CORPUS JURIS CANONICI.

CORPUS
JURIS CANONICI
GREGORII XIII. PONT. MAX.
JUSSU EDITUM:

A PETRO PITHOEO, ET FRANCISCO Fratre, Jurisconsultis, ad veteres codices manuscriptos restitutum & notis illustratum.

EX BIBLIOTHECA
ILLUSTRISSIMI DOM. D. CLAUDII LE PELETIER,
Regii Franciæ Ærarii Præfecti, & Regni Administri.

TOMUS PRIMUS.

Juxtà codicem impressum Parisiis anno 1687.

COLONIÆ MUNATIANÆ,
Sumptibus FRATRUM DETOURNES.

M. DCC. LXXIX.

MICHAELI LE TELLIER, FRANCIÆ CANCELLARIO,

CLAUDIUS LE PELETIER.

OMNIA *Pithœi opera partim nondum edita, partim minùs jam obvia, diligentissimè conquisivi: quæ nunc tuo inscripta nomine, ILLUSTRISSIME CANCELLARIE, prodeunt in publicum. Nihil potuit majus Atavi memoriæ contingere patrocinio tuo, quod ipse tam feliciter sum expertus: nihil tibi quod offerrem habui pretiosius, quàm laborum Reliquias illius Viri, qui fuit in gente nostra doctissimus & integerrimus. Facit & amplissima Dignitas tua, tuísque in Religionem & Justitiam singularis amor, ut tibi jure quodam tuo debeantur Pithæi Lucubrationes, quibus Jurisprudentia tum Sacra, tum Civilis illustratur. Sit hoc quoque nostræ in doctos & probos omnes observantiæ monumentum, quibus nihil potui præstantius in commune conferre, quàm tot vigiliis partam, tanta probitate ornatam doctrinam. Meum est, ut, quod aliis impertior, eo ipse utar: ab illo, à quo vitam duco, benè honestéque vivendi sumam exemplum; plúsque in moribus,*

quàm in bonis ex Avito capiam Teſtamento: A te verò, qui mihi ad honores Autor & Adjutor maximus fuiſti, rectè & ſapienter honoribus utendi rationem accipere æquum eſt; Quantòque propiùs inſpicere virtutes tuas per tot annos mihi licuit, tantò acriùs tuo me exemplo commoveri. Quod ſi aſſequi imitando non datur, juvabit cum omnibus Bonis venerari & ſuſpicere in te potiùs puram in ſacris Religionem, ſingularem in publicis rebus ſapientiam & ſagacitatem, perpetuam in Juſtitia retinenda conſtantiam & prudentiam, inauditam in longo Aulæ & Fortunæ uſu modeſtiam & humanitatem; quàm ampliſſimos honores, florentiſſimam domum, & abſolutam, quanta eſſe poteſt in rebus humanis, felicitatem. Gratulor quidem ſumma hæc tibi merenti obtigiſſe, gratiam apud Regem ſola virtute partam, amorem apud cives benè merendi conſuetudine collectum, maximam apud omnes etiam exteros autoritatem: Te denique ipſum ſemper in publico, in privato, in proſperis, in adverſis ſimilem tui: & quando, ut perpetua ſint hæc, nec homines ſperare, nec Chriſtianum optare fas eſt; ut tibi quàm diutiſſimè à Deo Optimo Maximo ſerventur, noſtrâ magis omnium, quàm tuâ causâ precamur. Vale.

LECTORI.

DIU desideratæ, multis ab annis in familiaribus Scriniis reconditæ, Petri Pithœi & Francisci Fratris ad Jus Canonicum Annotationes & Correctiones, faustis Illustrissimi Franciæ Cancellarii auspiciis, è Bibliotheca Viri Amplissimi Regii Ærarii Præfecti & Regni Administri Claudii Peleterii, Petri Pithœi pronepotis, in lucem prodeunt. Nobilitas generis Pithœorum, morum sanctitas, summa sapientia, singularis eruditio, antiquitatis omnis notitia, gloria rerum præclarè gestarum, opus Reipublicæ Christianæ utilissimum commendant. In eo sanctissima Fratrum amicitia, justissimáque societas, queis nihil melius hominum generi contingere potest, tanta est, ut vix quid eorum alter præstiterit agnosci possit. Ad hoc opus Petrus Pithœus, ex celebrioribus Europæ Bibliothecis vetustissimos codices Synodorum Generalium & Provincialium, quæ in editione Binii desiderabantur, summo studio, impensâ, labore collegerat; daturus, ni prævenissent acerba fata, diligentissimam accuratissimámque omnium Conciliorum editionem. Hæc collectio, paulò amplior Labbeanâ, post obitum Francisci Pithœi anno M. DC. XXI. à Petro Puteano, qui mandato Regis Christianissimi Pithœi monumentorum descriptioni Trecis præsens aderat, fuit Jacobo Sirmondo commodata, qui septem post annos, in tres tomos edidit antiqua Galliæ Concilia, non sine frequenti in suis notis hujus Collectionis & codicis Pithœani commendatione. Hujus verò Operis tanta erat necessitas, ut teste ipso Pithœo, absque eo vix agnosci potuissent Decreta & Capitula in Corpore Juris Canonici conficta, sine autore, falsò adscripta, contraria, corrupta, aliter, quàm sunt in authenticis, detorta, mendosè relata, omissa quæ ad rem, prioribus addita ex posterioribus, addita ex manuscriptis, ex Breviario Aniani, ex Glossa ordinaria quæ Patribus tribuuntur, ex bonis Græcis Latina pessima, Hieronymi tributa Augustino, ex variis diversorum permixta, antiquorum Pontificum variè relata vel tributa, & ad Episcopos Galliæ quæ diversis tribuuntur. Exemplar Romanum secuti sumus correctionibus emendatum: quibus subjungendas duximus Antonii Contii Jurisconsulti notas insigniores; utrasque illustravimus eruditissimis Pithœorum observationibus & lectionibus variis, quas ipsorum antiquissimi Codices, necnon Faucheti, Thuani & Nicolai Fabri suppeditarunt: additis quoque locorum & temporum notis, quarum ope pugnantes in speciem Canones facilè conciliantur: nec enim quod in uno loco constitutum est, ad alia continuò debet pertinere. Nemo leges, legum causâ, salvas esse vult, sed Ecclesiæ; quòd ex legibus omnes Ecclesiam optimè putant administrari: & quamvis ipsæ per se sint sanctæ, mortales tamen & temporibus ipsis mutabiles; quæ in pace latæ sunt, plerumque bellum abrogat, & quæ in bello rursùm pax. Prævenerat Petrus Pithœus correctiones Romanorum in recognitione & restitutione Juris Canonici Antonii Contii editionis Antuerpianæ anni 1570. Titulos authenticos Libertatis & Immunitatis Ecclesiæ Gallicanæ in ea accuratissimè observaverat & delineaverat, Jus Pontificium cum legibus Imperatorum contulerat. Post ejus obitum, Franciscus frater Annotationes & Correctiones fratris piissimi & incomparabilis, ut ipse ait, transcripsit propria manu in editione Parisiensi anni 1587. Romanas correctiones à mendis, quæ irrepsere, expurgavit, & notis suis variisque lectionibus opus à fratre inceptum perfecit: & perfectum Regio in Præfectura Tricassina Consiliario Antonio Alleno singulari amico, & supremæ voluntatis vindici edendum commisit. Adversa corporis valetudo impedimento fuit Alleno quominùs fideicommissum restitueret Literatis, tametsi propria manu totum opus, quod non parùm ad nostram editionem contulit, in mundum redegisset. Intererat Petri Pithœi Posterorum, ne literaria Republica hoc munere fraudaretur. Ipsis ignotum erat Alleno Fideicommissum. In-

ventum in ejus Bibliotheca, ſuus ex Ludovica filia nepos Franciſcus Deſmarés in Curia Patronus Clariſſimo Senatori Pariſienſi Petro Pithœo, qui ex Antonio Petri & Franciſci fratre natus, reſtituit. Poſt cujus obitum, nobiliſſimus filius Petrus Pithœus, miles, Dominus de Luyeres, Auguſti Pithœorum nominis ſolus ſuperſtes, illuſtriſſimo conſanguineo ſuo Peleterio quidquid inventum in Patris ſcrinio de Patruorum ſcriptis & monumentis humaniſſimè obtulit & tradidit. In his Sacra, Juridica, Hiſtorica, Miſcellanea reperiuntur; quæ omnia Peleterii curâ & munificentiâ ad rem Literariam locupletandam in lucem prodibunt. Horum autem index eſt.

SACRA LATINA.

Notæ & variæ Lectiones ad veterem codicem Canonum Eccleſiæ Romanæ.

Emendationes & variæ lectiones in Arnobium adversùs Gentes, editionis Baſilienſis anni 1546, *in* 8. & editionis Romanæ anni 1583. *in* 4.

Notæ & Additiones ad Uſuardi Martyrologium, editionis Lovanienſis anni 1573. *in* 8.

Notæ ad Prudentium.

Ad Gregorium Caſſandrum de Liturgicis & Ordine Romano.

Ad Hymnos ejuſdem edit. Colon. ann. 1556.

Ad Poëmata Proſperi Tironis Aquitanici de Providentia Dei, & de Ingratis, edit. Plantin. ann. 1560. *in* 16. à Pontio Paulino Burdigalenſi.

Ad Sanctum Hilarium in Geneſim, ejuſdem editionis.

Emendationes ad Claudii Marii Victoris commentationum in Geneſim libros III. edit. Pariſ. ann. 1560. *in* 8.

JURIDICA LATINA.

De Septemviralibus & Decemviralibus judiciis.

Additiones & notæ ad XXIX. titulos Ulpiani Jacobi Cujacii.

Commentarius ad librum primum Codicis Juſtiniani Imperatoris ex inſignioribus locis Sanctorum Patrum Latinorum & Græcorum, Conciliorum & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ.

Monitorium ad conſtitutiones Græcas ejuſdem Codicis.

Obſervationes ad collectionem & interpretationem earumdem Conſtitutionum Antonii Auguſtini Ilerdenſis Epiſcopi edit. Ilerdæ ann. 1566. cum correctionibus.

Obſervationes & notæ ad Nomocanonem Photii Patriarchæ Conſtantinopolitani, Græcorum Jus Pontificium.

Notæ inſignes ad librum de Feudis Jacobi Cujacii cum interpretatione obſcuriorum verborum.

JURIDICA GALLICA.

Probationes Authenticæ ex antiquis Autoribus & monumentis publicis Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ.

Collatio Concilii Tridentini quoad diſciplinam exteriorem Eccleſiæ cum Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ, Ordinationibus Regiis & Placitis antiquis Curiæ.

HISTORICA.

Notæ & Emendationes ad Marcellini Comitis Chronicum, cum variis lectionibus, edit. Pariſ. ann. 1546. *in* 8.

Eutropii Collatio cum metaphraſi Græca & Paulo Diacono.

Auctuarium Catalogi Autorum corporis Hiſtorici totius Orbis nondum editi, & in octo tomos diſtincti: qui diverſorum hominum, gentium & nationum ritus, mores, réſque geſtas literis mandarunt.

MISCELLANEA.

Emendationes & variæ lectiones ad veteres Panegyricos à Frobenio editos *in* 4.

Notæ & variæ lectiones ad Cenſorinum de die Natali.

Ad Columellam de Re Ruſtica.

Ad Palladium de Architectura, edit. Burdigal. ann. 1580. *in* 4.

Ad Plautum editionis Gryphii Lugd. an. 1554. *in* 16. & edit. Joan. Sambuci ex officin. Chriſtoph. Plantin. ann. 1566. *in* 16.

Ad Petronium, edition. Lutetiæ Patiſſon. ann. 1587. *in* 8.

Ad Simphoſii Poëtæ Ænigmata, edit. Pariſ. ann. 1537. *in* 12.

Gloſſarius Latino-Græcus.

Gloſſarius Latino-Gallicus, ſeu ſpeculum novorum Scholaſticorum.

Gloſſarius, ſeu interpretatio verborum Germanicorum.

PETRI

PETRI PITHOEI ET FRANCISCI

Fratris Opera in lucem edita.

SACRA LATINA.

COmes Theologus, ſive Spicilegium ex ſacra meſſe.
Hiſtoria Controverſiæ veteris de proceſſione Spiritûs Sancti.
Sententia de Latinis ſacrorum Bibliorum Interpretibus.
Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani Canon Scripturarum.
Beati Hilarii Pictavienſis Epiſcopi Fragmenta.
Collatio Carthaginenſis.
Correctiones in Salvianum Maſſilienſem Epiſcopum.

JURIDICA LATINA.

Novellæ Conſtitutiones Imperatorum Theodoſii, Valentiniani, Majoriani & Anthemii.
Novellæ Conſtitutiones Imperatoris Juſtiniani, per Julianum Anteceſſorem Conſtantinopolitanum de Græco translatæ, cum Gloſſario ſeu interpretatione obſcuriorum verborum.
Legum Moſaicarum & Romanarum collatio.
Lex Salica cum Gloſſario ſeu interpretatione obſcuriorum verborum.
Capitula Regum Francorum cum Gloſſario ſeu interpretatione obſcuriorum verborum.
Axiomata ex libris Juris Civilis.
Regulæ generales de Interpretatione.
Regulæ generales de interpretatione Legum, Senatuſconſultorum, Edictorum, Privilegiorum, Decretorum, Sententiarum, Contractuum & ultimarum Voluntatum.
Regulæ de interpretatione ex libro Sexto Decretalium, ex Theologis & Autoribus Juris antiqui.
Sententiæ de Juris veritate.
De Verbis & eorum vi.
Verba deponentia, quæ patiendi habent ſignificationem.
Formæ loquendi in Pandectis Florentinis.
Tautologiæ, Græciſmi, novæ locutiones, declinatio varia, enallage perſonæ, modi, temporis, casûs & numeri.
Defectus vocis, nominis, antecedentis, relativi, potiùs vel magis, ſyllepſis, negatio ad proximum relata, oratio affirmans & negans, antiqua flectendi ratio.
Index quarumdam Gloſſarum & vocum rariorum, quæ in Juris Romani libris occurrunt.
Edictum Theodorici Regis Italiæ.

JURIDICA GALLICA.

Articuli Libertatum Eccleſiæ Gallicanæ.
Sententia de Edicto Bleſenſi anni 1576. circa diſciplinam Eccleſiaſticam.
Conſultatio de confiſcatione bonorum in cauſa perduellionis.
Conſultatio de Feudis quibuſdam Pedemontanis.
Orationes in Foro habitæ.
Commentarius ad Conſuetudinem Trecenſem.
Statuta Politica Comitatûs Tornodorenſis, & ordo judiciarius in Balliviatu dicti Comitatûs obſervandus.

HISTORICA LATINA.

Rufi Feſti Breviarium rerum geſtarum Populi Romani.
Chronicon Proſperi Tironis Aquitani.
Fragmentum ex Chronico Victoris Epiſcopi Tunnenſis Africæ, quod ſubjecit Chronico Proſperi.
Annales & Hiſtoriæ Francorum ab anno Chriſti 708. uſque ad annum 990.
Acta diſſidii veteris inter Philippum Pulchrum & Bonifacium octavum.
Eccleſiæ in ſchiſmate Status.

HISTORICA GALLICA.

Series & genealogia Campaniæ & Briæ Comitum.
Catalogus & ſeries Epiſcoporum Trecenſium.
Opuſculum adversùs excommunicationem latam contra Chriſtianiſſimum Regem Henricum IV.
Epiſtola nomine Franco-Galli de Prærogativa Regis Chriſtianiſſimi in Regem Catholicum.
De Muris antiquis Lutetiæ Pariſiorum Oratio.

MISCELLANEA LATINA.

Adverſariorum Subceſivorum libri duo.
Emendationes, Notæ & variæ Lectiones in Quintiliani Declamationes.
In ejuſdem Dialogum de Oratoribus.
In Juvenalem.
In ejuſdem veterem Commentarium.
In Perſium.
In Epigrammata vetera.
In Poëmatia.

PRÆFATIONES.

Ad Salvianum Maſſilienſem Epiſcopum.
Ad Paulum Diaconum.
Ad Capitula Regum Francorum.
Ad Edictum Theodorici Regis Italiæ.
Ad Othonem Friſingenſem.
Ad Quintiliani Declamationes.
Ad Juvenalem.
Ad Phædri Fabulas.
Ad Catonis Diſticha.
Rhetores antiqui.

SYNOPSIS HISTORICA,
NUNC PRIMUM EDITA,
Eorum, qui Canones & Decreta Eccleſiaſtica collegerunt.

APUD GRÆCOS.

SAbinus Heracleæ Thraciæ Macedonianus Epiſcopus, cujus Socrates meminit *lib.* I. *Hiſt. Eccleſ. cap.* 5. & *lib.* 2. *cap.* 11.

Conſtantinus cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν Patriarcha Conſtantinopolitanus, Juſtiniani Imperatoris temporibus, collectos Apoſtolorum & Synodorum Canones in capita 50. Turrian. 706. 1006.

Alexius Ariſtenus.

Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus ſub Michaële Theophili filio. Zonar. *tom.* 3. *num.* 130. & *ſeq.* edit. Tilii Pariſ. Agilæi Baſil.

Theodorus Balſamon, Diaconus magnæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, Chartophylax primus Blachernorum, pòſt Antiochenus Patriarcha. Nicetas *lib.* 11. *de Iſaaco Angelo*, *pag.* 201.

Joannes Scholaſticus, Patriarcha Conſtantinopolitanus.

Joannes Zonaras.

Matthæus Blaſtares Monachus, cujus eſt Syntagma ſacrorum Canonum, lib. VI. Exemplar eſt in Bibliotheca Reginæ Matris, *in fol. n.* 4. 2. & 24. & *in* 4. *n.* 2. 3.

Conſtantinus Harmenopulus, Judex Theſſalonicenſis.

Arſenius Monachus, Conſtantinopolitanus Patriarcha factus ſub Theodoro Laſcare Juniore.

Sophronius Patriarcha Hieroſolymitanus, cujus eſt Collectio ex Synodis in Bibliotheca Reginæ Matris, *in* 4.

Pſellus, cujus eſt Synopſis Nomocanonis verſibus politicis: præfixa latinè *tom.* I. *Concil.* Ibidem Conciliorum volumen *in fol. n.* 3. 20. & *in* 4. *n.* 66. Δογματι καὶ Epiſtolæ P P. Cedren. 373. Κανόνες τῶν ἁγίων συνόδων καὶ ἔνια τῶν πρακτικῶν αὐτῶν, in Bibliotheca Reginæ Matris, πρακτικὰ τῆς ἐν Περσίδι συνόδου καὶ περὶ τῶν ἄλλων συνόδων. *ibid.*

De Decretalibus Epiſtolis Pontificum. Euſebius *lib.* 3. *Hiſt. cap.* 12. Epiphan. *hæreſ.* 30.

APUD LATINOS.

INcertus quidam, cujus priſca illa Canonum Græcorum translatio fuit, quam Dionyſius Exiguus confuſionis arguit.

Fulgentius Ferrandus, Carthaginenſis Eccleſiæ Diaconus, cujus Gratianus meminit *diſt.* 63. vixit circa tempora Anaſtaſii Imperatoris. Titulus libri eſt in veteri exemplari, *Breviatio Canonum:* edita ann. 1609. ex Bibliotheca inſignis Eccleſiæ Trecenſis poſt veterem codicem Canonum Eccleſiæ Romanæ.

Dionyſius Scytha Monachus, qui & Abba & Exiguus dicitur, ſub Juſtiniano Imperatore Stephani Salonitani Epiſcopi hortatu priſcæ translationis confuſione offenſi, Canones qui dicuntur Apoſtolorum, Regulas etiam Nicænæ Synodi, omniúmque deinceps Conciliorum, ſive quæ ante eam, ſive quæ poſteà factæ ſunt uſque ad Conſtantinopolitanum, & Pontificum ſub ordine numerorum à primo capitulo uſque ad CLXV. ſicut in Græca àutoritate habebatur, digeſſit & interpretatus eſt: quibus etiam Calchedonenſis Concilii decreta ſubjecit, quem Græcorum Canonum finem eſſe ait: & ne quid deeſſe videretur, addidit quoque Sardicenſis Concilii atque Africani ſtatuta, quæ latinè edita erant. Vide Caſſiodorum *lib. Divinar. Inſtitut. cap.* 23. & Dionyſii Præfationem.

Incertus, cujus Collectionis exemplaria duo ſunt in Bibliotheca Eccleſiæ Bellovacenſis. Tertium habet frater Franciſcus Pithœus hoc titulo: *Continet codex iſte Canones Eccleſiaſticos & Conſtituta Sedis Apoſtolicæ:* incipit autem à Canonibus Nicæni Concilii; quibus admiſta ſunt quædam Sardicenſis Synodi capitula cum præfatione & expoſitione fidei. Sequuntur Canones Carthaginenſis Synodi, Anquiritanæ, Cæſarienſis, Gangrenſis & aliarum plurium, inſertis Pontificum Romanorum Epiſtolis à temporibus Innocentii ad S. Leonem, cujus..... Epiſtola 98. ad Porum Beneventanum Epiſcopum eam Collectionem claudit: quæ non iiſdem omninò interpretationibus Græcorum Canonum quibus illa ſuperior, quæ Canonum Corpus dicta; ſed magis Dionyſii Exigui, nec tamen ſemper uſa eſt.

Incertus, cujus eſt illa Collectio, quæ *Nucleus Canonum* à quibuſdam, & *Corpus Canonum* appellatur à Nicolao I. & Leone IV. *can. ſi Romanorum, diſt.* 19 & *can. de libellis, diſt.* 20. & *cap.* 2. *de præbend. extr.* Ea continet Conciliorum Canones eoſdem omnino, quos habet Græcorum Nomocanon, ſive Collectio illa Lutetiæ edita anno 1540. præterquam quòd Græci ſuæ inſeruerunt Synodum Carthaginenſem, cui Beatiſſimus Cyprianus interfuit, quam Latinorum Corpus non admiſit; ſed habet præterea Romanorum Pontificum Epiſtolas quaſdam à Siricio ad Gregorium juniorem. Eſt Dionyſii Exigui. Quarum omnium loco Græci Archiepiſcoporum....... θέσμοις ἀρχιερα[τ]ικοὺς ſive patriarchica itémque Encyclias Epiſtolas & reſponſa, ſententiáſque poſuerunt. Videatur Canon 2. Synodi Conſtantinopolitanæ ſextæ vel potiùs πεντε...... ſcript.... circa annum Chriſti D. CC. VII. *tom.* 2. *Concil. pag.* 1038. Editum eſt Corpus illud Canonum à Joanne Wendelſtino Moguntiæ anno M. D. XXV. ſatis emendatè ex veteribus codicibus, niſi quòd in Africano Concilio quædam tranſpoſita ſunt. In Indice, qui præfixus eſt collectioni Burchardi....... Carnot. *ex ipſo Nucleo Canonum, quod à quibuſdam Corpus Canonum vocatur.* Miſſum exemplar ab Hadriano Papa ad Karolum Magnum Regem Francorum teſtatur Acroſtichis verſuum quorumdam politicorum, qui in veteribus Codicibus præfixi ſunt hoc tenore, *Domino excell. filio Carolo Magno Regi Hadrianus Papa.* Ceterùm poſteriorem eſſe illam Collectionem Dionyſianâ illud argumento eſt, quòd Canones, qui Apoſtolici dicuntur, L. ex ejuſdem Dionyſii interpretatione habet; reliquorum alia translatio eſt.

Creſconius ſive Criſconius ad Liberinum ſive Liberium Pontificem ea Collectione, cui in veteri exemplari titulus eſt, *Concordia libri Canonum*: in qua & illo Corpore Canonum uſus videtur uſque ad tempora Gelaſii.

Martinus Gallicienſis Bracarenſis Epiſcopus Capitula ex Orientalibus Synodis collegit, quæ in Synodo Bracarenſi II. probata ſunt. Citantur à Gratiano his titulis *ex Synodo Martini Papæ*, *ex Concilio Martini Papæ*, *ex Synodico....* Eſt & aliud Concilium Martini II. Papæ Romæ habitum contra Monothelitas anno 662. cujus meminit Beda *lib.* 4. *Hiſtor. Angl. cap.* 17. citantur in ordine celebrandi Concilii apud Ivonem Carnotenſem *part.* 4. *c.* 246. & apud Burchardum in fine ex Synodo Salegonſtandienſi, aut potiùs ex Concilio Toletano IV. Vide Ambroſium Moral. *lib.* XI. *Hiſtor. Hiſpan. cap.* 4. *fol.* 6. *verſ.* & *lib.* XII. *cap.* 24. *fol.* 127. Greg. Turon. *lib.* 5. *Hiſtor. cap.* 257. & *de Virtutibus ſancti Martini cap.* 11. Item vide Toletanum Concilium X. *tom.* 2. *Concil. pag.* 877. edita ſunt *tom.* 2. *Conc. à pag.* 749.

Hadrianus PP. Ingelranno Mediomatricum Epiſcopo negotii cujusdam causâ Romam profecto Capitula quædam dederat ex Græcis Latiníſque Canonibus collecta, quæ edita ſunt *tom.* 3. *Conc. pag.* 252. Ea verò Hincmarus illo cap. 24. non omninò recipit ut authentica.

Iſidorus Mercator cujus librum collectarum Epiſtolarum ſive Collectarium de canonibus, de Hiſpania allatum: Riculphus Moguntinus Archiepiſcopus, circa annum 830. ſub Karolo Magno & Ludovico in hujusmodi, ſicut & in Capitulis Regum ſtudioſus obtinuit, & Galliæ Germaniæque regiones de illo repleri fecit, ut Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus ſcribit in libro contra Hincmarum Laudunenſem *cap.* 24. ubi non plenam fidem ei Collectioni tribuere videtur. Sed nec Epiſtolæ Damaſi nomine præfixæ: quod quidem aliud Hincmari judicium ex ejus libro de variis Capitulis Eccleſiaſticis præfert *lib.* 5. *de Canonib. Apoſt. cap.* 23. Sigebert. *in libro de Scriptorib. Eccleſiaſt.* Iſidoro Juniori Hiſpalenſi Epiſcopo tribuit librum Eccleſiaſticorum dogmatum & de Eccleſiaſticis officiis ad Fulgentium, qui videntur diverſi ab ea Canonum collectione: & verò Braulo ipſe Cæſar-Auguſtus Epiſcopus inter Iſidori Hiſpalenſis ſcripta, quæ ipſe elogio ad ejus librum de Illuſtribus Scriptoribus ſubjecit, ejuſmodi Collectionis non meminit. Illud quoque notatione dignum eſt in vetuſtiſſimo exemplari ejus Collectionis, quod eſt in Bibliotheca Eccleſiæ Bellovacenſis, Iſidori nomen non præferri, ſed nec in ea inſertas eſſe Epiſtolas quæ Siricii PP. tempora præcedunt, ſed Apoſtolorum Canonibus ſtatim ſubjici Nicænos..... Synodorum quæ extant in Iſidori decreto, jam olim non ſemel Lutetiæ editi.

Theodorus Tharſenſis natione, Archiepiſcopus Cantuarienſis factus ab Vitaliano PP. & in Angliam miſſus, Beda ſcripſit Pœnitentiale, Paul. Diac. *lib. hiſtor. Lang. c...* Ivo *part.* 4. *cap.* 146. Amalar. *lib.* 4. *cap.* 41. quod citatur ex Concilio Hybernenſi *in can. Presbyter. diſtinct.* 82. eſt ex Theodori Epiſcopi Hybernenſis pœnitentiali in Polycarpo, quod Beda ex Romano veteri auxit.

Iſaac Epiſcopus Lingonenſis ſub Karolo Magno.

Chrodegandi Metenſis Epiſcopi parvum Decretum, pro reformatione Cleri, notis ſcriptum, ſub Pipino Rege, in Bibliotheca Joannis Tilii *in* 4.

Algarius Epiſcopus Cameracenſis ſcripſit ad Ebonem Archiepiſcopum Remorum libros quatuor Pœnitentiales ſecundùm Decreta Canonum: meminit Floard. *in vita Abonis*, & Sigebert. Gemblac. *de Scriptoribus Eccleſ. cap.* 123.

Florus Magiſter ſub Karolo Calvo collegit locos communes ex Canonibus & ſcriptis Sanctorum Patrum & Codicis Theodoſiani Breviario de Epiſcopis & Hæreticis: Exemplar eſt in Bibliotheca Sancti Benigni Divionenſis. Flori Epiſtola ad Synodum Cariſiacenſem & Theodonis Villæ contra Amalarium Lugdunenſem, & uno opere.......... & ordine.

Extant paſſim & incerti Collectoris libri tres Pœnitentiales, ex Synodis & Epiſtolis, Sententiiſque Sanctorum Patrum.

Herardus Presbyter, poſteà Turonenſis Archiepiſcopus, ſcripſit Collectionem Capitulorum CXLI. ex Synodis anno DCCCLVIII. Ordinationis ſuæ III. Quæ in Synodo Diœceſis ſuæ legi juſſit XVII. Junii, ex Bibliotheca Eccleſiæ Andegavenſis.

Magnentius Rabanus Maurus Archiepiſcopus Moguntinenſis ſcripſit Pœnitentialem librum ſub Karolo Calvo ex Canonibus & Epiſtolis decretíſque Pontificum, uſus non tantùm Theodori & Bedæ Romanóque Pœnitentiali, ſed & Iſidori Mercatoris Collectione.

Hincmari Remenſis liber de Synodis, qui citatur à Franciſco Turriano, & Recognitoribus Decreti Romani: nondum mihi viſus eſt, & vereor ne ſit Caput XXIII. ejuſdem Hincmari adversùs Hincmarum Laudunenſem, in quo de Conciliorum Canonibus & Decretis, Epiſtoliſque Pontificum agit.

Rutgerus Treverenſis Epiſcopus, Ratbodi ſucceſſor, circa annum Chriſti 917. Decretorum librum collegit, quem in Synodo à Suffraganeis ſuis comprobari curavit. Trith. in Chron. Hiſaurg.

Burchardus qui & Brocardus in vet. exempl. Tricaſſ. & Carnot. itémque Gratiano *diſt.* 73. & *Pontificib.* in Collect. I. Decretal. *pag.* 62. 66. 69. 79. ex Monacho Lobienſis Cœnobii Ordinis Sancti Benedicti Wor-

matiæ Wangionum Episcopus, Walterio Spirense Episcopo adjuvante & Brunechone Præposito suggerente, Magistro suo Otberto Abbate doctissimo collaborante, ut Sigebertus notat in Chronico ad annum 1008. Collectarium sive Corpus Canonum, vel ut idem Sigebertus *lib. de Scriptorib. Ecclesiasticis* appellat *c.* 142... .... Volumen, quod à nomine ipsius *Burchardus* denominatur, multo studio composuit: quod testimoniis omnium authenticorum Conciliorum, & Decretis Romanorum Pontificum, & sententiis omnium penè Catholicorum Patrum autorizavit, ex quo adhuc omnium Conciliorum Decreta autorizantur. De eo Brusch. in Catalogo Episcop. Wormat. *fol.* 110. Obiit XIII. Kal. Septemb. anno Domini M. XXV. Ejus etiam lex familiæ edita est Coloniæ cum ipsius Decreto, quæ in Paris. deest. Utraque verò excerptio tantùm est XII. librorum, sive tomorum Burchardi, in libros tamen divisa XX. Surius XVI. tantùm habuit, quibus in Conciliorum editione utitur sub hoc titulo ex codice XVI. librorum. Exemplar vetustissimum Burchardi in Bibliotheca Ecclesiæ Carnotensis Tricassinæ, Vesuntinæ, Burdigalensis.

Anselmus Lucensis, quem Joannes Micrologi scriptor *cap.* 17. Beatum vocat, vixit sub Gregorio VII. cujus cooperator fuisse dicitur circa annum Christi M. LXXX. Ejus meminit Sigebert. *c.* 162. *lib. de Scriptorib. Ecclesiastic.* & scripta recenset, inter quæ nulla canonum Collectionis mentio.

Deusdedit Presbyter, S. R. E. Cardinalis titulo Eudoxiæ ab Hildebrando factus, jussu Victoris Papæ III. canonum volumen, ut Platina ait, in ordinem redegit circiter annum M. LXXXVII. Ejus in quibusdam Bibliothecis extant libri quatuor de rebus Ecclesiasticis. Hunc quidam Burchardi breviatorem dixerunt: malè. Vidimus aliquando exemplar hujus Collectionis in Bibliotheca Dominicanorum Valentin. Canarum in libros distinctum, continens multa ex Rom. Ecclesiæ scriniis, quæ Burchardus non viderat.

Ivo ex Præposito Monasterii S. Quintini Belvacensis ab Urbano Papa consecratus Episcopus, circa annum M. XCII. scripsit excerptiones Decretorum; sic enim vocat *Epist.* 49. & 81. quarum præfationem ineptè inter Hildeberti Cenomanensis Epistolas insertam video: nec magis aptè inter ipsius Epistolas. Appendix Sigeberti Decreta Ivonis appellat. Alii magnum Decretum inscribunt. Credo ad differentiam ejus, quod Hugonem Catalanum, sive Catalaunus sit, breviasse Jacobus Bregomas autor est circa annum M. C. quod Panormiæ sive Pannomiæ titulo pridem editum est. Magnum illud publicavit Joannes Molinæus Gandavi 1561. *in fol.* De Ivone Sigebertus anno 1114. *pag.* 180. Vincentius Belvacensis *lib.* 26. *c.* 51. Antonius Flor. 2. *parte Chron. tit.* 15. *c.* 16. Exemplar est in Bibliotheca Sancti Victoris Paris.

Gregorius Presbyter, Polycarpi Autor, unde Polycarpus ipse dicitur.

Sicardus Cremonensis.

Gratianus Classensis Etruscus, Monasterii Sanctorum Proculi & Felicis Bononiæ Monachus, Ordinis S. Benedicti, cujus Collectio in vet. Exempl. sic inscribitur: *Concordia discordantium Canonum.* Henricus de Gandavo *cap.* 49. *de Scriptorib. Ecclesiastic.* Decreta vocat. Ejus meminit Conradus à Liechth. sub Lothario Saxone. Antonin. *Summ. Theolog. part.* 4. *tit.* 12. *cap.* 8. & *part.* 3. *Summ. hist. tit.* 18. *cap.* 66. Joan. Trith. *lib.* 2. *de Vir. Illustrib. Ordin. Sanct. Benedict. cap.* 113. Aventin. Annal. Bo. *lib.* 6. *pag.* 624. Vincent. Belvac. *lib.* 23. *cap.* 31. & *lib.* 24. *cap.* 84. Felin. Sand. *in c. ex parte* 1. *num.* 43. *de rescript.* Gloss. in summ. 13. *distinct.* & in summa *distinct.* 18. Item *in cap. sicut Christus* 1. *q.* 1. *Gloss.* 2. Hosius Cardinalis *lib.* 2. *de legitimis Judiciis rerum Ecclesiasticarum.* Didacus Covarruvias Episcopus Segobiensis *lib.* 4. *variar. Resolut.* & *alib.*

Huic Gratiani Collectioni, ait Antonius Augustinus Terraconensis Archiepiscopus, Cotta Palea discipulus dicitur aliquot addidisse capita, quibus ipsius Paleæ nomen adscriptum est. Ejus meminit Alexander Immola *in rubric. de Verbor. obligat.* & Jason idem *in Proœm. de actionib.* Joan. Andr. *in addit. ad Speculator. tit. de Disputation.* & *Allegationib. ad finem.* Alexandrin. *in proœm. Decret* Alii putant *Paleæ* nomen præpositum antiquioribus Canonibus & Decretis, ut in libris Βασιλικ. Παλαιὸν, pro veteri Interprete, ut *in cap.* 1, *de desponsat. impub.* quod est Hormisdæ.

Guido Perpinianus Catalanus Carmelita correctorium Decreti lib. 3. sub Joann. XXII. scripsit. Joann. Trithem.

Bernardus Circa, Papiensis Præpositus, dein Episcopus Faventinus, Decretales Epistolas Pontificum Romanorum & Conciliorum capita quædam collegit usque ad annum M. CXC. Hæc est, quæ prima Collectio appellatur: in qua sunt quædam ex corpore Canonum in Novellis VI. *cap.* 2. *tit. de Præbend.*

Gilbertus, Alanus: post hos Joannes Walensis, Volaterranus, qui Gilberto & Alano secundæ Compilationis nomen laudémque præripuerunt.

Bernardus Major, Compostellanus Archidiaconus, ex Regestis Innocentii III. cujus Romanam, sic appellat, compilationem: Petrus Beneventanus Notarius recognovit circa annum Christi M. CCX.

Innocentius III. ex Concilii Lateranensis, quod & generale Concilium plerumque absolutè dicitur, Decretis & suis rescriptis ann. M. CCXV.

Has quatuor collectiones edidit Antonius Augustinus Episcopus Ilerdæ, ann. 1576.

Tancredus, Bononiensis Archidiaconus, Honorii III. Novellas sive extravagantes collegit, quæ & integræ reperiuntur.

Raymundus de Penna Forti, natione Catalanus, Ordine Dominicanus, Gregorii IX. Capellanus, libros quinque Decretalium ab Alexandro III. in quo desierat Gratianus, ex Superioribus Collectionibus compilavit, servato temporum ordine, qui in Antiqua Collectione neglectus fuerat: digessitque in ea forma, quâ hodie utimur, circa annum Christi 1230. Sepultus est in conventu Barcinonensi. Vide Albericum de Rosat. *in dict. Electio Imperat* Matth. Paris *in Histor. Angl. fol.* 158. & *seq.* In eos libros Bernardus de Botono Parmensis, Canonicus Bononiensis, & Decretorum Doctor, Apparatum scripsit; Vincentius Glossas.

In his Decretalibus, quæ citantur ex Regesto Gregorii, non sunt ex illius Magni Epistolis, quæ & hoc nomen præferunt, sed alterius posterioris: nam unusquisque Regesta sua per annos Pontificatûs digesta habuit, quæ operæ pretium esset excutere. Est Innocentii III. si benè memini Regestum in Bibliotheca Collegii Fuxensis Tolosæ. Erant & multa Avenioni, jussu Gregorii XIII. translata Romam.

Bonifacius Octavus librum Sextum Decretalium circa annum 1299. ex Constitutionibus & rescriptis Gregorii IX. & X. Innocentii IV. Alexandri, Urbani, Clementis, Nicolai III. & suis collegit per Ricardum de Malumbris. Albert. de Rosat. *initio Lecturæ in primam partem Digestorum.* Publicavit, non per omnia à .... receptus, maximè in iis quæ sunt ipsius Bonifacii, quem sibi parùm æquum fuisse ea gens putavit.

Clemens PP. V. Vafco, poft Concilium Viennenfe Kalend. Octobr. ann. M. CCCXI. celebratum Conftitutionum librum unum colligi fecit, quem Septimum Decretalium dici voluit, ex Bernard. Guidon. eum publicavit XII. Kal. April. Sancti Benedicti Fefto die anno M. CCCXIII. in Caftro de Montibus non longè à Carpentoracte in Confiftorio fuo, & cum obiiffet XXXI. ejufdem menfis die, à Joanne PP. XXII. poftea publicatus eft anno M. CCCXIII. menfeNovembri Clementinarum titulo: in quas & in Sextum Gloffas fcripfit Joannes Andreas Bononienfis, difcipulus Guidonis de Aborfio Archidiaconi Bononienfis, anno M. CCCXXV.

Extravagantes, quæ extra Corpus Collectionum Canonum & Decretorum quafi vagantur, ut Novellæ Imperatorum, *diftinct.* 19. *c. fi Roman.* ufque ad annum I. Xifti, id eft M. CCCCLXXVII. à diverfis collectæ funt. Joannis PP. XXII. libris tribus collectæ leguntur cum Apparatu & Gloffis D. Jeffelini, five Zenzelini de Caffaliis Juris Canonici Doctoris ad Arnaldum tituli Sancti Euftachii Cardinalem Diaconum. In reliquas Gloffas fcripfit Joannes.......... Picardus Cardinalis tituli SS. Marcelli & Petri, qui fortaffis & collegit: fcripfit & Joannes Francifcus de Pavinis & Guillelmus de Montelauduno.

Collectio diverfarum Conftitutionum & Literarum Romanorum Pontificum à Gregorio VII. id eft ab anno 1073. ufque ad Gregorium XIII. Romæ apud heredes Antonii Bladii 1583.

Canonum Libri à Chilperico Rege ad Epifcopos miffi meminit Gregorius Turonenfis *lib.* 5. *Hiftor. Francor. cap.* 18. quem oportuit fuperaffe annum Chrifti DC.

Gallicani Canones in Epiftola Hormifdæ apud Gratianum *diftinct.* 50. *c. fi quis* 30. intelliguntur Araufícani Concilii *can.* 33. fed & Eliberitani *can.* 33. quod...... Gallicum videtur.

De Libris, qui Pœnitentiales dicuntur, vide *cap.* 38. Synodi Cabillonenf. & *cap.* 22. Turon Synod.

Pœnitentiale Theodori Græci à Vitaliano PP. in Angliam miffi, cum Adriano Abbate, & Cantuarienfis Epifcopi ordinati.

Bedæ Anglo-Saxonis, qui Venerabilis dictus eft.

Magnentii Rabani Mauri.

Romanorum, quod Burchardus Collectioni fuæ inferuit.

Antonius Auguftinus collegit & edidit Venet. *in* 4. 1584.

Algarii Cameracenfis Epifcopi ad Ebonem meminit Sigebert. *de Scriptorib. Ecclefiaftic. cap.* 123. & Floardus *in hiftor. Pontific. Roman.*

Gregorii III. PP. nomine editum tom. VI. Biblioth. SS. Patrum *pag.* 603. videtur tamen pofterioris Scriptoris.

Eugenii PP. Canones Pœnitentiales in Bibliotheca Joannis Tilii M. S. fol. *num.* 356.

Roberti de Sancto Victore, cujus exemplaria funt in Bibliotheca ejusdem Monafterii Parifienfis. Meminit Nicolaus de Cufa *Epift.* 7. ad Bohemos *pag.* 854.

Joannes Salisberienfis Britannus *lib.* 8. *Policrat. c.* 23.

Alios vidi, qui libros Legis deputant igni; nec fcindere verentur, fi in manus eorum Jura pervenirent aut Canones.

Tempore Regis Stephani à regno juffæ funt exulare leges Romanæ, quas in Britanniam Domus Venerabilis Patris Theobaldi Britanniarum Primatis adfciverat. Ne quis etiam libros retineat edicto Regio prohibitum eft, & Vicario noftro indictum filentium. Comment Forefcut. *c.* 33.

.... Beccenfis Abbatis. Matth. Paris 103.

Beda *lib.* 2. *Hiftor. Angl. cap.* 5. apud Ivonem *part.* 4. *c.* 175.

Gratiani Decreto recenfendo, anno fcilicet 1582. *adfuerunt.*

Illuftriffimus Cardinalis Caraffa.
Francifcus Turrianus, pofteà Jefuita.
Petrus Ciaconus, Presbyter Hifpanus
Flaminius Nobilius, Theologiæ Doctor, cui Annotationum cura mandata eft.
Hieronymus Parifetus, Juris Canonici Doctor in Studio Rom.
Lalenus Salemius Viterbienfis, annos natus LXXV.
Morinus Gallus.

Septimi Decretalium Compilationi deputati fuerant à Sixto PP. V. ann. 1588.

Dominicus Cardinalis Pinellus.
Hyppolitus Cardinalis Aldobrandinus.
Hieronymus Cardinalis Pinellus.
Lucius Sanus, Epifcopus Rupanus.
Seraphinus Olivarius, Rotæ Auditor.
Laurentius Blanchetus, Rotæ Auditor, & ejus in Galliam profecti loco Hieronymus Pamphilius Auditor & ipfe.
Francifcus Pegna, Rotæ Auditor.
Pompeius Arreftinus, Advocatus Confiftorialis.
Julius Cæfar Ottinellus, Secretarius Congregationis.

CAPITULA
IN DECRETO GRATIANI.

CONFICTA.

DIST. 19. c. 9.
Dist. 76. c. 2.
Cauf. XIX. Quæst. 3. c. 8.

SINE AUTORE.

Cauf. XXIII. Quæst. 8. initium cap. 2.

FALSO ADSCRIPTA.

Dist. 11. c. 7.

CONTRARIA.

Cauf. XXXII. Quæst. 7. c. 17. Cauf. XXXII. Quæst. 4. c. nemo.

CORRUPTA ALITER QUAM SUNT IN AUTHENTICIS.

Dist. 6. c. 1.
Dist. 10. c. 1. 7. 10.
Dist. 19. c. 6. conferenda cum loco August. Bellarm. tom. 1. fol. 927.
Ubi Gloff.
Cauf. 2. Quæst. 5. c. 18.
Quæst. 4. c. 2.
Quæst. 7. c. 41.
Cauf. XVI. Quæst. 6. c. 6.
Cauf. XXI. Quæst. 1. c. 5.
Cauf. XXIV. Quæst. 3. c. 8.
Cauf. XXV. Quæst. 1. c. 10. Legibus pro Regibus.
Cauf. XXVII. Quæst. 2. c. 17. & 28.
Cauf. XXXII. Quæst. 7. c. 24.
Cauf. XXXIII. Quæst. 3.
De pœnit. dist. 1. c. 87.

DETORTA.

Dist. 10. c. 8.
Dist. 96. c. 5.

MENDOSE RELATA.

Dist. 93.
Cauf. III. Quæst. 5. c. ult.

OMISSA QUÆ AD REM.

Cauf. 1. Quæst. 7. c. 16.

PRIORIBUS ADDITA EX POSTERIORIBUS.

Dist. 81. c. 12.

ADDITA E MANUSCRIPTIS.

Dist. 12. c. 2. & 3.
Dist. 20. c. 3.
Dist. 22. c. 4.
Cauf. II. Quæst. 1. c. 5.
Quæst. 6. c. 34.
Cauf. III. Quæst. 6. c. 14.
Cauf. VII. Quæst. 1. c. 34.
Cauf. IX. Quæst. 2. c. 2.
Quæst. 3. c. 10.
Cauf. XXIV. Quæst. 1. c. 34.
Cauf. XXV. Quæst. 1. c. 11.
De confecr. dist. 1. c. 6.

EX GLOSSA ORDINARIA QUÆ PATRIBUS TRIBUUNTUR.

Dist. 2. c. 12.
Dist. 4. c. 10.
Dist. 25. c. 1. 2. & 3.
Dist. 27. c. 4.
Cauf. II. Quæst. 7. c. 33.
Cauf. VII. Quæst. 1. c. 48.
Cauf. XXII. Quæst. 3. c. 1. & 2.
Cauf. XXIII. Quæst. 4. c. 17.
Cauf. XXIV. Quæst. 3. c. 12.
Cauf. XXVI. Quæst. 5. c. 14.
Cauf. XXVIII. Quæst. 1. c. 14. & 15.
Quæst. 2. c. 1.
Quæst. 3. c. 1. & 2.
Cauf. XXXII. Quæst. 26. c. 14.
Cauf. XXXIII. Quæst. 3.
De confecratione, multa.

EX BONIS GRÆCIS LATINA PESSIMA.

Dist. 11. c. 5.
Dist. 65. c. 9.
Cauf. 1. Quæst. 1. c. 21.
Cauf. VII. Quæst. 1. c. 45.
Cauf. II. Quæst. 3. c. 24.

HIERONYMI TRIBUTA AUGUSTINO.

Dist. 9. c. 6.

HIERONYMI TRIBUTA GREGORIO.

Dist. 8. c. 2.

GREGORII TRIBUTA SILVESTRO.

Cauf. II. Quæst. 6. c. 14.

CLEMENTIS TRIBUTA LUCIO.

Dist. 81. c. 19. & 20.

PROSPERI TRIBUTA AUGUSTINO.

Dist. 41. c. 2.

PASCHASII TRIBUTA AUGUSTINO.

Cauf. 1. Quæst. 1. c. 77.

HERMETIS TRIBUTA AUGUSTINO.

Cauf. XXVIII. Quæst. 1. c. 6.

EX VARIIS DIVERSORUM PERMIXTA.

Distinct. 86. c. 3.
Cauf. 1. Quæst. 1. c. 84.
Cauf. II. Quæst. 1. c. 7.
Cauf. XI. Quæst. 3. c. 100. & 101.
Cauf. XIII. Quæst. 1. c. 16.

ANTIQUORUM PONTIFICUM VARIE RELATA.

Dist. X. c. 2. & 34.
Dist. XI. c. 6.
Dist. XVII. c. 4.
Dist. XXIII. c. 13.
Dist. XXIV. c. 1.
Dist. XXVII. c. 8.
Dist. XXVIII. c. 13.
Dist. L. c. 48.
Dist. LXXVIII. c. 1.
Dist. LXXX. c. 1. & 3.
Dist. LXXXI. c. 19.
Dist. LXXXIII. c. 3.
Dist. LXXXVI. c. 25.
Dist. LXXXVIII. c. 1. & 2.
Dist. XCVIII. c. 1.
Dist. C. c. 1.
Cauf. 1. Quæst. 1. c. 12. & c. 85.
Quæst. 3. c. 14.
Cauf. II. Quæst. 1. c. 5. & c. 20.
Quæst. 3. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6.
Quæst. 4. c. 14.
Quæst. 5. c. 2.
Quæst. 6. c. 1. 5. 6. 7. 9. 15.
Quæst. 7. c. 5. 13. 14. 18. 23. 50. 52. 53.
Quæst. 8. c. 1. 3. 4. 5.
Cauf. III. Quæst. 2. c. 6.
Quæst. 4. c. 1.
Quæst. 5. c. 1. 2. 8.
Quæst. 6. c. 1. 4. 5. 11. 12.
Quæst. 8. c. 2.
Cauf. V. Quæst. 3. c. 3.
Cauf. VI. Quæst. 1. c. 9. & 13.
Cauf. IX. Quæst. 3. c. 4. & 13.
Cauf. XI. Quæst. 3. c. 20. 63. & 89.
Cauf. XII. Quæst. 1. c. 15.
Quæst. 2. c. 1. 6. 7. & 10.
Cauf. XV. Quæst. 6. c. 3.
Cauf. XVI. Quæst. 7. c. 40.
Cauf. XVII. Quæst. 2. c. 3.
Cauf. XX. Quæst. 2. c. 3.
Cauf. XXII. Quæst. 1. c. 10.
Quæst. 4. c. 11.
Quæst. 5. c. 1. 3. 15.
Cauf. XXIV. Quæst. 1. c. 3.
Cauf. XXV. Quæst. 2. c. 1.
Cauf. XXVII. Quæst. 1. c. 3.
Cauf. XXX. Quæst. 5. c. 2.
De confecr. Dist. 1. c. 61.
Dist. 2. c. 30.

AD EPISCOPOS GALLIÆ QUÆ DIVERSIS TRIBUUNTUR.

Dist. 12. c. 2.
Dist. 23. c. 21.
Cauf. III. Quæst. 6. c. 17.
Quæst. 7. c. 17.
Quæst. 9. c. 2. 3. 11. 14. 18.
Cauf. VI. Quæst. 1. c. 14.
Quæst. 4. c. 5.
Cauf. IX. Quæst. 2. c. 1.
Quæst. 3. c. 5. 6. 7.
Cauf. XI. Quæst. 1. c. 68.
Cauf. XXIV. Quæst. 1. c. 9.
Cauf. XXVI. Quæst. 6. c. 13.
Cauf. XXX. Quæst. 5. c. 11.
Cauf. XXXV. Quæst. 2. & 3. c. 16.
De confecrat. Dist. 1. c. 60.
Dist. 4. c. 53.

GREGORIUS PAPA XIII.

Ad futuram rei memoriam.

CUM pro munere Paſtorali humeris noſtris injunćto id præcipuè nobis propoſitum habeamus, ut omni ſtudio, diligentiáque omnes Chriſti Fideles his præſertim tam gravibus, calamitosíſque temporibus in recta & Catholica fide continere curemus, ac propterea id in primis nobis agendum & providendum ſit, ut omnem omnibus aberrandi ab ea occaſionem ſubtrahamus. Dudum ob hujus rei executionem, adhibitis nonnullis ex fratribus noſtris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, adjuncto etiam aliquorum doctrinâ & pietate inſignium Virorum ſtudio, Decretum Gratiani nuncupatum abſque Gloſſis, necnon idem Gratiani Decretum cum Decretalibus Gregorii Papæ IX. Prædeceſſoris noſtri, Sexto, Clementinis, & Extravagantibus, non modò cum veteribus Gloſſarum autoribus, quibus, cùm Viri pii & Catholici fuerint, ignoſcendum videtur, ſi quid vel ob errorem in illis, vel quia nondum pleraque à ſacris Conciliis diffinita fuerant, liberiùs locuti ſunt: Verùm etiam cum his, quæ ab impiis Scriptoribus tam extrà in marginibus, quàm etiam intrà aſperſa fuerant Catholicæ veritati contraria revidendi, corrigendi, & expurgandi curam demandavimus. Cùm autem ipſum Decretum abſque Gloſſis à præfatis à nobis deputatis jam totum emendatum, & correctum, ac nonnullis annotationibus illuſtratum exiſtat, ipſiúſque major pars à dilecto filio Paulo Conſtabili, tunc ſacri noſtri Palatii Apoſtolici Magiſtro unà cum dictis Decretalibus felicis recordationis Gregorii IX. prædeceſſoris noſtri jam impreſſis recognita & approbata ſit: Reliquum verò ejuſdem Decreti unà cum annotationibus prædictis tam abſque Gloſſis, quàm ipſum totum cum Gloſſis, Sextúmque & Clementinas ſimul, & Extravagantes à dilecto filio Sixto Fabri, ejuſdem Palatii noſtri Apoſtolici Magiſtro recognoſcenda omnia, & approbanda, in officina Populi Romani, quæ ad hoc potiſſimùm ut libri ſacri in ea fideliter & incorruptè imprimantur, erecta fuit, imprimi, & impreſſa divulgari juſſerimus; ac ut ad majorem Chriſti Fidelium ubique tam intra, quàm extra Italiam, citra & ultra Montes commorantium commoditatem hoc Juris Canonici Corpus fideliter & incorruptè juxta exemplar hîc Romæ impreſſum à Catholicis Typographis, à Romano Populo, ſive ab eo deputatis, vel pro tempore deputandis electis imprimi poſſit. Nos opportunè providere volentes, ut hoc Jus Canonicum ſic expurgatum ad omnes ubique Chriſti Fideles ſartum tectum perveniat, ac ne cuiquam liceat eidem Operi quicquam addere, vel immutare, aut invertere, nulláve interpretamenta adjungere, ſed prout in hac noſtra Urbe Roma nunc impreſſum fuit, ſemper & perpetuò integrum & incorruptum conſervetur. Motu proprio & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine omnibus, & ſingulis in noſtro & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ dominio, nobis & eidem Romanæ Eccleſiæ mediatè, vel immediatè ſubjecto commorantibus, vel ad illud quovis prætextu advenientibus, ac etiam extra dictum dominium ubilibet exiſtentibus Typographis, & librorum Impreſſoribus, ac Bibliopolis, & quibuſcumque aliis perſonis utriuſque ſexûs cujuſcumque dignitatis, ſtatûs, gradûs, ordinis, vel conditionis exiſtant, in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub excommunicationis majoris latæ ſententiæ, & quoad nunc, & pro tempore in dicto noſtro, & Romanæ Eccleſiæ dominio mediatè, vel immediatè ſubjecto commorantes, etiam ultra præmiſſa ſub amiſſione librorum, ac mille ducatorum auri de Camera pro una videlicet officio Inquiſitionis hæreticæ pravitatis, & pro alia accuſatori, & pro reliqua tertiis partibus Judici executori irremiſſibiliter applicandorum, aliíſque arbitrii noſtri pœnis eo ipſo ſi & quoties contrà factum fuerit, & per quemlibet contravenientem incurrendis, Apoſtolica autoritate tenore præſentium inhibemus, & interdicimus ne ipſius Gratiani Decretum cum annotationibus, & idem cum Gloſſis, Decretalibus Gregorii IX. prædeceſſoris noſtri, Sexto, Clementinis, & Extravagantibus, ut præfertur, de cetero per Decennium à data præſentium ſub quovis titulo alibi quàm in Urbe noſtra, & in eadem officina impreſſoria dicti Populi Romani,

& iis, quibus ab eodem populo Romano, & ab eo ad hoc pro ipso Populo deputatis, tam in Italia, quàm extra Italiam ubilibet facultas & licentia per dictum tempus desuper concessa fuerit, prout nos eidem populo Romano & eisdem ab eo deputatis, ut hujusmodi licentiam & facultatem tam in Italia, quàm extra Italiam ubilibet cuicumque, & quibuscumque ipsi Populo Romano, seu ejus pro eo deputatis pro tempore videbitur, & placebit, ac pro tempore eidem populo, & ejus deputatis visum fuerit, significatâ priùs nobis, & approbatâ personâ, concedere, illámque sic concessam prout, & quando sibi placuerit, revocare liberè, & licitè valeant, indulgemus, impressum, & imprimendum tenere, vendere, dare, donare, vel aliàs quomodolibet habere, vel transferre: neque etiam ipsi absque expressa etiam in scriptis licentia ejusdem Populi Romani, & ab eo Deputatorum dictum Gratiani Decretum cum ipsis annotationibus, & idem cum Glossis, Gregorii IX. prædecessoris nostri Decretalibus, Sexto, Clementinis, & Extravagantibus, ut dictum est, imprimere, nec per dictum decennium ab eis, vel aliis præterquam à dicto Populo Romano, & ab eo Deputatis, vel de eorum licentia, ut præfertur, impressum, & imprimendum aliàs habere, seu tenere, aut etiam vendere, vel donare, seu imprimi, teneri, vendi, donari, aut aliàs transferri facere per se, vel alium, seu alios publicè, vel occultè, directè, seu indirectè quovis quæsito colore, vel ingenio audeant, seu præsumant: ita quòd etiam nulli omninò hominum tam in urbe, & tota Italia, quàm extra ubivis Terrarum, Regnorum, Regionum, & Provinciarum totius Orbis liceat hujusmodi libris dicti Juris Canonici sic, ut præfertur, de mandato nostro recognitis, correctis & expurgatis quicquam addere, detrahere, vel immutare, aut invertere, nulláve interpretamenta adjungere, sed prout opus hujusmodi Romæ nunc impressum fuit, semper & perpetuò integrum & incorruptum conservetur, statuimus, sancimus, & ordinamus. Mandantes universis, & singulis venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, ceterísque locorum Ordinariis, & eorum Vicariis in spiritualibus, & temporalibus, & in statu temporali sanctæ Romanæ Ecclesiæ etiam Legatis, Vicelegatis Sedis Apostolicæ, ac ipsius statûs Gubernatoribus, Potestatibus, & Locumtenentibus, ut quoties pro parte dicti Populi Romani, & ab eo Deputatorum, seu licentiam & facultatem ab ipsis, ut præfertur, pro tempore habentium, fuerint requisiti, vel eorum aliquis fuerit requisitus, eisdem Populo, & Deputatis, ac ab ipsis licentiam & facultatem haben. efficacis defensionis præsidio assistentes præmissa ad omnem Populi Romani & ab eo Deputatorum prædictorum licentiam, seu facultatem haben. requisitionem contra inobedientes, & rebelles etiam per censuras Ecclesiasticas, etiam sæpiùs aggravan. & per alia Juris remedia autoritate Apostolica exequantur: invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii Secularis. Et insuper quia difficile admodùm esset præsentes Literas ad quælibet loca deferri, Volumus, & eadem Apostolica autoritate decernimus, illarum transsumptis, & exemplis manu Notarii publici subscriptis, & sigillo Curiæ, vel personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, & etiam in ipsis operibus impressis plenariam, & eamdem prorsùs fidem ubique tam in judicio, quàm extra judicium haberi, quæ præsentibus haberetur. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac quorumcumque locorum, Gymnasiorum, & Universitatum, etiam Studiorum generalium juramento confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis Statutis, & Consuetudinibus, Privilegiis quoque indultis, & Literis Apostolicis etiam illis, & illorum, ac quibusvis aliis personis sub quibuscumque tenoribus, & formis, etiam motu, scientiâ, & potestatis plenitudine similibus, ac aliàs in contrarium quomodolibet concessis, & approbatis, ac in posterum concedendis, & approbandis. Quibus omnibus etiamsi de illis specialis mentio habenda esset, eorum tenores præsentibus pro expressis haben. illis aliàs in suo robore permansuris hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, contrariis quibuscumque. Aut si aliquibus communiter vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facien. plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de Indulto hujusmodi mentionem. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die prima Julii, M. D. LXXX. Pontificatûs nostri anno nono.

CÆ. GLORIERIUS.

DECRETUM

DECRETUM ABBREVIATUM

SIGILLATIM CUNCTA ATTINGENS.

Liber Decreti divisus est in tres Partes: quarum prima est de Distinctionibus, Secunda de Causis, Tertia de Consecratione.

PRIMA PARS

DISTINCTA EST IN DISTINCTIONES CENTUM ET UNAM.

SECUNDA PARS.

Quæ eſt de Cauſis, diſtincta eſt in Cauſas XXXVI. quarum quælibet plures ſub ſe Quæſtiones continet.

Prima Cauſa Quæſtiones habet ſeptem.

Secunda Cauſa habet octo Quæſtiones; & in ea quinta præcedit quartam.

Tertia Cauſa Quæſtiones XI. *complectitur.*

Quarta Cauſa habet Quæſtiones VI.

Quinta Cauſa habet VI. *Quæſtiones.*

Sexta Cauſa Quæſtiones V. *continet.*

Septima Cauſa habet II. *Quæſtiones.*

DECRETI TOTALIS MATERIA

PER METRA NOTATUR SEQUENTIA.

Decretum Domini GRATIANI tres habet partes principales.

PRIMA EST DE DISTINCTIONIBUS, QUÆ SUNT una ſupra centum : & ſingulas Diſtinctiones ſinguli Verſus ſequentes luculenter aperiunt.

DECRETI SECUNDA PARS PRINCIPALIS eſt de Cauſis ; quæ ſunt XXXVI.

I. CAUSA.

II. CAUSA.

III. CAUSA.

IV. CAUSA.

V. CAUSA.

Expliciunt Verſus peculiares, quibus ſatis clarè univerſalis materia Decreti comprehenditur.

NUMERUS AC MATERIA
Causarum et Quæstionum.

Quæſtiones Cauſarum ſunt CLXXII.

Quæſtio centuplex, & ſeptuageſima duplex
Eſt in Cauſarum Tractatu ritè notata.

Quot Quæſtiones habeat quælibet Cauſa, oſtenditur per quinque carmina ſequentia: in quibus ſunt tòt dictiones quot ſunt Cauſæ, ſcilicet XXXVI. & quælibet dictio Cauſam unam repræſentat. Prima dictio primam Cauſam: ſecunda ſecundam, &c. Item quot ſunt literæ in qualibet dictione, tot ſunt Quæſtiones ſub illa Cauſa per illam dictionem repræſentatæ. Verbi gratiâ: prima dictio, ſcilicet *Diſcere*, quæ primam Cauſam repræſentat, ſeptem habet literas: & hoc ſignificat primam Cauſam ſeptem Quæſtiones continere. Secunda dictio eſt *Cauſarum*, ubi ſunt octo literæ: ad denotandum quòd ſecunda Cauſa habet octo Quæſtiones, & ſic de aliis. Adverte tamen, quòd ſuperior numerus ſignificat Cauſas, & inferior Quæſtiones.

VERSUS.

1 2 3 4 5
7 8 11 6 6
Diſcere cauſarum quarumlibet ordine membra
6 7 8 9 10 11 12 13 14
5 2 5 3 3 3 5 2 6
Optes ut doceo: ſed non ſis deſes, & anceps.
15 16 17 18 19 20 21 22
8 7 4 2 3 4 5 5
Inſtanti dabitur quod tu vis, quod petis illud
23 24 25 26 27 28 29 30
8 3 2 7 2 3 2 5
Efficies. Res id famatum te dat ad omnes:
31 32 33 34 35 36
3 8 5 2 10 2
Uſu doctrinæ totum ſi conſtituas te.

Carmina ſubjecta eamdem prorsùs materiam complectuntur, neque ſunt ſententiæ ſalubris expertia.

Tempora labuntur vernantibus indita formis.
Dives te lædit res tua, nam miſer es.
Sperne fluentia, reſpice: cràs ea non tibi ſumes.
Multa recondis, cur? ut moriens ea des.
Da celer: eſt ſiquidem tutum, da præveniens te.

Do. Baptiſta de ſancto Blaſio in repetit. prima Rubricæ Decreti dicit Canones eſſe ter mille & nonaginta, ponens tales Verſus.

Si numeres cautè, ter mille Capitula Lector,
Atque decem novies Decretum continet in ſe.

Cauſæ Decreti ſunt triginta ſex.

Sub magni longa Decreti parte ſecunda
Sex & triginta Cauſas reperire licebit.

Cauſæ ipſæ XXXVI. patent per XXXVI. vocabula, in ſeptem ſubjectis Verſibus poſita: ex quibus non tantùm numerum, ſed etiam principalem materiam cujuslibet facilè cognoſces. Quilibet quinque vocabula complectitur, dempto ultimo, qui ſex habet.

1 2 3 4 5
Simon [a] appellat [b] ſpoliatus [c] teſte [d] libello [e].
6 7 8 9 10
Infames [f] vivens [g] ſucceſſor [h] ſolve [i] regendo [k].
11 12 13 14 15
Cenſuram [l] teſtor [m] funus [n] fœnus [o] furioſus [p].
16 17 18 19 20
Monachus [q] occidit [r] abbates [ſ] clauſtra [t] volentes [a].
21 22 23 24 25
Commendat [x] jurans [y] pugnas [z] hæreſis [a] violatas [b].
26 27 28 29 30
Sortilegus [c] ſponſis [d] inſidis [e] ſerviat [f] infans [g].
31 32 33 34 35 36
Mœcha [h] coit [i] mente [k] dubitans [l] gradibus [m] rapiente [n].

SECUNDA PARS DECRETI, UBI TRACTANTUR Cauſæ: quia longè prolixior & difficilior eſt reliquis, ideò diligentius pro ejus cognitione elaborandum eſt. Illius profectò obſcuritatem paucis elucidatam conſpiciet, quiſquis hic impreſſa diligenter annotaverit.

a 1 *Simon.* Simoniacus eſt, & peccatum committit, qui ſpiritualia vendit. Damnantur Epiſcopi per pecuniam facientes Ordinationem; & tunc lepram, non officium conferre dicuntur. Simoniacorum Sacramenta effectum gratiæ non habent. Sacerdotes digniores facilius quàm reliqui à Deo exaudiuntur. Et ibi de dignitate verbi Chriſti, quod ejus corpori æquiparatur, *cap. interrogo.* Et in fine de crimine concuſſionis tractatur.

2 Simonia committitur, ſi pro ingreſſu Monaſterii pecunia exigatur, vel exacta perſolvatur. Eccleſiaſtica ſtipendia accipere non debet qui bonis patrimonialibus ſuſtentari poteſt, *c. Clericos.*

3 Simonia an committatur, ſi Præbendæ emantur. Inveſtitura Eccleſiæ à Laicis fieri prohibetur, *c. Salvator.*

4 Simonia paterna, an ſit ignoranti filio nociva: & ibi tractatur an pro crimine unius alter pœnam patiatur.

5 Simoniacè acquiſita Eccleſia per patrem, an poſſit per filium licitè obtineri. Item an poſſit filius fungi Ordinatione, quam paternâ pecuniâ eſt aſſecutus.

6 Simoniacus eſt, qui pecuniam largitur, ut eligatur.

7 Simoniaci in ordine malè accepto pœnitentiam agere non poſſunt: & ibi principaliter tractatur, an ab hæreſi redeuntes ſint in ſuis Ordinibus & Dignitatibus recipiendi: & quòd Decreta poſſunt temperari; & Canones quandoque relaxari.

b 1 *Appellat.* Appellare non eſt opus à ſententia à non ſuo Judice lata: quia talis ſententia nulla eſt, *c. in primis circa fin.* & in prima q. hujus II. cauſæ principaliter tractatur, an ordo Judiciarius ſit in manifeſtis obſervandus: & quòd excommunicatio non eſt ferenda antequam cauſa fuerit examinata,

c. nemo: & Judex peccatum sibi soli notum damnare non debet, *c. si peccaverit.*

2 Appellare posset spoliatus si ante restitutionem sibi factam accusatori respondere cogeretur. Nullus enim debet accusari dum suis rebus fuerit spoliatus.

3 Appellandus est *Calumniator*, qui scienter falsa crimina intendit. *Prævaricator*, qui vera crimina abscondit. *Tergiversator*, qui in universum ab accusatione desistit, §. *notandum*, & in hac 3. q. principaliter tractatur quâ pœnâ feriendi sunt, qui in accusatione deficiunt.

4 Appellatur purgatio quædam vulgaris, quædam Canonica: & ibi tractatur; an deficientibus accusatoribus reus sit ad purgationem cogendus.

5 Appellatur testimonium sufficiens quod ore duorum vel trium firmatur: & ibi tractatur principaliter quot testes requiruntur, non tantùm ad convincendum Episcopum, sed etiam contra quemlibet Clericum.

6 Appellatio est remedium contra causas vitiatas. Appellatio intra decendium debet interponi, *c. anteriorum:* & ibi de libellis Dimissoriis, & de Judicibus à quibus appellare non licet.

7 Appellatur quis altero major non ratione dignitatis, sed vitæ, *c. quamquam.* Dignitas enim non facit Episcopum, sed vita, *c. non omnes Episcopi:* & ibi tractatur principaliter, an Laici possint Episcopos accusare. Christiani per Infideles accusari non possunt: nec Sacerdotes per eos, qui ad Sacerdotium prohibentur eligi.

8 Appellatur & dicitur accusatio ritè facta, quando fit in scriptis. Et regulariter accusator se debet inscribere ad pœnam talionis, præterquam in sex casibus *in summa* positis.

c 1 *Spoliatus.* Spoliatus & ejectus ante omnia venit redintegrandus, *c. redintegranda.* Boni à Malis semper molestantur.

2 Spoliatus & ejectus postquam fuerit restitutus, quas inducias debet habere antequam cogatur in judicio respondere: & ibi in summa videas de multiplicitate induciarum.

3 Spoliatis Episcopis, & aliis ad judicium venientibus induciæ sunt præstandæ.

4 Spoliati communione Ecclesiæ, & anathematizati, infames, incestuosi, sacrilegi, detractores, & multi alii sunt ab accusatione repellendi: & ibi dicitur, quòd anathema differt ab excommunicatione, *c. Engeltrudam.*

5 Spoliatis & aliis quibuscumque inimici Judices esse non possunt, nec accusatores, nec testes: vox enim inimicorum contra nullos est audienda. Dicitur etiam ibi, quòd testes familiares & domestici, & etiam consanguinei non sunt contra extraneos producendi.

6 Spoliatus & quilibet alius si adversarium vult convenire, ipsius forum sequi debet, *c. pulsatus.* Nec Episcopi damnari, nec Concilia celebrari possunt sine Papa.

7 Spoliati & alii volentes litigare, non debent adversarios suos coram infamibus trahere: quoniam tales, scilicet infames & criminosi non possunt esse Judices. Solus enim ille judicare debet alios, qui nihil in se habet reprehensibile, *c. Judices.*

8 Spoliationem vel alium reatum committens Episcopus, à quot Episcopis est judicandus.

9 Spoliatorum & aliorum testes, testimonium dicant de his tantùm, quæ præsentialiter & veraciter noverunt: nec contra absentes sunt producendi. Absentes enim non debent judicari nec accusari.

10 Spoliatorum & aliorum testes in uno deficientes an sint in aliis admittendi. Et accusans de pluribus criminibus, si in uno deficiat, an in aliis admitti debeat.

11 Spoliati accusantes suos spoliatores & invasores, ab eis accusari non possunt: quoniam accusati nisi priùs se purgaverint, alios accusare non possunt.

d 1 *Teste.* Testes Juris dispositione excommunicati, non possunt ad accusationem admitti.

2 Testis esse non potest, qui ad xiv. annum nondum pervenit.

3 Testificantis personam assumere non potest, qui ab accusatione prohibitus est.

4 Testis, accusator, & Judex aliquis simul esse non potest.

5 Testantur Jura illum non esse à communione repellendum, qui die statuta ad causam venire non potuit.

6 Testis est Juris dispositio deficientem in Episcoporum accusatione non posse de cetero agere, nisi in civili & proprio duntaxat negotio.

e 1 *Libello.* Libello famoso utentes, & ipsum contra aliquem scribentes, qualiter puniendi sunt.

2 Libellum diffamatorium scribens, aut aliter reus tribus citationibus debet in Jus evocari. Et per scripta nullius accusatio debet suscipi.

3 Libelli famosi scriptor, aut aliter criminosus, an admittatur in judicio per procuratorem.

4 Libellus accusatorius si in Episcopum datur, id est, si Episcopus accusetur: ejus causa à xii. Episcopis audiatur.

5 Libellum famosum scribentes, aut aliorum crimina sponte confitentes, non debent ad accusationem admitti, *c. illi.* Et ibi habetur quòd nec qui parcit, est amicus: nec qui verberat, est inimicus, *c. non omnis.*

6 Libellum famosum in alterum scribens, aut alteri crimen inferens, quâ pœnâ ferietur, si crimen illatum non probetur.

f 1 *Infames.* Infames, excommunicatos, & criminosos à Sacerdotum accusatione Jus repellit. Et ibi tractatur qui dicantur infames, *c. infames.*

2 Infamis est quodammodo Episcopus & reprehendendus, qui sibi soli dicit aliquem crimen suum fuisse confessum: & ibi dicitur quòd Episcopis alios accusantibus non creditur, nisi probent quod objiciunt.

3 Infamem quodammodo dicimus & reprehendendum, qui ponit falcem in messem alienam, *c. 1.* Et ibi dicitur quòd alicui alterius parochianum judicare non licet. Et quot civitates unaquæque provincia habere debeat, *c. scitote.* Et quòd Episcopus judicio Primatis, & non aliorum se subjicere debet.

4 Infamia aut criminalis accusatio si imponatur Episcopo, id est, si Episcopus criminaliter accusetur, & Episcopi comprovinciales de causa cognoscentes sint in sententia ferenda discordes, quid Juris.

5 Infamis esset quodammodo, & reprehendendus Judex qui vellet reum cogere ad probandum accusatore in probationibus deficiente: quia negativa per rerum naturam est improbabilis, *c. accusator.*

g 1 *Vivens.* Vivens si adhuc sit Episcopus, alius sibi succedere non valet, nec in ejus locum subrogari: quod verum est, nisi esset depositus, vel de licentia Papæ renunciasset, aut per ambitionem se ad aliam Ecclesiam transtulisset. Episcopo autem ægrotanti, aut nimia senectute gravato dandus est Coadjutor. Episcopus Ecclesiam suam deserere non debet, *c. sicut vir:* nec etiam est à suis Subditis relinquendus, *c. denique.* Prælati duo in una Ecclesia esse non debent, *c. in apibus.* B. Aug. accessit, & non successit Valerio Hipponensi Episcopo, *c. non autem.*

2 Vivens Episcopus aut Sacerdos, qui pro ægritudine à Missarum celebratione abstinuit; an possit celebrare recuperata sanitate. Et ibi habetur de morbo caduco laborantibus.

h 1 *Successor.* Successor an possit eligi ab Episcopo vivente: hoc est, an successorem sibi possit Episcopus eligere. Et ibi habetur quòd locus regiminis est fugientibus offerendus. Et Episcopari potest qui prodesse desiderat, *c. qui Episcopatum.*

2 Successor Episcopi mortui non est eligendus munerum datione, aut amicorum patrociniis.

3 Successor Episcopi an post electionem teneatur juramentum præstare pro indemnitate Ecclesiæ.

4 Successus seu prosper eventus denegatur Clericis, qui ante sententiam suspensionis vel depositionis à suo Episcopo discedere præsumunt. In tales enim ferenda est censura.

5 Successus non continget Episcopo à Sede Apostolica vocato, si ad propria revertatur, nisi priùs fuerit purgatus, & Apostolicis litteris munitus.

i 1 *Solve.* Solve & solvi procura teipsum ô Prælate excommunicate: aliàs non poteris ordinare: nec tua Ordinatio erit rata.

2 Soluti sunt Clerici unius provinciæ à Prælato alterius; adeò quòd Archiepiscopus, Primas, vel Patriarcha Clericos alterius provinciæ non potest ordinare.

3 Solvere vel damnare Subditos Suffraganei non licet Archiepiscopo, illo inconsulto. Solvit Papa ab aliis excommunicatos: & cujuslibet Ecclesiæ Clericos potest ordinare. Est enim Ordinarius Ordinariorum, *c. cuncta per Mundum.*

k 1 *Regendo.* Regendo unamquamque parochiam, & res ipsius disponendo facit Episcopus quod debet, *c. regenda.* & *c. noverint.* Regendi sunt Subditi per Episcopos visitantes, ut *c. placuit.*

2 Regendi officium Episcopus transgreditur, si bona Ecclesiarum usurpare nititur: quamvis de illis precarias facere possit.

3 Regendi sunt Subditi sine exactionibus: & ibi de Cathedratico, quantùm nomine ipsius valeat Episcopus habere.

l 1 *Censuram.* Censuram formidare debent qui Clericos ad Judices seculares trahunt, *c. inolita,* & *c. placuit.* Et ibi de conjuratoribus, & eorum punitione.

2 Censurâ ligatus, id est, excommunicatus vel suspensus celebrans, est depositione dignus.

3 Censura sive justa sive injusta, est timenda. Censurâ ligati sunt vitandi plusquam Pagani, *c. ad mensam.* Censurâ Ecclesiasticâ feriri debet, & ore Dæmonum discerpi qui suo Episcopo est inobediens, *c. absit.* Censuram ex ira proferens graviter delinquit, *c. ira,* & *c. cùm apud.* Censura sive sententia vel judicium quatuor modis pervertitur, *c. quatuor modis.* Censurâ feriendi sunt & Judæ proditori comparandi, qui veritatem negant & occultant, *c. quisquis,* & *c. abiit Judas.* Censura sive sententia injustè prolata, viribus caret. Episcoporum præceptis non semper obediendum est. Censuræ seu anathematis forma habetur in *c. debent.*

m 1 *Testor.* Testari seu testamenta facere cùm de proprio liceat, an permittatur Clericis proprium habere. Clericis causas agere non licet, *c. duo sunt genera Christianorum.*

2 Testamenta condentes Clerici an possint quibus voluerint ea relinquere quæ de bonis Ecclesiæ acquisiverunt. Testatur multiplex Canon illos esse graviter puniendos, qui res & prædia Ecclesiastica invadunt. De bonis Ecclesiæ quatuor sunt portiones faciendæ, *c. quatuor.* Et ipsarum rerum alienatio an sit permissa, *c. sine exceptione,* & *c. terrulas.* Liberti Ecclesiæ an possint ab ea discedere. Res sacræ ex quibus causis alienari valeant, *c. aurum habet Ecclesia.* Pauperibus est providendum, *c. gloria Episcopi.*

3 Testamentum an facere possint illi, qui priùs nihil habentes, tempore suæ administrationis aliqua acquisiverunt: & quid Juris de talibus bonis.

4 Testamenta an facere possint Clerici de bonis, ex suis & rebus Ecclesiæ quæsitis.

5 Testamenta facere de rebus Ecclesiæ an sit permissum Sacerdotibus: & quis succedat eis ab intestato.

Funus.

n 1 *Funus.* Funera & exequias ſuas celebrare, & decimas ſolvere ubi debent illi, qui ſe de una diœceſi aut parochia ad aliam tranſtulerunt.

2 Funerandi jura an poſſint præſcribi. Funera, id eſt, corpora mortuorum ubi debent ſepeliri. Et an pro ſepultura aliquid poſſit exigi. Funerum, id eſt, mortuorum animæ quatuor modis ſolvuntur, *c. animæ.* Funera, id eſt, corpora mortuorum deflenda non ſunt, *c. quàm præpoſterum.*

o 1 *Fœnus.* Fœnus ſive uſuram quodammodo committit & peccat qui ultra debitum exigit, *c. quod debetur.* Et ibi principaliter tractatur an Clerici poſſint ſua repetere, & pro illis litigare.

2 Fœnerariâ causâ ſive criminali, aut etiam civili an poſſint produci teſtes domeſtici. Et an Clerici poſſint pro ſua Eccleſia teſtificari.

3 Fœnus ſeu uſura committitur ſi præter ſortem aliquid exigitur.

4 Fœnera ſeu uſuras nec Clericis nec Laicis licet exercere.

5 Fœnera ſeu uſuræ an ſint aptæ ut inde fiant eleëmoſynæ.

6 Fœneratores & uſurarii veram pœnitentiam agere non poſſunt, niſi reſtituant quæ rapuerunt.

p 1 *Furioſus.* Furioſos punire non decet ex his quæ faciunt, cùm ſint mente alienati: & ibi habetur de Loth & aliis ebrioſis.

2 Furioſis Clerici quodammodo comparandi eſſent, ſi pro patrociniis impenſis munera exigere vellent.

3 Furioſo Judex comparari poſſet qui ex mulieris confeſſione Clericum condemnare vellet: regulariter enim mulieres contra Clericos teſtimonium ferre non poſſunt.

4 Furioſi quodammodo ſunt Eccleſiæ Miniſtri, qui diebus Dominicis & feriatis cauſas tractare volunt.

5 Furioſo ſimilis dici poſſet Judex qui neganti purgationem indiceret, niſi infamiâ laboraret.

6 Furoris quodammodo plena res eſſet, ſi à Miniſtris & Subditis confeſſio cruciatibus extorqueretur. Juramenta quædam ſunt irritanda, quædam relaxanda, *c. autoritate, & c. alius:* in quo *c.* habetur quòd ſolus Romanus Pontifex Regem Franciæ tamquam inutilem depoſuit. Excommunicatis fidelitas ſervanda non eſt.

7 Furioſè procederetur ſi Diaconus vel Presbyter ſine Concilii examinatione dejiceretur.

8 Furore quodam plenus cenſetur qui carnis fragilitate ante ordinationem lapſus, & in judicio confeſſus vel convictus, poſteà præſumit offerre, & in ordine ſuſcepto miniſtrare: quod verum eſt de crimine depoſitionem inducente.

q 1 *Monachus.* Monachus an poſſit licitè officia populis celebrare, & pœnitentiam dare, & baptizare. Decimæ de conſenſu Epiſcopi Sacerdotibus dari debent, *c. revertimini.*

2 Monachi an poſſint in ſuis capellis Presbyteros inſtituere.

3 Monachorum & Eccleſiarum jura an per præſcriptionem tolli poſſint.

4 Monachi an poſſint præſcribere contra Eccleſias & Prælatos ſeculares.

5 Monachi, & Prælati res Eccleſiæ ſua autoritate repetere non valent.

6 Monachi, Epiſcopi, & alii Prælati ſi ſua autoritate uſurpant quæ ad ſe pertinere putant, an cadant à cauſa.

7 Monachi, & Abbates an poſſint retinere Eccleſias, decimas, & Jura patronatûs de manibus Laicorum ſibi conceſſa ſine Epiſcopi conſenſu. Et ibi habetur quòd Epiſcopus habet diſpoſitionem omnium Eccleſiarum, quæ in ſua diœceſi conſtitutæ ſunt, *c. omnes Baſilicæ.* Et etiam ibi plenè de Jure patronatûs, *c. quicumque. c. filiis. c. decernimus.*

r 1 *Occîdit.* Occîdit ſeipſum ſpiritualiter qui à voto reſilit.
2 Occîdit quodammodo temporaliter ſeipſum qui ſuum reſignat Beneficium: ſed ſi in infirmitate reſignavit, an ſit ei reſtituendum poſtquam convaluerit. Et ibi habetur quòd ante probationem triennii nullus in Monaſterio debet ſuſcipi.

3 Occîdit animam ſuam Monachus ad propria rediens, poſtquam ſe & ſua Monaſterio tradidit.

4 Occidens vel percutiens Clericos Diabolo ſuadente, eſt excommunicatus ipſo Jure, *c. ſi quis ſuadente Diabolo:* & ibi habetur quòd Eccleſiæ conceſſa non ſunt revocanda: & qui talia aufert, ſacrilegium committit: & Eccleſiæ immunitas non eſt violanda.

ſ 1 *Abbates.* Abbates aut Monachos, factos Epiſcopos Jus obligat ad relinquendum quod antè habuerunt, Monaſterio: quod poſt, Eccleſiæ propriæ, *c. ſtatutum.*

2 Abbates ſunt à propriis fratribus eligendi, & non ab Epiſcopis. Abbates expellere non eſt permiſſum Monachis: neque commatres facere. Abbates & Monachos poſſunt Epiſcopi viſitare, & conditiones exigere tempore Dedicationis conſtitutas. Abbates & Monachi cum Sanctimonialibus habitare non debent; quia ſexuum commiſtio eſt periculoſa, *c. diffinimus.*

t 1 *Clauſtra.* Clauſtra ſive Religionem intrare volentibus Clericis non eſt à ſuo Epiſcopo denegandus ingreſſus.

2 Clauſtrum ingredi Clericis permittitur etiam Epiſcopo invito.

3 Clauſtrum unum petere, altero derelicto, an ſit permiſſum Monachis & Regularibus Canonicis, ſine permiſſione Abbatum.

u 1 *Volentes.* Volentes & ſpontaneos Monaſterium intrantes pueros, an cogant Jura Religionis propoſitum tenere. Voluntariè puellæ virginitatis propoſitum ſuſcipientes, Nuptias eligere non poſſunt.

2 Voluntate Patris ſpretâ, ſi filius Religionem ingreditur, an à patre revocari poſſit.

3 Voluntariè habitum Religionis ſuſcipientes, illum deſerere non poſſunt; ſed qui coactus ingreditur, nullo modo obligatur.

4 Volentes Religioſi ad arctius Monaſterium tranſire non ſunt impediendi.

x 1 *Commendat.* Commendatam unam Eccleſiam poteſt habere Clericus in altera intitulatus. Commendandi ſunt Clerici qui in una & non in pluribus Eccleſiis volunt conſcribi. Et ibi habetur, quòd duobus Epiſcopatibus poteſt quandoque quis præfici, *c. relatio.*

2 Commendandi non ſunt Clerici, qui ſine Literis Dimiſſoriis de una Eccleſia tranſeunt ad alteram. Matrimonium ſpirituale contrahitur inter Curatum & Eccleſiam ſuam, quæ non debet eſſe ſcortum, *c. ſicut.*

3 Commendatio nulla ſed potiùs vituperium eſt Clericis, qui ſecularium negotiorum procuratores eſſe volunt.

4 Commendandi ſunt Clerici, qui veſtibus ſibi congruentibus utuntur, unguenta & fulgida veſtimenta fugientes.

5 Commendare non debemus Clericum, qui à ſuo Epiſcopo depoſitus Imperatorem aut Judicem ſecularem adit.

y 1 *Jurans.* Jurans verum non peccat; ſed ſecùs ſi pejerat: & per Creaturas jurare non licet.

2 Jurans falſum quod putat verum, an ſit perjurus. Quot comites habeat juramentum: & quot ſunt genera mendacii.

3 Perjurum Prælatum & criminoſum ante ſententiam diffinitivam derelinquere non licet.

4 Juramenta illicita an ſint ſervanda.

5 Pejerare & contra Juramentum ſuum venire qui cogit aliquem, licet perjurus non ſit, tamen mortaliter peccat. In qua ætate quis cogatur jurare. Et ibi ponitur forma Juramenti Fidelitatis, *c. de forma.*

z 1 *Pugnas.* Pugnas committere ſeu militare, an ſit peccatum.
2 Pugna ſive bellum quod dicatur juſtum.

3 Pugna an debeat committi pro repellenda ſociorum injuria.

4 Pugna non ſemper eſt exercenda contra Malos. Mali enim ſunt quandoque à Bonis tolerandi, & non abjiciendi. Quædam tamen mala ſunt repellenda & punienda, quædam toleranda. Mali ſunt medicinali ſeveritate ad bonum cogendi, ut Nabuchod. Et Hæretici etiam inviti ſunt ad ſalutem trahendi. Pugnis & bellis ſunt coërcendi Eccleſiaſticæ Religionis inimici.

5 Pugnas ſeu bella qui Deo autore geſſerunt, præcepta non occidendi minimè tranſgreſſi ſunt. Et ibi an Mali ſint occidendi. Habens gladii poteſtatem poteſt occidere, ſi hoc faciat amore juſtitiæ.

9 Pugna & coactio eſt exercenda in Malos ut teneant bonum jam ſuſceptum. Non autem ſunt ipſi Mali ad bonum non ſuſceptum cogendi.

7 Pugna ſi juſta ſit, poſſunt Hæretici & omnes hoſtes licitè ſuis rebus ſpoliari.

8 Pugna ſeu bellum an poſſit per Clericos committi: & an poſſint Clerici arma ſumere. Qui ſacramenta Dei tractant, judicium ſanguinis agitare non debent.

a 1 *Hæreſis.* Hæreſis quælibet ab Eccleſia Romana deſtruitur. Hæreticus an poſſit alium excommunicare, privare, vel ſententiâ notare. Excommunicatus alium excommunicare non poteſt. Hæreticorum conſortia, & eorum ſacrificia ſunt à Catholicis fugienda.

2 Hæretici etiam poſt mortem ſunt excommunicandi. Eccleſia viventes & non mortuos an ligare poſſit vel ſolvere.

3 Hæreticus ſi dominus eſt, aut alio crimine irretitus, an poſſit excommunicatio ferri in familiam ſuam pro delicto ipſius domini, & in filium pro peccato patris. Excommunicandi ſunt qui corrigi nolunt: & etiam illi qui duas uxores habent: teſtes falſi, homicidæ, & multi alii. Hæreticorum tamdem variæ ſpecies ponuntur.

b 1 *Violatas.* Violatas Romanorum Pontificum cenſuras, à nullo decet eſſe. Violantes ſacros Canones in Spiritum Sanctum blaſphemant. Violanda non ſunt, ſed ſervanda Sanctorum ſtatuta, & eorum Regulæ in Synodo conſtitutæ.

2 Violari non debent privilegia Eccleſiarum: nec Archiepiſcoporum. Violans civitates & occidens ſuos Præſules Epiſcopali dignitate privatur, *c. ita nos.*

c 1 *Sortilegus.* Sortilegus quis ſit: ſive qui dicantur Sortilegi.

2 Sortilegum eſſe an ſit peccatum: ſortibus an ſit credendum.

3 Sortes, ſive Divinationes à quibus exordium ſumpſerunt. Et de

4 multiplici genere Divinationis: & quot modis Dæmones futura prænoſcunt.

5 Sortilegi, vel Divinatores an ſint excommunicandi, ſi ceſſare noluerint. Sortilegia, & Magicam artem debent Epiſcopi eliminare. Sortilegiis, vel maleficiis nullo pacto debent Sacerdotes operam dare, aliàs abjiciendi ſunt.

6 Sortilegus, vel alius ab Epiſcopo excommunicatus, an per alium ipſo inconſulto poſſit abſolvi. Et an Presbyteri poſſint reconciliare Pœnitentes. Pœnitentia morientibus non eſt deneganda, etiam à ſimplici Sacerdote.

7 Sortilegis, & aliis morientibus non eſt pœnitentia imponenda, ſed benè innoteſcenda. In pœnitentiis imponendis multa ſunt conſideranda. Melius eſt Sacerdotem pœnitentiam imponentem eſſe nimis miſericordem, quàm nimis ſeverum. Sortilegi ſunt & excommunicati, qui dies, menſes, & annos Paganorum ritu obſervant.

d 1 *Sponſis.* Sponſis Dei ſe Deo dedicantibus, & virginitatem voventibus, nuptias contrahere non licet. Sponſalia de præſenti, ſive matrimonia per voventes ſolenniter contracta non tenent.

2 Sponſa unius, an poſſit à ſuo ſponſo recedere, & alii nubere. Sponſa ſine conſenſu ſponſi, & econtrà religioſam veſtem ſuſcipere non poteſt poſt copulam carnalem: ſecùs ante. Spon-

ſalia vera an fuerint inter Joſeph & Mariam. Sponſam alterius nullus rapiat, & ibi aliquid de raptu.

e 1 *Infidis.* Infidis, ſeu Infidelibus conjugium contrahere licet: & inter eos dicitur eſſe matrimonium, licèt non ſit ratum. Infidelis uxor virum cogens ad malum, licitè dimittitur. Infidelium ut Judæorum convivia, & etiam conjugia ſunt à Chriſticolis vitanda.

2 Infidelium unus ſi convertatur ad fidem, altero remanente in infidelitate; an poſſit ad fidem converſus, alii ſe copulare.

3 Infidelis, qui ante Baptiſmum unam uxorem habuit, & poſt Baptiſmum aliam; bigamus eſt cenſendus: nec poteſt eſſe Epiſcopus, *c. acutiùs*, *ibid.*

f 1 *Serviat.* Servire adſtrictus, ut putà ſervus ſi contrahat cum libera, quæ per errorem eum putabat liberum, non eſt inter eos conjugium; quia error perſonæ & conditionis impediunt & dirimunt: ſecùs autem eſt de errore fortunæ & qualitatis.

2 Servum ſcienter acceptum in maritum non poteſt mulier dimittere: ſecùs ſi ignoranter. Servi poſſunt matrimonia contrahere.

g 1 *Infans.* Infans proprius ſi teneatur à patre in ſacro Baptiſmate; licèt per tale factum ſuæ uxori compater efficiatur, non propter hoc ab ipſa uxore ſeparabitur: niſi ad ſervandam continentiam poſſit induci.

2 Infantes ſponſalia contrahere nequeunt: quia in illa ætate conſentire non poſſunt.

3 Infantes, ſive filii ſpirituales vel adoptivi an poſſint naturalibus per matrimonium conjungi.

4 Infantes, ſive filium aliquem non debet uxor ſimul cum viro ſuo in Baptiſmate ſuſcipere, *c. fin.* quia eſſet ejus commater. Et ibi dicitur quòd non poteſt quis ducere in uxorem relictam compatris ſuæ uxoris: nec etiam duas commatres.

5 Infantibus ſi conceditur nuptias contrahere, ipſorum & quorumcumque aliorum Nuptiæ ſeu matrimonia non debent clàm fieri, ſed publicè: & ſic non debent eſſe clandeſtina. Tandem inſtruuntur Judices ad cuncta rimandum.

h 1 *Mœcha.* Mœcha ſive adultera & ab aliquo per adulterium polluta an poſſit per eum duci in uxorem. Et ibi matrimonia ſecunda conceduntur, *c. quòd ſi dormierit.*

2 Mœcham ſæpè mulierem efficit coactio: & ideò nulla mulier eſt cogenda nubere, quia in matrimonio animus plena libertate potiri debet & gaudere. Non licet viro uxorem deſerere, ut fecit Lotharius.

3 Mœchiæ notam an dicantur incurrere filii & filiæ, qui poſt ſponſionem parentum cum aliis contrahunt: hoc eſt, an filii & filiæ poſt promiſſionem & ſponſionem parentum ſuorum poſſint licitè cum aliis contrahere.

i 1 *Coit.* Coire ſolita (ut eſt meretrix) poteſt in uxorem duci ſi de ejus correctione ſpes habetur. Coitûs ſive fornicationis causâ poteſt uxor dimitti.

2 Coitûs ſive incontinentiæ causâ ducta an ſit conjunx appellanda. Abortum procurantes an ſint homicidæ.

3 Coitui ſive copulæ conjugali apta puella ſi habet patrem ſervum, & avum liberum; in matrimonio contrahendo ſequatur de honeſtate arbitrium avi, & non patris qui liberum non habet arbitrium, cùm ſit ſervus.

4 Coitu ancillari & illicito non licet prolem quærere: vivente enim uxore, ex quacumque causâ neque ex ancilla neque ex alia licet prolem procreare. Mœchiæ nomine omnis illicitus concubitus intelligitur, *c. meretrices.*

5 Coire coacta & per violentiam accepta an perdat pudicitiam & virginitatem. Carnis virginitas non ſervatur ſi mens corrumpitur. Viro uxorem extra fornicationis cauſam derelinquere non licet.

6 Coiens vir cum alia, & ſic adulter, uxorem adulteram dimittere non poteſt.

7 Coitûs ſeu fornicationis causâ dimittens uxorem, ea vivente aliam ducere non poteſt. Coitus contra naturam & cum perſonis conjunctis eſt graviſſimum peccatum.

8 Coitum ſive incontinentiam incurrere non debet aliquis ut aliqua ad fidem convertatur. Et ſic non licet ducere uxorem infidelem ſub ea conditione ut convertatur & fidelis efficiatur.

k 1 *Mente.* Mente ſeu voluntate mulier cupit ut fiat mater, & habeat liberos: tamen ejus vir eſt frigidus & maleficiatus, an propter hoc ſit ab eo ſeparanda.

2 Mens & voluntas eſt mulieri poſt mortem viri cum illo contrahere, cum quo priùs fornicata fuit; an poſſit. Viro uxorem dimittere propria autoritate & ſine Judicio Eccleſiæ non licet: neque eam occidere, *c. admonere.*

3 Mentis ſeu cordis ſola contritione abſque oris confeſſione an poſſint peccata deleri, & utrùm poſſumus Deo ſatisfacere. Iſtam quæſtionem prolixè tractat Gratianus, ejus occaſione interſerens Tractatum de Pœnitentia ſeptem Diſtinctiones continentem.

4 Mentis ſcrupulo ceſſante, an poſſit maritus tempore orationis & pœnitentiæ uxori debitum reddere. Et ibi habetur quòd tempore Quadrageſimali Nuptias celebrare non licet.

5 Mens & voluntas eſt viro continentiam vovere: non poteſt hoc facere ſine conſenſu uxoris tacito vel expreſſo, niſi ſit ſponſa nondum cognita. Mulier verò debet ſubeſſe, cùm vir ſit caput mulieris, *c. hæc imago.*

l 1 *Dubitans.* Dubitans uxor de morte mariti, & credens illum eſſe mortuum, ſi contrahat cum alio; an dicatur rea adulterii.

2 Dubitans mulier de morte mariti ſi cum alio contraxit, & poſteà maritus ejus rediit; an ſit cogenda ad eum redire, & primum dimittere.

m 1 *Gradibus.* Gradibus conſanguinitatis nobis contingentes mulieres non poſſumus ducere in uxores. Quare conſtitutum fuit ne conſanguineæ ducantur.

2 Gradu conſanguinitatis uxori contingentem non licet uxorem ducere.

3 Gradus conſanguinitatis & affinitatis ſecundùm Decreta uſque ad ſeptimam generationem habent prohibitionem, hoc eſt quòd ratione conſanguinitatis & affinitatis prohibitum eſt matrimonium uſque ad ſeptimum gradum.

4 Gradus VI. conſanguinitatis quare prohibitus eſt ſecundùm Canones.

5 Gradus conſanguinitatis quomodo computandi ſunt.

6 Gradibus prohibitis conjuncti ad quorum accuſationem vel teſtificationem ſunt ſeparandi. Et ibi de juramento Separationis & Reconciliationis, & de juramento eorum qui conſanguinitatem probant, *c. de parentela.*

7 Gradu prohibito conjuncti, ſi ad invicem carnaliter commiſceantur; filii ex tali inceſtuoſo coitu procreati, non ſunt filii appellandi.

8 Gradus conſanguinitatis & affinitatis quis dicatur eſſe diſpenſabilis, id eſt, quo gradu poſſit diſpenſari cum conſanguineis & affinibus.

9 Gradu prohibito conjuncti (licet fortè ſententia pro matrimonio fuerit lata) poſſunt ſeparari. Sententia enim pro matrimonio vel contra ipſum lata poteſt retractari veritate comperta: quia talis ſententia nullo curſu temporis tranſit in rem judicatam. Et ibi dicitur ſententiam etiam Romani Pontificis in melius poſſe mutari, *c. ſententiam.*

10 Gradus affinitatis (ſive ipſa affinitas) in ſuperſtite non deletur. Item ſoboles ex ſecundis ſuſcepta Nuptiis, conſanguineis prioris viri copulari non debet ſecundùm Decreta: ſed hoc corrigitur per *c. non debet*, *de conſang. & affin.*

n 1 *Rapiente.* Rapiente virginem per vim ab aliquo raptus committi dicitur.

2 Rapiens violenter puellam poteſt illam peractâ pœnitentiâ in uxorem ducere. Et ſic rapta raptori Jure Canonico nubere poteſt, *c. denique.* & meliùs *extrà de rapt. c. cum cauſa*, cum ſimilibus.

DECRETI CANONES

SECUNDUM ORDINEM ALPHABETI.

A

D

E

G

H

I

L

M

N

O

P

Placita

Q

R

S

T

V

F I N I S.

EA DE QUIBUS LECTOREM PRINCIPIO VISUM EST ADMONERE, HÆC SUNT,

IN Ecclesia Romana, omnium Ecclesiarum magistrâ, solitos esse asservari Conciliorum Canones, & Pontificum Decreta, ac ceteris Ecclesiis communicari planè compertum est. Atque in usu præcipuè videtur fuisse Collectio illa, quam Nicolaus Papa *in c. si Romanorum, dist.* 19. Codicem Canonum nominat: in quo continebantur Canones, & regulæ illæ, quæ recensentur à Leone IV. *cap. de libellis, dist.* 20. Hujus Codicis tria manuscripta exemplaria Romæ habentur in Vaticana Bibliotheca. Extat etiam impressus Moguntiæ An. Sal. M. D. XXV. Repertus est autem in vetustissimo Cardinalis Vercellensis codice Cresconii ad Episcopum Liberinum quidam quasi Nomocanon: in quo, cùm pluribus causarum titulis propositis, exponatur deinde, quibus Synodorum, ac Decretalium Epistolarum locis causæ illæ tractentur; capita capitibus Moguntini codicis, & numeri numeris optimè respondent. Quæ quidem à Cresconio adhibita diligentia satis indicat frequentissimum fuisse hujus Collectionis usum: & hæc ea est, quæ in notationibus, quæ nunc eduntur, absolutè Codex Canonum vocatur. Ceterùm inter privatos Collectores, qui multò plura congerere studuerunt, perantiquus est Isidorus: cujus Collectio protenditur à Canonibus Apostolorum usque ad Concilium Hispalense secundum: habetúrque in duobus codicibus Vaticanæ Bibliothecæ, & uno Monasterii Dominicani sanctæ Mariæ supra Minervam: extat autem impressa in editionibus Conciliorum, in antiquioribus quidem purior, in recentioribus autem, multis aliis Conciliis, scriptísque admista. Isidorum hunc Igmarus Archiepiscopus Remensis in libro de Synodis celeberrimum illum Hispalensem fuisse affirmat, à quo testatur etiam Trithemius librum Decretorum esse conscriptum: ac certè multa verba, quæ in præfatione hujus Collectionis leguntur, sunt in libro quinto Etymologiarum. In codice autem Dominicanæ Bibliothecæ initio præfationis ita legitur, *Isidorus Mercator servus Christi, lectori conservo suo, &c.* nec multò secùs in Vaticanis: quo loco in impressis est, *Isidorus Peccator servus Christi, &c.* Secutus deinde est (ut de iis primùm, quorum opera typis excusa sunt, loquamur) Burchardus Wormaciensis Episcopus, Othonis III. & Henrici II. Bavari Imperatorum ætate: qui non ordinem temporum & Provinciarum, ut Isidorus, sed rerum & causarum sibi sequendum putavit. Iisdem vestigiis institit non ita multò pòst Ivo Carnotensis Episcopus: sed exorta interim Berengarii hæresi, multa ad illam confutandam pertinentia addidit, ac multa etiam præterea ex Pandectis, & Codice: dum de Laicorum quoque officiis sibi agendum putat; quod Burchardo minùs necessarium visum fuerat. Extant autem duo volumina Ivonis nomine inscripta, eamdémque habentia præfationem; quorum unum, quod *Pannormia*, alterius, quod absolutè *Decretum* inscribitur, quasi epitome quædam est. Verùm in hoc eodem campo alii etiam gravissimi viri (quorum libri partim in publicis, partim in privatis Bibliothecis manuscripti habentur) Cresconius, Anselmus, Deusdedit Cardinalis, Gregorius Presbyter, qui volumen suum *Polycarpum* inscripsit, aliíque nonnulli præclarè se exercuerunt, suámque operam probaverunt. Novissimus istorum omnium præter autorem Pannormiæ (nam is recentior fortasse est) Gratianus Monachus Benedictinus non tantùm Decretis colligendis, quod Superiores fecerant, operam dedit: sed Ivonis fortasse præfatione excitatus eò potissimùm incubuit, ut certis quæstionibus propositis, quid in utramquè partem ex Canonibus, qui inter se nonnumquam pugnare videbantur, dici posset, ipse & afferret, & explicaret; omninóque eorum varietatem, quæ speciem dissensionis habebat, ad concordiam revocaret. Ceterùm in longo ac perdifficili opere multa à parùm æquis hominibus exagitabantur: nonnulla pii etiam & verecundi interdum desiderabant.

De Codice Canonum.

De Collectione Isidori.

Burchardus.

Ivo.

Pannormia.

Cresconius. Anselmus. Deusdedit Cardinalis. Gregorius Presbyter autor Polycarpi. Gratianus.

Quamobrem ne hujuſce utiliſſimi & graviſſimi codicis vacillaret autoritas; placuit primùm Pio IV. ac ſubinde Pio V. & Gregorio XIII. (apud quem etiam hujus perfecti Operis, quemadmodum & aliarum maximarum rerum, laus fuit,) ut illi corrigendo ſumma opera daretur, menda Librariorum tollerentur, ſi qua etiam in re Gratianus ut homo minùs vidiſſet, modeſtè notaretur, ipſáque omnino capita ſuis autoribus quàm diligentiſſimè reſtituerentur. Itaque & Romæ Vaticana Bibliotheca, & Monaſterii Dominicani ſupra Minervam, aliæque non paucæ excuſſæ ſunt; & ex aliis urbibus, atque regionibus invitati doctiſſimi homines, qui idem facerent, & ſi quid inveniſſent, quod ad hanc rem pertineret, pro ſua pietate libenter communicarent, atque ad Pontificem mitterent. Quâ diligentiâ illud factum eſt, ut cùm jam magnam partem ſuum unicuique tributum ſit, ac propterea intelligi plerumque poſſit, quæ Synodorum generalium, quæ ſummorum Pontificum, quæ Provincialium Conciliorum, quæ Patrum Decreta, ac Sententiæ, atque inter hæc, quæ ſanctæ Romanæ Sedi probata ſint, quæ minimè; vix quiſquam errare, atque incerta pro certis ſequi, certa verò pro incertis ſuſpecta habere poſthac queat. Quod ad citationes Autorum pertinet, ubi error evidens erat, aut nonnulla Gratiani exemplaria cum veriore, atque ab aliis Collectoribus allata citatione conſentiebant, ſublatis falſis inſcriptionibus veræ ſunt reſtitutæ. Ubi verò, quamvis caput apud alium autorem eſſet inventum, fieri tamen poterat, ut illius quoque eſſet, quem Gratianus citaret, (ſunt enim haud rarò Decreta tralatitia, & ſententiæ ſimiles in bonis Autoribus) retenta Gratiani citatione ſatis viſum eſt locum, ubi hodie habeatur, indicare. Et quoniam interdum aut capitis aliqua quidem pars illius autoris eſt, qui citatur, aliqua verò minimè, aut verba valdè ſunt mutata; id quoque eſt indicatum, adſcriptúmque præterea in margine, quo loco idem caput in Gloſſa Bibliorum ordinaria, in libris Sententiarum, & apud ceteros Collectores habeatur, eos præſertim, qui in hujus operis emendatione magno uſui fuerunt. Animadverſum verò eſt multa olim fuiſſe (quorum nonnulla hodie etiam habentur) homiliarum ex variis Autoribus collectarum volumina: quibus homiliis nomen autoris aut non eſſet præpoſitum, aut etiam mutatum: quod decretorum Collectoribus, qui fontes adire in illa librorum penuria plerumque non poterant, errandi interdum dederit occaſionem. Sæpè etiam Gratianus multas Patrum ſententias ſimul colligit, atque in unum caput concludit, (quamvis in vulgatis codicibus plerumque in diverſa capita ſint diſtractæ, ſed ferè ſine rubrica:) ídque cùm facit, non ipſa prorsùs Autorum verba affert: ſed arbitratu ſuo mutat, addit, imminuit, ſummatim complectitur: quod etiam Burchardus, & Ivo faciunt, cùm citant hoc modo, *ex dictis Auguſtini*, *ex dictis Hieronymi.*

De Citationibus.

In emendando Textu, primùm initia capitum ob uſitatas Doctorum citationes non ſunt mutata: ſed ubi ab originali diſcrepabant, in margine, aut in notatione eſt indicata germana lectio. Deinde hæc Gloſſæ ipſius habita ratio eſt, ut nihil in textu ſit mutatum; ubi mutatio ipſa impeditura erat, quominus quid ſibi autor Gloſſæ voluiſſet, animadverti poſſet: ſed eodem modo aut in margine, aut in notatione mendum eſt indicatum. Ubi verò hæc non obſtabant, hæc ferè ſervata corrigendi ratio eſt; ut ſi videretur voluiſſe Gratianus Autorum, quos citaret, ipſa prorsùs verba referre, ea ex ipſo originali emendarentur, & interdum etiam non levi propoſita utilitate, aliqua adderentur: niſi ſicubi vulgata lectio viſa eſt melior: nam tunc illâ retentâ notatum eſt, quomodo originale ipſum habeat. Sin autem Gratianus non eadem prorsùs verba afferre voluerat, ſed aut in ſummam quamdam ipſe redigere, aut ab aliis redacta, ut ab autore Gloſſæ ordinariæ, ab Ivone, & aliis Collectoribus referre; tunc nihil ferè emendatum, vel additum eſt: niſi fortè Patris illius, unde Collector acceperat, reſtituta lectio magnam afferre viſa eſſet utilitatem: multíſque locis id notatum eſt, & verba ipſius originalis allata: ut lector identidem in memoriam hujus adhibitæ cautionis revocaretur, & labore ad originalia adeundi levaretur. Quòd ſi idem caput ex pluribus vicinis alicujus Patris locis confectum eſt; (nam quæ multùm diſtabant, ſatis plerumque fuit in margine indicare) adjectæ ſunt in textu particulæ illæ, *& ſuprà*, *& infrà*: ſcilicet, ubi ſeriem & nexum Collectionis impeditūræ non erant. Ubi verò

De emendatione Textûs.

Gratianus ipſe loquitur, ex manuſcriptis hujus libri exemplaribus pura germanáque lectio eſt reſtituta. In codice Canonum capita, quæ ex Græcis Synodis recitantur, ſunt à Dionyſio Exiguo in Linguam Latinam converſa: cujus præfatio manuſcriptis ipſius codicis exemplaribus præpoſita legitur. Iſidorus autem partim hac ipſa Dionyſii verſione, quamquam raro, partim fortaſſe priſcâ illâ, cujus mentionem in præfatione ſua Dionyſius facit, uſus eſt, aut integris, aut aliquantulùm immutatis, partim etiam aliis, quæ tunc, ut ipſemet Iſidorus teſtatur, extabant; hodie, præterquam apud iſtos Decretorum Collectores non extant. Quocirca mirandum magnopere non eſt, ſi ceteri Collectores, & omnium ferè poſtremus Gratianus, qui & codicem illum Canonum, & Iſidori Collectionem, & alias etiam habebant, eumdem Canonem non ſemper ex eadem verſione recitent. Qua de re ſæpè in notationibus lector eſt admonitus, & ubi neceſſarium viſum eſt, Græca Canonis verba cum verſione novâ ſunt allata: idémque in ceteris Patrum Græcorum ſententiis factum eſt.

De Verſionibus.

De nomine *Paleæ* ſunt variæ doctorum hominum ſententiæ. Multi ea capita, in quibus res inanes ac leves continerentur, hoc nomine appellari cenſuerunt: alii quaſi τὰ παλαιά, id eſt, antiqua: alii quaſi additiones quaſdam, derivatâ, aut potiùs depravatâ voce ab adverbio πάλιν, id eſt, rursùm, quo Scriptores etiam Latini tempore Gratiani uterentur. Verùm Joannes Andreæ *in addition. ad Specul. tit. de Diſputation. & Allegation. prope finem* (quem Imola *in rubr. de verborum obligation.* Alexandrinus *in proœmio Decretal.* Jaſon *in rubr. tit. de action.* & alii ſunt ſecuti) putat quemdam Protopaleam, quem Jaſon addit Cardinalem fuiſſe, Collectioni Gratiani capita hæc adjunxiſſe. Atque ut in re tam incerta aliquid elici conjecturâ poſſit, exponetur, quid in collatis exemplaribus obſervatum fuerit. In tribus, quæ ſunt antiquiſſima, & videntur ſcripta paulò pòſt Gratiani ætatem, pauciſſima ex hujuſmodi capitibus habentur. In uno valdè emendato ſunt appoſita in margine ſine ulla nota, ſed non omnia, quæ in impreſſis: quamvis viciſſim in illo additiones aliquæ ſint, quæ in his non habentur. In alio literis perantiquis deſcripto Paleæ ipſæ recentiori ſcriptura toti volumini præponuntur. In ceteris habentur aut omnes, aut pleræque, & partim quidem cum Paleæ nomine, partim verò ſine ullo à ceteris capitibus diſcrimine. Ex qua obſervatione illud videtur poſſe colligi, has Paleas eſſe additiones non eodem tempore factas ad primam Collectionem Gratiani, in margine primùm adſcriptas, ac nonnullas fortaſſe ab ipſomet Gratiano, ut fit, inter componendum, aut relegendum: quas deinde Librariorum quidam omiſerint, quidam in contextu poſuerint, interdum conjunctè cum prioribus capitibus, interdum cum aliquo diſcrimine. Falſam verò eſſe illorum opinionem, qui eas contemnendas putant, ex eo conſtat, quòd multæ & in Decretalibus, & apud vetuſtiores Gratiano Collectores habentur: quod ſuis locis indicabitur.

De Paleis.

In pleriſque vetuſtis hujus Collectionis exemplaribus hæc tamquam Inſcriptio rubris literis poſita eſt, *Concordia diſcordantium Canonum*, addita in quibuſdam dictione, *Incipit*, ſine ulla Gratiani mentione. Verùm in Vaticano illo vetuſtiſſimo, cui voluminis ipſius initio recentiori ſcriptura Paleas eſſe præpoſitas dictum eſt, ante ipſas Paleas eſt hic titulus: *Decretum Gratiani Monachi Sancti Felicis Bononienſis, Ordinis Sancti Benedicti, compilatum in dicto Monaſterio, Anno Domini milleſimo centeſimo quinquageſimo primo, tempore Eugenii Papæ III.* In aliis verò duobus codicibus, in extremo eſt: *Explicit Decretum compilatum à Gratiano Monacho Monaſterii Sancti Felicis de Bononia.* In Chronico, quod inſcribitur: *Pomærium Eccleſiæ Ravennatis*, qui liber in Bibliotheca Vaticana ſervatur, hæc de Gratiano leguntur, *Anno Chriſti milleſimo centeſimo quinquageſimo primo, Gratianus Monachus de Claſſa* [a] *civitate Thuſciæ natus, Decretum compoſuit apud Bononiam in Monaſterio Sancti Felicis.* Idem teſtatur Hugutio vetuſtiſſimus hujus codicis interpres, *II. q. 6. cap. poſt appellationem:* & Vincentius in libro Hiſtoriarum bis, ſemel *libro vigeſimo tertio, capit. trigeſimo primo*, loquens de Iſidoro, & iterùm *libro vigeſimo quinto cap. octuageſimo quarto*, agens de Ivone, & aliis Decretorum Collectoribus: & Sanctus Antoninus *part. tertia Hiſtor. titulo decimo octavo, capite ſexto.* Trithemius verò in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis Gratianum agnoſcit hujus Collectionis

De Titulo.

[a] *al.* Cluſio *al.* Ginſa.

autorem : itémque in libro ſecundo de Viris illuſtribus Ordinis Sancti Benedicti: quo tamen loco addit (ipſam fortaſſe Operis inceptionem ſpectans) fuiſſe ab eo compoſitum Anno Domini milleſimo centeſimo vigeſimo ſeptimo. Hanc Collectionem Innocentius tertius in Epiſtola ad Archiepiſcopum Compoſtellanum vocat Corpus Decretorum. Ob has igitur autoritates, & receptam apud omnes opinionem in prima hujus voluminis pagina præpoſitus eſt titulus nomine Gratiani.

De Notationibus in Gloſſas.

Quod ad Gloſſas pertinet, quæ pios & Catholicos Autores habuerunt; quæ in illis errata paulò majoris ponderis pro humani ingenii infirmitate obrepſerunt, ea in margine ſunt notata, & quid Catholicè ſentiendum ſit, oſtenſum eſt. Hæ autem notæ, quibus aſteriſcus affixus eſt, neceſſariò poſthac in omnibus impreſſionibus apponendæ erunt.

INDEX
LIBRORUM QUI VARIIS EX LOCIS SUNT HABITI.

Tici-

T

Ticinense Concilium, à Jacobo Amioto Episcopo Antissiodorensi.
Theodulphi Capitula, ex Bibliotheca M. Antonii Mureti.
Theophanis Chronicon, ex Vaticana.
Toletanæ Ecclesiæ privilegiorum liber, ex Hispania.
Toletana Concilia XIV. XV. XVI. XVII. *à Cardinali Quiroga, &* XVI. *etiam à Petro Pontio Episcopo Placentino.*

V

Urbani II. Concilium Placentinum, & fragmentum alterius Concilii, & Epistola L. Præposito sancti Iventii, ex Vaticana: Synodus apud Melphiam, ex Vaticana, & à Jacobo Pammelio Canonico Brugensi: & Concilii Claremontensis apud Alverniam summæ capitum, à Francisco Riccardotto Episcopo Atrebatensi ex vetusto codice Lamberti Episcopi Atrebatensis: ejusdémque Concilii fragmentum, à Jacobo Pammelio.

Z

Zosimi, & Episcoporum Africanorum ad ipsum Epistolæ, ex Vaticana.
Zachariæ decreta, ex Bibliotheca Ormanetti Episcopi Patavini: Synodus Romana, ex Vaticana; Francica, ex Dominicana supra Minervam.

Hæc sunt, quorum memoria nunc suppetit. Ceterùm & alia aliunde habita, & omnium ferè librorum, quorum in hoc opere mentio fit, editiones cum manuscriptis codicibus Vaticanæ, & aliarum Bibliothecarum diligenter collatæ sunt.

GREGORIUS PAPA XIII.

UNIVERSIS CHRISTI FIDELIBUS præsentes Literas inspecturis salutem, & Apostolicam Benedictionem.

EMENDATIONEM Decretorum, locorúmque à Gratiano collectorum, (erat enim is Liber mendis, & testimoniorum depravationibus plenissimus,) à nonnullis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris optimo consilio susceptam, selectísque ad id negotium sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & aliis eruditissimis Viris adhibitis commissam, multis autem, variísque impedimentis hactenus retardatam, nunc tamdem vetustissimis codicibus undique conquisitis, Autoribúsque ipsis, quorum testimoniis usus erat Gratianus, perlectis, quæque perperàm posita erant, suis locis restitutis, magna cum diligentia absolutam, atque perfectam, edi mandavimus. In quo magna ratio habita est Operis ipsius dignitatis, & publicæ, eorum præsertim qui in hoc studio versantur, utilitatis. Jubemus igitur, ut quæ emendata, & reposita sunt, omnia quàm diligentissimè retineantur, ita ut nihil addatur, mutetur, aut imminuatur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die secunda Junii, M. D. LXXXII. Pontificatûs nostri Anno undecimo.

ANT. BUCCAPADULIUS.

PETRI PITHOEI
J. C. VITA.

PITHOEORUM Originem è Viromensi Pago, qui situs est ad mare in Neustria, publica loquuntur monumenta in Recensione Nobilium, qui anno salutis M. C. XC. in Hierosolymitanam militiam ultrò iére: in quibus Gulielmus Pithœus, secundus Viromensium adscriptus, addito ejus digmate, quod idem in Pithœorum Trecensium scutis etiamnum manet. Post quem longo intervallo Æmilius Pithœus patriâ, & paternis opibus majori natu fratri relictis, venit in Campaniam, ubi filium Andream genuit, è quo natus Petrus, qui & alterum Petrum reliquit patrem nostri Pithœi, ad quem festinans de patre pauca dicam. Natus is in Campaniæ vico, non longè à Trecensi civitate, in quam migravit simul ab armis ad literas, quibus tum pretium atque honos, regnante Francisco I. In iis excelluit hic Petrus Juris Municipalis, de quo toti Provinciæ respondebat, & Civilis peritissimus; quod & filiorum relatione, & maximi Cujacii testimonio compertum est. Uxores duas duxit, è prima geminos tulit Joannem & Nicolaum; ex altera plures, sed illustres maximè Petrum & Franciscum, utrumque natum Reipublicæ & bono literarum. Petrus natus Kalendis Novemb. an. M. D. XXXVIII. ingenio à prima ætate acuto semper & prompto, & corpore diu infirmiore, donec adolescente ætate, & procerior sperato evasit & robustior. Primas literas in urbe Tricassium didicit, missus inde Lutetiam florentes literas coluit diligentissimè, unicè miratus Turnebum & Gallandium eximios illis temporibus Eloquentiæ & Philosophiæ Professores. Hinc Avaricum Biturigum profectus est ut Jus Civile addisceret, cum mandatis parentis prudentissimi senis ne Glossas aut Commentarios Doctorum moraretur, sed ipsa Legum verba religiosè expenderet, è quibus vera lux Juri Civili, sicut ex dubiis interpretationibus ac vacillantibus meræ tenebræ. Quæ mandata secutus est filius summa fide. Ibi Doctorem maximum Cujacium nactus Pithœus, ei adhæsit uni, eúmque Avarico Valentiam secutus adeò profecit, ut Cujacius in arctiorem amicitiam & familiaritatem adolescentem ascisceret, & discere Doctor à Discipulo, ac, quæ didicisset, publicis monumentis profiteri non dedignaretur. Audivit eum Pithœus ad annum usque M. D. LX. summâ industriâ Jus Civile simul tractans, & in omnem Antiquitatem inquirens. Quod & ad vitæ exitum usque prosequutus est, vetustissimos optimorum Scriptorum codices undequaque quovis pretio comparans, dein anxio & fideli labore conferens, non ut in iis emendandis conquiesceret, sed ut ex puris fontibus rerum ipsarum cognitionem hauriret, quam potiorem semper habuit verborum scientiâ: sicut utramque in omni vita parvi factam à se indicavit, nisi ad utramque accederet pietas morum, integritas vitæ, & in excolendis publicis privatis officiis inculpata industria. His artibus munitus, à studio ad Forum & Rempublicam venit, delecta Parisiorum urbe quò sedem fortunarum conferret, & amplissimâ Curiâ quam assiduè sectaretur, non insano lucri cupidine, neque ut solenni decurso tempore gradum sibi faceret ad emendum Magistratum, quod ille detestatus est semper: sed ut Juris nostri usum in amplissima Schola perdisceret, quo cognito, & adesse amicis, & prodesse omnibus consilium expetentibus posset, ac præcipuè Reipublicæ, si quando usus eveniret. Delatam ad se amici causam egit in sanctissimi Ordinis Consistorio, atque obtinuit, sed unicam: assiduus tamen Foro, notandísque quæ illustriora Decreta diligentissimus: consulentibus de scripto respondens, sed numquam nisi accuratè expensis, quæ scriberet. Quod idem in iis, quæ publicè ab eo edita sunt, præstitit; in quibus pauca de suo, eáque certissima scripsit, nec umquam nisi adscriptis Veterum autoritatibus: atque hoc scribendi studium numquam sejunxit à forensi. Itaque plurima veterum Autorum, sive Theologorum, sive Jurisconsultorum, sive Historicorum, sive Poëtarum etiam ac Philologorum ex ejus Bibliotheca lucem vidére: eáque selecta omnia, & summi ejus judicii, atque ingenii, præcipuè verò sinceri candoris indicia certissima. Illustris certè ejus labor in Historia posteriorum seculorum à Justiniani & paulò antiquiore ævo ad patrum nostrorum memoriam, quæ tenebris obruta, ac penè sepulta erat. Quæ ad Regnorum & Provinciarum statum aut Ecclesiæ administrationem pertinent, ex optimis Antiquitatis monumentis eruit, datis in lucem, quæ selectissima sunt de duabus Gentibus Regum nostrorum, de Caroli Magni ac Successorum legibus, quæque de Comitum Campanorum serie: sed præcipuè restitutis veterum Theologorum Scriptis, quæ plurima vel primus, vel meliora dedit in vulgus; daturus etiam, nisi mors prævenisset, magnum atque utilissimum opus, diligentissimam Synodorum omnium editionem, quam summo studio, impensâ, labore collegerat. Anno M. D. LXXIX. duxit ex honestissima familia Catharinam Paludellam conjugem, cum qua deinceps vixit inoffensâ concordiâ: mansítque inde in Foro, adscitus in consilium à maximis quibusque & sapientissimis, delectus etiam ab ignotis controversiarum arbiter: tantúmque sibi autoritatis vera virtute quæsierat apud omnes tam in Senatu quàm in Aula, ut nec de Republica antè sententiam dicerent Viri Optimates, quàm Pithœum autorem habuissent; & sæpè ex Italia à potentissimis Principibus ad eum lites dirimendæ missæ sint: unde agnosceres in privata toga perpetuum summúmque Magistratum. Adscitus est primò inter Substitutos Regiorum Cognitorum, quo in honore ita placuit & Magistratibus & privatis omnibus, ut invitus retineretur in eo munere, etiam postquam id, ut cetera, addictum pretio. Et paulò pòst quærenti Regi Henrico III. qui Cognitoris sui vice delegatæ in Aquitaniam Cameræ adesset, commendatus est ab omnibus Bonis Pithœus, lectúsque statim habuit, ubi summæ doctrinæ, ingenii, prudentiæ, probitatis, fidei documentum in omnium oculis daret. Indicavit virum sapientissimum Magistratus amplissimus & Aquitaniæ Provinciæ & universæ Galliæ, quo deposito repetiit Forum ac literarum studia. Ultrò delatum ab Henrico III. in suprema, quæ tunc erat apud

Catalaunenſes, Curiâ Cognitoris Catholici officium conſtanter & modeſtè recuſavit. In urbe manſit cum uxore & liberis, ea ſpe fretus fore ut ope & conſilio adjuvaret in tempore labentem miſeram civitatem, ſi quando præſentium malorum tædium, metus ex imminentibus, & remiſſus irarum æſtus ſanctis monitis locum daret. Itaque poſt dirum illud & excitatum per quinque annos everſæ Civitatis incendium, urgentibus jam fatis, & conſpirante Bonorum omnium conſilio, maximè verò Pithœi operâ pervicêre partes meliores. Fuit ille præcipuus autor illius celeberrimi Decreti, quo ſacra Lex de hereditario Principum jure dubiis & miſeris temporibus fuit confirmata. Tum verò ſtudiis omnibus præſertim inſtitit apud Optimum Principem, quem malæ improborum hominum artes ab avita Religione incautum averterant, ut piè monentibus patientes præberet aures, & agnitâ novæ Sectæ perverſitate ſinceram Majorum fidem profiteretur. Ipſe & credendi argumenta ſuppeditavit, & ritum indicavit, quo Regem ab Antiſtitibus abſolvi oporteret. Vocatus in urbem Princeps, ignovit præteritis, & pauciſſimorum capitum fortuito exitio, quorumdam ſceleratorum voluntario exilio firmata quiete, reſtituit omnia pœnitenti civitati. Aberant tùm ab urbe Senatûs Pariſienſis potiſſimi, & qui reſtiterant novo decreto confirmari debebant: quod abſentibus Regiis Cognitoribus fieri non poterat. Placuit ut deligerentur tantiſper huic muneri, ex iis qui in urbe manſerant præcipui fide in Principem, integritate vitæ, ac rerum uſu & peritiâ. Itum eſt ad Pithœum, veterémque ejus amicum & ſtudiorum omnium communione conjunctiſſimum Antonium Oiſellum, quorum hæc utriuſque laus, quòd facilè tantæ turbæ conſuluerint : ſed hæc Pithœi propria, quòd conſtantiſſimo judicio pervidit, quàm periculoſum eſſet multis nominibus in abſentium Senatorum reditum differri reſtitutionem Senatûs, & Juris dicendi ſolennia. Qui, ubi rediere, rediit ad priſtinam vitam privatus. Mox graſſante in urbe Pariſienſi letali morbo, quamvis conſtituiſſet non abire, victus tamen precibus Suorum, ſeceſſit in Campaniam : ibíque Trecenſem urbem, antiquam patriam primò, deinde affines & prædia ſua viſitavit. Licèt robuſtus corpore & ſatis firma valetudine, ſibi mortem imminere præſenſit, in tota illa peregrinatione ſolitus dicere amicis ſe veniſſe ut in patria decumberet. Itáque evenit. Nam attentatus tertianâ in prædio ſuo, ut valetudini conſuleret, deportari voluit in oppidum Novigentum, ubi ingraveſcente morbo, Divino neſcio quo inſtinctu diem ipſum mortis prævidit, Kalendarum ſcilicet Novembrium diem, quem & natalem ei fuiſſe anteà diximus. Tum Chriſtianâ peractâ Exomologeſi, & morientium Viatico munitus inter Suorum ſuſpiria & lachrymas occubuit. Diſſipatâ obitûs famâ, luxit urbs Tricaſſina publici funeris honoribus, optimi civis memoriam proſecuta: luxêre Pariſiis Ordines omnes, & quidquid ubique Doctorum. Implevit annum quinquageſimum ſeptimum, quem nec pater exceſſerat. Ex uxore filios quatuor habuit acerbo fato raptos omnes. Filias reliquit ſuperſtites duas Ludovicam & Mariam.

P. PITHOEI I. C. TESTAMENTUM.

In nomine Domini, Amen.

MORIBUS valdè corruptis ac pravis, ſeculo infeliciſſimo, quantùm in me fuit, fidem ſervavi. Amicos ex animo amavi & colui : inimicos benefactis vincere, aut contemnere, quàm ulciſci malui.

Conjugem ut meipſum habui : Liberis parùm indulſi : Famulis ut hominibus uſus ſum.

Vitia ſic odi, etiam in meis, ut virtutes in externis vel hoſtibus veneratus ſim.

Privatæ rei ſervandæ potiùs, quàm augendæ operam dedi.

Quod mihi fieri nolui, alteri vix umquam feci, aut fieri paſſus ſum.

Injuſtam aut difficilem gratiam ut venalem ſprevi.

Sordes & avaritiam in omnibus, præcipuè verò in Religionis ac Juſtitiæ Sacerdotibus & Miniſtris exſecratus ſum.

Puer, juvenis, vir ſenectuti multùm detuli.

Patriam unicè dilexi.

Opus potiùs quàm honores, aut magiſtratum amavi : ac prodeſſe quàm præeſſe malui.

Privatus ultrò publico ſtudui : ei nihil prætuli, atque in commune conſulere potiùs tutiúſque ſemper exiſtimavi.

Statum publicum laborantem prudenter ſanari, emandaríque optavi : perverti, immutari, novari, aut perturbari penitùs numquam cupivi.

Pacem vel injuſtam, quod bonâ omnium bonorum veniâ dixerim, civilibus diſcordiis bellóque potiorem putavi.

Pietatis & Religionis ſacroſancta nomina, ambitioni atque avaritiæ, ſceleribúſque prætexi & obtendi graviùs tuli.

Melioris Antiquitatis non indiligens quæſitor, admirator & cultor, novitates facilè inſuperhabui.

Quæſtiones vanas diſputationéſque ſubtiliores de iis quæ ad Deum pertinent, ut noxias odi ac fugi.

Simplicitatem prudentiâ aliquâ conditam & ſeptam, aſtutiâ & calliditate tutiorem feliciorémque ſæpiùs expertus ſum.

Rectè de rebus judicandi ſtudium, Eloquentiæ artibus prætuli.

Procul ambitu atque avaritiâ invidiáque, inter amicos plures ac bonos potentéſque, fortunâ non planè infimâ, ſolicitiùs aliquantò vixi, quàm privatum fortaſſis decuit : de publicis tamen & amicorum rebus magis quàm de propriis cogitans.

Nullum duxi gratiorem diem, quàm quo publico, aut amicis adesse aut prodesse datum est.

Mala præsentia quàm metum impendentium fortiùs tuli : extremáque faciliùs, quàm dubia.

Rectâ, sincerâ, æquabili atque constanti inter omnes Justitiæ administratione, etiam sceleratissimis atque audacissimis os occludi, manus obligari, vidi, expertus sum.

De patrimonio ac bonis meis, quantulacumque illa post mortem meam erunt, legibus potiùs quàm mihi judicium permisi, permittóque.

Unum opto & spero, ut quem in me animum carissimæ ac probissimæ conjugis integrum vivus expertus sum, eumdem in communibus liberis educandis, tuendis, curandísque gerat.

Sit hæc apud Posteros testatio mentis meæ, quam ab illis sic candidè accipi velim, ut simpliciter & ingenuè ex animi mei sententia à me prolata est.

Veni Domine, & miserere.

Petrus Pithœus scripsi Kal. Novembris, Natali quondam meo die, Lutetiæ Paris. anno Christi D. N. CIƆ. IƆ. LXXXVII.

Pro titulo, Tumulo inscribi cupio.

PETRI. PITHOEI. P. F. IC. BENE. DE. SUA. BENE. DE. POSTERA. ÆTATE. MERITI. CORPUS. MAJORUM. SEPULCHRO. CONDITUM. RESURRECTIONEM. ET. IMMORTALITATEM. HIC. EXPECTAT.

R. I. P.

DEPOSITUM EST.

ALIUD EPITAPHIUM.

QUOD EIDEM POSUIT FRANCISCUS FRATER.

PETRO. PITHOEO. P. F. TRICASS. SAVODIÆ. DOMINO. NOBILITATE. ACTIBUSQUE. AD. EXEMPLUM. PRÆCIPUO. ADVOCATO. JURISC. UNDECUMQ. DOCTISS. EA. ÆQUITATE. ARBITRO. UT. INTER. OMNES. QUI. AD. EUM. ANIMO. LITIGANTIS. INTRASSENT. PARENTEM. SE. MAGIS. HIS. QUAM. JUDICEM. PRÆBUERIT. PETITU. BONORUM. TESTIMONIO. SENATUS. JUDICIO. REGUM. PER. PROVINCIAM. AQUITANIC. ET. ITERUM. LUTETIÆ. PARISIOR. DIFFICILLIMIS. TEMPORIBUS. PERFUNCTO. PROCURATORIS. GENERALIS OFFICIO. LICET. EGREGIA. EJUS. IN. REM. PUBLICAM. MERITA. ET. IPSIUS. SCRIPTA. VETERUMVE. AUTORUM. MONUMENTA. AB. ILLO. IN. LUCEM. PRIMUM. DATA. AUT. RESTITUTA. ATQUE. DOCTORUM. OMNIUM. PERVULGATA. DE. EODEM. TESTIMONIA. AD. MEMORIAM. SEMPITERNAM. SUFFICIANT. ATTAMEN. FIDELISSIMÆ. DEVOTIONIS. GRATIA. ET. PRO. SINGULARI. CIRCA. EUM. AMORE.

FRATRI. PIISSIMO. ATQUE. INCOMPARABILI.
FRANCISCUS. PITHOEUS. BONA. PIAQ. MENTE.
M. P.
VIXIT. ANNOS. LVII.
OBIIT. NATALI. SUO. MAGNORUM. VIRORUM.
FATO. KAL. NOVEMB. CIƆ. IƆ. XCVI.
R. I. P.

ANAGRAMMA.

PETRUS PITHOEUS.
PERPETUO JUSTUS.

DE PETRO PITHOEO TESTIMONIA
CLARISSIMORUM VIRORUM.

EX EPISTOLA JACOBI CUJACII PRÆFIXA CODICI Theodosiano ad Joannem Redingerum Silesium.

PETRUS Pithœus monumentis suis, ita se palàm ostendit Literatis, legúmque Consultis omnibus, ut digitum ego tantùm ad eum intendisse, non totum hominem, quantus erat, hominibus patefecisse videar. Nec erit quid secùs de Fratre, Francisco Pithœo, in quo efflorescunt jam ingenii & doctrinæ laudes maximæ; ut planè memoriâ repetens & illas, quibus excelluit in omni genere bonarum literarum pater, vir clarissimus & filiis talibus dignissimus, eam familiam Seminarium esse doctorum Virorum mihi liquido argumento persuadere possim.

EX EJUSDEM LIB. XIII. OBSERVAT. Cap. 10.

LICINIUS Rufinus in eo Libro, quo contulit Leges Dei cum Legibus Populi Romani, invento à Petro Pithœo, summo Librorum antiquorum & veritatis puriorísque Doctrinæ investigatore, &c. Debemus Rufinum Petro Pithœo, debemus & alia innumera: hoc agente, hoc perquirente, instigante, docente discimus semper & adinvenimus aliquid. Nec mihi laudis, quam totam desiderat tanta Pithœi sedulitas, partem ullam attribui volui: & si quid est laudis, hoc satis esse reor, quòd omnem in eum conferendam esse cognoscam.

EX HIERONYMI ALEXANDRI J. C. IN COMMENTARIO Cap. 14. *Institut. Caij de Intestator. Hereditatib.*

PRÆCLARUM hoc fragmentum sumpsimus ex Collatione Legum Mosaïcarum & Romanarum. *tit. ult.* quam edidit eruditissimus Petrus Pithœus, cui profectò tantùm debet Respublica literaria, quantùm benè merenti homini deberi par est.

EX PRÆFATIONE NICOLAI FABRI JAC. AUG. THUANO ad Fragmenta ex opere Historico B. Hilarii Pictavensis Episcopi.

PETRUS Pithœus, Petri filius, Augustobonæ Tricassium natus, Vir doctrinâ, prudentiâ, morúmque integritate maximus, sic vitam instituit, ut commoda publica ubique propriis negotiis præverterit: assiduè exquirendo, perscrutando Bibliothecas, antiquorum Autorum scripta vel à mendis, vel ab interitu vindicata provulgando, vel alios, quos in ea re aliquid posse judicabat, exhortando, impellendo atque etiam juvando, nullo tempore non aliquid movit ac promovit. Et quamvis illa studia in nostro Pithœo summa fuerint, doctrinæ laude præcipuè innotuit; ut qui ex primo, quem juvenis dedit, publicatis quibusdam sui ingenii experimentis, eruditionis abstrusæ atque reconditæ gustu inter Literatorum Principes, vel suffragante invidia, ab iis, qui tum in Literis regnabant, recensitus fuerit: quam de se conceptam opinionem ad ultimum usque vitæ diem adauxit, sustinebítque quamdiu literæ durabunt. Quantula tamen hæc laudis & gloriæ tanti viri est portio? Licèt enim nemo meliùs unum quempiam Autorem noverit, quàm ipse omnes antiquos utriusque Linguæ Scriptores, quos ad unum legerat, ad vetera contulerat exemplaria, & concoxerat. Licèt nemo privata & domestica negotia exactiùs tenuerit, quàm ipse Gallicam, externámque Historiam, origines populorum, descriptiones temporum, successiones familiarum, bella, fœdera, conventiones, vel exterorum inter se vel nobiscum gesta: ad hæc etiam leges, mores, consuetudines provinciarum singularúmve urbium, quarum omnium à teneris annis indefesso ac planè Herculeo labore sibi perfectam notitiam, cùm ex vulgatis libris, tum etiam ex Bibliothecis antiquis, Archivis Regiis, Senatûs, Rationalium, Urbium, Monasteriorúmque comparaverat, instrumentorum ipsorum atque actorum bonam partem sua manu descripserat. In Jure autem Civili Romanorum licèt ad eum gradum pertigerit, ut de eo celeberrimóque ejus præceptore Cujacio dici jure possit, quod de magnis olim Oratoribus dictum est, hunc discipulo præripuisse ne primus Jurisconsultus esset; illum verò præceptori, ne solus. Licèt, inquam, ea omnia, quæ in quovis homine singula magnum virum, & cum cura dicendum efficiunt, in nostro Pithœo cumulata atque coacervata eumdem ad summam laudem & commendationem evehant; quantùm tamen absunt ab illa sapientia, quam ingenii judiciíque felicitate ex cognitione rerum, assidua lectione atque usu comparata, velut ex omnium Antiquorum inventis, qui sapientiæ commendatione floruerunt, conflatam sibi quæsierat? Quantùm ab illa Civili prudentia, quâ præditus velut ἀριστοτέχνας, ut cum Pindaro loquar, καὶ δημιοῦργος εὐνομίας καὶ δίκης, non solùm de rebus privatis & fori maxima cum facilitate atque æquitate respondere ac statuere: sed etiam de iis, quæ ad summam Rempu-

blicam ſpectant, ſapienter deliberare, conſiliorum exitus prævidere, dubiíſque ac periculoſis eventis providè occurrere noverat. Quamvis enim naturali quadam propenſione corroborata, ſordidiſſimi inquinatiſſimíque apud nos moris odio, Magiſtratûs non niſi per ſordes ineundi, ab omni ambitione, vitæque fulgore, niſi quem Virtus emitteret, alieniſſimus vixerit, ita ut honores & Magiſtratus, vel ultrò delatos reſpuerit; juvandæ tamen patriæ deſiderio, cujus amore mirum in modum exarſit, eos quos ſua ſors clavo Reipublicæ admoverat excitando, commonendo, ſuggerendo quæ vel ab Antiquis, paribus in negotiis, probata fuerant, vel ipſe, ut erat peracri ſolidiſſimóque judicio, quæ facienda judicabat. Toto vitæ ſuæ curriculo privatus negotium publicum, & abſque chlamyde vel prætexta perpetuum Magiſtratum geſſit. Quantùm denique ab illa morum integritate atque innocentia, indeflexóque per omnes vitæ partes probitatis tenore: quibus virtutibus conſecutus eſt, ut, non ſolùm Togatorum doctiſſimus, ſed & prudentiſſimus Juriſconſultus, Civis optimus ac planè Vir bonus audiret, qualem vel Fimbria noverat vel Socrates. Atque hæc etſi notiſſima ſint, eò tamen libentiùs commemoro, ut, cùm non niſi jucundiſſima virtutum amici Viri recordatio eſſe queat, tum etiam in primis qui in ſupremum ejus elogium inciderint, quod inter defuncti ſchedia repertum amici publicarunt, perſuaſum ſibi habeant pari modeſtia & veritate ſcriptum illud eſſe, quâ Vir modeſtiſſimus ab omni fuco ac vanitate quàm maximè alienus: & qui *ἀρχὰν μεγάλας ἀρετᾶς ἀλήθειαν* duceret; in reliquis rebus totâ vitâ uſus eſt: in qua certò illi hoc feliciſſimè contigit, ut in publicandis Beati Hilarii Pictavenſis Provinciæ Aquitaniæ Epiſcopi ex opere Hiſtorico fragmentis, eximiis Antiquitatis monumentis fato interceptus, præclarè actam vitæ fabulam illuſtriore fine veluti Cygneâ cantione concluſerit. Quamvis ſanè difficillimum fuerit Virum ingenii animíque bonis omnibus ornatiſſimum, qui ſemper illud antiqui Poëtæ ſibi occinens, *καὶ μήτε παυσαίμεσθα ἐνδρῶντες βροτὸς*, omne ſtudium, laborem, induſtriam, omnéſque cogitationes ſuas publicis utilitatibus devoverat atque impendebat, non in opere præclaro morte deprehendi. Providentiæ opus eſſe mihi perſuadeo, ut hæc fragmenta turbulentiſſimis temporibus maximè lucem recuperarint, per quæ ad ejuſmodi conſiderationem Hiſtoriæ excitati, ſpem certam ex ejus cognitione concipiamus, quotieſcumque ſcelerum noſtrorum nos benè atque ex animo pœnituerit, Divinam manum non mutilam aut decurtatam experturos, eumdémque Dominum periclitanti Apoſtolorum naviculæ tranquillitatem ſolidam ac firmam redditurum. Quapropter, ut Divinæ Majeſtati pro hac eximia ſui numinis in nos benignitate numquam pro meritis dignas agere gratias vel animo concipere poſſumus; ita etiam piis optimi Viri & de genere humano benè meriti Pithœi noſtri Manibus, cui nos præclara Antiquitatis monumenta debere ſumma illa Majeſtas voluit, parem gratiam referre vix ac ne vix quidem valemus.

EX LIBRO CXVI. HISTOR. V. C. JAC. AUG. THUANI.

CIƆ. IƆ. XCVI. AMICO [FLORENTI CHRISTIANO] arcta mecum neceſſitudine conjuncto, quî inſcripta mihi ipſius quædam ad æternitatem victura monumenta teſtantur, alterum uberibus lachrymis deflendum cogor adjungere Petrum Pithœum, Auguſtobonæ Tricaſſium natum, familia nobili ex inferiore Neuſtria oriundum, Virum noſtra ætate maximum, ſive probitatem morum, & veram nec fucatam pietatem, ſive ingenium excellens, exactámque & omnium rerum, quas perſpectas habuit, habuit autem pluſquàm alius quiſquam multis retrò ſeculis, reconditam cognitionem, & tum in ſuis, tum in alienis cernendis acre & ab omni livore purum judicium ſpectes. Cùm enim ſic vitam inſtituiſſet, ut commoda publica ubique propriis negotiis præverteret, toto laudatiſſimæ ejus vitæ decurſo ſpatio in literarum ſtudiis ſic verſatus eſt, ut aſſiduè exquirendo & ſcrutando Bibliothecas, Antiquorum ſcripta vel à mendis, vel ab interitu vindicaret, vel alios, quos in ea re aliquid poſſe judicabat, exhortando, impellendo atque juvando nullo tempore non aliquid moveret, ac promoveret; ſub ipſum vitæ exitum B. Hilarii fragmentis Hiſtoricis & Phædri famoſi illius ſub Tiberio liberti Fabulis publicatis. Et ut alia in illum meritò à Nicolao Fabro individuo vitæ & ſtudiorum Pithœi comite cumulata elogia non ſileam, nemo meliùs unum quempiam Autorem novit, quàm ipſe omnes antiquos utriuſque linguæ Scriptores, quos ad unum legerat, ad vetera contulerat exemplaria, & concoxerat. Nemo privata & domeſtica negotia exactiùs tenuit, quàm ipſe Gallicam externámque hiſtoriam, origines populorum, deſcriptiones temporum, ſucceſſiones familiarum, bella, fœdera, conventiones, vel exterorum inter ſe vel nobiſcum geſta; leges, mores, conſuetudines provinciarum ſingularúmve urbium: quarum omnium rerum à teneris annis indefeſſo labore ſibi perfectam notitiam tum ex vulgatis libris, tum etiam ex Bibliothecis antiquis, Archivis Regiis, Senatûs, Rationalium, Urbium, Monaſteriorum comparaverat, inſtrumentorúmque ipſorum atque actorum bonam partem propria manu deſcripſerat. In Jure autem Civili Romanorum ad illud faſtigium pervenerat, ut de eo celeberrimóque ejus præceptore Jacobo Cujacio dici jure potuerit, hunc diſcipulo præripuiſſe ne primus Juriſconſultus eſſet; illum præceptori, ne ſolus. Verùm hæc omnia, quæ in quovis homine ſingula magnum Virum & cum cura dicendum efficiunt, in Pithœo coacervata eumdem ad ſummum laudis culmen evehebant. Quantula portio ſunt illius ſapientiæ, quam ingenii judiciíque felicitate ex rerum cognitione, aſſidua lectione atque uſu comparata, velut ex Antiquorum omnium inventis, qui ſapientiæ commendatione floruerunt, conflatam ſibi quæſiverat? Quantùm à Civili prudentia abſunt, quâ præditus ille non ſolùm de privatis rebus & fori maxima cum facilitate & æquitate reſpondere ac ſtatuere, ſed etiam de iis, quæ ad ſummam Rempublicam ſpectant, ſapienter deliberare, conſiliorum exitus proſpicere, dubiis ac periculoſis eventis providè occurrere

noverat? Nam quamvis ab omni ambitione vitæque fulgore, nisi quem Virtus emitteret, alienissimus vixerit, & honores ac Magistratus vel ultrò delatos semper respuerit; tamen patriæ juvandæ desiderio, quo ultra modum flagrabat, eos, quos sua fors clavo admoverat, assiduè excitabat, aut commonefaciebat, suggerebátque quæ vel ab Antiquis, paribus in negotiis, probata fuerant, vel ipse ut erat peracri ac solidissimo judicio, facienda existimabat. Nec illi temerè quidquam magni momenti aggrediebantur, de quo non antè Pithœum consuluissent, ita ut privatus publicum negotium & absque chlamyde ac prætexta perpetuum Magistratum gessisse videatur; innocentiâ atque indeflexo per omnes vitæ partes probitatis tenore id præterea consecutus, ut non solùm Togatorum doctissimus, sed & prudentissimus Jurisconsultus, Civis optimus ac planè Vir bonus audiret. Præter innumera Veterum scripta è tenebris, dum inter nos degeret, primùm eruta, aut meliora publico data, moriens reliquit Conciliorum Gallicorum diligenter conquisitorum ac digestorum Collectionem, Francisci fratris viri doctissimi fidei, ut ederet, commissam: quod ut faciat, assiduis precibus quotidie efflagitatur, & verò facturum eum propediem speramus. Vixit annos LVII. ad æternam beatitudinem evolavit Novigenti ad Sequanam, quò se, grassante Augustobonæ Tricassium per illum Autumnum populari morbo, contulerat, Kal. Novembribus natali suo: quo eodem die parens meus ante XIV. annos obiit, quem Pithœus & vivum coluit, & mortuum in me porrò colere non desiit; ita ut incomparabilis amici morte, quicum partiri curas, & non solùm de studiis, sed etiam de Rep. consilia communicare consueveram, cœptæ Historiæ pensum protinùs è manibus excussérim, abjecissémque prorsùs, nisi tanti Viri, & de me ac patria tam benè meriti memoriæ hoc debere existimassem, ut quod illo autore inchoaveram ad publicam utilitatem, cui nostram in ea parte industriam prodesse olim posse judicabat, quamvis tanto adjutore destitutus, aliis undecumque, quæ ab illo solo ab initio speraveram, conquisitis subsidiis ad exitum tamdem perducerem.

EX VITA NICOLAI FABRI A FRANCISCO BALBO.

ITAQUE arctissimam cum magno illo P. Pithœo vitæ societatem iniit, ab eóque peramanter exceptus, gemini dein Musarum ocelli, quasi Fratres, sub eodem tecto complures annos transegerunt.

EX LIBRO IV. ELOGIORUM SCÆVOLÆ SAMMARTHANI.

PETRUS PITHOEUS.

IN urbe Tricassium nati sunt patre nobili & erudito Pithœi duo Fratres omnibus disciplinis ornatissimi, nec immeritò geminis Tyndaridis à compluribus hujus ævi Scriptoribus adæquati. Quod enim illi suo sidere nautis in mari sulcando, id isti literarum studiosis in antiquitate pervestiganda Divino doctrinæ suæ lumine præclarissimè præstitere. Nec id ipsum porrò præstare desinit Franciscus natu minor, quem hodiéque videmus inter insignes Parisiensis fori Jurisconsultos meritâ multiplicis eruditionis famâ celeberrimè perfruentem. Te verò, Petre doctissime, quem iniqua nobis nequedum satis matura mors eripuit, lugemus omnes Musarum amantes viri: & eò lugemus acerbiùs, quò pauciores tui similes reliqueris in hæc ultima rei literariæ tempora reservatos. Quantùm verò in his studiis emineres unus & excelleres docuere suis certatim elogiis, cùm alii ferè omnes hujus ætatis eruditi, tum illa potissimùm duo Galliæ nostræ sidera Turnebus & Cujacius præceptores quondam tui: quorum cùm uterque suis in libris frequentem & honorificam de te mentionem fecerit, hic insuper te juvenem senex, discipulum magister, in dirimendis cum æmulo controversiis arbitrum sibi optare minimè dubitavit. Quamquam aliena tibi commendatione quid opus est, cùm & tuis ipse Scriptis, quibus Historici, Critici, Jurisconsulti, Philosophi laudem es meritus, & plurimis Veterum monumentis, quæ suppressa in tenebris latebant, per te primùm excitatis ac publicatis nomen abundè illustraveris tuum, & memoriæ mandaveris hominum sempiternæ? Sed neque tibi dum hîc ageres dulcissimus ille defuit, qui vivos & sentientes magis afficit præsentis gloriæ fructus, dum incredibili clientium concursu divina Themidis oracula quotidie depromis, eâ doctrinæ pariter & sanctitatis admiratione, ut Henricus III. missis in Aquitaniam aliquot Patribus qui Jus dicerent, his te simul & Oiselum tuum doctissimum quoque virum legationis comites addiderit, qui sua & Reipublicæ gravissima negotia susciperetis in illo Senatu pro singulari vestra diligentia & fide, procuranda. Quid loquar de incomparabili morum suavitate, facilitate, candore, modestiâ, & indefesso illo, quo mortales omnes anteibas, de bonis omnibus benè merendi studio? Itàque dùm tui memoriam Boni omnes vicissim colunt, aliíque lugubribus tibi parentant næniis, alii vitam tuam & honestissimas actiones pedestri facundia describunt; accipe has etiam inferias & suprema veteris amici munera, quæ & nos tibi offerimus, ne soli tanto è numero simus in eum ingrati, quo nemo vixit omnibus gratior, nemo in omnes benignior. Fato functus est Petrus Pithœus Nongenti ad Sequanam ex febre, septem & quinquaginta natus annos, Kalend. Novemb. die suo natali, biennio postquam ejus magna ex parte consilio & operâ delusis Ibericæ factionis artibus Lutetia regni caput in legitimi Regis potestatem pervenit.

FRANCISCI PITHOEI TUMULUS.

FRANCISCO PITHOEO, PETRI FILIO, PETRI FRATRI; JURISCONSULTO, ET IN REGIA NAVARRÆ SUPPLICUM LIBELLORUM MAGISTRO; COLLEGII TRECENSIS FUNDATORI: VIRO OMNIBUS INGENII ANIMIQUE DOTIBUS PRÆCLARO: SUMMO ANTIQUITATIS OMNIS SACRÆ, PROFANÆ, GALLICÆ, EXOTICÆ ADMIRATORI, INDAGATORI, VINDICI; AD QUAM ETIAM ET RECTE MORES FORMARI; ET ANIMOS TUTISSIME DIRIGI NON VANE SIBI PERSUASERAT ET FECERAT: OB QUAS VIRTUTES A CHRISTIANISSIMO FORTISSIMOQUE REGE HENRICO QUARTO, CUM EXTRA ORDINEM IN DEPECULATORES JUDICIA EXERCERENTUR, PROCURATOR GENERALIS, ET IN COLLATIONE INTER DAVIDEM PERRONIUM EPISCOPUM EBROICENSEM, ET MORNÆUM PLESSEUM COGNITOR ELECTUS. DEINDE, CUM DE REGNI FINIBUS, CUM ARCHIDUCE BELGA REGUNDIS, AGERETUR, INTER DELEGATOS REGIOS, QUI CUM ARCHIDUCIS DELEGATIS IN REM PRÆSENTEM VENIRENT, ET ANTIQUOS LIMITES RECOGNOSCERENT, ADSCRIPTUS EST. HUIC LICET AD SEMPITERNAM MEMORIAM DOCTISSIMA SCRIPTA, QUÆ PUBLICA FECIT, SUFFICIANT; EJUSQUE MODESTIAM, QUOD IN ILLIS NOMEN SUUM INSCRIBI NON PASSUS EST, PRÆDICENT: AMICUS TAMEN SINGULARIS, ET SUPREMÆ VOLUNTATIS VINDEX, ANTONIUS ALLENUS IN PRÆFECTURA TRICASSINA CONSILIARIUS REGIUS HANC TESTIMONII FIDEM VIRO MAXIMO, BENE DE STUDIIS, BENE DE REPUBLICA MERITO, DEBITAM AD POSTEROS TRANSMITTI, PROPAGARIQUE HOC MONUMENTO CURAVIT.

VIXIT ANNOS LXXVII. MENSES IV. DIES XVII. OBIIT
VII. KAL. FEB. ANNI M. DC. XXI.

CONCORDIA DISCORDANTIUM CANONUM.

PARS PRIMA.

DE JURE *a* DIVINO ET HUMANO.

DISTINCTIO I.

GRATIAN. 1. *Pars.* circa ann. 1150. *in Italia.*

HUMANUM genus duobus regitur, Naturali videlicet Jure, & Moribus. Jus Naturale est, quod in Lege & Evangelio continetur, quo quisque jubetur alii facere, quod sibi vult fieri, & prohibetur alii inferre, quod sibi nolit fieri. Unde Christus in Evangelio [a]: *Omnia quacumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Hac est enim Lex & Propheta.* Hinc ait

[a] *Matth.* 7.

¶ CORRECTORES ROMANI. *a De Jure.*] Hoc loco in manuscriptis codicibus magna est varietas. Nam partim nulla est hoc loco inscriptio; partim verò legitur: *De Jure scripto & non scripto, & quod cui praponatur, & Legum Autoribus, & duorum malorum electione, sive dispensatione.* Aut: *Ac primùm de Jure Constitutionis Natura, Divina & Humana.* Aut: *De Jure Natura, & Humana Constitutionis;* quam Dominicus de Geminiano agnoscit, & extat in nonnullis antiquioribus editionibus. Aut: *De Jure Natura & Constitutionis;* quæ inscriptio maximè videtur convenire tractationi Gratiani, qui sæpe ad hæc capita revertitur, ut *initio dist.* 5. 7. 8. 15. Et XI. *q.* 1. *c. si qua causa*, hunc totum locum indicans scribit: *Require in principio, ubi differentia signatur inter Jus Naturale, & Jus Constitutionis.* Verumtamen in hac tanta varietate, quæ, ut aliæ conjecturæ mittantur, argumento esse potest nullam hìc à Gratiano ipso positam esse rubricam, satis visum est, retenta vulgata lectione, ceteras indicare.

CANON I. ISIDORUS *lib.* 5. *Etymologiarum cap.* 2. [circa ann. Chr. 630. *in Hispania.*]

Divina Leges Naturâ, Humana Moribus constant.

OMnes Leges aut Divinæ sunt, aut Humanæ. Divinæ Naturâ, Humanæ Moribus constant: ideoque hæ discrepant, quoniam aliæ aliis Gentibus placent.

§. 1. Fas Lex Divina est: Jus Lex Humana. Transire per agrum alienum [b] fas est, [1] jus non est.

[b] per alienum, *in Isidor. manuscr.*

¶ CONTIUS.] Isidorus cognomento Junior, (ex cujus scriptis magna hujus Libri pars consarcinata est) Spalensis sive Ispalensis civitatis Hispaniæ Episcopus, claruit vitâ & scriptis tempore Sisebuti Gothorum Regis, circa ann. Christi DCXXXV. ut adnotatum reperi in initio librorum ejus de Differentiis rerum, &c. vir bonus, & sui temporis ferè doctissimus, quamvis derisores quidam aliter sentiant.

¶ PITHOEI. [1]] S. Augustinus *lib.* 4. *Quæst. in Numer. c.* 24. *q.* 44. *Innoxius transitus negabatur, qui jure humana societatis aquissimo patere debebat.*

GRATIAN.

Ex verbis hujus autoritatis evidenter datur intelligi, in quo differant inter se Lex Divina & Humana; cùm omne quod fas est, nomine Divinæ vel Naturalis Legis accipiatur: nomine verò Legis Humanæ Mores Jure conscripti & traditi intelligantur. §. 1. Est autem Jus, generale nomen, multas sub se continens species. Unde

II. IDEM *eod. lib. cap.* 3. [circ. ann. Chr. 630. *ibid.*]

Jus genus, Lex autem species est.

JUs, generale nomen est: Lex autem Juris est species. Jus autem est dictum, quia justum est. Omne autem Jus Legibus & Moribus constat.

III. IDEM *eod.* [circ. ann. 630. *ibid.*]

Quid sit Lex.

LEx est Constitutio scripta.

¶ CONTIUS.] Generaliùs accipit quàm Justinianus *Inst. de Jure Nat. Gent. & Civ.* §. *lex.* ut & Papinian. *l.* 1. & 2. *ff. de Legib.* Nam hæc definitio complectitur Plebiscita, Leges Consulares, Dictatorias, Senatusconsulta, Magistratuum Edicta, Principum Constitutiones, Prudentum Responsa scripta.

IV. ISIDORUS *lib.* 5. *Etym. cap.* 3. [circ. ann. 630. *in Hispania.*]

Quid sit Mos.

MOs *a* est [c] longa Consuetudo de Moribus tantummodo [d] tracta.

[c] Ivo *part.* 4. *cap.* 200.

[d] tantumdem, *in origin. manuscript. & aliquot Gratiani.*

¶ CORR. ROM. *a Mos.*] Apud Isidorum hæc antecedunt: *Mos est vetustate probata Consuetudo, sive Lex non scripta. Nam Lex à legendo vocata est, quia scripta est. Mos autem longa Consuetudo est, &c.*

V. IDEM *eod.* [circ. ann. 630. *ibid.*]

Quid sit Consuetudo.

COnsuetudo [e] autem est Jus quoddam Moribus institutum, quod pro Lege suscipitur, cùm deficit Lex.

§. 1. Nec differt, an scripturâ, an ratione consistat, quando & Legem ratio commendat. §. 2. Porro si ratione Lex constat, Lex erit omne jam quod ratione constiterit, dumtaxat quod religioni conveniat, quod disciplinæ congruat, quod saluti proficiat. §. 3. Vocatur autem Consuetudo, quia in communi est usu.

[e] Ivo *ibid.* Pannorm. *lib.* 2. c. 161. Tertullianus in *lib. de Corona militis.*

GRATIAN.

CUM itaque dicitur: *Non differt utrum Consuetudo scripturâ vel ratione consistat;* apparet quòd Consuetudo est partim redacta in scriptis, partim moribus tantùm utentium est reservata. Quæ in scriptis redacta est, Constitutio sive Jus vocatur [f]: quæ verò in scriptis redacta non est, generali nomine Consuetudo videlicet appellatur. §. 1. Est autem & alia divisio Juris, ut testatur ita dicens

[f] *Quando ita simpliciter, ut ex nunc statuitur: sed si Consuetudo publica autoritate in scriptis redigitur & autoratur, ne dubitetur an alia probatione opus sit, nihilominus Consuetudo est.*

VI. IDEM *eod. lib. cap.* 4. [circ. ann. Chr. 630. *ibid.*]

Qua sint species Juris.

JUs [g] autem aut Naturale est, aut Civile, aut Gentium.

[g] Jus aut Naturale, *orig. & aliquot Gratiani codices.*

VII. IDEM *eod.* [c. ann. Chr. 630. *ibid.*]

Quid sit Jus Naturale.

JUs Naturale est commune omnium Nationum, eo quòd ubique instinctu Naturæ, non Constitutione aliqua habetur: ut viri & feminæ conjunctio, liberorum successio *a* & educatio, communis omnium possessio, & omnium una libertas, acquisitio eorum quæ cælo, terrâ, marique capiuntur, item depositæ rei, vel commendatæ [h] pecuniæ restitutio, violentiæ per vim repulsio. §. 1. Nam hoc, aut si quid huic simile est, nunquam injustum, sed naturale æquumque habetur.

[h] *al.* commodatæ restitutio.

¶ CORR. ROM. *a Successio.*] In tribus codicibus manuscriptis Isidori, & aliquot Gratiani, legitur: *liberorum susceptio & educatio:* quæ lectio convenit cum *l.* 1. *ff. de Justit. & Jure.* ℣. *hinc descendit.*

VIII. IDEM *eod. lib. cap.* 5. [circ. ann. 630. *ibid.*]

Quid sit Jus Civile.

JUs Civile est, quod quisque Populus, vel quæque Civitas sibi proprium Divinâ Humanâque causâ constituit.

IX. IDEM *eod. lib. c.* 6. [c. a. 630. *ibid.*]

Quid sit Jus Gentium.

JUs Gentium est sedium occupatio, ædificatio, munitio, bella, captivitates, servitutes, postliminia, fœdera, pa-

ces, induciæ, legatorum non violandorum religio, connubia inter alienigenas prohibita. §. 1. Hoc inde [f] Jus Gentium appellatur, quia eo Jure omnes fere Gentes utuntur.

[f] Et inde Jus Gentium, quia eo, *orig.*

¶ CONTIUS.] Ut cùm coloniæ in extraneas terras mittebantur, Jus erat Gentium, idque pervetus, ut quas primas sedes occupassent, eæ eorum fierent communi Gentium Jure; ita ut nefas existimaretur eos violare: ut multis refert Dionys. Halicarnass. *lib.* 1. *in initio Historiæ.*

X. ISIDORUS *lib.* 5. *Etym. cap.* 7. [circ. an. 630. *in Hispania.*]

Quid sit Jus Militare.

JUs Militare est belli inferendi solennitas, fœderis faciendi nexus, signo dato egressio in hostem, vel pugnæ commissio: item signo dato receptio: item flagitii militaris disciplina, si locus deseratur: item stipendiorum modus, dignitatum gradus, præmiorum honor; veluti cùm corona, vel torques donantur: item prædæ decisio, & pro personarum qualitatibus & laboribus [k] justa divisio, ac Principis portio [2].

[k] laboris, *orig.*

¶ PITH. [2]] V. *Can. dicat aliquis.* 25. XXIII. *q.* 5.

XI. IDEM *eod. lib. cap.* 8. [c. an. 630. *ibid.*]

Quid sit Jus Publicum.

JUs Publicum [l] est in Sacris, & in Sacerdotibus, & in Magistratibus.

[l] *L.* 1. §. 2. *v. publicum Jus. ff. de Justit. & Jur.*

XII. IDEM *eod. lib. cap.* 9. [circ. ann. 630. *ibid.*]

Quid sit Jus Quiritum.

JUs Quiritum est propriè Romanorum, quod nulli tenent, nisi Quirites, id est, Romani. §. 1. In quo agitur de legitimis hereditatibus, de cretionibus α, de tutelis, de usucapionibus: quæ Jura apud nullum alium Populum reperiuntur, sed propria sunt Romanorum, & in eosdem solos constituta.

¶ CORR. ROM. α *Cretionibus*] Antea legebatur, *vel curationibus, vel de contractibus.* Emendatum est ex codicibus Isidori tam impressis, quàm manuscriptis. Quid autem sit *Cretio*, declarat Ulpianus *in suis Titulis*, *c.* 22. & ipsemet Isidorus *eod. lib.* 5. *Etymolog. cap.* 24. & Alciatus 3. *Dispunct. c.* 7.

DE PARTIBUS JURIS CIVILIS. DISTINCTIO II.

ISIDORUS *lib.* 5. *Etymolog. cap.* 9. [circa ann. Chr. 630. *in Hispania.*]

1. *Pars.*

CONSTAT autem Jus Quiritum ex Legibus, & Plebiscitis, & Senatusconsultis, & Constitutionibus Principum, & Edictis [a], sive Responsis Prudentum.

[a] *antea legebatur*, ex Edictis Senatorum.

I. IDEM *eod. lib. cap.* 10. [c. ann. 630. *ibid.*]

Quid sit Lex.

LEx est Constitutio Populi, quâ Majores natu simul cum Plebibus aliquid sanxerunt.

II. IDEM *eod. lib. cap.* 11. [c. a. 630. *ibid.*]

Quid sit Plebiscitum.

PLebiscita sunt, quæ Plebes tantùm constituunt: & vocantur [b] Plebiscita, quòd ea Plebs sciat, vel quòd sciscitatur & rogat, ut fiant.

[b] vocata Scita, *orig.*

III. IDEM *eod. lib. cap.* 12. [c. a. 630. *ibid.*]

Quid sit Senatusconsultum.

SEnatusconsultum est, quod tantùm Senatores Populis consulendo decernunt.

IV. IDEM *eod. lib. cap.* 13. [c. a. 630. *ibid.*]

Quid sit Constitutio vel Edictum.

COnstitutio, vel Edictum est, quod Rex, vel Imperator constituit vel edicit [c].

[c] *antea legebatur*, edidit.

V. IDEM *eod. lib. cap.* 14. [c. an. 630. *ibid.*]

Quæ sint Responsa Prudentum.

REsponsa Prudentum sunt, quæ Jurisconsulti respondere dicuntur consulentibus: unde & Responsa Pauli dicta. Fuerunt enim quidam Prudentes & Arbitri æquitatis, qui Institutiones [d] Civilis Juris compositas ediderunt, quibus dissidentium lites contentionésque sopirent.

[d] *al.* Constitutiones.

VI. IDEM *eodem lib. cap.* 15. [circ. ann. 630. *ibid.*]

Quæ sint Tribunitiæ, vel Consulares Leges.

2. *Pars.*

QUædam etiam Leges dicuntur ab iis, qui condiderunt, ut Consulares, Tribunitiæ, Juliæ, Corneliæ. Nam & sub Octaviano Cæsare suffecti Consules Papius α & Poppæus Legem tulerunt, quæ à nominibus eorum appellatur Papia Poppæa, continens patrum præmia pro suscipiendis liberis. Sub eodem quoque Imperatore Falcidius Tribunus Plebis legem fecit, ne quis plus extraneis β in testamento legaret, quàm ut quarta pars superesset heredibus, ex cujus nomine Lex Falcidia nuncupata est.

¶ CORR. ROM. α *Papius.*] Antea legebatur *Papius & Pompeius*: & paulò pòst, *Papia & Pompeia.* Emendatum est ex manuscriptis exemplaribus Isidori. Nam in impressis notaverat errorem Alciatus *lib.* 3. *Dispunct. c.* 3. In Tabulis autem Capitolinis anno Urbis DCCLXI. ex Kalend. Jul. suffecti Consules numerantur M. Papius & Q. Poppæus.

β *Extraneis.*] Hæc dictio non est in Chronico Eusebii à D. Hieronymo Latinitate donato ac locupletato, (unde hæc videtur sumpsisse Isidorus) neque in *l.* 1. §. 2. *ff. ad Leg. Falc.* ubi referuntur propria verba ipsius Legis. Est tamen apud Isidorum etiam in codicibus manuscriptis.

¶ CONTIUS.] Idem tradit Dion. Ex Chronicis colligunt eam latam Domitio Calvino & C. Asinio Pollione Coss. anno Urb. DCCXIV. annis XXXVII. ante Christum: sed in meis Eusebii Chronicis manuscriptis, dicitur lata primo anno Tralliani.

VII. ISIDORUS *lib.* 5. *Etym. cap.* 16. [c. a. 630. *in Hispania.*]

Quæ sit Lex Satyra.

SAtyra [e] α verò lex est, quæ de pluribus simul rebus loquitur, dicta à copia rerum, & quasi à saturitate: unde & satyram scribere, est poëmata varia condere; ut Horatii, Juvenalis, & Persii.

[e] *al.* Satura.

¶ CORR. ROM. α *Satyra.*] In aliquot Gratiani manuscriptis codicibus, & uno Isidori legitur, *Satura*, de qua ita Festus: *Satura est cibi genus ex variis rebus conditum; & est Lex multis aliis conferta Legibus. Itaque in sanctione Legum ascribitur: Neve per saturam abrogato, aut derogato:* & alia quædam in hanc sententiam.

¶ CONTIUS.] Satyræ Legis nusquam in toto Jure nostro, quod quidem habemus, mentio fit; nisi de ea intelligas, quod scribit Justinianus in *l.* 1. *C. de Latina lib.* Latinam libertatem quasi per satyram inductam fuisse.

VIII. IDEM *eod. lib. cap.* 17. [c. a. 630. *ibid.*]

Quæ sint Rhodiæ Leges.

RHodiæ Leges navalium commerciorum sunt, ab insula Rhodo cognominatæ, in qua antiquitùs mercatorum usus fuit.

DE CONSTITUTIONIBUS, EARUMQUE DIVISIONE. DISTINCTIO III.

“ GRATIAN. 1. *Pars.*

OMNES hæ species, secularium Legum partes sunt. Sed quia Constitutio alia est Civilis, alia Ecclesiastica: Civilis verò Forense, vel Civile Jus appellatur; quo nomine Ecclesiastica Constitutio appelletur, videamus. §. 1. Ecclesiastica Constitutio, Canonis nomine censetur. Quid autem sit Canon, declarat dicens

I. ISIDORUS *lib.* 6. *Etymolog. cap.* 16. [c. ann. 630. *in Hispania.*]

CAnon Græcè, Latinè Regula nuncupatur.

II. IDEM *eod.* [circ. an. 630. *ibid.*]

Unde dicatur Regula.

REgula dicta est, eo quòd rectè ducit, nec aliquando aliorsum trahit. Alii dixerunt Regulam dictam, vel quòd regat, vel quòd normam rectè vivendi præbeat, vel quòd distortum pravumque [a] corrigat.

[a] pravum quid, *orig.*

“ GRATIAN. 2. *Pars.*

PORRO Canonum alii sunt Decreta Pontificum, alii Statuta Conciliorum. Conciliorum verò alia sunt Universalia, alia Provincialia. Provincialium alia celebrantur autoritate Pontificis Romani, præsente videlicet Legato sanctæ Romanæ Ecclesiæ: alia verò autoritate Patriarcharum, vel Primatum, vel Metropolitanorum ejusdem Provinciæ. Hæc quidem de generalibus Regulis intelligenda sunt. §. 1. Sunt autem quædam privatæ Leges, tam Ecclesiasticæ, quàm Seculares, quæ Privilegia appellantur. De quibus ait

III. IDEM *lib.* 5. *Etym. c.* 18. [c. a. 630. *ibid.*]

Quid sit Privilegium.

PRivilegia sunt Leges privatorum, quasi privatæ Leges. Nam Privilegium α inde dictum est, quòd in privato feratur.

¶ CORR. ROM. α *Privilegium.*] Cicero 3. *lib. de Legibus* habet: *Majores nostri in privatos homines Leges ferri noluerunt; id est enim privilegium.* Verùm non semper eadem notione hanc vocem usurpari solitam fuisse, Budæus & alii notarunt.

“ GRATIAN. 3. *Pars.*

OFFICIUM verò Secularium, sive Ecclesiasticarum Legum est, præcipere quod necesse est fieri β, aut prohi-

„ bere quod malum est fieri; vel permittere licita, ut præ-
„ mium petere; vel etiam quædam illicita, ut dare libellum
„ repudii, ne fiant graviora. Unde scribit dicens

¶ Corr. Rom. *a* *Fieri.*] Quæ sequuntur, in aliquot vetustis codicibus sic habent: *Probibere quod malum est fieri: permittere vel licita, ut præmium petere; vel etiam quædam, &c.*

IV. Isidorus *lib. 5. Etym. cap. 19.* [circ. an. 630. *in Hispania.*]

Quod sit officium Legis.

OMnis autem Lex, aut permittit aliquid, ut vir fortis petat præmium: aut vetat, ut sacrarum Virginum nuptias nulli petere liceat: aut punit, ut qui cædem fecerit, capite plectatur; ejus enim præmio aut pœnâ vita moderatur humana: Divina *a* præcipit [b], ut: *Diliges Dominum Deum tuum.*

[b] *Deuter. 6.*

¶ Corr. Rom. *a* *Divina.*] Hinc usque ad finem non sunt in codicibus Isidori, neque in aliquot exemplaribus Vaticanis Gratiani. In aliis verò, omissa voce, *Divina*, legitur, *aut præcipit, ut: Diliges Dominum Deum tuum.*

DE CAUSA ET QUALITATE LEGIS, EJUSQUE POTESTATE.

DISINCTIO IV.

Gratian. 1. Pars. „ CAusa verò Constitutionis Legum est, humanam
„ coërcere audaciam, & nocendi facultatem refrænare;
„ sicut testatur dicens

I. Isidorus *lib. 5. Etymologiar. cap. 20.* [circ. ann. 630. *in Hispania.*]

Quare Leges factæ sint.

FActæ sunt autem Leges, ut earum metu humana coërceatur audacia, tutâque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrænetur nocendi facultas.

Gratian. 2. Pars. „ Præterea in ipsa Constitutione Legum, maximè
„ qualitas constituendarum est observanda; ut contineant in
„ se honestatem, justitiam, possibilitatem, convenientiam,
„ & cetera, quæ enumerat dicens

II. Idem *eod. lib. 5. cap. 21. & lib. 2. cap. 10.* [circ. ann. 630. *ibid.*]

Qualis debeat esse Lex.

ERit [a] autem Lex honesta, justa, possibilis, secundùm naturam, secundùm patriæ consuetudinem, loco temporique conveniens, necessaria, utilis; manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem *a* contineat: nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.

[a] Ivo p. 4. c. 168. Pann. l. 2. c. 142.

¶ Corr. Rom. *a* *In captionem.*] Antea legebatur, *in cautum captione.* Restituta est vera lectio ex codicibus Isidori manuscriptis *lib. 5. c. 21.* & ex impressis etiam *lib. 2. c. 10.* ubi eadem scribuntur; partimque ex antiquis Gratiani exemplaribus, à quibus abest dictio, *cautum.* Simili verò locutione utitur Paulus *lib. 5. Sentent. tit. 33. c. 2. Ne quis*, inquit, *in captionem verborum in cavendo incidat.*

Gratian. 3. Pars. „ Ideo autem in ipsa Constitutione ista consideranda
„ sunt; quia cùm Leges institutæ fuerint, non erit liberum
„ judicare de ipsis, sed oportebit judicare secundùm ipsas.
„ Unde ait

III. Augustinus *lib. de vera religione cap. 31.* [circ. ann. 390. *in Africa.*]

De Legibus tunc est judicandum, cùm instituuntur; non cùm institutæ sunt.

IN istis [b] temporalibus Legibus, quamquam de his homines judicent, cùm eas instituunt: tamen cùm fuerint institutæ & firmatæ, non licebit Judici de ipsis judicare, sed secundùm ipsas.

[b] Ivo p. 4. c. 169. Pann. l. 2. c. 143.

¶ Contius.] Aurel. Augustinus Hipponis Regii in Africa Episcopus, veterum Theologorum doctissimus & acutissimus, claruit sub Imperatoribus Arcadio, Honorio, Theodosio, Valentiniano, mortuúsque est circa annum Christi cccCXXXII. cùm infinitos propè libros conscripsisset.

Gratian. „ Leges instituuntur, cùm promulgantur; firmantur, cùm
„ moribus utentium approbantur. Sicut enim moribus uten-
„ tium in contrarium nonnullæ Leges hodie abrogatæ sunt,
„ ita moribus utentium ipsæ Leges confirmantur. Unde il-
„ lud Telesphori Papæ, (qui decrevit ut generaliter Clerici
„ à Quinquagesima *a* à carnibus & deliciis jejunent) quia
„ moribus utentium approbatum non est, aliter agentes trans-
„ gressionis reos non arguit.

¶ Corr. Rom. *a* *Quinquagesima.*] Post hoc verbum in codicibus impressis sequebatur, *jejunandi proposìtum susciperent, & à carnibus & deliciis abstinerent;* sed omnes ferè manuscripti habent eo modo, quo restitutum est.

IV. Telesphorus urbis Romæ Episcopus omnibus Episcopis, *epist. un.* [ann. 147. *Romæ.*]

Septem hebdomadibus à carne & deliciis ante Pascha Clerici abstineant.

STatuimus [1], ut septem [c] hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes Clerici, in sortem Domini vocati, à carne [d] jejunent: quia sicut discreta debet esse vita Clericorum à Laïcorum conversatione, ita & in jejunio debet esse discretio. [*Et infrà.*] Has ergo septem hebdomadas omnes Clerici à carne & deliciis jejunent, & hymnis, & vigiliis, atque orationibus Domino inhærere die noctuque studeant.

[c] Ivo *part. 4. c. 25.* Pann. *l. 2. c. 174.*
[d] *al.* carne & deliciis.

¶ Pith. [1] *Statuimus.*] Vide Albinum seu Alcuinum *de Divin. Offic. & Septuagesima, p. 42.*

V. Ambrosius *in lib. Sermonum a.* [circ. ann. 380. *Mediolani in Italia.*]

Septimam hebdomadam Telesphorus Quadragesimæ addidit.

QUadragesima [2] sex septimanas habet, cui addidit Telesphorus Pontifex septimam hebdomadam: & vocatum est hoc tempus, *Quinquagesima.*

¶ Corr. Rom. *a* *Sermonum.*] Inventi sunt Romæ in Bibliotheca Vaticana, & Mediolani in Bibliotheca Monasterii S. Ambrosii Sermones aliquot manuscripti, Ambrosii nomen præferentes, inter quos est Sermo de Sexagesima, cujus initium est: *Adest tempus.* unde hoc Caput sumptum est.

¶ Contius.] Ambrosius Civis Romanus, Augustino senior, sed tamen contemporaneus, ex Consulari Liguriæ & Æmiliæ Mediolanensium Episcopus factus, claruit sub Gratiano & Valentiniano Seniore, ab anno Christi CCCLXXV. usque ad annum CCCCX.

¶ Pith. [2] *Quadragesima.*] Albinus *de Divin. Offic. & Septuag. p. 42.*

„ Quod similiter de eo Capitulo est intelligendum, quod
„ scribit dicens — Gratian.

VI. B. Gregorius I. Augustino Anglorum Episcopo. [c. an. 603. *Româ in Angliam.*]

A Quinquagesima jejunandi propositum sumant, quos Ecclesiastici gradus dignitas exornat.

DEnique Sacerdotes [e], & Diaconi, & reliqui omnes, quos dignitas Ecclesiastici gradus exornat, à Quinquagesima propositum jejunandi suscipiant; quò & aliquid ad pensum sanctæ institutionis adjiciant, & eorum, qui in laïcali ordine consistunt, observantiam, sicut loco, ita religione præcellant. §. 1. De ipsa verò die Dominica hæsitamus, quidnam dicendum sit; cùm omnes Laïci & Seculares illa die plus solito ceteris diebus accuratiùs cibos carnium appetant: & nisi nova quadam aviditate usque ad medias noctes se ingurgitent, non aliter se hujus sacri temporis observationem suscipere putant. Quod utique non rationi, sed voluptati, imò cuidam mentis cæcitati adscribendum est: unde nec à tali consuetudine averti possunt; & ideo cum venia suo ingenio relinquendi sunt, ne fortè pejores existant, si à tali consuetudine prohibeantur. Ut enim ait Salomon [f]: *Qui multùm emungit, elicit sanguinem.* [*Et post pauca.*] §. 2. Par autem est, ut quibus diebus à carne animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quæ sementinam [g] carnis trahunt originem, jejunemus: à lacte videlicet, caseo & ovis. [*Et post pauca.*] §. 3. Ceterùm piscium esus ita Christiano relinquitur, ut hoc ei infirmitatis solatium, non luxuriæ pariat incendium. Denique qui à carne abstinet, nequaquam sumptuosiora [3] marinarum belluarum convivia præparet. §. 4. Vinum quoque ita bibere permittitur [h], ut ebrietatem omnino fugiamus: alioqui restat, ut omnia, quæ corpori libent, similiter faciamus.

[e] Ivo *part. 4. c. 29.*
[f] *Proverb. 30.*
[g] *al.* sementivam.
[h] *al.* præmittitur.

¶ Contius.] Gregorius primus hujus nominis Pontifex & Civis Romanus, sedit ab anno Christi DXC. usque ad annum DCV. imperantibus Mauritio & Phoca.

¶ Pith. [3] *Sumptuosiora marinarum belluarum convivia.*] Baptista Mantuanus de Quadragesima:

Non tamen illicitum pisces adhibere minutos.
Gregorius magnos probibet: sed longior usus
Obstitit, & ponti pecuaria magna per omnes
Jam volitant Procerum mensas, & prandia Regum.
Sordida Gregorii leges observat egestas.

Gratian. 4. Pars. „ Hæc etsi Legibus constituta sunt: tamen, quia com-
„ muni usu approbata non sunt, se non observantes transgres-
„ sionis reos non arguunt; alioquin his non obedientes pro-
„ prio priventur honore, cùm illi, qui sacris nesciunt
„ obedire Canonibus [i], penitus officio jubeantur carere sus-
„ cepto: nisi fortè quis dicat hæc non decernendo esse sta-
„ tuta, sed exhortando conscripta. Decretum verò necessi-
„ tatem facit: exhortatio autem liberam voluntatem exci-
„ tat.

[i] Ex Greg. *can. hac consond. 13.* XXV. *q. 1.*

DE JURIS NATURALIS ORIGINE AC IMMUTABILITATE.

DISTINCTIO V.

GRATIAN. 1. *Pars.*

„ HÆc, quæ de privilegiis & ceteris infrà poſitis ſcripta ſunt, tam Secularibus, quàm Eccleſiaſticis Legibus conveniunt. Nunc α ad differentiam Naturalis Juris & ceterorum revertamur. §. 1. Naturale Jus inter omnia primatum obtinet tempote & dignitate. Cepit enim ab exordio rationalis creaturæ; nec variatur tempore, ſed immutabile permanet. §. 2. Sed cùm Naturale Jus in Lege & Evangelio ſuprà dicatur eſſe comprehenſum, quædam autem contraria his, quæ in Lege ſtatuta ſunt, nunc inveniantur conceſſa, non videtur Jus Naturale immutabile permanere. In Lege [a] namque præcipiebatur, *ut mulier, ſi maſculum pareret, quadraginta; ſi verò feminam, octuaginta diebus à Templi ceſſaret ingreſſu:* nunc autem ſtatim poſt partum Eccleſiam ingredi non prohibetur. Item mulier, quæ menſtrua patitur, ex Lege [b] immunda eſſe reputabatur: nunc autem nec ſtatim intrare Eccleſiam, nec ſacræ Communionis myſteria percipere: ſicut nec illa, quæ parit, vel illud, quod gignitur, ſtatim poſt partum baptizari prohibetur. Unde ſcribit dicens

[a] *Levit.* 12. [b] *Levit.* 15.

¶ CORR. ROM. α *Nunc ad differentiam.*] In vulgatis legebatur, *Nunc autem ad doctrinam.* Emendatum eſt ex vetuſtis codicibus, & ex principio *diſt.* 15. ubi hoc repetitur.

I. GREGORIUS I. ad interrogationes Auguſt. Anglor. Epiſcopi, *cap.* 10. [circ. an. 603. *Româ in Angliam.*]

PALEA α.

Mulier enixa Eccleſiam poſt aliquot dies intrare veteri Teſtamento vetabatur.

CUm enixa fuerit mulier, poſt quot dies intrare Eccleſiam debeat, Teſtamenti veteris præceptione didiciſti: quia pro maſculo XXXIII. pro femina verò LXVI. diebus debet abſtinere: quod tamen ſciendum, quia in myſterio accipitur.

¶ CORR. ROM. α *Palea.*] De Paleis univerſè in Præfatione dictum eſt. Hæc verò, cui primùm præponitur nomen *Paleæ*, habetur etiam in manuſcriptis exemplaribus, (exceptis duobus Vaticanis) & in quatuor conjunctum eſt cum ſequenti capite *Si mulier.* addita ad illius initium voce, *Nam.* quemadmodum apud Gregorium.

¶ CONTIUS.] Palea inſcribitur hoc Caput. Cur autem hoc & pleraque Capita ſic inſcribantur, ſæpe etiam inter Doctos dubitari animadverti. Qui rectiùs ſentire & ſapere exiſtimantur, quaſi παλαιὰ, id eſt, antiqua nuncupata volunt. Ego autem Paleam inſcribi hoc Caput exiſtimo & cetera ſimilia, quia addititia ſunt, nec à Gratiano primitùs hùic Libro inſerta, ſed ab Interpretibus, prout cuique commodum videbatur, ad marginem Gratiani adſcripta, & plerumque in emendatioribus & antiquioribus exemplaribus prorſus omiſſa. Cui rei fidem facit antiquum Gratiani exemplar, quo in hoc emendando uſus ſum, in quo pleræque ejuſdem Paleæ deſunt. Et hæc ſemel admonuiſſe ſufficiat.

II. IDEM *ibidem continenter.* [circ. an. 603. *Româ in Angliam.*]

Mulier enixa gratias actura Eccleſiam intrare horâ eâdem non prohibetur.

SI mulier [c] eâdem horâ, quâ genuerit, actura gratias intrat Eccleſiam, nullo pondere peccati gravatur: voluptas etenim carnis, non dolor in culpa eſt. In carnis autem commiſtione voluptas eſt: in prolis [d] verò partu dolor & gemitus. Unde & ipſi primæ matri omnium dicitur [e]: *In doloribus paries.* Si itaque enixam mulierem prohibemus intrare Eccleſiam, ipſam ei pœnam ſuam, in culpam deputamus.

[c] Beda *l.* 1. *de Hiſt. Angl. c.* 27. & 29. Nicolaus *ad Conſ. Bulgar. c.* 68. [d] nam in prolis prolatione gemitus, *orig.* [e] *Gen.* 3.

III. IDEM *ibidem continenter.* [circ. ann. 603. *ibid.*]

Mulierem enixam, vel quod ab ea genitum fuerit, eâdem horâ nihil prohibet baptizari.

BAptizari [f] autem vel [1] enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, ſi periculo mortis urgetur, vel ipſâ horâ eâdem quâ gignit, vel hoc quod gignitur [2], eâdem quâ natum eſt, nullo modo prohibetur: quia α ſicut ſancti myſterii gratia viventibus atque diſcernentibus cum magna diſcretione providenda eſt; ita quibus mors imminet, ſine ulla dilatione offerenda eſt: ne, dum adhuc tempus ad præbendum redemptionis myſterium quæritur, interveniente paululùm mora, inveniri non valeat qui redimatur.

[f] Burch. *l.* 4. *c.* 32. Ivo *part.* 1. *c.* 62.

¶ CORR. ROM. α *Quia ſicut.*] Hinc uſque ad verba *Ne, dum.* addita ſunt ex B. Gregorio.

¶ PITH. [1] *Enixam.*] V. G. *ipſam.*
[2] *Eâdem.*] Add. V. C. *horâ.*

IV. GREGORIUS I. *ibidem continenter.* [c. ann. 603. *ibid.*]

Antequam puer ablactetur; vel mater purificetur, ad ejus concubitum vir non accedat.

AD ejus [g] verò concubitum vir ſuus accedere non debet, quouſque qui gignitur, ablactetur. Prava autem in conjugatorum moribus conſuetudo ſurrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eoſque aliis mulieribus ad nutriendum tradant: quod videlicet ex ſola cauſa [h] incontinentiæ videtur inventum; quia dum ſe continere nolunt, deſpiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque quæ filios ſuos ex prava conſuetudine aliis ad nutriendum tradent, niſi purgationis tempus priùs tranſierit [i], viris ſuis non debent admiſceri; quippe cùm & ſine partûs cauſa, cùm in [3] conſuetis menſtruis detinentur, viris ſuis miſceri prohibeantur: ita ut morte Lex ſacra [k] feriat, ſi quis vir ad menſtruatam mulierem accedat.

§. 1. Quæ tamen mulier, dum ex conſuetudine menſtrua patitur, prohiberi Eccleſiam intrare non debet, quia ei naturæ ſuperfluitas in culpam non valet imputari, & per hoc quod invita patitur, juſtum non eſt, ut Eccleſiæ ingreſſu privetur. Novimus namque, quòd [l] mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur, poſt tergum Domini veniens [m], veſtimenti ejus fimbriam tetigit, atque ſtatim ab ea ſua infirmitas receſſit. Si ergo in fluxu ſanguinis poſita, laudabiliter potuit Domini veſtimentum tangere, cur, quæ menſtruum ſanguinis patitur, ei non liceat Domini Eccleſiam intrare? [*Et infrà.*] Si igitur bene præſumpſit, quæ veſtimentum Domini, in languore poſita, tetigit; quod uni perſonæ infirmanti conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ ſuæ vitio infirmantur?

§. 2. Sanctæ autem Communionis myſterium in eiſdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præſumit, laudanda eſt: ſed ſi percipiat, non judicanda. Bonarum quippe mentium eſt, ibi etiam [aliquo [n] modo] culpas ſuas agnoſcere, ubi culpa non eſt: quia ſæpe ſine culpa agitur, quod venit ex culpa. Unde etiam cùm eſurimus, ſine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum eſt, ut eſuriremus.

[g] Nicolaus I. *ad Conſ. Bulg. cap.* 68. Beda *lib.* 1. *de Hiſt. Anglor. c.* 27. Ivo *part.* 8. *c.* 88. [h] *al.* carnis incontinentia. [i] tranſierint, *orig.* [k] *Levit.* 15. [l] *Matth.* 9. [m] *al.* humiliter veniens. [n] *additæ ſunt iſtæ duæ voces ex B. Greg. & Beda.*

¶ PITH. [3] *Cùm in menſtruis conſuetis detinentur.*] Solinus: *Quamdiu ſunt in lege ſua.* V. Levit. *c.* 20.

DE NOCTURNIS ILLUSIONIBUS.

DISTINCTIO VI.

GRATIAN. 1. *Pars.*

QUIA verò de naturæ ſuperfluitate ſermo cepit haberi, quæritur, an poſt illuſionem, quæ per ſomnium ſolet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat; vel, ſi Sacerdos ſit, ſacra myſteria celebrare. De his ita ſcribit "

I. B. GREGORIUS ad interrogationem XI. Auguſtini Anglorum Epiſcopi. [circ. an. 603. *Româ in Angliam.*]

De multiplici genere illuſionum.

TEſtamentum [a] veteris Legis [b] hunc pollutum Domino dicit, & niſi lotum aquâ, etiam uſque ad veſperam [c] intrare Eccleſiam non concedit. Quod [d] tamen aliter intelligens populus ſpiritalis, quaſi per ſomnium eum illudi reputat, qui tentatus immunditiâ, veris α imaginibus in cogitatione inquinatur. Sed lavandus eſt aquâ, ut culpam cogitationis lacrymis abluat, & niſi priùs ignis tentationis receſſerit, reum ſe quaſi uſque ad veſperam cognoſcat. §. 1. Sed eſt in eadem illuſione valde neceſſaria diſcretio, quâ [e] ſubtiliter penſari debet, ex qua re accidat menti dormientis. Aliquando [f] enim ex crapula, aliquando ex naturæ ſuperfluitate vel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. §. 2. Et quidem cum ex naturæ ſuperfluitate, vel infirmitate evenerit, omnimodo hæc illuſio non eſt timenda: quia hanc animus neſciens pertuliſſe magis dolendus eſt, quàm feciſſe.

§. 3. Cùm verò ultra modum appetitus gulæ in ſumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula gravantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen uſque ad prohibitionem percipiendi ſacri myſterii, vel Miſſarum ſolennia celebrandi, cùm fortaſſe aut dies exigit, aut exhibere [g] myſterium pro eo, quòd Sacerdos alius in loco deeſt, ipſa neceſſitas compellit. Nam ſi adſunt alii, qui implere myſterium valeant, illuſio per crapulam facta, à perceptione ſacri myſterii prohibere non debet, ſed ab immolatione ſacri myſterii abſtinere [h], ut arbitror, humiliter debet; ſi β tamen dormientem turpi imaginatione illuſio non concuſſerit. Nam ſunt, quibus ita plerumque illuſio naſcitur, ut eorum animus etiam in ſomno corporis poſitus, non fœdetur turpibus imaginationibus. Qua in re unum ibi oſtenditur, quòd ipſa mens rea non ſit tunc γ, ſed ſuo judicio penitus libera, cùm ſe, etſi dormienti nihil meminit vidiſſe, tamen in vigiliis corporis meminit in ingluviem cecidiſſe. §. 4. Si verò ex turpi cogitatione vigilantis oritur illuſio in mente dormientis, patet animo ſuus reatus. Videt enim à qua radice inqui-

[a] Beda *lib.* 1. *Hiſt. Anglor. c.* 27. Burch. *l.* 5 *c.* 43. Ivo *part.* 2. *c.* 52. Pann. *l.* 1. *c.* 160. Polyc. *l.* 3. *tit.* 16. [b] *Deuter.* 23. [c] *al.* veſperum. [d] *paulò aliter in origin. & apud ceteros Collectores.* [e] *al.* quia. [f] Ivo *p.* 9. *c.* 111. [g] *al.* exhiberi. [h] *al.* abſtineri.

natio illa processerit: quia [i] quod cogitavit sciens, hoc pertulit nesciens; & δ propter talem pollutionem à sacro mysterio ea die abstinere oportet.

i al. qui.

¶ Corr. Rom. α *Veris.*] In plerisque codicibus B. Gregorii, & apud Bedam, & in Collectione Conciliorum Coloniæ 1530. impressa, legitur *vanis:* in aliquibus verò B. Gregorii codicibus, *variis:* sed ob Glossam non est mutatum.

β *Si tamen.*] In codicibus B. Gregorii, & apud Bedam est: *si tamen dormientis mentem turpis imaginatio non concusserit.* In Collectione verò Isidori etiam manuscripta: *si tamen animum dormientis turpes imaginationes concusserunt;* quem sensum retinet etiam lectio Pannormiæ: nam Burchardus & Ivo parum ab originali discrepant.

γ *Non sit tunc, sed suo.*] Omnia ferè Gratiani manuscripta exemplaria habent, *vel suo.* Ceterùm magna hoc loco est inter ceteros Collectores, & Bedam, & B. Gregorii codices varietas. In Collectione Isidori etiam manuscripta est: *qua in re unum ibi ostenditur, ipsa mens non rea, nec tamen suo judicio libera.* Verùm ob codicum varietatem nihil est in contextu mutatum.

δ *Et propter.*] Hæc usque ad finem, neque in codicibus B. Gregorii, neque apud Bedam, neque in tribus vetustis Gratiani exemplaribus habentur. Sunt tamen apud Burchardum, & Ivonem, & Pannormiam, & Polycarpum.

II. Gregorius I. *ibid. in fine.* [circ. an. 603. *ibid.*]

PALEA α.

Peccatum non dicitur perpetratum cogitatione solùm, sed delectatione & consensu.

SEd [k] pensandum est, ipsa cogitatio utrum in suggestione, an delectatione, vel (quod majus est) peccati consensu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet suggestione, delectatione, consensu: suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum; quia & [l] primò culpam serpens suggessit, Eva velut caro delectata est, Adam velut spiritus consensit. §. 1. Et necessaria est magna discretio, ut inter suggestionem β, delectationem & consensum judex sui animus præsideat. Cùm enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnimodo perpetratum non est: cùm verò caro delectari ceperit, tunc peccatum incipit nasci; si autem etiam ad consensionem ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati semen est, in delectatione fit nutrimentum, in consensu perfectio. §. 2. Et sæpe contingit, ut hoc, quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat. Et cùm caro sine anima delectari nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans, in delectatione carnali aliquo modo ligatur invitus, ut ei ex ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingemiscat. Unde & ille cælestis exercitûs præcipuus Miles gemebat, dicens [m]: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege [n] peccati, quæ est in membris meis.* Si autem γ captivus erat, minimè repugnabat: quapropter & captivus erat, & repugnabat. Igitur legi mentis ejus lex, quæ in membris est, repugnabat: si autem repugnabat, captivus non erat. Ecce itaque homo est (ut ita dixerim) captivus, & liber: liber ex justitia, quam diligit; captivus ex delectatione, quam portat invitus.

k Beda *ibidem.* Burch. *l.* 5. *c.* 43. Ivo *part.* 2. *c.* 52.
l *al.* cùm primam.
m *Rom.* 7.
n *al.* legem.

¶ Corr. Rom. α *Palea.*] Abest hæc Palea non solùm à primo & decimo Vaticanis, verùm & ab aliis, quæ aliquot Paleás habent. Rubrica autem abest ab omnibus. In quibus enim Caput hoc reperitur, conjunctè ponitur cum superiore, quemadmodum etiam apud Burchardum & Ivonem.

β *Suggestionem.*] Sic emendatum est ex originali, à quo parum discrepat Ivo: antea legebatur: *& necessaria est magna discretio inter suggestionem & inter delectationem atque consensum, judicem sui faciat animum præsidem.* Burchardus: *judicem sui præsidere animum.* Reliqua ferè ut Gratianus. Apud Bedam verò: *& inter suggestionem atque delectationem, inter delectationem & consensum judex sui animus præsideat.* In Collectione Isidori: *& necessarium est magna discretione inter suggestionem & delectationem atque consensum, judicem sui prodere animum.*

γ *Si autem.*] Magna etiam hoc loco codicum varietas est: brevissima & satis integra lectio est in codice Epistolarum B. Gregorii, olim Lutetiæ impresso: *Si autem captivus erat, minimè pugnabat: sed pugnabat, quapropter captivus non erat. Ecce itaque, &c.*

III. Isidorus *lib.* 3. *Sententiarum, de summo Bono, cap.* 6. [c. an. 625. *in Hispania.*]

Quando sit peccatum nocturnis imaginibus illudi.

NOn est [o] peccatum, quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur: sed tunc est peccatum, si antequam illudamur, cogitationis affectibus prævenimur. Luxuriæ quippe imagines, quas in veritate gessimus, sæpe dormientibus in animo apparent, sed innoxiæ, si non concupiscendo occurrunt. §. 1. Qui nocturna illusione polluitur, quamvis extra memoriam turpium cogitationum sese præsentiat inquinatum, tamen hoc ut tentaretur, culpæ suæ tribuat, suamque immunditiam statim fletibus tergat.

o Ivo *p.* 9. *c.* 112.

"His itaque [p] respondetur. In Lege, & in Evangelio Naturale Jus continetur: non tamen quæcunque in Lege & Evangelio inveniuntur, Naturali Juri cohærere probantur. Sunt enim in Lege quædam moralia præcepta, ut, *Non occides:* quædam mystica, utpote sacrificiorum præcepta, ut de agno, & alia similia his. Moralia mandata ad Naturale Jus spectant, atque ideo nullam mutabilitatem recepisse monstrantur. Mystica verò, quantùm ad superficiem, à Naturali Jure probantur aliena: quantùm ad moralem intelligentiam, inveniuntur sibi annexa; ac per hoc, etsi secundùm superficiem videantur esse mutata, tamen secundùm moralem intelligentiam mutabilitatem nescire probantur. §. 1. Naturale ergo Jus ab exordio rationalis creaturæ incipiens, ut suprà dictum est, manet immobile. Jus verò Consuetudinis post Naturalem Legem exordium habuit, ex quo homines convenientes in unum, ceperunt simul habitare, quod ex eo tempore factum creditur, ex quo Caïn civitatem ædificasse legitur [q]: quod cùm diluvio propter hominum raritatem ferè videatur extinctum [r], postea à tempore Nemroth reparatum, sive potiùs immutatum existimatur; cùm ipse simul cum aliis alios cepit opprimere, alii sua imbecillitate ejus ditioni ceperunt esse subjecti, unde in Genesi [s] legitur de eo: *Cepit Nemroth robustus venator esse coram Domino;* id est α, hominum oppressor & extinctor; quos etiam ad turrim ædificandam allexit."

Gratian.
p *al.* ita.
q *Gen.* 4.
r *Gen.* 7.
s *Gen.* 10.

¶ Corr. Rom. α *Id est.*] Glossa ordinaria ad istum locum ex Alcuino ita habet: *Id est, hominum oppressor & extinctor: quos allexit, ut turrim contra Deum construerent.*

DE VARIIS LEGUM AUTORIBUS.

DISTINCTIO VII.

"JUs autem Constitutionis cepit à justificationibus, quas Dominus tradidit Moysi [a], dicens: *Si emeris servum Hebræum, &c.* Unde ait"

Gratian.
a *Exod.* 21.

I. Isidorus *lib.* 5. *Etymolog. cap.* 1. [c. ann. 630. *in Hispania.*]

De Conditoribus Legum.

MOyses Genti Hebrææ primus omnium Divinas Leges sacris Literis explicavit. Phoroneus Rex Græcis primus Leges Judiciaque constituit. Mercurius Trismegistus primus Leges Ægyptiis tradidit. Solon primus Leges Atheniensibus dedit. Lycurgus primus Lacedæmoniis Jura ex Apollinis autoritate confinxit. Numa Pompilius qui Romulo successit in regno, primus Leges Romanis edidit. Deinde, cùm populus seditiosos [b] Magistratus ferre non posset, Decemviros Legibus scribendis creavit, qui Leges ex Libris Solonis in Latinum sermonem translatas, XII. Tabulis exposuerunt.

b *al.* seditiosus.

II. Idem *ibidem continenter.* [c. a. 630. *ibid.*]

Nomina eorum, qui Leges XII. Tabularum exposuerunt.

FUerunt autem hi, Ap. Claudius, T. Genucius, P. Sestius, Sp. Veturius, C. Julius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, P. Curatius, T. Romilius, Sp. Postumius. Hi Decemviri Legum conscribendarum electi sunt. Leges autem redigere in Libris [c] primus Consul Pompeius instituere voluit, sed non perseveravit obtrectatorum metu. Deinde Cæsar cepit id facere, sed antè interfectus est. Paulatim autem antiquæ Leges vetustate atque incuriâ obsoluerunt [d], quarum etsi nullus jam usus est, notitia tamen necessaria videtur. Novæ Leges à Constantino Cæsare ceperunt, & reliquis succedentibus: erantque permistæ & inordinatæ. Postea Theodosius [e] Minor [f] Augustus ad similitudinem Gregoriani & Hermogeniani Codicem factum Constitutionum à Constantini temporibus sub proprio cujusque Imperatoris titulo disposuit, quem à suo nomine Theodosianum vocavit.

c *al.* Libros.
d exoleverunt, *orig.*
e Ivo *p.* 4. *c.* 170. Pann. *l.* 2. *c.* 144.
f *al.* Junior.

¶ Contius.] Mirum est Isidorum Codicis Justinianei non meminisse hoc loco, cùm jam tum Isidori tempore extaret. Scripsit enim centum ferè post Justinianum annis. Itaque ex hoc loco & aliis ejus libris conjicio nunquam in ejus manus incidisse Pandectas aut Institutiones aut Codicem aut Novellas Justiniani, ut qui nusquam horum librorum meminerit: sed & sup. *dist.* 2. *c.* 5. meminit dumtaxat Institutionum Juris à Consultis compositarum. Gothi quoque qui tum in Hispania dominabantur, solo Alarici Breviario ex Codice Theodosiano, Pauli Sententiis, & aliis Autoribus excerpto utebantur. Justiniani opera ne audierant quidem. De Gregorio autem primo qui fuit iisdem temporibus, aliter judico.

DE DIFFERENTIA JURIS NATURALIS, CONSTITUTIONIS ET CONSUETUDINIS.

DISTINCTIO VIII.

GRATIAN. I. *Pars.* „ DIFFERT autem Jus Naturale [a] à Consuetudine & Constitutione. Nam Jure Naturali omnia sunt communia omnibus, quod non solùm inter eos servatum creditur, de quibus legitur [b]: *Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una, &c.* verùm etiam præcedenti tempore à Philosophis traditum invenitur. Unde apud Platonem illa civitas justissimè ordinata traditur, in qua quisque proprios nescit affectus. Jure verò Consuetudinis, vel Constitutionis, hoc meum est, illud alterius. Unde ait

[a] *al.* Naturæ.
[b] *Act.* 4.

I. AUGUSTINUS *tract.* 6. *ad cap.* I. *Joannis.* [circ. an. Chr. 412. *in Africa.*]

Jure Divino omnia sunt communia omnibus: Jure verò Constitutionis, hoc meum, illud alterius est.

QUo Jure [c] defendis villas Ecclesiæ α? Divino, an Humano? Divinum Jus in Scripturis habemus, Humanum Jus in Legibus Regum. Unde quisque possidet, quod possidet? Nonne Jure Humano? Nam Jure Divino [d], *Domini est terra, & plenitudo ejus.* Pauperes & divites Deus de uno [e] limo fecit; & pauperes & divites una terra supportat. Jure tamen Humano dicitur [f]: Hæc villa mea est, hæc domus mea, hic servus meus est. Jura [g] autem Humana, Jura Imperatorum sunt. Quare? Quia ipsa Jura Humana per Imperatores & Reges seculi Deus distribuit generi humano. [*Item ibidem paulò inferiùs.*]

§. I. Tolle β Jura Imperatorum, & quis audet dicere: Mea est illa villa; aut, Meus est ille servus; aut, Domus hæc mea est? Si autem, ut teneantur ista ab hominibus, Regum Jura fecerunt, vultis, ut reticeamus Leges, ut gaudeatis? [*Item ibidem paucis interjectis.*]

§. 2. Legantur Leges [h], ubi manifestè præceperunt Imperatores, eos [i], qui præter Ecclesiæ Catholicæ communionem usurpant sibi nomen Christianum, nec volunt in pace colere pacis autorem, nihil nomine Ecclesiæ audeant possidere. §. 3. Sed quid nobis & Imperatori? Sed jam dixi, De Jure Humano agitur; & tamen Apostolus voluit serviri Regibus, voluit honorari Reges, & dixit [k]: *Reges reveremini.* Nolite dicere, Quid mihi & Regi? Quid tibi ergo, & possessioni? Per Jura Regum possidentur possessiones. Dixisti, Quid mihi & Regi? Noli dicere possessiones tuas, quia ipsa [l] Jura Humana renunciasti, quibus possidentur possessiones.

[c] Ansel. *l.* 12. *c.* 62. Ivo *part.* 3. *c.* 194. Pann. *l.* 2. *c.* 63.
[d] *Psal.* 23.
[e] *Gen.* 2.
[f] dicit, *orig.*
[g] Jure ergo Humano, Jure Imperatorum: quare? *orig.*
[h] Cod. *lib.* I. *tit.* 5. *cap.* 4. & Cod. Theod. *lib.* 16. *tit.* 5. *c.* 43. & 52. 54.
[i] *al.* ut.
[k] I. *Pet.* 2.
[l] ad ipsa, *orig.* & *Ivo.*

¶ CORR. ROM. α *Ecclesiæ.*] Hæc dictio non est apud B. Augustinum. Nam ibi ait contra Donatistas, qui Legibus Imperatorum villas sibi ademptas, & Ecclesiæ Catholicæ attributas esse querebantur. Quare, cùm Donatistæ dicerent: *Villas nostras tulerunt, fundos nostros tulerunt*; ut eos ipse convincat, nullum jus in illis habuisse, aut habere, quibusdam præpositis, addit ista: *Quo Jure defendis villas? Divino, &c.* Et infrà XI. *q.* I. *c. si quæ causa.* Ubi Gratianus citat initium hujus Capitis, ista dictio, *Ecclesiæ*, non habetur. Est tamen apud Anselmum, Ivonem, & in Pannormia locis indicatis.

β *Tolle.*] Quoniam Glossa obstitit, ne omnia emendarentur, aut adderentur, quæcumque addenda videbantur, placuit integrum apponere locum B. Augustini. Apud ipsum igitur post verbum *Humano*, antecedentis Paragraphi, hæc sequuntur: *Vultis legamus Leges Jurisperitorum, & secundùm ipsas agamus de villis? Si Jure Humano vultis possidere, recitemus Leges Imperatorum: videamus, si aliquid voluerint ab Hæreticis possideri. Sed quid mihi est Imperator? Secundùm Jus ipsius possides terram. Aut tolle Jura Imperatorum, & quis audet dicere: Mea est illa villa; aut, Meus est ille servus; aut, Domus hæc mea est? Si autem, ut teneantur ista ab hominibus, Jura acceperunt Regum, vultis ut recitemus Leges, ut gaudeatis, quia vel unum hortum habeatis, & non imputetis nisi mansuetudini columbæ, quia vel ibi vobis permittitur permanere: leguntur enim Leges manifestæ, ubi præceperunt Imperatores, &c.*

¶ CONTIUS.] Hæc epigraphe falsa est, nec hoc sentit Augustinus: quin potiùs sentit Deum esse autorem legitimæ rerum divisionis, quando ait, quia ipsa Jura Humana per Imperatores & Rectores seculi Deus distribuit humano generi. Hanc tamen epigraphen consultò hîc reliquimus, ut agnoscant pii lectores, quàm perversè & perperam, pleraque in hoc Libro bene dicta, à rabulis quibusdam & Juris sophistis, atque Theologastris detorta sint, dum non nisi ex hujusmodi epigraphis summariis sapiunt.

GRATIAN. 2. *Pars.* „ DIGNITATE verò Jus Naturale similiter prævalet Consuetudini & Constitutioni. Quæcumque enim vel Moribus recepta sunt, vel Scriptis comprehensa, si Naturali Juri fuerint adversa, vana & irrita habenda sunt. Unde ait

II. AUGUSTINUS *lib.* 3. *Confess. c.* 8. [circ. ann. Chr. 400. *in Africa.*]

Adversus Naturale Jus nulli quidquam agere licet.

QUæ [m] contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate vitanda sunt, ut pactum inter se, Civitatis aut Gentis Consuetudine, vel Lege firmatum, nulla Civis aut Peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars est suo universo non congruens. §. I. Cùm autem Deus aliquid contra morem aut pactum quorumlibet jubet, etsi numquam ibi factum est, faciendum est; & si omissum, instaurandum est; & si institutum non erat, instituendum est. §. 2. Si enim Regi licet in civitate, cui [n] regnat, jubere aliquid, quod neque ante illum quisquam, nec ipse umquam jusserat, & non contra societatem civitatis ejus obtemperatur: imò contra societatem non obtemperatur; (generale quippe pactum est societatis humanæ obedire Regibus suis) quantò magis Deo regnatori universæ creaturæ suæ, ad ea quæ jusserit, sine dubitatione serviendum est? Sicut enim in potestatibus societatis humanæ major potestas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus.

[m] Ivo *p.* 4. *c.* 178.
[n] *al.* in qua.

III. *Item* NICOLAUS Papa I. Hincmaro Remensi Archiepiscopo. [ann. Chr. 866. *Româ in Galliam.*]

Radicitùs est evellenda perniciosa Consuetudo.

MAla [o] Consuetudo, quæ non minùs quàm perniciosa corruptela vitanda est, nisi citiùs radicitùs evellatur, in privilegiorum Jus ab improbis assumitur; & incipiunt prævaricationes & variæ [p] præsumptiones celerrimè non compressæ pro Legibus venerari, & privilegiorum more perpetuò celebrari.

[o] Ivo *p.* 4. *c.* 203. Pann. *l.* 2. *c.* 28.
[p] *al.* vanæ.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc est ex Epistola Nicolai, quæ incipit, *Epistolam Beatitudinis tuæ.* extatque unà cum aliis ejusdem & aliorum Pontificum Epistolis manuscriptis Romæ, in Bibliotheca Monasterii Dominicanorum, ex qua hoc Caput emendatum est.

¶ CONTIUS.] Nicolaus Papa sedit circa annum Christi DCCCLXI. imperantibus in Oriente Michaële, & in Occidente Ludovico II.

IV. *Item* AUGUSTINUS *lib.* 3. *de Baptismo contra Donatistas c.* 6. [c. an. Ch. 412. *in Africa.*]

Veritati & rationi Consuetudo est postponenda.

VEritate [q] manifestata, [r] cedat Consuetudo veritati: planè respondeo, Quis dubitet veritati manifestatæ debere Consuetudinem cedere? [*Item.*] Nemo [f] Consuetudinem rationi & veritati præponat: quia Consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

[q] Sub persona Libosi Vagensis.
[r] Ivo *p.* 4. *c.* 208. Pann. *l.* 2. *c.* 165. Infrà *eâdem*, *c. qui contempta.*
[f] Ibid. *c.* 8. sub persona Felicis à Bussacenis.

V. *Item* GREGORIUS α Wimundo [t], Aversano Episcopo. [c. an. Chr. 1075. *Româ in Campaniam.*]

Quælibet Consuetudo veritati est postponenda.

SI Consuetudinem [u] fortassis opponas, advertendum quod Dominus dicit [x]: *Ego sum veritas & vita.* Non dixit, Ego sum consuetudo, sed, veritas. §. I. Et certè (ut beati Cypriani [y] utamur sententiâ) quælibet Consuetudo, quantumvis vetusta, quantumvis vulgata, veritati omnino est postponenda, & usus qui veritati est contrarius, abolendus.

[t] *al.* Guitmundo.
[u] Ivo *p.* 4. *c.* 213. Pann. *l.* 2. *c.* 166.
[x] *Joan.* 14.
[y] Cyprianus *in toto illo suo Concilio*, sub persona Casti Siccensis.

¶ CORR. ROM. α *Gregorius.*] In aliquot manuscriptis, & apud Ivonem est, *Gregorius VII.* Et in hujus Pontificatu Guitmundus Aversanus Episcopus scripsit de Corpore & Sanguine Domini contra Berengarium, qui Liber extat.

VI. *Item* AUGUSTINUS *lib.* 3. *de Baptismo contra Donatistas cap.* 5. [c. ann. Chr. 412. *in Africa.*]

Veritate revelata, Consuetudinem sibi cedere oportet.

QUi contempta [z] veritate præsumit Consuetudinem sequi, aut circa fratres invidus est & malignus, quibus veritas revelatur; aut circa Deum ingratus est, cujus inspiratione Ecclesia ejus instruitur [a]. [*Et infrà.*] In Evangelio [b] Dominus, *Ego sum*, inquit, *veritas*: non dixit, Ego sum consuetudo. Itaque veritate manifestata, cedat Consuetudo veritati. [*Et infrà.*] Revelatione facta veritatis, cedat [c] Consuetudo α veritati: quia & Petrus [d], qui priùs circumcidebat, cessit Paulo veritatem prædicanti. [*Et infrà.*] Cùm [e] Christus veritas sit, magis veritatem, quàm Consuetudinem sequi debemus, quia β Consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

[z] Ivo *p.* 4. *c.* 234.
[a] Ibid. *cap.* 6. sub persona Libosi Vagensis.
[b] *Joan.* 14.
[c] sup. *eâdem*, *can. veritate.* Ibid. *cap.* 7. sub persona Zosimi à Tharassa.
[d] *Gal.* 2.
[e] Ibid. *cap.* 9. sub persona Honorati à Tucca. sup. *eâd. c. veritate.*

¶ CORR. ROM. α *Cedat Consuetudo.*] Apud B. Augustinum, & Ivonem, & in Pannormia legitur, *cedat error.* Sed verè B. Augustinus ex ipsiusmet Zosimi verbis colligit, quod ille errorem appellabat, fuisse Consuetudinem. Ita enim respondet: *Noluit quidem iste dicere, Consuetudinem, sed errorem. Verumtamen, cum dicit*, quia & Petrus, qui priùs circumcidebat, cessit Paulo veritatem prædicanti, *satis indicat, quòd aliud etiam de Baptismo fieri solebat.*

β *Quia Consuetudinem.*] Verba hæc usque ad finem,

apud Ivonem & Gratianum satis commodè hic adnectuntur, repetita ex verbis Felicis, quæ referuntur suprà, *can. veritate.*

VII. AUGUSTINUS *lib. 4. de Baptismo contra Donatistas c. 5.* [c. an. 412. *in Africa.*]

Consuetudo rationi frustrà opponitur.

FRustrà, inquit, [f] quidam, qui ratione vincuntur, Consuetudinem nobis objiciunt, quasi Consuetudo major sit veritate, aut non id sit in spiritualibus sequendum, quod in melius fuerit à Spiritu sancto revelatum. Hoc [g] planè verum est, quia ratio & veritas Consuetudini præponenda est. Sed cùm Consuetudini veritas suffragatur, nihil oportet firmiùs retineri.

[f] Hic refert B. Augustinus verba B. Cypriani *in Epist. ad Jubajanum.* Ivo *part. 2. c. 94. & part. 4. c. 235.*
[g] Hic B. Augustinus respondet.

VIII. *Item* CYPRIANUS in Epist. ad Pompeium contra Epist. Stephani. [c. ann. 254. *Carthagine in Asiam.*]

Rationem Consuetudo impedire non debet.

COnsuetudo, quæ apud quosdam obrepserat, impedire non debet, quominus veritas prævaleat, & vincat. Nam Consuetudo sine veritate, vetustas erroris est: propter quod relicto errore, sequamur veritatem, scientes, quia & apud Esdram veritas vicit, sicut scriptum est [h]: *Veritas manet, & invalescit in æternum, & vivit, & obtinet in secula seculorum.*

[h] *Esdræ 3. & 4.*

Idem in Epist. ad Jubajanum, circa med. [c. an. 258. *in Africa.*]

Ignosci α potest simpliciter erranti, sicut de seipso dicit Apostolus Paulus [i]: *Qui primò,* inquit, *fui blasphemus, & persecutor, & injuriosus: sed misericordiam merui, quia ignorans feci.* Post inspirationem verò, & revelationem factam, qui in eo quod erraverat, perseverat; prudens & sciens sine venia ignorantiæ peccat: præsumptione enim atque obstinatione quadam nititur, cùm ratione superetur.

[i] *1. Tim. 1.*

¶ CORR. ROM. α *Ignosci.*] Apud B. Cyprianum legitur: *Ignosci enim potest;* & his antecedunt ea, quæ leguntur suprà *c. frustrà.* usque ad verbum *revelatum.*

¶ CONTIUS.] Cæcilius Cyprianus Carthaginensis Episcopus & Martyr, sedit sub Decio & Gallo & Valeriano Tyrannis, circa annum Christi CCL. & CCLXI.

IX. IDEM *lib. 2. Epist. 3.* ad Cæcilium. [c. an. 252. *in Africa.*]

Dei veritatem, non hominum Consuetudinem sequi oportet.

SI solus [k] Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putaverit: sed [l] quid, qui ante omnes est, Christus, prior fecerit. Neque enim hominis Consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem, cùm per Esaïam Prophetam Deus loquatur, & dicat [m]: *Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes.*

[k] Ansel. *l. 9. c. 6.*
[l] *Matth. 17.* Hic est filius meus, &c.
[m] *Esa. 29. Matth. 15.*

GRATIAN. „ LIQUIDO igitur apparet, quòd Consuetudo Naturali „ Juri postponitur.

JUS NATURALE PRÆPONITUR LEGI AC CONSTITUTIONIBUS.

DISTINCTIO IX.

GRATIAN. „ 1. Pars. „ QUOD autem & Constitutio Naturali Juri cedat, multiplici autoritate probatur. Ait enim

I. AUGUSTINUS ad Bonifacium Comitem, *Epist. 50.* [circ. an. Chr. 417. *in Africa.*]

PALEA α.

Leges Principum Naturali Juri prævalere non debent.

IMperatores [1] quando pro falsitate contra veritatem constituunt malas Leges, probantur bene credentes, & coronantur perseverantes: quando autem pro veritate contra falsitatem constituunt bonas Leges, terrentur sævientes, & corriguntur intelligentes. §. 1. Quicumque β ergo [a] Legibus Imperatorum, quæ pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande supplicium. Quicumque verò Legibus Imperatorum, quæ contra veritatem Dei feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande præmium. §. 2. Nam & temporibus Prophetarum omnes Reges, qui in populo Dei non prohibuerunt, nec everterunt quæ contra præcepta fuerant instituta, culpantur; & qui prohibuerunt & everterunt, super aliorum merita laudantur. Et Rex Nabuchodonosor, cùm servus esset idolorum, constituit sacrilegam Legem [b], *ut simulacrum adoraretur;* sed ejus impiæ Constitutioni qui obedire noluerunt, piè fideliterque fecerunt. Idem [c] tamen Rex divino correctus miraculo, piam & laudabilem Legem pro veritate constituit, ut quicumque diceret blasphemiam in Deum [d] Sidrac, Misac & Abdenago, cum domo sua penitus interiret.

[a] Ivo *p. 4. c. 148.* Pann. *l. 2. c. 145.*
[b] *Dan. 3.*
[c] *Ibid.*
[d] Deum verum, *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Palea.*] In exemplaribus antiquis Gratiani, in quibus aut nullæ, aut paucæ sunt Paleæ, hoc loco habetur tantùm à versic. *Quicumque.* usque ad vers. *Nam & temporibus.* In aliis autem, in quibus sunt, habetur integrum hoc Caput, & sine nota *Paleæ.* Est autem totum in eodem B. Augustini loco.

β *Quicumque.*] Commutatus etiam apud Ivonem & in Pannormia est ordo verborum B. Augustini, apud quem qui meretur præmium, priore; qui supplicium, posteriore loco ponitur.

¶ PITH. [1] *Imperatores.*] Vide Conrad. Ursperg. *p. 296.*

II. *Item ex verbis* ISIDORI *lib. 3. Sententiarum, de summo Bono, c. 53.* [circ. ann. Chr. 625. *in Hispania.*]

Principes tenentur & ipsi vivere Legibus suis.

JUstum [e] est Principem Legibus obtemperare suis. Tunc enim Jura sua ab omnibus custodienda existimet, quando & ipse illis reverentiam præbet. Principes Legibus teneri suis, nec in se convenit [f] posse damnare Jura, quæ in subjectis constituunt. Justa est enim vocis eorum autoritas, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur.

[e] Burch. *l. 15. c. 42.* Ivo *p. 16. c. 43.*
[f] convenit frustrare Jura, *orig.*

¶ CORR. ROM.] In aliquot vetustis exemplaribus Caput hoc non habetur: in aliis verò conjunctum est superiori, & non habet rubricam.

III. *Item* AUGUSTINUS *in Prologo lib. 3. de Trinitate.* [circ. an. Chr. 400. *in Africa.*]

Scripturis Canonicis Tractatorum literæ deserviunt.

NOli [g] meis literis quasi Canonicis Scripturis inservire. Sed in illis, & quod non credebas, cùm inveneris, incunctanter crede: in istis autem quod certum [h] non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmum [i] tenere.

[g] Ivo *p. 4. c. 71.* Pann. *l. 2. c. 120.*
[h] *al.* certum habebas, *exemp.*
[i] *al.* firmiter retinere, *orig.*

IV. IDEM ad Vincentium Victorem, *lib. 4. de Anima, & ejus origine, cap. 1.* [fortè an. Chr. 419. *ibid.*]

In Tractatorum opusculis multa corrigenda inveniuntur.

NEgare [k] non possum, nec debeo, sicut in ipsis majoribus [l], ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possint justo judicio, & nulla temeritate damnari.

[k] Ivo *p. 4. c. 73.*
[l] moribus, *orig. & Ivo.*

V. IDEM ad Hieronymum, *Epist. 19.* [fortè an. Chr. 405. *ibid.*]

In Scriptis Canonicis mendacia non admittuntur.

EGo solis [m] eis Scriptorum [n], qui jam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum [o] scribendo errasse audeam credere: ac si aliquid in eis offendero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quàm vel mendosum esse codicem, vel interpretem non assecutum esse, quod dictum est, vel me minimè intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque polleant [p], non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi α per alios Autores, vel canonicas, vel probabiles rationes, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt.

[m] Ivo *p. 4. c. 74.* Pann. *l. 2. c. 119.*
[n] Scripturarum libris, *orig. & Pann.*
[o] eorum autorem in scribendo aliquid errasse firmissimè credam, *orig. Ivo, & Pannor.*
[p] præpolleant, *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Mihi per alios.*] Sic etiam in manuscriptis, & in Glossa. Apud B. Augustinum est, *mihi vel per illos Autores canonicos vel probabili ratione,* nec multò secus apud Ivonem. Alias verò nonnullas varietates satis visum est in margine indicare.

VI. IDEM α [Hieron. c. ann. Chr. 400. *è Syria in Hispaniam.*]

Libris veterum Hebræa Volumina, novis Græca autoritatem impendunt.

UT veterum Librorum fides de Hebræis Voluminibus examinanda est; ita novorum, Græci sermonis normam desiderat.

¶ CORR. ROM. α *Idem.*] Verba hujus Capitis sunt B. Hieronymi ad Lucinium Bœticum *Epist. 28.* sed mutata non est inscriptio ob Glossam in verbo *Græci.*

VII. *Item* AUGUSTINUS ad Hieronymum, *Epist. 9.* [an. Chr. 397. *in Africa.*]

Nihil autoritatis Canonicis remanebit Scripturis, si ad eas mendacia fuerint admissa.

SI ad Scripturas [q] sanctas admissa fuerint vel [r] officiosa mendacia, quid in eis remanebit autoritatis? Quæ tandem de Scripturis illis sententia proferetur, cujus pondere contentiosæ falsitatis obteratur [s] improbitas?

[q] Ivo *p. 4. c. 215.*
[r] *al.* velut officiosa, *orig. al.* fuerint officiosa.
[s] *al.* subruatur.

VIII. *Item* IDEM de Baptismo contra Donatistas, *lib. 2. c. 3.* [c. an. 412. *ibid.*]

Literis omnium Episcoporum sacra præponitur Scriptura.

QUis nesciat [t] sanctam Scripturam Canonicam tam veteris, quàm novi Testamenti certis suis terminis contineri, eamque omnibus posterioribus Episcoporum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari & disceptari non possit, utrum verum, vel utrum rectum sit quidquid in ea scriptum esse constiterit? Episcoporum autem lite-

[t] Ivo *p. 4. c. 227.* Polyc *l. 3. tit. 21.*

ras, quæ poſt confirmatum Canonem vel ſcriptæ ſunt, vel ſcribuntur, & per ſermonem fortè ſapientiorem cujuslibet in ea re peritioris, & per aliorum Epiſcoporum graviorem autoritatem, doctioremque [u] prudentiam, & per Concilia licere reprehendi, ſi quid in eis fortè à veritate deviatum eſt?

[u] *al.* doctiorumque.

IX. AUGUSTINUS ad Vincentium *Epiſt.* 48. contra Donatiſtas. [circ. an. Ch. 408. *ibid.*]

Ex dictis quorumlibet Epiſcoporum contra divina mandata calumniæ non colligantur.

NOli, [x] frater, contra divina tam multa, tam clara, tam indubitata teſtimonia colligere velle calumnias ex Epiſcoporum ſcriptis, ſive noſtrorum, ſicut Hilarii, ſive α (antequam pars Donati ſepararetur) ipſius unitatis, ſicut Cypriani & Agrippini: primò, quia hoc genus literarum ab autoritate Canonis diſtinguendum eſt: non enim ſic leguntur, tamquam ita ex eis teſtimonium proferatur, ut contrà ſentire non liceat, ſicubi fortè aliter ſapuerint, quàm veritas poſtulat. In eo quippe numero ſumus, ut non dedignemur etiam nobis dictum ab Apoſtolo accipere: [y] *Et ſi quid aliter ſapitis, id quoque Deus vobis revelavit* β.

[x] Deuſdedit *p.* 2. Anſel. *l.* 4. *c.* 58. Ivo *p.* 4. *c.* 236.
[y] *Phil.* 3.

¶ CORR. ROM. α *Sive antequam.*] Antea legebatur, *ſive Cypriani & Agrippini, antequam pars Donati ſepararetur.* Reſtituta eſt vera lectio ex B. Auguſtino, & aliquot exemplaribus Gratiani, & Ivone. Cyprianus enim & Agrippinus multò ante Donati ſchiſma in Eccleſiæ unitate deceſſerant: qua in re erravit Autor Gloſſæ.

β *Revelavit.*] Ita etiam originale, & Ivo, & aliquot editiones novi Teſtamenti. Sed idem B. Auguſtinus in Joannem *tract.* 5. 45. 53. & 98. *alibi* ferè ſemper legit, *revelabit*, & explanat. Græcè eſt ἀποκαλύψει.

X. *Item* IDEM ad Fortunatianum, *Epiſt.* [III. an. Chr. 413. *ibid.*]

Non debetur par autoritas Canonicis Scripturis, & expoſitionibus earum.

NEque [z] quorumlibet diſputationes, quamvis Catholicorum & laudatorum hominum, velut Scripturas Canonicas habere debemus, ut nobis non liceat, ſalvâ honorificentiâ, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare atque reſpuere, ſi fortè invenerimus, quòd aliter ſenſerint, quàm veritas habet, divino adjutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis [a] ego ſum in ſcriptis aliorum, quales [b] volo eſſe intellectores meorum.

[z] Ivo *p.* 4. *c.* 237.
[a] *al.* Qualis, *orig. Antuerp.*
[b] *al.* tales.

XI. IDEM ad Marcellinum de Civitate Dei, *lib.* 1. *c.* 23. [circ. an. 413. *ibid.*]

Exemplis ratio ſana præfertur.

SAna [c] quippe ratio etiam exemplis anteponenda eſt: cui quidem & exempla concordant; ſed illa, quæ tantò digniora ſunt imitatione, quantò excellentiora pietate.

[c] Polyc. *l.* 1. *tit.* 26.

GRATIAN. „ CUM ergo in Naturali Jure nihil aliud præcipiatur, quàm quod Deus vult fieri, nihilque vetetur, quàm quod Deus prohibet fieri: denique cùm in Canonica Scriptura nihil aliud, quàm in Divinis Legibus inveniatur, Divinæ verò Leges naturâ conſiſtant; patet, quòd quæcumque Divinæ voluntati, ſeu Canonicæ Scripturæ contraria probantur, eadem & Naturali Juri inveniuntur adverſa. Unde quæcumque Divinæ voluntati, ſeu Canonicæ Scripturæ, ſeu Divinis Legibus poſtponenda cenſentur, eiſdem Naturale Jus præferri oportet. Conſtitutiones ergo vel Eccleſiaſticæ, vel Seculares, ſi Naturali Juri contrariæ probantur, penitus ſunt excludendæ.

CONSTITUTIONES SECULARES ECCLESIASTICIS SUBSUNT.

DISTINCTIO X.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ CONSTITUTIONES verò Principum Eccleſiaſticis Conſtitutionibus non præeminent, ſed obſequuntur. Unde

I. NICOLAUS Papa I. ſcribit Epiſcopis in Concilio apud Convicinum [1] congregatis. [an. Chr. 863. *Româ in Galliam.*]

Lex Imperatorum Eccleſiaſtica Jura diſſolvere non poteſt.

LEge α Imperatorum [a] non in omnibus Eccleſiaſticis controverſiis utendum eſt, præſertim cùm inveniantur Evangelicæ ac Canonicæ Sanctioni aliquoties obviare β. [*Item.* [b]] Lex Imperatorum [c] [2] non eſt ſupra Legem Dei, ſed ſubtus. Imperiali judicio non poſſunt Eccleſiaſtica Jura diſſolvi. §. 1. Ad quod oſtendendum, duorum horum [d], ſcilicet Innocentii & Gregorii, ſatis ſufficiunt teſtimonia. Sanctus quidem Innocentius in Decretali Epiſtola ſua ad Alexandrum Antiochenum Epiſcopum ait: [Nam quod ſciſcitaris, utrum diviſis Imperiali judicio provinciis, ut duæ metropoles fiant, ſic duo Metropolitani Epiſcopi debeant nominari; non viſum [e] eſt ad mobilitatem neceſſitatum mundanarum Dei Eccleſiam commutari, honoréſque, aut diviſiones perpeti, quas pro ſuis cauſis [3] faciendas duxerit Imperator.] Beatus autem Gregorius [f] ſcribens ad Theoctiſtam Patritiam, inter cetera: [Si, inquit, religionis causâ conjugia debere diſſolvi dicantur; ſciendum eſt, quia etſi hoc Lex Humana conceſſit, Lex tamen Divina prohibuit.] Ecce quemadmodum Imperiali judicio [g] non poſſunt Eccleſiaſtica Jura diſſolvi. Ecce qualiter, quod Lex Humana conceſſit, Divina Lex prohibuit.

§. 2. Non quòd Imperatorum Leges (quibus Eccleſia utitur contra Hæreticos, ſæpe contra Tyrannos, atque contra pravos quoſque defenditur) dicamus penitus renuendas, ſed quòd eas Evangelicis, Apoſtolicis, atque Canonicis Decretis (quibus poſtponendæ ſunt) nullum poſſe inferre præjudicium aſſeramus.

[a] Ivo *part.* 4. *c.* 86. Pan. *l.* 2. *c.* 138. Anſel. *l.* 1. *c.* 97. Polyc. *l.* 1. *tit.* 77.
[b] al. *Idem.* in Capit. adjectis, *c.* 17.
[c] Burch. *l.* 15. *c.* 10. Ivo *p.* 16. *c.* 11. Pan. *l.* 2. *c.* 139.
Inn. I. *Epiſt.* 18. *c.* 2.
[d] heroum.
[e] verè viſum, *orig.*
[f] *Lib.* 9. *Reg. Epiſt.* 39.
[g] Ivo *p.* 4. *c.* 187. Pann. *l.* 2. *c.* 140. *ex Capit. adjectis, c.* 17.

¶ CORR. ROM. α *Lege.*] Caput hoc ſumptum eſt ex Epiſtola Nicolai, quæ extat in codice Bibliothecæ Dominicanæ, de quo dictum eſt ſuprà *diſt.* 8. *c. mala.* Titulus autem Epiſtolæ hic eſt: *Nicolaus ſervus ſervorum Dei, reverendiſſimis ac ſanctiſſimis confratribus noſtris Metropolitanis Epiſcopis, & ceteris diverſarum provinciarum ac urbium Præſulibus, qui in Convicinum villam publicam, ſecus civitatem Silvanectis conveniſtis.* Eadem Epiſtola nuper impreſſa eſt in Appendice Bibliothecæ ſanctorum Patrum.

β *Obviare.*] Apud Nicolaum ſequitur continenter: *Ad quod oſtendendum, &c.* Quæ autem apud Gratianum ſunt interjecta, non ſunt hoc loco in Epiſtola, neque in Polycarpo, neque apud Anſelmum, ſed verba illa, *Lex Imperatorum non eſt ſupra Legem Dei, ſed ſubtus*, à Burchardo & Ivone citantur ex Decretis Pii Papæ, *c.* 3. Habentur autem in Capitularibus adjectis *c.* 17. reliqua autem habentur infrà in *hoc eodem Capite*, §. *ecce quemadmodum.*

¶ CONTIUS.] Juſtinianus tamen Imperator ut locum & urbem natalem omnibus modis celebraret, Jus Metropoleos & Patriarchatûs ſeu Archiepiſcopatûs quod priùs erat Theſſalonicæ, tranſtulit in Juſtinianeam Primam, urbem ſuam natalem à ſe conſtructam. Idque toleraverunt Romani Pontifices, ut ex Gregorii I. Epiſtolis cognoſci poteſt.

¶ PITH. [1] *Convicinum.*] Villam publicam ſecus civitatem Silvanectum.

[2] *Lex Imperatorum.*] Hæc delet V. C.

[3] *Cauſis.*] Abeſt à V. C.

II. *Item* SYMMACHUS [h] Papa in ſexta Synodo Romana tempore Theodorici Regis. [an. 504. *Romæ.*]

Nihil quod Evangelicis Regulis obviet, Imperatori agere licet.

NOn licet [i] Imperatori, vel cuiquam pietatem cuſtodienti aliquid contra divina mandata præſumere, nec quidquam quod Evangelicis, Propheticis, aut Apoſtolicis Regulis obviet, agere.

¶ CONTIUS.] Symmachus ſedit circa annum Chriſti CCCCXCVIII. & DX. imperantibus in Oriente Anaſtaſio, & in Italia Theoderico.

[h] & Calixtus *Ep.* 1. & Marcellinus *in extrema Epiſt.* 2. & in Capitulis Hadriani *c.* 16. ex quo citant Burchard. & Ivo *part.* 16. *c.* 9.
[i] Deuſd. *p.* 1. & 3. Burch. *l.* 15. *c.* 8. Ivo *p.* 4. *c.* 231. & *p.* 16. *c.* 9. Pann. *l.* 2. *c.* 141. Polyc. *l.* 6. *tit.* 1.

III. *Item* FELIX [4] Papa. [k] [circ. an. 486. *Romæ.*]

In Eccleſiaſticis cauſis Regis voluntas Sacerdotibus eſt poſtponenda.

CErtum eſt [l] [5] hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, ut cùm de cauſis Dei agitur, juxta ipſius Conſtitutionem, regiam voluntatem Sacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubdere, non præferre, & ſacroſancta per eorum Præſules potiùs diſcere, quàm docere; Eccleſiaſticam [m] formam ſequi, non huic humanitùs ſequenda Jura præfigere; neque ejus ſanctionibus velle dominari, cujus clementiæ Deus voluit tuæ piæ devotionis colla ſubmittere: ne, dum menſura cæleſtis diſpoſitionis [n] exceditur, eatur in contumeliam diſponentis.

[k] *In exemplari Veronenſi eſt*, FELIX III.
[l] Anſel. *l.* 4. *c.* 11. Polyc. *l.* 1. *c.* 18.
[m] *al.* Eccleſiæ.
[n] *al.* diſpenſationis.

¶ PITH. [4] *Felix.*] Vide Vignerium in Chronogr. *tom.* 2. *pag.* 104.

[5] *Certum eſt.*] Eadem ſententia in tomo Gelaſii de Anathemate & vinculo, & fortè utrobique agit de Acacio.

IV. ITEM [o]. [an. 785.]

Bonis moribus, & Decretis Romanorum Pontificum, Conſtitutiones contraire non poſſunt.

COnſtitutiones [p] contra Canones & Decreta Præſulum Romanorum, vel bonos mores, nullius [q] ſunt momenti.

[o] *antea legebatur*, IDEM.
[p] *Habetur in Capitul. Hadriani, n.* 39. Deuſdedit, *part.* 1. & 3.
[q] ſint, *orig.*

V. *Item* NICOLAUS Papa I. in Epiſtola ad Michaëlem Imper. cujus initium eſt, *Propoſueramus.* [an. 865. *Româ Conſtantinopolim.*]

Quæ Sacerdotum ſunt, Regibus uſurpare non licet.

IMperium [r] veſtrum ſuis publicæ rei quotidianis adminiſtrationibus debet eſſe contentum, non uſurpare quæ Sacerdotibus Domini ſolùm conveniunt.

[r] Anſel. *l.* 3. *c.* 88. Burch. *l.* 15. *c.* 9. Ivo *part.* 5. *c.* 38. & *part.* 16. *c.* 10. Polyc. *l.* 1. *c. fin.*

VI.

VI. *Item* Gregorius Nazianzenus in Oratione ad Cives Nazianzenos angoris plenos, & Magistratum iratum. [c. a. 371. *in Pontica.*]

Tribunalia Regum Sacerdotali sunt potestati subjecta.

SUscipitisne libertatem verbi? Libenter accipitis, quòd Lex Christi Sacerdotali vos subjicit potestati, atque istis Tribunalibus subdit? Dedit enim & nobis potestatem: dedit & principatum multò perfectiorem principatibus vestris. Aut numquid justum vobis videtur, si cedat spiritus carni; si à terrenis cælestia superentur; si divinis præferantur humana?

GRATIAN. 2. Pars. „ Ecce quòd Constitutiones Principum Ecclesiasticis Legibus postponendæ sunt. Ubi autem Evangelicis atque Canonicis Decretis non obviaverint, omni reverentia dignæ habeantur. Unde ait

VII. Augustinus in Dialogo, id est, *lib.* 2. contra Literas Petiliani, *c.* 58. [circ. an. 402. *in Africa.*]

Leges Imperatorum in adjutorium Ecclesiæ α licet assumere [f].

SI in adjutorium [t] vestrum etiam terreni Imperii Leges assumendas putatis, non reprehendimus. Fecit hoc Paulus [u], cùm adversùs injuriosos Civem Romanum se esse testatus est.

[f] al. *assumi.* [t] Ivo *part.* 4. *c.* 183. Pann. *l.* 2. *c.* 153. [u] *Act.* 22.

¶ Corr. Rom. α *Ecclesiæ.*] Autor hujus rubricæ Caput hoc ita accepit, quasi hic agatur de Legibus Imperatorum in favorem Ecclesiæ latis; cùm ibi B. Augustinus Petiliano & Donatistis Hæreticis concedat, Legibus Imperatorum ipsos in adjutorium suum uti posse; modò id fallaciter non facerent; quod eos fecisse convincit.

VIII. *Item* Nicolaus α Papa I. in Epistola 7. ad Michaëlem Imperatorem. [circ. an. 865. *Romà Constantinopolim.*]

Reges Pontificibus pro æternis, & Pontifices Regibus pro temporalibus indigent.

QUoniam [x] [6] idem mediator Dei & hominum Homo-Christus Jesus [y] sic actibus propriis & dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discrevit propria β, volens medicinali humilitate hominum corda sursum efferri, non humanâ superbiâ rursus in inferna demergi: ut & Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu [7] temporalium tantummodo rerum Imperialibus Legibus uterentur, quatenus spiritalis actio à carnalibus distaret incursibus; & ideo militans Deo [z] minimè se negotiis secularibus implicaret; ac vicissim non [a] ille rebus divinis præsidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus.

[x] Ivo *p.* 4. *c.* 188. Inf *dist.* 96. *c. cùm ad verum.* [y] 1. *Tim.* 2. [z] *al.* & militans. [a] *al.* ne.

¶ Corr. Rom. α] Huic Capiti in codicibus impressis erat præpositus hic titulus, *Cyprianus Juliano Imperatori:* quod est contra omnem temporum rationem. In manuscriptis omnibus, excepto undecimo Vaticano, abest dictio, *Imperatori*, quemadmodum & apud Ivonem. Nonum autem habet, *Juliano Episcopo.* Aliud pervetustum, *Jubiano* [8]. Ceterùm integrum hoc Caput est in Epistola Nicolai ad Michaëlem Imperatorem, quæ incipit, *Proposueramus;* ex quo refertur infrà *dist.* 96. *c. cùm ad verum.* unà cum aliis verbis ejusdem Epistolæ, ex quibus hæc pendent. Et sumptum est ex Gelasio *in tomo de Anathematis vinculo.*

β *Propria.*] In originali est, *propriam volens medicinali humilitate sursum efferri.* Ivo habet ut Gratianus hic in plerisque codicibus. In nonnullis tamen est, *propria volens medicinali humilitate sursum efferri;* quemadmodum etiam infrà *dist.* 96. *c. cùm ad verum.* Apud Gelasium loco indicato legitur: *Sic actionibus propriis, dignitatibusque distinctis officia* [9] *potestatis utriusque discrevit, suos volens medicinali humilitate salvari, non humanâ superbiâ rursus intercipi, ut & Christiani, &c.*

¶ Pith. [6] *Quoniam.*] Ex Synodo Macrensi. *cap.* 1.
[7] *Pro cursu.*] Eadem Synodus MS. *prò temporalium rerum cursu Imperialibus Dispositionibus uterentur, quatenus spiritalis actio æternalibus distaret incursibus.*
[8] *Jubiano.*] Sic etiam vetus codex meus.
[9] *Et officia.*] Abest vox, &, in veteri Gelasii cod.

IX. *Item* Leo IV. Lothario Augusto. [circ. an. 847. *Romæ.*]

Leges Imperatorum custodiri oportet.

DE Capitulis [b] [10], vel Præceptis Imperialibus vestris, vestrorumque α Pontificum prædecessorum irrefragabiliter custodiendis & conservandis; quantum valuimus & valemus Christo propitio, & nunc & in ævum [c] nos conservaturos modis omnibus profitemur. Et si fortasse quilibet aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, sciatis eum pro certo mendacem.

[b] Ivo *p.* 4. *c.* 176. Pann. *l.* 2. *c.* 149. [c] *al.* æternum.

¶ Corr. Rom. α *Vestrorumque.*] Epistola hæc non est inventa: & in istis verbis videtur subesse mendum; ex quo Autor Glossæ errandi occasionem sumpserit, qui Christianis Imperatoribus, cujusmodi fuerant prædecessores Lotharii, attribuat illud, quod Isidorus de Ethnicis dicit, nimirum Imperatores solitos fuisse appellari Pontifices: de qua re optimè Gelasius *in tomo de Anathematis vinculo*, & infrà *dist.* 21. *c. Cleros.* Apud Ivonem legitur, *vestris, nostrorumque etiam Pontificum prædecessorum:* in Pannormia, *nostris nostrorumque Pontificum, & prædecessorum.* Sed fortasse cetera quidem rectè apud Gratianum habent: tantummodo ante dictionem, *prædecessorum*, est addenda conjunctio, &, quemadmodum est in Pannormia. Nam hoc significabitur, Imperatores illos solitos fuisse edere Capitula, adhibitis in consilium Pontificibus Regni, quod verissimum est. Omnino hæc, quæ à Leone scribuntur, spectare videntur ad Capitula Caroli & Ludovici, quæ Lotharius in universa Italia servari mandaverat. Nam in Legibus Longobardicis, *lib.* 3. *tit.* 35. Lotharius ita constituisse traditur: *Placuit nobis, ut Capitula, quæ excerpsimus de Capitulari bonæ memoriæ gloriosissimi Domini nostri Caroli, & genitoris nostri Ludovici Imperatoris invictissimi, his omnibus, & fidelibus nostris, & Sanctæ Ecclesiæ in Regno Italiæ consistentibus per Legem teneantur, & serventur: & quicumque horum Capitulorum contemptor extiterit, sexaginta solidis componatur.* Id Populo Romano, qui Jure antiquo Romanorum uti prohiberetur, valde displicuit, sicut *ex c. fin. infrà ead. dist.* colligi potest: disseminatusque etiam rumor fuit eamdem esse Pontificis ac Populi sententiam. De qua re Leo hac se Epistolà videtur purgare voluisse; & tamen postea pro conservando Jure Civili Romanorum, cum eodem Lothario iterum diligentiùs egit: quod apparet ex *dicto c. finali.*

¶ Contius.] Sedit hic Leo IV. hujus nominis, primus Ludovici Pii filius, Caroli Magni nepos, circa annum Christi DCCCXLVII. sub Michaële Orientis, & Lothario Occidentis Imperatoribus.

¶ Pith. [10] *De Capitulis.*] Vide *lib.* 3. *Leg. Longob. cap.* 35.

X. *Item* Joannes VIII. * Ludovico Imperatori. [c. an. 873. *Romà in Galliam.*]

Legis autoritate dissolvitur, quod contra eam fit.

VIdes [d], fili charissime, quia quod contra Leges accipitur, per Leges dissolvi meretur.

[d] Ivo *p.* 4.

¶ Contius. * VIII.] Sic nominatur apud magnum Ivon. *part.* 6. quod Caput illic extat multò prolixius. Sed & in manuscripto Gratiano scriptum est, *Joannes VIII.*

XI. *Item* Gelasius Rufino & Aprili Episcopis. [c. an. 494. *Romæ.*]

Leges Principum, aut Regulas Patrum contemni non licet.

QUis [e] autem [f] Leges Principum, aut Regulas Patrum, aut admonitiones paternas [g] dicat debere contemni, nisi qui impunitum sibi tantum æstimet transire commissum?

[e] Inf. *dist.* 54. *c. quis aut.* Ivo *part.* 4. *c.* 179. Pann. *l.* 2. *c.* 150. [f] *al.* aut. [g] *al.* modernas.

¶ Contius.] Sedit sub Anastasio Imperatore, anno CCCCXCIII.

XII. *Item* Idem Theodorico Regi. [c. an. 494. *Romæ.*]

Leges Romanorum Principum servandæ sunt ab omnibus.

CErtum est [h] Magnificentiam vestram Leges Romanorum Principum, quas in negotiis hominum custodiendas esse præcepit, multò magis circa [i] reverentiam Beati Petri Apostoli pro suæ felicitatis augmento velle servari.

[h] Ivo *part.* 4. *c.* 180. Pann. *l.* 2. *c.* 151. [i] *al.* propter.

XIII. *Item* Leo IV. Lothario Augusto. [c. an. 847. *Romæ.*]

Romana Lex nullius temeritate debet corrumpi.

VEstram α [k] flagitamus Clementiam, ut sicut hactenus Romana Lex viguit absque universis procellis, & pro nullius persona hominis reminiscitur esse corrupta; ita nunc suum robur propriumque vigorem obtineat.

[k] Ivo *p.* 4. *c.* 181. Pann. *l.* 2. *c.* 152.

¶ Corr. Rom. α *Vestram.*] Videtur Lotharius Populo Romano, quod hic Leo petiit, concessisse. Nam in Legibus Longobardicis *lib.* 11. *tit.* 57. sic habetur, *ut interrogetur Populus Romanus, qua Lege vult vivere*, & sequitur Constitutio.

Lotharius Imperator. [circ. ann. 847. *Romæ.*]

Volumus, ut cunctus Populus Romanus interrogetur, qua Lege vult vivere; ut tali Lege, quali Lege vivere professi sunt, vivant: illisque denuntietur, ut hoc unusquisque tam Judices, quàm Duces, vel reliquus Populus sciat, quòd si offensionem contra eamdem Legem fecerint; eidem Legi, quâ profitentur vivere per dispensationem Pontificis & nostram, subjacebunt.

CONSUETUDO LEGIBUS CEDIT.
DISTINCTIO XI.

QUod verò Legibus Consuetudo cedat, testatur, dicens

“ GRATIAN. “ 1. Pars.

a In Synonymis cap. 16. *Quòd maliis jussionibus non sit obtemperandum.*
b Ivo p. 4. c. 207. Pann. l. 2. c. 165.

I. ISIDORUS in Synonymis *lib.* 2. [a] [circ. an. 620. *in Hispania.*]

Pravus usus ratione superatur, & Lege.

USus [b] autoritati cedat; pravum usum Lex & ratio vincat.

II. *Item* NICOLAUS Papa I. Michaëli Imperatori. [c. an. 865. *Româ Constantinopolim.*]

Non potest Statutis Pontificum Consuetudo cujusquam refragari.

c Sententia elicitur ex Epistola, cujus initium, *proposueramus.* Ivo part. 4. c. 211.

COnsequens est [c], ut quod ab hujus Sedis Rectoribus plena autoritate sancitur, nullius Consuetudinis præpediente occasione, proprias tantùm sequendo voluntates, removeatur: sed firmiter atque inconcussè teneatur.

III. *Item* JULIUS Papa I. ad Episcopos Orientales, *Epist.* 1. [an. 337. *Româ in Orientem.*]

A Consuetudine Romanæ Ecclesiæ membris dissentire non licet.

d Heb. 13. Ansel. l. 1. c. 8. Polyc. l. 1. c. 17.
e Ansel. l. 5. c. 4. Polyc. l. 3. tit. 3.

NOlite [d] *errare, fratres charissimi: doctrinis variis & extraneis nolite abduci.* En, instituta Apostolorum & Apostolicorum virorum, Canonesque habetis: his fruimini, his circumdamini α, his delectamini, his armamini; ut his freti, circumdati, delectati, armati, contra cuncta inimicorum jacula persistere valeatis. Satis [e] enim indignum est, quemquam vel Pontificum, vel Ordinum subsequentium, hanc regulam refutare, quam Beati Petri Sedem & sequi videat, & docere. Multùm enim convenit, ut totum Corpus Ecclesiæ in hac sibimet observatione concordet, quæ inde autoritatem habet, ubi Dominus Ecclesiæ totius posuit principatum.

¶ CORR. ROM. α *His circumdamini.*] Locupletatus est hic locus ex originali, & Anselmo.

¶ CONTIUS.] Sedit hic Julius I. ab anno Christi CCCXXXVI. usque ad annum CCCLII. sub Constantino Magno.

f tit. 53. l. 2.

IV. *Item* IMPERATOR CONSTANTIN. AUG. ad Proculum, *lib.* 8. [f] *Cod. titul. Quæ sit longa consuetudo.* [c. an. 319. *Constantinopoli.*]

Non potest usus & Consuetudo Legem & rationem vincere.

g Ivo p. 4. c. 202. Pann. l. 2. c. 163.

COnsuetudinis [g], ususque longævi non vilis autoritas est: verùm non usque adeò sui valitura momento, ut aut rationem vincat, aut Legem.

GRATIAN. 2. Pars.

„ CUM verò nec sacris Canonibus, nec humanis Legibus Consuetudo obviare monstratur, inconcussa servanda „ est.

h Basilius in lib. de Spiritu Sancto, c. 27.

V. Unde ex dictis α BASILII [h]. [an. 371. *in Pontica.*]

Inviolabilis est Consuetudo, quæ nec humanis Legibus, nec sacris Canonibus obviare monstratur.

i Burch. l. 3. c. 127. Ivo p. 4. c. 69. Pann. l. 2. c. 159.

ECclesiasticarum [i] Institutionum quasdam Scripturis, quasdam verò Apostolica traditione [1] per successiones in ministerio confirmatas accepimus; quasdam verò Consuetudine roboratas approbavit usus; quibus par ritus [2], & idem utrisque pietatis debetur affectus: unde quis vel aliquantulum sacrarum expertus Scripturarum hæsitaverit? Si enim attentaverimus Consuetudines Ecclesiæ non per Scripturas à Patribus traditas nihil æstimare, quantum religio detrimenti sit latura, intentè inspicientibus liquidò constabit.

§. 1. Quæ enim (ut inde ordiamur) Scriptura salutiferæ Crucis signaculo Fideles docuit insigniri? vel [3] quæ trifariam [4] digesta super panem & calicem prolixæ orationis, vel consecrationis verba commendavit? Nam non modò, quod in Evangelio continetur, vel ab Apostolo [5] insertum est, in Secretis dicimus; sed & alia plura adjicimus magnam quasi vim commendantia [k] mysteriis. Quæ Orientem versùs nos orare literarum forma docuit? Benedicimus fontem Baptismatis oleo unctionis [6]. Huc accedit, quòd ter oleo inungimus [7], quos baptizamus [8]: verbis abrenuntiare Satanæ & Angelis ejus informamus. Unde hæc & alia in hunc modum non pauca, nisi quia tacita & mystica traditione à Patribus Ecclesiastico more, reverentiori diligentia sunt in mysteriis observata silentio, quàm publicata scripto?

k al. consummandis accommodantia. Burch.

¶ CORR. ROM. α *Ex dictis.*] Hoc Caput antea citabatur *ex Augustino in lib. ex dictis Basilii.* In codice Vercellensi est: *Unde Augustinus ait, vel ex dictis Basilii*; & retenta est posterior pars hujus disjuncti, quoniam ita citant Burchard. & Autor Pannormiæ. Ivo autem citat *ex lib. Basilii de Spiritu Sancto*, c. 27. quomodo in margine est indicatum. Ceterùm, quoniam multis locis Glossa obstitit, ne emendaretur, necessarium visum est integrum B. Basilii locum & Græcè & Latinè afferre.

Τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως διαδοθέντα, ἡμῖν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα, ἅπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τούτοις οὐδεὶς ἀντερεῖ, ὅστις γε κἂν κατὰ μικρὸν γοῦν θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν πεπείραται· εἰ γὰρ ἐπιχειρήσαιμεν τὰ ἄγραφα τῶν ἐθῶν, ὡς οὐ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι, λάθοι μὲν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια ζημιοῦντες τὸ εὐαγγέλιον, μᾶλλον δὲ εἰς ὄνομα ψιλὸν περιϊστῶντες τὸ κήρυγμα. οἷον, ἵνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρῶτον μνησθῶ, τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠλπικότας κατασημαίνεσθαι, τίς ὁ διὰ γράμματος διδάξας; τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχὴν, ποῖον ἐδίδαξεν ἡμᾶς γράμμα; τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα, ὧν ὁ ἀπόστολος, ἢ τὸ εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη. ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχὺν, ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες. εὐλογοῦμεν δὲ τὸ ὕδωρ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον, ἀπὸ ποίων ἐγγράφων; οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; τί δὲ αὐτὴν τοῦ ἐλαίου τὴν χρίσιν τίς λόγος γεγραμμένος ἐδίδαξε; τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πόθεν; ἄλλα δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεσθαι τῷ Σατανᾷ, καὶ τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀποῤῥήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ, καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν; καλῶς ἐκεῖνοι δεδιδαγμένοι τῶν μυστηρίων τὰ σεμνὰ σιωπῇ διασώζεσθαι.

Id est, DOgmatum & Institutorum, quæ in Ecclesia servata sunt, alia quidem habemus ex doctrina, quæ literis consignata est; alia verò ex Apostolorum traditione ad nos transmissa in mysterio recepimus. Quæ utraque eamdem vim ad pietatem habent: atque his nemo sanè contradixerit, qui vel exiguâ Legum Ecclesiasticarum peritiâ sit præditus. Nam si aggrediamur ea, quæ non scripto, sed tantùm Consuetudine constant, repudiare, imprudentes Evangelio, & quidem in præcipuis ipsius partibus officiemus: vel potiùs ipsamet Instituta ad inane quoddam nomen redigemus. Exempli causâ, (ut quod primum, maximéque commune est, primo loco commemorem) eos, qui in Domini nostri JESU CHRISTI nomine spem posuerunt, figurâ Crucis signari, ecquis scripto docuit? dum oramus, ad orientem Solem converti, ecquæ nos literæ docuerunt? Verba invocationis, cùm panis Eucharistiæ & calix benedictionis offertur, quis ex Sanctis Patribus scripta nobis reliquit? Non enim iis contenti sumus, quorum Apostolus & Evangelium mentionem fecerunt; sed alia quoque cùm antea, tum pòst, dicimus, utpote quæ magnum momentum ad ipsum mysterium habeant, doctrinâ non scriptâ, sed traditâ eruditi. Benedicimus aquam Baptismatis, & oleum Unctionis, atque illum ipsum præterea, qui baptizatur, ex qua Scriptura? Nonne ex occulta & mystica traditione? Quid? ipsam olei unctionem quis sermo scriptus docuit? Quòd homo ter mergendus sit, unde accepimus? Abrenuntiare Satanæ atque angelis ejus, & reliqua omnia, quæcunque in Baptismo observamus, quæ Scriptura jussit? Annon hæc ipsa minimè vulgata, sed secreta doctrina, quam quieto, minimeque curioso silentio Patres nostri custodierunt? probè quidem illi intelligentes, mysteriorum majestatem taciturnitate servari.

¶ PITH. [1] *Traditione.*] V. C. *autoritate.*
[2] *Par ritus.*] V. C. *quin par virtus, & idem utrisque, &c.*
[3] *Vel.*] Abest à V. C.
[4] *Trifariam.*] V. C. *multifariam.*
[5] *Ab Apostolo.*] V. C. *in Apostolo.*
[6] *Oleo unctionis.*] V. C. *& oleum unctionis.*
[7] *Inungimus.*] V. C. *inmergimus.*
[8] *Baptizamus.*] Addunt vet. codic. *oleo inungimus.*

VI. *Item* PIUS PAPA I. in *Decretis decreto* 7. [c. an. 160. *Romæ.*]

Laudabilis est Consuetudo, quæ nihil fidei contrarium usurpat.

COnsuetudinem [l] laudamus, quæ tamen contra Fidem Catholicam nihil usurpare dignoscitur.

l Burch. l. 3. c. 124. Ansel. l. 4. c. 42. Ivo part. 4. c. 66. Pann. l. 2. c. 157. Polyc. l. 3. tit. 23.

¶ CORR. ROM.] Verba hujus Capitis, quod antea tribuebatur B. Aug. leguntur in Editione Conciliorum Coloniensi, tribus Tomis inter Decreta Pii I. *Decreto septimo*; & in Epistola ejusdem Pii ex Codice sexdecim librorum, *lib.* 3. c. 19. quam etiam citant Burchardus, Ivo, & Autor Pannormiæ: cujus tamen Epistolæ omnia ferè verba habentur 1. *lib. Regesti B. Gregorii* (qui citatur in Polycarpo) *Epist.* 75. & ea, quæ ad hoc Caput pertinent, referuntur infrà *dist.* 12. *c. nos consuetudinem.*

VII. *Item* B. AUGUSTINUS ad Casulanum, *epist.* 86. [circ. an. Chr. 396. *in Africa.*]

Ubi autoritas deficit, mos Populi & Majorum instituta pro Lege servantur.

m Ansel. l. 4. c. 43. Burch. l. 3. c. 126. Ivo part. 4. c. 68. Pann. l. 2. c. 158. Polyc. l. 3. tit. 23. c. fin.

IN his [m] rebus, de quibus nihil certi statuit Divina Scriptura, mos Populi Dei, & instituta Majorum pro Lege tenenda sunt. Et sicut α prævaricatores Divinarum Legum, ita contemptores Ecclesiasticarum Consuetudinum coërcendi sunt.

¶ CORR. ROM. α *Et sicut.*] Hinc usque ad finem

sunt in Epistola indicata: sed à Burchardo etiam, & Ivone, & in Pannormia referuntur.

VIII. B. AUGUSTINUS *in libro de fide Christiana.* [c. an. 400. *in Africa.*]

Autoritate [*Scripturarum*] & *Traditione generali, vel speciali, Ecclesia regitur.*

CAtholica Ecclesia per orbem terrarum diffusa, tribus modis probatur existere. Quidquid enim in ea tenetur, aut autoritas est Scripturarum, aut Traditio universalis, aut certè propria, & particularis Institutio. Sed autoritate tota constringitur, universali Traditione Majorum, nihilominus tota: privatis verò Constitutionibus, & propriis Informationibus unaquæque pro locorum varietate, prout cuique visum est, subsistit & regitur.

¶ CORR. ROM.] Hodie inter Opera B. August. nullum extat hoc titulo. In Epistola verò ad Januarium, quæ est 118. c. 1. & 2. hæc eadem sententia copiosè exponitur.

IX. IDEM *in libro contra Manichæos.* [c. an. 391. *ibid.*]

Valet ad Fidem, Catholicæ autoritas Ecclesiæ.

PAlam est, quòd in re dubia, ad Fidem valeat autoritas Ecclesiæ Catholicæ, quæ ab ipsis fundatissimis Sedibus Apostolorum usque ad hodiernum diem succedentium sibimet Episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur.

¶ CORR. ROM.] Apud B. August. *lib.* XI. *contra Faustum Manichæum, c.* 2. legitur: *Et vides in hac re* (de fide exemplarium loquitur) *quid Ecclesiæ Catholicæ valeat autoritas, quæ ab ipsis,* &c. Hanc verò Episcoporum successionem potissimùm in sede Petri, & in *libro contra Epistolam fundamenti,* & *in Epist.* 165. *de schismate Donatistarum* meritò certissimum putavit Ecclesiæ Catholicæ judicium.

X. *Item* LEO Papa I. ad Episcopos per Siciliam constitutos, *Epist.* 4. *c.* 6. [ann. 447. *Româ in Siciliam.*]

Ab Apostolicis Institutis non licet recedere.

HOc vestræ [n] indicimus Charitati, ut ab [9] Apostolicis Institutis nullo ulteriùs recedatur excessu; quia imultum post hoc [10] esse non poterit, si quisquam Apostolicas Regulas in aliquo crediderit negligendas.

[n] Ansel. *l.* 1. *c.* 45. Polyc. *l.* 1. *tit.* 17.

¶ PITH. [9] *Ut ab.*] Vox, *ab*, abest à V. C.
[10] *Post hoc.*] *Posthac.* Sic veteres cod. omnes.

XI. *Item* INNOCENTIUS I. ad Decentium Episcopum Eugubinum, *Epist.* 1. [11] [an. 416. *Româ in Umbriam.*]

Ab omnibus servari debet, quod Romana servat Ecclesia.

QUis nesciat [o], aut non advertat, id quod à Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari? nec superinduci [12] aut introduci aliquid, quod aut [p] autoritatem non habeat; aut aliunde accipere videatur exemplum? præsertim cùm sit manifestum in omnem Italiam, Gallias, Hispanias [13], Africam, atque Siciliam, Insulásque interjacentes, nullum instituisse Ecclesias; nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus successores constituerunt Sacerdotes: aut legant, si in istis Provinciis alius Apostolorum invenitur, aut legitur docuisse. Quòd [14] si non legunt, quia nusquam invenitur [15], oportet eos hoc sequi, quod Ecclesia Romana custodit; à qua eos principium accepisse non dubium est: ne, dum peregrinis sermonibus [q] [16] student, caput Institutionum videantur omittere [r]. §. 1. Sæpe Dilectionem tuam ad Urbem venisse [17], ac nobiscum in Ecclesia convenisse; & quem morem vel in consecrandis Mysteriis, vel in ceteris agendis arcanis [18] teneat, cognovisse α. Quod sufficere arbitraremur [19] ad informationem Ecclesiæ tuæ, vel reformationem; si prædecessores [20] tui minùs aliquid, aut aliter tenuerint [21]: & satis certum haberemus; nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisset: quibus idcirco respondemus; non quòd [22] te aliqua ignorare credamus; sed ut majori autoritate tuos [23] instituas: vel si qui à Romanæ Ecclesiæ Institutionibus errant, aut commoneas, aut nobis indicare non differas: ut scire valeamus, qui sint, qui aut novitates inducunt, aut alterius Ecclesiæ, quàm Romanæ, existimant Consuetudinem esse servandam.

[o] Burch. *l.* 3. *c.* 125. Ans. *l.* 1. *c.* 41. Ivo *part.* 4. *c.* 67. Polyc. *l.* 1. *tit.* 17. & *l.* 3. *tit.* 24.
[p] *al.* autoritatem debeat aliunde accipere, vel exemplum?
[q] *al.* assertionibus.
[r] *al.* amittere.

¶ CORR. ROM. α *Cognovisse.*] Locus hic in Originali Conciliis quatuor tomorum inserto sic habet: *Cognovisse non dubium est. Quòd sufficere ad informationem Ecclesiæ tuæ, vel reformationem* (*si prædecessores tui minùs aliquid, aut aliter tenuerunt*) *satis certum haberem; nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisses.* Sed ob Glossam, præcipuè *in verb. morem.* non est mutatum.

PITH. [11] *Epist.* 1.] Et ex Epist. 51. 52. 53. Vide Vignerium to. 1. Bibl. Hist. p. 921.
[12] *Superinduci.*] V. C. *superduci.*
[13] *Hispanias.*] *Spanias* V. C.
[14] *Quòd.*] V. C. duo, *qui*, præferunt.
[15] *Invenitur.*] V. C. *inveniunt.*
[16] *Sermonibus.*] MSS. quatuor, *assertionibus.*
[17] *Venisse.*] Addunt V. C. *adgnovi*: mox, post *convenisse*, addunt, *non dubium,* &c.
[18] *Arcanis.*] Fortè abesse debet.
[19] *Arbitremur.*] V. C. *arbitrer.*
[20] *Prædecessores.*] V. C. *præcessores.*
[21] *Tenuerint.*] V. C. *tenuerunt.*
[22] *Quod.*] V. C. 2. *quo.*
[23] *Tuos.*] V. C. *vel tuos.*

CONTRA CONSUETUDINES ET TRADITIONES UNIVERSALES NON EST AGENDUM.

DISTINCTIO XII.

QUod absque discretione Justitiæ nulli agere licet. Unde ait *

« GRATIAN. « 1. *Pars.*

I. CALIXTUS Papa I. omnibus Episcopis in Epistola 1. ad Benedictum Episcopum. [ann. Chr. 222. *Romæ.*]

Nulli agere licet sine discretione [1] *Justitiæ contra disciplinam Romanæ Ecclesiæ.*

NOn decet [a] [2] à capite membra discedere; sed juxta sacræ Scripturæ testimonium omnia membra caput sequantur. Nulli verò dubium est, quòd Apostolica Ecclesia mater est omnium Ecclesiarum, à cujus vos regulis nullatenus convenit deviare. Et sicut Dei Filius venit facere voluntatem Patris; sic & vos voluntatem vestræ impleatis Matris, quæ est Ecclesia; cujus caput, ut prædictum est, Romana existit Ecclesia. Quidquid ergo sine discretione Justitiæ contra hujus disciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit.

[a] Ansel. *l.* 1. *c.* 12. Polyc. *l.* 1. *c.* 17.

¶ PITH. [1] *Discretione.*] Vet. Cod. addit, *Archiepiscopi Ecclesiæ Catholicæ urbis Romæ.*
[2] *Non decet.*] Ivo *Epist.* 48.

II. *Item* GREGORIUS α Papa IV. [circ. an. 828. *Româ in Galliam,* &c.]

Apostolicis Præceptis nullus superbè resistat.

PRæceptis [b] Apostolicis non durâ superbiâ resistatur; sed per obedientiam, quæ à sancta Romana Ecclesia [c], & Apostolica autoritate jussa sunt, salutiferè impleantur; si ejusdem Sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ est caput vestrum, communionem habere desideratis. *Et post multa.*

§. 1. Non novum [3] aliquid præsenti Jussione præcipimus; sed illa, quæ olim videntur indulta, firmamus: cùm nulli dubium sit, quòd non solùm Pontificalis causatio [d], sed omnis sanctæ Religionis β relatio ad Sedem Apostolicam, quasi ad caput Ecclesiarum debeat referri, & inde normam sumere, unde sumpsit exordium, ne caput institutionis videatur omittere. Cujus autoritatis sanctionem omnes teneant Sacerdotes, qui nolunt ab Apostolicæ Petræ, super quam Christus universalem fundavit Ecclesiam, soliditate divelli. Si quis hæc [e] Apostolicæ Sedis præcepta non observaverit, percepti honoris esse hostis non dubitetur.

[b] Ansel. *l.* 1. *c.* 20. Polyc. *l.* 1. *c.* 17.
[c] *abest ab orig.* & *aliquot vetustis Gratiani exemplaribus.*
[d] *al.* accusatio.
[e] *al.* hoc præcepto Sedis Apostolicæ præcepta, *orig.*

CORR. ROM. α *Gregorius.*] Integrum hoc Caput invenitur in Epistola Gregorii IV. universis Episcopis per Galliam, Germaniam, Europam, & universas Provincias constitutis: quæ est in codice suprà citato Bibliothecæ Monasterii Dominicanorum. Initium verò est etiam in Epistola Anastasii II. ad Anastasium Augustum, *c.* 6.
β *Sanctæ Religionis.*] Sic emendatum est ex ipsa Epistola, & aliquot manuscriptis Gratiani codicibus; inductis his vocibus, *spei Romanæ Ecclesiæ.*

¶ PITH. [3] *Non novum.*] Ex Cod. Theod.

III. *Item* LEO IX. Michaëli Episcopo Constantinopolitano, *Epist.* 1. *c.* 29. & NICOLAUS I. *Epist.* 2. *ad Photium.* [c. an. 1053. & circ. an. 863. *Româ Constantinopolim.*]

Non est resistendum Consuetudini, cui Canonica non obstat autoritas.

SCit Sancta [f] Romana Ecclesia, quòd nihil obsunt saluti credentium diversæ pro loco, & tempore Consuetudines; si illis Canonica non obsistat autoritas, pro qua eis obviare debeamus: unde nil judicamus eis debere, vel posse resistere [g].

[f] Ivo *part.* 4. *c.* 223. & *p.* 5. *c.* 44. Pann. *l.* 2. *c.* 155.
[g] *al.* resisti.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc confectum est ex duobus longè diversis locis. Nam usque ad ver. *si illis*, sumptum est ex 1. Epistola, seu Libello Leonis IX. adversùs inauditas præsumptiones Michaëlis Constantinopolitani, & Leonis Acridani Episcoporum, *c.* 29. ubi loquens de Romana Ecclesia, ait: *Scit namque, quia nihil obsint saluti credentium diversæ pro loco & tempore Consuetudines; quando una fides per dilectionem operans bona, quæ potest, uni Deo commendat omnes*: & hæc ferè ab Ivone, & in Pannormia referuntur. Altera verò pars accepta est ex Epistola 2. Nicolai ad Photium, quæ incipit, *Postquam Beato Petro.*

Ibi enim habentur hæc: *De Consuetudinibus, quas nobis opponere visi estis, scribentes per diversas Ecclesias diversas esse Consuetudines: si illis Canonica non obsistat autoritas, pro qua obviare debeamus; nihil judicamus; vel eis resistimus.*

IV. *Item* HIERONYMUS ad Lucinium, *Epist.* 28. [circ. an. Chr. 400. *è Palæstina in Hispaniam.*]

Consuetudines, quæ fidei non officiunt, ut à Majoribus traditæ sunt, observentur.

ILlud breviter te admonendum puto [4], Traditiones Ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiunt, ita observandas, ut à Majoribus traditæ sunt, nec aliorum Consuetudinem, aliorum contrario more subverti.

¶ CONTIUS.] Hieronymus natus anno Christi CCCXXXI. mortuus verò anno CCCCXXII. Sub iisdem temporibus & Imperatoribus claruit doctrinâ & libris, quibus Ambrosius & Augustinus.

¶ PITH. [4] *Puto.*] Sic MSS.

V. *Item* NICOLAUS I. Hincmaro Archiepiscopo. [c. an. 867. *Româ in Galliam.*]

Traditiones à Patribus institutæ, non sunt infringendæ.

RIdiculum [5] est [h], & satis abominabile dedecus, ut temporibus nostris vel falsò insimulari Sanctam Dei Ecclesiam permittamus, vel eas Traditiones, quas antiquitùs à Patribus suscepimus, pro libitu semper errantium infringi patiamur.

[h] Ivo *p.* 4. *c.* 212. Pann. *l.* 2. *c.* 156.

¶ CORR. ROM.] Habetur in Epistola scripta Hincmaro, & ceteris Archiepiscopis, & Episcopis in Regno Caroli Ecclesias regentibus; quæ extat in codice jam memorato Bibliothecæ Dominicanorum, & ex ea Caput hoc locupletatum est. Nam antea brevius erat, ut etiam apud Ivonem, & in Pannormia.

¶ PITH. [5] *Ridiculum.*] Ivo *Epist.* 65.

VI. *Item* JUSTINIANUS Institutionum *lib.* 1. *tit.* 2. [an. Chr. 533. *Constantinopoli.*]

Diuturni mores pro Lege sunt habendi.

DIuturni [i] mores consensu utentium approbati Legem imitantur.

[i] Ivo *p.* 4. *c.* 194. Pann. *l.* 2. *c.* 160.

VII. *Item* COD. *lib.* 8. *tit. Quæ sit longa consuetudo. l.* 1. [an. 225.]

Quidquid contra longam Consuetudinem fit, revocari oportet.

COnsuetudo [k] præcedens, & ratio, quæ Consuetudinem suasit, tenenda est. Et quidquid α contra longam Consuetudinem fiet, ad solicitudinem suam revocabit Præses Provinciæ.

[k] Ivo *p.* 4. *c.* 201. Pann. *l.* 2. *c.* 162.

¶ CORR. ROM. α *Quidquid.*] In originali est: *Et ne quid contra longam consuetudinem fiat:* sed quoniam Rubrica videtur magis convenire lectioni Gratiani, quæ etiam est apud Ivonem, & in Pannormia; non est mutatum.

VIII. *Item* GREGORIUS I. universis Episcopis Numidiæ, *lib.* 1. *Ep.* 75. [an. 591. *Româ in Africam.*]

Immota permaneat Consuetudo, quæ contra Fidem Catholicam nihil usurpare dignoscitur.

NOs [l] Consuetudinem, quæ tamen contra Fidem Catholicam nihil usurpare dignoscitur, immotam permanere concedimus; sive de Primatibus constituendis, sive de ceteris Capitulis; exceptis iis, qui ex Donatistis ad Episcopatum perveniunt: quos provehi ad Primatûs dignitatem (etiam cùm Ordo Clericorum α eos ad locum eumdem deferat) modis omnibus prohibemus. Sufficiat autem illis commissæ sibi plebis [m] curam gerere; non autem etiam illos Antistites, quos Catholica fides in Ecclesiæ sinu & edocuit, & genuit, ad obtinendum culmen Primatûs anteire.

[l] Suprà *dist.* 11. *can. consuetudinem.* Ivo *part.* 4. *c.* 204.

[m] tantummodo, *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Ordo Clericorum.*] Sic etiam legitur in aliquot vetustis Gratiani, & in aliquibus B. Gregorii codicibus; sed autor Glossæ non videtur habuisse verbum *Clericorum:* quemadmodum neque Ivo, neque pleraque Gratiani manuscripta exemplaria, neque aliquæ etiam B. Gregorii Operum Editiones.

IX. IDEM GREGORIUS I. ad Maximum Salonitanum Episcopum, *lib.* 7. *Reg. Epist.* 81. [an. 598. *Româ in Dalmatiam.*]

Non negantur, quæ Consuetudinis sunt.

QUemadmodum illicita perpetrari non patimur; sic quæ sunt Consuetudinis non negamus.

X. IDEM GREGORIUS I. ad Augustinum Anglorum Episcopum, *resp.* 3. [c. ann. 603. *Româ in Angliam.*]

Non locus Consuetudinem, sed Consuetudo locum commendat.

NOvit [n] Fraternitas tua Romanæ Ecclesiæ Consuetudinem, in qua se meminit enutritam. Sed mihi placet, ut sive in Romana, sive in Gallicorum [o], sive in qualibet Ecclesia aliquid [6] invenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, solicitè eligas; & in Anglorum Ecclesia, quæ adhuc in fide nova est, institutione præcipua, quæ de multis Ecclesiis colligere poteris [p], infundas. Non enim pro locis res, sed pro rebus [q] loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque Ecclesiis, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt, elige: & hæc quasi in fasciculum collecta, apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.

[n] Ivo *p.* 2. *c.* 80.
[o] Gallicanorum, *orig.* Gallicana, *Ivo.*
[p] potuisti, *orig.*
[q] bonis rebus, *orig.*

¶ PITH. [6] *Aliquid.*] Abest in V. C.

XI. *Item* AUGUSTINUS ad Januarium, *Epist.* 118. *c.* 1. [circ. ann. Chr. 400. *in Africa.*]

Quod neque contra fidem, neque contra bonos mores esse convincitur, indifferenter est habendum.

ILla autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, datur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima autoritas, commendata, atque statuta retineri: sicuti quòd Domini passio, & resurrectio, & ascensio in cælum, & adventus de cælo Spiritus Sancti, anniversaria solennitate celebrantur: & si quid aliud tale occurrerit, quod servetur ab universa, quacumque se diffundit, Ecclesia. §. 1. Alia verò [r], quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicuti est, quòd alii jejunant Sabbato, alii verò non; alii quotidie communicant corpori, & sanguini Dominico, alii certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur; alibi Sabbato tantùm & Dominico, alibi tantùm Dominico; & si quid aliud hujusmodi animadverti potest; totum hoc genus rerum liberas habet observationes. Nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quamcumque fortè devenerit. Quod [f] enim neque contra Fidem, neque contra bonos mores injungitur [t], indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos vivitur, societate servandum est. Mater mea α Mediolanum me consecuta, invenit Ecclesiam Sabbato non jejunantem: ceperat fluctuare quid ageret. Tunc ego consului de hac re beatissimæ memoriæ virum Ambrosium. At ille ait. Cùm Romam venio, jejuno Sabbato: cùm Mediolani sum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam fortè Ecclesiam veneris, ejus morem serva; si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi. Hoc, cùm matri renuntiassem, libenter amplexa est.

[r] Ibid. *c.* 2.
[f] Ferè idem *Epist.* 119. *c.* 18.
[t] *al.* esse convincitur.

¶ CORR. ROM. α *Mater mea.*] In hoc Capite, quemadmodum & in sequenti, multa sunt emendata ex B. Aug. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco usque in finem, quoniam verba B. Augustini aptè erant in epitomen redacta, nihil additum est.

« HOc autem de Consuetudine illa intelligendum est, quæ vel universalis Ecclesiæ usu, vel temporis prolixitate roboratur. Ceterùm si pro varietate temporum, vel animorum, vel locorum variæ Consuetudines introducantur; inventa opportunitate resecandæ sunt potiùs quàm observandæ. Unde scribit » GRATIAN. 2. *Pars.*

XII. AUGUSTINUS ad Inquisitiones Januarii, *Epist.* 119. *c.* 19. [c. a. 400. *in Africa.*]

Resecanda sunt quæ neque autoritate, neque moribus universitatis comprobantur.

OMnia [u] talia, quæ neque Sanctarum Scripturarum autoritatibus continentur, nec in Conciliis Episcoporum statuta inveniuntur, nec Consuetudine universalis [x] Ecclesiæ roborata sunt, sed diversorum locorum diversis moribus innumerabiliter variantur, ita ùt vix, aut omnino numquam inveniri possint causæ, quas in eis instituendis homines secuti sunt, ubi facultas tribuitur, sine ulla dubitatione resecanda existimo. Quamvis enim neque hoc inveniri possit, quomodo contra Fidem sint; ipsam tamen Religionem, quam paucissimis & manifestissimis celebrationum Sacramentis misericordia Dei esse liberam voluit, servilibus oneribus [y] premunt, ut tolerabilior sit conditio Judæorum, qui etiamsi tempus libertatis non agnoverint; Legalibus tamen Sacramentis [z], non humanis præsumptionibus subjiciuntur.

[u] Ivo *p.* 4. *c.* 206. Pann. *l.* 2. *c.* 168.
[x] universæ, *orig. Ivo, Pann.*
[y] *al.* adeo servilibus oneribus.
[z] sarcinis, *orig.*

XIII. *Item* EX CONCILIO TOLETANO XI. *c.* 3. [ann. 675. *in Hispania.*]

Omnes Provinciæ [a] *eumdem in psallendo modum teneant, quem Metropolitanam Sedem habere cognoverint.*

[a] *al.* Provinciales.

DE iis, qui contra Apostoli voluntatem [b] circumferuntur omni vento doctrinæ, placuit huic Sancto Concilio, ut Metropolitanæ Sedis autoritate coacti uniuscujusque Provinciæ α Cives, Rectoresque Ecclesiarum unum eumdemque in psallendo teneant modum, quem in [c] Metropolitana Sede cognoverint institutum; nec aliqua diversitate cujusque ordinis, vel officii à Metropolitana se patiantur Sede disjungi. Sic enim justum est, ut inde unusquisque sumat regulas magisterii, unde honoris consecra-

3. *Pars.*
[b] *Ephes.* 4.
[c] *al.* à.

tionem accipit, ut juxta Majorum decreta, ſedes, quæ unicuique Sacerdotalis dignitatis eſt mater, ſit Eccleſiaſticæ magiſtra rationis. Abbatibus ſanè, indultis officiis, quæ juxta voluntatem ſui Epiſcopi regulariter illis implenda ſunt, cetera officia publica, id eſt, Veſperas [7], Matutinum, ſive Miſſam aliter quàm in principali Eccleſia celebrare non liceat. §. 1. Quiſquis autem horum Decretorum violator extiterit, ſex menſibus communione privatus apud Metropolitanum ſub pœnitentiæ cenſura permaneat corrigendus; quatenus apud illum & præteritæ tranſgreſſionis culpam lacrymis diluat, & neceſſariam officiorum doctrinam ſtudiosè addiſcat. §. 2. Sub iſta ergo regula diſciplinæ, non ſolùm Metropolitanus totius ſuæ Provinciæ Pontifices, vel Sacerdotes adſtringat; ſed etiam ceteri Epiſcopi ſubjectos ſibi Eccleſiarum Rectores obtemperare his Inſtitutionibus cogant.

¶ Corr. Rom. α *Provinciæ Cives.*] In codice Lucenſi pervetuſto Bibliothecæ Regis Catholici, & in Conciliis impreſſis, in margine legitur, *Provinciæ Pontifices*: quæ dictio in fine hujus Capitis repetita oſtendit hanc eſſe veram lectionem. Verùm in omnibus Conciliorum Editionibus in textu, & duobus codicibus Vaticanis legitur, *Cives.*

¶ Pith. [7] *Veſperas.*] MS. *veſperam.*

XIV. *Item* ex Concilio Bracarensi I. *c.* 1. [an. Chr. 563. *in Hiſpania.*]

Ordo ſervetur in Matutinis, & Veſpertinis officiis unus & idem.

PLacuit [d] omnibus communi conſenſu, ut unus atque idem pſallendi ordo in Matutinis, vel Veſpertinis officiis teneatur, & non diverſæ, ac privatæ, neque α Monaſteriorum Conſuetudines cum Eccleſiaſtica Regula ſint permiſtæ.

[d] Sententia habetur etiam in Toletano IV. *c.* 2.

¶ Corr. Rom. α *Neque Monaſteriorum.*] In Concilio ipſo poſtremo Coloniæ excuſo, abeſt vox, *neque.* In ceteris autem Editionibus ſic legitur: *Privatæ Monaſteriorum Conſuetudines contra Eccleſiaſticas regulas ſint permiſtæ.*

JUS NATURALE EST INDISPENSABILE.

DISTINCTIO XIII.

ITem adverſùs Naturale Jus nulla diſpenſatio admittitur; niſi fortè duo mala ita urgeant, ut alterum eorum neceſſe ſit eligi. Unde legitur

Gratian. 1. *Pars.*

I. In Concilio Toletano VIII. *c.* 2. [ann. Chr. 653. *in Hiſpania.*]

Minus malum de duobus eligendum eſt.

DUo mala [a], licèt ſint omnino cautiſſimè præcavenda, tamen ſi periculi neceſſitas ex his unum perpetrare [b] compulerit; id debemus reſolvere, quod minori nexu noſcitur obligare [c]. Quid autem ex his levius, quídve ſit gravius, puræ [d] rationis acumine inveſtigemus. Etenim dum pejerare compellimur, Creatorem quidem offendimus; ſed nos tantummodo maculamus. Cùm verò noxia promiſſa complemus, & Dei juſſa ſuperbè contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipſos crudeliori gladio trucidamus. Illic [e] enim duplici culparum telo perimimur [f], hic [g] tripliciter jugulamur.

[a] Ivo *p.* 12. *c.* 16. Pann. *l.* 8. *c.* 119.
[b] *al.* tentare. *al.* temperare. *al.* temerare.
[c] obligari, *orig. Ivo, Pan. & Grat.*
[d] *al.* piæ. *al.* pio. *al.* pietatis acumine.
[e] *al.* illinc. *Grat.*
[f] percutimur, *orig.*
[g] *al.* hinc, *Grat.*

¶ Corr. Rom.] In ipſo Concilii Capite multa antecedunt & ſequuntur, quæ perlegenda ſunt.

II. *Item* Gregorius I. in Moralibus, in *c.* 40. *Job. lib.* 32. *c.* 18. 19. & 20. [ann. 594. *Romæ.*]

De eodem.

NErvi [h] *teſticulorum Leviathan perplexi ſunt;* quia ſuggeſtionum [i] illius argumenta implicatis inventis [k] illigantur, ut pleroſque ita peccare faciant, quatenus ſi fortaſſe fugere peccatum appetant, hoc ſine aliquo peccati laqueo non evadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam ſe ab una valeant ſolvere, niſi in alia conſentiant ſe ligari. Quod meliùs [l] oſtendimus, ſi qua ex converſatione hominum illigationis hujus exempla proferamus [m]. *Et nonnullis interjectis.* §. 1. Ecce quidam, dum mundi hujus amicitias appetit, cuilibet alteri ſimilem ſibi vitam ducenti, quòd ſecreta illius omni ſilentio contegat, ſe jurejurando conſtringit. Sed is, cui juratum eſt, adulterium perpetrare cognoſcitur, ita ut etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autem, qui jusjurandum præbuit, ad mentem revertitur, & diverſis hinc inde cogitationibus impugnatur, atque hoc ſilere formidat, ne ſilentio [n] adulterii ſimul & homicidii particeps fiat, & prodere trepidat, ne reatu ſe perjurii obſtringat. Perplexis ergo teſticulorum nervis ligatus eſt; quia in quamlibet partem declinet, metuit, ne à tranſgreſſionis contagione liber non ſit. §. 2. Alius cuncta, quæ mundi ſunt, deſerens, atque per omnia frangere proprias voluntates quærens, alieno ſe ſubdere regimini appetit: ſed eum, qui ſibi apud Deum præeſſe debeat, minùs cauta inquiſitione diſcernit: cui fortaſſe is, qui ſine judicio eligitur, cùm præeſſe jam ceperit, agere [o] quæ Dei ſunt, prohibet; quæ mundi ſunt, jubet. Penſans itaque ſubditus, vel quæ ſit culpa inobedientiæ, vel quod contagium ſecularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat, ne aut obediens, Deum in ſuis præceptis deſerat; aut rurſus non obediens, Deum in electo Priore contemnat. *Et infrà.*

[h] *Job.* 40.
[i] *al.* per ſuggeſtionum.
[k] *al.* inventionibus, *orig.*
[l] Ibid. *c.* 19.
[m] conferamus, *orig.*
[n] *al.* ſilendo.
[o] agi, *orig.*

§. 3. Alius penſare pondus honoris Eccleſiaſtici negligens, ad locum regiminis præmiis aſcendit. Sed quia omne quod hìc eminet, plus mœroribus afficitur, quàm honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad memoriam culpa revocatur, doletque ſe ad laborem cum culpa perveniſſe, & quàm ſit iniquum quod admiſerit, ex ipſa fractus [p] difficultate cognoſcit. Reum igitur ſe cum impenſis præmiis agnoſcens, vult adeptæ ſublimitatis locum deſerere, ſed timet, ne gravius delictum ſit ſuſcepti gregis cuſtodiam reliquiſſe: vult ſuſcepti gregis curam gerere, ſed formidat, ne deterior culpa ſit, regimina paſtoralis gratiæ [q] empta poſſidere. Per honoris ergo ambitum, ligatum culpâ hinc inde ſe conſpicit. Eſſe quippe ſine reatu criminis neutrum videt, ſi aut ſuſceptus ſemel grex relinquatur, aut rurſum ſacra actio ſeculariter empta teneatur. Undique metuit, & ſuſpectus latus omne pertimeſcit, ne aut ſtans in empto regimine non dignè, lugeat, quod non etiam deſerens α emendat; aut certè regimen deſerens, dum aliud flere nititur, rurſus aliud de ipſa gregis deſtitutione committat. *Et infrà.*

[p] fructus, *orig.*
[q] *al.* gregis.

§. 4. Eſt tamen [r] quod ad deſtruendas Beemoth verſutias ſubtiliter [ſ] fiat, ut dum mens inter minora, & maxima peccata conſtringitur, ſi omnino nullus ſine peccato evadendi aditus patet, minora ſemper eligantur: quia: & qui murorum undique ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi ſe in fugam præcipitat, ubi brevior murus invenitur. Hinc Paulus [t], cùm quoſdam in Eccleſia incontinentes aſpiceret, conceſſit minima, ut majora declinarent, dicens: *Propter fornicationem autem, unuſquiſque uxorem ſuam habeat.* Et quia tunc ſolùm conjuges in admiſtione ſine culpa ſunt, cùm non pro explenda libidine, ſed pro ſuſcipienda prole miſcentur, ut hoc etiam, quod conceſſerat, ſine culpa (quamvis minima) non eſſe monſtraret, illico adjunxit [u]: *Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium.* Non enim eſt ſine vitio: quod ignoſcitur, non præcipitur. Peccatum profectò vidit, quod poſſe indulgeri prævidit. Sed cùm in dubiis conſtringimur, utiliter minimis ſubdimur, ne in magnis ſine venia peccemus. §. 5. Itaque plerumque nervorum Beemoth iſtius perplexitas ſolvitur, dum ad virtutes maximas per commiſſa minora tranſitur.

2. *Pars.*
[r] Ibid. *c.* 20.
[ſ] utiliter, *orig. ut infrà.*
[t] 1. *Cor.* 7.
[u] *Ibid.* 6.

¶ Corr. Rom. α *Emendat.*] Hoc loco in Originali videtur conſtructio verborum perturbata, & reſtituenda ex Gratiano.

JUS NATURALE EST INDISPENSABILE, SED NON CONSUETUDO AUT LEX.

DISTINCTIO XIV.

VErùm hoc in una eademque perſona intelligitur. Ceterùm an in diverſis eadem diſpenſatio locum habeat, videlicet, ut committamus minora, ne alii gravioribus implicentur, meritò quæritur. De his ita ſcribit

Gratian. 1. *Pars.*

I. Augustinus *lib. Quæſt. ſuper Gen. cap.* 42. [circ. ann. 428. *in Africa.*]

Non ſunt à nobis aliqua committenda delicta, ne alii graviora committant.

QUod ait [a] Sodomitis Loth [b]: *Sunt mihi duæ filiæ, quæ nondum noverunt viros: producam illas ad vos, utimini illis quomodo placuerit vobis, tantùm in viros iſtos ne faciatis iniquum:* quoniam proſtituere volebat filias ſuas hac compenſatione, ut viri hoſpites ejus nihil à Sodomitis tale paterentur; utrum admittenda ſit compenſatio flagitiorum, vel quorumcumque peccatorum, ut nos faciamus mali aliquid, ne alius gravius malum faciat; an potiùs perturbationi Loth, non conſilio tribuendum ſit, quia hoc dixerit, meritò quæritur. Et nimirum periculoſiſſimè admittitur hæc compenſatio. Si autem perturbationi humanæ tribuitur, & menti tanto malo permotæ, nullo modo imitanda eſt.

[a] Ivo *p.* 9. *c.* 117.
[b] *Gen.* 19.

Consuetudinis autem, vel Conſtitutionis rigor nonnumquam relaxatur. Unde

Gratian. 2. *Pars.*

II. Leo Papa I. ait ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcop. *Epiſt.* 90. *ante cap.* 1. [circ. an. 443. *Româ in Galliam.*]

Quæ Conſtitutiones valeant temperari, vel quæ non.

SIcut [c] quædam ſunt, quæ nulla poſſunt ratione convelli; ita multa ſunt, quæ aut pro neceſſitate temporum, aut pro conſideratione ætatum oporteat temperari: illa conſideratione [d] [1] ſemper ſervatâ, ut in iis, quæ vel dubia fuerint, aut obſcura, id noverimus ſequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec Decretis Sanctorum Patrum inveniatur adverſum.

[c] Pann. *in Prologo*, *c.* 12. Ordo verborum non reſtitutus ob Gloſſam.
[d] conditione, *orig.*

¶ CONTIUS.] Sedit hic Leo sanctissimus & doctissimus circa annum Christi CCCCXLIII. præfuitque annis XXI. sub Theodosio & Valentiniano Imperat. paulò post Augustini tempora.

¶ PITH. [1] *Consideratione.*] V. C. *cautione.*

DE ORIGINE ET AUTORITATE CANONUM.

DISTINCTIO XV.

GRATIAN. I. Pars.

„ QUONIAM de Jure Naturali, & Constitutione, vel Consuetudine hactenus disseruimus, differentiam, quâ invicem discernuntur, assignantes, nunc ad Ecclesiasticas Constitutiones stylum vertamus, earum originem, & autoritatem, prout ex libris Sanctorum Patrum colligere possumus, breviter assignantes.

I. ISIDORUS *lib. 6. Etym. cap.* 16. [circ. an. 630. *in Hispania.*]

Quo tempore ceperint Canones Generalium Conciliorum.

[a] Pann. *l.* 2. *c.* 104.

CAnones [a] Generalium Conciliorum à temporibus Constantini ceperunt. In præcedentibus namque annis persecutione fervente, docendarum plebium minimè dabatur facultas. Inde Christianitas in diversas hæreses scissa est: quia non erat licentia Episcopis in unum conveniendi, nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis liberè congregari. Sub hoc etiam Sancti Patres in Concilio Nicæno de omni orbe terrarum convenientes juxta fidem Evangelicam & Apostolicam, secundum post Apostolos Symbolum tradiderunt. §. 1. Inter cetera autem Concilia, quatuor esse scimus venerabiles Synodos, quæ totam principaliter fidem complectuntur, quasi quatuor Evangelia, vel totidem paradisi flumina.

§. 2. Harum prima Nicæna Synodus CCCXVIII. Episcoporum Constantino Augusto imperante peracta est: in qua Arianæ perfidiæ condemnata blasphemia, quam de inæqualitate Sanctæ Trinitatis idem Arius asserebat, consubstantialem Deo Patri Deum Filium * eadem Sancta Synodus per Symbolum definivit. §. 3. Secunda Synodus CL. Patrum sub Theodosio Seniore Constantinopoli congregata est, quæ Macedonium Spiritum Sanctum Deum esse negantem, condemnans, consubstantialem Patri & Filio Spiritum Sanctum demonstravit, dans Symboli formam, quam tota Græcorum & Latinorum confessio in Ecclesiis prædicat. §. 4. Tertia Synodus Ephesina prima CC. Episcoporum sub Juniore Theodosio Augusto edita est, quæ Nestorium, duas personas in Christo asserentem, justo anathemate condemnavit, ostendens manere α in duabus naturis * unam Domini nostri JESU CHRISTI personam. §. 5. Quarta Synodus Calchedonensis DCXXX. Sacerdotum sub Martiano Principe habita est; in quâ Eutychem Constantinopolitanum Abbatem Verbi Dei & carnis unam naturam pronunciantem, & ejus defensorem Dioscorum, quondam Alexandrinum Episcopum, & ipsum rursus Nestorium cum reliquis Hæreticis una Patrum sententia damnavit, prædicans eadem Synodus Christum Dominum de Virgine sic natum, ut in eo substantiam Divinæ & Humanæ confiteamur naturæ. §. 6. Hæ sunt quatuor Synodi principales, Fidei doctrinam plenissimè prædicantes. Sed, & si qua sunt Concilia, quæ Sancti Patres spiritu Dei pleni sanxerunt; post istorum quatuor autoritatem, omni manent stabilita vigore: quorum gesta in hoc Opere condita continentur. §. 7. *Synodus* autem ex Græco interpretatur comitatus, vel cœtus. *Concilii* β verò nomen tractum est ex more Romano. Tempore enim quo causæ agebantur, conveniebant omnes in unum, communique intentione tractabant. Unde Concilium à communi intentione dictum quasi consilium; *consilium*, quasi considium, *d* in *l* literam transeunte: vel *Concilium* dictum est à communi intentione, eò quòd in unum dirigant omnem mentis obtutum. Cilia enim oculorum sunt: unde qui sibimet dissentiunt, non agunt Concilium, quia non consentiunt in unum. *Cœtus* verò conventus est, vel congregatio, à coëundo, id est, à conveniendo in unum. Hinc etiam *Conventus* est nuncupatus, eò quòd ibi homines conveniunt in unum: sicut à conventu cœtus dicitur, sic & Concilium à societate multorum in unum.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc habetur etiam in Conciliorum Collectione Isidori ante ipsius Præfationem, non autem in codice Bibliothecæ Dominicanæ: in quo tamen usque ad versiculum, *Inter cætera*, ponitur etiam (quemadmodum & in aliis) ante initium Concilii Nicæni.

α *Manere.*] In plerisque antiquis Gratiani exemplaribus, & Isidori codice impresso legitur ut est emendatum. Sed in aliis eorumdem manuscriptis & impressis Gratiani legitur, *manere in Christo duas naturas, & unam Domini nostri* JESU CHRISTI *personam.*

β *Concilii verò.*] Apud Isidorum *in lib. Etymol.* locus hic mendosè legitur. Verùm in Præfatione ejusdem Isidori, Editioni Parisiensi Conciliorum præposita, quæ cum aliquot vetustis codicibus collata est, sic legitur: *Concilii verò nomen tractum ex communi intentione, eò quòd in unum dirigant omnes mentis obtutum. Cilia enim oculorum sunt: unde & qui sibimet dissentiunt, non agunt Concilium, quia non sentiunt unum. Cœtus verò conventus est, vel congregatio, à coëundo, id est, conveniendo in unum: unde & conventus est nuncupatus, quòd ibi homines conveniant. Sicut Conventus, cœtus, vel Concilium à societate dicitur multorum in unum.* In Gratiani codicibus sunt multæ varietates, ex quibus ea lectio retenta est, quæ visa est melior, quamvis adhuc aliquid fortasse desideretur.

¶ CONTIUS. * *Deum Filium.*] Sic vetera Isidori exemplaria habent. Quædam verò Gratiani manuscripta Dei, Filium: sed magis Ariano dogmati repugnat, si legamus *Deum Filium*, quàm *Dei Filium*: fatebatur enim aliquando Dei Flium, sed non Deum Patri consubstantialem.

* *Manere in duabus naturis.*] Sic habet vetus Isidori manuscriptus, sicque in meo manuscripto Gratiani legitur. Editio Antuerp. habet, *manere in Christo duas naturas.* Sed. verbum *Christo* in omnibus aliis deest.

„ GRATIAN. DE quatuor verò [b] Conciliis scribit, ita dicens

[b] *al.* quoque.

II. B. GREGORIUS *lib.* 1. *Regesti, Epist.* 24. [an. 590. *Româ Constantinopolim.*]

De autoritate quatuor Conciliorum.

SIcut Sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor: Nicænum scilicet, in quo perversum Arii dogma destruitur; Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomii & Macedonii error convincitur; Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas judicatur; Calchedonense verò, in quo Eutychis Dioscorique pravitas reprobatur, tota devotione complector, integerrima approbatione custodio: quia in his velut in quadrato lapide, Sanctæ Fidei structura consurgit, & cujuslibet α vitæ, atque actionis norma consistit.

§. 1. Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo Epistola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur, in quo Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantiis separans, ad impietatis perfidiam cecidisse convincitur; & in quo Scripta quoque Theodoriti, per quæ Beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata, refutantur. Cunctas verò, quas præfata veneranda Concilia personas respuunt, respuo; quas venerantur, amplector: quia, dum universali sunt consensu constituta; se, & non illa destruit, quisquis præsumit aut solvere quos religant [c], aut ligare [d] quos solvunt.

[c] *al.* ligant. [d] *al.* religare.

¶ CORR. ROM. α *Cujuslibet.*] Apud B. Gregorium legitur: *Et cujuslibet vitæ, atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extra ædificium jacet. Quintum, &c.* & in sequentib. significantur tria illa Capitula, quorum occasione nonnulli quintam Synodum non recipiebant.

„ GRATIAN. DE iisdem etiam scribit, dicens

III. GELASIUS [1] in Concilio habito Romæ cum LXX. Episcopis. [a. 493. *Romæ.*]

Quæ Concilia [e] *sancta Romana Ecclesia suscipiat.*

[e] *al.* Quas Scripturas.

[f] Burch. *l.* 3. *c.* 220. Ivo *p.* 4. *c.* 64. Pann. *l.* 2. *c.* 91. Polyc. *l.* 3. *tit.* 20.

SAncta [f] Romana Ecclesia post illas veteris Testamenti & novi Scripturas, quas regulariter suscipimus, etiam has suscipi non prohibet: Sanctam Synodum Nicænam CCCXVIII. Patrum, mediante Constantino maximo Augusto, in qua Arius hæreticus condemnatus est: Sanctam Synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio Seniore Augusto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit: Sanctam Synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu Beatissimi Papæ Celestini, mediante Cyrillo Alexandrinæ Sedis Antistite, & Arcadio Episcopo ab Italia destinato: Sanctam Synodum Calchedonensem, mediante Martiano Augusto, & Anatolio Constantinopolitano Episcopo, in qua Nestoriana, & Eutychiana hæreses simul cum Dioscoro, ejusque complicibus damnatæ sunt. Sed & si qua sunt Concilia à Sanctis Patribus hactenus instituta, post [g] istorum quatuor autoritatem & custodienda, & recipienda decernimus & mandamus α. §. 1. Jam nunc subjiciendum est de Opusculis Sanctorum Patrum, quæ in Ecclesia Catholica recipiuntur. §. 2. Opuscula Beati Cypriani Martyris, & Carthaginensis Episcopi. §. 3. *Item* Opuscula Beati Athanasii Alexandrini Episcopi. §. 4. *Item* Opuscula Beati Gregorii Nazianzeni Episcopi. §. 5. *Item* Opuscula Beati Basilii Cappadociæ Episcopi. §. 6. *Item* Opuscula Beati Joannis Constantinopolitani Episcopi.

[g] *al.* præter.

§. 7. *Item* Opuscula Theophili Alexandrini Episcopi.
§. 8. *Item* Opuscula Beati Cyrilli Alexandrini Episcopi.
§. 9. *Item* Opuscula Beati Hilarii Pictaviensis Episcopi.
§. 10. *Item* Opuscula B. Ambrosii Mediolanensis Episcopi. §. 11. *Item* Opuscula B. Augustini Hipponensis Episcopi. §. 12. *Item* Opuscula B. Hieronymi Presbyteri. §. 13. *Item* Opuscula [2] Beati Prosperi viri religiosissimi. §. 14. *Item* Epistolam [h] Beati Leonis Papæ

[h] Ans. *l.* 6. *c.* 193.

ad Flavianum Conſtantinopolitanum Epiſcopum deſtinatam: cujus textum quiſpiam ſi uſque ad unum jota diſputaverit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit; anathema ſit. §. 15. *Item* Opuſcula, atque Tractatus omnium Patrum orthodoxorum, qui in nullo à Sanctæ Romanæ Eccleſiæ conſortio deviaverunt, nec ab ejus fideli [i] [3] prædicatione ſejuncti ſunt, ſed communionis ipſius, gratiâ Dei, uſque ad ultimum diem vitæ ſuæ participes fuerunt, legenda decernimus. §. 16. *Item* Decretales Epiſtolæ, quas Beatiſſimi Papæ diverſis temporibus ab urbe Romana [4] pro diverſorum Patrum conſultatione [5] dederunt, venerabiliter ſuſcipiendæ ſunt. §. 17. *Item* Geſta β Sanctorum Martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confeſſionum triumphis irradiant. Quis ita [k] [6] eſſe Catholicorum dubitet, & majora eos in agonibus fuiſſe perpeſſos, nec ſuis viribus, ſed gratiâ Dei & adjutorio univerſa toleraſſe? Sed ideo ſecundùm antiquam conſuetudinem ſingulari cautela in Sancta Romana Eccleſia non leguntur: quia & eorum, qui conſcripſere, nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus, aut idiotis [l] ſuperflua, aut minùs apta, quàm rei ordo fuerit, ſcripta eſſe putantur: ſicut cujuſdam Quirici [m], & Julitæ: ſicut Gregorii [7], aliorumque hujuſmodi paſſiones, quæ ab hæreticis perhibentur conſcriptæ. Propter quod, ut dictum eſt, ne vel levis ſubſannandi oriretur occaſio, in Sancta Romana Eccleſia non leguntur. Nos tamen cum prædicta Eccleſia omnes Martyres, & eorum glorioſos agones, qui Deo magis quàm hominibus noti ſunt, omni devotione veneramur. §. 18. *Item* Vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilarionis, & omnium Eremitarum, quas tamen vir Beatiſſimus ſcripſit Hieronymus [8], cum omni honore ſuſcipimus. §. 19. *Item* Actus Beati Sylveſtri Apoſtolicæ Sedis Præſulis, licèt ejus, qui conſcripſit, nomen ignoremus, à multis tamen in urbe Roma Catholicis legi cognovimus, & pro antiquo uſu multæ hoc imitantur Eccleſiæ. §. 20. *Item* Scripta de Inventione S. Crucis [9] Dominicæ, & alia Scripta de Inventione capitis Beati Joannis Baptiſtæ, novellæ quidem revelationes [n] [10] ſunt, & nonnulli eas Catholici legunt: ſed cùm hæc ad Catholicorum manus pervenerint, Beati Pauli Apoſtoli ſententia præcedat [o], *Omnia probate, quod bonum eſt, tenete.* §. 21. *Item* Ruffinus vir religioſus plurimos Eccleſiaſtici operis edidit libros: nonnullas etiam Scripturas interpretatus eſt: ſed quoniam Beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrii libertate notavit, illa ſentimus, quæ prædictum Beatum Hieronymum ſentire cognoſcimus: & non ſolùm de Ruffino, ſed etiam de univerſis [p], quos vir ſæpius memoratus zelo Dei & fidei religione [q] reprehendit. §. 22. *Item* Origenis nonnulla Opuſcula, quæ vir Beatiſſimus Hieronymus non repudiat, legenda ſuſcipimus: reliqua autem omnia cum Autore ſuo dicimus eſſe renuenda. §. 23. *Item* Chronicon [r] Euſebii Cæſarienſis, atque ejuſdem Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libros, quamvis in primo narrationis ſuæ libro tepuerit, & poſtea in laudibus atque excuſatione Origenis ſchiſmatici unum conſcripſerit librum: propter rerum tamen notitiam ſingularem, quæ ad inſtructionem pertinent, uſquequaque non dicimus renuendos. §. 24. *Item* Oroſium virum eruditiſſimum collaudamus, quia valde nobis neceſſariam adverſùs Paganorum calumnias ordinavit Hiſtoriam, miraque brevitate contexuit. §. 25. *Item* venerabilis viri Sedulii Paſchale Opus, quod heroïcis deſcripſit verſibus, inſigni laude proferimus [ſ]. §. 26. *Item* Juvenci γ nihilominus laborioſum opus non ſpernimus, ſed miramur. §. 27. Ceterùm, quæ ab Hæreticis, ſive Schiſmaticis conſcripta, vel prædicata ſunt, nullatenus recipit Catholica & Apoſtolica Eccleſia Romana. E quibus pauca, quæ ad memoriam venerunt, & à Catholicis [11] vitanda ſunt, credimus eſſe ſubdenda. §. 28. In primis [t] Ariminenſem Synodum à Conſtantio Cæſare Conſtantini filio congregatam mediante Tauro Præfecto, ex tunc, & nunc, & uſque in æternum confitemur eſſe damnatam.

§. 29. *Item* Itinerarium nomine Petri Apoſtoli, quod appellatur *Sancti Clementis Lib.* 8. [u] apocryphum.

§. 30. Actus nomine Andreæ Apoſtoli, apocryphi.

§. 31. Actus nomine Philippi Apoſtoli, apocryphi.

§. 32. Actus nomine Petri Apoſtoli, apocryphi.

§. 33. Actus nomine Thomæ Apoſtoli, apocryphi.

§. 34. Evangelium nomine Thaddæi 12, apocryphum.

§. 35. Evangelium nomine Thomæ Apoſtoli [13], quo utuntur Manichæi, apocryphum. §. 36. Evangelium nomine Barnabæ, apocryphum. §. 37. Evangelium nomine Bartholomæi Apoſtoli, apocryphum. §. 38. Evangelium nomine Andreæ Apoſtoli, apocryphum.

§. 39. Evangelia, quæ falſavit Lucianus, apocrypha.

§. 40. Evangelia quæ falſavit Hyrcius [x] [14], apocrypha.

§. 41. Liber de infantia [15] Salvatoris, apocryphus.

§. 42. Liber de Nativitate Salvatoris, & de Sancta δ Maria, & de obſtetrice Salvatoris, apocryphus. §. 43. Liber qui appellatur *Paſtoris*, apocryphus. §. 44. Libri omnes, quos fecit Lenticius [y], diſcipulus Diaboli, apocryphi. §. 45. Liber, qui appellatur *Fundamentum*, apocryphus. §. 46. Liber, qui appellatur *Theſaurus*, apocryphus. §. 47. Liber, qui appellatur, *de filiabus Adæ*, vel [z] *Geneſeos*, apocryphus. §. 48. Centimetrum * de Chriſto Virgilianis compaginatum verſibus, apocryphum.

§. 49. Liber, qui appellatur *Actus Teclæ, & Pauli Apoſtoli*, apocryphus. §. 50. Liber, qui appellatur *Nepotis*, apocryphus. §. 51. Liber proverbiorum, qui ab Hæreticis conſcriptus, & ſancti Xiſti [a] nomine ſignatus eſt, apocryphus. §. 52. Revelatio, quæ appellatur *Pauli Apoſtoli*, apocrypha. §. 53. Revelatio, quæ appellatur *Thomæ Apoſtoli*, apocrypha. §. 54. Revelatio, quæ appellatur *Stephani*, apocrypha. §. 55. Liber, qui appellatur *Tranſitus* [b] *Sanctæ Mariæ*, apocryphus. §. 56. Liber, qui appellatur *Pœnitentia Adæ*, apocryphus. §. 57. Liber Ogiæ [16] nomine Gigantis, qui ab Hæreticis cum dracone poſt diluvium pugnaſſe perhibetur, apocryphus. §. 58. Liber, qui appellatur *Teſtamentum Jacob* [c], apocryphus. §. 59. Liber, qui appellatur *Pœnitentia Origenis*, apocryphus. §. 60. Liber, qui appellatur *Pœnitentia Sancti Cypriani*, apocryphus.

§. 61. Liber, qui appellatur *Pœnitentia Jannis & Mambræ*, apocryphus [17]. §. 62. Liber, qui appellatur *Sortes Apoſtolorum* [18], apocryphus. §. 63. Liber Luſanæ [d] [19], apocryphus. §. 64. Liber Canonum Apoſtolorum, apocryphus. §. 65. Liber Phyſiologus, qui ab Hæreticis conſcriptus eſt, & B. Ambroſii nomine præſignatus, apocryphus. §. 66. Hiſtoria Euſebii Pamphili, apocrypha *. §. 67. Opuſcula Tertulliani [e], ſive Africani, apocrypha. §. 68. Opuſcula Poſthumiani [20] & Galli, apocrypha. §. 69. Opuſcula Montani, Priſcillæ & Maximillæ, apocrypha. §. 70. Opuſcula omnia Fauſti Manichæi, apocrypha [f]. §. 71. Opuſcula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha [g].

§. 72. Opuſcula Caſſiani Presbyteri Galliarum, apocrypha. §. 73. Opuſcula Victorini Pictavienſis [h], apocrypha. §. 74. Opuſcula Fauſti Rhegienſis Galliarum, apocrypha. §. 75. Opuſcula Frumentii [i], apocrypha.

§. 76. Epiſtola Jeſu ad Agbarum Regem, apocrypha.

§. 77. Paſſio Georgii, apocrypha. §. 78. Paſſio Cyrici & Julitæ, apocrypha. §. 79. Scriptura quæ appellatur, *Contradictio Salomonis*, apocrypha.

§. 80. Philacteria omnia, quæ non Angelorum, ut illi confingunt, ſed Dæmonum magis arte conſcripta ſunt, apocrypha. §. 81. Hæc, & omnia his ſimilia, quæ Simon Magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Baſilides, Ebion, Paulus etiam Samoſatenus, Photinus & Bonoſus, & qui ſimili errore defecerunt, Montanus quoque cum ſuis obſcœniſſimis ſequacibus, Apollinaris, Valentinus, ſive Manichæus, Fauſtus [k], Sabellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Novatus, Sabbatius, Celeſtius [l], Donatus, Euſtathius, Jovinianus, Pelagius, Julianus, & [m] Latienſis, Celeſtinus, Maximinus, Priſcianus [n] ab Hiſpania, Lampedius, Dioſcorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus; è quibus unus Alexandriam, alius Antiochiam maculavit; Acacius Conſtantinopolitanus [o], cum conſortibus ſuis, necnon & omnes hæreſes, quas ipſi, eorúmque diſcipuli, ſive Schiſmatici docuerunt, vel conſcripſerunt: quorum nomina minimè retinentur, non ſolùm repudiata, verùm etiam ab omni Romana & Apoſtolica Eccleſia eliminata, atque cum ſuis Autoribus, Autorumque ſequacibus ſub anathematis indiſſolubili vinculo in æternum confitemur eſſe damnata. §. 82. Ceterùm ε, qui Libri in Eccleſiaſticis Officiis per anni circulum à nonnullis legantur, (quòd ritum illum Apoſtolica non reprobat, ſed ſequitur Eccleſia) pro Fidelium ædificatione annotandum cenſuimus. Quidam [p], quòd in Septuageſima ponunt Pentateuchum ζ uſque in XV. diem ante Paſcha, XV. die ponunt Hieremiam uſque in cœnam Domini. In cœna Domini legunt tres lectiones de lamentatione Hieremiæ [q], *Quomodo ſedet ſola civitas, &c.* & tres de Tractatu Sancti Auguſtini in Pſalmum 54. η *Exaudi, Deus, orationem meam, & ne deſpexeris.* & tres de Apoſtolo, ubi ait in Epiſtola ad Corinthios [r], *Convenientibus vobis in unum.* Secunda lectio ſic incipit, *Similiter & calicem poſtquam cœnavit.* Tertia [ſ], *De ſpiritalibus autem nolumus vos ignorare, fratres.* In Paraſceve tres lectiones de lamentatione Hieremiæ, & tres de Tractatu Sancti Auguſtini in Pſalmum 63. *Exaudi, Deus, orationem meam, cùm deprecor.* & tres de Apoſtolo, ubi ait in Epiſtola ad Hebræos [t], *Feſtinemus ingredi in illam requiem, &c.* Secunda lectio [u], *Omnis namque Pontifex.* Tertia, *De quo grandis nobis ſermo.* In Sabbato Sancto tres lectiones de lamentatione Hieremiæ Prophetæ, & tres de Tractatu Sancti Auguſtini in eumdem Pſalmum 63. *Exaudi, Deus, orationem meam, cùm deprecor.* & tres de Apoſtolo, ubi ait in Epiſtola ad Hebræos [x], *Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum.* Secunda lectio, *Ubi enim teſtamentum eſt.* Tertia [y], *Umbram enim habens Lex futurorum bonorum.* In Paſcha Domini Homilias ad ipſum diem pertinentes, infra hebdomadam Homilias. In octavis [z] θ Paſchæ ponunt Actus Apoſtolorum, & Epiſtolas Canonicas, & Apocalypſim uſque in octavas [a] Pentecoſtes. In octavis Pentecoſtes ponunt libros

[i] fide, vel prædicatione, *orig. & Burch.* Nicolaus in *epiſtol. impreſſa ad Epiſcopos Galliæ, cujus initium*, Quamvis.
[k] *al.* iſta.
[l] *al.* dictis.
[m] *al.* Cyrici.
[n] quædam relationes, *orig.*
[o] 1. *Theſſ.* 5.
[p] *al.* diverſis, *orig.*
[q] *al.* religioſè.
[r] *al.* Chronica, *orig.*
[ſ] *al.* præferimus, *orig.*
[t] Burch. *l.* 3. c. 221. Ivo *p.* 4. *c.* 65. Pann. *l.* 2. *c.* 123.
[u] decem, *orig.*
[x] *al.* Eſtius. *al.* Heſychius.
[y] *al.* Lentius. *al.* Leutius.

[z] *abeſt ab orig.*
[a] *al.* Sixti.
[b] Tranſitus, id eſt, Aſſumptio, *orig.*
[c] *al.* Job, *orig.*
[d] qui appellatur *Laus Apoſtolorum*, orig.
[e] Tertulliani apocrypha. Opuſcula Lactantii apocrypha. Opuſcula Africani apocrypha, *orig.*
[f] Opuſcula Commodiani apocrypha, *orig.*
[g] Opuſcula Tatii, Cypriani, apocrypha. Opuſcula Arnobii apocrypha. Opuſcula Tyconii * apocrypha, *orig.*
[h] *al.* Pitabionenſis.
[i] *al.* Frumenti cæci, *orig.*
[k] Africanus, *orig.*
[l] *al.* Caliſtus.
[m] Julianus Celanenſis, Celeſtinus, &c. *orig.*
[n] *orig.* Priſcillianus ab Hiſpania, Neſtorius Conſtantinopolitanus, Maximus, Unicus, Lampetius.
[o] Hæretici, eorumque diſcipuli, *orig.*
[p] Burch. *l.* 3. *c.* 222. Ivo, *p.* 4. *c.* 63. Pann. *l.* 2. *c.* 90.
[q] *Thren.* 1.
[r] 1. *Cor.* 11.
[ſ] 1. *Cor.* 10.
[t] *Heb.* 4.
[u] *Heb.* 5.
[x] *Heb.* 9.
[y] *Heb.* 10.
[z] *al.* octava.
[a] *al.* octavam.

Regum & Paralipomenon usque in Kalendas Augusti. In Dominica prima mensis Augusti ponunt Salomonem usque in Kalendas Septembris. In Dominica prima Septembris ponunt Job, Tobiam [b], Hester, Esdram usque in Kalendas Octobris. In Dominica prima mensis Octobris ponunt librum [c] Machabæorum usque in Kalendas Novembris. In Dominica prima mensis Novembris ponunt Ezechielem, & Danielem, & minores Prophetas usque in Kalendas Decembris. In Dominica prima mensis Decembris ponunt Esaiam Prophetam usque ad Nativitatem [d] Domini. In Natali ι Domini [e] legunt primùm de Esaïa tres lectiones. Prima lectio [f], *Primo tempore alleviata est terra Zabulon*, &c. Secunda [g], *Consolamini, consolamini*. Tertia [h], *Consurge, consurge*. Deinde leguntur Sermones, vel Homiliæ ad ipsum diem pertinentes. In natali Sancti Stephani Homilia de ipso die. In natali Sancti Joannis similiter. In natali Innocentium similiter. In natali Sancti Sylvestri similiter [21]. In octava Natalis Domini Homilia de ipso die. In Dominica prima post Nativitatem Domini ponunt Epistolas Pauli usque in Septuagesimam. In Epiphania lectiones tres de Esaïa. Prima lectio incipit [i], *Omnes sitientes*. Secunda [k], *Surge, illuminare Hierusalem*. Tertia [l], *Gaudens gaudebo in Domino*. Deinde leguntur Sermones, vel Homiliæ ad ipsum diem pertinentes.

[b] Judith, Hester, *Ivo*.
[c] libros, *Ivo*.
[d] *al.* in natalem.
[e] *al.* in vigilia natalis Domini, *Burc.* & *Ivo*, & *ordo Romanus*.
[f] *Esa.* 9.
[g] *Esa.* 40.
[h] *Esa.* 52.
[i] *Esa.* 55.
[k] *Esa.* 60.
[l] *Esa.* 61.

¶ CORR. ROM. α *Mandamus.*] Post hoc verbum in Decreto Gelasii sequitur continenter: *Item Opuscula B. Cypriani*, &c. Sed Burchardus, & Ivo, & Pannormia habent ut Gratianus. Ac certè in toto hoc Capite tot modis discrepant Collectiones ab Originali, ut satis certò statui non possit, quæ vera & pura sit Gelasii lectio; nec magnopere sit mirandum, si nonnulla sint, quæ difficultatem faciunt. Quamobrem, quæ auxilio codicum tutò emendari poterant, ea sunt emendata: ceteris locis partim indicatæ varietates; partim, quoniam omnes indicare infinitum fuisset, labor hic ad libros adeundi accurato Lectori est relictus.

β *Item gesta.*] Hinc usque ad finem Capitis omnia absunt à plerisque vetustis Gratiani codicibus: quod etiam Archidiaconus annotavit. Sunt tamen ejusdem Gelasii usque ad vers. *Ceterùm qui libri*, & apud Burchardum, & Ivonem referuntur proximè post superiora.

γ *Juvenci.*] Antea legebatur, *Item Vincentii*: restituta est vera lectio ex Gelasio, Burchardo, & Ivone. De quo Juvenco meminit B. Hieronymus in Catalogo.

δ *De Sancta Maria.*] In Collectione Isidori legitur, *& de Maria & obstetrice*. Apud Burchardum, *& de Maria vel obstetrice*. Apud Ivonem verò, *& de S. Maria, vel de obstetrice Salvatoris*.

ε *Ceterùm.*] Hinc usque ad finem, neque in Collectione Isidori, neque in ullo veteri codice Gratiani eorum, quæ collata sunt, inveniuntur. A verbo tamen, *in Septuagesima ponunt*, referuntur à Burchardo & Ivone sine autoris nomine, in Pannormia ex Gelasio ipso cum LXX. Episcopis. Ferè autem omnia habentur sparsim in Libro, qui *Ordo Romanus* nuncupatur.

ζ *Pentateuchum.*] Apud Ivonem legitur, *Heptateuchum*, ut ultra quinque libros comprehendat librum Josue, & Judicum, qua voce, ac librorum conjunctione Beatus Hieronymus ad Lucinium scribens utitur. Alii verò Heptaticum appellant, ut Sanctus Gregorius *lib.* 7. *Ind.* 2. *Epistol.* 48. & *lib.* 10. *Epist.* 22. & alibi, & Rabanus *in Præfatione in Hieremiam*, & Ordo Romanus, *cap. de Septuagesima*.

η *In Psalmum* 54.] Sic etiam apud Ivonem. In Ordine Romano, cap. de Officiis Divinis à cœna Domini usque in octavas Pentecostes, & apud Burchardum legitur, *in Psalmum* 63. id est, *Exaudi, Deus, orationem meam, cùm deprecor.* Itemque in cap. de ordine in nocte Parasceves, *Tres de tractatu Sancti Augustini de Psalmo* 63.

θ *In octavis.*]Ipsam diem octavam solitam fuisse proferri nomine multitudinis, id est, octavas, notabitur infrà *de consecratione, dist.* 3. *c. pronuntiandum.*

ι *In natali Domini.*] Burchardus, & Ivo habent *in Vigilia natalis Domini*, & ita in Ordine Romano, *cap.* quod inscribitur, *In Christi nomine, incipit ordo Catholicorum librorum, qui in Ecclesia Romana ponuntur.* Pannormia autem habet ut Gratianus.

¶ CONTIUS.] Sedit hic Gelasius Papa doctissimus, sub Anastasio Orientis, & Theodorico Occidentis Imperatoribus circa annum CCCCXCI.

* *Centimetrum.*] Habebatur *Pentametrum* [in Editione Antuerp. ann. 1570.] sed non parvus hic suberat error, cùm nullum tale extet Virgilii carmen. In primo Conciliorum tomo Coloniæ postremùm impresso repositum est, *Centimetrum*. At nec sic quidem sat rectè; constat enim illud Poëma plus ducentis metris seu versibus: extatque impressum sub titulo Probæ Falconiæ Valeriæ feminæ clarissimæ. Itaque legendum puto *Cento*, aut *Centrum*, ut etiam in Isidoro manuscripto, & in primis Conciliorum exemplaribus Lutetiæ parvâ formâ impressis, quæ in plerisque sunt ceteris emendatiora. Hieronymus quoque in Epistola ad Paulinum de sacris Libris vocat *Vergiliocentonas*, & alium librum similis argumenti *Homerocentra*: qui extant impressi ab Aldo.

* *Apocrypha.*] Hæc verba temerè ab aliquo scripsit adjecta Beatus Rhenanus in Præfatione quam edidit in principio Historiæ Ecclesiasticæ Eusebii, fortè ut librum vendibiliorem redderet. Sed non esse adjecta docet Corpus Canonum ab Isidoro collectorum, ubi constanter hæc verba scribuntur. Sed nec iis assentior, qui de alio Eusebio hunc locum intelligi volunt, quàm illius Cæsariensis, cujus hodie extat utrâque linguâ Historia Ecclesiastica; nam & Nicephorus in præfatione Historiæ Ecclesiasticæ ait in ejus Historia apparere cacoëthes ejus hæreseos; & idem Gelasius paulò antè id significat.

* *Ticonii.*] Hic est Ticonius, cujus Augustinus in *libro de Doctrina Christiana* meminit, citatque eas regulas de interpretatione Scripturarum.

¶ PITH. [1] *Gelasius.*] Citatur à quibusdam ex Hormisdæ PP. Decreto. Vide Radulphum Tungrensem Decanum *de Canonum observ. propos.* 11.

[2] *Beati.*] Abest à V. C.
[3] *Fideli.*] V. C. *fide vel*, vide Augustin. *Epist.* 48. 111. Euseb. *lib.* 3. *Hist. c.* 12. & Epiphan. *hær.* 30.
[4] *Romana.*] V. C. *Roma.*
[5] *Patrum consultatione.*] V. C. duo, *Fratrum consolatione.* al. *pro diversarum partium consultatione.*
[6] *Quis ita.*] *Quis ista Catholicorum*, &c.
[7] *Gregorii.*] V. C. *Georgii.*
[8] *Cum omni honore suscipimus.*] Desunt in V. Cod.
[9] *Sanctæ Crucis.*] V. C. *Cruces.*
[10] *Revelationes.*] V. C. *relationes.*
[11] *A Catholicis.*] Abest vox *à* in V. C.
[12] *Thaddæi.*] Tres V. C. *Matthiæ.*
[13] *Apostoli.*] V. C. *Evangelium nomine Petri Apostoli apocryphum. Evangelium nomine Jacobi minoris apocryphum.* Vide Augustin. *lib.* 22. *contra Faust. c.* 19. *lib. adversus Adamant. c.* 17. & *lib. de Serm. Dom. c.* 38.
[14] *Hyrcius.*] V. C. *Esicius.*
[15] *Liber de Infantia.*] V. C. & *liber.*
[16] *Liber Ogiæ.*] V. C. *nomine Og.* in al. *Liber de Regia.*
[17] *Apocryphus.*] Addit V. Cod. *Liber qui appellatur Physiologus, Laus Apostolorum, apocryphus.*
[18] *Sors Apostolorum.*] al. *Sortes.* Extant in veteri Cod. Apostolorum Canonibus subjunctæ.
[19] *Liber Lusanæ.*] V. C. *Susanæ.*
[20] *Posthumiani.*] Hieron. *lib.* 11. *in Ezechiel. c.* 36.
[21] *Similiter.*] Raduls. Tungrensis Decanus *de Canon. observ. c.* 11. *p.* 544.

DE AUTORITATE ET NUMERO CANONUM APOSTOLORUM.

DISTINCTIO XVI.

APOSTOLORUM verò Canones, qui per Clementem Pontificem Romanum, sicut quidam asserunt, dicuntur esse translati α, sunt quinquaginta. « GRATIAN. 1. *Pars.*

¶ CORR. ROM. α *Translati.*] In titulo qui præponitur Canonibus Apostolorum in Collectione Isidori, & in Concilio Stephani Papæ IV. (cujus magnam partem Deusdedit Cardinalis in sua Canonum Collectione refert) pro voce, *translati*, habetur, *prolati*. Dionysius certè Exiguus nullam hujus versionis mentionem facit, & aliqui Scriptores solent Epistolas Clementis hoc modo citare, *Ex dictis Petri Apostoli per Clementem prolatis*; ut Autor Polycarpi, & alii.

ʳ HOS non recipiendos, sed inter apocrypha deputatos, scribit dicens « GRATIAN.

I. ISIDORUS. [circ. ann. 700. *in Hispania.*]

Apostolorum Canones Apostolica rejiciuntur autoritate.

CAnones [1] qui dicuntur Apostolorum, seu quia eosdem nec Sedes Apostolica recepit, nec Sancti Patres illis assensum [2] præbuerunt, pro eo quòd ab Hæreticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscuntur, quamvis in eis [3] utilia inveniantur; tamen ab autoritate Canonica atque Apostolica eorum Gesta constat esse remota, atque inter apocrypha deputata.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc est in Præfatione Isidori ad Collectionem Conciliorum, quæ ex Bibliotheca Ecclesiæ Toletanæ descripta Romam missa est. Nam in illa quæ vulgatæ Isidori Collectioni, de qua initio dictum est, præponitur, contrarium potiùs videtur dici, & refertur infrà *c. Placuit. hac ead. dist.* si modò idem est Isidorus.

¶ PITH. [1] *Canones*, &c.] Baron. to. 2. Annal. Eccl. *Canones qui dicuntur Apostolorum, licèt apocryphi habeantur; tamen plures eos recipiunt*, &c. Vide Turrian. *lib.* 1. *c.* 23.

[2] *Assensum.*] V. C. *consensum.*
[3] *In eis.*] V. C. *in eis quadam utilia tamen inveniantur; autoritate*, &c.

ECONTRA autem scribit « GRATIAN.

II.

II. ZEPHERINUS Episcopis per Siciliam constitutis, *Epist.* I. [an. Chr. 198. *Romà in Siciliam.*]

Apostolorum Canones sunt recipiendi.

[a] Ivo, p. 4. cap. 107. Pann. l. 2. cap. 105. Polyc. l. 3. tit. 20. [b] al. Præfixerunt. orig.

SExaginta α sententias [a] Apostoli præscripserunt [b], cum aliis plurimis Episcopis, & servandas censuerunt.

¶ CORR. ROM. α *Sexaginta.*] Ivo etiam, & Autor Pannormiæ habent, *Sexaginta.* Itemque originale in margine. Sed in textu, *Septuaginta.* Polycarpus, *Quinquaginta.*

III. *Item* LEO α Papa IX. * contra Epistolam Nicetæ Abbatis. [4] [an. Chr. 1054. *Romà Constantinopolim.*]

Exceptis quinquaginta capitulis, Canones Apostolorum inter apocrypha deputantur.

[c] Ivo, p. 4. cap. 105. Pann. l. 2. cap. 124. [d] al. regulis orthodoxis. al. regulis orthodoxiæ.

CLementis [c] Librum, id est, Petri Apostoli Itinerarium, & Apostolorum Canones numerant Patres inter apocrypha *, exceptis quinquaginta Capitulis, quæ decreverunt orthodoxæ [d] fidei adjungenda.

¶ CORR. ROM. α *Item Leo.*] Hoc Caput sumptum est ex responsione Humberti Legati Leonis noni ad libellum Nicetæ Presbyteri, & Monachi contra Latinos editum: quæ Romæ in Monasterio Sanctæ Mariæ novæ, & in multis privatis Bibliothecis extat manuscripta. Meritò autem potuit citari Leo IX. quòd ejus autoritate, & jussione Humbertus Legatus Sedis Apostolicæ ea scripserit.

¶ CONTIUS. * *Leo IX.*] Leo nonus sedit circa annum Christi 1050. regnante Henrico rege Francorum.

* *Apocrypha.*] Hoc sanè verissimum est vel hac ratione quòd quotquot extant Latina Canonum & Conciliorum exemplaria, non plures quàm quinquaginta priores Apostolorum Canones habent. Et Glossæ quædam manuscriptæ, apud Gratianum aiunt, hodie ab Ecclesia Latina teneri, quod dicitur *hoc c. Clementis*, & alios XXXV. Canones eorumdem Apostolorum in desuetudinem abiisse.

¶ PITH. [4] *Nicetæ Abbatis.*] De Monasterio Studii.

IV. *Item* VI. SYNODUS, *cap.* 2. [an. 693. *Constantinopoli.*]

[e] Ivo, p. 4. cap. 106. Pann. l. 2. cap. 125.

PLacuit [e] huic Sanctæ Synodo, ut amodo confirmata & rata sint Canonum Apostolorum LXXXV. Capitula.

Epistola α Isidori in capite Canonum. [c. an. Chr. 800. *in Hispania.*]

[f] Ivo, par. 4. cap. 107. Pann. l. 2. cap. 125.

Isidorus [f] *servus β Christi, Lectori suo conservo.* §. 1. Propter eorum autoritatem ceteris Conciliis præponimus Canones, qui dicuntur Apostolorum, licèt à quibusdam apocryphi dicantur, quoniam plures eos recipiunt, & Sancti Patres eorum sententias Synodali autoritate roboraverunt, & inter Canonicas posuerunt Constitutiones. *Item infrà.* §. 2. Primò quidem ordo, ut prædictum est, de celebrando Concilio insertus habetur: & postmodum Canonum Apostolorum, ac primorum Apostolicorum (id est, à Sancto Clemente usque ad Sanctum Silvestrum) Decretorum, atque diversorum Conciliorum Breviarium interpolatur sequens ordinem suum.

¶ CORR. ROM. α *Epistola.*] Hæc Epistola ab Ivone vocatur *Præfatio in opus Canonum*, & est ea, quæ Isidori nomine est præposita Tomis Conciliorum, licèt in vetustiore editione, in qua purior est Isidori Collectio, nonnulla verba desiderentur. Est autem confectum hoc Caput ex duobus locis illius Præfationis. Nam verba illa, *Propter eorum autoritatem, &c.* usque ad verb. *Constitutiones*, non longè absunt ab initio. Reliqua verò sunt in extremo.

β *Isidorus servus.*] In Pannormia est eodem modo atque apud Gratianum. Apud Ivonem, & in manuscriptis Collectionis illius codicibus est, *Isidorus Mercator servus Christi conservo suo, & parenti fidei* [g], *in Domino salutem.* In vulgatis autem Conciliorum editionibus, *Isidorus Peccator, servus, &c.*

[g] al. fideli.

GRATIAN. » ITEM cùm Hadrianus Papa Sextam Synodum recipiat » cum omnibus Canonibus suis, cùm etiam sancta octo uni» versalia Concilia professione Romani Pontificis sint robora» ta; in Sexta [h] autem Synodo, sive in septimo Concilio, » Apostolorum Canones sint recepti & approbati: patet, quòd » non sunt inter apocrypha deputandi: Unde scribit

[h] al. septima Synodo, sive Concilio. al. sexta Synodo, sive in sexto Concilio.

V. HADRIANUS [5] PAPA Tharasio Patriarchæ. [an. Chr. 785. *Constantinopoli.*]

Sexta Synodus autoritate Hadriani corroboratur.

[i] Ivo, p. 4. cap. 122.

SExtam α Synodum [6] [i] Sanctam recipio cum omnibus Canonibus suis.

¶ CORR. ROM. α *Sextam.*] Hoc habetur in secunda actione Septimæ Synodi in Epistola Hadriani ad Tharasium. Sed eo in loco Hadrianus refert verba Synodicæ Epistolæ à Tharasio ad se missæ. Et hic Gratianus non refert propria ejus Epistolæ verba. In versione enim Anastasii Bibliothecarii sic legitur, *Invenimus autem in prædicta Synodica Epistola Sanctitatis vestræ, post plenitudinem fidei & confessionem sacri symboli, & omnium sanctarum sex Synodorum, & de sacris & venerabilibus characteribus miraculum laude ac veneratione dignissimum contineri. Quare & easdem sanctas sex Synodos suscipio cum omnibus regulis, quæ jure, ac divinitùs ab ipsis promulgatæ sunt.* Et hæc quidem postrema verba sunt etiam in illa ipsa Tharasii Epistola: quod ex Concilio Græco, & nova interpretatione clarè apparet.

¶ PITH. [5] *Hadrianus.*] Vide *Concil.* VII. *act.* II. Franc. Tomsis *de* VI. *Synodo p.* 33. arguit falsi Gratianum: sed Grut. verba Epistolæ Tharasii ab Hadriano in sua relata pro Hadriani verbis posuit. Baronius aliter *Annal.* Cent. 2. *c.* 16.
[6] *Sextam Synodum.*] Vide Centuriat. *tom.* 9. *p.* 530. 537.

« GRATIAN. SED dubitatur de ea, an Canones conscripserit: quod ex quarta actione Sextæ β Synodi facilè absolvitur. Ait enim «

¶ CORR. ROM. β *Sextæ.*] In secundo & XII. Vaticanis est, *sextæ*, aliàs *septimæ*; & verè septima est, sed ob Glossam nihil est mutatum.

VI. PETRUS Episcopus Nicomediæ. [an. Chr. 785. *Constantinopoli.*]

Sexta Synodus Canones conscripsit.

[k] Ex actione quarta septimæ Synodi. Ivo, p. 4. cap. 121.

HAbeo librum α [k] continentem Canones sanctæ Sextæ Synodi. Patriarcha dixit: §. 1. Quidam scandalizantur per ignorantiam pro Canonibus istis, dicentes; numquid Sexta Synodus Canones fecit? Sciant ergo, quoniam sancta Synodus Sexta sub Constantino congregata est contra eos, qui dicebant unam operationem, & unam voluntatem esse [7] in Christo: in qua Sancti Patres illos, ut hæreticos anathematizaverunt, & orthodoxam fidem explanaverunt. §. 2. Et soluta Synodus est Constantini XIV. anno. Post quatuor verò, aut quinque annos iidem Sancti Patres congregati sunt sub Justiniano filio Constantini, & prædictos Canones promulgaverunt: de quibus nullus [8] dubitet. Qui enim sub Constantino in Synodo fuerunt, iidem ipsi Episcopi [9] sub Justiniano istis Canonibus subscripserunt. Oportebat enim ut Synodus universalis Canones Ecclesiasticos promulgaret. *Item.* §. 3. Sancta [l] Sexta Synodus post promulgatam ab ea diffinitionem contra Monothelitas, Constantino Imperatore, qui eam congregaverat, non multò pòst defuncto, & Justiniano ejus filio regnante pro eo. §. 4. Eadem Sancta Synodus divinitùs inspirata, iterum Constantinopoli quarto, aut quinto anno congregata est, & Canones numero CII. ad correctionem Ecclesiæ promulgavit.

2. Pars. [l] Ex sexta actione septimæ Synodi.

¶ CORR. ROM. α *Habeo librum.*] Verba sunt Petri Episcopi Nicomediæ, ac Tharasii Patriarchæ Constantinopolitani, actione quarta septimæ Synodi: quod quidem ipsi de centum ac duobus Canonibus dixerunt, qui in Trullo tempore Justiniani Rhinotmeti secundo anno suæ revocationis ad Imperium, editi sunt. Verùm ex his ipsis verbis Tharasii apparet, eos Canones non esse proprios sextæ Synodi; quia fatetur post annos quatuor, aut quinque, quàm ea Synodus fuerat absoluta, Canones illos fuisse editos; quo tempore certissimum est neque eumdem Romanum Pontificem, neque eosdem Episcopos fuisse. Quamquam in hac ratione temporis potiùs credendum est diligentissimis Chronologis, Theophani, (cujus etiam verba quæ ad hunc locum pertinent ex originali Græco, quod in Bibliotheca Vaticana extat, satis fideliter translata leguntur apud Franciscum Turrianum, libro de VI. VII. & VIII. Synodo) & Anastasio, & Georgio Cedreno, quàm Tharasio. Illi enim non quatuor, aut quinque, ut Tharasius, sed viginti septem annos à fine sextæ Synodi tempore Agathonis habitæ, usque ad hanc hujusmodi Decretorum editionem asserunt intercessisse. Episcopos verò, qui hos ediderunt, noluisse ipsos edere tamquam Canones sextæ Synodi, sed voluisse supplere, quod videbatur in quinta, ac sexta Synodo deesse, ipsamet illorum ad Imperatorem allocutio testatur. Itaque nova dicenda est hæc Episcoporum coitio, ideoque Græci illam, ut scribit Balsamon πενθέκτην, id est, quintam-sextam Synodum appellant. Ceterùm non fuisse omnes illos Canones à Romana Ecclesia receptos, duo viri rerum Ecclesiasticarum peritissimi, Anastasius Bibliothecarius, & Humbertus Leonis IX. Legatus apertè testantur. Humbertus quidem his verbis: *Non autem miror, si Agathoni Papæ, & Sanctis Patribus sextæ Synodi vestra imputetis deliramenta, & quæ aut corrupistis, aut finxistis Capitula: cùm & ipsi Domino Jesu, & Apostolis ejus imputetis figmenta. Unde nos scientes sextam Synodum, ad destruendam hæresim Græcorum Monothelitarum, non autem ad tradendum Romanis novas Constitutiones congregatam, Capitula, quæ nobis sub ejus autoritate apponitis, omnino refutamus; quia prima & Apostolica Sedes, nec aliquando ea accepit, nec observat hactenus.* Anastasius verò in præfatione in septimam Synodum ad Joannem VIII. Romanum Pontificem ita scripsit: *Ergo regulas, quas Græci in sexta Synodo perhibent editas, ita in hac septima Synodo principalis Sedes admittit, ut nullatenus ex his illæ recipiantur, quæ prioribus Canonibus, vel Decretis Sanctorum Sedis hujus Pontificum, aut certè bonis moribus inveniuntur adversæ: quamvis omnes hactenus ex toto ma-*

neant apud Latinos incognitæ, quia nec interpretatæ. Sed nec in ceterarum Patriarchalium ſedium, licèt Græcâ utantur linguâ, reperiuntur Archivis: nimirum, quia nulla earum, cùm ederentur, aut promulgans, aut conſentiens, aut ſaltem præſens inventa eſt. Quamquam eoſdem Patres illas Græci promulgaſſe perhibeant, qui in ſexta Synodo ſunt inventi: ſed nullis certè probare poſſunt indiciis.

¶ PITH. [7] *Et unam voluntatem eſſe.*] V. C. *& voluntatem in Chriſto.*

[8] *De quibus nullus.*] V. C. *& nullus de his.*

[9] *Epiſcopi.*] Abeſt à V. Cod.

GRATIAN. „ Ex his ergo colligitur, quòd ſexta Synodus bis congregata eſt; primò ſub Conſtantino, & nullos Canones conſtituit: ſecundò ſub Juſtiniano filio ejus, & præfatos Canones promulgavit. Unde dixerunt

VII. SANCTI PATRES in eadem Synodo [m] ſecundò congregati. [an. Chr. 693. *Conſtantinopoli.*]

[m] Ivo, *ſeptimam* vocat.

Conſtitutiones Synodi Sextæ.

[n] Ivo, *p.* 4. *cap.* 123. In oratione allocutoria Patrum, qui in Trullo convenerant, ad Juſtinianum Imperatorem.
[o] *cap.* 2. *ejus ſynodi. Sup. eâd. c. placuit.* Ivo, *p.* 4. *c.* 106.
[p] Ivo, *p.* 4. *cap.* 134. Pann. *l.* 2. *cap.* 117.
[q] *al.* Germani.

QUoniam α ſanctæ [n], & univerſales Synodi, Quinta ſub Juſtiniano Auguſto, Sexta ſub Conſtantino patre ſuo Auguſto, de myſterio β Fidei pleniſſimè diſputantes, Canones non fecerunt, ſicut ceteræ quatuor univerſales Synodi; propterea nos convenientes in hanc Imperialem urbem ſacros Canones conſcripſimus. *Item.* §. 1. Placuit [o] huic ſanctæ Synodo, ut amodo confirmata, & rata ſint Canonum Apoſtolorum lxxxv. Capitula. *Item.* §. 2. Confirmamus [p] γ & ceteros Sanctorum [10] Canones & Synodos, id eſt, Nicænam, Ancyranam, Neocæſarienſem, Gangrenſem, Antiochenam, Laodicenſem, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, Calchedonenſem, Sardicenſem, & Carthaginenſem δ, & opuſcula Theophili Alexandrini Epiſcopi, & Dionyſii ε Alexandrini Epiſcopi, & Petri Alexandrini Epiſcopi & Martyris [11], Gregorii Thaumaturgi Neocæſarienſis Epiſcopi, Athanaſii Epiſcopi Alexandrini, Baſilii Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopi, Gregorii Nyſſeni Epiſcopi, Gregorii Theologi, Amphilochii Iconienſis Epiſcopi, Timothei Alexandrini Epiſcopi, Gennadii [q] [12] Conſtantinopolitani Epiſcopi, Cyrilli Alexandrini Epiſcopi, Cypriani Carthaginenſis Epiſcopi, & Synodum ζ ſuam.

¶ CORR. ROM. α *Quoniam.*] Emendata ſunt multa in hoc Capite ex Canone ſecundo eorum, qui ſextæ Synodo tribuuntur, in quo indicantur Concilia, & Autores Canonum; quibus Græci utebantur. Sunt autem verba illius Canonis apud Gratianum, & Ivonem in ſummam redacta.

β *De myſterio.*] Græcè eſt, τὸ περὶ τῆς πίστεως πατρικῶς διαλεξαμένας μυστήριον, id eſt, *fidei myſterium paternè declarantes.*

γ *Confirmamus.*] Ivo habet, *confirmamus Sanctorum Patrum Canones, & Synodos, &c.* Græcè eſt, ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων, καὶ μακαρίων πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας, τοῦτ᾽ ἔστιν τῶν ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων, &c. id eſt, *obſignando autem confirmamus & ceteros omnes ſacros Canones, qui à Sanctis, & Beatis Patribus noſtris ſunt editi, id eſt, ab iis, qui Nicææ convenerunt, &c.*

δ *Carthaginenſem.*] Apud Ivonem ſequitur, *Conſtantinopolitanam ſub Nectario, & opuſcula Theodoſii*, al. *Theophili, &c.* Græcè autem eſt, καὶ τῶν αὖθις ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ, καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως προέδρου, καὶ Θεοφίλου τοῦ γενομένου Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπισκόπου, id eſt, *& eorum, qui rurſus in hac à Deo cuſtodita, & imperiali urbe convenerunt ſub Nectario imperialis hujus civitatis Præſide, & Theophilo, qui Alexandriæ fuit Archiepiſcopus.*

ε *Et Dionyſii.*] In Canone Græco vulgato ferè eſt, quemadmodum anteà apud Gratianum, *Dionyſii Alexandrini Epiſcopi & martyris.* Sed apud Balſamonem, & Ivonem legitur, quemadmodum reſtitutum eſt, *Dionyſii Archiepiſcopi Alexandrinorum Megalopolis, & Petri Alexandriæ Archiepiſcopi & Martyris.* Reliquas varietates per ſe accuratus Lector notabit.

ζ *Et Synodum.*] In iſto Canonis loco eſt error; quia illa Synodus Cypriani probatur, in qua ipſe cum multis aliis Africæ Epiſcopis putavit baptizatos ab Hæreticis verum Baptiſma non recepiſſe: cùm tamen B. Auguſtinus aſſerat aliam extitiſſe traditionem Apoſtolorum, & ipſam Cypriani ſententiam plenario totius Orbis Concilio excluſam fuiſſe teſtetur.

¶ PITH. [10] *Sanctorum.*] V. Cod. addit *Patrum.*

[11] *Et Petri Alexandr. Epiſc. & Mart.*] Hæc deſunt in V. Cod.

[12] *Gennadii.*] Idem V. C. *Germand.*

VIII. *Item* EX DIURNO α LIBRO Profeſſio Romani Pontificis. [c. an. 715.]

Autoritate Romani Pontificis ſancta octo Concilia roborantur.

[r] Ivo, *p.* 4. *cap.* 132. Pann. *l.* 2. *cap.* 103.
[s] *al.* omnimodis. *Ivo.*

SAncta [r] octo univerſalia Concilia, id eſt, primum Nicænum, ſecundum Conſtantinopolitanum, tertium Epheſinum, quartum Calchedonenſe, item V. Conſtantinopolitanum, & VI. Item Nicænum VII. * Octavum quoque Conſtantinopolitanum uſque ad unum apicem immutilata ſervari, & pari honore, & veneratione digna habere, & quæ prædicaverunt & ſtatuerunt modis [s] omnibus ſequi, & prædicare; quæque condemnaverunt, ore & corde condemnare profiteor.

¶ CORR. ROM. α *Item ex diurno.*] Integram profeſſionem fidei, quando quis in Romanum Pontificem promovebatur, refert Deusdedit Cardinalis in Collectione Canonum, quæ ſervatur in Bibliotheca Vaticana.

¶ CONTIUS. * *Nicænum ſeptimum.*] De hoc variæ inveniuntur opiniones: nam in magno Ivonis Decreto Eccleſiæ Sancti Victoris *parte* 4. ita ſcriptum legitur *Actio* VI. *tom.* I. *contra falſam ſeptimam Synodum.* Septima Synodus quomodo dicitur, quæ non concordat præcedentibus ſex univerſalibus Synodis? Omne quod ſeptimum ponitur conſequens debet habere cum rebus prænominatis. Si verò in nullo prænumeratis rebus participat, nec eis connumerari poteſt. Hactenus ex Ivone. Aimonius quoque Monachus, *in Hiſtoria Caroli Magni* ait, eam Synodum in Synodo à Carolo poſteà congregata abrogatam *lib.* 4. *c.* 85. Cui adſtipulantur Platina *in Hadriano*, & Regino Monachus *lib.* 2. Contrà autem ipſemet Hadrianus Papa Romanus, cujus tempore illa Synodus congregata fuit, eam approbavit, ut apparet ex eodem libro Ivonis, eadem parte his verbis: *Reſponſiones Hadriani Papæ, contra objectiones quorumdam ad Carolum. Sancta.* & infrà. *Item, ipſam ſeptimam Synodum ſuſcipimus. Nam ſi eam minimè recepiſſemus, ad ſuum priſtinum vomitum erroris fuiſſent reverſi Græci, qui pro tot millibus animarum Chriſtianorum habemus reddere rationem.* Sed locos illos quibus damnatur ſeptima Synodus, non ad illam ſeptimam quæ extat referendos eſſe plerique putant, ſed ad aliam Synodum Epheſinam tertiam ab Hæreticis paulò ante veram ſeptimam hanc congregatam, & falſò ab Hæreticis ſeptimam cognominatam. Quod & in anathematiſmis, qui in principio Nicænæ ſecundæ Synodi habentur manifeſtè exprimitur.

„ GRATIAN. QUO autem tempore Sexta Synodus, & Prima, Secunda, Tertia, Quarta, & Quinta congregatæ ſint, ſcripſit dicens.

IX. BEDA *in libro de temporibus, cap.* 65. [c. an. 726. *in Anglia.*]

De temporibus Conciliorum.

[t] Ivo, *p.* 4. *cap.* 123. Pan. *l.* 2. *cap.* 113.
[u] Pann *l.* 2. *cap.* 111.

SExta [t] Synodus univerſalis Conſtantinopoli celebrata eſt, & Græco ſermone conſcripta temporibus Papæ Agathonis, exequente, ac reſidente piiſſimo Principe Conſtantino intra palatium ſuum, ſimúlque Legatis Apoſtolicæ ſedis, & Epiſcopis CL. reſidentibus. §. 1. Prima enim univerſalis Synodus in Nicæa congregata eſt contra Arium CCCXVIII. Patrum, temporibus Julii α Papæ, ſub Conſtantino Principe. §. 2. Secunda in Conſtantinopoli CL. Patrum contra Macedonium, & Eudoxium temporibus Damaſi Papæ, & Gratiani Principis; quando Nectarius eidem urbi eſt ordinatus Epiſcopus. §. 3. Tertia in Epheſo CC. Patrum contra Neſtorium Auguſtæ urbis Epiſcopum ſub Theodoſio Magno Principe, & Papa Celeſtino.

§. 4. Quarta in Calchedone DCXXX. Patrum ſub Leone Papa, temporibus Martiani Principis contra Eutychem nefandiſſimorum Præſulem monachorum. §. 5. Quinta [u] item Conſtantinopoli temporibus Vigilii Papæ ſub Juſtiniano Principe contra Theodorum & omnes Hæreticos.

¶ CORR. ROM. α *Julii.*] Certum eſt Synodum Nicænam primam celebratam eſſe tempore Silveſtri. Sed in illa temporum obſcuritate mirandum non eſt Bedam & alios erraſſe.

X. ISIDORUS. c. an. 700. *in Hiſpania.*

[x] Anſel. in *prolegom.* In principio Collectionis Conciliorum.
[y] Sanctus Alexander, *orig.*
[z] Deeſt *in orig.*
[a] Magni Principis. *orig.*

PRima α autem [x] Synodus in Nicæa CCCXVIII. Patrum contra Arium Alexandrinum Presbyterum, qui tres gradus in Trinitate aſſerebat, Patrem ſcilicet majorem, Filium minorem, Spiritum Sanctum creaturam, temporibus Conſtantini Principis, & Silveſtri Papæ Romani, Macarii Hieroſolymitani, Alexandri β Alexandrini; qui condemnata eadem hæreſi ſtatuerunt Canones viginti: quorum autor maximè præfatus [y] Alexander Epiſcopus fuit. §. 1. Secunda in Conſtantinopoli contra Macedonium, Conſtantinopolitanum Epiſcopum, qui negabat Spiritum Sanctum Deum eſſe, temporibus Gratiani, & Theodoſii Principum, Damaſi Papæ Romani, Cyrilli Hieroſolymitani, Nectarii γ [z] Conſtantinopolitani; qui condemnata præfata hæreſi ſtatuerunt Canones tres: quorum maximè autor Nectarius Conſtantinopolitanus fuit. §. 2. Tertia in Epheſo ducentorum Patrum contra Neſtorium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, qui dicebat Beatam Virginem Mariam non Dei, ſed hominis tantummodo genitricem, ut aliam perſonam carnis, aliam faceret Deitatis, temporibus Theodoſii Principis [a] Junioris, Celeſtini Papæ Romani, Juvenalis Conſtantinopolitani Epiſcopi, Cyrilli Epiſcopi Alexandrini; qui duodecim Capitula contra Neſtorii blaſphemiarum totidem Capitula, autore eodem Sancto Cyrillo, anathematizando conſcripſerunt. §. 3. Quarta in Calchedone ſexcentorum triginta Patrum, contra Eutychem Conſtantinopolitanum Abbatem, qui aſſerebat Chriſtum poſt

humanam aſſumptionem, non ex duabus naturis exiſtere, ſed ſolam in eo Divinam naturam permanere, temporibus Martiani Principis, Leonis Papæ Romani, Juvenalis Hieroſolymitani, Anatolii Conſtantinopolitani, qui condemnata præſcripta hæreſi ſtatuerunt Canones viginti ſeptem: quorum autor maximè idem Sanctus Anatolius Conſtantinopolitanus Epiſcopus fuit. §. 4. Quinta in Conſtantinopoli contra Theodorum Mopſueſtenum, & omnes hæreticos; qui Theodorus dicebat aliud [b] eſſe Dei Verbum, & aliud Chriſtum, & ſacram Virginem Mariam negabat Dei Genitricem fuiſſe, temporibus Juſtiniani Principis, Vigilii Papæ Romani, Domnini [c] Antiocheni, Eutychii Conſtantinopolitani; qui quatuordecim Capitula anathematizando ſcripſerunt contra Theodori, & ſociorum ejus blaſphemias.

[b] *al.* Alium Deum eſſe Verbum, & alium Chriſtum.
[c] *al.* Domni.

§. 5. Sexta in Conſtantinopoli CL. Patrum contra Macarium Antiochenum Epiſcopum, & ſocios ejus, qui unam voluntatem, & operationem in Chriſto falſa ſuſpicione aſſerebant, temporibus Conſtantini Principis, Agathonis Papæ Romani, Georgii Conſtantinopolitani: qui condemnata hæreſi præfata, anathematizando ſcripſerunt novem δ Capitula inferiùs annexa.

¶ CORR. ROM. α *Prima.*] Caput hoc invenitur & in recentioribus editionibus Conciliorum, & in vetuſtiore Colonienſi, An. MDXXX. & in manuſcripta Collectione, quam dictum eſt aſſervari in Bibliotheca Vaticana: ſed non in Collectione, quæ eſt in Bibliotheca monaſterii Dominicanorum. Ponitur autem ante præfationem, quæ nomen Iſidori; Mercatoris quidem in manuſcriptis; Peccatoris autem in impreſſis præfert. Et ſanè in illa præfatione tantùm quatuor generalium Synodorum mentio fit, ſexta verò poſt Iſidori Hiſpalenſis ætatem eſt habita.

β *Alexandri.*] Apud Anſelmum eſt ut apud Gratianum. In originali, *Alexandri Conſtantinopolitani.* Sed integra videtur lectio, ſi utraque conjungatur. Nam & Epiſcopus Conſtantinopolis, & Epiſcopus Alexandriæ, tempore illius Synodi, Alexandri nomine vocabantur.

γ *Nectarii.*] Anteà legebatur quemadmodum etiam apud Anſelmum, *Nectarii Alexandrini.* Emendatum eſt ex originali. Sed fortaſſe & hoc loco integra lectio hæc eſt, *Nectarii Conſtantinopolitani, & Timothei Alexandrini.*

δ *Novem.*] In loco citato ex Collectione Iſidori legitur, *ſcripſerunt octo Capitula*, & verba illa, *inferiùs annexa*, ibi non habentur. In Conciliis deinde Coloniæ impreſſis poſt actionem ſextæ Synodi ex vetuſto codice Monaſterii S. Bavonis, referuntur novem Capitula, & ante primum Capitulum ſunt hæc verba, *ſcripſerunt novem Capitula inferiùs annexa*, quæ apud Anſelmum quoque habentur.

XI. [d] [c. an. 750.]

[d] Deuſdedit Cardinalis, Anſelmus in Proleg. ante eamdem Collectionem.

PRima α adnotatio [13] Ancyranæ Synodi, quæ ante Nicænam fertur fuiſſe, ſed propter autoritatem majorem poſtponitur; in qua Patres XVIII. ſtatuerunt Canones XXIV. [e] quorum autor maximè Vitalis Antiochenus Epiſcopus extitit. §. 1. Secunda Neocæſarienſis, quæ poſt Ancyranam, & ante Nicænam β legitur fuiſſe, in qua Patres ſexdecim ſtatuerunt Canones XIV. [f] quorum autor maximè Vitalis Epiſcopus Salaminius [g] extitit. §. 2. Tertia Gangrenſis, quæ poſt Nicænam legitur fuiſſe, in qua Patres XVI. ſtatuerunt Canones XX. propter quaſdam neceſſitates Eccleſiaſticas; maximè contra Euſtathium: qui dicebat, quòd nullus in conjugali ordine poſitus, nec ullus fidelis, qui non omnibus renuntiaret, quæ poſſideret, ſpem apud Dominum haberet; & multa alia venenoſa, quæ enumerare longum eſt. §. 3. Quarta [14] Sardicenſis *, in qua Patres ſexaginta γ ſtatuerunt Canones XXI. quorum autor maximè Oſius Cordubenſis Epiſcopus, & Vincentius Capuanus Epiſcopus, & Januarius δ Beneventanus, & Calepodius Neapolitanus [15] ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Legati extiterunt. §. 4. Quinta Antiochena, in qua Patres XXIX. [h] ſtatuerunt Canones XXV. quorum maximè autor Euſebius Palæſtinenſis Epiſcopus extitit.

[e] *In Græco vulgato, & apud Balſamonem ſunt* XXV.
[f] *Ibidem ſunt* XV.
[g] *al.* Zelamitanus.
[h] *al.* XXX.

§. 5. Sexta Laodicenſis, in qua Patres XXXII. ſtatuerunt Canones LIX. quorum autor maximè Theodoſius Epiſcopus extitit. §. 6. Septima ε Carthaginenſis, in qua Patres CCXVII. [i] ſtatuerunt Canones XXXIII. quorum autor maximè Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus extitit. Etiam Sanctus Auguſtinus Hipponenſis Epiſcopus in eadem Synodo legitur fuiſſe, temporibus Honorii Auguſti.

[i] *al.* CCXVIII.

§. 7. Octava Africana * ſub Theodoſio Minore Auguſto: in qua Patres CCXVII. recitaverunt, & firmaverunt Canones CV. qui per diverſa Concilia Africanæ provinciæ temporibus Aurelii Carthaginenſis Epiſcopi leguntur eſſe conſcripti. §. 8. Nona Arelatenſis, in qua Patres CC. [k] [16] ſtatuerunt Canones quatuor: quorum autores maximè Silveſter urbis Romæ Epiſcopus, & S. Marinus Arelatenſis Epiſcopus extiterunt, temporibus Conſtantini Auguſti, ſicut quidam aſſerunt. §. 9. Decima item Arelatenſis, in qua Patres XIX. ſtatuerunt Canones: quorum autor maximè S. Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus extitit.

[k] *Abeſt numerus à Collectione etiam Vaticana.*

§. 10. Undecima item Arelatenſis, in qua Patres XVI. ſtatuerunt Canones. §. 11. Duodecima item Arelatenſis in Vico Hortenſi [l] [17] in qua Patres XI. ſtatuerunt Canones: quorum maximè autor Sanctus Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus extitit. §. 12. Tertiadecima item Arelatenſis, in qua Patres XIX. ſtatuerunt Canones: quorum autor maximè Sarpidius [m] [18] Arelatenſis Epiſcopus extitit.

[l] *al.* Hortenſico.
[m] *al.* Sapardus. *al.* Sæpidius.

§. 13. Quartadecima Arauſicenſis, in qua Patres XVI. [n] ſtatuerunt Canones: quorum autor maximè Hilarius Epiſcopus extitit. §. 14. Quintadecima Epaunenſis ζ [19], in qua Patres XXVI. ſtatuerunt Canones XXXIX. [20] quorum autor maximè Cæſarius Epiſcopus extitit.

[n] *al.* XXVI.

§. 15. Sextadecima Agathenſis [21], in qua Patres XXIX. [o] ſtatuerunt Canones: quorum autor maximè Cæſarius Epiſcopus extitit. §. 16. Septimadecima η Aurelianenſis, in qua Patres LXXII. ſtatuerunt Canones: quorum autor maximè Aurelius Arelatenſis Epiſcopus extitit, temporibus Clodovei Regis [p]. §. 17. Octavadecima item Aurelianenſis, in qua Patres XXXI. ſtatuerunt Canones: quorum autor maximè Melanius [22] Rhedonenſis Epiſcopus extitit.

[o] *al.* XXXIV.
[p] Hactenus in Collectione Iſidori impreſſa.

§. 18. Nonadecima item Aurelianenſis, in qua Patres XXX. ſtatuerunt Canones: quorum autor maximè S. Albinus Andegavenſis Epiſcopus extitit. §. 19. Vigeſima Arvernenſis, in qua Patres XV. ſtatuerunt Canones: quorum autor maximè Honoratus Breutenſis [q] [23] Epiſcopus extitit.

§. 20. Vigeſimaprima Maticenſis [r], in qua Patres XXI. ſtatuerunt Canones: quorum autor maximè Priſcus Lugdunenſis Epiſcopus extitit [ſ]. §. 21. Vigeſimaſecunda item Maticenſis, in qua Patres LXXXVI. ſtatuerunt Canones: quorum autor maximè idem Priſcus Lugdunenſis Epiſcopus extitit. §. 22. Vigeſimatertia Lugdunenſis, in qua Patres XVIII. ſtatuerunt Canones: quorum autor maximè Philippus Viennenſis Epiſcopus extitit. §. 23. Vigeſimaquarta item Lugdunenſis, in qua Patres XX. conſtituerunt Canones: quorum autor maximè idem Priſcus Lugdunenſis Epiſcopus extitit.

[q] *al.* Brinatenſis. *al.* Bituricenſis.
[r] *al.* Matiſcenſis.
[ſ] Hactenus in Collectione Iſidori Vaticana.

¶ CORR. ROM. α *Prima.*] Major pars hujus Capitis, id eſt, uſque ad finem verſiculi, *Nonadecima*, habetur in Collectione Iſidori impreſſa, ante præfationem ipſius Iſidori: In Vaticana autem uſque ad finem verſic. *Vigeſimaprima.* Deuſdedit, & Anſelmus integrum ante ſuas Collectiones habent. Neque verò ſummula hæc ejuſdem Iſidori eſſe poteſt: nam neque præfationi ipſius, neque Collectioni reſpondet; in qua, ut ceteræ mittantur varietates, multa referuntur Concilia Hiſpaniæ, quorum hîc nulla mentio.

β *Ante Nicænam.*] Sic eſt emendatum ex Anſelmo, & Deuſdedit, & Vaticana Collectione. Nam antè legebatur, *Antiochenam.* In Collectione autem Iſidori impreſſa legitur quidem, *Nicænam*, ſed deeſt vox, *ante.* Sic autem legendum eſſe, quemadmodum eſt emendatum, oſtendunt verba, quæ ipſum Neocæſarienſe Concilium antecedunt, οἵτινες δεύτεροι μὲν εἰσι τῶν ἐν Ἀγκύρᾳ, τῶν δὲ ἐν Νικαίᾳ προγενέστεροι, id eſt, *qui Canones poſteriores quidem Ancyranis, anteriores autem Nicænis ſunt*, quo loco in Collectione Iſidori impreſſa mendoſè eſt, *Et hi quidem Canones ſecundi ſunt eorum, qui in Ancyra, & Cæſarea expoſiti ſunt*, redundat enim illud, *& Cæſarea*, quare in recentioribus editionibus Conciliorum omiſſum eſt. Similis error eſt in codice Canonum Moguntino.

γ *Sexaginta.*] In codice Canonum LX. Epiſcopi reperiuntur ſubſcripſiſſe: ſed poſteà additur, *& ceteri, & ſubſcripſerunt omnes Epiſcopi diverſarum provinciarum, vel civitatum, num.* CXXI. Socrates *lib.* 2. *c.* 16. in eo Concilio ex Occidentis partibus Epiſcopos circiter CCC. conveniſſe dicit, ex Orientis verò LXXVI. qui etiam ſeceſſionem fecerunt. Idem Nicephorus *lib.* 9. *c.* 12. & Tripertita. Theodoritus autem *lib.* 2. *c.* 7. docet ex antiquis narrationibus, Epiſcopos CCL. conveniſſe. Omnino & in his, & Patrum, & Canonum numeris multa ſunt emendata. Sed in multis etiam ſatis viſum eſt indicare varietates: nonnulla autem Lectoris diligentiæ ſunt reſervata.

δ *Et Januarius.*] Anſelmus habet ut Gratianus. In Collectione indicata eſt, *& Vincentius Capuanus Epiſcopus, & S. R. E. Legatus extiterunt.* In Concilio ipſo c. 18. nominatur Januarius Epiſcopus. In ſubſcriptione verò in codice Canonum, non nominatur, ſed tantùm Vincentius Capuanus S. R. E. Legatus, & Calipodius Depolitanus Legatus S. R. E.

ε *Septima.*] Hîc numeratur tantummodo unica Synodus Carthaginenſis, quæ habetur in codice Canonum; de qua inferiùs 20. *diſt. c. de libellis*, dicetur.

ζ *Epaunenſis.*] Ita emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis, & Collectione Iſidori Vaticana. Nam anteà legebatur, *Empanenſis.* Verumtamen in Concilio Epaunenſi impreſſo nullus Cæſarius nominatur: ſed Aviti primùm eſt mentio.

η *Septimadecima.*] Hîc numerantur tria Concilia Aurelianenſia, quorum hæc in Conciliis impreſſis indicia inveniuntur. In quinto Aurelianenſi, ſubſcribit primo loco Aurelius Arelatenſis. In primo inter alios legitur nomen Melanii Rhedonenſis. In tertio ſubſcribit quarto loco Albinus Epiſcopus Andegavenſis.

¶ CONTIUS. * *Quarta Sardicenſis.*] Hæc quarta Sardicenſis primitùs Latinè fuit edita, ſed pòſt à Græcis in Græcum converſa; ut apparet ex codice Hilariano Canonum. Et ut teſtatur Dionyſius Exiguus in ſua præfatione, ad Regulas à ſe translatas è Græco in Latinum ſermonem.

* *Octava Africana.*] Hæc octava Africana in linguam quoque Græcam conversa fuit, & extat Græcè in libro Canonum Hilariano; quamvis ea Synodus primitùs fuerit Latinè edita: ut ait Dionysius Exiguus in præfatione Canonum à se è Græco translatorum.

¶ PITH. 13 *Prima adnotatio.*] Huic præfigitur titulus iste in edit. Contii: *Item annotatio Synodorum, quarum Gesta in hoc codice continentur.* Qui paulò aliter habetur in MSS. *Annotatio ejusdem libelli de Synodis aliis quæ ante & post sex Synodos leguntur esse conscriptæ.*

14 *Quarta.*] Sozom. *lib.* 3. *cap.* 12.

15 *Neapolitanus.*] Athanasius *Apol.* 2. Aresidamum & Philoxenum Legatos à Julio PP. missos scribit.

16 *CC.*] DC. vet. cod.

17 *Hortensi.*] V. C. *Horainsico.* al. *Hortensico.*

18 *Sarpidius.*] al. *Separdus.*

19 *Epaunensis.*] al. *Epaonensis.*

20 *XXXIX.*] V. C. *XL.*

21 *Agathensis.*] Agatensis. *MS.*

22 *Melanius.*] V. C. *Melanus.*

23 *Breutensis.*] V. C. *Brevidensis*, *Bituricensis*, tom. 2. Concil. p. 634.

GRATIAN. " SED quòd Nicæna Synodus XX. Canones suprà statuisse " dicitur, contrarium videtur ei, quod in Epistola Athanasii " invenitur. Scribit enim ita dicens

XII. ATHANASIUS Alexandrinus Episcopus Marco Papæ. [t] [an. 336. *ex Ægypto Romam.*]

Epistola Athanasii postulantis Capitula Nicæni Concilii.

SEptuaginta α Nicæni [u] Concilii Capitula, quæ de præfata Synodo, jubente [24] domino meo Alexandro, decreto omnium Episcoporum attuli, quæ [25] sunt igne combusta, optamus, ut à vestræ sanctæ Sedis autoritate percipere per præsentes Legatos mereamur. *Item.* §. 1. Præsentibus [x] nobis octoginta Capitula in memorata Synodo tractata sunt; quadraginta à Græcis, Græcâ edita linguâ, & quadraginta à Latinis, similiter Latinâ edita linguâ. Sed visum est CCCXVIII. Episcopis [y] Spiritu Sancto repletis, & maximè jam dicto Alexandro, & Apostolicæ Sedis Apocrysariis, ut decem Capitula adunarentur aliis, atque congruis locis insererentur, & ad formam LXX. discipulorum, vel totius Orbis [26] terræ linguarum, septuaginta tanti & tam excellentis Concilii fierent Capitula, quæ omnem Christianorum informarent Orbem.

t In epistola Athanasii, & universorum Ægypti Episcoporum ad Marcum Papam: sed copiosiùs quàm hic.
u Ivo, p. 4. cap. 108. Pann. l. 2. cap. 106. Ansel. l. 1. cap. 59. Polyc. l. 3. tit. 20.
x Ibidem paulò superiùs.
y Patribus. orig.

¶ CORR. ROM. α *Septuaginta.*] Ex his Athanasii verbis constat, non omnes Nicænæ Synodi Canones aut Græcè, aut Latinè nunc haberi. Et Julius Papa ad Orientales, & Innocentius Victricio, & alii multos ex illa Canones citant, qui non sunt in his viginti, qui in manibus omnium versantur. De qua re scribit Isidorus in præfatione Conciliorum tomis inserta. Et ex Epistola quâdam Gregorii X. ad Regem Armeniorum, cùm Concilium Lugdunense indixisset (quam manuscriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicænum Concilium in lingua Armeniorum eo tempore extitisse. Sic enim scribit: *Quia verò multipliciter expedit, ut in ejusdem celebratione Concilii, antiquorum Conciliorum copiam habeamus, celsitudinem Regiam rogamus, & hortamur attentè; quatenus integrum Nicænum Concilium, & alia Concilia, quæ habere diceris in Armenica litera, cum aliquibus peritis interpretibus, nobis cum ea, qua poteris, celeritate transmittas.* Tuneti quoque, & Alexandriæ inventi sunt octoginta Canones Arabicè scripti sub nomine hujus Concilii, qui Romæ in Arabica, & Armeniâ linguâ scripti penes eumdem Cardinalem Sirletum sunt, & nuper etiam in Latinam linguam conversi sunt, & impressi.

¶ PITH. 24 *Jubente.*] V. C. *Vivente.*

25 *Quæ.*] Subdit V. Cod. *Etiam coram omnibus recitavi atque transcripsi.*

26 *Vel totius Orbis.*] Arnob. *in Psalm.*

GRATIAN. " QUOMODO ergo viginti tantùm Capitula in Nicæna " Synodo statuta dicuntur, cum septuaginta Capitula (ut " Athanasius scribit) in ea statuta monstrentur? His ita re" spondetur: Capitulorum Nicænæ Synodi quædam in desue" tudinem abierunt: viginti tantùm in Romana Ecclesia ha" bentur. Unde scribit dicens

XIII. STEPHANUS Papa Luythobio [27] Episcopo Moguntino. [circ. an. 769. *Româ in Germaniam.*]

Nicæni Concilii viginti tantùm Capitula habentur.

VIginti [z] tantùm Capitula Nicænæ Synodi in sancta Romana Ecclesia habentur, sed quo neglectu alia defecerint, ambiguum est. Plurimi arbitrantur ea Antiocheno Concilio esse inserta.

z Ivo, p. 4. cap. 232. Pann. l. 2. cap. 107.

¶ CORR. ROM.] Apud Ivonem parte quarta, cap. 232. habetur magis integrum hoc caput. *Capitula Nicæni Concilii testimonio Athanasii septuaginta in figuram septuaginta Discipulorum scripta non dubitamus, è quibus viginti tantùm in Ecclesia sancta Romana, & quæ sequuntur.*

¶ PITH. 27 *Luythobio.*] Fortè *Luythberto.* Centuriat. *tom.* 8. *pag.* 576.

SARDICENSE quoque Concilium autoritate Nicolai Papæ recipitur. Unde " GRATIAN.

XIV. NICOLAUS I. scribit Clero [a] Constantinopolitano. [an. 861. *Româ Constantinopolim.*]

Autoritate Apostolica Sardicense Concilium recipitur.

QUod dicitis [b] neque Sardicense Concilium, neque Decreta [c] alia vos habere sanctorum Pontificum, non facilè nobis facultas credendi tribuitur, maximè cùm Sardicense Concilium, quod penes vos in vestris regionibus actum est, & omnis Ecclesia recipit, qua ratione convenerit [d], ut hoc sancta Constantinopolitana Ecclesia abjiceret; &, ut dignum est, non retineret?

a al. Electo.
b Habetur in Epistola 6. quæ prima ad Photium est. Ivo, p. 4. cap. 135. Pann. l. 2. c. 117. vers. quod dicitis.
c al. Decretalia vos.
d al. convenerat.

PAPÆ EST CONCILIA GENERALIA CONGREGARE.

DISTINCTIO XVII.

GENERALIA Concilia quorum tempore celebrata sint, vel quorum autoritas ceteris præemineat, Sanctorum autoritatibus suprà monstratum est. Autoritas verò congregandorum Conciliorum penes Apostolicam Sedem est. Unde

" GRATIAN. " 1. Pars.

I. MARCELLUS Papa I. scribit Maxentio. α [an. Chr. 309. *Româ.*]

Absque Romani Pontificis autoritate Synodus congregari non debet.

SYnodum [a] Episcoporum absque hujus sanctæ Sedis autoritate (quamquam quosdam Episcopos possitis congregare) non potestis regulariter facere. Neque ullum Episcopum β, qui hanc appellaverit Apostolicam Sedem, damnare; antequam hinc sententia definitiva procedat. Nam si seculares in publicis judiciis libellis utuntur appellatoriis, quantò magis sacerdotibus hæc eadem agere licet, qui super illos sunt? De quibus dictum est, [b] *Ego dixi, Dii estis.*

a Ansel. l. 2. cap. 60. Ivo, p. 4. cap. 140. Polyc. l. 1. cap. al. tit. 13.
b Psal. 81.

¶ CORR. ROM. α *Maxentio.*] Anteà legebatur, *Maxentio Episcopo*, In tomis autem Conciliorum in Epistolæ inscriptione est, *ad Maxentium Tyrannum*, sed in principio Epistolæ ipsius est, *Marcellus Maxentio*, quæ lectio visa est retinenda.

β *Neque ullum Episcopum.*] Hinc usque ad finem non habentur in aliquot manuscriptis Gratiani exemplaribus.

II. *Item* JULIUS Papa I. in Scripto contra Orientales pro Athanasio *cap.* 29. [an. 337. *Româ in Orientem.*]

Non est ratum Concilium, quod autoritate Romanæ Ecclesiæ fultum non fuerit.

REgula [c] vestra nullas habet vires, nec habere poterit: quoniam nec ab orthodoxis Episcopis hoc Concilium actum est, nec Romanæ Ecclesiæ Legatus [d] interfuit; Canonibus præcipientibus sine ejus autoritate Concilia fieri non debere. Nec ullum ratum est, aut erit umquam Concilium, quod non fultum fuerit ejus autoritate.

c Ansel. l. 2. cap. 47. Polyc. l. 1. cap. 13.
d al. legatio.

III. *Item* DAMASUS Papa I. ad Stephanum, *Epist.* 3. [an. 400. *Româ in Africam.*]

Nullus usurpet concessa Romanæ Ecclesiæ.

HUic soli [e] Sedi [f] concessa nullus usurpare sine ejus consultu præsumat, qui non vult honore Ecclesiastico indignus, ut contemptor, judicari.

e Sanctæ.
f Ansel. l. 1. cap. 55. Polyc. l. 1. cap. 17.

IV. *Item* GREGORIUS [g] α [imò Pelag. I. c. an. 557. *Româ Ravennam.*]

Absque Apostolicæ Sedis autoritate Synodum particularem contra universalem aliquibus congregare non licet.

NEc licuit [h] alicui aliquando, nec licebit particularem Synodum β congregare: sed quoties aliqua de universali Synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendam de eo, quod non intelligunt, rationem: aut sponte ii, qui salutem animæ suæ desiderant, ad Apostolicam Sedem [i] pro recipienda [k] ratione conveniant: aut si fortè (sicut de talibus [l] scriptum est [m], *Peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit*) ita obstinati, & contumaces extiterint, ut doceri non velint: eos ab eisdem Apostolicis Sedibus aut attrahi ad salutem quoquomodo necesse est, aut (ne aliorum perditio esse possint) secundùm Canones per seculares comprimi [n] potestates.

g al. PELAGIUS Papa Valeriano Patritio.
h Ivo, p. 4. c. 239. Ansel. l. 12. cap. 43. Polyc. l. 1. cap. 14.
i Apostolicas sedes. *Ivo.*
k al. percipienda.
l al. quibusdam.
m Proverb. 18. 3.
n al. opprimi.

¶ CORR. ROM. α *Gregorius.*] Hoc proculdubio est Pelagii, sicut ab Anselmo & Ivone citatur. Sunt autem apud Gratianum multa Capita ex Pelagio hujus argumenti, ad Apostolicas Sedes recurrendum esse, cùm interiores Episcopi, aut quivis alii cognoscere desiderarent quid in aliqua universali Synodo esset constitutum, & valde illos condemnandos, qui Apostolicis Sedibus non communicant,

ut XXIII. *q.* 5. *c. non vos & c. de Liguribus.* Ex hoc autem *capite nec licuit*, & *capite iſtud*, XI. *q.* 1. habetur integra Epiſtola Pelagii, quemadmodum ab Anſelmo refertur. Verùm in Polycarpo citatur ex Gregorio, & in margine eſt additum, *ad Epiſcopos Mauritaniæ.* Atque in ſummariis Capitum dictatûs ipſius Papæ, qui habetur *lib.* 2. *Regeſti Gregorii VII.* inter cetera hoc eſt, *quòd nulla Synodus abſque præcepto ſummi Pontificis debet generalis vocari.*

ß *Synodum.*] Apud Anſelmum, Ivonem, & in Polycarpo adduntur hæc, *ad judicandum univerſalem Synodum.* Hoc enim eſt, quod prohibetur hic à Pelagio. Multi enim eo tempore aut ignorantiâ, aut animi perverſitate adducti nolebant quintum Concilium recipere, (qua de re B. Gregorius, *lib.* 7. *Epiſt.* 53. & *alibi ſæpè*) & particularem Synodum univerſali, ac Sedium Apoſtolicarum autoritati præferebant. Itaque hoc capite non prohibet Pelagius, ſive Gregorius, ne Epiſcopi poſſint diœceſanas, & Metropolitæ provinciales Synodos convocare, ſed ne ipſas ad judicandum univerſalem Synodum congregent, atque ita eſt in Rubrica emendatum.

V. *Item* PELAGIUS Papa II. Epiſcopis, qui convenerant ad illicitam vocationem Joannis Conſtantinopolitani, *Epiſt.* 1. *cap.* 1. [an. 587. *Româ Conſtantinopolim.*]

Non eſt Concilium, ſed Conventiculum, quod ſine Sedis Apoſtolicæ autoritate celebratur.

[o] Anſel. *l.* 2. *cap.* 36. Polyc. *l.* 1. *cap.* 14.

MUltis [o] denuo Apoſtolicis, & Canonicis, atque Eccleſiaſticis inſtruimur regulis, non debere abſque ſententia Romani Pontificis Concilia celebrari. §. 1. Quapropter, ut jam dictum eſt, rectè non Concilium, ſed veſtrum Conventiculum, vel Conciliabulum caſſatur, & quidquid in eo actum eſt, irritum habetur, & vacuum. Vos quoque deinceps videte, ut nullius hortatu talia præſumatis, ſi Apoſtolicæ Sedis communione carere non vultis. & *infrà* [p]. §. 2. Si verò in qualibet provincia ortæ fuerint quæſtiones, & inter ipſius provinciæ Epiſcopos diſcrepare cœperit ratio, atque inter ipſos diſſidentes non conveniat; ad majorem tunc Sedem referantur. Et ſi illic facilè, & juſtè non diſcernuntur; ubi fuerit Synodus regulariter congregata, canonicè, & juſtè judicentur. Majores verò & difficiliores [q] quæſtiones (ut Sancta Synodus ſtatuit, & beata conſuetudo exigit) ad Sedem Apoſtolicam ſemper referantur.

[p] *Cap.* 3.
[q] *al.* difficiles.

VI. *Item* SYMMACHUS Papa. [r] [an. 501. *Romæ.*]

[r] In lib. Ennod. pro defenſione 4. & 5. Synod. ſub Sym. Papa.

Provincialia Concilia ſine Romani Pontificis præſentia pondere carent.

[s] Ivo, *p.* 4. *cap.* 242. Anſel. *l.* 2. *cap.* 56. Pol. *l.* 1. *tit.* 7.

COncilia [s] [1] Sacerdotum Eccleſiaſticis legibus quotannis decreta per provincias, quia præſentiam Papæ non habent, valitudinem perdiderunt α. Legiſtis [t] inſaniſſimi, aliquando in illis præter Apoſtolici apicis Sanctionem aliquid conſtitutum; & non de majoribus negotiis ad conſultationem [u], ſi quid occurrerit, præfatæ Sedis arbitrio fuiſſe ſervatum?

[t] *al.* Legite.
[u] Collationem. *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Perdiderunt.*] Hîc in Libello Ennodii in recentioribus editionibus eſt nota interrogationis. Sunt enim verba inimicorum Symmachi, hoc tamquam abſurdum quidpiam objicientium. Quibus Ennodius in ſequentibus verbis reſpondet, *Legite*, &c.

¶ PITH. [1] *Concilia.*] Theodor. Lect. *lib.* 2. Caſſiodor. 8. *Variar.*

GRATIAN. 2. *Pars.* Verba omnia ſumpta ſunt ex quarta Synodo Romana ſub Symmacho.

HINC etiam cùm autoritas Theodorici Regis [2] ex diverſis provinciis ad urbem Romam Sacerdotes convenire præcepiſſet, ut ſanctum Concilium judicaret [3] de iis, quæ venerabili Papæ Symmacho Præſuli Apoſtolicæ Sedis ab adverſariis ipſius dicebantur impingi [4]; Liguriæ, & Æmiliæ, ſeu Venetiarum Epiſcopi ſuggeſſerunt ipſum, qui dicebatur impetitus, debere Synodum convocare, ſcientes, quia ejus Sedi [5], primum Petri Apoſtoli meritum, deinde ſecuta juſſione [x] Domini [6], Conciliorum venerandorum autoritas ſingularem in Eccleſiis tradidit poteſtatem, nec antedictæ [7] Sedis Antiſtitem minorum ſubjacuiſſe judicio. & *infrà.* §. 1. Ad hæc ſereniſſimus Rex, Deo adſpirante, reſpondit Synodalis [8] eſſe arbitrii in tanto negotio ſequenda præſcribere [9]; nec aliquid ad ſe præter reverentiam de Eccleſiaſticis negotiis pertinere, committens etiam poteſtati Pontificum, ut ſive propoſitum vellent audire negotium, ſive nollent, quod magis putarent utile deliberarent, dummodo venerandi proviſione Concilii pax in civitate Romana daretur [y]: Epiſcopi verò in Synodo reſidentes congregata autoritate ejuſdem Symmachi [10] dixerunt: Symmachus Papa Sedis Apoſtolicæ præſul ab hujuſmodi oppoſitionibus [z] impetitus, quantum ad homines reſpicit, ſit immunis, & liber, cujus [11] cauſam totam Dei judicio reſervamus. & *infrà.* §. 2. De Clericis verò memorati Papæ, qui ab Epiſcopo ſuo ante tempus contra regulas diſceſſerunt, & ſchiſma fecerunt, hoc fieri decernimus, ut [a] illi ſatisfacientes Epiſcopo ſui [12] miſericordiam conſequantur, & officiis Eccleſiaſticis ſe gaudeant reſtitui [13]. *Ibidem infrà.* §. 3. Laurentius Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopus huic Statuto noſtro, in quo totam cauſam Dei judicio commiſimus, ſubſcripſit. Petrus Eccleſiæ Ravennatis Epiſcopus ſub eiſdem verbis ſubſcripſit, & poſt eum ſeptuaginta quinque Epiſcopi. Illud [14] de Clericis pro pace in urbe reformanda miſericorditer, & diſpenſativè factum dignoſcitur. §. 4. Hoc quoque notandum eſt, quòd in hoc Concilio, & in alia Synodo Symmachi Papæ, ante Ravennatem Epiſcopum Mediolanenſis ſubſcripſiſſe, & reſpondiſſe legitur: ex quo & ſedis prærogativam ante eum habere colligitur. Ait enim

[x] Juſſionem. *Vatic. cod.* & *Nicolaus ad Michaëlem Imper. pag.* 501.
[y] Chriſtianis omnibus redderetur. *orig.*
[z] *al.* propoſitionibus. *orig.*
[a] Ut eos ſatis facientes Epiſcopo ſuo miſericordia ſubſequatur. *orig.*

¶ PITH. [2] *Theodorici Regis.*] Abſunt hæ voces in vet. 5. Codd. ubi *autoritas Regia* habetur.
[3] *Ut ſanctum Concilium judicaret.*] V. C. *ut cum Concilio judicaret.*
[4] *Impingi.*] Addunt 2. V. Codd. *vel Epiſcopatus.*
[5] *Quia ejus Sedi.*] V. C. *quia ejus Sedis Petri Apoſtoli*, &c.
[6] *Domini.*] Sic 2. Codd. veteres. Alibi in eadem Synodo: *Iterum vos ad juſtitiam contulimus, principales ſcientes dignitatem regere Dominum, quem de tali gubernaculo ipſa providerit, cujus manſuetudini per relationis ſeriem, ſicut res poſcebat, ingeſſimus.*
[7] *Nec antedictæ.*] 2. V. Cod. *nec ante Sedis Antiſtitem minimorum ſubjacuiſſe judicium.*
[8] *Synodalis.*] 2. V. Codd. *in Synod.*
[9] *Præſcribere.*] 2. V. Codd. *perſcribere.*
[10] *Congregata aut. ejuſdem Symmachi.*] Abſunt in V. C. vide Albert. Stat. *p.* 84.
[11] *Liber, cujus.*] V. C. Nicol. Fabri: *Liber: unde ſecundùm principalia præcepta quæ noſtræ hoc tribuunt poteſtati, & quicquid Eccleſiaſtici intra ſacram urbem Romam, vel foris juris eſt, reformemus, totam cauſam Dei judicio reſervantes, univerſos hortamur ut ſacram Communionem ſi quidem vos poſtulet, ab eo percipiant, & Dei & animarum ſuarum meminerint.*
[12] *Sui.*] V. C. *ſuo.*
[13] *Reſtitui.*] V. C. *reſtituti.*
[14] *Illud.*] Gratian. *in* 3. *V. Codd.*

VII. GREGORIUS I. *lib.* 7. *Reg. Epiſt.* 112. Syagrio Epiſcopo Auguſtudunenſi. [an. 597. *Româ in Burgundiam.*]

EPiſcopos [b] ſecundùm Ordinationis ſuæ tempus, ſive ad conſidendum in Concilio, ſive ad ſubſcribendum, vel in qualibet alia re, ſua attendere loca decernimus, & ſuorum ſibi prærogativam Ordinum vindicare.

[b] Anſel. *l.* 6. *cap.* 134.

GRATIAN.

VERUM tempus Ordinationis non ad Eccleſias, ſed ad perſonas refertur, ſicut ex conſuetudine Cardinalium ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & Epiſcoporum uniuſcujuſque provinciæ evidenter apparet.

EPISCOPORUM CONCILIA SUNT UTILIA ET CELEBRANDA SINGULIS ANNIS.

DISTINCTIO XVIII.

GRATIAN. 1. *Pars.*

EPISCOPORUM igitur Concilia, ut ex præmiſſis apparet, ſunt invalida ad definiendum, & conſtituendum, non autem ad corrigendum. Sunt enim neceſſaria Epiſcoporum Concilia ad exhortationem, & correctionem, quæ etſi non habent vim Conſtitutionis [a], habent tamen autoritatem imponendi, & indicendi, quod aliàs ſtatutum eſt, & generaliter, ſeu ſpecialiter obſervari præceptum.

[a] *al.* conſtituendi.

I. Ex CABILONENSI CONCILIO, *cap.* 6. [imò Bracar. 1. an. 563. *in Hiſpania.*]

PALEA.

PLacuit [b], ut conſervato Metropolitani primatu ceteri Epiſcopi ſecundùm ſuæ Ordinationis tempus alius alii deferat [c] locum.

[b] Burch. *lib.* 1. *cap.* 55 Ivo *p.* 5. *cap.* 165. Pann. *lib.* 4. *cap.* 20.
[c] *al.* ſedendi deferat.

¶ CORR. ROM.] *In pervetuſto Gratiani codice Palea hæc eſt in extremo præcedentis Diſtinctionis, convenitque cum* ultimo *illius* capite, Epiſcopos. *Ex Cabilonenſi autem citant etiam ceteri Collectores: extat verò in Bracarenſi primo*, cap. 24. & *concordat cum* cap. 13. *Concilii Milevitani*, & cap. 53. *Concilii Africani.*

II. *Unde* LEO I. *Epiſt.* 82. *cap.* 7. Anaſtaſio Theſſalonicenſi Epiſcopo. [ann. Chr. 445. *Româ in Illyricum.*]

Bini Conventus per ſingulos annos ab Epiſcopis celebrentur.

DE Conciliis [d] autem Epiſcopalibus non aliud indicimus, quàm Sancti Patres ſalubriter ordinarunt, ut ſcilicet bini conventus per annos ſingulos habeantur, in quibus de omnibus querelis, quæ inter diverſos Eccleſiæ ordines naſci aſſolent [1], judicetur. At ſi [e] fortè inter ipſos qui præſunt, de majoribus (quod abſit) peccatis cauſa naſcatur, quæ provinciali nequeat examine definiri, fraternitatem tuam de totius negotii qualitate Metropolitanus curabit inſtruere; & [2] ſi coram poſitis partibus nec tuo

[d] Burch. *l.* 1. *cap.* 43. Ivo *p.* 4. *cap.* 241. Pann. *l.* 4. *cap.* 13. Polyc. *l.* 3. *tit.* 19.
[e] Polyc. *l.* 1. *tit.* 15.

fuerit res ſopita judicio, ad noſtram cognitionem quidquid illud eſt, transferatur.

¶ PITH. 1 *Aſſolent.*] V. C. *ſolent.*
2 *Et ſi.*] 2. V. Codd. *ut ſi.*

III. *Item* EX NICÆNO CONCILIO, *cap.* 5. [an. Chr. 325. *in Pontica.*]

Quo tempore Concilia Epiſcoporum ſint celebranda.

f Polyc. *l.* 3. *tit.* 19.

HAbeatur f ſemel Concilium ante dies Quadrageſimæ, ut omnibus, ſi quæ ſunt, ſimultatibus amputatis, mundum α jejunium, & ſolenne Deo poſſit offerri: ſecundum verò agatur circa tempora Autumni.

¶ CORR. ROM. α *Mundum.*] Caput hoc eſt ex verſione, quâ uſus eſt Iſidorus. In ea tamen hoc loco eſt, *mundum ſolenne Deo munus;* quemadmodum & in Polycarpo, & in aliquibus Gratiani codicibus eſt, *mundum & ſolenne Deo munus.* Græcè eſt, ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ θεῷ, id eſt, *ut omni ſublata animi anguſtia munus purum Deo offeratur.*

IV. *Item* EX ANTIOCHENO CONCILIO, *cap.* 20. [an. Chr. 341. *in Syria.*]

Ad morum correctionem, & controverſiarum diſſolutionem bis in anno Epiſcopale Concilium fiat.

g Burch. *l.* 1. *cap.* 44. Ivo *p.* 5. *cap.* 154. Pann. *l.* 4. *cap.* 15. Polyc. *l.* 3. *tit.* 19.

PRopter g Eccleſiaſticas cauſas, & quæ exiſtunt, controverſias diſſolvendas, ſufficere viſum eſt bis in anno per ſingulas provincias Epiſcoporum Concilium fieri, ſemel quidem poſt tertiam hebdomadam Paſchalis feſtivitatis, ita ut in quarta hebdomada, quæ conſequitur, id eſt, mediâ α Pentecoſte, Concilium compleatur β. Admoneant autem comprovinciales 3 Epiſcopos 11, qui in amplioribus, id eſt, in metropolitanis civitatibus degunt. §. 1. Secundum verò Concilium Idibus Octobris habeatur, qui dies apud Græcos Hyperberetæi menſis, decimus γ invenitur. In ipſis autem Conciliis, & Presbyteros, & Diaconos præſentes eſſe oportet, & omnes quotquot ſe læſos exiſtimant, & Synodicam expectare ſententiam. Nec liceat aliquibus apud ſemetipſos Concilia ſine Metropolitanorum Epiſcoporum conſcientia facere, quibus de omnibus cauſis conſtat permiſſum eſſe judicium.

¶ CORR. ROM. α *Id eſt mediâ.*] Anteà legebatur, *& in medio temporis inter Paſchâ & Pentecoſtem*, nec multò aliter apud Ivonem, *id eſt, medio temporis, &c.* Sed repoſita eſt hæc lectio, ex pleriſque Gratiani exemplaribus, & Collectione Iſidori, in qua eſt hæc eadem verſio. Nam ceteri Collectores ſecuti potius videntur verſionem Dionyſii, quæ eſt in codice Canonum: quamvis & Burchardus, & Pannormia hoc loco habeant, *id eſt, medio Pentecoſtes*, vel, *in medio Pentecoſte.* Ubi in verſione Dionyſii eſt, *ita ut quarta ſeptimana Pentecoſtes*, verbum planè è verbo. Græcè enim eſt: ὥστε τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς.

β *Compleatur.*] Vocem, ἐπιτελεῖσθαι, Dionyſius vertit, *conveniat.*

γ *Decimus.*] Prorſus ex Græco. Dionyſius autem, quem Burchardus, & Ivo ſequuntur, habet, *Idibus Octobris, id eſt, quintodecimo die menſis Octobris, quem Hyperberetæum Græci cognominant.* In canone autem Apoſtolorum 37. legitur ſecundam anni Synodum celebrandam eſſe, ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ, id eſt, *duodecimo die Hyperberetæi.* Non convenire autem omnino Latinorum menſes cum Græcorum ſatis conſtat. Suidas quidem ſcribit apud Macedonas Hyperberetæum eumdem eſſe qui October, Galenus autem Pergami eumdem qui September.

¶ PITH. 3 *Comprovinciales.*] V. C. *Provinciales.*

V. *Item* EX CONCILIO LAODICEN. *cap.* 40. [circ. an. 320. *in Aſia Minori.*]

Semetipſos accuſant, qui vocati ad Synodum, venire contemnunt.

h Burch. *l.* 1. *cap.* 47. Ivo *p.* 5. *cap.* 157.
i *al.* abire.

NOn oportet h vocatos Epiſcopos ad Synodum, contemnere: ſed adire i 4 debere, & aut docere, aut doceri quæ ſunt ad Eccleſiæ ceterorumque correctionem utilia: quòd ſi contempſerint, ſeipſos videntur accuſare, niſi fortè pro infirmitate 5 ire non poſſint.

¶ PITH. 4 *Adire.*] 2. V. Codd. *abire.* al. *protinus adire.*
5 *Pro infirmitate.*] V. C. *per infirmitatem.* al. *propter ægritudinem.*

VI. *Item* EX CONCILIO CALCHEDONENSI, *cap.* 19. [an. 451. *in Pontica.*]

Corripiantur Epiſcopi, qui ad Concilium vocati, venire contemnunt.

k Anſel. *l.* 6. *cap.* 199. Ivo *p.* 4. *cap.* 243.
l Abeſt à Collectione Iſidori, & Ivone.

PErvenit k ad noſtras aures, quòd in provinciis conſtituta Epiſcoporum Concilia minimè celebrentur. Hoc ex eo α probatur, quòd multæ, quæ correctione opus habent, Eccleſiaſticæ res negligantur. Statuit ergo hæc ſancta Synodus, ſecundùm regulas Patrum bis in anno in unum convenire per ſingulas provincias Epiſcopos, ubi ſingula β quæ emerſerint, corrigantur. §. 3. Qui verò noluerint convenire Epiſcopi conſtituti in ſuis civitatibus, & hoc maximè, cùm ſui corporis ſanitate conſiſtentes, etiam 6 ab omnibus aliis urgentibus neceſſitatibus l, & inexcuſabilibus negotiis liberi ſunt, licere eos fraternæ charitatis admonitionibus corripi.

¶ CORR. ROM. α *Hoc ex eo.*] In collectione Iſidori, ubi alioquin eadem videtur eſſe verſio, legitur, *ex hoc probatur, quòd multa, &c.* itémque apud Ivonem, additâ tamen particulâ, &. Græcè eſt: καὶ ἐκ τούτου πολλὰ παραμελεῖται τῶν διορθώσεως δεομένων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, id eſt: *Et propterea multa ex rebus Eccleſiaſticis, quæ correctionis egent, negliguntur.*

β *Ubi ſingula.*] Ita in collectione Iſidori, & apud Ivonem, & Anſelmum. Græcè eſt: ἔνθα ἂν ὁ τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ, καὶ διορθοῦν ἕκαστα τὰ ἀνακύπτοντα. Quæ Dionyſius ſic vertit: *Quò Metropolitanus Antiſtes probaverit, & corrigere ſingula, ſi qua fortaſſis emerſerint.*

¶ PITH. 6 *Etiam.*] V. C. *etiam aliis urgentibus & inexcuſabilibus, &c.*

VII. *Item* EX SEPTIMA SYNODO m, *cap.* 6. 7 [an. 787. *in Pontica.*]

m *Ex verſione Anaſtaſii.*

Canonicis ſubjaceat pœnis Metropolitanus, qui ſaltem ſemel in anno celebrare Concilium negligit.

2. *Pars.*
n In concilio Nicæno, *cap.* 5. & Antiocheno *cap.* 20. Ivo *p.* 5. *cap.* 373. Suprà *eod. ca. habeat. & cap. propter.*
o *Cap.* 8.

QUoniam n quidem regula eſt, quæ dicit, bis in anno per ſingulas provincias oportere fieri per Conventum Epiſcoporum regulares inquiſitiones; propter fatigationem, & ut opportunè α 8 habeantur ad iter agendum hi, qui congregandi ſunt, definierunt ſextæ Synodi o ſancti Patres, omni excuſatione remota, omnibus modis ſemel in anno fieri, & depravata corrigi. Hunc ergo Canonem & nos renovamus: & ſi quiſquam Princeps inventus fuerit hoc prohibere, communione privetur. Si quis verò metropolitanorum hoc neglexerit agere abſque neceſſitate, vel vi, ſeu aliqua rationabili occaſione, Canonicis pœnis ſubjaceat. Dum autem Synodus agitur ſuper Canonicis, & Evangelicis negotiis; oportet congregatos Epiſcopos in meditatione, & ſolicitudine fieri cuſtodiendorum Divinorum, & vivificorum Domini mandatorum. *& poſt pauca.*

§. 1. Porro non habeat Metropolitanus licentiam ex his, quæ defert Epiſcopus ſecum, ſive jumentum, ſive aliam 9 ſpeciem expetendi. Quòd ſi hoc egiſſe convictus fuerit, ſolvat quadruplum.

¶ CORR. ROM. α *Et ut opportunè.*] Græcè eſt: καὶ τὸ ἐνδεῶς ἔχειν πρὸς ὁδοιπορίαν, id eſt: *& quod non bene parati ſunt ad iter faciendum.*

¶ PITH. 7 *Synodo cap.* 6.] Concil. Toletan. IV. *cap.* 18. Ivo *part.* 4. *f.* 140.
8 *Et ut opportunè.*] Deſunt in V. C.
9 *Aliam.*] V. C. *aliquam.*

VIII. *Item* LEO IV. ad Epiſcopos Britanniæ, *cap.* 3. [circ. ann. 850. *Româ in Angliam.*]

Non cogantur Presbyteri ad ſacra Concilia eulogias deferre.

DE eulogiis 10 ad ſacra Concilia deferendis nihil invenimus à majoribus terminatum: ſed ſicut unicuique Presbytero placuerit. Nam ſi conſtitutum fuerit illo in tempore benedictiones afferri, forſitan minus libenter ad Synodos occurrent, & magis venire obtrectabunt. Quæ, ut arbitror, non ſunt rationabiliter quærendæ; nec ultrò delatæ, reſpuendæ.

¶ CORR. ROM.] *Habetur hæc Epiſtola Romæ manuſcripta, ut in indice dictum eſt.*

¶ PITH. 10 *De eulogiis.*] Vide Paulin. *ad Severum*, & Centuriat. *tom.* 9. *p.* 407.

IX. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *cap.* 21. [an. 398. *in Africa.*]

Sine gravi neceſſitate Epiſcopus ad Synodum ire non tardet.

p Anſel. *l.* 7. *cap.* 191.

EPiſcopus p ad Synodum ire non tardet, niſi ſatis gravi neceſſitate inhibeatur: ſic tamen ut in perſona ſua legatum mittat, ſuſcepturus ſalva fidei veritate, quidquid Synodus ſtatuerit.

¶ CORR. ROM.] *Similem ſententiam, & penè eadem verba referunt Burch.* l. 1. cap. 51. *& Polycarp.* l. 2. tit. 16. ex Felice.

X. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI V. *cap.* 10. [an. 398. *ibid.*]

Excuſatorias literas dirigant, qui gravati ad Synodum ire non poſſunt.

q Anſel. *l.* 7. *cap.* 188.

PLacuit q, ut quotieſcunque congregandum eſt Concilium, Epiſcopi, qui neque ætate, neque ægritudine, neque alia 11 graviori neceſſitate impediuntur, competenter occurrant. *& infrà.* §. 1. Quòd ſi non potuerint occurrere, excuſationes ſuas literatoriè α 12 conſcribant: niſi autem β rationem impedimenti ſui apud Primatem ſuum reddiderint, Eccleſiæ ſuæ communione debent eſſe contenti.

¶ CORR. ROM. α *Literatoriè.*] In Conciliis impreſſis legitur, *in Tractatoria.* Dubitatum fuit, an legendum eſſet, *in Tractoria.* Nam Epiſtolæ, quibus Imperatores, vel Reges ſuos Præſides vocabant, vel evectionem aliquam concedebant, *Tractoriæ* dicebantur. Sic in Codice Theodoſiano, *lib.* 8. titulus ſextus eſt, *de Tractoriis, & Stativis.* Et ſic

videtur emendandum in *lib. Cod.* 12. quamvis in impressis legatur, *de Tractatoriis.* quam vocem *Tractoriam*, eadem significatione Carolus Magnus in suis Capitularibus usurpavit, *lib.* 4. *cap.* 30. & 69. & eadem notione est in Concilio Meldensi *cap.* 71. Sanctus quoque Augustinus in *lib. post collationem contra Donatistas cap.* 24. Tractoriam pro Epistola vocatoria usurpat, his verbis: *Sic autem à Primate suo per Tractoriam fuerunt evocati.* Atque in hoc Canone, ubi de vocandis Episcopis ad Concilium agitur, vox ista esset aptissima. Nam in Concilio Africano, inserto in Codice Canonum, *cap.* 43. ubi hoc idem reperitur, & *cap.* 57. §. *Lucianus* & §. *Alypius.* In vetustis codicibus semper legitur, *Tractoria*, ubi in impressis est, *Tractatoria*, & in Carthaginensi Græco *can.* 91. est ἡ συνοδική. Verùm idem B. August. utitur dictione, *Tractatoria* in eam, quæ nunc subjicietur, sententiam. Loquens enim de Episcopis, si vocati noluissent venire ad Concilium, & ibi objecta crimina purgare, *Epist.* 162. ait: *Quod si non fecerint, ibi etiam eorum pravitas, & perversitas innotescet: missaque Tractatoria super eorum nomine per totum Orbem terrarum, quacunque jam Christi Ecclesia dilatata est, ab omnibus Ecclesiis, eorum communio præcidetur.* In concione quoque secunda *in Psal.* 36. eadem vox quater invenitur: & Epistola Syricii, quæ recitatur in Concilio Teleptensi, ibi vocatur *Tractatoria.* Cujus mentionem faciens Innocentius *in Epistola ad Exuperium Tolosanum*, *cap.* 1. ait: *De his, & beatæ recordationis viri Syricii Episcopi monita evidentia commearunt:* quibus verbis videtur indicare non ad solos Africæ Episcopos, sed ad omnes provincias missam fuisse illam Syricii Tractatoriam. Ita Leo Papa II. postquam Sextum universale Concilium finem habuerat, brevem ejus Concilii summam ad Hispaniæ Episcopos, ut ei subscriberent, misit; quam Tractatoriam vocat, quæ Leonis II. Epistolæ manuscriptæ ex Hispania Romam sunt missæ.

β Nisi autem.] In originali est, *vel si post adventum Tractatoriæ aliquæ necessitates repente forsitan ortæ fuerint, nisi rationem impedimenti sui apud suum Primatem reddiderint, ab Ecclesiæ communione debere esse contemptos.* In Africano, *cap.* 43. reliqua eodem modo. Sed in extremo est ferè ut apud Gratianum: *Ecclesiæ suæ communione debere esse contentos.* Itémque in Carthaginensi Græco, ὀφείλειν τοὺς τοιούτους τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας. Similis quædam pœna imponitur in eodem Concilio, infrà *dist.* 58. *c. fin.*

¶ Pith. [11] *Alia.*] V. C. *aliqua.*
[12] *Litteratoriè.*] V. C. *in Tractoria subscribant.*

XI. *Item* ex Concilio Turonensi, *c.* 2. [an. 570. *in Gallia.*]

PALEA.

Episcopus [r] non debet Abbatem cogere ad Synodum ire, nisi aliqua rationabilis causa existat.

¶ Corr. Rom.] *Hæc Palea abest ab illis tantùm exemplaribus, in quibus paucissimæ reperiuntur, & refertur infrà* xviii. q. 2. post can. fin. *à Gratiano ex eodem Turonico: quemadmodum & à Burchardo, & Ivone.*

r Burch. *l.* 8. *c.* 73. Ivo, *par.* 7. *c.* 91.

XII. *Item* ex Concilio Arelatensi [13], *c.* 19. [an. 452. *in Gallia.*]

A communione sit alienus, qui Synodo adesse contempserit.

Si quis autem [s] Synodo adesse neglexerit, vel cœtum fratrum, antequam dissolvatur Concilium, crediderit deserendum; alienum se à fratrum communione cognoscat: nec eum recipi liceat, nisi in sequenti Synodo fuerit absolutus.

s Burch. *l.* 1. *c.* 50. Polyc. *l.* 2. *tit.* 15. Ivo, *p.* 5. *c.* 160. *ex Concilio Spalensi*, ut Burch.

¶ Pith. [13] *Arelatensi.*] II.

XIII. *Item* ex Concilio Agathensi, *c.* 35. [an. 506. *in Gallia.*]

Usque ad proximam Synodum à communione abstineat, qui à Metropolitano vocatus, absque gravi necessitate Synodo adesse neglexerit.

Si Episcopus [t] Metropolitanus ad comprovinciales Episcopos Epistolas direxerit, in quibus eos aut [14] ad ordinationem summi Pontificis, aut ad Synodum invitet; postpositis omnibus (excepta gravi infirmitate corporis, aut præceptione [15] Regia) ad constitutum diem adesse non differant. Quòd si defuerint (sicut prisca Canonum præcepit autoritas) usque ad proximam Synodum à charitate fratrum, & Ecclesiæ communione priventur.

t Burch. *l.* 1. *c.* 49. Ivo, *par.* 5. *c.* 159. Pann. *l.* 4. *cap.* 17.

¶ Pith. [14] *Aut ad ord. sum. Pont.*] Desunt in V. C.
[15] *Præceptione Regia.*] Desunt in V. C.

XIV. *Item* ex Concilio Tarraconensi, *c.* 6. [an. 516. *in Hispania.*]

A communione privetur Episcopus, qui à Metropolitano vocatus ad Synodum venire contemnit.

Si quis [u] Episcoporum commonitus à Metropolitano ad Synodum nulla gravi intercedente necessitate corporali venire contempserit (sicut statuta Patrum sanxerunt [x]) usque ad futurum Concilium cunctorum Episcoporum charitatis communione privetur.

u Simile in Pannormia, *l.* 4. *c.* 18. *ex Avernensi.*
x *al.* censuerunt.

XV. *Item* ex Concilio Martini α Papæ [y]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

Presbyteri, & Diaconi, & cuncti, qui se læsos existimant, ad Metropolitanam Synodum conveniant.

Propter [z] Ecclesiasticas causas, & altercationum solutiones, benè placuit per singulas provincias bis in anno Concilium fieri, convocante Metropolitano Episcopo omnes provinciales Episcopos; ita ut ad Concilium veniant [a] omnes Presbyteri, & Diaconi, vel hi β, qui se læsos existimant; ut in Concilio causæ examinatæ ad justum judicium perducantur. Et si qui manifestè Episcopi, vel Presbyteri, aut Diaconi inventi fuerint in offensa; secundùm rationem excommunicentur: quamdiu communi consensu de his placuerit dare sententiam. Nulli autem Episcopo liceat propria apud semetipsum Concilia facere, præter eos, quibus Metropoles sunt creditæ.

y Apud Martinum Bracarensem Episcopum *in cap. synod Græc. c.* 18.
z Polyc. *l.* 3. *tit.* 17.
a Procedant. *orig.*

¶ Corr. Rom. α *Martini.*] Gratianus hoc primum citat nomine Martini Papæ, deinceps eodem nomine multa citaturus: quæ omnia sumpta sunt ex Libro Capitulorum Græcarum Synodorum Martini Episcopi Bracarensis: (antiquitùs enim Episcopi Papæ dicebantur). Hic enim, cum esset Græcus, ad utilitatem Ecclesiarum Hispaniæ, ubi Episcopatum obtinebat, ea Capitula Latina fecit: & in nonnullis quædam addidit: in aliis verò aliqua detraxit; quemadmodum in hoc capite, quod sumpsit ex Concilio Antiocheno, *cap.* 20. suprà *eâd. can. propter.* Aliqua etiam ex Toletanis Conciliis in eum libellum retulit.

β Vel hi.] In aliquot Conciliorum editionib. legitur, *ut eorum, qui se læsos existimant, in Concilio causæ, &c.*

XVI. *Item* ex Concilio Bylon.

PALEA. α

Annis singulis Episcopus in sua diœcesi Synodum faciat de suis Clericis, necnon Abbatibus: & discutiat alteros Clericos, & Monachos.

¶ Corr. Rom. α *Palea.*] In nullo collatorum exemplarium habetur, sed versiculus, *singuli*, conjunctus est præcedenti capiti, *propter Ecclesiasticas*, suntque verba Gratiani.

Singuli verò Episcoporum suis Ecclesiis notificare studeant, quæ in Conciliis statuuntur. Unde

" Gratian. "

XVII. In Concilio Toletano XVI. *c.* 6. [an. 693. *in Hispania.*]

Quæ in Conciliis statuuntur singuli Episcoporum suis Ecclesiis notificent.

Decernimus, ut dum in qualibet provincia Concilium agitatur, unusquisque Episcoporum admonitionibus suis intra sex mensium spatia omnes Abbates, Presbyteros, Diaconos, atque Clericos, seu etiam omnem conventum civitatis ipsius, ubi præesse dignoscitur, necnon & cunctam Diœcesis suæ plebem aggregare nequaquam moretur: quatenus α coram eis plenissimè omnia referet, quæ eodem anno in Concilio acta, vel definita esse noscuntur. & *infrà.* §. 1. Quòd si quispiam hæc parvipendendâ crediderit, sententiâ excommunicationis duorum mensium curriculo persistat usquequaque multatus.

¶ Corr. Rom. α *Quatenus.*] In duobus exemplaribus hujus decimisexti Concilii Toletani, locus hic ita legitur: *quatenus coram eis publicè omnia reserata, de his, quæ eodem anno in Concilio acta, vel definita extiterint, plenissimè notiores efficiantur.*

DE AUTORITATE EPISTOLARUM Decretalium Papæ.

DISTINCTIO XIX.

De Epistolis verò Decretalibus quæritur, an vim autoritatis obtineant, cùm in Corpore Canonum non inveniantur. De his ita scribit

" Gratian. " 1. *Pars.* "

I. Nicolaus Papa [I] I. Archiepiscopis, & Episcopis per Gallias constitutis. [an. 865. *Romà in Galliam.*]

Decretales Epistolæ vim autoritatis habent.

Si Romanorum [a] Pontificum decreto, ceterorum opuscula tractatorum approbantur, vel reprobantur; ita ut, quod Sedes Apostolica probavit, hodie teneatur acceptum; & quod illa repulit, hactenus inefficax habeatur: quantò potiùs, quæ ipsa pro Catholica fide, pro sanis Dogmatibus, pro variis & multifariis Ecclesiæ necessitatibus, & fidelium moribus diverso tempore scripsit; omni debent [2] honore præferri, & ab omnibus prorsus in quibuslibet opportunitatibus, discretione, vel dispensatione magistra reverenter assumi? Quamquam quidam vestrûm scripserint, haud illa Decretalia priscorum Pontificum in toto Canonum Codicis Corpore contineri descripta; cùm ipsi α, ubi hæc suæ intentioni suffragari conspiciunt, illis indifferenter utantur; & solùm nunc ad imminutionem Sedis Apostolicæ po-

a Ivo, *p.* 5. *c.* 33.

testatis, & ad suorum augmentum privilegiorum minùs accepta esse perhibeant. *Item infrà.* §. 1. Si ideò non esse Decretales Epistolas priscorum [b] Pontificum Romanorum admittendas dicunt, quia in Codice Canonum non habentur adscriptæ, ergo nec Sancti Gregorii, nec ullius alterius, qui ante vel post ipsum fuit, est aliquod institutum, vel scriptum recipiendum, eò quòd in Codice Canonum non habeatur adscriptum. Ergo doctrinam eorum, & sanctiones, quæ ab omni lingua venerantur, quia in Codice Canonum non habentur adscriptæ, de codicibus suis eradant. Ut quid vel membranas occupant, postquam non habentur acceptæ? Sed quare multùm immoramur, cùm nec ipsas Divinas Scripturas veteris, & novi Testamenti jam recipiemus, si istos duxerimus audiendos? Etenim [c] neutrum horum in Codice Canonum Ecclesiasticorum habetur insertum. Sed responsuri sunt isti, qui non ad obediendum potiùs, quàm ad resistendum semper sunt parati, dicentes [d], quòd inter Canones inveniatur Capitulum Sancti Papæ Innocentii [e], cujus autoritate doceatur à nobis utrumque Testamentum esse recipiendum, quamquam in ipsis paternis Canonibus nullum eorum ex toto contineatur insertum. Quibus ad hæc asferendum [f] est; quoniam si vetus, novùmque Testamentum recipienda sunt, non quòd Codici Canonum ex toto habeantur annexa, sed quòd de his recipiendis Sancti Papæ Innocentii prolata videatur esse sententia; restat nimirum, quòd Decretales Epistolæ Romanorum Pontificum sunt recipiendæ; etiamsi non sint Codici Canonum compaginatæ: quoniam inter ipsos Canones unum B. Leonis [g] Capitulum constat esse permistum; quo ita omnia Decretalia constituta Sedis Apostolicæ custodiri mandantur, ut si quis in illa commiserit, noverit sibi veniam denegari. Ait enim cap. decimo [h] suarum Decretalium: [Ne quid verò sit, quod prætermissum à nobis fortè credatur, omnia Decretalia constituta tam beatæ recordationis Innocentii, quàm omnium Decessorum nostrorum, quæ de Ecclesiasticis ordinibus, & Canonum promulgata [i] sunt disciplinis, ita à vestra dilectione custodiri mandamus; ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari.] Dicendo verò *omnia Decretalia constituta*, nullum de Decretalibus constitutis prætermisit, quod non mandaverit esse custodiendum. Et rursus asserendo *omnium Decessorum nostrorum*, nullum Pontificum Romanorum, qui ante se fuerunt, excepit: cujus ita non præceperit Decretalia constituta ab omnibus custodiri; ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari. Itaque nihil refert, utrùm sint omnia nec-ne Decretalia Sedis Apostolicæ constituta inter Canones Conciliorum immista; cùm omnia in uno Corpore compaginari non possint; & illa eis intersint, quæ firmitatem his, quæ desunt, & vigorem suum assignent; præsertim cùm Synodalia gesta, inter quæ ipsi Canones statuti sunt, in Codice Canonum non habeantur; sed à nobis omni cultu debito venerentur. Consonat autem huic Beatissimo Papæ Leoni Sanctus & facundissimus in Decretis suis Papa Gelasius [k], ita inquiens: [Decretales Epistolas, quas Beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Roma pro diversorum Patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendas decernimus.] In quo notandum est: quia non dixit, *Decretales Epistolas, quæ inter Canones habentur*; nec tantùm, *quas moderni Pontifices ediderunt*; sed, *quas Beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Roma dederunt*. Dictis autem, *diversis temporibus*, etiam illa tempora vir Sanctus comprehendit; quæ crebrescentibus Paganorum persecutionibus, ad Sedem Apostolicam deferri causas Episcoporum difficillimè permittebant. His ita Divina favente gratia prælibatis, ostendimus nullam differentiam esse inter illa Decreta, quæ in Codice [l] Canonum habentur, Sedis Apostolicæ Præsulum, & ea, quæ præ multitudine vix per singula voluminum Corpora reperiuntur: cùm omnia, & omnium Decessorum suorum Decretalia constituta, atque Decretales Epistolas, quas Beatissimi Papæ diversis temporibus ab urbe Roma dederunt, venerabiliter fore suscipiendas, & custodiendas, eximios Præsules, Leonem scilicet & Gelasium mandasse probavimus.

[b] al. Sanctorum. [c] al. etiam. [d] al. aientes. [e] Innoc. PP. I. ad Exuperium, *Epist. 3. c. ult.* [f] al. referendum. [g] Leo PP. I. *Epist. 1. in fine.* [h] al. quinto suorum Decret. [i] al. ordinata. [k] Gelasius Papa I. cum LXX. Episcopis. Habetur suprà 15. *dist. c. Sancta Romana. §. item Decretales.* [l] al. Corpore.

¶ CORR. ROM. *α Cùm ipsi.*] Locus fuit emendatus ex ipsa Epistola Nicolai, quæ Romæ manuscripta habetur: & nuper impressa est in Appendice Bibliothecæ Sanctorum Patrum: ut dictum est suprà *dist.* 10. *can. leges.* In qua Epistola multa alia habentur ad Epistolas Decretales etiam antiquissimas pertinentia.

¶ PITH. [1] *Nicolaus PP.*] Vide Epist. Nicolai *p.* 147. & 149. Hincmarum adversus Hincmar. Laudun. *cap.* 5. Floardum *p.* 147.

[2] *Debent.*] V. C. *debentur.*

II. *Item* AGATHO Papa omnibus Episcopis. [an. 680. *Româ in Britanniam.*]

Omnes Sanctiones Apostolicæ Sedis irrefragabiliter sunt observandæ.

SIc omnes [m] Apostolicæ Sedis Sanctiones accipiendæ sunt tamquam ipsius Divini Petri voce firmatæ sint.

[m] Deusdedit p. 7. Polyc *l.* 1. *tit.* 17. Ivo, *p.* 4. *c.* 238.

III. Ex CAPITULIS *α* Caroli Imperatoris. [an. Chr. 801.]

Tolerandum est jugum, quod à sancta Sede imponitur, licèt importabile videatur.

IN memoriam [n] Beati Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam, & Apostolicam Sedem; ut quæ nobis Sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat Ecclesiasticæ magistra rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas: ut licèt vix ferendum ab illa sancta Sede imponatur jugum, tamen feramus, & pia devotione toleremus.

§. 1. Si verò (quod non decet) quilibet, sive sit Presbyter, sive Diaconus, aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redarguatur falsam ab Apostolica [o] Sede detulisse Epistolam, vel aliud quid, quod inde non venerit [p]; salva fide *β*, & integra circa Apostolicum humilitate, penes Episcopum sit potestas, utrùm eum in carcerem, aut aliam detrudat custodiam, usquequo per Epistolam, aut per idoneos suæ partis Legatos Apostolicam interpellet sublimitatem, ut potissimùm sua sancta Legatione dignetur decernere, quid de talibus justo ordine Lex Romana statuat definire, ut & is corrigatur, & ceteris modus imponatur.

[n] Extat in Concilio Triburiensi, *c.* 30. Burch. *l.* 1. *c.* 220. Ivo, *par.* 5. *c.* 50. [o] al. Apostolico detulisse. [p] al. convenerit.

¶ CORR. ROM. *α Capitulis.*] Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & Ivone. Ac Nauclerus *vol.* 2. *gen.* 28. narrat hoc esse unum ex viginti tribus Legum Capitulis, quæ Carolus Magnus ad omnes suas provincias misit. Burchardus autem citat *ex Concilio Triburiensi, cap.* 30. ubi etiam extat.

β Salva fide.] Apud Burchardum est, *falsa fide, & non integra.*

IV. *Item* STEPHANUS [q] Papa. [c. an. 888. *Romæ.*]

Quidquid Romana Ecclesia statuit, vel ordinat, ab omnibus observandum est.

ENim verò, quia in speculum, & exemplum sancta Romana Ecclesia, cui nos Christus præesse voluit, proposita est; ab omnibus [r] quidquid statuit, quidquid ordinat, perpetuò, & irrefragabiliter observandum est.

[q] al. Stephanus V. [r] al. posita est omnibus, quidquid.

V. *Item* GREGORIUS IV. [c. an. 828. *Romæ.*]

A Pontificalibus sit alienus officiis, qui Apostolicis non vult obedire præceptis.

NUlli [s] fas est vel velle, vel posse transgredi Apostolicæ Sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministerium; quod vestram sequi oportet charitatem. §. 1. Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contraire Decretis, nec locum deinceps inter Sacerdotes habeat, sed extorris à sancto ministerio fiat; nec de ejus judicio quisquam posteà curam habeat, quoniam jam damnatus à sancta & Apostolica Ecclesia, ac autoritate, sua de inobedientia, atque præsumptione à quoquam esse non dubitatur: quia majoris excommunicationis dejectione est abjiciendus [t], cui sanctæ Ecclesiæ commissa fuerit disciplina, qui non solùm præfatæ sanctæ Ecclesiæ jussionibus parere debuit, sed etiam aliis, ne præterirent, insinuare. Sitque alienus à Divinis, & Pontificalibus officiis, qui noluit præceptis Apostolicis obtemperare [u].

[s] Polyc. *l.* 1. *tit.* 17. Ansel. *l.* 2. *c.* 31. Ivo, *par.* 5. *c.* 11. & 349. 2. *Pars.* [t] al. exigendus. [u] al. obedire.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc est in eadem Epistola Gregorii IV. ex qua sumptum est *c. Decreto nostro. infrà II. q.* 6. Extat autem in codice sæpè memorato Bibliothecæ Dominicanæ.

VI. *Item* AUGUSTINUS de Doctrina Christiana, *l.* 2. *c.* 8. [c. an. 400. *in Africa.*]

Inter Canonicas scripturas Decretales Epistolæ connumerantur.

IN Canonicis [x] scripturis Ecclesiarum Catholicarum quamplurimùm Divinarum scripturarum solertissimus indagator autoritatem sequatur, inter quas sanè illæ sint, quas Apostolica Sedes habere, & ab ea alii meruerunt accipere Epistolas. §. 1. Tenebit igitur hunc modum in scripturis Canonicis, ut eas, quæ ab omnibus recipiuntur Ecclesiis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, gravioresque accipiunt, eis, quas pauciores, minorisque autoritatis Ecclesiæ tenent. §. 2. Si autem alias invenerit à pluribus, alias à gravioribus haberi (quamquam hoc inveniri vix possit) æqualis tamen autoritatis eas habendas puto.

[x] Polyc. *l.* 1. *tit.* 25. Ansel. *l.* 3. *c. ult.* & *l.* 6. *c.* 212.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc apud B. Augustinum loco indicato sic habet: *In Canonicis autem scripturis Ecclesiarum Catholicarum quamplurium autoritatem sequatur: inter quas sanè illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & Epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in scripturis Canonicis, ut eas, quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesiis, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis verò, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, gravioresque accipiunt, eis, quas pauciores, minorisque autoritatis Ecclesiæ tenent. Si autem alias invenerit à pluribus, alias à gravioribus haberi, (quamquam* hoc

hoc [y] *invenire non possit) æqualis tamen autoritatis eas habendas puto.* Quæ quidem B. Augustini sententia non ad Decretales Romanorum Pontificum, sed ad Canonicas, & Sacras Scripturas referenda est.

[y] Facile. *orig. Antuerp.*

VII. *Item* Leo Papa I. ad Episcopos Viennenses, *Epist.* 89. [an. 445. *Româ in Galliam.*]

Ministerii [z] *Divini se exortem intelligat, qui à soliditate Petri recedit.*

[z] *Mysterii.*

ITa Dominus [a] noster Jesus Christus humani generis Salvator instituit, ut veritas, quæ anteà Legis, & Prophetarum præconio continebatur, per Apostolicam tubam in salutem universitatis exiret: sicut scriptum est [b]: *in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum.* Sed hujus muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit; ut in Beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret: ut ab ipso quasi quodam capite dona sua, velut in corpus omne diffunderet: ut exortem se mysterii [c] intelligeret esse Divini, qui ausus fuisset à Petri soliditate recedere. Hunc enim in consortium individuæ unitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari dicendo [d]: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:* ut æterni ædificatio templi mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate consisteret, hac Ecclesiam suam firmitate corroborans, ut illam nec humana temeritas posset appetere, nec portæ contra illam inferi prævalerent. Verùm hanc Petræ istius sacratissimam firmitatem Domino, ut diximus, ædificante constructam, nimis impia vult præsumptione violare, quisquis ejus potestatem tentat infringere, favendo cupiditatibus suis, & id quod accepit à veteribus, non sequendo.

[a] Ivo, *p.* 5. *c.* 6.
[b] *Psal.* 18.
[c] *al.* ministerii.
[d] *Matth.* 16. 18.

GRATIAN. „ Hoc autem intelligendum est de illis Sanctionibus, vel „ Decretalibus Epistolis, in quibus nec præcedentium Pa„ trum Decretis, nec Evangelicis præceptis aliquid contra„ rium invenitur. Anastasius *α* enim secundus favore Anasta„ sii Imperatoris, quos Acacius post sententiam in se prola„ tam Sacerdotes, vel Levitas ordinaverat, ritè fungi ac„ ceptis officiis debere decrevit, ita inquiens:

¶ Corr. Rom. *α Anastasius.*] Minimè verum est sensisse Anastasium, ordinatos ab Acacio post latam in ipsum sententiam, ritè fungi acceptis officiis potuisse. Hoc enim dumtaxat inquit in capite sequenti, firmam esse Sacramenti gratiam ab Acacio traditam: quod verissimum est, sicut & aliæ omnes sententiæ, quas in ea Epistola ex B. Aug. Anastasius accepit, veræ sunt. Habetur autem hæc eadem Anastasii Papæ II. Epistola in Corpore Canonum, quod Romana Ecclesia semper approbavit, ut infrà *dist.* 20. *c. de Libellis.* est adnotatum. Itaque sine causa reprehenditur hoc loco Anastasius à Gratiano.

VIII. Anastasius II. ad Anastasium Augustum, *Epist.* 1. *c.* 7. & 8. [an. 497. *Româ Constantinopolim.*]

Nulla læsionis portio attingit eum, qui ab Hæreticis jam damnatis ordinatur.

SEcundùm [e] Ecclesiæ Catholicæ consuetudinem sacratissimum Serenitatis tuæ pectus agnoscat, quòd nullum de his, quos [3] baptizavit Acacius, vel quos Sacerdotes, sive Levitas secundùm Canones ordinavit, ulla ex [4] nomine Acacii portio læsionis attingat, quo forsitan per iniquum tradita Sacramenti gratia minùs firma videatur.

§. 1. Nam & Baptisma [f] (quod procul sit ab Ecclesia) sive ab adultero, vel à fure datum fuerit, ad percipientem munus pervenit illibatum: quia vox illa, quæ sonuit per columbam, omnem maculam humanæ pollutionis exclusit [5]: quâ declaratur, ac dicitur: [g] *Hic est, qui baptizat in Spiritu Sancto* [6], *& igne.* Nam si visibilis Solis istius radii, cùm per loca fœtidissima transeunt, nulla contactus inquinatione maculantur; multò magis illius, qui istum visibilem fecit, virtus nulla ministri [7] indignitate constringitur. Nam & Judas [h], cùm fuerit sacrilegus, atque fur, quidquid egit inter Apostolos pro dignitate commissa, beneficia per indignum data, nulla ex hoc detrimenta senserunt, declarante hoc ipsum Domino manifestissima voce [i]: *Scribæ*, inquit, *& Pharisæi super cathedram Moysi* [8] *sedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite; dicunt enim, & non faciunt.* §. 2. Quidquid ergo ad hominum profectum [9] quilibet in Ecclesia minister pro officio suo videtur operari, hoc totum contineri implente Divinitatis effectu [k] [10] ita ille, per quem loquitur Christus, Paulus affirmat [l]: *Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus.* §. 3. Adeò autem non quæritur, quis, vel qualis prædicet, sed quid [m] prædicet, ut invidos etiam benè Christum prædicare affirmet [n] [11]: quo malo ipse Diabolus dejectus est, & hoc ipse [o] prædicare non desinit. Ideò ergo [p] & hic, cujus nomen dicimus reticendum, malè bona ministrando sibi tantùm nocuit. Nam inviolabile Sacramentum, quod [12] per illum datum est aliis, perfectionem suæ virtutis obtinuit. §. 4. Quod [q] quidem [13] generaliter verum est, nisi aliquorum in tantum se extenderet curiosa suspicio, ut imaginentur prolato à Felice Papa judicio, posteà inefficaciter in Sacramentis, quæ Acacius usurpavit, egisse; ac proinde eos metuere, qui vel in Consecrationibus, vel in Baptismate mysteria [r] tradita susceperunt, ne irrita beneficia Divina videantur.

[e] In codice Canonum, *fol.* 156. *B.* Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Ansel. *l.* 9. *c.* 62. Ivo, *p.* 1. *c.* 151.
[f] Nicolaus *ad consulta Bulg. c.* 15.
[g] *Joan.* 1.
[h] *Joan.* 12.
[i] *Matth.* 23.
[k] *al.* implendo Divinitatis effectum.
[l] 1. *Cor.* 3.
[m] *al.* quem.
[n] *Philip.* 1.
[o] *al.* ipso.
[p] *Cap.* 8.
[q] Quod cùm ita sit, aliquorum in tantum se extendit curiosa. *orig.*
[r] *al.* ministeria.

¶ Pith. [3] *Quos.*] V. C. *vel quos.*
[4] *Ex.*] V. C. *eos.*
[5] *Exclusit.*] V. C. *excludit.*
[6] *Sancto.*] Abest in V. C.
[7] *Ministri.*] V. C. *ministerii.*
[8] *Moysi.*] V. C. *Moyse.*
[9] *Profectum.*] V. C. *provectum.*
[10] *Effectu.*] V. C. *ad implendum Divinitatis effectum.*
[11] *Affirmet.*] V. C. *confirmet.*
[12] *Quod.*] V. C. *quo.*
[13] *Quod quidem, &c.*] V. Cod. Falceti: *quod qui est aliquorum in tantum se extendens curiosa suspicio.* Cod. Paschasii: *quod quidem aliquorum in tantum se tendit curiosa suspicio.*

Quia ergo illicitè, & non Canonicè, sed contra Decre- „ GRATIAN.
ta Prædecessorum, & Successorum suorum hæc Rescripta „
dedit (ut probat Felix, & Gelasius, qui Acacium ante Ana- „
stasium excommunicaverunt, & Hormisda, qui ab ipso „
Anastasio tertius eumdem Acacium posteà damnavit) ideò „
ab Ecclesia Romana repudiatur, & à Deo percussus legi- „
tur fuisse hoc modo. „

IX. Ex Libro Pontificali. [c. an. 880. *Romæ.*]

Anastasius à Deo reprobatus, nutu Divino percussus est.

ANastasius [f] *α* [14] secundus, natione Romanus, fuit temporibus Theodorici Regis. Eodem tempore multi Clerici, & Presbyteri se à communione ipsius abegerunt [15], eò quòd communicasset sine Concilio Episcoporum, vel Presbyterorum, & [16] Cleri cunctæ Ecclesiæ Catholicæ, Diacono Thessalonicensi, nomine Photino, qui communicaverat [17] Acacio: & quia voluit occultè revocare Acacium, & non potuit, nutu Divino percussus est.

[f] *Ex Libro, ut in Corpore Conciliorum citatur, Pontificali.* Ivo, *p.* 14. *c.* 40.

¶ Corr. Rom. *α Anastasius.*] Caput hoc habetur quidem tomo secundo Conciliorum in vita Anastasii: sed esse omnino confictum, cùm ex multis aliis argumentis, tum ex hoc manifestè ostenditur, quòd Acacius (sicut Nicephorus *lib.* 16. *c.* 12. & Evagrius *lib.* 3. *c.* 18. & *sequentibus*, & clarissimè Anastasius Bibliothecarius in Chronologia testantur) tempore Felicis III. obiit, cui successit Gelasius, & Gelasio Anastasius, qui initio Epistolæ suæ & *cap.* 1. ad Anastasium Imperatorem, Acacium mortuum jam, & ante judicem Christum unà cum Felice adstare scripsit, ut Gelasius quoque ante ipsum scripserat, & habetur infrà XXIV. *q.* 2. *can. nec quisquam.* Quomodo ergo potuit Anastasius de eo revocando tractare, qui jam obierat?

¶ Pith. [14] *Anastasius.*] Vide Vigner. in Bibl. Histor. *tom.* 2. *p.* 115. Albert. Pighium *lib.* 4. *Hierarch. Eccl. c.* 8. & Didac. Covarruviam *lib.* 1. *Resol. part.* 4. *c.* 13.
[15] *Abegerunt.*] Mart. Polonus: *contra Papam erexerunt.*
[16] *Et.*] V. C. *vel.*
[17] *Communicaverat.*] In libro Episcopali antiquissimo, in quo continentur acta Pontificum urbis Romæ, qui Damaso tribuitur, unde caput istud huc translatum est, legitur, *qui communis erat Aracio.* Mart. Polonus, *qui familiaris fuerat Acacii.*

Hinc etiam de Maximo Episcopo statutum est „ GRATIAN.

X. In Constantinopolitana Synodo sub Damaso Papa, *c.* 6. [an. 381. *in Thracia.*]

Quæ circa indisciplinatos Prælatos, vel ab eis geruntur, in irritum revocentur.

PRopter totius indisciplinationis ejus doctrinam, quæ Constantinopoli orta est, statutum est, ne Maximus *α* fuisse, aut esse jam putetur Episcopus, neque hi, qui ab eo sunt ordinati, qualemcunque gradum Clericatûs obtineant, omnibus scilicet, quæ circa eum, vel ab eo gesta sunt, in irritum revocatis.

¶ Corr. Rom. *α Maximus.*] Ex verbis hujus Canonis, præsertim Græcis, & interpretatione Balsamonis, ac vita Gregorii Theologi per Gregorium Presbyterum descripta, & aliis ex locis (tametsi Theodoretus videtur parum diligenter hoc tractasse) apparet hunc Maximum numquam fuisse Episcopum, ac propterea rectè statui nullum ab eo potuisse imprimi Ordinis characterem, quod non erat de Acacio asserendum. Verba Græca hujus Canonis hæc sunt: Περὶ Μαξίμου τοῦ κυνικοῦ, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀταξίας, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης, ὥστε μήτε Μάξιμον ἐπίσκοπον ἢ γενέσθαι, ἢ εἶναι, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἐν οἱῳδή ποτε βαθμῷ κλήρου, πάντων, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων ἀκυρωθέντων, id est, *De Maximo cynico, déque iis rebus, quæ nullo ordine circa ipsum Constantinopoli gestæ sunt. Neque Maximum aut fuisse, aut esse Episcopum, neque eos, qui ab ipso sunt ordinati, in ullo Cleri gradu censendos: omnibus, quæ & in ipso, & ab ipso facta sunt,*

infirmatis. Ac de eodem Maximo, quòd numquam fuerit Epiſcopus, eſt locupletiſſimum teſtimonium in Epiſtola Hadriani Papæ ſcripta Baſilio Imperatori, quæ habetur actione prima Octavæ Synodi manuſcriptæ, quæ eſt penes Cardinalem Sirletum. Citans enim Leonem primum, ait: *Dicit enim altiſona tuba, Sanctus videlicet Sedis Apoſtolicæ Papa Leo, cujus ſententiam, quidquid ubique Catholicum eſt, velut cæleſte miraculum celebrat, & veneratur oraculum. Cùm ſæpè quæſtio de malè accepto honore naſcatur, quis ambigat nequaquam iſtis eſſe tribuendum, quod non docetur fuiſſe collatum? Neque enim inter Photium mœchum, & Maximum cynicum à Synodo ſecunda damnatum, vel inter ordinationes hujus & illius, diſtinctionis aliquid eſſe convicimus.*

IN DEFINIENDIS DECRETA PONTIFICUM DICTIS INTERPRETUM PRÆFERUNTUR.

DISTINCTIO XX.

GRATIAN. 1. *Pars.*

DECRETALES itaque Epiſtolæ Canonibus Conciliorum pari jure exæquantur. Nunc autem quæritur de expoſitionibus [a] ſacræ Scripturæ, an exæquentur, an ſubjiciantur eis. Quo enim quiſque magis ratione nititur, eò majoris autoritatis ejus verba eſſe videntur. Plurimi autem Tractatorum, ſicut plenióri gratia Sancti Spiritûs, ita ampliori ſcientia aliis præcellentes, rationi magis adhæſiſſe probantur. Unde nonnullorum Pontificum conſtitutis, Auguſtini, Hieronymi, atque aliorum Tractatorum dicta videntur eſſe præferenda.

[a] *al.* expoſitoribus. *Exempl.*

2. *Pars.* §. 1. Sed aliud eſt cauſis terminum imponere: aliud Sacras Scripturas diligenter exponere. In negotiis definiendis non ſolùm eſt neceſſaria ſcientia, ſed etiam poteſtas. Unde Chriſtus dicturus Petro [b]: *Quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, &c.* priùs dedit ſibi claves regni Cælorum: in altera dans ei ſcientiam diſcernendi inter lepram & lepram, in altera dans ſibi poteſtatem ejiciendi aliquos ab Eccleſia, vel recipiendi. Cùm ergo quælibet negotia finem accipiant vel in abſolutione innocentium, vel in condemnatione delinquentium, abſolutio verò vel condemnatio non ſcientiam tantùm, ſed etiam poteſtatem Præſidentium deſideret; apparet, quòd Divinarum Tractatores Scripturarum, etſi ſcientiâ Pontificibus præemineant, tamen, quia Dignitatis eorum apicem non ſunt adepti, in Sacrarum quidem Scripturarum expoſitionibus eis præponuntur: in cauſis verò definiendis ſecundum poſt eos locum merentur.

[b] *Matth.* 16.

I. *Unde* LEO PAPA IV. [c] [1] ſcribit Epiſcopis Britanniæ. [c. an. 850. *Româ in Angliam.*]

[c] In ſuo Regeſto.

Aliorum Scripturæ, Romanorum Pontificum Decretis non ſunt præponendæ.

DE Libellis [d] & Commentariis aliorum non convenit aliquem judicare, & ſanctorum Conciliorum Canones relinquere, vel Decretalium regulas, id eſt, quæ habentur apud nos ſimul cum Canonibus [e] [2]. Quibus autem in omnibus Eccleſiaſticis utimur judiciis, ſunt Canones α Apoſtolorum [f], Nicænorum, Ancyranorum, Laodicenſium, Conſtantinop. Epheſ. Calchedonenſium, Sardicenſium, Africanenſium, Carthaginenſium β, & cum illis Regulæ Præſulum Romanorum [g], Silveſtri, Siricii, Innocentii, Zoſimi, Celeſtini, Leonis, Gelaſii, Hilarii, Symmachi, Hormiſdæ, Simplicii, & Gregorii junioris. Iſti omnino ſunt & per quos judicant Epiſcopi, & per quos Epiſcopi ſimul judicantur, & Clerici. Nam ſi tale emerſerit, vel contigerit inuſitatum negotium, quod minimè poſſit per iſtos definiri; tunc ſi illorum, quorum meminiſtis, dictà, Hieronymi, Auguſtini, Iſidori, vel ceterorum ſimiliter Sanctorum Doctorum ſimilium reperta fuerint; magnanimiter ſunt retinenda, ac promulganda; vel ad Apoſtolicam Sedem referendum de talibus. §. 1. Quam ob cauſam luculentiùs, & magna voce pronuntiare non timeo: quia, qui illa, quæ diximus, Sanctorum Patrum Statuta, quæ apud nos Canonum [3] nomine prætitulantur, (ſive ſit ille [4] Epiſcopus, ſive Clericus, ſive Laicus) non [5] indifferenter γ recipere convincitur; nec Catholicam, & Apoſtolicam Fidem, nec ſancta [6] quatuor Evangelia utiliter, & efficaciter ad effectum [h] ſuum retinere, vel credere probatur.

[d] Deuſdedit, *p.* 2. Polyc. *p.* 3. *tit.* 20. Anſel. *l.* 3. *c. ult.* Ivo, *p.* 4. *c.* 72. Pann. *l.* 2. *c.* 118.
[e] *al.* cum illis in canone.
[f] *al.* qui dicuntur Apoſtolorum.
[g] Apud Anſelmum, & Polycarpum deſunt omnia Pontificum nomina.
[h] *al.* profectum.

¶ CORR. ROM. α *Sunt Canones.*] Indicat Canones, & Regulas, ex quibus conſtat Corpus, vel Codex Canonum, de quo in Præfatione dictum eſt, quo Romani Pontifices, præſertim in judiciis utebantur, in quo Codice ſunt Canones tantùm, non Synodalia Geſta; ut ſuperiùs Nicolaus, *in c. Romanorum*, 19. *diſt.* ſcripſit.

β *Carthaginenſium.*] In Codice Canonum unica eſt Synodus Carthaginenſis, continens Canones triginta tres, qui ex variis Conciliis Carthagini habitis collecti fuerunt. Eos Canones Sedes Apoſtolica videtur probaſſe, & uſa eis eſſe, quando in Codicem Canonum referendos curavit. Eoſdem etiam Græci, quo ordine apud Latinos habentur; cum aliis præterea multis Africanarum Synodorum conjunctos in linguam ſuam verterunt, & hi ipſi ſunt, quos iiſdem numeris Anſelmus, Burchardus, & Ivo citant: quamvis Gratianus interdum quidem his utatur, interdum verò ex ſingulis Carthaginenſibus Conciliis Canones accipiat; quod ſuis locis indicabitur. Et de hac unica Carthaginenſi Synodo intelligendum eſt, quod habetur ſuprà *diſt.* 16. *c. prima adnotatio. verſ. ſeptima*, quod hic delarandum dilatum fuit.

γ *Non indifferenter.*] Anſelmus, Deuſdedit, & Gregorius Presbyter in Polycarpo habent, *qui eadem indifferenter non recipit, ipſe ſe convincit minimè Catholicam, & Apoſtolicam Fidem ad effectum ſuæ retinere ſalutis.*

¶ PITH. [1] *Unde Leo Papa IV.*] Incipiunt Romanæ Decretales à Silveſtro: ceteræ forſan ſuppoſititiæ. V. *Centuriat. tom.* 9. *p.* 338.

[2] *Canonibus, quibus.*] V. C. *Canone in illis quibus id eſt.* Vide *diſt.* 19. *c. Romanorum:* Corpus Canonum, de quo 1. *diſt. c.* 2. & ex eo eſt *c.* 2. *de Præb. extr.* illud idem Corpus eſt, quod ab Hadriano PP. Carolo Magno miſſum, editum eſt Moguntiæ an. 1525. Bullarium verò habet Silveſtri Regulas vel Epiſtolas.

[3] *Canonum.*] V. C. *Canones prætitulantur.*

[4] *Ille.*] Abeſt à V. C.

[5] *Non.*] Abeſt à V. C.

[6] *Sancta.*] V. C. addit *vera.*

II. *Item* NICOLAUS I. Photio, in Epiſtola [i], cujus initium eſt, *Poſtquam Beato Petro.* [an. 863. *Româ Conſtantinopolim.*]

[i] Eſt eadem epiſt. 6. ex qua ſumptum eſt *c. quod dicitis. ſuprà, diſt.* 16.

Corripiendi ſunt qui Decreta Romanorum Pontificum non habent, vel non obſervant.

SI Decreta [k] Romanorum Pontificum non habetis; de neglectu atque incuria eſtis arguendi. Si verò habetis, & non obſervatis; de temeritate eſtis corripiendi, & increpandi.

[k] Anſel. *l.* 5. *c.* 33.

III. *Item* INNOCENTIUS α Papa. [c. an. 410. *Romæ.*]

Ad quos ſit recurrendum, cùm Sacræ Scripturæ autoritas non occurrit.

DE quibus cauſis [1] nulla ſolvendi, ligandique autoritas in libris veteris Teſtamenti, quatuor Evangeliorum, cum totis ſcriptis Apoſtolorum appareat; ad Divina recurre ſcripta Græca [m]. Si neque in illis; Canones β Apoſtolicæ Sedis intuere. Si nec in illis; ad Catholicæ Eccleſiæ hiſtorias Catholicas à Doctoribus Catholicis ſcriptas manum mitte. Si nec in illis; Sanctorum exempla perſpicaciter recordare. Quòd ſi omnibus his inſpectis, hujus quæſtionis qualitas non lucidè inveſtigatur; ſeniores provinciæ congrega, & eos interroga. Faciliùs namque invenitur quod à pluribus ſenioribus quæritur. Verus enim repromiſſor Dominus ait [n]: *Si duo ex vobis, vel tres conveniunt ſuper terram in nomine meo, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo.*

[1] Polyc. *l.* 7. *tit.* 3. Burch. *l.* 3. *c.* 128. Ivo, *p.* 4. *c.* 70.
[m] *al.* Græcè.
[n] *Matth.* 18.

¶ CORR. ROM. α *Innocentius.*] Caput hoc non eſt inter Epiſtolas Innocentii primi, quæ multæ extant; neque verò Innocentii ſecundi eſſe poteſt, cùm ante ipſum ſcripſerint Burchardus, & Ivo, à quibus hoc ipſum citatur.

β *Canones.*] Verba hæc, quæ apud Gratianum deerant, ſunt apud Burchardum, & Ivonem, & Polycarpum; in quo Polycarpo habentur hoc ipſo loco, in quem ſunt reſtituta.

DE ECCLESIASTICORUM MINISTRORUM ORIGINE ET INSTITUTIONE.

DISTINCTIO XXI.

GRATIAN. 1. *Pars.*

DECRETIS ergo Romanorum Pontificum, & ſacris Canonibus Conciliorum Eccleſiaſtica negotia, ut ſuprà monſtratum eſt, terminantur. Miniſtri verò ſacrorum Canonum, & Decretorum Pontificum ſunt ſummi Pontifices, & infrà Præſules, ac reliqui Sacerdotes, quorum inſtitutio in veteri Teſtamento eſt inchoata, & in novo pleniùs conſummata. §. 1. Summi enim Pontifices, & minores Sacerdotes à Deo ſunt inſtituti per Moyſen [a], qui ex præcepto Domini, Aaron in ſummum Pontificem, filios verò ejus unxit in minores Sacerdotes. Poſteà verò David, cùm miniſteria domûs Domini ampliaret, Janitores & Cantores inſtituit. Porrò Salomon [1] quemdam modum exorcizandi invenit, quo Dæmones adjurati, ex obſeſſis corporibus pellebantur: huic officio mancipati, *Exorciſtæ* vocati ſunt, de quibus Dominus in Evangelio [b]: *Si ego in Beelzebub ejicio Dæmonia, filii veſtri* (videlicet Exorciſtæ) *in quo ejiciunt?* Hæc omnia in novo Teſtamento Eccleſia imitata, habet Janitores ſuos, quos Oſtiarios appellamus. Pro Cantoribus Lectores & ſimul Cantores inſtituit. Exorciſtas autem nomine antiquo, & officio permanente recepit. Pro filiis verò Aaron, omnes infra ſummum Pontificem Sacerdotium adminiſtrantes ſunt conſecrati.

[a] *Exod.* 28. 1. *Paral.* 25. & 2. 23.
[b] *Luc.* 11.

§. 2. Inter eos quædam diſcretio ſervata eſt, ut alii appellentur ſimpliciter Sacerdotes, alii Archipresbyteri, alii Chorepiſcopi, alii Epiſcopi, alii Archiepiſcopi, ſeu Metropolitæ, alii Primates, alii Patriarchæ, alii ſummi Pontifices. §. 3. Horum diſcretio à Gentilibus maximè introducta eſt, qui ſuos Flamines, alios ſimpliciter Flamines, alios Archiflamines, alios Protoflamines appellabant. Simpliciter verò majorum, & minorum Sacerdotum diſcretio in novo Teſtamento ab ipſo Chriſto ſumpſit exordium, qui duodecim Apoſtolos tamquam majores Sacerdotes, & LXXII.

„ Discipulos quasi minores Sacerdotes instituit. Petrum verò quasi in summum Sacerdotem elegit; dum ei præ omnibus, & pro omnibus claves regni cælorum tribuit, & à se petra, Petri sibi nomen imposuit, atque pro ejus fide se specialiter rogasse testatus est, & ut ceteros confirmaret, sibi injunxit, dicens [c]: *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua; & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Hanc eamdem formam Apostoli secuti in singulis civitatibus Episcopos, & Presbyteros ordinaverunt. Levitas autem ab Apostolis ordinatos legimus [d], quorum maximus fuit Beatus Stephanus. Subdiaconos, & Acolythos procedente tempore Ecclesia sibi constituit.

„ §. 4. De his ita scribit, nomina illorum & nominum causas exponens, ita inquiens

[c] *Luc.* 22.
[d] *Act.* 6.

¶ Pith. [1] *Porrò Salomon.*] Joseph. *lib.* 8. *Antiq. c.* 2. Orig. *tract.* 31. *in Matth.* Zon. *tom.* 1. *p.* 56.

I. B. Isidorus *lib.* 7. *Etymolog. cap.* 12. [c. an. 631. *in Hispania.*]

Unde nomina Ecclesiasticorum graduum sumantur.

CLeros [e], & Clericos hinc appellatos credimus, quia Matthias sorte electus est, quem primùm per Apostolos legimus [f] ordinatum. Κλῆρος enim Græcè, sors Latinè, vel hereditas dicitur. Propterea ergo dicti sunt Clerici; quia de sorte domini sunt; vel quia Domini partem habent. Generaliter autem Clerici nuncupantur omnes *, qui in Ecclesia Christi deserviunt; quorum gradus, & nomina sunt hæc: Ostiarius, Psalmista, Lector, Exorcista, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus.

[e] De officiis *l.* 2. *c.* 1. Rabanus *de Instit. Cler. l.* 1. *c.* 2.
[f] *Act.* 1.

§. 1. Ordo Episcoporum quadripertitus est, id est, in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitanis, atque Episcopis. §. 2. Patriarcha, Græcâ linguâ, summus patrum interpretatur; quia primum, id est, Apostolicum α retinet locum; & ideò, quia summo honore fungitur, tali nomine censetur, sicut Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus *. §. 3. Archiepiscopus Græco dicitur vocabulo, quòd sit summus Episcoporum; tenet enim vicem Apostolicam, & præsidet tam Metropolitanis [2], quàm ceteris Episcopis. §. 4. Metropolitani autem a mensura civitatum * vocantur: singulis enim provinciis præeminent, quorum autoritati, & doctrinæ [g] ceteri Sacerdotes subjecti sunt, sine quibus nihil reliquos agere licet Episcopos: solicitudo enim totius provinciæ [3] ipsis commissa est.

[g] *al.* doctrinæ & potestati. *orig.*

§. 5. Omnes autem superiùs designati Ordines uno eodémque vocabulo Episcopi nominantur: sed ideò privato nomine quidam utuntur propter distinctionem potestatum, quam singulariter acceperunt. §. 6. Patriarcha patrum princeps: Ἄρχων enim princeps; inde Archiepiscopus princeps Episcoporum, sicut Metropolitanus à mensura civitatum. §. 7. Episcopatus autem vocabulum inde ductum, quòd ille, qui efficitur [h] Episcopus, superintendat, scilicet curam gerens subditorum: Σκοπεῖν enim Græcè, Latinè intendere dicitur. Episcopi autem Græcè, Latinè Speculatores interpretantur: nam Speculator est Præpositus in Ecclesia dictus, eò quòd speculetur, & perspiciat populorum infra se positorum mores, & vitam. §. 8. Pontifex princeps Sacerdotum est, quasi via sequentium. Ipse & summus Sacerdos, ipse & Pontifex Maximus nuncupatur. Ipse enim efficit Sacerdotes, atque Levitas; ipse omnes ordines Ecclesiasticos disponit; ipse, quid unusquisque facere debeat, ostendit. Anteà autem qui Reges erant, & Pontifices erant. Nam majorum hæc erat consuetudo, ut Rex esset etiam Sacerdos & Pontifex. Unde & Romani Imperatores Pontifices dicebantur. §. 9. Vates à vi mentis appellatus est, cujus significatio multiplex est: nam modò Sacerdotem, modò Prophetam significat, modò Poëtam. §. 10. Antistes Sacerdos dictus est, quod ante stat: Primus est enim in ordine Ecclesiæ, supra se nullum habet. §. 11. Sacerdos autem nomen habet compositum ex Græco & Latino, quasi sacrum dans: sicut enim Rex à regendo, ita Sacerdos à sacrificando vocatus est; consecrat enim, & sacrificat. Sacerdotes autem Gentilium Flamines dicebantur. Hi in capite habebant pileum, in quo erat brevis virga desuper habens lanæ aliquid, quod cùm propter æstum ferre non possent, filo tantùm capita religare cœperunt. Nam nudis penitus eos capitibus incedere nefas erat. Unde à filo, quo utebantur, Flamines dicti sunt, quasi Filamines. Verùm festis diebus filo deposito pileum imponebant pro Sacerdotii eminentia.

[h] Supereffícitur, superintendat. *orig.* & *Rab.*

§. 12. Presbyter Græcè, Latinè senior interpretatur: non modò pro ætate, vel decrepita senectute, sed etiam propter honorem, & dignitatem, quam acceperunt, Presbyteri nominantur. Unde & apud β veteres, iidem Episcopi, & Presbyteri fuerunt; quia illud nomen dignitatis est, & non ætatis γ. Ideò autem & Presbyteri Sacerdotes vocantur, quia sacrum dant, sicut & Episcopi; qui licèt sint Sacerdotes, tamen Pontificatûs apicem non habent: quia nec chrismate frontem signant, nec Paraclitum Spiritum dant, quod solis deberi Episcopis lectio Actuum Apostolorum [i] demonstrat. §. 13. Levitæ ex nomine autoris vocati. De Levi enim Levitæ exorti sunt; à quibus in templo Dei mystici sacramenti ministeria explebantur. Hi Græcè Diaconi, Latinè Ministri dicuntur, quia sicut in Sacerdote consecratio, ita in Diacono ministerii [k] dispensatio habetur. §. 14. Hypodiacones Græcè, quos nos Subdiaconos dicimus, qui ideò sic appellantur, quia subjacent præceptis, & officiis Levitarum. Oblationes enim in templo Dei à fidelibus ipsi suscipiunt, & Levitis superponendas altaribus deferunt: hi apud Hebræos Nathinæi vocantur. §. 15. Lectores à legendo, Psalmistæ à psalmis canendis vocati: illi enim prædicant populis, quid sequantur; isti canunt, ut excitent ad compunctionem animos audientium; licèt & quidam Lectores ita miserabiliter pronuncient, ut quosdam ad luctum, lamentationémque compellant. Iidem etiam & pronuntiatores vocantur, quòd porrò [l] annuntient. Tanta enim & tam clara erit eorum vox, ut quamvis longè positorum aures adimpleant.

[i] *Act.* 8.
[k] *al.* mysterii.
[l] *al.* populo.

§. 16. Cantor autem vocatus, quia vocem modulatur in cantu. Hujus duo genera dicuntur in arte Musica, sicut ea docti homines Latinè dicere potuerunt, Præcentor, & Succentor: Præcentor scilicet, qui vocem præmittit in cantu: Succentor autem, qui subsequenter canendo respondet. Concentor autem dicitur, quia consonat: qui autem non consonat, nec concinit; nec Cantor, nec Concentor erit. §. 17. Acolythi [m] Græcè, Latinè Ceroferarii dicuntur, à deportandis cereis, quando legendum est Evangelium, aut Sacrificium offerendum: tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum Sol eodem tempore rutilet, sed ad signum lætitiæ demonstrandum, ut sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur, de qua in Evangelio legitur [n]: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* §. 18. Exorcistæ ex Græco in Latinum adjurantes, sive increpantes vocantur: invocant enim super Catechumenos, vel super eos, qui habent spiritum immundum, nomen Domini Jesu, adjurantes per eum, ut egrediatur ab eis. §. 19. Ostiarii, iidem & Janitores, qui in veteri Testamento electi sunt ad custodiam templi, ut non ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem Ostiarii, quòd præsint ostiis templi. Ipsi enim tenentes clavem, omnia intus, extráque custodiunt, atque inter bonos & malos habentes judicium, fideles recipiunt, & respuunt infideles.

[m] Ivo, *p.* 9. *c.* 8.
[n] *Joan.* 1.

¶ Corr. Rom. α *Id est Apostolicum.*] Anteà legebatur, *post Apostolicum.* Restituta est vera lectio non modò ex Isidori, & veterum exemplarium Gratiani fide, sed ex ipsa ab Isidoro allata ratione, qui Romanum, Antiochenum, & Alexandrinum, Patriarchas propterea vocat: quia Apostolicum locum tenent. Hoc idem B. Gregorius *lib.* 6. *Epist.* 37. scribens Eulogio Alexandrino, declarat his verbis: *Itaque cùm multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis sedes in autoritate convaluit, quæ in tribus locis unius est. Ipse enim sublimavit sedem, in qua etiam quiescere, & præsentem vitam finire dignatus est: ipse decoravit sedem, in qua Evangelistam discipulum misit: ipse firmavit sedem, in qua septem annis, quamvis discessurus, sedit.* Atque hoc idem ait Anacletus, *can. sacrosancta. infrà dist.* 22.

β *Unde & apud.*] Restituta hæc sunt in locum suum, quo loco habentur apud Sanctum Isidorum.

γ *Et non ætatis.*] In originali est, *hoc ætatis*, & ita apud Hieronymum in *Epist.* 83. *ad Oceanum*, sed ob Glossam non est mutatum.

¶ Contius. * *Nuncupantur omnes.*] Constantius eleganter definit Clericos, omnes qui Divino cultui ministeria Religionis impendunt, *l. qui divino. C. Theodos. de Episc. & Cleric.*

* *Et Alexandrinus.*] Additur in meo manuscripto Isidori. Sunt enim autoritate Beati Petri Apostoli instituti. Prima quippe est Petri Apostoli Sedes Romana Ecclesia. Secunda autem Sedes apud Alexandriam Beati Petri nomine à Marco ejus Discipulo & Evangelista consecrata. Tertia verò Sedes Antiochena & à Beato Petro habetur honorabilis, eò quòd illic priusquam Romam venisset, habitavit, & illic primum nomen Christianorum in illa gente exortum est. Quamvis autem per Orbem diffusa Ecclesia una Christi sit, sancta tamen Rom. Ecclesia, nullis judicibus constitutis, ceteris Ecclesiis prælata est. Sed & Evangelica voce Domini & Salvatoris nostri primatum obtinuit: *Tu es Petrus*, inquiens, *& super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Ceteræque sequuntur.

* *A mensura civitatum.*] In hunc errorem incidisse Isidorum ex linguæ Græcæ imperitia primus, ut credo, notavit Alciatus *lib.* 2. *Parerg. cap.* 25. cùm Metropolis à Græco μητρόπολις: id est, mater aut matrix civitas, veniat, non à μετρόπολις. Paucos hujusmodi errores quidam posteà colligunt, quibus demonstrent indoctum Isidorum: cujus si pensentur vitia virtutibus, istis fortè Philologis doctior invenietur.

¶ Pith. [2] *Tam Metropolitanis.*] Nov. Justiniani xi. Exarchus provinciæ, id est Diœcesis. Theod. Balsamon *in can.* 9. *Calched. Concil.*

[3] *Totius provinciæ.*] Diœcesis, quæ nullas sub se habet provincias. Balsamon loco laudato. Vide Leon. *Epist.* 9. *ad Petr. & Joann. African.*

II. *Item* Anacletus * ad Episcopos Italiæ, *Epist.* 2. [c. an. 103. *Româ in Italiam.*]

Romana Ecclesia à Christo primatum accepit.

IN novo [o] Testamento post Christum Dominum à Petro Sacerdotalis cœpit ordo: quia ipsi primo Pontificatus in Ecclesia Christi datus est, Domino dicente ad eum [p]: *Tu es*

[o] Ansel. *l.* 1. *c.* 1. Polyc. *l.* 1. *c.* 1. Ivo, *p.* 5. *c.* 1. Pann. *l.* 3. *c.* 82.
[p] *Matth.* 16.

Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non prævalebunt adversus eam: & tibi dabo claves regni Cælorum. Hic ergo ligandi, atque solvendi potestatem primus accepit à Domino; primúsque ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit. Ceteri verò Apostoli cum eodem pari consortio honorem, & potestatem acceperunt [q]; ipsúmque principem eorum esse voluerunt: qui etiam jubente Domino in toto Orbe dispersi Evangelium prædicaverunt. §. 1. Ipsis quoque decedentibus in locum eorum successerunt Episcopi: quorum ordinatio prætaxato debet fieri ordine, & modo: quos qui recipit, & verba eorum, Deum recipit: qui autem spernit eos; eum, à quo missi sunt, & cujus legatione funguntur, spernit; & ipse indubitanter spernetur à Domino [r]. §. 2. Videntes autem ipsi Apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogaverunt Dominum messis, ut mitteret operarios in messem suam [f]: inde ab eis electi sunt lxxii. Discipuli; quorum typum gerunt Presbyteri, atque in eorum locum sunt constituti in Ecclesia.

q *Matth. ult.*
r *Luc.* 10.
f *Matth.* 9.

¶ CONTIUS. * *Anacletus.*] Tertius à Petro Episcopus Romanus. Scio quosdam istorum Pontificum à Petro proximè sequentium Decretales falsi insimulare, sed majorem ab his probationem requirerem: cùm & in omnibus, quotquot extant canonum Corporibus ab Isidoro ex libro Damasi urbis Romæ Episcopi collectis, hæ reperiantur.

III. *Item* GELASIUS urbis Romæ Episcopus omnibus Orthodoxis. [t] [an. 495. *Romæ.*]

Primatum Romanæ Ecclesiæ non aliqua Synodus, sed Christus instituit.

QUamvis [u] universæ per Orbem Catholicæ Ecclesiæ unus thalamus Christi sint; sancta tamen Romana, Catholica, & Apostolica Ecclesia nullis Synodicis constitutis, ceteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri primatum obtinuit [x]: *Tu es Petrus* (inquiens) *& super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni Cælorum; & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cælis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in Cælis.* Cui data est etiam [y] societas Beatissimi Pauli vasis electionis, qui non diverso (sicut Hæretici garriunt) sed uno tempore, uno eodémque die gloriosa morte cum Petro in urbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans coronatus est, & pariter supradictam sanctam Romanam Ecclesiam Christo Domino consecrarunt, eamque omnibus urbibus in universo mundo suâ præsentiâ, atque venerando triumpho prætulerunt. Est ergo prima Petri Apostoli sedes Romana Ecclesia non habens maculam, neque rugam, nec aliquid hujusmodi.

t In Decretis cum 70. Episcopis.
u Polyc. *l.* 1. *tit.* 2. Ansel. *l.* 1. *c.* 69. Burch. *l.* 3. *c.* 220. Pann. *l.*4.*c.*3.
x *Matth.* 16.
y Inf. *Dist.*22. *can. sacrosancta*, ex Anacleto.

GRATIAN. 3. *Pars.* „ IN his omnibus, quantò gradus celsior, tantò major „ autoritas invenitur. In majoribus siquidem est regendi, & „ jubendi potestas: in minoribus obsequendi necessitas. „ Unde

IV. NICOLAUS PAPA I. ad Michaëlem Imperatorem, in Epistola, cujus initium est, *Proposueramus.* [an. 865. *Româ Constantinopolim.*]

Inferiorum facta, Superiorum sententiis obnoxia sunt.

INferior sedes superiorem absolvere non potest. Sola ergo potior inferiorem convenienter absolvit. Hinc liquidò pervidetur; quia quem non potest absolvere, non potest judicio inferior potiorem ligare, & *infrà.* Unde Propheta ait [z]: *Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, qui trahit eam?* His ita ex Divina Scriptura, & probabilium Patrum doctrina commemoratis, Sole clariùs exhibuimus non posse quemquam, qui minoris autoritatis est, eum, qui majoris potestatis est, judiciis suis addicere, aut propriis definitionibus subjugare.

z *Esa.* 10.

V. IDEM eâdem Epistolâ. [an. 865. *Româ Constantinopolim.*]

De eodem.

NOlite nos existimare facta cujuscumque proximorum nostrorum, quæ sunt digna reprehensione, velle defendere; sed quòd ita velimus filios circa spiritalem patrem, & discipulos erga magistrum devotos, ac sobrios esse; ut nulla penitus temeritate ad eorum vitam (ut non dicam dijudicandam,) sed nec saltem tenuiter reprehendendam prosiliant.

VI. *Item* NICOLAUS PAPA I. eâdem Epistolâ. [an. 865. *Româ Constantinopolim.*]

Inferiores Majoribus nec benedicere, nec maledicere possunt.

DEnique [a] si in Epistola legimus ad Hebræos [b], quòd Minor à Majore benedicitur; restat profectò, ut exigente ratione etiam maledicatur. Siquidem hæc utique prænoscentes periculosa tempora illi, qui ante nos fuerunt, providam in Ecclesiis consuetudinem tradiderunt; hodiéque in Romana Ecclesia, quæ magistra est omnium Ecclesiarum, impætermissa [c] servatur: ita ut nullus Sacerdos Majore suo non innuente [d] Consacerdote cuilibet rei benedictionem [e] dare nitatur: sed [4] & Anterior stans ad pronunciandam aliquam lectionem, benedictionem quidem postulat, sed ei quilibet Inferior non audet penitus benedicere. Cur hoc? numquid benedicere peccatum est? absit. De maledicis enim, non de [5] benedicis dicit Apostolus [f]; quia regnum Dei non possidebunt: sed per hoc innuitur, quantæ censuræ fræno Inferiores quique à suis [6] Præpositis judicandis coërcendi sunt, si his nec etiam benedicendi jus ullum penitus obtineant.

a Ansel. *l.* 7. *c.* 144. Ivo, *p.* 5. *cap.* 17. *& par.* 6. *c.* 355.
b *Hebr.* 7.
c *al.* imprætermissè.
d *al.* jubente.
e *al.* benedicere nitatur.
f *Gal.* 5.

¶ PITH. [4] *Sed.*] V. C. *si &.*
[5] *De.*] abest à V. C.
[6] *A suis.*] V. C. *ad suos judicandos Præpositos.* Conjunge *c. Sex.* 1. *q.* 1. & *c. Presbyteri* IX. *q.* 3.

VII. IDEM eâdem Epistolâ. [an. 865. *Româ Constantinopolim.*]

De eodem.

NUnc autem [g] Divina inspiratione non nos pigebit, nec nobis impossibile erit, ostendere vobis (si tamen audire velitis) non posse quemquam ritè ab iis, qui inferioris Dignitatis, vel Ordinis sunt, judicialibus submitti definitionibus. Siquidem tempore Diocletiani, & Maximiani Augustorum, Marcellinus Episcopus urbis Romæ, qui posteà insignis Martyr effectus est, adeò compulsus est à Paganis, ut in templum eorum ingressus, grana thuris super prunas imponeret: cujus rei gratiâ collecto numerosorum Concilio Episcoporum, & inquisitione facta, hoc idem Pontifex se egisse confessus est. Nullus tamen eorum proferre sententiam in eum ausus est, dum ei sæpissimè omnes perhiberent: *Tuo ore judica causam tuam, non nostro judicio.* Et iterum: *Noli*, aiunt, *audiri in nostro judicio, sed collige in sinu tuo causam tuam.* Et rursus: *Quoniam ex te*, inquiunt, *justificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis.* Et iterum dicunt: *Prima sedes non judicabitur à quoquam.* IDEM *in eadem.* §. 1. Sed & cùm quidam tempore quodam contra Xistum Papam tentassent quædam mali [h] rumoris objicere, & in Concilio, cui & Valentinianus Augustus intererat, dictum fuisset: Non licere adversùs Pontificem dare sententiam; surrexit idem protinus Imperator, & in arbitrio præfati Pontificis tribuit judicare judicium suum. Etenim nullus Pontificum, minorum, vel inferiorum urbium subactus judiciis invenitur.

g Polyc. *l.* 1. *tit.* 20. Ans. *l.* 2. *cap.* 67. al. 65. Ivo, *p.* 5. *c.* 8. Pann. *l.*4. *c.*6.
h *al.* non boni. *orig.*

VIII. IDEM NICOLAUS eâdem Epistolâ. [an. 865. *Româ Constantinopolim.*]

Majores à Minoribus judicari non possunt.

SUbmittitur Ignatius minorum, inferiorum, & subjectorum deliberationibus, cùm sacris Canonibus præcipientibus, & exemplis Sanctorum Patrum, semper, ubi est major autoritas, sit eundum, & in omnibus controversiis ad potioris sedis judicia actio [i] dirigatur. Quod non solùm à Catholicis, verùm etiam ab ipsis constat observatum Hæreticis. Alioquin acephalum liquet esse Concilium, ubi de tanta persona agitur, & majorum non expectatur sententia; cùm nec in causa Clericorum inferioris gradûs, solius Episcopi sui judicium tantummodò postulandum [k] sit.

i *orig. non habet.*
k *al.* præstolandum.

IX. IDEM NICOLAUS eâd. Epist. [an. 865. *Româ Constantinopolim.*]

Minorum sententia, Majores damnare non valent.

IN tantùm [l] hanc præsumptionem Sancti Patres apud Calchedonem detestati sunt, ut Dioscorum Alexandrinum Antistitem inter cetera, idcirco potissimum sine ulla restitutione damnaverint; quia in contumacia *a* permanens erga primæ sedis Romanæ privilegium, resipiscere à suis superstitionibus, ut servaretur à prima sede Apostolica, noluit: & ponens in cælo [m] os suum, & lingua ejus transeunte super terram, excommunicationem in S. Leonem Papam dictavit, ita ut in sententia contra ipsum prolata, hoc videantur memorare præcipuè, dicentes: [Quoniam secundis excessibus priorem iniquitatem valde transcendit. Præsumpsit enim & excommunicationem dictare adversùs Sanctissimum, & Beatissimum Archiepiscopum magnæ Romæ Leonem.] Numquid ibi legitur inquisitionem fuisse factam, utrùm justè, an injustè ipsam Dioscorus excommunicationem dictasset? Non planè: sed absque omni controversia hoc in eo ulti sunt: quia cùm esset Inferior, Potiorem quibuslibet conatus est lacessere contumeliis, teste Anatolio Constantinopolitano Præsule; qui dicit [n]: Propter fidem non est damnatus Dioscorus: sed quia excommunicationem fecit domino Archiepiscopo Leoni.

l Polyc. *l.* 1. *tit.* 20. Ans. *l.*2. *c.*65. Ivo, *p.* 5. *c.* 8. Pann. *l.*4. *c.*6. & 7.
m *Psal.* 72.
n In Concilio Calchedonen. *actione* 5.

¶ CORR. ROM. *a In contumacia.*] Hinc usque ad verb. *ponens.* addita sunt ex originali.

DE PATRIARCHARUM ORDINE.

DISTINCTIO XXII.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ QUIA ergo Major à Minori judicari non debet, videndum est, quæ inter ceteras Ecclesias primum locum, „ quæ secundum, vel tertium obtineat. Romana Ecclesia (sicut suprà dictum est) primum locum inter ceteras „ obtinet: Alexandrina secundum, Antiochena Ecclesia tertium ab ea locum accepit. Unde „

a junior. *Anf.*

I. Nicolaus Papa II. [a] fcribit Mediolanenfibus per Petrum Damianum Legatum fuum. [an. 1060. *Romà in Infubriam.*]

Romana Ecclefia ceterarum primatum tenet.

b Anfel. *l.* 1. *c.* 63. *al.* 64.

OMnes [b] five Patriarchii cujuslibet apices, five Metropoleon primatus, aut Epifcopatuum cathedras, vel Ecclefiarum cujuslibet ordinis Dignitates inftituit Romana Ecclefia. Illam verò folus ille fundavit, & fuper Petram Fidei mox nafcentis erexit, qui Beato æternæ vitæ Clavigero terreni fimul & cæleftis Imperii jura commifit. Non ergo quælibet terrena fententia, fed illud verbum, per quod conftructum eft cælum, & terra; per quod denique omnia condita funt elementa, Romanam fundavit Ecclefiam. Illius certè privilegio fungitur, illius autoritate fulcitur. Unde non dubium, quia quifquis cuilibet Ecclefiæ jus fuum detrahit, injuftitiam facit. §. 1. Qui autem Romanæ Ecclefiæ privilegium ab ipfo fummo omnium Ecclefiarum Capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hærefim labitur; & cùm ille vocetur injuftus, hic eft proculdubio dicendus hæreticus. Fidem quippe violat, qui adverfùs illam agit; quæ mater eft fidei: & illi contumax invenitur, qui eam cunctis Ecclefiis prætuliffe cognofcitur. & *infrà.* §. 2. Unde & ipfe S. Ambrofius [c] fe in omnibus fequi magiftram fanctam Romanam profitetur Ecclefiam.

c *Lib.* 3. *de Sacramentis, c.* 1.

II. *Item* Anacletus fervus [1] Chrifti Jefu ad omnes Epifcopos, *Epiftolâ* 3. *c.* 3. [c. an. 104. *Româ.*]

Non ab Apoftolis, fed ab ipfo Domino Romana Ecclefia primatum accepit.

d *In præfatione Concilii Nicæni.* Polyc. *l.* 1. *tit.* 2. Anfel. *l.* 1. *c.* 2. & 65. Ivo, *p.* 5. *c.* 2. & 26. Pann. *l.* 4. *c.* 2. e *Matth.* 16. f Sup. *dift.* 21. *c. quamvis.*

SAcrofancta [d] Romana, & Apoftolica Ecclefia non ab Apoftolis, fed ab ipfo Domino Salvatore noftro primatum obtinuit: & eminentiam poteftatis fuper univerfas Ecclefias, ac totum Chriftiani populi gregem affecuta eft: ficut ipfe B. Petro Apoftolo dixit [e]: *Tu es Petrus, & fuper hanc Petram ædificabo Ecclefiam meam; & portæ inferi non prævalebunt adverfus eam; & tibi dabo claves regni Cælorum, & quodcumque ligaveris fuper terram, erit ligatum & in Cælis: & quodcumque folveris fuper terram, erit folutum & in Cælis.* §. 1. Adhibita [f] eft etiam focietas in eadem Romana urbe Beatiffimi Apoftoli Pauli vafis electionis, qui uno die, unóque tempore gloriofa morte cum Petro fub Principe Nerone agonizans coronatus eft: & ambo fanctam Ecclefiam Romanam confecraverunt, aliifque omnibus urbibus in univerfo mundo fuâ præfentiâ, atque venerando triumpho prætulerunt. Et licèt pro omnibus affidua apud Deum omnium Sanctorum effundatur oratio; his tamen verbis Paulus Beatiffimus Apoftolus Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens [g]: *Teftis enim mihi eft Deus, cui fervio in fpiritu meo in Evangelio filii ejus: quòd fine intermiffione memoriam veftri facio femper in orationibus meis.* §. 2. Prima [h] ergo fedes eft cælefti beneficio Romanæ Ecclefiæ, quam (ut memoratum eft) Beatiffimi Petrus, & Paulus fuo martyrio confecrarunt.

g *Rom.* 1.

2. *Pars.* h Pann. *l.* 4. *c.* 4.

§. 3. Secunda autem fedes apud Alexandriam, B. Petri nomine à Marco ejus Difcipulo atque Evangelifta confecrata eft: quia *α* & ipfe in Ægypto primùm verbum veritatis directus à Petro prædicavit: & gloriofum fufcepit martyrium; cui venerabilis fucceffit Abilius.

§. 4. Tertia verò fedes apud Antiochiam ejufdem, id eft, Beati Petri Apoftoli nomine habetur honorabilis; quia illic, priufquam Romam veniret, habitavit, & Ignatium Epifcopum conftituit [2]: & illic primum nomen Chriftianorum novellæ gentis exortum eft, & *poft pauca.*

i Polyc. *l.* 1. *tit.* 1. Anfel. *l.* 1. *c.* 7. Burch. *l.* 1. *c.* 149. Ivo, *p.* 5. *c.* 266. k *al.* difcretio & licèt.

§. 5. Inter Beatos [i] Apoftolos quædam fuit difcretio [k] poteftatis: & licèt omnes effent Apoftoli, Petro tamen à Domino conceffum eft (& ipfi inter fe idipfum voluerunt) ut reliquis omnibus præeffet Apoftolis, & Cephas *β* *, id eft caput, & principium teneret apoftolatûs: qui & eamdem formam fuis Succefforibus, & reliquis *γ* Epifcopis tenendam tradiderunt. Et non folùm hoc in novo Teftamento eft conftitutum, fed etiam in veteri fuit: unde fcriptum eft [l]: *Moyfes, & Auron in Sacerdotibus ejus*, id eft, primi inter eos fuerunt, & *poft pauca.*

l *Pfal.* 98.

m Polyc. *l.* 1. *tit.* 1. Anf. *l.* 1. *c.* 2. Ivo, *p.* 5. *cap.* 378. Burch. *l.* 1. *c.* 294.

§. 6. Hæc verò [3] Apoftolica [m] fedes, cardo, & caput (ut prætactum eft) omnium Ecclefiarum à Domino, & non ab alio eft conftituta: & ficut cardine oftium regitur; fic hujus fanctæ Sedis autoritate omnes Ecclefiæ (Domino difponente) reguntur.

¶ Corr. Rom. *α Quia.*] Hinc ufque ad verb. *Tertia*, addita funt ex originali: quemadmodum & alia nonnulla.

β Cephas.] In Evangelio Joannis c. 1. *Cephas* (quæ vox Syriaca eft) exponitur πέτρος, quod Græcè petram fignificat: idque docet etiam B. Hieronymus *in Comm. Epift. ad Galat. c.* 2. Neque credendum eft ignoraffe Anacletum: fed voluiffe eam dictionem ad Græcam linguam eo tempore notiffimam referre. Quod fecit Cyrillus Hierofolymitanus, *Catechefi decima*, in nomine *Jefus*, non modò Hebraïcam, fed etiam Græcam illi etymologiam tribuens. Atqui hoc ipfum nomen *Cephas*, Optatus Afer antiquus & probatus Autor, quem Hieronymus & Auguftinus magni faciunt, *libro fecundo*, eodem modo, quo Anacletus, accepit, his utens verbis: *Igitur negare non potes, fcire te in urbe Roma, Petro primo Cathedram Epifcopalem effe collatam: in qua federit omnium Apoftolorum caput Petrus: unde & Cephas appellatus eft.* Et Ifidorus *lib.* 7. *Etym. c.* 9. fic de Petro loquitur: *Cephas dictus, eò quòd in capite fit conftitutus Apoftolorum.* Κεφαλὴ *enim Græcè caput dicitur.* Verùm apud Burchardum & Ivonem fic habetur: *ut reliquis omnibus præeffet Apoftolis Cephas, id eft, ut Petrus principatum teneret Apoftolatûs.*

γ Et reliquis.] In originali eft, *& reliquis Apoftoli Epifcopis.*

¶ Contius. * *Cephas.*] Quidam hanc etymologiam rident, aiuntque *Cephas* non caput, fed faxum fignificare: quod iis dijudicandum relinquo qui Syriacum idioma noverunt. Syrum enim, non Hebræum effe vocabulum tradit Hieronymus in Catalogo nominum Hebraïcorum, interpretaturque firmitatem. Ceterùm propter peregrinæ linguæ ignorantiam, quidam etiam veterum & doctiffimorum, inter quos funt Optatus Afer, *Cephas* quafi κεφαλὴν interpretati funt.

¶ Pith. [1] *Servus.*] V. C. *Servus fervorum Dei omnibus Epifcopis, & reliquis Chrifti Sacerdotibus.*
[2] *Conftituit.*] V. C. *ordinavit.*
[3] *Verò.*] V. C. *ergo.*

Hac autoritate Alexandrina Ecclefia fecundum à prima locum habere cenfetur. Sed pofteà in Conftantinopolitana Synodo Ecclefia Conftantinop. fecundum à fede Apoftolica locum accepit. Unde ita conftitutum eft "Gratian.

III. In eadem Synodo, id eft Conftantinop. 1. *c.* 5. [an. 381. *in Thracia.*]

Secundum à Romano Pontifice Conftantinopolitanus obtinet locum.

COnftantinopolitanæ [n] civitatis Epifcopum habere oportet Primatûs [4] honorem poft Romanum Epifcopum: propterea quòd fit nova Roma.

n Ex Prifca verfione. Polyc. *l.* 2. *tit.* 22.

¶ Corr. Rom.] Canon hic ex iis eft, quos Apoftolica Romana fedes à principio, & longo poft tempore non recepit: quod ex Epiftola 51. *aliis* 53. Leonis Papæ primi ad Anatolium Conftantinopolitanum, & aliis ejufdem Epiftolis facile eft cuivis cognofcere: itémque ex duabus Epiftolis Leonis noni, una adverfùs præfumptiones Michaëlis, & Leonis, *cap.* 28. altera ad eumdem Michaëlem. Sed multò clariùs ex B. Gregorii Epiftola 31. *lib.* 6. ad Eulogium Alexandrinum, & Anaftafium Antiochenum: atque ex Epiftola Nicolai primi ad Michaëlem Imperatorem, quæ incipit, *Propofueramus.* Quamquam Conftantinopolitani Epifcopi, Imperatorum potentiâ freti fecundum locum Patriarchalium fedium fibi ufurparunt: idque tamdem pacis, & tranquillitatis causâ fuit ipfis conceffum; ficut in *cap. antiqua, de privileg.* Innocentius Papa III. declaravit.

¶ Pith. [4] *Primatûs.*] V. C. *Primatis.*

IV. *Item* Gregorius Joanni Epifcopo Syracufano, *lib.* 7. *Epift.* 63. [an. 599. *Romà in Siciliam.*]

Apoftolicæ Sedi Conftantinopolitanam conftat effe fubjectam.

DE Conftantinopolitana [o] Ecclefia quod dicunt, quis eam dubitet Sedi Apoftolicæ effe fubjectam? quod & D. piiffimus Imperator, & frater nofter Eufebius ejufdem civitatis Epifcopus affiduè profitentur. Tamen fi quid boni, vel ipfa, vel altera Ecclefia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus fum. Stultus eft enim, qui in eo fe primum exiftimat, ut bona, quæ viderit, difcere contemnat. Idem *eidem, Epift.* 64. Nam, quòd Primas Byzancenus Sedi Apoftolicæ dicit fe fubjici, fi qua culpa in Epifcopis invenitur, nefcio quis ei fubjectus [p] non fit: cùm verò culpa non exigit, omnes fecundùm rationem humilitatis æquales fumus.

o Anfel. *l.* 2. *c.* 66.

p *al.* ei Epifcopus fubjectus.

¶ Corr. Rom.] Hoc caput fumptum eft ex duabus Epiftolis eidem Joanni Epifcopo Syracufano fcriptis: fed in *Epift.* 63. ex qua accepta eft prior pars, agitur de Conftantinopolitana Ecclefia: in *fequenti* verò 64. agitur de Primate Byzanceno Provinciæ Africæ, non autem Conftantinopolitano: quod videntur & Gratianus & Anfelmus, apud quem eodem modo legitur, voluiffe; adducti fortaffe fummulâ illâ, quæ præpofita eft Epiftolæ Gregorii. Autor quidem Gloffæ, quod Gratianum putavit fenfiffe, apertè expofuit.

V. *Item* Gelasius Papa I. ad Fauftum Magiftrum Legationis. [an. 493. *Romà Conftantinopolim.*]

Conftantinopolitanus Epifcopus autoritate Romani Pontificis deponitur.

QUa traditione [q] majorum, Apoftolicam fedem in judicium vocant? An fecundæ Sedis Antiftites, & tertiæ, ceteríque bene fibi confcii Sacerdotes depelli debuerunt; & qui Religionis extitit inimicus, depelli non debuit? Viderint ergo, fi alios habent Canones, quibus fuas ineptias exequantur. Ceterùm ifti, qui Sacri, qui Ecclefiaftici, qui Legitimi celebrantur, Sedem Apoftolicam ad judicium vocare non poffunt, & Conftantinopolitanæ civitatis Epifcopus, quæ utique per Canones inter fedes nullum nomen accepit, in communionem recidens perfidorum, non debuit fubmoveri?

q Ivo, *p.* 5 *c.* 9.

VI. *Item* EX VI. SYNODO sub Justiniano congregata, *c.* 36. [an. 602. *Constantinopoli.*]

Constantinopolitana Ecclesia secundum à Romana obtinet locum.

RENovantes α Sancti Constantinopolitani Decreta Concilii, petimus [r], ut Constantinopolitana Sedes similia privilegia, quæ superior β Roma habet, accipiat; nec non γ [5] in Ecclesiasticis rebus magnificetur, ut illa: sed hæc [6] secunda post illam existens, priùs [7] quàm Alexandrina Sedes numeretur; deinde Antiochena, & post eam [8] Hierosolymitana.

r ὁρίζομεν, *id est*, statuimus.

¶ CORR. ROM. α *Renovantes.*] Hic agitur de quinto illo Canone primæ Synodi Constantinopolitanæ, de quo suprà *ead. can. Constantinopolitanæ*, dictum fuit. Et quod attinet ad omnes hos Canones, qui sextæ Synodo tribuuntur, videnda est notatio ad *can. Sextam, suprà*, 16. *dist.*

β *Superior.*] Ita habetur in aliquot vetustis exemplaribus: nam in vulgatis erat, *inferior.* Græcè est: τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης, id est, *antiquioris vel senioris Romæ*, ut infrà *can. proximo.* Omnino autem caput hoc longè brevius est in hac versione, quàm in Græco exemplari, uno tantùm loco copiosius, quòd Antiochenam numerat sedem: cujus in Græco vulgato nulla mentio.

γ *Nec non.*] Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & Græco; anteà enim legebatur, *non tamen.*

¶ PITH. [5] *Nec non.*] V. C. &.

[6] *Sed hæc.*] desunt in V. C.

[7] *Priùs.*] abest in V. C.

[8] *Post eam.*] V. C. *post.*

GRATIAN. „ HINC datur intelligi, quòd Alexandrina Ecclesia de secunda facta sit tertia, & Antiochena de tertia sit quarta; nisi fortè quis duas contendat esse secundas, ut Constantinopolitanam, & Alexandrinam parem suæ dignitatis velit locum obtinere. Unde

VII. IN VIII. SYNODO, habita sub Hadriano Papa II. *can.* 21. [an. 869. & 870. *Constantinopoli.*]

Quæ Patriarchalium Sedium primum, vel deinceps teneat locum.

DIffinimus [f] neminem prorsus mundi Potentum, quemquam eorum, qui Patriarchalibus præsunt Sedibus, inhonorare, aut movere à proprio throno tentare; sed omni reverentia, & honore dignos judicare, præcipuè quidem Sanctissimum Papam senioris Romæ, deinceps autem Constantinopoleos Patriarcham, deinde verò Alexandriæ, ac Antiochiæ, ac Hierosolymorum.

f Deusdedit, p. 3. Ansel. *l.* 2. c. 72.

DE ECCLESIASTICORUM ORDINATIONE.

DISTINCTIO XXIII.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ BREVITER quæ inter Ecclesiastica Officia sit differentia, monstravimus. Nunc à summo incipientes, & usque ad ultimum gradum descendentes, qualiter quisque eorum debeat ordinari, Sanctorum autoritatibus ostendamus. Unde

I. NICOLAUS * [1] Papa II. in Conc. Lateranensi. [an. 1059. *Romæ.*]

Decretum Nicolai Papæ de Electione Summi Pontificis.

IN nomine [a] Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi, Anno ab incarnatione ejusdem MLIX. mense Aprili, indictione XII. propositis Sacrosanctis Evangeliis, præsidente quoque Reverendissimo [b], ac Beatissimo Nicolao Apostolico Papa in Basilica Lateranensis Patriarchii, quæ cognominatur Constantiniana, considentibus etiam Reverendissimis Episcopis, Abbatibus, Presbyteris, Diaconis, idem Venerabilis Pontifex autoritate Apostolica decernens de Electione Summi Pontificis, inquit. §. 1. Novit Beatitudo vestra, dilectissimi Fratres & Coëpiscopi, inferiora quoque membra Christi non latuit, defuncto piæ memoriæ Domino Stephano Prædecessore nostro, hæc Apostolica sedes, cui, autore Deo, deservio, quot adversa pertulerit, quot denique per simoniacæ hæresis trapezitas repetitis malleis, crebrisque tunsionibus subjacuerit; adeò, ut columna Dei viventis jam jam penè videretur concussa nutare, & sagena summi Piscatoris, procellis intumescentibus cogeretur in naufragii profunda submergi. Unde, si placet Fraternitati vestræ, debemus, auxiliante Deo, futuris casibus prudenter occurrere; & Ecclesiastico statui, ne recidiva [c] (quod absit) mala prævaleant, præcavere. §. 2. Quapropter instructi Prædecessorum nostrorum, aliorùmque Sanctorum Patrum autoritate, decernimus atque statuimus, ut, obeunte hujus Romanæ universalis Ecclesiæ Pontifice, in primis Cardinales Episcopi [2] diligentissimè simul de Electione tractantes, mox Christi [d] Clericos Cardinales adhibeant: sicque reliquus Clerus, & Populus ad consensum novæ Electionis accedat; nimirum præcaventes, ne venalitatis morbus aliqua occasione subrepat. Et ideò religiosissimi viri præduces sint in promovenda Pontificis Electione; reliqui autem sequaces. §. 3. Certus verò atque legitimus hic Electionis ordo perpenditur: si perspectis diversorum Patrum regulis, sive gestis, etiam illa B. Leonis prædecessoris nostri sententia recolatur. [Nulla [e], inquit, ratio sinit, ut inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprovincialibus Episcopis cum Metropolitani judicio consecrati.] Quia verò Sedes Apostolica cunctis in Orbe terrarum præfertur Ecclesiis, atque ideò super se Metropolitanum habere non potest; Cardinales Episcopi proculdubio Metropolitani vice funguntur, qui videlicet electum Episcopum ad Apostolici culminis apicem provehant. §. 4. Eligatur autem de ipsius Ecclesiæ gremio, si reperitur idoneus; vel si de ipsa non invenitur, ex alia assumatur; salvo debito honore, & reverentia dilecti filii nostri Henrici, qui in-præsentiarum Rex habetur, & futurus Imperator, Deo concedente, speratur; sicut jam sibi concessimus, & Successoribus illius, qui ab hac Apostolica Sede personaliter hoc jus impetraverint. §. 5. Quòd si pravorum, atque iniquorum hominum ita perversitas invaluerit, ut pura, sincera, atque gratuita fieri in urbe non possit Electio; Cardinales Episcopi cum religiosis Clericis, Catholicisque Laicis, licèt paucis, jus potestatis obtineant, eligere Apostolicæ Sedis Pontificem, ubi congruere viderint. §. 6. Planè, postquam Electio fuerit facta, si bellica tempestas, vel qualiscumque hominum conatus malignitatis studio restiterit, ut is, qui electus est, in Apostolica Sede juxta consuetudinem inthronizari non valeat: Electus tamen, sicut verus Papa, obtineat autoritatem regendi Romanam Ecclesiam, & disponendi omnes facultates illius: quod Beatum Gregorium ante suam consecrationem fecisse cognovimus. §. 7. Quòd si quis [3] contra hoc nostrum Decretum synodali sententia promulgatum, per seditionem, vel præsumptionem, aut quolibet ingenio electus, aut etiam ordinatus, seu inthronizatus fuerit, autoritate divina, & Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, perpetuo anathemate cum suis autoribus, fautoribus, & sequacibus à liminibus Sanctæ Dei Ecclesiæ separatus abjiciatur, sicut Antichristus, invasor, & destructor totius Christianitatis: nec aliqua [f] super hoc ei audientia reservetur: sed ab omni Ecclesiastico gradu, in quocumque fuerat priùs, sine retractatione deponatur: cui quisquis adhæserit, vel qualemcumque tamquam Pontifici reverentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere præsumpserit, pari sententia [g] sit mancipatus. §. 8. Quisquis autem hujus nostræ [h] Decretalis sententiæ temerator extiterit, & Romanam Ecclesiam sua præsumptione confundere, & conturbare contra hoc statutum tentaverit, perpetuo anathemate, atque excommunicatione damnetur; & cum impiis, qui non resurgent in judicio [i], reputetur; Omnipotentis iram contra se sentiat, & Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli (quorum Ecclesiam præsumit confundere) in hac vita, & in futura furorem sentiat: fiat habitatio ejus deserta [k], & in tabernaculis ejus non sit, qui inhabitet: fiant [l] filii ejus orphani, & uxor ejus vidua: commotus amoveatur ipse, & filii ejus, & mendicent, & ejiciantur de habitationibus suis: scrutetur fœnerator omnem substantiam ejus, & diripiant alieni labores ejus: Orbis terrarum [m] pugnet contra eum, & cuncta elementa sint ei contraria; & omnium Sanctorum quiescentium merita illum confundant: & in hac vita super eum apertam vindictam ostendant.

§. 9. Observatores autem hujus nostri Decreti, omnipotentis Dei gratia protegat, & autoritas Beatorum Apostolorum Petri & Pauli ab omnium peccatorum vinculis absolvat.

a Pann. *l.* 3. c. 1.
b *al.* reverentissimo.
c *al.* rediviva.
d *al.* Episcopi.
e Inf. *dist.* 62. *nulla ratio.*
f *al.* aliquando.
g *al.* sententiæ.
h *al.* nostri.
i *Psal.* 1.
k *Psal.* 68.
l *Psal.* 108.
m *Sap.* 5.

¶ CORR. ROM.] Hujus Decreti integrum exemplum est in vetustissimo libro Abbatiæ Monasterii Farfensis literis Longobardicis ante annos penè quingentos scripto, & alibi.

¶ CONTIUS. * *Nicolaus.*] sedit sub Henrico IV. Imp.

¶ PITH. [1] *Nicolaus.*] V. C. *Ex Synodo Romana quam celebravit Nicolaus PP. II.*

[2] *Cardinales Episcopi.*] Hinc crevit Cardinalium nomen atque autoritas, quam auxit Innocentius IV.

[3] *Quòd si quis.*] Infrà, *dist.* 79. *c.* 9.

EPISCOPI verò, & ceteri Ordines infrà constituti, qualiter ordinari debeant ex autoritate Carthaginensis Concilii quarti, c. 1. cui interfuit Augustinus, tempore Honorii Augusti *, ostendamus; àb eorum examinatione incipientes. “ GRATIAN. 2. *Pars.*

¶ CONTIUS. * *Honorii Augusti.*] Honorio A. IV. & Eutychiano Coss.

II. EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 1. [an. 398. *in Africa.*]

Quomodo sit examinandus, qui in Episcopum eligitur.

QUi Episcopus [n] [4] ordinandus est, anteà examinetur, si naturâ sit prudens, si docibilis, si moribus temperatus, si vitâ castus, si sobrius, si semper suis negotiis cavens [5], si humilis, si affabilis, si misericors, si literatus, si in Lege Domini instructus, si in Scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus Ecclesiasticis exercitatus; & ante omnia, si Fidei documenta verbis simplicibus asserat, id est, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum unum Deum esse confirmans, totámque Trinitatis Deitatem coëssentialem, & consubstantialem, & coæternalem [6], & coomnipotentem prædicans; si

n Ordo Romanus p. 95. Burch. *l.* 1. *tit.* 8. Ivo p. 5. c. 62. Polyc. *l.* 2. *tit.* 9.

ſingulas [7] quaſque in Trinitate perſonas [o] plenum Deum, & totas tres perſonas unum Deum; ſi Incarnationem Divinam non in Patre, neque in Spiritu Sancto factam, ſed in Filio tantùm credat, & qui erat in Divinitate Dei Patris Filius, ipſe fieret in homine hominis matris filius, Deus verus [8] ex patre, homo verus ex matre, carnem ex matris viſceribus habens, & animam humanam rationalem, ſimúlque in eo veritas utriuſque [9] naturæ, idem [10] Deus homo, una perſona [11], unus filius, unus Chriſtus, unus Dominus Creator omnium quæ ſunt, & autor, Dominus, & rector cum Patre, & Spiritu Sancto, omnium creaturarum [12]: qui paſſus ſit vera carnis paſſione; mortuus vera corporis ſui morte; reſurrexerit vera carnis ſuæ reſurrectione [p], & vera animæ reſumptione; in qua veniet judicare vivos & mortuos. §. 1. Quærendum etiam ab eo, ſi novi & veteris Teſtamenti, id eſt, Legis, & Prophetarum, & Apoſtolorum unum eumdémque credat autorem, & Deum; ſi Diabolus non per conditionem, ſed per arbitrium factus ſit malus. §. 2. Quærendum etiam ab eo, ſi credat hujus, quam geſtamus, & non alterius carnis Reſurrectionem; ſi credat Judicium futurum, & recepturos ſingulos pro his, quæ in carne [13] geſſerunt: vel pœnas, vel præmia [q]; ſi nuptias non prohibeat [r]; ſi ſecunda matrimonia non damnet; ſi carnium perceptionem non culpet; ſi pœnitentibus reconciliatis communicet; ſi in Baptiſmate omnia pèccata, id eſt, tam illud originale contractum [14], quàm illa, quæ voluntariè admiſſa ſunt, dimittantur; ſi extra Eccleſiam Catholicam nullus ſalvetur.

[o] *al.* ſingulam quamque perſonam.
[p] *al.* receptione.
[q] *al.* gloriam.
[r] *al.* improbet.

§. 3. Cùm in his omnibus examinatus, fuerit inventus plenè inſtructus: tunc cum conſenſu Clericorum, & Laicorum, & Conventu totius provinciæ Epiſcoporum, maximéque Metropolitani vel autoritate, vel præſentiâ ordinetur Epiſcopus. §. 4. Suſcepto in nomine Chriſti Epiſcopatu, non ſuæ delectationi, nec ſuis motibus, ſed his Patrum definitionibus acquieſcat [α].

¶ Corr. Rom.] Caput hoc integrum extat in Ordine Romano, additis ad initium his vocibus, *Statuta Eccleſiaſtica*, cui ſimilem titulum toti Carthaginenſi quarto Concilio eſſe præpoſitum in aliquot vetuſtis codicibus, teſtantur illi, qui tomos Conciliorum ediderunt.

[α] *Acquieſcat.*] Poſt hoc verbum tam in Concilio, quàm in Ordine ſequitur, *In cujus ordinatione etiam ætas requiratur, quam Sancti Patres in praeligendis Epiſcopis conſtituerunt,*

¶ Pith. [4] *Qui Epiſcopus.*] Refert Creſconius ex Canone Africano.
[5] *Cavens.*] Creſcon. *Vacans, ſi hominibus affabilis, ſi literatus,* &c.
[6] *Et coaternalem.*] Abſunt in Creſc.
[7] *Si ſingulas.*] Creſc. *Si ſingulam quamque in Trinitate perſonam.*
[8] *Verus.*] ſic etiam Creſc.
[9] *Veritas utriuſque.*] Creſcon. *Ambæ.*
[10] *Idem.*] Id eſt.
[11] *Una perſona.*] Deſunt in Creſcon.
[12] *Omnium creaturarum.*] Deſunt in Creſc.
[13] *In carne.*] *In hac carne.*
[14] *Contractum.*] Deeſt.

III. *Item* Isidorus dè Eccleſiaſticis Officiis, *lib.* 2. *c.* 2. [an. 633. *in Hiſpania.*]

Qualis eſſe debeat Clericorum converſatio.

His igitur [s] lege Patrum cavetur, ut à vulgari vita ſecluſi, à mundi voluptatibus ſeſe abſtineant; non ſpectaculis, non pompis interſint; convivia publica fugiant, privata non tantùm pudica, ſed & ſobria colant; uſuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes locorum fraudíſque cujuſquam ſtudium appetant; amorem pecuniæ, quaſi materiem cunctorum criminum fugiant, & ſecularia officia, negotiáque abjiciant; honoris gradus per ambitiones non ſubeant: pro Beneficiis medicinæ Dei, munera non accipiant; dolos & conjurationes caveant: odium, æmulationem, obtrectationem, atque invidiam fugiant: non vagis oculis, non effræni lingua, aut petulanti, fluidóque geſtu [t] incedant; ſed pudorem, & verecundiam mentis ſimplici habitu, inceſſuque oſtendant: obſcœnitatem etiam verborum, ſicut & operum penitus execrentur: viduarum, & virginum frequentationem [u] fugiant; contubernia extranearum feminarum nullatenus appetant, caſtimoniam quoque inviolati corporis perpetuò conſervare ſtudeant: aut certè unius matrimonii vinculo fœderentur; ſenioribus quoque debitam obedientiam præbeant, neque ullo jactantiæ ſtudio ſemetipſos attollant: poſtremò doctrinæ lectionibus, pſalmis, hymnis, canticis, exercitio jugiter [x] incumbant. Tales enim debent eſſe qui Divinis cultibus ſe mancipandos ſtudent exhibere; ſcilicet, ut dum ſcientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis adminiſtrent.

3. *Pars.*
[s] Refertur in Concilio Maguntino primo, *c.* 10.
[t] *al.* tumidoque greſſu.
[u] *al.* viſitationes frequentiſſimas.
[x] *al.* jugi.

IV. *Item* Clemens I. ad Jacobum fratrem Domini, *Epiſt.* 2. &c. an. 68. vel 91. *Româ Hieroſolymam.*]

Qui dignè Sacramenta tractare non poſſunt, ad miniſterium non eligantur Divinum.

Tales [y] ad miniſterium eligantur Clerici, qui dignè poſſint Dominica ſacramenta tractare. Melius eſt enim Domini Sacerdoti paucos habere miniſtros, qui poſſint dignè opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus grave Ordinatori adducant.

[y] Polyc. *l.* 4. *tit.* 31.

V. *Item* ex Concilio Carthaginensi III. *c.* 40. [z] [an. 397. *in Africa.*]

Si Electo in Epiſcopum aliqua objiciuntur, quinque vel ſex Epiſcopi ad ejus purgationem conveniant.

Illud ſtatuendum eſt [a], ut quando ad eligendum Epiſcopum convenerimus; ſi qua contradictio fuerit oborta, (quia ſæpè talia facta ſunt apud nos [15]) non præſumant ad purgandum eum, qui ordinandus eſt, tres tantùm [b]; ſed poſtulentur ad numerum ſupradictorum duo, vel tres [16], & in eadem plebe, cui ordinandus eſt, diſcutiantur primò perſonæ contradicentium: poſtremò illa etiam, quæ objiciuntur [17], pertractentur, & cùm purgatus fuerit ſub conſpectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum veſtræ Sanctitatis animo concordat, roboretur veſtræ dignitatis [c] reſponſione. Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt: Satis placet.

[z] Et in Conc. Afric. *c.* 17.
[a] Polyc. *l.* 2. *c.* 8. Anſel. *l.* 6. *c.* 65. Burch. *l.* 1. *c.* 6. Ivo, *p.* 5. *c.* 60.
[b] *al.* tantùm accedere.
[c] *al.* dignationis.

¶ Pith. [15] *Facta ſunt apud nos.*] Creſcon. *tractata ſunt apud nos.* Ita etiam Cod. v. 2.
[16] *Supradictorum duo vel tres.*] V. C. Falceti: *ad numerum ſupradictorum unus vel duo, & in eadem.* Creſcon. *ad numerum unus vel duo, & in eadem.*
[17] *Objiciuntur.*] *Objiciunt.* 2. V. C.

VI. *Item* ex Concilio Toletano XI. *c.* 10. [an. 675. *in Hiſpania.*]

Vota ſuæ promiſſionis ſpondeant, quos Eccleſiaſtica promovet diſciplina.

Quamquam [d] omnes, qui ſacris mancipantur Ordinibus, Canonicis regulis teneantur adſtricti; expedibile tamen eſt, ut promiſſionis ſuæ vota ſub cautione ſpondeant, quos ad promotionis gradus Eccleſiaſtica probat [e] diſciplina. Solet enim plùs timeri, quod ſingulariter pollicetur, quàm quod generali ſponſione concluditur.

§. 1. Et ideò placuit huic Sancto Concilio, ut unuſquiſque qui ad Eccleſiaſticos gradus eſt aſcenſurus, non antè honoris conſecrationem accipiat, quàm placiti ſui [f] adnotatione promittat, ut fidem Catholicam ſincera cordis devotione cuſtodiens, juſtè & piè vivere debeat, & in nullis operibus ſuis Canonicis regulis contradicat; atque ut debitum per omnia honorem, atque obſequii reverentiam præeminenti ſibi unuſquiſque dependat, juxta illud Beati Leonis Papæ edictum [g]: [Qui ſe ſcit aliquibus eſſe præpoſitum, non moleſtè ferat aliquem ſibi eſſe prælatum: ſed obedientiam, quam exigit, etiam ipſe dependat.]

§. 2. Pœna etiam [h] juxta Eccleſiaſticæ conſuetudinis morem, & placitis talium inferenda [i], & ab iis qui tranſgreſſores fuerint, perſolvenda eſt.

[d] Anſel. *l.* 7. *c.* 88.
[e] *al.* provehit.
[f] *al.* placita ſibi.
[g] *Epiſt.* 82. *ad Anaſtaſium Theſſ. Epiſcopum.*
[h] *al.* tamen. *orig.*
[i] *al.* inferenda.

“ Gratian. ”

Dehinc diſponitur, qualiter Eccleſiaſtica Officia ordinantur.

VII. In Concilio Carthaginensi IV. *c.* 2. [an. 398. *in Africa.*]

Qualiter ordinetur Epiſcopus.

Epiſcopus [k], cùm ordinatur, duo Epiſcopi ponant, & teneant Evangeliorum codicem ſuper caput, & cervicem ejus; & uno ſuper eum fundendo [18] benedictionem, reliqui omnes Epiſcopi, qui adſunt, manibus ſuis caput ejus tangant,

¶ Pith. [18] *Fundendo.*] V. C. *Fundens.*

[k] Ordo Romanus *p.* 100. Polyc. *l.* 2. *tit.* 9. Anſel. *l.* 6. *c.* 49. al. 55. Ivo, *p.* 5. *c.* 124. Pann. *l.* 3. *c.* 18.

VIII. In eodem Concilio. [an. 398. *ibid.*]

Qualiter ordinetur Presbyter.

Presbyter cùm ordinatur [l], Epiſcopo eum benedicente, & manum ſuper caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas juxta manum Epiſcopi ſuper caput illius teneant. Sicut [19] autem in die ſuæ ordinationis Sacerdos orario, utroque humero ambitur, ita tempore conſecrationis, eodem orario debet uti inſtanter.

¶ Pith. [19] *Sicut.*] Quæ ſequuntur non ſunt in Synodo.

[l] Ex eod. Concil. *c.* 3. Polyc. *l.* 2. *tit.* 32. Anſel. *l.* 7. *c.* 53. Ivo, *p.* 6. *c.* 12. Pann. *l.* 3. *c.* 33.

IX. *Unde* in Concilio Bracharensi III. *c.* 3. legitur. [an. 675. *in Hiſpania.*]

Quod quiſque accepit tempore conſecrationis, ferat tempore oblationis.

Eccleſiaſtica & antiqua inſtitutione præfixum novimus, ut omnis Sacerdos, cùm ordinatur, orario, utroque humero ambiatur; ſcilicet, ut qui imperturbatus præcipitur conſiſtere inter proſpera & adverſa, virtutum ſemper ornamento, utroque circumſeptus appareat humero. Qua ergo ratione tempore ſacrificii non aſſumit, quod ſe in Sacramento accepiſſe non dubitat? Proinde modis omnibus convenit, ut quod quiſque percepit in conſecratione honoris, hoc retineat & in oblatione, vel perceptione ſuæ ſalutis; ſcilicet, ut cùm Sacerdos ad ſolennia Miſſarum accedit, aut per ſe Deo ſacrificium oblaturus, aut Sacramentum corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti ſumpturus,

non aliter accedat, quàm orario, utroque humero circumseptus, ſicut & tempore ordinationis ſuæ dignoſcitur conſecratus, ita ut de uno, eodémque orario cervicem pariter & utrumque humerum premens ſignum in ſuo pectore præparet [m] crucis. §. 1. Si quis autem aliter egerit, excommunicationi debitæ ſubjaceat.

[m] perferat. manuſc.

GRATIAN. 4. Pars. „ DALMATICIS autem nec Epiſcopis, nec Diaconis „ abſque Apoſtolica licentia uti permittitur. Unde

X. GREGORIUS I. Aregio Epiſcopo Francorum, *l.* 7. *Epiſt.* 111. [an. 599. *Româ in Galliam.*]

Abſque Apoſtolica licentia Dalmaticis, nec Epiſcopis, nec Diaconis uti licet.

COmmunis [n] filius Petrus Diaconus nobis innotuit, quòd Fraternitas veſtra tempore, quo hic fuit, popoſcerit, ut ſibi & Archidiacono ſuo utendi Dalmaticis licentiam præberemus. Sed quia ita hominum ſuorum infirmitate compulſus feſtinanter abſceſſit, ut nec ipſe mœror incumbens diutiùs (ut dignum erat, & res deſiderata poſcebat) ſineret permanere, & nos in multis implicitos, Eccleſiaſticæ rationis conſideratio novum hoc inconſultè, & ſubitò non permitteret indulgere; idcircò poſtulatæ rei prolongatus effectus eſt. Nunc verò Charitatis tuæ bona revocantes ad animum, hujus autoritatis noſtræ ferie, petita concedimus, atque te & Archidiaconum tuum dalmaticarum uſu [o] decorandos eſſe conceſſimus, eaſdemque dalmaticas dilectiſſimo filio noſtro Cyriaco Abbate deferente tranſmiſimus.

[n] Anſel. *l.* 6. *c.* 88. al. 96.

[o] Ex Conc. Carth. 4. *c.* 4. Ordo Romanus 91. *col.* 2. Polyc. *l.* 2. *tit.* 32. Anſel. *l.* 7. *c.* 52. al. 60. Ivo, *p.* 6. *c.* 13. Pann. *l.* 3. *c.* 24.

XI. EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV., *c.* 4. [an. 398. *in Africa.*]

Qualiter ordinetur Diaconus.

DIaconus [o] dum ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat; quia non ad Sacerdotium, ſed ad miniſterium conſecratur.

GRATIAN. 5. Pars. „ QUÆRITUR autem, an poſt benedictionem manus „ Presbyterorum, & Diaconorum chriſmatis liquore debeant „ perungi. De his ita ſcribit

XII. NICOLAUS PAPA I. Radulpho Archiepiſcopo Bituricenſi. [c. an. 864. *Româ in Galliam.*]

Nec Presbyteris, nec Diaconis in conſecratione, chriſmate manus perungere licet.

PRæterea [p] ſciſcitaris, utrùm ſolis Presbyteris, an & Diaconis debeant, cùm ordinantur, manus chriſmatis liquore perungi. Quod in ſancta hac Romana Eccleſia, cui Deo autore deſervimus, neutris agitur. Sed & quia ſit à novæ Legis miniſtris actum, nuſquam (niſi nos fallat oblivio) legimus. Ergo ad B. Innocentii Papæ [q] Canonica decreta Sanctitatem tuam tranſmittimus, & quæ tibi ſint in conſecrationibus, & ordinibus [r] obſervanda, principia paginæ ad Decentium Eugubinum Epiſcopum miſſæ te affatim edocebunt.

[p] Ivo, *p.* 6. *c.* 121.

[q] Inn. Papa I. *Epiſt.* 1.

[r] *al.* ordinationibus.

XIII. EX CONCILIO HISPALENSI II. *c.* 5. [an. 619. *in Hiſpania.*]

PALEA.

EX α Epiſtola [f] Simplicii Papæ Severo, & Florentino Epiſcopis directa. Ad cognitionem noſtri examinis, Gabrenenſis Diaconi relatu, pervenit de quibuſdam ipſius Eccleſiæ Clericis; quorum cùm unus ad Presbyterium, duo ad Levitarum miniſterium conſecrarentur, Epiſcopus eorum, oculorum dolore detentus, fertur manum ſuam ſuper eos tantùm poſuiſſe, & Presbyter quidam illis contra Eccleſiaſticum ordinem benedictionem dediſſe: qui propter tantam præſumptionis audaciam poterat accuſatus judicio præſenti damnari, ſi adhuc in corpore poſitus, non fuiſſet mortis vocatione præventus. Sed quia jam ille examini Divino relictus, humano judicio accuſari non poteſt, ii, qui ſuperſunt, & ab eo non conſecrationis titulum, ſed ignominiæ potiùs elogium acceperunt, ne ſibi licentiam talis ultrà uſurpatio faciat, decrevimus, ut à gradu Sacerdotalis, vel Levitici ordinis, quem perversè adepti ſunt, depoſiti æquo judicio abjiciantur. Tales enim meritò judicati ſunt removendi; quia pravè inventi ſunt conſtituti.

[f] Burch. *l.* 1. *c.* 111. Ivo, *p.* 5. *c.* 213. & 6. *c.* 102.

¶ CORR. ROM. α *Ex Epiſtola.*] Hæc Palea in nullo manuſcripto exemplari eſt inventa. Burchardus, & Ivo ante hoc caput, quod incipit, *Ad cognitionem*, referunt aliud quoddam caput, quod incipit, *Relatio*, ex Epiſtola Simplicii miſſa Equitio Florentio, (ſive Florentino) & Severo Epiſcopis. Quamobrem inde poteſt huc eſſe tranſlatus titulus. Ceterùm caput hoc à Burchardo citatur ex Concilio Bragga. ab Ivone in 5. quidem *parte*, c. 213. ex Carthaginenſi; in ſexta verò, c. 102. ex Hiſpalenſi 2. c. 5. quo etiam loco extat: & ſequens caput, *Quorumdam*, eſt quaſi hujus ſumma.

GRATIAN. 6. Pars. „ ITEM quæritur, an eorum ordinatio ſit rata habenda, „ quibus Epiſcopus oculorum languore detentus manus impo„ nit, & Presbyter ſuper eos orationem dicit. De his ita „ ſtatutum eſt,

XIV. IN CONCILIO TOLETANO [imò Hiſpalenſi 2. c. 5. an. 619. *in Hiſpania.*]

Et Ordinator, & Ordinatus damnationis ſubeat pœnam, cùm Epiſcopus manum imponit, & alius orationem dicit.

QUorumdam Clericorum, dum unus ad Presbyterium, duo ad Levitarum miniſterium ſacrarentur, Epiſcopus oculorum dolore detentus, fertur manum ſuam ſuper eos impoſuiſſe tantùm, & Presbyter quidam illis contra Eccleſiaſticum ordinem benedictionem dediſſe. Sed quia jam ille examini Divino relictus, humano judicio accuſari non poteſt, ii, qui ſuperſunt, gradum Sacerdotii, vel Levitici ordinis, quem perversè adepti ſunt, amittant.

¶ CONTIUS.] Totum hoc caput, quod apparet eſſe ſuperioris capitis fragmentum, deeſt in Gratiano manuſcripto: ideoque rectè ei Paleæ nomen ſuperſcribi potuit.

XV. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 5. [an. 398. *in Africa.*]

Qualiter Subdiaconus ordinetur.

SUbdiaconus [t] [20], cùm ordinatur, quia manûs impoſitionem non accipit, patenam de manu Epiſcopi accipiat vacuam, & calicem vacuum: de manu verò Archidiaconi accipiat urceolum cum aqua, manile [u] [21], & manutergium.

¶ PITH. [20] *Subdiaconus.*] Rabanus, *lib.* 1. *de inſtit. Cleric. c.* 8. *Can.* 6. Concilii Aquiſgran. Cujac. *Obſerv.* 10. [21] *Aqua, manile.*] *Aquamanile*, unica voce.

[t] Ordo Romanus *p.* 91. Rabanus *de inſtit. Cler. l.* 1. *c.* 8. Iſidorus, *l.* 2. *Offic. c.* 10. Polyc. *l.* 2. *tit.* 32. Anſ. *l.* 7. *c.* 59. Ivo, *p.* 6. *c.* 14. Pann. *l.* 3. *c.* 35.

[u] *al.* aquamanili.

XVI. *Item* EX EODEM CONCILIO, *c.* 6. [an. 398. *ibid.*]

Qualiter Acolythus ordinetur.

ACOlythus [x] [22] cùm ordinatur, ab Epiſcopo quidem doceatur qualiter in officio ſuo agere debeat: ſed ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut ſciat ſe ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari; accipiat & urceolum vacuum ad ſuggerendum vinum in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti.

¶ PITH. [22] *Acolythus.*] Idem Concil. Aquiſgran.

[x] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 7. *c.* 58. Ivo, *p.* 6. *c.* 15. Pann. *l.* 3. *c.* 35.

XVII. *Item* EX EODEM, *c.* 7. [an. 398. *ibid.*]

Qualiter Exorciſta ordinetur.

EXorciſta [y] [23] cùm ordinatur, accipiat de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, dicente ſibi Epiſcopo: [Accipe, & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper energumenum, ſive baptizatum ſive catechumenum.]

¶ PITH. [23] *Exorciſta.*] Idem Concil.

[y] Polyc. *l.* 2. *tit.* 32. Anſel. *l.* 7. *c.* 57. Ivo, *p.* 6. *c.* 16. Pann. *l.* 3. *c.* 37.

XVIII. *Item* EX EODEM CONCILIO, *c.* 8. [an. 398. *ibid.*]

Qualiter Lector ordinetur.

LEctor [z] [24] cùm ordinatur, faciat de illo Epiſcopus verbum ad plebem, indicans ejus fidem, ac vitam, atque ingenium: poſt hæc ſpectante plebe tradat ei codicem, de quo lecturus eſt, dicens ad eum: [Accipe, & eſto relator [a] verbi Dei, habiturus, ſi fideliter & utiliter impleveris officium, partem cum eis, qui verbum Dei miniſtraverint [b].]

¶ PITH. [24] *Lector.*] Idem Conc. *can.* 3.

[z] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 7. *c.* 55. Ivo, *p.* 6. *c.* 17. Pann. *l.* 3. *c.* 38.

[a] *al.* lector.

[b] *al.* benè adminiſtraverunt. *Ordo Romanus.*

XIX. *Item* EX EODEM, *c.* 9. [an. 398. *in Africa.*]

Qualiter Oſtiarius ordinetur.

OStiarius [c] cùm ordinatur, poſtquam ab Archidiacono inſtructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat converſari; ad ſuggeſtionem Archidiaconi tradat ei Epiſcopus claves Eccleſiæ de altario, dicens: [Sic age, quaſi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.]

[c] Polyc. *ibid.* Anſ. *l.* 7. *c.* 54. Ivo, *p.* 6. *c.* 18. Pann. *l.* 3. *c.* 39.

XX. *Item* EX EODEM CONCILIO, *c.* 10. [an. 398. *ibid.*]

Qualiter Pſalmiſta ordinetur.

PSalmiſta [d], id eſt, Cantor, poteſt abſque licentia [25] Epiſcopi, ſola juſſione Presbyteri officium ſuſcipere cantandi, dicente ſibi Presbytero: [Vide, ut quod ore cantas, corde credas; & quod ore [26] credis, operibus comprobes.]

¶ PITH. [25] *Licentia.*] V. C. *ſcientia.* [26] *Ore.*] V. C. *corde.*

[d] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 7. *c.* 53. Ivo, *p.* 6. *c.* 19. Pann. *l.* 3. *c.* 40.

CLERICI comam nutrire prohibentur, quorum caput deſuper in modum ſphæræ raſum eſſe debet. Unde « GRATIAN. «

XXI. ANICETUS PAPA, Epiſcopis Galliæ. [fortè an. 171. *Româ in Galliam.*]

Clerici comam nutrire prohibentur.

PRohibete [e] [27] Fratres per univerſas regionum veſtrarum Eccleſias, ut Clerici juxta Apoſtolum comam non nutriant; ſed deſuper caput in modum ſphæræ radant.

¶ PITH. [27] *Prohibete.*] Centuriat. *to.* 6. *p.* 341. *to.* 7. *p.* 257. *to.* 8. *p.* 373.

[e] Ivo, *p.* 6. *c.* 46.

XXII.

XXII. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 20. [an. 506. *in Gallia.*]

De eodem.

CLerici [f], qui comam nutriunt, ab Archidiacono etiam si noluerint, inviti detondeantur. Vestimenta etiam, vel calceamenta eis, nisi quæ religionem deceant, uti aut habere non liceat.

[f] Ivo concord. *p.* 6. *c.* 265. & 378.

XXIII. *Item* GREGORIUS II. in Concilio Romæ habito in Basilica S. Petri, *c.* 17. [an. 721. *Romæ.*]

De eodem.

SI quis [g] [28] ex Clericis relaxaverit comam, sit anathema.

¶ PITH. [28] *Si quis.*] Ex Synodo Romana sub Zacharia Centur. *10. 8. p.* 549.

[g] Extrà *de vit. & hon. Cler. cap. si quis.*

XXIV. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 11. [an. 398. *in Africa.*]

Quibus vestibus Monialis sit induenda, cùm consecratur.

SAnctimonialis [h] virgo, cùm ad consecrationem suo [i] Episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper usura est, professioni, & sanctimoniæ aptis.

[h] Polyc. *l.* 4. *tit.* 35. Burch. *l.* 8. *c.* 23. Ivo *p.* 7. *c.* 43.
[i] *al.* sui.

GRATIAN. „ VASA quoque sacrata, & vestimenta altaris mulieres „ Deo dedicatæ contingere, & incensum circa altaria deferre „ prohibentur. Unde

XXV. SOTER PAPA omnibus Episcopis Italiæ, *Epist.* 2. [an. 170. *Româ in Italiam.*]

Vestimenta altaris, & vasa sacrata mulieres tangere prohibentur.

SAcratas [k] Deo feminas, vel Monachas sacra vasa, vel sacratas pallas penes vos contingere, & incensum circa altaria deferre perlatum est ad Apostolicam Sedem: quæ omnia reprehensione plena esse, & vituperatione, nulli rectè sapientum dubium est. Quamobrem hujus Sanctæ Sedis autoritate hæc omnia vobis resecare funditùs, quanto citiùs poteritis, censemus. Et ne pestis hæc latiùs divulgetur, per omnes provincias abstergi citissimè mandamus.

[k] Polyc. *l.* 3. *tit.* 9. Ansel. *l.* 7. *c.* 240. Burch. *l.* 3. *c.* 215. Ivo *p.* 2. *c.* 72. & *p.* 3. *c.* 265.

XXVI. *Item* EX CONCILIO LAODICENSI, *c.* 21. [c. an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

Sacrarium Subdiaconis ingredi non licet.

NOn oportet [l] Subdiaconos licentiam habere in sacrarium [29], sive secretarium (quod Græci Diaconium [30] appellant) ingredi, & contingere vasa Dominica.

¶ PITH. [29] *Sacrarium.*] *Secretarium est.* [30] *Diaconium.*] 4. V. Codd. *Diaconicon.*

[l] Ansel. *l.* 7. *c.* 90. Ivo, *p.* 3. *c.* 105.

XXVII. *Item* EX EODEM, *c.* 22. [c. an. 320. *ibid.*]

De eodem.

MInistrum [m] non oportet uti orariis; nec hostias *a* [31] derelinquere.

¶ CORR. ROM. *a Hostias.*] Vera lectio, quæ habetur etiam in aliquot manuscriptis, est, *ostia.* sed ob Glossam non est restituta.

¶ PITH. [31] *Hostias.*] V. C. *ostia*, quod & notant Correctores Romani.

[m] Ans. *l.* 7. *c.* 88.

XXVIII. *Item* EX EODEM, *c.* 23. [c. an. 320. *ibid.*]

De eodem.

NOn oportet [n] Lectores, aut Psalmistas orariis uti, & sic legere aut psallere.

[n] Ansel. *l.* 7. *c.* 83.

XXIX. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 99. & 98. [an. 398. *in Africa.*]

Mulier in conventu viros docere non permittitur.

MUlier [o] quamvis docta, & sancta, viros in conventu docere non præsumat. Laicus [p] autem præsentibus Clericis (nisi ipsis rogantibus) docere non audeat.

[o] Infrà, *de consec. dist.* 4. *can. mulier.* Burch. *l.* 8. *c.* 83. Ivo, *p.* 7. *c.* 101. & *p.* 8. *c.* 324.
[p] Ibid. *c.* 98.

XXX. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 66. [an. 506. *in Gallia.*]

Ministris non sacratis vasa Dominica contingere non licet.

NOn oportet [q] insacratos Ministros licentiam habere in sacrarium [32] (quod Græci Diaconium [33] appellant) ingredi, & contingere vasa Dominica.

¶ PITH. [32] *Sacrarium.*] 2. V. C. *Secretarium.* [33] *Diaconium.*] V. C. *Diaconicon, Diaconon.*

[q] Ferè idem suprà *ead. c. non oportet Subdiaconos.*

XXXI. *Item* EX CONCILIO BRACARENSI I. *c.* 28. [an. 563. *in Hispania.*]

Cuilibet ex Lectoribus vasa sacra altaris portare non licet.

NOn liceat cuilibet ex Lectoribus sacra altaris vasa portare, nec aliis, nisi iis, qui ab Episcopo Subdiaconi fuerint ordinati.

XXXII. *Item* EX CONCILIO MARTINI PAPÆ, *c.* 41. [r] [an. 572. *ibid.*]

De eodem, ut Clerici comam non nutriant.

NOn liceat [f] cuilibet ministeria tangere, nisi Subdiacono, aut Acolytho in Secretario vasa Dominica.

§. 1. Nec oportet [t] Clericos comam nutrire, & ministrare: sed attonso capite, patentibus auribus, & secundùm Aaron [u] talarem vestem induere, ut sint in habitu ornato.

[r] Apud Mart. Bracar. *in Cap. Græc. Synod. c.* 41. & *c.* 66.
[f] Ivo, *p.* 6. *c.* 377.
[t] Ibid. *c.* 66. Ivo, *p.* 6. *c.* 378.
[u] *Exod.* 28.

XXXIII. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 13. [an. 398. *in Africa.*]

Qualiter sponsus & sponsa sint benedicendi.

SPonsus [x] [34] & sponsa cùm benedicendi sunt à Sacerdote, à parentibus suis, vel à paranymphis offerantur, qui cùm benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant.

¶ PITH. [34] *Sponsus.*] Non videtur hujus loci.

[x] Infrà XXX. *q.* 5. *c. Sponsus.* Burch. *l.* 9. *c.* 5. Ivo, *p.* 8. *c.* 143.

ORDINANDI PRIUS EXAMINENTUR.

DISTINCTIO XXIV.

QUALITER Episcopus sit examinandus, & qualiter simul cum reliquis infra ipsum constitutis sit ordinandus, breviter monstratum est. Nunc autem videndum est de Sacerdotibus, & reliquis, an sine examinatione sint promovendi. De his ita scribit Paulus ad Timotheum [a]: *Manus citò nemini imposueris, & nihil sine præjudicio facias in alteram partem declinando.*

« GRATIAN. 1. *Pars.*
[a] *Epist.* 1. *c.* 5. Paulò aliter *in orig.*

I. EX DECRETIS SILVESTRI PAPÆ, in Synodo Rom. *c.* 9. [an. 324. *Romæ.*]

De eodem.

NUllus [b] Acolythorum vel Subdiaconorum *a* rem consecratam à Presbytero aliis porrigat (quia aliud est ministrer, aliud assistens) nisi tantum supportet, quod ei Sacerdos imposuerit suo ore benedictum.

¶ CORR. ROM. *a Vel Subdiaconorum.*] Verba hæc non sunt in Synodo Romana sub Silvestro, sed habentur apud Burchardum, & Ivonem, & in iis Vaticanis Gratiani exemplaribus, in quibus est hoc caput. Nam in antiquioribus non est: sed post versiculum, *declinando*, sequitur continenter, *Nullus ordinetur.*

[b] Burch. *l.* 5. *c.* 34. Ivo *p.* 2. *c.* 43.

II. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI III. *c.* 22. [an. 397. *in Africa.*]

Ante probationem nullus ordinetur Clericus.

NUllus [c] [1] ordinetur Clericus nisi probatus fuerit [2], vel [d] Episcoporum examine, vel populi testimonio.

¶ PITH. [1] *Nullus.*] Conc. Laod. *c.* 21. *suprà, dist.* 23. *c.* 32.
[2] *Fuerit.*] Abest in 3. Vet. Codd.

[c] Ansel. *l.* 7. *c.* 89.
[d] Non probatus vel. *orig.*

III. *Item* GELASIUS PAPA I. Celestino Episcopo. [c. an. 494. *Româ in Aprutium.*]

Ad ministerium alicujus Ecclesiæ, Clerici ejusdem promoveantur.

PResbyteri [e], Diaconi, & universi Clerici Stomensis [f] civitatis petitorio nobis suggessere porrecto, in Ecclesia Beati Martyris Eleutherii Episcopi (quæ in supradicta civitatis parochia *a* probatur esse constructa) Presbyterum, qui constitutus fuerat, defecisse; atque in ejus locum Julianum Diaconum ipsius Ecclesiæ pro celebritate ipsius loci quantocyùs debere ordinari. Et ideò, frater charissime, si de ejus vita, vel moribus nihil est, quod contra Canonum veniat statuta, suprascriptum Presbyterii honore decorabis, sciturus [3], eum Visitatoris te nomine, non Cardinalis creasse Pontificis. Pariter etiam & Felicissimum Diaconum in ejus Ecclesiæ ministerio, si conversatio ejus patitur, subrogabis, ut locus processionis celeberrimus ad mysteriorum [g] consecrationem nec Sacerdote indigeat, nec ministro.

¶ CORR. ROM. *a Parochia.*] In omnibus antiquis codicibus, tam impressis, quàm manuscriptis sic legitur: cujus vocis loco in recens impressis erat positum *paræcia.* sed visum est antiquam lectionem esse retinendam: præsertim cùm dictio hæc etiam Græcè aptissimam habeat etymologiam.

¶ PITH. [3] *Sciturus.*] Cassiodor. *lib.* 7. *Var. Epist.* 30.

[e] Ansel. *l.* 7. *c.* 85. *al.* 89. 93.
[f] Storiensis. *Ans.*
[g] *al.* ministeriorum.

IV. *Item* EX CONCILIO LAODICENSI, *c.* 12. [c. an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

Metropolitanorum & Episcoporum examine promoveantur Episcopi.

EPiscopi [h] judicio Metropolitanorum, & eorum Episcoporum, qui circumcirca sunt, provehantur ad Ecclesiasticam dignitatem [i] [4]; ii videlicet, qui plurimo tempore probantur tam verbo fidei, quàm rectæ conversationis exemplo.

¶ PITH. [4] *Ad Ecclesiasticam dignitatem.*] Cresc. *de Ecclesiastica potestate*: Græcè εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν.

[h] *Dist.* 61. *c. Episcopum.* & 63. *c. non licet.* Burch. *l.* 1. *c.* 9. Ivo *p.* 5. *c.* 63.
[i] *al.* potestatem.

CUM itaque sine examinatione nullus sit ordinandus; quemadmodum, & quo tempore, Sacerdotum, & ceterorum infrà positorum examinatio debeat fieri, considerandum est. De his ita legitur:

« GRATIAN. 2. *Pars.*

V. IN CONCILIO NANNETENSI, *c.* 11. [c. an. 890. *in Gallia.*]

Qui ordinandi ſunt, feriâ quartâ ad examinationem conveniant.

k Burch. *l.* 2. *c.* 1. Ivo, *p.* 6. *c.* 21. Polyc. *l.* 3. *tit* 29.
l *al.* Presbyteris.

QUando [k] Epiſcopus Ordinationes facere diſponit, omnes, qui ad ſacrum miniſterium accedere volunt, feriâ quartâ ante ipſam Ordinationem evocandi ſunt ad civitatem, unà cum Archipresbyteris [l], qui eos repræſentare debent: & tunc Epiſcopus à latere ſuo eligere debet Sacerdotes, & alios prudentes viros gnaros Divinæ legis, & exercitatos in Eccleſiaſticis ſanctionibus: qui ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, inſtitutionem, locum ubi educati ſunt, ſi ſint benè literati, ſi inſtructi in Lege Domini, diligenter inveſtigent; ante omnia, ſi fidem Catholicam firmiter teneant, & verbis ſimplicibus aſſerere queant.

§. 1. Ipſi autem, quibus hoc committitur, cavere debent, ne aut favoris gratiâ, aut cujuſcumque muneris cupiditate illecti à vero devient, ut indignum, & minùs idoneum ad ſacros gradus ſuſcipiendos, Epiſcopi manibus applicent. Quod ſi fecerint, & ille, qui indignè acceſſit, ab altari removebitur; & illi, qui donum Sancti Spiritûs vendere conati ſunt, coram Deo jam condemnati Eccleſiaſtica dignitate carebunt. §. 2. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur: & ſic ſabbato, qui probati inventi ſunt, Epiſcopo repræſententur.

GRATIAN. „ ALIAS autem, ſine clericorum videlicet Concilio, & populi teſtimonio nullum Epiſcopus ordinare præſumat. Unde legitur

VI. IN CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 22. [an. 398. *in Africa.*]

Sine Clericorum ſuorum Concilio Epiſcopus Clericos non ordinet.

m *al.* conſilio.
n Aſſenſum, & conniventiam. *orig.*

EPiſcopus ſine Concilio [m] Clericorum ſuorum Clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam, [n] & teſtimonium quærat.

GRATIAN. 3. *Pars.* „ QUÆRITUR, quid fieri debeat de his, qui ſine examinatione provecti ſunt. De his ita legitur

o Apud Martinum Bracarenſem *c.* 24.

VII. IN CONCILIO MARTINI PAPÆ [o]. [c. an. 572. *in Hiſpania.*]

De iis, qui ſine examinatione ordinantur, & poſteà peccata ſua confitentur.

p Facit ad hoc c. *Epiſt.* 5. *Zachariæ ad Bonifacium Epiſcopum.* & XV. *q.* 8. *Si quis Presbyter.* Anſel. *l.* 8. *c.* 13.

SI quis Presbyter [p], aut Diaconus ſine aliqua examinatione ordinati ſunt, aut certè, cùm diſcuterentur criminoſa peccata ſua confeſſi ſunt α, aut poſt Ordinationem ab aliis detecti ſunt, abjiciantur ex Clero. §. 1. Similiter verò & de univerſo ordine Clericorum ſervetur: nam hoc ſibi, quod irreprehenſibile eſt, Sancta Catholica defendit Eccleſia.

¶ CORR. ROM. α *Confeſſi ſunt.* In originali eſt, *confeſſi non ſunt, & poſt ordinationem, &c.* Verùm in Concilio Nicæno, *c.* 9. unde hoc caput videtur ſumptum, habetur ſine negatione, quemadmodum hìc: & infrà *diſt.* 81. *c. ſi qui ſine.*

DE ECCLESIASTICORUM OFFICIIS. DISTINCTIO XXV.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ QUÒD nullus ſine examinatione ordinandus ſit, breviter demonſtratum eſt. Quid autem ad Epiſcopum, quid ad unumquemque inferiorem pertineat, ſcribit, ita dicens

a *al.* Lantfredum.

I. ISIDORUS HISPALENSIS Epiſcopus in Epiſtola ad Ludifredum [a]. [1] [c. an. 633. *in Hiſpania.*]

Quod Epiſcopi, & ceterorum ſit Officium in Eccleſia.

b Burch. *l.* 3. *c.* 50. Ivo, *p.* 6. *c.* 20. Pann. *l.* 3. *c.* 41.
c *al.* ejiciat.
d *al.* vaſa ſuggeſta.
e laudis ſacrificium. *orig.*

PErlectis [b] ſanctitatis tuæ literis gravisus ſum, quòd optatam ſalutem tuam earum relatu cognovi. De his autem, quæ in ſequentibus inſinuare eloquii tui ſermo ſtuduit, gratias ago Deo, quòd ſolicitudinem officii Paſtoralis impendis, qualitérque Eccleſiaſtica Officia ordinentur, perquiris: & licèt omnia prudentiæ tuæ ſint cognita; tamen, quia affectu fraterno me conſulis, ex parte, quâ valeo, expediam: & de omnibus Eccleſiæ gradibus, quid ad quemque pertineat, eloquar. §. 1. Ad Oſtiarium namque pertinent claves Eccleſiæ, ut claudat, & aperiat templum Dei, & omnia, quæ ſunt intùs, extráque cuſtodiat: fideles recipiat; excommunicatos, & infideles excipiat [c].

§. 2. Ad Exorciſtam pertinet exorciſmos memoriter retinere, manúſque ſuper energumenos, & catechumenos in exorcizando imponere. §. 3. Ad Acolythum pertinet præparatio luminariorum in Sacrario: ipſe cereum portat: ipſe ſuggeſta [d] pro Euchariſtia, calices Subdiaconis præparat. §. 4. Ad Pſalmiſtam pertinet officium canendi, dicere benedictiones, laudes [e], ſacrificium, reſponſoria, & quidquid pertinet ad canendi peritiam. §. 5. Ad Lectorem pertinet lectiones pronuntiare, & ea, quæ Prophetæ vaticinarunt, populis prædicare. §. 6. Ad Subdiaconum pertinet calicem, & patenam ad altare Chriſti deferre, & Levitis tradere; eíſque miniſtrare; urceolum quoque, & aquam, manile [f], & manutergium tenere; Epiſcopóque, & Presbytero, & Levitis pro lavandis ante altare manibus aquam præbere. §. 7. Ad Diaconum pertinet aſſiſtere Sacerdotibus, & miniſtrare in omnibus, quæ aguntur in Sacramentis Chriſti; in Baptiſmo ſcilicet, in Chriſmate, & patena, & calice: oblationes quoque inferre, & diſponere in altario: componere etiam menſam Domini, atque veſtire, crucem ferre; & prædicare Evangelium, & Apoſtolum. Nam ſicut Lectoribus vetus Teſtamentum, ita Diaconis novum prædicare præceptum eſt: ad ipſum quoque pertinet officium precum, & recitatio nominum: ipſe præmonet aures haberi ad Deum: ipſe hortatur clamare α: ipſe donat pacem, & ipſe annuntiat. §. 8. Ad Presbyterum pertinet Sacramentum [g] corporis & ſanguinis Domini in altario Dei conficere, orationes dicere, & benedicere dona Dei. §. 9. Ad Epiſcopum pertinet Baſilicarum conſecratio, unctio altaris, & confectio chriſmatis. Ipſe prædicta officia, & ordines Eccleſiaſticos diſtribuit: ipſe ſacras Virgines benedicit: & dum præceſſit unuſquiſque in ſingulis, ipſe tamen eſt præordinator in cunctis.

f aquamanilem. *orig.*
g *al.* Sacrificium.

§. 10. Hi ſunt Ordines, & miniſteria Clericorum; quæ tamen autoritate Pontificali in Archidiaconi cura, & Primicerii, ac Theſaurarii ſolicitudine dividuntur. §. 11. Archidiaconus enim imperat Subdiaconis, & Levitis: ad quem iſta miniſteria pertinent, ordinatio veſtiendi altaris à Levitis, cura incenſi, & ſacrificii neceſſaria ſolicitudo; quis Levitarum Apoſtolum, & Evangelium legat, quis preces dicat, ſeu reſponſoria [h] in dominicis diebus, aut ſolennitatibus [i] decantet. Solicitudo quoque parochiarum [k] β, & ordinatio, & jurgia ad ejus pertinent curam: pro reparandis diœceſanis Baſilicis ipſe ſuggerit ſacerdoti: ipſe inquirit parochias [l] cum juſſione Epiſcopi, & ornamenta, vel res Baſilicarum parochiarum [m]; geſta libertatum [n] Eccleſiaſticarum Epiſcopo idem refert: collectam pecuniam de communione ipſe accipit, & Epiſcopo defert, & Clericis proprias partes idem diſtribuit. Ab Archidiacono nuntiantur Epiſcopo exceſſus Diaconorum: ipſe denuntiat Sacerdoti in Sacrario jejuniorum dies, atque ſolennitatum, & ab ipſo publicè in Eccleſia prædicatur γ: quando verò Archidiaconus abſens eſt, vicem ejus Diaconus ſequens adimplet. §. 12. Archipresbyter δ verò ſe eſſe ſub Archidiacono, ejúſque præceptis, ſicut Epiſcopi ſui, ſciat obedire: & (quod ſpecialiter ad ejus miniſterium pertinet) ſupra omnes Presbyteros in ordine poſitos curam agere, & aſſiduè in Eccleſia ſtare; & quando Epiſcopi ſui abſentia contigerit, ipſe vice ejus Miſſarum ſolennia celebret, & collectas dicat, vel cui ipſe injunxerit. §. 13. Ad Primicerium pertinent Acolythi, Exorciſtæ, Pſalmiſtæ, atque Lectores: ſignum quoque dandum pro officio Clericorum, pro vitæ honeſtate, & officii meditandi, & peragendi ſolicitè; lectiones, benedictiones, pſalmum, laudes, offertorium, & reſponſoria quis Clericorum dicere debeat. Ordo quoque, & modus pſallendi [o] in Choro pro ſolennitate temporum: ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid etiam neceſſarium eſt pro reparatione Baſilicarum, quæ ſunt in urbe, ipſe denuntiat Sacerdoti: Epiſtolas Epiſcopi pro diebus jejuniorum parochitanis [p] per Oſtiarios ipſe dirigat: Clericos ε, quos delinquere cognoſcit, ipſe diſtringat; quos verò emendare non valet, eorum exceſſus ad agnitionem Epiſcopi deferat: Baſilicanos [q] ipſe conſtituat, & matriculam [r] ipſe diſponat. Quando autem Primicerius abſens eſt, ea, quæ prædicta ſunt, ipſe exquirat, qui ei aut lege [f] proximus eſt, aut eruditione ζ. §. 14. Ad Theſaurarium pertinet Baſilicarum, & Oſtiarii ordinatio [t], incenſi præparatio, cura Chriſmatis conficiendi, cura Baptiſterii ordinandi, præparatio luminariorum in ſacrario, & in ſacrificiis [u].

h *al.* reſponſorium.
i Solennitatem. *orig.* & *Pannor.* Solenitatum, *Bur.* & *Ivo.*
k Parochitanorum. *orig.*
l Parochiam.
m Parochitanorum. *orig.*
n *al.* & libertatum.
o *al.* canendi.
p *al.* parochianis.
q Baſilicarios.
r *al.* matriculas. *orig.* & *manuſc.*
f loco. *orig.*
t reparatio. *orig.*
u præparatio ſacrificii. *orig.*

¶ CORR. ROM.] Integra hæc Epiſtola habetur in codice Bibliothecæ Monaſterii Dominicanorum.

α *Clamare.*] In Epiſtola B. Iſidori, & apud Ivonem legitur: *ipſe hortatur orare, ipſe clamat, & pacem ipſe annuntiat.*

β *Parochiarum.*] In Epiſtola legitur, *parochitanorum*, quemadmodum & paulò inferiùs: & vox iſta frequens eſt in antiquis exemplaribus Conciliorum Toletanorum.

γ *Prædicatur.*] Sic emendatum eſt ex manuſcript. Grat. & originali. Anteà legebatur, *prædicantur.*

δ *Archipresbyter.*] Hinc uſque ad verſ. *Ad Primicerium*, non ſunt in ipſa Epiſtola Iſidori, neque in Pannormia, neque apud Burch. & extrà *cap.* 1. *de offic. Archipresbyt.* citatur ex Concilio Toletano.

ε *Clericos.*] In primo Vaticano eſt, *Clericos urbis*, & poſt verbum, *deferat*, additur, *ceteri enim, qui ſunt extra urbem, ad Archidiaconi curam pertinent*, quemadmodum & in nonnullis aliis exemplaribus.

ζ *Eruditione.*] In originali eſt, *eruditione his explendis certus.*

¶ PITH. [1] *Ludifredum.*] Leofredum Cordubenſem Epiſcopum. Vide Ivonem *Epiſt.* 73.

EX hac Epiſtola liquet, quid cujuſque officii ſit. Eſt etiam alia diſtinctio Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, quam fecit ita dicens “ GRATIAN. 2. *Pars.*

II. CLEMENS I. in Epiſtola ſua 3. [c. an. 93. *Romà ad omnes Epiſcopos, &c.*]

Quid ab Epiſcopis, quid à Presbyteris, quid à Diaconis audire oportet.

x Anſel. *l.* 7. *cap.* 76. al. 81.

AUdire [x] Epiſcopum attentiùs oportet, & ab ipſo ſuſcipere doctrinam fidei: monita autem vitæ à Presbyteris inquirere, à Diaconis verò ordinem diſciplinæ.

GRATIAN.

SACERDOS quoque utrumque humerum orario ambit: Diaconus verò ſiniſtrum tantùm, ut ad miniſterium expeditiùs diſcurrat. Unde

III. IN CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 40. [an. 633. *in Hiſpania.*]

Quare Levita unum tantùm humerum orario ambit.

y Anſel. *l.* 7. *c.* 80. al. 86.

UNum [y] orarium oportet Levitam geſtare in ſiniſtro humero, propter quòd orat, id eſt, prædicat: dexteram autem partem oportet habere liberam, ut expeditiùs ad miniſterium Sacerdotale diſcurrat.

GRATIAN. 3. *Pars.*

NUNC autem per ſingulos gradus ordine recurrentes; qui ex quibus Ordinibus in quem gradum conſcendere poſſint, qui poſt lapſum valeant reparari, vel qui non; quibus culpis à proprio gradu mereantur dejici; quo accuſante, quibus teſtificantibus poſſint convinci; cujus ſententiâ ſint abſolvendi, vel condemnandi, breviter conſideremus. §. 1. Ac primùm à Pontificali gradu incipientes, qualem oporteat eum eſſe, qui in Epiſcopum eſt ordinandus, diligenter inveſtigemus, Apoſtoli regulam ſecuti, quam in hujuſmodi re Timotheo, & Tito ſcribit, dicens [z] (*Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe:*) id eſt [a] non obnoxium reprehenſioni. Hoc ad Timotheum. Ad Titum [b] autem (*Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe.*) Quod (ut Hieronymus ſcribit ad Oceanum [c]) idem eſt. §. 2. Nomine autem *Criminis* quodlibet peccatum intelligitur: unde in eadem Epiſtola Hieronymus dicit. [Res contra α naturam penè eſt, ut ſine peccato aliquis ſit: ſed talis eligatur, cujus comparatione ceteri grex dicantur.] In Epiſtola verò ad Titum, crimen vocatur criminale peccatum, [d] vel criminalis infamia: unde ibi β legitur. [Crimen eſt querela, id eſt, peccatum accuſatione, & damnatione dignum.] §. 3. Quòd autem ſine criminatione jubetur eſſe, qui in Epiſcopum eligitur; non ante Baptiſma, ſed poſt Baptiſmum intelligendum eſt: ut à tempore videlicet Baptiſmatis nullius criminis conſcientia mentem ejus remordeat γ. §. 4. Criminis autem appellatio aliàs latè patet, complectens omne peccatum, quod ex deliberatione procedit. Unde Beda δ ſuper Epiſtolam Jacobi [e] [Peccata, quæ ex ignorantia, vel infirmitate humana committuntur, dicit, & præcipit alterutrum confiteri; quia facilè dimittuntur: quæcumque verò fiunt ex deliberatione, non niſi per pœnitentiam.] Hinc etiam Auguſtinus ait: [Nullum peccatum ε eſt adeò veniale, quod non fiat criminale, dum placet.] Aliàs autem ea demum ſignificat, quæ ſemel commiſſa ad damnationem ſufficiunt. §. 5. Multa enim ex deliberatione procedunt: quæ niſi ſæpius iterata, & in conſuetudinem fuerint deducta, quamvis gravent poſt mortem, non tamen æternaliter perdunt: quia etſi quadam ratione crimina appellentur, tamen mortifera, & capitalia non ſunt. Unde Auguſtinus in homilia de igne purgatorio [f], exponens verba Apoſtoli [g]: *Si quis ſuper hoc fundamentum ædificaverit ligna, fœnum, & ſtipulam, &c.* Multi ſunt, qui lectionem iſtam malè intelligentes, falſa ſecuritate decipiuntur: dum credunt, quòd ſi ſupra fundamentum Chriſti capitalia crimina ædificent; peccata ipſa per ignem tranſitorium poſſint purgari; & ipſi poſteà ad vitam perpetuam pervenire. Intellectus iſte, fratres chariſſimi, corrigendus eſt: quia ipſi ſe ſeducunt, qui taliter ſibi blandiuntur. Illo enim tranſitorio igne, de quo dicit Apoſtolus [h], *Ipſe autem ſalvus* [i] *erit, ſic tamen quaſi per ignem*, non capitalia, ſed minuta peccata purgantur: de quibus, etſi non omnia, vel aliqua commemoranda ſunt; ne aliquis ſe inaniter excuſare conetur; & dicat ſe neſcire, quæ ſunt minuta peccata, vel quæ crimina capitalia. §. 6. Et quamvis Apoſtolus capitalia plura commemoraverit; nos tamen, ne deſperationem facere videamur, breviter dicimus; quæ ſunt illa: ſacrilegium, homicidium, adulterium, fornicatio [k], falſum teſtimonium, furtum, rapina, ſuperbia, invidia, avaritia; & ſi longo tempore teneatur, iracundia; & ebrietas, ſi aſſidua ſit; in eorum numerum computantur. Quicumque enim aliquod [l] de iſtis peccatis in ſe dominari cognoverit; niſi dignè ſe emendaverit, & ſi habuerit ſpatium, longo tempore pœnitentiam egerit, & largas eleemoſynas erogaverit & à peccatis ipſis abſtinuerit; illo tranſitorio igne, de quo ait Apoſtolus, purgari non poterit: ſed æterna illum flamma ſine ullo remedio cruciabit. §. 7. Quæ autem ſint minuta peccata, licèt omnibus nota ſint; tamen quia longum eſt, ut omnia replicentur, opus eſt, ut ex eis vel aliqua nominemus. Quoties aliquis in cibo, aut potu plus accipit, quàm neceſſe ſit, ad minuta peccata noverit pertinere: quoties plùs loquitur, quàm oportet; aut plùs tacet, quàm expedit: quoties pauperes importunè petentes exaſperat: quoties cùm ſit ſanus corpore, aliis jejunantibus prandere voluerit, aut ſomno deditus tardiùs ad Eccleſiam ſurgit: quoties, excepto deſiderio filiorum, uxorem ſuam cognoverit: quoties in carcere clauſos, aut in vinculis poſitos tardiùs requiſierit: quoties infirmos tardiùs viſitaverit: ſi diſcordes ad concordiam revocare neglexerit: ſi plùs aut proximum, aut uxorem, aut filium, aut ſervum exaſperaverit, quàm oportet: ſi ampliùs fuerit blanditus, quàm expedit: ſi cuicumque majori perſonæ, aut ex voluntate, aut ex neceſſitate adulari voluerit: ſi pauperibus eſurientibus, nimiùm [m] delicioſa, vel ſumptuoſa convivia ſibi præparaverit: ſi ſe in Eccleſia, aut extra Eccleſiam fabulis otioſis (de quibus in die judicii ratio reddenda eſt) occupaverit: ſi dum incautè juramus, & cùm hoc per aliquam neceſſitatem implere non poterimus, utique perjuramus, & cum omni facilitate, vel temeritate maledicimus, cùm ſcriptum ſit [n]: *Neque maledici regnum Dei poſſidebunt.*

z 1. *Tim.* 3.
a Ex Gloſſa interlineari ad eum locum.
b *cap.* 1.
c *Epiſt.* 83. & infrà *eâd. c. primùm.* & in Gloſſ. ordinaria. *ad locum Epiſt. ad Tim.*
d In Gloſſ. interlineari. infrà *diſt.* 81. *c. Apoſtolus* 1. *eâd. c. primùm.*
e *Jacob. ult.*
f *Sermone* 41. de Sanctis, ſive 4. de animab. defunctorum.
g 1. *Cor.* 3.
h *Ibid.*
i Hìc omittuntur aliquot B. Auguſt. verba.
k *Vox iſta abeſt ab originali.*
l aliqua. *orig.*
m *Cibum non dederit, aut nimiùm.* orig.
n 1. *Cor.* 6.

¶ CORR. ROM. α *Res contra.*] Sic ferè in Gloſſa ordinaria ad vocem illam: *irreprehenſibilem*; & eſt epitome quædam verborum B. Hieronymi in Epiſtola ad Oceanum, explanantis locum Apoſtoli ad Timotheum, & ad Titum.

β *Unde ibi.*] Id eſt, non apud B. Paulum, ſed in Gloſſa ordinaria, ad locum B. Pauli. Sumpta autem ſententia eſt ex B. Auguſtino *ex Tractatu* 41. *ad c.* 8. *Joannis*: ejuſque verba habentur & apud Bedam ad eumdem B. Pauli locum, & infrà *diſt.* 81. *c. Apoſtolus.*

γ *Remordeat.*] Sequebatur in vulgatis; *unde Hieronymus ſcribit in eadem Epiſtola ad Titum:* quæ verba ſunt inducta, quoniam in nullo manuſcripto ſunt inventa: habentur autem infrà *eâd. ante cap. primùm.*

δ *Unde Beda.*] In commentariis ipſius *ad c.* 5. *Epiſtolæ Jacobi*, ad illa verba: *confitemini alterutrum*, ſic legitur: *In hac autem ſententia, illa debet eſſe diſcretio, ut quotidiana leviàque peccata alterutrum coæqualibus confiteamur, eorúmque quotidiana credamus oratione ſalvari: porro gravioris lepræ immunditiam juxta Legem Sacerdoti pandamus, atque ad ejus arbitrium, qualiter, & quanto tempore juſſerit, purificari curemus.*

ε *Nullum peccatum.*] In Gloſſa ordinaria in *cap.* 11. 1. *Corinth.* ad ea verba: *reus erit corporis & ſanguinis Domini*, citatur hæc ſententia ex B. Auguſt. *homil.* 24. *in Joannem*, in hæc verba. *Nullum peccatum veniale eſt, dum placet, quantumcumque parvum: ſicut mortale, ſi verè diſplicet, nullum judicatur.*

IV. *Item* GREGORIUS I. Dialog. *lib.* 4. *c.* 39. [an. 593. *Romæ.*]

Quæ ſunt venialia peccata, quæ poſt hanc vitam purgantur.

QUalis hinc quiſque egreditur, talis in judicio præſentatur: ſed tamen de quibuſdam levibus culpis eſſe ante judicium purgatorius ignis credendus eſt, pro eo, quod Veritas dicit [o]: *Quia ſi quis in Spiritum Sanctum blaſphemiam dixerit, neque in hoc ſeculo remittetur ei, neque in futuro.* In qua ſententia datur intelligi, quaſdam culpas in hoc ſeculo, quaſdam verò in futuro poſſe laxari. Quod enim de uno negatur, conſequens intellectus patet, quia de quibuſdam conceditur. Sed tamen, ut prædixi, hoc de parvis, minimiſque peccatis fieri poſſe credendum eſt; ſicut eſt aſſiduus otioſus ſermo, immoderatus riſus, vel peccatum curæ familiaris, quæ vix ſine culpa vel ab ipſis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, ſciunt: aut in non gravibus rebus error ignorantiæ, quæ cuncta etiam poſt mortem gravant, ſi adhuc in hac vita poſitis minimè fuerint relaxata.

o *Matth.* 12.

V. *Item* AUGUSTINUS in libro de vera & falſa pœnitentia, *cap.* 18. [c. an. 428. *in Africa.*]

De eodem. PALEA.

QUi in aliud [p] ſeculum diſtulit fructum converſionis, priùs purgabitur igne purgationis. Hic autem ignis, etſi æternus non ſit, miro tamen modo gravis eſt. Excellit enim omnem pœnam, quam umquam aliquis paſſus eſt in hac vita, vel pati poteſt α.

p Infrà *de pœnit. diſt.* 7. *c. ult.* §. 2.

¶ CORR. ROM. α *Vel pati poteſt.*] Hæc verba non ſunt in originali, neque infrà *de pœnit. diſt.* 7. *c. ult.* §. 2. ubi hoc idem recitatur.

GRATIAN.

ALIAS autem ea tantùm delicta ſignificat, quorum eſt perpetua infamia. Unde ſcribit

VI. HIERONYMUS in eadem Epiſtola ad Titum [q], *c.* 1. [an. 386. *in Palæſtina.*]

q In commentariis ad *c.* 1.

A die Baptiſmi ſine crimine debet inveniri, qui in Epiſcopum eſt ordinandus.

PRimùm itaque ſine crimine jubetur eſſe [r] Epiſcopus, quod puto alio verbo ad Timotheum, irreprehenſibilem nominatum, non quòd eo tantùm tempore, quo ordinandus eſt, ſine ullo ſit crimine, & præteritas maculas nova converſatione diluerit: ſed quòd ex eo tempore, quo in Chriſtum renatus eſt, nullâ peccati conſcientiâ remordeatur. Quomodo enim [ſ] poteſt Præſes Eccleſiæ auferre malum de medio ejus, qui in delicto ſimili corruerit? aut qua libertate corripere peccantem poteſt; cùm tacitus ſibi ipſe reſpondeat, eadem admiſiſſe, quæ corripit.

r *ſit.* orig.
ſ 1. *Cor.* 5.

GRATIAN. 3. *Pars.*

» ECCE, qui ordinandus eſt in Epiſcopum, non ſolùm » tempore ſuæ Ordinationis, ſed etiam omni tempore poſt » Baptiſma à crimine immunis eſſe debet.

ORDINANDUS IN EPISCOPUM SIT UNIUS UXORIS VIR.

DISTINCTIO XXVI.

GRATIAN. 1. *Pars.* [a] 1. *Tim.* 3. & *Tit.* 1.

» SEQUITUR in utraque Epiſtola [a], *unius uxoris* » *virum*, poſt Baptiſma videlicet, non ante Baptiſmum. » Unde

I. HIERONYMUS α ſcribit ad Oceanum, *Epiſt.* 83. [c. an. 390. *è Palæſtina Romam.*]

Poſt baptiſmum debet eſſe monogamus, qui in Epiſcopum eſt ordinandus.

[b] Beda & Gloſſ. ord. 1. *Tim.* 3. ad hæc verba. [c] Gloſſ. non habet.

UNius [b] uxoris virum, id eſt, monogamum poſt Baptiſmum. Si enim & antè conjugem habuit, quæ obierit; non ei imputatur, cui prorſus novo homini [c] nec ſtupra, nec alia, quæ antè fuerunt, jam obſunt.

¶ CORR. ROM. α *Hieronymus.*] Sententiæ quidem hujus, & ſequentis capitis ſunt Patrum, qui citantur, id eſt, Hieronymi, & Auguſtini: verba tamen ipſa potiùs videntur ſumpta ex collectaneis Bedæ, & ex Gloſſa ordinaria; hujus quidem capitis *in primam ad Timoth. cap.* 3. ſequentis verò *in Epiſtolam ad Titum c.* 1.

GRATIAN. » CONTRA verò teſtatur ſcribens

II. AUGUSTINUS in Epiſtola ad Titum. [d] [an. 401. *in Africa.*]

Qui ante Baptiſmum habuerit unam, & poſt Baptiſmum aliam, ordinandus non eſt.

[d] In Gloſſ. ordinaria *in c.* 1. *Epiſtolæ ad Titum*, ſumpta tamen ſententia ex B. Auguſt. *in lib. de bono conjugali, c.* 18. [e] XXVIII. *q.* 3. *can. acutiùs.* Ivo, *p.* 8. *c.* 294. Pann. *l.* 6. *c.* 66. Anſ. *l.* 9. *c.* 59. Polyc. *l.* 2. *tit.* 31. [f] 1. *Cor.* 7.

ACutiùs [e] intelligunt, qui nec eum, qui Catechumenus, vel Paganus habuit alteram, ordinandum cenſuerunt: quia de ſacramento agitur, non de peccato α. Nam in Baptiſmo peccata omnia dimittuntur: & qui dixit [f]: *Si nupſerit virgo, non peccat*, ſatis declaravit nuptias non eſſe peccatum. Propter ſanctitatem autem Sacramenti, ſicut femina, ſi catechumena vitiata eſt, non poteſt poſt Baptiſmum inter Dei virgines conſecrari: ita non abſurdè viſum eſt bigamum non peccaſſe, ſed normam ſacramenti amiſiſſe, non ad vitæ meritum, ſed ad ordinationis Eccleſiaſticæ ſignaculum neceſſariam. Et ſicut plures antiquorum Patrum uxores, ſignificaverunt futuras ex omnibus gentibus Eccleſias, uni verò ſubditas, id eſt, Chriſto: ita noſter Antiſtes, id eſt, Epiſcopus unius uxoris vir ſignificat ex omnibus gentibus unitatem uni viro Chriſto ſubditam.

[g] *Matth.* 6. 2. *Pars.*

§. 1. Itaque ſicut duobus dominis ſervire [g], ſic ab uno Deo apoſtatare, & in alterius ſuperſtitionem ire, non licet.

¶ CORR. ROM. α *De peccato.*] Sequebatur, *propter ſanctitatem ſacramenti, ſicut ſi femina, &c.* Reſtitutus eſt totus hic locus ex Gloſſa ordinaria. Nam apud B. Auguſtinum, & reliquos Collectores copioſior etiam eſt.

III. *Item* INNOCENTIUS I. Ruffo, & Euſebio, & ceteris Epiſcopis Macedon. *Epiſtolâ* 22. *c.* 2. [an. 414. *Româ in Macedoniam.*]

Bigamus α probatur, qui ante Baptiſmum habuerit unam, & poſt Baptiſmum alteram.

[h] Burch. *l.* 4. *c.* 98. Ivo, *p.* 1. *cap.* 292. & *p.* 8. *c.* 303. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. [i] poſt. *orig.* [k] *al.* ablatum. [l] 1. *Tim.* 3. & *ad Tit. c.* 1. [m] legis. *orig.* [n] *Gen.* 1. [o] junxit *orig.* [p] *Prov.* 19. [q] XXVIII. *q.* 1. *Numquid.* [r] *al.* conſortium. [s] *Matth.* 19.

DEinde [h] ponitur non dici oportere bigamum eum, qui catechumenus habuerit, atque amiſerit uxorem, ſi poſt Baptiſmum fuerit aliam ſortitus, eámque primam videri, quæ novo homini copulata ſit; quia illud conjugium per [i] Baptiſmi ſacramentum cum ceteris criminibus ſit ablutum [k]. Quod cùm de una utique dicitur, certè, ſi tres habuerit in vetere poſitus homine uxores β, erit ei, quæ poſt Baptiſmum quarta eſt, ſic interpretantibus prima, & virginis [1] æquè nomen accipiet, quæ quarto ducta eſt loco. Quis (oro) iſtud non videat contra Apoſtoli eſſe præceptum, qui ait, unius uxoris virum oportere fieri [l] Sacerdotem? Sed objicitur, quòd in Baptiſmo totum, quidquid in vetere homine geſtum eſt, ſit ſolutum. Dicite mihi (cum pace veſtra loquor) crimina tantum dimittuntur in Baptiſmo, an & illa, quæ ſecundùm Domini [m] præcepta, ac Dei inſtituta complentur? Uxorem ducere crimen eſt, an [2] non eſt crimen? Si crimen eſt, ergo (præfatâ veniâ dixerim) erit autor in culpa: qui, ut crimina committerentur, in Paradiſo [n] præcepit γ: cùm ipſe eos benedixit. Si verò non eſt crimen, quia quod Deus inſtituit [o], nefas ſit crimen appellari, & Salomon addidit [p]: *Etenim à Deo præparatur viro uxor*, quomodo creditur inter crimina eſſe dimiſſum, quod autore Deo legitur conſummatum? Quid de talium filiis percenſetur? Numquid [q] non erunt admittendi in hereditatis conſortio [r], quia ex ea ſuſcepti ſunt, quæ ante Baptiſmum fuit uxor, eruntque appellandi vel naturales, vel ſpurii: quia non eſt legitimum matrimonium, niſi illud (ut vobis videtur) quod poſt Baptiſmum aſſumitur? Ipſe Dominus, cùm interrogaretur à Judæis, ſi liceret dimittere uxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit [s]: *Quod ergo Deus junxit, homo non ſeparet.* Ac ne de his locutus eſſe credatur, qui poſt baptiſmum δ ſortiuntur; meminerint hoc & à Judæis interrogatum, & Judæis eſſe reſponſum. §. 2. Quæro, & ſolicitus quæro, ſi una eademque ſit uxor ejus, qui antè Catechumenus, poſteà ſit Fidelis, filióſque ex ea, cùm eſſet Catechumenus, ſuſceperit; ac poſteà alios, cùm Fidelis; utrùm ſint appellandi fratres, an non habeant, poſteà defuncto patre, erciſcundæ hereditatis conſortium, quibus filiorum nomen regeneratio ſpiritualis creditur abſtuliſſe? Quod cùm ita ſentire, atque judicare abſurdum eſt, quæ (malum) ratio eſt, hoc defendi, & vacua magis opinione jactari, quàm aliqua autoritate roborari? cùm non poſſit inter peccata deputari, quod Lex præcepit & Deus junxit? §. 3. Numquid ſi quis Catechumenus virtutibus ſtuduerit, humilitatem ſecutus fuerit, patientiam tenuerit, eleemoſynas fecerit, morti deſtinatos qualibet ratione eripuerit, adulteria exhorruerit, caſtitatem tenuerit; quæro ſi hæc, cùm fuerit factus Fidelis, amittit; quia per Baptiſmum, totum, quod vetus homo geſſerat [3], putatur auferri? Aſpiciamus gentilem hominem Cornelium [t] orationibus, atque eleemoſynis vacantem, Angelum audientem per revelationem; ipſúmque Petrum ε videntem; numquid per Baptiſmum [4] hæc illi ablata ſunt, propter quæ ei Baptiſmus videtur eſſe conceſſus? Si ita creditur, mihi credite, non modicùm erratur: quia quidquid benè geſtum fuerit, & ſecundùm præcepta Legalia cuſtoditum, non poteſt facientibus deperire. §. 4. Nuptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur, non poteſt dici peccatum: & quod peccatum non eſt, ſolvi inter peccata, credi omnino non debet: erítque integrum æſtimare aboleri non poſſe prioris nomen uxoris, cùm non dimiſſum ſit pro peccato, quod [u] ex Dei ſit voluntate completum.

[t] *Act.* 10. [u] *al.* quia.

¶ CORR. ROM. α *Bigamus.*] Rubricæ hujus capitis, & ſequentis, quæ in codicibus impreſſis erant tranſpoſitæ, in ſuum locum ex aliquot manuſcriptis ſunt reſtitutæ.

β *Homine uxores.*] Sic in omnibus manuſcriptis, & apud Burchardum, & Ivonem *part.* 1. *c.* 292. quamvis in originali, & apud eumdem Ivonem *part.* 8. *c.* 303. paulò aliter, & obſcuriùs legatur.

γ *Præcepit.*] In orig. & apud ceteros Collect. legitur, *in Paradiſo cùm ipſe eos jungeret, benedixit.*

δ *Qui poſt Baptiſmum.*] Apud Burchardum, & Ivonem in *prima parte* legitur: *quæ poſt Baptiſmum ſortiuntur.* Sed in originali, & apud Ivonem *part.* 8. & in Pannormia, & infrà XXVIII. *q.* 1. *c. numquid*, hoc modo: *qui poſt Baptiſmum uxores ſortiuntur.* Verùm ob Gloſſam nihil eſt mutatum.

ε *Ipſúmque Petrum.*] Apud Innocentium in codice Canonum, & Burchardum eſt: *atque eleemoſynis revelationem, Petrúmque ipſum vidiſſe.* Apud ipſum Innocentium in tomis Conciliorum: *per revelationem Angelum, Petrúmque ipſum vidiſſe.* Apud Ivonem: *Petrum ipſum revelatione vidiſſe.*

¶ PITH. [1] *Virginis.*] 2. V. C. *Virgini.*

[2] *An.*] 2. V. C. *aut.*

[3] *Geſſerat.*] V. C. *geſſerit.*

[4] *Numquid per baptiſmum.*] *ne per baptiſma hæc illi abluta ſunt.* Ita 3. vet. Cod.

IV. *Item* AMBROSIUS *lib.* 1. *de officiis, c. ult.* [an. 377. *in Inſubria.*]

In Baptiſmate culpa dimittitur, non lex conjugii aboletur.

[x] Ivo, *p.* 8. *c.* 291. Pann. *l.* 6. *c.* 64.

UNa [x] tantùm, nec repetita nobis copula permittitur, & in ipſo conjugio lex eſt non iterare conjugium, nec ſecundæ conjugis ſortiri conjunctionem. Quod pleriſque mirum videtur, cur etiam ante Baptiſmum iterata α conjugia electioni muneris, & prærogativæ Ordinationis impedimenta generent, cùm etiam delicta obeſſe non ſoleant, ſi lavacri remiſſa fuerint Sacramento. Sed intelligere debemus, quia in Baptiſmo culpa dimitti poteſt, lex aboleri non poteſt. In conjugio non culpa, ſed lex eſt. Quod culpæ eſt igitur, in Baptiſmo relaxatur: quod legis eſt, in conjugio non ſolvitur. Quomodo autem poteſt hortator eſſe viduitatis, qui ipſe conjugia frequentaverit?

¶ CORR. ROM. α *Iterata.*] Apud B. Ambroſium locus hic variè legitur. Nam in antiquis impreſſionibus habetur, *iterato conjugio.* in recentioribus verò *iterati conjugii:* itémque in Pannormia, & apud Ivonem. In his tamen, quæ ſequuntur, concordant, ſic legendo, *ad electionem muneris, & prærogativam ordinationis impedimenta generentur.*

GRATIAN. [y] *Matth.* 14.

JOANNES etiam Baptiſta dum Herodem ab inceſtu pro- « hiberet dicens [y]: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui;* « evidenter oſtendit inter Infideles conjugia eſſe: Unde da- « tur intelligi, quòd bigami dicuntur non ſolùm, qui poſt « Baptiſma conjugia frequentant, ſed etiam, qui ante Baptiſ- « mum unam, & poſt Baptiſmum alteram habuiſſe probantur. « §. 1. Bigamus verò in Sacerdotem ordinari non debet: « non quia deliquerit ſecundam accipiendo uxorem: ſed quia « prærogativâ exutus eſt Sacerdotis. Unde ait «

V. AMBROSIUS ad Vercellenſes, *lib.* 10. *Epiſt.* 82. [c. an. 397. *Mediolano in Liguriam.*]

Non peccat bigamus, ſed prærogativâ Sacerdotis exuitur.

[z] Ivo, *p.* 8. *c.* 290. Pann. *l.* 6. *c.* 63. [a] *al.* teneatur.

QUi ſine [z] crimine eſt unius uxoris vir, tenetur [a] ad legem Sacerdotii ſuſcipiendi. Qui autem iteraverit conju

gium, culpam quidem non habet coïnquinari, ſed prærogativâ exuitur Sacerdotis.

EPISCOPI ET ORDINATI SACRIS, MATRIMONIO NON GAUDEANT.

DISTINCTIO XXVII.

GRATIAN. 1. Pars.

„ QUod autem unius uxoris vir Epiſcopus eſſe jubetur; quæritur, an de tempore Ordinationis hoc ſit accipiendum, ut tempore ſuæ adminiſtrationis, ejus poſſit copulâ fungi, quam unicam, & virginem ſibi deſponſavit. Hoc prohibet dicens

I. MARTINUS Papa [a]. * [c. an. 572. *in Hiſpania.*]

Non ordinetur Diaconus, niſi caſtitatem fuerit profeſſus.

DIaconus [b] qui eligitur, ſi conteſtatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit non poſſe in caſtitate permanere, hic non ordinetur. Quòd ſi in Ordinatione tacuerit, & ordinatus fuerit, & poſteà matrimonium deſideraverit, alienus ſit à miniſterio, & vacet à Clero.

¶ CONTIUS. * *Papa.*] Papam intelligas hic *Epiſcopum*, ut apud Sidonium Apollinarem omnes Galliarum Epiſcopi appellantur Papæ. Sedit autem hic Martinus Epiſcopus Braccarenſis civitatis Hiſpaniæ, circa annum Chriſti 625. ante Iſidorum ſcilicet qui ejus excerptiones collegit in Corpore canonum.

[a] Apud Martinum Bracarenſem, c. 39.
[b] *Diſt.* 28. *Diaconi.* Ivo, *p.* 6. c. 376. Pann. *l.* 3. *c.* 97.

GRATIAN. „ HAC autoritate datur intelligi, quòd illi, qui uxores habent, vel accipere volunt, nec Diaconi, nec Sacerdotes fieri poſſunt, niſi continentiam profiteantur. §. 2. Si verò Diaconus à miniſterio ceſſare voluerit; & contracto matrimonio licitè poteſt uti. Nam etſi in Ordinatione ſua caſtitatis votum obtulerit; tamen tanta eſt vis in Sacramento conjugii, quòd nec ex violatione voti poteſt diſſolvi ipſum conjugium. Unde

II. AUGUSTINUS α in libro de bono viduitatis ad Julianam viduam, *cap.* 10. [c. an. 401. *in Africa.*]

Nubentes poſt votum non ſunt adinvicem ſeparandi.

2. *Pars.*

QUidam [c] nubentes poſt votum aſſerunt adulteros eſſe. Ego autem dico, quòd graviter peccant, qui tales dividunt.

¶ CORR. ROM. α *Auguſtinus.*] Verba propria hujus capitis non ſunt inventa apud B. Auguſtinum. Sententia tamen habetur in libello de bono viduitatis. Omnino autem intelligendum hoc eſt de voto ſimplici, ut Gratianus in fine hujus diſtinctionis exponit.

[c] Infrà XXVII. *q.* 1. *c. nuptiarum.* §. *proinde.*

III. *Item* THEODORUS in Pœnitentiali. [c. an. 670. *in Anglia.*]

De eodem.

SI vir [d] ſimplex α votum virginitatis habens adjungitur uxori, poſteà non dimittat uxorem, ſed tribus annis pœniteat.

¶ CORR. ROM. α *Simplex.*] Abeſt vox iſta ab omnibus manuſcriptis, & infrà XXVII. *q.* 1. *cap. ſi quis votum*, etiam ab impreſſis. In aliquot tamen pervetuſtis, eſt Gloſſa interlinearis.

[d] Ibid. *c. ſi quis votum.*

GRATIAN. „ E contra verò ſcribit

IV. HIERONYMUS α. [imò Auguſtinus c. an. 401. *in Africa.*]

Damnabile eſt voventibus virginitatem, velle nubere.

VOventibus [e] virginitatem, non ſolùm nubere, ſed etiam velle damnabile eſt.

¶ CORR. ROM. α *Hieronymus.*] Gratianus hic, & infrà XVII. *q.* 1. *c. voventibus.* & Magiſter ſententiarum hoc tribuunt Hieronymo, apud quem non eſt inventum. In Gloſſa ordinaria 1. *Tim. c.* 5. ad ea verba, *habentes damnationem*, refertur ex B. Auguſtino, cujus propria verba habentur infrà *in c. nuptiarum.* XXVII. *q.* 1. *poſt principium.*

[e] Infrà XVII. *q.* 1. *c. voventib.* *Sent.* 4. *d.* 38.

V. IDEM contra Jovinianum, *lib.* 1. [an. 390. *in Palæſtina.*]

Damnationem habebit, ſi nupſerit, quæ virginitatem vovit.

SI nupſerit [f] virgo, non peccat [g], non illa virgo, quæ ſemet [h] Dei cultui dedicavit. Harum enim ſi qua nupſerit, habebit damnationem; quia primam [i] fidem irritam fecit.

[f] Ivo, *p.* 7. *c.* 124. Pann. *l.* 3. *c.* 192. 1. *Cor.* 7.
[g] peccavit. *Hier.*
[h] *al.* quæ ſe ſemel.
[i] 1. *Tim.* 5.

VI. *Item* NICOLAUS Papa I. ad Albinum [k] Viennen. [l] Eccleſiæ Archiepiſcopum. [c. an. 865. *Româ in Germaniam.*]

Quæ ſanctimonialem ſe eſſe finxerat, nubere non valet.

QUod interrogaſti [l] de femina, quæ poſt obitum mariti ſui ſacrum velamen ſuper caput ſuum impoſuit, & finxit ſe ſub eodem velamine Sanctimonialem eſſe; poſteà verò ad nuptias rediit: bonum mihi videtur; quia per hypocriſim Eccleſiaſticam regulam conturbare voluit, & non legitimè in voto ſuo permanſit; ut pœnitentiam agat de illuſione nefanda, & revertatur ad id, quod ſpopondit, & in ſacro miniſterio permaneat, quod inchoavit [m].

¶ PITH. [1] *Albinum Viennen.*] V. C. *Adalwinum Juvanenſis Eccleſiæ Archiepiſc.* Catalog. Epiſcoporum Saliſburg.

[k] Valdè variant hæc nomina *in exemplaribus*, & *Burch.* & *Ivone.*
[l] Burch. *l.* 8. *c.* 47. Ivo, *p.* 7. *c.* 65. & 152. Pann. *l.* 3. *c.* 205.
[m] *al.* miniſterio inchoavit.

VII. IDEM ad eumdem [c. an. 865. *Româ in Germaniam.*] PALEA.

NAm ſi [n] conſenſerimus, quòd omnia Sacramenta Eccleſiaſtica quiſque prout vult, fingat, & non verè faciat; omnis ordo Eccleſiaſticus turbabitur; nec Catholicæ fidei jura conſiſtunt, nec Canones ſacri ritè obſervantur. Quid enim profuit Simoni Mago Baptiſmum ſacrum fictè ſuſcipere, & in Chriſtianitate permanſurum ſe finxiſſe, cùm per Apoſtolum fraude ejus detecta, quod ſibi futurum eſſet, pronunciatum fuit? Ait enim [o]: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem: cor enim tuum non eſt rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui: in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe.* Ideò tales, niſi reſipiſcant, ſpirituali gladio percutere cenſemus. Non enim fas eſt Spiritui Sancto mentiri [p], ſicut Ananias, & Saphira mentiti ſunt, & ſtatim perierunt.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc in multis Gratiani codicibus (in quibus habetur ſine nomine Paleæ) eſt conjunctum ſuperiori, quemadmodum & apud Burchardum, & Ivonem. In Pannormia autem eſt ſejunctum.

[n] Burch. & Ivo, *ibidem.* Pann. *l.* 3. *c.* 206.
[o] *Act.* 8.
[p] *Act.* 5.

VIII. *Item* CALIXTUS Papa II. [Imò Urbanus II. c. an. 1090.]

In ſacris Ordinibus conſtituti non ducant uxores; & ſi duxerint, ſeparentur.

PResbyteris, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis concubinas habere, ſeu matrimonia contrahere penitus interdicimus: contracta quoque matrimonia ab hujuſmodi perſonis disjungi, & perſonas ad pœnitentiam redigi debere juxta ſacrorum Canonum diffinitiones judicamus.

¶ CORR. ROM.] Hic Canon inventus eſt in cod. Vatic. Biblioth. in fragmento cujuſdam Concilii ab Urbano ſecundo habiti c. 2. ex eodem verò Concilio ſunt Canones, *Alienationes* XII. *q.* 2. & *Paternarum* XXIV. *q.* 3.

“ HIC diſtinguendum eſt, quòd voventium alii ſunt ſimpliciter voventes, de quibus Auguſtinus, & Theodorus locuti ſunt: alii ſunt, quibus poſt votum, benedictio accedit conſecrationis, vel propoſitum religionis, de quibus Hieronymus, & Nicolaus, & Calixtus ſcripſerunt. Unde ſcribens ait “ GRATIAN.

IX. IDEM HIERONYMUS contra eumdem Jovinianum *lib.* 2. [an. 390. *in Palæſtina.*]

Inceſtæ ſunt virgines, quæ poſt conſecrationem nubunt.

VIrgines [q], quæ poſt conſecrationem nupſerunt, non tam adulteræ ſunt, quàm inceſtæ.

[q] Ivo, *p.* 7. *c.* 124. Pann. *l.* 3. *c.* 193.

ORDINANDI SACRIS CONTINENTIAM PROFITEANTUR.

DISTINCTIO XXVIII.

“ ECCE oſtenſum eſt, quòd nolentes vovere continentiam, nec ad Subdiaconatum, nec ad ſuperiores poſſunt gradus conſcendere. Unde ad Subdiaconatum accedentes, non ſine voto caſtitatis jubentur admitti, autoritate B. Gregorii, qui ſcribens ait “ GRATIAN. 1. *Pars.*

I. B. GREGORIUS Petro Subdiacono *lib.* 1. *Epiſt.* 42. *in fin.* [an. 591. *Româ in Siciliam.*]

Non fiat Subdiaconus, qui ſe caſtè victurum non promiſerit.

NUllum facere Subdiaconum præſumant Epiſcopi [a], niſi qui ſeſe victurum caſtè promiſerit. & *nonnullis interjectis:* Quia nullus ad miniſterium altaris accedere debet, niſi cujus caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata.

[a] Infrà *diſt.* 31. *c. ante triennium.*

II. *Item* INNOCENTIUS II. in Concilio Romano *c.* 5. [an. 1139. *Romæ.*]

Subdiaconus, & ſuprà conſtituti, incontinentes, uxorem, aut concubinam ducentes, Eccleſiaſtico beneficio, & officio careant.

DEcernimus [b], ut ii, qui in ordine Subdiaconatûs [c], & ſuprà, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, Officio, atque Eccleſiaſtico Beneficio careant. Cùm enim ipſi templum, vaſa Domini, & ſacrarium Spiritûs Sancti debeant eſſe, & dici; indignum eſt eos cubilibus, & immunditiis deſervire.

[b] Pann. *l.* 8. *c.* 142.
[c] Diaconatûs. *Pann.*

III. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 26. [an. 633. *in Hiſpania.*]

Caſtè ſe victuros promittant in Diaconos, vel Presbyteros ordinandi.

2. *Pars.*

QUando Presbyteri [d], aut Diaconi per parochias conſtituuntur; oportet eos primùm profeſſionem Epiſcopo

[d] Burch. *l.* 2. *c.* 157.

Anſel. *l.* 7. *c.* 106. Ivo, *p.* 3. *c.* 130. & *p.* 6. *c.* 248. Pann. *l.* 3. *c.* 22.

ſuo facere, ut caſtè, & purè [e] vivant ſub Dei timore, ut dum eos talis profeſſio obligaverit, vitæ ſanctæ diſciplinam retineant [f].

[e] *al.* piè.
[f] *al.* diſciplina retineat. *Cod. Regius.*

IV. *Item* GREGORIUS I Clero, & nobilibus Civibus Neapolitanis, *lib.* 8. *Epiſt.* 40. [an. 600. *Româ in Campaniam.*]

Qui longam corporis ſui continentiam non habet, in Epiſcopum eligi non debet.

3. *Pars.* [g] Anſel. *l.* 6. *c* 9. al. 16. Polyc. *l.* 2. *tit.* 2.

PRiuſquam [g] ad nos ſcripta veſtra diſcurrerent [h], Joannem Diaconum, qui ab altera parte electus eſt, parvulam habere filiam ex quorumdam relatione cognovimus. Unde, ſi rationem voluiſſent attendere; nec alii eum eligere, nec ipſe debuerat conſentire. Nam qua præſumptione ad Epiſcopatum audet accedere, qui adhuc longam corporis ſui continentiam filiola α teſte convincitur non habere?

[h] *al.* recurrerent. *al.* diſcurriſſent.

¶ CORR. ROM. α *Filiola.*] Sic emendatum eſt ex originali, Anſelmo, & Polycarpo; cùm anteà legeretur, *filia.* Superiùs etiam dixerat, *parvulam filiam.* quibus vocibus recens incontinentia manifeſtè exprimitur.

V. EX CONCILIO TOLETANO II. *c.* 1. [an. 531. *in Hiſpania.*]

Ad Subdiaconatum acceſſuri continentiam profiteantur.

4. *Pars.* [i] Anſel. *l.* 7. *c.* 42.

DE iis [i], quos voluntas parentum à primis infantiæ annis Clericatûs α officio mancipavit, ſtatuimus obſervandum, ut mox Detonſi, vel miniſterio Lectorum β traditi, in domo Eccleſiæ ſub Epiſcopali præſentia à Præpoſito ſibi debeant erudiri. At ubi octavumdecimum ætatis ſuæ compleverint annum, coram totius Cleri, plebiſque conſpectu voluntas eorum de expetendo conjugio ab Epiſcopo perſcrutetur: quibus ſi gratia caſtitatis Deo inſpirante placuerit, & promiſſionem [k] caſtimoniæ ſuæ abſque conjugali neceſſitate ſponderint ſervaturos; hi tamquam appetitores arctiſſimæ viæ, leviſſimo Domini jugo ſubdantur; ac primò Subdiaconatûs miniſterium habita probatione profeſſionis ſuæ à vigeſimo anno ſuſcipiant. Quòd ſi inculpabiliter ac inoffenſè vigeſimumquintum annum ætatis ſuæ peregerint, ad Diaconatûs officium (ſi ſcienter implere poſſe ab Epiſcopo comprobantur) promoveri debent. Cavendum tamen eſt his, ne quando ſuæ ſponſionis immemores ad terrenas nuptias, aut ad furtivos [l] concubitus ultrà recurrant. Quod ſi fortè fecerint, ut ſacrilegii rei [m] ab Eccleſia habeantur extranei. Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore deſiderium nubendi perſuaſerit, conceſſam ab Apoſtolo licentiam auferre non poſſumus; ita ut cùm provectæ ætatis in conjugio poſiti renuntiaturos ſe pari conſenſu operibus carnis ſpoponderint, ad ſacros Ordines [n] adſpirent.

[k] *al.* profeſſionem.
[l] *al.* abortivos.
[m] *al.* rei damnentur, & ab. *orig. manuſc. Reg.*
[n] *al.* gradus.

¶ CORR. ROM. α *Clericatûs.*] In omnibus editionibus, & duobus codicibus Vaticanis Conciliorum legitur, *in Clericatûs officio, vel monachali* [al. *monachi*] *poſuit.* Sed in codice Lucenſi Regio habetur eodem modo atque apud Gratianum.

β *Miniſterio Lectorum.*] In omnibus codicibus Conciliorum, antè citatis (etiam Lucenſi) legitur, *miniſterio electorum.* Verùm in Epiſtola prima Siricii ad Himerium, *c.* 9. & Innocentii 24. *c.* 5. (ubi de eadem ferè re agitur) eſt, *Lectorum miniſterio, ſeu officio.*

VI. *Item* EX CONCILIO ARELATENSI II. *c.* 2. [an. 452. *al.* 455. *in Gallia.*]

In conjugio conſtitutus ad Sacerdotium aſſumi non debet.

5. *Pars.* [o] Paulò aliter *in orig.*

ASſumi [o] aliquem ad Sacerdotium in conjugii vinculo conſtitutum non oportet [1]; niſi fuerit promiſſa [2] converſio.

¶ PITH. [1] *Oportet.*] *poſſe.* In 3. Codd. Vet.
[2] *Promiſſa.*] 2. V. C. *præmiſſa.*

VII. *Item* EX EODEM III. [an. 524. *in Gallia.*]

Non ordinentur Diaconi, qui caſtitatem non profitentur.

PRæterea placuit [3], ut deinceps non ordinentur Diaconi [4], niſi qui priùs converſionis propoſito profeſſi [5] fuerint caſtitatem.

¶ CORR. ROM.] In Arelatenſibus, quæ extant, hic ipſe penitus canon non invenitur [6]. Sed ſententia habetur in tertio *c.* 2. *in fine.*

¶ PITH. [3] *Præterea placuit.*] V. C. *ſedit præterea.*
[4] *Diaconi.*] 3. V. C. *Diacones conjugati.*
[5] *Profeſſi.*] 2. Vet. Codd. *confeſſi.*
[6] *Non invenitur.*] Extat in Arauſicano *can.* 20.

GRATIAN. „ VERÙM illa priori autoritate Diaconis videtur permitti „ conjugium, cùm ad Sacerdotium tantùm conjugati prohi„ beantur aſſumi. Porrò ſequenti autoritate videtur permitti „ Subdiaconis, cùm de Diaconis ſpecialiter præcipitur, ut „ ſine probatione caſtitatis non ordinentur. Hoc idem in „ Ancyrana Synodo videtur eſſe permiſſum, in qua, *c.* 10. „ (al. 9.) ſic ſtatutum eſt.

VIII. ANCYRANA SYNODUS, *c.* 10. al. 9. [an. 314. *in Galatia.*]

Diaconi non probibeantur à miniſterio, ſi in Ordinatione dicunt ſe continere non poſſe.

[p] Pann. *l.* 3. *c.* 87. Polyc. *l.* 4. *t.* 31.

DIaconi quicumque [p] [7], cùm ordinantur, ſi in ipſa Ordinatione proteſtati ſunt dicentes, velle ſe habere uxores, nec poſſe ſe continere; hi ſi poſteà ad nuptias venerint [8], maneant in miniſterio; propterea quòd his [9] Epiſcopus licentiam dederit. Quicumque ſanè tacuerunt, & ſuſceperunt manûs impoſitionem, profeſſi continentiam, ſi poſteà ad nuptias venerint, à miniſterio [10] ceſſare debebunt.

¶ PITH. [7] *Quicumque.*] V. C. *quoque.*
[8] *Venerint.*] V. C. *convenerint, maneant in Clero tantùm, & à miniſterio abjiciantur.*
[9] *Propterea quòd his &c.*] Hæc deſunt in V. Cod.
[10] *A miniſterio.*] Addit V. C. *& Clero ceſſare debebunt, Laicam tantùm recipientes Communionem.* Vide Nov. Leonis 79. Balſamon ad Can. 6. Synod. VI. & Can. 9. Syn. Neocæſar.

IX. *Item* EX CONCILIO NEOCÆSARIENSI, *c.* 1. [an. 314. *in Cappadocia.*]

Presbyter ducens uxorem, ab Ordine deponatur.

6. *Pars.* [q] Burch. *l.* 2. *c.* 108. Ivo, *p.* 6. *c.* 185. Pann. *l.* 3. *c.* 91.

PResbyter [q] ſi [11] uxorem duxerit, ab Ordine ſuo illum deponi debere: Quòd ſi fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit, extra Eccleſiam abjici, & ad pœnitentiam inter Laicos α redigi oportet.

¶ CORR. ROM. α *Inter Laicos.*] Græcè legitur, ἐξωθεῖσθαι τέλεον, κ̀ ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς μετάνοιαν, quæ Dionyſius Exiguus vertit; *amplius pelli debet, & ad pœnitentiam redigi.* ubi nulla mentio fit pœnitentiæ inter Laicos agendæ: de qua re copioſiùs dicetur infrà 30. *diſt. c. fin.*

¶ PITH. [11] *Si.*] V. C. *qui.* Vide *tom.* 2. *Conc. edit.* 1551. *p.* 782.

X. *Item* GREGORIUS [12] I. *lib.* XI. *Epiſt.* 59. [an. 603. *Roma in Siciliam.*]

De eo, qui relictam cujuſdam Diaconi duxit uxorem.

7. *Pars.* [r] Ivo, *p.* 9. *c.* 126. [s] Ivo, *p.* 6. *c.* 42.

QUia ſunt culpæ [r], in quibus culpa eſt relaxare vindictam, quærenda ſemper eſt veritas, ut inquiri debeat, utrùm accuſatum noxa condemnet, an à pœna innocentia patefacta ſubducat. Itaque pervenit [s] ad nos Fantinum Defenſorem ultionem exercere in Petrum latorem præſentium voluiſſe, pro eo, quòd (quantum dicitur) relictam cujuſdam Diaconi, tempore, quo conductor fuit, marito tradiderit. Sed quoniam iſte conjugem Diaconi aſſerit non fuiſſe, dicens, nec eam virginem [t] ad eum veniſſe; denique nec religioſam mutaſſe veſtem [u], poſtquam ille in Ordine ſacro promotus eſt; adjiciens etiam, priuſquam ad Diaconum perveniret, & poſteà, prava illam opinione vixiſſe: Ideò fraternitatem tuam his hortamur affatibus, ut cum Dei, ſicut decet, timore cauſam hanc ſubtili omnino inveſtigatione perquirat, ut, ſi in conjugio Diaconi mulierem, de qua agitur, fuiſſe conſtiterit, & ſupraſcriptus lator memorato Defenſori, & Rectori patrimonii, ad vindictam modis omnibus tradatur, & cum competenti emendatione ii, qui malè ſociati ſunt, disjungantur. Si verò in ejus conjugio non fuit, memoratum Fantinum ex noſtro mandato commonere te volumus, ut ei facere nil præſumat, nec falſa [x] illum accuſatio apud eum in aliquo prægravet.

[t] Virginem illam. *orig.*
[u] Ut nec religioſam veſtem mutare præſumeret. *in orig. & apud Ivonem.*
[x] Eſt etiam apud Ivonem, non autem in orig.

¶ PITH. [12] *Gregorius.*] Joanni Epiſcopo Panormitano.

XI. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI I. *c.* 15. [an. 314. *in Gallia.*]

De uxore Presbyteri, vel Diaconi, ſi aliis ſe conjunxerit.

SI ſe cuiquam mulier duplici conjugio, Presbyteri, vel Diaconi relicta conjunxerit, aut [y] [13] ſeparentur: aut certè, ſi in criminis [z] [14] intentione perſtiterint, pari excommunicatione plectantur.

[y] *al.* caſtigati, *al.* caſtitate ſervata ſeparentur.
[z] *al.* criminum.

¶ PITH. [13] *Aut.*] V. C. *aut caſtigati, caſtrati, caſticati.*
[14] *Criminis.*] V. C. *criminum.*

XII. *Item* EX CONCILIO MARTINI Papæ [a]. [c. an. 572. *in Hiſpania.*]

De eodem.

SI qua vidua Epiſcopi, vel Presbyteri, aut Diaconi maritum acceperit; nullus Clericus, nulla religioſa perſona [b] cum ea convivium ſumat; numquam communicet: morienti tamen [c] ei Sacramenta ſubveniant.

[a] Apud Martinum Bracar. *c.* 29. & Conc. Tol. 1. *c.* 18.
[b] *Abeſt à Concilio.*
[c] *al.* tantùm.

XIII. *Item* PELAGIUS α Cethego Patricio [c. an. 557. *Romæ.*]

Cujuſdam Epiſcopi Ordinatio differtur, quia uxorem habet, & filios.

8. *Pars.* [d] Anſel. *l.* 6. *c.* 42. al. 46. Polyc. *l.* 2. *t.* 1.

DE Syracuſanæ [d] urbis Antiſtite optaveramus in ipſo initio, gloriæ veſtræ deſideriis obedire, niſi nos multiplex ratio, ipſius non paucis temporibus Ordinationem differre Sacerdotii coëgiſſet, ob hoc, quòd vel perſonæ qualitas (ſicut & vos meliùs noſtis) vel ſuperſtes uxor, aut filii (per quos Eccleſiaſtica ſolet periclitari ſubſtantia) noſtros animos diutiùs ab ejus Ordinatione ſuſpenderent. Et quantum ad cautelam humanam pertinet, integro penè anno diſtulimus, opinantes, quòd in melius Syracuſanorum provenire poſſet electio. Sed quia in voluntatis ſuæ propoſito irrevocabiliter perſtiterunt, & nullus eſt alius in eadem repertus Eccleſia, niſi longioribus adhuc temporum differre-

tur ſpatiis; ne paulò ampliùs inſanirent (ſicut filii noſtri magnifici viri Prætoris teſtificatione didicimus) inter hujuſmodi ambiguitates illud conſultius judicavimus faciendum, ut congruâ providentiâ cauſam, propter quam Principalis conſtitutio [e] * habentem filios, & uxorem ad Epiſcopatûs ordinem promoveri prohibet, ſalva diſpoſitione conſilii [f], muniremus. Qua de re ſummo ſtudio ab eodem Syracuſanæ urbis Epiſcopo, priuſquam à nobis contingeret ordinari, hujuſmodi exegimus cautionem, per quam & ſuam fateretur, quantula eſſet, præſentis temporis habita rerum deſcriptione, ſubſtantiam; & nihil umquam per ſe, aut per filios, & uxorem, ſive quamlibet propinquam, aut domeſticam, vel extraneam fortè perſonam de rebus uſurparet Eccleſiæ, & univerſa ſui Epiſcopatûs quæſita tempore, Eccleſiæ ſuæ dominio ſociaret; nihil ultra id, quod modò deſcriptum eſt, filiis ſuis, vel heredibus relicturus.

[e] *Novella* 6. & 123. *in princ.*
[f] *al.* Concilii. *Grat.*

¶ Corr. Rom. α *Item Pelagius.*] Anſelmus, & autor Polycarpi ex eadem Epiſtola referunt hæc, quæ caput iſtud antecedunt: *Quod de ordinando Eccleſiæ Catinenſis Epiſcopo, ſalubris electione judicii fieri deſideraſtis, agnovimus: confeſtim ſequenti die eum juxta morem diſcutientes, tertio, quo venit, die Epiſcopum conſecravimus: ſimili quidem modo & de Syracuſana*, & quæ ſequuntur. In Polycarpo tamen inſcriptio eſt: *Gelaſius Papa Ceto.* Ivo autem in Epiſtola ad Hugonem Archiepiſcopum Lugdunenſem, quæ incipit, *Cauſam Belvacenſis*, &c. ita ſcribit: *Si enim Papa Gelaſius quondam Syracuſanæ urbis Electum uxorem habentem, & filios, interveniente Cetego Patricio*, &c.

¶ Contius. * *Principalis conſtitutio.*] Id eſt Lex Græca Juſtiniani Imperatoris, quæ his annis in Lugdunenſis Codicis initio, quamvis mutila reſtituta eſt ad Artabium PP. quâ nominatim prohibet Juſtinianus eum eligi in Epiſcopum qui filios habeat. Idemque repetit *in nov.* 6. ubi plura ſuper hoc argumento adnotavi.

Gratian. „ Ecce hac autoritate Electus in Epiſcopatum non prohibetur α habere uxorem, & filios. Eligi autem ad Epiſcopatum non debet, niſi aut Sacerdos, aut Diaconus: Subdiaconus verò non, niſi neceſſitate cogente: ſive ergo Presbyter, ſive Diaconus, ſive Subdiaconus fuerit, apparet, quòd in præfatis Ordinibus conſtituti, licitè [g] matrimonio uti poſſunt. §. 1. Quia ergo autoritate Gregorii, qui relictam Diaconi, marito tradidit, puniendus eſt; item in Neocæſarienſi Concilio Presbyter ducens uxorem, non Diaconus, jubetur deponi; item in Ancyrana Synodo, Diaconi, qui in Ordinatione ſua dicunt ſe velle habere uxores, ſi poſteà venerint ad nuptias, non prohibentur à miniſterio: patet, quòd nec Diaconi, nec Subdiaconi ſunt prohibendi à conjugio. Sed quod de electione objicitur, verum quidem eſt in Epiſcopatum non eligendum, niſi in ſacris Ordinibus conſtitutum: ſed ipſum uxorem habere, & filios, non repugnat præmiſſis autoritatibus de continentia Clericorum. §. 2. In Laicali enim habitu, vel in minoribus Ordinibus conſtitutus potuit habere uxorem, & filios: & ſi poſteà ex conſenſu uxoris continentiam profeſſus Subdiaconatum, vel Diaconatum, vel Presbyterii gradum adeptus fuerat, attamen uxori, & filiis ipſum neceſſaria ſubminiſtrare oportebat. §. 3. Illud autem Gregorii duobus modis ſolvitur: vel quia Eccleſia illa, cui Diaconus ille miniſtraverat [h], nondum continentiæ votum ſuſceperat in Diaconis & reliquis miniſtris; vel quia (ſicut de electo in Epiſcopum anteà ſcriptum eſt) ante Subdiaconatum memoratus Diaconus eam in uxorem duxerat.

[g] *al.* legitimè.
[h] *al.* militaverat.

„ §. 4. Illud autem Neocæſarienſis & Ancyranæ Synodi, vel ex tempore, vel ex loco intelligitur. Ex tempore, quia nondum erat introducta continentia miniſtrorum altaris. Ex loco quia utraque Synodus orientalis eſt, & orientalis Eccleſia non ſuſcipit generale votum caſtitatis: hoc tamen diligenti obſervatione cuſtodit, ut poſt adeptum Sacerdotium, defuncta priore uxore, cum qua Sacerdos factus fuerat, ſi alteram duxerit, deponatur.

¶ Corr. Rom. α *Non prohibetur.*] A pleriſque vetuſtis exemplaribus abeſt dictio, *non:* retenta tamen eſt, quoniam hic Gratianus in alteram partem diſputando, ex Canonibus priùs citatis præ ſe fert hoc probare, Subdiaconis, Diaconis, atque etiam Presbyteris non fuiſſe prohibitum uſum conjugii. Quod tamen qualiter accipiendum ſit, ipſe poſteà declarat à verſic. *ſed quod*, uſque ad verſic. *illud autem.* Hac de re agetur etiam infrà in notatione *ad principium diſt.* 31.

Gratian. „ Item opponitur illud, quod legitur

XIV. In Canone Apostolorum *c.* 6. al. 5. [c. an. 281. *in Syria.*]

Presbyter cauſâ religionis non contemnat propriam uxorem.

Si quis docuerit [i] Sacerdotem ſub obtentu religionis propriam uxorem contemnere, anathema ſit.

9. *Pars.*
[i] Burch. *l.* 1. *c.* 78. Ivo, *p.* 5. *c.* 184. Pann. *l.* 3. *c.* 113.

¶ Corr. Rom.] Gratianus refert ſenſum Canonis [15]: ceteri Collectores ipſa etiam ferè verba.

Pith. [15] *Canonis.*] Reponantur verba.

XV. *Item* ex Concilio Gangrensi, *c.* 4. [c. an. 324. *in Paphlagonia.*]

Anathema ſit, qui Presbyterum conjugatum diſcernit à communione, nuptiarum occaſione.

Si quis [k] [16] diſcernit Presbyterum conjugatum, tamquam occaſione nuptiarum, quòd offerre non debeat, & ab ejus oblatione ideò ſe abſtinet, anathema ſit.

[k] Burch. *l.* 3. *c.* 75. Ivo, *p.* 2. *c.* 128. & *p.* 3. *c.* 158.

¶ Corr. Rom.] Græcè eſt, Εἴ τις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος, ὡς μὴ χρῆναι λειτουργήσαντος αὐτοῦ, προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω. id eſt. *Si quis ſecernat ſe à Presbytero, qui uxorem duxit, tamquam non oporteat, illo liturgiam peragente, de oblatione percipere, anathema ſit.* quæ verſio non multùm diſcrepat à verſione Dionyſii Exigui.

¶ Pith. [16] *Si quis.*] Non eſt in meo Codice.

XVI. *Item* ex sexta Synodo in Trullo, *c.* 26. [an. 692. *Conſtantinopoli.*]

Ab officio abſtineat Presbyter non legalibus nuptiis detentus.

Presbyterum [l] per ignorantiam [17] non Legalibus nuptiis detentum cathedram quidem habere, ſed ab officio α abſtinere præcipimus: ſufficit enim hujuſmodi indulgentia ei [18]: Quia benedicere aliis eum, qui vulnera ſua debet curare, conſequens non eſt. Benedictio enim, ſanctificationis traditio eſt. Qui verò hanc non habet propter delictum [m] ignorantiæ, quomodo aliis tradet? Non igitur publicè, neque privatè benedicat; nec corpus Domini diſpenſet aliis; nec alio modo miniſtret: ſed ſufficiat ei, quòd præſidet: & imploret à Deo, ut dimittatur ei iniquitas ignorantiæ ſuæ. Manifeſtum eſt autem, quòd [19] hujuſmodi non legitimæ nuptiæ ſolventur, & nullatenus vir acceſſum habebit ad eam, propter quam ſacro miniſterio privatus eſt.

10. *Pars.*
[l] Simile etiam *in* 3. *Canone ejuſdem Synodi*, & apud Baſilium, *in Epiſt. ad Amphilochium*, c. 27.
[m] τὸ ἐκ τῆς ἀγνοίας παράπτωμα.

¶ Corr. Rom. α *Ab officio.*] Græcè eſt, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν, id eſt, à ceteris officiis.

¶ Pith. [17] *Per ignorantiam.*] Abſunt à V. Codd.
[18] *Ei.*] Abeſt à V. C.
[19] *Quod.*] V. C. *Quod & hujus.*

XVII. *Item* Nicolaus I. ad conſulta Bulgarorum, *c.* 70. [an. 866. *Romæ in Bulgariam.*]

De Presbyteris non eſt Laicis judicandum.

Conſulendum [n] decernitis, utrùm Presbyterum α habentem uxorem debeatis ſuſtentare, & honorare; an à vobis projicere. Ad quod reſpondemus, quoniam licèt ipſi valde ſint reprehenſibiles; vos tamen Deum convenit imitari; qui Solem [o] ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos. Dejicere verò eum à vobis ideò non debetis: quoniam nec Judam Dominus, cum eſſet mendax Diſcipulus, de numero Apoſtolorum ejecit. Verùm de Presbyteris [20], vobis, qui Laici eſtis, nec judicandum eſt, nec de eorum vita quidpiam inveſtigandum; ſed Epiſcoporum judicio, quidquid id eſt [21], per omnia reſervandum.

11. *Pars.*
[n] Ivo, *p.* 2. *c.* 82. Pann. *l.* 5. *c.* 12.
[o] *Matth.* 5.

¶ Corr. Rom. α *Presbyterum.*] In ultimo capite harum reſponſionum referuntur Bulgarorum verba, dicentium multos apud ſe eſſe Græcos, & Armenos, & alios, qui diverſa docerent. Nondum enim à Romana Sede Epiſcopum, aut Presbyterum acceperant. Quamobrem nihil mirandum, ſi Presbyter, de quo in hoc capite agitur, conjugatus erat.

¶ Pith. [20] *De Presbyteris.*] Add. V. C. *qualeſcumque ſint.*
[21] *Quidquid id eſt.*] Add. V. C. *per omnia.*

MULTA EX CIRCUMSTANTIIS CONSIDERANTUR.

DISTINCTIO XXIX.

Sed notandum eſt, quòd ſecundùm Iſidorum, pleraque Capitula ex cauſa, ex loco, ex tempore, ex perſona conſideranda ſunt. Ait enim

“ Gratian. “ 1. *Part.* “

I. Isidorus α. [c. an. 620. *in Hiſpania.*]

Ex tempore, loco, & perſona, & cauſa regulæ Canonum intelligentur.

Sciendum eſt, quòd pleraque Capitula ex cauſa, ex perſona, ex loco, ex tempore conſideranda ſunt; quorum modi, quia medullitùs non indagantur, in erroris labyrinthum nonnulli intricando impinguntur; cùm antè judicant, quàm intelligant; antè inculpant, quàm iterando lecta perquirant.

¶ Corr. Rom. α *Iſidorus.*] Nonnihil ſimile habetur in Libro ipſius de Homine & Ratione per Synonyma, *c. de Doctrina & Ignorantia.*

II. *Hinc etiam* Gregorius ait. [c. an. 390. *Romæ.*]

Pro diverſitate rerum temperantur regulæ Sanctorum.

Regulæ [a] Sanctorum Patrum pro tempore, loco, & perſona, & negotio, inſtante neceſſitate traditæ ſunt.

[a] Anſel. *l.* 4. *c.* 53.

III. *Item* Hieronymus in Prœmio Epiſtolæ ad Epheſios. [an. 386. *in Palæſtina.*]

Pro diverſitate locorum, temporum, & hominum, Scripturæ intelligendæ ſunt.

Neceſſe eſt, ut juxta diverſitates locorum, & temporum, & hominum, quibus ſcriptæ α ſunt; diverſas & cauſas, & argumenta, & origines habeant. Et quomodo B. Joannes in Apocalypſi ſua [b], ad ſeptem ſcribens Eccleſias, in unaquaque earum ſpecialia, vel vitia reprehendit, vel virtutes probat; ita & Sanctus Apoſtolus Paulus per ſingulas Eccleſias vulneribus medetur illatis: nec adinſtar imperiti Medici uno collyrio omnium oculos vult curare.

[b] *Apoc.* 1.

¶ CORR. ROM. α *Quibus scripta.*] Anteà legebatur, *quibus diversa scripturæ factæ sunt.* Emendatum hoc est ex manuscriptis, & originali, quemadmodum & nonnulla alia.

MULTA EX CAUSA CONSTITUUNTUR. DISTINCTIO XXX.

GRATIAN. 1. *Pars.*

„ ILlud autem, quod in Canone Apostolorum, & in Gangrensi Concilio, & in sexta Synodo legitur, ex causa consideratur, & ex tempore. Causa fuit Hæresis Manichæorum α, quia conjugium detestabantur, sicut etiam quorumdam superstitio multa in Catholicorum detestationem introduxisse invenitur: contra quos capitibus sexdecim statutum legitur.

¶ CORR. ROM. α *Manichæorum.*] Propriè Gangrensis Synodus statuit contra Eustathianos, ut suprà *dist.* 16. *c. prima adnotatio.* Sed hunc errorem Eustathiani hauserant à Manichæis.

I. IN CONCILIO GANGRENSI. [c. an. 324. *in Paphlagonia.*]

De multimoda superstitione Hæreticorum, quos Gangrense Concilium anathematizavit.

a Ivo, *p.* 8. *c.* 319.
b *al.* fit.

SI qui filii a parentes, maximè fideles, deseruerint occasione Dei cultûs, hoc justum esse judicantes; & non potiùs debitum honorem parentibus reddiderint, ut hoc ipsum α in eis venerentur, quòd fideles sunt, anathema sint b.

¶ CORR. ROM.] In aliquot vetustis exemplaribus hæc omnia, quæ hic citantur ex Concilio Gangrensi, unico capite, & conjuncta oratione leguntur. Sunt autem ex prisca versione. Sed ea, quæ est Dionysii Exigui longè magis respondet originali Græco, quamvis neque ipsa usquequaque.

α *Ut hoc ipsum.*] Græcè est, Προτιμωμένης δηλονότι παρ' αὐτοῖς τῆς θεοσεβείας. Id est, *quòd scilicet Divinus cultus apud ipsos omnibus rebus præferatur.*

II. *Item* EX EODEM, *c.* 17. [c. an. 324. *ibid.*]

De eodem.

c Burch. *l.* 8. *c.* 62. Ivo *p.* 7. *c.* 80. & *p.* 8. *c.* 320.

QUæcumque mulier c, Religioni α judicans convenire, comam sibi amputaverit, quam Deus ad velamen ejus β, & ad memoriam subjectionis illi dedit, tamquam resolvens jus [1] subjectionis, anathema sit.

¶ CORR. ROM. α *Religioni.*] Græcè est, Διὰ νομιζομένην ἄσκησιν, id est, *ob eam, quæ existimatur pietatis exercitatio:* quod Dionysius vertit; *propter Divinum cultum, ut existimat.* Græci enim Religiosorum, quos nos dicimus, vitam propriè ἄσκησιν nominabant. Burchardus, & Ivo *in p.* 7. secuti sunt versionem Dionysii, *in octava* autem Ivo priscam.

β *Ad velamen ejus.*] Hæc non sunt in Græco originali, neque in versione Dionysii. Videntur autem sumpta *ex Epist.* 1. *ad Corinthios c.* 11.

¶ PITH. [1] *Jus.*] V. C. *jura.*

III. *Item* EX EODEM, *c.* 14. [c. an. 324. *ibid.*]

De eodem.

d Ivo, *p.* 8. *c.* 229. & 317.
e *al.* contemnendo.

SI qua mulier d derelicto viro discedere voluerit soluto vinculo conjugali, nuptias condemnando e, anathema sit.

IV. *Item* EX EODEM, *c.* 10. [c. an. 324. *ibid.*]

De eodem.

f Repetitur infrà *dist.* 31. *c. quicumque.* ex versione Dionys. Burch. *l.* 8. *c.* 64. Ivo *p.* 7. *c.* 82. & *p.* 8. *c.* 316. & hoc secundo loco ex *hac eadem versione.*

SI quis f propter Deum virginitatem professus, in conjugio positos per arrogantiam vituperaverit, anathema sit.

V. *Item* EX EODEM, *c.* 9. [c. an. 324. *ibid.*]

De eodem.

g Burch. *l.* 8. *c.* 61. Ivo *p.* 7. *c.* 79.

SI quis vel virginitatem g, vel continentiam professus α, tamquam abominabiles nuptias judicat [2]; & non propter hoc solum, quòd continentiæ, & virginitatis bonum, sanctum propositum est, anathema sit.

¶ CORR. ROM. α *Professus.*] Hic erat additum, *in conjugio:* quod neque est in canone Græco, neque etiam in Latino, qui citatur infrà *dist.* 31. *c. quicumque*, neque in multis manuscriptis Gratiani codicibus.

¶ PITH. [2] *Judicat.*] V. C. *Dicat, & non solùm propter hoc quòd continentia & virginitas sit sanctum propositum, anathema sit.*

VI. *Item* EX EODEM, *c.* 13. [c. an. 324. *ibid.*]

De eodem.

h Burch. *l.* 8. *c.* 60. Ivo, *p.* 7. *c.* 78.

SI qua mulier h suo proposito utile judicans, ut virili veste utatur; propter hoc virilem [3] habitum imitetur α, anathema sit.

¶ CORR. ROM. α *Imitetur.*] Græcè legitur, Καὶ ἀντὶ τοῦ εἰωθότος γυναικείου ἀμφιάσματος, ἀνδρεῖον ἀναλάβοι, quæ Dionysius Exiguus aptè vertit, *& pro solito muliebri amictu virilem sumit*; sicque habet Burchardus, & ferè etiam Ivo.

¶ PITH. [3] *Propter hoc virilem.*] V. C. *ad hoc viri.*

VII. *Item* EX EODEM, *c.* 18. [c. an. 324. *ibid.*]

De eodem.

i Burch. *l.* 13. *c.* 219. Ivo *p.* 4. *c.* 51.

SI quis i [4] tamquam hoc continentiæ convenire judicans, die Dominico jejunaverit in ejusdem α diei contemptum, anathema sit.

¶ CORR. ROM. α *In ejusdem.*] In originali hujus priscæ versionis est, *aut in ejusdem diei contemptum:* quod in versione Dionysii, quam attulerunt Burchardus, & Ivo, istis vocibus videtur exprimi, *aut contumaciam*, al. *propter contumaciam.* Sed in Græco vulgato nihil est, quod istis respondeat.

¶ PITH. [4] *Si quis, &c.*] V. C. *Si quis non dijudicans die Dominico jejunaverit, tamquam in ejus diei contemptum, anathema sit.*

VIII. *Item* EX EODEM CONCILIO GANGRENSI, *c.* 19. [c. an. 324. *in Paphlagonia.*]

De eodem.

k Burch. *l.* 13. *c.* 15. Ivo *p.* 4. *c.* 38.

SI quis eorum k, qui in proposito sunt continentiæ, propter [5] necessitatem α corporalem [6] superbiat, & jejunia communia putaverit contemnenda, totius Ecclesiæ perfectam in sua conscientia judicans rationem, anathema sit.

¶ CORR. ROM. α *Propter necessitatem.*] Nihil mutatum est ob Glossas: ceterùm multis modis discrepat à prisca versione, & à Dionysiana, quam secuti sunt Burchardus & Ivo. Prisca sic habet: *Si quis eorum, qui in proposito sunt continentiæ, præter necessitatem corporalem, & superbiens jejunia communia totius Ecclesiæ putaverit contemnenda, perfectam in sua scientia vindicans rationem, anathema sit.* Dionysiana autem hoc modo: *Si quis eorum, qui continentiæ student, absque necessitate corporea, tradita in commune jejunia, & ab Ecclesia custodita, superbiendo dissolvit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit.* Quæ versio in ceteris quidem partibus originali Græco, etiam vulgato, satis respondet: sed in postrema insignis est varietas. Nam ubi Dionysius habet; *stimulo suæ cogitationis impulsus;* in Græco vulgato est, ἀποκυρῶντος ἐν αὐτῷ τελείῳ λογισμῷ, id est, *nimirum perfecta, quæ in ipso est, ratiocinatione, illa abrogante.* In manuscriptis autem hujus Canonis exemplaribus partim est, ὑποικουροῦντος, id est, *perfecta in eo residente ratione:* partim, ἐπικουροῦντος, id est, *perfecta, quæ in ipso est, ratione sibi auxilium ferente.* Notantur verò Eustathiani (quos posteà Bogomilici sectati sunt) qui ita statuebant, peracto certo quodam jejunio, ad eam se perfectæ vitæ rationem pervenisse, ut posteà omnia sibi essent indifferentia, nullisque præceptis obligarentur; sed soluti omnino essent, ac ne peccare quidem possent: qua de re Balsamon in Capitis hujus interpretatione.

¶ PITH. [5] *Propter.*] V. C. *præter.*

[6] *Necessitatem corporalem.*] V. C. add. *supervenientem jejunia communia totius Ecclesiæ putaverit contemnenda, perfectam in sua scientia vindicans rationem*, &c.

IX. *Item* EX EODEM, *c.* 20. [c. an. 324. *ibid.*]

De eodem.

l Pann. *l.* 2. *c.* 8.

SI quis per superbiam l tamquam perfectum se existimans, conventus, qui per loca, & Basilicas [7] Sanctorum Martyrum fiunt, vel [8] accusaverit, vel etiam oblationes, quæ ibidem celebrantur, spernendas esse crediderit, memoriasque Sanctorum contemnendas [9], anathema sit.

¶ PITH. [7] *Et Basilicas.*] V. C. *vel.*

[8] *Vel.*] abest in V. C.

[9] *Contemnendas.*] Addit V. C. *putaverit.*

X. *Item* EX EODEM, *c.* 5. [c. an. 324. *ibid.*]

De eodem.

m Burch. *l.* 3. *c.* 94. Ivo *p.* 3. *c.* 84.

SI quis docet m domum Dei contemptibilem esse debere, & congregationes [10], quæ in ea fiunt, anathema sit.

¶ PITH. [10] *Et congregationes.*] V. C. *& non sequitur congregationes.*

XI. *Item* EX EODEM, *c.* 6. [c. an. 324. *ibid.*]

De eodem.

n Burch. *l.* 3. *c.* 95.
o *al.* consilio.

SI quis extra Ecclesiam n privatim populos congregans, contemnat Ecclesiasticas Sanctiones α, ipsamque Ecclesiam apud se sine Concilio o [11] Episcopi cum Presbytero agat, anathema sit.

¶ CORR. ROM. α *Sanctiones.*] Post hoc verbum in prisca versione ista sunt interjecta, *aliterque ea, quæ sunt Ecclesiæ, voluerit usurpare, non conveniente Presbytero juxta decretum Episcopi, ipsamque* & cetera, quæ hic sequuntur. Dionysii autem versio, quæ optimè respondet verbis Græcis, & refertur à Burchardo, hæc est: *Si quis extra Ecclesiam seorsum conventus celebrat, & despiciens Ecclesiam, ea, quæ sunt Ecclesiæ, voluerit usurpare, non conveniente Presbytero juxta decretum Episcopi; anathema sit.*

¶ PITH. [11] *Sine concilio.*] V. C. *sine Presbytero agat, & sine consilio Episcopi, anathema sit.*

XII. *Item* EX EODEM, *c.* 1. [c. an. 324. *ibid.*]

De eodem.

p Infrà, 31. *dist. cap. si quis vituperat.* ex versione Dionysii. Burch. *l.* 8. *c.* 61. Ivo *p.* 7. *c.* 79.

SI quis nuptias p in accusationem duxerit [12], & mulierem [13] fidelem, ac religiosam cum viro suo dormientem, abominandam crediderit, aut etiam accusandam, tamquam non posse conjugatos in regnum Dei ingredi, anathema sit.

¶ PITH. [12] *Duxerit.*] V. C. *deduxerit.*

[13] *Et mulierem.*]

Burch. *l.* 8. *c.* 61. Ivo, *p.* 7. *c.* 79.

[13] *Et mulierem.*] V. C. *& mulierem abominandam crediderit.* Vide Socrat. *lib.* 2. *cap.* 43.

XIII. *Item* EX EODEM CONCILIO GANGRENSI, *c.* 2. [c. an. 324. *in Paphlagonia.*]

De eodem.

q Ivo, *p.* 4. *c.* 30. r *al.* immolatam, & ſuffocatam.

SI quis [q] [14] carnem manducantem ex fide cum religione, præter ſanguinem, & idolo immolatum [r] [15], & ſuffocatum, crediderit condemnandum, tamquam ſpem non habentem, qui eam manducat [16], anathema ſit.

¶ PITH. [14] *Si quis.*] Non eſt in meo, ſed eſt in Iſidori codice.

[15] *Immolatum.*] V. C. *immolatam crediderit condemnandam.*

[16] *Qui eam manducat.*] V. C. *quòd eas manducet.*

XIV. *Item* EX EODEM, *c.* 15. [c. an. 324. *ibid.*]

De eodem.

ſ Ivo, *p.* 8. *c. l.* 318.

SI quis dereliquerit [ſ] proprios filios ſuos [17], & non eos aluerit, & (quod pietatis eſt α) neceſſaria non præbuerit, ſed ſub occaſione continentiæ negligendos putaverit, anathema ſit.

t *al.* ἐφ' ἑαυτῷ.

¶ CORR. ROM. α *Quod pietatis eſt.*] Longè fideliùs Dionyſius: *& quod ad ſe pertinet, non ad pietatem Divini cultûs informat:* Græcè enim eſt; ϗ τὸ ὅσον αὐτῷ [t] πρὸς θεοσέβειαν τὴν προσήκουσαν ἀνάγκη: ſubintelligitur autem particula negans, id eſt, μὴ, ex ſuperiore membro.

¶ PITH. [17] *Filios ſuos.*] V. C. *filios ut non eos alat, atque eis ſecundùm pietatem neceſſaria non præb. ſed occaſione, &c.*

XV. *Item* EX EODEM, *c.* 12. [c. an. 324. *ibid.*]

De eodem.

u Burch. *l.* 8. *c.* 63. Ivo, *p.* 7. *c.* 81. x *al.* beris.

SI quis virorum [u] putaverit ſancto propoſito (id eſt, continentiæ) convenire, ut pallio utatur, tamquam ex eo juſtitiam habiturus; & reprehendat vel judicet alios, qui cum reverentia birris [x] utuntur, & alia veſte [18] communi, quæ in uſu eſt, anathema ſit.

¶ PITH. [18] *& alia veſte.*] V. C. *aut alba veſte, aut communi, &c.*

XVI. *Item* EX EODEM, *c. ultimo.* [c. an. 324. *ibid.*]

De eodem.

2. *Pars.* y Ivo, *p.* 8. *c.* 321.

HÆc autem [y] [19] ſcripſimus non abſcindentes eos, qui in Eccleſia Dei ſecundùm Scripturas ſanctum propoſitum continentiæ eligunt: ſed eos, qui ſuſcipiunt habitum α ejus, & in ſuperbiam efferuntur adverſùs eos, qui ſimpliciùs vivunt. Sed & hos condemnamus, qui ſe extollunt adverſùs Scripturas, & Eccleſiaſticos Canones, & nova introducunt præcepta. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam cum caſtitate & religione Deo acceptiſſimam dicimus: & renunciationem ſecularium negotiorum, atque actuum cum humilitate approbando laudamus; & nuptiarum vinculum β, quod ſecundùm caſtitatem [z] perdurat, honoramus; & divites [20] cum juſtitia, & operibus bonis non abjicimus γ.

z caſtitatem ſecum. *orig. & Ivo.*

¶ CORR. ROM. α *Eos, qui ſuſcipiunt habitum.*] Græcè eſt: τοὺς λαμβάνοντας τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀσκήσεως εἰς ὑπερηφάνειαν κατὰ τῶν ἀφελέστερον βιούντων ἐπαιρομένους τε ϗ παρὰ τὰς γραφὰς, ϗ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας καινισμοὺς εἰσάγοντας: *id eſt,* qui ex inſtituto exercitationis hujuſmodi, capiunt occaſionem ſeſe efferendi, ſéque extollunt adverſùs eos, qui ſimpliciùs vivunt, & adverſùs Scripturas, & Eccleſiaſticos Canones introducunt novitates.

β *Et nuptiarum vinculum.*] Græcè: ϗ γάμου συνοίκησιν σεμνὴν, quæ Dionyſius vertit: *& nuptiarum caſtum vinculum.*

γ *Non abjicimus.*] Poſt hæc verba in Concilio ipſo proximè ſequuntur, quæ habentur infrà *c. parſimoniam. diſt.* 41.

¶ PITH. [19] *Hæc autem.*] Hæc non ſunt apud Iſidorum, neque in meo codice.

[20] *Et divites.*] *& divitias cum juſtitia & benignitate.*

XVII. *Item* EX CONCILIO MARTINI Papæ [a]. [c. an. 572. *in Hiſpania.*]

Anathematizatur, qui Manichæorum ſuperſtitiones ſequitur.

a Apud Martinum Bracarenſem *c.* 57. b Burch. *l.* 13. *c.* 20. Ivo, *p.* 4. *c.* 52.

SI quis [21] Presbyter [b] α propter publicam pœnitentiam à Sacerdote acceptam [22], abſque aliqua neceſſitate die Dominica pro quadam religione jejunaverit, ſicut Manichæi, anathema ſit. §. 1. Similiter quia β, quod ab Apoſtolis traditum eſt, Canon tenet antiquus; placuit, ut per omnes Dominicas, & per omnes dies Paſchæ uſque ad Pentecoſten [c], non proſternant γ ſe in oratione causâ [d] [23] humilitatis: ſed recto vultu ad Dominum fungantur orationis officio: quia in his diebus gaudium reſurrectionis Domini celebramus. Si quis etiam [e] δ non pro abſtinentia, ſed pro execratione eſcarum à carne [24] abſtineat; placuit ſancto Concilio ut prægustet, & ſic, ſi vult abſtinere, abſtineat. Si autem ſpernit, ita ut olera cocta cum carnibus non deguſtet, iſte non obediens, nec ſuſpicionem hæreſis à ſe removens, deponatur de ordine Clericatûs.

c *al.* Quinquageſimam. d *Abeſt vox iſta ab orig.* e Ibid *c.* 58.

¶ CORR. ROM. α *Presbyter.*] Sequebatur, *vel Diaconus.* Quæ ſublata ſunt, quoniam abſunt à pleriſque manuſcriptis, & originali. Ceterùm Burchardus, & Ivo ſimilem Canonem citant ex Concilio Turon. atque ita habent: *Si quis propter publicam pœnitentiam à Sacerdote acceptam, aut pro aliqua neceſſitate.* In aliquot Gratiani Manuſcriptis eſt: *ſi quis præter publicam pœnitentiam, à Sacerdote acceptam, abſque* [25] *aliqua neceſſitate, &c.* quæ optima videtur lectio. Nam *in capite* 18. Concilii Gangrenſis, unde hoc videtur Martinus ſumpſiſſe, nulla Presbyteri ſit mentio, ſed universè pronuntiatur, ut ſuprà *eâd. c. ſi quis tamquam. Si quis ob pietatis, quemadmodum putatur, exercitationem, die Dominico jejunet, anathema ſit:* & verba illa: *abſque aliqua neceſſitate*, videntur huc importata ex *cap.* 19. ejuſdem Concilii. Neque verò Presbyteris hujuſmodi pœnitentiæ more Laicorum imponebantur, *c. illud cum ſequentib. diſt.* 50. *& c. fin. verſ. nec enim.* 82. *diſt.* Sed quando in graviſſima crimina publicè incurrebant, depoſiti peregrinari jubebantur, *c. ſi quis Sacerdos.* XXX. *q.* 1. *c. Sacerdos. de pœnit. diſt.* 6.

β *Similiter quia.*] Hoc ſumptum eſt ex Canone ultimo Concilii Nicæni.

γ *Non proſternant.*] In codice Lucenſi Regio legitur: *non proſtrati, ſed erecto vultu ad Dominum fungantur orationis officio.*

δ *Si quis etiam.*] Hoc ſumptum eſt ex Concilio Ancyrano, *c.* 13. al. 14. *& in eo mentio ſit Presbyteri, ac Diaconi.*

¶ PITH. [21] *Si quis.*] V. C. *ſi quis aut propter, &c.*

[22] *Acceptam.*] Sequitur in V. C. *aut aliquam neceſſitatem dicere.*

[23] *Cauſâ.*] Abeſt in V. C.

[24] *Eſcarum à carne.*] V. C. *ab uſu carnium.*

[25] *Abſque.*] V. C. *aut.*

MULTA EX TEMPORIS CIRCUMSTANTIA CONSTITUUNTUR.

DISTINCTIO XXXI.

" GRATIAN. " 1. *Pars.*

TEMPUS quoque, quia nondum α erat inſtitutum, ut Sacerdotes continentiam ſervarent.

¶ CORR. ROM. α *Nondum.*] Quod ait hic Gratianus, fuiſſe tempus, quo nondum erat inſtitutum, ut Sacerdotes continentiam ſervarent, in Subdiaconis (nam & hi Sacerdotum nomine interdum comprehenduntur, valétque idem Sacerdotis nomen, atque in Sacris conſtitutus, ut infrà *ad initium diſt.* 33. notatúrque *in Gloſſa* 1. *q.* 1. *qui per pecuniam*) locum habere poteſt. Fuit enim tempus, cùm Subdiaconi in aliquibus provinciis, ut in Sicilia, continentiæ legibus non adſtringebantur: quod Gregorii locus, qui ſolus ad hanc rem confirmandam proximè à Gratiano citabitur, manifeſtè probat. Diaconis autem & Presbyteris in Latina Eccleſia numquam licuiſſe uxoribus, quas ante ſacros Ordines duxerant, uti, ex Canonibus, qui poſt *primum in hac eadem diſtinctione* citantur, & aliis multis, præſertim *Epiſt.* 2. *Siricii ad Himerium Tarraconenſem*, clarè demonſtratur. Unde ſcribit

I. GREGORIUS I. Petro Subdiacono Siciliæ, *lib.* 1. *Epiſt.* 42. [an. 591. *Româ in Siciliam.*]

Qui caſtitatem non promiſit, ab uxore ſua ſeparari non cogatur.

a Pann. *l.* 3. *c.* 89. Polyc. *l.* 4. *tit.* 31.

ANte triennium [a] Subdiaconi omnium Eccleſiarum Siciliæ prohibiti fuerant, ut more Romanæ Eccleſiæ nullatenus ſuis uxoribus miſcerentur. Quod mihi durum, atque incompetens videtur, ut qui uſum ejuſdem continentiæ non invenit, neque caſtitatem antè promiſit, compellatur à ſua uxore ſeparari, atque per hoc (quod abſit) deteriùs cadat. Unde videtur [b] mihi, ut à præſenti die Epiſcopis omnibus dicatur, ut nullum Subdiaconum facere præſumant, niſi qui ſe victurum caſtè promiſerit, quatenus & præterita mala α quæ per propoſitum mentis appetita non ſunt, violenter non exigantur, & futura cautè caveantur.

b Sup. *diſt.* 28. *c. nullum.*

§. 1. Qui verò poſt eamdem prohibitionem, quæ antè triennium facta eſt, continenter cum ſuis uxoribus vixerunt, laudandi, atque remunerandi ſunt, & ut in bono ſuo [c] permaneant, exhortandi. §. 2. Eos autem, qui poſt prohibitionem factam ſe à ſuis uxoribus continere noluerint, ad ſacrum Ordinem nolumus promoveri: quia nullus debet ad miniſterium altaris accedere, niſi cujus caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata.

c Sic. *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Mala.*] Vox iſta abeſt à Polycarpo, & aliquot vetuſtis Gratiani Codicibus.

" GRATIAN. " 2. *Pars.* " d 1. *Cor.* 7.

CAUSA verò hujus inſtitutionis munditia Sacerdotalis fuit, ut liberè cunctis diebus orationi poſſint vacare. Si enim (ut Paulus ait [d]) ab uxoribus eſt ceſſandum, ut expeditiùs orationi vacemus; Miniſtris utique altaris, quibus quotidiana neceſſitas orandi incumbit, numquam conjugali officio vacare permittitur. Unde ait

II. BEDA in Commentariis ſuper Lucam, *ad c.* 1. [c. an. 720. *in Anglia.*]

Sacerdotibus semper castitas observanda præcipitur.

[e Pann. l. 3. c. 92.]

SAcerdotibus [e], ut semper altari queant assistere, semper ab uxoribus continendum, semper castitas observanda præcipitur.

III. *Item* IN CONCILIO CARTHAGINENSI II. *c.* 2. [an. 390. *in Africa.*]

Qui divinis Sacramentis inserviunt, continentes esse oportet.

[f Inf. *dist.* 84. *c. cùm in præterito.* Pann. *l.* 3. *c.* 95. Raban. *Pænit. c.* 29.]

EPiscopos [f], Presbyteros, & Diaconos ita placuit (ut decet sacros Antistites, ac Dei Sacerdotes; nec non Levitas, vel qui Sacramentis Divinis inserviunt) continentes esse in omnibus.

IV. *Item* INNOCENTIUS I. Victricio Rotom. Episcopo, *Epist.* 2. *c.* 9. [an. 404. *Româ in Galliam.*]

Sacerdotes, & Levitæ cum uxoribus suis misceri non debent.

[g Burch. *l.* 2. *c.* 118. Ansel. *l.* 7. *c.* 134. Ivo, *p.* 6. *c.* 94. & *c.* 194. Pann. *l.* 3. *c.* 94. h *Levit.* 11. i *Luc.* 1. k *Num.* 18. l *al.* præceptus fuerat.]

TEnere debet [g] omnino Ecclesia, ut Sacerdotes, & Levitæ cum uxoribus suis non misceantur [1]; quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim [h]: *Sancti estote, quoniam & ego sanctus sum, Dominus Deus vester.* Nam si priscis temporibus anno vicis suæ de templo Dei Sacerdotes non discedebant (sicut de Zacharia legimus [i]) nec domum suam omnino tangebant, quibus utique propter sobolis successionem, uxoris [2] usus fuerat relaxatus, quia ex alia tribu, & præterquam ex semine Aaron [k], ad Sacerdotium nullus accedere præcipiebatur [l] [3]; quantò magis hi Sacerdotes, vel Levitæ pudicitiam ex die Ordinationis suæ servare debent, quibus vel Sacerdotium, vel ministerium sine successione est, nec præterit dies, quâ vel à sacrificiis Divinis, vel à Baptismatis officio vacent.

¶ PITH. [1] *Misceantur.*] V. C. *coeant.*
[2] *Uxoris.*] V. C. *uxorius.*
[3] *Præcipiebatur.*] V. C. ut ad marg. *præceptus fuerat.*

V. IDEM ibidem continenter. [an. 404. *Româ in Galliam.*]

PALEA. *

[m Ansel. *l.* 7. *c.* 132. n 1. *Cor.* 7. o *al.* officium.]

NAm sicut [m] α Paulus ad Corinthios scribit, dicens [n]: *Abstinete vos ad tempus, ut vacetis orationi*: & hoc utique Laicis præcepit; multò magis Sacerdotes, quibus orandi, & sacrificandi juge sacrificium [o] est, semper debebunt ab hujusmodi consortio abstinere.

¶ CORR. ROM. α *Nam sicut.*] Hæc Palea in duobus Vaticanis (in quibus solis reperitur) est conjuncta cum superiori Capite, quemadmodum etiam in Epistola Innocentii: & legitur, *Nam si Paulus.* Sed non est mutatum, quoniam est initium capitis.

¶ CONTIUS. * *Palea.*] Hæc Palea deest in Manuscripto Gratiano meo.

VI. IDEM Exuperio Tolosano Episcopo, *Epist.* 3. *c.* 1. [an. 405. *Româ in Galliam.*]

Qui ab uxoribus suis abstinent, ad sacrificia admittantur.

[p Infrà *dist.* 82. *c. proposuisti.* Pann. *l.* 3. *c.* 95.]

EOs α ad sacrificia [p] fas sit admitti, qui vel cum uxore non exercent carnale officium.

¶ CORR. ROM. α *Eos.*] Apud Innocentium, & infrà *dist.* 82. *c. proposuisti*, ubi hoc idem est repetitum, legitur, *neque eos* [4] *ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent vel cum uxore carnale consortium.*

¶ PITH. [4] *Neque eos.*] sic 4. V. C.

VII. *Item* HIERONYMUS contra Jovinianum, *lib.* 1. [an. 390. *in Palæstina.*]

Sacerdoti, cui est semper orandum, matrimonio semper est carendum.

[q Pann. *l.* 3. *c.* 96.]

SI Laicus [q], & quicumque fidelis orare non potest, nisi careat officio conjugali, Sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est: si semper orandum est; ergo semper matrimonio carendum.

GRATIAN. „ QUÒD autem Manichæorum causâ de conjugio α Sacerdotum illud supradictum sit, ex Gangrensi Concilio apparet, in quo *c.* 1. sic statutum legitur.

¶ CORR. ROM. α *De conjugio.*] Sequentem Canonem Gratianus restringit ad conjugia Sacerdotum, cùm tamen in eo damnentur illi, qui omnino nuptias vituperabant, nec volebant aliquem Christianum etiam Laicum, liberis operam dare. Nec fuit editus propriè contra Manichæos, sed contra quemdam Eustathium, qui hunc errorem cum aliis multis in Armenia disseminaverat. Est autem caput hoc idem *cum cap. si quis nuptias, suprà, dist.* 30. sed ex alia versione.

VIII. EX CONCILIO GANGRENSI, *c.* 1. [c. an. 324. *in Paphlagonia.*]

Anathema sit, qui nuptias vituperat.

[r Sup. *dist.* 30. *c. si quis nuptias.*]

SI quis vituperat [r] nuptias, & dormientem cum viro suo fidelem, ac religiosam detestatur, aut culpabilem [5] æstimat, velut, quæ regnum Dei introire non possit, anathema sit.

¶ PITH. [5] *Culpabilem.*] V. C. *culpabiles.*

IX. *Item* EX EODEM CONCILIO GANGRENSI, *c.* 8. & 9. [c. an. 324. *in Paphlagonia.*]

De eodem.

[s Sup. *dist.* 30. *c. si quis vel virginitatem.* ex alia versione. Burch. *l.* 8. *c.* 61. Ivo, *p.* 7. *c.* 79.]

QUicumque [s] virginitatem custodiens, aut continentiæ studens, velut horrescens nuptias, nec propter hoc, quòd bonum, & sanctum est, nomen virginitatis assumit, anathema sit.

[GRATIAN. 3. *Pars.* t Sup. *dist.* 28. *c. si quis docuerit.*]

POTEST & aliter intelligi illud, quod in Canone Apostolorum legitur, ut iste sit sensus capituli: [si quis [t] docet Sacerdotem uxorem suam contemnere,] non quam uxorem in Sacerdotio accepit, sed quam, dum adhuc esset Laicus, vel in minoribus Ordinibus constitutus, sibi copulavit, cum qua continentiam professus est, cùm ad sacros Ordines ascenderet, quam nullus debet contemnere, hoc est ab animo, & cura sua abjicere, quin ei necessaria provideat. Probatur autem hæc interpretatio autoritate Leonis Papæ, qui *Epist.* 90. *c.* 3. scribens Rustico Narbonensi Episcopo ait

X. LEO I. *Epist.* 90. *cap.* 3. Rustico Narbonensi Episcopo. [an. 443. *Româ in Galliam.*]

Ministris altaris cum Episcopis, & Presbyteris eadem est lex continentiæ.

[u Burch. *l.* 2. *c.* 114. Ans. *l.* 7. *c.* 135. & 6. *c.* 204. Polyc. *l.* 4. *tit.* 31. Ivo, *p.* 6. *c.* 68. Pann. *l.* 3. *c.* 106. x 1. *Cor.* 7. y *al.* cesset exercitatio nuptiarum.]

LEx continentiæ [u] eadem est altaris Ministris, quæ Episcopis, atque Presbyteris: qui cùm essent Laici, sive Lectores, licitè [6] & uxores ducere, & filios procreare potuerunt, sed cùm ad prædictos pervenerunt gradus, cœpit eis non licere, quod licuit. Unde, ut de carnali fiat spiritale conjugium, oportet eos nec dimittere uxores [x], & quasi non habeant, sic habere, quò & salva sit charitas [7], & cessent opera nuptiarum [y].

¶ PITH. [6] *Licitè.*] duo C. V. *licitò.*
[7] *Charitas.*] addunt 2. Codd. *connubiorum.*

XI. *Item* LEO α IX. contra Epistolam Nicetæ Abbatis. [an. 1054. *Constantinopoli.*]

Episcopus, vel Presbyter uxorem propriam à cura sua non abjiciat.

[z Pann. *l.* 3. *c.* 115. a 1. *Cor.* 9.]

OMnino [z] confitemur non licere Episcopo, Presbytero, Diacono, Subdiacono propriam uxorem causâ religionis abjicere à cura sua, scilicet, ut ei victum, & vestitum largiatur; non ut cum illa ex more carnaliter jaceat. Sic & Sanctos Apostolos legimus egisse, Beato Paulo Apostolo dicente [a]: *Numquid non habemus* β *potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut fratres Domini, & Cephas?* Vide insipiens, quia non dixit, *Numquid non habemus potestatem sororem mulierem amplectendi?* sed *circumducendi*, scilicet ut de mercede prædicationis sustentaretur ab eis: nec tamen foret deinceps inter eos carnale conjugium.

¶ CORR. ROM. α *Leo.*] Habetur in Responsione Humberti ad libellum Nicetæ Presbyteri & Monachi adversùs Latinos editum: quam Responsionem, cùm nomine Leonis IX. cujus erat Legatus, scripserit, potest rectè nomine ipsius citari, sicut multa ex Ennodii libro, nomine Symmachi citata inveniuntur, suprà *dist.* 17. *c. Concilia.* & infrà 40. *dist. cap. non nos.* & 81. *dist. c. nemo rectè.* VIII. *q.* 4. *c. nonne.* & IX. *q.* 3. *c. aliorum.* Ac suprà *dist.* 22. nomine Nicolai citatur *cap. omnes*, quod habetur in oratione Petri Damiani.

β *Numquid non habemus.*] Variæ sunt hujus loci interpretationes, quod inter alios B. Hieronymus *in primo libro contra Jovinianum* ostendit.

[GRATIAN.] HINC & illud Gregorii [*Presbyter quidam*] quod require *infrà dist. seq. c. penultimo.* §. 1. Ut igitur ex his autoritatibus apparet, Sacerdotes uxoribus, quas in Laicali habitu, vel in minoribus Ordinibus constituti sibi legitimè copularunt, necessaria ministrare, debita verò reddere non valent. §. 2. Sed objicitur illud [4. *Pars.*]

XII. TRIPERTITÆ HISTORIÆ, *lib.* 2. *c.* 14. [c. an. 566. *in Calabria.*]

Dissuasu Paphnutii Nicæna Synodus non constituit, quòd Presbyteri cum suis uxoribus non dormirent.

[b Pann. *l.* 3. *c.* 85.]

NIcæna [b] Synodus corrigere volens hominum vitam in Ecclesiis commorantium, posuit Leges, quas Canones vocamus, in quorum tractatu videbatur aliquibus introducere Legem, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi α cum conjugibus, quas ante consecrationem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius Confessor contradixit, honorabiles confessus nuptias, & castitatem esse dicens cum propria conjuge concubitum; suasítque Concilio, ne talem poneret Legem, gravem esse asserens causam, quæ in ipsis, aut eorum conjugibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius (licet nuptiarum esset inexpertus) exposuit: Synodúsque laudavit sententiam ejus; & nihil ex hac parte sancivit: sed hoc in uniuscujusque voluntate, non in necessitate dimisit.

¶ CORR. ROM. α *Et Subdiaconi.*] In aliquot vetustis codicibus, & in originali Socratis non sunt duæ istæ voces. Sozomenus tamen *lib.* 1. *c.* 22. habet tam Græcè, quàm in Latina vetere & nova versione, ut etiam Nicephorus.

XIII. *Item* SYNODUS SEXTA, *c.* 13. *lib.* 8. *c.* 19. [an. 692. *Constantinopoli.*]

Non in perpetuum, sed tempore oblationis à complexu suarum uxorum Sacerdotes abstineant.

c Pann. *l.* 3. *c.* 86.
d Ordinandi. *sed ob Glossam non est mutatum.*

QUoniam [c] α in Romani ordine Canonis esse cognovimus traditum, eos qui ordinati [d] sunt Diaconi, vel Presbyteri, debere confiteri, quòd jam suis non copulentur uxoribus; nos antiquum sequentes Canonem Apostolicæ diligentiæ, & Constitutiones, Sacrorum virorum legales nuptias amodò valere volumus, nullo modo cum uxoribus suis eorum connubia dissolventes; aut privantes eos familiaritate adinvicem in tempore opportuno. Quicumque ergo diligens [e] inventus fuerit in Subdiaconali Ordinatione, aut Diaconali, aut Sacerdotali, hic nullo modo prohibeatur ad talem ascendere gradum pro uxoris suæ legitimæ cohabitatione. Nec etiam tempore Ordinationis suæ profiteri cogatur, quòd abstinere debeat à legalis propriæ uxoris familiaritate. *Item infrà.* §. 1. Oportet eos, qui altari ministrant, in tempore oblationis [f] Sanctorum continentes esse in omnibus, ut à Deo possint consequi, quæ simpliciter [8] postulant. §. 2. Si quis igitur præsumpserit contra Apostolicos Canones, aliquos Presbyterorum, & Diaconorum privare contactu, & communione legalis uxoris [9], deponatur. §. 3. Similiter & Presbyter, aut Diaconus, qui religionis causâ uxorem suam expellit, excommunicetur: si verò in hoc permanserit, deponatur.

e *leg.* dignus. *Sed ob Glossam non est mutatum.*
f *al.* tractationis.

¶ CORR. ROM. α *Quoniam.*] Græcè sic habetur: ἐπειδὴ ἐν τῇ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδίδοσθαι διέγνωμεν. id est, *Quoniam in Romana Ecclesia loco Canonis traditum esse cognovimus*, &c. Hanc verò Ecclesiæ Romanæ traditionem non solùm B. Hieronymus contra Jovinianum, Humbertus suprà citatus, & alii Latini Scriptores defendunt, sed etiam Balsamon in explanatione hujus Canonis satis apertè probat. Verùm de omnibus hujusmodi Canonibus, qui sextæ Synodo adscribuntur, quid sit sentiendum, *ad cap. Habeo librum. dist.* 16. satis explicatum fuit.

¶ PITH. [8] *Simpliciter.*] V. C. *Suppliciter.*
[9] *Uxoris.*] Addit V. C. *suæ.*

GRATIAN. „ HOc autem ex loco intelligendum est. Orientalis enim „ Ecclesia (cui sexta Synodus regulam vivendi præscripsit) votum castitatis in Ministris altaris non suscepit. Unde ait „ in prima actione Synodi, ab ipso in Basilica Lateranensi „ congregatæ,

XIV. STEPHANUS PAPA IV. [an. 769. *Romæ.*]

Occidentalis, non Orientalis Ecclesia castitatis obtulit votum.

5. *Pars.*
g Pann. *l.* 3. *c.* 84.

ALiter [g] se Orientalium traditio habet Ecclesiarum, aliter hujus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam earum Sacerdotes, Diaconi, atque Subdiaconi matrimonio α copulantur: istius autem Ecclesiæ, vel Occidentalium nullus Sacerdotum à Subdiacono usque ad Episcopum licentiam habet conjugium sortiendi.

¶ CORR. ROM. α *Matrimonio.*] Id est, possunt simul esse in sacris Ordinibus, & matrimonio juncti. Nam neque illis, postquam ad sacros Ordines ascendissent, licebat contrahere matrimonium.

GRATIAN. „ SIMILITER & Capitulum Nicolai [h] ex loco considerатur; quia gens Bulgarorum noviter ad Fidem conversa, „ propositum sacræ Religionis ex integro assumere nondum „ didicerat. §. 1. Quòd autem in cap. 6. Synodi [i] Presbyter non legitimis nuptiis detentus punitur, non legales nuptiæ secundæ intelligendæ sunt; à quibus autoritate Canonica Sacerdos quilibet debet esse immunis. Illud autem Gangrensis Concilii [k] [Si quis discernit Presbyterum conjugatum, &c.] similiter intelligendum est vel localiter traditum, vel conjugatum ab ea appellatum, quam ante tempus Ordinationis suæ duxerat. §. 2. Illud quoque Martini Papæ [l] [si Subdiaconus secundam duxerit uxorem] non dissimiliter intelligendum est. Primam enim uxorem ante Subdiaconatum habere permittitur: quâ defunctâ, vel castitate professâ, promovetur iste ad Subdiaconatum. Promotus autem, si secundas desideraverit nuptias, sententiæ „ Martini Papæ subjacebit.

h Sup. 28. *dist. c. ult.*
i Sup. 28. *dist. c. Presbyterum.*
k Sup. 28. *dist. c. Si quis.*
l Infrà 34. *dist. c. Si Subdiaconus,* ex Martino Bracarensi.

ECCLESIASTICI, ETIAM SUBDIACONI CONTINENTES SINT.

DISTINCTIO XXXII.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ SERVANDA est ergo continentia ab omnibus in sacris „ Ordinibus constitutis. Unde ait

I. LEO PAPA I. ad Anastasium *Epist.* 82. *c.* 3. & 4. [an. 445. *Romà in Illyricum.*]

Neque etiam Subdiaconis connubium conceditur.

a Burch. *l.* 1. *c.* 5. & *l.* 2. *c.* 148. Ansel. *l.* 7. *c.* 137. & *l.* 6. *c.* 18. *in fin.* Ivo, *p.* 5. *c.* 59. & *p.* 6. *c.* 98. & 221. Pann. *l.* 3. *c.* 100.
b *al.* Non vocantur a ad culpam.

OMnium [a] [1] Sacerdotum tam excellens est electio, ut hæc, quæ in aliis membris Ecclesiæ vacant [b] à culpa, in illis tamen habeantur illicita. Nam cùm extra Clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconis quidem connubium carnale conceditur; ut & qui habent, sint tamquam non habentes; & qui non habent, permaneant singulares. Quod si in hoc Ordine, qui quartus est à capite, dignum est custodiri, quantò magis in primo, vel in secundo, tertiòve servandum est; ne aut Levitico ministerio [3], aut Presbyterali honore, aut Episcopali excellentia quisquam idoneus æstimetur, qui se à voluptate uxoria α necdum frænasse detegitur.

¶ CORR. ROM. α *Uxoria.*] Sic emendatum est ex Epistola Leonis, & ceteris Collectoribus, præterquam Ivone *in parte* 6. *c.* 98. nam ibi est, ut anteà apud Gratianum, *luxuriæ.* Ex isto autem Epistolæ loco ostenditur eo quoque tempore in multis Ecclesiis eam fuisse consuetudinem, ut Subdiaconi à propriis uxoribus abstinerent. Quod tamen ante Beatum Gregorium non erat generatim omnibus Ecclesiis præceptum, quippe cùm in Sicilia aliter observaretur. *c. nullum. suprà dist.* 28. & *c. ante triennium. dist.* 31.

¶ PITH. [1] *Omnium.*] Abest à V. C.
[2] *Non vocantur &c.*] Ita 2. V. C. ut & in margine.
[3] *Ministerio.*] Abest à V. C.

II. *Item* GREGORIUS I. Leoni Episcopo Catin. *lib.* 3. *Epist.* 34. [an. 599. *Romà in Siciliam.*]

PALEA.

c Infrà XXVII. *q.* 2. Ansel. *l.* 7. *c.* 138. Polyc. *l.* 4. *tit.* 31.

MUltorum [c] relatione comperimus hanc apud vos olim consuetudinem tenuisse, ut Subdiaconi suis licitè miscerentur uxoribus. Quod ne denuò quisquam præsumeret, à Servo Dei Sedis nostræ Diacono ex autoritate nostri Decessoris est isto modo prohibitum, ut eodem tempore ii, qui jam uxoribus fuerant copulati, unum è duobus eligerent, id est, aut à suis uxoribus abstinerent, aut certè ministrare nulla ratione præsumerent. Et quantum dicitur, Speciosus tunc Subdiaconus pro hac re ab administrationis se suspendit officio, & usque in obitûs sui tempus, Notarii quidem gessit officium, & à ministerio, quod Subdiaconum oportuerat exhibere, cessavit. & *post aliqua.* §. 1. De cetero verò Fraternitas tua sit omnino solicita, ut quos ad hoc jam officium contigerit promoveri, hoc quàm maximè diligenter inspiciat, ne si uxores habent, miscendi se cum eis licentiâ potiantur; sed ad similitudinem Apostolicæ Sedis, eos cuncta observare sua nihilominus districtione constituat.

III. *Item* GREGORIUS I. Augustino Anglorum Episcopo, *c.* 2. *ad secundam interrogationem.* [c. an. 603. *Romà in Angliam.*]

Extra sacros Ordines constituti ducant uxores, & ab Ecclesia stipendia accipiant.

d Infrà XII. *q.* 1. *quia tua.* §. *si qui.* Ivo, *p.* 6. *c.* 86. Pann. *l.* 3. *c.* 108.
e *Act.* 2.

SI qui verò [d] sunt Clerici extra sacros Ordines constituti, qui se continere non possunt, sortiri uxores debent, & stipendia sua exteriùs accipere; quia & de eisdem Patribus, de quibus præfati sumus, novimus scriptum [e], quòd dividebatur singulis, prout cuique opus erat. De eorum ergo stipendio cogitandum atque providendum est, & sub Ecclesiastica regula sunt tenendi, ut bonis moribus vivant, & canendis psalmis invigilent, & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo autore conservent.

IV. *Item* NICOLAUS Papa I. Odoni [f] [4] Viennensi Archiepiscopo. [an. 865. *Romà in Galliam.*]

f *al.* Adoni.

Subdiacono uxorem ducere non licet.

g Ivo, *p.* 6. *c.* 119.
h *al.* Alvico.
i *al.* habendi.

DE illo Clerico [g], Alverico [h] [5] nomine, quem per ordines Ecclesiasticos usque ad Subdiaconatum castè vixisse dicitis, cur vestra autoritate uxorem duxerit, miramur; eò quòd nulli umquam (exceptis [6] illis, quibus Ecclesiastica regula habere permittit) uxorem ducendi [i] licentiam damus.

¶ PITH. [4] *Odoni.*] V. C. *Adoni*, ut in marg.
[5] *Alverico.*] V. C. *Alvico*, ut in marg.
[6] *Exceptis.*] Vide Epist. Huldrici Episcopi Augustani.

V. *Item* NICOLAUS Papa II. [k] omnibus Episcopis. [an. 1059. *Romæ.*]

k In Synodo Romana 113. Episcoporum in Basilica Constantiniana.
2. *Pars.*
l Pann. *l.* 3. *c.* 135.

Non audiatur Missa Presbyteri concubinam habentis.

NUllus [l] Missam audiat Presbyteri, quem scit concubinam indubitanter habere, aut subintroductam mulierem. Unde etiam ipsa Sancta Synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens [Quicumque Sacerdotum, & Diaconorum, &c.] *Sicut in subsequenti α capitulo Alexandri secundi continetur.*

¶ CORR. ROM. α *Sicut in subsequenti.*] Hæc clausula est Gratiani omittentis referre ex capite Nicolai ea, quæ proximè ex Alexandro relaturus erat. Sunt enim eadem verba. Nam Nicolaus II. in Epistola, quæ extat, omnibus Episcopis Catholicis scripsit se in Concilio, quod Romæ habuit centum tredecim Episcoporum, hunc Canonem edidisse, quem posteà Alexander II. (ut ipse etiam testatur in Epistola manuscripta) in Concilio à se habito iisdem verbis repetivit. Quare in Pannormia appellatur Decretum Nicolai junioris, & Alexandri.

VI. *Item* ALEXANDER II. [m] [an. 1063. *Romæ.*]

Non eſt audienda Miſſa Presbyteri, qui concubinam habet.

m *In Epiſt. proxima notat. indicata.*

PRæter hoc autem [n] præcipiendo mandamus, ut nullus Miſſam audiat Presbyteri, quem ſcit concubinam habere indubitanter, vel ſubintroductam mulierem. Unde etiam ſancta Synodus hoc capitulum ſub excommunicatione ſtatuit, dicens. §. 1. Quicumque Sacerdos, Diaconus, Subdiaconus poſt Conſtitutum beatæ memoriæ prædeceſſoris noſtri Sanctiſſimi Papæ Leonis [o], ac Nicolai de caſtitate Clericorum, concubinam palàm duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, & autoritate Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli præcipimus, & omninò contradicimus, ut Miſſas non cantet, nec Evangelium, aut Epiſtolam ad Miſſam legat, neque in Presbyterio ad Divina officia cum his qui præfatæ Conſtitutioni obedientes fuerint, maneat, neque partem ab Eccleſia ſuſcipiat.

n Pann. *ibid.* & *l.* 8. *c.* 142.

o Leo IX. *in Conc. Romano.*

§. 2. Præcipientes etiam ſtatuimus, ut hi prædictorum Ordinum, qui eiſdem Prædeceſſoribus noſtris obedientes caſtitatem ſervaverint, juxta Eccleſias, quibus ordinati ſunt, (ſicut oportet religioſos Clericos) ſimul manducent, & dormiant, & quidquid eis ab Eccleſiis competit, communiter habeant. Et rogantes *a* monemus, ut ad Apoſtolicam, communem ſcilicet vitam, ſummoperè pervenire ſtudeant; quatenus perfectionem cum his conſecuti, qui centeſimo fructu [p] ditantur, in cæleſti patria mereantur adſcribi. Deinde, ut decimæ, & primitiæ, ſeu oblationes vivorum & mortuorum, Eccleſiis Dei fideliter reddantur à Laicis; & ut in diſpoſitione Epiſcoporum ſint, quas qui retinuerint, à Sanctæ Eccleſiæ communione ſeparentur.

p *Matth.* 13.

¶ CORR. ROM. *a Et rogantes.*] Hæc uſque *ad verſ. deinde*, addita ſunt ex Epiſtola manuſcripta Alexandri, quorum aliqua etiam ſunt in Concilio Nicolai, in quo eſt præterea *ſequens verſiculus*, *Deinde*, qui in Epiſtola Alexandri non eſt.

GRATIAN. 3. *Pars.*

VERÙM principia harum autoritatum contraire videntur Hieronymo, & Auguſtino, & ceteris, qui Chriſti Sacramenta neque [q] in bono, neque in malo homine fugienda oſtendunt; ſicut ſubſequens cauſa Simoniacorum pleniùs demonſtrat. Sed Urbanus ſecundus in Epiſtola deſtinata Præpoſito Sancti Iventii hanc contrarietatem determinat dicens. §. 1. Ad hoc *a* verò quod ſubjungitur in eadem Epiſtola, id eſt, utrùm ſit utendum Ordinationibus, & reliquis Sacramentis à Criminoſis exhibitis; ut ab adulteris, vel Sanctimonialium violatoribus, vel hujuſmodi. Ad hoc, inquam, ita reſpondemus. Si ſchiſmate, vel hæreſi ab Eccleſia non ſeparantur, eorumdem Ordinationes, & reliqua Sacramenta, ſancta & veneranda non negamus, ſequentes Beatum Auguſtinum, qui ſuper Joannem [r] de hujuſmodi tam copioſè, quàm veraciter diſſerit. Ait enim [Baptizat ſervus bonus, ſive ſervus malus: non ſciat ſe ille, qui baptizatur, baptizari, niſi ab illo, qui ſibi tenuit baptizandi poteſtatem.] & *paulò pòſt:* [Non horreat columba miniſterium malorum, reſpiciat Domini poteſtatem.] & *infrà.* §. 2. Attamen Deceſſores noſtri Nicolaus, & Gregorius à Miſſis Sacerdotum, quos tales reverà eſſe conſtiterit, fideles abſtinere decreverunt, ut & peccandi licentiam ceteris auferrent, & hujuſmodi ad dignæ pœnitentiæ lamenta revocarent. Scribit hoc Prædeceſſor noſter Gregorius [ſ] Rodulpho Duci Sueviæ, & Bertulpho Duci Carentanorum inter cetera: [Officium Simoniacorum, & in fornicatione jacentium ſcienter nullo modo recipiatis, & quantum poteſtis, tales à ſanctis Miniſteriis [t], ut oportuerit, prohibeatis, &c.] §. 3. Porrò ad hæc, quæ tibi Syllogiſticè in eadem Epiſtola objiciuntur, id eſt, ſi corpus & ſanguis Chriſti non ſunt, & alia, quæ prædiximus, proprias non habent virtutis dignitates, quid agentibus obſunt? Quòd ſi habent; cur ſpernuntur, ſi ab indigno præſumuntur? Ad hæc, inquam, ita reſpondemus; proprias quidem habent virtutis dignitates, ut præfatus Auguſtinus ait ſuper Joannem contra Donatiſtas; ſed agentibus, vel ſuſcipientibus eadem Sacramenta contra præfatorum Pontificum inſtituta (niſi fortè ſola morte interveniente, utpote ne ſine Baptiſmate, vel Communione quilibet humanis rebus excedat) eis, inquam, in tantùm obſunt; ut verè [u] idololatræ ſint, cùm talibus & Ordinationum, & Sacramentorum confectio; & aliter quàm præmiſſum eſt, ſcienter ſuſceptio, vehementer à Sanctis Canonibus prohibeantur. Ait enim Samuel Propheta [x]: *Quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere.* Hæc de malis Catholicis, qui intra Eccleſiam ſunt. §. 4. Ceterùm Schiſmaticorum, & Hæreticorum Sacramenta, quoniam extra Eccleſiam ſunt, juxta Sanctorum Patrum traditiones, ſcilicet Pelagii, Gregorii, Cypriani, Auguſtini, & Hieronymi, formam quidem Sacramentorum, non autem virtutis effectum habere profitemur, niſi cùm ipſi, vel eorum Sacramentis initiati per manûs impoſitionem ad Catholicam redierint unitatem. Sciendum verò, quòd Canones Apoſtolorum [y], (quorum autoritate Orientalis, & ex parte Romana utitur Eccleſia) & inſignis Cyprianus Martyr [z], & lxxx. Epiſcopi cum eodem Baptiſma Hæreticorum, lavacrum Diaboli appellant. Stephanus [a] verò, & Cornelius Martyres, & Pontifices Romani, & venerabilis Auguſtinus in libro de Baptiſmo [b] eumdem Cyprianum, & præfatos Epiſcopos ob hanc cauſam vehementer redarguunt, affirmantes Baptiſma, ſive ab Hæretico, ſive Schiſmatico, Eccleſiaſtico more celebratum, ratum eſſe: & meritò: quia alia in Baptiſmo, & alia in reliquis Sacramentis conſideratio eſt; quippe cùm & ordine prior, & neceſſarior ſit. Subitò enim morituro, priùs Baptiſmate, quàm Dominici corporis Communione, vel aliis Sacramentis conſulitur, & dum fortè Catholicus non invenitur, ſatius eſt ab Hæretico Baptiſmi Sacramentum ſumere, quàm in æternum perire. Et hanc ſententiam præſcriptorum Pontificum, Cornelii, Stephani, & Auguſtini, ſecuti ſunt Innocentius [c], Siricius [d], Leo [e], Anaſtaſius [f], & magnus Gregorius, & omnis Catholica Eccleſia.

§. 5. Prohibentur ergo de manibus talium Sacerdotum Sacramenta ſuſcipi, non quin ſint vera, quantum ad formam, & effectum: ſed quia, dum hujuſmodi Sacerdotes ſe à populo contemptos viderint, rubore verecundiæ faciliùs ad pœnitentiam provocentur.

q I. *q.* 1. *neque in homine.*

r *Tract.* 5. *ad c.* 1. *Joannis, circa medium.*

ſ Gregorius VII. *lib.* 2. *Reg. Epiſt.* 45.

t Myſteriis.

u *al.* ferè.

x 1. *Reg.* 15.

y *Can.* 45. 46. & 47.

z *Lib.* 1. *Epiſt.* 12. ad Januarium, & *Epiſt.* ad Jubajanum, quæ ante illius Concilium poſita eſt.

a In Conc. Steph. I.

b Aug. *l.* 7. *contra Donatiſtas.*

c Innoc. *Victricio, Epiſt.* 1. *c.* 15.

d Siricius *Himerio c.* 1.

e Leo *de conſec. diſt.* 4. *hi de quibus.*

f Anaſtaſius *diſt.* 19. *c.* 2. 4. *Pars.*

¶ CORR. ROM. *a Ad hoc.*] Hinc uſque ad finem Capitis omnia accepta ſunt *ex Epiſtola Urbani II. L. Præpoſito Sancti Iventii apud Ticinum*, quæ habetur in vetuſto codice Bibliothecæ Vaticanæ, cujus Epiſtolæ initium, & magna pars habetur infrà, *c. Salvator.* 1. *q.* 3. atque in aliquot vetuſtis Gratiani codicibus eſt caput diſtinctum cum rubrica, *De eodem.*

VII. *Item* EX SEXTA SYNODO, *c.* 6. [an. 692. *Conſtantinopoli.*]

Qui uxorem ducere voluerit, ante ordinem Subdiaconatûs hoc faciat.

SI quis eorum [g], qui ad Clerum accedunt, voluerit nuptiali jure mulieri copulari, hoc ante ordinem [7] Subdiaconatûs faciat.

¶ PITH. [7] *Ordinem.*] V. C. *ordinationem.*

g Extrà *de ætat. & qual. c. à multis*, Pann. *l.* 3. *c.* 102.

VIII. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI III. *c.* 19. [an. 397. *in Africa.*]

Lectores aut uxores ducant, aut continentiam profiteantur.

LEctores [h] [8], cùm ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.

¶ PITH. [8] *Lectores &c.*] Aliter C. V.

h Pann. *l.* 3. *c.* 111.

IX. *Item* GREGORIUS I. Bonifacio Epiſcopo Rhegino, *lib.* 3. *Epiſt.* 5. [an. 593. *Româ in Calabriam Ulteriorem.*]

Subdiaconos continentiam ſervare oportet.

SUbdiaconis [i] tuis hoc, quod de Siculis ſtatuimus, decernimus obſervari, nec illam definitionem noſtram cujuſquam ſinas contumaciâ aut temeritate corrumpi.

i Pann. *l.* 3. *c.* 99.

X. *Item* URBANUS II. in Synodo apud Melphiam, *c.* 13. [an. 1089. *in Apulia.*]

Beneficio & Officio careant, qui poſt Diaconatum uxoribus vacant.

EOs [k], qui poſt Subdiaconatum *a* uxoribus vacare volunt, ab omni ſacro Ordine removemus, Officióque, atque Beneficio Eccleſiæ carere decernimus. Quòd ſi ab Epiſcopo commoniti non ſe correxerint, Principibus indulgemus licentiam; ut eorum feminas mancipent ſervituti. Si verò Epiſcopi conſenſerint eorum pravitatibus, ipſi Officii interdictione mulctentur.

k Pann. *l.* 3. *c.* 101.

¶ CORR. ROM. *a Subdiaconatum.*] Anteà legebatur, *Diaconatum.* Sed emendatum eſt ex aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus, & ex ipſo Concilio, cujus unum exemplar eſt in Bibliotheca Vaticana, & alterum miſſum eſt è Gallia. Diaconis enim numquam in Latina Eccleſia legitur permiſſum fuiſſe conjugium, aut uſum ipſius; quos Siricius, & Innocentius ſemper eadem continentiæ lege cum Epiſcopis & Presbyteris conjunxerunt. Subdiaconis quoque poſt B. Gregorium, & prohibitionem illam, quæ continetur *in c. ante triennium, ſuprà diſt.* 31. eadem lex fuit conſtituta; quam Urbanus II. hìc innovandam ſtatuit.

XI. *Item* IDEM Dominico Patriarchæ Gradenſi. [c. an. 1089. *Româ in Venetiam.*]

Excludendi ſunt à ſuorum graduum dignitate Subdiaconi, & deinceps, ſi continentes eſſe nolunt.

ERubeſcant [l] impii, & apertè intelligant judicio Spiritûs Sancti eos, qui in ſacris Ordinibus, Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu ſunt poſiti, niſi mulieres abjecerint, & caſtè vixerint, excludendos ab omni eorumdem graduum dignitate. De manifeſtis quidem loquimur: ſecretorum autem, & cognitor Deus, & Judex eſt.

l *In c. à multis.* §. *erubeſcant. extrà, de ætat. & qual.* Pann. *l.* 3. *c.* 103.

XII. IDEM in Melphienſi Synodo præſidens dixit, *c.* 12. [an. 1089. *in Apulia.*]

Ad ſacros Ordines non accedat, niſi virgo, aut probatæ caſtitatis.

NEmo ad ſacrum [m] Ordinem permittatur accedere, niſi aut virgo, aut probatæ ſit caſtitatis, & qui uſque ad Subdiaconatum unicam & virginem uxorem habuerit.

m *In c. à multis. extrà de ætat. & qual.* Pann. *l.* 3. *c.* 104.

XIII. *Item* IN CONCILIO CARTHAGINENSI V. *c.* 3. [an. 398. *in Africa.*]

In tribus gradibus constituti etiam ab uxoribus abstineant.

h Pann. l. 3. c. 105.

PLacuit [h] Episcopos, Presbyteros, Diaconos α secundùm priora statuta β etiam ab uxoribus abstinere; quod nisi fecerint ab Ecclesiastico removeantur officio: ceteros verò Clericos ad hoc non cogi, sed secundùm uniuscujusque Ecclesiæ consuetudinem observari debere.

¶ Corr. Rom. α *Diaconos.*] Sequebatur, *Subdiaconos.* quæ vox sublata est; quoniam abest ab originali, & ab Africano, *c.* 37. & à Carthaginensi Græco, *c.* 71. & infrà *dist.* 84. *c. cùm de quorumdam:* quamvis habeatur in Carthaginensi Codice Canonum, *c.* 5.

β *Secundùm priora statuta.*] Græcè est, κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους, & Balsamon interpretatur, *tempore vicis suæ:* quod ab originalis sententia alienum est.

o Humbertus Cenomanen. legatus Leonis IX. in Responsione contra Nicetam.

XIV. *Item* Leo IV. [o] contra Epistolam Nicetæ Abbatis. [an. 1054. *Constantinopoli.*]

In minoribus Ordinibus constituti uxorem ducant; nisi voto, aut religioso habitu prohibeantur.

p Pann. l. 3. c. 107.

SEriatim [p], & apertè prosequemur, quid Sancta Romana Ecclesia in gradibus Clericorum agat. Clericos tantùm, Ostiarios, Lectores, Exorcistas, Acolythos, si extra votum, & habitum Monachi inveniantur, & continentiam profiteri noluerint, uxorem ducere virginem cum benedictione Sacerdotali permittit; non autem viduam, aut repudiatam: quia propter hoc deinceps nec ad Subdiaconatum provehi poterunt: quia nec Laicus non virginem sortitus uxorem, aut Bigamus ad Clericatum potest ascendere. Quod si quis ex præfatis Ordinibus desiderat ad Subdiaconatum ascendere, nequibit hoc sine consensu uxoris suæ: ut fiat de carnali deinceps spirituale conjugium, nemine eos ad hoc cogente. Neque permittitur posteà uxor jungi eidem marito suo carnaliter; nec cuiquam nubere in vita, aut post mortem illius.

XV. *Item* ex Concilio Calchedonensi, *c.* 14. [an. 451. *in Bithynia.*]

Non liceat Clericis alterius sectæ uxorem accipere.

q Pann. l. 3. c. 110. r ἑτεροδόξων.

QUoniam [q] in quibusdam provinciis concessum est Lectoribus & Psalmistis uxores ducere; statuit sancta Synodus non licere cuiquam ex his accipere sectæ [r] alterius uxorem.

XVI. *Item* in Nicæno Concilio, *c.* 3. [an. 325. *in Bithynia.*]

Non habitent cum Clericis mulieres, nisi quæ naturali fœdere omnem suspicionem excludunt.

5. Pars. f Burch. l. 2. c. 109. Ansel. l. 7. c. 133. & 6. c. 202. Ivo, p. 6. c. 186. Pann. l. 3. c. 112. t magna.

INterdixit [f] per omnia sancta [t] Synodus non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, vel [9] alicui omnino, qui in Clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi fortè aut matrem, aut sororem, aut amitam; aut etiam α [10] eas idoneas personas, quæ fugiant suspiciones.

¶ Corr. Rom. α *Aut etiam.*] Græcè est, ἢ ἃ μόνα πρόσωπα πᾶσαν ὑποψίαν διαπέφευγεν, id est, *vel eas tantùm personas, quæ omnem fugerint suspicionem.*

¶ Pith. [9] *Vel.*] V. C. *nec.*

[10] *Aut etiam.*] V. C. *vel eas tantùm personas.* Vide Correct. Rom.

XVII. *Item* Hieronymus ad Nepotianum de vita Clericorum, & alibi. [c. an. 400. *in Palæstina.*]

PALEA.

u In Epist. ad Ocean. x Ibidem. y In Epist. ad Nepotianum prope finem. z In Epist. ad Rust. a In Epist. ad Ocean. b Lib. 1. contra Jovin.

HOspitiolum α tuum aut rarò, aut numquam mulierum pedes terant: §. 1. Quia non potest [u] β toto corde cum Deo habitare, qui feminarum accessibus copulatur.

§. 2. Femina [x] γ conscientiam secum pariter habitantis exurit. §. 3. Numquam [y] de formis mulierum disputes.

§. 4. Feminæ [z] nomen tuum noverint δ; vultum nesciant.

§. 5. Feminam [a], quam benè videris conversantem, mente dilige, non corporali frequentia ε. §. 6. Si bonum [b] est mulierem non tangere, malum est ergo tangere.

¶ Corr. Rom. α *Hospitiolum.*] Caput hoc habetur in multis manuscriptis, & sine Paleæ nomine. Est autem collectum ex variis B. Hieronymi locis, in quibus de vitanda mulierum consuetudine agitur.

β *Non potest.*] In Epistola ad Oceanum, quæ non putatur esse B. Hieronymi, legitur, *Mihi crede, non toto corde cum Domino habitare,* &c.

γ *Femina.*] Ibidem paulò superiùs, *flammigero igne percutit femina conscientiam pariter habitantis, exuritque fundamenta montium.*

δ *Noverint.*] Anteà legebatur, *feminæ nomen tuum nesciant.* Emendatum est ex aliquot manuscriptis, & ex Epistola Hieronymi ad Rusticum Monachum.

ε *Frequentia.*] In Epistola ad Oceanum est, *frequentes ornatu.*

XVIII. *Item* Gregorius in Dialogo, *lib.* 4. *c.* 2. [an. 593. *Romæ.*]

Presbyter uxorem suam quasi sororem diligat, & quasi hostem fugiat.

c Pann. l. 3. c. 114.

PResbyter [c] quidam sibi commissam regebat Ecclesiam cum magno timore Domini; qui ex tempore accepti Ordinis Presbyteram suam ut sororem diligens, sed quasi hostem cavens, ad se propiùs accedere non sinebat; eámque sibi appropinquare nulla occasione permittens, ab ea sibi communionem funditùs familiaritatis abscidit.

Presbyteram verò quam debeamus accipere, ostendit dicens

" Gratian. " 6. Pars.

XIX. Laodicense Concilium, *c.* 11. [c. an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

Viduæ, vel seniores, Presbyteræ appellantur.

MUlieres α, quæ apud Græcos Presbyteræ appellantur, apud nos viduæ, seniores, univiræ, & matricuriæ [11] appellantur, in Ecclesia tamquam ordinatas constitui non debere [12].

¶ Corr. Rom. α *Mulieres.*] Sic habet prisca versio. Græcè: περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰς λεγομένας πρεσβύτιδας, ἤτοι προκαθημένας, ἐν ἐκκλησίᾳ καθίστασθαι, id est, *Quòd non oporteat eas, quæ Presbyteræ, vel præsidentes dicuntur, in Ecclesia collocari:* quæ est Dionysii versio, præterquàm in ultimis verbis. Ille enim habet, *Ecclesiis ordinari.* Et videndus est Balsamon ad eum locum.

¶ Pith. [11] *Matricuriæ.*] V. C. *matriculariæ.*

[12] *Non debere.*] V. C. *non licebit.*

DIGAMUS, ET QUI PRÆTER UXOREM HABUIT CONCUBINAM, NON ORDINETUR.

DISTINCTIO XXXIII.

" Gratian. " 1. Pars.

ECce, quòd in sacris Ordinibus constituti uxores habere non possunt; vel si bigami aliqui fuerint inventi, ad sacros Ordines ascendere non valent. Sed quæritur, si quis præter uxorem concubinam habuerit, utrùm in Sacerdotem promoveri valeat. Talis à sacris Ordinibus autoritate Canonum Apostolorum prohibetur: in quibus *c.* XVII. sic statutum legitur.

I. Ex Canone XVII. Apostolorum. [c. an. 281. *in Syria.*]

Secundis nuptiis post Baptisma copulatus, aut concubinam habens ad Sacrum Ordinem conscendere non valet.

a Ansel. l. 6. c. 143. Ivo, p. 8. c. 387. al. 151. b al. esse.

SI quis [a] post acceptum [1] Baptisma secundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam habuerit; non potest fieri [b] [2] Episcopus, non Presbyter, aut Diaconus, aut prorsus [3] eorum, qui Ministerio α sacro deserviunt.

¶ Corr. Rom. α *Ministerio.*] Græcè: τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, id est, *qui sunt in Catalogo Sacerdotali.*

¶ Pith. [1] *Acceptum.*] abest in V. C.

[2] *Non potest fieri.*] V. C. *non potest esse non Episc.*

[3] *Aut prorsus.*] Add. V. C. *ex numero.*

" Gratian.

Deservientes sacro Ministerio, intelliguntur Subdiaconi, qui calicem Diacono offerunt, & Acolythi, qui cum cereis Diaconos præcedunt; unde & Ceroferarii dicuntur: qui etiam vinum, & aquam præparando calici subministrant. Concubina intelligenda est præter uxorem; ut iste sit sensus capituli: [Si quis post acceptum sacrum Baptisma secundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam duxerit:] distinguendum est, antequam uxorem duxerit, sive post mortem uxoris. Unde ait

II. B. Gregorius α [4]. [Imò Gennadius c. an. 460. *Constantinopoli.*]

Duarum Matronarum maritus post Baptismum, Clericus non ordinetur.

c Ansel. l. 7. c. 22. al. 26. Ivo, p. 8. c. 295. Polyc. l. 2. tit. 31.

MAritum [c] duarum post Baptismum Matronarum Clericum non ordinandum, neque eum qui unam quidem, sed concubinam, non matronam habuit; nec illum, qui viduam, aut repudiatam, vel meretricem in matrimonium assumpserit: nec eum, qui semetipsum, quolibet corporis sui membro indignatione aliqua, vel justo, vel injusto timore superatus truncaverit: nec illum, qui usuras accepisse convincitur, aut in scena lusisse dignoscitur: nec eum, qui publicâ pœnitentiâ mortalia crimina deflevit [d] [5]: neque illum, qui in furiam aliquando versus insanivit, vel afflictione [6] Diaboli vexatus est; neque eum, qui per ambitionem [e] ad imitationem Simonis magi [f], pecuniam obtulerit [g] [7].

d deflet. orig. e al. pro ordinatione. f Act. 8. g offert. orig.

¶ Corr. Rom. α *Gregorius.*] Hoc Caput sumptum est ex *c.* 72. Libelli de Ecclesiasticis dogmatibus; qui inter opera B. Aug. editus est, atque ex eo alibi sæpissimè ab ipso Gratiano citatur. A Trittemio autem adscribitur Alcuino, ab aliis Isidoro. Sed plures, & majoris autoritatis Gennadio tribuunt, ut Valfridus Strabo *lib. de re Eccl. c.* 20. Petrus Lombardus *Sent.* 2. *dist.* 8. S. Thomas *Quodlib.* 12. *art.* 10. Platina *in Symmacho*, & alii.

¶ Pith. [4] *B. Gregorius.*] Gennadius *in lib. Ecclesiastic. dogmatum.*

[5] *Deflevit.*] V. C. *deflet.*

[6] *Afflictione.*] V. C. *afflatione.*

[7] *Obtulerit.*] V. C. *offert.*

III. *Item* Pius Papa I. [c. an. 158. *Romæ.*]

Arreptitii, vel Epileptici ſacris altaribus non miniſtrent.

2. *Pars.*
h Burch. *l.* 3. *c.* 72. Ivo, *p.* 2. *c.* 125. Polyc. *l.* 4. *tit.* 31.

COmmuniter [h] [8] diffinimus, ut nullus de iis, qui aut in terram arrepti à Dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incurſibus efferuntur, vel ſacris audeant altaribus miniſtrare, vel indiſcuſsè ſe ingerant Sacramentis Divinis; exceptis illis, qui corporis incommoditatibus deditì, ſine hujuſmodi paſſionibus in terram probantur eliſi: qui tamen & ipſi tamdiu erunt ab Officii ſui ordine, & loco ſuſpenſi, quouſque unius anni ſpatio per diſcretionem Epiſcopi inveniantur ab incurſu Dæmonum liberati [i].

i alieni. *ceteri Collectores.*

¶ Pith. [8] *Communiter.*] Non eſt in Epiſt. Pii, quæ unica extat.

IV. *Item* Nicolaus Papa I. [c. an. 865. *Româ in Germaniam.*]

De eodem.

k Ivo, *p.* 11. *c.* 104.

CLerici [k] qui in adoleſcentia à Dæmonibus cognoſcuntur obſeſſi, ad ſuperiorem ſacri regiminis gradum aſcendere non poſſunt.

¶ Corr. Rom.] Simile quiddam habetur in Concilio Arauſico 1. *c.* 16. Ivo citat Nicolaum Alvvino Jovanſi Archiepiſcopo, ad quem etiam fortaſſe ſcribitur *c. quorumdam, infrà, diſt.* 34.

V. Gelasius Papa I. Epiſt. ad univerſos Epiſcopos per Lucaniam conſtitutos *c.* 21. [an. 494. *Româ in Lucaniam, &c.*]

De eodem.

l Burch. *l.* 2. *c.* 20. Polyc. *l.* 3. *tit.* 9. *c. ult.* Ivo, *p.* 2. *c.* 88. & *p.* 6. *c.* 40.

USque [9] adeò [l] ſanè comperimus illicita quæque prorumpere, ut Dæmonibus, ſimilibúſque paſſionibus irretitis [10] Miniſteria ſacroſancta tractare tribuatur. Quibus ſi in hoc opere poſitis, aliquid propriæ neceſſitatis occurrat; quis [11] fidelium de ſua ſalute confidat, ubi Miniſtros ipſos curationis humanæ, tanta proſpexerit [12] calamitate vexari? Atque ideò neceſſariè removendi ſunt, ne quibuslibet, pro quibus Chriſtus eſt mortuus, ſcandalum generetur infirmis. Poſtremò, ſi corpore ſauciatum fortaſſis, aut debilem nequaquam Sancta contingere Lex divina permiſit [m]; quantò magis doni cæleſtis diſpenſatores eſſe non convenit (quod eſt deterius) mente perculſos?

m *Levit.* 21.

¶ Pith. [9] *Uſque.*] Refert Creſcon.
[10] *Irretitis.*] *irretitos*, Creſcon.
[11] *Quis.*] Creſcon. MS. *quis de ſua fidelium ſalute.*
[12] *Proſpexerit.*] V. C. *perſpexerit.*

VI. *Item* Innocentius Papa I. Felici Epiſcopo Nucerino, *Epiſt.* 4. *c.* 4. [an. 402. *Româ in Umbriam.*]

Qui tempore Baptiſmi uxores habent, ſi poſteà religiosè vixerint, Clerici fieri non prohibentur.

3. *Pars.*
n Anſel. *l.* 7. *c.* 29. al. 34. Ivo, *p.* 6. *c.* 95. Pann. *l.* 3. *c.* 45.

LAici [n], qui habentes uxores baptizati ſunt, ac ſic ſe inſtituerunt, ut opinió eorum in nullo vacillet, ut aut Clericis juncti ſint, aut Monaſteriis, ex quo baptizati ſunt, adhæſerint; ſi non concubinam [13], non pellicem noverint; ſi in omnibus bonis operibus vigilaverint; non prohibentur hujuſmodi ad Clericatûs ſortem aſſumi.

¶ Pith. [13] *Concubinam.*] V. C. *concubam.*

Gratian. 4. *Pars.*

" Ceterum ante ſuſceptum ſacrum Ordinem quoſdam legimus concubinam habuiſſe; quos tamen ſacri Canones non rejiciunt, ſi poſt ſacrum Ordinem ab ejus commiſtione ſeſe immaculatos cuſtodiunt. Unde

VII. Gregorius I. Andreæ Tarentino Epiſcopo, *l.* 2. *Epiſt.* 44. ſive *c.* 83. [an. 592. *Româ in Calabriam Ulteriorem.*]

De quodam Epiſcopo, qui ante ſui Epiſcopatûs apicem concubinam habuit.

o Burch. *l.* 1. *c.* 195. Ivo, *p.* 5. *c.* 310. Polyc. *l.* 4. *tit.* 39.

HAbuiſſe [o] te concubinam manifeſta veritate comperimus α; de qua etiam contraria eſt quibuſdam nata ſuſpicio. Sed quia in rebus ambiguis abſolutum non debet eſſe judicium, hoc tuæ conſcientiæ eligimus committendum. Qua de re, ſi in ſacro Ordine conſtitutus ejus te permiſtione eſſe recolis maculatum; Sacerdotii honore depoſito, ad miniſtrandum nullo modo præſumas accedere; ſciturus in animæ tuæ periculo [p] te miniſtrare, & Deo noſtro te ſine dubio reddere rationem; ſi hujus ſceleris conſcius in eo, quo es Ordine, celans veritatem permanere volueris.

p *al.* periculum.

¶ Corr. Rom. α *Comperimus.*] Sequebatur, *& te illius criminis participationem habere*, quæ verba ſunt etiam in editione operum B. Gregorii Frobeniana. Verùm ſublata ſunt, quoniam abſunt & ab aliis editionibus, & à ceteris Collectoribus, & à Joanne Diacono, *lib.* 3. *num.* 43. *vitæ ejuſdem Gregorii*, omninóque ſententiam perturbant.

EPISCOPUS MULIERUM CONSORTIA VITET: DIGAMUS, ET QUI PRÆTER UXOREM HABUIT CONCUBINAM, NON ORDINETUR.

DISTINCTIO XXXIV.

" Gratian. " 1. *Pars.*

DOmesticarum quoque perſonarum immoderatam familiaritatem Epiſcopum vitare oportet. Unde

I. Nicolaus Papa I. ad Albinum [a] [1] Archiepiſcopum. [c. an. 865. *Româ in Germaniam.*]

a *al.* Alvinum.

Etiam Conſanguinearum immoderatam familiaritatem Epiſcopum vitare oportet.

b Ivo, *p.* 5. *c.* 353.

QUorumdam [b] relatione fidelium, noſtris auribus intimatum eſt, quòd Lanfredus Epiſcopus, qui & juvenis eſſe dicitur, venationi ſit deditus: quod vitium plurimos etiam de Clericali catalogo, genere dumtaxat Germanos, & Gallos irreverenter implicat. Verùm iſte (ſi ita eſt, ut audivimus) meritò juvenis dicitur, qui juvenilibus deſideriis occupatus, nulla gravitate [c] conſtringitur. & *infrà.* Nam (ut Beatus dicit Hieronymus [d]) venatorem númquam legimus Sanctum. & *infrà.* Nihilominus autem de hoc Epiſcopo relatum eſt Apoſtolatui noſtro, quòd cum quadam filia ſua immoderatam teneat familiaritatem, & ob id mala fama ei orta ſit: pro qua re à Sanctitate tua, ceteríſque Coëpiſcopis ſuis commonitus, atque correptus eſt; ſed nullatenus emendatus: quæ res in hoc maximè diſplicet, & magis, ac magis deteriorem de ſe reddit opinionem; in quo Beatitudinis tuæ, & ceterorum [2] Coëpiſcoporum ſuorum rationibus non obedit, & per inobedientiam in culpam Protoplaſti relabitur. §. 1. Oportet ergo Fraternitatem tuam Synodale cum Epiſcopis, & Suffraganeis tuis [3] convocare Concilium; & hunc ſalutaribus eloquiis Epiſcopum convenire; atque illi Paſtorali autoritate præcipere, quatenus ab omnium beſtiarum vel volucrum venatione penitùs alienus exiſtat; atque ab immoderata filiæ ſuæ familiaritate ſemet omnino coërceat. Quòd ſi parere contempſerit, & tam pro venationis declinatione, quàm pro immoderata filiæ ſuæ converſatione vitanda vobis admonentibus obedire diſtulerit, à veſtro Collegio excommunicatus abſcedat. Quòd ſi in hoc contumax adhuc apparuerit, à miniſterio ceſſare debebit.

c Nulla ſenum gravitate. *Ivo.*
d *Ad c.* 5. *Micheæ & in Pſal.* 90.

¶ Pith. [1] *Ad Albinum.*] *ad Alwinum Archiepiſc.*
[2] *Ceterorum.*] Abeſt à V. C.
[3] *Tuis.*] V. C. *ſuis.*

II. Ex Concilio Aurelianensi α IV. [e] [imò Agathenſi, an. 506. *in Gallia.*]

e Extrà *de Cler. ven. c.* 1.

PALEA.

f Burch. *l.* 2. *c.* 213. Ivo, *p.* 5. *c.* 366. & *p.* 6. *c.* 288. & *p.* 13. *c.* 30. Pann. *l.* 3. *c.* 167.

EPiſcopum [f] [4], Presbyterum, aut Diaconum canes ad venandum, aut accipitres, aut hujuſmodi [5] res habere non licet [6]. Quòd ſi quis talium perſonarum in hac voluptate [7] ſæpius detentus [g] fuerit; ſi Epiſcopus eſt, tribus menſibus à communione β ſuſpendatur; Diaconus verò ab omni officio, & communione ſuſpendatur.

g *al.* voluntate ſæpius detectus.

¶ Corr. Rom. α *Aurelianenſi.*] Hæc Palea etiam in Decretalibus *tit. de Cleric. ven. c.* 1. citatur ex Concilio Aurelianenſi, & in Pannormia *ex c.* 8. Sed in Aurelianenſibus, quæ extant, non eſt inventa. Burchardus, & Ivo *p.* 6. *c.* 288. citant ex Meldenſi. Eadem verò ſententia eſt in Agathenſi, *c.* 55. (quod etiam citat Ivo *p.* 5. *c.* 366. & *p.* 13. *c.* 30.) & in Epaunenſi, *c.* 3.

β *A communione.*] In Decretalibus legitur: *à communione, ſi Presbyter, duobus; ſi Diaconus, ab omni officio ſuſpendatur.* Apud Burchardum eſt, *ſe à communione ſuſpendat, Presbyter duobus; Diaconus uno ab omni officio, & à communione ſuſpendatur:* neque multò aliter apud Ivonem, *p.* 6. & in Concilio Epaunenſi. In Agathenſi autem, & apud Ivonem, *p.* 3. *Se à Communione ſuſpendat; Presbyter duobus menſibus ſe abſtineat: Diaconus verò ab omni officio, &* [h] *communione ceſſabit.* Verùm apud eumdem Ivonem, *p.* 13. ex Concilio item Agathenſi hoc modo legitur: *ſe à communione abſtineat* [i]; *Presbyter duobus menſibus ſe abſtineat; Diaconus uno ab omni officio, vel communione ceſſet.*

h *al.* vel.
i *al.* ſuſpendat.

¶ Pith. [4] *Epiſcopum.*] V. C. duo: *Epiſcopis, Presbyteris, aut Diaconis.*
[5] *Aut hujuſmodi.*] deſunt in V. C.
[6] *Licet.*] V. C. *liceat.*
[7] *In hac voluptate.*] V. C. *In hac voluntate.* Eſt verò hoc Caput ex Agathenſi Synodo, ſicut adnotatum erat ad marginem in meo Exemplari, ex quo & altero legendum: *ſe à Communione ſuſpendat, Presbyter duobus menſibus ſe abſtineat, Diaconus uno ab omni officio vel Communione ceſſabit.*

III. Ex eodem, [k] [fortè ex Synodo Francica ſub Zacharia Papa, *c.* 2. an. 742. *in Germania.*]

k Extrà *de Cler. ven. c.* 2.

PALEA.

l Burch. *l.* 2. *c.* 214. Ivo, *p.* 6. *c.* 289.

OMnibus [l] ſervis Dei venationes; & ſylvaticas vagationes [m] cum canibus; & ut accipitres, aut falcones habeant, interdicimus.

m *al.* fatigationes.

¶ Corr. Rom.] Hæc etiam Palea habetur *eod. tit. de Cler.*

ven. c. 2. Ubi ex eodem Concilio Aurelianensi citatur; quemadmodum & apud Burchardum, & Ivonem. Sententia iisdem penè verbis est in Synodo Francica sub Zacharia Papa, quæ & Conciliorum tomis est inserta, & habetur *lib.* 5. *Capitular. c.* 2. & manuscripta etiam inter Epistolas Zachariæ in Codice sæpè memorato Monasterii Dominicanorum.

GRATIAN. 2. *Pars.*

„ CONCUBINA autem hic ea intelligitur, quæ cessanti-
„ bus legalibus instrumentis unita est, & conjugali affectu
„ asciscitur; hanc conjugem facit affectus, concubinam verò
„ lex nominat. De hac dicitur

IV. IN CONCILIO TOLETANO I. *c.* 17. [an. 400. *in Hispania.*]

Qui non habet uxorem, sed loco illius concubinam, à communione non repellitur.

IS, qui [n] non *α* habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à communione non repellatur; tamen [o] ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ [8] sit conjunctione contentus.

[n] Ivo, *p.* 8. *c.* 64. Pann. *l.* 6. *c.* 49.
[o] *al.* tantùm.

¶ CORR. ROM. *α Is, qui non.*] Integer Concilii Canon, qui apud Ivonem quoque, & in Pannormia refertur, est hic: *Si quis habens uxorem fidelis* [p], *concubinam habeat; non communicet. Ceterùm is, qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet; à communione non repellatur: tamen* [q] *ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ (ut ei placuerit) sit conjunctione contentus. Aliàs vivens abjiciatur, donec desinat, & ad pœnitentiam revertatur.* Neque verò omne concubinarum genus eo etiam tempore permittebatur. De quibus quid in Legibus gentilium Imperatorum legatur, nihil opus est referre. Certè Justinianus *novellâ* 18. *c.* 5. (ut est apud Julianum Antecessorem) quasdam concubinas comparat quodammodo uxoribus; quæ sine dotalium tabularum solennitate ductæ fuerant. Ad quod concubinarum genus referendum est, quod scripsit B. Augustinus in libro de bono conjugali, & refertur infrà XXXII. *q.* 2. *c. solet.* In quibus hæc tria erant necessaria: primum, ut uterque esset solutus: deinde fides mutua, quòd alteri non jungerentur, neque à procreatione filiorum abhorrerent: tertium, ut usque ad mortem in ea vitæ conjunctione manendum sibi proponerent. Et in his quidem scribit B. Augustinus posse aliquo modo dici, nuptias esse, & connubium; quamvis sic habitam non audeat appellare uxorem; quia non intervenerant instrumenta dotalia, & alia, quæ Jure Civili, & Canonico requirebantur, ut esset legitima uxor: quod habetur *in prædicta novella* 18. & infrà XXX. *q.* 5. *c. aliter.* Itaque hujusmodi mulieres, cùm non essent uxores, vocabantur concubinæ: sed ob illa tria, ac præcipuè, quòd in affectu maritali permanere statuerunt, permittebatur ipsis communicare; habebanturque tamquam uxores minùs solenniter ductæ. Et hoc est, quod hic, & in sequenti capite dicitur, pro uxore, & loco uxoris habere concubinam: idque Gratianus ipse *ad finem capitis antecedentis*, §. *concubina.* indicavit. Nam concubinarum ad tempus adhibitarum, etiam si filiorum procreandorum causâ haberentur, planè illicitus erat concubinatus: quod asserit idem B. Augustinus, *c. audite, infrà. eâd. & in eodem lib. de bono conjugali, cap. concubinæ. infrà* XXXII. *q.* 2.

[p] *al.* fidelem.
[q] *al.* tantùm.

¶ PITH. [8] *Concubinæ.*] Addit C. V. *uti ei placuerit.*

V. *Item* ISIDORUS de Distantia [r] novi, & veteris Testamenti. [c. an. 628. *in Hispania.*]

De eodem.

CHristiano [f] non dicam plurimas, sed nec duas simul habere licitum est, nisi unam tantùm, aut uxorem, aut certè loco uxoris, (si conjunx deest) concubinam.

[r] *al.* Consonantia.
[f] Ivo, *p.* 8. *c.* 66. Pann. *l.* 6. *c.* 50.

VI. EX DICTIS AUGUSTINI *in lib.* 5. Homiliarum, *homiliâ* 49. [c. an. 425. *in Africa.*]

PALEA.

AUdite [t] charissimi membra Christi, & matris Catholicæ Ecclesiæ filii. Quod dico Competentibus *α* * & Fidelibus, audiant Pœnitentes. Quod dico Fidelibus, dico & Competentibus, & Pœnitentibus. Audiant Catechumeni; audiant omnes, omnes timeant; nemo contemnat: sit mihi in consolationem vester auditus, ne vobis sit in testimonium dolor meus. Competentibus dico; fornicari vobis non licet: sufficiant vobis uxores *β*; audiat Deus, si vos surdi estis: audiant Angeli, si vos contemnitis. Concubinas vobis habere non licet: & si non habetis uxores; tamen non licet vobis habere concubinas, quas posteà dimittatis, & ducatis uxores: tantò magis damnatio vobis erit, si volueritis habere uxores & concubinas.

[t] Burch. *l.* 9. *c.* 15. Polyc. *l.* 16. *tit.* 8. Ivo, *p.* 8. *c.* 153. Pann. *l.* 6. *c.* 43.

¶ CORR. ROM. *α Competentibus.*] Hoc loco verba sunt ex originali in suum ordinem restituta. Qui autem vocarentur *Competentes*, declarat B. Augustinus *in Sermone ad Competentes*, atque intelligi etiam potest ex eodem B. Augustino alibi, & ex aliis.

β Uxores.] In hac præcipuè parte non sunt relata propria verba B. Augustini: sed nonnulla omissa, ac mutata. Nam ipse ita scribit: *Sufficiant vobis uxores, aut nec uxores: concubinas vobis habere non licet: Audiat Deus, si vos surdi estis: audiant Angeli ejus, si vos contemnitis: concubinas vobis habere non licet: si audiant Competentes, quod dico Fidelibus, non habetis uxores, non licet vobis habere concubinas, quas posteà ducatis uxores, quantò magis damnatio vobis erit, si habere volueritis & concubinas, & uxores dimittatis?*

¶ CONTIUS. * *Competentibus.*] Sic dicebantur hi qui post instructionem fidei competebant gratiam Christi. *Isidor. lib.* 7. *Etymolog. cap.* 14.

“ CETERÙM, si non talis concubina fuerit, & ætas il-
“ lius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ suspicionem au-
“ ferre dignoscitur; Apostolica concessione ad ordinem Dia-
“ conatûs provehi potest. Unde scribit

GRATIAN. 3. *Pars.*

VII. PELAGIUS [9] PAPA II. Florentino [u] Episcopo. [c. an. 580. *Româ in Hetruriam.*]

[u] *al.* Florentiæ.

Qui post mortem uxoris habuerit de ancilla filios, Diaconus fieri permittitur.

FRaternitatis [x] tuæ relatione suscepta, ejus Latorem secundas quidem nuptias expertum non fuisse didicimus; castitatem tamen eum [y] priori non servasse conjugio designasti. Et quamvis multa sint, quæ in hujusmodi casibus observari canonicæ jubeat sublimitatis [z] autoritas: tamen quia [10] defectus nostrorum temporum, quibus non solùm merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, districtionis illius non patitur [11] in omnibus manere censuram, & ætas istius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ suspicionem auferre dignoscitur; ut ad Diaconatum possit provehi, temporum, ut dictum est, condescendentes defectui concessisse nos noveris. & *infrà.* §. 1. Micenam [a] verò ancillam ejus, de qua se post transitum uxoris filios habere confessus est, jubemus ut tua dispositione cuiquam Monasterio continentiam professura tradatur. *α*

[x] Ansel. *l.* 7. *c.* 68. al. 73. Polyc. *l.* 2. *tit.* 1.
[y] *al.* cum.
[z] *al.* subtilitis.
[a] *al.* Micinam.

¶ CORR. ROM. *α Tradatur.*] Apud Anselmum sequitur: *ut meliori sorte ad quod promovetur officium, sub bona possit fama merito ministrare; nec aliqua opinionis ejus maculandæ relinquatur occasio:* neque multò aliter in Polycarpo.

¶ PITH. [9] *Pelagius.*] Non est Pelagii I.

[10] *Quia &c.*] V. C. *quia defectu nostri temporis non solùm merita, sed & corpora, &c.*

[11] *Patitur.*] V. C. *passuri.*

“ HOC ex dispensatione misericordiæ: ceterùm ex rigore
“ disciplinæ intelligitur illud

GRATIAN.

VIII. AURELIANENSIS *α* CONCILII. [imò Gerundensis *c.* 8. an. 517. *in Hispania.*]

Non admittatur ad Clerum, qui præter uxorem, aliam cognoverit.

SI quis de Laicis [b] post uxorem, aliam cujuscumque conditionis cognoverit mulierem, in Clericum nullatenus admittatur.

[b] Burch. *l.* 2. *c.* 38. Ivo, *p.* 6. *c.* 139.

¶ CORR. ROM. *α Aurelianensis.*] Hæc ad verbum habentur in Concilio Gerundensi, *c.* 8.

“ QUOD ergo de pellice, & meretrice apud Gregorium,
“ & Innocentium scribitur; propter spem futuræ incontinen-
“ tiæ constitutum creditur: quia difficilè continentiam ser-
“ vat, qui se illicito concubitu maculare non metuit. Vel [c]
“ prohibetur ordinari, qui pellicem, vel meretricem cogno-
“ verit maritali affectu: vel quia corrupta florem virginitatis
“ amiserit; vel quia meretricari non desinit, licèt in uxo-
“ rem ducatur. Utrumque enim, impedimentum cuilibet præ-
“ stat, quò minùs ad sacros Ordines pertingere valeat. Un-
“ de scribit dicens

GRATIAN. 4. *Pars.*
[c] *al.* &.

IX. HILARIUS PAPA in Synodo Romana, *c.* 2. [an. 465. *Romæ.*]

Qui virginem non duxit uxorem, ad sacros Ordines non accedat.

CUrandum [d] ergo [e] in primis est, ne ad sacros Ordines [f] (sicut gestis prioribus antè præscriptum est) quisquam, qui uxorem non virginem duxit, aspiret.

[d] Ansel. *l.* 7. *c.* 33. al. 15. Pann. *l.* 3. *c.* 50.
[e] Cavendum ergo. *orig.*
[f] Gradus. *orig.*

X. *Item* GREGORIUS I. Urbis Romanæ Præsul Squilatino Episcopo [g], *Epist. lib.* 2. *Epist.* 25. [an. 591. *Româ in Calabriam.*]

[g] *Fortè* Scylacino.

Bigamus, vel pœnitens, corpore vitiatus, literas ignorans, curiæ vel conditioni obnoxius, Clericus non fiat.

PRæcipimus [h], ne umquam illicitas Ordinationes facias: nec bigamum, aut qui virginem non est sortitus uxorem, aut ignorantem literas, vel in qualibet parte corporis vitiatum, vel pœnitentiæ [i], vel curiæ, aut cuilibet conditioni obnoxium ad sacros Ordines permittas accedere: sed si quos hujusmodi repereris, non audeas promovere.

[h] Ansel. *l.* 7. *c.* 35. *al.* 42. Polyc. *l.* 2. *tit.* 31. Ivo, *p.* 8. *c.* 288.
[i] *al.* pœnitentem. *al.* publicè pœnitentem. *al.* solenniter pœnitentem.

XI. *Item* IN NEOCÆSARIENSI CONCILIO, *c.* 8. [an. 314. *in Cappadocia.*]

Non fiat Sacerdos, cujus uxorem evidenter constat adulterium admisisse.

SI cujus [k] uxorem adulterium commisisse, cùm esset Laicus, evidenter [12] fuerit comprobatum; hic ad ministerium Ecclesiasticum admitti non potest [13]. Quòd si in Clericatu [14] jam eo constituto, adulteravit, dato repudio dimittere eam debet. Si verò retinere ejus consortium velit, non potest suscepto ministerio perfrui.

[k] Ansel. *l.* 7. *c.* 19.

¶ PITH. [12] *Evidenter.*] Abest à V. C.

[13] *Non potest.*] V. C. *penitus non debet.*
[14] *Clericatu.*] V. C. *in Clerum.*

XII. *Item* EX CONCILIO MARTINI Papæ [l]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

De eodem.

SI Laici [m] uxor in adulterio fuerit deprehensa, hic talis ad ministerium Ecclesiasticum nullo modo adducatur. Si autem post Ordinationem alicujus Clerici uxor adulterata fuerit, dimittat eam. Si autem cum ipsa voluerit permanere, à ministerio alienus sit.

[l] Apud Martinum Bracarensem, c. 28.
[m] Alicujus Laici. *orig.*

GRATIAN. „ PRÆMISSIS autoritatibus bigami, & qui virgines non „ sunt sortiti uxores, à sacris Ordinibus prohibentur. Sed „ quæritur, si quis ante Baptisma viduam duxerit uxorem, „ an propterea sit prohibendus à sacris Ordinibus. De his „ ita scribit

XIII. INNOCENTIUS PAPA Victricio Rotomag. Episcopo, *Epist.* 2. *c.* 5. [an. 404. *Româ in Galliam.*]

Qui ante Baptisma, seu post Baptisma viduam duxit uxorem, non admittatur ad Clerum.

SI quis [n] viduam (licèt Laicus) duxerit uxorem, sive ante Baptismum, sive post Baptismum, non admittatur ad Clerum: quia eodem vitio videtur exclusus. In Baptismo enim crimina dimittuntur, non acceptæ uxoris consortium relaxatur. & *infrà.* §. 1. Quòd si [o] non putatur uxor esse computanda, quæ ante Baptismum ducta est, ergo nec filii, qui ante Baptismum geniti sunt, pro filiis habeantur [15].

¶ PITH. [15] *Habeantur.*] V. C. *habentur.*

[n] Ansel. *l.* 7. *c.* 11. Ivo, *p.* 6. *c.* 55.
[o] *c.* 6. *ejusdem Epist.*

GRATIAN. „ PROHIBENTUR etiam Bigami à quolibet ordine Cle„ricatûs, juxta illud

XIV. AMBROSII, *Epist.* 82. ad Vercellensem Ecclesiam. [c. an. 396. *Mediolano in Liguriam.*]

Qui secunda conjugia sortitur, Clericus non fiat.

COgnoscamus [p], non solùm hoc de Episcopo, & Presbytero Apostolum statuisse; sed etiam Patres in Concilii Nicæni tractatu [q] addidisse, neque Clericum quemquam debere esse, qui secunda conjugia sortitus sit.

[p] Ivo, *p.* 8. *c.* 29. Pann. *l.* 6. *c.* 63.
[q] *al.* Concilio Nicæni tractatus. *orig.*

GRATIAN. 5. *Pars.* „ SIMILITER etiam viduarum mariti, vel ancillarum, „ vel meretricum, Clerici fieri non possunt. Unde legitur

XV. IN CANONIBUS Apostolorum, *c.* 18. [c. an. 281. *in Syria.*]

Spectaculis publicis mancipatam, vel ejectam, vel ancillam ducens uxorem, Diaconus non fiat.

SI quis viduam, aut [16] ejectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, vel aliquam de iis, quæ publicis spectaculis mancipantur: non potest esse Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut ex [17] eorum numero, qui ministerio sacro deserviunt.

¶ PITH. [16] *Aut.*] V. C. &.
[17] *Ex.*] V. C. *de.*

GRATIAN. 6. *Pars.* „ QUÆ autem sit vidua, quæ ejecta, vel meretrix osten„dit dicens

XVI. HIERONYMUS *Epist.* 128. ad Fabiolam de veste Sacerdotali. [c. an. 400. *è Palæstina in Italiam.*]

Quæ sit vidua, vel ejecta, vel meretrix.

VIdua est [r] cujus maritus est mortuus: Ejecta est, quæ à marito vivente projicitur: Meretrix, quæ multorum libidini patet.

[r] Ivo, *p.* 8. *c.* 297. Pann. *l.* 6. *c.* 68.

GRATIAN. 7. *Pars.* „ SED posteà temporum defectui condescendens in mino„ribus Ordinibus eos constitui permisit, non regulam præfi„gendo [s], dicens

[s] *Hæc verba,* non regulam præfigendo, *absunt ab aliquot exemplaribus.*

XVII. MARTINUS PAPA [t]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

Inter Lectores, vel Ostiarios deputetur Subdiaconus secundam ducens uxorem.

SI Subdiaconus secundam uxorem duxerit, inter Lectores vel Ostiarios habeatur, ita ut Apostolum non legat.

[t] Apud Martinum Brac. *c.* 44. Ex Conc. Toletano I. *c.* 4.

GRATIAN. „ NECESSITATE tamen exigente Bigamus usque ad Sub„diaconatum potest promoveri. Unde ait

XVIII. MARTINUS PAPA [u]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

Viduam ducens uxorem, Subdiaconus, si necessitas exigat, fieri potest.

LEctor, si viduam alterius, uxorem acceperit, in Lectoratu permaneat; aut si fortè necessitas sit, Subdiaconus fiat; nihil autem suprà. Similiter, & si Bigamus fuerit.

[u] Ibid. *c.* 43. Ex Conc. Toletano I. *c.* 3.

QUIBUS autem propria conjugia prohibentur, interdi„citur etiam nuptialibus conviviis interesse. Unde legitur „ GRATIAN. 8. *Pars.*

XIX. IN AGATHENSI CONCILIO, *c.* 39. [an. 506. *in Gallia.*]

Nuptiarum conviviis Presbyteri interesse non debent.

PResbyteri [x], Diaconi [18], Subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi uxores licentia non est α, etiam alienarum nuptiarum evitent convivia; nec his cœtibus misceantur, ubi amatoria cantantur, & turpia; aut obscœni motus corporum choreis [19], & saltationibus efferuntur; ne auditus, aut obtutus [20] sacris mysteriis [y] deputati turpium spectaculorum, atque verborum contagione polluantur.

¶ CORR. ROM. α *Licentia non est.*] In codicibus impressis legebatur, *licentia modò non est.* Expuncta est dictio, *modò*, quæ neque in originali, neque in vetustis exemplaribus Gratiani, aut Burch. Ivone, Concilio Venetico, *c.* 11. (ubi hoc idem repetitur) habetur. Ac Presbyteris quidem numquam, ne apud Græcos quidem, licuit ducere uxores.

¶ PITH. [18] *Diaconi.*] V. C. *Diacones vel Subdiacones.*
[19] *Choreis.*] 2. C. V. *choris.*
[20] *Aut obtutus.*] 3. V. C. &.

[x] Burch. *l.* 2. *c.* 134. Ivo, *p.* 6. *c.* 208. Polyc. *l.* 4. *tit.* 31.
[y] *al.* ministeriis.

VIDUA verò [21] intelligenda est, si post solenne fœdus „ nuptiarum, morte interveniente, à viro suo divisa fuerit. „ Ceterùm, si antequam conveniant, fatali necessitate ab al„terutro divisi fuerint; licèt ex sponsalibus uxor sit appel„lata, non tamen post mortem sponsi, etiam si in propriam „ sit ducta, & cum eo velata, vidua appellatur; nec ex „ ejus copula à sacris Ordinibus aliquis prohibetur. Unde „ scribit [22] „ GRATIAN.

¶ PITH. [21] *Vidua verò.*] *cap. debitum extr. de Bigam.* Aliter in Orientali Ecclesia obtinuisse patet. Vide jus Orient. *lib.* 2. *p.* 126. & nov. Alexii comment. apud Balsam. *p.* 256.
[22] *Scribit.*] Marcello Episcopo Atoniensi; & ita citatur ab Ivone.

XX. PELAGIUS PAPA. [c. an. 557. *Romæ.*]

Qui cum alio velatam, non tamen illi nuptam, uxorem duxit, Sacerdos fieri non prohibetur.

VAlentino [z] Clerico, cui mulier cum alio antè velata, non tamen ei nupta, sed virgo permanens, post mortem ejus, cum quo velata erat sponsa [a], conjugali est copulâ sociata, quia iterum [b] velamen accepit, nullum in promovendo generetur obstaculum; quia nihil est (quantum ad hunc articulum pertinet) quod ei de Canonicis obviet institutis.

[z] Simile XXVII. *q.* 2. *c. quod autem.* §. *item si sponsa.* Ivo, *p.* 9. *c.* 113.
[a] *al.* sponso.
[b] *al.* interim.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI SINT SOBRII.

DISTINCTIO XXXV.

AQuibus Ordinibus Bigami prohibeantur, & utrùm re„putentur Bigami, qui ante Baptismum habuerunt „ unam, & post Baptismum alteram, & an liceat sor„tiri uxores in sacris Ordinibus constitutis, multorum auto„ritatibus breviter monstratum est. §. 1. Sequitur autem „ in descriptione illa Apostolica [a], ut sit sobrius, qui ordi„nandus est, non vinolentus: quod ex autoritate veteris Te„stamenti introductum est [b]. Ministri enim templi prohi„bentur vinum, & siceram bibere, ne ebrietate graventur „ corda eorum, & ut sensus eorum vigeat semper, & tenuis „ sit, vel quia venter [c] mero æstuans facilè despumat in li„bidinem. Unde Noë [d] in ebrietate nudavit femora: Loth [e], „ quem Sodoma non vicit, vina vicerunt. §. 2. Quòd ta„men [f] vinolentus [g] esse prohibetur, non semel, sed fre„quenter vino repletus debet intelligi. Hinc etiam legitur „

GRATIAN. 1. *Pars.*
[a] 1. *Tim.* 3. & *in Glossa ad eum locum* habentur hæc omnia *ex Hieron. Epist.* 83.
[b] *Levit.* 10.
[c] Inf. *eád. c. venter.*
[d] *Gen.* 9.
[e] *Gen.* 19
[f] *al.* autem.
[g] Glossa interlinearis, 1. *Tim.* 3.

I. IN CANONIBUS Apostolorum *c.* 41. & 42. [c. an. 281. *in Syria.*]

Diaconus, Presbyter, & Episcopus ebrietati, & aleæ deservientes, nisi desierint, deponantur [h].

EPiscopus [i], aut Presbyter, aut Diaconus, aleæ, atque ebrietati deserviens, aut desinat, aut certè damnetur [k]. Subdiaconus, aut Lector, aut Cantor similia faciens, aut desinat, aut communione privetur. Similiter etiam Laicus.

[h] *Communione priventur.*
[i] Burch. *l.* 14. *c.* 5. Polyc. *l.* 6. *tit.* 17. Ivo, *p.* 13. *c.* 73. Pann. *l.* 3. *c.* 730. Rab. *Pæn.* *c.* 28.
[k] *καθαιρείσθω*, id est, *deponatur.*

II. *Item* HIERONYMUS *lib.* 1. contra Jovinianum. [an. 390. *in Palæstina.*]

Esus carnium, & vini potus, post diluvium concessus legitur, post Christi adventum inhibitus.

AB exordio conditionis humanæ nec carnibus vescebamur, nec dabamus repudium, nec præputia nobis eripiebantur in signum. Hoc cursu ad diluvium usque pervenimus. Post diluvium autem cum datione Legis, quam implere nullus potuit, carnes ingestæ sunt ad vescendum, & repudia concessa duritiæ, & cultellus Circumcisionis appositus, quasi Dei manus plus in nobis creaverit, quàm necesse est. Postquam autem Christus venit in fine temporum, & ω revolvit ad α, & extremitatem retraxit ad principium, nec repudium nobis dare permittitur [l], nec circumcidimur [m], nec comedimus carnes, dicente Apostolo [n]: *Bonum est vinum non bibere, & carnes non comedere.* Et vinum enim cum carnibus post diluvium dedicatum est.

[l] *Matth.* 19.
[m] *Act.* 15. & *Gal.* 5.
[n] *Rom.* 14.

III. IDEM

III. Idem Hieronymus *lib.* 2. contra Jovinianum. [an. 390. *in Palæstina.*]

Alienum est à sapiente potationibus & ebrietatibus vacare.

Luxuriosa [o] res vinum, & tumultuosa ebrietas; omnis, qui cum his miscetur, non erit sapiens.

[o] *Proverb.* 20.

IV. Idem in Michæam *ad c.* 2. [c. an. 487. *in Palæstina.*]

Ignominiosum est Sacerdoti affluere deliciis, epulis, atque lasciviis.

Ecclesiæ Principes, qui deliciis affluunt, & inter epulas, atque lascivias pudicitiam servare se credunt, Propheticus sermo describit [p], quòd ejiciendi sint de spatiosis domibus, lautisque conviviis, & multo labore epulis conquisitis, & ejiciendi propter malas cogitationes, & opera sua. Et, si vis scire, quò ejiciendi sunt; Evangelium lege [q]: in tenebras scilicet exteriores, ubi erit fletus, & stridor dentium. An non confusio, & ignominia est, Jesum crucifixum, magistrum pauperem, atque esurientem, fartis prædicare corporibus? jejuniorumque doctrinam rubentes buccas, tumentiáque ora proferre? Si in Apostolorum loco sumus, non solùm sermonem eorum imitemur, sed conversationem quoque, & abstinentiam amplectamur.

[p] *Michææ* 2.
[q] *Matth.* 22.

V. *Item* Idem ad Oceanum, *Epist.* 83. [an. 390. *è Palæstina in Italiam.*]

De eodem. PALEA.

Venter [r] mero æstuans citò despumat in libidines. Ubi ebrietas, ibi libido dominatur, & furor.

[r] Sup. *initio dist.* Hieron. *in Epist. ad Titum, ad c.* 1.

VI. Idem ad Nepotianum, de vita Clericorum. [c. an. 394. *è Palæstina in Italiam.*]

De eodem. PALEA.

Vinolentum [s] Sacerdotem & Apostolus damnat, & vetus Lex prohibet. Sacerdotes qui ministrant [t] in templo Dei, prohibentur [u] vinum, & siceram bibere, ne in crapula & ebrietate aggraventur corda eorum. Sicera Hebræo sermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest. *Et infrà.* Quidquid inebriat [x], & statum mentis evertit, fuge similiter ut vinum. *Nolite*, ait Apostolus [y], *inebriari vino, in quo est luxuria. Et suprà.* Qui altario deserviunt, vinum, & siceram non bibant. Sponsa Christi *α* vinum fugiat ut venenum: vinum, & ebrietas incendium est.

¶ Corr. Rom. *α Sponsa Christi.*] In Epistola ad Eustochium sic habetur [z]: *Hoc primùm moneo, hoc obtestor, ut sponsa Christi vinum fugiat pro veneno.* & paulò pòst: *vinum, & adolescentia duplex est incendium voluptatis.*

[s] In Epist. ad Oceanum.
[t] Altario deserviunt. *orig.*
[u] *Levit.* 10. & *Num.* 6.
[x] Ad Nepotianum.
[y] *Ephes.* 5.
[z] Ad Eustochium, *Epist.* 22.

VII. *Item* Prosper de vita contemplativa, *lib.* 2. *c.* 22. [c. an. 334. *in Gallia.*]

De eodem.

Luxuriam facit, & nutrit vini perceptio nimia, non natura.

VIII. *Item* Ambrosius in libro de Elia, & Jejunio, *c.* 4. & 5. [c. an. 390. *Mediolani.*]

In Paradiso abstinentia, post Paradisum edendi lascivia incœpit.

Sexto die bestiæ sunt creatæ, & cum bestiis orta edendi potestas est, & usus escarum. Ubi cibus cœpit, ibi finis factus est mundi: ibi [a] cœpit sua incrementa nescire, ubi [b] cœperunt Divina opera circa eum feriari. Quo indicio declaratum est, quòd per cibos mundus haberet imminui, per quos desiit augeri. & *infrà.* §. 1. Et ut sciamus non esse novum jejunium, primam illic Legem constituit de jejunio. & *infrà.* Eò usque nemo prævaricari noverat, ut adhuc orta non esset, quæ prima est prævaricatio. Indictum jejunium, abstinentiæ Lex à Domino Deo; prævaricatio Legis à Diabolo: culpa per cibum, latebra post cibum: cognitio infirmitatis in cibo, virtus firmitatis in jejunio. & *infrà.* Serpens gulæ persuadet, Dominus jejunare decernit. Itaque gula de Paradiso regnantem expulit; abstinentia ad Paradisum revocavit errantem. & *infrà.* §. 2. In principio [c] generis humani ignorabatur ebrietas: primus Noë vineam plantavit: dedit naturam, sed ignoravit potentiam. Itaque vinum nec suo pepercit autori. & *infrà.* Sed illius ebrietas nobis suadet sobrietatem. Semel enim inebriatus est Noë. Ubi enim malum ebrietatis agnovit, jumentum [d] suum ad remedium temperavit; non effudit ad vitium. §. 3. Manebat, antequam vinum inveniretur, omnibus inconcussa libertas: nemo sciebat à consorte naturæ suæ obsequia servitutis exigere. Non esset hodie servitus, si ebrietas non fuisset. Obrepserat quidem jam fraternæ prælationis invidia, manebat tamen adhuc paternæ pietatis reverentia. Læsa pietas est, dum ridetur ebrietas. Non illis atque solis nocent vina, quos tentant, sed & illis ampliùs, quorum oculis temulenta ebriorum membra nudantur. §. 4. Legimus [e] etiam quòd patrem Loth inebriaverint filiæ in monte, ad quem timentes incendium Sodomitarum confugerant, & habitabant in spelunca. & *infrà.* §. 5. Fuit itaque ebrietas origo incesti, pessimæ regenerationis partus deterior. §. 6. At non Abraham [f] vina in suo convivio ministrabat; sed immolabat vitulum: butyrum, & lac, etiam Angelis hospitibus exhibebat. Cœli Dominum, mundi agnoscebat autorem. Vinum ergo exhibere non poterat. Sed rectè illic deerat materia peccati, ubi erat remissio peccatorum. Denique annuntiavit [g] eum Joannes non manducans panem, neque bibens vinum. Qui enim Christum annuntiat, ab omni vitiorum incentivo præstare se debet alienum.

[a] ubi. *orig.*
[b] ibi. *orig.*
[c] Ibid. *c.* 5.
[d] inventum. *vera lectio.*
[e] *Gen.* 19.
[f] *Gen.* 18.
[g] *Matth.* 11.

IX. *Item* ex Concilio Agathensi, *c.* 41. [an. 506. *in Gallia.*]

Triginta diebus à Communione abstineat Clericus, quem ebrium fuisse constiterit.

Ante omnia [h] Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, ac nutrix est. Itaque eum, quem ebrium fuisse constiterit, (ut ordo patitur) aut triginta dierum spatio à Communione statuimus submovendum, aut corporali [1] subdendum supplicio.

¶ Pith. [1] *Aut corporali, &c.*] Hæc desunt in uno V. C. in aliis 2. habentur.

[h] Burch. *l.* 14. *c.* 11. Ivo, *p.* 13. *c.* 79.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI SINT PRUDENTES.

DISTINCTIO XXXVI.

Oportet etiam ordinandum [a] esse prudentem. Quod contra eos notandum, qui sub nomine simplicitatis excusant stultitiam Sacerdotum. Prudentem autem Episcopum oportet intelligi non solùm literarum peritiâ, verùm etiam secularium negotiorum dispositione [b]. Unde in Epistola

" Gratian. " 1. Pars. " [a] Gloss. ordinaria " 1. *Tim.* 3. " [b] *al.* dispensatione.

I. Gelasii Papæ I. ad Episcopos per Lucaniam, *c.* 18. & 19. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

Illiterati, & corpore vitiati non promoveantur ad Clerum.

Illiteratos [c], aut aliqua parte corporis vitiatos, vel *α* imminutos nullus præsumat ad Clericatûs ordinem promovere; quia literis carens, sacris non potest esse aptus officiis: & vitiosum nihil Deo prorsus offerri Legalia præcepta sanxerunt [d]. §. 1. Similiter [e] qui seipsos [1] abscindunt.

¶ Corr. Rom. *α Vitiatos, vel.*] Istæ duæ voces absunt à plerisque vetustis exemplaribus Gratiani, & originali, cujus expressa est potiùs sententia, quàm verba relata.

¶ Pith. [1] *Seipsos.*] V. C. *semetipsos absciderunt.*

[c] Burch. *l.* 2. *c.* 18. Ivo, *p.* 6. *c.* 37. & 75. Pann. *l.* 3. *c.* 46.
[d] *Levit. c.* 22.
[e] *Ibid. c.* 19.

II. *Item* Zosimus Papa Epist. ad Hesichium Episcopum Salonitanum. [an. 418. *Româ in Dalmatiam.*]

Ad summum Sacerdotium non aspiret, qui Divinis stipendiis, vel disciplinis non est eruditus.

Qui Ecclesiasticis [f] disciplinis per ordinem non est imbutus, & temporum approbatione Divinis stipendiis eruditus, nequaquam ad summum Ecclesiæ Sacerdotium aspirare præsumat; & non solùm in eo ambitio inefficax habeatur, verùm etiam Ordinatores ejus careant eo Ordine, quem sine ordine contra præcepta Patrum crediderant præsumendum.

[f] Infrà *dist.* 59. *c.* 1. Ans. *l.* 6. *c.* 28. Ivo, *p.* 5. *c.* 102.

Ecce quòd sacrarum literarum oportet Episcopum habere peritiam: unde in veteri Testamento [g] inter cetera ornamenta Pontifex Rationale ferebat in pectore, in quo scribebatur manifestatio, & veritas: quia in pectore Pontificis manifesta debet esse cognitio veritatis. §. 1. Hinc etiam vectes, quibus Arca portabatur [h], jugiter annulis erant inserti, ut cùm Arca esset portanda, nulla fieret mora de intromittendis vectibus: quia Prædicatores, per quos Ecclesia circumfertur, sacris literis semper debent insistere; ne tunc quærant discere, cùm ex officio alios debeant docere. §. 2. Hinc etiam David [i] priùs ex gratia Spiritûs Sancti donum scientiæ percepit, & posteà administrationem Regni assecutus est. §. 3. Salomon [k] quoque non divitias, non longa tempora hujus vitæ, sed sapientiam à Deo petiit, & impetravit. §. 4. Hinc etiam Dominus priùs posuit verba sua in ore Prophetæ, & posteà constituit eum super gentes, & regna, dicens ad Hieremiam [l]: *Ecce dedi verba mea in ore tuo; ecce constitui te hodie super gentes, & super regna.* §. 5. Hinc etiam Malachias ait [m]: *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent de ore ejus; quia Angelus Domini exercituum est.* §. 6. Hinc etiam Salvator noster [n] priùs in medio Doctorum sedit audiens illos, & interrogans, & posteà prædicare cœpit: quia priùs quisque discere, & posteà prædicandi officium usurpare debet. §. 7. Hinc etiam Salomon priùs ait [o], *tempus tacendi*; & posteà: *tempus loquendi*; quia veritas priùs tacendo discitur, & posteà loquendo prædicatur. §. 8. Hinc idem Dominus ait [p]: *Qui audit, dicat; veni.* §. 9. Hinc etiam priùs Apostolos docuit, deinde eos ad prædicandum misit, dicens [q]: *Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Sic etiam post resurrectionem priùs illis sensum aperuit, & Scripturas explanavit, & posteà dixit eis [r]: *Euntes in mundum universum, &c.* Unde, cùm de quinque panibus quinque millia hominum vellet reficere [f], priùs panes acci-

" Gratian. " [g] *Exod.* 28. " ex interpret. LXX. " [h] *Exod.* 25. " [i] 2. *Reg.* 5. " [k] 3. *Reg.* 3. " [l] *Hier.* 1. " [m] *Mal.* 2. " [n] *Luc.* 2. " [o] *Eccles.* 3. " [p] *Apoc.* 12. " [q] *Matth.* 10. " [r] *Marc.* 16. " [f] *Matth* 14.

„ piens, fregit, & postea Discipulis dedit, & per eos demum turbis apposuit: quia Sacramenta Legis, & Prophetarum priùs differendo exposuit, & posteà eorum scientiam Discipulis dedit, & per eos tamdem illam Fidelibus dispensavit. §. 10. Hinc & Petrus, cùm Rectoribus Ecclesiæ scriberet, ait [t]: *Parati esse debetis reddere rationem omni poscenti vos satisfactionem de ea fide & spe, quæ in vobis est.* §. 11. Hinc etiam Paulus scribens ad Timotheum ait [u]: *Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.*

§. 12. Ex quibus omnibus liquidò colligitur, quòd non sufficit Prælatis bona conversatio, & morum honestas, nisi addatur scientia doctrinæ. §. 13. Unde Sacerdotes ingressuri tabernaculum, priùs lavabantur in labro æneo, quod fecerat Moyses [x] ex speculis mulierum.

§. 14. Hinc etiam in Canticis Canticorum [y] oculi, per quos Prælati Ecclesiæ intelliguntur, assimilantur columbis, quæ resident juxta fluenta plenissima. Hinc etiam

[t] 1. Pet. 3. [u] 1. Tim. 4. [x] Exod. 38. [y] Cant. 5.

III. HIERONYMUS *α* in Levit. [imò Origenes an. 217. *Alexandriæ.*]

Sacerdotis est Legis scientiam habere; non bellis, sed orationibus vacare.

SI quis vult Pontifex non tam vocabulo esse, quàm merito, imitetur Moysem, imitetur Aaron [z]. Quid enim dicitur de eis? quòd non discedunt de tabernaculo Domini. Erat ergo Moyses indesinenter in tabernaculo Domini. Quod autem opus ejus erat? ut, aut à Deo aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Hæc duo sunt Pontificis opera, ut, aut à Deo discat legendo scripturas Divinas, & sæpius meditando; aut populum doceat. Sed illa doceat, quæ à Deo ipse didicerit, non ex proprio corde, vel humano sensu, sed quæ Spiritus Sanctus docet.

§. 1. Est & aliud opus, quod facit Moyses [a]: ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid facit? orat; & donec ille orat, vincit populus ejus: si relaxaverit, & demiserit [b] manus, populus ejus vincitur, & fugatur. Oret ergo & Sacerdos Ecclesiæ indesinenter, ut vincat populus, qui sub ipso est, hostes invisibiles Amalechitas, qui sunt Dæmones impugnantes eos, qui volunt piè vivere in Christo.

¶ CORR. ROM. *α Hieronymus.*] Citatur ex B. Hieronymo, & extat in Homilia sexta Origenis in Leviticum: quas quidem Homilias cum aliis multis B. Hieronymus Latinas fecit; sed ita, ut noxia quæque detruncarit, utilia transtulerit. Quod ipsemet ad Theophilum *Epist.* 62. ad Vigilantium *Epist.* 75. & in Prologo secundi libri in Michæam professus est. Ac frequenter Gratianus ea, quæ sunt Origenis, Hieronymi nomine citat; vel quia præcipui Ecclesiæ Doctoris autoritas majus pondus habet, vel quia Hieronymus eo, quo dictum est, modo illa vertendo, penè sua fecerat.

[z] Levit. 8. [a] Exod. 17. [b] al. dimiserit.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI LITERAS SECULARES SCIANT AD NECESSITATEM.

DISTINCTIO XXXVII.

GRATIAN. 1. Pars. „ SED quæritur, án secularibus literis oporteat eos esse eruditos. De his ita scribitur

I. IN CONCILIO CARTHAGINENSI IV. c. 16. [an. 398. *in Africa.*]

Libros Gentilium non legat Episcopus.

EPiscopus [a] Gentilium libros non legat; Hæreticorum autem, pro necessitate, aut tempore.

II. *Item* HIERONYMUS ad Damasum Papam de Filio prodigo, *Epist.* 146. [c. an. 378. *è Palæstina in Italiam.*]

Reprehenduntur Sacerdotes, qui omissis Evangeliis Comœdias legunt.

SAcerdotes [b] Dei omissis Evangeliis, & Prophetis videmus Comœdias legere, amatoria bucolicorum versuum verba canere, Virgilium tenere [c]; & id, quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis.

[a] Ansel. l. 7. c. 202. Burch. l. 1. c. 95. Ivo, p. 4. c. 160. & p. 5. c. 197. Pann. l. 2. c. 130. Polyc. l. 4. tit. 7. [b] Ivo, p. 4. c. 162. Pann. l. 2. c. 131. [c] al. tenere in manibus.

III. IDEM *ad cap.* 4. *Epist.* ad Ephesios, *lib.* 2. *Comment.* [an. 386. *in Palæstina.*]

In vanitate & obscuritate sensûs ambulant, qui secularibus disciplinis occupantur.

NOnne vobis videtur in vanitate sensûs, & obscuritate mentis ingredi [d], qui diebus, ac noctibus in Dialectica arte torquetur? qui Physicus perscrutatur oculos trans Cœlum levat, & ultra profundum terrarum, & abyssi, in quoddam inane demergitur [e]? qui Iambum ferit *α*? qui tantam [f] metrorum silvam in suo studiosus corde distinguit, & congerit? & (ut ad alteram partem transeam) qui divitias per fas & nefas quærit? qui adulatur Regibus, hereditates captat alienas, & opes congregat, quas in momento, cui sit relicturus, ignorat?

¶ CORR. ROM. *α Ferit.*] Anteà legebatur, *Iambum fervet.* In originali autem impresso est, *Iambum struit.* Emendatum verò est ex antiquo Gratiani exemplari. Nam Terentianus de Iambo sic scribit.

Iambus ipse sex enim locis manet,
Et inde nomen inditum est senario,
Sed ter feritur, hinc Trimetrus dicitur,
Scandendo binos quòd pedes conjungimus.

Ac de iisdem senariis Isidorus *l.* 1. *Etymol. c.* 38. ait, *Hos Græci, quia geminos feriunt, trimetros dicunt.*

[d] Ephes. 4. [e] al. abyssi quoddam immane demergit. [f] al. tantùm.

IV. IDEM HIERONYMUS *lib.* 9. *ad c.* 28. Isaiæ. [an. 406. *in Palæstina.*]

Qui Scripturas Sacras malè intelligit, vel seculari sapientia abutitur, vino inebriatur, & sicerâ.

VIno inebriantur, quando Scripturas Sanctas malè intelligunt, atque pervertunt: sicerâ, quando seculari abutuntur sapientia, & Dialecticorum tendiculis, quæ non tam vincula [g] sunt appellanda, quàm phasmata, id est, umbræ quædam, & imagines, quæ citò pereunt, atque solvuntur. *Idem.* §. 1. Secundùm [h] tropologiam Pseudoprophetas eos debemus accipere, qui aliter Scripturarum verba accipiunt, quàm Spiritus Sanctus sonat; & Divinos eos, qui conjecturâ mentis suæ incerta futurorum quasi vera pronuntiant absque Divinorum autoritate verborum. *Idem.* §. 2. Quicumque [i] Scripturas non ita intelligit, ut rei veritas habet, uvam acerbam comedit.

[g] al. tendiculæ. [h] Hier. l. 5. ad c. 29. Jer. [i] Hier. l. 6. Comment. ad c. 31. Jer.

V. IDEM *lib.* 3. *ad c.* 6. *Epist.* ad Ephes. [an. 386. *in Palæstina.*]

Reprehenduntur Episcopi, qui filios suos secularibus erudiunt literis.

LEgant [k] Episcopi, atque Presbyteri, qui filios suos secularibus literis erudiunt, & faciunt illos Comœdias legere, & mimorum turpia scripta cantare, de Ecclesiasticis forsitan sumptibus eruditos. Et quod in corbonam pro peccato virgo, vel vidua, vel totam substantiam suam effundens quilibet pauper obtulerat, hoc in Calendariam strenam, & Saturnalitiam sportulam, & Minervale munus Grammaticus, & Orator, aut in sumptus domesticos, templi stipes, aut in sordida scorta convertit. Heli Sacerdos, [l] ipse sanctus fuit: sed quia filios suos non erudivit in omni disciplina, & correctione, supinus cecidit, & mortuus est.

[k] Ivo, p. 4. c. 166. [l] 1. Reg. 2. & 4.

VI. Ex Responsione HADRIANI *α* Papæ ad Carolum, *c.* 49. [an. 794. *Romà in Galliam.*]

PALEA.

OMnem [m] vim venenorum [n] suorum in Dialectica disputatione constituunt Hæretici, quæ, Philosophorum sententia, definitur non adstruendi vim habere, sed studium destruendi. Sed non in Dialectica complacuit Deo salvum facere populum suum. Regnum enim Dei in simplicitate fidei est, non in contentione sermonis.

¶ CORR. ROM. *α Hadriani.*] Hoc Caput anteà tribuebatur Urbano. Sed est in Scripto Hadriani de imaginibus ad Carolum Magnum, *c.* 49. & inde emendatum est. Eadem verò habentur apud B. Ambrosium *lib.* 1. de fide ad Gratianum Imper. *c.* 3.

[m] Ivo, p. 4. c. 229. [n] al. inventorum.

VII. *Item* RABANUS de Pressuris Ecclesiasticis. [c. an. 847. *in Germania.*]

Beatus Hieronymus ab Angelo verberatur, quia Ciceronis libros legebat.

LEgimus [o] de Beato Hieronymo, quòd cùm libros legeret Ciceronis ab Angelo est correptus, eò quòd vir Christianus Paganorum figmentis intenderet.

[o] Ex Hieronymo ad Eustochium *de custodia Virg.* Ivo, p. 4. c. 164. Pann. l. 2. c. 132.

GRATIAN. HINC etiam filius ille Prodigus in Evangelio [p] reprehenditur; qui de siliquis, quas porci manducabant, ventrem suum replere cupiebat. §. 1. Hinc etiam Origenes *α* ciniphes, & ranas, quibus Ægyptii sunt percussi, vanam Dialecticorum garrulitatem, & sophistica argumenta intelligit. Ex quibus omnibus colligitur, quòd non est ab Ecclesiasticis secularium literarum quærenda peritia.

§. 2. Sed contrà legitur, quòd Moyses [q], & Daniel [r] omni scientia Ægyptiorum, & Chaldæorum eruditi fuerunt. Legitur etiam [f], quòd præcepit Dominus filiis Israel, ut exspoliarent Ægyptios auro & argento; moraliter instruens, ut sive aurum sapientiæ, sive argentum eloquentiæ apud Poëtas inveniremus, in usum salutiferæ eruditionis vertamus. §. 3. In Levitico [t] etiam primitias *β* mellis, id est, dulcedinem humanæ eloquentiæ, Domino jubemur offerre. §. 4. Magi quoque [u] tria munera obtulerunt Domino, in quibus nonnulli tres partes Philosophiæ volunt intelligi. §. 5. Denique (ut in expositione Psalterii Cassiodorus *γ* testatur) omnis splendor Rhetoricæ eloquentiæ, omnis modus Poeticæ locutionis, quælibet varietas decoræ pronunciationis à Divinis Scripturis sumpsit exordium. §. 6. Hinc & Ambrosius *δ* ait super Epistolam Colossensium [x]. [Omnis ratio Scientiæ Supernæ, vel terrenæ creaturæ in eo est, qui est caput earum & autor: ut qui hunc novit, nihil ultrà quærat, quia hic est perfecta virtus, & sapientia; quidquid alibi quæritur, hic perfectè invenitur. In Daniele, & Salomone ostendit infidelibus se totius autorem Sapientiæ. Quod infideles non putant, quia non legunt in Evangeliis, & Prophetis Astrologiam, Geometriam, & alia hujusmodi: quæ ideò despecta sunt à nostris, quia nihil valent ad salutem, sed mittunt in errorem; & dum his student, curam animæ non

[p] Luc. 15. [q] Act. 7. [r] Dan. 1. [f] Exod. 3. & 11. [t] Levit. 2. [u] Matth. 2. Rab. ad hunc locum Matth. [x] Cap. 2.

habent. Qui verò Chriſtum novit, theſaurum ſapientiæ, & ſcientiæ invenit; quia id novit, quod utile eſt.

¶ Corr. Rom. α *Origenes.*] Is *Homiliâ* 4. *ad cap.* 7. *Exodi*, ranas quidem comparat Poëtis; ciniphes autem Dialecticis.

β *Primitias.*] *Levitici cap.* 2. prohibetur fermentum, ac mel adoleri in ſacrificio Domini: primitiæ tamen eorum jubentur offerri, ſed non ſuper altare imponi. Ubi in Gloſſa ordinaria *mel* exponitur Gentilis eloquentia, ab Iſychio autem Paganorum doctrina, cujus primitiæ ad imitationem Beati Apoſtoli Pauli poſſunt Deo offerri.

γ *Caſſiodorus.*] In prologo Pſalterii, *c.* 15. *& ſequenti* multis verbis Caſſiodorus Divinæ Scripturæ eloquentiam explicat, & commendat. Sed quæ affert in principio explanationis *Pſalmi* 6. valdè videntur his, quæ nunc referuntur, convenire.

δ *Ambroſius.*] Ex B. Ambroſii principio expoſitionis *capitis ſecundi Epiſtolæ ad Coloſſenſes*, hæc ſummatim collecta ſunt, referunturque in Gloſſa ordinaria, & ab Anſelmo *ad idem caput ſecundum*, cujus Anſelmi verbis Gratiani verba magnopere ſunt ſimilia.

Gratian. „ Hinc etiam, in Samuëlis allegoricis expoſitionibus

VIII. Beda *libro* 2. *Regum*, *c.* 9. [c. an. 720. *in Anglia.*]

Non probibeantur Clerici ſeculares literas legere.

y Ivo, *p.* 4. c. 85. Pann. *l.* 2. *c.* 133. z *al.* quibus ubilibet inventa utilia.

TUrbat [y] acumen legentium, & deficere cogit, qui eos à legendis ſecularibus literis omnimodo æſtimat prohibendos; in quibus, ſi qua inventa ſunt utilia [z], quaſi ſua ſumere licet. Alioquin nec Moyſes, & Daniël ſapientiâ, vel literis Ægyptiorum paterentur erudiri; quorum tamen ſuperſtitiones ſimul & delicias horrebant. Nec ipſe Magiſter Gentium aliquot verſus Poëtarum ſuis vel ſcriptis indidiſſet, vel dictis.

Gratian. 2. *Pars.* a *Lib.* 9. *Reg. Epiſt.* 48. Infrà 86. *diſtin. c. cùm multa.*

„ Cur ergo legi prohibentur, quæ tam rationabiliter legenda probantur? Sed ſeculares literas quidam legunt ad voluptatem, Poëtarum figmentis, & verborum ornatu delectati: quidam verò ad eruditionem eas addiſcunt, ut errores Gentilium legendo deteſtentur, & utilia, quæ in eis invenerint, ad uſum ſacræ eruditionis devotè convertant. Tales laudabiliter ſeculares literas addiſcunt. Unde B. Gregorius [a] quemdam Epiſcopum non reprehendit, quia eas didicerat; ſed quia contra Epiſcopale officium pro lectione Evangelica, Grammaticam populo exponebat. Hinc etiam ſcribit

IX. Ambrosius ſuper Lucam in explanatione Proœmii. [c. an. 390. *Mediolani.*]

Seculares literæ legendæ ſunt, ne ignorentur.

b Pann. *l.* 2. *c.* 134.

LEgimus [b] aliqua, ne negligantur α; legimus, ne ignoremus; legimus, non ut teneamus, ſed ut repudiemus.

¶ Corr. Rom. α *Negligantur.*] Sic etiam in Pannormia; ſed in originali, & in uno Gratiani manuſcr. *ne legantur.* Ibi enim agitur de Pſeudevangeliis. Sed non eſt mutatum ob Gloſſam.

X. *Item* Hieronymus *ad c.* 1. Epiſtolæ ad Titum. [c. an. 386. *in Palæſtina.*]

Grammatica legenda eſt, ut per eam Sacræ Scripturæ intelligantur.

c Pann. *l.* 2. *c.* 135. d Ivo, *p.* 4. *c.* 167. Pann. *l.* 2. *c.* 136.

SI quis [c] artem Grammaticam noverit, vel Dialecticam, ut rationem rectè loquendi habeat, & inter falſa & vera dijudicet, non improbamus α. §. 1. Geometria quoque, & Arithmetica, & Muſica habent in ſua ſcientia veritatem: ſed non eſt ſcientia illa, ſcientia pietatis. Scientia pietatis eſt noſſe Legem, intelligere Prophetas, Evangelio credere, Apoſtolos non ignorare. §. 2. Grammaticorum [d] β autem doctrina etiam poteſt proficere ad vitam, dum fuerit in meliores uſus aſſumpta.

¶ Corr. Rom. α *Non improbamus.*] Abſunt iſtæ duæ voces ab originali. Exponens enim B. Hieronymus verba illa ex principio Epiſtolæ ad Titum, *& cognitionem veritatis, quæ eſt juxta pietatem*, ita ſcripſit: *Eſt planè veritas, quæ non habet pietatem; & ſi quis Grammaticam, &c.*

β *Grammaticorum.*] Hæc non ſunt B. Hieronymi, ſed Iſidori *lib.* 3. *de ſummo bono*, *c.* 13. ex quo citat Ivo.

XI. *Item* Hieronymus in primum caput Danielis. [c. an. 404. *in Palæſtina.*]

Exemplo Danielis probatur non eſſe peccatum ſecularibus literis erudiri.

e Polyc. *l.* 4. *tit.* 7. f Non vult. *orig. & Polyc. & ſic deinceps.* g *Act.* 7. h Hieron. *in Prologo in Danielem.*

QUi de menſa [e] Regis, & de vino potùs ejus nolunt [f] comedere, ne polluantur; utique ſi ipſam ſapientiam, atque doctrinam Babyloniorum ſcirent eſſe peccatum, numquam acquieſcerent diſcere, quod non licebat. Diſcunt autem, non ut ſequantur; ſed ut judicent, atque convincant: quomodo ſi quiſpiam adverſùs Mathematicos velit ſcribere imperitus Mathematis, riſui pateat: & adverſùs Philoſophos diſputans, ſi ignoret dogmata Philoſophorum. Diſcunt ergo ea mente doctrinam Chaldæorum, quâ & Moyſes [g] omnem ſapientiam Ægyptiorum didicerat. *Idem.*

§. 1. Si quando [h] cogimur literarum ſecularium recordari, & aliqua ex his diſcere, quæ olim omiſimus; non noſtræ eſt voluntatis, ſed, ut ità dicam, graviſſimæ neceſſitatis; ut probemus ea, quæ à Sanctis Prophetis ante ſecula multa prædicta ſunt, tam Græcorum, quàm Latinorum, & aliarum Gentium literis contineri.

XII. *Item* ex Synodo Eugenii α Papæ II. [an. 426. *Romæ.*]

Magiſtros & Doctores Epiſcopi congruis locis conſtituant.

i Ivo, *p.* 4. *c.* 214. Anſel. *l.* 7. *c.* 2. Polyc. *l.* 4. *tit.* 32.

DE quibuſdam [i] locis ad nos refertur neque Magiſtros, neque curam inveniri pro ſtudio literarum. Idcircò in univerſis Epiſcopiis, ſubjectiſque plebibus, & aliis locis, in quibus neceſſitas occurrerit, omnino cura, & diligentia adhibeatur, ut Magiſtri & Doctores conſtituantur; qui ſtudia literarum, liberaliúmque Artium dogmata aſſiduè doceant: quia in his maximè Divina manifeſtantur, atque declarantur mandata.

¶ Corr. Rom. α *Eugenii.*] Apud Anſelmum citatur ex Synodo habita Romæ in conſiſt. Lateran. à Beato...... In Polycarpo eodem modo, & additur nomen Eugenii: ex quo etiam citat Ivo. Inventum verò eſt in Synodo Eugenii Papæ II. & in Synodo Leonis IV. quarum Synodorum, ut alibi dictum eſt, exemplaria ſunt in Vaticana Bibliotheca. In Indice etiam Synodi à Gregorio VII. Romæ habitæ, talis cujuſdam capitis hæc ponitur ſumma, *ut omnes Epiſcopi artes literarum in ſuis Eccleſiis doceri faciant.*

XIII. *Item* Augustinus contra Fauſtum Manichæum, *lib.* 13. *c.* 15 [k]. [an. 392. *in Africa.*]

k Sed ibi fuſiùs.

Autoritatibus Gentilium, eorum vanitas retunditur, atque convincitur.

l Ibidem *infrà.*

SI quid veri de Deo Sibylla, vel Orpheus, aliíve Gentium Vates, aut Philoſophi prædixiſſe perhibentur, valet quidem aliquid ad Paganorum vanitatem revincendam; non tamen ad iſtorum autoritatem amplectendam. Quantùm enim [l] diſtat de Chriſti adventu inter prædicationem Angelorum, & confeſſionem Dæmoniorum; tantùm inter autoritatem Prophetarum, & curioſitatem ſacrilegorum.

XIV. *Item* Clemens Papa I. *Epiſt.* 5. ad ſuos Diſcipulos. [c. an. 68. vel 95. *Româ Hieroſolymam.*]

Ad intelligentiam Sacrarum Scripturarum, ſecularium peritia neceſſaria oſtenditur.

3. *Pars.* m *al.* ſanis. n Secundùm ingenium hominum. *orig.* o *al.* ſenſum extrinſecùs alienum.

REIatum eſt nobis, quòd quidam in veſtris partibus commorantes adverſantur Sacris [m] doctrinis: & prout eis videtur, non ſecundùm traditionem patris, ſed juxta ſenſum ſuum, docere videntur. Multas enim quidam, ut audivimus, veſtrarum partium ingenioſi homines [n] ex iis, quæ legunt, veriſimilitudines capiunt. Et ideò diligenter obſervandum eſt, ut Lex Dei cùm legitur, non ſecundùm propriam ingenii intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in Scripturis Divinis, quæ poſſunt trahi ad eum ſenſum, quem ſibi unuſquiſque ſponte præſumpſit; ſed fieri non oportet. Non enim ſenſum, quem extrinſecùs adulteretis, alienum [o], & extraneum debetis quærere; aut quoquo modo ipſum Scripturarum autoritate confirmare: ſed ex ipſis Scripturis ſenſum capere veritatis. Et ideò oportet ab eo intelligentiam diſcere Scripturarum, qui eam à Majoribus ſecundùm veritatem ſibi traditam ſervavit; ut ipſe poſſit ea, quæ rectè ſuſcepit, competenter aſſerere. Cùm enim ex Divinis Scripturis integram quis, & firmam regulam veritatis ſuſceperit, abſurdum non erit, ſi aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus ſtudiis, quæ fortè in pueritia attigit, ad aſſertionem veri dogmatis conferat: ita tamen, ut ubi vera didicerit, falſa & ſimulata declinet.

XV. *Item* Isidorus *in lib.* 3. Sententiarum de ſummo bono, *c.* 13. [c. an. 625. *in Hiſpania.*]

Quare prohibetur Chriſtianus Poëtica figmenta legere.

4. *Pars.* p Ivo, *p.* 4. *c.* 167. Pann. *l.* 2. *c.* 137.

IDeò [p] prohibetur Chriſtianus figmenta legere Poëtarum; quia per oblectamenta inanium fabularum mentem excitant ad incentiva libidinum. Non enim ſolùm thura offerendo, Dæmonibus immolatur; ſed etiam eorum dicta libentiùs capiendo.

Gratian. 5. *Pars.* q Ex Greg. in *l.* 1. Paſtor. *c.* 1. r *Matth.* 15. ſ *Pſal.* 68. t *Luc.* 12. u 1. *Cor.* 14. x *Pſal.* 35.

“ Ut itaque ex præmiſſis apparet, imperitia [q] Sacerdotibus ſemper debet eſſe adverſa: quia cùm per ignorantiam cæcati aliis ducatum præſtare cœperint, ambo in foveam [r] cadunt; unde dicitur in Pſalm. [ſ] *Obſcurentur oculi eorum, ne videant; & dorſum eorum ſemper incurva.* Cùm enim obſcurantur illi, qui præeunt, ad ferenda onera peccatorum facilè ſequentes inclinantur. Elaborandum eſt itaque Sacerdotibus, ut ignorantiam à ſe quaſi quamdam peſtem abjiciant. Licèt enim ſervus [t] neſciens voluntatem Domini ſui, & non faciens, dicatur vapulare paucis, non tamen hoc de omnibus generaliter intelligitur. Ait enim Apoſtolus [u]: *Qui ignorat, ignorabitur.* Quod de eo intelligendum eſt, qui noluit intelligere [x], ut benè ageret. Unde ait

XVI. AUGUSTINUS *in lib. Quæst.* veteris, ac novi Testamenti, *quæst.* 67. [forte c. an. 389. *in Africa.*]

NOn omnis ignorans immunis est à pœna. Ille enim ignorans potest excusari à pœna, qui à quo disceret, non invenit. Istis autem hoc ignosci petit, qui habentes à quo discerent, operam non dederunt. Hujusmodi non licet ignorare: accipiant ergo veniam, si convertantur.

CORR. ROM.] Caput hoc in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus conjunctum est superiori. Est autem responsio ad quæstionem, quam præmisit B. Augustinus his verbis: *Quid est, quod in cruce positus Salvator ait* [y]: *Pater ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt. Si enim nesciunt; quid est quod ignoscitur? maximè cùm dicat Rex Abimelech ad Deum* [z]: *Numquid gentem ignorantem perdes? Non omnis ignorans, immunis est, &c.* In extremo autem addita sunt nonnulla ex ipso B. Augustino, quò sententia sit integrior.

[y] Luc. 23. [z] Gen. 20.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI SACRAS LITERAS SCIANT.

DISTINCTIO XXXVIII.

GRATIAN. 1. Pars. „CUM itaque voluntaria ignorantia omnibus noxia sit; „Sacerdotibus est periculosa. Unde legitur

I. IN CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 24. [an. 633. *in Hispania.*]

Sacerdotibus maximè ignorantia vitanda est.

IGnorantia [a] mater cunctorum errorum maximè in Sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere Sanctas Scripturas frequenter admonet Paulus Apostolus dicens ad Timotheum [b]: *Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ,* & [c], *semper permane in his.* Sciant igitur [d] Sacerdotes Scripturas Sanctas, & Canones, ut omne opus eorum in prædicatione, & doctrina consistat: atque ædificent cunctos tam fidei scientiâ, quàm operum disciplinâ.

[a] Burch. *l.* 1. *c.* 110. Ivo, *p.* 5. *c.* 202. Ansel. *l.* 7. *c.* 114. [b] 1. *Tim.* 4. [c] Ibidem *infrà.* [d] Conc. Arel. 4. *c.* 3.

II. *Item* EX EODEM TOLETANO IV. *c.* 25. [an. 633. *ibidem.*]

Officialem libellum ab Episcopo accipiant Presbyteri, cum ordinantur.

QUando [e] Presbyteri in parochiis ordinantur, libellum Officialem à suo Sacerdote accipiant, ut ad Ecclesias sibi deputatas instructi succedant; ne per ignorantiam etiam in ipsis Divinis Sacramentis offendant. Cùm verò ad Litanias, vel ad Concilium venerint, rationem Episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium celebrent, vel baptizent.

[e] Burch. *l.* 2. *c.* 157. Ansel. *l.* 7. *c.* 113. Ivo, *p.* 3. *c.* 23. Pann. *l.* 3. *c.* 23.

III. *Item* LEO I. Episcopus ad Clerum, & Plebem Constantinopolitanæ urbis, *Epist.* 22. [an. 449. *Româ Constantinopolim.*]

Inscitia Sacerdotum nec excusatione digna est, nec veniâ.

SI in Laicis [f] vix tolerabilis videtur inscitia; quantò magis in iis, qui præsunt, nec excusatione digna est, nec veniâ?

[f] Ansel. *l.* 7. *c.* 119. Polyc. *l.* 4. *tit.* 4.

IV. *Item* CELESTINUS universis Episcopis per Apuliam & Calabriam constitutis, *Epistolâ* 3. [an. 429. *Româ in Apuliam, &c.*]

Canones non licet Sacerdotibus ignorare.

NUlli [g] Sacerdotum liceat Canones [h] ignorare, nec quicquam facere, quod Patrum possit regulis obviare. Quæ enim à nobis res dignè [i] servabitur, si Decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu, licentiâ populis permissâ, frangatur?

[g] Burch. *l.* 2. *c.* 160. Ivo, *p.* 6. *c.* 251. Ansel. *l.* 7. *c.* 108. Polyc. *l.* 4. *tit.* 4. [h] *al.* suos Canones. [i] *al.* digna.

V. *Item* EX DICTIS Augustini. [imò Bedæ. [c. an. 720. *in Anglia.*]

Quæ sint Sacerdotibus necessaria ad discendum.

QUæ ipsis [k] Sacerdotibus necessaria sunt ad discendum; id est, Liber Sacramentorum, Lectionarius, Antiphonarius, Baptisterium, Computus, Canon pœnitentialis, Psalterium, Homiliæ per circulum anni Dominicis diebus, & singulis festivitatibus aptæ. Ex quibus omnibus si unum defuerit, Sacerdotis nomen vix in eo constabit: quia valdè periculosæ sunt Evangelicæ minæ, quibus dicitur [l]: *Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.*

¶ CORR. ROM.] Ceteri etiam Collectores Augustinum citant. Ferè autem omnia hæc habentur in Pœnitentiali Bedæ, & in libro de officiis Ecclesiasticis, & alibi.

[k] Burch. *l.* 2. *c.* 2. & *l.* 19. *c.* 8. Ansel. *l.* 7. *c.* 109. Polyc. *l.* 4. *tit.* 31. Ivo, *p.* 6. *c.* 22. Pann. *l.* 3. *c.* 24. [l] *Matth.* 15.

VI. *Item* EX VII. SYNODO, *c.* 2. [an. 787. *in Bithynia.*]

Quæ oportet [m] *scire eum, qui Episcopus est ordinandus.*

OMnes psallentes [n] repromittimus Deo: *In justificationibus* [o] *tuis meditabor: non obliviscar sermones tuos.* Quod omnes quidem Christianos observare saluberrimum est; sed præcipuè hos, qui Hierarchicam consecuti sunt dignitatem. Unde definimus omnem, qui ad Episcopatûs provehendus est gradum, modis omnibus Psalterium nosse; ut ex hoc & omnis Clerus, qui sub ipso fuerit, ita moneatur, & imbuatur. Inquiratur autem diligenter à Metropolitano; si in promptu habeat legere scrutabiliter, & non transitoriè tam sacros Canones, & sanctum Evangelium, quàm divini Apostoli librum, & omnem Divinam Scripturam; atque secundùm mandata Dei conversari, & docere populum sibi commissum. Substantia enim summi Sacerdotii nostri sunt eloquia divinitùs tradita, id est, vera Divinarum Scripturarum disciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionysius [p]. Quòd si disceptaverit, & ita libenter facere, & docere minimè spoponderit; nullatenus consecretur. Ait enim propheticè Deus [q]: *Tu scientiam repulisti; & ego repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi.*

[m] Mutatus est periodi ductus. [n] Ivo, *p.* 5. *c.* 372. [o] *Psal.* 118. [p] *Cap.* 1. *Eccles. Hierarchiæ.* [q] *Oseæ* 4.

VII. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI III. *c.* 3. [an. 397. *in Africa.*]

De eodem.

PLacuit [r], ut ordinandis [2] Episcopis, vel Clericis priùs ab Ordinatoribus suis decreta Conciliorum auribus eorum inculcentur; ne se aliquid contra statuta Concilii fecisse pœniteat [r].

¶ PITH. [1] *Placuit.*] Posid. *in vita August. c.* 8. [2] *Ordinandis.*] V. C. *ordinatis.*

[r] *al.* pœniteant. *al.* afferant.

VIII. *Item* ZEPHERINUS PAPA, *Epist.* 1. ad Episcopos Siciliæ. [an. 198. *Româ in Siciliam.*]

Sacræ Scripturæ inhærentes non obscurantur iniquitate mundana.

SIcut stellas Cæli non extinguit nox; sic mentes fidelium, firmamento inhærentes sanctæ Scripturæ non obscurat mundana iniquitas.

IX. *Item* HIERONYMUS ad Eustochium in Proœmio Comment. in Esaiam. [an. 406. *in Palæstina.*]

Ignorantia Scripturarum est ignorantia Christi.

SI juxta Apostolum Paulum [f], Christus Dei virtus est, Deique sapientia, & qui nescit Scripturas, nescit Dei virtutem, ejúsque sapientiam; ignoratio Scripturarum, ignoratio Christi est.

[f] 1. *Cor.* 1.

X. *Item* GREGORIUS in Pastorali, *par.* 1. *c.* 1. [an. 590. *Romæ.*]

A Domino sciuntur, vel ignorantur, qui ea quæ Dei sunt, sapiunt, vel ignorant.

QUi ea, quæ Dei sunt α, sapiunt, à Domino sapiuntur: & qui ea, quæ Dei sunt, nesciunt, à Deo nesciuntur, Paulo attestante, qui ait [t]: *Si quis ignorat, ignorabitur.* Idem. *Quicumque* [u] *stultus est in culpa, erit sapiens in pœna.*

¶ CORR. ROM. α *Dei sunt.*] In loco indicato legitur: *Qui ea, quæ sunt Domini nesciunt, à Domino nesciuntur, Paulo attestante, &c.*

[t] 1. *Cor.* 14. [u] *Lib. Moralium* 15. *c.* 23. mutato verborum ordine.

XI. *Item* AUGUSTINUS in Enchiridio ad Laurentium, *c.* 17. [c. an. 421. *in Africa.*]

Non qui aliquid nescit, sed qui putat se scire quod nescit, errare probatur.

QUamvis [x] errare, quantâ possumus curâ, cavendum [y] sit, non solùm in majoribus, verùm etiam in minoribus rebus, nec nisi rerum ignorantiâ possit errari; non tamen est consequens, ut continuò erret quisquis aliquid nescit: sed quisquis se existimat scire quod nescit. Pro vero quippe approbat falsum: quod est erroris proprium. Verumtamen in qua re quisque erret, interest plurimùm. Nam in una eadémque re, & nescienti sciens, & erranti non errans rectâ ratione præponitur. In diversis autem rebus, id est, cùm iste scit alia, ille alia, & iste utiliora, ille minùs utilia, vel etiam noxia; quis non in eis, quæ ille scit, ei præferat nescientem? sunt enim quædam, quæ nescire, quàm scire sit melius.

[x] 2. *Pars. Sentent. l.* 2. *dist.* 38. *c. illud.* [y] *al.* error q. p. c. cavendus. *orig.*

GRATIAN. 3. Pars. SED licèt per ignorantiam Grammaticæ artis aliquid vitiosum proferant Episcopi, vel Presbyteri, non tamen ideò « à Scholasticis sunt despiciendi: quia morum vitia magis, « quàm verborum sunt præcavenda. Unde «

XII. AUGUSTINUS in libro de catechizandis rudibus, *c.* 9. [c. an. 398. *in Africa.*]

Non contemnant Scholastici Ecclesiasticam simplicitatem.

SEdulò [z] monendi sunt Scholastici α, ut humilitate induti Christiana, discant non contemnere, quos cognoverint morum vitia, quàm verborum amplius devitare; & cordi casto linguam exercitatam nec conferre audeant, quam etiam præferre consueverant. & *infrà.* His etiam maximè utile est, nosse ita esse præponendas verbis sententias, ut præponitur animus corpori. Ex quo fit, ut ita malle debeant veriores, quàm disertiores audire sermones; sicut malle debent prudentiores, quàm formosiores habere amicos. Noverint etiam non esse vocem ad aures Dei, nisi animi affectum. Ita enim non irridebunt, si aliquos Antistites, & Ministros Ecclesiæ fortè animadverterint, vel cum barbarismis, & solœcismis Deum invocare; vel eadem verba, quæ pronuntiant, non intelligere, perturbatéque distinguere: non quia ista minimè

[z] Ivo, *p.* 6. *c.* 383.

corrigenda ſunt; ut populus ad id, quod planè intelligit, dicat, Amen: ſed quia [a] piè toleranda ſunt ab eis, qui didicerunt, ut ſono in Foro, ſic voto in Eccleſia benedici. Itaque forenſis illa, nonnumquam fortè bona dictio, numquam tamen benedictio dici poteſt.

[a] tamen. *orig.*

¶ Corr. Rom. *α Scholaſtici.*] Vox iſta abeſt ab originali. Sed in eo hæc præcedunt: *Sunt item quidam de Scholis uſitatiſſimis Grammaticorum, Oratorúmque venientes; quos neque inter idiotas numerare audeas; neque inter illos doctiſſimos, quorum mens magnarum rerum eſt exercitata quæſtionibus. His ergo, qui loquendi arte ceteris hominibus excellere videntur, cùm veniunt, ut Chriſtiani fiant, hoc ampliùs, quàm illis illiteratis impartire debemus; quòd ſedulò admonendi ſunt, ut humilitate, &c.*

XIII. *Item* Gregorius I. ad Leandrum Epiſcopum Hiſpalenſem, in Præfat. Moral. *ad finem.* [an. 590. *Româ in Hiſpaniam.*]

De eodem.

INdignum vehementer exiſtimo, ut verba Cæleſtis oraculi reſtringam ſub regulis Donati.

¶ Corr. Rom.] Hoc, & duo ſequentia Capita abſunt à multis exemplaribus, neque Gloſſam habent.

XIV. *Item* Augustinus de vera Religione, *c.* 49. & *c.* 50. [c. an. 390. *in Africa.*]

PALEA.

LOcutio Divinarum Scripturarum ſecundùm cujuſque linguæ proprietatem accipienda eſt. Habet enim omnis lingua, ſua quædam propria genera locutionum; quæ cùm in aliam linguam transferuntur, videntur abſurda.

XV. *Item* Hieronymus ad Pammachium, *Epiſt.* 52. cujus initium eſt: *Chriſtiani interdum pudoris eſt.* [c. an. 404. *in Palæſtina.*]

PALEA.

ECcleſiaſtica interpretatio, etiamſi habet eloquii venuſtatem, diſſimulare eam debet, & fugere [b]: ut non otioſis Philoſophorum ſcholis, paucíſque diſcipulis, ſed univerſo loquatur hominum generi.

[b] *al.* non fugere.

XVI. *Item* Clemens Papa I. *Epiſtolâ* 3. [c. an. 68. vel 93. *Româ ad univerſos Epiſcopos.*]

Propter opprobrium ſenectutis, à parvulis, & à minimis non erubeſcat diſcere Epiſcopus.

NUllus Epiſcopus [c] propter opprobrium ſenectutis, vel nobilitatem generis à parvulis, vel minimis [d] eruditis, ſi quid fortè eſt utilitatis, aut ſalutis, inquirere negligat. Qui enim rebelliter vivit, & diſcere atque agere bona recuſat, magis Diaboli, quàm Chriſti membrum eſſe oſtenditur; & potiùs infidelis, quàm fidelis monſtratur.

[c] *Abeſt ab originali.* [g] *al.* minùs.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI NEGOTIA SECULARIA SCIANT.

DISTINCTIO XXXIX.

GRATIAN. 1. *Pars.*

ECce plenariè monſtratum eſt, quòd Sacerdotes oportet literarum tam ſacrarum, quàm ſecularium eſſe peritos. Nunc quæritur, an ſecularium negotiorum oporteat eos habere peritiam. Hanc Prælatis eſſe neceſſariam multis rationibus probatur. Debent namque Prælati ſubditis non ſolùm ſpiritualia, ſed etiam carnalia ſubſidia miniſtrare, exemplo Chriſti, qui turbas ſequentes non ſolùm verbo docebat, ſed etiam virtute ſanabat, & corporalibus alimentis reficiebat. Ut autem Prælati hæc omnia plenè poſſint perficere, ſecularium negotiorum oportet eos habere ſolertiam: ut eorum cautelâ & Eccleſiæ ſerventur indemnes, & cuique neceſſaria pro ſuo modo miniſtrentur. Unde quidam in Epiſcopum electus, à Beato Gregorio pro ſua ſimplicitate repellitur, ne ejus occaſione res Eccleſiæ dilapidarentur. Sic enim ſcribit

I. Gregorius I. Clero & nobilibus Neapol. *lib.* 8. *Epiſt.* 40. [an. 600. *Româ in Campaniam.*]

Secularium negotiorum imperiti non ſunt in Epiſcopos ordinandi.

PEtrus Diaconus [a], quem à vobis electum aſſeritis, omnino (ut dicitur) ſimplex eſt: & noſtis, quia talis hoc tempore in regiminis debet arce conſtitui, qui non ſolùm de ſalute animarum, verùm etiam de extrinſeca ſubjectorum utilitate, & cautela ſciat eſſe ſolicitus.

[a] Anſel. *l.* 6. *c.* 13. Polyc. *l.* 2. *tit.* 1.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI SINT ORNATI INTERIÙS.

DISTINCTIO XL.

GRATIAN. 1. *Pars.*

OPortet [a] quoque Epiſcopum eſſe ornatum, & hoſpitalem. Ornamenta Epiſcopalia, virtutes debent intelligi, quæ à Domino eis repromittuntur, cùm dicitur [b]: *Sacerdotes ejus induam ſalutari.* Unde in veteri Teſtamento [c] variis veſtibus ex præcepto Domini Sacerdotes ornati leguntur: quia multimodis virtutibus debet ſplendere vita Pontificis; ut gradui conferat decorem, quem ab eo non accepit. Non enim loca, ſed vita, & mores Sanctum faciunt Sacerdotem. Unde ex ſuſcepto officio non licentiam peccandi, ſed neceſſitatem benè vivendi ſe noverint aſſecutos. Unde ait

[a] 1. *Tim.* 3. [b] *Pſal.* 131. [c] *Exod.* 28.

I. Symmachus Papa. [an. 503. *Romæ.*]

Officium Sacerdotii non confert, ſed adimit peccandi licentiam.

NOn nos [d] Beatum Petrùm, ſicut dicitis, à Domino cum Sedis privilegiis, vel Succeſſores ejus, peccandi judicamus licentiam ſuſcepiſſe. Ille perennem meritorum dotem cum hereditate innocentiæ miſit ad poſteros. Quod illi conceſſum eſt pro actuum luce, ad illos pertinet, quos par converſationis ſplendor illuminat. Quis enim Sanctum dubitet eſſe, quem apex tantæ Dignitatis attollit? In quò ſi deſunt bona acquiſita per meritum, ſufficiunt, quæ à loci Deceſſore præſtantur. Aut enim claros ad hæc faſtigia erigit: aut qui eriguntur, illuſtrat.

[d] Polyc. *l.* 3. *tit.* 7.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc, quod citatur ex Symmacho, eſt in libro, quem pro Symmacho Ennodius Diaconus ſcripſit: juréque Symmachi nomine citatur, quòd eum Librum Symmachus, & univerſa quinta Synodus pro cauſa Symmachi habita ſic approbarunt, ut parem ei cum Synodis, & Apoſtolicis decretis autoritatem tribuerint.

II. *Item* Hieronymus ad Heliodorum, *Epiſt.* 1. [c. an. 361. *è Syria Chalcid. in Italiam.*]

Filii Sanctorum ſunt, qui exercent opera eorum.

NOn eſt [e] facile ſtare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Chriſto regnantium: quia hinc *α* dicitur, non Sanctorum filii ſunt, qui tenent loca Sanctorum, ſed qui exercent opera eorum.

[e] Infrà II. *q.* 7. *c. non omnes.* Polyc. *l.* 3. *tit.* 8. Burch. *l.* 1. *c.* 207. Ivo, *p.* 5. *c.* 321.

¶ Corr. Rom. *α Quia hinc.*] Hæc uſque ad finem non ſunt inventa apud B. Hieronymum, ex quo tamen, aut ex ejus dictis, citant etiam ceteri Collectores.

III. *Item* Gregorius. [c. an. 595. *Romæ.*]

Morum nobilitas, non loci, vel generis, Sacerdotes notificet.

NOs qui [f] præſumus, non ex locorum, vel generis Dignitate; ſed morum nobilitate innoteſcere debemus: nec urbium claritate, ſed fidei puritate.

[f] Burch. *l.* 1. *c.* 208. Ivo, *p.* 5. *c.* 322. Polyc. *l.* 3. *tit.* 7.

IV. *Item* Gregorius I. ad Anaſtaſium Presbyterum, *lib.* 6. *Epiſt.* 29. vel *c.* 197. [an. 596. *Româ in Iſauriam.*]

Non loca, vel ordines, ſed merita nos Deo jungunt.

NOn loca [g], vel ordines Creatori noſtro nos proximos faciunt: ſed ei nos merita bona jungunt, aut mala disjungunt.

[g] Polyc. *ibid.*

V. *Item* Joannes Chrysostomus, *id eſt*, Autor Operis imperfecti, in Matthæum, *Homil.* 40. *ad c.* 21. [c. an. 400. *Conſtantinop.*].

Magnitudo peccati, vel Dignitatis quemque fortiter dejicit.

2. *Pars.*

HOmo Chriſtianus fortiter cadit in peccato propter duas cauſas, aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem Dignitatis.

VI. *Item* ex dictis [h] Bonifacii *α* Martyris. [c. an. 750. *in Germania.*]

[h] *al.* geſtis.

Damnatur Apoſtolicus, qui ſuæ, & fraternæ ſalutis eſt negligens.

3. *Pars.*

SI Papa [i] ſuæ, & fraternæ ſalutis negligens, deprehenditur inutilis, & remiſſus in operibus ſuis, & inſuper à bono taciturnus, quod magis officit ſibi, & omnibus; nihilominùs innumerabiles populos catervatim ſecum ducit, primo mancipio gehennæ, cum ipſo plagis multis in æternum vapulaturus [k]. Hujus culpas iſtic redarguere præſumit mortalium nullus: quia cunctos ipſe judicaturus à nemine eſt judicandus, niſi deprehendatur à fide devius [l]: pro cujus perpetuo ſtatu univerſitas Fidelium tantò inſtantiùs orat, quantò ſuam ſalutem poſt Deum ex illius incolumitate animadvertit propenſiùs pendere.

[i] Ivo, *p.* 5. *c.* 23. [k] *al.* vapulaturos.

¶ Corr. Rom. *α Dictis Bonifacii.*] Nauclerus *Gen.* 26. teſtatur hoc fuiſſe dictum Bonifacii Martyris. Verùm Deuſdedit Presbyter Cardinalis, tit. Apoſtolorum in Eudoxia, tempore Victoris Papæ III. libros quatuor de rebus Eccleſiaſticis compoſuit, qui in Bibliotheca Vaticana ſervantur. Et *lib.* 1. *c.* 231. ex Geſtis (ſic habent etiam multi Gratiani codices, & Ivo) Bonifacii Martyris, & Archiepiſcopi Moguntini, Sedis Apoſtolicæ Legati, hæc ſanctiſſimi illius viri de Romano Pontifice, ac Sede Apoſtolica verba refert; in quibus eſt hoc caput: & quidem ex antecedentibus, & ſequentibus valdè illuſtratur. *Sancta Romana Eccleſia privilegio ſpecialis autoritatis divinitùs, & humanitùs caput omnium Eccleſiarum poſt Chriſtum Jeſum effecta, ſecundùm Antiſtitis, vel Rectoris ſui qualitatem, & valetudinem afficit totius Chriſtianitatis membra, ut illius incolumitati ſua reſpondeant incolumitate, & congaudeant: & nihilominus ejus languoribus ſuo languore conſentiant: & ſicut ejus gloria juxta Apoſtolum [l] conglorificantur; ſic ejus dejectione dejiciuntur, ut illud*

[l] 2. *Cor.* 1.

Propheticum in eo præcipuè compleri deprehendatur [m]. Omne caput languidum, & omne cor mœrens: à planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas. *Et revera tantâ reverentiâ apicem præfatæ Apostolicæ Sedis omnes suspiciunt, ut nonnullam sanctorum Canonum disciplinam, & antiquam Christianæ religionis institutionem magis ab ore Prædecessoris ejus, quàm à sacris paginis, & paternis traditionibus expetant: illius velle, illius nolle tantùm explorant, ut ad ejus arbitrium suam conversationem & ipsi remittant, aut intendant. Quòd si, ut summoperè sibi, & omnibus expedit, zelo domûs Dei sine intermissione tabescens, fidelis dispensator & prudens existens, Deo & hominibus, opere & sermone irreprehensibilem sese conservare studuerit, ut verè fatear, universum penè mundum secum attonitum, & solicitum post Deum currere facit; ex utroque sexu populos diversæ professionis, conditionis, & ætatis catervatim Domino suo super omnia bona ipsius constituendus ducit. Si verò suæ, & fraternæ salutis negligens deprehenditur, inutilis, & remissus in operibus suis, & insuper à bono taciturnus (quod magis officit sibi & omnibus) nihilominùs innumerabiles populos catervatim secum ducit, primo mancipio gehennæ cum ipso plagis multis in æternum vapulaturus: cujus culpas istic redarguere præsumit mortalium nullus: quia cunctos ipse judicaturus à nemine est judicandus, nisi fortè deprehendatur à fide devius: pro cujus perpetuo statu universitas fidelium tantò instantiùs orat, quantò suam salutem post Deum ex illius incolumitate animadvertunt propensiùs pendere. Salvo enim Divinæ omnipotentiæ mysterio, ut dignum est, loco ab ipsa secundo illud B. Job* [n] *non incongruè aptari sanctæ Romanæ Ecclesiæ potest:* Si destruxerit, nemo est qui ædificet: & si incluserit hominem, nullus est qui aperiat ei: si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subvertent terram. *Nec immeritò: cùm ipsa specialiùs in Petro Cæli, terræque retentet habenas. Hæc cùm omnium fidelium in Christo spiritalis sit mater, nemo debet renuere illius feriri disciplinâ, vel emendari censurâ, juxta illa proverbia Salomonis* [o]: Ne dimittas legem matris tuæ, liga eam in corde tuo jugiter: qui enim abjicit disciplinam, infelix est: & stultus homo despicit matrem suam. *& rursùs* [p]: Est maledictus à Deo, qui exasperat matrem: & maledictio matris eradicat fundamenta; *illa utique quæ arrogant* [q], *divisa à Sede illius, cui dictum est* [r]: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. *Et super arenam concupiscentiæ carnalis, seu humanæ præsumptionis probantur posita: cursus rivi minimè prosperatur, si à suo fonte dividatur.*

[m] *Esa.* 1. [n] *Job. c.* 12. [o] *Prov.* 1. 6. 18. [p] *Eccles.* 3. [q] *fortasse*, arroganter. [r] *Matth.* 16.

¶ PITH. [1] *Nisi deprehendatur à fide devius.*] Innocentius III. *Serm.* 2. *de consecrat. Pontif.* In tantum mihi fides necessaria est, ut cùm de ceteris peccatis Deum Judicem habeam, propter solum peccatum quod in fidem committitur, possim ab Ecclesia judicari.

VII. *Item* AUGUSTINUS ad Valerium, *Epist.* 148. [an. 391. *in Africa.*]

Non ordines, sed vitæ merita nos Deo commendant.

4. *Pars.*

ANte omnia [s] peto, ut cogitet religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita, & maximè hoc tempore facilius, & lætius, & hominibus acceptabilius Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, si perfunctoriè, atque adulatoriè res agatur; sed nihil apud Deum miserius, & tristius, & damnabilius. §. 1. Item nihil [t] esse in hac vita, & maximè hoc tempore difficilius, laboriosius, periculosius Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio: sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster Imperator jubet. Quis autem iste sit modus, nec à pueritia, nec ab adolescentia mea didici; & eo tempore, quo discere cœperam, vis mihi facta est merito peccatorum meorum. Nam quid aliud existimem nescio, ut secundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noveram.

[s] Ansel. *l.* 6. *c.* 196. Ivo, *p.* 6. *c.* 389. [t] Ansel. *l.* 6. *c.* 186.

VIII. *Item* ISIDORUS. [c. an. 630. *in Hispania.*]

Corrumpitur, & ad terram Sacerdotium trahitur, nisi legaliter, & justè servetur.

SIcut viri, & mulieris digna conjunctio unum facit matrimonium, & sicut duorum copulatio unum perficit corpus; ita clericatus, & Sacerdotium unum faciunt Presbyterum; & electio & consecratio unum faciunt Episcopum: quæ omnia unum efficiunt corpus: quod citiùs corrumpitur, & ad terram trahitur, nisi legaliter servetur, nisi justè vivendo laudetur.

IX. *Item* AMBROSIUS, lib. de Paradiso, *c.* 4. [an. 375. *Mediolani.*]

Gratia, non locus salvat animam.

5. *Pars.*

ILlud autem animadverte [u], quia extra Paradisum vir factus est, & mulier intra Paradisum: ut advertas, quòd non loci, non generis nobilitate, sed virtute unusquisque gratiam sibi comparat. Denique extra Paradisum factus, hoc est, in inferiore loco, vir melior invenitur: & illa, quæ in meliore loco, hoc est, in Paradiso, facta est, inferior reperitur.

[u] Quò loci illud adverte. *orig.*

X. *Item* GREGORIUS [2] I. *lib.* 6. *Reg. Epist.* 5. seu *c.* 169. [an. 596. *Româ Constantinopolim.*]

De eodem.

QUælibet [x] occulta loca sine gratia Dei animam salvare non possunt: quod aliquando in ipsis quoque conspicimus erratibus electorum. Nam Loth [y] in ipsa perversa civitate fuit justus; in monte peccavit. Sed ista cur dicimus, cùm majora noverimus? Quid enim Paradiso jucundius? quid Cælo securius? & tamen Homo ex Paradiso, & Angelus [3] de Cælo peccando cecidit.

[x] *al.* Quamlibet. [y] *Gen.* 19.

¶ PITH. [2] *Gregorius.*] Gregorius Cyriaco Episcopo Constantinopol.

[3] *Et Angelus*, &c.] *Et peccando Angelus de cælo cecidit.*

XI. IDEM. [c. an. 600. *Romæ.*]

De eodem.

ADam [z] primus homo pro peccato de Paradiso ejectus est: hoc est, quia Dei nobilitatem à se dejecit, nobilitate loci privatus est.

[z] Burch. *l.* 1. *c.* 206. Ivo, *p.* 5. *c.* 320.

¶ CORR. ROM.] Primo libro B. Gregorii in Ezechielem, *Homil.* 9. leguntur hæc verba, quæ nonnihil ad hanc rem facere videntur: *Quia autem loca mentem non muniunt, ipse humani generis primus testatur parens, qui & in Paradiso cecidit.*

XII. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS, *id est*, Autor Operis Imperfecti, in Matthæum, *Hom.* 43. *ad c.* 23. [c. an. 400. *Constantinopoli.*]

Non est verus Sacerdos omnis, qui nominatur Sacerdos.

6. *Pars.*

MUlti Sacerdotes, & pauci Sacerdotes; multi nomine, pauci opere. Videte ergo, quomodo sedetis super cathedram; quia non cathedra facit Sacerdotem, sed Sacerdos cathedram; non locus sanctificat hominem, sed homo locum; non omnis Sacerdos Sanctus, sed omnis Sanctus Sacerdos. Qui benè sederit super cathedram, honorem accipit ab illa [a]; qui malè sederit, injuriam facit cathedræ: ideóque malus Sacerdos de Sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem. In judicio enim sedens, si quidem benè vixeris, & benè docueris, omnium judex es: si autem benè docueris, & malè vixeris, tui solius condemnator eris [b]. Nam benè vivendo, & benè docendo, populum instruis, quomodo debeat vivere: benè autem docendo, & malè vivendo, Deum instruis, quomodo te debeat condemnare. *Idem.* §. 1. Quicumque [c] desideravit [d] primatum in terra, inveniet confusionem in Cælo; nec inter α servos Christi computabitur, qui de primatu tractaverit; nec unusquisque eorum festinet, quomodo aliis major appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur; quoniam non qui major fuerit in honore, ille est justior: sed qui fuerit justior, ille major. Conversatio ergo melior est desideranda, non dignior gradus.

[a] 1. *Pet.* 3. [b] *al.* es. [c] Ibid. *Homiliâ* 35. *ad c.* 20. [d] *al.* desiderat.

¶ CORR. ROM. α *Nec inter.*] In loco indicato legitur, *ut inter servos Christi non sit de primatu certamen, nec unusquisque*, &c. Sed obstitit Glossa, ne mutaretur.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI SINT ORNATI EXTERIÙS.

DISTINCTIO XLI.

GRATIAN. 1. *Pars.*

ECCE quibus oporteat Sacerdotem esse ornatum moribus; sed præterea oportet illum esse ornatum in exterioribus, habitu videlicet & incessu; habitu, ut nec fulgidis, nec sordidis se vestibus ornet. Ut enim ait Hieronymus α, nec affectatæ sordes, nec exquisitæ deliciæ laudem pariunt; quod tam de vestibus, quàm de cibis intelligendum est. Unde ait

¶ CORR. ROM. α *Hieronymus.*] Ad Eustochium de custodia Virg. sic scribit; *nec affectatæ sordes, nec exquisitæ munditiæ conveniunt Christiano.* Ad Nepotianum quoque in eamdem ferè sententiam, *vestes pullas æquè devita, ut candidas. Ornatus, ut sordes pari modo fugiendæ sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet.*

I. AUGUSTINUS *lib.* 3. de Doctrina Christiana, *c.* 12. [c. an. 420. *in Africa.*]

Pro moribus eorum, cum quibus vivimus, etiam uti debemus alimentis.

QUisquis [a] rebus prætereuntibus restrictiùs utitur, quàm sese habent mores eorum, cum quibus vivit; aut intemperans α, aut superstitiosus est. Quisquis verò sic eis utitur, ut metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat; aut aliquid significat, aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. *& infrà.* §. 1. Quid igitur locis, & temporibus, & personis conveniat, diligenter attendendum est, ne temerè flagitia reprehendamus. Fieri non potest, ut sine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis, pretiosissimo cibo sapiens utatur, insipiens autem fœdissimâ gulæ flammâ in vilissimum olus ardescat: & saniùs [b] quisque maluerit, more Domini [c] pisce vesci, quàm lenticulâ more Esaü [d] nepotis Abrahæ; aut ordeo, more jumentorum. Non enim propterea continentiores nobis sunt pleræque bestiæ, quia vilioribus aluntur escis. Nam in omnibus hujuscemodi rebus non ex earum rerum natura, quibus

[a] Ivo, *p.* 4. *c.* 24. Pann. *l.* 2. *c.* 195. [b] *al.* sanus. [c] *Luc.* 24. [d] *Gen.* 25.

utimur, sed ex causa utendi, & modo appetendi, vel probandum, vel improbandum, quod facimus.

¶ Corr. Rom. α *Intemperans.*] Apud Sanctum August. & Ivonem legitur, *temperans*. Sed ob Glossam non est mutatum.

II. Idem Augustinus super Epistolam Joannis. [c. an. 412. *in Africa.*]

Non cibus, sed appetitus in culpa est.

DEliciæ quælibet, si absque desiderio percipiantur, non officiunt: & viles cibi appetenter accepti impediunt profectum abstinentiæ. David [e] enim aquam malè concupitam, effudit: & Helias [f] carnes comedit.

[e] 2. Reg. 23.
[f] 3. Reg. 17.

¶ Corr. Rom.] In operibus Beati Augustini, aut impressis, aut manuscriptis, quæ hactenus ad manus venerint, hæc non sunt inventa. Ceterùm apud Prosperum de vita contemplativa, *l.* 2. *cap.* 22. eadem ferè leguntur: *Nec deliciæ quælibet, si absque desiderio percipiantur, officiunt: & viles cibi plerumque abstinentiæ profectum, si appetenter accipiantur, impediunt. Hinc est, quòd Sanctus David aqua in se concupiscentiam castigavit; atque eam sibi à suis oblatam, ne desiderio suo ex ea satisfacere videretur, effudit: & Sancto Heliæ perceptio carnium non concupita non nocuit.*

III. Idem de verbis Domini secundùm Matthæum, *Serm.* 5. [g] [c. an. 410. *in Africa.*]

Contra suæ infirmitatis consuetudinem, aliquibus cibis divites uti non cogantur.

NOn cogantur divites pauperum cibis vesci: utantur consuetudine infirmitatis suæ, sed doleant aliter se non posse: si consuetudinem mutant, ægrotant. Utantur superfluis, dent inopibus necessaria. Utantur pretiosis, dent pauperibus vilia.

[g] Ad illa verba: *petite & dabitur vobis*: sed paulò aliter.

IV. Idem *lib.* 2. *Quæst. Evang. c.* 11. [c. an. 400. *in Africa.*]

Æquanimitas tolerandi, non usus vel abstinentia cibi, justitiam facit.

QUod dicit [h] Dominus in Evangelio [i]: *Justificata est sapientia ab omnibus filiis suis*; ostendit filios sapientiæ intelligere, nec in abstinendo, nec in manducando esse justitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam, & in temperantia per abundantiam non se corrumpendi, atque opportunè sumendi, vel non sumendi ea, quorum non usus, sed concupiscentia reprehendenda est. Non enim interest omnino, quid alimentorum sumas, ut succurras necessitati corporis, dummodo congruas in generibus alimentorum his, cum quibus tibi vivendum est. Neque quantum sumas, interest multum: cùm videamus aliorum stomachum citiùs saturari; & eos tamen illi ipsi parvo quo satiantur, ardenter & intolerabiliter, & omnino turpiter inhiare: alios autem plusculo quidem satiari, sed tolerabiliùs inopiam perpeti; & vel ante ora positas epulas, si id in tempore opus sit, cum tranquillitate aspicere, neque tangere. Magis ergo interest, non quid, vel quantum alimentorum pro congruentia hominum, atque personæ suæ, & pro suæ valetudinis necessitate quis capiat: sed quanta facilitate, & serenitate animi careat, cùm his vel oportet, vel necesse est carere, ut illud in animo Christiani compleatur, quod Apostolus dicit [k]: *Scio & minus habere; scio & abundare: ubique & in omnibus imbutus sum, & satiari, & esurire; & abundare, & penuriam pati: omnia possum in eo, qui me confortat.*

[h] Ivo, p. 4. c. 28.
[i] Matth. 11. & Luc. 7.
[k] Philip. 4.

V. *Item* ex Concilio Gangrensi, *c. ultimo.* [c. an. 324. *in Paphlagonia.*]

Temperantia ciborum, & vestium, non dissolutio eorum laudatur.

PArsimoniam [l] cum veste humili non reprobamus: sicut etiam ornatum præter corporis α diligentiam infucatum laudamus. Dissolutos autem, & fractos in vestibus incessus non recipimus: & domos Dei honoramus; & conventus, qui in his fiunt, tamquam sanctos, & utiles recipimus; pietatem in privatis domibus non concludentes, sed omnem locum in nomine Dei ædificatum honorantes: & congregationem in Ecclesia factam ad utilitatem communem recipimus, & bona opera, quæ supra vires β in fratres pauperes exercentur, secundùm Ecclesiasticas traditiones beatificamus: & omnia, quæ conveniunt traditionibus Apostolicis, & Sanctarum Scripturarum præceptis, in Ecclesia fieri exoptamus.

[l] Ivo, p. 8. c. 321.

¶ Corr. Rom. α *Præter corporis.*] Est ex Prisca versione. Græcè est, δὶ ἐπιμέλειαν μόνον τοῦ σώματος ἀπερίεργον, id est: *propter corporis tantùm curam minimè supervacaneam atque operosam*. Sed ob Glossam non est mutatum.

β *Supra vires.*] In prisca illa versione est: *juxta vires*. Dionysiana habet, ut Grat. Græcè autem: τὰς καθ' ὑπερβολὴν εὐποιΐας τῶν ἀδελφῶν, τὰς κατὰ τὰς παραδόσεις, διὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς τοὺς πτωχοὺς γινομένας, id est: *eximias, atque excellentes fratrum beneficentias, quæ secundùm traditiones per Ecclesiam in pauperes fiunt.*

VI. *Item* Gregorius I. Joanni Constantinopolitano, *lib.* 1. *Reg. Epist.* 24. [an. 591. *Romà Constantinopolim.*]

Sub specie virtutis sæpè se vitia ingerunt.

SÆpè se vitia esse virtutes mentiuntur, ut tenacitas parsimonia; effusio, largitas; crudelitas, zelus justitiæ; remissio, pietas velit videri.

VII. *Item* ex Concilio Carthaginensi IV. *c.* 15. [an. 398. *in Africa.*]

Meritis fidei, & vitæ, non divitiis, Episcopalis auctoritas quæritur.

EPiscopus vilem supellectilem, & mensam, ac victum pauperem habeat, & Dignitatis suæ autoritatem fide, & vitæ meritis quærat. §. 1. Hospitium [m] quoque non longè ab Ecclesia habeat.

[m] Ibid. c. 14.

VIII. *Item* ex eodem, *c.* 45. [an. 398. *in Africa.*]

De eodem.

CLericus [n] professionem suam & habitu, & incessu probet: & ideò nec vestibus, nec calceamentis decorem quærat.

[n] Burch. l. 2. c. 209. Ivo, p. 6. c. 284. Ansel. l. 7. c. 202.

" Gratian. " Sicut ergo in cibis mores eorum, cum quibus vivimus, observare monemur; sic & de indumentis intelligendum est. Ut enim alibi dicitur [o]; [Quisquis contemptis his, cum quibus vivit, lautiora sibi; vel austeriora præ ceteris indumenta, vel alimenta quærit, aut intemperans sui, aut superstitiosus est.] In incessu autem debet esse Sacerdos ornatus, ut gravitate itineris, mentis maturitatem ostendat. Incompositio enim corporis (ut Augustinus ait [p]) inæqualitatem indicat mentis. Unde Historiographus ille [q] cùm ejus mutabilitatem describeret, cujus conscientia excita [r] curis mentem vastabat [s], inter cetera hoc etiam notabile judicavit, dicens: [Citus modò, & modò tardus incessus.] "

[o] Suprà *ead. c. quisquis.*
[p] Epist. 109. *ad Monachos* habetur sensus.
[q] Sallust. *de Catilina.*
[r] *al.* excitata, *al.* exagitatam.
[s] *al.* vexabat.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI SINT HOSPITALES.

DISTINCTIO XLII.

" Gratian. 1. Pars. " HOspitalem verò Sacerdotem esse oportet, ne sit in numero eorum quibus in judicio dicetur [a]: *Hospes eram, & non suscepistis me.* Qui enim Apostolum secutus, alios ad hospitalitatem debet invitare, quomodo hospitalitatis exhortator poterit esse, qui domum propriam hospitibus claudit? Si enim Sacerdos primùm à seipso, & à domestica Ecclesia sua debet exigere quod posteà populis imperet: si primùm, imitando Christum, ipse debet facere, quæ posteà populum doceat, necesse est, ut pauperes hospitio recipiat, quò ad hospitalitatem faciliùs suo exemplo subditos attrahat. §. 1. Ordinandus itaque Sacerdos ad memoriam revocet, quomodo Abraham, & Loth [b] per hospitalitatis opera, Deo placuere, & Angelos hospitio meruerunt recipere; quomodo Angeli Sodomis hospitalem domum ingressi Loth cum familia sua liberaverunt; quomodo clausas domos cum hospitibus, ignis ingressus perdiderit; quomodo etiam secundùm Hieronymum [c], aliena rapere convincitur, qui ultra necessaria sibi retinere probatur: ac sic per opera pietatis se instruat, ut & præsentis vitæ subsidia, & æternæ claritatis præmia à Deo percipiat; utrumque enim pietati promittitur. §. 2. Unde Apostolus scribens ad Timotheum ait [d]: *Exerce teipsum ad pietatem. Nam corporalis quidem exercitatio ad modicum utilis est: pietas autem est utilis ad omnia, habens promissionem vitæ, quæ nunc est, & futuræ.* Ab hac quisquis alienus fuerit, in Sacerdotem ordinari non poterit. §. 3. Si enim vidua [e] in Ecclesia recipi prohibetur, quæ pauperes non recepit hospitio, quæ pedes Sanctorum non lavit, quæ omne opus bonum non est executa; multò magis sunt prohibendi à Sacerdotio, qui ab opere pietatis probantur alieni. §. 4. Unde [f] hospitalitatis opera despicientes, in Gangrensi Concilio excommunicantur. Sic enim in eo statutum est. "

[a] Matth. 25.
[b] Gen. 18. & 19. Gloss. ord. Gen. 19. *ex Alcuino.*
[c] in Regula Monachorum, *c. de Paupertate.*
[d] 1. Tim. 4.
[e] 1. Tim. 5. XXXI. *q.* 1. *quomodo.*
[f] *al.* Unde quidam.

I. In Gangrensi Concilio, *cap.* 11. [c. an. 324. *in Paphlagonia.*]

Non sunt despiciendi, qui convivia pauperibus exhibent.

SI quis [g] [1] despicit eos, qui fideliter agapas, id est, convivia pauperibus exhibent, & propter honorem Dei convocant fratres, & noluerit communicare hujuscemodi vocationibus, parvipendens quod geritur, anathema sit.

[g] Burch. l. 9. c. 124. Ivo, p. 15. c. 136. Ansel. l. 5. c. 76.

¶ Pith. [1] *Si quis.*] Ex vers. Dionysii Exigui.

" Gratian. " Hinc etiam Joannes Evangelista in Epistola sua [h] quemdam Diotrephem excommunicat, qui nec pauperes recipiebat, & recipientes de Ecclesia ejiciebat. In hospitalitate autem non est habendus delectus personarum; sed indifferenter quibuscumque sufficimus, hospitales nos exhibere debemus. Unde "

[h] Epist. 3.

II. Joannes Chrysostomus in Epist. ad Hebræos, *Hom.* 11. *c.* 6. [c. an. 400. *Constantinopoli.*]

In recipiendis hospitibus nulla debet esse distinctio.

2. Pars.

QUiescamus ab hac absurda curiositate, & diabolica, & peremptoria [i]. Si enim in Clero se electum esse dicat,

[i] *al.* perniciosa.

si Sacerdotem se nominet, scrutare: non enim sine periculo in talibus indiscussa communicatio est: circa majora periculum vertitur; non enim das, sed accipis. Si verò pro nutrimento postulat, nihil in his examines. Inquire, quomodo Abraham hospitalem se circa omnes ostendebat. Si scrutator fuisset circa refugientes ad se, numquam Angelos hospitio recepisset. Fortassis enim non putans eos Angelos esse, cum reliquis & hos repulisset: sed quoniam omnes recipiebat, suscepit & Angelos. Non enim ex vita eorum, quos accipis, mercedem tibi retributurus est Deus; sed ex voluntate tua, ex liberalitate, ex honorificentia multa, ex misericordia, ex bonitate.

GRATIAN. 3. Pars. „ SED licèt ipsa convivia despicienda non sint; non tamen in Ecclesiis celebrari, nec Clericos ad ea convocatos ex eis partes sibi tollere oportet. Unde

III. IN LAODICENSI CONCILIO, *c.* 27. [c. an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

Clerici ad agapem vocati partes sibi non tollant.

[k] Ansel. *l.* 5. *c.* 77. Ivo, *p.* 3. *c.* 128.

NOn oportet [k] Ministros altaris, vel quoslibet Clericos α [2] ad agapem vocatos, partes tollere propter injuriam β, quæ ex hac occasione Ecclesiastico ordini possit deputari.

¶ CORR. ROM α *Clericos.*] In Concilio Græco, & prisca etiam versione additur, *vel Laicos.*

β *Propter injuriam.*] Græcè est: διὰ τὸ τὴν ὕβριν τῇ τάξει προσρίβεσθαι τῇ ἐκκλησιαστικῇ, id est, *eò quòd Ecclesiastico ordini inuratur contumelia.*

¶ PITH. [2] *Vel quoslibet Clericos.*] *aut etiam Laicos;* quâ usus est Gratianus.

IV. *Item* EX EODEM, *c.* 28. [c. an. 320. *ibid.*]

In locis Deo sacratis, nec comedere, nec accubitus sternere liceat.

4. *Pars.* [l] Burch. *l.* 3. *c.* 82. Ivo, *p.* 3. *c.* 32. Ansel. *l.* 5. *c* 78.

NOn oportet [l] in Basilicis [3], seu in Ecclesiis agapem facere, & intùs α manducare, vel accubitus sternere.

¶ CORR. ROM. α *Et intùs.*] Græcè est, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, quod Dionysius vertit, *nec intra Domum Dei:* sed apud Balsamonem abest vox, *Dei.*

¶ PITH. [3] *Basilicis.*] *Dominicis.* Rufin. prisca versio, & antiquus Codex, quomodo & Dionysius vertit: *Non oportet in Dominicis*, id est, *in Domini Ecclesiis convivia, quæ vocantur Agapæ, fieri.*

V. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI III. *c.* 30. [an. 397. *in Africa.*]

Nisi necessitate coacti Clerici in Ecclesia non conviventur.

[m] Burch. *l.* 3. *c.* 83. Ivo, *p.* 3. *c.* 74.

NUlli [m] Episcopi, vel Clerici in Ecclesia conviventur, nisi fortè transeuntes hospitiorum [4] necessitate illic reficiantur [5]. Populi etiam ab hujusmodi conviviis, quantum potest fieri, prohibeantur.

¶ PITH. [4] *Hospitiorum.*] Cod. meus: *hospitio.*
[5] *Reficiantur.*] V. C. *reficiant.*

[n] In Reg. B. Benedicti, *c.* 52.

VI. *Item* EX DICTIS beati Benedicti [n] Abbatis. [c. an. 595. *in Italia.*]

De eodem. PALEA.

[o] Burch. *l.* 3. *c.* 81. Ivo, *p.* 3. *c.* 71. [p] *al.* laudibus.

ORatorium [o] hoc sit, quod dicitur; nec ibi quidquam aliud geratur, vel condatur, quàm quod Divinis ministeriis [p] conveniat.

VII. *Item* AUGUSTINUS *Epist.* 109. de Regula Monachorum. [c. an. 423. *in Africa.*]

De eodem.

[q] Sensus non verba. Isidorus *Etymol.* 15. *c.* 4. Smaragdus in Reg. B. Benedicti, *c.* 52. Burch. *l.* 3. *c.* 80. Ivo, *p.* 3. *c.* 72.

IN Oratorio [q] præter orandi, & psallendi cultum penitùs nihil agatur; ut nomini huic & opera jugiter impensa concordent.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI PUDICI SINT, ET DOCTORES.

DISTINCTIO XLIII.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ [a] *Cant.* 5. ex Gloss. interlin. *ibid.* [b] Ad Oceanum, *Epist.* 83. & Gloss. ord. *in* 1. *Tim.* 3. *in verb.* Doctorem.

PUDICUS quoque debet esse Sacerdos, ut & moribus, & verbis pudorem indesinenter exhibeat. Unde in Canticis Canticorum [a] genæ sponsæ, id est, Prædicatores, turturi comparantur. §. 1. Debet etiam gratiam docendi habere: quia, ut Hieronymus ait [b]: [Innocens, & absque sermone conversatio, quantum exemplo prodest, tantum silentio nocet. Nam latratu canum, & baculo α Pastorum, lupi sunt arcendi.] In ipsa autem doctrina discretum oportet esse Rectorem, ne aut tacenda proferat, aut proferenda taceat. Unde ait

¶ CORR. ROM. α *Baculo.*] In Epistola B. Hieronymi legitur, *baculóque Pastoris luporum rabies deterrenda est.* Sed Glossa ordinaria cum Gratiano concordat.

I. GREGORIUS *par.* 2. sui Pastoralis, *c.* 4. [an. 590. *Romæ.*]

De discretione prædicationis, & silentii.

SIt Rector discretus in silentio, utilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam, sicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Sæpè namque Rectores improvidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui liberè recta pertimescunt, & juxta Veritatis vocem [c] nequaquam jam gregis custodiæ, Pastorum studio, sed mercenariorum vice deserviunt: quia veniente lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. Hinc namque eos per Prophetam Dominus increpat, dicens [d]: *Canes muti, non valentes latrare.* Hinc rursus queritur, dicens [e]: *Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israël, ut staretis in prælio in die Domini.* Ex adverso quippe ascendere, est pro defensione gregis, voce libera, hujus mundi potestatibus contraire. Et in die Domini in prælio stare, est pravis decertantibus ex justitiæ amore resistere. Pastorem enim recta timuisse dicere, quid est aliud, quàm tacendo terga præbuisse? qui nimirum si pro grege se objicit, murum prò domo Israël hostibus opponit. Hinc rursùs delinquenti populo dicitur [f]: *Prophetæ tui viderunt tibi falsa, & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent.* Prophetæ quippe in Sacro eloquio nonnumquam Doctores vocantur, qui dum fugitiva esse præsentia indicant, quæ sunt ventura manifestant: quos Divinus sermo falsa videre redarguit; quia dum culpas corripere metuunt, incassum delinquentibus promissa securitate blandiuntur: qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt: quia ab increpationis voce conticescunt. Clavis quippe apertionis est sermo correctionis; quia increpatio culpam detegit, quam sæpè nescit ipse etiam qui perpetravit. Hinc Paulus ait [g]: *Ut potens sit in doctrina sana exhortari; & eos, qui contradicunt, redarguere.* Hinc per Malachiam dicitur [h]: *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & Legem requirunt ex ore ejus; quia Angelus Domini exercituum est.* Hinc per Esaiam Dominus admonet, dicens [i]: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.* Præconis quippe officium suscipit, quisquis ad Sacerdotium accedit, ut ante adventum Judicis, qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergo, si prædicationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est Præco mutus? Hinc est enim, quòd super Pastores primos in linguarum specie Spiritus Sanctus insedit [k]; quia nimirum, quos repleverit, de se protinus loquentes facit. Hinc Moysi præcipitur, ut tabernaculum Sacerdos ingrediens tintinnabulis ambiatur, ut videlicet prædicationis voces habeat, ne superni Inspectoris judicium ex silentio offendat; scriptum quippe est [l]: *ut audiatur sonitus, quando ingreditur, vel egreditur Sanctuarium in conspectu Domini; & non moriatur.* Sacerdos namque ingrediens, vel egrediens moritur, si de eo sonitus non auditur; quia iram contra se occulti Judicis exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Aptè autem tintinnabula vestimentis illius describuntur inserta. Vestimenta enim Sacerdotis quid aliud, quàm recta opera debemus accipere? Propheta testante, qui ait [m]: *Sacerdotes tui induantur justitiâ.* Vestimentis itaque illius tintinnabula inhærent, ut [n] vitæ viam cum linguæ sonitu ipsa quoque bona opera Sacerdotis clament. Sed cùm Rector se ad loquendum præparat, sub quanto cautelæ studio loquatur, attendat; ne si inordinatè ad loquendum rapitur, erroris vulnere corda Audientium feriantur: & cùm fortasse sapiens videri desiderat, unitatis compagem insipienter abscindat. Hinc namque Veritas dicit [o]: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.* Per sal quippe, verbi sapientia designatur. Qui ergo loqui sapienter nititur, magnopere metuat, ne ejus eloquio Audientium unitas confundatur. Hinc Paulus ait [p]: *Non plùs sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Hinc in Sacerdotis veste juxta Divinam vocem [q] tintinnabulis mala punica conjunguntur. Quid enim per mala punica, nisi fidei unitas designatur? Nam sicut in malo punico, uno exteriùs cortice multa interiùs grana muniuntur; sic innumeros sanctæ Ecclesiæ populos unitas fidei contegit, quos intùs diversitas meritorum tenet. Ne igitur Rector incautus ad loquendum proruat; hoc, quod jam præmisimus, per semetipsam Veritas Discipulis clamat [r]: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos:* ac si figuratè per habitum Sacerdotis dicat; mala punica tintinnabulis jungite, ut per omne, quod dicitis, unitatem fidei cauta observatione teneatis.

§. 1. Providendum quoque est solicita intentione Rectoribus, ut ab eis non solùm prava nullo modo, sed ne recta quidem nimiè & inordinatè proferantur: quia sæpè dictorum virtus perditur, cùm apud corda Audientium, loquacitatis incauta importunitate levigatur; & autorem suum hæc eadem loquacitas inquinat, quæ servire Auditoribus ad usum profectûs ignorat. Unde benè per Moysem dicitur [s]: *Vir, qui fluxum seminis patitur, immundus est.* In mente quippe Audientium, semen secuturæ cogitationis est qualitas auditæ locutionis; quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Unde & ab hujus mundi Sapientibus Prædicator egregius seminiverbius [t] est vocatus. Qui ergo fluxum seminis patitur, immundus asseritur; quia multiloquio subditus, ex eo se inquinat: quod si ordinatè promeret, prolem rectæ cogitationis edere in Audientium corda [u] potuisset: dumque incautus per loquacitatem defluit, non ad usum generis, sed ad immunditiam semen effundit. Unde Paulus quoque, cùm Discipulum de instantia prædicationis admoneret, dixit [x]: *Testificor coram Deo, & Christo Jesu, qui judicaturus est vivos, & mortuos, per adventum ipsius, & regnum ejus, prædica verbum, insta opportunè, importunè:* dicturus, *importunè,* præmisit,

[c] *Joan.* 10. [d] *Esa.* 56. [e] *Ezech.* 13. [f] *Thren.* 2. [g] *Ad Tit.* 1. [h] *Malach.* 2. [i] *Esa.* 58. [k] *Act.* 2. [l] *Exod.* 28. [m] *Psal.* 131. [n] *al.* si. [o] *Marc.* 9. [p] *Rom.* 12. [q] *Exod.* 28. [r] *Marc.* 9. [s] *Levit.* 15. [t] *Act.* 17. [u] *al.* corde. [x] 2. *Tim.* 4.

præmiſit, *opportunè*; quia ſcilicet apud Auditoris mentem ipſa ſua utilitate ſe deſtruit, ſi habere importunitas opportunitatem neſcit.

II. *Item* CLEMENS I. *Epiſt.* 3. *in extremo.* [c. an. 68. *Româ ad omnes Epiſcopos &c.*]

Porcis & canibus Sacra non ſunt committenda.

2. *Pars.* [y] *Matth.* 10. [z] *Marc.* 7. [a] *Matth.* 7.

IN mandatis [y] habemus, ut venientes ad civitatem diſcamus priùs, quis in ea dignus ſit, ut apud eum cibum ſumamus; quantò magis noſſe convenit, quis, qualiſve ſit is, cui immortalitatis verba [z] credenda ſunt? Soliciti enim, & valdè ſoliciti eſſe debemus, ne margaritas [a] noſtras mittamus ante porcos. Sed & ob alias cauſas utile eſt viri hujus habere me notitiam. Si enim ſciam, quia in his, de quibus non poteſt dubitari, quòd bona ſint, emendatus eſt, & inculpabilis; hoc eſt, ſi ſobrius, ſi miſericors, ſi juſtus, ſi mitis, & humanus (quæ utique bona eſſe nullus ambigit;) tunc conſequens videbitur, ut ei, qui obtinet bona virtutum, etiam quod deeſt fidei, & ſcientiæ, conferatur: & in quibus maculari ejus vita videtur, quæ eſt in reliquis probabilis, emendetur. Si verò in iis, quæ palàm ſunt, peccatis involutus permanet, & inquinatus; non me oportet ei aliquid de ſecretioribus, & remotis Divinæ ſcientiæ proloqui; ſed magis proteſtari, & convenire eum, ut peccare deſinat, & actus ſuos à vitiis emendet. Quòd ſi ingeſſerit ſe, & provocaverit nos dicere, quæ eum minùs rectè agentem non oportet audire; prudenter eum debemus eludere. Nam nihil omnino reſpondere, Auditorum causâ utile non videtur; ne fortè exiſtiment nos reſponſionis penuriâ declinare certamen; & fides eorum lædatur non intelligentium propoſitum noſtrum.

III. *Item* ANACLETUS, *Epiſt.* 1. omnibus Epiſcopis. [c. an. 102. *Romæ.*]

Verba prædicationis perſecutoribus ſuis Prælati non ſubtrahant.

3. *Pars.* [b] Ivo, *p.* 5. *c.* 237. [c] *al.* inſtitutione. [d] *Matth.* 5.

SCimus [b] autem multos ob id infeſtare Doctores, ut eos perdant, & placita propriæ voluntatis adimpleant. Non propterea tamen Doctores (inquantùm vires ſuppetunt) à recta æmulatione, & bona intentione [c] recedere debent; ſcientes, quia Beati [d], qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam.

IV. *Item* GREGORIUS I. Venantio, *lib.* 1. *Epiſt.* 33. [an. 591. *Româ in Italiam.*]

Non eſt mundus à ſanguine ſubjectorum, qui Dei conſilium illis non annuntiat.

[e] *Act.* 20.

EPheſiis Paulus dicit [e]: *Mundæ ſunt manus meæ à ſanguine omnium veſtrûm: non enim ſubterfugi, quominùs annuntiarem omne conſilium Dei vobis.* Mundus ergo à ſanguine eorum non eſſet, ſi eis Dei conſilium annuntiare noluiſſet: quia cùm increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio tacendo paſtor occidit.

V. *Item* NICOLAUS I. ad Michaëlem Imperatorem in Epiſtola, cujus initium eſt; *Propoſueramus.* [an. 865. *Româ Conſtantinopolim.*]

Æterna damnationis pœnam incurrit Prædicator, qui ſemen Divini verbi non ſpargit.

[f] Diſpenſatione nobis. *orig.* [g] 1. *Cor.* 9.

DIſpenſatio eſt nobis [f] cæleſtis ſeminis injuncta: væ ſi non ſparſerimus: væ ſi tacuerimus. Quod cùm electionis Vas formidet, & clamet [g]; quantò magis cuilibet exiguo metuendum eſt? Proinde, ſicut non leve diſcrimen incumbit Pontificibus ſiluiſſe pro Divinitatis cultu, & Eccleſiæ correctione quod congruit; ita his (quod abſit) non mediocre periculum eſt, qui cùm debeant parere, deſpiciunt.

GRATIAN. 4. *Pars.* [h] Gloſſ. ord. ex *Ambroſ.* *ſerm.* 2. *in Pſal.* 118. *in verſ.* Abſcondi eloquia tua.

„ PARITER quoque obſervare debet Sacerdos, ne indignis, & non intelligentibus ſecreta myſteria, ſua prædicatione reſerare incipiat. Qui enim ea docet [h], quæ ab Auditoribus non valent intelligi; non ad eorum utilitatem, ſed ad ſui oſtentationem facit. Unde in expoſitione, *Beati immaculati*, dicitur. [Vitium eſt ſecreta myſteria vulgare indignis: quod fit vel loquacitate incauta, dum ſine judicio volat irrevocabile verbum; vel adulatione, ut ei placeat, cui ſecreta revelat; vel jactatione ſcientiæ, ut plura ſcire videatur.] In quibus omnibus profectò datur intelligi, quanta debeat eſſe diſcretio in prædicatione Sacerdotis: quâ ſi fortè caruerit, tamquam torto naſo, Sacerdotalis officii judicatur indignus.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI NON SINT VINOLENTI.

DISTINCTIO XLIV.

GRATIAN. 1. *Pars.* [a] *Rom.* 13. [b] Hier. *in Epiſt. ad Amandum*, & Auguſt. *de temp. ſerm.* 65. [c] *Greg. in Paſtor. p.* 3. *c.* 20.

„ CUM autem vinolentus eſſe prohibetur, gulæ intemperantiam nequaquam habere permittitur. Neque enim ebrietas prohibetur, & voracitas permittitur. Utrumque enim inter opera tenebrarum Apoſtolus connumerat ſcribens Romanis [a]: *Non in comeſſationibus, & ebrietatibus.* Ventris namque ingluvies ad luxuriam provocat facilè, & omne opus bonum diſſolvit. Unde [[b] venter & genitalia ſibimetipſis vicina ſunt: ut ex vicinitate membrorum confœderatio intelligatur vitiorum.] Hinc etiam Nabuzardam Princeps Coquorum muros Hieruſalem deſtruxiſſe legitur [c]: quia venter, cui multitudo Coquorum deſervit, ædificia virtutum ad ſolum redigit. Sacerdos itaque de altari vivere, non luxuriari quærat, ut ait Hieronymus [d]: [Tibi ô Sacerdos de altario vivere, non luxuriari permittitur.] §. 1. Sunt autem comeſſationes non ſolùm Sacerdotibus, ſed etiam Laicis noxiæ: qui feſtivos, & ſolennes dies non aliter ſe dignè celebrare putant, niſi comeſſationibus deſerviant. Unde ſcribit

Pars I.

[c] 4. *Reg. ult. ſecundùm* LXX. [d] In Michæam, *c.* 3. *in extremo.*

I. AUGUSTINUS ad Aurelium Epiſc. *Epiſt.* 64. [c. an. 392. *in Africa.*]

Non eſt vacandum comeſſationibus, & ebrietatibus.

[e] Ivo, *p.* 13. *c.* 68. [f] *Abeſt ab orig. Ivo. & aliquot manuſcriptis Gratiani.*

COmeſſationes [e], & ebrietates ita conceſſæ, & licitæ putantur, ut in honorem etiam Beatiſſimorum Martyrum non ſolùm per ſolennes dies (quod ipſum quis non lugendum videat, qui hæc non carneis oculis inſpicit?) ſed etiam quotidie celebrentur. *& poſt pauca:* Non ergo aſperè, quantum exiſtimo, non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur: magis docendo, quàm jubendo; magis monendo, quàm minando. Sic enim agendum eſt cum multitudine peccantium [f]. Severitas autem exercenda eſt in peccata paucorum. Et ſi quid minamur; cum dolore fiat, de Scripturis comminando vindictam futuram; ne nos ipſi in noſtra poteſtate, ſed Deus in noſtro ſermone timeatur. Ita priùs movebuntur ſpiritales, aut ſpiritalibus proximi; quorum autoritate, & leniſſimis quidem, ſed inſtantiſſimis admonitionibus cetera multitudo frangatur.

II. *Item* EX CONCILIO LAODICENSI, *c.* 24. [c. an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

Nulli Clericorum, aut continentium licet tabernas intrare.

[g] Conc. Aquiſgran. *c.* 60. Burch. *l.* 2. *c.* 131. Ivo, *p.* 6. *c.* 205.

NOn oportet [g] Clericos [1] ſervientes α à Presbyteris uſque ad Diaconos, & deinceps ordinis Eccleſiaſtici omnes [2] uſque ad Miniſtros, aut Lectores, aut Exorciſtas, aut Oſtiarios, aut Pſalmiſtas, aut etiam eos, qui in propoſito continentiæ ſunt, tabernas β intrare.

¶ CORR. ROM. α *Clericos ſervientes.*] Græcè eſt, ἱερατικοὺς, quod Dionyſius vertit, *ſacro miniſterio deditos:* quam verſionem Concilium Aquiſgranenſe, Burchardus, & Ivo attulerunt.

β *Tabernas.*] Sequebatur in impreſſis, *niſi cauſa neceſſitatis:* quæ ſunt expuncta, quia neque in pleriſque manuſcriptis, neque in Burchardo, & Ivone, neque in ipſo Concilio Laodicenſi, aut Aquiſgranenſi (ubi *c.* 60. hoc idem repetitur) leguntur: videntur tamen accepta ex *can. Apoſt.* 54.

¶ PITH. [1] *Clericos.*] V. C. *altari.*

[2] *Omnes.*] V. C. *homines.*

III. *Item* EX SEXTA SYNODO, *c.* 9. [an. 692. *Conſtantinopoli.*]

Deponatur Clericus, qui tabernam, aut ergaſterium habere voluerit.

NUlli Clerico licet tabernam, aut ergaſterium α habere. Si enim hujuſmodi, tabernam ingredi prohibetur; quantò magis aliis miniſtrare in ea? Si quis verò tale quid fecerit; aut ceſſet, aut deponatur.

¶ CORR. ROM. α *Tabernam, aut ergaſterium.*] Græcè eſt: καπηλικὸν ἐργαστήριον, id eſt, *cauponariam tabernam.*

IV. *Item* IN CONCILIO CARTHAGINENSI III. *c.* 27. [an. 397. *in Africa.*]

Niſi neceſſitate compulſi Clerici tabernas non ingrediantur.

[h] Aquiſgran. Conc. *c.* 90. Burch. *l.* 2. *c.* 130. Ivo, *p.* 6. *c.* 204.

CLerici [h], edendi, vel bibendi causâ tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis neceſſitate compulſi.

V. *Item* GREGORIUS I. Natali Epiſcopo, *lib.* 2. *Reg. indict.* 10. *Epiſt.* 14. [an. 592. *Româ in Dalmatiam.*]

Corripiendus eſt Epiſcopus, qui conviviis occupatur.

2. *Pars.*

MUltis ab urbe tua venientibus, Frater chariſſime, didici, paſtorali curâ derelictâ, ſolis te conviviis occupatum: quæ audita non crederem, niſi hæc actionum tuarum experimentis approbarem. Nam quia nequaquam lectioni ſtudeas, nequaquam exhortationi invigiles, ſed ipſum quoque uſum Eccleſiaſtici ordinis ignores; hoc eſt in teſtimonium, quòd eis, ſub quibus es poſitus, ſervare reverentiam neſcis.

VI. IDEM ad eumdem, *lib.* 2. *Epiſt.* 37. [an. 592. *Româ in Dalmatiam.*]

De eodem.

[i] *al.* Sanctitas. [k] *al.* abſtinentiæ.

COnvivia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, rectè veſtra Fraternitas [i] in ſuis Epiſtolis laudat. Sed tamen ſciendum eſt, quia tunc ex charitate veraciter prodeunt, cùm in eis nulla abſentium vita mordetur; nullus ex irriſione reprehenditur; nec in eis inanes ſecularium negotiorum fabulæ, ſed verba Sacræ lectionis audiuntur: cùm non plùs, quàm neceſſe eſt, ſervitur corpori; ſed ſola ejus infirmitas reficitur, ut ad uſum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque ſi vos in veſtris conviviis agitis, abſtinentium [k], fateor, magiſtri eſtis.

H

VII. *Item* EX CONCILIO NANNETENSI. [c. an. 658. *in Gallia.*]

PALEA.

NUllus [l] Presbyterorum, quando ad anniversarium diem, trigesimum, aut septimum, vel tertium alicujus Defuncti, aut quacumque vocatione ad collectam Presbyteri convenerit, se inebriare ullatenus præsumat, nec precatus amore [m] Sanctorum, vel ipsius animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare; nec plausus, & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat, aut turpia joca, vel urso, vel tornatricibus ante se fieri patiatur [n]: nec larvas Dæmonum α ante se ferri consentiat: quia hoc Diabolicum est, & à sacris Canonibus prohibitum.

¶ CORR. ROM. α *Dæmonum.*] Burchardus addit, *quas vulgò Talamascas dicunt.*

[l] *De consec. dist.* 5. *c. nullus.* Burch. *l.* 2. *c.* 161. Ivo, *p.* 6. *c.* 252. [m] *al.* in amore. [n] *al.* facere permittat.

VIII. *Item* EX EODEM. [c. an. 658. *in Gallia.*]

De eodem. PALEA.

QUando autem [o] convenerint Presbyteri ad aliquod convivium, aliquis [p] Prior illorum, versum ante mensam incipiat, & cibum benedicat; & tunc secundùm ordinem sedeant, alter alteri honorem præbentes; & per vices cibum, & potum benedicant, & aliquis de illorum Clericis aliquid de sancta Scriptura legat. Et post refectionem similiter sanctum hymnum dicant ad exemplum Domini; sicut in cœna fecisse legitur [q]: & sic se contineant omnes Presbyteri, maximè in talibus locis, ut non vituperetur ministerium illorum.

[o] Burch. *l.* 2. *c.* 162. Ivo, *p.* 6. *c.* 253. [p] Decanus, aut aliquis. *Burch.* [q] *Matth.* 26.

IX. *Item* EX EODEM. [c. an. 658. *in Gallia.*]

De eodem. PALEA.

QUando [r] Presbyteri per kalendas simul conveniunt post peractum Divinum mysterium [f], ad necessariam collationem, non quasi ad plenam refectionem, sed quasi ad prandium, ibi ad tabulas resideant: ne per talia inhonesta convivia se invicem gravent: quia indecens est, & onerosum; sæpè etiam tardè ad Ecclesiam redeuntes majus damnum de reprehensione consequuntur, quod [t] de gravedine mutua contrahunt, quàm lucrum ibi [u] faciant. Nam de hujusmodi conventu Paulus Corinthios reprehendit [x]: qui inconvenienter cœnam Dominicam manducare conveniebant. Sic & qui ad cœnam Dominicam, id est, ad collationem verbi sub occasione conveniunt, & ex veritate [y] ventris causâ conjunguntur; reprehensibiles coram Deo, & hominibus habentur. Et ideò peractis omnibus, qui voluerint, panem cum charitate in domo fratris sui simul cum fratribus frangant, & singuli singulos bibere faciant; & maximè ultra tertiam vicem poculum non contingant; & sic ad Ecclesias redeant.

[r] Burch. *l.* 13. *c.* 164. Ivo, *p.* 6. *c.* 255. [f] *al.* ministerium. [t] &. [u] *al.* cibi. [x] 1. *Cor.* 11. [y] *al.* ingluvietate.

X. *Item* EX CONCILIO LAODICENSI, *c.* 55. [c. an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

Christiani ex symbolis convivia non celebrent.

NOn oportet [z] Ministros altaris, vel quoslibet Clericos, aut etiam Laicos Christianos ex [3] symbolis [4], quæ [a] vulgus comessalia [5] appellat, convivia celebrare.

¶ PITH. [3] *Ex.*] Abest à V. C.
[4] *Symbolis.*] Dionys. Exig. *ex collatis vel comessationibus.* Glossæ, *comissam*, συμβολὴν: *comisatum*, ἐπὶ κῶμον: *comisationes*, κώμους.
[5] *Comessalia.*] V. C. *comesalia.* Duo alii, *Commissalia.*

3. *Pars.* [z] Conc. Aquisgran. *c.* 83. Rab. *in Pœn. c.* 27. [a] *Ista sunt addita loco cujusdam Glossæ.*

XI. *Item* EX CONCILIO TOLETANO III. *c.* 7. [an. 589. *in Hispania.*]

Sacrarum Scripturarum lectio Sacerdotalibus semper conviviis misceatur.

PRo reverentia [b] Dei, & Sacerdotum, id universa sancta constituit Synodus, ut (quia solent crebrò mensis otiosæ fabulæ interponi) in omni Sacerdotali convivio lectio divinarum Scripturarum misceatur. Per hoc enim & animæ ædificantur ad bonum; & fabulæ non necessariæ prohibentur.

[b] Burch. *l.* 2. *c.* 169. Ivo, *p.* 6. *c.* 260. Raban. *in Pœnit. c.* 28.

XII. *Item* EX CONCILIO MARTINI PAPÆ [c], *c.* 61. & 66. [c. an. 572. *in Hispania.*]

De confertis nec convivia facere, nec ante horam diei tertiam Clericis comedere licet.

NOn liceat [d] Sacerdotes, vel Clericos, sed nec religiosos Laicos convivia facere de confertis. §. 1. Nec oportet Clericos [e], vel Laicos religiosos ante sacram horam diei tertiam inire convivia, nec aliquando Clericos, nisi hymno dicto, comedere panem; & post cibos gratias autori Deo referre.

[c] Apud Martin. Bracar. [d] Burch. *l.* 2. *c.* 165. Ivo, *p.* 6. *c.* 256. [e] *C.* 66.

GRATIAN. „ SI ergo Laicis comessationes damnabiles sunt, multò magis Sacerdotibus imputantur ad gehennam. Venter enim pinguis (ut Hieronymus ait [f]) crassum sensum generat: cùm Sacerdotalis sensus contrà vigil esse debeat, & tenuis: atque ideò edacitatis vitio obnoxii in Sacerdotes ungi non debent. Hi enim (ut ait Gregorius in Moralibus [g]) qui adhuc vitiorum bello subjacent, nequaquam per prædicationis usum præesse magisterio ceterorum debent.

[f] Epist. ad Nepotianum. [g] *lib.* 23. *c.* 10.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI NON SINT PERCUSSORES, SED MODESTI.

DISTINCTIO XLV.

SEQUITUR [a]: *non percussorem.* Non enim oportet Episcopum ita esse irascibilem, & perturbati sensûs, ut percutiat, qui debet esse patiens: sed sequatur eum, qui dorsum posuit ad flagella. Unde scribit

" GRATIAN. " [a] 1. *Pars.* 1. *Tim.* 3. " & *ibi* Glossa ordin. & Ansel. *ex Hier. ad Oceanum.*

I. GREGORIUS I. Joanni Episcopo Constantinopol. *lib.* 2. *Epist.* 52. al. *cap.* 91. [an. 593. *Romà Constantinopolim.*]

Verborum correptione, non verberibus timeri debet Episcopus.

QUid autem [b] de Episcopis, qui verberibus timeri volunt, Canones dicant, benè Fraternitas vestra novit. Pastores etenim facti sumus, non percussores: & egregius Prædicator dicit [c]: *Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.* Nova verò, atque inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem.

[b] Jo. Diac. *l.* 3. *c.* 9. Polyc. *l.* 4. *tit.* 9. [c] 2. *Tim.* 4.

II. *Item* IN CONCILIO ROMANO sub Silvestro, *c.* 17. [an. 324. *Romæ.*]

De eodem.

NEminem [d] quisquam peccantem Clericum cæde attingat, non Presbyter, non Diaconus, non Episcopus Clericum, vel servitorem Ecclesiæ ad cædem perducat. Sed si ita causa exigit Clerici, triduo privetur honore, ut pœnitens redeat ad matrem Ecclesiam.

[d] Nemo. *orig.*

III. *Item* GREGORIUS I. Paschasio Episcopo Neapol. *lib.* 11. *Epist.* 15. [an. 602. *Romà in Campaniam.*]

Non asperis, sed blandis verbis, ad fidem sunt aliqui provocandi.

QUi sincera intentione extraneos à Christiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis non asperitatibus debent studere, ne quorum mentem reddita ad planum [e] [1] ratio poterat revocare, pellat procul adversitas. Nam quicumque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consueta ritûs sui volunt cultura suspendere, suas illi [2] magis, quàm Dei causas probantur attendere.

§. 1. Judæi [f] siquidem Neapoli consistentes questi nobis sunt, asserentes; quòd quidam eos à quibusdam feriarum suarum solennitatibus irrationabiliter nitantur arcere: ne illis sit licitum festivitatum suarum solennia colere: sicut eis nunc usque, & parentibus eorum longis retrò temporibus licuit observare. Quòd si ita se veritas habet, supervacuæ rei videntur operam dare [g]. Nam, quid utilitatis est, quando, & si contra longum usum fuerint vetiti, ad fidem illis, & conversionem nihil proficit? Aut cur Judæis, qualiter cæremonias suas colere debeant, regulas ponimus, si per hoc eos lucrari non possumus? Agendum ergo est, ut ratione potiùs, & mansuetudine provocati, sequi nos velint, non fugere, ut eos, ex eorum codicibus ostendentes, quæ dicimus, ad sinum matris Ecclesiæ Deo possimus adjuvante convertere. Itaque Fraternitas tua eos monitis quidem, prout potuerit, Deo adjuvante, ad convertendum accendat, & de suis illos solennitatibus inquietari denuò non permittat: sed omnes festivitates, feriásque suas, sicut hactenus tam ipsi, quàm parentes eorum per longa colentes retrò tempora tenuerunt, liberam habeant observandi, celebrandique licentiam.

¶ PITH. [1] *Ad planum.*] V. C. & *plano.*
[2] *Illi.*] V. C. *illic.*

[e] *al.* à plano. [f] Ivo, *p.* 13. *c.* 105. [g] *al.* adhibere.

IV. *Item* GREGORIUS IV. in Epistola Episcopis per Galliam, & Germaniam constitutis. [c. an. 828. *Romà in Galliam, &c.*]

Non severitate, sed benevolentiâ subditos Prælati corripiant.

LIcèt [h] plerumque accidant in [3] Sacerdotibus, quæ sunt reprehendenda, plùs tamen erga corrigendos agat benevolentia, quàm severitas; plùs cohortatio, quàm comminatio [i] [4]; plùs charitas, quàm potestas: cùm nemo nostrûm sine reprehensione, aut sine peccato vivat. Nam si Dominus [k] statim post trinam negationem Beatum Petrum Apostolum præceptorem nostrum judicasset, non tantum ex eo fructum, sicut fecit, recepisset. Expectandi ergo, atque corrigendi magis sunt Rectores Ecclesiæ, quàm statim judicandi: cùm majora negotia, & difficiliores causarum exitus, Sanctorum Patrum Canones spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentiâ consecrati, jubeant sub nostræ sententiæ expectatione suspendi, nostróque moderamine finiri. Unde necesse est hæc, & alia Ecclesiastica quæque negotia post multarum experimenta causarum solicitiùs perspici [l], & diligentiùs præcaveri: quatenus per spiritum charitatis, & pacis, omnis materies scandalorum, & præsumptio invidorum α [5] atque oppressio simplicium fratrum de Ecclesiis Domini auferantur. Et sicut non vult quisquam fratrum se aliorum judicio prægravari, ita non audeat alii inferre, quod sibi non vult fieri. §. 1. Judæi [6] non sunt cogendi ad fidem, quam tamen si inviti susceperint, cogendi sunt retinere.

[h] Inf. *ead. c. licèt.* Ivo, *p.* 5. *c.* 368. [i] *al.* commotio. [k] *Matth.* 26. [l] prospici. *orig.*

¶ Corr. Rom. [a] *Invidorum.*] In Epiſtola Gregorii IV. (quæ eſt in ſæpè memorato codice Bibliothecæ Dominicanæ) & aliquot vetuſtis exemplaribus Gratiani legitur, *Judæorum.*

¶ Pith. [3] *In.*] abeſt in V. C.
[4] *Comminatio.*] V. C. *commotio*, ut in marg.
[5] *Invidorum.*] V. C. *Judæorum.*
[6] *Judæi.*] Gratian.

V. *Unde* in Concilio Toletano IV. *c.* 56. ſtatutum eſt. [an. 633. *in Hiſpania.*]

Sicut non ſunt Judæi ad fidem cogendi, ita nec converſi ab ea recedere permittuntur.

DE Judæis [m] autem præcipit ſancta Synodus nemini deinceps ad credendum vim inferri [n]: *Cui enim vult Deus, miſeretur; & quem vult, indurat.* Non enim tales inviti ſalvandi ſunt, ſed volentes, ut integra ſit forma juſtitiæ. Sicut enim homo proprii arbitrii voluntate ſerpenti obediens periit; ſic vocante ſe gratia Dei, propriæ mentis converſione homo quiſque credendo ſalvatur. Ergo non vi, ſed liberi arbitrii facultate ut convertantur, ſuadendi ſunt, non potiùs impellendi. Qui autem jampridem ad Chriſtianitatem coacti ſunt venire (ſicut factum eſt temporibus religioſiſſimi Principis Siſebuti) quia jam conſtat eos Sacramentis Divinis ſociatos Baptiſmi gratiam ſuſcepiſſe, & Chriſmate unctos eſſe, & corporis, & ſanguinis Domini extitiſſe participes; oportet, ut fidem, quam etiam vi, vel neceſſitate ſuſceperunt, tenere cogantur; ne nomen Domini blaſphemetur; & fides, quam ſuſceperunt, vilis & contemptibilis habeatur.

[m] Burch. *l.* 2. *c.* 82. Ivo, *p.* 1. *c.* 176. *& par.* 3. *c.* 94. Pann. *l.* 1. *c.* 72.
[n] *Rom.* 10.

VI. *Item* Leo Papa I. *Epiſt.* 82. ad Anaſtaſium Epiſcopum Theſſaloniçenſem, *cap.* 1. [an. 445. *Româ in Macedoniam.*]

Benevolentia plùs quàm ſeveritas erga corrigendos agat.

LIcèt [o] nonnunquam accidant, quæ in Sacerdotalibus ſunt reprehendenda perſonis; plùs tamen erga corrigendos agat benevolentia, quàm ſeveritas; plùs cohortatio, quàm comminatio [p] [7]; plùs charitas, quàm poteſtas. Sed hi [8], qui quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Jeſu Chriſti, facilè ab hac lege diſcernuntur: & dum dominari magis, quàm conſulere ſubditis quærunt [9], placet honor; inflat ſuperbia [10]: & quod proviſum eſt ad concordiam, tendit ad noxam.

[o] Sup. *edd. c. licèt.* 1. Polyc. *l.* 4. *tit.* 29.
[p] *al.* commotio.

¶ Pith. [7] *Comminatio.*] V. C. *commotio.*
[8] *Hi.*] V. C. duo, *ab his.*
[9] *Quærunt.*] abeſt in V. C.
[10] *Superbia.*] 2. V. C. *ſuperbiam.*

VII. *Item* ex Canone Apoſtolorum, *c.* 28. juxta priſcam verſionem. [c. an. 281. *in Syria.*]

Dejiciatur ab officio Presbyter, & Diaconus, & Epiſcopus verberibus timeri quærens.

EPiſcopum [q] [11], aut Presbyterum, aut Diaconum percutientem fideles delinquentes, aut infideles iniquè agentes, & per hujuſmodi volentem timeri, dejici ab officio ſuo præcipimus; quia nuſquam nos [12] docuit hoc Dominus. Econtrario [r] verò ipſe cùm percuteretur, non repercutiebat: cùm malediceretur, non remaledicebat: cùm pateretur, non comminabatur.

[q] Anſel. *l.* 6. *c.* 159. Polyc. *l.* 4. *tit.* 9.
[r] 2. *Petr.* 2.

¶ Pith. [11] *Epiſcopum.*] Dionyſ. Exiguus.
[12] *Nos.*] V. C. *vos.*

VIII. *Item* ex Concilio Bracarensi III. *c.* 6. [an. 675. *in Hiſpania.*]

Non verberibus, ſed verbis ſubditos Epiſcopi corripiant.

CUm Beatus Apoſtolus [s] arguere, obſecrare, vel increpare in omni patientia præcipiat, extra hanc doctrinam novimus quoſdam ex fratribus tantis cædibus in honoratos [t] ſubditos effervеſcere, quantas poterant latrocinantium promereri perſonæ. Et ideò, qui gradus jam Eccleſiaſticos meruerunt, id eſt, Presbyteri, Abbates, & Levitæ, qui exceptis gravioribus, & mortalibus culpis, nullis debent verberibus ſubjacere, non eſt dignum, ut paſſim unuſquiſque Prælatus honorabiliora membra ſua, prout voluerit, & ei placuerit, verberibus ſubjiciat, & dolori: ne, dum incautè ſubdita percutit membra, ipſe quoque debitam ſibi ſubditorum reverentiam ſubtrahat, juxta illud, quod quidam Sapiens dixit. [Leviter [u] caſtigatus reverentiam exhibet caſtiganti: aſperitatis [13] autem nimiæ increpatio nec correctionem recipit, nec ſalutem.] Et ideò, ſi quis aliter, quàm dictum eſt, prædictos honorabiles ſubditos, licentiâ perceptæ poteſtatis elatus, malitiâ animi tantùm, crediderit verberandos; juxta modum verberum, quæ intulerit, excommunicationis pariter & exilii ſententiam ſuſtinebit.

[s] 2. *Tim.* 4.
[t] ſic in codice Regio.
[u] Leviter. *orig.*

¶ Pith. [13] *Aſperitatis.*] V. C. *aſperitate autem nimia increpatus nec caſtigationem recipit, &c.*

Gratian. 2. *Pars.* „ Salomon verò contrà admonet dicens [x]: *Percute filium tuum virgâ: & liberabis animam ejus à morte.* „ Hinc B. Gregorius ſcribit in Dialogo [y] B. Benedictum, quemdam Monachum virgâ percutiendo ſanaſſe, quem crebra „ admonitione curare non poterat. Hinc etiam Dominus [z] „ flagello facto de funiculis, malè verſantes in templo flagellavit, & de orationis domo ejecit. Hinc etiam Apoſtolus „ fornicatorem illum [a] Satanæ corporaliter vexandum tradidit: & Magum illum [b] corporali cæcitate damnavit. Hinc „ etiam in Canonibus, pueri, qui ante rationales annos irrationabiliter verſantur, verberibus caſtigari jubentur. Vir„gines quoque [c], ſi Religionis veſte depoſita aliis ſe copulaverint, ergaſtulis retrudi præcipiuntur. Hinc etiam

[x] *Prov.* 23.
[y] *l.* 2. *Dialog. c.* 24.
[z] *Joan.* 2.
[a] 1. *Cor.* 5.
[b] *Act.* 13.
[c] Siricius Papa *Epiſt.* 1. *c.* 6.

IX. Gregorius I. in Moralibus [d], 20. *lib. par.* 4. *c.* 6. [an. 590. *Romæ.*]

Diſciplina non eſt ſervanda ſine miſericordia, nec miſericordia ſine diſciplina.

DIſciplina, vel miſericordia multùm deſtituitur, ſi una ſine altera teneatur. Sed circa ſubditos ſuos ineſſe Rectoribus debet, & juſtè conſolans miſericordia, & piè ſæviens diſciplina. Hinc eſt, quòd ſemivivi illius [e] vulneribus, qui à Samaritano in ſtabulum ductus eſt, & vinum adhibetur, & oleum; ut per vinum mordeantur vulnera, per oleum foveantur: quatenus unuſquiſque, qui ſanandis vulneribus præeſt, in vino morſum diſtrictionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: per vinum mundentur putrida, per oleum ſananda foveantur. Miſcenda eſt ergo lenitas cum ſeveritate, faciendúmque quoddam ex utraque temperamentum, ut neque multa aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia benignitate ſolvantur. Hoc nimirum illa tabernaculi [f] arca ſignificat, in qua cum tabulis virga ſimul & manna eſt: quia cum Scripturæ Sacræ ſcientia, in boni Rectoris pectore, ſi eſt virga diſtrictionis, ſit & manna dulcedinis. Hinc etiam David ait [g]: *Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.* Virgâ etenim percutimur, & baculo ſuſtentamur. Si ergo eſt diſtrictio virgæ, quæ feriat; ſit & conſolatio baculi, quæ ſuſtentet. Sit itaque amor, ſed non emolliens: ſit rigor, ſed non exaſperans: ſit zelus, ſed non immoderatè ſæviens: ſit pietas, ſed non plùs, quàm expediat, parcens. Intueri libet in Moyſi pectore miſericordiam cum ſeveritate ſociatam. Videamus amantem piè, & diſtrictè ſævientem.

§. 1. Certè cùm Iſraëliticus populus ante Dei oculos penè inveniabilem contraxiſſet offenſam, ita ut ejus Rector audiret [h]: *Deſcende, peccavit populus tuus:* ac ſi ei Divina vox diceret; qui tali peccato lapſus eſt, jam meus non eſt; atque ſubjungeret: *Dimitte me, ut iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciámque te in gentem magnam:* ille ſemel & iterùm pro populo, cuì præerat, obicem ſe ad impetum Dei iraſcentis opponens ait: *Aut dimitte eis hanc noxam: aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti.* Penſemus ergo, quibus viſceribus eumdem populum amavit, pro cujus vita de libro vitæ deleri ſe petiit. Sed tamen iſte, qui tanto ejus populi amore conſtringitur, contra ejus culpas penſemus, quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione prima, ne delerentur, culpæ veniam obtinuit, ad eumdem populum veniens ait [i]: *Ponat vir gladium ſuum ſuper femur ſuum: ite & redite de porta uſque ad portam per medium caſtrorum; & occìdat unuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum: ceciderúntque in die illo quaſi viginti tria [a] millia hominum.* Ecce qui vitam omnium etiam cum ſua morte petiit: paucorum vitam gladio extinxit. Intùs arſit ignibus amoris: foris accenſus eſt zelo ſeveritatis. Tanta fuit pietas, ut ſe pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta ſeveritas, ut eos, quos divinitùs feriri timuerat, ipſe judicii gladio feriret. Sic amavit eos, quibus præfuit, ut pro eis nec ſibi parceret; & tamen delinquentes ſic perſecutus eſt, quos amavit, ut eos etiam Domino parcente proſterneret. Utrobique Legatus fortis, utrobique Mediator admirabilis, cauſam populi apud Deum precibus, cauſam Dei apud populum gladiis allegavit. Intùs amans Divinæ iræ ſupplicando obſtitit: foris ſæviens culpam feriendo conſumpſit. Succurrit citiùs omnibus oſtenſa morte paucorum. Et idcirco omnipotens Deus fidelem famulum ſuum citiùs exaudivit agentem pro populo: quia vidit, quid ſuper populum acturus eſſet ipſe pro Deo. In regimine ergo populi utrumque Moyſes miſcuit, ut ne diſciplina deeſſet miſericordiæ, nec miſericordia diſciplinæ. Unde hìc quoque juxta utramque virtutem dicitur [k]: *Cúmque ſederem quaſi Rex circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator.* Sedere quippe circumſtante exercitu, vigor eſt, ac diſciplina regiminis: mœrentium verò corda conſolari, miniſterium pietatis.

[d] *lib.* 20. *c.* 6. *ad c.* 29. Job. *Paſt. p.* 2. *c.* 6. *lib.* 1. *Reg. Epiſt.* 24.
[e] *Luc.* 10.
[f] *Heb.* 9.
[g] *Pſal.* 22.
[h] *Exod.* 32.
[i] *Ibid.*
[k] *Job.* 29.

¶ Corr. Rom. [a] *Viginti tria.*] Sic etiam legitur in codicibus B. Gregorii, ſed in Hebræis, Paraphraſi Chaldaïca, verſione Septuaginta, & vulgata, eſt: *tria millia.*

X. *Item* Isidorus *lib.* 3. ſententiarum de ſummo bono, *c.* 54. [c. an. 625. *in Hiſpania.*]

Juſtè judicans miſericordiam cum juſtitia ſervat.

OMnis [l], qui juſtè judicat, ſtateram in manu geſtat, & in utroque penſo juſtitiam & miſericordiam portat: ſed per juſtitiam, reddit peccanti ſententiam; per miſericordiam, peccanti temperat pœnam: ut juſto libramine quædam per æquitatem corrigat, quædam verò per miſerationem indulgeat. Qui Dei judicia oculis ſuis proponit, ſemper timens, & tremens in omni negotio formidat: ne de juſtitiæ tramite devians cadat, & unde non juſtificatur, inde potiùs condemnetur.

[l] Burch. *l.* 16. *c.* 25. §. *omnis.*

XI. *Item* AUGUSTINUS in Enchiridio, *c.* 72. [fortè c. an. 421. *in Africa.*]

Qui remittit, & qui corripit, uterque miseretur.

m 4. *Sentent. dist.* 15.

ET qui emendat m verbere, in quem potestas datur, vel coërcet aliquâ disciplinâ; & tamen peccatum ejus, quo ab illo læsus, aut offensus est, dimittit ex corde, vel orat, ut ei dimittatur; non solùm in eo, quod dimittit, atque orat, verùm etiam in eo, quod corripit, & aliquâ emendatoriâ pœnâ plectit, eleemosynam dat; quia misericordiam præstat. Multa enim bona præstantur invitis, quando eorum consulitur utilitati, non voluntati; quia sibi ipsi inveniuntur esse inimici.

GRATIAN. " SUNT enim multa genera eleemosynarum, de quibus " ait

XII. ALBINUS n. [c. an. 778. *in Gallia.*]

n *al.* Alcuinus.

De multiplici genere eleemosynarum.

o Pann. *l.* 2. *c.* 192.

TRia sunt o genera eleemosynarum: una corporalis, egenti dare, quidquid poteris: altera spiritualis, dimittere à quo læsus fueris: tertia, delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis.

XIII. *Item* AUGUSTINUS, *lib.* 50. Homil. *homiliâ* 6. [c. an. 415. *in Africa.*]

Eleemosynæ pecuniæ præfertur eleemosyna cordis.

p Pann. *l.* 2. *c.* 193.

DUæ sunt p eleemosynæ, una cordis, altera pecuniæ. Eleemosyna cordis est dimittere ei, à quo læsus es. Nam dare aliquid indigenti aliquando quæris, & non habes; indulgere peccanti, quantùm volueris redundat tibi. & *infrà.* §. 1. Eleemosyna cordis multò major est, quàm eleemosyna corporis. & *infrà.* §. 2. Charitatis eleemosyna sine substantia terrena sufficit sibi: illa verò, quæ corporaliter datur, si non benigno corde tribuitur, omnino non sufficit.

GRATIAN. 3. *Pars.*

" EX his omnibus apparet, quòd nec lenitas mansuetudi- " nis sine rectitudine severitatis, nec zelus rectitudinis sine " mansuetudine in Prælatis debet inveniri. Percussores ergo, " qui præmissis autoritatibus ab Episcopali officio removen- " tur, non quilibet corporaliter flagellantes, sed prætermissa " mansuetudine ad verbera semper parati intelligendi sunt: " qui per flagella non vitia corrigere, sed timeri appetunt: " quibus Petrus scribit q: *Ne sitis dominantes in Clero, sed* " *forma facti gregis ex animo.* Hinc etiam scribit

q 1. *Pet.* 5.

XIV. GREGORIUS I. in Moralibus r, *lib.* 19. *parte* 4. *c.* 23. [an. 590. *Romæ.*]

r *In cap.* 29. *Job. c.* 16.

Mansuetudo, & districtio ab invicem non separentur.

SUnt namque nonnulli ita districti, ut omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittant: & sunt nonnulli ita mansueti, ut perdant districti jura regiminis. Unde cunctis Rectoribus utraque summopere sunt tenenda, ut nec in disciplinæ vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum in mansuetudine districtionem deserant disciplinæ; quatenùs nec à compassione pietatis obdurescant, cùm contumaces corrigunt; nec disciplinæ vigorem molliant, cùm infirmorum animos consolantur. Regat ergo disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem: & sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.

XV. *Item* IDEM *Homiliâ* 34. in Evangel. [c. an. 593. *Romæ.*]

Vera justitia miseris compatitur, delinquentibus indignatur.

s Justitia. *orig.*

t *al.* indignantur.

VEra justitia compassionem habet; falsa verò s dedignationem: quamvis & justi soleant rectè peccatoribus dedignari. Sed aliud est, quod agitur typho superbiæ; aliud, quod zelo disciplinæ. Dedignantur t etenim, sed non dedignantes. & *post pauca.* §. 1. At contrà hi, qui de falsa justitia superbire solent, ceteros quosque despiciunt, nullâ infirmantibus misericordiâ condescendunt; & quò se peccatores esse non credunt, eò deteriùs peccatores fiunt.

XVI. *Item* HIERONYMUS, *ad c.* 4. Threnorum u. [an. 410. *in Palæstina.*]

u Rabani sunt, non Hieron. ii Commentarii.

Peccantes mansuetudine provocentur, non austeritate abjiciantur.

x *Thren.* 4. & *Esa.* 52.

REcedite x, inquiunt, *polluti; recedite, abite; nolite* nos *tangere:* nolite in aliquo nobis communicare. Talis loquela non illuminat cæcum, non sanat ægrotum, non curat infirmum; sed magis occidit, atque in desperationem periclitantem mittit. Boni etenim Rectores ex sua infirmitate aliorum infirmitates pensantes, magis per humilitatis, & mansuetudinis levamentum student peccantes ab erroris laqueo eruere, quàm per austeritatem in foveam perditionis nutantes propellere. Unde Doctor Gentium y: *Factus sum*, inquit, *infirmus infirmis.*

y 1. *Cor.* 9.

XVII. *Item* EX ORIGENE, *Homiliâ* 7. in Josue. [an. 217. *in Ægypto.*]

In populum ira Dei desævit, cùm Prædicator delinquentes palpat, non corripit.

SEd illud non otiosè transmittendum est, quòd uno peccante ira Dei super omnem populum venit. Hoc quando accidit? quando Sacerdotes, qui populo præsunt, erga delinquentes benigni videri volunt, & verentes peccantium linguas, ne fortè malè de eis loquantur, Sacerdotalis severitatis immemores nolunt complere quod scriptum est z: *Peccantem coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant:* & iterum a: *Auferte malum ex vobis ipsis:* nec zelo Dei succensi imitantur Apostolum dicentem b: *Tradidi hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat.* Neque illud Evangelii c implere student, ut si viderint peccantem; primò secretè conveniant: pòst etiam duobus, vel tribus adhibitis d; quòd si contempserit, & post hæc Ecclesiæ correctione non fuerit emendatus, de Ecclesia expulsum velut gentilem habeant, ac publicanum: & dum uni parcunt, universæ Ecclesiæ moliuntur interitum. Quæ ista bonitas? quæ ista misericordia? uni parcere, & omnes in discrimen adducere? Polluitur enim ex uno peccatore populus. Sicut ex una ove morbida universus grex inficitur; sic uno fornicante, vel aliud quodcumque scelus committente, plebs universa polluitur.

z 1. *Tim.* 5.
a 1. *Cor.* 5.
b *Ibid.*
c *Matth.* 18.
d *al.* arbitris.

HINC etiam alibi dicitur e. [Rectorem subditis pietas matrem, disciplina verò patrem exhibeat.] §. 1. Percussor quoque dicitur, qui sermone inutili infirmorum conscientiam vulnerat. Unde

" GRATIAN. " 4. *Pars.* " e Greg. *Pastor.* 2. *p. c.* 6.

XVIII. ANACLETUS PAPA *Epist.* 2. ad Episcopos Italiæ. [c. an. 103. *Romà in Italiam.*]

Qui sermone incauto conscientiam percutit infirmorum, percussor vocatur.

SAnè percussor ille dicitur Doctor, qui sermone inutili conscientiam percutit infirmorum. Ideò tenere vos, & omnes fideles oportet eum, qui secundùm doctrinam est f, fidelem sermonem, ut potens sit consolari in doctrina sancta g, & contradicentes redarguere, & rectè viventes, atque rectam fidem tuentes consolidare.

f *Ad Tit.* 1.
g *al.* sana.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI NON SINT LITIGIOSI.

DISTINCTIO XLVI.

SEQUITUR a: *Non litigiosum.* Nihil est enim impudentius arrogantiâ rusticorum, qui garrulitatem autoritatem putant; & parati ad lites, in subjectos tumidi intonant: quod ex arrogantia, & superbia provenire manifestum est. Unde scribit

" GRATIAN. " 1. *Pars.* " a 1. *ad Tim.* " 3. & *ibi* " Glossa ord. & Ansel. *ex Hieron. in Epist. ad Oceanum.*

I. GREGORIUS I. in Moralibus, *lib.* 23. *par.* 5. *c.* 12. *ad cap.* 33. Job. [an. 590. *Romæ.*]

Arrogantes nesciunt inferre humiliter, quæ docent.

HOc habet proprium doctrina arrogantium, ut humiliter nesciant inferre quod docent: & recta quæ sapiunt, rectè ministrare non possint. In verbis enim eorum proditur; quòd cùm docent, quasi in quodam sibi videntur sublimitatis culmine residere: eósque quos docent, ut longè infra se positos, veluti in imo respiciunt b; quibus non consulendo loqui, sed vix dominando dignantur. Rectè autem his per Prophetam Dominus dicit c: *Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.* Cum austeritate enim, & potentia imperant, qui subditos suos non tranquillè ratiocinando corrigere, sed asperè inflectere dominando festinant. At contrà vera doctrina d tantò vehementiùs hoc elationis vitium fugit per cogitationem e, quantò ardentiùs verborum suorum jaculis ipsum magistrum elationis insequitur. Cavet enim, ne eum magis elatis moribus prædicet, quem in corde audientium sacris sermonibus insectatur.

b *al.* despiciunt.
c *Ezech.* 34.
d Ibid. *c.* 13.
e *al.* cognitionem.

" ECCE, quare litigiosi prohibentur in Episcopos ordina- " ri. Est & alia causa hujus prohibitionis. Litigiosi nam- " que vel adulationibus animos Principum sibi conciliant; " vel fratribus suis detrahendo, infamiæ notam ingerunt; " vel inter fratres discordiam seminando, seditionem num- " quam facere cessant: quæ omnia in Prælatis damnabilia es- " se probantur. Unde scribit

GRATIAN. 2. *Pars.*

II. GREGORIUS I. in Moralibus, *lib.* 18. *par.* 4. *c.* 3. *ad c.* 27. Job. [an. 590. *Romæ.*]

De iis, qui peccatoribus adulantur.

SUnt nonnulli, qui dum malefacta hominum laudibus efferunt, augent quæ increpare debuerunt. Hinc enim per Prophetam dicitur f: *Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manûs, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis.* Ad hoc quippe pulvillus ponitur, ut molliùs quiescatur. Quisquis ergo malè agentibus adulatur, pulvillum sub capite, vel cubito jacentis ponit, ut qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter quiescat. §. 1. Hinc rursum scriptum est g: *Ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum.* Parietis quippe nomine, peccati duritia designatur. Ædificare ergo parietem, est contra se quempiam obstacula peccati construere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur, ut quod illi perversè agentes ædificant, ipsi adulantes quasi nitidum reddant. §. 2. Sed Sanctus vir sicut mala de bonis non æstimat, ita judicare bona de malis recusat, di-

f *Ezech.* 13.
g *Ibid.*

cens [h]: *Abfit à me, ut juftos vos judicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.*

Hinc etiam legitur

III. In Concilio Carthaginensi IV. c. 56. [an. 398. *in Africa.*]

Adulator, vel proditor Clericus ab officio degradetur.

CLericus [i], qui adulationibus, & proditionibus vacare deprehenditur, ab officio degradetur.

IV. *Item* ex eodem Concilio, c. 55. [an. 398. *ibid.*]

Excommunicentur ab Epifcopo qui fratribus non probanda objiciunt.

ACcufatores fratrum Epifcopus excommunicet, qui non probanda fratribus objiciunt *a*. Et fi emendaverint vitium, recipiat eos ad communionem, non ad Clerum.

¶ Corr. Rom. *a Qui non probanda fratribus objiciunt.*] Verba ifta neque in originali, neque in multis Gratiani antiquis Codicibus habentur.

V. *Item* ex eodem Concilio, c. 57. [an. 398. *in Africa.*]

Removeatur a ab Officio Clericus maledicus: fcurra, fratrum profectibus invidens non promoveatur.

CLericus [k] maledicus (maximè in Sacerdotibus) cogatur ad poftulandam veniam; fi noluerit, degradetur: nec umquam ad officium abfque fatisfactione revocetur.

¶ Corr. Rom. *a Removeatur.*] Rubrica hæc pertinet fimul ad hoc Caput & ad duo fequentia.

VI. *Item* ex eodem Concilio, c. 60. [an. 398. *ibid.*]

De eodem.

CLericum [l] fcurrilem, & verbis turpibus joculatorem [1] ab Officio retrahendum cenfemus.

¶ Pith. [1] *Joculatorem.*] *jocularem.* Ita 3. C. V. vide Agath. Conc. c. 71.

VII. *Item* ex eodem, c. 54. [an. 398. *in Africa.*]

De eodem.

CLericus [m] invidens fratrum profectibus, donec in vitio eft, non promoveatur.

VIII. *Item* ex eodem, c. 67. [an. 398. *ibid.*]

Non funt ordinandi, qui feditionibus vacant.

SEditionarios [n] ftatuimus numquam ordinandos Clericos, ficut nec ufurarios, nec injuriarum fuarum ultores.

IX. *Item* ex Concilio Laodicensi, c. 5. [c. an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

Ufuras exigere Clericis minimè licet.

NOn licet fœnerari Miniftris altaris, vel in Sacerdotali ordine conftitutis, vel ufuras, vel lucra, quæ fefcupla [o] [2] dicuntur, accipere.

¶ Pith. [2] *Sefcupla.*] Id eft, fummam capitis & dimidium fummæ. τὰς λεγομένας ἡμιολίας. Ifidor. *lib.* 10.

X. *Item* Leo Papa I. [3] Epifcopis per Campaniam, *Epift.* 1. c. 4. [an. 443. *Româ in Campaniam.*]

Nec fuo nomine, nec alieno Clericus fœnerator exiftat.

SIcut [p] non fuo, ita nec alieno nomine aliquis Clericorum exercere fœnus attentet. Indecens eft enim, crimen fuum commodis alienis impendere. Fœnus autem hoc folum afpicere [q] & exercere debemus, ut quod hîc mifericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter, & in perpetuum manfura tribuit [4], recipere valeamus.

¶ Pith. [3] *Papa.*] Univerfis per Camp. Picenum & Thufciam, & per univerfas Provincias conftitutis.

[4] *Tribuit.*] 2. C. V. *retribuet.*

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI NON SINT AVARI, NEC USURARII.

DISTINCTIO XLVII.

" QUod autem in fine hujus Capituli, Ufurarii ordinari prohibentur; inde eft, quòd ufuram exercentes, cupiditati defervire probantur: cupidi autem ab Apoftolo ordinari prohibentur [a]: quia tales facilè à jufto deviarent. Unde legitur

I. In Canonibus Apostolorum, c. 44. [c. an. 281. *in Syria.*]

Diaconus, Presbyter, & Epifcopus exigens ufuras, nifi defierit, deponatur.

EPifcopus [b], aut Presbyter, aut Diaconus ufuras à Debitoribus exigens, aut definat, aut certe deponatur.

II. *Item* ex Concilio Nicæno, c. 17. [an. 325. *in Bithynia.*]

Ufuras exigens, five Clericus, five fubjectus Regulæ, dejiciatur.

QUoniam [1] multi [c] * fub Regula conftituti avaritiam, & turpia lucra fectantur, oblitique Divinæ Scripturæ dicentis [d]: *Qui pecuniam fuam non dedit ad ufuram:* mutuum dantes, centefimas exigunt, juftè cenfuit fancta & magna Synodus, ut fi quis inventus fuerit poft hanc definitionem ufuras accipiens, aut [e] ex adinventione aliqua, vel quolibet modo negotium tranfigens, aut hemiolia, id eft, fefcupla [f] *a* exigens; vel aliquid tale prorfus excogitans turpis lucri gratiâ, dejiciatur à Clero, & alienus exiftat à Regula.

[c] Inf. XIV. q. 4. c. 8. ex alia verfione. Polyc. *l.* 4. *tit.* 31. Rab. *l. Pan.* c. 32. Burch. *l.* 2. c. 129. Anfel. *l.* 7. c. 153. Ivo, *p.* 6. c. 196. & *p.* 13. c. 8.
[d] *Pfal.* 14.
[e] redundat ifta particula.
[f] *al.* fefquipla.
[g] *al.* fefquipla.

¶ Corr. Rom. *a Sefcupla* [g].] Hoc fefquialterarum ufurarum genus, quamvis graviffimum, in frugibus humidis, vel arentibus Conftantinus lege permiferat, quæ nunc extat in Codice Theodofiano, *lib.* 2. *tit. ult. de ufuris, l.* 1. Eódem pertinet, quod fcribit B. Hieronymus in Commentariis in Ezechielem, *lib.* 6. c. 18. his verbis. *Solent in agris frumenti, & milii, vini, & olei, ceterarumque fpecierum ufura exigi, five, ut appellat fermo Divinus, fuperabundantia: verbi gratiâ, ut hyemis tempore demus decem modios, & in meffe recipiamus quindecim, hoc eft, amplius partem mediam.* Quamobrem hoc Canone, quo Patres illi omnes pecuniarias ufuras Clericis interdicunt, voluerunt etiam fefcuplam frugum exprefsè iifdem interdicere. Poftea verò in aliis Conciliis, & à Romanis Pontificibus, genus omne ufurarum tamquam Juri Naturali, ac Divino contrarium, tam Clericis, quàm Laicis fuit interdictum: quemadmodum apparet in Decretalibus, *tit. de ufur.*

¶ Contius. * *Quoniam multi.*] Quidam malè interpretando hunc Canonem corrumpunt Breviter explicabo. Biennio antequam ederetur hic Canon, Lex Conftantini intervenerat, quæ definierat hunc ufurarum modum, ut in pecunia numerata fingulas centefimas, in frugibus verò vel liquidis vel aridis mutuo datis fingulas hemiolias, feu fefquialteras partes recipere liceret. Itaque ufura quadruplo major in frugibus quàm in pecunia numerata permittebatur. Extat Lex illa Conftantini *in Cod. Theod. legum lib.* 4. *tit. de ufur. l.* 1. Cùm autem Catholicæ Ecclefiæ, cùm omnis ufura, tum illud tam immoderatum lucrum & fœnus ea lege permiffum, Chriftiano homine videretur indignum, omnibus regulæ Chriftianæ obnoxiis has ufuras interdixit. Quin etiam Juftinianus hanc immoderationem deteftatus, centefimas pecuniæ reftrinxit ad trientes: Sefquialteras verò frugum ad centefimas. *l. eos.* §. 1. *C. de ufur. Novell.* 32. 33. 34. ad quas hæc pleniùs enarravi. Ergo poft Legem Juftiniani Chriftianis licebit ea moderatione fœnerari? minimè verò. Canoni enim, cui derogare non potuit Imperator, parendum potiùs, quàm Legi. Quærant ergo ufurarii Chriftiani alium defenforem.

¶ Pith. [1] *Quoniam.*] Vide *l.* 1. *Cod. Theod. de ufuris*, Hieron. *lib.* 6. *in Ezechiel. cap.* 18. *&c.*

Hinc etiam fcribit dicens

III. Gregorius I. *in* 19. *lib.* Moralium, c. 25. *in* 29. *cap.* Job. [an. 590. *Romæ.*]

Temporalibus lucris defervientes, Deo nequaquam militare probantur.

OMnes hujus feculi dilectores in terrenis rebus fortes funt, in cæleftibus debiles. Nam pro temporali gloria ufque ad mortem defudare appetunt, & pro fpe perpetua, ne parum quidem in labore fubfiftunt: pro terrenis lucris quaslibet injurias tolerant, & pro cælefti mercede vel tenuiffimi verbi ferre contumelias recufant: terreno judici toto etiam die affiftere fortes funt; in oratione verò coram Domino vel unius horæ momento laffantur: fæpè nuditatem, dejectionem, famem pro acquirendis divitiis atque honoribus tolerant: & earum rerum fe abftinentiâ cruciant, ad quas adipifcendas feftinant; fuperna autem laboriosè quærere tantò magis diffimulant, quantò ea retribui tardiùs putant. §. 1. Hi itaque quafi aliarum arborum more deorsùm vafti funt, fursùm angufti: quia fortes in inferiora fubfiftunt, fed ad fuperiora deficiunt. At contrà ex qualitate palmarum defignatur proficiens vita juftorum, qui nequaquam funt in terrenis ftudiis fortes, & in cæleftibus debiles; fed longiùs, atque diftantiùs ftudiofos fe Deo exhibent, quàm feculo fuiffe meminerunt.

§. 2. Nam cùm quibufdam per Prædicatorem noftrum dicitur [h]: *Humanum dico propter infirmitatem carnis veftræ. Sicut enim exhibuiftis membra veftra fervire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra veftra fervire juftitiæ in fanctificationem:* eorum proculdubio infirmitati condefcenditur, ac fi eis apertiùs diceretur; fi nequaquam ampliùs poteftis, faltem tales eftote in fructu bonorum operum, quales fuiftis dudum in actione vitiorum, ne debiliores vos habeat fancta libertas aëris *a*, quos in carne validos habuit ufus terrenæ voluptatis.

[h] *Rom.* 6.

¶ Corr. Rom. *a Aëris.*] Apud B. Gregorium legitur, *fancta libertas heredes:* vel, *fancta libertas charitatis, quàm in carne:* In uno autem exemplari Gratiani Vaticano, *cæleftis converfationis*, quod in Gloffa ad explanandam dictionem, *aëris*, affertur.

IV. *Item* GREGORIUS I. Clero, & Civibus Neapolitanis, *lib.* 8. *Epist.* 40. [an. 600. *Româ in Campaniam.*]

Ad sacros Ordines usurarii promoveri non debent.

DE Petro [l] insuper ad nos pervenisse cognoscite, quòd solidos dedit ad usuram: quod vos oportet cum omni subtilitate perquirere: & si ita constiterit, alium eligite, & ab hujus vos persona sine mora suspendite. Nam nos amatoribus usurarum nulla ratione manus imponimus. Si verò subtili habita inquisitione hoc falsum esse patuerit (quia persona ejus nobis ignota est, & utrùm ita sit de simplicitate ejus, quod ad nos perlatum est, ignoramus) cum decreto à vobis facto ad nos eum venire necesse est; ut vitam morésque illius solicitiùs inquirentes, sensum quoque pariter agnoscamus, ut si huic judicio aptus extiterit, vestra in eo (adjuvante Domino) desideria compleamus.

[l] Ansel. *l.* 6. *c.* 9. Polyc. *l.* 2. *tit.* 1.

V. *Item* EX CONCILIO ELIBERITANO, *c.* 20. [an. 305. *in Hispania.*]

Degradetur Clericus, qui usuras accipere detegitur.

SI quis [k] Clericorum detectus fuerit usuras accipere; placuit degradari, & abstinere.

[k] Ivo, *p.* 13. *c.* 12. Pann. *l.* 3. *c.* 156.

VI. *Item* LEO I. Anatolio Episcopo Constantinopolitano, *Epist.* 51. [an. 452. *Româ Constantinopolim.*]

Nec implicari errore, nec cupiditate violari Sacerdotem oportet.

VIrum [l] Catholicum, & præcipuè Domini Sacerdotem, sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari, dicente sancta Scriptura [m]: *Post concupiscentias tuas non eas.* Mens enim potentiæ [n] avida nec abstinere novit à vetitis, nec gaudere concessis, nec pietati α adhibere consensum.

2. *Pars.* [l] Ansel. *l.* 7. *c.* 149. [m] *Ecclesiastic.* 18. [n] *al.* pecuniæ.

¶ CORR. ROM. α *Nec pietati.*] Hoc postremum orationis membrum abest ab originali: sed habetur etiam apud Anselmum.

VII. *Item* GREGORIUS [2] I. *lib.* 7. *Epist.* 100. [an. 599. *Româ in Galliam.*]

Qui cupiditatem à se non abscindit, bonorum Autori inhærere non valet.

BOnorum Autori inhærere aliter non valemus, nisi cupiditatem à nobis (*quæ omnium malorum radix* [o] *est*) abscindamus.

[o] 1. *Tim.* 6.

¶ PITH. [2] *Gregorius.*] Siagrio, Ætherio, Virgilio & Desiderio Episcopis.

GRATIAN. „ ITEM de eo, quod scriptum est in Evangelio [p]: *Hominis cujusdam divitis fructus uberes ager attulit.*

[p] *Luc.* 12.

VIII. AMBROSIUS *Serm.* 81. [c. an. 380. *Mediolani.*]

Avari est hominum bona invadere, quorum necessitatibus subvenire valet.

SIcut ii [q], qui per insaniam mente translati sunt, non jam res ipsas, sed passionis suæ phantasias vident; ita etiam mens avari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum videt, semper reditus computat; gratiùs aurum intuetur, quàm Solem [r]; ipsa ejus oratio, & supplicatio ad Dominum, aurum quærit. *& post pauca.* §. 1. Interdum etiam usuræ arte nequissima ex ipso auro aurum nascitur. Sed quid agis? Nec satietas umquam, nec finis aderit cupiditati. *& infrà.*

§. 2. Sed ais: quid injustum est, si cùm aliena non invadam, propria diligentiùs servo? O impudens dictum! Propria dicis? quæ? ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti? Quando in hanc ingressus es lucem, quando de ventre matris existi; quibus, quæso, facultatibus, quibúsque subsidiis stipatus ingressus es? *& post pauca.*

§. 3. Proprium nemo dicat, quod est commune α, quod plùs quàm sufficeret, sumptum, etiam violenter obtentum est. *& infrà.* §. 4. Numquid iniquus est Deus, ut nobis non æqualiter distribuat vitæ subsidia? ut tu quidem esses affluens, & abundans; aliis verò deesset, & egerent? An idcircò magis, quia & tibi voluit benignitatis suæ experimenta conferre, & alium per virtutem patientiæ coronare? Tu verò susceptis Dei muneribus, & in sinum tuum redactis, nihil te putas agere iniquum, si tam multorum vitæ subsidia solus obtineas? Quis enim tam injustus, tam avidus, tam avarus, quàm qui multorum alimenta suum [s] non usum, sed abundantiam, & delicias facit? Neque enim minùs est criminis habenti tollere, quàm cùm possis, & abundes, indigentibus denegare. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod recludis, & miserorum redemptio est, & absolutio, pecunia quam tu in terram defodis. Tot [t] te ergo scias invadere bona, quot [u] possis præstare quod velis.

[q] Ex Basilii Homilia, ad eumdem Evangelii locum. [r] solem videt. *orig.* [s] *al.* non suum. [t] *al.* tantorum. [u] *al.* quantis.

¶ CORR. ROM. α *Commune.*] Apud Beatum Ambrosium legitur, *Proprium nemo dicat, quod è communi plùs quàm sufficeret, sumptum, & violenter obtentum est.* Sed ob Glossam non est mutatum.

NECESSE est etiam [x], ut ille, qui ordinandus est [y], *sua domui sit benè præpositus*, id est, si in Laicali habitu uxorem habuit, vel filios, à vitiis ad virtutum studia, & verbo, & exemplo provocet, ut quod posteà præcepturus est populis, priùs exigat à domesticis. Unde Apostolus Ephesiis scribit [z], ut uxores suas sicut sua corpora diligant, & filios suos non ad iracundiam provocent, sed enutriant illos in omni disciplina, & correctione Domini. Unde cùm Paulus ad Timotheum scribens, dixisset [a]: *suæ domui benè præpositum*, statim subjunxit: *habentem filios sibi subditos in omni castitate, non* [b] *in accusatione luxuriæ.* Non enim talium cohabitator frontem habet alios redarguendi. Unde de Beato Job legitur [c], quòd pro filiis suis quotidiana offerebat Deo sacrificia, offerens holocausta per singulos, quos tanta charitatis perfectione in unum constrinxit, ut quisque eorum in suo die convivium fratribus pararet, & ad epulandum secum tres sorores suas pariter invitaret. Quod quia Heli facere dissimulavit, ac falsa pietate superatus delinquentes filios ferire noluit, sicut in libro Regum legitur, apud districtum Judicem semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit: unde ei Divina voce dicitur [d]: *Honorasti filios tuos magis, quàm me.* Hinc etiam David erga filios benignitatem, non disciplinæ severitatem exercens, eorum juventutem experimento didicit perniciosam, quorum pueritiam vagâ licentiâ permisit esse voluptuosam. Unus quippe eorum sororem suam stupro corrumpens, à fratre ejus, Absalone [e] videlicet, inter epulas, quas fratribus suis fraudulenter paraverat, obtruncatus est. Absalon verò, postquam veniam à patre obtinuit, de regno illum expulit, & ad concubinas ejus ingressus est [f]; demum per invia deserti patrem persequens, quercui inhæsit [g], atque ita suspensus interiit. Hinc etiam Paulus ad Timotheum scribit, dicens [h]: *Qui suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* Jure ergo, qui domui suæ nescit præesse, in Episcopum ordinari prohibetur, quia qui in re minima, de qua sibi familiarior debet cura inesse, fidelis non est, quomodo in Ecclesia Dei (ubi tot sunt & alieni) solicitam diligentiam adhibebit? Unde Hieronymus [i]. Non enim [k] justus polluitur ex vitiis filiorum, sed libertas ab Apostolo Ecclesiæ Principi reservatur; ut talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere. §. 1. Quod tunc fiet, si non erit, quod sibi imputetur. Cùm enim gressus hominis [l] à Domino dirigantur, nec sint in homine [m] ejus viæ; corripere quidem potest, corrigere autem non valet: pulsare potest, non aperire: manus comprimere, non animum mutare. Unde

" GRATIAN. " 3. *Pars.* [x] Hier. ad Oceanum. [y] 1. *Tim.* 3. & *ibi* Glossator. [z] *Ephes.* 5. [a] 1. *Tim.* 3. [b] *Tit.* 1. [c] *Job.* 1. [d] 1. *Reg.* 2. [e] 2. *Reg.* 13. [f] 2. *Reg.* 16. [g] 2. *Reg.* 18. [h] 1. *Tim.* 5. [i] In comm. ad c. 1. Epist. ad Titum. [k] itaque. *orig.* 4. *Pars.* [l] *Psal.* 36. [m] *Hier.* 10.

IX. AUGUSTINUS Clero, & Populo Hipponensi, *Epist.* 137. [fortè an. 404. *in Africa.*]

Bonorum hominum disciplina mores immutare non valet.

QUantumlibet vigilet disciplina domûs meæ, homo sum, & inter homines vivo: nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior sit, quàm arca Noë, ubi tamen inter octo homines unus [n] reprobus inventus est: aut melior sit, quàm domus Abrahæ, ubi dictum est [o]: *Ejice ancillam, & filium ejus:* aut melior sit, quàm domus Isaac, cui de duobus geminis dictum est [p]: *Jacob dilexi, Esau autem odio habui. & infrà.* §. 1. Simpliciter autem fateor Charitati vestræ coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo Deo servire cœpi, quomodo difficilè sum expertus meliores, quàm qui in monasteriis profecerunt; ita non sum expertus pejores, quàm qui in monasteriis ceciderunt [q], ita ut hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum [r]: *Justus justior fiat; & sordidus sordescat adhuc.*

[n] *Gen.* 9. [o] *Gen.* 21. [p] *Malach.* 1. [q] *al.* defecerunt. [r] *Apoc.* 22.

X. *Item* CYPRIANUS, *lib.* 1. *Epist.* 3. Cornelio Papæ. [c. an. 252. *Carthagine Romam.*]

Convicia perditorum à via rectitudinis nos movere non debent.

QUod ad nos attinet, conscientiæ nostræ convenit, Frater, dare operam; ne quis culpâ nostrâ de Ecclesia pereat: si quis autem ultrò, & crimine suo perierit, & pœnitentiam agere, atque ad Ecclesiam redire noluerit, nos in die judicii inculpatos futuros credimus, qui consulimus sanitati; illos solos in pœnis remansuros, qui noluerint consilii nostri salubritate sanari. Nec movere nos debent convicia perditorum, quò minùs à via recta, & à certa regula non recedamus; quando & Apostolus instruat dicens [f]: *Si hominibus placerem, Christi servus non essem.*

[f] *Galat.* 1.

EPISCOPI ORDINANDI, ET ECCLESIASTICI NON SINT NEOPHYTI.

DISTINCTIO XLVIII.

PROHIBENTUR etiam Neophyti [a] in Episcopos ordinari, ut qui heri erat Catechumenus, hodie non fiat Episcopus; qui heri erat in theatro, hodie non sedeat in Ecclesia: qui vesperè erat in circo, hodie non ministret altario: qui dudum fuerat fautor histrionum, hodie non sit consecrator Virginum. Causa autem hujus prohibitionis est secundùm Apostolum, ne elatus in superbiam, tamquam religio Christiana plurimùm eo egeret, incidat in ruinam Diaboli. Mo-

" GRATIAN. " 1. *Pars.* [a] 1. *Tim.* 3. Glossa ord. *ibid.* & Hieron. Oceano.

b Leo apud Anſel. *l.* 6. *c.* 30.

„ mentaneus [b] namque Sacerdos neſcit habere humilitatem, „ obſervare modos perſonarum, vel ſe contemnere: non je- „ junavit, non flevit, non ſe correxit, non pauperibus ero- „ gavit. In arrogantiam (quæ eſt ruina Diaboli) incidunt, „ qui puncto horæ necdum Diſcipuli fiunt Magiſtri: & ſicut „ Innocentius ait [c] [Miſerum eſt eum fieri Magiſtrum, qui „ necdum didicit eſſe Diſcipulus.] Unde legitur „

c *Epiſt.* 12. ad Aurelium.

I. In Nicæno Concilio, *c.* 2. [an. 325. *in Bithynia.*]

Neophytus in Epiſcopum non eſt ordinandus.

d Martinus Brac. Epiſcopus, *c.* 22.

QUoniam [d] [1] multa, ſive per neceſſitatem, ſive ex quacumque cauſa α, contra regulam geſta ſunt; ita ut homines ex vita gentili nuper adhuc catechizati, vel inſtructi ſtatim ad ſpiritualem Baptiſmum veniſſent, & continuò, cùm baptizati, etiam ad Epiſcopatum, vel Presbyterium provecti ſunt; rectè igitur viſum eſt de cetero nihil tale debere fieri. Nam & tempore opus eſt, ut ſit Catechumenus, & poſt Baptiſmum multa probatione indiget. Evidens namque eſt Apoſtolicum præceptum dicens [e]: *Non Neophytum, ne fortè elatus in judicium incidat, & laqueum Diaboli.* Si verò præcedente [f] β tempore aliquod mortale γ peccatum admiſerit, & convictus duobus vel tribus teſtibus fuerit; ceſſet à Clero, qui hujuſmodi eſt. Si quis verò præter hæc fecerit, tamquam contraria ſtatutis ſancti [g] Concilii gerens, ipſe præcipitabitur [2] de ſtatu ſui Cleri.

e 1. *Tim.* 3. — f *al.* procedente. *orig.* — g *al.* magni.

¶ Corr. Rom. α *Quacumque cauſa.*] Græcè eſt: ἢ ἄλλως ἐπειγομένων τῶν ἀνθρώπων: quod Dionyſius vertit, *aut aliàs cogentibus hominibus.*

β *Præcedente.*] προϊόντος, id eſt, *procedente*, ſed ob Gloſſam non eſt mutatum.

γ *Mortale.*] Abeſt vox iſta à priſca verſione. Græcè eſt, ψυχικόν τι ἁμάρτημα, quod Dionyſius vertit, *delictum animæ.*

¶ Pith. [1] *Quoniam.*] Ex priſca verſione.

[2] *Præcipitabitur.*] *Periclitabitur*, κινδυνεύσει. Dionyſius Exiguus; *de ſtatu honoris periclitabitur.*

Gratian. „ Neophyti verò hodie appellantur, propoſitum ſacræ „ Religionis noviter aſſumentes. Unde ſcribit

II. B. Gregorius Syagrio Epiſcopo [3], & aliis Epiſcopis, *lib.* 7. *Epiſt.* 100. [h] [an. 599. *Româ in Galliam.*]

h Et *l.* 5. *Epiſt.* 51. Vigilio Epiſc. Arelat.

Quis dicatur Neophytus.

SIcut Neophytus [i] tunc dicebatur, qui initio [k] ſanctæ α Fidei erat eruditione plantatus; ſic modò Neophytus habendus eſt, qui repentè in Religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores [l] ſacros irrepſerit. §. 1. Ordinatè ergo ad Ordines accedendum eſt. Nam caſum appetit, qui ad ſummi [m] loci faſtigia poſtpoſitis gradibus per abrupta quærit aſcenſum. Scimus autem, quòd ædificati parietes non priùs tignorum pondus accipiunt, niſi à novitatis ſuæ humore ſiccentur: ne ſi antè pondera, quàm ſolidentur, accipiant, cunctam ſimul fabricam ad terram deponant.

i Polyc. *l.* 2. *tit.* 1. Anſel. *l.* 6. *c.* 26. Ivo, *p.* 5. *c.* 131. — k *al.* in initio. — l *al.* ordines. — m *al.* ſumma.

¶ Corr. Rom. α *Initio ſanctæ.*] In *lib.* 7. *Epiſt.* 100. ubi habetur prior pars hujus Capitis uſque ad verſic. *Scimus autem.* legitur, *in ſanctæ Fidei erat converſatione plantatus.* Lib. autem 5. *Epiſt.* 51. ſive *c.* 95. (ubi & eadem ferè iiſdem verbis habentur, ac præterea ſequens pars uſque ad finem) legitur hoc loco, *qui adhuc noviter erat plantatus in fide.*

¶ Pith. [3] *Epiſcopo.*] Adde, *Auguſtodunenſi.*

EPISCOPI ORDINANDI, ET ECCLESIASTICI SINT VIRTUTIBUS PRÆDITI.

DISTINCTIO XLIX.

Gratian. 1. *Pars.*

„ ECce, à quibus vitiis debeant eſſe immunes, qui in „ Epiſcopum ſunt ordinandi. Qui enim interceſſores „ pro populo ad Deum parantur, neceſſe eſt, ut ejus „ gratiam benè vivendo mereantur. Unde Gregorius ait in „ Paſtorali. §. 1. Solicitè formidandum, ne qui placare „ poſſe iram Dei creditur, hanc ipſe ex proprio reatu me- „ reatur. Cuncti enim liquidò novimus; quia, cùm is, qui „ diſplicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad de- „ teriora provocatur. Qui ergo adhuc deſideriis terrenis ad- „ ſtringitur, caveat, ne diſtricti iram Judicis graviùs accen- „ dens, dum loco delectatur gloriæ, fiat ſubditis autor rui- „ næ. Solerter ergo ſe quiſque metiatur; nec [a] locum re- „ giminis aſſumere audeat, ſi in ſe adhuc vitium damnabili- „ ter regnat: nec is, quem crimen depravat proprium, in- „ terceſſor fieri appetat pro culpis aliorum.

a ne. *orig.*

I. *Idem* Gregorius I. in eod. Paſtorali *eod. c.* 11. continenter. [an. 590. *Romæ.*]

Sacrificium Deo non offerat, qui vitiis eſt maculatus.

HInc etenim ſupernâ voce ad Moyſem dicitur [b]: *Loquere ad Aaron: homo de ſemine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo ſuo; nec accedat ad miniſterium ejus.* Ubi & repentè ſubjungitur: *Si cæcus fuerit, ſi claudus, ſi vel parvo, vel grandi, & torto naſo, ſi fracto pede, vel manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi jugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore, vel ponderoſus* [c] [1].

b *Levit.* 21. — c hernioſus. *vulgata.*

§. 1. Cæcus quippe eſt, qui ſupernæ contemplationis lumen ignorat: qui præſentis vitæ tenebris preſſus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conſpicit, quò greſſus operis porrigat [d], neſcit. Hinc etenim prophetante Anna dicitur [e]: *Pedes Sanctorum ſuorum ſervabit; & impii in tenebris conticeſcent.* §. 2. Claudus verò eſt, qui quidem, quò pergere debeat, aſpicit; ſed per infirmitatem mentis, vitæ viam perfectæ [f] non valet tenere, quam videt: quia ad virtutis ſtatum dum fluxa conſuetudine non erigitur, quò per deſiderium innititur, illuc greſſus operis efficaciter non ſequuntur. Hinc etenim Paulus dicit [g]: *Remiſſas manus, & diſſoluta genua erigite, & greſſus rectos facite pedibus veſtris; ut non claudicans quis erret, ſed magis ſanetur.* §. 3. Parvo autem naſo eſt, qui ad tenendam menſuram diſcretionis idoneus non eſt. Naſo quippe odores, fœtoréſque diſcernimus. Rectè ergo per naſum diſcretio exprimitur; per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Unde & in laude Sponſæ dicitur [h]: *Naſus tuus ſicut turris, quæ eſt in Libano:* quia nimirum Sancta Eccleſia, quæ ex cauſis ſingulis tentamenta prodeant, per diſcretionem conſpicit; & ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed ſunt nonnulli, qui dum æſtimari hebetes nolunt, ſæpè ſe quibuſdam exquiſitionibus plùs quàm neceſſe eſt exercentes, ex nimia ſubtilitate falluntur. Unde hìc quoque ſubditur: [vel grandi, & torto naſo.] Naſus enim grandis, & tortus eſt, diſcretionis ſubtilitas immoderata: quæ dum plùs quàm decet, excreverit, actionis ſuæ rectitudinem ipſa confundit. §. 4. Fracto autem pede, vel manu eſt, qui viam Dei pergere omnino non valet, atque à bonis actibus funditùs exors vacat: quatenùs hæc, non ut claudus, ſaltem cum infirmitate teneat; ſed ab his omnimodo alienus exiſtat. §. 5. Gibbus verò eſt, quem terrenæ ſolicitudinis pondus deprimit, ne umquam ad ſuperna reſpiciat; ſed ſolis his, quæ in infimis calcantur, intendat: qui & ſi quando aliquid ex bono patriæ cæleſtis audierit, ad hoc nimirum perverſæ conſuetudinis pondere prægravatus, cordis faciem non attollit: quia cogitationis ſtatum erigere non valet; quem terrenæ ſolicitudinis uſus curvum tenet. Ex horum quippe ſpecie Pſalmiſta dicit [i]: *Incurvatus ſum, & humiliatus uſquequaque.* Quorum culpam quoque per ſemetipſam Veritas reprobans ait [k]: *Semen autem, quod in ſpinis cecidit, hi ſunt, qui audiunt verbum, & à ſolicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.* §. 6. Lippus verò eſt, cujus quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat; ſed tamen hoc carnalia opera obſcurant. In lippis quippe oculis pupillæ ſanæ ſunt, ſed humore defluente infirmantes [l] palpebræ groſſeſcunt: quæ quia infuſione crebra atteruntur, etiam acies pupillæ vitiatur. Et ſunt nonnulli, quorum ſenſum carnalis vitæ operatio ſauciat: qui videre recta ſubtiliter per ingenium poterant; ſed uſu pravorum actuum caligant. Lippus itaque eſt, cujus ſenſum natura exacuit, ſed converſationis pravitas confundit: cui benè per Angelum dicitur [m]: *Collyrio inunge oculos tuos, ut videas.* Collyrio quippe oculos, ut videamus, inungimus, cùm ad cognoſcendam veri luminis claritatem, intellectûs noſtri aciem medicamine bonæ operationis adjuvamus. §. 7. Albuginem verò habet in oculo, qui veritatis lucem videre non ſinitur: quia arrogantiâ ſapientiæ, ſeu juſtitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra, videt: albuginem tolerans nihil videt: quia videlicet ſenſus humanæ cogitationis, ſi ſtultum ſe, peccatorémque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem ſibi juſtitiæ, ſive ſapientiæ tribuit; à luce ſe ſupernæ cognitionis excludit: & eò claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quò ſe apud ſe per arrogantiam exaltat, ſicut de quibuſdam dicitur [n]: *Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.*

d *al.* dirigat. — e 1. *Reg.* 2. — f *al.* perfectè. — g *Hebr.* 12. — h *Cant.* 7. — i *Pſal.* 118. — k *Luc.* 8. — l infirmitate. *orig.* — m *Apoc.* 3. — n *Rom.* 1.

§. 8. Jugem verò habet ſcabiem, cui carnis petulantia ſine ceſſatione dominatur. In ſcabie etenim fervor viſcerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria deſignatur: quia ſi cordis tentatio uſque ad operationem proſilit, nimirum fervor intimus, uſque ad cutis ſcabiem prorumpit, & foris jam corpus ſauciat: quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quaſi enim cutis pruriginem Paulus curabat abſtergere, cùm dicebat [o]: *Tentatio vos non apprehendat, niſi humana:* ac ſi apertè diceret: Humanum quidem eſt tentationem in corde perpeti: dæmoniacum verò eſt in tentationis certamine in operatione ſuperari. §. 9. Impetiginem quoque habet in corpore, quiſquis avaritiâ vaſtatur in mente: quæ ſi in parvis non compeſcitur, nimirum ſine menſura dilatatur. Impetigo quippe ſine dolore corpus occupat, & abſque occupati tædio excreſcens membrorum decorem fœdat: quia & avaritia captivam animam, dum quaſi delectat, exulcerat: dum adipiſcenda quæque cogitationi objicit, ad inimicitias accendit: & dolorem in vulnere non facit, quia æſtuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur; quia aliarum quoque virtutum per hanc pulchritudo depravatur: & quaſi totum corpus exaſperat; quia per univerſa vitia animum ſupplantat, Paulo atteſtante, qui ait [p]: *Radix omnium malorum eſt cupiditas.* §. 10. Ponderoſus verò eſt, qui turpitudinem non exercet opere, ſed tamen ab hac cogitatione continua ſine moderamine gravatur in mente: qui nequaquam quidem uſque ad opus nefarium rapitur, ſed ejus animus voluptate luxuriæ ſine ullo repugnationis obſtaculo

o 1. *Cor.* 10. — p 1. *Tim.* 6.

[q] Sic & Arnobius.

delectatur. Vitium [q] quippe est ponderis, cùm humor viscerum ad virilia labitur, quæ profectò cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergo est, qui totis cogitationibus ad lasciviam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde: & quamvis prava non exerceat opere, ab his tamen non evellitur mente: nec ad usum boni operis in aperto valet assurgere; quia gravat hunc in abditis pondus turpe. §. 11. Quisquis ergo quolibet horum vitio subigitur, panes Domino offerre prohibetur: ne profectò α diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria devastant. §. 12. Quia igitur paucis ad magisterium Pastorale dignus qualiter veniat, atque hoc indignus qualiter pertimescat, ostendimus; nunc is, qui ad illud dignè pervenerit, in eo qualiter vivere debeat, demonstremus.

¶ CORR. ROM. α *Ne profectò.*] Sic etiam in originali impresso. In aliquot Gratiani manuscriptis legitur, *Nec profectò diluere aliena delicta valet is, quem adhuc propria devastant.*

¶ PITH. [1] *Ponderosus.*] Quod idem est *Nestoris hernia*, Juvenali, *Nestoris pondus*, Queruli autori.

II. *Item* HIERONYMUS super Malachiam, *ad c.* 1. [an. 408. *in Palæstina.*]

[r] Sensus aliqua ex parte.

Indoctus [r], *terrena lucra sectans, vitiosus ordinari non debet.*

SAcerdotes nomen Domini despiciunt, & quantùm ad se, panem pollutum offerunt, qui ad altare indignè accedunt, quique dato munere Sacerdotium præsumunt. Panem quoque polluit, qui doctrinam Domini in populo malè dispergit [s]; & qui honorat potentem, & despicit pauperem. *& infrà.* §. 1. [Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? &c.] superiùs accusati de panibus, nunc accusantur de victimis. Cæcum animal offert, qui ordinat indoctum loco docti; magistrúmque facit, qui vix discipulus esse poterat. Claudum offert, qui lucra terrena quærentem locat; utpote pedem in diversa ponentem, unum in divinis, alterum in carnalibus: cui potest inferri illud de libro Regum [t]: *Usquequò claudicatis in duas partes?* Languidum offert, qui vitiosum habet pro religioso; quique tardum, & pigrum probat patientem α, dicens illum negligentiæ redarguendum. Indignum est enim dare Deo, quod dedignatur homo.

[s] al. dispersit.

[t] 3. Reg. 18.

¶ CORR. ROM. α *Probat patientem.*] Sic interpungitur etiam in manuscriptis, & in Glossa; cùm tamen ita posset etiam distingui, *& pigrum probat, patientem dicens illum, &c.*

ECCLESIASTICI CRIMINOSI DEPONENDI SUNT AB ORDINIBUS.

DISTINCTIO L.

GRATIAN. 1. Pars.

[a] al. actam.

„ EX præmissis autoritatibus liquidò monstratum est, quòd variis criminibus irretiti in Sacerdotes ordinari non possunt. Nunc autem de eisdem quæritur, utrùm post peractam [a] pœnitentiam, vel in propriis Ordinibus remanere, aut ad majores gradus conscendere valeant. Multorum autoritatibus, variis criminibus irretiti à propriis Ordinibus dejiciuntur, & ab accessu majorum prohibentur. Unde ait

I. GREGORIUS I. Constantio Mediolanensi Episcopo, *lib.* 4. *Epist.* 17. sive *c.* 61. [an. 594. *Româ in Insubriam.*]

Lapsi in suum Ordinem reparari non possunt.

[b] Ans. l. 8. c. 35. & l. 11. c. 13. Ivo, p. 6. c. 80. Pann. l. 3. c. 145.

SI lapsis [b] ad suum Ordinem revertendi licentia concedatur, vigor Canonicæ procul dubio frangitur disciplinæ: dum pro reversionis spe, pravæ actionis desideria quisque concipere non formidat. *& post pauca.* §. 1. Illud igitur præ omnibus studete, ut lapsos, in sacrum Ordinem nullius vobis supplicatio aliquo modo revocare suadeat: ne hujusmodi non statuta, sed temporaliter dilata credatur esse vindicta.

II. *Item* MARTINUS PAPA I. Amando Episcopo. [an. 649. *Româ in Germaniam.*]

Qui post suam Ordinationem labitur, depositus permanebit.

[c] Pann. l. 3. c. 141.

QUi semel [c] post suam Ordinationem in lapsum ceciderit; deinceps jam depositus erit, nullúmque gradum Sacerdotii poterit adipisci.

III. *Item* GREGORIUS PAPA I. Sabiniano Episcopo, *lib.* 7. *Epist.* 25. [an. 598. *in Liburniam.*]

Presbyter post lapsum nulla ratione in sacro Ordine reparari valet.

[d] Ansel. l. 8. c. 26. Pann. l. 3. c. 146.

[e] al. relatione.

PResbyterum [d], de quo nos Fraternitas tua Latoris præsentium legatione [e] consuluit, nulla ratione in sacro Ordine post lapsum, aut permanere, aut revocari posse cognoscas. Circa quem tamen mitiùs agendum est: quia commissum facinus facili dicitur professione confessus.

IV. *Item* JOANNES VIII. Cenomantico [1] Uticensi [f] Episcopo. [an. 882. *Româ in Galliam.*]

[f] al. Cannomoco Venetiensi.

Post perpetratum homicidium Sacerdotale officium ministrari non potest.

[g] Ivo, p. 6. c. 114. & p. 10. c. 51.

MIror [g] minùs doctam scientiam tuam Sacerdotem putare post perpetratum homicidium posse in Sacerdotio ministrare; immò (quod est ineptius) nobis suadere velle, ut ipsi tali præsumptioni præberemus assensum. Quis enim tam demens, támque perversi sensûs, tale quid æstimaret, vel post quantamcumque pœnitentiam concedendum; cùm omnino sit Canonicæ disciplinæ contrarium? Debet ergo Sacerdotio privatus lachrymarum fonte flagitium tam immane diluere, ut talibus saltem remediis curatus, salutis possit invenire suffragium.

Pann. l. 3. c. 153.

¶ PITH. [1] *Cenomantico.*] V. C. *Cennemoco Veneticensi Episcopo.*

V. *Item* NICOLAUS Papa [2] I. [an. 867. *Româ in Galliam.*]

Ad majorem gradum Clericus provehi non potest, qui Paganum occîdit.

[h] Ivo, p. 6. c. 120.

CLericum [h], qui Paganum occiderit, non oportet ad gradum majorem provehi, qui carere etiam debet acquisito: homicida enim est. Nam cùm discreti sint milites seculi à militibus Ecclesiæ; non convenit militibus Ecclesiæ militare seculo, per quod ad effusionem sanguinis necesse sit pervenire.

¶ PITH. [2] *Papa.*] Berdefredo Morinensis Ecclesiæ Episcopo.

VI. *Item* IDEM Osbaldo Chorepiscopo Quadrantino. [c. an. 868. *Româ in Galliam.*]

Qui defendendo se, Paganum occiderit, Sacerdotali careat officio.

DE his Clericis, pro quibus consuluisti, scilicet qui se defendendo, Paganum occiderunt, si posteà per pœnitentiam emendati [3] possint ad gradum pristinum redire, aut ad altiorem conscendere; scito nos nullam occasionem dare, nec ullam tribuere eis licentiam quemlibet hominem [4] quolibet modo occidendi. Verùm si contigerit, ut Clericus Sacerdotalis ordinis saltem Paganum occiderit, multùm sibi consulit, si ab officio Sacerdotali recesserit: satiúsque est illi in hac vita Domino sub inferiori habitu irreprehensibiliter famulari, quàm alta indebitè appetendo damnabiliter in profundum demergi.

¶ PITH. [3] *Emendati.*] V. C. *emundati.*
[4] *Hominem.*] V. C. *hominum.*

VII. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 50. [an. 506. *in Gallia.*]

Cadat ab officio Episcopus, Presbyter, aut Diaconus capitale committens crimen.

SI Episcopus, Presbyter, aut Diaconus capitale crimen commiserit, aut chartam falsaverit, aut falsum testimonium dixerit; ab Officii honore depositus in Monasterium retrudatur [5], & ibi, quamdiu vixerit, Laicam tantummodo communionem accipiat.

¶ PITH. [5] *Retrudatur.*] sic V. C.

VIII. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ [i] *c.* 26. [c. an. 572. *in Hispania.*]

[i] Apud Mart. Brac.

Qui homicidii facto, aut pracepto, aut consilio post Baptismum conscius fuerit, Clericus non ordinetur.

[k] Ans. l. 7. c. 11. Ex can. 18. Apost.

[l] al. relictam.

SI quis viduam [k], aut ab alio dimissam [l] duxerit, non admittatur ad Clericatum. Quòd si irrepserit, dejiciatur. Similiter, si homicidii aut facto, aut præcepto, aut consilio, aut defensione α post Baptismum conscius fuerit, & per aliquam subreptionem ad Clericatum venerit; dejiciatur, & in fine vitæ suæ Laicam communionem tantummodo recipiat [m].

[m] al. suæ communionem recipiat.

¶ CORR. ROM. α *Defensione.*] In codice Lucensi Regio (in quo sunt etiam hæc Capitula à Martino Bracarensi Episcopo collecta) & apud Anselmum, & in editione Conciliorum tribus tomis, in margine legitur, *assensione:* cui lectioni convenit quod legitur in Concilio Triburiensi, c. 11. *circa finem.*

IX. *Item* GREGORIUS I. Januario Episcopo Calaritano, *lib.* 3. *Epist.* 26. [an. 594. *Româ in Sardiniam.*]

De sacris Ordinibus lapsi reparari non possunt.

[n] Polyc. l. 4. tit. 39. Ansel. l. 8. c. 20. Ivo, p. 6. c. 78. Pann. l. 3. c. 133.

PErvenit [n] ad nos, quosdam de sacris Ordinibus lapsos, vel post pœnitentiam, vel ante, ad ministerii sui Officium revocari: Quod omnino prohibemus, & in hac re sacratissimi quoque Canones contradicunt. Qui igitur post acceptum sacrum Ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit; sacro Ordine ita careat, ut ad altaris ministerium ulteriùs non accedat.

X. IDEM Venantio Lunensi Episcopo, *lib.* 4. *Epist.* 5. seu *c.* 49. [an. 594. *Româ in Hetruriam.*]

De eodem.

[o] Polyc. ibid. Ansel. l. 8. c. 21. Ivo, p. 6. c. 83.

ACcedens [o] ad Gorgonam insulam Fraternitas vestra discutiat id, quod ad nos de Saturnino Presbytero α perlatum est. Pervenit namque ad nos, quia, postquam pro crimine lapsûs sui, à Sacerdotii ordine est dejectus, ad explendum ministerium Sacerdotii præsumpsit accedere, & omnipotenti

potenti Deo hoſtias immolare. Quod ſi ita factum Fraternitas veſtra repererit, eum ſacri corporis & ſanguinis Dominici participatione privatum in pœnitentiam redigat: ita ut uſque ad diem obitûs ſui in eadem excommunicatione permaneat, & viaticum tantummodo exitûs ſui tempore percipiat. Sin autem eum Fraternitas tua talem pœnitentiam agere cognoverit, ut ei juſtè ad recipiendam inter Laicos communionem, & ante exitum, debeat miſereri; hoc in tuæ Fraternitatis ponimus poteſtate: *& infrà.*

[p] *Eodem lib.* 4. *Epiſt.* 16. ſeu *c.* 60. Pann. *l.* 3. *c.* 132.

§. 1. Præterea [p] ad Fraternitatis tuæ conſulta reſpondentes ſtatuimus Diaconum, & Abbatem de portu Veneris, quem indicas cecidiſſe, ad ſacrum Ordinem non debere, vel poſſe ullo modo revocari. Quem quidem ſacro Ordine privatum in pœnitentiam deputare te convenit: cujus ſi poſteà actus, converſatióque meruerit, priorem inter alios Monachos, ubi tu tamen decreveris, ſtandi locum obtineat. Subdiaconi quoque, quos ſimilis culpa conſtringit, ab Officio ſuo irrevocabiliter depoſiti, inter Laicos communionem accipiant. In portu autem Veneris, loco lapſi Diaconi, alium, qui hoc Officium implere debeat, ordinabis. Saturninum verò Presbyterum, ut numquam ad ſacri Ordinis miniſterium præſumat accedere, ſcriptis cavere decrevimus: ſed eum in inſula Gorgona, atque Capraria ſolicitudinem de Monaſteriis gerere, & in eo, in quo eſt ſtatu, ſine cujuſquam adverſitate manere permittimus.

¶ Corr. Rom. *α Presbytero.*] In vetuſto codice Epiſtolarum B. Gregorii, & aliquot antiquis exemplaribus Gratiani legitur, *Expresbytero;* itémque inferiùs in hoc eodem Capite: *Saturninum verò Expresbyterum*, ſive ut in impreſſis B. Gregorii, *Expresbytero.* Depoſitos enim Presbyteros, Expresbyteros; & eos, qui Monaſteria deſeruerant, Exmonachos appellabant: ſicut illi qui Conſulatum, aut Quæſturam geſſerant, Exconſules, aut Exquæſtores vocari ſoliti fuerant.

XI. Idem Mariniano Epiſcopo Ravennati, *lib.* 6. *Epiſt.* 39. ſeu *c.* 203. [an. 597. *Româ in Æmiliam.*]

Loco lapſi alius ordinandus eſt.

[q] Anſel. *l.* 8. *c.* 25.
[r] *al.* cadentem.
[s] *diſt.* 75. *quoniam.*

POſtquam [q] quemquam criminaliter abſcedentem [r], in locum, de quo lapſus eſt, nulla permittit ratio revocari, & ultra tres menſes Eccleſiam vacare Pontifice ſtatuta ſacrorum Canonum [s] non permittunt: ne cadente Paſtore Dominicum gregem antiquus (quod abſit) hoſtis inſidiando dilaniet, Fraternitas veſtra deprecationi eorum conſentire, & in loco lapſi debet Epiſcopum ordinare.

XII. *Item* Martinus Papa I. in Epiſtola ad Amandum. [an. 649. *Româ in Germaniam.*]

Qui poſt Ordinationem ſuam in lapſum ceciderit, ſacra myſteria non debet tractare.

[t] *al.* deprehendatur. *orig.*

SI poſt Ordinationem ſuam quiſpiam in lapſum ceciderit, & prævaricationis peccato fuerit deprehenſus [t] obnoxius, omnimodo prohibendum eſt, eum manibus lutulentis, atque pollutis myſteria noſtræ ſalutis tractare.

Gratian. 2. *Pars.*
[u] xxxiii. *q.* 2. *c. hoc ipſum.*
[x] *Num.* 12.
[y] *Exod.* 32.
[z] 2. *Reg.* 12.
[a] *al.* priſtino.
[b] 3. *Reg.* 21.
[c] *Matth.* 26.
[d] *Joan.* 21.
[e] *Act.* 7. *&* 9.

„ Econtra exemplis, & autoritatibus probatur poſt actam pœnitentiam proprios gradus licitè poſſe adminiſtrare, & ad majores conſcendere. Maria [u] enim ſoror Aaron poſtquàm leprâ percuſſa eſt [x], quia in Moyſem murmuraverat, actâ pœnitentiâ, à peccato mundata, & ſanata eſt, & priſtinam gratiam prophetandi recepit. Aaron autem poſt conflatum vitulum [y], etiam in ſummum Sacerdotem conſecratus eſt. David poſt adulterium, & homicidium [z], Spiritum prophetiæ recepit, & in proprio [a] gradu permanſit. Achab quoque poſt mortem Nabuthæ viri ſanctiſſimi per pœnitentiam humiliatus [b], in Regia ſede remanſit. Et ut prætereamus multa exempla veteris Teſtamenti, Petrus negavit Chriſtum [c], & tamen poſteà Princeps Apoſtolorum [d] factus eſt: Paulus [e] Stephanum lapidavit, & tamen à Deo in Apoſtolum electus eſt. Multi quoque ab hæreſi ad unitatem Catholicæ fidei revertentes, in ſuis Ordinibus ſunt recepti: alii verò ad Epiſcopalem etiam gradum ſunt promoti, utpote Auguſtinus, & alii complures.

XIII. PALEA. *

De eodem.

[f] Burch. *l.* 1. *c.* 233. Ivo *in prologo.* Pann. *in prologo, c.* 32.
[g] *al.* judicatus.
[h] Sixtus Papa III.
[i] xxxv. *q.* 9. *c. Gregorius.*
[k] *al.* & communicavit.

JOannes Chryſoſtomus [f] à duabus Synodis Orthodoxorum Epiſcoporum fuit dijudicatus [g], ſed iterum fuit reſtitutus. Marcellus Epiſcopus Ancyræ Galatiæ depoſitus fuit, ſed poſtmodum proprium recepit Epiſcopatum. Aſclepius dijudicatus à Synodo, Eccleſiam ſuam poſteà recepit. Lucius Epiſcopus Adrianopolites damnatus à Papa Julio, recepit Eccleſiam ſui Epiſcopatûs. Cyrillus Epiſcopus Hieroſolymitanus depoſitus fuit, poſteà reconciliatus eſt Eccleſiæ ſuæ. Simili modo Polychronium ejuſdem Eccleſiæ Hieroſolymitanæ Pontificem Sixtus Papa [h] damnavit, & iterum ipſe eum reconciliavit. Innocentius Papa Photinum Epiſcopum damnavit, ſed poſteà eum in proprium locum reſtituit Eccleſiæ ſuæ. Miſenum [i] α Epiſcopum à Felice Papa damnatum Gelaſius Papa ſucceſſor illius reconciliavit [k], & Eccleſiæ ſuæ reſtituit. Leontius, dum eſſet Presbyter, depoſitus fuit, ſed poſteà in Antiochia Patriarcha extitit. Gregorius verò quartus Papa Theodoſium, quem Eugenius ejus anteceſſor Presbyterii honore privaverat, ſanctæ Eccleſiæ Signinæ conſecravit Epiſcopum. Ibas namque Epiſcopus dijudicatus fuit, ſed Sancta Synodus Canonica ſuam illi reſtituit Eccleſiam. Rothadum verò Epiſcopum ſanctæ Sueſſionenſis Eccleſiæ à Synodo, cui Carolus interfuit, condemnatum, & Sophronium [l] Placentinum Epiſcopum meritò reprobatum, Nicolaus Papa ambos reconciliavit.

[l] *al.* Suffrenum *vel* Suffredum, *ut infrà* vi. *q.* 3. *denique Suffredus.*

¶ Corr. Rom.] Caput hoc à vetuſtioribus codicibus abeſt: in vulgatis inſcribebatur, *Item ex Epiſtola Cyrilli ad Joannem Antiochenum:* quæ inſcriptio ſublata eſt, quoniam quæ in hoc capite tractantur, ex variis hiſtoriis ſunt collecta, & aliqua longè poſt Cyrillum & Hieroſolymitanum, & Alexandrinum contigerunt. Neque apud Burchardum, & Ivonem ulla talis inſcriptio eſt, ſed tantùm in Pannormia.

α Miſenum.] Anteà legebatur, *Nicænum.* Emendatum eſt ex Burchardo, Ivone, *& c. Gregorius infrà* xxxv. *q.* 9. Atque in Pontificali Romano manuſcripto in vita Nicolai primi hæc leguntur: *Sicut Beatus Papa Felix Vitalem, & Miſenum Epiſcopos, qui in Petro Alexandrino hæretica fæce coinquinato, coacti conſenſerant, Sacerdotali gradu, Eccleſiaſtica imò communione privavit.*

¶ Contius. * *Palea.*] Hæc Palea deeſt in meo Gratiano manuſcripto. Sumpta eſt autem à Gratiano à Gloſſographis adjecta ex præfatione Ivonis in ſuam πανομίαν.

„ Gratian.

Præterea de hujuſmodi ſcribit ita

XIV. Calixtus Papa I. *Epiſtolâ* 2. ad Epiſcopos Galliarum. [an. 222. *Româ in Galliam.*]

Clerici poſt lapſum in ſuis Ordinibus reparari poſſunt.

[m] *Tob.* 4.
[n] Burch. *l.* 19. *c.* 42. Ivo, *p.* 6. *c.* 48.
[o] Non perdamus eum, ſed fra. *orig.*
[p] *Gal.* 6.
[q] *Ezech.* 18.
[r] Polyc. *l.* 4. *tit.* 38. Pann. *l.* 3. *c.* 148.
[s] *al.* traditas Eccleſiæ claves deſpicere videntur. *Infrà ex Auguſt. c. ut conſtitueretur.*
[t] *Matth.* 18.
[u] Greg. *l.* 2. *Epiſt.* 53.
[x] *Pſal.* 40.
[y] *Pſal.* 50.

POnderet unuſquiſque ſermones ſuos, & quod ſibi loqui non vult, alteri non loquatur. Unde benè ſacra ait Scriptura [m]: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne facias.* Nos enim tempore indigemus, ut aliquid maturiùs agamus. Nec præcipitemus conſilia, & opera noſtra, neque ordinem corrumpamus. §. 1. Sed ſi aliquis [n] lapſus quocumque modo fuerit, portemus eum, & [o] fraterno corripiamus affectu; ſicuti ait B. Apoſtolus [p]: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpiritales eſtis, inſtruite hujuſmodi in ſpiritu lenitatis; conſiderans teipſum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* §. 2. Porrò ſanctus David de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore permanſit. §. 3. Beatus quoque Petrus amariſſimas lachrymas fudit, quando Dominum negaſſe pœnituit: ſed tamen Apoſtolus permanſit. Et Dominus per Prophetam peccantibus pollicetur, dicens [q]: *Peccator in quacumque die converſus ingemuerit, omnium iniquitatum illius non recordabor ampliùs.* Errant enim [r] qui putant Domini Sacerdotes poſt lapſum, ſi condignam egerint pœnitentiam, Domino miniſtrare non poſſe, & ſuis honoribus frui, ſi bonam deinceps vitam duxerint, & ſuum Sacerdotium condignè cuſtodierint. Et ipſi, qui hoc putant, non ſolum errant, ſed etiam contra traditas Eccleſiæ claves diſputare, & agere videntur [s]: de quibus dictum eſt [t]: *Quæcumque ſolveritis in terra, erunt ſoluta & in cælo.* Alioquin hæc ſententia aut Domini non eſt, aut vera eſt. §. 4. Nos verò indubitanter tam Domini Sacerdotes, quàm reliquos fideles poſt dignam ſatisfactionem [u] poſſe redire ad honores credimus; teſtante Domino per Prophetam [x]: *Numquid α qui dormit, non adjiciet ut reſurgat?* Et Propheta David pœnitentiam agens dixit [y]: *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.* Ipſe namque poſt pœnitentiam, & alios docuit, & ſacrificium Deo obtulit, dans exemplum Doctoribus ſanctæ Eccleſiæ, ſi lapſi fuerint, & condignam pœnitentiam Deo geſſerint, utrumque facere poſſe. Docuit enim, quando dixit: *Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.* Et ſacrificium Deo pro ſe obtulit, dum dicebat: *Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus.* Videns enim Propheta ſcelera ſua mundata per pœnitentiam, non dubitavit prædicando, & Domino libando curare aliena. *& infrà.*

[z] *Joan.* 8.
[a] *Rom.* 6.

§. 5. Mundatur ergo homo à peccato, & reſurgit gratiâ Dei lapſus, & in priſtino manet Officio juxta prædictas autoritates. Videat ne ampliùs peccet, ut ſententia Evangelii maneat in eo [z]: *Vade, & ampliùs noli peccare.* Unde ait Apoſtolus [a]: *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiis ejus, & infrà.* §. 6. Sententiam, Fratres, quæ miſericordiam vetat, non ſolùm tenere, ſed & audire, refugite; quia potior eſt miſericordia omnibus holocauſtomatibus, & ſacrificiis.

¶ Corr. Rom. *α Numquid.*] In Epiſtola Calixti & apud Collectores indicatos legitur: *Numquid, qui cadit, non adjiciet, ut reſurgat? & qui averſus eſt, non revertetur?* & alibi: *nolo, inquit Dominus, mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat.* Quæ duæ ſententiæ habentur *Hier.* 8. & *Ezech.* 33. Sed ob Gloſſam nihil eſt mutatum.

XV. *Item* Hieronymus *ad c.* 3. Malachiæ. [an. 408. *in Palæſtina.*]

In pristinum gradum post pœnitentiam revocari possunt Sacerdotes.

ET *purgabit* [b] *filios Levi: tempus est enim* [c] *ut judicium incipiat à domo Dei*: & alibi scribitur [d]: *A Sanctis meis incipite.* In filiis autem Levi omnem Sacerdotalem intellige Dignitatem. Si autem Sacerdotes purgandi sunt, & colandi, ut purum aurum remaneat, & argentum; quid de ceteris est dicendum? Qui cùm emundati fuerint, & colati, tunc offerent Domino justa sacrificia, & placebit sacrificium eorum, quod offerunt pro Juda, & Hierusalem, hoc est, pro iis, qui Dominum confitentur, & pacem ejus mente conspiciunt [sicut dies seculi, & sicut anni antiqui:] ut quomodo in principio placuerunt Deo, sic post peccatum, & pœnitentiam placere incipiant, cùm omni fuerint peccatorum sorde purgati.

b *Mal.* 3. c 1. *Pet.* 4. d *Ezech.* 9.

XVI. *Item* GREGORIUS I. Secundino [6] *lib.* 7. *Epist.* 53. [an. 599. *Romæ.*]

Lapsi reparari possunt.

QUia Sanctitas [e] tua hoc à nobis requisivit, ut sibi de Sacerdotali officio post lapsum resurgendi autoritates scriberemus, dum se dicit de hoc Canones diversos legisse, & diversas sententias invenisse, aliàs resurgendi, aliàs nequaquam posse: Ideò nos *α* generales Synodos à Nicæna incipientes, hanc cum reliquis quatuor veneramur, quia ipsam sequentes ceteræ in cunctis Canonicis sententiis unanimiter concordant. Nos verò præcedentes Patres sequi debemus, qui autore Deo à sacra Doctrina illorum non discordamus. A capite itaque incipientes usque ad quartum altaris Ministrum, hanc formam servandam cognoscimus, ut sicut minorem major præcedit in honore, ita & in crimine [f]; & quem major sequitur culpa, majore plectatur vindicta; & sic posteà pœnitentia [g] credatur esse fructuosa. §. 1. Quid enim prodest triticum seminare, & fructum illius non colligere? aut domum construere, & non illic habitare? Post dignam igitur satisfactionem credimus posse rediri ad honorem, & *infrà.*

§. 2. Ad fontem misericordiæ recurrentes, Evangelii proferamus sententiam [h]: *Gaudeo*, inquit, *super uno peccatore pœnitentiam agente, magis quam super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentiâ.* Et ovem perditam, nonaginta novem non errantibus relictis in deserto [i], humero pii Pastoris ad ovile reportatam Dominus ipse testatur. Si ovis perdita errans post inventionem ad ovile humero reportatur, cur post pœnitentiam ad Ecclesiæ ministerium Lapsus non revocetur? Sicut *β* in Apocalypsi dicitur de ministro Ecclesiæ [k]: *Memento unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.* Quid enim est gravius, aut carnale delictum admittere, sine quo pauci inveniuntur, aut Dei filium jurejurando negare? In quo tamen hunc ipsum Beatum Petrum Apostolorum Principem, ad cujus sacrum corpus indigni sedemus, lapsum esse cognoscimus. Sed post negationem pœnitentia secuta est, & post pœnitentiam misericordia data est; quia posteà ab Apostolatu eum non expulit, qui antè quidem ipsum se negare prædixit.

e Rab. *in Pœn. c.* 1. Burch. *l.* 19. *c.* 43. Ivo, *p.* 6. *c* 85. Pann. *l.* 3. *c.* 147.

f *al.* & crimine

g *al.* vindicta, quæ post pœnitentiam.

h *Luc.* 15.

i in deserto. *abest ab orig.*

k *Apoc.* 2.

¶ CORR. ROM. *α Ideò nos.*] In duabus editionibus Epistolarum B. Gregorii legitur, *ideò generalissima, quæ à Nicæno Concilio incipiunt cum reliquis quatuor invenimus concordantia. Nam & nos præcedentes, &c.* In uno manuscripto codice est, *generalissimè*: reliqua eodem modo. Apud Burchardum, Ivonem, Pannormiam, *Nam nos generaliter*; ceteroqui parùm à Gratiano discordant.

β Sicut.] Hinc usque ad vers. *Quid enim*, in aliquot codicibus Epistolarum excusis, & duabus manuscriptis, Burchardo, Ivone, & Rabano non habentur.

¶ PITH. [6] *Secundino.*] Adde, *servo Dei incluso.*

XVII. IDEM super Ezechielem, *Hom.* 9. *ad c.* 2. [c. an. 600. *Romæ.*]

Post acerrimam pœnitentiam Lapsi reparantur.

QUid est hoc, quod Prophetæ jacenti dicitur: *Sta supra pedes tuos, & loquar tecum.* Qui enim jacenti loquebatur, cur non se, nisi stanti promittit esse locuturum? Sed sciendum, quia alia sunt, quæ jacentes, alia, quæ stantes audire debeamus. Jacenti enim dicitur, ut surgat; stanti autem præcipitur, ut ad prædicationem proficisci debeat. Adhuc enim nobis in infirmitatis confusione jacentibus præberi non debet autoritas prædicationis. Sed cùm jam in bono opere surgimus, cùm jam rectè stare cœperimus, dignum est, ut ad lucrandos alios in prædicationem mitti debeamus. Stans ergo Propheta visionem spiritalem vidit, & cecidit: cadens verò jam monitionis verbum suscepit, ut surgeret: surgens autem præceptum audivit, ut prædicaret. Nam qui adhuc ex superbiæ vertice stamus, cùm jam de æternitatis timore aliquid sentire cœperimus, dignum est, ut ad pœnitentiam cadamus. Et cùm infirmitatem nostram subtiliter cognoscentes, humiliter jacemus, per Divini verbi consolationem surgere ad fortiora opera jubemur.

XVIII. IDEM *lib.* 18. Moralium, *c.* 16. *ad c.* 28. Job. [an. 590. *Romæ.*]

De eodem.

FErrum de terra tollitur, cùm fortis propugnator Ecclesiæ à terrena, quam priùs tenuit, actione separatur. Non ergo in eo debet despici, quod fuit; quia jam incipit esse, quod non fuit.

XIX. *Item* HIERONYMUS *ad c.* 3. Michææ. [c. an. 387. *in Palæstina.*]

Post condignam pœnitentiam pristina recipiuntur officia.

CUm *exaudiero eos, dabo eis virtutem spiritûs mei, & implebo eos judicio meo, & fortitudine.* Animadverte in præsenti loco posse docere aliquem post peccatum; si tamen vitia pristina, pœnitentia digna diluerit. Unde David post adulterium, & homicidium loquitur in psalmo [l]: *Asperges me hyssopo, & mundabor; lavabis me, & super nivem dealbabor.* Nec sua tantùm puritate contentus est; sed infert: *Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me*: cùmque hoc feceris *docebo*, ait, *iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.*

l *Psal.* 50.

XX. *Idem* HIERONYMUS *lib.* 2. contra Jovinianum. [an. 390. *ibid.*]

De eodem.

JEsus [m] filius Josedech [n] Sacerdos magnus, quamquam in typo præcesserit Salvatoris, qui nostra peccata portavit, & alienigenam sibi ex gentibus copulavit Ecclesiam; tamen secundùm literam post Sacerdotium sordidatus inducitur, & stat Diabolus à dextris ejus: & candida illi deinceps vestimenta redduntur.

m Infrà *de Pœn. dist.* 2. *c. si enim.* §. *Jesus*

n *Zach.* 3.

XXI. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI [o], *c.* 2. [an. 506. *in Gallia.*]

Per pœnitentiam Clerici correcti gradum suum, & Dignitatem recipiant.

COntumaces [p] Clerici, prout Dignitatis ordo permiserit, ab Episcopis corrigantur: & si qui prioris gradûs elati superbiâ, communionem fortasse contempserint, aut Ecclesiam frequentare, vel Officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur; ita, ut cùm eos pœnitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum, Dignitatémque recipiant.

o Et Capitular. *l.* 7. *c.* 311.

p Ivo, *p.* 6. *c.* 366.

XXII. *Item* EX CONCILIO MARTINI Papæ [q], *c.* 17. [c. an. 572. *in Hispania.*]

De eodem.

SI quis Presbyter [r], aut Diaconus *α* inventus fuerit aliquid de ministeriis Ecclesiæ venumdasse; quia sacrilegium commisit, placuit eum in ordinatione Ecclesiastica non haberi. In judicio tamen Episcopi dimittendum est, sive dignus sit, sive indignus in suo recipi ut debeat gradu: quia multoties hoc ipsum, quod de Sacrosancto altario contaminatum est, in Episcopi potestate dimissum est.

q Apud Martinum Bracarensem.

r Burch. *l.* 3. *c.* 179. *ex Bracarensi.* Ivo, *p.* 3. *c.* 173. *ex Martino & 240. ex Bracarensi.*

¶ CORR. ROM. *α Diaconus.*] Sequebatur: *aut Subdiaconus.* Quæ duæ dictiones expunctæ sunt, quia neque apud Martinum, aut Burchardum, aut Ivonem, neque in antiquis Gratiani codicibus habentur.

XXIII. *Item* AUGUSTINUS ad Bonifacium. [c. an. 417. *in Africa.*]

PALEA. *α*

BEnè valet Sacerdos restitui ad honorem suum post peractam pœnitentiam: licèt in hoc diversi diversa sentiant, dicentes non posse restitui ad honorem. Sed sic dictum est propter simulatas pœnitentias quorumdam, & propter affectatas honorum dignitates.

¶ CORR. ROM. *α Palea.*] In aliquot vetustis exemplaribus Gratiani hæ duæ Paleæ non habentur: sed post finem capitis, *si quis Presbyter*, sequitur continenter, *Quomodo igitur*: sunt tamen in multis, atque in iis quidem, à quibus plerumque Paleæ absunt. Ac videntur summæ quædam partim præcedentium capitum, *ponderet. & quia sanctitas*: partim sequentis, *ut constitueretur*, quod refertur ex Augustino ad Bonifacium. Atque inde potuit in has Paleas hæc eadem irrepere citatio.

XXIV. Ex CALIXTO I. & GREGORIO I. [an. 222. & an. 599. *Romæ.*]

PALEA.

SAcerdos quidem si cadit, valet, & habet restitutionis locum post dignam peractam pœnitentiam, in honorem suum Propheta attestante, qui ait [s]: *Numquid qui cadit, non adjiciet, ut resurgat?* Et B. Gregorius hoc dicit [t] ad Secundinum inclusum, amicum suum. Etiam ab ipso Propheta in hoc argumentum habemus: qui cùm post peractum adulterium, & homicidium perpetravit; tamen posteà peractâ dignâ pœnitentiâ per Dei gratiam ad pristinum officium restituitur.

s *Hier.* 8.

t Greg. *l.* 7. *Epist.* 53.

“ QUOMODO igitur hujusmodi autoritatum dissonantia ad concordiam revocari valeat, breviter inspiciamus. Sunt quidam, quos non odium criminis, sed timor vilitatis, & amissio proprii gradûs, & ambitio celsioris ad pœnitentiam cogit. Hos sacri Canones irrecuperabiliter [u] dejiciunt: quia qui

“ GRATIAN. 3. *Pars.*

u *al.* irreparabiliter.

„ simulatione pœnitentiæ, vel affectione honoris, à Deo non „ consequitur veniam, nec ab Ecclesia reparationem mere- „ tur. Unde scribit

XXV. AUGUSTINUS ad Bonifacium, *Epist.* 50. [c. an. 417. *in Africa.*]

Quare constitutum est in Ecclesia, ne post pœnitentiam quis ad Clericatum redeat.

UT constitueretur [x] in Ecclesia, ne quisquam post alicujus criminis pœnitentiam Clericatum accipiat, vel ad Clericatum redeat, vel in Clericatu maneat; non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ. Alioquin contra claves datas Ecclesiæ disputabitur, de quibus dictum est [y]: *Quæ solveritis in terra, soluta erunt & in cælo.* Sed ne forte etiam de ceteris [z] criminibus, spe honoris Ecclesiastici animus intumescens superbè ageret pœnitentiam; severissimè placuit, ut post actam de crimine damnabili pœnitentiam, nemo sit Clericus: ut desperatione temporalis altitudinis, medicina major & verior esset humilitatis. Nam & sanctus David [7] de criminibus mortiferis pœnitentiam egit, & tamen in honore suo perstitit. Et Beatum Petrum, quando amarissimas lachrymas fudit, utique Dominum negasse pœnituit, & tamen Apostolus mansit. Sed non ideò supervacua putanda est posteriorum diligentia, qui ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo salus totius muniretur; experti, credo, aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas invenire medicinas, multorum experimenta morborum. Verùm in hujusmodi [8] causis, [a] ubi per graves dissensionum scissuras non hujus, aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat.

¶ PITH. [7] *Nam sanctus David.*] Vide fragm. Epist. Innocentii in V. C. Bonevall.

[8] *Verùm in hujusmodi.*] XXIII. *q.* 4. *non potest.* ex Concil. Placentin. sub Urbano II. *c.* 2. *c.* 5. XIX. *q.* 2. *cap. super. extr. de sent. excom.*

[x] In Capitular. adjectis. *c.* 132. Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. Ansel. *l.* 8. *c.* 3. Ivo, *in prologo*, & *p.* 6. *c.* 386. Pann. *in prologo*, *c.* 8.
[y] *Matth.* 18.
[z] *al.* detectis.
[a] Infrà XXIII. *q.* 4. *ipsa pietas.* §. *verùm.*

XXVI. *Item* EX EPISTOLA Cleri Romani missa Papæ Cypriano [b]. [an. 250. *Romà Carthaginem.*]

Reparationis beneficium non nisi post pœnitentiam potest concedi.

ABsit [c] à Romana Ecclesia vigorem suum tam profana facilitate dimittere, & nervos severitatis eversa fidei majestate dissolvere, ut cùm adhuc non tantùm jaceant, sed & cadant eversorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum utique non profutura præstentur, & nova per misericordiam falsam vulnera veteribus transgressionis vulneribus imprimantur, ut miseris ad eversionem majorem eripiatur & pœnitentia. Ubi enim poterit indulgentiæ medicina proficere [d], si etiam ipse Medicus interceptâ pœnitentiâ indulget periculis? si tantummodo operit vulnus, nec sinit necessaria temporis remedia conducere cicatricem? Hoc non est curare; sed, si dicere verum volumus, occidere.

¶ CORR. ROM.] Locupletatum est Caput hoc ex originali.

[b] Extat inter opera B. Cypriani *lib.* 2. *Epist.* 7.
[c] Ansel. *l.* 8. *c.* 20.
[d] *al.* procedere.

XXVII. *Item* CYPRIANUS in Sermone de Lapsis. [an. 254. *Carthagine.*]

Impœnitentibus venia concedi non potest.

SI quis [e] præpropera festinatione temerarius remissionem peccatorum dare se cunctis putat posse, aut audet Domini præcepta rescindere; non tantùm nihil prodest, sed obest Lapsis. Provocasse est iram, non servasse sententiam: nec misericordiam priùs Dei deprecandam putare, sed contempto Domino de sua facilitate præsumere. & *infrà.*

§. 1. Mandant aliqua Martyres fieri: si justa, si licita, si non contra ipsum Dominum à Dei Sacerdote facienda; sit obtemperantis facilis & prona consensio, si petentis fuerit religiosa moderatio. Mandant aliquid Martyres fieri; sed si scripta non sunt in Domini Lege, quæ mandant; antè est, ut sciamus illos de Deo impetrasse quod postulant, & tunc facere quod mandant. Neque enim statim videri potest de Divina Majestate concessum, quod fuerit humana pollicitatione promissum. Nam & Moyses pro peccatis populi petiit, nec tamen peccantibus veniam cùm petiisset, accepit.

[e] Ansel. *l.* 8. *c.* 32.

XXVIII. *Item* ISIDORUS ad Massanum [f] Episcopum. [an. 605. *in Hispania.*]

Qui sunt reparandi post lapsum, vel qui non.

DOmino [g] sancto, meritisque beato Fratri Massano Episcopo salutem. Quod in Epistolis venerabilis Fraternitas tua innuit, videlicet, quòd in Canone Ancyrano α, cap. XIX. [h] legitur, post lapsum corporalem restaurandum honoris gradum post pœnitentiam; alibi verò legitur, post hujusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum; hæc diversitas hoc modo solvitur. Illos enim ad pristinos gradus redire Canones præcipiunt, quos pœnitentiæ præcessit satisfactio, vel condigna peccatorum confessio. At contrà hi, qui neque à vitio corruptionis [i] emendantur, atque hoc ipsum carnale delictum, quod admittunt, vendicare quadam superstitiosa temeritate nituntur; nec gradum utique honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergo ita est determinanda sententia, ut necesse sit illos restaurari in locum honoris, qui per pœnitentiam reconciliationem recepisse merentur Divinæ pietatis. Hi enim non immeritò consequuntur adeptæ [k] Dignitatis statum; qui per emendationem pœnitentiæ recepisse noscuntur remedium vitæ. Id autem ne fortè magis sit ambiguum, Divinæ autoritatis sententiâ confirmetur. Ezechiel quidem Propheta sub typo prævaricatricis Hierusalem ostendit post pœnitentiæ satisfactionem pristinum posse restaurari honorem [l]: *Confundere*, inquit, *ô Juda*, & *porta ignominiam tuam.* Et post paululum: *Et tu*, inquit, & *filiæ tuæ revertimini ad antiquitatem tuam.*

§. 1. Quod dixit, *Confundere*, ostendit post peccati [m] opus debere quemque erubescere, & post confessionem pro admissis sceleribus verecundam frontem humi prostratam demergere, pro eo quòd dignum confusione perpetraverit opus. Deinde præcepit, ut post ignominiam, & dejectionem nominis sui, sive dignitatis, revertatur ad suam antiquitatem. Ergo dum quisque post opus confessionis suæ confunditur, atque ignominiam portans, depositionem suam cum humilitate luget; revocari secundùm Prophetam ad priorem statum poterit. Item Joannes Evangelista Angelo Ephesi Ecclesiæ inter cetera quædam similia scribit [n]: *Memor esto unde cecideris*, & *age pœnitentiam*, & *prima opera fac: alioqui veniam tibi*, & *movebo candelabrum tuum de loco ejus.* §. 2. Ecce β, inquantum valui, Concilii Ancyrani antiquam planè, & plenam autoritatem sacris testimoniis explanavi, ostendens eum posse restaurari in proprio gradu, qui per pœnitentiæ satisfactionem noverit propria delicta deflere. Qui verò negligit, nec luget quæ gessit, & lugenda sine ullo pudore religionis, vel timore judicii Divini committit; eum nullo modo posse ad pristinum gradum restaurari cognoscas. §. 3. In fine [o] γ autem hujus Epistolæ hoc adjiciendum putavi, ut quotiescumque in gestis Conciliorum discors sententia invenitur, illius Concilii magis teneatur sententia, cujus aut antiquior *, aut potior extat autoritas [9].

[f] *al.* Masonem. *al.* Massenum. *orig.*
[g] Ansel. *l.* 8. *c.* 37. Polyc. *l.* 4. *tit.* 39. Ivo, *p.* 6. *c.* 397. *p.* 15. 57. & 86. Burch. *l.* 19. *c.* 43. & 73. Pann. *l.* 3. *c.* 149. Rab. *Pœn. l.* 1. *c.* 1. Conc. Neocæsar. *c.* 1.
[h] *al.* XX.
[i] *al.* corporis.
[k] *al.* adeptæ.
[l] *Ezech.* 16.
[m] *al.* post confusionem, id est, peccati.
[n] *Apoc.* 2.
[o] Infrà XXXIII. *q.* 2. *hoc ipsum.*

¶ CORR. ROM. α *In Canone Ancyrano.*] Sic habet hoc Caput in Epistola, quæ nuper unà cum aliis Isidori operibus est impressa Parisiis, & ita inscribitur, *Isidori Hispalensis Archiepiscopi Epistola ad Massanum Episcopum. Domino sancto, meritisque beato*, &c. In Epistola autem longiore, eodem argumento, & iisdem penè verbis, (quæ & ibidem, & anteà Antuerpiæ cum libris de summo bono impressa est) non fit hoc loco mentio Concilii Ancyrani: sed tamen in editione Parisiensi titulus hic est, *Isidori Hispalensis Archiepiscopi Epistola de restituendis in pristinam Dignitatem Clericis pœnitentibus: seu, Explanatio Canonum aliquot Ancyrani Concilii.* Verumtamen in Canone illo XIX. versionis Dionysii (qui apud Græcos, & in aliis versionibus vigesimus est,) ubi legitur, *perfectionem consequi secundum pristinos gradus*, Græcè est, κατὰ τοὺς βαθμοὺς τοὺς προάγοντας, id est, *secundùm gradus, qui eò deducunt.* & Balsamon longè aliam sententiam elicit, quàm Isidorus.

β *Ecce.*] Hìc in Epistola longiore multa interjiciuntur.

γ *In fine.*] Hæc nunc leguntur in longiore Epistola, non autem in alia, quam ceteroqui Gratianus videtur secutus.

¶ CONTIUS. * *Aut antiquior.*] Observa differentiam Juris Divini sive Canonici à Jure Civili: in hoc enim quod postremum plebes sciscit, id Jus ratumque esse jubet Lex XII. ut ait Livius: videturque semper posterior Legislator priore prudentior. At in illo omnia in contrarium se habent.

¶ PITH. [9] *Autoritas.*] Adde, *dat.* XI. *Kal. Mart. anno* III. *Witerici Regis.*

GRATIAN. « QUICUMQUE igitur pro criminibus suis dignè Deo pœnitentiam obtulerint, autoritate Gregorii, & Augustini, & Hieronymi, & Isidori gradum pristinæ Dignitatis recipere possunt. Qui autem non odio criminis, sed timore utilitatis, vel ambitione honoris falsas Deo pœnitentias offerunt, in pristini honoris gradum reparari minimè poterunt. §. 1. Sed objicitur illud «

XXIX. HORMISDÆ PAPÆ, qui scribit omnibus Episcopis per universas provincias. [c. an. 520. *Romà ad omnes Episcopos.*]

Diaconus, aut Presbyter in adulterio deprehensi reparari non possunt.

SI quis α Diaconus [p], aut Presbyter post acceptam benedictionem Leviticam cum uxore sua incontinens invenitur, ab Officio suo dejiciatur. §. 1. Ecce manifestè constat, quia secundùm titulos antiquorum Patrum Sancto Spiritu β suggerente conscriptos, & secundùm sententias CCCXVIII. Episcoporum, quas etiam Gallicani Canones continere videntur, Clerici in adulterio deprehensi, aut ipsi confessi, aut ab aliis convicti ad honorem redire non possunt. Sed quia fortè non desunt, quibus pro nimia pietate suprascripta Sanctorum Patrum severitas minimè placeat; sciant se CCCXVIII. Episcoporum, qui fuerunt congregati in Concilio Nicæno, & reliquos statuerunt Canones, sententias reprehendere, vel damnare. Sed fortè major est in illis pietas, quàm in suprascriptis trecentis decem & octo Episcopis? major est in illis misericordia, quàm in sancto Joanne Apostolico Papa [q]? major

[p] Arausicum *c.* 23. & Aurel. *f.* 5. *c.* 4. Pann. *l.* 3. *c.* 98. Ansel. *l.* 11. *c.* 87.
[q] Suprà *c. minor.*

charitas, quàm in reliquis sanctis Sacerdotibus, qui hoc exemplo remedia [r] Ecclesiarum suis definitionibus deliberaverunt? Et ideò aut prompta [f] voluntate præceptis illorum consentiant; aut si non fecerint, omnibus illis contrarios se, & inimicos esse cognoscant. Quæ est ista justitiæ inimica benignitas, palpare criminosos, & vulnera eorum usque in diem judicii incurata servare.

[r] *al.* pro exemplo & remedio. *Ans.* [f] *al.* prona.

§. 2. Quòd si eos durissimam pœnitentiam per plures annos videremus agere; tunc nos & saluti eorum possemus consulere, & statuta Canonum deberemus temperare. Cùm verò in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi, vel plangendi appareat, nec Beatum David imitentur, qui dicit [t]: *Lavabo per singulas noctes lectum meum: lachrymis meis stratum meum rigabo.* Et illud [u]: *Cinerem tanquam panem manducabam: & potum meum cum fletu miscebam.* Nec eos jejuniis, vel lectionibus vacare videamus; possumus agnoscere, si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia, & cum quanto torpore, & animæ suæ inimica securitate permanerent; credentes, quòd sic eis, non actâ pœnitentiâ dignâ, dimiserit Deus, quomodo Sacerdotes indulsisse videntur. Verè dico, quia illi ipsi, quibus cum periculosa & falsa misericordia indulgere videmur, cùm ante tribunal Christi pro tantis peccatis damnandi advenerint, contra nos causam dicturi sunt, dicentes, quòd dum aut asperitatem linguæ eorum expavimus, aut falsa blandimenta, & periculosas adulationes ipsorum libenter accepimus [10], in eisdem permanere peccatis, eis inutiliter indulgemus, aut ipsa peccata augere permittimus, non recolentes illud, quod in Vetere Testamento scriptum est [x]: quia uno peccante, contra omnes ira Dei [11] deſæviit.

[t] *Psal.* 6. [u] *Psal.* 101. [x] *Num.* 16.

¶ CORR. ROM. *α Si quis.*] Hinc usque *ad versic. Ecce*, sunt *ex cap.* 23. Concilii Arausici, quod videtur citatum fuisse ab Hormisda, sive alio quisquis fuerit hujus Capitis autor. Anselmus quidem & ipse Hormisdam citat.

β Sancto Spiritu.] Apud Anselmum legitur, *à Sancto Joanne Papa transmissos, &* CCCXVIII. *Episcoporum sententias*, quod videtur convenire cum his, quæ paulò inferiùs habentur, *Major est in illis misericordia, quàm in Sancto Joanne Apostolico Papa?*

¶ CONTIUS.] Falsò hic astruunt Glossographi hæc verba esse Nicæni Concilii, cùm disertè scribat Sozomenus *lib.* 2. *Tripartit. Histor. Ecclesiast.* obtineri non potuisse in eo Concilio, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, cum conjugibus quas ante consecrationem acceperant, non dormirent, dissuadente Paphnutio. Verùm id posteà 33. *capite* Concilii Elibertini apud Latinos decretum est. Non defuerunt tamen qui dicerent Paphnutii sententiam non fuisse admissam, sed eâ explosâ, continentiam fuisse Clericis indictam: & id eo argumento probant, quòd in eodem Concilio prohibentur habere συνείσακτον mulierem. Nam quid ab ea metuendum erat, inquiunt, si domi erat justa uxor, cùm nec id à Laicis metueretur? Sed quid hac de re veriùs dicatur, judicent docti.

¶ PITH. [10] *Accepimus.*] Subdit V. C. *Nos eos dum illis inutiliter indulgemus in peccatis permanere, aut ipsa peccata, &c.*

[11] *Ira Dei.*] V. C. *Dei ira. O pietas! ô misericordia! uni parcere, & omnes exemplo malo in discrimen adducere.*

XXX. *Item* HIERONYMUS [y]. [fortè c. an. 400. *in Palæstina.*]

[y] *al.* ex dictis Hieronymi.

Difficile est post lapsum ad pristinum gradum redire.

QUicumque [z] dignitatem Divini gradûs non custodiunt, contenti fiant animam salvare. Reverti enim in pristinum gradum post lapsum [a] difficile est.

[z] Polyc. *l.* 4. *tit.* 39. Burch. *l.* 19. *c.* 78. Ivo, *p.* 15. *c.* 91. [a] post lapsum, *desunt ferè in omnibus exempl.*

¶ CORR. ROM.] Simile quiddam priori parti hujus Capitis habetur *in can.* 27. Basilii ad Amphilochium, & *in can.* 26. Synodi in Trullo.

XXXI. *Item* BASILIUS *α*. [fortè an. 371. *in Cappadocia.*]

Lapsus post pœnitentiam altario tantùm ministret.

QUi sub [b] gradu [c] ceciderit post pœnitentiam, contentus fiat baptizare, communionem infirmis dare, & altario tantummodò ministrare.

[b] Burch. *l.* 19. *c.* 80. Ivo, *p.* 15. *c.* 93. [c] à suo gradu.

¶ CORR. ROM. *α Basilius.*] Ivo citat ex dictis Augustini. Habetur nonnihil ad hanc rem faciens in Epistola Basilii ad Amphilochium, *can.* 27. Sed propiùs etiam ad hanc sententiam accedit *can.* 14. Concilii Aurelianensis I. & *can.* 9. Concilii Neocæsariensis (qui habetur infrà xv. *q.* 8. *c. qui admisit.*) præcipuè si hic legatur, quemadmodum in plerisque Gratiani codicibus, *Communionem infirmis dare; non autem sacrificare, & altario ministrare.* Similem quamdam sententiam refert ex novella Leonis Balsamon *ad can.* 21. Synodi in Trullo.

XXXII. *Item* EX CONCILIO ANCYRANO, *c.* 1. & *sequentibus.* [an. 314. *in Galatia.*]

De Sacerdotibus, Diaconis, & Laicis, qui Idolis thurificant.

PResbyteros [d], qui immolaverunt, & posteà certamen iterùm inierunt, si ex fide *α* [12] luctati sunt, & non ex compacto ad ostentationem, ut caperentur, ipsi fecerunt; hos placuit honorem quidem sedis propriæ retinere [13]: offerre autem illis, & sermonem ad populum facere, aut aliquibus Sacerdotalibus [14] officiis fungi non liceat.

[d] Burch. *l.* 5. *c.* 40. & 41. Ivo, *p.* 2. *c.* 49. & 50. Polyc. *l.* 6. *tit.* 12.

§. 1. Diaconi [e] similiter, qui immolaverunt, posteà verò iterùm [15] reluctati sunt, aliàs [f] [16] quidem honorem habere oportet; cessare autem debent ab omni sacro ministerio [17], ita ut nec panem, nec calicem offerant, nec Evangelium [18] pronuntient *β*; nisi fortè aliqui Episcoporum conscii sint laboris [19] eorum, & humilitatis, & mansuetudinis, & voluerint eis aliquid ampliùs tribuere, vel adimere. Penes ipsos ergo erit de his potestas.

[e] *C.* 2. [f] Illum. *Prisca versio. c.* 3.

§. 2. Qui autem [g] [20] fugientes comprehensi sunt, vel à Domesticis traditi, vel ademptis facultatibus sustinuere [21] tormenta, aut in custodiam trusi proclamaverunt se Christianos esse, & eò usque adstricti sunt, ut manus eorum comprehendentes violenter attraherent, & funestis sacrificiis admoverent, aut aliquid polluti cibi per necessitatem sumere cogerentur, confitentes jugiter se Christianos esse [22], & luctum rei, quæ contigit, incessabiliter ostendentes omni dejectione & habitu, & humilitate vitæ; hos velut extra delictum constitutos, à communionis gratia non prohiberi [23] decernimus. §. 3. Si verò prohibiti sunt ab aliquibus propter ampliorem cautelam, vel propter quorumdam ignorantiam; statim recipiantur. §. 4. Hoc autem similiter & de Clericis [24], & de Laicis observari convenit.

[g] *C.* 3.

§. 5. Perquisitum est autem & illud, si possunt etiam Laici, qui in has necessitatis angustias inciderunt, ad Clericatûs ordinem promoveri. Placuit ergo & hos, tamquam qui nihil peccaverunt, si & præcedens eorum vita probabilis sit, ad hoc Officium provehi. §. 6. De his autem [h], qui negaverunt præter necessitatem, aut præter ablationem facultatum, aut præter periculum, vel aliquid hujuscemodi (quod factum est sub tyrannide Licinii) placuit sanctæ Synodo, quamvis humanitate probentur indigni, tamen eis benevolentiam commodari.

[h] Conc. Nicænum 1. c. 11.

¶ CORR. ROM. *α Si ex fide.*] Hic verba Concilii sunt in compendium redacta: omninò autem versio Dionysii, quam attulerunt Burchardus & Ivo, propiùs accedit ad verba Græca. Sunt tamen nonnulla in hoc Capite emendata, & locupletata ex versionibus, quas Gratianus videtur secutus.

β Nec Evangelium pronuncient.] In versione antiquiore est, *nec pronuncient*: in alia, quam Burchardus attulit, *vel prædicando*, Græcè, κηρύσσειν: quod propriè significat Evangelium, & fidei doctrinam prædicare.

¶ PITH. [12] *Si ex fide.*] Prisca versio: *Si hoc ipsum ex fide, & non aliquo argumento sibimet præparantes egerunt, ut iterùm teneri viderentur. Si ergo &c.*

[13] *Retinere.*] V. C. *tenere.*

[14] *Sacerdotalibus.*] Deest in V. C.

[15] *Iterùm.*] Deest in V. C.

[16] *Aliàs.*] V. C. *eum.*

[17] *Ministerio.*] V. C. *mysterio.*

[18] *Evangelium.*] Deest in V. C.

[19] *Laboris.*] V. C. *livoris.*

[20] *Qui autem.*] Quæ sequuntur usque ad §. *ult.* qui est Canon 11. Concilii Nicæni, sunt ex versione Dionysii Exigui, cùm quæ præcedunt sint ex prisca versione.

[21] *Sustinuere.*] Sic V. C.

[22] *Christianos esse.*] Desunt in V. C. 2.

[23] *Prohiberi.*] V. C. *vetari.*

[24] *De Clericis.*] 2. V. C. *de ceteris Clericis.*

SED illud Hormisdæ Papæ desidiosos, & negligentes, non verè pœnitentes, reparari prohibet. §. 1. Illud autem Hieronymi fatetur hoc esse difficile, non impossibile. §. 2. Basilius autem circa delinquentes rigorem justitiæ servandum ostendit, quem circa pœnitentes alii relaxandum misericorditer affirmant. §. 3. Possunt [i] & aliter distingui præmissæ autoritates. Quorum enim crimina manifesta sunt, ante vel post ordinationem; à sacris ordinibus dejiciendi sunt, & satisfactione secreta secundùm Sacerdotis edictum purgata; in propriis Ordinibus remanere possunt. Unde

" GRATIAN. [i] Rab. *Pœn.* c. 1.

XXXIII. NICOLAUS PAPA I. Carolo Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis [k]. [c. 860. *Româ in Germaniam.*]

[k] In gestis Conc. Vormaciensis. c. 11. Vide Ivonem *p.* 10. *c.* 180.

Non potest restitui in Sacerdotem, cujus crimen fuerit manifestum.

SAcerdotes [l], si in fornicationis laqueum ceciderint, & [m] criminis manifestus, sive ostensus fuerit actus; Sacerdotis non possunt habere honorem secundùm Canonicæ institutionis autoritatem.

[l] Pann. *l.* 3. *c.* 136. [m] *al.* aut.

XXXIV. *Item* RABANUS Archiepiscopus scribit ad Heribaldum, *lib. Pœn. c.* 1. [imò *Epist. c.* 10. an. 853. *è Germania in Galliam.*]

Qui valeant reparari post lapsum, vel non.

DE his verò [n] visum est nobis scribendum, qui sacros Ordines habentes, ante, vel post Ordinationem contaminatos se esse in capitalibus criminibus confitentur. In quibus, ut mihi videtur, hæc distantia esse debet; ut hi, qui deprehensi, vel capti fuerint publicè in perjurio, furto, atque fornicatione, & ceteris hujusmodi criminibus; secundùm

[n] Burch. *l.* 19. *c.* 150. Ivo, *p.* 6. *c.* 400. Pann. *l.* 3. *c.* 152.

Canonum facrorum inftituta, à proprio gradu decidant: quia fcandalum eft populo Dei tales perfonas fupra fe pofitas [o] habere, quas ultra modum vitiofas effe conftat. Nempe inde retrahuntur homines à facrificio Dei (ficut quondam, Heli filiis peccantibus, feciffe leguntur [p]) & rebelles hinc, atque contrarii exiftentes, eorum pravis exemplis quotidie pejores fiunt. Qui autem de prædictis peccatis abfcondite à fe admiffis, per occultam confeffionem coram oculis [q] Dei præfente etiam Sacerdote, qui eis indicturus eft pœnitentiam, confitentur, & femetipfos graviter deliquiffe queruntur; fi fe per jejunia «, & eleëmofynas, vigiliáfque, & facras orationes purgare certaverint, his etiam gradu fervato, fpes veniæ de mifericordia Dei promittenda eft.

[o] al. fuperpofitas. [p] 1. Reg. 2. [q] al. Angelis.

¶ Corr. Rom. « *Si fe per jejunia.*] Sic etiam in manufcriptis, & apud Ivonem, & Pannormiam. In originali autem legitur, *fi veraciter pœnituerint, & fe per jejunia.* itémque Burchardus, qui Cap. hoc citat ex Concilio Ilerdenfi.

Gratian. 4. Pars.

„ De Lapfis etiam in hærefim hoc obfervandum eft, ut ante „ fententiam Concilii nullus eis communicet. Unde ait

XXXV. Cyprianus Papa Antoniano inter cetera, *lib. 4. Epift. 2.* [c. an. 254. *Carthagine.*]

A communione abftineant, qui Lapfis ante reftitutionem communicant.

De eo [r] autem [f] quod ftatuendum effet circa caufam Lapforum, diftuli; ut cùm quies, & tranquillitas data effet, & Epifcopis in unum convenire indulgentia Divina permitteret, tunc communicato, & librato de omnium collatione confilio, ftatueremus, quid fieri oporteret. Si quis verò ante confilium noftrum, & ante fententiam de omnium confilio ftatutam, Lapfis temerè communicare voluiffet, ipfe à communicatione abftineret.

[r] Anfel. l. 8. c. 28. [f] al. tamen.

Gratian. 5. Pars. [t] Suprà eâd. c. Clericum, & c. de his Clericis, & c. miror.

„ Quod verò fuprà [t] de Homicidiis ftatutum legitur, in„ telligendum eft, quando facultas effugiendi datur, nec ne„ ceffitate clauduntur obfidionis. Ceterùm, cùm neceffitate „ anguftati effugere non poffunt, fi tunc homicidium admi„ ferint, purgati per pœnitentiam, & officio, & communioni „ reddentur. Unde legitur

XXXVI. In Concilio Ilerdensi, c. 1. [an. 524. *in Hifpania.*]

Poft duorum annorum pœnitentiam, officio, & communioni reftituantur Clerici, qui in obfidionis pofiti neceffitate fanguinem fuderunt.

De his Clericis, qui in obfeffionis neceffitate pofiti fuerint, id ftatutum eft, ut qui altario miniftrant, & Chrifti corpus & fanguinem tradunt, vel vafa facro officio deputata contrectant, ab omni humano fanguine, etiam hoftili fe abftineant. Quòd fi in hoc inciderint, duobus annis tam Officio, quàm Communione corporis Domini priventur; ita ut his duobus annis, vigiliis, jejuniis, orationibus, & eleëmofynis pro viribus, quas Dominus donaverit, expientur: & ita demum Officio, vel Communioni reddantur: ea tamen ratione, ne ulteriùs ad Officia potiora provehantur. Quòd fi in definito tempore negligentiores circa falutem fuam extiterint, protelandæ ipfius pœnitentiæ tempus in poteftate maneat Sacerdotis.

Gratian.

„ Casu quoque fi Clericus homicidium fecerit, in proprio „ gradu ex difpenfatione remanere permittitur. Unde fcribit

XXXVII. Urbanus II. Guernerio Narbonenfi Epifcopo. [c. an. 1090. *Romà in Galliam.*]

Qui cafu homicidium facit, ex difpenfatione in Ordine fuo permaneat.

Clerico [u] jaciente lapidem, puer dicitur interemptus: Nos pro amore tuo in fuo Ordine eum permanere permittimus; ut tamen femper in pœnitentia, & timore permaneat.

[u] Pann. l. 3. c. 154.

XXXVIII. *Item* Stephanus [25] V. Sichiberto Corficæ Epifcopo. [c. an. 888. *Româ in Corficam.*]

De eodem.

Quia te [x] quafi obnoxium judicas, eò quòd à Saracenis captus homines interfeciffe videris; benè facis. Sed quoniam non tua fponte id feciffe cognofceris, inde canonicè nullo modo judicaris.

[x] Pann. l. 3. c. 155.

¶ Pith. [25] *Item Stephanus.*] Centuriat. *tom. 9. p. 20.* Aimoin. *lib. 4. cap. 95. & lib. 8. cap. 10.*

Gratian.

„ Si verò irâ Presbyter commotus aliquem interfecerit, „ etfi animum occidendi non habuerit; perpetuò tamen de„ pofitus erit. Unde fcribit

XXXIX. Nicolaus Papa I. Hosbaldo [26] Chorepifcopo « Quadrantino. [c. an. 860. *Româ in Galliam.*]

Perpetuò careat Officio Presbyter, qui irâ commotus, licèt extra animum, aliquem interfecerit.

Studeat [y] Sanctitas tua perfuadere Epifcopo tuo, fibi Canonicum fociare numerum Collegarum; id eft, fex ex vicinis provinciis Fratres, & Coëpifcopos fuos [27]: quibus tecum junctis, & decernentibus, diligenter inveftigate, & omni nifu [28] fcrutari procurate, quatenus invenire valeatis, utrùm percuffione jam nominati Presbyteri, an cervicis fractione idem Diaconus, ut fertur, extinctus eft. Et fi quidem à fæpè fato Presbytero non ad mortem percuffus eft, fed ex equo cadens cervice fracta interiit; fecundùm arbitrium veftrum pro percuffione, incautè agenti Presbytero pœnitentiam competentem indicite: & aliquantò tempore à Miffarum folenniis fufpendatur, denuò poft hæc ad Sacerdotale rediturus officium. Quòd fi veraciter qualicumque percuffione iftius [29] Presbyteri, ille mortuus eft Diaconus; nulla hunc ratione miniftrare Sacerdotis more decernimus: quoniam etfi voluntatem occidendi non habuit; furor tamen, & indignatio, ex quibus motio illa mortifera prodiit, in omnibus, fed præcipuè in Dei miniftris multipliciter inhibentur, atque ubique damnantur. Verùm fi Presbyter adeò veftro ftudio obnoxius [z] fortè claruerit; præcipimus, ut tale beneficium fibi Ecclefiæ fuæ concedatur, quo & ipfe, & fui fufficienter [30] poffint habere fuæ fuftentationis folatium.

[y] Ivo, p. 10. c. 24. [z] al. noxius. Ivo.

¶ Corr. Rom. « *Chorepifcopo.*] Anteà legebatur, *Coëpifcopo*: emendatum eft ex omnibus, quæ collata funt, vetuftis Gratiani exemplaribus, optiméque convenit verbis Nicolai [31].

¶ Pith. [26] *Hosbaldo.*] V. C. *Osbaldo.*
[27] *Suos.*] V. C. *tuos.*
[28] *Nifu.*] V. C. *annifu.*
[29] *Iftius.*] Abeft in V. C.
[30] *Sufficienter.*] V. C. *fufficiens.*
[31] *Nicolai.*] Vide Teftim. Verit. *p. 29.*

XL. *Item ex* Concilio Maticensi « c. 6. [fortè Vormac. c. 27. an. 868. *in Germania.*]

De eodem.

Qui verò [a] odii meditatione, vel propter cupiditatem, Judæum, vel Paganum occiderit; quia imaginem Dei, & fpem futuræ converfionis exterminat [b], quadraginta dies in pane, & aqua pœniteat.

[a] Burch. l. 6. c. 33. Ivo, p. 10. c. 162. [b] al. extinxit.

¶ Corr. Rom. « *Maticenfi.*] Burchardus, & Ivo citant ex Concilio Moguntino: in nullo tamen eorum, quæ extant, habetur. Simile verò aliquid legitur in Conc. Vorm. c. 27.

XLI. Palea.

De eodem.

Si quis [c] homicidium fecerit, fi Epifcopus eft, xv. annos pœniteat, & deponatur; cunctos quoque dies vitæ fuæ peregrinando finiat. Presbyter xii. annis pœniteat, tres [d] ex his in pane, & aqua; & deponatur Superioris fententiâ. Diaconus x. annis pœniteat, tres ex his in pane, & aqua. Clericus & Laïcus feptem annis pœniteat, tres in pane & aqua; & ad gradum cujuslibet Sacerdotii accedere non præfumat.

[c] Anfel. l. 11. c. 35. [d] al. quatuor.

XLII. *Item ex* Concilio Ancyrano [e], c. 22. §. *eos verò* [f]. [an. 314. *in Galatia.*]

Quinquennio à Communione abftineant, qui cafu homicidium faciunt.

Eos verò [g] [32], qui non voluntate, fed cafu homicidium fecerint, prior quidem regula poft feptem annorum pœnitentiam communioni fociavit, fecundùm gradus conftitutos: hæc verò « humana [h] [33] quinquennii tempus tribuit.

[e] Ex prifca verfione. [f] Et Tribur. c. 52. [g] Polyc. l. 6. tit. 10. Burch. l. 6. c. 15. Ivo, p. 10. c. 25. & 144. [h] al. humanior.

¶ Corr. Rom. « *Hæc verò.*] Græcè eft, ὁ δὲ δεύτερος τὸν πενταετῆ χρόνον πληρώσει, id eft, *fecunda verò quinquennii tempus explebit.* Atque ita ferè Burchardus, & Ivo ex Dionyfii verfione. & infrà *eâd. cap. fi quis voluntariè.*

¶ Pith. [32] *Eos verò.*] Ex verfione Dion. Exigui.
[33] *Humana.*] V. C. *humanior definitio.*

XLIII. *Item ex* Concilio Eliberitano, c. 5. [i] [an. 305. *in Hifpania.*]

Quibus temporum fpatiis à Communione abftineat, quæ voluntate, vel cafu ancillam fuam interfecerit.

Si qua femina [k] zeli furore accenfa, flagellis verberaverit ancillam fuam, ita ut infra [34] tertium diem animam cum cruciatu effundat; eò quòd incertum fit, voluntate an cafu occiderit: fi voluntate, poft feptem annos; fi cafu, poft quinque annorum tempora (actâ legitimâ pœnitentiâ) ad communionem placuit admitti. Quòd fi intra [35] tempora conftituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

[i] Et in Conc. Vormac. c. 39. [k] Rab. Pœn. c. 14. Burch. l. 6. c. 19. Anfel. l. 11. c. 36. Ivo, p. 10. c. 22. & 148.

¶ Pith. [34] *Infra.*] *Intra*, Greg. Pœnit.
[35] *Intra.*] *Infra* in Greg. Pœnit.

XLIV. *Item ex* Capitulis Martini Bracarenfis Epifcopi, c. 78. [c. an. 572. *in Hifpania.*]

De his, qui voluntate, vel cafu homicidium faciunt.

Si quis [l] voluntariè homicidium fecerit, ad januam Ecclefiæ Catholicæ femper fubjaceat, & communionem in exitu vitæ fuæ recipiat. Si autem non voluntariè, fed cafu aliquod

[l] Ivo, p. 10. c. 39.

homicidium fecerit; prior Canon septem annis agere pœnitentiam jussit: secundus Canon quinque mandavit.

XLV. *Item* DIGEST. *tit. de furtis. l. qui saccum.* [c. an. Chr. 185. *Romæ.*]

De eodem.

QUi saccum [m] habentem pecuniam surripuerit; furti actione, etiam sacci nomine, tenetur; quamvis non sit ei animus sacci surripiendi.

m Pandect. *lib.* 47. *tit.* 2. *leg.* 77.

GRATIAN. „ CONTRA animum, non opus puniri, exemplo sacrarum literarum Diocletiani, & Maximiani colligitur,

XLVI. COD. *lib.* 9. ad Leg. Cornel. de sicar. [*l. eum qui* 5. an. Chr. 290. *Sirmii.*]

De eodem.

EUm, qui asseverat homicidium se non voluntate, sed casu fortuito fecisse, cùm calcis ictu mortis occasio præbita videatur; si hoc ita est, neque super hoc ambigi poterit, omni metu, ac suspicione, quam ex admissæ rei discrimine sustinet, secundùm id, quod adnotatione nostra comprehensum est, volumus liberari.

XLVII. *Item* IMPERATOR ANTONINUS C. ad leg. Corn. de sicar. *l.* 1. [an. Chr. 216.]

PALEA.

FRater vester rectiùs fecerit, si se Præsidi Provinciæ obtulerit. Qui si probaverit non occidendi animo hominem à se esse percussum, remissâ homicidii pœnâ secundùm militarem disciplinam sententiam proferet. Crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat. Ceterùm ea, quæ ex improviso, & casu potiùs, quàm fraude accidunt; fato plerumque, non noxæ imputantur.

XLVIII. *Hinc &* GELASIUS [36] PAPA [n]. [c. an. 495. *Romæ.*]

n *al.* Pelagius.

De eodem.

QUantum dicit iste Placidus [o], anno præterito dictum est de uxore illius; quia subitò inter caballos inventa est, & dum traherentur caballi, collisa est illa, & abortum fecit. Quòd si ita est; fortè si caballos alienos tulerit, inde est culpabilis. Nam de muliere, quæ casu inter caballos confracta est, ubi voluntas illius non agnoscitur perniciosa fuisse, non potest, nec debet addici per leges.

o *al.* Placidius.

¶ PITH. [36] *Gelasius.*] Cod. Thuanæus: *Pelagio Sindulæ Magistro militum.*

XLIX. *Item* NICOLAUS PAPA. [c. an. 860. *Romæ.*]

De eodem.

HI, qui arbores incidere videntur, si contigerit, ut cadens arbor occiderit hominem, inculpabiles sunt, atque innoxii; quia nec voluntate eorum, nec desiderio, homicidium perpetratum est. Si verò aliquâ culpâ eorum, vel neglectu, morientis hominis interitus cognoscitur advenisse; abjiciendi sunt à gradu, & in sacro Ordine nullatenus suscipiendi.

L. *Item* EX CONCILIO VORMACIENSI, *c.* 29. [an. 868. *in Germania.*]

De eodem.

SÆpè contingit [p], dum quis operi necessario insistens arborem inciderit, ut aliquis subtus ipsam veniens deprimatur. Et idcircò, si voluntate, vel negligentiâ incidentis arborem factum est; ut Homicida, pœnitentiæ debet omninò submitti. Quòd si non voto, non incuriâ [37] illius, non denique scientiâ [38] contigit; sed dum ille operi necessario fortassis incumberet, iste insperatus occurrens [39] sub arbore improvisus devenit [40], & sub ipsa oppressus est; incisor arboris non tenetur pro Homicida.

p Burch. *l.* 6. *c.* 32. Ivo, *p.* 10. *c.* 150.

¶ PITH. [37] *Non incuriâ.*] V. C. *sed incuriâ.*
[38] *Scientiâ.*] V. C. *hac cum sententia.*
[39] *Occurrens.*] V. C. *occurrit.*
[40] *Improvisus devenit.*] Desunt in V. C.

LI. *Item* EX CONCILIO TRIBURIENSI, *c.* 36. *Sed ibi copiosiùs.* [an. 895. *in Germania.*]

De eodem.

SI duo [q] fratres in silva arbores succiderint, & appropinquante casurâ ipsius [41] arboris frater dixerit fratri, cave; & ille fugiens in pressuram arboris inciderit, & mortuus fuerit; vivens frater innocens de sanguine germani dijudicetur.

q Burch. *l.* 6. *c.* 23. Ivo, *p.* 10. *c.* 151.

¶ PITH. [41] *Ipsius.*] V. C. *unius.*

GRATIAN. „ PRÆMISSIS autoritatibus, Lapsis permittitur, ut post pœnitentiam in suis Ordinibus reparari valeant: ad majorem autem conscendere post Lapsum nulla eis autoritate permittitur; immò penitus prohibetur. Unde legitur

LII. IN ILERDENSI CONCILIO, *c.* 5. [an. 524. *in Hispania.*]

Lapsi in suis Ordinibus reparari possunt, sed non ad majora conscendere.

HI, qui [r] altario Dei deserviunt, si subitò in flenda carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciente, dignè pœnituerint, ita ut mortificato corpore, cordis contriti sacrificium Deo offerant; maneat in potestate Pontificis, vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab Ecclesiæ corpore segregare: ita tamen, ut sic Officiorum suorum loca recipiant, ne possint ad altiora Officia ulteriùs promoveri. §. 1. Quòd si iteratò α velut canes ad vomitum reversi fuerint, & veluti sues in volutabris luti jacuerint β, non solùm dignitate officii careant; sed etiam sanctam communionem, nisi in exitu, non percipiant.

r xv. *q.* 8. *hi qui.* Rabanus, *Pæn. c.* 1. Burch. *l.* 19. *c.* 74. Ivo, *p.* 15. *c.* 87.

¶ CORR. ROM. α *Quòd si iteratò.*] Hinc usque ad finem absunt à codicibus illis Gratiani, à quibus Paleæ abesse solent. In alio autem hic præpositum est nomen Paleæ.

β *Et veluti sues in volutabris luti jacuerint.*] Hæc non leguntur in antiquis editionibus Conciliorum, Coloniensi, ac Parisiensi, duobus codicibus Vaticanis, Lucensi Regio, neque infrà xv. *q.* 8. *c. hi qui.* Sunt tamen apud Ivonem, & in editione Colon. 4. volum.

SED exemplo Beati Petri (qui postquam trinæ negationis maculas confessione diluit amoris, non solùm in gradu sui Apostolatûs remansit, verùm etiam in Pastorem totius Ecclesiæ à Christo institui meruit) probantur Lapsi post dignam pœnitentiam non solùm propria Officia retinere, sed etiam ad majora posse conscendere. Quòd autem Beatus Petrus post negationem Pastor Ecclesiæ à Domino sit institutus, probatur autoritate Beati Gregorii, qui in Homilia [s] Dominicæ Resurrectionis de eodem Principe Apostolorum scribit dicens

“ GRATIAN. “ s *Hom.* 21. “ *in Evang.*

LIII. GREGORIUS I. *Homiliâ* 21. in Evang. [an. 593. *Romæ.*]

Petrus post culpam negationis Princeps Apostolorum à Domino est institutus.

COnsiderandum nobis est, cur omnipotens Deus eum, quem cunctæ Ecclesiæ præferre disposuerat, ancillæ vocem pertimescere, & seipsum negare permisit. Quod nimirum magnæ actum esse pietatis dispensatione cognoscimus, ut is, qui futurus erat Pastor Ecclesiæ, in sua culpa disceret, qualiter aliis misereri debuisset. Priùs itaque eum ostendit sibi, & tunc præposuit ceteris; ut ex sua infirmitate cognosceret, quàm misericorditer aliena infirma toleraret.

LIV. *Item* AMBROSIUS *in serm.* 47. de fide Petri. [c. an. 380. *Mediolani.*]

Post negationem, in fide & gradu Petrus profecit.

FIdelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidisse deflevit; atque ideò majorem gratiam reperit, quàm amisit. Tamquam enim bonus Pastor tuendum gregem accepit, ut qui sibi anteà infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum; & qui ipse interrogationis tentatione nutaverat, ceteros fidei stabilitate fundaret. Denique pro soliditate devotionis, Ecclesiarum Petra dicitur, sicut ait Dominus [t]: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Petra enim dicitur, eò quòd primus in Nationibus fidei fundamenta posuerit, & tamquam saxum immobile totius corporis Christianitatis [u] compagem, molemque contineat.

t *Matth.* 16.
u Operis Christiani. *orig.*

ITEM objicitur; Pœnitentes [x] ad sacros Ordines promoveri non debent: non ergo Lapsi post pœnitentiam ad majora pertingere possunt. Unde legitur

“ GRATIAN. “ 6. *Pars.* “ x *al.* solenniter Pœnitentes.

LV. IN CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 68. & 69. [an. 398. *in Africa.*]

Non ordinetur Clericus ex Pœnitentibus.

EX Pœnitentibus [y], quamvis sit bonus, Clericus non ordinetur. Si per ignorantiam Episcopi factum fuerit; deponatur à Clero: quia se Ordinationis tempore non prodidit fuisse Pœnitentem. Si autem sciens Episcopus ordinaverit talem; etiam ipse ab α Episcopatu suo ordinandi dumtaxat potestate privetur. Simili sententiæ [z] subjacebit Episcopus; si sciens ordinaverit Clericum eum, qui viduam, aut repudiatam, uxorem habuit, aut secundam.

y Polyc. *l.* 2. *tit.* 31. Ansel. *l.* 7. *c.* 20. & 23. Burch. *l.* 2. *c.* 35. Ivo, *p.* 6. *c.* 136. & *p.* 15. *c.* 5. Pann. *l.* 3. *c.* 60. *c.* 69.
z *c.* 69.

¶ CORR. ROM. α *Ipse ab.*] In originali legitur, *ipse ab Episcopatus sui ordinandi dumtaxat potestate privetur.* al. *ipse Episcopatus sui*, quemadmodum & apud Ivonem, *par.* 15. *cap.* 5.

LVI. *Item* SIRICIUS Papa Himerio Episcopo, *Epist.* 1. *c.* 15. [an. 385. *Romæ in Hispaniam.*]

Bigamus, Pœnitens, viduæ maritus, sacræ militiæ se ingerens, sine spe promotionis in suo Ordine permaneat.

QUicumque [a] [42] Pœnitens, quicumque Bigamus [43], quicumque viduæ maritus, ad sacram militiam indebitè, & incompetenter irrepserit; hac sibi conditione a nobis veniam intelligat relaxatam, ut in magno debeat computare beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in hoc, quo invenitur, Ordine perpetua stabilitate permaneat.

a Ansel. *l.* 7. *c.* 17. 20. 21.

¶ PITH. [42] *Quicumque.*] Centur. to. 4. p. 113. 116.
[43] *Bigamus.*] V. C. *Digamus.*

LVII. *Item* EX CONCILIO GERUNDENSI, *c.* 9. [an. 517. *in Hispania.*]

Non prohibeatur à Clero, qui pressus languore per communionem pœnitentiæ benedictionem accepit.

SI verò [b], qui ægritudinis languore depressus pœnitentiæ benedictionem, quam viaticum deputamus, per communionem acceperit, & postmodum reconvalescens caput pœnitentiæ in Ecclesia publicè non subdiderit, si prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad Clerum.

[b] Is verò. *ma-nuscr. & orig.*

LVIII. *Item* HORMISDAS Papa omnibus Episcopis per universas Provincias constitutis. [c. an. 520. *Româ ad omnes Episcopos.*]

Qui ad pœnitentiam agendam in Monasterio retruditur, Presbyter non ordinetur.

SI ille [c], qui ultrò petit pœnitentiam, quamvis eam perfectè agat, non potest Episcopus, aut Presbyter ordinari: ita ut etiamsi per ignorantiam ordinatus fuerit, & posteà convincitur pœnitentiam accepisse, dejiciatur: ille ergo qui invitus ad pœnitentiam agendam mittitur in Monasterium, (qui utique nihil aliud, quàm Pœnitens dicendus est) quâ conscientiâ ad Sacerdotium venire permittitur? Nemo mihi alia quælibet contra autoritatem sedis Apostolicæ, vel CCCXVIII. Episcoporum, vel reliquorum Canonum constituta, objiciat: quia quidquid contra illorum definitionem (in quibus Spiritum Sanctum credimus locutum) dictum fuerit, recipere non solùm temerarium, sed etiam periculosum esse non dubito.

[c] Suprà *c. ex* ...*pœnitentibus.* ...Polyc. *l.* 2. ...*tit.* 31. ...Ansel. *l.* 7. ...*c.* 22. *& l.* 11. ...*c.* 87.

LIX. *Item* GELASIUS urbis Romæ Episcopus omnibus Episcopis per Lucaniam, *&c. c.* 5. [an. 494. *Româ in Lucaniam, &c.*]

Bigamus, vel quilibet post pœnitentiam sacris non applicetur Ministeriis.

NOn confidat [d] quisquam Pontificum Bigamos [e], aut conjugia sortientes ab aliis derelicta, sive quoslibet post pœnitentiam, vel sine literis, vel corpore vitiatos, vel conditionarios, aut curiæ, publicarúmque rerum nexibus implicatos, aut passim nullâ temporis congruentis expectatione discussos, Divinis servituros applicare ministeriis [f].

[d] Ansel. *l.* 7. ...*c.* 18.
[e] *al.* fas esse ...bigamos.
[f] *al.* myste...riis.

LX. *Item* INNOCENTIUS I. Agapito [44], & ceteris, *Epist.* 6. [c. an. 404. *Româ in Apuliam.*]

Pœnitentes nec etiam Clerici fieri possunt.

CAnones [g] apud Nicæam constituti, Pœnitentes etiam ab infimis officiis Clericorum excludunt.

¶ PITH. [44] *Agapito.*] Adde, *& Macedonio & Mariano Episcopis Apuliæ.*

[g] In Conc. Nicæno *c.* 10.

GRATIAN. „ HOC non de quibuslibet Pœnitentibus intelligitur, sed de illis tantùm, qui post actam pœnitentiam secularis militiæ cingulum accipiunt. De quibus scribit

LXI. INNOCENTIUS I. Episcopus Victricio Rotomagensi Episcopo, *Epistolâ* 2. *c.* 2. [an. 404. *Româ in Galliam.*]

Non debet fieri Clericus, qui post remissionem peccatorum, militiæ cingulum habuit.

SI quis [h] post remissionem peccatorum, cingulum militiæ secularis habuerit, ad Clericatum admitti omnino non debet.

[h] Ansel. *l.* 7. ...*c.* 13.

GRATIAN. „ POTEST & aliter intelligi. Est quædam Pœnitentia, quæ solennis appellatur, quæ semel tantùm in Ecclesia conceditur; de qua Ambrosius ait [i], [Sicut unum est Baptisma, ita unica est Pœnitentia.] Item [k] [Non est secundus locus Pœnitentiæ.] Meritò [l] reprehenduntur α, qui sæpiùs agendam Pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Christo. Nam si verè agerent Pœnitentiam, iterandam posteà non putarent.]

¶ CORR. ROM. α *Reprehenduntur.*] Legebatur, *reperiuntur.* Emendatum est hìc ex originali: quod tamen fieri non potuit, *infrà c. reperiuntur. de Pœnit. dist.* 3. quia vox, *reperiuntur*, ibi est initium capitis.

[i] *Lib.* 2. *de Pœni. c.* 10. *De pœn. dist.* 3. *c. reperiuntur. & c. fin.*
[k] Hug. l. de Sacram. *p.* 14. *c.* 4.
[l] Ambrosius ...*ibidem.*

LXII. *Item* AUGUSTINUS ad Macedonium, *Epistolâ* 54. [fortè an. 414. *in Africa.*]

De eodem.

QUamvis [m] cautè, & salubriter provisum sit, ut locus illius humillimæ pœnitentiæ [45] semel tantùm in Ecclesia concedatur, ne medicina α nimis utilis, vilis habeatur; tamen quotidie peccantibus numquam per pœnitentiam venia negatur.

¶ CORR. ROM. α *Ne medicina.*] In aliquot vetustis exemplaribus Gratiani Caput hoc est conjunctum superiori. Locum enim Divi Augustini suo modo aptat. Apud illum quidem hoc loco ita legitur: *Ne medicina vilis, minùs utilis esset ægrotis; quæ tantò magis salubris est, quantò minùs contemptibilis fuerit: quis tamen audeat dicere Deo, quare huic homini, qui post primam pœnitentiam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis? &c.*

¶ PITH. [45] *Humillimæ Pœnitentiæ.*] *ultimæ pœnitentiæ*, Augustin. *lib. de Virgin. cap.* 48.

[m] Infrà *de pœn. dist.* 3. ...*c. quamvis.* Magister. *l.* 4. *dist.* 14. *c.* 3. Ivo, *p.* 15. *c.* 24.

GRATIAN. „ HÆC autem Pœnitentia quomodo imponenda sit, legitur

LXIII. IN AGATHENSI CONCILIO [n], in quo sic statutum est, *cap.* 15. [an. 506. *in Gallia.*]

Quomodo Pœnitentes ad Pœnitentiam accedant.

PŒnitentes [o] tempore quo Pœnitentiam petunt, impositionem manuum & cilicium super caput à Sacerdote (sicut ubique constitutum est) consequantur. Si autem [46] comas non deposuerint [47], aut vestimenta non mutaverint, abjiciantur; & nisi dignè pœnituerint, non recipiantur. Juvenibus etiam Pœnitentia non facilè committenda est, propter ætatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus in morte positis non est [48] negandum.

¶ PITH. [46] *Si autem.*] V. C. *& si aut.*
[47] *Deposuerint.*] *nisi sint feminæ quibus velum pro tonsura est*, ex can. 12. Concil. Tolet. 1.
[48] *Est.*] Abest à 3. Codd. vett.

[n] Capitul. *l.* 5. *c.* 58. *& l.* 7. *c.* 310.
[o] Burch. *l.* 19. *c.* 27. Ivo, *p.* 18. *c.* 17.

LXIV. *Item* EX EODEM α. [an. 506. *ibid.*]

Quæ sint servanda in solenni Pœnitentia.

IN capite [p] Quadragesimæ omnes Pœnitentes, qui publicam suscipiunt, aut susceperunt Pœnitentiam, ante fores Ecclesiæ se repræsentent Episcopo civitatis, sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, reos se esse ipso habitu, & vultu protestantes. Ibi adesse debent Decani, id est, Archipresbyteri Parochiarum, & Presbyteri β Pœnitentium, qui eorum conversationem diligenter inspicere debent, & secundùm modum culpæ Pœnitentiam per præfatos [q] gradus injungere. Post hæc eos in Ecclesiam introducant [r], & cum omni Clero septem Pœnitentiales psalmos in terra prostratus Episcopus cum lachrymis pro eorum absolutione decantet: tunc resurgens ab oratione, juxta quod Canones jubent, manus eis imponat, aquam benedictam super eos spargat; cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eorum operiat: & cum gemitu & crebris suspiriis denuntiet eis, quòd sicut Adam projectus est de Paradiso, ita ipsi pro peccatis ab Ecclesia abjiciuntur: post hæc jubeat Ministris, ut eos extra januas Ecclesiæ expellant: Clerus verò prosequatur eos cum Responsorio [f]: *In sudore vultûs tui vesceris pane tuo, &c.* ut videntes sanctam Ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam, atque commotam, non parvipendant Pœnitentiam. In sacra autem Domini cœna rursus ab eorum Decanis, & eorum Presbyteris, Ecclesiæ liminibus repræsententur.

¶ CORR. ROM. α *Ex eodem.*] Ex Agathensi etiam citant Burchardus & Ivo, & Rhebaldus Cardinalis (qui tempore Paschalis Pontif. claruit) in Libro suo *de Pœnitentia publicè non iteranda.* In uno tamen manuscripto Burchardi exemplari citatur ex Pœnitentiali Romano. Sententia verò hujus capitis magna ex parte habetur in Pontificali, & ordine Romano *à pag.* 24. *usque ad* 30.

β *Et Presbyteri.*] Apud Burchardum legitur, *id est Presbyteri.*

[p] Burch. *l.* 19. *c.* 26. Ivo, *p.* 15. *c.* 45.
[q] *al.* præfixos.
[r] *al.* introducat.
[f] *Gen.* 3.

GRATIAN. „ HANC Pœnitentiam nulli umquam Clericorum agere conceditur, atque ideò hujusmodi Pœnitentes ad Clerum admitti prohibentur. Unde statutum est

LXV. IN CARTHAGINENSI CONCILIO V. *c.* 11. [an. 398. *in Africa.*]

Clericis non imponatur manus, tamquam Pœnitentibus.

COnfirmandum [t] est [u], ut si quando Presbyteri, vel Diaconi in aliqua graviori culpa convicti fuerint, quâ eos à ministerio necesse sit removeri; non eis manus tamquam Pœnitentibus, vel tamquam fidelibus Laicis imponatur, neque umquam permittendum, ut rebaptizati ad Clericatûs gradum promoveantur.

[t] Burch. *l.* 19. *c.* 72. Ivo, *p.* 15. *c.* 85. Capitul. 5. *c.* 66.
[u] *al.* Confirmatum est. *orig.*

LXVI. *Unde* SIRICIUS Papa [49] Himerio *Epist.* 1. *c.* 14. [an. 385. *Româ in Hispaniam.*]

Nec Clerico Pœnitentiam agere, nec Pœnitenti ad Clericatum accedere permittitur.

ILlud [x] quoque nos par fuit providere, ut sicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum, ita & post pœnitudinem, ac reconciliationem nulli umquam Laico liceat honorem Clericatûs adipisci: quia quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerunt vasa vitiorum.

¶ PITH. [49] *Unde Siricius Papa.*] In omnibus codicibus tribuitur Siricio in Epist. ad Himerium Tarraconensem Episcopum *cap.* 14.

[x] Ansel. *l.* 7. *c.* 20. Burch. *l.* 19. *c.* 49. Ivo, *p.* 6. *c.* 54. *& p.* 15. *c.* 65.

LXVII. *Item* LEO Papa I. Rustico Narbonensi, *Epist.* 90. [y] *c.* 2. [an. 443. *Româ in Galliam.*]

Presbyteris, & Diaconis tamquam Pœnitentibus non debent manus imponi.

ALienum est [z] à consuetudine Ecclesiastica, ut qui in Presbyterali honore, aut in Diaconii gradu fuerint consecrati; ii pro crimine aliquo suo per manûs impositionem

[y] *al.* 92.
[z] Polyc. *l.* 4. *tit.* 39. Burch. *l.* 19. *c.* 71. Ivo, *p.* 6. *c.* 67.

remedium accipiant pœnitendi: quod ſine dubio ex Apoſtolica traditione deſcendit, ſecundùm quod ſcriptum eſt: [Sacerdos α ſi peccaverit, quis orabit pro eo?] Unde hujuſmodi Lapſis ad promerendum miſericordiam Dei privata eſt expetenda ſeceſſio β [50]: ubi illis ſatisfactio, ſi fuerit digna, ſit etiam fructuoſa.

¶ CORR. ROM. α *Sacerdos.*] Vulgò ſæpè indicatur in margine locus iſte *ex* 1. *Reg.* 2. ut infrà *de Pœnitentia, diſt.* 1. *c. ſi Sacerdos*, cùm tamen in eo Scripturæ loco in vulgata legatur, *ſi autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo?* Verùm B. etiam Gregorius ad illum locum in Morali interpretatione, talem ſententiam elicit: *Quis ei interceſſor remanet, cùm ille ſe tranſgrediendo præcipitat, qui ad intercedendum pro aliis ordinatus eſt?*

β *Seceſſio.*] Sic emendatum eſt ex antiquis codicibus, & Epiſtola ipſa; & hanc lectionem habuit autor Gloſſæ, quod ex manuſcriptis Gloſſis conſtat: idcircò & in ea emendandum. Anteà legebatur, *eſt expetenda ſucceſſio.*

¶ PITH. [50] *Seceſſio.*] Sic Creſcon. & V. C. Faucheti. *Succeſſio*, eſt in meo.

GRATIAN. „ PROBANTUR etiam autoritate Toletani Concilii primi, hujuſcemodi Pœnitentes ad Clerum non admittendi: in quo, *capite* 2. ſic ſtatutum eſt.

LXVIII. IN CONCILIO TOLETANO I. *c.* 2. [an. 400. *in Hiſpania.*]

Causâ neceſſitatis ad Clerum Pœnitentes admittantur.

PLacuit [a], ut Pœnitentes [51] non admittantur ad Clerum, niſi tantùm ſi neceſſitas, aut uſus exegerit; & tunc inter Oſtiarios deputentur, vel inter Lectores, ita ut Evangelia [52], aut Epiſtolam [b] non legant. §. 1. Si qui autem antè ordinati ſunt Diacones [53], inter Subdiacones habeantur; ita ut manum non imponant, nec ſacra contingant. §. 2. Eum [c] verò Pœnitentem dicimus, qui poſt Baptiſmum, aut pro homicidio, aut pro diverſis criminibus, graviſſimiſque peccatis publicam pœnitentiam gerens ſub cilicio [d] Divino fuerit reconciliatus altario.

[a] in C. Martini Brac. *c.* 32. Polyc. *l.* 2. *tit* 31. Burch. *l.* 2. *c.* 37. Anſel. *l.* 7. *c.* 31. Ivo, *p.* 6. *c.* 138. Pann. *l.* 3. *c.* 61.
[b] *al.* Apoſtolum. *orig.*
[c] Expœnitentem. *in Cap. Martini Brac.*
[d] *al.* Concilio.

¶ PITH. [51] *Pœnitentes.*] V. C. *Expœnitentes.*
[52] *Ut Evangelia.*] V. C. *Evangelium & Apoſtolum non legant.*
[53] *Diacones, inter Subdiacones.*] Sic V. C.

GRATIAN. 7. *Pars.* „ APOSTATÆ quoque ad Clericatûs officium admitti non debent. Unde

LXIX. IN CONCILIO ARELATENSI II. *c.* 25. [an. 452. al. 455. *in Gallia.*]

Ad Clericatûs officium non admittantur Apoſtatæ.

HI, qui [e] [54] poſt ſanctam Religionis profeſſionem apoſtatant, & ad ſecularem [55] redeunt [f] converſationem, & poſtmodùm pœnitentiæ remedia non requirunt; ſine pœnitentia communionem penitùs non accipiant. Quos etiam jubemus ad Clericatûs officium non admitti. Et quicumque ille ſit, poſt pœnitentiam, ſecularem habitum accipere non præſumat. Quòd ſi præſumpſerit, ab Eccleſia alienus habeatur.

[e] Rab. *Pœn. c.* 33. Burch. *l.* 19. *c.* 67. Ivo, *p.* 15. *c.* 81.
[f] ſeculum redeunt. *orig.*

¶ PITH. [54] *Hi qui.*] V. C. *ſi qui.*
[55] *Ad ſecularem.*] V. C. *ad ſeculum recedunt.*

CURIALES, MILITES, FORENSES NON ORDINENTUR.

DISTINCTIO LI.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ ECCE, quòd Criminoſi, vel non verè Pœnitentes, vel publicam Pœnitentiam agentes, à ſacris prohibentur Ordinibus. Adjecit quoque ſancta mater Eccleſia, ut Curiales, aut poſt Baptiſma militantes, aut in foro decertantes à ſacris prohibeantur Ordinibus. Unde ait

I. INNOCENTIUS PAPA I. Epiſcopis in Toletana [1] Synodo conſtitutis, *Epiſt.* 24. *c.* 2. [an. 406. *Romà in Hiſpaniam.*]

Poſt Baptiſmum militantes, vel in foro decertantes, à ſacris prohibentur Ordinibus.

ALiquantos [a] ex his, qui poſt acceptam Baptiſmi [2] gratiam in forenſi exercitatione verſati ſunt, & obtinendi pertinaciam ſuſceperunt [3], accitos ad Sacerdotium eſſe comperimus; è quorum numero Rufinus, & Gregorius perhibentur: aliquantos [4] ex militia, qui cùm Poteſtatibus obedierunt, ſæva [b] neceſſariò præcepta ſunt executi: aliquantos ex Curialibus, qui dum parent Poteſtatibus, quæ ſibi ſunt imperata, fecerunt: aliquantos, qui voluptates, & editiones populo celebrarunt, ad honorem ſummi Sacerdotii perveniſſe: quorum omnium neminem, ne ad ſocietatem quidem ordinis Clericorum oportuerat perveniſſe. Quæ ſi ſingula diſcutienda mandemus, non modicos [5] motus, aut ſcandala Hiſpanienſibus provinciis, quibus mederi cupimus, de ſtudio emendationis inducemus: idcircò remittenda potiùs hæc putamus. Sed [6] ne deinceps ſimilia committantur, Dilectionis veſtræ maturitas providere debebit, ut tantæ uſurpationi ſaltem nunc finis neceſſarius imponatur: eo videlicet conſtituto, ut quicumque [7] tales ordinati fuerint, cum Ordinatoribus ſuis deponantur.

[a] Quantos enim. *orig. & per interrogationem.*
[b] ſevera. *orig.*

¶ PITH. [1] *Toletana.*] *Toloſana*, in 3. C. recentioribus. Non inveni inter Innocentii Epiſtolas, quarum antiquiſſima habeo exemplaria, niſi in illo quod eſt D. Nicolai Fabri.
[2] *Baptiſmi.*] Deeſt in V. C.
[3] *Suſceperunt.*] V. C. *perceperunt, aſcitos.*
[4] *Aliquantos.*] *Quantos* V. C.
[5] *Modicos.*] V. C. *modico.*
[6] *Sed.*] V. C. *ſanè.*
[7] *Quicumque.*] V. C. *ut ſi quis adversùs formas Canonum ad Eccleſiaſticum ordinem, vel ad ipſum Sacerdotium venire tentaverit, unà cum Ordinatoribus ſuis ipſo in quo inventi fuerint ordine honore priventur.*

II. IDEM Felici Epiſcopo Nuceriano, *Epiſt.* 4. *c.* 3. [8] [an. 402. *Romà in Umbriam.*]

De quibus Laicis aliqui ad Clericatum non poſſunt pervenire.

DEſignata ſunt genera Laicorum [c], de quibus ad Clericatum pervenire non poſſunt, id eſt, ſi quis fidelis militaverit; ſi quis fidelis cauſas egerit, hoc eſt, poſtulaverit; ſi quis fidelis adminiſtraverit. De Curialibus autem manifeſta ratio eſt, quoniam etſi inveniantur hujuſmodi viri, qui debeant Clerici fieri; tamen quoniam ſæpiùs à Curia [d] [9] repetuntur, cavendum ab his eſt propter tribulationem, quæ ſæpè de his Eccleſiæ provenit.

[c] Polyc. *l.* 2. *tit.* 31. Anſel. *l.* 7. *c.* 10. Ivo, *p.* 6. *c.* 95.
[d] *al.* ad Curiam.

¶ PITH. [8] *Epiſt.* 4. *c.* 3.] Videtur repetitum ex Epiſt. ad Exuperium, nec invenitur hæc Epiſtola Innocentii in antiquis codicibus.
[9] *A curia.*] V. C. *ad curiam*, ut in marg.

III. IDEM Victricio Epiſcopo Rotomagenſi, *Epiſt.* 2. *c.* 11. [an. 404. *Romà in Galliam.*]

Non admittantur Curiales ad Clericale officium.

PRæterea [e] frequenter quidam ex fratribus noſtris, Curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, Clericos facere contendunt, quibus [10] poſteà major triſtitia, cùm de revocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quàm gratia naſcitur de accito [f] [11]. Conſtat enim eos in ipſis muneribus [g] [12] etiam voluptates exhibere, quas à Diabolo inventas eſſe non dubium eſt, & ludorum, & Mimorum [h] [13] apparatibus, aut præeſſe, aut forſitan intereſſe. Sit certè in exemplum ſolicitudo, & triſtitia fratrum, quam ſæpè pertulimus Imperatore præſente, cùm pro his ſæpiùs rogaremus, quam ipſe nobiſcum poſitus cognoviſti: quibus [i] [14] non ſolùm inferiores Clerici ex Curialibus, verùm etiam in Sacerdotio conſtituti ingens moleſtia, ut redderentur, inſtabat.

[e] Ivo, *p.* 6. *c.* 349.
[f] *al.* adſcitis.
[g] *al.* muniis.
[h] *al.* vel munerum.
[i] *al.* ex quibus. *orig.*

¶ PITH. [10] *Quibus.*] V. C. *pro quibus poſteà major eſt triſtitia.*
[11] *Accito.*] 3. V. C. *aſcito.*
[12] *Muneribus.*] V. C. *muniis*, ut in marg.
[13] *Et Mimorum.*] V. C. *vel munerum*, ut in marg.
[14] *Quibus.*] Sic 4. V. C.

IV. *Item* EX CONCILIO TOLETANO I. *c.* 8. [an. 400. *in Hiſpania.*]

Non promoveatur ad Diaconatum, qui poſt Baptiſmum ad fidelem necandum accinctus fuerit.

SI quis poſt Baptiſmum militaverit, & chlamydem ſumpſerit, aut cingulum ad necandos Fideles α, etiamſi gravia non admiſerit, ſi ad Clerum admiſſus fuerit, Diaconii non accipiat dignitatem.

¶ CORR. ROM. α *Ad necandos Fideles.*] Verba hæc non ſunt in codice Lucenſi Regio.

V. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 18. [an. 633. *ibid.*]

A quibus debet eſſe immunis, qui in Epiſcopum ordinatur.

QUi in aliquo crimine detecti ſunt, qui infamiæ notâ aſperſi ſunt, qui ſcelera aliqua per publicam pœnitentiam ſe admiſiſſe confeſſi ſunt, qui in hæreſim lapſi ſunt, vel qui in hæreſi baptizati, aut rebaptizati eſſe noſcuntur, qui ſemetipſos abſciderunt, aut naturali defectu [15] membrorum, aut deciſione, aliquid α minus habere noſcuntur, qui ſecundæ uxoris conjunctionem ſortiti ſunt, aut numeroſa conjugia frequentaverunt, qui viduam, vel à marito relictam duxerunt, aut corruptarum mariti fuerunt, qui concubinas, aut fornicarias β [16] habuerunt, qui ſervili conditioni obnoxii ſunt, qui ignoti ſunt, qui Neophyti, vel Laici ſunt, qui ſeculari militiæ dediti ſunt, qui Curiæ nexibus obligati ſunt, qui inſcii literarum ſunt, qui nondum ad triginta annos pervenerunt, qui per gradus Eccleſiaſticos non aſcenderunt, qui ambitu honorem quærunt, qui muneribus honorem obtinere moliuntur, qui à Deceſſoribus in Sacerdotium eliguntur. §. 2. Sed nec ille deinceps Sacerdos erit, quem nec Clerus, nec populus propriæ civitatis elegit, vel autoritas Metropolitani, vel comprovincialium Sacerdotum aſſenſus non exquiſivit. Quicumque ergo deinceps ad ordinem Sacerdotii poſtulatus, & in his, quæ prædicta ſunt, exquiſitus, in nullo horum deprehenſus fuerit; & examinatus, probabili vitâ, & doctrinâ extiterit; tunc ſecundùm Synodalia, vel Decretalia [17] conſtituta, cum omnium Clericorum, vel Civium voluntate, ab univerſis com-

provincialibus

k *al.* conniventibus.

provincialibus Episcopis, aut certè à tribus, in Sacerdotem die Dominica consecrabitur; convenientibus [k] ceteris, qui absentes sunt, literis suis, & magis autoritate, vel præsentiâ ejus, qui est in Metropoli constitutus. Episcopus autem comprovincialis ibi consecrandus est, ubi Metropolitanus elegerit. Metropolitanus autem non nisi in civitate Metropoli, Comprovincialibus [l] ibidem convenientibus. §. 2. Si quis autem deinceps contra prædicta vetita Canonum, ad gradum Sacerdotii indignus aspirare contenderit, cum Ordinatoribus suis adepti honoris periculo subjacebit.

l *al.* à Comprovincialibus.

¶ Corr. Rom. α *Aut decisione aliquid.*] Addita hæc sunt ex Conciliis olim Coloniæ, ac Lutetiæ impressis. In novissima verò Coloniensi editione legitur, *vel defectione*, pro *vel defectione*.

β *Aut fornicarias.*] In Codice Lucensi Regio legitur, *ad fornicationes*: quod videtur intelligendum de concubinis ad tempus adhibitis, ut suprà *dist.* 34. *c. is qui*, est annotatum.

¶ Pith. [15] *Naturali defectu.*] V. C. *aut naturaliter effecta membrorum decisione.*

[16] *Fornicarias.*] *focarias.* omnes Codd.

[17] *Vel Decretalia.*] Desunt in V. C.

NEMO PER SALTUM ORDINETUR.

DISTINCTIO LII.

Gratian. 1. *Pars.*

„ Qui verò prætermissis aliquibus gradibus non superbiâ, sed negligentiâ ad majorem ascenderit, tamdiu à majoribus abstineat, quousque congruo tempore prætermissos accipiat. Unde scribit

I. Alexander II. Grimaldo [a] Constantiniensi [b] Episcopo. [c. an. 1065. *Romà in Germaniam.*]

a *al.* Rainaldo. *al.* Rumaldo. b *al.* Constantiensi.

De eo, qui Subdiaconatûs ordine postposito, Diaconus & Presbyter est ordinatus.

Solicitudo [c] Dilectionis tuæ studuit consulere, utrùm Portitor istarum literarum, Diaconatûs, & Presbyteratûs officium idoneus sit peragere, nec ne; cùm ad id præpostero [d] cursu, Subdiaconatûs ordine postposito, negligentiâ potiùs, quàm superbiâ cognoscatur ascendisse. Unde nos consulendo Charitati tuæ mandamus, ut ab officio Sacerdotali eum prohibeas, donec proximo quatuor temporum jejunio Subdiaconatûs ministerium sibi ritè imponas; & sic deinceps ad majora Officia eum redire concedas.

c Ivo, *p.* 6. *c.* 409. d *al.* præpropero.

¶ Corr. Rom.] In libro pervetusto est Epistola ejusdem Alexandri ad Gervasium Rhemensem Archiepiscopum: cui hoc idem consilium dat, quod Rumaldo Constantiensi Episcopo se dedisse narrat.

CURIALES, MILITES, FORENSES, CUR NON ORDINENTUR.

DISTINCTIO LIII.

Gratian. 1. *Pars.* a *Dist.* 51. *designata.*

„ Curiales autem, ut suprà [a] scriptum est, ideò ordinari prohibentur, quia frequenter, dum ab Ecclesia repetuntur, plurima incommoda Ecclesia consequitur: vel quia iidem Curiales non voto religionis, sed ut officiorum suorum ratiocinia fugiant, ad Ecclesiam se transferunt. Unde scribit

I. Gregorius Papa I. *lib.* 7. *Reg. Epist.* 11. Episcopis Siciliæ de Lege Mauritii Augusti. [an. 597. *Romà in Siciliam.*]

Quare sit constitutum, ne Curiales ordinentur.

Legem [b], quam piissimus Imperator dedit, ne fortassè hi, qui militiæ, vel rationibus sunt publicis obligati, dum causarum suarum periculum fugiunt, ad Ecclesiasticum habitum veniant, vel in Monasteriis convertantur, vestræ studui Fraternitati transmittere; hoc maximè exhortans, quòd hi, qui seculi actionibus implicati sunt, in Clero Ecclesiæ præproperè suscipiendi non sunt: quia dum in Ecclesiastico habitu non dissimiliter, quàm vixerant, vivunt; nequaquam student seculum fugere, sed mutare. Quòd si etiam tales quoque Monasterium petunt, suscipiendi nullo modo sunt; nisi priùs à ratiociniis [c] publicis absoluti fuerint. §. 1. Si qui verò ex militaribus viris α in Monasteriis converti festinant, non sunt temerè suscipiendi; nisi eorum vita fuerit subtiliter inquisita. Et juxta normam regularem debent in suo habitu per triennium probari, & tunc monachicum habitum Deo autore suscipere.

b Ivo, *p.* 6. *c.* 124. c *al.* actionibus. *orig.*

¶ Corr. Rom. α *Viris.*] In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, & apud Ivonem legitur, *numeris*, ut significentur Milites in breviculo, seu matricula descripti.

SERVI SINE DOMINORUM CONSENSU ET LIBERTATE NON ORDINENTUR.

DISTINCTIO LIV.

Gratian. 1. *Pars.*

„ Servi autem ordinari prohibentur, nisi à propriis Dominis libertatem legitimam consequantur. Unde scribit

I. Leo I. Episcopus *Epist.* 1. omnibus Episcopis per Campaniam [1], &c. [an. 443. *Romà in Campaniam.*]

Servus ad Clericatûs officium non promoveatur.

Nullus [a] α Episcoporum Servum alterius ad Clericatûs officium promovere præsumat, nisi fortè eorum petitio, aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eo vendicant potestatis. Debet enim [b] esse immunis ab aliis, qui Divinæ militiæ est aggregandus, ut à castris Dominicis, quibus nomen ejus adscribitur, nullis necessitatis vinculis abstrahatur [2].

a Polyc. *l.* 2. *tit.* 31. Ansel. *l.* 7. *c.* 28. b Burch. *l.* 2. *c.* 22 *in fine.* Ivo, *p.* 6. *c.* 64.

¶ Corr. Rom. α *Nullus.*] Caput hoc videtur confectum ex titulo, qui in codice Canonum præponitur primo Decreto Leonis I. & ex parte posteriore ipsius Decreti, in qua exceptio eorum, quæ priùs statuit, continetur: prior autem pars, quæ hic deest, habetur infrà *ead. c. admittuntur.*

¶ Pith. [1] *Campaniam.*] Add. V. C. *Picenum, Thusciam, & universas provincias constitutis.*

[2] *Abstrahatur.*] V. C. *subtrahatur.*

II. *Item* ex Concilio Triburiensi. α [an. 895. *in Germania.*]

De servili conditione nullus ad sacros Ordines deveniat.

Nulli [c] de servili conditione ad sacros Ordines promoveantur, nisi priùs à propriis Dominis legitimam libertatem consequantur: cujus libertatis charta ante Ordinationem in ambone publicè legatur; & si nullus contradixerit, ritè consecrabuntur. Porrò Servus non canonicè consecratus, postquam de gradu ceciderit, ejus conditionis sit, cujus fuerat ante gradum.

c Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 2. *c.* 21. Ivo, *p.* 6. *c.* 41. Pann. *l.* 3. *c.* 48.

¶ Corr. Rom. α *Concilio Triburiensi.*] Hujus Capitis in Conc. Tribur. *cap.* 29. sententia potiùs habetur, quàm verba, quæ aliqua ex parte videntur convenire cum iis, quæ scribuntur primo libro Capitularium, *cap.* 88. *de ordinat. servorum. versic. & quandocumque.*

III. Ex Concilio Carthaginensi α I. *c.* 8. [an. 348. *in Africa.*]

PALEA.

Magnus [d] Episcopus Astiagensis dixit, quid Dilectioni vestræ videtur, Procuratores, Actores, & Executores, seu Curatores pupillorum si debeant ordinari? Gratus Episcopus dixit: si post deposita universa, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus; debent & cum laude, Cleri [3], si postulati fuerint, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum ab aliquo sine consideratione fuerint ordinati, Ecclesia infamatur β. Universi dixerunt, rectè omnia statuit Sanctitas tua; ideóque ita est, & nostra ista quoque sententia.

d Extrà *de oblig. ad ratioc. non ord. cap. magnus.* Burch. *l.* 2. *c.* 36. Ivo, *p.* 6. *c.* 37.

¶ Corr. Rom. α *Carthag.*] In Codicibus impressis citatur ex Moguntinensi. Emendatum verò est ex Burchardo, Ivone, *Decretal. in c. un. de oblig. ad ratioc.*

β *Ecclesia infamatur.*] Sic emendatum est ex Concilio, & Decret. & Burchardo, & Ivone. Anteà legebatur, *ab Ecclesia infirmentur.*

¶ Pith. [3] *Cleri.*] V. C. *Clericali.*

IV. *Item* ex Concilio Toletano IX. *c.* 11. [an. 655. *in Hispania.*]

Post donum libertatis famuli Ecclesiæ revocentur in Clerum.

Qui [e] ex familiis [f] Ecclesiæ servituri devocantur in Clerum ab Episcopis suis, necesse est, ut libertatis percipiant donum: & si honestæ vitæ claruerint meritis, tunc demùm majoribus fungantur officiis. Quos verò flagitii sordidaverit incorrigibilis noxa, perpetua servitus conditionis religet in catenam.

e Ivo, *p.* 6. *c.* 373. f *al.* familia.

Gratian. „ Qui autem ordinandi, à Dominis suis libertatem consequuntur, ab eorum patrocinio penitùs debent esse alieni, ut in nullo eorum obsequiis inveniantur obnoxii. Unde legitur

V. In Concilio Toletano IV. *c.* 72. [an. 633. *ibid.*]

Ad Clericatum suscipiuntur qui nullo obsequio retento, à Dominis suis libertatem percipiunt.

Quicumque [g] libertatem à Dominis suis ita percipiunt, ut nullum sibi in eis obsequium Patronus retentet, isti si sine crimine [h] sunt, ad Clericatûs ordinem liberi suscipiantur; quia directa manumissione absoluti noscuntur. Qui verò retento obsequio, manumissi sunt; pro eo, quòd adhuc Patroni servitute tenentur obnoxii, nullatenus sunt ad Ecclesiasticum ordinem promovendi; ne, quando voluerint eorum Domini, fiant ex Clericis Servi.

g Polyc. *l.* 2. *tit.* 31. Burch. *l.* 2. *c.* 25. Ivo, *p.* 6. *c.* 126. Pann. *l.* 3. *c.* 46. h crimine capitali. *orig.*

VI. Ex Concilio Toletano [i] α *c.* 82. [fortè ex Capitular. *lib.* 1. *c.* 82. an. 816. *in Gallia.*]

PALEA.

De Servorum [k] Ordinatione, qui passim ad gradus Ecclesiasticos promoventur [1], placuit omnibus cum sacris Canonibus concordari debere: & statutum est, ut nullus Episcoporum deinceps eos ad sacros Ordines promovere præsumat; nisi priùs à Dominis propriis libertatem conse-

i Capit. *l.* 1. *c.* 88. k Extrà *de serv. non ord. c.* 2. Burch. *l.* 2. *c.* 31. Ivo, *p.* 6. *c.* 132. Pann. *l.* 3. *c.* 163. 1 indiscretè promovebantur. *Capit.*

cuti fuerint. §. 1. Et, si quilibet Servus Dominum suum fugiens, aut [m] per literas, aut adhibitis testibus munere conductis, vel corruptis, aut qualibet calliditate, vel fraude ad gradus Ecclesiasticos pervenerit; decretum est, ut deponatur; & Dominus ejus eum recipiat. §. 2. Si verò avus, vel pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem provincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus, & ad gradus Ecclesiasticos promotus fuerit, & utrùm Servus sit, ignotum sit [n]; & posteà veniens Dominus illius legibus eum acquisierit; sancitum est, ut si Dominus ejus illi libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat. §. 3. Si verò eum catenâ servitutis à castris Dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat; quia juxta sacros Canones, vilis persona manens Sacerdotii dignitate fungi non potest.

[m] aut latitans. *Capit.*
[n] ignoraverit. *Capit.*

¶ CORR. ROM. α *Toletano.*] Sic etiam citatur apud Burchardum, & Ivonem. In Pannormia verò à vers. *si quilibet servus*, citatur ex primo libro Capitularium, ubi integrum extat hoc Caput, atque etiam Caput post hoc, secundum, *De rebus verò illorum.*

VII. *Item* EX CONCILIO MARTINI PAPÆ [o], *id est*, ex Cap. Martini Episcopi Bracarensis, *c.* 46. [c. an. 572. *in Hispania.*]

[o] Ex Concil. Tolet. 1. c. 10.

Sine Patroni consensu non ordinetur, qui patrocinio cujuslibet est obligatus.

SI quis obligatus est tributo servili, vel aliqua conditione, vel patrocinio cujuslibet domûs, non est ordinandus Clericus; nisi probatæ vitæ fuerit, & Patroni consensus accesserit.

VIII. EX CONCILIO TOLETANO α., *c.* 2. [fortè ex Capitular. *lib.* 1. *c.* 82. *in Gallia.*]

PALEA. *

DE rebus [p] verò illorum, vel peculiari [q], qui à propriis Dominis libertate donantur, ut ad gradus Ecclesiasticos jure promoveantur, statutum est, ut in potestate Dominorum consistat quidquid ante libertatem habuerunt, utrùm illis concedere, an sibi retinere [r] voluerint.

[p] Burch. *l.* 2. *c.* 23. Ivo, *p.* 6. *c.* 38.
[q] *al.* peculio.
[r] vindicare. *Capit.*

¶ CORR. ROM. α *Toletano.*] Hæc Palea in Capitularibus habetur conjunctè cum Palea antecedente, *De servorum*, sed apud Burchardum, & Ivonem ex eodem Toletano separatim referuntur.

¶ CONTIUS. * *Palea.*] Deest in meo manuscripto.

GRATIAN. „ CETERUM si à Dominis suis libertatem consecuti non fuerint, & ad Ecclesiasticos Ordines aliquo modo irrepserint, Presbyter peculii amissione mulctetur; Diaconus verò, aut vicarium pro se præstabit, aut in servitutem revocabitur: ceteri vero gradus non possunt quemquam à nexu servitutis absolvere. Unde scribit

IX. GELASIUS Martino [f] & Justo Episcopis. [c. an. 494. *Romæ.*]

[f] *al.* Martyrio. *Ita etiam cod. Pith.*

Servus si latenter irrepserit ad Sacerdotium, peculii amissione mulctetur.

EX antiquis [t] Regulis, & novella Synodali explanatione comprehensum est, personas obnoxias servituti, cingulo cælestis militiæ non præcingi. Sed nescio utrùm ignorantiâ, an voluntate rapiamini, ita ut ex hac causa [u] nullus penè Episcoporum videatur extorris. Ita enim nos frequens, & plurimorum querela circumstrepit, ut ex hac parte nihil penitùs putetur constitutum. §. 1. Actores [x] siquidem illustris viri filii nostri Amandi graviter conqueruntur homines suo juri debitos, alios jam [4] Clericos, alios jam Diaconos ordinatos, cùm non solùm post modernum Concilium (quod tantorum collectione [y] Pontificum sub omnium saluberrimæ provisionis assensu constat esse perfectum) hujuscemodi personæ suscipi non deberent: verùm etiam si qui fortè in Divinæ cultu militiæ antè fuerint ignorantia faciente, suscepti: eliminati prorsùs, & exuti religioso privilegio ad Dominorum suorum possessiones justa debuerint admonitione compelli. Et ideò, Fratres charissimi, eos, quos supradicti viri Actores in Clericatûs officio monstraverint detineri [5], discussos, & obnoxios approbatos, custodito Legum tramite, sine intermissione restituite: ita ut si quis jam ex his Presbyter reperitur, in eodem gradu peculii [6] sui [z] amissione mulctatus maneat. Diaconus verò aut vicarium præstet, aut si non habuerit, ipse reddatur. Reliqua verò officia sciant neminem posse ab hac [7] obnoxietate, si convincitur, vindicari; quatenus hoc ordine custodito, nec Dominorum jura, nec privilegia ulla ratione turbentur.

[t] Sensus *in Ep.* ad Episcopos per Lucaniam &c. *c.* 16. Polyc. *l.* 2. *tit.* 31. Ansel. *l.* 7. *c.* 29.
[u] *al.* culpa.
[x] Ivo, *p.* 6. *c.* 353. Pann. *l.* 3. *c.* 164.
[y] *al.* collatione.
[z] *al.* sui sola.

¶ PITH. [4] *Jam.*] V. C. *adhuc.*
[5] *Detineri.*] V. C. *attineri.*
[6] *Peculii.*] V. C. *peculii sola amissione.*
[7] *Hac.*] Abest in V. C.

X. IDEM Herculentio, Stephano, & Justo Episcopis. [c. an. 494. *Romæ.*]

Servus, Clericus factus, servituti obnoxius maneat.

FRequens [a] equidem, & assidua nos querela circumstrepit de his Pontificibus, qui nec antiquas Regulas, nec Decreta nostra noviter directa cogitantes, obnoxias possessionibus [b], obligatásque personas venientes ad Clericalis officii cingulum non refutant. §. 1. Nuper [c] enim Actores illustris feminæ Placidæ, petitorii oblatione conquesti sunt, Sabinum Marcellaniensis, sive Clusitanæ [d] urbis Antistitem, Antiochum servum juris Patronæ suæ (absentis Dominæ occasione captata) ad Presbyterii honorem usque perduxisse, ejusque fratrem Leontium Clericalis officii privilegio decorasse. Et ideò, Fratres charissimi, inter supradictos Actores, & eos, qui extremæ conditionis repetuntur objectu [8], cognitionem vobis nostra autoritate deputamus, ut omni veritate discussa, si reverà objectam sibi maculam, justæ refragationis non poterunt ratione diluere, Leontium Clericum, quem gradus præfinitus Legibus non defendit, ad sequendam conditionis suæ necessitatem modis omnibus reddi jubeatis [9] α: Antiochum verò, quia propter [10] Sacerdotium reconciliari [e] non potest, si in sua Ecclesia in hoc, in quo est, honore collocare desiderat Domina, non velut redditum sibi habeat [11], sed pro mysteriorum celebratione susceptum.

[a] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 7. *c.* 30.
[b] *al.* possessoribus
[c] Ivo, *p.* 6. *c.* 354. Pann. *l.* 3. *c.* 165.
[d] *al.* Cusillinatis. *Ita etiam cod. Pith.*
[e] *al.* retolli.

¶ CORR. ROM. α *Reddi jubeatis.*] In plerisque vetustis exemplaribus Gratiani, Anselmo, Ivone, & Polycarpo legitur, *redhibete*: sed ob Glossam non est mutatum.

¶ PITH. [8] *Objectu.*] Deest in V. C.
[9] *Reddi jubeatis.*] *redhibete.*
[10] *Propter.*] V. C. *per Sacerdotium non jam potest retolli, si &c.*
[11] *Habeat, sed.*] V. C. *sed habeat.*

XI. IDEM GELASIUS Rufino, & Aprili Episcopis. [c. an. 494. *Romæ.*]

De eodem.

QUis aut leges [f] Principum, aut Patrum regulas, aut admonitiones modernas dicat debere contemni; nisi qui impunitum sibi tantum æstimet transire commissum? Actores siquidem filiæ nostræ illustris, & magnificæ feminæ Maximæ, petitorii nobis insinuatione conquesti sunt, Silvestrum, atque Candidum originarios suos contra Constitutiones, quæ suprà dictæ sunt, & contradictione præeunte à Lucerino Pontifice Diacones ordinatos. Ideò, Fratres charissimi, tantæ prævaricationis excessus noveritis sagaciùs inquirendos, & si constiterit querelam veritate fulciri, continuò, qui contradictione præeunte non legitimè sunt creati, à sacris Officiis repellantur.

[f] Suprà *dist.* 10. *c.* 11. Justin. *novell. constit.* 123. *circa fin.* Deusdedit *p.* 4. Ivo, *par.* 6. *c.* 104. & *p.* 4. *c.* 179. Pann. *l.* 2. *c.* 150.

XII. IDEM Episcopis per Lucaniam, &c. *Epist.* 1. *c.* 16. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

Nec ad Religiosæ vitæ propositum, nec ad Clericatûs officium Servi sine Dominorum consensu admittantur.

GEneralis [g] etiam querelæ vitanda præsumptio est, quâ propemodùm causantur universi passim Servos, & Originarios, Dominorum jura, possessionúmque α fugientes, sub Religiosæ conversationis obtentu, vel ad Monasteria sese conferre, vel ad Ecclesiasticum famulatum, conniventibus quoque Præsulibus indifferenter admitti. Quæ modis omnibus est amovenda [12] pernicies, ne per Christiani nominis institutum, aut aliena pervadi, aut publica videatur disciplina subverti: præcipuè cùm nec ipsam ministerii Clericalis hac obligatione fuscari conveniat dignitatem, cogatúrque pro statu militantium sibi, conditionéque jurgari [13], aut videri (quod absit) obnoxia. Quibus [h] solicita competenter interdictione prohibitis, quisquis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel eorum, qui Monasteriis præesse noscuntur, hujusmodi personas apud se tenentes, non ristituendas Patronis, aut deinceps vel Ecclesiasticæ servituti [14], vel Religiosis congregationibus putaverint applicandas, nisi voluntate forsitan Dominorum sub scripturæ [i] testimonio primitùs absolutas, vel legitima transactione concessas; periculum se proprii honoris non ambigant, communionísque subituros, si super hac re cujusquam verax nos querela pulsaverit. §. 1. Magnis quippe studiis, secundùm B. Apostolum [k], præcavendum est, ne fides; & disciplina Domini blasphemetur. *Idem* β. §. 2. Nihil perire [15] credimus Ecclesiasticis utilitatibus, si, quæ sunt aliena, reddantur.

[g] Polyc. *l.* 4. *tit.* 34. Ansel. *l.* 7. *c.* 196. Ivo, *p.* 6. *c.* 100.
[h] Ivo, *par.* 16. *c.* 47.
[i] *al.* scriptionis.
[k] 1. *ad Tim.* 6. & 2. *Petr.* 2.

¶ CORR. ROM. α *Possessionúmque.*] Emendatum sic est ex Decreto Gelasii, cùm anteà legeretur, *possessionémque.* Nam Originarii non solùm Dominis, sed fundis, ac possessionibus addicti erant. *l. quemadmodum, & l. originarios. libro* XI. *Cod. tit. de agricol.* Ac propterea suprà *in c. frequens*, non est mutata vox, *possessionibus*; quamvis in plerisque vetustis Codicibus legatur, *possessoribus.*

β *Idem.*] Hæc non sunt inventa apud Gelasium, neque apud ceteros Collectores habentur.

¶ PITH. [12] *Amovenda.*] V. C. *probibenda.*
[13] *Jurgari.*] V. C. *jurgare.*
[14] *Servituti.*] V. C. *servitio.*
[15] *Nihil perire.*] Absunt a V. C. Sunt verò ex Epistola ejusdem Gelasii Maximo & Clero Episcopis.

GRATIAN. 2. *Pars.* “ HOC tunc observandum est, cùm Dominus & Servus ejusdem professionis inveniuntur. Ceterum si Judæus mancipium Christianum emerit, Judicis, vel Episcopi autoritate, etiam eo invito, ad libertatem debet duci. Unde

XIII. GREGORIUS I. Libertino Præfecto [15] Siciliæ, *lib.* 2. *Epist.* 37. seu *c.* 76. [an. 592. *Romà in Siciliam.*]

Ad libertatem perducantur mancipia Christiana à Judæis comparata.

C. ne Judæus christianum mancipium. nulla.

MAncipia [l] Christiana, quæcumque Judæum comparasse patuerit, ad libertatem juxta Legum præcepta sine omni ambiguitate perducite; ne, quod absit, Christiana Religio Judæis subdita polluatur.

¶ PITH. [15] *Præfecto.*] V. C. *Episcopo.*

XIV. *Item* EX CONCILIO TOLETANO III. *c.* 4. [an. 589. *in Hispania.*]

Officia publica Judæis non sunt committenda.

al. Judæos ...ns est age-

NUlla [16] Officia publica Judæis injungantur [m], per quæ eis occasio tribuatur, Christianis pœnam inferre. Si qui verò Christiani ab eis Judaismi ritu sunt maculati, vel etiam circumcisi, non reddito pretio ad libertatem, & religionem redeant Christianam.

¶ PITH. [16] *Nulla.*] Habetur apud Raban. *de Pref.* *c.* 26. Adde Concil. Arvern. *c.* 8. Matiscon. *c.* 13. & Meldense *c.* 73.

GRATIAN. "

DE his autem, qui in infidelitate empti ad gratiam Baptismi venire desiderant, quid fieri debeat, scribit

Joan. Diac. 4. num. 47.

XV. GREGORIUS PAPA I. [n] Fortunato Neapolitano Episcopo, *lib.* 5. *Epist.* 31. seu *c.* 131. [an. 596. *Romà in Campaniam.*]

In libertatem vendicentur Servi, qui ab infidelitate ad fidem accedunt.

Ivo, p. 13. 106. Polyc. l. 7. t. 14.

FRaternitatem [o] vestram de his oportet esse solicitam. Et si de Judæorum servitio non solùm Judæus, sed etiam quisquam Paganorum fieri voluerit Christianus; postquam voluntas ejus fuerit patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio, vel argumento, cuipiam Judæorum venumdandi facultas sit; sed is, qui ad Christianam converti fidem desiderat, defensione vestra in libertatem modis omnibus vendicetur. §. 1. Hi verò, quos hujusmodi oportet Servos amittere, ne forsitan utilitates suas irrationabiliter æstiment impediri, solicita vos hæc convenit consideratione servare; ut si Paganos, quos mercimonii causâ de externis [p] finibus emerint, intra tres menses, dum emptor, cui vendi ti fuerint [q], non invenitur, fugere ad Ecclesiam fortè contigerit; & velle se fieri dixerint Christianos, vel etiam extra Ecclesiam hanc talem voluntatem prodiderint; pretium eorum à Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post præfinitos tres menses quisquam hujusmodi Servorum velle suum edixerit [r], & fieri voluerit Christianus; nec aliquis eum postmodum emerit [f], nec Dominus qualibet occasionis specie audeat venumdare; sed ad libertatis proculdubio præmia perducatur: quia hunc [t] non ad vendendum, sed ad serviendum sibi dicitur [u] comparasse [x].

al. extra-...eis. ...cui vendi ...ebeant. orig.

al. dixerit. emere. orig.

Jo. Diac. 4. c. 46. intelligitur. ...ig. al. refer-...sse.

XVI. IDEM Januario Caralitano Episcopo, *lib.* 3. *Epist.* 9. [an. 593. *Româ in Sardiniam.*]

PALEA.

Ivo, p. 13. 102.

SI quilibet [y] Judæorum Servus ad venerabilia loca confugerit causâ fidei, nullatenus eum patiamini præjudicium sustinere: sed sive olim Christianus, sive nunc fuerit baptizatus, sine ullo Christianorum *α* pauperum damno, religioso Ecclesiasticæ pietatis patrocinio in libertatem modis omnibus defendatur.

¶ CORR. ROM. *α Christianorum.*] Joannes Diaconus in vita S. Gregorii, *lib.* 4. *num.* 46. referens hanc Epistolam, & Ivo *p.* 13. *c.* 102. habent hanc vocem: quæ tamen abest à codicibus Epistolarum S. Gregorii tam impressis, quàm manuscriptis, qui sunt collati.

XVII. *Item* EX CONCILIO TOLETANO XII. *c.* 9. [an. 681. *in Hispania.*]

PALEA.

Ut si. orig. Burch. l. 4. 86. ...o, p. 1. 280.

ET si [z] Judæorum [a] Servi necdum adhuc conversi, ad Christi gratiam convolaverint, libertate donentur.

XVIII. *Item* EX CONCILIO MATISCONENSI I. *c.* 16. [an. 381. *in Gallia.*]

PALEA.

Burch. l. 4. 88. ...o, p. 1. 282.

PRæsenti *α* Concilio [b], Deo autore, sancimus, ut nullum Christianum Mancipium Judæo deinceps serviat; sed datis pro quolibet bono Mancipio duodecim solidis, ipsum Mancipium quicumque Christianus, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium licentiam habeat redimendi. Et si Christianus fieri desiderat, & non permittitur; similiter faciat: quia nefas est, quem Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, blasphemum Christianæ religionis in vinculis tenere. Quòd si acquiescere his quæ statuimus, quicumque Judæus noluerit; quamdiu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat Mancipium ipsum [c] cum Christianis, ubicumque voluerit, habitare.

al. Manci-...io ipsi.

¶ CORR. ROM. *α Præsenti.*] Caput hoc eodem modo refertur à Burchardo, & Ivone: in Concilio tamen ipso paulò aliter habetur, & nonnulla desunt.

XIX. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI I. *c.* 10. [an. 511. *in Gallia.*]

De eodem.

3. Pars. [d] Polyc. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 24. Ivo, p. 6. c. 125.

SI Servus [d], absente, vel nesciente Domino, Episcopo tamen sciente, quòd Servus sit, Diaconus, aut Presbyter fuerit ordinatus; ipso in Clericatûs officio permanente, Episcopus eum Domino duplici satisfactione compenset. Si verò Episcopus eum Servum nescierit; qui testimonium perhibent, aut eum supplicaverint ordinari, simili redhibitioni teneantur obnoxii.

XX. *Item* CONSTITUTIO NOVA [e]. [an. Chr. 541. *Constantinopoli.*]

De eodem.

[e] Justinian. de Sanctiss. Episcopis. §. si servus, & in Authen. si servus. de Episc. & Cler.

SI Servus sciente, & non contradicente Domino, in Clero fuerit ordinatus; ex hoc ipso, quòd constitutus est, liber, & ingenuus erit. Sed si ignorante Domino, licet ei intra spatium unius anni & servilem fortunam probare, & Servum suum accipere. Verùm etiam [f] si legitimo probato experimento Monachus efficiatur, evadit jugum servitutis. Debent enim per triennium, antequam Monachi efficiantur, in Monasterio permanere: posteà verò si Monachi effecti fuerint, liberi efficiuntur. Episcopalis [g] enim ordo liberat à fortuna servili, vel adscriptitia, sed non à curiali, sive officiali: nam & post Ordinationem durat. Sed & Jus Patriæ potestatis [h] solvit Episcopalis dignitas. Adscriptitios [i] verò in ipsis possessionibus Clericos etiam præter voluntatem Dominorum fieri permittimus: ita tamen, ut Clerici facti impositam sibi agriculturam adimpleant.

[f] Authen. de Monachis. §. hinc autem.

[g] Tit. de sanctiss. Episcop. §. sed & quidem.

[h] Authen. Episcopalis. de Episc. & Cler. eod. Auth. sed Episcopalis. eod.

[i] Auth. adscriptitios. eod.

¶ CORR. ROM.] Extat hoc Caput ad verbum in epitomis Novellarum constitutionum ab Irnerio descriptis; quæ post Codicem poni solent; itémque *in novella* 123. *c.* 26. per Julianum Antecessorem. Verba autem quæ addita erant in titulo, *Leo Imperator omnibus Episcopis*, videntur illuc irrepsisse ex sequenti titulo.

XXI. *Item* LEO Papa I. omnibus Episcopis [17], *Epist.* 1. *c.* 1. [an. 443. *Româ in Campaniam.*]

De eodem.

[k] Ansel. l. 7. c. 25. Burch. l. 2. c. 22. Ivo, p. 6. c. 64.

ADmittuntur [k] passim ad Ordinem sacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas suffragatur: & qui à Dominis suis libertatem consequi minimè potuerunt, ad fastigium Sacerdotii (tamquam servilis vilitas hunc honorem jure capiat) provehuntur. & *infrà.* Ab his itaque, Fratres charissimi, omnes vestræ Provinciæ abstineant Sacerdotes: & non tantùm ab his, sed etiam ab aliis Originariis [18], vel qui [l] alicui conditioni obligati sunt, volumus temperari; nisi fortè eorum petitio, aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eos vendicant potestatis.

[l] Et ab aliis qui aut originali, aut alicui. orig.

" GRATIAN. " 4. Pars.

DE Servis Monasterii quæritur, an Ecclesiasticis officiis possint aggregari, an non. Sed Famuli Ecclesiarum non sunt ordinandi, sicut suprà dictum est, nisi à propriis Episcopis libertatem consequantur. Porrò Servus Monasterii libertatem consequi non valet *α*: non ergo ad Clericatum sibi accedere licet. Quòd autem liber fieri non possit, probatur autoritate octavæ Synodi, in qua sic statutum legitur

¶ CORR. ROM. *α Non valet.*] In primo Vaticano post hæc verba, sequitur: *qui enim sunt Monasterii, in nullius jus transire possunt. Unde nec Abbas potest dicere, hoc meum est: non ergo*, &c. Caput autem, quod nunc à Gratiano citatur, alibi repertum non est, quàm apud Isidorum Hispalensem *in Reg. Monach. c. de famil. vita.*

¶ PITH. [17] *Episcopis.*] Adde; *per Campaniam, Picenum & universas Provincias constitutis.* Ita 2. C. V.

[18] *Ab aliis orig.*] V. C. *ab illis etiam qui originali vel alicui condit.*

XXII. IN OCTAVA SYNODO. [an. 869. & 870. *Constantinopoli.*]

Monasterii servum Abbati, vel Monacho non licet liberum facere.

[m] Isidorus Hispal. in Reg. Monach. c. de famil. vita.

ABbati [m], vel Monacho Monasterii Servum non licebit facere liberum. Qui enim nihil proprium habet, libertatem rei alienæ dare non potest. Nam sicut etiam seculi Leges sanxerunt, non potest possessio alienari, nisi à proprio domino.

" GRATIAN.

HAC autoritate prohibentur Servi adipisci libertatem recedendi ab obsequiis Monasterii: sed non prohibentur nancisci libertatem promovendi ad sacros Ordines. Potest enim in sacris Ordinibus constitutus, Monasterii obsequiis perpetuò deservire: ac sic Servus Monasterii & libertatem adipisci, & sacris officiis associari valet. Unde in alio capitulo præfatæ Constitutionis hæc causa redditur. [Injustum *α* est enim, ut Monachis rurale opus facientibus, Servi eorum otio torpeant, ac deliciis affluant.]

¶ CORR. ROM. *α Injustum.*] Infrà XVII. *q.* 4. *c. in venditionibus. vers. injustum.* hoc ipsum citatur ex Concilio Agathensi, ubi etiam extat, *c.* 56.

GRATIAN. 5. *Pars.*

„ QUÒD autem Servi Eccleſiarum (quo nomine etiam Monaſterii Servos ſignificari intelligimus) ad ſacræ Religionis propoſitum debeant aſſumi, autoritate Gregorii probatur, qui in generali Synodo reſidens [n] dixit

[n] *al.* Præſidens.

XXIII. EX DECRETIS Gregorii Papæ I. [an. 595. *Romæ.*]

Si converſationis probatæ fuerit famulus Eccleſiæ, poteſt ordinari.

MUltos [o] de [p] Eccleſiaſtica familia, ſeu ſeculari militia novimus ad omnipotentis Dei ſervitium feſtinare, ut ab humana ſervitute liberi, in Divino ſervitio valeant familiariùs in Monaſteriis converſari. Quos ſi paſſim dimittimus, omnibus fugiendi Eccleſiaſtici juris dominium occaſionem præbemus. Si verò feſtinantes ad omnipotentis Dei ſervitium incautè retinemus, illi invenimur negare quædam, qui dedit omnia. Unde neceſſe eſt, ut quiſquis ex juris Eccleſiaſtici ſervitute, vel ſecularis militiæ, ad Dei ſervitium converti deſiderat; probetur priùs in Laico habitu conſtitutus. Et ſi mores illius, atque converſatio, bono deſiderio illius teſtimonium ferunt; abſque ulla retractatione ſervire in Monaſterio omnipotenti Deo permittatur; ut à ſervitio humano liber recedat, qui Divino amore diſtrictiorem ſubire appetit ſervitutem. Si autem & in Monaſtico habitu, ſecundùm Patrum Regulas irreprehenſibiliter fuerit converſatus; poſt præfixa ſacris Canonibus tempora, licenter jam ad quodlibet Eccleſiaſticum officium provehatur: ſi tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ in Teſtamento veteri morte mulctantur.

[o] Ex decretis Gregorii *in extremo* 12. *lib. Regeſti, & aliqua ex parte l.* 4. *Epiſt.* 44. Joan Diac. *l.* 2. *c.* 16. In conc. Tribur. *c.* 29. Anſel. *l.* 7. *c.* 184. Polyc. *l.* 6. *tit.* 16.
[p] *al.* ex.

GRATIAN.

„ ECCE quomodo Servi ad Clericatum aſſumi valeant, vel quomodo non admittantur. Liberti quoque non ſunt promovendi ad Clerum, niſi ab obſequiis ſui Patroni fuerint abſoluti. Unde

XXIV. IN CONCILIO ELIBERITANO, *c.* 80. [an. 305. *in Hiſpania.*]

Abſque Patroni aſſenſu Liberti non promoveantur ad Clerum.

PRohibendum eſt ut Liberti, quorum Patroni in ſeculo fuerint, ad Clerum non provehantur.

CORPORE VITIATI SPONTE, NON ORDINENTUR.

DISTINCTIO LV.

GRATIAN. 1. *Pars.*

„ CORPORE verò vitiati ſimiliter à ſacris officiis prohibentur. Unde ſcribit dicens

I. GELASIUS Papa Epiſcopis per Lucaniam, & Brutios conſtitutis, *Epiſt.* 1. *c.* 2. & 3. [an. 494. *Româ in Lucaniam, &c.*]

Qui de Monaſterialibus diſciplinis ad Clericale munus accedit, & de Laicis antè acta ejus vita examinetur.

PRiſcis [a] igitur pro ſui reverentia manentibus Conſtitutis [1] (quæ, ubi nulla vel rerum, vel temporum perurget anguſtia, regulariter convenit cuſtodiri) eatenus Eccleſiis α, quæ vel cunctis ſunt privatæ Miniſtris, vel ſufficientibus uſque adeò deſpoliatæ ſervitiis, ut plebibus ad ſe pertinentibus Divina munera ſupplere non valeant, tam inſtituendi, quàm promovendi Clericalis obſequii [2] ſic ſpatia diſpenſanda concedimus: ut ſi quis [b] Monaſterialibus β diſciplinis eruditus ad Clericale munus accedit; etiam de Laicis anteacta ejus vita requiratur. §. 1. Ne ſit aliquo facinore infectus, vel illiteratus, vel bigamus, vel ab adoleſcentia ſordidatus, vel corpore vitiatus, vel ſervilis, vel originariæ conditionis, vel curiæ, vel publicarum rerum nexibus implicatus, vel publicâ pœnitentiâ notatus, vel nulla congruentis temporis expectatione diſcuſſus.

[a] Ivo, *p.* 3. *c.* 142. & 143. Polyc. *l.* 2. *tit.* 21. Anſel. *l.* 7. *c.* 46.
[b] Ibidem *c.* 3. Infr. *diſt.* 77. *c. ſi quis.*

¶ CORR. ROM. α *Eatenus Eccleſiis.*] Reſtitutus eſt hic locus ex Epiſtola Gelaſii, & Ivone.
β *Monaſterialibus.*] Hic de induſtria videntur Gelaſii verba mutata, & in compendium redacta: integra autem referuntur infrà *diſt.* 77. *c. ſi quis.* & ibi legenda.

¶ PITH. [1] *Conſtitutis.*] Sic 3. V. C.
[2] *Obſequii.*] V. C. *officii.*

II. *Item* EX CONCILIO ARELATENSI III. *c.* 3. [an. 524. *in Gallia.*]

Annuæ ſuſpenſioni ſubjaceat, qui præter Canonum formam aliquem ordinat.

NUllus Pœnitentem, nullus Bigamum, nullus viduarum Maritos in prædictis honoribus audeat ordinare. Et licèt hoc jam propè omnium Canonum inſtituta contineant; tamen ne cuiquam Sacerdotum ſupplicantium (ſicut jam diximus) importunitas, vel ſuggeſtio iniqua ſubrepat; neceſſe fuit, ut nunc ſeveriorem regulam ſibi velint Domini Sacerdotes imponere. Et ideò, quicumque ab hac die contra ea quæ ſuperiùs ſunt comprehenſa, Clericum ordinare præſumpſerit; ab ea die, quâ ei poterit hoc approbari, anno integro Miſſas facere [c] non præſumat. Quam rem ſi quis obſervare noluerit, & contra Conſtitutum fratrum faciens Miſſas celebrare præſumpſerit; Eccleſiæ communione privetur α [3], & ab omnium fratrum communione [d] noverit ſe alienum: quia dignum eſt, ut ſeveritatem Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſentiat, qui toties ſalubriter à ſanctis Patribus inſtituta obſervare contemnit.

[c] *al.* celebrare.
[d] *al.* charitate. *Ita etiam Cod. Pith.*

¶ CORR. ROM. α *Eccleſiæ communione privetur.*] Hæc verba non ſunt in ipſo Concilio, & videntur idem ſignificare, ac ſequentia: ſunt tamen in vetuſtis quoque Gratiani codicibus.

¶ PITH. [3] *Eccleſiæ com. priv.*] abſunt etiam à 2. V. C.

III. *Item* HILARIUS in Concilio [4] Romano ab ipſo habito, *c.* 3. *paulò tamen aliter.* [an. 465. *Romæ.*]

Non ordinentur Pœnitentes, vel illiterati.

PŒnitentes [e] [5], vel inſcii literarum, aut aliqua membrorum damna perpeſſi ad ſacros Ordines aſpirare non audeant. Quiſquis autem talium Conſecrator extiterit, factum ſuum ipſe diſſolvet.

[e] Anſel. *l.* 7. *c.* 16.

¶ PITH. [4] *In Concilio.*] V. C. *in Synodo Romana c.* 3.
[5] *Pœnitentes.*] V. C. *expœnitentes.* Cod. alter: *inſcii quoque literarum, nec non & aliqua membrorum damna perpeſſi, & ſi qui ex pœnitentibus ſunt, ad ſacros ordines aſpirare non audeant. Quiſquis, &c.*

GRATIAN.

“ CORPORE autem vitiati intelliguntur non caſu, ſed propria voluntate abſciſſi. Unde legitur

IV. IN CANONIBUS Apoſtolorum [f], *cap.* 22. & 23. [c. an. 281. *in Syria.*]

Qui ſemetipſum abſciderit, non ordinetur.

SI quis [g] abſcidit ſemetipſum, id eſt [h], ſi quis amputavit ſibi virilia, non fiat Clericus: quia ſui eſt homicida, & Dei conditionis inimicus. §. 1. Si quis [i] cùm Clericus fuerit, abſciderit ſemetipſum, omnino damnetur; quia ſui eſt homicida.

[f] Ex priſca verſione.
[g] Anſel. *l.* 7. *c.* 37.
[h] iſta eſt *Gloſſa in vetere verſione.*
[i] *C.* 23.

V. *Item* EX CONCILIO ARELATENSI II. *c.* 7. [an. 452. *in Gallia.*]

Non producantur ad Clerum, qui ſeipſos abſcindunt.

HI, qui [k] [6] ſe, carnali vitio repugnare neſcientes, abſcindunt; ad Clerum pervenire non poſſunt [7].

[k] Si qui. *orig.*

¶ PITH. [6] *Hi qui.*] V. C. *Hi qui carnali vitio repugnare neſcientes abſcedunt.*
[7] *Poſſunt.*] V. C. *poſſe.*

VI. *Item* INNOCENTIUS ſcribit Felici Nuceriano Epiſcopo, *Epiſt.* 4. *c.* 1. [an. 402. *Româ in Umbriam.*]

Non eſt ordinandus, qui partem digiti volens ſibi abſcidit.

QUi partem [l] cujuslibet digiti ſibi ipſi [8] volens abſcidit; hunc ad Clerum Canones non admittunt. Cui verò caſu aliquo contigit, dum aut operi ruſtico curam impendit, aut aliquid faciens ſe non ſponte percuſſit; hos Canones præcipiunt & Clericos fieri, & ſi in Clero fuerint reperti, non abjici. In illis enim voluntas eſt judicata [m] [9], quæ ſibi auſa fuit ferrum injicere α: in iſtis verò caſus veniam meruit.

[l] In conc. Tribur. *c.* 33. Polyc. *l.* 2. *tit.* 31. Burch. *l.* 2. *c.* 14. Ivo, *p.* 6. *c.* 58. Anſel. *l.* 7. *c.* 35. Pann. *l.* 3. *c.* 43.
[m] *al.* vindicata.

¶ CORR. ROM. α *Injicere.*] In originali ſequitur, *quòd ſcilicet & alii id facere dubitari non poſſit, in iſtis, &c.*

¶ PITH. [8] *Ipſi.*] V. C. *ipſe.*
[9] *Judicata.*] V. C. *indicata.* Innocentius paulò ante verba, *Qui partem; ſcripſiſti igitur quòd & reparaveris Eccleſias, vel novas quaſque conſtruxeris; ſed in his Clericos quos conſtituas non habere, aliquos verò mancos, aliquos digamos, eſſe &c.*

GRATIAN.

“ SIMILITER verò intelligendum eſt de iis, qui per languorem à Medicis ſecantur, aut à Barbaris abſcinduntur, aut à Dominis caſtrantur. Unde legitur

VII. IN NICÆNO CONCILIO, *cap.* 1. [an. 325. *in Bithynia.*]

Qui per languorem à Medicis deſecatur, ad Clerum valet admitti.

SI quis [n] à Medicis propter [10] languorem defectus eſt, aut à Barbaris exciſus [11], hic in Clero permaneat. Si quis autem ſeipſum ſanus abſcidit, hunc & in Clero conſtitutum [o] abſtinere convenit, & deinceps α nullum debere talium promoveri. Sicut autem hoc claret, quòd de his, qui hanc rem affectant, audentque ſemetipſos abſcindere, dictum ſit; ſic eos, quos aut Barbari, aut Domini caſtraverunt, ſi inveniuntur aliàs [p] digniſſimi, tales ad Clerum ſuſcipiat [12] regula.

[n] in Tribur. *ibid.* Anſel. *l.* 7. *c.* 36.
[o] ἐξεταζόμενον.
[p] ἄλλως ἄξιοι.

¶ CORR. ROM. α *Et deinceps.*] His verbis nihil reſpondet in Græco vulgato codice: ſed optimè apud Balſamonem quemadmodum & in Carthaginenſi VI. in Capitulis Nicænæ Synodi à Teilone, & Theariſto verſis.

¶ PITH. [10] *Propter.*] *per.* Creſcon.
[11] *Exciſus.*] 2. V. C. *abſciſſus.*
[12] *Suſcipiat.*] *ſuſcipit.* V. C. Dion. Exigui

VIII. *Item* EX CANONE Apostolorum XXI. [c. an. 281. *in Syria.*]

Licitè ordinetur Episcopus, qui per hominum insidias eunuchizatur.

EUnuchus, si per insidias α [13] hominum factus est, vel si in persecutione, ejus sunt amputata virilia, vel si ita natus est, & est dignus, fiat [14] Episcopus β.

¶ CORR. ROM. α *Per insidias.*] ἐξ ἐπηρείας, id est, *ex insultu, & injuria.*

β *Episcopus.*] In Græcis exemplaribus non habetur vox ista, & videtur subintelligi, κληρικός.

¶ PITH. [13] *Insidias.*] *invidias.* Crescon.
[14] *Fiat.*] *efficiatur Episcopus.* 2. cod. Cresconii.

IX. *Item* EX MARTINO Bracarensi Episcopo in Capitulis Synod. Græc. *c.* 21. [c. an. 572. *in Hispania.*]

Non excluduntur à Clero, qui à Medicis, vel à Barbaris, vel à Dominis suis castrantur.

[q] Ivo, *p.* 6. *c.* 374. Pann. *l.* 3. *c.* 56.

SI quis [q] pro ægritudine naturalia à Medicis secta habuerit, similiter & qui à Barbaris, aut Dominis suis fuerint castrati, & moribus digni fuerint visi, hos Canon admittit ad Clericatûs officium promoveri. Si quis autem sanus, non per disciplinam religionis, & abstinentiæ, sed per abscissionem plasmati à Deo corporis existimans posse à se carnales concupiscentias amputari, castraverit se; non eum admitti decernimus ad aliquod Clericatûs officium. Quòd si jam antè fuerit promotus ad Clerum, prohibitus à suo ministerio deponatur.

[r] Concordat Triburiense *c.* 33.

X. *Item* EX CONCILIO ILERDENSI [r]. [an. 524. *in Hispania.*]

Non probibetur à sacris Ordinibus, qui à Medicorum incisione claudus efficitur.

[f] Burch. *l.* 2. *c.* 15. Ivo, *p.* 6. *c.* 34. Pann. *l.* 3. *c.* 42.

SI quis [f] in infirmitate positus Clericus, Medicorum incisione claudus efficitur, promoveri ad sacros Ordines eum non denegamus.

XI. *Item* STEPHANUS V. Roberto [15] Metensi Episcopo. [c. an. 887. *Româ in Belgium.*]

Non probibetur à Clero, qui digitum sibi casu abscidit.

[t] Ivo, *p.* 6. *c.* 118. Pann. *l.* 3. *c.* 42.
[u] *al.* Flavianus.

LAtor [t] præsentium Flavius [u] [16] scilicet Clericus ad sanctam sedem Apostolicam veniens detulit à te nobis directam Epistolam, quâ indagare studuisti, eum à Normannis nuperrimè captum sinistræ manûs digitum habere abscissum: sciscitans, si ob hoc ad Ecclesiasticum ordinem valeat promoveri, an non. Quod & nos reperientes, quia solertia tua magis super hoc solicita à sede Apostolica doceri flagitat, normam justitiæ semper sequi exoptans, studium tuæ Sanctitatis meritò collaudamus, Reverentiam tuam scire volentes, quoniam si ita est, quòd à Normannis digitum ipsum habeat abscissum, ad promovendum (si aliàs dignus fuerit) nil ei nocebit: eò quòd quid de his, qui à Dominis, vel Medicis, sive à Paganis non sponte tale quid patiuntur, sacri censeant Canones, Dilectionem tuam latere non credimus.

¶ PITH. [15] *Roberto.*] *Ralberto.* For. Cent. p. 535.
[16] *Flavius.*] *Flavinus*, Cent. p. 482. Cent. *to.* 9. *p.* 935. 936.

XII. *Item* GELASIUS Papa Palladio Episcopo. [c. an. 494. *Romæ.*]

Tempore sinceritatis Dignitas accepta sequente debilitate non amittitur.

[x] Ansel. *l.* 7. *c.* 39. Ivo, *p.* 6. *c.* 107. Pann. *l.* 3. *c.* 55. Polyc. *l.* 2. *tit.* 31.
[y] in eo actu. *Ivo.*
[z] *al.* indicio.
[a] *al.* abstringi.

PRæcepta [x] Canonum, quibus Ecclesiastica regitur disciplina, sicut ad Sacerdotium debiles corpore non patiuntur venire; ita & si quis in eo [y] [17] fuerit constitutus, ac tunc [18] fuerit sauciatus, amittere non potest, quod tempore suæ sinceritatis accepit. §. 1. Stephanus siquidem Presbyter petitorio nobis deflevit oblato, quod habetur α in subditis, Olim sibi ante annos plurimos collatam Presbyterii dignitatem, quam re vera immaculati corporis judicio [z] suscepisset; sed nuper propter Provinciæ vastitatem (quam Thusciæ præ omnibus, Barbarorum feritas diversa sectantium, & ambiguitas invexit animorum) dum imminentes gladios evadere fugæ præsidio niteretur, acutis sudibus occurrentia sibi septa transiliens, inferiores partes corporis inseruisse suggessit, quæ vix adhibita curatione biennio potuissent abstergi [a]. Et ideò Frater charissime, supradicto locum suum, dignitatémque restitue, quatenùs sacrosancta mysteria, sicut consuevit, exerceat. Neque enim convenit ob hoc auferri antè susceptum Ordinem, in quo postmodum in invaletudinem corporis casu probatur faciente collapsus.

¶ CORR. ROM. α *Quod habetur.*] Sic est emendatum ex Anselmo, & antiquis codicibus Gratiani. Nam hæc est usitata forma in Epistolis Romanorum Pontificum, ubi propria verba petitionum subjungunt. Anteà legebatur: *quod baberet.*

¶ PITH. [17] *In eo.*] V. C. *in eo actu.*
[18] *Tunc.*] abest in V. C.

GRATIAN. 2. *Pars.*

„ HOC autem non de omnibus membris intelligendum est. „ Qui enim oculum casu amiserit, licèt desit voluntas; ta„ men Sacerdotium adipisci non potest. Unde scribit

XIII. GELASIUS [b] [19] Rufino Episcopo. [c. an. 494. *Romæ.*]

[b] *al.* Pelagius.

Non sunt præstanda jura Sacerdotii, cui oculus erutus est.

[c] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 11. *c.* 69.
[d] *Matth.* 5.

SI Evangelica [c] admonitio [d] iracundiam nec usque ad verbum furentem prosilire permittit ne si Racha fratri suo quis dixerit, reus sit gehennæ ignis: quali putamus pœna plectendum esse, qui non solùm pugno impiè percussit in Levitici hominem officii ministerio servientem; sed quasi non sufficeret ad cædem manus, ita (instigante se Diabolo) raptus est ad iracundiam, ut fuste non solùm percuteret, sed etiam erueret oculum fratris? Et quamvis hujusmodi excessus graviori esset pœna plectendus; benè tamen Fraternitas tua fecit ab officio eum Presbyterii removere. Hoc tamen solicitudinis tuæ sit, ut locum ei pœnitentiæ constituas, & in aliquo eum Monasterio retrudas, Laicâ tantummodo sibi communione concessa. In loco autem illius alium te necesse est ordinare Presbyterum. Nam illi [e], cui erutus est oculus, non possunt secundùm Canones Sacerdotii jura concedi. Neque enim aliquid ei prodest, quòd oculum invitus amisit; cùm nec volens quisquam oculum amisisse credendus est; nec sacratissimos Canones aliquem casum in amissione oculi, qui ad Sacerdotium adipiscendum non impediret, suis excepisse Regulis invenimus: sed hoc tantummodo ad prohibitionem suffecisse videmus Patribus, ut qui careret oculo, Sacerdotii officium adipisci non possit. Sed nec illi ullatenus quasi in compensationem injuriæ sacratus Ordo concedi poterit, qui ad tantam Sacerdotem proprium potuit iracundiam provocare, ut & ille Officium, in quo erat, amitteret, & iste provectûs sui perderet facultatem.

[e] Ivo, *p.* 6. *c.* 111.

¶ PITH. [19] *Gelasius.*] Pelagius. Inter excepta Pelagii in Cod. Thuaneo.

PRESBYTERORUM FILII INCONTINENTES NON ORDINENTUR.

DISTINCTIO LVI.

„ GRATIAN. „ 1. *Pars.*

PRESBYTERORUM [a] etiam filii ad sacra Officia non sunt admittendi. Unde ait

[a] In Concil. Claramontensi, *c.* 25. & Melphiensi, & in Conc. Innoc. II. *c.* 19. Sententia est in Conc. Lateran. sub Alex. III. *p.* 19. *c.* 2.

I. URBANUS PAPA II. [an. 1089. *in Apulia.*]

Filii Presbyterorum à sacris probibentur Officiis.

PResbyterorum [b] filios à sacris altaris ministeriis removemus; nisi aut in Cœnobiis, aut in Canoniis [c] religiosè probati, fuerint conversati.

„ GRATIAN. „ 2. *Pars.*

„ SED hoc intelligendum est de illis, qui paternæ incon„ tinentiæ imitatores fuerint. Verùm si morum honestas eos „ commendabiles fecerit, exemplis & autoritatibus non so„ lùm Sacerdotes, sed etiam summi Sacerdotes fieri possunt. „ Unde scribit

[b] Ex Decretis Greg XII. & Urbani II. Ansel. *l.* 6. *c.* 150. Ivo, *p.* 6. *c.* 410. Pann. *l.* 3. *c.* 51.
[c] *al.* Canonicis. *al.* Canonicis Regular.

II. DAMASUS PAPA [d]. [c. an. 381. *Romæ.*]

[d] In Pontificali.

PALEA.

OSius Papa fuit filius Stephani Subdiaconi. Bonifacius Papa fuit filius Jucundi Presbyteri. Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Fasciolæ. Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori Episcopi de civitate Hierosolyma. Silverius Papa filius Silverii [e] Episcopi Romæ. Deusdedit Papa filius Stephani Subdiaconi. Felix [f] enim III. natione Romanus ex patre Felice Presbytero fuit. Item Gelasius natione Afer, ex patre Episcopo Valerio natus est. Item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano Presbytero originem duxit. Complures etiam alii inveniuntur, qui de Sacerdotibus nati Apostolicæ sedi præfuerunt.

[e] *al.* Hormisdæ.
[f] Ivo *in prologo.* Pann. *in prologo*, *c.* 30. & *l.* 3. *c.* 52.

¶ CORR. ROM.] In nullo vetusto Gratiani codice adscribitur hîc nomen Paleæ. In decimo Vaticano, & aliis quibusdam habetur conjunctè cum verbis superioribus Gratiani, à versic. *Felix enim tertius*, usque ad finem. In alio autem satis etiam emendato ista eadem cohærent cum superioribus: sed post illa verba, *ex patre Gordiano Presbytero originem duxit*, sequitur: *unde Damasus Papa scribit. Deusdedit Papa filius Stephani Subdiaconi, Bonifacius Papa filius Jucundi Presbyteri, Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Fasciolæ, Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri, Theodorus Papa filius Theodori Episcopi de civitate Hierosolyma, Silverius Papa filius Hormisdæ Episcopi Romæ. Complures etiam*, &c. Nec verò magnopere mirandum est hæc omnia ex Damaso citari, qui vixit ante istos, qui hîc enumerantur. Liber enim qui Pontificalis dicitur, ubi hæc scripta suis locis leguntur, à Damaso cœptus est scribi: ideóque licèt ab aliis multa deinde sint addita, retinuit tamen primi autoris nomen: Ivo quidem eadem ferè ista refert ex Gestis Romanorum Pontificum. Omnino partem aliquam hujus capitis, saltem illam, quæ in decimo Vaticano habetur, ab ipso Gratiano scriptam esse constat ex verbis Gratiani in extremo præcedente capite, & capite penultimo hujus distinctionis. Autor verò Paleæ, dum unum per se caput conficere voluit, ordinem perturbavit, præsertim in repetitione Felicis tertii, & illud de Osio temerè adjunxit, quod nulli Romanorum Pontificum nomen fuit.

III. *Hinc* AUGUSTINUS ait *lib. de bono Conjug. cap.* 16. [fortè an. 401. *in Africa.*]

Vitia parentum filiis non imputantur.

UNdecumque [g] homines nafcantur, fi parentum vitia non fectentur, & Deum rectè colant, honefti, & falvi erunt. Semen enim hominis ex qualicumque homine, Dei creatura eft; & eo malè utentibus malè erit, non ipfum aliquando malum erit. Sicut autem boni filii adulterorum, nulla eft defenfio adulterii [h]; fic mali filii conjugatorum nullum eft crimen nuptiarum.

[g] *Sent.* 4. *dift.* 33. XXXII. *q.* 4. *ficut.* §. *undecumque in fine.* Ivo *in prologo & p.* 6. *c.* 415. Pann. *in prologo c.* 29.
[h] *al.* adulteriorum. *orig.*
[i] Ad illa verba, *Judas autem genuit &c.*
[k] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 6. *c.* 414.

IV. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS *Homil.* 3. in Matthæum [i]. [c. an. 400. *Conftantinopoli.*]

De eodem.

NUmquam [k] de vitiis erubefcamus parentum, fed unum illud quæramus α, & amplectamur, virtutem videlicet. Hujufmodi enim, etiamfi alienigenam quis habeat matrem, etiamfi fornicatione pollutam, vel quolibet ejufmodi dedecore fordidatam; nihil tamen de ejus aut vilitate fufcabitur, aut crimine polluetur. Quòd fi fornicatorem ipfum ad meliora converfum nequaquam prior vita commaculat, multò magis ex meretrice natus, & adultera, fi propria virtute decoretur, parentum fuorum non dedecoratur opprobriis. *Item infrà.* §. 1. Non eft omnino, nec de virtute, nec de vitio parentum aut laudandus aliquis, aut culpandus: nemo inde verè aut obfcurus aut clarus eft: immò etiam (fi quiddam à communi β opinione abhorrens dicendum eft) nefcio quomodo ille magis refplendet, qui ex parentibus à virtutibus prorfus alienis, ipfe tamen fuerit de virtute mirabilis.

¶ CORR. ROM. α *Quæramus.*] In verfione, quæ nunc vulgata eft, legitur, *atque omnibus ftudiis affequamur nobilitari propriarum honore virtutum.* Græcè integer locus ita habet. *παιδεύων ϗ ἡμᾶς διὰ τούτων μηδέποτε ἐγκαλύπτεσθαι ἐπὶ τῇ τῶν προγόνων κακίᾳ, ἀλλ' ἓν μόνον ἐπιζητεῖν τὴν ἀρετήν.*

β *Si quiddam à communi.*] Sic eft emendatum ex Græco *εἰ δὲ χρή τι ϗ παράδοξον εἰπεῖν.* Anteà legebatur, quemadmodum ferè & in vulgata verfione, & apud Ivonem, *ut confideratius aliquid dicamus, aut expreffius.*

V. *Item* HIERONYMUS in Epiftola ad Pammachium contra errores Joannis Hierofolymitani. [c. an. 393. *è Palæftina Romam.*]

Non parentum, fed propria culpa quemque condemnat.

NAfci [l] de adulterio, non eft ejus culpa, qui nafcitur; fed illius, qui generat. Quomodo in feminibus non peccat terra, quæ fovet; non femen, quod in fulcis jacitur; non humor, & calor, quibus temperata frumenta in germen pullulant; fed, verbi gratiâ, fur, & latro, qui fraude & vi eripit femina: fic in generatione hominum recipit terra, id eft, vulva, quod fuum eft; receptum confovet, confotum corporat, corporatum in membra diftinguit, & inter illas fecretas ventris anguftias Dei manus femper operatur, idemque eft corporis creator, & animæ. Noli defpicere bonitatem figuli tui [m], qui te plafmavit, & fecit, ut voluit. Ipfe eft Dei virtus [n], & Dei fapientia, qui in utero Virginis ædificavit fibi domum. Jephte [o] inter viros fanctos Apoftoli voce numeratus meretricis eft filius. Sed audi, Efaü de Rebecca, & Ifaac genitus hifpidus tam mente, quàm corpore, quafi bonum triticum in lolium, avenáfque degenerat: quia non in feminibus, fed in voluntate nafcentis caufa vitiorum eft, atque virtutum.

[l] Ivo, *p.* 6. *c.* 413.
[m] *Ecclef.* 33.
[n] 1. *Cor.* 1.
[o] *Jud.* 11.

VI. *Item* AUGUSTINUS contra Fauftum, *lib.* 22. *c.* 64. [c. an. 402. *in Africa.*]

Iniquitates parentum filiis obeffe non poffunt.

SPonfus ille, qui vocaturus erat ad nuptias [p] bonos & malos, fuis congruens invitatis, nafci etiam voluit de bonis & malis: quo exemplo difcant fideles parentum fuorum iniquitates fibi obeffe non poffe.

[p] *Matth.* 22.

¶ CORR. ROM.] Apud B. Auguftinum *lib.* 22. *contra Fauftum*, *c.* 64. fic legitur: *Fideles enim ejus venturi ex omnibus gentibus, etiam exemplo carnis ipfius difcere debuerunt parentum fuorum iniquitates fibi obeffe non poffe. Proinde fponfus ille fuis congruens invitatis, qui vocaturus erat ad nuptias bonos & malos, etiam nafci voluit de bonis & malis.* Et ex his compofitum eft hoc Caput.

VII. *Item* GREGORIUS I. ad Columbum Epifcopum Numidiæ, *lib.* 10. *Epift.* 8. [an. 601. *Româ in Numidiam.*]

Non aliena culpa, fed propria aliquem ab eo, quo fungitur, dejicit gradu.

SAtis perverfum, & contra Ecclefiafticam probatur effe cenfuram, ut fruftrà pro quorumdam voluntatibus quis privetur, quem fua culpa, vel facinus ab officii, quo fungitur, gradu non dejicit.

VIII. *Item* HIERONYMUS. [c. an. 400. *in Palæftina.*]

Ex adulterinis nati conjunctionibus à Sacerdotio non prohibentur.

DOminus [q] nofter Jefus Chriftus voluit non folùm de alienigenis, fed etiam de adulterinis commiftionibus nafci, nobis magnam fiduciam præftans, ut qualicumque modo nafcamur, dum tamen ejus veftigia imitemur, ab ipfius corpore non feparemur, cujus per fidem membra effecti fumus. Et ficut ille verus eft Pontifex ex adulterinis natus conjunctionibus; ita qualicumque ordine natus fit aliquis, tantùm [r] ut perfectam fidem habeat, & quod fide tenet, operibus impleat, fitque literatus, & vir unius uxoris; nequaquam à Sacerdotio repellitur. Judas [f] enim Patriarcha concubuit cum Thamar nuru fua, & ex illo concubitu nati funt Phares, & Zaran: inde pofteà Salmon, qui fuit dux in deferto: inde Obeth [t] α; inde quoque Booz, qui fuit pater David. Ex illa ergo progenie origo ducitur Chrifti, qui verus Sacerdos eft; ideóque fi filii ejus fumus, quæ ipfe fecit, nos imitari debemus.

[q] Anf. *l.* 6. *c.* 149. Polyc. *l.* 2. *tit.* 31.
[r] *al.* tamen.
[f] *Gen.* 38.
[t] *Ruth.* 4.

¶ CORR. ROM. α *Inde Obeth.*] In primo capite Evangelii S. Matthæi, Booz dicitur genuiffe Obeth.

IX. *Item* AUGUSTINUS de unico Baptifmo contra Donatiftas, *lib.* 1. *cap.* 15. [c. an. 412. *in Africa.*]

A populo Dei non feparat aliquem materna conditio, fed propria culpa.

ISmaël [u], ut feparetur à populo Dei, non obfuit mater ancilla, fed obfuit fraterna difcordia: nec profuit poteftas uxoris; cujus magis filius erat; quia per ipfius jura conjugalia, & in ancilla feminatus erat, & ex ancilla fufceptus.

[u] Ivo, *p.* 6. *c.* 61. Pann. *l.* 6. *c.* 47.

CONTRA fcribens

" GRATIAN. 3. *Pars.*

X. BONIFACIUS Martyr Echeldobaldo [1] Regi Anglorum. [an. 750. *è Germania in Angliam.*]

Vitia parentum etiam ad pofteros transferuntur.

SI gens [x] [2] Anglorum (ficut per iftas provincias divulgatum eft, & nobis in Francia, & in Italia improperatur, & ab ipfis Paganis improperium eft) fpretis legalibus connubiis, adulterando, & luxuriando ad inftar Sodomiticæ gentis fœdam vitam duxerit; de tali commiftione meretricum æftimandum eft degeneres populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum univerfam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & noviffimè nec in bello feculari fortem, nec in fide ftabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem effe venturam: ficut aliis gentibus Hifpaniæ [3], & Provinciæ, & Burgundionum populis contigit: quæ fic à Deo recedentes fornicatæ funt, donec Judex [y] omnipotens talium criminum ultrices pœnas per ignorantes α Legem Dei, id eft [z], per Saracenos venire, & fævire permifit.

[x] Ivo, *p.* 6. *c.* 224.
[y] *al.* vindex.
[z] *al.* etiam.

¶ CORR. ROM. α *Per ignorantes.*] In Epiftola B. Bonifacii Martyris, (quæ unà cum multis aliis extat manufcripta in codice fæpè memorato Bibliothecæ Dominicanæ) legitur: *per ignorantiam Legis Dei, & per Saracenos, &c.* cum qua lectione concordant aliquot vetufta Gratiani exemplaria, & ferè etiam Ivo.

¶ PITH. [1] *Echeldobaldo.*] V. C. *Echelbado.* al. *Æchelbaldo.* Vide VVeftmon. *p.* 306. & 309.

[2] *Si gens.*] Refert partem iftius capit. Nauclerus *p.* 662.

[3] *Gentibus Hifpaniæ.*] *Lib.* 7. *Capit. c.* 142. 143.

XI. *Unde* URBANUS II. in fine fuperioris Capitis [a] diftinguendo fubjunxit. [an. 1089. *in Apulia.*]

Si religiofi inventi fuerint filii Sacerdotum, ordinentur.

NIfi aut in Cœnobiis, aut in Canoniis [b] religiosè probati fuerint converfari.

[a] Suprà *ead. c. Presbyterorum.*
[b] *al.* Canonicis.

¶ CORR. ROM.] Rubrica hujus Capitis abeft ab aliquot vetuftis (neque enim eft ulla capitis diftinctio) & præponitur fequenti Capiti, *Apoftolica.*

XII. *Item* ALEXANDER II. [c. an. 1065. *Romæ.*]

De eodem.

APoftolica [c] autoritate præcipimus vobis, ut fi eum, qui ab Ecclefia electus eft, altero digniorem effe, Canonicámque ejus electionem probaveritis; fulti noftra autoritate confecretis. Nam pro eo, quòd filius Sacerdotis dicitur, fi ceteræ virtutes in eum conveniant, non rejicimus; fed fuffragantibus meritis connivendo eum recipimus.

[c] Anfel. *l.* 6. *c.* 29.

" Hoc autem, quod de filiis Sacerdotum dicitur, ex difpenfatione Ecclefiæ introductum videtur: & quod ex difpenfatione introducitur, ad confequentiam regulæ trahi non poterit. Unde fcribit "

" GRATIAN.

XIII. URBANUS PAPA II. Bartholomæo Turon. Archiepifcopo. [Immò Alexander II. c. an. 1070. *Româ in Galliam.*]

Filii Sacerdotum non prohibentur ab Epifcopatu, fi ceteræ virtutes in eis inveniantur.

CEnomanenfem [d] Electum pro eo, quòd filius Sacerdotis dicitur, fi ceteræ virtutes in eum conveniunt, non rejicimus; fed, fuffragantibus meritis patienter fufcipimus: non

[d] Anfel. *l.* 6. *c.* 29. Pann. *l.* 3. *c.* 53.

tamen, ut hoc pro regula in posterum assumatur; sed ad tempus Ecclesiæ periculo consulitur.

Cùm ergo ex Sacerdotibus nati, in summos Pontifices suprà [e] leguntur esse promoti, non sunt intelligendi de fornicatione, sed de legitimis conjugiis nati: quæ Sacerdotibus ante α prohibitionem ubique licita erant, & in Orientali Ecclesia usque hodie eis licere probatur. §. 1. Quòd autem vitium originis semini imputari negatur, videtur esse contrarium illi sententiæ [f]: *Adulterorum filii abominatio sunt Domino*: sed sicut suprà dictum est de Presbyterorum filiis; ita & hoc de filiis adulterorum intelligendum videtur; ut illi dicantur esse abominatio Domino, ad quos paterna flagitia hereditaria successione descendunt. Similiter & illud Urbani intelligendum est, quod ipse scribit Petronio Legionen. Episcopo.

¶ Corr. Rom. α *Sacerdotibus ante.*] Hic ostendit apertè Gratianus, se in ea fuisse opinione, aliquando in Latina Ecclesia Presbyteris etiam licuisse uti conjugio, quod in Ecclesia Græcorum & olim, & nunc permissum est. Id verò minimè ita esse superiùs *initio dist.* 31. est adnotatum. De illis verò, quos anteà narravit creatos fuisse summos Pontifices, dicendum est eos, antequam patres ipsorum ullo sacro Ordine essent decorati, fuisse generatos.

XIV. Urbanus II. Petronio Legionen. Episcopo. [c. an. 1095. *Romà in Hispaniam.*]

De eodem.

Quia simpliciter [g] ad Sedem Apostolicam veniens humiliter peccatum confessus es, quod Pontificii tui videbatur officium impedire, videlicet, quòd ex matre non legitima procreatus sis, quam vivente propria uxore pater tuus cognovisse dignoscitur [h]: Nos Apostolicæ mansuetudinis gratia admonente, à ceteris, quæ Sacerdotium impediunt, criminibus, tam tui professione, quàm fratrum testimonio, qui tecum sunt, immunem te agnoscentes, & vitam tuam religiosam audientes, ab hujus te peccati vinculo absolutum in suscepto Sacerdotali officio confirmamus.

[Margin: ...ATIAN. / Suprà c. ... / ...ap. 3. sed ...ulò aliter. / Pann. l. 3. p. 54. / al. dicitur.]

BAPTIZATI IN ÆGRITUDINE NON ORDINENTUR.

DISTINCTIO LVII.

Item, qui in ægritudine constitutus baptizatur, Presbyter ordinari non debet. Unde legitur

I. In Neocæsariensi Concilio, c. 12. [an. 314. *in Cappadocia.*]

Non ordinetur Presbyter, qui in ægritudine constitutus baptizatur.

Si quis in ægritudine [a] [1] constitutus, fuerit baptizatus, Presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius [2] voluntaria, sed ex necessitate est [3]: nisi fortè posteà ipsius [4] studium & fides probabilis fuerit, aut [b] hominum raritas exegerit.

¶ Corr. Rom.] Quod Canon hic statuit, videtur multò antè in Romana Ecclesia observatum: quemadmodum ex Epistola Cornelii Papæ de Novatiano patet, cujus verba relata ab Eusebio Historiæ Eccles. *lib.* 6. *c.* 35. istuc spectantia, hæc sunt: *Qui quidem, ubi Exorcistarum præsidio, spiritu illo malo esset liberatus, & pòst in tam gravem morbum, ut jam fermè mori putaretur, incidisset; in lecto, in quo decumbebat, aquâ circumfusus Baptismum accepit*: & pauló pòst, cùm de ipsius ordinatione agit, adjungit: *Qui quidem Episcopus, non solum ab universo Clero, sed etiam à multis Laicis vetitus; quoniam minimè licebat quemquam in lecto propter morbum baptizatum, sicut huic contigerat, in Clerum assumi; magnopere postulabat, sibi potestatem dari, huic soli manus in sortem Presbyterii imponendi.*

¶ Pith. [1] *Si quis in ægritudine.*] Euseb. *lib.* 6. *Hist. Eccles. c.* 35.

[2] *Illius.*] V. C. *illius est.*

[3] *Est.*] Abest à V. C.

[4] *Ipsius.*] V. C. *hujus ipsius.*

[Margin: ...RATIAN. 1. Pars. / a Polyc. l. 2. t. 31. Burch. l. 4. c. 4. Ivo, p. 1. c. 227. & p. 6. c. 101. b al. &.]

MONACHI SINE CONSENSU ABBATIS NON ORDINENTUR.

DISTINCTIO LVIII.

Item ex Monachali habitu nullus assumitur ad Ecclesiasticum officium, nisi fuerit oblatus voluntate proprii Abbatis. Unde scribit

I. Gregorius I. Mariniano Episcopo Ravennati, *lib.* 7. *Epist.* 18. [a] [an. 598. *Romà in Æmiliam.*]

Monachus non ordinetur Clericus, nisi voluntate Abbatis Episcopo fuerit oblatus.

Nullus ad Ecclesiasticum officium ex Monasterio producatur Monachus; nisi quem Abbas loci admonitus propria voluntate obtulerit Episcopo.

[Margin: Gratian. 1. Pars. / a Paulò aliter.]

II. *Item* ex Concilio Carthaginensi V. *c.* 13. [b] [an. 398. *in Africa.*]

De eodem.

Si quis de alterius Monasterio repertum α, vel ad Clericatum promovere voluerit, vel in suo Monasterio Majorem monasterii constituere β [1]: Episcopus, qui hoc fecerit, à ceterorum communione sejunctus, suæ tantùm plebis communione contentus sit; & ille neque Clericus γ, neque Præpositus perseveret.

¶ Corr. Rom. α *Repertum.*] Græcè legitur: ἐάν τις ἐκ' ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδέξηται τινά, id est, *si quis ab alieno monasterio receperit aliquem.*

β *Constituere.*] Anteà sequebatur, *sine licentia Abbatis, & Monachorum*: quæ verba sunt expuncta; quia absunt à Concilio Carthag. & Africano, & plerisque vetustis Gratiani codicibus.

γ *Clericus.*] Sequebatur, *neque Canonicus*, quæ ob easdem causas sunt sublata.

¶ Pith. [1] *Constituere.*] V. C. *constituerit.*

[Margin: b Et in Afric. c. 47.]

RUDES ET IDIOTÆ NON ORDINENTUR.

DISTINCTIO LIX.

Item qui Ecclesiasticis disciplinis imbuti, & temporum approbatione discussi non sunt, ad summum Sacerdotium non aspirent. Unde ait

I. Zozimus Papa ad Isichium Salonitanum Episcopum, *Epist.* 1. [an. 418. *Romà in Dalmatiam.*]

Non aspiret ad summum Sacerdotium, qui Ecclesiasticis disciplinis non est imbutus.

Qui Ecclesiasticis [a] disciplinis imbutus per ordinem non est, & temporum [b] [1] approbatione Divinis stipendiis eruditus, nequaquam ad summum Ecclesiæ Sacerdotium aspirare præsumat: & non solùm in eo ambitio inefficax habeatur; verùm etiam in Ordinatores ejus, ut careant [c] eo Ordine, quem sine ordine contra præcepta Patrum crediderant præsumendum.

¶ Pith. [1] *Temporum.*] *Temporis.* Ita 3. V. C. Cresc.

[Margin: " Gratian. 1. Pars. / a Ansel. l. 6. c. 28. Ivo, p. 5. c. 10. Suprà dist. 36. b temporis. orig. c al. Ordinatores ejus careant.]

II. Idem α eâdem Epistolâ. [an. 418. *Romà in Dalmatiam.*]

Ad Sacerdotale Officium, nullus, nisi per singulos gradus probatus, accedat.

Si Officia [d] secularia Principem locum, non vestibulum actionis ingressis, sed per singulos [e] [2] gradus examinatis, temporibus deferunt; quis ille tam arrogans, tam impudens invenitur, ut in cælesti militia, quæ propensiùs ponderanda est, & sicut aurum, repetitis ignibus exploranda [3], statim Dux esse desideret; cùm tyro antè non fuerit, & priùs velit docere, quàm discere? Assuescat in Domini castris, in Lectorum primitùs gradu Divini rudimenta servitii; nec illi vile sit Exorcistam, Acolythum, Subdiaconum, Diaconum per ordinem fieri: nec hoc saltu, sed statutis majorum Ordinatione temporibus. Jam verò ad Presbyterii fastigium talis accedat, ut & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipendia antè acta testentur. Jure inde summi Pontificis locum sperare debebit. Facit hoc nimia remissio Consacerdotum nostrorum, qui pompam multitudinis quærunt, & putant ex hac turba aliquid sibi Dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa popularitas etiam his locis, ubi solitudo est, talium reperitur, dum parochias [f] extendi cupiunt, aut quibus aliud præstare non possunt, Divinos ordines largiuntur. Quod oportet districti semper esse judicii. Rarum est enim omne, quod magnum est.

¶ Corr. Rom. α *Idem.*] Caput hoc anteà tribuebatur Urbano. Emendata est inscriptio ex plerisque vetustis Gratiani exemplaribus: habetur enim in eadem Epistola.

¶ Pith. [2] *Per singulos.*] V. C. *per plurimos gradus examinatos, &c.*

[3] *Exploranda.*] *explorandum.* sic 3. V. C.

[Margin: d Ansel. l. 6. cap. 28. e al. plurimos. orig. / f al. dum per parochias.]

III. *Item* Gregorius I. *lib.* 7. *Reg. Epist.* 110. [an. 599. *Romà in Galliam.*]

Cujuslibet meriti Laicus ad summum non aspiret Sacerdotium.

Hoc ad nos [g] pervenisse non dissimili dignum detestatione complectimur, quòd quidam desiderio honoris inflati, defunctis Episcopis tonsurantur, & fiunt repentè ex Laicis Sacerdotes: atque inverecundè religiosi propositi [h] ducatum arripiunt, qui nec esse adhuc milites didicerunt. Quid putamus quòd isti subjectis præstaturi sunt, qui antequam discipulatûs limen attingant, tenere magisterii locum non formidant? Qua de re necesse est, ut quamvis inculpati quisque sit meriti, antè tamen per distinctos Ordines Ecclesiasticis exerceatur officiis.

[Margin: g Ansel. l. 6. c. 32. Polyc. l. 2. tit. 1. h al. præpositi.]

IV. *Item* Celestinus Episcopis [4] Galliarum, *Epist.* 2. *cap.* 3. [an. 428. *Romà in Galliam.*]

Non aspiret ad summum Sacerdotium, qui Ecclesiasticis disciplinis non est imbutus.

ORdinatos [i] verò quosdam, Fratres charissimi, Episcopos, qui nullis Ecclesiasticis ordinibus ad tantæ dignitatis fastigium fuerint instituti, contra Patrum Decreta, hujus usurpatione, qui se hoc recognoscit fecisse, didicimus, cùm ad Episcopatum his gradibus, quibus frequentissimè cautum est, debeat perveniri, ut minoribus initiati Officiis ad majora firmentur. Debet enim antè esse Discipulus, quisquis Doctor esse desiderat, ut possit docere, quod didicit: omnis vitæ institutio hac ad id [5], quò tendit, se ratione confirmat. Qui minimè literis operam dederit, præceptor non potest esse literarum. Qui non per singula stipendia creverit, ad meritum ordinem stipendii non potest pervenire. Solum Sacerdotium inter ista, rogo, vilius est, quòd faciliùs tribuitur [6], cùm difficiliùs impleatur?

[i] Burch. *l.* 1. *c.* 18. Ivo, *p.* 5. *c.* 72.

¶ PITH. [4] *Episcopis.*] Add. V. C. *per Viennensem & Narbonensem provincias constitutis.*
[5] *Hac ad id.*] V. C. Cresconii; *hac se ratione confirmat.*
[6] *Tribuitur.*] V. C. *tribuetur.*

EX ORDINE DIACONORUM ARCHIDIACONUS, PRESBYTERORUM, ARCHIPRESBYTER, EPISCOPORUM ARCHIEPISCOPUS ASSUMATUR.

DISTINCTIO LX.

GRATIAN. I. *Pars.* „ ECCE ostensum ex parte est, qui possint ad Sacerdotii „ ordinem promoveri, & qui non. Nunc autem consi„ derandum est, ex quibus Ordinibus in Archipresby„ terum, vel Præpositum, vel Episcopum, vel Archiepisco„ pum sint eligendi. De his ita statutum est

I. IN CONCILIO Urbani Papæ celebrato Alverniæ. [an. 1095. *in Gallia.*]

Archipresbyter, vel Decanus, aut Archidiaconus non nisi Diaconus, aut Presbyter ordinetur.

NUllus Episcopus in Ecclesia sua, nisi Diaconus sit, Archidiaconum instituere, nec Archipresbyterum, aut Decanum, nisi Presbyteri sint, ordinare præsumat. Quod, ut districtiùs teneatur, Apostolica autoritate prohibemus, & interdicimus.

¶ CORR. ROM.] In Capitibus manuscriptis Concilii Claræmontensis habiti ab Urbano II. (quæ non sunt Decreta ipsius Concilii, sed summæ quædam ipsorum) in tertio hæc leguntur, quæ ad præsentem Canonem faciunt: *ut nullus fiat Decanus in Ecclesia, nisi Presbyter; nullus Archidiaconus, nisi Levita.*

II. CALIXTUS Papa II. [an. 1123. *Romæ.*]

Nullus in Præpositum, vel Archipresbyterum, nisi Presbyter; nullus in Archidiaconum, nisi Diaconus ordinetur.

NUllus in Præpositum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, nisi Presbyter: nullus in Archidiaconum, nisi Diaconus ordinetur.

¶ CORR. ROM.] Et Rubrica & Caput emendata sunt ex manuscriptis codicibus.

III. *Item* INNOCENTIUS II. in Concilio Romano, *c.* 10. [c. an. 1139. *Romæ.*]

De eodem.

INnovamus [a] autem, & præcipimus, ut nullus in Archidiaconum, vel Decanum, nisi Diaconus, vel Presbyter ordinetur. Archidiaconi verò, vel Decani, vel Præpositi, qui infra Ordines pronominatos existunt, si inobedientes ordinari contempserint, honore suscepto priventur. Prohibemus autem, ne adolescentibus, vel infra sacros Ordines constitutis, sed qui prudentiâ, & merito vitæ clarescunt, prædicti concedantur honores.

[a] Concordat Eugenius II. *in Conc. Rhemensi, c.* 6. Pann. *l.* 8. *c.* 140.

GRATIAN. „ HORUM unum propter procacitatem quorumdam statu„ tum est, qui nomen Præpositure adepti, officium conte„ mnunt, nolentes fieri Sacerdotes: aliàs enim inane esset, „ cùm etiam in Episcopum eligi possint in Subdiaconatu con„ stituti, juxta illud

IV. URBANI α PAPÆ [1]. [an. 1091. *in Regno Neapolitano.*]

Non eligatur in Episcopum, nisi in sacris Ordinibus constitutus.

NUllus [b] in Episcopum eligatur, nisi in sacris Ordinibus religiose vivens fuerit inventus. Sacros autem Ordines dicimus Diaconatum, & Presbyteratum. Hos siquidem solos [c] primitiva legitur habuisse Ecclesia: Subdiaconos verò, quia & ipsi altaribus ministrant, opportunitate exigente concedimus; si tamen spectatæ sint religionis, & scientiæ. Quod ipsum non sine Romani Pontificis, vel Metropolitani licentia [d] β fieri permittimus.

[b] Ivo, *p.* 5. *c.* 72. Pann. *l.* 3. *c.* 5.
[c] *al.* sacros.
[d] *al.* scientia.

¶ CORR. ROM. α *Urbani.*] In *c. à multis. extrà de ætate & qualitate.* tamquam Decretum Urbani I. citatur: Apud Ivonem verò, & in Pannormia ex Synodo Beneventana, quæ tempore Victoris III. cui Urbanus II. successit, habita fuit: Nam Urbanus I. centum, plùs minùs annis Nicænam Synodum anteceffit.

β *Licentia.*] Sic mutatum est ex dicto *cap. à multis.* Ivone, & Pannormia, quamvis etiam in vetustis Gratiani codicibus legatur, *scientia.*

¶ PITH. [1] *Urbani PP.*] V. C. addit, *in Beneventana Synodo can.* 1.

ALTERUM verò, ut in Episcopum, vel Archiepiscopum, nisi in sacris Ordinibus constitutus non eligatur, propter dignitatem Ordinis statutum est. « GRATIAN. « «

LAICI IN EPISCOPOS NON ELIGANTUR.

DISTINCTIO LXI.

ITEM Laici non sunt in Episcopos eligendi: sed per singulos Ordines priùs sunt probandi. Unde « GRATIAN. « I. *Pars.*

I. GREGORIUS I. Brunichildæ Reginæ Francorum, *lib.* 7. *Reg. Epist.* 113. [an. 599. *Româ in Galliam.*]

Sacerdotes ex Laicis non sunt ordinandi.

SAcerdotale [a] officium vestris in partibus in tantam (sicut didicimus) ambitionem perductum est, ut Sacerdotes subitò, quod grave nimis est, ex Laicis ordinentur.

[a] Ansel. *l.* *c.* 77. Polyc. *l.* 2. *tit.* 1.

II. *Item* HORMISDAS PAPA Episcopis per Hispaniam constitutis, *Epist.* 3. *cap.* 1. [an. 517. *Româ in Hispaniam.*]

De eodem.

IN Sacerdotibus [b] eligendis curam oportet esse perspicuam. Irreprehensibiles enim esse convenit, quos præesse necesse est corrigendis. *& infrà.* §. 1. Longa debet vitam suam probatione monstrare, cui gubernacula committuntur Ecclesiæ.

[b] Polyc. *ib.* Ansel. *l.* 6. *c.* 22.

III. IDEM eodem loco continenter. [an. 517. *Româ in Hispaniam.*]

De eodem.

NOn negamus [c] esse in Laicis Deo placitos mores, sed milites suos probatos sibi quærunt instituta fidelium. Discere priùs quisque debet, antequam doceat; & exemplum religiosæ conversationis de se potiùs aliis præstare, quàm sumere. Emendatiorem esse convenit populo, quem necesse est orare pro populo. Longa observatione religiosus cultus tradatur, ut luceat: & Clericalibus obsequiis erudiendus inserviat, ut ad venerandi gradûs summam perductus, quis sit fructus humilitatis, ostendat. *& infrà.* §. 1. Nec tantùm de Laicis consecrari inhibemus, sed nec de Pœnitentibus quidem quisquam ad hujusmodi gradum profanus temerator aspiret. Satis illi postulanti sit venia: quâ conscientiâ absolvat reum, qui se peccata sua populo scit teste confessum? Quis enim quem paulò antè vidit jacentem, veneretur Antistitem? Præferens memorandi [d] criminis labem, non habet lucidam Sacerdotii dignitatem.

[c] Ansel. *ibi.* Polyc. *ibid.*
[d] *al.* miseran di. *orig.*

¶ CORR. ROM.] In plerisque vetustis Gratiani codicibus Caput hoc conjunctum est superiori: quemadmodum est in ipsa Hormisdæ Epist.

IV. *Item* INNOCENTIUS PAPA I. ad Aurelium Carthaginensem Episcopum, *Epist.* 12. [an. 418. *Româ in Africam.*]

De eodem.

MIserum est [e] eum Magistrum fieri, qui numquam Discipulus fuit; eum summum fieri Sacerdotem, qui numquam in ullo gradu obsecutus fuerit Sacerdoti.

[e] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 6. *c.* 34.

V. *Item* LEO I. Episcopus [1] ad Episcopos Africanos *Epist.* 85. al. 87. *c.* 1. [an. 442. *Româ in Africam.*]

De eodem.

MIramur [f] tantùm apud vos per occasionem temporis impacati, aut ambientium præsumptionem, aut tumultum valuisse popularem, ut indignis quibusque, & longè extra Sacerdotale meritum constitutis, Pastorale fastigium, & gubernatio Ecclesiæ crederetur [2]. Non est hoc consulere populis, sed nocere; nec præstare regimen, sed augere discrimen. Integritas enim Præsidentium, salus est subditorum: & ubi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ. §. 1. Principatus [g] α autem, quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupavit, etiamsi moribus atque actibus non offendit, ipsius [h] [3] tamen initii sui est perniciosus exemplo. Et difficile est, ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. §. 2. Quòd si in quibuslibet Ecclesiæ gradibus providenter, scienterque curandum est, ut in Domini domo nihil sit inordinatum, nihilque præposterum; quantò magis elaborandum est, ut in electione ejus, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini status, & ordo nutabit, si, quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. Ubi est [i] illa Beati Pauli Apostoli per Spiritum Dei emissa [4] præceptio? quâ in persona Timothei omnium Sacerdotum

[f] Ivo, *p.* 5. *c.* 105.
[g] I. *q.* 1. *c. principatus.* Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 6. *c.* 2.
[h] *al.* ipso.
[i] Ansel. *l.* 6. *c.* 35.

cerdotum Christi numerus eruditur; & proinde unicuique nostrûm dicitur [k]: *Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Quid est β citò manus [l] imponere, nisi ante maturitatem ætatis [5], ante tempus examinis, ante meritum laboris [m], ante experientiam disciplinæ Sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem [6], qualis ille est, qui non meruit ordinari? §. 3. Sicut [n] enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet [o] in eligendo Sacerdote judicium; ita gravi semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis collegium sublimat indignum. Non enim in cujusquam persona prætermittendum est, quod institutis [7] generalibus continetur: nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra Divinæ Legis præcepta collatus [p]. *& infrà.* §. 4. Meritò Sanctorum Patrum venerabiles Sanctiones, cùm de Sacerdotum electione loquerentur, eos demùm idoneos sacris administrationibus censuere, quorum omnis ætas, à puerilibus exordiis usque ad perfectiores [q] annos per disciplinæ Ecclesiasticæ stipendia cucurrisset: ut unicuique testimonium prior vita præberet, nec posset de ejus provectione dubitari; cui pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis celsioris loci præmium deberetur. §. 5. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est pervenire, & notari ambitûs solent, quos probitatis documenta non adjuvant; quàm diligens, & quàm prudens habenda est dispensatio Divinorum munerum, & cælestium Dignitatum.

[Margin: 1. *Tim.* 5. — Infrà *dist.* 78. *…uid est manus.* — [l] *al.* obe…ientiæ. — Polyc. *ibid.* — *al.* sectatur. — …de præva…catione col…tus. *orig.* — *al.* prove…iores. *Ita …iam Codd. …ith.*]

¶ Corr. Rom. α *Principatus.*] In plerisque manuscriptis Gratiani codicibus legitur, *principatus, & cetera; & infrà. Quòd si, &c.* Id autem factum videtur, quia infrà I. *q.* 1. *c. Principatus.* citatur hic versiculus, prout notatur in Glossa, quæ in illis etiam vetustis exemplaribus est, in quibus aliæ Glossæ non habentur.

β *Quid est.*] Sic in iisdem manuscriptis legitur: *Quid est citò manus imponere, &c. & infrà: Sicut enim.* & in margine citatur, *infrà dist.* 78. *c. quid est manus.*

¶ Pith. [1] *Leo Episcopus.*] Addit V. C. *Universis Episcopis per Cæsariensem Mauritaniam constitutis.*

[2] *Crederetur.*] V. C. *dederetur.*

[3] *Ipsius.*] *ipso.* 3. V. C.

[4] *Missa.*] V. C. *emissa.*

[5] *Ante maturitatem ætatis.*] V. C. 2. *ante ætatem maturitatis.*

[6] *Ordinantem.*] Sic 2. V. C.

[7] *Institutis.*] Sic V. C. 2. al. *in statutis.*

VI. *Item* ex Concilio Laodicensi, *c.* 12. [an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

Non sunt eligendi ad Episcopatum, nisi quos probabilis vita commendat.

[Margin: Suprà *dist.* …4. *c. Episco…* — καὶ τῇ τοῦ …ίδίου λόγου πο…ιτείᾳ.]

EPiscopum [r] non oportet præter judicium Metropolitanorum, & finitimorum Episcoporum constitui ad Ecclesiæ principatum. Nec eligantur, nisi hi, quos multò antè nota, probabilísque vita commendat; & nihilominus, si in sermone fidei, & recta operatione [r] [8] per suam conversationem fuerint probati.

¶ Pith. [8] *Recta operatione.*] V. C. *recta ratione.*

VII. *Item* Celestinus I. ad Episcopos Apuliæ, & Calabriæ, *Epist.* 3. *c.* 2. [an. 429. *Româ in Apuliam.*]

De eodem.

[Margin: Nicol. ad Mich. Imp. *in Epist. quæ …incipit,* Prin…cipatum. — Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 7. … 33. — *al.* præpo…tero. — …Constitutis …Decretalibus. *…rig.*]

QUid proderit [t] per singula Clericos stipendia militasse, & omnem egisse in Dominicis castris ætatem; si hi, qui præfuturi sunt, ex Laicis requirantur? qui vacantes seculo, & omnem Ecclesiasticum ordinem nescientes, saltu præpropero [u] in alienum honorem ambiunt immoderata cupiditate transcendere, & in aliud vitæ genus (calcatâ reverentiâ Ecclesiasticæ disciplinæ) transire? Talibus itaque, Fratres charissimi, qui Juris nostri, id est, Canonum gubernacula custodimus, necesse est obviemus: hísque Fraternitatem vestram Epistolis commonemus; ne quis Laicum ad ordinem Clericatûs admittat, & sinat fieri; unde & illum decipiat, & sibi causas generet, quibus reus constitutorum Decretalium [x] fiat.

VIII. *Item* Leo I. *Epist.* 85. al. 87. *c.* 1. ad Episcopos Africanos. [an. 442. *Româ in Africam.*]

Rudibus, & imperitis gubernacula Ecclesiæ non sunt committenda.

[Margin: Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 6. … 138. …vo, *p.* 5. *c.* …95, *in fine.*]

STatuimus [y] α, ne in aliquo Apostolica, & Canonica Decreta violentur; & ne his Ecclesia Domini regenda credatur, qui legitimarum institutionum nescii, & totius humilitatis ignari, non ab infimis sumere incrementum, sed à summis volunt habere principium: cùm valdè iniquum sit, & absurdum, ut imperiti Magistris, novi antiquis, & rudes præferantur emeritis.

¶ Corr. Rom. α *Statuimus.*] In Epistola ipsa conjunguntur verba hujus Capitis cum extremis verbis Capitis, *miramur*, suprà *eâd.* hoc modo: *quàm diligens, & quàm prudens habenda est dispensatio Divinorum munerum, & cælestium dignitatum; ne in aliquo Apostolica & Canonica decreta violentur, & his Ecclesia Domini, &c.* totáque oratio per interrogationem profertur.

HIs omnibus autoritatibus Laici prohibentur in Episcopatum eligi. §. 1. Econtra Beatus Nicolaus ex Laico electus est in Episcopum: B. Severus ex lanificio assumptus est in Archiepiscopum: B. Ambrosius, cùm nondum esset baptizatus, in Archiepiscopum est electus. §. 2. Sed sciendum est, quòd Ecclesiasticæ prohibitiones proprias habent causas, quibus cessantibus, cessant & ipsæ. Ut enim Laicus in Episcopum non eligeretur, hæc causa fuit, quia vita Laicalis Ecclesiasticis disciplinis per ordinem non erudita, nescit exempla religionis de se præstare aliis, quæ in seipsa experimento non didicit. Cùm ergo quilibet Laicus merito suæ perfectionis Clericalem vitam transcendit, exemplo Beati Nicolai, & Severi, & Ambrosii, ejus electio potest rata haberi. Unde ait de seipso

[Margin: Gratian. 2. *Pars.*]

IX. Idem Ambrosius *in Epist.* 82. ad Vercellenses. [c. an. 396. *Mediolano in Liguriam.*]

NEophytus prohibetur ordinari, ne extollatur in superbiam. Sed si non deest humilitas competens Sacerdotio, ubi causa non hæret, vitium non imputatur. Itaque Ordinationem meam Occidentales Episcopi judicio, Orientales etiam exemplo probarunt.

¶ Corr. Rom.] In aliquot vetustis exemplaribus Caput hoc conjunctum est superiori. Nam Gratianus (quod sæpè facit) sententiam potiùs B. Ambrosii afferre voluit, quàm ipsa omninò atque eodem servato ordine verba referre: locus enim integer sic habet: *Quàm resistebam, ne ordinarer; postremò cùm cogerer, saltem ordinatio protelaretur. Sed non valuit præscriptio, valuit impressio. Tamen Ordinationem meam Occidentales Episcopi judicio, Orientales etiam exemplo probarunt. Et tamen Neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur superbiâ. Si dilatio Ordinationi defuit, vis cogentis est: si non deest humilitas competens Sacerdotio, ubi causa non hæret, vitium non imputatur.*

Item objicitur illud

[Margin: Gratian.]

X. Sardicensis Concilii, *cap.* 13. [an. 347. *in Thracia.*]

Scholasticus ex foro, aut ex administratione postulari potest Episcopus.

[Margin: [z] Burch. *l.* 1. *c.* 27. Ivo, *p.* 5. *c.* 71. — [a] *al.* ex administratore.]

OSius [z] Episcopus dixit. Et hoc necessarium arbitror, ut diligentissimè tractetur: si fortè aut dives Laicus α [9], aut Scholasticus de foro aut de administratione [a] β [10] Episcopus fuerit postulatus; ut non priùs ordinetur, nisi antè & Lectoris munere, & officio Diaconi, aut Presbyteri fuerit perfunctus: & ita per singulos gradus (si dignus fuerit) ascendat ad culmen Episcopatûs.

¶ Corr. Rom. α *Laicus.*] Abest vox ista à Concilio: sed ob Glossam non est inducta.

β *De foro, aut de administratione.*] Græcè tantummodo est ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς.

¶ Pith. [9] *Laicus.*] Abest à 2. V. C.

[10] *Aut de administratione.*] V. C. *aut ex administratione.* Ita etiam Crescon.

Sed aliud est postulari, aliud eligi. Postulatur nexibus Curiæ adstrictus ab Imperatore: Clericus alterius civitatis à suo Episcopo; sed non eligitur aliquis, nisi in sacris Ordinibus constitutus. Fit enim electio [b] cum solennitate Decreti omnium subscriptionibus roborati; Postulatio verò simplici petitione. Quam distinctionem innuit

[Margin: Gratian. 3. *Pars.* — [b] In Ordine Romano.]

XI. B. Gregorius in Regesto, *lib.* 2. *Epistolâ* 19. [c] scribens Benenato Episcopo. [an. 592. *Româ in Campaniam.*]

[Margin: [c] Et alibi sæpè, & infrà *eâd. c. obitum.*]

Electio Episcopi debet fieri cum solennitate Decreti omnium subscriptionibus roborati.

EPiscopus, dum fuerit postulatus, cum solennitate Decreti subscriptionibus omnium roborati, & Dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos sacrandus occurrat.

Sic B. Ambrosius α ante susceptum baptisma ab Imperatore est postulatus, non electus.

[Margin: Gratian.]

¶ Corr. Rom. α *Ambrosius.*] Quòd synodus elegerit Ambrosium, & non Imperator, ostenditur *in c. Valentinianus. infrà dist.* 63. Ac de sua electione ipsemet Ambrosius refert aliqua *lib.* 1. *Offic. c.* 1. *& de Pænit. lib.* 2. *c.* 8. *& in Epist.* ad Vercellenses.

Item Clerici alterius Ecclesiæ non sunt præferendi in electione iis, qui benè militant in propria Ecclesia. Unde

[Margin: Gratian. 4. *Pars.*]

XII. Celestinus Papa I. ad Episcopos [11] Galliæ, *Epist.* 2. *c.* 4. [an. 428. *Româ in Galliam.*]

Extranei emeritis in suis Ecclesiis non præponantur.

[Margin: [d] Polyc. *ibid.* Ansel *l.* 6. *c.* 11. Deusdedit *p.* 1.]

NEc emeritis [d] in suis Ecclesiis Clericis [12] peregrini, & extranei, & qui antè ignorati sunt, ad exclusionem eorum, qui benè de suorum civium merentur testimonio, præponantur.

¶ PITH. [11] *Episcopos.*] Subdit V. C. *per Viennensem & Narbonensem Provincias constitutos.*
[12] *Clericis.*] Deest in V. C.

XIII. IDEM *eâd. Epist. c.* 5. [an. 428. *Româ in Galliam.*] *De eodem.*

NUllus [e] invitis detur Episcopus. Cleri α, plebis, & ordinis consensus, & desiderium requiratur. Tunc autem [13] alter de altera eligatur Ecclesia, si de civitatis ipsius Clero, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus (quod evenire non credimus) poterit reperiri. Primùm enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis Ecclesiis meritò præferantur. Habeat unusquisque fructum suæ militiæ in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem. In aliena stipendia minimè alter obrepat: nec alii debitam alter sibi vendicare audeat mercedem. Sit facultas Clericis retinendi [14], si se viderint prægravari, & quos sibi ingeri ex transverso agnoverint, non timeant refutare. Qui etsi [15] non debitum præmium, vel liberum de eo [16], qui eos recturus est, debent habere judicium.

[e] Deusdedit *ibid.* Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 6. *c.* 25. Burch. *l.* 1. *c.* 7. Ivo, *p.* 5. *c.* 61. Pann. *l.* 3. *c.* 7.

¶ CORR. ROM. α *Cleri.*] Hinc usque ad vers. *Tunc,* sunt addita ex orig. & referuntur infrà 63. *cap. Cleri.*
¶ PITH. [13] *Autem.*] Deest in 3. V. C.
[14] *Retinendi.*] V. C. *renitendi.*
[15] *Etsi.*] V. C. *si.*
[16] *De eo.*] C. meus & Nic. Fabri: *& de eo.*

XIV. EX REGULA S. Benedicti, *c.* 64. [c. an. 595. *in Italia.*]

PALEA. α

IN Ordinatione Præpositi illa semper consideretur ratio, ut hic constituatur, quem sibi omnis concors Congregatio secundùm timorem Dei, sive etiam pars Congregationis (quamvis parva) saniori consilio elegerit. Vitæ autem merito & sapientiâ eligatur, qui ordinandus est, etiam si ultimus fuerit in ordine Congregationis. Quòd si etiam omnis Congregatio vitiis suis (quod absit) consentientem personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa aliquatenus in notitiam Episcopi, ad cujus Diœcesim pertinet locus ipse, vel ad alios vicinos Præpositos, vel Christianos claruerint [f]; prohibeant pravorum prævalere consensum, & domui Dei constituant dignum dispensatorem.

[f] Vel Abbatibus vel Christianis vicinis claruerint.

¶ CORR. ROM. α *Palea.*] Hæc Palea abest ab omnibus vetustis exemplaribus Gratiani, quæ sunt collata. Extat autem in Regula S. Benedicti, ex qua nonnulla sunt emendata.

XV. *Item* GREGORIUS I. Clero, & Nobilibus Civibus Neapolitanis, *l.* 8. *Reg. Ep.* 40. [an. 600. *Româ in Campaniam.*]

De eodem.

STudii [g] vestri sit, etiam alium, qui aptus sit, providere, ut si fortè Petrus, quem à vobis electum asseritis, huic ordini non videatur idoneus [h]; sit, in quem [i] se vestra declinare possit electio. Nam grave Cleri illius erit opprobrium, ut si hic fortasse approbatus non fuerit, alium se dicant, qui eligi debeat, non habere.

[g] Ansel. *l.* 6. *c.* 13.
[h] Ut si fortè huic ordini hic non videatur idoneus. *orig.*
[i] quo. *orig.*

XVI. *Item* GREGORIUS I. Barbaro Episcopo, *lib.* 11. *Epist.* 16. [an. 602. *Româ in Siciliam.*]

De eodem.

OBitum [k] Victoris Panormitanæ civitatis Antistitis directa relatio patefecit. Quapropter visitationis destitutæ Ecclesiæ Fraternitati tuæ operam solenniter delegamus: Quam ita te convenit exhibere, ut nihil de provectionibus Clericorum, reditu, ornatu, ministeriisque, vel quidquid est in patrimonio ejusdem, à quoquam præsumatur Ecclesiæ. Et ideò Dilectio tua ad prædictam Ecclesiam properabit, & assiduis adhortationibus Clerum, plebémque ejusdem Ecclesiæ admonere festinet, ut remoto studio, uno eodémque consensu talem sibi præficiendum expetant Sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & à venerandis Canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate Decreti omnium subscriptionibus roborati, & Dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos sacrandas occurrat. §. 1. Commonemus [l] etiam Fraternitatem tuam, ut nullum de altera eligi permittas Ecclesia; (nisi fortè inter Clericos ipsius civitatis, in qua visitationis impendis officium, nullus ad Episcopatum dignus, quod evenire non credimus, potuerit inveniri) provisurus ante omnia, ne ad hoc α, cujuslibet conversationis, vel meriti laicæ personæ aspirare præsumant; ne & conatus eorum habeatur inefficax, & in periculum ordinis tu (quod absit) incurras. Monasteria autem si qua sunt in ipsius constituta parochia, sub tua cura, dispositionéque, quousque illic proprius fuerit ordinatus Episcopus, esse concedimus.

[k] Jo. Diac. *l.* 3. *c.* 22. Deusdedit *p.* 1. Ansel. *l.* 6. *c.* 26.
[l] Polyc. *ibid.*

¶ CORR. ROM. α *Ne ad hoc.*] Similis clausula est etiam *eodem lib. proximâ Epist.* 17. *& lib.* 2. *indict.* 10. *Epist.* 19. Benenato Episcopo, *& Epist.* 26. Joanni Episcopo Scyllaceno, *& lib.* 7. *indict.* 2. *Epist.* 25. Fortunato Episcopo Neapolitano. Ex quibus locis, collatis veteribus codicibus harum Epistolarum, emendatus est hic locus, ut non multùm discrepet ab antiqua lectione Gratiani. Verùm in recentioribus editionibus Epistolarum B. Gregorii, in Epistola hic citata legitur, *ne ad id cujuslibet conversationis, vel meriti laicam personam aspirare permittas.*

XVII. *Item* PELAGIUS PAPA II. Eucarpo Messanensi Episcopo. [an. 580. *Româ in Siciliam.*]

De eodem.

CAtinensis [m] Ecclesiæ visitationem tibi injungimus, cujus Episcopum de hac luce transisse suscepta Cleri relatione didicimus. Impossibile enim est, ut nos in Provincia illa dumtaxat in Syracusanis partibus alii cuilibet causas, quæ ad Deum pertinent, committamus; nisi fortè talem per te Deus nunc in Catinensi Ecclesia eligere voluerit, de cujus conscientia possimus esse securi, ut à te labores istos paululùm removere possimus. Mox ergo Dilectio tua ad supradictam Catinensem Ecclesiam pergat, & hominem de Clero, qui nec uxorem habeat, nec filios, nec crimen aliquod Canonibus inimicum, eligi cum auxilio Dei compellat, atque suadeat: & statim eum ad urbem Romanam cum decreto, & testificatione relationis tuæ transmitte.

[m] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 6. *c.* 44.

XVIII. *Item* GREGORIUS I. Passivo Episcopo, *lib.* 10. *Epist.* 13. [an. 601. *Româ in Picenum.*]

Qui in Episcopum eligitur, non sit reus criminum, quæ sacra Lex morte punit.

BEnè novit Fraternitas vestra, quàm longo sit tempore Aprutium [n] pastorali solicitudine destitutum [o]: ubi diu quæsivimus, quis ordinari debuisset, & nequaquam potuimus invenire. Sed quia Opportunus mihi in moribus suis, in psalmodiæ studio, in amore orationis valdè laudatur, & religiosam vitam omnimodo agere dicitur; hunc volumus, ut Fraternitas vestra ad se faciat venire, & de anima sua admoneat, quatenus in bonis studiis crescat. Et si nulla ei crimina, quæ per Legis sacræ regulam morte mulctanda sunt, obviant; tunc hortandus est, ut vel Monachus, vel à vobis Subdiaconus fiat: & post aliquantum temporis, si Deo placuerit, ipse ad pastoralem curam debeat promoveri.

[n] Aprutium civitas. *orig.*
[o] destituta. *orig.*

“ GRATIAN. “ CUI autem Visitatio injungitur, nihil de rebus ejusdem Ecclesiæ à quoquam præsumi patiatur. Unde

XIX. GREGORIUS I. Gaudentio Episcopo, *lib.* 4. *Epist.* 12. seu *cap.* 56. [an. 594. *Româ in Campaniam.*]

Non patiatur à quoquam præsumi de rebus Ecclesiæ; cui ejus fuerit injuncta visitatio.

QUoniam [p] Festus Capuanæ Ecclesiæ Episcopus in Romana civitate positus de hac luce migravit, curæ nobis fuit (quæ universis Ecclesiis à nobis impenditur) ad Fraternitatem tuam præsentia scripta dirigere, ut memoratæ Ecclesiæ Visitator accedas: sic tamen, ut nihil de proventionibus [q] Clericorum, reditu, ornatu, ministeriisque, vel quidquid præfati loci esse patuerit, à quoquam præsumi patiaris; sed omnem vigilantiam, atque cautelam circa Clerum, plebémque ejusdem Ecclesiæ exhibere te convenit, ut in vigiliis, obsequióque Ecclesiastico sedulò, ac devotè debeant deservire.

[p] Ansel. *l.* 6. *c.* 12.
[q] *al.* provectionibus.

EPISCOPI AB ECCLESIASTICIS ELIGANTUR CONSENTIENTE PRINCIPE ET REQUIRENTE PLEBE.

DISTINCTIO LXII.

“ GRATIAN. 1. *Pars.* “ BREVITER monstratum est, ex quibus ordinibus in quos gradus sunt eligendi. Nunc videndum est, à quibus sunt eligendi, & consecrandi. Electio, Clericorum est α; petitio, plebis. Unde

¶ CORR. ROM. α *Est.*] In vulgatis codicibus sequebatur, *consensus Principis.* In manuscriptis verò partim legitur, *consensus plebis*, partim, *petitio plebis:* atque ita est emendatum.

I. LEO PAPA I. Rustico Narbonensi Episcopo, *Ep.* 90. al. 92. *c.* 1. [an. 443. *Româ in Galliam.*]

Non sunt habendi inter Episcopos, qui nec à Clericis eliguntur, nec à plebibus expetuntur.

NUlla [a] ratio sinit, ut inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à provincialibus [b] Episcopis cum Metropolitani judicio consecrati. Unde cùm sæpè quæstio de malè accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam istis esse tribuendum, quod nec [c] docetur fuisse collatum? Si qui [d] autem Clerici ab istis Pseudoëpiscopis in eis Ecclesiis ordinati sunt, &c. *Ut infrà in causa simoniacorum.*

[a] Polyc. *l.* 2. *tit.* 1. Burch. *l.* 1. *c.* 2. Ansel. *l.* 6. *c.* 75. Ivo, *p.* 5. *c.* 65.
[b] *al.* comprovincialibus.
[c] *al.* non.
[d] Infrà I. *q.* 1. *c. si qui.*

II. *Item* CELESTINUS PAPA I. ad Episcopos Apuliæ, & Calabriæ, *Epist.* 3. *cap.* 3. [an. 429. *Romà in Apuliam.*]

Populus non debet præire, sed subsequi.

DOcendus est [e] populus, non sequendus: nósque, si nesciunt, eos quid liceat, quidve non liceat, commonere,

[e] Polyc. *l.* 6. *tit.* 1. Burch. *l.* 15. *c.* 13. Ivo, *p.* 16. *c.* 14. Deusdedit *p.* 1.

non his consensum præbere debemus. Quisquis verò conatus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram Sedis Apostolicæ minimè defuturam. Quæ enim solâ admonitionis autoritate non corrigimus, necesse est, ut [1] per severitatem congruentem Regulis vindicemus. Per totas ergo hoc, quæ propriis Rectoribus carent, Ecclesias volumus innotescat, ut nullus sibi aliqua spe forsitan blanditus illudat.

¶ PITH. [1] *Ut.*] Deest in V. C.

„ NISI autem canonicè electus fuerit, consecrari non debet. Unde „

III. CALIXTUS PAPA II. [f] [an. 1125. *Romæ.*]

Non consecretur in Episcopum, nisi canonicè electus.

NUllus [2] in Episcopum, nisi canonicè electum consecret. Quod si præsumptum fuerit; & consecrans, & consecratus absque recuperationis spe deponatur.

¶ PITH. [2] *Nullus.*] Vide Sigebert. an. 1123.

LAICI ETIAM PRINCIPES MAGNI EPISCOPOS NON ELIGANT.

DISTINCTIO LXIII.

„ LAICI verò nullo modo se debent inserere Electioni. Unde „

I. HADRIANUS Papa in VIII. Synodo Constantinopoli sub ipso celebrata. [an. 869. & 870. *Constantinopoli.*]

Laici electioni Pontificum non se inserant.

NUllus [a] [1] Laicorum Principum, vel Potentum semet inserat Electioni, aut Promotioni Patriarchæ, Metropolitæ, aut cujuslibet Episcopi, ne videlicet inordinata hinc, & incongrua fiat confusio, vel contentio; præsertim cùm nullam in talibus potestatem quemquam potestativorum, vel ceterorum Laicorum habere conveniat. & *infrà.* Quisquis [b] autem secularium Principum, & Potentum, vel alterius dignitatis Laicus adversùs communem & consonantem, atque canonicam Electionem Ecclesiastici ordinis agere tentaverit, anathema sit, donec obediat, & consentiat, quidquid Ecclesia de Electione, & Ordinatione proprii Præsulis se velle monstraverit.

¶ CORR. ROM.] Hic citantur partes quædam vigesimi secundi Canonis Octavæ Synodi, sub Hadriano Papa II. habitæ, & ab Anastasio Bibliothecario latinitate donatæ.

¶ PITH. [1] *Nullus.*] Vide Nicol. de Cusa, *lib.* 2. *de Concil. c.* 29.

II. *Item* EX VIII. SYNODO, *actione* 1. [an. 869. & 870. *Constantinopoli.*]

De eodem.

HAdrianus [c] [2] Papa secundus [3] (quod Nicolaus Prædecessor ejus disposuerat) Missos suos, Donatum scilicet Hostiensem Episcopum, & Stephanum Nepesinum Episcopum, & Marinum Diaconum sanctæ Romanæ Ecclesiæ ad Basilium Imperatorem, & ad filios ejus Constantinum, & Leonem Augustos, Constantinopolim direxit; cum quibus & Anastasius Bibliothecarius Romanæ Sedis, utriusque linguæ, Græcæ [4], & Latinæ peritus perrexit: & Synodo congregatâ (quam octavam universalem Synodum illuc convenientes appellaverunt) exortum schisma de Ignatii depositione, & Photii ordinatione sedaverunt, Photium anathematizantes, & Ignatium restituentes. In qua sic statutum est [d]: Consecrationes [5], & Promotiones [e] Episcoporum concordans prioribus Conciliis, Clericorum electione, ac decreto Episcoporum [6] collegii [7] fieri sancta hæc & universalis Synodus diffinit, & statuit; atque jure promulgat, neminem Laicorum Principum, vel Potentum semet inserere electioni, vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitæ, aut cujuslibet Episcopi, ne videlicet inordinata hinc, & incongrua fiat confusio, vel contentio; præsertim cùm in talibus nullam potestatem quemquam potestativorum, vel ceterorum Laicorum habere conveniat: sed silere, & attendere sibi, usquequo regulariter à collegio Ecclesiæ suscipiat finem Electio futuri Pontificis. Si verò quisquam Laicorum ad contractandum [f] [8] & cooperandum invitatur ab Ecclesia, licet hujusmodi, cum reverentia, si fortè voluerit, obtemperare se ascisccentibus. Taliter enim dignum Pastorem sibi regulariter ad suam Ecclesia [g] salutem promovet α.

¶ CORR. ROM. α *Promovet.*] Si hìc addatur vers. *quisquis*, ex Capite antecedente, erit integer 22. Canon VIII. Synodi. In vulgatis sequebatur vox, *Clerus*, quæ in vetustioribus est Glossa interlinearis.

¶ PITH. [2] *Hadrianus.*] V. Appendic. Aimoini ex annal. *lib.* 2. *p.* 662.

[3] *Secundus.*] V. C. *secundùm.*

[4] *Græcæ.*] V. C. *Græcæ scilicet & Lat.*

[5] *Consecrationes.*] ex Octava Synodo *c.* 11. Hìc porrò literis rubris in vet. Cod. descripta legitur vox, *Consecrationes*, quasi Epigraphe.

[6] *Episcoporum.*] V. C. & *Episcop.*

[7] *Collegii.*] V. C. *Collegio.*

[8] *Contractandum.*] V. C. *connectendum.*

III. *Item* EX HISTORIA TRIPERTITA, *lib.* 7. *c.* 8. [h] [c. an. 555. *in Calabria.*]

Electioni Episcoporum Imperator interesse non debet.

[h] Caput est Collectoris arbitratu compositum.

VAlentinianus [9] Imperator veniens ab Oriente ad Hesperias partes (ut refert Historia Ecclesiastica) mortuo Auxentio Arianæ perfidiæ Magistro, qui Mediolanensem Ecclesiam, ut lupus dilaniaverat, cùm vellet Catholicum, Deo ordinante, ibi consecrare Episcopum, evocans Episcopos, hæc eis locutus est. Nostis apertè, eruditi quippe Divinis eloquiis, qualem oporteat esse Pontificem, & quòd non deceat eum verbo solo, sed etiam conversatione gubernare subjectos, & totius semetipsum imitatorem virtutis ostendere, testémque doctrinæ conversationem bonam habere. Talem itaque [10] in Pontificali constituite sede, cui & nos, qui gubernamus imperium, sincerè nostra capita submittamus, & ejus monita, dum tamquam homines deliquerimus, necessariò velut curantis medicamenta suscipiamus. Hæc cùm dixisset Imperator, petiit Synodus, ut magis ipse decerneret, sapiens, & pius existens. At ille, super vos α est, inquit, talis Electio. Vos enim gratiâ Divinâ potiti, & illo splendore fulgentes, meliùs poteritis eligere. Tunc Sacerdotes egressi, de Episcopali sede tractabant. & *infrà.* §. 1. Cùm autem ordinatione Divinâ Ambrosius nondum baptizatus, electus fuisset; exultans Imperator ait: Gratias ago tibi Domine Deus omnipotens, & Salvator noster, quoniam huic viro ego quidem commiseram corpora; tu autem animas; & meam sententiam ostendisti tuæ justitiæ convenire. Cúmque Sanctus Ambrosius contristaretur de hoc, quod acciderat (ut idem ipse in suis Epistolis scribit [i]) confortavit eum Imperator, & ait: Noli timere, quia Deus, qui te elegit, semper te adjuvabit; & ego adjutor, & defensor tuus (ut meum ordinem decet) semper existam.

[i] *In Epist.* ad Vercellenses.

¶ CORR. ROM. α *Super vos.*] Vera lectio est, *supra nos.* μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς. Sed ob Glossam non est restituta.

¶ PITH. [9] *Valentinianus.*] Theodorit. *lib.* 4. *cap.* 5.

[10] *Talem itaque.*] *c.* 13. *Extr. de Judic.*

IV. *Item* NICOLAUS Papa I. Lothario Regi. [c. an. 860. *Româ in Galliam.*]

Autoritate Apostolicâ, non Regio favore Episcopus est eligendus.

POrrò scias [k], quia relatum est nobis, quòd quicumque ad Episcopatum in Regno tuo provehendus est, non nisi faventem tibi [11] permittas eligi. Idcircò Apostolicâ autoritate sub Divini judicii obtestatione injungimus tibi, ut in Treverensi urbe & in Agrippina Colonia nullum eligi patiaris, antequam relatum super hoc, nostro Apostolatui fiat.

[k] Ivo, *p.* 5. *c.* 357.

¶ PITH. [11] *Faventem tibi.*] V. C. *favente te.*

V. *Item* EX CONCILIO PARISIENSI I. *c.* 8. [an. 362. *in Gallia.*]

Non recipiatur à Comprovincialibus, qui Regiâ ordinatione Episcopale culmen est adeptus.

SI per ordinationem [l] Regiam honoris istius culmen pervadere aliquis nimiâ temeritate præsumpserit, à Comprovincialibus loci ipsius Episcopis [m] recipi nullatenus mereatur, quem indebitè ordinatum cognoscunt. Si quis de Comprovincialibus recipere eum contra interdicta [n] præsumpserit, sit à fratribus omnibus segregatus, & ab ipsorum omnium charitate semotus.

[l] Ivo, *p.* 5. *c.* 123. Pann. *l.* 3. *c.* 9.
[m] *al.* Episcopus.
[n] *al.* indicta. *orig.*

VI. *Item* EX CONCILIO LAODICENSI, *c.* 13. [c. an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

De eodem.

NOn est permittendum [o] turbis electionem eorum facere, qui sunt ad Sacerdotium promovendi [12].

[o] Burch. *l.* 2. *c.* 8. Ivo, *p.* 6. *c.* 28. Ans. *l.* 6. *c.* 38. al. 43. Deusdedit, *p.* 1. & 4.

¶ PITH. [12] *Promovendi.*] V. C. *provehendi.*

VII. *Item* EX VII. α SYNODO, quæ est II. Nicæna, CCCL. Episcoporum, *c.* 3. [an. 787. *in Bithynia.*]

Irrita sit electio Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi à Principibus facta.

OMnis [p] electio Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi à Principibus facta, irrita maneat, secundùm regulam, quæ dicit. [Si quis Episcopus secularibus Potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur; & segregentur β ab Ecclesia omnes, qui illi communicant.]

[p] Can. Apost. 31. Infrà XVI. *quæst.* 7. *c. si quis.* Ivo, *p.* 5. *c.* 120. Ans. *l.* 6. *c.* 8. Burch. *l.* 3. *c.* 109. Deusdedit, *ibidem.*

¶ CORR. ROM. α *Ex VII.*] Citabatur anteà ex secunda actione sextæ Synodi. Restitutus est locus ex Ivone.

β *Et segregentur.*] In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus est, *segregetur.* Sed plerisque cum vulgata lectione convenit. In Canone 31. Apostolorum Græcè sic legitur: καθαιρείσθω, καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες, & infrà XVI. *q.* 7. *c. si quis Episcopus*, ubi hic idem Canon ex alia refertur versione, legitur: & *segregetur, omnésque, qui illi communicant*, eódemque modo est apud Anselmum. Verùm in versione Anastasii Bibliothecarii legitur, quemadmodum apud Gratianum, & convenit cum versione prisca, ac Dionysiana.

VIII. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ [q], *c.* 1. [c. an. 572. *in Hiſpania.*]

Non eligantur à populo, qui ſunt promovendi ad Clerum.

NOn licet [r] populo Electionem facere eorum, qui ad Sacerdotium promoventur [13]: ſed in judicio Epiſcoporum ſit, ut ipſi eum probent, ſi in ſermone, & fide, & ſpirituali vita edoctus ſit.

¶ PITH. [13] *Promoventur.*] V. C. *provocantur: Sed in judicum ſit Epiſcoporum, ut ipſi eum, qui ordinandus eſt, probent, &c.*

[q] Apud Martinum Bracarenſem, c. 1.
[r] Sup. *diſt.* 24. *Epiſcopi, & diſt.* 61. *Epiſcopum.* Burch. *l.* 1. c 10. Ivo, *p.* 5. c. 64. Anſel. *l.* 6. c. 8 al. 12.

GRATIAN. „ HIS omnibus autoritatibus Laici excluduntur ab electione Sacerdotum, atque injungitur eis neceſſitas obediendi, non libertas imperandi. §. 1. Contrà verò ſcribit

2. *Pars.*

IX. B. GREGORIUS Joanni Epiſcopo primæ Juſtinianæ * Illyricæ, *lib.* 4. *Epiſt.* 15. ſeu *c.* 59. [an. 594. *Româ in Macedoniam.*]

Voluntas Principis in ordinatione Pontificis deſideratur.

QUia igitur [ſ] ſuſcepta Fratrum & Coëpiſcoporum, noſtrorum relatio ad locum vos Sacerdotii, totius Concilii unito conſenſu, & ſereniſſimi Principis voluntate declarat accerſiri, gratias omnipotenti Deo creatori noſtro magna cum exultatione retulimus, qui vitam actúſque veſtros ita de præteritis fecit eſſe probabiles, ut omnium vos, quod eſt valdè laudabile, faceret placere judicio. Quibus nos quoque in perſonam Fraternitatis tuæ per omnia conſentimus: atque omnipotentem Dominum deprecamur, ut Charitatem veſtram, ſicut ſuâ gratiâ elegit, ita in omnibus ſuâ protectione cuſtodiat.

¶ CONTIUS. * *Primæ Juſtinianæ.*] Civitas in qua natus eſt Juſtinianus appellata fuit Juſtinianea prima in Illyrico: & ei ſedem Archiepiſcopalem quæ anteà erat Theſſalonicæ, conceſſit. Vide hac de re propriam Novellam, quam numquam hactenus editam typis, nuper ex manuſcriptis meis Novellis in lucem dedi.

[ſ] Anſel. *l.* 6. *c.* 95.

X. IDEM GREGORIUS I. Joanni Subdiacono, *lib.* 2. *Indict.* 11. *Epiſt.* 30. ſeu *c.* 69. [an. 593. *Româ in Inſubriam.*]

Clerus, & populus Pontificis electioni interſint.

QUantò [t] Apoſtolica Sedes, Deo autore, cunctis prælata conſtat Eccleſiis; tantò inter multiplices curas, & illa nos valdè ſolicitat, ubi ad conſecrandum Antiſtitem, noſtrum expectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurentio Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopo, ſua nobis relatione Clerus innotuit, in Electione ſe filii noſtri Conſtantii Diaconi ſui unanimiter conſenſiſſe. Sed quoniam eadem non fuit ſubſcripta relatio, ne quid quod ad cautelam pertinet, omittamus; hujus idcircò præcepti autoritate ſuffultum Genuam te proficiſci neceſſe eſt. Et quia multi illic Mediolanenſium coacti barbaricâ feritate conſiſtunt, eorum te voluntates oportet convocatis eis in communi perſcrutari. Et ſi nulla eos diverſitas ab Electionis unitate diſterminat, ſi quidem in prædicto filio noſtro Conſtantio omnium voluntates, atque conſenſum perdurare cognoſcis; tunc eum à propriis Epiſcopis, ſicut antiquitatis mos exigit, cum noſtræ autoritatis aſſenſu ſolatiante & auxiliante Domino, facias conſecrari; quatenus hujuſmodi ſervatâ conſuetudine, & Apoſtolica Sedes proprium vigorem retineat, & à ſe conceſſa aliis ſua jura non minuat.

[t] Anſel. *l.* 6. *c.* 26. Polyc. *l.* 1. *tit.* 5.

XI. *Item* GELASIUS Papa Philippo, & Geruntino [u] Epiſcopis. [c. an. 493. *Romæ.*]

In Electione Epiſcopi populus debet adeſſe.

PLebs Diotrenſis [x] data nobis petitione deflevit diu ſe ſine Rectoris proprii gubernatione diſpergi. Ac ſicut aſſeritur, is qui à vobis jam probatus dicitur, à paucis, & tenuibus putatur electus, cùm ad vos [y] pertineat, univerſos aſſiduâ admonitione compellere, ut omnes in unum, quem dignum Sacerdotio viderint, & ſine aliqua reprehenſione, conſentiant. Et ideò Fratres chariſſimi, diverſos ex omnibus ſæpè dicti loci Parochiis Presbyteros, Diaconos, & univerſam turbam vos oportet ſæpiùs convocare; quatenus non prout cuilibet libuerit, ſed concordantibus animis talem, vobis admonentibus, ſibi quærant ſolâ Divinitatis attentione perſonam, quam nulla contrarietas à conſtitutis poſſit revocare præſcriptis.

[u] *al.* Gerontio.
[x] Anſel. *l.* 5. *c.* 50.
[y] *al.* nos.

XII. *Item* STEPHANUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Romano Archiepiſcopo Ravennati. [c. an. 886. *Româ in Æmiliam.*]

De eodem.

NOſſe [z] tuam Fraternitatem volumus ad noſtras aures fore perventum, Imolenſem Epiſcopum ab hac luce migraſſe, in cujus Succeſſoris electione, populi diviſionem proveniſſe audivimus. Quod quia ſæpè contingere ſolet (quærentibus ſingulis [a] quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti) non adeò miramur. Verumtamen in hoc tuam plurimùm oportet adhiberi ſolicitudinem, ut convocato Clero & populo, talis ibi eligatur per Dei miſericordiam, cui ſacri non obvient Canones. Sacerdotum [b] quippe eſt electio: & fidelis populi conſenſus adhibendus eſt; quia docendus eſt populus, non ſequendus.

[z] Anſel. *l.* 6. *c.* 36.
[a] *Philip.* 2.
[b] Suprà 62. *diſt. c. docendus.*

XIII. *Item* NICOLAUS Papa I. Joanni Ravennati [14] Archiepiſcopo. [c. an. 857. *Româ in Æmiliam.*]

De eodem.

EPiſcopos per Æmiliam non conſecres, niſi poſt electionem Cleri, & populi.

¶ CORR. ROM.] In vetuſto codice Mutinenſi ſex Concilii Romæ habiti referuntur capitula, quorum ſecundum eſt hoc. Et de hac eadem re habentur multa in Pontificali manuſcripto in geſtis Nicolai I.

¶ PITH. [14] *Ravennati.*] Pipinus Ravennam & omnem Exarchatum S. Petro tradidit. Maſſonus *in Hiſt. PP. p.* 129. Rubeus *in Hiſt. Ravenn. p.* 220. Centuriat. *to.* 8. *p.* 500. 501. Catalog. teſt. verit. *p.* 68. &c.

XIV. *Item* PELAGIUS Papa I. Juliano [15] Epiſcopo Grumentino. [c. an. 556. *Româ in Lucaniam.*]

De eodem.

LIteras [c] Charitatis tuæ ſuſcepimus, quibus ſignificas, Latinum Diaconum tuum ad Epiſcopatum Eccleſiæ Marcellianenſis à Clero, & omnibus, qui illic conveniunt, poſtulari. & *infrà.* Sed nunc & hoc dicimus, ut ſi eum omnes eligunt, & vis eum concedere, gratum nobis eſſe cognoſce; & ſi poteſt [16], ante diem ſanctum feſtinet occurrere, ut [17] vel Sabbatho ipſo noctis magnæ poſt Baptiſmum cum Dei gratia valeat ordinari.

¶ PITH. [15] *Juliano.*] V. C. *Tulliano.*
[16] *Et ſi poteſt.*] 2. V. C. *& ſi poſſit.*
[17] *Ut.*] abeſt à V. C.

[c] Infrà *diſt.* 76. *c. ult.* Polyc. *l.* 2. *tit.* 29. Anſel. *l.* 6. *c.* 60. Ivo, *p.* 6. *c.* 112.

XV. IDEM Laurentio Epiſcopo Centumcellenſi. [c. an. 558. *Româ in Hetruriam.*]

Ex Sacra α *Principis quis ordinatur.*

PRincipali [d] devotiſſimorum militum, qui illic in civitate Centumcellenſi conſiſtunt, relatione ad nos directâ Sacram inſinuant ſe clementiſſimi Principis impetraſſe, quæ eis Presbyterum, Diaconum, & Subdiaconum fieri debere præcepit. Ideò hortamur Dilectionem tuam, ut perſonas ipſas videas, & diligenter inquiras, ne aliquid contra Canones commiſiſſent; & ſi eos inculpabiles repereris, & vitæ ipſorum laudabile teſtimonium videris, veniente mediana ſeptimana [e] Paſchæ, ſi Dominus voluerit, & ſi vixerimus, unumquemque per officia, quæ prædiximus, non differas promovere.

¶ CORR. ROM. α *Ex Sacra.*] Emendata eſt hæc Rubrica, ut indicet illum, de quo agitur, fuiſſe ad petitionem Imperatoris ordinatum: *Sacra* enim Epiſtolam Imperatoris ſignificat.

[d] Anſel. *l.* 7. *c.* 94.
[e] *al.* hebdomada.

XVI. *Item* LEO IV. Lothario, & Ludovico Auguſtis. [c. an. 853. *Romæ.*]

Papa rogat Auguſtos, ut Reatinam Eccleſiam cuidam Electo dignentur concedere.

REatina [18] Eccleſia, quæ per tot temporum ſpatia Paſtoralibus curis deſtituta conſiſtit, dignum eſt, ut brachio Amplitudinis veſtræ ſublevetur, ac gubernationis tegmine protegatur. Unde ſalutationis alloquio præmiſſo, veſtram Manſuetudinem deprecamur, quatenus Colono [19] humili Diacono eamdem Eccleſiam ad regendum concedere dignemini; ut veſtrâ licentiâ acceptâ, ibidem eum, Deo adjuvante, conſecrare valeamus Epiſcopum. Sin autem in prædicta Eccleſia nolueritis [f] ut præficiatur Epiſcopus, Tuſculanam [g] Eccleſiam, quæ viduata exiſtit, illi veſtra Serenitas dignetur concedere, ut conſecratus à noſtro Præſulatu, Deo omnipotenti, veſtróque Imperio grates peragere valeat.

¶ PITH. [18] *Reatina.*] Vide Lupum *Epiſt.* 78.
[19] *Colono.*] V. C. *Coloni.*

[f] *al.* volueritis.
[g] *al.* Aſculanam.

XVII. *Item* RITÆ [20] COMITISSÆ. [c. an. 853. *Romæ.*]

Regio præcepto ab Apoſtolico Colonus Reatinæ Eccleſiæ ordinatur Epiſcopus.

NObis Dominus Imperator & Imperatrix per ſuas Epiſtolas dixerunt [21], ut Colonum in Reatina Eccleſia, quæ Paſtoris officio per longa jam tempora deſtituta videbatur, Epiſcopum facere deberemus, ſicut & fecimus.

¶ PITH. [20] *Ritæ.*] V. C. *Ittæ.* Vide Metrop. Crantzii. *p.* 141.
[21] *Dixerunt.*] *Direxerunt ut Colonem in Reatina Eccleſia quæ, &c.*

XVIII. *Item* STEPHANUS Guidoni [22] Comiti. [c. an. 885. *Romæ.*]

Imperatoris Epiſtola in Electionis confirmatione deſideratur.

LEctis [h] Sagacitatis veſtræ apicibus, qui defuncto Eccleſiæ Reatinæ Antiſtite, Clerum & plebem ejuſdem Eccleſiæ elegiſſe ſibi futurum Antiſtitem, nobíſque conſecrandum veſtro ſtudio directum eſſe, ne ipſa Eccleſia diu ſine proprio conſtet Paſtore, fatebantur; nos de obitu prioris dolentes, nunc ipſum Electum unanimitate [i], & Canonica ipſius Eccleſiæ electione, ut mandaſtis, tam citiſſimè ordinare [23]

[h] S. Antoninus *parte* 2. *tit.* 16. *c.* 1. §. 1.
[i] *al.* unanimi.

omiſimus, quòd Imperialem nobis, ut mos eſt, abſolutionis minimè detulit Epiſtolam. Pro qua ſcilicet re ambiguum eſt nobis [24]: ideò voluntati veſtræ in hoc parere diſtulimus; ne Auguſtalis animus duriſſimè hoc, quocumque modo perciperet. Sed ſcientes Eccleſiam Dei ſine proprio diu Paſtore non debere conſiſtere, Gloriæ veſtræ mandamus, quoniam aliter nos [25] agere non debuimus, ut veſtrâ [k] ſolertiâ, Imperiali, ut priſca conſuetudo dictat, perceptâ licentiâ, & nobis, quemadmodum vos ſcire credimus, Imperatoriâ directâ Epiſtolâ, tunc voluntati veſtræ de hoc parebimus, eumdémque Electum Domino adjuvante, conſecrabimus: quod, chariſſime Fili, moleſtè nullo modo ſuſcipias.

[k] *al.* ut à veſtra.

¶ Pith. [22] *Guidoni.*] *Vvidomi.* Floard. *p.* 149.
[23] *Ordinare.*] *conſecrare.* V. C.
[24] *Eſt nobis.*] V. C. *nobis extitit.*
[25] *Nos.*] V. C. *mox.*

XIX. *Item* Leo Papa I. ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, *Epiſt.* 82. al. 84. *c.* 6. [an. 445. *Româ in Macedoniam.*]

Clericorum, & civium voluntate Metropolitanus eſt ordinandus.

Metropolitano [l] defuncto, cùm in loco ejus alius fuerit ſubrogandus, Provinciales Epiſcopi ad civitatem Metropolim [m] convenire debebunt, ut omnium Clericorum, atque civium [26] voluntate diſcuſſa, ex Presbyteris ejuſdem Eccleſiæ, vel Diaconis [27] optimus ordinetur.

[l] Anſel. *l.* 6. c. 19. *al.* 15. Ivo, *p.* 5. c. 348. Deuſdedit, p. 1.
[m] *al.* Metropolitanam.

¶ Pith. [26] *Atque civium.*] 2. V. C. *atque omnium civium.*
[27] *Vel Diaconis.*] Sic V. C.

XX. *Item* Isidorus in lib. Officiorum. [an. 633. *in Hiſpania.*]

Cum Clero, & populo Archipresbyteri fiat electio.

Si in plebibus Archipresbyteri obierint; aut pro aliquo reatu exinde ejecti fuerint, Archidiaconus, quantò ociùs proficiſcatur illuc, & cum Clericis, & populis [n] ipſius plebis electionem faciat; quatenus dignus Paſtor domui Dei conſtituatur; & dum ordinatur, ejus providentiâ ipſa plebs cuſtodiatur.

[n] *al.* Presbyteris.

XXI. *Item* ex gestis Romanorum Pontificum [o]. [c. an. 880. *Romæ.*]

Electus in Romanum Pontificem non ordinetur, niſi ejus decretum Imperatori primùm præſentetur.

Agatho natione Siculus, cujus legatione fungens Joannes Epiſcopus Portuenſis, Dominico die Octavarum Paſchæ in Eccleſia ſanctæ Sophiæ publicas Miſſas coram Principe, & Patriarcha Latinè celebravit, hic ſuſcepit Divalem [p] [28] ſecundùm ſuam poſtulationem, per quam relevata eſt quantitas, quæ ſolita erat dari pro Ordinatione Pontificis facienda [q]; ſic tamen ut ſi contigerit poſt ejus [29] tranſitum electionem fieri, non debeat ordinari, qui electus fuerit, niſi priùs decretum generale introducatur in Regiam [r] urbem ſecundùm antiquam conſuetudinem, ut cum ejus ſcientia, & juſſione debeat Ordinatio provenire [ſ].

§. 1. Item Vitalianus [t] natione Signienſis direxit Reſponſales ſuos cum Synodica Epiſtola juxta conſuetudinem in Regiam urbem ad piiſſimos Principes ſignificans de Ordinatione ſua.

[o] In Pontificali Vaticano in Decretis Agathonis, & Tomo 2. Conc. in Decretis ejuſdem.
[p] juſſionem. *orig.*
[q] *al.* faciendi.
[r] *al.* Regia urbe.
[ſ] *al.* proſperari.
[t] In Pontific. in geſtis Vitaliani Papæ.

¶ Pith. [28] *Divalem.*] V. C. addit, *juſſionem*, ut in marg.
[29] *Ejus.*] V. C. *eorum.*

XXII. *Item* ex Historia Ecclesiastica. [c. an. 867. *Romæ.*]

Imperator [30] jus habet eligendi Pontificem.

Hadrianus [u] Papa Romam venire Carolum Regem ad defendendas res Eccleſiæ poſtulavit. Carolus verò Romam veniens, Papiam obſedit: ibíque relicto exercitu in ſancta Reſurrectione ab Hadriano Papa Romæ honorificè ſuſceptus eſt. Poſt ſanctam verò Reſurrectionem reverſus Papiam, cepit Deſiderium Regem: deinde Romam reverſus, conſtituit ibi Synodum cum Hadriano Papa in Patriarchio Lateranenſi, in Eccleſia Sancti Salvatoris: quæ Synodus celebrata eſt à CLIII. Epiſcopis religioſis, & Abbatibus. Hadrianus autem Papa cum univerſa Synodo tradiderunt Carolo jus [31] & poteſtatem eligendi Pontificem, & ordinandi Apoſtolicam Sedem. Dignitatem quoque Patriciatûs ei conceſſerunt. Inſuper Archiepiſcopos, & Epiſcopos per ſingulas provincias ab eo inveſtituram accipere deffinivit: & ut niſi à Rege laudetur, & inveſtiatur, Epiſcopus à nemine conſecretur: & quicumque contra hoc decretum ageret, anathematis vinculo eum innodavit, & niſi reſipiſceret, bona ejus publicari præcepit.

[u] Pann. *l.* 8. *c.* 134.

¶ Pith. [30] *Imperator.*] Anaſtaſ. Sigebert. an. 773. Appendix ad Catalog. teſt. verit. *p.* 54. Centuriat. *tom.* 8. *p.* 572. 573. Bernard. Guidon. *de Hadriano I. &c.*
[31] *Jus.*] Vide Theodor. de Nihem. *de vita Hadriani.*

XXIII. *Item* Leo Papa. [an. 963. *Romæ.*]

Electio Romani Pontificis ad jus pertinet Imperatoris.

In Synodo [x] [α] congregatâ Romæ in Eccleſia Sancti Salvatoris. Ad exemplum B. Hadriani Apoſtolicæ Sedis Antiſtitis, qui Domino Carolo victorioſiſſimo Regi Francorum, & Longobardorum [32], Patriciatûs dignitatem, ac ordinationem Apoſtolicæ Sedis, & inveſtituram Epiſcoporum [33] conceſſit: ego quoque Leo Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, cum toto Clero, ac Romano populo [34] conſtituimus, & confirmamus, & corroboramus, & per [35] noſtram Apoſtolicam autoritatem concedimus, atque largimur Domino Othoni primo Regi Teutonicorum [36], ejuſque ſucceſſoribus hujus Regni Italiæ in perpetuum [37] facultatem eligendi Succeſſorem, atque [38] ſummæ ſedis Apoſtolicæ Pontificem ordinandi, ac per hoc Archiepiſcopos ſeu Epiſcopos [39], ut ipſi [40] ab eo inveſtituram accipiant, & conſecrationem, unde debent [41], exceptis his, quos Imperator Pontificibus, & Archiepiſcopis [42] conceſſit: & ut nemo deinceps cujuſque [43] dignitatis, vel religioſitatis eligendi [44] vel Patricium, vel Pontificem ſummæ Sedis Apoſtolicæ, aut quemcumque Epiſcopum ordinandi habeat facultatem abſque conſenſu ipſius Imperatoris (quod tamen fiat [45] abſque omni pecunia [46]) & ut ipſe ſit Patricius, & Rex. Quòd ſi à Clero [47], & populo quis eligatur Epiſcopus, niſi à ſupradicto Rege laudetur, & inveſtiatur, non conſecretur. Si quis contra hanc [48] Regulam, & Apoſtolicam autoritatem aliquid molietur, hunc excommunicationi [49] ſubjacere decernimus: & niſi reſipuerit, irrevocabili exilio puniri, vel ultimis ſuppliciis affici.

[x] Pann. *l.* 8. *c.* 136.

¶ Corr. Rom. [α] *In Synodo.*] Initium hujus Capitis videtur eſſe iſtud: *Ad exemplum, &c.* verba autem, quæ antecedunt, ipſa quoque pertinere ad titulum, ut integer titulus ita habeat. *Leo Papa in Synodo congregata Romæ in Eccleſia Sancti Salvatoris.* Eſt autem Leo octavus, de quo multa ſcribit Luitprandus *in fine lib.* 6. & S. Antoninus *par.* 2. *tit.* 16. *cap.* 16.

¶ Pith. [32] *Longobardorum.*] V. C. *Regni Italiæ.*
[33] *Et inveſtituram Epiſcoporum.*] *inveſtituras Epiſcopatuum, velut ipſi cum diſcretione & reverentia libitum fuerit.* Naucler. *Gener.* 14.
[34] *Ac Romano populo.*] V. C. *& univerſo populo Romano, omnibuſque ordinibus hujus almæ urbis, ſicut in ſuis ſcriptis apparet.* Alius cod. *Epiſcopi ſimiliter cum toto Clero.*
[35] *Et per.*] V. C. *& per manum Apoſtolicam concedimus.*
[36] *Teutonicorum.*] V. C. *Teutonico.*
[37] *Perpetuum.*] Addit V. C. *tam ſibi.*
[38] *Atque.*] V. C. *quam.*
[39] *Seu Epiſcopos.*] Deſunt in V. C.
[40] *Ut ipſi.*] V. C. *ut ipſi tantùm.*
[41] *Unde debent.*] V. C. *ubique pertinuerit.*
[42] *Pontificibus & Archiepiſcopis.*] *Pontifici & Archipresbytero.*
[43] *Cujuſque.*] Addit V. C. *gradûs vel dignit.*
[44] *Eligendi.*] Addit V. C. *Regem.*
[45] *Abſque conſ. ipſ. Imp. quod tam. fiat.*] V. C. *ſed ſoli Regi Romanorum Imperii hanc reverentiam tribui facultatem, quam abſque pecunia, &c.*
[46] *Pecunia.*] Addit V. C. *diſponat & eroget, utpote Rex & Patritius Romanorum.*
[47] *Si à Clero.*] V. C. *ſi à cuncto Clero.*
[48] *Contra hanc.*] V. C. *contra hanc Apoſt. autorit. & traditionem aliquid, &c.*
[49] *Excommunicationi.*] Addit V. C. *univerſalis Eccleſiæ.* Vide ad hoc Caput Luithprand. *lib.* 6. *cap.* 11. Platinam *in Benedicto II.* Krantzium *lib.* 4. *Saxon. cap.* 10. & Blondum *lib.* 3. *Dec.* 2.

XXIV. *Item* Gregorius I. *lib.* 4. *Reg. Epiſt.* 34. ſeu *cap.* 78. ad Conſtantiam Auguſtam. [an. 599. *Româ Conſtantinopolim.*]

Præcepto Principum, Maximo remittitur, quòd abſque autoritate Apoſtolica ordinatur.

Salonitanæ [y] civitatis Epiſcopus me, ac Reſponſali meo neſciente, ordinatus eſt: & facta res eſt, quæ ſub nullis anterioribus Principibus evenit. Quod ego audiens, ad eumdem prævaricatorem, qui inordinatè ordinatus eſt, protinùs miſi, ut omninò Miſſarum ſolennia celebrare nullo modo præſumeret, niſi priùs à ſereniſſimis Dominis cognoſcerem, ſi hoc fieri ipſi juſſiſſent. Quod ei ſub excommunicationis interpoſitione mandavi. Qui [z] contempto me, atque deſpecto, in audaciam quorumdam ſecularium hominum, quibus, denudatâ ſuâ Eccleſiâ, præmia multa præbere dicitur, nunc uſque Miſſas facere præſumit, atque ad me venire ſecundùm juſſionem Dominorum noluit. Ego autem Præceptioni pietatis eorum obediens, eidem Maximo, qui me neſciente ordinatus eſt, hoc, quòd in Ordinatione ſua me, vel Reſponſalem meum prætermittere præſumpſit, ita ex corde laxavi, ac ſi me autore fuiſſet ordinatus. Alia verò perverſa illius, ſcilicet mala corporalia, quæ cognovi vel quia cum pecuniis eſt electus, vel quia excommunicatus Miſſas facere præſumpſit, propter Deum irrequiſita relinquere non poſſum. *& infrà.* Et ſi ad me diu venire diſtulerit, in eo exercere diſtrictionem Canonicam nullo modo ceſſabo.

[y] Polyc. *l.* 1. *tit.* 5.
[z] *al.* &. *orig.*

XXV. *Item* EX CONCILIO TOLETANO XII. *c.* 6. [an. 681. *in Hispania.*]

In Electione Episcoporum, Principis desideratur assensus.

CUm [a] longè latéque diffuso tractu terrarum, commeantium impeditur celeritas Nuntiorum, quò aut non queat Regis auribus decedentis Præsulis transitus innotesci, aut de Successore morientis Episcopi libera Principis electio præstolari; nascitur sæpè, & nostro ordini de relatione talium difficultas, & Regiæ potestati, dum consultum nostrum pro subrogandis Pontificibus sustinet, innumerosa [b] necessitas. Unde placuit omnibus Pontificibus Hispaniæ, atque Galliciæ [c], ut salvo privilegio uniuscujusque provinciæ, licitum maneat deinceps Toletano Pontifici, quoscumque Regalis potestas elegerit, & jam dicti Toletani Episcopi judicium dignos esse probaverit, in quibuslibet provinciis, & in præcedentium sedibus præficere Præsules, & decedentibus Episcopis eligere Successores: sic tamen, ut quisquis ille fuerit ordinatus, post Ordinationis suæ tempus infra trium mensium spatium proprii Metropolitani præsentiam visurus accedat.

[a] Dum. *orig. in quo hæc oratio pendet ab alio principio.*
[b] *al.* injuriosa.
[c] *al.* Galliæ.

GRATIAN. „ ELECTIONES quoque summorum Pontificum, atque aliorum infrà Præsulum, quondam Imperatoribus repræsentabantur: sicut de electione B. Ambrosii, & B. Gregorii legitur. Quibus exemplis, & præmissis autoritatibus liquidò colligitur, Laicos non esse excludendos ab electione, neque Principes rejiciendos ab ordinatione Ecclesiarum. Sed quòd populus jubetur electioni interesse, non præcipitur advocari ad electionem faciendam, sed ad consensum electioni adhibendum. Sacerdotum enim (ut in fine superioris capituli [d] Stephani Papæ legitur) est electio: & fidelis populi est humiliter consentire. Desiderium ergo plebis requiritur, ut Clericorum electioni concordet. Tunc enim in Ecclesia Dei ritè præficietur Antistes, cùm populus pariter in eum acclamaverit, quem Clerus communi voto elegerit. Unde ait

[d] Suprà *ead. c. nosse.*

XXVI. CELESTINUS Papa ad Episcopos [50] Galliæ, *Epist.* 2. *c.* 5. [an. 428. *Romà in Galliam.*]

Plebis non est eligere, sed electioni consentire.

CLeri [e], plebis, & ordinis consensus, & desiderium requiratur.

¶ PITH. [50] *Episcopos.*] Addit V. C. *per Viennensem & Narbonensem constitutos.*

[e] Suprà *dist.* 61. *c. nullus.* Polyc. *l.* 2. *tit.* 1. *& ceteri, ut suprà.*

XXVII. *Item* LEO I. ad Episcopos Viennensis Provinciæ, *Epist.* 87. al. 89. *sed paulò aliter, & copiosiùs.* [an. 445. *Romà in Galliam.*]

De eodem.

VOta Civium, testimonia Populorum, Honoratorum arbitrium, electio Clericorum in ordinationibus Sacerdotum expectantur. *& infrà.* Per pacem, & quietem Sacerdotes, qui præfuturi sunt, postulentur: teneatur subscriptio Clericorum, Honoratorum testimonium, Ordinis consensus, & Plebis.

GRATIAN. 3. *Pars.* „ PRINCIPIBUS verò, atque Imperatoribus electiones Romanorum Pontificum, atque aliorum Episcoporum referendas, usus, & constitutio tradidit pro Schismaticorum, atque Hæreticorum dissensionibus, quibus nonnumquam Ecclesia Dei concussa periclitabatur: Contra quos Legibus fidelissimorum Imperatorum frequenter Ecclesia munita legitur. Repræsentabatur ergo electio Pontificum Catholicorum Principibus, ut eorum autoritate roborata nullus Hæreticorum, vel Schismaticorum auderet contraire, & ut ipsi Principes tamquam devotissimi filii in eum consentirent, quem sibi in patrem eligi viderent, ut ei in omnibus suffragatores existerent; sicut Valentinianus Beato Ambrosio suprà legitur [f] dixisse. [Noli timere, quia & Deus, qui te elegit, semper te adjuvabit, & ego adjutor, & defensor tuus, ut meum ordinem decet, semper existam.] Unde statuit dicens

[f] Suprà c. *Valentinianus.*

XXVIII. STEPHANUS Papa. [an. 816. *Romæ.*]

Præsentibus Legatis Imperatoris ordinetur Pontifex Romanus.

QUia [51] sancta [g] Romana Ecclesia, cui, autore Deo, præsidemus, à pluribus patitur violentias, Pontifice obeunte; quæ ob hoc inferuntur, quia absque Imperiali notitia Pontificis fit Consecratio; nec Canonico ritu, & consuetudine ab Imperatore directi intersunt Nuntii, qui scandala fieri vetent: volumus, ut cùm instituendus est Pontifex, convenientibus Episcopis, & universo Clero, eligatur præsente Senatu, & Populo, qui ordinandus est; & sic ab omnibus electus, præsentibus Legatis Imperialibus consecretur, nullúsque sine periculo sui juramenta, vel promissiones aliquas novà adinventione audeat extorquere, nisi quæ [52] antiqua exigit consuetudo; ne vel Ecclesia scandalizetur, & Imperialis honorificentia minuatur.

[g] Pann. *l.* 3. *c.* 1. §. *Stephanus Papa.*

¶ PITH. [51] *Quia.*] Centur. *to.* 7. *p.* 251. 368. 369. *to.* 8. *p.* 495. 513. Catalog. test. verit. *p.* 185.

[52] *Nisi quæ.*] Anastasius *in Agathone & Benedicto II.* Cassiodor. *lib.* 11. *Var. Epist.* 15. & Massonus *in eodem Agathone p.* 121.

GRATIAN. 4. *Pars.* „ VERÙM, quia Imperatores quandoque modum suum ignorantes, non in numero consentientium, sed primi distribuentium, immò exterminantium esse voluerunt; frequenter etiam in Hæreticorum perfidiam prolapsi, Catholicæ matris Ecclesiæ unitatem impugnare conati sunt; ideò sanctorum Patrum statuta adversùs eos prodierunt, ut semet electioni non insererent; & quisquis eorum suffragio Ecclesiam obtineret, anathematis vinculo innodaretur: sicut Scriptura quoque Divina dicit [h], quòd Ezechias dissipavit excelsa, & contrivit statuas, & succidit lucos, & fregit serpentem æneum, quem fecit Moyses; videlicet, quia illum serpentem Deus fieri jusserat, ne serpentinâ morte populus interiret; ideò ipse populus colere & venerari eum cœperat: & idcirco destruxit iste, quem jubente Deo fecerat ille. Ac per hoc magna autoritas ista est habenda in Ecclesia, ut si nonnulli ex Prædecessoribus, & Majoribus nostris fecerunt aliqua, quæ illo tempore potuerunt esse sine culpa, & posteà vertuntur in errorem & superstitionem, sine tarditate aliqua, & cum magna autoritate à posteris destruantur. Postremò præsentibus Legatis Imperatorum, & inconsultis, electiones Romanorum Pontificum leguntur celebratæ, & tamdem iidem Imperatores religioso mentis affectu præfatis privilegiis renuntiaverunt, multa insuper donaria Ecclesiæ conferentes. Unde scribit

[h] 4. *Reg.* 18.

XXIX. GREGORIUS α. [fortè ex Libro Pontificali c. an. 880. *Romæ.*]

Inconsultis Legatis Imperatoris Hadrianus II. ad Pontificatum eligitur.

CUm Hadrianus [i] II. ad Romanum Pontificatum ab Ecclesia Dei genitricis Dominæ nostræ, quæ dicitur *ad Præsepe*, traheretur ad Lateranense Patriarchium, certatim à Clero, & Proceribus, & Plebe deportatus est. Quod audientes Missi Ludovici Imperatoris molestè tulerunt, indignati scilicet, quòd dum præsentes essent, non fuerunt invitati, nec optatæ à se futuri Præsulis electioni interesse meruerunt. Qui acceptâ ratione, quòd non causâ contemptûs Augusti, sed futuri temporis prospectu omissum hoc fuerit (ne videlicet [53] Legatos Principum in electione Romanorum Præsulum expectandi, mos per hujusmodi fomitem inolesceret) omnem indignationem medullitùs sedaverunt, & ad salutandum Electum etiam ipsi humiliter accesserunt β.

[i] Ivo, *p.* 5. *c.* 16.

¶ CORR. ROM. α *Gregorius.*] Hoc anteà citabatur ex Gregorio IV. cujus esse non potest, cùm Hadrianus II. de quo hic mentio fit, posterior sit Gregorio IV. In Pontificalibus verò manuscriptis inter gesta Hadriani II. itémque in Collectione manuscripta Decretorum Romanorum Pontificum in Decretis ejusdem Hadriani II. habetur.

β *Accesserunt.*] In iisdem Pontificalibus hæc continenter sequuntur: *Audiens hoc Ludovicus Imperator Christianissimus, mox Imperialem scribens Epistolam, cunctos Romanos, qui dignum tanto peregissent officio Præsulem, collaudavit: per quam Epistolam videlicet innotuit, nulli quidpiam præmii fore pro consecratione Romani Pontificis quoquomodo pollicendum: cùm ipse hanc non Suorum suggestione, sed Romanorum potiùs unanimitate ardentissimè cuperet provenire; maximè, cùm reddi, quæ ablata fuerant, non auferri à Romana Ecclesia, vel deperire quidquam se diceret anhelare.*

¶ PITH. [53] *Ne videlicet.*] Uncis inclusa desunt in V. C.

XXX. *Item* PACTUM Constitutionis Imperatoris I. Ludovici cum Romanis Pontificibus. [an. 817. *al.* 819. *vel* 820. *in Gallia.*]

Electio Romanorum Pontificum à Ludovico conceditur Romanis.

EGo [54] Ludovicus [k] Imperator Augustus statuo, & concedo per hoc Pactum Confirmationis nostræ tibi Beato Petro Principi Apostolorum, & per te Vicario tuo Domino [55] Paschali Summo Pontifici, & universali Papæ [56], & Successoribus ejus in perpetuum; sicut à Prædecessoribus nostris [57] usque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis, & disposuistis Romanam civitatem cum Ducatu suo, & suburbanis, atque viculis [l] omnibus, & territoriis ejus montanis, & maritimis littoribus, & portubus, seu cunctis civitatibus, castellis, oppidis, ac villis [58] in Thusciæ partibus. *Item infrà.*

[k] S. Antonin. *p.* 2. *to.* 16. *c.* 1. §. 2. Volater. *l.* 3. Ansel. *l.* 4. *c.* 35. Ivo, *p.* 5. *c.* 51.
[l] *al.* villulis.

§. 1. Quando Divina vocatione hujus sacratissimæ Sedis Pontifex de hoc mundo migraverit, nullus ex Regno nostro, aut Francus, aut Longobardus [59], aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus licentiam habeat contra Romanos aut publicè, aut privatim veniendi, aut electionem faciendi; nullúsque in civitatibus, aut in territoriis ad Ecclesiæ B. Petri Apostoli potestatem pertinentibus aliquod malum propter hoc facere præsumat: sed liceat Romanis [60] cum omni veneratione, & sine qualibet perturbatione honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam, & eum, quem Divina inspiratione, & B. Petri intercessione omnes Romani uno consilio, atque concordiâ sine qualibet promissione ad Pontificatûs ordinem elegerint, sine aliqua ambiguitate, vel contradictione more Canonico consecrare; & dum consecratus fuerit, Legati ad nos, vel ad nostros Successores Reges Francorum dirigantur [61], qui inter nos, & illum amicitiam, & charitatem, ac pacem socient.

¶ PITH. [54] *Ego.*] Vide Anast. Biblioth. Aimoinum

lib. 4. *c.* 15. Catalogum teſt. verit. *p.* 92. Volaterran. *lib.* 3. *Geogr.* & 22. *Anthropol.* Platinam *in Paſchali* & Sabellic. *Ennead.* 8. *lib.* 9.
55 *Domino.*] V. C. *Domno.*
56 *Et univerſali Papæ.*] Deſunt in V. C.
57 *Noſtris.*] V. C. *veſtris.*
58 *Villis.*] V. C. *viculis.*
59 *Longobardus.*] V. C. addit, *aut de qualibet gente.*
60 *Romanis.*] V. C. *R.*
61 *Dirigantur.*] V. C. apud Volaterran. *Conciliandæ charitatis & amicitiæ causâ mittantur.*

XXXI. *Item* Leo IV. Lothario, & Ludovico Auguſtis. [c. an. 850. *Româ in Galliam.*]

Electio, & Conſecratio Romani Pontificis non niſi juſtè, & canonicè fiat. PALEA.

Inter nos [m], & vos [62] pacti ſerie ſtatutum eſt, & confirmatum, quòd electio, & Conſecratio futuri Romani Pontificis non niſi juſtè, & canonicè fieri debeat.

[m] S. Antonin. ibid. Ivo, p. 5. c. 14.

¶ Pith. 62 *Inter nos & vos.*] V. C. *inter vos & nos.* Vide Catalog. teſt. verit. *p.* 92. Centuriat. *tom.* 9. *p.* 535. & Hotoman. *de Feud. p.* 29.

XXXII. *Item* Constitutio α I. Henrici, & I. Othonis cum Romanis Pontificibus. [an. 962. *Romæ.*]

Ab Imperatore vel Nuntiis ejus Electioni Romani Pontificis nullum obſtaculum generetur. PALEA.

Conſtitutio [n] 63 primi Henrici, & primi Othonis cum Romanis Pontificibus. Ut nullus Miſſorum noſtrorum cujuſcumque impeditionis argumentum in electione Romani Pontificis componere audeat, omninò prohibemus. *Item.*

§. 1. In electione [o] Romanorum Pontificum, neque Liber, neque Servus ad hoc venire præſumat, ut illis Romanis 64, quos ad hanc Electionem per Conſtitutionem Sanctorum Patrum antiqua admiſit conſuetudo, faciat aliquod impedimentum. Quòd ſi quis contra hanc noſtram conſtitutionem facere [p] 65 præſumpſerit, exilio tradatur.

[n] Anſel. l. 4. c. 37. & l. 6. c. 7. Ivo, p. 5. c. 52.
[o] In Leg. Longob. l. 5. t. de Pontif. l. 3.
[p] *Abeſt à Gratian. & Ivon.*

¶ Corr. Rom. α *Conſtitutio.*] Ex antiquo exemplari Gratiani reſtitutus eſt hic titulus: in quo exemplari poſt titulum iſtum, interpoſitâ rubricâ, incipit caput, *Ut nullus, &c.* ut etiam apud Ivonem. Verùm, quia receptum eſt, ut initium hujus capitis ſit à dictione, *Conſtitutio*, relicta ſunt hæc verba etiam in principio ipſius. Extat verò hoc capitulum in vetuſtis quoque exemplaribus in quibus Paleæ eſſe non ſolent.

¶ Pith. 63 *Conſtitutio.*] Uſque ad *Pontificibus*, deſunt in V. C.
64 *Romanis.*] V. C. *R.*
65 *Facere.*] Abeſt à V. C.

XXXIII. *Item* Constitutio Othonis. [an. 960. *in Germania.*]

Juramentum Othonis, quod fecit Domino Papæ Joanni.

Tibi domino [q] 66 Joanni Papæ ego Rex Otho promittere, & jurare facio per Patrem, & Filium, & Spiritum S. & per Lignum hoc vivificæ Crucis, & per has reliquias Sanctorum, quòd ſi permittente Domino Romam venero, Sanctam Romanam Eccleſiam & te Rectorem ipſius exaltabo ſecundùm poſſe meum; & numquam vitam, aut membra, & ipſum honorem, quem habes, mea voluntate, aut meo conſilio, aut meo conſenſu, aut mea exhortatione perdes: & in Romana urbe nullum Placitum, aut Ordinationem faciam de omnibus, quæ ad te, aut ad Romanos pertinent, ſine tuo conſilio: & quidquid de terra S. Petri ad noſtram poteſtatem pervenerit, tibi reddam: & cuicumque Italicum Regnum commiſero, jurare faciam illum, ut adjutor tui ſit ad defendendum terram S. Petri ſecundùm ſuum poſſe. Sic me Deus α adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.

[q] S. Antonin. p. 2. t. 16. c. 1. §. 16. *in medio.* Anſel. l. 1. c. 90. & l. 4. c. 36.

¶ Corr. Rom. α *Sic me Deus.*] Addita hæc ſunt ex Centio Camerario, in cujus libro habentur multæ formæ juramentorum, & extat manuſcriptus Romæ.

¶ Pith. 66 *Tibi.*] Vide Hotoman. *de Feud. p.* 25.

XXXIV. *Item* ex Capitulorum [r] Caroli 67, & Ludovici Imperatorum *lib.* 1. *c.* 84. [an. 803. *in Gallia.*]

[r] *al.* Capitularium.

Liberum ſit Clero, & populo de propria Diœceſi Epiſcopum eligere.

Sacrorum [f] 68 Canonum non ignari, ut in Dei nomine ſancta Eccleſia ſuo liberiùs potiretur honore, aſſenſum ordini Eccleſiaſtico præbuimus, ut ſcilicet Epiſcopi per electionem Cleri, & Populi ſecundùm ſtatuta Canonum de propria Diœceſi, remota 69 perſonarum, & munerum acceptione, ob vitæ meritum, & ſapientiæ donum eligantur; ut exemplo, & verbis ſibi ſubjectis uſquequaque prodeſſe valeant.

[f] Anſel. l. 6. c. 6.

¶ Pith. 67 *Caroli.*] Deſunt in V. C.
68 *Sacrorum.*] Capitular. *lib.* 1. *c.* 84. Ivo *Epiſt.* 47. *p.* 50.
69 *Remota.*] *c.* 24. *Ext. de Elect.* & *c.* 7. *de dolo & contum.*

Gratian. „ Ex Conſtitutionibus his, & Pacto Ludovici Imperatoris „ deprehenditur, Imperatores illis renuntiaſſe privilegiis, quæ „ de electione Summi Pontificis Hadrianus Papa Carolo Imperatori, & ad imitationem ejus Leo Papa Othoni 70 I. Regi „ Teutonicorum fecerat. Cùm ergo præmiſſis autoritatibus „ cunctis liqueat Electionem Clericorum tantummodo eſſe, „ quæritur, quorum ſit ipſa electio; an Clericorum majoris „ Eccleſiæ tantùm, an etiam aliorum religioſorum, qui in „ eadem civitate fuerint. Sed (ſicut in Breviatione Canonum „ Fulgentii Carthaginenſis Eccleſiæ Diaconi invenitur) in ſeptimo Capitulo Nicæni Concilii [t] 71, & in Gangrenſi ſtatutum eſt, ut ad eligendum Epiſcopum ſufficiat Eccleſiæ Matricis arbitrium. Nunc autem ſicut Electio Summi Pontificis non à Cardinalibus tantùm, verùm etiam ab aliis religioſis Clericis auctoritate Nicolai Papæ [u] eſt facienda; ita „ & Epiſcoporum Electio non à Canonicis tantùm, ſed etiam „ ab aliis religioſiſſimis Clericis, ſicut in Generali Synodo Innocentii Papæ [x] Romæ habita, conſtitutum eſt. Ait enim „

[t] *al.* Septimo Nicæno Concilio.
[u] Nicol. II. *al.* I. *in Conc. Rom. c.* 1.
[x] Inn. II. *c.* 28.

¶ Pith. 70 *Othoni.*] Krantz. *lib.* 4. *Saxon. c.* 10. Centur. *tom.* 10. *p.* 720.
71 *Septimo Capitulo Nicæni Concilii.*] *Septimunacenſi Concilio.* Fulgent.

XXXV. Innocentius II. [an. 1139. *Romæ.*]

Abſque religioſorum virorum conſilio Canonici majoris Eccleſiæ Epiſcopum non eligant.

Obeuntibus ſanè Epiſcopis, quoniam ultra tres menſes vacare Eccleſiam Sanctorum Patrum prohibent Sanctiones, ſub anathematis vinculo interdicimus, ne Canonici de ſede Epiſcopali ab Electione Epiſcoporum excludant religioſiſſimos viros; ſed eorum conſilio honeſta & idonea perſona in Epiſcopum eligatur: Quòd ſi excluſis eiſdem religioſis Electio fuerit celebrata, quod abſque aſſenſu eorum, & conniventia factum fuerit, irritum habeatur & vacuum.

Gratian. „ Nunc ergo quæritur, ſi vota eligentium in duas ſe diviſerint partes, quis eorum alteri ſit præferendus. De his „ ita ſcribit „

XXXVI. Leo I. Epiſcopus ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, *Epiſt.* 82. al. 84. *c.* 5. *ſed paulò aliter.* [an. 445. *Româ in Macedoniam.*]

Cùm vota Eligentium in duas ſe diviſerunt partes, quis ſit præferendus alteri.

Si fortè [y] 72 [quod nec reprehenſibile, nec irreligioſum judicamus α] vota Eligentium in duas ſe diviſerint partes; Metropolitani judicio is alteri præferatur, qui majoribus & ſtudiis juvatur, & meritis; tantùm ut nullus invitis, & non petentibus ordinetur; ne civitas [z] Epiſcopum non optatum aut contemnat, aut oderit.

[y] Polyc. l. 2. tit. 1. Anſel. l. 6. c. 19. Ivo, p. 5. c. 347. Pann. l. 3. c. 6.
[z] *al.* plebs invita.

¶ Corr. Rom. α *Quod nec reprehenſibile, nec irreligioſum judicamus.*] Hæc verba, quæ à ceteris Collectoribus non referuntur, non ſunt inventa apud Leonem: ſed apud Gregorium, ex quo referuntur infrà viii. *q.* 1. *c. nec novum.*

¶ Pith. 72 *Si fortè.*] 2. Codd. Vet. *Si in aliam fortè perſonam partium ſe vota diviſerunt, Metropolitani &c.*

EPISCOPUS A TRIBUS EPISCOPIS, CONSENTIENTE METROPOLITANO, ORDINETUR.

DISTINCTIO LXIV.

Gratian. 1. *Pars.* „ Hinc conſiderandum eſt, à quibus, vel quo tempore „ ſacri Ordines ſunt tribuendi; vel quibus in locis Patriarchæ, Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Chorepiſcopi, & reliqui Sacerdotes ſint ordinandi. A quibus ordinentur Epiſcopi, in Nicæno primo Concilio definitum eſt, „ in quo ſic legitur cap. iv. „

I. In Concilio Nicæno, *c.* 4. [an. 325. *in Bithynia.*]

Ab omnibus Comprovincialibus Epiſcopi ordinentur.

Epiſcopi [a] 1 ab omnibus, qui ſunt in provincia ſua, debent 2 ordinari. Si verò hoc difficile fuerit, vel aliqua urgente neceſſitate, vel itineris longitudine, certè tres Epiſcopi debent in unum congregari, ita ut etiam ceterorum, qui abſentes ſunt, conſenſum in literis teneant, & ita faciant ordinationem. Poteſtas ſanè vel Confirmatio pertinebit per ſingulas provincias ad Metropolitanum Epiſcopum.

[a] In Conc. Nicæno II. c. 3. Anſel. l. 6. c. 4. & 54. Ivo, p. 5. c. 117. Burch. l. 1. c. 27. concordat.

¶ Pith. 1 *Epiſcopi.*] V. C. *Epiſcopum oportet ab.*
2 *Sua, debent.*] V. C. *ejus ordin.*

II. *Item* Anacletus ad Epiſcopos Italiæ, *Epiſt.* 2. [c. an. 103. *Româ in Italiam.*]

De eodem.

Ordinationes [b] Epiſcoporum authoritate Apoſtolica ab omnibus, qui in eadem fuerint provincia, Epiſcopis ſunt celebrandæ. & *infrà.* §. 1. Quòd ſi ſimul omnes convenire minimè poterunt, aſſenſum tamen ſuis apicibus α præbeant, ut ab ipſa Ordinatione animo non deſint.

[b] Diſt. 75. c. *ordinationes.* Anſel. l. 6. c. 53. Burch. l. 1. c. 15. Ivo, p. 5. c. 69. Pann. l. 3. c. 12. & 17. Polyc. l. 2. tit. 6.

¶ Corr. Rom. α *Apicibus.*] In Epiſtola eſt, *precibus.* Apud Ivonem, & Burchardum, *precibus, & ſcriptis.*

III. Ex Concilio Arauſicano I. *c.* 21. [an. 441. *in Gallia.*]

PALEA.

c Burch. *l.* 1. *c.* 30. Ivo, *p.* 5. *c.* 141. Pann. *l.* 3. *c.* 20.
d *al.* veſtris.
e *al.* conſecrare.

DE α abjectione [c] 3 ejus, quem duo præſumpſerint ordinare Epiſcopi in noſtris [d] provinciis, placuit de Præſumptoribus, ut ſicubi contigerit duos Epiſcopos tertium ordinare [e], & ipſe β, & autores damnabuntur, quò cautiùs ea, quæ ſunt antiquitùs inſtituta, ſerventur.

¶ CORR. ROM. α] In Concilio ipſo hoc eſt initium hujus Capitis: *Duo ſi præſumpſerint ordinare Epiſcopum, &c.* ac deinde tota res pleniùs exponitur. Apud ceteros verò Collectores eodem ferè modo habet, atque hic: & in multis vetuſtis Gratiani codicibus adeſt.

β *Et ipſe.*] Sic emendatum eſt ex originali, & ceteris Collectoribus. Anteà legebatur, *& Epiſcopi, & autores.*

¶ PITH. 3 *De abjectione, &c.*] In vet. cod. deſcribuntur, ut argumentum capitis, ut initium ſit, *In noſtris, &c.*

IV. *Item* ANICETUS in Epiſtola ad Epiſcopos Galliæ. [fortè an. 171. *Româ in Galliam.*]

Ceteris aſſentientibus cum tribus Provincialibus ordinetur Epiſcopus.

f Polyc. *l.* 2. *tit.* 8. Burch. *l.* 1. *c.* 28. Pann. *l.* 3. *c.* 10. Ivo, *p.* 5. *c.* 139.

COmprovinciales [f] Epiſcopi, ſi neceſſe fuerit, ceteris conſentientibus, à tribus, juſſu Archiepiſcopi conſecrari poſſunt Epiſcopis.

V. *Item* INNOCENTIUS Papa I. ad Victricium Epiſcopum Rotomagen. *Epiſt.* 2. *cap.* 1. [an. 404. *Româ in Galliam.*]

Non ordinetur Epiſcopus extra conſcientiam Metropolitani.

g Polyc. *ibid.* Ivo, *p.* 5. *c.* 113. Anſel. *l.* 6. *c.* 56.

EXtra [g] 4 conſcientiam Metropolitani Epiſcopi nullus 5 audeat ordinare Epiſcopum 6: Integrum enim eſt judicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur. Nec unus Epiſcopus 7 ordinare præſumat Epiſcopum, ne furtivum præſtitum beneficium videatur. Hoc enim 8 & Synodus Nicæna conſtituit, atque definivit.

¶ PITH. 4 *Extra.*] In V. C. caput ſic incipit: *Hæc ſunt quæ deinceps intuitu divini judicii omnem Catholicum Epiſcopum expedit cuſtodire. Extra, &c.*

5 *Nullus.*] V. C. *nullum.*

6 *Epiſcopum.*] Abeſt à 2. V. C.

7 *Epiſcopus.*] Abeſt à V. C.

8 *Hoc enim.*] V. 4. cod. *hoc enim & à Synodo Nicæna conſtitutum atque definitum eſt.*

VI. *Item* GELASIUS univerſis per Dardaniam conſtitutis. [c. an. 495. *Româ in Dardaniam.*]

Epiſcopi à ſuo Metropolitano, & ipſe ab eiſdem conſecretur.

2. *Pars.*
h Anſel. *l.* 6. *c.* 41. al. 39. *ex Gelaſio ad Natalem Epiſcopum, propè* idem.

QUia per ambitiones [h] illicitas non pudet quoſdam Eccleſiarum jura turbare, ac privilegia, quæ Metropolitanis, vel provincialibus Epiſcopis decrevit antiquitas temerariâ præſumptione pervadere, propter quod etiam communionis Apoſtolicæ deſiderant diſſidium tenere; quò ſcilicet ab ejus autoritate diviſi, vel impunè proprias uſurpationes exerceant; non reſpicientes, quia æterno Judici rationem tam de Catholicæ ſinceritatis injuria, quàm de Traditionum præjudiciis paternarum, non ſine perpetuæ ſint damnationis interitu reddituri, ſi in hac obſtinatione permanſerint; Charitatem veſtram duximus inſtruendam, ut vos omnes in commune Fratres, ſive per Dardaniam, ſive per quamque contiguam provinciam conſtituti, qui vos ſub Metropolitanis veſtris eſſe meminiſtis, & ab eiſdem ſubſtitui decernentes [i], ſicut vetus conſuetudo depoſcit, unanimiter ſtatuatis Antiſtites, & viciſſim ſi Metropolitanus humanæ conditionis ſorte deceſſerit, à comprovincialibus Epiſcopis, ſicut forma tranſmiſit, ſacrari modis omnibus cenſeatis: nec quemquam ſibi, quod vobis antiqua diſpoſitione conceſſum eſt, patiamini vendicare: quatenus & inter ipſas adverſantium voluntatum procellas, veterum Regulas nullatenùs cuſtodire ceſſetis: ſicut perſecutionum tempore diverſarum Patres noſtros conſtanter feciſſe non dubium eſt.

i decedentes. *vera lectio.*

VII. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ [k]. [c. an. 572. *in Hiſpania.*]

k In Cap. Martini Brac. *c.* 4. *ex Concil. Nic. c.* 4. 3. *Pars.*

De eodem.

EPiſcopum oportet maximè quidem ab omni Concilio conſtitui. Sed ſi hoc pro neceſſitate aut pro longinquitate itineris difficile fuerit, ex omnibus tres eligantur [l], & omnium præſentium, vel abſentium ſubſcriptiones teneantur, & ſic poſteà Ordinatio fiat. §. 1. Hujus autem rei poteſtas in omni provincia ad Metropolitanum pertineat Epiſcopum.

l *al.* colligantur.

VIII. *Item* EX CONCILIO NICÆNO I. *c.* 6. [an. 325. *in Bithynia.*]

Non erit Epiſcopus, qui præter Metropolitani ſententiam fuerit ordinatus.

m Anſel. *l.* 6. *c.* 42. Deuſdedit, *p.* 1.

ILlud [m] generaliter eſt clarum, quòd ſi quis præter ſententiam Metropolitani fuerit factus Epiſcopus, hunc magna Synodus diffinivit Epiſcopum eſſe non oportere.

CONSENSUS EPISCOPORUM MAJOR IN EPISCOPI ORDINATIONE SERVETUR CONSENTIENTE PRIMATE.

DISTINCTIO LXV.

« GRATIAN. « 1. *Pars.*

COMPROVINCIALIUM Epiſcoporum univerſaliter deſideratur conſenſus in Ordinatione Epiſcopi. Quòd ſi aliqui animoſitate ducti contradicere voluerint, obtineat ſententia plurimorum. Unde

I. IN NICÆNO CONCILIO, *c.* 6. [an. 325. *in Bithynia.*]

Si ceteris conſentientibus ordinationi Epiſcoporum, duo, vel tres contradicant, obtineat ſententia plurimorum.

SAnè ſi communi omnium conſenſu α rationabiliter probato ſecundùm Eccleſiaſticam regulam, duo, vel tres animoſitate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum ſententia Sacerdotum.

¶ CORR. ROM. α *Conſenſu.*] Græcè legitur, ψήφῳ εὐλόγῳ οὔσῃ καὶ κατὰ Κανόνα ἐκκλησιαστικόν. Quod Dionyſius vertit, *decreto rationabili, & ſecundùm Eccleſiaſticam regulam comprobato.*

II. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ [a]. [c. an. 572. *in Hiſpania.*]

a In Cap. Martini Brac. *c.* 3. *ex Concil. Antioch. c.* 19.

De eodem.

NOn debet ordinari Epiſcopus abſque conſilio & præſentia [b] Metropolitani Epiſcopi. Adeſſe autem oportet omnes, qui ſunt in provincia Sacerdotes; quos per ſuam debet Epiſtolam Metropolitanus convocare. Et quidem ſi omnes occurrerint [c], benè; ſi autem hoc difficile fuerit, plures 1 oportet occurrere. Qui autem non convenerint 2, præſentiam ſui per Epiſtolas 3 faciant; & ſic omnium facto conſenſu, Ordinationem Epiſcopi fieri oportet. Si autem aliter, præter quod terminatum eſt à nobis, fuerit factum, talem Ordinationem nihil valere 4 decernimus.

b *al.* conſcientia.
c *al.* concurrerint.

§. 1. Si autem ſecundùm Canones Ordinatio Epiſcopi fuerit facta; & aliquis cum malitia in aliquo contradixerit 5, plurimorum conſenſus obtineat.

2. *Pars.*

¶ PITH. 1 *Plures.*] V. C. *pluriores.*

2 *Convenerint.*] V. C. *venerint.*

3 *Per Epiſt.*] V. C. *per ejus Epiſt.*

4 *Valere.*] V. C. *prævalere.*

5 *Contradixerit.*] V. C. *condixerit.*

III. *Item* EX CONCILIO ANTIOCHENO I. *c.* 19. [d] [an. 341. *in Syria.*]

d *c.* 18.

De eodem.

EPiſcopus non eſt ordinandus ſine conſilio, & præſentia Metropolitani Epiſcopi; cui melius erit, ſi ex omni provincia congregentur Epiſcopi. Quod ſi fieri non poteſt, hi qui adeſſe non poſſunt, propriis literis conſenſum ſuum de ipſo deſignent; & tunc demùm poſt plurimorum ſive per præſentiam, ſive per literas conſenſum 6, ſententia conſona ordinetur. Quòd ſi aliter, quàm ſtatutum eſt, fiat; nihil valere hujuſmodi Ordinationem. §. 1. Si verò etiam ſecundùm definitas Regulas Ordinatio celebretur, contradicant autem aliqui propter proprias, & domeſticas ſimultates; his contemptis, ſententia de eo obtineat plurimorum.

¶ CORR. ROM.] Verbis Græcis multò meliùs reſpondet altera verſio, quæ Dionyſii eſt; ideóque illa conſulenda.

¶ PITH. 6 *Conſenſum; ſententia conſona.*] V. C. *ſententiam conſonam.*

« GRATIAN. « «

SI autem provinciam Primatem habere conſtiterit; nec etiam à Metropolitano abſque ejus conſcientia Epiſcopum conſecrare licebit. Unde

IV. LEO Papa I. Anaſtaſio Epiſcopo, *Epiſt.* 82. al. 84. *c.* 6. [an. 445. *Româ in Macedoniam.*]

Abſque Primatis conſenſu Metropolitanus Epiſcopum non ordinet.

e Deuſdedit, *p.* 1. Ivo, *p.* 5. *c.* 348.

DE perſona [e] autem conſecrandi Epiſcopi, & de Cleri, plebiſque conſenſu Metropolitanus Epiſcopus ad Fraternitatem tuam referat, quódque in provincia benè placuit, ſcire te faciat, ut Ordinationem ritè celebrandam tua quoque confirmet 7 autoritas. Quæ rectis diſpoſitionibus nihil moræ, aut difficultatis debet 8 afferre, ne gregibus Domini diu deſit cura Paſtorum.

¶ PITH. 7 *Confirmet.*] 2. V. C. *firmet.*

8 *Debet.*] 2. V. C. *debebit.*

V. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI II. *c.* 12. [an. 390. *in Africa.*]

De eodem.

PLacet omnibus, ut, inconſulto Primate cujuslibet provinciæ, tam facilè nemo præſumat, licèt cum multis Epiſcopis, in quocumque loco ſine ejus, ut dictum eſt, præcepto Epiſcopum ordinare. §. 1. Si autem neceſſitas fuerit, tres Epiſcopi,

Episcopi, in quocumque loco sint, cum Primatis præcepto ordinare debeant Episcopum. 9

PITH. 9 *Tam facilè non præsumant multi congregati Episcopi Episcopum ordinare. Nam si necessitas, &c.* Grat. cap. 13.

VI. *Item* EX CONCILIO NICÆNO, *c.* 6. [an. 325. *in Bithynia.*]

Unicuique Ecclesiæ proprius honor servetur.

MOs antiquus [f] perdurat [g] in Ægypto, vel Libya, & Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem; quandoquidem & Episcopo Romano parilis α mos est. §. 1. Similiter autem & apud Antiochiam, ceterásque provincias honor suus unicuique servetur Ecclesiæ.

¶ CORR. ROM. α *Parilis.*] Græcè legitur, ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν. id est, *quoniam & Romæ Pontifici hoc usitatum est.* Quibus verbis nulla paritas Romani, & Alexandrini Patriarchatûs inducitur, ut quidam malè interpretati sunt. De qua re optimè Nicolaus primus in Epistola ad Michaëlem Imperatorem, quæ incipit, *Proposueramus*, sic scripsit: *Nicæna Synodus noverat Romanæ Ecclesiæ omnia Domini sermone concessa: Si omnia, ergo defuit nihil, quod non illi concesserit. Denique si instituta Nicænæ Synodi diligenter inspiciantur, invenietur profectò, quia Romanæ Ecclesiæ nullum eadem Synodus contulit incrementum: sed potiùs ex ejus forma, quod Alexandrinæ Ecclesiæ tribueret, particulariter sumpsit exemplum.* Hactenus Nicolaus. Statutum igitur fuit ita in Alexandrina Ecclesia observandum, quia sic fieret in Romana.

VII. *Item* EX EODEM *cap.* 7. [an. 325. *in Bithynia.*]

De eodem.

QUoniam mos antiquus obtinuit, & vetusta Traditio, ut Æliæ, id est, Hierosolymorum [h] Episcopo honor deferatur, habeat consequenter honorem: manente tamen Metropolitanæ civitati propria Dignitate.

„ QUI verò à Comprovincialibus suis cum Metropolitani „ licentia fuerit ordinatus, infra constituta tempora ejus se „ repræsentet aspectibus. Unde legitur

VIII. IN TARRACONENSI CONCILIO, *cap.* 5. [an. 516. *in Hispania.*]

Metropolitano se repræsentet nuper factus Episcopus.

SI quis in Metropolitana civitate non fuerit Episcopus ordinatus, postquam suscepta benedictione per Metropolitani literas honorem fuerit Episcopi adeptus: id optimum esse decrevimus, ut postmodùm statuto tempore, id est, impletis duobus mensibus, se Metropolitani sui repræsentet aspectibus, ut ab illo monitis Ecclesiasticis instructus pleniùs, quod observare debeat, recognoscat. Quòd si fortè hoc implere neglexerit, in Synodo increpatus à fratribus corrigatur. Et si fortè infirmitate aliqua, ne hoc impleat, fuerit præpeditus, hoc suis literis Metropolitano indicare procuret.

„ HIS autoritatibus datur intelligi, quòd Episcopi à Com„ provincialibus suis debeant ordinari. Sed quæritur, si in „ provincia plurimi Episcopi fuerint [i], & contigerit fortè „ unum remanere Episcopum, quid fieri debeat. Ille, quia „ solus est, ordinare non potest Episcopum: Comprovincia„ les enim non habet, cum quibus Episcopum consecrare „ valeat. Cùm ergo talis necessitas fuerit, quid faciendum „ sit, in Sardicensi Concilio definitur, in quo cap. quinto sic „ statutum legitur

IX. IN SARDICENSI CONCILIO, *c.* 5. [an. 347. *in Thracia.*]

Si fortè unus tantum in provincia remanserit Episcopus, ad Consecrationem Episcopi de vicina provincia convocentur.

SI fortè [k] in provincia unum tantùm contigerit remanere Episcopum, superstes Episcopus convocet Episcopos vicinæ provinciæ, & cum eis ordinet Comprovinciales sibi Episcopos. Quod si facere neglexerit, populi conveniant Episcopos provinciæ vicinæ, & illi priùs commoneant Episcopum, qui in eadem provincia commoratur, & ostendant, quòd populi petant sibi Episcopum Rectorem, & doceant justum esse, ut veniat ipse α, & cum eis ordinet Episcopum. Quòd si literis conventus tacuerit, & dissimulaverit, nihílque rescripserit; tunc satisfaciendum est populis, ut conveniant ex vicina provincia Episcopi, & ordinent Episcopum.

¶ CORR. ROM.] Capitulum hoc, quomodo refertur à Gratiano, præcipuè in priore parte, neque cum Latino, quod geminum est in tomis Conciliorum, multóque minùs cum Græco Canone convenit: quin etiam apud Burchardum, & Ivonem variè legitur. Hujus verò Concilii Canones à Latinis Latinè, & à Græcis Græcè à principio scriptos fuisse Nicolaus Papa Photio scribens in Epistola, quæ incipit, *Innumerabilium*, his verbis indicat. *Quomodo autem non esse apud vos Sardicenses Canones tu solus astruere poteris, quando non solùm à Latinæ, verùm etiam cum aliis à Græcæ Linguæ hominibus statuti sunt, & promulgati? Qua de re credibile non est, quod ibi diffinitum est, unumquemque ipsorum minimè propriæ Linguæ tradidisse.* Dionysius quoque exiguus in Epistola ad Stephanum Episcopum, quâ ei suam Græcorum Canonum Interpretationem obtulit, Sardicense Concilium à principio inter Latinos Latinè editum fuisse his verbis significat: *Tunc sancti Calchedonensis Concilii Decreta subdentes, in his Græcorum Canonum finem esse declaramus, ne quid præterea notitiæ vestræ credamur velle subtrahere. Statuta quoque Sardicensis Concilii atque Africani, quæ Latinè sunt edita, suis à se numeris cernuntur esse distincta.*

α *Ut veniat ipse.*] Tam in Concilio, quod est in codice Canonum, quàm quod in Collectione Isidori, & apud Burchardum, & Ivonem legitur, *ut & ipsi veniant, & cum ipso ordinent Episcopum.* Græcus autem Canon ita habet.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. ἐὰν συμβῇ μιᾷ ἐπαρχίᾳ, ἐν ᾗ πλεῖστοι ἐπίσκοποι τυγχάνουσιν, ἕνα ἐπίσκοπον ἀπομεῖναι, κἀκεῖνος κατά τινα ἀμέλειαν μὴ βουληθῇ συνελθεῖν καὶ συναινέσαι τῇ καταστάσει τῶν ἐπισκόπων, τὰ δὲ πλήθη συναθροισθέντα παρακαλοῖεν γίνεσθαι τὴν κατάστασιν τοῦ παρ᾽ αὐτῶν ἐπιζητουμένου ἐπισκόπου, χρὴ πρότερον ἐκεῖνον τὸν ἐναπομείναντα ἐπίσκοπον ὑπομιμνήσκεσθαι διὰ γραμμάτων τοῦ ἐξάρχου τῆς ἐπαρχίας (λέγω δὲ τοῦ ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως) ὅτι ἀξιοῖ τὰ πλήθη ποιμένα αὐτοῖς δοθῆναι, ἡγοῦμαι καλῶς ἔχειν καὶ τοῦτον ἐκδέχεσθαι, ἵνα παραγένηται. Εἰ δὲ μὴ διὰ γραμμάτων ἀξιωθεὶς παραγένηται, μήτε μὴν ἀντιγράφοι, τὸ ἱκανὸν τῇ βουλήσει τοῦ πλήθους χρὴ γενέσθαι. χρὴ δὲ καὶ μετακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου. id est: *Osius Episcopus dixit. Si qua in provincia, in qua plurimi sunt Episcopi, contigerit unum Episcopum morari absentem, neque is propter negligentiam quamdam convenire voluerit, neque Episcoporum creationi consentire; populi verò congregati postulent eum, quem ipsi expetunt, Episcopum constitui: primùm oportet Episcopum illum, qui absens moratur, admoneri literis Primatis provinciæ (nimirum Episcopi Metropolitani) de populorum postulato, Pastorem sibi dari petentium: rectè autem se habere puto, eum quoque, ut intersit, expectari* [l]. *Quòd si neque per literas rogatus affuerit, ac ne rescripserit quidem, satisfaciendum populi voluntati est. Convocari autem oportet ex vicina etiam provincia Episcopos ad Metropolitani Episcopi creationem.*

[l] *al.* admitti.

ARCHIEPISCOPUS A SUIS EPISCOPIS ORDINETUR.

DISTINCTIO LXVI.

ARCHIEPISCOPUS autem ab omnibus suæ provinciæ Episcopis [a] debet ordinari. Unde

« GRATIAN. « 1. *Pars.*

[a] Sic Justin. *novel.* 131. *in princ.*

I. ANICETUS Papa in Epist. ad Episcopos Galliæ. [fortè an. 171. *Româ in Galliam.*]

Ab omnibus Suffraganeis suis Archiepiscopus ordinetur.

ARchiepiscopus [b] α ab omnibus suæ provinciæ Episcopis ordinetur. & *infrà* β. §. 1. Illud tamen, quod de Archiepiscopi consecratione prædictum est, atque præceptum, id est, ut omnes Suffraganei eum ordinent, nullatenùs immutari licet: quia, qui illis præest, ab omnibus Episcopis, quibus præest, debet constitui. Sin aliter præsumptum fuerit, viribus carere non dubium est; quia irrita erit ejus secùs acta Ordinatio.

[b] Extrà *de temp. ord. c. si Archiepisc.* Polyc. *l.* 2. *tit.* 8. Ansel. *l.* 6. *c.* 39. Burch. *l.* 1. *c.* 28. Ivo, *p.* 5. *c.* 139. Pann. *l.* 3. *c.* 10.

¶ CORR. ROM. α *Archiepiscopus.*] Hæc prior pars in Epistola ipsa, & apud ceteros Collectores fusius exponitur.

β *Et infrà.*] Hic in Epistola cùm multa alia sunt interjecta, tum *c. comprovinciales sup. dist.* 64.

DE Episcopis autem non ordinandis à paucioribus quàm tribus Episcopis scribit dicens

« GRATIAN. « 2. *Pars.*

II. ANACLETUS *Epist.* 2. ad Episcopos Italiæ [c]. [c. an. 103. *Româ in Italiam.*]

Episcopus non minùs, quàm à tribus Episcopis ordinetur.

POrrò [d] & Hierosolymitarum primus Archiepiscopus Beatus Jacobus, qui justus dicebatur, & secundùm carnem, Domini nuncupatus est frater, à Petro, Jacobo, & Joanne Apostolis est ordinatus, Successoribus videlicet suis dantibus formam, ut non minùs, quàm à tribus Episcopis, reliquísque omnibus assensum præbentibus, ullatenùs Episcopus ordinetur, & communi voto Ordinatio celebretur.

[c] Idem repetitur in *Epist. Aniceti.*

[d] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 6. *c.* 53. Burch. *l.* 1. *c.* 15. Ivo, *p.* 5. *c.* 139. Pann. *l.* 3. *c.* 17.

PRESBYTERI AB UNO EPISCOPO ORDINANTUR.

DISTINCTIO LXVII.

PRESBYTERI verò, & Chorepiscopi ab uno Episcopo ordinari possunt. Unde

« GRATIAN. « 1. *Pars.*

I. ANACLETUS *Epist.* 2. ad Episcopos Italiæ. [c. an. 103. *Româ in Italiam.*]

Sacerdotes ab uno Episcopo possunt ordinari.

REliqui [a] Sacerdotes à proprio ordinentur Episcopo, ita ut cives & alii Sacerdotes assensum præbeant, & jejunantes Ordinationem celebrent. Similiter & Diaconi ordinentur. Ce-

[a] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 6. *c.* 53.

terorum autem graduum distributioni trium veracium testimonium, cum Episcopi scilicet approbatione, sufficere potest.

II. *Item* IN HISPALENSI CONCILIO II. *c. 6.* legitur. [an. 619. *in Hispania.*]

De eodem.

b 2. *Pars.* xv. *q.* 7. *c. sexta,* & *c. Episcopus.*

EPiscopus [b] Sacerdotibus, ac Ministris solus honorem dare potest, solus auferre non potest.

NON EPISCOPI ORDINARE PRESBYTEROS, NEC CHOREPISCOPI POSSUNT.

DISTINCTIO LXVIII.

GRATIAN. 1. *Pars.*

„ QUÆRITUR de illis, qui ordinantur ab his, quos non constat fuisse Episcopos, an sint iterùm consecrandi, an non. Quòd verò consecrandi non sint, probatur autoritate

I. GREGORII I. qui scribens Joanni Ravennati Episcopo, *lib.* 2. *Epist.* 32. ait. [an. 592. *Romà in Galliam.*]

Semel consecratus, iterùm consecrari non debet.

a IV. *Sent dist.* 25. *B.* Polyc. *l.* 2. *tit.* 36. Ansel. *l.* 7. *c.* 104. Pann. *l.* 3. *c.* 76. Ivo, *p.* 6. *c.* 82.

SIcut semel [a] baptizatus iterùm baptizari non debet; ita qui consecratus est semel, in eodem iterùm ordine non debet consecrari. Sed si quis forsitan cum levi culpa ad Sacerdotium venit, pro culpa pœnitentia indici debet, & tamen ordo servari.

GRATIAN. „ CONTRA scribens testatur

II. GREGORIUS III. ad Bonifacium Episcopum, *Epist.* 2. [an. 739. *Romà in Germaniam.*]

De Presbyteris, qui ordinantur ab eis, quos constat Episcopos non fuisse.

b Ansel. *l.* 7. *c.* 110. Ivo, *p.* 6. *c.* 117.
c à quibus fuerint ordinati. *orig.*

PResbyteri [b], quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint illi, qui ordinant [c], & dubium est eos Episcopos fuisse, an non, qui eos ordinaverunt; si bonæ actionis, & Catholici viri sunt, ipsi Presbyteri, & in ministerio Christi, omníque Lege sancta edocti, ab Episcopo suo benedictionem Presbyteratûs suscipiant, & consecrentur: & sic ministerio sacro fungantur.

GRATIAN. „ QUÒD ergo consecratus, in eodem ordine iterùm consecrari prohibetur, de eo intelligendum est, qui consecratus est ab illo, quem certum erat consecrandi jus habere. Qui autem ab illo consecratur, quem non constat jus consecrandi habuisse, iterùm consecrandus est: quia si ille consecrandi jus non habuit, iste ex olei effusione nil Consecrationis accepit. Et quia in ipso ordine consecratus non erat, nunc quasi primùm ad Consecrationem veniens ab Episcopo Sacerdotalem Benedictionem, & Consecrationem consequitur. Si autem jus consecrandi habuit, in prima unctione consecutus est Consecrationem: in secunda verò non reiteratur Consecratio, sed sola unctio: sicut, de quo dubium est, an sit baptizatus, vel non, debet baptizari; qui si priùs baptizatus non fuerat, consequitur gratiam Baptismi: si autem baptizatus erat, nihil accipit in secunda unctione [d]: nec pertinet hoc ad reiterationem Baptismi, sed ad cautelam salutis. Hoc & de Ecclesiis consecrandis similiter observandum est. Unde legitur

d lotione.

III. IN NICÆNO CONCILIO. [fortè an. 325. *in Bithynia.*]

Non debet iterùm consecrari Ecclesia semel consecrata.

e *De consecr. dist.* 1. *c. Ecclesiis.*

ECclesiis [e] semel consecratis Deo non iterùm debet Consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cujuscumque semine fuerint pollutæ: quia sicut infans à qualicumque Sacerdote in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, semel baptizatus, non debet iterùm baptizari; ita nec locus Deo dicatus, est iterùm consecrandus, nisi propter eas causas, quas superiùs nominavimus: si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerunt, qui eum consecraverunt.

GRATIAN. 2. *Pars.*

„ INTER Episcopos, & Chorepiscopos autem hæc est differentia, quòd Episcopi non nisi in civitatibus, Chorepiscopi etiam in vicis ordinari possunt: Episcopi [1] Formatas tribuunt; Chorepiscopi non nisi Commendatitias, & Pacificas dare valent. Episcopi jus consecrandi habent; Chorepiscopi tantùm minores Ordines tribuunt; Leviticam autem, & Sacerdotalem benedictionem non valent præstare. De his ita scribit

¶ PITH. [1] *Episcopi.*] V. Balsamon. *p.* 181. & 323. malè Gratianus, *ex can.* 8. Conc. Antioch. qui Presbyteros non Cardinales, id est rurales, à Chorepiscopis distinguit; non Episcopos à Chorepiscopis.

IV. LEO I. ad Episcopos Germaniæ, & Galliæ, *Epist.* 86. al. 88. [fortè Leo III. c. an. 798. *Romà in Germaniam & Galliam.*]

In quibus Chorepiscopi ab Episcopis differant.

f Ivo, *p.* 6. *c.* 72. Ansel. *l.* 7. *c.* 122. Polyc. *l.* 4. *tit.* 26.

QUamvis [f] Chorepiscopis, & Presbyteris [2] plurima cum Episcopis ministeriorum communis sit dispensatio; quædam tamen autoritate veteris Legis, quædam novellis, & Ecclesiasticis regulis sibi prohibita noverint: sicut est Presbyterorum & Diaconorum, aut Virginum Consecratio; sicut constitutio altaris, ac benedictio, vel unctio. Siquidem nec erigere eis altaria, nec Ecclesias, vel altaria consecrare licet, nec per impositionem manuum, Fidelibus baptizatis [g], vel conversis Hæreticis [h] Paracletum Spiritum Sanctum tradere, nec Chrisma conficere, nec Chrismate Baptizatorum frontes signare, nec publicè quidem in Missa quemquam Pœnitentem reconciliare, nec Formatas cuilibet Epistolas mittere. Hæc enim omnia illicita sunt Chorepiscopis, qui ad exemplum, & formam LXXII. [i] Discipulorum esse noscuntur, vel Presbyteris, qui eamdem gestant figuram: quoniam quamquam consecrationem habeant, Pontificatûs tamen apicem non habent.

g baptizandis *orig.* & *Ivo.*
h ex hæresi *orig.*
i *al.* lxx.

¶ PITH. [2] *Presbyteris.*] Legendum, *Archipresbyteris*: sic enim & Chorepiscopi dicebantur, ex Synodo Neocæsar. & ex Adone Vienn. *art.* 6. & Sigeberto *in Chron.*

GRATIAN. 3. *Pars.*

„ HI verò propter insolentiam suam, quâ officia Episcoporum sibi usurpabant, ab Ecclesia hodie prohibiti sunt. Unde ait

V. DAMASUS PAPA ad Episcopos Africæ, *Epist.* 4. [an. 400. *Romà in Africam.*]

Ordo Chorepiscoporum à sacra Sede reprobatur.

k Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 7. *c.* 123.
l *al.* lxxii.
m *al.* enim.

CHorepiscopi [k] tam ab hac sacra Sede, quàm à totius Orbis fuerunt Episcopis prohibiti. Nimis ergo eorum institutio improba, nimis est prava; quia ut hi de summo Sacerdotis ministerio aliquid præsumant, omni autoritate caret. & *infrà.* §. 1. Nam non ampliùs, quàm duos ordines inter Discipulos Domini esse cognovimus, id est, duodecim Apostolorum, & septuaginta [l] Discipulorum. Unde iste tertius processerit, funditùs ignoramus. Et quod ratione caret, extirpari necesse est. §. 2. Quòd autem [m] Episcopi non sint, qui minùs, quàm à tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus patet: quoniam, ut benè nostis, prohibitum à sanctis est Patribus, ut qui ab uno, vel à duobus sunt ordinati Episcopis, nec nominentur Episcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt?

VI. *Item* URBANUS II. [c. an. 1090. *Romæ.*]

Apostolorum in Ecclesia locum Episcopi teneant.

n *In Psal.* 44.

QUorum vices in Ecclesia habeant Episcopi, & quis eis hanc Dignitatem dare debeat, Sanctus Augustinus ostendit [n], inquiens: [Pro patribus tuis nati sunt tibi filii.] Quid est, pro patribus tuis nati sunt tibi filii? Patres missi sunt Apostoli: pro Apostolis filii nati sunt tibi: constituti sunt Episcopi. Hodie enim Episcopi, qui sunt per totum mundum, unde nati sunt? Ipsa Ecclesia Patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus Patrum. Non ergo te putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos nata es: de prole tua tibi crevit paternitas. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos Principes super omnem terram. & *infrà.* [Filios genuit Ecclesia, constituit eos pro Patribus suis Principes super omnem terram.]

ORDINES INFERIORES A QUIBUS CONFERANTUR.

DISTINCTIO LXIX.

GRATIAN. 1. *Pars.*

„ TONSURA verò Clerici de manu Abbatis suscipi potest, si eidem Abbati manûs impositio ab Episcopo facta noscatur. Unde legitur

I. IN VII. SYNODO, *c.* 14. [an. 787. *in Bithynia.*]

Abbates, quibus ab Episcopo manus imponitur, aliquos tonsurare possunt.

a Ivo, *p.* 5. *c.* 376.
2. *Pars.*
b *al.* impositionem.
c Hæc non sunt in Græco Canone.

QUoniam [a] videmus sine manûs impositione à parvula ætate tonsuram Cleri quosdam accipientes, nondúmque ab Episcopo manûs impositione percepta super ambonem irregulariter in collecta legentes: præcipimus amodò id minimè fieri. Idipsum quoque observandum est etiam inter Monachos. §. 1. Lectoris autem manûs impositione [b] licentia est Abbati solummodò in proprio Monasterio faciendi; si dumtaxat eidem Abbati manûs impositio facta noscatur ab Episcopo, [secundùm [c] morem præficiendorum Abbatum,] dum constet illum esse Presbyterum. §. 2. Simili etiam modo secundùm antiquam consuetudinem Chorepiscopos præceptione oportet Episcopi promovere Lectores.

II. *Item* EX CONCILIO LAODICENSI, *c.* 26. [an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

Non exorcizent, qui ab Episcopo provecti non sunt.

d *al.* provecti.

NOn oportet exorcizare eos, qui necdum ab Episcopis sunt promoti [d] [1], neque in Ecclesiis, neque in domibus [2].

¶ PITH. [1] *Promoti.*] V. C. *provecti*, ut in marg.
[2] *In domibus.*] V. C. *intra domos.*

NULLUS SINE TITULO ORDINETUR.

DISTINCTIO LXX.

GRATIAN. I. *Pars.*

„ AB Epiſcopis alterius civitatis Clericus ordinari non „ poterit, nec etiam à proprio abſolutè ordinandus „ eſt: abſoluta enim Ordinatio Calchedonenſi Concilio „ prohibetur, & vacuam habere manûs impoſitionem præci- „ pitur: in quo ſic ſtatutum eſt, can. VI.

I. IN CALCHEDONENSI CONCILIO, *can.* 6. [an. 451. *in Bithynia.*]

Nemo ordinandus eſt abſolutè.

[a] Anſel. *l.* 7. *c.* 105. Polyc. *l.* 2. *tit.* 31. Burch. *l.* 2. *c.* 6. Ivo, *p.* 6. *c.* 26. Pann. *l.* 3. *c.* 27.

NEminem [a] abſolutè ordinari Presbyterum, vel Diaconum, vel quemlibet in Eccleſiaſtica Ordinatione conſtitutum, niſi manifeſtè α in Eccleſia civitatis, ſive poſſeſſionis, aut in Martyrio, aut in Monaſterio, qui ordinatur, mereatur Ordinationis publicatæ vocabulum. Eos autem, qui abſolutè ordinantur, decrevit ſancta Synodus vacuam habere manûs impoſitionem, & nullum tale factum β valere ad injuriam ipſius, qui eum ordinavit.

¶ CORR. ROM. α *Niſi manifeſtè.*] Græcè legitur: εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ, ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο, hoc eſt: *niſi propriè in Eccleſia civitatis, vel pagi, aut Martyrio, aut Monaſterio, qui ordinatur, pronuntietur.* In Ordine autem Romano fit mentio talis pronuntiationis, Epiſcopi nomine per Archidiaconum factæ. *De tit. S. Stephani eligimus Petrum ad Lectorem ad eumdem titulum.*

β *Nullum tale factum.*] Græcè: μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν, id eſt, *numquam poſſe operari.*

II. *Item* EX CONCILIO URBANI II. habito Placentiæ. [an. 1095. *in Æmilia.*]

Irrita ſit Ordinatio ſine titulo facta.

[b] S. Antonin. *p.* 2. *c.* 1. §. 22.

SAnctorum [b] [1] Canonum ſtatutis conſona Sanctione decernimus, ut ſine titulo facta Ordinatio irrita habeatur, & in qua Eccleſia quilibet titulatus eſt, in ea perpetuò perſeveret.

§. 1. Omninò autem in duabus aliquem titulari non liceat; ſed unuſquiſque in qua titulatus eſt, in ea tantùm Canonicus habeatur. Licèt enim Epiſcopi diſpoſitione unus diverſis præeſſe poſſit Eccleſiis, Canonicus tamen Præbendarius, niſi unius Eccleſiæ, in qua conſcriptus eſt, eſſe non debet.

§. 2. Si quæ tamen Capellæ ſunt, quæ ſuis reditibus Clericos ſuſtentare non poſſunt; ea cura ac diſpoſitio Præpoſito majoris Eccleſiæ, cui Capellæ ſubditæ eſſe videntur, immineat; & tam de poſſeſſionibus, quàm de Eccleſiaſticis Capellarum officiis ipſe provideat.

¶ PITH. [1] *Sanctorum.*] Non placuit hoc Caput Innocentio III. *in cap.* 16. *Extr. de Præb.* Paulinus ſine titulo ordinatus olim.

GRATIAN. „ IN eodem etiam Concilio antiquis novem Præfationi- „ bus decima addita eſt, quæ ita ſe habet [Æquum, & ſalu- „ tare, & te in ven. vel aſſumptione Beatæ Mariæ collaudare, „ bened. & præd. quæ, & unigenitum tuum S. S. obumbr. „ concep. & virginitatis gloria permanente lumen æternum „ mundo effudit, Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.]

EPISCOPUS ALTERIUS CLERICOS SINE EJUS CONSENSU NON ORDINET.

DISTINCTIO LXXI.

GRATIAN. I. *Pars.*

„ DE Clericis verò non ordinandis ab Epiſcopo alterius „ civitatis, in Sardicenſi Concilio, c. XVIII. & XIX. „ ſtatutum eſt, in quo Januarius Epiſcopus dixiſſe „ legitur

I. IN SARDICENSI CONCILIO, *c.* 18. & 19. [an. 347. *in Thracia.*]

Clerici ab Epiſcopo alterius civitatis non ordinentur.

ILlud quoque Sanctitas veſtra ſtatuat, ut nulli Epiſcopo liceat alterius [1] civitatis Eccleſiaſticum hominem α ſolicitare, & in ſua diœceſi Clericum ordinare. Univerſi dixerunt, Placet: quia ex his contentionibus ſolent [2] naſci diſcordiæ; & ideò prohibet omnium ſententia, ne quis hoc facere audeat. §. 1. Oſius [a] Epiſcopus dixit. Et hoc univerſi conſtituimus, ut quicumque ex alia parochia voluerit alienum Miniſtrum ſine conſenſu Epiſcopi ipſius, & ſine voluntate ordinare, non ſit rata Ordinatio ejus.

[a] *C.* 19.

¶ CORR. ROM. α *Hominem.*] In Concilio latino legitur: *Eccleſiaſticum miniſtrum ſolicitare, & in ſuis parochiis Clericum, &c.* infrà *eâd. c. primatus*, (ubi hujus Canonis ſententia videtur referri) legitur, *ut nemo alterius plebis hominem uſurpet.* Græce autem Caput iſtud, quod in Latino decimum octavum eſt, non habetur.

¶ PITH. [1] *Alterius.*] V. C. *alterius Epiſcopi civitatis Miniſtrum Eccleſiaſticum ſolicitare, & in ſuis parœciis ordinare.*

[2] *Solent.*] V. C. *ſolet naſci diſcordia.*

Pars I.

II. *Item* INNOCENTIUS I. ad Victricium Rotomagenſem Epiſcopum, *Epiſt.* 2. *c.* 7. [an. 404. *Româ in Galliam.*]

De eodem.

DE aliena [b] [3] Eccleſia ordinare Clericum nullus præſumat [c] [4], niſi ejus Epiſcopus precibus exoratus concedere voluerit.

[b] Pann. *l.* 3. *c.* 64. [c] *al.* uſurpet.

¶ PITH. [3] *De aliena.*] Vide Centur. *tom.* 4. *cap.* 880. & *tom.* 5. *p.* 829.

[4] *Præſumat.*] V. C. *uſurpet*, ut in marg.

III. *Item* EX NICÆNO CONCILIO, *can.* 16. *in fine.* [an. 325. *in Thracia.*]

Qui ſine Epiſcopi conſenſu ordinatur, irrita ſit ejus Ordinatio.

SI quis [d] auſus fuerit aliquem, qui ad alterum pertinet, in ſua Eccleſia ordinare, cùm non habeat conſenſum illius Epiſcopi, à quo receſſit Clericus; irrita ſit hujuſmodi Ordinatio.

[d] Burch. *l.* 1. *c.* 109. Ivo, *p.* 5. *c.* 11. *ex alia verſione.*

IV. *Item* EX CONCILIO CALCHEDONENSI, *c.* 20. [an. 451. *in Bithynia.*]

Clericus unius Eccleſiæ in alia non ordinetur.

CLericos [e] in ſuis [5] Eccleſiis conſtitutos, ſicut jam diffinivimus, non liceat in alterius civitatis Eccleſiis ordinari: ſed quieſcant [6] in ea, in qua ab initio miniſtrare meruerunt: exceptis illis, qui proprias civitates perdiderunt, & ex neceſſitate ad alias Eccleſias migraverunt. Si verò quicumque Epiſcopus poſt definitionem iſtam ad alium Epiſcopum pertinentem Clericum ſuſceperit; placuit ſanctæ Synodo, & eum, qui ſuſcepit, & eum, qui ſuſceptus eſt, tamdiu excommunicatos manere, quamdiu ipſe Clericus revertatur ad propriam Eccleſiam.

[e] Anſel. *l.* 6. *c.* 125. & *l.* 7. *c.* 109. Ivo, *p.* 6. *c.* 361.

¶ PITH. [5] *In ſuis.*] V. C. *in ſingulis.*

[6] *Quieſcant.*] V. C. *acquieſcant.*

V. *Item* GREGORIUS I. Fortunato Epiſcopo Neapolitano, *l.* 5. *Epiſt.* 11. ſeu *c.* 111. [an. 595. *Româ in Campaniam.*]

Apoſtolica permiſſione unius Eccleſiæ Clericus in altera valeat ordinari.

FRaternitatem [f] tuam à nobis petiſſe recolimus, ut Gratianum Eccleſiæ Benafranæ Diaconum tuæ concederemus Eccleſiæ cardinandum α. Et quoniam nec Epiſcopum, cui obſecundare, nec propriam habet Eccleſiam, hoſte ſcilicet prohibente, quo ſuum debeat miniſterium exhibere; petitionem tuam non prævidimus differendam. Idcircò ſcriptis tibi præſentibus eum neceſſariò duximus concedendum, habituro licentiam Diaconum illum, noſtra interveniente autoritate, Eccleſiæ tuæ, Deo propitio, conſtituere Cardinalem.

[f] Jo. Diac. *l.* 3. *c.* 20. Polyc. *l.* 1. *tit.* 7. Anſel. *l.* 7. *c.* 80.

¶ CORR. ROM. α *Cardinandum.*] Anteà legebatur, *ordinandum.* Emendatum eſt ex ipſa Epiſtola. *Cardinare* verò, ſeu *Cardinalem conſtituere*, (quod eſt in fine hujus Capitis) ita videtur B. Gregorius accepiſſe, ut Canonicam translationem ſignificet. Nam cùm tempore S. Gregorii Canon ſextus Concili Calchedonenſis accuratè obſervaretur, ut nullo modo daretur alicui locus in Eccleſia (qui nunc *Titulus* vocatur) niſi ſimul ad eum locum ordinaretur; cùm aliquis jam ordinatus, neceſſitate aliqua in aliam Eccleſiam transferebatur, ut in illa in eodem gradu, quo in prima ordinatus erat, deſerviret; in ſecunda dicebatur incardinari; quod ex iſto nunc indicato loco patere poteſt, & *ex lib.* 3. *Epiſt.* 14. & *alibi.* Quod etiam in Epiſcopis B. Gregorius faciebat, *lib.* 2. *indict.* 10. *Epiſtolâ* 6. & *Epiſt.* 25. (quod refertur infrà VII. *q.* 1. *c. paſtoralis.*) & *indict.* 11. *Epiſt.* 13. & *ſequenti*; quod habetur infrà XXI. *q.* 1. *cap. relatio.* De hac re Joannes Diaconus *lib.* 3. *cap.* 8. & 11. & 16. Gregorium verò Joannes VIII. & facto ipſo, & vocabulo in eadem notione accepto, eſt imitatus; quod ex aliquot manuſcriptis ipſius Epiſtolis conſtat.

VI. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI I. *c.* 5. [an. 348. *in Africa.*]

Sine Literis Epiſcopi ſui in aliqua Eccleſia Clericus non ſuſcipiatur.

PRimatus [g] Epiſcopus [h] Vegeſelitanus [7] dixit. Suggero Sanctitati veſtræ, ut ſtatuatis non licere Clericum alienum ab aliquo ſuſcipi ſine Literis Epiſcopi ſui, neque apud ſe retinere; nec Laicum uſurpare ſibi de plebe aliena, ut eum obtineat [i] ſine conſcientia ejus Epiſcopi, de cujus plebe eſt. Gratus Epiſcopus dixit. Hæc obſervantia pacem cuſtodit: Nam & memini in Sanctiſſimo Concilio Sardicenſi ſtatutum, ut nemo alterius plebis hominem uſurpet: Sed ſi fortè erit neceſſarius, petat à Collega ſuo, & per conſenſum habeat.

[g] *al.* privatus. [h] Burch. *l.* 2. *c.* 43. Ivo, *p.* 6. *c.* 144. Anſel. *l.* 6. *c.* 124. [i] ordinet. *orig.*

¶ PITH. [7] *Vegeſelitanus.*] 2. V. C. *Vegeſebitanus.*

VII. *Item* EX CONCILIO CALCHEDONENSI, *c.* 13. [an. 451. *in Bithynia.*]

Sine Literis Commendatitiis Clericus extra ſuam Eccleſiam non miniſtret.

EXtraneo [k] Clerico, & Lectori [8] extra civitatem ſuam ſine Commendatitiis Literis proprii Epiſcopi nuſquam penitùs liceat adminiſtrare.

[k] Burch. *l.* 2. *c.* 139. Anſel. *l.* 7. *c.* 162. Polyc. *l.* 4. *t.* 3.

¶ PITH. [8] *Lectori.*] V. C. & *ignoto Lectori*, ἠγνώστῳ.

VIII. *Item* EX SERMONE Sancti Augustini ad Populum. [c. an. 392. *in Africa.*]

De eodem.

HOrtamur [1] Christianitatem vestram juxta sanctorum Canonum instituta, ut in Ecclesiis à vobis fundatis aliunde veniens Presbyter non suscipiatur; nisi à vestræ fuerit Ecclesiæ consecratus Episcopo, aut ab eo per Commendatitias Literas suscipiatur.

[1] Burch. *l.* 15. *c.* 30. Ivo, *p.* 16. *c.* 31.

IX. *Item* EX CONCILIO ANTIOCHENO I. *c.* 7. [an. 341. *in Syria.*]

Absque Formata Clerici peregrini non suscipiantur.

NUllum absque Formata α, quam Græci [9] Epistolam [10] dicunt, peregrinorum Clericorum suscipi oportet.

¶ CORR. ROM. α *Formata.*] Græcè est, μηδένα ἄνευ ἱερηνικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων. quod Dionysius vertit, *nullus peregrinorum sine Pacificis, id est, Commendatitiis suscipiatur Epistolis:* atque ita Burch. & Ivo habent.

¶ PITH. [9] *Quam Græci &c.*] Absunt à meo veteri exemplari, quod habet versionem quâ usus est Gratianus. Sed post verbum *oportet*, additur, *neque Presbyteris ad Regiones longinquas Formatas*, id est, *Epistolas dare, nisi ad Episcopos finitimos simplices Epistolas mittere*, quæ confirmant vulgatam lectionem.

[10] *Epistolam.*] Ἀπολυτικήν. Ita V. C. *Episcopi etiam ad Comitatum sine Primatis consensu & Formatis non eunt.* Greg. *l.* 7. *ind.* 2. *Epist.* 61.

EPISCOPUS DIMISSORIAS NISI ROGATUS NON TRIBUAT.

DISTINCTIO LXXII.

GRATIAN. 1. *Pars.*

„ DIMISSORIAS verò Literas Episcopus nisi rogatus, „ non tribuat: sicut statutum est in Synodo habita „ Romæ. Unde ait

I. LEO Papa. [an. 826. *Romæ.*]

Nisi eodem petente, nulli Dimissoriæ Literæ præstentur.

EPiscopus [a] [1] subjecto sibi Sacerdoti, vel alii Clerico, nisi ab ipso postulatus, Dimissorias non faciat; ne ovis quasi perdita, aut errans inveniatur.

[a] Ansel. *l.* 6. *c.* 122.

¶ PITH. [1] *Episcopus.*] *Can.* 18. Synodi Rom. Catalog. test. Verit. *p.* 82.

II. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI III. *c.* 21. [an. 397. *in Africa.*]

De eodem.

CLericum [b] alienum, nisi concedente ejus Episcopo, nemo audeat vel retinere, vel promovere in Ecclesia sibi credita. Clericorum autem nomen etiam Lectores, & Psalmistæ, & Ostiarii [2] retinent [c].

[b] Burch. *l.* 2. *c.* 42. Ivo, *p.* 6. *c.* 14.
[c] *al.* retineant.

¶ PITH. [2] *Et Psalmistæ & Ostiarii.*] Desunt in meo Cod. Sed habentur in duobus aliis.

III. *Item* EX CONCILIO MILEVITANO II. *c.* 15. [an. 416. *in Numidia.*]

In una Ecclesia ordinatus, in alia non suscipiatur [d].

PLacuit [e], ut quicunque in una Ecclesia vel semel eligitur α, ab alia Ecclesia ad Clericatum non teneatur.

[d] *al.* teneatur.
[e] Conc. Afric. *c.* 57.

¶ CORR. ROM. α *Eligitur.*] In Concilio Milevitano est, *vel semel legerit:* itémque in Conc. Carthaginensi Græco, *c.* 91. κἂν ἅπαξ ἀναγνῷ, in Africano autem, *c.* 57. *vel semel suscepto officio legerit.*

LITERÆ DIMISSORIÆ QUOMODO FIANT.

DISTINCTIO LXXIII.

GRATIAN. 1. *Pars.*

„ QUALITER verò Commendatitia, vel Dimissoria, „ seu Formata Epistola facienda sit, videndum est. „ Debent [a] namque literæ Græcæ interponi in ea Epi„stola, & non sine causa. Græca enim [1] elementa [b] litera„rum, numeros etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter „ Græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in fa„ciendis Epistolis Canonicis, quas mos Latinus Formatas [2] „ vocat, aliqua fraus fallitatis temerè præsumeretur; hoc à „ Patribus CCCXVIII. Nicææ congregatis saluberrimè inven„tum est [3], & constitutum, ut Formatæ Epistolæ hanc cal„culationis, seu supputationis habeant rationem: id est, ut „ assumantur in supputationem [4] prima Græca elementa Pa„tris, & Filii, & Spiritûs S. hoc est π, υ, α: quæ elemen„ta octogenarium, & quadringentesimum, & primum signi„ficant numerum. Petri quoque Apostoli prima litera, id est, „ π, quæ numerum octoginta significat: ejus quoque, qui „ scribit, Episcopi [c] prima litera [5]; cui scribitur, secunda „ litera; accipientis, tertia litera; civitatis quoque, de qua „ scribitur, quarta; & indictionis, quæcumque est illius [d] „ temporis [6], numerus assumatur. Atque ita his omnibus „ Græcis literis, quæ, ut diximus, numeros exprimunt, in „ unum ductis, unam, quæcumque fuerit collecta, summam „ Epistola teneat: hanc qui suscipit, omni cum cautela re„quirat expressè [e]. Addat præterea separatim in Epistola „ etiam nonagenarium, & nonum numerum, qui secundùm „ Græca elementa significat [7] ἀμήν.

[a] Ex Attico *ad fin. Conc. Calched.* Ansel. *l.* 6 *cap.* 121.
[b] Ivo, *p.* 6. *c.* 433.
[c] *al.* Epistola.
[d] *al.* id.
[e] *al.* expressam.

¶ PITH. [1] *enim.*] Abest à V. C.
[2] *Quas mos l. f. &c.*] Absunt à V. C.
[3] *Est.*] Abest à V. C.
[4] *In supputationem.*] V. C. *in supputatione.*
[5] *Litera.*] Abest à V. C. ut & vox, *tertia.*
[6] *Illius temporis.*] *temporis idem qui fuerit numerus &c.* ita V. C.
[7] *Significat.*] Addit V. C. *id est.*

I. EX NICÆNA SYNODO. [an. 325. *in Bithynia.*]

Exemplar Formatæ [8] *Epistolæ, quæ in Nicæna Synodo à* CCCXVIII. *Patribus facta est.*

IN nomine [f] Patris π. & Filii υ. & Spiritûs S. α. π. Walterio Sirensi Episcopo. Ego Burchardus Sanctæ Wormaciensis Ecclesiæ devotus, gregis Christi famulus, in Deo verò summæ felicitatis beatitudinem. Cùm sancta Catholica Ecclesia prompta sit sequi documenta Evangelica, quæ dicunt [g]: *Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, accipiet mercedem Prophetæ: & qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet, &c.* & Apostolus [h] jubeat hospitalitatem sectari, & necessitatibus Sanctorum virorum communicare; tamen propter eos, qui cauteriatam habent suam conscientiam, dicentes se esse simplices, cùm sint astutiâ Diabolicâ repleti: & pro opere pietatis dicunt se de loco ad locum transire, cùm sint, suâ malitiâ faciente, fugitivi; & dicunt se esse ministerio sacro insertos, cùm non sint; statutum est à sanctis Patribus, neminem Clericum alienum, & ignotum recipi ab aliquo Episcopo, & inthronizari in sua Ecclesia; nisi habeat à proprio Episcopo Epistolam, quæ in Canonibus nominatur *Formata.* Ideò notum facimus Fraternitati [i] vestræ, quòd præsens frater noster harum literarum portitor, nomine Hermannus [k], non pro sua nequitia expulsus est à nobis; sed postulantibus Fratribus, eò quòd ex familia nostra fuit, & noster baptizatus, fecimus ei libertatem receptam in [l] cornu altaris canonicè, & ordinavimus eum ad gradum Presbyterii. Cui etiam has Dimissorias, sive Commendatitias Literas facimus, & eum ad vestram dilectam Fraternitatem dirigimus, ut in vestra parochia sub vestro sacro regimine, & defensione consistere valeat. Ego, inquam, Burchardus humilis Episcopus in nomine Patris [m], & Filii, & Spiritûs Sancti, & in unitate sanctæ Ecclesiæ, in qua Petro datum est jus ligandi, atque solvendi, absolvo Hermannum Presbyterum de civitate Wormaciensi indictione x. & licentiam do vobis inthronizandi eum in quacumque Ecclesia vultis vestræ parochiæ. Hanc ergo [n] Epistolam Græcis literis hinc inde munire decrevimus, & annulo nostræ Ecclesiæ firmare censuimus. Fraternitatem vestram Christus nobis incolumem conservet α. π. υ. α. π. ϛ. ι. ζ. ξ. ἀμήν. Data Wormaciæ Idibus Martii, anno Dominicæ incarnationis, M X I I. indictione X.

[f] Burch. *l.* 2. *c.* 227. Ivo, *p.* 6. *c.* 434. simile quiddam multóque magis, *c.* 435.
[g] *Matth.* 10.
[h] *Rom.* 12.
[i] *al.* paternitati.
[k] Ecmanus. *Burch.*
[l] *al.* à.
[m] *al.* Patris π. & Filii υ. & Spiritûs Sancti α.
[n] Ivo, *p.* 6. *c.* 434. simile.

¶ CORR. ROM. α *Conservet.*] In hoc & sequenti Capite ea tantùm sunt emendata, quæ exemplarium auxilio restitui poterant. Ceterùm quæ hoc loco sequuntur, etiam apud Burchardum sunt depravata. Facilè autem restitui possunt ex regulis initio distinctionis traditis. Quibus quidem regulis optimè respondet exemplum ab Ivone collatum *par.* 6. *c.* 435. si literæ *in extremo* 434. *capitis* positæ, ponantur loco earum quæ *in ipso* 435. afferuntur. Addita enim illis dictione, ἀμήν, resultat numerus ibi notatus, id est, IↃCCLXXVIII. Benè etiam procedet exemplum *c.* 434. si ubi nunc summa est 1539. fiat 1439. satis sit locum indicasse.

¶ PITH. [8] *Formatæ.*] Optat. lib. 2. *cum Siricio nobis totus orbis commercio Formatarum in una communionis societate communicet. Communicatoriæ*, S. Aug. *Epist.* 162. *Pacificæ*, Can. 7. Syn. Antioch. *Canonicæ*, can. 41. Conc. Laod. &c.

II. EX NICÆNA SYNODO. [an. 325. *in Bithynia.*]

Incipit Epistola Formata à CCCXVIII. *Episcopis, & ab Attico* α *Constantinopolitanæ urbis Episcopo edita.*

SAnctissimo [o] in Christo Fratri summa dulcedine charitatis amplectendo. A. illius civitatis Episcopo, υ. illius Ecclesiæ Præsul perpetuæ beatitudinis optat in Christo salutem. π. υ. α. π. De cetero noverit sancta Fraternitas vestra, quòd iste Clericus Hermannus nomine, nostra in Parochia instructus, ac detonsus Parvitatem nostram rogavit, quatenus illi Commendatitias Literas conscriberemus, quibus vestræ Celsitudini commendatus, sub tuitione vestri regiminis degere posset: cujus voluntati consentientes, secundùm Canonicam autoritatem Literas ei Dimissorias dedimus, per quas & ipsi concedimus, ut sub vestro magisterio Divinæ servituti insistens, suæ deserviat utilitati; & vobis licentiam tribuimus, ut, si dignum eum judicaveritis, ad sacros Ordines promoveatis. Commendatum ergo eum curæ vestræ suscipite, & nostris ex partibus absolutum in vestrarum ovium numero custodite. Quas Literas, ut vigore veritatis firmatæ, indubitanter à vobis suscipiantur, literis Græcis, ut Canonica docet autoritas, confirmare fategimus. Sancta Trinitas vestram Beatitudinem ad regimen sanctæ suæ Ecclesiæ perpetualiter benè valere con-

[o] Ansel. *l.* 6. *c.* 121.

cedat, ἀμήν, vel sic ϛϑ. β (quæ eamdem summam exprimunt) indictione x. Continet hæc Formata Epistola summam numeri MCCC. XV P. Y. Græcam in nomine illius primam ponimus, quia Græci eam in quibusdam locis pro, υ, consonante ponunt, sicut est Δαυὶδ & εὐαγγέλιον.

¶ Corr. Rom. α *Ab Attico.*] Anteà legebatur, *Abbatibus.* Restitutus est locus ex conjectura (quod perrarò factum est) quoniam evidenti ratione nitebatur.

β ἀμήν, vel sic, ϛϑ.] Addita sunt hæc ex aliquot vetustis exemplaribus, & utrisque istis notis idem numerus nonagesimus nonus significatur. In codicibus verò impressis vel nihil erat, vel dictio, *amen*, Latinè scripta; in qua nulla est numeri significatio.

INVITUS NEMO ORDINETUR.
DISTINCTIO LXXIV.

" QUÆRITUR de his, qui ab Episcopis suis promoveri [a] contemnunt, an inviti sint sublimandi, an non. De his ita statutum invenitur

I. In Concilio Aurelianensi, III. c. 7. [an. 538. *in Gallia.*]

Annuæ suspensioni subjaceat Episcopus, qui invitum ordinare præsumit.

EPiscopus, qui invitum, aut reclamantem præsumpserit ordinare, annuali pœnitentiæ subditus Missas facere non præsumat.

II. *Item* Gregorius I. Natali Episcopo Salonitano, *in* 1. *lib. Reg. Epist.* 19. [an. 590. *Romà in Dalmatiam.*]

Nullus promoveatur invitus.

GEsta, [b] quæ nobis in Concilii vestri confecta secretario direxistis, in quibus Archidiaconus Honoratus addicitur [c], plena esse cognovimus semine jurgiorum: cùm uno eodémque tempore una persona nolens ad Sacerdotii ordinem provehitur, quæ tamquam immerita à Diaconatûs officio removetur. Et sicut justum est, ut nemo crescere compellatur invitus; ita censendum puto similiter, ne quisquam insons ab Ordinis sui ministerio dejiciatur injustè.

" Contra invenitur

III. In Concilio Carthaginensi [d], c. 31. [an. 419. *in Africa.*]

Qui ab Episcopis suis promoveri contemnunt, à locis suis dejiciantur.

SI qui [e] α Clerici ab Episcopis suis promoveri contempserint; nec illic maneant, unde recedere noluerunt.

¶ Corr. Rom. α *Si qui.*] Verba hujus Capitis sunt titulus sequentis capitis, *Placuit*, qui est proprius Canon trigesimus primus Concilii Carthaginensis in codice Canonum, & apud Græcos.

IV. Ex eodem. [an. 419. *ibid.*]

De eodem.

PLacuit [f], ut quicumque Clerici, vel Diaconi pro necessitatibus α Ecclesiasticarum rerum non obtemperaverint [g] Episcopis suis volentibus eos ad honorem ampliorem in Ecclesia sua promovere; nec illic ministrent in suo gradu, unde noluerunt recedere.

¶ Corr. Rom. α *Pro necessitatibus.*] Græcè est: διά τινας ἀναγκαστικὰς αἰτίας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν. id est, *ob quasdam cogentes causas suarum Ecclesiarum.*

V. *Item* ex Concilio Agathensi, c. 32. [an. 506. *in Gallia.*]

Posteriores prioribus Episcopi non præponant.

EPiscoporum [1] etiam, quorum vita non reprehenditur, posteriorem priori nullus præponat, nisi [h] fortè superbiâ elatus, quod pro necessitate Ecclesiæ Episcopus jusserit, implere contemnat. §. 1. Sanè si officium Archidiaconatûs [i] propter simpliciorem naturam implere, aut expedire nequiverit, ille loci sui nomen teneat, & ordinationem α Ecclesiæ, quem elegerit Episcopus præponendum.

¶ Corr. Rom. α *Et ordinationem.*] Quamvis in recentioribus Conciliorum Editionibus Coloniensibus legatur, *& ordinationi Ecclesiæ, quem elegerit Episcopus, præponatur:* tamen in vetere Coloniensi, duobus Parisiensibus, & duobus codicibus Conciliorum Vaticanis est eodem modo, atque apud Gratianum.

¶ Pith. [1] *Episcoporum.*] V. C. *Clericorum.*

VI. *Item* Gregorius I. Joanni Episcopo Syracusano, *lib.* 11. *Epist.* 34. [an. 603. *Romà in Siciliam.*]

In quo loco quisque ordinatus est, invitus teneri non debet.

QUorumdam [2] ad nos relatione pervenit Cosmam, qui ex Monacho Monasterii sanctæ Luciæ à Decessore vestro memorandæ [k] memoriæ Maximiano in Ecclesia Syracusana factus Subdiaconus, atque à vobis posteà in possessione, quæ Juliana dicitur, Presbyter est ordinatus, ita nimià tristitià, & loci qualitate vehementer afflictum, ut vitam sibi pœnam existimet, & contritionis [l] suæ fugam quærat auxilium. Et ideò, quia tales erga subjectos nostros debemus existere, quales nobis, si subjecti fuissemus, nostros voluerámus esse Præpositos; magnæ benignitatis est, si eum in Ecclesiam, ubi Subdiaconi est functus officio, Sanctitas vestra reducere, atque illic Presbyterum voluerit constituere Cardinalem. Quod & facere, quantùm arbitramur, debebitis, si tamen nihil est, quod justè contra ipsum animos vestros exasperet. Si verò aliqua culpa est, suis nobis hoc Epistolis vestra Fraternitas, ut scire possimus, insinuet.

¶ Pith. [2] *Quorumdam.*] Joan. Diac. *lib.* 3. *vitæ S. Gregor. c.* 10. *Cardinales violenter in Parochiis ordinatos forensibus in pristinum Cardinem revocabat.* Deinde subdit hunc locum.

" Verùm illud Gregorii de his intelligendum est, qui non causà necessitatis, sed causà ingratitudinis callidè ab Episcopis suis promoveri quæruntur. Illud autem Carthaginensis Concilii de his intelligitur, qui nolunt obtemperare Episcopis suis propter necessitatem Ecclesiæ volentibus eos ad altiora promovere. Hanc Distinctionem ex Decreto Simplicii Papæ quilibet corroborare valet, qui scribens Joanni Episcopo Ravennati, *Epist.* 2. ait inter cetera.

VII. Simplicius Papa Joanni Episcopo Ravennati, *Epist.* 2. [an. 482. *Romà in Æmiliam.*]

Non est aliquis invitus ad Episcopatum pertrahendus.

UBi [m] ista didicisti, quæ in fratrem, & Coëpiscopum nostrum Gregorium, non dilectione [n] [3], sed invidiâ perpetrasti? quem inexcusabili violentiâ pertrahi ad te passus es, atque vexari, ut ei honorem tantum, non per animi tranquillitatem, sed per amentiam, sicut dicendum est, irrogares? Neque enim talia potuissent fieri sanitate consilii. Nolumus exaggerare, quod gestum est, ne cogamur judicare, quod dignum est. Nam privilegium [o] meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. *& infrà.* Denuntiamus autem [p], quòd si posthac [4] quidquam tale præsumpseris, & aliquem seu Episcopum, seu Presbyterum, seu Diaconum, invitum facere fortè credideris; Ordinationes tibi Ravennatis Ecclesiæ, vel Æmiliensis noveris auferendas.

¶ Pith. [3] *Dilectione.*] V. C. *electione.*
[4] *Posthac.*] V. C. *posthæc.*

VIII. *Item* Gregorius I. Antonino Subdiacono, *lib.* 2. *Epist.* 16. *indict.* 10. [an. 592. *Romà in Dalmatiam.*]

De eodem.

HOnoratus [q] Archidiaconus Ecclesiæ Salonitanæ à Sanctæ memoriæ Decessore meo, missa supplicatione poposcerat, ut ab Episcopo suo invitus provehi ad fortioris gradûs ordinem contra morem nullatenùs cogeretur. Hoc enim fieri sibi non provehendi gratiâ, sed causà ingratitudinis perhibebat. Pro qua re tunc jam sanctæ memoriæ Decessor noster scriptis suis Natali fratri, Coëpiscopoque nostro interdixerat, ne prædictum Honoratum Archidiaconum invitum provèheret, nève dolorem conceptæ ingratitudinis diutiùs in corde retineret. Cúmque & à nobis hæc eidem summopere fuerint interdicta; non solùm mandata Dei negligens, sed & scripta nostra contemnens, præfatum Archidiaconum quasi ad fortiorem honorem provehens, conatus est arte callida degradare. Unde actum est, ut eo de Archidiaconatûs loco summoto, alium asciscèret, qui ejus obtemperare moribus potuisset. Quem Honoratum Archidiaconum arbitramur Antistiti suo aliunde displicere non potuisse, nisi quòd eum vasa sacra suis dare parentibus prohibebat. Quam causam subtili volumus, & tunc sanctæ memoriæ Decessor meus, & nunc ego indagatione discutere; sed ipse suorum sibi actuum conscius, personam ad judicium postposuit destinare. Proinde experientiam tuam præsentis præcepti autoritate duximus fulciendam, quatenùs conveniens in Salona, Natalem fratrem, Coëpiscopúmque nostrum saltem tot scriptis admonitum studeat adhortari, ut suprà memoratum Archidiaconum in suo statim loco suscipiat. Quòd si facere hoc contumaciter, ut consuevit, fortè distulerit, usum ei pallii, qui ab hac Sede concessus est, ex autoritate Sedis Apostolicæ contradices [r]. Quem si etiam amisso pallio adhuc in eadem pertinacia perseverare perspexeris; Dominici quoque corporis, & sanguinis eumdem Antistitem participatione privabis.

" Adhibenda est etiam disciplina, quà nolentes promoveri ad sacros Ordines, ad obediendum Episcopis suis provocentur. In minoribus siquidem Ordinibus constituti, paulatim per singulos gradus sunt provehendi, ut contemnentes suis obedire Episcopis, doleant sibi esse Prælatos, quos priùs habebant subjectos. Unde scribit

IX. Gelasius Victori Episcopo [s] [c. an. 495. *Romæ.*]

Margin notes: " Gratian. 3. Pars. — [l] al. contristationis. — " Gratian. 3. Pars. — [m] Polyc. l. 2. tit. 33. Ansel. l. 6. c. 66. & 67. Burch. l. 1. c. 29. Ivo, p. 5. c. 140. — [n] al. electione. — [o] XI. q. 3. c. privilegium. — [p] XXV. q. 2. c. denuntiamus autem. — [q] Ansel. l. 7. c. 75. — [r] al. contradicito. orig. — " Gratian. — [s] al. Episcopo Alexandrino.

Cùm majores ordinari contempſerint, de minoribus promoveantur Ordinibus.

CONſuluit [t] Dilectio tua de ſuorum promotione Clericorum, perhibens, quòd Diaconi ad Presbyterii gradum (quo Eccleſiam tuam memoras indigere) venire detrectant. Quapropter quia invitos fieri Eccleſiaſtica moderatio, gravitáſque non patitur, ut ex nolentibus fiant volentes, Ordinatio illa poteſt perficere [u]; ſi quos [x] habes vel in Acolythis, vel Subdiaconis maturiores ætate, & quorum ſit vita probabilis, hos in Presbyteratum ſtudeas promovere, ut qui in ſuis Ordinibus proficere [y] noluerint, reddantur ſuis inferioribus poſt minores [z]; ipsâque commoda Presbyteri propenſiùs, quàm Diaconi conſequantur: ut hac ſaltem ratione conſtricti & honorem, quem refugerant, appetere nitantur, & quæſtum.

[t] Anſel. *l.* 7. c. 102. Ivo, *p.* 6. c. 106. Polyc. *l.* 2. *tit.* 31. [u] *al.* proficere. [x] *al.* quia ſcilicet ſi quos. [y] Ivo, *p.* 6. c. 43. [z] *al.* poſteriores.

DE TEMPORE ORDINUM CONFERENDORUM.

DISTINCTIO LXXV.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ TEMPUS autem Conſecrationis, ſicut in Ordine Romano habetur, ad Epiſcopi benedictionem non eligitur. Omni enim tempore benedicuntur; dummodò jejuni, & horâ tertiâ benedictionem accipiant. Unde ſcribit

I. ANACLETUS Papa ad Epiſcopos Italiæ, *Epiſt.* 2. *in princ.* [c. an. 103. *Româ in Italiam.*]

Ordinationes Epiſcoporum quâ horâ fieri debeant.

ORdinationes [a] Epiſcoporum autoritate Apoſtolica ab omnibus, qui in eadem fuerint provincia, Epiſcopis ſunt celebrandæ. Qui ſimul convenientes ſcrutinium diligenter agant, jejuniúmque cum omnibus celebrent precibus, & manus in ſanctis Evangeliis, quæ prædicaturi ſunt imponentes, Dominica die, horâ tertiâ orantes, ſacrâque unctione, exemplo Prophetarum [b] & Regum [c], capita eorum, more [d] Apoſtolorum & Moyſis [e] ungentes: quia omnis ſanctificatio conſtat in Spiritu Sancto: cujus virtus inviſibilis ſancto Chriſmati eſt permiſta: & hoc ritu ſolennem celebrent Ordinationem.

[a] Sup. *d.* 64. *Ordinationes Epiſcoporum.* Burc. *l.* 1. *c.* 15. Ivo, *p.* 5. *c.* 69. Anſ. *l.* 6. *c.* 53. Pann. *l.* 3. c. 12. Polyc. *l.* 2. *tit.* 6. [b] De Prophetis. 3. *Reg.* 19. [c] De Regibus. 1. *Reg.* 10. [d] *al.* Prophetarum exemplo Regum capita perungentium, eos more, &c. [e] De Moyſe. *Exod.* 29.

GRATIAN 2. *Pars.* „ TEMPUS autem Conſecrationis, trium menſium ſpatio clauditur: ultra quod, niſi neceſſitate cogente, Epiſcoporum Conſecrationes poſt Electionem differri non licet. Unde legitur

II. IN CALCHEDONENSI CONCILIO, *cap.* 25. [an. 451. *in Bithynia.*]

Ultra tres menſes non differatur Epiſcoporum Ordinatio.

QUoniam [f] quidam Metropolitanorum, ſicut ad nos perlatum eſt, negligunt creditos ſibi greges, & differunt Ordinationes facere Epiſcoporum; placuit ſanctæ Synodo intra tres menſes fieri Ordinationes Epiſcoporum; niſi fortè inexcuſabilis neceſſitas coëgerit tempus Ordinationis [g] ampliùs protelari. Si autem quis « Epiſcoporum hæc non obſervaverit, ipſum debere Eccleſiaſticæ condemnationi ſubjacere; reditus verò ejuſdem viduatæ Eccleſiæ integros reſervari apud Oeconomum ejuſdem Eccleſiæ placuit.

¶ CORR. ROM. « *Si autem quis.*] Sic etiam in priſca verſione. Græcè eſt: εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσει, ὑποκεῖσθαι αὐτὸν (al. αὐτῷ) ἐκκλησιαστικῷ ἐπιτιμίῳ: quæ alter Interpres vertit. *Quòd ſi hoc minimè fecerit; correptioni Eccleſiaſticæ ſubjacebit.* De Metropolitano enim loquitur.

[f] Polyc. *l.* 2. *tit.* 10. Burch. *l.* 1. c. 24. Anſel. *l.* 6. c. 40. Ivo, *p.* 4. c. 135. [g] τῆς ἀναδείξεως.

GRATIAN. 3. *Pars.* „ CETERORUM verò Ordinationes non niſi in temporibus certis, & diebus, maximè Sacerdotum, & Levitarum fieri debent; veſperâ videlicet ſabbati, vel mane diei Dominicæ continuato jejunio. Unde ſcribit

III. ZEPHERINUS Papa ad Epiſcopos Ægypti, *Epiſt.* 2. [an. 198. *Româ in Ægyptum.*]

Ordinationes Presbyterorum, vel Levitarum quâ horâ fieri debeant.

ORdinationes [h] Presbyterorum, Levitarúmque, tempore congruo, multis coram aſtantibus, ſolenniter agite; & probabiles, ac doctos viros ad hoc opus provehite, ut de eorum ſocietate, & adjumento plurimùm gaudeatis.

[h] Polyc. *l.* 2. *tit.* 28. Anſel. *l.* 7. c. 43. Burch. *l.* 2. c. 3. Ivo, *p.* 6. c. 23. & 47.

IV. *Item* LEO I. Epiſcopus Dioſcoro Alexandrino Epiſcopo, *Epiſt.* 79. *c.* 1. [an. 445. *Româ in Ægyptum.*]

Presbyteri & Levitæ, quâ horâ ordinandi ſunt.

QUod à Patribus [i] noſtris propenſiore cura novimus eſſe ſervatum, à vobis quoque volumus cuſtodiri, ut non paſſim diebus omnibus Sacerdotalis, vel Levitica ordinatio celebretur; ſed poſt diem ſabbati ejus noctis, quæ luceſcit in prima ſabbati, exordia conſecrandi eligantur [k], in quibus his, qui conſecrandi ſunt, jejunis, & à jejunantibus ſacra benedictio conferatur. Quod ejuſdem obſervantiæ erit, ſi mane, ipſo Dominico die, continuato jejunio ſabbati, celebretur; à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quod [1] ad diem Reſurrectionis (ſicut etiam in Paſcha Domini declaratur) pertinere non dubium eſt.

[i] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 7. c. 44. Ivo, *p.* 6. *c.* 71. [k] Exordia deligantur, hoc eſt, ſub lege Divini officii ſubſtituantur. *orig.* [1] quam. *orig.*

V. IDEM eodem capite. [an. 445. *Româ in Ægyptum.*]

Quare die Dominico Sacerdotum Ordinationes celebrentur.

QUòd die [m] « Dominico Ordinationes Sacerdotum celebrentur, non tantùm ex conſuetudine, ſed etiam ex Apoſtolica novimus venire doctrina; Scriptura manifeſtante [n], quòd cùm Apoſtoli Paulum, & Barnabam ex præcepto Spiritûs Sancti ad Evangelium gentibus mitterent prædicandum, jejunantes, & orantes impoſuerunt eis manus: ut intelligamus, quanta & dantium, & accipientium devotione curandum ſit, ne tantæ benedictionis Sacramentum negligenter videatur impletum. Et ideò piè, & laudabiliter Apoſtolicis morem geſſeris inſtitutis, ſi hanc ordinandorum Sacerdotum formam per Eccleſias, quibus Dominus præeſſe te voluit, etiam ipſe ſervaveris; ut his, qui conſecrandi ſunt, numquam benedictio [o], niſi in die Dominicæ Reſurrectionis tribuatur: cui à veſpera ſabbati initium conſtat adſcribi; & tantis Divinarum diſpenſationum [p] myſteriis eſt conſecrata, ut quidquid eſt à Domino inſignius conſtitutum, in hujus diei dignitate ſit geſtum. In hac mundus ſumpſit exordium: in hac per Reſurrectionem Chriſti & mors interitum, & vita accepit initium. In hac, &c.

¶ CORR. ROM. « *Quòd die.*] Sumptum eſt Caput hoc ex eodem loco, unde & antecedens, mutato tamen verborum ordine, & nonnullis initio adjectis. In ipſa enim Epiſtola poſt ultima verba præcedentis capitis, ſequitur continenter: *Nam præter autoritatem conſuetudinis, quam ex Apoſtolica novimus venire doctrina: etiam ſacra Scriptura manifeſtat, quòd cùm Apoſtoli, &c.*

4. *Pars.* [m] Ivo, *p.* 6. c. 70. Pann. *l.* 3. *cap* 13. [n] *Act.* 13. [o] *al.* Benedictiones tribuantur. *orig.* [p] diſpoſitionum.

VI. *Item* IN ORDINE ROMANO, *c. de Gradibus Eccleſiæ.* [c. an. 800. *Romæ.*]

De eodem. PALEA.

QUando [q], & ubi licitum fuerit, uſque ad Subdiaconatûs officium ordinantur Clerici: Diaconi verò, atque Presbyteri numquam [r] niſi in publica Ordinatione.

[q] Anſel. *l.* 7. c. 61. [r] *al.* non.

VII. *Item* GELASIUS ad Epiſcopos per Lucaniam, *Epiſt.* 1. *c.* 13. [ſ] [an. 403. *Româ in Lucaniam.*]

De temporibus Ordinationis.

ORdinationes [t] [1] Presbyterorum, & Diaconorum, niſi certis temporibus, & diebus exerceri non debent; id eſt, quarti menſis jejunio, ſeptimi, & decimi: ſed & etiam Quadrageſimalis initii, ac medianæ [2] hebdomadæ, & ſabbati jejunio [u] [3] circa veſperam noverint celebrandas: nec cujuſlibet utilitatis causâ [4], ſeu Presbyterum, ſeu Diaconum his præferre, qui ante ipſos fuerint ordinati.

¶ PITH. [1] *Ordinationes.*] V. C. *Ordines.*
[2] *Medianæ &c.*] V. C. *mediana quadrageſimæ die Sabbati.*
[3] *Jejunio.*] al. *jejunii, & jejunia.*
[4] *Causâ.*] Abeſt in V. C.

[ſ] Et Gregor. II. *Epiſt.* 3. 5. *Pars.* [t] Polyc. *l.* 2. *tit.* 28. Anſel. *l.* 7. c. 45. Ivo, *p.* 6. c. 74. Pann. *l.* 3. c. 25. [u] Mediana Quadrageſimæ die ſabbati jejunio. *orig.*

QUIBUS TEMPORIBUS JEJUNIA SINT SERVANDA.

DISTINCTIO LXXVI.

« GRATIAN. « 1. *Pars.* QUIBUS temporibus Jejunia celebranda ſint, determinat ſcribens

I. CALIXTUS PAPA Benedicto Epiſcopo, *Epiſt.* 1. [an. 222. *Romæ.*]

Quibus temporibus Jejunia celebrentur.

JEjunium [a], quod ter in anno apud nos celebrare didiciſti, convenientiùs nunc per quatuor tempora fieri decernimus; ut ſicut annus per quatuor volvitur tempora, ſic & nos quaternum ſolenne agamus Jejunium per anni quatuor tempora.

[a] Polyc. *l.* 3. *tit.* 27. Ivo, *p.* 4. c. 27. Pann. *l.* 2. c. 175.

II. *Item* EX CONCILIO MOGUNTINO I. *c.* 34. ſed ibi fuſiùs, hic ſummatim. [an. 813. *in Germania.*]

De eodem.

COnſtituimus [b], ut quatuor tempora anni ab omnibus communi [c] Jejunio obſerventur: id eſt, in menſe Martio, hebdomadâ primâ; in Junio, ſecundâ; in Septembri, tertiâ; in Decembri, quartâ [1].

¶ CORR. ROM.] Autor Micrologi 24. & 25. de hoc ipſo Moguntini Concilii Canone diſputans, apertè ait hoc ex ignoratione traditionis Eccleſiaſticæ fuiſſe profectum. Unde Leo Papa ait, *Hujus obſervatione, &c.* quod refertur infrà *ead. diſt.* c. 6. Et ne quis occaſione horum Conciliorum Germanicorum deciperetur, Gregorius VII. (quod in eodem Micrologo narratur) veterem Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem renovavit. De qua re in Concilio Claromontenſi Urbani II. *can.* 1. ſic ſtatuitur. *Primum Jejunium quatuor temporum ſemper fiet primâ hebdomadâ Quadrageſimæ; ſecundum in hebdomada Pentecoſtes abſque genuum flexione, cum Alleluia, & Gloria in excelſis Deo, & ve-*

[b] Capitul. 5. c. 86. Burch. *l.* 13. c. 2. Ivo, *p.* 4. c. 35. Pann. *l.* 2. c. 180. [c] *al.* cum.

ſtibus ſolennibus fiet ; tertium plenâ hebdomadâ ante Æquinoctium Autumnale : quartum plenâ hebdomadâ ante Natale Domini, vigiliâ ejuſdem acceptâ. Et idem repetitur in altero Concilio Placentiæ poſteà habito, quod eſt in Bibliotheca Vaticana, & citatur infrà *eâd. c. ſtatuimus.*

¶ Pith. [1]. *Quartâ.*] Addit V. C. *hebdomadâ quæ fuerit plena ante vigiliam Natalis Domini, ſicut eſt in Romana Eccleſia.*

III. *Item* ex Concilio Salegunſtæ habito, *c. 2.* [an. 1022. *in Germania.*]

De eodem.

Burch. *in* [fi]*ne.* [I]vo, *p. 4.* [c]. 33. [P]ann. *l. 2.* [c]. 181.

DE Jejunio [d] autem incerto quatuor temporum hanc certitudinem ſtatuimus, ut ſi Kalendæ Martiæ in quarta feria, ſive anteà evenerint, eâdem hebdomadâ Jejunium [2] celebretur. §. 1. Si autem Kalendæ Martiæ in quintam feriam, aut ſextam, aut ſabbatum diſtenduntur; in ſequentem hebdomadam Jejunium differatur. Simili quoque modo, ſi Kalendæ Junii in quarta feria, aut anteà evenerint; in ſubſequenti hebdomada Jejunium celebretur : & ſi in quinta, aut ſexta feria, aut ſabbato contigerint; Jejunium in tertiam hebdomadam reſervetur. §. 2. Et hoc ſciendum eſt, quòd ſi quando Jejunium menſis Junii in vigilia Pentecoſtes ſecundùm prædictam regulam evenerit; non ibi celebrandum erit, ſed in ipſa hebdomada ſolenni Pentecoſtes; [quia vigilia α ſimul, & Jejunium celebrari non debent:] & tunc propter ſolennitatem Spiritûs Sancti, Diaconi dalmaticis induantur, & Alleluia cantetur, & flectamus genua non dicatur.

§. 3. Eodem modo de Septembris Jejunio conſtitutum eſt, ut ſi Kalendæ Septembris in quarta feria evenerint, aut anteà; Jejunium in tertia hebdomada celebretur : & ſi in quinta, aut ſexta, aut ſabbato contigerint; in quarta hebdomada jejunandum erit. §. 4. In Decembri verò illud obſervandum erit, ut proximo ſabbato ante vigiliam Natalis Domini celebretur Jejunium; quia ſi vigilia in ſabbato evenerit, ſimul vigiliam, & Jejunium celebrare non convenit.

¶ Corr. Rom. α *Quia vigilia.*] Hæc uſque ad verbum *debent*, non ſunt in ipſo Concilio impreſſo ex Burchardo : eadem verò ſententia reperitur in fine capitis.

¶ Pith. [2] *Jejunium.*] Abeſt in V. C.

IV. *Contrà* Urbanus II. in Concilio Placentino, *c. 15.* [an. 1095. *in Longobardia.*]

De eodem.

Polyc. *l. 3. t. 25.*

STatuimus [e] etiam, ut Jejunia quatuor temporum hoc ordine celebrentur : primum in initio Quadrageſimæ : ſecundum in hebdomada Pentecoſtes : tertium verò in Septembri : quartum in Decembri more ſolito fiat.

V. *Item* Leo Papa I. Sermone 1. de Jejunio Pentecoſtes. [c. an. 442. *Romæ.*]

De eodem.

Polyc. *ibid.*

IGitur [f] poſt ſanctæ lætitiæ dies, quos in honorem Domini à mortuis reſurgentis, ac deinde in Cælos aſcendentis exigimus, pòſtque acceptum Sancti Spiritûs donum, ſalubriter & neceſſariè conſuetudo eſt ordinata Jejunii, ut ſi quid fortè inter ipſa feſtivitatum gaudia negligens libertas, & licentia inordinata præſumpſit, hoc religioſæ abſtinentiæ cenſura caſtiget.

VI. Idem Sermone 8. de Jejunio decimi Menſis. [c. an. 449. *Romæ.*]

De eodem.

Polyc. *ibid.*

HUjus [g] obſervantiæ utilitas, Dilectiſſimi, in Eccleſiaſticis præcipuè eſt conſtituta Jejuniis : quæ ex doctrina S. Spiritûs ita per totius anni circulum diſtributa ſunt, ut lex abſtinentiæ omnibus ſit adſcripta temporibus. Siquidem Jejunium Vernum in Quadrageſima, Æſtivum in Pentecoſte, Autumnale in menſe ſeptimo, Hyemale autem in hoc, qui eſt decimus, celebramus; intelligentes Divinis nihil vacuum eſſe præceptis, & verbo Dei ad eruditionem noſtram omnia elementa ſervire, dum per ipſius mundi cardines, quaſi per quatuor Evangelia inceſſabili tuba diſcimus, quod & prædicemus, & agamus.

[GR]ATIAN. [3]. *Pars.*

„ Primum verò menſem, quartum, ſeptimum, & decimum, non Hebræorum ratione, ſed noſtrâ debemus accipere. Primus enim menſis apud illos eſt Aprilis, quartus Julius, ſeptimus October, decimus Januarius. In quibus, & præterea in quinto menſe, qui eſt Auguſtus, quæ fuerit eis cauſa Jejunii exponit, dicens

VII. Hieronymus in Commentariis *ad c. 8.* Zachariæ. [an. 408. *in Palæſtina.*]

Quare in ſuprascriptis menſibus Jejunia lex imperavit.

Polyc. *ibid.*

JEjunium [h] quarti, & Jejunium quinti, & Jejunium ſeptimi, & Jejunium decimi (ἀπὸ κοινοῦ enim ſubauditur menſis) domui Judæ, & Jeruſalem in dies feſtos vertetur & gaudium : veritatem tantùm Deus quærit, & pacem. In hoc loco, noſtrorum multi multa dixerunt, & inter ſe diſſonantia. *& paucis interjectis.* §. 1. Cogimur igitur ad Hebræos recurrere, & ſcientiæ veritatem de fonte magis, quàm de rivulis quærere, *& paulò pòſt.*

§. 2. Jejunium quarti menſis, qui apud Latinos vocatur Julius, die ſeptima, & decima ejuſdem menſis illud arbitrantur, quando deſcendens Moyſes [i] de monte Sina tabulas Legis abjecit atque confregit, & juxta Jeremiam [k] muri primùm rupti ſunt civitatis. In quinto menſe, qui apud Latinos appellatur Auguſtus, cùm propter Exploratores Terræ ſanctæ ſeditio orta eſſet in populo, juſſi ſunt montem non aſcendere; ſed per quadraginta annos [l] longis à Terra ſancta [m] circumire diſpendiis, ut exceptis duobus, Chaleb, & Joſuë, omnes in ſolitudine caderent. In hoc menſe & à Nabuchodonoſor [n], & mutla poſt ſecula à Tito & Veſpaſiano templum Hieroſolymis incenſum eſt, atque deſtructum : capta urbs Bethel, ad quam multa millia confugerant Judæorum : aratum templum in ignominiam gentis oppreſſæ à Tito Annio Rufo. In ſeptimo verò, qui apud nos appellatur October, ſicut ſuprà diximus, occiſus eſt Godolias, & Judæ tribus, ac Hieruſalem reliquiæ diſſipatæ. Legamus Hieremiam [o], Menſe decimo (qui apud nos Januarius dicitur, eò quòd janua anni ſit, atque principium) Ezechiel [p] in captivitate poſitus audivit, & cunctus populus captivorum, quinto menſe templum eſſe ſubverſum : quod pleniſſimè in eodem Propheta cognoſcimus. Hoc eſt igitur omne quod dicitur, Dies planctûs, & jejuniorum, quos hactenus habuiſtis in luctum, ſciatis vobis (quia cogitavi, ut benefaciam Hieruſalem, & domui Juda) in lætitiam, & gaudium, & ſolennitates eſſe vertendos; ita dumtaxat, ſi veritatem diligatis, & pacem. Juxta anagogem, quia tunc jejunamus, quando ſponſus aufertur à nobis, & non meremur ejus habere præſentiam; cùm reverſus fuerit Dominus ad nos, & cogitaverit, ut benefaciat nobis; omnis triſtitia [q] vertetur in gaudium, & fames priſtina ſermonis Dei, præſentiâ doctrinarum ejus, & cæleſtis panis ſaturitate penſabitur.

[i] *Exod.* 32.
[k] *Jerem.* 52.
[l] *Num.* 14.
[m] ad Terram ſanctam. *orig.*
[n] 4. *Reg.* 25. *Jer.* 39. *&* 41.
[o] *Jer.* 52.
[p] *Ezech.* 33.
[q] *Joan.* 16.

Non autem videntur Jejunia quarti Menſis poſſe celebrari ante diem Pentecoſtes. A die enim Dominicæ Reſurrectionis uſque in diem Pentecoſtes non indicuntur obſervanda Jejunia. Unde

" Gratian. " 3. *Pars.*

VIII. Ambrosius in ejuſdem diei Serm. 61. qui ſic incipit. [c. an. 380. *Mediolani.*]

De eodem.

SCire debet α Sanctitas veſtra. Per hos quinquaginta dies nobis eſt jugis, & continuata feſtivitas : ita ut hoc omni tempore neque ad obſervandum indicamus Jejunia, neque ad exorandum Deum genibus ſuccedamus [r]. *& infrà.* §. 1. Inſtar ergo Dominicæ, tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes iſti dies, velut Dominici deputantur. Reſurrectio enim Dominica eſt. Nam in Dominica reſurgens Salvator reverſus ad homines eſt, & poſt Reſurrectionem totâ Quinquageſimâ cum hominibus commoratus eſt. Æqualis ergo eorum neceſſarium ut eſſet feſtivitas, quorum æqualis eſſet & ſanctitas [f]. Sic enim diſpoſuit Dominus, ut ſicut ejus paſſione in Quadrageſimæ Jejuniis contriſtaremur : ita ejus Reſurrectione in Quinquageſimæ feriis lætaremur. Non igitur jejunamus in Quinquageſima, quia in his diebus nobiſcum Dominus commoratur. *Item in Apologia David* [t]. Hunc numerum (quinquageſimum videlicet) læti celebramus poſt Domini Paſſionem, remiſſo culpæ totius debito, chirographo [u] quoque evacuato, ab omni nexu liberi, & ſuſcipimus advenientem in nos gratiam Spiritûs Sancti : die Pentecoſtes vacante Jejunio laus dicitur Deo, Alleluia cantatur.

[r] ſuccidamus. *orig. & aliquot Gratiani exemplaria vetuſta, & recentes editiones.*
[f] ſic quantitas. *orig.*
[t] *C.* 8.
[u] *Coloſſ.* 2.

¶ Corr. Rom. α *Scire debet.*] In multis manuſcriptis exemplaribus à *c. Jejunium*, uſque ad *c. poſt Paſcha*, in aliquot etiam uſque ad ultimum, nulla eſt diſtinctio capitum. Tamquam enim unico contextu continentur multæ autoritates à Gratiano citatæ : Ideò verba iſta, *ſcire debet Sanctitas veſtra*, cohærent cum extremis verbis Gratiani ad finem præcedentis capitis, atque ita legendum, *Unde Ambroſius in ejuſdem diei Sermone 61. qui incipit, Scire debet Sanctitas veſtra*, ac deinde ſubjungendum, *Per hos quinquaginta, &c.* Suo enim modo aptavit hunc locum Gratianus. Nam apud B. Ambroſium paulò aliter habetur.

" Gratian.

Necessariò ergo Eccleſia conſtituit, ut poſt diem Pentecoſtes Jejunia celebrentur. Sed quòd in illis quinquaginta diebus jejunandum eſſe negatur, ex obſervantiæ neceſſitate intelligitur. Unde

IX. Idem Ambrosius in ejuſdem diei Serm. 60. qui ſic incipit. [c. an. 399. *Mediolani.*]

De eodem.

NOſſe credo α vos Fratres. Non minore lætitiâ celebramus diem Pentecoſtes, quam ſanctum Paſcha curavimus. Tunc enim, ſicut modò fecimus, jejunavimus ſabbato, vigilias celebravimus : orationibus pernoctantes [x] inſtitimus; unde neceſſe eſt, ſimilem obſervantiam ſimilis lætitia ſubſequatur [y].

[x] pernoctanter. *orig.*
[y] ſimilis obſervantia ſimilem lætitiam ſubſequatur. *orig.*

¶ Corr. Rom. α *Noſſe credo.*] Idem evenit in hoc Capite, quod in ſuperiore eveniſſe notatum eſt. Cohæret enim cum ſuperioribus, primâ ſermonis periodo quaſi in ſummam redactâ.

" Gratian.

Observantia verò ſimilis dicitur quoad factum, non quoad neceſſitatem. Unde

X. ISIDORUS *lib.* 1. de Ecclesiasticis officiis, *c.* 42. [an. 633. *in Hispania.*]

De eodem.

POst Pascha usque ad Pentecostem licèt traditio Ecclesiarum abstinentiæ rigorem prandiis relaxaverit; tamen si qui Monachorum vel Clericorum jejunare cupiunt, non sunt prohibendi; quia Antonius, & Paulus, & ceteri Patres antiqui etiam his diebus in eremo leguntur abstinuisse, neque solvisse abstinentiam, nisi tantùm die Dominico.

XI. *Item* HIERONYMUS ad Lucinium, *Epist.* 28. [an. 385. *è Palæstina in Hispaniam.*]

De eodem.

UTinam [z] omni tempore jejunare possimus, quod in Actibus Apostolorum [a] diebus Pentecostes, & die Dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. *& infrà.* Nec hoc dico, quòd Dominicis [b] diebus jejunandum putem, & contextas quinquaginta [c] diebus ferias auferam; sed unaquæque provincia abundet in suo sensu: & præcepta Majorum leges Apostolicas arbitretur.

[z] Polyc. *l.* 3. *tit.* 23.
[a] *Act.* 13. 20. *&* 27.
[b] *al.* festivis.
[c] *al.* sexaginta. *orig.*

XII. *Item* PELAGIUS Papa Petro Episcopo Potentino. [c. an. 556. *Romà in Lucaniam.*]

Sabbato magno post horam Baptismi, Episcopus valet ordinari.

DIlectionis [d] tuæ scripta suscepimus, quibus significas Latinum Ecclesiæ Grumentinæ Diaconum ad Episcopatum Marcellionensis Ecclesiæ, sive Clusitanæ [e] ab omnibus fuisse electum: quod jam ante hoc tempus retulisti, & jussimus, ut veniret, credentes eos de persona ejusdem ab Episcopo suo Dimissorias accepisse. Quod si [f] modò fecerunt, facite eum velociter ad urbem Romanam occurrere, ut si Deus jusserit, in sabbato magno post horam Baptismi ordinetur. Quòd si ante memoratum diem non occurrerit, cogetur usque ad quarti Mensis Jejunia sustinere.

[d] Suprà *dist.* 63. *literas.* Polyc. *l.* 2. *tit.* 28. Ansel. *l.* 6. *c.* 59.
[e] *al.* Cusilinatis.
[f] Sup. *dist.* 54. *c. frequens.*

ORDINES SACRI PER INTERVALLA CONFERANTUR.

DISTINCTIO LXXVII.

GRATIAN. 1. *Pars.*

„ HIs temporibus secundùm Anacletum, Zepherinum, Gelasium, & Pelagium, Episcopi, Presbyteri, & Diaconi sunt ordinandi. Metropolitanus autem juxta Leonem [a] ex Presbyteris ejusdem Ecclesiæ, vel ex Diaconis optimus ordinetur. Ex Monachis autem, vel Laicis nullus nisi per gradus Ecclesiæ, debet ad summum Sacerdotium pervenire. Unde

[a] *Epist.* 82. Anastasio.

I. CAIUS Papa Felici Episcopo, *Epist. unicâ in extremo.* [an. 296. *Romæ.*]

Non nisi per distinctos gradus quisquam ad Sacerdotium aspiret.

ILlud nos statuentes, vobis, & omnibus servare mandamus, ut ad ordines Ecclesiasticos sic ascendant in Ecclesia, qui ordinari merentur: id est, si quis Episcopus esse meretur; sit primùm Ostiarius, deinde Lector, posteà Exorcista, inde sacretur Acolythus, demùm verò Subdiaconus, deinde Diaconus, & posteà Presbyter; & exinde, si meretur, Episcopus ordinetur.

II. Unde ZOZIMUS Episcopus urbis Romæ ait ad Isichium [1], *Epist.* 1. *c.* 3. [an. 418. *Romà in Dalmatiam.*]

Quæ intervalla temporis in singulis gradibus servanda sint.

IN singulis [b] gradibus hæc tempora sunt observanda, si ab infantia α Ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, ut inter Lectores & Exorcistas [2] quinquennio teneatur, exinde Acolythus, vel Subdiaconus XIV. annis fiat; & sic ad benedictionem Diaconatûs, si meretur, accedat: in quo Ordine quinque annis, si inculpatè se gesserit, hærere debebit. Exinde suffragantibus stipendiis, per tot gradus datis propriæ fidei documentis, Presbyterii Sacerdotium poterit promereri: de quo [3] loco (si eum exactior ad bonos mores vita perduxerit) summum Pontificatum sperare debebit. *& infrà.* §. 1. Defensores etiam Ecclesiæ, qui ex Laicis fiunt, supradicta observatione teneantur, si meruerunt esse in ordine Clericatûs.

[b] Ansel. *l.* 7. *c.* 49. Raban. *de Instit. Cler. l.* 1. *c.* 13.

¶ CORR. ROM. α *Si ab infantia.*] Prior hæc hujus Capitis pars summatim refertur. Integer locus [4] sic habet. *Si ab infantia Ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, inter Lectores usque ad vigesimum ætatis annum continuata observatione perduret. Si major jam, & grandævus accesserit, ita tamen ut post Baptismum statim se Divinæ militiæ desideret mancipari, sive inter Lectores, sive inter Exorcistas quinquennio teneatur; exinde Acolythus, vel Subdiaconus quatuor annis; & sic ad benedictionem, &c.* Ac sanè in uno etiam pervetusto Gratiani codice, & apud Rabanum, *lib.* 1. *c.* 13. *de Instit. Cler.* legitur: *quatuor annis*, non, *quatuordecim.* Sed ob Glossas nihil mutatum, additumve est.

¶ PITH. [1] *Isichium.*] V. C. *Esichium.*
[2] *Et Exorcistas.*] Absunt à V. C.
[3] *De quo.*] V. C. *de quo loco si illum exactior ad bonos mores vita produxerit.*
[4] *Integer locus.*] Hæc etiam habentur in 3. V. C.

III. *Item* SIRICIUS Papa ad Hymerium Tarraconensem, *Epist.* 1. *cap.* 9. [an. 385. *Româ in Hispaniam.*]

De eodem.

QUicumque [c] itaque se Ecclesiæ voverit obsequiis à sua infantia; ante pubertatis annos baptizari, & Lectorum debet ministerio sociari. Qui ab accessu adolescentiæ usque ad vigesimum α [5] ætatis annum, si probabiliter vixerit, unâ tantùm, & eâ, quam virginem communi per Sacerdotem benedictione percepit, uxore contentus; Acolythus, & Subdiaconus esse debebit; posteáque ad Diaconii gradum (si seipsum [6] primitùs, continentia præeunte, dignum probaverit [7]) accedat. Ubi si ultra β [8] quinque annos laudabiliter ministraverit [9], congruè Presbyterium consequatur. Exinde post decennium Episcopalem cathedram poterit adipisci: si tamen per hæc tempora integritas vitæ, ac fidei ejus fuerit approbata [10]. Qui verò [d] jam ætate grandævus melioris propositi conversatione provocatus, ex Laico ad sacram militiam pervenire festinat; desiderii sui fructum non aliter obtinebit, nisi [11] eo, quo baptizatur, tempore, statim Lectorum, aut Exorcistarum numero societur: si tamen eum unam habuisse, vel habere, & hanc virginem accepisse constet uxorem. Qui dum initiatus [12] fuerit expleto biennio, per quinquennium aliud Acolythus, & Subdiaconus fiat; & sic ad Diaconatum (si per hæc tempora dignus judicatus fuerit [13]) provehatur. Exinde jam accessu temporum, Presbyterio [14], vel Episcopatui, si eum Cleri ac plebis evocaverit electio, non immeritò societur [15].

[c] Ivo, *p.* 6. *c.* 91. *&* 92.
[d] Ibid. *c.* 10.

¶ CORR. ROM. α *Vigesimum.*] In plerisque vetustis exemplaribus, & Gratiani, & Epistolæ, atque apud Ivonem legitur, *trigesimum:* sed in Epistola Zozimi, quæ relata est in antecedente notatione, *vigesimum.*

β *Ultra.*] Sic legitur in omnibus manuscriptis, & in originali ipso. In vulgatis erat, *intra.*

¶ PITH. [5] *Vicesimum.*] 4. V. C. *tricesimum.*
[6] *Seipsum.*] 5. V. C. *seipse.*
[7] *Probaverit.*] V. C. *probavit.*
[8] *Ultra.*] V. C. *intra.*
[9] *Ministraverit.*] V. C. *ministravit.*
[10] *Approbata.*] Sic 2. V. C.
[11] *Nisi &c.*] Vide Socrat. *lib.* 5. *cap.* 21.
[12] *Initiatus.*] Sic V. C.
[13] *Fuerit.*] V. C. *erit.*
[14] *Presbyterio.*] V. C. *Presbyterium vel Episcopatum.*
[15] *Societur.*] 3. V. C. sortiatur.

IV. *Item* EX SEXTA SYNODO, *c.* 15. [an. 692. *Constantinopoli.*]

De eodem.

SUbdiaconus non minor [16] viginti annorum ordinetur. §. 1. Si quis verò in aliquo ordine Sacerdotali præter constituta tempora ordinatus fuerit, deponatur.

¶ PITH. [16] *Minor.*] V. C. *minus.*

V. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI III. *c.* 4 [e]. [an. 397. *in Africa.*]

De eodem.

PLacuit [f], ut ante vigintiquinque annos ætatis nec Diaconi ordinentur, nec Virgines consecrentur, & ut Lectores populum non salutent.

[e] Et Conc. Carthag. cod. Can. *c.* 16.
[f] Burch. *l.* 2. *c.* 11. Ivo, *p.* 6. *c.* 31. Pann. *l.* 3. *c.* 30. Polyc. *l.* 2. *tit.* 27. Ansel. *l.* 7. *c.* 96.

VI. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 16. *&* 17. [an. 506. *in Gallia.*]

Minoribus xxv. annis Levitica non præstetur benedictio.

EPiscopus [g] benedictionem Diaconatûs minoribus [17], quàm XXV. annorum, penitùs non committat.

§. 1. Sanè si conjugati juvenes consenserint ordinari, etiam uxorum voluntas ita requirenda est, ut sequestrato mansionis cubiculo, religione promissa, posteaquam pariter conversi fuerint, ordinentur. §. 2. Presbyterum [h] verò, vel Episcopum, ante triginta annos, id est, antequam ad viri perfecti ætatem perveniat, & Diaconos ante vigintiquinque [18] nullus Metropolitanorum ordinare præsumat: ne per ætatem (quod aliquoties evenit) aliquo errore culpentur.

[g] Ivo, *p.* 5. *c.* 365.
[h] *C.* 17. Burch. *l.* 2. *c.* 9. Ivo, *p.* 6. *c.* 29. Pann. *l.* 3. *c.* 28.

¶ PITH. [17] *Minoribus, &c.*] V. C. *minoribus xxv. annis penitùs, &c.*
[18] *Et Diaconos ante vigintiquinque.*] Absunt in 3. V. C.

VII. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 19. [an. 633. *in Hispania.*]

De eodem.

IN veteri [i] Lege [k] ab anno vigesimoquinto Levitæ in Tabernaculo servire mandantur: cujus autoritatem in Canonibus & sancti Patres secuti sunt. Nos & divinæ Legis & Conciliorum præcepti immemores, infantes, & pueros Levitas facimus ante legitimam ætatem, ante experientiam vitæ: ideóque ne ulteriùs fiat à nobis, & divina Lege, & Canonicis admonemur sententiis [l], ut [m] à vigintiquinque annis ætatis Levitæ consecrentur, & à triginta Presbyteri ordinentur.

[i] Polyc. *l.* 2. *tit.* 27. Burch. *l.* 2. *c.* 12. Ivo, *p.* 6. *c.* 32. Pann. *l.* 3. *c.* 31.
[k] *Num.* 8.
[l] *in codice Regio.* admonemur exemplis.
[m] *al.* sed.

VIII. *Item* GELASIUS Papa ad Episcopos per Lucaniam, *Epist.* 1. *c.* 3. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

Per

Per quæ intervalla temporum ordinetur, qui de Monachis in Clericatum eligitur.

SI quis [n] de religioſo propoſito, & diſciplinis Monaſterialibus eruditus ad Clericale munus accedat, in primis ejus vita præteritis acta temporibus inquiratur, ſi nullo gravi facinore probatur infectus, ſi ſecundam non habuit fortaſſis uxorem, nec à marito relictam ſortitus oſtenditur, ſi pœnitentiam α publicam fortaſſis non geſſit, nec ulla corporis parte vitiatus apparet, ſi ſervili, aut originariæ non eſt conditioni obnoxius, ſi curiæ jam probatur nexibus abſolutus, ſi aſſecutus eſt literas, ſine quibus vix fortaſſis Oſtiarii [19] poſſit implere miniſterium [20].

[n] Sup. *diſt.* 55. *c.* 1. Anſel. *l.* 7. *c.* 47. Ivo, *p.* 3. *c.* 143.

¶ Corr. Rom. α *Si pœnitentiam.*] Hinc uſque ad finem addita ſunt ex Epiſtola ipſa, ut melius percipiatur nexus ſequentis capitis. Nam poſt verbum, *miniſterium*, continenter apud Gelaſium ſequitur: *ut ſi his omnibus, quæ ſunt prædicta, fulcitur, continuò Lector, &c.*

¶ Pith. [19] *Oſtiarii.*] *Oſtiarium*, 3. Cod. & Creſconius. [20] *Miniſterium.*] Abeſt à Creſconio & 3. V. C.

IX. *Item* eodem capite, & ſequenti. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

De eodem.

MOnachus α verò novitius ſi morum honeſtate fulcitur, continuò Lector vel Notarius, aut certè Defenſor effectus, poſt tres menſes exiſtat Acolythus: maximè ſi huic ætas etiam ſuffragatur: ſexto menſe Subdiaconi nomen accipiat; ac ſi modeſtæ converſationis, honeſtæque voluntatis exiſtit, nono menſe Diaconus, completóque anno ſit Presbyter: cui tamen quod annorum interſtitia fuerant collatura, ſancti propoſiti ſponte ſuſcepta doceatur præſtitiſſe devotio. §. 1. Si verò [o] Laicus [21] quiſpiam Eccleſiaſticis eſt aggregandus officiis, tantò ſolicitiùs in ſingulis, quæ ſuperiùs comprehenſa ſunt, hujuſmodi decet examinari perſonam, quantùm inter mundanam, religioſámque vitam conſtat eſſe diſcriminis: quia utique convenientia Eccleſiæ miniſteria reparanda [p] ſunt, non inconvenientibus meritis ingerenda: tantóque magis quod ſacris aptum poſſit eſſe ſervitiis, in eorum quærendum eſt inſtitutis, quantùm de tempore, quo fuerant hæc aſſequenda, decerpitur; ut morum habere doceatur hoc probitas, quod prolixior conſuetudo non contulit: ne [q] per occaſionem ſupplendæ penuriæ Clericalis, vitia potiùs Divinis cultibus intuliſſe [r], non legitimæ familiæ Domini computemur procuraſſe compendia. Quorum promotionibus, ſuper anni metas, ſex menſes nihilominus ſubrogamus: quoniam, ſicut dictum eſt, diſtare convenit inter perſonam Divino cultui deditam, & de Laicorum converſatione venientem. Quæ tamen eatenùs indulgenda credidimus, ut Eccleſiis β ab hac occaſione ceſſantibus, Canonum paternorum vetus forma ſervetur.

[o] Ibid. *c.* 4. [p] *al.* deputanda. [q] *al.* nec. [r] *al.* intuliſſe judicemur.

¶ Corr. Rom. α *Monachus.*] Quomodo hic locus in originali habeat, proxima ſuperiore notatione indicatum eſt.

β *Ut Eccleſiis.*] Hæc multò pleniùs à Gelaſio exponuntur: *Ut illis*, inquit, *Eccleſiis, quibus infeſtatione bellorum, vel nulla penitùs, vel exigua remanſerunt miniſteria, renoventur: quatenùs his, Deo propitio, reſtitutis, in Eccleſiaſticis gradibus ſubrogandis Canonum paternorum vetus forma ſervetur; nec contra eos ulla ratione prævaleat, quod pro accidentis defectûs remedio providetur, non adversùs ſcita Majorum novâ Lege proponitur; ceteris Eccleſiis ab hac occaſione ceſſantibus, quas non ſimili clade vaſtatas priſtinam faciendis Ordinationibus convenit tenere ſententiam.*

¶ Pith. [21] *Laicus.*] 3. V. C. *de Laicis.*

IN QUA ÆTATE ECCLESIASTICI SINT ORDINANDI.

DISTINCTIO LXXVIII.

„ QUA verò ætate Sacerdotes ordinari debeant, diffinivit dicens „

[GRATIAN. 1. *Pars.*]

I. Bonifacius α Papa [forte Fabianus c. an. 245. *Romæ.*]

Ante annos triginta Presbyter non ordinetur.

SI quis [a] triginta ætatis ſuæ annos non impleverit, nullo modo Presbyter ordinetur, etiam ſi valdè ſit dignus.

[a] Polyc. *l.* 2. *tit.* 20. Burch. *l.* 2. *c.* 10. Ivo, *p.* 6. *c.* 30. Pann. *l.* 3. *c.* 29.

¶ Corr. Rom. α *Bonifacius.*] Ceteri Collectores citant ex Decreto Fabiani. Extat apud Martinum Bracarenſem Epiſcopum in *Capit. Græc. Synod. c. 20. ex Neocæſarien. c.* 11.

II. *Item* in novellis in Authentica de Sanctiſſ. Epiſcopis. §. *Clericos.* apud Julian. Antec. *conſt.* 123. *c.* 19. [an. 546. *Conſtantinopoli.*]

De eodem. PALEA.

NEmo [b] [1] Presbyter conſecretur, qui minor triginta annis ſit: nemo Diaconus, vel Subdiaconus fiat, qui minor viginti quinque annis ſit: nemo Lectoribus connumeretur, qui minor xviii. annis fuerit: nemo inter Diaconiſſas conſecretur ſacroſanctæ Eccleſiæ, quæ minor ſit xl. annis, vel ad ſecundum matrimonium pervenerit.

[b] Polyc. *l.* 2. *tit.* 27.

¶ Pith. [1] *Nemo Presbyter.*] *Nov.* 123.

III. *Item* Leo Papa I. ad Epiſcopos Africanos, *Epiſt.* 85. *c.* 1. [an. 442. *Româ in Africam.*]

Non eſt ordinandus Sacerdos, niſi longo ſit probatus examine.

QUid eſt [c] manus citò imponere, niſi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum obedientiæ [d], ante experientiam diſciplinæ, Sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid eſt communicare peccatis alienis, niſi talem effici Ordinantem, qualis ille eſt, qui non meruit ordinari.

[c] Sup. *diſt.* 61. *c. miramur. verſ. quid eſt citò.* Anſel. *l.* 6. *c.* 34. Ivo, *p.* 5. *c.* 105. [d] *al.* laboris.

IV. *Item* ex Concilio Neocæsariensi, *c.* 11. [an. 314. *in Macedonia.*]

Ante triginta annorum ætatem Presbyter non ordinetur.

PResbyter [e] ante xxx. annorum ætatem [2] non ordinetur, quamvis ſit probabilis vitæ: ſed obſervet uſque ad præfinitum tempus. Dominus enim noſter Jeſus Chriſtus trigeſimo anno baptizatus eſt; & tunc prædicavit.

[e] Polyc. *l.* 2. *tit.* 27. Anſel. *l.* 7. *c.* 95. Pann. *l.* 3. *c.* 29.

¶ Pith. [2] *xxx. annorum ætatem.*] *annos xxx. ætatis ſuæ.* Priſca verſio, quam refert Gratianus.

„ Hoc regulare eſt; unde & Chriſtus [f], & Joannes Baptiſta, & Ezechiel, & nonnulli Prophetarum non leguntur ante hoc tempus prophetaſſe, vel prædicaſſe. Verùm, quia Hieremias [g], & Daniel [h] ante juvenilem ætatem ſpiritum Prophetiæ accepiſſe leguntur; David, & Salomon in adoleſcentia uncti inveniuntur; Joannes etiam Evangeliſta [i], cùm adhuc eſſet adoleſcens, à Domino in Apoſtolum electus, & cum aliis ad prædicandum miſſus invenitur; Paulus quoque [k] Apoſtolus in adoleſcentia à Domino electus, & ad prædicandum miſſus aſſeritur; Eccleſia ſimiliter, neceſſitate exigente, nonnullos ante triginta annos ordinare conſuevit. Unde „

[GRATIAN. [f] S. Gregor. in Ezechielem *Hom.* 2. [g] *Hier.* 1. [h] *Daniel.* 1. [i] *Matth.* 4. [k] *Act.* 9.]

V. Zacharias Papa, Bonifacio Epiſcopo, *Epiſt.* 6. cujus initium *Benedictus Deus.* [an. 750. *Româ in Germaniam.*]

Neceſſitate exigente xxv. annorum Presbyteri ordinentur.

SI triginta [3] annorum non reperiuntur, & neceſſitas expoſcit; à vigintiquinque annis & ſuprà Levitæ, & Sacerdotes ordinentur.

¶ Pith. [3] *Si triginta.*] *tom. 2. Concil. p.* 453.

A QUIBUS SUMMUS PONTIFEX SIT ELIGENDUS.

DISTINCTIO LXXIX.

„ APostolicus autem non niſi à Cardinalibus, & religioſis Clericis eſt inthronizandus. Unde ait „

[GRATIAN. 1. *Pars.*]

I. Nicolaus Papa II. in Epiſtol. quâ Synodum à ſe Romæ habitam refert, *can.* 1. [an. 1059. *Româ ad omnes Epiſcopos.*]

De eo, qui ſine concordi Cardinalium electione inthronizatur.

SI quis α Apoſtolicæ [a] ſedi ſine concordi & Canonica electione Cardinalium ejuſdem Eccleſiæ, ac deinde ſequentium religioſorum Clericorum inthronizatur; non Papa, vel Apoſtolicus, ſed Apoſtaticus habeatur.

[a] Polyc. *l.* 1. *tit.* 4. Anſel. *l.* 6. *c.* 15. Infrà *eâd. c. ſi quis pecuniâ.*

¶ Corr. Rom. α *Si quis.*] Verba Nicolai in Epiſtola, quæ in voluminibus Conciliorum impreſſis poſt Decreta Nicolai I. habetur, hæc ſunt. *Primo namque inſpectore Deo eſt ſtatutum, ut electio Romani Pontificis in poteſtate Cardinalium Epiſcoporum ſit; ita ut ſi quis Apoſtolicæ Sedis ſine præmiſſa concordi & Canonica electione eorum, ac deinde ſequentium ordinum religioſorum Clericorum, & Laicorum conſenſu inthronizatur, &c.* Idem ferè habetur ad finem illius Synodi, & refertur infrà *c. ſi quis pecuniâ.*

II. *Item* [1] Symmachus Papa in Synodo Romana I. *c.* 3. & 5. [an. 499. *Romæ.*]

Papa ſuperſtite, eo inconſulto, de electione futuri Pontificis nemo audeat loqui.

SI quis [b], Papa α ſuperſtite, pro Romano Pontificatu cuiquam quolibet modo favorem præſtare convincitur, loci ſui honore, vel communione privetur. Si quis Presbyter β, aut Diaconus, aut Clericus, Papa incolumi, & eo inconſulto, aut ſubſcriptionem pro Romano Pontificatu commodare, aut pyctacia [2] promittere, aut ſacramentum præbere tentaverit, aut aliquod certè ſuffragium polliceri, vel de hac cauſa privatis conventiculis factis deliberare, atque decernere; loci ſui dignitate, atque [c] communione privetur. & *infrà.* Propter occultas [d] fraudes, & conjurationum ſecretas inſidias, quas hujus ſententia diſtrictionis conſequitur [e], ſi quis ad Eccleſiaſticam pertulerit notitiam conſilia eorum, qui contra hanc Synodum de Pontificali egerint ambitu, & rationabili probatione convicerit; particeps actionis hujuſmodi non ſolùm purgatus ab omni culpa ſit, ſed etiam remuneratione, quæ non indigna ſit, ſublevetur. Univerſa Synodus [3], &c.

[b] Burch. *l.* 1. *c.* 223. Ivo, *p.* 5. *c.* 336. Polyc. *l.* 1. *tit.* 4. Anſ. *l.* 6. *c.* 1. [c] *al.* vel. [d] *C.* 5. Polyc. *ibid.* [e] *al.* perſequitur.

¶ Corr. Rom. α *Si quis Papa.*] Initium hoc uſque ad verſiculum, *ſi quis Presbyter*, eſt caput ſecundum Suggeſtionis Fulgentii Archidiaconi Romanæ Eccleſiæ: quod unà cum tribus aliis capitulis, in tomis Conciliorum, præcedit primam,

vel secundam Synodum sub Symmacho, cum hac inscriptione: *Capitula prima Synodi Romanæ sub Symmacho Papa.* In codice verò Canonum prænotantur his verbis: *Tituli Decretorum Papæ Symmachi numero quatuor.*

β Si quis Presbyter.] Hæc sunt propria verba capitis tertii ipsius Synodi, quod est secundum in codice Canonum.

¶ PITH. [1] *Item.*] Addit vet. cod. *item in Synodo Romana residente Symmacho habita post consulatum Paulini c. 3. & 5.*

[2] *Pyctacia.*] V. C. *pittacio.* al. *pittacium.*

[3] *Synodus.*] Addit V. C. *surgens, acclamavit: Placent omnia.*

III. *Item* EX CONCILIO Stephani Papæ III. *Deusdedit addit*, habito in Basilica Constantiniana, *act.* 3. [an. 769. *Romæ.*]

In Apostolatûs culmen nullus, nisi ex Cardinalibus promoveatur.

[f] Deusdedit *p.* 1. Ansel. *l.* 6. *c.* 25. Polyc. *l.* 1. *tit.* 4.

OPortebat [f], ut hæc sacrosancta domina nostra Romana Ecclesia (juxta quod à Beato Petro, & ejus Successoribus institutum est) ritè ordinaretur; & in Apostolatûs culmen unus de Cardinalibus Presbyteris, aut Diaconis consecraretur.

IV. *Item* EX EODEM. [an. 769. *ibid.*]

De eodem.

[g] Deusdedit *ibidem.* Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 6. *c.* 24. S. Ant. *l.* 6. *c.* 24.

NUllus [g] umquam Laicorum, neque ex alio ordine præsumat, nisi per distinctos gradus ascendens Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacri Pontificatûs honorem promoveri.

¶ CORR. ROM.] In Pontificalibus manuscriptis uno Vaticano, & altero Cardinalis Sirleti in vita Stephani Papæ III. referendo Synodum ipsius tempore habitam, hæc leguntur ad caput hoc pertinentia: *Tunc allatis sacratissimis Canonibus, eisque liquidò perscrutatis, prolata est sententia ab eodem Sacerdotali Concilio, sub anathemate interdicentes, ne ullus umquam præsumat Laicorum, neque ex alio ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacri Pontificatus honorem promoveri: & alia plura, quæ Canonica indigebant correctione, in eodem Concilio statuerunt emendanda.*

V. *Item* EX EODEM. [an. 769. *ibid.*]

Anathematizetur Episcopus, Monachus, vel Laicus Romanam Ecclesiam invadens, & in gradum filiorum ejus prorumpens.

[h] Deusdedit *ibidem.* Ansel. *l.* 6. *c.* 26. & 27 In Pontificali Rom. manuf.

SI quis [h] ex Episcopis, vel Presbyteris, vel Monachis, vel Laicis contra Canonum, & Sanctorum Patrum statuta prorumpens, in gradum filiorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, id est, Presbyterorum Cardinalium, & Diaconorum ire præsumpserit, & hanc Apostolicam Sedem invadere quilibet ex supradictis tentaverit, & ad summum Pontificalem honorem ascendere voluerit; ipsi, & sibi faventibus fiat perpetuum anathema. & *infrà.* §. 1. Si quis resistere præsumpserit Sacerdotibus, atque Primatibus [4] Ecclesiæ, vel cuncto Clero ad eligendum sibi Romanum Pontificem secundùm Canonicam [i] traditionem, anathema sit.

[i] *al.* hanc Canonicam.

¶ CORR. ROM.] Deusdedit Presbyter Cardinalis tituli Apostolorum in Eudoxia, *p.* 2. *c.* 131. refert multa ex Synodo habita à Stephano tertio; in quibus caput hoc integrum continetur.

¶ PITH. [4] *Primatibus.*] Sic V. C.

VI. *Item* EX CONCILIO Leonis Papæ IV. [an. 853. *Romæ.*]

Anathema sit, qui Canonicæ electioni Romani Pontificis contradicere præsumpserit.

[k] Deusdedit *ibidem.* Ansel. *l.* 6. *c.* 28.

SI quis [k] ex Sacerdotibus, seu Primatibus nobilibus, seu cuncto Clero sanctæ Romanæ Eccesiæ, electioni Romani Pontificis contradicere præsumpserit; sicut in Concilio Bonifacii, & Stephani Papæ legitur statutum, anathema sit.

VII. *Item* EX CONCILIO Bonifacii Papæ III. [an. 606. *Romæ.*]

Nullius [l] *Episcopi fiat electio, nisi post diem tertium depositionis alterius.*

[l] In Pontific. Rom. manuf. 2. *Pars.*
[m] Ansel. *l.* 6. *c.* 11. Deusdedit *p.* 1.

NUllus [m], Pontifice Romano vivente, aut Episcopo civitatis suæ præsumat loqui, aut partes sibi facere; nisi tertio die depositionis ejus, adunato Clero, & filiis Ecclesiæ: & tunc electio fiat.

GRATIAN. 3. *Pars.*

" SED quæritur, si duo Concertantium temeritate electi fuerint, quis eorum alteri præferendus sit? De his ita scribit

VIII. HONORIUS AUGUSTUS ad Bonifacium Papam [n]. [an. 419. *Ravennâ Romam.*]

Si temeritate Concertantium duo fuerint ordinati.

[n] In tomis Conciliorum inter Epistolas Bonif.
[o] Infrà *dist.* 97. *c. Victor Honorius.* Ansel. *l.* 6. *c.* 17.
[p] Certantes. *orig.*

SI duo [o] fortè contra fas temeritate Concertantium [p] fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitùs Sacerdotem; sed illum solum in Sede apostolica permansurum, quem ex numero Clericorum, nova Ordinatione Divinum judicium, & universitatis consensus elegerit.

GRATIAN. 4. *Pars.*

" HOC autem Capitulum non de eo intelligendum est, qui uno per apostasiam ordinato, à Cardinalibus, & religiosis Clericis Apostolicæ Sedi inthronizatur; etiam si ille apostaticus ita Cathedram Beati Petri violenter tenuerit, ut Canonica electio intra Urbem fieri non valeat. Unde statuit, dicens

IX. NICOLAUS Papa II. in Concilio Romano [q]. [an. 1059. *Romæ.*]

[q] In fine.

De eo, qui per pecuniam, vel populari tumultu, non Canonica electione ordinatur.

[r] Sup. ferè idem, *dist.* eâd. *c. si quis Apostolicæ.* Ansel. *l.* 6. *c.* 16. Polyc. *l.* 1. *tit.* 4. Ivo, *p.* 4. *c.* 8.

SI quis [r] pecuniâ, vel gratiâ humanâ, vel populi, seu militari tumultu, sine concordi & Canonica electione, ac benedictione Cardinalium Episcoporum, ac deinde sequentium ordinum religiosorum Clericorum fuerit Apostolicæ Sedi inthronizatus, non Apostolicus, sed apostaticus habeatur, liceátque Cardinalibus Episcopis, cum religiosis, & Deum timentibus Clericis, & Laicis invasorem etiam cum anathemate, & humano auxilio, & studio à Sede Apostolica repellere, & quem dignum judicaverint, præponere. Quòd si hoc intra urbem perficere nequiverint, nostra autoritate Apostolica congregati in loco, qui eis placuerit, eligant quem digniorem, & utiliorem Apostolicæ sedi perspexerint; concessa ei autoritate regendi, & disponendi res, & [s] utilitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, secundùm quod ei melius videbitur juxta qualitatem temporis, quasi jam omninò inthronizatus sit.

[s] *al.* in.

GRATIAN. 5. *Pars.*

" ELECTIO verò Romani Pontificis etiam cum deliberatione Prædecessoris fieri debet. Unde ait

X. SYMMACHUS Papa in Synodo Romana I. *c.* 4. [an. 499. *Romæ.*]

Si Papa de electione sui Successoris antè decernere non potuerit.

[t] Deusdedit *ibidem.* Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 6. *c.* 1. Pann. *l.* 3. *c.* 2.
[u] *al.* convenerit.

SI transitus [t] Papæ (quod absit) inopinatus evenerit, & de sui electione Successoris (ut suprà placuit) non possit antè decernere; si quidem in unum totius inclinaverit [u] Ecclesiastici ordinis electio, consecretur electus Episcopus. Si autem [5], ut fieri solet, studia cœperint esse diversa eorum, de quibus certamen emerserit, vincat sententia plurimorum; sic tamen, ut Sacerdotio careat, qui captus promissione, non recto judicio de electione decreverit. Synodus dixit, placet, &c.

¶ PITH. [5] *Si autem.*] V. C. *si enim.*

GRATIAN. 6. *Pars.*

" SICUT suprà monstratum est, electio summorum Sacerdotum à Cardinalibus, & religiosis Clericis fieri debet; ejectio verò eorum, judicio Divino reservata est. Unde ait

XI. ANACLETUS Papa ad Episcopos Italiæ, *Epist.* 2. *c.* 2. [c. an. 103. *Româ in Italiam.*]

Summorum Pontificum ejectionem sibi Dominus reservavit.

[x] Ivo, *p.* 5. *c.* 138.

EJectionem [x] verò summorum α Sacerdotum sibi Dominus reservavit, licèt electionem eorum bonis Sacerdotibus, & spiritualibus populis concessisset.

¶ CORR. ROM. *α Summorum.*] sequebatur, *Pontificum vel Sacerdotum.* Sublatæ sunt duæ priores voces, quia neque in originali, neque apud Ivonem, neque in vetustis Gratiani exemplaribus leguntur.

QUIBUS LOCIS PRÆLATI ECCLESIÆ PRÆFICIANTUR.

DISTINCTIO LXXX.

GRATIAN. 1. *Pars.*

" LOCA verò, in quibus Primates, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri sunt ordinandi; hæc sunt secundùm Lucium Papam, & Clementem, atque Anacletum. Ait enim

I. LUCIUS Papa [a]. [immò Stephanus I. c. an. 255. *Româ ad omnes Episcopos.*]

[a] Extat apud Stephanum I. *Epist.* 1. *c.* 5.

In quibus locis Primates, vel Patriarchæ debeant ordinari.

[b] Ansel. *l.* 6. *c.* 118.

URbes [b], & loca, quibus Primates præsidere debent, non à modernis, sed etiam multis ante adventum Christi sunt statutæ temporibus; quarum Primates etiam gentiles, pro majoribus etiam negotiis appellabant. §. 1. In ipsis verò urbibus post Christi adventum, Apostoli & Successores eorum, Patriarchas, vel Primates posuerunt, ad quos Episcoporum negotia (salva in omnibus Apostolica autoritate) & majores causæ, post Apostolicam Sedem sunt referendæ.

II. *Item* CLEMENS Papa I. ad Jacobum, *Epist.* 1. [c. an. 68. *Româ Hierosolymam.*]

De eodem.

[c] Leo IX. *Ep.* 3. Polyc. *l.* 2. *tit.* 22. Burch. *l.* 1. *c.* 255. Ansel. *l.* 6. *c.* 113.
[d] *al.* Archiflamines.
[e] judicia. *orig.*

IN illis [c] verò civitatibus, in quibus olim apud Ethnicos primi Flamines [d] eorum, atque primi legis Doctores erant, Episcoporum Primates poni, vel Patriarchas Beatus Petrus præcepit, qui reliquorum Episcoporum causas [e], & majora, quoties necesse foret, negotia in fide agitarent. & *paulò post.* §. 1. In illis autem civitatibus, in quibus dudum apud prædictos erant Archiflamines, quos tamen minores tenebant, quàm memoratos Primates, Archiepiscopos institui præcepit. & *infrà.* §. 2. In singulis verò reliquis civitatibus singu-

los, & non binos, vel ternos, aut plures Epiſcopos conſtitui præcepit, qui non Primatum, aut Archiepiſcoporum, aut Metropolitanorum nomine, quia matres civitatum non tenent, ſed Epiſcoporum tantùm vocabulo potirentur: quoniam nec inter ipſos Apoſtolos par inſtitutio fuit: ſed unus omnibus præfuit.

III. *Item* Anacletus *Epiſt.* 3. *c.* 2. [c. an. 104. *Româ ad omnes Epiſcopos.*]

De eodem.

Idem eſt ...lementis *in* ...piſt. *proxi-* ...*è citata.* ...urch. *l.* 1. ...4. ...o, *p.* 5. ...58. & 98. ...quemcum-...ue. *orig.*

EPiſcopi [f] non in caſtellis, aut modicis civitatibus debent conſtitui: ſed Presbyteri per caſtella, & modicas civitates, atque villas debent ab Epiſcopis ordinari, & poni: ſinguli tamen per ſingulos Titulos ſuos. Et Epiſcopus non ab uno, ſed à pluribus debet Epiſcopis ordinari, & ut dictum eſt, non ad modicam civitatem, ne vileſcat nomen Epiſcopi: ſed ad honorabilem urbem titulandus [1], & denominandus eſt. Presbyter verò ad qualemcumque [g] locum, vel Eccleſiam in eo conſtitutam eſt præficiendus.

¶ Pith. [1] *Titulandus &c.*] Deſunt in V. C.

IV. *Item* Leo Papa I. ad Epiſcopos [2] Africæ, *Epiſt.* 85. *c.* 2. [an. 442. *Româ in Africam.*]

De eodem.

...Polyc. *l.* 2. ...23. ...urch. *l.* 1. ...32. ...o, *p.* 5. ...107. & 143. ...Ext. *de pri-* ...*l. c.* 1.

ILlud ſanè [h], quod ad Sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus Canonum ſtatuta ſervari, ut non in quibuslibet locis, neque quibuslibet caſtellis, & ubi antè non fuerunt, Epiſcopi conſecrentur: cùm ubi minores ſunt plebes, minoréſque conventus, Presbyterorum cura ſufficiat: Epiſcopalia autem [i] gubernacula nonniſi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus oporteat præſidere: ne, quod Sanctorum Patrum divinitùs inſpirata Decreta vetuerunt, viculis, & poſſeſſionibus, vel obſcuris, & ſolitariis municipiis tribuatur Sacerdotale faſtigium.

¶ Pith. [2] *Epiſcopos.*] Addit V. C. *Mauritaniæ Sitifenſis.*

V. *Item* ex Concilio Laodicensi, *c.* 57. [c. an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

De eodem.

...*al.* caſtellis.

NOn debere in vicis, & villis [k] Epiſcopos ordinari; ſed Viſitatores α, id eſt [3], qui circumeant, conſtitui: hos autem, qui antehac ordinati ſunt, nihil agere cenſemus ſine conſcientia Epiſcopi civitatis. Similiter etiam Presbyteri nihil ſine præcepto, & conſilio Epiſcopi agant.

¶ Corr. Rom. α *Sed Viſitatores.*] In codice Græco impreſſo legitur, ἢ περιοδευτάς, in tribus autem manuſcriptis, ἀλλὰ περιοδευτάς.

¶ Pith. [3] *Id eſt.*] Addit V. C. *eos qui.*

...ratian. ...2. *Pars.*

„ Sedes autem Epiſcoporum non longo intervallo debent „ disjungi, ut ad conſecrationem ſui Comprovincialis ſine „ difficultate poſſint occurrere. Unde

VI. Gregorius I. Auguſtino Anglorum Epiſcopo, *reſponſo* 8. [an. 603. *Româ in Angliam.*]

Epiſcopales ſedes non longo intervallo à ſe debent disjungi.

...Pann. *l.* 3. ...16.

FRaternitatem [l] tuam ita volumus in Anglia Epiſcopos ordinare, ut ipſi ſibi Epiſcopi longo intervallo minimè disjungantur: quatenus nulla ſit neceſſitas, ut in Ordinatione alicujus Epiſcopi convenire non poſſint. Nam Epiſcoporum Ordinatio ſine aggregatis tribus, vel quatuor Epiſcopis fieri non debet.

CRIMINOSI NON ORDINENTUR: ORDINATI DEPONANTUR.

DISTINCTIO LXXXI.

...ratian. ...*Pars.* ...*ad Tit.* 1.

„ HÆc de Ordinandis, & Ordinatoribus, atque de ſin„ gulorum graduum diſtinctionibus, & officiis dixiſſe „ nos ſufficiat. Verùm quia aliquantulùm diffuſiùs in „ his immorati ſumus, quædam præcedentibus cohærentia „ ſub epilogo ad memoriam ſubjiciamus. Debet Ordinandus „ in Epiſcopum (ut Apoſtolus ſcribit [a]) eſſe ſine crimine, id „ eſt, ſine peccato mortali; quod non ſolùm de Epiſcopo, „ ſed etiam de quolibet Electo ad aliquam Præpoſituram Ec„ cleſiæ oportet intelligi. Unde ſcribit

I. Augustinus, *tract.* 41. *ad c.* 8. Joannis. [c. an. 412. *in Africa.*]

Sine crimine & gravi peccato debet eſſe, qui ordinatur Epiſcopus.

...Beda *ad* ...1. ...*Ad Tit.* 1. ...1. *Tim.* 3. ...Aug. *ibid.* ...p. *diſt.* 25. ...*unum ora-* ...*m.*

APoſtolus [b] Paulus, quando elegit ordinandos vel Presbyteros vel Diaconos, & quicumque ordinandus eſt ad Præpoſituram Eccleſiæ, non ait, ſi quis ſine peccato eſt: (hoc enim ſi diceret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur: ſed ait [c]: *ſi quis ſine crimine eſt:* ſicut eſt homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, ſacrilegium, & cetera hujuſmodi. *Item.*

§. 1. Crimen [d] autem eſt peccatum grave, accuſatione & damnatione digniſſimum.

...ratian. ...1. *Pars.*

„ Quolibet itaque horum implicatus ordinari non de- *Pars I.*

„ bet; vel ſi jam ordinatus, ante tempus, vel poſt tempus „ ſuæ Ordinationis aliquod eorum admiſiſſe convincitur, ſuſ„ cepti gradûs officio privabitur. Unde ait

II. Symmachus Papa [e]. [an. 403. *Romæ.*]

[e] Ex Libello Ennodii pro defenſione Synodorum Romanarum.

Monitoris perſonam non rectè ſuſcipit, qui verbis, non operibus docet.

NEmo rectè Monitoris perſonam ſuſcipit, niſi qui actibus ſuis errata condemnat, & amorem innocentiæ converſatione demonſtrat.

III. *Item* Celestinus [1] I. ad Epiſcopos Galliæ, *Epiſt.* 2. *c.* 3. [an. 428. *Româ in Galliam.*]

Careat ordine quem præſtat, qui indignum ſublimare non metuit.

TAntis Daniel gravatus teſtimoniis, tanta facinorum accuſatione pulſatus, ſacrarum, ut dicitur, Virginum pollutus inceſtu, Epiſcopus aſſeritur ordinatus. Et, ut in noſtri [2] libellis ſcrinii continetur, quorum ad vos quoque exemplaria direximus, in Pontificii dignitatem, hoc tempore, quo ad cauſam dicendam, miſſis à nobis literis, vocabatur, obrepſit. Sacro nomini abſit injuria. Facilius eſt, ut hanc Dignitatem tali dando, ipſe amiſerit Ordinator, quàm eam obtineat Ordinatus. Cui convicto ſociabitur, qui ſibi eum credidit, largiendo Pontificium, ſociandum. Qualis enim ipſe ſit, quiſquis tales ordinaverit, oſtendit.

¶ Pith. [1] *Celeſtinus.*] Addit V. C. *omnibus Epiſcopis per Remenſem & Narbonenſem Provinciam.*

[2] *Ut in noſtri.*] V. C. *in noſtris libelli ſcriniis.* Immutata quædam à Chartariis Romanæ Eccleſiæ. Maſſon. *in Hiſt. PP. pag.* 47.

IV. *Item* ex Concilio Nicæno I. *c.* 9. [an. 325. *in Bithynia.*]

Non recipit ordo Eccleſiaſticus eum, qui ſine examinatione, vel poſteà confeſſus ordinatur.

SI qui [f] ſine examinatione promoti Presbyteri ſunt, & poſteà examinati, confeſſi ſunt peccata ſua; & cùm confeſſi fuiſſent [3], contra regulam venientes homines eis manus [4] impoſuerunt; hos Eccleſiaſticus ordo non recipit. In omnibus enim quod irreprehenſibile eſt ſancta [g] defendit Eccleſia.

[f] Rab. *lib. Pæn. c.* 1. Burch. *l.* 2. *c.* 13. Ivo, *p.* 6. *c.* 33. Sup. *diſt.* 24. *c. ult.* [g] *al.* catholica. *ſic in Epiſt.* 1. *Caliſt.* I.

¶ Pith. [3] *Confeſſi fuiſſent.*] V. C. *confeſſi non fuiſſent.*

[4] *Manus.*] Addit V. C. *temerè.*

V. *Item* ejusdem Concilii, *c.* 10. [an. 325. *in Bithynia.*]

Lapſi, per ignorantiam, aut contemptu Ordinantium, ordinati dejiciantur.

QUicumque ex his, qui lapſi ſunt [5], per ignorantiam ſunt ordinati, vel contemptu α eorum, qui eos ordinaverunt; hoc non præjudicat regulæ Eccleſiaſticæ. Cum enim compertum fuerit, deponuntur.

¶ Corr. Rom. α *Contemptu.*] Græcè eſt in Concilio vulgato, ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων, id eſt, *vel etiam iis anteà ſcientibus, qui ordinaverunt.*

¶ Pith. [5] *Ex his qui lapſi ſunt.*] V. C. *ex lapſis.*

VI. *Item* Innocentius I. ad Maximum [6], & Severum, *Epiſt.* 5. [c. an. 405. *Româ in Brutios.*]

Alienus fiat à miniſterio, qui illud, vivendo illicitè, polluit.

MAximianus [h] [7] filius [i] noſter agens in rebus hujuſmodi, qualem querelam detulerit, libelli ejus ſeries annexa declarat. Qui zelo fidei & diſciplinæ ductus, non patitur Eccleſiam pollui ab indignis Presbyteris, quos in Presbyterio filios aſſerit procreaſſe. Quod non licere exponerem, niſi noſſem veſtram prudentiam Legis totius habere notitiam. Et ideò, Fratres chariſſimi, libelli, qui ſubjectus eſt, tenore perſpecto, eos, qui talia perpetraſſe dicuntur, jubebitis in medio collocari; diſcuſſiſque objectionibus, quæ ipſis Presbyteris impinguntur, ſi convicti fuerint, à Sacerdotali removeantur officio (quia qui ſancti non ſunt, ſancta tractare [8] non poſſunt,) atque alieni efficiantur à miniſterio quod, vivendo illicitè, polluerunt.

[h] Polyc. *l.* 4. *tit.* 30. Anſel. *l.* 8. *c.* 15. Ivo, *p.* 6. *c.* 96. [i] *al.* Maximianus filius.

¶ Pith. [6] *Ad maximum.*] V. C. *Maximo & Severo Epiſcopis per Britios.*

[7] *Maximianus.*] V. C. *Maximilianus.*

[8] *Tractare.*] Sic 2. V. C. al. *tentare.*

VII. *Item* Eugenius Papa II. [an. 826. *Romæ.*]

Cuilibet ab ordine depoſito, Epiſcopi providentiâ, locus pœnitentiæ deputetur.

SAcerdos [k], aut quivis alius in ordine Eccleſiaſtico provectus, ſi in eo ſcelere invenitur, quo abjiciendus comprobatur; depoſitus, providentiâ Epiſcopi, benè proviſo loco [9] conſtituatur, ubi peccata lugeat, & ulteriùs non committat.

[k] Anſel. *l.* 5. *in primo.*

¶ Pith. [9] *Benè proviſo loco.*] *Carceres Epiſcopi.* Volaterr. de Eugenio *lib.* 22.

VIII. *Item* ex Concilio Moguntino. [forte Cabilonenſi, an. 813. *in Gallia.*]

Retrudantur in Monasterium Presbyteri, qui pœnitentiam agere contemnunt.

DIctum est [l] nobis Presbyteros propter suam negligentiam canonicè degradatos, & seculariter gradu amisso vivere, & pœnitentiæ agendæ bonum negligere. Unde statuimus, ut gradu [10] amisso, agendæ pœnitentiæ gratiâ, in Monasterium α, aut in Canoniam regularem mittantur. Si verò hoc fieri causa quælibet prohibuerit, ubicumque sint, pœnitentiam agere non desistant. Si autem amisso gradu seculariter vivere voluerint, & pœnitentiam agere neglexerint, ab Ecclesiæ communione separentur.

[l] In Conc. Cabilonensi, c. 40. Burch. l. 2. c. 191. Ivo, p. 6. c. 236.

¶ CORR. ROM. α *In Monasterium.*] In Concilio Cabilonensi, ubi hic Canon habetur (licèt Burchardus etiam, & Ivo ex Moguntino citent) & apud ceteros Collectores legitur, *in Monasterio* [11], *aut Canonico, aut Regulari:* in uno autem pervetusto Gratiani codice, *in Monasterio juxta Canonicam regulam.*

¶ PITH. [10] *Ut gradu.*] Sic V. C.
[11] *In Monasterio.*] Sic V. C.

IX. *Item* ISIDORUS, Sententiarum de Summo Bono, *lib.* 2. *c.* 10. [c. an. 625. *in Hispania.*]

Mutatio loci aliquando valet Conversis ad pœnitentiam.

VAlet interdum Conversis pro animæ salute mutatio loci. Plerumque enim dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus. Congruum est enim inde etiam corporaliter avelli, ubi quisque illecebris deservivit. Nam locus, ubi quisque pravè vixit, hoc in aspectu mentis apponit, quod sæpè ibi vel cogitavit, vel gessit.

X. *Item* EX III. SYNODO AURELIANENSI, *c.* 7. [an. 538. *in Gallia.*]

Clericus adulterasse convictus, vel confessus, in Monasterio detrudatur.

SI quis Clericus [m] adulterasse aut confessus, aut convictus fuerit, depositus ab officio, communione concessa, in Monasterio, toto vitæ suæ tempore detrudatur.

[m] Ivo, p. 8. c. 285. Pann. l. 3. c. 143.

XI. *Item* PELAGIUS I. Papa Constantino Defensori. [c. an. 557. *Romæ.*]

De eodem.

ROmanus [n] Ecclesiæ Thæanensis Clericus pro crimine adulterii, quod admisisse perhibetur, à Clericatûs ordine depositus in Monasterio hìc in urbe Romana ad agendam pœnitentiam ex nostra jussione detrusus est.

[n] Pann. l. 3. c. 144.

XII. *Item* EX CANONE Apostolorum XXV. [c. an. 281. *in Syria.*]

In crimine captus Presbyter, vel Diaconus deponatur, non tamen communione privetur.

PResbyter [o], aut Diaconus [p] [12], qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto, aut homicidio α [13] captus est, deponatur: non tamen communione privetur β. Dicit enim Scriptura [q]: *Non vindicabit* [14] *Dominus bis in idipsum* [r].

[o] In Conc. Tribur. c. 11. Rab. l. Pœn. c. 1. Ansel. l. 11. c. 29. Burch. l. 2. c. 189. Ivo, p. 6. c. 234. Polyc. l. 4. tit. 31.
[p] Episcopus aut Presbyter aut Diaconus. orig.
[q] Naüm 1. secundùm lxx.
[r] ἐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

¶ CORR. ROM. α *Aut homicidio.*] Hæc dictio non est in Canone XXV. Apostolorum. Sed in Concilio Triburiensi, cùm Patres illi ita dixissent, *legimus in Canonibus Apostolorum, quòd Episcopus, Presbyter, & Diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto captus est, deponatur:* hinc argumentantur idem multò magis statuendum esse de homicida: quæ fortasse causa fuit, quamobrem à Gratiano, & aliis Collectoribus ea dictio huic Canoni adjecta sit. In Canone autem XXXII. Basilii idem statuitur de Clericis peccantibus peccatum ad mortem, quod etiam de fornicatoribus expositum erat in Can. III.

β *Privetur.*] In codicibus impressis sequebatur, *si paruerit sententiæ*, quæ verba sunt expuncta, quia neque in originali, neque in vetustis Gratiani exemplaribus leguntur.

¶ PITH. [12] *Presbyter aut Diaconus.*] *Episcopus aut Presbyter.* Dion. Exiguus. Vide Greg. Turon. *lib.* 5. *Hist. c.* 18.
[13] *Aut homicidio.*] Desunt in V. C.
[14] *Vindicabit.*] V. C. *vindicavit.*

XIII. *Item* EX NEOCÆSARIENSI CONCILIO. [an. 314. *in Cappadocia.*]

De eodem.

SI quis Episcopus [f], aut Presbyter, aut Diaconus post Diaconii gradum acceptum fuerit fornicatus, aut mœchatus, deponatur; & ab Ecclesia projectus, inter Laicos α agat pœnitentiam.

[f] Sup. *dist.* 28. c. *Presbyter.* Ansel. l. 11. c. 31.

¶ CORR. ROM.] Proprius Autor hujus Capitis non est inventus: sed simile habetur in Concilio Neocæsariensi, *cap.* 1. & in Capitulis Martini Bracarensis *cap.* 27.

α *Inter Laicos.*] Hæ duæ dictiones non leguntur *in cap.* 1, Concilii Neocæsariensis, citato *suprà dist.* 28. *c. Presbyter.* ut ibi notatum est) neque in Capitulis Martini Bracarensis.

XIV. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI I. *c.* 11. & 14. [15] [an. 511. *in Gallia.*]

De eodem.

SI Diaconus [t], aut Presbyter crimen capitale commiserit, simul & ab [16] officio, & à communione pellatur. Si verò [u], pro reatu suo se ab altaris communione sub pœnitentis professione submoverit; his [x] quoque [17] si alii defuerint, & causa certa [18] necessitatis exoritur, poscentem Baptisma liceat baptizare.

[t] Ivo, p. 6. c. 368. & p. 15. c. 18.
[u] C. 14.
[x] al. sic.

¶ PITH. [15] *c.* 11. & 14.] *can.* 6. & 8.
[16] *Ab.*] Deest in 2. V. C.
[17] *His quoque.*] Sic 3. V. C.
[18] *Certa.*] 3. V. C. *certæ.*

XV. *Item* GREGORIUS VII. omnibus per Regnum Italicum, & Teutonicorum debitam S. Petro obedientiam exhibentibus. [c. an. 1073. *Romæ.*]

Non ingrediantur Ecclesiam Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, qui in fornicationis crimine jacent.

SI qui sunt [y] Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi, qui in crimine fornicationis jaceant, interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis, & sancti Petri autoritate, Ecclesiæ introitum, usque dum pœniteant, & emendent. Si qui verò in suo peccato perseverare maluerint, nullus vestrûm officium eorum audire præsumat: quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum, testante Domino per Prophetam [z]: *Maledicam*, inquit, *benedictionibus vestris.* Qui verò [a] huic saluberrimo præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatum incurrit, Samuele testante, & Beato Gregorio adstruente [b] [Peccatum ariolandi est non obedire, & quasi scelus idololatriæ, non acquiescere.] Peccatum igitur Paganitatis incurrit, quisquis dum Christianum se asserit, Sedi Apostolicæ obedire contemnit.

[y] Ansel. l. 6. c. 177. Pann. l. 3. c. 134.
[z] Malach. 2.
[a] Ivo, p. 5. c. 36.
[b] Lib. 35. Moral. c. 12. VIII. q. 1. c. Sciendum.

¶ CORR. ROM.] In Regest. Epistolarum Gregorii VII. non est inventa hæc Epistola, in qua sint omnia prorsùs verba hujus Capitis. Sunt tamen in eo multa, quæ hujus Decreti faciunt mentionem. *Lib.* 1. *Epist.* 30. Episcopo Salzburgensi, & *lib.* 2. *Epist.* 61. Leodiensi Episcopo, & *seq. Epistolâ* Sicardo Aquilegiensi. De quo Decreto, ut ipsum exequi omninò curarent, *eodem lib.* 2. *Epist.* 66. Burchardo Halberstatensi Episcopo, & *Epist. seq.* Annoni Coloniensi Archiepiscopo diligentissimè scribit, & *lib.* 3. *Epist.* 4. Sigifredo Archiepiscopo Moguntino idem mandat, & *lib.* 4. *Epist.* 10. Comitissæ Flandriensi, & *seq.* Comiti de eadem re scribit. Inter Decreta etiam Innocentii II. fit istius Decreti mentio. Verùm propria verba hujus Capitis usque ad versic. *Qui verò huic saluberrimo*, Marianus Scotus refert in fine suorum Chronicorum. Sequentia autem verba valdè sunt ipsi Gregorio VII. familiaria.

XVI. *Item* ALEXANDER II. Episcopis, & Regi Dalmatiarum. [c. an. 1065. *Româ in Dalmatiam.*]

Officio, & Beneficio privetur Episcopus, Presbyter, vel Diaconus feminam accipiens, vel acceptam retinens.

SI quis amodò [c] Episcopus, Presbyter, aut Diaconus feminam acceperit, vel acceptam retinuerit, proprio gradu decidat usque dum ad satisfactionem veniat: nec in choro Psallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus Ecclesiasticis habeat.

[c] Pann. l. 3. c. 138.

XVII. IDEM Clero Mediolanensi. [c. an. 1065. *Româ in Insubriam.*]

De eodem.

SI quis Sacerdotum [d], vel Diaconorum, vel Subdiaconorum officium contumaciter deferens feminam sibi potiùs elegit; sicut sponte ob fornicationem dimittit officium, ita ob prævaricationem dimittere cogatur etiam invitus Beneficium.

[d] Pann. l. 3. c. 139.

XVIII. IDEM Populo Mediolanensi. [c. an. 1065. *Româ in Insubriam.*]

De eodem.

EOs etiam [e], qui ut fornicari eis liceat, Divinum officium derelinquunt, & à Deo recedentes, Diabolo & operibus ejus serviunt; sicut se justissimè ab officio alienos faciunt, ita beneficio Ecclesiarum privatos esse adjudicamus.

[e] Pann. l. 3. c. 140.

XIX. *Item* LUCIUS Papa [f]. [imò Clemens I. c. an. 68. *Româ Hierosolymam.*]

De eodem.

MInistri [g] altaris Presbyteri, sive Diaconi ad Dominica tales eligantur officia, qui continentiam servent.

§. 1. Si verò post ordinationem suam Ministros contigerit propriæ uxoris invadere cubile, Sacrarii non intrent limina, neque Sacrarii α portitores fiant, neque altare contingant, neque ab offerentibus holocausti oblationem suscipiant, neque ad Domini corporis portionem [h] accedant, neque propinent β [19], neque sine majoris natu autoritate minora gerant officia: urceum sanè ad altare, vel calicem ne suggerant.

[f] Habetur in Epist. 2. Clementis ad Jacobum fratrem Domini.
[g] Ansel. l. 8. c. 2. Polyc. l. 4. tit. 31. Ivo, p. 6. c. 87.
[h] al. portationem.

¶ CORR. ROM. α *Sacrarii.*] In Epistola secunda Clementis (unde Caput hoc sumptum videri potest, & unde citat Ivo) legitur, *sacrificii:* in uno autem vetusto Gratiani codice, *sacri.*

β *Neque propinent.*] In Epistola Clementis est: *nec aquam Sacerdotibus porrigat ad manus: ostia forinsecùs claudat, minora gerat officia, urceum, sive calicem ad altare non sufferat* [i]: Apud Ivonem verò: *Sed aquam tantùm Sacer-*

[i] al. suggerat.

dotum manibus porrigat, ostia forinsecùs claudat, minora gestet officia : urceum sanè ad altare suggerat.

¶ PITH. [19] *Propinent.*] V. C. *propinquent.*

XX. IDEM [k]. [imò Clemens I. c. an. 68. *Româ Hierosolymam.*]

Clericus matronarum domicilia frequentans deponatur.

CLericus [l] solus ad feminæ tabernaculum non accedat, nec properet [m] sine majoris natu Sacerdotis [n] jussione α: nec solus Presbyter cum sola femina fabulas misceat. Nec Archidiaconus sub prætextu humilitatis, aut officii frequenter intret domicilia matronarum ; aut fortè per Clericos, aut domesticos matronæ [o] mandet aliquid secretè [p]. Si agnitum fuerit ; & ille deponatur, & illa à liminibus arceatur Ecclesiæ.

¶ CORR. ROM. α *Jussione.*] In Epistola Clementis sequitur : *Nec Presbyter solus cum sola adjungatur : sed duobus adductis testibus visitet infirmam : nec solus cum sola femina fabulas misceat : nec Archidiaconus, aut Diaconus sub prætextu officii humilitatis frequentet, &c.*

XXI. IDEM [q]. [imò Clemens I. c. an. 68. *Româ Hierosolymam.*]

De eodem. PALEA.

SEd si fortè [r] aliqua intercessio fuerit, Episcopo suggeratur. Et si talis est, ad quam debeat ire pio interventu, ipse pergat : sin autem, de latere suo dirigat α, cum duobus, aut tribus testibus. Nemo tamen cum extranea habitet femina, nisi proxima aut soror fuerit. Et hoc cum magna solicitudine fiat. Non enim [f] ignoramus malitias Satanæ.

¶ CORR. ROM.] Hæc Palea in plerisque vetustis exemplaribus habetur conjuncta Capiti antecedenti.

α *Dirigat.*] In Epistola S. Clementis sequitur : *cum duobus ac tribus, qui hoc sanare [t] debeant. Sanè ad visitandum mulierem infirmam nullus Clericus ingrediatur, nisi cum duobus, aut tribus. Nemo tamen, &c.*

XXII. EX DECRETO α Eugenii Papæ II. [an. 826. *Romæ.*]

De eodem. PALEA.

SI quispiam [u] Sacerdotum, id est, Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus de quacumque femina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam, & tertiam admonitionem β inveniatur fabulari cum ea, vel aliquo modo conversari, excommunicetur : femina verò canonicè judicetur.

¶ CORR. ROM. α *Ex Decreto.*] Hic Canon in Concilio Romano primùm ab Eugenio secundo editus, & posteà à Leone quarto etiam in Concilio fuit repetitus, & citatur in Decretalib. *tit. de cohabit. Cleric. & mul.* Et in plerisque vetustis exemplaribus est sine nomine.

β *Admonitionem.*] In eodem Canone sequitur, *Metropolitani, vel alterius Episcopi, aut ejus, cui subjacere videatur.*

XXIII. *Item* GREGORIUS [20]. [fortè c. an. 598. *Romæ.*]

Simul cum mulieribus Sacerdotes habitare non licet.

OPortet [x] Sacerdotes, quibus Domini populus commissus est, cum magna animi constantia vigilare super Dominicas oves, ne lupinis morsibus, id est, Diaboli stimulis lanientur. §. 1. Neque enim hoc silere debeo, quod cum gravi animi tristitia dico : Sacerdotes cum feminis habitare conspicio : quod nefarium est dicere, vel audire, & contra sanctorum Canonum sancita. Ubi enim talis fuerit commorantium cohabitatio, antiqui hostis stimuli non desunt. Ideóque admonendi sunt, ut non antiqui hostis [y] decipiantur fraude, quatenus juxta Apostoli vocem [z] non vituperetur ministerium nostrum. Cavere enim nos oportet, Fratres, ab illicitis, ut mundas valeamus ad Dominum levare manus : scriptum est enim [a] : *Sancti estote, quoniam sanctus ego sum Dominus Deus vester.* Si quis verò præsumpserit aliter agere, Sacerdotii sui honore privetur. Unde omnimodo cavendum est, Fratres, ne fallamus populum, & illud Prophetæ dictum impleatur in nobis [b] : *Sacerdotes mei contaminant Sancta, & reprobant Legem :* quos & alius Propheta increpat, dicens [c] : *O vos Sacerdotes, qui fallitis nomen meum, & dixistis, in qua re fallimus nomen tuum? quibus responsum est : offerentes ad altare meum panes pollutos. Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, & Sacrificium [d] non accipiam de manibus vestris, quia polluti estis.*

¶ PITH. [20] *Gregorius.*] Addit V. C. *Civibus Romæ.*

XXIV. *Item* GREGORIUS I. Symmacho Defensori, *lib. 1. Reg. indict. 9. Epist. 50.* [an. 591. *Româ in Corsicam.*]

De eodem.

VOlumus [e] ut Sacerdotes [f] prohiberi debeant, ne cum mulieribus conversentur : excepta dumtaxat matre, sorore, vel uxore, quæ castè regenda est.

XXV. IDEM, *lib. 7. Epist. 39* [21]. [an. 598. *Romæ.*]

De eodem.

LEgitur [g], quod Beatus Augustinus nec cum sorore habitare consenserit [h] dicens : quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt. Docti ergo viri cautela, magna nobis debet esse instructio.

¶ PITH. [21] *Epist. 39.*] Addit V. C. *in Registro.*

XXVI. *Item* EX VII. SYNODO. [an. 787. *in Bithynia.*]

De eodem.

IN omnibus observare convenit, ut certus quis, & certo tempore, & certo loco, & certis personis vel apparere Clericus, vel loqui debeat mulieribus, ut excludatur omnis nefanda suspicio. Certè solum & ad solam accedere nulla religionis ratio permittit. Melius est [i] enim duos esse simul, quàm unum. Simul enim & fideliùs, & tutiùs res geritur. *Væ enim uni [k] ; quia si ceciderit, non est qui erigat eum.*

¶ CORR. ROM.] Caput hoc etiam in aliquot manuscriptis citatur ex septima Synodo, in cujus sanè postremo capite aliqua huc spectantia habentur. Ceterùm in plerisque citatur ex octava ; & sententia videtur sumpta ex c. 83. Asceticorum B. Basilii, cujus Regulas sub nomine octavæ Synodi sæpè citari alibi notatum est.

XXVII. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI III. *c. 17.* [an. 397. *in Africa.*]

De eodem.

CUm omnibus omninò Clericis extraneæ feminæ non cohabitent, sed solæ matres, aviæ, & materteræ, amitæ, sorores, & filiæ fratrum, aut sororum, & quæcumque ex familia domestica necessitate, etiam antequam ordinarentur, jam cum eis habitabant ; vel si filii eorum jam ordinatis parentibus, uxores acceperunt ; aut servis non habentibus in domo quas ducant, aliunde ducere necessitas fuerit.

XXVIII. *Item* EX CONCILIO LAODICENSI, *c. 30.* [an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

De eodem.

NOn oportet Ministros altaris, vel etiam Clericos quoslibet, aut continentes se, aut [22] omnem omninò Christianum cum mulieribus lavacra habere communia. Hæc est enim apud gentiles prima reprehensio.

¶ PITH. [22] *Se, aut.*] V. C. *sed &.*

XXIX. *Item* GREGORIUS I. ad Januarium Episcopum Caralitanum, *lib. 3. Epist. 26.* [an. 594. *Româ in Sardiniam.*]

De eodem.

ARchidiaconum [l] tuum, ut audio, habitare cum mulieribus prohibuisti ; & nunc usque in ea prohibitione despiceris ; qui nisi jussioni tuæ paruerit, eum sacro Ordine volumus esse privatum.

XXX. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. *c. 42.* [an. 633. *in Hispania.*]

Venumdentur ab Episcopo, quæ appetunt consortia Clericorum illicita.

QUidam [m] Clerici legitimum non habentes conjugium, extranearum mulierum, vel ancillarum suarum interdicta sibi consortia appetunt. Ideò, quæ conjunctæ taliter cum Clericis sunt, ab Episcopo auferantur, & venumdentur ; illis pro tempore relegatis ad pœnitentiam, quos sua libidine infecerunt.

XXXI. *Item* SIRICIUS Papa Himerio Episcopo [23], *Epist. 1. c. 12.* [an. 385. *Româ in Hispaniam.*]

Non habitent feminæ cum Clericis, nisi quas necessitudo excusat.

FEminas [n] non alias esse patimur in domibus Clericorum, nisi eas tantùm, quas propter solas necessitudinum causas habitare cum iisdem Synodus Nicæna [o] permisit.

¶ PITH. [23] *Episcopo.*] Addit V. C. *Tarracon.*

XXXII. *Item* EX CONCILIO AFRICANO, *c. 5* [p]. [an. 397. *in Africa.*]

Nisi Majorum jussione ad feminarum domicilia Clerici non accedant.

CLerici [q], vel [24] continentes ad Viduas, vel Virgines, nisi ex jussu, vel permissu Episcoporum, aut Presbyterorum, non accedant. Et hoc non soli faciant, sed cum Conclericis [25], vel cum quibus Episcopus, aut Presbyter jusserit. Nec ipsi Episcopi, & Presbyteri soli habeant accessum ad hujusmodi feminas, sed ubi aut Clerici præsentes sunt, aut graves aliqui Christiani.

¶ PITH. [24] *Vel.*] Deest in meo cod. sed est in tribus. [25] *Conclericis.*] 3. V. C. *Clericis vel cum his cum quibus, &c.*

XXXIII. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c. 102.* [an. 398. *ibid.*]

Episcopi provideant, ne occasione temporalium, Clericorum familiaritatibus Virgines socientur.

AD reatum [r] Episcopi pertinet, vel Presbyteri, qui parochiæ præest, si sustentandæ vitæ præsentis causâ ado-

vitâ Augustini. Ivo, *p. 6. c. 77.*
[h] *al.* consueverit.
[i] *Eccl. 4.*
[k] *Ibidem.*
[l] Ansel. *l. 7. c. 136.*
[m] Ansel. *l. 7. c. 148.* Polyc. *l. 4. tit. 39.*
[n] Polyc. *l. 4. tit. 31.* Burch. *l. 2. c. 110.* Ivo, *p. 6. c. 52. & 187.* Ansel. *l. 7. c. 149.*
[o] *C. 3.*
[p] Concilo Carthag. III. *c. 25.*
[q] Ansel. *l. 7. c. 151.*
[r] Polyc. *l. 4. tit. 37.*

Burch. l. 8. c. 55. Ivo, p. 7. c. 73.

lescentiores Viduæ, vel Sanctimoniales Clericorum [26] familiaritatibus subjiciantur.

¶ PITH. [26] *Clericorum.*] V. C. *aliquorum.*

XXXIV. *Item* EX EODEM CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 103. [an. 398. *in Africa.*]

De eodem.

[f] Polyc. *ibid.* Ivo, *p.* 8. *c.* 327.

VIduæ [f], quæ stipendio Ecclesiæ sustentantur, tam assiduæ in Dei opere esse debent, ut & meritis, & orationibus suis Ecclesiam adjuvent.

EPISCOPUS VIDUIS, ET PAUPERIBUS SUBVENIRE DEBET.

DISTINCTIO LXXXII.

GRATIAN. 1. *Pars.*

„ GENERALITER etiam pauperibus, & iis, qui suis manibus laborare non possunt, Episcopus necessaria provideat. Unde legitur

I. IN CONCILIO AURELIANENSI I. *c.* 18. [an. 511. *in Gallia.*]

De eodem.

EPiscopus pauperibus, vel infirmis, qui, debilitate faciente, non possunt suis manibus laborare, victum, & vestitum [1] (inquantùm sibi possibile fuerit [a] [2]) largiatur.

[a] *al.* possibilitas habuerit. *orig.*

¶ PITH. [1] *Vestitum.*] V. C. *vestimentum.*]
[2] *Sibi possibile fuerit.*] 3. V. C. *possibilitas habuerit.*

II. *Item* INNOCENTIUS [3] I. Exuperio Tolosano Episcopo, *Epist.* 3. *c.* 1. [an. 405. *Româ in Galliam.*]

Qui voluptatem officio præposuerit, modis omnibus submoveatur.

2. *Pars.* [b] Ivo, *p.* 6. *c.* 57. Pann. *l.* 3. *c.* 137. Ansel. *l.* 8. *c.* 8. Polyc. *l.* 4. *tit.* 31. [c] Infrà *c. seq.* [d] *Luc.* 1. & 1. *Paralip.* *c.* 24. [e] *al.* puri, & purgati. [f] Sup. *dist.* 31. *c. eos.* [g] *al.* sacrificia. [h] *Levit.* 11. & 20. [i] *Num.* 18. [k] Quanto. *orig.* [l] *al.* orationis. [m] 1. *Cor.* 7.

PRoposuisti [b], quid de his observari debeat, quos in Diaconii ministerio, aut in officio Presbyterii positos, incontinentes esse, aut fuisse, generati filii prodiderunt. De his & Divinarum Legum manifesta [4] est disciplina, & beatæ recordationis viri Siricii Episcopi [c] monita evidentia commearunt, ut incontinentes, in officiis talibus positi, omni Ecclesiastico honore privarentur, nec admittantur [5] ad tale ministerium, quod solâ continentiâ oportet impleri. Est enim vetus admodum sacræ Legis autoritas [d] jam inde ab initio custodita, quòd in templo, anno vicis suæ habitare præcepti sunt Sacerdotes, ut servientes sacris oblationibus, puros & [6] ab omni labe purgatos [e] sibi vendicent Divina ministeria, neque eos [f] ad sacra officia [g] [7] fas sit admitti, qui exercent vel cum uxore carnale consortium; quia scriptum est [h]: *Sancti estote, quia & ego sanctus sum Dominus Deus vester.* Quibus utique propter sobolis successionem, uxoris [8] usus fuerat relaxatus: quia ex alia tribu [i], & præterquam ex semine Aaron [9], ad Sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere. Quo [k] magis hi Sacerdotes, vel Levitæ pudicitiam ex die Ordinationis suæ servare debent, quibus vel Sacerdotium, vel Ministerium sine successione est; nec præterit dies, quá vel à sacrificiis Divinis, vel Baptismatis [l] officio vacent. Nam si B. [10] Paulus Apostolus ad Corinthios scribit dicens [m]: *Abstinete vos ad tempus, ut vacetis orationi;* & hoc utique Laicis præcepit; multò magis Sacerdotes, quibus & orandi, & sacrificandi juge officium est, semper debebunt ab hujusmodi consortio abstinere: qui [n], si contaminatus fuerit carnali concupiscentia α, quo pudore vel sacrificare usurpabit, aut quâ conscientiâ, quóve merito exaudiri se credit, cùm dictum sit [o]: *Omnia munda mundis, coinquinatis autem, & infidelibus nihil mundum?* Sed fortasse hoc licere credit, quia scriptum est [p]: *Unius uxoris virum* [11]. Non dixit hoc β ut permaneret [12] in concupiscentia generandi, sed propter incontinentiam futuram. Neque enim integros corpore non admisit, qui ait [q]: *vellem autem omnes sic esse, sicut & ego.* Quod & apertiùs declarat, dicens [r]: *Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem* [13] *jam non estis in carne, sed in spiritu.* Et [s], *habentem filios*, non, *generantem* dixit. Sed ea planè dispar, & diversa [14] sententia est. Nam si ad aliquos forma illa Ecclesiasticæ vitæ pariter & disciplinæ, quæ ab Episcopo Siricio ad provincias commeavit, non probatur [t] pervenisse; his ignorantibus [u] venia non negabitur: ita ut de cetero penitùs incipiant abstinere: & ita gradus suos [15], in quibus inventi fuerint, retentent, ut eis non liceat ad potiora conscendere: quibus in beneficio esse debet, quòd hunc ipsum locum, quem retinent, non amittunt.

[n] *al.* quia. [o] *Tit.* 1. [p] 1. *Tim.* 3. [q] 1. *Cor.* 7. [r] *Rom.* 8. [s] 1. *Tim.* 3. [t] probabitur. *orig.* [u] *al.* ignorationis.

§. 1. Si qui autem scisse formam vivendi missam à Siricio deteguntur [x], neque statim cupiditates libidinis abjecisse; illi sunt modis omnibus submovendi: quia post admonitionem cognitam, præponendam arbitrati sunt voluptatem.

[x] *al.* detegentur.

¶ CORR. ROM. α *Concupiscentia.*] Emendatus, & locupletatus est hic locus ex ipsa Epistola Innocentii, quemadmodum & multa alia in hoc Capite, ubi per Glossam licuit: In Epistola autem Siricii, quæ refertur in Concilio Teleptensi (ita enim pro Tellensi legendum videtur) sic legitur. *Quid faciet? èxcusabit? quo pudore? qua mente usurpabit? quâ conscientiâ, quo merito hìc exaudiri se credit?*

β *Non dixit hoc.*] In originali sic legitur: *non ad permanentem in concupiscentia generandi hoc dixit.*

¶ PITH. [3] *Innocentius.*] Crescon. *Victuario Episcopo Rotomagensi.*
[4] *Manifesta.*] Abest à Cresc.
[5] *Admittantur.*] 2. V. C. *admitterentur accedere ad ministerium.*
[6] *Et.*] Abest à V. C.
[7] *Sacra officia.*] Cresc. *sacrificia.* Ita etiam V. Codd.
[8] *Uxoris.*] 2. V. C. *uxorius.*
[9] *Et præterquam ex semine Aaron.*] Absunt à 3. V. C. & Cresc.
[10] *B.*] Abest à V. C.
[11] *Unius uxoris virum.*] Cresc. addit, *non permanentem in concupiscentia generandi hoc dixit, sed propter conscientiam futuram.*
[12] *Non dixit hoc ut permaneret.*] V. C. *non propter manendum.* al. *permanentem.* al. *permanente.* fortè *pro manente hoc dixit, sed propter continentiam futuram.*
[13] *Vos autem &c.*] Hæc desunt apud Cresc.
[14] *Diversa.*] Cresc. *divisa.*
[15] *Suos.*] Abest in V. C.

III. *Item* SIRICIUS Papa ad Himerium Tarraconen. Episcopum, *Epist.* 1. *c.* 7. [an. 385. *Româ in Hispaniam.*]

De eodem.

[y] Ivo, *p.* 6. *c.* 50. Polyc. *l.* 4. *tit.* 31.

PLurimos [y] [16] Sacerdotes Christi, atque Levitas, post longa consecrationis suæ tempora, tam de conjugibus propriis, quàm etiam de turpi coitu sobolem [17] didicimus procreasse, & crimen suum hac præscriptione defendere, quia in veteri Testamento Sacerdotibus, ac Ministris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quisquis ille est sectator libidinum, præceptórque vitiorum, si æstimat, quòd [18] in Lege Moysis passim sacris Ordinibus à Deo nostro laxata sunt fræna luxuriæ, cur eos, quibus committebantur Sancta Sanctorum, præmonet, dicens [z]: *Sancti estote, quia & ego sanctus sum Dominus Deus vester?* Cur etiam procul à suis domibus, anno vicis suæ [a], in Templo habitare jussi sunt Sacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum uxoribus possint [19] carnale exercere commercium, ut conscientiæ integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus, etiam [20] expleto deservitionis suæ tempore, uxorius [21] usus solius successionis causâ fuerat relaxatus: quia non ex alia, nisi ex tribu Levi, quisquam ad Dei ministerium fuerat præceptus [22] admitti.

[z] *Levit.* 20. [a] *Luc.* 1.

¶ PITH. [16] *Plurimos.*] Refertur à Cresc. Vide Socratem *lib.* 5. *c.* 21. *p.* 318.
[17] *Sobolem.*] V. C. *subolem.*
[18] *Quòd.*] 2. V. C. *quia in Lege Moyse.*
[19] *Possint.*] V. C. *posset carnale exerceri &c.*
[20] *Etiam.*] Abest à V. C.
[21] *Uxorius.*] Ita 2. V. C. al. *uxoris.*
[22] *Præceptus.*] Sic Cresc. & 3. V. C.

IV. IDEM paulò inferiùs. [an. 385. *Româ in Hispaniam.*]

De eodem.

[b] Polyc. *ibid.* Ivo, *p.* 6. *c.* 50. §. *quia* [c] ignoratione.

QUia [b] aliquanti, de quibus loquimur, ut tua Sanctitas retulit, ignorantiâ [c] se lapsos esse deflent; his hac conditione misericordiam dicimus non negandam, ut sine ullo honoris augmento, in hoc, quo dejecti [23] sunt, quamdiu vixerint, officio perseverent: si tamen posthac continentes se studuerint exhibere. Hi verò, qui illiciti privilegii excusatione nituntur, & sibi asserunt veteri hoc Lege concessum; noverint [24] se ab omni Ecclesiastico honore, quo indignè usi sunt, Apostolicæ Sedis autoritate dejectos: nec umquam posse veneranda attrectare mysteria, quibus se ipsi, dum obscœnis cupiditatibus inhiant, privaverunt. Et quia exempla præsentia cavere [25] nos præmonent in futurum, si quilibet Episcopus, Presbyter, atque Diaconus (quod non optamus) deinceps fuerit talis inventus; jam nunc sibi omnem per nos indulgentiæ aditum intelligat obseratum: quia ferro necesse est, ut [26] abscindantur [d] vulnera, quæ fomentorum non senserint medicinam.

[d] excidantur. *orig.*

¶ CORR. ROM.] Caput hoc in aliquot manuscriptis Gratiani exemplaribus conjunctum est superiori.

¶ PITH. [23] *Dejecti.*] Cresc. *detenti.*
[24] *Noverint.*] Sic Cresc. & 2. V. C.
[25] *Præsentia cavere.*] Cresc. & V. C. *caventia.*
[26] *Ut.*] Abest à V. C.

GRATIAN. 3. *Pars.*

“ QUI autem propter peccata jubentur deponi, post condignam pœnitentiam in suo ordine poterunt reparari. Unde

V. IN CONCILIO HIBERNENSI α. [an. 672. *in Anglia.*]

Quæ pœnitentia sit imponenda Sacerdoti, qui de fornicatione convictus fuerit.

[e] Polyc. *l.* 4. *tit.* 39. Can. Apost. 25.

PResbyter [e], si fornicationem fecerit, quamquam secundùm Canones Apostolorum debeat deponi: tamen juxta autoritatem Beati Papæ Silvestri, si in vitio non perduraverit, sed sua sponte confessus adjecit, ut resurgat; decem annis in hunc modum pœniteat: tribus quidem mensibus privato loco à ceteris remotus, pane & aquâ à vespera in vesperam utatur;

tantùm autem diebus Dominicis, & præcipuis Festis modico vino, & pisciculis, atque leguminibus recreetur sine carne, & sagimine, ovis, & caseo β: sacco indutus humi adhæreat; die, ac nocte jugiter misericordiam Dei omnipotentis imploret: finitis tribus mensibus continuis exeat: tamen in publicum non procedat, ne grex fidelis in eo scandalum patiatur. Nec enim [f] debet Sacerdos publicè pœnitere, sicut Laicus. Posteà aliquantisper resumptis viribus, unum annum, & dimidium in pane, & aqua expleat; exceptis Dominicis, & præcipuis Festis, in quibus vino, & sagimine [g], ovis, & caseo juxta Canonicam mensuram uti poterit. Finito primo anno & dimidio, corporis & sanguinis Domini, ne induresçat, particeps fiat, & ad pacem veniat; Psalmos cum Fratribus in choro ultimus canat; ad cornu altaris non accedat; juxta Beati Clementis [h] vocem, minora gerat Officia. Deinde verò usque ad expletionem septimi anni, omni quidem tempore, exceptis Paschalibus diebus, tres legitimas ferias in unaquaque hebdomada in pane & aqua jejunet. Expleto septimo anni circulo, si sui Confratres, apud quos pœnituit, ejus condignam pœnitentiam collaudaverint; Episcopus in pristinum honorem, juxta Beati Calixti Papæ [i] autoritatem, eum revocare poterit. Sanè sciendum est, quòd secundam feriam unum Psalterium canendo, aut unum denarium pauperibus dando (si opus [k] est) redimere poterit. Finitis autem septem annis, deinde usque ad finem decimi anni, sextam feriam (nulla interveniente redemptione) observet in pane & aqua. §. 1. Eadem quoque pœnitentia erit Sacerdoti, de omnibus aliis peccatis, & criminibus, quæ eum in depositionem inducunt. Neque hoc cuilibet videatur onerosum, si Sacerdos post lapsum dignè, ut suprà dictum est, pœnitens, ad pristinos redeat honores.

¶ Corr. Rom. α *Hibernensi.*] Caput hoc citabatur ex Concilio Gangrensi, in quo non legitur. Emendatum est ex Polycarpo, & alio libro manuscripto pervetusto, in quo libro sunt multi Canones pœnitentiales: & hic refertur ex Theodoro Archiepiscopo Hibernensi.

β *Et caseo.*] In vulgatis sequebatur, *utatur*: quæ vox sublata est autoritate omnium ferè exemplarium Gratiani manuscriptorum, & Polycarpi, & libri manuscripti in superiore notatione indicati.

CONSENTIENTES ET PECCATIS FAVENTES NON ORDINENTUR.

DISTINCTIO LXXXIII.

„ PROVIDENDUM quoque est, ne is, qui ad ordinandum eligitur, etsi à proprio vitio videatur alienus, consentiendo alienis inquinetur. Ut enim Symmachus Papa [a] ait; non est grandis differentia, an lethum inferas, an admittas. Mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc, cùm possit, non excludit. Hinc ait

I. Gregorius VII. *in Reg. lib. 6. c. 12.* Romanæ Synodi, celebratæ [an. 1080. *al.* 1078. *Romæ.*]

Suspendatur Episcopus ab Officio, Clericorum suorum fornicationi consentiens.

SI quis Episcopus [b] fornicationem Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum α, vel crimen incestûs in sua parochia, pretio interveniente, vel precibus consenserit, vel commissum, sibique compertum autoritate officii sui non impugnaverit; ab officio suspendatur.

¶ Corr. Rom. α *Subdiaconorum.*] Additum hoc est ex originali, & Anselmo; quemadmodum & paulò pòst verba illa, *sibique compertum.* Notum autem est à tempore Gregorii I. Subdiaconos eadem lege continentiæ, quâ Presbyteros, astrictos fuisse.

II. *Item* Gregorius I. 1. *part.* Pastoralis, *c.* 2. [an. 590. *Romæ.*]

Maximè Ecclesiam lædit, qui sub nomine sanctitatis delinquit.

NEmo [c] quippe in Ecclesia nocet ampliùs, quàm qui perversè agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc nemo redarguere præsumit; & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis, peccator honoratur. Episcopus [d] α itaque, qui talium crimina non corrigit, magis dicendus est canis impudicus, quàm Episcopus.

¶ Corr. Rom. α *Episcopus.*] Hæc non sunt ibi apud B. Gregorium. Similia citantur infrà II. *q.* 7. *c. qui nec regiminis, ex Augustino* (cui etiam reliqua hujus Capitis anteà tribuebantur) & ex eodem à Burchardo, & Ivone citantur. Ceterùm iidem Collectores, Burchardus quidem *lib.* 1. *c.* 13. Ivo autem *par.* 5. *c.* 67. referunt aliqua ex Origene, quæ cum his aliquantulùm conveniunt.

III. *Item* Innocentius. [c. an. 410. *Romæ.*]

Qui non resistit erroribus, consentit.

ERror [e] [1], cui non resistitur, approbatur; & veritas, cùm minimè defensatur, opprimitur. Negligere [f] quippe, cum possis deturbare perversos, nihil aliud est, quàm fovere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare.

¶ Pith. [1] *Error.*] Celestinus Episcopus ad Venerium & ceteros Galliarum Episcopos. *Timeo ne cohibere sit, hoc tacere. Timeo ne magis ipsi loquantur qui permittunt illis taliter loqui. In talibus caussis non caret suspicione taciturnitas, quia occurreret veritas, si falsitas displicuisset.* Hujus Epistolæ aliquot verba Vincentius Lirinensis *cap. ult.* refert.

IV. *Item* Pius, *Epist.* 1. ad omnes Christi Fideles. [fortè c. an. 157. *Romæ.*]

Non prodest suo errore non pollui, qui alieno consentit.

QUid enim prodest illi suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti?

V. *Item* Gregorius α. [an. 599. *Romà in Galliam.*]

Qui non occurrit, consentit erranti.

COnsentire [g] videtur erranti, qui ad resecanda, quæ corrigi debent, non occurrit.

[g] Polyc. *l.* 4. *tit.* 31.

¶ Corr. Rom. α *Gregorius.*] In Epistolis impressis Beati Gregorii non habetur. Verùm *lib.* 7. *Epist.* 117. Syagrio Episcopo Augustodunensi post ea verba, *qui non resistiterit*, in Regesto manuscripto pervetusto, & in Polycarpo, ubi ipsa Epistola integra refertur, hæc sequuntur: *Nam consentire videtur erranti, qui corrigenda, ut resecari debeant, non occurrit. Quia verò, &c.*

“ Sicut autem aliorum vitia palpare non debet, ita nec malorum laudibus delectari. Unde [Gratian.]

VI. Anacletus Papa, *Epist.* 1. Episcopis omnibus. [c. an. 102. *Romæ.*]

Miserrimus est Episcopus, qui malorum laudibus gloriatur.

NIhil [h] illo est Pastore miserius, qui luporum laudibus gloriatur. Quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ovibus magna pernicies. Nullus ergo Pastorum, placere lupis, & gregibus ovium potest. Perdit enim labiorum α memoriam mens terrenis obligata carceribus. Sicut [i] artium in suo quoque opere invenitur mater instantia; ita noverca eruditionis est negligentia.

[h] Ansel. *l.* 6. *c.* 154. Ivo, *p.* 5. *c.* 237. *in fine.*

[i] *al.* Sicut autem.

¶ Corr. Rom. α *Labiorum.*] In Epistola Anacleti legitur, *laboris*: apud Anselmum, & in uno ex vetustis codicibus Gratiani, *laborum*; unde potuit irrepsisse mendum: quod tamen ob Glossam non est sublatum.

“ Quamquam Sacerdotem tam à suis, quàm ab alienis criminibus oportet esse immunem; tamen si aliorsum sese habuerit, non ideò verba suæ prædicationis debent contemni. Sicut enim Hieronymus ait [k], ut lixivium per cinerem humidum fluens lavat, & non lavatur; ita bona doctrina per malum Doctorem, animas credentium lavat à sordibus peccatorum. [Gratian. 2. Pars.]

[k] Burch. *l.* 1. *c.* 204. *ex Dictis Hier.* Ivo, *p.* 5. *c.* 318.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI SINT VIGILANTES, CASTI, NON DIGAMI.

DISTINCTIO LXXXIV.

“ SOLICITUM quoque, & vigilantem oportet esse Episcopum circa defensionem pauperum, relevationem oppressorum, tuitionem Monasteriorum. Quod si facere neglexerit, asperè corripiendus est. Unde [Gratian. 1. Pars.]

I. Gregorius I. Anthemio Subdiacono Campaniæ, *lib.* 11. *Epist.* 29. [an. 602. *Romà in Campaniam.*]

Corripiatur Episcopus, qui circa officium suum negligens extiterit.

PErvenit ad nos Fratrem, & Coëpiscopum nostrum Paschasium ita desidem, negligentémque in cunctis existere; ut in nullo, quia est Episcopus, agnoscatur: adeò ut neque Ecclesia ipsius, neque Monasteria, sive filii Ecclesiæ, vel oppressi pauperes [a] ejus erga se dilectionis studium sentiant; nec aliquam supplicantibus sibi [b] in quibus justum est, opem defensionis accommodet, & (quod adhuc dici est gravius) consilia Sapientum, & recta suadentium nulla patiatur ratione suscipere, ut quod per se nequit attendere, ab altero saltem possit addiscere [c]. *& infrà.* Quod si ita est, non sine culpa tua esse cognoscas, qui eum objurgare, atque coërcere, ut dignum est, distulisti. Quia ergo hoc totum non solùm ipsum reprobat, sed etiam ad Sacerdotalis officii pertinere probatur opprobrium; volumus, ut eum coram aliis Sacerdotibus, & [d] quibusdam de filiis suis Nobilibus contesteri pro hac re debeas, & hortari. Si verò [e] (quod non credimus) post hanc adhortationem nostram solito adhuc more negligens esse tentaverit; ad nos est modis omnibus transmittendus, ut hic positus discere possit, quid, vel qualiter secundùm Dei timorem agere conveniat Sacerdotem.

[a] *al.* vel pauperes.
[b] his. *orig.*
[c] Paulò pleniùs apud B. Greg.
[d] vel. *orig.*
[e] *Ibid. paulò inferiùs.*

II. Idem ad eumdem *eod. lib. Epist.* 33. [an. 602. *Romà in Campaniam.*]

De eodem.

NUntiatum est nobis Campaniæ Episcopos ita negligentes existere, ut immemores honoris sui neque erga Ecclesias,

neque erga filios suos paternæ vigilantiæ curam exhibeant, vel Monasteriorum solicitudinem gerant, seu in oppressorum, & pauperum se tuitionem impendant. Ideò hac tibi autoritate præcipimus, ut eis à [f] te convocatis, ex nostro illos mandato districtè commoneas; quatenus desides ulteriùs esse non debeant: sed Sacerdotalem se habere zelum, & solicitudinem opere doceant; atque ita in his, quæ eos justè secundùm Deum agere convenit, vigilantes existant, ut nullum nos de eis denuò murmur exasperet. Si quem verò eorum post hæc negligentem esse cognoveris, ad nos eum sine aliqua excusatione transmitte: ut quàm sit grave, nolle ab his, quæ reprehensibilia, & valdè vituperanda sunt, corrigi, regulari in se valeat districtione sentire.

[f] al. ad.

GRATIAN. 2. Pars. „ QUOD autem de munditia castitatis Sacerdotibus imperatur, hoc etiam de quibuslibet altari servientibus intelligendum est. Unde dixisse legitur

III. AURELIUS Episcopus in Carthaginensi Concilio II. *c. 2.* [g] [an. 390. *in Africa.*]

Qui Sacramentis Divinis inserviunt, continentiam in omnibus servent.

CUm in [1] præterito Concilio de continentiæ, & castitatis [2] moderamine tractaretur, gradus isti tres conscriptione [h] quadam castitati per consecrationes annexi sunt. Episcopos [i], inquam, Presbyteros, & Diaconos ita placuit, ut condecet sacrosanctos Antistites, & Dei Sacerdotes, nec non & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inserviunt, continentes esse in omnibus; quò possint simpliciter, quod à Deo postulant, impetrare: ut quod Apostoli docuerunt α, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus β. Ab universis [3] Episcopis dictum est. Omnibus placet, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel [k] qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes, etiam ab uxoribus abstineant [4]. Ab omnibus dictum est; Placet, ut in omnibus, & ab omnibus pudicitia custodiatur, qui altario deserviunt [5].

[g] In Carthag. Cod. Can. *c. 3. & 4.*
[h] *al.* constrictione castitatis per.
[i] *Dist. 31. Episcopos. dist. 31. c. aliter.*
[k] *al.* &.

¶ CORR. ROM. α *Docuerunt.*] In vulgatis codicibus sequebatur, *exemplo*, quod est sublatum: quia neque in ipso secundo Carthaginensi, aut impresso, aut manuscripto; neque in unico codicis Canonum, cum quo Græcus Canon convenit, neque in vetustis Gratiani exemplaribus habetur, & ex Glossa videtur translatum in textum.

β *Custodiamus.*] In codice Canonum *cap. 5.* unici Carthaginensis sequuntur hæc, *Faustinus Episcopus Ecclesiæ Potentinæ provinciæ Piceni, Legatus Ecclesiæ Romanæ dixit, Placet, ut Episcopi, &c.* quæ in recentioribus Coloniensibus Conciliorum editionibus adscripta sunt aliis characteribus. Verùm in prisca Coloniensi, duabus Parisiensibus, & codicibus Vaticanis legitur, quemadmodum apud Gratianum [6].

¶ PITH. [1] *In.*] Deest in V. C.
[2] *Et castitatis.*] Sic V. C.
[3] *Ab universis &c.*] Sic Vet. Thuan.
[4] *Abstineant.*] V. C. *se abst.*
[5] *Deserviunt.*] 2. V. C. *inserviunt.*
[6] *Gratianum.*] Et in Cod. Fauchetii.

IV. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI V. *c. 3.* [an. 398. *in Africa.*]

De eodem.

CUm de quorumdam [l] Clericorum, quamvis erga uxores proprias, incontinentia referretur, placuit Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos secundùm priora [m] statuta etiam ab uxoribus continere, quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur officio: ceteros autem Clericos ad hoc non cogi, sed secundùm uniuscujusque Ecclesiæ consuetudinem observari debere α.

[l] In cod. Can. *c. 25.* In Afric. *c. 37.* *Dist. 32. c. placuit.*
[m] *al.* propria.

¶ CORR. ROM. α *Debere.*] In codicibus impressis hæc sequebantur, *contrà Martinus Papa [si Lector viduam duxerit] ut suprà legitur. Sed illud, ubi necessitas; hoc, ubi nulla necessitas urget.* Quæ sunt expuncta, quia in vetustis codicibus, aut non habentur, aut sunt adscripta in margine.

GRATIAN. 3. Pars. „ SIMILITER, quòd Monogamus Episcopus esse jubetur, etiam ad reliquos ordines Ecclesiasticos derivari oportet. Unde

V. SIRICIUS Papa Himerio Tarracon. Episcopo, *Epist. 1. c. 11.* [an. 385. *Româ in Hispaniam.*]

Laica sit tantùm communione contentus Clericus viduam, aut secundam ducens uxorem.

QUisquis [7] Clericus [n], aut viduam, aut certè secundam conjugem duxerit, omni Ecclesiasticæ dignitatis privilegio mox nudetur, Laica sibi tantùm communione concessa. Quam ita demùm poterit possidere, si nihil posteà, propter quod hanc perdat, admittat.

[n] Ansel. *l. 8. c. 7.* Ivo, *p. 6. c. 51.*

¶ PITH. [7] *Quisquis.*] Refertur à Cresc.

GRATIAN. 4. Pars. „ PRESBYTERORUM verò nomen, quamquam à senectute sit sumptum, magis tamen maturitatem indicat sapientiæ, quàm canitiem corporis. Unde

VI. ANACLETUS ad Episcopos Italiæ, *Epist. 2.* [c. an. 103. *Româ in Italiam.*]

Presbyteri seniores dicuntur non tam ætate, quàm sapientiâ.

POrrò Moysi [o] præcipitur [p], ut eligat Presbyteros (id est Seniores [q].) Unde & in proverbiis dicitur [r]: *Gloria Senum canicies:* hæc [s] verò canicies sapientiam designat, de qua scriptum est [t]: *Canicies hominum prudentia est.* Cùmque nongentos, & ampliùs annos ab Adam usque ad Abraham vixisse homines legerimus; nullus aliùs priùs appellatus est Presbyter, id est, Senior, nisi Abraham, qui multò paucioribus vixisse annis convincitur. Non ergo propter decrepitam senectutem, sed propter sapientiam Presbyteri nominantur.

[o] Ansel. … *c. 96.* Burch. *l.* … *c. 5.* Ivo, *p.* … *c. 25.*
[p] *Num.* … *Exod. 29* …
[q] Absunt ab origina…
[r] *Prov.* …
[s] *al.* hic.
[t] *Sap. 4.* … LXX.

EPISCOPI SINT HOSPITALES.

DISTINCTIO LXXXV.

HOSPITALITAS verò usque adeò Episcopis est necessaria, ut si ab ea inveniantur alieni, jure prohibeantur ordinari. Unde scribit

GRATI… 1. Pa…

I. GREGORIUS I. Joanni Episcopo, *lib. 12. Epist. 6.* [a] [an. 603. *Româ in Picenum.*]

Hospitalitatem nesciens non fiat Episcopus.

ARchidiaconum [b] Florentinum Ecclesiæ Anconitanæ, qui ad Episcopatum fuerat electus, Scripturæ quidem sacræ scientiam habere; sed ita ætatis senio jam confectum accepimus, ut ad regiminis officium non possit assurgere: adjicientes etiam ita illum tenacem existere, ut in domo ejus amicus ad charitatem numquam introëat. Rusticus autem Diaconus ejus Ecclesiæ, qui similiter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur; sed, quantùm asseritur, Psalmos ignorat. Florentium verò Diaconum Ecclesiæ Ravennatis, qui ab omnibus electus dicitur, solicitum esse novimus; sed qualis sit interiùs, omninò non scimus. Ideòque Fraternitas tua unà cum Fratre, & Coëpiscopo nostro Armenio suprascriptæ Ecclesiæ Anconitanæ Visitatore illuc festinet accedere, & diligenter de moribus [c] singulorum requirere, si de nullo sibi sunt crimine conscii, quod eos ad hoc officium vetet accedere. Pariter etiam requirendum est, si hoc, quod de præfato Archidiacono dictum est, quia numquam amicus domum ejus ingressus est, si ita se veritas habeat, & utrùm ex necessitate, an ex tenacia [d] talis sit; aut si ita senex est, ut ad regendum non possit assurgere; vel si tactis sacrosanctis Evangeliis (sicut nobis nuntiatum est) jusjurandum præbuerit, numquam se ad Episcopatum accedere. Sed & de Rustico Diacono, quantos Psalmos minùs teneat, perscrutandum est. Florentio autem Diacono Ravennati, si nullum, sicut diximus, crimen est, quod obsistat, apud Episcopum ejus agi necesse est, ut ei debeat cessionem concedere: non tamen ex nostro mandato, vel dicto; ne contra suam voluntatem eum cedere [e] videatur.

[a] Jo. Dia… *l. 3. c. 11.*
[b] *al.* Flo…tinum. *al.* Florentiu… Archidiac…num.
[c] *al.* de vi… & moribus
[d] *al.* tena…tate.
[e] *al.* conce…re. *in recent…ribus editionibus.*

EPISCOPI DOCEANT ET CORRIPIANT, ET LIBERALES SINT.

DISTINCTIO LXXXVI.

DOCTOREM autem Episcopum oportet esse, ne inferiorum culpæ in eum refundantur, qui docendi officium accepit; quod exequi nescit, vel negligit. Unde scribit [1]

GRATIA… 1. Pars.

I. LEO I. Episcopus Aquilegiensi Episcopo, *Epist. 3. & 84.* seu 86. [an. 457. *Româ in Venetiam.*]

Negligentiæ Rectorum imputantur culpæ inferiorum.

INferiorum [a] culpæ ordinum, ad nullos magis referendæ sunt, quàm ad desides, negligentésque Rectores: qui multam sæpè nutriunt pestilentiam, dum austeriorem α [2] dissimulant adhibere medicinam.

[a] Ansel. *l.* … *c. 155.*

¶ CORR. ROM. α *Austeriorem.*] Sic legitur *in Epistola 84.* Verùm *in Epistola tertia* ejusdem Leonis legitur, *necessariam.* Reliqua utrobique eadem sunt.

¶ PITH. [1] *Scribit.*] Add. V. C. *Januario Aquil. &c.*
[2] *Austeriorem.*] 2. V. C. *necessariam*, ut in notis Correct. Rom.

II. *Item* LEO I. Episcopus Rustico Narbonensi Episcopo, *Epist. 90.* seu 92. *in princip.* [an. 443. *Româ in Galliam.*]

Homines sunt diligendi, peccata odio habenda.

ODio habeantur peccata, non homines; corripiantur tumidi; tolerentur infirmi: & quod in peccatis [3] severiùs castigari necesse est, non sævientis plectatur animo, sed medentis.

¶ PITH. [3] *In peccatis.*] V. C. *in peccantibus*, at Cod. Fauch. *& quod severiùs, &c.*

III. *Item* JOANNES VIII. [4] [c. an. 874. *Romæ.*]

Qui negligit emendare quod valet, facientis culpam habet.

FAcientis [b] culpam proculdubio habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Scriptum quippe est [c]: *Non solùm*

[b] Grego. *l.* … *Reg. Epist.* 114. *Indict.* …
[c] *Rom. 1.*

solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus [5], participes judicantur. §. 1. Et libat [d] Domino prospera, qui ab afflictis pellit adversa. Et negligere [e], cùm possis deturbare perversos, nihil aliud est, quàm fovere. Nec caret scrupulo consensionis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. Et probat odisse se vitia, qui condemnat errantes. Nec relinquit sibi locum deviandi, qui non pepercerit excedenti. Et primus innocentiæ gradus est odisse nefanda. Et latum pandit delinquentibus aditum, qui jungit cum pravitate consensum. Et nihil prodest alicui non puniri proprio, qui puniendus est alieno peccato.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc ex variis sententiis hinc inde collectis confectum est: quarum prima usque ad vers. *emendare*, sumpta est *ex Epistola Beati Gregorii* 114. *lib.* 7. *indict.* 2. Theodorico, & Theoberto Regibus Francorum.

¶ Pith. [4] *Joannes VIII.*] Addit V. C. *Ludovico Regi.* [5] *Facientibus.*] Abest à V. C.

Gratian. „ Si autem in corripiendo quis modum excesserit, non à subditis, sed à Domino veniam petat. Unde

IV. Augustinus de vita α Clericorum. [c. an. 423. *in Africa.*]

Veniam à subditis non petat, qui in corripiendo modum excesserit.

Quando [f] necessitas disciplinæ, Minoribus coërcendis dicere vos verba dura compellit; si etiam ipsi [g] modum vos excessisse sentitis, non à vobis exigitur, ut ab eis veniam postuletis: ne apud eos, quos oportet esse subjectos, dùm nimia servatur humilitas, regendi frangatur autoritas. Sed tamen petenda est venia ab omnium Domino, qui novit etiam eos, quos plùs justo fortè corripitis, quantâ benevolentiâ diligatis.

¶ Corr. Rom. α *De vita.*] Inter Opuscula B. Augustini anno Domini 1481. Parmæ impressa, sunt tres Sermones de communi vita Clericorum; ex quibus in vulgatis tomis operum B. Augustini, tomo decimo referuntur duo sub numero 52. & 53. ad Fratres in eremo. Tertius autem cum Epistola 109. omnino convenit; sed quæ in Epistola diriguntur ad Monachos, in Sermone diriguntur ad viros. Ex iitis tribus Sermonibus de communi vita Clericorum multa capita accepit Gratianus (ut suis locis notabitur) & hoc quidem ex tertio.

Gratian. „ In doctrina verò sacræ Scripturæ, autoritatem debet Episcopus præferre, non secularium literarum peritiam ostentare. Non enim Episcopalis officii est Grammaticam exponere, ne laudes Jovis personent ore Pontificis. Unde

V. Gregorius scribit Desiderio Episcopo [6], *lib.* 9. *Epist.* 48. [an. 601. *Româ in Galliam.*]

Sacram Scripturam, non Grammaticam debet Episcopus exponere.

Cum multa [h] nobis bona de vestris fuissent studiis nuntiata, ita cordi nostro nata est lætitia, ut negare ea, quæ sibi Fraternitas vestra concedenda poposcit, minimè valeremus. Sed post hoc pervenit ad nos (quod sine verecundia memorare non possumus) Fraternitatem tuam, Grammaticam quibusdam exponere. Quam rem ita molestè suscepimus, ac sumus vehementiùs aspernati, ut ea quæ priùs dicta fuerunt, in gemitum & tristitiam verteremus: quia in uno se ore cum Jovis laudibus Christi laudes non capiunt. Et [7] quàm grave, nefandúmque sit Episcopis, canere, quod nec Laico religioso conveniat, ipse considera.

¶ Pith. [6] *Episcopo.*] Addit V. C. *Galliæ.* [7] *Et.*] V. C. *O quàm.*

Gratian. „ Liberalem quoque necessitatem patientibus Sacerdotem esse oportet: aliàs autem vacuum portabit nomen Episcopi. Unde scribit

VI. Gregorius I. *lib.* 5. *Epist.* 29. seu *cap.* 129. Secundino servo Dei inter cetera. [an. 596. *Romæ.*]

Sine liberalitate inane portatur nomen Episcopi.

Fratrem nostrum Marinianum Episcopum verbis, quibus vales, excita: quia obdormisse eum suspicor. *& infrà.* Dic ergo ei, ut cum loco mutet & mentem. Non sibi credat solam lectionem, & orationem sufficere, ut remotus studeat sedere, & de manu minimè fructificare: sed largam manum habeat; necessitatem patientibus concurrat; alienam inopiam, suam credat: quia si hæc non habet, vacuum Episcopi nomen tenet.

Gratian. „ In ipsa autem liberalitate modus adhibendus est rerum, & personarum: rerum, ut non omnia uni, sed singulis quædam præstentur, ut pluribus prodesse possimus, juxta illud Prophetæ [i]: *Dispersit, dedit pauperibus:* personarum; ut primùm justis, deinde peccatoribus: quibus tamen dare prohibemur, non quia homines sunt, sed quia peccatores. Unde

VII. Augustinus *tract.* 100. *ad c.* 16. Joannis. [an. 412. *in Africa.*]

Immane peccatum est res suas donare Histrionibus.

Donare [k] res suas Histrionibus vitium est immane, non virtus. Et scitis de talibus quàm sit frequens fama cum laude: quia sicut scriptum est [l]: *laudatur peccator in desideriis animæ suæ; & qui iniqua gerit, benedicitur.*

VIII. Idem *in Ps.* 102. *ad vers.* Faciens misericordias. [fortè c. an. 415. *in Africa.*]

Graviter delinquunt, qui Venatori aliquid donant.

Qui Venatoribus [m] donant, quare donant? dicant mihi, quare donant Venatori? Hoc in illo amant [n], in quo nequissimus est: hoc in illo pascunt, hoc in illo vestiunt: ipsam nequitiam publicam [o] spectaculis omnium. Qui donant Histrionibus, qui donant Aurigis, qui donant Meretricibus, quare donant? numquid non & ipsi hominibus donant? Non tamen ibi attendunt naturam operis Dei, sed nequitiam operis humani.

IX. Idem ibidem paulò inferiùs. [fortè c. an. 415. *ibid.*]

De eodem.

Qui Venatoribus [p] donant, non homini donant, sed arti nequissimæ. Nam si homo tantùm esset, & Venator non esset, non donares: honoras in eo vitium, non naturam.

X. Idem *in Ps.* 147. [fortè c. an. 415. *ibid.*]

De eodem.

Vident [q] homines Venatorem, & delectantur: væ miseris, si non se correxerint. Qui enim vident Venatorem, & delectantur; videbunt Salvatorem, & contristabuntur.

XI. *Item* Hieronymus *in Ps.* 90. *ad vers.* Sperabo in Domino [r]. [fortè c. an. 415. *in Palæstina.*]

De eodem.

Esaü [s] Venator erat, quoniam peccator erat. Et penitùs non invenimus in Scripturis sanctis Sanctum aliquem Venatorem; Piscatores invenimus Sanctos.

XII. *Item* Ambrosius *in Homilia* 33. de *Quadragesima.* [c. an. 380. *Mediolani.*]

De eodem.

Quid prodest [t] jejunare visceribus, & luxuriare venatibus? abstinere cibis, errare peccatis?

XIII. Idem ibidem paulò inferiùs. [c. an. 380. *ibid.*]

De eodem.

An putatis [u] illum jejunare, Fratres, qui primo diluculo non ad Ecclesiam vigilat, non Beatorum Martyrum loca sancta perquirit; sed surgens congregat servulos, disponit retia, canes producit, saltus, sylvásque perlustrat? Servulos, inquam, secum pertrahit, fortasse magis ad Ecclesiam festinantes; & voluptatibus suis peccata accumulat aliena, nesciens reum se futurum tam de suo delicto, quàm de perditione servorum.

XIV. *Item* Ambrosius, *lib.* 1. de Officiis, c. 30. [an. 377. *ibid.*]

Quæ sint in liberalitate servanda.

Non satis [x] α est benè velle, sed etiam benefacere. Nec satis est iterùm benefacere, nisi id ex bono fonte, hoc est ex bona voluntate proficiscatur. *& infrà.* §. 1. Perfecta liberalitas fide, causâ, loco, tempore commendatur, ut primùm opereris circa domesticos [y] fidei. Grandis culpa, si sciente te Fidelis egeat; si scias eum sine sumptu esse, fame laborare, ærumnam perpeti; qui præsertim egere erubescat: si in causam ceciderit aut captivitatis Suorum, aut calumniæ, & non adjuves: si sit in carcere, & pœnis, & suppliciis propter debitum aliquod justus excrucietur (nam etsi omnibus debetur misericordia, tamen justo ampliùs): si tempore afflictionis suæ nihil à te impetret: si tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plùs apud te pecunia tua valeat, quàm vita morituri; non est leve peccatum β.

¶ Corr. Rom. α *Non satis.*] Hinc usque ad c. *si quid verò*, in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, & apud Anselmum est unicum caput.

β *Non est leve peccatum.*] Verba hæc non sunt ibi apud Ambrosium, sed tamen apud Anselmum, & in Polycarpo.

XV. Idem ibidem paulò inferiùs. [an. 377. *ibid.*]

De eodem.

Dominus [z] non [a] vult simul effundi opes, sed dispensari, nisi fortè, ut Hælisæus [b], qui boves suos occidit, & pavit pauperes ex eo, quod habuit: ut nullâ curâ teneretur domesticâ, sed relictis omnibus in disciplinam se propheticam daret.

XVI. Idem ibidem continenter. [an. 377. *ibid.*]

Marginal notes: [d] Pelagius II. ... [e] Eleutherius ... dist. 83. ... q. 7. negligere ... XXIII. q. 3. qui potest. — [k] Ivo, p. 11. c. 84. [l] Psal. 9. [m] Ivo, p. 13. c. 31. [n] al. amat. orig. & sic deinceps. [o] al. publicant. [p] Ivo, ibid. [q] Ivo, p. 13. c. 32. [r] Inter opera adscripta Hieronymo, tomo 8. [s] Ivo, p. 13. c. 33. [t] Ivo, p. 13. c. 34. [u] Ivo, ibid. [x] Ansel. l. 13. c. 28. Polyc. l. 6. tit. 20. [y] Gal. 6. [z] al. Deus. orig. [a] Polyc. ibid. Ansel. ibid. [b] 3. Reg. 19.

De eodem.

EST probanda [c] illa etiam liberalitas, ut Proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius est enim, ut ipse subvenias Tuis, quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitati: non tamen, ut illi ditiores eo fieri velint, quod tu posses conferre inopibus: causam enim α natura præstat, non gratia. Neque enim propterea te Domino dicasti, ut Tuos divites facias; sed ut vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras: & pretio miserationis peccata redimas tua. Putant se parùm poscere? pretium [d] tuum quærunt: vitæ tuæ fructum adimere contendunt: & accusant [e], quòd eos divites non feceris: cùm te illi velint æternæ vitæ fraudare mercede?

¶ CORR. ROM. α *Causa enim.*] Apud B. Ambrosium legitur, *causa enim præstat, non gratia*, itémque apud Anselmum, & in Polycarpo. Sed vetusti codices Gratiani, & Glossa cum impressis concordant. Alia autem nonnulla ex ipso Ambrosio sunt emendata.

[c] Ans *ibid.* Polyc. *ibid.*
[d] *al.* præmium.
[e] *al.* accusat. *orig. & sic deinceps.*

XVII. IDEM AMBROSIUS ibidem paulò inferiùs. [an. 377. *Mediolani.*]

De eodem.

CONsideranda est [f] etiam in largiendo ætas, atque debilitas; nonnumquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales, ut senibus plus largiaris, qui sibi labore jam non queunt victum quærere. Similiter & debilitas corporis, & hæc juvanda promptiùs: tum si quis ex divitiis cecidit in egestatem: & maximè, si non vitio suo, sed aut latrociniis, aut proscriptione [g], aut calumniis, quæ habebat, amisit.

[f] Polyc. *ibid.* Ansel. *ibid.*
[g] *al.* præscriptione.

XVIII. IDEM *lib.* 2. Officiorum, *c.* 21. [an. 377. *ibid.*]

De eodem.

PUlchra [h] etiam α liberalitas est in ipso quoque pauperis dato mensuram tenere, ut abundes pluribus, non conciliandi favoris gratiâ ultra modum fluere. Quidquid ex affectu puro, & sincero promitur, hoc est decorum: non superfluas ædificationes aggredi, nec prætermittere necessarias. Et maximè Sacerdoti hoc convenit, ornare Dei templum honore [i] congruo, ut etiam hoc cultu aula Domini resplendeat: impensas misericordiæ convenientes frequentare: quantum oporteat, largiri Peregrinis, non superflua, sed competentia, &c. *Idem.* §. 1. Compatiamur [k] alienis calamitatibus, necessitates aliorum, quantùm possumus, juvemus; & plùs interdum, quàm possumus. Melius est enim pro misericordia causas præstare, vel invidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam; ut nos aliquando in invidiam incidimus, qui confregerimus vasa mystica, ut captivos redimeremus.

¶ CORR. ROM. α *Pulchra etiam.*] Apud B. Ambrosium legitur: *pulchra liberalitas erga ipsos quoque pauperes mensuram tenere.* Sed apud Anselmum, & in Polycarpo habetur ut apud Gratianum, & adest Glossa in voce, *dato.*

[h] Polyc. *ibid.* Ansel. *ibid.*
[i] decore. *orig.*
[k] *eod. l. c.* 28.

XIX. IDEM *ad c.* 3. Lucæ, *in vers.* Generatio viperarum. [an. 376. *ibid.*]

De eodem.

IN singulis quoque [l] generibus hominum conveniens tribuit Sanctus Baptista Joannes responsum, unum omnibus, ita: publicanis, ne ultra præscriptum exigant: militibus ne calumniam faciant, ne prædam requirant; docens idcircò stipendia constituta militiæ, ne dum sumptus quæritur, prædo grassetur. Sed hæc, & alia officiorum præcepta propria singulorum; misericordia [m] communis est usûs. Ideò commune præceptum omnibus officiis, omnibus ætatibus necessaria, & ab omnibus deferenda. Non Publicanus, non Miles excipitur, non Agricola, vel Urbanus: Dives, & Pauper, omnes in commune admonentur, ut conferant non habenti. Misericordia enim plenitudo virtutum est. Et ideò omnibus est proposita perfectæ forma virtutis, ne vestimentis, alimentisque suis parcant. Misericordiæ tamen ipsius pro possibilitate conditionis humanæ mensura servetur, ut non sibi unusquisque totum eripiat, sed quod habet, cum paupere partiatur.

[l] Singulis quoque. *orig.*
[m] *al.* misericordiæ.

XX. IDEM *ad c.* 18. Lucæ. [an. 376. *ibid.*]

De eodem.

CEterùm Dei traditio [n] est, ut priùs pascas parentes. Nam si juxta Divinum oraculum [o] contumelia parentis morte luitur; quantò magis fames, quæ morte gravior est? Quo loco insolentem Dominus infrænat jactantiam, &c.

[n] *Matth.* 15.
[o] *Levit.* 20. *Exod.* 21.

XXI. IDEM *in libro* de Officiis α. [c. an. 377. *ibid.*]

De eodem.

PAsce [p] fame morientem. Quisquis enim pascendo hominem servare poteras, si non pavisti, occidisti.

¶ CORR. ROM. α *De officiis.*] Caput hoc non est inventum apud B. Ambrosium: sed apud Anselmum, & in Polycarpo ex eodem citatur, & Bartholomæus Urbinas Eremita in Milleloquio, quod collegit ex dictis B. Ambrosii, affert hunc locum ex eodem Ambrosio *in Libro de alendis pauperibus*, qui Liber hactenus desideratur.

[p] Ansel. *l.* 13. *c.* 28. Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. D. T. 2. 2. *q.* 32. *ar.* 5.

XXII. *Item* HIERONYMUS in Commentariis ad Galatas, *c.* 6. *in vers.* Alter alterius. [an. 386. *in Palæstina.*]

De eodem.

QUi clementiam non habet, nec indutus est viscera misericordiæ, & lachrymarum, quamvis spiritalis sit, non adimplet [q] legem Christi.

[q] adimpleb[it] *orig.*

SIMILITER etiam oportet Episcopum non esse percussorem, id est, non ad vindictam facilem. Unde scribit

« GRATIA[NUS]
« 6. Pars

XXIII. GREGORIUS I. Joanni Episcopo Panormitanò, *lib.* 11. *Epist.* 49. [an. 603. *Romà in Siciliam.*]

Ad vindictam Episcopus facilis esse non debet.

SI quid [r] verò de quocumque Clerico ad aures tuas pervenerit, quod te justè possit offendere, facilè non credas; nec ad vindictam te res accendat incognita: sed præsentibus Senioribus Ecclesiæ tuæ diligenter est veritas perscrutanda: & tunc si qualitas rei poposcerit, Canonica districtio culpam feriat delinquentis.

[r] xv. *q.* 7. [...] *quid.*

XXIV. IDEM Januario Episcopo, *lib.* 7. *indict.* 2. *Epist.* 1. [an. 598. *Romà in Sardiniam.*]

De quodam Episcopo, qui antequam Missarum solennia celebraret, die Dominico ad exarandam messem cujusdam profectus est.

TAnta [f] nequitia ad aures meas de tua senectute pervenit, ut eam nisi adhuc humanitùs pensaremus; fixa jam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi est, quòd Dominico die, priusquam Missarum solennia celebrares, ad exarandam messem Latoris præsentium perrexisti, & post exarationem ejus, Missarum solennia celebrâsti: post Missarum solennia etiam terminos possessionis illius eradicare minimè timuisti. Quod factum quæ pœna debeat insequi, omnes qui audiunt, sciunt. Dubii autem de tanta hac perversitate fueramus: sed filius noster Cyriacus Abbas à nobis requisitus, dum esset Caralis, ita se cognovisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur, ut aliquando resipiscas [t] miser Senex, atque à tanta te levitate morum, & operum perversitate compescas [u]. Quantò morti vicinior efficeris, tantò fieri solicitior, atque timidior debes. Et quidem pœnæ sententia in te fuerat jaculanda: sed quia simplicitatem tuam cum senectute novimus, interim tacemus. Eos verò, quorum consilio hæc egisti, in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus: ita tamen, ut si quid eis intra duorum mensium spatium humanitùs advenerit, benedictione Viatici non priventur. Deinceps autem ab eorum consiliis cautus existe: te quoque solicitè custodi, ne si eis in malo discipulus fueris, quibus in bono magister esse debuisti, nec simplicitati tuæ ulteriùs, nec senectuti parcamus.

[f] I. *q.* 7. [...] *tanta.* Burch. *l.* [...] *c.* 197. Ivo, *p.* 2. *c.* 78. & *p.* [...] *c.* 312.
[t] *al.* hortam[ur] aliquando resipisce.
[u] *al.* comp[e]sce.

VEL percussor esse prohibetur, ne videlicet propriis manibus aliquem cædat. Unde legitur

« GRATIA[NUS]
« 7. Pars

XXV. IN AGATHENSI α CONCILIO. [fortè ex nov. Constit. 115. *c.* 16. apud Julian. Antecessor. an. 546. *Constantinopoli.*]

Non licet Episcopo propriis manibus aliquem cædere.

NOn licet [x] Episcopo manibus suis aliquem cædere. Hoc enim alienum à Sacerdote esse debet.

¶ CORR. ROM. α *Agathensi.*] Hoc Caput non habetur in Agathensi, quod extat. Burchardus & Ivo citant ex Decretis Bonifacii Papæ. Habetur autem in *nov. Const.* 115. *c.* 16. *apud Julianum Antecess.* Non dissimilis etiam est Canon 28. Apostolorum, quem interpretatur Synodus Constantinopolitana, quæ prima, & secunda dicta est, *cap.* 9.

[x] Burch. [...] *c.* 202. Ivo, *p.* 5. *c.* 316.

PROHIBETUR etiam Episcopus turpis lucri esse cupidus, ne aliquo inhonesto negotio victum, vel cetera sibi necessaria quærat. Quod generaliter de omnibus Divino cultui mancipatis, id est Clericis, & Monachis intelligi oportet. Unde legitur

« GRATIA[NUS]
« 8. Pars

XXVI. IN CALCHEDON. CONCILIO, *c.* 3. [an. 451. *in Bithynia.*]

Qui connumerantur in Clero, turpibus lucris non inserviant.

PErvenit [y] ad sanctam Synodum, quia de iis, qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam, alienarum [8] possessionum conductiones, & causas seculares [z] suscipiunt; & à sacris quidem Officiis [9] se per desidiam separant, ad domos autem secularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes avaritiæ causâ suscipiunt. Decrevit ergo sancta & magna Synodus, neminem horum deinceps, hoc est, Episcopum, sive Clericum, aut Monachum conducere possessiones, aut misceri secularibus procurationibus; nisi fortè, qui Legibus ad minorum ætatum tutelas, sive curationes inexcusabiles attrahuntur, aut cui civitatis ipsius Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, vel orphanorum, ac viduarum, quæ indefensæ sunt, & [10] earum personarum, quæ maximè Ecclesiastico indigent adminiculo, propter timorem Dei. Si quis verò transgressus fuerit hæc præcepta [11], correctioni Ecclesiasticæ subjaceat.

[y] Burch. [...] *c.* 145. Ivo, *p.* 6. *c.* 218.
[z] *al.* secul[a]rium.

¶ Pith. [8] *Alienarum.*] V. C. *majorum.*
[9] *Officiis.*] V. C. *Ministeriis.*
[10] *Et.*] V. C. *aut.*
[11] *Hæc præcepta.*] V. C. *statuta hujusmodi.*

EPISCOPI SINT VIDUARUM, ORPHANORUM, PAUPERUM PROTECTORES.

DISTINCTIO LXXXVII.

" Viduis autem, & orphanis Ecclesiæ præsidium implorantibus Episcopi debent adesse: & contra improborum violentias, protectionis patrocinium eis negare non debent. Unde

I. Gelasius Gerontio [a], & Petro Episcopis. [c. an. 394. *Romæ.*]

Implorantibus patrocinium, Episcopi debent adesse.

Licèt [1] omnibus de nobis sperantibus non debeamus, inquantùm possumus, nos negare; plùs tamen viduarum, & orphanorum causas [2], & impensiùs ducimus exequendas: quas tueri à nobis, vel ab omnibus Divina manifestat assertio.

¶ Pith. [1] *Licèt.*] V. C. *licèt in omnibus.*
[2] *Et orphanorum causas.*] Absunt à V. C.

II. Idem Anastasio Episcopo. [c. an. 394. *ibid.*]

De eodem.

Defensionis propriæ desolatis auxilio, & qui suis actibus adesse [b] pro ætatis infirmitate non possunt, exoratum Pontificem decet subvenire: quia pupillis α tuitionem etiam Divinitas jussit impendi. Et ideò Maximo, & Januario, Clericalis officii (qui se solatio parentum, vel propinquorum asserunt destitutos) auxilium ex nostra delegatione præstabis: ut adversùs improbitates adversariorum suorum protecti, tuæ executionis annisu noxia commenta non sentiant.

¶ Corr. Rom. α *Pupillis.*] In codicibus impressis sequebatur, *& viduis*: quæ voces expunctæ sunt, quia absunt à plerisque vetustis. Et quæ antecedunt, ac sequuntur, ostendunt agi hic tantùm de pupillis.

III. Idem Leontio, & Petro Episcopis. [c. an. 394. *ibid.*]

De eodem.

Quisquis in negotiis suis nostri nominis intercessione sperat sibi remedia posse conferri, prona nos convenit animositate præstare.

IV. Idem Honorio Episcopo. [c. an. 393. *Româ in Dalmatiam.*]

De eodem.

Divinæ retributionis memor ad Pontificalem conscientiam non ambigas pertinere, egentium commodis piam solicitudinem non negare.

V. Idem Fortunato Episcopo. [c. an. 394. *Romæ.*]

Tueatur Ecclesia, quos in sui defensione suscepit.

Irreligiosum [c] prorsùs, & execrabile judicamus, si quisquam α vel extraneos in sua tuitione susceptos, non omni fide, & tota animi sui educaverit sanctitate. Ac cùm Olympius Diaconus Dilectionis tuæ, Felicis, & Olympii suggeratur avunculus, eósque parvulos tutelæ vice susceperit nutriendos, ultra latrocinium esse judicamus, quòd eos bonificulis [d] parentum (fuit asserunt) reliquit extorres, alia retinendo, alia contra Leges, & Jura vendendo.

¶ Corr. Rom. α *Quisquam.*] In vulgatis codicibus sequebatur vox, *Clericos*, quæ in aliquot manuscriptis, & apud Ivonem non habetur, ideóque sublata est. Non enim hic Clericos cum Laicis, sed extraneos cum sanguine junctis comparat.

VI. *Item* ex Concilio Arausicano I. *c.* 5. *& sequentibus.* [an. 441. *in Gallia.*]

Confugientes ad Ecclesiam extrahere non licet.

Eos, qui [e] ad Ecclesiam confugerint, tradi non oportet: sed loci sancti reverentiâ, & intercessione defendi.

§. 1. Si quis [f] autem mancipia Clericorum pro suis mancipiis ad Ecclesiam confugientibus crediderit occupanda, per omnes Ecclesias districtissima damnatione feriatur.

§. 2. In Ecclesia [g] quoque manumissos, & per testamentum Ecclesiæ commendatos, si quis in servitutem, vel obsequium, vel ad colonariam conditionem revocare tentaverit, animadversione Ecclesiastica coërceatur [h].

VII. *Item* ex Concilio Agathensi, *c.* 29. [an. 506. *in Gallia.*]

In libertate Ecclesia tueatur Libertos.

Libertos [i] legitimè à Dominis suis factos, Ecclesia, si necessitas exegerit, tueatur: quos si quis ante audientiam aut pervadere, aut expoliare præsumpserit, ab Ecclesia repellatur.

VIII. *Item* ex Concilio Toletano IV. *c.* 71. [an. 633. *in Hispania.*]

A Sacerdotibus defendantur Liberti, ne in servitutem revocentur.

Liberti [k], qui à quibuscumque manumissi sunt, & Ecclesiæ patrocinio commendati existunt, sicut regulæ antiquorum Patrum constituerunt, Sacerdotali defensione à cujuslibet insolentia protegantur, sive in statu libertatis eorum, sive in peculio, quod habere noscuntur.

IX. *Item* ex Concilio Arelatensi [3] II. *c.* 32. [an. 452. *in Gallia.*]

Expositos defendat Ecclesia, si quis eorum calumniator extiterit.

Si expositus [l] ante Ecclesiam cujuscumque fuerit miseratione collectus, contestationis ponat Epistolam [m], ut si is, qui collectus est, intra decem dies quæsitus, agnitúsque non fuerit, securus habeat qui collegit. Sanè, qui post prædictum tempus calumniator extiterit, ut homicida, Ecclesiastica districtione damnabitur, sicut Patrum sanxit autoritas.

¶ Pith. [3] *Ex Concilio Arelat.*] Vetera duo exemplaria Arelatensis Synodi quibus usus sum, non habent hoc caput, cui non dissimile extat *cap. ult.* Concilii Vasensis: sed referunt Ivo & Burchardus.

[k] Burch. *l.* 3. *c.* 186. Ivo, *p.* 6. *c.* 246 *& p.* 16. *c.* 52. Pann. *l.* 2. *c.* 83.
[l] 3. *Pars.* Cap. *l.* 6. *c.* 142. Concord. Vasense 1. *c.* 9. Burch. *l.* 3. *c.* 201. Ivo, *par.* 3. *c.* 253. Polyc. *l.* 3. *tit.* 13.
[m] *al.* ponatur Epistola.

EPISCOPI ET ECCLESIASTICI SECULARIA NEGOTIA NON CURENT.

DISTINCTIO LXXXVIII.

" Prohibentur ergo Clerici cupiditatis negotia suscipere, non pietatis curam viduis, & orphanis impendere. Unde

I. Melchiades α Papa [a]. [an. 312. *Romæ.*]

De eodem.

Decrevit sancta Synodus nullum deinceps Clericum aut possessiones conducere, aut negotiis secularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum, [& orphanorum [b]] ac viduarum, aut si fortè Episcopus civitatis Ecclesiasticarum rerum solicitudinem habere præcipiat. Ubi liquidò patet, quia alia sunt negotia secularia, alia Ecclesiastica. Nonne Moyses [c] in seculo erat, cùm crebrò tabernaculum intraret, & exiret; qui intùs contemplatione raptus, foris infirmantium negotiis urgebatur? *& infrà.* Sic & Jacob [d] ascendentes, & descendentes Angelos vidit: quia videlicet Rectores Ecclesiæ non solùm Deum contemplando superna appetunt, sed deorsùm quoque ad membra illius miserando descendunt. Et Domini Sacerdotes horum facta imitantur, & se custodiunt, & subditorum onera portant.

¶ Corr. Rom. α *Melchiades.*] Caput hoc habetur in Scripto de primitiva Ecclesia & munificentia Constantini, quod in antiquis Conciliorum voluminibus continenter sequitur post Decreta Melchiadis (quamvis in recentioribus Concilium Neocæsariense sit interpositum) & ex illa conjunctione fortasse factum est, ut hoc quoque scriptum olim Decretis Melchiadis adnumerari solitum esset, cùm tamen in eo de Nicæno Concilio, & aliis, quæ post Melchiadem gesta sunt, mentio fiat: quod *ex capite, futuram, infrà* XII. *q.* 1. apparet.

[a] In Scripto de primitiva Ecclesia, & munificentia Constantini ex Concilio Calched. *c.* 3.
[b] *Absunt illæ duæ voces ferè ab omnibus manuscriptis.*
[c] *Exod.* 33.
[d] *Gen.* 28.

II. *Item* Gelasius Papa I. ad Episcopos per Lucaniam, *c.* 17. [e] [an. 492. *Româ in Hispaniam.*]

De eodem.

Consequens est [f], ut illa quoque de Piceni [1] partibus nuper ad nos missa relatio nuntiavit, non prætereunda putaremus: id est plurimos Clericorum negotiationibus inhonestis, & lucris turpibus imminere [g], nullo pudore cernentes Evangelicam lectionem, quâ ipse Dominus [h] [2] Negotiatores è templo verberatos flagellis asseritur expulisse; nec Apostoli verba recolentes, quibus ait [i]: *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus:* Psalmistam quoque David surdâ dissimulantes aure, cantantem [k]: *Quoniam non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini.* Proinde hujusmodi ab indignis posthac quæstibus noverint abstinendum, & ab omni cujuslibet negotiationis ingenio, vel cupiditate cessandum: aut in quocumque gradu sint positi, mox à Clericalibus officiis abstinere cogantur: quoniam domus Dei [l], domus orationis & esse debet, & dici, ne per officia negotiationis potiùs sit latronum spelunca [m].

¶ Pith. [1] *De Piceni.*] V. C. *quæ de Piceni.*
[2] *Dominus.*] Addit V. C. *Deus noster.*
[3] *Orig.*] Ita etiam Cresconius.

[e] Concil. Aquisgranen. *c.* 93. XIV. *q.* 4. *c. Clerici.*
[f] Polyc. *l.* 4. *tit.* 31.
[g] *al.* inhiare.
[h] *Matth.* 21.
[i] 2. *Tim.* 2.
[k] *Psal.* 70. vide infrà *c. quoniam.*
[l] *Luc.* 19.
[m] ne officina negotiationis, & spelunca potiùs sit latronum. *orig.* [3]

III. *Item* ex VII. Canone Apostolorum. [c. an. 281. *in Syria.*]

In sacris Ordinibus constitutus Seculares curas assumere non debet.

Episcopus [4], aut Presbyter, aut Diaconus nequaquam seculares curas assumat; sin aliter, dejiciatur.

¶ Pith. [4] *Episcopus &c.*] Sic V. C. Cresconii.

IV. *Item* Gregorius I. Romano Defensori, *lib.* 8. *Epist.* 11. [an. 595. *Româ in Siciliam.*]

Episcopus secularibus causis occupari non debet.

[n] Ansel. l. 6. c. 179.

PErlatum est [n] ad nos reverendissimum Fratrem nostrum Basilium Episcopum, velut unum de Laicis in causis secularibus occupari, & Prætoriis inutiliter deservire. Quæ res quoniam & ipsum vilem reddit, & reverentiam Sacerdotalem annihilat; statim ut experientia tua hoc præceptum susceperit, eum ita ad revertendum districta executione compellat, quatenus ei illic te insistente quinque diebus sub qualibet excusatione immorari non liceat: ne si quolibet modo eum ibidem ampliùs moram habere permiseris, cum ipso apud nos graviter incipias esse culpabilis.

V. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 18. [an. 398. *in Africa.*]

Testamentorum tuitionem, & curam rei familiaris Episcopus non suscipiat.

[o] Polyc. l. 4. tit. 5.

EPiscopus [o] tuitionem testamentorum non suscipiat.

VI. *Item* EX EODEM, *c.* 20. [an. 398. *ibid.*]

De eodem.

EPiscopus nullam rei familiaris curam ad se revocet; sed lectioni, & orationi, & verbi Dei prædicationi [5] tantummodo vacet.

¶ PITH. [5] *Et verbi Dei prædicationi*] V. C. *verbo prædicationis.*

VII. *Item* EX EODEM, *c.* 17. [an. 398. *ibid.*]

De eodem.

[p] Polyc. *ibid.*

EPiscopus [p] gubernationem viduarum, & pupillorum, ac peregrinorum non per seipsum, sed per Archipresbyterum, aut per Archidiaconum agat.

VIII. *Item* GREGORIUS I. Quertino Expræfecto, *Epist.* 30. *lib.* 10. [an. 602. *Romæ.*]

Ratiociniorum causas Clericus suscipere non debet.

INutile, & valdè laboriosum est, hominem literatum, ratiociniorum causas assumere, & in eis se, quod non expedit, obligare.

IX. *Item* HIERONYMUS ad Nepotianum de vita Clericorum. [an. 892. *è Palæstina Romam.*]

Fugiendus est Clericus negotiator.

NEgotiatorem Clericum, & ex inope divitem, ex ignobili gloriosum, quasi quamdam pestem fuge.

X. *Item* AUGUSTINUS in libro Quæstionum veteris, & novi Testamenti, *c.* 127. [fortè an. 389. *in Africa.*]

Clerico negotiari non licet.

[q] Ivo, p. 8. c. 89. Pann. l. 7. c. 26.

FOrnicari [q] omnibus semper non licet: negotiari verò aliquando licet, aliquando non licet. Antequam enim Ecclesiasticus quis sit, licet ei negotiari: facto jam, non licet.

XI. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS super Matthæum, *id est*, Autor Operis Imperfecti, *homil.* 38. *ad c.* 21. Matth. [c. an. 400. *Constantinopoli.*]

De eodem. PALEA.

[r] Paulò aliter.

EJiciens [r] Dominus vendentes, & ementes de templo, significavit, quia homo Mercator vix, aut numquam potest Deo placere. Et ideò nullus Christianus debet esse mercator; aut si voluerit esse, projiciatur de Ecclesia Dei, dicente Propheta [s]: *Quia non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini.* Quemadmodum enim, qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & se commendare, sine maliloquio esse non potest: (necesse est enim ut isti malè loquatur de illo, & illi malè de isto) sic qui emit, & vendit, sine mendacio & perjurio esse non potest. *& paucis interjectis.* §. 1. Sed est nec stabilis substantia eorum, neque ad bonum proficit, quod de malo congregatur. Quemadmodum enim si triticum, aut aliud [t] tale cernas in cribro; dum huc & illuc jactatur, grana omnia paulatim deorsùm cadunt, & tamdem in cribro nihil remanet, nisi stercus solum; sic de substantia Negotiatorum novissimè nil remanet, nisi solum peccatum.

[s] *Psal.* 70.

[t] aliquam bladi speciem.

§. 2. Sed omnes homines videntur esse Mercatores. Ostendam ergo, quis non est Negotiator; ut qui talis non fuerit, eum intelligas esse Negotiatorem. Quicumque rem comparat, non ut ipsam rem integram, & immutatam vendat; sed ut materia sibi sit inde aliquid operandi, ille non est Negotiator. Qui autem comparat rem, ut illam ipsam integram, & immutatam dando lucretur; ille est Mercator, qui de templo Dei ejicitur. §. 3. Unde super omnes Mercatores plùs maledictus est Usurarius. Ipse namque rem datam à Deo vendit, non comparatam, ut Mercator; & post fœnus rem suam repetit, tollens aliena cum suis; Mercator autem non repetit rem venditam. §. 4. Adhuc dicit aliquis: Qui agrum locat, ut agrariam recipiat, aut domum, ut pensiones recipiat, nonne est similis ei, qui pecuniam dat ad usuram? Absit. Primùm quidem, quoniam pecunia non ad aliquem usum disposita est, nisi ad emendum. Secundò, quoniam agrum habens arando accipit ex eo fructum; habens domum, usum mansionis capit ex ea. Ideò qui locat agrum, vel domum, suum usum dare videtur, & pecuniam accipere, & quodammodo quasi commutare videtur cum lucro luctum: ex pecunia reposita nullum usum capis. Tertiò ager, vel domus utendo veterascit. Pecunia autem cùm fuerit mutata, nec minuitur, nec veterascit. §. 5. [Et mensas Nummulatorum subvertit.] Pecunia spiritualiter homines intelliguntur; quia sicut nummus habet charagma Cæsaris, sic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum solidus, qui non habet charagma Cæsaris, reprobus est; ita & homo, qui non ostendit in se imaginem Dei, reprobus æstimatur. Unde Esaias dicebat ad Hierusalem [u]: *Pecunia tua reproba est, caupones tui miscent vinum cum aqua, &c.* Ideò ergo mensas Nummulariorum evertit, significans, quia in templo Dei non debent esse nummi, nisi spirituales, id est, qui Dei imaginem, non Diaboli portant. Aut certè mensas Nummulariorum, Sacerdotum dicit Scripturas. Novo enim Testamento succedente priori, eversæ sunt scripturæ illorum.

[u] *Esa.* 1.

¶ CORR. ROM.] Hæc Palea (quemadmodum & sequens) est in aliquot vetustis exemplaribus, in quibus Paleæ raro habentur. Est autem sumpta ex Autore Operis Imperfecti (cujus multæ sententiæ partim rejiciendæ, partim in bonam partem interpretandæ sunt) & quidem multis locis de industria, quod ibi pleniùs, hìc in summam redactum est, incolumi ferè sententia. Quamobrem ea tantùm mutata, aut locupletata sunt, quæ valdè conducere visum est. Quod etiam in sequenti Capite est observatum.

XII. *Item* EX VERBIS Augustini, hinc inde collectis, & in summam redactis, *ad Psal.* 70. *vers. Quoniam non cognovi.* [c. an. 415. *in Africa.*]

De eodem. PALEA.

QUoniam non cognovi literaturam.] Aliqui codices habent [negotiationes:] in quo diversitas Interpretum sensum ostendit, non errorem inducit. Ergo si propterea iste tota die laudem Dei dicit, quia non cognovit negotiationes; corrigant se Christiani, non negotientur. Sed ait mihi Negotiator: Affero ex longinquo merces; mercedem laboris mei, unde vivam, peto: dignus est [x] Operarius mercede sua. De mendacio, de perjurio agitur, non de negotio. Ego enim mentior, non negotium. Possem enim dicere; tanto emi, tanto vendam: si placet, eme. Quomodo ergo revocas à negotiatione? omnes Artifices mentiuntur, Sutores, Agricolæ. Vis, ut optem carum tempus, ut possim vendere annonam, quam servavi? Sed non hoc faciunt, inquis, Agricolæ boni: nec illa Negotiatores boni. Quid enim? Etiam & filios habere malum est; quia quando eis caput dolet, malæ & infideles matres ligaturas sacrilegas, & incantationes quærunt? omnia ista hominum, non rerum peccata sunt. Quære ergo Episcope (dicit mihi Negotiator) quomodo Psalmistam intelligas, & noli me prohibere à negotiatione: negotiatio enim me non facit malum, sed iniquitas mea, & mendacium meum. Quæramus ergo Negotiatores, qui præsumunt gloriari ex suis operibus; si sunt contra illam gratiam, quam hic Psalmista commendat, ut nemo de suis operibus glorietur. Et sicut contra Medicos superbos salutis pollicitatores vigilat hoc, quod dictum est [y]: *tota die salutem tuam:* sic contra Negotiatores de operibus suis gloriantes vigilat hoc, quod dictum est [z]: *Os meum annuntiabit justitiam tuam* [a]. Unde & Dominus expulit illos de templo volentes suam justitiam statuere, & ignorantes justitiam Dei. Meritò dictum *negotium*, quia negat otium; quod malum est; neque quærit veram quietem, quæ est Deus.

[x] *Luc.* 10.

[y] *Psal.* 87.

[z] *Psal.* 70.

[a] justitiam tuam, *id est*, non meam, &c. *Aug.*

XIII. *Item* CASSIODORUS in eumdem Psalmum 70. in eumdem versiculum. [c. an. 550. *in Calabria.*]

De eodem.

QUid est aliud negotium [b], nisi quæ possint viliùs comparari, cariùs velle distrahere? *& infrà.* Negotiatores ergo illi abominabiles existimantur, qui justitiam Dei minimè considerantes per immoderatum pecuniæ ambitum polluuntur, meces suas plùs perjuriis onerando, quàm pretiis. Tales ejecit Dominus de templo, dicens [c]: *Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.*

[b] *al.* negotiari.

[c] *Joan.* 2.

XIV. *Item* CYPRIANUS ad Clerum, & Plebem Furnitanorum, *lib.* 1. *Epist.* 9. [c. an. 256. *in Africa.*]

Nomine Sacerdotis careat, qui Dei Ministros à suis avocat officiis.

2. *Pars.*

[d] Ivo, *p.* 6. *c.* 393.

NEque apud [d] altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes, & Ministros voluit avocare. Et ideò Victor, cùm contra formam nuper in Concilio à Sacerdotibus datam, Geminium Faustinum Presbyterum ausus sit tutorem constituere; non est, quòd pro dormitione ejus apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Ecclesia frequentetur: ut Sacerdotum decrètum religiosè, & necessariè factum servetur à nobis.

EPISCOPI NULLI DUO OFFICIA TRADANT, NEC SECULARIBUS ECCLESIASTICA.

DISTINCTIO LXXXIX.

"DOMUI [a] quoque suæ oportet Episcopum benè esse præpositum, ut quædam inde quodammodo futuræ dispensationis argumenta sumantur. In dispensatione verò Ecclesiæ hanc regulam observandam noverit, ut nulli quantumlibet exercitatæ personæ duo simul officia committat: neque secularibus viris res Ecclesiasticas gubernandas committat. Unde scribit

I. GREGORIUS *α* omnibus Episcopis. [c. an. 596. *Romæ.*]

Uni personæ duo non committantur officia.

SIngula [b] Ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis singulatim committi jubemus. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eumdem actum habent; ita in Ecclesiæ corpore secundùm veridicam Pauli [c] sententiam, in uno, eodémque spiritu alii conferendum est hoc officium, alii committendum est illud: neque uni, quantumlibet exercitatæ personæ uno tempore duarum rerum officia committenda sunt: quia si totum corpus est oculus, ubi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diversa officia, & robur corporis servat, & pulchritudinem repræsentat; ita varietas personarum per diversa nihilominùs officia distributa & fortitudinem, & venustatem sanæ Dei Ecclesiæ manifestat. Et sicut indecorum est, ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio; ita nimirum noxium, simúlque turpissimum, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa.

¶ CORR. ROM. *α Gregorius.*] Caput hoc à Collectoribus ita citatur, quasi sint verba alicujus Epistolæ B. Gregorii. Verùm à Joanne Diacono *lib. 2. vitæ ejusdem Sancti Pontificis, num. 54.* sic referuntur. *Singula Ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis singulatim committi debere dicebat; asserens, quia sicut in uno, &c.* Ex eo autem nonnulla sunt emendata.

II. *Item* GREGORIUS I. Anthemio Subdiacono, *lib. 9. Epist. 66.* [an. 601. *Româ in Campaniam.*]

Quilibet Episcopus Vicedominum, & Oeconomum habeat.

VOlumus [d], ut frater noster Paschasius, & Vicedominum sibi ordinet, & Majorem domûs: quatenus possit vel hospitibus supervenientibus, vel causis, quæ eveniunt, idoneus, & paratus existere. Si verò & negligentem eum prospicis, & ea, quæ diximus, implere differentem; omnis Clerus ejus adhiberi debet, ut communi consilio ipsi eligant, quorum personæ ad ea, quæ prædiximus, valeant ordinari.

"HINC *α* colligi potest Archidiaconi electionem à cuncto Clero, si Episcopus negligens, vel differens fuerit, canonicè fieri posse. Officium Vicedomini est Episcopatum [e] disponere. Unde

¶ CORR. ROM. *α Hinc.*] Verba hæc usque ad versic. *officium* absunt à vetustis exemplaribus.

III. GREGORIUS I. Clementinæ Patriciæ, *lib. 1. Epist. 11. post alia.* [an. 590. *Romæ.*]

Quod sit officium Vicedomini.

DIaconum [f] verò Anatolium, quem ad vos dirigi poposcistis, hoc nos facere non posse, causæ magis modus, quàm rigoris austeritas facit. Vicedominum enim eum constituimus, cujus arbitrio Episcopium commisimus disponendum.

IV. *Item* EX CONCILIO CALCHEDONENSI, *c. 26.* [an. 451. *in Bithynia.*]

De eodem.

QUia in quibusdam [g] Ecclesiis, sicut ad nos pervenit, sine Œconomo Episcopi res Ecclesiasticas tractant; placuit omnes Ecclesias habentes Episcopos, etiam Œconomum habere [1] de proprio Clero, qui gubernet Ecclesiæ res cum arbitrio sui Episcopi: ut non sine testimonio sit gubernatio ipsarum rerum Ecclesiasticarum; & ex hoc eveniat [2] res ejusdem Ecclesiæ dispergi, & Sacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si verò quis hoc non observaverit, Divinis subjaceat regulis.

¶ CORR. ROM.] Hic idem Canon refertur infrà XVI. *q. 7. c. quoniam in quibusdam*, ex versione Dionysii. Hic enim est ex prisca, quæ extat in Collectione Isidori.

¶ PITH. [1] *Etiam œconomum habere.*] V. C. *habere & œconomos.*

[2] *Eveniat.*] V. C. *deveniat.*

V. *Item* GREGORIUS I. Januario Caralitano Episcopo, *lib. 7. Epist. 66.* [an. 599. *Româ in Sardiniam.*]

Secularibus viris res Ecclesiasticæ non committantur.

INdicatum est [h] nobis, quòd Laicis quibusdam curam vestri patrimonii commiseritis [i], qui postmodum in Rusticorum vestrorum deprædationibus, atque fatigationibus *α* fuerint deprehensi; & reddere res, quas indecenter retinent habitas, quasi suæ ditionis, quippe vestræ non suppositi curationi, postponant, vobisque despiciant actuum suorum reddere rationem. Quod si ita est, districtè à vobis discuti convenit, atque inter eos, Ecclesiæque vestræ Rusticos causam examinare subtiliùs. Et quidquid in eis fuerit fraudis inventum, cum pœna Legibus statuta reddere compellantur. De cetero verò cavendum à Fraternitate vestra est, ne secularibus viris, atque non sub regula nostra degentibus, res Ecclesiasticæ committantur, sed probatis de vestro officio Clericis. In quibus, si quid reperiri poterit pravitatis, ut in subditis, emendare quod illicitè gestum fuerit, valeatis: quò videlicet *β* apud vos habitûs sui officium magis convenienter administrent, quàm accusent.

¶ CORR. ROM. *α Atque fatigationibus.*] In plerisque manuscriptis legitur, *atque exfatigationibus:* in editionibus Epistolarum B. Gregorii, *atque per hoc & fatigationibus:* in uno autem vetusto earumdem Epistolarum codice, *atque per hoc exfugationibus.*

β Quò videlicet.] Apud B. Gregorium legitur, *quos apud vos habitûs sui magis officium commendet, quàm excuset.*

"PROPINQUIS etiam, vel favore sibi conjunctis Ecclesiastica officia Episcopus committere non audeat. Unde legitur

VI. IN TOLETANO CONCILIO X. *c. 3.* [an. 556. *in Hispania.*]

Ecclesiastica officia non committat Episcopus propinquis, vel favore conjunctis.

DEcenter omnibus placet, & in præsenti tale rescindere factum, & non esse de cetero faciendum. Quicumque [k] igitur Pontificum deinceps aut sanguine propinquis, aut favore personis quibuscumque sibi conjunctis [l] talia lucra [m] commendare tentaverit; ad [3] suum nefandæ præsumptionis excidium, & quod jussum fuerit, devocetur in irritum; & qui ordinaverit, annuæ excommunicationi subjaceat. Quæ verò ablata fortasse fuerint; ab eo, qui tulerit, reddantur in duplum.

¶ PITH. [3] *Ad.*] V. C. *&.*

"PORRÒ ipsa officia quare ita sint distinguenda, & non uni personæ omnia committenda, ex autoritate Gregorii, & Bonifacii Papæ datur intelligi, qui sic aiunt:

VII. EX BONIFACIO II. & GREGORIO I. [c. an. 530. & an. 595. *Romæ.*]

Graduum, & ordinum distributio Ecclesiasticam unitatem conservat.

AD hoc dispensationis [n] Divinæ provisio gradus diversos, & ordines constituit esse distinctos, ut dum reverentiam Minores Potioribus exhiberent, & Potiores Minoribus dilectionem impenderent; vera concordia fieret, & ex diversitate contextio [o], & rectè officiorum gereretur administratio singulórum. Neque enim universitas alia poterat ratione subsistere, nisi hujusmodi magnus eam differentiæ ordo servaret. Quia verò quæque creatura in una, eadémque qualitate [p] gubernari, vel vivere non potest; cælestium militiarum exemplar nos instruit: quia dum sunt Angeli, & sunt Archangeli; liquet, quia non sunt æquales, sed in potestate, & ordine (sicut nostis) differt alter [q] ab altero.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc penè iisdem verbis legitur in Epistola Bonifacii II. ad Eulalium, & Gregorii I. ad Episcopos Galliarum, *lib. 4. Epist. 52.* Sic quoque in aliis Epistolis B. Gregorii multa leguntur, quæ in scriptis superiorum Pontificum habentur.

EPISCOPI NON SINT LITIGIOSI, ET DISCORDES CONCORDENT.

DISTINCTIO XC.

"LITIGIOSUS quoque prohibetur ordinari; quia qui sua potestate discordantes ad concordiam debet attrahere, qui oblationes dissidentium prohibetur recipere; nequaquam litigandi facilitate alios ad dissidium debet provocare. Unde legitur

I. IN CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c. 59.* [an. 398. *in Africa.*]

Clerici discordes dejiciantur, vel revocentur ad concordiam.

DIscordantes [a] Clericos Episcopus vel ratione, vel potestate ad concordiam trahat; inobedientes Synodus per audientiam [1] damnet.

PITH. [1] *Per audientiam.*] V. C. *pro inaudientia.*

II. *Item* EX EODEM, *c. 93. & 94.* [an. 398. *ibid.*]

Dissidentium fratrum, in Ecclesia oblationum dona non recipiantur.

OBlationes [b] dissidentium fratrum neque in sacrario, neque in gazophylacio recipiantur. *Similiter.* §. 1. Dona eorum [c], qui pauperes opprimunt, à Sacerdotibus refutanda sunt.

Marginalia:

GRATIAN. 1. Pars. 1. Tim. 3.

[b] Polyc. l. 4. 23. Ansel. l. 7. 108. Ivo, p. 6. 44.
[c] Rom. 12.

GRATIAN. 2. Pars.
[d] Polyc. l. 4. 22. Ansel. l. 6. 145.

GRATIAN. [e] Episcopium.

[f] Ansel. l. 7. 7.

[g] XVI. q. 7. quoniam in quibusdam. Ansel. l. 6. 143. Polyc. l. 4. 22. [1] dedit,

[h] Ansel. l. 6. 146.
[i] committentes, orig.

GRATIAN. 3. Pars.
[k] Nam quisquis. orig.
[l] devinctis. orig. ita Codd. Pith.
[m] al. loca.

GRATIAN.
[n] al. dispositionis.
[o] una concordia fieret ex diversitate contectio. orig.
[p] æqualitate. Bon.
[q] al. unus.

GRATIAN. 1. Pars.
[a] Burch. l. 2. c. 215. Ivo, p. 6. c. 290.
[b] Burch. l. 4. c. 38. & 39. Ivo, p. 2. c. 47. & 48. Infrà c. eorum.
[c] al. Similiter dona eorum.

III. *Item* CYPRIANUS de Unitate Eccleſiæ. [c. an. 256. *in Africa.*]

Extra Eccleſiam eſſe probatur, qui pacem cum proximo non habet.

NEque ad Caïn munera reſpexit Deus. Neque enim pacatum habere Deum poterat, qui cum fratre pacem per zeli diſcordiam non habebat. Quam ſibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? quæ ſacrificia celebrare ſe credunt æmuli Sacerdotum? An ſecum eſſe Chriſtum, cùm collecti fuerint, opinantur, qui extra Chriſti Eccleſiam colliguntur? Tales etiam ſi occiſi in confeſſione nominis fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur. Inexpiabilis, & gravis culpa diſcordiæ nec paſſione purgatur.

IV. *Item* EX OCTAVA SYNODO. [fortè ex S. Baſilio c. an. 362. *in Ponto.*]

Murmurantes à fratrum unitate alieni efficiantur.

ALienus ſit [d] à fratrum unitate, qui murmurat; & opus ejus abjiciatur, qui murmurans α extiterit: ne pœnam murmurantium incurrat, de qua Apoſtolus dicit [e]: *Neque murmuraveritis, ſicut quidam murmuraverunt, & perierunt ab Exterminatore.* Juxta β menſuram itaque operis peccator (quod in hac ſententia Apoſtoli pleniùs declaratur) Sacerdotis judicio pœniteat.

[d] Burch. *l.* 10. *c.* 52. & 54. Ivo, *p.* 13. *c.* 55. & 53. *ex Concil. Moguntino.*
[e] 1. *Cor.* 10.

¶ CORR. ROM.] In Libello B. Baſilii de Inſtitutis Monachorum Rufino interprete (qui nuper Coloniæ cum Regula B. Benedicti eſt impreſſus.) *c.* 42. in ultima Reſponſione habetur prima pars hujus capitis uſque ad verſ. *abjiciatur.*

α *Qui murmurans.*] Ejuſdem Libelli, *c.* 50. penultima Interrogatio ſic habet: *Si verò etiam quis murmuret propter eſcam, quæ erga eum ſententia ſervabitur?* Reſp. *Ea, quæ circa eos, qui murmuraverunt in deſerto.* Dicit enim Apoſtolus: *neque murmuraveritis, ſicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.*

β *Juxta.*] Hæc pars non habetur in eo Baſilii loco. Apud Burchardum verò & Ivonem (à quibus citatur ex Concilio Mogunti.) ſic legitur, *juxta menſuram, opúſque peccati, quia in hoc ſententia, &c.*

V. *Item* EX EODEM [f]. [fortè ex Conc. Agathenſi an. 506. *in Gallia.*]

[f] In Regula Iſidori *c.* 17.

Corripiantur, qui rixas, & contentiones amant.

SI quis [g] Monachus [h] α contentiones, vel rixas amaverit, vel manifeſtum convicium fratri intulerit, juxta arbitrium Rectoris, modúmque peccati, diuturnâ expietur pœnitentiâ. *Item.* §. 1. Qui contentioſus [i], aut murmurans extiterit, ſecundùm arbitrium Prioris tamdiu β pœniteat, quamdiu culpæ qualitas extat.

[g] Burch. *l.* 10. *c.* 62. Ivo, *p.* 13. *c.* 63.
[h] Abeſt à multis exempl.
[i] In l. Sententiarum Patrum *c.* 96. ex ſtatutis Seniorum. Burch. *l.* 10. *c.* 53. Ivo, *p.* 13. *c.* 54.

¶ CORR. ROM. α *Si quis Monachus.*] Hanc priorem partem Burchardus, & Ivo citant ex Concilio Agathenſi, in quo etiam habetur ex codice librorum ſexdecim, *lib.* 5. *c.* 22. Abeſt autem ferè ubique, etiam in multis Gratiani exemplaribus vox, *Monachus.*

β *Tamdiu.*] Apud Burchardum, & Ivonem (qui citant hanc partem poſteriorem ex Moguntino, habetur autem in Libro ſententiarum Patrum, *c.* 96. ex ſtatutis Seniorum) legitur, *ita pœniteat, qualiter culpæ qualitas extat.*

VI. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 25. [an. 398. *in Africa.*]

Diſſidentes Epiſcopi ad concordiam redire cogantur.

DIſſidentes [k] Epiſcopos, ſi non timor Dei, Synodus reconciliet.

[k] Burch. *l.* 1. *c.* 62. Ivo, *p.* 5. *c.* 172.

VII. *Item* EX EODEM, *c.* 26. [an. 398. *ibid.*]

De eodem.

STudendum eſt [l] Epiſcopis, ut diſſidentes fratres, ſive Clericos, ſive Laicos, ad pacem magis, quàm ad judicium coërceant [m].

[l] Burch. *l.* 1. *c.* 101. Ivo, *p.* 5. *c.* 203.
[m] cohortentur. *vera lectio.*

VIII. *Item* EX EODEM, *c.* 94. [an. 398. *ibid.*]

Non recipiantur dona eorum, qui pauperes opprimunt.

EOrum [n], qui pauperes opprimunt, dona à Sacerdotibus ſunt refutanda.

[n] Sup. *eâd. oblationes.* Burch. *l.* 5. *c.* 39. Ivo, *p.* 2. *c.* 48.

IX. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 31. [an. 506. *in Gallia.*]

A cœtu alienentur fidelium, qui ad concordiam redire contemnunt.

PLacuit [o] etiam, ut (ſicut plerumque fit) quicumque odio, aut longinqua inter ſe lite diſſenſerint, & ad pacem revocari diuturna obſtinatione [p] [2] nequiverint, à Sacerdotibus civitatis primitùs arguantur. Qui ſi inimicitias deponere pernicioſa intentione noluerint, de Eccleſiæ cœtu juſtiſſima excommunicatione pellantur.

[o] Burch. *l.* 10. *c.* 61. Ivo, *p.* 13. *c.* 62.
[p] *al.* diutina intentione.

¶ PITH. [2] *Diuturna obſtinatione.*] V. C. *duriſſima intentione.*

X. *Item* FABIANUS Papa. [c. an. 245. *Romæ.*]

Inediis maceretur acerrimis, qui fratri ſuo reconciliari noluerit.

SI quis [q] contriſtatus noluerit reconciliari fratri ſuo, ſatisfaciente eo, qui contriſtavit, acerrimis maceretur inediis, uſque dum gratanti animo ſatisfactionem recipiat.

[q] Burch. *l.* 10. *c.* 59. Ivo, *p.* 13. *c.* 60. *ex Fabiano.*

XI. *Item* INNOCENTIUS II. [an. 1139. *Romæ.*]

Epiſcopi ad pacem firmiter tenendam viciſſim ſibi conſilium, & auxilium præſtent.

PRæcipimus [r], ut Epiſcopi ad ſolum Deum, & ſalutem populi habentes reſpectum, omni tepiditate ſemota, ad pacem firmiter tenendam mutuum ſibi conſilium, & auxilium præbeant: neque hoc alicujus amore, vel odio prætermittant. Quòd ſi quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

2. *Pars*
[r] In Conc. [La]teran. *c.* 9[...] Extrà *de t*[...] *ga & pace.* §. *præcipim*[...] ex Alex. I[...] Pann. *l.* 8[...] *c.* 147.

XII. *Item* VICTOR Papa ad Afros, *Epiſt.* 2. [an. 197. *Româ in Africam.*]

Expellendi ſunt à communione fidelium, qui ſibi invicem reconciliari noluerint.

PErlatum eſt [ſ] ad Sedem Apoſtolicam, aliquos veſtrûm nocere fratribus [t] velle, & ut cadant, decertare: ſimiliter in Sacramentis diſcrepare: & ob id contentiones, & æmulationes fieri inter vos: à quibus diſſenſionibus vos avertere, & in his omnibus concordare, & opem ferre viciſſim mandamus. Nam ſi hoc agere citò neglexeritis, & viciſſim reconciliari non ſtudueritis; ab Apoſtolicæ Sedis; & totius Eccleſiæ communione vos pelli non dubitetis.

[ſ] Polyc. *l.* [...] *tit.* 13.
[t] *al.* fratre[...]

ECCLESIASTICI ITA LABORENT, UT CULTUM DIVINUM NON DESERANT.

DISTINCTIO XCI.

« QUI autem turpi lucro, vel inhoneſto negotio victum ſibi quærere prohibentur, de oblationibus Eccleſiæ ſtipendia conſequantur. Quòd ſi Eccleſia ei ſufficere non potuerit, proprio artificiolo [a], vel agriculturâ (exemplo Apoſtoli [b], qui de labore manuum vivebat) ſibi neceſſaria inveniat: ita tamen, ut occaſione ſui operis vigiliis Eccleſiæ non deſit. Quod abſque inæqualitate ſui corporis nulli impunè conceditur. Unde

« GRATIA[NUS] 1. *Pars.*
[a] *al.* arti[fi]cio.
[b] *Act.* 2[...] 1. *Cor.* 4[...] 1. *Theſſ.* [...] & 2 *Th*[eſſ.] 3.

I. PELAGIUS [c] Papa. [c. an. 557. *Romæ.*]

[c] *al.* Gelaſi[us]

Corripiantur Clerici, qui officiis Matutinis, vel Veſpertinis ſe ſubtrahunt.

ELeutherius [d] frater, & Coëpiſcopus noſter queritur Clericos ſuos ſibi contra Canones ſuperbire; & id, quod nobis jubentibus facta in ſcrinio cautione promiſit, ut quotidianis diebus Vigiliæ in ejus celebrarentur Eccleſia, illis contemnentibus implere non poſſe; ſed magis unumquemque ſuis (poſtpoſito Eccleſiæ ſervitio) vacare negotiis. Et ideò experientia tua eos, quos tibi eſſe oſtenderit contumaces, debita objurgatione compeſce, & modis omnibus, Vigiliis vacare compelle.

[d] Anſel. *l.* [...] *c.* 165.

II. *Item* EX CONCILIO NANNETENSI. [fortè c. an. 890. *in Gallia.*]

De eodem. PALEA.

PResbyter [e] mane, Matutinali officio expleto, penſum ſervitutis ſuæ, canendo Primam, Tertiam, Sextam, Nonámque perſolvat: ita tamen ut poſteà horis competentibus, & ſignis deſignantibus juxta poſſibilitatem aut à ſe, aut à Scholaribus publicè compleantur. Deinde peractis Horis, infirmis viſitatis, ſi voluerit, ad opus rurale exeat jejunus; ut iterùm neceſſitatibus peregrinorum, & hoſpitum, ſive diverſorum commeantium, infirmorum quoque, atque defunctorum ſuccurrere poſſit uſque ad ſtatutam horam pro qualitate temporis, & opportunitate [f]. *Item ex dictis S. Benedicti* [g]. §. 1. Propheta dicente [h]: *Septies in die laudem dixi tibi:* qui ſeptenarius ſacratus numerus à nobis ſic implebitur, ſi Matutinæ, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, Completoriíque tempore noſtræ ſervitutis officia perſolvamus: quia de his dixit Propheta: *Septies in die laudem dixi tibi.* Nam de nocturnis Vigiliis idem ipſe Propheta ait [i]: *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* Ergo his temporibus referamus laudes Creatori noſtro ſuper judicia juſtitiæ ſuæ.

[e] Extrà *de c*[e]*lebr. Miſſ. c.* [...] *ex Agathenſ*[i] Burch. *l.* 2. *c.* 104. Ivo, *p.* 6. *c.* 18[...] *ex Nanneten*[ſi]
[f] *al.* opportunitatis.
[g] In Reg. S[.] Benedicti, *c.* 16. Burch. *l.* 2. *c.* 105. Ivo, *p.* 6. *c.* 282.
[h] *Pſal.* 118.
[i] *ibid.*

III. *Item* IN CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 52. & 49. [an. 398. *in Africa.*]

Sine officii detrimento, artificiolo ſibi Clericus neceſſaria quærat.

CLericus [k] victum, & veſtimentum ſibi artificiolo, vel agriculturâ, abſque officii ſui dumtaxat detrimento, paret [l]. *Item.* §. 1. Clericus [m], qui abſque corpuſculi ſui inæqualitate Vigiliis deeſt, ſtipendio privatus α excommunicetur.

[k] Burch. *l.* [...] *c.* 103. Ivo, *p.* 7. *c.* 180.
[l] *al.* appare[t]
[m] *Cap.* 49.

¶ CORR. ROM. α *Privatus.*] In poſtrema Colonienſi Conciliorum editione legitur *privetur.* Sed in vetuſtioribus Colonienſibus, duabus Pariſienſibus, exemplaribus duobus hujus Concilii manuſcriptis Vaticanis, & uno Sorienſi Regio legitur, quemadmodum apud Gratianum.

IV. *Item* EX EODEM, *c.* 51. 53. & 48. & 50. [an. 398. *ibid.*]

De eodem.

CLericus [n], quantumlibet verbo Dei eruditus, artificiolo victum quærat. *Item.* §. 1. Omnes [o] Clerici, qui ad operandum validi ſunt, & artificiola, & literas diſcant. Qui

[n] Burch. *l.* [...] *c.* 102. Ivo, *p.* 6. *c.* 197. & 18[...]
[o] *C.* 53.

verò [p] non pro emendo aliquid in nundinis, vel in foro deambulant, ab officio suo degradentur. Interemptores α autem ab officio declinantes, vel negligentiùs agentes, ab officio suo removeantur.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc confectum est ex multis capitibus Carthaginensis IV. non suo ordine dispositis.

α *Interemptores.*] In exemplaribus Concilii etiam manuscriptis legitur, *Clericum inter tentationes ab officio suo declinantem, vel negligentiùs agentem, ab officio suo removendum.* Contrà enim in Can. 42. jubet, *Clericum inter tentationes officio suo incubantem, gradibus sublimandum.* Sed ob Glossam non est mutatum.

[Gratian.] „ De tentationibus verò, ob quas (præter Tyrannorum „ persecutionem) aliqui Clerici officium suum deserebant, „ agit Beatus Ambrosius, Epist. xvii.

V. *Item* ex Concilio Aurelianensi I. c. 30. [an. 511. *in Gallia.*]

De eodem.

CLerici verò, qui ad [1] opus sanctum adesse contempserint, secundùm arbitrium Episcopi Ecclesiasticam suscipiant disciplinam.

¶ Pith. [1] *Ad.*] V. C. *ad hoc opus.* De Rogationibus egit superiori capite.

ECCLESIASTICI QUOMODO ET QUID CANTARE DEBEANT.

DISTINCTIO XCII.

[Gratian. Pars.] „ CUm autem ad Ecclesiam venerint, corde magis, quàm „ voce Deo cantandum meminerint. Unde

I. Hieronymus *lib.* 3. *Comment. ad c.* 5. *Epistolæ* ad Ephesios. [an. 386. *in Palæstina.*]

Corde, non voce tantùm Deum laudare debemus.

CAntantes [a], & *psallentes in cordibus vestris Domino.* Audiant hæc adolescentuli: audiant ii, quibus psallendi in Ecclesia officium est: Deo non voce, sed corde cantandum: nec in Tragœdorum modum guttur, & fauces dulci medicamine liniendæ [b] sunt, ut in Ecclesia Theatrales moduli audiantur, & cantica; sed in timore, in opere, in scientia Scripturarum.

[Gratian.] „ AB officio autem cantandi & psallendi Diaconi inveniun„ tur exempti; ne, dum vocis modulationi student, alta„ ris ministeria negligant. Unde

II. Gregorius I. *lib.* 4. *Epist.* 44. seu *c.* 88. & *lib.* 12. post finem Epistolarum in Concilio ab ipso habito [1]. [an. 595. *Romæ.*]

Cantandi officium Diaconi sibi non usurpent.

IN sancta [c] Romana Ecclesia dudum consuetudo est valdè reprehensibilis exorta, ut quidam ad sacri altaris ministerium α Cantores eligantur, & in Diaconatûs ordine constituti, modulationi vocis inserviant, quos ad prædicationis officium, & eleëmosynarum studium vacare congruebat. Unde fit plerumque, ut ad sacrum Ministerium dum blanda vox quæritur, quæri congrua vita negligatur, & Cantor minister Deum moribus stimulet, cùm populum vocibus delectat. Qua de re præsenti Decreto constituo, ut in hac sede sacri altaris Ministri cantare non debeant; solùmque Evangelicæ lectionis officium inter Missarum solennia exolvant: Psalmos verò, ac reliquas lectiones censeo per Subdiaconos, vel si necessitas exigit, per minores Ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc Decretum meum venire tentaverit, anathema sit.

¶ Corr. Rom. α *Ministerium.*] In impressis sequebatur, *constituti*, quæ vox expuncta est; quoniam neque in vetustis Gratiani exemplaribus est, neque apud B. Gregorium, neque apud alios Collectores, & videtur addi in Glossa ad versic. *ministerium*, quæ etiam Glossa non est inter vetustiores.

¶ Pith. [1] *Habito.*] Sequitur in V. C. *Gregorius Episcopus urbis Romæ dixit.*

[Gratian. 2. Pars.] „ A quibus Ordinandos oporteat esse immunes, breviter mon„ stratum est. De quorum verò manibus Ordines suscipere „ debeant, facilè patet. Sacerdos enim, & cuncti infra ipsum „ constituti ab Episcopis suis debent ordinari. Unde legitur

III. In Concilio Martini Papæ [d]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

Qui non sunt ordinati ab Episcopo, in pulpito non psallant, neque legant.

NOn liceat in pulpito psallere, aut legere; nisi qui ab Episcopo Lectores sunt ordinati.

[Gratian. 3. Pars.] „ DE Episcopis autem, à quibus, vel in quibus locis ordi„ nari debeant, suprà definitum est. §. 1. Nunc autem quæ„ ritur de his, qui ordinati, à parochiis suis non recipiuntur, „ vel pro aliqua causa eas adire noluerint, an in alterius pa„ rochia Episcopale possint officium celebrare. De his sic sta„ tutum est

IV. In Concilio Martini Papæ [e]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

Sacerdotis tantùm officium gerat Episcopus, quem sua parochia non recipit.

SI quis [f] ordinatus Episcopus α, pro contentione β populi, aut pro aliqua ratione, non pro sua culpa in parochiam, quæ ei fuerit data, non ierit; hunc oportet honorem Sacerdotii tantummodo contingere; ita ut de rebus Ecclesiæ, in quam venit [g], nihil sibi præsumat: sustineat autem, quod de eo sanctum Concilium judicare voluerit.

¶ Corr. Rom. α *Episcopus.*] In vulgatis sequebatur, *ad parochiam, cujus est electus:* quæ inducta sunt autoritate manuscriptorum, & originalis, ac ceterorum Collectorum.

β *Contentione.*] In duobus vetustis exemplaribus Gratiani, & uno Conciliorum Regis Catholici legitur, *contemptione.*

V. *Item* ex Concilio Antiocheno, c. 18. [an. 341. *in Syria.*]

De Episcopo ordinato, quem sua parochia non recipit.

SI quis [2] Episcopus [h] ordinatus ad parochiam, cujus [i] [3] est electus, minimè accesserit, non suo vitio, sed quòd eum aut populus vetet [k] α aut propter aliam causam, non tamen ejus vitio perpetratam, hic & honoris sit, & ministerii particeps: dummodo rebus Ecclesiæ, ubi ministrare cognoscitur, in nullo [4] molestus existat. Quem etiam observare β convenit, quidquid Synodus perfecta γ [5] provinciæ judicando decreverit.

¶ Corr. Rom. α *Vetet.*] διὰ τὴν τοῦ λαοῦ παραίτησιν, id est, *eò quòd populus recuset.*

β *Observare.*] ἐκδέχεσθαι, id est, *expectare & suscipere.*

γ *Perfecta.*] Anteà legebatur, *perfectæ.* Restituta est vera lectio ex originali, & Burchardo, & Ivone. Quid autem sit Synodus, quæ hic *perfecta*, & in paulò pòst sequentibus capitibus *integra* dicitur, exponitur infrà *ead. c. si quis Episcopus, tertio.*

¶ Pith. [2] *Si quis.*] Secutus est versionem Dion. Exigui in hoc Canone: prior est Martini Bracarensis.

[3] *Cujus.*] 2. V. C. *cui.*

[4] *In nullo.*] V. C. *nec.*

[5] *Synodus perfecta.*] *Plenaria Synodus.* Versio quam aliàs Gratianus sequutus est.

VI. *Item* ex Concilio Ancyrano, c. 18. [an. 314. *in Galatia.*]

A sua parochia non recepti aliis molestiam non inferant.

SI qui [6] Episcopi [l] ordinati sunt, nec recepti ab illa [7] parochia, in qua fuerant denominati, voluerintque alias occupare parochias [8], & vim Præsulibus earum inferre, seditiones adversùs eos excitando [9]; hos abjici [m] placuit. Quòd si voluerint in Presbyterii ordine, ubi priùs fuerant, ut Presbyteri residere, non abjiciantur à [10] propria Dignitate. Si autem seditiones commovent ibidem constitutis Episcopis, Presbyterii quoque honor talibus auferatur, fiantque damnatione notabiles [n].

¶ Pith. [6] *Si qui.*] Ex versione Dion. Exigui.

[7] *Nec recepti ab illa.*] al. *non suscepti sunt à sua Diœcesi.*

[8] *Parochias.*] V. C. *Ecclesias.*

[9] *Excitando.*] V. C. addit, *hos & honore abjici &c.*

[10] *à.*] Abest à V. C.

VII. *Item* ex Concilio Antiocheno, c. 17. [an. 341. *in Syria.*]

Communione privetur Episcopus, qui sibi commissam Ecclesiam adire neglexerit.

SI quis Episcopus [o] per manûs impositionem Episcopatum acceperit, & sibi α commissum ministerium subire neglexerit, nec acquieverit ire ad Ecclesiam sibi commissam; hunc oportet communione privari, donec susceperit coactus officium, aut certè de eo aliquid integra decreverit ejusdem provinciæ Synodus Sacerdotum.

¶ Corr. Rom. α *Et sibi.*] Ita etiam Burchardus, & Ivo. Sed in versione Dionysii, quam in ceteris partibus referunt, legitur: *& præesse populo constitutus ministerium subire, &c.* quod verbum de Græco expressum est.

VIII. *Item* ex eodem, c. 16 [p]. [an. 341. *ibid.*]

Sine Concilio integri ordinis vacantem Episcopus vacans Ecclesiam non adeat.

SI quis Episcopus [q] vacans in Ecclesiam non habentem Episcopum surripiens populos sine Concilio integri ordinis irruerit, etiam si populus, quem seduxit, desideret illum, alienum eum ab Ecclesia esse oportet. Integrum autem, & perfectum Concilium dicimus illud, cui Metropolitanus α Episcopus interfuit.

¶ Corr. Rom.] Hæc versio, quam & Gratianus, & Burchardus, & Ivo sequuntur, eadem ferè est atque illa Martini Bracarensis. Dionysiana verò longè magis accedit ad verba Græca.

α *Metropolitanus.*] Addendum est, *Metropolitanus etiam.* Sic enim Græcè [11], καὶ ὁ τῆς μητροπόλεως.

¶ Pith. [11] *Græce.*] Et ceteræ versiones.

Marginalia (left, partly cut off): c. 48. … rch. l. 2. 10. … p. 6. 85. … rch. l. 2. 1. … c. 50. — [a] …nsel. l. 7. … o. … p. 5. — [b] l. colli…ndas, ut. — [c] …nsel. l. 7. 59. … yc. l. 4. 31. … p. 2. 9. — [d] In Capitulis Martini Bracarensis c. 45.

Marginalia (right):

[e] Cap. Martini Bracarensis, c. 10.

[f] Vide Pelag. II. *in Epist.* ad Benignum. Polyc. *l.* 2. *tit.* 13. Burch. *l.* 1. *c.* 40. Ivo, *p.* 5. *c.* 152.

[g] *al.* convenit.

[h] In Epist. Pelagii II. Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 1. *c.* 141. Ivo, *p.* 5. *c.* 152.

[i] *al.* cui.

[k] *al.* vitet.

[l] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 1. *c.* 36. Ivo, *p.* 5. *c.* 147.

[m] ἀφορίζεσθαι, id est, *segregari.*

[n] ἐκκηρύκτους, id est, *abdicatos.*

[o] Polyc. *l.* 2. *tit.* 12. Burch. *l.* 1. *c.* 37. Ivo, *p.* 5. *c.* 148.

[p] Apud Martinum Bracar. *c.* 9.

[q] Burch. *l.* 1. *c.* 39. Ivo, *p.* 5. *c.* 150.

GRATIAN. 4. Pars. " QUOD autem suprà [r] Clerici se Vigiliis subtrahentes excommunicari jubentur, de his intelligendum est, qui ab Episcopo frequenter admoniti, negligentiam suam corrigere contemnunt. Unde legitur

[r] Sup. dist. 91. c. Clericus victum.

IX. IN CONCILIO Martini Papæ [s]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

[s] In Cap. Martini Bracar. c. 64. ex Tolet. I. c. 5.

Excommunicetur Clericus, qui ab Episcopo commonitus, matutinis, vel vespertinis Horis adesse neglexerit.

SI quis Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clericus Ecclesiæ deputatus, si intra civitatem fuerit, aut in quolibet loco in quo Ecclesia est, & ad quotidianum psallendi officium [t] matutinis, vel vespertinis Horis ad Ecclesiam non convenerit, deponatur à Clero: si tamen castigatus veniam ab Episcopo per satisfactionem noluerit promereri.

[t] al. sacrificium.

SUMMO PONTIFICI OMNES OBEDIANT, ET SUPERIORIBUS INFERIORES.

DISTINCTIO XCIII.

GRATIAN. 1. Pars. " OBEDIENTIAM autem inferiores Ordines [a] superioribus debent. Summo enim Pontifici ea debetur ab omnibus obedientia, ut nulli liceat ei communicare, cui pro actibus suis inimicus ipse extiterit: nec in Ecclesia esse poterit, qui ejus Cathedram deserit. Unde Beatus Apostolorum Princeps Petrus in ordinatione Clementis populum alloquens inter cetera ait [b] [1]:

[a] al. ex ordine.

[b] Clemens Papa *Epist.* 1. Anacletus, *Epist.* 1. Alex. *Epist.* 1.

I. FABIANUS Papa, *Epist.* 1. [an. 236. *Romà ad omnes Ecclesiæ Comministros.*]

Cui pro actibus suis Apostolicus inimicatur, communicare non debemus.

SI inimicus est [c] iste Clemens alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, ut ipse vobis dicat, cum illo nolite amici esse: sed prudenter observare debetis, & voluntati ejus absque commonitione [2] obsecundare, & avertere vos ab eo, cui ipsum sentitis adversum: sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur: ut unusquisque, qui in culpa est, dum cupit omnium vestrûm amicitias ferre [d], festinet citiùs reconciliari ei, qui omnibus præest, & per hoc redeat ad salutem, cùm obedire cœperit monitis præsidentis. Si verò quis amicus fuerit his, quibus ipse amicus non est, & locutus fuerit his, quibus ipse non loquitur; unus est & ipse ex illis, qui exterminare Dei Ecclesiam volunt; & cùm corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est [3]. Et est multò nequior hostis hic, quàm illi, qui foris sunt, & evidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quæ sunt inimica, gerit, & Ecclesiam dispergit, ac vastat. Ideóque α Charissimi, his Apostolicis institutis vos monentes instruimus, ut effecta certior Charitas vestra solicitiùs deinceps agere studeat, & cautiùs; ne perversi & infideles homines lædendi fideles ac benevolos habeant facultatem.

[c] Conc. Valen. I. c. 6. II. q. 3. c. 15. Ivo, p. 14. c. 22. Ansel. l. 1. c. 6. Polyc. l. 1. tit. 16.

[d] al. habere. al. gratiam reparare.

¶ CORR. ROM. α *Ideóque.*] Hinc usque ad finem sunt in Fabiani tantummodo Epistola. Quamobrem ex ipso potissimùm videtur Gratianus cetera etiam sumpsisse.

¶ PITH. [1] *Ait.*] V. C. Addit: *Fabianus Comministris Ecclesiæ.*

[2] *Commonitione.*] V. C. *Communione.*

[3] *Contra vos est.*] Sic V. C.

II. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 5. *Epist.* 26. seu *c.* 126. [an. 596. *Romà in Dalmatiam.*]

A nullo debet suscipi, quem Romana depellit Ecclesia.

MIratus [e] valdè sum, quia in tanto Salonitanæ Ecclesiæ Clero, vel Populo, vix duo ex sacris Ordinibus inventi sunt, frater scilicet, & Coëpiscopus noster Paulinus, & dilectissimus filius meus Honoratus Archidiaconus ejusdem Ecclesiæ, qui communicare Maximo Sacerdotium rapienti, minimè consentirent, & se Christianos esse cognoscerent. Debuistis enim, Filii Charissimi, pensare ordines vestros: & quem Sedes Apostolica repellebat, repulsum cognoscere, ut priùs, si posset, ab illatis criminibus mundaretur; & tunc ei vestra Dilectio communicaret, ne particeps obligationis ejus existeret.

[e] Ansel. l. 12. c. 11.

III. *Item* CYPRIANUS de Unitate Ecclesiæ. [c. an. 256. *in Africa.*]

Non est in Ecclesia, qui Cathedram Petri non sequitur.

QUi Cathedram [f] Petri, super quam [g] fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse non confidat.

[f] Ivo, p. 5. c. 361.

[g] al. quem.

¶ CORR. ROM.] Apud Cyprianum Romæ impressum hæc leguntur: *Hanc Ecclesiæ unitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui Ecclesiæ renititur, & resistit, in Ecclesia se esse confidit?* Verùm in Vaticana Bibliotheca, præter octo integra Cypriani exemplaria, est etiam aliud, in quo tantùm Opuscula quædam continentur, & inter ea hic tractatus. Atque in eo codice, itémque in altero integro Monasterii S. Salvatoris Bononiæ sunt verba hæc, quæ à Gratiano, & Ivone afferuntur. Ac sanè pauló antè Cyprianus hanc ipsam Petri cathedram esse ostenderat, unde unitas Ecclesiæ penderet.

" GRATIAN. " EPISCOPI verò, qui Apostolicæ ordinationi subjacent, etiam hanc reverentiam debent, ut sese singulis annis, Apostolorum liminibus repræsentent. Unde

IV. ANACLETUS, & ZACHARIAS Papa. [an. 743. *Romæ.*]

Singulis annis Apostolorum limina visitent Episcopi, qui ordinationibus Apostolicis subjacent.

JUxta Sanctorum [h] Patrum, & Canonum instituta omnes Episcopi, qui hujus Apostolicæ Sedis ordinationi subjacent, qui propinqui sunt annuè circa Idus Maii [i] sanctorum Principum Apostolorum Petri, & Pauli liminibus præsententur, omni occasione seposita: Qui verò de longinquo, juxta chirographum suum impleant. Qui autem hujus Constitutionis contemptor extiterit, præterquam si ægritudine fuerit detentus; sciat se Canonicis subjacere sententiis.

[h] Leo *Epist.* 4. c. 7. Polyc. l. 4. tit. 25. Ansel. l. 6. c. 164.

[i] al. Idibus Maii.

¶ CORR. ROM.] Hic est Canon quartus Synodi Romæ habitæ sub Zacharia Papa, quæ extat in Bibliotheca Vaticana, ex qua nonnulla sunt in hoc Capite emendata.

" GRATIAN. 2. Pars. " RELIQUI verò in Ecclesia minores semper debent majoribus subesse, sicut legitur

V. IN SYNODO ROMANA S. Silvestri, *c.* 7. [an. 324. *Romæ.*]

Minores Majoribus obedientiam exhibeant.

A Subdiacono [k] usque ad Lectores omnes subditi sint Diacono Cardinali urbis Romæ, in Ecclesia repræsentantes ei honorem. Porrò Pontifici Presbyter, Presbytero Diaconus, Diacono Subdiaconus, Subdiacono Acolythus, Acolytho Exorcista, Exorcistæ Lector, Lectori Ostiarius, Ostiario Abbas α, Abbati Monachus in omni loco repræsentent obsequium, sive in publico, sive in gremio Ecclesiæ.

[k] Burch. l. 2. c. 224. Ivo, p. 6. c. 299. Ansel. l. 7. c. 66.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc & apud Gratianum, & in ipsius Synodi editionibus videtur valdè mendosum: Burchardus & Ivo sic habent: *A Subdiacono usque ad Lectorem, omnes subditi sint Diacono Cardinali urbis Romæ, in Ecclesia honorem repræsentantes tantùm. Pontifici verò Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, Acolythus, Exorcista, Lector, Abbas, Monachus in omni loco repræsentent obsequium, sive in publico, sive in gremio Ecclesiæ.* Verùm ob magnam codicum varietatem, & propter Glossas, ac Doctorum dicta nihil ferè in textu mutatum est.

α *Abbas.*] De Abbate, & Monacho in Synodi editionibus nulla mentio est.

VI. *Item* EX CLEMENTIS I. *Epist.* 1. ad Jacobum Fratrem Domini [l]. [c. an. 68. *Romà Hierosolymam.*]

[l] *Et l.* 2. *Const.* c. 48.

Quod sit officium Diaconorum.

DIaconi Ecclesiæ tamquam oculi sint Episcopi, oberrantes, & circumlustrantes cum verecundia actus totius Ecclesiæ, & perscrutantes diligentiùs, si quem videant vicinum fieri præcipitio, & proximum esse peccato, ut referant hæc ad Episcopum. & *infrà* α. §. 1. Sed & de peregrinis similiter Episcopo suggerant resovendis, & cetera his similia, quæ ad cultum Ecclesiæ, & disciplinam ejus pertinent, Diaconis curæ sint.

¶ CORR. ROM. α *Et infrà.*] Sic legitur in plerisque manuscriptis. In vulgatis legebatur, & *ita:* alia verò nonnulla verba restituta sunt ex originali.

VII. *Item* EX EODEM, eâdem Epistolâ. [c. an. 68. *Romà Hierosolymam.*]

De eodem.

SAcerdotes [m] verò B. Petrus sal terræ, & mundi lumen docens præcepit in splendore bonorum operum patrem glorificare Deum; de quibus Dominus ait [n]: *Beati estis, cùm maledixerint vobis homines, & rel.* & iterùm: *Vos estis sal terræ.*

[m] Ansel. l. 7. c. 67.

[n] *Matth.* 5.

VIII. *Item* EX CONCILIO PARISIENSI [o]. [fortè an. 813. *in Gallia.*]

[o] Concordat Conc. Mogunt. sub Carolo, c. 22.

Hi non sunt habendi Clerici, qui Episcopali providentia non gubernantur.

NUlla [p] ratione Clerici, aut Sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius Episcopi disciplina, & providentia gubernantur. Tales enim Acephalos, id est, sine capite prisca Ecclesiæ consuetudo nominavit.

[p] Burch. l. 2. c. 226. Ivo, p. 6. c. 301.

IX. *Item* EX CLEMENTIS *Epist.* 3. [c. an. 68. *Romà ad omnes Episcopos.*]

De eodem.

QUi suis Episcopis non obediunt, indubitanter rei, & reprobi existunt. Porrò ipsi à Deo donum summi muneris consequuntur, qui per justitiæ, & præceptorum ejus semitas incedentes, Doctoribus suis, qui rectè Episcopi intelliguntur, libenter obediunt.

X. *Item* ANACLETUS, *Epist.* 1. [c. an. 102. *Romà ad omnes Episcopos, &c.*]

Illi

Illi in Deum ſcandalizantur, qui ſuo non obediunt Epiſcopo.

ILle proculdubio [q] ſcandalizatur in Deum, qui rectè non docet, & qui ejus ſcandalizat Epiſcopum, vel Sacerdotem.

XI. *Item* Evaristus ad Epiſcopos Africanos, *Epiſt.* 1. [an. 96. *Romà in Africam.*]

Septem debent eſſe Diaconi in unaquaque civitate.

Diaconi [r] [4] (qui quaſi oculi videntur eſſe Epiſcopi) in unaquaque civitate, juxta Apoſtolorum conſtituta, ſeptem debent eſſe, qui cuſtodiant Epiſcopum prædicantem; ne aut ipſe Epiſcopus [f] ab inſidiatoribus quoquo modo infeſtetur, aut lædatur à ſuis: aut verba Divina, detrahendo aut inſidiando, polluantur, vel deſpiciantur; ſed veritas ſpirituali redoleat fervore, & pax prædicata labiis, animi cum voluntate concordet.

¶ Pith. [4] *Diaconi.*] V. C. *Diacones.*

XII. *Item* ex Concilio Neocæsariensi, *c.* 14 [t]. [an. 314. *in Cappadocia.*]

De eodem.

Diaconi [u] [5] ſeptem eſſe debent ſecundùm regulam, quamvis magna α ſit civitas. Regulæ autem [6] autoritas iſta eſt, quòd & Liber actuum Apoſtolorum idem inſinuat.

¶ Corr. Rom. α *Quamvis magna.*] Anteà legebatur, *quamvis non magna.* Emendatum eſt ex canone Græco, (qui etiam recitatur in ſexta Synodo, *c.* 16.) & ex vulgatis etiam verſionibus. In Canonibus primæ Nicænæ Synodi, qui ex Arabico in Latinum converſi nuper editi ſunt, Canone 62. multa habentur ad hanc rem pertinentia: quem fortaſſe Canonem ſignificavit Andreas Coloſſenſis ſeptima actione Synodi Florentinæ.

¶ Pith. [5] *Diaconi.*] V. C. *Diacones.*
[6] *Regulæ autem.*] Priſca verſio, quam, quæ præcedunt, indicant Gratianum ſequutum, *cui regulæ autoritas erit Liber Actuum Apoſtolorum.* Dionyſ. *Id ipſum & Actuum Apoſtolorum Liber indicat.*

" Ut igitur ex præmiſſis apparet, Diaconi debent obedientiam Presbyteris, ſicut Presbyteri Epiſcopis. Sed Diaconi ſuperbientes, Sacerdotibus æquari, vel potiùs præferri quærebant: contra quorum inſolentiam multorum autoritates manaverunt, eorum ſupercilium reprimentes, atque ut Sacerdotibus condignam obedientiam exhibeant, decernentes. Unde ait

XIII. Gelasius α [7] Papa in Epiſtola ad Epiſcopos per Lucaniam, *c.* 9. & 10. [an. 494. *Romà in Lucaniam.*]

Nihil eorum, quæ ſunt decreta primis ordinibus, vendicent Diaconi.

Diaconos [x] propriam conſtituimus ſervare menſuram, nec ultra tenorem paternis Canonibus deputatum quippiam tentare permittimus: Nihil eorum ſuo miniſterio penitùs applicare, quæ primis ordinibus propriè [8] decrevit antiquitas. Abſque Epiſcopo, vel Presbytero baptizare non audeant; niſi prædictis fortaſſis ordinibus [y] [9] longiùs conſtitutis, neceſſitas extrema compellat. Quod & Laicis Chriſtianis facere plerumque conceditur. & *infrà.*

§. 1. Sacri [z] corporis prærogationem [a] ſub conſpectu Pontificis, ſeu Presbyteri (niſi his abſentibus) jus non habeant exercendi.

¶ Corr. Rom. α *Gelaſius.*] Sic eſt in pleriſque manuſcriptis, & apud Burc. & Ivonem. Nam in impreſſis erat, *Pelagius.*

¶ Pith. [7] *Gelaſius.*] V. C. *Gelaſius univerſis Epiſcopis per Lucaniam, Brutios, & Siciliam conſtitutis.*
[8] *Propriè.*] V. C. *propria.*
[9] *Ordinibus.*] 3. V. C. *officiis.*

XIV. *Item* ex Concilio Nicæno, *c.* 14. ſeu 18 [b]. [an. 325. *in Bithynia.*]

Inferiores Presbyteris ſe Diaconi cognoſcant.

PErvenit [c] ad ſanctum Concilium, quòd in locis quibuſdam, & civitatibus, Presbyteris ſacramenta Diaconi porrigant. Hoc neque regula, neque conſuetudo tradidit, ut hi qui offerendi ſacrificii non habent poteſtatem, his qui offerunt, corpus Chriſti porrigant. Sed & illud innotuit, quòd quidam Diaconi etiam ante Epiſcopos Sacramenta ſumunt α. Hæc ergo omnia amputentur: & in ſua Diaconi menſura permaneant; ſcientes, quòd Epiſcoporum quidem miniſtri ſunt, inferiores autem Presbyteris habentur. Per ordinem ergo poſt Presbyteros gratiam ſacræ communionis accipiant, aut Epiſcopo, aut Presbytero porrigente. Sed nec ſedere in medio Presbyterorum Diaconis liceat: quia ſi hoc fiat, præter regulam, & ordinem probatur exiſtere. Si quis autem etiam poſt has definitiones obedire noluerit, à miniſterio ceſſare debebit.

¶ Corr. Rom.] Prior pars hujus Capitis uſque ad verſ. *amputentur*, eſt ex priſca verſione in canone quarto decimo. Reliqua verò pars eſt ex verſione Dionyſii in Canone 18. quam quidem totam afferunt, & codex Canonum, & Burchardus, & Ivo.

α *Sacramenta ſumunt.*] Græcè eſt, τῆς εὐχαριστίας ἅπτονται, quod Dionyſius vertit, *oblata contingant.* quamquam Burchardus, & Ivo hoc uno ferè loco diſcrepantes habent, ille quidem, *ſacra oblata contingant*, hic verò, *ſacram oblationem contingant.*

Pars I.

[Left margin, partly cut off: ...vo, *p.* 6. ...45. / ...olyc. *l.* 2. ...38. ...el. *l.* 7. ...eſt ab / ...x priſc. ...ione. / ...rdo Rom. / ...c. Aquiſ... *c.* 64. ...ch. *l.* 2. ...19. ..., *p.* 6. *c.* ... & 295. / ...ATIAN. ... *Pars.* / ...olyc. *l.* 3. ...10. ...ſel. *l.* 7. ...3. ...rch. *l.* 4. ...7. ..., *p.* 1. *c.* ... & *p.* 6. ...9. ...*l.* Officiis. ...*c.* 10. *in* ...lio. ...*l.* eroga... ...nem. / In Aquiſgr. ...41. / ...urch. *l.* 5. ...26. ..., *p.* 2. ...36.]

XV. *Item* ex Concilio Laodicensi, *c.* 20 [d]. [c. an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

Diaconus honorem exhibeat Presbytero, & ipſe ab inferioribus honoretur.

NOn oportet [e] Diaconum coram Presbytero ſedere: ſed juſſione Presbyteri ſedeat: ſimiliter autem Diaconus honorem habeat à ſequentibus, id eſt, à Subdiaconis, & omnibus Clericis.

[d] Et in Agat. *c.* 65. & Aquiſgr. *c.* 77.
[e] Anſel. *l.* 7. *c.* 65. Burch. *l.* 2. *c.* 221. Ivo, *p.* 6. *c.* 296.
[f] Aquiſgr. *c.* 78.

XVI. *Item* ex eodem, *c.* 25 [f]. [c. an. 320. *ibid.*]

Calicem benedicere, & panem dare Diaconis non licet.

NOn oportet [10] Diaconos α panem dare, nec calicem benedicere.

¶ Corr. Rom. α *Diaconos.*] In vetuſtioribus priſcæ verſionis editionibus eſt, *Diaconem.* Græcè eſt, ὑπηρέτας, quod Dionyſius vertit, *Subdiaconos;* & ſic habetur in Concilio Aquiſgranenſi.

¶ Pith. [10] *Non oportet.*] *Non oportet Miniſtros & Diaconos panes dare, nec calices benedicere.* Ita verſio quâ utitur Gratianus.

XVII. *Item* ex Concilio Carthaginensi IV. α *c.* 37. [an. 398. *in Africa.*]

Sicut Epiſcopis, ita & Presbyteris Diaconi miniſtrent.

Diaconi [g] ita ſe Presbyteri, ſicut Epiſcopi miniſtros eſſe cognoſcant.

[g] Polyc. *l.* 2. *tit.* 39. Anſel. *l.* 7. *c.* 63.

¶ Corr. Rom. α *IV.*] Caput hoc cum duobus ſequentibus habetur in Concilio quarto Carthaginenſi, & in codicibus Gratiani etiam manuſcriptis; itémque apud Anſelmum titulo hujus Capitis erat additum: *Carthaginenſi quarto, cui Papa Zozimus interfuit per Vicarios*, quod minimè convenire oſtendunt acta ſextæ Synodi Carthaginenſis; ad quam Zozimus Fauſtinum Potentinæ Eccleſiæ Epiſcopum, Philippum, & Aſellum legatos miſit. Nam quarta habita eſt Honorio IV. & Eutychiano coſſ. Sexta verò Honorio XII. & Theodoſio VIII. coſſ. id eſt, anno vigeſimo pòſt. Quo anno (prout ex Africano Concilio *can.* 76. & *ſequentibus* apparet) contra Pelagii & Celeſtii hæreſim quædam ſunt definita; cùm Celeſtius ad Zozimum Papam appellaſſet: quod ex nonnullis manuſcriptis Zozimi, & Epiſcoporum Africæ ad ipſum Epiſtolis, quæ in Bibliotheca Vaticana ſervantur, demonſtratur. Quare, cùm Zozimus in Pontificatu duos tantùm annos, & menſes aliquot vixerit, neceſſarium eſt multò ante ipſius Pontificatum quartam Synodum Carthaginenſem habitam fuiſſe.

XVIII. *Item* ex eodem, *c.* 38. [an. 398. *ibid.*]

De eodem.

PRæſente [h] Presbytero Diaconus Euchariſtiam corporis Chriſti populo, ſi neceſſitas cogat, juſſus eroget.

[h] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 7. *c.* 66. Burch. *l.* 5. *c.* 13. Ivo, *p.* 2. *c.* 23.

XIX. *Item* ex eodem, *c.* 39. & 40. & 41. [an. 398. *ibid.*]

De eodem.

Diaconus [i] ſedeat quolibet loco, jubente Presbytero. Item Diaconus in conventu Presbyterorum interrogatus loquatur. Albâ verò tempore oblationis tantùm, vel lectionis utatur [k].

[i] Anſel. *ibid.*
[k] *al.* induatur.

XX. *Item* ex Concilio Toletano IV. *c.* 38. [an. 633. *in Hiſpania.*]

Diaconi Presbyteris ſe ſuperiores non eſſe cognoſcant.

NOnnulli [l] Diaconi in tantam erumpunt ſuperbiam, ut ſeſe Presbyteris anteponant, atque in primo choro ipſi priores ſtare præſumant, Presbyteris in ſecundo choro conſtitutis. Ergo, ut ſublimiores ſe [m] Presbyteros agnoſcant, tam hi quàm illi in utroque α conſiſtant.

[l] Burch. *l.* 2. *c.* 222. Ivo, *p.* 6. *c.* 297.
[m] *al.* ſibi.

¶ Corr. Rom. α *In utroque.*] Licèt in vulgatis Gratiani codicibus legatur, *in utroque ordine*, & in tomis Conciliorum impreſſis, *in utroque choro:* tamen in vetuſto codice Conciliorum Regis Catholici, & pleriſque vetuſtis Gratiani, etiam impreſſis, neutra vox habetur.

" Compagis verò calceari abſque Apoſtolici licentia Diaconis non permittitur, ſicut nec mappulis uti abſque ejuſdem autoritate quibuslibet Clericis conceditur. Unde "

" Gratian. " 4. *Pars.*

XXI. Gregorius I. Joanni Epiſcopo Syracuſano, *lib.* 7. *Epiſt.* 28. *Indict.* 1 [n]. [an. 598. *Romà in Siciliam.*]

[n] Joan. Diac. *l.* 4. *c.* 8.

Abſque Apoſtolica licentia Diaconi compagis uti non præſumant.

PErvenit [o] ad nos, Diaconos Eccleſiæ Catinenſis calceatos compagis procedere præſumpſiſſe: quod quia nulli hactenus per totam Siciliam licuit, niſi ſolis tantummodo Diaconis Eccleſiæ Meſſanenſis, quibus olim à Prædeceſſoribus noſtris non dubitatur eſſe conceſſum, benè recolitis. Quia ergo tantæ temeritatis auſus non eſt leviter attendendus, cum omni hoc Fraternitas veſtra ſubtilitate perquirat: & ſi ita α, ſicut ad nos pervenit, invenerit verum eſſe; utrùm vel à ſe, vel alicujus hoc autoritate

[o] Anſel. *l.* 7. *c.* 74.

P

præſumpſerint, nobis ſubtiliter innoteſcat: ut cognita veritate, quid fieri debeat, diſponamus. Nam ſi negligenter ea, quæ malè uſurpantur, omittimus; exceſsûs viam aliis aperimus.

¶ CORR. ROM. α *Et ſi ita.*] Hîc & paulò inferiùs addita ſunt aliquot verba ex originali.

XXII. IDEM GREGORIUS I. Joanni Ravennati Epiſcopo, *lib.* 2. *Epiſt.* 54. ſeu *c.* 93 [p]. [an. 593. *Romà in Æmiliam.*]

[p] Joan. Diac. *l.* 4. *c.* 2.

Mappulis Clerici ſine Apoſtolici licentia uti non debent.

ILlud autem [q], quod pro utendis à Clero veſtro mappulis ſcripſiſtis, à noſtris eſt Clericis fortiter obviatum, dicentibus nulli hoc umquam alii cuilibet Eccleſiæ conceſſum fuiſſe; nec Ravennates Clericos illic, vel in Romana civitate tale aliquid cum ſua conſcientia præſumpſiſſe; nec ſi tentatum eſſet, ex furtiva uſurpatione ſibi præjudicium generari. Sed etiam, ſi in qualibet Eccleſia hoc præſumptum fuerit, aſſerunt emendandum, quod non conceſſione Romani Pontificis, ſed ſola ſurreptione præſumitur [r].

[q] Anſel. *l.* 7. *c.* 168.
[r] *al.* præſumit.

XXIII. *Item* HIERONYMUS de ſeptem Ordinibus Eccleſiæ, *c.* 5 [s]. [fortè an. 378. *in Palæſtina.*]

[s] Inter Opera B. Hieron. *tom.* 4. vel 9.

Sicut in miniſterio, ita in diſpenſatione ſine Diacono Epiſcopus non vivat.

DIaconi ſunt [t], quos in Apocalypſi legimus [u], ſeptem Angeli Eccleſiarum: hi ſunt ſeptem candelabra aurea: hi voces tonitruorum. & *infrà.* §. 1. Virtutum operatione præclari, humilitate præditi, quieti, humiles, evangelizantes pacem, annuntiantes bona; diſſenſiones, & rixas, & ſcandala reſecantes, docentes [x], ſoli Deo colloquentes, in templo nihil de Mundo penitùs cogitantes, dicentes patri [y], & matri, non novi [z] vos, & filios ſuos non agnoſcentes. & *paulò pòſt.* §. 2. Sine hoc Sacerdos nomen non habet α [a], ortum non habet, officium non habet. Hic Miniſter Dei dicitur, quia ſcriptum eſt [b]: *Quis major eſt, qui miniſtrat, an cui miniſtratur?* Et ſicut in Sacerdotio miniſtratio [c], ita in Miniſtro eſt Sacramenti diſpenſatio. & *paulò pòſt.* §. 3. Sacerdotibus etiam propter præſumptionem non licet de menſa Domini tollere calicem; niſi eis traditus fuerit à Diacono. & *paucis interjectis.*

§. 4. Ita enim Deus noſter omnipotens univerſa diſpoſuit, ut qui majorem ſe eſſe crediderit, minor ſit; & qui videretur minor, major exiſteret. Denique quàm hoc verum ſit, ipſe perpende. Levitæ inferunt oblationes in altari: Levitæ componunt menſam Domini: Levitæ cum Sacerdotibus, dum Sacramenta benedicunt [d], aſſiſtunt: Levitæ ante Sacerdotes orant, ut ſi diſtinctio locorum creditur, etiam in altari Dei videant ſibi Epiſcopi, ſi ſuperbi ſunt, Diaconos anteponi. Si humilitatem diligunt; majores ſe eſſe in eo, quòd ſunt humiles, cognoſcant. Tunc demum [e], ut aures habeamus ad Dominum, Diaconus acclamat: ipſe prædicat, ipſe hortatur, ipſe commonet adſtantibus Sacerdotibus, ne leviter hanc vocem, quæ loquitur hæc, & pacem annuntiat, aut negligenter aſpicias, aut contemnendam putes. Sufficit huic Ordini, tantum per Dominum fuiſſe conceſſum, ut non ſolus Sacerdos in templo totum agere, & implere videatur. & *infrà.*

§. 6. Nunc autem ex quo in Eccleſiis, ſicut in Romano Imperio, crevit avaritia; periit lex [f] de Sacerdote, & viſio de Propheta. Singuli quique per potentiam [g] Epiſcopalis nominis, quam ſibi ipſi illicitè abſque Eccleſia vendicarunt, totum, quod Levitarum eſt, in uſus ſuos redigunt; nec hoc ſibi, quod ſcriptum [h] eſt, vendicant: ſed cunctis auferunt univerſa. Mendicat infelix Clericus in plateis; & civili [i] operi mancipatus publicam à quolibet depoſcit alimoniam [k]. Et quidem ex eo deſpicitur cunctis Sacerdotale officium, dum miſericordiâ deſolatus, juſtè putatur ad hanc ignominiam deveniſſe. & *infrà.*

§. 6. Solus incubat bonis [l], ſolus miniſterio utitur, ſolus univerſa ſibi vendicat; ſolus partes invadit alienas, ſolus occidit univerſos. & *paulò pòſt.* §. 7. Hinc propter Sacerdotum avaritiam odia conſurgunt: hinc Epiſcopi accuſantur à Clericis; hinc Principum lites [m]; hinc detractionis cauſa [n]; hinc origo criminis. Etenim ſi unuſquiſque ita in hoc Mundo viſibili aliquid poſſidere [o] jubetur, ut ſua tantùm poſſeſſione contentus ſit, ac res non invadat alienas, non agrum pauperi tollat, non vineam, non ſubvectorium [p] aliquod, non famulos, non fructus; quantò magis, qui Eccleſiæ Dei præeſt, debet ita in omnibus ſervare juſtitiam, ut ſibi hoc tantùm vendicet, quod ſui juris eſſe cognoſcit? aliena non rapiat? aliena non contingat? æqualem ſe ceteris faciat? & ſicut ſine his in miniſterio non vivit, ita in diſpenſatione non vivat?

§. 8. Certè, ut ipſe noſti, qui viſibiliter in hoc Mundo jus invadit alienum, accuſatur à paupere, damnatur à judice: Ita & in Eccleſia Dei, cùm unuſquiſque ſtipendia ſua perdit; clamat ad Deum, exauditur à Chriſto: nec differtur in hac parte ultionis ſententia, ſi non reddun tur univerſa. Moderatio enim Dei, ac pietas ſolum [q] noſtrum reditum quærit; ac nos cupit ſua longa [r] bonitate ſalvari. Sed ſi non convertimur, ſi duri corde ſumus, ſi in peccatis uſque ad mortem illicitè perduramus; aſſiduè peccanti, ſicut ſcriptum eſt, Deus non miſeretur.

[s] Pars.
[t] Polyc. *l.* 2. *tit.* 39. Anſel. *l.* 7. *c.* 72.
[u] *Apoc* 1.
[x] *Abeſt ab orig.*
[y] *Deut.* 33.
[z] *al.* novimus.
[a] *al.* nomen habet.
[b] *Marc.* 10.
[c] conſecratio, *vera lectio.*
[d] *al.* benedicuntur.
[e] deinde. *orig.*
[f] *Ezech.* 7.
[g] pro potentia. *orig.*
[h] *al.* adſcriptum.
[i] *al.* ſervili.
[k] *al.* eleemoſynam.
[l] divitiis. *orig. al.* donis.
[m] *al.* principium litis.
[n] deſolationum cauſæ. *orig.*
[o] hunc mundum viſibiliter poſſid. *orig.*
[p] *al.* ſubjectorum. *al.* ſubjunctorum.
[q] Dei preces, ac ſolum. *orig.*
[r] *Abeſt ab orig.*

¶ CORR. ROM. α *Nomen non habet.*] Sic etiam in originali, ſed in multis Gratiani manuſcriptis, & apud Anſelmum eſt, *nomen habet, officium non habet.*

" GRATIA 6. *Pars.*
" HOC Capitulo Sacerdotum avaritia reprehenditur, Diaconorum dignitas, ſive officium commendatur. Sed quia, ut ſuprà dictum eſt, Diaconi inſoleſcentes etiam Presbyteris ſe præferendos arbitrati ſunt; contra eorum ſupercilium ſcribit

XXIV. HIERONYMUS ad Evagrium Epiſcopum, *Epiſt.* 85. *t.* 2. [c. an. 388. *in Palæſtina.*]

Diaconi Presbyteris debent ſubeſſe.

LEgimus [f] in Eſaia [t]: *Fatuus fatua loquetur.* Audio quemdam in tantam erupiſſe vecordiam, ut Diaconos Presbyteris, id eſt, Epiſcopis anteferret. Nam cùm Apoſtolus perſpicuè doceat eoſdem eſſe Presbyteros, quos Epiſcopos; quid patitur [u] menſarum, & viduarum Miniſter, ut ſupra eos ſe tumidus efferat, ad quorum preces Chriſti corpus, ſanguiſque conficitur? Quæris autoritatem? Audi teſtimonium [x]: *Paulus, & Timotheus ſervi Chriſti Jeſu omnibus Sanctis in Chriſto Jeſu, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & Diaconis.* Vis & aliud exemplum? in Actibus Apoſtolorum ad unius Eccleſiæ Sacerdotes ita Paulus loquitur [y]: *Attendite vobis, & cuncto gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos, ut regeretis Eccleſiam Domini, quam acquiſivit ſanguine ſuo.* Ac ne quis contentiosè in una Eccleſia plures Epiſcopos fuiſſe contendat, audi & aliud teſtimonium, in quo manifeſtiſſimè comprobatur, eumdem eſſe Epiſcopum atque Presbyterum [z]: *Propter hoc reliqui te in Creta, ut quæ deerant, corrigeres, & conſtitueres Presbyteros per civitates, ſicut & ego tibi mandavi. Si quis eſt ſine crimine, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, quaſi Dei diſpenſatorem.* Et ad Timotheum [a]: *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ tibi data eſt per Prophetiam* α *per impoſitionem manuum Presbyterii.* Sed & Petrus in prima Epiſtola [b]: *Presbyteros*, inquit, *in vobis precor Compresbyter, & teſtis paſſionum Chriſti, & futuræ gloriæ, quæ revelanda eſt, particeps, regite gregem Chriſti, & inſpicite non ex neceſſitate, ſed voluntariè juxta Deum.* Quod quidem Græcè ſignificantiùs dicitur ἐπισκοποῦντες, id eſt, ſuperintendentes: unde & nomen Epiſcopi tractum eſt. Parva tibi videntur tantorum virorum teſtimonia? Clangat tuba Evangelica, filius [c] tonitrui, quem Jeſus amavit plurimùm, qui de pectore Salvatoris doctrinarum fluenta potavit [d]: *Presbyter Electæ dominæ, & filiis ejus, quos ego in veritate diligo.* Et in alia Epiſtola [e]: *Presbyter Caio chariſſimo, quem ego diligo in veritate.* §. 1. Quòd autem poſteà unus electus eſt, qui ceteris præponeretur, in ſchiſmatis remedium factum eſt; ne unuſquiſque ad ſe trahens Chriſti Eccleſiam rumperet. Nam & Alexandriæ à Marco Evangeliſta uſque ad Heraclam & Dionyſium Epiſcopos, Presbyteri ſemper unum ex ſe electum, in excelſiori gradu collocatum, Epiſcopum nominabant: quomodo ſi exercitus Imperatorem faciat; aut Diaconi eligant de ſe, quem induſtrium noverint, & Archidiaconum vocent. Quid enim facit, excepta Ordinatione, Epiſcopus, quod Presbyter non faciat? Nec altera Romanæ urbis Eccleſia, altera totius Orbis exiſtimanda eſt. Et Galliæ, & Britanniæ, & Africa, & Perſis, & Oriens, & India, & omnes Barbaræ Nationes unum Chriſtum adorant; unam obſervant regulam veritatis. Si autoritas quæritur, Orbis major eſt urbe. Ubicumque fuerit Epiſcopus, ſive Romæ, ſive Eugubii, ſive Conſtantinopoli, ſive Rhegii, ſive Alexandriæ, ſive Tanis; ejuſdem meriti, ejuſdem eſt & Sacerdotii. Potentia divitiarum, & paupertatis humilitas vel ſublimiorem, vel inferiorem Epiſcopum non facit: ceterùm omnes Apoſtolorum Succeſſores ſunt. §. 2. Sed dicis, quomodo Romæ ad teſtimonium Diaconi Presbyter ordinatur? Quid mihi præfers unius urbis conſuetudinem? Quid paucitatem, de qua ortum eſt ſupercilium, in leges Eccleſiæ vendicas? Omne, quod rarum eſt, plùs appetitur. Pulegium apud Indos pipere pretioſius eſt. Diaconos paucitas honorabiles, Presbyteros turba contemptibiles facit. Ceterùm etiam in Eccleſia Romæ Presbyteri ſedent, & ſtant Diaconi; licèt paulatim increbreſcentibus vitiis inter Presbyteros abſente Epiſcopo, ſedere Diaconum viderim, & in domeſticis conviviis benedictiones Presbyteris [f] dare. Diſcant, qui hoc faciunt, non ſe rectè facere, & audiant Apoſtolos [g]: *Non eſt dignum, ut relinquentes verbum Dei, miniſtremus menſis.* Sciant quare Diaconi conſtituti ſint. Legant acta Apoſtolorum: recordentur conditionis ſuæ. Presbyter, & Epiſcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis eſt nomen. Unde & ad Titum, & ad Timotheum de ordinatione Epiſcopi, & Diaconi dicitur: de Presbyteris omnino reticetur: quia in Epiſcopo & Presbyter continetur. Qui provehitur, de minori ad majus provehitur. Aut igitur ex Presbytero ordinetur Diaconus, ut Presbyter minor Diaconus, ut Presbyter minor Diacono comprobetur, in quem creſcit ex parvo: aut ſi ex Diacono ordinatur Presbyter, noverit ſe β Laicis majorem, Sacerdotibus eſſe minorem.

[f] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 7. *c.* 87.
[t] *Eſa.* 32.
[u] *al.* quis patiatur.
[x] *Philip.* 1.
[y] *Act.* 20.
[z] *Ad Tit.* 1.
[a] 1. *Tim.* 4.
[b] 1. *Pet.* 5.
[c] *Marc.* 3.
[d] 2. *Joan.*
[e] 3. *Joan.*
[f] *al.* benedictionem coram Presbyteris.
[g] *Act.* 6.

¶ CORR. ROM. α *Per Prophetiam.*] Sic in vulgata editione, & Græcè διὰ προφητείας: Sed hîc apud B. Hieronymum, *prophetiæ.*

β *Noverit ſe.*] In originali eſt, *noverit ſe lucris minorem, Sacerdotio eſſe majorem.* Quò etiam pertinet, quod idem Hieronymus ad caput ultimum Ezechielis ſcribit. *Levitarum multitudinem intelligere ſe à Sacerdotali gradu eſſe disjun-*

ctam; & ad decutiendam ſuperbiam Miniſtrorum, qui ignorantes humilitatem ſtatûs ſui ultra Sacerdotes, hoc eſt Presbyteros, intumeſcunt, & dignitatem non merito, ſed divitiis æſtimant. Verùm ob Gloſſam non eſt mutatum.

XXV. *Item* Cyprianus *lib. 3. Epiſt. 9.* [c. an. 256. *in Africa.*]

De eodem.

Ivo, *p.* 5. 355. — *Luc.* 5. — *Joan.* 18. — *al.* exiſtit. — *al.* Presbyteros.

DOminus [h] noſter ipſe Jeſus Chriſtus Rex & Judex, & Deus noſter uſque ad Paſſionis diem ſervavit honorem Pontificibus, & Sacerdotibus; quamvis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Chriſti ſervaſſent. Nam cùm leproſum emundaſſet, dixit illi [i]: *Vade & monſtra te Sacerdoti, & offer donum.* Humilitate ea, quâ nos quoque eſſe humiles docuit, Sacerdotem adhuc appellabat, quem ſciebat eſſe ſacrilegum. Item, ſub ictu paſſionis cùm alapam accepiſſet, & ei diceretur [k]: *Sic reſpondes Pontifici?* nihil ille contumelioſè locutus eſt in perſonam Pontificis: ſed magis innocentiam ſuam tutatus eſt, dicens: *Si malè locutus ſum, exprobra de malo: ſi autem benè, quid me cædis?* Quæ omnia ab eo ideò facta ſunt humiliter atque patienter, ut nos humilitatis, ac patientiæ haberemus exemplum. Docuit enim Sacerdotes veros legitimè, & plenè honorari, dum circa falſos Sacerdotes ipſe talis extitit [l].

§. 1. Meminiſſe autem Diaconi debent, quoniam Apoſtolos, id eſt, Epiſcopos & Præpoſitos [m] Dominus elegit: Diaconos autem poſt aſcenſum Domini in cælos Apoſtoli ſibi conſtituerunt Epiſcopatûs ſui, & Eccleſiæ miniſtros. Quòd ſi nos aliquid audere contra Deum poſſumus, qui Epiſcopos facit; poſſunt & contra nos audere Diaconi, à quibus fiunt.

[Gratian. 7. Pars.] Hoc autem, quod de Diaconorum minoritate dicitur, ubique ſervandum eſt; niſi cùm locum Diaconus habuerit aut proprii Patriarchæ, aut ſui Metropolitani. Unde legitur

XXVI. In VI. Synodo, *c.* 7. [an. 692. *Conſtantinopoli.*]

Diaconus Sacerdotibus non præferatur, niſi locum Metropolitani ſui obtineat.

Ivo, *p.* 6. 123.

PRæcipimus [n] ne Diaconus (quamvis etiam in dignitate, hoc eſt, in officio quolibet Eccleſiaſtico ſit) ante Presbyterum ſedeat: niſi cùm locum habuerit proprii Patriarchæ, aut Metropolitani ſui pro aliquo Capitulo. Tunc enim ſicut illius locum tenens honorabitur. Si quis verò præſumpſerit hoc tyrannicè facere, à proprio gradu repulſus, ultimus omnium fiat in ordine ſuo.

INFERIORES NONNUMQUAM EX PRIVILEGIO SUPERIORIBUS PRÆFERUNTUR.

DISTINCTIO XCIV.

[Gratian. 1. Pars.] SUbdiacono etiam ſummus Patriarcha vices ſuas committere valet. Unde ait

I. Gregorius [a] I. ad Epiſcopos Siciliæ *lib.* 1. *Epiſt.* 1. [an. 590. *Româ in Siciliam.*]

Etiam Subdiaconis vices ſuas Apoſtolica committit Eccleſia.

Polyc. *l.* 1. 14. Anſel. *l.* 1. 26. — *al.* patrimonium.

VAldè neceſſarium [a] eſſe perſpeximus, ut ſicut Prædeceſſorum noſtrorum fuit judicium, ita uni, eidémque perſonæ omnia committamus, ut ubi nos præſentes eſſe non poſſumus, noſtra per eum, cui præcipimus, repræſentetur autoritas. Quamobrem Petro Subdiacono Sedis noſtræ, intra provinciam Siciliam vices noſtras, Deo auxiliante, commiſimus. Nec enim de ejus actibus dubitare poſſumus, cui Deo auxiliante totum noſtræ Eccleſiæ noſcimur patrocinium [b] commiſiſſe.

¶ Corr. Rom. [a] *Gregorius.*] Reſtituta eſt inſcriptio ex Polycarpo. Nam anteà legebatur, *Symmachus Papa.*

[Gratian. 2. Pars.] Legatum verò Apoſtolicæ ſedis quicumque impedierit, uſque ad ſatisfactionem excommunicetur. Unde

II. Alexander Papa I. *Epiſt.* 2. omnibus Epiſcopis [c]. [an. 116. *Romæ.*]

Excommunicetur, qui Legatum Sedis Apoſtolicæ impedire tentaverit.

Conc. Tri... *c.* 9. — Burch. *l.* 15. ...7. — *al.* evertit. — *al.* arcen... — *al.* quoque.

SI quis autem [d] Legationem [a] impedit, non unius, ſed multorum profectum avertit [e]. Et ſicut multis nocet, ita à multis arguendus eſt, & bonorum ſocietate privandus. Et quia Dei cauſam impedit, & ſtatum conturbat Eccleſiæ; ideò ab ejus liminibus arceatur [f]. Ab omnibus itaque [g] talis eſt cavendus, & non in communionem fidelium uſque ad ſatisfactionem recipiendus.

¶ Corr. Rom. [a] *Legationem.*] In Epiſtola ipſa, Concilio Triburienſi, & apud Burchardum additur, *veſtram.* Ea enim Legatio videtur ſignificari, quâ Apoſtolos, & Epiſcopos pro Chriſto fungi docuit B. Paulus 2. *Cor. cap.* 5.

[Gratian. ... Pars.] Archidiaconus verò, quamvis ex officio ſuo Clericorum vitam diligenti examinatione debeat inquirere, & quæ corrigenda invenit, Epiſcopo nuntiare; tamen dominationem ſuper eos exercere, & cenſum ab eis exigere prohibetur. Unde legitur

III. In Cabilonensi Concilio *c.* 15. [an. 813. *in Gallia.*]

Archidiaconi ſuper Presbyteros juriſdictionem non exerceant.

[h] Ivo, *p.* 3. *c.* 134. — [i] 1. *Pet.* 5.

DIctum eſt [h], quòd in pleriſque locis Archidiaconi ſuper Presbyteros parochianos quamdam exercent dominationem, & ab eis cenſum exigunt. Quod magis ad tyrannidem, quàm ad rectitudinis pertinet ordinem [1].

§. 1. Si enim juxta Apoſtoli ſententiam [i], Epiſcopi non debent eſſe dominantes [2] in Clero, ſed forma facti gregis ex animo; multò minùs facere iſti hoc debent; ſed contenti ſint Regularibus diſciplinis, & teneant propriam menſuram: & quod ab Epiſcopis eis injungitur, hoc per parochias ſuas exercere ſtudeant, nihil per cupiditatem, & avaritiam præſumentes.

¶ Pith. [1] *Ordinem.*] V. C. *fortitudinem.*
[2] *Dominantes.*] V. C. *dominatores.*

AN LICEAT PRESBYTERIS CHRISMATE ET OLEO SANCTO LINIRE.

DISTINCTIO XCV.

[Gratian. 1. Pars.] QUòd autem Sacerdotes ſuprà jubentur Epiſcopis tamquam ſubditi obedire, non ita intelligendum eſt, quaſi non liceat eis, præſentibus Epiſcopis ſacra myſteria celebrare (ſicut Epiſcopali ſupercilio quidam ab his volebant Presbyteros prohibere:) ſed quia Presbyteri Pontificibus tamquam filii parentibus debent obedire. Baptizatos etiam Chriſmate eis tangere conceditur. Unde ſcribit

I. Gregorius I. Januario Epiſcopo Caralitano, *lib.* 3. *Epiſt.* 26. *indict.* 12. [an. 594. *Româ in Sardiniam.*]

Ubi Epiſcopi deſunt, Baptizatos in frontibus Presbyteri chriſmate tangant.

[a] De conſecr. *diſt.* 4. *Presbyteri baptizatos.* Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Mag. 4. *ſent. diſt.* 7. *c.* 1. — [b] Baptizandi. *orig.* — [c] Baptizandos. *orig.*

PErvenit [a] quoque ad nos, quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quòd Presbyteros chriſmate tangere in fronte eos, qui baptizati [b] ſunt, prohibuimus. Et nos quidem ſecundùm uſum veterem Eccleſiæ noſtræ fecimus. Sed ſi omninò hac de re aliqui contriſtantur, ubi Epiſcopi deſunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos [c] Chriſmate tangere debeant, concedimus.

[Gratian. — [d] *diſt.* 68.] Supra [d] Leo Epiſcopus contrà: *Quamvis Chorepiſcopis, &c.*

II. *Item* Gelasius Papa I. Epiſcopis per Lucaniam, &c. *Epiſt.* 1. *c.* 8. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

Ultra ſuum modum Presbyteri tendere non præſumant.

PResbyteros [1] ultra ſuum modum tendere prohibemus; nec Epiſcopali faſtigio debita ſibimet audacter aſſumere; non conficiendi Chriſmatis, non conſignationis Pontificalis adhibendæ ſibimet arripere facultatem.

¶ Pith. [1] *Presbyteros.*] V. VValafrid. Strab. *p.* 566.

[Gratian. — [e] *Jac.* 5. — 2. *Pars.*] Sed iſtud Gregorii pro ſcandalo ſedando ſemel conceſſum legitur. Illud autem Leonis Papæ, & Gelaſii, uſu approbante, prævaluit; niſi fortè, ubi aliquorum conſuetudo hoc admiſit, ut in abſentia Epiſcopi, extrema neceſſitate cogente, ex conceſſione Gregorii, Presbyteri Baptizatos in fronte liniant: Prohibitio verò Leonis, & Gelaſii in eo caſu intelligatur, cùm Epiſcopi præſentes ſunt, vel cùm non cogit ultima neceſſitas. Oleo verò ſanctificato permittitur eis ungere infirmos. Unde Jacobus ait [e]: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, qui orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei ſalvabit infirmum.* §. 1. Sed quæritur, an Epiſcopis liceat eodem oleo ungere infirmos: vel ſi impœnitentibus hujuſmodi unctio ſit concedenda. De his verò ita ſcribit

III. Innocentius [f] Papa I. ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, *Epiſt.* 1. *c. ult.* [an. 416. *Româ in Umbriam.*]

[f] Alcuinus de Divinis officiis, *pag.* 94.

Oleo ſanctificato non prohibetur Epiſcopus infirmos tangere.

[g] Concil. VVorm. *c.* 72. Ivo, *p.* 2. *c.* 75.

ILlud [2] ſuperfluum [g] videmus adjectum, ut de Epiſcopo ambigatur, quod Presbyteris licere non dubium eſt. Nam idcirco de [3] Presbyteris dictum eſt; quia Epiſcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non poſſunt. Ceterùm ſi Epiſcopus aut poteſt, aut dignum ducit aliquem à ſe viſitandum; & benedicere & tangere chriſmate ſine cunctatione poteſt, cujus eſt ipſum chriſma conficere. Nam non [4] pœnitentibus [a] iſtud infundi non poteſt; quia genus eſt Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur poſſe concedi? His ergo, Frater chariſſime, omnibus, quæ tua Dilectio voluit à nobis exponi, prout potuimus, reſpondere curavimus [5].

¶ Corr. Rom. [a] *Non pœnitentibus.*] In Epiſtolis Innocentii tam impreſſis, quàm manuſcriptis (licèt aliter teſtetur autor Gloſſæ) in Concilio VVormacienſi, in quo hoc idem repetitur, apud Alcuinum, & Ivonem, & in aliquot Gratiani codicibus legitur ſine negatione. Et in Gloſſa, (ut eſt in antiquis exemplaribus) utraque lectio exponitur.

¶ PITH. [2] *Illud.*] Vide Amalarium *c.* 27. meminit etiam Beda *in c.* 5. *B. Jacobi.*
[3] *De.*] Abeſt in 4. V. C.
[4] *Non.*] Abeſt à 4. V. C.
[5] *Curavimus.*] Addit V. C: *ut Eccleſia tua Romanam conſuetudinem, à qua originem duxit, ſervare valeat atque cuſtodire.*

GRATIAN. 3. *Pars.* „ CHRISMA verò à ſuis Epiſcopis ad Baptiſmi ſanctificationem Presbyteri petant. Unde

IV. IN CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 36. [an. 398. *in Africa.*]

Chriſma ſingulis annis à proprio petatur Epiſcopo.

PResbyteri [h], qui per diœceſes Eccleſias regunt, non à quibuslibet Epiſcopis, ſed à ſuis; nec per juniorem Clericum, ſed omni anno α aut per ſeipſos, aut per illum, qui ſacrarium tenet, ante Paſchæ ſolennitatem Chriſma petant.

[h] *De conſ. diſt.* 4. *Presbyteri.* Burch. *l.* 4. *c.* 76. Ivo, *p.* 1. *c.* 270. Pann. *l.* 1. *c.* 101.

¶ CORR. ROM.] Huic capiti rubrica eſt præpoſita ex aliquot vetuſtis exemplaribus.

α *Omni anno.*] Verba hæc non ſunt in editionibus Conciliorum Colonienſibus duobus, & quatuor tomis impreſſorum; neque infrà *de conſecr. diſt.* 4. ubi hoc idem, ſed ex Concilio apud Valentias, refertur. Verùm & in Colonienſi priſca, ac trium tomorum, & duobus Pariſienſibus, duobúſque codicibus Vaticanis habentur. *Et in can. literis. de conſecr. diſt.* 3. à Fabiano Papa ſingulis annis novum Chriſma fieri præcipitur.

V. *Item* HIERONYMUS ad *c.* 1. *Epiſt. ad Titum*, ad ea verba, *& conſtituas.* [an. 386. *in Palæſtina.*]

Presbyter idem eſt qui Epiſcopus, ac ſola conſuetudine præſunt Epiſcopi Presbyteris.

OLim [i] idem erat Presbyter [k], qui & Epiſcopus. Et antequam Diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis [l]: *Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ:* communi Presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam verò unuſquiſque eos, quos baptizaverat, ſuos putabat eſſe, non Chriſti; in toto Orbe decretum, ut unus de Presbyteris electus ſuperponeretur [m] ceteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur. *& paulò pòſt.* §. 1. Sicut ergo Presbyteri ſciunt ſe ex Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubjectos; ita Epiſcopi noverint ſe magis conſuetudine, quàm diſpenſationis [n] Dominicæ veritate Presbyteris eſſe majores, & in commune debere Eccleſiam regere.

[i] Anſ. *l.* 7. *c.* 127. Polyc. *l.* 2. *tit.* 39.
[k] Idem ergo eſt Presbyter. *orig*
[l] 1. *Cor.* 1.
[m] ſupponeretur. *orig.*
[n] diſpoſitionis. *orig.*

VI. IDEM ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum de ſeptem Gradibus Eccleſiæ [o]. [fortè c. an. 378. *in Palæſtina.*]

Coram Epiſcopis, Presbyteris docere licet [p].

ECce ego [q] α dico, præſentibus Epiſcopis ſuis, atque aſtantibus in altari Presbyteros poſſe Sacramenta conficere. *& infrà.* §. 1. Sed quia ſcriptum eſt [r]: *Presbyteri duplici honore honorentur, maximè qui laborant in verbo Domini:* prædicare eos decet, utile eſt benedicere, congruum confirmare, convenit reddere communionem, neceſſe eſt viſitare infirmos, orare pro invalidis, atque omnia Dei Sacramenta complere. *& infrà.* §. 2. Nemo hinc Epiſcoporum invidiâ Diabolicæ tentationis inflatus, iraſcatur in templo, ſi Presbyteri interdum exhortentur plebem, ſi in Eccleſiis prædicent, ſi plebibus, ut ſcriptum eſt, benedicant. Etenim abnuenti mihi iſta ſic dicam: qui non vult Presbyteros facere, quæ jubentur à Deo; dicat, quis major eſt Chriſto? aut quid corpori ejus, aut ſanguini poterit anteponi? Si Presbyter Chriſtum conſecrat, cùm in altario Dei Sacramenta benedicit, benedicere populo non debet qui Chriſtum etiam meruit conſecrare? *& paulò pòſt.*
§. 3. Circa Laicos β, ac mulieres jubentibus vobis, ô injuſtiſſimi Sacerdotes, Presbyter Dei, benedictionis perdit officium, amittit linguæ opus, non habet confidentiam prædicandi, truncatus eſt omni parte virtutum, ſolùm Presbyteri nomen habet, plenitudinem, ac perfectionem, quæ conſecrationi ejus competit, non retentat. §. 4. Quis hic, rogo, ô Sacerdotes, honor veſter eſt, ut damnum gibbi [f] inferatis? Quoniam cùm Paſtoribus per potentiam veſtram aufertur Deo digna diligentia, contagium quoddam, & calamitas creſcit in gregibus: ac Dominici γ patrimonii damna conquiritis, dum ſoli vultis in Eccleſia potentari. *& paucis interjectis.* §. 5. Presbyteri ab initio, ut legimus [t], negotiorum judices eſſe mandati ſunt, Presbyteri intereſſe Sacerdotum concilio [u]: quoniam & ipſi Presbyteri ut legimus, Epiſcopi nuncupantur, ſecundùm quod ſcriptum eſt ad Epiſcopum [x] δ: *Noli negligere gratiam, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum Presbyterii:* & alibi ad majores natu [y]: *Qui vos poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* & infrà. §. 6. Sed oderunt hoc Sacerdotes ſuperbi in Presbyteris nomen, qui nolunt eſſe hoc, quod Chriſtus, qui diſcipulorum [z] pedes lavit; qui baptizatus eſt à Joanne [a], licèt baptizandum ſe Joannes à Domino proclamaret. Proptereà hæc ſcribo, ut ſi præteriti temporis error non poteſt jam revocari, vel ad præſens in Eccleſiis ſervetur humilitas, ut Presbyteri hoc in Eccleſiis ſuis faciant, quod Romæ, ſive quod in Oriente, quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Africa, quod in Illyrico, quod in Hiſpania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis, ubi humilitas perſeverat, quod in cælis fit (quod majus eſt) ubi ſedes Angelorum [b] legis eſſe diſpoſitas.

[o] Inter opera Hier. *tom.* 4. *vel* 9.
[p] *al.* non licet
[q] Anſel. *l.* 7. *c.* 128.
[r] 1. *Tim.* 5.
[f] gregibus. *vera lectio.*
[t] 2. *Tim.* 3.
[u] conſilio. *orig.*
[x] 1. *Tim.* 4.
[y] *Act.* 20.
[z] *Joan.* 13.
[a] *Matth.* 3.
[b] eorum. *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Ecce ego.*] Principium hujus Capitis longè aliter legitur in Libello de ſeptem Gradibus, & additur negatio: *Nec ego dico præſentibus Epiſcopis, atque aſtantibus altari, Presbyteros poſſe Sacramenta conficere: ſed ſi fortè uſus exegerit, ut venientes ad Eccleſiam Sacerdotes eiſdem horis, quibus aut oblatio parata non ſit, aut non poſſit offerri, non debere Epiſcopum repudiare Euchariſtiam Presbyterorum, &c.*

β *Circa Laicos.*] In Libello ſic legitur, *tamen credendum eſt ſummi Sacerdotis judicio, & hoc faciendum, quod juſſerit circa Laicos, & mulieres. Jubentibus vobis injuſtiſſimè Sacerdotibus, non rectè Presbyter Dei, benedictionis, &c.*

γ *Ac Dominici.*] Ibidem eſt, *ac Deo noſtro, non patrimonii ſui damna conquiritis, dum ſoli vultis in Eccleſiis potentari?*

δ *Ad Epiſcopum.*] Hoc loco longè plenior eſt ratio in Libello, & pro hac autoritate Apoſtoli ad Timotheum, multæ aliæ afferuntur.

VII. *Item* IDEM ad Nepotianum, *Epiſt.* 2. [an. 392. *è Palæſtina Romam.*]

Epiſcopi & Clerici invicem ſibi honorem exhibeant.

ESto ſubjectus [c] Pontifici tuo, & quaſi animæ parentem ſuſcipe. *& paulò pòſt.* §. 1. Sed Epiſcopi Sacerdotes ſe eſſe noverint, non Dominos, honorent Clericos quaſi Clericos, ut & ipſis à Clericis, quaſi Epiſcopis honor deferatur. §. 2. Scitum eſt illud Oratoris Domitii: Cur ego te, inquit, habeam ut Principem, cùm tu me non habeas ut Senatorem? §. 3. Quod Aaron & filios ejus, hoc Epiſcopum, & Presbyteros eſſe noverimus.
§. 4. Unus Dominus, unum templum; unum ſit etiam miniſterium. §. 5. Recordemur ſemper, quid Apoſtolus Petrus præcipiat Sacerdotibus [d]: *Paſcite eum, qui in vobis eſt gregem Domini, providentes non coacti, ſed ſpontaneè, ſecundùm Deum; neque ut turpis lucri gratiâ, ſed voluntariè; neque ut dominantes in Clerum, ſed forma facti gregi* [e] *ex animo, ut cùm apparuerit Princeps Paſtorum, percipiatis immarceſcibilem gloriæ coronam.*
§. 6. Peſſimæ conſuetudinis eſt in quibuſdam Eccleſiis tacere Presbyteros, & præſentibus Epiſcopis non loqui: quaſi aut invideant, aut non dignentur audire. *Et ſi alii*, inquit Apoſtolus Paulus [f], *fuerit revelatum ſedenti, prior taceat.* Et paulò pòſt [g]. *Gloria patris eſt filius ſapiens:* Gaudeat Epiſcopus judicio ſuo, cùm tales Chriſto elegerit Sacerdotes.

[c] Anſel. *l.* 7. *c.* 121.
[d] 1. *Pet.* 5.
[e] *al.* gregis.
[f] 1. *Cor.* 14.
[g] *Prov.* 10. & 13.

VIII. *Item* EX CONCILIO LAODICENSI, *c.* 56. [an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

Presbyteri Epiſcopos non præcedant, ſed comitentur, vel ſubſequantur.

NOn oportet Presbyteros ante ingreſſum Epiſcopi ingredi, & ſedere in tribunalibus, ſed cum Epiſcopo ingredi; niſi fortè aut ægrotet Epiſcopus, aut in peregrinationis [6] commodo α eum abeſſe conſtiterit.

¶ CORR. ROM. α *In peregrinationis commodò.*] Sic priſca verſio: ſed Dionyſius longè propiùs ad verba Græca, *niſi forſitan infirmitate detineatur, aut proficiſcatur Epiſcopus.* πλὴν εἰ μὴ ἀνωμαλοίη, ἢ ἀποδημεῖ ὁ ἐπίσκοπος.

¶ PITH. [6] *In peregrinat.*] 2. V. C. *in peregrinis eum eſſe conſtiterit.*

IX. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 34. [an. 398. *in Africa.*]

Epiſcopus non dominum, ſed collegam ſe Presbyterorum cognoſcat.

EPiſcopus in quolibet loco ſedens ſtare Presbyterum non patiatur.

X. *Item* EX EODEM, *c.* 35. [an. 398. *ibid.*]

De eodem.

EPiſcopus [h] in Eccleſia, & in conſeſſu Presbyterorum ſublimior ſedeat. Intra domum verò collegam ſe Presbyterorum eſſe cognoſcat.

[h] Ivo, *p.* 5. *c.* 337.

XI. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ [i]. [c. an. 572. *in Hiſpania.*]

Sine præcepto Epiſcopi Presbyter non ſignet infantes.

PResbyter [k] præſente Epiſcopo non ſignet infantes, niſi ab Epiſcopo fuerit illi præceptum.

[i] In Capit. Martini Bracar. *c.* 52.
[k] *De conſecr. diſt.* 4. *c. omni tempore.*

XII. *Item* EX CONCILIO NEOCÆSARIENSI α, *c.* 13 [l]. [an. 314. *in Cappadocia.*]

De eodem. PALEA.

PResbyteri [m] ruris, in Eccleſia [n] civitatis, Epiſcopo præſente, vel Presbyteris ipſius urbis, offerre non poſſunt, nec panem ſacrificatum β dare, calicémque porrigere. Si verò abſentes hi fuerint, & ad dandam orationem γ vocentur ſoli, dare debebunt.

[l] Mart. Brac. *c.* 56.
[m] Anſel. *l.* 7. *c.* 188. Burch. *l.* 5. *c.* 44. Ivo, *p.* 2. *c.* 53.
[n] ἐν τῷ κυριακῷ.

¶ CORR. ROM. α *Neocæſarienſi.*] Anteà citabatur ex Genuenſi. Reſtituta eſt inſcriptio ex ceteris Collectoribus. Eſt autem hæc ferè Dionyſii verſio.

β *Sacrificatum.*] Alibi ubique legitur, *ſanctificatum* [7], Græcè eſt in Concilio impreſſo, ἄρτον διδόναι ἐν εὐχῇ. Sed apud Balſamonem ἄρτον εὐχῆς, id eſt, *panem myſticæ precationis.*

γ *Ad dandam orationem.* καὶ εἰς εὐχὴν κληθῇ μόνος, δίδωσιν, id eſt, *& ſolus ad myſticam precationem vocatus fuerit, dat.*

¶ PITH. [7] *Sanctificatum.*] Sic V. C. 2.

NULLI LAICI QUIDPIAM DE REBUS ECCLESIASTICIS STATUANT.

DISTINCTIO XCVI.

„ ILLUD autem Honorii Auguſti, quod de Electione Summi „ Pontificis ſuprà [a] conſtituiſſe legitur, nullius eſſe momen- „ ti probatur: cùm non ſolùm de Ordinibus, ſed nec etiam „ de rebus Eccleſiaſticis legatur aliquando Laicis attributa diſ- „ ponendi facultas. Unde quæcumque à Principibus in Or- „ dinibus, vel in Eccleſiaſticis rebus decreta inveniuntur, nul- „ lius autoritatis eſſe monſtrantur. Unde dixit præſidens [1]

¶ PITH. [1] *Præſidens.*] *Reſidens.* in 2. V. C. *Avieno juniore V. C. Conſule ſub die* VIII. *Iduum Nov. in Baſilica B. Petri Apoſtoli, reſidente venerabili Papa Symmacho, unà cum venerabilibus viris Laurentio, Petro, Æmiliano Epiſcopis: reſidentibus etiam Projectitio Martyre & Presbyteris: adſtantibus quoque Diaconibus Anaſtaſio, Joanne, Ormiſda, & Agapito, Symmachus Epiſcopus Eccleſiæ Catholicæ urbis Romæ dixit.*

I. SYMMACHUS Epiſcopus Catholicæ Eccleſiæ urbis Romæ Synodo [b]. [an. 502. *Romæ.*]

De rebus Eccleſiaſticis diſponendis, Laicis nulla facultas relinquitur.

BEnè quidem Fraternitas veſtra Eccleſiaſticis Legibus obſecuta ſub Divini timore judicii, quæ erant ſtatuenda, definivit; & ad juſtitiæ cumulum pervenit, dum ſufficienter univerſa complectitur: nec adjectione indiget plenitudo, maximè de Clericis, quos amor dominationis invaſit, & jugum diſciplinæ Eccleſiaſticæ fecit reſpuere: *& paulò pòſt.* §. 1. Quorum exceſſus enarrare difficile eſt: unum tamen, quod occurrit, venerando Ordini veſtro intimare non differo. Dixerunt inter alia, Scripturam quamdam illuſtris memoriæ Baſilium, quaſi pro Eccleſiaſticæ amore ſubſtantiæ, conſcripſiſſe; in qua nullus Romanæ Eccleſiæ, nec ſubſcripſit Antiſtes, per quem potuiſſet ſortiri legitimam firmitatem. Ne verò ego inde diſputem, unde poteſt [c] veſtrum judicare Concilium; requiratur, & deferatur [2] in medium, ut ex lectione cognoſcatis, cujuſmodi poſſit habere ſubſtantiam. Sancta Synodus reſpondit, deferatur in medium, ut cujuſmodi ſit, poſſit agnoſci. Et dum diceret, Hormiſda Diaconus recitavit [3]. Cùm [d] in Mauſoleo α, quod eſt apud Beatum [e] Petrum Apoſtolum, reſideret ſublimis [f], & eminentiſſimus vir Præfectus prætorio, atque Patritius, agens etiam vices præcellentiſſimi Regis Odoacris Baſilius, dixit [g]: Quamquam ſtudii veſtri [h] [4], & religionis interſit, ut in Epiſcopatûs electione concordia principaliter ſervetur Eccleſiæ: ne tamen [i] [5] per occaſionem ſeditionis, ſtatus civitatis [k] [6] vocetur in dubium, admonitione [l] beatiſſimi viri Papæ noſtri Symmachi [m] Simplicii [7], quam ante oculos ſemper habere debemus, hoc nobis meminiſtis ſub obteſtatione fuiſſe mandatum, ut propter illum ſtrepitum, & venerabilis Eccleſiæ detrimentum, ſi eum de hac luce tranſire contigerit, non ſine noſtra conſultatione, cujuslibet celebretur Electio. Hæc cùm legerentur, Creſconius Epiſcopus civitatis Tudertinæ Eccleſiæ, ſurgens è conſeſſu dixit. [Hic perpendat ſancta Synodus, uti [n] prætermiſſis perſonis religioſis [o], quibus maximè curæ eſt de tanto Pontifice, Electionem Laici in ſuam redegerint poteſtatem: quod contra Canones eſſe manifeſtum eſt.] Item Hormiſda Diaconus legit [p]. [Nam & cùm quid confuſionis, atque diſpendii venerabilis Eccleſia ſuſtineret, miramur, prætermiſſis nobis, quiddam de rebus Eccleſiæ fuiſſe tentatum, cùm etiam Sacerdote noſtro ſuperſtite nihil ſine nobis debuiſſet aſſumi. Quare ſi Amplitudini veſtræ vel Sanctitati [q] placet, incolumia omnia, quæ ad futuri Antiſtitis Electionem reſpiciunt, religioſa veneratione [8] ſervemus, hanc legem ſpecialiter præferentes, quam nobis, heredibúſque noſtris, Chriſtianæ mentis devotione ſancimus: ne umquam prædium, ſeu ruſticum, ſeu urbanum vel ornamenta, aut miniſteria Eccleſiarum, quæ nunc ſunt, vel quæ quibuslibet titulis ad Eccleſiarum jura pervenerint, ab eo, qui nunc Antiſtes ſub Electione communi fuerit ordinandus, & illis, qui futuris ſeculis ſequentur, quocumque titulo, atque commento alienari liceat. Si quis verò aliquid eorum alienare voluerit; inefficax, atque irritum judicetur; ſitque facienti, vel conſentienti, accipientíque anathema.

§. 2. [Maximus Epiſcopus Bleranæ [9] Eccleſiæ dixit.] Modò ſancta Synodus dignetur edicere; ſi licuit Laico homini anathema in ordinem Eccleſiaſticum [10] dictare: aut ſi potuit Laicus Sacerdoti anathema dicere, & contra Canones, quod ei non competebat, conſtituere. Dicite, vobis quid videtur? De me licuit Laico legem dare? Sancta Synodus dixit, Non licuit; & adjecit, lege ſequentia. Hormiſda Diaconus legit [r]: [Et is, qui prædium ruſticum, vel urbanum juris Eccleſiaſtici fuerit conſecutus, noverit ſe nulla lege vel præſcriptione munitum; ſed ſive is, qui alienaverit, ſive qui eum ſequetur [s] [11], voluntate contraria prædium hujuſmodi alienatum revocare β voluerit [12], id cum fructibus reſtituat, quos illic [t] fuerit conſecutus.]

§. 3. Hæc cùm [13] legeret; Stephanus Epiſcopus Venuſinæ Eccleſiæ ſurgens è conſeſſu dixit, perlegatur. Hormiſda Diaconus legit [u]. [Quâ γ pœnâ [14] placuit accipientis etiam heredes [15] afficere. In qua re cuilibet Clericorum contradicendi libera ſit facultas. Iniquum eſt enim, & ſacrilegii inſtar, ut quæ vel pro ſalute, vel pro requie animarum ſuarum [x] unuſquiſque venerabili Eccleſiæ, pauperum causâ, contulerit, aut certè reliquerit; ab his quos hæc maximè ſervare convenerat, in alterum [y] transferantur. Planè quæcumque in gemmis, vel auro, atque argento, nec non & veſtibus minùs apta uſibus, vel ornatui videbuntur Eccleſiæ, quæ ſervari, ac diu manere non poſſunt, ſub juſta æſtimatione vendantur, & erogationi religioſæ proficiant [z]. §. 4. Cúmque lecta fuiſſet; Laurentius Epiſcopus Mediolanenſis Eccleſiæ dixit: [Iſta Scriptura nullum Romanæ civitatis potuit obligare Pontificem: quia non licuit Laicos ſtatuendi in Eccleſia, præter Romanum Pontificem [16], habere aliquam poteſtatem: quos obſequendi [17] manet neceſſitas, non autoritas imperandi: maximè cùm [18] nec Papa Romanus ſubſcripſerit, nec alicujus ſecundùm Canones Metropolitani legatur aſſenſus.

§. 5. Petrus Epiſcopus Ravennatis Eccleſiæ dixit: [Scripturam, quæ in noſtra congregatione vulgata eſt, nullis eam viribus ſubſiſtere manifeſtum eſt; quia nec Canonibus convenit, & à Laica perſona concepta videtur: maximè quia in ea nullus Præſul ſedis Apoſtolicæ interfuiſſe, vel propria ſubſcriptione firmaſſe monſtratur.] §. 6. Eulalius Epiſcopus Syracuſanæ Eccleſiæ dixit: [Scripturam quæ in Sacerdotali Concilio recitata eſt, evidentiſſimis documentis conſtat eſſe invalidam. Primùm, quòd contra Patrum regulas à Laicis, quamvis religioſis (quibus nulla de Eccleſiaſticis facultatibus aliquid diſponendi legitur umquam attributa facultas) facta videtur: deinde quòd nullius Præſulis Apoſtolicæ ſedis ſubſcriptione firmata docetur. Quòd ſi cujuslibet provinciæ Sacerdotes intra terminos ſuos [a] Concilio habito, quidquid ſine Metropolitani ſui [19] autoritate tentaverint, irritum eſſe debere ſancti Patres ſanxerunt; quantò magis, quod in Apoſtolica Sede, non [b] exiſtente Præſule (qui merito [c] [20] Beati Petri Apoſtoli per univerſum Orbem primatum obtinens Sacerdotii, ſtatutis Synodalibus conſuevit tribuere firmitatem) à Laicis (licèt conſentientibus aliquantis Epiſcopis, qui tamen Pontifici, à quo conſecrati [d] probantur, præjudicium inferre non potuerunt) præſumptum fuiſſe cognoſcitur, viribus carere non dubium eſt, nec poſſe inter Eccleſiaſtica ullo modo ſtatuta cenſeri?

§. 7. Sancta Synodus dixit: Licèt [e] ſecundùm proſecutionem venerabilium Fratrum noſtrorum, Laurentii, Petri, Eulalii, Creſconii, Maximi, vel Stephani, nec apud nos incertum habetur, hanc ipſam Scripturam nullius eſſe momenti; verumtamen etiamſi aliqua poſſet ratione ſubſiſtere, modis omnibus in Synodali conventu providâ Beatitudinis veſtræ ſententiâ enervari conveniebat, & in irritum deduci: ne in exemplum remaneret, præſumendi quibuslibet Laicis, quamvis religioſis, vel potentibus in quacumque civitate quolibet modo aliquid decernere de Eccleſiaſticis facultatibus; quarum ſolis Sacerdotibus diſponendi indiſcuſsè à Deo cura commiſſa docetur.

[s] *al.* conſequenter.
[t] *al.* qui illud.
[u] C. 3. Baſilii verba.
[x] *al.* ſuorum.
[y] *al.* alienitatem.
[z] *al.* erogatio religionis proficiat.
[a] Infrà 1x. *q.* 3. *c.* 2.
[b] *al.* nunc.
[c] *al.* prærogativâ.
[d] *al.* conſecrari.
[e] *al.* Liquet.

¶ CORR. ROM. α *Cùm in Mauſoleo.*] Hoc initium ſcripturæ Baſilii in tomis Conciliorum, & codice Canonum ſic habet. *Cùm in unum apud Beatum Petrum Apoſtolum reſediſſent, ſublimis, &c.* Omnino autem multæ ſunt hujus Capituli varietates in exemplaribus Gratiani, in variis Conciliorum editionibus, & in codice Canonum: ex quibus eæ tantùm partim indicatæ, partim notatæ ſunt, quæ majoris ponderis ſunt viſæ.

β *Revocare.*] Sic eſt emendatum ex omnibus Concilii exemplaribus & impreſſis, & manuſcriptis, cùm anteà legeretur, *retinere.*

γ *Quâ pœnâ.*] In omnibus editionibus Conciliorum legitur, *Quam pœnam placuit accipientis heredes, proberedéſque reſpicere.* In codice verò Canonum manuſcripto non eſt dictio, *proberedéſque.*

¶ PITH. [2] *Deferatur.*] V. C. *referatur.*
[3] *Recitavit.*] Addit Cod. Faucheti, *exemplar Scripturæ, cùm in unum apud.*
[4] *Veſtri.*] V. C. *noſtri.*
[5] *Tamen.*] Abeſt à 2. V. C.
[6] *Civitatis.*] 2. V. C. *civilitatis.*
[7] *Symmachi Simplicii.*] Cod. Faucheti, *Simplicii.* Cod. Fabri, *Symmachi.*
[8] *Veneratione.*] C. al. *moderatione.*
[9] *Bleranæ.*] Sic C. Faucheti, *Bledanæ.* C. Fabri.
[10] *Ordinem Eccleſ.*] 2. V. C. *Ordine Eccleſiaſtico.*
[11] *Sequetur.*] 2. V. C. *ſequentur.*
[12] *Voluerit.*] 2. V. C. *tentaverit.*
[13] *Hæc cùm.*] V. C. *Et cùm.*
[14] *Quâ pœnâ.*] 2. V. C. *quam etiam pœnam.*
[15] *Heredes.*] Add. V. C. *proberedéſque reſpicere.*
[16] *Romanum Pontif.*] 2. V. C. *Papam Romanum.*
[17] *Obſequendi.*] 2. V. C. *ſubſequendi.*
[18] *Cùm.*] *Cùm nos, nec.* V. C. Fauch.
[19] *Sui.*] 2. V. C. *ſui Antiſtitis, vel.*
[20] *Merito.*] 2. V. C. *prærogativâ meritò.*

II. *Unde* IN VI. ACTIONE Calchedonenſis Concilii Martianus Imperator dixit inter cetera. [an. 451. *in Bithynia.*]

Imperatores ad fidem confirmandam, non potentiam oſtendendam Synodo intereſſe debent.

NOs ad fidem [f] confirmandam, non ad potentiam oſtendendam, exemplo religioſiſſimi Principis Conſtantini Synodo intereſſe voluimus; ut inventa veritate, non ultrà multitudo pravis doctrinis attracta diſcordet.

[f] Anſel. *l.* 3. c. 107.

III. *Item* EX EADEM VI. ACTIONE, *in fine.* [an. 451. *ibid.*]

De eodem.

QUædam Capitula [g] ſunt, quæ ad honorem veſtræ reverentiæ vobis ſervavimus, decorum eſſe judicantes à vobis hæc regulariter potiùs firmari per Synodum, quàm noſtra Lege ſanciri.

[g] Anſ. *ibid.* Deuſdedit, *p.* 3.

IV. *Item* NICOLAUS Papa I. in Epiſtola ad Michaëlem Imper. quæ incipit, *Propoſueramus.* [an. 865. *Româ Conſtantinopolim.*]

Synodali conventui Imperatores intereſſe non convenit, niſi ubi de fide agitur.

UBinam legiſtis [h], Imperatores anteceſſores veſtros Synodalibus conventibus interfuiſſe, niſi forſitan in quibus de fide tractatum eſt, quæ univerſalis eſt; quæ omnium communis eſt; quæ non ſolùm ad Clericos, verùm etiam ad Laicos, & ad omnes omninò pertinet Chriſtianos?

[h] Anſel. *l.* 1. *c.* 75.

V. IDEM in eadem Epiſtola. [an. 865. *Româ Conſtantinopolim.*]

De Præſulibus Divinarum rerum, qui Humanis rebus præſunt, judicare non poſſunt.

DEnique hi [i], quibus tantùm Humanis rebus, & non Divinis præeſſe permiſſum eſt; quomodo de his, per quos Divina miniſtrantur, judicare præſumant, penitùs ignoramus.

[i] Anſ. *ibid.*

VI. IDEM paulò inferiùs. [an. 865. *Româ Conſtantinopolim.*]

Nec etiam Imperator jura Pontificis, nec Pontifex jura Regia uſurpet.

CUm ad verum [k] α ventum eſt, ultrà ſibi nec Imperator jura Pontificatûs arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium uſurpavit: quoniam idem mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus ſic actibus propriis, & dignitatibus diſtinctis, officia poteſtatis utriuſque diſcrevit, propria volens medicinali humilitate ſurſum efferri, non humanâ ſuperbiâ rurſus in infernum [l] demergi, ut & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur; quatenus ſpiritalis actio carnalibus diſtaret incurſibus; & ideò militans Deo [m] minimè ſe negotiis ſecularibus implicaret; ac viciſſim non ille rebus Divinis præſidere videretur, qui eſſet negotiis ſecularibus implicatus.

[k] Sup. *diſt.* 10. *c. quoniam.* Anſ. *ibid.*

[l] *al.* inferna.

[m] 2. *Tim.* 2.

¶ CORR. ROM. α *Ad verum.*] Poſt ultima verba Capitis antecedentis ſequitur continenter in eadem Nicolai Epiſtola: *Fuerunt hæc ante adventum Chriſti, ut quidam typicè Reges ſimul & Sacerdotes exiſterent. Quod ſanctum Melchiſedech fuiſſe ſancta prodit Hiſtoria* [n]; *quódque in membris ſuis Diabolus imitatus: (utpote qui ſemper quæ Divino cultui conveniunt, ſibimet tyrannico ſpiritu vendicare contendit) ut pagani Imperatores iidem & Maximi Pontifices dicerentur. Sed cùm ad verum ventum eſt, eumdem Regem atque Pontificem, ultrà ſibi, &c.* Nihil autem mutatum eſt ob Gloſſam, & quoniam eſt initium capitis. Nonnulla verò alia huc pertinentia notata ſunt ſuprà *diſt.* 10. *c. quoniam.*

[n] *Gen.* 14.

VII. IDEM in eadem, paucis interjectis. [an. 865. *Româ Conſtantinopolim.*]

A Seculari Poteſtate Pontifex prorsùs nec ſolvi, nec ligari valet.

SAtis evidenter [o] oſtenditur, à ſeculari Poteſtate nec ligari prorsùs, nec ſolvi poſſe Pontificem, quem conſtat [p] à pio Principe Conſtantino (quod longè ſuperiùs memoravimus) Deum appellatum: nec [21] poſſe Deum ab hominibus judicari manifeſtum eſt. Sed & Theodoſius minor α ſanctæ Synodo ſcribens Epheſinæ primæ, dixit: [Deputatus eſt igitur Candidianus magnificentiſſimus Comes ſtrenuorum domeſticorum tranſire uſque ad ſanctiſſimam Synodum veſtram, & in nullo quidem iis, quæ faciendæ ſunt de piis dogmatibus quæſtiones, ſeu potiùs expoſitiones, communicare. Illicitum namque eſt eum, qui non ſit ex ordine ſanctiſſimorum Epiſcoporum, Eccleſiaſticis intermiſceri tractatibus [q]. *& poſt pauca.* §. 1. His itaque manifeſtè repertis, apparet Comminiſtrum noſtrum Ignatium per Imperialem tantummodo ſententiam nullo modo potuiſſe prorſùs expelli. In cujus damnatione quia Præſulum quoque aſſenſus eſt ſubſecutus, apparet id causâ fuiſſe patratum adulationis, non legitimæ Sanctionis.

[o] Anſel. *l.* 1. *c.* 71.

[p] Rufinus *in Hiſt. l.* 1. *c.* 2.

[q] σκέμμασιν.

¶ CORR. ROM. α *Theodoſius Minor.*] Verba hæc ſunt accepta ex Epiſtola Theodoſii, ac Valentiniani Imperatorum Synodo Epheſinæ per Candidianum miſſa, quæ eſt in extremo primæ actionis ipſius Synodi. In verſione antiqua, quæ ſervatur in Bibliotheca Vaticana, & quæ Lutetiæ edita eſt, eadem planè hoc loco habentur verba cum his, quæ refert Nicolaus, & optimè conveniunt cum Græcis.

¶ PITH. [21] *Nec.*] V. C. *eum nec.*

VIII. IDEM Ludovico Imperatori [r]. [c. an. 863. *Româ Beneventum.*]

Facta Pontificum Imperator judicare non debet.

IN Scripturis [s] narratur Conſtantinus Imperator dixiſſe [Verè ſi in propriis oculis vidiſſem Sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui Monachico habitu circumamicti ſunt, peccantem, chlamydem meam exſpoliarem [22], & cooperirem eum [t], ne ab aliquo videretur.] In quibus, deſideratiſſime Fili, neceſſariò commonemini, ut quemadmodum fide & religione, ac honoris parilitate ei adæquari videmini; ita quoque humilitate, atque devotione æquiparari nihilominus anheletis: ita ut in nullo inferior eo, ſed potior inveniamini poſt illius exempla, qui talem ſe exhibuit ante alia [u] prorſùs exempla. Sed hoc quidem diximus cautos vos [23] reddere cupientes, ut ſi de Domini Sacerdotibus, qui jure Patres dicuntur, aliquid contigerit vos audire, quod confuſionem piis mentibus ingerat, non infrunitum, ſed pudoratos filios Noë [x] imitantes paternam de reliquo verecundiam contegatis, ut affluenti, quemadmodum & illi benedictione repleri, moderante Domino mereamini.

[r] Habentur aliqua *in* [illegible] *Epiſt.* ad Michaëlem.

[s] Anſ. *ibid.*

[t] explicaſſem & cooperuiſſem eum. Nicolaus *in Epiſt. ad Mich.*

[u] *al.* talia.

[x] *Gen.* 9.

¶ PITH. [22] *Exſpoliarem.*] V. C. *explicarem.*
[23] *Vos.*] Sic V. C.

IX. *Item* EX GREGORII VII. Epiſtola ad Hermannum Metenſem Epiſcopum; *lib.* 8. *Epiſt.* 21. [an. 1080. *Româ in Belgium.*]

Regum, & Principum patres, & magiſtri Sacerdotes eſſe cenſentur.

QUis dubitet [y] Sacerdotes Chriſti, Regum, & Principum, omniúmque fidelium patres & magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubjugare, & iniquis obligationibus illum ſuæ poteſtati ſubjicere; à quo credit non ſolùm in terra, ſed etiam in cælis ſe ligari poſſe, & ſolvi?

[y] Anſel. *l.* [illegible] *c.* 84. Ivo, *p.* 5. *c.* 378. Pann. *l.* 5. *c.* 108.

X. *Item* GELASIUS Papa I. Anaſtaſio Imperatori [z]. [an. 494. *Româ Conſtantinopolim.*]

Autoritas ſacra Pontificum, & Regalis poteſtas, hujus mundi gubernacula regunt.

DUo ſunt α [a] quippe, Imperator Auguſte, quibus principaliter hic Mundus regitur: autoritas ſacra Pontificum, & Regalis poteſtas. In quibus tantò gravius pondus eſt Sacerdotum; quantò etiam pro ipſis Regibus [b] hominum, in Divino ſunt reddituri examine rationem.] *& poſt pauca.*

§. 1. Noſti itaque inter hæc ex illorum te pendere judicio; non illos ad tuam redigi poſſe [c] voluntatem.

§. 2. Talibus igitur inſtitutis, talibúſque fulti autoritatibus plerique Pontificum, alii Reges, alii Imperatores excommunicaverunt. Nam ſi ſpeciale aliquod de perſonis Principum requiratur exemplum; Beatus Innocentius Papa Arcadium Imperatorem (quia conſenſit, ut S. Joannes Chryſoſtomus à ſua ſede pelleretur) excommunicavit β. Beatus etiam Ambroſius, licèt ſanctus, non tamen univerſalis Eccleſiæ Epiſcopus pro culpa, quæ aliis Sacerdotibus non adeò gravis videbatur, Theodoſium Magnum Imperatorem excommunicans, ab Eccleſia excluſit: qui etiam in ſuis Scriptis [d] [24] oſtendit, quòd aurum non tam pretioſius ſit plumbo, quàm Regia poteſtate ſit altior dignitas Sacerdotalis, hoc modo circa principium ſui Paſtoralis [25] ſcribens [Honor, Fratres, & ſublimitas Epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si Regum fulgori compares, & principum diademati; longè erit inferius, quàm ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cùm videas Regum colla, & Principum ſubmitti genibus Sacerdotum; & obſculatâ eorum dexterâ, orationibus eorum credant ſe communiri]

[z] In eadem Epiſt Gregorii VII. Capit. *l.* 5. *c.* 167. Conc. Pariſ. *l.* 1. *c.* 3.

[a] Polyc. *l.* [illegible] *tit.* 27. Anſel. *l.* 1. *c.* 73. Pann. *l.* 5. *c.* 109.

[b] regiminibus.

[c] *al.* velle.

[d] Amb. *de dign. Sacerd. c.* 2.

¶ CORR. ROM. α *Duo ſunt.*] Caput hoc ſumptum eſt ex eadem Epiſtola Gregorii VII. ex qua antecedens: & ab hoc initio uſque ad verb. *voluntatem*, ſunt verba ipſius Gelaſii ex Epiſtola, quæ habetur impreſſa, citata à Gregorio VII.

β *Excommunicavit.*] Si hìc interponatur *caput, alius item. infrà* XV. *q.* 6. hæc pars Epiſtolæ integra habebitur.

¶ PITH. [24] *In ſuis ſcriptis.*] de Dignit. Sacerdot. cap. 2.
[25] *Sui Paſtoralis.*] Vide Cuſpinian. *In Conſulatu Conſtantini IV. & Licinii IV.* Æneam Sylvium *Dialog.* Felinum *in c. ſolitæ, de majorit. & obed.* Georg. Merul. *de Vicecomit.* Nicolaum de Cuſa, &c.

XI. *Item* JOANNES Papa. [fortè c. an. 873. *Romæ.*]

Imperatores debent Pontificibus ſubeſſe, non præeſſe.

SI Imperator [e] Catholicus eſt, (quod ſalva pace ipſius dixerimus) filius eſt, non Præſul Eccleſiæ: quod ad Religionem competit, diſcere ei convenit, non docere: habet privilegia ſuæ poteſtatis, quæ adminiſtrandis Legibus publicis divinitùs conſecutus eſt; ut ejus beneficiis non ingratus contra diſpoſitionem cæleſtis ordinis nil uſurpet. Ad Sacerdotes enim Deus voluit, quæ Eccleſiæ diſponenda ſunt, pertinere, non ad

[e] Polyc. *l.* 1. *tit.* 19. Anſel. *l.* 4. *c.* 12. *ex Joanne* VIII.

seculi potestates; quas, si fideles sunt, Ecclesiæ suæ Sacerdotibus voluit esse subjectas. Non sibi vendicet alienum jus, & ministerium, quod alteri deputatum est: ne contra eum tendat abrumpi, à quo omnia constituta sunt; & contra illius beneficia pugnare videatur, à quo propriam consecutus est potestatem. Non à Legibus publicis, non à potestatibus seculi, sed à Pontificibus, & Sacerdotibus omnipotens Deus Christianæ Religionis Clericos, & Sacerdotes voluit ordinari, & discuti, recipíque de errore remeantes. Imperatores Christiani subdere debent executiones suas Ecclesiasticis Præsulibus, non præferre.

XII. *Item* GELASIUS ad Episcopos Orientales. [c. an. 494. *Româ in Orientem.*]

De eodem.

NUmquam [f] [26] de Pontificibus, nisi Ecclesiam judicasse: non esse humanarum Legum de talibus ferre sententiam, absque Ecclesiæ principaliter constitutis Pontificibus; obsequi solere Principes Christianos Decretis Ecclesiæ, non suam præponere potestatem; Episcopis caput subdere Principem solitum, non de eorum capitibus judicare.

¶ PITH. [26] *Numquam.*] in V. C. sic hic Canon incipit: *cur igitur compassi non estis tantis Fratribus vestris? cur non adistis Imperatorem? cur non Ecclesiæ causam & Sacerdotii miserabilem decolorationem continuatis vocibus deflevistis, allegantes; Numquam, &c.* Vide Hotoman. *de Feud. p.* 31. Volaterr. *lib.* 8.

XIII. PALEA.

De eodem.

COnstantinus [g] Imperator coronam, & omnem Regiam dignitatem in urbe Romana, & in Italia, & in partibus Occidentalibus Apostolico concessit. Nam in Gestis Beati Silvestri (quæ Beatus Papa Gelasius in Concilio LXX. Episcoporum à Catholicis legi commemorat, & pro antiquo usu multas hoc imitari dicit Ecclesias) ita legitur.

¶ CORR. ROM.] Apud Anselmum libró quarto pro rubrica capitis 32. hæc habentur: *Quòd Constantinus Imperator Papæ concessit coronam, & omnem Regiam dignitatem in urbe Romana, & Italia, & in partibus Occidentalibus.* In principio veró ejusdem capitis 32. hæc leguntur, *In Gestis Beati Silvestri, &c.* usque ad finem hujus, & seq. Paleæ, quemadmodum etiam in Collectione Deusdedit.

XIV. PALEA. [an. 324. *Romæ.*]

De eodem.

COnstantinus [h] α Imperator quarta die sui Baptismi privilegium Romanæ Ecclesiæ Pontifici contulit, ut in toto orbe Romano Sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut judices Regem. In eo privilegio ita inter cetera legitur. [Utile β judicavimus unà cum omnibus Satrapis nostris, & universo Senatu Optimatibúsque meis, etiam & cuncto populo Romanæ gloriæ Imperio subjacenti, ut sicut Beatus Petrus in terris Vicarius filii Dei esse videtur constitutus; ita & Pontifices, qui ipsius Principis Apostolorum gerunt vices, Principatûs potestatem, ampliùs, quàm terrena Imperialis nostræ Serenitatis Mansuetudo habere videtur, concessam à nobis, nostróque Imperio obtineant, eligentes nobis ipsum Principem Apostolorum, vel ejus Vicarios [i] firmos apud Deum esse patronos. Et sicut nostram terrenam Imperialem potentiam, sic ejus sacrosanctam Romanam Ecclesiam decrevimus veneranter honorari, & ampliùs, quàm nostrum Imperium, & terrenum thronum, Sedem sacratissimam Beati Petri gloriosè exaltari: tribuentes ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem, & honorificentiam Imperialem. Atque decernentes sancimus, ut Principatum teneat tam super quatuor præcipuas Sedes, Alexandrinam, Antiochènam [k], Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quàm etiam super omnes in universo Orbe terrarum Ecclesias Dei: & Pontifex, qui pro tempore ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ extiterit, celsior, & Princeps cunctis Sacerdotibus totius mundi existat; & ejus judicio, quæque ad cultum Dei, vel fidei Christianorum stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. & *infrà* [27].

§. 1. Ecclesiis Beatorum Apostolorum Petri & Pauli pro continuatione [l] luminariorum, possessionum prædia contulimus, & rebus diversis eas ditavimus, & per nostram Imperialem jussionem sacram, tam in Oriente, quàm in Occidente; vel etiam Septentrionali, & Meridiana plaga, videlicet in Judæa, Græcia, Asia, Thracia, Africa, & Italia, vel diversis Insulis nostra largitate ei concessimus [m]; ea prorsus ratione, ut per manus Beatissimi Patris nostri Silvestri Summi Pontificis, Successorúmque ejus omnia disponantur. & *infrà.* §. 2. Beato Silvestro [n] Patri nostro, Summo Pontifici, & universalis urbis Romæ Papæ, & omnibus ejus Successoribus Pontificibus, qui usque in finem Mundi in sede Beati Petri erunt sessuri, de præsenti contradimus palatium Imperii nostri Lateranense, deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simúlque phrygium [o] [28], nec non & superhumerale, videlicet lorum, quod Imperiale circumdare assolet collum; verùm etiam & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta; sed & dignitatem Imperialium præsidentium γ Equitum [29], conferentes etiam & Imperialia sceptra, simúlque cuncta signa, atque banda [p] [30], & diversa ornamenta Imperialia, & omnem processionem Imperialis culminis, & gloriam potestatis nostræ. §. 3. Viris autem Reverendissimis Clericis in diversis ordinibus eidem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ servientibus illud culmen, singularitate, potentiâ [31], & præcellentiâ habere sancimus; cujus amplissimus noster Senatus videtur gloriâ adornari, id est, Patritios δ, atque Consules effici, nec non & ceteris dignitatibus Imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut Imperialis militia ornatur; ita & Clerum sanctæ Romanæ Ecclesiæ ornari decernimus. Et quemadmodum Imperialis potentia officiis diversis, Cubiculariorum nempe, & Ostiariorum, atque omnium Excubitorum ornatur, ita & sanctam Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et ut amplissimè Pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, Clericorum ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, manipulis & linteaminibus, id est candidissimo colore decorari equos, ita & equitare. Et sicut noster Senatus calceamentis utitur cum udonibus ε, id est, candido linteamine illustratis; sic utantur & Clerici, ut sicut cælestia, ita & terrena ad laudem Dei decorentur. §. 4. Præ omnibus autem licentiam tribuimus ipsi sanctissimo Patri nostro Silvestro, & Successoribus ejus ex nostro indicto, & ut quem placatus ζ proprio consilio clericare voluerit, & in religiosorum numero Clericorum connumerare; nullus ex omnibus præsumat superbè agere. §. 5. Decrevimus itaque & hoc, ut ipse, & Successores ejus diademate, videlicet coronâ, quam ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo, & gemmis pretiosis uti debeant, & in capite ad laudem Dei pro honore beati Petri gestare. Ipse verò Beatissimus Papa, quia super coronam Clericatûs, quam gerit ad gloriam Beati Petri, omnino ipsâ ex auro non est passus uti coronâ; nos phrygium candido nitore [q] splendidum Resurrectionem Dominicam designans, ejus sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frænum equi ipsius pro reverentia Beati Petri, stratoris officium illi exhibuimus, statuentes eodem phrygio omnes ejus Successores singulariter uti in processionibus ad imitationem Imperii nostri.

§. 6. Unde ut Pontificalis apex non vilescat, sed magis [32], quàm terreni Imperii dignitas, gloria, & potentia [r] decoretur, ecce tam palatium nostrum, ut prædictum est, quàm Romanam urbem, & omnes Italiæ, seu Occidentalium regionum provincias, loca, & civitates, præfato Beatissimo Pontifici nostro Silvestro universali Papæ contradimus, atque relinquimus: & ab eo, & à Successoribus ejus per hanc Divalem nostram, & Pragmaticum constitutum decernimus disponenda, atque juri sanctæ Romanæ Ecclesiæ concedimus permansura. §. 7. Unde congruum perspeximus nostrum Imperium, & Regni potestatem in Orientalibus transferri regionibus, & in Bizantiæ provinciæ optimo loco, nomini nostro civitatem ædificari, & nostrum illic constitui Imperium: quoniam ubi principatus Sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cælesti constitutum est, justum non est, ut illic Imperator terrenus habeat potestatem.

§. 8. Hæc verò η omnia, quæ per hanc nostram Imperialem Sacram, & per alia Divalia decreta statuimus, atque confirmavimus, usque in finem mundi illibata, & inconcussa permanere decernimus. Unde coram Deo vivo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili ejus judicio obtestamur per hoc nostrum Imperiale constitutum omnes nostros Successores Imperatores, vel cunctos Optimates, Satrapas etiam, amplissimum Senatum, & universum Populum in toto Orbe terrarum nunc & in posterum, cunctis retrò temporibus Imperio nostro subjacentem, nulli eorum quoquomodo licere hæc aut infringere, aut in quoquam convellere. Si quis autem, quod non credimus, in hoc temerator, aut contemptor extiterit, æternis condemnationibus subjaceat innodatus, & sanctos Dei, Principes Apostolorum Petrum & Paulum sibi in præsenti, & in futura vita sentiat contrarios; atque in Inferno inferiori concrematus, cum Diabolo, & omnibus deficiat impiis. Hujus verò Imperialis decreti nostri paginam propriis manibus roborantes, super venerandum corpus Beati Petri Principis Apostolorum posuimus. Datum Romæ 3. Kalend. Aprilis, Domino nostro Flavio Constantino Augusto quater, & Gallicano V. C. Coss.

¶ CORR. ROM.] Hæc Palea in multis habetur exemplaribus, in quibus aliæ Paleæ esse non solent.

α *Constantinus.*] Verba hæc usque ad vers. *In eo privilegio*, non solùm habentur apud Anselmum, & Deusdedit, sed etiam in Gestis Beati Silvestri in his, quæ à Constantino per octo dies post Baptismum acta referuntur.

β *Utile.*] Hinc usque ad finem sumpta sunt ex Gestis, seu actis Sancti Silvestri, in quibus multa præcedunt, ac multa deinceps pleniùs narrantur. Sed hic ea tantùm videntur relata, quæ in Collectionibus Anselmi, & Deusdedit habentur. Titulus proprius hujus partis in Gestis ipsis est hujusmodi: *Privilegium sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quod constituit D. Constantinus Augustus Sancto Silvestro Episcopo urbis Romæ, & omnibus Successoribus ejus usque in perpetuum, & obtulit super corpus Beati Petri Apostoli.* De quo item privilegio Leo IX. in Epistola prima, seu Libello adversùs inauditas præsumptiones Michaelis Constantinopolitani, & Leonis Acridani Episcoporum, c. 13. sic loquitur: *Pauca ex privilegio ejusdem Constantini manu cum cruce*

[p] Suidas in hoc verbo *βάνδα*.

[q] *al.* candidi nitoris splendidam.

[r] *al.* & gloria potentia.

aurea super cælestis Clavigeri venerabile corpus posito ad medium proferemus. De iisdem Gestis, sive actis Gelasius in Concilio LXX. Episcoporum (& refertur *sup. dist.* 15. *in c. sancta Romana*) sic loquitur, ut ea videatur approbare. Et in Martyrologio Romano, & Usuardi in Festo S. Silvestri legitur, *cujus actus clari habentur.* Inveniuntur verò etiam hodie pervetustis literis descripta in Bibliotheca Vaticana, & Abbatiæ Nonantulæ: quorum Interpres in prœmio hæc ait: *Historiographus noster Eusebius Cæsareæ Palestinæ urbis Episcopus cum Historiam Ecclesiasticam scriberet, prætermisit ea quæ in aliis opusculis sunt, vel quæ se meminit retulisse. Nam viginti libros omnium penè provinciarum, passiones Martyrum, Episcoporum, & Confessorum, & sacrarum Virginum, ac mulierum continere fecit. Deinde secutus, & ab Apostolo Petro, omnium Episcoporum nomina, & gesta conscripsit, & earum urbium, quæ arcem Pontificatûs per Apostolicas sedes tenere noscuntur, ut urbs Roma, Antiochia, Hierosolyma, Ephesus, & Alexandria. Harum urbium Episcoporum omnium præteritorum nomina usque ad tempus suum, & gesta Græco sermone conscripsit. Ex quo numero Episcoporum urbis Romæ Sanctum Silvestrum me de Græco in Latinum transferre præcepisti, Domine Sancte, ac Beate Pater.* Quibus verbis, quicumque sit Autor istius prœmii, eadem Gesta ab Eusebio Græcè scripta fuisse clarè profitetur. Quæ etiam in vetustissimis Pontificalibus, & codicibus, in quibus Sanctorum vitæ sunt descriptæ, in vita Beati Silvestri referuntur. Partem horum actorum (quod ad Baptismum Constantini, & imagines Sanctorum Petri & Pauli spectat) refert Hadrianus Papa in Epistola Constantino Imperatori, & matri Irenæ scripta, quæ in secunda actione septimæ universalis Synodi habetur. Ipsum autem privilegium ferè integrum refert Leo IX. loco superiùs indicato, & Theodorus Balsamon in Photii Nomocanonem, *tit.* 9. *c.* 1. quamquam aliis in rebus (quod Græci plerumque solent) Romanæ Ecclesiæ non satis æquus. Hanc eamdem Donationem ante Gratianum recitarant Anselmus, Deusdedit, Ivo locis notatis: Quò ea pertinent, quæ Petrus Damianus in disceptatione Synodali inter Regium Advocatum, & Romanæ Ecclesiæ Defensorem scripsit. *Lege, inquit, Constantini Imperatoris Edictum, ubi Sedis Apostolicæ constituit super omnes in Orbe terrarum Ecclesias principatum. Num postquam supra corpus Beati Petri Basilicam fundator erexit; postquam Patriarchium Lateranense in Beati Salvatoris honore construxit, mox per Imperialis Rescripti seriem Romanæ Ecclesiæ constituit dignitatem, ubi nimirum Beato Silvestro suisque Successoribus obtulit, ut Regali more, & aureâ coronâ plecterentur in capite, & ceteras Regii cultûs infulas usurparent. Verùm Beatus Silvester ornamenta, quæ Sacerdotali congruere judicabat officio, in proprios usus assumsit: coronam verò, vel cetera quæ magis ambitiosa, quàm mystica videbantur, omisit. Cui etiam Constantinus Lateranense palatium, quod eatenus aula Regalis extiterat, perpetuo jure concessit; Regnum Italiæ judicandum tradidit. Nam & ipsius Regis hæc verba sunt. Unde congruum, inquit, prospeximus nostrum Imperium, & Regni potestatem Orientalibus transferri, ac mutari regionibus, & in Bizantina provincia in optimo loco nomini nostro civitatem ædificari, & nostrum illic constitui Imperium: quoniam, ubi principatus Sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cælesti constitutum est; justum non est, ut illic Imperator terrenus habeat potestatem.* De hac eadem re scribit Ado Viennensis in Commentario Ætatis sextæ, & Gotfredus Viterbiensis in Chronicis, *par.* 6. *c.* 2.

γ *Præsidentium equitum.*] Græcè est apud Balsamonem, καὶ ἀξιώματα τῶν βασιλικῶν ἀλόγων, id est, *& dignitates Imperialium equorum.*

δ *Id est, Patritios.*] Locus hic Græcè sic habet, καὶ ἔχειν ἐκείνην τὴν ὑψηλότητα, καὶ μεγαλοσύνην, ἣν κεκόσμηται ἡ μεγάλη σύγκλητος ἡμῶν, ἤτοι οἱ πατρίκιοι, καὶ οἱ κόνσουλοι, ἤτοι οἱ ὕπατοι, καὶ λοιπὰ ἀξιώματα, id est, *& illam habere celsitatem, atque amplitudinem, quâ ornatus est magnus noster Senatus, sive Patritii & Consules, sive Hypati, & reliquæ dignitates.*

ε *Cum udonibus.*] Græcè totus hic locus habet paulò aliter, καὶ ὡς ἡ ἡμετέρα σύγκλητος φέρει ὑποδήματα, ἤτοι σανδάλια λευκὰ διὰ ὀθονίων, οὕτως καὶ τὰ οὐράνια, ὡς καὶ τὰ γήινα πρὸς αἴνεσιν τοῦ θεοῦ, id est, *Et quemadmodum Senatus noster fert calceos, seu sandalia cum linteis albis, ita etiam cælestia, sicut terrestria ad Dei laudem.*

ζ *Quem placatus.*] ἵνα ἐάν τις τῆς συγκλήτου βουληθῇ μετὰ ἰδίου θελήματος, καὶ εὐαρέστου γενέσθαι κληρικὸς, καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἁγίων κληρικῶν συναριθμεῖσθαι, μήτις τολμᾷ ἀπὸ πάντων ἐμποδίζειν τούτῳ, id est, *ut si quis ex Senatu sponte sua, quódque ita ipsi libeat, voluerit fieri Clericus, & in Sanctorum Clericorum numerum adscribi, ne quis ex omnibus hoc audeat impedire.*

η *Hæc verò omnia.*] Hîc quoque est magna verborum varietas, sed eadem ferè sententia.

¶ PITH. [27] *Et infrà.*] sequitur in V. C. *ex Testamento constituti nostri concedimus ipsis Sanctis Apostolis Dominis meis beatissimis Petro & Paulo, & per eos Beato Silvestro, &c.*

[28] *Phrygium.*] V. C. *frigium,*

[29] *Equitum.*] V. C. *equum.*

[30] *Cuncta signa atque banda.*] V. C. *& conta atque signa, banda etiam.* πάντα τὰ σίγνα.

[31] *Singularitate, potentiâ.*] V. C. *singularem potentiam.*

[32] *Sed magis.*] V. C. *sed magis ampliùs quàm.*

XV. *Item* GELASIUS I. ad Episcopos Dardaniæ. [an. 494. *Româ in Dardaniam.*]

Imperialis autoritas religiosæ dispensationis mensuram non mutat.

SIcut quamvis parva civitas prærogativam præsentis Regni non minuit, sic Imperialis præsentia mensuram dispensationis religiosæ non mutat. *& infrà.* §. 1. Semper α est effectum in Sacerdotali Concilio de Sacerdotibus judicia provenire. Nam qualescumque Pontifices sint, & si errore humanitùs accidente, non tamen contra religionem ullatenùs excedentes, nullatenùs videantur à seculari potestate posse percelli.

¶ CORR. ROM. α *Semper.*] Mutatus est à Collectore orationis ductus, ne quæ antecedunt, recitanda essent.

XVI. *Item* MARCELLUS Papa Maxentio α. [an. 309. *Romæ.*]

Ecclesias restaurare contritas, non Pontifices persequi, boni Principis est.

BOni Principis est [f], ac religiosi [t], Ecclesias contritas atque conscissas restaurare, novas ædificare, & Dei Sacerdotes honorare, atque tueri. Unde Sanctos Apostolos, eorúmque Successores sub Divina contestatione constitüisse legimus, non debere fieri persecutiones, nec inferri fluctuationes, nec invidere laborantibus in agro Dominico, neque expellere æterni Regis dispensatores.

[f] Ansel. *l.* 6. *c.* 192.
[t] *al.* Regis.

¶ CORR. ROM. α *Maxentio.*] In impressis addebatur, *Episcopo*, quæ vox abest ab omnibus manuscriptis.

IMPERATORUM CONSTITUTIONES DE REBUS ECCLESIASTICIS, NISI A PAPA CONFIRMENTUR, IRRITÆ SINT.

DISTINCTIO XCVII.

" HOc Capitulo patenter ostenditur, quòd nec Imperatori, nec cuilibet Laico licet decernere, vel de Electione Pontificis [a], vel de rebus Ecclesiasticis. Quæcumque autem ab eis constituta fuerint, pro infectis habenda sunt: nisi subscriptione Romani Pontificis fuerint roborata. Unde illud Honorii Augusti, ut suprà [b] dictum est, vanum esse videtur, quòd contra autoritatem sacrorum Canonum de Electione Summi Pontificis decernere tentaverit. Sed sicut ex eodem capitulo habetur, Ecclesiæ precibus Imperator in præsumptores valet decernere: sicut pro defensione fidei quondam docrevisse leguntur; ne Hæretici aliquid, nomine Ecclesiæ, possiderent. Ab ea autem non invitati de rebus Ecclesiasticis aliquid disponendi non habent facultatem. Honorius verò Augustus non sua autoritate, sed B. Bonifacio supplicante, Ecclesiasticæ quieti consulere, & concertantium ambitionem punire curavit. Unde destinavit dicens

GRATIAN. 1. *Pars.*
[a] *al.* Ponticum.
[b] *Dist.* 79. *si duo.*

I. IDEM BONIFACIUS Episcopus Supplicationis Epistolam Honorio Augusto. [an. 419. *Româ Ravennam.*]

Epistola Bonifacii ad Honorium Augustum [c].

[c] *Epist.* 1. ad Honorium.

ECclesiæ meæ [1], cui Deus noster meum Sacerdotium, vobis res humanas regentibus deputavit, nos cura constringit; ne causis ejus, quamvis adhuc corporis incommoditate detinear, propter conventus, qui à Sacerdotibus universis, & Clericis, & Christianæ plebis perturbationibus agitantur, apud aures Christianissimi Principis desim. Si enim [2] secùs, quàm oporteat [3], eveniat, non vos id facere, qui cuncta æqua moderatione componitis, sed nos per nostram tacentem [d] [4] desidiam videbimur, quod civitatis quietem, & Ecclesiæ pacem pervertere valeat, admisisse. Cùm enim humanis rebus Divinæ cultor religionis Domino favente provideas [e] [5]; nostra culpa erit, si non id sub vestra Gloria (quam certum est Divinis semper rebus animo promptiore favisse) firmo & stabili jure custodiatur, quod per tot annorum seriem, & sub illis etiam Principibus obtinuit, quos nulla nostræ Religionis cura constrinxit; id est, ut licita α serventur, & sub vestræ Imperio Clementiæ minimè, quæ sunt illicita, formidentur.

[d] *al.* tacentes.
[e] *al.* præsideas.

§. 1. Ipsa enim Ecclesia Devotionem tuam Christianissime Imperator, meo [f] quidem Sermone, sed suo venerabili appellat affectu [g], quam Christus Deus noster, vestri fidus rector, & gubernator Imperii, uni desponsatam sibi, & intactam virginem servat; ne in eam aliquos patiamini insidiantium procellarum fluctus illidi, & quietam faciem tempestatis insolitæ tumore turbari, gloriosissime & tranquillissime Imperator Auguste [h]. Ipsa ergo (quæ uni desponsata, nostra [i] [6] tamen mater est) Ecclesia, hac Pietatem vestram legatione, quam suis Sacerdotibus commisit, appellat, præterita, præsentiáque repetit. Vobis, inquit, religiosè imperantibus β [7] crevit meus, qui modò tuus est, populus, tam fidus Deo, quàm tibi, qui es Princeps Christianus. Ecce enim inter ipsa mysteria, inter preces suas, quas pro vestri felicitate dependit Imperii, teste (apud quem, & de cujus sede agitur) Sancto Petro, solicitis pro Religionis observantia vocibus clamat; cum solicita petitione miscetur oratio, ne humanas γ res solito tentatore occultè solicitante semel evulsa discordia distrahat. Angeretur pluribus, Princeps Christianissime,

[f] *al.* non meo.
[g] *al.* affatu.
[h] *al.* semper Auguste.
[i] *al.* vestra.

[k] ... secura. *orig.*

ſtianiſſime, mater Eccleſia; niſi apud te ſuarum eſſet cura [k] cauſarum, & niſi in oppreſſionibus Idolorum, in Hæreticorum correctionibus, fide tua, Divino cultu pariter cum Imperio ſemper florente, viciſſet. §. 2. Habet refugium, pium tuæ Manſuetudinis animum cum ſuæ Religionis veneratione conjunctum: cùm quidquid huic proficiat, vos agatis, & conferatis Fratribus, & Conſacerdotibus meis, probatiſſimis viris, à me, & ab omnibus (qui Eccleſiam faciunt [l] [8]) Legatis: quibus (precamur) ſacræ cauſam Religionis proſequentibus, in urbe veſtræ Manſuetudinis hoc animo, quo poſtulatis annuitis, in perpetuum ſtatui univerſalis Eccleſiæ conſulatis.

[l] ... faciunt ... ejuſmodi. *orig.*

¶ Corr. Rom. α *Id eſt, ut licita.*] In Epiſtola ipſa legitur, *id eſt, ut fidens utar licitis.*

β *Imperantibus.*] Additis aliquot ex Epiſtola vocibus, emendatus eſt hic locus, *crevit meus, qui modò tuus eſt, populus.*

γ *Ne humanas.*] In plerſque vetuſtis legitur, *ne hos in varias res ſolito, &c.* In originali verò, *ne hos*, aliàs *vos*, *in varias res ſemel evulſa diſtrabat à cultu ſolito, tentatore ſolicitante, diſcordia.*

¶ Pith. [1] *Meæ.*] V. C. *Romanæ.*

[2] *Si enim.*] V. C. *Siquidem.*

[3] *Oporteat.*] V. C. *oportet.*

[4] *Tacentem.*] V. C. 2. *tacentes.*

[5] *Provideas.*] V. C. *præſideas.*

[6] *Noſtra.*] 2. V. C. *veſtra.*

[7] *Imperantibus.*] Sequitur in V. C. 2. *modò tutus eſt populus, &c.*

[8] *Faciunt.*] Addit V. C. *iſtam.*

II. Rescriptum Honorii ad Bonifacium Papam. [an. 419. *Ravennâ Romam.*]

Victor Honorius, inclytus, triumphator, ſemper Auguſtus, ſancto, ac venerabili Bonifacio Papæ urbis æternæ. Scripta Beatitudinis tuæ debita reverentiæ gratulatione ſuſcepimus: quibus recenſitis egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quòd Sanctimoniam tuam poſt longum incommodum optatæ redditam didicimus ſanitati. Et ideò revertentibus venerabilibus viris gaudium noſtrum, ſacrorum Apicum atteſtatione ſignamus, ac petimus, uti quotidianis orationibus Apoſtolatus tuus ſtudium, ac votum ſuum circa ſalutem, atque Imperium noſtrum dignetur impendere. Illud autem Pietati noſtræ ſatis placitum eſſe cognoſce, quòd Sanctimonia tua de Eccleſiarum, aut populi perturbatione ſolicita eſt. Quæ, ne aliqua ratione poſſit evenire, ſatis Clementiâ noſtra credidit eſſe proviſum. Denique Beatitudine tua prædicante, id ad cunctorum Clericorum notitiam volumus pervenire, ut ſi quid fortè Religioni tuæ (quod non optamus) humana ſorte contigerit, ſciant omnes ab ambitionibus eſſe ceſſandum. Ac ſi duo, *ut ſuprà* [m]. *Et infrà.* §. 1. Unde id obſervandum eſt, ut omnes tranquillam mentem, & pacificos animos ex Serenitatis noſtræ admonitione cuſtodiant, nec aliquid ſeditioſis conſpirationibus tentare conentur: cùm certum ſit, nulli partium ſua ſtudia profutura.

[m] *Diſt.* 79. ... *duo.*

GRATIAN. 2. *Pars.* „ Sine ſignatis Apicibus non eſt mos Romanæ Eccleſiæ undecumque Legationem ſuſcipere α. Unde

¶ Corr. Rom. α *Suſcipere.*] In vulgatis ſequebatur, *neque mittere:* quæ abſunt à vetuſtis, neque conveniunt cum his, quæ ſequenti capite afferuntur.

III. Nicolaus Papa [9]. [c. an. 868. *Româ in Germaniam.*]

Romana non conſuevit Eccleſia ſine ſignatis Apicibus Legationem undecumque ſuſcipere.

Nobiliſſimus vir, atque ſtrenuus veſtræ Sublimitatis Legatus [10], licèt nullam Epiſtolam juxta conſuetudinem à vobis noſtro Pontificio detuliſſet, licèt numquam Apoſtolicæ Sedis modus [n] [11] fuerit abſque ſignatis Apicibus undecumque Legationem [12] ſuſcipere: Nos tamen vos in illo honorantes, ejúſque gravitatem, & eloquiorum illius veridicas cognoſcentes aſſertiones; nihilominùs eum, & ſicut decuit, ſuſcepimus, & ei, ſicut honeſtum fuit, credidimus [13].

[n] *al.* moris.

¶ Pith. [9] *Papa.*] Add. V. C. *Ludovico Regi.*

[10] *Legatus.*] Add. V. C. *ad nos.*

[11] *Modus.*] V. C. *moris.*

[12] *Legationem.*] V. C. *legatio eſt.*

[13] *Credidimus.*] Addit V. C. *Illud verò quod idem Auguſtus dicebat fuiſſe conſuetudinis deceſſorum noſtrorum tempore, ut ex quocumque regno aliqua legatio ad Sedem Apoſtolicam veniret, optimates Romani intereſſent: modò verò nullus interſit præter Arſenium, ita non eſt. Verumtamen quid intereſt utrùm in ſuſcipienda legatione omnes in unum optimates Romani, an tres ex iis, vel duo, vel certè unus conveniat, dum tamen nihil reprehenſibile, nihil properum, Deo cuſtode nos penitùs ignoramus. Nam ſi reprehenſione aliquid dignum geritur, non tantùm de non convocata turba à vobis, quantùm à Domino de hoc quod malè geritur potiùs redarguemur.*

PEREGRINUM NULLUS ORDINET SINE MULTIS CHIROGRAPHIS.

DISTINCTIO XCVIII.

GRATIAN. 1. *Pars.*

„ Quæ circa Ordinandos ſint obſervanda, quæ in eorum Electione diligenter ſint conſideranda, multorum autoritatibus monſtrata ſunt. Sed quia veritas rei nonnumquam obſcuratur mutatione provinciæ; decretum eſt ſacris Canonibus, ut Peregrini, niſi quinque vel eò amplius ſuorum Epiſcoporum fuerint commendati chirographis, non ordinentur. Unde dixit

I. Silvester Papa Generali Concilio præſidens [a]. [an. 324. *Romæ.*]

Niſi quinque Epiſcoporum literis deſignatum tranſmarinum hominem ad Clericatum nullus ſuſcipiat.

Nullus [b] aliqua ratione tranſmarinum hominem penes vos [c] in Clericatûs gradus ſuſcipiat, niſi quinque [aut [d] eò ampliùs] Epiſcoporum deſignatus ſit chirographis.

[a] In fine Epilogi Concilii Romani ſub Silveſtro, ſed paulò aliter.
[b] Polyc. *l.* 2. *tit.* 31. Anſel. *l.* 7. *c.* 23.
[c] *al.* nos.
[d] *Abſunt ab originali & aliquot Gratiani cod.*

II. *Item* Anastasius I. Urbis Romæ Epiſcopus ad omnes Germaniæ, ac Burgundiæ Epiſcopos, *Epiſt.* 1. *c.* 2. [an. 385. *Româ in Germaniam & Burgundiam.*]

De eodem.

Tranſmarinos [e] [1] homines in Clericatûs honorem nemo ſuſcipiat [f], niſi quinque, aut eò ampliùs Epiſcoporum chirographis ſint deſignati: quia multa per ſubreptionem ſolent evenire.

¶ Pith. [1] *Tranſmarinos.*] Ex *Can.* 33. *Apoſt.*

[e] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 7. *c.* 24.
[f] *al.* honore nolite ſuſcipere *orig. Ita etiam Pith.*

III. *Item* Gregorius I. Romanæ Eccleſiæ Præſul Squillatino Epiſcopo, *lib.* 2. *Epiſt.* 25. [an. 592. *Româ in Calabriam.*]

De eodem.

Afros paſſim [g], vel incognitos Peregrinos, ad Eccleſiaſticos ordines tendentes nulla ratione ſuſcipias: quia Afri quidem aliqui Manichæi, aliqui rebaptizati; Peregrini verò plurimi etiam in minoribus Ordinibus conſtituti fortiores α de ſe prætendiſſe honores ſæpè probati ſunt.

¶ Corr. Rom. α *Fortiores.*] Sic legitur in vetuſtis Gratiani & B. Gregorii codicibus: verùm in Frobeniana, ac Lugdunenſi ejuſdem B. Gregorii operum editione, *ad fortiores prætendiſſe honores.*

[g] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 7. *c.* 25. Ivo, *p.* 6. *c.* 351.

IV. *Item* ex Concilio Eliberitano, *c.* 24. [an. 305. *in Hiſpania.*]

Non ſunt promovendi ad Clerum, qui peregrè fuerint baptizati.

Omnes [h], qui peregrè [i] fuerint baptizati, eò quòd eorum minimè ſit cognita vita, placuit ad Clerum non eſſe promovendos in alienis provinciis.

[h] Ivo, *p.* 6. *c.* 352.
[i] *al.* in peregrinatione.

PATRIARCHIS ET PRIMATIBUS ARCHIEPISCOPI OBEDIANT.

DISTINCTIO XCIX.

GRATIAN. 1. *Pars.*

„ De Primatibus autem (quorum ſuprà mentionem fecimus) quæritur, quem gradum in Eccleſia obtineant; an in aliquo à Patriarchis differant; quam obedientiam Archiepiſcopi eis debeant. Primates, & Patriarchæ diverſorum ſunt nominum, ſed ejuſdem officii. Ab Archiepiſcopis autem, quoties neceſſe fuerit, Epiſcopi ad Primates appellant: ſed à Primatibus ad Archiepiſcopos appellare non licet. Debent ergo obedientiam Primatibus Archiepiſcopi in omnibus, quæ ſibi ab eis juſtè fuerint imperata. Unde ait

I. Anacletus Papa ad Epiſcopos Italiæ, *Epiſt.* 2. [c. an. 103. *Româ in Italiam.*]

Quæ obedientia ſit exhibenda Primatibus, & Patriarchis.

Provinciæ [a] multo ante Chriſti adventum tempore diviſæ ſunt maxima ex parte, & poſteà ab Apoſtolis, & Beato Clemente prædeceſſore noſtro ipſa diviſio eſt renovata. Et in capite provinciarum (ubi dudum Primates legis [b] ſeculi erant, ac prima judiciaria poteſtas, ad quos qui per reliquas civitates commorabantur, quando eis neceſſe erat, qui ad Aulam Imperatoris, vel Regum confugere non poterant, vel quibus permiſſum non erat, confugiebant pro oppreſſionibus, vel injuſtitiis ſuis; ipſóſque appellabant, quoties opus erat, ſicut in lege eorum præceptum erat:) ipſis quoque in civitatibus, vel locis noſtros [c] Patriarchas, vel Primates, qui unam formam tenent, licet diverſa ſint nomina, leges Divinæ, & Eccleſiaſticæ poni, & eſſe juſſerunt: ad quos Epiſcopi, ſi neceſſe fuerit, confugerent, eóſque appellarent: & ipſi Primatum nomine fruerentur, & non alii. Reliquæ verò Metropolitanæ civitates, quæ minores judices habebant (licet majores Comitibus [d] [1] eſſent) haberent Metropolitanos ſuos, qui prædictis juſtè obedirent Primatibus, ſicut & in Legibus ſeculi olim ordinatum erat: qui non Primatum, ſed aut Metropolitanorum, aut Archiepiſcoporum nomine fruerentur.

¶ Pith. [1] *Comitibus.*] V. C. *Comites.* Vide Walafrid. Strab. *p.* 571.

[a] Ivo, *p.* 5. *c.* 53. Pann. *l.* 4. *c.* 23.
[b] *al.* leges.
[c] *al.* noſtris.
[d] *al.* majorum Comitum.

II. *Item* ANICETUS ad Episcopos Galliæ. [fortè an. 171. *Româ in Galliam.*]

Non vocentur Primates, nisi qui primas sedes tenent.

a. *Pars.* e Polyc. *l.* 1. *tit* 21. Ivo, *p.* 5. *c.* 54. Pann. *l.* 4. *c.* 25. f *al.* sedes. g *al.* Episcoporum.

NUlli Archiepiscopi e *Primates* vocentur, nisi illi, qui primas tenent civitates f, quarum Episcopos Apostoli, & Successores Apostolorum, regulariter Patriarchas, & Primates esse constituerunt: nisi aliqua Gens deinceps ad fidem convertatur, cui necesse sit propter 2 multitudinem eorum g, Primatem constitui. Reliqui verò, qui alias Metropolitanas sedes adepti sunt, non Primates, sed Metropolitani nominentur.

¶ CORR. ROM.] Hoc Caput integrum repetitur à Gregorio VII. *lib.* 6. *Reg. Epist.* 35. Rothomagensi, Turonensi, ac Senonensi Archiepiscopis scripta, ex qua & originali nonnulla sunt restituta.

¶ PITH. 2 *Propter.*] V. C. *propter Episcoporum multitudinem.*

III. *Item* EX CONCILIO AFRICANO, *c.* 6 h. [an. 397. *in Africa.*]

h Et Carthag. III. *c.* 26.

Primæ sedis Episcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, vel Summus Sacerdos.

i Polyc. *l.* 2. *tit.* 26. Burch. *l.* 1. *c.* 3. Ivo, *p.* 5. *c.* 57.

PRimæ i 3 sedis Episcopus non appelletur *Princeps Sacerdotum*, vel *Summus Sacerdos*, aut aliquid hujusmodi; sed tantùm *primæ sedis Episcopus.*

¶ PITH. 3 *Primæ.*] S. August. *lib.* 3. *de Baptis.*

GRATIAN. « 3. *Pars.* « UNIVERSALIS autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur. Unde

IV. PELAGIUS II. Epist. omnibus Episcopis illicitè à Joanne Constantinop. convocatis, &c. [an. 587. *Româ Constantinopolim.*]

Nec etiam Romanus Pontifex Universalis *est appellandus.*

k Polyc. *l.* 2. *tit.* 25. Ansel. *l.* 6. *c.* 130. l *al.* hoc tam profano vocabulo. *orig.* m *al.* summus. *orig.*

NUllus Patriarcharum k *universalitatis* vocabulo l umquam utatur: quia si unus m Patriarcha *universalis* dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur. Sed absit hoc, absit à fidelis cujusquam mente, hoc sibi vel velle quempiam arripere, unde honorem Fratrum suorum imminuere ex quantulacumque parte videatur. Quapropter Charitas vestra neminem umquam suis in Epistolis *universalem* nominet; ne sibi debitum subtrahat, cum alteri honorem offert indebitum.

V. *Item* GREGORIUS I. Eulogio Patriarchæ Alexandrino n, *lib.* 7. *Epist.* 30. *indict.* 1. [an. 598. *Româ in Ægyptum.*]

n Jo. Diac. *l.* 3. *c. ult.*

De eodem.

o Polyc. *l.* 2. *tit.* 26. Ansel. *l.* 6. *c.* 131.

ECce in præfatione o Epistolæ, quam ad meipsum, qui prohibui, direxistis, superbæ appellationis verbum, *universalem* me Papam dicentes imprimere curastis. Quod peto, dulcissima mihi Sanctitas vestra ultrà non faciat: quia vobis subtrahitur, quod alteri plùs, quàm ratio exigit, præbetur. Ego enim non verbis quæro prosperari, sed moribus; nec honorem esse deputo, in quo Fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque honor est, honor universalis Ecclesiæ: meus honor est, Fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego verè honoratus sum, cùm singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim *universalem* me Papam vestra Sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur universum. Sed absit hoc. Recedant verba, quæ vanitatem inflant, & charitatem vulnerant.

¶ CORR. ROM.] Apud B. Gregorium hæc sequuntur. *Et quidem in sancta Calchedonensi Synodo, atque post à subsequentibus Patribus hoc Decessoribus meis oblatum vestra Sanctitas novit. Sed tamen nullus eorum uti hoc umquam vocabulo voluit, ut dum in hoc mundo honorem Sacerdotum diligerent omnium, apud omnipotentem Deum custodirent suum.* Quam rem etiam pleniùs exponit, *lib.* 4. *Epist.* 32. Refert autem Beatus Thomas in opusculo contra errores Græcorum totam illam Synodum Sancto Leoni sic acclamasse, *Leo sanctissimus Apostolicus, & Oecumenicus, id est, Universalis Patriarcha per multos annos vivat.* Et Leo IX. Michaëli Constantinopolitano Archiepiscopo de hac eadem appellatione scribens ait, *Licet magno Leoni Prædecessori nostro, & Successoribus ipsius hoc sancta decrevit Calchedonensis Synodus.* Sed in multis quoque libellis, qui actione tertia ejusdem Synodi habentur, hæc est inscriptio, *Sanctissimo, ac Beatiss. Universali Patriarchæ magnæ Romæ Leoni.* Et in codicibus multarum Epistolarum ad Romanos Pontifices, quæ manuscriptæ in Vaticana Bibliotheca servantur (quarum multa exempla sunt penes privatos) ad Hormisdam Papam plusquam trecenti Archimandritæ, ac Monachi secundæ Syriæ sic scribunt, *Sanctissimo, ac Beatiss. Orbis terræ Patriarchæ Hormisdæ continenti sedem Principis Apostolorum Petri, deprecatio, & supplicatio minimorum Archimandritarum, & ceterorum Monachorum secundæ Syriæ.* Et in media ferè Epistola. *Quoniam Christus Deus noster Principem Pastorum, & Doctorem, & Medicum animarum constituit vos nostrum sanctum Angelum; dignum est passiones, quæ nobis contigerunt, exponere &c.* Avitus quoque Galliæ Episcopus ad eumdem Hormisdam sic scribit, *Dum Religionis statui, & plenis Catholicæ fidei regulis perspicitis convenire, ut gregem per tota vobis universalis Ecclesiæ membra commissum, pervigil cura me adhortationis informat.* Et Joannes Episcopus Nicopolitanus ad eumdem: *Decenter ad vestras orationes concurro, ut juxta consuetudinem Apostolicæ Sedis vestræ, cunctarum Ecclesiarum curam, & Nicopolitanorum habere dignemini, secundùm antiquam specialem dispositionem vestram.* Et in Breviario Liberati, *c.* 22. Episcopus Pateræ hæc Imperatori de Silverio Papa, ait, *multos esse in hoc mundo Reges, & non esse unum, sicut ille Papa est super Ecclesiam mundi totius.* Et Regino Germanus *lib.* II. *Chronicorum* de Nicolao I. loquens, sæpè illum vocat universalem Pontificem. Sed istius dictionis, *universale*, duæ sunt notiones, quod Innocentius III. *lib.* 2. *Epist.* 206. (quæ incipit, *Apostolicæ Sedis*) Patriarchæ Constantinop. scribens, exponit his verbis, *Dicitur enim universalis Ecclesia, quæ de universis constat Ecclesiis, quæ Græco sermone Catholica nominatur, & secundùm hanc acceptionem vocabuli Ecclesia Romana non est universalis Ecclesia, sed pars universalis Ecclesiæ, prima videlicet, & præcipua: veluti caput in corpore; quoniam in ea plenitudo potestatis existit, ad ceteras autem pars aliqua plenitudinis derivatur. Et dicitur universalis Ecclesia illa una, quæ sub se continet Ecclesias universas. Et secundùm hanc nominis rationem Romana tantùm Ecclesia universalis nuncupatur: quoniam ipsa sola singularis privilegio dignitatis ceteris est prælata, sicut & Deus universalis Dominus appellatur (non quasi jam divisus in species aut specialiter mas, aut etiam subalternas) quoniam omnia sub ejus dominio continentur. Est enim una generalis Ecclesia, de qua Veritas inquit ad Petrum* p: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.

p *Matth.* 16.

PALLIUM ARCHIEPISCOPIS NECESSARIUM.

DISTINCTIO C.

« GRATIAN. « 1. *Pars.* « « EPISCOPOS autem ordinare ante Pallium acceptum nec Archiepiscopo, nec Primati, nec Patriarchæ licet. Quod ex autoritate Pelagii Papæ (licèt minùs evidenter) datur intelligi. Ait enim

I. PELAGIUS Papa 1. [fortè c. an. 557. *Romæ.*]

Intra tres menses fidem suam exponere, & Pallium postulare à Romana Ecclesia quisque Metropolitanus studeat.

a Polyc. *l.* 2. *tit.* 10. Burch. *l.* 1. *c.* 25. Ans. *l.* 6. *c.* 92. Ivo, *p.* 5. *c.* 136. Pann. *l.* 3. *c.* 11. b *al.* Episcopo. c Innoc. III. *l.* 1. *Epist.* 117. d *al.* præbere.

QUoniam a quidam Metropolitanorum fidem suam secundùm priscam consuetudinem sanctæ Sedi Apostolicæ exponere detrectantes, usum Pallii neque expetunt, neque percipiunt, ac per hoc Episcoporum Consecratio viduatis Ecclesiis non sine periculo protelatur; placuit, ut quisquis Metropolitanus ultra tres menses consecrationis suæ ad fidem suam exponendam Palliùmque suscipiendum, ad Apostolicam Sedem non miserit, commissa sibi careat Dignitate, sitque Metropolitanis aliis licentia post secundam & tertiam commonitionem viduatis Ecclesiis cum consilio Romani Pontificis, ordinando Episcopos b, subvenire.

§. 1. Si verò c consecrandi Episcopi negligentiâ provenerit, ut ultra tres menses Ecclesia viduata consistat, communione privetur, quousque aut loco cedat, aut se consecrandum offerre d non differat. Quòd si ultra quinque 2 menses per suam negligentiam retinuerit viduatam Ecclesiam; neque ibi, neque alibi consecrationis donum percipiat: immò Metropolitani sui judicio cedat.

¶ CORR. ROM.] Burchardus, Anselmus & autor Panormiæ citant ex Decr. Damasi: Ivo verò citat, ut Gratianus, itémque Innocentius III. *lib.* 1. *Epist.* 117. Bituricensi Archiepiscopo (quæ incipit, *Ne si universi*) refert paragraphum, *Si verò consecrandi*, ex eodem Pelagio.

¶ PITH. 1 *Pelagius Papa.*] 2. V. C. *Joannes VIII. ex Concilio* III. *apud Ravennam.*

2 *Quinque.*] *Extr. c.* 2. *de translat. Episc.*

II. *Item* GREGORIUS Papa I. Brunichildæ Reginæ, *lib.* 7. *Epist.* 5. [an. 597. *Româ in Galliam.*]

Honor Pallii non detur, nisi meritis exigentibus, & fortiter postulanti.

2. *Pars.* e Ans. *l.* 6. *c.* 93. Polyc. *l.* 2. *tit.* 24. f Jo. Diac. *l.* 3. *c.* 5.

PRisca consuetudo e obtinuit, ut honor Pallii, nisi exigentibus causarum meritis, & fortiter postulanti dari non debeat.

III. IDEM Joanni Corinthiorum Episcopo f, *lib.* 4. *Epist.* 55. seu *c.* 99. [an. 595. *Româ in Peloponnesum.*]

De eodem. PALEA.

g Ansel. *l.* 6. *c.* 90. Polyc. *l.* 2. *t.* 1. h *al.* fraternitas vestra. *orig.* i I. *q.* 1. *c. de ordinationibus.*

NOvit g Sanctitas tua h, quia priùs Pallium, nisi dato commodo, non dabatur. Quod quoniam incongruum erat, facto Concilio ante corpus Beati Petri Apostolorum Principis, tam de hoc, quàm de Ordinationibus aliquid accipere sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergo i, ut neque per commodum, neque per gratiam, aut quorumdam supplicationem aliquos ad sacros Ordines consentiatis, vel permittatis adduci.

¶ CORR. ROM.] Hæc Palea habetur in plerisque vetustis exemplaribus.

GRATIAN. 3. Pars. „ CAUSARUM verò merita accipienda funt, ut & is, qui „ poftulat, mereatur accipere, & fidei fuæ profeffionem priùs „ juramento confirmet, & Apoftolicis Decretis, atque Syno„ dalibus ftatutis fe obediturum nihilominùs caveat. Pallio au„ tem non nifi certis diebus, & intra Ecclefiam ad Miffarum „ folennia cuiquam Metropolitano uti licebit. Unde

IV. JOANNES Epifcopus Vuliberto *α* Agrippinenfi Epifcopo. [c. an. 873. *Româ in Germaniam.*]

Nifi poft confuetam fidei profeffionem Pallium dari non debet.

[k] Anfel. *l. 6. c.* 92.

OPtatum [k] tibi Pallium nunc conferre nequivimus: quia fidei tuæ paginam minus, quàm oporteat, continere reperimus: cùm videlicet in ea nullam fanctarum univerfalium Synodorum, in quibus fidei noftræ Symbolum continetur, nec Decretalium Pontificum Romanorum conftitutorum fecundùm morem feceris mentionem: fed nec illam propria fubfcriptione munieris, nec aliquem, qui hanc jurejurando firmaret, miferis.

¶ CORR. ROM. *α Vuliberto.*] Reftitutum eft hoc nomen ex Anfelmo. Nam anteà erat, *Giliberto:* Nam Regino in ea ætate, quâ Joannes VIII. Romanæ Ecclefiæ præfuit, meminit Vuliberti Epifcopi Agrippinenfis: & inter Epiftolas Joannis Papæ VIII. quæ in Bibliotheca Vaticana fervantur, eft Epiftola alterius arg. ad eumdem, & Deufdedit refert integram ejufdem Joannis Epiftolam ad eumdem Vulibertum.

V. *Item* GREGORIUS I. Aregio Epifcopo Francorum, *lib.* 7. *Epift.* 111. [an. 599. *Româ in Galliam.*]

Qui Pallium defiderat accipere, priùs à fe removere illicita promittat.

[l] Anfel. *l. 6. c.* 90.

IN ea Synodo [l], quam contra Simoniacam Hærefim per Fratrem, & Coëpifcopum noftrum Syagrium decrevimus congregari, Sanctitatem veftram volumus intereffe, atque eidem Fratri ita Pallium, quod tranfmifimus, tribui, fi priùs fe promiferit illicita, quæ prohibuimus, per definitionem Synodicam à Sancta Ecclefia removere. De qua Synodo omnem nobis fubtiliter ordinem tuam Fraternitatem volumus fcriptis difcurrentibus nuntiare; ut ipfe, cujus nobis Sanctitas valdè experta eft, nos reddas de omnibus certiores.

VI. IDEM Virgilio Epifcopo Arelatenfi, *lib.* 4. *Epift.* 51. feu *c.* 95. [an. 595. *Româ in Galliam.*]

Non nifi ad Miffarum folennia Archiepifcopo uti Pallio licet.

4. *Pars.* [m] Anfel. *l. 6. c.* 98.

PAllium tibi [m] tranfmifimus, quo Fraternitas tua intra Ecclefiam ad fola Miffarum folennia utatur.

VII. *Item* IDEM Joanni Ravennati Epifcopo, *lib.* 2. *Epift.* 54. feu *c.* 93. *Indict.* 11. [an. 593. *Româ in Æmiliam.*]

De eodem. PALEA.

[n] Anfel. *l. 6. c.* 87.

NOn multum [n] temporis intervallum eft, quòd quædam nobis de tua Fraternitate fuerunt nuntiata, de quibus vobis, veniente illuc Caftorio Notario fanctæ, cui Deo autore præfidemus, Ecclefiæ, fubtiliter nos indicaffe meminimus. Pervenerat namque ad nos quædam in Ecclefia veftra contra confuetudinis, atque humilitatis *α* tramitem geri; quæ fola, ut benè noftis, eft officii Sacerdotalis erectio. Quæ, fi Sapientia veftra manfuetè, vel cum Epifcopali fufcepiffet ftudio, non de illis accendi debuerat, fed oportuerat te hæc eadem cum gratiarum actione corrigere.

¶ CORR. ROM. *α Humilitatis.*] Reftitutus eft hic locus ex ipfa Epiftola. Antea enim legebatur, *contra utilitatem Ecclefiæ, & confuetudinis tramitem geri: quæ fola. ut benè noftis, eft officii Sacerdotalis ereptio.*

VIII. *Item* IDEM Joanni Epifcopo Ravennati, *in ead Epift.* [an. 593. *Româ in Æmiliam.*]

De eodem.

[o] Anfel. *l. 6. c.* 95. Polyc. *l.* 2. *tit.* 20. [p] *al.* correptio.

COntra morem [o] quippe Ecclefiafticum eft, fi non patientiffimè toleratur, (quod à vobis abfit) etiam injufta correctio [p]. *& infrà.* §. 1. Illud, Frater chariffime, tibi non putamus ignotum, quòd penè de nullo Metropolitano in quibuslibet Mundi partibus fit auditum, extra Miffarum tempus, ufum fibi Pallii vindicaffe. Et quòd benè hanc confuetudinem generalis Ecclefiæ noveritis, veftris nobis manifeftiffimè fignificaftis Epiftolis: quibus præceptum beatæ memoriæ Decefforis noftri Joannis Papæ nobis in fubditis tranfmiffis annexum, continens omnes confuetudines ex privilegio Prædecefforum noftrorum conceffas, vobis, Ecclefiæque veftræ debere fervari. Confitemini igitur aliam effe generalis Ecclefiæ confuetudinem; poftquam ea, quæ vos geritis, vobis ex privilegio vendicatis. Nulla ergo vobis in hac re, ut arbitramur, poterit remanere dubietas. Aut enim mos omnium Metropolitanorum etiam à tua eft Fraternitate fervandus; aut fi tuæ Ecclefiæ aliquid fpecialiter dicis effe conceffum, præceptúmve à prioribus Romanæ urbis Pontificibus, quòd hæc Ravennati Ecclefiæ funt conceffa, à vobis oportet oftendi. Quòd fi hoc non oftenditur, reftat, poftquam talia agere neque confuetudine generali, neque privilegio vendicas, ut ufurpaffe te comprobes, quod fecifti. *& infrà.* §. 2. Decorari Pallio volumus, forfan moribus indecori; dum nihil in Epifcopali cervice fplendidiùs fulget, quàm humilitas. Oportet igitur Fraternitatem tuam, fi honores fuos fibi quibuslibet argumentis ftabili propofuit mente defendere, aut generalitatis ufum ex non fcripto fequi, aut ex fcriptis privilegiis [q] fe tueri. Quòd fi poftremò nihil horum eft, aliis Metropolitanis hujus te præbere nolumus præfumptionis exemplum.

[q] *al.* fcripto privilegio.

PRIVILEGIA quoque cum ufu Pallii femper debent con- „ GRATIAN. cedi. Unde „ 5. *Pars.*

IX. IDEM GREGORIUS Syagrio Epifcopo Auguftodunenfi, *lib.* 7. *Epift.* 112. [an. 599. *Româ in Galliam.*]

Cum ufu Pallii aliqua privilegia debent concedi.

[r] Polyc. *l.* 8. *tit.* 21. Anfel. *l. 6. c.* 86.

RAtionis ordo [r] omnino nos admonet, ut cum ufu Pallii aliqua fimul, ficut diximus, largiri privilegia debeamus. Sed quoniam cum honoris augmento, cura quoque follicitudinis debet accrefcere, ut cultui veftium, actionis quoque ornamenta conveniant; oportet, ut enixiùs in cunctis fe ftudiis veftra Fraternitas exerceat, & circa *α* Subjectorum actus fit cura vigilans, ut veftrum illis exemplum inftructio, & vita magiftra fit.

¶ CORR. ROM. *α Et circa.*] Locupletatus eft hic locus ex originali.

X. IDEM Joanni Epifcopo primæ Juftinianæ Illyricæ, *lib.* 4. *Epift.* 15. feu *c.* 59. [an. 594. *Româ in Bulgariam.*]

Ufus Pallii conceditur, & antiqua privilegia innovantur.

[f] Anfel. *l. 6. c.* 99.

PAllium [f] vobis ex more tranfmifimus, & vices vos Apoftolicæ Sedis agere iterata innovatione decernimus.

XI. IDEM Epifcopis Epiri, *lib.* 5. *Epift.* 7. feu *c.* 107. *indict.* 14. [an. 595. *Româ in Epirum.*]

De eodem.

[t] Anfel. *l. 6. c.* 100.

SCriptorum [t] veftrorum infinuatio, Fratres chariffimi, patefecit Andream Fratrem noftrum Nicomedianæ civitatis Epifcopum, Deo propitio, folenniter ordinatum. *& infrà.* Suprafcripto igitur Andreæ Fratri, & Coëpifcopo noftro Pallium nos direxiffe agnofcite, atque Privilegia, atque cuncta conceffiffe, quæ Prædeceffores noftri ejus Prædecefforibus contulere.

IN UNA PROVINCIA DUO NON SINT METROPOLITANI.

DISTINCTIO CI.

IN una autem provincia duo Metropolitani effe non de- „ GRATIAN. bent: ficut ftatutum eft „ 1. *Pars.*

I. IN CALCHEDONENSI CONCILIO, *cap.* 12. [an. 451. *in Bithynia.*]

Duo Metropolitani in una & eadem provincia effe non debent.

[a] Polyc. *l.* 2. *tit.* 24. Ivo, *p.* 5. *c.* 146. Burch. *l.* 1. *c.* 35.

PErvenit ad nos [a], quòd quidam præter Ecclefiafticas ordinationes affectantes potentiam, per Pragmaticum facrum *α* unam provinciam in duas dividant; ita ut ex hoc inveniantur duo Metropolitani Epifcopi in una eadémque provincia effe. Statuit ergo fancta Synodus deinceps nihil tale attentari à quolibet Epifcopo; eos verò qui aliquid tale attentaverint, cadere de proprio gradu.

¶ CORR. ROM. *α Pragmaticum facrum.*] Verfiones prifca, & Dionyfiana habent, *per Pragmaticam formam:* Græcè autem eft διὰ πραγματικῶν; quod in eodem Capite paulò pòft dicitur διὰ γραμμάτων βασιλικῶν, id eft, per literas Imperiales.

HACTENUS de Electione, & Ordinatione Clericorum „ GRATIAN. tractavimus. Nunc ad Simoniacorum Ordinationes tranfea- „ mus. Et ut facilè liqueat, quid fuper hac hærefi, Sancto- „ rum Patrum decrevit autoritas, caufa deducatur in medium: „ cujus negotium, & de fcienter à Simoniacis ordinatis, & „ de ignorante à Simoniacis confecratis, & de Ordinatio- „ nibus, quæ per pecunias fiunt, contineat. „

PARS SECUNDA.

CAUSA PRIMA.

[…TIAN.] QUIDAM habens filium, obtulit eum ditiſſimo Cœnobio: exactus ab Abbate, & à Fratribus decem libras ſolvit, ut filius ſuſciperetur; ipſo tamen (beneficio ætatis) hoc ignorante. Crevit puer, & per incrementa temporum, & officiorum ad virilem ætatem, & Sacerdotii gradum pervenit. Exinde ſuffragantibus meritis in Epiſcopum eligitur, interveniente obſequio, & paternis precibus, datâ quoque pecuniâ cuidam ex Conſiliariis Archiepiſcopi, conſecratur iſte in Antiſtitem, neſcius paterni obſequii, & oblatæ pecuniæ. Procedente verò tempore nonnullos per pecuniam ordinavit; quibuſdam verò gratis benedictionem Sacerdotalem dedit: tamdem apud Metropolitanum ſuum accuſatus, & convictus ſententiam in ſe damnationis accepit.

I. Q. Hìc primùm quæritur, an ſit peccatum emere ſpiritualia.

II. Q. Secundò, an pro ingreſſu Eccleſiæ ſit exigenda pecunia; vel ſi exacta fuerit, an ſit perſolvenda.

III. Q. Tertiò, an ingreſſum, vel præbendas Eccleſiæ emere ſit ſimoniacum.

IV. Q. Quartò, an iſte ſit reus criminis, quod eo ignorante pater admiſit.

V. Q. Quintò, an liceát ei eſſe in Eccleſia, vel fungi ea ordinatione quam paternâ pecuniâ eſt aſſecutus.

VI. Q. Sextò, an illi qui ab eo jam Simoniaco ignoranter ordinati ſunt, abjiciendi ſint, an non.

VII. Q. Septimò, ſi renuntians ſuæ hæreſi ſit recipiendus in Epiſcopali dignitate, vel non.

SPIRITUALIA EMERE NON LICET NEC VENDERE.

QUÆSTIO I.

[…TIAN. Pars.] QUÒD autem ſpiritualia emere peccatum ſit, probatur multorum autoritate. Ait enim

I. LEO PAPA. [an. 444. *Româ in Venetiam.*]

Simoniaci gratiam non præſtant, quam vendere quærunt.

GRatia [a] *a* ſi non gratis datur, vel accipitur, gratia non eſt. Simoniaci autem non gratis accipiunt: igitur gratiam, quæ maximè in Eccleſiaſticis ordinibus operatur, non accipiunt. Si autem non accipiunt, non habent; ſi autem non habent, nec gratis, nec non gratis cuiquam dare poſſunt. Quid ergo dant? profectò, quod habent: quid autem habent? Spiritum utique mendacii. Quomodo hoc probamus? quia ſi Spiritus veritatis (teſtante ipſa Veritate [b], de qua procedit) gratis accipitur, proculdubiò Spiritus mendacii eſſe convincitur, qui non gratis accipitur.

[a] …euſdedit …act. de …nia. [b] …atth. 10.

¶ CORR. ROM. *a Gratia.*] Simillima primis verbis hujus Capitis habentur in Epiſtola Leonis I. Nicetæ Aquilegienſi Epiſcopo ſcripta, quæ eſt 84. Loquens enim de Gratia ait, *quæ niſi gratis detur, non eſt gratia, ſed merces.* Reliqua apud ipſum non ſunt inventa.

II. *Item* GREGORIUS I. Syagrio Epiſcopo Auguſtodunenſi, *lib.* 7. *Epiſt.* 110. [an. 599. *Româ in Galliam.*]

Inaniter Sacerdos dicitur, quicumque ſimoniacè ordinatur.

QUicumque [c] ſtudet pretii datione ſacrum Ordinem mercari, dum non officium, ſed nomen attendit, Sacerdos non eſſe, ſed dici tantummodo inaniter concupiſcit.

[c] …lyc. *l.* 2. … …l. *l.* 6. …

¶ CORR. ROM.] Caput hoc ex originali eſt emendatum, & locupletatum.

III. *Item* EX REGESTO. [fortè Gregor. VII. [an. 1078. *Romæ.*]

Spolietur honore, qui Eccleſiam per pecuniam obtinet.

PResbyter ſi per pecuniam Eccleſiam obtinuerit, non ſolùm Eccleſiâ privetur, ſed etiam Sacerdotii honore ſpolietur: quia altare [d], & decimas, & Spiritum Sanctum emere, vel vendere, Simoniacam hæreſim eſſe nullus fidelium ignorat.

[d] …frà *eâd.* … *c. altare.*

¶ CORR. ROM.] Non eſt inventum in Regeſto B. Gregorii, unde videtur citari. Similia habentur apud Gregorium VII. *lib.* 6. *Reg.* in indice Concilii eo anno habiti, & in Concilio Turonenſi ſub Carolo magno, *c.* 15. in Remenſi, *c.* 21. Maguntino ſub Rabano, *c.* 12. & altero Maguntino ſub Arnulpho, *c.* 5. & infrà, *eâd. q.* 3. *c. altare.* quod ibi citatur ex Paſchali.

IV. IDEM GREGORIUS I. *dictâ Epiſt.* 110. *lib.* 7 [e]. [an. 599. *Româ in Galliam.*]

[e] …frà *c. cùm* …*at.*

De eodem.

BEnedictio [f] illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat Hæreticus, promovetur.

[f] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 6. *c.* 80. Burch. *l.* 1. *c.* 21. Ivo, *p.* 5. *c.* 75. & 112.

¶ CORR. ROM.] In aliquot vetuſtis exemplaribus Caput hoc conjunctum eſt ſuperiori, & præter Epiſtolam 110. indicatam, eadem ſententia habetur *lib.* 4. *Epiſt.* 55. & *lib.* 5. *Epiſt.* 107. Epiſcopis Epiri.

V. IDEM in eodem. [an. 596. & 602. *Romæ.*]

Partem habebit cum Simone, qui contra Simoniacos vehementer non exarſerit.

QUiſquis [g] per pecuniam ordinatur, ad hoc, ut fiat Hæreticus, promovetur. Quiſquis ergo contra Simoniacam, & Neophytorum hæreſim pro officii ſui loco vehementer non exarſerit, cum eo ſe non dubitet habiturum portionem, qui priùs commiſit hoc piaculare flagitium.

[g] Conc. Meld. *c.* 42. Deuſdedit, *p.* 2. Polyc. *l.* 2. *tit.* 1. Ivo, *p.* 2. *c.* 84. & *p.* 5. *c.* 75. Anſel. *l.* 6. *c.* 77.

¶ CORR. ROM.] Verba prorſùs ipſa hujus Capitis non ſunt inventa in Epiſtolis B. Gregorii. Verùm Paſchalis Papa II. (ut eſt apud Ivonem, ac Polycarpum) citat hæc ex ipſo Beato Gregorio: ac ſimillima prioris partis hujus Capitis ſunt *lib.* 4. *Epiſt.* 55. & 56. poſterioris verò partis *lib.* 10. *Epiſt.* 33. Victori Epiſcopo. Et Joannes Diaconus, *lib.* 3. *c.* 4. ſcribit generalem ſententiam à B. Gregorio contra Simoniæ & Neophytorum hæreſin prolatam, in Epiſtola Victori ſcripta contineri. Capitulum 42. Concilii Meldenſis ab Ivone *p.* 5. *c.* 75. citatum, partim convenit cum ipſa Epiſtola Victori ſcripta, & partim cum iis, quæ Ivo & Polycarpus citant ex Paſchali, & cum his, quæ hoc loco refert Gratianus. De qua hæreſi è Gallia ejicienda Gregorius *lib.* 4. *Epiſt.* 51. ſcribit Virgilio Arelatenſi, & *lib.* 7. *Epiſt.* 110. Syagrio, & aliis Epiſcopis Galliæ.

VI. *Item* GELASIUS Papa ad Epiſcopos per Lucaniam conſtitutos, *Epiſt.* 1. *c.* 26. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

Simonis damnatio dantem & accipientem pariter involvit.

QUos conſtiterit [h] indignos meritis, ſacram mercatos eſſe pretio dignitatem; convictos oportet arceri, non ſine periculo facinus tale perpetrantes; quia dantem pariter & accipientem damnatio Simonis, quam Sacra lectio teſtatur [i], involvit.

[h] Polyc. *l.* 7. *tit.* 6. Deuſdedit, *p.* 2. Burch. *l.* 1. *c.* 22. Ivo, *p.* 5. *c.* 76.
[i] *Act.* 8.

VII. *Item* AMBROSIUS *a* in Libro Paſtorali. [imò ex Concilio Toletano VIII. an. 652. *in Hiſpania.*]

Anathematis ſententiâ damnatur, qui ſimoniacè ordinatur.

REperiuntur [k] quamplurimi negotio [l] muneris perituri, mercari velle gratiam Spiritûs Sancti: dum vile pretium donant, ut Pontificalis ordinis ſublime culmen accipiant, obliti verborum Petri, qui dixit ad Simonem [m]: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem; quoniam donum Dei exiſtimaſti per pecuniam poſſideri.* Proinde, quia & uſitatum eſt tantum malum, & Majorum frequenter conſtat mucrone ſuccisum; nos quoque huic vulneri canceroſo ignitum (quod ſupereſt adhuc) injicimus ferrum; decernentes omnino, ut quicumque deinceps propter accipiendam Sacerdotii [n] dignitatem quodlibet præmium fuerit detectus obtuliſſe, ex eodem tempore ſe noverit anathematis opprobrio condemnatum, atque à participatione Chriſti corporis & ſanguinis alienum: ex quo illum conſtat execrabile Chriſto perpetraſſe flagitium. Quòd ſi aliquis extiterit, qui accuſet; ille, qui hunc ordinem munerum fuerat datione lucratus, & ſuſcepto honoris gradu privetur, & in Monaſterio ſub perenni pœnitentia retrudatur [o]. Illi verò, qui hâc causâ munerum acceptores extiterint, ſi Clerici fuerint, honoris amiſſione mulctentur: ſi verò Laici, anathemate perpetuo condemnentur.

[k] Anſel. *l.* 6. *c.* 85.
[l] *al.* negotiatione.
[m] *Act.* 8.
[n] *al.* Divini doni. Ivo, *p.* 5. *c.* 83.
[o] *al.* religetur.

¶ CORR. ROM. *a Ambroſius.*] Caput hoc in Libro Paſtorali B. Ambroſii unde citatur, non eſt inventum. Habetur tamen in Concilio Toletano VIII. c. 3. quem Canonem integrum Anſelmus *lib.* 6. *c.* 85. partem verò ipſius Ivo *p.* 5. *c.* 83. ex dicto Concilio citant.

VIII. *Item* EX CONCILIO CALCHEDONENSI, *c.* 2. [an. 451. *in Bithynia.*]

Damnatur Epiſcopus, qui per pecuniam ordinationem facit.

SI quis Epiſcopus [p] per pecuniam Ordinationem fecerit, & ſub pretio redegerit gratiam, quæ vendi non poteſt, ordinaveritque per pecuniam Epiſcopum [1], Chorepiſcopum [2], Presbyterum, aut Diaconum, vel quemlibet de his, qui connumerantur in Clero, aut promoverit per pecunias Diſpenſatorem, aut Defenſorem, vel Manſionarium [3], vel quemquam omnino [4], qui ſubjectus eſt Regulæ, pro ſuo turpiſſimi [q] lucri commodo; is, qui hoc attentaſſe probatus fuerit, proprii gradûs periculo ſubjacebit; & qui ordinatus eſt, nihil ex hac Ordinatione, vel Promotione, quæ eſt per negotiationem facta, proficiat, ſed ſit alienus à Dignitate [5], vel ſolicitudine, quam pecuniis acquiſivit [6]. Si quis verò mediator tam turpibus,

[p] Polyc. *l.* 2. *tit.* 37. Anſel. *l.* 6. *c.* 88. Burch. *l.* 1. *c.* 112. Ivo, *p.* 5. *c.* 118. Pann. *l.* 3. *c.* 118.
[q] *al.* turpiſſimo.

& nefandis datis, vel acceptis extiterit; & ipſe, ſiquidem Clericus fuerit, proprio gradu decidat; ſi verò Laicus, aut Monachus, anathematizetur.

¶ PITH. [1] *Epiſcopum.*] Addit V. C. *aut provincialem Epiſcopum, aut Presbyterum, &c.*
[2] *Chorepiſcopum.*] Delent 3. V. C. vid. Creſc.
[3] *Manſionarium.*] Abeſt à 3. V. C.
[4] *Omnino.*] Abeſt à V. C.
[5] *A dignitate.*] 3. V. C. *ea dign.*
[6] *Acquiſivit.*] V. C. *exquiſivit.*

IX. *Item* EX OCTAVA α SYNODO [r]. [fortè ex Nov. 115. c. 4. apud Julian. Anteceſſ. an. 546. *Conſtantinopoli.*]

[r] Novellâ 6. c. 1. & nov. 123. c. 3. apud Julianum Anteceſſorem.

A Sacerdotio eſt alienus, qui per pecunias ordinat, vel ordinatur.

QUi per pecunias [f] quemquam conſecraverit, vel ab alio conſecratus eſt; alienus à Sacerdotio fiat.

[f] Anſel. *l.* 6. c. 7. Ivo, *p.* 5. c. 121.

¶ CORR. ROM. α *Octava.*] In aliquot vetuſtis exemplaribus Caput hoc citatur ex ſeptima Synodo, in qua Capitulo quinto refertur canon trigeſimus Apoſtolorum ad hanc rem faciens. In Epiſtola autem Taraſii ad Adrianum Papam, (quæ in exemplaribus Bibliothecæ Vaticanæ, & aliis, eſt in fine ipſius ſeptimæ Synodi) refertur Canon XXII. Synodi, quæ in Trullo, his verbis: *Eos, qui per pecunias ordinati ſunt, ſive Epiſcopi, ſive quicumque Clerici, & non ſecundùm probationem, & vitæ optionem, deponi præcipimus; ſed & illos, qui hos ordinaſſe noſcuntur.* Extat etiam hac de re Epiſtola Baſilii ad Epiſcopos ſibi ſubjectos.

X. *Item* CALIXTUS Papa II. [an. 1123. *Romæ.*]

Nec ordinari, nec promoveri in Eccleſia Dei per pecuniam aliquis valet.

SAnctorum Patrum exempla ſequentes, & officii noſtri debito innovantes, ordinari quemquam per pecuniam in Eccleſia Dei, vel promoveri, autoritate ſedis Apoſtolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis verò in Eccleſia Ordinationem, vel Promotionem taliter acquiſierit; acquiſita prorsùs careat Dignitate.

¶ CORR. ROM.] Eſt Calixti II. qui paulò ante Gratianum vixit, & aliquot Conciliis à ſe habitis contra Simoniam, & inveſtituras Eccleſiarum, quas Germanici imperatores uſurpaverant, multa decrevit: de quibus Abbas Vuſpergenſis ab anno Domini 1118. in quo electus eſt Pontifex, uſque ad annum 1124. accuratè ſcribit.

XI. *Item* GREGORIUS NAZIANZENUS. [fortè c. an. 380.]

De eodem.

QUi ſtudet [t] donum Dei pretio mercari, in ſacro Ordine nulla ratione de cetero permanere, aut revocari poſſe dubium non eſt. Talis à communione omnibus modis abſcindatur. Nam Spiritûs Sancti donum pretio comparari, quid aliud eſt, quàm capitale crimen, & Simoniaca hæreſis? quod quàm deteſtabiliter in utroque Teſtamento vindicatum ſit, multorum exemplis facilè apparet. Giezi [u] gratiam ſanitatis Naaman Syro vendidit, eamdem gratiam ſanitatis, Heliſæo vindicante, leproſus factus amiſit. Judas [x] omnium Redemptorem vendidit, mox laqueo ſuſpenſus eamdem Redemptoris [y] gratiam non obtinuit; & meritò, quia nemo poteſt retinere, quod vendidit. Simon [z] etiam Magus cùm eamdem Spiritûs Sancti gratiam emere vellet, damnationis ſententiam à Petro audivit: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia donum Dei exiſtimaſti pecuniâ poſſideri.* Dominus etiam, ut vendentes, & ementes hujus gratiæ expertes oſtenderet, cunctos peccatores per gratiam in templo dimiſit; ſingulariter vendentes, & ementes increpans, & flagellans de templo ejecit [a], in quo venditores, & emptores ſuos gratiâ Spiritûs Sancti conſtat deſtitutos eſſe, & vacuos. Quos enim Chriſtus ejecit de templo, numquid Spiritus Chriſti faciet ſibi templum?

[t] Deuſdedit, *p.* 2. & 4.
[u] 4. *Reg.* 5.
[x] *Matth.* 27.
[y] *al.* redemtionis.
[z] *Act.* 8.
[a] *Joan.* 2.

¶ CORR. ROM.] In operibus B. Gregorii Nazianzeni, quæ multa Græcè, & Latinè extant, nihil tale repertum eſt. Habentur autem ſimilia in Epiſtola Taraſii ad Hadrianum.

XII. *Item* GREGORIUS. [fortè c. an. 1100. *Romæ.*]

Simoniaci Sacerdotes eſſe non poſſunt.

QUicumque [b] ſacros Ordines vendunt, aut emunt, Sacerdotes eſſe non poſſunt. Unde ſcriptum eſt [anathema danti, anathema accipienti, hoc eſt, Simoniaca hæreſis.] Quomodo ergo, ſi anathema ſunt, & ſancti non ſunt, ſanctificare alios poſſunt? & cùm in Chriſti corpore non ſint, quomodo Chriſti corpus tradere, vel accipere poſſunt? Qui maledictus eſt, benedicere quomodo poteſt?

[b] Deuſdedit, *p.* 4. *ex Paſchali.* Infrà *c. Placuit.*

¶ CORR. ROM.] Deuſdedit in Tractatu contra Simoniacos refert hoc ex Epiſtola Paſchalis Papæ II. ad Mediolanenſes.

XIII. *Item* GREGORIUS Syagrio, & aliis Epiſcopis, *lib.* 7. *Epiſt.* 100. [an. 599. *Româ in Galliam.*]

De eodem.

CUm liqueat [c] hanc Hæreſim ante omnes α radice peſtifera ſubrepſiſſe, atque in ipſa origine ſua, Apoſtolica eſſe deteſtatione damnatam; cur non cavetur? cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat Hæreticus, promovetur?

[c] Joan. Diac. *l.* 3. *c.* 4. Polyc. *l.* 2. *tit.* 1. Burch. *l.* [illegible] c. 121. Deuſdedit, *p.* 2. Ivo, *p.* 5. *c.* [illegible] Suprà *c.* be[nedictio.]

¶ CORR. ROM. α *Omnes.*] Anteà legebatur, *omnia*, ſed Gloſſa videtur magis convenire lectioni reſtitutæ: quæ eſt in aliquot manuſcriptis, & ipſo originali.

XIV. *Item* AMBROSIUS de Miniſteriis [d], ſeu de Dignitate Sacerdotali, *c.* 5. [c. an. 384. *Mediolani.*]

[d] myſteriis.

Qui pretio ordinat, lepram, non officium confert.

CUm ordinaretur [e] Epiſcopus, quod dedit, aurum fuit; quod perdidit, anima fuit: cùm alium ordinaret, quod accepit, pecunia fuit; quod dedit, lepra fuit.

[e] Deuſdedit, *p.* 2. Ivo, *p.* 5. c. 95.

XV. IDEM ibidem. [c. an. 384. *ibid.*]

De eodem.

GRatiam [f], cùm ordinareris, non ſuſcepiſti; quia gratuitò eam non meruiſti.

[f] Ivo, *ibid.* Deuſdedit, *ibid.*

XVI. IDEM *lib.* 4. *ad c.* 4. Lucæ. [an. 376. *ibid.*]

De eodem.

CItò turpem [g] ſequitur lepra mercedem, & pecunia corpus, animumque malè quæſita commaculat. *& paulò pòſt.*

§. 1. Vides, quia facto autoris [7] ſucceſſio damnatur heredis. Inexpiabilis eſt enim venditi culpa myſterii [h], & gratiæ vindicta cæleſtis tranſit ad poſteros. Denique Moabitæ [i], & ceterì non intrabunt Eccleſiam uſque ad tertiam & quartam generationem; tamdiu videlicet (ut ſimpliciùs interpretemur) donec culpam autorum multiplicis ſucceſſio generationis aboleret. Sed cùm illi, qui in Deum idololatriæ errore deliquerunt, in quartam α generationem videantur eſſe mulctati; profectò durior videtur eſſe ſententia, quâ Giezi ſemen uſque in æternum pro cupiditate habendi, Prophetica autoritate damnatur (præſertim cùm Dominus noſter Jeſus Chriſtus per lavacri regenerationen, omnibus remiſſionem dederit peccatorum β) niſi vitiorum [k] magis, quàm generis ſemen intelligas. Sicut enim qui filii promiſſionis ſunt [l], æſtimantur in ſemen bonum; ita etiam qui filii erroris ſunt, æſtimantur in ſemen malum. Nam & Judæi [m] ex patre Diabolo, non utique carnis ſucceſſione, ſed criminis. Ergo omnes cupidi, omnes avari Giezi lepram cum divitiis ſuis poſſident, & malè quæſita mercede, non tam patrimonium facultatum, quàm theſaurum criminum congregarunt æterno ſupplicio, & brevi fructu.

[g] Ivo, *p.* 5. c. 132.
[h] *al.* miniſterii.
[i] Deuſdedit, *p.* 2.
[k] *al.* niſi u[nius] vitiorum.
[l] *Rom.* 9.
[m] *Joan.* 8.

¶ CORR. ROM. α *In quartam.*] Anteà legebatur, *in tertiam & quartam:* Sed & à B. Ambroſio, & ab uno vetuſto Gratiani codice abeſt vox, *tertiam.* Deuteronomii autem 23. Idumæorum quidem, & Ægyptiorum filii permittuntur tertia generatione intrare in Eccleſiam Domini, ſed de Moabitis ſic ſcribitur: *Ammonites, & Moabites etiam poſt decimam generationem non intrabunt Eccleſiam Domini in æternum.*

β *Peccatorum.*] Sequebatur, *cur ergo Giezi ſemen in æternum damnatur?* quæ apud B. Ambroſium non habentur.

¶ PITH. [7] *Facto autoris.*] *Ex l. vitia, de acquir. poſſeſſ.*

" GRATIA[NUS] 2. *Pars.*

QUIA ergo autoritate Leonis Papæ, Simoniaci non niſi Spiritum mendacii accipiunt, ſecundùm Gregorium apud Simoniacos Sacerdotium non ſubſiſtit α, benedictio eorum in maledictionem convertitur, apud eos manet anathema danti & accipienti, cùm Sancti non ſint, nec in Chriſti corpore conſtituti, cùm ſint maledicti; nec ſanctificare alios poſſunt, nec corpus Chriſti tradere, vel accipere, nec benedicere aliis valent: ſecundùm Ambroſium [n] verò anathematis opprobrio condemnantur, atque à participatione corporis & ſanguinis Chriſti alienantur, cùm accipiatur aurum, & lepra detur; cùm inexpiabilis ſit culpa venditi myſterii [o], ſecundùm Calchedonenſe Concilium ex tali ordinatione nihil proficere judicantur, ſecundùm Gelaſium Simonis damnatione involvuntur, ſecundùm Gregorium Nazianzenum in ſacro Ordine permanere, aut renovari nulla ratione poſſunt, ab Heliſæo leprâ perfunduntur, à Petro in perditionem damnantur, à Chriſto verò de templo ejiciuntur; quid aliud Simoniacus Simoniaco in ſua Ordinatione poteſt conferre, niſi quod de ceteris Hæreticis teſtatur dicens

[n] Suprà reperiuntu[r]
[o] *al.* miniſterii.

¶ CORR. ROM. α *Non ſubſiſtit.*] Simoniaci recipiunt quidem characterem, ſed ſunt ipſo facto ſuſpenſi. Ita ratione habita uſûs, verè dici poteſt ipſorum Sacerdotium non ſubſiſtere, ac propterea rectiſſimè B. Gregorius *lib.* 10. *Epiſt.* 33. Victori Epiſcopo ſcribens Simoniacam Ordinationem vocat illicitam, & effectu carentem.

XVII. INNOCENTIUS *Epiſt.* 18. ad Alexandrum, *c.* 3. [c. an. 410. *Româ in Syriam.*]

Qui ſpiritûs perfectionem non habent, ipſam dare non poſſunt.

QUi perfectionem [p] ſpiritûs, quam acceperant, perdiderunt, non ejus dare plenitudinem poſſunt (quæ maximè operatur in Ordinationibus) quam per ſuam perfidiam perdiderunt. *& iterùm* [8]. §. 1. Qui honorem [q] non habuit, honorem dare non potuit: nec aliquid ille accepit, quia nihil erat in dante: ſed damnationem, quam habuit, per pravam

[p] Anſel. *l.* [illegible] *c.* 73.
[q] *Epiſt.* 22. 3. ad Epiſcopos Macedoniæ *in fine.*

manûs impositionem dedit.

¶ Corr. Rom.] In hoc Capite non referuntur ipsa prorsùs verba Innocentii, quæ tamen habentur partim *infrà eâd. c. Arianos.* partim *in c. nunc sequenti, ventum est, in vers. Sed è contrario.*

¶ Pith. [8] *Et iterùm.*] Hæc sunt ex Epistola Innocentii ad Alexandrum, & sunt in Epistola ad Macedonas.

XVIII. Idem Rufo, & aliis Episcopis [9], *Epist. 22. c. 3.* [an. 414. *Româ in Macedoniam.*]

Simoniacus per pravam manûs impositionem, non benedictionem, sed damnationem præstat.

VEntum est [r] ad tertiam quæstionem, quæ pro sui difficultate longiorem exigit disputationem. Cùm nos dicamus ab Hæreticis ordinatos, vulneratum per illam manûs impositionem habere caput, ubi [10] vulnus infixum est, medicina est adhibenda, quâ possit recipere sanitatem. Quæ sanitas post vulnus secuta sine cicatrice esse non poterit, atque ubi pœnitentiæ remedium necessarium est, illic Ordinationis honorem locum habere non posse decernimus. Nam si [s] ut legitur [t], quod tetigerit immundus, immundum erit; quomodo ei tribuetur, quod munditia, ac puritas consuevit accipere? §. 1. Sed econtrario asseritur, eum, qui honorem [u] amisit, honorem dare non posse, nec illum aliquid accepisse: quia nihil in dante erat, quod ille posset accipere. Acquiescimus, & verum est certè, quia quod non habuit, dare non potuit. Damnationem utique, quam habuit, per pravam manûs impositionem dedit; & qui particeps effectus est damnato, quomodo debeat honorem accipere, invenire non possum. §. 2. Sed dicitur [x] vera, ac justa legitimi Sacerdotis benedictio auferre [11] omne vitium, quod à vitioso fuerat injectum. Ergo si ita est [y], applicentur ad Ordinationem sacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei: quia benedictione Ordinationis crimina, vel vitia putantur auferri: nullus sit pœnitentiæ locus, quia id potest præstare Ordinatio, quod longa satisfactio præstare consuevit. Sed nostræ lex [z] Ecclesiæ est, venientibus ab Hæreticis, qui tamen illic baptizati sunt, per manûs impositionem, Laicam tantùm tribuere communionem, nec ex his aliquem in Clericatûs honorem vel exiguum subrogare.

¶ Pith. [9] *Episcopis.*] Addit V. C. *Macedon.* refert Crescon.

[10] *Ubi.*] 3. V. C. & *ubi.*

[11] *Auferre.*] V. C. *aufert.* ita ut post *dicitur*, virgula apponatur.

» Sed objicitur: alii Hæretici à fide exorbitant; Simo» niaci autem etsi gratiam Spiritûs S. venalem putant, tamen » à fide alieni non sunt: atque ideò, quod ab Innocentio de » ceteris Hæreticis decernitur, non valet de his consequenter » intelligi. His ita respondetur. Simoniaci etsi fidem tenere » videantur, infidelitatis tamen perditioni subjiciuntur. Un» de scribit dicens

XIX. B. Ambrosius in 2. lib. de Pœnit. c. 4. adversùs Novatianos. [fortè an. 383. *Mediolani.*]

Simoniaci fidei integritatem non habent.

PEtrus Simoni, qui Magicæ artis consuetudine depravatus putasset, quòd gratiam Christi per impositionem manûs, atque infusionem Spiritûs Sancti compararet pecuniâ, ait [a]: *Non est tibi pars, neque sors in hac fide* α: *quia cor tuum non est rectum apud Deum, &c.* Vides quòd hunc Magica vanitate blasphemantem in Spiritum Sanctum, Apostolica autoritate condemnet; & eò magis, quia puram conscientiam fidei non habebat?

¶ Corr. Rom. α *In hac fide.*] Vulgata editio habet, *in sermone isto*, Græcè est, ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ.

XX. *Item* Gregorius I. *lib. 9. Epist. 53.* ad Theodoricum Regem. [an. 601. *Româ in Galliam.*]

Simoniacus infidelis esse probatur.

CUm omnis [b] avaritia idolorum sit servitus, quisquis hanc, & maximè in dandis Ecclesiasticis honoribus vigilanter non præcavet, infidelitatis perditioni subjicitur, etiamsi tenere fidem, quam negligit α, videatur.

¶ Corr. Rom. α *Quam negligit.*] Sic est emendatum ex manuscriptis exemplaribus, & originali. In vulgatis enim legebatur, *fidem verbis, quam negat facto, videatur.*

XXI. *Item* ex Epistola Tarasii Constantinopolitani Episcopi missa Papæ Hadriano. [c. an. 787. *Constantinopoli Romam.*]

Simoniacorum hæresis, ceteris damnabilior esse probatur.

EOs, qui [c] per pecunias manus imposuerunt, vel imponunt, Petrus Divinus Apostolus (cujus cathedram sortita est Sanctitas vestra) tamquam Simonem Magum deponit. & *infrà.* §. 1. Tolerabilior est enim Macedonii, & eorum, qui circa ipsum sunt, Spiritûs Sancti impugnatorum impia hæresis. Illi enim creaturam, & servum Dei Patris, & Filii, Spiritum Sanctum delirando fatentur: Isti verò eumdem Spiritum efficiunt suum servum. Omnis enim Dominus, quod habet, si vult, vendit, sive servum, sive aliquid aliud eorum, quæ possidet. Similiter & qui emit, Dominus ejus volens esse, quod emerit, per pretium pecuniæ illud acquirit. Ita & qui hanc iniquam actionem operantur, detrahunt Spiritui Sancto; æqualiter peccantes his, qui blasphemaverunt dicentes [d] Christum in Beelzebub ejicere Dæmonia; atque ut veriùs dicamus, Judæ comparantur [e] proditori, qui Judæis Dei occisoribus Christum vendidit. Cùm ergo Spiritus Sanctus consubstantialis sit Christo, ejusdem omnino & ipsi portionis erunt. Et proculdubiò in eis non est gratia Spiritûs Sancti, id est, Sacerdotii sanctitas. Nam quod non acceperunt, non habent. Ait enim Petrus Simoni [f]: *Non est tibi pars, neque sors in sermone isto, quia existimasti donum Dei pecuniâ possideri.* & suprà. §. 2. Nam & vicesimus nonus Canon Sanctorum Apostolorum, & Actus eorumdem, & tertius, & quartus Liber Regnorum alienum omnino à Sacerdotio pronuntiant eum, qui aliquando dederit, vel acceperit pecuniam in aliquo tempore; sive ante manûs impositionem, sive in ipsa manûs impositione, sive pòst. Accipere enim est quandocumque accipere.

[d] *Matth.* 12.
[e] *Matth.* 26.
[f] *Act.* 8.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc est pars Epistolæ Tarasii ad Hadrianum. Sed immutata est aliquot locis series verborum, & epitome quædam adhibita; quemadmodum & apud Anselmum. Integra habetur manuscripta post septimam Synodum in Vaticana Bibliotheca, & in Græcis ejus Synodi codicibus, & in Latina ex versione Anastasii Bibliothecarii. Extat etiam Latinè impressa apud Balsamonem. Sed in ea versione, aut Interpretis, aut exemplaris, quod secutus est, vitio, flagitiosum mendum inest. Nam ubi Tarasius Hadrianum mirificè laudat, Interpres reprehendentem inducit his verbis, *Fraterna ergo vestra Sacerdotalis sanctitas, quæ non jure, nec ex Dei voluntate Pontificale munus administrat, magnâ laborat infamiâ:* quamvis cùm alia multa, tùm proximè sequentia verba manifestò repugnent: in quibus eum vocat virum desideriorum Spiritûs, & aliis præclaris titulis ornat. Exemplaria quidem Græca Vaticana, & septimæ Synodi, & ipsius Balsamonis optimè habent. Quare necessarium visum est priorem Epistolæ partem cùm Græcè, tùm nova cum versione afferre. Reliqua ex Balsamone impresso peti poterunt.

Τῷ τὰ πάντα ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Ἀδριανῷ Πάπᾳ τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης.

Ταράσιος ἀνάξιος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως εὐαγγελικῶς καὶ ἀποστολικῶς τε καὶ πατρικῶς διδασκόμεθα ἀφιλάργυρον τὸν τρόπον ἔχειν ἐν τῇ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστείᾳ, καὶ μὴ χρυσίζεσθαι, ἢ ἀργυρίζεσθαι, ἤ τι σφετερίζεσθαι ἐπὶ χειροτονείᾳ παντὸς ἱερατικοῦ ἀνδρὸς, ὡς ὑποδείξομεν ἐν ταῖς καθ' ὑποτεταγμέναις χρήσεσιν ἀπό τε γραφικῶν θεηγοριῶν, καὶ πατρικῶν διδασκαλιῶν. Οἱ γὰρ ἐπιτιθέντες τὰς χεῖρας ὑπηρέται τοῦ πνεύματός εἰσιν, οὐχὶ πρᾶται τοῦ πνεύματος. Δωρεὰν γὰρ λαβόντες τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, δωρεὰν δίδοσθαι τοῖς παρ' αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν ἀπεφήναντο ἐκ τῆς κυριακῆς φωνῆς ταύτην τὴν ἐλευθεριότητα εἰληφότες, εἰ δέ τις ἐλεγχθείη χρυσίῳ ταύτην ὠνησάμενος, ἀποκήρυκτον διαγορεύουσι τὸν τοιοῦτον τῆς ἱερατικῆς τάξεως [g]. Καὶ εἰ καὶ ὀνόματι τὴν ἱερωσύνην κεκλήρωται, ἀλλ' οὖν διαψεύδεται ὁ λόγος ἐπὶ τῷ πράγματι. οὐδεὶς γὰρ Θεῷ δουλεύειν δύναται, καὶ μαμμωνᾷ, ὡς εὐαγγελικῶς ἐμάθομεν. Καὶ ἐπεὶ ἠκούσαμεν προφητικῶς τοῦ Θεοῦ βοῶντος, [ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλὴμ,] αὖθίς τε ἐπαπειλοῦντος, καὶ λέγοντος. [ὁ σκοπὸς ἐὰν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην καὶ μὴ σημάνῃ τῇ σάλπιγγι, καὶ ὁ λαὸς μὴ φυλάξηται, καὶ ἐλθοῦσα ἡ ῥομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν, τὸ αἷμα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω.] φόβῳ τοῦ τῆς σιωπῆς κατακρίματος ἀναγγέλλομεν τοῖς προέδροις πᾶσι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν, ἵνα μετὰ παῤῥησίας κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον εἴπωμεν, καθαροί ἐσμεν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παραβαινόντων τὰς κανονικὰς διατάξεις, καὶ πάνυγε μᾶλλον τῶν ἐπὶ χρήμασι χειροτονησάντων ἢ χειροτονηθέντων, Πέτρου τοῦ θείου ἀποστόλου, οὗ καὶ τὴν καθέδραν ἐκληρώσατο ἡ ἀδελφικὴ ὑμῶν ἁγιότης, ὡς Σίμωνα τὸν μάγον, τούτους καθελόντος. τούτου ἕνεκεν οὐχ ὑποστελλόμεθα τοῦ ἀναγγέλλειν τὴν ἀλήθειαν, φυλάττοντες καὶ κρατοῦντες τὰ παρὰ τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, καὶ τῶν ἀοιδίμων πατρῶν ἡμῶν κανονικῶς ἐκδοθέντα. καὶ εἴτι τούτων παραβάντι ὑπό τινῶν, βδελυττόμεθα. ἡ οὖν ἀδελφικὴ ὑμῶν ἀρχιεροπρεπὴς ἁγιωσύνη ἐνθέσμως καὶ κατὰ Θεοῦ βούλησιν πρυτανεύουσα τὴν ἱεραρχικὴν ἁγιστείαν, διαβόητον ἔχει τὴν δόξαν. εἴρηκε γὰρ διὰ τοῦ προφήτου ὁ πρῶτος καὶ μέγας ἀρχιερεὺς ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν [ζῶ ἐγὼ, ἀλλ' ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω.] οἶδας γὰρ ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν τῶν τοῦ πνεύματος, ὅτι φορητοτέρα μᾶλλόν ἐστι Μακεδονίου καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν πνευματομάχων ἡ δυσσεβὴς αἵρεσις. ἐκείνων γὰρ κτίσμα καὶ δοῦλον τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα ληρωδούντων, οὗτοι ἑαυτῶν, ὡς δοκοῦσι, δοῦλον αὐτὸν ποιοῦσι. πᾶς γὰρ δεσπότης ὅ, τι ἂν ἔχοι, εἰ βούλοιτο, πιπράσκει εἴτε οἰκέτην, εἴτε ἕτερον ὧν κέκτηται. ὡσαύτως δὲ ὁ ἀγοράζων δεσπότης βουλόμενος εἶναι τοῦ ἠγορασμένου διὰ τιμὴν ἀργυρίου τοῦτο κτᾶται. οὕτως οἱ ταύτην τὴν ἄθεσμον πρᾶξιν ἐργαζόμενοι καταδουλάζουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἶσα ἁμαρτάνοντες τοῖς βλασφημοῦσιν ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια τὸν Χριστὸν, ἢ, τόγε ἀληθέστερον εἰπεῖν, παρεοίκασιν Ἰούδᾳ τῷ προδότῃ, ὃς τοῖς θεοκτόνοις Ἰουδαίοις τιμῆς ἀργυρίου τὸν κύριον ἀπημ-

[g] ἀξίας.

πωλήσατο. ὡς οὖν τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁμοούσιόν ἐστι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῆς αὐτῆς παντίπου δῆλον ἔσονται μερίδος, ὡς ἀποδέδεικται. εἰ δὲ οὐ πιπράσκεται, πρόδηλον γὰρ οὐδαμῶς, ἀναμφιλέκτως οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἤτοι [h] *ἡ τῆς ἱερωσύνης ἁγιστεία. καὶ ὃ οὐκ ἔλαβον, οὐδὲ ἔχουσι. μνησθήτωσαν τοῦ ἁγίου Πέτρου πρὸς τὸν τοῦτο ἐπιτηδεύσαντα οὑτωσὶ λέγοντος. [οὐκ ἔστι σοι μερίς, οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ.] εἰ γὰρ ἀπεμπωλεῖται ἡ τῆς ἱερωσύνης ἀξία, ἄρα* [i] *περιττὴ παρ' αὐτοῖς ἡ κατὰ τὸν βίον σεμνὴ πολιτεία, καὶ ἡ ἐν ἁγνείᾳ καὶ ἀρετῇ ἀναστροφή. περιττὸς κατ' αὐτοὺς καὶ Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος διδάσκων δεῖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, σώφρονα, κόσμιον, διδακτικὸν, ἐγκρατῆ, νηφάλιον, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. οἴχεται τοίνυν ταῦτα πάντα ἐκ τοῦ πράτου, καὶ ἀγοραστοῦ τῆς ἱερωσύνης. αἱ οὖν ὑποκείμεναι ἁγιόλεκτοι χρήσεις ἀλλότριον πάντη τῆς ἱερωσύνης ἀποφαίνονται, τόν ποτε δόντα ἢ λαβόντα ἐν οἱῳδήποτε χρόνῳ, εἴτε καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας, εἴτε καὶ ἐν τῇ χειροτονίᾳ, εἴτε καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν. λαβεῖν γὰρ, ἐστὶ τὸ λαβεῖν ὅτε δήποτε. ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς προβολὰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀφορίζουσιν* [k] *ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων δόσει.*

[h] εἴτ' οὖν.
[i] ἄρα.
[k] ἀφαιροῦσιν.

Fratri, & Comministro usquequaque Sanctissimo, & Beatissimo Domino Hadriano Papæ veteris Romæ.

Tarasius indignus Episcopus Constantinopolis novæ Romæ, in Domino S.

MUltipliciter, multísque modis ex Evangelio, & Apostolorum, Patrúmque præceptis docemur in sanctificatione Sacerdotii mores ab avaritia longè alienos præstare; neque in ullius Sacerdotalis viri ordinatione aurum, argentúmve accipere, aut aliud quidpiam nobis vindicare: quod sententiæ ex Divinis Scripturis, & Patrum doctrinis infrà subjectæ demonstrabunt. Qui enim manus imponunt, ministri sunt Spiritûs, non venditores Spiritûs. Nam cùm gratis gratiam Spiritûs acceperint; gratis etiam iis, qui ab ipsis accipiunt, dare jussi sunt ex voce Domini hac ipsa libertate, potestatéque accepta. Quòd si quis eam auro emisse convictus fuerit; hunc ex Sacerdotali ordine [l] excidisse pronuntiant; quamquam nomine Sacerdotium sortitus est, sed in eum falsò nomen istud conferri re ipsa comprobatur. Nemo enim [m] potest Deo, & mammonæ servire, prout ex Evangelio didicimus. Et quoniam audivimus Deum per os Prophetæ clamantem [n]: *Sacerdotes loquimini ad cor Hierusalem:* rursúsque minantem, ac dicentem [o]: *Si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccinâ, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam; ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram:* hujus igitur, quæ ex silentio imminet, condemnationis metu, omnibus earum, quæ apud nos sunt, Ecclesiarum Præfectis annuntiamus; ita ut fidenter divinum Apostolum [p] imitantes, dicamus, mundi sumus à sanguine eorum, qui transgrediuntur Canonicas constitutiones, & multò magis eorum, qui ob pecunias ordinaverunt, aut ordinati sunt: quippe cùm Petrus, divinus ille Apostolus, cujus & cathedram sortita est fraterna vestra Sanctitas, hos deposuerit, ut Simonem Magum. Propterea non refugimus, quin veritatem prædicemus, servantes, ac retinentes ea quæ à sanctis, & omniquaque benedictis Apostolis, & ab inclytis Patribus nostris canonicè sunt tradita. Et si quid horum ab aliquibus violatum est, aversamur. Fraterna igitur vestra summo Sacerdotio congruens Sanctitas, legitimè & aptè ad voluntatem Dei Sacerdotalem sanctificationem administrans, celebrem adepta est gloriam. Dixit enim per Prophetam primus & magnus Pontifex Christus [q]: *Vivo ego, nisi eos, qui me glorificant, glorificabo.* Nosti enim ô vir eorum desideriorum, quæ Spiritûs sunt, longè tolerabiliorem esse Macedonii, & eorum, qui ab illo, Sancti Spiritûs impugnatorum hæresim. Nam cùm illi Sanctum Spiritum Dei, & Patris creaturam, & servum nugentur, hi suum ipsorum, quantùm putant, servum ipsum faciunt. Omnis enim Dominus, quidquid habet, cùm libuerit, vendit, sive famulum, sive aliquid aliud ex his, quæ possidet. Similiter & qui emit, volens emptæ rei Dominus fieri, argenti pretio eam acquirit. Ita qui hoc nefarium facinus admittunt, Sanctum deprimunt Spiritum, æquè peccantes, atque illi, qui Christum in Beelzebub ejicere dæmonia ore blasphemo dicebant; vel, ut veriùs dicam, Judæ proditori sunt similes, qui Dei interfectoribus Judæis argenti pretio Dominum vendidit. Quando igitur Spiritus Sanctus consubstantialis est Christo Deo nostro; perspicuum omnino est, eos in eadem parte, ac sorte numerandos esse, ut demonstravimus. Quòd si non venditur, quemadmodum certè non venditur, compertissimum quoque est in istis Sancti Spiritûs gratiam non esse, aut Sacerdotii sanctificationem: Et quod non acceperunt, non habent. Meminerint Sancti Petri ad eum, qui id procurarat, hoc modo dicentis [r]: *Non est tibi pars, neque sors in sermone isto.* Nam si venditur Sacerdotii dignitas; supervacua igitur apud ipsos est honesta vitæ institutio, & puritatis, virtutísque cultus: supervacuus apud ipsos & Paulus divinus Apostolus [s], docens oportere Episcopum esse sine crimine, temperantem, modestum, aptum ad docendum, continentem, sobrium, insistentem fideli secundùm doctrinam sermoni, ut potens sit & exhortari in doctrina sana, & contradicentes refellere. Pereunt igitur hæc omnia ex eo, quòd Sacerdotium venditur, & emitur. Subjectæ igitur sententiæ ex Sanctis collectæ alienum omnino à Sacerdotio pronuntiant eum, qui quocumque tempore dederit, vel acceperit, sive ante Ordinationem, sive in Ordinatione, sive post Ordinationem. Accipere enim est, quandocumque accipere. Sed & omnes Ecclesiasticas promotiones, in quibus pecunia intervenit, irritas esse jubent.

[l] *al.* dignitate.
[m] *Matth.* 6.
[n] *Esa.* 40.
[o] *Ezech.* 33.
[p] *Act.* 20.
[q] 1. *Reg.* 2.
[r] *Act.* 8.
[s] 1. *Tim.* 3. & *Tit.* 1.

XXII. *Item* EX CONCILIO BRACARENSI II. *c.* 3. [an. 572. *in Hispania.*]

Et qui dat, & qui accipit, ut Ordines sacri præstentur, anathema sit.

PLacuit [t], ut de Ordinatione Clericorum, Episcopi munera nulla accipiant: sed sicut scriptum est [u], quod gratis donante Deo accipiunt, gratis dent. Non aliquo pretio gratia Dei, & impositio manuum venumdetur: quia antiqua definitio Patrum ita de Ecclesiasticis Ordinationibus statuit [x], dicens. [Anathema sit danti, & accipienti.] Propterea, quia aliquanti multis sceleribus obruti [y], sancto altario indignè ministrantes, non hoc, testimonio bonorum actuum, sed profusione munerum obtinent, oportet [12] [z] non per gratiam munerum, sed per diligentem priùs discussionem, deinde per multorum testimonium Clericos ordinare.

¶ PITH. [12] *Oportet.*] V. C. addit *ergo.*

[t] Ivo, *p.* [...] c. 128.
[u] *Matth.* 1[...]
[x] Sup. *c.* q[...] *cumque.*
[y] *al.* obnox[...]
[z] oportet e[r]go. *orig.*

"Ex illa autoritate B. Ambrosii, & Gregorii patet, quòd Simoniaci (sicut & alii Hæretici) à fide exorbitant; & ideò consequenter de illis intelligitur, quod de aliis decernitur.

"§. 1. Item opponitur, quòd Prophetia donum Spiritûs S. est: hæc [a] autem in veteri Testamento à sanctis Prophetis vendi consueverat. Unde Saül [b] ad Samuelem pro vaticinio expetendo non nisi cum munere ire præsumpsit. Uxor etiam [c] Jeroboam ad hominem Dei non nisi cum munere accessit. Item Christus [d] à Juda venditus auriculam Servi sanavit. Exemplo itaque Saulis, & uxoris Jeroboam patet, quòd donum Spiritûs Sancti emere, vel vendere non est peccatum. Exemplo Christi liquet, quòd Spiritus Sanctus etsi injustè à Simoniacis venalis putetur, virtutis tamen suæ non obliviscitur, nec desinit effectum suæ gratiæ etiam venditus præstare. Sed de Prophetia competenter solvit, malos tantùm accepisse, non bonos denuntians"

GRATIA[NUS]
4. *Pars.*
[a] *al.* hoc
[b] 1. *Reg.*
[c] 3. *Reg.* 1[...]
[d] *Luc.* 2[...]

XXIII. B. HIERONYMUS *in cap.* 3. Michææ. [an. 408. *in Palæstina.*]

Mali Prophetæ, non boni Prophetiam vendebant.

JUdices, inquit [e], *ejus in muneribus judicabant, & Sacerdotes ejus in mercede respondebant, & Prophetæ ejus in pecunia divinabant, & super Dominum requiescebant, dicentes: Nonne Dominus in nobis est? non venient super nos mala. Idcircò propter vos Sion quasi ager arabitur, & Jerusalem, ut custodia pomarii erit.* Nemo ambigit Jerusalem propter scelera, quæ in hoc Capitulo describuntur, fuisse subversam. *& infrà.* §. 1. Poterat utique Petrus [f] Simoni Mago vendere, quod petebat; immò poterat simulare vendentem (Spiritus enim Sanctus nec venumdari, nec emi potest;) sed oblatam pecuniam cum offerente damnavit. *& paulò pòst.* §. 2. Nec quemquam moveat illud, quod in primo Regum [g] libro [h] legimus, Saülem volentem ire ad Samuelem dixisse Puero suo, ad eum se ire non posse; quia pretium quod offerret pro vaticinio, non haberet; & Puerum respondisse: *Ecce inventa est in manu mea quarta pars sicli pecuniæ, & dabo viro Dei, & annuntiabit nobis viam nostram.* Non enim scriptum est, quòd Samuel acceperit, aut quòd illi obtulerint: quin potiùs à Propheta pascuntur, & invitantur ad prandium. Sed fac eum accepisse: stipes magis æstimandæ sunt tabernaculi, quàm munera Prophetiæ: siclus enim viginti obolos habet; & quarta pars sicli, quinque sunt oboli. Et nostri igitur Sacerdotes, si volunt vendere Prophetiam, & columbas in cathedris suis proponere, quas Dominus flagello subvertit, quinque tantùm obolorum sint mercede contenti: qui α utinam non pretia villarum, sed quinque obolos acciperent. §. 3. Hoc ipsum sonat, & in tertio Regnorum libro [i], quòd uxor Jeroboram infirmante filio pergit ad Ahiam hominem Dei, & defert ei decem panes β, & crustulam, & vas mellis; quia hæc magis γ in sumptum Prophetæ, quàm muneri Prophetiæ reputanda sunt. Licèt potuerint hi, qui ad Ariolos ire consueverant (quia multi Divini, & Arioli erant in Israël) mala consuetudine æstimasse idipsum etiam de Prophetis, & voluisse Sanctis viris offerre, quod Divinis offerre consueverant. §. 4. Unde in quarto δ libro [k] Regum [l] legitur, quòd *Helisæus venit Damascum, & Benadad Rex Syriæ ægrotabat, annuntiaverúntque ei dicentes: Venit vir Dei huc: & ait Rex ad Azaëlem: Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens, si evadere de infirmitate hac potero. Ivit igitur Azaël in occursum ejus, habens secum munera, & omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorum.* Sed non est credendum accepisse: sicut de eodem Helisæo legitur [m], quòd Naaman mundatus à lepra obtulit ei munera dicens: *Obsecro, ut accipias benedictionem à servo tuo.* At ille respondit:

[e] *Mich.* 3. [...] *cundùm* LX[X]
[f] *Act.* 8.
[g] *al.* Regnorum.
[h] 1. *Reg.* 9.
[i] 3. *Reg.* 14[...]
[k] 4. *Reg.* 8.
[l] *al.* Regnorum.
[m] 4. *Reg.* 5[...]

respondit: *Vivit Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cúmque vim faceret, penitùs non acquievit.*

¶ CORR. ROM.] Caput hoc in uno vetusto exemplari conjunctum est superiori, & loco primæ dictionis, *Judices*, legitur, *Duces*: quemadmodum est apud B. Hieronymum in versione LXX.

α *Quinque tantùm obolorum sint mercede contenti, qui.*] Ista omnia absunt à recentioribus editionibus B. Hieronymi, atque etiam à vetustioribus, præter dictionem, *qui.* Sed non sunt expuncta, quia sententiæ non officiunt.

β *Decem panes.*] Sic in vulgata Latina B. Hieronymus habet, *panes, & uvas passas, & vasculum mellis.* In Græca autem vulgata, & crustula, & uvæ passæ commemorantur, ἄρτυς, inquit, καὶ κολλύρια τοῖς τέκνοις αὐτῦ, καὶ σαφυλάς.

γ *Quia hæc magis.*] Ista usque ad *vers. Licèt*, non habentur hîc apud B. Hieronymum, sed loco eorum hæc: *Dicitur enim, quid secum illa portaverit: & tamen Propheta non scribitur accepisse: quippe cùm & corripuerit eam, & venturum luctum prædixerit. Licèt, &c.*

δ *Unde in quarto.*] Hæc usque ad finem non sunt inventa apud B. Hieronymum.

XXIV. IDEM in eodem capite. [an. 408. *ibid.*]

Quòd Divinatio in bonum non accipitur.

NUmquam Divinatio in Scripturis in bonam partem accipitur [n]: *Non est augurium in Jacob, neque Divinatio in Israël.* Videbantur sibi quidam esse Prophetæ: sed quia pecuniam accipiebant, Prophetia ipsorum facta est Divinatio.

[n] *Num.* 23.

¶ CORR. ROM.] Hoc etiam caput in aliquot vetustis est conjunctum superiori, & legitur ut in originali, *Numquam enim.*

GRATIAN. „ CÙM ergo secundùm Hieronymum boni Prophetæ non „ munera Prophetiæ accipiebant, sed stipes tabernaculi: ma„lis autem, qui accipiebant, Prophetia, quæ Dei erat do„num, in Divinationem, quæ Diabolica est, convertebatur; „ quid aliud colligitur, nisi quòd Simoniacis (quod superiùs „ dictum est) nulla spiritualis gratia cooperatur? Cùm enim „ in Sacramentis, neque qui plantat [o], neque qui rigat, sit „ aliquid; sed qui incrementum dat, Deus; quis operatur in „ eis, si Dominus, qui incrementum dat, in eis non lucet, „ sed est otiosus? Item, quod dicitur de Christo [p], quòd „ sicut Christus venditus auriculam restituit Malcho, & fecit „ miracula; sic & Spiritus Sanctus possit vendi, & in ipsa „ venditione suam gratiam operari, non valet hæc similitu„do. Non enim hoc operatur Spiritus Sanctus spiritualiter „ in perfidis mercimoniis avaritiæ, quod Christus gessit cor„poraliter certi mysterii causâ ad exemplum patientiæ. Si „ enim omnifaria est similitudo, cùm credatur posse vendi, „ sicut Christus; credatur etiam Spiritus Sanctus posse cruci„figi: quod impossibile est. Potest etiam intelligi (ut à si„militudine non recedamus) quòd sicut Christus venditus „ non venditori, vel ementi, sed eis, qui nescientes ad„erant, dona suæ gratiæ contulit, pro quibus etiam in cruce „ supplicavit; sic & Spiritus Sanctus non vendenti, vel emen„ti, sed his, qui de manibus eorum, ignorantiâ ducti, Sa„cramenta Dominica accipiunt, suæ gratiæ effectum largiri „ probatur. §. 1. Item objicitur, quòd etsi malum sit Ec„clesiastica emere, tamen sæpè sinistra principia ad felices „ perveniunt exitus. Ut Jacob [q] per supplantationem perve„nit ad benedictionem; ut seges, quæ leprosa manu seritur, „ munda tamen metitur; ut ex adulterino concubitu pulchra „ soboles nascitur: sic & pecunia, quæ per Simoniam acqui„ritur, felicem habet exitum, cùm pauperibus profutura ero„gatur. Sed nihil horum Simoniacis patrocinatur. Ait enim

[o] 1. *Cor.* 3. [p] *Luc.* 22. *Joan.* 18. [q] *Gen.* 27.

XXV. LEO I. Episcopus ad Mauros Episcopos [13], *Epist.* 85. al. 87. [an. 442. *Româ in Africam.*]

Quæ malo inchoantur principio, non peraguntur bono exitu.

PRincipatus [r], quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupavit; etiamsi moribus, atque actibus non offendit: ipsius [s] tamen initii sui est perniciosus exemplo. Et difficile est, ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio.

[r] Ansel. *l.* 7. *c.* 17. *Dist.* 61. *c. miramur.* [s] *al.* ipso.

¶ PITH. [13] *Ad Mauros Episcopos.*] V. C. *universis Episcopis per Cæsariensem Mauritaniam constitutis.*

XXVI. *Item* GREGORIUS I. Antiocheno Episcopo, *lib.* 7. *Epist.* 47. *indict.* 2. [an. 599. *Româ in Syriam.*]

Non superædificatur bonum opus, ubi Christus fundamentum non est.

CUm Paulus dicat [t]: *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus*: consequenter probatur; quia ubi Christus non est fundamentum, nullum boni operis est superædificium.

[t] 1. *Cor.* 3.

¶ CORR. ROM.] Apud B. Gregorium sic legitur: *Prædicator autem egregius [dicit fundamentum, &c.] Quisquis ergo cum dilectione Dei, & proximi, fidei, quæ in Christo est, firmitatem tenet; eumdem Jesum Christum Dei & hominis filium apud se posuit fundamentum. Sperandum ergo est, quòd ubi Christus fundamentum est, bonorum quoque operum sequatur ædificium.*

Pars I.

XXVII. IDEM Syagrio, & aliis Episcopis, *lib.* 7. *Epist.* 110 [u]. [an. 599. *Româ in Galliam.*]

[u] Joan. Diac.

Non potest fieri eleëmosyna ex pecunia simoniacè acquisita.

NOn est putanda [x] eleëmosyna, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus accipitur; quia qui hac intentione malè accipit, ut quasi benè dispenset, gravatur potiùs, quàm juvatur α. *& paulò pòst.* §. 1. Unde etiam illud certum est, quia etsi Monasteria, aut Xenodochia, vel quid aliud de pecunia, quæ pro sacris Ordinibus datur, construantur, mercedi non proficit. *& paulò pòst.*

[x] Polyc. *l.* 2. *tit.* 1. Ansel. *l.* 5. *c.* 30. Pann. *l.* 2. *c.* 194. Ivo, *p.* 5. *c.* 112.

§. 2. Ne ergo sub obtentu eleëmosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere, apertè Sacra Scriptura nos prohibet, dicens [y]: *Hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere.* Quidquid enim in Dei sacrificio ex scelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam, sed irritat. Hinc rursùs scriptum est [z]: *Honora Dominum de tuis justis laboribus.* Qui ergo malè tollit, ut quasi benè præbeat, constat sine dubio, quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem dicitur [a]: *Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi victimat filium in conspectu patris.* Quantus autem dolor patris sit, perpendamus, si in ejus conspectu filius victimetur. Et hinc facilè cognoscimus, quantùm apud Deum dolor exasperatur, quando ei sacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinandum est, dilectissimi Fratres, sub obtentu eleëmosynæ, peccata Simoniacæ hæreseos perpetrare. Nam aliud est propter peccata eleëmosynas facere: aliud propter eleemosynas peccata committere [b] β. *& post pauca.*

[y] *Prov.* 22. [z] *Prov.* 3. [a] *Eccli.* 34. [b] *al.* perpetrare.

§. 3. Quisquis ergo Sacerdotium non ad elationis pompam, sed ad utilitatem adipisci desiderat; priùs vires suas cum hoc, quod est subiturus, onere metiatur, ut si impar est, abstineat; & ad id cum metu etiam, cui [c] se sufficere existimat, accedat.

[c] *al.* qui.

¶ CORR. ROM. α *Juvatur.*] Si hîc interponatur *caput, eleëmosyna. infrà* XIV. *q.* 5. erit integer hic locus.

β *Committere.*] Hîc apud B. Gregorium interjiciuntur *c. hoc quoque. dist.* 59. *& c. sicut Neophytus. dist.* 48.

XXVIII. *Item* IDEM Theodorico, & Theoberto [d] Regibus Francorum, *lib.* 7. *Epist.* 114. [an. 599. *Româ in Galliam.*]

[d] *al.* Theodeberto.

Pastor simoniacus nullam ovibus præbet medicinam.

FErtur [e] Simoniaca hæresis [f] (quæ prima contra Dei Ecclesiam Diabolica plantatione [14] subrepsit, & in ipso ortu suo, zelo [g] Apostolicæ ultionis percussa, atque damnata est) in Regni vestri finibus dominari: cùm in Sacerdotibus fides sit eligenda cum vita. Si enim vita deest, fides meritum non habet, B. Jacobo attestante, qui ait [h]: *Fides sine operibus mortua est.* Quæ enim opera esse valeant Sacerdotis, qui honorem tanti Sacramenti convincitur obtinere per præmium? *& post pauca.* §. 1. Hinc igitur non solùm in Ordinatoris, & Ordinati animam lethale vulnus infligitur, verùm etiam Excellentiæ vestræ Regnum, Episcoporum [i] [15] culpâ (quorum magis intercessionibus juvari debuerat) prægravatur. Si enim dignus is Sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur; restat, ut nihil sibi in Ecclesiasticis honoribus gravitas, nihil defendat industria, sed totum auri profanus amor obtineat. Et dum vitia remunerantur honore, in locum ultoris, is, qui fortasse fuerat ulciscendus, adducitur: atque hinc Sacerdotes non proficere, sed perire potiùs judicantur. Vulnerato namque Pastore, quis curandis ovibus adhibeat medicinam? aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui jaculis se hostilibus feriendum exponit? aut qualem de se fructum producturus est, cujus gravi peste radix infecta est? Major ergo metuenda est locis illis fore calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in se magis iracundiam provocant, quam per semetipsos populis placare debuerant.

[e] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 6. *c.* 78. Ivo, *p.* 5. *c.* 111. [f] *al.* Simoniacam hæresim. [g] *al.* telo. [h] *Jac.* 2. [i] *al.* regimen vestrorum Episcoporum.

¶ PITH. [14] *Plantatione.*] V. C. *supplantatione.*
[15] *Episcoporum.*] V. C. *vestrorum Episc.*

“ CÙM ergo secundùm Leonem Simonia non bono peragatur exitu, secundùm Gregorium nullum boni operis sequatur ædificium; nec sit putanda eleëmosyna, quæ ex pretio Simoniæ erogatur pauperibus; vulnerato Pastore medicina non adhibeatur curandis ovibus; de infecta radice fructus non producatur; major etiam calamitas in futuro metuatur; de tam sinistro principio quis felix exitus speratur? Hinc etiam ait “ GRATIAN.

XXIX. AUGUSTINUS. [c. an. 400. *in Africa.*]

Simoniacorum Sacramenta effectu gratiæ carent.

SIcut eunuchus [k] fuit, qui Joseph comparavit; ita qui gratiam mercatur, vivum semen non habet siccis genitalibus. Sic quoque ignis [l] sacrificii, qui per septuaginta annos Babylonicæ captivitatis sub aqua vixerat, extinctus est, Antiocho Jasoni vendente Sacerdotium: quod significavit Spiritûs Sancti ignem non lucere in Simoniacis [m] Sacramentis.

[k] *Gen.* 19. [l] 2. *Mach.* 1. & 4. [m] *al.* Simoniacorum.

“ QUID in his similitudinibus B. Augustinus notare voluit: nisi quia Sacramenta Simoniacorum (sicut & ceterorum Hæreticorum) licèt sint vera quantùm ad formam; inania tamen, & falsa sunt, quantùm ad effectum, cùm non possint “ GRATIAN.

5. Pars.

" in cordibus hominum gignere, vel accendere cæleftem gratiam? §. 1. Sed objitur illud

XXX. AUGUSTINI contra Hæreticos *Tractatu* 5. fuper Evangelium Joannis. [fortè c. an. 412. *in Africa.*]

Sive bonus, five malus fit Minifter, per utrumque effectus gratiæ confertur.

SI juftus [n] fuerit Minifter, computo eum cum Paulo, qui gloriam fuam non quærit, dicens [o]: *Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit.* Qui verò fuerit fuperbus Minifter, cum Diabolo computatur: fed non contaminatur donum Chrifti; quia per illum [α] purus fluvius tranfit, & venit ad fertilem terram. Scio quia lapis ex aqua fructum ferre non poteft: &, fi per lapideos canales tranfit aqua ad areolas; in canali lapideo nihil generatur; fed tamen hortus plurimum fructum affert. Spiritalis enim virtus Sacramenti ut lux pura ab illuminandis excipitur; fed per immundos tranfiens non coinquinatur.

¶ CORR. ROM.] Ab initio hujus Capitis ufque ad *verf. donum Chrifti*, Algerus *lib.* 3. *c.* 5. citat ex B. Auguftino, cujus tamen propria verba habentur infrà *de confecr. dift.* 4. *c. aliud.* §. *fi fuerit.*

[α] *Quia per illum.*] Apud B. Auguftinum *tract.* 5. legitur: *Quod per illum fluit, purùm eft; quod per illum tranfit liquidum, venit ad fertilem terram: putà, quia ipfe lapideus eft, quia ex aqua fructum ferre non poteft: per lapideum canalem tranfit aqua ad areolas, in canali lapìdeo nihil generans; fed tamen hortis plurimum fructum affert. Spiritalis enim virtus Sacramenti ita eft, ut lux: & ab illuminandis pura excipitur, & fi per immundum tranfeat, non inquinatur.*

[n] Infrà *de confecr. dift.* 4. *c. aliud.* Algerus *l.* 3. *c.* 5. Anfel. *l.* 9. *c.* 30. Polyc. *l.* 3. *tit.* 10.
[o] 1. *Cor.* 3.

XXXI. IDEM ad Vincentium Donatiftam, *Epift.* 48. [c. an. 418. *ibid.*]

De eodem.

EX Catholica [p] Ecclefia funt omnia Dominica Sacramenta: quæ fic habetis, & datis, quemadmodum habebantur, & dabantur, etiam priufquam inde exiretis.

[p] Algerus *l.* 3. *c.* 9. Deufdedit, *in tract. de Simoniacis.* Polyc. *l.* 3. *tit.* 10.

XXXII. IDEM de Baptifmo contra Donatiftas, *lib.* 5. *c.* 19. [c. an. 412. *ibid.*]

De eodem.

SIc [q] autem Deus [r] adeft Sacramentis, & verbis fuis, per qualeslibet adminiftrentur, & Sacramenta Dei ubique recta funt; ficut [f] mali homines, quibus nihil profunt, ubique perverfi funt.

[q] *al.* Si.
[r] Algerus *l.* 3. *c.* 2. Ivo, *p.* 1. *c.* 117.
[f] *al.* &.

XXXIII. IDEM *lib.* 4. de Bapt. contra Donatiftas, *c.* 12. [c. an. 412. *ibid.*]

De eodem.

NEc foris [t] ergo, ficut nec intùs quifquam, qui ex parte Diaboli [u] eft, poteft vel in fe, vel in quoquam maculare Sacramentum, quod Chrifti eft.

[t] Algerus *ibid.* Deufdedit, *in tract. de Simoniacis.* Anfel. *l.* 9. *c.* 48. Polyc. *ibid.*
[u] *al.* patre Diabolo.

XXXIV. IDEM ad Emeritum, *Epift.* 164. [an. 405. *ibid.*]

Sacramenta, quæ non mutantur, Catholicis & Hæreticis communia probantur.

SAcramenta [x], quæ non mutaftis, ficut habetis, approbantur à nobis: ne fortè cùm veftram pravitatem corrigere volumus, illis myfteriis Chrifti, quæ in veftra pravitate depravata non funt, facrilegam faciamus injuriam. Neque enim & Saul [y] depravaverat unctionem, quam acceperat, cui unctioni tantum honorem rex David pius Dei fervus exhibuit.

[x] Algerus *l.* 3. *c.* 9. Polyc. *l.* 7. *tit.* 10.
[y] 1. *Reg.* 24. & 26.

XXXV. IDEM ad Donatiftas. [c. an. 412. *ibid.*]

De eodem.

SIcut ficti veraciter, non fictè recipiunt, nec eorum Baptifma reprobatur; fic & illa, quæ Schifmatici, vel Hæretici, fi non aliter habent, nec aliter agunt, quàm vera Ecclefia, cùm ad nos veniunt, non emendamus, fed potiùs approbamus.

¶ CORR. ROM.] Verba ipfa prioris partis hujus Capitis ufque ad *v. reprobatur*, non funt inventa apud B. Auguftinum: fed habetur fententia *lib.* 1. *de Bapt. contra Donatiftas c.* 12. Reliqua autem hujus Capitis pars eft *in eod. lib. c.* 13.

XXXVI. IDEM contra Literas Petiliani, *lib.* 3. *c.* 9. [c. an. 391. *ibid.*]

Non fugiantur Sacramenta Dei, à quocumque miniftrentur.

NEque in homine [z] bono aliquis Dei Sacramenta fugiat, neque in homine malo.

¶ CORR. ROM.] Lib. 3. contra Literas Petiliani, unde videtur fumptum effe hoc Caput, fic legitur: *Nemo glorietur nec in homine bono: nemo bona Dei fugiat nec in homine malo.* Hoc autem Caput fignificatur fuprà *dift.* 32. *c. præter.* §. *verùm principia.*

[z] Suprà *dift.* 32. *c. præter hoc.* §. *verùm principia.* Ivo, *p.* 10. *c.* 75.

XXXVII. IDEM de Baptifmo contra Donatiftas, *lib.* 6. *c.* 44. [c. an. 412. *ibid.*]

Hominum malitia Sacramenta non profanat.

NOnne Sodomitæ ethnici erant, id eft, gentiles? Pejores ergo erant Judæi, quibus Dominus dicit [a]: *Tolerabilius erit Sodomis in die judicii, quàm vobis.* Et quibus Propheta dicit [b]: *Juftificaftis Sodomam:* id eft, in comparatione veftri jufta facta eft [c]. Numquid tamen ideò Sacramenta divina, quæ apud Judæos erant, talia erant quales ipfi erant: quæ Dominus quoque ipfe percepit, & ad ea celebranda Leprofos, quos mundaverat, mifit [d]; & ea Zachariæ miniftranti Angelus adftitit [e], eúmque in templo facrificantem exauditum effe nuntiavit. Hæc eadem Sacramenta & in bonis hominibus illius temporis erant, & in malis pejoribus, quàm fint Ethnici; quandoquidem Sodomitis in malitia prælati funt: & tamen illa Sacramenta erant in utrifque integra, atque divina. Nam & ipfi Gentiles, fi quid divinum, & rectum in doctrinis fuis habere potuerunt, non improbaverunt Sancti noftri [f]: quamvis illi per fuas fuperftitiones, & idololatriam, & fuperbiam, ceteróſque perditos mores deteftandi effent, & nifi corrigerentur, divino judicio puniendi.

[a] *Matth.* 10.
[b] *Ezech.* 16.
[c] *al.* veftra Sodoma juftificata eft.
[d] *Luc.* 17.
[e] *Luc.* 1.
[f] *al.* viri.

XXXVIII. IDEM *lib.* 3. *c.* 16. [c. an. 412. *ibid.*]

Sacramenta mali habere poffunt, licèt virtutem Spiritûs Sancti habere non poffint.

MUltæ autem [g] operationes funt Spiritûs Sancti, quas Apoftolus, cùm quodam loco, quantùm fufficere arbitratus eft, commemoraffet, ita conclufit [h]: *Omnia autem hæc operatur unus atque idem Spiritus, dividens fingulis prout vult.* Cùm ergo aliud fit Sacramentum, quod habere etiam Simon Magus [i] potuit; aliud Prophetia, quæ in malis hominibus etiam fieri folet, ut in Saul [k]; aliud operatio ejufdem Spiritûs, quam nifi boni habere non poffunt, ficut eft finis præcepti charitas [l] de corde puro, & confcientia bona, & fide non ficta; quodlibet Hæretici, & Schifmatici accipiant, charitas, quæ cooperit [m] multitudinem peccatorum, proprium donum eft Catholicæ unitatis, & pacis: nec eft in omnibus, quia nec ejus funt omnes.

[g] Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Anfel. *l.* 9. *c.* 29.
[h] 1. *Cor.* 12.
[i] *Act.* 8.
[k] *al.* operatio Spiritûs quæ in m. h. e. f. f. ficut Saül habuit prophetiam: aliud, &c. *orig.*
[l] 1. *Tim.* 1.
[m] 1. *Pet.* 4.

XXXIX. IDEM eodem libro, *c.* 18. [c. an. 412. *ibid.*]

Licèt Sacramenta mali miniftrent, remiffionem peccatorum non præftant.

REmiffionem [n] peccatorum [o] avari non dabant, quæ per orationes Sanctorum, id eft, per columbæ gemitus datur, quicumque baptizet, fi ad ejus pacem illi pertinent, quibus datur. Non enim Raptoribus, & Fœneratoribus diceret Dominus [p]: *Si cui dimiferitis peccata, remittuntur illi; fi cui tenueritis, tenebuntur.* Foris quidem nec ligari aliquid poteft, nec folvi, ubi non fit qui aut ligare poffit, aut folvere: fed folvitur, qui cum columba fecerit pacem; & ligatur, qui cum columba non habet pacem, five apertè foris fit, five intùs effe videatur.

[n] Remiffam. *orig.*
[o] Polyc. *ibid.* Anfel. *l.* 9. *c.* 33.
[p] *Joan.* 20.

GRATIAN.

" SI ergo Sacramenta in modum lucis ab immundis coinquinari non poffunt, fi in modum puri fluvii per lapideos canales ad fertiles areolas perveniunt; patet, quòd Simoniaci Sacramentum unctionis fibi quidem inutiliter, & perniciosè habent; aliis autem utiliter, & falubriter eamdem unctionem adminiftrant. Sicut ergo funt vera Sacramenta Hæreticorum quantùm ad formam; ita funt vera, & non inania quantùm ad effectum. §. 1. Sed notandum eft, quòd Sacramentorum alia funt neceffitatis, alia dignitatis. Quia enim neceffitas non habet legem, fed ipfa fibi facit legem; illa Sacramenta, quæ faluti funt neceffaria, quia iterari non poffunt, cùm fint vera; auferri, vel amitti non debent: fed cum pœnitentia rata effe permittuntur. Illa verò Sacramenta, quæ funt dignitatis, nifi dignè fuerint adminiftrata, ita ut digni dignè à dignis provehantur, dignitates effe definunt: non ut minuatur veritas Sacramenti, fed ut ceffet officium adminiftrandi, vel loco, vel tempore, vel promotione.

" LOCO, ut ait

6. Pars.

XL. LEO I. ad Rufticum Narbonenfem Epifcopum, *Epift.* 90. al. 92. *c.* 1. [an. 443. *Româ in Galliam.*]

De his, qui à Pfeudoëpifcopis ordinantur.

SI qui Clerici [q] ab iftis Pfeudoëpifcopis in eis Ecclefiis ordinati funt, quæ ad proprios Epifcopos pertinebant, & Ordinatio eorum cum [16] confenfu, & judicio Præfidentium facta eft, poteft rata haberi, ita ut in ipfis Ecclefiis perfeverent: Aliter autem vana eft habenda Ordinatio, quæ nec loco fundata eft, nec autoritate munita.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc emendatum eft, ac locupletatum ex ipfa Epiftola, & refertur fuprà *dift.* 62. *c.* 1. §. *fi qui.*

¶ PITH. [16] *Cum.*] Abeft à 3. V. C.

[q] Suprà *dift.* 62. *c.* 1. Burch. *l.* 1. *c.* 11. Ivo, *p.* 5. *c.* 65.

GRATIAN.

" ECCE aliquis à Pfeudoëpifcopis ordinatur, fi locum fuæ Ordinationis mutaverit, vana eft; & fine adminiftratione erit talis Ordinatio.

" TEMPORE, ut ait

XLI. INNOCENTIUS I. *Epift.* 22. *c.* 5. de Ordinatis à Bonofo. [an. 414. *Româ in Macedoniam.*]

Quæ pro necessitate conceduntur, eàdem cessante cessabunt.

QUod pro necessitate [r] temporis statutum est, cessante necessitate, debet utique cessare pariter quod urgebat: quia alius est ordo legitimus, alia usurpatio, quam ad præsens « fieri tempus impellit.

¶ CORR. ROM. « *Quam ad præsens.*] Hæc sunt addita ex Innocentio, cujus verba in hoc Capite in summam redacta; infrà autem *q.* VII. *cap. quod pro remedio*, pleniùs referuntur.

Ivo *in prolog. fol.* 3. Pann. *c.* 19. *in prologo.* Infrà *ead. q.* VII. *c. quod pro remedio.*

GRATIAN. „ ERGO aliquis alio tempore ab eo, qui Bonoso similis „ sit, ordinatus cessabit ab administratione, quæ pro neces„ sitate illius temporis fuit permissa.

ITEM Promotione, ut ait

XLII. LEO I. *Epist.* 3. ad Julianum [f 17] Aquilegiensem. [an. 447. *Romà in Venetiam.*]

al. Januarium.

Qui ab Hæreticis redeunt sine spe promotionis in suis Ordinibus recipi possunt.

SI quis Hæreticæ [t] communionis contagione se macularit «, hoc in magno habeat beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in quo invenitur ordine, permaneat.

Infrà *ead. c. omnis*, & *q.* VII. *c. saluberrimum.*

¶ CORR. ROM. « *Macularit.*] Hic apud B. Leonem cùm alia verba sunt interjecta, tum *c. saluberrimum*, *infrà q.* VII. Caput enim hoc est quasi summa quædam, quemadmodum & *c. omnis*, *infrà eàdem.* tametsi illud paulò plenius sit.

¶ PITH. [17] *Julianum.*] V. C. *Januarium.*

GRATIAN. „ ECCE si Clericus vel Ordinatione, vel quolibet Sacra„ mento Hæreticis communicat, cessans à promotione vix in „ suo Ordine perseverat. Non est enim de Sacramento hoc, „ ut de ceteris. Cetera enim vel ad culpas abluendas dan„ tur, ut Baptismus, & Pœnitentia; vel pro culpis non in „ æternum, sed ad horam negantur, ut Eucharistia, quæ „ in articulo mortis Pœnitenti etiam de nefariis peccatis con„ ceditur: Hoc solum non solùm pro culpa, sed etiam pro „ infamia interdicitur, & pro [u] imminuta munditiæ suæ, vel „ extrinsecæ, vel intrinsecæ perfectionis prærogativa, ut Bi„ gamis, vel viduæ maritis, vel illiteratis, vel corporis qua„ libet parte vitiatis denegatur: quibus tamen Baptismus, vel „ Eucharistia non negatur. Potest etiam talis cetera Sacramenta „ administrare, qui istud solum non valet conferre. Unde ait

al. interimm etiam ...to.

XLIII. LEO I. ad Episcopos Africæ, *Epist.* 85. al. 87. *c.* 2. [an. 442. *Romà in Africam.*]

De Episcopis, qui talem consecrant, qualem consecrare non licet.

...xxv. *q.* 2. *c.* ... *qui Episco...* ...nsel. *l.* 6. ... 74. ...vo, *p.* 5. ... 107. ... nec ei Sa...ramento. ...rig.

SI qui Episcopi [x] talem consecraverint Sacerdotem, qualem non liceat, etiamsi aliquo modo damnum proprii honoris evaserint, Ordinationis tamen jus ulteriùs non habebunt: nec illi umquam Sacramento [y] intererunt, quod, neglecto Divino judicio, immeritò præstiterunt.

GRATIAN. „ ECCE cùm honoris periculum evadant, ut cetera Sacra„ menta Sacerdotaliter administrare permittantur, ab hoc so„ lo non modò pro hæresi, vel pro qualibet majori culpa, „ sed etiam pro negligentia removentur. In quibus omnibus „ solicitè notandum est, quòd Sacramentum Sacerdotalis pro„ motionis præ ceteris omnibus magis accuratè, & dignè „ dandum, vel accipiendum est: quia nisi ita collatum fue„ rit, eo definet esse ratum, quo non fuerit ritè perfectum. „ Cetera enim Sacramenta unicuique propter se dantur; & „ unicuique talia fiunt, quali corde, vel conscientiâ acci„ piuntur. Istud solum non propter se solùm, sed propter „ alios datur: & ideò necesse est, ut vero corde, mundâque „ conscientiâ, quantùm ad se, sumatur; quantùm ad alios „ verò, non solùm sine omni culpa, sed etiam sine omni „ infamia propter scandalum fratrum: ad quorum utilitatem, „ non solùm ut præsint, sed etiam ut prosint, Sacerdotium „ datur. Unde

XLIV. HIERONYMUS *ad c.* 3. Michææ. [c. an. 387. *in Palæstina.*]

Simoniaci rei sunt infidelitatis eorum, qui à se scandalizantur.

HI, quoscumque de affeclis suis ordinant, Clericos, & vitam eorum in scandalum populis exponentes, rei sunt infidelitatis eorum, qui scandalizantur.

GRATIAN. „ REVERA enim qui ad hoc eliguntur, ut ceteris præsint, „ sicut prærodinantur dignitate, sic præeminere debent sancti„ tate. Alioquin, cur ceteris præferuntur, qui nullâ merito„ rum gratiâ à ceteris assumuntur? Hinc etiam

XLV. SYMMACHUS Laurentio Mediolanensi Episcopo post VI. Synodum Romanam. [c. an. 505. *Romà in Insubriam.*]

Sicut honore, ita & scientiâ quisque præcellere debet.

VIlissimus computandus [z] est, nisi præcellat scientiâ, & sanctitate, qui est honore præstantior.

Vilissimis ...omparan...us. *orig.*

GRATIAN. „ PATET ergo illud Augustini [a] (Sacramenta videlicet „ Christi per Hæreticos ministrata suo non carere effectu) „ non de omnibus intelligi generaliter, sed de Sacramento „ Baptismi. Unde ait

...RATIAN. 7. *Pars.* Sup. *c.* ex ...atholica, ...*c. justus.*

XLVI. IDEM AUGUSTINUS *tract.* 5. in Joannem. [c. an. 412. *in Africa.*]

Baptismus sive per bonum, sive per malum ministretur, reiterari non debet.

DEdit Baptismum Judas, & non baptizatum est post Judam: dedit Joannes, & baptizatum est post Joannem; quia qui datus est à Juda, Baptismus Christi erat; qui autem à Joanne datus est, Joannis erat. Non Judam Joanni, sed Baptismum Christi, etiam per Judæ manus datum, Baptismo Joannis etiam per manus Joannis dato rectè præponimus. & *paulò pòst.* §. 1. Quos baptizavit Joannes, Joannes baptizavit: quos autem baptizavit Judas, Christus baptizavit. Sic ergo quos baptizavit ebrius «, quos baptizavit homicida, quos baptizavit adulter, si Baptisma Christi erat, Christus baptizavit. *Item paucis interjectis.*

§. 2. Quod Sacramentum [b] tam sanctum est, ut nec homicida ministrante polluatur.

[b] Alg. *l.* 3. *c.* 10.

¶ CORR. ROM. « *Ebrius.*] Addita, sublata, & emendata sunt nonnulla in hoc Capite ex originali, non tamen vox ista ob Glossam. Legendum est enim, *ebriosus.*

XLVII. IDEM de Baptismo contra Donatistas, *lib.* 4. *c.* 4. [c. an. 412. *ibid.*]

De eodem.

SIcut urgeri [c] videor, cùm mihi dicitur, ergo Hæreticus dimittit peccata? sic & ego urgeo, cùm dico, ergo qui cælestia mandata non servat, avarus, raptor, fœnerator, invidus, verbis non factis seculo renuntians dimittit peccata? si per vim Sacramenti Dei; sicut & ille, ita & ille. Si per meritum suum; nec ille, nec ille. Illud enim Sacramentum & in malis hominibus Christi esse cognoscitur. In corpore autem unicæ columbæ, incorruptæ, sanctæ, pudicæ, non habentis maculam [d], aut rugam, nec ille, nec ille invenitur. [Ut si cujus « manus esset arida, verum quidem esset membrum; quamvis sine sanguine, & inefficax esset, & mortuum: sic & fides [e], cùm sit vera, tamen sine operibus mortua est.] *Item paulò pòst.*

§. 1. Sic ergo in hæresi baptizatus in nomine Sanctæ Trinitatis, tamen non sit templum Dei, si ab hæresi non recesserit; quomodo neque in avaritia in eodem nomine baptizatus sit templum Dei, si ab avaritia non recedat, quæ [f] est idolorum servitus.

[c] Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Ansel. *l.* 9. *c.* 35. Ivo, *p.* 1. *c.* 165. & *p.* 2. *c.* 94.

[d] *Ephes.* 5.

[e] *Jac.* 2.

[f] *Coloss.* 3.

¶ CORR. ROM. « *Ut si cujus.*] Verba hæc usque ad *vers. Item*, in vulgatis B. Augustini codicibus, eo loco non leguntur, neque apud ceteros Collectores.

EX his itaque verbis apparet Baptisma, quod ab Hæreticis tribuitur, virtute sua remissionem conferre peccatorum. §. 1. Sed econtra testatur

« GRATIAN. « 8. *Pars.* «

XLVIII. IDEM AUGUSTINUS lib. VI. de Bapt. contra Donatistas, *c.* 1. [c. an. 412. *ibid.*]

Baptisma Christi, etsi nulla perversitate violetur, apud Hæreticos tamen caret effectu.

ETiam corde tardiores, quantùm existimo, intelligunt Baptismum Christi nulla perversitate hominis, sive dantis, sive accipientis posse violari. Sed quia aliud « est Sacramentum eb effectu Sacramenti; cùm eos, qui in ipsa unitate Ecclesiæ perditè vivunt, constet remissionem peccatorum nec dare, nec habere posse, quia non malignis, sed bonis filiis dictum est [Si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei; si cui tenueritis, tenebuntur:] patet ergo Hæreticos tantùm dare, vel accipere Sacramentum Baptismi, & non dare remissionem peccatorum.

¶ CORR. ROM. « *Sed quia aliud.*] Hinc usque ad finem, verbis B. Augustini in summam redactis, sententia tamen manet incolumis. Integer locus habetur *de consecr. dist.* 4. *quomodo*, §. *non ob aliud.*

XLIX. IDEM in Sermone XI. de verbis Domini, de blasphemia in Spiritum Sanctum. [fortè c. an. 412. *in Africa.*]

De eodem.

COrporalia Sacramenta, quæ portant, & celebrant etiam segregati ab unitate corporis Christi, formam possunt exhibere pietatis: Virtus verò pietatis invisibilis, & spiritalis ita in eis non potest esse; quemadmodum sensus non sequitur hominis membrum, quando amputatur à corpore.

¶ CORR. ROM.] In aliquot vetustis codicibus hoc, & sequens Caput sunt conjuncta superiori.

L. *Item* AMBROSIUS in libro de initiandis Rudibus. [c. an. 375. *Mediolani.*]

De eodem.

NOn sanat [g] Baptismus Perfidorum; non mundat, sed polluit «: quia in diluvio [h] aquarum multarum ad Dominum non approximatur; quia, ut per Apostolum dicitur [i]: *Quidquid non est ex fide, peccatum est:* & ipsis, qui faciunt, & quibus faciunt, non solùm non prodest, sed ad judicium est.

[g] Algerus *l.* 3. *c.* 1. & 13.

[h] *Psal.* 31.

[i] *Rom.* 4.

¶ CORR. ROM. « *Polluit.*] Hucusque Ambrosius. Sed Algerus *lib.* 3. *c.* 1. referens hunc locum, addit usque ad *vers. approximatur*, ac deinde *c.* 13. citans etiam eumdem librum Beati Ambrosii, adjungit reliqua hujus Capitis usque ad finem.

LI. *Item* LEO I. ad Nicetam Aquilegiensem Episcopum, *Epist.* 77. al. 79. *c.* 7. [an. 458. *Româ in Venetiam.*]

Per manûs impositionem confirmentur, qui ab Hæreticis Baptisma accipiunt.

k Polyc. *l.* 3. *tit.* 10.
l Infrà *ead. c. hanc regulam.*
m *Ephes.* 4.

HI, qui Baptismum k ab Hæreticis acceperunt, cùm baptizati anteà non fuissent, sola invocatione Spiritûs Sancti per impositionem manuum confirmandi sunt; quia formam tantùm Baptismi sine sanctificationis virtute sumpserunt. Et hanc regulam l, ut scitis, servandam omnibus Ecclesiis prædicamus, ut lavacrum semel initum nulla iteratione violetur, dicente Apostolo m, *unus Dominus, una fides, unum Baptisma.* Cujus ablutio nulla iteratione temeranda est: sed, ut diximus, sola sanctificatio Sancti Spiritûs invocanda est, ut quod ab Hæreticis nemo accipit, à Catholicis Sacerdotibus consequatur.

GRATIAN. 9. *Pars.*
n Suprà *c. non sanat.*

" SED notandum est, quòd Hæretici, ut Ariani, & Sabelliani, quorum alii inæqualitatem, alii indiscretionem personarum confitebantur, Baptisma non in forma Ecclesiæ, sed suæ perversitatis ministrabant. §. 1. De his specialiter Ambrosius locutus est dicens n [non sanat Baptismus perfidorum, &c.] sed etiam, ut rebaptizentur, & reordinentur, statutum est

LII. IN CONCILIO NICÆNO, *c.* 19. [an. 325. *in Bithynia.*]

Rebaptizentur, & ordinentur, qui de Paulianistis, & Cataphrygis ad Ecclesiam redeunt.

SI quis confugerit ad Ecclesiam Catholicam de Paulianistis, & Cataphrygis α, statutum est rebaptizari eos omnino debere. Si qui verò Clerici erant apud eos, si quidem inculpati fuerint, & irreprehensibiles, rebaptizandi sunt, & rursùs etiam ab Episcopo Ecclesiæ Catholicæ ordinentur. Si verò examinati, minùs fuerint apti deprehensi, deponi eos oportet. Similiter autem & circa Diaconos β, & de omnibus, qui in eodem Clero inveniuntur, eadem forma servabitur.

¶ CORR. ROM. α *Cataphrygis.*] Legitur hæc dictio in prisca versione, quæ est in variis exemplaribus collectionis Isidori impressis, ac manuscriptis: sed non est in Canone Græco, neque in versione Dionysii, aut aliis recentioribus. Quòd autem & isti baptizandi sint, traditum est in Concilio Laodiceno, *c.* 8. in Synodo septima, seu secunda Nicæna, *c.* 7. & infrà *de consecr. dist.* 4. *c. hi verò.* quod est Gregorii.

β *Diaconos.*] Græcè est, περὶ τῶν διακονισσῶν, καὶ ὅλως περὶ τῶν ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζομένων, id est, *de Diaconissis, & de his omnino, qui in Canone connumerantur.*

LIII. *Item* INNOCENTIUS I. ad Episcopos Macedoniæ, *Epist.* 22. *c.* 5. [an. 414. *Româ in Macedoniam.*]

De eodem.

PAulianistæ in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti minimè baptizabant [18]; & Novatiani iisdem tremendis, venerandisque nominibus baptizant; nec apud istos de unitate potestatis Divinæ, hoc est, Patris, Filii, & Spiritûs Sancti quæstio aliquando mota est [19].

¶ PITH. [18] *Baptizabant.*] *Baptizant, nec apud istos, &c.* cetera desunt in uno V. C.
[19] *Mota est.*] 3. V. C. *commota est.*

GRATIAN.
o *Luc.* 4.

" ALII formam Ecclesiæ in baptizando servant. Sed, dum ab eis baptizantur, qui in hæresi, vel schismate eis communicant, Sacramentum quidem Baptismi ab eis accipiunt, virtutem verò non consequuntur, quam sine fide nullus consequi potest. Unde de Domino dicitur o, quòd in patria sua non poterat facere signum propter incredulitatem eorum. Unde

LIV. AUGUSTINUS *Tract.* 80. *ad c.* 15. Joannis, & Sermone de Cataclysmo, *c.* 3. *initio.* [c. an. 412. & an 429. *in Africa.*]

Dum verbum accedit ad elementum, fit Sacramentum.

DEtrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. *& infrà.* §. 1. Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat; nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur. Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens.

GRATIAN.

" DE his etiam, qui in hæresi, vel schismate baptizantur, scribit dicens

LV. AUGUSTINUS libro de Fide ad Petrum Diaconum, *c.* 36. [fortè c. an. 510.]

Extra Ecclesiam baptizati perniciem sibi cumulant, si ad Ecclesiam non redierint.

p Algerus *l.* 3. *c.* 12.
q unitas. *orig.*

FIrmissimè tene p, & nullatenus dubites extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, Baptismo cumulari perniciem. Tantùm enim valet Ecclesiasticæ societatis communio q ad salutem, ut Baptismo non salvetur, cui non ibi datur, ubi oportet, ut detur.

LVI. IDEM *Tract.* 13. *ad c.* 3. Joannis. [c. an. 412. *in Africa.*]

Infirma sunt dona, quæ præter unitatem Ecclesiæ habentur.

TEneamus, Fratres mei, unitatem. Præter unitatem, & qui facit miracula, nihil est. In unitate enim erat populus Israël, & non faciebat miracula: præter unitatem erant Magi Pharaonis, & faciebant r similia Moysi. Populus Israël, ut dixi, non faciebat miracula. Qui erant salvi apud Deum, qui faciebant, an qui non faciebant? Petrus Apostolus s resuscitavit mortuum. Simon Magus fecit multa. Erant ibi multi Christiani, qui non poterant facere, nec quod faciebat Petrus, nec quod faciebat Simon. Sed unde gaudebant? quia nomina t eorum erant scripta in cælo.

r *Exod.* 7.
s *Act.* 9. & 8.
t *Luc.* 10.

LVII. *Item* LEO I. ad Nicetam Episcopum, *Epist.* 77. al. 79. *c.* 7. [an. 458. *Româ in Venetiam.*]

Baptisma semel traditum non est reiterandum.

HAnc regulam u, ut scitis, servandam omnibus Ecclesiis prædicamus, ut lavacrum semel initum nulla iteratione violetur, dicente Apostolo x: *unus Dominus, una fides, unum baptisma.* Cujus ablutio nulla iteratione temeranda est: sed, ut diximus, sola sanctificatio Sancti Spiritûs invocanda est, ut quod ab Hæreticis nemo accipit, à Catholicis Sacerdotibus consequatur.

u Sup. *ead. c. hi qui.*
x *Ephes.* 4.

" NEMO in Hæresi, vel Schismate constitutus intelligendus est. Ceterùm si cum fidei integritate, & animi puritate de manu Hæreticorum in forma Ecclesiæ aliquis Baptisma acceperit; tunc impletur illud Augustini y [per lapideum canalem aqua transit ad areolas] & iterùm [spiritalis virtus Sacramenti, &c.]

GRATIAN. 10. *Pars.*
y Sup. *ead. c. si justus.*

LVIII. IDEM AUGUSTINUS Sermone XI. de Verbis Domini, de Blasphemia in Spiritum Sanctum. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Etiam per malos boni colliguntur.

SPiritus Sanctus z in sancta Ecclesia, etiam isto tempore, quo velut granum a cum palea trituratur, sic operatur, ut nullius veram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur, atque ita reprobos fugiat, ut etiam per eorum ministerium probos colligat.

z Inf. *ead. c. ita fit.* Ivo, *p.* 2. *c.* 104.
a area. *orig.*

" ECCE quando b ab Hæreticis Baptisma cum sua virtute accipitur: cujus tam necessaria administratio est, ut nec etiam à Paganis datum possit reiterari. Unde in Ecclesiastica Historia legitur c, quòd Alexander Episcopus Alexandriæ, cùm Petri Martyris solennia celebraret, post expleta Missarum Sacramenta vidit super oram maris puerorum ludum imitantium, ut fieri solet, Episcopum, & gerentium ea, quæ in Ecclesia geri mos est. Mox eos ad se perduci jubet; & quid egissent, percunctatur. Illi rei ordinem pandunt: baptizatos à se esse quosdam Catechumenos confitentur per Athanasium puerum, qui illis fuerat Episcopus simulatus. Ubi ex responsis eorum vidit secundùm religionis nostræ ritum cuncta constare; statuit, illis quibus, integris interrogationibus, & responsionibus, aqua fuerat infusa, iterari Baptismum non debere, sed adimpleri ea, quæ Sacerdotibus mos est. Hinc etiam ait

GRATIAN.
b *al.* quomodo.
c lib. 10. c. 14.

LIX. ISIDORUS. [fortè c. an. 630.]

De his, qui per ignorantiam ordinantur, antequam baptizentur.

SI quis per ignorantiam d ordinatur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati iterùm baptizari, & ipse ulteriùs non ordinetur. Sed Romanus Pontifex non hominem judicat, qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi, licet Paganus sit qui baptizat.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc Burchardus & Ivo citant ex dictis Isidori: ex qua citandi formula solet indicari non esse propria Autoris verba. Videtur autem in priore parte vel proponi quæstio, vel falsa alicujus opinio recitari, cui deinde in posteriore parte opponatur vera, *Sed Romanus, &c.* quæ infrà etiam *de consecr. dist.* 4. *cap. Romanus.* citatur ex Isidoro. Idque clariùs *lib.* 5. *Capitularium, c.* 4. exponitur his verbis: *Si quis baptizatus est à Presbytero non baptizato, & Sancta Trinitas in ipso Baptismo invocata fuit, baptizatus est, sicut Sergius Papa dixit, impositione verò manûs indiget. Gregorius Episcopus Romanus, & Joannes Sacellarius sic senserunt.*

d Cap. *l.* 5. *c.* 4. Burch. *l.* 4. *c.* 100. Alg. *l.* 3. *c.* 6. Ivo, *p.* 1. *c.* 294. Pann. *l.* 1. *c.* 97 Magister *l.* 4. *dist.* 5. *in princ.*

LX. EX CONCILIO apud Compendium. [an. 756. *in Gallia.*]

PALEA.

SI Presbyter e ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & ordinetur iterum α.

¶ CORR. ROM.] Hæc Palea & locis indicatis, & in Collectione, quæ est in tomo tertio Conciliorum post Decreta Alexandri III. & *cap.* 1. *de Presbytero non baptizato*, citatur ex Concilio apud Compendium.

α *Iterùm.*] Sequebatur, *& omnes, quos priùs baptizavit:* quæ sunt expuncta, quia non habentur in *d. c.* 1. *de Presbytero non baptizato*, neque *in cap. veniens. eod. tit.* ubi refertur, licet habeantur in aliis locis indicatis.

e Extrà *c.* 1. *de Presbytero non baptizato.* l. 6. Capit. c. 93. Burch. *l.* 4. c. 74. Ivo, *p.* 1. c. 268. Pann. *l.* 1. c. 96.

RATIAN. „ QUÒD autem cetera Sacramenta ab Hæreticis miniſtrari „ non poſſint, teſtatur

LXI. HIERONYMUS in Aggæum Prophetam, *c.* 2. [c. an. 387. *in Palæſtina.*]

Non placent Deo quæ ab hæreticis offeruntur.

SIc [f] populus α iſte Hæreticorum omnium eſt in conſpectu meo, dicit Dominus, omne quod fecerint, quod mihi obtulerint, vel vota β, vel pro ſalute, vel pacifica, vel pro peccato, vel pro delicto, vel in holocauſtum, ſive eleëmoſynas, ſive jejunia, ſive victûs continentiam, & corporis caſtitatem, contaminata erunt in conſpectu meo. Quamvis enim ſancta videantur ſpecie ſui, quæ offeruntur à talibus; tamen, quia tacta ſunt ab eo, qui pollutus in anima eſt, omnia polluentur.

¶ CORR. ROM. α *Sic populus.*] In originali legitur, *ſic populus iſte, & ſic gens iſta, Judæorum videlicet, atque gentilium, & Hæreticorum omnium, &c.*

β *Vota.*] Ibidem habetur, *vel vota pro ſalute.* ſed ob Gloſſam non eſt mutatum.

LXII. *Item* IDEM in Amos Prophetam, *c.* 5. [an. 408. *ibid.*]

De eodem.

ODit Deus [g] ſacrificia Hæreticorum, & à ſe projicit, & quotieſcumque ſub nomine [h] Domini fuerint congregati, deteſtatur fœtorem eorum, & claudit nares ſuas.

LXIII. IDEM in Oſeæ *c.* 6. [an. 408. *ibid.*]

De eodem.

ILli offerunt panem ſacrilegum, & dant eleëmoſynas, & ſectari videntur humilitatem. Quæ ego, ſi verè fiant, holocauſta interpretor. Cùm autem ſcientiam Dei reliquerint; fruſtrà truncato capite fidei, cetera membra habere ſe jactant.

LXIV. IDEM in Epiſtolam ad Gal. *c.* 1. [an. 386. *ibid.*]

Sine fide, & charitate nec Evangelium habetur, nec proſunt aliqua bona.

MArcion, & Baſilides, & ceteræ Hæreticorum peſtes non habent Dei Evangelium; quia non habent Spiritum Sanctum, ſine quo humanum fit Evangelium, quod docetur. Nec putemus in verbis Scripturarum eſſe Evangelium, ſed in ſenſu: non in ſuperficie, ſed in medulla; non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis.

LXV. IDEM *ad c.* 5. *ejuſdem Epiſt.* [an. 386. *ibid.*]

De eodem.

VIde quantum bonum ſit Charitatis. Si ita Martyrium fecerimus [i], ut noſtras velimus ab hominibus reliquias honorari; ſi opinionem vulgi ſectantes, intrepidi, ſanguinem fuderimus, & ſubſtantiam noſtram uſque ad mendicitatem propriam dederimus; huic operi non tam præmium, quàm pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta ſunt, quàm corona victoriæ.

LXVI. *Item* EX CONCILIO LAODICENSI, *c.* 32. [an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

Hæreticorum benedictio, maledictio eſt.

NOn oportet [k] Hæreticorum benedictiones accipere: quoniam magis ſunt maledictiones [20], quàm benedictiones.

¶ PITH. [20] *Magis ſunt maledictiones.*] V. C. *iſtæ maledictiones ſunt magis, &c.*

LXVII. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ [l], *c.* 70. [an. 572. *in Hiſpania.*]

Neque cum Hæreticis, neque cum Schiſmaticis licet orare.

NOn liceat Clericis, vel Laicis ab Hæreticis eulogias accipere; quia maledictiones ſunt magis, quàm benedictiones: neque liceat aut cum Hæreticis, aut cum Schiſmaticis orare.

LXVIII. *Item* LEO I. ad Anatolium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, *Epiſt.* 48. *cap.* 2. [an. 451. *Romà Conſtantinopolim.*]

Extra Eccleſiam non ſunt vera ſacrificia.

IN Eccleſia Dei [m], quæ corpus Chriſti eſt, aliter nec rata ſunt Sacerdotia, nec vera Sacrificia; niſi in noſtræ proprietate naturæ verus nos Pontifex reconciliet, & verus immaculati Agni ſanguis emundet.

LXIX. IDEM Leoni Auguſto, *Epiſt.* 73. [an. 457. *Romà Conſtantinopolim.*]

Impiorum manibus divina Sacramenta ſe ſubducunt.

MAnifeſtum eſt [n] per crudeliſſimam, inſaniſſimàmque ſævitiam [o] in Alexandrina ſede omne cæleſtium Sacramentorum lumen extinctum. Intercepta eſt ſacrificii oblatio: defecit Chriſmatis ſanctificatio: & parricidalibus manibus impiorum omnia ſe ſubtraxêre myſteria.

[Left margin notes, partly cut off:] *il.* Si. — Alger. *l.* 3. 12. … uſdedit, 2. … fel. *l.* 9. 48. … *antea lege-ur*, in no-ne. — … ferimus. — Deuſdedit, 2. & 4. rch. *l.* 3. 159. …, *p.* 3. 160. — Cap. Mar- Bracar. — Lanfran. *L. de Eu-riſtia* ger. *l.* 1. o. …, *p.* 2. — Anſel. *l.* 9. 10. *il.* væſa-m.

LXX. *Item* B. MARTYR CYPRIANUS in Epiſtola contra Hæreticos [p]. [c. an. 257. *in Africa.*]

Sacramenta extra Eccleſiam miniſtrari poſſunt, ſalutem verò conferre non poſſunt.

SI quis, inquit, de Eccleſia, Hæretica præſumptione exierit, à ſemetipſo [q] damnatus eſt. Cum hujuſmodi, ſecundùm Apoſtolum [r], nec cibum quidem ſumere debemus. Declaratur hoc [f] in libro Regnorum [t], ubi cùm homo Dei ad Jeroboam miſſus eſſet, qui ei peccata ſua exprobraret, atque ultionem futuram prædiceret; panem quoque apud illum [u] edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cùm non cuſtodiſſet; divinâ ſententiâ inde rediens, morſu leonis in itinere interiit. §. 1. Et audet quiſquam dicere aquam Baptiſmi ſalutarem, & gratiam cæleſtem communem cum Hæreticis [x] eſſe poſſe, cum quibus nec terreſtris cibus, nec ſecularis potus debet eſſe communis? Conſtat autem [y] oleum, unde baptizati unguntur, ſanctificari, & Euchariſtiam fieri apud illos omnino non poſſe, ubi ſpes nulla eſt; & fides falſa, ubi omnia per mendacium geruntur. Nam [z] Hæreticus [a] ſimiarum more, quæ cùm homines non ſint, humana tamen imitantur; vult Eccleſiæ Catholicæ autoritatem ſibi, & veritatem vindicare, quando ipſe in Eccleſia non ſit. Benedicit à Deo [b] maledictus, vitam pollicetur mortuus: Deum invocat blaſphemus, Sacerdotium adminiſtrat profanus, ponit altare ſacrilegus. Ad hæc omnia accedit & illud malum, ut Antiſtes Diaboli [c] audeat Euchariſtiam facere, quando nec ſanctificari oblatio illic poſſit, ubi Spiritus Sanctus non ſit, nec cuiquam Dominus per ejus orationes, & preces proſit, qui Dominum ipſe violavit. Si enim [d] qui Eccleſiam contemnunt & Ethnici, & Publicani habentur; multò magis utique rebelles, & hoſtes, falſa altaria, & illicita Sacerdotia, & Sacrificia ſacrilega, & nomina adulterata fingentes, inter Ethnicos, & Publicanos neceſſe eſt computentur: quos omnes [e] conſtat à charitate atque ab unitate Eccleſiæ receſſiſſe. Ergo omnia [f] quæcumque faciunt Hæretici, carnalia ſunt, & inania, & falſa, ita ut nihil eorum, quæ illi geſſerint, à nobis probari debeat. Non ſtatim [g] ſuſcipienda ſunt, & aſſumenda, quæ jactantur in Chriſti nomine; ſed quæ geruntur in Chriſti veritate. Quomodo enim [h] perficere quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo poſſunt; qui contra Deum, quod eis non licet, moliuntur? §. 2. Quare [i], qui Hæreticis [k], & Schiſmaticis patrocinantur, cenſurâ α divinâ in eorum probantur facinore, & pœnis non ſolùm duces [l] & autores, ſed etiam participes deſtinari, niſi ſe à communione Malorum ſeparaverint, præcipiente per Moyſem Domino, ac dicente [m]: *Separamini à tabernaculis hominum iſtorum duriſſimorum, & nolite tangere ab* [n] *omnibus, quæ ſunt eis, ne ſimul pereatis in peccato eorum.* Et quod comminatus per Moyſem Dominus fuerat, implevit, ut quiſque ſe à Chore, & Dathan, & Abiron non ſeparaſſet, pœnas ſtatim pro impia communione perſolveret: ſicut etiam per Oſee Prophetam Spiritus Sanctus conteſtatur, & dicit [o]: *Sacrificia eorum tamquam panis luctûs: omnes, qui manducant ea, contaminabuntur:* docens ſcilicet, & oſtendens omnes omnino cum autoribus ſupplicio conjungi, qui fuerint eorum peccato contaminati.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc collectum eſt ex variis locis Epiſtolarum Beati Cypriani, & Concilii ab ipſo habiti, interdum immutatis, & in ſummam redactis, quæ in margine ſunt indicata.

α *Cenſurâ.*] In Epiſtola ſic habetur: *Fruſtrà contendunt baptizâri, & ſanctificari illic aliquem ſalutari Baptiſmo poſſe, ubi conſtet baptizantem baptizandi licentiam non habere. Atque ut magis intelligi poſſet, contra ejuſmodi audaciam, quæ ſit cenſura Divina, invenimus in tali facinore non ſolùm duces & autores, ſed & participes pœnis deſtinari, &c.*

LXXI. *Item* AUGUSTINUS Lib. Sententiarum [per Proſperum Aquitanicum Epiſcopum Regien. collectarum] *c.* 15. [c. an. 426.]

Vera ſacrificia non niſi in fide Eccleſiæ celebrantur.

EXtra Catholicam Eccleſiam non eſt locus veri Sacrificii.

LXXII. *Item* GREGORIUS I. *in* 3. *lib.* Dialog. *c.* 31. ait de Ermigildo Rege Leovigili [p] filio. [an. 593. *Romæ.*]

De manu Hæreticorum communio non eſt recipienda.

SUperveniente [q] Paſchalis feſtivitatis die, intempeſtæ noctis ſilentio ad eum perfidus pater Arianum Epiſcopum miſit, ut ex ejus manu, ſacrilegæ conſecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Ariano Epiſcopo venienti exprobravit, ut debuit, ejúſque à ſe perfidiam dignis increpationibus repulit.

LXXIII. *Item* INNOCENTIUS I. ad Alexandrum Epiſcopum, *Epiſt.* 18. *c.* 3. [c. an. 410. *Romà in Syriam.*]

[Right margin notes:]
[p] *L.* 1. *Epiſt.* 6. ad Magnum, ubi declarat locum Pauli ad Titum 3. 4. *Sent. diſt.* 25.
[q] *Tit.* 3.
[r] 1. *Cor.* 5.
[f] Ibid. *paulò infrà.*
[t] 3. *Reg.* 13.
[u] illos. *orig.*
[x] Schiſmaticis. *orig.*
[y] *L.* 1. *Epiſt.* 12. & in Conc. ipſius. *c.* 1. ſub perſona Cæcilii. Alger. *l.* 3. *c.* 1.
[z] Idem ad Jubajanum.
[a] Novatianus. *orig.*
[b] Ex Concilio, eodem loco.
[c] *Ex Epiſt.* 7. *l.* 1. ad Epictetum.
[d] *Ex eadem Epiſtola* ad Magnum.
[e] Ibidem *paulò ſuperiùs.*
[f] Ex Concilio, *c.* 4.
[g] *Ex eadem Epiſt.* 12.
[h] Ad Jubajanum.
[i] Ex eadem ad Magnum.
[k] Novatiano, ſive ceteris ejuſmodi Schiſmaticis. *orig.*
[l] XXXIV. *q.* 1. *c. didicimus.* §. *invenimus.*
[m] *Num.* 16.
[n] *al.* de.
[o] *Oſeæ* 9.
[p] *al.* Livigildi.
[q] XXIV. *q.* 1. *c. fin.* §. *ſuperveniente.* Deuſdedit, *p.* 2.

Sacerdotes Hæreticorum, Christi honoribus non habentur digni.

r Ansel. *l.* 9. *c.* 18. Pann. *l.* 3. *c.* 129.

ARianos r 21 præterea, ceteráſque hujuſmodi peſtes α, quia eorum Laicos converſos ad Dominum, ſub imagine pœnitentiæ, ac Sancti Spiritûs ſanctificatione per manûs impoſitionem ſuſcipimus; non videtur Clericos eorum cum Sacerdotii, aut Miniſterii cujuſpiam ſuſcipi debere dignitate. Quoniam quibus ſolum Baptiſmum ratum eſſe permittimus 22 (quod utique in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti perficitur) nec Spiritum Sanctum eos habere ex illo Baptiſmate, illiſque 23 Myſteriis arbitramur. Quoniam f cùm à Catholica fide eorum autores deſciſcerent, perfectionem Spiritûs, quam acceperant, amiſerunt; nec dare ejus plenitudinem poſſunt, quæ maximè in Ordinationibus operatur, quam per impietatis ſuæ perfidiam potiùs, quàm per fidem dixerim, perdiderunt. Propter t 24 quod fieri non poteſt u, ut eorum profanos Sacerdotes, dignos Chriſti honoribus arbitremur; quorum Laicos imperfectos, ut dixi, ad Sancti Spiritûs percipiendam gratiam cum pœnitentiæ imagine recipimus. *Item.* §. 1. Si x, ut legitur y 25: *Qui tetigerit β immundum, immundus erit;* quomodo ei tribuetur, quod munditia, ac puritas conſuevit accipere? *& infrà.* §. 2. Qui particeps effectus eſt damnati z, quomodo debeat honorem accipere, invenire non poſſum.

f Sup. *eâd. c. qui perfectionem.*
t Innocentius Epiſcopis Macedoniæ *Epiſt.* 22. *c.* 3.
u *al.* quomodo fieri poteſt.
x Sup. *eâd. c. ventum eſt.*
y *Num.* 19. & *Levit.* 22.
z *al.* damnato.

¶ CORR. ROM. α *Peſtes.*] Anteà ſequebatur, *deteſtamur:* quod eſt ſublatum, quia neque in vetuſtis codicibus, neque in ipſa Epiſtola, neque apud Anſelmum, aut in Pannormia habetur.

β *Qui tetigerit.*] In Epiſtola eſt, *quod tetigerit immundus:* ſed ob Gloſſam non eſt mutatum, atque hujus etiam lectionis ſententia habetur iiſdem indicatis ſcripturæ locis.

¶ PITH. 21 *Arianos.*] refert Creſconius, vide Centur. *to.* 4. *p.* 479.
22 *Baptiſmum.*] V. C. *baptiſma ratum eſſe promittimus.*
23 *Illiſque.*] V. C. *aliiſque.*
24 *Propter.*] *Qui fieri poteſt?* Creſcon.
25 *Si ut legitur.*] Hæc non ſunt in Epiſt. Innoc. ſunt ex Epiſt. ad Ruf. & Marcel. 112.

GRATIAN. „ Ex eo autem, quòd manûs impoſitio iterari præcipitur, „ Sacramentum non eſſe oſtenditur. Unde

LXXIV. AUGUSTINUS *lib.* 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas, *c.* 16. [an. 412. *in Africa.*]

Manûs impoſitio non eſt Sacramenti iteratio.

a Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Anſel. *l.* 9. *c.* 24.

MAnûs impoſitio a non, ſicut Baptiſmus, repeti non poteſt. Quid enim eſt aliud, niſi oratio ſuper hominem.

GRATIAN. „ CUM ergo Innocentius ſolum Baptiſma Hæreticis ratum „ eſſe permittat, cùm Gregorius ſacrilegam vocet Conſecra- „ tionem Arianorum, cùm Cyprianus quæcumque ab Hæreti- „ cis fiunt, carnalia, & inania, & falſa judicet, cùm Hiero- „ nymus omnia, quæ ab eis offeruntur, contaminata in con- „ ſpectu Dei aſſerat, cùm Leo extra Eccleſiam nec rata Sacer- „ dotia, nec vera ſacrificia eſſe teſtetur; patet, quòd Sacra- „ menta Eccleſiaſtica præter Baptiſma, ut ſuprà dictum eſt, „ ab Hæreticis miniſtrari non poſſunt. Item objicitur illud

LXXV. HIERONYMI adversùs Luciferianos b. [fortè an. 383. *Romæ.*]

b Tomo ſecundo.

Qui in Baptiſmo ſanctus eſt, ad altare peccator non erit.

c Alger. *l.* 3. *c.* 10.

SIcut Chriſtus eſt c, qui baptizat; ita Chriſtus eſt, qui ſanctificat. Unde oro te, ut aut ſacrificandi licentiam ei tribuas, cujus Baptiſma probas, aut reprobes ejus Baptiſma, quem non putas eſſe Sacerdotem. Neque enim poteſt fieri, ut qui in Baptiſmo ſanctus eſt, ſit ad altare peccator.

¶ CORR. ROM.] Initium hujus Capitis uſque ad verſ. *oro te*, non eſt eo loco apud B. Hieronymum. Eſt tamen apud Algerum, *lib.* 3. *cap.* 10. apud quem etiam nonnulla verba ex iis quæ ſequuntur, eodem modo habentur, atque apud Gratianum, licèt apud B. Hieronymum aliter legantur.

GRATIAN. „ SED hoc de peccatore α tantùm Catholico, non de Hæ- „ retico intelligendum eſt. Quidquid enim cum fide Catho- „ lica pro officio ſuo facit, licèt indignus, tamen divina „ gratia cooperante ratum eſſe creditur. Alioquin ſi de Hæ- „ reticis dictum intelligeretur, ipſe ſibi contrarius eſſet, cùm „ dicat *ad c.* 5. Amos [Sacrificia eorum odit Dominus.] & „ alibi in perſona Domini.

¶ CORR. ROM. α *Peccatore.*] B. Hieronymus eo loco argumentatur, ut ſolent Dialectici dicere, ad hominem: neque id agit, ut conſtituat, ac ſanciat aliquid; ſed tantùm ut adverſarium modeſtum reddat. Nam poſtquam illum eò adduxit, ut ſe non ampliùs adverſarium, ſed diſcipulum profiteatur, tunc veriſſimam ei rationem exponit, cur Eccleſia Epiſcopos recipiat, qui in Ariminenſi Concilio imprudentes Hæreticis conſenſerant.

LXXVI. IDEM. [an. 408. *in Africa.*]

Benedictionibus Hæreticorum Deus maledicit.

d *Sent.* 4. *diſt.* 19. e *Mal.* 2.

MAledicam d *benedictionibus* e *veſtris:* hoc eſt, quidquid à vobis benedicitur, à me erit maledictum.

¶ CORR. ROM.] Hæc ſunt in Gloſſa interlineari ad eum Malachiæ locum ex Hieronymo.

„ GRATIAN. „ II. *Pars.* HOC ergo intelligendum eſt de Hæretico: illud autem adversùs Luciferianos de Eccleſiaſtico peccatore. De quo ait

LXXVII. AUGUSTINUS α in Libro de Corpore Domini. [imò Paſchaſius c. an. 812.]

Boni & mali Sacerdotes æquè corpus Chriſti conficiunt.

INtra Catholicam f Eccleſiam in myſterio g corporis, & ſanguinis Domini nihil à bono majus, nihil à malo minus perficitur Sacerdote: quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo perficitur Creatoris, & virtute Spiritûs Sancti. *& infrà.* Si enim in merito eſſet Sacerdotis, nequaquam ad Chriſtum pertineret. Nunc autem ſicut ipſe eſt, qui baptizat, ita ipſe eſt, qui per Spiritum Sanctum hanc, ſuam efficit carnem, & transfundit in ſanguinem. Credendum β eſt enim, quòd in verbis Chriſti Sacramenta conficiantur. Cujus priùs creantur imperio, ejus utique verbo recreantur ad melius.

f *De conſecr. diſt.* 2. *utrim.* Mag. 4. *ſent. diſt.* 13. Alger. *l.* 1. *c.* 21. & *l.* 3 *c.* 8.
g *al.* miniſterio.

¶ CORR. ROM. α *Auguſtinus.*] Caput hoc etiam ab Algero *lib.* 3. *c.* 8. citatur ex Auguſtino in Libro de Corpore Domini: ſed Poſſidius in indiculo operum B. Auguſtini nullam hujus Libri mentionem facit, & ad verbum (excepto ultimo verſiculo) hæc leguntur in libro Paſchaſii Abbatis de corpore, & ſanguine Domini, *c.* 12. ex quo etiam libro ſunt *c. iteratur, cum ſequentibus, infrà de conſecr. diſt.* 2.

β *Credendum.*] Hæc eodem modo leguntur apud Algerum. Sed Paſchaſii verba, *c.* 15. hæc ſunt: *Cujus ergo potentiâ creata ſunt priùs, ejus utique verbo ad melius recreantur: quia nemo creator alicujus rei, aut recreator, niſi unus Deus, catholicè prædicatur. Propterea veniendum eſt ad verba Chriſti, & credendum, quòd in ejuſdem verbis iſta conficiantur.*

LXXVIII. *Item* AUGUSTINUS *lib.* 2. contra Epiſtolam Parmeniani, *c.* 10. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

De eodem.

OMnia h Sacramenta cùm obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus: ſicut & verbum Dei i. Unde dictum eſt k: *Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite.*

h Infrà, *eâd. c. per Eſaiam §. hoc penè.* Alger. *l.* 3. *c.* 11.
i Dei teſtatum *orig.*
k *Matth.* 23

LXXIX. IDEM in Pſalmum 103. *verſ.* Qui tegis. [c. an. 415. *ibid.*]

De iis, qui ſanctis malè utuntur.

PRophetavit & Saul malus Rex, & tunc prophetavit, cùm David ſanctum perſequeretur. *& infrà.* Non ergo ſe jactent, qui fortè ſine charitate habuerint hoc munus Dei ſanctum; ſed videant, qualem rationem habituri ſunt cum Deo, qui ſanctis non ſanctè utuntur. Ex his erunt, qui dicturi ſunt l: *In nomine tuo prophetavimus.* Non illis dicetur, mentimini: ſed dicetur, Non novi vos, &c.

l *Matth.* 7.

¶ CORR. ROM.] In tractatu 7. in Epiſtolam Joannis ſunt aliqua, quæ ad ſententiam hujus capitis referri poſſunt, atque inde anteà citabatur. Sed ipſa prorsùs verba ſunt loco indicato.

„ GRATIAN. „ SPIRITUM ergo Prophetiæ dicendi ſunt habuiſſe, non meritum.

LXXX. *Item* HIERONYMUS in *c.* 2. Aggæi. [c. an. 387. *in Palæſtina.*]

Quiſque non tam ſanctificatur ex hoſtiis, quàm pro peccato polluitur.

O Propheta, qui altari tantùm extructo, & domo mea diruta hoſtias mihi offers in altari, & victimis ejus ſanctificari te putas; ſcito, quoniam ſanctum quidem eſt, quod offertur in altari: ſed non tam ſanctificaris ex hoſtiis, quàm ex mortuis operibus pollueris.

¶ CORR. ROM.] Apud B. Hieronymum ſic legitur: *ô popule, qui altari tantùm extructo, & diruta domo mea hoſtias mihi offers in altari, & victimis ejus, & carnibus te ſanctificari putas: ſcito non tam ſanctificari te ex hoſtiis, quæ templo diruto tibi prodeſſe non poterunt, quàm contaminari omnia opera tua, & cuncta, quæ agis, ex eo quod negligis, & tuam magis domum, quàm meam exſtruere conatus es. Sanctum quidem eſt quod offertur in altari: ſed non tam ſanctificaris ex hoſtiis, quàm ex eo, quòd in convallibus habitas, & interes mortuis operibus, pollueris.* In duobus etiam Gratiani vetuſtis codicibus legitur, *ô populo:* Verùm idem Hieronymus continuò iſta eadem per anagogem aptat Eccleſiaſtico viro.

LXXXI. *Item* AUGUSTINUS in Lib. de verbis Domini, *Sermone* 11. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Contra Spiritum Sanctum, verbum dicitur, cùm ex diſperſione numquam reditur.

ITa m ſit n verbum contra Spiritum Sanctum, cùm ex diſperſione ad congregationem numquam venitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum Sanctum. Ad quam congregationem etiamſi per malum Clericum, ſed tamen Catholicum miniſtrum, reprobum, & fictum aliquis acceſſerit cor-

m Ivo, *p.* 8. *c.* 104.
n dicitur. *orig.*

de non ficto; in ipſo Spiritus Sanctus [o] α operatur remiſſionem peccatorum; qui in ſancta Eccleſia ita operatur, ut reprobos fugiat, & tamen per eorum miniſterium probos colligat.

Sup. eâd. ...iritus San...us.

¶ Corr. Rom. α *Spiritus Sanctus.*] Hoc loco conciſè refertur ſententia B. Auguſtini, pleniùs autem ſuprà *eâd. c. Spiritus Sanctus.*

LXXXII. Idem in Sermone de remiſſione peccatorum. [fortè Origenes c. an. 217. *in Ægypto.*]

Non meritis hominum, ſed virtute Spiritûs Sancti peccata remittuntur.

UT evidenter hoc oſtenderet Dominus, à Spiritu Sancto, quem donavit fidelibus ſuis, dimitti peccata, non meritis hominum, quodam loco ſic ait reſurgens à mortuis [p]: *Accipite Spiritum Sanctum:* & continuò ſubjecit; *Si cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei;* hoc eſt Spiritus dimittit, non vos. Proinde α ſicut is, quem Sacerdos tolerat in Eccleſia, eſt tamen extra Eccleſiam, & extra corpus, cujus caput eſt Chriſtus, ſi ei Oſtiarius non aperuerit β: ita non ideò extra Eccleſiam eſt, & non eſt de corpore, ſi quis Paſtoris præjudicio compellitur foris eſſe.

Joan. 20.

¶ Corr. Rom. α *Proinde.*] Verba ipſa hujus partis non ſunt inventa apud B. Auguſtinum. Simillima habentur apud Origenem *hom.* 14. *ad c.* 24. Levitici, & referuntur infrà XXIV. *q.* 3. *c. cùm aliquis, & c. ſi quis non recto.*

β *Aperuerit.*] In nonnullis vetuſtis codicibus legitur, *aperuit.* in aliis, *aperiat:* ab uno autem abeſt negatio.

LXXXIII. *Item* Ambrosius de iis, qui initiantur myſteriis, *cap.* 5. [c. an. 384. *Mediolani.*]

Dominus non merita perſonarum, ſed Sacerdotum officia conſiderat.

CUm Scriptura [q] tibi teſtetur [r], quòd ad Jeroboam [ſ] preces, ignis deſcendit de cælo, & rurſus precante Helia [t] ignis eſt miſſus, qui ſacrificia [u] conſumeret; datur intelligi α, quòd Deus non merita perſonarum conſiderat, ſed officia Sacerdotum. *& paulò pòſt.* §. 1. Ignis illis viſibilis mittebatur, ut crederent: nobis inviſibilis operatur, qui credimus, *& paucis interjectis.* §. 2. Crede ergo adeſſe Dominum Jeſum invocatum precibus Sacerdotum, qui ait [x]: *Ubi fuerint duo, vel tres, ibi & ego ſum.*

Alger. *l.* 3. ... 10. *Jud.* 6. Jeroboal. ...g. *Ambroſ.* ... *Scriptura*, ...roboal. 3. *Reg.* 18. Sacrificium ...nſecravit. ...g. *Matth.* 18.

¶ Corr. Rom. α *Datur intelligi.*] In originali non ſunt hæc verba. Sed cùm antecedentia pendeant ex ſuperioribus, hìc nova incipit periodus. *Non merita perſonarum conſideres, ſed officia Sacerdotum.* nonnullæ autem aliæ varietates, & quidem non minimi ponderis in margine ſunt indicatæ.

LXXXIV. *Item* Gregorius. [c. an. 600. *Romæ.*]

Non merita Sacerdotum, ſed virtus divina Sacramenta ſanctificat.

MUlti ſecularium [y] hominum, cùm plùs Sacerdotum vitam, quàm ſuam diſcutiunt, in magnum contemptionis divinorum Sacramentorum crimen incurrunt. Magna enim trabe [z] vulneratos habentes oculos, eámque negligentes, feſtucam tenuem in aliorum conſpiciunt oculis: quam dum incautè feſtinant avellere, erroris in foveam delabuntur: minùs quidem conſiderantes, quòd non eos Sacerdotum vita læderet, ſi ipſi humiliter bonis Sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent. Sed dum Hypocritarum more plùs illorum famam, quàm propriam vitam, vel vitæ negligentias dijudicant, ſpernunt ſancta monita, & ſpiritualia dona. Unde fit, ut non ſolùm ab eis dicta reſpuant, ſed (quod eſt deterius) Divina etiam myſteria contemnant, ut nec corporis communionem, aut ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti eorum miniſterio confectam aſſumant; putantes hanc minùs eſſe ſanctificatam, ſi illorum fiat officio, quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. §. 1. Heu in quàm magnum laqueum incidunt, ut Divina, & occulta myſteria plùs ab aliis ſanctificata poſſe fieri credant: cùm unus idémque Spiritus Sanctus in Eccleſia diffuſa per totum Orbem terrarum incomprehenſibiliter ea myſteria, & occultè, atque inviſibiliter & operando ſanctificet, & benedicendo [a] benedicat.

...4. *Sentent.* ...*t.* 13. *Matth.* 7. ...*al.* ſanctificando.

§. 2. Myſterium [b] itaque α, Fratres, ob hoc dicitur, quòd ſecretam, & reconditam habeat diſpenſationem: Sacrificium autem, quaſi ſacrum factum: quia prece myſtica conſecratur pro nobis in memoriam Dominicæ paſſionis. *& infrà.*

Iſidorus *l.* 6. ...*ym. c.* 19.

§. 3. Sacramentum verò eſt in aliqua celebratione, cum res geſta ita fit, ut aliquid ſignificare intelligatur, quod ſanctè accipiendum eſt. Sunt autem Sacramenta, Baptiſma, Chriſma, Corpus & Sanguis Chriſti: quæ ob id Sacramenta dicuntur, quia ſub tegumento corporalium rerum virtus Divina ſecretiùs ſalutem eorumdem [c] Sacramentorum operatur. Unde & à ſecretis virtutibus, vel ſacris, Sacramenta dicuntur. Quæ ideò fructuosè penes Eccleſiam fiunt, quia Sanctus in ea manens Spiritus eorumdem Sacramentorum latenter operatur effectum. Cujus panis, & calicis Sacramentum Græcè Euchariſtia dicitur, Latinè bona gratia interpretatur. Et quid melius corpore, & ſanguine Chriſti?

...*al.* eamdem.

§. 4. Unde ſive per bonos, ſive per malos Miniſtros intra Dei Eccleſiam diſpenſetur; Sacramentum tamen eſt; quia Spiritus Sanctus myſticè illud viſicat, qui quondam Apoſtolico tempore viſibilibus [d] apparebat operibus. Nec bonorum meritis Diſpenſatorum amplificatur, nec malorum attenuatur: quia neque qui plantat [e]; eſt aliquid, neque qui rigat; ſed qui incrementum dat Deus [f]. Hoc de Corpore, & Sanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti, hoc etiam de Baptiſmate, & Chriſmate ſentiendum eſt, & tenendum: quia virtus Divina ſecretiùs operatur in eis, & divina ſolummodo hæc eſt virtus, ſive poteſtas, non humanæ efficaciæ. Polluimus [g] β itaque panem, id eſt, Corpus Chriſti, quando indigni accedimus ad altare, & ſordidi mundum Sanguinem bibimus. *& infrà.* §. 5. Maledicam [h] γ, inquit, benedictionibus veſtris, hoc eſt, iis, quæ nunc meis benedictionibus poſſidetis, ſeu quidquid à vobis benedicitur, maledicam: vel quoniam δ non benedicunt ſanctis ex vero corde: vel quia qui iniquè agunt, benedicuntur ab eis, adulantúrque peccatoribus, dummodo divites ſint.

[d] *al.* viſibiliter.
[e] 1. *Cor.* 3.
[f] Hactenus. Iſidorus.
[g] Hieronym. *in c.* 1. Malachiæ.
[h] Idem *in c.* 2.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc collectum eſt partim ex ſententiis B. Gregorii, partim ex verbis ipſis BB. Iſidori atque Hieronymi.

α *Myſterium itaque.*] Hæc uſque ad verſ. *hoc de corpore.* ſunt apud Iſidorum, non tamen eodem prorsùs ordine.

β *Polluimus.*] Sumptum ex B. Hieronymo in Commentariis ad cap. primum Malachiæ in illis verbis; *& dicitis, in quo polluimus, &c.*

γ *Maledicam.*] Apud eumdem *ad c.* 2. ſic habetur, *& maledicam, inquit, benedictionibus veſtris, hoc eſt, quæ nunc meis benedictionibus poſſidetis: ſive quidquid à vobis benedicitur, à me maledictum erit; & maledicam illis, ſubaudi, benedictionibus veſtris: quoniam noluiſtis intelligere, quæ dicuntur, hoc eſt enim quod dicitur [non poſuiſtis ſuper cor.]*

δ *Quoniam.*] Sumptum eſt ex eodem loco paulò inferiùs: ubi hæc leguntur, *vel certè, quia ad Sacerdotes propriè mandatum eſt, vertuntur benedictiones eorum in maledictionem, quando non benedicunt ſanctis ex vero cordis affectu, ſicut Iſaac Jacob, & Jacob Patriarchis, & Moyſes duodecim tribubus: ſed per dulces ſermones, & benedictiones decipiunt corda innocentium; & qui iniquè agunt, benedicuntur ab eis, adulantúrque peccatoribus, dummodo divites ſint, atque eorum vitiis blandiuntur.*

LXXXV. *Item* Fabianus Papa Epiſcopis Orientalibus, *Epiſt.* 2. [c. an. 240. *Româ in Orientem.*]

Non Sacerdotum vitam, ſed quæ docent, & miniſtrant, conſiderare debemus.

SIgnificaſtis [i] inſuper pleroſque attendere, multos in ipſis honoribus Eccleſiaſticis non congruenter vivere ſermonibus, & Sacramentis, quæ per eos populis miniſtrantur. O miſeros homines, qui hos intuendo, Chriſtum obliviſcuntur: qui & multò antè prædixit [k], ut Legi Dei potiùs obtemperetur, quàm imitandi videantur illi, qui ea, quæ dicunt, non faciunt: & Traditorem ſuum tolerans uſque in finem, etiam ad Evangelizandum cum ceteris miſit. Nam Apoſtoli talem conſuetudinem non habuerunt, nec habendam docuerunt.

[i] Aug. *in Hom.* 50. *de Pœn. c.* 13.
[k] *Matth.* 23.

LXXXVI. *Item* Nicolaus Papa I. Michaëli Imperatori, in Epiſt. quæ incipit, *Propoſueramus.* [an. 685. *Româ Conſtantinopolim.*]

De eodem.

NOn quales [l] Sacerdotes Domini ſint, ſed quid de Domino loquantur, eſt vobis magnopere prævidendum: nec in Vicariis B. Petri Apoſtoli vobis eſt attendendum, qui ſint: ſed quid pro correctione Eccleſiarum, quid pro ſalute veſtra ſatagant. Nec enim illos inferiores dicetis Scribis, & Phariſæis ſedentibus ſuper cathedram Moyſi; de quibus Dominus præcepit, dicens [m]: *Quæcumque dixerint vobis, obſervate, & facite; ſecundùm opera verò eorum nolite facere.* Ergo Imperator conſidera, ſi illos dixit audiendos, qui ſuper Cathedram Moyſi ſedebant; quantò potiùs his, qui ſuper Cathedram Petri reſident, eſſe exiſtimetis obaudiendum?

[l] Anſel. *l.* 6. *c.* 75. Ivo, *p.* 5. *c.* 18.
[m] *Matth.* 23.

LXXXVII. *Item* Augustinus contra Literas Petiliani, *lib.* 2. *c.* 22. [c. an. 391. *in Africa.*]

Sacerdotum immunditia, Sacramenta non polluit.

DOminus [n] declaravit in uno cœtu hominum eadem Sacramenta ſumentium, aliquorum immunditiam mundis obeſſe non poſſe. *& infrà.* §. 1. Petilianus dixit. Aut ſi quiſquam [o] carmina Sacerdotis memoriter teneat, numquid inde Sacerdos eſt, quòd ore ſacrilego carmen publicat Sacerdotis? Auguſtinus reſpondit. Ita iſtud dicis quaſi modò quæramus, quis ſit verus Sacerdos, & non quid ſit verum Baptiſma. Ut enim ſit quiſque verus Sacerdos, oportet, ut non ſolo Sacramento, ſed juſtitiâ quoque induatur; ſicut ſcriptum eſt [p]: *Sacerdotes tui induantur juſtitiâ.* Qui autem ſolo Sacramento Sacerdos eſt, ſicut fuit Pontifex Caiphas perſecutor unius & veriſſimi Sacerdotis; quamvis ipſe non ſit verax; quod dat tamen verum eſt, ſi non det ſuum ſed Dei. *Item paulò inferiùs.*

[n] Algerus, *l.* 3. *c.* 11. Ivo, *p.* 2. *c.* 98. & 99.
[o] *Ejuſdem l. c.* 30.
[p] *Pſal.* 131.

§. 2. *Dixit quidam* [q] *ex ipſis proprius eorum Propheta: Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri, teſtimonium hoc verum eſt.* Si ergo Apoſtolus neſcio cujus alienigenæ teſtimonium, quia verum comperit, etiam ipſe

[q] *Ad Tit. c.* 1.

atteſtatus eſt; cur nos apud quemlibet invenerimus, quod Chriſti eſt, & verum eſt, etiam ſi ille, apud quem invenitur, perverſus, & fallax eſt; non diſcernimus vitium, quod homo habet, & veritatem, quam non ſuam, ſed Dei habet? & dicimus, Sacramentum hoc verum eſt, ſicut ille ait, teſtimonium hoc verum eſt? Numquid ideò dicimus, etiam ipſe homo verax eſt, quia dicimus Sacramentum hoc verum eſt. *& paulò pòſt.* §. 3. Vos autem neceſſe eſt, ut ſemper erretis, quamdiu propter hominum vitia, Dei Sacramenta violatis, aut nos propter Dei Sacramenta, quæ in nobis [r] violare nolumus, etiam veſtri ſchiſmatis ſacrilegium aſſumere putatis. *Item.*

§. 4. Baptiſmo ergò [ſ] puritas à puritate, vel immunditia conſcientiæ, ſive dantis, ſive accipientis omnino diſtincta eſt. *Item.* §. 5. Memento ergo [t] Sacramentis Dei nihil obeſſe mores malorum hominum, quò illa vel omnino non ſint, vel minùs ſancta ſint. *Item.* §. 6. Quæro [u] ſi non habebat Saül Sacramenti ſanctitatem, quid in eo David [x] venerabatur? ſi autem habebat innocentiam, quare innocentem perſequebatur? Nam eum propter ſacroſanctam unctionem & honoravit vivum, & vindicavit occiſum. Et quia vel panniculum ex ejus veſte præſcidit, percuſſo corde trepidavit. Ecce Saül non habebat innocentiam; & tamen habebat ſanctitatem, non vitæ ſuæ α, (nam hoc ſine innocentia nemo poteſt) ſed Sacramenti Dei, quod & in malis hominibus ſanctum eſt. §. 7. Nos dicimus [y] tale cuique ſacrificium fieri, qualis accedit, ut offerat, & qualis accedit, ut ſumat: & eos de ſacrificiis talium manducare, qui ad illa tales accedunt quales & illi ſunt. Itaque ſi offerat Deo malus, & accipiat inde bonus; tale cuique eſſe, qualis quiſque fuerit; quia & illud ſcriptum eſt [z]: *Omnia munda mundis.* Per hanc ſententiam veridicam, & Catholicam etiam vos Optati ſacrificio non eſtis polluti, ſi facta ejus diſplicebant vobis. Nam utique panis illius, panis luctûs erat, ſub cujus iniquitatibus Africa tota lugebat: ſed panem luctûs, omnibus vobis communem eſſe, omnium veſtrûm malum ſchiſmatis facit. *Item.*

§. 8. Gratias Deo [a], quia tamdem confeſſus es poſſe valere invocatum nomen Chriſti ad aliorum ſalutem, etiamſi à peccatoribus invocetur. Hinc ergo intellige, cùm Chriſti nomen invocatur, non obeſſe aliorum ſaluti aliena peccata.

¶ CORR. ROM. α *Vitæ ſuæ.*] Sequebatur, *ſed unctionis*: quæ voces abſunt ab omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus, licèt in codicibus etiam Beati Auguſtini impreſſis legantur.

[r] *al.* vobis.
[ſ] *Eod. lib. c.* 25.
[t] Ibid. *c.* 47.
[u] Ibid. *c.* 48.
[x] 1. *Reg.* 10. & 24.
[y] Ibid. *c.* 52.
[z] *Tit.* 1.
[a] Ibid. *c.* 54.

LXXXVIII. IDEM in Pſalmum 10. *in verſ.* Juſtus autem quid fecit? [c. an. 410. *in Africa.*]

Etiam per malum Miniſtrum dona Dei ad eos perveniunt, qui cum fide accipiunt.

CHriſtus [b] quid fecit vobis, qui Traditorem ſuum [c] tantâ patientiâ pertulit, ut ei primam Euchariſtiam confectam manibus ſuis, & ore ſuo commendatam, ſicut ceteris Apoſtolis, traderet? Quid vobis fecit Chriſtus, qui eumdem Traditorem ſuum, quem Diabolum [d] nominavit, qui ante traditionem Domini, nec loculis Dominicis fidem potuit exhibere, cum ceteris Diſcipulis [dd] ad prædicandum regnum Cælorum miſit; ut demonſtraret dona Dei pervenire ad eos, qui cum fide accipiunt, etiamſi talis ſit, per quem accipiunt, qualis Judas fuit?

[b] Ivo, *p.* 2. *c.* 105.
[c] *Joan.* 13. & 12.
[d] *Joan.* 6.
[dd] *Matth.* 10.

LXXXIX. *Item* GREGORIUS. [fortè c. an. 600. *Romæ.*]

Sacramentis, Epiſcopi malitia non nocet.

NOn nocet malitia Epiſcopi neque ad Baptiſmum infantis, neque ad Eccleſiæ conſecrationem: quia Baptiſma à Deo datur, non ab homine venit; ſic & Euchariſtia; & omnia, quæcumque in altari ponuntur, non ab homine, ſed à Deo ſanctificationem accipiunt.

GRATIAN. „ SED objicitur illud

XC. HIERONYMI in Sophoniam, *c.* 3. [c. an. 387. *in Palæſtina.*]

Non verba ſed merita Sacerdotum Euchariſtiam faciunt.

SAcerdotes [e], qui Euchariſtiæ ſerviunt, & ſanguinem Domini, populis ejus dividunt, impiè agunt in legem Chriſti, putantes Euchariſtiam, imprecantis facere verba, non vitam; & neceſſariam eſſe tantùm ſolennem orationem, & non Sacerdotum merita, de quibus dicitur [f]: *Et Sacerdos, in quo fuerit macula, non accedet offerre oblationes Domino.*

[e] Ivo, *p.* 2. *c.* 110.
[f] *Levit.* 21.

XCI. *Item* ALEXANDER I. *Epiſt.* 2. [an. 116. *Româ ad omnes Epiſcopos.*]

Tantò faciliùs Sacerdotes exaudiuntur, quantò apud Deum ſunt digniores.

IPſi Sacerdotes [g] pro populo interpellant, & peccata populi comedunt; quia ſuis precibus, & oblationibus ea delent, atque conſumunt: qui quantò digniores fuerint, tantò faciliùs pro neceſſitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur.

[g] Ivo, *p.* 2. *c.* 69. & *p.* 6. *c.* 45.

XCII. *Item* GELASIUS Elpidio Epiſcopo. [c. an. 497. *Romæ.*]

Non adeſt Sacramentis Spiritus Sanctus quæ per Criminoſos miniſtrantur.

SAcroſancta [h] religio, quæ Catholicam continet diſciplinam, tantam ſibi reverentiam vindicat, ut ad eam quilibet, niſi purâ conſcientiâ, non audeat pervenire. Nam quomodo ad Divini myſterii conſecrationem cæleſtis Spiritus invocatus [i] adveniet, ſi Sacerdos, & [k] qui eum adeſſe deprecatur, criminoſis plenus actionibus reprobetur?

[h] Ivo, *p.* 2. 90. & *p.* 6. *c.* 110.
[i] *al.* advotus.
[k] *al.* etiam.

XCIII. *Item* GREGORIUS I. in Regeſto, *lib.* 1. *Epiſt.* 24 [l]. [an. 591. *Româ Conſtantinopolim.*]

Manus immunda, tacta inquinat, non mundat.

NEceſſe eſt, ut eſſe munda ſtudeat manus, quæ diluere ſordes curat: ne tacta quæque deteriùs inquinet, ſi ſordida ipſa ſtercoris [m] lutum tenet: ſcriptum namque eſt [n]: *Mundamini, qui fertis vaſa Domini.* Domini etenim vaſa ferunt, qui proximorum animas ad interiora [o] perducendas, in converſationis ſuæ exemplo ſuſcipiunt.

[l] Et Paſt. *p.* … *c.* 2.
[m] *al.* inſequens.
[n] *Eſa.* 52.
[o] *al.* in interna ſacrificia; *al.* in æterna ſacraria.

XCIV. *Item* AUGUSTINUS *lib.* 50. Homiliarum, *homil.* 26. [26] [fortè c. an. 415. *in Africa.*]

Æquè ſervandum eſt verbum Chriſti, & corpus Chriſti.

INterrogo vos [p] Fratres, vel Sorores: dicite mihi, quid vobis plus eſſe videtur, verbum Dei, an corpus Chriſti? Si verum vultis reſpondere; hoc utique dicere debetis, quòd non ſit minus verbum Dei, quàm corpus Chriſti. Et ideò, quanta ſolicitudine obſervamus, quando nobis corpus Chriſti miniſtratur, ut nihil ex ipſo de noſtris manibus in terram cadat; tanta ſolicitudine obſervemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde noſtro pereat: quia non minùs reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille, qui corpus Chriſti in terram cadere negligentiâ ſuâ permiſerit.

¶ PITH. [26] *Homiliâ* 26.] Ex Origene *Homil.* 13. in Exod. Vide Joan. Chryſoſt. *Homil.* 3. de Dei nat. Petr. Venerab. *Serm.* 4. de jejunio contra Petrobuſianos & Henricianos.

[p] Ivo, *p.* … *c.* 106.

XCV. IDEM *lib.* 4. de Trinitate, *cap.* 14. [c. an. 410. *ibid.*]

De eodem.

NEque poteſt [q] id ritè offerri, niſi per Sacerdotem juſtum, & ſanctum; nec niſi ab eis accipiatur, quod offertur, pro quibus offertur; atque id ſine vitio ſit, ut pro Vitioſis mundandis poſſit offerri. Hoc certè omnes cupiunt, qui pro ſe offerri ſacrificium Deo volunt.

[q] Ivo, *p.* … *c.* 107.

“ GRATIA[N.] CÙM vita Sacerdotum Euchariſtiæ neceſſaria eſſe dicitur, non conſecrationi, ſed effectui intelligendum eſt. Non enim effectum ſalutis confert ei, quem merita faciunt indignum: potiùs completur in eo illud Apoſtoli [r]: *Qui manducat corpus Domini, & ejus ſanguinem bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit.* Ergo contra eos, qui crebra oblatione ſacrificii ſe putant poſſe mundari, non ceſſantes impiè agere in Legem Dei, intelligitur illud eſſe dictum Hieronymi [ſ]. Quòd verò Sacerdos, etiamſi malus ſit, tamen pro officio ſuæ dignitatis gratiam transfundat hominibus, teſtatur

[r] 1. *Cor.* …
[ſ] Suprà … *Sacerdote[s]* …

XCVI. AUGUSTINUS *in lib.* Quæſtionum Veteris Teſtamenti, *c.* 11. [fortè c. an. 389. *ibid.*]

Sacerdotes nomen Domini invocant, Dominus autem benedictionem præſtat.

DIctum eſt [t] à Deo in Numeris ad Moyſem, & Aaron Sacerdotes [u]: *Vos ponite nomen meum ſuper filios Iſraël: ego Dominus benedicam eos:* ut gratiam traditio per miniſterium Ordinantis transfundat hominibus: nec voluntas Sacerdotis obeſſe, aut prodeſſe poſſit, ſed meritum benedictionem poſcentis. §. 1. Quanta autem ſit dignitas ordinis Sacerdotalis, hinc advertamus. Dictum eſt enim de nequiſſimo Caïpha interfectore Salvatoris, inter cetera [x]: *Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cùm eſſet princeps Sacerdotum anni illius, prophetavit.* Per quod oſtenditur Spiritum gratiarum non perſonam ſequi aut digni, aut indigni, ſed ordinationem traditionis; ut quamvis aliquis boni meriti ſit, non tamen poſſit benedicere, niſi fuerit ordinatus, ut officium miniſterii exhibeat. Dei autem eſt, effectum tribuere benedictionis.

[t] Ivo, *p.* … *c.* 100. Pann. *l.* 3. *c.* 79.
[u] *Num.* 6.
[x] *Joan.* 11.

“ GRATIA[N.] QUÒD verò per Hæreticos Sacramenta dignitatis miniſtrata dicuntur carere effectu, improbatur autoritate Anaſtaſii Papæ, qui ordinationem Acacii, quamvis Hæretici, ita ratam approbat, ut etiam eis, quos poſt damnationem ſuam baptizavit, vel ordinavit, in nullo ream perſonam nocuiſſe aſſerat. Sed hoc eum α illicitè, & non canonicè, immò contra decreta ſuorum Prædeceſſorum feciſſe probant Felix, & Gelaſius, qui Acacium ante Anaſtaſium excommunicaverunt, & Hormiſda, qui ab ipſo Anaſtaſio tertius eumdem Acacium damnavit. Unde etiam ab Eccleſia Romana repudiatur, & à Deo fuiſſe percuſſus legitur in Geſtis Romanorum Pontificum hoc modo [y] [Anaſtaſius II. natione Romanus, &c. Require retrò in tractatu Decretalium Epiſtolarum.

[y] Sup. *di[ſt.]* 19.

¶ CORR. ROM. α *Sed hoc eum.*] Suprà *diſt.* 19. *c. Anaſtaſius*,

stasius, ostensum est immeritò reprehensum esse Anastasium, & verissima esse, quæ ipse de Acacio scripsit, & decrevit.

GRATIAN. „ ITEM objicitur illud

XCVII. AUGUSTINI *lib.* 2. contra Epist. Parmeniani, *c.* 13. [fortè c. an. 400. *ibid.*]

Qui recedit ab Ecclesia, nec Baptisma, nec jus dandi amittit.

QUod quidam [z] dicunt, Baptisma, quod accepit [α], non amittit, qui recedit ab Ecclesia; sed jus tamen dandi quod accepit, amittit; multis modis apparet frustrà, & inaniter dici. §. 1. Primò, quia nulla [a] ostenditur causa, cur ille, qui ipsum Baptismum amittere non potest, jus dandi amittere possit. Utrumque enim Sacramentum est, & quadam consecratione utrumque homini datur; illud, cùm baptizatur; istud, cùm ordinatur: ideóque in Catholica utrumque non licet iterari. §. 2. Nam si quando ex ipsa parte venientes etiam Præpositi pro bono pacis correcto [b] schismatis errore suscepti sunt; etsi visum est opus esse, ut eadem officia gererent, quæ gerebant; non sunt rursùs ordinandi [c]; sed sicut Baptismus in eis, ita Ordinatio mansit integra; quia in præcisione fuerat vitium (quod unitate pacis [d] est correctum) non in Sacramentis, quæ ubicumque sunt, ipsa vera sunt. Et cùm expedire hoc videatur Ecclesiæ, ut Præpositi eorum venientes ad Catholicam societatem, honores ibi suos non administrent; non eis tamen ipsa Ordinationis Sacramenta detrahuntur, sed manent super eos. Ideóque non eis in populo manus imponitur, ne non homini, sed ipsi Sacramento fiat injùria. *& infrà.* §. 3. Sicut autem habent in Baptismo, quod per eos dari possit; sic in Ordinatione jus dandi: utrumque quidem ad perniciem suam, quamdiu charitatem non habent unitatis: sed tamen aliud est, prorsùs non habere; aliud, perniciosè habere; aliud, salubriter habere. Quidquid non habetur, dandum est, cùm opus est dari: quod verò perniciosè habetur, per correctionem depulsa pernicie, agendum est, ut salubriter habeatur. Quamquam, & si Laicus aliquâ pereuntis [e] dederit necessitate compulsus, quod cùm ipse acciperet, dandum esse addidicit; nescio, an piè quisquam dixerit esse repetendum. Nulla enim cogente necessitate si fiat, alieni muneris usurpatio est. Si autem necessitas urgeat, aut nullum, aut veniale delictum est. Sed, etsi nulla necessitate usurpetur, & à quolibet cuilibet detur; quod datum fuerit, non potest dici non datum, quamvis rectè dici possit illicitè datum. Illicitam ergo usurpationem corrigit reminiscentis, & pœnitentis affectus. Quòd si non correxerit, manebit ad pœnam usurpatoris quod datum est, vel ejus, qui illicitè dedit, vel ejus, qui illicitè accepit: non tamen pro non dato habebitur. Neque ullo modo [β] per devotum militem, quod à privatis usurpatum est, signum Regale violabitur.

§. 4. Si enim aliqui furtim, & extraordinariè non in monetis publicis aurum, vel argentum [γ] percutiendo signaverint, cùm fuerit deprehensum, nonne illis punitis, aut indulgentiâ liberatis, cognitum Regale signum thesauris Regalibus cogetur inferri? *& paulò pòst.* §. 5. Si fortè illum militiæ characterem in corpore suo, non militans pavidus exhorruerit, & ad Clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fusa, & impetratâ jam veniâ militare cœperit; numquid homine liberato, atque correcto, character ille repetitur? ac non potiùs agnitus approbatur? An fortè minùs hærent Sacramenta Christiana, quàm corporalis hæc nota; cùm videamus nec Apostatas carere Baptismate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus non restituitur, & ideò amitti non posse judicatur? *& paulò pòst.*

§. 6. De iis, qui ab Ecclesiæ unitate separati sunt, nulla jam quæstio est, quin & habeant, & dare possint, & quin perniciosè habeant, perniciosèque tradant extra vinculum pacis. *& infrà.* §. 7. Neutri Sacramento injuria facienda est. *& infrà.* §. 8. Sicut non rectè habent, qui ab unitate discedunt, sed tamen habent, & ideò redeunti non redditur; sic etiam non rectè dat, qui ab unitate discedit: sed tamen dat; & ideò, quod ab eo accepit venienti ad unitatem non iteratur. *& infrà.* §. 9. Sicut redeunti non redditur, quod & foris habebat; sic venienti repetendum non est, quod etiam foris accepit. Unde consequenter intelligitur perversitatem hominum esse corrigendam; sanctitatem autem Sacramentorum in nullo perverso esse violandam. Constat enim eam in perversis, & sceleratis hominibus, sive in eis, qui intùs sunt, sive in eis, qui foris sunt, impollutam, atque inviolabilem permanere; & quia dicuntur ea mali polluere, quantùm in ipsis est, dicuntur; cùm illa impolluta permaneant: sed in bonis permanent ad præmium, in malis permanent ad judicium. *& infrà.* §. 10. Quomodo Catholici [f] non clarificant Deum, qui promissa ejus nullis hominum sceleribus, quominus implerentur, impediri posse confidunt? qui Sacramenta ejus tam debita veneratione prosequuntur, ut ea, si etiam ab indignis tractata fuerint, illis sua perversitate damnatis, illa intemeratâ sanctitate permanere demonstrentur?

¶ CORR. ROM. [α] *Quod accepit.*] Sic etiam Algerus, licèt paulò aliter habeat originale.

[β] *Neque ullo modo.*] Hæc usque ad verbum, *violabitur*, addita sunt ex originali: ex quo etiam aliis locis Caput hoc locupletatum est.

[γ] *Vel argentum.*] In codicibus B. Augustini impressis sequitur, *sed æs*, in duobus autem manuscriptis Vaticanis, *vel æs.*

[z] *Sent.* 4. *dist.* 25. Alger. *l.* 3. *c.* 10.

[a] Pann. *l.* 1. *c.* 2. *c.* 80. Ivo, *p.* 2. *c.* 97. Pann. *l.* 3. *c.* 77.

[b] *al.* correpto.

[c] *al.* ordinati.

[d] *al.* unitatis pace.

[e] alicui pereunti.

[f] *Eod.* 2. *lib.* *c.* 19.

GRATIAN. 12. *Pars.* Ex his verbis Augustini constat, in omnibus tam Apostatis, quàm Hæreticis, vel damnatis permanere Christi Sacramenta vera, quantùm ad se, & sancta; & nisi pœnitentiâ, vel indulgentiâ subventum fuerit, ad damnationem usurpatoris pervenient, vel habentis, vel dantis, vel accipientis. Quid ergo prodest, quòd vera, & sancta sunt, cùm usurpatores suos æquè perimant, ac si essent mala, & noxia? Crassus aurum sitivit, & aurum bibit: æquè periit vero auro, sicut vero veneno. §. 1. Item aurum [g] æquè verum est in arca furis, sicut in thesauris Regis. Sed à fure, quia illicitè habetur, illicitè datur, vel accipitur: à Rege autem licitè habetur, licitè datur, & accipitur: ideò ipse fur, & communicator furti (nisi fortè de conscientia furti se purgaverit) ut perhibet Gelasius ad Anastasium Imperatorem, uterque justè, & dignè damnabitur. §. 2. Opponitur autem huic sententiæ Augustini: potestas dandi Baptismum, & jus consecrandi Dominicum corpus, & largiendi sacros Ordines, plurimùm inter se differunt. Suspenso enim, vel deposito Sacerdote, nulla ei relinquitur potestas sacrificandi. Sacramentum tamen Baptismi non solùm à Sacerdote deposito, vel Laico Catholico, verùm etiam ab Hæretico, vel Pagano si ministratum fuerit, nulla reiteratione violabitur; nulla autem ratio finit, ut inter Sacerdotes habeantur, qui de manibus Laici, vel Pagani oleum sacræ (immò execrandæ) unctionis assumunt. Non ergo consequenter colligitur, ut si recedentibus à fide jus baptizandi relinquitur, potestas etiam distribuendi sacros Ordines relinquatur; quamvis utrumque à consecratione proveniat. Degradatus enim Episcopus potestatem largiendi sacros Ordines non habet, facultatem tamen baptizandi non amisit.

§. 3. Sed ne Augustinum [α] in hac sententia penitùs reprobemus; intelligamus aliud esse potestatem distribuendi Ordines sacros; aliud esse executionem illius potestatis. Qui enim intra unitatem Catholicæ Ecclesiæ constituti, Sacerdotalem, vel Episcopalem unctionem accipiunt, officium, & executionem sui officii ex consecratione adipiscuntur. Recedentes verò ab integritate fidei potestatem acceptam Sacramento tenùs retinent; effectu suæ potestatis penitùs privantur: sicut conjugati ab invicem discedentes, conjugium semel initum non dissolvunt; ab opere tamen conjugali inveniuntur alieni. §. 4. De his ergo, qui accepta Sacerdotali potestate ab unitate Catholicæ Ecclesiæ recedunt, loquitur Augustinus; non de illis, qui in schismate vel hæresi positi Sacerdotalem unctionem accipiunt. Alioquin esset contrarius Calchedonensi Concilio [h], in quo ordinati à Simoniacis, in nullo proficere judicantur; & Innocentio [i], qui ordinatos à ceteris Hæreticis, per pravam manûs impositionem solam damnationem, & capitis vulnus assecutos testatur. §. 5. Quamvis possit generaliter dici Sacramenta, quæ apud Hæreticos non aliter, quàm in Ecclesia Dei celebrantur, vera, & rata esse, quantùm ad se; falsa verò, & inania quantùm ad effectum, & in iis, à quibus malè tractantur, & in illis, à quibus malè suscipiuntur. Nec mirum. Ipsa enim Salus nostra buccellam Judæ dedit: statim cum buccella [k] non bonus, sed malignus Spiritus intravit: quare? non quia bonus non daret bonum: sed quia malus malè accepit bonum: sícque bonum, effectum bonum non habuit, quia, ubi illud faceret, non invenit. §. 6. Item Dominus [l] in patria sua præsens, & verus affuit: non per malum Ministrum, sed per seipsum nihil potuit; quia fidem non invenit, pro perfidia aliorum non caruit sua veritate, sed effectûs boni virtute.

§. 7. Quod ut planè in omnibus Sacramentis ostenderet, bis est transfiguratus, cùm esset in carne. In una transfiguratione [m], sicut Sol, apparuit mirabilis, ut fides credentium augeretur ad contemplandam cælestem gloriam super se elevatam. In altera, ut peregrinus, & incognoscibilis de se dubitantibus ire longiùs se finxit [n], & ne agnosceretur, oculos eorum tenuit: ad quid aliud? nisi, ut quia per fidem non erat in cordibus eorum, longiùs se ab eis recedere ostenderet; & quia ipsum non credebant esse, quod erat, viderent & eum alium, quàm erat? Ecce in utraque visione, sua erat præsentia, & veritas: sed in una exercebatur fides, ut magis crederent, quàm credebant: in altera tenebatur incredulitas, ne etiam agnoscerent, quod videbant. Sacramentum ergo corporis & sanguinis sui aliis est ad salutem, aliis ad judicium. Fides etiam, quamvis sit vera, tamen sine operibus [o] mortua est. Sic & omnes decem Virgines æqualiter erant Virgines: sed ex his quinque [p] erant fatuæ, & quinque prudentes. Æqua erat Virginitatis veritas; sed pro ejusdem Virginitatis intentione non omnibus æqua meriti identitas. Sic etiam est æs sonans [q], aut cymbalum tinniens, Martyrium, vel Eleëmosyna, quam nescit charitas. Si verò cæcus cæco lucernæ ministret veritatem; neuter tamen ideò magis suam illuminat cæcitatem: Sic & Malus ministrat Malo vera Sacramenta; sed non ideò dona Spiritualia; quia malis eorum meritis Spiritus Sanctus impeditur, ne in eis, quod suum est, operetur. Unde Innocentius [r], cùm Hæreticorum Baptisma concedat esse ratum, non tamen ex illo Baptismate concedit haberi Spiritum Sanctum. Et Leo [s] hos, qui formam Baptismatis acceperunt, non sinit rebaptizari: sed jubet Spiritum Sanctum, quem ab Hæreticis nemo accipit, per ejus invocationem, & manûs impositionem à Catholicis Sacerdotibus consequi. Sciendum verò est, quòd Sacramenta Hæreticorum dicuntur irrita, vel etiam damnanda, falsa, & inania, non quantùm ad se, cùm sint sancta, & vera

[g] Alger *l.* 3. *c.* 12.

[h] Sup. *eâd.* *c. si quis Episcopus.*

[i] Sup. *eâd.* *c. qui perfectionem.*

[k] *Joan.* 13.

[l] *Matth.* 13.

[m] *Matth.* 17.

[n] *Luc.* 24.

[o] *Jac.* 2.

[p] *Matth.* 25.

[q] 1. *Cor.* 13.

[r] Sup. *eâd.* *c. Arianos.*

[s] Sup *eâd.* *c. hi, qui.*

etiam ab Hæreticis celebrata; ſed quia, cùm illicitè dantibus perfidis ſint ad judicium, illicitè ab eis accipientibus non conferunt Spiritum Sanctum. Irrita, & non vera dicuntur; quia quod promittunt, & conferre creduntur, non tribuunt: & ideò damnanda, ut ea dari, vel recipi ab Hæreticis non approbetur, ſed interdicatur. Non enim quantùm ad ſe, polluta ſunt; quamvis ab Hæreticis pollui dicantur. Unde Gregorius [t] communionem Arii vocat execrationem, & Innocentius [u] vocat Bonoſi ordinationem, damnationem: non quòd ita in ſe ſint, ſed quia malè dantibus, vel accipientibus id efficiunt. Sic etiam Hieronymus in Oſee [x] ſacrificia eorum panem luctûs vocat, non quantùm ad ſe, ſed quantùm ad effectum: quod ipſemet oſtendit, ſubjungens [Quicumque comederit ex eo, contaminabitur, quia ſibi ad judicium ſumet.] Hinc etiam

[t] Sup. *eâd. c. ſuperveniente.* [u] *c. qui perfectionem, & c. ventum.* [x] In *cap. 9. Oſeæ.*

¶ CORR. ROM. *α Sed ne Auguſtinum.*] Hìc Gratianus ita videtur loqui de B. Auguſtino, quaſi ipſius hac in re ſit dubia, aut incerta ſententia: cùm tamen nemo ipſo meliùs, ac fuſiùs in Libro contra Donatiſtas rem hanc expoſuerit, omninóque cum Calchedonenſi Concilio, & Innocentio concordet.

XCVIII. AUGUSTINUS *lib.* 2. contra Epiſt. Parmeniani, *cap.* 5. [fortè c. an. 400. *in Africa.*]

Sacramenta quamvis obſint indignè tractantibus, proſunt tamen dignè ſumentibus.

PEr Eſaiam [y] Dominus dicit [z]: *Facinoroſus, qui ſacrificat mihi vitulum, quaſi qui canem occìdat: & qui coquit α ſimilaginem, quaſi ſanguinem porcinum: & qui offert thus in memoriam, quaſi blaſphemus.* Et paucis interjectis. §. 1. Quilibet ubilibet offert ſacrificium tali [a] corde, vel factis, hoc [b] ut mereatur audire; perniciem ſibi infert, non illis bonis, qui accipiunt ab eis Sacramenta eadem, qui ſecundùm Prophetam Ezechielem [c] gemunt, & mœrent peccata, quæ fiunt in medio eorum, quamvis non ſe inde corporaliter ſeparent. *& infrà.* §. 2. Sacrificia [d] impiorum eis ipſis oberunt, qui offerunt impiè. Nam unum atque idem ſacrificium propter nomen Domini, quod invocatur, & ſemper ſanctum eſt, & tale cuique fit, quali corde ad accipiendum acceſſerit [e]: *Qui enim manducat, & bibit indignè, judicium ſibi manducat, & bibit.* non ait, aliis, ſed, ſibi. *& infra.* §. 3. Hoc penè [f] in omnibus talibus quæſtionibus intelligendum admonemus, ſcilicet quia omnia Sacramenta cum obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus. *& infrà.*

§. 4. Spiritus Sanctus [g] in Eccleſiæ Præpoſito, vel Miniſtro ſic ineſt, ut ſi fictus non eſt, operetur per eum Spiritus Sanctus, & ad ejus mercedem in ſalutem ſempiternam, & eorum regenerationem, vel ædificationem, qui per eum ſive conſecrantur, ſive evangelizantur. Si autem fictus eſt, quoniam veriſſimè ſcriptum eſt [h]: *Spiritus enim Sanctus diſciplinæ effugiet fictum:* deeſt quidem ſaluti ejus, ut auferat ſe a cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu: miniſterium tamen ejus non deſerit, quo per eum ſalutem operatur aliorum.

[y] Ivo, *p.* 2. *c.* 97. [z] *Eſa.* 66. [a] tale. *orig.* [b] *al.* hæc. [c] *Ezech.* 9. [d] *Eod. l.* 2. contra Epiſt. Parmen. *c.* 6. [e] 1. *Cor.* 11. [f] *Eod. l.* 2. *c.* 10. [g] Ibidem *c.* 11. [h] *Sap.* 1.

¶ CORR. ROM. *α Et qui coquit.*] Apud B. Auguſtinum legitur, *& qui ſimilaginem quaſi ſanguinem porcinum, & qui offert thus, quaſi benedicat idolo:* & ſic etiam Ivo, niſi quòd habet, *& qui ponit ſimilaginem*, ſicut etiam B. Auguſtinus contra Literas Petiliani *lib.* 2. *cap.* 52. Lectioni Græcè vulgatæ optimè reſpondet verſio B. Hieronymi ſecundùm LXX. *Iniquus autem, qui immolat vitulum, quaſi percutiens virum: ſacrificans de grege, quaſi qui occìdat canem: qui offert ſimilam, quaſi qui ſanguinem ſuillum: qui dat thus in memoriale, quaſi blaſphemus.* Vulgata autem Latina ex Hieronymo ſecundùm Hebræum exemplar ſic habet: *Qui immolat bovem, quaſi qui interficiat hominem; qui mactat pecus, quaſi qui excerebret canem; qui offert oblationem, quaſi qui ſanguinem ſuillum offert; qui recordatur thuris, quaſi qui benedicat idolum* [i].

[i] *al.* idola.

GRATIAN. CONSTAT ergo, ut Innocentius ait [k], de ceteris Hæreticis, ordinatos à Simoniacis per pravam manûs Simoniacæ impoſitionem vulneratum habere caput. §. 1. Sed objicitur, quòd in ordinatione Simoniacorum hoc ſolum reprehenſibile inveniatur, quòd gratia Spiritûs Sancti ſub pretio redigi putetur: aliorſum autem in omnibus integra forma Sacramentorum ſervetur. Cùm ergo illicita Sacramenti uſurpatio per pœnitentiam correcta fuerit, ut gratia Spiritûs Sancti gratuita, & non venalis exiſtimetur, integer debet adeſſe unctionis effectus: Immò etiam, ſi non ſequatur pœnitentia, licèt ſimoniacè, tamen reverà conſecratus reputetur: ſicut illi, qui quondam non niſi pretio dato, nec ad ſacri Baptiſmi regenerationem, nec ad ſanctæ Communionis participationem admittebantur; licèt ſimoniacè, tamen non ideò minus baptizati, vel ſacræ Communionis participes reputati ſunt. Sed hoc tantùm [l] ſacris Canonibus conſtitutum eſt, ne de cetero Sacramenta Chriſti ſimoniacè diſtribuantur. Unde

[k] Sup. *c. qui perfectionem.* [l] *al.* tamen.

XCIX. GELASIUS I. ad Epiſcopos per Lucaniam, *Epiſt.* 1. *c.* 7. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

A baptizandis, vel conſignandis pretia non exigantur.

BAptizandis [m], conſignandíſque fidelibus Sacerdotes [27] pretia nulla præfigant, nec illationibus [28] quibuslibet impoſitis exagitare cupiant renaſcentes: quoniam, quod gratìs accipimus [n], gratìs dare mandamur. Et ideò nihil à prædictis prorsùs exigere moliantur, quo vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione revocati, redemptionis ſuæ cauſas adire deſpiciant: certum habentes, quòd qui prohibita deprehenſi fuerint admiſiſſe, vel commiſſa non potiùs ſua ſponte correxerint, periculum ſubituri proprii ſint honoris.

[m] Cap. 6. *c.* 180. Burch. *l.* 4. *c.* 71. Ivo, *p.* 1. *c.* 72. & 265. [n] *Matth.* 10.

¶ PITH. [27] *Sacerdotes.*] Deeſt in 2. V. C.
[28] *Illationibus.*] V. C. *inlationibus.*

C. *Item* EX SEXTA SYNODO, *c.* 23. [an. 692. *Conſtantinopoli.*]

A percipiente gratiam [o] Communionis pretium exigi non debet.

NUllus Epiſcopus [p], aut Presbyter, aut Diaconus, qui ſacram diſpenſat Communionem, à percipiente gratiam α Communionis aliquod pretium exigat. Neque enim venditur gratia, neque pro pretio gratiam Spiritûs Sancti [29] damus; ſed dignis munere ſine defraudatione participare concedimus. Si quis verò eorum, qui connumerantur in Clero, ab eo cui ſacram Communionem diſpenſat, aliquod pretium exegerit, deponatur, ſicut imitator Simoniacæ fraudis.

[o] *al.* gratiæ. [p] Ivo, *p.* 2. *c.* 92.

¶ CORR. ROM. *α Gratiam.*] Sic etiam Ivo. In uno vetuſto Gratiani codice eſt, *gratiâ Communionis*, quod Græcæ lectioni magis convenit: παρὰ τοῦ μετέχοντος εἰσπράττειν, τῆς τοιαύτης μεταλήψεως χάριν, ἢ εἶδος τὸ οἱονοῦν, id eſt, *ab eo qui percipit Communionem, ejuſmodi participationis gratiâ, obolos, vel aliam quamvis ſpeciem exigat.* Sunt etiam aliæ nonnullæ varietates non magni ponderis.

¶ PITH. [29] *Sancti.*] Deeſt in V. C.

CI. *Item* EX CONCILIO TOLETANO XI. *c.* 8. [an. 675. *in Hiſpania.*]

Munera inviſibilis gratiæ quæſtibus non ſunt comparanda.

QUidquid [q] inviſibilis gratiæ conſolatione α tribuitur, numquam quæſtibus β, vel quibuslibet præmiis venumdari penitùs debet, dicente Domino [r]: *Quod gratìs accepiſtis, gratìs date.* Et ideò quicumque deinceps in Eccleſiaſtico ordine conſtitutus, aut pro baptizandis, conſignandíſque Fidelibus, aut collatione Chriſmatis, vel promotionibus [30] Graduum pretia quælibet, vel præmia (niſi γ voluntariè oblata) pro hujuſmodi ambitione ſuſceperit; equidem, ſi ſciente loci Epiſcopo tale quidquam à Subditis perpetratum fuerit, idem Epiſcopus duobus menſibus excommunicationi ſubjaceat, pro eo, quòd ſcita δ mala contexit, & correptionem [31] neceſſariam non adhibuit. Sin autem ſuorum quiſpiam, eodem neſciente, pro ſupradictis quodcumque capitulis accipiendum eſſe ſibi crediderit; ſi Presbyter eſt, quatuor menſium excommunicatione plectatur: ſi Diaconus, trium; Subdiaconus verò, vel Clericus his cupiditatibus ſerviens, & competenti ε pœna, & debita excommunicatione plectendus eſt.

[q] Ivo, *p.* 1. *c.* 73. & *p.* 5. *c.* 126. [r] *Matth.* 10.

¶ CORR. ROM. *α Conſolatione.*] In Conciliis olim Coloniæ, ac Lutetiæ impreſſis, duobus ipſorum codicibus Vaticanis, uno Regis Catholici, & apud Ivonem legitur, *collatione:* ſed ob Gloſſam non eſt emendatum. Ita etiam in Cod. Pith. *collatione*, legitur.

β Numquam quæſtibus.] In eodem codice Regio legitur, *nummorum quæſtu, vel quibuslibet præmiis venundari penitùs non debet:* in aliis verò ſuprà citatis, *numquam quæſtu.*

γ Niſi.] Ab eodem codice Regio abeſt dictio iſta, *niſi:* ita ut in his caſibus voluntarias etiam oblationes prohibeat: ſicut de Baptiſmo in Concilio Eliberitano eſt conſtitutum, infrà *eâd. c. emendari:* & de ſacris Ordinationibus in Concilio Tridentino *Seſſ.* 21. *c.* 1. In aliis tamen codicibus eſt ipſa dictio, *niſi.*

δ Quod ſcita.] Anteà legebatur, *in conſcientia mala.* Emendatum eſt ex codice Regio, & Ivone: in Conciliis verò impreſſis variè legitur.

ε Et competenti.] In vulgatis legebatur, *pro arbitrio competenti pœna*, ſublatæ ſunt voces, *pro arbitrio*, quia in vetuſtis exemplaribus, in Conciliis impreſſis, & manuſcriptis, & apud Ivonem non habentur, neque autor Gloſſæ agnoſcit.

¶ PITH. [30] *Promotionibus.*] V. C. *promotione.*
[31] *Correptionem.*] Sic etiam V. C.

CII. *Item* EX CONCILIO BRACARENSI II. *c.* 4. [an. 572. *ibid.*]

Nihil à Sacerdotibus exigatur pro balſamo, quod in Chriſmate ponitur.

PLacuit, ut nullus Epiſcoporum pro modico balſami, quod benedictum pro Baptiſmi Sacramento per Eccleſias datur; quia ſinguli tremiſſem [32] pro ipſo exigere [s] ſolent; nihil ulteriùs exigat: ne fortè, quod pro ſalute animarum per invocationem Sancti Spiritûs conſecratur, ſicut Simon Magus [t] donum Dei pecuniâ voluit emere, ita nos venumdantes [33] damnabiliter venumdemur.

[s] *al.* à ſingulis tremiſſes exigi. *al.* ſinguli tremiſſes exigi. [t] *Act.* 8.

¶ CORR. ROM.] Emendata eſt inſcriptio ex aliquot vetuſtis codicibus. Nam in vulgatis erat, *ex Carthaginenſi IV.* in quo non habetur.

¶ PITH. [32] *Tremiſſem.*] V. C. *tremiſſes.* Vide Lamprid. *in Severo.*
[33] *Venumdantes.*] V. C. *venumdare damn. videamur.*

CIII. *Item* EX EODEM, *c.* 7. [an. 572. *ibid.*]

Non est aliquid exigendum ab iis, qui infantes suos ad baptizandum adducunt.

PLacuit, ut unusquisque Episcopus per Ecclesias suas hoc præcipiat, ut hi, qui infantes suos ad Baptismum offerunt, si quid voluntariè pro suo offerunt voto, suscipiatur ab eis. Si verò per necessitatem paupertatis aliquid non habeant, quod offerant, nullum eis pignus violenter tollatur à Clericis. Nam multi pauperes hoc timentes, filios à Baptismo retrahunt: qui si fortè, dum differuntur, sine gratia Baptismi de hac vita recesserint, necesse est, ut ab illis eorum perditio requiratur, quorum spolia pertimescentes, à Baptismi gratia se retraxerunt.

CIV. *Item* EX CONCILIO ELIBERITANO, *c.* 48. [an. 305. *in Hispania.*]

Qui baptizatur, nullos nummos in Concham mittat.

EMendari placuit, ut qui baptizantur (ut fieri solebat) nummos in Concham non mittant: ne Sacerdos, quod gratis accepit, pretio distrahere videatur. Neque pedes eorum lavandi sunt à Sacerdotibus, vel Clericis.

CV. *Item* EX CONCILIO TRIBURIENSI. [an. 895. *in Germania.*]

Pro perceptione Baptismi, vel Chrismatis aliquid exigi non debet.

[u] Burch. *l.* 4. ... 101. ... Ivo, *p.* 1. ... 295.

DIctum est [u] solere in quibusdam locis pro perceptione Chrismatis nummos dari, similiter pro Baptismo, & Communione. Hoc Simoniacæ hæresis semen detestata est sancta Synodus, & anathematizavit; & ut de cetero nec pro Ordinatione, nec pro Chrismate, vel Baptismo, vel pro Balsamo, nec pro Sepultura, vel Communione quidquam exigatur, statuit: sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur.

CVI. *Item* EX CONCILIO CABILONENSI tempore Carolimagni, *c.* 16. [an. 813. *in Gallia.*

Non pro dedicandis Basilicis, vel pro ceteris Sacramentis Ecclesiæ conferendis aliquid exigi debet.

[x] Burch. *l.* 4. ... 93. ... Ivo, *p.* 1. ... 287. ... Pann. *l.* 1. ... 98.

STatuimus [x], ut sicut pro dedicandis Basilicis, & dandis Ordinibus nihil accipiendum est; ita etiam pro Balsamo, sive luminaribus emendis, nihil Presbyteri Chrisma accepturi dent. Episcopi itaque de facultatibus Ecclesiæ Balsamum emant, & Luminaria singuli in Ecclesiis suis concinnanda provideant.

GRATIAN. ... 13. *Pars.*

SICUT ergo hæc Sacramenta licèt simoniacè ministrentur, tamen benedictionis effectum conferunt accipienti: sic & Sacerdotibus unctio, licèt simoniacè ministretur, suo tamen non debet carere effectu. Sed, sicut suprà [y] dictum est, illa Sacramenta sunt necessitatis, hæc dignitatis; & ideò privilegia illorum non possunt generare communem legem istorum. Habent ergo Simoniaci vulneratum caput per Simoniacæ manûs pravam impositionem. Hoc autem de illis intelligitur, quos nec excusat ignorantia, nec attractionis violentia, qui ab illis ordinantur, quos indubitanter sciunt esse Simoniacos; sive simoniacè, sive non simoniacè ordinentur ab eis. Ut enim distinguit Nicolaus Papa, alii simoniacè ordinantur à Simoniacis, alii simoniacè à non Simoniacis, alii non simoniacè à Simoniacis. Hanc distinctionem innuit

[y] Sup. *c. re*... *...issionem.* ... *sed no*... *...andum.*

CVII. NICOLAUS Papa II. scribens omnibus Episcopis. [an. 1059. *Romæ.*]

De triplici genere Simoniacorum.

[z] ... 4. *Sent. dist.* 5. ... Pann. *l.* 3. ... 127.

STatuimus [z] decretum de Simoniacis tripartita hæresi, id est, de Simoniacis simoniacè Ordinatoribus, vel ordinatis, & de Simoniacis simoniacè à non Simoniacis, & de Simoniacis non simoniacè à Simoniacis. §. 1. Simoniaci simoniacè ordinati, vel Ordinatores secundùm Ecclesiasticos Canones à proprio gradu decidant. Simoniaci quoque simoniacè à non Simoniacis ordinati, similiter ab officio malè accepto removeantur. §. 2. Simoniacos autem non simoniacè à Simoniacis ordinatos, misericorditer per manûs impositionem pro temporis necessitate in officio concedimus permanere.

GRATIAN.

SED hoc intelligendum est de iis, qui ordinantur à Simoniacis, quos ignorabant esse Simoniacos. Hos facit Simoniacos non reatus criminis, sed Ordinatio Simoniaci. De quibus ait

CVIII. URBANUS Papa II. in Concilio Placentino [34], *c.* 3. & 4. [an. 1095. *in Longobardia.*]

De iis, qui non simoniacè à Simoniacis ordinantur.

[a] Magister. ibid. — [b] C. 4.

SI qui à Simoniacis [a] non simoniacè ordinati sunt, si quidem probare potuerint se, cùm ordinarentur, nescisse eos Simoniacos esse, & si tunc α pro Catholicis habebantur in Ecclesia, talium Ordinationes misericorditer sustinemus: si tamen eos laudabilis vita commendat. Qui verò [b] scienter se à Simoniacis consecrari (immò execrari) permiserint, eorum consecrationem omnino irritam esse decernimus.

¶ CORR. ROM. α *Et si tunc.*] Anteà legebatur, & *quòd tunc*, quasi onus id probandi incumberet volenti se purgare. Emendatum verò est ex duobus manuscriptis istius Concilii exemplaribus.

¶ PITH. [34] *Placentino.*] Ei interfuit Gebehardus Episcopus Constantiensis.

CIX. IDEM NICOLAUS junior. Hoc idem ALEXANDER II. [an. 1059. & 1063. *Romæ.*]

De eo, qui ordinatur ab illo, quem scit Simoniacum esse.

DE cetero [c] [35] statuimus, ut si quis in posterum ab eo, quem Simoniacum esse non dubitat, se consecrari permiserit; & Consecrator, & Consecratus non disparem damnationis sententiam subeant: sed uterque depositus pœnitentiam agat, & privatus propria dignitate persistat.

[c] Ivo, *p.* 5. *c.* 79. Pann. *l.* 3. *c.* 126.

¶ CORR. ROM.] Verba *hujus & sequentis cap. erga Simoniacos*, sunt in Epistola Nicolai II. in qua Concilium à se habitum refert: atque ea repetivit Alexander II. in Epistola omnibus Catholicis Episcopis directa, quæ habetur Romæ manuscripta in tribus pervetustis codicibus.

¶ PITH. [35] *De cetero.*] Ex Synodo Nicolai II. *tom.* 3. *Conc. p.* 590.

CX. *Item* IIDEM paulò superiùs. [an. 1059. & 1063. *ibid.*]

Simoniacis in Dignitate servanda, nulla est impendenda misericordia.

ERga [36] Simoniacos [d] nullam misericordiam in Dignitate servanda habendam esse decernimus; sed juxta Canonum Sanctiones, & Decreta Sanctorum Patrum, eos omnino damnamus, ac deponendos esse, Apostolica autoritate sancimus.

¶ PITH. [36] *Erga.*] Ex Synodo Nicolai II. in Basilica Constantiniana *tom.* 3. *p.* 590.

[d] Magister. *ibid.* Deusdedit, *p.* 2. Ivo, *p.* 5. *c.* 79. Pann. *l.* 3. *c.* 125.

GRATIAN.

SUBAUDIENDUM est, nisi violenter attracti fuerint. De his enim, & à quibuslibet Hæreticis violenter ordinatis ait

CXI. INNOCENTIUS I. ad Episcopos Macedoniæ, *Epist.* 22. *c.* 5. [an. 414. *Româ in Macedoniam.*]

De iis, qui inviti ad Hæreticorum ordinationem trahuntur.

COnstat multos vim passos, atque invitos, attractos, repugnantésque ab Hæreticis [e] ordinatos. Sed hujusmodi aliquis, si post Ordinationem talem non interfuit, cùm illi conficerent Sacramenta, si communioni eorum participatus non est, si statim discedentibus illis α [37] pessimo conciliabulo eorum abrenuntiavit, & ad Ecclesiam rediit; iste talis potest habere colorem aliquem excusationis. Ceterùm qui post mensem, aut ampliùs redierunt, cùm se considerarent ab Hæreticis ordinatos, quamvis nihil ab eis acceperunt, rei sunt usurpatæ Dignitatis.

[e] Eodem. *orig. id est,* Bonoso.

¶ CORR. ROM. α *Illis.*] In editione trium tomorum legitur, *discedens de ejus pessimo.* Sed editio quatuor tomorum, & codex Canonum habet ut Gratianus: multa autem in hoc Capite Collector arbitratu suo aptavit.

¶ PITH. [37] *Discedentibus illis.*] V. C. *discedentibus de ejus pessimo.*

GRATIAN.

TALES plerumque intuitu pietatis reformat Catholicæ manûs impositio cum satisfactione, & medicina pœnitentiæ: sed damnationem Simoniacorum, & eorum, qui eis consenserunt, legimus: medicinam verò authenticam ex hac hæresi nominatim non legimus: nisi quòd, sicut usurpatum est in Novatianis, vel Donatistis, minoribus utique Hæreticis, non canonicè, sed ex intuitu pietatis; ita etiam ex his posse fieri colligimus, ideò etiam, quia aliorsum per omnia orthodoxam habent fidem, nisi quòd Spiritum Sanctum credunt esse venalem. Et, ut ait B. Augustinus [f], Hæretici, cùm redierint, qua parte se absciderint ab Ecclesia, curentur; qua verò parte adhæserint, cognoscantur. Hinc &

[f] Sup. *eâd. c. quod quidam. v. sed sicut.*

CXII. LEO I. Januario α Aquilegiensi, *Epist.* 3. [an. 447. *Româ in Venetiam.*]

Qui ab hæresi ad Ecclesiam redeunt, in quo inveniuntur ordine, ex beneficio perseverent.

OMnis [g] cujuslibet ordinis Clericus, qui Catholicam deserens unitatem, Hæreticæ, vel Schismaticæ conjunctionis contagione se maculaverit: si ad Ecclesiam redierit cum legitima satisfactione, & erroris sui damnatione, hoc in magno beneficio habeat, si adempta sibi omni spe promotionis, in quo invenitur Ordine permaneat.

[g] Suprà *eâd. c. si quis hæreticæ.* & infrà *eâd. q.* 7. *c. saluberrimum.* Polyc. *l.* 7. *tit.* 5. Pann. *l.* 3. *c.* 131.

¶ CORR. ROM. α *Januario.*] Sic etiam citatur infrà *eâd. q.* 7. *c. saluberrimum:* & sic habetur in manuscriptis Leonis codicibus, quamvis in excusis sit, *Juliano.* Ceterùm verba ipsa Epistolæ referuntur in dicto *c. saluberrimum:* & ex parte, sup. *eâd. c. si quis hæreticæ.* Nam hic sententia potiùs affertur.

GRATIAN.

DE his autem, qui ordinantur simoniacè à non Simoniacis (utpote illi, qui datâ pecuniâ Archidiacono, vel Consiliariis Episcopi, Episcopo ignorante, hoc efficiunt, ut de manu ejus sacros Ordines accipiant) ita scribit

CXIII. GREGORIUS VII. *lib.* 6. *Reg.* in Synodo habita, [an. Domini 1078. die 19. Novembris, *cap.* 5. *Romæ.*]

Ordinationes, quæ simoniacè fiunt, falsæ judicantur.

ORdinationes [h], quæ interveniente pretio, vel precibus, vel obsequio alicui personæ ea intentione impenso, vel quæ non communi consensu Cleri, & Populi secundùm Canonicas sanctiones fiunt, & ab iis, ad quos Consecratio pertinet, non comprobantur, falsas [i] esse dijudicamus: quoniam, qui taliter ordinantur, non per ostium, id est, per Christum intrant; sed, ut ipsa Veritas testatur [k], fures sunt, & latrones.

h Polyc. *l.* 2. *tit.* 38. Ivo, *p.* 5. *c.* 81.
i irritas. *orig.* & *Polyc.*
k *Jo.* 10.

GRATIAN. 14. *Pars.* " QUIA ergo Simonia tripliciter in Capitulo notatur, videndum est, quot modis pretium in hac hæresi detur. Hoc exponit dicens "

CXIV. GREGORIUS I. in Evangeliorum Tractatu *hom.* 4. *in fine.* [c. an. 593. *Romæ.*]

De multiplici genere Simoniacorum.

SUnt nonnulli [l], qui quidem nummorum præmia ex Ordinatione non accipiunt, & tamen sacros Ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem, laudis solummodo retributionem quærunt. Hi nimirum, quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt: quia de impenso officio sanctitatis, nummum expetunt favoris. Unde benè, cùm justum virum describeret Propheta, ait [m]: *Qui excutit manus suas ab omni munere.* Neque enim dicit, qui excutit manus suas à munere, sed adjunxit, *ab omni,* quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obsequio est subjectio [n] indebitè impensa. Munus à manu, pecunia est. Munus à lingua, favor. Qui ergo sacros Ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in Divinis rebus non solùm nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit.

l Ansel. *l.* 6. *c.* 83. Burch. *l.* 1. *c.* 113. Ivo, *p.* 5. *c.* 86. Pann. *l.* 3. *c.* 121.
m *Esa.* 33.
n *al.* servitus.

CXV. IDEM in Regesto. [fortè c. an. 595. *Romæ.*]

Æternam damnationem inveniet, qui quolibet munere ad sacros Ordines accedit.

SI quis neque sanctis pollens moribus, vel neque à Clero, populóque vocatus, vel pulsatione coactus, impudenter Christi Sacerdotium jam quolibet facinore pollutus, injusto cordis amore, vel sordidis precibus oris, sive comitatu, sive manuali servitio, sive fraudulento munusculo Episcopalem, seu Sacerdotalem, non lucro animarum, sed inanis gloriæ avaritiâ fultus Dignitatem acceperit, & in vita sua non sponte reliquerit, eúmque insperata *α* mors pœnitentem non invenerit; proculdubiò in æternum peribit.

¶ CORR. ROM. *α Insperata.*] In aliquot vetustis Gratiani codicibus legitur, *in aspera mors pœnitentia.*

CXVI. *Hinc* IDEM GREGORIUS I. Joanni Corinthiorum Episcopo, *lib.* 4. *Epist.* 55. seu *c.* 99. scribit. [an. 595. *Româ in Peloponnesum.*]

Pro Ordinationibus nihil omnino accipiatur.

DE Ordinationibus [o] aliquid accipere sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergo, ut neque per commodum [p], neque per gratiam, aut quorumdam supplicationem aliquos ad sacros Ordines consentiatis, vel permittatis adduci.

o Suprà *dist.* 100. *c. novit.* Ansel. *l.* 6. *c.* 90. Polyc. *l.* 2. *tit.* 1.
p *al.* donum.

CXVII. *Item* IDEM universis Episcopis per Elladem [q] provinciam constitutis, *eod. lib. Epist.* 56. seu *cap.* 100. [r] [an. 595. *Româ in Græciam.*]

Non pretio, nec prece, nec gratiâ, nec supplicatione aliqui ad sacros Ordines accedant.

QUibusdam [f] narrantibus agnovi, quòd in illis partibus nullus ad sacrum Ordinem sine commodi datione perveniat. Quòd si ita est, flens dico, gemens denuntio, quia cùm Sacerdotalis ordo intùs cecidit, foris quoque diu stare non poterit. Scimus quippe ex Evangelio [t], quid Redemptor noster per semetipsum fecerit: quia ingressus in templum cathedras Vendentium columbas evertit. Columbas quippe vendere est, de Sancto Spiritu (quem sibi consubstantialem Deus omnipotens per impositionem manuum hominibus tribuit) commodum temporale percipere. Ex quo, ut prædixi, innuitur, quid sequatur: quia, qui in templo Dei columbas vendere præsumpserunt, eorum, Deo judice, cathedræ ceciderunt. §. 1. Qui videlicet error in subditis cum augmento propagatur. Nam ipse quoque, qui ad sacrum Ordinem perducitur, jam in ipsa provectûs sui radice vitiatus, paratior est aliis vendere, quod emit. Et ubi est, quod scriptum est [u]? *Gratis accepistis, gratis date.* Et cùm primò contra sanctam Ecclesiam Simoniaca hæresis sit exorta; cur non perpenditur, cur non videtur; quia eum, quem quis cum pretio ordinat, provehendo agit, ut Hæreticus fiat? Ideóque hortamur, ut nullus vestrûm denuò hoc fieri patiatur; sed neque gratiâ alicujus, neque supplicatione aliquos ad sacros Ordines audeat promovere; nisi eum, quem vitæ, & actionis qualitas ad hoc dignum esse monstraverit. Nam si aliter factum denuò senserimus, districtâ & canonicâ illud noveritis ultione compesci.

q *al.* Helledam.
r *Et eod. lib. Epist.* 51. & 55. & *l.* 5. *Epist.* 7.
f Burch. *l.* 1. *c.* 21. Ivo, *p.* 5. *c.* 108.
t *Matth.* 21.
u *Matth.* 10.

CXVIII. *Item* SYMMACHUS ad Cæsarium, *Epist.* 1. *c.* 5. [an. 502. *Româ in Galliam.*]

Ad Episcopalem honorem nullus per ambitionem accedat.

NUllus itaque [x] per ambitum ad Episcopalem honorem permittatur accedere. Nam cùm hic excessus in Laica conversatione culpetur; quis dubitat, quin religiosis, & Deo servientibus incutiat [38] opprobrium.

x Ansel. *l.* 6. *c.* 6.

¶ PITH. [38] *Incutiat.*] V. C. *inurat.*

CXIX. *Item* GREGORIUS I. Adeodato Episcopo, *lib.* 2. *Indict.* 11. *Epist.* 48. [an. 593. *Româ in Numidiam.*]

De eodem.

EStote ergo præcipuè in Ordinatione soliciti, & ad sacros Ordines nisi [y] provectiores ætate, & mundos opere nullatenùs admittatis; ne fortè semper esse desinant, quod immaturè esse festinant. Eorum enim, qui in sacro sunt Ordine collocandi, priùs vitam, morésque discutite: & ut dignos huic officio adhibere possitis, non vobis potentia, aut supplicatio quarumlibet subrepat personarum. Ante omnia autem cautos vos esse oportet, ut nulla proveniat in Ordinatione venalitas: ne (quod absit) & Ordinatis, & Ordinantibus periculum majus immineat. Si quando igitur de his tractari necesse est, graves, expertósque viros consiliis vestris [z] adhibete participes, & cum eis communi de hoc deliberatione pensate.

y *al.* ordines aspirare, nisi. *orig.*
z *al.* consiliis vestri.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc duobus locis, ubi visum est expedire, locupletatum est ex originali.

CXX. IDEM Columbo Episcopo, *lib.* 2. *Indict.* 11. *Epist.* 47. [an. 593. *Româ in Numidiam.*]

Neque favore, neque venalitate ad sacros Ordines quisquam promoveatur.

PUeri [a] ad sacros Ordines nullatenùs admittantur; ne tantò periculosiùs cadant, quantò citiùs conscendere ad altiora festinant. Nulla sit in Ordinatione venalitas: potentia vel supplicatio personarum nihil adversùs hæc, quæ prohibemus, obtineat. Nam proculdubiò Deus offenditur, si ad sacros Ordines quisquam non ex merito, sed ex favore (quod absit) aut ex venalitate provehitur.

a Ansel. *l.* 7. *c.* 46.

GRATIAN. " ECONTRA idem Gregorius quibusdam supplicantibus unum Acolythum, & alterum Diaconum legitur ordinasse; sicut inter cetera scribit ipse "

CXXI. GREGORIUS I. *lib.* 7. *Indict.* 1. *Epist.* 2. Petro *α* Episcopo Corsicæ. [an. 597. *Româ in Corsicam.*]

Episcopo interveniente, Papa quemdam Acolythum ordinavit.

LAtorem [b] præsentium per intercessionem [c] Sanctitatis vestræ Acolythum fecimus, quem ad obsequia vestra transmisimus, ut si in lucrandis animabus ampliùs servierit, proficere ampliùs possit.

b Ansel. *l.* 7. *c.* 79.
c *al.* pro intercessione.

¶ CORR. ROM. *α Petro.*] In codicibus impressis Epistola unde Caput hoc sumptum est, inscribitur: *Chrysantho Episcopo.* Verùm in codice pervetusto Vaticano, earumdem Epistolarum, inscribitur: *Peto Episcopo per Corsicam.* Anselmus autem eodem modo habet ac Gratianus. Ad Petrum Episcopum Alexandriæ de Corsica legitur Epistola alia *quinto libro c.* 122. quamvis sit fortasse mendum in voce, *Alexandriæ,* & scribendum videatur, *Aleriæ.*

CXXII. IDEM Heliæ Presbytero, & Abbati *lib.* 4. *Epist.* 30. seu *c.* 74. [an. 595. *Româ in Isauriam.*]

Quisquis in Romana Ecclesia sacrum Ordinem acceperit, ab ea ulteriùs egredi non poterit.

FIlium [d] vestrum [e] Epiphanium mandastis, ut ad sacrum Ordinem provehere deberemus, vobísque transmittere. Sed in uno vos audivimus: in alio autem minimè audire potuimus. Diaconus quidem factus est. Sed quisquis semel in hac Ecclesia Ordinem [f] acceperit, egrediendi ex ea ulteriùs licentiam non habet. Si ergo vos videre non potui, hac ex re consolationem habeo, quia in filio vestro requiesco.

d Ansel. *l.* 7. *c.* 78.
e nostrum. *orig.*
f *al.* sacrum Ordinem.

GRATIAN. " NON itaque quorumlibet precibus Ordinationes factæ, falsæ dijudicantur; sed hæ demùm, quæ precibus Ordinandi, vel ejus amici, non spirituali, sed carnali affectu porrectis fiunt, cùm aliàs futuræ non essent: quas non charitas interveniens, sed ambitio supplicans extorquet. Non solùm autem Clericos cujuslibet Episcopi summus Pontifex in Ecclesia Romana valet ordinare; verùm etiam opportunitate exigente Monachos, & quoslibet Clericos convocare potest, & invitare. Unde "

CXXIII. NICOLAUS Papa I. Michaëli Imperatori in Epist. quæ incipit, *Proposueramus.* [an. 865. *Româ Constantinopolim.*]

De eodem.

PEr principalem [g] beatorum Apostolorum Petri, & Pauli potestatem jus habemus non solùm Monachos, verùm

g Infrà IX. q. 3. c. *per principalem.*

[...]ſel. *l.* 1. 75. & *l.* 2. 14.

etiam quoslibet Clericos de quacumque diœceſi, cùm neceſſe fuerit, ad nos convocare, atque Eccleſiaſticis exigentibus opportunitatibus invitare.

[GR]ATIAN. 5. *Pars.*

QUOLIBET ergo munere interveniente falſa dijudicatur Ordinatio. Sicut autem pretio interveniente ſacri Ordines non ſunt tribuendi, ita nec reſtituendi. Ut enim ait Beatus Ambroſius, ſacri Ordines nec pretio ſunt emendi, nec redimendi. Hinc etiam ait

CXXIV. GREGORIUS VII. *lib.* 6. *Reg.* in Concilio habito anno Domini 1078. Pontificatûs ſui 6. *c.* 10. [*Romæ.*]

Pretio interveniente Sacerdotale officium non reſtituatur.

Polyc. *l.* 4. [c.] 21.

NUllus [h] Epiſcopus gravamen, ſeu ſervile ſervitium ex uſu contra Eccleſiaſticam normam Abbatibus, ſeu Clericis ſuis imponat: vel interdictum Sacerdotale officium pretio interveniente reſtituat. Quod ſi fecerit, officii ſui periculum ſubeat.

[GR]ATIAN.

QUI autem pecuniam accipiunt, ut Ordinandis ſacros Ordines non tribuant, vel ut Canonicæ Electioni aſſenſum non præbeant, aut Eccleſiis ædificandis, vel conſecrandis lapidem benedictum, vel conſecrationem ſubtrahant, multis argumentis acceptæ pecuniæ rei, & infames eſſe probantur. Ait enim

CXXV. PASCHALIS II. [c. an. 1100. *Romæ.*]

Sacrilegi ſunt judicandi, qui Eccleſiam Dei non permittunt regulariter ordinari.

SUnt quidam, qui vel violentiâ, vel favore non permittunt Eccleſias regulariter ordinari. Hos etiam decrevimus ut ſacrilegos judicandos.

CXXVI. CODICIS *lib.* 9. ad legem Juliam repetundarum Impp. Gratian. Valentin. & Theodoſius [i]. [an. Chr. 386. *Conſtantinopoli.*]

Tit. 27. *l.* 4. [...] *Codic.* [Th]eod. *lib.* 9. [...]d. *tit.*

JUbemus, & hortamur, ut ſi quis fortè Honoratorum, Decurionum, Poſſeſſorum, poſtremò etiam Colonorum, à cujuslibet Ordinis Judice fuerit aliqua ratione concuſſus, ſi quis ſcit de jure venalem fuiſſe ſententiam, ſi quis pœnam vel pretio remiſſam, vel vitio cupiditatis ingeſtam, ſi quis poſtremò quacumque de cauſa improbum Judicem potuerit approbare; is vel adminiſtrante eo, vel poſt adminiſtrationem depoſitam in publicum prodeat, crimen deferat, delatum approbet, cùm probaverit, & victoriam reportaturus, & gloriam.

CXXVII. *Item* IN DIGESTIS *lib.* 3. *titulo* de calumniatoribus [k], *l.* 1. Ulpianus *lib.* 10. ad Edictum. [c. an. Chr. 224. *Romæ.*]

Tit. 6.

De eodem.

IN eum, qui ut calumniæ cauſâ negotium faceret, vel non faceret, pecuniam dicetur [l] accepiſſe; intra annum utilem α, in quadruplum ejus pecuniæ, quam accepiſſe dicetur, poſt annum ſimpli [m] in factum actio competit.

[l] *al.* detegi[tu]r.
[m] *al.* in ſim[pl]um.

¶ CORR. ROM.] In hac, & ſequentibus legibus, quæ ex ff. citantur, repoſiti ſunt tituli ex vetuſtis exemplaribus Gratiani, quæ cum Pandectis Florentinis valde conveniunt.

α *Utilem.*] Hæc dictio non eſt in antiquis codicibus Gratiani, neque in Pandectis, ſed ob Gloſſam non eſt ſublata.

CXXVIII. IBIDEM *lib.* 47. *tit.* 13. *l.* 2. de concuſſione. Macer *lib.* 1. publicorum judic. [c. an. Chr. 235. *ibid.*]

COncuſſionis judicium publicum non eſt. Sed ſi ideò pecuniam quis accepit, quòd crimen minatus ſit, poteſt judicium publicum eſſe ex Senatuſconſultis, quibus pœnâ Legis Corneliæ teneri jubentur, qui in accuſationem innocentium coïerint, quíve ob accuſandum, vel non accuſandum, denuntiandum, vel non denuntiandum teſtimonium, pecuniam acceperint.

CXXIX. IBIDEM *lib.* 48. *tit.* 11. ad legem Juliam repetundarum, *l.* 3. Macer *lib.* 1. publ. judic. [c. an. Chr. 235. *ibid.*]

PALEA.

LEge Julia repetundarum tenetur, qui cùm aliquam Poteſtatem haberet, pecuniam ob judicandum, vel non judicandum α, decernendúmve acceperit: [Venuleius Saturninus *l. vel quo*, *eod. tit.*] vel quò magis, aut minùs quid ex officio ſuo faceret.

¶ CORR. ROM. α *Vel non judicandum.*] Sic etiam in Digeſtis vulgatis: ſed à Pandectis Florentinis abſunt iſtæ voces. Eſt autem Palea iſta ferè in omnibus vetuſtis exemplaribus Gratiani: & à *cap. ſunt quidam*, uſque ad finem Quæſtionis nulla eſt diſtinctio Capitum.

CXXX. IDEM *eod. tit. l.* 6. [c. an. Chr. 235. *ibid.*]

De eodem.

EAdem Lege tenetur, qui ob denuntiandum, vel non denuntiandum teſtimonium pecuniam acceperit α, & *poſt pauca.* §. 1. Lege Julia repetundarum cavetur, ne quis ob militem legendum mittendúmve æs accipiat, néve quis ob ſententiam in Senatu, conſilióve publico dicendam pecuniam accipiat, vel ob accuſandum vel non accuſandum. §. 2. Macer *lib.* 1. *publ. judic. l.* 7. Lex Julia de repetundis præcipit, ne quis ob Judicem, Arbitrúmve dandum, mutandum, jubendúmve, ut judicet, néve ob litem æſtimandam, judiciúmve capitis, pecuniæve faciendum, vel non faciendum aliquid accipiat. & *infrà.* §. 3. Hodie ex Lege Julia repetundarum extra ordinem puniuntur: & plerumque vel exilio puniuntur, vel etiam duriùs, prout admiſerint. §. 4. Venuleius *eod. tit. l.* 6. Hac lege damnatus teſtimonium publicè dicere, aut judex eſſe poſtularéve prohibetur.

¶ CORR. ROM. α *Acceperit.*] In Pandectis ſequitur verſiculus, *Hac lege damnatus*, qui reponitur in fine hujus capitis.

AN PRO RELIGIONIS INGRESSU SIT EXIGENDA PECUNIA, ET EXACTA SIT PERSOLVENDA.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. 1. *Pars.*

SEQUITUR ſecunda Quæſtio, quâ quæritur, an pro ingreſſu Monaſterii, pecunia ſit exigenda, vel exacta perſolvenda. Hoc utrumque licitè fieri, utriuſque Teſtamenti ſerie comprobatur. Legitur enim in primo libro Regum [a], quòd Anna detulit ſecum Samuëlem, poſtquam ablactatus fuerat, in tribus vitulis, & tribus modiis farinæ, & amphora vini ad domum Domini in Silo. §. 1. In Actibus verò Apoſtolorum [b] legitur, quòd multitudinis credentium erat cor unum, & anima una: nec aliquid eorum, quæ poſſidebant, quiſquam proprium eſſe dicebat: ſed erant illis omnia communia, & ſinguli vendebant prædia ſua, & ponebant pretia eorum ante pedes Apoſtolorum: quorum unus, Ananias [c] nomine, dum partem ſibi reſervaret, cum uxore ſua Sapphira, ſententiâ maledictionis acceptâ, ante pedes Apoſtoli cecidit mortuus. §. 2. Hinc liquidò apparet, quòd ingreſſuri Monaſterium ſua debent offerre Rectoribus: nec aliter ſunt recipiendi, niſi ſua obtulerint. Sed aliud eſt ſua ſponte offerre; aliud, exacta perſolvere. Anna mater Samuëlis non exacta, neque petita, ſed ſponte munera Sacerdotibus obtulit. Credentes ſua ſponte offerebant Apoſtolis, ut indigentium neceſſitatibus deſervirent, quæ inſtante perſecutione Infidelium, eis poſſidere non licebat. Ananias quoque non ideò damnatus eſt, quia ſua nollet offerre: ſed quia Spiritui Sancto mentitus, pretia eorum, quæ Apoſtolis obtulerat, ex parte fraudabat. Non ergo his autoritatibus permittitur Rectoribus ab ingreſſuris aliquid exigere, ſed ſponte oblata ſuſcipere, quia illud damnabile eſt, hoc verò minimè. Unde legitur

[a] 1. *Reg.* 1.
[b] *Act.* 4.
[c] *Act.* 5.

I. IN CONCILIO BRACARENSI II. [d] *c.* 5. [an. 572. *in Hiſpania.*]

[d] & in Wormac. *c.* 3. ferè idem.

Pro dedicandis Eccleſiis nihil exigatur.

PLacuit [e], ut quoties ab aliquo Fidelium ad conſecrandas Eccleſias Epiſcopi invitantur, non quaſi ex debito munus aliquod à Fundatore requirant; ſed ſi ipſe quidem aliquid ex ſuo voto obtulerit, non reſpuatur: ſi verò aut paupertas illum, aut neceſſitas retinet, nihil exigatur ab illo. Hoc tamen [1] unuſquiſque Epiſcoporum meminerit, ut non priùs dedicet Eccleſiam, niſi anteà dotem Baſilicæ, & obſequium ipſius per donationem chartulæ confirmatum [f] accipiat. Nam non levis culpa [2] eſt iſta temeritas, ſi ſine luminariis, vel ſine ſubſtantiali ſuſtentatione eorum, qui ibidem ſerviturí ſunt, tamquam domus privata, conſecretur Eccleſia.

[e] Burch. *l.* 3. *c.* 37. Ivo, *p.* 3. *c.* 42.
[f] *al.* confirmatam.

¶ PITH. [1] *Hoc tamen.*] V. C. *Ac tantum.*
[2] *Culpa.*] Abeſt à 2. V. C.

II. *Item* BONIFACIUS [3] urbis Romæ Epiſcopus ſcribit omnibus Caralitanæ Eccleſiæ Cœnobitis. [fortè an. 419. *Româ in Sardiniam.*]

Ab iis, qui ad converſionem accedunt, nihil eſt exigendum, nec precio aliquis ad converſionem eſt invitandus.

QUàm pio mentis affectu, Fratres chariſſimi, veſtræ deſtitutioni Romana compatiatur Eccleſia, vobis fortaſſis eſt incognitum; ſed Cognitori omnium non incognitum habetur. Dubitationi autem veſtræ quòd idoneum demus reſponſum, Deum teſtificor: ipſa quoque me dubitatio reddit anxium, & ineptum. Nuſquam [g] enim legimus Domini Diſcipulos, vel eorum miniſterio converſos quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interventu provocaſſe: niſi fortè de pauperum alimento quis inconcinnè proponat, quorum nulli, cujuſcumque profeſſionis eſſet, victualia negabantur. Scimus equidem, quòd omne datum [h] optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à Patre luminum; à quo bonæ voluntatis donum accipit, qui ſancto deliberationis arbitrio gratis Deo ſervire diſponit. Reſtat ergo, ut qui pro aliqua Eccleſiaſtica ſuſceptione munus accipit, donum Dei, quod à Patre luminum deſcendere debuit, vendat; munus autem largiens importunus emat. Quid autem de Divini doni Venditoribus, vel Emptoribus conſequatur, concludi neceſſe non eſt. §. 1. Cavete ergo Fratres, quàm ſit ambiguum quod petiſtis conſilium: quod qui-

[g] *al.* Numquam.
[h] *Jac.* 1.

dem ſecundùm veſtræ voluntatis propoſitum nulla invenimus ratione confirmatum. Verumtamen, ſi veſtræ neceſſitati adeò eſt opportunus, quem reperiſtis [i], dum tamen omnis abſit pactio, omnis ceſſet conventio, nulláque veſtræ Eccleſiæ fiat diſtractio, accedat, gratis Deo ſervire incipiat, ſuíque regiminis devotè geſtet obſequium; & poſtmodum vos quaſi ſubſidii gratiâ, aliqua ſuæ Eccleſiæ munera largiri Fratrum ſolatio Romana permittit Eccleſia.

[i] *al.* cepiſtis.

¶ Corr. Rom.] B. Thomas citat hoc Caput 2. 2. *q.* 100. *in fine articuli tertii*, & rem quam ibi tractat, ſola hujus capitis autoritate conſtituit.

¶ Pith. [3] *Bonifacius.*] Non reperi inter Epiſtolas Bonifacii.

III. *Unde* Urbanus II. Papa in Concilio apud Melfiam, *c.* 12. [an. 1089. *in Apulia.*]

De eodem. PALEA.

NUllus Abbas [k] pretium ſumere, vel exigere ab eis, qui ad converſionem veniunt, aliqua pacti [l] occaſione præſumat. Regulam antiquam ſequens, nulli umquam de Ordinationibus aliquid omnino accipiendum eſſe conſtituo, neque ex datione Pallii, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam nova per ambitionem ſimulatio invenit, appellatione paſtelli. Quia enim α ordinando Epiſcopo, Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem Miniſter legit; confirmationis autem ejus Epiſtolam Notarius ſcribit.

[k] Anſel. *l.* 6. *c.* 91. Pann. *l.* 3. *tit.* 2. *c.* 7. Ivo, *p.* 5. *c.* 109. Polyc. *l.* 2. *tit.* 1. B. Gregorius *l.* 4. *Epiſt.* 44. & *l.* 12. *poſt Epiſt.*
[l] placiti. *orig.*

¶ Corr. Rom.] In nonnullis vetuſtis exemplaribus, in quibus paucæ ſunt Paleæ, habetur Caput hoc uſque ad *verſ. Regulam.* Reliqua verò ſunt B. Gregorii locis indicatis.

α *Quia enim.*] In pleriſque exemplaribus, quæ habent hanc Paleam, non ſunt iſtæ duæ voces. Verùm apud B. Gregorium leguntur, quoniam pendet adhuc oratio, & conjungitur cum iis, quæ in ſequenti capite afferuntur, hoc modo, *Quia enim ordinando Epiſcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem Miniſter legit; confirmationis autem ejus Epiſtolam Notarius ſcribit; ſicut Pontificem non decet, &c.*

IV. *Item* Gregorius I. in Regeſti *lib.* 4. *Epiſt.* 44. ſive *c.* 88. in Synodo habita [an. 595. *Romæ.*]

Ab ordinando non debet aliquid exigi, ſed nec voluntariè oblata reſpui oportet.

SIcut Epiſcopum [m] non decet manum, quam imponit, vendere, ita Miniſter, vel Notarius non debet in Ordinatione ejus vocem ſuam, vel calamum venumdare. & *paulò poſt.* §. 1. Is autem, qui ordinatus fuerit, ſi non ex placito [n], neque exactus, neque petitus, poſt acceptas chartas, & Pallium, aliquid cuilibet ex Clero, gratiæ tantummodo causâ, dare voluerit; hoc accipi nullo modo prohibemus: quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non ex ambientis petitione proceſſit [o].

[m] Extrà *de ſimonia c.* 1. Polyc. Anſ. *ibid.* Ivo.
[n] *al.* pacto.
[o] Ex accipientis ambitu non proceſſit. *orig.*

Gratian. „ Autoritate Bonifacii patenter oſtenditur, quòd ſicut nullus pretio eſt invitandus ad converſionem; ita nulli, pecuniæ interventu, Eccleſiæ largiri oportet ingreſſum. Autoritate verò Gregorii datur intelligi, quòd pro ingreſſu Eccleſiæ non licet pecuniam exigere; ſed ſpontaneè oblatam licet ſuſcipere. §. 1. Item opponitur illud

2. *Pars.*

V. Apostoli 1. ad Timotheum, *c.* 5. [c. an. Chr. 66.]

VIduas honora, quæ verè Viduæ ſunt, [Quæ autem non ſunt verè Viduæ, id eſt, quæ ſuis, vel parentum opibus ſuſtentari poſſunt, non recipiantur,] *ut Eccleſia ſufficiat iis, quæ verè Viduæ ſunt.*

¶ Corr. Rom.] Caput hoc in multis vetuſtis codicibus eſt conjunctum ſuperiori.

VI. *Item* Hieronymus ad Damaſum Papam. [c. an. 382. *è Palæſtina Romam.*]

Qui ſumptibus propriis ſuſtentari poteſt, ab Eccleſia ſtipendia non accipiat.

CLericos autem [p] illos convenit Eccleſiæ ſtipendiis ſuſtentari, quibus parentum, & propinquorum nulla ſuffragantur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus ſuis ſuſtentari poſſunt; ſi quod pauperum eſt, accipiunt, ſacrilegium profectò committunt, & per abuſionem talium, judicium ſibi manducant & bibunt.

[p] xvi. *q.* 1. *c. fin.*

¶ Corr. Rom.] Infrà etiam *xvi. q.* 1. *c. fin.* citatur ex Hieronymo. Ac ſimilia habentur in Regula Monachorum ex dictis Hieronymi, *in c. de paupertate*, & in Gloſſa ordinaria *ad c.* 5. primæ ad Timotheum ex Hieronymo.

VII. *Item* Prosper de Contemplativa Vita, *lib.* 2. *c.* 9. & 10. [q] [imò Julian. Pomerius, c. an. 496. *in Gallia.*]

Quibus ſua ſufficiunt, Eccleſiæ alimentis non ſuſtententur.

PAſtor Eccleſiæ iis, quibus ſua ſufficiunt, non debet aliquid erogare, quando nihil aliud ſit, habentibus dare, quàm perdere. Nec illi, qui ſua poſſidentes dari ſibi aliquid volunt, ſine grandi peccato ſuo, unde pauper victurus erat, accipiunt. De Clericis quidem dicit per Prophetam Spiritus-Sanctus [r], *Peccata populi mei comedunt.* Sed ſicut nihil habentes proprium, non peccata, ſed alimenta, quibus indigere videntur, accipiunt; ita Poſſeſſores non alimenta, quibus abundant, ſed aliena peccata ſuſcipiunt.

[q] In Conc. Aquiſgr. *c.* 107.
[r] *Oſeæ* 4.

Gratian. „ Verùm his autoritatibus prohibentur ab Eccleſia ſuſcipi non illi, qui quondam fuerunt divites, poſteà verò omnia reliquerunt, ut Petrus [s], & Matthæus, & Paulus; aut pauperibus diſtribuerunt, ut Zachæus [t]; aut Eccleſiæ rebus adjunxerunt, ſicut illi, qui prædia ſua vendentes [u]; ponebant pretia ante pedes Apoſtolorum, ut eſſent omnia communia: ſed illi, qui in domibus parentum reſidentes, vel ſua relinquere nolentes, Eccleſiaſticis facultatibus paſci deſiderant. De quibus ſubinfertur

[s] *Matth.* [t] *Luc.* 19. [u] *Act.* 4.

VIII. In eodem libro Proſperi, *c.* 10. [x] [imò Jul. Pomer. c. an. 496. *ibid.*]

Qui ſua relinquere non vult, non debet ſumptibus Eccleſiæ ſuſtentari.

SI quis propter hoc non vult ſua relinquere, ut habeat unde vivat; ut quid accipit unde rationem reddat? ut quid peccatis alienis ſua multiplicat? Idem *ibidem paulò ſuperius.* §. 1. Non eſt meum dicere, quali peccato cibos pauperum præſumendo ſuſcipiunt, qui Eccleſiam, quam juvare de propriis facultatibus debuerant, ſuis expenſis inſuper gravant; propter hoc fortaſſis in congregatione viventes, ne aliquos pauperes paſcant, ne advenientes excipiant, aut ne ſuum cenſum expenſis quotidianis imminuant.

§. 2. Quòd ſi aliquid de fructibus ſuis Eccleſiæ, velut pro ipſa expenſa ſua contulerint; non ſe præferant inani jactantia illis, quos nihil habentes paſcit, & veſtit Eccleſia; quia perfectior eſt ille, qui ſe Mundi rebus exſpoliat, aut [y] qui cùm nihil habuerit, nec habere deſiderat, quàm ille, qui ex multis, quæ poſſidet, Eccleſiæ aliquid præſtat, ac ſe de eo, quod præſtiterit, forſitan jactat.

[x] Et in Conc. Aquiſgr. *ibid.*
[y] *al.* &.

Gratian. „ Ecce, qui prohibentur ab Eccleſia ſuſcipi. Illi verò, qui omnia ſua relinquunt, vel pauperibus diſtribuunt, vel Eccleſiæ rebus adjungunt; & ab Eccleſia laudabiliter ſuſcipiendi ſunt, & ejus opibus ſuſtentandi. Unde legitur

IX. In eodem libro, *cap.* 11 [z]. [c. an. 496. *ibid.*]

Qui ſua relinquunt, vel pauperibus diſtribuunt, vel Eccleſiæ rebus adjungunt, laudabiliter Eccleſiaſtica diſpenſant.

SAcerdos, cui diſpenſationis cura commiſſa eſt, non ſolùm ſine cupiditate, ſed etiam cum laude pietatis accipit à populo diſpenſanda, & fideliter diſpenſat accepta: quia omnia ſua aut parentibus α reliquit, aut pauperibus diſtribuit, aut Eccleſiæ rebus adjunxit, & ſe in numero pauperum, paupertatis amore conſtituit; ita ut unde pauperibus ſubminiſtrat, inde & ipſe tamquam pauper voluntarius vivat. Clerici quoque, quos pauperes aut voluntas, aut nativitas fecit, cum perfectione virtutis, vitæ neceſſaria ſive in domibus ſuis, ſive in congregatione viventes accipiant: quia ad ea accipienda non eos habendi ducit cupiditas, ſed cogit vivendi neceſſitas. & *infrà cap.* 14. §. 1. De talibus [a] dicere videtur Apoſtolus [b]: *Qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario ſunt, edunt; & qui in altario deſerviunt, cum altario participant.* Qui niſi hoc de contemptoribus facultatum ſuarum vellet intelligi, numquam ſecutus adjungeret: *Ita & Deus ordinavit his, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.* De Evangelio vivunt, qui nihil proprium habere volunt; qui nec habent, nec habere aliquid concupiſcunt, non ſuorum, ſed communium poſſeſſores. Quid eſt aliud de Evangelio vivere, niſi laborantem inde, ubi laborat, neceſſaria vitæ percipere? Apoſtolus tamen, qui ſic Evangelium prædicavit, ut nec de Evangelio viveret; ſed neceſſaria ſibi ſuis manibus miniſtraret, de ſe confidenter eloquitur; *Ego autem nullo horum uſus ſum.* Et quare hoc dixerit, ſecutus aperuit dicens: *Expedit mihi mori magis, quàm ut gloriam meam quis evacuet.* Evacuari dicit gloriam ſuam, ſi ab eis, quibus prædicabat, voluiſſet accipere vitæ temporalis [c] expenſam. Nolebat quippe in præſenti laboris ſui fructum, ſed in futuro recipere.

[z] Et in Aquiſgr. *c.* 108.
[a] in Aquiſgr. *c.* 111.
[b] 1. *Cor.* 9.
[c] *al.* corporalis.

¶ Corr. Rom. α *Aut parentibus.*] In aliquot manuſcriptis Gratiani legitur, *aut pauperibus reliquit:* in vetuſto autem Proſperi codice, & in Concilio Aquiſgranenſi legitur, *quia omnia ſua aut reliquit, aut Eccleſiæ rebus adjunxit.* Sed quoniam multa exemplaria Gratiani, & Proſperi habent vulgatam lectionem, nihil eſt mutatum.

X. *Item* ex Concilio Agathensi, *c.* 36. [an. 506. *in Gallia.*]

Juxta meritum laboris, Eccleſiaſtica ſtipendia Sacerdotes diſtribuant.

CLerici omnes, qui Eccleſiæ fideliter, vigilantérque deſerviunt, ſtipendia ſanctis laboribus debita ſecundùm ſervitii ſui meritum per [d] [4] ordinationem Canonum à Sacerdotibus conſequantur.

[d] *al.* vel.

¶ Pith. [4] *Per.*] V. C. *vel.*

Gratian. „ Multorum α autoritatibus luce clariùs conſtat, quòd ab ingreſſuris Monaſterium non licet pecuniam exigere; ne & ille qui exigit, & ille qui ſolvit, Simoniæ crimen incurrat.

¶ Corr. Rom. α *Multorum.*] In vulgatis codicibus huic §. *Multorum*, præponebatur hic titulus. *Item ex Concilio Urbani Papæ habito Alverniæ*, qui ſublatus eſt, quoniam abeſt ab omnibus vetuſtis exemplaribus collatis, & in plerisque hic §. eſt initium ſequentis tertiæ Quæſtionis.

AN SPIRITUALIA ET HIS ANNEXA TEMPORALIA EMANTUR.

QUÆSTIO III.

SEd adhuc objicitur, quòd qui ingreſſuri Monaſterium pecunias tribuunt, non propoſitum Religionis, ſed participationem ſtipendiorum Eccleſiæ emunt. Temporalia ergo, non ſpiritualia ementes, nequaquam Simoniaci habendi ſunt. §. 1. His itaque reſpondetur. Non ſolùm, qui Spiritualia, ſed etiam, qui Temporalia eis annexa pretio accipiunt, vel tribuunt [a], Simoniaci judicantur. Unde Malachias loquens ex perſona Domini [b]: *Quis eſt*, inquit, *in vobis, qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuitò? Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra.* Oſtia claudere non eſt ſacri muneris officium, ſed tantùm ſibi adjunctum.

I. *Item* Gregorius ſcribit univerſis Epiſcopis Hiſpanis. [fortè c. an. 595. *Româ in Hiſpaniam.*]

De iis, qui ſacros Ordines munerum acceptione diſpenſant.

AUdivimus Dilectiſſimi, quod nos audiſſe oportuit: ſed audiſſe profectò non libuit: quoſdam ſcilicet eſſe ſacrorum Ordinum profeſſores, qui ſub munerum datione, vel acceptione, Dei Eccleſias, vel earum ſibi Beneficia uſurpant. Quod quidem ſcelus vos non jamdudum acriter correxiſſe vehementer admiramur. Juſtè enim uterque corripiendus eſt, & à ſanctæ liminibus Eccleſiæ ſubmovendus, & qui pro Eccleſiæ ambitu munera largitur, & qui ut Eccleſiam adeat, quidquam præſumit accipere. Iſte quippe donum Dei emere, hic autem præſumit vendere. A ſacrilegio quoque hoc facinus non diſpar dixerim: cùm id, quod ſponte, & ſacro deliberationis arbitrio gratis fieri debuit, ſub pecuniæ pactione cauſatur. Quare Fratres chariſſimi, quæ taliter facta ſunt, curioſè refellite; infecta prohibete, veſtrîſque juſſionibus reſiſtentes digno anathematis vinculo percutere non dubitate.

II. *Item* Gregorius, Rotomagenſi Epiſcopo, & Gallicis omnibus. [fortè c. an. 595. *Româ in Galliam.*]

De iis, qui Eccleſias, vel Eccleſiaſtica Beneficia vendunt.

SI quis dator, vel acceptor, Dei Eccleſias, vel Eccleſiaſtica Beneficia (quæ quidam Præbendas vocant) ſub pecuniæ interventu ſuſceperit, à Simonis non excluditur perditione. Sed ſi perſeverans fuerit, perpetua mulctetur damnatione. Nam qui ſub religionis obtentu Deo famulari voluerit; ſi quid accipit, & meritum perdit, & Beneficio accepto fruſtratur. Rationis ergo vigore cogitur, quod injuſtè receperit, reſtituere; & quidquid turpis lucri gratiâ receperat, non tenere.

III. *Item* Gregorius VII. Papa, *lib. 6.* Reg. in Synodo, *c. 4.* [an. 1078. *Romæ.*]

Ab officio ſuſpendatur Epiſcopus Beneficia, vel Eccleſiaſtica officia vendens.

SI quis Epiſcopus [c] Præbendas, Archidiaconatus, Præpoſituras, vel aliqua Eccleſiaſtica officia vendiderit, vel aliter, quàm ſtatuta ſanctorum Patrum præcipiunt, ordinaverit; ab Eccleſiæ officio ſuſpendatur. Dignum eſt enim, ut ſicut gratis Epiſcopatum accepit; ita membra ejuſdem Epiſcopatûs gratis diſtribuat.

IV. *Item* ex Concilio Urbani Papæ II. habito Alverniæ. [an. 1095. *in Gallia.*]

Nec Altaria, nec Præbendas Epiſcopis vendere licet.

QUæſitum eſt de Epiſcopis, qui Altaria Monaſteriis data frequenter redimi compellebant pecuniâ: quia quidam Simoniacæ pravitatis uſus in Galliarum partibus jam diutiùs inolevit, ut Eccleſiæ, vel Decimæ (quæ vulgari vocabulo apud eos Altaria nuncupantur) Monaſteriis datæ, ſæpius ab Epiſcopis ſub palliata avaritia vendantur: mortuis nimirùm, ſeu mutatis Clericis, quos Perſonas [d] vocant. Nos autore Deo venalitatem omnem tam ex rebus, quàm ex miniſteriis Eccleſiaſticis propellentes, hoc ulteriùs fieri autoritate Apoſtolica prohibemus; ſicut etiam Præbendas omnes venumdandas interdicimus. Porrò quæcumque Altaria, vel Decimas ab annis triginta, & ſuprà, ſub hujuſcemodi redemptione poſſediſſe Monaſteria noſcuntur; quietè deinceps, & ſine moleſtia qualibet eis poſſidenda firmamus.

§. 1. Salvo utique Epiſcoporum cenſu annuo, quem ex eiſdem Altaribus habere ſoliti ſunt.

¶ Corr. Rom.] In ſummis Capitulorum Concilii Claremontenſis habiti Alverniæ (de quibus ſuprà *ad cap. 1. diſt. 60.* dictum eſt.) *c. 6.* hæc leguntur, quæ ad Caput hoc videntur ſpectare: *Ut Altaria congregationibus Canonicorum, vel Monachorum per Perſonas data, mortuis Perſonis, libera redeant in manus Epiſcoporum, niſi fuerint illis per eorum ſcripta, vel privilegia confirmata.*

V. *Item* in Concilio Placentino, *c. 1. & 2.* [an. 1095. *in Longobardia.*]

Quidquid datâ, vel promiſſâ pecuniâ in ſacris Ordinibus acquiritur, irritum habeatur.

EA, quæ à ſanctis Patribus de Simoniacis ſtatuta ſunt, nos quoque & judicio Sancti Spiritûs, & Apoſtolica autoritate firmamus. Quidquid ergo [e] vel in ſacris Ordinibus, vel in Eccleſiaſticis rebus, vel datâ, vel promiſſâ [f] pecuniâ acquiſitum eſt; nos irritum eſſe, & nullas umquam vires habere cenſemus.

[e] *C. 2.*
[f] *al.* datâ, vel acceptâ, vel promiſsâ.

¶ Corr. Rom.] Anteà legebatur, *item Gregorius.* Sed in aliquot vetuſtis rectè eſt, *Idem*, nimirum Urbanus II. in cujus Synodo hæc habentur.

VI. *Item* Augustinus de Diſciplina Chriſtiana, vel de Dono Diſciplinæ, *c. 1.* [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Quidquid poſſidetur, nomine pecuniæ intelligitur.

TOtum, quidquid homines poſſident in terra, omnia, quorum Domini ſunt, pecunia vocatur: ſervus ſit, vas, ager, arbor, pecus; quidquid horum eſt, pecunia dicitur. *& infrà:*

§. 1. Ideò autem pecunia vocata eſt, quia antiqui totum, quod habebant, in pecoribus habebant.

VII. *Item* Paschalis Papa. [c. an. 820. *Romæ.*]

Qui Eccleſiaſtica Beneficia emerit, Eccleſias quoque emere probatur.

SI quis objecerit [g] non Conſecrationes emi, ſed res ipſas, quæ ex Conſecratione proveniunt, penitùs α deſipere probatur. Nam cùm corporalis Eccleſia β, aut Epiſcopus, aut Abbas, aut tale aliquid ſine rebus corporalibus in nullo proficiat, ſicut nec anima ſine corpore corporaliter vivit; quiſquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit. Nullus igitur γ emat Eccleſiam, vel Præbendam, vel aliquid Eccleſiaſticum: nec paſtellum, nec paſtum anteà, vel poſteà pro hujuſmodi ſolvat.

[g] Deuſdedit, *p. 2.* Magiſter, *l. 4. diſt. 25.* Polyc. *l. 7. tit. 6.* Anſel. *l. 13. c. 33.* Ivo, *p. 2. c. 84.* Pann. *l. 3. c. 123.*

¶ Corr. Rom. α *Penitùs.*] Deuſdedit, & Anſelmus legunt, *videtur quidem aliquid dicere, nihil autem penitùs ſapere.*

β *Corporalis Eccleſia.*] Deuſdedit ſic habet, *cùm corporalis Eccleſiæ Epiſcopus, vel Abbas ſine rebus, &c.* Reliqui Collectores, & vetuſti codices Gratiani concordant cum vulgata lectione.

γ *Nullus igitur.*] Deuſdedit, Polycarpus, Ivo, & codex manuſcriptus Decretorum Pontificum (in quo integra ferè Paſchalis Epiſtola, unde Caput hoc acceptum eſt, refertur) non habent hæc verba: ſed poſt verbum, *derelinquit*, continenter ſubjungunt, *quam tamen objectionem ſacer Calchedonenſis canon penitùs exterminat, &c.* Autor verò hujus Capitis, ac totius illius Epiſtolæ eſt Paſchalis primus. Nam in eo Decretorum codice hæc Epiſtola Paſchalis eſt poſt decreta Hadriani II. cùm decreta Paſchalis II. ſint poſt Urbanum II. eo planè ordine, quo ſibi ſucceſſerunt: quod etiam ex ſequenti capite indicatur.

VIII. *Item* Urbanus II. Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei dilecto filio L. [h] Præpoſito Eccleſiæ Sancti Juventii apud Ticinum, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. [c. an. 1089. *Româ in Inſubriam.*]

[h] Lucio. *Anſ.*

De eodem.

SAlvator [i] prædicit in Evangelio [k] circa finem ſeculi Pſeudochriſtos, & Pſeudoprophetas ſurgere, & multos ſeducere, & fideles ſuos in Mundo multas habituros preſſuras; ſed tamen portas Inferi adversùs Eccleſiam non prævalituras. Proinde (quia ut ait Apoſtolus [l], oportet hæreſes eſſe, ut qui probati ſunt, manifeſti fiant) oportet nos cum Propheta [m] ex adverſo conſurgere, & murum opponere pro domo Iſraël, & cum eodem Apoſtolo [n] per multas tribulationes intrare in regnum Dei: quoniam non ſunt condignæ [o] paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. §. 1. Igitur, quia innotuiſti nobis, quòd tibi objicitur, utrùm vendere Eccleſiaſticam rem Simoniacum ſit, hoc Simoniacum eſſe patenter colligitur ex hoc, quod Beatus Apoſtolus Petrus ait Simoni [p]: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem: quia exiſtimaſti donum Dei pecuniâ poſſideri.* Donum quippe Dei eſt Spiritus Sanctus, & donum Dei eſt res ipſi Eccleſiæ oblata. Et ſi benè animadvertis, Simon magus, qui ad fidem fictè acceſſit, non Spiritum Sanctum propter Spiritum Sanctum α, quo ipſe erat indignus (quoniam, ut ſcriptum eſt [q], Spiritus Sanctus diſciplinæ effugiet fictum) ſed ideò, quantùm in ipſo erat, emere voluit, ut ex venditione ſignorum, quæ per eumdem fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur. Nec Apoſtolus emptionem Spiritûs Sancti (quam benè fieri non poſſe noverat) ſed ambitionem quæſtûs talis, & avaritiam, quæ eſt Idolorum ſervitus, in eodem Simone exhorruit, & maledi-

[i] Deuſdedit, *p. 2.* Anſel. *l. 5. c. 42.*
[k] *Matth. 24.*
[l] *1. Cor. 11.*
[m] *Ezech. 13.*
[n] *Act. 14.*
[o] *Rom. 8.*
[p] *Act. 8.*
[q] *Sap. 1.*

ctionis jaculo perculit. Quiſquis igitur res [r] Eccleſiaſticas (quæ dona Dei ſunt; quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideò gratis dari debent) propter ſua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei poſſideri pecuniâ exiſtimat. Ideò, qui eaſdem res non ad hoc, ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obſequii, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, Simoniacus eſt; cùm principalis intentio Simonis fuerit ſola pecuniæ avaritia, id eſt, idololatria, ut ait [ſ] Apoſtolus Paulus: Alioquin, cur ſancta Synodus Calchedonenſis [t] DCXXX. Epiſcoporum, Procuratorem, vel Defenſorem Eccleſiæ, vel quemquam regulæ ſubjectum adeò per pecuniam ordinari prohibet, ut interventores quoque tanti ſceleris anathematizet, niſi quòd eoſdem Simoniacos judicet? Quòd ſi præfati milites [u] Eccleſiæ ob hujuſmodi ſcelus taliter percelluntur, nemo ſapiens negabit non militantes Eccleſiæ multò damnabilius ob hanc cauſam, id eſt, emptionis, vel venditionis, debere percelli. Sed & Beatus Prædeceſſor noſter Paſchalis [x] β de Conſecratione affirmat, quòd quiſquis eorum alterum vendiderit, ſine quo alterum non provenit, neutrum invenditum derelinquit: ac per hoc eum, qui rem Eccleſiæ vendit, vel emit, Simoniacum eſſe intelligitur [y].

[r] Infrà, *res Eccleſiæ.*
[ſ] *Coloſſ.* 3.
[t] *C.* 2.
[u] *al.* militantes.
[x] Suprà *eâd. c. ſi quis.*
[y] *al.* intelligit.

§. 2. Nomine verò Procuratoris intelligit præfata Synodus quemlibet Eccleſiaſticarum rerum Adminiſtratorem, ut verbi gratiâ, Præpoſitum, Œconomum, Vicedominum: Defenſoris nomine Advocatum, ſive Caſtaldum, & Judicem: in ſubjecto verò Regulæ Archipresbyterum, Archidiaconum, Canonicum, Monachum, vel quemlibet Eccleſiaſtico mancipatum officio. §. 3. Quòd verò Spiritum Sanctum, quantùm in ſe eſt, vendat, vel emat, qui Præpoſituram, vel aliquid hujuſmodi vendit, vel emit; audi Auguſtinum ſuper Joannem [z]. [O quot Præpoſituras γ fecerunt. Alterum Præpoſitum habet Carthagine Primianus, alterum habet Maximianus, alterum habet in Mauritania Rogatus, alterùm habent in Numidia illi & illi, quos jam nec nominare ſufficimus. Circuit ergo aliquis emere columbam: unuſquiſque laudat Præpoſitum ſuum δ, quòd vendit, &c.] Ecce venerabilis Auguſtinus de Præpoſituræ diſtractione agens, nomine columbæ Sancti Spiritûs venditionem, vel emptionem accipit; ſicut & omnes hujus Evangelici capituli Tractatores. §. 4. Penſandum verò eſt, quâ pœnâ mulctentur, qui jam Deo, & Eccleſiæ ſuæ oblata vendunt, vel emunt: ſi cum flagellis à Dei templo [a] ejecti ſunt, qui, quæ Deo erant offerenda, vendebant, vel emebant. Si de offerendorum Venditoribus, vel Emptoribus dictum eſt [b]: *Vos feciſtis domum Patris mei, domum negotiationis, & ſpeluncam Latronum:* quid dicetur de Eccleſiæ jam oblatorum Venditoribus, vel Emptoribus? §. 5. Et ne quis inſanus objiciat meritò hoc Dominum tam acerbè vindicaſſe, quia tunc illa in Dei templo vendebantur; Eccleſiaſticæ verò res modò extra templum diſtrahuntur; attende ſuperiùs Auguſtinum non determinantem locum venditionis, vel emptionis Præpoſitorum; ſed tantùm indefinitè dicentem [Circuit aliquis emere columbam; unuſquiſque Præpoſitum ſuum laudat, quòd vendit] non adjiciens, in templo, vel extra templum. Hæc circa Venditores, vel Emptores rerum Sacrarum ſufficiant.

[z] *Tract.* 10. *in c.* 2. *Joannis.*
[a] *Joan.* 2.
[b] *Matth.* 21.

¶ CORR. ROM.] Integram Epiſtolam Urbani II. dilecto filio L. præpoſito Eccleſiæ B. Juventii apud Ticinum refert Deuſdedit in ſua Collectione.

α *Propter Spiritum Sanctum.*] Additæ ſunt hæ duæ voces, & totus hic locus emendatus ex ipſa Epiſtola, quemadmodum & alia nonnulla.

β *Paſchalis.*] Anteà legebatur, *Paſchaſius libro de conſecratione*, reſtitutus autem eſt locus ex vetuſtis codicibus, & originali. Citatur enim hic, quod habetur in Capite antecedente ex Epiſtola Paſchalis Papæ.

γ *O quot Præpoſituras.*] Apud B. Auguſtinum (cujus multi vetuſti Codices hoc loco collati ſunt) legitur, *ò quot propoſita fecerunt: alterum propoſitum, &c.* Apud Urbanum verò ubique eſt, *propoſta*, & *propoſtum.*

δ *Præpoſitum ſuum.*] Apud B. Auguſtinum legitur, *unuſquiſque ad propoſitum ſuum laudat, quòd vendit.* In Epiſtola verò Urbani, *unuſquiſque propoſtum ſuum laudat, quòd vendit.* Nomine autem propoſiti apud B. Auguſtinum interdum ſignificari ſectam quamdam conſtat *ex* 2. *lib.* contra Creſconium, *c.* 56.

IX. *Item* ALEXANDER II. Epiſcopus, Servus ſervorum Dei, Lucenſis Eccleſiæ Clero, & Populo ſalutem perpetuam. [c. an. 1068. *Româ in Hetruriam.*]

Miniſtri, & Servitores Eccleſiæ abſque ulla venalitate ab Epiſcopis ordinentur.

EX multis [c] temporibus hoc deteſtabile malum intra veſtram Eccleſiam inoleviſſe cognovimus, ut nulli umquam Clerico, quamvis religioſo, quamvis ſcientiâ & moribus prædito Eccleſiaſticum Beneficium concederetur; niſi ei, qui profano pecuniæ munere illud emere ſtuduiſſet: fiebatque Eccleſia, & res ejus ita venalis, veluti quædam terrena, & vilis merx à Negotiatoribus ad vendendum expoſita. Quod malum, quàm deteſtabile, quantùm Deo ſanctiſque ſit contrarium, & ſacri Canones docent, & ferè omnibus maniſeſtum exiſtit. §. 1. Calchedonenſe namque Concilium [d] unum ex principalibus, ſimili pœna condemnat eos, qui Eccleſiæ Beneficium interventu pecuniæ acquirunt, & eos, qui ſacram manûs impoſitionem (per quam Spiritus Sanctus confertur) mercari dignoſcuntur. Utroſque enim autoritate inexpugnabili, illos à Beneficio, iſtos à ſacro Ordine jubet expelli. Unde Humani generis Redemptor omnes ementes, & vendentes de templo ejiciens, cathedras vendentium columbas evertit, Nummulariorum effudit æs, præcepti ſui autoritate denuntians, & dicens [e]: *Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis.* §. 2. Illud quoque in eodem facto ſolicitè conſiderate, quòd per totum textum ſancti Evangelii nuſquam reperitur Dominum tanta ſeveritate, tam diſtrictâ cenſurâ juſtitiæ, peccantes corripuiſſe, cùm non ſolùm eloquio increpans, verùm etiam facto flagello [f] de funiculis verberans omnes eliminavit de templo; apertè demonſtrans, quòd tales Negotiatores, non ſicut ceteri peccatores ſunt corripiendi, ſed à templo Dei, id eſt, à ſancta Eccleſia longiùs ſunt projiciendi. Nam ſicut per columbarum Venditores illi denotantur, qui ſacram manûs impoſitionem vendere conantur; ſic per Nummularios, Eccleſiaſtici Beneficii Venditores deſignantur, qui domum Dei, teſte Evangelio, ſpeluncam Latronum efficiunt. §. 3. Quapropter ego Alexander ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & Apoſtolicæ ſedis Epiſcopus (immò Miniſter indignus) tot & tanta mala in multis Eccleſiis, & maximè in Lucenſi Eccleſia, ex iniqua concupiſcentia fieri conſpiciens, ne ſanguis [g] iniquorum à diſtricto Judice de manu noſtra requiratur, illa extirpare, & penitùs eradicare decrevimus. Conſtituimus itaque, & præſenti Decreto firmamus (ſicut olim noſtri Deceſſores feciſſe noſcuntur) ut nullus deinceps Epiſcoporum, beneficium Eccleſiæ (quod quidam Canonicam [h], vel Præbendas, ſeu etiam Ordines [i] vocant) pro aliquo pretio, vel munere Clericis audeat umquam conferre: ſed omnes Miniſtros, & Servitores Eccleſiæ gratis, & abſque ulla venalitate in ſancta Eccleſia ſtudeant ordinare. Nec eligant in domo Domini, qui majores ſacculos pecuniæ conferant; ſed eos, qui moribus & diſciplinâ, atque ſcientiâ divites, pro officio ſuo ipſam valeant ſuſtentare Eccleſiam. Conſtituimus, & eodem modo firmamus, ut nullus cujuſcumque gradûs Clericus pro Eccleſiæ beneficio aliquid audeat conferre, aut fabricæ Eccleſiarum, vel donariis Eccleſiarum, ſeu etiam quod pauperibus ſit tribuendum; quia (teſte Scriptura [k] α) qui aliquid malè accipit, ut quaſi benè diſpenſet, potiùs gravatur, quàm juvatur. Quòd ſi aliquis Divinorum præceptorum, & animarum ſalutis immemor, præfatum Beneficium Eccleſiæ, iniqua cupiditate ductus vendere, vel emere temerario auſu præſumpſerit, ſicut in Calchedonenſi Concilio definitum eſt, gradûs ſui periculo eum ſubjacere decernimus: nec miniſtrare poſſit Eccleſiæ, quam pecuniâ venalem fieri concupivit, & inſuper terribili anathematis mucrone perfoſſus (niſi reſipuerit) ab Eccleſia Dei, quam læſit, modis omnibus abſcindatur.

[c] Deuſdedit, *p.* 2.
[d] *C.* 2.
Sup. *eâd. q. c. ſi quis Epiſcopus.*
[e] *Matth.* 21.
[f] *Joan.* 2.
[g] *Ezech.* 3.
[h] *al.* Canonicas.
[i] *al.* Ordinationes.
[k] Suprà *eâd. q.* 1. *c. non eſt putanda.*

¶ CORR. ROM.] Extat integra hæc Epiſtola in Bibliotheca Vaticana poſt librum Anſelmi Lucenſis.

α *Teſte Scriptura.*] Hic referuntur verba ipſa Beati Gregorii ex Epiſtola ad Syagrium, quæ habentur ſuprà *eâd. q.* 1. *c. non eſt putanda.*

X. *Item* GREGORIUS I. *Hom.* 39. [c. an. 593. *Romæ.*]

Qui dona Dei vendunt, vel emunt, pariter à Deo damnantur.

VEndentes [l], & ementes è templo eliminat Chriſtus; quia vel eos, qui pro munere impoſitionem manuum tribuunt, vel eos, qui donum Spiritûs emere nituntur, damnat. *Item infrà.* §. 1. Vendentes in templo ſunt; qui hoc, quod quibuſdam jure competit, ad præmium largiuntur. Juſtitiam enim vendere, eſt hanc pro præmii acceptatione [m] ſervare. Ementes verò in templo ſunt, qui dum hoc perſolvere proximo, quod juſtum eſt, nolunt, dumque rem jure debitam facere contemnunt, dato patronis pretio [n] emunt peccatum.

[l] Ivo, *p.* 5. *c.* 88. Pann. *l.* 3. *c.* 119.
[m] *al.* acceptione.
[n] *al.* præmio.

XI. *Item* BEDA ad *c.* 2. Joannis. [c. an. 720. *in Anglia.*]

Qui gratiam, quam à Deo accipiunt, non gratìs exercent, venditores columbarum ſunt.

NOn ſolùm [o] Venditores ſunt columbarum, & domum Dei faciunt domum negotiationis, qui ſacros Ordines, largiendo pretium pecuniæ, vel laudis, vel etiam honoris inquirunt; verùm ii quoque qui gradum vel gratiam in Eccleſia ſpiritualem, quam Domino largiente perceperunt, non ſimplici intentione, ſed cujuslibet humanæ causâ retributionis exercent, contra illud Petri Apoſtoli [p]: *Qui loquitur, quaſi ſermones Dei: qui miniſtrat, tamquam ex virtute, quam adminiſtrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Jeſum Chriſtum.* Quicumque ergo tales ſunt, ſi nolunt veniente Domino de Eccleſia auferri; auferant iſta de actibus ſuis, ne faciant domum Dei, domum negotiationis.

[o] Ivo, *p.* 5. *c.* 97. Pann. *l.* 3. *c.* 124.
[p] 1. *Pet.* 4.

XII. *Item* EX EPISTOLA Urbani Papæ. [c. an. 1089. *Româ in Inſubriam.*]

Quæ ex Conſecratione proveniunt, in ſuum jus vi, vel munere nemo convertat.

REs Eccleſiæ, quæ ex Conſecratione proveniunt, in ſuum jus vel vi, vel aliquo munere aliquem convertere non debere

Suprà *eâd.* .. *salvator.*

debere docens sanctus Urbanus ait [q]: Quisquis *α* res Ecclesiasticas (quæ dona Dei sunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur; quæque ab eodem gratis accipiuntur, & ideò gratis dari debent) propter sua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei pecuniâ possideri existimat.

¶ Corr. Rom. *α Quisquis.*] Hæc sunt ex Epistola Urbani II. quæ refertur suprà, *c. salvator.* Verba autem antecedentia nusquam reperta sunt: quamvis similia quædam, dissimili tamen sententia, legantur in Epistola B. Urbani I. In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus Caput hoc sic citatur: *Item Beda ex Epistola Urbani Papæ.*: quod non cohæret.

XIII. *Item* Gregorius VII. [fortè an. 1078. *Romæ.*]

Simoniacus est Episcopus, qui decimas & oblationes Laicis, non Clericis distribuit.

Infrà XVI. .. 7. *c. pervenit.* ..olyc. *l.* 4. .. *t.* 11.

In Canonib. ..icænis ex ..rabico ver.. .. *c.* 49.

PErvenit [r] ad nos fama sinistra, quòd quidam Episcoporum non Sacerdotibus propriæ diœcesis decimas, atque Christianorum oblationes conferant; sed potiùs Laicalibus personis, Militum videlicet, sive Servitorum, vel (quod gravius est) consanguineis. Unde si quis amodò Episcopus inventus fuerit hujus Divini præcepti transgressor, inter maximos Hæreticos, & inter Antichristos non minimus habeatur: & sicut Nicæna Synodus [f] de Simoniacis censuit, & qui dat Episcopus, & qui recipiunt ab eo Laici sive pretio, sive beneficio, æterni incendii ignibus deputentur.

¶ Corr. Rom.] Infrà etiam XVI. *q.* 7. *c. pervenit*, citatur Caput hoc ex Gregorio. Ac sanè Lambertus Scafneburgensis narrat Episcopum quemdam Bambergensem, Ecclesiam illam contra excommunicationem, & privationem Gregorii VII. favore Militum, quibus multa largiebatur, per aliquod tempus retinuisse: & in ipsius Gregorii Regesto *lib.* 6. *Epist.* 5. simile quiddam reprehenditur in Herimanno Episcopo Metensi.

XIV. *Item* Paschalis II. [c. an. 1100. *Romæ.*]

Spiritum Sanctum vendit, qui decimas pro pecuniâ tribuit.

Polyc. *l.* 3. *t.* 11.

ALtare [t 1], & decimas per pecuniam dare, & Spiritum Sanctum vendere, Simoniacam hæresim esse nullus fidelium ignorat.

¶ Corr. Rom.] Suprà *eâd. q.* 1. *c. Presbyter*, hoc idem tribuitur Gregorio, quod hic Paschali II. Et fortasse Paschalis hoc, ut multa alia, accepit à Gregorio VII. quæ ipse innovavit. In Polycarpo *lib.* 3. *tit.* 11. citatur ex Concilio Toletano.

¶ Pith. [1] *Altare.*] Sigebert. an. 1100. in MS. Fabri.

XV. *Item* Innocentius II. in Synodo Romana, *c.* 2. [an. 1139. *Romæ.*]

Careat honore malè acquisito, qui Ecclesiastica beneficia pro pecunia invenire tentaverit.

Pann. *l.* 8. .. 148. *ex Calonensi.*

SI quis Præbendas [u], vel Prioratum, seu Decanatum, aut Honorem, vel Promotionem aliquam Ecclesiasticam, seu quodlibet Sacramentum Ecclesiasticum, utpote Chrisma, vel oleum sanctum, & consecrationes altarium, vel Ecclesiarum, interveniente execrabili ardore avaritiæ per pecuniam comparaverit; honore malè acquisito careat; & Emptor, atque Venditor, & Interventor notâ infamiæ percellantur: & nec pro pastu, nec sub obtentu alicujus consuetudinis antè, vel pòst à quoquam aliquid exigatur, vel ipse dare præsumat; quoniam simoniacum est: sed liberè, & absque diminutione aliqua, collata sibi Dignitate, atque Beneficio *α* perfruatur.

¶ Corr. Rom. *α Beneficio.*] Ex duobus manuscriptis hujus Concilii exemplaribus in uno sic legitur, in altero verò, *officio.*

..RATIAN. „ De secunda, & tertia Quæstione quid sacri Canones „ diffiniant, autoritatibus hinc inde in medium deductis pa„ tefactum est.

AN FILIUS SIT CRIMINIS REUS, QUOD EO IGNORANTE PATER COMMISIT.

QUÆSTIO IV.

..RATIAN. .. *Pars.*

„ NUnc ergo de quarta Quæstione est pertractandum; „ an paternum crimen huic imputetur, quod eo igno„ rante constat admissum. Quòd ignorantia hunc ex„ cuset, multorum autoritatibus probatur. Ait enim

I. Augustinus, *Epist.* 48. ad Vincentium. [c. an. 408. *in Africa.*]

Alienum crimen, nescientem non maculat.

NUllius crimen maculat nescientem.

II. *Item* eadem Epistola. [c. an. 408. *ibid.*]

De eodem.

QUis locus innocentiæ relinquitur, si alienum crimen maculat nescientem?

Pars I.

¶ Corr. Rom.] Verba B. Augustini sunt hæc: *Quis locus innocentiæ reservatur, si crimen est proprium, nescire crimen alienum?*

III. *Item* in Africano Concilio, *c.* 14. [a] legitur. [imò in Carthaginensi III. *c.* 48. an. 397. *in Africa.*]

[a] Et Carthag. III. *c.* 48.

De Infantibus, qui ab Hæreticis baptizantur.

PLacuit [b] de Infantibus, qui ab Hæreticis baptizantur; ne quod non suo fecerunt judicio, cùm ad Ecclesiam Dei salubri proposito fuerint conversi, parentum illos error impediat, quominùs promoveantur sacri altaris Ministri.

[b] Paulò aliter in originali.

IV. *Item* in eodem, *c.* 24. [an. 424. *ibid.*]

De eodem.

QUi apud Donatistas [c] parvuli baptizati sunt, nondum scire valentes erroris eorum interitum, & posteà quàm ad ætatem rationis capacem pervenerunt, agnita veritate falsitatem eorum abhorrentes, ad Ecclesiam Dei Catholicam per universum Mundum diffusam, ordine antiquo per manûs impositionem recepti sunt; tales ad suscipiendum munus Clericatûs non debet impedire nomen erroris.

[c] Deusdedit, *p.* 2.

V. *Item* Leo IV. [d] Ebrunio [1], & Adelfrido Episcopis. [fortè c. an. 850. *Romæ.*]

[d] *al.* tertius.

Consanguineorum maleficia in nullo Clericis obsunt, nisi conscii fuerint.

QUia Præsulatûs nostri (quod benè nostis) magisterium non solùm de Sacerdotum, verùm etiam de secularium utilitatibus debet esse solicitum; propterea Fraternitatem vestram scire volumus, hunc præsentem Presbyterum ad sedem Apostolicam venisse, nobisque violentiam, & excommunicationem suam per ordinem retulisse: quòd etiam sine justo Legis tramite illi sua fuisset ablata Ecclesia, similiter indicavit: quam alius dato munere Sacerdos zelo ductus invidiæ usurpare præsumpsit. Inde parentes ejus magno dolore compulsi Presbyterum illum, qui suam tenebat Ecclesiam, mox comprehenderunt, & ei oculos eruerunt. Tamen ipse sæpè dictus Sacerdos dicit, quòd absque sua voluntate, & sine ejus consilio hoc sit peractum. Quòd si ita est, ut ipse nobis suo ore testatus est; nobis magnopere providendum est, ut si canonicè ipse excommunicatus non est, Canonica super eum fiat remissio.

¶ Pith. [1] *Ebrunio.*] V. C. *Ebruino.*

VI. Digestis *tit. de pœnis, l. crimen.* [e] [c. an. Chr. 204. *Romæ.*]

[e] *Lib.* 48. *tit.* 19. *l.* 26.

CRimen, vel pœna paterna nullam maculam filio infligere potest. Namque unusquisque ex suo admisso sorti subjicitur, nec alieni criminis successor constituitur. Idque divi Fratres Hierapolitanis rescripserunt.

VII. *Item* ex Concilio Toletano IV. *c.* 60. [an. 633. *in Hispania.*]

Perfidia parentum filiis obesse non debet.

JUdæi baptizati, si posteà prævaricantes in Christum qualibet pœnâ damnati extiterint; à rebus eorum fideles filios excludi non oportebit; quia scriptum est [f]: *Filius non portabit iniquitatem patris.*

[f] *Ezech.* 18.

VIII. *Item* Augustinus ad Bonifacium, *Epist.* 23. [fortè c. an. 408. *in Africa.*]

Non imputantur peccata parentum iis, qui ab eis personaliter divisi probantur.

JAm itaque [g] cùm homo in seipso est, ab eo, qui genuit eum, alter effectus, peccato alterius sine sua consensione non tenetur obnoxius. Traxit ergo reatum: quia unus erat cum illo, & in illo, à quo traxit; quando, quod traxit, admissum [h] est. Non autem trahit alter ab altero, quando, sua unoquoque propria vita vivente, jam est unde dicatur [i]: *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.* Ut autem possit regenerari per officium voluntatis alienæ, cùm offertur consecrandus, facit hoc unus Spiritus, ex quo regeneratur oblatus.

[g] Ivo, *p.* 6. *c.* 417.

[h] *al.* admistum.

[i] *Ezech.* 18.

IX. *Hinc etiam* Gregorius I. *in lib.* 26. Moral. *c.* 8. *in c.* 35. Job. [an. 590. *Romæ.*]

Ei qui imitatur, impietas alterius nocet.

HOmini [k], *qui similis tui est, nocebit impietas tua; & filium hominis adjuvabit justitia tua.* Humana impietas ei nocet, quem pervertendo inquinat: & rursùs eum adjuvat nostra justitia, quem à pravis actionibus mutat. Nocere enim vel juvare nesciunt ea, quæ vel à bono corrumpere, vel à malo permutare non possunt.

[k] *Job. c.* 35.

Econtra Dominus ad Moysem [l]: *Ego sum Deus zelotes, qui visito peccata patrum in filios usque in tertiam, & quartam generationem*: licèt non inæqualitate judicii, sed magnitudine clementiæ Augustinus asserit hoc dictum, ita dicens: [In tertia, & quarta generatione peccata patrum se Dominus comminatur in Lege filiis redditurum, non inæqualitate judicii, ut alii peccent, & alii puniantur; sed magnitudine clementiæ: dum semper expectat ad pœnitentiam; & quod in prima generatione delinquitur, „

« Gratian.

[l] *Exod.* 20.

m Sup. *q.* 1. *c. ventum.*
n Sup. *eâd. qui apud.*

non priùs corrigit, & emendat; nisi & tertia, & quarta generatio venerit.] Cùm ergo de Baptizatis ab Hæreticis Innocentius scribat [m] [Lex est Ecclesiæ iis, qui ab Hæreticis baptizati sunt, per manûs impositionem Laicam tantùm communionem præbere, nec ex his aliquem in Clericatûs honorem vel exiguum subrogare;] patet, quòd Infantes, qui ab Hæreticis baptizati sunt, sola excusat ignorantia; ut juxta illud Africani Concilii [n] ad suscipiendum Clericatûs officium non eos impediat nomen erroris.

X. *Item sicut* AUGUSTINUS scribit ad Auxentium Episcopum, *Epist.* 75. [fortè c. an. 398. *in Africa.*]

De eodem.

NOn imputantur filiis peccata parentum, quæ post eorum nativitatem à parentibus committuntur: nec pro peccatis parentum spirituali pœna filii sunt plectendi.

¶ CORR. ROM.] In aliquot vetustis exemplaribus & Caput hoc, & sequentia usque ad finem Quæstionis conjuncta sunt superiori. Nam sententiis hinc inde acceptis, verba ferè de suo (quod sæpè facit) in his Gratianus affert. Et hujus quidem partis sententia est apud B. Augustinum loco indicato. Verba autem ipsa referuntur infrà XXIV. *q.* 3. *c. si habes.*

GRATIAN.
o Sup. *eâd. q.* 1. *si qui à Simoniacis.*
2. *Pars.*

OFFICIO autem, vel beneficio Ecclesiæ privari, spiritualis pœna est: non igitur hanc ex peccato patris promeretur filius. Item si excusatur, qui ignoranter à Simoniaco ordinatur, ut suprà in cap. Urbani legitur [o]; & iste excusandus est, qui per ignorantiam simoniacè ordinatur. §. 1. Sed objicitur illud

XI. GREGORII *a.* [fortè c. an. 1073. *Romæ.*]

De Ecclesia quæ pactione consecratur.

p Ansel. *l.* 5. *c.* 20.

ECclesia [p], quæ pactione consecrata fuerit, potiùs execrata, quàm consecrata dici debet.

¶ CORR. ROM. *a Gregorii.*] In aliquot vetustis codicibus legitur, *Augustini.* Anselmus verò citat ex Alexandro secundo.

GRATIAN.
q *Josuë* 6.
r 1. *Reg.* 15.
s *Exod.* 9.
t 1. *Reg.* 4.

ITEM peccato civium, thesauri Jericho anathematizati leguntur [q]. Unde Achan, qui regulam auream, & quædam alia pretiosa furatus est, de anathemate dicitur tulisse. §. 1. Item peccato Amalechitarum [r], animalia eorum jussa funt interfici: quibus quia Saül pepercit, audivit à Samuele: *Nescis, quia peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere?* §. 2. Item peccato Ægyptiorum [s], possessiones eorum grandini traditæ, jumenta, & primogenita eorum, morte consumpta sunt. §. 3. Item peccato Israëlitarum [t], arca Domini Philistæis tradita est. Si ergo quæ sensu carent, ut Ecclesia, altare, arca Domini, lapides Jericho, vel execrantur, vel peccatoribus traduntur, vel anathematizantur, vel grandine devastantur; si ea, quæ vim intelligendi non habent, ut animalia Ægyptiorum, & Amalechitarum, peccatis hominum perduntur morte; patet, quòd nullum excusat ignorantia criminis: maximè cùm ex eo utilitas deferatur ignoranti: veluti, si quispiam de latrocinio, & rapina filio suo ignoranti divitias congreget, non excusat filium ignorantia; quin post mortem patris cogatur reddere malè acquisita.

u *Josuë* 7.
x 1. *Reg.* 4.
y *Psal.* 77.
3. *Pars.*
z *Psal.* 106.
a *Act.* 8.

§. 4. Item peccato Achan [u] plebs Israëlitica in manibus hostium tradita est. §. 5. Item peccato filiorum Heli [x], populus in manu Philistinorum corruit. §. 6. Peccato quoque plebis [y], Electi eorum sæpè sunt impediti, & tamdem cum eis Prophetæ ducti sunt captivi. §. 7. His ita respondetur. Insensibilia, & irrationabilia peccato hominum vel execrantur, vel anathematizantur, vel morte perduntur, non participatione peccati, sed causâ Sacramenti, vel detestatione peccati, vel flagello delinquentium. Causâ Sacramenti, ut thesauri Jericho, & animalia Amalechitarum. Jericho enim Luna interpretatur, & significat Mundum istum; Amalechitæ interpretantur lingentes sanguinem, & significant cupidos, & avaros, & Dæmonas. Israëlitæ interpretantur viri videntes Deum, & significant multitudinem Sanctorum. Lapides ergo, & thesauri Jericho anathematizantur; animalia Amalechitarum interfici jubentur ad examinandam cupiditatem Israëliticæ plebis, & ut significaretur, quòd muri vitiorum, & hujus Mundi thesauri, qui per lapides, & thesauros Jericho designantur, irrationabiles quoque vitiorum motus, qui per animalia Amalechitarum intelliguntur, non debent transire in sortem Sanctorum. Animalia verò Ægyptiorum, & possessiones eorum, & primogenita grandine, & morte consumpta sunt, ut in illis punirentur, quorum felicitate lætabantur: & ut daretur intelligi, quòd Mundus peribit, & concupiscentia ejus. Sed & terra Israëlitarum [z] in salsuginem versa est, & segetibus eorum imbres adversi sunt, animalia eorum sterilitate, & morbo confecta sunt; ut autorem suum, quem per beneficia cognoscere noluerunt, saltem inter supplicia sentirent. In detestationem verò peccati, pecunia Simonis damnata est, cui dictum est [a]: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti donum Dei pecuniâ possideri.* In detestationem quoque ejusdem criminis altare, & Ecclesia, quæ per Simoniam consecrantur, non tam consecrari, quàm execrari dicuntur: quia qui interventu pecuniæ oleum consecrationis effundit, non consecrare, sed execrare dicendus est.

b *De cons. dist.* 1. *c. Arianorum.*
c *Jonæ* 1.
d 1. *Reg. ult.*
e *Prov.* 14. *secundùm* LXX.
f *Gen.* 19.
g *Num.* 16.
h *Gen.* 9.
i 4. *Reg.* 5.
k *Matt.* 27.
l 3. *Reg.* 21.
m Hieron. *ad c.* 1. *Matth.*
n *Malach.* 1.

Hinc est, quòd Beatus Gregorius [b] Ecclesias ab Arianis consecratas iterùm consecrari præcepit: quia sanctificationem consecrationis, quæ non nisi in fide Trinitatis perficitur, præstare non poterant, qui fide carebant. Arca verò, & Prophetæ peccato suorum civium hostibus traditi sunt. Electi quoque, qui murmure eorum impediti sunt, non in pœnam criminis, sed in experimentum, & exemplum patientiæ hæc passi sunt. §. 8. Item populus, qui peccato Achan, & filiorum Heli in manibus hostium traditus est, significat subditos corporaliter flagellari, ut inter ipsa flagella, peccata Prælatorum feriantur: sicut Achan sorte deprehensus lapidibus obrutus est. §. 9. Sic & navicula Jonæ periclitatur [c], ut fugitivus sorte deprehensus fluctibus immergeretur. Aliquando pro meritis Prælatorum depravatur vita Subditorum, ut Prælatis suis subditi faventes ad malum cum eis simul corruant: sicut filii Israel diu portantes peccata Sacerdotum, tamdem cum eis ceciderunt in manibus hostium. Item David [d] populum numeravit: quo peccato gladius Domini desævit in populum. Sed in lata [e] gente gloria Regis est, in diminutione plebis contritio Principis. Qui ergo de numerositate suæ gentis superbivit, jure in ejus diminutione punitus est. §. 10. Item parvulos Sodomitarum [f] non excusavit ignorantia, quin pro paterno scelere cælesti igne consumerentur: sed igne hoc pœna illis diminuta est, quibus successio paterni sceleris est adempta. Pariter etiam demonstratum est peccatis parentum parvulos aliquando corporaliter flagellari. Illud idem intelligendum est de parvulis, qui peccato Dathan [g], & Abiron, vivi descenderunt ad Inferos. §. 11. Item Cham [h] peccante, Chanaam filius ejus maledicitur: Giezi [i] delinquente, lepra transmittitur ad posteros. Judæis clamantibus [k]: *Sanguis ejus super nos, & super filios nostros:* etiam reliquiæ eorum pœnæ mortis Christi addictæ sunt. Achab quoque [l] peccante, posteri ejus Regni solium amiserunt: & qui de ejus semine [m] in regno Judæ nati sunt, usque ad purgatam labem illius familiæ, à Genealogia Domini sunt exclusi. Odium quoque Esaü (ut Malachias testatur [n]) transivit ad Idumæos. Ex quibus omnibus colligitur, quòd ignorantia peccati non excusat aliquem.

§. 12. Sed his exemplis non probantur teneri peccato aliorum, nisi imitatores nequitiæ eorum. Quicumque enim de semine Esau, & ceterorum apud Deum conversi paternam malitiam detestati sunt, non odium, sed Dei clementiam experti sunt. Item ut ait

XII. AMBROSIUS Sermone XI. [c. an. 377. *Mediolani.*]

o Infrà XXIV. *q.* 1. *c. non turbatur.*

TUrbatur [o] navicula Petri, in qua erat Judas: quia, qui suis meritis erat firmus, turbatus est alienis.

¶ CORR. ROM.] Hujus etiam Capitis sententia sumpta est ex sermone XI. Ambrosii, & *lib.* 5. *c.* 1. *Comment. ad c.* 5. *Lucæ.* Ipsa autem verba habentur infrà 24. *q.* 1. *c. non turbatur.*

GRATIAN.
4. *Pars.*
p 1. *Cor.* 10.
q *tit.* 4. *leg.* 7.

IGNORABAT autem Petrus peccatum Judæ. Non ergo ignorantia excusavit illum. Sed turbatio hæc non peccati coinquinatio, sed corporalis persecutio intelligitur: quia meritis Malorum nonnumquam adeò premuntur Boni, ut eorum turbetur firmitas. Non itaque his autoritatibus Simoniaci probantur, pro quibus ignorantibus pecunia data est. Non ergo potest probari iste reus criminis, cujus non habuit conscientiam. §. 1. Notandum quoque est, quòd non omnis ignorantia aliquem excusat. Est enim ignorantia, alia facti, alia juris. Facti, alia est ejus facti, quod oportuit eum scire: alia, quod non oportuit eum scire. Quod non oportuit eum scire, sicut Apostolus ait [p]: *Si quis Infidelium vocaverit vos ad cœnam, & vultis ire, quidquid vobis appositum fuerit, comedite, nihil interrogantes. Si quis vobis dixerit, hoc Idolis immolatum est, nolite comedere.* Ecce quòd Vocatum ad cœnam non oportuit scire carnes sibi appositas fuisse Idolis immolatas. Quod oportuit eum scire, sicut ignorantia Judæorum, & reliquorum Infidelium, qui ea, quæ à Prophetis de Christo fuerunt prænuntiata, adhuc ignorant esse completa: unde à Judæis adhuc expectatur venturus. Hæc neminem excusat.

§. 2. Item ignorantia Juris, alia Naturalis, alia Civilis. Naturalis omnibus adultis damnabilis est. Jus verò Civile aliis permittitur ignorare, aliis non. Juris Civilis ignorantia nemini obest in damno vitando, si negotium inde contigerit, ut si minor pecuniam dederit filiofamilias, repetit: in majore verò quasi delictum est. §. 3. Item si successionem etiam tibi majori delatam cum alio, sine Judice dividas, putans testamentum jure subnixum, cùm non esset; solidam successionem obtinebis: vel si id, quod nullo jure debuisti, aut Jure Naturali non debuisti, sed Civili, tamquam ex Chirographo solvas, aut promittas, repetis: non ita, si delictum. Nam si putat rem suam sibi per Legem licere rapere, incidit in constitutionem *a* illam Codicis *lib.* 8. *tit. unde vi* [q].

XIII. IMPERATOR VALENTINIANUS Augustus. [an. Chr. 389. *Treveris.*]

PALEA.

SI quis in tantam furoris audaciam pervenerit, ut possessionem rerum apud fiscum, vel apud quoslibet homines con-

ſtitutarum ante eventum [r] judicialis arbitrii violenter invaſerit; Dominus quidem conſtitutus, poſſeſſionem, quam abſtulit, reſtituat poſſeſſori, & dominium ejus [ſ] rei amittat: Sin verò alienarum rerum poſſeſſionem [t] invaſit, non ſolùm eam poſſidentibus reddat, verùm etiam æſtimationem earumdem rerum reſtituere compellatur.

[r] al. adven-...um. [ſ] al. ejuſ-...em. [t] al. alienam ...oſſeſſionem.

¶ Corr. Rom. α *Conſtitutionem.*] In plerïſque vetuſtis codicibus legitur, *incidit in conſtitutionem, ſi quis in tantam:* reliqua vacant.

...RATIAN.

In hoc autem non fuit ignorantia juris, ſed facti, & illius, quod non oportuit eum ſcire. A reatu ergo criminis eum ignorantia excuſat paterni delicti: quod & ſi oportuiſſet eum ſcire, infirmitate tamen ætatis deprehendere non poterat.

AN FILIUS IN ECCLESIA PERMANEAT ET ORDINATIONE GAUDEAT, QUAM PATER EMIT.

QUÆSTIO V.

...RATIAN. 1. *Pars.*

Quod verò quinto loco quæritur, an liceat ei eſſe in Eccleſia, vel fungi Ordinatione, quam paternâ pecuniâ eſt aſſecutus; autoritate Urbani definitur, qui ſcribens de Simoniacis, ait inter cetera,

I. In Concilio Placentino, *cap.* 5. & *ſequentibus*, itémque in Concilio Romano. [an. 1095. *in Longobardia.*]

De parvulis, qui cupiditate parentum, Eccleſias emunt.

Anſel. *l.* 9. 109. *C.* 5.

Quicumque [a] ſanè [b] cupiditate parentum, cùm adhuc parvuli eſſent, Eccleſias, vel Eccleſiarum partes α per pecunias adepti ſunt, poſtquam eas omnino dimiſerint, ſi canonicè in eis vivere voluerint pro magna miſericordia ibidem eos eſſe concedimus: neque pro hoc facto à ſacris Ordinibus removemus, ſi aliàs digni inveniantur.

C. 6.

§. 1. Illi verò [c], qui per ſeipſos, cùm jam majoris eſſent ætatis, nefanda ducti cupiditate eas emerunt, ſi in aliis Eccleſiis canonicè vivere voluerint, ſervatis propriis Ordinibus pro magna miſericordia ibi eos miniſtrare permittimus. Quòd ſi ad alias fortaſſis transferri non potuerint, & in eis canonicè vivere promiſerint, minoribus Ordinibus contenti ad ſacros Ordines non accedant, ſalva tamen in omnibus Apoſtolicæ ſedis autoritate. §. 2. Si qui tamen [d] ante emptionem catholicè ordinati ſunt, cùm ea, quæ emerunt, dimiſerint, & vitam Canonicam egerint, in ſuis gradibus permittantur: niſi fortè ejuſmodi Eccleſia ſit, ut ibi primum locum debeant obtinere. Primum enim, vel ſingularem, vel Præpoſituræ β locum in emptis Eccleſiis eos habere non patimur.

C. 7.

¶ Corr. Rom. α *Partes.*] In Concilio ipſo legitur, *Beneficia*, ſed ob Gloſſam non eſt emendatum.

β *Præpoſituræ.*] In Concilio ſubjungitur, *vel officii.*

...RATIAN. 2. *Pars.*

Hoc autem eum non in præjudicium Canonum, ſed ex miſericordiæ diſpenſatione dixiſſe colligitur

II. Ex Epistola ejuſdem, miſſa Vitali Presbytero in hæc verba. [c. an. 1094. *Româ in Venetiam.*]

In Dignitate ſervanda Simoniacis miſericordia poteſt impendi, ſi eos vita commendat.

Eos, qui Eccleſiam emerunt, ſi perſona talis fuerit quam vita commendet, videlicet, ut in Canoniis [e], vel Monaſteriis regulariter vivat, in ſui honoris officio, miſericorditer condeſcendendo, miniſtrare concedimus, abſque tamen ſanctorum Canonum præjudicio.

[e] al. Canoni...is.

¶ Corr. Rom.] In Libro manuſcripto Decretorum Pontificum hic Canon citatur ex Nicolao ad Vitalem Presbyterum Pruvienſem.

...RATIAN. 3. *Pars.*

Ex hac itaque autoritate colligitur, quòd ignorantia tales excuſat à reatu criminis, ut ſuprà dictum eſt, non à fructu emptionis; cùm in Eccleſiis, quas parentum pecuniâ adepti ſunt, non niſi poſtquam eas omnino dimiſerint, & ex miſericordia, ibidem eis eſſe conceditur. In quo patet, quòd etſi illis ignorantibus Simoniæ peccatum ſit admiſſum, fructum tamen paternæ emptionis reportare non poſſunt. Quòd verò à crimine excuſentur, hinc patet; quia pro hoc facto à ſacris Ordinibus non removentur. Si enim illius criminis participes eſſent, ad ſacros Ordines conſcendere non poſſent. Illud idem intelligendum eſt de eo, qui per pecuniam eſt adeptus Sacerdotii dignitatem, non Epiſcopo, ſed cuidam ex Principibus ejus datam: utroque tamen, Ordinatore videlicet & Ordinato, hoc ignorante. Unde ſcribit

III. Urbanus II. Alberto Metenſi Epiſcopo. [fortè Virdunenſi c. an. 1090. *Româ in Galliam.*]

De quodam, pro quo incuria parentum pecuniam dedit non Epiſcopo, ſed uni Principum ejus.

PRæſentium Portitorem, quem parentum incuriâ per pecuniam non Epiſcopo, ſed cuidam Principum ejus datam, invitum Sacerdotii dignitatem obtinuiſſe ſignificaſti: licèt Sancti Canones deponendum eſſe teſtentur; tamen, quia culpam iſtam neſciens, & coactus commiſit, & quia ab eodem Ordine ut deponeretur, ſupplicavit ultroneus; ex conſideratione diſcretionis (quæ mater eſt omnium virtutum) magis, quàm ex rigore Canonum, miſericordiæ viſcera adhibendo, ipſum in eodem Ordine eſſe Fraternitati tuæ conſulimus: ita tamen, ut ſi [f] Eccleſia illa cui deſervit [g], Sacerdotum penuriam non patitur, ſuſpenſus à Sacerdotali officio permaneat. Quòd ſi fortaſſe Eccleſiæ utilitas exegerit, ut curam regiminis aſſumat, liceat ei conceſſione ſui Epiſcopi, Fratrúmque obedientiâ Sacerdotali officio fungi.

[f] *al.* quia. [g] *al.* deſervivit.

AN PRO ELECTIONE QUIDPIAM DARI POSSIT.

QUÆSTIO VI.

Gratian.

Quid verò de his fieri debeat, qui ignoranter à Simoniacis ordinati ſunt (quod ſexto loco quæſitum eſt) ſuprà, in Capitulo videlicet Urbani, quod ſic incipit [a]. [Si qui à Simoniacis, &c.] requiratur. Nunc autem de illis quæritur, qui non pro Ordinatione pecunias offerunt; ſed pro Electione, vel ut Decretum Electionis fiat, vel ut ſubſcriptione firmetur, vel ut Electioni non reſiſtatur, aliquibus præmia largiuntur; an eorum Electio vitioſa ſit judicanda. Non enim videntur Spiritûs Sancti donum emere, qui non pro Conſecratione, ſed pro Electione munera largiuntur; cùm nullius ſpiritualis gratiæ aliquos faciat Electio participes. Sed ſicut Eccleſiaſticarum rerum emptores Simoniaci judicantur, quia Eccleſiaſticis officiis ita adjunctæ ſunt, ut alterum ſine altero alicui non proveniat; ita quia per Electionem venitur ad Conſecrationem, perinde Simoniacus habetur, qui pro Electione præmia largitur, ac ſi pro Conſecratione munera dediſſet. Unde ſcribit

[a] *eâd. q.* 1.

I. Symmachus Cæſario Epiſcopo, *Epiſt.* 1. *c.* 5. [an. 502. *Româ in Galliam.*]

De iis, qui muneribus Ordinationem faciunt.

SI quis autem [b] Epiſcopatum deſiderat, datâ pecuniâ potentes perſonas minimè ſuffragatrices adhibeat: nec ad Decretum ſibi faciendum Clericos, vel Cives [1] ad ſubſcribendum adhibitó cujuslibet generis timore compellat, vel præmiis quibuslibet exhortetur.

[b] Polyc. *l.* 2. *tit.* 1. Anſel. *l.* 6. *c.* 69.

¶ Pith. [1] *Vel Cives.*] Abſunt à V. C.

II. *Item* Gregorius I. Salonæ [c] Conſiſtentibus, *lib.* 5. *Epiſt.* 26. [an. 596. *Româ in Dalmatiam.*]

[c] *al.* Salonis.

Simoniacus eſt, qui, ut eligatur, præmia largitur.

EGo autem [d] & veſtræ Dilectioni providens, & meæ animæ omnipotentis Dei judicium pertimeſcens, ejuſdem Maximi cauſam ſubtiliter exquiri deſidero; ſi nullis criminibus preſſus, quæ ſacro Ordini contradicunt; ſi non per Simoniacam hæreſim, id eſt, præmia quibuſdam ſe eligentibus præbendo, ad Sacerdotale pertingere officium conatur. Tunc enim liber pro vobis apud Dominum interceſſor erit, ſi non obligatus de ſuis, ad locum interceſſionis venerit.

[d] Anſel. *l.* 6. *c.* 76. Polyc. *l.* 2. *tit.* 3.

III. *Item* Gregorius I. Syagrio Epiſcopo Auguſtodunenſi, & aliis Epiſcopis, *lib.* 7. *Epiſt.* 110. [an. 599. *Româ in Galliam.*]

Sicut Ordinatio, ſic Electio, vel conſenſus ſine venalitate debet præferri.

SIcut is [e], qui invitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admovendus; ſic qui ultrò ambit, vel importunè ſe ingerit, eſt proculdubio repellendus. Nam qui ſic nititur ad altiora conſcendere; quid agit, niſi ut creſcendo decreſcat, & aſcendendo exteriùs, interiùs ad profunda deſcendat? Itaque, Fratres [f] chariſſimi, in Sacerdotibus ordinandis ſinceritas vigeat: ſit ſimplex ſine venalitate conſenſus, pura præferatur Electio, ut ad ſumma α Sacerdotii non ſuffragio Venditorum provectus, ſed Dei credatur eſſe judicio.

[e] Anſel. *l.* 6. *c.* 79. Polyc. *l.* 2. *tit.* 1. [f] Anſel. *l.* 9. *c.* 80.

¶ Corr. Rom. α *Summa.*] In vulgatis codicibus legebatur, *ad ſummum Sacerdotii, vel Pontificii.* Emendatus verò eſt hic locus ex originali, Anſelmo, Polycarpo, & plerïſque vetuſtis Gratiani exemplaribus.

Gratian.

Si autem pecunia promiſſa fuerit vel ſoluta, Electo vel Ordinato penitùs ignorante, nec eo modo ad Electionem, vel Ordinationem pervenerit; ei nullatenùs obeſſe videtur: nec ad reatum criminis pertinet, cujus conſcientiam non habuit; nec ad Electionis, vel Ordinationis caſſationem, ad quam aliàs non per pravam illorum cupiditatem perveniſſe docetur.

AN RENUNCIANS SUÆ HÆRESI SIT ACCIPIENDUS IN EPISCOPALI DIGNITATE.

QUÆSTIO VII.

Gratian. 1. *Pars.*

Nunc autem de ſeptima Quæſtione tractandum eſt; an renuncians ſuæ Hæreſi ſit recipiendus in Epiſcopali dignitate. De his ita ſcribit

I. Cyprianus, *lib.* 2. *Epiſt.* 1. [an, 256. *ex Africa Romam.*]

Qui redeuntes ab Hæreſi in ſuis Ordinibus recipiantur.

a Deusdedit, p. 2. & 4. Ansel. l. 8. c. 39.
b al. Laicis.

SI qui Presbyteri [a], aut Diaconi, qui vel in Ecclesia Catholica priùs ordinati fuerint, & postmodum perfidi, ac rebelles contra Ecclesiam steterint; vel apud Hæreticos à Pseudoëpiscopis, & Antichristis contra Christi dispositionem profana Ordinatione promoti sint, & contra altare unum, atque Divinum, sacrificia foris falsa, ac sacrilega offerre conati sint; eos quoque hac conditione suscipi convenit α cùm revertuntur, ut communicent Laici [b], & satis habeant, quòd admittuntur ad pacem, qui hostes pacis extiterint; nec debere eos revertentes ea apud nos Ordinationis, & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellaverint.

¶ CORR. ROM. α *Convenit.*] In originali non est verbum istud, sed loco ipsius hæc huic Capiti antecedunt: *Addimus planè, & adjungimus, Frater charissime, consensu, & autoritate communi, ut etiam si qui Presbyteri, &c.* Multa verò in hoc Capite ex ipso B. Cypriano sunt emendata.

II. *Item* EX VII. SYNODO. [an. 787. *in Bithynia.*]

De iis, qui pro muneribus Ordinationem faciunt, & qui redeuntes ab Hæresi, in suis Ordinibus recipiuntur.

c Ex actione 1. in 7. anathematis. Deusdedit, p. 2. Ivo, p. 4. c. 198. Ex Epist. Tarasii ad Joannem.
d Ivo, p. 5. c. 121. Ansel. l. 6. c. 87.
e Act. 13.
f 1. Paral. 22. & 28.
g 2. Paral. 33.
h Matth. 21.
i Marc. 2. & Luc. 5.
k Can. 30. Apostol.
l Joan. 11.
m Act. 8.
n Can. 16. Apostol.
o Conc. Neocæs. c. 9. xv. q. 8. c. primo.
p Polyc. l. 6. tit. 12.
q 1. Tim. 3.
r In Epist. Tarasii ad Hadrianum, & in VII. Syn. c. 5. ex Canone Apost. 30.
s In ead. Epist. & c. 5. ex Conc. Calched. c. 2. Novella 123. c. 24. apud Julianum Antecess.
t Conc. Neocæs. c. 9.
u Can. 26. al. 28. Apost.
x Dist. 63. omnis electio. Can. Apost. 29. al. 31. & in VII. Synodo, c. 3.

SI quis [c] α omnem Traditionem Ecclesiasticam scriptam, vel non scriptam violat, anathema sit. §. 1. Omnis Episcopus [d] β, vel Presbyter, aut Diaconus convictus, quòd pro muneribus Ordinationem dederit, vel acceperit; à Sacerdotio cadat. §. 2. Sed dicunt fortasse [1] quidam, quia pœnitentiam agimus pro peccato, & Deus indulget illud. Ita & ego dico, quia omnem pœnitentiam recipit Deus, & indulget per pœnitentiam peccata, quæ jam facta sunt. Novi enim quòd David fornicatorem & homicidam per pœnitentiam receperit Deus, & quòd [2] dixerit de eo [e]: *Inveni virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.* Novi rursùs eumdem audientem à Deo [f]: *Non ædificabis mihi domum, quia vir sanguinum es.* Scio Manassem [g] per confessionem dimissam impietatem suam. Scio Meretrices [h], & Telonarios [i] per pœnitentiam receptos: nullum tamen eorum, qui ante Baptismum γ peccavit, Sacerdotibus connumeratum. Scio quosdam, dum essent in Mundo, in multa fornicatione mansisse: Monachos verò factos quasi luminaria Mundi resplenduisse; nullum tamen ad Sacerdotium ascendisse. Quod etsi rarò δ contigit, nulla tamen Lex Ecclesiæ fuit. Novimus [3] peccatricem priùs Mariam: post conversionem, quamvis sancta, & casta, tamen inter Diaconissas non est computata. Sed quid hoc dico? Sequens sanctos Apostolos [k], & venerabiles Patres cum omni fiducia clamo: Qui per Simoniam ordinatus est, sive Episcopus, sive Presbyter, sive Diaconus; alienus est à Sacerdotio; neque enim venalis est gratia Spiritûs Sancti. Caïphæ [l] traditio [4], & adinventio [m] Simonis, à Sancto Sacerdotio est [5] aliena. §. 3. Et si in fornicationem lapsus est aliquis post Baptismum, in Sacerdotium non recipitur. Canones [n] enim hoc prohibent. Si quis verò [o] cum hoc peccato ad Sacerdotium provectus est; cognitus degradetur. *Item paulò post.* §. 4. Episcopum [p], qui per pecuniam ordinatus est, confiteor, quia per pœnitentiam recipitur. Deus enim bonus est in omnibus, & aperta viscera ejus omni homini pœnitenti. Sed quoniam juxta Apostolum [q], oportet Episcopum irreprehensibilem esse; quicumque per pecuniam, vel ordinaverit aliquem, vel ordinatus est, ab omni Sacerdotio alienus sit. §. 5. Tarasius ε Patriarcha [6] dixit [r]: Quicumque per pecuniam vel ordinant, vel ordinaverunt, vel ordinati sunt Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi, vel quilibet de numero Sacerdotali; repellantur omnino à Sacerdotali honore [7]; sicut Simon Magus à Petro. Quicumque [s] [8] per pecuniam ζ dispensationem, vel curam sortiti sunt Monasteriorum vel Ecclesiarum, vel Religiosarum domorum, Gerontocomiorum, Xenodochiorum, Orphanotrophiorum; cum depositione expellantur à dispensatione illa, & cura. Qui post Baptismum [t] cadens in fornicationem ordinatus est, si postmodum confessus fuerit, cesset à ministerio; si verò convictus ab aliquo, deponatur omnino. §. 6. Similiter percussor [u] Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus per se, vel per aliquem alium quasi per hoc timeri volens, deponatur. *Item.* §. 7. Qui per seculares [x] Potestates ordinatus fuerit, aut Ecclesiam obtinuerit, deponatur: si verò Religiosam η domum, expellatur.

¶ CORR. ROM. α *Si quis.*] Caput hoc ex magna parte collectum est ex variis locis VII. Synodi; sed non ex versione Anastasii Bibliothecarii, quâ alioqui sæpè uti solet Gratianus. Initium quidem est in actione prima Anathematismo VII.

β *Omnis Episcopus.*] Hinc usque ad vers. *Tarasius Patriarcha*, sumpta sunt ex Epistola Tarasii ad Joannem Presbyterum, omissis tamen interdum nonnullis verbis: quæ quidem Epistola in versione Anastasii est post actiones, & Canones VII. Synodi: Sed in nova versione impressa in tomis Conciliorum, est ante ipsam Synodum.

γ *Ante baptismum.*] Hoc quidem loco perspicuum erratum est, quod autori Glossæ negotium exhibuit. οὐδένα δὲ τούτων εἰς ἱερωσύνην ἀριθμηθέντα, εἰ μήπω πρὸ τοῦ βαπτίσματος τοῦτο πεπραχεν. id est, *neminem verò horum in Sacerdotio adnumeratum, nisi si fortè ante Baptismum hoc admisit.*

δ *Etsi rarò.*] Longè plenius in nova versione. *Quòd si autem id semel, atque iterùm factum est, non tamen confestim Legem in Ecclesia præscribit.* Græcè est. εἰ δὲ καὶ σπανίως γέγονε, οὐ νόμος ἐκκλησίας τοῦτο.

ε *Tarasius.*] Hæc videntur sumpta ex Epistola Tarasii ad Hadrianum (de qua dictum est suprà, q. 1. *ad c. eos, qui.*) aut ex quinto capite septimæ Synodi: quibus locis refertur Canon trigesimus Apostolorum.

ζ *Quicumque per pecuniam.*] Hæc habentur etiam *novellâ* 123. *c.* 24. apud Julianum Antecessorem.

η *Si verò religiosam.*] Hæc non sunt in Canone Apostolorum.

¶ PITH. [1] *Fortasse.*] Abest à V. C.
[2] *Quòd.*] Abest à V. C.
[3] *Novimus.*] V. C. *novimus primùm peccatricem Mariam.*
[4] *Traditio.*] V. C. *traditio est.*
[5] *Est.*] Deest in V. C.
[6] *Tarasius Patriarcha.*] in V. C. Epigraphe tituli rubricâ scripti, ubi vox, *dixit*, abest.
[7] *Sacerdotali honore.*] V. C. *Sacerdotio.*
[8] *Quicumque.*] V. C. *Qui.*

III. *Item* EX CONCILIO MELDENSI, *c.* 43 [y]. [an. 845. *in Gallia.*]

De eodem. PALEA.

y Et copiosius in schedis. de quibus XII. q. 2. precariæ.
z Burch. l. 1. c. 21. Ivo, p. 5. c. 75.
a al. præcavendum.
b al. emissam.

CAvendum est [z], & summoperè studendum [a] [9], ac per virtutem Christi sanguinis interdicendum & Episcopis, & Regibus, & omnibus sublimioribus Potestatibus, atque cunctis Fautoribus, & Electoribus quorumcumque, atque Consensoribus seu Ordinatoribus in gradu Ecclesiastico, ut nemo per Simoniacam hæresim, regiminis locum obtineat, quacumque factione, calliditate, promissione, seu commoditate, aut datione per se, aut per submissam [b] [10] personam.

¶ PITH. [9] *Studendum.*] V. C. *præcavendum.*
[10] *Submissam.*] V. C. *emissam.*

IV. *Item* IN EADEM SYNODO VII. *actione* 1. [an. 787. *in Bithynia.*]

Qui redeuntes ab Hæreticis recipi possunt, vel non.

2. Pars.
c al. Miron.
d al. Patriarcha.
e Ezech. 18. & 4. Reg. 4.
f ἀμοιβαδόν.

COnvenientibus apud Nicæam Bithyniæ, & considentibus Petro Archipresbytero, & Petro Presbytero, & Abbate Monasterii Sancti Sabæ, locum Tenentibus Hadriani Papæ, & Tarasio Archiepiscopo Constantinopolis, & Joanne, & Thoma Apocrisiariis Apostolicarum sedium Orientalium, & ceteris Episcopis; Episcopi Siciliæ dixerunt. Dignum est α, ut de futuris inquiramus. §. 1. Item Basilius Episcopus Ancyræ dixit. Constitutio β Ecclesiastica habet canonicè tradita ab antiquo à Sanctis Apostolis, & Successoribus eorum, Sanctis Patribus nostris, & Magistris & Sanctis universalibus sex Synodis, & localibus Synodis orthodoxis, ut qui ab aliqua Hæresi revertuntur ad Orthodoxam Fidem, & Traditionem Catholicæ Ecclesiæ, scripto negare debeant Hæresim suam, & confiteri Catholicam Fidem. §. 2. Item Tarasius Patriarcha dixit: Videtur vobis [11], ut Sedes suas recipiant, qui ab Hæresi revertuntur? §. 3. Religiosissimi [12] Monachi dixerunt: sicut receperunt universales sex Synodi ab Hæresi revertentes, ita & nos recipimus. §. 4. Sancta Synodus dixit: placet omnibus [13] nobis. Et jussi sunt Basilius Episcopus Ancyræ, & Theodorus Episcopus Myrorum [c] civitatis, & Theodosius Episcopus Amorii sedere in gradibus, & in [14] sedibus suis. §. 5. Item Constantinus γ Episcopus Cypri dixit: non oportet nos, qui Episcopi sumus, indigere doctrinâ, sed aliorum esse Doctores. §. 6. Item Tarasius Episcopus dixit: Malorum δ Doctorum mala est [15] doctrina. Ecclesia de malis Doctoribus Sacerdotes non recipit. §. 7. Item Joannes ε Apocrisiarius Orientalium sedium dixit: Hæresis separat omnem hominem ab Ecclesia. §. 8. Item Tarasius Episcopus dixit: Ecce multi Canonici libri, & Synodici, & Paterni lecti sunt: & ab Hæresi revertentes docuerunt nos recipere, si aliqua alia causa ζ non est in eis. §. 9. Item Petrus η Apocrisiarius Papæ dixit: Romæ exulatus est Macharius Hæreticus à sancta sexta Synodo, & quadraginta dierum inducias dedit illi pater noster Benedictus Papa, & quotidie mittebat ad eum Bonifacium Consiliarium suum, & instruebat eum commonitoriis verbis ex divina Scriptura, & nullatenùs voluit emendari. Hoc autem faciebat, ut eum reciperet in Ordine suo [16]. §. 10. Item Tarasius Episcopus [d] [17] dixit: quid dicitis de Anatolio? nonne etiam in quarta Synodo factus est Princeps? & ecce ab ipso [18] Dioscoro ordinatus est? Et nos igitur ita [19] recipiamus eos, qui ab Hæreticis ordinati sunt, sicut & Anatolius receptus est. §. 11. Item verè vox Dei est [e], quoniam non moriuntur filii pro patribus: sed unusquisque in peccato suo morietur [20]: addatur, quoniam ex Deo est ordinatio. §. 12. Item Tarasius Patriarcha dixit: audivimus Paterna mandata. Quid igitur? Oportet recipere ab Hæreticis Ordinatos? §. 13. Sancta Synodus dixit: audivimus Domine, & oportet nos [21] recipere. §. 14. Tarasius Patriarcha dixit: Plures eorum, qui in sexta Synodo convenerunt, à Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro ordinati sunt, qui fuerunt Principes Hæreseos Monothelitarum: quoniam isti continuatim [f] in Constantinopolitana sede sederunt: & ab ultimo eorum, Petro scilicet, usque ad sextam θ Synodum non fuerunt plures quam [22]

duodecim anni. Thomas verò, & Joannes, & Conſtantinus ab Hæreticis illis Archiepiſcopi facti ſunt, & tamen propter hoc non ſunt reprobati. §. 15. Sancta Synodus dixit: hoc manifeſtum eſt. §. 16. Conſtantinus Epiſcopus Cypri dixit: ſufficienter oſtenſum eſt, quòd ab Hæreticis venientes recipiendi ſunt. Si verò quis ſponte ad Hæreticum vadit, & accipit Ordinationem, non recipiatur.

§. 17. Item Taraſius Patriarcha dixit: Et ego refuto eos, qui ob hujuſmodi cauſam ad [23] fidei ſubverſionem ordinati ſunt; & maximè cùm præſentes eſſent orthodoxi Epiſcopi, à quibus poterant ordinari. Sic eſt enim Paternus intellectus. Si verò Synodalis ι conſonantia [24] fuerit, & unitas Eccleſiarum de Orthodoxis, qui præſumpſerint ab immundis Hæreticis ordinari, depoſitioni ſubjaceant. Sancta Synodus dixit: hoc eſt juſtum judicium.

¶ Corr. Rom.] Hoc etiam Caput collectum eſt ex variis locis primæ actionis ejuſdem ſeptimæ Synodi, omninóque operæpretium eſt integram illam actionem perlegere: nonnulla tamen notabuntur.

α *Dignum eſt.*] Locus hic eſt poſt recitationem nominum Epiſcoporum, qui convenerant: ſed valdè conciſè refertur: quod in aliis etiam locis hujus capitis evenit.

β *Conſtitutio.*] Verba, quæ proximè huic parti antecedunt, ſunt hæc, ἀπὸ λιβέλλου ἀνέγνω οὕτως. id eſt, ut interpretatur Anaſtaſius, *ex libello legit ita.* Non enim ſententiam dicit nunc Baſilius, ſed abjurat hæreſim, in quam cum aliis lapſus fuerat: quam abjurationem unà cum profeſſione Catholicæ fidei oportuit ipſum ex libello, quod nunc etiam in more poſitum eſt, recitare. Libellus verò hic incipit, *Conſtitutio*, &c.

γ *Conſtantinus.*] Poſt receptionem Baſilii, Theodori, & Theodoſii, acceſſerunt alii Epiſcopi, qui in eamdem Hæreſim lapſi, admitti ſe à ſancta Synodo eodem modo poſtulabant; & cùm unus ipſorum excuſationis gratià, dixiſſet, ſe à malis Magiſtris ſeductum fuiſſe, Conſtantinus Epiſcopus Conſtantiæ, quæ in Cypro eſt, hoc ei exprobravit. Exprobratio Græcè ſic habet, ἔδει ὑμᾶς ἐπισκόπους ὄντας μὴ διδασκαλίας δεῖσθαι, ἀλλὰ διδασκάλους εἶναι ἑτέρων, quæ ſic Anaſtaſius vertit, *Oportebat vos, cùm eſſetis Epiſcopi, diſcendi nullam neceſſitatem habere: ſed Magiſtros eſſe potiùs aliorum.*

δ *Malorum.*] Cùm Hypatius & alii Epiſcopi, qui à ſancta Synodo admitti petebant, dixiſſent, à malis Magiſtris malas ſe doctrinas accepiſſe, reſpondens eis Taraſius Patriarcha inquit, ἐπειδή περ εἴπατε, κακῶν διδασκάλων κακὰ τὰ μαθήματα, ἡ ἐκκλησία ἐκ κακῶν διδασκάλων ἱερεῖς δέχεσθαι οὐ προσίεται, id eſt, *Quandoquidem dixiſtis, malorum Doctorum malæ diſciplinæ, Eccleſia, ut ex malis Doctoribus Sacerdotes admittat, non facilè adducitur.* Ex quo apparet Taraſium non contradicere Conſtantino, ut autor Gloſſæ putavit.

ε *Item Joannes.*] Poſt recitata verba Taraſii, cùm in Synodo dubitaretur, an etiam hi, ſicuti tres priores recepti erant, ſtatim eſſent recipiendi, Joannes Apocriſiarius Patriarchæ Antiochiæ, & Conſtantinus Epiſcopus Conſtantiæ Cypri petierunt, ut Canones, & Sanctorum Patrum libri eò ſpectantes legerentur, ut maturiùs poſſet conſtitui, quomodo redeuntes ab Hæreſi ad Eccleſiam Catholicam eſſent recipiendi; & cùm de octavo Canone primæ Nicænæ Synodi (in quo de Catharis recipiendis agitur) diſſereretur, Joannes hæc eſt interlocutus.

ζ *Si aliqua alia cauſa.*] Græcè eſt, καὶ ἐάν τις αἰτία πονηρὰ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς, quæ Anaſtaſius vertit, *niſi fortè in eis maligna fuerit noxa reperta.* & pauló pòſt, *ſi non in illis aliqua cauſa nefaria.*

η *Petrus.*] Poſt multos Canones lectos, & multas ſanctorum Patrum autoritates recitatas cùm Taraſius ex illis collegiſſet, ab Hæreſi revertentes eſſe recipiendos in Catholica Eccleſia; Petrus legatus Hadriani Papæ, exemplo Benedicti Papæ id confirmat.

θ *Uſque ad ſextam.*] Græcè eſt, ἕως τῆς ἕκτης συνόδου ἔτη πλέον οὐ διῆλθον, ἢ δεκαπέντε, id eſt, *uſque ad ſextam Synodum non interceſſerunt anni plures, quàm quindecim.*

ι *Si verò Synodalis.*] Græcè legitur, ἐὰν δὲ συνοδικὴ ἐκφώνησις γένηται, καὶ ὁμόνοια τῶν ἐκκλησιῶν ἐπ' ὀρθοδοξίᾳ, ὁ τολμῶν ἀπὸ τῶν βεβήλων αἱρετικῶν χειροτονεῖσθαι, τῇ καθαιρέσει ὑποπεσεῖται, quæ Anaſtaſius vertit: *Si autem Synodica promulgatio, & concordia Eccleſiarum, cauſà orthodoxiæ, facta fuerit, qui præſumpſerit à profanis Hæreticis ordinari, depoſitioni ſuccumbet.*

¶ Pith. [11] *Vobis.*] V. C. *nobis.*
[12] *Religioſiſſimi.*] V. C. *religioſi.*
[13] *Omnibus.*] V. C. *omnibus &.*
[14] *In.*] Abeſt à V. C.
[15] *Eſt.*] Abeſt à V. C.
[16] *In ordine ſuo.*] Deſunt in V. C.
[17] *Epiſcopus.*] V. C. *Patriarcha.*
[18] *Ipſo.*] V. C. *impio.*
[19] *Ita.*] Deeſt in V. C.
[20] *Morietur.*] V. C. *moritur.*
[21] *Nos.*] V. C. *eos.*
[22] *Plures quàm.*] V. C. *pluſquam.*
[23] *Ad.*] V. C. *aut.*
[24] *Conſonantia.*] V. C. *conſonantia facta.*

RATIAN. ,, . Pars.

Ex hac autoritate datur intelligi, quòd qui ab unitate Catholicæ fidei in Hæreticorum ſocietatem tranſierit, ut de manibus eorum Eccleſiaſticæ dignitatis Sacramenta percipiat; vel qui contemptis Orthodoxis ab Hæreticis ordinari deſideraverit, etſi poſteà ſuæ abrenuntians Hæreſi ad Eccleſiam redierit, officio tamen accepto fungi non poterit. Autoritate verò Cypriani g prohibentur ab adminiſtratione Eccleſiaſtica, qui intra Catholicam Eccleſiam ordinati ad fidei impugnationem dilabuntur. Porrò Simoniaci nec ab Hæreticis ordinantur ad fidei ſubverſionem; nec intra Eccleſiam Catholicam ordinati adversùs fidem armantur. Quamvis enim nonnullos per pecuniam ordinent; non tamen fidem impugnant, nec gratiam Spiritûs Sancti venalem prædicant. Unde veraci pœnitentia, cùm Hæreſim ſuam deteſtati fuerint, præmiſſis autoritatibus non prohibentur recipi in ſuis gradibus. Verumtamen Capitulo illo Nicænæ Synodi h, *ſi quis per pecuniam*, &c. & illo alio ſeptimæ Synodi i, *ſi quis omnem traditionem*, &c. & Innocentii, & aliorum k multorum autoritatibus irreparabiliter damnari jubentur. Hinc etiam

g Suprà *ead. ſi qui Presbyteri.*
h Fortè ſuprà *ead. q.* 1. *qui per pecunias*, aut *q.* 7. *c. ſi quis omnem.* §. *quicumque per pecuniam.*
i Suprà *ead. q.* 7. *ſi quis. q.* 3. *c. ult. q.* 1. *c. Arianos.*
k I. *q.* 1. *c. ſi quis confugerit.* & *c. qui ſtudet.* & *c. ſi quis Epiſcopus per pecuniam.*
l Ivo, *p.* 5. *c.* 115.

V. Leo IV. Epiſcopis Britanniæ. [c. an. 850. *Romà in Angliam.*]

In Ordine malè accepto Simoniaci pœnitentiam agere non poſſunt.

Requiritis l [25] de iis, qui turpiſſimo lucro columbas in templo Domini vendere non pertimeſcunt, & ſua facta [26], improba temeritate, Simonis hæreſi conjungunt, utrùm poſſint in Ordine pœnitentiam agere; an tantummodo extra Ordinem, & Sacerdotalem fieri gradum. Quod nos quidem convictis & iis, qui tam deteſtabile nefas (quod jam multis eſt damnatum Conciliis) peregiſſe noſcuntur, nullâ poſſumus pœnitentiâ ſubvenire, & tot ſpiritualibus Patribus obviare, ſed in illorum Patrum me ſententia convenire omnibus certum ſit.

¶ Corr. Rom.] Epiſtolæ hujus Leonis IV. ad Epiſcopos Britanniæ magna pars, (in qua etiam eſt hoc Caput) habetur in codice pervetuſto.

¶ Pith. [25] *Requiritis.*] Chronicon Britanniæ *pag.* 160.
[26] *Sua facta.*] V. C. *ſui acta.*

Nisi rigor diſciplinæ quandoque relaxetur ex diſpenſatione miſericordiæ. Multorum enim crimina ſunt damnabilia, quæ tamen Eccleſia tolerat pro tempore, pro perſona, intuitu pietatis, vel neceſſitatis, ſive utilitatis, & pro eventu rei. Pro tempore: ſicut Gelaſius, qui cùm neceſſitate temporis videret Italicam Eccleſiam propter belli famíſque incurſionem ferè omnium Clericorum officio deſtitutam, adeò ut pleriſque populis, ſubſidia regendarum deeſſent animarum; conceſſit de Monachis, vel de Laicis Clericos aſſumi, ita dicens

Gratian. 4. *Pars.*

VI. Idem Gelasius I. Epiſcopis per Lucaniam, *Epiſt.* 1. *cap.* 1. [an. 494. *Romà in Lucaniam.*]

Pro temporum neceſſitate Apoſtolicæ ſedis Decreta temperantur.

Neceſſaria m rerum diſpenſatione [27] conſtringimur, & Apoſtolicæ ſedis moderamine convenimur, ſic Canonum paternorum decreta librare, & retrò Præſulum, Deceſſorúmque noſtrorum præcepta metiri, ut quæ præſentium neceſſitas temporum in [28] reſtaurandis [29] Eccleſiis relaxanda depoſcit, adhibita diligenti conſideratione (quantùm poteſt fieri) temperemus.

m Polyc. *l.* 7. *tit.* 15. Anſel. *l.* 2. *c.* 34. Ivo, *p.* 3. *c.* 141.

¶ Pith. [27] *Diſpenſatione.*] 2. V. C. *diſputatione.*
[28] *In.*] Deeſt in 2. V. C.
[29] *Reſtaurandis.*] V. C. *reparandis.*

Item, *Priſcis igitur*, &c. [Require ſuprà n in tractatu Ordinandorum.] Item Innocentius Papa cùm pro neceſſitate temporis, ne nimium ſcandalum eſſet in Eccleſia, Ordinatos à Bonoſo hæretico ſuſciperet, ait in Decretis ſuis

Gratian.
n *diſt.* 55.

VII. Innocentius I. *Epiſt.* 22. ad Epiſcopos Macedoniæ, *c.* 5. [an. 414. *Romà in Macedoniam.*]

Ceſſante neceſſitate debet ceſſare quod urgebat.

Quod pro remedio o, ac neceſſitate temporis ſtatutum eſt; conſtat primitùs non fuiſſe. & *infrà.*

§. 1. Quod ergo neceſſitas pro remedio reperit; ceſſante neceſſitate, debet utique ceſſare pariter quod urgebat: quia aliud α eſt ordo legitimus; aliud, quod uſurpatio ad præſens fieri tempus impellit.

o Suprà *ead. q.* 1. *quod pro neceſſitate.* Ivo *in prologo.*

¶ Corr. Rom. α *Quia aliud.*] In originali, & apud Ivonem, & in multis manuſcriptis Gratiani legitur, *alius* [30] *eſt ordo legitimus, alia uſurpatio, quam ad præſens fieri tempus impellit.*

¶ Pith. [30] *Alius* &c.] Ita etiam 3. V. C.

Similiter ex diſpenſatione etiam de Novatianis, ut ad Eccleſiam redeuntes ordinentur, ſtatutum eſt

Gratian.

VIII. In Nicæno Concilio I. *c.* 8. [an. 325. *in Bithynia.*]

Iterùm ordinentur, qui ex Novatianis ad Eccleſiam redierint.

Si qui voluerint venire ad Eccleſiam Catholicam, & Apoſtolicam [31] ex Novatianis; placuit ſancto Concilio, ut or-

dinentur *a*, & ſic maneant in Clero. Ante omnia autem hanc ab eis [32] confeſſionem per ſcripturam exigi oportet, ut fateantur ſe communi conſenſu Eccleſiæ Catholicæ, & Apoſtolicæ [33] ſtatuta obſervaturos.

¶ Corr. Rom. *a Ut ordinentur.*] Græcè eſt, ὥστε χειροθετημένους αὐτοὺς μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ, quod Dionyſius vertit, *ut impoſitionem manûs accipientes ſic in Clero permaneant.* At Taraſius Patriarcha Conſtantinopolitanus in actione prima ſeptimæ Synodi, poſt recitationem iſtius Canonis, iſtam vocem, χειροθεσία, interpretatur benedictionem, non ordinationem.

¶ Pith. [31] *Et Apoſtolicam.*] Abſunt in V. C.
[32] *Ab eis.*] V. C. *habeant confeſſionem quam per &c.*
[33] *Et Apoſtolicæ.*] Deſunt in V. C.

IX. *Item* Gregorius I. *lib.* 10. *Reg. Epiſtolâ* 31. [an. 602. *Romæ.*]

Juramentum à Schiſmate redeuntium.

[p] Anſel. *l.* 6. *c.* 161. Polyc. *l.* 7. *tit.* 6.

Quoties [p] cordis oculus nube erroris obductus, ſupernæ illuſtrationis lumine fit ſerenus, magnâ cautelâ nitendum eſt, ne latenter Autor Schiſmatis irruat, & ab unitatis radice eos, qui ad eam reverſi fuerant, telo iterùm erroris abſcindat. Et ideò poſtquam ego ille *a* civitatis illius Epiſcopus, comperto diviſionis laqueo, quo tenebar, diutina mecum cogitatione pertractans, prona, & ſpontanea voluntate ad unitatem ſedis Apoſtolicæ divinâ gratiâ duce reverſus ſum; & ne non pura mente, ſed ſimulatâ reverſus exiſtimer; ſpondeo ſub Ordinis mei caſu, & anathematis obligatione, atque promitto tibi, & per te ſancto Petro Apoſtolorum Principi, atque ejus Vicario beatiſſimo Gregorio, vel Succeſſoribus ipſius, me numquam quorumlibet ſuaſionibus, vel quocumque alio modo ad Schiſma, de quo Redemptoris noſtri miſericordiâ liberante ereptus ſum, reverſurum; ſed ſemper me in unitate ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ, & communione Romani Pontificis per omnia permanſurum. Unde jurans dico per Deum omnipotentem, & hæc ſancta quatuor Evangelia, quæ in manibus meis teneo, & ſalutem Dominorum noſtrorum [q] Rempublicam gubernantium, me in unitate, ſicut dixi, Eccleſiæ Catholicæ, & communione: Romani Pontificis ſemper, & ſine dubio permanere. Quòd ſi (quod abſit) aliqua excuſatione, vel argumento ab hac me unitate diviſero, perjurii reatum incurrens, æternæ pœnæ obligatus inveniar, & cum Autore Schiſmatis habeam in futuro ſeculo portionem. Hanc autem profeſſionis, promiſſioniſque meæ chartulam Notario illi cum conſenſu Presbyterorum, & Diaconorum, atque Clericorum, qui me in hac unitate obligantes, in ſupraſcriptis omnibus prona ſimul voluntate ſecuti, atque propriis manibus ſubſcripturi ſunt, ſcribendam dictavi, & propria manu ſubſcribens tibi tradidi. Acta in loco illo, die illo, & Conſulibus ſupraſcriptis. *Subſcriptio Epiſcopi illius.* Ego ille, Epiſcopus civitatis illius, huic confeſſioni, promiſſioníque meæ, præſtito de conſervandis ſupraſcriptis omnibus ſacramento, ſubſcripſi.

[q] *al.* ſalutem gentium, atque illuſtrium dominorum. *al.* gentiúmque illuſtrium. *Anſ.*

¶ Corr. Rom. *a Ego ille.*] Repoſita eſt antiqua nota, *ille*, ex codicibus Epiſtolarum B. Gregorii impreſſis, ac manuſcriptis, quæ quidem nota in hoc capite multoties repetitur. Pro ea in vulgatis Gratiani exemplaribus erat N. Aliqua verò alia, quæ parùm ab originali diſcrepabant, nihil cauſæ viſum eſt, cur mutarentur.

Gratian. „ Ceterùm ex Canonum rigore contrà ſcribit

X. Felix Papa III. omnibus [34] Epiſcopis, *Epiſt.* 1. *c.* 5. [an. 488. *Romæ.*]

Qui extra Eccleſiam baptizati fuerint, vel rebaptizati, ad Eccleſiaſticam militiam non admittantur.

[r] Anſel. *l.* 7. *c.* 17. Burch. *l.* 4. *c.* 293. Ivo, *p.* 1. *c.* 293.
[ſ] ne umquam. *orig.*
[t] ex eis ad miniſt. *orig.*

Qui in qualibet [r] ætate alibi, quàm in Eccleſia Catholica aut baptizati [35], aut rebaptizati ſunt; ad Eccleſiaſticam militiam prorſus non [ſ] permittantur accedere. Quibus ſatis eſſe debet, quòd in Catholicorum numero [36] ſint recepti. Quoniam de ſuo ordine, & communione videbitur ferre judicium, quiſquis hoc violaverit inſtitutum [37]; vel, qui non removerit eum, quem ex ejus cœtu [38] ad miniſterium [t] Clericale obrepſiſſe cognoverit.

¶ Pith. [34] *Omnibus.*] V. C. *univerſis Epiſcopis per diverſas provincias conſtitutis.*
[35] *Baptizati.*] V. C. *imbaptizati, aut jure baptizati ſunt.*
[36] *Numero.*] V. C. *numerum.*
[37] *Inſtitutum.*] V. C. *Antiſtitum.*
[38] *Ex ejus cœtu.*] V. C. *ex his.*

Gratian. „ Pro perſona: ſicut ait

XI. Gregorius I. ſcribens Januario Epiſcopo, *lib.* 7. *indict.* 2. *Epiſt.* 1. [an. 598. *Româ in Sardiniam.*]

Rigor Canonum pro perſona aliquando relaxatur.

[u] Suprà *diſt.* 86. *tanta.* Burch. *l.* 1. *c.* 197. Ivo, *p.* 2. *c.* 78. & *p.* 5. *c.* 312.

Tanta [u] nequitia ad aures meas de tua ſenectute pervenit, ut eam, niſi adhuc humanitùs penſaremus, fixâ jam maledictione feriremus. & *infrà.* §. 1. Et quidem pœnæ ſententia in te fuerat jaculanda: ſed quia ſimplicitatem tuam cum ſenectute novimus, interim tacemus.

Gratian. „ Pietatis intuitu: ſicut de illiteratis, & corpore vi„ tiatis, ait

XII. Gelasius I. Epiſcopis per Lucaniam, *Epiſt.* 1. *c.* 18. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

Canonum Decreta pietatis intuitu nonnumquam relaxantur.

[x] Suprà *diſt.* 36. *illiteratos.*

Si qui [x], vel temeritate propria, vel incuriâ Præſidentium tales antè ſuſcepti ſunt; in [39] his, in quibus conſtituti ſunt, locis eatenùs perſeverent, ut nihil umquam promotionis accipiant [40], ſatiſque habeant hoc ipſum ſibi pro nimia miſeratione conceſſum [41].

¶ Pith. [39] *In.*] Deeſt in V. C.
[40] *Accipiant.*] 3. V. C. *arripiant.*
[41] *Conceſſum.*] 3. V. C. *permiſſum.*

Necessitatis intuitu; ſicut Hilarius Papa, qui cùm de quodam Epiſcopo præter notitiam atque conſenſum Metropolitani ordinato loqueretur, ne in utroque grave ſcandalum fieret, ait

“ Gratian. “ “ “

XIII. Idem Hilarius in Epiſtola ſua ad Aſcanium [y], & univerſos Epiſcopos Tarraconenſis Provinciæ. [an. 465. *Româ in Hiſpaniam.*]

[y] Ante *c.* 1[illegible]

Neceſſitatis causâ quædam in Eccleſia tolerantur.

Quoniam quidquid ab alterutra parte eſt indicatum, omni videmus perverſitate confuſum; temporum neceſſitate perſpecta, hac ratione decernimus ad veniam pertinere quod geſtum eſt [42], ut nullus *a* deinceps præter notitiam atque conſenſum Metropolitani ordinetur [z] Antiſtes.

[z] conſecretur. *orig.*

¶ Corr. Rom. *a Nullus.*] Hoc loco verba Hilarii ſummatim referuntur.

¶ Pith. [42] *Eſt.*] Addit V. C. *hoc autem primum juxta eorum Patrum regulas volumus cuſtodiri.*

XIV. *Item* Innocentius I. Epiſcopis Macedoniæ, *Epiſt.* 22. *c.* 6. [an. 414. *Româ in Macedoniam.*]

De eodem.

Quoties [43] à populis, aut à turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non poteſt vindicari, inultum [44] ſolet tranſire. Priora ergo dimittenda dico Dei judicio, & de reliquo maxima ſolicitudine præcavendum.

¶ Pith. [43] *Quoties.*] Vid. S. Auguſtin. *lib.* 3. *contra Epiſt. Parmeniani cap.* 1. & 2. & *Epiſt.* 50.
[44] *Inultum.*] Sic etiam 3. V. C.

XV. *Item ex* Cyrilli Epiſtola miſſa Maximo Diacono Antiocheno [a]. [c. an. 432. *Alexandriâ Antiochiam.*]

[a] In prima actione VII. Synodi.

Ex diſpenſatione quædam tolerantur, quæ Canonum rigor condemnat.

[b] Ivo *in Prologo.* Pann. *in Prologo, c.* 23.
[c] Ivo, *ibid.* Pann. *ibid. c.* 24.

Didici [b] à diligendo mihi Paulo Monacho; quia recuſat pietas tua uſque hodie communionem reverendiſſimi Epiſcopi Joannis amplecti, pro eo, quòd quidam in Antiochena Eccleſia malè adhuc cum Neſtorio vel ſentiant, vel jam ſenſerint quidem, ſed forſitan reſipuerint. Probet igitur tua modeſtia, utrùm aliquando hi, qui dicuntur colligi, nudè, ac irreverenter cum Neſtorio ſentiant, & invicem colloquantur: licèt aliquando cauteriatam habuerint conſcientiam: colligantur autem nunc actâ pœnitentiâ ſuper iis, in quibus ſubrepti ſunt: quamvis confiteri fortaſſis revereantur exceſſum. & *infrà.* §. 1. Ut autem [c] non æſtimemur amare contentionem, amplectamur Epiſcopi reverendiſſimi Joannis communionem, indulgentes ei; & causâ diſpenſationis ejus negotium non ſubtiliùs, vel diſtrictiùs, ſive vehementiùs erga ſe recognoſcat agitari. Diſpenſationis enim gratiâ, ſicut dixi, eget negotium multum.

¶ Corr. Rom.] Hæc Epiſtola beati Cyrilli refertur in actione prima VII. Synodi. Et quoniam in magni ponderis argumento verſatur, ac prudentiſſimè ſcripta eſt; multa autem in hac verſione corrigenda fuiſſent; placuit Græcam ipſam Epiſtolam cum interpretatione nova afferre.

Τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Μαξίμῳ διακόνῳ Ἀντιοχείας, ὑπομνηστικόν.

Ἔμαθεν παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ μονάζοντος Παύλου, ὅτι παραιτεῖται ἡ σὴ θεοσέβεια μέχρι σήμερον τὴν κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸν εὐσεβέστατον Ἰωάννην, διὰ τὸ, τινὰς ἐν τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ ἢ φρονοῦντας ἔτι τὰ τοῦ Νεστορίου, ἢ πεφρονηκότας μὲν, ἀποσχομένους δὲ ἴσως εἶναι. δοκιμασάτω τοίνυν τὸ σὸν ἐπιεικὲς, πότερόν ποτε οἱ λεγόμενοι συνάγεσθαι, γυμνῶς, καὶ ἀναισχύντως τὰ τοῦ Νεστορίου, καὶ φρονοῦσιν, καὶ λαλοῦσιν ἑτέροις, ἢ κεκαυτηριασμένην μὲν ἐσχήκασί ποτε τὴν συνείδησιν, συνάγονται δὲ νῦν μεταμεληθέντες ἐφ᾽ οἷς συνηρπάγησαν, αἰσχυνόμενοι δὲ ἴσως ὁμολογεῖν τὸ πταῖσμα. συμβαίνει γάρ τινα τοιαῦτα περὶ τοὺς ἀπατηθέντας γίνεσθαι. κἂν εἴδῃς συντρέχοντας νῦν τῇ ὀρθῇ πίστει, ἀμνησικάκει περὶ τῶν παρελθόντων. βουλόμεθα γὰρ μᾶλλον ἀρνουμένους αὐτοὺς ὁρᾶν, ἢ ἀναισχύντῳ γνώμῃ συνηγοροῦντας ταῖς Νεστορίου κακίαις. ἵνα δὲ μὴ δοκῶμεν τιμᾶν τὸ φιλόνεικον, ἀσπασώμεθα τὴν πρὸς τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἰωάννην κοινωνίαν, συγχωροῦντες αὐτῷ, καὶ οἰκονομίας ἕνεκα μὴ ἀκριβολογούμενοι σφόδρα, περὶ τοὺς μεταγινώσκοντας. οἰκονομίας γὰρ, ὡς ἔφην, δεῖται τὸ πρᾶγμα πολλῆς.

Sancti Patris nostri Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini ad Maximum Diaconum Antiochenum admonitio.

COgnovi ex dilecto Monacho Paulo pietatem tuam usque ad hunc diem recusare communionem religiosissimi Episcopi Joannis: eò quòd aliqui sunt in Ecclesia Antiochena, qui vel adhuc cum Nestorio sentiunt, vel senserunt quidem, nunc autem ab eo fortasse abstinent. Perpendat igitur æquitas tua, utrùm tamdem, qui dicuntur convenire, palàm atque impudenter Nestoriana & sentiant, & cum aliis etiam loquantur: an aliquando quidem cauteriatam habuerint conscientiam; nunc autem ideò conveniant, quòd ipsos pœnituerit erratorum, quibus simul abrepti fuerant; pudeat autem fortasse lapsum suum fateri. Solet enim ferè tale quiddam iis, qui decepti sunt, usuvenire. Quòd si illos nunc ad rectam fidem conversos videas, malorum præteritorum memoriam depone. Malumus enim eos videre negantes, quàm defendentes Nestorii vitia. Ceterùm, ne videamur contentionis cupidi, religiosissimi Joannis communionem amplectamur, indulgentes ei, atque ut conveniens in his rebus moderatio teneatur, non nimiùm diligenter in eos, qui resipiscunt, inquirentes. Res enim, ut dixi, magnæ eget moderationis.

¶ Corr. Rom.] In eamdem sententiam scribit Joanni Antiocheno Patriarchæ in Epistola, quæ habetur tomo 5. act. Concilii Ephesini nuper Ingolstadii impressi his verbis: *Optamus autem, ut omnes, res suas agant, neque turbas in Ecclesiis per Christi gratiam, Doctorúmque ubilibet agentium prudentiam utcumque jam sedatas denuò excitent, neque vel sibi ipsis, vel aliis negotia facessant. Ceterùm si sunt, qui à Nestorio aliquando steterunt, nunc verò ex animo resipiscentes à nugis illis discedere, mutatâque voluntate rectam, inculpatámque fidem complecti cupiunt; eos placidè suscipere oportet, nec cuiquam illorum, præteritorum gratiâ, convicium facere; ne qua ratione ansa quibusdam præbeatur, ut cunctantiùs ad meliora festinent.*

XVI. Idem ad Gennadium Presbyterum, & Archimandritam [d]. [c. an. 432. *Alexandriæ.*]

De eodem.

DIspensationes [e] rerum nonnumquam cogunt parùm quidem à debito quosdam foràs exire, ut majus aliquid lucri faciant. Sicut enim ii, qui mare navigant, tempestate urgente, navíque periclitante anxiati quædam exonerant, ut cetera salva permaneant; ita & nos cùm non habemus salvandorum omnium negotiorum α penitùs certitudinem, despicimus ex iis quædam, ne cunctorum patiamur dispendia β.

¶ Corr. Rom. α *Negotiorum.*] Græcè est, *οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς πράγμασιν, ὅταν μὴ ἐξῇ τὸ λίαν ἀκριβὲς περισώζειν, παρορῶμέν τινα*, id est, *Sic & nos in negotiis ubi non licet exquisitissimam illam rationem servare, despicimus quædam.*

β *Dispendia.*] Omisit hîc Gratianus ex hac Epistola ea referre, quæ ad propositam quæstionem maximè faciunt. Sunt autem hæc, quæ Ivo etiam recitat: *Et hæc scribo cognoscens, quòd Pietas tua tristetur in sanctissimum, & Dei cultorem, Fratrem, & Comministrum nostrum Proclum Episcopum, eò quòd admiserit in communionem Æliensium Hegumenum; quem quidem Ecclesiæ leges, Palæstinæ Præpositum non noverunt*, & infrà. *Igitur ne refugiat Pietas tua sanctissimi, & Deo amicissimi Procli Episcopi communionem. Una enim fuit cura mihi, & Sanctitati ejus; & dispensationis modus nulli Sapientium displicuit.* Vocem autem, *Hegumenon*, i. e. Præpositum, videtur supplesse Anastasius, ut exprimeret locutionem Græcam, *τὸν τῶν Αἰλιεσίων*: aut fortasse illam in suo codice habuit.

[Margin: …ad. act. I. …imæ Sy- … ex ver- … Anasta- …vo in Pro- …n. in Pro- …, c. 25.]

[Margin: …ATIAN.] "Utilitatis intuitu: sicut de filiis virginum vi raptarum, & sic ad conjugium raptorum applicatarum perhibetur.

XVII. In Meldensi Concilio c. 64. [an. 845. *in Gallia.*]

Utilitatis intuitu quædam in Ecclesia tolerantur.

TAli [45] conjugio generati, Ecclesiasticis ordinibus non applicentur: nisi fortè eos aut maxima Ecclesiæ utilitas, vel necessitas postulet; vel evidens meritorum prærogativa commendet.

¶ Pith. [45] *Tali.*] V. C. *de tali.*

[Margin: …ATIAN. …ct. 10.] "Huic Petrus concordans ait [f]: *In veritate comperi, quia non est acceptor personarum Deus, &c.* §. 1. Pro eventu etiam rei quædam in Ecclesia tolerantur: sicut in Decretis suis de Laicis subitò contra Decreta Canonum ordinatis Episcopis ait

XVIII. Leo I. *Epist.* 85. al. 87. *c.* 1. Episcopis [46] Africæ. [an. 442. *Româ in Africam.*]

Laicis, qui contra Decreta Canonum ad Episcopatum promoventur, ex misericordia susceptum officium relinquitur.

EXigunt causæ α, ut non solùm in tales Præsules, sed etiam in Ordinatorores eorum ultio competens proferatur. Sed circumstant nos, hinc mansuetudo clementiæ, hinc censura Justitiæ, ut credamus quædam delicta [47] utcumque toleranda; quædam verò penitùs amputanda. Illos ergo, quorum provectio hoc tantùm reprehensionis incurrit, quòd ex Laicis ad officium Episcopale delecti sunt, locum suum tenere permittimus, non præjudicantes Apostolicæ sedis statutis, nec Beatorum Patrum regulas solventes [48]: quia remissio peccati non dat licentiam delinquendi; nec quod potuit aliqua ratione concedi, fas erit ampliùs impunè committi: ne, quod ad tempus β pia lenitate concessimus, justa post hæc ultione plectamus.

¶ Corr. Rom. α *Exigunt causæ.*] In ipsa Epistola Leonis hæc antecedunt, *Cum ergo inter vos tantum valuerint aut studia popularium, aut ambitus superborum, ut non solum Laicos, sed etiam secundarum* (sic enim rectè legitur in Epistolis cum aliis Beati Leonis operibus Coloniæ impressis, non *secularium*, ut in tomis Conciliorum) *uxorum viros, aut viduarum maritos ad officium cognoscamus pastorale provectos; nonne aptissimæ exigunt causæ, ut Ecclesiæ, in quibus ista commissa, judicio severiore purgentur, & non solùm in tales præsules, &c.* Est verò Caput hoc multis locis in summam redactum, omissa narratione delictorum illorum, quibus minimè sanctissimus ille Pontifex ignoscit.

β *Ne, quod ad tempus.*] Hæc, quæ repetuntur *infrà c. donatum*, sumpta sunt ex secundo capite ejusdem Epistolæ.

¶ Pith. [46] Episcopis.] *Episcopis Mauritaniæ Sitifensis.*

[47] *Delicta.*] Deest in 2. V. C.

[48] *Solventes.*] V. C. *resolventes.*

XIX. Idem *in ead. Epist. c.* 3. [an. 442. *Româ in Africam.*]

Donatistæ, & Novatiani, quamvis reprehensibiliter ordinati, tamen ex necessitate tolerantur.

MAximum quoque ex Laico, licèt reprehensibiliter, ordinatum, tamen si Donatista jam non est, & à spiritu schismaticæ pravitatis alienus, ab Episcopali, quam quoquo modo adeptus est, non repellamus dignitate: ita ut & ipse libello ad nos directo [g] Catholicum se esse manifestet.

[g] *al.* edito.

XX. Idem ibidem *initio* [49] *c.* 3. [an. 442. *Româ in Africam.*]

De eodem.

DOnatum autem Salicinensem [h] ex Novatiano cum sua (ut comperimus) plebe conversum, ita Dominico volumus gregi præsidere, ut libellum fidei suæ ad nos meminerit dirigendum: quo & Novatiani dogmatis damnet errorem, & plenissimè confiteatur Catholicam veritatem. Quæ enim [i] nunc certarum remisimus consideratione causarum, antiquis deinceps custodienda sunt regulis: ne, quod ad tempus pia lenitate concessimus, justa post hæc ultione plectamus.

[h] *al.* Seminacensem.

[i] Ibid. *c.* 2.

¶ Pith. [49] *Initio.*] Abest à V. C.

XXI. Idem Januario [k] Episcopo Aquilegiensi, *Epist.* 3. [an. 447. *Româ in Venetiam.*]

[k] *al.* Juliano.

Redeuntes ab Hæresi, post publicam professionem, in suis Ordinibus recipi possunt.

SAluberrimum enim [l], & spiritualis medicinæ utilitate plenissimum est, ut sive Presbyteri, sive Diaconi [50], aut cujuslibet ordinis Clerici, qui se correctos videri volunt, atque ad Catholicam fidem, quam jampridem amiserant, rursùm reverti ambiunt; priùs errores suos, & ipsos autores errorum damnari à se sine ambiguitate fateantur: ut sensibus pravis etiam peremptis nulla sperandi supersit occasio, ne [51] ullum membrum talium possit societate violari: cùm per omnia illis professio propria cœperit obviare. Circa quos etiam illam Canonum constitutionem præcipimus custodiri, ut in magno habeant beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in quo inveniuntur ordine, stabilitate perpetua maneant; si tamen iterata tinctione non fuerint maculati.

[l] Idem *Epist.* 83. ad Septimium. Ansel. *l.* 12. *c.* 39. Ivo, *p.* 6. *c.* 97. I. *q.* 1. *omnis cujuslibet.*

¶ Pith. [50] *Diaconi.*] Addunt 2. V. C. *vel Subdiaconi.*

[51] *Ne.*] 2. V. C. *nec.*

XXII. *Item* ex Concilio Martini Papæ, *c.* 36. [m] [c. an. 572. *in Hispania.*]

[m] In Capitulis Martini Bracar.

Ab Hæresi redeuntes, Hæresim, & ejus autores publicè detestentur.

SI quis Episcopus, sive alicujus Episcopi Presbyter, aut Diaconus in alicujus Hæresis opinionem offenderit, & ob hanc causam fuerit excommunicatus; nullus Episcopus eum in communionem recipiat, nisi priùs in communi Concilio, porrecto fidei suæ libello, satisfaciat omnibus, & ita liberam suam teneat purgationem. Hoc idem & de fidelibus Laicis sit decretum, si in aliqua Hæresis opinione fuerint nominati.

[Margin: Gratian. 5. *Pars.*] "Ecce quibus de causis quædam in Ecclesia tolerantur, quæ eisdem cessantibus pia severitate vindicantur. Quando autem toleranda sint, quando resecanda, distinguit dicens

XXIII. Gelasius Papa I. Episcopis per Lucaniam, *Epist.* 1. *c.* 11. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

Quando in Ecclesia, aliqua sint toleranda.

ETsi illa nonnumquam sinenda sunt, quæ, si ceterorum constet integritas, nocere sola non valeant: illa tamen sunt magnopere præcavenda, quæ recipi, nisi [52] manifesta decoloratione non possunt. Ac, si ea ipsa, quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur, vel rerum temporumque cogit intuitus, vel acceleratæ provisionis respectus excusat; quantò magis illa nullatenùs mutilanda sunt, quæ nec ulla necessitas, nec Ecclesiastica prorsùs extorquet utilitas?

¶ PITH. [52] *Nisi.*] V. C. 3. *fine.*

GRATIAN. 6. *Pars.*

" ALIQUANDO enim pro necessitate, vel utilitate Ecclesiæ mutilantur, & laxantur præcepta Canonica. §. 1. Breviter ostendimus, qui revertentes ab Hæresi, in suis Ordinibus valeant recipi, vel qui non. Nunc autem quæritur de iis, qui ab Hæreticis ordinati sunt, si ad unitatem Catholicæ matris Ecclesiæ redierint; utrùm in eodem Ordine iterùm valeant ordinari. Semel enim consecratus [n] (ut ait B. Gregorius) iterùm consecrari non debet. §. 2. Item Sacramenta, quæ ab Hæreticis in forma Ecclesiæ ministrantur [o] (sicut Augustinus testatur) reiterari non debent; ne non homini, sed Sacramento videatur injuria fieri. §. 3. Sed illud Gregorii de his intelligitur, qui consecrationem Sacerdotalem, vel Episcopalem acceperunt: qui aut per manùs impositionem, cùm ad Ecclesiam redeunt, effectum suæ unctionis [p] accipiunt, aut ab ejus administratione perpetuò cessare jubentur. Similiter illud Augustini de eadem mystica unctione, & de Sacramento Baptismatis intelligitur.

" §. 4. Sunt autem in Ecclesia alii Ordines, qui sine Sacramentali unctione, sola Episcopi benedictione, cum quadam vasorum, vel indumentorum distributione præstantur, ut sunt Levitæ, & ceteri infra eos constituti. Hi quamvis ab Hæreticis ordinentur; tamen ad Ecclesiam redeuntes in eodem Ordine (si aliàs digni fuerint) ab Ecclesia ordinentur: nec fiet in eis reiteratio muneris, cùm ab Hæreticis nihil doceatur eis fuisse collatum. Unde scribit

[n] Sup. *dist.* 68. *c.* 1.
[o] Sup. *eâd. q.* 1. *quod quidam.*
[p] *al.* Ordinationis.

XXIV. URBANUS II. Petro Pistoriensi Episcopo, & Rustico Abbati Vallis Umbrosæ. [c. an. 1096. *Româ in Hetruriam.*]

Redeuntes ab Hæreticis sunt ordinandi.

DAibertum [q] à Nezelone *α* [53], licet Simoniaco, non Simoniacè ejusdem confessione reperimus in Diaconum ordinatum: & B. Innocentii Papæ [r] sententiâ constat declaratum, quòd Nezelon (quem constat ab Hæreticis ordinatum) quia nihil habuit, nihil dare potuit ei, cui manus imposuit. Nos igitur tanti Pontificis autoritate firmati, & Damasi. Papæ testimonio roborati, qui ait [s], [Reiterari oportet, quod malè actum est;] Daibertum ab Hæreticis corpore, & spiritu digressum, atque utilitatibus Ecclesiæ pro viribus insudantem, ex integro (Ecclesiæ necessitate ingruente) Diaconum constituimus. Quod non reiterationem existimari censemus, sed tantùm integram Diaconii dationem: quoniam, ut prædiximus, qui nihil habuit, nihil dare potuit.

[q] Pann. *l.* 3. *c.* 81.
[r] Suprà I. *q.* 1. *ventum.*
[s] *c. sequenti, per illicitam.*

¶ CORR. ROM. *α Nezelone.*] Marianus Scotus in vita Gregorii VII. mentionem facit Archiepiscopi Magdeburgensis hoc nomine appellati.

¶ PITH. [53] *Nezelone.*] al. *Gaëselone.*

XXV. *Item* DAMASUS Papa, *Epist.* 4. de Chorepiscopis. [an. 380. *Româ ad omnes Episcopos.*]

De eodem.

PEr illicitam [t] [54] manùs impositionem vulneratum caput illi, qui videbantur aliquid accepisse, habebant: & ubi vulnus infixum est, necesse est medicinam adhibere; quâ infixa sanetur macula: id est, reiterari necesse est, quod legitimè actum, aut collatum minimè probatur *α*. Nam quomodo honorem possit retinere, qui ab aliquo acceperit, qui potestatem dare legitimè non habuit, invenire non possum.

[t] IX. *q.* 1. *per illicitam.*

¶ CORR. ROM. *α Probatur.*] In originali hæc adduntur, *si perfectum esse debebit.*

¶ PITH. [54] *Per illicitam.*] Eadem ferè verba sunt in Epistola Innocentii, 1. *q.* 1. *cap.* 18. tribuantur tamen ista Damaso in Micrologo *cap.* 21. Vide Capitul. *p.* 438.

XXVI. *Item* COD. lib. 9. titulo ad legem Juliam repetundarum [u], Impp. Theodosius, ac Valentinianus AA. Florentino. [an. 439. *Constantinopoli.*]

SAncimus ejusmodi viros ad provincias regendas accedere, qui ad honoris insignia non ambitione, vel pretio, sed probatæ vitæ, & Amplitudinis tuæ [x] solent testimonio promoveri: ita sanè, ut quibus hi honores per Sedis tuæ, vel per nostram fuerint electionem commissi, jurati inter gesta depromant, se pro administrationibus sortiendis neque dedisse quidpiam, neque daturos umquam pòstmodum fore, sive per se, sive per interpositam personam in fraudem Legis, sacramentique, aut donationis, venditionisve titulo, aut alio velamento cujusque contractûs: & ob hoc (exceptis salariis) nihil penitus tam in administratione positos, quàm post depositum officium pro aliquo præstito beneficio tempore administrationis, quam gratuitò meruerint, accepturos. Et licèt neminem Divini timoris, contemnendo jusjurandum, arbitremur immemorem, ut saluti propriæ ullum commodum anteponat; tamen ut ad salutis timorem etiam necessitas periculi subjungatur, si quis ausus fuerit præbita sacramenta negligere, non modò adversùs accipientem, sed etiam adversùs dantem, accusandi cunctis, tamquam publicum crimen, concedimus facultatem; quadrupli pœnâ eo, qui convictus fuerit, modis omnibus feriendo.

[u] *Tit.* 27. *leg.* 6.
[x] *al.* suæ.

XXVII. *Item* PASCHALIS Papa. [fortè c. an. 1100. *Romæ.*]

De eodem.

PAtet Simoniacos, veluti primos, & præcipuos Hæreticos, ab omnibus fidelibus respuendos, & si commoniti non resipuerint, ab exteris Potestatibus opprimendos. Omnia enim crimina ad comparationem Simoniacæ Hæresis quasi pro nihilo reputantur.

¶ CORR. ROM.] In tribus vetustis exemplaribus post caput, *sancimus*, omissa inscriptione *Paschalis*, & capite isto, *patet*, sequuntur continenter subjecta Gratiani verba, *His breviter*, &c.

" HIS breviter præmissis ad ea veniamus, quæ Ecclesia severitate disciplinæ parata est ulcisci; ostendentes, quibus accusantibus, vel testificantibus quilibet sint convincendi; quo Judice quisque debeat condemnari, vel absolvi; si causa vitiata fuit, quo remedio possit sublevari; si Accusatores defecerint, an Reus sit cogendus ad purgationem. Et ut faciliùs pateat quod dicturi sumus, exemplum ponatur sub oculis, in quo autoritates hinc inde controversantes distinguantur, & quid Sanctorum Patrum sentiat autoritas, liquidò intimetur. " GRATIAN.

CAUSA II.

" QUidam Episcopus de lapsu carnis à Laico impetitur. Duo Monachi, unus Subdiaconus, & duo Levitæ adversùs ipsum testimonium ferunt. A Metropolitano suo sentit se prægravari. In ipsa ventilatione causæ tres ex testibus deficiunt, sive promissione decepti [a], sive Canonica examinatione reprobati. Exspoliatur tamen Episcopus, quia crimen ejus notorium erat.

" *Q. I.* Hic primùm quæritur, an in manifestis Judiciarius ordo sit requirendus.

" *II.* Secundò, an Exspoliatus ab aliquo sit judicandus.

" *III.* Tertiò, quâ pœnâ sint feriendi, qui in accusatione, vel testificatione defecerint.

" *IV.* Quartò, an duorum testimonio sit condemnandus.

" *V.* Quintò, si deficientibus Accusatoribus sit cogendus ad purgationem.

" *VI.* Sextò, si remedium sit dandum ei, qui causâ dilationis vocem appellationis exhibuerit.

" *VII.* Septimò, si Laici, Monachi, vel quilibet inferiorum Ordinum in accusatione majorum sint audiendi.

" *VIII.* Octavò, quomodo debeat fieri accusatio, an in scriptis, an sine scriptis.

GRATIAN.
[a] *al.* illecti.

AN IN MANIFESTIS JUDICIARIUS ORDO SIT REQUIRENDUS.

QUÆSTIO I.

" QUOD autem nullus sine Judiciario ordine damnari valeat, autoritatibus multis probatur. De eo namque ait

GRATIAN. 1. *Pars.*

I. AUGUSTINUS *Homiliâ* 50. de utilitate Pœnitentiæ. [fortè c. an. 415. *in Africa.*]

Damnari non valet, nisi aut convictus, aut sponte confessus.

NOs in quemquam [a] sententiam ferre non possumus, nisi aut convictum, aut sponte confessum.

[a] Infrà *eâd.* multi.

II. *Item* CONSTANTINUS Imperator. [an. 314. *Hadrumeti.*]

De eodem.

JUdex [b] Criminosum discutiens, non antè sententiam proferat capitalem, quàm aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes testes convincatur.

[b] In Capitulis per Hadrianum collectis, *c.* 57. Capit. 5. *c.* 156. Burch. *l.* 16. *c.* 6. Pann. *l.* 4. *c.* 111.

¶ CORR. ROM.] Habetur caput hoc *Cod. Theodos. l.* 9. *tit.* 40. in legis primæ interpretatione, itémque in Capitulis Hadriani, *c.* 57. & Cap. 5. *c.* 156.

HOC *α* idem testatur Augustinus, & eisdem verbis. " GRATIAN.

¶ CORR. ROM. *α Hoc.*] Absunt ista ab uno ex pervetustis exemplaribus.

III. *Item* GREGORIUS *lib.* 8. *Epist.* 50. [an. 600. *Româ in Siciliam.*]

De eodem.

SIcut [c] sine judicio quemquam nolumus condemnari, ita quæ justè *α* diffinita fuerint, nulla patimur excusatione differri.

[c] Ansel. *l.* [illegible] *c.* 30.

¶ CORR. ROM. *α Justè.*] Abest vox ista ab originali.

In

In uno autem manuscripto Gratiani est, *justâ sunt diffinita sententiâ.*

IV. *Item* ELEUTHERIUS Episcopus ad Episcopos Galliæ. [an. 185. *Româ in Galliam.*]

De eodem.

NIhil [d] [1] [contra [e] quemlibet Accusatum] absque legitimo, & idoneo Accusatore fiat. Nam & Dominus noster Jesus Christus Judam furem esse sciebat: sed quia non est accusatus, ideò non est ejectus.

¶ PITH. [1] *Nihil.*] *Collect.* I. *lib.* I. *tit.* 37. *c.* 2.

V. *Item* FELIX Papa I. ad Paternum Episcopum [f]. [fortè an. 270. *Romæ.*]

De eodem.

PRimates [g] [2] accusatum discutientes Episcopum, non antè sententiam proferant damnationis, quàm Apostolica freti autoritate α, aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes, & canonicè [h] examinatos regulariter testes convincatur. Aliter irritam esse censemus, & injustam Episcoporum damnationem, & idcircò à Synodo retractandam, ita ut oppressis ab omnibus in cunctis subveniatur causis.

¶ CORR. ROM. α *Apostolica freti autoritate.*] Hæc addita sunt ex Epistola Felicis, & Zepherini. Nam damnari Episcopi sine consensu, & autoritate Romani Pontificis nec tunc poterànt, nec nunc possunt. III. *q.* 6. *c. discutere*, *& alibi.*

¶ PITH. [2] *Primates.*] *l.* I. *Cod. Th. de Pœnis.*

IDEM decrevit Zepherinus Papa [i].

VI. *Item* AUGUSTINUS α. [fortè c. an. 415. *in Africa.*]

Multi per tolerantiam sustinendi sunt, quamvis sententiâ Divini judicii sint condemnati.

UNus [k] *ex vobis me traditurus est.* Benè dixit, ex vobis, & non ex nobis. Ex vobis enim est, à quibus per judiciariam potestatem confessus, aut convictus, exclusus non est. A me verò, qui nullis indigeo argumentis, & omnia certissimè novi, separatus & divisus est. Tale enim est, ac si diceret, etsi ego eum per occulti judicii sententiam damnatum habeo, vos tamen adhuc illum per tolerantiam sustinete.

¶ CORR. ROM. α *Augustinus.*] Sic in multis vetustis exemplaribus, quamvis verba hujus Capitis apud Sanctum Augustinum non sint inventa.

VII. *Item* GREGORIUS I. Joanni Defensori eunti in Hispaniam, *lib.* II. *Epist.* 50. an. 603. *Romæ.*]

Nullum servetur judicium, nisi rationabiliter habitum.

IN primis [l] requirendum est de persona Presbyteri dilectissimi [m] Fratris, & Coëpiscopi nostri Januarii, & si ita se veritas habet, sicut ejusdem Episcopi petitio continet, in Ecclesia, atque in loco suo, modis omnibus idem Presbyter revocetur. Si autem dictum fuerit, quia contra ipsum causa aliqua mota, sive probata est, subtiliter ipso præsente, & pro se rationem reddente, quærendum est & genus causæ, & modus probationis, ut ex hoc colligere valeas, utrùm adhuc in exilio α demorari, an certè in Ecclesia sua, & officio suo debeat revocari. §. 1. De Episcopi supradicti persona hoc statuendum est, ut si nulla contra eum criminalis causa, quæ exilio vel depositione digna est, mota sive probata est, is qui eo superstite Episcopus perversè, ac contra Canones in Ecclesia ejus ordinari præsumpsit, Sacerdotio privatus, ab omni Ecclesiastico ministerio repellatur. Qui etiam eidem dilectissimo Januario Fratri, & Coëpiscopo nostro tradendus est, ut ab ipso in custodia habeatur; aut certè ab eo ad nos per omnia transmittatur. Episcopi verò, qui eum ordinaverunt, vel ordinationi ejus consentientes interfuerunt, sex mensibus Dominici corporis, & sanguinis communione privati, agere pœnitentiam decernantur in Monasterio; & supradictus Januarius loco, & Ordini suo modis omnibus reformetur. Si verò communione privatis mortis contigerit imminere periculum, benedictio eis Viatici non negetur. Si autem Episcopi in præjudicium β condemnationis, vel depositionis memorati Episcopi, se metu Judicis consensisse, ac talia fecisse non sua sponte, fassi fuerunt; & tempus eis abbreviandum est, & modus pœnitentiæ temperandus. Si verò ille, qui locum ejus invasit, de hac fortasse luce migravit, & alter est ordinatus, quia levioris [n] culpæ videtur (cùm non quasi isti superstiti, sed successisse defuncto videatur) Episcopatûs illi officium in illa Ecclesia tantummodo interdicatur, ut in alia Ecclesia, quæ Sacerdote vacaverit, si electus fuerit, possit esse Episcopus; ad Malachitanam tamen Ecclesiam numquam aliquo modo reversurus. §. 2. Gloriosus autem Comitiolus, quidquid prædictus Episcopus per violentiam, atque insecutionem ipsius expendisse, vel damnum pertulisse dato sacramento firmaverit, eidem Episcopo restituere compellatur [o]. Si autem aliter, quàm antefati Episcopi petitio continet, actum esse forsitan perhibetur, subtiliter quærendum est, & veritate cognita, cum Dei timore, quod justitiæ ordo suaserit, judicandum. §. 3. Quia ergo [p] Stephanus Episcopus odio sui [q] quædam ficta, & de falsis se capitulis accusatum, neque aliquid ordinabiliter factum, sed injustè se asserit condemnatum, diligenter quærendum est primò, si judicium ordinabiliter est habitum, id est, si alii accusatores, atque alii testes fuerunt [r]. Deinde causarum qualitas est examinanda; si digna exilio, vel depositione fuit; si eo [s] præsente, qui accusatus est sub jurejurando contra eum testimonium dictum est; si scriptis actum est, vel si ipse licentiam respondendi, & defendendi se habuit. Sed & de personis accusantium, ac testificantium subtiliter quærendum est, cujus conditionis, cujúsve opinionis, aut ne inopes sint, aut ne fortè aliquas contra prædictum Episcopum inimicitias habuissent; & utrùm testimonium ex auditu dixerunt, aut certè se scire specialiter testati sunt; si scriptis judicatum est, & Partibus præsentibus sententia recitata est. Quòd si fortè hæc solenniter acta non sunt, nec causa probata est, quæ exilio, vel depositione digna sit; in Ecclesiam suam modis omnibus revocetur. Hi verò, qui eum contra Dei timorem, & Canonum statuta condemnaverunt, excommunicati in Monasterium ad agendam pœnitentiam sex mensibus mittendi sunt: ita sanè, ut si cuiquam eorum mortis contigerit imminere periculum, Viatici benedictio non negetur. Ipse autem, qui eo vivente locum ejus temerariè ambivit, privatus Sacerdotio, ab omni ministerio Ecclesiastico repellatur, atque idem dilectissimo Fratri, & Coëpiscopo nostro tradatur, ut eum aut ipse ad nos transmittat, aut apud se in custodia habeat. Episcopi verò, qui eum ordinare præsumpserunt, vel perversæ ipsius Ordinationi præbuere consensum, iidem communione privati, sex mensibus ad agendam pœnitentiam in Monasterio deputentur. Si autem Episcopi in præjudicium condemnationis, vel depositionis memorati Stephani se metu Judicis consensisse, ac talia fecisse non sua sponte professi fuerint, tempus eis abbreviandum est, & modus pœnitentiæ temperandus. Si igitur is, qui prædicti Stephani locum invasit, fortasse defunctus est, atque alius in Ecclesia ejus Episcopus ordinatus est; illud de eo statuendum est, quod superiùs de causa fratris, & Coëpiscopi nostri Januarii diximus.

[r] *al.* aut si alii accusatores, alii testes fuerunt.
[s] *al.* aut si.

§. 4. Quòd si fortè aliqua de objectis contra memoratum Stephanum Episcopum probata sunt, aliqua verò doceri minimè potuerunt; cauta omnino consideratione pensandum est, utrùm leviora capitula, an certè graviora probata sint; ut ex eis qualiter definitionem tuam formare debeas possis scire. §. 5. Gloriosus verò Comitiolus, si suprascriptus Episcopus innocens esse claruerit, quidquid de rebus ejus, vel Ecclesiæ ipsius tulit, ei sine aliqua restituat dilatione. Sed & quæque se in persecutionem, ac violentiam ejus expendisse, vel damnum idem Episcopus pertulisse juraverit, idem memoratus gloriosus Comitiolus reddat ac satisfaciat. Si autem Episcopum antedictum talem culpam commisisse constiterit (quod absit,) &c. ut infrà *in causa Monachorum* [t]. De persona Presbyteri, &c. ut infrà *in Causa*, *Clericus adversùs Clericum* [u]. *Et infrà eâd. Epist. LIV. undecimi libri.* §. 6. De persona Januarii Episcopi sciendum est, graviter omnino, & contra Leges esse actum, ut violenter de Ecclesia traheretur; dum si quamlibet injuriam à quocumque Episcopus passus fuerit in Ecclesia, injuriantem Lex capitali pœna percutiat, & sicut majestatis reum omnibus det accusandi illum licentiam, ut hujus Legis series loquitur *Codicis lib.* I. *tit.* 6. *constitut.* II [x]. §. 7. Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit, ut in Ecclesias Catholicas irruens, Sacerdotibus, & Ministris [y], vel ipsi cultui, locóque aliquid importet injuriæ, &c. *& infrà in ead. Epist.* §. 8. De persona Stephani Episcopi hoc attendendum est; quia nec invitus ad judicium trahi, nec ab Episcopis alieni Concilii debuit judicari, *& infrà.* §. 9. Contra hæc si dictum fuerit, quia nec Metropolitanum habuit, nec Patriarcham; dicendum est, quia à sede Apostolica (quæ omnium Ecclesiarum caput est) hæc causa audienda, ac dirimenda fuerat: sicut & prædictus Episcopus petiisse dignoscitur, qui Episcopos alieni concilii Judices habuit omnino suspectos. Quia ergo sententia non à suo Judice dicta nihil firmitatis obtineat, lectionis hujus tenor ostendit *libro Codicis septimo*, &c. *& infrà.* §. 10. Quòd autem dicitur à Servis suis accusatus, sciendum est, quia audiri minimè debuerunt. *& infrà.* §. 11. Si verò de crimine Majestatis dicitur accusatus [z]; nec ipsum de eo credendum fuit, si vita vel opinio ejus talis ante non extitit. *& infrà.* §. 12. Quòd autem dicit idem Episcopus, quia se absente, aliqui sint vilissimi testes exhibiti; hoc si verum est, nullius esse momenti Lege noscendum est. *& infrà.* §. 13. Testes autem quales, vel cujus opinionis ad testimonium admittendi sunt, plurimæ Leges ostendunt, quæ penè nulli habentur incognitæ; quæ etiam sanciunt, ut vilissimis testibus sine corporali discussione credi non debeat. §. 14. Quod autem dicitur, quia nihil scriptis judicatum est; legendus tit. XLIV. lib. VII. Codicis; quia scriptis debuit judicari. Nam ibi inter alia dicitur, atque præcipitur, ut sententia, quæ sine scripto dicta fuerit, ne nomen quidem sententiæ habere mereatur.

[t] XVI. *q.* 6. *c. si Episcopum.*
[u] XI. *q.* I. *de persona*, ex Greg. *l.* II. *Epist.* 54.
[x] *L. si quis*, *Cod. de Episc. & Cler. Cod. Theodos. l.* 16. *tit.* 2. *c.* 31.
[y] XVII. *q.* 4. *si quis suadente.*
[z] Si verò dictum fuerit, quòd de hoc accusatus est, quod ad majestatis crimen attinet. *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Exilio.*] In vulgatis sequebatur, *vel deportatione*, quæ voces sublatæ sunt, quia neque in vetustis Gratiani, neque apud B. Gregorium leguntur.

β *Si autem Episcopi in præjud.*] Hæc usque ad vers. *Quòd si fortè*, addita sunt ex Epistola: quemadmodum, & paulò inferiùs à verbo, *dilatione*, usque ad vers. *Si autem Episcopum*, ut orationis cursus sit expeditior. Nam Gratianus referebat se ad superiora, in quibus habentur similia, hoc mo-

do, &c. *ut suprà de causa Januarii Episcopi.* Quorum autem capitum initia citantur ex inferioribus causis, ea sic relicta sunt quemadmodum anteà se habebant, ut modus citandi Gratiano usitatus agnoscatur.

VIII. *Item* CODICIS lib. 7. tit. de sententiis ex breviculo recitandis, Impp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. [anno 374.]

Ultima sententia debet de scripto proferri.

STatutis generalibus jussimus, ut universi Judices, quibus reddendi juris in provinciis permisimus facultatem, cognitis causis ultimas definitiones de scripti recitatione proferant. Huic adjicimus sanctioni, ut sententia, quæ dicta fuerit, cùm scripta non esset, nec nomen quidem sententiæ habere mereatur, nec ad rescissionem perperam decretorum, appellationis solennitas requiratur.

¶ CORR. ROM.] In duobus vetustis codicibus hoc, & sequens Caput non habentur, & hanc legem Codicis B. Gregorius in præcedenti Capite manifestè indicaverat.

IX. *Item* EX CONCILIO apud S. Medardum [a], Hincmarus Remorum Archiepiscopus dixit. [an. 853. *in Gallia.*]

De eodem.

LEgum Ecclesiasticarum [b] consuetudo, & autoritas talis est, ut in causis gestorum semper scripturam requirant; adeò ut, qui ad sacrum fontem accedit, suum dare nomen præcipiatur. Qui ad summum Sacerdotium provehitur, decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem à suis Ordinatoribus literas accipere jubetur. Qui etiam ab Ecclesiastica societate quolibet excessu discinditur, libelli inscriptione [c] aut recipitur, aut ejicitur. Sed & qui α accusatur, aut excommunicatur, seu reconciliatur, per scripturam accusari, vel reconciliari jubetur. Et sic in ceteris hujusmodi in tantùm scriptura deposcitur, ut sicut B. Gregorius [d] in Commonitorio ad Joannem Defensorem ex Romanis legibus [e] 3 sumens scribit: [Sententia, quæ sine scripto profertur, nec nomen sententiæ habere mereatur [f].]

¶ CORR. ROM. α *Sed & qui.*] In originali est, *sed qui accusatur, vel qui excommunicatur, reconciliatus per scripturam accusari, vel reconciliatus commendari jubetur. Et sic,* &c.

¶ PITH. 3 *Romanis legibus.*] *l.* 3. *C. de sent. ex per.*

[a] Extrà *de libelli oblat. c.* 1.
[b] Burch. *l.* 2. *c.* 197. Ivo, *p.* 6. *c.* 269.
[c] Libellari scriptione. *orig.*
[d] Suprà *c. in primis.*
[e] *Cod. libro* 7. *tit.* 44.
[f] meretur. *orig.*

X. *Item* NICOLAUS Papa I. Girardo [g] Turonensi Archiepiscopo. [c. an. 867. *Romà in Galliam.*]

Restituendus est, quem neque convictum, neque confessum constat esse ejectum.

NOtum sit [h] tuæ fraternæ Charitati, quòd iste Presbyter pauper, nomine Christophorus de sua angustia ad nostram Clementiam lacrymabiliter sit conquestus: dicens se falsis criminibus impetitum, & ab Ecclesia sua non convictum, neque confessum, irrationabiliter fuisse ejectum 4. Nam, ut ipse refert, tuà diligentià per tres vices inquisitione facta, nulla in se neque de fornicationis crimine, neque de homicidii consensione α (de quibus impetebatur 5) reperiri potuit culpa: nisi quia suæ paupertatis causà, quæ petebantur, aut consentire noluit, aut implere non potuit. Quæ suus tamen æmulus ultroneus egit, qui injustè illius Ecclesiam præripuit. Idcircò magnopere monemus Reverentiam tuam, ut etiam quæ te fortè ignorante, Gieziaca 6 cupiditate peracta esse videntur, tuæ Fraternitatis censurà Cleri 7 emendatione corrigantur: scilicet restituendo Ecclesiæ propriæ jam dictum Sacerdotem, atque ei reddendo tua pietate pristinum, quem perdidit, honorem; & nullatenus Canonica instituta alicujus temeritate contemni permittas: quia facientem & consentientem par pœna constringit.

¶ CORR. ROM. α *Consensione.*] Sic est emendatum ex plerisque vetustis exemplaribus. Nam anteà legebatur, *confessione.* Ivo autem habet, *consensu.*

¶ PITH. 4 *Ejectum.*] V. C. *rejectum.*
5 *De quibus impetebatur.*] Desunt in V. C.
6 *Gieziaca.*] V. C. *Giezica.*
7 *Cleri.*] V. C. *celeri.*

[g] *al.* Airardo. *Ita etiam Codex Pith.*
[h] Ivo, *p.* 6. *c.* 429.

XI. *Item* DE LIBRO Constitutionum [i]. [an. Chr. 516. *Constantinopoli.*]

Antequam causa probetur, aliquis excommunicari non debet.

NEmo Episcopus [k], nemo Presbyter excommunicet aliquem, antequam causa probetur, propter quam Ecclesiastici Canones hoc fieri jubent. Si quis autem adversùs eam [l] excommunicaverit aliquem; ille quidem, qui excommunicatus est, majoris Sacerdotis autoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat: is autem, qui non legitimè excommunicavit, in tantum abstineat tempus sacrosancta communione, quantum majori Sacerdoti visum fuerit, ut quod injustè fecit, ipse justè patiatur.

[i] Apud Julianum Antecessorem *novell.* 123. *c.* 15.
[k] XXIV. *q.* 3. *de illicita.* Ivo, *p.* 5. *c.* 371. & *p.* 14. *c.* 42.
[l] *al.* ea.

XII. *Item* AUGUSTINUS *in Epist.* 137. ad Clerum, & universam plebem Hipponensem. [fortè an. 404. *in Africa.*]

Incerta, & dubia judicari non possunt.

NOmen Presbyteri [m] propterea non ausus sum de numero collegarum ejus vel supprimere, vel delere, ne Divinæ potestati, sub cujus examine causa adhuc pendet, facere viderer injuriam, si illius judicium meo vellem judicio prævenire: quod nec in negotiis secularibus Judices faciunt, quando causæ dubitatio ad majorem Potestatem refertur, ut pendente 8 relatione aliquid audeant commutare. Et in Episcoporum Concilio constitutum est, nullum Clericum, qui nondum convictus sit, suspendi à communione debere, nisi ad causam suam examinandam se non præsentaverit.

¶ PITH. 8 *Ut pendente.*] *l.* 1. *Cod. de relat.*

[m] Ivo, *p.* 6. *c.* 388.

XIII. *Item* MELCHIADES Papa Episcopis Hispaniæ. [an. 314. *Romà in Hispaniam.*]

Nec suspicionis arbitrio, nec ante verum & justum judicium aliquis condemnetur.

PRimò semper [n] ante omnia diligenter inquirite, ut cum justitia, & veritate [o] definiatis: neminem condemnetis ante verum & justum judicium: nullum suspicionis arbitrio judicetis: sed primùm probate, & posteà charitativam proferte sententiam: & quod 9 vobis [p] non vultis fieri, alteri nolite facere.

¶ PITH. 9 *Quod.*] V. C. *quod tibi fieri non vis, alteri non facias.*

[n] Polyc. *l.* [illegible] *tit.* 8. Pann. *l.* 4. *c.* 11. 15.
[o] *al.* charitate.
[p] *Tob.* 4.

XIV. *Item* DIGEST. *lib.* 48. *tit.* [q] de accusationibus, & inscriptionibus, *l. Qui accusare.* [c. an. Chr. 235. *Romæ.*]

Qui ab accusatione prohibeantur, & qui recipiantur.

PRohibentur accusare alii propter sexum, vel ætatem; ut mulier, ut pupillus. Alii propter Sacramentum, ut qui stipendium merent. Alii propter magistratum potestatémve: in qua agentes sine fraude in jus vocari [r] non possunt. Alii propter delictum proprium, ut infames. Alii propter turpem quæstum, ut qui duo judicia adversùs duos reos subscripta habent, nummósve ob accusandum, vel non accusandum acceperint. Alii propter conditionem suam, ut Libertini [s] contra Patronos. Alii propter [t] suspicionem calumniæ, ut illi, qui falsum testimonium subornati dixerunt. Nonnulli [u] propter paupertatem, ut sunt, qui minùs, quàm quinquaginta aureos habent. Hi tamen omnes [x], si suam injuriam exequantur, mortémve propinquorum defendant, ab accusatione non excluduntur. Liberi Libertíque non sunt prohibendi suarum rerum defendendarum gratià de facto Parentum, Patronorúmve queri: putà [y] si dicant, vi se de possessione ab his expulsos: scilicet non ut crimen vis eis intendant, sed ut possessionem recipiant. Nam & filius quidem non prohibitus est de facto matris queri, si dicat suppositum ab ea partum, quò magis coheredem haberet: sed eam ream lege Cornelia facere permissum ei non est. §. 1. Ab alio delatum alius deferre non potest: sed eum, qui abolitione publica, vel privata interveniente, aut desistente accusatore de Reis exemptus est, alius deferre non prohibetur. §. 2. Mulierem [z] propter publicam utilitatem ad annonam pertinentem audiri à Præfecto annonæ deferentem Divi Verus [a] & Antoninus rescripserunt. Famosi quoque accusantes sine ulla dubitatione admittuntur. Milites quoque [b], qui causas alienas deferre non possunt, qui pro pace excubant, vel magis ad hanc accusationem admittendi sunt. Servi quoque deferentes audiuntur.

[q] *tit.* 2. *leg.* [illegible]
[r] *al.* evocari.
[s] *al.* Liberti.
[t] *lege* 9.
[u] *lege* 10.
[x] *lege* 11.
[y] *al.* veluti.
[z] *lege* 13.
[a] *al.* Severus.
[b] *Reposita hic sunt aliquot verba ex Pandectis Flor.*

" HIS omnibus autoritatibus datur intelligi, quòd nullus " est condemnandus, nisi judicio ordinabiliter habito aut con- " vincatur, aut reum se ipse confiteatur. Verùm hæc de " illis intelligenda sunt, quorum crimina sunt occulta: cete- " rùm, quæ manifesta sunt, Judiciarium ordinem non requi- " runt. Unde

GRATIAN. 2. *Pars.*

XV. AMBROSIUS. [c. an. 384.]

Sine accusatione, manifesta judicentur.

MAnifesta, accusatione non indigent.

¶ CORR. ROM.] Ivo in Epistola ad Hugonem, quæ incipit, *Literas V. P.* sic ait: *Manifesta autem accusatione non indigere testatur Beatus Ambrosius super Epistolam ad Corinthios, ita dicens de eo, qui cum noverca* [*Judicis non est,* &c.] ut infrà *c. de manifesta.*

XVI. *Item* NICOLAUS Papa I. Ludovico Regi 10 in Epistola, quæ incipit, *Syllabarum.* [c. an. 868. *Romà in Germaniam.*]

De eodem.

QUæ Lotharius Rex [c] nepos vester facit, accusatore non indigent. Manifesta quippe sunt (teste Apostolo [d]) opera carnis, fornicatio, immunditia, &c.

¶ CORR. ROM.] Sumptum est ex Epistola, quæ habetur in codice sæpè memorato Monasterii Dominicanorum; in qua hæc præcedunt: *Accusatorem autem habere Lotharium non nisi illum, qui accusator fratrum in Apocalypsi appellatur, & opera ejus, quæ & ipsa ejusdem antiqui hostis instinctu patrantur, profectò comperimus. Quæ verò Lotharius Rex,* &c.

¶ PITH. 10 *Ludovico Regi.*] V. C. *ad Carolum.*

[c] Ansel. *l.* 12. *c.* 35.
[d] *Gal.* 5.

GRATIAN. " IN manifestis enim calliditate accusantium non opprimitur Reus, nec tergiversatione proprium crimen celatur, cùm culpâ suâ oculis omnium sponte se ingerat: atque ideò [11] in talibus Judiciarius ordo non requiritur: qui ideò institutus est, ut nec innocentia insidiis pateret adversantium, nec culpa delinquentium sententiam effugeret justi examinis. Unde "

¶ PITH. [11] *Atque ideò.*] *c. ad nostram 21. extr. de jurejur. c. quoniam 10. de fil. Presbyt. c. evidentia 9. de accusat.*

XVII. STEPHANUS Papa V. Leoni Episcopo Theanensi [e]. [c. an. 885. *Româ in Campaniam.*]

Ordinem judiciarium manifesta non desiderat causa.

DE manifesta [f] & nota pluribus causa non sunt quærendi testes, ut sanctus Ambrosius in Epistola ad Corinthios [g] dixit, de fornicatore sententiam exponens Apostoli. [Judicis [h], inquit, non est sine accusatore damnare: quia & Dominus Judam, cùm fur esset, sciebat: sed quia non est accusatus, minimè abjecit. [Ut tolleretur de medio vestrûm, qui hoc opus fecit.] Cognito opere isto pellendum illum fuisse de cœtu Fraternitatis Apostolus censuit. Omnes enim crimen ejus sciebant, & non arguebant. Publicè enim novercam suam loco uxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat, neque tergiversatione aliqua poterat tegi crimen.] *& paulò pòst.* [Absens facie, præsens autem autoritate Spiritûs, qui nusquam abest, jam judicavi, ut præsens eum, qui hoc admisit, tradi Satanæ in interitum carnis.]

¶ CORR. ROM.] Extat integra hæc Epistola in Collectione Canonum sine Autoris nomine in Vaticana Bibliotheca.

[e] Vide *suprà* ... *manifesta.* [f] Ivo, *p.* 6. ... 431. Pann. *l.* 4. ... 117. [g] Ambr. *ad c.* 1. *Corinth.* [h] xxiii. *q.* 4. ... *quis potestatem.*

GRATIAN. 3. *Pars.* " SED sciendum est, quòd eorum, quæ manifesta sunt, alia sunt nota Judici, & incognita aliis; alia sunt manifesta aliis, & occulta Judici; quædam verò sunt nota Judici, & aliis. Quæ Judici tantùm nota sunt, sine examinatione feriri non possunt: quia dum Accusatoris persona assumitur, Judiciaria potestas amittitur. In una enim eadémque causa nullus simul potest esse Accusator & Judex. Unde "

XVIII. AUGUSTINUS in homilia de Pœnitentia (quæ est 50.) *c.* 12 [i]. [fortè c. an. 415. *in Africa.*]

Quando aliqui sunt corrigendi, quando tolerandi.

MUlti corriguntur [k], ut Petrus: multi tolerantur, ut Judas: multi nesciuntur, donec veniat Dominus [l], qui illuminabit abscondita tenebrarum. *& infrà.* §. 1. Nos verò à communione prohibere quemquam non possumus (quamvis hæc prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis) nisi aut sponte confessum, aut in aliquo, sive seculari, sive Ecclesiastico judicio nominatum, atque convictum. Quis enim sibi utrumque audeat assumere, ut cuiquam ipse sit & Accusator, & Judex? Cujusmodi regulam etiam Paulus Apostolus in eadem ad Corinthios Epistola breviter insinuasse intelligitur, cùm quibusdam commemoratis criminibus, Ecclesiastici judicii formam ad omnia similia ex quibusdam daret. Ait enim [m]: *Scripsi vobis in Epistola non commisceri fornicariis. Non utique fornicariis hujus Mundi, aut avaris, aut raptoribus, aut Idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc Mundo exisse.* Non enim [n] possunt homines in hoc Mundo viventes, nisi cum talibus vivere: nec eos possunt lucrifacere Christo, si eorum colloquium convictúmque vitaverint. Unde & Dominus cum publicanis, & peccatoribus comedens [o]: *Non est opus,* inquit, *sanus medicus, sed malè habentibus. Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* Et ideò sequitur Apostolus, & adjungit [p]: *Nunc scripsi vobis non commisceri. Si quis frater nominatur in vobis, aut fornicator, aut Idolis serviens, aut avarus, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax; cum hujusmodi nec quidem cibum simul sumere. Quid enim mihi de his, qui foris sunt judicare? Nonne de his, qui intùs sunt, vos judicatis? De his autem, qui foris sunt, Deus judicabit. Auferte malum à vobis ipsis.* Quibus verbis satis ostendit non temerè, aut quomodolibet, sed per judicium auferendos esse malos ab Ecclesiæ communione: ut si per judicium auferri non possunt, tolerentur potiùs; ne perversè malos quisque [q] evitando, ab Ecclesia ipse discedens, eos, quos fugere videtur, vinciat [r] ad gehennam. Quia & ad hoc nobis sunt in Scripturis Sanctis exempla proposita: velut in messe [s], ut palea sufferatur usque ad ultimum ventilabrum: vel intra illa retia [t], ubi pisces boni cum malis usque ad segregationem, quæ futura est in littore, id est, in fine seculi, æquo animo tolerentur. §. 1. Non enim contrarium est huic loco id quod alio loco dicit Apostolus [u]: *Tu quis es qui judicas alienum servum? suo Domino stat aut cadit.* Noluit enim hominem ab homine judicari ex arbitrio suspicionis, vel etiam extraordinario usurpato Judicio: sed potiùs ex Lege Dei secundùm ordinem Ecclesiæ, sive ultrò confessum, sive accusatum, atque convictum. Alioquin illud cur dixit? [Si quis frater nominatur aut fornicator, aut Idolis serviens, &c.] nisi quia eam nominationem intelligi voluit, quæ fit in quemquam, cùm sententia ordine Judiciario, atque integritate profertur? Nam si nominatio sola sufficit, multi damnandi sunt innocentes; quia sæpè falso in quoquam crimina [x] nominantur. §. 2. Non ergo illi, quos monemus agere pœnitentiam, quærant sibi comites ad supplicium; nec gaudeant, quia plures invenerint. Non enim propterea minùs ardebunt, quia cum multis ardebunt.

[i] Beda 1. Corinth. 5. [k] Ansel. *l.* 3. ... 70. Polyc. *l.* 7. tit. 7. [l] 1. *Cor.* 4. [m] 1. *Cor.* 5. [n] xxiii. *q.* 4. ... *infideles.* [o] *Matth.* 9. [p] 1. *Cor.* 5. [q] ... *f.* quousque. [r] *al.* mittat. [s] *Matth.* 3. [t] *Matth.* 13. [u] *Rom.* 14. [x] iniquóque crimine. *Beda in c.* 5. 1. *ad Corinth.*

XIX. IDEM sermone XVI. de verbis Domini. [fortè c. an. 400. *in Africa.*]

Peccatum, quod tantùm Judici notum est, ab eo damnari non valet.

SI *peccaverit* [y], inquit, *in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum.* Quare? quia peccavit in te. Quid est, *In te peccavit?* Tu scis, quia peccavit. Quia enim secretum fuit, quando in te peccavit, secretum quære, cùm corrigis, quod in te peccavit. Nam si solus nosti, quia peccavit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, sed proditor. Attende, quemadmodum vir justus Joseph [z], tanto flagitio, quod de uxore fuerat suspicatus, tanta benignitate pepercit: antequam sciret, unde illa conceperat, quam gravidam senserat, & se ad illam non accessisse noverat. Restabat itaque certa adulterii suspicio: & tamen, quia ipse solus senserat, ipse solus sciebat, quid de illo ait Evangelium? *Joseph autem, cùm esset vir justus, & nollet eam divulgare.* Mariti dolor non vindictam quæsivit: voluit prodesse peccanti, non punire peccantem. *Cùm,* inquit, *nollet eam divulgare, voluit eam occultè dimittere.* & infrà. §. 1. Ergo ipsa corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipsa verò corripienda sunt secretiùs, quæ peccantur secretiùs. Distribuite tempora, & concordat Scriptura. Sic agamus, & sic agendum est, non solùm, quando in nos peccatur, sed etiam quando peccatur ab aliquo, ut ab altero nesciatur, in secreto debemus corripere. *& paulò pòst.* §. 2. Novit enim nescio quem homicidam Episcopus, & alius illum nemo novit. Ego nolo [a] illum publicè corripere, & tu quæris inscribere? Prorsùs nec prodo, nec negligo: corripio in secreto: pono ante oculos ejus Dei judicium, terreo cruentam conscientiam, persuadeo pœnitentiam. Hac charitate præditi esse debemus. Unde aliquando homines reprehendunt nos, quòd quasi non corripiamus: aut putant nos scire, quod nescimus; aut putant nos tacere, quod scimus. Sed fortè quod scis, & ego scio: sed non coram te corripio, quia curare volo, non accusare. §. 3. Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant: aliquando nobis produntur ab uxoribus suis, plerumque zelantibus; aliquando maritorum salutem quærentibus. Nos non prodimus palàm, sed in secreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus, ante omnia ostendentes homini in tali peccato constituto, sauciámque gerenti conscientiam, illud vulnus esse mortiferum.

[y] *Matth.* 18. [z] *Matth.* 1. [a] *al.* volo. *orig.*

" QUANDO verò crimen est notum aliis, & non Judici, nec tunc sine examinatione feriendum est: quia in crimen sibi occultum Judex sententiam ferre non debet. Unde ait " GRATIAN. 4. *Pars.*

XX. EVARISTUS Papa *Epist.* 2 [b]. [an. 108. *Româ in Ægyptum.*]

Sententia non præcipitanter ferenda est.

DEus omnipotens [c], ut nos à præcipitatæ sententiæ prolatione compesceret, cùm omnia nuda [d], & aperta sint oculis ejus; mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, priusquam manifestè agnosceret, quæ dicebantur. Unde ipse ait [e]: *Descendam, & videbo, utrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleverint; an non est ita, ut sciam.* Deus omnipotens, cui nihil est absconditum, sed omnia ei manifesta sunt, etiam antequam fiant; non ob aliud hæc, & alia multa (quæ hic prolixitatem vitantes non inseruimus) per se inquirere dignatus est; nisi, ut nobis exemplum daret, ne præcipites in discutiendis, & judicandis negotiis essemus; & ne mala quorumque priùs quisquam præsumat credere, quàm probare. Cujus exemplo monemur, ne ad proferendam sententiam umquam præcipites simus, aut temerè, indiligentérque indiscussa quæque quoquo modo judicemus, dicente Veritatis voce [f]: *Nolite judicare, ut non judicemini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini,* & reliqua. Nam mala [g] audita nullum moveant: nec passim dicta absque certa probatione quisquam umquam credat: sed antè audita diligenter inquirat, ne præcipitando quidquam aliquis agat. Si enim Dominus omnium, Sodomorum mala quorum clamor ad Cælum usque pervenerat, omnia sciens priùs nec credere, nec judicare voluit, quàm ipse ea cum fidelibus testibus diligenter investigans, quæ audierat, opere veraciter cognosceret; multò magis nos humani, & peccatores homines, quibus [h] incognita sunt occulta judicia Dei, & hæc præcavere, & nullum ante veram, justámque probationem judicare, aut damnare debemus, manifestè Apostolo dicente Paulo [i]: *Tu quis es, qui judicas servum alienum? suo enim Domino stat, aut cadit.*

[b] Et Greg. *l. Moral.* 19. *c.* 23. & in Conc. Tribur. *c.* 22. [c] Ansel. *l.* 3. *c.* 67. Polyc. *l.* 7. *tit.* 1. Burch. *l.* 11. *c.* 9. Pann. *l.* 4. *c.* 116. Ivo, *p.* 5. *c.* 240. [d] *Hebr.* 4. [e] *Gen.* 18. [f] *Matth.* 7. [g] xxx. *q.* 5. *nullum ante.* [h] *al.* qui sumus homines, & peccatores, quibus. [i] *Rom.* 14.

" QUANDO autem crimen notum est Judici, & aliis; aliquando Reus inficiatur factum: veluti si quis negaret interfecisse eum, quem sub oculis Judicis in conspectu multorum interfecit. Hic, quia se reum negat, sine examinatione feriri non potest. Aliquando evidentia ipsa operis reum esse testatur, quando opere publico crimen suum " GRATIAN. 5. *Pars.*

» confitetur: tunc post secundam, & tertiam correctionem » sine examinatione damnandus est, si incorrigibilis extiterit. » In hoc itaque ultimo casu intelligenda est autoritas illa Ambrosii [k], & Nicolai, [Manifesta, accusatione non indigent.] Fornicator enim ille, in quem, sine examinatione, sententia Apostolica processerat, publicè coram omnibus novercam suam pro uxore habebat. Lotharius quoque, de quo Nicolaus scribit, similiter publicè uxorem suam dimiserat, & aliam superduxerat. Unde scribit

[k] Suprà eâd. *manifesta.* & , *quæ Lotharius.*

XXI. IDEM NICOLAUS Papa I. Archiepiscopis, & Episcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam constitutis. [an. 863. *Romà in Galliam, &c.*]

Sine accusatione, manifesta ferienda sunt.

SCelus [l] [12], quod Lotharius Rex (si tamen Rex veraciter dici possit, qui nullo salubri regimine, corporis appetitus refrænat, sed lubrica enervatione magis illicitis ejus motibus cedit) in duabus feminis, Thietberga [13] scilicet, & Gualdrada [14] commisit, omnibus manifestum est. Sed & dudum Episcopos Thietgandum, & Guntherium [15] in tali factò eum habuisse tutores, atque fautores penè totus nobis Orbis undique ad limina, seu Sedem confluens Apostolicam referebat. & *infrà* [16]. Igitur decernente nobiscum sancta Synodo in præsentia depositi, & ab officio Sacerdotali excommunicati, atque à regimine Episcopatûs alienati indubitanter existunt.

[l] Ivo, *p.* 8. *c.* 226. Regino omnia hæc refert *lib.* 2. *Chron. num.* 875.

¶ PITH. [12] *Scelus.*] XI. *q.* 3. *c.* 10. Regino 36. 38. Aventin. *lib.* 4. *Boioar. p.* 324.
[13] *Thietberga.*] V. C. *Theoberga.*
[14] *Gualdrada.*] V. C. *Waldrada.*
[15] *Thietgaudum & Guntherium.*] V. C. *Theugaldum & Guntharium.*
[16] *Et infrà.*] V. C. *item.*

AN EXSPOLIATUS SIT IN ALIQUO JUDICANDUS.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. » QUòD autem Exspoliatus ante Judicem stare non possit, multis autoritatibus probatur. Ait enim

I. JOANNES Papa I. ad Zachariam Archiepiscopum [a]. [an. 523. *Romæ.*]

Ante litem contestatam Possessori cuncta sunt restituenda.

ANtiquitùs [b] decretum est, ut omnes possessiones, & omnia sibi sublata, atque fructus cunctos ante litem contestatam perceptos α Episcopus, vel Primas possessori restituat.

[a] Et Eusebius Papa *Epist.* 2.
[b] Pann. *l.* 4. *c.* 47.

¶ CORR. ROM. α *Perceptos.*] In vetustis exemplaribus, & Epistola Joannis, itémque Eusebii est, *Perceptor, vel Primas possessori restituat.*

II. *Item* NICOLAUS Papa. [imò Isidor. Merc. c. an. 800. *in Hispania.*]

De eodem.

OMnes Leges [c] tam Ecclesiasticæ, quàm vulgares, & publicæ præcipiunt, ut omnia sibi ablata restituantur ei, qui suis est rebus exspoliatus.

[c] XXXIII. *q.* 2. *historia.* §. *hæc omnes.* In præfatione Isid. in Collectionem suam.

III. *Item* STEPHANUS Papa I. *Epist.* 2. [an. 255. *Romà ad omnes Episcopos.*]

Nullus debet accusari, dum suis rebus fuerit spoliatus.

NUllus Episcoporum [d], dum suis fuerit rebus exspoliatus, aut à sede propria, qualibet occasione pulsus, debet accusari, aut à quoquam potest ei crimen objici, priusquam integerrimè restauretur, & omnia, quæ illi ablata quocumque ingenio fuerant, legibus redintegrentur, & ipse propriæ Sedi, & pristino statui regulariter reddatur: ita ut omnes possessiones, & cuncta sibi injustè ablata, atque fructus omnes ante cœptam accusationem, Primates, & Synodus Episcopo, de quo agitur, funditùs restituant.

[d] Burch. *l.* 1. *c.* 142. & 141. Ivo, *p.* 5. *c.* 155. & 156. Concord. Pann. *l.* 4. *c.* 49.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc suæ integritati ex originali est restitutum.

IV. *Item* EUSEBIUS Fratribus constitutis per Alexandriam & Ægyptum, *Epist.* 2 [e]. [an. 307. *vel* 312. *Romà in Ægyptum.*]

Nec convocari ad Synodum, nec in aliquo debet judicari spoliatus.

[e] Et in decretis Joannis I.

IN scripturis [f] vestris reperimus, quosdam Episcopos vestris in partibus à propriis ovibus accusatos: aliquos videlicet ex suspicione, & aliquos ex certa ratione: & idcircò quosdam suis esse rebus exspoliatos; quosdam verò a propria Sede pulsos. Quos sciatis nec ad Synodum comprovincialem, nec ad generalem posse vocari, nec in aliquo judicari, antequam cuncta, quæ eis sublata sunt, legibus potestati eorum redintegrentur.

[f] Ansel. *l.* 3. *c.* 44. Ivo, *p.* 5. *c.* 249. Pann. *l.* 4. *c.* 45.

V. *Item* JULIUS Papa in Epistola ad Orientales, *c.* 35. & 8. [an. 337. *Romà in Orientem.*]

De eodem.

NUllus [g] potest convocari, aut judicari, antequam omnia sibi ablata, & omnia jura ei in integrum restituantur: quia non habet privilegium, quo possit exul jam nudatus.

[g] Burch. *l.* 1. *c.* 144. Ivo, *p.* 5. *c.* 257. Pann. *l.* 4. *c.* 46.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc confectum est ex decretis Julii trigesimoquinto, & octavo; verbis tamen mutatis, & alio modo dispositis.

VI. *Item* ZEPHERINUS Papa ad Episcopos Ægypti, *Epist.* 2 [h]. [an. 198. *Romà in Ægyptum.*]

De eodem.

PRæceptum ergo [i] est in antiquis statutis, Episcopos ejectos, atque suis rebus exspoliatos Ecclesias proprias recipere, & primò sua omnia eis reddi; & demùm, si quis eos justè accusare voluerit, æquo periculo facere: Judices esse decernentes Episcopos recta sapientes, & in Ecclesia convenientes, ubi testes essent singulorum, qui oppressi videbantur: nec priùs eos respondere debere, quàm omnia sua eis, & Ecclesiis eorum, legibus integerrimè restituantur.

[h] Cap. 6. *c.* 287. Et in Capitulis Hadriani *c.* 2.
[i] Ivo, *p.* 5. *c.* 246. Pann. *l.* 4. *c.* 43.

QUA PŒNA SINT FERIENDI QUI IN ACCUSATIONE VEL TESTIFICATIONE DEFECERUNT.

QUÆSTIO III.

QUâ autem pœnâ feriendi sint, qui in accusatione deficiunt, Canonum censura definit. Pœnam enim illati criminis cum dispendio existimationis accipient. Unde

« GRATIAN. « 1. *Pars.*

I. CAIUS α Papa [a]. [an. 296. *Romæ.*]

De iis qui non probanda objiciunt.

SI quis [1] circa hujusmodi personas non probanda detulerit, autoritate hujus Sanctionis intelligat se jacturam infamiæ sustinere; ut damno pudoris, & existimationis dispendio discat sibi alienæ verecundiæ impunè insidiari saltem de cetero non licere.

[a] In Cap. Hadriani, *c.* 24. In Epist. Sixti III. Cod. Theod. *l.* 10. *tit.* 2. *c.* 51.

¶ CORR. ROM. α *Caius.*] Sic est in plerisque vetustis; & habetur hoc Caput in Epistola unica ipsius, in qua proximè his antecedunt verba Capitis, *si quis Episcopus, infrà eâd. q.* 7. In vulgatis autem hic citabatur Gelasius.
¶ PITH. [1] *Si quis.*] *l.* 41. *C. Th. de Episcopis.*

II. *Item* DAMASUS Papa ad Stephanum Archiepiscopum, *Epist.* 3. [an. 402. *Romà in Africam.*]

Si Accusator in accusatione defecerit, talionem recipiat.

CAlumniator [b], si in accusatione defecerit, talionem recipiat.

[b] IV. *q.* 4. *nullus introducatur.*

¶ CORR. ROM.] Verba ipsa Damasi referuntur infrà IV. *q.* 4. *c. nullus introducatur.*

III. *Item* EX DECRETO Hadriani Papæ in Capitulis ab ipso collectis, *c.* 52. *in medio* [c]. [an. 785. *Romà in Galliam.*]

De eodem.

QUi [2] non probaverit, quod objecit; pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

[c] Et ex Fabiano, *infrà III. q.* 6. *c.* 1. & ex Sixto *infrà eâd. q.* 8. *qui crimen.*

¶ PITH. [2] *Qui.*] *l.* 11. *C. Th. de Accusat. l.* 3. *C. Th. ad Leg. Jul. de vi publ.*

IV. *Item* α EX CONCILIO ELIBERITANO, *c.* 75. [an. 305. *in Hispania.*]

De his, qui falsis criminibus aliquem impetunt.

SI quis [3] Episcopum [d], aut Presbyterum, aut Diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit; nec in fine β dandam ei communionem [4] censemus.

[d] Ansel. *l.* 3. *c.* 92. Ivo, *p.* 6. *c.* 240. Burch. *l.* 2. *c.* 195.

¶ CORR. ROM. α *Item.*] Sic est in plerisque vetustis codicibus. In vulgatis autem legebatur, *Item Damasus Papa.* Extat autem Caput hoc in Capitulis Hadriani, *c.* 62. & in Concilio Eliberitano, *c.* 75. Ivo citat ex Carthaginensi. Et in tomis Conciliorum adjungitur Carthaginensi III.
β *Nec in fine.*] Sic legitur in Concilio Eliberitano, non in hoc tantùm Canone, sed etiam in aliis. Quam ob causam, atque etiam ob Glossam nihil est mutatum. Apud Hadrianum tamen est, *nisi in fine dandam ei non esse communionem.* Apud Ivonem, *non nisi in fine dandam ei esse communionem.*
¶ PITH. [3] *Si quis.*] Extat in Hadriani Papæ Capitulis Ingelramno datis, *to.* 3. Concil. *p.* 256. Est ex Eliberitano Concil. *c.* 75.
[4] *Communionem.*] Sic etiam in Pœnitentiali.

ALIUD est accusationem non implere, & aliud est, convicium non probare. Illud enim nulli sine abolitione, hoc omnibus licet. Unde

« GRATIAN. « 2. *Pars.*

V. FABIANUS Papa ad Hilarium Episcopum, *Epist.* 3 [e]. [forte an. 252. *Romæ.*]

Convicium non est pro accusatione habendum.

SI quis [f] [5] iratus crimen aliquod cuilibet temerè objecerit, convicium non est pro accusatione habendum: sed per-

[e] Cod. Theod. *l.* 9. *tit.* 1. *l.* 1. *in interpretatione*, & in Cap. *l.* 7. *c.* 364. & in Epist. Sixti III. *c.* 3. & in

miſſo tractandi ſpatio, id, quod iratus dixit, per ſcripturam ſe probaturum eſſe fateatur, ut ſi fortaſſe reſipiſcens, quæ præ iracundia dixit, iterare, aut ſcribere noluerit; non ut reus criminis teneatur.

¶ PITH. [5] *Si quis.*] Hæc eadem habentur in interpretatione Aniani ad Cod. Theod. *l.* 9. *tit.* 1. *l.* 5.

SED aliud eſt crimen illatum non poſſe probare α; aliud aliqua promiſſione accuſationem deſerere. Huic enim qui promiſſione β deceptus accuſationem deſerit, venia datur: illi verò, qui crimen illatum probare non valuerit, infamia irrogatur. Unde ſcribit

¶ CORR. ROM. α *Probare.*] In plerîſque exemplaribus ſequitur: *quia falſum eſt; aliud*, &c. Sed in emendatioribus ea verba vel non habentur, vel alia manu ſunt addita.

β *Promiſſione*] Non eſt ſimpliciter dicendum illis, qui pro aliqua promiſſione deſerunt accuſationem, ſemper veniam dari. Nam in Paulo, de quo in ſubjecto capite loquitur Beatus Gregorius, aliæ aderant cauſæ, quæ in ipſa Epiſtola exponuntur, his verbis: *tamen quia plùs eſſe convenit nos miſericordes, quàm diſtrictos; hanc ei culpam ignoſcimus, atque eum in ordine locóque ſuo recipiendum eſſe cenſemus. Nam ei à tempore prolatæ ſententiæ afflictionem, quam pertulit, credimus ad vindictam hujus poſſe culpæ ſufficere:* & inferiùs in eadem Epiſtola refert aliqua à prædicto Paulo in utilitatem Eccleſiæ facta, quæ etiam movere B. Gregorium potuerunt, ut erga eum eſſet clementior. Erant autem in ipſo capite multa Beati Gregorii verba omiſſa, quorum nonnulla viſa ſunt addenda.

VI. B. GREGORIUS Joanni Epiſcopo Corinthiorum, *lib.* 4. *Epiſt.* 50. ſeu *cap.* 94. [an. 595. *Româ in Peloponneſum.*]

De eo, qui promiſſione illectus accuſationem deſerit.

PAulum [g] itaque Diaconum quamvis culpa ſua vehementer confundat, quòd deceptus promiſſione, ab accuſatione nuper depoſiti quondam Epiſcopi ſui deſtiterit; tamen hanc ei culpam ignoſcimus. §. 1. Omnis α [6] igitur, qui crimen objicit, ſcribat ſe probaturum. Reverà ibi ſemper cauſa agitur [h], ubi crimen admittitur: & qui non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur.

¶ CORR. ROM. α *Omnis.*] Hinc uſque ad finem in vetuſtioribus, ac melioribus Gratiani codicibus non leguntur: nec ſunt Gregorii, ſed Fabiani & Hadriani Pontificum: quæ infrà, *q.* 8. *c. qui crimen.* & III. *q.* 6. *c.* 1. citantur ex Fabiano, & *c. fin.* ex Capitulis Hadriani.

¶ PITH. [6] *Omnis.*] *l.* 6. *C. Th. de accuſat.*

VII. *Item* GREGORIUS eâdem Epiſtolâ. [an. 195. *Româ in Peloponneſum.*]

De iis, qui accuſationem deſerunt, ut Eccleſiaſticos ordines accipiant.

EUphemium [l], atque Thomam, qui pro deſerenda accuſatione Epiſcopi ſui α ſacros Ordines acceperunt, eiſdem ſacris privatos Ordinibus eſſe, atque ita, ſicut ſunt depoſiti, volumus permanere.

¶ CORR. ROM. α *Epiſcopi ſui.*] Hæc verba in eo Epiſtolæ loco non ſunt: ſed ex iis, quæ antecedunt, innuitur, eum à quo Euphemius, & Thomas ideò ordinati fuerunt, ut ab ipſius accuſatione deſiſterent, fuiſſe proprium illorum Epiſcopum.

HINC colligitur Clericorum infamiam per Romanum Pontificem aboleri poſſe contra illud Gelaſii [k] [Quamquam animas per pœnitentiam ſalvare poſſimus, infamiam tamen abolere non poſſumus:] contra illud Stephani, qui cùm cauſas enumeraſſet, ex quibus infamia irrogatur; [Hos omnes, inquit, ſub nota perpetuæ infamiæ ad pœnitentiam ſuſcipimus.] Vel non fiunt infames lege Canonum omnes, quos Leges ſeculi infames pronunciant, cùm Paulus Diaconus [l], qui non impetrata abolitione ab accuſatione deſtiterat, hac autoritate Dignitatem officii ſui recuperaverit, quem Senatuſconſultum Turpilianum [m] infamem pronunciat. Quod etiam de ea fateri cogimur, quæ intra tempus luctûs nubit: cùm matrimonia hodie regantur jure poli, non jure fori; & jure poli mortuo viro mulier [n] ſoluta eſt à lege viri: nubat cui vult. §. 1. Sed idem Stephanus è contra ſcribit, dicens [o]: [Infames dicimus, quoſcumque Leges ſeculi infames pronunciant.] Sed illud Gelaſii, & Stephani. [Quamquam animas, &c.] & [Sub nota perpetuæ infamiæ, &c.] de illis intelligitur, quibus per Judicem civilem infamia irrogatur: quorum ſicut examinatio & caſtigatio, ita & in integrum reſtitutio non niſi ad civilem Judicem ſpectat. De ea verò quæ intra tempus luctûs nubit, non eſt contrarium ei, quod Stephanus ait [Infames dicimus, &c.] Cùm enim Leges ſeculi præcipuè in matrimonio ſacros Canones ſequi non dedignentur, non videntur pronunciare infamem, quæ Apoſtolica, & Canonica autoritate non illicitè nubit. §. 2. Notandum eſt quoque, quòd aliud eſt, cùm aliquem pœnituerit criminaliter accuſaſſe, & inſcriptionem feciſſe, ſi ab innocente fuerit abſolutus: aliud, ſi pecuniam à nocente acceperit, ut à probatione ejus, quod objecerat, deſiſtat. Unde legitur

VIII. IN LIBRO Capitularium, *c.* 175 [p]. [imò ex Interpr. l. 1. C. Theod. de abolit. an. 506. *in Novempopulania.*]

De eo, quem pœnitet criminaliter accuſaſſe.

SI quem [q] [7] pœnituerit accuſaſſe criminaliter, & inſcriptionem feciſſe de eo, quod probare non potuerit; ſi ei cum accuſato innocente convenerit, invicem ſe abſolvant. Si verò Judex eum, qui accuſatus eſt, criminoſum eſſe cognoverit, & inter reum, & accuſatorem per obreptionem α convenerit de colludio; pœnam accipiat Legibus conſtitutam.

[p] Cod. Theod. *lib.* 9. *tit.* 37. *cap.* 1. *in interpretatione.*

[q] Ivo, *p.* 16. *c.* 251.

¶ CORR. ROM. α *Per obreptionem.*] Apud Ivonem legitur, *factum per corruptionem conſenſum, de colludio pœnam excipiat Legibus conſtitutam.* Sed in interpretatione leg. primæ, quæ in Codice Theodoſiano, hoc modo, *per corruptionem de abſolutione reatûs convenerit, is, qui reus probatur, remoto conludio, pœnam excipiat Legibus conſtitutam.*

¶ PITH. [7] *Si quem.*] Anianus *l.* 1. *C. Th. de Abolitionibus.*

NOTANDUM quoque eſt, quòd ſicut *Digeſt. libro* 48. *titulo* [r] *de abolitionibus criminum, l. prima*, legitur. [Accuſatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis ſubjicitur. Aut enim calumniantur, aut prævaricantur, aut tergiverſantur. Calumniari eſt falſa crimina intendere: prævaricari vera crimina abſcondere: tergiverſari in univerſum ab accuſatione deſiſtere. §. 1. Calumniatoribus pœna legitimè [ſ] irrogatur α. Sed non utique, qui non probat quod intendit, protinus calumniari videtur. Nam ejus rei inquiſitio arbitrio Cognoſcentis committitur: qui Reo abſoluto, de Accuſatoris incipit conſilio quærere, qua mente ductus ad accuſationem proceſſerit: & ſi quidem juſtum ejus errorem reperit, abſolvit eum: ſi verò in evidenti calumnia eum deprehendit, legitimam pœnam ei irrogat. Quorum alterutrum ipſis verbis pronunciationis manifeſtatur. Nam ſi quidem ita pronunciaverit, non probaſti, pepercit ei: ſin autem pronunciaverit, calumniatus es, condemnavit eum: & quamvis nihil de pœna ſubjecerit, tamen Legis poteſtas adverſùs eum exercebitur. Nam ut Papinianus reſpondit, facti quidem quæſtio in arbitrio eſt Judicantis: pœnæ verò perſecutio non ejus voluntati mandatur, ſed Legis autoritati reſervatur. Si autem interloquendo β dixerit, Titius temerè accuſaſſe videtur, non calumniatorem pronunciavit. Temeritas enim facilitatis veniam continet, & inconſultus calor calumniæ vitio caret: & ob hoc nullam pœnam huic irrogari oportet.] *Ulpianus* libro 47. tit. [t] de prævaricatoribus, l. prima.

[§. 2. Prævaricator, eſt quaſi varicator, qui diverſam partem adjuvat proditâ causâ ſuâ. Quod nomen Labeo à varia certatione tractum ait. Nam qui prævaricatur, ex utraque parte conſtitit [u], quinimò ex altera. Is autem Prævaricator propriè dicitur, qui publico judicio accuſaverit. Ceterùm Advocatus non propriè Prævaricator dicitur. Quid igitur de eo fiet? Sive privato judicio, ſive publico prævaricatus eſt, hoc eſt prodiderit cauſam, hic extra ordinem ſolet puniri. §. 3. Sciendum eſt [x]: quòd hodie iis, qui prævaricati ſunt, pœna injungitur extraordinaria] & *infrà.*

§. 4. Accuſator [y] de prævaricatione convictus, poſteà ex Lege non accuſat. §. 5. In omnibus [z] cauſis (præterquam in ſanguine) qui Delatorem corrumpit, pro victo habetur.] & *infrà libro* 48. *tit. de abolitionibus criminum.*

§. 6. Prævaricatorem [a] eſſe eum oſtendimus, qui colludit [b] cum Reo, & translatitiè munere accuſandi defungitur, eò quòd proprias quidem probationes diſſimularet, falſas verò Rei excuſationes admitteret. §. 7. Si quis autem ab accuſatione citra abolitionem deſtiterit, punitur. Abolitio privatim à Præſidibus [b] poſtulari, ac impetrari ſolet: item pro tribunali, non de plano: nec Præſes hanc cognitionem alteri demandare poteſt. Si plura crimina idem eidem intulerit, ſingulorum abolitionem debet petere, alioqui, prout quid admiſerit [c], ejus nomine Senatuſconſulti pœnam patietur.] & *tit. eodem* [d]. [Deſtitiſſe eum accipimus, qui in totum animum agendi depoſuit, non qui diſtulit accuſationem: ſed qui permiſſu Imperatoris ab [e] accuſatione deſtitit, impunitus eſt.] §. 8. Abolitio enim pœnam remittit, infamiam non tollit. Unde Impp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. *libro* 9. *Cod. eod. titulo, de generali abolitione* [f] dixiſſe leguntur. [Indulgentia, Patres Conſcripti, quos liberat, notat; nec infamiam criminis tollit, ſed pœnæ gratiam facit. Si autem, reſtituo te in integrum, Princeps dixerit, infamiam tollit. Unde *in eodem libro tit. de ſententiam paſſis, & reſtitutis* [g], cuidam Deportato in inſulam Imperator Antoninus dixiſſe legitur. [Reſtituo te in integrum provinciæ tuæ,] & adjecit. [Ut autem ſcias, quid ſit in integrum reſtituere, reſtituo te honoribus & ordini tuo, & omnibus ceteris.]

GRATIAN. 5. Pars.

[r] *Titul.* 16. *ad Senatuſconſ. Turpilianum.*

[ſ] *al.* lege Rhemia. *al.* Memmia.

[t] *Tit.* 15.

[u] *al.* conſiſtit.

[x] *l.* 2. *Sciendum.*

[y] *l.* 5. *Accuſator.*

[z] *l. fin. eod. tit.*

[a] *d. l.* 1. *ad Senatuſconſ. Turpilian. §. prævaricatorem.*

[b] *al.* Præſide.

[c] *al.* amiſerit.

[d] *l.* 13. *deſtitiſſe.*

[e] *al.* accuſatione.

[f] *tit.* 43. *l.* 3. & *in Cod. Theod. l.* 9. *tit.* 38.

[g] *tit.* 51. *l.* 1. §. *reſtituo.*

¶ CORR. ROM. α *Calumniatoribus pœna legitimè irrogatur.*] Hæc verba licèt in collatis Gratiani manuſcriptis exemplaribus non habeantur, tamen quia ſunt etiam in Pandectis, non ſunt expuncta.

β *Si autem interloquendo.*] Hactenus retulerat Gratianus verba Juriſconſulti. Hinc autem uſque ad verſic. *oportet*, refert tantummodo ſententiam.

DEFICIENTIBUS ACCUSATORIBUS QUIS SIT COGENDUS AD PURGANDUM.

QUÆSTIO V α.

GRATIAN. 1. Pars.

„ DEFICIENTIBUS verò Accusatoribus, Reus non videtur esse cogendus ad purgationem. Sicut enim rei possessor deficiente Actore titulum suæ possessionis probare non cogitur, ita qui impetitur, ad innocentiam suam probandam cogendus esse non creditur. Autoritate quoque Papæ Cornelii, & Triburiensis Concilii, Sacerdotes jurare prohibentur, nisi pro recta fide. Ait enim

¶ CORR. ROM. α] Quintam ponit post tertiam, quia harum Quæstionum simillimum est argumentum.

I. CORNELIUS *Epist.* 2. ad Rufum Episcopum Orientalem. [an. 251. vel 252. *Romà in Orientem.*]

Juramentum à Sacerdotibus non est exigendum.

a Burch. *l.* 1. *c.* 193. Ivo, *p.* 5. *c.* 308. & *p.* 12. *c.* 77.

SAcramentum [a] hactenus à summis α Sacerdotibus, vel Dei Ministris [1] exigi, nisi pro fide recta, minimè cognovimus: nec sponte eos jurasse reperimus.

¶ CORR. ROM.] In vetustis codicibus Caput hoc conjunctum est cum duobus sequentibus, quæ sunt ex eadem Epistola Cornelii Papæ.

α *Summis.*] Sic habet originale. Sed Burchardus & Ivo in quinta parte; *ab Episcopis, & reliquis Ordinibus exigi:* idem verò Ivo in parte 12. *à summis Sacerdotibus, vel reliquis Dei Ministris.*

¶ PITH. [1] *Ministris.*] V. C. Addit *reliquis.*

II. *Item* IDEM paulò inferiùs. [an. 251. vel 252. *Româ in Orientem.*]

De eodem.

b Ivo, *p.* 12. *c.* 77.

NOs Sanctorum [b] [2] exempla sequentes, Sanctorum Apostolorum, eorúmque Successorum Jura firmamus, & sacramenta incauta fieri prohibemus.

¶ PITH. [2] *Nos Sanctorum.*] V. C. *Quæ nos exempla.*

III. *Item* IDEM ibidem. [an. 251. vel 252. *Româ in Orientem.*]

De eodem.

NOs sacramentum Episcopis nescimus oblatum; nec umquam fieri debet α.

¶ CORR. ROM. α *Debet.*] Sequebatur, *nisi pro recta fide*, quæ sublata sunt: quia neque in optimis manuscriptis, neque in ipsa Epistola hoc loco habentur; sed *sup. eâd. c.* 1.

IV. *Item* EX CONCILIO TRIBURIENSI, *c.* 21. [an. 895. *in Germania.*]

Si quis Presbyter contra Laicum, vel Laicus contra Presbyterum querimoniam habeat, Episcopo præcipiente terminetur.

c Burch. *l.* 2. *c.* 182. Ivo, *p.* 6. *c.* 227. Pann. *l.* 5. *c.* 10. d *al.* regente. e *al.* præjuramento. f *al.* constringatur. g *al.* præjuramenti. h *Matth.* 5.

SI quis Presbyter [c] contra Laicum, vel Laicus contra Presbyterum aliquam habet querimoniæ controversiam, Episcopo præcipiente [d] fine personarum acceptione finiatur, & Laicus per juramentum [e] (si necesse sit) se expurget [f]: Presbyter verò vice juramenti [g], per sanctam consecrationem interrogetur; quia Sacerdotes ex levi causa jurare non debent. Manus enim per quam Corpus, & Sanguis Christi conficitur, juramento polluetur? absit: cùm Dominus in Evangelio Discipulis suis (quorum vicem nos indigni in sancta gerimus Ecclesia) dicat [h]: *Nolite omnino jurare: Sit autem sermo vester, est, est: non, non. Quod autem his abundantius est, à malo est.*

GRATIAN. 2. Pars.

„ VERÙM his autoritatibus non omnimoda juramenta prohibentur fieri à Sacerdotibus: sed tantùm incauta, & ea, quæ pro qualibet causa temporali Judici offeruntur. Cùm autem populari infamia Sacerdotes opprimuntur, tunc ad innocentiæ suæ assertionem juramenta debent offerri. Unde

V. GREGORIUS Papa III. ad Bonifacium, *Epist.* 1 [i]. [imò Gregor. II. an. 726. *Româ in Germaniam.*]

i *Et l.* 7. *Cap. c.* 281.

Sacerdos à populo accusatus, juramento innocentiam suam asserat.

k Ansel. *l.* 3. *c.* 79. Burch. *l.* 2. *c.* 186. Ivo, *p.* 6. *c.* 231. Pann. *l.* 5. *c.* 9.

PResbyter [k], vel quilibet Sacerdos, si à populo accusatus fuerit, & certi non fuerint testes, qui crimini illato approbent veritatem; jusjurandum in medio erit, & illum testem proferat de innocentiæ suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia.

VI. *Item* EX REGESTO Gregorii *lib.* 2. *Indict.* 10. *Epist.* 23. ad Justinum Prætorem α. [an. 592. *Româ in Siciliam.*]

l Polyc. *l.* 6. *tit.* 11. Ansel. *l.* 6. *c.* 162. Burch. *l.* 1. *c.* 194. Ivo, *p.* 5. *c.* 309. Pann. *l.* 5. *c.* 5.

De Leone Episcopo, quem Beatus Gregorius purgationem præbere fecit.

HAbet [l] hoc proprium antiqui hostis invidia, ut quos in pravorum actuum perpetratione (Deo sibi resistente) dejicere non valet, opiniones eorum falsa ad præsens simulando, dilaceret. Quoniam igitur quædam contra Sacerdotale propositum de Leone fratre, & Coëpiscopo nostro sinister rumor aspersit, utrùm vera essent, districta diutiùs fecimus inquisitione perquiri: & nullam in eo de his, quæ dicta fuerant, culpam invenimus. Sed ne quid videretur omissum, quod nostro potuisset dubium cordi remanere, ad Beati Petri sacratissimum corpus districta eum ex abundanti fecimus sacramenta præbere. Quibus præstitis magna sumus exultatione gravisi, quòd hujuscemodi experimento innocentia ejus evidenter enituit. Pro qua re gloria vestra prædictum virum cum omni charitate suscipiat, & reverentiam ei, qualem Sacerdoti decet, exhibeat; ne qua in cordibus remaneat, de his quæ sunt jam purgata, dubietas. Sed ita suprascripto vos Episcopo devotissimè oportet in omnibus adhærere, ut congruè, decentérque Deum in ejus persona, cujus minister est, videamini honorare.

¶ CORR. ROM. α *Prætorem.*] In codicibus Gratiani est, *Imperatorem*, in Epistola excusa legitur, *Justino Presbytero*: emendatum verò est ex duobus vetustis codicibus Epistolarum, & Polycarpo; estque idem Justinus, ad quem scripta est secunda Epistola primi libri, in libris etiam impressis incorrupta inscriptione.

VII. *Item* EX EODEM ad Brunichildam Reginam Francorum, *lib.* 11. *Epist.* 8. [an. 602. *Româ in Galliam.*]

Quomodo Beatus Gregorius Mennam Episcopum juramento purgari fecit.

m Polyc. [illegible] Burch. *l.* [illegible] *c.* 196. Ivo, *p.* 5. *c.* 311. Pann. *l.* [illegible] *c.* 6. n *al.* reverendissimum.

MEnnam verò [m] reverendissimum [n] fratrem, & Coëpiscopum nostrum, postquam ea, quæ de eo dicta fuerant, requirentes, in nullo invenimus culpabilem esse, qui insuper ad sacratissimum corpus B. Petri Apostoli sub jurejurando satisfaciens, ab his quæ objecta ejus opinioni fuerant, se demonstravit alienum; reverti illuc purgatum, absolutúmque permisimus: quia sicut dignum erat, ut si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonicè puniremus; ita dignum non fuit, ut eum adjuvante innocentia diutiùs retinere, vel affligere in aliquo deberemus.

o Alex. II. Raynaldo Episcopo. Ivo, *p.* 10. *c.* 15. Pann. *l.* 5. *c.* 8.

§. 1. Purgationem [o] α tamen ante te duobus sibi Sacerdotibus junctis, ubi accusator cessaverit, eumdem ex se præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique, ac nulla Canonica sanctione fultam Legem, ferventis scilicet, sive frigidæ aquæ, ignitique ferri contactum, aut cujuslibet popularis inventionis (quia fabricante hæc sunt omnino ficta invidiâ) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, immò Apostolica autoritate prohibemus firmissimè.

¶ CORR. ROM. α *Purgationem.*] Hic erat gravissimus error. Conjunctè enim hæc legebantur cum superiobus, quæ Brunechildæ sunt scripta, quasi purgatio Presbyteri à B. Gregorio mulieri committeretur. Sed nil tale legitur in Epistola B. Gregorii, ex qua prior pars hujus Capitis est accepta. Verùm Ivo *p.* 10. *c.* 15. & Pann. *l.* 5. *c.* 8. citant hoc ex Epistola Alexandri II. Raynaldo Cumano Episcopo, cujus Epistolæ initium est, infrà *eâd. c. super causa.* Et hic versiculus, *Purgationem*, continenter legendus est post extrema verba illius Capitis. Ac propter citationes Doctorum, hinc quidem motus non est: sed additum est in margine nomen Alexandri II. Ita nihil loci relinquitur admirationi autoris Glossæ. Nusquam enim Romani Pontifices hujusmodi causas Mulieribus leguntur commisisse.

VIII. *Item* GREGORIUS I. Castorio Notario Ravennæ, *lib.* 7. *indict.* 2. *Epist.* 80. [an. 599. *Româ in Æmiliam.*]

De Maximo Salonitano Episcopo, qui sacramento seipsum purgavit.

QUantò à nobis credi tibi, & necessarias vides causas injungi; tantò te strenuum debes & solicitum exhibere. Proinde, si Maximus Salonitanus præstito sacramento firmaverit se Simoniaca hæresi non teneri, atque de aliis ante corpus Sancti Apollinaris tantummodo requisitus innoxium se esse responderit, & de inobedientia sua pœnitentiam (sicut deputavimus) egerit; volumus, ut ad consolandum illum, Epistolam, quam ad eum scripsimus (ubi ei & gratiam nostram, & communionem nos reddidisse signavimus) experientia tua dare debeat; quia sicut in contumacia persistentibus severos nos esse convenit, sic iterùm humiliatis, & pœnitentibus negare locum veniæ non debemus.

IX. IDEM Mariniano Episcopo Ravennæ, *lib.* 7. *Epist.* 79. [an. 599. *Româ in Æmiliam.*]

De eodem.

p Polyc. [illegible] *tit.* 37.

QUæ de causa [p] Maximi sint agenda, ex Epistolis, quas ad vos antè transmisimus, agnovistis. Sed quia, qualis de hac re Fraternitatis vestræ voluntas sit, ac [3] magis petitio [4], à præsentium Latore Castorio Chartulario nostro renuntiante cognovimus: ideò, si idem Maximus coram vobis, & prædicto Chartulario nostro, de Simoniaca hæresi præstito [5] se sacramento purgaverit, atque de aliis ante corpus sancti Apollinaris (ut scripsimus) tantummodo requisitus liberum se esse responderit, causam ipsius, Fraternitatis vestræ, de eo, quòd excommunicatus Missarum solennia agere præ-

sumpserit, judicio committimus, quâ debeat [6] pœnitentiâ, talis culpa purgari [7]. Et ideò quidquid vobis secundùm Deum placet, securi disponite: nec aliquod de nobis dubium habeatis. Nam quidquid à vobis de hac causa fuerit ordinatum, nos & gratè suscipimus, & libenter admittimus.

¶ Pith. [3] *Ac.*] Deest in V. C.
[4] *Petitio.*] Deest in V. C.
[5] *Præstito.*] Deest in V. C.
[6] *Debeat.*] V. C. *habeat.*
[7] *Purgari.*] V. C. *prægravari.*

X. *Item* Sixtus Papa III. Epist. ad Orientales Episcopos, *c.* I. [an. 440. *Româ in Orientem.*]

Qualiter Sixtus semetipsum purgavit.

ic. *Epist.* 7. Michae-

MAndastis [q] [8], ut scriberem vobis, qualiter instans jurgium contra me suscitatum sit, vel à quo, ut vestro adminiculo pelleretur, & causa mea firmaretur. Scitote me criminari à quodam Basso, & injustè persequi. Quod audiens Valentinianus Augustus nostra autoritate Synodum congregari jussit. Et facto Concilio, cum magna examinatione satisfaciens omnibus, (licèt evadere satis aliter potuissem) suspicionem tamen fugiens, coram omnibus me purgavi; me scilicet à suspicione, & æmulatione liberans; sed non aliis, qui noluerint, aut sponte hoc non elegerint, faciendo [r] formam, exemplúmque dans.

. faciendi.

¶ Pith. [8] *Mandastis.*] Damasus, Martin. Polon. Vigner. *tom.* 2. *Bibl. p.* 46.

XI. *Item* Alexander Raynaldo Cumano Episcopo. [Alex. II. c. an. 1068. *Româ in Campaniam.*]

De causa Guillandi Presbyteri.

ann. *l.* 5. , *p.* 10. 6. & in' *st.* ad Vil- ertum Ce- nanensem.

SUper causa [f] Guillandi Presbyteri tui de morte Episcopi sui, Prædecessoris tui, infamati in medium consuluimus: itaque circumstantium Fratrum unanimi assensu tuæ Dilectioni rescribimus, præfatum Guillandum Presbyterum ante te præsentandum: ubi si certi Accusatores defuerint, tunc dictante justitia sine omni controversia Presbyter, quæcumque ob hoc injustè amisit, ac Sacerdotium accipiat, & integra beneficia α.

¶ Corr. Rom. α *Beneficia.*] In Epistola hoc loco sequitur vers. *purgationem*, suprà eàd. *c. Mennam*, ut ibi notatum est.

XII. *Item* ex Concilio Agathensi [9]. [an. 506. *in Galliâ.*]

De purgatione Clericorum, si convinci non potuerint.

xt. *de* g. *can. c.* uis Presby- ch. *l.* 2. 81. , *p.* 6. 26. n. *l.* 5. l. suis dem ordi-

SI legitimi [t] Accusatores crimina α Sacerdotis probare non potuerint, & ipse negaverit; tunc ipse cum septem sociis sui Ordinis [u] (si valet) à crimine semetipsum expurget. Diaconus verò, si eodem crimine accusatus fuerit, cum tribus semetipsum excuset.

¶ Corr. Rom. α *Crimina.*] Apud ceteros Collectores legitur: *si autem Accusatores legitimi non fuerint, qui ejus crimina manifestis indiciis probare contenderint, & ipse, &c.*

¶ Pith. [9] *Agathensi.*] Non est in Agathensi.

XIII. *Item* ex Concilio Ilerdensi. [an. 524. *in Hispania.*]

De eodem.

Burch. *l.* 2. 84. , *p.* 6. 29. an. *l.* 5. l. suspen- ur ab offi. Presbyter ue.

PResbyter [x] si à plebe sibi commissa, mala opinione infamatus fuerit, & Episcopus legitimis testibus approbare non potuerit; suspendatur usque [y] ad dignam satisfactionem; ne populus fidelium in eo scandalum patiatur. Digna verò satisfactio est (sicut à Majoribus constitutum α esse docetur) quando sive secundùm Canones, sive ad arbitrium Episcopi septem sibi Collegas adjungit, & jurat in sacrosancto β Evangelio coram posito, quòd crimen sibi illatum non perpetravit. Et hac satisfactione purgatus, securè deinceps suum exequatur officium.

¶ Corr. Rom. α *Sicut à Majoribus constitutum.*] Hoc loco sicut & paulò inferiùs, plura sunt verba apud ceteros Collectores.

β *Sacrosancto.*] Apud eosdem legitur, *in sacro coram posito Evangelio*, quò facit *c. testimonium, in vers. nemo Clericum, infrà* XI. *q.* I.

XIV. *Item* Silvester Papa. [fortè Gregor. I. an. 595. *Româ in Dalmatiam.*]

De eodem. PALEA.

ACcusatum Simoniacum necesse habuimus summopere per scripturam prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisset, donec quid esset verius, potuissemus cognoscere.

¶ Corr. Rom.] Citatur hic ex Silvestro, ferè idem est *in Decret. tit. de simon. c. accusatum*, & ibi tribuitur Deodato Pontifici. Sed in nullis horum duorum Pontificum scriptis, quæ extent, tale aliquid est inventum. In regesto Beati Gregorii *lib.* 5. *Epist.* 3. Maximo præsumptori Ecclesiæ Salonitanæ hæc leguntur: *Pervenit itaque ad nos, quòd per simoniacam hæresim fueris ordinatus. Sed & alia de te multa hic dicta sunt, de quibus unum quàm maximè fuit, propter quod necesse habuimus te summopere per scripta nostra prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisses, donec quid esset, verè potuissemus addiscere.* Et ex hac Epistola videri potest accepta hæc Palea, & *c. accusatum*, & *c. quoties*, *extr. de simon.* Nam initium ipsius Epistolæ est, *Quoties contra, &c.*

XV. *Item* ex Concilio Triburiensi. [an. 895. *in Germaniam.*]

PALEA.

NObilis homo [z], vel ingenuus, si in Synodo accusatur, & negaverit; si eum constiterit fidelem esse, cum duodecim ingenuis se expurget: si anteà deprehensus fuerit in furto, aut perjurio, aut falso testimonio, ad juramentum non admittatur, sed (sicut qui ingenuus non est) ferventi aqua, vel candenti ferro se expurget.

[z] Extrà *de purg. can. c.* I. Burch. *l.* 16. *c.* 19.

¶ Corr. Rom.] Burchardus etiam citat ex Concilio Triburiensi, *c.* 10. & in Triburiensi illo, quod extat impressum, habentur nonnulla ad hanc rem facientia.

XVI. *Item* Hincmarus Remorum Episcopus. [an. 852. *in Gallia.*]

De eodem.

SI mala fama [a] de Presbytero exierit, & accusatores, ac testes legales defuerint [b], ne, contra Apostolum [c], infirmorum corda de mala fama Presbyteri percutiantur, & ne vituperetur ministerium nostrum, néve securiores Presbyteri existentes licentiùs in peccatum prolabantur; secundùm decreta α Majorum cum denominatis sibi vicinis Presbyteris, quos scimus se nolle pejerare [10], sacramento famam suam purget.

[a] Ivo, *p.* 6. *c.* 420.
[b] *al.* defecerint.
[c] 2. *Cor.* 6.

¶ Corr. Rom.] In Concilio Remensi Trosleiano 9. *c.* refertur Synodus ab Hincmaro Remorum Archiepiscopo habita, in qua habetur hoc Caput.

α *Secundùm decreta.*] In Synodo legitur, *secundùm decretum Gregorii junioris sit jusjurandum in medio, & habeat malæ famæ Presbyter in sacramento purgationis suæ eum testem, quem habebit & judicem.*

¶ Pith. [10] *Pejerare.*] V. C. *rejurare.*

XVII. *Item* Innocentius Aquileiensi Patriarchæ, & Mantuano Episcopo. [Innocent. II. c. an. 1131. *Româ in Venetiam.*]

De eodem.

QUoties Frater noster Tridentinus Episcopus in nostra præsentia de Simonia sit impetitus, prudentiam vestram latere non credimus: cujus causâ tamdem in nostra præsentia ventilatâ producti sunt adversùs eum accusatores viva [d] voce, & scripto asserentes, quòd Ecclesiam sancti Petri de Pado [e], Presbytero Paulo dederit pro quatuor modiis frumenti [f], quos ab ejusdem Ecclesiæ Laicis acceperit. Verùm quoniam nec Accusatores, nec testes secundùm formam Canonum, & sanctorum Patrum statuta in causa ipsa procedere potuerunt, communi Fratrum nostrorum Concilio judicamus, ut tertia manu sui Ordinis & quatuor [g] Abbatum & religiosorum Sacerdotum de supradicta Simonia in vestra præsentia se debeat expurgare. Porrò purgationis tenor erit hujusmodi. Idem Episcopus super sancta Evangelia primùm jurabit, quòd pro Ecclesia sancti Petri de Pado Presbytero Paulo danda, neque ipse per se, neque per submissam personam, neque alius pro eo, se sciente, pretium receperit. Deinde verò Purgatores super sancta Dei Evangelia jurabunt, quòd sicut ipsi credunt, verum juravit. Nos itaque causæ hujus seriem committentes Prudentiæ vestræ, mandamus vobis, ut congruo loco in unum convenire curetis, & ita causam ipsam juxta præsentium tenorem præstante Domino restauretis: quatenus, & omnis de cetero hujus quæstionis scrupulus auferatur, & utrique Parti sua justitia conservetur. Si quis verò de vobis, certa præpediente causa, interesse non poterit, vósque adesse poteritis, idem judicium terminate. Quòd si prædictus Frater noster A. prædictam purgationem fecerit, vos ei autoritate nostra prædictum officium & Tridentinam Ecclesiam restituite. Hanc autem purgationem ante proximam purificationem B. Mariæ Virginis adimplere jubemus.

[d] *al.* una.
[e] *al.* Paio.
[f] *al.* farinæ.
[g] *al.* quarta manu.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc extat *in Decret. tit. de purg. canon.* & tribuitur Innocentio III. Sed visum est ibi esse mendum, ut III. sit positum pro II. Nam Collector Decretalium solet in Pontificibus hunc ordinem observare, ut eos qui antecesserunt priùs citet. Ita, cùm ibi hoc caput habeatur ante aliquot Canones Alexandri, ac Lucii tertii, qui præcesserunt Innocentium III. non videtur huic posse tribui: quamquam habeatur etiam eidem adscriptum inter opera ipsius post sermones, & in Conciliis, quæ in quatuor tomos sunt divisa, tomo tertio. A plerisque autem manuscriptis Gratiani codicibus, etiam iis, in quibus Paleæ esse solent, totum istud Caput abest. A versiculo autem, *Nos itaque*, usque ad finem abest ab omnibus.

Gratian.

« In præmissis autoritatibus subintelligitur, si Reus se purgare voluerit, ut sacri Canones modum, non necessitatem « purgandi accusato imponant: sicut apparet ex fine Capituli « Sixti Papæ, & autoritate «

XVIII. Leonis, qui data purgatione ait de seipso. [Leo III. an. 800. *Romæ.*]

De Leone qualiter ſe purgavit.

[h] Burch. *l.* 1. *c.* 198. Ivo, *p.* 5. *c.* 313. Pann. *l.* 5. *c.* 4.

AUditum eſt [h], Fratres chariſſimi, qualiter mali omnes in me gravia crimina confinxerunt. Quamobrem ego Leo Pontifex ſanctæ Romanæ Eccleſiæ purifico me in conſpectu veſtro coram Deo, & Angelis ejus: quia iſtas criminoſas, & ſceleratas res, quas illi mihi objiciunt, nec perpetravi, nec perpetrari juſſi. Hoc autem faciens, non legem præſcribo ceteris, quâ id facere cogantur.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc eſt Leonis III. Tota verò hiſtoria falſæ accuſationis & purgationis ipſius refertur in vetuſtis Pontificalibus, ex quibus magnam partem accepit S. Antoninus *p.* 2. *Hiſt. tit.* 14. *c.* 1. §. 8. de qua etiam re meminit Marianus Scotus, & Aymonius *lib.* 4. *c.* 90. Apud Burchardum & Ivonem pleniùs eſt hoc Caput, atque hæc viſa ſunt notatu digna. *Quamobrem ego Leo Pontifex S. R. E. à nemine judicatus neque coactus, ſed ſpontanea mea voluntate purifico me in conſpectu veſtro coram Deo & Angelis ejus, qui conſcientiam meam novit, & B. Petro Principe Apoſtolorum, in cujus conſpectu conſiſtimus, quia iſtas criminoſas, & ſceleratas res, quas illi mihi objiciunt, nec perpetravi, nec perpetrari juſſi. Teſtis eſt mihi Deus, in cujus judicium venturi ſumus, & in cujus conſpectu conſiſtimus. Et hoc propter ſuſpiciones malas tolendas mea ſpontanea voluntate facio, non quaſi in Canonibus inventum ſit, aut quaſi ego hanc conſuetudinem, aut Decretum in ſancta Eccleſia Succeſſoribus meis, nec non & Fratribus, & Coëpiſcopis noſtris imponam, ſed ut meliùs à vobis abſcindatis rebelles cogitationes.*

GRATIAN. „ ECCE qualiter ſummus Pontifex ſemetipſum purgat, nec „ tamen ceteris neceſſitatem purgandi præſcribit. Unde da„ tur intelligi, quòd ſatisfactio purgationis in voluntate con„ ſiſtit Accuſati, non in arbitrio Judicis. Sed cùm in Iler„ denſi Concilio [i] Presbyter jubeatur ſuſpendi uſque ad di„ gnam ſatisfactionem, cùm etiam decreto Leonis [k] in arbi„ trio ponatur Epiſcopi, quota manu Sacerdos purgare ſe de„ beat, patet quòd ad purgationem cogendus eſt, nec in „ ſua voluntate, ſed in arbitrio Judicis conſiſtit. Unde aìt

[i] Suprà *ead.* *Presbyter ſi à plebe.* [k] *C. ſeq.*

XIX. LEO Papa ſcribens ad Carolum Regem. [imò ex Capit. Karoli an. 803. *in Gallia.*]

Qualiter Sacerdotes ſe purgare debeant.

[l] Cap. 5. *c.* 34. Ivo, *p.* 6. *c.* 419. Pann. *l.* 5. *c.* 3.

OMnibus [l] [11] vobis viſu aut auditu notum eſſe non dubitamus, quòd ſæpiſſimè, ſuadente antiquo hoſte, Sacerdotibus crimina diverſa objiciantur. Sed [12] qualiter [m] ex eis ab his rationabilis examinatio, & ſatisfactio fiat, licèt tempore bonæ memoriæ Domini [13] genitoris veſtri [n] Pipini, ſive priſcis temporibus à ſanctis Patribus, & reliquis bonæ devotionis hominibus ſæpiſſimè ventilatum fuerit; nos tamen pleniter, & ad liquidum definitum reperire minimè quivimus. Noſtris quippe temporibus idipſum, à ſanctis Epiſcopis, & reliquis Sacerdotibus, & ceteris Eccleſiaſticæ dignitatis Miniſtris veſtris [o] [14] in Regnis, ſeu in aliis Deo degentibus, nobiſque unà cum eis agentibus, ſæpiſſimè propter multas & nimias reclamationes, quæ ex hoc ad nos ex diverſis partibus venerunt, ventilatum eſt. Sed qualiter conſultu Domini & Patris noſtri Leonis Apoſtolici, ceterorúmque Romanæ Eccleſiæ Epiſcoporum, & reliquorum Sacerdotum, ſive Orientalium, & Græcorum Patriarcharum, & multorum ſanctorum Epiſcoporum, & Sacerdotum, nec non & noſtrorum Epiſcoporum α, omniúmque ceterorum Sacerdotum, ac Levitarum autoritate, & conſenſu, atque reliquorum fidelium, & cunctorum Conſiliariorum noſtrorum conſultu definitum eſt, vos omnes [p] utriuſque ordinis Miniſtros ſcire volumus. Statutum eſt namque ratione, & neceſſitate, ac autoritate prædicta conſultu omnium, ut quotieſcumque cuiquam Sacerdoti crimen imponitur, ſi ipſe accuſator talis fuerit, ut recipi debeat (quia quales ad accuſationem Sacerdotum admitti debeant, in Canonibus pleniter expreſſum eſt) ſi autem, ut dictum eſt, ille Accuſator, qui canonicè eſt recipiendus, eum cum legitimo numero verorum & bonorum teſtium approbare in conſpectu Epiſcoporum poterit; tunc canonicè dijudicetur: & ſi culpabilis inventus fuerit, canonicè damnetur. Si verò eum ſupraſcripto prætextu approbare ipſe Accuſator minimè poterit, & hoc canonicè definiatur. Ipſe ergo Sacerdos, ſi ſuſpicioſus, aut incredibilis ſuo Epiſcopo, aut reliquis ſuis Conſacerdotibus, ſive bonis & juſtis de ſuo populo, vel de ſua plebe hominibus fuerit; ne in crimine, aut in prædicta ſuſpicione remaneat, cum tribus aut quinque, vel ſeptem bonis, ac vicinis Sacerdotibus, exemplo Leonis Papæ, (qui duodecim β Epiſcopos in ſua purgatione habuit) vel eo ampliùs, ſi ſuo Epiſcopo viſum fuerit, aut neceſſe propter tumultum populi ineſſe proſpexerit, & cum aliis bonis & juſtis hominibus ſe ſacramento coram populo ſuper quatuor Evangelia dato purgatum Eccleſiæ reddat. Si quis autem ſcire deſiderat, quales teſtes ad accuſationem Sacerdotum recipi debeant, & quidquid [q] de Accuſatore faciendum ſit, pleniter in Canonibus reperire poterit.

[m] *al.* quoniam qualiter. [n] *al.* noſtri. *Cap.* [o] *al.* noſtris. *Cap.* [p] vobis omnibus. *Cap.* [q] *al.* quid.

¶ CORR. ROM.] Apud Collectores Caput hoc ita refertur, quaſi acceptum ſit ex aliqua Decretali Epiſtola Leonis ad Carolum. Verùm ex lib. quinto Capitularium, (ubi hoc ipſum eſt caput 34.) atque ex ipſa etiam orationis forma ſatis conſtat editum fuiſſe hoc Capitulare nomine Caroli Magni, ipſo Leone tertio conſulto, & cum conſilio multorum Epiſcoporum. Quod tamen pius Princeps, quia ſibi juriſdictionem in Presbyteros arrogaſſe videbatur, libro ſeptimo Capitularium, *c.* 281. emendavit ita ſcribens: *Omnibus vobis, tam præſentibus, quàm & futuris ſcire cupimus, quia de conſultu Sedis Apoſtolicæ, & omnium noſtrorum Epiſcoporum, ac reliquorum Sacerdotum, atque maximè cunctorum fidelium noſtrorum de criminatorum purgatione Sacerdotum cauſam tractavimus, eámque cum teſtibus (ſicut in anteriori Capitulari noſtro continetur) fieri decrevimus: quoniam neſciebamus eamdem cauſam, à Beato Gregorio Papa eſſe definitam. Nam cùm Wormaciæ generalem Conventum habuiſſemus, allata eſt nobis à Riculfo Magontiacenſi Metropolitano Epiſtola Beati Gregorii Papæ, in qua inter cetera continebantur hæc: De Presbytero verò, vel quolibet Sacerdote, à populo accuſato, ſi certi non fuerint teſtes, qui crimini illato approbent veritatem, jusjurandum erit in medio, & illum teſtem proferat de innocentiæ ſuæ puritate, cui nuda, & aperta ſunt omnia; ſicque maneat in proprio gradu.] Iſta verò omnia, quia vires noſtras excedunt, in judicio Epiſcoporum juxta Canonicam ſanctionem definienda relinquimus, ut hæc, quando orta fuerint, ita definire ſatagant, ut nec ſecundùm ſeculum juſtam reprehenſionem, nec penes Dominum (quod abſit) damnationem, ſed æternæ beatitudinis, ipſo auxiliante, qui omnia infucata præſtat, præmia conſequantur.*

α *Noſtrorum Epiſcoporum.*] In vulgatis legebatur, *noſtrorum Romanorum Epiſcoporum*, ſed vox, *Romanorum*, abeſt non modò à Capitulari, ſed etiam à vetuſtioribus Gratiani codicibus, & ab Ivone. Pannormia autem habet, *noſtrorum Epiſcoporum, omniúmque Romanorum Sacerdotum.*]

β *Qui duodecim.*] Hæc uſque ad verſ. *habuit*, ſunt etiam apud ceteros Collectores, ſed non in Capitulari.

¶ PITH. [11] *Omnibus.*] Ex Capitul. *lib.* 5. *c.* 39. Vide *lib.* 1. *c.* 281.

[12] *Sed.*] V. C. *ſed quoniam qualiter.*

[13] *Domini.*] V. C. *Domini genitoris noſtri Pipini.*

[14] *Veſtris.*] V. C. *noſtris.*

JURAMENTO verò, candentis ferri, vel ferventis aquæ purgatio non eſt adjicienda. Unde

“ GRATIAN. “ 3. *Pars.*

XX. STEPHANUS V. Humberto [r] [15] Epiſcopo Moguntino. [c. an. 888. *Româ in Galliam.*]

[r] *al.* Lamberto.

Candentis ferri, & ferventis aquæ judicium in Eccleſia fieri prohibetur.

COnſuluiſti [f] [16] de infantibus, qui in uno lecto dormientes cum parentibus mortui reperiuntur, utrùm ferro candente, aut aqua fervente, ſeu alio quolibet examine parentes ſe purificare debeant, eos non oppreſſiſſe. Monendi ſunt namque, & proteſtandi parentes, ne tam tenellos ſecum in uno lecto collocent: ne negligentia qualibet proveniente ſuffocentur, vel opprimantur: unde ipſi homicidii Rei inveniantur. Nam ferri candentis, vel aquæ ferventis examinatione confeſſionem extorqueri à quolibet ſacri non cenſent Canones: & quod Sanctorum Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinventione non eſt præſumendum. Spontanea enim confeſſione, vel teſtium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſunt regimini noſtro [17] judicare. Occulta verò, & incognita illi ſunt [18] relinquenda, qui ſolus novit [t] corda filiorum hominum. Hi autem qui probantur, vel confitentur talis reatùs ſe noxios; tua eos caſtiget moderatio: quia, ſi ille [19], qui conceptum in utero per abortum [20] deleverit, homicida eſt; quantò magis, qui unius ſaltem diei puerulum peremerit, homicidam ſe eſſe excuſare nequibit?

[f] Ivo, *p.* 10. *c.* 27. [t] 3. *Reg.* 8.

PITH. [15] *Humberto.*] V. C. *Luitberto.* Vide Annal. Moguntin. Aventin.

[16] *Conſuluiſti.*] Crantzius in Dania lib. 4. cap. 24.

[17] *Noſtro.*] Abeſt à V. C.

[18] *Illi ſunt.*] V. C. *illius ſunt judicio.*

[19] *Ille.*] Abeſt à V. C.

[20] *Abortum.*] V. C. *aborſum.*

HOC autem utrùm ad omnia genera purgationis, an ad hæc duo tantùm, quæ hìc prohibita eſſe videntur, pertineat, non immeritò dubitatur propter ſacrificium zelotypiæ; & illud Gregorii [u] [Si vir, qui frigidæ naturæ eſſe dicitur, per verum judicium probare poterit uxorem ſuam numquam ſe cognoviſſe, ſeparetur ab ea.]

“ GRATIAN. “ [u] XXXIII. *q.* 1. *c.* 1. & 2.

XXI.

IN Libro namque Numerorum [x] legitur Dominum præcepiſſe Moyſi, ut loqueretur filiis Iſraël, & diceret eis [y]: *Vir, cujus uxor erraverit, maritúmque contemnens dormierit cum altero viro, & id maritus deprehendere nequiverit, ſed latet adulterium, & teſtibus argui non poteſt, quia non eſt inventa in ſtupro; ſi ſpiritus zelotypiæ concitaverit virum contra uxorem ſuam, quæ vel polluta eſt, vel falſa ſuſpicione appetitur, adducet eam ad Sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem ſati farinæ hordeaceæ: non fundet ſuper eam oleum, nec imponet thus: quia ſacrificium zelotypiæ eſt, & oblatio inveſtigans adulterium. Offeret igitur eam Sacerdos, & ſtatuet coram*

“ GRATIAN. “ [x] *al.* Numeri. [y] *Num.* 5.

ram Domino, assumétque aquam sanctam in vase fictili; & pauxillum terræ de pavimento tabernaculi mittet in eam. Cúmque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput ejus, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: Ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congessit, adjurabitque eam, & dicet: Si non dormivit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro; non nocebunt te aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi. Si autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro; his maledictionibus subjacebis: Det te Dominus in maledictionem, & exemplum cunctorum in populo suo: putrescere faciat tuum femur, & tumens uterus tuus dirumpatur: ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumescente putrescat femur tuum. Et respondebit mulier, amen, amen. Scribétque Sacerdos ista maledicta in libello, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congessit, & dabit ei bibere; quas cum exhauserit, tollet Sacerdos de manu ejus Sacrificium zelotypiæ, & elevabit illud coram Domino, imponétque illud super altare: ita dumtaxat, ut priùs pugillum sacrificii tollat de eo quod offertur, & incendat super altare, & sic potum det mulieri aquas amarissimas. Quas cùm biberit, si polluta est, & contempto viro adulterii rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur, eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo. Maritus verò α absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam. Quod si polluta non fuerit, innoxia erit, & faciet liberos.

[GR]ATIAN. [...] Pars. " §. 1. Sed quælibet hujusmodi purgatio videtur esse inhibita, cùm in præmissa autoritate Stephani Papæ dicitur " [spontanea confessione, &c.] "

¶ CORR. ROM.] Capiti huic in vulgatis erat præpositum nomen Paleæ: sed in omnibus, quæ collata sunt, manuscriptis habetur sine ullo nomine Paleæ, & quidem conjunctum cum præcedenti capite. Ac certè versiculus, *Sed qualibet*, videtur indicare locum hunc Numerorum ab ipso Gratiano recitatum fuisse.

α *Maritus verò.*] Hæc usque ad vers. *quòd si*, sunt huc transposita ex extremo ejusdem quinti capitis Numerorum.

XXII. *Item* EX DECRETIS Nicolai Papæ I. [an. 868. *Romà in Galliam.*]

In Novo Testamento monomachia non recipitur.

[B]urch. *l.* 9. [...] [...], *p.* 8. [...]87. [...] legem assumimus. [...] nusquam [...] præceptum [...] reperimus. [...] *Reg.* 17.

MOnomachiam [z] verò in Lege non assumimus, quam præceptam fuisse non reperimus [a]: quia licèt quosdam iniisse legerimus [b], sicut sanctum David, & Goliam sacra prodit historia, nusquam tamen, ut pro Lege teneatur, alicubi Divina sanxit autoritas: cùm hoc, & hujusmodi sectantes, Deum solummodo tentare videantur.

¶ CORR. ROM.] Epistola scripta Carolo Regi Patruo Lotharii, (ex qua Caput hoc est acceptum) extat Romæ in codice sæpè citato Monasterii Dominicanorum. In qua inter alia refertur, Lotharium, cùm scire vellet an Theuperga, sive Thietberga (ut vocat Regino) ipsius uxor adulterium patrasset, voluisse duos homines monomachiam committere: ita ut, si ille, qui partes Theupergæ tueretur, caderet, ipsa planè adulterii convicta censeretur. Hócque valdè reprehendit Nicolaus, docens hanc non esse legitimam rationem probandi crimina (quamvis in Longobardicis constitutionibus, & in Capitularibus habeatur) sed potiùs nihil aliud esse, quàm Deum tentare. Addit verò denegatam fuisse à Lothario Theupergæ justam purgationem, his verbis, *sed de adulterio illa coram Missi nostri præsentia purgare se voluit; sed ipse non annuit.* Totam hanc historiam describit Regino *lib.* 2. *Chronicorum.* Ex his verò ostenditur Rubricam hujus Capitis apud Gratianum nimis esse generalem; quippe cùm Nicolaus hoc tantùm velit demonstrare, non esse utendum monomachiâ ad purgationem.

[GR]ATIAN. [...] Pars. " CONTRA,

XXIII. IN CONCILIO WORMACIENSI, *c.* 15. [an. 868. *in Germania.*]

Si furta in Monasterio fiunt, judicio Monachi se expurgent.

[Bu]rch. *l.* 11. [...]6. [...] debeant.

SÆpè contingit [c], ut in Monasteriis furta perpetrentur, & qui hæc committant, ignorentur. Idcircò statuimus, ut quando ipsi Fratres de talibus se expurgare debuerint [d], Missa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipse Abbas præceperit, præsentibus Fratribus: & sic expletâ α Missâ, omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie.

¶ CORR. ROM. α *Sic expletâ.*] In hoc Capite addita sunt nonnulla verba ex Concilio, quæ à Collectoribus videbantur omissa. Sed hoc loco satis visum est, varietatem indicare. Nam in Concilio ipso sic legitur, *& sic in ultima Missæ celebratione, pro expurgatione sua Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi percipiant, quatenus ita inde innocentes se esse ostendant.*

XXIV. *Item* IN SALEGUSTADIENSI CONCILIO, *c.* 7. [an. 1022. *ibidem.*]

Quicumque de adulterio accusatur, probabili judicio se expurget.

[B]urch. *in* [...] *operis.*

INterrogatum est [e], si duo de adulterio inculpati fuerint, & unus profitetur, & alter negat; quid inde agendum sit? Decretum est à sancto Concilio, ut ille, qui negaverit, probabili se judicio expurget; & qui professus fuerit, dignam pœnitentiam agat.

Ivo, *p.* 15. *c.* 173.

XXV. *Item* IN EODEM, *c.* 14. [an. 1022. *ibid.*]

Cùm plures de adulterio accusantur, & unus ceteros purgare voluerit, omnes rei habeantur, si ipse in judicio ceciderit.

STatuit [f] quoque sancta Synodus, ut si duo de adulterio accusati fuerint, & ambo negaverint, & orant sibi concedi, ut alter illorum utrosque Divino purget judicio; si unus in hoc ceciderit [g], ambo rei habeantur.

f Burch. *ibid.* Ivo, *p.* 15. *c.* 180.
g *al.* deciderit.

XXVI. *Item* IN CONCILIO WORMACIENSI, *c.* 10. [an. 868. *ibid.*]

Pro singulis Missa celebretur, qui de aliquo crimine accusantur.

SI Episcopo [h], aut Presbytero causa criminalis, hoc est, homicidium, adulterium, furtum, & maleficium imputatum fuerit; pro singulis Missam celebrare α debet, & communicare, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere [i]. Quod si non fecerit, quinquennio à liminibus Ecclesiæ extraneus habeatur.

h Burch. *l.* 2. *c.* 199. Ivo, *p.* 6. *c.* 272.
i *al.* reddere.

¶ CORR. ROM. α *Celebrare.*] In Concilio, & apud Burchardum, & Ivonem sequitur: *& secretam publicè dicere.*

ILLUD verò, quod Sixtus, & Leo in fine suæ purgationis addiderunt; ex eorum exemplo intelligendum est: exemplo enim suæ satisfactionis noluerunt ceteris præscribere legem purgandi. " GRATIAN. "

AN DUORUM TESTIMONIO EPISCOPUS SIT CONDEMNANDUS.

QUÆSTIO IV.

QUOD verò quarto loco quærebatur, an duorum testimonio Episcopus sit condemnandus, multorum autoritate probatur. Sicut enim in Evangelio Joannis legitur, ait Christus ad Judæos [a]: *In lege vestra* [b] *scriptum est, quoniam duorum hominum testimonium verum est.* Hinc consequenter contra eos argumentatur, dicens, *Si duorum hominum testimonium verum est, quare testimonium meum & patris non accipitis?* Item Paulus in Epistola ad Corinthios [c]: *In ore duorum, vel trium stabit omne verbum.* Item in Epistola ad Hebræos [d]: *Quis prævaricans Legem Moysi duobus, vel tribus testibus convictus, sine miseratione lapidabitur* [e]. " GRATIAN.

a *Joan.* 8. b *Deut.* 17. c 2. *Cor.* 13. d *Heb.* 10. e *al.* lapidabatur.

I. *Item* EX CONCILIO BRACHARENSI II. *c.* 8 [f]. [an. 572. *in Hispania.*]

Quot testibus quisque Clericorum convinci debeat.

PLacuit [g], ut si quis aliquem Clericorum in accusatione fornicationis [h] impetit, secundum præceptum Pauli Apostoli duo vel tria testimonia requirantur ab illo. Quòd si non potuerit datis testimoniis approbare quod dixit, excommunicationem accusati accusator accipiat.

f Et Capit. *l.* 5. *c.* 240.
g Burch. *l.* 2. *c.* 202. Ivo, *p.* 6. *c.* 276. Pann. *l.* 4. *c.* 97.
h *al.* macula fornicationis.

Ex præmissis itaque colligitur, quòd duorum, vel trium testimonio Episcopus convinci, & damnari potest. Porrò contra dixit " GRATIAN. "

II. SILVESTER Papa in Generali Synodo residens [i]. [an. 324. *Romæ.*]

Quot testibus Episcopus, vel Presbyter, vel reliqui Clerici sunt convincendi.

PRæsul [k] non damnabitur nisi cum [l] [1] lxxii. testibus: nec Præsul summus α à quoquam judicabitur, quoniam scriptum est [m]: *Non est discipulus super magistrum.* Presbyter autem Cardinalis [n] nisi cum xliv. [o] testibus non damnabitur: Diaconus verò Cardinalis urbis Romæ, nisi cum xxvii. testibus [p] [2] non condemnabitur. Subdiaconus, Acolythus, Exorcista, Lector, Ostiarius, non nisi septem [3] testibus non condemnabitur. Testes autem, & Accusatores sine aliqua sint infamia.

i In Epilogo Concilii Romani, *c.* 3.
k In Capit. Hadriani, *c.* 72. In Conc. Maguntin. II. *c.* 12. Cap. *l.* 1. *c.* 139. Pann. *l.* 4. *c.* 91. Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Deusdedit, *l.* 3.
l *al.* in.
m *Matth.* 10. & *Luc.* 6.
n *Abest ab orig.*
o *al.* lxiiii.
p *al.* xxxvi. testibus.

¶ CORR. ROM. α *Nec Præsul summus.*] Ex Concilio Romano sub Silvestro, & ceteris locis indicatis (exceptâ Pannormiâ) addita sunt hæc usque ad vers. *Presbyter.* Ac mirandum est de autore Glossæ, qui putavit Pontificem Maximum minore numero testium posse condemnari, quàm Diaconum Cardinalem, atque Ostiarium: cùm tamen ipse Pontifex à generali saltem Præsulis nomine minimè esset excludendus.

¶ PITH. [1] *Cum.*] V. C. *in.*

[2] *Testibus.*] Abest à V. C.

[3] *Non nisi septem.*] V. C. *nisi, sicut scriptum est, in sex testibus.*

III. *Item* LEO IV. in Epistola Episcopis Britanniæ. [c. an. 850. *Romà in Angliam.*]

Episcopi non nisi lxxij. testibus condemnandi sunt.

NUllam [q] [4] damnationem Episcoporum umquam esse censemus, nisi aut ante legitimum numerum Episcoporum

q Ivo, *p.* 5. *c.* 116.

(qui fit per duodecim Epiſcopos) aut certè probatâ ſententiâ per lxxii. teſtes idoneos, qui tales ſint, qui & accuſare poſſint. §. 1. Et priùs [r] ad ſacra Chriſti quatuor Evangelia ſacramenta præſtent, quòd nihil falſum depromant: ſicut nobis α Beatus Silveſter tradidit, & Romana ſancta videtur tenere Eccleſia. Et, ſi inter eos, quos damnandos eſſe dixerint homines, fuerit Epiſcopus, qui cauſam ſuam in præſentia Romanæ Sedis Epiſcopi petierit audiri, nullus ſuper illum definitivam præſumat dare ſententiam: ſed omnino eum audiri decernimus.

[r] Zepherinus *Epiſt.* 1.

¶ CORR. ROM. α *Sicut nobis.*] Hinc uſque ad dictionem, *Eccleſia*, non leguntur in Epiſtola Leonis manuſcripta: habentur tamen apud Ivonem.

¶ PITH. [4] *Nullam.*] Hiſt. Britanniæ *p.* 160.

GRATIAN. „ SED hoc vel ſpeciali privilegio de Clericis Romanæ Eccleſiæ intelligitur, vel propter improbitatem quorumdam; qui cùm non ſint ſpectatæ vitæ, & ſcientiæ, in accuſationem Miniſtrorum Dei repentè proſiliunt. Quorum verò vita adeò laudabilis eſt, ut omnibus imitanda appareat, de quorum aſſertione, nulla dubitatio naſci poterit, eorum teſtimonio duorum, vel trium teſtium quilibet jure convinci & damnari poterit.

AN REMEDIUM SIT DANDUM EI, QUI CAUSA DILATIONIS, VOCEM APPELLATIONIS EXHIBUIT.

QUÆSTIO VI.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ SEQUITUR ſexta Quæſtio, quâ quæritur, quo remedio cauſa vitiata ſublevetur: & ſi remedium illud ſit dandum ei, qui cauſâ dilationis vocem appellationis exhibuerit. Cauſa verò vitiata remedio appellationis ſublevari poterit. Unde ait

I. FABIANUS Papa ad Hilarium Epiſcopum, *Epiſt.* 3. *c.* 3. [a] [fortè an. 252. *Romæ.*]

Cauſæ vitiatæ remedium appellationis ſubveniat.

LIceat [1] [b] appellatori vitiatam cauſam remedio appellationis ſublevare.

¶ PITH. [1] *Liceat.*] *l.* 15. *C. Theod. de Appell.*

[a] Et in Decretis Sixti III. *c.* 3.
[b] Cod. Theod. *l.* 2. *tit. de appell. in interp. leg.* 15. Anſel. *l.* 2. *c.* 11. & *l.* 3. *c.* 88. *Lib.* 7. *Capit. c.* 333. Burch. *l.* 1. *c.* 148. Pann. *l.* 4. *c.* 121.

II. IDEM paulò antè. [fortè an. 252. *Romæ.*]

De eodem. PALEA.

APpellantem [2] [c] non debet afflictio ulla, aut detentionis injuriare cuſtodia.

¶ PITH. [2] *Appellantem.*] Anianus *l.* 2. & 11. *Cod. Theod. de Appellat.*

[c] Sixtus *ibid.* Polyc. *l.* 1. *tit.* 7. Anſel. *l.* 2. *c.* 11.

III. *Item* ANACLETUS Papa, *Epiſt.* 1. *in fine.* [an. 102. *Româ ad univerſos Epiſcopos.*]

De eodem.

OMnis oppreſſus liberè Sacerdotum (ſi voluerit) appellet Judicium, & à nullo prohibeatur: ſed ab his fulciatur, & liberetur. Si autem difficiles cauſæ, aut majora negotia orta fuerint, ad majorem Sedem referantur. Et ſi illic facilè diſcerni [d] non poterunt, aut juſtè terminari, ubi fuerit ſummorum congregata Congregatio α, (quæ per ſingulos annos bis fieri ſolet, & debet) juſtè, & Deo placitè coram Patriarcha, aut Primate Eccleſiaſtica negotia β, & coram Patritio ſecularia judicentur negotia in commune [e].

[d] *al.* decerni.
[e] *al.* communi.

¶ CORR. ROM. α *Congregatio.*] In vulgatis ſequebatur, *ſub Metropolitano:* quæ ſublata ſunt, quia in nullo manuſcripto neque in originali habentur, & in ſequentibus verbis exponitur, coram quibus ſit habendum concilium.

β *Eccleſiaſtica negotia.*] In Epiſtola legitur, *Primate Eccleſiaſtico, & coram Patritio ſecularia, &c.*

IV. *Item* SIXTUS Papa I. *Epiſt.* 2. omnibus Rectoribus Eccleſiæ. [fortè an. 137. *Romæ.*]

Quiſquis pulſatus fuerit, Apoſtolicam Sedem appellet.

SI quis [f] [3] veſtrûm pulſatus fuerit in aliqua adverſitate, licenter hanc Sanctam, & Apoſtolicam Sedem appellet, & ad eam, quaſi ad caput, ſuffugium habeat, ne ipſe innocens damnetur, aut Eccleſia ſua detrimentum patiatur.

[f] Ivo, *p.* 5. *c.* 3. Anſ. *l.* 2. *c.* 8.

¶ PITH. [3] *Si quis.*] Vigner. *To.* 2. *Bibl. p.* 30.

V. *Item* GRATO α *Epiſt.* 1. [Sixtus II. c. an. 258. *Romæ.*]

In gravioribus cauſis pulſati Apoſtolicam Sedem appellent.

OMnes Epiſcopi [g], qui in quibuſdam gravioribus pulſantur, vel criminantur cauſis, quoties neceſſe fuerit, liberè Apoſtolicam appellent Sedem, atque ad eam, quaſi ad matrem confugiant.

[g] Julius Papa *Epiſt.* 2. *ad Orientales*, *c.* 2. Burch. *l.* 1. *c.* 144. Ivo, *p.* 5. *c.* 257. Pann. *l.* 4. *c.* 124. Anſ. *l.* 2. *c.* 12. Polyc. *l.* 1. *tit.* 7.

¶ CORR. ROM. α *Grato.*] Sic eſt reſtitutum ex pleriſque vetuſtis (nam in vulgatis erat, *Item Gregorius*) quamquam in Tomis Conciliorum hæc Epiſtola tribuatur Sixto II. illa verò, ex qua caput antecedens, Sixto I.

VI. *Item* MARCELLUS Papa, *Epiſt.* 1. ad Epiſcopos Antiochenæ Provinciæ. [an. 309. *Româ in Syriam.*]

Ab omnibus appelletur ad Romanam Eccleſiam.

AD Romanam [h] Eccleſiam omnes Epiſcopi, qui voluerint, vel quibus neceſſe fuerit, quaſi ad caput ſuffugere, eámque appellare debent, ut inde accipiant tuitionem, atque conſecrationem α. Quod omnibus minimè convenit denegare Epiſcopis: ſed abſque ulla cuſtodia, aut excommunicatione, vel damnatione, vel exſpoliatione liberè ire concedatur.

[h] Anſ. *l.* 2. *c.* 7. Pann. *l.* 4. *c.* 125.

¶ CORR. ROM. α *Atque conſecrationem.*] In originali eſt, *ut inde accipiant tuitionem & liberationem, unde acceperunt informationem, atque conſecrationem:* ſed ob Gloſſam non eſt mutatum.

VII. *Item* VICTOR ad Theophilum Alexandrinum, *Epiſt.* 1. *c.* 3. [an. 186. *Româ in Ægyptum.*]

Qui à proprio Metropolitano ſe gravari putaverit, majorem Sedem appellet.

SI quis [i] [4] putaverit ſe à proprio Metropolitano gravari, apud Patriarcham, vel Primatem Diœceſeos, aut penes univerſalis Apoſtolicæ Eccleſiæ judicetur Sedem.

¶ PITH. [4] *Si quis.*] Julian. *Nov.* 115. *c.* 38.

[i] Julius *ibid.* *c.* 4. In Cap. Hadriani, *c.* 6. Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 4. *c.* 144. Pann. *l.* 4. *c.* 126. Ivo, *p.* 5. *c.* 257.

VIII. *Item* ZEPHERINUS urbis Romæ Epiſcopus, *Epiſt.* 1. [an. 198. *Româ in Siciliam.*]

Ad Romanam Eccleſiam, quaſi ad matrem appelletur ab omnibus.

AD Romanam [k] Eccleſiam ab omnibus, maximè tamen ab oppreſſis appellandum eſt, & concurrendum quaſi ad matrem, ut ejus uberibus nutriantur, autoritate defendantur, & à ſuis oppreſſionibus releventur: quia non poteſt, nec debet mater oblviviſci filium ſuum.

[k] Anſel. *l.* 2. *c.* 6.

IX. *Item* JULIUS Papa in Decretis, ſive in Reſcripto ad Orientales, *c.* 22. [l] [an. 337. *Româ in Orientem.*]

Quoties aliquis appellaverit, audientia ſibi non denegetur.

PLacuit [m], ut à quibuſcumque Judicibus Eccleſiaſticis ad alios Judices Eccleſiaſticos (ubi eſt autoritas major) fuerit provocatum, audientia non negetur.

[l] In Epiſt. Lucii 1. & in Conc. Carth. III. *c.* 10.
[m] In Cap. Hadriani. Anſ. *l.* 3. *c.* 88. Ivo, *p.* 6. *c.* 326 *ex Lucio.*

X. *Item* IDEM cap. 30. [m] [an. 337. *Româ in Orientem.*]

Injuſtè damnati, reſtitutionem; & oppreſſi, auxilium à Romana Eccleſia debent habere.

IDeò huic ſanctæ Sedi præfata privilegia ſpecialiter ſunt conceſſa, tam de congregandis Conciliis, & Judiciis, ac reſtitutionibus Epiſcoporum, quàm & de ſummis Eccleſiarum negotiis, ut ab ea omnes oppreſſi auxilium, & injuſtè damnati reſtitutionem ſumant: Et talia ab improbis ne præſumantur abſque ultione, nec exerceantur abſque damnatione.

GRATIAN. 2. *Pars.* " CÙM ergo Zepherinus dicat ab omnibus eſſe appellandum, maximè tamen ab oppreſſis, & Marcellus ſcribat [Omnes Epiſcopi, qui voluerint, vel quibus neceſſe fuerit, appellare debent;] patet, quòd Accuſato (ſive gravetur, ſive non) vox appellationis non eſt deneganda. Quidam tamen ita diſtinguunt, ut [volentes] ad conſecrandos, [neceſſitatem patientes] ad oppreſſos referant, ut ſit ſenſus; omnes, qui voluerint à Romana Eccleſia conſecrationem accipere, & ab aliquibus impediuntur, eam debent appellare, quibuſcumque in ſuis oppreſſionibus neceſſe fuerit ad eam ſuffugere, ſimiliter vocem appellationis exhibeant, ut iſti tuitionem, & illi conſecrationem ab ea accipiant. Similiter & illud Zepherini diſtinguitur. [Ab omnibus eſt appellandum ad Romanam Eccleſiam;] intelligendum eſt, qui ab ea Conſecrationem voluerint accipere, vel qui à Prælatis ſuis aliquam injuriam paſſi fuerint, maximè tamen ab oppreſſis. Secundùm primam interpretationem, oppreſſi intelliguntur aliquâ injuriâ affecti: juxta ſecundam verò, dicuntur à judice injuſtè condemnati. Secundùm hanc diſtinctionem, qui in aliquibus negotiis non ad relevandum, ſed ad differendum, vocem appellationis exhibuerint, appellandi autoritatem non habent. Sed cùm ſcribat

XI. GREGORIUS IV. omnibus [5] per diverſas provincias. [an. 835. *Româ in Galliam, &c.*]

De cauſa appellationis cognoſcere non licet, niſi ei, ad quem appellatur.

DEcreto [n] noſtro veſtram rogantes Charitatem mandamus, ut ſi aliquis (quod non optamus) ſuorum æmulorum, Aldricum Cenomanenſis Eccleſiæ Epiſcopum accuſare damnabiliter attentaverit; ut honoretur α [6] Beati Petri Apoſtolorum Principis memoria, Eccleſiæque Romanæ, cui præſedit, privilegium, noſtri nominis autoritas; liceat illi poſt auditionem Primatum Diœceſeos (ſi neceſſe fuerit) nos appellare, & noſtra autoritate, aut ante nos, aut ante Legatos noſtro [o] [7] ex latere miſſos juxta Patrum decreta ſuas exercere atque diffinire [8] actiones: nullúſque illum ante hæc judicet, aut judicare præſumat. Sed ſi quid (quod abſit) grave, intolerandúmque ei objectum fuerit, noſtra erit expectanda cenſura, ut nihil priùs de eo, qui ad ſinum Sanctæ Eccleſiæ Romanæ confugit, & ejus implorat auxilium, decernatur, quàm ab ejuſdem Eccleſiæ autoritate fuerit præceptum: quæ vices

[n] Polyc. *l.* 1. *tit.* 7. Ivo, *p.* 5. *c.* 349. Anſel. *l.* 2. *c.* 19.
[o] *al.* noſtros.

ſuas ita aliis impertivit Eccleſiis, ut in partem ſint vocatæ ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. *& infrà.*

§. 1. Si autem (quod non arbitramur) à quoquam ſecus præſumptum fuerit; ab officio Cleri ſubmotus, autoritatis Apoſtolicæ reus [p] ab omnibus judicetur: ne lupi, qui ſub ſpecie ovium ſubintraverunt, beſtiali ſævitia quoſque audeant lacerare: & quod ſibi fieri nolunt, aliis inferre præſumant.

[p] ... injuria- reus.

¶ Corr. Rom. [a] *Ut honoretur.*] Hinc uſque ad verſ. *autoritas*, addita ſunt ex ipſa Epiſtola, quæ extat in Bibliotheca Dominicana, & videtur eſſe Gregorii IV. ex qua etiam ſumptum eſt Caput, *nulli fas*, *diſt.* 19. & apud Ivonem utrumque Caput ſimul habetur. Iſtius autem Aldrici (ut ex Catalogo Epiſcoporum Eccleſiæ Cenomanenſis colligitur) mentio eſt in Concilio apud Sanctum Medardum, quod paulò poſt Gregorium IV. habitum fuit. Itaque defenſio ipſi à Gregorio præſtita profuit.

¶ Pith. [5] *Omnibus*, *&c.*] V. C. *dilectiſſimis Fratribus univerſis per Galliam*, *Europam*, *Germaniam*, *& per univerſas provincias conſtitutis.*

[6] *Ut honoretur*, *&c.*] Hæc abſunt à V. C.

[7] *Noſtro*, *&c.*] V. C. *noſtros è.*

[8] *Diffinire.*] V. C. *finire.*

XII. *Item* cùm Vigilius Papa in Epiſtola ad Eleutherium, *c. ult.* dicat. [an. 538. *Romæ.*]

Judicia Appellantium ab eis ſunt audienda, ad quos appellatur.

[q] ...nſel. *l.* 2. ... ...yc. *l.* 1. ...14.

QUi ſe ſcit [q] aliis eſſe præpoſitum, non moleſtè ferat aliquem eſſe ſibi prælatum. Ipſa namque Eccleſia, quæ prima eſt, ita reliquis Eccleſiis vices ſuas credidit largiendas, ut in partem ſint vocatæ ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Unde omnium Appellantium Apoſtolicam Sedem Epiſcoporum judicia, & cunctarum majorum negotia cauſarum eidem ſanctæ Sedi reſervata eſſe liquet; præſertim cùm in his omnibus ejus ſemper ſit expectandum conſultum: cujus tramiti ſi quis obviare tentaverit Sacerdotum, cauſas ſe non ſine honoris ſui periculo apud eamdem ſanctam Sedem noverit redditurum.

¶ Corr. Rom.] Reſtitutum eſt Caput hoc Vigilio antiquorum exemplarium autoritate. Anteà verò tribuebatur Julio; in cujus etiam Epiſtola prima habetur prior pars hujus Capitis uſque ad verſ. *ipſa namque*, (quemadmodum & apud Leonem *Epiſt.* 84. quod refertur ſuprà, *diſt.* 23. *c. quamquam & in cap. ſequenti*, *qui ſunt.*) & etiam ſententia ceterarum partium.

...atian.

Item cùm Nicolaus Papa in Hincmarum Remenſem Archiepiſcopum invehatur, qui Rhotandum [r] Epiſcopum appellantem Apoſtolicam Sedem damnare auſus eſt, ita dicens [ſ]

[r] Rothal-... [ſ] ...appen- Biblio- ...æ ſancto- Patrum.

XIII. Idem Nicolaus Papa I. [an. 865. *Româ in Galliam.*]

De Remenſi Archiepiſcopo, qui appellantem Romanam Sedem judicare eſt auſus.

ARguta [t] Sapientia tua, utinam in bono accepta, fomitem judicii, & materiam depoſitionis adversùs Rhotandum aſſumpſit, & ab itinere Apoſtolicæ Sedis removit [u], & continuatim Apoſtolicam Sedem appellantem damnavit, & carcerali cuſtodiæ mancipavit. *& infrà.* §. 1. Privilegia tamen Apoſtolicæ Sedis vos oblivioni tradere nullatenùs debuiſtis; quibus venerandi Canones judicia totius Eccleſiæ ad hanc deferri jubent. *& infrà.* §. 2. Hæc quippe [x] nos in Rhotando idcircò noveritis operatos, ut privilegia Sedis Apoſtolicæ, quæ malè à vobis violata videbantur, & à nobis tot impenſis laboribus, veſtra reſiſtente contumacia, recuperari non poterant; autoritate Apoſtolica, & cana [a] Patrum deliberatione priſtino tamdem genio, & proprio decorarentur honore.

[t] ...nſel. *l.* 2. [u] ... revoca- *orig.* [x] ...nſel. *l.* 2.

¶ Corr. Rom. [a] *Cana.*] Cùm anteà legeretur, *canonica*, emendatum ſic eſt ex Epiſtola ipſa, quæ habetur manuſcripta, & nuper eſt impreſſa in appendice Bibliothecæ: & in libro Ennodii pro Symmacho legitur, *cana miracula*, *& canum genium*, juxta illud Virgilii:

Cana fides, *& Veſta*, *Remo cum fratre Quirinus*,
Jura dabunt.

XIV. *Item* Leo Papa ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, *Epiſt.* 82. al. 84. [an. 445. *Româ in Macedoniam.*]

Quiſque eam obedientiam Majoribus exbibeat, quam ab Inferioribus deſiderat.

QUi ſcit ſe quibuſdam eſſe præpoſitum, non moleſtè ferat aliquem ſibi eſſe prælatum: ſed obedientiam, quam exigit, etiam ipſe dependat [9]: & ſicut non vult gravis oneris ſarcinam ferre, ita non audeat alii importabile pondus imponere. Diſcipuli enim ſumus humilis & mitis Magiſtri dicentis [y]: *Diſcite à me*, *quia mitis ſum & humilis corde.*

[y] ...Matth. 11.

¶ Pith. [9] *Dependat.*] V. C. *pendat.*

...atian.

Patet ergo, quòd nulli appellanti ſunt induciæ denegandæ. Ceterùm, ſi causâ fruſtratoriæ dilationis appellaverit, à Judice, ad quem provocatum fuerit, condemnabitur.

Tempus verò appellationis eſt ante datam vel poſt datam ſententiam. Quoties enim quis ſe gravari ſenſerit, liberè poteſt appellare. Unde ait

XV. Sixtus Papa II. *Epiſt.* 1. ad Gratum Epiſcopum [z]. [c. an. 258. *Romæ.*]

Qui gravatur à proprio Metropolitano, Primatem, aut univerſalis Eccleſiæ Sedem appellet.

SI quis putaverit [a] ſe à proprio Metropolitano gravari, apud Primatem diœceſeos, aut penes univerſalis Apoſtolicæ Eccleſiæ Papam judicetur.

[z] Et Victor *Epiſt.* 1. & Julius ſup. *eâd. c. ſi quis putaverit* 7.
[a] Polyc. *l.* 1. *tit.* 6. Anſel. *l.* 2. *c.* 9. *&* 11. Pann. *l.* 4. *c.* 126.

XVI. *Item* Felix II. ad Epiſcopos in Alexandrina Synodo congregatos, *cap.* 19. [an. 356. *Româ in Ægyptum.*]

Romanam Sedem appellet, qui Judicem ſuſpectum habet.

QUoties [b] Epiſcopi ſe à ſuis Comprovincialibus, vel à Metropolitano putaverint prægravari, aut eos ſuſpectos habuerint; mox Romanam appellent Sedem, ad quam eos abſque ulla detentione, aut ſuarum rerum ablatione liberè liceat ire: & dum prædictam Romanam matrem appellaverint Eccleſiam, aut ab ea ſe audiri popoſcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum ſedes ſurripere, aut res eorum auferre, aut aliquam eis vim inferre præſumat, antè quàm eorum cauſa Romani Pontificis autoritate finiatur. Quòd ſi aliter à quoquam præſumptum fuerit, nihil erit, ſed viribus carebit.

[b] Anſel. *l.* 2. *c.* 60.

XVII. *Item* Julius Papa in Reſcripto ad Epiſcopos Orientales, *c.* 30. [an. 337. *Româ in Orientem.*]

De eodem. PALEA.

IDeò [c] huic ſanctæ Sedi præfata privilegia ſpecialiter conceſſa ſunt, ut ab ea omnes auxilium oppreſſi, & injuſtè damnati reſtitutionem ſumant.

[c] Suprà *eâd. c. ideò.*

¶ Corr. Rom.] Eſt ſumma quædam Capitis recitati *ſuprà eâd. c. ideò:* & habetur in vetuſtis exemplaribus, in quibus Paleæ eſſe non ſolent.

Gratian.

Oppressi, & ſe prægravari putantes intelliguntur ante datam ſententiam: injuſtè damnati, poſt datam ſententiam. Unde ſcribit

XVIII. Eutychianus [10] urbis Romanæ Epiſcopus Epiſcopis per Siciliam, *Epiſt.* 2. *c.* 1. [an. 283. *Româ in Siciliam.*]

Ante exitum cauſæ per appellationem recedere licet.

NOn ita [d] in Eccleſiaſticis agendum eſt negotiis, ſicut in ſecularibus. Nam in ſecularibus Legibus, poſtquam [11] vocatus quis venerit, & in foro decertare cœperit, non licet ei [12] ante peractam cauſam recedere. In Eccleſiaſticis verò, dictâ causâ, recedere licet, ſi neceſſe fuerit, aut ſi ſe prægravari viderit.

[d] Anſel. *l.* 3. *c.* 73. Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Ivo, *p.* 6. *c.* 336. Pann. *l.* 4. *c.* 100.

¶ Pith. [10] *Eutychianus &c.*] V. C. *Felix Papa Anaſtaſio & Ægyptiis.*

[11] *Legibus poſtquam.*] V. C. *poſtquam Legibus.*

[12] *Ei.*] Deeſt in V. C.

Gratian. 3. *Pars.*

Qui verò ex contumacia Judicibus obtemperare noluerit, communione privetur. Unde

XIX. In Concilio Milevitano, *c.* 24. [an. 416. *in Numidia.*]

Excommunicetur, qui Judicibus ſuis obtemperare non vult.

QUiſquis [e] probatus fuerit per contumaciam nolle obtemperare judicibus, cùm hoc primæ ſedis Epiſcopo fuerit probatum, det literas, ut nullus ei communicet Epiſcoporum, donec obtemperet.

[e] Pann. *l.* 4. *c.* 132.

Gratian.

Item quòd poſt datam ſententiam appellari poſſit, teſtatur dicens

XX. Fabianus Papa Hilario Epiſcopo, *Epiſt.* 3. *c.* 2 [f]. [fortè an 252. *Romæ.*]

Non denegetur appellatio ei, quem in ſupplicium ſententia deſtinavit.

LIceat [g] [13] etiam in criminalibus cauſis appellare: nec appellandi vox denegetur ei, quem ſupplicio [h] ſententia deſtinarit.

[f] Cod. Theod. *l.* 11. *tit.* 30. *in interpr. l.* 20.
[g] Anſel. *l.* 2. *c.* 11. Burch. *l.* 1. *c.* 148. Ivo, *p.* 5. *c.* 261. Pann. *l.* 4. *c.* 122.
[h] in ſupplicium.

¶ Pith. [13] *Liceat.*] Anianus *l.* 20. *Cod. Th. de appell.*

Gratian.

Quod paulò antè affirmat

XXI. Idem *eod. cap.* [fortè an. 252. *Romæ.*]

Ante datam ſententiam licet alicui appellare.

SI quis Judicem [i] adverſum ſibi ſenſerit, vocem appellationis exhibeat.

[i] Ivo, *p.* 5. *c.* 248. Anſel. *ibid.* Burch. *ibid.* Pann. *l.* 4. *c.* 120.

Gratian. 4. *Pars.*

Post datam verò ſententiam, qui appellare voluerit, intra quinque dies appellet, & intra eoſdem, à quo provocavit, literas Dimiſſorias accipiat, & intra eoſdem, ad quem appellavit, iter arripiat. Unde ſic ſtatutum invenitur

XXII. IN THEODOSIANIS α * Legibus. [ex Breviario Alarici an. 506. *in Novempopulania.*]

Poſt latam ſententiam intra quod tempus quiſque appellare debeat.

[k] In ſententiis Julii Pauli cum Interpr. Aniani *l.* 5. *tit.* 33. *c.* 1. Ivo, *p.* 5. *c.* 281. Pann. *l.* 4. *c.* 127.
[l] *al.* provocare.

PRopter ſuperfluam [k] Appellatorum licentiam, ne in retractandis, vel revocandis ſententiis liberum habere arbitrium videantur, & tempora appellationis, & pœnæ conſtitutæ ſunt; ut quicumque apud Judicem, qui cauſam ejus audivit, appellare, & ad alium Judicem appellare [l] voluerit, intra quinque dies appellet, & his ipſis quinque diebus ad Judicem, ad quem provocaverit, ſine aliqua diſſimulatione perveniat: & ipſe dies, quo accepit literas, in his quinque diebus ſpecialiter computetur. Quòd ſi longiùs iter ſit, exceptis his quinque diebus, ſpatium dierum, quo iter agi poſſit, computetur.

¶ CORR. ROM. α *Theodoſianis.*] Hoc, & quatuor ſequentia Capita, quæ citantur ex legibus Theodoſianis, habentur *lib.* 5. *Sentent. Julii Pauli cum interpretat.* Ex quo apparet Gratiani etiam tempore has ſententias conjunctas fuiſſe cum codice Theodoſiano, ſeu Breviario Alarici. Alaricus autem in præfatione profitetur ſe volumen illud non ex ſolo Theodoſiano Codice, ſed ex variis libris collegiſſe, & in Legum collectione, atque interpretatione Epiſcoporum præcipuè operâ uſum fuiſſe.

¶ CONTIUS. * *Theodoſianis.*] Quod ſequitur ſumptum ex *lib.* 5. *ſentent. Pauli.* Sed Gratianus vocat Breviarium Alarici, in quo extant Pauli ſententiæ, Leges Theodoſianas. In veteri meo manuſcripto adnotatum reperi ad marginem hujus capitis, Theodoſianam eſſe hanc legem vel Lombardam ut & ſequentes uſque ad *cap. anteriorum. infrà, eâd.* & ideò abrogatas eſſe has leges uſque *ad cap. anteriorum.* Ceterùm *in hoc cap. propter*, erant verba quædam Aniani interpretis perperam verba Pauli enarrantis, quæ idcircò reliquit Gratianus, quia ea non intelligebat.

XXIII.

[m] *ff. ſi quis caut.* l. 1.

HAbita [m] dinumeratione xx. millium diurnorum per ſingulos dies, computetur.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc abeſt à vetuſtioribus Gratiani codicibus, & ab originali, & Ivone, & Pannormia. In uno autem Gratiani valdè emendato eſt in margine ſuperioris Capitis tamquam Gloſſa quædam.

XXIV. *Item* IBIDEM *tit.* 34. [ex Paulo c. an. Chr. 224. *Romæ.*]

A quo appellatur, ad quem appellatum fuerit, Dimiſſoriæ literæ dirigantur.

[n] Ivo, *p.* 5. *c.* 282. Pann. *l.* 4. *c.* 128.
[o] *al.* quorum.
[p] *al.* facienda.
[q] Sunt verba Interpretis.

AB eo [n], quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt, Dimiſſoriæ literæ dirigantur, quæ vulgò *Apoſtoli* appellantur, quarum [o] poſtulatio, & acceptio intra quinque dies ex officio finienda [p] eſt. [Iſta jam [q] ſuperiùs ſub titulo de cautionibus, & pœnis appellationum interpretata ſunt.] §. 1. Qui intra ſtatuta tempora Dimiſſorias non poſtulaverit, vel acceperit, vel reddiderit; præſcriptione ab agendo ſubmovetur, & pœnam appellationis ferre cogitur.

XXV. *Item* IBIDEM, *tit.* 35. *c.* 2 [r]. [an. 506. *ibid.*]

[r] Ex interpretatione.

De his, qui cauſâ dilationis appellant.

[ſ] Ivo, *p.* 1. *c.* 283. Pann. *l.* 4. *c.* 129.
[t] *anteà legebatur*, abjiciatur, *vel* objiciatur.

QUicumque [ſ] non confidentiâ juſtæ cauſæ, ſed causâ afferendæ moræ, ne contra eum ſententia proferatur, appellaverit, vel ſi de facto ſuo confeſſus, ne addicatur [t], appellare voluerit; hujuſmodi appellationes non recipiuntur.

XXVI. *Item* IBIDEM *tit.* 36. *c.* 1 [u]. [an. 506. *ibid.*]

[u] Ex interpretatione.

Cùm poſſeſſor appellat, dum eventus cauſæ dubius eſt, poſſeſſionis fructus ſequeſtrentur.

[x] Ivo, *p.* 5. *c.* 284. Pann. *l.* 4. *c.* 130.
[y] Ex Paulo *ibid.*

QUoties [x] poſt auditam cauſam judici poſſeſſor appellat; fructus poſſeſſionis, de qua agitur, dum ſecundæ audientiæ eventus dubius eſt, meritò ſequeſtrantur. Nam ſi Petitor appellaverit, hoc ab eo poſtulari non poteſt: quia non poteſt ſequeſtrari, quod non habet. §. 1. Si propter [y] prædia urbana, vel mancipia appelletur, penſiones eorum, vel mercedes, vecturæ etiam, ſi de navi agatur, deponi ſolent.

XXVII. *Item* IBIDEM *tit.* 37. *c.* 1. [ex Paulo c. an. Chr. 224. *Romæ.*]

Injuſtè appellans omnino puniendus eſt.

[z] Ivo, *p.* 5. *c.* 285. Pann. *l.* 4. *c.* 131. Ex Paulo.

OMnino [z] α puniendus eſt, ut quoties injuſta appellatio pronuntiatur, ſumptus, quos dum ſequeretur Adverſarius, impendit, reddere cogatur non ſimplos, ſed quadruplos.

¶ CORR. ROM. α *Omnino puniendus.*] In ſententiis Pauli legitur, *omnimodo probandum eſt*, &c. Sed quia eſt initium Capituli, & de hujuſmodi punitione multa ſunt à Doctoribus adnotata, non eſt mutatum. Tantummodo ductus orationis eſt emendatus, additâ particulâ, *ut.*

GRATIAN. „ PRÆMISSIS autoritatibus intra quinque dies poſt datam „ ſententiam cuique appellare permittitur. Quod poſteà Juſti- „ nianus in Conſtitutionibus ſuis corrigens intra decem dies ap- „ pellationis remedium cuique dandum decrevit, dicens,

XXVIII. IMPERATOR JUSTINIANUS Auguſtus [a]. [an. 536. *Conſtantinopoli.*]

[a] *Novellâ* … apud Julia… num Ante… ſorem.

Intra decem dies remedium appellationis conceditur.

ANteriorum Legum acerbitati plurima remedia imponentes, & maximè hæc circa appellationes facientes; & in præſenti ad hujuſmodi beneficium pervenire duximus eſſe neceſſarium. Antiquitati etenim cautum erat, ut ſi quis per ſe litem exercuerit, & fuerit condemnatus, intra duos dies tantummodo licentiam appellationis haberet: ſin autem per procuratorem cauſa ventilata ſit, & in triduum proximum eam extendi. Ex rerum autem experientia invenimus hoc ſatis eſſe damnoſum. Plures enim homines ignaros Legum ſubtilitatis, & putantes in triduum eſſe provocationes porrigendas, in promptum periculum incidiſſe, & biduo tranſacto cauſas perdidiſſe. Unde neceſſarium duximus hujuſmodi rei competenter mederi: Et ſancimus omnes appellationes, ſive per ſe, ſive per procuratores: ſeu per defenſores, vel curatores, & tutores ventilentur, poſſe intra decem dierum ſpatium à recitatione ſententiæ enumerandum, Judicibus ab his, quorum intereſt, offerri, ſive magni, ſive minores ſunt, exceptâ videlicet ſublimiſſimâ Prætorianâ Præfecturâ, ut liceat homini intra id ſpatium pleniſſimè deliberare, ſive appellandum ei ſit, ſive quieſcendum; ne timore inſtante opus appellatorium frequentetur, ſed ſit omnibus inſpectionis copia, quæ & indiſcuſſos hominum calores poteſt refrænare. §. 1. Ad hæc ſancimus, ſi quando lis ſperatur inferri in noſtrum Conſiſtorium, ſi fortè contigerit Imperatoriam Majeſtatem occupatam publicis cauſis ex mundanis proviſionibus, non poſſe convocare Patres, quatenus cauſa agitetur, non ex hoc litem periclitari. Quod enim vitium eſt litigantium, ſi culmen Imperatorium occupetur? vel quis tantæ eſt autoritatis, ut nolentem Principem poſſit ad convocandos Patres, ceteróſque Proceres coarctare? Sed ſi quid tale evenerit, cauſa intacta permaneat, donec Imperator ſua ſponte motus, & convocari Proceres juſſerit, & litem inferri patiatur, & omnia ſecundùm morem procedere. §. 2. Illud etiam in tertio Capitulo diſponendum eſt, quod Antiquitas benè ſtatuit, novitas autem neglexit. Cùm enim veneranda vetuſtatis autoritas ita Magiſtratus digeſſerit, ut alii majores, alii medii, alii minores ſint, & appellationes à minoribus Judicibus non ſolùm ad maximos Judices remitterentur, ſed ad ſpectabilium Judicum tribunal, quatenus & ipſi ſacro auditorio adhibito litem exercerent, Novitas autem hoc dereliquerit; evenit, ut ſuper minimis cauſis maximi noſtri Judices inquietentur, & homines propter minimas cauſas magnis fatigentur diſpendiis, ut forſitan totius litis æſtimatio ad ſumptus judiciales non ſufficeret. Ideóque ſancimus, ſi quando ex Ægyptiaco tractu vel adjunctâ ei utrâque Libyâ provocatio ſperatur uſque ad decem librarum auri quantitatem; non in hanc Regiam urbem eam venire, ſed ad Præfectum Auguſtalem, qui audiat, & cauſam dirimat vice ſacri Cognitoris, nulla ei penitùs poſt diffinitivam ſententiam appellatione porrigenda. Similique modo quoties in Aſiana Diœceſi, vel Pontica tale aliquid emerſerit uſque ad prædictam quantitatem decem librarum auri; appellationes ad viros ſpectabiles, Comites fortè, vel Proconſules, vel Prætores, vel Moderatores, quibus ſpecialiter eaſdem lites peragendas deputavimus, remittantur: quatenus & hi ad ſimilitudinem Præfecti Auguſtalis, vice ſacri Cognitoris intercedant, & cauſas ſine ſpe quidem appellationis; Dei tamen, & Legum timore perferant decidendas: Orientalem autem tractum cauſas appellatione ſuſpenſas, & uſque ad decem librarum auri quantitatem limitatas, ad virum ſpectabilem Comitem Orientis mittere, ſimili modo audientiam, & finem eis impoſiturum. Illo videlicet obſervando, ut viri ſpectabiles Duces, vel alii ſpectabiles Judices non ad alios eadem ſpectabilitate decoratos Judices ſuas tranſmittant appellationes in litibus, quantæcumque ſint quantitatis (cùm non oporteat ad compares Judices appellationes referri, ſed à minori judicio in majus tribunal aſcendere:) ſed ad illuſtriſſimam Præfecturam illorum appellationes, cujuſcumque ſint quantitatis (ut dictum eſt) dirigantur, quæ [b] unà cum viro excelſo pro tempore Quæſtore eas dirimat, utroque officio ſubminiſtrante, id eſt, tam ex ſacris Scriniis more ſolito, quàm Præfectorio. Ita tamen hæc ſancimus, ut nec à Ducibus, vel aliis ſpectabilibus Judicibus (quibus fortè, & ſi privati ſint, Imperialis Majeſtas cauſas injunxerit) appellatio ad memoratos ſpectabiles Judices currat, ne cauſa non gradatim procedere, ſed perperam videatur: ſed à Præſidibus quidem provinciarum, & Judicibus à nobis datis, ſi non ſint ſpectabiles Judices, intra memoratam quantitatem referetur. Si autem vel illuſtres ſint dati à nobis Judices, (quibus apices Dignitatum ſuper Spectabilitatem ſunt) vel Duces, qui omnimodo Spectabilitate ſunt decorati, vel hi, qui à Principe delegati ſunt, ſpectabilem habeant Dignitatem; eorum appellationes ſub quacumque quantitate in hanc Regiam urbem ad competentes antiquo more Judices referantur: omnibus aliis, quæ in appellationibus ſtatuta ſunt, vel ab antiqua proſapia, vel ab autoritate anteriorum Conſtitutionum, vel à noſtra humanitate, intactis, illibatiſque cuſtodiendis.

[b] qui. *orig.*

XXIX. *Item* Digest. *lib.* 49. *tit.* quando appellandum sit, *leg.* 1. §. *biduum.* [c. an. Chr. 224. *Romæ.*]

Quando appellandum sit primò, vel secundò,

BIduum, vel triduum appellationis ex die sententiæ latæ computandum erit. §. 1. Quid ergo, si sententia fuerit sub conditione dicta, utrùm ex die sententiæ latæ tempus computamus ad appellandum, an verò ex die, quo conditio sententiæ extitit? Sanè quidem non est sub conditione sententia dicenda. Sed si fuerit dicta, quid fiet? Et est utile statim tempora ad appellandum computari debere. §. 2. Quod in sententiis receptum [c] est, ut vel altera die, vel tertia provocetur; hoc etiam in ceteris observandum est, ex quibus sententia quidem non profertur, appellari tamen oportere, & posse suprà relatum est, *ut cum quis* α *ad tutelam, vel ad alia civilia munera nominatur, & ejus excusatio non admittitur.* §. 3. Dies autem istos, in quibus appellandum est, ad aliquid utiles esse oratio Divi Marci voluit, si fortè ejus à quo provocatur; copia non fuerit, ut ei Libelli dentur. Ait enim: is dies servabitur, quo primò facultas adeundi erit. Quare si fortè statim post dictam sententiam copiam sui non fecerit is, qui pronuntiavit (ut fieri assolet) dicendum est nihil nocere appellatori. Nam ubi primùm copiam ejus habuerit, provocare poterit. Ergo si statim se subduxit, simili modo subveniendum est. §. 4. Quid igitur, si conditio horæ effecit, ut se reciperet? Si fortè dicta sit sententia jam supremâ horâ; utique non videbitur se subtraxisse. §. 5. Adeundi autem facultatem semper accipimus, si in publico sui copiam fecit. Ceterùm, si non fecerit, an imputetur alicui, quòd ad domum ejus non venerit, quódque in hortos non accesserit, & ulteriùs quòd ad villam suburbanam? Magísque est, ut non debeat imputari. Quare si in publico ejus adeundi facultas non fuit, meliùs dicetur facultatem non fuisse adeundi. §. 6. Si quis ipsius quidem, à quo appellavit, adeundi facultatem non habuerit, *ut ei Libellos daret* β; ejus autem, quem appellavit, habeat copiam; videndum est, ut [d] ei præscribi possit, quòd eum non adierit. Et hoc Jure utimur, ut si alterutrius adeundi fuerit copia, præscriptio locum habeat. §. 7. In propria causa biduum accipitur. Propriam causam ab aliena quemadmodum discernimus? Et palam est eam propriam esse causam, cujus emolumentum, vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet, & *infrà.*

§. 8. Si adversùs absentem fuerit pronuntiatum, biduum, vel triduum, ex quo quis scit, computandum est, non ex quo pronuntiatum est. Quòd autem dicitur absentem posse provocare, ex quo scit, sic accipit [e]; si non in causa per procuratorem defensus est. Nam si ille non provocavit, difficile est, ut hic audiatur. §. 9. Si quem [f] in insulam [g] deportandum adnotaverit Præses provinciæ, & Imperatori scripserit γ, ut deportetur, videamus quando sit provocandum, utrùm cùm Imperator rescripserit [h] ut deportetur, an cùm ei scribitur. Et putem tunc esse appellandum, cùm recipi eum Præses jubet sententiâ prolatâ δ, Imperatori scribendum, ut deportetur. Ceterùm verendum est, ne serò sit, ut tunc provocetur, cùm Imperator insulam ei assignaverit. Comprobatâ enim sententiâ Præsidis, tunc solet insulam assignare. Rursus illud verendum est, si mendaciis apud Principem oneravit eum, quem deportandum laborabat, intercludi illi viam provocandi. Quid ergo est? Rectè dicetur humanitate suggerente, ut & hoc, & illo tempore non frustrà provocaretur: quia non adversùs Principem, sed adversùs Judicis calliditatem provocavit. & *infrà.* §. 10. Illud quoque [i] videamus, si cùm Imperatori scriberetur, exemplum Literarum litigatori editum sit, neque is appellaverit, & posteà contra eum rescriptum sit, an appellare à Literis pridem sibi editis possit ε? quia, qui tunc non appellavit, vera esse, quæ scripta sunt, consensisse videtur: nec est audiendus, si dicat eventum sacri Rescripti se sustinuisse.

[c] *al.* præce-...m.
[d] *al.* an.
[e] *al.* accipi-...s.
[f] *al.* quidem.
[g] *In* princi- ... *ejusdem* ... g. 1.
[h] *al.* scripse-...
[i] *L. ult. eod.*

¶ Corr. Rom. α *Ut cùm quis.*] Hinc usque ad verb. *non admittitur*, non sunt in Pandectis: sed quia superiùs in eadem lege, sententia ipsorum exprimitur, non sunt expuncta, sed descripta aliis characteribus.

β *Ut ei libellos daret.*] Verba hæc non sunt in Pandectis, sed ob Glossam non sunt inducta.

γ *Imperatori scripserit.*] Sic est emendatum ex Pandectis. Anteà legebatur, *Imperator rescripserit.*

δ *Sententiâ prolatâ.*] Hæc usque ad vers. *Ceterùm*, sunt addita ex Pandectis.

ε *Possit.*] In vulgatis codicibus sequebatur, *certè non potest:* quæ neque in vetustis, neque in Pandectis habentur.

XXX. *Item* Ulpianus *lib.* 49. *in tit.* de recipiendis appellationibus, vel non, *leg.* 1. [c. an. Chr. 224. *Romæ.*]

...5. *Pars.*

NOn solent audiri appellantes, nisi hi, quorum interest, vel quibus mandatum est, vel qui negotium alienum gerunt, quod mox ratum habetur. Sed etsi mater α cùm filii rem sententiâ versam animadverteret, provocaverit, pietati dans, dicendum est & hanc audiri debere, & si litem præparandam curare maluerit, intercedere non videtur, licèt ab initio defendere non potest. §. 1. Scævola *libro quarto Regularum* [k]. Ante sententiam appellari potest, si quæstionem in civili negotio habendam Judex interlocutus sit; vel in criminali, si contra Leges hoc faciat. §. 2. Macer *libro primo de appellationibus, lege quarta.* Ejus, qui ideò causam agere frustratur, quòd dicit se Libellum Principi dedisse, & sacrum Rescriptum expectare, audiri desiderium prohibetur: & si ob eam causam provocaverit; appellatio ejus recipi sacris Constitutionibus vetatur.

[k] *lege* 2. *ibid.*

¶ Corr. Rom. α *Mater.*] Anteà breviùs legebatur, *sed & si mater ex pietate provocaverit, dicendum, &c.* Multa verò alia in hoc, & sequenti Capitulo ex ipsis Pandectis sunt emendata.

XXXI. *Item* Martianus *lib.* 2. *de appellationibus, tit. de libellis Dimissoriis, l. unica* [l]. [c. an. Chr. 234. *Romæ.*]

De Dimissoriis libellis.

POst appellationem interpositam Literæ dandæ sunt ab eo, à quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, sive Principem, sive quem alium: quas Literas *Dimissorias*, sive *Apostolos* appellant. Sensus autem Literarum talis est: appellasse, putà, Lucium Titium à sententia illius, quæ inter illos dicta est. Sufficit autem petiisse intra tempus Dimissorias instanter, & sæpiùs: ut & si non accipiat, id ipsum contestetur. Nam instantiam repetentis [m] Dimissorias, Constitutiones desiderant. Æquum est igitur, si per eum steterit, qui debeat dare Literas, quominus det; ne hoc accipienti noceat. §. 1. Ulpianus *libro quarto de appellationibus, titulo, nihil innovari appellatione interposita, lege unica* [n]. Appellatione interposita, sive ea recepta fuerit, sive non, medio tempore nihil novari oportet. & *infrà.* §. 2. Si quis ex pluribus facinoribus condemnatus, propter quædam appellavit, propter quædam non, utrùm differenda pœna ejus sit, an non, quæritur. Et si quidem graviora sunt crimina, ob quæ appellatio interposita est, levius autem id, propter quod non appellavit; recipienda est omnino appellatio, & differenda pœna. Si verò graviorem sententiam meruit ex ea specie, ex qua non est appellatum; omnimodo pœna imponenda est.

[l] *lib.* 49. *Digest. tit.* 6.
[m] *al.* petentis.
[n] *eod. l.* 49. *tit.* 7.

Forma *Apostolorum hæc est.* Ego ille, sanctæ Bononiensis Ecclesiæ Episcopus, te Presbyterum Rolandum, Capellanum Sancti Apollinaris, ad Apostolicam Sedem, quam appellasti, ab observatione mei Judicii his Apostolis dimitto. *Forma verò Appellantis ante sententiam hæc est.* Ego Adelinus Sanctæ Rheginæ Ecclesiæ Minister (licèt indignus) sentiens me prægravari à Domino Gualterio, Sanctæ Ravennatis Ecclesiæ Archiepiscopo, Romanam Sedem appello, & Apostolos peto. §. 1. *Si verò post datam sententiam appellare voluerit, hic erit ei modus appellandi.* Ego A. Sanctæ Rheginæ Ecclesiæ Minister (licèt indignus) contra sententiam Domini G. S. Rav. Ecclesiæ Archiepiscopi injustè in me latam pridie Kalend. Maii, anno Domini Incarnationis MCXLI. α indictione quarta, Romanam Sedem appello, & Apostolos peto. §. 2. *Si autem unus, vel duo pro pluribus appellare voluerint; sic appellabunt.* Ego P. & G. Syndici Canonicorum S. B. E. sentientes nos prægravari, *vel* contra sententiam, &c. Romanam Sedem appellamus, & Apostolos postulamus. *Et hujuscemodi appellationes in scriptis fieri debent.* Unde — Gratian.

¶ Corr. Rom. α *Mcxli.*] In vulgatis erat, *Mclxi*, qui numerus, ut rectè in Glossa dicitur, constare non potest. Quod hinc etiam confirmatur; quia quarta indictio, de qua hic est mentio, non convenit cum anno illo. In manuscriptis autem cùm varia sit lectio, hæc visa est melior, quæ notarum tantùm transpositione restitui potuit, & quarta indictio cum hoc anno concurrit. Ad judicium autem alterius fidei, Catholico appellare non licet.

XXXII. In Concilio Carthaginensi IV. *c.* 7. [an. 398. *in Africa.*]

Excommunicetur Catholicus, qui committit causam suam Judicio alterius fidei.

CAtholicus, qui causam suam, sive justam, sive injustam, ad judicium alterius fidei Judicis provocat, excommunicetur.

Notandum verò est, quòd quidam Judices sunt, à quibus appellari non oportet. Unde legitur — Gratian. 6. *Pars.*

XXXIII. In Concilio Milevitano, *c.* 24 [o]. [an. 416. *in Numidia.*]

A quibus provocari non licet.

A Judicibus [p] [14], quos communis consensus elegerit, non liceat provocare.

¶ Pith. [14] *Judicibus.*] Regino *p.* 38.

[o] Et in Africa. *c.* 89.
[p] In Epist. Nicol. I. Ivo, *p.* 6. *c.* 365. Pann. *l.* 4. *c.* 132.

Quod de Arbitris intelligendum est. Judicum enim alii sunt Ordinarii, alii Arbitrarii. Ordinarii verò sunt, qui ab Apostolico, ut Ecclesiastici; vel ab Imperatore, utpote Seculares, legitimam potestatem accipiunt. Arbitrarii sunt, qui nullam potestatem habentes, cum consensu litigantium in Judices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum sententiæ stetur. Horum alii sunt Ordinarii & Arbitrarii, alii Arbitrarii tantùm. Ordinarii & Arbitrarii sunt, qui legitimam potestatem habentes, ab eis eliguntur ad arbitrandum, qui non sunt suæ ditioni suppositi. Ab his, etsi ut Arbitrarii [q] sedeant, — Gratian.

[q] *al.* Arbitri.

& non ut Ordinarii, privilegio tamen ordinariæ Dignitatis gravatus aliquis appellare valebit. Unde

r Et Afric. c. 89.

s Ivo, p. 6. c. 363. Ansel. l. 3. c. 123.

XXXIV. IN CONCILIO CARTHAGINENSI III. c. 10 [r]. [an. 397. *in Africa.*]

A judicibus, qui eliguntur communi consensu, provocare licet.

SAnè [s], si ex consensu Partium Judices electi fuerint, etiam à pauciore numero, quàm constitutum est, liceat α provocari [15].

¶ CORR. ROM. α *Liceat.*] Hunc Canonem citat Gratianus (quod ipsemet apertè profitetur) ut ostendat ab hujusmodi Judicibus licere appellari. Verùm in Concilio Carthaginensi tam impresso, quàm manuscripto cum variis exemplaribus collato, & unico codicis Canonum etiam impresso, ac manuscripto, & Græco, quod cum ipso concordat, & Africano, ubi hoc repetitur, & apud Ivonem legitur, *non liceat.* Et quæ in ipso Canone antecedunt, & referuntur infrà *eâdem c. hoc etiam*, ostendunt omnino cum negatione legendum esse.

¶ PITH. [15] *Liceat provocari.*] V. C. *non liceat prævaricari.*

t Et Afric. c. 92.

u xi. q. 3. *Presbyteri.*

XXXV. *Item* EX CONCILIO MILEVITANO [16], c. 22 [t]. [an. 416. *in Numidia.*]

Qui de Episcoporum Judiciis queruntur, à vicinis Episcopis audiantur, vel ab aliis, ex consensu eorum adhibitis.

PLacuit [u], ut Presbyteri, Diaconi, vel ceteri inferiores Clerici in causis quas habuerint, si de judiciis Episcoporum suorum questi fuerint, vicini Episcopi eos [17] audiant, & inter eos quidquid est, finiant [18], adhibiti ab eis ex consensu Episcoporum suorum. Quòd si & ab eis provocandum putaverint, non provocent, nisi ad Africana Concilia, vel ad Primates provinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communione suscipiatur.

¶ PITH. [16] *Milevitano.*] *al.* & Carthaginensi c. 31.
[17] *Eos.*] Add. V. C. *cum consensu Episcopi sui.*
[18] *Finiant.*] V. C. *definiant.*

GRATIAN. " NISI fortè α Romanam Sedem appellaverint. Is autem " qui appellaverit, ad eum, à quo appellavit, remitti non " debet [19]. Unde

¶ CORR. ROM. α *Nisi fortè.*] Hæc in antiquis codicibus scribuntur tamquam Gratiani verba. Et ad hanc sententiam demonstrandam affert sequens Caput ex Concilio Sardicensi.

¶ PITH. [19] *Non debet.*] Vide Nicol. de Cusa. *lib.* 2. *cap.* 25.

XXXVI. IN SARDICENSI CONCILIO, c. 7. [an. 347. *in Thracia.*]

De eodem.

SI quis [20] Episcopus accusatus fuerit, & judicaverint congregati Episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum dejecerint; si appellaverit, qui dejectus fuerit, & confugerit ad beatissimum [21] Romanæ Ecclesiæ Episcopum, & voluerit se audiri α, si justum putaverit [x], ut revocetur, vel β [22] renovetur examen, scribere Episcopis [23] dignetur his [24], qui in finitima & propinqua provincia sunt, ut ipsi diligenter omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quòd si is, qui rogat γ causam suam iterùm audiri, deprecatione sua moverit [25] Episcopum Romanum, ut de [26] latere suo Presbyteros [27] mittat, erit in potestate ejus, & [28] quid velit, & quid æstimet. Et si decreverit mittendos esse, qui præsentes cum Episcopis judicent, ut etiam habeant autoritatem personæ illius [29], à quo destinati sunt; erit in ejus [30] arbitrio. Si verò crediderit sufficere Episcopos δ, ut [31] negotio terminum imponant, faciat [32] quod sapientissimo consilio suo [33] judicaverit.

x Nicol. in Epist. ad Michaëlem, quæ incipit, *Proposueramus:* & in Epist. ad Episcopos apud Convicinum congregatos. Ivo, p. 5. c. 27. Conc. Afric. c. 101.

¶ CORR. ROM. α *Se audiri.*] Græcè est, καὶ βουληθείη αὐτοῦ διακοῦσαι, id est, *si Romanus Episcopus voluerit ipsum audire.*

β *Revocetur, vel.*] Hæc absunt, à Concilio tam impresso, quàm manuscripto, cum variis exemplaribus collato, & legitur tantummodo *renovetur*; quemadmodum Græcè est, ἀνανεώσασθαι, & sic refertur à Nicolao, & Ivone, sed ob Glossam non sunt inducta.

γ *Quòd si is, qui rogat.*] Græcè est, εἰ δέ τις ἀξιῶν καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, id est, *Si quis autem postulet, & rursus negotium suum audiri*, ut sit secunda appellatio, quæ etiam significatur in *capite*, *Gaudentius*, quod apud Græcos proximè antecedit huic Capiti.

δ *Episcopos.*] Sequebatur in codicibus Gratiani, etiam in manuscriptis, quemadmodum & apud Ivonem, *Comprovinciales*; quæ vox non est in Concilio, neque apud Nicolaum. Græcè legitur καὶ ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου, id est, & *ipsius Episcopi sententiam.* Balsamon tamen videtur legisse, τῶν ἐπισκόπων, & primùm interpretatur de Episcopis provincialibus, deinde de aliis.

¶ PITH. [20] *Si quis.*] Dion. Exiguus.
[21] *Beatissimum.*] Deest in V. C.
[22] *Revocetur vel.*] Absunt à V. C.
[23] *Episcopis.*] Abest à V. C.
[24] *His.*] Add. V. C. *Episcopis.*
[25] *Moverit.*] V. C. *monuerit.*
[26] *De.*] V. C. *è.*
[27] *Presbyteros.*] V. C. *Presbyterum.*
[28] *Ejus &.*] V. C. *Episcopi.*
[29] *Ut etiam hab. aut. pers. illius.*] V. C. *habentes ejus autoritatem.*
[30] *Ejus.*] V. C. *suo.*
[31] *Sufficere Episcopos ut.*] V. C. *sufficere Episcopos provinciales.*
[32] *Faciat.*] V. C. *faciet.*
[33] *Suo.*] Abest à V. C.

ARBITRARII tantùm sunt, qui nullam legitimam potestatem acceperunt, à quibus appellari non licet; quia eis imputandum est, quòd sibi tales elegerunt. Si verò sententia eorum, à quibus appellatur, soluta fuerit α, nil eis oberit; nisi fortè vel inimicitiâ, vel pecuniâ depravati injustam probentur tulisse sententiam. Unde legitur " GRATIAN.

¶ CORR. ROM. α *Fuerit.*] Sequebatur in vulgatis, *per eum, ad quem appellatum est:* quæ sunt expuncta; quia in vetustis codicibus non habentur.

XXXVII. IN CONCILIO CARTHAGINENSI III. c. 10. [an. 397. *in Africa.*]

Cùm per appellationem sententia solvitur, non debet obesse ei, qui non iniquo animo judicavit.

HOc etiam [y] placuit, ut [34] à quibuscumque Judicibus Ecclesiasticis ad alios Judices Ecclesiasticos, ubi est major autoritas, fuerit provocatum; non eis obsit, quorum fuerit soluta sententia, si convinci non potuerint, vel iniquo [z] [35] animo judicasse, vel aliqua cupiditate, aut gratiâ depravati.

7. *Pars.* y Ivo, p. 6. c. 363. Pann. l. 4. l. 133. z inimico. *vera lectio.*

¶ PITH. [34] *Ut.*] V. C. *ut si.*
[35] *Iniquo.*] 2. V. C. *inimico.*

QUÆRITUR autem de eo, à quo appellatur, an sit evocandus in testimonium apud eum, ad quem appellatur, super negotio, cujus cognitionem suscepit. De hoc ita statutum est " GRATIAN.

XXXVIII. IN CONCILIO CARTHAGINENSI V. c. 1 [a]. [an. 398. *ibid.*]

a Et in Afric. c. 26.

Clericus non devocetur in testimonium illius causæ, cujus primùm cognitionem suscepit.

STatutum [b] est [c], ut qui fortè in [36] Ecclesia quamlibet causam jure Apostolico Ecclesiis imposito agere voluerit, & fortasse decisio Clericorum uni parti displicuerit; non liceat Clericum in judicium ad testimonium devocari eum, qui Præses [37] vel cognitor [d] fuit, & [38] nulla ad testimonium dicendum Ecclesiastici cujuslibet [e] persona pulsetur.

b Ivo, p. 6. c. 230. c *al.* Statuendum. *orig.* d *al.* cognitor, vel præsens. *orig.* e *al.* Ecclesiastici cujuslibet ordinis.

¶ PITH. [36] *Statutum est, ut qui fortè in.*] V. C. Canonum Ecclesiæ Romanæ: *Petendum est ut statuere dignetur, ut si fortè in.* Vide Balsam. ad *hunc Canon.*
[37] *Præses.*] 2. V. C. *præsens.* C. al. *quia cognitor vel præsens fuit.*
[38] *Et.*] 2. V. C. *ut.*

AB eis quoque, ad quos provocatum fuerit, ulteriùs provocare non licet, sicut legitur " GRATIAN.

XXXIX. IN AFRICANO CONCILIO, c. 63. [sub Innoc. an. 407. *ibid.*]

Non liceat provocari ab his, ad quos provocatum fuerit.

SI autem provocatum fuerit, eligat qui provocaverit, Judices, & cum eo & ille, contra quem provocaverit; ut ab ipsis deinceps nulli liceat provocare.

POST secundam provocationem intelligendum est: tertiò enim in una eadémque causa super eisdem capitulis provocare non licet. Unde *in 7. libro Codicis*, *titulo* [f], *ne liceat in una eadémque causa tertiò provocare, lege unica*, Imperator Justinianus scribit: Si quis in quacumque lite iterùm provocaverit, non liceat ei tertiò in eadem lite super eisdem capitulis provocatione uti, vel sententias excellentissimorum Præfectorum Prætorio retractare; licentiâ dandâ litigatoribus, arbitrio dato, ipsius audientiam qui eum dedit, ante litis contestationem invocare, & hujusmodi petitione minimè provocationis vim obtineate. " GRATIAN. " f *tit.* 70.

§. 1. Cùm autem in causa capitali, vel status, interpellatum fuerit, non per procuratores, sed per seipsos appellantes causam suam agere oportet. Unde ait

XL. HADRIANUS Papa in Capitulis à se collectis, c. 44 [g]. [an. 785. *Româ in Galliam.*]

g *Cod. Theod. In lib. 5. sententiarum Pauli tit.* 35. *c.* 1. *in interpretatione.* h Capit. l. 7. c. 357. Ansel. l. 3. c. 88. i procuratores. *vera lectio.*

Appellationem in causa capitali, vel statûs interpositam, per procuratorem exequi non licet.

SI quando [h] [39] in causa capitali, vel causa statûs interpellatum fuerit, non per exploratores [i], sed per seipsos est agendum.

¶ PITH. [39] *Si quando.*] Paul. 5. *Sentent. tit.* 35.

TEMPUS autem exequendæ appellationis annus est; vel si justa causa intercesserit, biennium. Unde legitur " GRATIAN.

XLI. IN AUTHENTICIS, *Constit.* II. *collatione* 5. [k] [an. 536. *Constantinopoli.*]

De eodem.

EI, qui appellat, impertitur annus, intra quem, secundùm se, communiter cum Adversario litem exequatur; aut, si justa causa intercesserit, alius annus indulgeatur: quo transacto, lite non completa, rata manet sententia. §. 1. Appellatore cessante, cùm unus mensis superest biennio, licet Victori ingredi, ut Reus quæratur: quo sive invento, sive non, suas afferat allegationes, & vel confirmetur, vel rescindatur sententia, omni casu absente expensis [l] condemnando secundùm tempora fatalium dierum. Neutro verò concurrente post secundum fatalem permaneat sententia rata. *Constitutione secunda, in collatione quarta.* §. 2. Sed lis [m], quæ speratur in Consistorium Principis inferri, absque damno moræ manet intacta, donec ipse faciat eam introduci, & à Proceribus secundùm morem dirimi.

SI verò is, qui appellavit, pœnitentiâ ductus ab appellatione desistere voluerit, non prohibetur: sicut *in 7. lib. Codicis, tit. de appellationibus*, *leg.* 28. Impp. Arcadius, & Honorius statuisse leguntur. Si quis Libellos α appellatorios ingesserit; sciat se habere licentiam arbitrium commutandi, & suos Libellos recuperandi: ne justæ pœnitudinis humanitas amputetur. §. 1. Est autem, quando appellationem interponi non est necesse. In eodem namque *libro*, & *eodem titulo leg.* 27. iidem Impp. decreverunt. Nominationes verò libellis, vel edictis factæ citra Concilium [n] publicum, non valent, de quibus nec appellare necesse est, si solennitas deest. §. 2. Diffinitiva [o] quoque sententia, quæ condemnationem, vel absolutionem non continet, pro nulla habetur. §. 3. Item sententia [p] citra solitum ordinem Judiciorum à Præside prolata, autoritatem rei judicatæ non obtinet. §. 4. Item si sententia [q] lata fuerit contra res priùs judicatas, à quibus provocatum non est; sententiæ autoritatem non obtinebit, & ideò appellare non est necesse. §. 5. Item si sententia [r] contra Jus Scriptum feratur; veluti dum defunctus, & minor XIV. annis fuisse, & testamentum jure fecisse dicitur; nullas vires obtinet, nec contra eam est necessarium auxilium provocationis. §. 6. Si verò contra [f] jus litigatoris sententia dicatur, veluti dum minor XIV. annis, annum XIV. implevisse, ac per hoc testamentum jure fecisse pronuntiatur, ad provocationis remedium oportet confugere. §. 7. Item si plures [t] Judices dati sunt, & unus tantùm ex eis pronunciasse proponitur; non videtur appellandi necessitas fuisse, cùm sententia firmitatem Jure non obtineat. §. 8. Item cùm certa [u] ratione, & fine Judices mulctare possunt; si aliter contra statutum Legis modum mulctam irrogaverint; quod contra Jus gestum videtur, firmitatem non tenet, & sine appellatione potest rescindi. §. 9. Venales quoque [x] sententias, quæ in mercedem à corruptis Judicibus proferuntur, etiam citra interpositæ provocationis auxilium infirmas esse decretum est. §. 10. Item si propter [y] infirmitatem ætatis ad honorem, ad quem nominatus es, inhabilem te esse probaveris, prætermissa appellatione, iniqua nominatio removebitur. §. 11. Sunt etiam [z], quorum appellationes non recipiuntur. Non enim potest recipi ejus appellatio, qui per contumaciam absens, cùm ad agendam causam vocatus esset, negotio priùs summatim perscrutato, condemnandus est. §. 12. Nullus etiam [a] homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, item quoque eorum, qui manifestam violentiam commiserunt, argumentis convictus, testibus superatus, voce etiam propria vitium, scelúsque confessus audiatur appellans, [& hoc in notoriis.

§. 13. In occultis autem,] si testibus [b] productis, instrumentis prolatis, aliísque argumentis præstitis sententia contra eum lata sit, & ipse, qui condemnandus est, aut minimè voce sua confessus sit, aut formidine tormentorum territus contra se aliquid dixerit, provocandi licentia ei non denegatur. §. 14. Nulli quoque [c] Officialium à sententia proprii Judicis provocatio tribuatur; nisi in eo tantùm negotio, quod civili ratione super patrimonio fortè apud proprium Judicem inchoaverit. §. 15. Quoties etiam [d] fiscalis calculi satisfactio postulatur, aut tributum exposcitur, aut publici, vel etiam privati debiti evidentis, & convicti redhibitio flagitatur; appellatione exclusa necessariò in contumacem vigor Judiciarius exercetur. §. 16. Ab executione [e] sententiæ appellari non potest, nisi fortè executor sententiæ modum judicationis excedat. §. 17. Si quis etiam [f] ausus fuerit provocare, ne voluntas defuncti testamento scripta referetur, vel ne ii, quos scriptos patuerit heredes, in possessionem mittantur, & is, cujus de ea re notio erit, appellationem receperit; & Judex, qui tam ignavam conniventiam adhibuerit, & Litigator, qui tam importunè appellaverit, viginti libris argenti mulctentur.

§. 18. De possessione etiam [g], & ejus momento, si causa dicatur (quæ sententia interlocutoria appellatur) quamvis provocatio interposita fuerit; tamen lata sententia sortiatur effectum. §. 19. Quandoque unam [h], & eamdem plures simul reportant condemnationem, nec diversitas factorum separationem accipit: quo casu si omnes appellaverint, & uno ex his agente, eorum appellatio justa pronunciata fuerit; emolumentum victoriæ etiam ad alios pertinebit. Si autem unus [i] tantùm appellavit, ejúsque appellatio justa pronunciata est; ei quoque prodest, qui non appellavit.

§. 20. Quòd si ætatis [k] auxilio unus contra sententiam restitutionem impetraverit; majori, qui suo jure non appellavit, hoc rescriptum non prodest. §. 21. Judicibus autem [l] non solùm suscipiendæ appellationis necessitas videtur imposita; verùm etiam XXX. dierum spatia ex die sententiæ definita sunt, intra quæ, gesta unà cum relatione Litigatoribus convenit præstari. §. 22. Similiter Arbiter [m] appellationem suscipere, & relationem dare compellitur, si delegatus fuerit. §. 23. Litigatoribus verò [n] copia est etiam non scriptis Libellis illicò voce appellare, cùm res judicata poposcerit, tam in civilibus, quàm in criminalibus causis. §. 24. Ab eo autem [o], qui de appellatione cognoscit, non potest fieri recursus ad Judicem, à quo fuerit provocatum. Quapropter remittendi Litigatores ad provincias remotam sibi occasionem, atque exclusam penitùs intelligant; cùm super omni causa interpositam provocationem, vel injustam tantùm liceat pronunciare, vel justam. §. 25. Hæc omnia in VII. lib. Codicis invenies, à tit. *de appellationibus*, usque ad tit. *ne liceat in una eadémque causa.*

[k] *Ibidem.*
[l] *Leg. Judicibus.* 24. *C. de appellat.*
[m] *Leg. si appellationem, in fin. eod.*
[n] *Leg. litigatoribus. eod.*
[o] *Leg. eos, qui. eod.*

¶ CORR. ROM. α *Si quis libellos.*] Hinc usque ad finem hujus Capitis varias leges Codicis Gratianus refert, quarum non retulit eadem omnino verba: sed quæ ad quæstionem suam facere judicavit.

AN LAICI VEL QUILIBET INFERIORUM ORDINUM IN ACCUSATIONE MAJORUM SINT AUDIENDI.

QUÆSTIO VII.

QUÒD verò Laici in accusatione Episcoporum non sint audiendi, testatur dicens

GRATIAN. I. *Pars.*

I. EVARISTUS Papa Episcopis per Ægyptum, *Epist.* 2. [an. 108. *Româ in Ægyptum.*]

Laici in Episcoporum accusationem non sunt recipiendi.

NOn est à plebe [a], aut vulgaribus hominibus arguendus, vel accusandus Episcopus, licèt sit inordinatus: quia pro meritis Subditorum disponitur à Deo vita Rectorum. & *infrà.* Ideò ista dico, quia insidiator bona sæpissimè solet convertere in malum, & in electis ponit maculam.

[a] Ansel. *l.* 3. *c.* 11. Ivo, *p.* 5. *c.* 240. Pann. *l.* 4. *c.* 37.

II. *Item* SILVESTER Papa in Epilogo Concilii Romani. [an. 324. *Romæ.*]

Laicus Clericum non accuset.

NUllus [1] Laicus [b] audeat Clerico crimen inferre.

¶ PITH. [1] *Nullus.*] Refert Hincmarus ex Decretali Silvestri.

[b] Burch. *l.* 1. *c.* 151. Ansel. *l.* 3. *c.* 24. Ivo, *p.* 5. *c.* 264.

III. *Item* MARCELLINUS Papa ad Episcopos Orientales, *Epist.* 2. [an. 299. *Româ in Orientem.*]

De eodem.

LAico [c] non licet quemlibet Clericum accusare.

[c] XI. *q.* 1. *Clericum.* §. *nec Laico.*

IV. *Item* JULIUS Papa in Decretis, *c.* 36. [an. 337. *Romæ.*]

Anathematizatus Sacerdotes accusare non potest.

IN sancta Nicæna Synodo statutum est, ut nemo anathematizatus [d] in nostra suscipiatur accusatione: nec illi qui nos in sua nolunt recipere querela, vel accusatione, cùm nos super illos sciamus à Domino constitutos, non illos super nos: & sicut Major non potest à Minore judicari, ita nec obligari [e], quia rarum est omne, quod magnum est. Portamus onera omnium, qui gravantur: quinimò hæc portat in nobis Beatus Apostolus Petrus, cujus vice fungimur legatione, & cujus regulâ informamur, quatenus ejus fulti auxilio ab omnibus nunc, & in perpetuum tueamur adversis.

[d] *al.* anathema.
[e] *al.* colligari. *Ita etiam Cod. Pith.*

V. *Item* EUSEBIUS ad Episcopos Galliæ, *Epist.* 1. [an. 307. vel 302. *Româ in Galliam.*]

De eodem.

LAicos non accusare Episcopos hactenus observatum, & constitutum est: quia ejusdem non sunt conversationis, [f] & oppidò eis quidam infesti existunt, quippe cùm vita eorum, & conversatio debeat esse secreta, & à Laicorum actibus remota, nec ab eis impeti debeant, qui eorum castitatem, & gravitatem nolunt imitari, maximè cùm nec hi eos in suis volunt recipere accusationibus.

[f] Clemens I. *Epist.* 1.

VI. *Item* FABIANUS Papa ad Episcopos Orientales, *Epist.* 2. [c. an. 240. *Româ in Orientem.*]

Nec Clerici in accusatione Laicorum, nec Laici in accusatione Clericorum sunt suscipiendi.

SIcut Sacerdotes [g], vel [2] reliqui Clerici à secularium Laicorum excluduntur accusatione; ita illi ab istorum sunt excludendi, & alienandi criminatione: & sicut isti ab illis, ita illi ab istis non recipiantur: quoniam sicut Domini Sacerdotum segregata debet esse conversatio ab eorum conversatione,

[g] Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Ivo, *p.* 6. *c.* 320. Pann. *l.* 4. *c.* 61.

h 2. *Tim.* 2.

ita & litigatio: quia servum h Domini non oportet litigare.

¶ PITH. 2 *Vel.*] V. C. &c.

VII. *Item* EX CONCILIO MAGUNTINO. [forte an. 813. *in Germania.*]

De eodem.

i Burch. *l.* 16. *c.* 7.
k *al.* plebesanos.

DEcretum est i, ut Presbyteri suos plebeios k & accusare, & attestimoniare possint. Si autem neglexerint, sui gradûs periculo subjacebunt.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc abest à plerisque antiquis exemplaribus Gratiani, neque hic rectè collocatur: sed extat apud Burchardum, qui pro voce, *plebeios*, habet, *plebesanos*.

VIII. CLEMENS I. ad Jacobum, *Epist.* 1. [c. an. 68. *Româ Hierosolymam.*]

Laici Clericos accusare non debent.

SAcerdotes, & reliqui Ecclesiæ Ministri, omnésque plebes Episcopos suos diligere debent, & eorum præceptis obedire; etiamsi ipsi aliter (quod absit) agant, nisi in fide erraverint.

¶ CORR. ROM.] In hoc, & sequenti Capite non referuntur ipsa prorsus verba sancti Clementis.

IX. *Item* IDEM ad eumdem Episcopum, *Epist.* 2. [c. an. 68. *Româ Hierosolymam.*]

De eodem.

l *Gen.* 9.

QUalis condemnatio eis immineat, qui in patres peccant, Scriptura Divina ostendit. Si enim Cham l, quia non operuit pudenda patris, maledictus est; multò ampliori condemnatione digni sunt, qui patribus legatione Dei fungentibus contumeliam inferunt.

GRATIAN. „ PERSONÆ inferiorum Ordinum in Superiorum accusationem recipiendæ non sunt. Unde

X. SILVESTER Papa in Epilogo Concilii Romani a m. [an. 324. *Romæ.*]

Minores non debent accusare Majores.

m Cap. 1. *l.* 1. *c.* 139. in Concil. Magunt. sub Arnulpho, *c.* 12.
n Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Burch. *l.* 1. *c.* 151. Ivo, *p.* 5. *c.* 264.

CLericus n adversùs Exorcistam, Exorcista adversùs Acolythum, Acolythus adversùs Subdiaconum, Subdiaconus adversùs Diaconum, Diaconus adversùs Presbyterum, Presbyter adversùs Episcopum accusationem dare, aut testimonium ferre a non valet.

¶ CORR. ROM. a *Aut testimonium ferre.*] Hæc non sunt in originali, neque in aliis locis indicatis, ac totus etiam ordo in enumeratione est immutatus: ita enim in Concilio, & apud ceteros: *Fecit hos gradus in gremio Synodi, ut non Presbyter adversùs Episcopum, &c.*

XI. *Item* ZEPHERINUS Papa ad Episcopos Siciliæ, *Epist.* 1. [an. 198. *Româ in Siciliam.*]

De eodem.

o Ivo, *p.* 5. *c.* 245.

MAjorum o quispiam Minorum accusationibus non impetatur.

¶ CORR. ROM.] In originali, quemadmodum & apud Ivonem est, *nec Summorum quispiam Minorum accusationibus impetatur, aut dispereat.*

XII. *Item* ANACLETUS Papa, *Epist.* 3 p. [c. an. 104. *ad omnes Episcopos.*]

De eodem.

p Isidorus *l.* 3. *sent.* *c.* 39.
q Infrà *eâd.* *c.* *plerumque.* Ansel. *l.* 3. *c.* 37. Deusdedit, *p.* 3. Ivo, *p.* 5. *c.* 239.
r *Gen.* 9.
f Et in V. Synodo sub Symmacho & Gregor. Past. *p.* 3. *c.* 5.

SEntentiâ Cham q filii Noë damnantur, qui suorum Doctorum, vel Præpositorum culpam produnt, ceu Cham, qui patris r pudenda non operuit, sed magis deridenda monstravit.

XIII. *Item* EUSEBIUS Papa ad Episcopos Alexandr. *Epist.* 2 f. [an. 307. vel 312. *Româ in Ægyptum.*]

Oves Pastorem suum (nisi à fide exorbitaverit) non possunt accusare.

t Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Ansel. *l.* 3. *c.* 44. Burch. *l.* 1. *c.* 139. Ivo, *p.* 5. *c.* 258. Pann. *l.* 4. *c.* 39.
u *al.* tectè.

OVes t, quæ Pastori suo commissæ sunt, eum nec reprehendere (nisi à recta fide exorbitaverit) debent, nec ullatenus accusare possunt: quia facta Pastorum oris gladio ferienda non sunt, quamquam rectè u reprehendenda videantur.

GRATIAN. 2. *Pars.* „ HIS autoritatibus probatur, quòd Subditi, sive sint Laici, sive Clerici, Prælatos suos accusare non possunt. Verùm de criminosis, & de infamibus hoc intelligendum est, qui vitam suorum Prælatorum parati sunt reprehendere; non imitari: quod datur intelligi

XIV. EX VERBIS Anacleti, qui ait. [c. an. 104. *Romæ.*]

Quare Laici in accusatione Episcoporum non audiantur.

LAici in accusatione Episcoporum audiendi non sunt, quia oppidò eis quidam infesti sunt: & indignum est, ut ab eis accusentur, qui eorum gravitatem nolunt imitari.

¶ CORR. ROM.] Apud Anacletum, ex quo citatur, non extat. Eadem tamen ferè verba habentur in Epistola Eusebii, suprà *eâd. c. Laicos.*

XV. IDEM ANACLETUS ad Episcopos Italiæ, *Epist.* 2. [c. an. 103. *Româ in Italiam.*]

Sacerdotes non nisi à viris idoneis, & probatis accusari possunt.

x Deusdedit *p.* 4. Ansel. *l.* 3. *c.* 31. Ivo, *p.* 5. *c.* 258. Pann. *l.* 4. *c.* 58.
y *Joan.* 2.

ACcusatio x quoque eorum, super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis, & probatissimis viris, qui & suspicionibus & sceleribus carent, fieri debet: quia Dominus sacri sui corporis tractatores à vilibus & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permisit; sed ipse proprio flagello y peccantes Sacerdotes à templo ejecit. Unde liquet, quòd summi Sacerdotes, id est, Episcopi à Deo sunt judicandi, non ab humanis, aut pravæ vitæ hominibus lacerandi; sed potiùs ab omnibus fidelibus portandi: ipso Domino exemplum dante, quando per seipsum, & non per alium vendentes, & ementes ejecit de templo. *& paulò pòst.* §. 1. Nullus enim (ut reor) invenitur inter nos, qui velit suum Servum ab alio, quàm à se judicari. Quòd si præsumptum fuerit, aut multa ipse indignatione irascitur, aut potiùs ultionem quærit super eum. *& infrà.* §. 2. Unde & Dominus per Prophetam inquit z: *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* & paulò pòst. §. 3. Si detractores quorumcumque graviter judicantur, & in perditionis laqueum cadunt a; multò magis laceratores, & detractores, atque accusatores memoratorum Dei famulorum, atque persecutores damnantur; & in barathrum (nisi se correxerint, & per eorum satisfactionem condignam egerint pœnitentiam) indubitanter cadunt, & vindicibus flammis exuruntur. *& infrà.*

z *Zach.* 2.
a vadunt. *orig.*

§. 4. Hæc & alia periculosa considerantes Apostoli statuerunt, ne facilè commoverentur, aut lacerarentur vel accusarentur columnæ Sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ Apostoli, & Successores eorum non immeritò dicuntur. Sed si quis b adversùs eos, vel Ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, priùs ad eos recurrat charitatis studio, ut familiari colloquio commoniti ea sanent, quæ sananda sunt; & charitativè emendent, quæ justè emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos, priusquam hoc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumpserint, excommunicentur, & minimè absolvantur, antequam per satisfactionem (ut jam dictum est) condignam egerint pœnitentiam: quoniam injuria eorum ad Christum pertinet, cujus legatione funguntur.

b In Cap. Hadriani, *c.* 2 *& lib.* 6. *c.* 287. Pann. *l.* 3. *c.* 34.

XVI. *Item* ALEXANDER I. *Epist.* 1. *c.* 3. [an. 115. *Româ ad omnes orthodoxos.*]

Communione privetur, qui publicè c adversùs Episcopum conqueritur, priusquam familiariter eum convenerit.

c *al.* Primat

d Refertur multis verbis omissis. Ansel. *l.* 3. *c.* 85. Burch. *l.* 1. *c.* 132. *&* 144 Ivo, *p.* 5. *c.* 242 Pann. *l.* 4. *c.* 35.

SI quis erga d Episcopum, vel Actores Ecclesiæ quamlibet querelam justam se habere crediderit, non priùs Primates, aut alios Judices adeat, quàm ipsos, à quibus se læsum æstimat, conveniat familiariter, & non semel, sed sæpissimè, ut ab eis, aut suam justitiam accipiat, aut justam excusationem. *& infrà.* Si autem secùs egerit, ab ipsis & ab aliis communione privetur, tamquam Apostolorum, Patrúmque aliorum contemptor.

XVII. *Item* EVARISTUS Papa Episcopis per Ægyptum, *Epist.* 2. [an. 108. *Româ in Ægyptum.*]

Nisi opinione discussa, non audiantur accusatores Episcoporum.

e Pann. *l.* 4. *c.* 59.

SI qui sunt e vituperatores, aut accusatores Episcoporum, vel reliquorum Sacerdotum, non oportet eos à Judicibus Ecclesiæ audiri, antequam eorum discutiatur æstimationis suspicio, vel opinio, quâ intentione, quâ fide, quâ temeritate, quâ vitâ, quâ conscientiâ, quóve merito, si pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate ista præsumpserint, nec-ne.

XVIII. *Item* CALIXTUS Papa I. ad Episcopos Galliæ, *Epist.* 2. [an. 222. *Româ in Galliam.*]

Majores natu non accusent, nisi qui sint rectæ fidei, & conversationis.

f Steph. I. *Epist.* 2. *c.* 10 Conc. Carth. IV. *c.* 96. Burch. *l.* 1. *c.* 171. Pann. *l.* 4. *c.* 57. Ivo, *p.* 5. *c.* 289
g Mutatus est verborum ordo.

QUærendum est f in judicio, cujus sit conversationis, & fidei is qui accusat, & is qui accusatur; quoniam hi qui non sunt rectæ conversationis, ac fidei g, & quorum vita est accusabilis, & quorum fides, vita, & libertas nescitur, non permittuntur majores natu accusare. Neque viles personæ in eorum recipiantur accusatione.

XIX. *Item* SIXTUS Papa II. ad Episcopos Hispaniæ, *Epist.* 2. [forte an. 253. *Româ in Hispaniam.*]

Absque duobus, vel tribus testibus non recipiantur Episcoporum accusationes.

h *Exod.* 23.
i 1. *Tim.* 5.

ACcusatio 3 Episcoporum non est facilè recipienda, dicente Domino h: *Non suscipies vocem mendacii.* Et Apostolus inquit i adversùs Presbyterum inscriptionem non recipiendam absque duobus vel tribus idoneis testibus. Si hæc de Presbyteris, vel ceteris fidelibus sunt prævavenda, quantò magis de Episcopis?

¶ PITH. 3 *Accusatio.*] Masson. *p.* 61.

XX. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI I. *c.* 8. [an. 510. *in Gallia.*]

Pro ſola conventione Epiſcopi non ſubmoveatur aliquis à communione.

SI quis ab Epiſcopo ſuo, vel de Eccleſia [4], vel de proprio jure aliquid crediderit repetendum; ſi nihil convicii, aut criminationis objecerit, eum pro ſola conventione à communione Eccleſiæ non liceat ſubmoveri.

¶ PITH. [4] *Eccleſia.*] 2. V. C. *Eccleſiæ.*

XXI. *Item* EVARISTUS Papa, *Epiſt.* 2. [an. 108. *Romà in Ægyptum.*]

Quare Subditi Prælatos ſuos reprehendere non poſſunt.

SUnt nonnulli, qui Præpoſitos ſuos perverſè reprehendunt, ſi vel parùm ipſis moleſti extiterint.

GRATIAN. „ Ex his omnibus datur intelligi, quòd illi ab accuſatione „ removentur, qui non affectione charitatis, ſed pravitate „ ſuæ actionis vitam eorum diffamare, & reprehendere quæ„ runt. §. 1. Quòd verò præmiſſis autoritatibus Criminoſi „ prohibeantur ab accuſatione Prælatorum, teſtatur ita dicens

XXII. AUGUSTINUS Lib. Soliloquiorum. [an. 387. *Mediolani.*]

Non omnes Subditi, ſed Criminoſi tantùm prohibentur accuſare Prælatos.

PRæſumunt Prælati non debere ſe reprehendi, vel accuſari, pro eo, quòd Canones non eos paſſim conſtituunt accuſandos. Quod tamen negatur ſolis Criminoſis, cùm de reprehendendo Veritas ipſa conſtituat [k]: *Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo, &c.* — Joan. 18.

GRATIAN. „ OPPONITUR huic diſtinctioni. Ipſi ſacri Canones di„ ſtinguunt, in quo caſu Paſtores ſint accuſandi à Subditis, „ dicentes [l]: [Oves Paſtores ſuos non accuſent, nec repre„ hendant, niſi à fide exorbitaverint.] Ecce in quo caſu ſunt „ accuſandi à Subditis; in aliis autem minimè. §. 1. Huic „ oppoſitioni reſpondetur ſic. Diſtinctio illa Canonum de Cri„ minoſis, & Infamibus intelligitur: Oves enim criminoſæ, „ & infames Paſtorem ſuum accuſare, vel reprehendere non „ poſſunt, niſi à fide exorbitaverit. Ceterùm ſi à fide exor„ bitaverit, tanta eſt labes illius criminis, quòd ad ejus ac„ cuſationem, & Servi adversùs Dominum, & quilibet crimi„ noſi, & infames adversùs quemlibet admittuntur. Unde

[l] Suprà c. ...es. ... Pars.

XXIII. DIONYSIUS Papa ad Severum Epiſcopum, *Epiſt.* 2. [an. 268. *Romæ.*]

Infames & Hæretici, homines bonæ famæ accuſare non poſſunt.

ALieni [m] erroris ſocium, vel à ſui voluntariè propoſiti tramite recedentem, aut ſacris Patrum regulis, & conſtitutionibus non obedientem ſuſcipere non poſſumus, nec debemus; nec impetere rectè credentes, vel ſanctorum Patrum ſanctionibus obtemperantes permittimus; quia infames omnes eſſe cenſemus, qui ſuam aut Chriſtianam prævaricantur Legem, aut Apoſtolicam, vel Regularem libenter poſtponunt autoritatem.

[m] Infrà III. ... c. alieni. Decretis ... lii, c. 15. ... ſel. l. 3. ... 5. ... yc. l. 5. ...

¶ CORR. ROM.] In multis vetuſtis exemplaribus Rubrica hujus Capitis ſic habet, *Infames accuſare poſſunt Hæreticos.* In aliis verò nonnullis, *Infames non poſſunt accuſare Catholicos.*

XXIV. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 63. [an. 633. *in Hiſpania.*]

Chriſtianos accuſare, vel in eos teſtificari non poſſunt, qui fidem acceptam deſeruerunt.

NOn poteſt erga homines eſſe fidelis, qui Deo extiterit infidus. Judæi ergo, qui dudum Chriſtiani effecti ſunt, & nunc Chriſti fidem prævaricati ſunt, ad teſtimonium dicendum admitti non debent, quamvis eſſe ſe Chriſtianos annuntient: quia ſicut in fide Chriſti ſuſpecti ſunt, ita & in teſtimonio humano dubii habentur. Infirmari [n] ergo oportet eorum teſtimonium, qui in fide falſi docentur; nec eis eſt credendum, qui Veritatis à ſe fidem abjecerunt.

[n] ...vo, p. 13. ...6.

XXV. *Item* CAIUS Papa Felici Epiſcopo. [an. 296. *Romæ.*]

Hæretici, Judæi, vel Pagani Chriſtianos accuſare non poſſunt.

PAgani [o], vel Hæretici, ſive Judæi non poſſunt Chriſtianos accuſare, aut vocem eis infamationis inferre.

[o] ...nſel. l. 3. ...6. ...n. l. 4. ...3.

¶ CORR. ROM.] Verba Epiſtolæ ſunt, *Primò quidem ſcias Paganos, & Hæreticos non poſſe Chriſtianos accuſare, &c.*

GRATIAN. „ IN hoc Capite decernitur, ut Hæretici non impetant „ rectè credentes. Unde econtra intelligitur, quòd Hæretici „ ab Hæreticis impeti poſſunt. Item à tramite ſui propoſiti „ voluntariè recedentes, non poſſunt impetere ſervantes li„ mitem ſuæ profeſſionis. Ex hoc datur intelligi, quòd re„ cedentes à ſuo propoſito, ſimiliter recedentes criminari poſ„ ſunt. Item non obedientes Sanctionibus ſanctorum Patrum, „ non poſſunt accuſare obtemperantes ſacris Conſtitutionibus. „ In quo ſimiliter intelligitur, quòd inobedientibus innobe„ dientes accuſare licet. Unde generaliter colligitur, quòd

in accuſatione æqualitas fidei, & converſationis inter ac- " cuſantem & accuſatum ſemper conſideranda eſt, ut is qui " accuſat, vel par, vel ſuperior inveniatur. "

XXVI. *Item* NOVELLARUM Conſtitutionum, *Novellâ* 45. *in fine* [p]. [an. 556. *Conſtantinopoli.*]

[p] Apud Julianum Antecess. 156.

Hæreticus Hæreticum accuſare, & contra eum teſtificari poteſt.

SI Hæreticus [q] [5] contra Hæreticum litiget, liceat cuivis eorum Hæreticum teſtem adducere. Sin autem Orthodoxus contra Hæreticum litiget, pro Orthodoxo quidem etiam Hæretici teſtimonium valeat: contra Orthodoxum autem ſolius Orthodoxi teſtimonium valeat. §. 1. Orthodoxis autem litigantibus, ad teſtimonium nulli Hæretico pateat aditus.

[q] Ivo, p. 16. c. 131. Pann. l. 5. c. 28.

¶ PITH. [5] *Si Hæreticus.*] *Nov.* 41. *c.* 2.

SED quæritur, ſi flagitioſiſſimus Catholicus poſſit con- " GRATIAN. venire Hæreticum de alio crimine, quàm de Hæreſi? Huic " quæſtioni ita reſpondetur. In quo Hæreticus inferior eſt, " videlicet in regula fidei, in eo à malo Catholico accuſari " poteſt. In quo autem ſuperior fuerit, videlicet in con- " verſatione vitæ, in eo à flagitioſiſſimo conveniri non poteſt. " §. 1. Item quod dicitur [r], Paſtores pro ſuis actibus ma- " gis ſunt tolerandi, quàm corripiendi, dupliciter intelligi- " tur, vel quia à criminoſis tolerandi ſunt, & non corrigen- " di: unde ibi ſubinfertur, quia ſæpè pro meritis Subdito- " rum depravatur vita Rectorum. Quorum ergo merito (Deo " permittente) vita Rectorum depravatur, ab eis potiùs ſunt " tolerandi, quàm corrigendi. Vel quia ſunt quidam, qui " ſæpè deſeruntur publicis documentis, & crimen, quod in- " tendunt, probare non valent. De quibus ait "

[r] Suprà c. non eſt à plebe. & c. accuſatio 1.

XXVII. AUGUSTINUS in Homilia de Pœnitentia, *c.* 12 [f]. [fortè c. an. 415. *in Africa.*]

[f] L. 50. Hom. hom. 50. c. 12. Beda 1. Cor. 5.

Quæ publicis documentis probari non poſſunt, toleranda ſunt.

PLerumque *a* boni viri propterea ſufferunt aliorum peccata, & tacent; quia ſæpè deſeruntur publicis documentis, quibus ea, quæ ipſi ſciunt, judicibus probare non poſſunt.

¶ CORR. ROM. *a Plerumque.*] In aliquot vetuſtis codicibus legitur, *plerique*, quemadmodum & apud Bedam, & in originali, cujus tamen non ipſa prorſus verba hîc referuntur.

DE his etiam illud Anacleti intelligitur [t] [Sententiâ Cham " GRATIAN. filii Noë damnantur qui ſuorum Doctorum, vel Præpoſito- " 4. Pars. rum culpam produnt ceu Cham, qui patris pudenda non " operuit, ſed magis deridenda monſtravit.] Hac enim au- " toritate Subditi non prohibentur ab accuſatione, ſed à " proditione. Aliud eſt enim prodere, aliud accuſare. Pro- " dit, qui non probanda defert; accuſat, qui Reo præſente " crimen Judici offert probaturus quod intendit. Cham ſolus " vidit pudenda patris, & ideò per eum intelliguntur, qui " cùm ſoli ſint conſcii criminum ſuorum Prælatorum, atque " ideò accuſare non poſſunt; vitam tamen eorum infamando, " aliis ridendam offerunt. §. 1. Item objicitur, quòd Sub- " diti etiam religioſi Prælatos ſuos accuſare non poſſunt. Le- " gitur enim in Exodo [u], quòd Maria ſoror Aaron, quæ pri- " ma poſt tranſitum maris rubri ſumpto tympano hymnum " cantare meruit, poſteà murmurans in Moyſem [x], eò quòd " Æthiopiſſam duxerat in uxorem, à Domino leprâ percuſſa " eſt. §. 2. Item in libro Regum [y] legitur, quòd cùm " David fugeret à facie Saül, latuit in ſpelunca, in quam " cùm Saül divertiſſet ad purgandum ventrem, David præci- " dit oram chlamydis ejus; quod ſe feciſſe poſteà graviter " doluit, & vehementer pœnituit. Saül à Domino erat re- " probatus [z], & ex invidia David perſequebatur, ut eum " morti traderet. David erat vir humilis & mitis, Saüli à " Domino ſubſtitutus, per Samuëlem unctus in Regem: ſed " tamen, quia præcidit oram chlamydis Saüli, graviter fle- " vit, cùm à Saüle ſola adminiſtratione unctionis ſuperaretur. " Unde datur intelligi, quòd Subditi, quamvis religioſi ſint, " Prælatos ſuos criminoſos accuſare non poſſunt. Nam per " Saülem [a], qui ventrem purgabat, Prælati intelliguntur, " qui malitiam ſuam corde conceptam in opus producunt. " Item legitur in libro Regum [b], quòd cùm Arca Domini re- " duceretur de Gabaa in Jeruſalem, bubus recalcitrantibus " Arca inclinata eſt: cui dum Oza Levita manum adhiberet, " ut eam erigeret, à Domino percuſſus interiit. Per Arcam " Prælati intelliguntur, per Ozam Subditi; per inclinationem " Arcæ caſus intelligitur Prælatorum; per illum qui manum " adhibuit, intelliguntur reprehendentes, vel accuſantes vi- " tam Doctorum, qui à Domino percuſſi intereunt. "

[t] Suprà ead. c. ſententiâ. [u] Exod. 15. [x] Num. 12. [y] 1. Reg. 24. [z] 1. Reg. 16. [a] Gloſſa ord. 1. Regum 24. [b] 2. Reg. 6.

§. 3. His ita reſpondetur. Verum eſt per Arcam ſignificari " Prælatos, & per Ozam Subditos. Illud verò falſum eſt, quòd " per inclinationem Arcæ caſus ſignificetur Prælatorum. Aliud " eſt enim inclinari, vel deſcendere; aliud cadere. Legitur " enim [c] quòd Salvator noſter ſe inclinaverit, ſicut quando di- " gito ſcribebat in terra; & de montibus frequenter deſcen- " derit, in quos aſcendebat, vel ut pernoctaret in oratione, " vel ut Diſcipulos in monte altiora doceret præcepta, vel ut " turbas fugiens, ex altitudine montis eas reſpicere, & liberè " poſſet docere. Inclinatio vel deſcenſio humilitatem ſignifi- " cat, quâ ſpirituales nonnumquam carnalibus condeſcendunt, " & eorum infirmitati compatiuntur; juxta illud Apoſtoli [d]: " *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* Hos etiam ſi- "

[c] Joan. 8. [d] 2. Cor. 11.

gnificaverunt Angeli, quos Jacob vidit [e] in ſcala deſcendentes. De his etiam per Prophetam dicitur [f]: *Inclinavit Cælos, & deſcendit.* Per Arcam ergo inclinatam intelliguntur Prælati, qui Subditorum culpam miſericorditer portant, & eorum infirmitati humiliter compatiuntur. Unde benè dicitur, quòd bubus recalcitrantibus Arca inclinata eſt. Boves quippe recalcitrantes Subditos ſignificant ſuis Doctoribus non obedientes; quibus dum Prælati compatiuntur, quaſi bubus recalcitrantibus Arca inclinatur. Levita qui manum adhibuit, ſignificat illos, qui miſericordiæ compaſſionem in Prælatis ſuis reprehendunt, eóſque in ſeveritatis amaritudinem erigere volunt. Unde benè Levita iſte *Oza* dicitur. *Oza* quippe *robuſtus* dicitur. Illi enim robuſti dicuntur, qui cùm de ſua juſtitia præſumunt, miſericordiam peccantibus negandam putant, & impendentes reprehendunt. Unde à Domino percuſſi intereunt; quia Judicium [g] ſine miſericordia erit illis, qui nolunt facere miſericordiam delinquentibus: Cui per Salomonem dicitur [h]: *Noli eſſe nimis juſtus, quia eſt juſtus qui perit in juſtitia ſua.* Sic & illud Moyſi intelligitur. Per Moyſem enim Prælati intelliguntur, per Æthiopiſſam peccatores deſignantur. Moyſes Æthiopiſſam uxorem ducit; cùm quilibet Prædicator peccatorem ſibi copulat, ut ex eo ſobolem bonorum operum Deo gignere valeat. Hanc copulam dum Maria, id eſt, Subditi reprehendunt, leprâ peccati inficiuntur. Vel per Mariam Synagoga intelligitur, quæ in Moyſem, id eſt, in Chriſtum murmuravit, quia Æthiopiſſam, id eſt, Eccleſiam de Gentibus ſibi copulavit, quos lepra perfidiæ & erroris ſordidos fecit. Non ergo his autoritatibus Subditi prohibentur ab accuſatione ſuorum Prælatorum [i]; ſed monentur, ne reprehendant miſericordem compaſſionem eorum.

§. 4. Item per Saülem [k] Prælati intelliguntur, & per David Subditi. Saül purgans ventrem eos ſignificat, qui malitiam corde conceptam foràs in opus producunt. Sed in præciſione chlamydis non ſignificatur α niſi reprehenſio peccati. Per chlamydem enim Regni poteſtas intelligitur. Hanc præcîdit, qui Prælatum ſententiâ damnationis ferit: quod nulli Subditorum licet. Facta enim Paſtoris [l], oris gladio, id eſt, ſententiâ damnationis à Subditis ferienda non ſunt. Hinc eſt, quod Hieronymus ait ſuper Marcum [m] de Pontifice, qui ſcidit veſtimenta ſua. Sciſſio veſtis, ſciſſionem ſignificat Sacerdotii, quod in proximo erat ſcindendum, & auferendum Judæis. Vel per David ſignificantur, qui nequitiam ſuorum Prælatorum videntes, majora eorum peccata contemnunt, minima verò & levia, quaſi extremam oram chlamydis præcidentes reprehendere & lacerare ſatagunt. Vel quia Saül ſolus divertit in ſpeluncam, in qua David ſolus β latebat. §. 5. Item ſuper hoc poteſt intelligi, quod de [n] Cham dictum eſt, qui ſolus vidit pudenda patris, quæ non cooperuit, ſed ridenda monſtravit. Hac itaque autoritate non inhibetur Subditis accuſare Prælatos, ſi accuſabiles fuerint. §. 6. Item probatur, quòd ſubditi Prælatos ſuos accuſare non poſſunt, etiam ſi religioſi fuerint. Infames enim ſunt eo ipſo, quòd ſuorum Doctorum vitam reprehendere conantur. Infames enim fiunt (ut Canonum tradit autoritas) omnes, qui in Patres armantur, & qui Doctorum ſuorum vitam reprehendunt, vel accuſant. Nullus autem infamis in accuſatione Prælatorum eſt audiendus, niſi fortè à fide exorbitaverit, ut ſuprà dictum eſt. Cùm ergo Subditi eo ipſo, quòd in accuſationem Prælatorum proſiliunt, infames efficiantur, infamibus autem copia accuſandi denegetur; patet, quòd Subditi Prælatos ſuos accuſare non poſſunt. §. 7. His ita reſpondetur: non omnes Prælati pro Prælatis habentur. Nomen enim non facit Epiſcopum, ſed vita. Unde ſcribit

¶ Corr. Rom. α *Non ſignificatur.*] In aliquot vetuſtis exemplaribus legitur, *non ſignificatur reprehenſio peccati:* in aliis verò nonnullis, *ſignificatur reprehenſio peccati.*

β *David ſolus.*] Primo Regnorum, *c.* 24. legitur. *Porrò David, & viri ejus in interiore parte ſpeluncæ latebant.*

e Gen. 28.
f Pſal. 17.
g Jac. 2.
h Eccl. 7.
i Greg. Paſtor. p. 3. c. 5.
k Nicolaus in Epiſt. 7. ad Michaelem.
l Suprà c. oves.
m Ad c. 14.
n Suprà c. ſententiâ.

XXVIII. Gregorius I. Januario Epiſcopo, *lib.* 7. *indict.* 2. *Epiſt.* 1. [an. 598. *Româ in Sardiniam.*]

Quem ætas, non vita ſeniorem facit, graviter eſt increpandus.

PAulus [o] dicit [p]: *Seniorem ne increpaveris.* Sed hæc ejus regula in eo [q] ſervanda eſt, cùm culpa ſenioris exemplo ſuo non trahit ad interitum corda juniorum. Ubi autem ſenior juvenibus exemplum ad interitum præbet, ibi diſtricta increpatione feriendus eſt. Nam ſcriptum eſt [r]: *Laqueus juvenum omnes vos:* & rurſus Propheta dicit [s]: *Maledictus puer* α *centum annorum.*

¶ Corr. Rom. α *Maledictus puer.*] In codicibus B. Gregorii partim iſto ferè modo legitur, partim verò, *& peccator centum annorum maledictus eſt*, quemadmodum & apud Joannem Diaconum, & in vulgata, niſi quòd hæc habet non, *eſt*, ſed, *erit.* Septuaginta autem, ut eſt apud B. Hieronymum, habuerunt, *& qui moritur peccator centenarius, maledictus erit.*

o Joan. Diacon. l. 3. num. 32.
p 2. Tim. 5.
q al. tunc.
r Eſa. 42.
s Eſa. 65.

XXIX. *Item* Hieronymus ad Heliodorum, *Epiſt.* 1. de Laude vitæ Solitariæ. [c. an. 360. *è Chalcide in Italiam.*]

Dignitas non facit Epiſcopum, ſed vita.

NOn omnes Epiſcopi ſunt Epiſcopi. Attendis Petrum: ſed & Judam conſidera. Stephanum ſuſpicis: ſed & Nicolaum reſpice. *& infrà.* §. 1. Non facit Eccleſiaſtica dignitas Chriſtianum. Cornelius [t] Centurio adhuc ethnicus dono Sancti Spiritûs mundatur; Presbyteros Daniel [u] puer judicat. *& infrà.* §. 2. Non eſt facile [x] ſtare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Chriſto regnantium. *& infrà.* §. 3. Infatuatum ſal [y] ad nihilum prodeſt, niſi ut projiciatur foràs, & à porcis conculcetur.

t Act. 10.
u Dan. 13.
x Suprà diſt. 40. non eſt facile.
y Luc. 14.

XXX. *Item* Augustinus *tract.* 6. *in c.* 1. Joannis. [c. an. 412. *in Africa.*]

Non Epiſcopi nomen, ſed vita reverentiam meretur.

NOn omnis, qui dicit, Pax vobiſcum, quaſi columba eſt audiendus. *& infrà.* Corvi de morte paſcuntur. Hoc columba non habet: de frugibus terræ vivit, innocens ejus victus eſt.

XXXI. *Item* Beda *ad c.* 2. *Epiſt.* 2. Petri [z]. [c. an. 720. *in Anglia.*]

z Et ibi Gloſ. Ord.

Docti ab Indoctis, Clerici à Laicis quandoque meritò reprehenduntur.

SEcuti ſunt [a] *viam Balaam & Boſor* [b], *qui mercedem iniquitatis amavit: correptionem verò habuit ſuæ veſaniæ. Subjugale mutum in hominis* [c] *voce loquens prohibuit Prophetæ inſipientiam.* Plerumque Hæretici tam ſtulta dogmata, tam execranda proferunt Sacramenta, ut etiam hebetum ſenſus, & Paganorum, & qui ratione Divinæ agnitionis omnimodis carent, illorum deteſtetur inſaniam, & illorum diſtorta, & Deo contraria itinera ſaniùs ſapiendo redarguat. Et (quod pejus quia frequentius eſt) nonnumquam multi Catholicorum in tantum mercedem amant iniquitatis, ut etiam docti ab indoctis, à Laicis Clerici meritò redarguantur [d]: qui jure comparantur Prophetæ, qui verbis aſinæ contra naturam loquentis corripitur; nec tamen à propoſito pravi itineris retardatur. Quibus etiam [e] aptiſſimè nomen congruit civitatis, de qua Balaam veniſſe perhibetur. Boſor namque *carneus*, ſive in tribulatione α interpretatur. Neque enim alia major [f] cauſa luxurioſis exiſtit, verbum veritatis amore pecuniæ, vel deſiderio rerum temporalium adulterare; quàm quòd carnis ſe concupiſcentiæ mancipaverunt. *& infrà.* Sed & nomen ipſius Balaam, qui vanus populus, ſive præcipitans eos interpretatur, talibus convenit. Qui enim agnitam veritatis viam ſponte ipſi deſerunt; quid niſi vanus ſunt populus? Quid, niſi in præcipitium ſuos mergunt Auditores, quibus non ſalutaria, quæ corrigant, ſed quæ illos delectant, erronea prædicant? de quibus benè ſubditur. [Hi ſunt fontes ſine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reſervatur.]

¶ Corr. Rom. α *Tribulatione.*] Sequebatur, *poſitus*, quæ dictio ſublata eſt, quia neque apud Bedam, neque apud B. Hieronymum in nominum Hebraicorum interpretatione habetur.

a 2. Petr. 2.
b Num. 22.
c al. mutum hominis.
d al. lacerentur.
e Ibidem.
f al. magis.

Quia ergo non omnes [g] Epiſcopi ſunt Epiſcopi, Presbyteri à Daniele puero judicantur, ſal infatuatum à porcis conculcatur, & qui dicit, Pax vobiſcum, plerumque non columba, ſed corvus reputatur; patet quòd non ſemper pro officio, atque [h] autoritate perſonæ ab accuſatione eſt ceſſandum: immò contra pravos eſt agendum, cùm omnis perſona criminaliter peccans alteretur, & (ut ita dicam) Legibus capite minor cenſeatur. Qui enim facit [i] peccatum; ſervus eſt peccati, tam in pœna, quàm in culpa. Unde ait

Gratian.
g Suprà c. non omnes & c. non omnis.
h al. vel.
i Joan. 8.

XXXII. Augustinus. [forte Gregor. an. 590. *Romæ.*]

Qui ſuſceptum officium non adminiſtrat, non eſt Epiſcopus, ſed canis impudicus.

QUi nec regiminis [k] in ſe rationem habuit, nec ſua delicta deterſit, nec filiorum crimen correxit; canis impudicus dicendus eſt magis, quàm Epiſcopus.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc apud B. Auguſtinum, ex quo citatur, non eſt inventum. Burchardus & Ivo citant ex Gregorio, & eadem ferè verba ipſe quoque Gratianus *ſuprà diſt.* 83. ſubnectit *c. nemo quippe*, quod eſt Gregorii. Simile quiddam Burchardus *l.* 1. *c.* 13. & Ivo *p.* 5. *c.* 67. afferunt ex Origene.

k Burch. l. c. 203. Ivo, p. 5. c. 317.

Quibus ergo Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius auferunt nomen columbæ, Epiſcopi, ſenioris, nonne & privilegium eſt auferendum Dignitatis, ut poſſint à Subditis reprehendi? Unde Scriptura [l] diſſimulans privilegium pravæ ſenectutis, ait [m]: *Maledictus*, non ſenior, ſed *puer centum annorum.* Apparet ergo, quòd hi ex accuſatione Prælatorum infames fiunt, qui eorum vitam reprehendere, & lacerare conantur, qui locum ſui regiminis non nomine tantùm, ſed vitâ, & moribus tenent. Alii autem potiùs laudabiles fiunt ex accuſatione Prælatorum ſuorum, quàm infames. Item, quòd dicitur [n] [Majorum quiſpiam Minorum accuſationibus non impetatur;] Minores intelligendi ſunt, non dignitate, ſed vitâ. Unde ait

Gratia[n.]
l Eſa. 65.
m Suprà eâd. Paulus.
n Suprà eâd. c. Majorum.

XXXIII. HIERONYMUS de Paulo ſuper Epiſtolam ad Galatas. [fortè c. an. 386.]

Majores & Minores non dignitate, ſed vitâ intelligi oportet.

PAulus Petrum reprehendit: quod non auderet, niſi ſe non imparem ſciret.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc, quod citatur in pleriſque exemplaribus ex B. Hieronymo, & in aliquot ex B. Auguſtino, in neutrius libris inventum eſt: ſed in Gloſſa ordinaria ad ea verba ipſius Epiſtolæ ad Galatas [o]: *in faciem ejus reſtiti*, additur hæc interlinearis explanatio, *quod non auderet, niſi ſe non imparem ſentiret.* Et in commentariis B. Ambroſii in illum eumdem locum hæc leguntur: *Nam quis eorum auderet Petro primò Apoſtolo, cui claves Regni Cælorum Dominus dedit, reſiſtere, niſi alius talis, qui fiduciâ electionis ſuæ ſciens ſe non imparem, conſtanter improbaret, quod ille ſine Conſilio fecerat?*

[o] *Gal.* 2.

[GR]ATIAN. » HOC non de officio Eccleſiaſticæ Dignitatis, ſed de puritate vitæ, & ſanctitate converſationis intelligitur: ſolus enim Petrus inter Apoſtolos primatum gerebat. Hinc ait

XXXIV. AUGUSTINUS ad Hieronymum *Epiſt.* 19. *propè finem.* [fortè an. 405. *ex Africa in Palæſtinam.*]

Non Epiſcopi nomen, ſed vita Majorem facit.

QUamquam ſecundùm honorum vocabula, quæ jam Eccleſiæ uſus obtinuit, Epiſcopatus major Presbyterio ſit; tamen Auguſtinus in multis rebus Hieronymo minor eſt.

XXXV. IDEM *lib.* 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, *c.* 1. [fortè c. an. 412. *in Africa.*]

Epiſcopi licèt pares ſint meritis, gradu tamen differunt dignitatis.

PUto [p], quòd ſine ulla ſui contumelia Cyprianus Epiſcopus Petro Apoſtolo comparatur, quantùm attinet ad Martyrii coronam. Ceterùm magis vereri debeo, ne in Petrum contumelioſus exiſtam. Quis enim neſcit illum Apoſtolatûs principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum? Sed etſi diſtat Cathedrarum gratia, una tamen eſt Martyrum gloria. *Item infrà.* Cùm Petrus à Paulo poſteriore corrigitur, & pacis atque unitatis vinculo cuſtodito [q] ad Martyrium promovetur [r]; quantò faciliùs & fortiùs, quod per univerſæ Eccleſiæ ſtatuta firmatum eſt, vel unius Epiſcopi autoritati, vel unius provinciæ Concilio præferendum eſt?

[p] [I]vo, *p.* 5. [c.] 124.
[q] [a]l. cuſtodi-[ta].
[r] [a]l. prove-[hit]ur.

XXXVI. IDEM Tractatu 30. in Joannem, *in fine.* [fortè c. an. 412. *ibid.*]

Non in honore, ſed in veritate filius æquatur, vel præponitur patri.

QUeritur pater de malo filio, aut queritur filius de duro patre: Servamus honorificentiam, quæ debetur patri à filio, quæ deficit à filio. Non æquamus filium patri in honore? ſed præponimus, ſi bonam cauſam habet: filium æquamus patri in veritate: & ſic tribuimus honorem debitum, ut non perdat æqualitas [ſ] meritum.

[ſ] [a]l. æquitas.

XXXVII. *Item* AMBROSIUS *Sermone* 66. de natali Petri & Pauli. [fortè c. an. 380. *Mediolani.*]

Æquales fuerunt meritis (licèt gradu differentes) Petrus & Paulus.

BEati Petrus & Paulus eminent inter univerſos Apoſtolos, & peculiari quadam prærogativa præcellunt: verùm inter ipſos, quis cui præponatur, incertum eſt. Puto enim illos æquales eſſe meritis, qui æquales ſunt paſſione; & ſimili eos fidei devotione vixiſſe, quos ſimul videmus ad Martyrii gloriam perveniſſe. §. 1. Non enim ſine cauſa factum putemus, quòd una die, uno in loco unius Tyranni toleravere ſententiam. Una die paſſi ſunt, ut ad Chriſtum pariter pervenirent: uno in loco, ne alteri Roma deeſſet: ſub uno Perſecutore, ut æqualis crudelitas utrumque conſtringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, Perſecutor decretus eſt pro virtute. Et in quo tamdem loco iidem Martyrium pertulerunt? in Urbe Roma, quæ principatum, & caput obtinet nationum: ſcilicet ut ubi caput ſuperſtitionis erat, illic caput quieſceret ſanctitatis; & ubi Gentilium Principes habitabant, illic Eccleſiarum Principes morarentur.

¶ CORR. ROM.] Sermo unde hoc Caput ſumptum eſt, inter Sermones B. Ambroſii eſt 66. inter Sermones B. Auguſtini de Sanctis, vigeſimus ſeptimus, & apud Maximum Taurinenſem, quintus in feſto eodem, qui num. 54. eſt.

[GR]ATIAN. [...] 5. *Pars.* » ITEM Pœnitentes, Bigami Sacerdotes accuſare non poſſunt. Unde generaliter colligitur, quòd quicumque Sacerdotes non ſunt, vel eſſe Sacerdotes non poſſunt, in Sacerdotes accuſationem, vel teſtificationem proferre non poſſunt. Unde ait

XXXVIII. FABIANUS *Epiſt.* 2. ad Epiſcopos Orientales. [c. an. 240. *Romà in Orientem.*]

Qui Sacerdotes eſſe non poſſunt, Sacerdotes accuſare non valent.

IPſi Apoſtoli [t], & eorum Succeſſores olim ſtatuerunt, ut Sacerdotes Domini non accuſent, nec in eos teſtificentur, qui ſui ordinis non ſunt, nec eſſe poſſunt.

[t] Anſel. *l.* 3. c. 47. Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Mutata eſt verborum ſeries.

XXXIX. *Item* DAMASUS Papa I. ad Stephanum Archiepiſcopum, *Epiſt.* 3. *c.* 3. [an. 402. *Romà in Africam.*]

Sacerdotes accuſare, vel in eos teſtificari non valent, qui ad Sacerdotium probibentur eligi.

TEſtes [u] α [6] abſque ulla infamia, aut ſuſpicione; vel manifeſta macula, & veræ fidei plenitudine β inſtructi eſſe debent, & tales, quales ad Sacerdotium eligere jubet Divina autoritas. Quoniam Sacerdotes ([x] ut antiqua tradit autoritas) criminari non poſſunt, nec in eos teſtificari, qui ad eumdem nec debent, nec poſſunt provehi honorem.

¶ CORR. ROM. α *Teſtes.*] Damaſi verba hæc ſunt, *Accuſatores enim Epiſcoporum, & teſtes, ſuper quibus rogitaſtis, abſque ulla infamia, aut ſuſpicione, &c.* ſicque referuntur à Burchardo & Ivone: Pannormia autem habet ut Gratianus.

β *Plenitudine.*] In Epiſtola ipſa legitur, *pleniter.* Burchardus verò & Ivo habent, *vera fide pleniter.*

¶ PITH. [6] *Teſtes.*] Citatur *in cap.* 1. *extr. de except.*

[u] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 1. c. 172. Ivo, *p.* 5. c. 290. Pann. *l.* 4. c. 186. Anſel. *l.* 3. c. 41.
[x] Suprà *eâd.* *Sacerdotes.*

GRATIAN. « SIC & illud Silveſtri intelligitur [y]: [Laicus non accuſet Clericum, &c.] id eſt, qui in inferiori gradu conſtituti ad ſuperiorem aſcendere non poſſunt, in ſuperioribus agentes accuſare non debent. §. 1. Ecce oſtenſum eſt, quid reſpondeatur autoritatibus, & argumentis, quibus Subditi ab accuſatione Prælatorum videbantur repellendi. Nunc demonſtrandum eſt, quibus rationibus probentur recipiendi, & quid contrà reſpondeatur à Prælatis. Chriſtus, qui erat Paſtor Paſtorum, ovibus ſuis, de quibus ait [z]: *Non ſum miſſus, niſi ad oves, quæ perierunt domûs Iſraël, &c.* inter opprobria, & verbera, quæ ab eis patiebatur, ait [a]: *Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo, &c.* Item [b]: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* At quicumque ad teſtificandum in aliquem, vel ad arguendum admittuntur; ad eumdem accuſandum admitti poſſunt. Cùm ergo oves, ut adversùs Paſtorem ſuum teſtimonium ferant, & ut ipſum (ſi poſſunt) reprehendant, admittantur; patet, quòd Subditi poſſunt accuſare Prælatos ſuos.

« §. 2. His ita reſpondetur. Chriſtus, quamvis eſſet paſtor ſuarum ovium, quas verbo & exemplo paſcebat; tamen quantùm ad officiorum diſtributionem, (ex qua hodie in Eccleſia alii præſunt aliis; unde quidam Prælati, quidam ſubditi vocantur) in populo ſuo [c] Paſtorale officium non gerebat. Myſtica enim & viſibili unctione nec in Regem, nec in Sacerdotem unctus erat: quæ ſolæ duæ perſonæ in populo illo Prælaturæ nomen vindicabant. Non ergo ex hac autoritate Subditi probantur admittendi in accuſatione Prælatorum; ſed tantùm oſtenditur, quòd Auditores eos reprehendere poſſunt, & in eos teſtificari, qui cùm officia Eccleſiaſtica non habeant, verbo tamen & exemplo quoſcumque valent, lucrari Deo ſatagunt. §. 3. Reſpondetur & aliter. Aliud eſt, quod de rigore cogimur ſervare diſciplinæ; aliud, quod admittitur ex perfectionis conſideratione. Chriſtus ad ſe arguendum Judæos admiſit perfectione humilitatis, non ſeveritate Juris. Si enim Legis rigore eſſent admiſſi, hac autoritate criminoſi, & infames in accuſatione religioſorum eſſent recipiendi; cùm eſſent ſceleratiſſimi, qui de Chriſti nece tractantes, innocentem condemnare volebant. Hoc ergo exemplo Prælati non coguntur recipere Subditos in accuſatione ſui, ſed permittuntur. §. 4. Item Paulus Petrum reprehendit [d], qui Princeps Apoſtolorum erat. Unde datur intelligi, quòd Subditi poſſunt reprehendere Prælatos ſuos, ſi reprehenſibiles fuerint. Sed hoc facilè refellitur, ſi unde ſit reprehenſus advertitur. Petrus cogebat gentes judaizare, & à veritate Evangelii recedere, cum Judæis gregem faciens, & à cibis Gentilium latenter ſe ſubtrahens. Par autem in ſe eſt, à fide exorbitare, & alios exemplo, vel verbo à fide dejicere. Ergo hoc exemplo non probantur Prælati accuſandi à Subditis, niſi fortè à fide exorbitaverint, vel alios exorbitare coëgerint. §. 5. Item cùm Petrus [e] intraſſet ad Cornelium, conqueſti Fratres ſunt qui erant in Judæa, & reprehenderunt eum, quòd ad Gentilem divertiſſet. Ecce, quòd Prælati jure poſſunt reprehendi à Subditis. Sed huic oppoſitioni reſpondit dicens

[y] Sup. *eâd.* *nullus Laicus.*
[z] *Matth.* 15.
[a] *Joan.* 18.
[b] *Joan.* 8.
[c] *al.* ille.
[d] *Gal.* 2.
[e] *Act.* 11.

XL. B. GREGORIUS Theoctiſtæ Patritiæ, *lib.* 9. *Epiſt.* 39. [an. 601. *Romæ.*]

Petrus à Fidelibus interrogatus cur ad Gentes intraſſet, non ex poteſtate reſpondit, ſed humiliter rationem reddidit.

PEtrus poteſtatem Regni acceperat: & tamen idem Apoſtolorum primus querimoniæ contra eum à Fidelibus factæ, cur ad Gentes [f] intraſſet, non ex poteſtate officii, (quâ poſſet dicere, oves Paſtorem ſuum non accuſent, nec reprehendant:) ſed ex ratione Divinæ virtutis, quâ Gentiles acceperant Spiritum Sanctum, reſpondit.

[f] *Act.* 11.

¶ CORR. ROM.] Operæpretium fuerit ad ipſum B. Gregorium adire: copioſè enim exponit, quæ hic à Gratiano conciſè referuntur.

GRATIAN. « CUM ergo Petrus potuit ex officio repellere querelas, ſed noluit; non hoc exemplo Prælati coguntur ſuſcipere repre-

henſionem Subditorum. Ex hac etiam humilitatis diſpenſatione intelligitur illud dictum

XLI. LEONIS IV. Ludovico Auguſto. [imò Leo III. c. an. 815. *Româ in Germaniam.*]

Imperiali judicio Apoſtolicus ſe emendare promittit, ſi quid erga Subditos injuſtè commiſit.

[g] Ivo, p. 5. c. 22.

NOs [7], ſi incompetenter [g] aliquid egimus, & [8] in Subditis juſtæ Legis tramitem non conſervavimus, veſtro, ac Miſſorum veſtrorum cuncta volumus emendare judicio: quoniam ſi nos, qui aliena debemus corrigere peccata [9], pejora committimus; certè non Veritatis diſcipuli, ſed (quod dolentes dicimus) erimus præ ceteris erroris Magiſtri. Inde Magnitudinis veſtræ magnopere Clementiam imploramus, ut tales ad hæc, quæ diximus, perquirenda Miſſos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, & cuncta (quemadmodum ſi veſtra præſens fuiſſet Imperialis Gloria) diligenter exquirant: & non tantùm hæc ſola, quæ ſuperiùs diximus, quærimus, ut examuſſim exagitent; ſed ſive minora, ſive etiam majora illis ſint de nobis indicata negotia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine; quatenus in poſterum nihil ſit, quod ex eis indiſcuſſum, vel indiffinitum remaneat.

¶ CORR. ROM.] Apud Ivonem hujus Capitis hæc eſt inſcriptio, *Quòd in præſentia Legatorum Imperatoris Leo Papa cauſam ſuam examinari voluerit, idem Nicolaus Imperatori.*

¶ PITH. [7] *Nos.*] Ado p. 217. Vſperg. p. 178. Catalog. teſt. verit. p. 88.
[8] *Et.*] V. C. & *in.*
[9] *Peccata.*] Abeſt à V. C.

GRATIAN. 6. Pars.
[h] Num. 22.

ITEM, cùm Balaam [h] Ariolus iret ad maledicendum populum; Angelus Domini, aſinæ, cui inſidebat, in via ſe oppoſuit; evaginatóque gladio eam ab itinere compeſcuit; quam dum ille verberibus affligeret, in vocem prorupit, & Prophetæ veſaniam redarguit. Si ergo animal mutum Angelica virtute, Prophetæ inſipientiam reprehendit; multò magis Subditi poſſunt accuſare Prælatos ſuos. §. 1. His ita reſpondetur. Verum eſt quòd per Aſinam Subditi ſignificantur; & per Balaam Prælati: non tamen hoc exemplo probantur Prælati accuſandi à Subditis: ſed Subditis tantùm forma datur humiliter renitendi Prælatis, ſi fortè eos ad malum cogere voluerint. Balaam namque aſinam urgens, ut ad maledicendum populo Dei eum veheret, ſignificat eos, qui verberibus, & cruciatibus à Subditis exigunt, ut eis in malo fautores, & coadjutores exiſtant. Sed quia Angelus, quilibet videlicet Prædicator, evaginato gladio, apertè ſcilicet prædicato timore, & horrore futuræ vindictæ, à conſenſu alienæ malitiæ illos revocat; licet eis in hujuſmodi vocem quæſtionis prorumpere, & Prælatis ſuis dicere, cur nos verberibus affligitis? cur nobis injuſtè iraſcimini? numquid vobis inobedientes aliquando fuimus? niſi nunc, cùm ad malum cogimur? videte illum, qui prohibet ab incepto. Non ergo hinc Prælati probantur accuſandi à Subditis.

[i] 2. Reg. 12.

§. 2. Item cùm David adulterium, & homicidium commiſiſſet; miſſus eſt à Deo Nathan [i] Propheta, ut eum redargueret. Ecce, quòd Prælati ſunt arguendi, & reprehendendi à Subditis. §. 3. Sed notandum eſt, quòd duæ ſunt perſonæ, quibus Mundus iſte regitur; Regalis videlicet, & Sacerdotalis. Sicut Reges præſunt in cauſis ſeculi, ita Sacerdotes in cauſis Dei: Regum eſt corporalem irrogare pœnam; Sacerdotum ſpiritualem inferre vindictam. David ergo etſi ex Regali unctione Sacerdotibus, & Prophetis præerat [k] in cauſis ſeculi, tamen ſuberat eis in cauſis Dei. Unde Reges à Prophetis, & à Sacerdotibus ungebantur; & eorum oblatione peccata Regum expiabantur.

[k] 2. Reg. 6.
[l] 2. Paralip. 26.

§. 4. Sicut ergo Ozias à [l] Domino leprâ percuſſus eſt, quia Sacerdotum officia uſurpare voluit; ſic Sacerdotibus, & Prophetis Regum uſurpare officia non licuit. Nathan ergo Propheta cùm Regem redarguit, ſuum eſt executus officium, in quo erat Rege ſuperior; non uſurpavit Regis officium, in quo erat Rege inferior: monuit eum, ut per pœnitentiam peccata ſua expiaret; non tulit in eum ſententiam, quâ tamquam adulter, & homicida morti addiceretur. §. 5. Sic & Beatus Ambroſius [m] Theodoſium, & Beatus Innocentius Imperatorem Arcadium excommunicavit, & ab Eccleſiæ ingreſſu prohibuit. §. 6. Sicut enim non ſine cauſa [n] Judex gladium portat; ita non ſine cauſa claves Eccleſiæ Sacerdotes accipiunt. Ille portat gladium ad vindictam [o] malefactorum, laudem verò bonorum: iſti habent claves ad excluſionem excommunicandorum [p], & reconciliationem pœnitentium. Hoc ergo exemplo Subditi probantur reprehendendi à Prælatis; non Prælati à Subditis.

[m] Theod. Hiſt. Eccl. l. 5. c. 17. Niceph. l. 13. c. 34.
[n] Rom. 13.
[o] 1. Petr. 2.
[p] al. excommunicatorum.
[q] Dan. 13.

§. 7. Item, Daniel [q] nulla legitima poteſtate functus, Judices à Populo conſtitutos, de falſo teſtimonio convicit, & convictos damnavit. Conſtat ergo, quòd nullam poteſtatem habentes poſſunt redarguere dignitatibus ſublimatos.

[r] 1. Reg. 15.
[ſ] Num. 25.

§. 8. His ita reſpondetur. Miracula (& maximè Veteris Teſtamenti) ſunt admiranda, non in exemplum noſtræ actionis trahenda. Multa enim concedebantur tunc quæ nunc penitùs prohibentur. Tunc enim Samuël [r] Agag pinguiſſimum Regem Amalech in fruſta dividendo conſcidit: nunc nulli Eccleſiaſticorum judicium ſanguinis agitare licet. Tunc Phinees [ſ] Judæum coëuntem cum Madianita interfecit, & reputatum eſt ei ad juſtitiam: hodie Sacerdotibus in perniciem ſui officii verteretur. Exemplo ergo Danielis non ſolùm accuſandi, vel redarguendi, ſed etiam judicandi poteſtatem Subditi ſibi in Prælatos vindicarent; ſi illud in argumentum noſtræ actionis liceret aſſumi, quod nulla umquam autoritate permittitur. Magis ergo ex hoc facto datur intelligi; quòd in noviſſimis temporibus ſuſcitaret Deus ſpiritum pueri junioris, illius videlicet, de quo per Prophetam dicitur [t]: *Puer natus eſt nobis.* & iterùm, *Ecce puer meus:* qui Judices iniquitatis, Scribas ſcilicet, & Phariſæos falſis criminibus Suſannam, id eſt, Eccleſiam accuſantes, & ream adulterii pronuntiantes, eò quòd Chriſtum ſequeretur, convinceret, & condemnaret. §. 9. Item Hieronymus [α] refert in libro Virorum illuſtrium, quòd Damaſus Papa à Subditis de adulterio accuſatus, cum quadraginta duobus [u] Epiſcopis ſe purgavit. §. 10. Item Symmachus Papa in Romana Synodo [x] dignitate ſua exſpoliatus, priùs ſtatui ſuo reddi decernitur, ut tunc veniret ad cauſam; & ſi ita rectè videretur, accuſantium propoſitionibus reſponderet. Digna res viſa eſt maximo numero Sacerdotum, quæ mereretur effectum; & cùm poſtmodum ordinaretur, quomodo eſſet accuſandus; præfatus Papa, ut cauſam diceret, occurrebat: ſed ab æmulis eſt impeditus.

[t] Eſa. 9. & 42.
[u] al. XLIV
[x] Initio IV. Synodi ſub Symmacho.

¶ CORR. ROM. [α] *Hieronymus.*] In Catalogo B. Hieronymi, aut aliis ipſius libris nihil tale legitur: in vetuſtis tamen Pontificalibus in vita Damaſi hoc refertur.

XLII. *Item* GREGORIUS IV. ait de ſeipſo. [an. 835. *Româ ad omnes Epiſcopos.*]

Redarguendi ſe licentiam Beatus Gregorius aliis præſtat.

[y] Polyc. l. 2. tit. 18. Anſel. l. 2. c. 20.

SI quis [y] ſuper his nos arguere voluerit, vel extra autoritatem nos facere contenderit; veniat ad Sedem Apoſtolicam, quò omnia Eccleſiaſtica negotia, de quibus quæſtio habetur, confluere juſſa ſunt: & ibi ante confeſſionem B. Petri mecum juſtè decertet, quatenus inibi unus ex nobis ſententiam ſuſcipiat ſuam.

¶ CORR. ROM.] Eſt Gregorii IV. in Epiſtola citata ſuprà *eâd. q. 6. c. decreto noſtro, & diſt. 19. nulli fas.* in qua Epiſtola cùm multa dixiſſet de privilegiis, & Primatu Romanæ Eccleſiæ, iſta adjungit.

GRATIAN.

Ex his omnibus colligitur, quòd Subditi poſſunt reprehendere, & accuſare Prælatos ſuos. Sed ſicut de Chriſto dictum eſt, quando Judæis dixit: *Si malè locutus ſum, &c.* ita de iſtis intelligendum eſt, quòd ſuo exemplo Prælatis dederunt facultatem recipiendi Subditos in accuſationem ſui, ſed non coëgerunt. Item

XLIII.

De eodem.

GRATIAN.
[z] Burch. l. 1. c. 182. Ivo, p. 1. c. 398.
[a] al. Docleatinæ.

PAulus [z] Dyaclinæ [a] civitatis Epiſcopus accuſatur à Subditis de lapſu carnis: convincitur, deponitur, alius loco ejus ſubſtituitur. Hoc an ex diſpenſatione accuſati, an ex rigore Juris ſit factum, poteſt deprehendi

¶ CORR. ROM.] Verba ſunt Gratiani, qui proponit ſummam ſequentis Capituli, quod ſæpè facere ſolitum eſſe multis locis eſt notatum.

XLIV. EX REGESTO Gregorii ad Joannem Epiſcopum primæ Juſtinianeæ, *lib.* 10. *Epiſt.* 35. ubi ait [an. 602. *Româ in Macedoniam.*]

Paulus Dyaclinæ [b] civitatis Epiſcopus Subditorum accuſatione convictus deponitur.

[b] al. Docleatinæ.
[c] Burch. l. 1. c. 182. Ivo, p. 5. c. 298.
[d] al. Docleatinæ.

LAtor Nemeſion [c] ad nos veniens indicavit, quòd Paulus Dyaclinæ [d] [10] civitatis Epiſcopus inter alia mala in corporali crimine lapſus à ſuis Clericis accuſatus, & convictus, Epiſcopali ſententia depoſitus eſt; poſteà cum auxilio Secularium veniens Epiſcopatum more prædonis ingreſſus eſt: ablatíſque rebus Eccleſiæ, dilectiſſimum Nemeſion latorem præſentium ſibi ſubſtitutum, ab eo Epiſcopatu projecit, & ad ſummam injuriam, ac necem penè perduxit. Fraternitas itaque veſtra hæc omnia curet addiſcere; & quæcumque Eccleſiæ abſtulit, omni mora, vel excuſatione ceſſante reddere compellat. Si verò nihil Eccleſiæ, ſed proprium ſe dixerit abſtuliſſe (quamvis grave, & iniquum fuerit, ut non à vobis, vel à Metropolitano ejus hoc petierit, ſed temerario auſu agere præſumpſerit) verumtamen ſi quid proprium tulit, ſub Fraternitatis veſtræ debet examine conſtare, ſi verum eſt. Sed & illud diligenter quærendum eſt, ſi quid malè de rebus dilapidavit Eccleſiæ; ut ex eo quod nunc abſtulit, illud reformare, ac ſatisfacere modis omnibus compellatur.

¶ CORR. ROM.] In hoc Capite non referuntur ipſa omnino verba Gregorii (quod à Burchardo & Ivone fit) ſententia tamen ſatis expreſſa eſt.

¶ PITH. [10] *Dyaclinæ.*] V. C. *Doclevenæ.*

GRATIAN.
[e] al. dicto.

HOC Edicto [e] non in accuſatores, vel depoſitores ulciſcitur; ſed in depoſitum ulteriùs proſequitur, ut ſi ultrà ad Epiſcopatum aſpirare tentaverit, modis omnibus repellatur, & ad agendam pœnitentiam perennem in Monaſterium detrudatur. Quem ergo Gregorius ad Epiſcopatum aſpirantem omnibus modis repellit, quem gravi pœnitentiæ ſubjicit; pa-

„ tet non ſua diſpenſatione, ſed Canonum cenſurâ à Subditis „ eſſe accuſatum, & convictum. Et ut jam non exemplis, ſed „ Legibus agamus; videndum eſt, quid ſcribat ita dicens

XLV. Gregorius I. Innocentio α, & reliquis Epiſcopis Sardiniæ, *lib.* 7. *indict.* 2. *Epiſt.* 8. [an. 598. *Româ in Sardiniam.*]

Quòd ſubditi Prælatos ſuos accuſare poſſunt.

METropolitanum veſtrum in aliquo poſtponere non præſumatis, excepto ſi (quod non optamus) contra eumdem habere vos aliquid cauſæ contingat, ut ob hoc Sedis Apoſtolicæ judicium petere debeatis [f].

[f] al. judicium requiratis.

¶ Corr. Rom. α *Innocentio.*] In Originali impreſſo eſt, *Vincentio, atque quamplurimis Epiſcopis.* In vetuſto autem exemplari Vaticano exprimuntur nomina Epiſcoporum, ad quos hæc Epiſtola ſcribitur hoc ordine: *Vincentio, Innocentio, Mariniano, Libertino, Agathoni, & Victori Epiſcopis Sardiniæ.*

XLVI. *Item* Idem univerſis Epiſcopis Concilii Bizacii, *lib.* 10. *Epiſt.* 37. [an. 601. *Româ in Africam.*]

Vitam Prælatorum Subditi nulla diſſimulatione negligant.

SIcut (inquit) laudabile diſcretúmque eſt reverentiam & honorem debitum exhibere Prioribus; ita rectitudinis, & Dei timoris eſt, ſi quâ inter eos [g] correctione indigent, nulla diſſimulatione poſtponere, ne totum (quod abſit) corpus incipiat morbus invadere, ſi languor non fuerit curatus in capite. Quædam α enim ad nos de Clementino Primate veſtro perlata ſunt, quæ quoniam ita gravia ſunt, ut tranſire indiſcuſſa ullo modo non debeant; Fraternitatem veſtram hortamur, ut cum omni ſolicitudine, ac vivacitate mentis indagare multis modis debeatis illata; & ſi ſunt, ut audita ſunt, ultione Canonica reſecentur.

[g] al. in eis.

§. 1. Admonemus autem, ut non cujuſquam perſonæ gratia, non favor, non quodlibet blandimentum quemquam veſtrûm, vel ad diſcutiendum, quæ nobis nuntiata ſunt, molliat; vel à veritate excutiat: ſed ſacerdotaliter ad inveſtigandam vos propter Deum veritatem accingite. Nam ſi quis in hoc piger, aut negligens eſſe præſumpſerit, dictis criminibus apud Deum ſe noverit eſſe participem, cujus zelo ad perſcrutandas ſubtiliter nefandi cauſas facinoris non movetur.

¶ Corr. Rom. α *Quædam.*] Et hîc ſummatim referuntur verba B. Gregorii. Quare pauca tantùm quædam ſunt addita, quæ neceſſaria videbantur.

Gratian. „ Hæc ſi quis ſpecialia, & ex his generalem regulam colligi non oportere contendit; audiat quid dicat ita ſcribens

XLVII. Gelasius [h] I. C. XXVIII. α omnibus Clericis cujuſcumque ordinis. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

[h] Gelaſius Epiſcopis per Lucaniam, & Brutium, & Siciliam conſtitutis, *Epiſt.* c. 30.

Clerici exceſſus ſui Epiſcopi auribus deferant Romani Pontificis.

QUapropter nec Clericorum quiſpiam ſe Apoſtolicæ [i] [11] offenſæ futurum confidat immunem, ſi in his, quæ ſalubriter ſequenda Apoſtolica deprompſit [k] autoritas [12], ſive Epiſcopum, ſive Presbyterum, ſive Diaconum viderit excedentem, non protinus ad aures Romani Pontificis [l] deferre curaverit; probationibus dumtaxat competenter exhibitis, ut transgreſſionis ultio fiat, & cæteris interdictic delinquendi. Sin verò [13]; modis omnibus erit unuſquiſque Pontificum ordinis, & honoris ſui eliſor [m], ſi cuiquam Clericorum, vel Eccleſiæ totius auditui hæc putaverit ſupprimenda.

[i] al. hujus. [k] al. prompſimus. [l] al. noſtras. [m] al. Sui verò modis omnibus erit unuſquiſque Pontificum ordinis & honoris eliſor.

¶ Corr. Rom. α C. XXVIII.] Hîc citatur numerus capitum, ut eſt in codice canonum; de quo in præfatione dictum eſt.

¶ Pith. [11] *Apoſtolicæ.*] 4. V. C. *hujus.*

[12] *Apoſtolica deprompſit autoritas.*] 4. V. C. *deprompſimus.*

[13] *Sin verò.*] 2. V. C. *Sui verè.* vide c. 1. *de dol. & contum. in* 4. *collect.*

XLVIII. Idem. [fortè c. an. 494. *Romæ.*]

De eodem.

SI quid [n] in Eccleſia damni, aut in his, quæ ſunt præceptionis noſtræ autoritate α prohibita, Pontificem veſtrum videritis admittere, mox noſtris auribus relatione ſignate, ut quid fieri debeat, cenſeamus.

[n] Ivo, *p.* 3. 151. Anſel. *l.* 7. c. 161. Polyc. *l.* 3. *tit.* 12. & *l.* 4. *tit.* 18.

¶ Corr. Rom. α *Autoritate.*] Abeſt iſta dictio à pleriſque vetuſtis exemplaribus, & ab aliis Collectoribus, qui etiam Gelaſium citant.

XLIX. *Item* ex Concilio Calchedonensi, *c.*21. [an. 451. *in Bithynia.*]

Clerici, aut Laici ſine examinatione ad Epiſcoporum accuſationem non admittantur.

CLericos [o], aut Laicos accuſantes Epiſcopos, aut Clericos paſſim α, & ſine probatione, ad accuſationem non recipiendos decernimus, niſi priùs eorum diſcutiatur exiſtimationis [14] opinio β.

[o] Anſel. *l.* 3. c. 115.

¶ Corr. Rom. α *Paſſim.*] ἁπλῶς, καὶ ἀδοκιμάστως: quæ Dionyſius vertit, *temerè, atque indifferenter*, poſſúntque etiam conjungi cum ſequenti membro. Id verò copioſè exponitur in Conc. Conſtant. I. *c.* 6.

β *Exiſtimationis opinio.*] ἡ ὑπόληψις, id eſt, *exiſtimatio.*

¶ Pith. [14] *Exiſtimationis.*] *l.* 41. *C. Teod. de Epiſc. & Clericis.*

L. *Item* ex Synodo Romana. [an. 785. *Romæ.*]

Quælibet perſona Epiſcopos, aut alios accuſans, monſtranda documentis inferat.

SI quis Epiſcopus [p], Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clerici apud Epiſcopos (quia alibi non oportet) à qualibet perſona fuerint accuſati, quicumque fuerit ille, ſive ſublimis vir honoris, ſive ullius alterius Dignitatis, qui hoc genus illaudabilis intentionis arripuerit, noverit docenda α probationibus, monſtranda documentis ſe debere inferre.

[p] In Cap. Hadriani, *c.* 24. Caius in Epiſt. ad Felicem, *c.* 2. Sixtus III. Epiſcopis Oriental. *c.* 2. *Lib.* 7. *Capit. c.* 438.

¶ Corr. Rom. α *Docenda.*] Sic apud Sixtum III. & in Capitulari: apud Caium verò, & Hadrianum paulò aliter, quemadmodum & aliis locis hujus Capitis nonnullæ, ſed non magni ponderis, ſunt varietates.

LI. *Item* Damasus Papa Stephano Archiepiſcopo, *Epiſt.* 3. *c.* 3. [an. 402. *Româ in Africam.*]

Sacerdotes non accuſent, qui ad eumdem ordinem provehi non poſſunt.

SAcerdotes [q] (ut antiqua tradit autoritas) criminari non poſſunt, nec in eos teſtificari, qui ad eumdem non debent, nec poſſunt provehi honorem.

[q] Suprà *ead. c. teſtes. verſ. Sacerdotes.* Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Burch. *l.* 1. *c.* 172. Ivo, *p.* 5. *c.* 290.

LII. *Item* Iginus Papa, *Epiſt.* 1 [r]. [an. 140. *Româ ad omnes Fideles.*]

[r] Item Lucius Papa, *Epiſt. unicâ.*

Niſi irreprehenſibiles in Majorum accuſatione non recipiantur.

CRiminationes [ſ] Majorum natu per alios non fiant, niſi per ipſos, qui crimina intendunt; ſi tamen ipſi digni, & irreprehenſibiles apparuerint, & actis publicis docuerint omni ſe ſuſpicione carere, & inimicitiâ, atque irreprehenſibilem fidem habere, ac converſationem ducere.

[ſ] Ivo, *p.* 6. *c.* 326.

Colligitur itaque ex his omnibus, quòd Subditi in accuſatione Prælatorum ſunt admittendi. Nunc videndum eſt, an Monachi in accuſatione Epiſcoporum ſint audiendi. Videtur eos ab accuſatione removere dicens „ Gratian.

LIII. Hadrianus Papa in Capitulis [t], *c.* 31. [an. 785. *Româ in Galliam.*]

[t] Item Stephanus, *Epiſt.* 2. & Melchiades, *Epiſt. unicâ.* Infrà III. *q.* 4. *hi qui.* Cap. *l.* 7. *c.* 322.

Monachi Sacerdotes accuſare, vel in eos teſtificari non poſſunt.

PLacuit [u] eorum accuſandi Sacerdotes, & teſtificandi in eos vocem obſtruere, quos non humanis α, ſed Divinis vocibus mortuos eſſe ſcimus: quia [15] vocem funeſtam interdici [x] potiùs, quàm audiri oportet.

[u] Anſ. *l.* 3. *c.* 88. Ivo, *p.* 16. *c.* 332. Pann. *l.* 5. *c.* 45. Cod. *l. pen. qui accuſare non poſſunt.* [x] al. intercidi.

¶ Corr. Rom. α *Non humanis.*] In Epiſtola Stephani eſt, *quos humanis, & Divinis vocibus damnatos, vel mortuos eſſe cognoſcimus.* In Epiſtola autem Melchiadis eſt, quemadmodum hîc reſtitutum eſt ex vetuſtis exemplaribus Gratiani, & Capitulo Hadriani: ſed ſubjungitur: *Quoniam infidelis homo mortuus eſt in corpore vivente:* & fortaſſe ſignificatur locus Matth. 8. *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos:* aut locus Pauli, 1. *Tim.* 5. *vivens mortua eſt.* Quamobrem quod propriè pertinet ad homines infames, maximíſque flagitiis obnoxios (ut eſt infrà, III, *q.* 5. *c. canonica.*) non benè videtur hîc referri ad Monachos: ſed minimè id malitioſè factum eſt, cùm Gratianus Monachus eſſet.

¶ Pith. [15] *Quia.*] *l.* 20. *C. qui accuſ. l.* 3. *C. The ne præt. crim. lib.* 9. *tit.* 6. Capit. *lib.* 7. *c.* 337.

Item in Concilio Calchedonenſi, c. iv. [y] præcipitur, ut Eccleſiaſticas actiones Monachi attrectare non præſumant. „ Gratian.

[y] xvi. *q.* 1. *qui verè.*

LIV. *Item* Pelagius II. Epiſcopis Italiæ. [an. 582. *Româ in Italiam &c.*]

Monachi in accuſatione non ſunt audiendi.

NUllus Monachus [z] talia umquam arripiat, nec Secularia, aut Eccleſiaſtica negotia perturbare præſumat: quia mortua in talibus vox eſt eorum.

[z] Anſel. *l.* 3. *c.* 63. Polyc. *l.* 4. *tit.* 34.

Sed aliud eſt, quod ex præſumptione aſſumitur temeritatis; aliud, quod ex neceſſitate geritur charitatis. Monachi enim ex præſumptione Epiſcopos accuſare non poſſunt; ex charitate poſſunt. Unde & in Canonibus [a] præcipitur, ut Cubicularii Epiſcopi ſint vel Religioſi Clerici, vel electi Monachi, ut de ejus vita teſtimonium dicere poſſint. „ Gratian.

[a] Infrà *ead. c. cùm paſtoris.* 7. *Pars.*

§. 1. Item omnibus generaliter dicitur illud

LV. Eleutherii Papæ in Epiſtola ad Galliæ provincias. [an. 185. *Româ in Galliam.*]

Conſentire convincitur, qui cùm poſſit, perverſis negligit obviare.

NEgligere [b], cùm poſſis deturbare perverſos, nihil aliud eſt, quàm fovere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare.

[b] Suprà *diſt.* 83. *c. error. & diſt.* 86. *c. facientis.*

Item tam de ſe, quàm de aliis Monachis ſcribit dicens „ Gratian.

LVI. HIERONYMUS in primo prologo Bibliæ [c] α. [c. an. 397. in Palæstina.]

[c] Ad Paulinum.

Quantùm ex vitæ merito quis Ecclesiam ædificat, tantùm nocet, si destruentibus non resistat.

SAncta quippe rusticitas solùm sibi prodest: & quantùm ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantùm nocet, si destruentibus non resistat.

¶ CORR. ROM. α *Bibliæ.*] In plerisque vetustis Gratiani codicibus legitur, *Bibliothecæ.*

LVII. *Item* GREGORIUS I. [an. 590. *Romæ.*]

Subditi Vitia Prælatorum reprehendere studeant.

ADmonendi sunt Subditi, ne plùs quàm expedit, sint subjecti: ne cùm student plùs quàm necesse est, hominibus subjici, compellantur vitia eorum venerari.

¶ CORR. ROM.] Collecta est hæc sententia ex verbis B. Gregorii, tertia parte Pastoralis, admonitione decima octava, ubi de elatis & humilibus loquitur.

LVIII. *Item* IDEM generali Synodo præsidens dixit, *c.* 2 [d]. [an. 595. *ibid.*]

[d] *Lib.* 4. *Reg. c.* 88. & *post lib.* 12.
[e] Ans. *l.* 6. *c.* 134. Polyc. *l.* 4. *tit.* 5.
[f] habeat tales, qui vitam. *orig.*

Clerici, sive electi Monachi sint Cubicularii Episcopi.

CUm Pastoris [e] vita esse Discipulis semper debeat in exemplo, plerumque Clerici, qualis in secreto sit vita sui Pontificis, nesciunt, quam, ut dictum est, seculares pueri sciunt. De qua re præsenti Decreto constituo, ut quidam ex Clericis, vel etiam ex Monachis electi ministerio cubiculi Pontificalis obsequantur, ut is, qui in loco regiminis est, tales habeat testes, qui vitam [f] ejus in secreta conversatione videant, qui ex visione sedula exemplum profectûs sumant.

LIX. IDEM Virgilio Episcopo Arelatensi, *lib.* 9. *Epist.* 49. [an. 601. *Romà in Galliam.*]

Pravos in sua societate Episcopus habere non debet.

PErvenit ad nos Fratrem, & Coëpiscopum nostrum Serenum Massiliensem pravos homines omnino in societate sua recipere; ita denique, ut Presbyterum quemdam, qui post lapsum in suis adhuc dicitur iniquitatibus volutari, familiarem habeat. Quod à vobis subtiliter requirendum est: & si ita constiterit, curæ vobis sit nostrâ hoc sic vice corrigere, ut & qui talem recipit, non familiaritate fovere, sed discat potiùs ultione comprimere: & qui receptus est, idem discat cum lacrymis peccata diluere, non iniquitatem immunditiis maculare.

LX. *Item* PASCHALIS Papa. [fortè c. an. 1100. *Romæ.*]

Viros boni testimonii semper Episcopi secum habeant.

EPiscopi lectioni, & orationi vacent, & semper secum Presbyteros, & Diaconos, aut alios boni testimonii Clericos habeant, ut secundùm Apostolum [g], & sanctorum Patrum instituta possint irreprehensibiles inveniri.

[g] 1. *Tim.* 3.

GRATIAN. ITEM Joannes Baptista, cùm duceret eremiticam vitam, Scribas, & Pharisæos, Sacerdotes, & Levitas Judæorum ad se venientes aspera increpatione [h] redarguit. §. 1. Item ex Canonibus [i] definitur [Illi Sacerdotes accusare possunt, qui ad eumdem gradum conscendere valent.] Cùm ergo Monachi ad Sacerdotii gradum laudabiliter pertingere valeant; patet, quòd & ipsi, Sacerdotes liberè accusare possunt.

[h] *Luc.* 3.
[i] Sup. *eâd. c. Sacerdotes.*

ACCUSATIO AN DEBEAT FIERI IN SCRIPTIS.

QUÆSTIO VIII.

GRATIAN. 1. *Pars.* DE accusatione verò, qualiter fieri valeat, in Canonibus apertè decernitur. Ait enim

I. CALIXTUS Papa I. ad Episcopos Galliæ, *Epist.* 2 [a]. [an. 222. *Romà in Galliam.*]

[a] Et Stephanus, *Epist.* 2. *c.* 11.
[b] III. *q.* 9. *absente.* Burch. *l.* 1. *c.* 171. Ivo, *p.* 5. *c.* 289.

Accusatio semper fiat in scriptis.

ACcusatorum [b] personæ numquam recipiantur sine scripto: nec absente eo, quem accusare voluerint, quibuslibet accusare permittatur.

¶ CORR. ROM.] In Epistola Calixti, itémque apud Burchardum, & Ivonem sic habetur: *Rimandæ sunt enucleatim personæ Accusatorum, quæ sine scripto difficilè, per scriptum autem numquam recipiantur: quia per Scripturam nullus accusare, vel accusari potest; sed propria voce, & præsente eo, quem accusare voluerit, cuicumque accusatori credatur* [c]. Quorum verborum bona pars refertur infrà III. *q.* 9. *c. absente.* 1. quod sumptum est ex hoc eodem Epistolæ loco.

[c] *al.* quisquam Accusator credatur.

II. COD. *lib.* 4. *titulo de probationibus, leg. fin.* [c. an. 384.]

De eodem.

SCiant cuncti Accusatores eam se rem deferre debere in publicam notionem, quæ munita sit idoneis testibus, vel instructa apertissimis documentis, vel indiciis ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita.

III. *Item* EUTYCHIANUS Papa Episcopis Siciliæ, *Epist.* 2. [d] [an. 283. *Romà in Siciliam.*]

[d] Cod. *de accusationibus l.* 9. *tit.* 2. *leg. ult.* Cod. Theod. *l.* 9. *tit.* 1. *c.* 18. In Cap. Hadriani, *c.* 6.
[e] Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Ivo, *p.* 6. *c.* 332. Pann. *l.* 4. *c.* 76.
[f] *al.* existimatione.
[g] In Cap. Hadriani, *c.* 67. Infr. III. *q.* 5. *c. constituimus.* Ivo, *p.* 6. *c.* 333.

Accusatio semper debet fieri in scriptis.

QUisquis [e] [1] ille est, qui crimen intendit, in judicium veniat, nomen Rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat, custodiæ similitudinem α (habita tamen Dignitatis æstimatione [f]) patiatur; nec impunitam fore sibi noverit licentiam mentiendi, cùm calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii. & *infrà.* §. 1. Qui verò [g] ad sortilegos, magósque concurrerint, nullatenus ad accusationem sunt admittendi.

¶ CORR. ROM. α *Custodiæ similitudinem.*] In originali impresso est, *custodiat similitudinem, habita tamen Dignitatis æstimatione potiatur; nec fortè sibi noverit, &c.* itemque apud Hadrianum, nisi quòd habet, *nec sibi fortè noverit.* itémque apud Ivonem, & in aliquot vetustis Gratiani codicibus, in quorum uno est, *habitæ tamen Dignitatis.* In Pannormia autem legitur: *custodiat similitudinem supplicii, habita tamen Dignitatis æstimatione. Nec fortè sibi noverit, &c.* In Codice est eadem lectio, quæ hîc retenta est.

¶ PITH. [1] *Quisquis.*] *l.* 19. *C. Th. de Accus.*

IV. *Item* SIXTUS III. in Epist. ad Episcopos Orientales, *c.* 4 [h]. [fortè an. 440. *Romà in Orientem.*]

[h] Fabianus *Epist.* 3. *infr.* III. *q.* 6. *c.* 1.
[i] Supr. II. *q.* 3. *c.* 3. & 6. Burch. *l.* 16. *c.* 3. *ex Concilio Arausico.* Pann. *l.* 3. *c.* 75.

De eodem.

QUi crimen [i] [2] objicit, scribat se probaturum. Reverà α ibi semper causa agatur, ubi crimen admittitur. Et qui non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

¶ CORR. ROM. α *Reverà.*] Addita est hæc clausula ex originali, quæ est etiam apud Fabianum infrà III. *q.* 6. *c.* 1.

¶ PITH. [2] *Qui crimen.*] *l.* 11. *C. Th. de Accus.*

GRATIAN. SED contrà videtur scribere, dicens

V. STEPHANUS Papa I. *Epist.* 2. *c.* 4. [an. 255. *ad omnes Episcopos.*]

[k] Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Burch. *l.* 1. *c.* 177. Ans. *l.* 3. *c.* 55. Ivo, *p.* 5. *c.* 293. & *p.* 6. *c.* 328. Pann. *l.* 4. *c.* 53. & 55.

De eodem.

PEr scripta [k] [3] nullius accusatio suscipiatur, sed propria voce (si legitima, & condigna Accusatoris persona fuerit) præsente videlicet eo, quem accusare desiderat; quia nullus absens, aut accusari potest, aut accusare.

¶ PITH. [3] *Per scripta.*] *l.* 15. *C. Th. de Accus.*

GRATIAN. SED Calixtus Papa præcipit, ut Accusator præsente eo, quem accusat, in scriptis Judici accusationem offerat, & propria voce literas suæ accusationis legat. Stephanus autem prohibet, ne absens aliquem per Epistolam accusare audeat.

2. *Pars.* §. 1. Quæ verò sit forma accusationis, & quis modus concipiendorum Libellorum, Paulus in Digestis, *libro* [l] *de publicis judiciis* [m], *titulo de accusationibus, & inscriptionibus, lege* 3. ostendit, dicens: §. 2. Libellorum inscriptionis conceptio talis est. Consul, & dies. Apud illum Prætorem, vel Proconsulem Lucius Titius professus est se Mæviam lege Julia de adulteriis, ream [n] deferre, quòd dicat eam cum Canio Seio in civitate illa, domo illius, mense illo, Consulibus illis, adulterium commisisse. Utique enim & locus designandus est, in quo adulterium commissum est, & persona, cum qua admissum dicitur, & mensis. Hoc enim lege Julia publicorum judiciorum [o] cavetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui aliquem Reum deferunt. Neque autem diem, neque horam invitus comprehendet. Quòd si Libelli inscriptionum legitimè ordinati non fuerint, Rei nomen aboletur, & ex integro repetendi Reum potestas fiet. §. 3. Item subscribere debebit is, qui dat Libellum [p], se professum esse, vel alius pro eo, si literas nesciat. Sed etsi aliud crimen objiciat, veluti quòd domum suam præbuit, ut stuprum materfamilias pateretur, quòd adulterum deprehensum dimiserit, quòd pretium pro comperto stupro acceperit, & si quid simile; idipsum Libello [q] comprehendendum erit. Si accusator decesserit, aliáve quæ causa [r] eum impedierit, quominus accusare possit, & si quid simile est, nomen Rei aboletur, postulante Reo, ídque & lege Julia de vi, & Senatusconsultis [f] cautum est, ita ut liceat alii ex integro repetere Reum; sed intra quod tempus, videbimus. Et utique triginta dies utiles observandi sunt.

[l] In vulgatis legebatur, libro primo.
[m] *lib.* 48. *ff. de Accusat. l.* 3. qui liber 48. in Pandectis inscribitur, *de publicis judiciis.*
[n] *al.* lege Julia adulterii ream.
[o] *Abest à Pandectis Florentinis.*
[p] *al.* Libellos.
[q] *al.* & ipsum libellis.
[r] *al.* aliáve causa.
[f] Senatusconsulto.

CAUSA III.

GRATIAN. QUIDAM Episcopus à propria Sede dejectus est, petit restitui: post restitutionem ducitur in causam, inducias postulat, tamdem ad ejus accusationem procedit quidam non legitimè conjunctus, & duo infames, & tres religiosi; accusatores testes de domo sua producunt, & alios sibi inimicos extra suam provinciam; Reus criminoso judici offertur ab uno tantùm audiendus, & judicandus. Quidam de Accusatoribus & testibus absentes per Epistolam illum accusare, & in eum testificari contendunt: cùm multa capitula ei objicerentur, in primo Accusatores deficiunt: demum accusatio in Accusatorem vertitur.

" *I.* Hic primùm quæritur, an reſtitutio danda ſit quibuslibet exſpoliatis.
" *II.* Secundò de induciis, an poſt reſtitutionem tantùm, an etiam poſt vocationem ad cauſam quibuslibet concedendæ ſint.
" *III.* Tertiò, quo ſpatio menſium utrique ſint concedendæ.
" *IV.* Quartò, an infames, & non legitimè conjuncti, ad accuſationem ſint admittendi.
" *V.* Quintò, an teſtes de domo accuſatorum ſint producendi, vel inimicorum vox ſit audienda.
" *VI.* Sextò, an extra provinciam Reus ſit producendus.
" *VII.* Septimò, an ſit audienda ejus ſententia, quem cum Reo par inficit malitia.
" *VIII.* Octavò, an ab uno tantùm Epiſcopus ſit audiendus, vel judicandus.
" *IX.* Nonò, an accuſatores, vel teſtes in abſentem, vocem accuſationis, vel teſtificationis exhibere valeant.
" *X.* Decimò, an deficientes in primo capitulo, ſint admittendi ad ſequentia.
" *XI.* Undecimò, an accuſato liceat accuſationem in accuſatorem vertere.

QUÆSTIO I.

AN RESTITUTIO DANDA SIT QUIBUSLIBET EXSPOLIATIS.

GRATIAN. " QUòd reſtitutio quibuslibet danda ſit, multis autoritatibus probatur. Ait enim

I. CAIUS Papa, *Epiſt. unicâ* ad Felicem Epiſcopum, *cap.* 3. [an. 296. *Româ.*]

Exſpoliatis, vel ejectis omnia ſunt redintegranda.

Mutatis verbis, ſed incolumi ſententia. Anſel. *l.* 3. c. 46.

EPiſcopis [a] ſuis rebus exſpoliatis, vel à propriis ſedibus ejectis, omnia, quæ eis ablata ſunt, Legibus ſunt redintegranda: quia priuſquam hoc fuerit factum, nullum crimen eis objici poteſt.

II. *Item* FABIANUS *Epiſt.* 2. *Epiſcopis* Orientalibus. [c. an. 240. *Româ in Orientem.*]

De eodem.

Anſel. *l.* 3. c. 50.

EPiſcopi [b], ſi à propriis ſedibus, aut Eccleſiis ſine autoritate α Romani Pontificis expulſi fuerint; antè quàm ad Synodum vocentur, proprius locus, & ſua omnia eis redintegranda ſunt. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eorum bona, vel Eccleſiæ, atque res ab æmulis, aut à quibuſcumque detinentur, ut aliquid illis objici debeat. Nec quicquam poteſt eis quoquo modo quilibet Majorum, vel Minorum objicere, dum Eccleſiis, rebus, aut poteſtatibus carent ſuis.

¶ CORR. ROM. α *Sine autoritate Romani Pontificis.*] Sunt hæc verba etiam apud Anſelmum, licèt non ſint expreſſa in originali: cujus hic ſententia potiùs, quàm ipſamet verba referuntur uſque ad verſ. *Nulla.*

GRATIAN. " SED notandum eſt, quòd reſtitutionis ſententia ſola non ſufficit, niſi præſentialiter omnia Judicis officio reſtituantur, ut ejectus, vel ſpoliatus etiam naturalem poſſeſſionem recipiat, ſive animo ſuo, & corpore alieno, veluti per procuratorem; ſive animo, & corpore ſuo. Cuncta quoque, quæ ſibi ablata fuerant, quacumque conditione, in eodem loco, unde ſurrepta fuerant, revocanda ſunt.

III. *Unde* JOANNES I. urbis Romæ Epiſcopus ſcribit Zachariæ Archiepiſcopo *Epiſt.* 1 [c]. [an. 523. *Romæ.*]

De eodem.

c Et Euſebius *Epiſt.* 2. & in Synodo Romana ſub Symmacho. Anſel. *l.* 3. c. 51. & 44.

d *al.* virtute.

REdintegranda ſunt [d] omnia exſpoliatis, vel ejectis Epiſcopis præſentialiter ordinatione Pontificum, & in eo loco α unde abſceſſerant funditùs revocanda, quacumque [1] conditione temporis, aut captivitate, aut dolo, aut violentiâ [e] Majorum, aut per quaſcumque injuſtas cauſas, res Eccleſiæ, vel proprias, aut ſubſtantias ſuas perdidiſſe noſcuntur ante accuſationem β, aut regularem ad Synodum vocationem eorum, & *reliqua.*

¶ CORR. ROM. α *In eo loco.*] Apud Joannem, & Symmachum legitur, & *in eorum unde abſceſſerunt, poteſtatem, funditùs revocanda.* Apud Euſebium verò, *in eorum unde abſceſſerunt, loca funditùs revocanda.*

β *Ante accuſationem.*] Hæc uſque ad finem addita ſunt ex originali, quibus oratio abſolvitur, & quorum pars in fine hujus Quæſtionis à Gratiano repetitur.

¶ PITH. [1] *Quacumque.*] *l. pen. D. de Interd. l. itaque, in fine, D. de Dolo.*

IV. *Item* EUSEBIUS [2] Apoſtolicæ Sedis Epiſcopus, *Epiſt.* 2. ad Ægyptios. [an. 307. vel 312. *Româ in Ægyptum.*]

De eodem.

f Anſel. *ibid.*

REdintegranda [f] ſunt omnia exſpoliatis, vel ejectis Epiſcopis, &c. *uſque*, funditùs revocanda, *eodem modo, ut ſuprà.*

¶ PITH. [2] *Euſebius.*] Add. V. C. *Epiſcopis per Alexandriam & Ægyptum.*

V. *Item* ALEXANDER Papa I. *Epiſt.* 2. *in princ.* [an. 116. *Româ ad omnes Epiſcopos.*]

Non eſt Sacerdos, ſed Schiſmaticus, qui Fratrùm ſe ſubtrahit obſequiis.

NUlli dubium eſt, quia boni à malis ſemper perſequuntur, & tribulantur. Propter quod humiliemur [g], ſub potenti manu Dei, ut liberet nos in tempore tribulationis. Nam, ſicut leo rugiens circuit, quærens quem devoret; ſic Diabolus non ceſſat circumire, & quærere, quos ex fidelibus perdat, & maximè illos, quos ardentiores in ſervitio Salvatoris, eíque familiares invenerit. Familiares dico eos, quos ſibi ſacrari, & in ordine Apoſtolatûs conſtitui voluit. Ipſi enim [h] pro populo interpellant, & populi peccata [i] comedunt, quia precibus ſuis, & oblationibus ea delent, atque conſumunt. & *infrà.* Qui autem ex veſtro Collegio fuerit, & ab auxilio veſtro ſe ſubtraxerit, magis Schiſmaticus, quàm Sacerdos eſſe probabitur. *Ecce* (inquit Propheta [k]) *quàm bonum, & quàm jucundum habitare fratres in unum.* Illi verò in unum non habitant, qui à Fratrum ſolatio ſe ſubtrahunt, aut (quod deterius eſt) Fratribus inſidias præparant, aut laqueos ponunt. & *in fine Epiſtolæ tertiæ.* Dominum crucifigunt, qui eum in Sacerdotibus ſuis perſequuntur, quia crux à cruciatu dicitur. Magnum verò cruciatum ſuſtinet qui vim patitur.

g 1. *Pet.* 5.
h Suprà I. *q.* 1. *ipſi Sacerdotes.* Burch. *l.* 1. c. 129. Ivo, *p.* 5. c. 229.
i *Oſeæ* 4.
k *Pſal.* 132.

VI. *Item* FABIANUS Papa *Epiſt.* 2. ad Epiſcopos Orientales. [c. an. 420. *Romà in Orientem.*]

Excommunicentur, qui opprobrium, & calumniam inferunt Sacerdotibus.

DEus ergo, Fratres, ad hoc præordinavit vos, & omnes, qui ſummo Sacerdotio funguntur, ut injuſtitias removeatis, & præſumptiones abſcindatis, & in Sacerdotio laborantibus ſuccurratis, opprobriis, & calamitatibus eorum locum non præbeatis; ſed ei qui calumniam, & opprobrium patitur, adjutorium feratis: illum verò, qui calumniam, vel opprobrium facit, abſcindatis, & Domino in ſuis Sacerdotibus opem feratis.

" GRATIAN. PATET ergo, quòd exſpoliati priùs ſunt præſentialiter reſtituendi, antequam ad cauſam ſint vocandi. Sed objicitur, ubi non fuit legitima inſtitutio, ibi non poteſt eſſe reſtitutio. Non enim probatur deſtitutus, qui priùs non fuit inſtitutus: ac per hoc non reſtaurationem poſtulare poteſt. Illi ergo, quorum electio vitioſa eſt, vel qui à Clero non ſunt electi, vel à populo expetiti, vel qui per ſimoniam irrepſerunt, non ſunt habendi inter Epiſcopos; & ideò, ſi à ſedibus, quas tenere videbantur, expulſi fuerint, non poſſunt reſtitutionem petere, antequam vocentur ad cauſam. Unde ſuprà [l] in tractatu Ordinandorum. [Si quis pecuniâ, vel gratiâ humanâ, ſeu populari, vel militari tumultu, &c.] Sed hoc in eo tantùm caſu intelligitur, quo Apoſtolica Sedes per violentiam occupatur: quo caſu Judex non invenitur, cujus officio ille Apoſtaticus poſſit excludi. In aliis autem locum non habet, cùm violenta poſſeſſio, niſi per Judicis ſententiam, violento Detentori detrahi non poſſit. Si autem verus Dominus bello non continuato, ſed renovato vi illum de poſſeſſione ejecerit, Judicis autoritate prædoni poſſeſſionem reſtituet. Si ergo Epiſcopi à ſedibus, quas quoquomodo tenere videbantur, non per Judicem, ſed violenter ejecti fuerint, poſt ejectionem reſtituendi ſunt ante regularem ad Synodum vocationem. "

l Suprà *diſt.* 79. *ſi quis pecuniâ.*

QUÆSTIO II.

AN INDUCIÆ POST RESTITUTIONEM TANTUM, AN ETIAM POST VOCATIONEM AD CAUSAM QUIBUSLIBET CONCEDENDÆ SINT.

" GRATIAN. 1. *Pars.* DE induciis autem poſt reſtitutionem præſtandis, & quo ſpatio temporis concedendæ ſint, ſcribit dicens

I. JOANNES Papa I. *Epiſt.* 1. ad Zachariam Archiepiſcopum [a]. [an. 523. *Romæ.*]

a Et Euſebius *Epiſt.* 2.

Secundùm tempus exſpoliationis conceduntur induciæ reſtitutionis.

QUanto tempore [b] exſpoliati, vel expulſi eſſe videbuntur, antequam ad Synodum convocentur, ſub eodem ſpatio temporis eis induciæ indulgeantur.

b Infrà *ead. c. priùs*, ipſa prorſus verba.

II. *Item* PELAGIUS Papa II. Epiſcopis Italiæ. [an. 582. *Româ in Italiam.*]

Dum poſſeſſiones, vel res Epiſcopi detinentur, aliquid ſibi objici non poteſt.

c Anſel. *l.* 3. c. 63.

CUm Eccleſiæ [c] alicujus Epiſcopi, aut poſſeſſiones, vel res ab æmulis ejus, vel à quibuſcumque aliis non ita ſponte detinentur, aliquid illi non debet aut poteſt à quoquam ante redintegrationem omnium rerum ſuarum objici. Sed priùs illi Legibus redintegranda ſunt omnia, & poſteà tempore à Patribus definito, ſunt negotia ventilanda.

III. *Item* STEPHANUS Papa V «. Girardo [1] Leodiensi. [fortè c. an. 889. *Româ in Belgium.*]

Ante litem contestatam violenter ablata restituantur.

OPortet, ut primùm vos [2] tam de invasis Civitatibus, & Monasteriis, & Mansis, quàm de reliquis generaliter rebus redinvestiri [3] faciatis: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis nos debemus opponere.

¶ CORR. ROM. « *Quintus.*] Addita est hæc vox ex vetustis codicibus, & restituta vox, *Leodiensi*: cùm anteà legeretur, *Laodicensi*. Nam mansi, de quibus in subjecto Capite agitur, ostendunt non ad Græcum Episcopum, sed Germanum, vel Gallum hæc fuisse scripta.

¶ PITH. [1] *Girardo.*] fortè *Ratherio*. Sigebert. 932. Trithem. *de Script. Eccl.* Placentinus *de Episcop. Leodiens.* ut Stephano V. tribui debeat hæc decretalis.

[2] *Vos.*] V. C. *nos.*

[3] *Redinvestiri.*] *reinvestire.*

IV. *Item* EVARISTUS Papa *Epist.* 2. [an. 108. *Româ in Ægyptum.*]

Dejiciantur à Clero, & infames fiant, qui loca expulsorum adulterina fœditate invaserunt.

[d] Polyc. *l.* 2. *tit.* 11. Burch. *l.* 1. *c.* 140. Ivo, *p.* 5. *c.* 254. Ansel. *l.* 3. *c.* 45.

AUdivimus [d] quosdam à vobis infamatos, & dilaceratos Episcopos, ac è civitatibus propriis pulsos (quia alibi Episcopi constitui non possunt nisi in Civitatibus non minimis) & alios in eis, ipsis viventibus constitutos. Ideò hæc vobis scribimus, ut sciatis hoc fieri non licere, sed proprios revocari, & integerrimè restitui debere. Illos verò qui adulterina fœditate sponsas suas (quas & uxores eorum præfixo tenore esse intelligimus) tenent, ejici ut adulteros, atque infames fieri, eósque ab Ecclesiasticis honoribus arceri jubemus. Si autem adversùs eos aliquam querelam habueritis, his peractis inquirendum erit, & autoritate hujus sanctæ Sedis terminandum.

V. *Item* CAIUS [e] *Epist.* 1. ad Felicem. [an. 296. *Romæ.*]

[e] *In vulg. legebatur*, Gelasius.

Induciæ sex mensium ejectis, vel exspoliatis præstentur.

EJectis, vel exspoliatis, post integram restitutionem anniversariæ induciæ, vel sex mensium indulgendæ sunt.

VI. *Item* EUSEBIUS [4] Papa *Epist.* 2 [f]. [an. 307. vel 312. *Româ in Ægyptum.*]

[f] Et Joan. I. *Epist.* 1. *suprà ead. c. quanto.*

Post restitutionem induciæ præstandæ sunt.

[g] Ivo, *p.* 5. *c.* 249. Ansel. *l.* 3. *c.* 44. Pann. *l.* 4. *c.* 50.

[h] *al.* suo.

PRiùs ergo [g] oportet omnia illis exspoliatis Legibus redintegrari, & Ecclesias, quæ eis sublatæ sunt, cum omni privilegio sibi [h] restitui; & postmodum non sub angusti temporis spatio, sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum exspoliati, vel expulsi esse videntur, antequam ad Synodum convocentur.

¶ PITH. [4] *Eusebius.*] Add. V. C. *Episcopis per Alexandriam & Ægyptum.*

VII. *Item* FELIX Papa II. in Rescripto ad Episcopos Ægypti, *c.* 8. [an. 356. *Româ in Ægyptum.*]

De eodem.

[i] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 3. *c.* 53. Pann. *l.* 4. *c.* 52.

TAmdiu in sede [i] propria pacificè, & potestativè cuncta disponens resideat, quamdiu expulsus, vel exspoliatus suis carere visus est rebus.

VIII. *Item* FELIX Papa I. *Epist.* 2. ad Episcopos Galliæ. [an. 268. *Româ in Galliam.*]

Ante restitutionem aliquis ad causam vocari non debet.

[k] Ansel. *l.* 3. *c.* 84. Ivo, *p.* 5. *c.* 248. Pann. *l.* 4. *c.* 44.

SI quis Episcopus [k] suis fuerit, aut Ecclesiæ sibi commissæ rebus exspoliatus, aut (quod absit, quod alienum ab omnibus esse debet fidelibus) à sede propria ejectus, aut in detentione aliqua à suis ovibus fuerit sequestratus; tunc canonicè « antè in pristinum statum restituatur cum omni privilegio sui honoris, & sua omnia, quæ insidiis inimicorum suorum ei ablata fuerant, Legibus redintegrentur. Non enim convocari poterit, vel præjudicari, nisi ipse pro sua necessitate (minimè tamen judicandus) advenire sponte elegerit. Nullatenùs ergo à quoquam respondere cogatur, antequam integerrimè omnia, quæ per suggestiones inimicorum suorum amiserat, potestati ejus ab honorabili Concilio legali ordine redintegrentur. §. 1. Præsul [5] verò [l] cum omni honore statui pristino reddatur, & ipse dispositis, ordinatísque liberè, ac securè diu suis rebus, tunc regulariter intra quatuor, vel quinque, vel sex, aut septem menses, juxta quod possibilitas ei fuerit, & non antè convocatus ad tempus in Concilio legitimo & Canonico veniat ad causam: & si ita justè videtur, accusantium propositionibus respondeat.

[l] Pann. *l.* 4. *c.* 48.

¶ CORR. ROM. « *Tunc canonicè.*] In originali sic legitur, *tunc canonicè (antequam in pristino statu restituatur cum omni privilegio sui honoris, & sua omnia, quæ insidiis inimicorum suorum ei ablata fuerunt, Legibus redintegrentur) nec convocari, nec judicari poterit, nisi ipse, &c.* Nec multò secus habent Ivo, & Pannormia, nisi quòd loco, *antequam*, legunt ut Gratianus, *antè.*

¶ PITH. [5] *Præsul.*] *l.* 3. *C. Theod. de exhib. & transm. reis.*

QUÒD si malè vivendo facultates Ecclesiæ dispersit Episcopus, ab ejus patrimonio, quousque de dilapidatione rerum Ecclesiasticarum cognoscatur, submovendus est: exemplo tutorum & curatorum, qui dùm fuerint suspecti, à tutela, vel cura removentur, donec de suspecto cognoscatur. Unde

" GRATIAN. 2. *Pars.*

IX. PELAGIUS Papa Petro Presbytero. [fortè c. an. 557. *Romæ.*]

Ab administratione removeantur, qui res Ecclesiæ malè vivendo dispergunt.

QUia ea, quæ de fraudibus Maximiliani « flebili ad aures nostras supplicum relatione venerunt, non facilè secundùm veritatem agnosci poterunt, nisi facultas Ecclesiæ, quam in usus suos malè convertendo dispersit, ab ejus potestate, donec causa cognoscatur, seponatur: idcircò nos eum & à supradictæ Ecclesiæ patrimonio volumus interim submoveri, & in vestro [6], discussionis ipsius tempore, moderamine detineri.

¶ CORR. ROM. « *Maximiliani.*] In vulgatis sequebatur, *Presbyteri*, quæ vox inducta est: quia in nullo vetusto codice Gratiani ex iis, qui collati sunt, habetur. Gratianus autem Caput hoc de Episcopo, non de Presbytero accepit.

¶ PITH. [6] *Vestro.*] V. C. *nostro.*

QUO SPATIO MENSIUM INDUCIÆ UTRISQUE SINT CONCEDENDÆ.

QUÆSTIO III.

QUÒD verò post vocationem venienti ad judicium, induciæ negandæ non sint, testatur dicens

" GRATIAN. 1. *Pars.*

I. FELIX Papa II. in Epistola ad Fratres Ægypti, *c.* 8. [an. 356. *Româ in Ægyptum.*]

Venienti ad judicium, induciæ non negentur.

[a] Ivo, *p.* 6. *c.* 335. Pann. *l.* 4. *c.* 98. Ansel. *l.* 3. *c.* 55.

CUm accusatus [a] ad judicium venerit, si voluerit, & necesse fuerit «, induciæ ei petenti à Patribus constitutæ absque impedimento concedantur, & Judices à se electi sibi tribuantur.

¶ CORR. ROM. « *Et necesse fuerit.*] Hæc addita sunt ex Epistola ipsa, Ivone, & Pannormia, habentúrque infrà *ead. c. induciæ* 2.

II. *Item* EX EADEM EPISTOLA ad Fratres Ægypti, *c.* 20. [an. 356. *Româ in Ægyptum.*]

Quot mensium induciæ Episcopis præstandæ sint.

[b] *al.* judiciis. [c] Ansel. *l.* 3. *c.* 118. & 119. Polyc. *l.* 5, *tit.* 3. Burch. *l.* 1. *c.* 180. Ivo, *p.* 4. *c.* 296. [d] *anteà legebatur*, impetitorum. [e] aut sex. *orig.* [f] Pann. *l.* 4. *c.* 102.

DE induciis [b] verò [c] Episcoporum, super quibus consuluistis, diversas à Patribus regulas invenimus institutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum [d] machinamenta, & suas præparandas responsiones, & testes confirmandos, & consilia Episcoporum, atque amicorum quærenda, annum & sex [e] mandaverunt menses concedi: Quidam autem annum, in quo plurimi concordant. Minùs verò quàm sex menses, non reperi: quia & Laicis hæc indulta sunt; quantò magis Domini Sacerdotibus? & *infrà*. §. 1. Induciæ [f] namque non sub angusto tempore, sed sub longo spatio concedendæ sunt, ut accusati se præparare, & universos communicatores in provinciis positos convenire, & testes præparare, atque contra insidiatores se pleniter armare valeant.

III. *Item* ELEUTHERIUS Papa *in Epist.* ad Galliæ provincias. [an. 185. *Româ in Galliam.*]

De induciis præstandis.

[g] Burch. *l.* 16. *c.* 30. Ivo, *p.* 6. *c.* 317. Pann. *l.* 4. *c.* 103. Ansel. *l.* 3. *c.* 56.

INduciæ [g] non modicæ ad inquirendum dandæ sunt, ne aliquid præproperè agi à quacumque parte videatur: quia per subreptionem multa proveniunt.

IV. *Item* DAMASUS Papa I. *Epist.* 3. ad Stephanum Archiepiscopum. [an. 402. *Româ in Africam.*]

De eodem. PALEA.

[h] Ansel. *l.* 2. *c.* 76. Ivo, *p.* 5. *c.* 287. Pann. *l.* 4. *c.* 101. [i] *al.* Episcopis.

INduciæ [h] accusatis in criminalibus causis [i] sex mensium, vel eò ampliùs, si necesse fuerit, concedendæ sunt.

SPATIUM verò dilationum, sicut *in tertio libro Codicis, tit.* 11. *de dilationibus* [k] invenitur, hac ratione moderandum est, ut si ex ea provincia, ubi lis agitur, vel persona, vel instrumenta poscentur; non ampliùs quàm tres menses indulgeantur. Si verò ex continentibus provinciis, sex menses custodiri justitiæ est. In transmarina autem dilatione novem menses computari oportebit. Judicantes autem « hac ratione non sibi concessum intelligant dandæ dilationis arbitrium: sed eamdem dilationem (si rerum urgentissima ratio flagitaverit, & necessitas desideratæ instructionis exegerit) non facilè ampliùs quàm semel, nec ulla trahendi arte sciant esse tribuendam. §. 1. Ei autem [l] dilatio penitùs est deneganda, qui rescriptum ad extraordinarium Judicem deportaverit [m]. Illi autem, qui in judicium vocatur, danda est ad probanda [n] precum mendacia, vel proferenda aliqua instrumenta, vel testes; quoniam instructus esse non potuit, qui præter spem ad alienum judicium trahitur.

" GRATIAN. 2. *Pars.* [k] *Leg.* 1. §. *quod hac ratione.* [l] *Ibid. l.* 2. sed mutata est verborum series. [m] *al.* reportaverit. [n] *al.* improbanda.

" trahitur. §. 2. Cùm verò [o] ad appellationem, consultationémve à Principe rescriptum fuerit, sive sit primo judicio petita dilatio, & ea tributa non sit, sive nec petita quidem; eam dari cuiquam non licebit eadem ratione, quâ ne in judiciis quidem cognitionum Imperialium dilatio tribui solet. §. 3. A judice [p] procedente dilationem non convenit postulari, etiamsi utraque Parte præsente tribuatur, cùm non aliàs, nisi causâ cognitâ indulgeri queat; & cognitio causæ non interpellatione plenaria, sed considerante [q] magis Judice legitimè colligatur, ut si fortè dilationis petitio improbata, suscepta quæstio per sententiam Judicis dirimatur. *Constitutione 7. in collatione 7.*

" §. 4. Libellum verò [r] non aliàs Actor dirigat, nisi priùs & in ipsum, quem dicit obnoxium, & in negotii executorem exponat cautionem, se vel intra duos menses litem contestaturum, vel omne damnum ei, qui convenitur, contingens restituturum in duplum. *In coll. 5. const. 6.*

" §. 5. Offeratur ei [s], qui vocatur ad judicium Libellus, & exinde præbitis sportulis, data fidejussione xx. dierum gaudeat induciis, quibus deliberet, cedátne, an contendat; atque judicine alium sociari [t] petat, an recuset eum: nisi ille sit is, quem ipse alio recusato jam petierit. Denique præsens interrogetur, an hoc tempus litis transierit: quod non modò [u] ex ipsius responsione, sed etiam ex Libelli subscriptione manifestetur, quam in initio facere debet. Litis ergo contestatio contra hoc indultum [x] habita pro nihilo est [y]. *Ibidem.* §. 6. Quod fieri [z] non debet, nisi Actor satisdederit certam promittens quantitatem se daturum, si litem non exequatur, aut exequens non vincat causam. Si igitur post tempus à se constitutum intra decem dies Reo præsente non occurrat, dimittatur Reus, exacto eo quod promissum est: & si quid circa litem plus impendisse cum taxatione Judicis juraverit. §. 7. Exceptio [a] fori β dilatoria est, atque ideò in initio litis debet opponi, & probari. Peremptorias autem exceptiones, ut sunt præscriptiones longi temporis, sufficit in initio litis contestari.

¶ Corr. Rom. α *Judicantes autem.*] In codice Justiniani legitur, *Quod ita constitutum judicantes sentire debebunt, ut in hac ratione, &c.*

β *Exceptio fori.*] Postrema hæc pars abest à plerisque vetustis exemplaribus. In uno autem est in margine cum hoc titulo, *Glossa Joannis.* Eadem autem verba leguntur infrà *eâd. q. 6. c. si quis Episcoporum.* §. *exceptio:* & ibi sunt in omnibus antiquis codicibus.

AN INFAMES ET NON LEGITIME CONJUNCTI AD ACCUSATIONEM SINT ADMITTENDI.

QUÆSTIO IV.

GRATIAN. " QUòd verò infames, & non legitimè conjuncti ad accusationem admitti non debeant, & qui generaliter ab accusatione removendi sint, multorum autoritatibus claret. Ait enim

I. Iginus Papa, *Epist.* 2 [a]. [an. 140. *Româ Athenas.*]

Infames eos, qui sunt bonæ famæ, accusare non possunt.

ALieni [b] erroris societatem sectantem, vel à sui [c] propositi tramite recedentem, aut Apostolicæ Sedis jussionibus inobedientem suscipere non possumus; nec impetere rectè credentes, vel sanctorum Patrum jussionibus obtemperantes permittimus [d]; quia inter Fideles & Infideles magna debet esse discretio.

II. *Item* Anacletus Papa in prima Decretali. [c. an. 102. *Româ ad omnes Episcopos.*]

Qui legem suam sponte transgreditur, ante suam reversionem rectè agentes accusare non potest.

BEatus [e] prædecessor noster Clemens vir Apostolicus, & spiritu Dei plenus, unà cum reliquis sanctis Collegis suis statuit, dicens: Accusandi, vel testificandi licentia denegetur his, qui Christianæ religionis, & nominis dignitatem, & suæ legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerint. Transgressores enim sponte legis suæ, ejúsque violatores, & recedentes, Apostatæ nominantur. Omnis enim Apostata refutandus est ante reversionem suam; non in accusatione rectè agentium, aut testimonio suscipiendus est.

III. *Item* Pius Papa I. *Epist.* 1. [c. an. 157. *Româ ad omnes Fideles.*]

A suo proposito discedentes sunt infames.

SI quis [f] verò à suo proposito [g] retrorsum exorbitaverit, & jussum Apostolicæ Sedis libenter transgressus fuerit, infamis efficitur. Reprobari ergo oportet eorum redargutiones, qui in recta fide suspecti sunt. Fides autem, & conversatio primùm scrutanda est, & deinde [h], qui irreprehensibiles apparuerint, sunt recipiendi, & non priùs.

IV. *Item* Calixtus Papa ad Episcopos Galliæ, *Epist.* 2. *c.* 4. [an. 222. *Româ in Galliam.*]

Incestuosi & non legitimè conjuncti, Sacerdotes & legitimè conjunctos accusare non possunt.

COnsanguineorum [i] conjunctiones, nec legitimæ sunt, nec manere possunt; sed sunt repellendæ. & *infrà cap.* 5. §. 1. Quisquis ergo non legitimè conjunctus, vel absque dotali titulo, ac benedictione Sacerdotis constat copulatus, Sacerdotes, vel legitimè conjunctos criminari, vel in eos testificari minimè potest; quoniam omnis incesti maculâ pollutus, infamis est, & accusare supradictos non permittitur. Non solùm ergo hi rejiciendi sunt, & infames efficiuntur, sed etiam omnes eis consentientes. §. 2. Similiter de Raptoribus, vel eis, qui seniores impetunt, fieri censemus. Hos ergo Leges seculi interficiunt; sed nos misericordia præeunte sub infamiæ nota ad pœnitentiam recipimus.

[i] Burch. *l.* 7. *c.* 1. Ivo, *p.* 9. *c.* 23.

V. Idem in eadem Epistola. [an. 222. *Româ in Galliam.*]

Qui non sunt recipiendi in accusatione.

COnspiratores [k] in nullius accusatione sunt recipiendi, nec eorum vel anathematizatorum vox ullum nocere, vel accusare [l] potest.

[k] Ivo, *p.* 6. *c.* 346.
[l] *al.* lædere.

VI. *Item* Stephanus Papa I. *Epist.* 2. [an. 255. *Româ ad omnes Episcopos.*]

De eodem.

NUllus [m] anathematizatorum [n] suscipiatur, nec à quoquam credantur, quæ ab eis dicuntur, vel conscribuntur. Eos dico [o] anathematizatos esse, quos Episcopi suis scriptis anathematizaverunt, aut eorum statuta anathematizant.

[m] Pann. *l.* 4. *c.* 71.
[n] *al.* anathema. *orig.*
[o] *al.* Eos quoque dico. *orig.*

VII. *Item* Fabianus Papa, *Epist.* 1. ad Ecclesiæ Ministros. [an. 236. *Romæ.*]

Anathematizati fideles accusare non possunt.

OMnes [p], quos Sanctorum Patrum statuta tam præteritis quàm futuris temporibus anathematizant, submovemus, & ab omni accusatione fidelium alienamus.

[p] Ansel. *l.* 3. *c.* 16. Polyc. *l.* 5. *tit.* 1.

VIII. *Item* Stephanus Papa I. *Epist.* 2. *c.* 8. [an. 255. *Româ ad omnes Episcopos.*]

Clericus, qui Episcopum accusaverit, infamis efficitur.

CLericus verò, qui Episcopum suum accusaverit, aut ei insidiator extiterit, non est recipiendus; quia infamis effectus est, & à gradu debet recedere, ac curiæ tradi [I] serviturus.

¶ Pith. [I] *Curiæ tradi.*] 1. *dist.* 52. *Nov.* 123.

IX. *Item* Alexander Papa I. *Epist.* 1. *c.* 1. [fortè c. an. 115. *Româ ad omnes Episcopos.*]

Infames, & exules fiant, qui Episcopos persequuntur.

HI qui Episcopos [q] suos α persequuntur, & amovere nituntur injustè contra Apostolicam autoritatem, etsi à morte prohibentur, dicente Domino [r]: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat;* perpetuâ tamen notantur infamiâ, & exilio digni judicantur finitimo: de quibus à temporibus Apostolorum, & infra ista tenemus, atque Decreta habemus [s], quibus eorum accusandi Episcopos, vel testificandi in eos vocem obstruimus, quos non Humanis, sed Divinis actibus mortuos esse scimus.

¶ Corr. Rom. α *Suos.*] Vox ista abest à plerisque manuscriptis & originali; sed ob Glossam non est sublata.

[q] Ansel. *l.* 3. *c.* 79.
[r] *Ezech.* 33.
[s] Suprà II. *q.* 7. *c. placuit.*

X. *Item* Zepherinus Papa I. *Epist.* 1. ad Episcopos Sicilien. [an. 198. *Româ in Siciliam.*]

Detractores, & inimicorum autores Episcopos non accusent.

DEtractores [t] (qui divina autoritate eradicandi sunt) & autores [u] inimicorum ab Episcopali submovemus accusatione, vel testimonio.

[t] Ansel. *l.* 3. *c.* 35. Ivo, *p.* 5. *c.* 245.
[u] *al.* Actores.

XI. *Item* Eutychianus Papa I. *Epist.* 2. ad Episcopos Siciliæ. [an. 283. *Româ in Siciliam.*]

Infamis, vel sacrilegus religiosum Christianum accusare non potest.

NUlli umquam [x] infami, atque sacrilego de quocumque negotio liceat adversùs religiosum Christianum, (quamvis humilis, servilísque persona sit) testimonium dicere, nec de qualibet re, actione, vel inscriptione Christianum impetere.

[x] Ansel. *l.* 3. *c.* 25. Burch. *l.* 16. *c.* 11. Ivo, *p.* 6. *c.* 333. Pann. *l.* 4. *c.* 92.

" GRATIAN. " Notandum verò quòd aliud sit excommunicatio, & aliud anathematizatio. Unde scribit

XII. Joannes Papa VIII. cuidam Episcopo [z]. [c. an. 873. *Româ in Germaniam.*]

Aliud est excommunicatio, aliud anathematizatio.

ENgeltrudam [y] [3] uxorem Bosonis noveris non solùm excommunicatione, quæ à fraterna societate separat; sed etiam anathemate, quod ab ipso Christi corpore (quod est Ecclesia) recidit, crebrò percussam esse [4].

[y] xi. q. 3. *nemo Episcoporum.* Ivo, *p.* 14. *c.* 51.

¶ Corr. Rom.] Epistola hæc Joannis VIII. non est inventa. Verùm Nicolaus I. in Concilio à se Romæ habito, de Metensi Synodo penitùs abolenda, *c. ult.* narrat hanc Engeltrudam bis à se fuisse anathemate percussam. Cujus mulie-

ris flagitia, ob quæ justissimè hanc pœnam tulit, refert Regino *lib.* 2. *Chronicorum.* Potuit autem tempore Joannis VIII. vivere hæc femina, quoniam Hadrianus II. qui inter Nicolaum I. & Joannem VIII. intercessit, quintum sui Pontificatûs annum non implevit.

§ PITH. [2] *Cuidam Episcopo.*] V. C. *Luitberto Archiepiscopo Mogunt.*

[3] *Engeltrudam.*] XI. *q.* 3. *c.* 10. Rhegino *lib.* 2. *an.* 866.

[4] *Esse.*] Abest à V. C.

GRATIAN. „ UNDE datur intelligi, quòd anathematizati intelligendi „ sunt non simpliciter à fraterna societate, sed etiam à Cor„ pore Christi (quod est Ecclesia) omninò separati.

AN TESTES DE DOMO ACCUSATORUM SINT PRODUCENDI, ET INIMICORUM VOX SIT AUDIENDA.

QUÆSTIO V.

GRATIAN. „ QUÒD verò testes de domo accusatorum producendi „ non sunt, & quòd vox inimicorum non sit audienda, „ multorum autoritatibus probatur. Ait enim

I. CALIXTUS Papa, *Epist.* 2. ad Episcopos Galliæ. [an. 222. *Romà in Galliam.*]

Consanguinei, & familiares adversùs extraneos testimonium non dicant.

CONsanguinei [a] accusatoris [b] adversùs extraneos testimonium non dicant, nec familiares [c], vel de domo prodeuntes: sed si voluerint, & invicem consenserint, inter se parentes tantummodo testificentur, & non in alios.

II. *Item* ANACLETUS Papa, *Epist.* 3. *c.* 5 [c]. [an. 104. *Romà ad omnes Episcopos.*]

Nuper inimici, accusatores, vel testes esse non possunt.

ACcusatores [d], & testes esse non possunt, qui ante hesternum diem, aut nudiustertiùs inimici fuerunt; ne irati nocere cupiant, vel læsi se ulcisci velint. Inoffensus igitur accusatorum & testium affectus quærendus est, & non suspectus.

[a] Ansel. *l.* 3. *c.* 55. Polyc. *l.* 3. *tit.* 1. Burch. *l.* 1. *c.* 171. Ivo, *p.* 5. *c.* 289. Pann. *l.* 4. *c.* 85.
[b] accusatores. *orig.*
[c] Ambrosius Syagrio, *Epist.* 64.
[d] Ansel. *l.* 3. *c.* 13. Burch. *l.* 1. *c.* 152. Ivo, *p.* 5. *c.* 239. Pann. *l.* 4. *c.* 84.

III. *Item* SYMMACHUS Papa in V. Synodo Romana sub ipso habita. [an. 503. *Romæ.*]

De eodem.

ACcusatoribus [1] verò inimicis, vel de inimici domo prodeuntibus, vel qui cum inimicis immorantur, aut suspecti sunt, non credatur; ne irati nocere cupiant, ne læsi ulcisci se velint. *& infrà.* §. 1. Si quis hæc, quæ hodie in hac sancta Synodo prohibita sunt, infringere præsumpserit, aut voluntariè transgredi tentaverit; si Clericus est, gradu proprio penitùs careat: si verò Monachus, aut Laicus fuerit, communione privetur: & si non emendaverit vitium, anathemate feriatur. Secretas verò insidias, vel manifestas Pontificibus à quibuscumque illatas, vel ea, quæ hujus sanctæ Synodi sententia complectitur, si quis ad Ecclesiæ pertulerit notitiam, potiatur honore: & hi, qui adversa eis moliuntur (sicut à sanctis Patribus dudum statutum est, & hodie Synodali, & Apostolica autoritate firmatur) penitùs abjiciantur, & exilio (suis omnibus sublatis) perpetuo tradantur.

§ PITH. [1] *Accusatoribus.*] Paulus *lib.* 5. *sent. tit.* 18.

IV. *Item* PONTIANUS sanctæ & universalis Ecclesiæ Episcopus, *Epist.* 2. omnibus Christianis. [an. 235. *Romæ.*]

Qui non possunt esse accusatores, vel testes.

SUspectos [e], aut inimicos, aut facilè litigantes, & eos, qui non sunt bonæ conversationis, aut quorum vita est accusabilis, & qui rectam non tenent, & docent fidem, accusatores esse, & testes, & antecessores nostri Apostoli α prohibuerunt; & nos eorum autoritate submovemus, atque futuris temporibus excludimus.

[e] Suprà II. *q.* 7. *c. quærendum.* Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 3. *c.* 16.

§ CORR. ROM. α *Apostoli.*] Sic est emendatum ex Vaticanis codicibus: Anteà enim legebatur, *Apostolici:* originale autem impressum sic habet; *& antecessores* [2] *nostri Apostolica repulerunt autoritate, & nos submovemus, atque futuris, &c.*

§ PITH. [2] *Et Antecessores &c.*] Ita V. C.

V. *Item* EUSEBIUS Episcopis Galliarum, *Epist.* 1. [an. 307. vel 312. *Romà in Galliam.*]

Ab accusationibus Clericorum repellantur, quos Leges seculi non admittunt.

DE accusationibus [f] Clericorum, super quibus mandastis, scitote à tempore Apostolorum in hac sancta Urbe servatum esse, accusatores, & accusationes, quas exterarum [3] consuetudinum leges non asciscunt, à Clericorum accusatione submotas. *& infrà.* Idcircò, & nos sequentes [g] Patrum vestigia pro salvatione servorum Dei, quascumque ad accusationem personas Leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum, & nos licentiam submovemus: & nullæ accusationes à Judicibus audiantur Ecclesiasticis, quæ Legibus seculi prohibentur.

[f] Ansel. *l.* 3. *c.* 26.
[g] Infrà VI. *q.* 1. *nos sequentes.*

§ PITH. [3] *Exterarum.*] V. C. *exteræ.*

VI. *Item* PELAGIUS Papa II. Episcopis Italiæ. [an. 582. *Romà in Italiam.*]

Alienigenæ, & quos divinæ voces mortuos appellant, Episcopos accusare non possunt.

CAnonica [h] sanctorum Patrum statuta (ne columnæ sanctæ Ecclesiæ vacillent) sequentes, ac roborantes, omnes infames, cunctósque suspectos, vel inimicos, & eos, qui non sunt eorum gentis, vel quorum fides, vita, & libertas nescitur, & qui non sunt bonæ conversationis, vel quorum vita est accusabilis, ab omni accusatione Episcoporum funditùs submovemus. Similiter & omnes, quos divinæ Leges mortuos appellant, submovendos esse ab eadem accusatione & publicæ pœnitentiæ submittendos judicamus.

[h] Ansel. *l.* 3. *c.* 59.

VII. *Item* EX SYNODO ROMANA, habita sub Hadriano Papa [i]. [an. 785. *Romæ.*]

A Clericis repelluntur accusationes, quas Leges seculi non asciscunt.

ACcusationes [k], & accusatores, atque eorum [l] negotia, quæ seculares non asciscunt Leges, Divina, ac Synodica funditùs à Clericis repelli autoritate censemus: quia indignum est Superiores pati ab Inferioribus, quæ Inferiores ab eis pati despiciunt.

[i] In Cap. Hadriani, *c.* 11. Concord. Damasus, Epist. ad Stephanum.
[k] Ansel. *l.* 3. *c.* 20.
[l] ea. *orig.*

§ CORR. ROM.] Caput hoc, & *c. neminem*, infrà *eâd. q.* 6. quæ citantur ex Synodo Romana, extant in Capitulis Hadriani: ea autem expressiùs etiam appellantur Synodi nomine infrà 5. *q.* 3. *in principio.*

VIII. *Item* STEPHANUS I. Romanæ Ecclesiæ Episcopus omnibus Episcopis, *Epist.* 2. *de accusationibus Sacerdotum*, *c.* 3 [m]. [an. 255. *Romæ.*]

Nec Servus, nec Libertus, nec infamis, Episcopos accusare præsumant.

ACcusatores [n], & accusationes, quas seculi Leges non recipiunt, & Antecessores nostri prohibuerunt, & nos submovemus. Nullus enim alienigena, aut accusator fiat eorum, aut Judex. Unde & de Loth scriptum est [o]: *Ingressus es ut advena, numquid ut judices?* Accusator autem nostrorum [p] nullus sit Servus, aut Libertus, nullàque suspecta persona, aut infamis.

[m] Concord. Telesphorus *Epist. unicâ*, *c.* 4. Julius in Rescript. ad Orient. *c.* 5.
[n] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 3. *c.* 18. Ivo, *p.* 5. *c.* 257. & *p.* 6. *c.* 327.
[o] *Gen.* 19.
[p] vestrorum. *orig.*

IX. *Item* EUSEBIUS Papa, *Epist.* 2. ad Episcopos Thusciæ [q]. [an. 307. vel 312. *Romà in Thusciam.*]

Infames, qui ad Sortilegos, & Divinos concurrunt, nec accusatores, nec testes esse possunt.

COnstituimus [r] iterùm, firmantes cana Patrum statuta, cum omnibus, qui nobiscum sunt Episcopis, sicut dudum decretum reperimus, ut homicidæ, malefici, fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incesti, venefici, suspecti, criminosi, domestici, perjuri, & qui raptum fecerunt, vel falsum testimonium dixerunt, seu qui ad Sortilegos [f], Divinósque [t] concurrerunt, similésque eorum nullatenùs ad accusationem, vel ad testimonium sint admittendi, quia infames sunt; & justè repellendi, quia funesta est vox eorum.

[q] Et in Cap. Hadriani, *c.* 67.
[r] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 3. *c.* 19.
[f] *al.* sacrilegos.
[t] Suprà II. *q.* 8. *quisquis.*

X. *Item* JULIUS Papa I. in Rescripto ad Orientales, *c.* 33. [an. 337. *Romæ.*]

Suspecti, aut gratiosi ad accusationem non admittantur.

SImiliter [u] in jam præfixa Synodo est decretum, ne suspecti, aut infames, aut criminosi, aut gratiosi, vel calumniatores, vel affines, aut scelerati, aut facilè litigantes suscipiantur accusatores; sed tales, qui omni careant suspicione.

[u] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 3. *c.* 21.

XI. FELIX Papa II. *Epist.* 1. *c.* 14. [an. 356. *Romà in Ægyptum.*]

Qui inimicitiis studet, vel facilè litigat, nec accusator, nec testis esse potest.

NUllus [x] Servus, nullus Libertus, nullus infidelis [y], nullus criminibus irretitus, nullus calumniator, nullus qui inimicitiis studet, nullus qui frequenter litigat, & ad accusandum, vel detrahendum est facilis, nulla infamis persona, vel omnes, quos ad accusanda crimina publica Leges publicæ non admittunt, permittantur Episcopos accusare.

[x] Ansel. *l.* 3. *c.* 62.
[y] infidus. *orig.*

XII. *Item* CALIXTUS Papa I. *Epist.* 2. ad Episcopos Galliæ. [an. 222. *Romà in Galliam.*]

Familiares, suspecti, de domo prodeuntes non recipiantur in accusatione.

ACcusatores [z] vel testes suspecti non recipiantur, nec familiares, vel de domo prodeuntes, nec etiam consanguinei accusatoris adversùs extraneos testimonium dicant: quia [4] propinquitatis, & familiaritatis, ac dominationis affectio veritatem impedire solet. Amor carnalis, & timor, atque avaritia plerumque sensus hebetant humanos, & pervertunt [a] opiniones, ut quæstum pietatem putent, & pecuniam, quasi mercedem prudentiæ.

[z] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 3. *c.* 57. Burch. *l.* 1. *c.* 171. Ivo, *p.* 5. *c.* 289. Suprà *eâd. consanguinei.*
[a] 1. *Tim.* 6.

§ PITH. [4] *Quia.*] Paul. *lib.* 5. *Sentent. tit.* 17.

XIII. *Item* PELAGIUS [b] Papa II. *Epist.* 1. *c.* 4. [an. 582. *Romà in Campaniam.*]

[b] *Anteà legebatur*, Gelasius.

Qui inimici, vel suspecti sunt, & qui odio quoslibet insequuntur, ab accusatione removeantur.

[c] ...roclus ad ...mnum, *in* 14. Concil. Calched. ...el. *l.* 3.

OMnes [c], qui adversùs Patres armantur, ut Patrum invasores & mactatores, infames esse censemus. *& infrà.* Horum ergo vitiorum autores vel patratores, non sunt in accusatione Pontificum recipiendi, sed penitùs repellendi: quoniam jubent Canonica decreta Patrum, ut accusatio, vel testimonium eorum, qui odio quoslibet persequuntur, vel qui inimici, aut suspecti habentur, nullo modo recipiantur.

XIV. *Item* PASCHALIS Papa. [fortè c. an. 1100. *Romæ.*]

De eodem. PALEA.

[d] Extrà, *de* ...*usat. c.* ...*i.*

NUlli Episcoporum [d] ab accusatione sua repellere liceat, quos, antequam α ab eis impeteretur, à sua communi familiaritate neglexerit separare.

¶ CORR. ROM.] In uno pervetusto exemplari Gratiani, à quo pleræque Paleæ absunt, Caput hoc habetur, non hîc, sed *suprà*, II. *q.* 7. *post c. B. Petrus & Paulus*, ubi etiam citatur ex Paschali II.

α *Quos antequam.*] In eodem codice legitur, *quos, & antequam ab eis impeterentur à sua communi familiaritate neglexerunt separare.* In aliis verò nonnullis, in quibus hæc Palea habetur hoc loco, legitur, *quos, antequam ab eis se impetendos cognoscerent, à sua, &c.* In Decretalibus autem non multò secùs, *antequam se ab eis impetendum cognosceret, à sua, &c.*

[...]ATIAN.

QUÒD verò inimici ab accusatione prohibeantur, inde est, quia eorum calliditate, innocentia frequenter opprimi solet. Sed cùm Athanasius [e] suæ cathedræ reddi præcipitur, quia de inimicitia sui Patriarchæ conquestus est, patet quòd etsi manifesta crimina alicujus sint, non tamen condemnandus est accusatione inimici. Unde scribit

[e] ...*l.* Ana...ius.

XV. NICOLAUS Papa I. Michaëli Imperatoi in Epistola, quæ incipit, *Proposueramus.* [an. 865. *Romà Constantinopolim.*]

Qui inimici sunt, Judices esse non possunt.

[f] ...*l.* Quia.

[g] ...vo, *p.* 5. ...5.

QUòd [f] suspecti, & inimici Judices esse non debeant, & ipsa ratio dictat, & plurimis probatur exemplis.

§. 1. Nam quid gratius [g], & amabilius dare quis inimico potest, quàm si ei ad impetendum commiserit, quem lædere fortè voluerit? Quod providè Constantinopolitana Synodus Canonum suorum sexto α dignoscitur prohibere Capitulo. *& infrà.* §. 2. Veniamus ergo & ad sanctam Calchedonensem Synodum, & quid nobis de Athanasio Parænorum Episcopo referat, audiamus. Is enim Antistes tertiò evocatus ad Synodum, quia non occurrit, à Patriarcha suo canonicè condemnatus extiterat: sed solùm, quia cùm vocaretur ad Synodum, quòd inimicus suus esset ipse, qui judicabat, clamavit, à Sancta Calchedonensi Synodo [h] ad causas illatas sibi, examinandas reservatur: & nisi denuò convincatur, recipere Ecclesiam propriam judicatur. Quòd si Athanasius à Patriarcha suo depositus, quia de inimicitia ipsius conquestus est, iteratò ad judicium renovandum dirigitur, etsi manifesta β sibi officiant crimina, tamen suæ reddi Ecclesiæ præcipitur; quantò magis Ignatius, qui non à Patriarcha, sed ipse potiùs existens Patriarcha, minimè debuit Ecclesiâ propriâ (inimicis, & suspectis Judicibus decernentibus) exspoliari? *& paulò pòst.* §. 3. Veniat [i] & facundissimus noster Papa Gelasius, Hæreticorum expugnator fortissimus, & quod de Constantinopolitanis Episcopis more solito tunc ægrotantibus dixit, etiam nunc nobis edisserat. [Quæro, inquit, tamen ab his judicium, quod prætendunt, ubinam possit agitari? an apud ipsos? ut iidem inimici sint & [5] testes & Judices? Sed tali judicio, nec humana debent committi negotia.] Quòd si judicio, ubi iidem sunt inimici qui Judices, nec humana debent committi negotia; quantò minùs Divina, id est, Ecclesiastica? Qui sapiens est, intelligat. §. 4. Et reverà hinc Justinianus Imperator pius Legibus suis [k] promulgasse dignoscitur dicens. [Liceat ei, qui suspectum Judicem putat, antequam lis inchoëtur, eum recusare, ut ad alium recurratur. Nam quodammodo naturale est suspectorum Judicum insidias declinare, & inimicorum judicium semper velle refugere. §. 5. Hinc S. Athanasius inimicorum sæpè declinavit insidias: hinc S. Joannes Os aureum, Concilii contra se congregati renuit intrare collegium.

[h] ...*Action.* 24. ...*fin.*

[i] ...In Commo...orio ad ...ustum.

[k] ...Cod. *de Ju*...*ciis. l. aper*...*tini.*

¶ CORR. ROM. α *Sexto.*] Hic Canon est sextus Concilii Constantinopolitani I. apud Græcos, qui in Conciliis in quatuor volumina conjectis (nam ab aliis editionibus abest) tomo primo bis affertur; primùm in Concilio ipso Constantinopolitano, deinde in Libello Synodicarum constitutionum. De quo Capitulo, & aliis Canonibus hujus Concilii suprà *distinct.* 22. est notatum, & infrà IV. *q.* I. *c. quod autem*, aliquid dicetur.

β *Etsi manifesta.*] Vera lectio est, *& nisi manifesta sibi officiant crimina, suæ reddi Ecclesiæ præcipitur*, éstque idem, quod anteà retulerat ex ipso Concilio, *& nisi denuò convincatur, recipere Ecclesiam propriam judicatur.* Verùm non est emendatum ob Glossam, & quia Gratianus in verbis sequentibus manifestò ostendit, falsa lectione se usum esse: qui etiam, quod hic dicitur de inimicitia Judicis, ad accusatoris inimicitiam transtulit. Nec verò (quod ex tota illa actione 14. facilè constat) Athanasius in ea causa erat actor, qui restitutionem peteret (quippe cùm, licèt in Concilio Antiocheno depositus, posteà tamen per Dioscorum Episcopatum recuperasset, tùncque possideret) sed Savinianus, qui post Athanasii depositionem in ejus locum à Metropolitano, & Comprovincialibus Episcopis suffectus, ab eodem Dioscoro ejectus fuerat; ideóque restitui sibi Episcopatum petebat. In ipso autem Concilio Calchedonensi statutum fuit, ut (quando Athanasius diceret se ad Concilium Antiochenum ter vocatum ideò non venisse, quòd Domnus eo tempore Patriarcha Antiochenus sibi inimicus esset) Savinianus quidem maneret in Episcopatu, interim verò causa Athanasii apud Maximum tunc Antiochiæ Patriarcham ageretur: atque intra octo menses cognosceretur, an Athanasius crimen depositione dignum commisisset: ac, nisi commisisse constaret, suus illi Episcopatus redderetur. Ex quo toto facto Nicolaus partem illam accepit, quæ ad rem suam optimè faciebat.

¶ PITH. [5] *Et.*] Abest à V. C.

" GRATIAN.

PATET ergo quòd, etsi manifesta sint crimina alicujus, tamen accusatione inimici condemnandus non est.

AN EXTRA PROVINCIAM REUS SIT PRODUCENDUS.

QUÆSTIO VI.

" GRATIAN. " 1. *Pars.*

EXTRA Provinciam autem Reus nullatenus est producendus. Unde scribit

I. FABIANUS Papa Hilario Episcopo, *Epist.* 3. *c.* 4. [fortè an. 252. *Romæ.*]

Ubi crimen admittitur, ibi causa ventiletur.

IBi [a] [1] semper causa agatur, ubi crimen admittitur; & qui non probaverit [b], quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

¶ PITH. [1] *Ibi.*] Non dissimiliter Anianus *ad l.* 10. *&* II. *C. Theod. de accusat.*

[a] Reverà ibi. *orig.*

[b] Suprà II. *q.* 3. *qui non probaverit, & q.* 8. *qui crimen, & infrà eád. c. fin.*

II. IDEM eâdem Epist. *c.* 2 [c]. [fortè an. 252. *ibid.*]

Accusatus non nisi in foro suo audiatur.

SI quis Episcoporum [d] super certis accusetur criminibus, ab omnibus audiatur, qui sunt in provincia sua [2], Episcopis: quia non oportet accusatum alibi, quàm in foro suo audiri.

¶ PITH. [2] *Sua.*] Abest à V. C.

[c] Et Cyprianus *l.* 1. *Epist.* 3.

[d] Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Ansel. *l.* 3. *c.* 77. Burch. *l.* 1. *c.* 147. Ivo, *p.* 5. *c.* 260.

" GRATIAN.

EXCEPTIO fori dilatoria est, atque ideò in initio litis debet opponi, & probari. Peremptorias autem exceptiones (ut sunt præscriptiones longi temporis) sufficit in initio litis contestari.

III. *Item* FABIANUS ibidem [e]. [fortè an. 252. *Romæ.*]

De eodem.

PUlsatus [f] [3] ante suum Judicem causam dicat; & ante non suum Judicem pulsatus, si voluerit, taceat. Pulsatis verò, quoties appellaverint, induciæ dentur.

¶ PITH. [3] *Pulsatus.*] Sentent. *l.* 4. *Cod. Th. de Jurisd.*

[e] Cap. *l.* 7. *cap.* 367.

[f] Polyc. *l.* 1. *tit.* 7. Ivo, *p.* 6. *c.* 323. Pann. *l.* 4. *c.* 123.

" GRATIAN.

HOC autem quod de loco dictum est, tunc intelligendum est, cùm veritas causæ non nisi in loco admissi criminis deprehendi potest: aut nisi altera pars judicium majoris personæ interpellaverit, sive declinando judicium, sive relevando sententiam. Unde scribit

IV. STEPHANUS I. Sanctæ & Apostolicæ, atque universalis Ecclesiæ Romanæ Episcopus omnibus Episcopis, *Epist.* 2. *c.* 7 [g]. [an. 255. *Romæ.*]

Intra provinciam, & à Comprovincialibus tantùm causa est audienda.

ULtra [h] provinciarum [i] terminos accusandi licentia non progrediatur: sed omnis accusatio intra provinciam audiatur, & à Comprovincialibus terminetur, nisi tantùm [k] ad Apostolicam Sedem fuerit appellatum.

[g] In Cod. Theod. *l.* 9. *tit.* 1. *l.* 10.

[h] Ansel. *l.* 3. *c.* 47. Pann. *l.* 4. *c.* 33.

[i] *al.* provinciæ.

[k] *al.* tamen.

V. *Item* SIXTUS Papa II. *Epist.* 1. ad Gratum Episcopum [l]. [fortè an. 258. *Româ in Africam.*]

A Comprovincialibus accusatus, vel judicatus, Apostolicam Sedem appellet.

ACcusatus [m], vel judicatus à Comprovincialibus in aliqua causa Episcopus licenter appellet, & adeat Apostolicæ Sedis Pontificem, qui aut per se, aut per Vicarios suos ejusdem retractari negotium procuret. Et dum iterato judicio Pontifex causam suam agit, nullus alius in ejus loco ponatur, aut ordinetur Episcopus: quoniam quamquam Comprovincialibus [n] Episcopis accusati causam Pontificis scrutari liceat, non tamen diffinire [o] inconsulto Romano Pontifice permissum est.

[l] Et Julius in Rescript. ad Orient. *c.* 3.

[m] Polyc. *ibid.* Ans. *l.* 2. *c.* 82. Burch. *l.* 1. *c.* 176. & 144. Ivo, *p.* 5. *c.* 4. & 257. Pann. *l.* 4. *c.* 125.

[n] *al.* à Comprovincialibus.

[o] *al.* diffiniri.

VI. *Item* DAMASUS Papa I. Stephano Archiepiscopo, *Epist.* 3. *c.* 2. [an. 402. *Romà in Africam.*]

De eodem.

p Ansel. *l.* 1. *c.* 61.

DIscutere p Episcopos, & summas Ecclesiasticorum negotiorum causas, Metropolitano unà cum omnibus suis Comprovincialibus (ita ut nemo ex eis desit, & omnes in singulorum concordent negotiis) licet: sed diffinire eorum, atque Ecclesiasticarum summas querelas causarum, vel damnare Episcopos absque hujus sanctæ Sedis autoritate minimè licet; quam omnes q appellare, si necesse fuerit, & ejus fulciri auxilio oportet.

q Burch. *l.* 1. *c.* 179. Ivo, *p.* 5. *c.* 295.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc in aliquot vetustis exemplaribus non habetur, neque in ipsum adest Glossa.

VII. *Item* ELEUTHERIUS Papa scribens ad Galliæ provincias, *c.* 2. [an. 185. *Romà in Galliam.*]

Comprovinciales, & Metropolitani Episcoporum causam audire, sed diffinire non possunt.

r Ivo, *p.* 5. *c.* 916. Pann. *l.* 4. *c.* 134. & 136.
f *al.* Provinciales.

QUamvis r liceat apud Comprovinciales f, & Metropolitanos, atque Primates Episcoporum ventilare accusationes, & criminationes; non tamen licet diffinire α sine hujus sanctæ Sedis autoritate, sicut ab Apostolis, eorumque Successoribus multorum consensu Episcoporum jam diffinitum est. Nec in eorum Ecclesiis alii aut præponantur, aut ordinentur, antequam hic eorum justè terminentur negotia. Reliquorum verò Clericorum causas apud Provinciales, & Metropolitanos, ac Primates & ventilare, & justè finire licet.

¶ CORR. ROM. α *Diffinire.*] In Epistola ipsa sequitur, *secus quàm prædictum est: reliquorum verò, &c.* Superiùs verò hæc prædicta fuerant, *finitiva Episcoporum tantùm judicia huc deferantur, ut hujus sanctæ Sedis autoritate finiantur, sicuti ab Apostolis, &c.* usque ad verbum, *Reliquorum.*

VIII. *Item* LEO I. Episcopus urbis Romæ Anastasio Episcopo Thessalonicensi, *Epist.* 82. al. 84. *c.* 1. [an. 445. *Romà in Macedoniam.*]

Ante Apostolicam censuram in causis Episcoporum non est diffinitiva ferenda sententia.

t *al.* judicaveris.

MUltùm stupeo, Frater charissime, sed & plurimùm doleo, quòd in eum, de quo nihil ampliùs judicaveras t, quàm quòd evocatus adesse differret, & excusationem infirmitatis obtenderet, tam atrociter, & tam vehementer potueris commoveri; præsertim cùm etsi tale aliquid mereretur, expectandum tibi fuerat, quid ad tua consulta rescriberem. *& infrà.* Sed etiamsi quid grave, intolerandúmque gessisset, nostra expectanda erat censura, ut nihil priùs ipse decerneres, quàm quid nobis placeret, agnosceres. Vices enim nostras ita tuæ credidimus Charitati, ut in partem sis vocatus solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde, sicut multùm nos ea, quæ à te piè sunt curata, lætificant; ita nimirum 4 ea, quæ perperam sunt gesta, contristant.

¶ PITH. 4 *Nimirum.*] 2. V. C. *nimiùm.*

IX. *Item* JULIUS Papa I. Orientalibus Episcopis, *Epist.* 1. [an. 337. *Romà in Orientem.*]

Præter sententiam Romani Pontificis, nec Concilia celebrari, nec Episcopum damnari oportet.

u *al.* præfatis. *orig.*
x Cap. *l.* 6. *c.* 287.
y *In vulgatis legebatur*, conscientiam.

DUdum 5 à Sanctis Apostolis, Successoribúsque eorum in antiquis u decretum fuerat Statutis, quæ hactenus sancta & universalis Apostolica tenet Ecclesia, non oportere x præter sententiam y Romani Pontificis Concilia celebrari, nec Episcopum damnari, quoniam sanctam Romanam Ecclesiam primatem omnium Ecclesiarum esse voluerunt: Et sicut Beatus Petrus Apostolus primus fuit omnium Apostolorum; ita & hæc Ecclesia suo nomine consecrata (Domino instituente) prima, & caput sit ceterarum; & ad eam, quasi ad matrem, atque apicem omnes majores Ecclesiæ causæ, & judicia Episcoporum recurrant, & juxta ejus sententiam z terminum sumant: nec extra Romanum quidquam ex his debere decerni Pontificem.

z *al.* ejúsque justà sententià.

¶ PITH. 5 *Dudum.*] Meminit Socrates *lib.* 2. *c.* 5. 11. 13. & Sozomen. *lib.* 2. *c.* 9.

GRATIAN. 2. *Pars.*

„ ALIQUANDO inconsulto Romano Pontifice plerique Episcoporum damnati inveniuntur, & alii in eorum locum subrogati, quorum damnationem, & subrogationem pro bono pacis ex dispensatione tolerasse legitur Ecclesia. Unde

X. JOANNES 6 Papa Salomoni tertio & ultimo Regi Britonum a 7. [imò Nicolaus I. c. an. 866. *Romà in Britanniam.*]

a Regino *lib.* 2. *Chron.*

Quorumdam Episcoporum depositionem extra conscientiam Romani Pontificis factam, pro pace toleravit Ecclesia.

HÆc quippe est ordinatio 8 Dei patris tui, & hæc est lex Ecclesiæ matris tuæ, videlicet, ut omnes Episcopos regni tui ad Turonensem Archiepiscopum mittere non detrectes, ipsiusque judicium postulare non dedigneris. Ipse enim est Metropolitanus, & omnes Episcopi tui Regni, suffraganei ejus sunt: sicut conscriptiones Prædecessorum meorum evidenter ostendunt: qui Prædecessores tuos, quia illos ab ipsius cura subtraxerant, fortè 9 invectione corripere studuerunt, quamvis nec nostra scripta super hac re missa deesse videantur. Cúmque coram designato Turonicæ Ecclesiæ Præsule, & integro numero Collegarum, id est, duodecim Episcoporum celebrato Conventu fuerint ejecti Episcopi regulariter examinati, apparueritque, quòd canonicè fuerint ejecti, ipsis in sua dejectione manentibus, qui in locis eorum consecrati sunt, potuerunt 10 utique Episcopatûs honore potiri. Quòd si Episcopi ejecti insontes fuerint declarati, his amotis, qui illis subrogati sunt, Ecclesias suas ipsi recipiant. Nam cùm Antecessores mei Præsules ejectionem eorum Episcoporum, qui ab Ecclesiis suis expulsi sunt, nec admiserunt, nec approbaverunt; nec ipsos, qui eis subrogati pòst sunt α, viventibus illis, legitimos Episcopos dixerunt. Sanè, si ad Turonensem fortè Archiepiscopum mittere præfatos Episcopos dedignaris, stude duos Episcopos de expulsis, & duos de subrogatis unà cum Ecclesiæ tuæ Legato ad Apostolicam B. Petri Sedem transmittere: ubi digna examinatione præmissa, qui legitimi Episcopi sunt, appareant, & suas Ecclesias irregulariter non amittant: Nihil enim queo aliud in præsenti negotio diffinire. Quia verò magna, quis sit Metropolitanus apud Britannos contentio est, licèt nullius 11 memoria teneat vos in vestra regione ullam habuisse Metropolitanam Ecclesiam; tamen si libet (postquam Deus omnipotens pacem inter vos, & dilectum filium nostrum Carolum Regem 12 gloriosum constituerit 13) facilè hoc poteritis advertere. Quòd si adeò contentiosè creditis agere, ad nostrum Apostolatum destinare contendite; quatenus nostro libramine, quæ fuerit apud vos antiquitùs Archiepiscopalis Ecclesia, luce clariùs innotescat: & deinceps omni ambiguitate recisa, quam 14 sequi Episcopi vestri debeant, incunctanter agnoscant. Neque enim Ecclesias Dei per discordias Regum, divisionis aliqua pati damna necesse est, cùm (quantum ex se est) pacem, quam prædicant, servare studeant invicem, & in omnes.

¶ CORR. ROM. α *Subrogati pòst sunt.*] Sic restitutum est ex aliquot vetustis & valdè emendatis codicibus. Anteà legebatur, *subrogari possunt.*

¶ PITH. 6 *Joannes.*] V. C. *Nicolaus.* Vide Matth. Paris, *p.* 266. Reginon. an. 866.
7 *Britonum.*] V. C. *Brittorum.*
8 *Est ordinatio.*] V. C. *sunt præcepta.*
9 *Fortè.*] V. C. *forti.*
10 *Potuerunt.*] V. C. *poterunt.*
11 *Nullius.*] V. C. *nullà.*
12 *Regem.*] Abest à V. C.
13 *Constituerit.*] V. C. *constituit.*
14 *Quam.*] V. C. *quem.*

ALIAS autem irrita erit Episcoporum sententia, & à Synodo retractanda. Unde

« GRATIAN. « 3. *Pars.*

XI. FELIX Papa I. *Epist.* 1 b. ad Paternum. [fortè an. 270. *Romà.*]

b Et in Decretis Julii, *c.* 27. Cap. Hadriani, *c.* 58.
c XI. *q.* 3. *c. irritam. ex Carth.* IV. *c.* 28. Ansel. *l.* 3. *c.* 69.

Damnatio injusta irrita est, & à Synodo retractanda.

IRritam c esse censemus & injustam α Episcoporum damnationem, & idcircò à Synodo retractandam; ita ut oppressis ab omnibus, in cunctis subveniatur causis.

¶ CORR. ROM. α *Et injustam.*] Sic in originali, & antecedit vox, *aliter:* sed in Decretis Julii, & in Concilio Carthaginensi IV. (unde citatur infrà XI. *q.* 3. *c. irritam.*) & in Capitulis Hadriani, & apud Anselmum est, *irritam esse injustam Episcoporum damnationem, &c.* quæ lectio videtur magis convenire cum Rubrica hujus Capitis.

QUÒD autem Metropolitanum suum contemnere, & aliorum judicium alicui expetere non liceat, testatur dicens

« GRATIAN. «

XII. SIXTUS Papa III. 15 *in Epist.* ad Orientales Episcopos, *c.* 3 d. [fortè an. 440. *Romà in Orientem.*]

d Et inter Decreta Higini, *c.* 4. in *Epist.* 2. Felicis inter Decreta Julii, *c.* 16. In Cap. Hadriani, *c.* 19. in adjectis Capitular.
e Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Ansel. *l.* 3. *c.* 77. Burch. *l.* 1. *c.* 147. Ivo, *p.* 5. *c.* 260. & *p.* 6. *c.* 331.
f *al.* externis.

Peregrina judicia sunt submovenda.

PEregrina e judicia (salva in omnibus Apostolica autoritate 16) generali sanctione prohibemus: quia indignum est, ut ab extraneis f judicentur, qui Comprovinciales 17, & à se electos debent habere Judices; nisi fuerit appellatum.

¶ PITH. 15 *Sixtus Papa III.*] V. C. *Fabianus.* Sed est inter Decretales Sixti.
16 *Salva in omn. Apost. autor.*] Sic V. C. sed deest alibi.
17 *Comprovinciales.*] V. C. *Provinciales.*

XIII. *Item* ANACLETUS Papa, *Epist.* 1. *c.* 3. [c. an. 102. *Romà ad omnes Episcopos.*]

De eodem.

LEges Ecclesiæ Apostolica firmamus autoritate, & peregrina judicia submovemus. Unde & Dominus mentionem faciens Loth, per Moysem loquitur dicens g: *Ingressus es quidem* (inquiunt) *ut advena, numquid ut judices?*

g *Gen.* 19.
h Et Marcellus *Epist.* 1. in Codice Canonum, inter Decreta Innocentii.

XIV. *Item* INNOCENTIUS Papa I. ad Victricium Rotomagensem Episcopum, *Epist.* 2. *c.* 3 h. [an. 404. *Romà in Galliam.*]

Nulli liceat aliarum provinciarum judicium expetere.

NOn liceat [i] cuiquam (ſine præjudicio tamen Romanæ Eccleſiæ, cui α in omnibus cauſis reverentia, & autoritas debetur [18]) relictis his Sacerdotibus, qui in eadem provincia Dei Eccleſias nutu Divino gubernant, ad alias convolare provincias, vel aliarum provinciarum Epiſcoporum judicia expetere [k], vel pati [19]. Quod ſi quis præſumpſerit; & ab officio Cleri [20] ſubmotus, & injuriarum reus ab omnibus judicetur.

¶ CORR. ROM. α *Cui.*] In Epiſtola & Marcelli & Innocentii legitur, *ſine præjudicio tamen Romanæ Eccleſiæ, cui* [l] *in omnibus cauſis debet reverentia cuſtodiri:* quamvis à poſtrema Conciliorum in quatuor tomis editione abſint illæ duæ voces, *ſine præjudicio:* quemadmodum, & paulò inferiùs iſtæ, *vel aliarum Provinciarum Epiſcoporum judicia expetere, vel pati:* quæ tamen habentur in aliis locis indicatis.

¶ PITH. [18] *Cui in om. c. rev. & aut. deb.*] Hæc deſunt in 3. V. C.

[19] *Vel aliar. prov. Ep. jud. exp. vel pati.*] Hæc pariter abſunt à V. C.

[20] *Cleri.*] 3. V. C. *Clericatûs.*

„ REVERENTIA autem, quæ Apoſtolicæ debetur Eccleſiæ, & ejus autoritas intelligenda eſt, cùm vel ad ipſam appellatum fuerit, vel ab ea Judices electi conceduntur. Unde Sixtus Papa cùm diceret [[m] Comprovinciales & à ſe electos debent habere judices] ſtatim ſubjungit, [niſi fuerit appellatum.]

XV. *Item* ANACLETUS Papa, *Epiſt.* 1. *c.* 3. [c. an. 102. *ad univerſos Epiſcopos.*]

Abſque Apoſtolicæ Sedis Decreto extraneos Judices adire non poſſumus.

UNaquæque [n] provincia tam juxta Eccleſiæ, quàm juxta ſeculi Leges, ſuos debet juſtos, & non iniquos habere Judices, & non extraneos [o], niſi Apoſtolicæ Sedis hujus decreverit autoritas.

XVI. *Item* EX ROMANA SYNODO [p]. [fortè an. 758. *Romæ.*]

Niſi per appellationem, alterius provinciæ Judices adire non oportet.

NEminem [q] [21] exhiberi de Provincia ad Provinciam, vel ad comitatum oportet, niſi ad relationem Judicis, ad quem fuerit appellatum α, ita ut Actor Rei forum ſequatur. §. 1. Illa [r], quæ β ſunt per unamquamque provinciam, ipſius provinciæ Synodus diſpenſet, ſicut in Nicæno conſtat decretum eſſe Concilio. §. 2. Ultra provinciæ [f] terminos accuſandi licentia non progrediatur. Omnis accuſatio intra provinciam audiatur, & à Comprovincialibus terminetur, niſi Prælatus ſit, qui accuſatur γ.

¶ CORR. ROM. α *Ad quem fuerit appellatum.*] Hæc ſunt addita ex Hadriano, Epiſtolâ Synodicâ Felicis, & Ivone.

β *Illa, quæ.*] Hinc uſque ad finem in Capitulis tantùm Hadriani ſunt inventa.

γ *Niſi prælatus ſit, qui accuſatur.*] Verba hæc neque in Capitulis Hadriani, neque in antiquioribus Gratiani exemplaribus leguntur: in aliis verò, loco ipſorum, ſunt hæc, *niſi ad Sedem Apoſtolicam fuerit appellatum.*

¶ PITH. [21] *Neminem.*] Nov. Valentiniani & Marciani, *Neminem exhiberi de Prov.*

XVII. *Item* SIXTUS [t]. [fortè ex eadem Synodo Romana. [an. 783. *ibid.*]

De eodem.

SI quis [u] [22] Clericus ſuper quibuslibet criminibus accuſatus fuerit; in provincia, in qua conſiſtit ille, qui accuſatur, ſuas exerceat [x] actiones: nec exiſtimet [y] eum accuſator ſuus alibi, aut longiùs ad Judicium pertrahendum [z].

¶ CORR. ROM.] Caput hoc, quod citatur ex Sixto, in nulla Epiſtola Pontificum hujus nominis eſt inventum. In aliquot vetuſtis exemplaribus eſt tantùm, *Item*, ut videatur citari eadem Synodus Romana, quæ in ſuperiori capite, id eſt, quæ continetur in Capitulis Hadriani. Ivo autem *par.* 6. *c.* 318. citat *ex Eleutberio:* cap. autem 329. citat *ex Felice I.*

¶ PITH. [22] *Si quis.*] Ex eadem Novella Marciani.

XVIII. *Item* EX DECRETO HADRIANI Papæ [a]. [an. 785. *ibid.*]

Ubi crimen admittitur, ibi cauſa ventiletur.

QUi [23] crimen [b] objicit, ſciat [c] ſe probaturum. Reverà ibi cauſa agatur, ubi crimen admittitur.

¶ PITH. [23] *Qui.*] Sententia eſt *l.* 10. & 11. *Cod. Tb. de accuſ.*

AN SIT AUDIENDA EJUS SENTENTIA, QUEM CUM REO PAR INFICIT MALITIA.

QUÆSTIO VII.

„ QUÒD Judex eſſe non poſſit, quem cum Reo par, aut major macula inficiat, multis autoritatibus probatur. Dicit enim

I. SANCTA ROMANA SYNODUS [a]. [fortè an. 785. *Romæ.*]

Infames, Judices eſſe non poſſunt.

INfamis [b] [1] perſona, nec Procurator eſſe poteſt, nec Cognitor.

¶ PITH. [1] *Infamis.*] *l. infames, D. de poſtul.*

[a] In Cap. Hadriani, *c.* 5. & in 2. *Epiſt.* Felicis.
[b] Anſel. *l.* 3. *c.* 7. Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Ivo, *p.* 5. *c.* 248. & *p.* 6. *c.* 331. Pann. *l.* 4. *c.* 78.

„ TRIA ſunt, quibus aliqui impediuntur, ut Judices non fiant [c]. [Naturâ, ut ſurdus & mutus, & qui perpetuò furioſus eſt, & impubes; quia judicio carent. Lege, qui Senatu amotus [d] eſt. Moribus, feminæ, & ſervi: non quia non habeant judicium, ſed quia receptum eſt, ut civilibus officiis non fungantur.

GRATIAN. [c] *Ex l. cùm Prætor. ff. de judic.* [d] motus. *orig.*

¶ CORR. ROM.] Prior pars hujus Capituli uſque ad verſ. *cognitor*, habetur in Epiſtola ſecunda Felicis I. in qua refert Synodum à ſe habitam: quod in principio Epiſtolæ commemorat his verbis: *Nos verò ad Supplementum veſtrum Fratres, & Coëpiſcopos noſtros vocavimus ampliùs quàm ſeptuaginta, cum quibus hæc, quæ ſubtùs habentur inſerta, regulariter tractanda decrevimus.* Eadem pars habetur in Capitulis Hadriani; quæ (ut ſuperiùs *eâd. q.* 5. *c. accuſationes*, adnotatum eſt) nomine Romanæ Synodi interdum citantur. Reliqua verò hujus Capitis videntur eſſe Gratiani; ſumpta tamen ferè ad verbum *ex l. cùm prætor, verſ. quidam enim. ff. de judiciis:* quemadmodum & in ſequenti Capite multa colliguntur ex variis Legibus Digeſtorum, & Codicis. Quamobrem in antiquioribus codicibus omnia hæc uſque ad *c. qui ſine peccato*, conjunctè habentur.

„ VERUMTAMEN, ſi Servus, dum putaretur liber, ex delegatione ſententiam dixit; quamvis poſteà in Servitutem depulſus ſit, ſententia ab eo dicta, rei judicatæ firmitatem tenet.

GRATIAN.

II. In DIGESTIS, *tit.* de poſtulando [e]. [c. an. Chr. 224. *Romæ.*]

[e] *lib.* 3. *tit.* 1.

INfames [f] non poſſunt eſſe Procuratores, vel Patroni cauſarum. Sunt autem tres ordines eorum, qui poſtulare prohibentur. §. 1. Eſt autem poſtulare, deſiderium ſuum, vel amici ſui in Jure apud eum, qui juriſdictioni præeſt, exponere, vel alterius deſiderio contradicere.

[f] *Ex l.* 1. *ff. de poſtulando.* verbis alio modo aptatis.

§. 2. Nam, ut præmiſimus, non Poſtulantium tres ordines ſunt. Quidam prohibentur omnino poſtulare, vel propter ætatem, ut minores decem & ſeptem annis; vel propter caſum, ut ſurdus, qui prorsùs non audit. Alii prohibentur, ne pro aliis poſtulent, vel propter ſexum, ut feminæ, vel propter caſum, ut utroque lumine orbati; vel propter notam turpitudinis, ut ii, qui corpore ſuo muliebria paſſi ſunt, niſi fortè vi prædonum, vel hoſtium ſtuprati probentur. Similiter qui capitali crimine, vel calumniæ causâ publico judicio [g] ſunt damnati, vel qui operas ſuas locaverunt, ut cum beſtiis depugnarent in arena, pro aliis poſtulare prohibentur. His perſonis pro ſe allegare permittitur, pro aliis poſtulare prohibetur; niſi fortè tutelam impuberum, vel curam adoleſcentium non affectatam, ſed neceſſariam adminiſtrent. Pro his enim quorum curam gerunt, eis poſtulare conceditur. Alii enim omnes, qui ut infames notantur, niſi pro ſe, & pro certis perſonis, poſtulare non poſſunt, niſi in integrum reſtitutionem acceperint. §. 3. Permittitur autem eis poſtulare pro parente, pro patrono, patronave, liberis, parentibúſque patroni, patronæque: pro liberis etiam ſuis [h], fratribus, & ſororibus, uxore, ſocero, ſocru, genero, nuru, vitrico, noverca, privigno, privigna, pupillo, pupilla, furioſo, furioſa, fatuo, fatua, muto, ſurdo, prodigo, & adoleſcente. §. 4. Item pro iis [i], quibus propter infirmitatem curatores dari ſolent, & qui negotiis ſuis aliquo perpetuo morbo ſupereſſe non poſſunt.

[g] *al.* calumniæ publici judicii.
[h] *Ex l.* 2. & 3. *eod.*
[i] *Ex l.* 4. & 5.

§. 5. Omnes autem [k], qui non ſponte, ſed neceſſariò funguntur officio, ſine offenſa Edicti poſtulare poſſunt, etiamſi ii ſint, quibus non niſi pro ſe ipſis poſtulare permittitur. §. 6. Affinitates verò [l] non eas accipere debemus, quæ quondam fuerunt, ſed præſentes.

[k] *Ex l.* 6.
[l] *Ex l.* 3. *eod.*

§. 7. Nurus & generi appellatione, & ſoceri, & ſocrûs, & ulteriores, quibus, *pro*, præpoſitio ſolet accedere, continentur. §. 8. Arceantur etiam à profeſſione Advocatorum (ſicut *in* 2. *lib. Cod. tit. de poſtulando* [m] invenitur) qui ſub nomine honorariorum ex ipſis negotiis, quæ tuenda ſuſceperint, emolumentum ſibi certæ partis, cum gravi damno litigatoris, & deprædatione poſcentes, inveniuntur.

2. *Pars.*
[m] *tit.* 6. *l.* 5.

§. 9. Item ſi quis [n] adeò procax fuerit, ut non ratione, ſed probris putet eſſe certandum, opinionis ſuæ imminutionem patiatur. §. 10. Prætereà non licet Advocato ullum contractum inire, ullam pactionem conferre cum eo litigatore, quem in propriam recepit fidem, nec ex induſtria jurgium protrahere. §. 11. Apud urbem Romam etiam Honoratis, qui hoc putaverint eligendum, eouſque liceat orare, quouſque maluerint, videlicet, ut non ad turpe compendium, ſtipémque deformem hæc arripiatur occaſio. Nam ſi lucro pecuniâque capiantur, veluti degeneres inter viliſſimos numerabuntur. §. 12. Si verò [o] in uno Auditorio duo tantùm præ ceteris fuerint, vel plures, quorum fama ſit hilarior, in Judicantis officio ſit, ut par Cauſidicorum diſtributio fiat, & exæquetur partibus auxilium ſingulorum. §. 13. Si quis verò monitus à Judice, ea excuſatione, quæ nequeat comprobari, cuicumque parti patrocinium denegaverit, ca-

[n] *L.* 6. §. 1. *Cod. eod.*
[o] *L.* 7. *Cod. eod.*

reat foro, ſciat etiam numquam ſibi ad agendum copiam poſſe reſtitui. §. 14. Si quis autem ex litigatoribus detectus fuerit ſeparatim tractaſſe cum plurimis, & Adverſario ſuo tali fraude ſubtraxiſſe paris defenſionis copiam; oſtendet proculdubio iniquam à ſe litem foveri, & autoritatem judiciariam à ſe eluſam experietur. §. 15. Item quamvis [p] illi, qui cauſam fiſci egiſſent, prohibeantur adversùs fiſcum patrocinium præſtare; tamen hodie etiam adversùs fiſcum patrocinium poſſunt exhibere privatis; dum eam cauſam declinent ſuſcipere, quam tractaverant, dum fiſci Advocati fuerunt. §. 16. Item, ſi contra patrem [q] pupilli cauſam egiſti; tutor, vel curator datus, eamdem cauſam defendere non prohiberis. §. 17. Cognitores verò [r] ex officio intelliguntur, non ex arbitrio. Nihil enim refert α, is qui arbitrium ſuſcipit, an ſit integræ famæ, an ignominioſus. §. 18. Filius etiam [ſ] in re patris, arbiter eſſe poteſt. Nam Judicem eum eſſe poſſe plerifque placet. §. 19. Si quis verò Judex ſit, arbitrium recipere ejus rei, de qua Judex eſt, & in ſe compromitti jubere prohibetur lege Julia: & ſi ſententiam [t] dixerit, non eſt danda pœnæ perſecutio. Servus arbiter eſſe non valet: libertinus poteſt. §. 20. Porrò infamia multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per ſententiam [u]; veluti cùm Judex pronuntiat, injuriam feciſti, hereditatem [x] expilaſti, calumniatus es. Aliquando genere pœnæ: ſicut illi, qui damnantur in opus [y] publicum; qui priſtinum quidem ſtatum obtinent, ſed damno infamiæ etiam poſt impletum tempus ſubjiciuntur. Aliquando genere pœnæ, & delicti declarati per ſententiam, veluti dum fuſtibus [z] cæſo per præconem dicitur ἐσυκοφάντησας, id eſt, calumniatus es. Aliquando ipſo genere facti, ut exercentes improbum fœnus [a], & illicitè exigentes uſuras uſurarum; & mulier [b], quæ intra tempus, quo moris eſt lugere maritum, contrahit matrimonium; & qui ſciens eam uxorem duxerit.

[p] *Ex l. 2. C. de Advocat. fiſci.*
[q] *L. hi, qui fiſci ff. de poſtul.*
[r] *Ex l. Pedius. ff. de recept. Arb.*
[ſ] Ibid. *l.* 5.
[t] *Ex eod. l. Pedius.*
[u] *L. Decuriones. C. ex quibus cauſis infam irrog.*
[x] *L.* 12. *Cod. eod.*
[y] *L.* 6. *Cod. eod.*
[z] *L.* 16. *Cod. eod.*
[a] *L.* 20. *Cod. eod.*
[b] *L.* 15. *Cod. eod.*

¶ CORR. ROM.] Caput hoc (quemadmodum in ſuperiori notatione ſignificatum eſt) in vetuſtioribus exemplaribus non eſt ſejunctum à ſuperiori, & eſt collectio variarum Legum facta à Gratiano. Sed quoniam pleraque verba ſunt ipſorummet Autorum, & in vulgatis eſt diſtinctum Caput, ideò iiſdem characteribus impreſſum eſt, quibus cetera Autorum capita.

α *Nihil enim refert.*] Verba Legis, ex quibus hunc, & verſiculum, *ſervus arbiter*, Gratianus accepit, ſunt hæc: *Pedius libro nono, & Pomponius libro trigeſimo tertio ſcribunt, parvi referre, ingenuus quis, an libertinus ſit; integræ famæ quis ſit arbiter, an ignominioſus. In ſervum Labeo compromitti non poſſe lib.* 11. *ſcribit, & eſt verum,*

GRATIAN. "IDEM teſtatur Felix Papa [c] & eisdem verbis. §. 1. Item in Evangelio [d], qui trabem geſtat in oculo, probatur non poſſe educere feſtucam de oculo fratris ſui. §. 2. Item David in libro Pſalmorum [e]: *Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras juſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum? &c.* §. 3. Item Gregorius [f]: Cujus vita deſpicitur, reſtat, ut ejus prædicatio contemnatur."

[c] Sup. *q.* 5. *nullus ſervus*, ſed non eiſdem verbis.
[d] *Matth.* 7.
[e] *Pſal.* 49.
[f] *Homil.* 12. *in Evang.*

III. IDEM GREGORIUS I. in Moralibus, *lib.* 14. in Job. *c.* 15. [an. 590. *Romæ.*]

Qui aliorum vitia puniunt, ſua priùs corrigere ſtudeant.

QUi ſine [g] peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat. Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & ſua reliquerant. Revocantur itaque intùs ad conſcientiam, ut priùs propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc eſt, quod cum tribus Benjamin [h] in carnis ſcelere fuiſſet obruta, collectus omnis Iſrael ulciſci iniquitatem voluit; ſed tamen ſemel, & iterùm in belli certamine ipſe proſtratus eſt. Conſulto enim [i] Domino, ſi ad ulciſcendum ire debuiſſet, juſſum eſt, [ut iret [k],] qui juxta Divinæ vocis imperium perrexit, & ſemel, & ſecundo perdidit; & tunc demum peccatricem tribum valdè feriens penè funditus extinxit. Quid eſt, quòd in ultionem ſceleris inflammatur, & tamen priùs ipſe proſternitur? niſi quòd priùs ipſi purgandi ſunt, per quos aliorum culpæ feriantur, ut ipſi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere feſtinant.

3. *Pars.*
[g] *Joan.* 8.
[h] *Jud.* 20.
[i] autem. *orig.*
[k] *Abſunt iſtæ duæ voces ab originali.*

IV. *Item* AMBROSIUS ſuper *Beati immaculati.* Serm. 20. ad verſ. *Miſerationes tuæ Domine.* [c. an. 380. *Mediolani.*]

Ille de vita alterius judicet, qui non habet in ſeipſo quod puniat.

JUdicet [l] ille de alterius errore, qui non habet quod in ſeipſo condemnet. Judicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putaverit punienda: ne cùm de alio judicat, in ſe ferat ipſe ſententiam. Judicet ille, qui ad pronuntiandum nullo odio, nulla offenſione, nulla levitate [m] ducatur. *& poſt pauca.* §. 1. Bonus Judex nihil ex arbitrio ſuo facit, & domeſticæ propoſito voluntatis: ſed juxta Leges, & Jura pronuntiat, ſtatutis [n] Juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil paratum & meditatum domo [2] defert: ſed ſicut audit, ita judicat; & ſicut ſe habet negotii natura, decernit; obſequitur Legibus, non adverſatur; examinat cauſæ merita, non mutat. Diſcite Judices ſeculi, quem in judicando tenere debeatis affectum, quam ſobrietatem, quam ſinceritatem. *& paulò pòſt.*

§. 2. Qui judicat, non voluntati ſuæ obtemperare debet, ſed tenere quod Legum eſt. *& poſt pauca.* §. 3. In judicando magis cordi ſit veritatis cuſtodia, quàm obedientia voluntatis.

[l] Anſel. *l.* 3. *c.* 34.
[m] *al.* novitate. *orig.*
[n] ſcitis. *orig.*

¶ PITH. [2] *Domo.*] Livius de Decemviris: *Judicia domi conflabant.*

V. *Item* GREGORIUS I. Præfationis [3] in Job. *c.* 3. al. 6. [an. 590. *Romæ.*]

Gravatus criminibus judicare non valet.

IN gravibus peccatis quis poſitus, dum ſuis premitur, aliena non diluit. §. 1. Cuncti enim [o] liquidò novimus, quia cùm is diſplicet, qui ad intercedendum mittitur, irati animus proculdubio ad deteriora provocatur. §. 2. Scriptum quippe eſt [p]: *Victimæ Impiorum abominabiles Deo ſunt, vota Juſtorum placabilia.* Neque enim in omnipotentis Dei judicio, quid, ſed à quo datur [q], inſpicitur. §. 3. Hinc eſt enim, quod ſcriptum eſt [r]: *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus; ad Cain autem & ad munera ejus non reſpexit.* Dicturus quippe, quia Dominus reſpexit ad munera; præmiſit ſolicitè, quia reſpexit ad Abel. Ex qua re patenter oſtenditur, quia non offerens à muneribus, ſed munera ab offerente placuerunt. §. 4. *Dona* [ſ] α *quippe Iniquorum non probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationes eorum; nec in multitudine ſacrificium eorum propitiabitur peccatis.*

§. 5. Item. *Longè eſt* [t] *Dominus ab impiis, & orationes juſtorum exaudiet.*

[o] Paſt. *p.* 1. *c.* 11.
[p] *Prov.* 15. XIV. *q.* 5. *ſcriptum eſt* ex *Epiſt.* 126. *l.* 7. ad Recaredum Regem.
[q] quid datur. *orig.*
[r] *Gen.* 14.
[ſ] *Eccli.* 34.
[t] *Prov.* 15.

¶ CORR. ROM. α *Dona.*] Hæc non leguntur ibi apud B. Gregorium: ſunt tamen Eccli. *c.* 34. & repetuntur infrà XIV. *q.* 5. *c. ſcriptum.*

¶ PITH. [3] *Præfat.*] In Moralibus, Paſtorali, in Regiſtro.

VI. *Item* BEDA in *cap.* 8. Joannis de judicio Adulteræ. [c. an. 720. *in Anglia.*]

Primùm noſmetipſos, deinde proximos debemus corrigere.

POſtulatus Dominus judicare de peccatrice, non ſtatim dat judicium, ſed priùs inclinans ſe deorſùm, digito ſcribebat in terra; ac ſic demum quàm obnixè rogatur, judicat; nos videlicet typicè inſtituens, ut cùm quælibet proximorum errata conſpicimus, non hæc antè reprehendendo judicemus, quàm ad conſcientiam noſtram humiliter reverſi, digito eam diſcretionis ſolerter exſculpamus, & quid in ea Conditori placeat, quidve diſpliceat, ſedula examinatione dirimamus, juxta illud Apoſtoli [u]: *Fratres, ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, &c.* & infrà.

§. 1. Qui ſine peccato [x] eſt veſtrûm, id eſt, primò vos ipſi juſtitiam Legis implete, & ſic innocentes manibus, & mundo corde ad lapidandam ream concurrite.

[u] *Gal.* 6.
[x] *Joan.* 8.

VII. *Item* AUGUSTINUS ad quemdam Comitem. [fortè c. an. 420. *in Africa.*]

Sacerdos primùm ſua peccata, deinde aliena detergat.

SAcerdos [y], ut ſapiens, & perfectus Medicus, primùm ſciat curare [z] peccata ſua, & poſteà aliena vulnera detergere, & ſanare; & non publicare.

[y] Anſel. *l.* 3. *c.* 101.
[z] *al.* diluere.

¶ CORR. ROM.] In vetuſta impreſſione Epiſtolarum B. Auguſtini extat Epiſtola longiſſima ad Julianum Comitem; in recentioribus autem omnium operum editionibus habetur quarto tomo, ſub titulo de ſalutaribus documentis, in cujus Libelli *c.* 52. eſt hoc Caput.

GRATIAN. "ITEM in Evangelio [a] ſal infatuatum ad nihilum utile eſſe dicitur, niſi ut projiciatur foràs, & ab hominibus conculcetur. Ex quibus omnibus datur intelligi, quòd Criminoſus, alterius criminis Judex eſſe non poteſt; & ſeipſum condemnat, dum in alterius crimen ſententiam profert. §. 1. Sed objicitur. Saül [b] cùm à Domino eſſet reprobatus, populum Dei judicabat, & ejus judicium univerſus populus expetebat. Item, David cùm eſſet adulter, & homicida, interrogatus à Propheta, ſententiam in divitem dedit, qui ovem pauperis rapuit, dicens [c]: *Judicium mortis eſt viro huic.* Item Salomon [d] cùm amore muliercularum Deos Gentium coleret, tamen univerſa plebs Iſraëlitica ad ejus judicium confluebat. Sic & Achab [e] quamvis coleret Baal, tamen decem tribus judicabat. Multi etiam alii tam in Veteri Teſtamento, quàm in Novo inveniuntur, quorum vita cùm eſſet blaſphemabilis, tamen eorum ſententia, quia ex officio ſuo ſervatâ Judiciarii ordinis integritate proceſſit, invenitur ſervata. Unde & Dominus ait in Evangelio [f]: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, &c.* Hinc liquidò conſtat, quòd mali Paſtores, dum ſententiâ juſti examinis aliorum crimina feriunt, ſibi ipſis nocent, dum ſine exemplo ſuæ emendationis aliorum vitia corrigere curant: Subditis verò proſunt, ſi eorum increpatione correcti, vel ſententiâ coërciti, vitam ſuam in melius commutare didicerint. Ac per hoc, dum ab Eccleſia tolerati fuerint, eorum judicium ſubterfugere non licet."

[a] *Matth.* 5.
[b] 1. *Reg.* 15.
[c] 2. *Reg.* 12.
[d] 3. *Reg.* 11.
[e] 3. *Reg.* 16.
[f] *Matth.* 23.

AN AB UNO TANTUM EPISCOPUS SIT AUDIENDUS VEL JUDICANDUS.

QUÆSTIO VIII.

GRATIAN. "QUòD autem Epiſcopus ab uno tantùm audiri, vel [a] judicari non debeat, teſtatur dicens

[a] *al.* &.

I. ZEPHERINUS Papa *Epist.* 1. ad Episcopos Siciliæ. [an. 198. *Româ in Siciliam.*]

Episcopus nonnisi à pluribus audiatur, & judicetur.

ACcusatores [b] Episcoporum omni careant suspicione, quia columnas suas Dominus firmiter stare voluit, non à quibuslibet agitari. §. 1. Nullum namque eorum sententia à non suo Judice dicta constringat; quia & Leges Seculi idipsum fieri præcipiunt. *ut Codice* α *lib.* 7. *tit. de sententiis & interlocutionibus omnium judicum, lege pen.*

§. 2. Cujus in agendo quis observat arbitrium, eum habere etiam contra se Judicem in eodem negotio non dedignetur. §. 3. Judices [c] duodecim quilibet Episcopus accusatus (si necesse fuerit) eligat, à quibus ejus causa justè judicetur. Nec priùs audiatur, aut excommunicetur vel judicetur, quàm ipsi per se eligantur, & regulariter vocato [d] ad suorum primò conventum Episcoporum, per eos ejus causa justè audiatur, & rationabiliter discernatur. Finis verò ejus causæ ad Sedem Apostolicam deferatur, ut ibidem terminetur. Nec anteà finiatur (sicut ab Apostolis, vel Successoribus eorum olim statutum est) quàm ejus autoritate fulciatur. *& paulò superiùs.* §. 4. Absens [e] verò nemo judicetur. Nisi ex contumacia absens fuerit β: quia, & Divinæ, & Humanæ hoc prohibent leges.

¶ CORR. ROM. α *Ut Codice*] Hinc usque ad vers. *Judices*, non sunt in Epistola Zepherini, neque in vetustis Gratiani codicibus.

β *Nisi ex contumacia absens fuerit.*] Hæc absunt à plerisque manuscriptis, & Epistola ipsa, & Anselmo, & Ivone. Infrà verò *eâdem q.* 9. *c. absens*, habentur tamquam Gratiani verba.

II. *Item* FELIX Episcopus dixit in Concilio Carthaginensi II. *c.* 10. [an. 390. *in Africa.*]

A quot Episcopis audiatur Episcopus, qui in reatum inciderit.

SUggero [f] secundùm statuta veterum Conciliorum, ut si quis Episcopus (quod non optamus [g]) in reatum aliquem incurrerit, & nimia necessitas ei fuerit non posse plurimos congregare, ne in crimine remaneat, à duodecim audiatur Episcopis α.

¶ CORR. ROM. α *Episcopis.*] Quæ hoc loco in capite decimo Concilii Carthaginensis II. adduntur, referuntur infrà XV. *q.* 7. *c. Felix:* & ibi notabitur varietas.

AN ACCUSATORES VEL TESTES IN ABSENTEM, VOCEM ACCUSATIONIS VEL TESTIFICATIONIS EXHIBERE VALEANT.

QUÆSTIO IX.

„ DE accusatoribus verò, vel testibus, quòd in absentem, „ vocem accusationis, vel testificationis exhibere non „ valeant, multorum autoritatibus liquet. Ait enim

I. TELESPHORUS Papa, *Epist. unicâ.* [fortè an. 145. *Româ ad omnes Fideles.*]

Nisi Reo præsente, accusator non audiatur.

ACcusatori [a] [1] omnino non credi decernimus, qui absente Adversario causam suggerit, ante utriusque Partis justam discussionem.

¶ PITH. [1] *Accusatori.*] *l.* 4. *Cod. Th. de Test.*

II. *Item* ELEUTHERIUS Papa in Epistola ad Episcopos Galliæ [b]. [an. 185. *Româ in Galliam.*]

Absente Adversario sententiam ferre non licet.

CAveant [c] [2] Judices Ecclesiæ, ne absente eo, cujus causa ventilatur, sententiam proferant; quia irrita erit: immò etiam & causam in Synodo pro facto dabunt. Proditoris verò nec calumnia, nec vox audiatur.

¶ PITH. [2] *Caveant.*] Capit. *lib.* 6. *c.* 279. 454.

III. *Item* CALIXTUS Papa I. *Epist.* 2. ad Episcopos Galliæ. [an. 222. *Româ in Galliam.*]

Reo absente, accusator non audiatur.

ABsente [d] [3] eo, quem accusare voluerit quispiam, accusatori [e] non credatur; quia sine scripto difficilè, per scriptum autem numquam recipiatur: quia per scripturam nullus accusare, vel accusari potest; sed propria voce, & præsente eo, quem accusare voluerit, suam quisque agat accusationem.

¶ PITH. [3] *Absente.*] *l.* 3. *Cod. Theod. ne præt. crim. Majest.*

IV. *Item* CORNELIUS Papa ad Rufum, *Epist.* 2. *c.* 2. [an. 251. vel 252. *Româ in Orientem.*]

Quæ in absentes geruntur, omnino evacuentur.

OMnia [f], quæ adversùs absentes in omni negotio aut loco aguntur, aut judicantur, omnino evacuentur, quoniam absentem nullus [4] addicit, nec ulla Lex damnat.

¶ PITH. [4] *Nullus.*] V. C. *nullum judicium.*

V. *Item* MARCELLUS Papa ad Maxentium, *Epist.* 2. [an. 309. *Romæ.*]

Non judicetur, qui præsentialiter non accusatur, vel convincitur.

NOn oportet quemquam judicari, vel damnari, priusquam legitimos habeat præsentes accusatores, locúmque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

VI. *Item* DAMASUS I. ad Stephanum Archiepiscopum, *Epist.* 3. *c.* 8. [an. 402. *Româ in Africam.*]

De eodem.

HAbetur [g] quoque in Decretis Sanctorum Patrum sancitum, non fore canonicum quemquam Papa Sacerdotum indicare, vel damnare; antequam accusatores canonicè examinatos præsentes habeat, locúmque defendendi accipiat, id est, inducias Ecclesiasticas ad abluenda crimina.

[g] Ansel. *l.* 2. *c.* 139. Ivo, *p.* 6. *c.* 347.

VII. IDEM DAMASUS ibidem continenter. [an. 402. *Româ in Africam.*]

PALEA.

NEc extra [h] propriam α fiat provinciam primò [i] [5] discussionis accusatio, sine Apostolica præceptione; cui in omnibus causis debet reverentia custodiri: quoniam & antiqua docet hoc Patrum regula, in qua & imperialiter [6] pariter statuta concinunt. Criminum [k], inquiunt [7], discussio ibi agenda est, ubi crimen admissum est. Nam alibi criminum reus prohibetur audiri. Et alibi in Canonibus præcipitur [Quæcumque negotia in suis locis, ubi orta sunt, finienda sunt] & reliqua talia, & his similia: salva tamen in omnibus Apostolica autoritate, ut nihil in his definiatur, priusquam ei placere cognoscatur, quâ omnes suffultos esse oportet.

[h] Anselmus, & Ivo, *ibid.* [i] *al.* prima. [k] Cod. *ubi de crim. agi oport. l.* 1. & in Cod. Theod. *l.* 9. *tit.* 1. *in expositione Legis* 10.

¶ CORR. ROM. α *Propriam.*] Sic est emendatum ex Epistola ipsa, Anselmo, & Ivone. Anteà legebatur, *Nec extra patriam fiat provinciam.* Addita autem & nonnulla sunt ex Epistola.

¶ PITH. [5] *Primò.*] V. C. *prima.*

[6] *Imperialiter.*] V. C. *Imperialia.*

[7] *Criminum, inquiunt.*] Anianus *l.* 10. *de accusat.*

VIII. *Item* IDEM ad Episcopos Italiæ, *Epistol.* 6. [an. 427. *Româ in Italiam.*]

De eodem.

QUi [8] accusare [l] alium elegerit, præsens per se, & non per alium accuset; inscriptione videlicet præmissa. Neque ullus umquam judicetur, antequam legitimos accusatores præsentes habeat, locúmque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

[l] Ansel. *l.* 3. *c.* 51. Ivo, *p.* 6. *c.* 348.

¶ PITH. [8] *Qui.*] *l.* 11. *Cod. Th. de accusat.*

IX. *Item* EX CONCILIO TOLETANO VI. *c.* 11 [m]. [an. 638. *in Hispania.*]

[m] Et in Wormaciensi, *c.* 42.

De eodem.

DIgnum est [n], ut innocentis vita nullâ maculetur pernicie accusatorum: ideò si quis [o] [9] à quolibet criminatur, non antè accusatus supplicio detur [p], quàm accusator præsentetur, atque Legum, & Canonum sententia exquiratur. Quòd si indigna ad accusandum persona invenitur, ad ejus accusationem non judicetur: nisi α ubi pro capite Regiæ majestatis causa versatur.

[n] Burch. *l.* 16. *c.* 5. [o] *al.* quisquis. [p] *al.* dedicetur. *al.* deputetur.

¶ CORR. ROM. α *Nisi.*] Hæc sunt addita ex originali.

¶ PITH. [9] *Si quis.*] V. C. *quisquis.*

X. *Item* BONIFACIUS Papa I. ad Gallos [10], *Epist.* 2. [an. 419. *Româ in Galliam.*]

Sententiâ feriatur, qui causæ suæ negligit adesse.

DEcernimus [q] [r] [11] vestram [s] [12] debere intra provinciam esse judicium, & congregari Synodum ante diem Kalendarum Novembrium: ut si adesse voluerit, præsens, si confidit, ad objecta respondeat: si verò adesse neglexerit, dilationem sententiæ de absentia non lucretur. Nam manifestum est, confiteri eum de crimine, qui indulto, & toties delegato judicio purgandi se occasione non utitur. Nihil enim interest, utrùm in præsenti examine non [13] omnia α, quæ dicta sunt, comprobentur; cùm ipsa quoque pro confessione procurata [t] toties constet absentia.

[q] Ansel. *l.* 3. *c.* 38. Burch. *l.* 1. *c.* 161. Ivo, *p.* 5. *c.* 271. & *p.* 6. *c.* 338. [r] *al.* Decrevimus. [s] *al.* vestrum. [t] *Anteà legebatur*, pro- fessio ex procurata.

¶ CORR. ROM. α *Non omnia.*] In originali, & apud ceteros Collectores, & in uno pervetusto Gratiani codice est, *omnia:* sed quia idem sensus elicitur, & adest Glossa, non est mutatum.

¶ PITH. [10] *Ad Gallos.*] V. C. *Patroclo, Remigio, & ceteris Episcopis per Gallias & septem provincias constitutis.*

[11] *Decernimus.*] V. C. *Decrevimus.* Hoc Cap. non est in 2. V. C. Sed est in Cod. Faucheti antiquissimo, & in tribus recentioribus. In Decretali Bonifacii: *Nullus dubitat quòd & judicium nocens subterfugit, quemadmodum ut absolvatur innocens quærit:* quæ sunt descripta ex Constitutionibus.

[12] *Vestram.*] V. C. *vestrum.*

[13] *Non.*] Deest in 2. C.

XI. *Item* FELIX Papa I. ad Episcopos Galliæ, *Epist.* 2 [u]. [an. 268. *Româ in Galliam.*]

[u] Et in Cap. Hadriani, *c.* 4.

Absentes nec accusari, nec judicari possunt.

x Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Ansel. *l.* 3. *c.* 7. Ivo, *p.* 5. *c.* 248. & *p.* 6. *c.* 331. Pann. *l.* 4. *c.* 54.

ABsente x 14 Adversario non audiatur accusator, nec sententia, absente alia Parte, à Judice dicta ullam obtineat firmitatem.

¶ PITH. 14 *Absente.*] Paul. *sent.* 5. *cap.* 5.

XII. *Item* NICOLAUS Papa Gallioni 15 Archiepiscopo Senensi y. [imò VVeniloni Archiepisc. Senonensi, c. an. 862. *Romà in Galliam.*]

y *al.* Senonensi.

Altera Parte absente, diffinitiva non feratur sententia.

z Sententia habetur in Epist. Nic. ad Episcopos, qui in Conviciorum convenerant, nuper impressa.

REverà z justus mediator non est, qui uno litigante, & altero absente, amborum emergentes lites decidere non formidat. His ita præmissis, volumus & Apostolica autoritate monemus, ut si Presbyter, de quo agitur, post excommunicationem suam, Apostolicam Sedem adire voluerit, nullus iter ejus impedire præsumat.

¶ PITH. 15 *Gallioni.*] V. C. *VValoni Archiepiscopo Sennensi.* Floard. *p.* 99.

XIII. *Item* ZEPHERINUS Papa ad Episcopos Siciliæ, *Epist.* 1. [an. 198. *Romà in Siciliam.*]

In absentem non est ferenda sententia.

a Supr. *ead. q.* 8. *c.* 1. §. 4. Burch. *l.* 16. *c.* 13. Ansel. *l.* 3. *c.* 62. Ivo, *p.* 5. *c.* 245.

ABsens a 16 verò nemo judicetur: quia & Divinæ, & Humanæ hoc prohibent leges.

¶ PITH. 16 *Absens.*] Edict. Theod. *c.* 5.

GRATIAN. „ NISI fuerit absens ex contumacia. Pro præsenti namque eum contumacia haberi facit. „

XIV. *Item* NICOLAUS Papa I. Gallioni 17 Senensi b Archiepiscopo. [imò VVeniloni Senonensi Archiepiscopo c. an. 862. *Romà in Galliam.*]

b *al.* Senonensi.

De eodem.

c *al.* Herimannum.

INdicas Hermannum c Episcopum super quibusdam 18 frequenter fuisse accusatum: pro quibus (quia ex parte ipsius, persona deest) nos uni Parti ad discrimen alterius credere proculdubio non possumus: quamvis nec usque adhuc, qui fuerint illi excessus, dixeris, nec utrùm sanæ mentis erat idem Antistes, nec-ne, cùm ipsos excessus perpetrabat, evidenter ostenderis: satiúsque arbitramur, quamlibet interim infirmitatem ad pœnam peccati, quàm ad ipsum pertinere peccatum, cui magis consulendum sit, & compatiendum, quàm puniendum, vel aliquo modo feriendum.

¶ PITH. 17 *Gallioni.*] V. C. *VValoni Archiep. Sennensi.* Floard. *p.* 99.

18 *Quibusdam.*] Add. V. C. *excessibus.*

XV. *Item* CALIXTUS Papa I. ad Episcopos Galliæ, *Epist.* 2. [an. 222. *Romà in Galliam.*]

Testes non dicant testimonium, nisi de his, quæ præsentialiter, & veraciter noverunt.

d Burch. *l.* 1. *c.* 171. Ansel. *l.* 3. *c.* 55. Ivo, *p.* 5. *c.* 289. Pann. *l.* 4. *c.* 93.

TEstes d per quamcumque scripturam testimonium non proferant, sed præsentes de his, quæ noverunt, & viderunt veraciter testimonium dicant. Nec de aliis causis, vel negotiis dicant testimonium, nisi de his, quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur.

GRATIAN. 2. Pars. e Et novellà 90. c. 2. non iisdem omnino verbis.

„ DE his etiam, qui audierunt, si ad hoc convocati sunt, in civili causa testimonium dicere possunt, ut *in Authenticis coll.* VII. *tit. de testibus* e, legitur. §. 1. Si debitum scriptum sit, & probatio solutionis proferatur à litigantibus per testes sine scriptura, tunc susceptibilem eam apud Judicem esse volumus, dum ad hoc ipsum testes assumantur, ut perhibeant testimonium pro facienda solutione, aut pro memoria alicui jam factæ solutionis, & pro confessione ejus, qui pecunias accepit. Hæc autem inania, & ex transitu perhibita testimonia (ut si propter aliud opus adveniens audivit aliquem dicentem se accepisse ab aliquo aurum, aut debere alicui) nulla ratione valere censemus.

3. Pars. „ §. 2. Simul autem necesse est ut videant. Quòd si alius uno, alius alio tempore viderit, diversitas temporum eorum testimonium non admittit. Unde „

XVI. LEO Papa. [fortè c. an. 450. *Romæ.*]

Non admittuntur ad testimonium, quos non eodem tempore, negotio interfuisse constiterit.

NIhilominus quoque puniendi sunt testes, qui ad calumniam aliquid testificantur, nec eorum voces tamquam plurium admittuntur, quos temporum quidem diversitas simul interfuisse prohibuit.

XVII. *Item* AMBROSIUS in libro de Paradiso, *c.* 12. [an. 375. *Mediolani.*]

Ad seriem gestorum, testis ex suo nihil adjiciat.

f Ansel. *l.* 5. *c.* 58.

PUra f, & simplex α testimonii series intimanda est. Plerumque testis, dum aliquid ad seriem gestorum ex suo adjicit, totam testimonii fidem Partis mendacio decolorat. Nihil igitur, vel quod bonum videtur, addendum est.

¶ CORR. ROM. α *Simplex.*] Integer locus B. Ambrosii est, *Pura, & simplex mandati forma servanda, vel testimonii series intimanda est.*

XVIII. *Item* FELIX Papa I. ad Episcopos Galliæ, *Epist.* 2. [an. 268. *Romà in Galliam.*]

Absens per alium nec accusare, nec accusari potest.

g Polyc. *l.* *tit.* 1. Ivo, *p.* 5. *c.* 248. & *p.* *c.* 331.

ABsens 19 per alium g accusari, aut accusare non potest, nec affinis testis admittitur.

¶ PITH. 19 *Absens.*] Paul. 5. *Sent. c.* 5.

„ GRATIAN. „ *4. Pars.* „ NISI in crimine injuriarum, in quo illustris persona etiam per procuratorem intendere, & excipere potest, servatis ceteris solennitatibus, ut *Cod. tit. de injuriis, l. ult.*

XIX. *Item* PELAGIUS Papa Sindulæ α 20 Magistro Militum. [fortè c. an. 557. *Romæ.*]

Reo absente libellus accusationis frustrà offertur.

CHartæ, quas dedit nobis Lucidius, si illo tempore adversarius ipsius illic præsens fuisset, validæ erant. Sed quia Adversario absente gesta, quæ nobis recensuit, facta leguntur, talia Leges non recipiunt.

¶ CORR. ROM. α *Sindulæ.*] Ivo *p.* 8. *c.* 67. refert aliud quoddam caput Epistolæ à Pelagio ad Sindulam Magistrum militiæ scriptæ.

¶ PITH. 20 *Sindulæ.*] V. C. *Sinduæ.*

XX. IDEM Decorato patricio. [fortè c. an. 557. *ibid.*]

Testes corporaliter præstito juramento testimonium dicant.

HOrtamur, ut sub timore Domini consuetam conscientiæ vestræ sinceritatem in hoc quoque negotio conservantes, omnem personis, quæ veritatem causæ istius scire possunt, faciatis amputari formidinem, & vestris præsentari conspectibus, tactis Sacrosanctis Evangeliis, præbito etiam legaliter Sacramento, quæ in veritate rerum noverunt, professione suæ testificationis aperiant, ut patefactis omnibus, quæ secundùm Leges, & justitiam censenda sunt cognoscatis, & competentem h Legibus, & veritati terminum detis.

h *al.* convenientem.

XXI. *Item* NICOLAUS Papa I. Hincmaro Remorum Archiepiscopo. [c. an. 865. *Romà in Galliam.*]

Accusator, & accusatus simul debent adesse.

NEcesse est secundùm sacrarum 21 Scripturarum documenta, ac secundùm justitiæ tramitem 22 & accusatum & accusatorem simul adesse, & unam Partem, quantacumque, & qualicumque prædita sit autoritate 23, sic prorsus audiri, ut alteri Parti nullum præjudicium irrogetur.

¶ PITH. 21 *Sacrarum.*] Add. V. C. *omnia.*

22 *Tramitem.*] V. C. *trutinam.*

23 *Autoritate.*] al. *veritate.*

AN DEFICIENTES IN PRIMO CAPITULO SINT ADMITTENDI AD SEQUENTIA.

QUÆSTIO X.

„ GRATIAN. „ QUÒD verò deficientes α in primo capitulo non sint admittendi ad sequentia, confirmatur

¶ CORR. ROM. α *Deficientes.*] In vulgatis codicibus legebatur, *testes deficientes:* sed expuncta est vox, *testes*, quæ abest à plerisque vetustis codicibus. Quæ enim in hac Quæstione afferuntur, non ad testes, sed ad accusatores pertinent. Et superiùs initio Causæ in propositione hujus Quæstionis decimæ, nulla est mentio testium.

I. EX CONCILIO CARTHAGINENSI VII. in quo sic *cap.* 3. statutum legitur a. [an. 419. *in Africa.*]

a Et Afr. *c.* 97. b Rab. *in Pœn. c.* 1. Burch. *l.* *c.* 198. Ivo, *p.* 6. *c.* 271. Pann. *l.* 4. *c.* 64.

Qui in primo capitulo deficit, ad cetera non admittatur.

PLacuit b, ut quotiescumque Clericis ab accusatoribus multa crimina objiciuntur, & unum ex his, de quo priùs egerint, probare non valuerint, ad cetera jam non admittantur.

PROBATUR illud idem autoritate „ GRATIAN.

II. ARELATENSIS CONCILII II. c in quo sic *cap.* 24. diffinitum est. [an. 452. *in Gallia.*]

c Capitul. *l.* 6. *c.* 241. & Arelatense I. *c.* 14.

Qui falsa fratribus objiciunt, usque ad exitum non communicent.

d *al.* capitalia. *Arelat.* 1. *c.* 14.

EOs, qui falsa 1 Fratribus capitula d 2 objecisse convicti fuerint, placuit usque ad exitum non communicare, (sicut magna Synodus antè constituit) nisi digna satisfactione pœnituerint.

¶ PITH. 1 *Falsa.*] V. C. *falsò.*

2 *Capitula.*], 3. V. C. *capitalia.*

III. *Item* FELIX Papa I. in secunda Decretali Episcopis Galliæ. [an. 268. *Romà in Galliam.*]

Qui,

Qui, quod objicit, probare non valet, de cetero ad arguendum non admittitur, nisi propriam causam civilem dumtaxat asserere voluerit.

SI accusatorum [e] personæ in judicio Episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum Episcopos de cetero *α* non admittantur, nisi proprias causas asserere (non tamen criminales, vel Ecclesiasticas) voluerint.

¶ CORR. ROM. *α Episcopos de cetero.*] Voces istæ absunt ab omnibus vetustis codicibus, & ceteris locis indicatis. Autor tamen casûs eas habuit, & ponderavit.

GRATIAN. „ CUM ergo qui falsa Fratribus objiciunt, usque ad exitum vitæ à communione prohibeantur, cùm illi, qui in Episcoporum judicio culpabiles inveniuntur, ad arguendum de cetero admitti prohibeantur; apparet, quòd in primo capitulo deficientes, tamquam falsorum objectores ad sequentia procedere non valent.

AN ACCUSATO LICEAT ACCUSATIONEM IN ACCUSATOREM VERTERE.

QUÆSTIO XI.

GRATIAN. „ AB accusato verò accusationem in accusatorem verti, multorum autoritatibus prohibetur. Ait enim

I. STEPHANUS Papa I. *Epist.* 2. *c.* 7 [a]. [an. 255. *Romà ad omnes Episcopos.*]

Accusati, nisi priùs se purgaverint, alios accusare non possunt.

NEganda est [b] [1] accusatis licentia criminandi, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint: quia non [c] est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicati sunt, nisi se priùs probaverint innocentes: quoniam periculosa est, & admitti non debet Rei adversùs quemcumque professio.

¶ PITH. [1] *Neganda est.*] Anianus *l.* 12. *Cod. Th. de accus.* Ivo *Epist.* 109. tribuit Stephano.

II. CODICIS *lib.* 9. *tit.* 1. *l.* 19 [d]. Impp. Valentinianus, Valens, & Gratianus, AAA. [an. Chr. 374. *Caruunti.*]

De eodem.

NEganda est accusatis (qui non suas, suorúmque injurias persequuntur [e]) licentia criminandi in pari, vel minori, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint, secundùm scita veterum Juris Conditorum: ita tamen, ut & ipsi inscriptiones contra eos etiam pendente accusatione deponere possint.

III. *Item* EX DECRETO Hadriani Papæ, *c.* 33 [f]. [an. 785. *Romà in Galliam.*]

De eodem.

NOn est [2] credendum [g] contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicantur, nisi se priùs probaverint innocentes: quia periculosa est [h], & admitti non debet Rei adversùs quemcumque professio [i].

¶ PITH. [2] *Non est.*] Anianus *l.* 12. *C. Th. de accus.* Citatur à Celestino III. *c.* 1. *de except.*

GRATIAN. „ Hoc autem intelligendum est in pari, vel minori crimine. Ceterùm si de majori crimine eum accusare voluerit (veluti, si accusatus de fornicatione, de perjurio, de homicidio, vel simonia, vel quolibet alio hujusmodi crimine accusatorem suum impetere voluerit) his autoritatibus non prohibetur. §. 1. Aliquando enim criminalis quæstio præjudicat civili, aliquando criminali *α*. Unde *in lib.* 3. *Codicis, tit. de ordine judiciorum, lege quarta* [k], legitur. Civili quæstione [l] intermissa sæpè fit, ut de crimine judicetur; quod, utpote majus, minori meritò præfertur.

¶ CORR. ROM. *α Aliquando criminali.*] Anteà legebatur, *aliquando civilis criminali*, expuncta est dictio, *civilis*, autoritate veterum codicum. Nam hic tantùm agitur, quando causa criminalis civili, aut criminali præjudicat. In sequenti autem c. §. *aliquando civilis*, exponitur, quando civilis, & civili, & criminali præferatur.

IV. *Item* CODICIS, *lib.* 9. *tit.* [m] Qui accus. non possunt, *l.* 1. [an. Chr. 196.]

PRius est, ut criminibus, quæ tibi, ut graviora ad Adversario tuo objiciuntur, cædis atque vulnerum, respondeas: & tunc ex eventu causæ Judex æstimabit, an tibi permittendum sit eumdem accusare, tametsi prior inscriptionem deposuisti.

GRATIAN. „ ALIQUANDO civilis præjudicat civili, aliquando criminali. Sicut enim *in septimo lib. Codicis, tit. de ordine cognitionum, l. si de hereditate* [n], legitur. Si de hereditate, & libertate controversia est, priùs agi causa libertatis debet. *Item lege sequenti* [o]: Si crimen aliquod inferatur ei *α*, qui ingenuus esse dicitur, antè liberalis causa suo ordine agi debet, cognitionem suam Præside præbente: quoniam necesse est antè sciri, si delictum probatum fuerit, utrùm ut in liberum, an ut in servum constitui oporteat judicium. *Item* [p]. §. 2. Qui confitetur se pati controversiam statûs, frustrà postulat sibi dari potestatem accusandi eum, qui se suum Dominum esse fatetur. Causâ „ verò liberali terminatâ, si Servus pronuntiatus fuerit, Dominum suum accusare non poterit. *Codicis lib.* 9. *tit.* 1. *l. penultima.* §. 3. Si quis [q] ex Familiaribus, vel ex Servis cujuslibet domûs, cujuscumque criminis delator, atque accusator emerserit, ejus existimationem, caput, atque fortunas petiturus, cujus familiaritati, vel dominio inhæserit, ante exhibitionem testium, atque examinationem judicii, in ipsa expositione criminum, atque accusationis exordio, ultore gladio feriatur. Vocem enim funestam intercidi oportet potiùs, quàm audiri. Majestatis autem crimen excipimus. *Similiter l. ultima.* §. 4. Si liberti [r] accusatores Manumissorum, Heredúmve esse præsumpserint, eodem quo Servi supplicio tenebuntur, luituri pœnas ante prohibitæ delationis exordium. „ [r] Ivo. c. 62.

¶ CORR. ROM. *α Ei, qui ingenuus esse dicitur.*] In Lege ipsa est, *quam ingenuam esse dicis.* Mulierem enim alloquitur. Quare pauló etiam inferiùs, ubi apud Gratianum legitur, *utrùm ut in liberum, & ingenuum, an ut in servum*, in lege est, *utrum ut in liberam, & ingenuam, an ut in ancillam.* Duas etiam, quas proximè recitat Leges, Gratianus suo modo in summam redegit.

CAUSA IV.

GRATIAN. „ QUIDAM in excommunicatione constitutus Episcopum accusare disponit, adolescentem infrà decimum & quartum ætatis annum ad assertionem suæ causæ adducit: prohibitus ab accusatione adolescentem accusatorem, & se testem facit; adolescens personam accusatoris, & testis gerere cupit: die statuta ad judicium electorum Judicum Episcopus minimè occurrit: à communione suspenditur: tamdem renovato judicio accusator culpabilis in accusatione invenitur: demum ad assertionem propriæ causæ procedit.

I. Hic primùm quæritur, an in excommunicatione constitutus alium accusare valeat.

II. Secundò, an infra decimumquartum annum in criminali causa testari quis possit.

III. Tertiò, an ab accusatione prohibitus, personam testificantis possit assumere.

IV. Quartò, an idem possit esse accusator & testis.

V. Quintò, an die constituta non occurrens, à communione sit removendus.

VI. Sextò, si in Episcoporum judicio accusatoris persona culpabilis inventa fuerit, an ad assertionem propriæ causæ de cetero sit admittenda.

AN EXCOMMUNICATUS ALIUM ACCUSARE VALEAT.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. „ DE prima Quæstione sic statutum legitur in primo & secundo capite

I. CONCILII CARTHAGINENSIS VII. [a] cui interfuit Faustinus Romanæ Ecclesiæ Legatus. [an. 419. *in Africa.*]

[a] In Africano, c. 95. & 96.

Ad accusationem non admittatur, qui in excommunicatione perseverat.

DIffinimus [b] eum rectè ad accusationem non admitti, qui postquam excommunicatus fuerit, in ipsa adhuc excommunicatione constitutus, sive sit Clericus, sive Laicus, accusare voluerit. §. 1. Omnes [c] etiam infamiæ maculis aspersi, id est, Histriones ac turpitudinibus subjectæ personæ, Hæretici etiam, sive Pagani, sive Judæi ab accusatione prohibentur *α*.

[b] Ivo, p. 14. c. 69. Pann. l. 4. c. 72. [c] Ivo, p. 1. c. 64. C. 2. ejusdem VII. Carth. & c. 96. Africani.

¶ CORR. ROM. *α Ab accusatione prohibentur.*] A concilio absunt hæc verba: subintelliguntur enim illa ex principio capitis, *ad accusationem non admittantur.*

II. *Item* NICOLAUS Papa I. in Epistola ad Michaëlem Imperatorem, cujus initium est, *Proposueramus.* [an. 865. *Romà Constantinopolim.*]

Hæretici probantur, qui schismate, vel excommunicatione ab Ecclesia sunt separati.

QUòd autem hi [d], qui à jam fato Fratre & Comministro nostro Ignatio depositi, excommunicati, vel anathematizati fuerant, nullam adversùs eum damnationem interquere potuerint, ex prolato *α* secundæ universalis Synodi capitulo declaratur, cùm dicitur. [Si verò Ecclesiasticum fuerit crimen, quod Episcopo illatum extiterit; tunc probari oportet accusantium personas, ut primò quidem Hæreticis non liceat accusationes contra Orthodoxos Episcopos pro Ecclesiasticis negotiis facere.] Sed ne hos Hæreticos esse denegetis, audite sequentia. [Hæreticos autem (inquiunt) dicimus tam eos, qui olim ab Ecclesia *β* projecti sunt, quàm qui post hæc à nobis anathematizati sunt.] Porrò, si adhuc nec sic creditis, audite quod subditur. [Præter hos autem (aiunt) & eos, qui fidem quidem sanam simulant confiteri, Schismaticos etiam *γ*, & eos, qui seorsùm à communicantibus nobis Episcopis collectas faciunt. Deinde verò, & si quidam ab Ecclesia super causis quibusdam re-

[d] Ansel. l. 2. c. 71. Ivo, p. 14. c. 70.

prehensi fuerunt, & projecti, aut excommunicati, sive ex Clero, sive ex Laicali ordine; nec his licere accusare Episcopum, antequam proprio crimine primitùs exuantur. Similiter autem & eos, qui sub accusatione priori consistunt, non antè esse acceptabiles in accusatione Episcopi, aut aliorum Clericorum, quàm innoxios semetipsos illatorum sibi ostenderint criminum.] Quid autem periculi Regulæ hujus immineat contemptoribus, non ignoratis.

¶ CORR. ROM. α *Ex prolato.*] Nicolaus hìc citat Canonem, qui apud Græcos est sextus Concilii primi Constantinopolitani, cujus Canonis priorem partem paulò superiùs in eadem Epistola recitarat, & significatur suprà, *III. q. 5. cap. fin.* Eo autem loco Nicolaus de isto capitulo hæc verba addiderat: *Quod tamen non apud nos invenitur, sed apud vos haberi perhibetur.* Nam non modò hic Canon, neque in versione Dionysii, neque in prisca habetur, sed de omnibus illius Concilii Canonibus hæc scribit B. Gregorius ad Eulogium *lib. 6. Epist. 31. Romana autem Ecclesia eosdem Canones, vel gesta Synodi illius hactenus non habet, nec accipit. In hoc autem eamdem Synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum.*

β *Olim ab Ecclesia.*] Statuitur in hac parte Canonis, perinde pro Hæreticis habendos esse Macedonianos, & Eudoxianos, qui in isto primo Constantinopolitano Concilio damnabantur, atque habendi erant Paulianistæ, & Ariani, quos olim Nicæna Synodus à Catholica Ecclesia absciderat. Quamobrem non de quolibet excommunicato hæc sententia pronuntiatur, quod putavit autor Glossæ.

γ *Schismaticos etiam.*] Ita in Epistola Nicolai, & apud Ivonem. Græcè autem est, *πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ, καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις*: id est, *Præterea verò & illos, qui fidem quidem sanam simulant confiteri, schisma autem faciunt, & adversùs regulares nostros Episcopos conventum habent:* ut nihil mirandum sit, istos etiam pro Hæreticis censeri, quemadmodum & Balsamon interpretatur. Simulant enim illam tueri fidem, quam oppugnant.

AN INFRA DECIMUM QUARTUM ANNUM IN CRIMINALI CAUSA TESTARI QUIS POSSIT. AN AB ACCUSATIONE PROHIBITUS PERSONAM TESTIFICANTIS POSSIT ASSUMERE.

QUÆSTIO II. & III.

GRATIAN. 1. Pars.

„ SECUNDA autem, & tertia Quæstio eodem Concilio „ Carthaginensi septimo, uno eodémque capitulo quarto „ terminantur. Illud verò est hujusmodi.

I. EX CONCILIO CARTHAGINENSI VII. c. 4 [a]. [an. 419. *in Africa.*]

Qui ab accusatione repelluntur, aut ad annum xiv. nondum pervenerint, testes esse non possunt.

TEstes [b] autem ad testimonium non admittendos esse censemus, qui nec ad accusationem admitti præcepti sunt, vel etiam, quos ipse accusator de domo sua produxerit. Ad testimonium autem infra [1] annos quatuordecim ætatis suæ non admittantur [2].

¶ PITH. [1] *Infra.*] 2. V. C. *intra.*
[2] *Admittantur.*] V. C. *admittatur.*

[a] Et in Afric. c. 98. Cap. *l.* 7. c. 101.
[b] Rabanus *in Pœn. c.* 1. Burch. *l.* 15. c. 20. Ivo, *p.* 6. c. 364. Pann. *l.* 4. c. 83.

II. *Item* EX CONCILIO MATICENSI [c], *c.* 6. [fortè ex Capitular. *l.* 3. *c.* 32. & 52. an. 809. *in Gallia.*]

[c] *al.* Matiscensi.

De eodem. PALEA.

PLacuit [d] sancto Conventui, ut testes ad testimonium dicendum pretio non conducantur, & ut quique optimi, & fideliores in testimonium assumantur: ut is, contra quem testimonium ferre [e] debent, nullam eis possit afferre calumniam [f]; & ut nullus testimonium dicat, nisi jejunus.

[d] Extrà *de testib. c.* 1. Burch. *l.* 16. c. 35.
[e] *al.* testimoniare.
[f] *al.* inferre infamiam.

GRATIAN. 2. Pars.

„ ITEM in criminali causa. Produci testis non potest, qui „ antè in eum Reum testimonium dixit: sicut *in 22. lib. ff.* „ *tit. de testib. leg.* 23 [g]. invenitur.

[g] *tit.* 5. *l. produci.*

III. *Item* DIGEST. *titulo eod. l. ob carmen.* §. *si testes.* [c. an. 285. *Romæ.*]

SI testes omnes ejusdem honestatis, & existimationis sint, & negotii qualitas, ac Judicis motus cum his concurrat, sequenda sunt omnino [h] testimonia. Si verò ex his quidam eorum [i] aliud dixerunt, (licèt in pari [k] numero) credendum quidem est, sed quod naturæ negotii convenit, & quod inimicitiæ, aut gratiæ suspicione caret: confirmabitque Judex motum animi sui ex argumentis, & testimoniis, quæ rei aptiora, & vero proximiora esse compererit. Non enim ad multitudinem respici oportet, sed ad sinceram testimoniorum fidem, & testimonia quibus potiùs lux veritatis assistit. *Item lege secunda, ff. eod.* §. 1. In testibus [l] fides, dignitas, mores, gravitas examinanda est; & ideò testes, qui adversùs fidem testationis suæ vacillant, audiendi non sunt. *Item l.* 3. §. 2. Testium fides diligenter examinanda est: ideóque in persona eorum exploranda erunt, in primis conditio cujusque, utrùm quis Decurio, an Plebeius sit, & an honestæ, & inculpatæ vitæ, an verò quis notatus, & reprehensibilis, an locuples, vel egens sit, ut lucri causâ quid facilè admittat, vel an ei inimicus sit, adversùs quem testimonium fert, vel amicus ei pro quo testimonium dat. Nam si careat suspicione testimonium, vel propter personam, à qua fertur, quòd honesta sit, vel propter causam, quòd neque lucri, neque gratiæ, neque inimicitiæ causâ fiat, admittendum est. *Item eadem lege paulò inferiùs.* §. 3. Lege Julia de vi cavetur, ne hac Lege in Reum testimonium dicere liceat ei, qui se ab eo, parentéve ejus liberaverit, quíve impubes erit, quique judicio publico damnatus erit, qui eorum in integrum restitutus non erit, quíve in vinculis, custodiáve publica erit, quíve ad bestias, ut depugnet, se locaverit, quæve palam quæstum faciat, fecerítve, quíve ob testimonium dicendum, vel non dicendum pecuniam accepisse judicatus, vel convictus erit. *Item l. quarta.*

[h] *al.* omnia.
[i] *abest ab orig.*
[k] *al.* impari. *orig.*
[l] testimoniis. *orig.*

3. *Pars.*

§. 4. Lege Julia publicorum judiciorum cavetur, ne invito denuntietur, ut testimonium litis dicat adversùs socerum, generum, vitricum, privignum, sobrinum, sobrinam, sobrinóve natum, eósve, qui priore gradu sint.

§. 5. Item, ne liberto ipsius, liberorúmve ejus, parentum viri, uxorísve. §. 6. Item [m], ut nec patroni, patronæve adversùs libertos, neque liberti adversùs patronum cogantur testimonium dicere. §. 7. Cùm [n] autem excipitur [o], ne gener, aut socer invitus testimonium dicere cogatur, *generi* appellatione sponsum filiæ quoque contineri placet: Item *soceri*, sponsæ patrem. *Item lege sexta.*

§. 8. Idonei non videntur esse testes, quibus imperari potest, ut testes fiant. *Item lege septima.* §. 9. Servi responso tunc credendum est, cùm alia probatio ad eruendam veritatem non est. *Item lege octava* [p]. §. 10. Inviti testimonium dicere non coguntur senes, valetudinarii, vel milites, vel illi, qui cum magistratu reip. causâ absunt, vel quibus venire non licet. *Item lege decimanona.*

[m] Et. *orig.*
[n] In legibus, quibus excipitur, &c. *orig.*
[o] Ibidem ex *l.* 5.
[p] *L. inviti.* §.

§. 11. Publicani [q] etiam testimonium non dicunt inviti. §. 12. Item is, qui non detrectandi testimonii causâ aberit. §. 13. Item is, qui exercitui præbenda conduxerit [r]. Sed nec pupillis testimonium denuntiari potest. *Item l.* 20. §. 14. In testimonium accusator citare non debet eum, qui in judicio publico Reus erit, aut qui minor viginti annis erit. *Item l.* 21. §. 15. Ob carmen famosum damnatus, intestabilis fit. *Item.* §. 16. Si res exigat, non tantùm privati, sed etiam Magistratus, si in præsenti sint testimonium dicant. Prætor quoque [s] testimonium dare debet in judicio adulterii causâ. §. 17. Si autem ea rei conditio sit, ut arenarium testem, vel similem personam admittere cogamur, sine tormentis testimonio ejus credendum non est. *Item l.* 24. §. 18. Testes eos, quos accusator de domo produxit, interrogari non placuit. *Item l.* 25. §. 19. Patroni quoque in causa, cui patrocinium præstiterunt, testimonium non dicant; quod & in executoribus negotiorum observandum est. *Item l.* 16.

[q] *l. inviti testimonium.* Mutata est enim verborum series.
[r] qui quid exercitui præbendum conduxerit. *orig.*
[s] *Ibidem*, sed paulò aliter.

§. 20. Qui falsò vel variè [t] testimonia dixerunt, vel utrique Parti prodiderunt, à Judicibus competenter puniantur. *Item l.* 17. §. 21. Pater & filius qui in potestate ejus est, item duo fratres, qui in ejusdem patris potestate sunt, testes utrique in eodem testamento, vel eodem negotio fieri possunt: quoniam nihil nocet ex una domo plures testes alieno negotio adhiberi. *Item l.* 15 [u].

[t] *al.* falsa vel varia. *orig.*
[u] *L. repetundarum.*

§. 22. Hermaphroditus an ad testimonium [x] adhiberi possit, qualitas incalescentis sexûs ostendit. *Item l.* 9.

[x] testamentum. *orig.*

§. 23. Testis idoneus pater filio, aut filius patri non est. *Item l.* 10. §. 24. Nullus idoneus testis in re sua intelligitur. *Item l.* 11. §. 25. Ad fidem rei gestæ faciendam etiam non rogatus testis intelligitur [y]. *Item l.* 12.

[y] *al.* admittitur.

§. 26. Ubi numerus testium non adjicitur, etiam duo sufficient. Pluralis enim locutio duorum numero contenta est. *Item l.* 3 [z]. §. 27. In testibus considerandum est, qui simpliciter visi sunt dicere, utrùm unum, eumdémque, & præmeditatum sermonem attulerint, an ad ea, quæ interrogantur, ex tempore verisimilia responderint. *Item paulò inferiùs.* §. 28. Sæpè sine publicis monumentis cujusque rei veritas deprehenditur; aliàs numerus testium, aliàs dignitas, & autoritas, aliàs veluti consentiens fama confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Non ergo ad unam probationis speciem cognitionem statim Judex alligare debet; sed ex sententia animi sui existimare [a], quid aut credat, aut parùm sibi probatum opinetur. *Item paulò inferiùs.* §. 29. Alia est autoritas præsentium testium, alia testimoniorum, quæ recitari solent. *Item Codicis lib. 4. tit. de testibus* [b]. *l.* 1. §. 30. Soli testes ad ingenuitatis probationem non sufficiunt, nisi instrumentis, & argumentis adjuventur. *Item l.* 2. §. 31. Etiam Jure Civili domestici testimonii fides improbatur. *Item l.* 3. §. 32. Sola attestatione [c] prolatam, nec aliis legitimis adminiculis causam approbatam nullius esse momenti certum est. *Item l.* 4.

[z] *L. testium.* §. *tu magis.* sed paulò aliter.
[a] *al.* æstimare.
[b] *tit.* 20.
[c] testatione. *orig.*

§. 33. Eos testes ad veritatem adjuvandam adhiberi oportet, qui omni gratiæ, & potentatui fidem religioni judiciariæ debitam possint præponere. *Item l.* 5. §. 34. Parentes & liberi invicem adversùs se nec volentes ad testimonium admittendi sunt. *Item l.* 6 [d]. §. 35. Qui intendit, suæ intentioni proprias debet afferre probationes, non petere Adversarium cogi ad exhibitionem eorum, per quos sibi negotium fiat. *Item l.* 7 [e]. §. 36. Servi neque pro Domino, neque adversùs Dominum, sed pro facto suo interrogari possunt. *Item l.* 8 [f]. §. 37. Jurisjurandi religione testes priùs, quàm perhibeant testimonium, coarctentur.

[d] *L. nimis grave.* mutatâ verborum serie.
[e] Paulò aliter.
[f] Paulò aliter.

tur β, & honestioribus potiùs testibus fides habeatur.

§. 38. Unius verò testimonium nemo Judicum in quacumque causa facilè patiatur admitti: immò unius testis responsio omnino non audiatur, etiamsi præclaræ Curiæ honore præfulgeat. *Item l.* 9. §. 39. Omnibus in re propria dicendi testimonii facultatem Jura submoverunt. *Item l.* 10 [g]. §. 40. Liberi testes ad causas postulantur alienas, si socii, & participes criminis non dicantur, sed fides ab iis notitiæ postuletur. Venturis autem ad judicium, per accusatorem, vel ab iis, per quos fuerant postulati, sumptus competentes ministrentur, etiamsi in pecuniaria causa ab alterutra Parte testes producendi sint. *Item l.* 11 [h]. §. 41. Liberti adversùs patronos sponte prodire non audeant, sed ne vocati quidem in judicium venire cogantur. *Item l.* 13. §. 42. Si quis testibus usus fuerit, iidémque testes adversùs eum in alia lite producantur, non licebit ei personas eorum excipere; nisi ostenderit inimicitias inter se & illos posteà emersisse, ex quibus testes repelli Leges præcipiunt: non adimenda scilicet ei licentia ex ipsis depositionibus testimonium eorum arguere.

§. 43. Sed & si liquidis probationibus datione, vel promissione pecuniarum eos corruptos esse ostenderit, etiam eam allegationem integram ei servari oportet.

¶ Corr. Rom.] In hoc Capite varias Leges Digestorum, & Codicis ita refert Gratianus, ut interdum eadem prorsus afferat verba, interdum verò mutet, ac transponat, & in summam redigat. Ac plura quidem sunt ex originali emendata, nisi ubi Gratianus de industria mutaverat.

α *Per quos.*] In vulgatis legebatur, *per quæ.* Emendatum verò ex manuscriptis, & Lege ipsa, in qua agitur de exhibitione testium, non autem de editione instrumentorum.

β *Coarctentur.*] Sic in aliquot manuscriptis: quæ lectio cum his verbis Legis, *arctari præcipimus*, magis convenit, quàm vox, *coërceantur*, quæ erat in impressis.

» Sed objicitur illud [i] Beati Bricii, qui voce pueri triginta dies ab ortu habentis innocens probatus est. Sed miracula divina sunt admiranda, non in exemplum Humanæ actionis trahenda.

AN IDEM ESSE POSSIT ACCUSATOR ET TESTIS.

QUÆSTIO IV.

» De quarta verò Quæstione constituit dicens

I. Fabianus Papa, *Epist.* 2. ad Episcopos Orientales. [c. an. 240. *Romà in Orientem.*]

Accusator & testis, vel judex, aliquis simul esse non potest.

Nullus [a] [1] umquam præsumat accusator simul esse & Judex vel testis: quoniam in omni judicio quatuor personas necesse est semper adesse; id est, Judices electos, Accusatores idoneos α, Defensores congruos, atque Testes legitimos. Judices [2] autem β debent uti æquitate, testes veritate, accusatores intentione ad amplificandam causam, defensores extenuatione ad minuendam causam.

¶ Corr. Rom. α *Idoneos.*] Apud Fabianum, & Burchardum, & Ivonem hic locus ita habet, *Judices electos, & Accusatores, ac Defensores, atque Testes.* Verùm, quia voces illæ, *idoneos, congruos, legitimos*, sunt in omnibus vetustis codicibus Gratiani, & Pannormia, nihil est mutatum.

β *Judices autem.*] Hæc neque in Epistola sunt, neque apud alios Collectores, nisi in Pannormia.

¶ Pith. [1] *Nullus.*] Hincmar. *de Causa Lotb.*

[2] *Judices.*] Hæc sunt *in Capit.* 239. constitutionum Domini nostri Karoli, quas manuscriptas habeo. *Personæ*, inquit, *solent in judiciis esse quatuor, accusator causæ, defensor causæ, testis, & judex, quo quisque utitur officio: Judex æquitate, Testis veritate, Accusator intentione ad amplificandam causam, Defensor extenuatione ad minuendam causam.* Ex *fol.* 19. mei Codicis.

II. *Item* Damasus Papa [3] I. *Epist.* 3. *c.* 7. [an. 402. *Romà in Africam.*]

Quilibet in causa duas personas gerere non valet.

Nullus [b] introducatur personaliter [4], sed accusatores & accusati æqua audiantur ratione, juxta quod gestorum ordo exigit. Accusatores verò, & Judices non iidem sint, sed per se accusatores, per se Judices, per se testes, per se accusati, unusquisque in suo ordinabiliter ordine.

§. 1. Nam inscriptio primò semper fiat, ut talionem calumniator recipiat; quia ante inscriptionem nemo debet judicari, vel damnari; cùm & seculi Leges hæc eadem retineant.

¶ Pith. [3] *Papa.*] Add. V. C. *Stephano Archiepiscopo Mauritaniæ.* Vide Centur. *tom.* 10. *p.* 476.

[4] *Personaliter.*] Add. V. C. *ad causam.*

» Ut Codice *lib.* 9. *tit. de accusationibus & inscriptionibus*, *l.* 7. & Codice, *eodem lib. de adulteriis*, *l.* 6. *& tit. de Abigeis*, *l. unica.* §. 1. Aliquando etiam sine inscriptione accusatio fieri potest. [Ea enim [c], quæ per Officiales [d] Præsidibus denuntiantur, & citra solennia accusationum posse perpendi incognitum non est.] §. 2. Item Codice *de adulteriis*, *l.* 6. Si maritus jure mariti, hoc est, intra sexaginta dies utiles adulterium uxoris suæ accusare voluerit, quam ex suspicione sola ream facere valet, non continetur vinculo inscriptionis. §. 3. Item *C. de Abigeis*, *l. unic.* Abacti animalis accusatio non solùm cum inscriptionibus, sed etiam sine observatione proponitur.

§. 4. Item Codice *de accusat. l.* 8. [Si quis se injuriam ab aliquo passum putaverit, & querelam deferre voluerit, non ad Stationarios decurrat, sed Præsidalem adeat potestatem, aut libellos offerens, aut querelas suas apud Acta deponens.] §. 5. In aliis autem α criminalibus causis dignum est, ut inscriptiones præponantur, quæ magnitudinem videlicet criminis tempúsque designent, ut alterutram Partem digna Legum terrere possit autoritas β.

[c] Ea quidem. *C. de accus. & inscr.* [d] officium. *orig.*

¶ Corr. Rom. α *In aliis autem.*] Lex 16. *Cod. de accus.* sic habet, *in causis criminalibus*; cetera verò eodem planè modo atque à Gratiano inferuntur.

β *Autoritas.*] In vulgatis hìc repetebatur versiculus, *inscriptio*, ex Capitulo Damasi: sed abest à vetustioribus codicibus, & frustrà repetitur.

« Gratian. 3. *Pars.* De domo etiam Judicis accusator, vel testis produci non debet; ne in causam suspicionis incidat Judex. Unde

III. Nicolaus Papa I. ad Michaëlem Imp. Epistolâ, cujus initium est, *Proposueramus.* [an. 865. *Romà Constantinopolim.*]

Suspicionis incidet in crimen Judex, de cujus domo, vel accusator, vel testis producitur.

Contra ritum Ecclesiasticum, contráque venerandas Leges producitur accusator de Imperialibus ædibus, & cui imperari potest, ad falsum dicendum testimonium adhibetur. Fiunt suspecti Judices, & mercenarii, & lupi custodes, qui videbantur esse pastores.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc emendatum est ex ipso originali Romæ impresso.

AN DIE CONSTITUTA NON OCCURRENS A COMMUNIONE SIT REMOVENDUS.

QUÆSTIO V.

De quinta verò Quæstione sic invenitur definitum « Gratian.

I. In Concilio Carthaginensi III. *c.* 7 [a]. [an. 397. *in Africa.*]

Non est à communione suspendendus, qui die statuta ad causam venire non potuit.

Quisquis [b] Episcoporum accusatur, ad Primatem provinciæ ipsius causam deferat accusator. Nec à communione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam, electorum Judicum α, die statuta, literis evocatus minimè occurrerit: hoc est, intra [1] spatium mensis ex ea die, quâ eum literas accepisse constiterit. Quòd si [c] aliquas [2] veras necessitatis causas probaverit, quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit, causæ suæ dicendæ intra alterum mensem integram habeat facultatem. Verùm tamdiu post mensem secundum non communicet, donec purgetur. Sin autem nec ad Concilium universale β occurrere voluerit, ut vel ibi causa ejus terminetur, ipse in se damnationis suæ sententiam dixisse judicetur. Tempore sanè, quo non communicat, nec in sua Ecclesia γ, vel Parochia communicet. Accusator autem ejus, si numquam diebus causæ dicendæ defuerit, à communione non removeatur. Si verò aliquando defuerit subtrahens se, restituto in communionem Episcopo [3], removeatur à communione accusator: ita tamen, ut nec ipsi adimatur facultas causæ peragendæ, si se ad diem occurrere non noluisse [d], sed non potuisse [4] probaverit.

[a] Et Felix *Epist.* 2. ad Episcopos Galliæ. [b] Ansel. *l.* 3. *c.* 122. Burch. *l.* 1. *c.* 160. Ivo, *p.* 5. *c.* 270. Pann. *l.* 4. *c.* 106. [c] Infrà v. *q.* 3. *si ægrotans.* [d] *al.* voluisse.

¶ Corr. Rom. α *Electorum judicum.*] Istæ duæ voces absunt ab editione Coloniensi Conciliorum in quatuor tomis.

β *Universale.*] In Concilio ipso additur, *anniversarium*: quod in Africano Concilio, *c.* 62. ostenditur de universali Concilio Africæ esse intelligendum.

γ *Nec in sua Ecclesia.*] Sic in ceteris Conciliorum editionibus, & codice Canonum, & apud ceteros Collectores. Sed in editione quatuor tomorum est, *nec in sua plebe communicet.* Græcè, *c.* 19. legitur, μηδὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, μηδὲ ἐν παροικίᾳ κοινωνήσῃ, id est, *neque in propria Ecclesia, neque in Parochia communicabit.*

¶ Pith. [1] *Intra.*] V. C. *infra.*

[2] *Aliquas.*] V. C. *aliquis.*

[3] *Episcopo.*] Addunt 3. V. C. *ipse.*

[4] *Sed non potuisse.*] Desunt in 3. V. C.

SI EPISCOPORUM JUDICIO ACCUSATORIS PERSONA CULPABILIS INVENTA FUERIT, AN AD ASSERTIONEM PROPRIÆ CAUSÆ DE CETERO SIT ADMITTENDUS.

QUÆSTIO VI.

GRATIAN. „ SExta verò Quæſtio eodem ſeptimo capitulo Concilii „ Carthaginenſis III. terminatur, in quo ſequitur

I. Ex Concilio Carthaginensi III. *c.* 7. [an. 397. *in Africa.*]

In civili, & proprio dumtaxat negotio ad arguendum admittitur, qui in Epiſcopi accuſatione culpabilis invenitur.

[a] Anſel. *l.* 3. *c.* 121. Burch. *ibid.* Ivo *ibid.* Pann. *ibid.* [b] *al.* ad accuſandum, vel agendum. [c] *al.* dicere.

ILlud verò [a] placuit, ut cùm agere [1] cœperit in Epiſcoporum judicio, ſi fuerit accuſatoris perſona culpabilis, ad arguendum [b] non admittatur, niſi proprias cauſas, non tamen Eccleſiaſticas, vel criminales α [2] aſſerere [c] voluerit.

¶ Corr. Rom. α *Vel criminales.*] Abeſt hoc à Concilio, & ceteris Collectoribus, ſed retentum eſt ob caſum, & repetitur *in c. ſi accuſatorum.*

¶ Pith. [1] *Agere.*] V. C. *cauſa agi.*
[2] *Vel criminales.*] Delent 2. V. C.

II. *Item ex* Concilio Carthaginensi VII. *c.* 2. *prope finem.* [an. 419. *ibid.*]

Propriam cauſam agere valet, cui accuſare non licet.

[d] Ivo, *p.* 16. *c.* 64.

OMnibus [d], quibus accuſatio denegatur, in cauſis propriis accuſandi licentia non eſt deneganda.

III. *Item* Felix Papa I. omnibus Epiſcopis per Galliæ provincias conſtitutis, *Epiſt.*2. [an. 268. *Româ in Galliam.*]

In accuſatione Epiſcoporum deficiens, civiliter tantùm experiri poterit.

[e] III. *q.* 10. *c. fin.* Ivo, *p.* 6. *c.* 418.

SI accuſatorum [e] perſonæ in judicio Epiſcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, niſi proprias cauſas aſſerere, non tamen criminales, vel Eccleſiaſticas voluerint.

IV. *Item* Hadrianus Papa in Capitulis, *c.* 5. [an. 785. *Româ in Galliam.*]

De eodem.

QUòd ſi accuſatorum perſonæ in judicio Epiſcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, niſi proprias cauſas habuerint, non tamen criminales, vel Eccleſiaſticas.

CAUSA V.

GRATIAN. „ IN infamiam cujuſdam Epiſcopi chartula accuſationis occultè conſcribitur: tamdem accuſator procedit in publicum. Epiſcopus autem ſemel literis evocatus, cauſæ ſuæ die ſtatuta adeſſe non valens, per Procuratorem Judici ſe præſentavit: abſque Synodali audientia damnatur. Demùm judicio per appellationem renovato, de accuſatoris inimicitia Epiſcopus conqueritur, tamdem in ipſa probatione deficit accuſator.

„ *I.* Primò quæritur, quâ pœnâ ſit feriendus, qui famoſum libellum clanculò ſcribens, probare negligit, quæ literis mandavit.

„ *II.* Secundò, quoties ſit vocandus ad cauſam, antequam ſententiam damnationis accipiat [a].

[a] *al.* excipiat.

„ *III.* Tertiò, an per Procuratorem cauſam ſuam agere valeat, qui per ſeipſum cauſæ ſuæ adeſſe non poteſt.

„ *IV.* Quartò, an abſque Synodali audientia ſit damnandus.

„ *V.* Quintò, an ideò aliquis habendus ſit inimicus, quia crimen alterius indicat.

„ *VI.* Sextò, quâ pœnâ ſit plectendus, qui, quod intulit, probare non valet.

QUA POENA SIT FERIENDUS QUI FAMOSUM LIBELLUM CLANCULÒ SCRIBENS, PROBARE NEGLIGIT, QUÆ LITERIS MANDAVIT.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. „ DE prima Quæſtione ſcribit dicens

I. Hadrianus Papa in Capitulis, *cap.* 49. al. 50. [an. 785. *Româ in Galliam.*]

Flagelletur, qui ſcripta in alterius famam neglexerit probare.

[a] Capit. *l.* 7. *c.* 361. Anſ. *l.* 3. *c.*88. Ivo,*p.*4.*c.*156. *& p.* 16. *c.* 235.

QUi in alterius [a] famam publicè α Scripturam, aut verba contumelioſa confinxerit, & repertus ſcripta non probaverit, flagelletur: & qui ea priùs [1] invenerit, rumpat, ſi non vult Autoris facti cauſam incurrere.

¶ Corr. Rom. α *Publicè.*] Hadrianus, Capitulare Caroli, & Ivo habent, *in publico.*

¶ Pith. [1] *Qui ea priùs.*] *Ex l.* 1. *C. de famoſ. libell.*

II. *Item* Gregorius [2] I. *lib.* 5. *Epiſt.* 30. ſive *c.* 130. [an. 596. *Româ in Æmiliam.*]

De eodem.

[b] Ivo, *p.* 6. *c.* 381.

QUidam [b] maligni Spiritûs conſilio repletus, contra Caſtorium Notarium, ac Reſponſalem noſtrum nocturno ſilentio in publico α civitatis loco conteſtationem poſuit in ejus crimine loquentem, mihique etiam de facienda pace callidè contradicentem β. Et quia quiſquis veraciter loquitur, ſemetipſum innoteſcere non debet formidare; oportet, ut publicè exeat, & quæcumque in conteſtatione ſua loqui præſumpſit, oſtendat. Quòd ſi non exierit, neque publicè confeſſus fuerit, quiſquis ille ſit, qui hoc agere præſumpſit, vel conſenſum in tantæ iniquitatis conſilio præbuit, ex Dei, & Domini noſtri Jeſu Chriſti ſpiritu definimus, ut Sancti ejus Corporis, ac Sanguinis participatione privatus ſit. Si verò, quia latet, & quoniam neſcitur, teneri ad diſciplinam [c] non valet, ſi tanti mali conſcius, etiam prohibitus, Corpus, ac Sanguinem Domini percipere præſumit, anathematis ultione percuſſus ſit γ, ut fallax, ac peſtifer à Sanctæ Eccleſiæ corpore ſit diviſus. *& infrà.* Sin autem in eadem civitate, egreſſus ad publicum potuerit docere, quæ dixit, vel certè ſciens ſe non poſſe, quæ ſcripſit, oſtendere, errorem ſuum fuerit apertè confeſſus; Dominici Corporis, ac Sanguinis participatione non ſit privatus, neque à corpore Sanctæ Eccleſiæ alienus exiſtat.

[c] *al.* diſciplina. *orig.*

¶ Corr. Rom. α *Publico.*] Hæc vox abeſt à manuſcriptis, & originali, & Ivone: ſed ob caſum eſt retenta, & in aliquot vetuſtis eſt Gloſſa interlineatis.

β *Contradicentem.*] Quæ ſequuntur uſque ad verſiculum, *Quòd ſi*, addita ſunt ex ipſa Epiſtola, & referuntur etiam ab Ivone.

γ *Percuſſus ſit.*] Anteà legebatur, *percutiatur:* ſed cùm ea, quæ antecedunt, ipſo facto ligent, quia ad occultum delictum referuntur, emendatum hoc eſt, quemadmodum alia multa, ex Epiſtola ipſa. Apud Ivonem verò legitur, *anathematis ultione percuſſus, ut fallax, &c.*

¶ Pith. [2] *Gregorius.*] *Clero & populo Ravennæ.*

III. *Item in* Concilio Eliberitano, *c.* 52. [an. 305. *in Hiſpania.*]

Anathematizentur, qui famoſos Libellos in Eccleſia ponunt.

[d] Capit. *l.* [illegible] *c.* 243. Polyc. *l.* [illegible] *tit.* 21. Anſel. *l.* 3. *c.* 89. Ivo,*p.*3.*c.*25[illegible] *& p.*4. *c.* 15[illegible] Burch. *l.* 3. *c.* 199.

SI qui [d] inventi fuerint famoſos Libellos in Eccleſia ponere, anathematizentur.

“ GRATIAN. ITEM Codice *lib.* 9. *tit. de famoſis Libellis, lege unica.* Impp. Valentinianus, & Valens AA. [Si quis famoſum libellum domi, ſive in publico, vel quocumque loco ignarus repererit; aut corrumpat priùs, quàm alter inveniat, aut nulli confiteatur inventum. Sin verò non ſtatim eaſdem chartulas vel corruperit, vel igne conſumpſerit, ſed vim earum manifeſtaverit; ſciat ſe quaſi Autorem hujuſmodi delicti capitali ſententiæ ſubjugandum.] *& infrà.* Hujuſmodi autem libellus alterius opinionem non lædat.

QUOTIES SIT VOCANDUS AD CAUSAM REUS, ANTEQUAM SENTENTIAM DAMNATIONIS ACCIPIAT.

QUÆSTIO II.

“ GRATIAN. VOcatio autem ejus, qui impetitur, non ſemel, ſed bis & tertiò per congruum ſpatium rationabilibus ſcriptis fieri debet. Unde ſcribit, dicens

I. Damasus Papa I. Stephano Archiepiſcopo [1], *Epiſt.* 3. [an. 402. *Româ in Africam.*]

Vocatio ad Synodum ejus, qui impetitur, & in ſcriptis, & per ſpatium fiat congruum.

[a] Polyc. *l.* [illegible] *tit.* 1. Anſel. *l.* 3. *c.* 50. Burch. *l.* 1. *c.* 156. Ivo,*p.*5.*c.*26[illegible]

VOcatio [a] [2] ad Synodum juxta decreta Patrum Canonica ejus, qui impetitur, rationabilibus ſcriptis α per ſpatium fieri debet congruum, atque Canonicum: quia, niſi canonicè vocatus fuerit ſuo tempore, & Canonica ordinatione, licèt venerit ad Conventum quacumque neceſſitate, niſi ſponte voluerit, nullatenùs ſuis reſpondebit inſidiatoribus.

¶ Corr. Rom. α *Rationabilibus ſcriptis.*] In Epiſtola Damaſi loco horum verborum legitur, *tam ſuâ præſentiâ, quàm & ſcriptis, atque Apocriſariis.* Verùm Anſelmus, Burchardus, Autor Polycarpi, & Ivo cum vulgata lectione conveniunt.

¶ Pith. [1] *Archiepiſcopo.*] Add. V. C. *Mauritaniæ.*
[2] *Vocatio.*] *l.* 3. *Cod. Theod. de exhib. reis.* Non eſt Damaſi tempore.

II. *Item* Silvester Papa. [fortè an. 324. *Romæ.*]

Quibus temporum ſpatiis Reus vocetur ad cauſam.

[b] Polyc. *l.* 5 *tit.* 3. Anſel. *l.* 3. *c.* 120. [c] *al.* perſonaliter.

PRæſenti [b] decreto cenſemus, ut in primis paternaliter [c] vocentur, & per ſeptem dies expectentur, nullius Eccleſiaſticæ rei interdictâ licentiâ. Huic vero expectationi iterùm addantur ſeptem dies, interdictâ Eccleſiam intrandi

licentiâ, & omnia Divina officia audiendi. Pòſt verò addantur duo dies, quibus à pace, & communione Sanctæ Eccleſiæ ſint ſuſpenſi. Deinde verò iterùm aliis duobus diebus ſub eadem expectatione deportentur α. Quibus uno die ſuperaddito, omni expectatione veluti jam deſperatâ, Reus mox anathematis gladio feriatur.

¶ CORR. ROM. α *Deportentur.*] Anteà legebatur, *expectentur.* Emendatum eſt ex Polycarpo, Anſelmo, & vetuſtis Gratiani exemplaribus, in quorum nonnullis hæc eſt Gloſſa interlinearis, id eſt, *expectentur.*

III. *Item* DAMASUS Papa ad Epiſcopos Italiæ, *Epiſt.* 6. [an. 427. *Româ in Italiam.*]

Nullius accuſatio per ſcripta ſuſcipiatur.

RElatum eſt [d] [3] ad Sedem Apoſtolicam, vos accuſationes Fratrum per ſcripta ſuſcipere abſque legitimo accuſatore. Quod deinceps in omni terrarum orbe fieri Apoſtolica autoritate prohibemus; & quod nuper factum eſt, abſque ulla retardatione corrigere curamus [e]: nec umquam priùs per ſcripta eorum, qui [f] accuſantur, cauſam diſcutere liceat, quàm per querelantium inſtitutionem [g] vocati canonicè ad Synodum veniant, & præſens per præſentem agnoſcat veraciter, & intelligat, quæ ei objiciuntur. *&* *infrà.* §. 1. Leges enim ſeculi accuſatores præſentes exigunt, & non per ſcripta abſentes. Unde Canonica Patrum conſtituta non ſemel, ſed ſæpiſſimè clamant, nec accuſationes, nec teſtimonium [h], ullum per ſcripta poſſe proferre; nec de aliis negotiis quicumque teſtimonium dicant, niſi de his, quæ ſub præſentia eorum acta eſſe noſcuntur. Similiter, & qui alium accuſare [i] elegerit, præſens per ſe, & non per alium accuſet, inſcriptione videlicet præmiſſa. Neque ullus umquam judicetur, antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locúmque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum namque [k] eſt, ne ira quemquam ſubripiat [l], faciátque citiùs omne, quod non licet.

[d] Anſel. *l.* 3. ... 48. ... lyc. *l.* 5. ... 1.
[e] corrigi romus. *orig.*
... XI. *q.* 3. *c.* ... *um qui.*
[g] *al.* inſtitutiones.
[h] teſtimonia. ... *ig.*
... III. *q.* 9. ... *i accuſare.*
[k] *al.* quoque.
[l] *al.* cuiquam ... brepat.

¶ PITH. [3] *Relatum eſt.*] *l.* 15. *Cod. Th. de accuſ.*

IV. *Item* FELIX Papa II. Athanaſio, & omnibus Orientalibus Epiſcopis, *Epiſt.* 1. *c.* 3. [an. 356. *Româ in Ægyptum.*]

Vi, aut timore ejecti, aut ſuis rebus exſpoliati ad Synodum non vocentur.

SI Primates [m], accuſatores Epiſcoporum cum eis pacificare familiariter minimè potuerint; tunc tempore legitimo eos ad Synodum canonicè convocatam, non intra anguſta tempora canonicè convocent, & non priùs, quàm eis per ſcripta ſignificent, quid eis opponitur, ut ad reſponſionem præparati adveniant. Nam ſi aut vi, aut timore ejecti, aut ſuis rebus exſpoliati fuerint; nec canonicè vocari ad Synodum poſſunt, nec reſpondere æmulis debent, antequam canonicè reſtituantur, & ſua eis omnia legaliter reddantur.

[m] Burch. *l.* 1. ... 221. ... *vo,p.*5.*c.*335.

GRATIAN. „ HIS autoritatibus evidentiſſimè datur intelligi, quòd niſi quis canonicè vocatus fuerit, etiam ſi aliqua occaſione ad Synodum veniat, ſuis nullatenùs cogitur reſpondere inſidiatoribus. Canonica autem vocatio eſt quando ſervato dierum interſtitio, ſecundùm autoritatem B. Silveſtri, cauſæ ſuæ literis adeſſe jubetur; quibus, quid ei objiciatur, autoritate Felicis Papæ ſignificari oportet.

AN PER PROCURATOREM CAUSAM SUAM AGERE VALEAT, QUI PER SEIPSUM CAUSÆ SUÆ ADESSE NON POTEST.

QUÆSTIO III.

GRATIAN. „ QUÒD autem per Procuratorem ſuum cauſam agere valeat, qui impeditus cauſæ ſuæ adeſſe non valet, probari videtur autoritate

I. ROMANÆ SYNODI, quæ tempore Hadriani Papæ celebrata eſt, in qua *c.* 5. ſic ſtatutum legitur [a]. [an. 785. *Romæ.*]

Pro ſe legatum ad Synodum mittat, quem gravis neceſſitas premit.

SI ægrotans [b] fuerit Epiſcopus, aut aliqua eum gravis neceſſitas detinuerit; pro ſe Legatum ad Synodum mittat, nec à communione [c] ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſam ſuam dicendam, electorum Judicum die ſtatuta literis evocatus, minimè occurrerit, hoc eſt, (niſi aliena [d] præoccupaverit neceſſitas) infra duorum vel trium menſium ſpatium, & eò ampliùs, prout cauſa dictaverit.

[a] In Cap. Hadriani, *c.* 5. & Felix I. *Epiſt.* 2.
[b] Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Burch. *l.* 1. *c.* 11. Ivo,*p.*5.*c.*161. Pann. *l.* 4. *c.* 19.
[c] ... IV. *q.* 5. *c.* *unico.*
[d] alia. *orig.*

GRATIAN. „ CODICIS *lib.* 9. *tit. de accuſat. & inſcript. l.* 3. Imp. Alexander Auguſt. [Reos capitalium criminum abſentes etiam per Procuratorem defendi Leges publicorum judiciorum permittunt.] §. 1. Ecce, quòd Epiſcopus impeditus, & cauſæ ſuæ adeſſe non valens, Legatum pro ſe jubetur ad Synodum mittere. Sed Legatus iſte non ad cauſam agendam, ſed ad neceſſitatem Synodo exponendam mittitur, quâ impeditus Epiſcopus Synodo præſentiam ſuam exhibere non valuit. Cauſam autem (maximè criminalem) nulli, niſi per ſe agere licet. Unde ait

II. HADRIANUS Papa in Capitulis, *c.* 38. [an. 785. *Româ in Galliam.*]

Criminaliter accuſans, vel accuſatus per ſe experiatur.

IN criminalibus [e] [1] cauſis nec accuſator, niſi per ſe, aliquem accuſare poteſt, nec accuſatus per aliam perſonam ſe defendere permittitur.

[e] Anſel. *l.* 3. *c.* 88. Pann. *l.* 4. *c.* 36.

¶ PITH. [1] *In criminalibus.*] Paul. 5. *ſentent. c.* 18.

III. *Item* ANACLETUS Papa. [fortè Eugenius II. in Concilio Rom. *c.* 19. an. 826. *Romæ.*]

In omnibus cauſis, præterquam in criminalibus, Epiſcopi, & Sacerdotes pro ſe Advocatum habeant.

QUia Epiſcopus, universíque Sacerdotes ad ſolam laudem Dei, bonorúmque operum actiones conſtituuntur, debet unuſquiſque eorum tam pro Eccleſiaſticis, quàm etiam pro [2] ſuis actionibus (excepto publico videlicet [3] crimine) habere Advocatum, non malæ famæ ſuſpectum, ſed bonæ opinionis, & laudabilis artis inventum: ne dùm humana lucra attendunt, æterna præmia perdant.

¶ CORR. ROM.] Hoc Capitulum [4], quod ex Anacleto citatur, habetur in Concilio Eugenii Papæ II. tempore Ludovici, ac Lotharii Imperatorum habito, *cap.* 19. Quod etiam à Leone IV. eſt repetitum. Ex quo Canone Lotharius, *lib.* 2. *Legum Longobard. tit. de Advocatis, & Vicedominis*, octavum Capitulare compoſuit.

¶ PITH. [2] *Pro.*] Add. V. C. *propriis.*
[2] *Videlicet.*] Del. V. C.
[4] *Hoc Capitulum.*] Vide Catalog. teſt. verit. *p.* 84.

AN ABSQUE SYNODALI AUDIENTIA REUS SIT DAMNANDUS.

QUÆSTIO IV.

QUÒD autem abſque Synodali audientia damnari non debeat, autoritate probatur « GRATIAN.

I. JULII Papæ, qui *Epiſt.* 1. [a] ait. [an. 337. *Româ in Orientem.*]

[a] Et in Cap. Hadriani, *c.* 3. Cap. *l.* 6. *c.* 287.

Niſi in legitima Synodo Epiſcopus judicari, vel audiri non debet.

NUllus Epiſcopus, niſi in legitima Synodo & ſuo tempore Apoſtolica [1] autoritate convocata, ſuper quibuſdam [b] criminationibus pulſatus audiatur, vel [c] judicetur, vel damnetur. Sin aliter præſumptum à quibuſdam fuerit, in vanum deducatur, quod egerint, nec inter ſtatuta α [2] Eccleſiaſtica ullo modo reputetur.

[b] *al.* quibuſvis.
[c] *al.* id eſt.

¶ CORR. ROM. α *Statuta.*] Abeſt hæc dictio ab originali, & ceteris locis indicatis.

¶ PITH. [1] *Apoſtolica.*] Sic V. C.
[2] *Statuta.*] Abeſt in V. C.

II. *Item* ZEPHERINUS Urbis Romæ Archiepiſcopus, *Epiſt.* 1. Epiſcopis Siciliæ. [an. 198. *Româ in Siciliam.*]

Epiſcopus accuſatus à duodecim audiatur, cauſæ verò finis ad Sedem Apoſtolicam deferatur.

DUodecim [d] Judices quilibet Epiſcopus accuſatus, ſi neceſſe fuerit, eligat, à quibus ejus cauſa juſtè judicetur: nec priùs audiatur, aut excommunicetur, vel judicetur, quàm ipſi per ſe eligantur, & regulariter vocatus [e] ad ſuorum primò Conventum Epiſcoporum, per eos ejus cauſa juſtè audiatur, & rationabiliter diſcernatur. Finis verò ejus cauſæ ad Sedem Apoſtolicam deferatur, ut ibidem terminetur: nec anteà finiatur (ſicut ab Apoſtolis, vel Succeſſoribus eorum olim ſtatutum eſt) quàm ejus autoritate fulciatur.

[d] III. *q.* 8. *c.* 1. Polyc. *l.* 5. *tit.* 4. Anſel. *l.* 3. *c.* 45. Ivo,*p.*5.*c.*245.
[e] *al.* vocato.

« GRATIAN. QUÒD verò abſque Synodali audientia Epiſcopus damnari prohibetur, ſine præjudicio Romanæ Sedis oportet intelligi, quæ ſua autoritate, quoſque valet damnare, vel damnatos abſolvere. Unde Gelaſius Papa [ipſi ſunt Canones] infrà causâ nonâ, [Sententiâ [f] excommunicationis notatus.] §. 1. *Item* Hadrianus, *c.* 8. [Salvo Romanæ Eccleſiæ in omnibus Primatu, manifeſtum eſt, quod illa, quæ ſunt per unamquamque provinciam, ipſius provinciæ Synodus diſpenſet: ſicut in Nicæno [g] conſtat decretum eſſe Concilio.] Cùm verò accuſatus ad Concilium venerit, quidquid Cónſidentium conſultationibus agitur, aut ab accuſantium parte proponitur, non contentioſis vocibus, ſed mitiſſima verborum relatione proferatur. Unde legitur

[f] eſt initium cauſæ IX.
[g] Suprà III. *q.* 6. *neminem.*

III. IN TOLETANO CONCILIO XI. *c.* 1. [an. 675. *in Hiſpania.*]

In cognitione cauſarum contentioſi locum non habeant.

IN loco [h] benedictionis conſidentes Domini Sacerdotes nullis debent aut indiſcretis vocibus perſtrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbari [i], nullis etiam vanis fabulis, vel riſibus agi, & (quod deterius eſt) obſtinatis diſceptationibus tumultuoſas voces effundere. *Si quis enim*, ut Apoſtolus ait [k], *putat ſe religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, hujus vana eſt religio:* cultum enim ſuum juſtitia perdit, quando ſilentia

[h] Anſel. *in princ.* Ivo,*p.*4.*c.*245.
[i] *al.* perturbare.
[k] *Jac.* 1.

l al. turbo, al. quando silentium perit, & judicium obstrepentium turba confundit. m Esa. 32. n al. collationibus. o al. à causantium. p al. Judicum. q Prov. 22. r in vulgatis legebatur, confusione.

judicii [3] obstrepentium turba [l] confundit, dicente Propheta [m]: *Erit cultus justitiæ silentium.* Debet ergo quidquid aut consultationibus [n] Considentium agitur, aut ab accusantium [o] parte proponitur, sic mitissima verborum relatione proferri, ut nec contentiosis vocibus sensus audientium turbent, nec judicii [p] vigorem de tumultu enervent. Quicumque ergo in conventu Concilii hæc, quæ præmissa sunt, violanda crediderit, & contra hæc interdicta aut tumultu, aut contumeliis, vel risibus Concilium conturbaverit; juxta Divinæ legis edictum, quo præcipitur [q], *Ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium;* & [4] cum omni dedecore de confessione [r] abstractus, à communi cœtu secedat, & trium dierum excommunicationis sententiam perferat.

¶ PITH. [3] *Judicii.*] V. C. *judicia.*
[4] *Et.*] Abest à V. C.

AN IDEO ALIQUIS HABENDUS SIT INIMICUS, QUIA CRIMEN ALTERIUS INDICAT.

QUÆSTIO V.

GRATIAN. "NUNC autem quæritur, an sit aliquis judicandus malevolus, quia crimen alterius indicat. De hoc scribit dicens"

I. B. AUGUSTINUS *Serm.* 3. de communi vita Clericorum, *seu regulâ* 3. [a] [fortè c. an. 423. *in Africa.*]

a Idem *Epist.* 109.

Magis nocet, qui crimen celat, quàm qui amicabiliter indicat.

NOn vos judicetis esse malevolos, quando crimen alterius indicatis. Magis quippe innocentes non estis, si Fratres vestros, quos indicando corrigere potestis, tacendo perire permittitis. Si enim frater tuus vulnus habet in corpore, quod velit occultari, dum timet secari; nonne crudeliter à te siletur, ac misericorditer indicatur? quantò ergo potiùs debes manifestare [b] crimen, ne deteriùs putrescat in corde?

b eum debes manifestare, ne, &c. *orig.*

II. IDEM ad Vincentium Donatistam, & Rogatistam, *Epist.* 48. [c. an. 408. *ibid.*]

Nec qui parcit, est amicus; nec qui verberat, inimicus.

NOn omnis [c], qui parcit, amicus est; nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora [d] sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici. Melius est cum severitate diligere, quàm lenitate decipere. §. 1. Utiliùs esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligebat; quàm esurienti panis frangitur, ut injustitiæ seductus acquiescat. §. 2. Et qui phreneticum ligat, & qui lethargicum excitat, ambobus molestus ambos amat.

c XXIII. q. 4. *nimiùm.* §. *non omnis.*
d *Prov.* 27.

§. 3. Quis nos potest ampliùs amare, quàm Deus? Et tamen nos non solùm docere suaviter, verùm etiam salubriter terrere non cessat. Fomentis lenibus, quibus consolatur, sæpè etiam mordacissimum medicamentum tribulationis adjungens, exercet fame Patriarchas [e], etiam pios, & religiosos; populum contumacem pœnis gravioribus agitat; non aufert ab Apostolo [f] stimulum carnis tertiò rogatus, ut virtutem in infirmitate perficiat. *& infrà.*

e *Gen.* 42.
f 2. *Cor.* 12.

§. 4. Noveris α aliquando furem avertendis pecoribus pabulum spargere, & aliquando pastorem flagello ad gregem pecora errantia revocare.

¶ CORR. ROM. α *Noveris.*] Apud B. Augustinum legitur, *& noveris*, pendétque hæc pars ex superiore periodi parte, *& putas nullam vim adhibendam esse homini, &c.*

III. *Item* EX AMBROSII *serm.* 84. qui sic incipit, *Amarior fortasse.* [c. an. 380. *Mediolani.*]

Non odio habetur, sed diligitur, qui castigatur & corripitur.

NOn osculatur semper pater filium, sed & aliquando castigat. Ergo, quando castigatur, qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas suas, quæ dulciores sunt, cùm amarissimè [g] inferuntur. Dulcior enim est religiosa castigatio, quàm blanda remissio. Unde ait Propheta [h]: *Dulciora sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici.*

g *al.* amariùs.
h *Prov.* 27.

GRATIAN. "Ex his verbis datur intelligi, quòd magis confert utilitati fraternæ, qui crimen accusando, vel indicando persequitur, quàm qui celando fovere nititur. Contrà autem statuere videtur, dum aliorum crimina sponte confitentes in Episcoporum accusatione recipi prohibet, dicens"

IV. EUSEBIUS PAPA, *Epist.* 1. ad Episcopos Galliæ. [an. 307. vel 312. *Româ in Galliam.*]

Ad accusationem non admittantur aliorum crimina sponte confitentes.

ILli, qui [i] aut in fide Catholica, aut inimicitiâ suspecti sunt, ad pulsationem Episcoporum non admittantur: quia veritatem professionis infidelitas, & inimicitia impedire solet. Nec illi credendi sunt, aut admittendi, qui aliorum sponte crimina confitentur. Et ideò explicanda est solicitè veritas, quam sponte prolata in illis vox habere non potest.

i Ans. *l.* 3. *c.* 25.

Hanc diversis cruciatibus è latebris suis religiosus [k] tortor exigere debet, ut dum pœnis corpora subjiciuntur, quæ gesta sunt, fideliter, & veraciter exquirantur.

k rigorosus. *orig.*

V. *Item* IN PROVERBIIS, *c.* 11. [c. an. 1010. ante Chr. *Hierosolymis.*]

De eodem.

QUi ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis est, celat amici commissum. *Item infrà cap.* 25.

§. 1. Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio citò, ne posteà emendare non possis, cùm dehonestaveris amicum tuum.

GRATIAN. "SED aliud est ex charitate aliorum crimina deferre, ut quos secreta admonitione corrigere non possumus, convictos Judicis sententia corripiat: atque aliud, insidiando falsa objicere, vel insultando vera facilè exprobrare. Illud verò charitatis, hoc autem impietatis est officium.

§. 1. Unde in eisdem Proverbiis, c. 12. dicitur: *Verba impiorum insidiantur sanguini: os justorum liberabit eos.* & infrà. *Qui quod novit, loquitur, Judex α justitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.* Item: *Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.* Item c. 13. *Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratè loquitur* [l], *sentiet mala.* & infrà. *Verbum mendax justus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.* §. 2. Item Augustinus *in Psal.* 37 [m]. [Si aliquando β humana infirmitate pedes nostri in aliquod peccatum moventur, insurgunt linguæ iniquissimorum inimicorum, cùm fuisset miserendum: irrident impii, unde dolent pii.]"

l inconsideratus est ad loquendum. *vulg.*
m *in versic.* quia dixi.

¶ CORR. ROM. α *Judex.*] Sic in Bibliis etiam Compluti, & Antuerpiæ impressis. Sed in nonnullis manuscriptis habetur, *index.* Græcè autem ἐπιδεικνυμένην πίςιν ἀναγγέλλει δίκαιος, ὁ δὲ μάρτυς τῶν ἀδίκων δόλιος, id est, *clarum testimonium dat justus, testis autem injustorum dolosus.*

β *Si aliquando.*] Hic versiculus videtur sumptus partim ex verbis B. Augustini, partim ex Glossa marginali, & interlineari in eumdem locum ex eodem B. Augustino, & Cassiodoro.

QUA POENA SIT PLECTENDUS QUI QUOD INTULIT, PROBARE NON VALET.

QUÆSTIO VI.

GRATIAN. 1. *Pars.* "QUI autem quod intulit, probare non valet, puniendus est. Unde ait"

I. HADRIANUS Papa in Capitulis, *c.* 41 [a]. [an. 785. *Româ in Galliam.*]

a Capit. *l.* 2. *c.* 277.

Puniatur, qui aliis falsa intulerit.

OMnis [b], qui aliis falsa intulerit, puniatur, & pro falsitate ferat infamiam.

b Ansel. *l.* 3. *c.* 92.

II. *Item* GREGORIUS Papa, [imò verba Gratiani.]

De eodem.

GRATIAN. "QUi calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam si probasset, reus utique sustineret."

¶ CORR. ROM.] Hic Gratianus partem sequentis Capituli, quasi quamdam per se sententiam, quod non rarò solet, proponit.

III. *Item* IN REGESTO. [imò Joan. Diaconus in vita B. Gregorii, *lib.* 4. *c.* 31. c. an. 873. *Romæ.*]

Quâ pœnâ feriatur, qui crimen illatum non probat.

QUia juxta [c] Canonicas Patrum sententias, qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam si probasset, Reus utique sustineret; ac per hoc, quia Subdiaconus crimen Diacono probare non potuit, quoniam impositionem manûs (quâ carere potuisset) non habuit, non solùm α Sacerdotio, sed officio caruit, tamquam reverà infamis meruit verberibus castigari. Nam cui cum tribus testibus, veluti Laico, crimen quodlibet approbatur, non est mirum, quod objecit dum probare non sufficit, si corporali infamiæ, quemadmodum Laicus, ex Juris similitudine subjugatur. Quod enim esset Diacono gradum amittere, hoc fuit Subdiacono famæ plenitudine caruisse.

c Jo. Diac. *l.* 4. vitæ B. Greg. *c.* 31.

¶ CORR. ROM.] In Regesto B. Gregorii hæc non sunt inventa, sed habentur omnia in vita ipsius à Joan. Diacono scripta *l.* 4. *c.* 32. Is enim postquam citavit *Epistolam 66. libri noni*, Anthemio Subdiacono scriptam, inde ista colligit: *Idcirco Gregorius non probantem quod objecerat Subdiaconum officio jubet privari, quia juxta Canonicas Patrum sententias, qui calumniam, &c.* usque ad finem. Sicut autem Caput hoc ex Jo. Diacono sumptum est; ita in Decretalibus *Caput primum tit. de calumniat.* ex ipsa Gregorii ad Anthemium Epistola est acceptum.

α *Solùm.*] Vox ista abest ab originali, sed ob Glossam non est inducta.

GRATIAN. 2. *Pars.* "CODICE libro primo, *tit. de Episcopis, & Clericis l.* 8. Imperator Theodosius. §. 1. Presbyteri citra injuriam

quæſtionis teſtimonium dicant, ita tamen, ut falſa non ſimulent. Ceteri verò Clerici, qui eorum [d] deinde gradum, vel ordinem ſequuntur, ſi ad teſtimonium dicendum petiti fuerint, prout Leges præcipiunt, audiantur: ut ſalva tamen ſit litigatoribus falſi actio, ſi fortè Presbyteri, qui ſuo [e] nomine ſuperioris loci teſtimonium dicere citra aliquam corporalem injuriam ſunt præcepti, hoc ipſo, quòd nihil metuant, vera ſuppreſſerint. Multò magis enim pœnâ digni ſunt, quibus quàm plurimum honoris per noſtram juſſionem delatum eſt, ſi occultè inveniantur in crimine [f]. *Item conſtitutione tertia, coll. nona.* §. 2. Presbyteri [g], ſeu Diaconi, ſi falſum teſtimonium dixerint; ſi quidem in re pecuniaria, Divino miniſterio dumtaxat per tres annos ſeparati, Monaſterio tradantur: ſi in criminali, Clericatûs honore nudati, legitimis pœnis ſubjiciantur. Ceteri verò Clerici communi * Jure ab officio Eccleſiaſtico pulſi, ſine delectu cauſæ legitimè coërceantur.

[d] *al.* eum. [e] *al.* ſub. [f] *al.* ſi in culto inveniatur imen. [g] Cod. eod. t. auth. ſeq. Presbyteri. ov. 123. reverenſſimis.

¶ Corr. Rom. * *Communi.*] Hæc omnia verba, *communi Jure ab officio Eccleſiaſtico pulſi*, abſunt à manuſcriptis; ſunt tamen in tranſlatione, quæ habetur in Codice. Nec verò Gratianus ipſa omnino verba aut veteris interpretationis, aut Juliani, aut Irnerii retulit. Quare operæpretium fuerit novellam ipſam Græcam & vulgatas interpretationes conſulere: exſtant enim aliquæ varietates non contemnendæ.

IV. *Item* Gregorius I. Januario Epiſcopo, *lib.* 3. *Epiſt.* 24. [an. 594. *Româ in Sardiniam.*]

Ad ſanctæ communionis miniſterium [h] *non accedat, qui crimen illatum non probat.*

EPiphanium * Presbyterum quorumdam Sacerdotum [i] literis criminaliter accuſatum, cujus nos, ut valuimus, diſcutientes cauſam, nihílque in eo objectorum reperientes, ut ad locum ſuum reverteretur, abſolvimus. Criminis ergo ejus Autores te volumus perſcrutari: & niſi qui eaſdem tranſmiſit Epiſtolas, paratus fuerit hoc, quod objecit, Canonicis, atque diſtrictiſſimis probationibus edocere, nullatenùs ad ſanctæ miniſterium [k] communionis accedat.

[h] *al.* myſterium. [i] 3. *Pars.* *al.* Sardorum. [k] *al.* myſterium.

¶ Corr. Rom. * *Epiphanium.*] In Epiſtola hæc antecedunt: *Præterea noſti Latorem præſentium Epiphanium Presbyterum quorumdam, &c.*

V. *Item* ex Decreto Hadriani Papæ, *c.* 49 [l]. [an. 785. *Româ in Galliam.*]

Quâ pœnâ Delator ſit feriendus.

DElatori [m] autem lingua capuletur, aut convicto caput amputetur. §. 1. Delatores autem ſunt, qui invidiâ produnt alios.

[l] In Cap. Hadriani, *c.* 49. Cap. *l.* 7. c. 360. [m] Anſel. *l.* 3. c. 88.

¶ Corr. Rom.] Habetur inter Capitula Hadriani, *c.* 49. allatum, quantùm conjicere licet, ex Legibus ſecularibus. Nam in *Codice Theod. lib.* 11. *tit.* 10. *l.* 2. ferè idem, *in libro autem* 7. *Capitul. c.* 360. prorſus idem habetur.

VI. *Item* ex Concilio Eliberitano [n]. [an. 305. *in Hiſpania.*]

De eodem. PALEA.

DElator [o] ſi quis extiterit fidelis, & per delationem ejus aliquis fuerit proſcriptus, vel interfectus, placuit non niſi * in fine accipere communionem. Si levior cauſa fuerit, infra quinquennium accipere poterit communionem. Si Catechumenus fuerit, poſt quinquennii tempora admittatur ad Baptiſmum.

[n] Cap. *l.* 6. c. 244. [o] Burch. *l.* 6. c. 27. Ivo, *p.* 10. c. 156.

¶ Corr. Rom. * *Non niſi.*] In Concilio ipſo, & Capitularibus legitur, *nec in fine*: quod in multis ejuſdem Concilii Decretis repetitur. Quomodo autem hîc, & apud Burchardum, atque Ivonem legitur, convenit Canoni 13. Nicæni Concilii, in quo ſic ſtatutum eſt: *De his, qui ad exitum veniunt, etiam nunc Lex antiqua regulariſque ſervabitur, ita, ut ſi quis egreditur è corpore, ultimo & neceſſario Viatico minimè privetur.* Hanc controverſiam copioſè explicat Innoc. I. *Epiſt.* 3. *c.* 2. Exuperio Epiſcopo Toloſano.

VII. *Item* ex octava Synodo [p]. [fortè Iſidor. in Reg. Monach. c. 17. c. an. 630. *in Hiſpania.*]

Qui innocentem falſo crimine maculaverit, Sacerdotis arbitrio pœnâ diuturnâ purgetur.

SI quis falſum dixerit, vel perſonam innocentis falſo crimine maculaverit; juxta Sacerdotis arbitrium diuturnâ pœnitentiâ expurgetur.

[p] In Regula Iſidori, *c.* 17.

¶ Corr. Rom.] Capiti huic in vulgatis erat præpoſitum nomen Paleæ, quod ſublatum eſt autoritate omnium vetuſtorum exemplarium, quotquot collata ſunt. Extat autem in Regula Monachorum B. Iſidori, *c.* 17.

VIII. *Item* ex Concilio Agathensi, *c.* 32. [an. 506. *in Gallia.*]

A communione coërceatur vel Secularis, vel Laicus, qui Eccleſiam, vel Clericum per calumniam fatigaverit.

SI quis [q] verò Secularium per calumniam Eccleſiam, aut Clericum [r] fatigare tentaverit, & convictus fuerit; ab Eccleſiæ liminibus, & à Catholicorum communione, niſi dignè pœnituerit, coërceatur [ſ].

[q] Anſel. *l.* 3. c. 116. Burch. *l.* 15. c. 5. Ivo, *p.* 6. c. 367. & *p.* 16. c. 6. [r] Clerum. *orig.* [ſ] *al.* arceatur.

CAUSA VI.

DUo fornicatores, & infamiâ notati, quemdam religioſum Epiſcopum de Simonia accuſare nituntur: Reus alterius provinciæ Archiepiſcopi judicium expetit: tamdem in probatione deficit accuſator: Reus cogitur ad ſuæ innocentiæ aſſertionem.

I. Hic primùm quæritur, an crimine irretiti, vel infamiâ notati ad hujuſmodi [a] accuſationem ſint admittendi.

II. Secundò, ſi Epiſcopus in eos accuſationem vertere voluerit, an ſimplici aſſertioni ſuæ ſit fides habenda.

III. Tertiò, ſi liceat ſibi expetere judicium Archiepiſcopi alterius provinciæ.

IV. Quartò, cujus judicium ſibi ſit expetendum, ſi circa ſuam ſententiam Epiſcopos ſuæ provinciæ diſcordare contigerit.

V. Quintò, ſi in probatione deficit accuſator, an Reus ſit cogendus ad probationem ſuæ innocentiæ.

Gratian. [a] *al.* hujus.

AN CRIMINE IRRETITI VEL INFAMIA NOTATI AD ALICUJUS ACCUSATIONEM SINT ADMITTENDI.

QUÆSTIO I.

QUòd autem crimine irretiti alios accuſare non poſſunt, teſtatur dicens

Gratian. 1. *Pars.*

I. Anacletus Papa, *Epiſt.* 2. Epiſcopis Italiæ. [c. an. 103. *Româ in Italiam.*]

A Criminoſis Sacerdos accuſari non permittitur.

SI Sacerdos ſine crimine eligi præcipitur, nullatenùs ab hominibus criminibus irretitis accuſari, aut calumniari permittitur, nec ab aliis, quàm ab iis, qui ſine crimine ſunt, & juxta electionem * Sacerdotes ordinari poſſunt, & tales per omnia inveniuntur, quales Sacerdotes eligi jubentur.

¶ Corr. Rom. * *Juxta electionem.*] Sic in omnibus collatis manuſcriptis codicibus, præterquam in uno, in quo eſt *juſta electione.* In vulgatis erat, *juxta electionem Canonicam.* In Epiſtola autem ipſa ſic legitur, *& juxta electionem, ſi neceſſitas fuerit, aut ipſi volendo Domino ſervire elegerint, Sacerdotéſque ſine crimine fieri, & ordinari poſſint, & tales per omnia fuerint, quales eligi Sacerdotes jubentur.*

II. *Item* Hadrianus Papa in Capitulis, *c.* 21. [an. 785. *Româ in Galliam.*]

Infames, & qui culpis exigentibus ad Sacerdotium provehi non poſſunt, Sacerdotes non accuſent.

OMnes verò [a] infames eſſe dicimus, quos Leges ſeculi infames appellant, & omnes, qui culpis exigentibus ad Sacerdotium non poſſunt provehi. Indignum eſt enim, ut illi eos accuſent, qui eſſe non poſſunt, quod ipſi ſunt: quoniam ſicut Majores à Minoribus non judicantur, ita nec criminari poſſunt.

[a] Polyc. *l.* 5. *tit.* 1.

III. *Item* Fabianus Papa, *Epiſt.* 2. Epiſcopis Orientalibus. [c. an. 240. *Româ in Orientem.*]

Infames ſunt, qui regnum Dei conſequi non valent.

ILli, qui illa peccata perpetrant, de quibus Apoſtolus ait [b]: *Quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur*; valdè cavendi ſunt, & ad emendationem, ſi voluntariè noluerint, compellendi: quia infamiæ maculis ſunt aſperſi, & in barathrum delabuntur; niſi eis Sacerdotali autoritate ſubventum fuerit. §. 1. Similiter & illi, de quibus ipſe ait [c]: *Cum hujuſcemodi hominibus nec cibum ſumere*: quia infamiâ ſunt notati, antequam Sacerdotali autoritate ſanentur, & in gremio ſanctæ matris Eccleſiæ redintegrentur: quia, qui extra nos ſunt, nobiſcum communicare non poſſunt.

[b] *Gal.* 5. [c] 1. *Cor.* 5.

IV. *Item* Fabianus, *Epiſt.* 1. [an. 236. *Romæ.*]

Ante ſatisfactionem excommunicati ad accuſationem non admittantur.

OMnes illi [d] ſunt ab accuſatione repellendi, quos Apoſtolus commemorat, dicens [e]: *Cum eis nec cibum ſumere*, & ante ſatisfactionem Eccleſiæ non ſunt ſuſcipiendi.

[d] 2. *Pars.* Anſel. *l.* 3. c. 1. [e] 1. *Cor.* 5.

V. *Item* Clemens Papa I. Jacobo Hieroſolymorum * Epiſcopo, *Epiſt.* 1. [c. an. 68. *Româ Hieroſolymam.*]

Sacerdotes non niſi à coæqualibus accuſari debent.

BEatus Petrus [f] homicidas, & adulteros [g], & cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coæquales non erant, ab Epiſcoporum [h] vexatione, & accuſatione, dicente [i] Domino, prohibebat, & non niſi coæqualibus aliquid eis inferri debere docebat. *& paulò pòſt.* §. 1. Infames etiam omnes, & quos Primates, & Leges ſeculi non ſuſcipiunt, ſed & Laicos ab eorum accuſatione, & vexatione ſemper repelli debere rogabat, & cunctos illis ſubditos eſſe præcipiebat: cunctorum Sacerdotum vitam ſuperiorem, ſan-

[f] Anſel. *ibid.* [g] *Joan.* 8. [h] eorum. *orig.* [i] docente. *orig.*

ctioremque, ac discretam à Secularibus, & Laicis hominibus esse, & spirituales quosque, atque Sacerdotes super carnales, ac Laicos semper constituendos docebat; quoniam pro minimo nobis esse debet, ut à talibus arguamur, & judicemur [k], vel ab humano die. Majores verò à Minoribus nec accusari, nec judicari ullatenùs posse dicebat: quoniam non solùm hoc Divinas, sed & Leges seculi inhibere docebat.

[k] 1. Cor. 4.

¶ CORR. ROM. α *Hierosolymorum.*] Anteà erat, *Metropolitano.* Emendatum est ex plerisque manuscriptis codicibus. Nam & Clemens in Epistola sic ipsum Jacobum vocat.

VI. *Item* HADRIANUS Papa in Capitulis, c. 68. [an. 785. *Romà in Galliam.*]

Qui criminosus fuerit, Sacerdotes accusare non potest.

QUi crimen [l] intendit, agnoscendum est, si ipse antè non fiat criminosus: quia periculosa est [m], & admitti non debet Rei adversùs quemcumque professio. & *infrà. c.* 72. §. 1. Testes autem sine aliqua sint infamia, uxores, & filios habentes, & Christum omnino prædicantes.

[l] Ansel. *l.* 3. *c.* 88.
[m] Sup. III. *q.* 11. *neganda.*

GRATIAN. „ NON solùm autem Criminosi, sed etiam quilibet alii ab „ accusatione Episcoporum repelluntur: Unde ait

VII. ANACLETUS Papa, *Epist.* 1. [c. an. 102. *Romà ad omnes Episcopos.*]

Deo non placet, qui servos suos accusat.

SI omnia in hoc seculo vindicata essent, locum Divina judicia non haberent. Supervacuis enim ad beneficia laborat impendiis, qui Solem certat facibus adjuvare. Ideò si aliquis putat se Deo in hoc placere, quòd servos suos accusat, & ut meliores fiant, dicit se hoc agere; in vanum laborat, & plùs invidiæ stimulis agitatur, quàm charitatis: quoniam gratiæ plenitudo adjectione non indiget, nec ulla requirit commendationis augmenta.

VIII. *Item* TELESPHORUS *Epist. unic. c.* 3 *. [fortè an. 145. *Romà ad omnes Fideles.*]

* Et Julius *in Decret. c.* 10.

Populus Sacerdotes arguere, vel increpare non valet.

SAcerdotes [n], qui proprio ore corpus Domini conficiunt; ab omnibus sunt audiendi, atque timendi; non dilacerandi, aut detrahendi: quia à quibus se Domini populus benedici, salvari, & instrui cupit; nullatenùs debet eos arguere, nec vulgus in eorum accusatione suscipi. Populus enim ab eis docendus est, & corripiendus, non ipsi ab eo: quia non est [o] Discipulus super Magistrum. & *infrà.* §. 1. Dei ergo accusat ordinationem, qui eos, qui ab eo constituuntur Sacerdotes, accusat, vel damnari cupit. *Idem infrà.* §. 2. Hi, qui [p] α non sunt idonei, non suscipiantur ad accusationem: omnes, qui adversùs patres armantur, infames esse censemus. Patres enim omnes venerandi sunt, non respuendi, aut insidiandi.

[n] Ansel. *l.* 3. *c.* 12. Ivo, *p.* 16. *c.* 314.
[o] *Matth.* 10.
[p] Ivo, *p.* 6. *c.* 315.

¶ CORR. ROM. α *Hi qui.*] In aliquot vetustis codicibus est Caput distinctum à superiore.

IX. *Item* PIUS Papa I. *Epist.* 1 [q]. [fortè c. an. 157. *Romà ad omnes Fideles.*]

[q] Et Cornelius *Epist.* 2.

De eodem.

OVes [r] Pastorem suum non reprehendant; plebs Episcopum non accuset, nec vulgus eum arguat: quoniam non est Discipulus [f] super Magistrum, neque Servus supra Dominum. Episcopi autem à Deo sunt judicandi, qui eos sibi oculos elegit. Nam à Subditis, aut pravæ vitæ hominibus non sunt arguendi, vel accusandi, aut lacerandi. & *infrà.* §. 1. Nemo bonum faciens, alteri verbo, aut facto nocere vult: quantò minùs in suspicionem debet venire fidelis homo, ut dicat, aut faciat ea, quæ pati non vult? quia omnis suspicio potiùs repellenda est, quàm approbanda, vel recipienda.

[r] Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Ivo, *p.* 5. *c.* 243. Pann. *l.* 4. *c.* 36.
[f] *Luc.* 6.

GRATIAN. „ IPSA autem detractio, licèt ex vitio detrahentium, ta„ men justo Dei judicio nonnumquam adversùs bonos exci„ tatur: ut quos vel domestica præsumptio, vel aliorum fa„ vor in altum extulerat, detractio humiliet. Unde

X. AMBROSIUS ad *c.* 22. Lucæ. [an. 376. *Mediolani.*]

Ne quis α *de se præsumat, linguæ malorum ex Dei præcepto contra eum excitantur.*

IMitare Petrum tertiò alibi dicentem [t]: *Domine tu scis, quia diligo te.* Etenim, quia tertiò negaverat, tertiò confitetur: sed negavit in nocte, confitetur in die. Hæc autem ideò dicta sunt, ut sciatis, neminem jactare se debere. Nam si Petrus lapsus est, quia dixit [u]: *Et si alii scandalizati fuerint in te, sed non ego*; quis alius jure de se præsumat? Denique & David, quia dixerat [x]: *Ego dixi, in mea abundantia, non movebor in æternum*; eam sibi jactantiam obfuisse profitetur, dicens: *Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.*

[t] *Joan.* 21.
[u] *Marc.* 14.
[x] *Psal.* 29.

¶ CORR. ROM. α *Ne quis.*] Rubrica hæc non valde convenit subjecto Capiti, & piè est interpretanda: nam simili locutione utitur David 2. *Reg.* 16. loquens de Semei.

XI. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 9. *Epist.* 39. ad Theotistam Patriciam. [an. 601. *Romæ.*]

Ut boni salubriter humilientur, linguæ Malorum contra eos insurgunt.

SUnt plurimi, qui vitam Bonorum ampliùs, quàm debent, laudant: & ne qua elatio de laude surrepat; permittit omnipotens Deus Malos in obtrectationem & objurgationem prorumpere, ut si qua culpa ab ore laudantium in corde nascitur, ab ore vituperantium suffocetur. Hinc est ergo, quòd Doctor gentium se in prædicatione currere testatur per infamiam, & bonam famam, qui etiam dicit [y]: *Ut seductores, & veraces.*

[y] 2. *Cor.* 6.

VERÙM hac autoritate prohibentur spirituales à carnalibus accusari, non carnales [z] à spiritualibus. Quod ex verbis ejusdem datur intelligi, quibus in eodem Capitulo α subjunxit, dicens: [Capite [a] languescente, faciliùs reliqua corporis membra inficiuntur:] sicut scriptum est [b]: *Omne caput languidum, & omne cor mœrens, à planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas.* Quapropter manifestum est Diabolum (qui sicut Leo [c] rugiens circuit, quærens quem possit devorare) cordibus plebium suadere, ut Doctoribus [d], atque Pastoribus suis detractiones irrogent, vel eos accusent, ut plebes languescentes (non tenentibus Pastoribus fræna eorum) lasciviant, atque in ima ruant, ut saltem sic periclitari possint. Multùm verò distant damna morum à damnis rerum temporalium, cùm ista extra nos sint, illa verò in nobis. & *infrà.* §. 1. Pejus β malum fore non existimo, quàm Christianos suis invidere Sacerdotibus. Hinc etiam ait

« GRATIAN.
« [z] Eusebius
« in Epistola
« ad Galliæ
« Episcopos.
« [a] Infrà eadem
« *c. ex merito.*
« [b] *Esa.* 1.
« [c] 1. *Petr.*
« [d] *Paulò aliter in originali impresso.*

¶ CORR. ROM. α *Capitulo.*] Quæ subjungit Gratianus, *Capite languescente, &c.* sunt in *Epist.* 3. Anacleti, & apud Isidorum de summo Bono *lib.* 3. *c.* 38.

β *Pejus.*] Sunt in prima Epistola Alexandri I.

XII. FELIX II. Episcopis in Alexandrina Synodo congregatis, [an. 356. *Romà in Ægyptum.*]

Deo rectè famulantes persequi non licet.

QUiescite (inquit sancta & magna Nicæna Synodus,) nolite persequi eos, qui rectè Deo famulantur [e], & sincera voluntate superni [f] Dei mandata custodiunt, & nostris Legibus subjugantur; quia nec decet, nec ordo patitur, ut iniqui, & carnales spirituales persequantur.

[e] *al.* Deo perfectè ministrant.
[f] *al.* superna

XIII. *Item* ANTERUS Papa *Epist. unic.* [c. an. 235. *Romà in Hispaniam.*]

Subditi Prælatos suos accusare non debent.

EX merito [g] plebis nonnumquam Episcopi depravantur, quatenùs prolcliviùs cadant, qui sequuntur. Capite [h] languescente cetera corporis membra inficiuntur. Deteriores sunt [i], qui vitam, moresque Bonorum corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiáque diripiunt. Caveat unusquisque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, id est, ne aut ipse aliis detrahat, aut alios audiat detrahentes: *Sedens*, (inquit [k]) *adversùs fratrem tuum loquebaris*, detrahendo: *Et adversùs filium matris tuæ ponebas scandalum, &c.* Parcant singuli detractioni linguæ, custodiántque sermones suos, & sciant, quia cuncta, quæ de aliis loquuntur, suâ sententiâ judicabuntur. Nemo invito [l] auditori libenter refert. Officii singulorum sit, dilectissimi, non solùm oculos castos servare, sed & linguam, nec quid in cujusquam domo agatur, alia domus per eos [m] umquam noverit. Habeant [n] omnes simplicitatem columbæ, nec cuiquam machinentur dolos, & serpentis astutiam, ne aliorum supplantentur insidiis.

[g] Anacletus *Epist.* 3. Isidorus *l.* 3. de summo Bono, *c.* 38.
[h] Sup. *ead. sunt plurimi.*
[i] Infrà *ead. deteriores*, & IX. *q.* 3. *facta.*
[k] *Psal.* 49.
[l] Hieronymus ad Nepotianum simile.
[m] vos. *orig.*
[n] Idem Hier. *infrà* XVI. *q.* 1. *si cupis.*

¶ CORR. ROM. α *Anterus.*] Sic restitutum est ex plerisque vetustis. Nam anteà erat, *Gregorius.* Confectum autem Caput hoc est magnam partem ex Anacleti sententiis in Epistola tertia.

XIV. *Item* LUCIUS Papa I. *Epist. unic.* Episcopis Galliæ, & Hispaniæ scribens [o]. [an. 253. *Romà in Galliam, &c.*]

[o] Et Cornelius Papa, *Epist.* 2.

Sapiens nocere non cupit.

SApiens [p] non est, omnis qui nocet.

[p] Ivo, *p.* 3. *c.* 140.

XV. *Item* ANACLETUS Papa I. *Epist.* 3. [c. an. 104. *Romà ad omnes Episcopos.*]

Raptoribus deteriores sunt Episcoporum detractores.

DEteriores sunt [q] qui Doctorum vitam moresque corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiáque diripiunt. Ipsi enim ea, quæ extra nos, licèt nostra sint, auferunt: nostri autem detractores, & morum corruptores nostrorum, sive qui adversùs nos armantur, propriè nos ipsos diripiunt α: & ideò justè infames sunt, & meritò ab Ecclesia extorres fiunt. Pro meritis ergo [r] plebis sæpè Pastores depravantur Ecclesiæ, ut proclivìus corruant, qui sequuntur.

[q] Suprà *ead. c. ex merito.* Burch. *l.* 1. *c.* 138. Deusdedit, *p.* 3. Ivo, *p.* 5. *c.* 239. Ansel. *l.* 3. *c.* 11.
[r] Ansel. *l.* 6. *c.* 137.

¶ CORR. ROM. α *Diripiunt.*] Anteà legebatur, *nos ipsos decipiunt.* Emendatum est ex Isidoro *lib.* 3. *de summo Bono*, *c.* 38. Anacleti verba, quantum conjici potest, referente; & optimè convenit cum iis, quæ antecedunt. Verùm in duobus antiquis exemplaribus Epistolarum Anacleti, altero Vaticanæ, altero Florentinæ Bibliothecæ, habetur, *non nos, sed propriè seipsos decipiunt.*

XVI.

XVI. *Item* Alexander Papa I. *Epist.* 3. [an. 116. *Româ ad omnes Sacerdotes.*]

De eodem.

f. *Joan.* 3.

SUmma iniquitas est, Fratres detrahere, & accusare. Unde scriptum est [f]: *Omnis, qui detrahit fratri suo, homicida est, & omnis homicida non habet partem in Regno Dei.*

Gratian. 2. *Pars.*

„ Patet ergo, ut præmissum est, quòd carnales prohibentur ab accusatione spiritualium, non spirituales ab accusatione carnalium. §. 1. Cùm itaque criminosi, & infames ab accusationibus prohibeantur, videndum est, quos Canonum sacra autoritas infames appellet. De his scribit dicens

XVII. Stephanus I. Romanæ Ecclesiæ Episcopus Hilario, *Epist.* 1. *c.* 1. [an. 255. *Romæ.*]

Quæ personæ infames habeantur.

[margin: Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Deusdedit, *p.* 3. Ans. *l.* 3. *c.* 5. Burch. *l.* 1. *c.* 173. Ivo, *p.* 5. *c.* 291. Pann. *l.* 4. *c.* 66. [u] *hæc vox abest ab orig.*]

INfames [t] [1] esse personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamiâ, id est, omnes qui Christianæ legis normam abjiciunt, & statuta Ecclesiastica contemnunt: similiter fures, sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos; sepulchrorum quoque violatores, & Apostolorum, atque Successorum eorum, reliquorúmque Patrum statuta libenter violantes, & omnes, qui adversùs patres armantur, qui in omni Mundo infamiâ notantur: similiter & incestuosos, homicidas, perjuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis publicis [u] fugientes, & qui indigna sibi petunt loca tenere; aut facultates Ecclesiæ abstrahunt injustè, & qui fratres calumniantur, aut accusant, & non probant, vel qui contra innocentes Principum animos ad iracundiam provocant, & omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab Ecclesia pulsos, & omnes, quos Ecclesiasticæ, vel seculi Leges infames pronuntiant. Hi nimirum [x] omnes, nec servi ante legitimam libertatem, nec pœnitentes, nec bigami, nec illi, qui Curiæ deserviunt, vel non sunt integri corpore, aut sanam non habent mentem vel intellectum, aut inobedientes Sanctorum decretis existunt, aut furiosi manifestantur, hi omnés, inquam, nec ad sacros gradus debent provehi, nec isti, nec liberti, neque suspecti, nec rectam fidem, nec dignam conversationem non habentes, Summos Sacerdotes possunt accusare α.

[margin: x *paulò aliter in orig.*]

¶ Corr. Rom. α *Accusare.*] In vulgatis codicibus sequebatur, *nec ad accusationem, seu ad testimonium nullatenùs justè possunt recipi:* quæ sunt expuncta, quoniam absunt à manuscriptis, (uno excepto) & originali, & Burchardo, & Ivone. In Pannormia tamen hæc postrema pars post verbum *manifestantur*, sic habet; *Hi omnes nusquam nec ad sacros gradus debent provehi, nec ad accusationem, seu ad testimonium ullatenùs justè possunt recipi.*

¶ Pith. [1] *Infames.*] Ex Pauli sentent. *tit.* 2.

XVIII. *Item* Fabianus Papa. [c. an. 245. *Romæ.*]

Infamis efficitur, qui sciens pejerare præsumit.

[margin: 3. *Pars.* Polyc. *l.* 6. *tit.* 11. Burch. *l.* 12. *c.* 8. Ivo, *p.* 12. *c.* 65. z *al.* sciens pejeraverit.]

QUicumque [y] sciens se pejeraverit [z], quadraginta dies in pane, & aqua, & septem sequentes annos pœniteat, & numquam sit sine pœnitentia, & numquam in testimonium recipiatur; communionem tamen post hæc percipiat.

XIX. *Item* Eusebius Papa, *Epist.* 1. ad Episcopos Galliæ. [an. 307. vel 312. *Româ in Galliam.*]

Accusatores [a], *& personas, quas Leges seculi non admittunt, Ecclesiasticæ quoque repellunt.*

[margin: a *al.* Accusationes. b III. *q.* 5. *de accus.* §. *id. circò.* Ansel. *l.* 3. *c.* 25.]

NOs sequentes [b] Patrum vestigia pro salvatione servorum Dei, quascumque ad accusationem personas Leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum & nos licentiam submovemus: & nullæ accusationes à Judicibus audiantur Ecclesiasticis, quæ Legibus seculi prohibentur.

[margin: Gratian. c *al.* hujus. d *al.* eadem. e II. *q.* 7. *per totum.*]

„ Sed licèt infames ab accusatione Episcoporum prohibeantur, non tamen isti ab hujusmodi [c] accusatione prohibendi sunt. Hæreticos namque accusare infamibus non prohibetur, ut suprà patuit in ea [d] causa [e], ubi de accusatione minorum adversùs majores disputatum est.

XX. *Item.*

[margin: Gratian. f *al.* Aug. diffinivit.]

„ CUm Majores scientiâ & moribus à Minoribus accusari prohibeantur, non æquales ab æqualibus, vel Minores à Majoribus; ab hujus ergo α accusatione non sunt hi prohibendi, cùm Hæreticus Catholico minor sit. Sed hoc an generaliter accipiendum sit, non definivit [f] dicens

¶ Corr. Rom.] Caput hoc in plerisque vetustis exemplaribus conjunctum est superiori. Quare conjicere licet hæc esse verba Gratiani.

α *Ab hujus ergo.*] Locus hic emendatus est ex manuscriptis. In impressis legebatur, *ab accusatione hujusmodi sunt prohibendi:* ex qua lectione vix apta sententia elici poterat.

XXI. Augustinus *lib.* 4. de Baptismo contra Donatistas, *c.* 5. [c. an. 412. *in Africa.*]

Dubium est, an sciens Avarus, an nesciens Hæreticus graviùs peccet.

QUæro ergo, quis peccet graviùs, an qui nesciens in hæresim incurrerit, an qui sciens ab avaritia, id est ab idololatria non recesserit? Secundùm quidem illam regulam, quâ peccata scientium peccatis ignorantium præponuntur, Avarus cum scientia vincit in scelere. Sed ne fortè hoc fiat, facit in hæresi sceleris ipsius magnitudo, quod facit in avaritia scientis admissio, ut Hæreticus nesciens avaro scienti coæquetur. *Item cap.* 20. *ejusdem libri.* §. 1. Utrùm autem Catholicum pessimis moribus alicui Hæretico, in cujus vita, præter id, quòd Hæreticus est, non inveniunt homines, quod reprehendant, præponere debeamus, non audeo præcipitare sententiam.

[margin: Gratian. 4. *Pars.*]

“ Verùm hoc Augustini, & illud de infamium accusatione de his intelligendum est, quos constat esse Hæreticos, non de his, qui se negant in hæresim lapsos. Hic autem in omnibus religiosus apparens, dum se negat hæreticæ communionis aliquando maculâ infectum, infames, atque alios hujusmodi à sua accusatione ipse repellit. §. 1. Hæc licèt ratione niti videantur, exemplo tamen læsæ majestatis vana intelliguntur: ad cujus accusationem dum socius initæ factionis admittitur; non quæritur, an cogitare contra animam Principis sit majestatem lædere; sed an aliquis de nece ejus tractaverit. Unde scripsisse leguntur

XXII. Impp. Arcadius et Honorius *in* 9. *lib. Cod. tit.* ad legem Jul. Majestatis, *l.* 5. [an. 397. *Ancyræ.*]

[margin: g Quisquis. *orig. & est initium Legis.*]

SI quis [g] cum militibus vel privatis, vel barbaris etiam scelestam inierit factionem, aut factionis ipsius susceperit sacramentum, vel dederit, de nece etiam Virorum illustrium, qui consiliis, & Consistorio nostro intersunt, Senatorum etiam (nam & ipsi pars Corporis nostri sunt) vel cujuslibet postremò, qui nobis militat, cogitaverit, (eadem enim severitate voluntatem sceleris, quâ effectum puniri Jura voluerunt,) ipse quidem, utpote Majestatis reus gladio feriatur, bonis ejus omnibus fisco nostro addictis. Filii verò ejus, quibus vitam Imperiali specialiter lenitate concedimus (paterno enim debent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est, hereditarii criminis exempla metuuntur [h]) à materna, vel avita, omnium etiam proximorum hereditate, ac successione habeantur alieni; testamentis extraneorum nihil capiant; sint perpetuò egentes & pauperes; infamia eos paterna semper comitetur; ad nullos umquam honores, nulla sacramenta perveniant; sint postremò tales, ut his perpetua egestate sordentibus, sit & mors solatium, & vita supplicium. Denique jubemus etiam eos notabiles esse sine venia, qui pro talibus umquam apud nos intervenire tentaverint. *& infrà.* §. 1. Sanè, si quis ex his in exordio initæ factionis, studio veræ laudis accensus, initam prodiderit factionem; præmio & honore à nobis donabitur. Ipse verò, qui usus fuerit factione, si vel serò [i], tamen incognita adhuc consiliorum arcana patefecerit, absolutione tantùm ac veniâ dignus habebitur.

[margin: h *al.* metuentur. i *al.* si vera.]

¶ Corr. Rom.] Hoc & sequens Caput in vetustis exemplaribus sunt conjuncta antecedenti; quare nec Rubricas habent.

[margin: Gratian. k *tit.* 3. *l.* 29.]

“ Porrò Simoniæ accusatio ad instar publici criminis læsæ Majestatis procedere debet; sicut Leo Imperator *in* 1. *lib. Cod.* decrevisse legitur, *tit. de Episcopis & Clericis, leg. si quemquam* [k]. Quod de accusatione, non de pœna intelligi oportet. Unde

XXIII. Impp. Valentinianus, Valens, et Gratianus AAA. *libro* 9. *Cod. tit.* ad l. Juliam Majestatis, *l. nullus* [l]. [an. 369.]

[margin: l *tit.* 8. *l.* 4.]

NUllus omnino, cui inconsultis, ac nescientibus nobis fidicularum tormenta inferuntur, militiæ, vel generis, aut dignitatis uti defensione prohibeatur; exceptâ tantùm Majestatis causâ, in qua sola omnibus æqua conditio est.

[margin: Gratian.]

“ Sed cùm omnes illi assumantur in hac accusatione Simoniæ, qui possunt accusare de crimine Majestatis; constat, quòd sicut ibi non dubitatur de crimine Majestatis, sed an Reus commiserit illud; sic & hic non negatur hæresis, sed impetitur accusatus, an commiserit hæresim.

SI EPISCOPUS IN ACCUSATOREM ACCUSATIONEM VERTERE VOLUERIT, AN SIMPLICI ASSERTIONI SUÆ SIT FIDES ADHIBENDA.

QUÆSTIO II.

[margin: Gratian. a XXXV. *q.* 6. *c. ult.*]

“ QUòd autem quæritur, si Episcopus in accusatorem accusationem vertere voluerit, an suæ simplici assertioni fides sit adhibenda; facilè solvitur, si Sanctorum Patrum autoritas diligenter inspiciatur. Ut enim Sancti Patres definiunt, nullius personæ [a] quantumlibet exercitatæ confessioni fides est adhibenda, nisi competentes probationes adhibeat. Unde legitur

I. IN CARTHAGINENSI CONCILIO IV. c. 29. [an. 398. *in Africa.*]

Episcopus alicui crimen objiciens, in Synodo probet, quod objicit.

EPiscopus, si Clerico, vel Laico crimen impegerit, deducatur ad probationem in Synodum.

GRATIAN. „ SED objicitur. Si se solum alieni sceleris conscium noverit, probare illud testibus non valet. Quid ergo tunc sibi faciendum sit, sic diffinitur

II. EX CONCILIO VASENSI I. c. 8. [an. 442. *in Gallia Narbonensi.*

Episcopus non proferat, quod probare non potest.

SI tantùm [b] [1] Episcopus alieni sceleris se conscium novit, quamdiu probare non [2] potest, nihil proferat, sed cum ipso ad compunctionem ejus secretis correptionibus elaboret. Quòd si [3] fortè correptus pertinacior fuerit, & se communioni publicæ ingesserit, etiam si Episcopus in redarguendo illo, quem reum judicat, probatione deficiat, indemnatus *α* (licèt ab iis, qui nihil sciunt, secedere ad tempus pro personæ majoris autoritate jubeatur:) ille tamen [4], quamdiu nihil probari potest, in communione omnium, præterquam ejus, qui eum reum judicat, permanebit [5].

[b] Ivo, p. 5. c. 364.

¶ CORR. ROM. *α Indemnatus.*] In originali legitur, *indemnatus licèt, ab his, qui nihil sciunt, secedere ad tempus pro persona [6] majoris autoritatis [7] jubeatur, illo, quamdiu nihil probari potest, in communione omnium, præterquam ejus, qui eum reum judicat, permanente.*

¶ PITH. [1] *Si tantùm.*] V. C. *si quis Episcopi sententiæ non acquiescit, recurrat ad Synodum: quòd si tantùm, &c.*

[2] *Probare non.*] Delent 2. V. C.

[3] *Quòd si.*] 2. V. C. *qui si.*

[4] *Ille tamen.*] 3. V. C. *illo.*

[5] *Permanebit.*] remanente.

[6] *Persona.*] 3. V. C. *personæ.*

[7] *Autoritatis.*] 3. V. C. *autoritate.*

III. *Item* EX CONCILIO AFRICANO, c. 99. & 100. [c] [an. 424. *in Africa.*]

De Episcopo, qui sibi soli dicit aliquem crimen suum fuisse confessum.

PLacuit [d], ut si quando Episcopus dicit aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget, non putet [e] ad injuriam suam Episcopus pertinere, quòd illi soli non creditur. Et si scrupulo propriæ conscientiæ se dicit neganti nolle communicare *α*, quamdiu excommunicato non communicaverit suus Episcopus, eidem Episcopo ab aliis non communicetur Episcopis; ut magis caveat Episcopus, ne dicat in quemquam, quod aliis documentis convincere non potest.

[c] Et Carth. VII. c. 5. [an. 419. *ibid.*]
[d] Burch. l. 19. c. 127. Ivo, p. 5. c. 363.
[e] Neget, & pœnitere noluerit, non putet, &c. *Africanum.*

¶ CORR. ROM. *α Communicare.*] Sic in Carthaginensi septimo, c. 5. cui ad verbum respondet hoc Caput. In Africano autem; hic sequitur, *secretè tamen* [f] *interdicat ei communionem, donec obtemperet*, quemadmodum & apud Burchardum. Sequentia autem verba, *Quamdiu, &c.* sunt initium Capitis centesimi.

[f] Abest ab aliquot exemplaribus.

SI LICEAT SIBI EXPETERE JUDICIUM ARCHIEPISCOPI ALTERIUS PROVINCIÆ.

QUÆSTIO III.

GRATIAN. „ JUDICIUM verò Archiepiscopi alterius provinciæ alicui expetere non licet. Unde ait

I. GREGORIUS I. *Respons.* 9. ad Augustinum Anglorum Episcopum. [an. 604. *Româ in Angliam.*]

Alterius parochianum alicui judicare non licet.

SCriptum est in Lege [a]: *Per alienam messem transiens, falcem mittere non debet, sed manu spicas conterere, & manducare.* Falcem ergo judicii mittere non potes in eam segetem, quæ alteri videtur esse commissa: sed per effectum [b] boni operis frumenta Dominica vitiorum suorum paleis exspolia, & in Ecclesiæ corpus monendo, & persuadendo, quasi mandendo, converte.

[a] Deut. 23.
[b] affectum. *orig.*

II. *Item* PELAGIUS Papa II. *Epist.* 1. omnibus Episcopis. [c. an. 580. *Romæ.*]

Quot civitates unaquæque provincia habeat.

SCitote certam [c] provinciam esse, quæ habet decem, aut undecim Civitates, & unum Regem, & totidem minores Potestates sub se, & unum Metropolitanum [d], aliósque Suffraganeos [e] X. vel XI. Episcopos Judices: ad quorum judicium omnes causæ Episcoporum, & reliquorum Sacerdotum, ac civitatum referantur, ut ab his omnibus justè, consona voce discernantur [f], nisi ad majorem autoritatem fuerit ab iis, qui judicandi sunt, appellatum. Unde non oportet ut degradetur, vel dehonoretur unaquæque provincia: sed apud semetipsam habeat Judices, Sacerdotes, & Episcopos, singulos videlicet secundùm ordines suos; & quicumque causam habuerit, à suis Judicibus judicetur, & non ab alienis; id est, à suæ justis Judicibus provinciæ, & non ab extraneis [g], nisi (ut jam est prælibatum,) à judicandis [h] fuerit appellatum.

[c] Polyc. l. 5. tit. 1. Ansel. l. 6. c. 107. Pann. l. 4. c. 24.
[d] Episcopum. *orig.*
[e] Suffragatores. *orig.*
[f] al. decernantur.
[g] al. externis.
[h] al. judicatis.

III. *Item* NICOLAUS Papa [1]. [fortè c. an. 865. *Romæ.*]

Non aliorum; sed Primatis sui judicio quisque se subjiciat Episcopus.

DEnique Suffredus [2], si tale in se crimen noverat, quo rectè posset Episcopatu privari, vel infirmitate se sentiebat forsitan prægravari, quâ impeditus nullis posset proximis sua prælatione prodesse; Primatis sui debuerat, & non aliorum Diœceseos Antistitum præstolari judicium. Quòd si quælibet ambiguitas, vel aliqua fortasse super ejus examinatione vel Episcopatûs abrenuntiatione oborta fuisset contentio, ex more ad Apostolicam Sedem referri convenerat; & nostra in his omnibus debuerant cuncti decreta penitùs expectare. Quod quia omissum *α* hactenus dolemus; dilectissimam mihi Gloriam vestram vehementer efflagito, ut jam dictus Suffredus [3] Episcopus proprio restituatur Episcopio: & si quid reprehensione dignum gessit; posteà vel correctione, vel animadversione definietur.

¶ CORR. ROM. *α Omissum.*] Locus hic emendatus est ex plerisque vetustis Gratiani codicibus.

¶ PITH. [1] *Papa.*] Add. V. C. *Ludovico Imp.*

[2] *Suffredus.*] V. C. *Seufredus.*

[3] *Suffredus.*] V. C. *Seufredus*: abest vox *Episcopus.*

EST tamen casus, in quo Episcopus alterius Parochianum excommunicare valet. Unde „ GRATIAN.

IV. IN CONCILIO apud Compendium, c. 5. [fortè c. an. 757. *in Gallia.*]

Quando Episcopus alterius Parochianum excommunicare valet.

PLacuit [i] pro communi utilitate, & instante necessitate, ut nullus Episcoporum graviter ferat, si ejus Parochianum pro deprædationis causa alter Episcopus excommunicaverit.

[i] Burch. l. 1. c. 12. Ivo, p. 14. c. 82.

V. *Item* EX CONCILIO MELDENSI, c. 2. [c. an. 845. *in Gallia.*]

De eodem. PALEA.

DE illis autem [k], qui intra parochiam Beneficium, aut hereditatem habent, & alterius Episcopi Parochiani sunt, & de loco ad locum iter faciunt, & rapinam [l], & deprædationes peragunt; placuit, ut excommunicentur; nec antè ex parochia exeant, quàm, quæ perpetrarunt, dignè emendent. Quorum excommunicatio seniori eorum, & proprio Episcopo significanda est, ne eos recipiat [m], antequam illuc redeant, ubi rapinam fecerunt; & ibi omnia pleniter emendent.

[k] Extrà de rapt. c. 1. Burch. l. 71. c. 45. Ivo, p. 14. c. 109.
[l] al. rapinas.
[m] al. recipiant.

CUJUS JUDICIUM SIT EXPETENDUM, SI CIRCA SENTENTIAM EPISCOPOS PROVINCIÆ DISCORDARE CONTIGERIT.

QUÆSTIO IV.

PORRÒ cujus judicium sibi expetendum sit, si Judices electi inter se discordare cœperint, sic invenitur diffinitum „ GRATIAN.

I. IN CONCILIO ANTIOCHENO, c. 4. [an. 341. *in Syria.*]

A quo sit ferenda sententia, quando comprovinciales Episcopi discordant.

SI quis Episcopus [a] criminaliter [b] in judicio Episcoporum fuerit accusatus, contingat autem Episcopos provinciæ, qui convenerint, diversas habere sententias, & alios quidem innocentem eum pronuntiare, alios reum; propter hujusmodi controversiam amputandam placuit sanctæ Synodo Metropolitanum *α* Episcopum alterius provinciæ vicinæ [1] advocari [2], & aliquantos cum eo Episcopos alios, qui pariter residentes, quæcumque fuerint [3], dirimant quæstiones [4]: propter hoc, ut firmum sit judicium, quod ab unius provinciæ Episcopis fuerit promulgatum.

[a] Burch. l. 1. c. 150. Ivo, p. 5. c. 263.
[b] al. de aliquibus causis criminalibus.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc in multis etiam vetustis Gratiani exemplaribus citatur ex Concilio Laodiceno. In uno tamen perantiquo est ex Concilio Antiocheno, in quo etiam extat: & est antiqua versio.

α Metropolitanum.] Græcum exemplar hic valdè dissentit ab hac versione. Nam ex his verbis colligitur Concilium unius provinciæ, in quo necesse est adesse proprium Metropolitanum, posse advocare vicinæ provinciæ Metropolitanum, cum aliquot Episcopis. Quod Martinus etiam Bracarensis in sequenti capite, quod ex Concilio Antiocheno accepit, confirmat. Græcè verò locus ita habet: ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὸν τῆς μητροπόλεως ἐπίσκοπον ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι ἑτέρους τινὰς τοὺς ἐπικρινοῦντας, καὶ τὴν ἀμφισβήτησιν διαλύοντας, τοῦ βεβαιῶσαι σὺν τοῖς τῆς ἐπαρχίας τὸ παριστάμενον. Quod Dionysius, quemadmodum etiam est in codice Canonum, sic vertit: *Sanctæ Synodo placuit,*

ut Metropolitanus Epiſcopus à vicina provincia Judices alios convocet, qui controverſiam tollant, ut [5] *per eos ſimul, & per comprovinciales* [6] *Epiſcopos, quod juſtum viſum fuerit, approbetur.* Ac ſanè, quòd Metropolitanus ad alterius Metropolitani vocationem deberet venire, atque in eodem Concilio duo Metropolitani futuri eſſent, vix videtur convenire.

¶ Pith. [1] *Vicinæ.*] Delet V. C.
[2] *Advocari.*] Add. V. C. *oportere.*
[3] *Fuerint.*] V. C. *fuerit.*
[4] *Quæſtiones.*] V. C. *quæſtionem.*
[5] *Ut.*] V. C. *&.*
[6] *Et per comprovinciales.*] 2. V. C. *& provinciales.*

II. *Item* ex Concilio Martini Papæ [e], id eſt, Epiſcopi Bracarenſis, c. 13. [c. an. 572. *in Hiſpania.*]

e In. Capit. Synod. Græc. c. 13.

Quando Judices electi de ſententia inter ſe diſcordes extiterint, de vicina provincia Archiepiſcopus advocetur.

SI quis Epiſcopus in aliquibus cauſationibus judicatur, & viderit ipſos Epiſcopos, qui in provincia ſua ſunt, inter ſe judicio diſcrepare, & alii videantur eum, qui judicatur, juſtificare, alii condemnare; pro definitione hujus diſſenſionis hoc placuit ſancto Concilio, ut de provincia vicina alter Metropolitanus convocetur Epiſcopus, ut per eum confirmetur, quod ſecundùm rectum placuerit Canonem.

Gratian. „ Nisi eadem provincia Primatem habuerit, ad quem negotia, quæ per Metropolitanum terminari non valent, referenda ſint. Unde

III. Bonifacius Papa I. Epiſcopis *a* Galliæ. [imò *ex Nov.* 115. *c.* 36. apud Jul. Antec. an. Chr. 546. *Conſtantinopoli.*]

Primati deferantur negotia, quæ Metropolitanus explicare non valet.

SI inter Epiſcopos [d] ejuſdem Concilii dubitatio emerſerit de Eccleſiaſtico jure, vel de aliis negotiis; primùm Metropolitanus eorum cum aliis in Concilio conſiderans rem dijudicet, & ſi non acquieſcat utraque pars judicatis, tunc Primas regionis inter ipſos audiat, & quod Eccleſiaſticis Canonibus, & legibus veſtris conſentaneum ſit, hoc definiat, & nulla pars calculo ejus valeat contradicere.

d Polyc. l. 5. tit. 4. Burch. l. 1. c. 57. Ivo, p. 5. c. 167. Pann. l. 4. c. 22.

¶ Corr. Rom. *a Epiſcopis.*] Sic eſt emendatum ex aliquot vetuſtis codicibus, Burchardo, Ivone, & Polycarpo: Anteà erat, *populis.* Simillima verò huic capiti leguntur *Novellâ* 123. *c.* 34. apud Julianum Anteceſſorem.

IV. *Item* Alexander Papa. [fortè c. an. 116. *Romæ.*]

De eodem. PALEA.

SI Metropolitanus [e] à quocumque comprovinciali Epiſcopo *a* in cauſa propria appellatus eum audire diſtulerit, in proxima Synodo negotii ſui habeat licentiam exercendi; & quidquid per [f] juſtitiam à Comprovincialibus ſuis fuerit ſtatutum, debet cuſtodiri.

e Burch. l. 1. c. 59. Ivo, p. 5. c. 169. f al. propter.

¶ Corr. Rom. *a Epiſcopo.*] Burchardus, & Ivo addunt, *bis fuerit in cauſa, &c.*

Gratian. „ Sed ſi omnium Comprovincialium concordi ſententia fuerit damnatus, manebit erga eum immobilis cenſura. Unde legitur

V. In Antiocheno Concilio, c. 15. [an. 341. *in Syria.*]

Epiſcopus, qui ab Epiſcopis ſuæ provinciæ conſonam ſententiam reportaverit, ab aliis judicari non poterit.

SI quis Epiſcopus criminaliter accuſatus, ab omnibus, qui ſunt intra provinciam, Epiſcopis, acceperit [g] unam, conſonámque ſententiam; ab aliis ulteriùs judicari non poterit, ſed manere circa eum oportet tamquam convenientem, quæ ab omnibus prolata eſt, firmam, ratámque ſententiam.

g al. excepe-rit.

Gratian. „ Subintelligendum verò eſt, niſi ad Judicem majoris autoritatis fuerit provocatum. Tunc enim per appellationem ſoluta ſententia firmitatem non obtinet. Unde ait

VI. Nicolaus Papa I. in Epiſtola ad Carolum Regem, cujus initium, *Numquam dolorem generat.* [an. 868. *Romà in Galliam.*]

Semel definitum retractari non licet, niſi ubi major autoritas fuerit.

QUod benè [h] [7] ſemel definitum eſt, & interpoſitis juramentis deliberatum, nulla debet iteratione (niſi fortaſſis ubi fuerit major autoritas) retractari.

h Burch. l. 9. c. 49.

¶ Pith. [7] *Quod benè.*] Refert Regino, *p.* 37.

VII. *Item* ex Concilio Sardicensi, c. 4 [i]. [an. 347. *in Thracia.*]

i Nic. Epiſcopis qui in Convicinum convenerunt. k Anſel. l. 2. c. 77.

In renovatione judicii, Beati Petri memoria eſt habenda.

OSius [8] Epiſcopus [k] dixit: Quòd ſi aliquis Epiſcopus adjudicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe bonam cauſam habere, ut iterùm judicium [9] renovetur, ſi vobis placet, Sancti Petri Apoſtoli memoriam honoremus, ut ſcribatur vel [10] ab his, qui [11] examinaverunt, vel [12] etiam ab aliis Epiſcopis, qui in provincia proxima morantur, Romano Epiſcopo. Et, ſi judicaverit [l] renovandum eſſe judicium, renovetur, & det Judices. Si autem probaverit talem cauſam [13], ut ea non refricentur, quæ acta ſunt; quæ decreverit Romanus Epiſcopus, confirmata erunt. Si hoc ergo omnibus placet, ſtatuatur: Synodus reſpondit: Placet.

l Paulò aliter in Græco.

¶ Pith. [8] *Oſius.*] Exig.
[9] *Judicium.*] *Concilium.*
[10] *Vel.*] Deeſt in V. C.
[11] *Qui.*] Add. V. C. *cauſam.*
[12] *Vel.*] V. C. *vel Julio Romano Epiſc.* cetera deſunt.
[13] *Cauſam.*] V. C. *cauſam eſſe, ut non refricentur ea quæ acta ſunt, quæ decreverit confirmata erunt.* Sic etiam Græci.

SI IN PROBATIONE DEFICIT ACCUSATOR, AN REUS SIT COGENDUS AD PROBATIONEM SUÆ INNOCENTIÆ.

QUÆSTIO V.

QUòd autem deficiente accuſatore non ſit Reus cogendus ad probationem, probatur autoritate

„ Gratian. „

I. Gregorii I. *qui lib.* 5. *Epiſt.* 25. [a] ſcribens Maximo, ait. [an. 596. *Romà in Dalmatiam.*]

a Seu c. 125.

Onus probationis Reo non incumbit.

QUòd autem poſtulas, ut illuc perſonam dirigere debeamus, quâ [b] de his, quæ dicuntur, poſſit eſſe probatio, eſſet utcumque excuſabile, ſi umquam ratio ei, qui accuſatur, neceſſitatem probationis imponeret. At poſtquam non tibi, ſed accuſantibus hoc onus incumbit, ad nos, ſicut præfati ſumus, dilatione ceſſante venire non deſinas.

b quâ præſente. orig.

Item accuſatus non negationem, ſed exceptionem probare debet.

„ Gratian. „

II. Codicis *lib.* 4. *tit.* de probationibus, *l. actor.* [c] [an. 304.]

c tit. 19. l. 23.

De eodem.

ACcuſator [d], quod aſſeverat, probare ſe non poſſe profitendo, Reum neceſſitate monſtrandi contrarium non adſtringit; cùm per rerum naturam, factum negantis probatio nulla ſit.

d Actor. orig.

Hoc autem ſervandum eſt, quando Reum publica fama non vexat. Tunc enim autoritate ejuſdem Gregorii [e] propter ſcandalum removendum, famam ſuam Reum purgare oportet.

„ Gratian. „ e Sup. II. q. 5. c. quanto, & c. quæ de cauſa.

CAUSA VII.

QUidam Epiſcopus longa ægritudine [a] gravatus alium ſibi ſubſtitui rogavit, cujus precibus ſummus Pontifex annuit; & quod rogaverat, ei conceſſit. Poſteà verò convaluit idem Epiſcopus, & quod priùs fecerat, cupit reſcindi: adversùs eum, qui ſibi ſucceſſerat [b], quæſtionem movet, ſuámque cathedram tamquam ſibi debitam repoſcit.

I. Hic primùm quæritur, utrùm vivente Epiſcopo alius poſſit in eadem Eccleſia ordinari.

II. Secundò, an iſte valeat repoſcere cathedram, quam ſua interceſſione alter accepit.

„ Gratian. „ a al. invaletudine. „ b al. acceſſerat.

UTRUM VIVENTE EPISCOPO, ALIUS POSSIT IN EADEM ECCLESIA ORDINARI.

QUÆSTIO I.

QUòd autem vivente Epiſcopo alius ſuperponi, aut ſuperordinari non poſſit, ex Concilio [a] apud Arverniam [b] *a* celebrato definitum eſt, in quo legitur [ut nullus, vivente Epiſcopo, alius ſuperponatur, aut ſuperordinetur Epiſcopus, niſi forſitan in ejus locum, quem capitalis culpa dejecerit.]

„ Gratian. „ 1. Pars. „ a In Conc. Aurelianenſi V. c. 12. „ b Burch. l. 1. c. 186. Ivo, p. 5. c. 302.

¶ Corr. Rom. *a Arverniam.*] Burchardus etiam, & Ivo citant ex Arvernenſi, *c.* 13. extat autem in Aurelianenſi quinto, *c.* 12.

I. *Item* ex Regesto Gregorii Papæ I. *lib.* 9. *Epiſt.* 41. ad Anatolium Conſtantinopolitanum Diaconum. [an. 601. *Romà Conſtantinopolim.*]

c Polyc. l. 2. tit. 17. Anſel. l. 6. c. 201. Burch. l. 1. c. 188. Ivo, p. 5. c. 304

Pro moleſtia corporis, ſuo honore non privetur Epiſcopus.

SCcripſit [c] mihi tua Dilectio, piiſſimum Dominum noſtrum Reverendiſſimo Fratri meo Joanni primæ Juſtinianeæ Epiſcopo pro ægritudine capitis, quam patitur, præcipere ſuccedi: ne fortè, dum Epiſcopi jura eadem civitas non habet, (quod abſit) ab hoſtibus pereat. Et quidem nuſquam [d] Canones præcipiunt, ut pro ægritudine Epiſcopo ſuccedatur; & omni-

d Polyc. l. 2. tit. 19.

no injustum est, ut si molestia corporis irruit, honore suo privetur ægrotus. Atque ideò hoc per nos fieri nullatenùs potest, ne peccatum in mea anima ex ejus depositione veniat. Sed suggerendum est, ut si is, qui est in regimine, ægrotat; dispensator illi requiratur talis, qui possit ejus curam omnem agere, & locum illius in regimine Ecclesiæ (ipso non deposito) ac in custodia civitatis implere, ut nec omnipotens Deus offendatur, neque civitas inveniatur esse neglecta.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc emendatum, & locupletatum est ex originali.

II. *Item* IDEM GREGORIUS I. *l.* 2. *Epist.* 5. ad Candidum Episcopum. [an. 591. *Româ in Hetruriam.*]

Flagellatis à Domino, afflictio addi non debet.

CUm percussio [e] corporalis imminet, utrùm pro purgatione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc judicium ignoratur: & ideò non debet à nobis addi flagellatis afflictio: né nos culpæ (quod absit) offensa respiciat.

[e] Extrà *de Cleric. ægrot. c.* 1.

¶ CORR. ROM.] In Decretalibus *tit. de Cler. ægrotant. c.* 1. affertur initium tantummodo hujus Capitis, & ex ipso quid agendum sit, definitur.

III. IDEM GREGORIUS I. *lib.* 3. *Epist.* 13. Maximiano α Coëpiscopo Syracusano. [an. 593. *Româ in Siciliam.*]

Infirmitatis causâ loco suo quis privari non debet.

PRæsentium latoris Adeodati querelam, qui se à sui Presbyteratûs loco incongruè dicit expulsum, licèt subditæ tibi textus petitionis explanet; tamen pauló latiùs judicavimus apertiúsque retexendam. Asserit namque à Quintiano Fratre, & Coëpiscopo nostro in loco suo pro quibusdam se suis ordinandis negotiis relaxatum, ægritudinísque causâ per duorum mensium spatium suæ se Ecclesiæ defuisse: Cujus rei occasionem captantem prædictum Fratrem nostrum, alium loco ejus illic Presbyterum ordinasse. Hortamur itaque Fraternitatem tuam, ut causam ejus solicitè perquiras, districtéque discutias; & si manifestæ ægritudinis, sicut dicitur, causâ Ecclesiæ suæ eum defuisse reperetis, nullum ei ex ordinatione alterius Presbyteri permittas præjudicium generari: sed in locum suum sine aliqua eum fac dubietate restitui. *& infrà.* §. 1. Illud autem Charitatem tuam specialiter admonemus, ut si vera fuerit hujus suggestio, atque in suum fuerit ordinem restitutus, de Presbytero, qui in loco ejus ordinatus est, subtiliter, districtéque debeas esse solicitus. Et, si quidem sine datione aliqua ad eumdem ordinem pervenerit, ut in Simoniacam hæresim non potuisset incidere; in alia quacumque vacante Ecclesia eum volumus ordinari. Sin autem in eo quippiam (quod avertat Dominus) fuerit tale repertum, ipso etiam Presbyteratûs privetur ordine, quem non causâ replendæ necessitatis Ecclesiæ, sed solâ comprobatur ambitione suscepisse.

¶ CORR. ROM. α *Maximiano.*] Sic est emendatum ex originali, tam impresso, quàm manuscripto. Nam anteà erat, *Clementino Episcopo, Primati Bizanceno.*

IV. *Item* NICOLAUS Papa I. Aluino [f] Januensi Archiepiscopo. [imò Adalvvino Juvavensi Archiepiscopo, c. an. 865. *Româ in Germaniam.*]

[f] *al.* Albino Viennensi.

Pro infirmitate, vel ægritudine Pontifices non sunt abjiciendi, nec in eorum locum alii substituendi.

POntifices [g], qui aliqua occupantur infirmitate, vel ægritudine, abjiciendi non sunt, nec alios in loco eorum consecrari oportet, nisi ex hac fuerint luce subtracti. Quòd si de ministerio sibi concesso conqueruntur, quæ licita sunt, Sacerdotes expleant. In his verò, quæ his præsumere non licet, vicinorum usque ad recipiendam sanitatem Episcoporum auxilia subrogentur: & hoc cum cautelæ studio peragatur, ne per necessitatis occasionem præsumptionis pullulet ambitio. Episcopos verò, qui Dominici gregis susceperunt curam, atque solicitudinem, ab administratione eorum discedere non oportet, ut accepti talenti pulchritudo non deleatur, sed certamine [h] eorum salubriter augeatur, & triplicetur fructus [i].

[g] Ivo, *p.* 5. *c.* 352.

[h] *al.* certamen.

[i] *abest à multis.*

V. *Item* EX CYPRIANI Episcopi, & Martyris, *lib.* 4. *Epist.* 2. ad Antonianum. [c. an. 255. *in Africa.*]

Vivente Episcopo alius sibi succedere non valet.

FActus est [k] Cornelius Episcopus de Dei, & Christi ejus judicio, de Clericorum penè omnium testimonio, de plebis, quæ tunc affuit, suffragio, & de Sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio α, cùm nemo ante se factus esset, cùm Fabiani locus, id est, cùm locus Petri, & gradus Cathedræ Sacerdotalis vacaret: quo occupato de Dei voluntate, atque omnium nostrûm consensione firmato, quisquis jam Episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est; nec habeat Ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesiæ non tenet unitatem. Quisquis ille fuerit, multum de se licèt jactans, & sibi plurimùm vendicans, profanus est, alienus est, foris est. Et cùm post primum secundus esse non possit; quisquis post unum, qui solus esse debeat, factus est, non jam secundus ille, sed nullus est.

[k] Polyc. *l.* 7. *tit.* 4. Ansel. *l.* 6. *c.* 58. Ivo, *p.* 5. *c.* 359.

¶ CORR. ROM. α *Collegio.*] Sic legitur in codicibus Cypriani impressis, & manuscriptis, & Polycarpo. Ac similis ferè locutio est *in sequenti capite, &* XXIII. *q.* 8. *si quis membrorum.* Anteà erat, *consensu.*

VI. *Item* IDEM in eadem Epistola *inferiùs.* [c. an. 255. *in Africa.*]

Non est Episcopus, qui in locum viventis irrepserit.

NOvatianus [l] α Episcopus non est, qui Cornelio Episcopo in Ecclesia à sedecim Coëpiscopis facto, adulter, atque extraneus Episcopus fieri à desertoribus per ambitum nititur: & cùm sit à Christo una Ecclesia per totum Mundum in multa membra divisa, item Episcopatus unus, Episcoporum multorum concordi numerositate diffusus; ille post Dei traditionem, post connexam, & ubique conjunctam Catholicæ Ecclesiæ unitatem, humanam conatur [m] Ecclesiam facere, & per plurimas civitates novos Apostolos suos mittit, ut quædam recentia institutionis suæ fundamenta constituat: cùmque jampridem per omnes provincias, & per urbes singulas ordinati sint Episcopi in ætate antiqui, in fide integri, in pressura probati, in persecutione proscripti; ille super eos creare alios Pseudoëpiscopos audet: quasi possit, aut totum Orbem novi conatûs obstinatione peragrare, aut Ecclesiastici corporis compaginem β discordiæ suæ seminatione rescindere; nesciens Schismaticos semper inter initia fervere, incrementa verò habere non posse: nec augere, quod illicitè cœperint, sed statim cum prava sua æmulatione deficere. *& infrà.* §. 1. Qui ergo nec unitatem spiritûs, nec conjunctionem pacis observat, & se ab Ecclesiæ vinculo, atque à Sacerdotum collegio separat; Episcopi nec potestatem potest habere, nec honorem; qui Episcopatûs nec unitatem voluit tenere, nec pacem.

[l] Ansel. *l.* 6. *c.* 59.

[m] conetur. *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Novatianus.*] Rectè aptatum est à Collectoribus hoc initium, ne superiora etiam afferenda essent. Nam apud Cyprianum sic legitur post multa: *nisi si Episcopus tibi videtur, qui Episcopo in Ecclesia, &c.*

β *Corporis compaginem.*] Sic emendatum est ex aliquot vetustis, & Anselmo, & ipso originali: anteà enim legebatur, *ordinis compagem.*

VII. IDEM ad Florentium Puppianum, *eodem l.* 4. *Epist.* 9. [c. an. 257. *ibid.*]

Non est in Ecclesia, qui cum Episcopo pacem non habet.

SCire debes [n] Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo; & si quis cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse: & frustrà sibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latentes apud quosdam communicare se credunt; quando Ecclesia, quæ Catholica una [o] est, scissa non sit, neque divisa.

[n] Ivo, *p.* 5. *c.* 360.

[o] *al.* Ecclesia Catholica quæ una.

VIII. IDEM ad Jubajanum. [c. an. 257. *ibid.*]

Suo jure quis cedere non debet.

QUàm periculosum sit in Divinis rebus, ut quis cedat jure suo, & potestate, Scriptura Sancta declarat, cùm in Genesi [p] Esaü primatus suos inde perdiderit; nec recipere id postmodum potuerit, quod semel cessit.

[p] *Gen* 25.

IX. IDEM *lib.* 1. *Epist.* 6. ad Magnum. [c. an. 257. *ibid.*]

Perditionem sibi acquirunt, qui ab Episcopis recedentes unitatem Ecclesiæ scindunt.

DEnique quàm sit inseparabile unitatis Sacramentum, & quàm sine spe sint, & perditionem sibi maximam de indignatione Dei acquirant, qui schisma faciunt, & relicto Episcopo alium sibi foris Pseudoëpiscopum constituunt, declarat in libris regnorum [q] Scriptura divina, ubi à tribu Juda, & Benjamin decem tribus scissæ sunt, & relicto Rege suo [r], alterum sibi foris constituerunt [s]: *Et indignatus est,* inquit, *Dominus in omne semen Israël, & dimovit eos, & dedit eos in direptionem, donec abjiceret eos à facie sua; quia dissipatus est Israël à domo David, & constituerunt sibi Regem Jeroboam filium Nabat.* Indignatum esse Dominum dicit, & eos in perditionem dedisse, quòd ab unitate dissipati essent, atque alterum sibi Regem constituissent. Et tanta indignatio Domini extitit adversùs illos, qui schisma fecerant, ut etiam cùm homo Dei ad Jeroboam [t] missus esset, qui ei peccata sua exprobraret, atque ultionem futuram prædiceret, panem quoque apud illos edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cùm non custodisset, & contra præceptum Dei prandisset, statim Divinæ censuræ majestate percussus est, ut inde regrediens, impetu ac morsu leonis in itinere necaretur. *& paucis interjectis.*

[q] 3. *Reg.* 12.

[r] *Abest ab orig.*

[s] 4. *Reg.* 17.

[t] 3. *Reg.* 13.

§. 1. Satiat adhuc α in Evangelio suo Dominus, & majorem intelligentiæ lucem manifestat, quòd iidem, qui se tunc à tribu Juda, & Benjamin sciderant, & Hierosolymis derelictis Samariam secesserant, inter profanos, & gentiles computarentur. Nam, cùm primùm Discipulos suos in ministerium salutis mitteret, mandavit, & dixit [u]: *In viam Nationum ne ieritis, & in civitatem Samaritanorum ne introieritis.* Ad Judæos priùs mittens, Gentiles adhuc præteriri jubet. Addendo autem & civitatem Samaritanorum debere omitti, ubi erant Schismatici, ostendit Schismaticos Gentilibus adæquari. *& post pauca.*

[u] *Matth.* 10.

§. 2. Quòd verò [x] eumdem, quem & nos Deum patrem, eumdem filium Christum, eumdem Spiritum Sanctum nosse dicuntur, nec hoc adjuvare tales potest. Nam & Core [y], & Dathan, & Abiron cum Sacerdote Aaron,

[x] Infrà XXIV. *q.* 1. *c. didicimus.* §. *quòd verò.*

[y] *Num.* 16.

& Moyſe eumdem Deum noverant: pari Lege, & Religione viventes unum, & verum Deum, qui colendus, atque invocandus fuerat, invocabant: tamen quia loci ſui miniſterium tranſgreſſi contra Aaron Sacerdotem, qui Sacerdotium legitimum dignatione Dei, atque ordinatione perceperat, ſacrificandi ſibi licentiam vendicaverunt, divinitùs percuſſi pœnas ſtatim pro illicitis conatibus rependerunt: nec potuerunt rata eſſe, & proficere ſacrificia irreligioſè, & illicitè contra Jus Divinæ diſpoſitionis oblata. Thuribula quoque ipſa, in quibus incenſum illicitè fuerat oblatum, ne in uſu de cetero eſſent Sacerdotibus, ſed potiùs indignationis, & ultionis Divinæ memoriam corrigendis poſteris exhiberent; juſſu Domini conflata, atque igne purgata in laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, ſecundùm quod loquitur Scriptura divina [z]: *Memoriale*, inquit, *filiis Iſraël, ut non accedat quiſquam alienigena, qui non eſt ex ſemine Aaron, imponere incenſum ante Dominum, ut non ſit, ſicut Core.* Et tamen illi ſchiſma non fecerunt, nec foràs egreſſi, contra Dei Sacerdotes impudenter, atque hoſtiliter rebellaverant. Quòd nunc hi Eccleſiam ſcindentes, & contra pacem, atque unitatem Chriſti rebelles, cathedram ſibi conſtituere, & primatum aſſumere, & baptizandi, atque offerendi licentiam vendicare conantur.

[z] Ibid.

¶ Corr. Rom. *a Satiat adhuc.*] Anteà legebatur, *Sed adhuc.* Emendatum eſt ex vetuſtis codicibus Cypriani, quos Romana editio hoc loco ſecuta eſt. Hoc verbo utitur etiam in libro de opere, & eleëmoſynis ſic ſcribens, *deprecationes ſolas parùm valere, niſi factorum, & operum acceſſione ſatientur.* Ita enim habent vetuſti codices, & ceteræ editiones præter Romanam, in qua operarum culpâ ejus verbi loco, poſitum eſt, *adjuventur.*

X. *Item* Leo IV. Vernoni [1] Duci Britanniæ. [imò Nomenſio Duci Britanniæ, an. 849. *Româ in Britanniam.*]

Non eſt defendendus, qui viventis locum invadit.

NOn furem, nec latronem, qualem Gillandum [a] [2] eſſe ſentimus in Nannetica ſede, qui viventis (quod non licuit) locum non timuit uſurpare, pro cujuſcumque muneris donis ultrà debes defenſare.

[a] al. Gislardum.

¶ Pith. [1] *Vernoni.*] V. C. *Nomeno*, fortè *Nomenſio.* Vide Lupum *Epiſt.* 80. 81. 82. & Chron. Britan.

[2] *Gillandum.*] V. C. *Giſlardum.*

XI. *Item* Evaristus Papa, *Epiſt.* 2. omnibus Epiſcopis. [an. 108. *Româ in Ægyptum.*]

Non licet Epiſcopo Eccleſiam ſuam dimittere.

SIcut vir [b] non debet adulterare uxorem ſuam; ita nec Epiſcopus Eccleſiam ſuam, id eſt, ut illam dimittat, ad quam ſacratus eſt, abſque inevitabili neceſſitate, aut Apoſtolica, vel regulari mutatione, & alteri ſe ambitûs causâ conjungat. Et ſicut uxori non licet dimittere virum ſuum, ut alteri ſe, vivente eo, matrimonio ſociet, aut eum adulteret, licèt fornicatus ſit vir ejus, ſed juxta Apoſtolum [c], aut viro ſuo reconciliari debet, aut manere innupta; ita Eccleſiæ non licet dimittere Epiſcopum ſuum, aut ab eo ſe ſegregare, ut alterum, vivente eo, accipiat: ſed aut ipſum habeat, aut innupta maneat: id eſt, alterum Epiſcopum, ſuo vivente, non accipiat, ne fornicationis, aut adulterii crimen incurrat. Si verò adulterata fuerit, id eſt, ſi ſe alteri Epiſcopo junxerit, aut ſuper ſe alterum Epiſcopum adduxerit, aut eſſe fecerit, vel deſideraverit, per acerrimam pœnitentiam aut ſuo reconcilietur Epiſcopo, aut innupta permaneat. *& paulò pòſt.* §. 1. Epiſcopum verò [d] oportet opportunè, & importunè, atque ſine intermiſſione Eccleſiam ſuam docere, eámque prudenter regere, & amare, ut à vitiis ſe abſtineat, & ſalutem conſequi poſſit æternam. Et illa cum tanta reverentia ejus doctrinam debet ſuſcipere, eúmque amare, & diligere ut legatum Dei, & præconem veritatis.

[b] Polyc. *l.* 1. *t.* 8. Burch. *l.* 1. *c.* 76. Anſel. *l.* 6. *c.* 102. Ivo, *p.* 5. *c.* 182.
[c] 1. *Cor.* 7.
[d] Burch. *l.* 1. *c.* 189. Ivo, *p.* 5. *c.* 305.

Gratian. „ Ecce his autoritatibus patenter oſtenditur, quòd Epiſcopo vivente alius ſuperordinari non poteſt, nec etiam pro ejus ægritudine. Sed illud Gregorii [e] intelligendum eſt, quando ille, qui ægrotat, alium ſibi ſubſtitui non rogat. Ceterùm, quando aliquis vel ſenectute, vel infirmitate gravatus ſuſceptum officium adminiſtrare non valet, ſi alium ſibi ſubſtitui petierit, rationabiliter fieri poteſt. Unde in eodem capitulo ſequitur [Si verò [f] idem Joannes *a* fortaſſe pro moleſtia ſua petierit, ut ab Epiſcopi honore debeat vacare, eo petitionem ſcripto dante, concedendum eſt: aliter autem facere pro omnipotentis Dei timore omnimodo non audemus.] Hinc etiam B. Auguſtinus Epiſcopo ſuo nondum defuncto, ſed ſenectute gravato, cathedram Epiſcopalem ſuſcepit. Unde legitur

[e] Suprà eâd. *c. ſcripſit.*
[f] *L.* 9. *Reg. Epiſt.* 41.

¶ Corr. Rom. *a Si verò idem Joannes.*] Hæc ſunt in Regeſto B. Gregorii, *lib.* 9. *Epiſt.* 41. & ſequuntur poſt *cap. ſcripſit. ſuprà eâd.*

XII. In Paulini *Epiſt. unic.* ad Romanianum. [an. 396. *in Campania.*]

Auguſtinus non tam ſucceſſit, quàm acceſſit.

NOn autem [g] tantùm hoc ſcribimus gratulandum, quòd Epiſcopatum Auguſtinus acceperit, ſed quòd hanc Dei gratiâ curam meruerint Africanæ Eccleſiæ, ut verba cæleſtia Auguſtini ore perciperent; qui ad majorem Dominici muneris gratiam novo more provectus, ita conſecratus eſt, ut non ſuccederet in cathedra Epiſcopo, ſed accederet. Nam incolumi Valerio Hipponenſis Eccleſiæ Epiſcopo, Coëpiſcopus Auguſtinus eſt.

[g] B. Aug. *Epiſt.* 34. & 110.

Gratian. “ Hoc idem probatur autoritate B. Gregorii, qui Ariminenſi Epiſcopo dolore capitis laboranti, alterum ſubrogavit, ita ſcribens

XIII. Idem B. Gregorius *in* 7. *lib. Regeſti ſui, ind.* 2. *Epiſt.* 49. ad Marinianum Epiſcopum Ravennæ. [an. 599. *Româ in Æmiliam.*]

Epiſcopo gravato infirmitate, alius ſubrogari poteſt.

QUaliter [h] ordinati à nobis Sacerdotis, corporis, quâ noſtis, impediente moleſtia, Ariminenſis Eccleſia Paſtorali hactenùs ſit regimine deſtituta, dudum Fraternitas veſtra cognovit. Quem, dum habitatorum loci illius precibus permoti ſæpiùs hortaremur, ut ſi de eadem capitis, quâ detinebatur, moleſtiâ melioratum ſe eſſe ſentiret, ad ſuam, auxiliante Domino, reverteretur Eccleſiam; datis induciis in hoc quadriennio expectatus eſt. Quem, dum monitu Cleri, civiúmque illinc venientium, nóſque precibus urgentium [i] inſtantiùs hortaremur, ut ſi valeret, cum eis auxiliante Domino remearet; data in ſcriptis ſupplicatione nos petiit, ut quia ad ejuſdem Eccleſiæ regimen, vel ſuſceptum officium pro eadem, quâ detinetur, moleſtiâ aſſurgere nullatenùs poſſet, Eccleſiæ ipſi ordinare Epiſcopum deberemus. Unde, quia cunctarum Eccleſiarum injuncta nos ſolicitudinis cura conſtringit, ne diutiùs gregi fidelium deſit cuſtodia Paſtoralis, illorum precibus, hujúſque ex ſui impoſſibilitate renuntiatione compulſi, viſum nobis eſt eidem Ariminenſi Eccleſiæ debere Epiſcopum ordinari: & datis ex more præceptis, Clerum, plebémque ejuſdem Eccleſiæ non deſtitimus admonere, quatenùs ad eligendum ſibi Antiſtitem concordi proviſione concurrant. Hortamur igitur, ut Fraternitas veſtra eum, quem uno conſenſu omnes elegerint, ſicut & ipſi à nobis popoſciſſe noſcuntur, ad ſe faciat evocari: quem cauta ex omnibus examinatione diſcutite; & ſi ea, in eo, quæ in textu Heptateuchi *a* morte multata ſunt, minimè Domino fuerint opitulante reperta, atque fidelium perſonarum relatione ejus vobis quoque vita placuerit, ad nos eum cum Decreti pagina, veſtræ quoque additâ teſtificationis Epiſtolâ deſtinate: quatenùs eidem à nobis Eccleſiæ Domino diſponente conſecretur Antiſtes.

[h] Burch. *l.* 1. *c.* 189. Ivo, *p.* 5. *c.* 305.
[i] *al.* arguentium.

¶ Corr. Rom. *a Heptateuchi.*] Apud B. Gregorium in hac Epiſtola, & in multis aliis locis legitur, *Eptatici*, ſicut eſt etiam in Burchardo, & Ivone, & aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus. Et de hac voce notatum eſt ſuprà *diſt.* 15. *c. ſancta Romana. in verſ. Pentateuchum.*

XIV. *Item* ex eodem Regesto, *lib.* 11. *Epiſt.* 7. ad Ætherium Epiſcopum. [an. 602. *Româ in Galliam.*]

De eodem.

QUamvis [k] triſte nobis ſit valdè, quod loquimur, atque fraterna nos compaſſio flere potiùs urgeat, quàm aliquid de auditis definire permittat; ſuſcepti tamen ſolicitudo regiminis cor noſtrum inſtanti pulſat aculeo, magnâ nos Eccleſiis curâ proſpicere, & ne qua earum poſſit utilitas deperire, quod fieri debeat, Deo autore, diſponere. Pervenit igitur ad nos quibuſdam referentibus quemdam Epiſcopum ita paſſionem capitis incurriſſe, ut quod mente alienatâ agere ſoleat, gemitus & fletus audire ſit. Ne ergo languente Paſtore, grex (quod abſit) inſidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel Eccleſiæ ipſius utilitates depereant; cautâ nos neceſſe eſt proviſione tractare. Et ideò, quia viventem Epiſcopum ab officio ſuo neceſſitas infirmitatis, non crimen abducit, alium loco ejus (niſi recuſante eo) nulla ſinit ratio ordinari: ſed ſi intervalla ægritudinis habere eſt ſolitus, ipſe data petitione non ſe ulteriùs ad hoc miniſterium intellectum habere, nec ad alia officia ſubvertente infirmitate poſſe fateatur aſſurgere, & alium loco ſuo expetat ordinandum. Quo facto, omnium ſolenniter electione, alter qui dignus fuerit Epiſcopus, ſolenniter ordinetur: ſic tamen, ut quouſque eumdem Epiſcopum in hoc ſeculo vita tenuerit; ſumptus ei debiti de eadem Eccleſia miniſtrentur. Enimverò, ſi nullo tempore ad ſanæ redit mentis officium; perſona fidelis, ac vitæ probabilis eſt eligenda, quæ ad regimen Eccleſiæ idonea poſſit exiſtere, atque de animarum utilitate cogitare; inquietos ſub diſciplinæ vinculo reſtringere; Eccleſiaſticarum rerum curam gerere, & maturum, atque efficacem ſe in omnibus exhibere: qui etiam ſi Epiſcopo, qui nunc ægrotat, ſuperſtes extiterit, loco ejus debeat conſecrari.

[k] Burch. *l.* 1. *c.* 191. Ivo, *p.* 5. *c.* 307.

Gratian. 2. *Pars.* “ Ne autem hujuſcemodi paſſionibus Sacerdotibus ſubitò occupatis, cœptum officium inexpletum remaneat; inſtitutum eſt, ut Sacerdos ſive pſallens, ſive ſacrificans alios ſecum habeat, qui ſi hujuſmodi caſus interveniat, inchoata miniſteria perficere valeant. Unde

XV. In Concilio Toletano XI. *c.* 14. [an. 675. *in Hiſpania.*]

Quiſque ſacrificans Sacerdotem ſibi vicinum habeat; qui cœpta Sacramenta expleat, ſi ei aliqua neceſſitas ingruerit.

[1] *De conſ. diſt.* 1. *ut illud.* Burch. *l.* 3. *c.* 73. Ivo, *p.* 2. *c.* 126.
[m] *Eccleſ.* 4.

ILlud [1] α Divini oraculi momentis ſinguli præcaventes, quo ſcribitur [m]: *Væ ſoli, quia cùm ceciderit, non habet ſublevantem;* ſummopere verendum nobis eſt, & cavendum, ne horis illis, atque temporibus, quibus Domino pſallitur, vel ſacrificatur, unicuique Divinis ſingulariter officiis inſiſtenti pernicioſa paſſio ,, vel corporis quælibet invaletudo [3] occurrat, quæ aut corpus ſubitò [4] ſubrui faciat, aut mentem alienatione, vel terrore confundat. Pro hujuſmodi ergo caſibus [5] præcaventes, neceſſarium duximus inſtituere, ut ubi temporis, vel loci, ſive Cleri copia ſuffragatur, habeat quiſquis illic [n] canens Deo, atque ſacrificans poſt ſe vicini ſolaminis adjutorem: ut ſi aliquo caſu ille, qui officia impleturus accedit [o], turbatus fuerit, vel ad terram eliſus; à tergo ſemper habeat qui ejus vicem exequatur intrepidus. *Sed ſi hoc* β *ſacrificanti frequenter acciderit, tunc omnimodo ab oblatione prohibeatur.*

[n] *al.* ille.
[o] *al.* accedet.

¶ CORR. ROM. α *Illud.*] In Conciliis impreſſis legitur, *Et illud.* In Codice verò Lucenſi Regio, *Væ illud.* In duobus Vaticanis, *Ut illud:* & ſic eſt infrà *de conſecr. diſtinct.* 1. *c. ut illud.* & apud Burch. & Ivonem.

β *Sed ſi hoc.*] Hæc ſunt impreſſa aliis characteribus, quia non ſunt in Concilio Toletano, neque in pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus. In codice perantiquo ſunt Gloſſæ ad verbum: *vicem.* & poſt verbum *prohibeatur*, additur, *ut infrà eâd. q.* 2. *c. in tuis literis.* Apud Burchardum verò, & Ivonem, qui citant decreta Soteris Papæ, & infrà *de conſecr. loco cit.* horum verborum loco leguntur hæc, *& officium incœptum adimpleat.*

¶ PITH. [3] *Invaletudo.*] V. C. *valetudo.*
[4] *Subitò.*] Sic etiam V. C.
[5] *Caſibus.*] al. *auſibus.*

XVI. *Item* EX CONCILIO TOLETANO VII. *c.* 2. [an. 646. *in Hiſpania.*]

Si Sacerdos neceſſitate præoccupatus fuerit, cœpta Sacramenta per alium expleantur.

[p] Burch. *l.* 3. *c.* 70. Ivo, *p.* 2. *c.* 124.

NIhil contra [p] ordinis ſtatutum temeritatis auſu præſumatur; neque illa, quæ ſumma veneratione cenſentur, vel minimo præſumptionis actu α ſolvantur, cùm ad hoc tantùm β fieri juſſa ſunt; ne interrupta noſcantur, vel languoris proventu robore ſalutis privetur natura. Non ergo fragilitati ſolùm conſulitur humanæ, ſed etiam ſacro γ honori myſteriorum [6] Dei provida cavetur ſolicitudine. Cenſuimus ergo convenire, ut cùm à Sacerdotibus Miſſarum tempore ſancta [7] myſteria conſecrantur, ſi ægritudinis acciderit quilibet [8] eventus, quo cœptum nequeat conſecrationis expleri myſterium, ſit liberum Epiſcopo vel Presbytero alteri conſecrationem exequi officii cœpti. Non enim aliud ad ſupplementum initiatis myſteriis competit, quàm aut incipientis, aut ſubſequentis completa benedictio δ Sacerdotis: quia nec perfecta videri poſſunt, niſi perfectionis ordine compleantur. Cùm enim ſimus omnes unum in Chriſto, nihil contrarium perſonarum diverſitas format: ubi efficaciam proſperitatis unitas fidei repræſentat. Quod etiam conſultum cuncti ordinis Clerici individuum ε ſibi eſſe non ambigant: ſed, ut præmiſſum eſt, præcedentibus libenter alii pro complemento ſuccedant. Ne tamen, quod naturæ languoris causâ conſulitur, in præſumptionis perniciem convertatur; nullus poſt cibum, potúmque quemlibet minimum ſumptum Miſſas facere, nullus abſque proventu patentis moleſtiæ Miniſter, vel Sacerdos, cùm cœperit, imperfecta officia præſumat omnino relinquere. Si quis hæc temerare præſumpſerit, excommunicationis ſententiam ſuſtinebit.

¶ CORR. ROM. α *Actu.*] Sic eſt emendatum ex codice Regio: nam in impreſſis Conciliorum codicibus, & apud Burchardum, & Ivonem eſt, *tactu.*

β *Cùm ad hoc tantùm.*] Magna eſt hoc loco varietas. In codice Regio legitur, *cùm ad hoc tantùm quaqua fieri juſſa ſunt interrupta noſcuntur, ne languoris, &c.* Apud Burch. *cùm adhuc tantùm fieri juſſa ſunt, nec interrupta noſcuntur, ne languoris, &c.* Apud Ivonem, *cùm ad hoc,* &, *nec languoris*, cetera eodem modo.

γ *Sed etiam ſacro.*] Hìc quoque magna varietas. In codice Regio planior eſt oratio, *ſed etiam honori myſteriorum Dei providetur abundè, dum ab offenſionis caſu procuratur etiam caveri ſolicitè.*

δ *Completa benedictio.*] Sic reſtitutum eſt ex codice Regio, cùm quo aliquot editiones conveniunt: multáque etiam alia in hoc Capite emendata.

ε *Individuum.*] In codice Regio eſt, *indultum.*

¶ PITH. [6] *Etiam ſacro honori myſteriorum.*] V. C. *etiam ſacris myſteriorum.*
[7] *Sancta.*] V. C. *ſacra.*
[8] *Quilibet.*] V. C. *cuilibet eventus, quo conceptum nequeat, &c.*

GRATIAN. 3. *Pars.*

" ECCE, quòd Epiſcopo petente, precibus etiam populi, " infirmitate gravato alius poſſit ſubrogari, patenter monſtra- " tur. Senectute autem gravato, non Succeſſor, ſed Coad- " jutor dari debet, qui ei decedenti in locum regiminis ſuc- " cedat. Sic Auguſtinus dicitur [q] acceſſiſſe, non ſucceſſiſſe " Hipponenſium Epiſcopo. Hinc etiam ſcribit

[q] Sup. eâd. c. non autem.

XVII. ZACHARIAS Papa Bonifacio Moguntino Archiepiſcopo. [an. 743. *Româ in Germaniam.*]

Senectute gravato Coadjutor eſt dandus, qui morienti ſuccedat.

PEtiiſti [9], ut cum noſtro conſulto pro ſuperveniente tibi ſenectute, atque corporis imbecillitate, ſi poteris invenire alium in eadem ſede, in qua præes, pro tui perſona debeas collocare. Nos verò, adjutore Deo, conſilium præbemus tuæ Sanctitati, ut pro ſalute animarum rationabilium, fautore Chriſto ſedem, quam obtines, Moguntinæ Eccleſiæ nequaquam relinquas. Sin verò Dominus dederit juxta petitionem tuam hominem perfectum, qui poſſit ſolicitudinem habere, & curam pro ſalute animarum; pro tui perſona illum ordinabis Epiſcopum; eritque in Evangelio tibi credito, & miniſterio Chriſti portando in omni loco requirens, & confortans Eccleſiam Dei. *Item ad eumdem Epiſt. ult.* §. 1. Si eumdem Divina voluerit clementia poſt tui diem tranſitûs ſupereſſe, ſi eum aptum cognoveris, & in tua voluntate fuerit diffinitum; eâ horâ, quâ te de præſenti ſeculo migraturum cognoveris, præſentibus cunctis, tibi ſucceſſorem deſigna, ut huc veniat ordinandus. Hoc nulli concedi alii patimur; quod tibi charitate cogente largiri cenſuimus. *Item ibidem paulò ſuperiùs.*

§. 2. De eo autem, quòd tibi ſucceſſorem conſtituere dixiſti, ut te vivente in tuo loco eligatur Epiſcopus; hoc nulla ratione concedi patimur; quia contra omnem Eccleſiaſticam regulam, vel inſtituta Patrum eſſe monſtratur: ſed volumus, ut tibi miniſtret, & ſit in Evangelium Chriſti adjutor. *& infrà.* §. 3. Nimis enim reprehenſibile eſſe manifeſtum eſt, ut te vivente tibi alium ſubſtituamus; ſed hoc commonemus, ut quamdiu te Divina juſſerit clementia ſupereſſe; ſine intermiſſione orare non ceſſes, ut tibi Deus illum ſucceſſorem concedat, qui ei poſſit eſſe placabilis, & populum irreprehenſibiliter regere valeat.

¶ CORR. ROM.] Prior pars hujus Capituli uſque ad verſ. *Item ſi eumdem*, ſumpta eſt ex Epiſtola Zachariæ Papæ, cujus initium eſt, *Sacris liminibus:* quæ extat Romæ manuſcripta in Bibliotheca Dominicana; quam etiam edidit frater Laurentius Surius in vita B. Bonifacii, ſed ex codice parùm emendato. Reliqua habentur in Epiſtola ultima in tomis Conciliorum.

¶ PITH. [9] *Petiiſti.*] Siffridus *p.* 27.

XVIII. *Item* PELAGIUS Papa Clero Narnienſi [r]. [fortè c. an. 559. *Româ in Umbriam.*]

[r] *al.* Navarienſi. *al.* Narinenſi.

Non Succeſſor, ſed Coadjutor viventi Epiſcopo datur.

QUia frater, & Coëpiſcopus noſter Joannes Eccleſiaſticæ utilitatis ſtudio ſuadente, & naturæ ſuæ ſimplicitate laudabili conſideratione tractata, ob hoc, quòd ſe in gerenda patrimonii gubernandi cura, vel in diſciplina Eccleſiaſtica conſervanda minimè fatetur idoneum; Conſtituti Presbyteri ad hæc explenda ſibi expoſcit adhiberi perſonam: ut ea, quæ ſunt neceſſaria, competenti diſponente ſolicitudine fiant, nihil indecens fieri, vel inutile permittatur. Ideóque præſenti vobis juſſione præcipimus, ut ſervatâ primo in loco Epiſcopo memorato reverentiâ, quam vos [10] convenit inculpabiliter exhibere, in omnibus, quæ [11] ad Divini cultûs obſequium pertinent, vel quæ Eccleſiaſticæ utilitatis peragere cura ſuaſerit, præbeatis obedientiam Conſtituto [12] competentem, in nullo diſpoſitionibus ejus ſpiritu contumaci reſultantes: immò competenti vigilantiæ veſtræ ſtudio, quæ pro Eccleſiaſtica utilitate gerenda Conſtitutus [13] monuerit, adimplentes: ut his ita diſpoſitis, & conſueta vobis ſtipendia miniſtrentur, & quæcumque in præfatæ Eccleſiæ patrimonio, vel de rebus ad eam pertinentibus repetendis ſunt neceſſaria, compleantur.

¶ PITH. [10] *Vos.*] V. C. *nos.*
[11] *Quæ.*] Add. V. C. *vel.*
[12] *Conſtituto.*] Abeſt à V. C.
[13] *Conſtitutus.*] Abeſt à V. C.

GRATIAN. [f] Suprà *c. factus, &c. Novatianus.* [t] Sup. *eâd. ſicut vir.*

" ILLUD verò Cypriani [f], de Hæreticis intelligendum eſt, " qui Catholicorum Eccleſias ſibi uſurpare contendunt.
" §. 1. Illud verò Evariſti [t] Papæ tunc intelligendum eſt, " quando nec inevitabilis neceſſitas (Perſecutorum videlicet) " nec Apoſtolica, aut regularis mutatio, ſed ambitio ſola Epi- " ſcopum de Eccleſia ad Eccleſiam tranſire cogit. Unde cùm " in principio ſui Capituli diceret; [Epiſcopus non debet di- " mittere Eccleſiam ſuam,] ſubſequenter adjunxit. [Abſque " inevitabili neceſſitate, aut Apoſtolica, vel regulari muta- " tione, & alteri ſe ambitûs causâ conjungere.] §. 3. Am- " bitionis enim causâ, quicumque Eccleſiæ ſuæ mediocritate " deſpectâ ad majorem Eccleſiam tranſire voluerit, debet re- " vocari ad propriam. Quòd ſi redire contempſerit, careat " alienâ, & propriâ. Unde legitur

4. *Pars.*

XIX. IN NICÆNO CONCILIO, *c.* 15 [u]. [an. 325. *in Bithynia.*]

[u] Et in Aquiſgran. *c.* 43.
[x] Anſel. *l.* 6. *c.* 112. Burch. *l.* 2. *c.* 97. Ivo, *p.* 6. *c.* 174.

Epiſcopus, vel quilibet Clericus relictâ ſuâ Eccleſiâ non debet ad aliam tranſire.

NOn oportet [x] Epiſcopum, vel reliquos Ordines de civitate ad civitatem migrare; non Epiſcopus, non Presby-

ter, non Diaconus transeat [14]. Si quis autem post definitionem sancti & magni Concilii tale quid agere tentaverit, & se hujusmodi negotio mancipaverit; hoc factum prorsùs in irritum ducatur, & Ecclesiæ restituatur, cujus [15] fuit Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinatus.

¶ Corr. Rom.] Ex duobus codicibus collectionis Anselmi in uno emendatiore Caput hoc ita habet, ut verba hæc, *Quòd non* [16] *oporteat Episcopum, vel reliquos Ordines demigrare*, sit Rubrica, & Capitulum hoc modo incipiat: *Ut de civitate ad civitatem, non Episcopus, non Presbyter, non Diaconus transeat.* In altero verò eadem Rubrica est nigris literis scripta, & est initium Capituli, unde videtur Caput hoc esse concinnatum, quemadmodum est apud Gratianum, salvâ sententiâ ipsius Canonis.

¶ Pith. [14] *Transeat.*] V. C. *transferatur.*
[15] *Cujus.*] V. C. *cui.*
[16] *Quòd non.*] *Quòd non oporteat demigrari.* Est Rubrica in meo Cod.

XX. *Item* Gregorius I. Anthemio Subdiacono, *lib.* 5. *Epist.* 23. sive *c.* 123. [an. 596. *Romà in agrum Picentinum.*]

In Monasterio deputetur Episcopus, qui in Ecclesia sua residere contemnit.

y Ansel. *l.* 6. c. 178.

PErvenit [y] ad nos Pimenium Amalphitanæ civitatis Episcopum in Ecclesia residere non esse contentum; sed foris per diversa loca vagari. & *infrà.* Idcircò hac tibi autoritate præcipimus, ut supradicto Episcopo interminari non desinas, quatenùs hoc de cetero facere non præsumat; sed in Ecclesia sua Sacerdotali more resideat. Quem si fortè non emendari post tuam interminationem cognoveris; in Monasterio eum deputare, & nobis curabis modis omnibus indicare: ut quid facere debeas, nostra iterùm præceptione cognoscas.

XXI. *Item* ex Concilio Carthaginensi V. *c.* 5 [z]. [an. 398. *in Africa.*]

z Et in Africano, *c.* 83.

Episcopo nulli conceditur principalem Cathedram relinquere, & ad aliam Ecclesiam se transferre.

a Ansel. *l.* 6. c. 176.

PLacuit [a], ut nemini sit facultas, relictâ principali Cathedrâ, ad aliquam Ecclesiam in Diœcesi constitutam se conferre, vel in re propria diutiùs, quàm oporteat, constitutum, curam, vel frequentationem propriæ Cathedræ negligere.

XXII. *Item* ex eodem Carthaginensi V. *c.* 8 [b]. [an. 398. *ibid.*]

b Et in Africano, *c.* 41.

Intercessori Cathedram, cui datus est, tenere non licet.

COnstitutum est, ut nulli Intercessori licitum sit Cathedram, cui Intercessor datus est, quibuslibet populorum studiis, vel seditionibus retinere: sed dare operam, ut intra annum eisdem Episcopum provideat. Quòd si neglexerit, anno expleto [c] Interventor alius tribuatur.

c *al.* excepto.

XXIII. *Item* ex Concilio Nicæno, *c.* 16. [an. 325. *in Bithynia.*]

Excommunicentur Clerici, qui relictâ suâ Ecclesiâ, ad eam redire noluerint.

d Ansel. *l.* 7. c. 107. Burch. *l.* 2. c. 98. Ivo, *p.* 6. *c.* 175.

SI qui verò [d] sine respectu agentes, & timorem Dei ante oculos non habentes, neque Ecclesiastica statuta custodientes recesserint ab Ecclesia sua, sive Presbyter, sive Diaconus, vel in quocumque Ecclesiastico ordine positi fuerint; hi non debent suscipi in alia Ecclesia: sed cum [17] omni necessitate cogantur, ut redeant ad Ecclesiam suam. Quòd si permanserint, excommunicari eos oportet.

¶ Pith. [17] *Cum.*] Abest à V. C.

XXIV. *Item* ex Concilio Antiocheno, *c.* 3 [e]. [an. 341. *in Syria.*]

e Et in Calched. c. 20. In Aquisgran. c. 71.

De eodem.

f Ansel. *l.* 7. *c.* 170.

SI quis Presbyter [f], vel Diaconus, vel quilibet Clericus, desertâ suâ Ecclesiâ, ad aliam transeundum esse crediderit, & ibi paulatim tentet, quò migravit [18], perpetuò manere; ulteriùs ministrare non debet, præsertim, si ab Episcopo suo ad revertendum fuerit exhortatus. Quòd si post evocationem sui Episcopi, non obedierit, sed inobediens [19] perseveraverit; omni modo [20] ab officio suo deponi debere, nec aliquando spem restitutionis habere: si verò propter hanc culpam depositum, alius Episcopus susceperit; & ipse à communi Synodo pœnam merebitur increpationis α, tamquam Ecclesiastica jura dissolvens.

¶ Corr. Rom. α *Increpationis.*] Græcè est, ἐπιθυμίας τυγχάνειν, quod in aliis versionibus est, *arguatur*, vel *coërceatur*, vel *puniatur.*

¶ Pith. [18] *Migravit.*] V. C. *migraverit.*
[19] *Inobediens.*] Abest à V. C.
[20] *Omni modo.*] V. C. *omnimodis.*

XXV. *Item* ex eodem Antiocheno, *c.* 21. [an. 341. *ibid.*]

Non licet Episcopo Ecclesiam suam relinquere, & ad aliam transire.

g IX. *q.* 2. *nullum.* Burch. *l.* 1. c. 72. Ivo, *p.* 5. *c.* 179.

EPiscopum [g] de diœcesi ad diœcesim alteram non debere transire, neque si seipsum ingesserit, neque si à populis fuerit violenter attractus [h], neque si etiam hoc ei ab Episcopis suadeatur: manere autem eum debere in Ecclesia Dei, quam ab initio sortitus est, & non ab ea alibi [21] demigrare, secundùm regulam super hoc olim à Patribus constitutam.

h ἀναγκαζόμενος.

¶ Pith. [21] *Alibi.*] V. C. *aliò.*

XXVI. *Item* ex Concilio Calchedonensi, *c.* 5. [an. 451. *in Bithynia.*]

De eodem.

PRopter eos Episcopos, sive Clericos, qui de civitate ad civitatem transeunt, placuit definitiones datas à Sanctis Patribus [i] habere propriam firmitatem.

i Suprà *eâd. non oportet.* ex Nicæna Synodo.

XXVII. *Item* ex Concilio Carthaginensi III. *c.* 20 [k]. [an. 397. *in Africa.*]

k Cap. *lib.* 6. *c.* 236.

Alienæ plebes ab Episcopo non usurpentur.

l Burch. *l.* 1. *c.* 64. Ivo, *p.* 5. *c.* 173.

PLacuit [l], ut à nullo Episcopo usurpentur plebes alienæ, nec aliquis Episcoporum supergrediatur in diœcesi [22] collegam suum.

¶ Pith. [22] *In diœcesi.*] V. C. *diœcesim in negotio.*

XXVIII. *Item* Anacletus [m]. [fortè in Concilio Aurelianensi III. *c.* 15. an. 538. *in Gallia.*]

m In Aurel. III. *c.* 15.

Alienos Clericos ordinare, & altaria consecrare Episcopo non licet.

EPiscopus in diœcesim alienam ad alienos Clericos ordinandos, vel consecranda altaria irruere non debet. Quod si fecerit, amotis his, quos ordinavit, altaris tamen consecratione manente, transgressor Canonum uno anno à Missarum celebratione cessabit.

XXIX. *Item* ex Concilio Agathensi, *c.* 64. [an. 506. *in Gallia.*]

Diebus solennibus Clericus Ecclesiæ suæ deesse non debet.

SI quis in Clero constitutus, ab Ecclesia sua diebus solennibus defuerit, id est, Nativitate Domini, Epiphaniâ, Paschâ, vel Pentecoste, dum potiùs secularibus lucris [n] studet, quàm servitio Dei [23] parere; convenit, ut triennio à communione suspendatur. §. 1. Similiter Diaconus, vel Presbyter, si per tres hebdomadas ab Ecclesia sua defuerit, huic damnationi succumbat.

n *al.* singulari lucro.

¶ Pith [23] *Dei.*] V. C. *suo.*

XXX. *Item* Hilarius Papa Episcopis Tarracon. *c.* 3. [an. 465. *Romà in Hispaniam.*]

Removendus est Episcopus ab Ecclesia, cui irrepserit, & ad suam cogendus est redire.

o Ansel. *l.* 6. *c.* 109.

REmoto ab Ecclesia [o] Barcinonensi [24], atque ad suam [25] remisso Irenæo [26] Episcopo, sedatis per Sacerdotalem modestiam voluntatibus [27], quæ per ignorantiam Ecclesiasticarum legum desiderant, quod non licet, obtinere; talis protinus de Clero proprio Barcinonensibus [28] ordinetur Episcopus, qualem te præcipuè frater Ascani oportet [29] eligere, & decet [30] consecrare: ne si fortè aliter [p] [31] factum sit, non sine objurgatione tui maximè nominis retundat nostra præceptio, quod ad injuriam Dei (à quo specialiter Sacerdotalium est gratia dignitatum) didicerimus admissum.

p *al.* similiter.

¶ Pith. [24] *Barcinonensi.*] V. C. *Vercenonensi.*
[25] *Suam.*] V. C. *sua.*
[26] *Irenæo.*] V. C. *Erineo.*
[27] *Voluntatibus.*] V. C. *voluptatibus.*
[28] *Barcinon.*] V. C. *Vercinonensibus.*
[29] *Oportet.*] V. C. *oporteat.*
[30] *Decet.*] V. C. *deceat.*
[31] *Ne si fortè aliter.*] V. C. *ne si similiter fortè factum sit.*

XXXI. *Item* Leo I. Episcopus urbis Romæ Anastasio Thessalonicensi Episcopo, *Epistolâ* 82. al. 84. *c.* 8. [an. 445. *Romà in Macedoniam.*]

Qui alienam Cathedram appetit, ab ea expulsus etiam propriâ careat.

q Polyc. *l.* 1. *tit.* 9. Ansel. *l.* 6. *c.* 104. Burch. *l.* 1. *c.* 74. Ivo, *p.* 5. *c.* 103.

SI quis Episcopus [q] mediocritate civitatis suæ despecta, administrationem celebrioris loci ambierit, & ad majorem plebem se quacumque ratione transtulerit; non solùm à Cathedra quidem pellatur aliena, sed carebit & propriâ: ut nec illis præsideat, quos per avaritiam concupivit; nec illis, quos per superbiam sprevit. Suis igitur terminis contentus sit quisque: nec supra mensuram juris sui affectet augeri.

XXXII. *Item* ex Concilio Meldensi, *c.* 30. [an. 845. *in Gallia.*]

Utrâque careat Ecclesiâ, qui contemptu minoris Ecclesiæ ad majorem aspirat.

r Burch. *l.* 3. *c.* 48. Ivo, *p.* 3. *c.* 52. Pann. *l.* 2. *c.* 45.

SI quis de ordine [r] Sacerdotali, contemptu minoris Ecclesiæ ambitiosè, & improbè ad potiorem aspiraverit [s]; Canonica erga eum definitio servetur; hoc est, ut utrâque careat α.

s *al.* aspirare contenderit.

¶ Corr. Rom. α *Hoc est, ut utrâque careat.*] Hæc non sunt in Meldensi impresso, habentur tamen apud ceteros quoque Collectores.

GRATIAN. " QUI verò pretio Ecclesiam vacantem ingressus fuerit, ab " officio suo deponendus est, sicut legitur

XXXIII. IN ROTOMAGENSI CONCILIO [t]. [fortè c. an. 880. in Gallia.]

Dejiciatur à Clero, qui muneribus Ecclesiam acquirere tentat.

SAncitum est [u], atque omnibus modis prohibitum, ut si quis Presbyter inventus fuerit alicui Clerico, vel Laico munera dare, vel dedisse, aut aliam pecuniam tribuere, ut alterius Presbyteri Ecclesiam surripiat, aut α vacantem pretio redimat; pro hac cupiditate, seu rapina, seu præsumptione turpis lucri gratiâ dejiciatur à Clero, & alienus existat à regula.

¶ CORR. ROM. α *Surripiat, aut.*] Additæ sunt istæ duæ voces ex Burchardo. Nam vivente Presbytero possessore non potest dici vacans Ecclesia. *In libro 7. Capitularium c. 206.* est verbum *surripiat*, sed deest alterum membrum, *aut vacantem pretio redimat.* Ivo, & autor Pannormiæ habent, ut anteà Gratianus, *Ecclesiam vacantem pretio redimat.*

[t] In Capit. *l.* 7. *c.* 206.

[u] Burch. *l.* 3. *c.* 114. Ivo, *p.* 3. *c.* 90. Pann. *l.* 2. *c.* 49.

GRATIAN. 5. *Pars.* " QUÒD verò communi consilio, atque aliorum utilitate " mutationes Episcoporum fieri possint, & in Ecclesiis, à " quibus recesserint, eis viventibus alii substitui valeant, de" monstrat scribens

XXXIV. ANTERUS Papa, *Epist.* 7. Episcopis Bœticæ, & Toletanæ provinciæ. [an. 236. *Romà in Hispaniam.*]

Necessitatis, vel utilitatis causà Episcoporum mutationes fieri possunt.

MUtationes [x] Episcoporum scitote communi utilitate, atque necessitate fieri licere; sed non propria [32] cujusquam voluntate, aut dominatione [y]. Petrus Sanctus, magister noster, & Princeps Apostolorum de Antiochia utilitatis causâ translatus est Romam, ut ibidem potiùs proficere posset. Eusebius quoque de quadam parva civitate, Apostolica autoritate mutatus est [33] Alexandriam. Similiter Felix de civitate, in qua ordinatus erat, electione civium propter doctrinam, vitámque bonam, quam habebat, [autoritate [34] hujus sanctæ Sedis α,] & [35] communi Episcoporum, & reliquorum Sacerdotum, ac populorum consilio translatus est Ephesum. Non enim transit [36] de civitate ad civitatem, nec transfertur [z] de minori ad majorem, qui hoc non ambitu, nec propria voluntate facit; sed aut vi à propria Sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci, aut populi, non superbè, sed humiliter ab aliis translatus, & inthronizatus est. *& infrà.*

§. 1. Nam sicut Episcopi habent potestatem ordinare regulariter Episcopos, & reliquos Sacerdotes; sic quoties utilitas, aut necessitas coëgerit, supradicto modo & mutare, & inthronizare potestatem habent: [non tamen [37] sine sacrosanctæ Romanæ Sedis autoritate & licentia. *& infrà.* §. 2. Alia etenim [a] est causa utilitatis, & necessitatis; alia avaritiæ, ac præsumptionis, aut propriæ voluntatis.

¶ CORR. ROM. α *Autoritate hujus sanctæ Sedis, &c.*] Hæc verba non leguntur in Epistola Anteri, neque in Pannormia, neque apud Burch. & Ivonem. Sunt tamen apud Anselmum, & in Polycarpo, & vetustis Gratiani exemplaribus. Idem quoque est de verbis illis prope finem Capitis, *non tamen sine sacrosanctæ Romanæ sedis autoritate & licentia:* quæ propter hanc causam virgulis sunt inclusa.

¶ PITH. [32] *Propria, &c.*] V. C. *libitu cujusquam aut dominatione.*

[33] *Est.*] V. C. *est in.*

[34] *Autoritate, &c.*] Inclusa desunt in V. C.

[35] *Et.*] Deest in V. C.

[36] *Non enim transit, &c.*] V. C. *non enim transit de civitate ad civitatem, qui non suo ambitu nec propria voluntate facit, sed necessitate coactus, aut aliorum hortatu & consilio potiorum transfertur.*

[37] *Non tamen.*] Inclusa desunt in V. C.

[x] Polyc. *l.* 1. *tit.* 9. Ansel. *l.* 6. *c.* 94. Ivo, *p.* 5. *c.* 183. Pann. *l.* 3. *c.* 69.

[y] *al.* non libitu cujusquam, aut damnatione.

[z] *Plura sunt verba in originali.*

[a] *al.* quoque.

XXXV. *Item* PELAGIUS Papa II. Benigno Archiepiscopo, *Epist.* 2. [an. 581. *Romæ.*]

Causâ necessitatis mutationes Episcoporum fieri possunt.

SCias Frater dilectissime [b], aliud esse causam necessitatis, & utilitatis; aliud causam præsumptionis, ac propriæ voluntatis. Non ergo mutat Sedem qui non mutat mentem, id est, qui non causâ avaritiæ, aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel suæ delectationis [c] migrat de civitate ad civitatem; sed causâ necessitatis, aut utilitatis mutatur. Nam plurimorum utilitas unius utilitati, aut voluntati præferenda est. Aliud est enim mutare, & aliud mutari. *& infrà.* §. 1. Nam aliud est sponte transire, & aliud est coactè, aut necessitate venire. Unde non isti mutant civitates, sed mutantur: quia non sponte, sed coactè hoc agunt. *& infrà.* §. 2. Non ergo benè intelligunt Ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causâ necessitatis, vel utilitatis fieri posse, quoties communis utilitas, aut necessitas persuaserit.

[b] Polyc. *l.* 1. *tit.* 9. Ansel. *l.* 6. *c.* 97.

[c] *al.* electionis. *al.* dilectionis.

XXXVI. IDEM in eadem Epistola *paulò inferiùs.* [an. 581. *ibid.*]

Christum negare convincitur, qui necessitatem patientibus misericordiam non impendit.

OMnis [d], *qui gemebat, & vexabatur à Saül, fugiebat, & veniebat ad David.* Si ergo piissimus, atque justissimus David sciret peccatum esse, persecutionem fugientes, & transeuntes de loco ad locum, & de civitate ad civitatem recipere; tales nequaquam reciperet, nec secum teneret, nec in aliis civitatibus eos collocaret. Qui enim persequuntur Domini Episcopos, eósque de civitatibus ad civitates transire compellunt; non eos tantùm persequuntur, quantùm Dominum nostrum Jesum Christum, cujus legatione funguntur. Nec ipsi in hoc peccant Episcopi, quoniam non sponte, sed coactè hoc agunt; sed illi, qui eos persequuntur: nec ipsis Episcopis hoc imputari potest, sed illis, qui eos hoc agere cogunt. *& infrà.*

§. 1. Qui autem negant misericordiam faciendam fugientibus, ac necessitatem patientibus, ipsum Christum negant, qui est misericordia, & veritas. *& infrà.*

§. 2. Negat misericordiam necessitatem patientibus, qui populis indigentibus Divinis ministeriis [e], & non habentibus proprium Episcopum, qui eos instruat, causâ utilitatis, atque necessitatis, ex alia civitate, licèt minor sit, in eam, quæ non habet Episcopum doctiorem, vel utiliorem, meliori consilio, non sponte transeuntem, sed majorum exhortatione mutare [f], aut Episcopum ejectum, & persecutionem patientem causâ utilitatis, aut necessitatis inthronizari non permittit.

[d] 1. *Reg.* 22.

[e] mysteriis.

[f] *al.* mutari.

XXXVII. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 27. [an. 398. *in Africa.*]

Non ambitione, sed Synodali autoritate, de Ecclesia ad Ecclesiam Episcopus transeat.

EPiscopus [g] de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat: nec quisquam inferioris ordinis Clericus. Sanè, si utilitas Ecclesiæ fiendum [38] poposcerit; decreto pro eo Clericorum, & Laicorum Episcopis porrecto, in præsentia Synodi transferatur; nihilominus alio in locum ejus Episcopo subrogato. Inferioris verò gradûs Sacerdotes, vel alii Clerici concessione suorum Episcoporum possunt ad alias Ecclesias transmigrare.

¶ PITH. [38] *Fiendum.*] Abest à V. C.

[g] Ivo, *p.* 5. *c.* 325. Pann. *l.* 3. *c.* 70.

XXXVIII. *Item* EX EODEM CARTHAGINENSI IV. *c.* 33. [an. 398. *ibid.*]

In proprio gradu Episcopi, vel Presbyteri in aliena suscipiantur Ecclesia.

EPiscopi vel Presbyteri, si causâ visitandi ad Ecclesiam alterius Episcopi venerint, in gradu suo suscipiantur; & tam ad verbum faciendum, quàm ad oblationem consecrandam invitentur.

XXXIX. *Item* CALIXTUS Papa I. omnibus Galliarum Episcopis, *Epist.* 2. *c.* 3. [an. 222. *Romà in Galliam.*]

Ecclesia unius Episcopi ab alio disponi non debet.

SIcut alterius [h] uxor nec adulterari ab aliquo, vel judicari, aut disponi, nisi à proprio viro, eo vivente, permittitur; sic nec uxor Episcopi [i], quæ ejus Ecclesia, vel parochia indubitanter intelligitur, eo vivente, absque ejus judicio, & voluntate alteri judicari [k], vel disponi, aut ejus concubitu frui, id est, ordinatione, conceditur. Unde ait Apostolus [l]: *Alligata est uxor legi, quamdiu vir ejus vivit: eo verò defuncto, soluta est à lege viri.* Similiter & sponsa Episcopi (quia sponsa, uxórque ejus dicitur Ecclesia) illo vivente, ei est alligata: eo verò defuncto, soluta est: *Et cui* [m] *voluerit, nubat, tantùm in Domino*, id est, regulariter. Si enim eo vivente alteri nupserit, adultera judicabitur. Similiter & ille, si alteram sponte duxerit, adulter existimabitur, & communione privabitur. Si autem persecutus fuerit in sua Ecclesia; fugiendum illi est ad alteram, eíque est associandus, dicente Domino [n]: *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.* Si autem utilitatis causâ fuerit mutandus; non per se hoc agat, sed Fratribus invitandus, & autoritate hujus sanctæ Sedis faciat, non ambitûs causâ, sed utilitatis, aut necessitatis α.

¶ CORR. ROM. α *Aut necessitatis.*] Hæc non sunt in ipsa Epistola, sed habentur apud Anselmum. Necessitas autem præbet justam causam translationi, *suprà eâd. c. scias.*

[h] Polyc. *l.* 1. *tit.* 8. Ans. *l.* 6. *c.* 103. Burch. *l.* 3. *c.* 49. Ivo, *p.* 3. *c.* 53. & *p.* 5. *c.* 101.

[i] *al.* Episcopi, vel Presbyteri.

[k] *al.* ab altero dijudicari.

[l] 1. *Cor.* 7.

[m] *Ibidem.*

[n] *Matth.* 10.

" HOC non solùm de Episcopis, verùm etiam de quibuslibet Ecclesiæ Ministris intelligitur, ne videlicet in locum viventis alter obrepat. Unde de eo, qui in Archidiaconatum alterius se promoveri consenserat, scribit " GRATIAN. 6. *Pars.*

XL. B. GREGORIUS Natali Salonitano Episcopo, *lib.* 2. *indict.* 10. *Epist.* 14. & 16. [an. 592. *Romà in Dalmatiam.*]

Deponatur, qui locum alterius invadere non timet.

EUm [o], qui contra justitiæ regulam in Archidiaconatum alterius se provehi consensit, ab ejusdem Archidiaconatûs honore deponimus. Qui, si ulteriùs in loco eodem ministrare præsumpserit, se participatione communionis sacræ noverit esse privatum.

[o] Ivo, *p.* 6. *c.* 342.

XLI.

XLI. *Item* HIERONYMUS ad Rufticum Monachum, *Epift.* 4. [c. an. 400. *è Palæftina in Galliam.*]

In una Ecclefia duo Prælati effe non debent.

IN apibus [p] Princeps unus eft [q]; grues unam fequuntur ordine literario: Imperator unus, Judex unus provinciæ. Romæ, ut condita eft, duos fratres fimul habere Reges non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebeccæ utero [r] Efaü & Jacob bella gefferunt: finguli Ecclefiarum Epifcopi, finguli Archipresbyteri, finguli Archidiaconi, & omnis ordo Ecclefiafticus fuis Rectoribus nititur.

[p] Ivo, *p.* 5. ... 356.
[q] ... principes ...unt. *orig.*
[r] *Gen.* 25.

(GRATIAN. 7. *Pars.*) „ ECCE in quibus cafibus Epifcopo vivente, alius poteft ei fubftitui: Quamquam fecundùm rei veritatem non vivente Epifcopo talis probetur fuccedere. Translatus enim ab una civitate ad aliam definit effe Epifcopus illius civitatis, à qua transfertur: atque ideò, qui huic fuccedit, non vivente, fed defuncto quodammodo Epifcopo, probatur fubftitui. Sed inter eum qui hoftilitatis neceffitate, & eum, qui utilitatis causâ transfertur, hoc intereft; quòd ille, qui metu hoftilitatis ad aliam tranfit, fi priorem contigerit aliquando ab hoftibus liberam fieri, ad eamdem illum redire oportet. Unde fcribit

XLII. GREGORIUS Papa I. Joanni Epifcopo Scyllatino [s], *lib.* 2. *indict.* 10. *Epift.* 25 [t]. [an. 592. *Româ in Calabriam.*]

[s] *al.* Squillaeno.
[t] Joan. Diac. ... *c.* 15.

Qui metu hoftilitatis ad alium locum tranfierit, poftea ad fuam Ecclefiam redire oportet.

PAftoralis [u] officii cura nos admonet, deftitutis Ecclefiis proprios conftituere Sacerdotes, qui gregem Dominicum debeant paftorali follicitudine gubernare. Propterea te Joannem ab hoftibus captivatæ Liffitanæ civitatis Epifcopum in Scyllatina Ecclefia Cardinalem neceffe duximus conftituere Sacerdotem: ut fufceptam femel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas: & licèt à tua Ecclefia fis hofte imminente depulfus, aliam, quæ Paftore vacat, Ecclefiam debes gubernare: ita tamen, ut fi civitatem illam ab hoftibus liberam effici, & Domino protegente ad priorem ftatum contigerit revocari; ad eam, in qua priùs es ordinatus, Ecclefiam revertaris: fin autem prædicta civitas continuâ captivitatis calamitate premitur; in hac, in qua à nobis incardinatus *a* es, debeas Ecclefia permanere.

[u] Polyc. *l.* 1. ...*it.* 8. & *l.* 2. ...*it.* 14. ...nfel. *l.* 6. ... 99. ...urch. *l.* 1. ... 123. ...vo, *p.* 5. ... 223.

¶ CORR. ROM. *a Incardinatus.*] Suprà *dift.* 71. *c. fraternitatem*, de hujus vocis notione eft adnotatum.

(GRATIAN.) „ QUI verò utilitatis causâ transfertur, nequaquam ad priorem redire cogitur. Eft etiam alius cafus, in quo Epifcopus viventi Epifcopo fubftituitur. Cùm enim aliquis relictâ priori Cathedrâ, fua autoritate ad aliam tranfierit; fi alius ei fubftitutus fuerit, licèt ille prioris Ecclefiæ Epifcopus effe non defierit; fubftitutus tamen Epifcopatum habebit. Unde fcribit dicens

XLIII. DAMASUS [39] urbis Romæ Epifcopus ad Paulinum Antiochenum. [fortè c. an. 373. *Româ in Syriam.*]

De Sacerdotibus, qui relictis fuis Ecclefiis ad alias migrarunt.

EOs Sacerdotes [x], qui ab [40] Ecclefiis ad Ecclefias migraverunt, tamdiu à noftra communione habemus alienos, quamdiu ad eas redierint civitates, in [41] quibus primitùs funt conftituti. Quòd fi quis alius alio tranfmigrante, in locum viventis ordinatus eft, tamdiu vacet Sacerdotii dignitate, qui fuam deferuit civitatem, donec [42] Succeffor ejus quiefcat [43] in Domino.

[x] Polyc. *l.* 1. ...*t.* 9. ...nfel. *l.* 9. ... 95.

¶ PITH. [39] *Damafus.*] Eft in Epiftola Damafi ad Paulinum, & extat *lib.* 5. *Theod. cap.* 10.
[40] *Ab.*] V. C. *de.*
[41] *In.*] Deeft in V. C.
[42] *Donec.*] in V. C. *quamdiu.*
[43] *Quiefcat.*] V. C. *Vivet.*

(GRATIAN.) „ EPISCOPALIUM etiam Sedium mutationes, metu hoftilitatis interveniente, nonnumquam fieri folent. Unde fcribit

XLIV. GREGORIUS I. Joanni Epifcopo Vellitrano, *lib.* 2. *Epift.* 11 [y]. [an. 592. *Româ in Latium.*]

[y] Joan. Diac. ... vita B. ...reg. *l.* 3. ... 17.

Neceffitate temporis Epifcopalium fedium mutationes fieri poffunt.

TEmporis qualitas [z] admonet, Epifcoporum fedes antiquitùs certis civitatibus conftitutas, ad alia, quæ fecuriora putamus, ejufdem Diœcefis loca transfonere; quo & habitatores nunc [a] degere, & barbaricum poffint periculum faciliùs declinare. Propterea te Joannem fratrem Coëpifcopum noftrum Vellitrenfis civitatis, fedémque tuam in loco quondam Arenata ad fanctum Andream Apoftolum [b] præcipimus exinde tranfmigrari: quatenus ab hoftilitatis incurfu liberior exiftere valeas, & illic confuetudinem *a* folennium feftivè difponas.

[z] Anfel. *l.* 6. ... 98. ...urch. *l.* 3. ... 89. ...vo, *p.* 3. ... 179. ...ann. *l.* 2. ... 37.
[a] *al.* fecurè.
[b] *al.* quem Arenata ad ... Andream Apoftolum dicunt.

¶ CORR. ROM. *a Confuetudinem.*] Apud Joannem Diaconum legitur, *confuetudine folenni fefta difponas.* Apud Burchardum & Ivonem, *confuetudinem folennium feftorum.* In variis B. Gregorii Epiftolarum editionibus, *confuetudinum folennium fefta difponas.*

(GRATIAN. 8. *Pars.*) „ ITEM cùm aliquis causâ humilitatis, Apoftolica conceffione de Epifcopali fede ad Monachalem defcenderit fubjectionem, alius loco ejus fubrogari poterit; ille verò ad Pontificatum refurgere nequaquam ulteriùs valebit. Unde in quinta *a* actione Conftantinopolitanæ Synodi CCCLXXXIII. Patrum, fub Joanne Papa octavo, cui præfuit Petrus Presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Epifcopus, & Eugenius Oftienfis Epifcopus Apocrifarii Papæ dixerunt:

¶ CORR. ROM. *a In quinta.*] Apud Ivonem *par.* 7. *c.* 149. pro indice hujus Capituli leguntur hæc, *Ex actione quintæ Synodi Conftantinopolitanæ trecentorum & octoginta trium Patrum fub Joanne Papa octavo, cui præfuit Petrus Presbyter Cardinalis, & Paulus Aconitanus Epifcopus, & Eugenius Oftienfis Epifcopus.* Initium verò ipfius Capitis eft, *Apocrifarii Papæ dixerunt, Hoc nequaquam, &c.*

XLV. IN QUINTA ACTIONE Conftantinopolitanæ Synodi. [an. 880. *in Africa.*]

Epifcopus, qui causâ humilitatis Monachus efficitur, ad Pontificatum redire non valet.

HOc nequaquam [c] apud nos habetur, ut quicumque de Pontificali ordine ad Monachorum, id eft, pœnitentium defcenderit vitam, ulteriùs poffit ad Pontificatum reverti. *Item.* §. 1. Præcepit fancta Synodus, ut quicumque de Pontificali dignitate ad Monachorum vitam, & ad pœnitentiæ defcenderit locum, nequaquam jam ad Pontificatum refurgat. Monachorum enim vita fubjectionis habet verbum [d], & difcipulatûs, non docendi, vel præfidendi, vel pafcendi alios.

[c] Ivo, *p.* 7. *c.* 149.
[d] λόγον ἔχει.

¶ CORR. ROM.] Hæc Synodus fub Joanne octavo extat Græca in Vaticana Bibliotheca. Cujus Synodi tres tantùm Canones cum explanatione Balfamonis editi funt Lutetiæ, & apud ipfum infcribitur: Synodus in templo Sapientiæ habita fub Photio Patriarcha. In fecundo autem trium illorum Capitulo habetur fententia hujus Capitis: vifum autem eft, ut omnia meliùs percipiantur, locum hunc Græcè, & cum nova interpretatione effe adfcribendum.

Φώτιος ὁ Πατριάρχης εἶπε. πῶς ὑμῖν δοκεῖ περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ τάγματος ἑαυτοὺς εἰς τὴν τῶν μοναχῶν καταλεγόντων χώραν; ἆρα εἰς ὑποταγὴν ἑαυτοὺς παραδόντες δύνανται ἔτι οἱ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς ποιμνιαρχίας ἔχεσθαι; οἱ ἁγιώτατοι τοποτηρηταὶ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης εἶπον, τοῦτο παρ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ σώζεται: ὅστις γὰρ ἐὰν ἀπὸ ἀρχιερατικοῦ τάγματος εἰς τὴν τῶν μοναχῶν, τουτέστι τῶν μετανοούντων καταριθμηθῇ χώραν, οὐ δύναται ἔτι τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἑαυτῷ διεκδικεῖν ἀξίωμα. βασίλειος καὶ ἠλίας οἱ τοποτηρηταὶ τῶν ἀνατολικῶν θρόνων εἶπον, οὐδὲ παρ' ἡμῖν ἐφωράθη τοῦτο ποτὲ γενόμενον. τοὐναντίον μὲν ἐκ μονάζοντες πρόεισιν εἰς ἀρχιερέας, ἀπὸ δὲ ἀρχιερέων εἰς μοναχοὺς κατερχόμενοι ἀρχιερεῖς μένειν οὐ δύνανται. ἡ ἁγία σύνοδος εἶπεν, ὁρισθήτω δὲ περὶ τούτου κανών, πολλάκις γὰρ δὲ ἐν ἡμῖν ἀμφιβολίαι γίνονται περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, τῶν μὲν λεγόντων μὴ κωλύεσθαι τοὺς ἀρχιερεῖς μοναχοὺς γενομένους τὰ τῶν ἀρχιερέων τελεῖν, τῶν δὲ οὐ συνευδοκούντων ἐπὶ τούτῳ. οἱ ἁγιώτατοι τοποτηρηταὶ εἶπον, ἐκτεθήτω κανών. ἁγία σύνοδος εἶπεν, ἔτι δὲ ἀξιοῦμεν ἐκτεθῆναι κανόνας περὶ τῶν εἰς τοῦτο μανίας, καὶ ἀπονοίας ἐλθόντων λαϊκῶν, ὡς ἀρχιερεῖς ἢ ἱερεῖς θεοῦ τύπτειν, ἢ φυλακίζειν, καὶ τὰ λοιπά.

Φώτιος ὁ Πατριάρχης εἶπεν, εἰ κελεύει ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη, ἀναγνωσθήτωσαν οἱ κανόνες, καὶ λαβὼν Πέτρος ὁ θεοφιλέστατος διάκονος, καὶ πρωτονοτάριος ἀνέγνω. εἰ καὶ μέχρι νῦν ἔνιοι τῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ τῶν μοναχῶν κατιόντες σχῆμα ἐπὶ τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐβιάζοντο διαμένειν ὕψει, καὶ τοῦτο πράττοντες παρεωρῶντο, ἀλλ' οὖν ἡ ἁγία οἰκουμενικὴ αὕτη σύνοδος, καὶ τοῦτο ῥυθμίζουσα τὸ παρόραμα, καὶ πρὸς τοὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως θεσμοὺς τὴν ἄτακτον ταύτην ἐπανάγουσα πρᾶξιν ὥρισεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ ἄλλος τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος πρὸς τὸν μοναδικὸν θελήσειε κατελθεῖν βίον, καὶ τὸν τῆς μετανοίας τόπον ἀναπληρῶσαι, μηκέτι τοῦτον τῆς ἀρχιερατικῆς ἀντιποιεῖσθαι ἀξίας. αἱ γὰρ τῶν μοναχῶν συνθῆκαι ὑποταγῆς ἔχουσι λόγον καὶ μαθητείας, ἀλλ' οὐχὶ διδασκαλίας ἢ προεδρίας, οὐδὲ ποιμαίνειν ἄλλους, ἀλλὰ ποιμαίνεσθαι ὑπαγγέλλονται. διὸ κατὰ προείρηται, θεσπίζομεν, μηκέτι τινὰ τῶν ἐν ἀρχιερατικῷ, καὶ ποιμένων ἐξεταζομένων εἰς τὴν τῶν ποιμαινομένων, καὶ μετανοούντων χώραν ἑαυτὸν μεταβιβάζειν. εἰ δέ τις τοῦτο τολμήσας πράξει μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, καὶ διάγνωσιν τῆς νῦν ἐκπεφωνημένης ψήφου, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀρχιερατικοῦ ἀποστερήσας βαθμοῦ, οὐκ ἔτι πρὸς τὸ πρότερον, ὅσπερ διὰ τῶν ἔργων ἠθέτησεν, ἀξίωμα ἐπαναστρέψει. id eft.

Photius Patriarcha dixit. Quid cenfetis de iis, qui ex Antiftitum ordine feipfos in Monachorum locum conferunt? Num qui feipfos fubjectos effe voluerunt, poffunt adhuc iidem idem in gregem imperium tenere? Sanctiffimi locum Tenentes antiquioris Romæ dixerunt. Id apud nos minimè fit, neque in more eft pofitum. Quicumque enim ex Antiftitum ordine Monachorum, id eft, pœnitentium ordini adnumeratus fuerit, is Antiftitis dignitatem non poteft fibi ampliùs vendicare. Bafilius, & Helias locum Tenentes Orientalium Sedium dixerunt: neque apud nos id umquam eveniffe obfervatum eft. Nam contrà quidem Monachi ad Antiftitum ordinem provehuntur; at qui ex Antiftitibus ad Monachos defcendunt, hi Antiftites manere non poffunt. Sancta Synodus dixit, de hac etiam re Canon conftituatur. Nam & apud nos fæpè hac de caufa

dubitationes exoriuntur, nonnullis quidem ita dicentibus, non prohiberi Antiſtites, quò minùs cùm Monachi facti fuerint, Antiſtitum muneribus fungantur: nonnullis verò hanc ſententiam minimè probantibus. Sanctiſſimi locum Tenentes dixerunt, feratur Canon. Sancta Synodus dixit. Præterea verò æquum ducimus ferri Canones de Laicis illis, qui eò inſaniæ ac ſuperbiæ devenerunt, ut Antiſtites vel Sacerdotes Dei verberent, aut cuſtodiæ tradant, & reliqua. §. 1. Photius Patriarcha dixit. Si veſtra Sanctitas jubet, legantur Canones: eóſque in manus ſumens Petrus Deo amiciſſimus Diaconus & Protonotarius, legit. Quamvis hucuſque nonnulli Antiſtites ad Monachorum habitum deſcendentes, conati ſint in Antiſtitum faſtigio manere, cúmque id facerent, ea res neglecta eſt: Sancta tamen, & œcumenica hæc Synodus hanc quoque negligentiam corrigens, atque inordinatam hanc actionem ad Leges, quæ de ſtatu Eccleſiaſtico ſunt, revocans ſtatuit; ut ſi quis Epiſcopus, ſive quis alius Antiſtitis dignitatem obtinens, ad vitam Monaſticam deſcendere, & pœnitentiæ locum implere voluerit, hic Antiſtitis dignitatem ampliùs non retineat. Monachorum enim inſtituta ad obedientiæ, ac diſciplinæ rationem pertinent, minimè verò ad Magiſterii, vel Præfecturæ: atque eorum ſunt, qui non alios paſcere, ſed paſci profiteantur. Quocirca quemadmodum dictum eſt, decernimus, ne quis poſthac eorum, qui in Antiſtitum catalogo ſunt, atque in Paſtorum numero cenſentur, in eorum, qui paſcuntur, ac pœnitentiam agunt, locum ſe transferat. Quòd ſi quis poſt promulgationem, ac notitiam hujus, quæ nunc pronuntiatur, ſententiæ, id facere auſus fuerit; quando ipſe ſeipſum Antiſtitis gradu privavit, priſtinam, quam factis contempſit, Dignitatem ampliùs non recuperabit.

GRATIAN. „ Hoc ad pœnitentiam agendam, non ad quietem ſervandam quibuſdam conceditur. Unde ſcribit

XLVI. LIBERIUS Papa omnibus [44] Epiſcopis, *Epiſt.* 2. [an. 355. *Româ ad omnes Epiſcopos.*]

Pro infeſtationibus Malorum non licet Epiſcopo gregem relinquere.

SUggeſtum [e] nobis eſt, quòd pro præteritis laboribus, & infeſtationibus, nonnulli veſtrûm aſſignatas ſibimet, & à Deo commiſſas relinquant plebes, & in futuro plures relinquere velint eas, quas tueri debent, Eccleſias, & pro ovibus ſibi commiſſis laborare negligant, & Monaſteriorum ſe quieti contradere feſtinent, & vacationem ab Epiſcopatûs laboribus eligere, & ſilentio atque otio vitam degere [45] magis appetant, quàm in his, quæ ſibi commiſſa ſunt, permanere, dicente Domino [f]: *Beatus, qui perſeveraverit uſque in finem.* Unde namque eſt beata perſeverantia, niſi de virtute patientiæ? quoniam ſecundùm Apoſtolicam prædicationem [g]: *Omnes, qui volunt in Chriſto piè vivere, perſecutionem patiuntur.* Ideò Fratres chariſſimi, non vos afflictionum amaritudo à pio mentis veſtræ propoſito coarctet recedere. Conſiderate namque, quanta pro abſolutione noſtra [46]; & liberatione Creator, Domiúſque, & Redemptor noſter pertulerit, quibúſve ſe contumeliis afficiendum tradiderit, ut nos à vinculis poteſtatis Diabolicæ liberaret. Attendite itaque vobis [h], & omni gregi, in quo vos Spiritus Sanctus conſtituit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit proprio ſanguine: ut non ſit, qui vos decipiat, aut ſeducat [47] in ſubtilitate ſermonis, ut plebes vobis commiſſas relinquatis, & alicui propter malorum opprobrium hominum quieti vos tradatis, & [48] ut vos ſolummodo ſalvetis, & filios orphanos relinquatis.

[e] Polyc. *l.* 4. *tit.* 15.
[f] *Matth.* 10.
[g] 2. *Tim.* 3.
[h] *Act.* 20.

¶ PITH. [44] *Omnibus.*] V. C. *univerſis.*
[45] *Degere.*] V. C. *ducere.*
[46] *Noſtra.*] V. C. *noſtri.*
[47] *Seducat.*] V. C. *ſubducat.*
[48] *Et.*] Abeſt à V. C.

XLVII. *Item* NICOLAUS Papa I. Humifrido Morinenſis Eccleſiæ Epiſcopo. [an. 867. *Româ in Belgium.*]

In perſecutionibus Epiſcopus Eccleſiam ſuam non deſerat.

SCiſcitaris itaque per Guldagarium [49] Presbyterum, utrùm, cùm à Normannis de [50] Epiſcopio depellaris, debeas de cetero in Monaſterio converſari. In quo ſcias, chariſſime Frater, quòd, ſi pernicioſum eſt Proretam in tranquillitate navim deſerere, quantò magis in fluctibus? Ubi non dicimus, quòd Perſecutorum non fugiamus (maximè Paganorum) inſidias; cùm ad tempus ſæviunt; & ob multitudinem delictorum noſtrorum nocendi facultatem divinitùs aſſequuntur: præſertim cùm eis prodire ultrò non debeamus, & multos Prophetas, & Apoſtolos, ipſúmque Dominum [i] hujuſmodi fugiſſe Inſecutores luce clariùs conſtet: ſed, quòd præcipuè nos, qui tamquam arietes ducatum gregibus præbemus, immò qui & horum Paſtores ſumus, Deo autore cum eis in periculis pro viribus perſiſtere pro certo conveniat: & cùm tranquillitas reddita Divinâ fuerit pietate, ſopitáque furentium infeſtatio; mox gregem requirere, & [51] in unum colligere, & ejus animos Cæleſtis patriæ pace, ac potiſſimùm ſecuritate prædicata ſursùm erigere debemus. Et tamdiu ſuper eorum cautela oportet nos eſſe ſolicitos, ut ſi Dei judicio præſentis temporis commoda fortaſſis amittunt, futuræ vitæ ſe ſperent gaudia abſque ambiguitate percipere ſempiterna.

[i] *Joan.* 8.

¶ PITH. [49] *Guldagarium.*] V. C. *Wandelgarium.*
[50] *De.*] Abeſt in V. C.
[51] *Et.*] Abeſt in V. C.

XLVIII. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 7. *Epiſt.* 126. ad Recaredum Regem. [an. 599. *Româ in Hiſpaniam.*]

Non eſt reprobatio, ſed virtutis probatio, Bonorum adverſitas.

ADverſitas, quæ bonis votis objicitur, probatio virtutis eſt, non judicium [k] reprobationis. Quis enim neſciat, quàm proſperum fuit, quòd Beatus Paulus Apoſtolus [l] prædicaturus ad Italiam veniebat? & tamen veniens naufragium pertulit: ſed navis cordis in maris fluctibus integra ſtetit.

[k] *al.* indicium.
[l] *Act.* 27.

„ Hoc tunc ſervandum intelligitur, quando inter Subditos aliqui inveniuntur, quibus Prælatorum vita proficiat: quando nec ſpecialiter Prælatus quæritur, nec per alios tuta poteſt eſſe Eccleſiæ ſalus; ne ſi deſerere incipiat, quibus prodeſſe poteſt, dicatur de eo [m]: *Mercenarius autem, & qui non eſt Paſtor, cujus non ſunt oves propriæ, videt lupum venientem, & deſerit oves, & fugit.* Cùm verò ſpecialiter quæritur, fugiat exemplo Chriſti, qui à facie Herodis fugit [n] in Ægyptum: fugiat exemplo Pauli, qui à Fratribus [o] per murum ſubmiſſus eſt in ſporta. Unde Auguſtinus [p] ait [Fugiat miniſter Chriſti, ſicut ipſe Chriſtus in Ægyptum fugit: fugiat & qui ſpecialiter quæritur, dum per alios firma eſt Eccleſiæ ſalus.] Hinc etiam ait Dominus Diſcipulis [q]: *Si vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.* Hinc etiam idem [r] abſcondit ſe, & exivit de templo; quando Judæi lapides tulerunt, ut jacerent in eum. Hinc etiam Auguſtinus [ſ] ait de eodem in *Pſal.* 54. [*Ecce elongavi fugiens:* illud tangit, quòd Chriſtus vitabat perſequentes; ut occaſionem iræ demeret, & manebat in deſertis orans: in quo docebat nos in ſecreto conſcientiæ orare, & quieſcere, cùm à malis premimur.] Cùm verò non Prælatorum tantùm, ſed totius Eccleſiæ ſalus quæritur, fides impugnatur; neceſſe eſt, ut ex adverſo [t] aſcendant, & in die belli ſeipſos murum opponant pro domo Domini, & animas ſuas [u] ponant pro ovibus ſuis: ut exemplo ſuæ paſſionis accendant, quos ſermone doctrinæ diutiùs confirmare non valent. Et hoc quidem de manifeſtis perſecutionibus. §. 1. Eſt & aliud genus perſecutionis, in quo Apoſtolus laborabat dicens [x]: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non uror? &c.* Hinc Auguſtinus [y] *in Pſal.* 101. [Oſſa, id eſt, fortes, quorum frixorium ſunt, qui ſcandalizantur: tantùm enim frigitur bonus, quantùm amat.] Hinc idem [z] *in Pſal.* 30. [Iraſcitur juſtus pro peccatis palearum, non tamen odit in quo extingueretur oculus: *venter* pro interioribus, quæ turbantur, quando nec corripi poſſunt impii, quibus non clamat [a], *quia defecit in dolore vita*, videns non proficere quod prædicat.] §. 2. Hinc idem [b] ait *in Pſal.* 69. utrumque hoc genus Perſecutionis diſtinguens, [vox tribulatorum Chriſto, id eſt, Martyrum inter paſſiones periclitantium, ſed de capite præſumentium. Cum illis vox omnis juſti, cui ex charitate, abundans iniquitas etiam Chriſtianorum eſt paſſio: ut Loth corporalem perſecutionem à nullo in Sodomis ſuſtinuit, ſed à malis factis eorum, cum quibus habitabat [c]. Eſt ergo perſecutiò juſti, vel à leone in impetu, vel à dracone in inſidiis, unde omnes clament, *Deus in adjutorium meum intende.*]

§. 3. Cùm autem vitiis Subditorum Prælatus affligitur, aliquando omnium eſt una, & inſatiabilis obſtinatio, aliquando mali inveniuntur bonis admiſti. Quando boni ſimul cum malis habitant, non ſunt deſerendi boni propter malos: ne perversè malos evitando vincamus, quos fugimus, ad gehennam [d], ſed potiùs mali tolerentur propter bonos. Unde Gregorius [e] [Abel eſſe renuit, quem Caïn malitia non exercet:] ferrum quippe noſtræ mentis ad acumen non poteſt pervenire veritatis, niſi hòc alterius eraſerit lima pravitatis. Hinc etiam Auguſtinus [Tu bonus tolera malum, &c. *infrà* [f], *de tolerandis malis, in prima ß cauſa Hæreticorum.*] Idem ait [g]. [Majus malum in ſeparatione bonorum committimus, quàm in conjunctione malorum fugimus,] *& infrà.* §. 4. [Tali non imputat Deus ſua peccata, quia non fecit; non aliena, quia non approbavit; non negligentiam, quia non tacuit; non ſuperbiam, quia in unitate permanſit.] Hinc idem [h] *in Pſal.* 54. [*Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ?* non ait, ſicut corvo. Columba à moleſtiis quærit avolare, ſed dilectionem non amittit, & ſemper gemit. Sic bonus vult ſeparare ſe corpore, non amore, ab his, quibus non poteſt prodeſſe.] *& infrà.* §. 5. Sed aliquando ligatur, non viſco cupiditatis, ſed curâ, & officio, ut deſerere non poſſit, niſi ſolvatur. Quòd ſi non ſolvitur, tunc dicat [i]: *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto: Sed manere in carne neceſſe eſt propter vos:* & ſic eſt meritum ex deſiderio.

§. 5. *Ecce elongavi fugiens;* non loco [k], ne rumpatur charitas bonorum, ne perdatur exercitium malorum, quos Deus admiſcet, ut Judam Apoſtolis: quem quamvis ſciret furem [l] eſſe, tamen ad prædicandum miſit, & ei Euchariſtiam dedit, docens in Eccleſia tolerari malos, nec obeſſe bonis malorum conſortia. §. 6. Quando verò omnium Subditorum eſt obſtinata malitia, nec prodeſt eis Prælatorum præſentia; tunc etiam corpore licet ab eis recedere: ne & illorum nequitia ſem-

„ GRATIAN. 9. *Pars.*
[m] *Joan.* 10.
[n] *Matth.* 2.
[o] *Act.* 9.
[p] Gloſſa ord. *ad c.* 11. 2. *ad Cor. in fine.* ex Auguſt. *Epiſt.* 180. ad Honoratum.
[q] *Matt.* 10.
[r] *Joan.* 8.
[ſ] Gloſſa ord. *ex Caſſiodoro.*
[t] *Ezech.* 13.
[u] *Joan.* 10.
[x] 2. *Cor.* 11.
[y] Gloſſa ord. *ex Auguſt. ad verſ.* & oſſa mea, ſicut in frixorio. *& Beda* 2. *Cor.* 12.
[z] Eadem *ex Auguſt. ad verſ.* Miſerere mei Domine.
[a] Non clamat clarè, ſed intùs ingemiſcit. *Gloſſa Ord.*
[b] Eadem *ex eodem in præfatione Pſal.*
[c] cui non fuit dictum, ut non ibi habitaret. *Gloſſa Ord.*
[d] *al.* veniamus ad gehennam.
[e] *Lib.* 2. *Mor. c.* 29. *& l.* 9. *Reg. Epiſt.* 39.
[f] XXIII. *q.* 4. *tu bonus.*
[g] Gloſſa Ord. *in c.* 6. 2. *ad Cor. in fine, ex Auguſt. Serm.* 18. *de verb. Domini.*
[h] Gloſſa Ord. *ex Auguſt.*
[i] *Philipp.* 1.
[k] Gloſſa interlinearis *ex Auguſt. in Pſal.* 54.
[l] XXIII. *q.* 4. *tu bonus.*

per in deterius proficiat, & iſti quidem fructum amittant, quem de aliorum profectu poſſent invenire. Sic B. Benedictus deſeruiſſe legitur, quos in necem ſuam unanimiter viderat conſpiraſſe. Hinc etiam Petro Diacono interroganti, an liceat Prælato gregem ſemel ſuſceptum deſerere, reſpondit dicens

¶ CORR. ROM. α *Unde Auguſtinus.*] Multa in hac diſputatione citat Gratianus ex Auguſtino, quorum ſententia quidem apud illum habetur, ſed verba ipſa ſunt in Gloſſa ordinaria locis indicatis. De hac verò quæſtione, quando liceat Epiſcopo recedere ab Eccleſia ſua, diſſerit B. Auguſtinus *Epiſt.* 180. Honorato Epiſcopo ſcripta.

β *In prima cauſa.*] Indicat cauſam vigeſimam tertiam, in qua primùm de Hæreticis ex propoſito agitur: qui mos citandi habetur, etiam 1. *q.* 7. *neceſſaria.* & *alibi.*

XLIX. B. GREGORIUS *lib.* 2. Dialog. *c.* 3. [an. 593. *Romæ.*]

Quando liceat Prælatos Subditos deſerere, vel non.

IBi adunati æquanimiter portandi ſunt Mali, ubi inveniuntur aliqui, qui adjuventur, Boni. Nam ubi omnimodo de Bonis fructus deeſt; fit aliquando de Malis labor ſupervacuus [m]: maximè ſi è vicino cauſæ ſuppetant, quæ fructum Deo ferre valeant meliorem. & *paulò pòſt.* §. 1. Sæpè agitur in animo Perfectorum, quod ſilentio prætereundum non eſt: quia cùm laborem ſuum ſine fructu eſſe conſiderent, in locum alium ad laborem cum fructu migrant. Unde ille quoque egregius Prædicator, qui diſſolvi cupit [n], & cum Chriſto eſſe, cui vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum, qui paſſionum [o] certamina non ſolùm ipſe appetiit, ſed ad toleranda hæc, & alios accendit; Damaſci [p] perſecutionem paſſus, ut poſſit evadere, murum, funem, ſportámque quæſivit, ſéque latenter deponi voluit. Numquid [q] Paulum mortem dicimus timuiſſe, quam ſe ipſe pro amore Jeſu teſtatur appetere? Sed cùm in eodem loco minorem ſibi fructum adeſſe conſpiceret; ad gravem laborem [r] ſe alibi cum fructu ſervavit; fortis etenim præliator Dei teneri intra clàuſtra noluit, certaminis campum quæſivit.

[m] vacuus. *orig.*
[n] *Phil.* 1.
[o] 2. *Cor.* 11.
[p] *Act.* 9.
[q] *al.* Numnam.
[r] & gravi labore ad laborem. *orig.*

GRATIAN. MULTORUM autoritatibus apparet, quando viventibus Epiſcopis alii poſſint ſubſtitui, & quando non.

AN ISTE VALEAT REPOSCERE CATHEDRAM, QUAM SUA INTERCESSIONE ALTER ACCEPIT.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. QUÒD autem iſte valetudine recepta ſuam poſſit repetere cathedram, nulla autoritate ratum habetur. Celebrationem verò ſacrificiorum, ſi [a] infirmitatis cauſâ dimiſerit, valetudine recuperata exequi non prohibetur. Unde ſcribit

[a] *al.* quam.

I. ALEXANDER II. Gebonardo Vivarienſi [b] [1] Archiepiſcopo. [imò Gebhardo Juvavenſi Archiepiſcopo, c. an. 1065. *Romà in Germaniam.*]

[b] *al.* Viennenſi.

De quodam Presbytero, qui caduco morbo laborabat.

IN tuis [c] literis continebatur ſic. Hic Clericus ordinem habet Presbyterii: ſed quia caduco morbo laborat, & ipſi in præſentiarum hoc agnovimus, non auſi fuimus concedere ſibi, ut offerret, vel Miſſam celebraret. Quia verò languor in culpa non [2] eſt, ſuper hac re autoritatis noſtræ decreto conſulendo [3] deliberavimus. Conſulimus itaque, ut ſi frequenter hoc morbo tangitur, ab oblatione [4], & Miſſarum celebratione modis omnibus [5] prohibeatur. Indecens enim eſt, & periculoſum, ut in conſecratione Euchariſtiæ morbo victus epileptico cadat. Si verò Dei miſericordiâ convaluerit (quandoquidem non culpa, ſed infirmitas eſt in cauſa) eum ſacrificare jam non interdicimus.

[c] Ivo, *p.* 6. *c.* 405.

¶ PITH. [1] *Vivarienſi.*] V. C. *Juvavenſi.*
[2] *Non.*] Deeſt in V. C.
[3] *Conſulendo.*] V. C. *conſulendum.*
[4] *Oblatione.*] Addit V. C. *omnimodis.*
[5] *Modis omnibus.*] Delet V. C.

II. *Item* GELASIUS Ruſtico, & Fortunato Epiſcopis. [c. an. 895. *Romà in Æmiliam.*]

A regimine ſuſpendatur Eccleſiæ, qui in terram frequenter eliditur.

NUper Foropopulenſis [d] Eccleſiæ Clerici, unà cum Sabino Epiſcopo, & Pelagio, & [6] Laicis propria ſuggeſtione referarunt, Præſulem ſuum gravi quadam neceſſitate vexari, cujus eum dicerent incurſione frequenter eliſum. Quod ne ſcandalum fidelibus videretur ingerere, & Eccleſiam Dei ubique poſitam hac offenſione turbare, præcipuè, cùm eodem ipſo volente huc ſe perrexiſſe firmarent; ad Dilectionem veſtram ſcripta direximus, ut Eccleſiæ, cujus Rector tali caſu tenetur aſtrictus [7], viſitationem congruam reddatis. Verùm, quia nunc ipſe venit huc Pontifex, falſáque omnia de ſe jactata diſſeminat; ſub Divini contemplatione judicii, veſtræque conſcientiæ, exiſtimationiſque reſpectu, rerum fide ſolertiſſimè perquiſita, ſi aliquando ſcilicet, vel in domo, vel in proceſſione, vel in alio quocumque loco probatur repentè collapſus, vocéſque dediſſe

[d] *al.* Foropopilienſis.

confuſas, & ſpumas ore jactaſſe; quanta fieri poteſt examinatione quæratur. Quod tamen, ſive [8] non poſſit aliquorum factum teſtificatione firmari, ſive numquam contigiſſe dicatur; non putandum eſt poſſe ſufficere, ſed certum, manifeſtúmque documentum, quia de tanta re non ſegniùs agendum eſt. Faciat rem tua Dilectio, frater Ruſtice, ſui moris, & aptam magno Pontifici, ut eum [9] triginta α diebus tecum eſſe conſtituas, eúmque carnibus indifferenter uti neceſſaria probatione compellas.

¶ CORR. ROM. α *Triginta.*] In duobus vetuſtis Codicibus legitur, *octuaginta.*

¶ PITH. [6] *Et.*] Delet V. C.
[7] *Aſtrictus.*] V. C. *obſtrictus.*
[8] *Sive.*] V. C. *ſive poſſit factum aliquorum teſtificatione* &c.
[9] *Eum.*] Addit V. C. *vel.*

CAUSA VIII.

GRATIAN. QUIDAM Epiſcopus agens in extremis, Succeſſorem ſibi ex teſtamento inſtituit: inde ſuorum amicorum patrocinio in eumdem Epiſcopatum eligitur: poſt electionem pro indemnitate Eccleſiæ Canonicis juramentum præbuit: accuſatur de Simonia, tamquam munus ab obſequio præſtiterit: ante tempus ſententiæ à Clericis ſuis derelinquitur: ſine literis Apoſtolicis [a] ad Eccleſiam ſuam revertitur Epiſcopus.

I. Hìc primùm quæritur, an liceat Epiſcopo, ſibi Succeſſorem inſtituere.

II. Secundò, an amicorum patrocinia in electione debeant convaleſcere.

III. Tertiò, an ſit habendus ſimoniacus, qui poſt electionem hujuſmodi juramentum Canonicis præſtat.

IV. Quartò, an liceat Clericis ante ſententiæ tempus ab Epiſcopo ſuo diſcedere.

V. Quintò, an ſine literis Apoſtolicis [b] debeat redire ad propriam Eccleſiam.

[a] *al.* Apoſtolici.
[b] *al.* Apoſtolici.

AN LICEAT EPISCOPO, SIBI SUCCESSOREM INSTITUERE.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. QUÒD autem Epiſcopo Succeſſorem ſibi inſtituere liceat, ex verbis Zachariæ Papæ [a] conjicitur, quibus Moguntino Archiepiſcopo permiſit Adjutorem ſibi ſtatuere, qui ei defuncto in plenitudinem poteſtatis ſuccederet. §. 1. Item ex verbis Symmachi Papæ dicentis [b] [Si tranſitus Papæ inopinatus evenerit, ut de ſui electione Succeſſoris non poſſit antè decernere, &c.] apparet, quòd Epiſcopi Succeſſores ſibi inſtituere poſſunt. §. 2. Item exemplo B. Petri illud idem probatur, qui Beatum Clementem ſibi Succeſſorem inſtituit. Unde ſcribit

1. *Pars*
[a] Sup. VII. *q.* 1. *petiiſti.*
[b] Diſt. 79. *ſi tranſitus.*

I. JOANNES III. Epiſcopis Germaniæ, & Galliæ, *Epiſt. unic. c.* 2. [an. 572. *Romà in Germaniam*, &c.]

Quòd Petrus Linum, & Cletum Adjutores ſibi aſcivit, ſed Clementem Succeſſorem.

SI Petrus [c] [1] Princeps Apoſtolorum Adjutores ſibi aſcivit Linum & Cletum, non tamen poteſtatem Pontificii, aut ſolvendi, aut ligandi eis normam tradidit; ſed Succeſſori ſuo ſancto Clementi: qui Sedem Apoſtolicam poſt eum, & poteſtatem Pontificalem, tradente ſibi Beato Petro, tenere promeruit. Linus verò, & Cletus miniſtrabant exteriora: Princeps autem Apoſtolorum Petrus verbo, & orationi inſiſtebat.

[c] Anſel. *l.* 1. *c.* 55. Polyc. *l.* 1. *tit.* 1.

¶ PITH. [1] *Si Petrus.*] Turrianus *adversùs Magdeburg.* Refert Marianus Scotus *lib.* 2. ex Decretali Leonis II. Succeſſoris Agathonis 237.

II. PALEA.

GRATIAN. UNde ipſe Clemens [d] in Epiſtola ad Jacobum Hieroſolymitanorum miſſa, inter cetera ſcribit, quòd Petrus adhuc vivens Clementem in Epiſcopum elegit.

Simon Petrus [e] in ipſis diebus, quibus vitæ finem ſibi præſenſit, apprehenſa manu mea repentè conſurgens in auribus totius Eccleſiæ [f], hæc protulit verba: Clementem hunc Epiſcopum vobis ordino, cui ſoli meæ prædicationis, & doctrinæ cathedram trado: quem præ ceteris expertus ſum Deum colentem, homines diligentem, caſtum, diſcendi ſtudiis deditum, ſobrium, benignum, juſtum, patientem, & ſcientem ferre nonnullorum, etiam ex his, qui in verbo Dei inſtituuntur, injurias.

[d] Clemens *Epiſt.* 1. [c. an. 68.]
[e] Anſel. *l.* 1. *c.* 3.
[f] *Omittuntur hic aliquot verba.*

GRATIAN. SED hoc omnino fieri prohibetur

III. IN ANTIOCHENO CONCILIO, in quo *c.* 23. ſic ſtatutum legitur. [an. 341. *in Syria.*]

Epiſcopo Succeſſorem ſibi conſtituere non licet.

EPiſcopo [g] non licere pro ſe alterum Succeſſorem ſibi conſtituere, licèt ad exitum vitæ perveniat. Quòd ſi tale

[g] Polyc. *l.* 2. *tit.* 17. Anſ. *l.* 6. *c.* 57. Burch. *l.* 1. *c.* 185. Ivo, *p.* 5. *c.* 301.

aliquid factum fuerit, irritum fit hujufmodi Conftitutum. Servetur autem jus Ecclefiafticum id continens, non oportere aliter fieri, nifi cum Synodo, & judicio Epifcoporum α, qui poft obitum quiefcentis poteftatem habent, eum, qui dignus extiterit, promovere.

¶ CORR. ROM. α *Epifcoporum.*] In codicibus Gratiani etiam manufcriptis fequebatur, *& electione Clericorum:* quæ funt expuncta, quia neque in originali, neque apud ceteros Collectores leguntur [2].

¶ PITH. [2] *Leguntur.*] Neque in verfione Exigui, quam hîc refert Gratianus: nec in aliis Codicibus.

IV. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ, *c.* 8 [h]. [c. an. 572. *in Hifpania.*]

De eodem.

[h] *Id eft*, in Cap. Martini Bracar. *c.* 8.
[i] Burch. *l.* 1. *c.* 187. Ivo, *p.* 5. *c.* 303. *utrique ex Concilio Spalenfi.*

EPifcopo [i] non liceat ante finem vitæ alium in loco fuo conftituere Succefforem. Si quis autem hoc ufurpare tentaverit, talis conftitutio irrita erit. Non ergo aliter fieri oportet, nifi cum confilio, & judicatu Epifcoporum, qui poft exitum Prædecefforis poteftatem habent dignum eligere.

V. *Item* HILARIUS Papa in Synodo Romana, *c.* 5. [an. 465. *Romæ.*]

De eodem.

[k] Polyc. *l.* 2. *tit.* 18. Anf. *l.* 6. *c.* 56. Ivo, *p.* 5. *c.* 104.

PLerique [k] Sacerdotes in mortis confinio conftituti, in locum fuum feruntur alios defignatis nominibus fubrogare: ut fcilicet [3] non legitima expectetur electio, fed defuncti gratificatio pro populi habeatur affenfu. Quod, quàm grave fit, æftimate. Atque ideò α, fi placet, etiam hanc licentiam generaliter de Ecclefiis auferamus: ne, quod turpe dictu eft, homini quifquam [4] putet deberi [5], quod Dei eft. Ab univerfis acclamatum eft. Hæc præfumptio numquam fiat [6]. Quæ Dei funt, ab homine dari non poffunt.

¶ CORR. ROM. α *Atque ideò.*] Hæc ufque ad verf. *Ab univerfis*, addita funt ex ipfo Concilio, Anfelmo, Polycarpo, & Ivone.

¶ PITH. [3] *Ut fcilicet.*] V. C. *fcilicet ut.*
[4] *Quifquam.*] Deeft in V. C.
[5] *Deberi.*] V. C. *debere.*
[6] *Fiat.*] Addit V. C. *dictum eft.*

VI. *Item* HIERONYMUS ad Titum, *c.* 1 [l]. [an. 386. *in Palæftina.*]

De eodem.

[l] In Comment. ad ea verba, *Et conftituas per civitates Presbyteros.*
[m] *Exod.* 33.
[n] *Num.* 27.

MOyfes [m] amicus Dei, cui facie ad faciem Deus locutus eft, potuit utique Succeffores Principatûs filios fuos facere, & pofteris propriam relinquere dignitatem: fed extraneus [n] de alia tribu eligitur Jefus: ut fciremus Principatum in populos, non fanguini deferendum effe, fed vitæ. At nunc cernimus plures hanc rem beneficium facere, ut non quærant eos in Ecclefia erigere columnas, quos plùs cognofcant Ecclefiæ prodeffe: fed quos, vel ipfi amant, vel quorum funt obfequiis deliniti, vel pro quibus Majorum quifpiam rogaverit, & (ut deteriora taceam) qui, ut Clerici fierent, muneribus impetrarunt.

VII. *Item* INNOCENTIUS Papa II. in Concilio Romano, *c.* 16. [an. 1139. *Romæ.*]

De eodem.

[o] Pann. *l.* 8. *c.* 152.
[p] *al.* Capellas.

APoftolica [o] autoritate prohibemus, ne quis Ecclefias, & Præbendas, Præpofituras, Capellanias [p], aut aliqua Ecclefiaftica officia hereditario jure valeat vendicare, aut expoftulare præfumat. Quod fi quis improbus, aut ambitionis reus attentare præfumpferit, debitâ pœnâ mulctabitur, & poftulatis carebit.

GRATIAN. „ HIS omnibus autoritatibus prohibentur Epifcopi, Succeffores fibi inftituere. Sed aliud eft de fui Succefforis „ electione cum Fratribus deliberare: aliud eft ex teftamento, „ tamquam fuæ Dignitatis heredem fibi quærere. Illud „ fieri permittitur: hoc autem penitùs prohibetur. Illud autem „ Beati Petri Apoftoli ab illis valet in argumentum affumi, „ qui tales fibi fubftituunt, qualem fibi Succefforem „ Beatus Petrus quæfivit. Verùm, quia officium non vitæ, „ fed fanguini cœpit deferri, atque ad Epifcopatum tales „ quifque fibi Succeffores quærere cœpit, qui vel odiofi po„ pulis, vel à plebe docendi invenirentur; idcircò facris „ Canonibus ftatutum eft, ne quifquam fibi fui Officii quæ„ rat Succefforem: fed populi electione quæratur, qui eo„ rum utilitati dignè deferviat; qui illorum utilitatem, non „ fua lucra quærat; qui Chrifto femen velit fufcitare, non „ fibi divitias congregare. Quod qui facere contempferit, „ jure ab Ecclefia repudiatur. Unde

VIII. AUGUSTINUS contra Fauftum Manichæum, *lib.* 32. *c.* 10. [c. an. 402. *in Africa.*]

Qui fibi, & Ecclefiæ prodeft, utroque pede calceatus intelligitur.

2. *Pars.*
[q] *Deut.* 25.

OLim [q] juffus eft frater præmortui fratris uxorem ducere, ut non fibi, fed illi fobolem fufcitaret, ejúfque vocaret nomine, quod inde nafceretur. Quòd fi recufaret, difcalceatus uno pede confpui folebat in faciem. Nunc Evangelii quifque Prædicator ita debet in Ecclefia laborare, ut defuncto fratri, id eft; Chrifto, fufcitet femen, qui pro nobis mortuus eft: & quod fufcitatum fuerit, ejus nomen accipiat. At verò qui electus ab Ecclefia minifterium evangelizandi α renuerit; ab Ecclefia ipfa meritò, dignéque contemnitur. Qui enim & fibi prodeft, & Ecclefiæ, benè intelligitur utroque pede calceatus. Unde illud [r]: *Quàm fpeciofi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona.* Qui autem curam lucrandorum refugit aliorum, difcalceati illius non figuratum fignificabit, fed in fe impletum portabit opprobrium.

[r] *Efa.* 52. *Romam.* 10.

¶ CORR. ROM.] Hîc verba B. Auguftini, & in fummam redacta, & interdum mutata funt, quod aliis etiam locis eft adnotatum.

α *Evangelizandi.*] Sequebatur in vulgatis, *& baptizandi:* quæ funt expuncta, quia in manufcriptis non leguntur, ficut neque in originali.

IX. *Item* GREGORIUS Papa I. in Regefto, *lib.* 6. *Epift.* 5. five *cap.* 169. Cyriaco Epifcopo. [an. 597. *Româ Conftantinopolim.*]

Locus regiminis ficut defiderantibus eft negandus, ita fugientibus eft offerendus.

IN Scripturis [f] veftris [t] vos magnopere requiem quæfiffe narratis: fed per hoc ad Paftoralem follicitudinem vos congruè veniffe oftenditis: quia, ficut locus regiminis defiderantibus negandus eft, ita fugientibus offerendus. Et ficut fcriptum eft [u]: *Nec quifquam fibi fumit honorem, fed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron:* & rurfus idem Prædicator egregius dicit [x]: *Si unus pro omnibus mortuus eft, ergo omnes mortui funt: & pro omnibus mortuus eft Chriftus, ut & qui vivunt, jam non fibi vivant; fed ei, qui pro ipfis mortuus eft, & refurrexit:* & Paftori fanctæ Ecclefiæ dicitur [y]: *Simon Joannis amas me? Pafce oves meas:* ex quibus verbis colligitur; quia fi is, qui valet, omnipotentis Dei oves renuit pafcere, oftendit fe Paftorem fummum minimè amare. Si enim unigenitus patris pro explenda utilitate omnium de fecreto patris egreffus eft ad publicum noftrum; nos quid dicturi fumus, fi fecretum noftrum præponimus utilitati proximorum? §. 1. Quies itaque nobis ex corde appetenda eft, & tamen pro multorum lucro aliquando poftponenda. Nam, ficut toto defiderio debemus occupationem fugere; ita, fi defit, qui prædicet, occupationis onus libenti neceffe eft humero [z] fubire. Quod ex duorum Prophetarum opere docemur, quorum unus prædicationis officium vitare conatus eft, & alter appetiit. Nam mittenti fe Domino Jeremias refpondit dicens [a]: *A, a, a, Domine Deus nefcio loqui, quia puer ego fum.* Et cùm omnipotens Deus perfonam ad prædicandum quæreret dicens [b]: *Quem mittam, & quis ibit nobis?* ultrò fe obtulit Efaias dicens: *Ecce ego: mitte me.* En ab utrifque exteriùs diverfa vox prodiit; fed non à diverfo dilectionis fonte manavit. Duo quippe funt præcepta charitatis; Dei videlicet amor, & proximi. Per activam igitur vitam prodeffe proximis cupiens Efaias officium prædicationis appetiit. Per contemplativam verò Jeremias amori Conditoris fui fedulò inhærere defiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contradicit. Quod ergo laudabiliter unus appetiit, hoc laudabiliter alter expavit: ifte, ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet: ille, ne damna ftudiofi operis tacendo fentiret. Sed hoc in utrifque eft fubtiliter intuendum: quia & is, qui recufavit, plenè non reftitit: & is, qui mitti voluit, antè fe per altaris calculum purgatum vidit: ne, aut non purgatus adire quifquam facra minifteria audeat; aut quem fuperna gratia elegit, fub humilitatis fpecie fuperbè contradicat.

[f] *al.* Scriptis.
[t] Ivo, *p.* 5. *c.* 350.
[u] *Heb.* 5. *Numer.* 25.
[x] 2. *Cor.* 5.
[y] *Joan.* 21.
[z] *al.* animo.
[a] *Hier.* 1.
[b] *Efa.* 6.

X. IDEM in Moralibus, *lib.* 35. *c.* 13. *ad c.* 42. Job. [c] [an. 590. *Romæ.*]

Locus dejectionis in voto, dignitatis femper fit in neceffitate.

SCiendum fummopere eft [d], quòd obedientia aliquando, fi de fuo aliquid habeat, nulla eft: aliquando autem, fi de fuo aliquid non habuerit [e], minima. Nam cùm hujus Mundi fucceffus præcipitur, cùm locus fuperior imperatur; is, qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ fibi virtutem evacuat, fi ad hæc etiam ex proprio defiderio anhelat. Neque enim fe fub obedientia dirigit, qui ad accipienda hujus vitæ profpera libidini propriæ ambitionis fervit. Rurfus, cùm Mundi defpectus præcipitur, cùm probra adipifci, & contumeliæ jubentur; nifi ex feipfo animus hæc appetat, obedientia fibi meritum minuit: quia ad ea, quæ in hac vita defpecta funt, invitus nolénfque defcendit. *& paulò fuperiùs* [f]. §. 1. Obedientia [g] quippe victimis jure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur. Tantò igitur quifque Deum citiùs placat, quantò ante ejus oculos repreffâ arbitrii fui fuperbiâ, gladio præcepti fe immolat. Quo contrà, ariolandi peccatum inobedientia dicitur, ut quanta fit virtus obedientiæ, demonftretur. Ex adverfo igitur meliùs oftenditur, quid de ejus laude fentiatur. Si enim [h], *Quafi ariolandi peccatum eft repugnare, & quafi fcelus idololatriæ, nolle acquiefcere;* fola eft, quæ fidei meritum poffidet, obedientia [i]: fine qua quifque infidelis effe convincitur, etiamfi fidelis effe videatur.

[c] Et Auguft. *Serm.* 5. ad Fratres in eremo.
[d] Polyc. *l.* 6. *tit.* 22.
[e] *al.* habeat.
[f] *C.* 12.
[g] 1. *Reg.* 15.
[h] *ibid.*
[i] *Abeft ab orig.*

XI. *Item* AUGUSTINUS *lib.* 19. de Civitate Dei, *c.* 19. [c. an. 426. *in Africa.*]

Qui præesse, & non prodesse desiderat, episcopari non debet.

Ansel. *l.* 6. 28. 1. *Tim.* 3.

QUi *Episcopatum* [k] *desiderat* [l], *bonum opus desiderat.* Exponere voluit, quid sit Episcopatus: quia nomen est operis, non honoris. Græcum est enim atque inde ductum vocabulum, quòd ille, qui præficitur, eis, quibus præficitur, superintendit, curam eorum scilicet gerens: ἐπὶ, quippe, super; σκοπὸς verò, intentio, est. Ergo Episcopos α, si velimus, Latinè *Superintendentes* possumus dicere: ut intelligat non se esse Episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse. Itaque à studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium. Locus verò superior, sine quo regi populus non potest, & si ita teneatur, atque administretur, ut decet; tamen non decenter appetitur. Quamobrem otium sanctum quærit charitas veritatis: negotium justum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum est veritati: si autem imponitur, suscipienda est propter charitatis necessitatem: sed nec sic omnimodo veritatis delectatio deserenda est, ne subtrahatur illa suavitas, & opprimatur β justa necessitas.

§ CORR. ROM. α *Episcopos.*] Apud sanctum Augustinum, & Anselmum legitur ἐπισκοπεῖν, *si velimus, Latinè superintendere possumus dicere.*

β *Opprimatur.*] In originali est, *& opprimat ista necessitas:* sed ob Glossam non est emendatum.

XII. *Item* PETRUS [m]. [in Epist. 1. Clementis I. ad Jacobum, c. an. 68. *Româ Hierosolymam.*]

[m] In Epist. 1. Clementis ad Jacobum.

Pro ingenio discentium Doctor moderetur verba doctrinæ.

2. *Pars.*

OPortet eum, qui docet, & instruit animas rudes, esse talem, ut pro ingenio discentium semetipsum possit aptare, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo ipse præcipuè apprimè esse eruditus, & doctus, irreprehensibilis, maturus, pavidus [n]: sicut ipsi probastis [o] fore hunc Clementem post me.

[n] *al.* impavidus.
[o] *al.* probastis.
[p] *In eadem Epist.*

XIII. *Item* EJUSDEM [p]. [in eadem Epistola Clementis, c. an. 68. *Româ Hierosolymam.*]

Qui omnibus præest, singulos relevare contendat.

CLemens, tamquam qui omnibus præesse te noveris, singulos, prout potueris, juva; & singulos releva, qui & singulorum onus & solicitudinem portas.

XIV. *Item* HIERONYMUS ad Titum, *c.* 1 [q]. [an. 386. *in Palæstina.*]

[q] In Comment. ad ea verba, *Et constitu as per civitates.*

Contra Christum faciunt, qui gratiâ, non meritis gradum Ecclesiasticum tribuunt.

Luc. 10.

QUi *vos* [r] *spernit, me spernit.* Ex quo manifestum est eos, qui Apostoli lege contempta, Ecclesiasticum gradum non merito voluerint alicui deferre, sed gratiâ, contra Christum facere; quia qualis in Ecclesia Presbyter constituendus sit, per Apostolum suum in sequentibus executus est.

XV. *Item* HIERONYMUS in libro Levitici [s]. [imò Origenes c. an. 217. *in Ægypto.*]

[s] Origenes Homil. 6. ad c. 8. *Levit.*

Ad Sacerdotium non eligatur, nisi qui ceteris & sanctior, & doctior habetur.

[t] *Levit.* 8.

LIcèt ergo Dominus [t] de constituendo Principe præcepisset, & Dominus elegisset; tamen convocatur etiam Synagoga. Requiritur enim in ordinando Sacerdote, & præsentia populi; ut sciant omnes, & certi sint, quia qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad Sacerdotium, & hoc astante [u] populo; ne postmodum retractatio cuiquam, ne quis scrupulus resideret. Hoc est autem, quod & Apostolus præcepit in ordinatione Sacerdotis dicens [x]: *Oportet autem illum habere testimonium bonum ab his, qui foris sunt.* Ego tamen, & ampliùs aliquid video in eo, quod dicit: *quia convocavit Moyses omnem Synagogam:* & puto, quòd convocare Synagogam hoc sit, colligere omnes animi, & in unum congregare virtutes: ut cùm sermo de Sacerdotalibus sacramentis habetur, vigilent omnes animi virtutes, & intentæ sint, ut nihil in eis sapientiæ, nihil scientiæ, nihil desit industriæ: sed adsit omnis multitudo sensuum, adsit omnis congregatio sanctarum cogitationum: ut quid sit Pontifex, quid unctio, quid [y] indumenta ejus, conferens intra sacrarium cordis sui, possit advertere.

[u] *al.* attestante.
[x] 1. *Tim.* 3.
[y] *al.* quæ.

§ CORR. ROM.] In hoc, & duobus sequentibus Capitibus pro Origene citatur B. Hieronymus harum Homiliarum interpres. Quod cur fieri potuerit, suprà *dist.* 36. *c. si quis.* est adnotatum.

XVI. IDEM ex Libro Numerorum [z]. [imò Origenes c. an. 217. *ibid.*]

[z] Origenes Homil. 22. ad c. 27. *Num.*

Populi gubernatio Divina electione præstetur.

SI ergo tantus ille, ac talis Moyses non permittit [a] judicio suo de eligendo Principe populi, de constituendo Successore, quis erit, qui audeat, vel ex plebe, quæ sæpè clamoribus ad gratiam, aut ad pretium fortasse excitatis [b] moveri solet: vel ex ipsis etiam Sacerdotibus, quis erit, qui se idoneum ad hoc judicet, nisi si cui oranti, & petenti à Domino reveletur? sicut & Deus dicit ad Moysem [c]: *Assume ad temetipsum Jesum filium Nave, hominem qui habet spiritum Dei in semetipso, & impones manus tuas super eum: & statues eum coram Eleazaro Sacerdote: & præcepta ei dato in conspectu totius Synagogæ, & præcipe de ipso coram eis: & dabis claritatem tuam super illum, ut audiant illum filii Israël.* Audis evidenter ordinationem Principis populi tam manifestè descriptam, ut penè expositione non egeat. Nulla hîc populi acclamatio, nulla consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis habita contemplatio est. Propinquis, agrorum & prædiorum relinquatur hereditas. Gubernatio populi illi tradatur, quem Deus elegerit; homini scilicet tali, qui habet, sicut scriptum audistis, in semetipso spiritum Dei, & præcepta Dei in conspectu ejus sunt, & qui Moysi valdè notus, & familiaris sit: id est, in quo sit claritas Legis & scientia, ut possint eum audire filii Israël.

[a] *al.* permittitur.
[b] *al.* aut gratiâ, aut pretio fortasse excitata.
[c] *Num.* 27.

XVII. *Item* GREGORIUS I. Clero, & Civibus Neapolitanis, *lib.* 8. *Epist.* 40. [an. 600. *Româ in Campaniam.*]

Non ex favore, sed ex judicio debet venire electio.

NEc novum [d], nec reprehensibile est in eligendo Episcopo populi se vota in duas partes dividere: sed grave est, quando in hujusmodi causis non ex judicio, sed ex solo favore venit electio.

[d] Ansel. *l.* 6. c. 9. Polyc. *l.* 2. *tit.* 1.

« GRATIAN. CÙM autem gubernatio populi ei tradi jubetur [e], quem Deus elegerit; datur intelligi, quòd aliquando quibusdam traditur, quos Deus non elegit. Unde »

[e] Suprà *si ergo.*

XVIII. HIERONYMUS [f]. [imò Origenes c. an. 217. *in Ægypto.*]

[f] Origenes *Hom.* 4. *in lib. Judicum*, & Glossa ord. ad c. 4. *Judic.*

4. *Pars.*

Non ex arbitrio Dei aliquando datur Princeps Ecclesiæ.

AUdacter fortassis aliquid dicimus: tamen quod scriptum est, dicimus. Non semper Princeps populi [g], & Ecclesiæ Judex per Dei arbitrium datur: sed prout merita nostra deposcunt. Si mali sunt actus nostri, & operamur malignum in conspectu Domini; dantur nobis Principes secundùm cor nostrum. Et hoc tibi de Scripturis probabo. Audi namque quod Dominus dixit [h]: *Fecerunt sibi Regem, & non per me: Principem, & non per consilium meum.* Et hoc dictum videtur de Saül illo, quem utique ipse Dominus elegerat, & Regem fieri jusserat. Sed quoniam non secundùm voluntatem Dei, sed secundùm peccatoris populi meritum fuerat electus; negat eum sua voluntate, vel consilio constitutum. Tale ergo aliquod intelligamus etiam in Ecclesiis fieri: quòd pro meritis populi, aut in verbo, & opere potens à Deo tribuitur Rector Ecclesiæ: aut si malignum faciat populus, in conspectu Domini α; talis Ecclesiæ Judex datur, sub quo famem & sitim populus patiatur, non famem [i] panis, neque sitim aquæ, sed famem audiendi verbum Domini.

[g] *al.* populo.
[h] *Oseæ* 8.
[i] *Amos* 8.

§ CORR. ROM. α *Domini.*] In vulgatis sequebatur, *& tales perseverent*, quæ sunt inducta autoritate manuscriptorum, homiliæ ipsius, & Glossæ ordinariæ. In uno autem manuscripto sunt Glossa interlinearis.

XIX. *Item* AUGUSTINUS *Tract.* 46. *ad c.* 10. Joannis. [c. an. 412. *in Africa.*]

Non sunt filii sed mercenarii, qui honorem ab hominibus appetunt.

SUnt in Ecclesia [k] quidam Præpositi, de quibus Paulus Apostolus dicit [l]: *Sua quærentes, non quæ Jesu Christi.* Quid est, *sua quærentes?* non Christum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes, temporalia commoda sectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur à Præposito, & propter hæc servitur Deo; quisquis talis est, mercenarius est: inter filios se non computet.

[k] Ansel. *l.* 7. c. 146.
[l] *Phil.* 2.

« GRATIAN. NON ergo qui præficiuntur, semper ceteris meliores intelliguntur. Unde »

XX. HIERONYMUS ad Titum, *c.* 1 [m]. [an. 386. *in Palæstina.*]

[m] In Comment. ad eum locum, *Si quis est sine crimine.*

Ex electione non præficiuntur Episcopi, sed comprobantur.

ILlud inferendum est adversùm eos, qui de Episcopatu intumescunt, & putant se non dispensationem Christi, sed imperium consecutos: quia non statim omnibus his meliores sint, quicumque Episcopi non fuerint ordinati, & ex eo, quòd ipsi electi sunt, se magis existiment comprobatos: sed intelligant propterea quosdam à Sacerdotio remotos, quia eos vitia liberorum impedierint: si autem peccata filiorum justum ab Episcopatu prohibent; quantò magis unusquisque se considerans, & sciens, quia potentes [n] potenter tormenta patientur, retrahet se ab hoc, non tam honore, quàm onere, & aliorum locum, qui magis digni sunt, non ambiet occupare?

[n] *Sap.* 6.

XXI. *Item* EJUSDEM ad Titum, *c.* 2 [o]. [an. 386. *ibid.*]

[o] In Comment. ad locum, *Nemo te contemnat.*

Pro gradu sui officii quemque meliorem esse oportet.

QUalis enim ædificatio erit Discipuli, si se intelligat Magistro esse majorem? Unde non solùm Episcopi, Presbyteri, & Diaconi debent magnopere providere, ut cunctum populum, cui præsident, conversatione, sermone, & scientiâ præcedant; verùm etiam & inferior gradus, Exorcistæ, Lectores, Æditui, Acolythi *α*, & omnes omnino, qui domui Dei serviunt: Quia vehementer Ecclesiam Christi destruit meliores Laicos esse, quàm Clericos.

¶ CORR. ROM. *α Acolythi.*] Est hæc dictio in omnibus vetustis Gratiani exemplaribus, quæ tamen apud B. Hieronymum non legitur.

XXII. *Item* IDEM HIERONYMUS ad Titum, *c.* 1 [p]. [an. 386. *in Palæstina.*]

Populus judicabit Episcopum sua officia non agentem.

VEreor, ne quomodo Regina [q] Austri veniens à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, judicatura est homines temporis sui; & viri Ninivitæ actâ pœnitentiâ ad prædicationem Jonæ condemnabunt eos, qui majorem Jonâ Salvatorem audire contempserunt: sic plurimi in populis Episcopos judicent subtrahentes se ab Ecclesiastico gradu, & ea, quæ Episcopo non conveniunt exercentes.

p In Comment. ad ea verba, *Sed hospitalem.*
q *Matth.* 12.

XXIII. *Item* AMBROSIUS in Increpatione ad populum, *Serm.* 83. [c. an. 383. *Mediolani.*]

Qui Clericos suos non corrigit, populum corrigere non valet.

QUid autem ego vos arguo, cùm possitis me uno sermone convincere? convincor enim, cùm in hac parte Clericos vobis magis video negligentes. Quomodo enim possum corrigere filios, cùm fratres emendare non possim? aut quâ fiduciâ succenseam Laicis, cùm à consortibus pudoris verecundiâ conticescam? Ego autem, Fratres, non de omnibus loquor: sunt certè quidam devoti, sunt & alii negligentes. Ego neminem nomino: conscientia sua unumquemque conveniat.

XXIV. *Item* BEDA super Matthæum [r]. [an. 720. *in Anglia.*]

Episcopo ad salutem non sufficit moribus, & vitâ populo adæquari.

NEc sufficere nobis ad salutem arbitremur, si turbis negligentium, vel quorumlibet indoctorum, fide, vel actibus adæquemur; quibus sacris literis unica est credendi pariter & vivendi regula præscripta.

r Simile quiddam Author Operis imperfecti *in Matth. hom.* 40.

GRATIAN. „ NE ergo (ut suprà [f] dictum est) tales sui officii Successores aliquis sibi quæreret; prohibentur Episcopi alterum pro se Successorem sibi statuere, ac designatis nominibus in locum suum alium subrogare.

f Suprà *Apostolica.*

AN AMICORUM PATROCINIA IN ELECTIONE DEBEANT CONVALESCERE.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. „ QUòd autem amicorum patrocinia in aliquorum electione convalescere non debeant, probatur autoritate

I. B. GREGORII Papæ, qui in 2. *lib. Reg. ind.* 11. *Epist.* 22. seu *c.* 61. scribit Antonio Subdiacono dicens. [an. 593. *Româ in Dalmatiam.*]

In electione Episcopi non munerum datio, nec aliquorum patrocinia convalescant.

ILlud quidem [a] præ omnibus tibi curæ sit, ut in hac electione nec datio quibuscumque modis interveniat præmiorum, nec quarumlibet personarum patrocinia convalescant. Nam, si quorumdam patrocinio fuerit quisquam electus, voluntatibus eorum, cùm fuerit ordinatus, obedire, reverentia exigente, compellitur: sicque fit, ut & res minuantur illius Ecclesiæ, & ordo Ecclesiasticus non servetur. Talem ergo, te admonente, personam debent sibi eligere, quæ nullius incongruæ voluntati deserviat; sed vitâ, ac moribus decorata, tanto ordine digna valeat inveniri.

a Polyc. *l.* 2. *tit.* 3. Ivo, *p.*5.*c.*129.

II. IDEM ad Clerum Mediolanensem, *lib.* 2. *Indict.* 11. *Epist.* 29. seu *c.* 68. [an. 593. *Româ in Insubriam.*]

In electione Antistitis communi utilitati, non suo lucro quisque prospiciat.

DIlectissimi filii [b], officii nostri censurâ commoniti suademus, ut in hac suscipiendi Antistitis causâ nullus vestrûm, neglecta utilitate communi, suo lucro prospiciat; ne, si quisquam propria commoda appetit, frivola æstimatione fallatur: quia nec libero judicio præferendam sibi personam examinat mens, quam cupiditas ligat. Pensantes igitur, quæ cunctis expediunt, ei, quem vobis Divina gratia prætulerit, integerrimam semper in omnibus obedientiam præbete. Judicari namque à vobis ultrà non debet semel Prælatus: sed tantò nunc subtiliter judicandus est, quantò postmodum judicandus non est.

b Polyc. *ibid.* Ivo, *p.*5.*c.*130.

AN SIT HABENDUS SIMONIACUS QUI POST ELECTIONEM HUJUSMODI JURAMENTUM CANONICIS PRÆSTAT.

QUÆSTIO III.

GRATIAN. „ QUòd autem Simoniacus habendus non sit, qui post electionem pro indemnitate Ecclesiæ juramentum præstitit, facilè probatur. Aliud est enim ante electionem juramentum facere, vel se facturum pacisci ad hoc ut eligatur: aliud est, nulla præcedente conventione post electionem hujuscemodi juramentum offerre. Illud ab officio tamquam munus impensum dejicit: hoc autem Consecrando nullum impedimentum generat. De priori casu scribit

I. PELAGIUS Papa Clero Catinensi. [an. 580. *Româ in Siciliam.*]

Qui in Episcopum eligitur, de rebus Ecclesiasticis aliquam securitatem nulli faciat.

TAlia quidem [a] jam dudum ad fratrem, & Coëpiscopum nostrum Eucarpum de visitatione Catinensis Ecclesiæ scripta direximus, ut in eis judicium nostrum potuissetis agnoscere. Verumtamen, quia quosdam ibi non sana intentione, sed pravis studiis dissensiones suscitare, vestra etiam relatione cognovimus, qui scientes se ad Episcopatum nec ætate, nec scientiâ, nec vitæ meritis posse perduci, ad hoc tantummodo inquietare Ecclesiam volunt, ut sibi de his, quæ ex ipsa præsumpta sunt, impunitatem futurus promittat Episcopus, & fiat rapinæ securitas, Episcopatûs ambitio: hoc etiam vos duximus commonendos, ut decretum in Elpidium Diaconum factum, & subscriptum ab omnibus, quos vestra relatio designavit, ad nos cum prædicti Visitatoris Epistola, & cum eodem Diacono maturetis, Deo propitiante, perducere. *& post pauca.* Cùm igitur huc filius noster magnificus vir, Leo prætor venisset, retulit nobis de singulis, quæ ibi [1] mota sunt, & quomodo vota propè totius civitatis in Elpidio Diacono concordarent. Unde quia de memorati viri testimonio dubitare omnino non possumus; idcircò, sicut dictum est, Elpidium Diaconum ad nos facite properare: nec [2] expectetis ulteriùs, ut admonitio ad eum nostra debeat destinari [b]. Quem tamen hoc per vestram Dilectionem in [3] præsenti jussione specialiter admonemus, ne cui se aliquid dare, vel daturum esse promittat: sed neque de Ecclesiasticis præteritis causis aliquam securitatem cuiquam audeat facere, sive promittere, aut quasi [c] factus Episcopus ea quæ direpta sunt non repetat; sed apud eos, à quibus direpta sunt, permanere liberè patiatur: sciens, quòd si tale aliquid fecit, vel fecerit, nec à nobis omnino permittitur valere ipsa promissio, & cum judicii nostri, quod de ipso habuimus, damno, Pastoralis consecrationis ordinem promereri non poterit.

a Ansel. *l.* 6. *c.* 40. Polyc. *l.* 2. *tit.* 3.
b *al.* iterari.
c *Emendatus est hic locus ex Anselmo, & Polycarpo.*

¶ PITH. [1] *Ibi.*] V. C. *illic.*
[2] *Nec.*] V. C. *Ne.*
[3] *In.*] Deest in V. C.

GRATIAN. „ DE secundo verò casu legitur

II. IN GESTIS Urbani II. [c. an. 1089. *Romæ.*]

Post electionem pro indemnitate Ecclesiæ licet Electo juramentum præstare.

ARtaldus Arelatensis *α* [4] Episcopus, Narbonensis Ecclesiæ suffraganeus, Romam consecrandus ad Dominum Papam Urbanum venit: suus quippe Archiepiscopus eum consecrare nolebat, quoniam post electionem suam propter bona Ecclesiæ conservanda Canonicis juravit. Consecratus itaque est à Domino Papa Urbano, antè purgatus hujusmodi juramento. De juramento, quod Canonicis nostræ Ecclesiæ feci post electionem, nullam conventionem antè, ut eligerer, feci. Narbonensis verò Archiepiscopus, nullius, præter id, criminis causâ, consecrationem nostram [5] omisit, me sciente; neque mihi criminis conscius sum, propter quod à sacra me unctione [6] repellat [d].

d *al.* Sacerdotio me repellat.

¶ CORR. ROM. *α Arelatensis.*] In manuscripto etiam sic habetur. Sed visum est subesse mendum, quia hic Episcopus vocatur suffraganeus Archiepiscopi Narbonensis: in Concilio autem secundo Arelatensi, Arelate refertur ad provinciam Viennensem. Et quamvis Gulielmus Durandi *in Speculo de autor. & usu pallii*, hoc citet, ut ostendat Arelatensem Archiepiscopum subesse Narbonensi: tamen Joannes Andreæ in notis ad illum locum expressè scribit, in hoc Capitulo non agi de Arelatensi Archiepiscopo. Et valdè probabile est, pro *Electensi*, *seu Elatensi*, qui verè est suffraganeus Archiepiscopi Narbonensis, corruptè scriptum fuisse, *Arelatensis.*

¶ PITH. [4] *Arelatensis.*] V. C. *Alanensis.* forte *Elnensis.*
[5] *Nostram.*] V. C. *meam.*
[6] *A sacra me unctione.*] V. C. meus, *à Sacerdotio me repellat.*

AN LICEAT CLERICIS ANTE SENTENTIÆ TEMPUS AB EPISCOPO SUO DISCEDERE.

QUÆSTIO IV.

GRATIAN. " QUÒD autem Clericis ante sententiæ tempus ab Episcopo suo discedere non liceat, probatur autoritate

I. SYMMACHI α Papæ dicentis. [an. 903. Romæ.]

Ante tempus sententiæ non licet Clericis ab Episcopo suo discedere.

NOnne a 1 directa sunt verba Canonum β [Quicumque Clericorum ab Episcopo suo ante sententiæ tempus pro dubia suspicione discesserit, manifestam eum manere censuram?] & *infrà*. §. 1. Lex Ecclesiastica Pontificem ab aliis accusatum, priusquam sub luce objecta constiterint, exigit non relinqui.

a Ivo, p. 6. c. 340. & 341.

¶ CORR. ROM. α *Symmachi.*] Citatur libellus Ennodii nomine Symmachi Papæ, cujus rei reddita est ratio *sup. dist.* 31. *c. omnino.* & 40. *c. non nos.*

β *Canonum.*] Sic emendatum est ex vetustis codicibus, Ennodio ipso, & Ivone, cùm priùs legeretur, *Decreti.* Citare autem Ennodius voluit Canones, qui ante Symmachum de hac re editi erant. Qui verò in Glossa citantur, sunt ex Epistolis Pontificum Symmacho posteriorum. In Carthaginensi quidem Concilio inserto in codice Canonum est undecimus Canon, qui citatur *infrà* XI. *q.* 3. *c. si quis Presbyter.* & decimus nonus relatus *sup.* IV. *q.* 5. *c. quisquis Episcoporum.* & vigesimus quartus citatus *ibidem*, *c. placuit:* ad quos, & præcipuè ad primum videtur spectasse Ennodius.

¶ PITH. 1 *Nonne.*] *to.* 2. *Concil. p.* 341. Synod. VIII. Constantinopol. *to.* 3. *p.* 539. Balsamon *p.* 296. Juris Orient. 20. *cap. quia periculosum est*, *de sent. excom. in* 6.

AN SINE LITERIS APOSTOLICIS EPISCOPUS DEBEAT REDIRE AD PROPRIAM ECCLESIAM.

QUÆSTIO V.

GRATIAN. " SINE literis Apostolicis a Episcopus accusatus, & à sancta Sede vocatus, ad suam non revertatur Ecclesiam. Unde ait

a al. Apostolici.

I. SIXTUS Papa I. *Epist.* 2. *c.* 2. [fortè an. 137. *Romà ad omnes Episcopos.*]

A Sede Apostolica vocatus Episcopus ad domum non revertatur, nisi purgatus, & Apostolicis literis instructus.

QUilibet Fratrum b pulsatus, atque ab hac sancta Sede vocatus, cùm se nobis repræsentaverit, ad Ecclesiam tamen suam non priùs revertatur, quàm literis Apostolicis, vel Formatis, pleniter instructus, atque purgatus sit; si fuerit unde: ut postquam domum reversus fuerit, cognoscant vicini sui, qualiter suam, aliorúmque causam hic finierit: quatenus eam absque ambiguitate ulla nuntiare, & prædicare omnibus possit. Ab hac enim sancta Sede à sanctis Apostolis tueri, defendi, & liberari Episcopi jussi sunt: ut sicut eorum dispositione, ordinante Domino, primitùs sunt constituti; sic hujus sanctæ Sedis (cujus dispositioni, eorum causas, & judicia servaverunt) protectione futuris temporibus sint ab omnibus perversitatibus semper liberi. Unde culpantur ii, qui aliter circa Fratres egerint, quàm hujus Sedis Rectoribus placere cognoverint.

b Ansel. *l.* 2. *c.* 8.

CAUSA IX.

GRATIAN. " SENTENTIA excommunicationis notatus quidam Archiepiscopus aliquot Clericos alterius Metropolitani ordinavit: quemdam Capellanum sui Suffraganei, illo inconsulto, deposuit, atque alium in loco ejus ordinavit.

" *I.* Hic primùm quæritur, an Ordinatio, quæ ab excommunicatis facta est, aliquo modo possit rata haberi.

" *II.* Secundò, an liceat Episcopo, Archiepiscopo, Primati, vel Patriarchæ Clericos alterius sine propriis literis ordinare.

" *III.* Tertiò, an Archiepiscopus Clericos Suffraganei sui, illo inconsulto, damnare valeat, vel damnatos absolvere.

AN ORDINATIO, QUÆ AB EXCOMMUNICATIS FACTA EST, ALIQUO MODO POSSIT RATA HABERI.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. " QUÒD Ordinatio, quæ ab excommunicatis celebratur, nullas omnino vires obtineat, nec etiam consecratio appellanda sit, testatur dicens

I. GREGORIUS I. *lib.* 3. *Epist.* 20. [an. 594. *Romà in Dalmatiam.*]

Non potest appellari consecratio, quæ fit ab excommunicatis.

NOs consecrationem a dicere nullo modo possumus, quæ ab excommunicatis hominibus est celebrata.

a Polyc. *l.* 2. *tit.* 37. Ivo, *p.* 14. *c.* 74. & *p.* 5. *c.* 134.

II. PALEA.

EXcommunicati illicitè manus imponunt: quia potestatem ordinandi non habent. Ubi autem illicita est manûs impositio, vulnus infligitur. Unde reiterari necesse est, quod minimè probatur esse collatum.

¶ CORR. ROM.] Hæc & sequens Palea absunt à plerisque vetustis exemplaribus: habentur tamen in uno valdè emendato, in quo paucæ haberi solent. Prior autem hæc videtur esse summa quædam sequentis.

III. *Unde* DAMASUS Papa I. *Epist.* 4. ait. [an. 380. *Romà ad omnes Episcopos.*]

PALEA.

PEr illicitam b manûs impositionem vulneratum caput illi, qui videbantur aliquid accepisse, habebant: & ubi vulnus infixum est, necesse est medicinam adhibere, quâ infixa sanetur macula, id est, reiterari necessum est, quod legitimè actum, aut collatum minimè probatur; si perfectum esse debebit. Nam quomodo honorem possit retinere, qui ab illo acceperit, qui potestatem dare legitimè non habuit, invenire non possum.

b Suprà, I. *q.* 7. *per illicitam.*

SED excommunicati hic intelligendi sunt, qui in ipsa sua Ordinatione c pœnam excommunicationis contraxerunt; qui numquam in numero Catholicorum fuerunt. Ceterùm, qui inter Catholicos priùs deputati sunt, si posteà excommunicationis sententiâ notati fuerint; Ordinationes tamen eorum ab Ecclesia misericorditer tolerantur. Unde scribit dicens 1 " GRATIAN.

c Suprà, *c. nos consecrationem.*

¶ PITH. 1 *Dicens.*] Abest à V. C.

IV. URBANUS Papa II. 2 [Gebehardo Episcopo Constantiensi, c. an. 1093. *ex Italia in Germaniam.*]

Ordinationes ab excommunicatis, non simoniacè factæ, ex misericordia tolerantur.

AB excommunicatis d, quondam tamen Catholicis Episcopis ordinatos, si quidem non simoniacè Ordines ipsos acceperunt, & si ipsos Episcopos simoniacos non fuisse constiterit; ad hæc, si eorum religiosior vita, & doctrinæ prærogativa visa fuerit promereri, pœnitentiâ indictâ, quam congruam duxeris, in ipsis, quos acceperunt, Ordinibus permanere permittas. Ad superiores autem conscendere non concedimus, nisi necessitas, vel utilitas maxima flagitaverit, & ipsorum sancta conversatio promeruerit.

d Ansel. *l.* 12. *c.* 74. Ivo, *p.* 6. *c.* 406.

¶ PITH. 2 *Papa II.*] Addit. 2. V. C. *Gebehardo Episcopo Constantiensi.*

SED & illud Gregorii e de nominatim excommunicatis intelligitur: quorum Ordinationes sunt irritæ, si eorum damnatio non erat Ordinandis incognita. Unde ait " GRATIAN.

e Suprà, *c. nos consecrationem.*

V. IDEM URBANUS in Synodo Placentina, *c.* 9. & *sequentib.* [an. 1095. *in Longobardia.*]

Qui nominatim excommunicati sunt, & qui aliorum sedes invadunt, alios ordinare non possunt.

ORdinationes f, quæ ab Hæresiarchis nominatim excommunicatis factæ sunt, & ab eis, qui Catholicorum adhuc viventium Episcoporum sedes invaserunt, irritas esse judicamus; nisi probare valuerint, se cùm ordinarentur, eos nescisse damnatos. §. 1. Qui verò g ab Episcopis quondam catholicè ordinatis, sed in schismate à Romana Ecclesia separatis, consecrati sunt; eos, nimirum, cùm ad Ecclesiæ unitatem redierint, servatis propriis Ordinibus, misericorditer suscipi jubemus: si tamen vita, & scientia eos commendat. §. 2. Amodò verò h, quicumque à prædictis Schismaticis, sanctæque Romanæ Ecclesiæ adversariis se ordinari permiserit, nullatenus hâc veniâ dignus habeatur. §. 3. Quamvis i autem misericordiæ intuitu, magnâque necessitate cogente, hanc in sacris Ordinibus dispensationem constituerimus; nullum tamen præjudicium sacris Canonibus fieri volumus: sed obtineant proprium robur, & cessante necessitate, illud quoque cesset, quod pro necessitate factum est. Ubi enim multorum strages jacet, ibi subtrahendum est aliquid severitati, ut addatur α ampliùs charitati.

f Polyc. *l.* 7. *tit.* 16. & *l.* 2. *tit.* 38. *C.* 9. & 10.

g *C.* 11.

h *C.* 12.

i *C.* 13.

¶ CORR. ROM. α *Ut addatur*, &c.] Hæc sunt addita ex Concilio ipso.

ELECTIO quoque, nisi à Catholicis facta fuerit, irrita esse probatur. Unde scribit " GRATIAN.

VI. GREGORIUS I. Mediolanensibus, *lib.* 8. *Epist.* 65. [an. 600. *Romà in Insubriam.*]

Irrita sit electio, quæ non à Catholicis facta probatur.

NOs in hominem k, qui non à Catholicis 1 eligitur, nullâ præbemus ratione consensum: nec, si alicujus præsumptionis usurpatione factus fuerit, in locum vel ordinem illum Sacerdotis suscipimus.

k Polyc. *l.* 2. *tit.* 1.

1 Catholicis, & maximè à Longobardis. *orig.*

AN LICEAT EPISCOPO, ARCHIEPISCOPO, PRIMATI VEL PATRIARCHÆ CLERICOS ALTERIUS PROVINCIÆ SINE PROPRIIS LITERIS ORDINARE.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. I. *Pars.*

„ QUòd autem Episcopus, vel quilibet superiorum Cle-
„ ricos alterius sine propriis literis ordinare non de-
„ beat, scribit dicens

I. CALIXTUS Papa I. *Epist.* 2. ad Episcopos Galliæ. [an. 222. *Româ in Galliam.*]

Alterius Ecclesiæ Parochianum nullus judicare præsumat.

NUllus [a] alterius terminos usurpet, nec alterius parochianum judicare, vel ordinare [b], aut excommunicare præsumat: quia talis judicatio, vel ordinatio, aut excommunicatio, vel damnatio, nec rata erit, nec vires ullas habebit: quoniam nullus [1] alterius judicis, nisi sui, sententiâ tenebitur, aut damnabitur. Unde & Dominus loquitur dicens [c]: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui.*

[a] Ansel. *l.* 6. *c.* 120. Ivo, *p.* 14. *c.* 72. *&* *p.* 5. *c.* 236. [b] *abest ab orig.* [c] *Deut.* 19. *Prov.* 22.

§ PITH. [1] *Quoniam nullus.*] *l.* 2. *Cod. Th. de re judic.*

II. *Unde* α URBANUS Papa. [fortè an. 1090.]

PALEA.

PLacuit [d], ut deinceps nulli Sacerdotum liceat quemlibet commissum alteri Sacerdoti recipere ad pœnitentiam sine ejus consensu, cui priùs se commisit, nisi per ignorantiam [e] illius, cui pœnitens priùs confessus est. Qui verò contra hæc statuta facere præsumpserit, gradûs sui periculo subjacebit.

[d] Sent. *d.* 21. G. De Pœnitentia, *dist.* 6. *c. fin.* [e] *al.* pro ignorantia.

§ CORR. ROM. α *Unde.*] Anteà erat, *Idem*, hoc est Calixtus: quia, cùm Palea hæc nondum esset inserta, sequebatur *c. nullus Primas*, quod est Calixti. Hanc autem Paleam citat Gratianus ex Urbano secundo, *infrà de pænit. dist.* 6. *c. fin.*

III. *Item* CALIXTUS I. *Epist.* 2. [an. 222. *Româ in Galliam.*]

In alterius parochia, nisi eo vocante, nulli aliquid agere licet.

NUllus Primas [f], nullus Metropolitanus, nullúsque reliquorum Episcoporum, alterius adeat civitatem, aut ad possessionem accedat (quæ ad eum non pertinet, & alterius Episcopi est parochiæ) super cujusquam dispositione, nisi vocatus ab eo, cujus juris esse dignoscitur, aut quidquam ibi disponat, vel ordinet, aut judicet, si sui gradûs honore potiri voluerit. Sin aliter præsumpserit; damnabitur, & non solùm ille, sed cooperatores, eíque consentientes: quia sicut ordinatio, ita eis & judicatio, & aliarum rerum dispositio prohibetur. Nam qui ordinare [g] non poterit, qualiter judicabit, aut judicare poterit.

[f] Polyc. *l.* 2. *tit.* 24. Burch. *l.* 1. *c.* 66. Ansel. *l.* 6. *c.* 119. Ivo, *p.* 5. *c.* 101. Pann. *l.* 4. *c.* 28. [g] Infrà, *Episcopum. vers. nam si.*

IV. *Item* EX CONCILIO NANNETENSI, *c.* 1. [c. an. 890. *in Gallia.*]

De eodem.

IN Dominicis [h], vel festis diebus Presbyteri, antequam Missas celebrent, plebem interrogent, si alterius Parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero, ibi Missam velit audire. Quem si invenerint; statim ab Ecclesia abjiciant, & ad suam Parochiam redire compellant.

[h] Extrà *de Paroch. c.* 2. Burch. *l.* 2. *c.* 92. Ivo, *p.* 1. *c.* 122.

§ CORR. ROM.] Hoc & sequens Caput absunt à sex vetustioribus & emendatioribus Gratiani exemplaribus. In ceteris autem habentur sine nomine Paleæ, quemadmodum & in excusis. Extat autem utrumque in Concilio Nannetensi, & ex eo citatur hoc primum *in Decretalibus, tit. de paroch. c.* 2. & à Burchardo, & Ivone, sicque emendatum est, cùm anteà citaretur ex Concilio Meldensi.

V. *Item* EX EODEM Concilio Nannetensi, *c.* 2 [i]. [c. an. 290. *ibid.*]

De eodem.

NUllus Presbyter [k], aut Diaconus α alterius plebanum [l] (nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit) ad Missam recipere audeat.

[i] Et in Capitul. *l.* 1. *c.* 153. [k] Burch. *l.* 2. *c.* 91. [l] *al.* plebesanum. *al.* parochianum.

§ CORR. ROM. α *Aut Diaconus.*] Istæ duæ voces neque in Concilio, neque in Capitularibus, neque apud Burchardum leguntur.

VI. *Item* EX CONCILIO ANTIOCHENO, *c.* 11. [an. 341. *in Syria.*]

Ad Ordinationem Clericorum, vel Ecclesiarum alterius Episcopi, nisi ab eodem invitatus, non accedat Episcopus.

NUllum Episcoporum [m] audere debere ex alia provincia ad aliam transitum facere, & ordinare aliquos in Ecclesiis, aut proferre [2] ad sacrum ministerium. Nec ab aliis illuc trahatur Episcopis [3] [n]: nisi fortè per literas rogatus abierit, non solùm à Metropolitano, sed & ab his, qui cum eo sunt, omnibus ipsius provinciæ Episcopis. Quòd si nullo invitante inordinatè superveniat, & aliquos, vel ordinare præsumpserit, vel quoslibet actus illi Ecclesiæ competentes, qui ad se minimè pertinent, usurpare tentaverit; vacua quidem & inania erunt omnia, quæ gesserit: ipse verò hujus indisciplinati ausûs; & irrationabilis cœpti dignas causas expendat [o], tamquam depositus à sancta Synodo, & propter hujusmodi præsumptionem jam prædamnatus.

[m] Burch. *l.* 1. *c.* 108. Ivo, *p.* 5. *c.* 210. *& simile p.* 5. *c.* 108. *ex Epistola Bonifacii.* [n] *al.* Nec alios illuc attrahat Episcopos. [o] *al.* excipiat.

§ CORR. ROM.] Hæc est prisca versio. Dionysii autem interpretatio, quæ & Conciliorum tomis est inserta, & à Burchardo, & Ivone affertur, aptiùs exprimit sententiam Canonis Græci. Tamen, quoniam neque ipsa omnibus locis omnino respondet, visum est verba Græca novâ cum versione apponere.

Μηδένα ἐπίσκοπον τολμᾷν ἀφ' ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἑτέραν μεταβαίνειν, καὶ χειροτονεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ τινὰς εἰς προαγωγὴν λειτουργίας, μηδὲ εἰ συνεπάγοιτο ἑαυτῷ ἑτέρους, εἰ μὴ παρακληθεὶς ἀφίκοιτο διὰ γραμμάτων τοῦ τε μητροπολίτου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων, ὧν εἰς τὴν χώραν παρέρχοιτο. εἰ δὲ μηδενὸς καλοῦντος ἀπέλθοι ἀτάκτως ἐπὶ χειροθεσίᾳ τινῶν, καὶ καταστάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ προσηκόντων αὐτῷ, ἄκυρα μὲν τὰ ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα τυγχάνειν, καὶ αὐτὸν δὲ ὑπέχειν τῆς ἀταξίας αὐτοῦ, καὶ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν προσήκουσαν δίκην, καθῃρημένον ἐντεῦθεν ἤδη ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου. id est.

Nullus Episcopus audeat ab una provincia in aliam transire, & in Ecclesia aliquos ordinare ad promotionem liturgiæ [p], nec si alios unà secum adducat; nisi accitus venerit per literas Metropolitani, & eorum, qui cum illo, Episcoporum, in quorum regionem accedat. Quòd si nemine vocante inordinatè advenerit, ut aliquos ordinet, ac negotia Ecclesiastica ad se minimè pertinentia conficiat; irrita quidem sunto, quæ ab eo gesta fuerint: verùm & ipse suæ impudentiæ, & iniqui incœpti justam pœnam subeat, hinc jam à sancta Synodo depositus.

[p] *id est*, sacri ministerii.

§ PITH. [2] *Proferre.*] V. C. *provehere.*
[3] *Nec ab aliis illuc trahatur Episcopis.*] V. C. *nec alios illuc secum attrahat Episcopos.*

VII. *Item* EX EODEM ANTIOCHENO, *c.* 22. [an. 341. *ibid.*]

Ad ordinationem Ecclesiæ, quæ sibi commissa non fuerit, minimè accedat Episcopus.

EPiscopum [q] non debere in alienam irruere civitatem, quæ illi [4] probatur non esse subjecta, neque in regionem, quæ ad ejus curam minimè noscitur pertinere, ad aliquid α [5] ordinandum, neque Presbyteros, aut Diaconos constituere, ad alios Episcopos β pertinentes, nisi fortè cum voluntate, & testimonio γ propriæ regionis Episcopi. Quòd si quispiam, horum quid [6] tale facere voluerit; irrita quidem erit hujusmodi ordinatio: & quæ malè δ [7] usurpaverit, à Synodo arguantur [8]. Nam si ε ordinare [r] non potuerit, nullatenùs ad alios pertinentes judicare præsumat.

[q] Burch. *l.* 1. *c.* 71. Ivo, *p.* 5. *c.* 178. [r] Suprà, *nullus Primas.*

§ CORR. ROM. α *Ad aliquid.*] In hoc etiam Canone Dionysii versio purior est: hic autem habet, *super ordinatione cujusquam*: quod Græcè est, *ἐπὶ χειροτονίᾳ τινὸς*, id est, *ut quempiam ordinet.*

β *Ad alios Episcopos.*] Eodem ferè modo Dionysius. Græcè legitur, *εἰς τόπους ἑτέρῳ ἐπισκόπῳ ὑποκειμένους*, id est, *in locis alteri Episcopo subjectis.*

γ *Et testimonio.*] Græcè tantùm est, *μετὰ γνώμης*, quod Dionysius vertit, *cum consilio, & voluntate.*

δ *Et quæ malè.*] Sic est emendatum ex vetustis exemplaribus, & ex ceteris editionibus Conciliorum, præter hanc postremam quatuor tomorum. Dionysius habet, *& ipse coërceatur à Synodo*: quod Græcè est, *καὶ αὐτὸν ἐπιτιμίας ὑπὸ τῆς συνόδου τυγχάνειν*, id est, *& ipse puniatur à Synodo.*

ε *Nam si.*] Tota hæc clausula in Græco canone, cujus tria exemplaria manuscripta collata sunt, minimè habetur: sed & prisca versio, & Dionysiana habent. Similis sententia legitur, *sup. nullus Primas.*

§ PITH. [4] *Quæ illi.*] Sic etiam 2. V. C.
[5] *Aliquid.*] V. C. *aliquem.*
[6] *Quid.*] V. C. *aliquid.*
[7] *Quæ malè.*] V. C. *is qui malè.*
[8] *Arguantur.*] V. C. *arguetur.*

VIII. *Item* EX SYNODO Constantinopolitana I. *c.* 2. [an. 381. *in Thracia.*]

Non accedant Episcopi ad Ecclesias, quæ sunt extra eorum diœcesim.

EPiscopi, qui extra diœcesim sunt, ad Ecclesias, quæ extra terminos eorum sunt, non accedant, neque confundant, & permisceant Ecclesias. Secundùm α regulas statutas, Alexandriæ quidem Episcopi ea, quæ sunt in Ægypto, tantummodo gubernent. Orientales autem Episcopi solius Orientis curam gerant; servatis tamen honoribus primatûs Ecclesiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicænæ Synodi continentur. Sed & Asianæ diœcesis Episcopi ea, quæ sunt in Asia, & quæ ad Asianam tantummodo diœcesim pertinent, gubernent. Ponti autem Episcopi Ponticæ tantùm diœcesis habeant curam. Thraciæ verò, ipsius tantummodo Thraciæ.

§ CORR. ROM. α *Secundùm.*] Mutata est interpunctio, ut magis respondeat Græco canoni, *ἀλλὰ κατὰ τοὺς κανόνας, τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας*, &c. quod Dionysius vertit, *sed juxta Canones Alexandrinus Antistes*, &c. In editione autem Conciliorum in tribus tomis deerant hæc verba, *ea quæ sunt in Ægypto tantummodo gubernent. Orientales autem Episcopi.*

IX.

IX. *Item* EX EADEM, c. 3. [an. 381. *ibid.*]
De eodem.

NOn invitati Epiſcopi ultra diœceſim accedere non debent ſuper ordinandis aliquibus, vel quibuſcumque diſponendis Eccleſiaſticis cauſis, ſervatâ regulâ α, quæ ſuprà ſcripta eſt de unaquaque diœceſi. Manifeſtum namque eſt, quòd per ſingulas quaſque Provincias provincialis Synodus adminiſtrare, & gubernare omnia debeat, ſecundùm ea, quæ ſunt in Nicæa definita.

¶ CORR. ROM. α *Servatâ regulâ.*] Ita in omnibus editionibus hujus priſcæ verſionis: ſed in Græco Canone hìc eſt initium periodi, & quæ ſequuntur ex ipſo pendent, quemadmodum Dionyſius vertit, *ſervatâ verò quæ ſcripta eſt de gubernationibus* [f] *regulâ, manifeſtum eſt, quòd illa, quæ ſunt per unamquamque provinciam, ipſius provinciæ Synodus diſpenſet, &c.*

[f] περὶ τῶν οἰκονομιῶν.

[GRATIAN. 2. Pars.] „ HIS autoritatibus prohibentur quilibet Epiſcopi Clericos „ alterius ordinare. Sed quæritur, ſi contingat eos aliquibus „ ſacros Ordines diſtribuere, an Ordinati ab Epiſcopis ſuis in „ propriis Ordinibus recipi poſſint. De his ita ſcribit

X. URBANUS Papa II. Hugoni Lugdunenſi Archiepiſcopo. [c. an. 1096. *Româ in Galliam.*]

Clerici ab Epiſcopo alterius parochiæ ordinati, à proprio in ſuis ordinibus recipi poſſunt.

LUgdunenſis [t] parochiæ [u] Clericos, quos contra ſtatuta Canonum ab alterius parochiæ Epiſcopis ordinatos literarum tuarum ſignificatione monſtraſti, cum graduum ſuorum honore recipere religionis tuæ Prudentia poterit, ſi eos aliàs canonicè, & ſine pravitate aliqua ordinatos conſtiterit: ſi tamen eorum probabilem vitam id indulgentiæ perſpexeris promereri. Legimus quippe [x] ſanctum Epiphanium Epiſcopum ex Diœceſi ſancti Joannis Chryſoſtomi quoſdam Clericos ordinaſſe: quod Sanctus vir omnino non feciſſet, ſi ei [y] detrimentum fore perpenderet. Quos igitur recipiendos moderatio tua arbitrata fuerit; injunctâ, ſatisfactionis gratiâ, propter Eccleſiam quam offenderunt, congruâ pœnitentiâ, miſerationis intuitu in ſuo quemque honore recipies, ſalvâ in omnibus ſanctorum Canonum diſciplinâ.

[t] Ivo, p. 6. c. 412. [u] al. Eccleſiæ. [x] Socrates l. 6. Hiſt. c. 12. & 13. Tripert. l. 10. c. 11. Niceph. l. 13. c. 13. [y] al. eis.

AN ARCHIEPISCOPUS CLERICOS SUFFRAGANEI SUI, ILLO INCONSULTO, DAMNARE VALEAT, VEL DAMNATOS ABSOLVERE.

QUÆSTIO III.

[GRATIAN.] „ QUòD autem Archiepiſcopus Clericos Suffraganei, illo „ inconſulto damnare valeat, vel abſolvere; ſic videtur „ poſſe probari. Sicut totius Epiſcopatûs Eccleſiæ „ in poteſtate ſunt Epiſcopi; ſic & Eccleſiæ totius Archiepi„ ſcopatûs ad Diœceſim pertinent Archiepiſcopi. Vocantur „ enim Epiſcopi à Metropolitano in partem ſolicitudinis, non „ in plenitudinem poteſtatis. Sic quippe vices eis impertit, „ ut poteſtatem ſuam ſibi non adimat. Unde & ſine ejus con„ ſilio nihil eis agere licet, ſicut legitur

I. IN CONCILIO Martini Papæ, c. 4 [a]. [c. an. 572. *in Hiſpania.*]

Nec Epiſcopi ſine Metropolitani conſenſu, nec ille ſine eorum conſenſu aliquid agere debet.

PEr ſingulas provincias oportet Epiſcopos cognoſcere Metropolitanum [b] ſuum; & ipſum Primatûs curam ſuſcipere: nihil autem agere reliquos Epiſcopos præter eum, ſecundùm quod antiquitùs à Patribus noſtris conſtitutum continetur in Canone [c]. Propter quod Metropolitanus Epiſcopus nihil præſumptivè aſſumat [d] abſque conſilio ceterorum.

[a] In Capitul. Martini Bracarenſis, c. 4. [b] al. Primatum Metropolitani Epiſcopi. [c] Apoſt. can. 34. [d] al. ſibi aſſumat.

II. *Item* EX CONCILIO ANTIOCHENO, c. 9. [an. 341. *in Syria.*]

Sine Metropolitani conſcientia extra ſuam diœceſim nihil agat Epiſcopus.

PEr ſingulas Provincias Epiſcopos ſingulos [1] ſcire oportet, Epiſcopum Metropolitanum, qui præeſt, curam & ſolicitudinem totius Provinciæ ſuſcepiſſe. Propter quod ad [2] Metropolitanam civitatem ab his, qui cauſas habent [3], concurratur. Quapropter placuit eum, & honore præcellere [4], & nihil ultrà ſine ipſo reliquos Epiſcopos agere ſecundùm antiquum Patrum noſtrorum [5] Canonem [e], niſi hoc [6] tantùm, quod unicuique [7] Eccleſiæ per ſuam diœceſim competit. Unumquemque enim Epiſcopum oportet habere ſuæ diœceſis poteſtatem; ut regat, & gubernet [8] ſecundùm competentem ſingulis reverentiam, & providentiam gerat omnis Regionis, quæ ſub ipſius eſt civitate: ita ut etiam ordinare ei Presbyteros, & Diaconos probabili judicio liceat, & de ſingulis ipſius Regionis cauſis [9] cum moderatione, & pondere diſceptare. Ultrà autem nihil agere permittitur citra Metropolitani Epiſcopi conſcientiam α: nec Metropolitanus ſine ceterorum aliquid gerat conſilio Sacerdotum.

[e] Apoſt. can. 34.

¶ CORR. ROM. α *Conſcientiam.*] Græcè eſt, *δίχα τοῦ μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτὸν ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης.* Itaque eadem voce *γνώμης* utitur Canon, tam in conſenſu Metropolitani, quàm Suffraganeorum. Sed ob multas varietates placuit apponi verba Græca cum verſione nova.

Τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ, τὸν ἐν τῇ μητροπόλει προεστῶτα ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας, διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς τὰ πράγματα ἔχοντας. ὅθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτὸν, μηδέν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἄνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον κρατήσαντα τῶν πατέρων ἡμῶν κανόνα, ἢ ταῦτα μόνα, ὅσα τῇ ἑκάστου ἐπιβάλλει παροικίᾳ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις· ἕκαστον γὰρ ἐπίσκοπον ἐξουσίαν ἔχειν τῆς ἑαυτοῦ παροικίας, διοικεῖν τε κατὰ τὴν ἑκάστῳ ἐπιβάλλουσαν εὐλάβειαν, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι πάσης τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὡς καὶ χειροτονεῖν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους· καὶ μετὰ κρίσεως ἕκαστα διαλαμβάνειν. περαιτέρω δὲ μηδὲν πράττειν ἐπιχειρεῖν, δίχα τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτὸν ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης. id eſt.

Epiſcopos, qui in unaquaque provincia ſunt, noſſe oportet, eum, qui Metropoli præeſt, univerſæ quoque provinciæ curam ſuſcipere, eò quòd in Metropoli undique conveniunt omnes, quicumque negotia habent. Quapropter placuit, & honore ipſum præcellere, & reliquos Epiſcopos nihil aliud [f] ſine ipſo facere (ſecundùm veterem, qui viguit, Patrum noſtrorum Canonem) quàm ea ſola, quæcumque ad cujuſque parochiam, ſubjectáſque parochiæ regiones pertinent. In cujuſque enim Epiſcopi poteſtate eſſe propriam ipſius parochiam, ut eam adminiſtret pro ea, quæ cuique convenit, integritate; & univerſæ regioni, quæ ſuæ civitati ſubjecta eſt, proſpiciat, conſulatque: ita ut & Presbyteros, Diaconóſque ordinet, & ſingula quæque cum judicio explicet. Præterea verò nihil quidquam facere aggrediantur ſine Metropolitani Epiſcopi, neque ipſe ſine reliquorum ſententia.

[f] περιττὸν.

¶ PITH. [1] *Singulos.*] V. C. *conſtitutos.*
[2] *Ad.*] V. C. *in.*
[3] *Habent.*] Add. V. C. *ſine dubio.*
[4] *Præcellere.*] 2. V. C. *præire.*
[5] *Noſtrorum.*] Add. V. C. *qui obtinuit.*
[6] *Hoc.*] V. C. *hæc.*
[7] *Quod unicuique.*] V. C. *quæ uniuſcujuſque.... competunt.*
[8] *Ut regat & gubernet.*] V. C. *ad hanc gubernandam.*
[9] *Ipſius regionis cauſis.*] Deſunt in V. C.

[GRATIAN.] „ NISI fortè Epiſcopi ipſi Oeconomos in Eccleſia ſua ordinare contempſerint. Unde legitur „

III. IN VII. SYNODO, c. 11. [an. 787. *in Bithynia.*]

Metropolitanus conſtituat Oeconomos, quos Epiſcopus habere neglexerit.

CUm ſimus [g] debitores omnes ſacras regulas cuſtodire; & eam, quæ dicit in unaquaque Eccleſia Oeconomos eſſe debere, modis omnibus inviolabilem cuſtodire debemus. Et, ſi quidem unuſquiſque Metropolitanus in ſua Eccleſia conſtituerit Oeconomum; benè utique eſt. Sin autem, ex autoritate propria Conſtantinopoleos Epiſcopis licentia eſt præponendi Oeconomos in ejus Eccleſia. Similiter & Metropolitanis, ſi Epiſcopi, qui ſub eis ſunt, non ſategerint Oeconomos ſtatuere in ſuis Eccleſiis. Idipſum autem ſervandum eſt etiam in Monaſteriis.

[g] Ivo, p. 5. c. 374. Conc. Calched. c. 26. *ſuprà diſt. 89. quia in quibuſdam, & infrà* XVI. *q. 7. quoniam in quibuſdam.*

[GRATIAN.] „ PROBATUR illud idem exemplo Apoſtoli, qui fornicatorem Corinthium impœnitentem Satanæ tradidit: poſteà „ pœnitentem Eccleſiæ reconciliavit, hoc tantùm ſcribens „ Corinthiis in prima [h], & ſecunda [i] Epiſtola, ut excom„ municato non communicarent, & reconciliato ſocia chari„ tate copularentur. §. 1. Sed contrà probatur autoritate „ multorum. Ait enim „

[h] 1. Cor. 5. [i] 2. Cor. 2.

IV. HIGINUS Papa, *Epiſt.* 1. c. 2 [k]. [an. 140. *Româ ad omnes Fideles.*]

Metropolitanus ſine Epiſcoporum conſenſu, vel præſentia alicujus eorum non audiat cauſas.

SAlvo in omnibus [l] Romanæ Eccleſiæ privilegio, nullus Metropolitanus abſque ceterorum omnium comprovincialium Epiſcoporum inſtantia, aliquorum audiat cauſas [m]: quia irritæ erunt aliter actæ, quàm in conſpectu eorum omnium ventilatæ; & ipſe, ſi fecerit, coërceatur à Fratribus.

[k] Et Julius c. 4. [l] Burch. l. 1. c. 63. Ivo, p. 5. c. 99. & 174. [m] al. cauſas eorum.

V. *Item* ANICETUS Papa Epiſcopis Galliæ, c. 1. [fortè an. 171. *Româ in Galliam.*]
De eodem.

ARchiepiſcopus nihil de Epiſcoporum cauſis, aut de aliis communibus, juxta ſtatuta Apoſtolorum [n], abſque cunctorum illorum agat conſilio; nec ille, niſi quantùm ad ſuas parochias pertinet, ſine ſuo: quoniam tali gaudet concordiâ Altiſſimus, & gloriatur in membris ſuis.

[n] Can. Apoſt. 34.

VI. *Item* IN EADEM EPISTOLA, c. 3. [fortè an. 171. *Româ in Galliam.*]
De eodem.

SI autem [o] aliquis Metropolitanorum inflatus fuerit, & ſine omnium comprovincialium præſentia, vel conſilio Epiſcoporum, aut eorum, aut alias cauſas, (niſi eas tantùm,

[o] Polyc. l. 2. tit. 24. Burch. l. 1. c. 63. Pann. l. 4. c. 26.

quæ ad propriam ſuam parochiam pertinent) agere, aut eos gravare voluerit; ab omnibus diſtrictè corrigatur, ne talia deinceps præſumere audeat. Si verò incorrigibilis, eiſque inobediens apparuerit; ad hanc Apoſtolicam Sedem, cui omnia Epiſcoporum judicia referri [p] præcepta ſunt, ejus contumacia referatur, ut vindicta de eo fiat, & ceteri timorem habeant.

[p] *al.* terminare.

VII. *Item* CALIXTUS Papa I. Epiſcopis Galliæ, *Epiſt.* 2. *c.* 3 [q]. [an. 222. *Romà in Galliam.*]

[q] Concord. Lucius, *Epiſt.* 1. *c.* 3.

De eodem.

NUllus Primas [r], vel Metropolitanus Diœceſani Eccleſiam, vel parochiam, aut aliquem de ejus parochia præſumat excommunicare, vel judicare, vel aliquid agere, abſque ejus conſilio, vel judicio: ſed hoc obſervet, quod ab Apoſtolis, ac Patribus, & Prædeceſſoribus noſtris eſt ſtatutum, & à nobis confirmatum: id eſt, ſi quis Metropolitanus [s] Epiſcopus (niſi quod ad ſuam ſolummodo propriam pertinet parochiam) ſine conſilio, & voluntate omnium Comprovincialium Epiſcoporum extrà aliquid agere tentaverit; gradûs ſui periculo ſubjacebit; & quod egerit, irritum habeatur, & vacuum. Sed quidquid de Provincialium Coëpiſcoporum cauſis, eorúmque Eccleſiarum, & Clericorum, atque Secularium neceſſitatibus agere, aut diſponere neceſſe fuerit, hoc communi [t] conſenſu Comprovincialium agatur Pontificum; nec aliquo dominationis faſtu, ſed humillimâ atque concordi adminiſtratione, ſicut Dominus ait [u]: *Non veni miniſtrari, ſed miniſtrare:* & alibi [x]: *Qui major eſt veſtrûm, erit miniſter veſter.* Similiter, & ipſi Comprovinciales Epiſcopi cuncta cum ejus conſilio (niſi quantùm ad parochias proprias pertinet) agant, juxta Sanctorum conſtituta Patrum. *& infrà.* Ut uno animo, uno ore concorditer ſancta glorificetur Trinitas in ſecula.

[r] Polyc. *ibid.* 6. Burch. *l.* 1. *c.* 60. Ivo, *p.* 5. *c.* 10. *& p.* 14. *c.* 72. Pann. *l.* 4. *c.* 27.
[s] Anſel. *l.* 3. *c.* 88.
[t] *al.* cum omnium.
[u] *Matth.* 20.
[x] *Matth.* 23.

VIII. *Item* NICOLAUS Papa I. Rodulpho [10] Bituricenſi Archiepiſcopo. [c. an. 864. *Romà in Galliam.*]

In Suffraganei parochia nihil abſque ejus conſilio Metropolitanus agat.

COnqueſtus eſt [y] Apoſtolatui noſtro frater noſter Sigedodus [11] Archiepiſcopus Narbonenſis, quòd Clericos ſuos eo invito ad judicium tuum venire compellas, & de rebus ad Eccleſiam ſuam pertinentibus, eo inconſulto, quaſi jure Patriarchatûs tui diſponas: cùm hoc nec antiquitas (cui Patres ſanxerunt reverentiam) habeat; & autoritas ſacrorum Canonum penitùs interdicat: niſi fortè pro cauſis, quæ apud ſe terminare [12] non poſſunt, ad te quaſi ad Patriarcham ſuum provocaverint; vel ſi Epiſcopus ſuus deceſſerit, res Eccleſiæ ſuæ judicio tuo diſpenſare voluerint. Primates [13] enim, vel Patriarchas nihil privilegii habere præ ceteris Epiſcopis, niſi quantùm ſacri Canones concedunt, & priſca Conſuetudo illis antiquitùs contulit, definimus: ita ut ſecundùm Nicænas regulas ſua privilegia ſerventur Eccleſiis: præterquam [14] ſi Apoſtolica Sedes aliquam Eccleſiam, vel ipſius Rectorem quolibet ſpeciali privilegio decreverit honorare.

[y] Ivo, *p.* 5. *c.* 56. Pann. *l.* 4. *c.* 29.

¶ PITH. [10] *Rodulpho.*] V. C. *Radulpho.*
[11] *Sigedodus.*] V. C. *Sigegodus.*
[12] *Terminare.*] V. C. *terminari.*
[13] *Primates.*] Citatur in *c. duo ſimul, de offic. jud. ord.*
[14] *Præterquam &c.*] Sequentia deſunt in V. C. & apud Ivonem.

IX. *Item* BEDA ſuper Apocalypſim, *& Angelo Eccleſiæ Epheſi ſcribe* [z]. [c. an. 720. *in Anglia.*]

[z] Gloſſa Ord. *ad eum locum Apoc.* 2.

De eodem.

EPiſcopo ſcribit, de cujus manu peccata Subditorum requirit: ne ſine ejus conſenſu, Subditus judicare debeat.

¶ CORR. ROM.] In Gloſſa ordinaria ſic legitur, *& Angelo*, id eſt, *Epiſcopo ſcribit: de manu cujus peccata Subditorum requirit, & ſine cujus conſenſu Subditos judicare non præſumit ipſe Joannes.*

GRATIAN. „ SOLA enim Romana Eccleſia, ſua autoritate valet judicare de omnibus: de ea verò nulli judicare permittitur. Unde

X. NICOLAUS Papa I. ad Michaëlem Imperatorem in Epiſtola, cujus initium, *Propoſueramus.* [an. 865. *Romà Conſtantinopolim.*]

Apoſtolicæ Sedis judicium à nemine eſt retractandum.

PAtet [a] profectò Sedis Apoſtolicæ (cujus autoritate major non eſt) judicium à nemine fore retractandum: neque cuiquam de ejus licere judicare judicio: juxta quod Innocentius α Papa Ruffo, & ceteris Epiſcopis per Theſſaliam conſtitutis ſcribens, ait. [Nemo umquam Apoſtolico culmini (de cujus judicio non licet retractare) manus obvias audacter intulit: nemo in hoc rebellis extitit, niſi qui de ſe voluit judicari.] & Beatus Papa Gelaſius [b]. [Nec de ejus judicio, (id eſt, Romanæ Eccleſiæ) Canones umquam præceperunt judicari, ſententiámque illius conſtituerunt non [15] oportere diſſolvi; cujus potiùs ſequenda decreta mandaverunt.]

[a] Anſel. *l.* 4. *c.* 75. Ivo, *p.* 5. *c.* 19. Pann. *l.* 4. *c.* 11.
[b] Infrà, *eâd. ipſi ſunt.* §. *nec de ejus.*

¶ CORR. ROM.] Caput hoc apud ceteros etiam Collectores, multis verbis omiſſis in ſummam quamdam redactum eſt.

α *Innocentius.*] In Epiſtola Nicolai, & apud reliquos Collectores eſt, *Bonifacius.* Verùm neque in Bonifacii, neque in Innocentii Epiſtolis inventum eſt quod hîc affertur. In ea verò Epiſtola Nicolaus refert etiam alia quædam ex Epiſtola Bonifacii ad Epiſcopos per Theſſaliam.

¶ PITH. [15] *Non.*] Deeſt in 2. V. C.

XI. *Item* ATHANASIUS Patriarcha Papæ Felici II [c]. [c. an. 356. *Alexandriâ Romam.*]

[c] In Tomis Conc.

Ab aliis damnatos, vel excommunicatos Apoſtolica ſolvit autoritas.

FUit [d] ſemper veſtræ ſanctæ Apoſtolicæ Sedi licentia injuſtè damnatos, vel excommunicatos poteſtativè ſua autoritate reſtituere, & ſua eis omnia reddere, & illos, qui eos condemnaverunt, aut excommunicaverunt, Apoſtolico punire privilegio: ſicut etiam noſtris, & anterioribus cognovimus actum temporibus.

[d] Ivo, *p.* 5. *c.* 15.

XII. *Item* IBIDEM paulò inferiùs. [c. an. 356. *Alexandriâ Romam.*]

De eodem.

ANtiquis [e] regulis ſancitum [f] eſt, ut quidquid (quamvis in remotis, aut in longinquo poſitis provinciis) ſuper Epiſcoporum querelis, aut accuſationibus ageretur, non priùs tractandum, vel accipiendum eſſet, quàm ad notitiam almæ Sedis veſtræ fuiſſet deductum, ut hujus autoritate juxta quod α fuiſſet faciendum, pronuntiatio infirmaretur, aut firmaretur.

[e] Ivo *ibid.*
[f] *al.* cenſitum.

¶ CORR. ROM. α *Juxta quod.*] Ivo legit, *juxta quod fuiſſet pronuntiatio, infirmaretur, aut firmaretur.* In corpore Conciliorum, *juſta quæ fuiſſet pronuntiatio, &c.*

XIII. *Item* INNOCENTIUS Papa [g]. [imò Silveſter Papa I. in Conc. Rom. II. *c.* 20. an. 324. *Romæ.*]

[g] Silveſter in Conc. Rom. *c.* 20.

Prima Sedes nullius judicio ſubjaceat.

NEmo [h] judicabit primam Sedem juſtitiam temperare deſiderantem α. Neque enim ab Auguſto, neque ab omni Clero, neque à Regibus, neque à Populo Judex judicabitur.

[h] Polyc. *l.* 1. *tit.* 16. Deuſdedit, *p.* 3. Anſel. *l.* 1. *c.* 19. *& l.* 4. *c.* 39. Pann. *l.* 4. *c.* 5.

¶ CORR. ROM.] In omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus citatur ex Innocentio. Sed ferè eadem habentur in Concilio Rom. ſub Silveſtro, *c.* 20. & ex ipſo citant indicati Collectores.

α *Juſtitiam temperare deſiderantem.*] Sic etiam in Panormia ex Silveſtro. Sed in vulgata Concilii editione eſt, *quoniam omnes Sedes à prima Sede juſtitiam deſiderant temperari.*

XIV. *Item* SYMMACHUS Papa [i]. [an. 503. *ibid.*]

[i] In Lib. Ennodii.

De eodem.

ALiorum [k] hominum cauſas Deus voluit homines terminare; ſed Sedis iſtius Præſulis [l] ſuo ſine quæſtione reſervavit arbitrio. Voluit Beati Petri Apoſtoli Succeſſores Cælo tantùm debere innocentiam, & ſubtiliſſimi diſcuſſoris indagini inviolatam exhibere conſcientiam. Nolite æſtimare eas animas inquiſitionis [m] non habere formidinem, quas Deus præ ceteris ſuo reſervavit examini. Non habet apud illum Reus de allegationis nitore ſubſidium, quando ipſorum factorum utitur eo teſte, quo judice. Dicas forſitan, omnium animarum talis erit in illa diſceptatione conditio: replicabo, uni dictum [n]: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & quæcumque ſolveris ſuper Terram, erunt ſoluta in Cælis.* Et rursùs Sanctorum voce patet Pontificum, dignitatem Sedis ejus factam toto Orbe venerabilem: dum illi, quidquid Fidelium eſt ubique, ſubmittitur; dum totius corporis caput eſſe deſignatur. De hac mihi videtur dictum per Prophetam [o]: *Si hæc humiliatur; ad cujus confugietis auxilium? & ubi relinquetis gloriam veſtram?*

[k] Polyc. *ibid.* Anſ. *l.* 1. *c.* 24. Ivo, *p.* 5. *c.* 10. Pann. *l.* 4. *c.* 8.
[l] *al.* Præſulem.
[m] *al.* de inquiſitoribus.
[n] *Matth.* 16.
[o] *Eſa.* 10.

XV. *Item* ANTERUS Papa ad Epiſcopos Provinciarum Bœticæ, & Toletanæ. [an. 236. *Româ in Hiſpaniam.*]

De eodem.

FActa [p] Subditorum judicantur à nobis: noſtra verò judicat Deus. *& infrà.* §. 1. Deteriores ſunt [q] qui vitam, moréſque Bonorum corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum prædiáque diripiunt.

[p] Polyc. *ibid.* Anſ. *l.* 1. *c.* 53.
[q] Suprà VI. *q.* 1. *c.* 10. *ex merito, cum ſeq.*

XVI. *Item* GELASIUS Papa I. ad Fauſtum Legatum [r]. [an. 493. *Româ Conſtantinopolim.*]

[r] Nicolaus ad Michaëlem, *Epiſt.* 7.

De eodem.

IPſi ſunt Canones [ſ], qui appellationes totius Eccleſiæ ad hujus Sedis examen voluêre deferri. Ab ipſa verò nuſquam prorsùs appellari debere ſanxerunt: ac per hoc illam de tota Eccleſia judicare; ipſam ad nullius commeare judicium: nec de ejus [t] umquam præceperunt judicio judicari, ſententiámque illius conſtituerunt non oportere diſſolvi, cujus potiùs decreta ſequenda mandarunt.

[ſ] Anſel. *l.* 2. *c.* 56. Ivo, *p.* 5. *c.* 9.
[t] Suprà, *eâd. patet, in fin.*

XVII. Idem omnibus Episcopis [u]. [an. 495. *Româ in Dardaniam.*]

In Epist. ad Episcopos per Dardaniam constitutos. Polyc. l. 1. tit. 8. Ansel. l. 1. c. 47. & l. 2. c. 16. & 24. Pann. l. 4. c. 7.

De eodem.

CUncta per Mundum [x] novit Ecclesia, quòd sacrosancta Romana Ecclesia fas de omnibus habeat judicandi: neque cuiquam de ejus liceat judicare judicio. Siquidem ad illam de qualibet Mundi parte appellandum est; ab illa autem nemo est appellare permissus. §. 1. Sed nec illa præterimus, quòd Apostolica Sedes sine ulla Synodo præcedente, & solvendi, quos Synodus iniquè damnaverat, & damnandi, nulla existente Synodo, quos oportuit, habuit facultatem: & hoc nimirum pro suo Principatu, quem Beatus Petrus Apostolus Domini voce & tenuit semper, & tenebit.

¶ Corr. Rom.] Omnia, quæ in hoc Capite leguntur, habentur in Epistola Gelasii ad Episcopos per Dardaniam: sed non eodem ordine composita. Caput autem sequens, in quo multa hujus ipsius Capitis verba continentur, in eadem Epistola eodem prorsùs modo habetur. Itaque fieri potest, ut ex alia Epistola Caput hoc sumptum sit, quæ non extet: aut Gratianus hæc duo tamquam diversa capitula referat, quòd apud antiquiores etiam Collectores distincta repererit. In Epistola etiam Nicolai ad Episcopos Galliæ, quæ nuper est impressa in Appendice Bibliothecæ, hoc citatur ex Gelasio.

XVIII. Idem Episcopis per Dardaniam constitutis. [an. 495. *Româ in Dardaniam.*]

De eodem.

CUncta per Mundum novit Ecclesia, quoniam quorumlibet sententiis ligata Pontificum, Sedes Beati Petri Apostoli jus habeat resolvendi; utpote, quæ de omni Ecclesia fas habeat judicandi, &c.

XIX. *Item* Sixtus Papa II. Hispanorum Episcopis, *Epist.* 2. *c.* 4. [fortè an. 258. *Româ in Hispaniam.*]

De eodem.

Ansel. *l.* 2. 25. Polyc. *l.* 1. *t.* 8. Burch. *l.* 1. 192. Ivo, *p.* 5. 247.

FRatres [y], quos timore terreno injustè damnastis, scitote à nobis justè esse restitutos: quibus ex sancti Petri & Apostolica autoritate omnia, quæ eis ablata sunt, integerrimè reddi præcipimus, si non vultis & vos, & Principes vestri à Collegio nostro, & membris Ecclesiæ separari.

XX. *Item* Stephanus Episcopus Gualberto [16] Patriarchæ. [c. an. 890. *Româ in Venetiam.*]

Cujuslibet Ecclesiæ Clericos Papa valet ordinare.

Ansel. *l.* 6. 31. Ivo, *p.* 5. 13.

NUnc verò [z] [17] iteratò tibi scribimus, nolentes alicujus Ecclesiæ privilegium infringere, licèt Apostolicâ prærogativâ possimus de qualibet Ecclesia Clericum ordinare: desine jam cujuspiam zelo Cumensis α Ecclesiæ Antistitem protelare: quia si protelaveris, & eum consecrare jam toties monitus non maturaveris; proculdubio ad nos veniens [18], consecratus abibit.

¶ Corr. Rom. α *Cumensis.*] Sic etiam Anselmus, sed apud Ivonem pleniùs, *Desine jam cujuspiam zelo electum à Clero, & expetitum à populo Lintuardum Cumensi Ecclesiæ Antistitem protelare.*

¶ Pith. [16] *Gualberto.*] V. C. *Walberto.*

[17] *Nunc verò.*] Paul. Diac. *de Gest. Longobard.* Centur. *tom.* 8. *p.* 685. *tom.* 9. *p.* 447.

[18] *Ad nos veniens.*] V. C. *cùm ad nos venerit.*

XXI. *Item* Nicolaus Papa I. Michaëli Imperatori in Epistola, cujus initium, *Proposueramus.* [an. 865. *Româ Constantinopolim.*]

De eodem.

Suprà I. *q.* 1. Ansel. *l.* 1. 72. & *l.* 2. 14.

PEr principalem [a] [19] Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, de qua suprà partim exposuimus, potestatem, jus habemus, non solùm Monachos, verùm etiam quoslibet Clericos de quacumque diœcesi, cùm necesse fuerit, ad nos convocare, atque Ecclesiasticis exigentibus opportunitatibus invitare.

¶ Pith. [19] *Per principalem.*] Nicol. de Cusa *lib.* 2. *de Concord. Cath. c.* 28. *p.* 76.

Gratian. » Sed aliud est, quod ex temeritate assumitur præsumptionis: aliud quod ex necessitate geritur charitatis. Cùm Suffraganei Archiepiscoporum, Subditis suis ad malum favere cœperint, atque circa eorum correctiones, negligentes extiterint; tunc licet Metropolitanis præter illorum voluntatem, & ligandos damnare, & reconciliandos absolvere. Cùm verò Episcopi zelo Divinæ charitatis accensi, Bonos verbo & exemplo ædificant, & Malorum vitia asperâ increpatione redarguunt; absque talium consilio non licet Metropolitanis in eorum parochia aliquid agere, vel disponere. Unde in fine capituli Martini Papæ [b] non simpliciter dictum est [nihil agat] sed cum determinatione [nil præsumptivè assumat absque eorum consilio] ut vitium præsumptionis videatur improbatum, non officium charitatis. Sic & Apostolus [c], quia Corinthios vidit negligentes circa correctionem fornicatoris, sua autoritate illum damnavit. Joannes verò [d], quia Episcopum Ephesiorum vidit paratum ad corrigenda vitia Subditorum, sine ejus autoritate illos corrigere noluit: sed illum tantùm de eorum correctione admonuit. «

[b] Suprà *ead.* *per singulas* 1. [c] Suprà, *cùm simus.* §. *probatur.* [d] Suprà, *Episcopo.*

CAUSA X.

Gratian. QUidam Laicus Basilicam à se factam à Diœcesana lege segregare quærit: Episcopus Ecclesiam cum omni dote sua ad suam dispositionem pertinere contendit: tamdem evincit Episcopus, & per parochias militibus comitatus crudeliter desævit: quæ Ecclesiæ sunt, tamquam sibi debita, usurpare contendit.

I. Modò primùm quæritur, an Basilica cum omni dote sua ad Episcopi ordinationem pertineat.

II. Secundò, an res Ecclesiarum Episcopis usurpare liceat.

III. Tertiò, quid nomine Cathedratici à suis Sacerdotibus exigere valeat. «

AN BASILICA CUM OMNI DOTE SUA AD EPISCOPI ORDINATIONEM PERTINEAT.

QUÆSTIO I.

DE prima Quæstione sic definitur « Gratian. 1. *Pars.*

I. In Concilio Ilerdensi, *cap.* 3. [an. 524. *in Hispania.*]

Basilica, quæ consecratur, à Diœcesana lege non segregatur.

SI ex Laicis quispiam à se factam Basilicam consecrari desiderat; nequaquam eam sub Monasterii specie, ubi congregatio non colligitur α, à Diœcesana lege audeat segregare.

¶ Corr. Rom. α *Colligitur.*] In Concilio impresso, ac manuscripto sequitur, *vel regula ab Episcopo non constituitur.*

II. *Item* ex Concilio Toletano III. *c.* 19 [a]. [an. 589. *ibid.*]

Ecclesiæ cum dotibus suis in Episcopi potestate consistant.

SIc quidam [b] contra omnem [c] autoritatem Ecclesias, quas ædificaverint, postulant consecrare, ut dotem, quam eidem Ecclesiæ contulerint, censeant ad Episcopi ordinationem non pertinere. Quod factum taliter α in præterito corrigatur, ut & in futuro, ne fiat, prohibeatur: sed omnia secundùm Constitutionem antiquam, ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant.

¶ Corr. Rom. α *Taliter.*] Sic est in antiquioribus editionibus, & duobus Vaticanis Conciliorum codicibus: sed in Coloniensi quatuor tomorum editione, & in codice Lucensi Regio, & in Concilio Vormaciensi, & Moguntino, & in Pannormia hoc modo, *quod factum, & in præteritum displicet, & in futuro prohibetur.*

[a] Et in Vormaciensi, *c.* 6. & 55. & in Moguntino sub Arnulpho, *c.* 4. In Trosl. *c.* 6. [b] Burch. *l.* 3. c. 20. Ivo, *p.* 3. c. 23. Pann. *l.* 2. c. 12. [c] *al.* Canonum.

III. *Item* ex Concilio II. Cabilonensi. [an. 813. *in Gallia.*]

Ecclesiæ, & omnia jura earum ad ordinationem Episcopi pertinent.

DEcretum est [d], ut omnes Ecclesiæ cum dotibus suis, & decimis, & omnibus suis α, in Episcopi [1] potestate consistant, atque ad ordinationem suam semper pertineant.

[d] Burch. *l.* 3. c. 146. Ivo, *p.* 3. c. 211.

¶ Corr. Rom. α *Suis.*] In vulgatis sequebatur, *Juribus*, quæ vox abest ab omnibus collatis manuscriptis. Apud Ivonem, & Burchardum est, *omnibus rebus suis.*

¶ Pith. [1] *Episcopi.*] Add. V. C. *proprii.*

IV. *Item* Leo Papa IV. in Epistola ad Episcopos Britanniæ, *c.* 2. [c. an. 850. *Româ in Angliam.*]

Unaquæque parochia, Episcopi provisione regatur.

REgenda [2] est unaquæque parochia sub provisione, ac tuitione Episcopi per Sacerdotes, vel ceteros Clericos, quos ipse cum Dei timore providerit, cui jure pertinere videtur, & circumire, ut sibi necessarium visum fuerit Ecclesiastica utilitate cogente.

¶ Pith. [2] *Regenda.*] Centur. *tom.* 8. *p.* 547.

V. *Item* ex Concilio Antiocheno, *c.* 24. [an. 341. *in Syria.*]

Judicio & potestate Episcopi res Ecclesiasticæ gubernentur.

QUæcumque [e] α res Ecclesiæ sunt, convenit cum omni diligentia, & bona fide, quæ Deo debetur, qui omnia providet [3], atque judicat, gubernari, & dispensari cum judicio & potestate Episcopi, cui totius plebis animæ videntur esse commissæ.

[e] XII. *q.* 1. *præcipimus.* ex can. Apost. 41.

¶ Corr. Rom. α *Quæcumque.*] Græcè significantiùs, τὰ τῆς ἐκκλησίας, τῇ ἐκκλησίᾳ φυλάττεσθαι δεῖν καλῶς ἔχει, id est, *rectè habet, quæ Ecclesiæ sunt, ipsi Ecclesiæ servari oportere.*

¶ Pith. [3] *Providet.*] V. C. *pervideat.* Cum tua pervideas, πάντων ἔφορος.

VI. *Item* ex Concilio Toletano IV. *c.* 32. [c. an. 633. *in Hispania.*]

Basilicarum conditores in rebus Ecclesiarum nullam potestatem se habere cognoscunt.

f Polyc. l. 3. tit. 12. Burch. l. 3. c. 203. Ivo, p. 3. c. 255. Pann. l. 2. c. 4.

NOverint [f] conditores Basilicarum, in rebus, quas eisdem Ecclesiis conferunt, nullam se potestatem habere: sed juxta Canonum instituta, sicut Ecclesiam, ita & dotem ejus ad ordinationem Episcopi pertinere.

VII. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI I. *c.* 17. [an. 511. *in Gallia.*]

De eodem.

g Polyc. l. 3. tit. 11. Burch. l. 3. c. 136. Ivo, p. 3. c. 202. Pann. l. 2. c. 61.

DE his [g], quæ parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculiis quicumque Fideles obtulerint, antiquorum Canonum statuta serventur, ut [4] omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen, quæ altario [5] accesserint, tertia pars [6] fideliter Episcopis deferatur.

¶ PITH. [4] *Ut.*] 2. V. C. *&c.*
[5] *Quæ altario.*] 3. V. C. *quæ in altare.*
[6] *Pars.*] Deest in V. C.

VIII. *Item* EX EODEM, *c.* 16. [an. 511. *ibid.*]

De his, quæ in altario deferuntur, medietatem sibi vendicet Episcopus.

ANtiquos Canones relegentes, priora statuta credimus renovanda: ut de his, quæ [7] in altario oblatione Fidelium conferuntur, medietatem sibi Episcopus vendicet, & medietatem sibi dispensandam secundùm gradus Clerus accipiat; tam de propriis prædiis, quàm de omni commoditate in Episcoporum potestate durantibus.

¶ PITH. [7] *Quæ &c.*] V. C. *quæ fidei oblatione Basilicis conferuntur.*

IX. EX CONCILIO TOLETANO. [imò ex Triburiensi an. 895. *in Germania.*]

De Episcopis, qui diœcesim suam visitare contemnunt, & ad redimendas mansiones, quæ visitantibus debentur, Clericos cogunt.

h al. Delata. i Burch. l. 1. c. 229. Ivo, p. 5. c. 341. k al. alio.

REIata [h] est [i] coram sancta Synodo querimonia plebium, quòd sint quidam Episcopi nolentes ad prædicandum, vel ad confirmandum suas per annum parochias circumire: qui tamen exigunt, ut mansiones, quibus in profectione uti debuerant, aliquo [k] pretio redimant, qui parare debebant. Quæ duplex infamia, negligentiæ, & avaritiæ, sanctæ Synodo magno fuit horrori. Statuerunt itaque, ne quis ultrà exerceat id cupiditatis ingenium, & ut solicitiores sint Episcopi de suis gregibus visitandis.

¶ CORR. ROM.] In libro manuscripto privilegiorum Ecclesiæ Toletanæ refertur hoc, tamquam cap. 15. quarti Concilii Toletani: sed in duobus ipsius exemplaribus ex Hispania missis non habetur. Burchardus, & Ivo citant ex Concilio Triburiensi tempore Arnulphi Regis.

X. *Item* EX CONCILIO TARRACONENSI, *c.* 8. [an. 516. *in Hispania.*]

Annuis vicibus Ecclesiæ ab Episcopis visitentur.

l Burch. l. 3. c. 33. Ivo, p. 3. c. 38.

DEcrevimus [l], ut antiquæ consuetudinis ordo servetur, & annuis vicibus ab Episcopo diœceses visitentur; &, si qua fortè Basilica fuerit reperta destituta, Ordinatori α ejus reparari præcipiatur: quia tertia pars ex omnibus, per antiquam traditionem, ut accipiatur ab Episcopis, novimus esse statutum.

¶ CORR. ROM. α *Ordinatori.*] In exemplaribus Concilii impressis, & manuscriptis, apud Burchardum, & Ivonem legitur, *ordinatione ipsius:* sed ob Glossam non est mutatum. Reliqua verò ex iisdem sunt emendata. Burchardus autem, & Ivo addunt prætereà in extremo, *ex Principibus novimus statutum.*

GRATIAN. 2. Pars.

„ SI autem Episcopus invaletudine impeditus Diœceses „ suas per semetipsum visitare non poterit, visitationis offi„ cium committat aliis. Unde legitur

XI. IN CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 35. [an. 633. *ibid.*]

Invaletudine gravatus Episcopus, visitationis officium aliis committat.

m Burch. l. 1. c. 87. Ivo, p. 5. c. 193.

EPiscopum [m] per cunctas diœceses, parochiásque suas per singulos annos ire oportet, ut exquirat, quo unaquæque Basilica in reparatione sui indigeat. Quòd si ipse aut languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus id explere nequiverit; Presbyteros probabiles, aut Diaconos mittat, qui reditus Basilicarum, & reparationes, & Ministrantium vitam inquirant.

GRATIAN. 3. Pars.

„ VISITANTES autem Episcopi, quid à Clericis suis ex„ quirere debeant, & quid eos docere, sic statutum legitur

XII. IN CONCILIO BRACARENSI II. *c.* 1. [an. 572. *ibid.*]

Quæ visitantes Episcopi à Clericis suis exquirere debeant.

n Burch. l. 1. c. 85. Ivo, p. 1. c. 75. & p. 5. c. 191.

PLacuit [n] omnibus Episcopis, ut per singulas Ecclesias Episcopi, & per diœceses ambulantes primùm discutiant Clericos, quomodo ordinem Baptismi teneant, vel Missarum, & qualiter quæque officia in Ecclesia peragant. Et, si rectè quidem invenerint, Deo gratias agant: sin autem minimè; docere debent ignaros, & hoc modis omnibus præcipere, sicut antiqui Canones jubent, ut ante viginti [o] dies Baptismi, ad purgationem exorcismi concurrant Catechumeni, in quibus viginti diebus omnino [p] Catechumeni symbolum, quod est: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*, specialiter doceantur. Postquam ergo in his [8] suos Clericos discusserint, vel docuerint Episcopi, alia die, convocata plebe ipsius Ecclesiæ, doceant illos, ut errores fugiant Idolorum, vel diversa crimina, id est, homicidium, adulterium, perjurium, falsum testimonium, & reliqua peccata mortifera; & quod nolunt sibi fieri, alteri ne faciant; & ut credant Resurrectionem omnium hominum, & diem Judicii, in quo unusquisque secundùm opera sua recepturus sit. Et sic posteà Episcopus de Ecclesia illa proficiscatur ad aliam.

o De consecr. dist. 4. ante viginti. p al. omnes.

¶ PITH. [8] *In his.*] V. C. *hac.*

XIII. *Item* HIERONYMUS in Epistola ad Damasum Papam de oblationibus [q] altaris. [fortè c. an. 378. *è Palæstina Romam.*]

q Tomo 4. 4. Pars.

Oblationes Ecclesiæ Laicis usurpare non licet.

r Polyc. l. 3. tit. 9.

QUia Sacerdotes [r] pro omnibus orare debent α, quorum eleemosynas, & oblationes accipiunt; qua fronte præsumunt Laici oblationes, quas Christiani pro peccatis suis offerunt, vel comedere, vel aliis concedere, cùm ipsi non debeant ex officio suo β pro populo orare? Ob hoc, Papa gloriose, mittere oportet illos præsumptores in excommunicationem perpetuam, ut & ceteri metum habeant, & ampliùs hæc in Ecclesia ne fiant.

¶ CORR. ROM. α *Debent.*] In vulgatis, & in Epistola impressa legitur, *solent:* sed in plerisque manuscriptis Gratiani exemplaribus, & Polycarpo, *debent.* Sic etiam Lupus in Regula Monachorum ex Hieronymi scriptis collecta, c. de contemplatione, oratione, & lectione, *Sacerdotes quoque pro omnibus orare debent, quorum eleemosynas oblationesque recipiunt.*

β *Ex officio suo.*] Hæc absunt à plerisque codicibus Gratiani, & Epistola ipsa, & Polycarpo.

XIV. *Item* CALIXTUS Papa II. α [in Concilio Lateranensi Generali I. *c.* 14. an. 1123. *Romæ.*]

Minimè auferantur à Laicis oblationes altaribus, vel crucibus factæ.

f Polyc. l. 9. tit. 9.

SAnctorum [f] [9] Patrum Canonibus consona sancientes, oblationes de Sacratissimo & Reverendissimo altari Beati Petri, & Salvatoris, & sanctæ Mariæ Rotundæ, aut aliis Ecclesiarum altaribus sive crucibus, à Laicis auferri penitùs interdicimus, & sub districtione anathematis prohibemus, & Ecclesias à Laicis incastellari, aut in servitutem redigi autoritate Apostolica prohibemus.

¶ CORR. ROM. α *Secundus.*] Additum hoc est ex plerisque vetustis. Neque verò primus esse potest, cujus tempore nondum Pantheon vocabatur templum sanctæ Mariæ Rotundæ. Bonifacius enim fuit, qui tempore Phocæ Imperatoris illud beatæ Mariæ, & omnibus Sanctis dicavit.

¶ PITH. [9] *Sanctorum.*] Sigebert. an. 1123.

XV. *Item* DAMASUS Papa. [c. an. 375. *Romæ.*]

Ecclesiarum oblationes sub Laicorum dominio non detineantur.

t Polyc. ibid. u al. vigere.

HAnc consuetudinem [t] [10], quæ contra sanctam Ecclesiam Catholicam augeri [u] videtur, omnino interdicimus, ut nullo modo umquam oblationes, quæ intra sanctam Ecclesiam offeruntur, sub dominio Laicorum detineantur: sed tantummodo Sacerdotibus, qui quotidie Domino servire videntur, liceat comedere, & bibere: quia in Vetere Testamento [x] prohibuit Dominus panes sanctos comedere filiis Israël, nisi tantummodo Aaron, & filiis ejus: qui panes longè erant ab istis panibus, qui nunc in sancta Ecclesia offeruntur: quia illi sub umbra Legis erant; qui verò modò sub gratia Spiritûs Sancti, toto mundo Evangelio coruscante, lucidiores esse videntur. Qua fronte, aut quâ conscientiâ oblationes vultis accipere, qui vix valetis pro vobis, nedum pro aliis Deo preces offerre? quia pravum est, & contra Dominicum præceptum, & detrimentum animæ suæ infert, qui illud agere conatur, quod ei nulla ratione conceditur. Quia omnibus sanctis Patribus, nostrísque Prioribus placuit hanc Sanctionem fieri; & nos similiter in eisdem persistere volumus, ut nullus audeat irritum facere hoc, quod constitutum est, si in perpetua damnatione noluerit persistere. Si quis verò contra hanc regulam nostram, & contra regulam sanctorum CCCXVIII. Patrum, qui in Niceno Concilio hoc constituerunt, temerarius præsumptor fuerit, & de cetero oblationes de sacris Ecclesiis auferre molitus fuerit; sub anathematis vinculo sit colligatus, & condemnatus. Responderunt omnes, fiat, fiat.

x 1. Reg. 21.

¶ PITH. [10] *Hanc consuetudinem.*] Cassander *in Liturg.* p. 60. 63.

GRATIAN.

PRÆMISSIS autoritatibus, Ecclesiæ cum omnibus rebus “ suis ad Episcopi ordinationem pertinere monstrantur, & tam “

„ Ecclesiæ, quàm oblationes, & facultates earum, à Laico-
„ rum dispositione probantur esse immunes.

AN RES ECCLESIARUM EPISCOPIS USURPARE LICEAT.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. 3. Pars.

„ SEd cùm in Episcoporum potestate facultates Ecclesiæ „ constitutæ esse dicantur; potestas dispensandi intelligen- „ da est, non distrahendi, vel dilapidandi. Unde legitur

I. In Agathensi Concilio, c. 7. [an. 506. in Gallia.]

Res Ecclesiæ aliquo modo Episcopis alienare non licet.

CAsellas, vel mancipiola [1] Ecclesiæ, Episcopi (sicut prisca Canonum præcepit autoritas) vel vasa ministerii, quasi commendata fideli Præposito [2], integro Ecclesiæ jure possideant, id est, ut neque vendere, neque per quoscumque contractus res, unde pauperes vivunt, alienare præsumant α.

¶ Corr. Rom. α *Præsumant.*] In aliquot melioribus Gratiani codicibus post hoc verbum sequitur §. *quòd si necessitas*, usque in finem, (qui nunc habetur *infrà eâd. ad finem Paleæ, hujusmodi.*) & sic legit, qui casum scripsit.

¶ Pith. [1] *Manciptola.*] V. C. *mancipiolia.*
[2] *Præposito.*] 2. V. C. *proposito, in integro.*

GRATIAN. tit. 2. leg. 21.

„ Codicis *lib.* 1. *titulo* de sacrosanctis Ecclesiis [a], *lege*, „ *sancimus nemini.* Imp. Justinianus. [exceptâ videlicet causâ „ captivitatis.]

[a] tit. 2. leg. jubemus. vers. cientes.

II. Impp. Leo et Anthemius [b]. [an. 470. Constantinopoli.]

De eodem.

EA enim, quæ ad Beatissimæ Ecclesiæ jura pertinent, vel posthac fortè pervenerint, tamquam ipsam sacrosanctam, & religiosam Ecclesiam intacta, convenit venerabiliter custodiri.

Constitutio nova. [an. 535. *ibid.*]

Hoc jus [c] porrectum est ad omnem venerabilem locum, omnéque Collegium, quod actio pia constituit, ut nec res eorum pignorentur. Et hoc perpetuò servetur in his rebus immobilibus, quæ ab Imperiali domo prædictis locis applicantur. In ceteris eatenus excipitur, si debitum urget. §. 1. Præterea [d], si habeat superflua vasa, cùm debitrix sit, nec aliunde solvere valet, ne quid immobile alienetur, vel distrahatur; ea gestis habitis coram eo, cujus est loci ordinatio, integra, vel aliis locis venerabilibus oblata dentur, vel conflata cuilibet alii vendantur. Qui autem hæc acceperit contra [e] hanc observationem; iisdem pœnis subjaceat, quæ in rebus immobilibus proditæ sunt: si autem [f] debitum ex mobilibus solvi non valet; primò res immobiles specialiter dentur pignori, quarum fructus creditor sibi reputet tam in sortem, quàm in usuras, usque ad quartam centesimæ. Quòd si nolit creditor ita accipere; tunc Ordinator domûs apud eum, à quo ordinatur, habitis absque dispendio gestis, juret (majore parte ibidem servientium consentiente) & debitum urgere [g], nec ex mobilibus solvi posse. Quo subsecuto, per viginti dies rem Ecclesiæ venalem esse publicè notum sit, ut plus offerenti detur, pretio modis omnibus pro debito dando. Aliter enim res emptori non conceditur; & hoc inscribatur, nihil esse factum in ea re ad damnum Divinæ domûs. Emptore verò non invento, res æstimata districtè creditori detur in solutum, additâ in pretio universæ æstimationis decima parte, & accedente consensu Ordinatoris, & majoris partis ibidem servientium. Sit tamen ea res mediocris inter ceteras, inspecta ipsius qualitate, & quantitate, & onere. Et is creditor hic intelligatur, qui quod credidit, probat in utilitatem Divinæ domûs processisse. §. 2. Sicut [h] autem alienatio rerum Ecclesiæ interdicitur, ita prohibetur, ne qua sterilis ei detur possessio, aut alioquin onerosa, veluti fiscalium nomine, vel onere. §. 3. Item prædium [i] propter onus fiscale inutile alienatur, gestis, ut suprà, conficiendis, eodem juramento præstito: id est, quòd alia de causa non alienatur, nisi, ut immunitas ejusdem venerandæ domûs servetur. §. 4. Sed & permutare [k] Principi licet pro re majore, meliore, vel æquali, si resp. hoc exposcit, & pragmaticâ formâ super hoc præcedente.

§. 5. Item sibi invicem [l] rectè permutant cum utriusque indemnitate, eorum scilicet consensu interveniente, qui suprà referuntur. §. 6. Perpetua [m] quoque emphyteusis in his permittitur rebus, si res in eorum geratur præsentia, quibus hoc adsignatur lege, jurantibus his, quorum interest, ex eo contractu nihil ad læsionem Divinæ domûs effici: solito reditu ipsius rei, qui fuit, cum Divino juri dedicaretur, non minuendo, nisi in sextam partem: aut si ob cladem deminuta fuerit, tunc pro constante nunc pensione in emphyteusim detur. Quòd si res pretiosa quidem est, parùm tamen, aut nihil præstat pensionum, res subtiliter æstimanda est, ut ex hac pensio justa constituatur. Ea tamen sola dentur in emphyteusim, quæ ad hoc congrua videntur Œconomo, & aliis Gubernatoribus. §. 7. Qui rem [n] hujusmodi conductam, vel in emphyteusim acceptam fecerit deteriorem; aut emphyteuticum Canonem per biennium non solverit, hac lege repelli potest, ut tamen solvat totius temporis pensionem, & id, in quo rem læsit, resarciat, non repetiturus, si quid impendit nomine meliorationis. §. 8. Si quas [o] verò ruinas habent memoratæ Divinæ domus, quas reædificare non valent; & hæ in emphyteusim dentur perpetuam, Emphyteutâ usuro materiâ habitationis depositæ domûs, ut pensio deminuatur in tertiam partem ab ea, quæ stantibus adhuc ædificiis colligebatur, aut priùs eo reædificante, ex additis illis per æstimationem pensionibus, medietas detur religiosæ domui. Nam priore casu, ab initio emphyteusis præstanda est pensio. §. 9. Qui verò res [p] jam dictas non gratuito alienationis titulo citra formam Legis accepit, rem quidem cum omni incremento medii temporis restituat: ejus autem quod dedit, nullam actionem contra venerabilem locum, sed adversùs eum, qui alienavit, habet. Donatarius autem & rem cum omni causa, & fructum restituat, & aliud tantumdem. Creditor quoque restituta re pignorata, crediti actionem contra solum pignoris datorem habeat. Emphyteusis acceptor, & ab ea cadat, nec, quod dedit, repetat: immò statim solvat, quod soluturus esset unoquoque anno, si jure contraxisset. §. 10. Sed meliùs dicitur omnimodo denegandas esse actiones hujusmodi acceptori. Imp. Leo [q]. §. 11. Si Œconomus Ecclesiæ prospexerit expedire, ut desideranti cuiquam certarum possessionum, atque prædiorum (urbanorum scilicet, sive rusticorum) ad jus Ecclesiasticum pertinentium, temporalis usufructûs possessio pro ipsius petitione præstetur; tunc ejus temporis, quod inter utrosque convenerit, sive in diem vitæ suæ ab eo, qui desiderat, postuletur, pacta cum eo, qui hoc elegerit, ineat Oeconomus, atque conscribat, per quæ & tempus, intra quod hoc præstari placuerit, statuatur, & manifestum sit, quod quisque acceperit ad invicem.

[c] eod. tit. Authen. hoc Jus. Julianus Ante. constit. 7. c. 1.
[d] Auth. præterea. eod. tit. Julianus Const. 120. §.
[e] al. citra.
[f] Auth. hoc Jus. suprà citat.
[g] al. existere.
[h] Auth. sequenti.
[i] Auth. Item prædium.
[k] Auth. sed & permutare. Burch. l. 3. c. 165. Ivo, p. 3. c. 184.
[l] Auth. sequenti. Jul. novell. 54. Ivo, p. 3. c. 189.
[m] Auth. perpetua. 2. Pars.
[n] Authent. qui rem. eod. tit.
[o] Authen. si quas.
[p] Authen. qui res. Ivo, p. 3. c. 185.
[q] eod. tit. leg. jubemus. §. sanè ne omnis.

III. Iidem ibidem. [an. 470. Constantinopoli.]

PALEA.

HUjusmodi [r] beneficii gratiâ, præstando quidem Ecclesiastici prædii pro tempore usumfructum, post statutum autem tempus, & placitum [f] ipsorum redituum proprietate ad dominium & jus Ecclesiasticum recurrente firmiter: ita scilicet, ut sive completo spatio, quod fuerit inter eos constitutum, seu mortis suæ tempore (si hoc quoque convenerit) is, qui possessionem Ecclesiasticam, & certorum redituum usumfructum habendi gratiâ interveniente pacto susceperit, non minùs, quàm alterius tantæ quantitatis, quantam acceperat, reditus cum ipsorum prædiorum dominio, & rebus immobilibus, eorúmque colonis, & mancipiis Ecclesiæ derelinquat. Nisi enim hac conditione pacta inita fuerint, ea quoque decernimus non valere.

§. 1. Nam α hæc usûs [t] præstatio locum habet in omni domo religiosa. Quo finito, res utraque pleno jure perveniat in domum jam dictam; nec tributis quidem gravata majoribus sit ea res, quæ datur invicem; & ejusdem reditûs sit. §. 2. Quibuscumque [u] modis hoc jus aliis permittitur; interdicitur certis personis res hujusmodi accipere, ut Oeconomo ejúsque cognatis. Quòd si necessitas [x] compulerit, ut pro Ecclesiæ necessitate, aut utilitate, vel in usufructu [3], vel in directa venditione aliquid distrahatur; apud duos, vel tres comprovinciales, vel vicinos Episcopos causa, quâ necesse sit vendi [4], primitùs comprobetur, ut habita discussione Sacerdotali, eorum subscriptione [y] quæ facta fuerit venditio, vel transactio, corroboretur. Aliter facta venditio, vel transactio [5] non valebit. & *infrà.* §. 3. Minùs verò utiles possessiones peregrinis, vel Clericis, salvo jure Ecclesiæ, in usum præstari permittimus.

[r] Ibidem continuò.
[f] al. placitum temporum proprietate.
[t] Authent. hæc usûs. cod. tit.
[u] Auth. quibuscumque.
[x] In Conc. Agathensi, c. 7.
[y] al. proscriptione.

¶ Corr. Rom.] In aliquot vetustis exemplaribus, in quibus paucæ sunt Paleæ, continenter post ultima verba superioris Capitis sequuntur sine ulla distinctione verba hujus; quemadmodum & in ipsa Lege Codicis. In duobus autem vetustissimis, in quibus ferè nullæ sunt Paleæ, deest prior pars hujus Capitis usque ad vers. *completo spatio:* cetera verò leguntur conjunctè cum superioribus, usque ad vers. *quòd si necessitas.* Nam hic versiculus in iisdem exemplaribus, non hoc loco, sed *suprà eâd. c. casellas*, habetur, ut ibi est notatum.

α *Nam.*] Hæc vox non est in Authentica; & in vetustis Gratiani codicibus pro ista voce est, N. C. & significatur, *novella constitutio.*

¶ Pith. [3] *In usufructu.*] V. C. *in usumfructum, vel indirecta.*
[4] *Vendi.*] 2. V. C. *vendendi.*
[5] *Vel transactio.*] Delent 2. V. C.

IV. *Item* ex Concilio Mediomatricis [z]. [fortè Meldensi, an. 845. in Gallia.]

Ecclesiasticarum rerum precariæ qualiter fieri debeant.

PRecariæ à nemine [a] de rebus Ecclesiasticis fieri præsumantur: nisi quantùm de qualitate convenienti datur ex proprio; duplum accipiatur ex rebus Ecclesiæ, in suo tantùm, qui dederit, nomine, si res proprias & Ecclesiasticas usufructuariò tenere voluerit. Si autem res proprias ad præsens dimiserit; ex rebus Ecclesiasticis triplum fructuario usu in suo tantùm quis [b] nomine sumat: quia sic eas quemque tractare oportet, ut rerum Ecclesiasticarum dispensatorem, non ut propriarum largitorem α. §. 1. Decrevit etiam [c] sancta Synodus, &

[z] In Concilio Meldensi, c. 22. In adjectis Capitul. c. 37.
[a] Polyc. l. 3. tit. 14. Burch. l. 3. c. 167. Ivo, p. 3. c. 228.
[b] al. quisque.
[c] Burch. l. 3. c. 168. Ivo, p. 3. c. 220.

Imperialis autoritas denuntiavit, ut à nulla potestate quis cogatur facere precariam de rebus propriè Deo & Sanctis ejus dicatis: cùm ratio & usus obtineat neminem, cui [d] non vult, contra utilitatem, & rationem cogi [6], de proprio facere beneficium. §. 2. Nec [e] commutationes rerum, vel mancipiorum Ecclesiasticorum quælibet persona sine licentia, & consensu Regio [f] facere præsumat.

[d] *al.* qui.
[e] Burch. *l.* 3. *c.* 172. Ivo, *p.* 3. *c.* 233.
[f] religionis. *Ivo.*

¶ Corr. Rom.] Citatur hic Canon ex Concilio Mediomatricis: à Burchardo autem, & Ivone ex Concilio Belvacensi, præter ultimum versiculum, *Nec commutationes*, quem citant ex Matiscensi. In Concilio etiam Meldensi, *c.* 12. refertur ex eodem Concilio Belvacensi. Extat in Capitularibus editis anno quarto regni Caroli Regis, & Ludovici Imperatoris filii in villa Colonia, *c.* 37. non est autem mutatus titulus, quia potuit idem in omnibus illis Conciliis repeti: quod in Germanicis & Gallicis, quæ extant, sæpè factum cognoscitur. Aliquid etiam de precariis habetur in Concilio Remensi, *cap.* 36. & 37. & in Concilio Moguntino sub Arnulpho, *cap.* 20.

α *Largitorem.*] In Concilio Meldensi, & Capitularibus post hoc verbum sequitur continenter, & *à nulla potestate quis cogatur*, &c. sine verbis illis hic interjectis, quorum tamen similia afferuntur à Burchardo & Ivone ad vers. *Nec commutationes.*

β *Cogi.*] Sic in omnibus vetustis codicibus Gratiani, & adest Glossa: sed in Concilio Meldensi, & Capitulari, & apud Burchardum, & Ivonem est, *præstitum.*

V. *Item* ex Concilio Belvacensi [g]. [an. 845. *in Gallia.*]

[g] In Meldensi, *c.* 22. *in fin.*

De eodem. PALEA.

PRecariæ [h] de quinquennio in quinquennium secundùm antiquam consuetudinem, & autoritatem renoventur.

[h] Ext. *de precariis*, *c.* 1. Burch. *l.* 3. *c.* 169. Ivo, *p.* 3. *c.* 230.

VI. *Item* ex Concilio Carthaginensi α. [imò Lotharius Imp. in Legib. Longobard. *lib.* 3. *tit.* 10. *l.* 2. c. an. 844.]

De eodem.

DE precariis [i], quæ à Rectoribus Ecclesiarum irrationabiliter fiebant, & se, suósque Successores pœna gravi obligabant, ut facta ipsorum nequivissent dissolvere; præcipimus, ut nemo Successor in Antecessoris sui pœnâ sit obligatus: sed suæ providentiæ sit concessum, ut si Antecessor ejus res Ecclesiæ irrationabiliter distribuit, ab eo ad jus Ecclesiæ ejusdem revocentur.

[i] Extr. *de precariis.*

¶ Corr. Rom. α *Carthaginensi.*] Etiam in Decretalibus, *tit. de precariis*, citatur ex Concilio Carthaginensi: sed in nullo ipsorum est inventum: potuit esse alicujus illarum provinciarum Concilii: extat autem in Legibus Longobardicis, *lib.* 3. *tit.* 8. *l.* 2.

VII. *Item* ex Concilio Martini Papæ, *c.* 16 [k]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

[k] In Cap. Martini Bracar. *ex Conc. Antioch. c.* 25. 3. *Pars.*

Res Ecclesiæ dispensandi potestatem habeat Episcopus.

EPiscopus [l] habeat potestatem in rebus Ecclesiæ, ut dispenset necessitatem habentibus cum omni reverentia, & timore Dei. Participare etiam eum oportet, quæ necessaria sunt: Si tamen ipse, aut qui cum eo sunt, fratres indiguerint aliquo; ut necessitatem nullo modo patiantur: secundùm Sanctum Apostolum dicentem [m]: *Victu, & tegumento, his contenti sumus.* Si autem res Ecclesiasticas Episcopus in suas voluntates usurpare voluerit, & loca Ecclesiæ, & fructus agrorum non cum Presbyterorum, vel Diaconorum consilio contaminaverit [n], aut fratribus, vel filiis, vel quibuscumque propinquis suis dederit potestatem, ut per eos latenter lædantur res Ecclesiæ; tunc oportet obnoxium esse Concilio. Sin autem α Episcopus, vel qui cum eo sunt, Presbyteri, aut Diaconi accusentur, quia ea, quæ vel ex reditu, vel ex quolibet actu β Ecclesiæ veniunt, in sinus suos colligunt, & pauperes fraudant, & fame conficiunt; hos corripi oportet, secundùm quod ordinatum fuerit à sancto Concilio.

[l] xii. *q.* 1. *Episcopus Ecclesiasticarum.*
[m] 1. *Tim.* 6.
[n] ita minaverit. *codex Regius.*

¶ Corr. Rom. α *Sin autem.*] In capitulis habetur, *similiter:* sed melior videtur lectio duorum vetustorum Gratiani codicum, *sin aliter*: propiùs enim accedit ad Græcam Concilii Antiocheni, *cap.* 25. unde hoc sumptum est: εἰ δὲ καὶ ἄλλως, id est, *Si autem & aliter*, ut infrà xii. *q.* 1. *c. Episcopus.*

β *Actu.*] Hæc vox in simili re habetur infrà, xii. *q.* 2. Vulteranæ. *Vulteranæ Ecclesiæ actus, vel patrimonium*, Græcè est, ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας προφάσεως ἐκκλησιαστικῆς, id est, *vel etiam ex qualibet alia causa, & occasione Ecclesiastica.*

Gratian. » Si verò contra hanc prohibitionem, aliquam [o] de rebus » Ecclesiæ Episcopum vendere contigerit; & res ipsa Ecclesiæ » restauranda, & ipse gradu suo dejiciendus decernitur. Unde » de legitur

Gratian. 4. *Pars.*
[o] *al.* aliqua.

VIII. In eodem Concilio Martini Papæ, *c.* 14 [p]. [c. an. 572. *ibid.*]

[p] In iisdem Capitul.

De Episcopo, qui nulla necessitate res Ecclesiæ vendit.

SI quis [q] Episcopus nullâ Ecclesiasticæ rationis necessitate compulsus, in Clero suo α, aut ubi fortè non est Presbyter, de rebus Ecclesiasticis aliquid præsumpserit vendere; & res ipsas Ecclesiæ propriæ restaurare cogatur, & in judicio Episcoporum dejiciatur auditus, & convictus β [6], & tamquam furti, aut latrocinii reus suo privetur honore.

[q] Burch. *l.* 1. *c.* 215. & *l.* 3. *c.* 181. Ivo, *p.* 3. *c.* 172. & 242. & *p.* 5. *c.* 329.

¶ Corr. Rom. α *In Clero suo.*] In codice Lucensi Regio legitur, *inscio Clero* [7].

β *Et convictus.*] Hæ duæ voces non sunt in Capitulo Martini; neque apud Burchardum, neque apud Ivonem parte tertia. Parte autem quinta abest præterea vox, *auditus:* vetustis tamen omnibus Gratiani codicibus convenit cum vulgatis.

¶ Pith. [6] *Et convictus.*] Desunt in 2. V. C.
[7] *Inscio Clero.*] Ita V. C.

QUID NOMINE CATHEDRATICI A SACERDOTIBUS SUIS EPISCOPUS EXIGERE VALEAT.

QUÆSTIO III.

QUid verò nomine Cathedratici [1] Episcopus exigere debeat, legitur

« Gratian. « 1. *Pars.*

I. In Concilio II. Bracarensi, *c.* 2. [an. 572. *in Hispania.*]

Præter honorem Cathedratici nihil Episcopus per Diœceses exigat.

PLacuit, ut nullus Episcoporum per suas Diœceses ambulans, præter honorem cathedræ suæ, id est, duos solidos, aliud aliquid per Ecclesias tollat: neque tertiam partem ex quacumque oblatione populi in Ecclesiis Parochialibus requirat: sed illa tertia pars pro luminaribus Ecclesiæ, vel reparatione servetur, & singulis annis Episcopo inde ratio fiat. Nam si tertiam partem illam Episcopus tollat, lumen, & sarta tecta abstulit Ecclesiæ. Similiter & parochiales Clerici servili more in aliquibus operibus Episcopo [a] servire non cogantur: quia scriptum est [b]: *Neque ut dominantes in Clero.*

[a] *al.* Episcopi.
[b] 1. *Petr.* 5.

¶ Pith. [1] *Cathedratici.*] Chron. Sclavor. *p.* 135.

II. *Item* ex Concilio Emeritensi, *c.* 16. [an. 666. *in Lusitania.*]

Basilicarum reparationi proficiat tertia, quam Episcopus accipere consueverat.

PRiscis quidem [c] Canonibus erat decretum, ut Episcopus de parochianis [d] Ecclesiis tertiam consequeretur [e], cui sua plenissimè sufficere α possunt. Placuit huic sancto Concilio, ut nullus provinciæ Lusitanæ Episcopus sententiæ hujus terminum excedat, nec à qualibet parochiana Ecclesia tertiam auferre præsumat: sed quæ exinde β consequi poterat, totum in reparatione ipsarum Basilicarum proficiat.

[c] *al.* quippe.
[d] *al.* parochitanis.
[e] sequeretur. *orig.*

¶ Corr. Rom.] Caput hoc in codicibus Gratiani etiam manuscriptis corruptè citabatur ex Concilio Merech. Est autem in Emeritensi, *c.* 16. cujus Concilii duo exemplaria ad S. D. N. Gregorium XIII. missa sunt. Hujus Concilii, & Capitis meminit Innocentius III. in Epistolis Romæ impressis, *lib.* 2. *Epistolâ* Petro Compostellano scriptâ, his verbis, *Emeritense verò Concilium authenticum esse multis rationibus astruebas, tùm quia cum aliis Conciliis continetur in libro, qui corpus Canonum appellatur, quem Alexander Papa per interlocutorem authenticum comprobavit; tùm quia de ipso Concilio sumptum est Caput,* [*Priscis quidem Canonibus,*] *quod continetur in Corpore Decretorum.*

α *Sufficere possunt.*] Sublata est negatio, quæ erat in vulgatis, quoniam & ab utroque exemplari Concilii, & à vetustis Gratiani codicibus abest: & hoc modo magis convenit cum ratione legis.

β *Sed quæ exinde.*] In exemplaribus Concilii legitur: *Sed quæque exinde consequi potuerat; totum in reparatione ipsarum Basilicarum proficiat.*

III. *Item* ex Concilio Toletano XVI. *c.* 4. [an. 693. *in Hispania.*]

Non accipiant Episcopi tertiam partem, nisi dirutas Ecclesias reparare voluerint.

UNio nostræ Congregationis [f] decernit, atque instituit, ut tertias, quas antiqui Canones de parochiis suis habendas Episcopis censuerunt, si eas exigendas crediderint, ab ipsis Episcopis dirutæ Ecclesiæ reparentur. Sin verò eas maluerint cedere; ab earumdem Ecclesiarum cultoribus sub cura & solicitudine sui Pontificis, reparatio eisdem est adhibenda Basilicis. Quòd si omnes Ecclesiæ aut incolumes fuerint, aut quæ dirutæ erant, reparatæ extiterint; secundùm antiquorum Canonum instituta, si tertias sibi debitas unusquisque Episcopus assequi voluerit, facultas illi omnimoda erit: ita videlicet, ut citra ipsas tertias nullus Episcoporum quidpiam pro Regiis inquisitionibus à parochianis [g] Ecclesiis exigat, nihilque de prædiis ipsarum Ecclesiarum cuiquam causâ stipendii dare præsumat. §. 1. Sed & hoc necessariò instituendum deligimus, ut plures Ecclesiæ uni nequaquam committantur Presbytero: quia solus per totas Ecclesias nec officium valet persolvere, nec populis Sacerdotali jure occurrere; sed nec rebus earum necessariam curam impendere: ea scilicet ratione, ut Ecclesia, quæ usque ad decem habuerit mancipia, super se habeat Sacerdotem; quæ verò minùs decem mancipia habuerit, aliis conjungatur Ecclesiis. Si quis sanè Episcoporum hanc no-

[f] *al.* adunationis.
[g] *al.* parochitanis.

ſtram conſtitutionem parvipenderit, ſpatiis duorum menſium ſe noverit excommunicatione mulctari α.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc eſt pars quarti Canonis Concilii XVI. Toletani, cujus duo exemplaria miſſa ſunt ex Hiſpania: ex quibus nonnulla ſunt in hoc capite emendata, & addita. Habitum verò eſt Concilium hoc Æra DCCXXXI. cùm illud Emeritenſe habitum fuerit Æra DCCIV.

α *Mulctari.*] In Concilio ſequitur, *ita nempe, ut poſtquam ab excommunicationis interdicto ad ordinis ſui remeaverit locum, cunctas hujus Canonis ſanctiones modis omnibus ſtudeat adimplere.*

IV. *Item* PELAGIUS Creſconio Illuſtri. [c. an. 580. *Româ in Siciliam.*]

De eodem.

Ivo, p. 3. c. 136.

ILlud te volumus [h] modis omnibus cuſtodire, ne qui Epiſcoporum Siciliæ de parochiis ad ſe pertinentibus nomine Cathedratici ampliùs quàm duos ſolidos præſumant accipere; neque compellere Presbyteros, aut Clerum parochiarum ſuarum ſupra vires ſuas eis convivia præparare.

V. *Item* GELASIUS Papa Fabiano [2] Epiſcopo. [c. an. 494. *Romæ.*]

Baptizandis numerus non imponatur: nec Cathedraticum ultra vetuſtum morem exigatur.

NEc numerus baptizandis juſtè creditur imponendus; cùm quanti petierint, vel ad regenerationem feſtinaverint, non ſint pro alterius voluntate repellendi. Et ideò, Frater chariſſime, hujuſmodi ſuperfluam conſtitutionem modis omnibus removebis: ut unuſquiſque, aut in vicina ſibi Eccleſia, aut in electa pro ſuæ mentis baptizetur arbitrio. Cathedraticum etiam non ampliùs quàm vetuſti moris eſſe conſtiterit, ab ejus loci Presbytero noveris exigendum: & de his, quæ die Dedicationis fuerint offerentium devotione collata, conſuetudinem, quæ generaliter omnibus Eccleſiis eſt præſcripta, ſervabis.

¶ PITH. [2] *Fabiano.*] V. C. *Sabino.*

GRATIAN. 2. Pars.

„ CATHEDRATICUM, quod his autoritatibus Epiſcopis „ permittitur exigere, præter medietatem, vel tertiam partem „ oblationum, quæ etiam pro varia Eccleſiarum conſuetudine „ ex præmiſſis autoritatibus Epiſcopo debetur, intelligen„ dum eſt: nec illa pars oblationum omnium generaliter in„ telligenda eſt; ſed vel anniverſariæ Dedicationis, vel quo„ rumdam etiam ſolennium dierum, prout inter Epiſcopum „ & Sacerdotem tempore Dedicationis convenerit. De his „ verò Epiſcopis, qui per parochias ſuas crudeliter deſæviunt, „ ſic eſt ſtatutum

VI. IN CONCILIO TOLETANO III. *c.* 20. [an. 589. *in Hiſpania.*]

Ultra morem antiquum à parochianis Presbyteris Epiſcopi nil exigant.

Ivo, p. 3. 137. 1. Petr. 5.

QUia cognovimus [i] Epiſcopos per parochias ſuas non ſacerdotaliter, ſed crudeliter deſævire: & dum ſcriptum ſit [k]: *Forma eſtote gregi, neque ut dominantes in Clero;* exactiones diœceſi ſuæ, vel damna infligant: ideò cenſemus (excepto quod veterum Conſtitutiones à parochiis habere jubent Epiſcopos) ut alia, quæ illis hucuſque præſumpta ſunt, denegentur; hoc eſt, neque in angariis Presbyteri, aut Diaconi, neque in aliquibus fatigentur indictionibus: ne videamur in Eccleſia Dei exactores potiùs, quàm Dei Pontifices nominari. Hi verò Clerici, tam locales, quàm Diœceſani, qui ſe ab Epiſcopo gravari cognoverint, querelas ſuas ad Metropolitanum deferre non differant, & Metropolitanus non moretur ejuſmodi præſumptiones coërcere [l].

l al. diſtrictè coërcere.

VII. *Item* EX CONCILIO CABILONENSI II. *c.* 14. [an. 813. *in Gallia.*]

A parochianis ſtipendia non niſi cum charitate Epiſcopi exigant.

CAvendum eſt, ne cùm Epiſcopi parochias ſuas peragrant, quamdam damnoſam [3] erga Subditos, ſeu erga ſocios tyrannidem exerceant, nec (quod abſit) cum charitate [4], ſed cum quadam [5] judiciaria invectione [m] ſtipendia ab eis exigant. Obſervandum etiam modis omnibus, ut ſi quando eis peragrandæ parochiæ neceſſitas incumbit; in confirmandis hominibus, in inquirendis rebus emendatione dignis, in prædicatione verbi Dei, in lucris animarum potiùs, quàm in deprædandis, & ſpoliandis hominibus, & ſcandalizandis Fratribus operam dent. Et ſi quando eis ad peragendum miniſterium ſuum à Fratribus, aut Subditis aliquid accipiendum eſt; hoc ſummopere obſervare debent, ne quem ſcandalizent, aut gravent. Tanta ergo in hac re diſcretio tenenda eſt, ut & verbi Dei Prædicator, ubi proprii ſumptus deſunt, à Fratribus accipiat, & item [6] Fratres, illius potentiâ non graventur, exemplo Apoſtoli Pauli [n], qui, ne quem gravaret, arte & manibus victum quærebat.

m al. inventione.

n 2. Theſſ. 3.

¶ PITH. [3] *Damnoſam.*] V. C. *non tantum.*

[4] *Cum charitate.*] V. C. *non cum charitate.*

[5] *Quadam.*] V. C. *quadam jactantiæ temeritate, nec cum gratiarum actione, ſed cum judic. &c.*

[6] *Item.*] V. C. *idem.*

VIII. *Item* EX CONCILIO TOLETANO VII. *c.* 4. [an. 646. *in Hiſpania.*]

Ultra duos ſolidos à Parochianis Eccleſiis Epiſcopus non præſumat accipere.

INter cetera denique, quæ communi conſenſu nos conferre competenter oportuit, querimonias etiam parochialium [o] Presbyterorum Galliæ α [7] provinciæ ſolertiſſimè diſcernere decuit, quas contra Pontificum ſuorum rapacitates neceſſitas, ut comperimus, tamdem compulit in publicum examen deferri. Hi enim Pontifices [p], ut evidens inquiſitio patefecit, indiſcreto moderamine parochianas [q] Eccleſias prægravantes, dum in exactionibus ſuperflui frequenter [r] exiſtunt, penè uſque ad exinanitionem extremæ virtutis quaſdam Baſilicas perduxiſſe probantur. Ne ergo fiat de cetero, quod conſtat hactenus inordinatè præſumptum; non ampliùs quàm duos [f] ſolidos unuſquiſque Epiſcoporum præfatæ [8] provinciæ per ſingulas diœceſis ſuæ Baſilicas juxta Synodum Bracarenſem annua illatione ſibi expetat inferri: Monaſteriorum tamen Baſilicis ab hac ſolutionis penſione [t] ſejunctis. §. 1. Cùm verò Epiſcopus [u] diœceſim viſitat, nulli præ multitudine oneroſus exiſtat, nec umquam quinquagenarium β numerum evectionis excedat, aut ampliùs, quàm una die per unamquamque Baſilicam remorandi licentiam habeat. §. 2. Quicumque verò Pontificum eorumdem aliter, quàm decernimus, agendum præſumpſerit, correptioni proculdubio Canonum ſubjacebit, tamquam conſtitutorum Synodalium tranſgreſſor, & priſcorum Patrum Edictorum [x] corruptor.

o al. Parochianorum.

p Anſel. l. 7. c. 196.

q al. parochitanas.

r al. ſuperfluis frequentes.

f Suprà, eád. placuit.

t al. ſolutione penſionis.

u Burch. l. 1. c. 86. Ivo, p. 5. c. 192.

x al. Edicti.

¶ CORR. ROM. α *Galliæ.*] In Conciliis impreſſis, & aliquot Gratiani exemplaribus legitur, *Galliciæ.* In aliis autem, & emendatioribus, atque in Codice Conciliorum Lucenſi Regio habetur, *Gallicanæ Provinciæ.* Nam eo tempore Archiepiſcopus Narbonenſis, & ejus provinciæ Epiſcopi ad Synodos Toletanas conveniebant; quod ex ſubſcriptionibus Toletani III. apparet. In eo enim Nigetius Narbonenſis Metropolitanus, Sergius Epiſcopus Carcaſſonenſis, & Nebridius Epiſcopus Agathenſis, & procuratores Magalonenſis & Nemauſenſis Epiſcoporum ſubſcribunt. Ejuſdem quoque Metropolitani, & ipſius provinciæ Epiſcoporum ſubſcriptiones in IV. & VI. Toletanis Conciliis impreſſis leguntur, ut illæ, quæ in manuſcriptis habentur, omittantur.

β *Quinquagenarium.*] In variis editionibus hujus Concilii legitur, *quinarium.* Verùm in codice Lucenſi Regio, & uno Vaticano, & altero Bibliothecæ Dominicanæ manuſcriptis, & vetuſtis exemplaribus Gratiani, & Burchardo, & Ivone eſt, *quinquagenarium.* Et hanc lectionem ſecutus eſt Innocentius III. in Concilio Lateranenſi, *c. cùm Apoſtolus. extrà de cenſ. & exact.*

¶ PITH. [7] *Galliæ.*] V. C. *Galliciæ.* Alius, *Gotbicæ* 1. *Narbonenſis.*

[8] *Præfatæ.*] V. C. *privatæ provinciæ per ſingulas Diœceſes vel Baſilicas.*

IX. *Item* GREGORIUS I. Epiſcopis Siciliæ, *lib.* 11. *Epiſt.* 20. [an. 602. *Româ in Siciliam.*]

Sacerdotes ab Epiſcopis ſuis ultra modum non graventur.

REIatum eſt nobis ſanctæ memoriæ Deceſſoris mei temporibus per ſervum Dei Diaconum, qui tunc Eccleſiaſtici patrimonii curam geſſit, fuiſſe diſpoſitum, ut Sacerdotes per univerſas veſtras diœceſes conſtituti, quoties ad conſignandos infantes egredimini, ultra modum gravari minimè debuiſſent. Summa enim præfixa fuerat, vobis, ut audio, conſentientibus, quæ ab eiſdem Sacerdotibus pro labore Clericorum dari debuiſſet. Atque hoc, quod tunc placuit, ſicut nunc dicitur, minimè cuſtoditur. Unde Fraternitatem veſtram admoneo, ut Subjectis veſtris non graves ſtudeatis exiſtere.

X. *Item* PELAGIUS Creſconio Illuſtri. [c. an. 580. *Româ in Siciliam.*]

Secundùm loci mediocritatem Epiſcopis convivia parentur.

ILlud Magnitudinem [y] tuam minimè volumus ignorare, quòd Syracuſanæ civitatis Epiſcopus inter alia, quæ in cautionum ſuarum pagina ſpopondit, hoc etiam ſpecialiter ſub interpoſitione pœnæ legitimè promiſiſſe legitur; numquam ſe à quolibet ſuæ diœceſis Presbytero ultra duos ſolidos Cathedratici nomine petiturum, nec per quamlibet aliam occaſionem quidquam in ejus ſe diſpendio eſſe geſturum. Quod Magnitudo tua, non ſolùm à prædicto Epiſcopo, ſed de omnium Epiſcoporum Siciliæ perſonis competenti ſolicitudine cuſtodire non deſinat; nec ipſa quoque prandia enormia fieri, ſed ſecundùm mediocritatem uniuſcujuſque loci Epiſcopo ad conſignationem venienti ſuſceptionis præparari convivium: quia nec eo prætextu pauperibus incuti damna volumus, aut qualibet ratione permittimus.

y Anſel. l. 6. c. 171. Polyc. l. 4. tit. 21.

CAUSA XI.

GRATIAN.

CLERICUS adversùs Clericum quæſtionem de prædiis „ agitavit, quem ad civilem Judicem producere voluit: „ Reus non niſi ante Judicem Eccleſiaſticum ſtare vole- „ bat; Actor verò patientiâ civilis Judicis illum à poſſeſſione „

sua dejecit. Quo audito, Episcopus eum ab officio suspendit: ille contemptâ Episcopi sententiâ, officium suum administravit. Hoc comperto Episcopus, sine spe restitutionis in eum sententiam dedit.

I. Hic primùm quæritur, utrùm Clericus ante civilem Judicem sit producendus.

II. Secundò, si producendus non est, an hæc culpa sit digna suspensione.

III. Tertiò, si digna non fuerit, an contemptorem sententiæ sui Episcopi irreparabiliter oporteat deponi.

UTRUM CLERICUS ANTE CIVILEM JUDICEM SIT PRODUCENDUS.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. I. *Pars.* „ QUòd Clericus ad seculares Judices accusandus non sit, scribit dicens „

I. CAIUS Papa Epistolâ ad Felicem Episcopum, *c.* 2. [an. 296. *Romæ.*]

Apud secularem Judicem nullus Clericus conveniatur.

NEmo umquam Episcopum apud Judicem secularem, aut alios [a] Clericos accusare præsumat.

[a] *al.* reliquos.

II. EX CONCILIO PARISIENSI, *c.* 4. [an. 615. *in Gallia.*]

PALEA.

NUllus Judicum [b], neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut juniores [c] Ecclesiæ, sine licentia [d] [1] Pontificis per se distringat, aut condemnare præsumat. Quòd si fecerit, ab Ecclesia, cui injuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum agnoscat, & emendet.

¶ CORR. ROM.] Apud Burchardum, & in aliquot Gratiani codicibus ex iis, qui hanc Paleam habent, & in Decretalibus, *tit. de foro competenti*, *c.* 2. citatur ex Concilio Parisiensi, *c.* 10. Verùm in Concilio Remensi Trosleiano, *c.* 6. refertur ex capitularibus, in quibus habetur bis, id est, *l.* 6. *c.* 154. & *l.* 7. *c.* 139. Simile quid legitur in Concilio Aurelianensi IV. *c.* 20. & Antissiodorensi, *c.* 43.

¶ PITH. [1] *Licentia.*] V. C. *conscientia.* Vide *l.* 12. *Cod. Th. de Episcopis & Cler.*

[b] Extr. *de foro compet. c.* 2. Cap. *l.* 6. *c.* 154. & *l.* 7. *c.* 139. Burch. *l.* 16. *c.* 22.
[c] *al.* minores.
[d] *al.* scientia. *al.* permissu.

III. *Item* MARCELLINUS Papa, *Epist.* 2 [e]. [an. 299. *Romà in Orientem.*]

De eodem.

CLericum [f] *α* cujuslibet ordinis [2] absque Pontificis sui permissu nullus præsumat ad secularem Judicem [g] [3] attrahere: nec [4] Laico [h] quemlibet Clericum liceat accusare.

¶ CORR. ROM. *α Clericum.*] In Epistola Marcellini secunda, & Concilio Aurelianensi III. ubi hoc repetitur, & in Pannormia sic legitur, *Clericus cujuslibet ordinis absque Pontificis sui permissu nullum præsumat*, &c. Verùm ob Glossas, & citationes Doctorum nihil est mutatum.

¶ PITH. [2] *Ordinis.*] V. C. *gradùs.*

[3] *Secularem Judicem.*] V. C. *seculare judicium.*

[4] *Nec.*] In Aurelianensi III. *c.* 32. legitur, *Neve Laico, inconsulto Sacerdote, Clericum in seculari judicio liceat exhibere.*

[e] Et in Conc. Aurel. III. *c.* 31.
[f] Ansel. *l.* 3. *c.* 22. Pann. *l.* 4. *c.* 31.
[g] *al.* seculare judicium.
[h] II. *q.* 7. *Laico.*

IV. *Item* EX NICÆNO CONCILIO. [imò ex Julii rescripto ad Orient. Episc. *c.* 34. an. 337. *Romæ.*]

Ab eis quisque judicandus est, quos sibi Judices elegerit.

JUdices [i] autem alii esse non debent, quàm quos ipse, qui impetitur, elegerit; aut quos suo cum consensu hæc sancta Sedes, aut ejus Primates autoritate hujus sanctæ Sedis delegaverint.

¶ CORR. ROM.] In Concilio Nicæno hodie Canon hic non habetur: sed fuisse plures Canones illius Concilii suprà *distinct.* 16. *cap. septuaginta*, est adnotatum. Quorum partem refert Julius in Rescripto contra Orientales, ubi, *numero* 34. habetur hoc Caput: & ex eo citatur in Polycarpo.

[i] Polyc. *l.* 5. *tit.* 4. Pann. *l.* 4. *c.* 109.

V. *Item* VALENTINIANUS, THEODOSIUS, ET ARCADIUS Impp. [c. an. 384.]

Ad secularia Judicia nullus Clericus est pertrahendus.

COntinua [k] [5] lege sancimus, ut nullus Episcoporum, vel eorum, qui Ecclesiæ necessitatibus serviunt, ad judicia, sive ordinariorum, sive extraordinariorum Judicum pertrahatur. Habent illi suos Judices; nec quidquam his, publicis est commune cum legibus. *Item* §. 1. Constantinus [l] Imperator præsidens *α* in sancta Synodo, quæ apud Nicæam congregata erat, cùm querelam quorumdam conspiceret coram se delatam, ait: Vos à nemine dijudicari potestis: quia ad Dei solius Judicium reservamini [m].

¶ CORR. ROM. *α Præsidens.*] Quàm humiliter ibi se gesserit Constantinus, docent Eusebius 2. *lib. de vita ipsius*, *c.* 10. Socrates *l.* 1. *c.* 5. Theodoretus *l.* 1. *c.* 7.

¶ PITH. [5] *Continua.*] Vide Ambros. *Epist.* 32.

[k] In Cod. Theod. *l.* 16. *tit. de Episc. Jud. c. ult.* Ansel. *l.* 3. *c.* 109. Polyc. *l.* 1. *tit.* 19.
[l] XII. *q.* 1. *futuram.* & XI. *q.* 1. *Sacerdotibus.* Hist. Eccl. *l.* 10. *c.* 2. *Ruffino autore.*
[m] *al.* quia Dei solius judicio reservamini.

VI. *Item* EX CONCILIO MATISCONENSI I. *c.* 8. [an. 581. *in Gallia.*]

De eodem. PALEA.

NUllus [6] Clericus [n] alium Clericum ad Judicem secularem accusare, aut ad causam dicendam trahere quocumque modo præsumat: sed omne negotium Clericorum, aut in Episcopi sui *α*, aut Presbyterorum cum Archidiacono præsentia finiatur. Quòd si quis Clericus hoc adimplere distulerit; si minor fuerit, unò minùs de quadraginta ictus [o] accipiat: si verò honoratior, triginta dierum inclusione mulctetur.

¶ CORR. ROM. *α Aut in Episcopi sui.*] In Concilio Matisconensi legitur, *aut in Episcopi sui, aut in Presbyteri, aut in Archidiaconi præsentia finiatur:* verùm in prima Collectione Decretalium Bernardi, *tit. de foro competenti*, *c.* 2. Caput hoc refertur eodem modo atque in hac Palea.

¶ PITH. [6] *Nullus.*] *Nov.* 115. *c.* 9. 10. *cap.* 12. *de foro comp. in l. Collect.*

[n] Burch. *l.* 16. *c.* 21.
[o] *al.* ictibus.

VII. *Item* MARCELLINUS *α Epist.* 2. ad Episcopos Orientales. [an. 299. *Romà in Orientem.*]

De eodem. PALEA.

QUæcumque [p] contentiones inter Christianos ortæ fuerint, ad Ecclesiam deferantur, & ab Ecclesiasticis viris terminentur. Et si obedire *β* noluerint, quousque obediant, à liminibus Ecclesiæ excludantur.

¶ CORR. ROM. *α Item Marcellinus.*] In vulgatis citabatur ex Bonifacio ad Episcopos Galliæ: sed in aliquot vetustis legitur, *Marcel.* Est enim hoc caput in secunda Epistola Marcellini, & ipsi tribuit Ivo: sequens autem est, quod in vetustis Gratiani Exemplaribus, & à Burchardo & Ivone citatur ex Bonifacio ad Episcopos Galliæ; ut ibi etiam dicetur.

β Et si obedire.] Hinc usque ad finem non leguntur in ipsa Epistola: sunt tamen apud Burchardum & Ivonem.

[p] Burch. *l.* 3. *c.* 139. Ivo, *p.* 3. *c.* 205.

VIII. *Item* BONIFACIUS I. ad Episcopos Galliæ. [imò ex Nov. 115. *c.* 10. apud Jul. Antecess. an. 546. *Constantinopoli.*]

Neque pro civili, neque pro criminali causa Episcopus apud civilem Judicem producatur.

NUllus Episcopus [q], neque pro civili, neque pro criminali causa apud quemvis Judicem, sive civilem, sive militarem producatur, vel exhibeatur. Magistratus enim, qui hoc jubere ausus fuerit, amissionis cinguli condemnatione plectetur.

¶ CORR. ROM.] Hoc ascribebatur Marcello: sed, ut dictum est in proxima superiore notatione, in vetustis codicibus Gratiani, & apud Burchardum, & Ivonem *parte* 5. *c.* 278. tribuitur Bonifacio: & sic est mutatum. Ferè eadem habentur apud Julianum Antecessorem, *novel.* 123. *c.* 10. quod in aliis, quæ nomine Bonifacii citantur, solet evenire. Et Ivo *eadem parte c.* 369. hoc ipsum caput citat ex libro constitutionum, additis nonnullis verbis, quæ sunt apud Julianum.

[q] *Auth. nullus Episcopus. Cod. de Episc. & Cleric.* Burch. *l.* 1. *c.* 168. Ivo, *p.* 5. *c.* 278. & 369.

IX. *Item* SILVESTER Papa in Synodo Romana, *c.* 14. [an. 324. *Romæ.*]

Quilibet Clericus non est in publico examinandus.

TEstimonium [r] Clerici adversùs Laicum nemo recipiat; nemo enim [f] Clericum quemlibet in publico examinare præsumat, nisi in Ecclesia.

¶ CORR. ROM.] In Synodo Romana sub Silvestro, *c.* 14. & in Pannormia legitur eodem modo atque apud Gratianum, ac propterea nihil est mutatum. Verùm in epilogo ejusdem Concilii habetur, *Testimonium Laici adversus Clericum nemo recipiat.* Et eodem modo legitur in Capitulis Hadriani, *c.* 72. in Concilio Triburiensi, *c.* 4. & ex ipso apud Burchardum & Ivonem.

[r] Burch. *l.* 2. *c.* 204. Ivo, *p.* 6. *c.* 278. Pann. *l.* 4. *c.* 89.
[f] *al.* etiam.

ITEM Codicis *lib. primo*, *titulo de Episcopis & Clericis* [t]. Imperator Theodosius. [Nec honore, nec legibus Episcopus ad testimonium dicendum flagitetur.]

§. 1. Item dixit [u]. [Episcopum ad testimonium dicendum admitti non decet. Nam & persona dehonoratur [x], & dignitas Sacerdotis excepta [y] confundetur.]

Novella Constitutio. [an. 546. *Constantinopoli.*]

[Episcopus non [z] flagitetur ad testimonium jurejurando *α*, sed Evangeliis tantùm coram positis.] §. 1. *Item* [Sed Judex mittat [a] ad eum ex suis Ministris, ut propositis sacrosanctis Evangeliis, secundùm quod decet Sacerdotes, dicat quæ noverit.]

¶ CORR. ROM. *α Jurejurando.*] Dictio hæc non est in Novella. Et verba Græca, quæ ad hoc faciunt, sunt hæc, ἔξεσι δὲ τῶν ἀρχόντων ἐξεῖναι τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀναγκάζειν εἰς δικαστήριον παραγίνεσθαι ἐπὶ τῷ νῦμαι μαρτυρίαν, id est, *Præterea nulli Magistratuum licebit Dei amantissimos Episcopos cogere, ut perhibendi testimonii causâ in Jus prodeant.*

„ GRATIAN. „ [t] *tit.* 3. *l.* 7. „ & in Cod. „ Theod. *l.* „ 11. *tit.* 39.
[u] *Ibidem.*
[x] *al.* inhonoratur.
[y] *al.* exempta.
[z] *Novella* 123. §. *præterea nulli.* Apud Julianum *novel.* 123. *c.* 9.
[a] Ivo, *p.* 5. *c.* 369. *Auth. sed judex. Cod. de Episcop. & Cler.*

X. *Item* SILVESTER in Epilogo Concilii Romani. [an. 324. *Romæ.*]

Clericus

Clericus ad civilem Judicem Clericum perducens, anathema ſit.

SI quis Clericus accuſans Clericum in Curiam introierit, anathema ſit.

GRATIAN. » SUBAUDIENDUM eſt, ſi publicorum judiciorum cognitionem petierit: Epiſcopale namque judicium nihil obeſt ab Imperatore poſtulare. Unde legitur

In Milevitano, c. 19. & in Afric. c. 71.

XI. IN CARTHAGINENSI CONCILIO VIII. [b] [an. 418. *in Africa.*]

Proprio privetur honore, publici judicii cognitionem ab Imperatore poſtulans.

PLacuit, ut quicumque ab Imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, honore proprio privetur. Si autem Epiſcopale judicium ab Imperatore poſtulaverit, nihil ei obſit.

¶ CORR. ROM.] In antiquis etiam codicibus citatur Carthaginenſe octavum, quo nomine videtur ſignificari Concilium Milevitanum, in quo Caput hoc extat, *c.* 19.

GRATIAN. » SIC & ſequentes autoritates intelligendæ ſunt, quibus Clericorum cauſas non niſi Clerici cognoſcere jubentur. Unde ſcribit

XII. GELASIUS Papa Ezechiæ [c] [7] Comiti. [c. an. 494. *Romæ.*]

al. Zeiæ.

A ſeculari judice Clericus non eſt audiendus.

CHriſtianis gratum ſemper debet eſſe quod ab eorum poſcitur Dignitate præſtandum: quia Deo ſervientibus beneficium negare non convenit. Silveſter [d] itaque atque Fauſtinianus, qui ſe à cunabulis Clericos confitentur, à Theodora ſe opprimi per violentiam conqueruntur: quia dicunt ſe ingenuos, atque Deo autore [8], priſtinæ conditionis nexibus abſolutos, in ſortem deterrimæ iterùm ſervitutis addici, & per autoritatem Regiam contra Leges publicas, cùm Clericali cingulo [9] tenerentur adſtricti, per Archidiaconum urbis Grumentinæ eſſe conventos; cùm conſtet eum, qui Cæleſtem militem pulſat, non niſi ejus forum debere ſectari. Et ideò, dilecte Fili, depenſo ſalutationis affatu, ſupradictos Clericos tibi commendo, ut ſi ad Delegatorum judicium, eorum adverſarii venire contempſerint [e] [10], Sublimitatis tuæ tuitione vallentur: ne quid illis, aut ſurreptio, aut inimica Legibus violentia neceſſitatis imponat: quia, qui judicium refugit, apparet eum de juſtitia diffiſum.

Infrà, ead. Silveſter.

al. adverſaria venire contempſerit.

¶ PITH. [7] *Ezechiæ.*] V. C. *Zeiæ.*
[8] *Deo autore.*] V. C. *actore.*
[9] *Cingulo.*] V. C. addit *olim.*
[10] *Adverſarii venire contempſerint.*] V. C. *adverſaria venire contempſerit.*

XIII. IDEM Criſpino [f] & Sabino Epiſcopis. [c. an. 494. *ibid.*]

al. Criſpo.

Non niſi ad Epiſcoporum judicium Clericus vocetur.

SIlveſter [g], & Fauſtinianus Eccleſiæ Grumentinæ Clerici lachrymoſa nobis inſinuatione conqueſti ſunt, libertatem ſibi Domini ſui benignitae conceſſam, heredum ejus oppreſſione pulſari, ſibique in Clericatûs officio penè à cunabulis ſervientibus, etiam manumiſſore vivente, in eodem actu nihilominùs conſtitutis, Divinis miniſteriis [h] impendere ſervitium non licere, cùm (ſi petitionem veritas ſubſequatur) contra patris, & autoris ſui factum venientibus, ut indignis, hereditas Legibus auferatur: nec eis liceat hereditatem capientibus contra autoris ſui proſilire judicium. Et ideò, Fratres chariſſimi, quoniam ſe etiam ab Archidiacono dictæ Eccleſiæ queruntur [i] oppreſſos, qui per eorum abſentiam moderatoris judicium promiſit eos eſſe ſecuturos, calcatis omnibus rationibus [k], & contra Leges divinas & publicas pulſatis forum ſuum putavit auferri, in veſtro judicio, quiſquis ille eſt, qui Clericum laceſſit, adveniat: ut Eccleſiæ jura, quæ vetuſti Principes aſſidua ſanctione firmaverunt, impetitis Clericis non negentur.

Ivo, p. 6. 108.

al. myſteriis.

Suprà, ead. Chriſtianis.

Abeſt à multis.

XIV. *Item* ALEXANDER omnibus Orthodoxis, per diverſas provincias Chriſto Domino famulantibus, *Epiſt.* 1. *c.* 1. [fortè an. 115. *Romæ.*]

Ante Judicem civilem Sacerdotes non accuſentur.

REllatum eſt [l] ad hujus ſanctæ & Apoſtolicæ Sedis apicem (cui ſummarum diſpoſitiones cauſarum, & omnium negotia Eccleſiarum ab ipſo Domino tradita ſunt, quaſi ad caput, ipſo dicente Principi Apoſtolorum Petro [m]: *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam:* quod quidam æmuli Chriſti, ejúſque ſanctæ Eccleſiæ inſidiatores, Sacerdotes Dei ad Judices publicos accuſare præſumant: cùm magis Apoſtolus [n] Chriſtianorum cauſas ad Eccleſias deferri, & ibidem terminari præcipiat. Taliter prævaricantes prævaricati ſunt in Deum ſuum, & non obediunt præceptis ejus.

Polyc. l. 1. tit. 2.

Matth. 16.

1. Cor. 6.

XV. *Item* PELAGIUS Beneгeſto Defenſori. [c. an. 580. *Romæ.*]

Actor forum Rei ſequatur.

EXperientiæ tuæ præſenti autoritate mandamus, ut in cauſis, in quibus quælibet Eccleſiaſtici officii perſona loco petitoris exiſtit, quemquam Laicum pulſatura apud ſuæ provinciæ Judicem ſuas proponere actiones non deſerat. In iis verò negotiis, in quibus Eccleſiaſtici officii perſona pulſatur, totius ſubmoto pulſationis obſtaculo, ad Epiſcopi, vel Presbyterorum in loco, ubi quæſtio vertitur, conſtitutorum occurrat indifferenter examen.

XVI. *Item* IDEM [o] Sergio Cancellario. [c. an. 580. *Romæ.*]

[o] al. *Idem.*

De eodem.

SI quiſquam Clericus, ſive inferioris, ſive potioris gradûs petitor exiſtat, & contra Laicam perſonam ſuas dirigat actiones; iſte modis omnibus non alibi, quàm apud Provinciæ Judicem negotium ſuum dicturus occurrat. Si quis autem Laicus Clericum cujuſcumque gradûs duxerit eſſe pulſandum, ad Epiſcoporum judicium in eadem civitate, vel territorio conſtitutorum proponat eas, quas ſe habere exiſtimat, actiones. Quem ordinem Legibus per omnia convenientem, atque conſentaneum demonſtrari illa regula manifeſtat, quæ præcepit Actorem forum ſemper ſequi Pulſati [p]. Clericis verò pulſatis in Epiſcopali judicio forum competere, Principalium quoque ſanctionum deſignat autoritas.

[p] Suprà III. q. 6. neminem.

XVII. *Item* IN CONCILIO AGATHENSI, *c.* 32. legitur. [an. 506. *in Gallia.*]

Epiſcopo non permittente, apud ſecularem Judicem Clericus pulſari non debet.

CLericum [q] nullus præſumat apud ſecularem Judicem, Epiſcopo non permittente, pulſare: ſed ſi pulſatus fuerit, non reſpondeat, vel [r] proponat [11]: nec audeat criminale negotium in ſeculari judicio proponere.

[q] Ivo, p. 6. c. 367. Infrà, ead. Clericum nullus.
[r] al. nec.

¶ CORR. ROM.] In Concilio Agathenſi, *c.* 32. in prima parte legitur, *Clericus nec* [12] *quemquam præſumat, &c.* & poſterior ejuſdem Capitis pars (quæ habetur *ſuprà*, V. *q.* 6. *c. fin.*) in qua quaſi ex adverſo, agitur de Laicis, qui Eccleſiam, vel Clerum vexant, oſtendit in priore dictum eſſe de Clericis, qui ſine permiſſu Epiſcopi ſui Laicos pulſarent, & cum originali concordat Ivo.

¶ PITH. [11] *Vel proponat.*] Delet V. C.
[12] *Nec.*] Ita V. C. *al.* ne.

XVIII. *Item* PIUS Papa I. *Epiſt.* 2. [fortè an. 157. *Româ ad Italicos.*]

Clericus ſuo inobediens Epiſcopo, depoſitus Curiæ tradatur.

SI quis Sacerdotum [ſ], vel reliquorum Clericorum ſuo Epiſcopo inobediens fuerit, aut inſidias ei paraverit, aut contumeliam, aut calumniam, aut convitia intulerit α, & convinci potuerit; mox depoſitus β curiæ [13] tradatur, & recipiat γ quod iniquè geſſit.

[ſ] Polyc. l. 4. tit. 34. Anſel. l. 8. c. 17. Ivo, p. 5. c. 243.

¶ CORR. ROM. α *Aut convitia intulerit.*] Sic etiam in vetuſtis, & apud Anſelmum, & Polycarpum: ſed in Epiſtola ipſa, & apud Ivonem non habentur iſta verba.
β *Depoſitus.*] Abeſt iſta dictio ab originali, & Ivone.
γ *Et recipiat.*] In Epiſtola, Polycarpo, & apud Anſelmum legitur, *Qui autem facit injuriam, recipiat hoc, quod iniquè geſſit.*

¶ PITH. [13] *Curiæ.*] Poteſtatis exteræ, *in Can.* 5. Antioch. & *Can.* 9. Conſtantinopol.

XIX. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI III. *c.* 38 [t]. [an. 397. *in Africa.*]

[t] Et in Afric. c. 15.

Principali cogatur autoritate, qui plebem invaſam non vult deſerere.

PEtimus, ut dignemini dare fiduciam, quâ [u] [14] neceſſitate ipſa cogente liberum ſit nobis Rectorem provinciæ ſecundùm ſtatuta glorioſiſſimorum Principum adversùs illum adire, qui plebem α, quam invaſerat, uſque [15] hodie commonitus, ſecundùm quod ſtatutum fuerat, relinquere contemnit: ut qui miti admonitioni Sanctitatis veſtræ acquieſcere noluit, & emendare illicitum; autoritate judiciaria protinùs excludatur. Aurelius Epiſcopus dixit. Servatâ formâ diſciplinæ, non æſtimabitur appetitus, ſi à veſtra Charitate modeſtè [x] conventus [16], recedere detrectaverit; cùm fuerit, ſuo contemptu, & contumacia faciente, etiam autoritate judiciaria conventus [17]. Honoratus & Urbanus Epiſcopi dixerunt. Hoc enim omnibus placet. Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt, Juſtum eſt, Placet.

[u] *al.* quoniam.

[x] *al.* modeſtiùs.

¶ CORR. ROM. α *Qui plebem.*] Hæc uſque ad *verſ. contemnit*, ſunt à Collectore ex verbis in eodem Capite præcedentibus huc comportata, ne illa omnia referenda eſſent.

¶ PITH. [14] *Quâ.*] 2. V. C. *quâ jam.*
[15] *Uſque.*] Quidam V. C. *uſque in.*
[16] *Conventus.*] Ita V. C.
[17] *Conventus.*] Ita 2. V. C. *conſultatus.* ἐπειδὴ ἐκ τῆς οἰκείας καταφρονήσεως καὶ μονοτονίας περιῆλθεν εἰς ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν.

XX. *Item* GREGORIUS Papa. [imò Pelagius I. Valeriano Patricio, c. an. 557. *Româ Ravennam.*]

A Principibus corrigantur, quos Ecclesia corrigere non valet.

y Ansel. *l.* 12. *c.* 42. Polyc. *l.* 1. *tit.* 15.

ISTud est y, quod à vobis popoſcimus, & nunc iterùm poſtulamus, ut Paulinum Aquileienſem, Pſeudoepiſcopum, & illum Mediolanenſem Epiſcopum ad clementiſſimum Principem ſub digna cuſtodia dirigatis; ut & iſte, qui Epiſcopus eſſe nullatenus poteſt, quia contra omnem Canonicam conſuetudinem factus eſt, alios ultrà non perdat; & ille, qui contra morem antiquum eum ordinare præſumpſit, Canonum vindictæ ſubjaceat.

¶ Corr. Rom.] Hoc Capitulum in Polycarpo refertur ſine Autoris nomine. In libro autem ſeptimo, titulo quinto ſimile quiddam refertur ex Gelaſio ad Joannem Magiſtrum militum: ſed in eo libro ſæpè pro Pelagio ſcribitur Gelaſius. Anſelmus quidem integram Epiſtolam Pelagii refert, cujus prior pars eſt hoc Caput, poſterior verò *cap. nec licuit*, *ſuprà*, *diſt.* 17.

XXI. *Item* in Concilio Calchedonensi z 18, *cap.* 18. [an. 451. *in Bithynia.*]

z Et in Vormacienſi, *c.* 74.

Proprium gradum amittant Clerici conjurantes, vel conſpirantes.

COnjurationum, & conſpirationum crimen (quod apud Græcos dicitur φρατρία,) publicis etiam Legibus certum eſt penitùs inhiberi. Hoc multò magis in ſancta Dei Eccleſia ne fiat, convenit abdicari. Si qui verò Clerici a, vel Monachi inventi fuerint conjurantes, aut conſpirantes, aut phratrias, vel factiones componentes aliquas ſuis Epiſcopis, aut Clericis aliis; omnino cadant de proprio gradu.

a Infrà, *ead.* *ſi qui Clerici.*

¶ Pith. 18 *Calchedonenſi.*[Ex quo eſt etiam §. *Clerici, can. quidam*, xviii. *q.* 2. *infrà*, ſed ex alia verſione.

XXII. *Item* Calixtus Papa Epiſcopis Galliæ, *Epiſt.* 2. [an. 222. *Romà in Galliam.*]

Clerici conſpirantes, proprio amiſſo gradu, retrudantur in carcerem: ceteri excommunicentur.

b Polyc. *l.* 4. *tit.* 30. Anſel. *l.* 8. *c.* 18. Burch. *l.* 10. *c.* 64. Ivo, *p.* 12. *c.* 85. & *p.* 6. *c.* 346.

COnſpirationum b crimina veſtris in partibus vigere audivimus, & plebes contra Epiſcopos ſuos conſpirare nobis manifeſtum eſt: cujus criminis aſtutia non ſolùm inter Chriſtianos abominabilis eſt, ſed etiam inter Ethnicos, & ab exteris Legibus prohibita. Et idcircò hujus criminis reos non ſolùm Eccleſiaſticæ, ſed etiam ſeculi damnant Leges: & non ſolùm conſpirantes, ſed etiam conſentientes eis. Anteceſſores verò noſtri cum plurima turba Epiſcoporum, quicumque eorum in Sacerdotali honore ſunt poſiti, aut exiſtunt Clerici, honore quo utuntur, carere c præceperunt; ceteros verò communione privari, & ab Eccleſia extorres fieri juſſerunt, omneſque ſimul utriuſque ordinis viros infames eſſe cenſuerunt; & non ſolùm facientes, ſed & eis conſentientes.

c *al.* cadere.

XXIII. *Item* ex Concilio Calchedonensi, *c.* 18 d. [an. 451. *in Bithynia.*]

d Suprà, *ead.* *conjurationum.*

Clerici aut Monachi conjurantes, proprio priventur honore.

e Polyc. *l.* 4. *tit.* 34. Burch. *l.* 10. *c.* 68. Ivo, *p.* 12. *c.* 87. f *al.* Conclericis.

SI qui Clerici e, aut Monachi reperti fuerint conjurantes, aut conſpirantes, aut inſidias ponentes Epiſcopis, aut Clericis f; gradu proprio penitùs abjiciantur.

¶ Corr. Rom.] Hic Canon eſt pars Canonis 18. Concilii Calchedonenſis, qui paulò antè *c. conjurationum*, integer alia refertur verſione.

XXIV. *Item* ex Concilio Toletano. [imò ex eod. Conc. Calchedonenſi, *c.* 18. an. 451. *ibid.*]

De eodem.

g Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 10. *c.* 69. Ivo, *p.* 12. *c.* 88. Anſel. *l.* 8. *c.* 18.

SI Clerici g, aut Monachi inventi fuerint conſpirantes 19, aut per conjurationem calumniam machinantes Epiſcopis, vel Clericis; proprium amittant gradum.

¶ Corr. Rom.] Ivo etiam, & autor Polycarpi citat ex Toletano: ſed in nullo eſt inventum, & eſt idem Canon cum priore, verbis tantùm mutatis.

¶ Pith. 19 *Conſpirantes.*] V. C. *conjurati*. Eſt idem cum proximo ſuperiore Canone, ſed ex verſione priſca, ex qua eſt paragraphus, *Clerici qui*, xviii. *q.* 2. diverſa etiam ab illa, quæ *c.* 21. hic refertur, quas ſi quis requirat, libenter communicaturus ſum.

XXV. *Item* ex Concilio Aurelianensi III. *c.* 21. [an. 538. *in Gallia.*]

De eodem.

SI qui Clericorum (ut nuper multis locis per ſuperbiam 20, Diabolo inſtigante, actum fuiſſe perpatuit) rebelli autoritate ſe in unum conjuratione intercedente collegerint, &, aut ſacramenta inter ſe data, aut chartulam conſcriptam fuiſſe patuerit; nullis excuſationibus hæc præſumptio elabatur h 21: ſed re detecta, cùm in Synodum ventum fuerit, in præſumptores juxta perſonarum & ordinum qualitatem, à Pontificibus, qui tunc in unum collecti fuerint, vindicetur: quia ſicut charitas ex præceptis Divinis i 22 corde, non chartulæ conſcriptione, vel conjurationibus eſt exhibenda; ita quæ ſupra ſacras admittuntur Scripturas, autoritate & diſtrictione Pontificali ſunt reprimenda k 23.

h *al.* prævaleat. *al.* præveetur. i *al.* Dominicis. k *al.* quod admittitur, eſt reprimendum.

¶ Pith. 20 *Per ſuperbiam.*] Delet V. C.
21 *Elabatur.*] V. C. *præveletur.*
22 *Divinis.*] V. C. *Dominicis.*
23 *Reprimenda.*] V. C. *quod admittitur, eſt reprimendum.*

XXVI. *Item* Innocentius Papa I. ad Victricium Rotomagenſem, *Epiſt.* 2. *c.* 3 l. [an. 404. *Romà in Galliam.*]

l Cap. *l.* 6. *c.* 287.

Inter Clericos & Laicos cauſæ exortæ, ab Epiſcopis audiantur.

SI quæ cauſæ m, vel contentiones inter Clericos, vel inter α Laicos & Clericos 24, tam ſuperioris ordinis, quàm etiam inferioris fuerint exortæ; placuit 25, ut ſecundùm Synodum Nicænam n congregatis omnibus o 26 ejuſdem provinciæ Epiſcopis, judicium β 27 terminetur.

m Anſel. *l.* 4. *c.* 53. n *C.* 5. o *Abeſt à nonnullis Conciliorum editionibus.*

¶ Corr. Rom. α *Vel inter.*] Sic in editione Conciliorum tribus tomis. In illa autem quatuor tomorum abſunt hæc, *vel inter Laicos & Clericos*. In Gratiani codicibus legebatur, *contentiones inter Clericos & Laicos.*

β *Judicium.*] In aliquot editionibus ipſius Epiſtolæ, apud Anſelmum, in Capitularibus, & in Epiſtola Nicolai Epiſcopis Galliæ, in appendice Bibliothecæ Sanctorum Patrum, in qua Caput hoc refertur, legitur, *jurgium.*

¶ Pith. 24 *Vel inter Laicos & Clericos.*] Hæc delent 4. V. C.
25 *Placuit.*] Abeſt à 4. V. C.
26 *Omnibus.*] Abeſt à 3. V. C.
27 *Judicium.*] V. C. *melioribus jurgium*. Vide Centur. *tom.* 2. *p.* 502.

" Gratian. " Cùm ergo his omnibus autoritatibus Clerici ante civilem Judicem denegentur producendi, cùm (niſi priùs depoſiti, vel nudati fuerint) Curiæ non ſint repræſentandi; patet, quòd ad ſecularia judicia Clerici non ſunt pertrahendi.

" §. 1. His ita reſpondetur. Clerici ex officio, Epiſcopo ſunt ſuppoſiti: ex poſſeſſionibus prædiorum, Imperatori ſunt obnoxii. Ab Epiſcopo unctionem, decimationes, & primitias accipiunt: ab Imperatore verò prædiorum poſſeſſiones nanciſcuntur. Unde Auguſtinus ait ſuper Joannem. [Quo Jure p villas defendis? Divino, an humano?] require *in principio*, ubi differentia ſignatur inter Jus Naturale, & Jus Conſtitutionis. Quia ergo, ut prædia poſſideantur, Imperiali lege factum eſt; patet quòd Clerici ex prædiorum poſſeſſionibus Imperatori ſunt obnoxii. "

a. *Part.* p *Diſt.* 8. *quo jure.*

XXVII. *Item* Ambrosius contra Auxentium, in oratione de tradendis Baſilicis q. [an. 387. *Mediolani.*]

q *L.* 5. *Epiſt. poſt Epiſt.* 32.

Imperatori tributum Eccleſia denegare non debet.

SI tributum petit Imperator, non negamus, agri Eccleſiæ ſolvunt r tributum. Si agros deſiderat Imperator, poteſtatem habet vendicandorum. *Ac paucis interjectis.* Tollant eos, ſi libitum eſt: Imperatori non dono, ſed non nego.

r *al.* ſolvant.

XXVIII. Idem in Commentariis ad *c.* 5. Lucæ, *lib.* 4. *c. penultimo.* [an. 376. *ibid.*]

Poteſtatibus tributa non ſunt deneganda.

MAgnum quidem eſt, & ſpiritale documentum, quo Chriſtiani viri ſublimioribus Poteſtatibus docentur debere eſſe ſubjecti: ne quis conſtitutionem terreni Regis putet eſſe ſolvendam. Si enim cenſum f Dei filius ſolvit, quis tu tantus es, qui non putes eſſe ſolvendum?

f *Matth.* 17.

" Gratian. " Item Apoſtolus t: *Omnis anima ſublimioribus Poteſtatibus ſubdita ſit.* Item Petrus Apoſtolus generaliter omnibus Fidelibus ſcribit u: *Eſtote ſubditi Dominis veſtris, ſive Regi, quaſi præcellenti, ſive Ducibus, tamquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.* "

t *Rom.* 13. u 1. *Petr.* 2.

XXIX. *Item* ex Clementis *Epiſt.* 1. ad Jacobum fratrem Domini. [c. an. 68. *Romà Hieroſolymam.*]

De ſecularibus negotiis Epiſcopus cognoſcere non debet.

TE quidem x oportet irreprehenſibiliter vivere, & ſummo ſtudio niti, ut omnes vitæ hujus occupationes abjicias: ne fidejuſſor exiſtas: ne advocatus litium fias: néve in ulla aliqua occupatione prorſùs inveniaris mundialis negotii occaſione perplexus. Neque enim Judicem, aut Cognitorem ſecularium negotiorum hodie te ordinare vult Chriſtus: ne præfocatus præſentibus hominum curis, non poſſis verbo Dei vacare, & ſecundùm Veritatis regulam ſecernere Bonos à Malis. Iſta namque opera, quæ tibi minùs congruere ſuperiùs expoſuimus, exhibeant ſibi invicem vacantes Laici α: & te nemo occupet ab his ſtudiis, per quæ ſalus omnibus datur.

x *Inducitur Petrus loquens Clementi.*

¶ Corr. Rom. α *Vacantes Laici.*] In Epiſtola Clementis legitur, *diſcentes*, id eſt, *Laici*: ſed Gratianus etiam infrà *poſt Paleam*, *Clericum nullus*, eodem modo legit atque hic.

XXX. *Item* ibidem continenter. [c. an. 68. *Romà Hieroſolymam.*]

In his, quæ ad communis vitæ uſum pertinent, Laici ſibi invicem operam dent.

SIcut enim tibi impietatis crimen eſt, neglectis verbi Dei ſtudiis, ſolicitudines ſuſcipere ſeculares; ita & unicuique

Laicorum peccatum eſt; niſi invicem ſibi etiam in his, quæ ad communis vitæ uſum pertinent, operam fideliter dederint. Te verò ſecurum facere ex his, quibus non debes inſtare [y], omnes communiter elaborent. Quòd ſi fortè à ſemetipſis hoc Laici non intelligunt; per Diaconos edocendi ſunt, ut tibi ſolius Eccleſiæ ſolicitudines derelinquant.

[y] vacare. *orig.*

GRATIAN. „ Ex his omnibus datur intelligi, quòd in civili cauſa Clericus ante civilem Judicem conveniendus eſt. Sicut enim Eccleſiaſticarum legum Eccleſiaſticus Judex eſt adminiſtrator; ita & Civilium non niſi Civilis debet eſſe executor. Sicut enim ille ſolus habet jus interpretandi Canones, qui habet poteſtatem condendi eos; ita ille ſolus Civilium legum debet eſſe interpres, qui eis Jus & autoritatem impertit. In criminali verò cauſa non niſi ante Epiſcopum eſt Clericus examinandus. Et hoc eſt illud, quod Legibus & Canonibus ſuprà definitum eſt: ut in criminali videlicet cauſa ante civilem Judicem nullus Clericus producatur, niſi fortè cum conſenſu Epiſcopi ſui, veluti, quando incorrigibiles inveniuntur; tunc detracto eis officio, Curiæ tradendi ſunt [28]. Unde ait

¶ PITH. [28] *Curiæ tradendi ſunt.*] *Cap.* 10. *extr. de judic.*

XXXI. FABIANUS Papa *Epiſt.* 2. Epiſcopis Orientalibus. [c. an. 240. *Româ in Orientem.*]

Qui Epiſcopo inſidiatur, ſemotus à Clero Curiæ tradatur.

STatuimus [z], ut ſi quis Clericorum ſuis Epiſcopis infeſtus, aut inſidiator fuerit, eóſque criminari voluerit, aut conſpirator fuerit; mox ante [29] examinatum judicium ſubmotus à Clero, Curiæ tradatur; cui diebus vitæ ſuæ deſerviat, & infamis abſque ulla reſtitutionis ſpe permaneat.

¶ PITH. [29] *Ante.*] *l.* 3. *Cod. Th. ne præt. crim. Majeſt.*

[z] Anſel. *l.* 7. *c.* 159. Polyc. *l.* 4. *tit.* 31.

GRATIAN. „ QUIA ergo iſte non in criminali, ſed in civili cauſa Clericum ante civilem Judicem produxit; non eſt judicandus tranſgreſſor Canonum, nec eſt dicendus pertraxiſſe Reum ad Judicem non ſuum; quia de civili cauſa non niſi Judex civilis cognoſcere debet. §. 1. Econtrà ea, quæ in Actoris defenſione dicta ſunt, veriſimilia quidem videntur; ſed pondere [a] carent. Sacris enim Canonibus, & forenſibus Legibus, tam in civili, quàm in criminali cauſa Clericus ad civilem Judicem pertrahendus negatur. Unde legitur

3. *Pars.*

[a] *al.* pondere veritatis.

XXXII. IN CLEMENTIS *Epiſt.* 1. ad Jacobum. [c. an. 68. *Româ Hieroſolymam.*]

Fratres apud Presbyteros judicentur.

SI qui ex fratribus [b] negotia habent inter ſe, apud Cognitores ſeculi non judicentur: ſed apud Presbyteros Eccleſiæ, quidquid illud eſt, dirimatur.

[b] Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Ivo, *p.* 6. *c.* 345. Anſel. *l.* 6. *c.* 158.

XXXIII. *Item* SILVESTER Papa in Epilogo Concilii Romani [c]. [an. 324. *Romæ.*]

[c] Et in Conc. ipſo, *c.* 16.

Nullus Clericus propter aliquam cauſam intret Curiam.

NUllus Clericus [d], vel Diaconus, vel Presbyter propter quamlibet cauſam intret in Curiam, nec ante Judicem civilem α cauſam dicere præſumat.

¶ CORR. ROM. α *Civilem.*] In Epilogo Synodi Romanæ ſub Silveſtro, unde hoc videtur ſumptum, legitur, *cinctum* [30]: cingulo enim milites, ac magiſtratus ab Imperatore donabantur.

¶ PITH. [30] *Cinctum.*] Anian. *tit.* 5. *Paul. l.* 1.

[d] Pann. *l.* 4. *c.* 30.

XXXIV. *Item* LEO Papa I. ad Ruſticum, *Epiſt.* 90. al. 92. *c.* 9. [an. 443. *Româ in Galliam.*]

Eccleſiaſticum, non forenſe judicium pœnitens expetat.

ALiud [e] quidem eſt, debita juſtè repoſcere; aliud, propria perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam poſtulantem oportet etiam à multis licitis abſtinere, dicente Apoſtolo [f]: *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt.* Unde ſi quis pœnitens habet cauſam, quam negligere fortè non debeat, meliùs expetit Eccleſiaſticum, quàm forenſe judicium.

[e] Infrà, *de pœn. diſt.* 1. *c. aliud.*
[f] 1. *Cor.* 6.

GRATIAN. „ NON ait propter criminalem tantùm, ſed generaliter propter quamlibet cauſam, tam civilem quàm criminalem intelligens. Unde

XXXV. THEODOSIUS Imperator [g]. [imò Conſtantinus an. 314. *Conſtantinopoli.*]

Cuicumque licet ſacroſanctæ Sedis Antiſtitis judicium eligere.

QUicumque [h] [31] litem habens, ſive poſſeſſor, ſive petitor fuerit, vel in initio [i] litis, vel decurſis temporum curriculis, ſive cùm negotium peroratur, ſive cùm jam cœperit promi ſententia, judicium elegerit ſacroſanctæ Sedis [k] Antiſtitis; illicò ſine aliqua dubitatione, etiamſi alia Pars refragatur, ad Epiſcoporum judicium cum [l] ſermone litigantium dirigatur α.

¶ CORR. ROM. α *Dirigatur.*] In *Cod. Theod. lib.* 16. *tit. de Epiſcopali judicio. l. prima*, quæ repetitur, *lib.* 6. *Capitul. c.* 281. & in Concilio tertio Valentino ſub Lothario, & apud Ivonem, & Anſelmum ſequuntur hæc: *Multa enim quæ in judicio captioſa præſcriptionis juricula* [32] *non patiuntur, inveſtigat, & promit ſacroſanctæ religionis autoritas*, ac ſtatim adnectitur *c. ſequens, omnes itaque cauſæ.*

¶ PITH. [31] *Quicumque.*] Sozomen. *lib.* 1. *c.* 9. Tripert. *lib.* 1. *c.* 9. Niceph. *lib.* 7. *c.* 46.
[32] *Juricula.*] V. C. *vincula.*

[g] Cod. Theodoſ. *l.* 16. *de Epiſcopali judicio. l.* 1. §. *quicumque.* Extrà, *de judic. c. novit.* Cap. *l.* 6. *c.* 281.
[h] Anſel. *l.* 3. *c.* 108. Ivo, *p.* 16. *c.* 312.
[i] *al.* inter initia.
[k] *al.* Legis.
[l] *al.* Epiſcopum cum.

XXXVI. *Item* IBIDEM. [an. 314. *ibid.*]

OMnes itaque [m] cauſæ, quæ vel Prætorio Jure, vel Civili tractantur, Epiſcoporum ſententiis terminatæ, perpetuo ſtabilitatis Jure firmentur; nec ulteriùs liceat retractare negotium, quod Epiſcoporum ſententia deciderit. §. 1. Teſtimonium etiam, ab uno licèt Epiſcopo perhibitum, omnes Judices indubitanter accipiant; nec alius audiatur, cùm teſtimonium [n] Epiſcopi à qualibet Parte fuerit repromiſſum. Illud eſt enim veritatis autoritate firmatum, illud incorruptum, quod à ſacroſancto homine conſcientia mentis illibatæ protulerit. Hoc nos Edicto ſalubri aliquando cenſuimus: hoc perpetua Lege firmamus, malitioſa litium ſemina comprimentes.

[m] Capit. *ibid.* Anſel. *ibid.* Ivo *ibid.* Pann. *l.* 5. *c.* 23.
[n] *al.* teſtimonio.

GRATIAN. „ HÆC ſi quis antiquata contendat, quia in Juſtiniani Codice non inveniuntur ita inſerta; per Carolum renovata cognoſcat, qui ait inter cetera

XXXVII. IN CAPITULARIBUS SUIS *l.* 6. *c.* 281. [c. an. 810.]

VOlumus [o], atque præcipimus, ut omnes ditioni noſtræ, Deo auxiliante, ſubjecti, tam Romani, quàm Franci, Alemani, Bavari, Burgundiones, Saxones, Turingi, Friſones, Galli, Britones, Longobardi, Guaſcones, Beneventani, Gothi, Hiſpani, ceteríque nobis ſubjecti omnes quocumque videantur Legis vinculo conſtricti, vel conſuetudinario more connexi, hanc ſententiam, quam ex Sextodecimo Theodoſii Imperatoris libro, capitulo videlicet undecimo, ad interrogata Ablavii Ducis, illi & omnibus reſcriptam ſumpſimus α, & inter noſtra capitula pro Lege tenendam conſultu omnium fidelium noſtrorum tam Clericorum, quàm & Laicorum poſuimus, Lege cuncti perpetua teneant [p], id eſt, Quicumque [q] litem habens, ſive poſſeſſor, ſive petitor fuerit, &c. [ut ſuprà.]

¶ CORR. ROM. α *Reſcriptam ſumpſimus.*] Sic eſt emendatum ex Capitulari. Anteà legebatur, *per ſcripturam miſimus.*

[o] Anſel. *ibid.*
[p] *al.* Lege cunctis perpetuo tenendam. *orig.*
[q] Suprà, *ead. c. quicumque.*

XXXVIII. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 11. *Epiſt.* 54. Joanni Defenſori eunti in Hiſpaniam, monendo dicit. [an. 603. *Romæ.*]

Presbyter apud Epiſcopum tantùm judicari debet.

DE perſona [r] Presbyteri hoc attendendum eſt; quia, ſi quam cauſam habuit, non ab alio teneri, ſed Epiſcopus ipſius adiri debuit: ſicut Novella conſtitutio [ſ] manifeſtat, quæ loquitur de ſanctiſſimis, & Deo amabilibus, ac reverentiſſimis Epiſcopis, Clericis, & Monachis, [Imp. Juſtinianus Auguſtus Petro glorioſiſſimo Præfecto Prætorio α. Si quis contra aliquem Clericum, aut Monachum, aut Diaconiſſam, aut Monaſtriam, aut Aſcetriam habeat aliquam actionem; doceat [t] priùs ſanctiſſimum Epiſcopum, cui horum unuſquiſque ſubjacet. Ille verò cauſam inter eos dijudicet. Et ſi quidem utraque Pars his, quæ judicata ſunt, non acquieverit β, jubemus per loci Judicem hæc [u] executioni perfectè mandari, &c.] §. 1. Ne verò objiciatur, quia de Clerico hoc loquitur, non de Presbytero, ſciendum eſt, quia ſuperiùs in eadem conſtitutione [x] lib. Cod. 1 [y]. legitur appellatione Clericorum, etiam Presbyteros, & Diaconos contineri. Verba autem Legis iſta ſunt: [Presbyteros autem, & Diaconos, & Subdiaconos, Cantores, & Lectores, quos omnes Clericos appellamus, & reliqua.]

¶ CORR. ROM. α *Præfecto Prætorio.*] Græcè eſt, μαγίστρῳ θείων ἡμῶν ὀφφικίων, id eſt, *Magiſtro Divinorum noſtrorum Officiorum.*

β *Non acquieverit.*] In Authentica de Sanctiſſ. Epiſcopis, & apud Julianum abeſt negatio.

[r] Anſel. *l.* 3. *c.* 95.
[ſ] Novella 123. §. *ſi quis contra.* Apud Julian. *c.* 32.
[t] adeat. *orig.*
[u] *al.* hoc.
[x] *In eadem Novella* §. *Presbyteros.* Apud Julianum, *c.* 30.
[y] *al.* Lib. C. id eſt, *c.* 51. *novellæ Authent. de ſanctiſſimis Epiſcopis, Presbyteros.*

XXXIX. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 9. *Epiſtolâ* 32. Romano Defenſori Siciliæ. [an. 601. *Româ in Siciliam.*]

Clericus Clericum ad publica judicia non pertrahat.

PErvenit [33] ad nos, quòd ſi quis contra Clericos quoslibet cauſam habeat, deſpectis eorum Epiſcopis, eoſdem Clericos in tuo facias judicio exhiberi. Quòd ſi ita eſt, quia valdè conſtat eſſe incongruum; hac tibi autoritate præcipimus, ut denuò hoc facere non præſumas: ſed ſi quis contra quemlibet Clericum cauſam habuerit, Epiſcopum ipſius adeat; ut aut ipſe cognoſcat, aut certè ab eo Judices deputentur: aut ſi fortè ad Arbitros eundum eſt, Partes ad eligendos Judices [z] ab ipſo executio deputata compellat. Si quis verò Clericus, vel Laicus contra Epiſcopum cauſam habuerit; tunc te interponere debes, ut inter eos, aut ipſe cognoſcas, aut certè te admonente ſibi Judices eligant. Nam ſi ſua unicuique Epiſcopo juriſdictio non ſervatur; quid aliud agitur, niſi ut per nos, per quos Eccleſiaſticus cuſtodiri debuit ordo, confundatur?

¶ PITH. [33] *Pervenit.*] Vide *c.* 4. *extr. de foro comp.*

[z] eligendum Judicem. *orig.*

XL. IDEM Januario Epiſcopo Caralitano, *lib.* 3. *Epiſt.* 26. [an. 594. *Româ in Sardiniam.*]

A Laicis Judicibus Clerici non sunt opprimendi.

FRatris & Coëpiscopi nostri Felicis & Cyriaci Abbatis relatione cognovimus, quòd in Insula Sardinia Sacerdotes à Laicis Judicibus opprimantur, & Fraternitatem tuam Ministri sui despiciant: dúmque solùm simplicitati à vobis studetur, quantùm videmus, disciplina negligitur.

XLI. IDEM GREGORIUS I. Mauricio Imperatori, *lib.* 4. *Epist.* 31. seu *c.* 75. [an. 594. *Româ Constantinopolim.*]

Sacerdotes à Regibus sunt honorandi, non judicandi.

SAcerdotibus autem non ex terrena Potestate Dominus noster citiùs indignetur; sed excellenti consideratione propter eum, cujus servi sunt, eis ita dominetur, ut etiam debitam reverentiam impendat. Nam in Divinis [a] eloquiis Sacerdotes aliquando Dii, aliquando Angeli vocantur. Nam & per Moysem de eo, qui ad juramentum deducendus est, dicitur [b]: *Applica illum ad Deos*; id est, ad Sacerdotes. Et rursùs scriptum est [c]: *Diis non detrahes*, scilicet Sacerdotibus. Et Propheta ait [d]: *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & Legem requirent ex ore ejus; quia Angelus Domini exercituum est.* Quid ergo mirum, si illos vestra Pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut Angelos, aut Deos ipse etiam appellat Deus? §. 1. Ecclesiastica quoque Historia testatur; quia cùm piæ memoriæ Constantino Principi [e], scripto oblatæ accusationes contra Episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant, Episcopos convocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens: Vos Dii estis, à vero Deo constituti. Ite, & inter vos causas vestras discutite: quia dignum non est, ut judicemus Deos. In qua tamen sententia sibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid præstitit ex reverentia impensa. Ante eum quippe Pagani in Rep. Principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, Deos ligneos & lapideos colebant; & tamen eorum Sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus Imperator veri Dei Sacerdotes dignetur honorare, dum Pagani, ut prædiximus, Principes honorem impendere Sacerdotibus noverunt, qui Diis ligneis & lapideis serviebant? §. 2. Hæc ergo α non tantùm specialiter, quantùm generaliter pro omnibus asserimus Sacerdotibus: quoniam adhuc nescimus, quis in terribili judicio Dei qualis futurus sit. Etenim Paulus egregius Prædicator dicit [f]: *Nolite judicare ante tempus, donec veniat Dominus, & reliqua.* Nam sunt multa, quæ de judicio illius homines ignorant: quia fortasse, quæ vos laudatis, ille reprehendet; & quæ vos reprehenditis, ille laudabit.

¶ CORR. ROM. α *Hæc ergo.*] Sic etiam habet locus hic apud Nicolaum in Epistola, cujus initium, *proposueramus*: sed in originali pro istis hæc leguntur, *Hæc ergo Pietati Dominorum non pro me, sed pro cunctis Sacerdotibus suggero.* Et multis interjectis, quæ hic non referuntur, subdit: *Nam adhuc nescimus, quis sibi, qualis sit: & Paulus egregius Prædicator, &c.* præstátque omnino integrum illum locum legere Apostolicæ libertatis plenum.

a Nicolaus *Epist.* 7. ad Michaelem Imp. *c.* 35. b *Exod.* 22. c *Ibidem.* d *Malach.* 2. e Sup. *edd. c. continua.* §. *item Constantinus.* B. August. *Epist.* 66. f 1. *Cor.* 4.

XLII. *Item* EX CONCILIO MILEVITANO. [imò ex Toletano III. *c.* 13. an. 589. *in Hispania.*]

Quâ pœnâ feriatur Clericus, Clericum ad secularia judicia pertrahens.

INolita [g] præsumptio usque adeò illicitis ausibus aditum patefecit, ut Clerici Conclericos suos, relicto Pontifice suo, ad judicia publica pertrahant. Proinde statuimus hoc de cetero non præsumi. Si quis hoc præsumpserit facere, conventus α & causam perdat, & à communione efficiatur extraneus.

¶ CORR. ROM.] In Concilio Milevitano, quod habetur, nihil tale extat. Ex ipso tamen citatur etiam ab Innocentio III. *in c. si diligenti. extrà, de foro compet.* Habetur autem in Toletano III. *c.* 13.

α *Conventus.*] Dictio ista in nullo Concilii exemplari aut impresso, aut manuscripto est inventa.

g In Tolet. III. *c.* 13.

XLIII. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI III. *c.* 9 [h]. [an. 397. *in Africa.*]

Clericus apud civilem Judicem judicari non debet.

PLacuit [i], ut quisquis Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, seu Clericorum, cùm in Ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel civilis causa fuerit commota, si derelicto Ecclesiastico judicio, publicis judiciis purgari voluerit, etiamsi pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat. Et hoc in criminali actione. In civili verò perdat, quod evicit, si locum suum obtinere maluerit: siquidem α ad eligendos Judices iniquè de Ecclesiæ consortio judicat, qui de universa Ecclesia malè sentiendo, de judicio seculari poscit auxilium: cùm privatorum Christianorum causas Apostolus [k] etiam ad Ecclesiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.

¶ CORR. ROM. α *Siquidem.*] In ceteris Conciliorum editionibus, & uno Vaticano codice legitur, *siquidem ad eligendos Judices sibi de Ecclesiæ consortio dubitat, viléque Ecclesiæ consortium judicat, qui de universa, &c.* In recentiore autem quatuor tomorum editione hoc modo, *cui enim* 34 *ad eligendos Judices undique patet autoritas, ipse se indignum fraterno consortio judicat, qui de universa, &c.* eodémque ferè modo est in codice Lucensi Regio, & refertur in Concilio apud Palatium Vermis habito, *c.* 18.

¶ PITH. 34 *Cui enim, &c.*] Sic meus V. C.

h Et in Conc. apud Palatium Vermis habito, *c.* 18. i Ivo, *p.* 6. *c.* 362. §. *item placuit.* k 1. *Cor.* 6.

XLIV. *Item* EX EODEM. [an. 397. *ibid.*]

Clericus non accusetur, nisi ante Ecclesiasticum Judicem.

DE diversis [l] ordinibus Ecclesiæ servientibus, si quis in causam criminis incurrerit, & abnuerit judicium Ecclesiasticum; debet periclitari.

¶ CORR. ROM.] Est summa Capituli præcedentis, & in Conciliis olim Coloniæ ac Lutetiæ impressis, duobus exemplaribus Vaticanis, & codice Canonum omnino est loco summæ, nec multò aliter apud Ivonem, *p.* 6. *c.* 362.

l Ivo *ibidem. initio capitis.*

XLV. *Item* CONSTITUTIONE LXXIV. *c.* 1 [m]. [an. 530.]

Qui cum Clerico litigium habet, Episcopum ipsius adeat.

SI quis [n] 35 cum Clerico litigium habuerit, si quidem de causa pecuniaria, adeat priùs Episcopum, cujus judicio Clericus suppositus est. Ille enim sine damno, & sine dilatióne competentem finem liti impositurus est. Sin autem noluerit α Episcopus litem dirimere; tunc ad civilem Judicem disceptatio causæ perveniat. Ubi autem Episcopus causam dirimere vult; sine scriptura omnia procedant, & diffinitiva sententia sine scriptis ab eo proferatur β.

§. 1. Quòd si de criminali γ causa litigium emerserit; tunc competentes Judices in hac civitate, vel in Provinciis interpellati, consentaneum Legibus terminum causæ imponant: ita tamen, ut disceptatio litis duorum mensium spatium non excedat, à litis contestatione numerandum δ. *Item*

§. 2. [In criminalibus verò causis numquam sine scriptura procedere debet.] Non aliter autem puniatur Clericus, nisi obnoxius repertus, Sacerdotio nudatus fuerit ab Episcopo suo, vel Clericatûs honore. Sin autem crimen Ecclesiasticum est; tunc secundùm Canones ab Episcopo suo causæ examinatio, & pœna procedat, nullam communionem aliis Judicibus in hujusmodi causis habentibus.

¶ CORR. ROM. α *Noluerit.*] Ita etiam apud Julianum, & Ivonem, & sic legit autor Glossæ: sed in Novella ipsa Justiniani additur, *vel non potuerit.*

β *Proferatur.*] In Novella ipsa sequuntur hæc, *nisi fortè Partes voluerint, ut in scriptis ea inferatur. Quòd si, &c.* Apud Ivonem loco dictionis, *proferatur*, est, *inferatur*; quod suspicionem facit intermedia scriptoris vitio deesse.

γ *De criminali.*] In Novella Justiniani additur, *civili tamen.*

δ *Numerandum.*] Quæ sequuntur usque ad versic. *Non aliter*, neque in Novella, neque apud Julianum, aut Ivonem, neque in vetustis Gratiani codicibus habentur: sed ob Doctorum citationes non sunt expuncta.

¶ PITH. 35 *Si quis.*] Citat etiam *in cap.* 8. *extr. de Judic.*

m *Novellâ* 83. apud Julianum. n Ivo, *p.* 6. *c.* 427. & *p.* 16. *c.* 150.

XLVI. *Item* EX CONCILIO CALCHEDONENSI, *c.* 9. [an. 451. *in Bithynia.*]

Clericus adversùs Clericum negotium habens, secularia judicia non exerceat.

SI Clericus [o] adversùs Clericum habeat negotium; non relinquat suum Episcopum, & ad secularia judicia non 36 concurrat: sed priùs negotium agitetur apud proprium Episcopum: vel certè si fuerit α negotium [p] ipsius Episcopi, apud Arbitros ex utraque Parte electos audiatur negotium. Si quis verò contra hæc fecerit, Canonum subjaceat correptionibus 37. §. 1. Et si Clericus adversùs suum, vel alium Episcopum habeat causam, apud audientiam Synodi provinciæ ejus conquiratur. §. 2. Si verò contra ipsius provinciæ Metropolitanum Episcopum Episcopus sive Clericus habeat controversiam, pergat ad ipsius Diœcesis Primatem, aut certè ad Constantinopolitanæ Regiæ civitatis sedem, ut eorum ibi negotium exquiratur [q].

¶ CORR. ROM. α *Vel certè si fuerit.*] Græcè est, ἤγουν γνώμῃ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βούλοιτο, τὰ τῆς δίκης συγκροτείσθω, id est, *vel certè ex ipsius Episcopi sententia, apud eos, quos utraque Pars voluerit, ea quæ ad judicium pertinent, agitentur.* Nec longè aliter vertit Dionysius, cujus versionem attulerunt Burchardus, & Ivo, & Innocentius, *extrà de foro comp. c.* 1. sententia verò, quæ hoc loco ex prisca versione elicitur, habetur pauló pòst in vers. *Et si Clericus adversùs suum.* Quare non benè hic inculcatur: sed ob Glossam non est mutatum.

¶ PITH. 36 *Non.*] Delend. ut in aliis versionibus.
37 *Correptionibus.*] V. B. *correctionibus.*

o Ext. *de for. comp. c.* 1. Polyc. *l.* 4. *tit.* 31. Burch. *l.* 2. *c.* 183. Ivo, *p.* 6. *c.* 228. p *al.* judicium. q *al.* terminetur.

XLVII. *Item* EX CONCILIO 38 AGATHENSI. *c.* 32. [an. 506. *in Gallia.*]

PALEA.

CLericum [r] nullus præsumat apud secularem Judicem Episcopo non permittente pulsare. Sed si pulsatus fuerit, non respondeat, nec proponat, nec audeat criminale negotium in judicio seculari proponere.

¶ CORR. ROM.] Abest à plerisque vetustis exempla-

r Sup. *edd. Clericum nullus.* Ivo, *p.* 6. *c.* 367.

ribus; & fruſtrà hic repetitur, quod planè idem habetur, *ſup. eâdem, c. Clericum nullus.* De lectionis autem varietate ibi notatum eſt.

¶ Pith. [38] *Ex Concil. &c.*] V. C. *Nicolaus I. in Epiſt. adverſùs Michaëlem pro ſe.*

GRATIAN. „ Ex his omnibus datur intelligi, quòd Clericus ad publica judicia nec in civili, nec in criminali cauſa eſt producendus: niſi fortè civilem cauſam Epiſcopus decidere noluerit, vel in criminali, ſui honoris cingulo eum nudaverit. §. 1. Illud autem quod in Epiſtola Clementis dictum eſt [f], [Non Cognitorem ſecularium negotiorum te vult Deus eſſe,] ex Epiſcopali unctione intelligendum eſt. Non enim in Epiſcopum ungitur, ut Cognitor ſecularium negotiorum reſideat, ſed ut procurator animarum, & diſtributor ſpiritualium exiſtat. Prohibetur ergo ſecularibus negotiis occupari, non ad tempus ſequeſter fieri. Vel ſecularia judicia, non de rebus ſecularibus, ſed ſecularium Virorum intelligenda ſunt. Judicia de rebus ſecularibus, ſecularia appellantur, juxta illud Apoſtoli [t]: *Secularia igitur judicia ſi habueritis, contemptibiles, qui ſunt in Eccleſia, conſtituite.* Judicia verò ſecularium, ſecularia appellantur, juxta illud Apoſtoli in Epiſtola Clementis: quod ex ſubſequentibus datur intelligi, cùm dicitur [u]. [Hæc opera, quæ tibi minùs congruere diximus, exhibeant ſibi invicem vacantes Laici.] Prohibentur ergo Clerici à cognitione negotiorum ſecularium virorum, non ſecularium cauſarum. Negotia quippe Clericorum, ſive criminalia, ſive civilia fuerint, non niſi apud Eccleſiaſticum Judicem ventilanda ſunt. Unde ait

[f] Sup. eâd. quidem.
[t] 1. Cor. 6.
[u] Sup. eâd. quidem.

XLVIII. Hadrianus Papa c. 35 [x].
[c. an. 785. Româ in Galliam.]

Non niſi in foro ſuo audiatur Clericus.

CLericus [y] [39], ſive Laicus, ſi crimine, aut lite pulſatus fuerit, non alibi, quàm in foro ſuo provocatus audiatur.

¶ Pith. [39] *Clericus.*] *Cod. Th.*

[x] In Cap. Hadriani, c. 35.
[y] Anſel. l. 6. 88.

XLIX. Idem ibidem, c. 40. [c. an. 785. Româ in Galliam.]

De eodem.

IN Clericorum [z] [40] cauſa, hujuſmodi forma ſervetur, ne quemquam eorum ſententia à non ſuo Judice dicta conſtringat.

¶ Pith. [40] *In Cleric.*] *Cod. Th.*

[z] Anſel. ibid. Deuſdedit, p. 3.

GRATIAN. „ Res verò in litigio poſita, ante legitimum cognitionis eventum in nullam debet omnino transferri perſonam. Unde

L. Gelasius Papa Quingeſio α [41] Epiſcopo. [c. an. 494. *Romæ.*]

In nullam transferatur perſonam res in litigio poſita ante cognitionis eventum.

QUia res in litigio poſita in nullam transferri poteſt omnino perſonam, donec legitimæ cognitionis eventu, cui potiùs debeatur, judiciaria diſceptatione poſſit agnoſci; ex eadem re quiſpiam non ſinatur exigere penſiones: ſed in eodem ſtatu, re eadem poſita, in quo videtur (ſicut dictum eſt) antè conſtituta [a], quiſquis ſibi putat quidpiam poſſe competere, Juridico pulſet examine, præjudiciis omnibus inde ſubmotis.

[a] al. conſtitutam litem.

¶ Corr. Rom. α *Quingeſio.*] In antiquis exemplaribus partim eſt iſta vox, partim *Lucio*, partim *L.* partim *Quinquageſimo.*

¶ Pith. [41] *Quingeſio.*] 2. V. C. *Quinigeſio.*

SI CLERICUS PRODUCENDUS NON EST, AN HÆC CULPA SIT DIGNA SUSPENSIONE.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. „ QUòd verò culpa illa ſuſpenſione digna ſit, ex Capitulo illo [a] Milevitani Concilii liquidò conſtat. Si enim communione privandus eſt, qui Clericum ad civilem Judicem crediderit pertrahendum; multò magis ſuſpenſione dignus eſt, qui ſui Epiſcopi judicium interpellantem ad judicium ſeculare pertrahere non dubitavit.

[a] Suprà, q. 1. inoliMa.

SI CULPA SUSPENSIONE DIGNA NON FUERIT, AN CONTEMPTOREM SENTENTIÆ SUI EPISCOPI IRREPARABILITER OPORTEAT DEPONI.

QUÆSTIO III.

GRATIAN. „ SEd ponatur, quòd hæc culpa ſuſpenſione digna non fuerit; quæritur, utrùm ſit deponendus, qui officium contra prohibitionem Epiſcopi celebrare auſus eſt. Sed quòd ſententia Epiſcopi, ſive juſta, ſive injuſta fuerit, timenda ſit teſtatur dicens

[Margin: 1. Pars.]

I. Gregorius I. *Homiliâ* 26. in Evangelia. [c. an. 593. *Romæ.*]

Timenda eſt ſententia Paſtoris.

SEntentia Paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta fuerit, timenda eſt.

¶ Corr. Rom.] Ipſa prorſus B. Gregorii verba leguntur *infrà eâd. c. non ſolùm verſ. utrùm juſtè.*

II. *Item* ex Concilio Antiocheno, c. 6 [a]. [an. 341. *in Syria.*]

A ſuo Epiſcopo excommunicatus, non eſt ab alio recipiendus.

SI quis [b] à proprio Epiſcopo excommunicatus eſt; non eum priùs ab aliis debere ſuſcipi, niſi aut à ſuo fuerit receptus Epiſcopo, aut Concilio facto Epiſcopis α [1] occurrat, & [2] reſpondeat, & ſi Synodo [3] ſatisfecerit, quòd ſtatuerit [c] ſub alia ſententia eum recipi [4]. Quod etiam circa Laicos, & Presbyteros, & Diaconos, & omnes, qui in Clero ſunt, convenit obſervari.

[a] Et in Aquiſgranenſi, c. 72.
[b] Burch. l. 11. c. 37. Ivo, p. 14. c. 27. & 101. Pann. l. 5. c. 101. Deuſdedit, p. 4.
[c] al. ſatisfecerit, ſtatuimus.

¶ Corr. Rom. α *Epiſcopis.*] Apud Autores indicatos prior tantùm pars hujus Canonis refertur, & ex verſione Dionyſii: quæ etiam in toto hoc loco longè melior eſt: *aut certè* (inquit) *ad Synodum, quæ congregatur, occurrens pro ſe ſatisfaciat, & perſuadens Concilio, ſententiam ſuſcipiat alteram.* Græcè enim eſt, πείσας τε τὴν σύνοδον, καταδέξοιτο ἑτέραν ἀπόφασιν.

¶ Pith. [1] *Epiſcopis.*] Abeſt à V. C. Græc. ἢ συνόδου γενομένης ἀπαντήσας ἀπολογήσεται.

[2] *Et.*] V. C. *ut.*

[3] *Et ſi Synodo.*] Cod. meus, *& ſi Synodo ſatisfecerit, ſtatuerit:* Thuaneus, *& ſi Synodo ſatisfecerit & ſtatuerit.*

[4] *Eum recipi.*] V. C. *recipi oportere*: abeſt *eum.*

III. *Item* Nicolaus Papa I. ad Lotharium Regem in Epiſtola, cujus initium, *Audito.* [c. an. 863. *Româ in Galliam.*]

Excommunicationis meretur ſententiam, qui excommunicatis communicat.

PRæcipuè [d] Gualdradæ pellicis tuæ, & jamdudum à te repudiatæ communionem declina: excommunicata eſt enim, & uſque ad præſentiam noſtram ob omni Chriſtianorum contubernio ſequeſtrata. Quamobrem cavendum eſt, ne cum ea pari mucrone percellaris ſententiæ, ac pro unius mulierculæ paſſione victus, & obligatus ad perenne traharis exitium. Deteriùs quippe in populis Prælati delinquunt: ac per hoc ipſi crudeliùs, quàm ceteri puniuntur, ut ait B. Gregorius [e]. [Scire enim Prælati debent, quia ſi perverſa umquam perpetrant; tot mortibus digni ſunt, quot ad Subditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. Unde neceſſe eſt, ut tantò ſe cautiùs à culpa cuſtodiant, quantò per prava, quæ faciunt, non ſoli moriuntur.] & *infrà.* §. 1. Ceterùm præcave, ne quando nobis ſecundùm Domini præceptum duòs, aut tres teſtes adhibeamus, immò verò, ne hoc ſanctæ Eccleſiæ dicamus, & (quod non optamus) de cetero fias cunctis ſicut ethnicus [f], & publicanus.

[d] Anſel. l. 3. c. 66. Regino, Chron. l. 2.
[e] Paſtor. p. 3. c. 5.
[f] Matth. 18.

¶ Corr. Rom.] Sumptum eſt Caput hoc ex Epiſtola Nicolai, quæ incipit, *Audito revertente Miſſo veſtro*; & extat Romæ in Monaſterio Dominicanorum: eſt autem quaſi in epitomen redactum, multis verbis omiſſis. Hujus Epiſtolæ bonam partem refert Regino *libro ſecundo Chronicorum.*

IV. Ex Concilio Sardicensi, c. 17 [g]. [an. 347. *in Thracia.*]

De eodem.

SI Epiſcopus [h] quis fortè iracundus (quod eſſe non debet) citò & aſperè commoveatur [5] adversùs Presbyterum, ſive Diaconum ſuum, & exterminare eum de Eccleſia voluerit; providendum eſt, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideò habet [6] poteſtatem is, qui abjectus eſt, ut Epiſcopos finitimos interpellet, & cauſa ejus audiatur, ac diligentiùs tractetur, quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille Epiſcopus, qui aut juſtè, aut [7] injuſtè eum abjecit, patienter accipiat, ut negotium diſcutiatur: ut vel probetur ſententia ejus à plurimis, vel emendetur. Tamen, priuſquam omnia diligenter, & fideliter examinentur; eum qui fuerit à communione ſeparatus, ante cognitionem nullus alius [8] debet præſumere, ut communioni ſociet.

[g] Et in Afric. c. 101.
[h] Polyc. l. 7. tit. 1. Anſel. l. 3. c. 71. Ivo, p. 14. c. 15. Pann. l. 5. c. 127.

¶ Corr. Rom.] Canon hic eodem ferè modo refertur in Concilio Africano, c. 101. uſque ad *verſ. Tamen.* Sed Græcus Sardicenſis, qui eſt decimusquartus, paulò copioſior eſt, & aliquot locis diverſa etiam ſententia. Propterea viſum eſt verba Græca cum verſione nova apponere.

Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. τὸ δὲ πάντοτέ με κινοῦν, ἀποσιωπῆσαι οὐκ ὀφείλω. εἴ τις ἐπίσκοπος ὀξύχολος εὑρίσκοιτο, ὅπερ οὐκ ὀφείλει ἐν τοιούτῳ ἀνδρὶ πολιτεύεσθαι, καὶ ταχέως ἀντικρὺ πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου κινηθεὶς ἐκβαλεῖν ἐκκλησίας τινὰ ἐθελήσοι, προνοητέον ἐστὶ μὴ ἀθρόον τὸν τοιοῦτον κατακρίνεσθαι, καὶ τῆς κοινωνίας ἀποστερῆσθαι. πάντες εἰρήκασιν. ὁ ἐκβαλλόμενος ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καταφυγεῖν. εἰ δὲ ὁ τῆς μητροπόλεως ἄπεστιν, ἐπὶ τὸν πλησιόχωρον κατατρέχειν, καὶ ἀξιοῦν, ἵνα μετὰ ἀκριβείας αὐτοῦ ἐξετάζηται τὸ πρᾶγμα. οὐ χρὴ γὰρ μὴ ὑπέχειν τὰς ἀκοὰς τοῖς ἀξιοῦσιν. κἀκεῖνος δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ δικαίως ἢ ἀδίκως ἐκβαλὼν τὸν τοιοῦτον, γενναίως φέρειν ὀφείλει, ἵνα ἡ ἐξέτασις τοῦ πράγματος γένηται, καὶ ἢ κυρωθῇ αὐτοῦ ἡ ἀπόφασις, ἢ διορθώσεως τύχῃ. πρὶν δὲ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πίστεως ἕκαστα ἐξετασθῇ,

ὁ μὴ ἔχων τὴν κοινωνίαν πρὸ τῆς διαγνώσεως τοῦ πράγματος ἑαυτῷ ἐκ ὀφείλει ἐκδικεῖν τὴν κοινωνίαν. id eſt,

Oſius Epiſcopus dixit. Quod autem me undequaque commovet, tacere non debeo. Si quis Epiſcopus exiſtat ad iracundiam proclivis (quod quidem à tali viro longè abeſſe debet) & citò adversùs Presbyterum, vel Diaconum commotus, ex Eccleſia quemlibet ejicere voluerit; providendum eſt, ne is repentè condemnetur, & communione privetur. Omnes dixerunt. Qui ejicitur, facultatem habeat confugiendi ad Epiſcopum Metropolis ejuſdem provinciæ: ſin autem Metropolitanus abſit, finitimum adeundi, ac rogandi, ut ipſius cauſa diligenter cognoſcatur. Minimè enim decet aures non præbere rogantibus. Et ille verò Epiſcopus, qui jure, vel injuriâ iſtum ejecit, generosè ferre debet cauſam cognoſci, ipſiúſque ſententiam vel confirmari, vel corrigi. Verùm, priuſquam diligenter, ac fideliter ſingula quæque examinata fuerint, qui communionem non habet, ante cauſæ cognitionem non debet ſuo ſibi jure communionem vendicare.

¶ PITH. [5] *Commoveatur.*] V. C. *commovetur.*
[6] *Habet.*] V. C. *habeat.*
[7] *Aut.*] Delet V. C.
[8] *Alius.*] Abeſt à V. C. porrò citatur hoc Caput *in c.* 40. *extr. de ſent. excomm.*

V. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI II. *c.* 8. [an. 390. *in Africa.*]

De eodem.

[i Burch. *l.* 2. *c.* 194. Ivo, *p.* 6. *c.* 259. Anſel. *l.* 12. *c.* 33. Polyc. *l.* 7. *tit.* 1.]

SI quis [i] Presbyter ab Epiſcopo α [9] ſuo correptus fuerit; debet utique apud vicinos Epiſcopos conqueri, ut ab ipſis ejus cauſa poſſit audiri, ac per ipſos ſuo Epiſcopo reconciliari [10]. Quod niſi fecerit, ſed ſuperbiâ (quod abſit) inflatus ſecernendum ſe ab Epiſcopi ſui communione duxerit, ac ſeparatim cum aliquibus ſchiſma [11] faciens, ſacrificium Deo obtulerit; anathema habeatur, & locum amittat. At ſi β querimoniam γ juſtam habuerit adversùs Epiſcopum, inquirendum eſt [k].

[k *al.* erit.]

¶ CORR. ROM. α *Epiſcopo.*] In ſecundo Carthaginenſi, *c.* 8. cùm Alipius proponit, ita legitur, *Si quis fortè Presbyter ab Epiſcopo ſuo correptus, aut excommunicatus, &c.* Sed cùm ab univerſis Epiſcopis canon fertur, loco Epiſcopi affertur nomen Præpoſiti, & ita in Carthaginenſi codice Canonum, *c.* 11. legitur, *à Præpoſito ſuo correptus.* Græcè eſt, *ἐν τῇ διαγωγῇ αὐτοῦ καταγνωσθῇ*, id eſt, *in ſua vitæ agendæ ratione condemnatus* [l] *fuerit.* Burchardo autem & Ivoni convenit cum Gratiano.

[l *al.* in ſua converſatione condemnatus.]

β *At ſi.*] In codice Canonum, & Carthaginenſi Græco, & apud Collectores nihil hìc eſt interjectum. Verùm in exemplaribus Concilii impreſſis, & manuſcriptis ante iſtam clauſulam, hæc inſeruntur: *Nihilominus, & de civitate, & de congregatione, in qua fuerit, longiùs repellatur: ne vel ignorantes, vel ſimpliciter viventes ſerpentina fraude decipiat: quoniam ſecundùm Apoſtolum* [m] *Eccleſia una eſt, una Fides, unum Baptiſma. Et ſi querimoniam, &c.*

[m *Epheſ.* 4.]

γ *At ſi querimoniam.*] Locus hic ita habet apud Burchardum, & Ivonem: *Si querimoniam* [12] *juſtam adversùs Epiſcopum non habuerit, inquirendum erit.* Græcè eſt, *σκοπουμένου, μήποτε κατὰ τοῦ ἐπισκόπου μέμψιν ἔχοι δικαίαν*, id eſt, *hoc conſiderato, numquid adversùs Epiſcopum juſtam habeat expoſtulationem.*

¶ PITH. [9] *Ab Epiſcopo.*] V. C. *à Præpoſito.*
[10] *Reconciliari.*] V. C. *conciliari.*
[11] *Schiſma.*] Delet Cod. Faucheti.
[12] *Si querimoniam &c.*] Sic 2. V. C.

VI. *Item* EX CONCILIO ANTIOCHENO, *c.* 4 [n]. [an. 341. *in Syria.*]

[n Et Aquiſgran. *c.* 47. Extrà *de Cler. exc. depoſ. c.* 1. & 2.]

De his qui damnati à Synodo ſacra miniſteria contingunt.

[o Nic. Papa, *Epiſt.* 8. Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 1. *c.* 199. Ivo, *p.* 5. *c.* 362. Anſel. *l.* 12. *c.* 26.]

SI quis [13] [o] Epiſcopus damnatus α à Synodo, vel Presbyter, aut Diaconus à ſuo Epiſcopo auſi fuerint aliquid de miniſterio ſacro contingere, ſive Epiſcopus juxta præcedentem conſuetudinem, ſive Presbyter, aut Diaconus; nullo modo liceat ei, nec in alia Synodo, reſtitutionis ſpem, aut locum habere ſatisfactionis: ſed & communicantes ei omnes abjici de Eccleſia oportet [p] [14]; & maximè, ſi poſtquam didicerint adversùm memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentaverint.

[p *Abeſt à multis.*]

¶ CORR. ROM. α *Damnatus.*] Græcè eſt, *καθαιρεθεὶς*, id eſt, *depoſitus.*

¶ PITH. [13] *Si quis.*] Ex verſione Exigui.
[14] *Oportet.*] Abeſt à 4. V. C.

VII. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ, *c.* 37 [q]. [c. an. 572. *in Hiſpania.*]

[q In Capitul. Martini Bracar.]

Sine ſpe ſit reconciliationis, qui Excommunicatis communicare præſumit.

SI quis [15] Epiſcopus in Concilio excommunicatus fuerit, ſive Presbyter, aut Diaconus à ſuo Epiſcopo, & poſt excommunicationem præſumpſerit, ſive Epiſcopus ille, aut Presbyter, aut Diaconus facere oblationem, vel matutinum, aut veſpertinum ſacrificium, quaſi in officio ſuo agere ſicut priùs; non liceat ei nec in alio Concilio ſpem reconciliationis habere, nec ultrà recolligi [r]: ſed etiam eos, qui ei [16] communicaverint, omnes ab Eccleſia reſpui; maximè eos, qui ſciebant eſſe dejectum. Si autem permanſerit turbans, & concitans Eccleſiam per forenſicam α Poteſtatem; oportet eum ſicut ſeditionarium ab omni plebe expelli.

[r *al.* reconciliari.]

¶ CORR. ROM. α *Forenſicam.*] In aliquot Gratiani & Concilii codicibus eſt, *Foraſticam.* In Canone quinto Concilii Antiocheni, unde hoc ſumptum eſt, legitur, *διὰ τῆς ἔξωθεν ἐξουσίας*: quæ Dionyſius vertit, *per Poteſtates exteras.*

¶ PITH. [15] *Si quis.*] Ex verſione Exigui.
[16] *Ei.*] Abeſt à V. C.

VIII. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 3 [ſ]. [an. 506. *in Gallia.*]

[ſ Et in Vorm. *c.* 14.]

De Epiſcopis, qui innocentes, aut minimis cauſis culpabiles excommunicant.

[t Burch. *l.* 11. *c.* 11. Ivo, *p.* 14. *c.* 16. & 81. Pann. *l.* 5. *c.* 128.]

EPiſcopi [t], ſi Sacerdotali moderatione poſtpoſita innocentes, aut minimis cauſis culpabiles excommunicare præſumpſerint, aut ad gratiam Baptiſmatis α [17] feſtinantes fortaſſe recipere noluerint; à vicinis Epiſcopis ejuſdem [u] [18] provinciæ, literis moneantur: & ſi parere [x] noluerint [19], communio illis [y] uſque ad tempus Synodi à reliquis Epiſcopis denegetur β [20]: ne fortè propter excommunicationis [z] [21] peccatum Excommunicati longo tempore [22] præveniantur.

[u *al.* cujuslibet.]
[x *al.* parcere.]
[y VI. *q.* 2. *c. fin.* paulò aliter apud Burch. & Ivonem, *c.* 81.]
[z *al.* excommunicatori. *vera lectio.*]

¶ CORR. ROM. α *Baptiſmatis.*] Sic etiam in manuſcriptis: & Doctores eam vocem agnoſcunt. Verùm ab omnibus editionibus Conciliorum, & duobus Codicibus Vaticanis, tam in Concilio Agathenſi, quàm in Vormacienſi, *c.* 14. (ubi Caput hoc repetitur) & à Burchardo, & Ivone abeſt ea dictio. Et cùm hìc de Excommunicatis agatur, videtur eſſe locus iis tantùm, qui ſunt baptizati, & ad gratiam, id eſt, ad reconciliationem cum ſuo Epiſcopo feſtinant.

β *Denegetur.*] Sic habet Ivo, & Pannormia, & antiquiores Conciliorum editiones, & duo Vaticana exemplaria: videtúrque huic ſimile, quod legitur ſuprà VI. *q.* 2. *c. fin.* ſed in recentioribus editionibus eſt, *non denegetur.*

¶ PITH. [17] *Baptiſmatis.*] Delent 3. V. C.
[18] *Ejuſdem.*] Abeſt à V. C.
[19] *Literis moneantur, & ſi parere noluerint.*] Hæc deſunt in uno V. C.
[20] *Denegetur.*] V. C. *non negetur.*
[21] *Propter excommunicationis.*] V. C. *in excommunicatore.* F. *in excommunicatores.*
[22] *Tempore.*] Addit V. C. *morte.*

IX. *Item* EX CONCILIO AFRICANO. [hoc eſt, Carthaginenſi, an. 419. *in Africa.*]

De his qui tempore ſuæ excommunicationis communicare præſumunt.

[a Burch. *l.* 1. *c.* 200. Ivo, *p.* 5. *c.* 314. Anſel. *l.* 12. *c.* 27. Polyc. *l.* 7. *tit.* 1.]

PLacuit [a] univerſo Concilio, ut qui excommunicatus fuerit pro ſuo neglectu, ſive Epiſcopus, ſive quilibet Clericus, & tempore excommunicationis ſuæ ante audientiam communicare [b] præſumpſerit; ipſe in ſe damnationis judicetur ſententiam protuliſſe.

[b *al.* communionem.]

¶ CORR. ROM.] In Concilio, quod hodie inſcribitur Africanum, Caput hoc non habetur: ſed in Carthaginenſi inſerto in codice Canonum, & in Græco, *c.* 29. & refertur in quinta Synodo, *ſeſſione* 7. *in Epiſt. Vigilii.*

X. *Item* NICOLAUS Papa [c]. [I. an. 863. *Romæ.*]

[c In Synodo Romana, *c.* 2.]

Deponantur Epiſcopi, qui excommunicatis communicant.

[d *al.* Thietgandum.]
[e Ivo, *p.* 8. *c.* 226.]
[f *al.* ſuggeſtorum.]

TEugualdum [d] Treverenſem [e], & Primatem Belgicæ provinciæ, & Guntharium Agrippinæ Coloniæ Archiepiſcopos, nunc coram nobis, & ſancta Synodo ſub geſtorum [f] inſinuatione, qualiter cauſam Lotharii Regis, & duarum mulierum ejus, Theibergæ ſcilicet, & Gualdradæ [23], recognoverint, & judicaverint, ſcriptum ſuper hoc propriis manibus roboratum offerentes; nihil ſe plùs, vel minùs, aut aliter egiſſe, ore proprio multis coram poſitis affirmantes, & ſententiam, quam à Sede Apoſtolica in Engeltrudem uxorem Buſonis ſanctiſſimus frater noſter Mediolanenſis Archiepiſcopus Thado, & ceteri Coëpiſcopi noſtri petiverant emittendam, & nos Divino ſuccenſi zelo ſub anathematis atteſtatione [24] canonicè protuleramus, publicè ſe viva [g] voce violaſſe confitentes, in quibus omnibus invenimus eos Apoſtolicas, atque Canonicas ſanctiones in pluribus exceſſiſſe, & æquitatis normam nequiter temeraſſe, omni judicamus Sacerdotii officio manere penitùs alienos, Sancti Spiritûs judicio, & Beati Petri per nos autoritate, Epiſcopatûs exutos regimine conſiſtere α definientes. Prædictis autem depoſitis licentiam concedimus Eccleſiam ingrediendi, & communicandi, ſicut Laici, & loquendi ſuas utilitates, non autem turbas concitandi, vel ſcandalum ſolicitandi, illis tribuimus facultatem. Quantum autem ad Epiſcopale miniſterium ſpecialiter pertinet, nulla eis ſit licentia contingendi: ſicut nos cum Sancta Synodo jam decreviſſe conſtat.

[g *al.* una.]

¶ CORR. ROM.] Caput hoc Ivo citat ex Nicolao Epiſcopis & Archiepiſcopis per Galliam, Italiam, Germaniam, atque per univerſas provincias conſtitutis. In qua Epiſtola videtur retuliſſe, quid in Concilio à ſe Romæ habito de Metenſi Synodo penitùs abolenda, & depoſitione Thietgandi, & Guntharii ſtatutum fuerit. De quo quidem Concilio, & ho-

rum Epiſcoporum depoſitione Regino *lib.* 2. *Chronicorum* accuratè hæc ſcribit. *Interea Thietgandus, & Guntharius Archiepiſcopi Romam profecti ſunt, ea animi intentione, ut Regem innoxium in prædicto facto demonſtrarent, ac ſe cum ceteris Coëpiſcopis Eccleſiaſtica, atque Apoſtolica exercuiſſe decreta: ſtultitiæ quidem elogio decorandi, qui illam Petri Sedem aliquo pravo dogmate fallere poſſe arbitrati ſunt, quæ nec ſe fefellit, nec ab aliqua hæreſi umquam falli potuit. Itaque cùm in præſentiam Nicolaï Papæ veniſſent, libellum obtulerunt, in quo continebantur Geſta Synodalia, quæ in Mediomatrico Urbe, & Aquis ab eis ſtatuta fuerant. Qui cùm à Notario coram omnibus recitatus eſſet, interrogavit Pontifex, ſi hæc ſcripta verbis confirmarent? Reſponderunt inconveniens videri, ut quod propriis manibus roboraverant, verbis infirmare mallent. Et ſic nec repulſa, nec admiſſa eorum aſſertione, juſſi ſunt ire ad hoſpitia ſua, quouſque revocarentur. Paucis interpoſitis diebus ad Synodum, quam Papa congregaverat, ſunt accerſiti: ubi eorum damnata & anathematizata ſunt ſcripta, & ipſi omnibus adjudicantibus Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis, ſunt depoſiti, & omni Eccleſiaſtica dignitate privati.*

α *Conſiſtere.*] In ſecundo capite Concilii locus hic ita habet, *conſiſtere: diffinientes, quòd ſi juxta præcedentem conſuetudinem tamquam Epiſcopi auſi fuerint aliquid de ſacro miniſterio contingere, nullo modo liceat eis, nec in alia Synodo reſtitutionis ſpem, aut locum habere ſatisfactionis. Sed & communicantes eis omnes abjici de Eccleſia; & maximè, ſi poſteaquam didicerint adversùs memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentaverint:* & ſunt verba ſumpta ex capite, *ſi quis Epiſcopus damnatus. ſuprà eàdem*, ex Concilio Antiocheno.

¶ Pith. [23] *Gualdradæ.*] V. C. *Waldradæ.*
[24] *Atteſtatione.*] V. C. *obteſtatione.*

XI. *Item* Clemens I. *Epiſt.* 3. omnibus Coëpiſcopis. [c. an. 68. *Romæ.*]

Clerici, & Laici, qui non obediunt Epiſcopis, infames efficiuntur.

SI autem vobis Epiſcopis non obedierint omnes Presbyteri, Diaconi, ac Subdiaconi, & reliqui Clerici, omnéſque Principes tam majoris ordinis, quàm inferioris, atque reliqui populi; non ſolùm infames, ſed & extorres à regno Dei, & conſortio fidelium, ac à liminibus ſanctæ Dei Eccleſiæ alieni erunt.

XII. *Item* Petrus [h] in Ordinatione Clementis. [Clemens *Epiſt.* 1. c. an. 68. *Romà Hieroſolymam.*]

In Chriſtum peccat, qui Veritatis Doctorem contriſtat.

QUicumque contriſtaverit Doctorem Veritatis, peccat in Chriſtum, & patrem omnium exacerbat Deum; propter quod & vitâ carebit.

[h] Clemens Epiſt. ad Jacobum, & Alexander Epiſt. 1.

XIII. *Item* Ambrosius *lib.* 2. de Officiis, *c.* 24 [i]. [an. 377. *Mediolani.*]

Simulata virtutum affectione [k], obedientia Epiſcopo non denegetur.

SI quis verò non obediat Epiſcopo, extollere atque exaltare ſeſe deſiderans, quærens etiam obumbrare merita Epiſcopi ſimulata affectione [l] doctrinæ, aut humilitatis, aut miſericordiæ; is à vero devius ſuperbit: quoniam Veritatis ea eſt regula, ut nihil facias commendandi tui causâ, quò minor alius fiat: neque ſi quid boni habeas, id ad deformationem alterius, & vituperationem exerceas.

§. 1. Non defendas improbum, & ſancta indigno committenda non arbitreris [m]. §. 2. Neque iterùm arguas [n], & impugnes eum, cujus crimen non deprehenderis.

[i] Et in Conc. Aquiſgr. c. 9.
[k] al. affectatione.
[l] al. affectatione.
[m] al. committenda arbitreris.
[n] al. urgeas.

XIV. *Item* Anterus Papa Epiſcopis Hiſpaniæ [o]. [an. 236. *Romà in Hiſpaniam.*]

Epiſcopo non obediens, Dæmonum ore diſcerpitur.

ABſit, ut quidquam ſiniſtrum de his arbitremur [p], qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt: per quos nos etiam Chriſtiani ſumus: qui claves regni Cælorum habentes, ante [q] judicii diem judicant. Veteri quidem Lege [r] habetur: quicumque Sacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio cervice ſubjecta, contemptum expiabat cruore [s]. Nunc verò inobediens ſpiritali animadverſione truncatur, &, ejectus ab Eccleſia, rabido Dæmonum ore diſcerpitur.

[o] Hieron. ad Heliodorum.
[p] loquar. Orig.
[q] quodammodo ante. Hieron.
[r] Deuter. 17.
[s] mucrone. Hieron.

XV. *Item* Petrus [t] in Ordinatione Clementis. [Clemens *Epiſt.* 1. c. an. 68. *Romà Hieroſolymam.*]

Quibus Papa eſt inimicus, his nec loqui debemus.

SI inimicus [u] eſt iſte Clemens alicui pro actibus ſuis; vos nolite expectare, ut ipſe vobis dicat, &c. *ut ſuprà* [x] *in tractatu Ordinandorum: ubi agitur de obedientia Minorum erga Majores.*

[t] Clemens, Epiſt. 1.
[u] Anſel. l. 1. c. 6. Ivo, p. 14. c. 22.
[x] Diſt. 93. ſi inimicus.

XVI. *Item* Fabianus Epiſcopus [25], *Epiſt.* 1. [an. 236. *Romà ad Eccleſiæ Comminiſtros.*]

Excommunicatus eſt, qui Excommunicatis communicat.

SIcut Apoſtoli [y] ſtatuerunt dicentes: [Cum Excommunicatis non eſt communicandum: & ſi quis cum Excommunicatis, averſando [z] [26] regulas, ſcienter ſaltem α in domo ſimul locutus fuerit, vel oraverit; ille communione privetur.]

¶ Corr. Rom. α *Saltem.*] In Epiſtola Fabiani eſt, *ſcienter pſallat in domo, aut ſimul locutus, &c.* Sed lectio Gratiani videtur magis conſentire cum canone Apoſtolico, εἴ τις ἀκοινωνήτῳ, κἂν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, οὗτος ἀφοριζέσθω. quæ Dionyſius vertit, *Si quis cum excommunicato, ſaltem in domo, ſimul oraverit; iſte communione privetur.*

¶ Pith. [25] *Epiſcopus.*] Add. V. C. *Comminiſtris Eccleſiæ.* Cetera deſunt.
[26] *Averſando.*] V. C. *avertendo.*

[y] Can. Apoſt. 11. Burch. l. 1. c. 35. Pann. l. 5. c. 95.
[z] al. avertendo.

XVII. *Item* Calixtus Papa *Epiſt.* 2. *c.* 2. [an. 222. *Romà in Galliam.*]

De eodem.

EXcommunicatos [a] quoſcumque [b] à Sacerdotibus nullus recipiat ante utriuſque Partis juſtam examinationem: nec cum eis in oratione, aut cibo, non potu, aut oſculo communicet: nec Ave eis dicat: quia quicumque in his, vel aliis prohibitis, ſcienter Excommunicatis communicaverit; juxta Apoſtolorum inſtitutionem, & ipſe ſimili excommunicationi ſubjacebit.

[a] Polyc. l. 7. tit. 1. Anſel. l. 12. c. 14. Burch. l. 11. c. 38. Ivo, p. 14. c. 32. & 102. Pann. l. 5. c. 94. Can. Apoſt. 11.
[b] al. quoſque.

XVIII. *Item* Isidorus in Regula Monachorum, *c.* 18. [c. an. 630. *in Hiſpania.*]

De eodem.

CUm Excommunicato [c] neque orare, neque loqui, (niſi quæ ad eamdem excommunicationem pertinent) nec veſci liceat. Si quis enim α cum eo aut palàm, aut abſconsè locutus fuerit; ſtatim cum eo communem excommunicationis contrahet pœnam.

¶ Corr. Rom.] Prior pars hujus Capituli uſque ad verſ. *Si quis enim*, habetur in Regula ſancti Iſidori (quæ miſſa eſt ex Hiſpania) *c.* 18. ex qua citat hoc Smaragdus, in expoſitione Regulæ S. Benedicti, *c.* 26. exceptâ tamen iſtâ clauſulâ, *niſi quæ ad eamdem excommunicationem pertinent*, quæ neque in Regula B. Iſidori legitur, neque apud Smaragdum. Eſt tamen apud Burchardum, & Ivonem.

α *Si quis enim.*] Hæc uſque ad finem refert Smaragdus ex quodam Magiſtro Monachorum; quod notabitur *infrà eàd. c. ſi quis frater.*

[c] Polyc. ibid. Burch. l. 11. c. 31. & 32. Anſel. l. 12. c. 16. Ivo, p. 14. c. 95. & 96.

XIX. *Item* ex Concilio Carthaginensi IV. *c.* 73. [an. 398. *in Africa.*]

De eodem.

QUi communicaverit [d], vel oraverit cum Excommunicato, ſi Laicus α eſt, excommunicetur; ſi Clericus, deponatur.

¶ Corr. Rom. α *Si Laicus.*] Ita apud Burchardum, & Ivonem *p.* 14. *c.* 108. & in Pannormia. Sed in Concilio ipſo cum variis codicibus collato, & apud Ivonem *eadem parte*, *c.* 28. legitur, *ſive Clericus, ſive Laicus, excommunicetur.*

[d] Polyc. ibid. Anſel. l. 12. c. 18. Burch. l. 11. c. 41. Ivo, p. 14. c. 28. & 108. Pann. l. 5. c. 99.

XX. *Item* ex Decreto Honorii Papæ. [c. an. 630. *Romæ.*]

Excommunicatorum nomina vicinis omnibus palàm, & publicè annuntientur.

CUræ ſit omnibus [e] Epiſcopis Excommunicatorum omnino [f] nomina tam Epiſcopis vicinis, quàm ſuis parochianis pariter indicare, eaque in celebri loco poſita præ [g] foribus Eccleſiæ cunctis convenientibus inculcare: quatenus in utraque diligentia, & Excommunicatis ubique Eccleſiaſticus aditus excludatur, & excuſationis cauſa omnibus auferatur.

¶ Corr. Rom.] Burchardus etiam, Anſelmus & Ivo *p.* 14. *c.* 113. citant ex Decretis Honorii. Sed idem Ivo *eadem parte*, *c.* 65. hoc ipſum tribuit Joanni octavo in Concilio apud Ravennam.

[e] Polyc. ibid. Anſel. l. 12. c. 32. Burch. l. 11. c. 49. Ivo, p. 14. c. 65. & 113.
[f] al. omnium.
[g] al. pro.

« Verùm hoc de nominatim Excommunicatis intelligitur. « Excommunicationis enim pœnam dupliciter ſubimus, & dum « reatum incurrimus, & dum ſententiâ notamur. Unde

Gratian. 2. Pars.

XXI. Hieronymus in librum Judicum, *Homil.* 2. [Imò Origenes [h] c. an. 217. *in Ægypto.*]

Duobus modis aliquis Satanæ traditur.

AUdi denique Apoſtolum dicentem de eo qui peccaverat [i]: *Tradidi*, inquit, *hujuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus fiat.* Vides ergo, quia non ſolùm per Apoſtolos ſuos tradidit Deus delinquentes in manus inimicorum; ſed & per eos, qui Eccleſiæ præſident, & poteſtatem habent non ſolùm ſolvendi, ſed etiam ligandi, traduntur peccatores in interitum carnis, cùm pro delictis ſuis à Chriſti corpore ſeparantur. Et ut mihi videtur, dupliciter etiam nunc traduntur homines de Eccleſia in poteſtatem Zabuli. Uno modo quo ſuperiùs diximus, cùm delictum ejus manifeſtum ſit Eccleſiæ, & per Sacerdotes de Eccleſia pellitur, ut notatus ab omnibus erubeſcat: & converſo conveniat illi illud, quod ſequitur [k]: *ut ſpiritus ſal-*

[h] Origenes, Hom. 2 ad c. 2. Judicum.
[i] 1. Cor. 5.
[k] ibid.

vus fiat in die Domini nostri Jesu Christi. Alio autem modo quis traditur Zabulo, cùm peccatum ejus manifestum non fit hominibus: Deus autem qui videt in occulto, perspiciens ejus mentem, & animam, vitiis ac passionibus servientem, & in corde ejus non se diligi, sed [l] aut avaritiam, aut libidinem aut jactantiam, vel alia hujusmodi; istum talem ipse Dominus tradit Satanæ. Quomodo eum tradit Satanæ? Discedit à mente ejus, & avertit se, & refugit à cogitationibus ejus malis, & desideriis indignis, & relinquit domum cordis ejus vacuam.

[l] non solùm amorem seculi, sed.

¶ CORR. ROM.] In hoc & sequenti Capite citatur Beatus Hieronymus, quòd ipse has Origenis homilias Latinas fecit, sicut etiam *suprà, distinct.* 36. *c. si quis*, est adnotatum.

GRATIAN. Cùm ergo per sententiam quis nominatus fuerit; cum eo communicare non debemus. Cùm autem solo reatu, occultè excommunicationis contraxerit pœnam; non est ab ejus communione cessandum. Unde Dominus in Evangelio [m] tunc demum peccatorem dixit habendum sicut ethnicum & publicanum, cùm Ecclesiam audire contempserit. Apostolus quoque non ait [n]; si quis frater est fornicator, sed [si quis frater [o] nominatur fornicator, &c.] sententiæ nominationem intelligens. Hinc etiam Urbanus Papa II. Guitmundo Episcopo. [Sanè quod super Ricardo.] Require *in causa* [p]. Quidam Episcopus in hæresim lapsus.] Hinc etiam Christus in Evangelio [q] zizania dixit esse toleranda usque ad messem. Hinc etiam

[m] *Matt.* 18. [n] 1. *Cor.* 5. [o] Vide inf. *eád. c. ad mensam.* in notatione. [p] XXIV. *q.* 2. *sanè quòd.* [q] *Matth.* 13.

XXII. HIERONYMUS [r]. [imò Origenes c. an. 217. *in Ægypto.*]

Mali à Bonis penitùs separari non possunt.

NOlite recedere à Domino in hodierno die [f]: hoc est, donec seculum stat: ostendat ergo mihi, quomodo Jebusæus, donec seculum stat, habitet cum filiis Juda in Jerusalem: quippe cùm ne ipsi quidem filii Juda habitent in Jerusalem. Ideò ergo nec istud verum esse poterit, quòd Jebusæi cum Judæis habitent in Jerusalem, quandoquidem ne ipsi quidem habitant in ea. Sed nos intelligamus hæc spiritaliter, assumentes Evangelii [t] parabolam, quæ dicit de zizaniis: *Sinite utraque crescere: ne fortè cùm vultis eradicare zizania, eradicetis simul cum ipsis etiam triticum. & infrà.* §. 1. Audi ergo Scripturam [u] dicentem, quia non potuerunt filii Juda disperdere Jebusæos: sed habitaverunt cum ipsis usque in hodiernum diem in Jerusalem. Unde deprecor vos, qui fideles estis, ut ita vitam vestram, & conversationem servetis, ne in aliquo vel ipsi scandalum patiamini, vel aliis scandalum faciatis: sed sit vobis summi studii, summæque cautelæ, ne quis in hanc sanctam congregationem vestram pollutus introëat, ne quis Jebusæus habitet vobiscum. Vides ergo, quia dicit Scriptura, quòd non potuerunt ejicere filii Juda Jebusæos de Jerusalem. Jebusæus autem interpretatur conculcatio. Ergo, quia non possumus ejicere istos, qui nos conculcant, eos saltem, quos possumus, quorum peccata manifesta sunt, ejiciamus. Ubi enim peccatum non est evidens; ejicere de Ecclesia neminem possumus: ne fortè eradicantes zizania, eradicemus simul cum ipsis etiam triticum. Movet me tamen quod dixit; quia non potuerunt ejicere Jebusæos, id est, eos, qui interpretantur conculcatio: & ideò videamus, qui sunt in Ecclesia conculcantes. Illi sine dubio, de quibus dicit Dominus in Evangeliis [x]: *Nolite mittere sanctum canibus, neque margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conversi elidant vos.* Iste est ergo Jebusæus conculcatio: qui indigni [y] audiunt verbum Dei; & cùm audierint, neque ut Infideles discedunt, neque permanent, ut Fideles: sed perceptâ mysteriorum notitiâ, & fidei nostræ secretioribus scrutatis, conversi postmodum impugnant nos, & contradictionibus suis corda nostra dirumpunt, conculcantes verbi Dominici margaritas, & ornamenta fidei maculantes. De istis ergo dicitur; quia non potuerunt filii Juda ejicere Jebusæum de Jerusalem usque in hodiernum diem.

[r] Origenes *hom.* 21. *ad c.* 15. Josuæ. [f] *al.* usque in hodiernum diem. [t] *Matth.* 13. [u] *Jos.* 15. [x] *Matth.* 7. [y] *al.* indignè.

XXIII. *Item* IDEM super duodecim Prophetas [z]. [an. 408. *in Palæstina.*]

Porcis & canibus sancta non sunt committenda.

QUando ergo vir Ecclesiasticus, & prudens, atque intelligens, multas impietates in ea, quæ vocatur Domus Dei, esse cognoverit, & non solùm multas, sed & fortes, & quæ opprimere possint justitiam, & in tantum Doctorum rabiem processisse, ut accipiant pretium in judicio, & omnia pro muneribus faciant, pauperes quoque devitent in portis, & audire contemnant; taceat in illo tempore, ne det Sanctum [a] canibus, & ne mittat margaritas ante porcos; qui conversi conculcent eas, & imitetur Jeremiam dicentem [b]: *Solus sedebam, quia amaritudine repletus sum:* & illud in Psal. [c] *Singulariter sum ego, donec transeam.*

[z] Hieron. in Amos Prophetam, *c.* 5. *circa medium.* [a] *Matth.* 7. [b] *Jer.* 15. [c] *Psal.* 49.

XXIV. *Item* JOANNES CHRYSOTOMUS, *in Hom.* 25. *ad c.* 11. *Epist.* ad Hebræos. [fortè c. an. 404. *Constantinopoli.*]

Cum Pagano licet comedere, sed cum Excommunicato minimè licet.

AD mensam quippe Paganorum si volueris ire, sine ulla prohibitione permittimus. *& infrà.* §. 1. *Si enim quis frater*, inquit [d], *nominatur inter vos:* Fratrem in hoc loco omnem fidelem simpliciter intellige, non Monachum tantùm. Quid autem est quod facit Fraternitatem, nisi lavacrum regenerationis, quod facit posse vocari Deum patrem? *& infrà.* §. 2. *Si quis*, inquit, *nominatus* α *fuerit frater fornicator, aut avarus, aut ebriosus; cum hujusmodi nec cibum sumere.* Cùm autem de Paganis ageret; non ita: sed, *Si quis vos vocaverit ex Infidelibus*, Paganos significans) *& vultis ire; omne, quod apponitur vobis, comedite. Si quis frater nominatur ebriosus, &c.* O quanta integritas [e]. Nos autem non solùm non fugimus ebriosos; sed etiam imus ad eos, participantes cum eis.

¶ CORR. ROM. α *Nominatus.*] Gratianus putavit Chrysostomum eo modo interpretari istam vocem, quo ferè interpretatus est Augustinus, *suprà II. q.* 1. *multi.* Locus integer Græcè sic habet.

Καὶ ὐδὲ τὸν Παῦλον δέδοικας, εἰς μὲν ἑλλήνων τράπεζαν εἰ βυλοίμεθα, ἀκωλύτως συγχωρῦντα ἀπελθεῖν, εἰς δὲ τὰς τῶν πλεονεκτῶν ὐδὲ βυλομένυς ἐῶντα. ἐὰν γάρ τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ῇ, φησὶ, ἀδελφὸν ἐνταῦθα λέγων πάντα τὸν πιστὸν ἁπλῶς, ὐ τὸν μονάζοντα. τὶ γάρ ἐστι τὸ ποιῦν τὴν ἀδελφότητα; τὸ λυτρὸν τῆς παλιγγενεσίας, τὸ δυνηθῆναι καλέσαι πατέρα τὸν θεόν. ὥστε ὁ μὲν κατηχύμενος, κἂν μοναχὸς ῇ, ὐκ ἀδελφὸς, ὁ δὲ πιστὸς, κἂν κοσμικὸς ῇ, ἀδελφός ἐστι. ἐάν τις, φησὶ, ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος. ὐδὲ γὰρ ἴχνος τοτὲ μονάζοντος ἦν, ἀλλὰ πάντα πρὸς κοσμικὺς διελέγετο ὁ μακάριος ὗτος, ἐάν τις, φησὶν, ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ μέθυσος, τῷ τοιύτῳ μηδὲ συνεσθίειν, ἀλλ᾽ ὐκ ἐπὶ τῶν ἑλλήνων ὕτως, ἀλλ᾽ ἐάν τις ὑμᾶς καλέσῃ τῶν ἀπίστων (τὺς ἕλληνας λέγων) καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ῇ, φησι, μέθυσος. βαβαὶ πόση ἡ ἀκρίβεια. ἡμεῖς δὲ ὐ μόνον ὐ φεύγομεν τοὺς μεθύσυς, ἀλλὰ καὶ ἀπερχόμεθα πρὸς αὐτὺς, μεθέξοντες τῶν παρ᾽ [f] *αὐτῶν.* id est.

Et neque Paulum veritus es; ad mensam quidem Græcorum si voluerimus ire, non prohibentem: ad mensam autem avarorum, & aliena auferentium ne volentes quidem permittentem: *Nam si quis*, inquit [g], *qui frater nominatur inter vos:* fratrem hoc loco dicens omnem fidelem simpliciter, non Monachum tantùm. Quid autem est, quod facit Fraternitatem? lavacrum regenerationis, id quòd possumus Deum vocare patrem. Proinde, qui Catechumenus est, etiamsi Monachus sit, non est Frater: qui verò fidelis est, etiamsi secularis sit, frater est. [Si quis, inquit, qui frater nominatur.] Neque enim vestigium tunc Monachi erat: sed omnia ad seculares loquebatur tunc Beatus Paulus [h]: *Si quis*, inquit, *qui frater nominatur, fuerit fornicator, aut avarus, aut ebriosus, cum hujusmodi nec cibum sumere.* Cùm autem de Græcis ageret; non ita, sed [i] [Si quis vocat vos infidelium (Græcos significans) & vultis ire; omne, quod vobis apponitur, manducate.] [Si quis, inquit, qui frater nominatur, sit ebriosus.] Papæ quanta diligentia. Nos autem non solùm non fugimus ebriosos, sed etiam abimus ad eos, unà sumpturi quæ ab ipsis.

[d] 1. *Cor.* 5. [e] *al.* diligentia, ἀκρίβεια. [f] In Veronensi est πρὸς. [g] 1. *Cor.* 5. [h] *Ibid.* [i] 1. *Cor.* 10.

GRATIAN. EVIDENTER itaque ex præmissis apparet, quòd eorum communionem vitare non cogimur, qui sententiâ notati non sunt. Sed ipsius sententiæ notatio multipliciter intelligitur. §. 1. Aliquando enim arcetur quis à liminibus Ecclesiæ, & à communione Corporis & Sanguinis Christi, vel teste conscientia, juxta illud Apostoli [k]: *Probet se homo, & sic de Pane illo edat, & de Calice bibat: quia qui indignè manducat & bibit, judicium sibi manducat & bibit.* Item illud Prosperi [facilius sibi Deum placabunt, &c.] require infrà *Causâ* XXXIII. Maleficiis impeditus, *quæstione prima, de pœnitentia.* Vel sententiâ Ecclesiasticâ: sicut pœnitentes, quibus tempore præfinito beneficium reconciliationis impenditur. Hæc sententia *Excommunicatio* vocatur: quia à communione Corporis & Sanguinis Christi notatum prohibet: sicut & Adam ab esu ligni vitæ excommunicatus est, Domino dicente [l]: *Videte, ne fortè sumatis de ligno vitæ.* Quâ sententiâ non separatur quis à consortio fidelium. Est & alia sententia, quæ *Anathema* vocatur: quâ quisque separatur à consortio fidelium, de qua suprà [m]. [Cum excommunicatis nolite communicare.] §. 2. Hanc distinctionem licet cuique advertere ex autoritate Joannis Papæ VIII. [Engeltrudem uxorem Bosonis, &c.] require suprà *in Causa* [n]. [Quidam Episcopus à propria sede dejectus.] Item ex autoritate ejusdem. [Si quis domum Dei violaverit, &c.] require infrà [o] *in Causa* XVII. [Quidam Presbyter infirmitate gravatus.] Item ex autoritate Silvestri Papæ. [Præsenti decreto censemus, &c.] require suprà [p] *in Causa*. [In infamia cujusdam Episcopi.] §. 3. Juxta igitur hanc distinctionem intelligenda est illa autoritas Innocentii Papæ II. [Si quis suadente Diabolo, &c.] ut infrà [q] *in Causa*. [Quidam Presbyter.] ut juxta etymologiam vocabuli, Anathemati, id est, separationi subjaceat, qui in edictum illud inciderit, qui à Corpore & Sanguine Christi, & ab ingressu Ecclesiæ se alienum facit: qui impias manus in Clericum injicere ausus fuerit: qui etiam à nullo Episcoporum absolvi, id est, more pœnitentium reconciliari poterit; nisi

[k] 1. *Corinth.* 11. [l] *Gen.* 3. [m] Sup. *eád. multis capitibus* habetur sententia. [n] III. *q.* 4. *c. fin.* [o] XVII. *q.* 4. *quisquis.* §. *idem si quis domum.* [p] V. *q.* 2. *c.* 2. [q] XVII. *q.* 4.

„ niſi primùm Apoſtolico conſpectui ſe repræſentàre curave-„ rit. §. 4. Illud autem Petri de Clemente [qq]. [Si inimi-„ cus eſt iſte Clemens, &c.] de ſententiâ notatis intelligen-„ dum eſt, ſicut & illud Urbani, [Quibus Epiſcopi non com-„ municant, &c.] ut infrà in eadem Cauſa. Ceterùm falſum „ eſſe illud Vaſenſis Concilii II [r]. [Si tantùm Epiſcopus alieni „ ſceleris ſe conſcium novit.] Item, & illud [ſ] [Placuit, ut ſi „ quando Epiſcopus, &c.] require ſuprà in Cauſa. [Duo for-„ nicatores, & infamiâ notati.]

[qq] Sup. eâd. [r] VI. q. 2. [ſ] Ibidem.

XXV. *Item* GREGORIUS I. Clero, & Populo Salonitano *a*. [an. 596. *Romà in Liburniam.*]

Communicare non licet iis, qui Excommunicatis communicant.

ROgo, hortor, & moneo, ut à prohibitæ vos communionis conſortio per omnia ſuſpendatis: ne cuiquam Sacerdoti, ſuprà ſcripto Maximo communicanti, contra animam ſuam quiſquam veſtrûm communicare præſumat.

¶ CORR. ROM. *a Salonitano.*] In regeſto B. Gregorii *lib.* 5. *c.* 148. leguntur hæc verba *in Epiſt.* 48. ſcripta Clero, nobilibus, ac populo Jaderæ conſiſtentibus, *al.* Jadertino.

XXVI. *Item* EX CONCILIO TOLETANO I. *c.* 15. [an. 400. *in Hiſpania.*]

Nullus Clericorum, vel Laicorum, ad domum Excommunicati accedat.

SI quis Laicus [t] abſtinetur; ad hunc, vel ad domum ejus, vel Clericorum, vel Religioſorum nullus accedat. Similiter & Clericus ſi abſtinetur; à Clericis devitetur. Si quis cum illo colloqui, aut convivari fuerit deprehenſus; etiam ipſe abſtineatur. Sed hoc pertineat ad eos Clericos, qui ejuſdem Epiſcopi ſunt, & ad omnes, qui commoniti fuerint de eo, qui abſtinetur, ſive Laico quolibet, ſive Clerico.

[t] Ivo, p. 14. [c.] 30.

„ SED hoc ſpecialiter in his, qui Excommunicatis nomi-„ natim communicant. Unde Urbanus [Sanè quod ſuper Ri-„ chardo, &c.] infrà [u] in Cauſa. [Quidam Epiſcopus in hæ-„ reſim lapſus.] Item Nicolaus Papa in cap. [Excellentiſſi-„ mus Rex Carolus, &c.] infrà circa finem hujus Cauſæ.

[GR]ATIAN. [u] ... Pars. [C.] XXIV. q. 2.

XXVII. *Item* URBANUS I. omnibus Epiſcopis [27], *c.* 5. [an. 222. *Romà ad omnes Chriſtianos.*]

Sententia Paſtoris timenda eſt, licèt injuſtè liget.

QUibus Epiſcopi [x] non communicant, non cummunicetis: & quos ejecerint, non recipiatis. Valdè enim eſt timenda ſententia Epiſcopi, licèt injuſtè liget.

¶ PITH. [27] *Epiſcopis.*] V. C. *Chriſtianis.*

[x] Polyc. *l.* 6. [tit.] 1. [An]ſel. *l.* 6. *c.* [...]5. & *l.* 12. [c.] 25. [Bu]rch. *l.* 11. [...] [Iv]o, *p.* 14. [c.] 74.

XXVIII. *Item* EX OCTAVA SYNODO. [fortè Iſidorus in Regula Monachorum, *c.* 18. c. an. 625. *in Hiſpania.*]

Excommunicationis contrahit pœnam, qui Excommunicatis communicat.

SI quis frater [y] aut palàm, aut abſconsè cum Excommunicato fuerit locutus, aut junctus communione; ſtatim cum eo Excommunicationis contrahat pœnam.

[y] Sup. eâd. [cum] excommunicato. [Bu]rch. *l.* 11. [c.] 32. [Iv]o, *p.* 14. [c.] 96.

¶ CORR. ROM.] Canon hic neque habetur in octava Synodo, quæ habita fuit tempore Nicolai I. neque in alia, quæ & ipſa nominatur octava ſub Joanne octavo celebrata, quæ in Bibliotheca Vaticana ſervantur. Multa verò, quæ à Gratiano ex octava Synodo citantur, in regulis Baſilii, Iſidori, & aliis ſcriptis ad Monachos pertinentibus inventa ſunt. Hoc quidem *ſuprà eâd. cum excommunicato*, fuit tributum Iſidoro, quemadmodum etiam à Burchardo, & Ivone. Sed Smaragdus in expoſitione regulæ B. Benedicti, *c.* 26. cùm anteà egiſſet de Monacho, à ſuo Præpoſito excommunicato hæc ſcribit valdè ſimilia, *Hinc quidam Magiſter Monachorum ait: [Si quis verò frater aut palàm, aut abſconsè cum eo fuerit locutus, aut conjunctus, communem cum eo excommunicationis contrahat pœnam.]* quæ lectio convenit cum lectione Burchardi & Ivonis.

XXIX. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI II. *c.* 7. [an. 390. *in Africa.*]

De eodem.

QUi merito [z] facinorum ſuorum ab Eccleſia pulſi ſunt, ſi ab aliquo Epiſcopo, aut Presbytero, vel Clerico fuerint in communione ſuſcepti, etiam ipſe pari cum eis crimine teneatur obnoxius, refugiens *a* ſui Epiſcopi regulare judicium.

[z] Polyc. *l.* 7. [tit.] 1. [Bu]rch. *l.* 11. [c.] 43. [Iv]o, *p.* 14. [c.] 28. & 107. [Pa]nn. *l.* 5. [c.] 98.

¶ CORR. ROM. *a Refugiens.*] In Concilio cum multis impreſſis, & manuſcriptis codicibus collato legitur, *refugientes*: apud Burchardum verò, & Ivonem, *refugientibus*, quod convenit cum Canone Græco, qui eſt nonus: omnia verò hæc verba, *refugientes ſui Epiſcopi regulare judicium*, in recentioribus Conciliorum editionibus non ſunt hoc loco, ſed poſt *verſ. ſuſcepti.* A Sorienſi autem codice Regis Catholici omnino abſunt.

XXX. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 66. [an. 398. *in Africa.*]

Qui ſententiam Epiſcopi putat eſſe injuſtam, recurrat ad Synodum.

CLericus, qui Epiſcopi circa ſe diſtrictionem injuſtam putat, recurrat ad Synodum.

XXXI. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS, *Hom.* 4. *ad c.* 2. *Epiſt.* ad Hebræos. [fortè c. an. 404. *Conſtantinopoli.*]

Vincula Eccleſiaſtica non ſunt contemnenda.

NEmo [a] contemnat vincula Eccleſiaſtica. Non enim homo eſt, qui ligat, ſed Chriſtus, qui nobis hanc poteſtatem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris.

[a] Ivo, *p.* 14. *c.* 48. Pann. *l.* 5. *c.* 88.

XXXII. *Item* AUGUSTINUS de verbis Apoſtoli, *Sermone* 98. [c. an. 415. *in Africa.*]

Satanæ traditur, qui ab Eccleſia excommunicatur.

OMnis Chriſtianus [b], Dilectiſſimi, qui à Sacerdotibus excommunicatur, Satanæ [c] traditur [d]: quomodo? ſcilicet, quia extra Eccleſiam Diabolus eſt, ſicut in Eccleſia Chriſtus: ac per hoc quaſi Diabolo traditur, qui ab Eccleſiaſtica communione removetur. Unde illos, quos tunc Apoſtolus [e] Satanæ eſſe traditos prædicat, excommunicatos à ſe eſſe demonſtrat.

[b] Ivo, *p.* 2. *c.* 94. & *p.* 14. *c.* 50. [c] 1. *Timoth.* 1. [d] *al.* tradi dicitur. [e] 1. *Cor.* 5.

¶ CORR. ROM.] Sic etiam citat Ivo *p.* 14. *c.* 50. *ſed p.* 2. *c.* 94. conjunctè cùm multis aliis verbis videtur citare ex libris de unico Baptiſmo.

XXXIII. IDEM *Tractatu* 27. *ad c.* 6. Joannis. [c. an. 412. *ibid.*]

De eodem.

NIhil ſic debet formidare Chriſtianus, quàm ſeparari à corpore Chriſti. Si enim ſeparatur à corpore Chriſti, non eſt membrum ejus. Si non eſt membrum ejus, non vegetatur Spiritu ejus. Quiſquis autem, inquit Apoſtolus [f], Spiritum Chriſti non habet; hic non eſt ejus.

[f] *Rom.* 8.

ITEM Hieronymus *a*: *Quorum* [g] *remiſeritis* [h] *peccata, &c.* id eſt, quibus Eccleſiam interdixeritis, niſi reconciliati per ſatisfactionem fuerint; ipſis janua Regni Cæleſtis clauſa erit.

“ GRATIAN. “ [g] *Matth.* 16. “ [h] Ivo, *p.* 14. “ *c.* 53.

¶ CORR. ROM. *a Hieronymus.*] Hæc non ſunt inventa apud B. Hieronymum, ſed in *Epiſt.* 2. Eutychiani, quem citat Ivo.

XXXIV. *Item* EX CONCILIO MILEVITANO, *c.* 22 [i]. [an. 416. *in Numidia.*]

Vicini Epiſcopi audiant eos, qui de judiciis Epiſcoporum ſuorum queruntur.

[i] Et Afric. *c.* 92.

PResbyteri [k], Diaconi, vel ceteri inferiores Clerici, in cauſis, quas habuerint, ſi de judiciis Epiſcoporum ſuorum queſti fuerint, vicini Epiſcopi eos audiant, & inter eos, quidquid eſt, finiant, adhibiti ab eis ex conſenſu Epiſcoporum ſuorum. Quòd ſi & ab eis provocandum putaverint, non provocent, niſi ad Africana Concilia, vel ad Primates provinciarum ſuarum. Ad tranſmarina autem qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communione ſuſcipiatur.

[k] II. *q.* 6. *placuit, ut Presbyteri.*

¶ CORR. ROM.] Huic Capiti in vulgatis codicibus præpoſitum erat nomen Paleæ: ſed in omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus habetur. Citatur autem ſuprà, II. *q.* 6. *c. placuit.*

XXXV. EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 28 [l]. [an. 398. *in Africa.*]

Injuſta Epiſcoporum damnatio irrita eſſe cenſetur.

IRritam eſſe injuſtam [m] Epiſcoporum damnationem, & idcircò à Synodo retractandam.

[l] III. *q.* 6. *irritam.* ex Felice. [m] *al.* & injuſtam.

XXXVI. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI V. *c.* 12 [n]. [an. 398. *ibid.*]

Qui cauſæ ſuæ adeſſe, & innocentiam ſuam aſſerere voluerit, intra annum excommunicationis hoc faciat.

RUrsùs [o] conſtitutum eſt, ut quoties Clericis convictis, vel *a* [28] confeſſis in aliquo crimine, vel propter eorum, quorum verecundiæ parcitur, vel propter Eccleſiæ opprobrium, aut inſolentem inſultationem Hæreticorum, atque Gentilium, ſi fortè cauſæ ſuæ adeſſe voluerint, & innocentiam ſuam aſſerere; intra annum excommunicationis hoc faciant. Si verò intra annum cauſam ſuam purgare contempſerint, nulla eorum vox poſteà penitùs audiatur.

[n] Et in Africano, *c.* 46. & Vormac. *c.* 71. [o] Polyc. *l.* 7, *tit.* 1. Burch. *l.* 2. *c.* 182. Ivo, *p.* 6. *c.* 232.

¶ CORR. ROM. *a Vel.*] In omnibus locis indicatis legitur &. Sed manuſcripta Gratiani exemplaria concordant cum vulgatis. In aliquibus tamen eſt, *convicti Clerici, vel confeſſi.* Apud Ivonem verò legitur, *ut aliquoties Clerici convicti, & confeſſi*; & vocem, *aliquoties*, habet etiam Burchardus.

¶ PITH. [28] *Vel.*] 2. V. C. &.

XXXVII. *Item* GELASIUS [29]. [c. an. 494. *Romæ.*]

Audientiam sibi negat, qui excommunicationis suæ causam agere intra annum differt [p].

QUicumque [q] intra anni spatium civiliter, sive publicè causam suam coram suis Excommunicatoribus non peregerint; ipsi sibi aditum audientiæ clausisse videantur. Quòd si obstinato animo sine communione defuncti fuerint; nos eorum causam, juxta Beati Leonis prædecessoris nostri sententiam [r], Divino judicio reservantes, quibus vivis non communicavimus [s], nec mortuis communicare debemus.

¶ PITH. [29] *Gelasius.*] Cod. Thuan. *ex Decretis Gelasii.*

[p] al. *dissimulat.* [q] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 12. *c.* 24. Burch. *l.* 11. *c.* 47. Ivo, *p.* 14. *c.* 111. Pann. *l.* 5. *c.* 136. [r] XXIV. *q.* 2. *c.* 1. [s] *al.* mortuis communicare non possumus.

XXXVIII. [IDEM c. an. 494. *ibid.*]
PALEA.

QUi verò [t] Excommunicato scienter communicaverit, & amodò saltem in domo simul oraverit, atque latebras [u] quò minùs ad satisfactionem perducatur, præbuerit; donec ab Excommunicatore pœnitentiam accipiat, Corporis & Sanguinis Domini communione privatum se esse cognoscat.

[t] Polyc. *ibid.* Ansel. *ibid.* Burch. *l.* 11. *c.* 48. Ivo, *p.* 14. *c.* 112. ex ejusdem Gelasii decretis. [u] *al.* latebras defensionis.

XXXIX. *Item* EX CONCILIO ILERDENSI, *c.* 10. [an. 524. *in Hispania.*]

Tardiùs recipiatur ad veniam, qui Sacerdote jubente de Ecclesia exire contemnit.

QUi jubente Sacerdote pro qualicumque culpa ab Ecclesia exire contempserit; pro noxa contumaciæ [x] tardiùs recipiatur ad veniam.

[x] *al.* contumeliæ.

GRATIAN. „ SED quæritur, si ante damnati absolutionem Episcopum „ mori contigerit; utrùm damnatus posteà valeat absolvi. De „ his ita statutum est

XL. IN CONCILIO EPAUNENSI, *c.* 28. [an. 517. *in Burgundia.*]

A successore solvatur, qui post mortem Episcopi remanet ligatus.

SI Episcopus [y] ante damnati absolutionem obitu rapiatur, correctum aut pœnitentem Successori licebit absolvere.

[y] Burch. *l.* 11. *c.* 50. Ivo, *p.* 14. *c.* 114. Pann. *l.* 5. *c.* 121.

GRATIAN. „ PRÆMISSIS autoritatibus, quibus injustæ sententiæ us„ que ad examinationem utriusque Partis parere jubemur, ita „ respondetur. Gregorius non dicit sententiam injustè latam „ esse servandam, sed timendam, sicut & Urbanus. Timen„ da est ergo, id est, non ex superbia contemnenda. Reli„ quæ verò autoritates de Excommunicatis loquuntur, qui „ vel vocati ad Synodum venire contempserunt, vel callidi„ tatibus adversantium occurrere nescientes, injustam sen„ tentiam à Judice reportaverunt; vel qui neglectu suæ vitæ „ sinistram de se opinionem nasci permittentes, sententiam „ in se exceperunt. Hos siquidem solos Excommunicationis „ sententiâ ferire licet. Unde

XLI. IN MELDENSI CONCILIO, *c.* 56 [z]. [an. 845. *in Gallia.*]

Quibus culpis exigentibus aliquis sit communione privandus.

NEmo Episcoporum [a] quemlibet sine certa & manifesta peccati causa communione privet Ecclesiastica. Sub anathemate *α* autem sine conscientia Archiepiscopi, aut Coëpiscoporum, nullum præsumat ponere, nisi unde Canonica docet autoritas: quia Anathema est æternæ mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuerit corrigi.

¶ CORR. ROM. *α Sub anathemate.*] In Concilio Meldensi, & adjectis Capitularibus Caroli filii Ludovici legitur, *Anathema* [30] *autem sine consensu Archiepiscopi, aut Coëpiscoporum, prolatâ etiam Evangelicâ admonitione, nulli imponat.* Ceteri autem Collectores parùm à Gratiano discrepant.

¶ PITH. [30] *Anathema, &c.*] Ita V. C.

[z] Et in adjectis Capitularibus Caroli filii Ludovici. [a] Burch. *l.* 11. *c.* 10. Ivo, *p.* 14. *c.* 80. Pann. *l.* 5. *c.* 93.

XLII. *Item* EX CONCILIO ARVERNENSI. [Ι. *c.* 2. an. 549. *in Gallia.*]

Pro paucis & levibus causis nullus communione privetur.

NUllus Sacerdotum quemquam rectæ fidei hominem pro parvis & levibus causis à communione suspendat: præter eas culpas, pro quibus antiqui Patres arceri ab Ecclesia jusserunt committentes.

¶ CORR. ROM.] In Concilio Arvernensi, quod extat, non habetur, sed in Aurelianensi IV [31]. *c.* 2. & in Vormaciensi, *c.* 13.

¶ PITH. [31] *Aurelianensi IV.*] Leg. *V.*

XLIII. *Item* EX CONCILIO TRIBURIENSI. [an. 895. *in Germania.*]

Pro his tribus criminibus quilibet communione privetur.

CErtum [b] est [c] pro his tribus criminibus aliquem excommunicari debere: cùm ad Synodum canonicè vocatus venire contemnit: aut si postquam illuc venerit, Sacerdotalibus respuit obedire præceptis; aut si ante finitam causæ suæ examinationem à Synodo abire [d] præsumit.

[b] *al.* Decretum. [c] Polyc. *l.* 7. *tit.* 1. Burch. *l.* 11. *c.* 74. Ivo, *p.* 14. *c.* 122. Pann. *l.* 5. *c.* 112. [d] *al.* profugus abire.

GRATIAN. „ DE his inquam, & hujusmodi, præmissæ autoritates lo„ quuntur, non de injustè suspensis. Quòd autem injustæ „ sententiæ parendum non sit, multis autoritatibus probatur. „ Quarum prima est illa

[4. *Pars.*]

XLIV. HIERONYMI, super Matthæum, *lib.* 3 [e]. [c. an. 388. *in Palæstina.*]

Sententia Pastoris reum, vel innocentem non constituit, vel facit.

QUomodo Sacerdos [f] mundum leprosum non facit, sic Episcopus, vel Presbyter, non alligat eos, qui insontes sunt, nec solvit noxios: sed pro officio suo cùm peccatorum varietates audierit, scit qui ligandus sit, qui solvendus.

¶ CORR. ROM.] Variè hic locus legitur apud Collectores. Apud B. Hieronymum sic habet: *Legimus in Levitico de leprosis, ubi jubentur, ut ostendant se Sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc à Sacerdote mundi fiant: non quò Sacerdotes, leprosos faciant, & immundos; sed quò habeant notitiam leprosi & non leprosi, & possint discernere qui mundus, quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum Sacerdos mundum, vel immundum facit, sic & hic alligat, vel solvit Episcopus, & Presbyter, non eos qui insontes sunt, vel noxii; sed, pro officio suo, cùm peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quive solvendus.*

[e] In Comment. ad *c.* 16. [f] Polyc. *l.* 7. *tit.* 3. Ansel. *l.* 7. *c.* 130. Ivo, *p.* 14. *c.* 7. Pann. *l.* 5. *c.* 86.

XLV. *Item* AUGUSTINUS super Matth. [c. an. 410. *in Africa.*]
PALEA.

RIdiculum est, ut eum mundum esse dicamus, qui vinculis peccatorum suorum ligatus est, propter hoc solùm, quòd Episcopus dicitur habere hujusmodi potestatem, ut soluti ab eo, soluti sint in Cælo; & ligati in Terris, ligati sint in Cælo: sit ergo irreprehensibilis, qui alterum ligat aut solvit.

XLVI. *Item* GELASIUS Papa I. Episcopis Orientalibus, de damnatione *α* Dioscori [g]. [c. an. 494. *Romà in Orientem.*]

Non est petenda absolutio, cum iniquè fertur sententia.

CUi est illata [h] sententia, deponat errorem, & vacua est: sed si injusta est, tantò eam curare non debet, quantò apud Deum & Ecclesiam ejus neminem potest iniqua gravare sententia. Ita ergo eâ se non absolvi desideret, quâ se nullatenùs perspicit obligatum.

¶ CORR. ROM. *α Damnatione Dioscori.*] Sic etiam in manuscriptis. Apud Ivonem est, *de communicatione Acatii vitanda.* Et Dioscorus quidem in Calchedonensi Synodo, & à sancto Leone I. damnatus est, Acatius autem à Felice III. & Gelasio ipso.

[g] Sententia habetur aliqua ex parte in Tomo Gelasii *de Anathematis vinculo.* [h] Ivo, *p.* 14. *c.* 8.

XLVII. *Item* AUGUSTINUS de summo Bono [i]. [fortè c. an. 420. *in Africa.*]

Deus non nocet, nec nocere aliquem patitur injustè.

SEcundùm Catholicam [k] fidem, & sanam doctrinam, & intelligentibus perspicuam veritatem, nec naturæ Dei nocere potest quisquam, nec natura Dei nocere injustè cuiquam, vel nocere injustè [l] patitur quemquam. Qui enim nocet (ait Apostolus [m]) recipiet illud, quod nocuit.

[i] *L.* 3. de natura Boni, *c.* 39. [k] Ivo, *p.* 14. *c.* 9. [l] impunè. *vera lectio.* [m] *Coloss.* 3.

XLVIII. IDEM Serm. XVI. de verbis Domini. [c. an. 397. *ibid.*]

Injusta vincula dirumpit justitia.

COEpisti [n] habere fratrem tuum tamquam publicanum, ligas illum in Terra: sed ut juste alliges, vide. Nam injusta vincula dirumpit justitia. Cùm autem *α* correxeris, & concordaveris cum fratre tuo, solvisti illum in Terra: cùm solveris in Terra, solutus erit & in Cælo.

¶ CORR. ROM. *α Cùm autem.*] Emendatus, & locupletatus est hic locus ex originali, Ivone, & Pannormia.

[n] Ivo, *p.* 14. *c.* 5. Pann. *l.* 5. *c.* 83.

XLIX. IDEM de Sermone in monte, *lib.* 2. *c.* 29. [c. an. 393. *ibid.*]

Temeritas judicandi non ei, qui judicatur, sed Judici nocet.

TEmerarium [o] judicium plerumque nihil nocet ei, de quo temerè judicatur. Ei autem, qui temerè judicat, ipsa temeritas necesse est, ut noceat.

[o] Ivo, *p.* 14. *c.* 10.

L. IDEM ad Clerum Hipponensem, *Epist.* 137. [fortè an. 404. *ibid.*]

Non obest homini injusta sententia.

QUid obest [p] homini, quòd ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, si de libro vivorum non eum delet iniqua conscientia?

[p] Polyc. *l.* 7. *tit.* 1. Ivo, *p.* 14. *c.* 11.

LI. *Item* IDEM in Libro contra Secundinum Manichæum, *c.* 1. [fortè c. an. 420. *ibid.*]

De eodem.

SEnti de Augustino [q], quidquid libet: sola me in oculis Dei conscientia non accuset.

[q] Ivo, *p.* 14. *c.* 12.

LII. *Item* GREGORIUS I. Constantino Mediolanensi Episcopo, *lib.* 6. *Epist.* 14. seu *cap.* 178 [r]. [an. 596. *Romà in Insubriam.*]

[r] Nic. *Epist.* 8. ad Michaëlem Imp.

Quos conscientia justificat, aliorum maledicta non timeant.

IN cunctis, quæ in hac vita adversa proveniunt, sola est, sicut nostis, omnipotentis Dei districtio pensanda, atque ad cor semper proprium recurrendum: ut nullius nos ibi lingua implicet, ubi conscientia non accusat. Quem enim conscientia defendit; & inter accusationes liber est; & liber, vel sine accusatione esse non potest, si sola, quæ interiùs addicit [f], conscientia accuset. De vestra igitur Sanctitate absit à Christianorum judicio, ea quæ maledicorum hominum rumoribus conficta credimus, in qualicumque modulo suspicionis adduci: quia ex Sacri eloquii testimonio tenemus, ut majora mala [α], cum forsitan dicuntur, nisi probata, credi non debeant; sed probata citiùs ulcisci. *& infrà.* §. 1. Hæc igitur dixi, ut nimiæ esse levitatis ostenderem, si quis mala gravia credere studeat, quæ probari non possunt. Unde Sanctitas vestra debet mentem suam à maledicorum hominum rumoribus, atque obtrectatione disjungere, & sola, quæ æternæ vitæ sunt, atque ad utilitatem Subditorum proficiunt, cogitare.

f *al.* audit.

¶ CORR. ROM. [α] *Majora mala.*] Sic emendatum est ex originali, & Nicolao: & sæpè in hac Epistola repetitur, *mala gravia.* Anteà legebatur, *mala malorum.*

LIII. *Item* AUGUSTINUS in *Psal.* 36. *concione* 3. *ad vers.* Nec damnabit eum. [fortè an. 405. *in Africa.*]

Frustrà damnatur ab homine, quem Deus justificat.

ET si [t] ad tempus [α] damnaris ab homine, & si dixit sententiam Proconsul in Cyprianum; alia est sella terrena, aliud tribunal Cælorum. Ab Inferiore accepit sententiam, à Superiore coronam.

t Ivo, p. 14. [c.] 13.

¶ CORR. ROM. [α] *Et si ad tempus.*] Apud B. Augustinum, de Divino judicio agentem, sic legitur: *Quando ergo ventum fuerit ad illud judicium, non eum damnabit: & si ad tempus videtur damnari ab homine, & si dixit sententiam, &c.*

LIV. IDEM *in Psal.* 37. *ad vers.* Quoniam in te speravi. [fortè c. an. 405. *ibid.*]

CUstodi [u] intùs innocentiam tuam, ubi nemo opprimit causam tuam. Prævalebit [x] in te falsum testimonium, sed apud homines. Numquid apud Deum valebit, ubi causa tua dicenda est? Quando Deus judex erit; alius testis, quàm conscientia tua non erit. Inter justum Judicem, & conscientiam tuam noli timere, nisi causam tuam.

u Ivo, p. 14. [c.] 14.
x *al.* Prævalu[it].

LV. *Item* GREGORIUS I. Papa Palladio Presbytero, *lib.* 8. *Epist.* 45 [y]. [an. 600. *Romæ.*]

y Et in Epist. [S]ixti III.

Non hominum linguas, sed conscientias curare debemus.

INter verba laudantium, sive vituperantium, ad mentem semper recurrendum est: & si in ea non invenitur bonum, quod de nobis [z] dicitur; magnam tristitiam generare debet: & rursùm si in ea non invenitur malum, quod de nobis homines loquuntur; in magnam debemus lætitiam prosilire. Quid enim [α], si homines [a] laudent, & conscientia nos accuset? aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia liberos nos esse demonstret? Habemus Paulum dicentem [b]: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Job quoque dicit [c], *Ecce in Cælo testis meus.* Si ergo est nobis testis in Cælo, testis in corde; dimittamus stultos foris loqui, quod volunt.

§. 1. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi in pulverem sufflant, atque in oculos suos terram excitant? ut unde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant. Vocandi tamen etiam sunt ipsi, & tranquillè admonendi, eisque satisfieri modis omnibus debet: scientes, quid de Judæis Veritas dicit [d]: *ne fortè scandalizemus eos.* Si autem satisfieri sibi ex veritate noluerint; habes consolationem, quam in sancto Evangelio conspicias. Cùm enim Domino dictum fuisset [e]: *Scis, quia Pharisæi audito verbo hoc scandalizati sunt:* respondit [f]: *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.* Paulus quoque Apostolus admonet, dicens [g]: *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Dicturus quippe [Cum omnibus pacem habentes,] quia hoc difficile esse prospexit, præmisit, [si fieri potest.] Sed tamen adjunxit, quòd possit fieri, cùm dixit [quod ex vobis est.] Quia si nos in mente charitatem erga odientes servare cupimus, & si illi nobiscum pacem non habent; nos tamen cum illis sine dubio habemus.

z *al.* vobis.
a *al.* omnes.
b 2. *Cor.* 1.
c *Job.* 16.
d *Matth.* 17.
e *Matth.* 15.
f *Ibid.*
g *Rom.* 12.

¶ CORR. ROM. [α] *Quid enim.*] Addita sunt nonnulla ex Epistola B. Gregorii, & partim etiam Sixti III. in qua idem ferè repetitur.

[GR]ATIAN. „ HOC inter eos observandum est, qui parati sunt suspicari, quod non vident; parati semper reprehendere, numquam imitari: apud alios autem conscientia est necessaria nobis, fama illis. Unde

LVI. AUGUSTINUS Libro de bono Viduitatis, *c.* 22. [c. an. 401. *in Africa.*]

Conscientia nobis, & fama proximis est necessaria.

NOn sunt audiendi [h] sive viri sancti, sive feminæ, quando reprehensa in aliquo negligentia sua, per quam fit, ut in malam veniant suspicionem, unde suam vitam longè abesse sciunt, dicunt sibi coram Deo sufficere conscientiam; existimationem hominum non solùm impudenter, verùm etiam crudeliter contemnentes, cùm occidant [i] animas aliorum, sive blasphemantium viam Dei (quibus secundùm suam suspicionem, quasi turpis, quæ casta est, displicet vita Sanctorum) sive etiam cum excusatione imitantium, non quod vident, sed quod putant. Proinde quisquis à criminibus flagitiorum, atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit: quisquis autem etiam famam, & in alios misericors est. Nobis enim necessaria est vita nostra, aliis fama nostra.

h XII. q. 1. [...]llo, ut ali[...]nis.
i *al.* occidunt.

LVII. *Item* HIERONYMUS super Epistolam Pauli ad Philemonem [k]. [an. 386. *in Palæstina.*]

k Ad locum, gratias ago Deo meo.

Apud Deum maledicitur, qui moribus dissonam profert sententiam.

SI quis dixerit [l] justum injustum, & injustum justum; abominabilis uterque apud Deum est. Similiter, qui sanctum dicit [m] esse non sanctum, & rursùm non sanctum asserit sanctum; abominabilis apud Deum est.

l Ivo, p. 14. c. 6. Pann. *l.* 5. c. 84.
m *Prov.* 17. secundùm LXX.

LVIII. IDEM ibidem paulò superiùs. [an. 386. *ibid.*]

Christum violat, qui sanctum non sanctum, vel non sanctum sanctum esse crediderit.

SI quis hominem, qui sanctus non est, sanctum esse crediderit, & Dei eum junxerit societati; Christum violat, cujus corporis [n] omnes membra sumus. *& infrà.*

§. 1. Omnes credentes, secundùm Apostolum [o], Christi corpus efficiuntur. Qui in Christi corpore errat & labitur, asserens membrum ejus vel sanctum esse, cùm non sit, vel non sanctum esse, cùm sit, vide quali crimini obnoxius fiat. *Væ*, ait Esaias [p], *qui dicunt dulce amarum, & amarum dulce, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.* Dulce puto esse sanctimoniam: amarum, quod sanctimoniæ contrarium est.

n *Rom.* 12.
o 1. *Cor.* 6.
p *Esa.* 5.

LIX. *Item* ESAIAS, *c.* 5. [c. an. ante Chr. 768. *in Palæstina.*]

Æternum væ maledictionis inveniet, qui bonos malos, & malos bonos dixerit.

VÆ, qui dicitis [q] malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. *& paulò superiùs.* §. 1. Propterea captivus ductus est populus meus; quia non habuit scientiam: & Nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit. Propterea dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino: & descenderunt fortes ejus, & populus ejus, & sublimes, gloriosique ejus ad eum: & incurvabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimentur, & exaltabitur Dominus exercituum in judicio, & Deus sanctus sanctificabitur in justitia.

q *Eod. c.*

LX. *Item* GREGORIUS I. *Homil.* 26. in Evangelia. [c. an. 593. *Romæ.*]

Ligandi solvendique potestate se privat, qui hanc injustè exercet.

IPse ligandi [r] atque solvendi potestate se privat, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro Subjectorum moribus exercet.

r Infrà, *ead.* *plerumque.* Polyc. *l.* 7. *tit.* 1. Ivo, p. 14. c. 3. Pann. *l.* 5. c. 79.

LXI. IDEM ibidem paulò inferiùs. [c. an. 593. *ibid.*]

De eodem.

JUdicare [f] de Subditis dignè nequeunt, qui in Subditorum causis sua vel odia, vel gratiam sequuntur.

f Ivo *ibid.* Pann. *l.* 5. c. 80.

LXII. IDEM ibidem paulò inferiùs. [c. an. 593. *ibid.*]

Non est vera Præsidentis absolutio, nisi sequatur arbitrium interni [t] Judicis.

TUnc vera est [u] absolutio Præsidentis, cùm interni [x] sequitur arbitrium Judicis. Quod benè quatriduani mortui resuscitatio illa significat: quæ videlicet demonstrat, quia priùs mortuum Dominus suscitavit, & vivificavit dicens [y]: *Lazare veni foràs:* & postmodum is, qui vivens fuerat, egressus, à Discipulis est solutus, sicut scriptum est.

t al. *æterni.*
u Infrà, *ead.* *plerumque.* Ivo *ibid.* Pann. *l.* 5. c. 81.
x æterni. *orig.*
y *Joan.* 11.

LXIII. IDEM in Regesto [z]. [imò Simplicius Papa *Epist.* 2. an. 482. *Romà in Æmiliam.*]

z Simplicius Papa *Epist.* 2.

Privilegio meretur exui, qui eodem abutitur.

PRivilegium [a] omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.

a Ansel. *l.* 4. c. 3. Burch. *l.* 1. c. 29. Ivo, p. 5. c. 140.

¶ CORR. ROM.] In Regesto B. Gregorii, ex quo citatur, non est inventum. Habetur autem in Epistola secunda Simplicii Papæ, cui, etiam Nicolaus I. in Epistola ad Hincmarum, cujus initium est, *Epistolam Beatitudinis tuæ*, & Burchardus, & Ivo, & aliquot vetusta Gratiani exemplaria tribuunt: suprà etiam *dist.* 74. *c. ubi.* §. *nam privilegium*, citatur ex eodem Simplicio. Simile est quod B. Augustinus sermone de tempore 247. scribit. *Judicio enim Legum, jure ab obtenta dignitate dejicitur, qui privilegio sibi concesso abutitur.*

LXIV. *Item* GREGORIUS I. Antonio Subdiacono, *lib. 2. indict. 11. Epist. 9.* [an. 592. *Romæ.*]

Is, in quem Canonica non fertur sententia, pœnam non debet ferre Canonicam.

NOn debet is pœnam sustinere Canonicam, in cujus damnatione non est Canonica prolata sententia.

GRATIAN. „ Ex his datur intelligi, quòd injusta sententia nullum alligat apud Deum: nec apud Ecclesiam ejus aliquis gravatur iniquâ sententiâ, sicut ex Gelasii capite [b] habetur. Non ergo ab ejus communione [c] abstinendum est, nec ei ab officio cessandum, in quem cognoscitur iniquâ prolatâ sententiâ. Cur ergo capitula Carthaginensis, Africani, atque aliorum Conciliorum, prohibent injustè damnatum in communione recipi ante judicii examinationem? cur & illud statutum est

[b] Sup. *ead. cui est.* [c] Sup. *ead. si Episcopus. & placuit.*

LXV. IN CONCILIO MOGUNTINENSI [d], [imò in Toletano IV. *c.* 28. an. 633. *in Hispania.*]

[d] In Toletano IV. *c.* 27.

Quì damnatur à Synodo, quomodo in secunda innocens reparetur.

EPiscopus [e], Presbyter, aut Diaconus à gradu suo injustè dejectus, si in secunda Synodo innocens reperiatur [f], non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altari de manibus Episcoporum: si ipse Episcopus est, orarium, annulum, & baculum; si Presbyter, orarium, & planetam; si Diaconus, orarium & albam; si Subdiaconus, patenam & calicem. Sic & reliqui gradus in reparatione sua recipiant ea, quæ, cùm ordinarentur, perceperant.

[e] Burch. *l.* 2. *c.* 92. Ansel. *l.* 8. *c.* 27. Polyc. *l.* 2. *tit.* 36. Ivo, *p.* 5. *c.* 367. & *p.* 6. *c.* 237. Pann. *l.* 3. *c.* 80. [f] inveniatur.

¶ CORR. ROM.] Hoc habetur in Concilio Toletano IV. *c.* 27. ex quo citant Ivo *p.* 5. *c.* 367. & Polycarpus *l.* 2. *tit.* 36. Idem tamen Ivo *par.* 6. *c.* 237. & Burchardus tribuunt Concilio Moguntino: Autor autem Pannormiæ & Moguntino, & Toletano.

GRATIAN. „ SI ergo injustè dejecti, nec etiam per Episcopos reparari possunt, nisi de manibus eorum recipiant quæ amiserant; quomodo sua autoritate cuique licet injustè ligatis communicare, & eis, non petita absolutione, sua celebrare officia, sicut Gelasius videtur sentire? Ad hoc respondendum est, quòd sententia aliquando est injusta ex animo proferentis, justa verò ex ordine & causa: aliquando est justa ex animo & causa, sed non ex ordine: aliquando justa ex animo & ordine, sed non ex causa. Cùm autem ex causa injusta fuerit; aliquando nullum in eo omnino, qui accusatur, delictum est, quod sit damnatione dignum: aliquando non est in eo illud, supra quod fertur sententia: sed ex alio notandus est. Ex animo est injusta, cùm aliquis servata integritate Judiciarii ordinis in adulterum, vel in quemlibet criminosum, non amore justitiæ, sed livore odii, vel pretio, aut favore Adversariorum inductus, sententiam profert. Unde Beda [g] super Epistolam Jacobi [h] ait. [Ira enim viri, justitiam Dei non operatur:] quia qui iratus in aliquem sententiam profert, etsi ille, quantùm ad se, justam reportet sententiam; iste tamen, qui non amore justitiæ, sed livore odii in eum sententiam dedit, justitiam Dei, in quem perturbatio non cadit, non imitatur.

[g] Mutatis verbis, sed salvâ sententiâ. [h] *Jac.* 1.

LXVI. *Item* GREGORIUS I. [imò Isidorus [i] *lib.* 3. *c.* 58. de summo Bono, c. an. 625. *ibid.*]

[i] Isidorus sent. de summo Bono, *l.* 3. *c.* 58.

Sententia justitiæ non est pro præmio ferenda.

QUi rectè [k] judicat, & præmium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat: quia justitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit. Bonis malè utuntur, qui justè pro temporali lucro judicant. Tales quippe ad veritatem non justitiæ defensio, sed amor præmii [l] provocat: quibus si spes nummi subtrahitur, confestim à justitiæ defensione recedunt. Acceptio nummorum [m], prævaricatio veritatis est. Unde & pro justo dicitur [n]: *Qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit.*

[k] Beda in Scintillis, *c.* 71. Burch. *l.* 16. *c.* 28. [l] *al.* pecuniæ. [m] *al.* munerum. [n] *Esa.* 33.

¶ CORR. ROM.] Apud B. Gregorium non est inventum: sed apud Isidorum *lib.* 3. *de sum. Bono c.* 58. quem citant Burchardus, & Beda *in Scintillis.*

LXVII. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 8. *Epist.* 12. ad Guidiscalcum. [an. 600. *Romæ in Campaniam.*]

In Præpositorum operibus sibi totum ratio vendicat.

ILla Præpositorum [o] sollicitudo utilis, illa est cautela laudabilis; in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat. Restringenda sub ratione potestas est: nec quidquam agendum priùs, quàm concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore justum omne [p] putat, quod fecerit.

[o] Burch. *l.* 15. *c.* 29. Ivo, *p.* 16. *c.* 30. [p] *al.* ira.

LXVIII. *Item* AMBROSIUS libro de Sancto Joseph, *c.* 13. [c. an. 387. *Mediolani.*]

Graviter delinquit, qui ex ira sententiam profert.

IRa sæpè etiam innocentes in crimen abducit, quia, dum justo ampliùs irascimur, & volumus alienum coërcere peccatum, graviora peccata committimus. Ideò Apostolus ait [q]: *Non vos ipsos vindicantes charissimi: sed date locum iræ*, hoc est, declinemus eam, ne nos illa corripiat. Unde Dominus [r] Jesus dimittens ad evangelizandum Discipulos, misit eos sine auro, sine argento, sine pecunia, sine virga: id est, ut & incentiva litis, & instrumenta eriperet ultionis.

[q] *Rom.* 12. [r] *Luc.* 9.

LXIX. *Item* EX LIBRO XI. Ecclesiasticæ Historiæ Rufini, *c.* 18. [c. an. 410. fortè *in Sicilia.*]

Ratio debet corrigere, quod furore promulgatum est.

CUm apud Thessalonicam seditione exorta, quidam vir ex Militaribus impetu fuisset populi furentis extinctus, Theodosius repentini nuntii atrocitate succensus, ad ludos Circenses invitari populum, eique ex improviso circumfundi milites, atque obtruncari passim ut quisque occurrisset, gladio jubet, & vindictam dari non crimini, sed furori: ob hoc, cùm à Sacerdotibus Italiæ argueretur, agnovit delictum, culpamque cum lachrymis professus, publicam pœnitentiam in conspectu totius Ecclesiæ egit [f]; & in hoc sibi tempus ascriptum absque Regali fastigio patienter implevit. Quibus omnibus illud quoque mirabiliter adjecit. Lege sanxit in posterum, ut sententiæ Principum super animadversione prolatæ, in diem vigesimum ab executoribus differrentur; quò locus misericordiæ, vel, si res tulisset, pœnitentiæ non periret.

[f] *al.* exegit.

LXX. *Item* EX DICTIS Gregorii [t]. [fortè an. 590. *Romæ.*]

[t] *al.* Gregorius.

In dictandis sententiis Rectores nullo furore ducantur.

SUmmopere [u] præcavere debent Rectores Ecclesiarum, & qui publica judicia exercent, ut in dictandis sententiis nullatenus levitate, aut furore ducti sint præcipites: sed causis priùs diligenter ventilatis, cùm res, quæ ignorabatur, pleniter ad notitiam venerit; tunc Divina, & Humana lex resolvatur [x]: & tunc secundùm quod ibi constitutum est, remota personarum acceptatione, definitiva proferatur sententia. Hinc est, quòd Moyses [y] querelas populi semper ad Dominum tabernaculum ingressus referebat, & juxta quod Dominus imperabat, judicia proponebat: nimirum nos instruens, ut non ex corde nostro, sed ex præcepto Divino condemnationis, vel justificationis sententiam proferamus.

[u] Burch. *l.* 16. *c.* 1. Ansel. *l.* 13. *c.* 25. [x] revolvitur. [y] *Exod.* 33.

¶ CORR. ROM.] De non præcipitanda sententia leguntur nonnulla apud B. Gregorium, *lib.* 19. *Mor. c.* 23. ad ea verba Job, *Causam, quam nesciebam, diligentissimè investigabam*, & *lib.* 12. *Regesti*, *Epist.* 26. & *alibi.*

LXXI. *Item* AUGUSTINUS ad Macedonium, *Epist.* 54. [fortè an. 414. *in Africa.*]

Justum judicium vendi non potest.

NOn licet [z] Judici vendere justum judicium, etsi liceat Advocato vendere justum patrocinium, & Jurisconsulto rectum [32] consilium.

[z] Suprà XIV. *q.* 5. *c. fin.*

¶ CORR. ROM.] Propria verba B. Augustini referuntur *infrà*, XIV. *q.* 5. *c. fin. vers. sed non ideò.*
¶ PITH. [32] *Rectum.*] V. C. *verum.*

LXXII. *Item* ISIDORUS *lib.* 3. de summo Bono, *c.* 58. [c. an. 625. *in Hispania.*]

De eodem.

PAuper [a] dum non habet quod offerat, non solùm audiri contemnitur, sed etiam contra veritatem opprimitur. Citò violatur auro justitia, nullámque Reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat.

[a] Burch. *l.* 16. *c.* 28.

HUIC itaque Sententiæ, quæ non amore justitiæ, sed ex alia qualibet causa fertur in quemquam, humiliter obediendum est. Unde „ GRATIAN.

LXXIII. IN NICÆNO CONCILIO, *c.* 5 [b]. [an. 325. *in Bithynia.*]

[b] Et in Aquisgran. *c.* 42.

Non recipiantur ab aliis, qui suorum Episcoporum contrahunt offensam.

SErvetur [c] [33] ista sententia, ut hi, qui ab aliis excommunicantur, ab aliis ad communionem non recipiantur. Requiratur sanè, si fortè ex aliqua indignatione [d] animi [34], aut contentione, aut qualibet tali [35] commotione [e] Episcopi sui abstenti [f] sint. & *infrà*. Ut ita demum hi, qui ob culpas suas Episcoporum suorum offensas meritò contraxerunt, dignè etiam à ceteris excommunicati similiter habeantur, quousque Episcopo suo *a* [36] visum fuerit humaniorem circa eos ferre sententiam.

[c] Burch. *l.* 11. *c.* 36. Ivo, *p.* 14. *c.* 100. Polyc. *l.* 7. *tit.* 1. [d] μικροψυχίᾳ. [e] ἀηδίᾳ. [f] *al.* excommunicati ἀποσυνάγωγοι.

¶ CORR. ROM. *a Episcopo suo.*] In prisca versione, quæ est in Collectione Isidori, & huic valdè similis est, legitur, *quousque in communi, vel ipsi Episcopo suo:* nec multò aliter in altera vulgata versione. Græcè est, μέχρις ἂν τῷ κοινῷ τῶν ἐπισκόπων δόξῃ, id est, *quousque communi Episcoporum videatur.*
¶ PITH. [33] *Servetur.*] Ex prisca versione.
[34] *Animi.*] Abest à V. C.
[35] *Tali.*] Abest à V. C.
[36] *Episcopo suo.*] V. C. *in communi vel si Episcopo suo.*

ITEM Sententia est injusta ex ordine, quando non servato Judiciali ordine, quilibet pro sua culpa damnatur. Unde scribit „ GRATIAN.

LXXIV. Gregorius I. Constantio Mediolanensi Episcopo, *lib.* 8. *Epist.* 30. [an. 600. *Româ in Insubriam.*]

Res dubia non definiatur certâ sententiâ.

GRave satis est, & indecens, ut in re dubia certa detur [g] sententia.

[g] *al.* dicatur.

LXXV. *Item* Augustinus in libro de Pœnitentia [h], *c.* 3 [i]. [c. an. 428. *in Africa.*]

Non credantur, qui certis indiciis non demonstrantur.

QUamvis [k] vera sint quædam, non tamen Judici sunt [l] credenda, nisi certis indiciis demonstrentur.

[h] *al.* Pœniten-
...æ medicina.
...xxx. *q.* 5. *si*
...*is divinis*,
...: Sixto.
...Ivo, *p.* 5.
... 247.
...ann. *l.* 4.
... 114.
...facilè sunt.
...*rig. Aliquot*
...*erbis mu-*
...*tis.*

LXXVI. *Item* Damasus Papa, *Epist.* 6. [an. 427. *Româ in Italiam.*]

Antequam examinentur, aliqui non judicentur.

EOrum [m], qui accusantur, causas discutere non licet, priusquam canonicè vocati ad Synodum veniant, & præsens per præsentem agnoscat veraciter [n], & intelligat quæ ei objiciuntur. Quod benè, & per sapientiam Salomonis [o] dicitur [o]: *Antequam scruteris, ne reprehendas. Intellige priùs, & tunc increpa. Antequam audieris, ne respondeas.* Et licet apertissima sit contrariorum reprehensio, verumtamen oportet ab his, qui dati [p] sunt ad eorum examinationem, ordinem servari.

¶ Corr. Rom. *a Salomonis.*] Citat librum Sapientiæ Sirach, id est, Ecclesiasticum, nomine Salomonis. Et sic citatur etiam à B. Gregorio, *I. q.* 1. *non est putanda*, & à Cypriano *lib.* 3. *ad Quirinum*, *c.* 20. & à Clemente Alexandrino, *Stromatum lib.* 7. & ab Origene *Hom.* 18. *in Numeros*, & ab Hilario *in Psal.* 67. & ab aliis Patribus: cujus rei rationem reddidit B. Augustinus, *l.* 2. *de doctrina Christiana*, *c.* 8. & *alibi.*

...Ansel. *l.* 3.
... 51.
[n] *al.* verita-
...em.
...*Eccles.* 11.
...ecundùm
...XX.
[p] *al.* deputati.

LXXVII. *Item* ex octava Synodo [q]. [imò Isidorus *lib.* 3. *c.* 59. de summo Bono, c. an. 625. *in Hispania.*]

Qui falsum de alio profert, & is qui crimina credit, uterque reus est.

NOn solùm ille reus est, qui falsum de alio profert; sed & is, qui aurem citò criminibus præbet.

¶ Corr. Rom.] De hac inscriptione octavæ Synodi, notatum est *sup. eâd. q.* 3. *si quis frater.*

[q] Isidor. *l.* 3. ...*e sum. Bono*, ... 59.

Gratian. 6. Pars. » Cùm ergo Sententia ex ordine injusta est; nec tunc ab » ea recedendum est: quin etiam, antequam Sententia dare» tur in eum; pro qualitate reatûs sui ligatus apud Deum » tenebatur. Contingit aliquando, ut adulter Sententiam pro » sacrilego reportet, cujus reatum in conscientia non habet. » Hæc Sententia etsi injusta sit, quia non est in eo crimen, » super quod lata est Sententia; tamen justè ab eo reporta» tata est, quia ex reatu adulterii jamdiu apud Deum excom» municatus fuerat. Et in hoc casu intelligenda est illa au» toritas Gregorii [r] [37]. [Sententia Pastoris, &c.] §. 1. Ju» stam Sententiam vocat, quando crimen subest, super » quod fertur: injustam, quando illud non subest; quæ ta» men timenda, vel servanda est; quia ex alio jam dudum » damnandus erat. Unde, cùm præmisisset Gregorius [Utrùm » justè an injustè obliget Pastor, Pastoris tamen Sententia » gregi timenda est,] subsecutus adjecit [f]. [Ne is, qui sub» est, & cùm injustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ » Sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absol» vere indiscretè timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu » Pastoris est, ligari timeat vel injustè; nec Pastoris sui ju» dicium temerè reprehendat: ne, & si injustè ligatus est, » ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa, quæ non » erat, fiat.] §. 2. Aliquando nullum subest crimen, & » tamen vel odio Judicis, vel factione inimicorum oppositam » sibi Sententiam damnationis in se excipit. Unde ait

¶ Pith. [37] *Gregorii.*] Immò Gregorius ipse causam adfert, *ne incidat in crimen contumaciæ.*

[r] Sup. *eâd.* ... 1.
[f] *Hom.* 26. ...*n Evang.*

LXXVIII. Gregorius [t]. [imò Isidor. *lib.* 3. *c.* 58. de summo Bono, c. an. 625. *ibid.*]

Quot modis humanum judicium pervertitur.

QUatuor modis [u] pervertitur Humanum judicium: timore, dum metu Potestatis alicujus veritatem loqui pertimescimus: cupiditate, dum præmio animum alicujus corrumpimus [x]: odio, dum contra quemlibet adversarium [y] molimur: amore, dum amico, vel propinquo complacere contendimus.

¶ Corr. Rom.] Apud Gregorium non est inventum: sed apud Isidorum (quem citat Burchardus) & pauló etiam plenius: & sequitur nonnullis interjectis post *Caput*, *qui rectè. sup. eâd.*

[t] Isidor. *l.* 3. ...*de sum. Bono*, ...*c.* 58.
[u] Burch. *l.* 16. ...*c.* 28.
[x] *al.* muneris alicujus corrumpitur. *Isidor.*
[y] *al.* adversa.

Gratian. » Quàm verò grave sit vel odio, vel amicitiâ, vel me» tu, vel munere, vel quolibet modo judicium pervertere, » testatur dicens

LXXIX. Hieronymus in Amos, *c.* 6 [z]. [an. 408. *in Palæstina.*]

De iis, qui aliquo modo judicium pervertunt.

QUicumque aut consanguinitate, aut amicitiâ, & econtrario vel hostili odio, vel inimicitiis in judicando ducitur; pervertit judicium Christi, qui est Justitia, & fructum illius vertit in amaritudinem.

[z] Similia apud Isidor. *eod. l.* 3. *c.* 57. & apud Hier. in Amos, *c.* 6. ad illud: *Quoniam convertistis in amaritudinem judicium.*

LXXX. *Item* Augustinus ad Casulanum [a]. [fortè an. 396. *in Africa.*]

De iis, qui metu Potestatis veritatem occultant.

QUisquis metu [b] cujuslibet Potestatis veritatem occultat; iram Dei super se provocat: quia magis timet hominem, quàm Deum. & *post pauca.* §. 1. Uterque [c] reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc non est inventum apud B. Augustinum, cujus posteriorem partem citat etiam Burchardus ex dictis Augustini. Simillima leguntur in eodem libro tertio Isidori, *c.* 59.

[a] Isid. *ibid. c.* 59.
[b] Deusdedit, *p.* 1. Burch. *l.* 16. *c.* 12.
[c] Extrà *de crim. falsi*, *c.* 1.

LXXXI. *Item.*

De eodem.

NEmo Peritorum, aut Prudentium putet, quòd minus sit periculum in verbis, linguâ mentiendo, quàm manibus sanguinem fundendo. Melius est autem pro veritate pati supplicium, quàm pro adulatione recipere beneficium.

LXXXII. *Item* Pelagius Papa II. *Epist.* 2. Benigno Archiepiscopo. [an. 581. *Romæ.*]

De eodem.

UNicuique providendum est, ne aliquem injustè persequatur, judicet, vel puniat; ne Jesum persequatur, judicet, vel puniat.

Hic quoque, qui veritatem pro pecunia negat, vel falsum testimonium contra aliquem dicit; Deum negare, vel vendere probatur. Unde « Gratian. « «

LXXXIII. Beda *ad c.* 14. Marci [d]. [c. an. 720. *in Anglia.*]

Qui falsum testimonium dicunt, & veritatem pro pecunia negant, sceleris Judæ participes fiunt.

ABiit Judas [e] *ad summos Sacerdotes, & constituerunt ei pecuniam se daturos.* Multi hodie scelus Judæ, quia Dominum, ac Magistrum, Deúmque suum pecuniâ vendiderit, velut immane & nefarium exhorrent: nec tamen cavent. Nam cùm pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt; profectò, quia veritatem pro pecunia negant, Deum pecuniâ vendunt. Ipse enim dixit [f]: *Ego sum Veritas.* Cùm societatem fraternitatis aliquâ discordiæ peste commaculant; Deum produnt: quia Deus [g] Charitas est. Qui ergo charitatis, & veritatis jussa spernunt, Deum utique, qui Charitas est & Veritas, produnt: maximè cùm non infirmitate, vel ignorantiâ peccant, sed in similitudinem Judæ [h] quærunt opportunitatem, qualiter Arbitris absentibus mendacio veritatem, virtutem crimine mutent.

[d] *Et ad c.* 26. *Matthæi.*
[e] *Marc.* 14. *Matth.* 26.
[f] *Joan.* 14.
[g] 1. *Joan.* 4.
[h] *Matth.* 26.

LXXXIV. *Item* Hieronymus in Epistolam ad Titum, *c.* 1. *in extremo.* [an. 386. *in Palæstina.*]

Christum negat, qui perversis se socium facit.

EXistimant quidam in eo tantùm Christum negari, si in persecutione quis à Gentilibus comprehensus, se renuerit esse Christianum. Sed ecce Apostolus [i] omnibus, quæ perversa sunt, factis, Deum asserit denegari. Christus Sapientia est, Justitia, Veritas, Sanctitas, Fortitudo. Negatur per insipientiam Sapientia, per iniquitatem Justitia, per mendacium Veritas, per turpitudinem Sanctitas, per imbecillitatem animi, Fortitudo. Et quotiescumque vincimur à vitiis atque peccatis; toties Deum negamus: & econtrario, quoties benè quid agimus. Deum confitemur. Nec arbitrandum est in die judicii [k], illos tantùm à Dei filio denegandos, qui in Martyrio Christum denegarunt, sed & illos omnes, quorum opere, vel sermone, vel cogitatione Christus negatus negat [l], vel confessus confitetur. De hac puto confessione, & Discipulis præcepit, dicens [m]: *Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad extremum terræ.*

[i] *Tit.* 1.
[k] *Matth.* 10.
[l] *al.* sed per omnia opera, sermones, cogitationes Christus vel negatus, &c.
[m] *Act.* 1.

LXXXV. *Item* Augustinus *Tractatu* 113. *ad c.* 18. Joannis. [c. an. 412. *in Africa.*]

Qui Christianum se negat, Christum negare convincitur.

NOn solùm abnegat Christum, qui dicit eum non esse Christum; sed ille etiam, qui cùm sit, negat se esse Christianum. Dominus enim non ait Petro, Discipulum meum te negabis: sed [n], *me negabis.* Negavit ergo ipsum, cùm se negavit esse ejus Discipulum. Quid autem aliud isto modo, quàm se negavit esse Christianum? *Item a Tractatu* 66. §. 1. Timendo mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita est confiteri Christum; tanta mors est negare Christum. An Apostolus Petrus (sicut eum quidam favore perverso excusare nituntur) Christum non negavit: quia interrogatus ab Ancilla, hominem se nescire respondit?

[n] *Luc.* 22.

§ CORR. ROM. α *Item.*] In duobus vetuſtis Gratiani exemplaribus hoc eſt aliud caput, & rubricam habet, *De eodem:* eſt enim ex *Tractatu* 66. in Joannem.

LXXXVI. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS, *id eſt*, Autor operis Imperfecti, in Matth. *Hom.* 25. [fortè c. an. 400. *Conſtantinopoli.*]

Veritatem prodit non ſolùm qui pro veritate mendacium loquitur, ſed etiam qui virtutem non liberè prædicat.

[o] *Matth.* 10.
[p] *Rom.* 10.

NOlite timere [o] *eos, qui occidunt corpus:* ne fortè propter timorem mortis non liberè dicatis quod audiſtis, nec fiducialiter prædicetis omnibus, quod in aure ſoli audiſtis. Sic ergo ex his verbis oſtenditur, quòd non ſolùm ille proditor eſt veritatis, qui transgrediens veritatem, palàm pro veritate mendacium loquitur: ſed etiam ille, qui non liberè veritatem pronunciat, quam liberè pronunciare oportet, aut non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere convenit; proditor eſt veritatis. Nàm ſicut Sacerdos debitor eſt, ut veritatem, quam audivit à Deo, liberè prædicet; ſic Laicus debitor eſt, ut veritatem, quam audivit quidem à Sacerdotibus probatam in Scripturis, defendat fiducialiter. Quod ſi non fecerit, proditor eſt veritatis [p]. *Corde enim creditur ad juſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

GRATIAN. „ HÆC ſententia potiùs Judicem lædit, quàm eum, in quem temerè fertur. Unde ait

LXXXVII. AUGUSTINUS. [c. an. 412. *in Africa.*]

Injuſtè aliquem anathematizans, ſibi, non aliis nocet.

[q] Anſel. *l.* 12. *c.* 67. Polyc. *l.* 7. *tit.* 1. ſine Autoris nomine.
[r] *Rom.* 5.
[ſ] Aug. de Baptiſmo contra Donatiſtas, *l.* 3. *c.* 18.

ILlud planè [q] non temerè dixerim, quòd ſi quiſquam fidelium fuerit anathematizatus injuſtè; potiùs ei oberit, qui facit, quàm qui hanc patitur injuriam. Spiritus enim Sanctus habitans in Sanctis, per quem quiſque ligatur, aut ſolvitur, immeritam nulli ingerit pœnam. Per eum quippe diffunditur charitas in cordibus noſtris, quæ [r] non agit perperàm. Pax [ſ] α Eccleſiæ dimittit peccata, & ab Eccleſiæ pace alienatio tenet peccata, non ſecundùm arbitrium Hominum, ſed ſecundùm arbitrium Dei. Petra enim tenet, petra dimittit: columba tenet, columba dimittit: unitas tenet, unitas dimittit.

§ CORR. ROM. α *Pax.*] Hæc pars (nam ſuperior non eſt inventa apud B. Auguſtinum) ex ipſo eſt emendata, & nonnihil aucta.

GRATIAN. „ ITEM Salomon [t]: *ſicut avis in incertum volans, & paſſer quò libet vadens: ſic maledictum fruſtrà prolatum venit ſuper eum, qui miſit illud.*

[t] *Prov.* 16. ſed paulò aliter.

LXXXVIII. *Item* GREGORIUS Papa I. *Homiliâ* 26. in Evangelia. [c. an. 593. *Romæ.*]

Cujus vita officio non congruit, alios ligatus ſolvit.

[u] Ivo, *p.* 14. *c.* 3. Pann. *l.* 5. *c.* 78. 79. & 80.
[x] *al.* judicii.
[y] *al.* hac ipſa.
[z] Suprà, *eâd. ipſe ligandi.*
[a] Suprà, *eâd. judicare.*
[b] *Ezech.* 13.
[c] *Abeſt ab orig.*
[d] Suprà, *eâd. tunc vera.*

PLerumque [u] contingit, ut hic Judicis locum [x] teneat, cujus ad locum vita minimè concordat: ac proinde ſæpè agitur, ut vel damnet immeritos, vel alios ipſe ligatus ſolvat; ſæpè in ſolvendis, ac ligandis Subditis, ſuæ voluntatis motus, non autem cauſarum merita ſequatur. Unde fit, ut ipſe [y] ligandi [z], aut ſolvendi poteſtate ſe privet. & *infrà.* §. 1. Sæpè fit, ut erga quemlibet proximum odio, vel gratiâ moveatur Paſtor. Judicare [a] autem dignè de Subditis, &c. Unde rectè per Prophetam dicitur [b]: *Mortificabant animas, quæ non moriuntur: & vivificabant animas, quæ non vivunt.* Non morientem quippe mortificat, qui juſtum damnat: & non victurum vivificare nititur, qui Reum à ſupplicio abſolvere conatur.

§. 2. Cauſæ ergo penſandæ ſunt, & tunc ligandi, atque ſolvendi poteſtas exercenda. Videndum eſt, quæ culpa præceſſit [c], & quæ ſit pœnitentia ſecuta poſt culpam: ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat, illos Paſtoris ſententia abſolvat. Tunc enim [d] vera eſt abſolutio, &c. & *infrà.* §. 3. Ex qua conſideratione intuendum eſt, quòd illos nos debemus per Paſtoralem autoritatem ſolvere, quos Autorem noſtrum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam vivificare. & *infrà.* §. 4. Veniat itaque foràs mortuus, id eſt, culpam confiteatur peccator. Venientem verò foràs ſolvant Diſcipuli: ut Paſtores Eccleſiæ ei pœnam debeant amovere, quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit. §. 5. Hæc de ſolutionis ordine breviter dixerim, ut ſub magno moderamine Paſtores Eccleſiæ, vel ſolvere ſtudeant, vel ligare.

LXXXIX. *Item* CALIXTUS Papa I. *Epiſt.* 1. ad Benedictum Epiſcopum. [an. 222. *Romæ.*]

Viribus caret ſententia injuſtè prolata.

[e] XXV. *q.* 1. *omne.* §. *injuſtum.* ex Marcellino. Capitul. Hadrian. *c.* 78. *eâd. l.* 5. *c.* 251. Burch. *l.* 15. *c.* 8. Anſel. *l.* 3. *c.* 84. Ivo, *p.* 5. *c.* 235. & *p.* 16. *c.* 9.
[f] Aug. *l. Confeſſ.* 9. *c.* 9.

INjuſtum [e] judicium, & definitio injuſta Regio metu, aut juſſu, aut cujuſcumque Epiſcopi, aut Potentis à Judicibus ordinata, vel acta non valeat. §. 1. Homini [f] religioſo parum eſſe debet inimicitias aliorum non exercere, vel non augere malè loquendo: niſi etiam eos extinguere benè loquendo ſtuduerit. §. 2. Melior eſt in malis factis humilis confeſſio, quàm in bonis ſuperba gloriatio.

XC. *Item* AUGUSTINUS *ſuper Pſal.* 111. *ad verſ.* Faciens miſericordiam Dominus. [ante an. 422. *in Africa.*]

Præmium meretur, qui injuſtè maledicitur.

QUi juſtus eſt, & injuſtè maledicitur; præmium illi redditur.

GRATIAN. „ HIC, etſi, ut dictum eſt, non teneatur ligatus apud Deum; ſententiæ tamen parere debet: ne ex ſuperbia ligetur, qui priùs ex puritate conſcientiæ abſolutus tenebatur. §. 1. Idem eſt, quando contra æquitatem ſententia fertur: veluti quando Subditi non poſſunt cogi ad malum, ſcientes obedientiam non eſſe ſervandam Prælatis in rebus illicitis. Unde ait

7. *Pars*

XCI. EUTYCHIANUS α Papa. [c. an. 275. *Romæ.*]

Non eſt obediendum Epiſcopo, qui pro Hæreticis Miſſam canere jubet.

SI quis Epiſcopus [g], aut Abbas Presbytero, aut Monacho ſuo juſſerit Miſſas pro Hæreticis β cantare; non licet, & non expedit obedire eis.

[g] Polyc. *l.* 7. *tit.* 5. Burch. *l.* 19. *c.* 105. Ivo, *p.* 15. *c.* 117.

§ CORR. ROM. α *Eutychianus.*] Burchardus, & Ivo referunt ex Eutychiano ſimul Caput hoc, & c. *ſi quis.* XXIV. *q.* 1. quod tamen Gratianus citat ex Julio.

β *Hæreticis.*] Ceteri Collectores addunt, *mortuis*, quam vocem hic autor Gloſſæ ſupplevit.

XCII. *Item* AUGUSTINUS. [fortè Ambroſius lib. de Paradiſo *c.* 6. an. 375. *Mediolani.*]

Præceptis non obedire multoties expedit.

NOn ſemper malum eſt non obedire præcepto: cùm enim Dominus jubet ea, quæ ſunt contraria Deo; tunc ei obediendum non eſt.

§ CORR. ROM.] Hujus Capitis partim verba ipſa, partim ſententia habentur apud Beatum Ambroſium, *lib. de Paradiſo*, *c.* 6.

XCIII. *Item* HIERONYMUS *in Epiſt.* ad Titum α, *c.* 2. *verſic.* Servi Dominis ſuis ſubditi. [an. 386. *in Palæſtina.*]

De eodem.

[h] Anſ. *l.* 13. *c.* 26.
[i] Polyc. *l.* 1. *tit. ult.*
[k] *Act.* 5.

SI Dominus [h] ea jubet, quæ non ſunt adverſa Scripturis ſanctis; ſubjiciatur ſervus domino. Si verò [i] contraria præcipit; magis obediat ſpiritûs, quàm corporis Domino. & *infrà* c. 3. §. 1. Si bonum eſt, quod præcipit Imperator, & Præſes, jubentis obſequere voluntati: ſi verò malum, reſponde ei illud de Actibus Apoſtolorum [k]: *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.* Hoc ipſum & de ſervis intelligamus apud dominos, & de uxoribus apud viros, & de filiis apud parentes: quòd in illis tantùm debeant dominis, viris, parentibus eſſe ſubjecti, quæ contra Dei mandata non veniunt.

§ CORR. ROM. α *Titum.*] Sic eſt emendatum ex Polycarpo, cùm anteà citaretur, *ad Epheſios*, emendato etiam, & nonnihil locupletato ipſo Capite ex originali.

XCIV. *Item* AMBROSIUS [l]. [fortè Auguſtinus *in Pſal.* 124. c. an. 420. *in Africa.*]

[l] Infrà, *eâd. Imperatores.* §. *Julianus.*

Non ſunt audiendi, qui contra Deum aliquid jubent.

JUlianus [38] Imperator, quamvis eſſet apoſtata, habuit tamen ſub ſe Chriſtianos milites: quibus cùm dicebat, Producite aciem pro defenſione Reipublicæ; obediebant ei. Cùm autem diceret eis, Producite arma in Chriſtianos; tunc cognoſcebant Imperatorem Cæli.

§ CORR. ROM.] Infrà *eâdem*, *c. Imperatores*, §. *Julianus*, habetur hæc ſententia: fortaſſéque ex eo loco mutatis verbis, confectum eſt hoc Capitulum.

§ PITH. [38] *Julianus.*] Infrà XXIII. q. 1. can. 4. Vide S. Auguſt. *In Pſal.* 124. & *lib.* 5. *de Civit. c.* 21. Bedam *ad Epheſ.* 6. Theodor. *lib.* 4. *c.* 1. Socrat. *lib.* 3. *c.* 1. Tripart. *lib.* 2. *c.* 1. Sozomen. &c.

XCV. *Item* FABIANUS Papa, *Epiſt.* 2. omnibus Epiſcopis. [c. an. 240. *Româ in Orientem.*]

Non jubet aliquid injuſtum, qui Deum timere probatur.

QUi omnipotentem Deum metuit; nec contra Evangelium, nec contra Apoſtolos, nec contra Prophetas, vel ſanctorum Patrum inſtituta aliquid ullo modo agere conſentit.

XCVI. *Item* NICOLAUS Papa Lothario Regi. [c. an. 863. *Româ in Galliam.*]

Et qui peccat, & qui peccanti conſentit, uterque reus eſt.

[m] Ivo, *p.* 8. *c.* 227.
[n] *Pſal.* 39.
[o] Sup. *eâd. Teugualdum.*

ITa corporis [m] tui cedere moribus conſenſiſti, & relaxatis voluptatum habenis temetipſum in lacum [n] miſeriæ, & in lutum fæcis prohibitum [39] dejeciſti; ut qui poſitus fueras ad gubernationem populorum, effectus ſis ruina multorum. Probat hoc [o] Thiegualdi [40], & Guntharii dudum Epiſcoporum legitimus caſus: qui pro eo, quòd te minimè competenter erudierunt; quin immò quia prævaricationem tuam tegere argumentis ſuis, & ſub quadam juſtitiæ ſpecie fucatis quibuſdam exquiſitis adinventionibus æquitatem obruere ſtu-

duerunt; noſtra ſunt Apoſtolica depoſiti autoritate, & ab omni Epiſcopatûs regimine regulariter ſequeſtrati.

¶ Pith. 39 *Probibitum.*] V. C. *pro libitu.*
40 *Thiegualdi.*] V. C. *Thvvegualdi.*

XCVII. *Item* Augustinus *Sermone* 6. de verbis Domini [p]. [ante an. 399. *in Africa.*]

De eodem.

QUi reſiſtit [q] Poteſtati [r], Dei ordinationi reſiſtit. Sed quid ſi [f] illud jubeat, quod non debeas facere? Hic ſanè contemne Poteſtatem, timendo Poteſtatem. Ipſos Humanarum legum [t] gradus advertite. Si aliquid juſſerit Curator, nonne faciendum eſt? tamen, ſi contrà Proconſul [u] jubeat; non utique contemnis Poteſtatem, ſed eligis majori ſervire. Nec hinc debet minor iraſci, ſi major prælata eſt. Rursùs ſi aliquid ipſe Proconſul jubeat, & aliud jubeat Imperator; numquid dubitatur illo contempto, illi eſſe ſerviendum? Ergo, ſi aliud Imperator, & aliud Deus; quid judicatis? Solve tributum: eſto mihi in obſequium: rectè; ſed non in idolio. In idolio prohibet. Quis prohibet? Major poteſtas. Da veniam: tu carcerem, ille gehennam minatur. Hic jam tibi aſſumenda eſt fides [x] tua tamquam ſcutum, in quo poſſis omnia ignita jacula inimici extinguere.

[p] Beda *Rom.* 13. [q] Polyc. *l.* 1. *t.* 27. [r] *Rom.* 13. [f] ſed ſi. *orig.* [t] *al.* rerum. [u] *al.* Proconſulem. [x] *Epheſ.* 6.

¶ Corr. Rom.] Emendatum & locupletatum eſt Caput hoc ex ipſo originali.

XCVIII. *Item* Idem Donatiſtis, *Epiſt.* 166. [fortè an. 409. *ibid.*]

De eodem.

IMperatores [y], ſi in errore eſſent, (quod abſit) pro errore ſuo contra veritatem Leges darent, per quas juſti & probarentur, & coronarentur, non faciendo quod illi juberent; quia Deus prohiberet. Sicut juſſerat Nabuchodonoſor [z], ut aurea ſtatua adoraretur: quod qui facere noluerunt, Dei talia prohibenti placuerunt. Quando autem Imperatores veritatem tenent, pro ipſa contra errorem jubent. Quod quiſquis contempſerit; ipſe ſibi judicium acquirit. Nam & inter homines pœnas luit, & apud Deum ſortem [a] non habebit; quia hoc facere noluit, quod ei per cor Regis ipſa veritas juſſit: ſicut ipſe Nabuchodonoſor poſteà miraculo ſalutis trium puerorum commotus, atque mutatus, pro veritate contra errorem Edictum propoſuit, ut quicumque blaſphemarent Deum Sidrac, Miſac, & Abdenago, in interitum irent, & domus eorum in diſperſionem. Et non vultis, ut aliquid tale contra vos jubeant Imperatores Chriſtiani; cùm ſciant à vobis in eis, quos rebaptizatis, Chriſtum exſufflari? *Idem in Pſalmis* [b]. §. 1. Julianus [c] extitit infidelis Imperator. Nonne extitit apoſtata, iniquus, idololatra? Milites Chriſtiani ſervierunt Imperatori infideli. Ubi veniebatur ad cauſam Chriſti; non agnoſcebant, niſi illum, qui in Cælo erat. Quando volebat, ut Idola colerent, ut thurificarent; præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite aciem, ite contra illam Gentem, ſtatim obtemperabant. Diſtinguebant Dominum æternum à Domino temporali: & tamen ſubditi erant propter Dominum æternum etiam Domino temporali.

[y] Sup. *diſt.* 9. *c.* 1. Polyc. *ibid.* [z] *Dan.* 3. [a] *al.* frontem. [b] *In Pſal.* 124. *ad verſ.* Quoniam non derelinquis. Beda *ad Epheſ.* 6. [c] Suprà, *eâd.* *Julianus.* Ivo, *p.* 5. *c.* 7.

XCIX. *Item* Gregorius I. *c.* 12. *lib.* 35. in Job. [an. 590. *Romæ.*]

Per obedientiam bonum deſerere, malum verò numquam facere licet.

QUid ergo mirum, ſi homo peccator ſe obedientiæ in præſentis vitæ brevitate ſubjicit; quando hanc mediator Dei & Hominum tenuit, & tenendam præcepit α; & cùm obedientes remunerat, non relinquit? Sciendum verò eſt, quòd numquam per obedientiam malum fieri; aliquando autem per obedientiam debet bonum, quod agitur, intermitti. Neque enim in Paradiſo arbor mala extitit, quam Deus homini, ne contingeret, interdixit: ſed, ut meliùs per obedientiæ meritum Homo benè conditus creſceret; dignum fuerat, ut hunc etiam à bono prohiberet: quatenus tantò veriùs hoc, quod ageret, virtus eſſet; quantò & à bono ceſſans Autori ſuo ſe ſubditum humiliùs exhiberet.

¶ Corr. Rom. α *Tenuit, & tenendam præcepit.*] Hæc abſunt à pleriſque manuſcriptis, & ab originali. Simile quiddam legitur apud B. Auguſtinum, *Sermone* 5. ad fratres in eremo. *Nec mirum*, inquit, *ſi nos peccatores obedientiæ ſubjicimur, quando hanc mediator Dei & Hominum etiam in morte non deſeruit, & ei ſe ſubjecit, qui per omnia erat patri æqualis.*

C. *Item* Isidorus [d] 41. [fortè Baſilius c. an. 371. *in Ponto.*]

[d] Smaragdus, *c.* 69.

Apud Deum maledicitur, qui peccantibus conſentit.

QUi conſentit [e] peccantibus, & defendit alium delinquentem; maledictus erit apud Deum & Homines, & corripietur increpatione ſeveriſſima. Hinc etiam quidam ſanctiſſimus Pater ait: Si quis peccantem defendit, acriùs quàm ille, qui peccavit, coërceatur. Hinc & alius Pater ait: Si quis alterius errori conſenſerit, & illi conſilium dederit, ut ſe tardiùs humiliet: ſciat ſe cum illo ſimili modo judicandum culpabilem.

[e] Anſel. *l.* 12. *c.* 5. Burch. *l.* 11. *c.* 46. Ivo, *p.* 14. *c.* 110.

¶ Corr. Rom.] Prima pars hujus Capituli uſque ad vocem, *ſeveriſſima*, habetur in Regula Beati Pachomii, Romæ edita. Totum verò extat apud Smaragdum in expoſitione Regulæ Beati Benedicti, *c.* 69. Citat autem Baſilium quemadmodum & Burchardus, & Ivo: & ſenſus eſt in Regulis ipſius Baſilii brevioribus, *regulâ ſeptimâ.*

¶ Pith. 41 *Iſidorus.*] Ex regula S. Pachomii ab Hieronymo translata, *præcepto* 99.

CI. Idem Isidorus. [fortè Baſilius c. an. 371. *ibid.*]

Non eſt obediendum, quod contra Deum præcipitur.

SI is, qui præeſt, fecerit, aut cuiquam quod à Domino prohibitum eſt, facere juſſerit; vel, quod præceptum eſt, præterierit, aut præterire mandaverit; ſancti Pauli Apoſtoli ſententia ei ingerenda eſt, dicentis [f]: *Etiamſi nos, aut Angelus de Cælo evangelizaverit vobis, præterquam quod vobis evangelizavimus, anathema ſit. Idem.* §. 1. Si quis prohibet α vobis, quod à Domino præceptum eſt, vel rurſùs imperat fieri, quod Dominus prohibet; execrabilis ſit omnibus, qui diligunt Deum. *Idem.* §. 2. Is, qui præeſt, ſi præter voluntatem Dei, vel præter quod in ſanctis Scripturis evidenter præcipitur, vel dicit aliquid, vel imperat; tamquam falſus teſtis Dei, aut ſacrilegus habeatur.

[f] *Gal.* 1.

¶ Corr. Rom.] In Regulis brevioribus B. Baſilii, *c.* 114. & 303. ſimillima leguntur hiſce omnibus, quæ in hoc Capite continentur.

α *Si quis prohibet.*] In lib. B. Baſilii de Inſtitutis Monachorum, Rufino interprete, ferè eadem habentur, *c.* 14. quemadmodum ultimus *verſ. is qui præeſt, ibid. c.* 16.

" Gratian. " Cùm ergo Subditi excommunicantur ideò, quia ad malum cogi non poſſunt; tunc Sententiæ non eſt obediendum: quia juxta illud Gelaſii [g] [Nec apud Deum, nec apud Eccleſiam ejus quemquam gravat iniqua ſententia.]
" §. 1. Quòd autem ſuprà, communicantes Excommunicatis de Eccleſia abjici jubentur, non de quolibet modo communicantibus intelligendum eſt. Unde "

[g] Suprà, *eâd. cui eſt illata.* 8. *Pars.*

CII. Nicolaus Papa I. Hincmaro Remorum Archiepiſcopo. [c. an. 863. *Româ in Galliam.*]

De his, qui cum Excommunicatis communicant.

EXcellentiſſimus [h] Rex Carolus Apoſtolatum noſtrum conſuluit, quid agendum ſit de his, qui communicant cum his, qui cum Engeltrude 42 ſæpè damnata femina communicant: quoniam eam cum communicatoribus ſuis, & fautoribus pari vinculo anathematis 43 conſtat eſſe aſtrictam. Quapropter nunc Beatitudini tuæ injungimus, ut ſuper hoc noſtra autoritate fretus curam de his ſumere ſtudeas: & quia docta divinitùs Sanctitas tua valdè novit, aliud eſſe [i] ex neceſſitate, aliud ex ignorantia, atque aliud, quod ex 44 ſtudio delinquitur, iſtúdque poſterius duobus prioribus diſtrictiùs eſſe puniendum; idcircò ſolerter invigilet, & cauta diſcretione ſingulorum modos dijudicet: quatenus, qui ex neceſſitate, aut ignorantiâ delinquunt, autoritate noſtra per te abſolvantur: ſi tamen ipſa eorum ignorantia, vel neceſſitas vera, & non ſimulata, vel non ex voluntate proceſſerit: quia, ut benè noſti, plerique ſunt, qui poſſunt quidem, ſed nolunt recta noſſe. Unde Pſalmiſta de hujuſmodi [k]: *Noluit*, inquit, *intelligere, ut bene ageret.* Illos autem, qui ſtudio ſuo obligantur, & contemptu interdicta noſtra poſtponunt; non niſi digna ſatisfactione præveniente volumus à te prorſùs abſolvi.

[h] Ivo, *p.* 14. *c.* 46. Pann. *l.* 5. *c.* 106. [i] B. Greg. *l.* 34. *Mor. c.* 16. [k] *Pſal.* 35.

¶ Pith. 42 *Engeltrude.*] V. C. *Ingeltrude.*
43 *Anathematis.*] V. C. addit, *retineri conſtat aſtrictam.*
44 *Ex.*] Abeſt à V. C.

CIII. *Item* Gregorius VII. *lib.* 5. Regeſti, in Concilio Romæ habito. [an. 1078.]

De iis, qui ſine culpa cum Excommunicatis communicant.

QUoniam multos [l] peccatis noſtris exigentibus pro cauſa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantiâ, partim nimia ſimplicitate, partim timore, partim etiam neceſſitate; devicti miſericordiâ, Anathematis ſententiam ad tempus, prout poſſumus, opportunè temperamus. Apoſtolica itaque autoritate ab Anathematis vinculo hos ſubtrahimus: videlicet uxores, liberos, ſervos, ancillas, ſeu mancipia, nec non ruſticos ſervientes, & omnes alios, qui non adeò curiales ſunt, ut eorum conſilio ſcelera perpetrentur, & eos, qui ignoranter Excommunicatis communicant, ſive illos qui communicant cum eis qui Excommunicatis communicant. Quicumque autem orator, ſive peregrinus, aut viator in terram Excommunicatorum devenerit, ubi non poſſit emere, vel non habeat unde emat; ab Excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et ſi quis Excommunicatis non in ſuſtentationem ſuperbiæ [m], ſed humanitatis causâ dare aliquid voluerit, non prohibemus.

[l] Ivo, *p.* 14. *c.* 43. Pann. *l.* 5. *c.* 125. [m] *al.* in ſuſtentationem, non ſuperbiæ.

CIV. *Item* Bonifacius Martyr Zachariæ Papæ *in Epiſt.* quæ incipit, *Paternæ.* [c. an. 751. è *Germania Romam.*]

De Bonifacio, qui Excommunicatis, & Pſeudoëpiſcopis α ſe non communicaturum juravit.

n Ivo, p. 2. c. 95.

ANteceſſor [n] [45] Prædeceſſoris veſtri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinavit, & ad prædicandum verbum Dei Germanicis Gentibus miſit; ſacramento me conſtrinxit, ut canonicis, & juſtis Epiſcopis, & Presbyteris in verbo, facto, conſenſu adſtipulator fierem, & adjutor, (quod cum Divina gratia adimplere ſtudui:) falſos autem Sacerdotes, hypocritas, & ſeductores populorum vel corrigerem ad viam ſalutis, vel declinarem, & abſtinerem à communione ipſorum: quod ex parte ſervavi, & ex parte cuſtodire, & implere non potui: ſed ſpiritualiter implevi ſacramentum, quia in conſenſum, & in conſilium [o] eorum non venit anima mea: corporaliter autem ab eis omnino abſtinere non potui. Dum enim veniſſem ad Principem Francorum, cogente Eccleſiarum neceſſitate; non tales ibi reperi, quales volui: ſed tamen in ſancta communione corporis Chriſti illis non communicavi.

o Gen. 49.

¶ CORR. ROM.] Epiſtola, in qua habetur Capitulum hoc, edita eſt per Laurentium Surium in vita ſancti Bonifacii Legati Germaniæ, & Martyris. Emendatior autem extat manuſcripta Romæ in Bibliotheca Monaſterii Dominicani.

α *Et Pſeudoëpiſcopis.*] Hic in aliquot vetuſtis anteà legebatur, *Excommunicatis à Pſeudoëpiſcopis.*

¶ PITH. [45] *Anteceſſor.*] Vide Vignerium *to. 2. p.* 348. Eſt verò de eadem re ejuſdem Bonifacii Epiſtola ad Danielem Epiſcopum, & Danielis ad iſtam reſponſio, *in V. C.*

CV. *Item* ZACHARIAS Papa Bonifacio Martyri in Epiſtola, cujus initium eſt, *Benedictus Deus.* [an. 751. *Romà in Germaniam.*]

Excommunicatis non communicat, qui eis animo non conſentit.

p Ivo, p. 2. c. 96.

QUod Prædeceſſor [p] noſter beatæ memoriæ Gregorius, hujus ſanctæ Sedis Apoſtolicæ Præſul, dum ad prædicandum verbum Evangelii tuam miſiſſet Fraternitatem in Germaniæ partibus, & gentibus illis paganis, verbo pollicitationis illam voluit antè eſſe munitam [q]: ita ut orthodoxos Epiſcopos, Presbyteros, vel quoſcumque reperire potuiſſes in verbo exhortationis perfectos, ampliùs confirmares, & eis communicares (quod & factum eſt:) ſi quos verò ſeductores Epiſcopos, aut Pſeudopresbyteros, vel quoſque à recto fidei tramite deviantes reperiſſes; nulla tibi cum eis eſſet communio: quod te, ſolatiante Deo, uſque ad præſens ſpiritualiter ſervaſſe confeſſus es: vel ſi omnino propter principalem, & humanum favorem gentis Francorum, dum ad eos acceſſiſſes, corporaliter abſtinere non valuiſti, cogente Eccleſiarum Dei neceſſitate; & tamen in eorum conſilio, & conſenſu communionis anima tua non eſt coinquinata. Itaque propter hoc, quòd cum eis converſatus es, non conſentiens iniquitati eorum; nullum tibi eſt detrimentum coram Deo.

q al. monitam.

¶ CORR. ROM.] In Epiſtola præcedunt hæc verba, *Suggeſſit itaque ſancta Fraternitas tua in ſuis apicibus, quod Prædeceſſor noſter, &c.*

GRATIAN. 9. Pars.

» EXCOMMUNICATIONIS autem forma, & modus,
» atque reconciliationis hic eſt.

CVI. [fortè c. an. 692.]

Modus & Forma Excommunicationis.

r Burch. l. 11. c. 3. Ivo, p. 14. c. 76.

DEbent duodecim [r] Sacerdotes Epiſcopum circumſtare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in concluſione Anathematis, vel Excommunicationis projicere debent in terram, & conculcare pedibus: deinde Epiſtola per parochias mittatur continens Excommunicatorum nomina, & cauſam Excommunicationis.

¶ CORR. ROM.] Apud Burchardum, & Ivonem ea, quæ in hoc Capite continentur, & multa alia eodem pertinentia, citantur ex Concilio Rotomagenſi. In Collectione verò Canonum incerti Autoris manuſcripta, iiſdem verbis, quibus hic, refertur ex Zacharia Papa.

CVII. *Item* EX CONCILIO ARAUSICO. [an. 441. *in Gallia.*]

De eodem.

ſ Burch. l. 11. c. 7. Ivo, p. 3. c. 126.

CAnonica [ſ] inſtituta, & ſanctorum Patrum exempla ſequentes, Eccleſiarum Dei violatores α autoritate Dei, & judicio Sancti Spiritûs à gremio ſanctæ matris Eccleſiæ, & à conſortio totius Chriſtianitatis eliminamus, quoadusque reſipiſcant, & Eccleſiæ Dei ſatisfaciant.

¶ CORR. ROM. α *Violatores.*] In eadem Collectione, & apud Burchardum, & in duobus vetuſtis Gratiani codicibus ſequitur N. Ab aliis tamen Gratiani exemplaribus, & ab Ivone abeſt nota iſta.

CVIII. *Item* EX EODEM. [an. 441. *ibid.*]

Modus Reconciliationis Excommunicatorum.

t Burch. l. 11. c. 8.

CUm aliquis [t] vel Excommunicatus, vel Anathematizatus, pœnitentiâ ductus veniam poſtulat, & emendationem promittit; Epiſcopus, qui eum excommunicavit, ante januas Eccleſiæ venire debet, & duodecim Presbyteri cum eo, qui eum hinc inde circumſtare debent α. Et ſi ille terræ proſtratus veniam poſtulat, & de futuris cautelam ſpondet; tunc Epiſcopus apprehensâ manu ejus dexterâ, in Eccleſiam illum introducat, & communioni Chriſtianæ reddat, & ſeptem Pſalmos pœnitentiales decantet cum iſtis precibus, Kyrie eleïſon, Pater noſter, Salvum fac ſervum tuum, *Oratio*, Præſta quæſumus Domine huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum; ut Eccleſiæ tuæ ſanctæ, à cujus integritate deviaverat peccando, admiſſorum veniam conſequendo reddatur innoxius. Per &c.

¶ CORR. ROM. α *Debent.*] Apud Burchardum, qui etiam ex Concilio Arauſico citat, hæc ſequuntur: *Ubi etiam adeſſe debent illi, quibus injuria, vel damnum illatum eſt,* & multa alia, quæ omnino perlegenda ſunt.

« PRESBYTERIS verò, qui excommunicati ſacrum mi-
« niſterium contingere præſumunt, quæ pœnitentia ſit impo-
« nenda, definit dicens

GRATIAN. 10. Pars.

CIX. JOANNES VIII. Clero, & Ordini Salonitano [u] ſcribens. [c. an. 880. *Romà in Dalmatiam.*]

u al. Salernitano.

Quæ ſit pœnitentia Sacerdotum, qui excommunicati ſacrum miniſterium contingere præſumunt.

x Ivo, p. 14. c. 35. Pann. l. 5. c. 104.

DE illis [x] Presbyteris, qui tempore ſanctiſſimi Prædeceſſoris noſtri Domini Papæ Nicolai excommunicati ſacrum miniſterium [y] contingere præſumpſerunt; ipſi in ſe damnationis (ſicut ſacri Canones ſtatuerunt) ſententiam intulerunt. Tamen, quia miſeratio Apoſtolica veniam ſolet præſtare correctis; ob multitudinem miſericordiæ illis hanc indulgentiam exhibemus: ut ſancta communione ſaginati ſtudeant tribus continuis annis per hebdomadam omni ſecundâ α, & quartâ, & ſextâ feriâ à vino β, & à carne penitùs jejunare, & ultrà lugenda nequaquam committere.

y al. myſterium.

¶ CORR. ROM. α *Omni ſecundâ.*] Apud Ivonem, & in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur, *omni ſecundâ, & ſextâ feriâ:* in uno autem, *omni quartâ, & ſextâ feriâ.*

β *A vino.*] In Pannormia eſt, *aut à vino, aut à carne:* apud Ivonem, *à vino, aut aceto.*

« QUI autem Excommunicatis communicant, pro modo
« peccati pœnitentiam accipiant. Unde

GRATIAN.

CX. URBANUS II. Genebaldo [z] Conſtantienſi Epiſcopo. [c. an. 1093. *ex Italia in Germaniam.*]

z al. Gebehardo.

Pro modo peccati puniantur, qui Excommunicatis communicant.

a Ivo, p. 14. c. 45. Pann. l. 5. c. 107.

SAnctis [a] quippe Canonibus cautum conſtat, ut qui Excommunicatis communicaverit, excommunicetur. Ipſius [b] tamen pœnitentiæ, atque abſolutionis modos eo moderamine decernimus, ut quicumque ſeu ignorantiâ, ſeu timore, ſeu neceſſitate negotii cujuſquam maximi, & maximè neceſſarii, eorum ſe convictu, ſalutatione, oratione, oſculatione [c] contaminaverint; cum minoris pœnitentiæ medicinâ ſocietatis noſtræ participationem [d] ſortiantur. Eos verò, qui aut ſpontaneè, aut negligenter inciderint; ſub ea volumus diſciplinæ coërcitione [e] ſuſcipi, ut ceteris metus incutiatur.

b al. ipſi.
c al. oſculóve.
d al. participium.
e al. coërcione.

CAUSA XII.

« QUIDAM Clerici propria relinquere volunt: de ſuis
« & Eccleſiæ rebus teſtamentum conficiunt: de rebus
« Eccleſiæ nonnulla largiuntur.
« *I.* Modò primùm quæritur, utrùm liceat Clericis pro-
« prium habere.
« *II.* Secundò, an res Eccleſiæ, quæ ab eis datæ ſunt,
« poſſint conſtare aliqua firmitate eis, qui eas acceperunt.
« *III.* Tertiò, ſi ante tempus Ordinationis ſuæ, qui nihil
« habere videbantur, & poſt Ordinationem aliqua inveniſſe
« noſcuntur, an poſſint ea relinquere quibus voluerint, an non.
« *IV.* Quartò, ſi de ſuis & Eccleſiæ rebus aliqua acqui-
« ſiſſe noſcuntur, an utrique communiter, an ſingulariter Ec-
« cleſiæ, vel Sacerdoti, jure proveniant.
« *V.* Quintò, ſi teſtamenta liceat eis conficere.

GRATIAN.

UTRUM LICEAT CLERICIS PROPRIUM HABERE.

QUÆSTIO I.

« CLERICOS nihil poſſidere, multis autoritatibus jube-
« tur [a]. Ait enim

GRATIAN. 1. Pars.
a al. approbatur.

I. TOLETANUM CONCILIUM IV. *c.* 23. [an. 633. *in Hiſpania.*]

Impuberes, & adoleſcentes in uno conclavi manentes probatiſſimo ſeniori deputentur.

OMnis [b] ætas [c] ab adoleſcentia in malum prona eſt. Nihil enim incertius [d], quàm vita adoleſcentium. Ob hoc conſtituere oportuit, ut ſi qui in Clero impuberes [e], aut adoleſcentes exiſtunt, omnes in uno conclavi atrii commaneant [f], ut lubricæ ætatis annos non in luxuria, ſed in diſciplinis Eccleſiaſticis agant, deputati probatiſſimo ſeniori, quem & magiſtrum diſciplinæ, & teſtem vitæ habeant. §. 1. Quòd ſi

aliqui

b Anſel. l. 7. c. 1.
c Gen. 6. & 8.
d Prov. 30.
e al. puberes.
f al. commorentur.

aliqui ex his pupilli exiſtunt; Sacerdotali tutela foveantur: ut & vita eorum à criminibus intacta ſit: & res ab injuria improborum. Qui autem his præceptis reſultaverint; Monaſteriis deputentur, ut vagantes animi, & ſuperbi ſeveriori regula diſtringantur.

II. *Item* CLEMENS I. in *Epiſt.* 5. [c. an. 68. *Româ Hieroſolymam.*]

Omnibus Clericis communis eſt vita ſervanda.

DIlectiſſimis [g] [1] Fratribus, & Condiſcipulis, Hieroſolymis cum dilectiſſimo fratre Jacobo Coëpiſcopo habitantibus, Clemens Epiſcopus. Communis vita, Fratres, omnibus neceſſaria eſt, & maximè his, qui Deo irreprehenſibiliter militare cupiunt, & vitam Apoſtolorum, eorúmque Diſcipulorum imitari volunt. §. 1. Communis enim uſus omnium, quæ ſunt in hoc Mundo, omnibus eſſe hominibus debuit. Sed per iniquitatem alius hoc ſuum eſſe dixit, & alius illud; & ſic inter Mortales facta diviſio eſt. §. 2. Denique Græcorum quidam ſapientiſſimus hæc ita ſciens eſſe, ait, communia debere eſſe amicorum omnia. [In omnibus autem ſunt ſine dubio, & conjuges α.] Et ſicut non poteſt, inquit, dividi aer, neque ſplendor ſolis; ita nec reliqua, quæ communiter in hoc Mundo omnibus data ſunt ad habendum, dividi debere; ſed habenda eſſe communia. Unde & Dominus per Prophetam loquitur dicens [h]: *Ecce quàm bonum, & quàm jucundum, &c.* §. 3. Iſtius enim conſuetudinis more retento, etiam Apoſtoli, eorúmque Diſcipuli, ut prædictum eſt, unà nobiſcum & vobiſcum communem vitam duxêre. Unde, ut benè noſtis, erat multitudinis eorum [i] cor unum, & anima una: nec quiſquam eorum, aut noſtrûm de his, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat: ſed omnia illis & nobis erant communia: nec quiſquam egens erat inter nos. §. 4. Omnes autem, qui domos, vel agros poſſidebant, vendebant eos, & pretia eorum, & reliquas res, quas habebant, afferebant ponentes ante pedes Apoſtolorum (ſicut nobiſcum quidam veſtrûm cognoverunt, & viderunt:) & dividebantur ſingulis, prout cuique opus erat. §. 5. Ananias autem [k] vir auſterus, & Sapphira uxor ejus, qui mentiti ſunt Apoſtolis de pretio agrorum ſuorum, quos vendiderant, nobis præſentibus, in conſpectu omnium circumadſtantium à conſpectu Apoſtolorum propter peccatum eorum, & mendacium, quod fecerunt, mortui elati ſunt ambo. Cetera, quæ de talibus cognovimus, & vidimus, nec recordatione, nec demonſtratione digna ſunt. Quapropter hæc vobis cavenda mandamus, & doctrinis, & exemplis Apoſtolorum obedire præcipimus: quia hi, qui mandata eorum poſtponunt, non ſolùm rei, ſed extorres fiunt. Quæ non ſolùm vobis cavenda, ſed & omnibus prædicanda ſunt. *& infrà.* §. 6. Unde conſilium dantes, veſtram Prudentiam hortamur, ut ab Apoſtolicis regulis non recedatis: ſed communem vitam ducentes, & Scripturas ſacras rectè intelligentes, quæ Domino voviſtis, adimplere ſatagatis.

¶ CORR. ROM. α *In omnibus autem ſunt ſine dubio & conjuges.*] Verba hæc abſunt ab originali in recentioribus Conciliorum editionibus impreſſo, & duobus ipſius manuſcriptis codicibus, uno Vaticano, altero Bibliothecæ ſancti Marci Florentiæ, & ab Anſelmo. Hanc verò ſententiam à Platone acceptam Hæretici quidam volebant in Chriſtianam religionem invehere. Ita enim ſcribit Epiphanius hæreſi 32. *Primùm quidem, quòd ipſe Epiphanes cum patre ſuo, & ſectæ Antiſtite Carpocrate, ac ſodalibus ejus, communes eſſe hominum uxores ſancivit, ex Platonis de Repub. libris occaſionem nactus, & propriam concupiſcentiam perficiens.* Verùm apud veteres etiam Chriſtianos hanc uxorum communionem vehementer damnari ſolitam Tertullianus in Apologetico evidenter teſtatur his verbis: *Omnia indiſcreta ſunt apud nos præter uxores. In illo loco conſortium ſolvimus, in quo ſolo ceteri homines conſortium exercent: qui non amicorum ſolummodo matrimonia uſurpant, ſed & ſua amicis patientiſſimè ſubminiſtrant, ex illa credo Majorum & ſapientiſſimorum diſciplina, Græci Socratis, & Romani Catonis, qui uxores ſuas amicis communicaverunt, &c.*

¶ PITH. [1] *Dilectiſſimis.*] Hic locus transſcriptus eſt ad verbum ex 10. recognit. ubi ex perſona Fauſtiniani Ethnici referuntur & refelluntur.

III. *Item* EUGENIUS Papa II. & Leo IV. *c.* 7. [an. 826. & 853. *Romæ.*]

Juxta Eccleſiam, Clericorum clauſtra conſtituantur.

NEceſſaria [l] etenim res exigit, ut juxta Eccleſiam clauſtra conſtituantur, in quibus Clerici diſciplinis Eccleſiaſticis vacent. Itaque omnibus unum ſit refectorium, ac dormitorium, ſeu ceteræ officinæ ad uſus Clericorum neceſſariæ. Miniſtri verò poſt Epiſcopum ſuper eos eligantur; quorum vita, atque doctrina illos potiùs exornet, quàm dehoneſtet.

¶ CORR. ROM.] Eſt Caput ſeptimum Concilii Romæ ab Eugenio II. primùm habiti, & poſteà à Leone IV. innovati. Anteà citabatur Leo IX.

[G]RATIAN. „ NEC in atrio Eccleſiæ, alia ædificia, niſi Clericorum ponantur. Unde

IV. NICOLAUS Papa [m]. [fortè ex Conc. Salegunſtadienſi, an. 1023. *in Germania.*]

[g] Anſel. *ibid.* [h] *Pſal.* 132. [i] *Act.* 4. [k] *Act.* 5. [l] Anſel. *l.* 7. [c.] 5. & *l.* 4. [c.] 2. [m] In Concil. [Sa]legunſt. [c.] 12.

Nec in atrio Eccleſiæ, niſi Clericorum ædificia ponantur.

NUlla [n] ædificia in atrio Eccleſiæ ponantur, niſi tantùm Clericorum.

¶ CORR. ROM.] Ferè eadem leguntur in Concilio Salegunſtadienſi, *c.* 12. quod habetur in fine Collectionis Burchardi, & refertur ab Ivone *par.* 15.

V. *Item* HIERONYMUS ad Nepotianum. [an. 392. *è Palæſtina in Italiam.*]

Clericus nihil ſeculare poſſideat.

CLericus [o], qui Chriſti ſervit Eccleſiæ, interpretetur primò vocabulum ſuum: & nominis definitione prolata, nitatur eſſe quod dicitur. Si enim κλῆρος Græcè, ſors Latinè appellatur; propterea vocantur Clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia Dominus ſors, id eſt, pars Clericorum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet; talem ſe exhibere debet, ut & ipſe poſſideat Dominum, & poſſideatur à Domino. Qui Dominum poſſidet, & cum Propheta dicit [p], *Pars mea Dominus;* nihil extra Dominum habere poteſt. Quòd ſi quidpiam aliud habuerit præter Dominum; pars ejus non erit Dominus: verbi gratiâ, ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem; cum iſtis partibus Dominus fieri pars ejus non dignatur. Si autem ego pars Domini ſum, & funiculus [q] hereditatis ejus; nec accipio partem inter ceteras tribus: ſed quaſi Levita, & Sacerdos vivo de decimis; & altari ſerviens, altaris oblatione ſuſtentor. Habens [r] victum & veſtitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus ſequar.

VI. *Item* AMBROSIUS de fuga Seculi, *c.* 2. [c. an. 387. *Mediolani.*]

Nihil præter Deum debet curare, qui in ejus ſortem eligitur.

CUi portio Deus eſt, nihil debet curare, niſi Deum: ne alterius impediatur neceſſitatis munere. Quod enim ad alia officia confertur; hoc religionis cultui, atque huic noſtro officio decerpitur. Hæc enim vera eſt Sacerdotis fuga, abdicatio domeſticorum, & quædam alienatio chariſſimorum: ut ſuis ſe abneget, qui ſervire Deo elegerit [f].

VII. *Item* HIERONYMUS ad quemdam ſuum Levitam, de duobus generibus hominum. [fortè c. an. 410. *in Palæſtina.*]

Clericis, & Deo Devotis nec cauſas agere, nec aliquid proprium habere licet.

DUo ſunt genera Chriſtianorum. Eſt autem unum genus, quod mancipatum divino officio, & deditum contemplationi, & orationi, ab omni ſtrepitu temporalium ceſſare convenit: ut ſunt Clerici, & Deo Devoti, videlicet Converſi. Κλῆρος enim Græcè, Latinè ſors. Inde hujuſmodi homines vocantur Clerici, id eſt, ſorte electi. Omnes enim Deus in ſuos elegit. Hi namque ſunt Reges, id eſt, ſe, & alios in virtutibus regentes: & ita in Deo regnum habent. Et hoc deſignat corona in capite. Hanc coronam habent ab inſtitutione Romanæ Eccleſiæ in ſignum Regni, quod in Chriſto expectatur. Raſio verò [t] capitis, eſt temporalium omnium depoſitio. Illi enim victu & veſtitu contenti, nullam inter ſe proprietatem habentes, debent habere omnia communia. §. 1. Aliud verò genus eſt Chriſtianorum, ut ſunt Laici. Λαὸς enim Græcè, eſt populus Latinè. His licet temporalia poſſidere, ſed non niſi ad uſum. Nihil enim miſerius eſt, quàm propter nummum Deum contemnere. His conceſſum eſt uxorem ducere, terram colere, inter virum & virum judicare, cauſas agere, oblationes ſuper altari apponere, decimas reddere: & ita ſalvari poterunt, ſi vitia tamen benefaciendo evitaverint.

VIII. *Item* GREGORIUS I. Auguſtino Anglorum Epiſcopo, Reſponſionum *c.* 1. & 2 [u]. [an. 604. *Româ in Angliam.*]

Clerici nihil proprium poſſideant.

QUia tua Fraternitas [x] Monaſterii regulis erudita, ſeorſum non debet fieri [y] à Clericis ſuis in Eccleſia Anglorum, quæ autore Deo nuper ad fidem perducta eſt; hanc debet inſtituere converſationem, quæ in initio naſcentis Eccleſiæ fuit patribus noſtris: in quibus nullus eorum ex iis, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat; ſed erant illis omnia communia. §. 1. Si qui verò [z] ſunt Clerici [a] extra ſacros Ordines conſtituti, qui ſe non poſſunt continere; ſortiri uxores debent, & ſtipendia ſua exteriùs accipere: quia & de eiſdem Patribus, de quibus præfati ſumus, novimus ſcriptum [b], *quòd dividebatur ſingulis, prout cuique opus erat.* De eorum ergo ſtipendio cogitandum, atque providendum eſt: & ſub Eccleſiaſtica regula ſunt tenendi: ut bonis moribus vivant, & canendis Pſalmis invigilent, & ab omnibus illicitis cor, & linguam, & corpus Deo autore conſervent. §. 2. Communiter autem viventibus [c] jam de faciendis portionibus, vel exhibenda hoſpitalitate, & adimplenda miſericordia nobis quid erit loquendum? cùm omne, quod ſupereſt, in cauſis piis, ac religioſis erogandum eſt; Domino & magiſtro omnibus dicente [d]: *Quod ſupereſt, date eleëmoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.*

IX. *Item* URBANUS Papa I. omnibus Catholicis [2], *Epiſt. unic. c.* 1. [an. 222. *Romæ.*]

[n] Ivo, *p.* 15. *c.* 178. [o] Deuſdedit, *p.* 3. Anſel. *l.* 7. *c.* 2. Ivo, *p.* 6. *c.* 1. [p] *Pſal.* 15. [q] *Pſal.* 15. [r] 1. *Tim.* 6. [f] geſtit. *orig.* [t] Aug. *ſer.* 21. ad Fratres in eremo. [u] Joan. Diac. in vita, *l.* 2. *c.* 37. [x] Anſel. *l.* 7. *c.* 3. [y] *al.* vivere. [z] 32. *diſt. ſi qui verò.* [a] *Reſp.* 2. [b] *Act.* 4. [c] *al.* Communi autem vita. [d] *Luc.* 11.

Clericis omnia communia esse debent.

SCimus vos [e] non ignorare, quia hactenus vita communis inter omnes [f] Christianos viguit, & adhuc gratiâ Dei viget: & maximè inter eos, qui in sortem Domini sunt electi, id est, Clericos: sicut in Actibus legitur Apostolorum [g]: *Multitudinis autem Credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia. & infrà.* §. 1. Quicumque [h] vestrûm communem vitam susceptam habet, & vovit se nihil proprium habere; videat, ne pollicitationem suam irritam faciat: sed hoc, quod Domino est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed præmium sibi acquirat: quoniam satius est non vovere; quàm votum, prout meliùs potest, non perficere. Graviùs enim puniuntur, qui votum fecerunt, aut fidem perceperunt, & votum non perfecerunt, aut in malis vitam finierunt; quàm illi, qui [3] vitam sine voto finierunt; aut sine fide mortui sint, & tamen bona egerunt opera.

¶ Pith. [2] *Catholicis.*] V. C. *Christianis.*
[3] *Qui &c.*] V. C. *qui sine voto aut fide mortui sunt.*

[e] Ansel. *l.* 7. *c.* 4. Ivo, *p.* 3. *c.* 139.
[f] *al.* bonos.
[g] *Act.* 4.
[h] *In ead. Epist. c.* 6.

X. *Item* Augustinus in Sermone de communi vita Clericorum [i]. [c. an. 423. *in Africa.*]

De eodem.

NOlo [k], ut aliquis de vobis inveniat malè vivendi occasionem. Providemus enim bona, ut ait Apostolus [l], non solùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Propter nos, conscientia nostra sufficit nobis: propter vos fama nostra non pollui, sed pollere debet in vobis. Tenete quod dixi, atque distinguite. Duæ res sunt conscientia, & fama. Conscientia necessaria est tibi, fama proximo tuo. Qui fidens conscientiæ suæ negligit famam, crudelis est. & *infrà.* §. 1. Nulli liceat in societate nostra habere aliquid proprium: sed si fortè aliqui [m] habent, nulli licet: & qui habuerint, faciunt quod non licet. & *infrà.*

§ 2. Enthecam nobis [n] habere non licet. Non enim Episcopi est servare aurum, & à se revocare mendicantis manum. Quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi inopes nos interpellant: ut plures tristes relinquamus: quia, quod possimus dare omnibus, non habemus. Non habeamus ergo enthecam. & *infrà.*

§. 3. Qui habere [o] voluerit proprium, & de proprio vivere, & contra ista præcepta facere; parum est ut dicam, non mecum manebit, sed nec Clericus erit. Dixeram enim, & scio me dixisse, quòd si nollent suscipere vitam socialem mecum; non illis tollerem Clericatum: sed seorsum manerent, seorsum viverent: quomodo nossent, Deo viverent; & tamen ante oculos posui, quantum mali sit à proposito cadere. Malui enim habere cæcos, vel claudos, quàm plangere mortuos. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo, quicumque voluisset extrà manere, & de suo vivere, non tollerem ei Clericatum: ita modò, quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat testamentum; sed delebo eum de tabula Clericorum. *Item suprà.*

§. 4. Qui non vult [p] α mecum manere, & in communi vivere, habeat libertatem; sed videat, utrùm habere possit felicitatis hereditatem [q].

¶ Corr. Rom.] Initium hujus Capitis usque ad *vers. Qui habere voluerit*, legitur in *serm.* 2. de communi vita Clericorum, seu 52. ad Fratres in eremo: cetera verò partim *in serm.* 53. ad Fratres in eremo, sive *serm.* 3. de communi vita Clericorum, partim in eodem 52. sive 2. de quibus sermonibus adnotatum est, *suprà dist.* 86. Partem hujus Capitis refert Beda in Comment. 2. *Cor. c.* 8. sub hoc titulo, *Ex sermone de vita & moribus Clericorum.*

α *Qui non vult.*] In sermone ipso præcedit, *c. certè ego. infrà, eâdem*, & paucis interjectis sequitur, *qui hoc non vult, habeat libertatem, &c.*

[i] *Serm.* 52. ad Fratres in eremo. In Conc. Aquisgr. *c.* 112.
[k] Beda 2. *Corinth.* 8. XI. *q.* 3. *non sunt audiendi.* Ansel. *l.* 7. *c.* 6.
[l] *Rom.* 12. & 2. *Cor.* 8.
[m] aliquid. *orig.*
[n] Infrà *q.* 2. *vobis enim.*
[o] *Serm.* 53.
[p] *Serm.* 53. *in extremo.*
[q] *al.* æternitatem.

XI. Idem *serm.* 3. de communi vita Clericorum [r]. [c. an. 423. *ibid.*]

Non licet habere proprium iis, qui suis renuntiant, & communiter vivere spondent.

NOn dicatis aliquid proprium: sed sint vobis omnia communia. & *infrà.* §. 1. Quicumque autem in tantum progressus fuerit malum, ut occultè ab aliquo literas, vel quodlibet munus accipiat; si hoc ultrò confitetur, parcatur illi, & oretur pro illo. Si autem deprehenditur, atque convincitur; secundùm arbitrium Presbyteri, vel Præpositi graviùs emendetur. & *infrà.* §. 2. Cùm hujus nostræ α Congregationis Fratres non solùm facultatibus, sed voluntatibus propriis in ipsa Ordinationis susceptione renuntiaverint, & se per promissam obedientiam penitùs aliorum potestati, & imperiis in Christo, & pro Christo subdiderint; certum est β eos nihil habere, possidere, dare, vel accipere debere sine Superioris licentia. §. 3. Quòd si propinquus, vel amicus, vel quilibet Fratrum cuiquam [f] aliquid offerre voluerit; primò quidem Priori insinuetur: & sic suscipiatur, si ipse mandaverit. De quo tamen nihil fiat aliud, nisi quod Priori placuerit.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc sumptum est *ex serm.* 3. de communi vita Clericorum, in quo Regula B. Augustini continetur, ac repetitur *Epist.* 109. sed in ea ad Monachas oratio convertitur.

α *Cùm hujus nostræ.*] Hæc usque ad *vers. certum est*, non sunt inventa apud B. Augustinum.

β *Certum est.*] Hæc habentur in prima Regula, *c.* 4.

[r] Et *Epist.* 109. ad Monachas.
[f] In prima Regula, *c.* 4.

XII. Idem *Tract.* 50. *ad c.* 12. Joannis. [c. an. 412. *ibid.*]

De eodem.

EXemplum Domini accipe conversantis in Terra. Quare habuit loculos, cui Angeli ministraverunt; nisi quia Ecclesia ipsius loculos suos habitura erat? Quare furem admisit; nisi ut ejus Ecclesia fures patienter toleret?

XIII. *Item* Prosper de Vita Contemplativa, *lib.* 2. *c.* 9 [t]. [imò Julian. Pomerius c. an. 496. *in Gallia.*]

Ecclesiarum Præpositi, rerum dispensatores efficiuntur.

EXpedit facultates Ecclesiæ possideri, & proprias perfectionis amore contemni. Non enim propriæ sunt, sed communes Ecclesiæ facultates: & ideò quisquis omnibus, quæ habuit, dimissis, aut venditis fit rei suæ contemptor; cùm Præpositus fuerit factus Ecclesiæ, omnium, quæ habet Ecclesia, efficitur dispensator. Denique sanctus Paulinus, ut ipsi meliùs nostis, ingentia prædia, quæ fuerunt sua, vendita, pauperibus erogavit: sed cùm factus esset Episcopus; non contempsit Ecclesiæ facultates, sed fidelissimè dispensavit. Quo facto satis ostendit & propria debere propter perfectionem contemni; & sine impedimento perfectionis posse Ecclesiæ facultates, quæ sunt profectò communes [u], possideri. Quid sanctus Hilarius? nonne & ipse omnia bona sua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit? is tamen, cùm merito perfectionis suæ fieret Ecclesiæ Arelatensis Episcopus; quæ illa tunc habebat Ecclesia, non solùm possedit, sed etiam acceptis fidelium numerosis hereditatibus ampliavit. Isti ergo [x] tam sancti, tam perfecti Pontifices, factis evidenter clamant posse, & debere fieri, quod fecerunt. Qui utique homines tam Secularium, quàm Divinarum rerum sine ambiguitate doctissimi, si scirent res Ecclesiæ debere contemni; numquam eas debuerant, qui omnia sua reliquerant, retinere [y].

[t] Et in Conc. Aquisgr. *c.* 35.
[u] quæ sunt profectò communia. *orig.*
[x] *Addita ab orig. hæc clausula.*
[y] *al.* suscipere.

XIV. *Item* Gregorius I. Felici Episcopo de Acropoli, *lib.* 2. *Epist.* 29. [an. 592. *Romà in Lucaniam.*]

Diaconi, vel qualibet Religiosæ personæ regularem vitam ducere coguntur.

QUoniam Velina [z], Buxentina, & Blandana Ecclesiæ, quæ tibi in vicino sunt constitutæ, Sacerdotis noscuntur vacare regimine; propterea Fraternitati tuæ earum solenniter operam visitationis injunximus: illud præ omnibus commonentes, ut ubi præfatarum Ecclesiarum, sive diœceseos earum, vel Diaconi, vel Religiosæ personæ inventæ fuerint; districtè, canonicéque vivant.

[z] Ansel. *l.* 7. *c.* 7.

XV. *Item* Melchiades Papa. [imò Isidor. Merc. c. an. 800.]

Quare in primitiva Ecclesia prædia vendebantur.

FUturam Ecclesiam [a] in Gentibus Apostoli prævidebant: idcircò prædia in Judæa minimè sunt adepti, sed pretia tantummodo ad fovendos egentes. At verò, cùm inter turbines, & adversa Mundi succresceret Ecclesia; eousque pervenit, ut non solùm Gentes, sed etiam Romani Principes, qui penè totius Orbis Monarchiam tenebant, ad fidem Christi, & Baptismi sacramenta concurrerent. E quibus vir religiosissimus Constantinus, primus fidem veritatis patenter adeptus, licentiam dedit per universum Orbem, sub suo degentes Imperio, non solùm fieri Christianos, sed etiam fabricare Ecclesias, & prædia tribuere posse constituit. Denique idem præfatus Princeps donaria immensa contulit, & fabricam templi primæ Sedis beati Petri Principis Apostolorum instituit: adeò, ut sedem Imperialem, quam Romani Principes possederant, relinqueret, & Beato Petro, Successoribúsque suis [b] profuturam concederet. §. 1. Idem verò præsidens in sancta Synodo, quæ apud Nicæam congregata est, cùm querelam quorumdam conspiceret coram se delatam, ait: Vos à nemine dijudicari potestis: quia solius Dei judicio reservamini. Dii etenim vocati estis: & idcircò non potestis ab hominibus judicari. Ab illo etenim tempore [4], & deinceps, Viri religiosissimi non solùm possessiones, & prædia, quæ possederant, sed etiam semetipsos Domino consecrarunt, ædificantes Basilicas in suis fundis in honorem sanctorum Martyrum per civitates, ac Monasteria innumera: in quibus cœtus Domino Servientium conveniret.

¶ Corr. Rom.] Ceteri etiam Collectores Melchiadem citant: quod constare non posse rectè animadvertit autor Glossæ. Fit enim in hoc Capite mentio Nicænæ Synodi: quo tempore (ut ex ipsa Synodo, Eusebio, & ceteris Historicis apparet) jam Melchiades obierat. Habetur autem integrum in scripto de Primitiva Ecclesia, & Munificentia Constantini: quod in Collectione Isidori, Lutetiæ bis impressa, sequitur statim post decreta Melchiadis, quemadmodum suprà, *dist.* 88. *ad c. decrevit*, adnotatum est.

¶ Pith. [4] *Ab illo enim tempore.*] Ex Greg. *lib.* 1. *Epist.* 24. *circa med.*

[a] Polyc. *l.* 1. *tit.* 19. Burch. *l.* 3. *c.* 2. & 5. Ivo, *p.* 3. *c.* 4. & 7. Pann. *l.* 2. *c.* 3.
[b] *al.* suisque Præsulibus.

XVI. *Item* URBANUS Papa I. *Epist. unicâ, c.* 1. [an. 222. *Romæ ad omnes Christianos.*]

Quare prædia fidelium hodie ab Ecclesia non alienentur.

Anf. *l.* 7. *c.* 6. …urch. *l.* 3. … 3. …vo, *p.* 3. *c.* 5.

VIdentes autem [c] summi Sacerdotes, & alii, atque Levitæ, & reliqui fideles, plus utilitatis posse conferre, si hereditates, & agros, quos vendebant, Ecclesiis, quibus præsidebant, Episcopi traderent; eò quòd ex sumptibus eorum, tam præsentibus, quàm futuris temporibus plura, & elegantiora ministrare possent fidelibus communem vitam [d] ducentibus, quàm ex pretio ipsorum: cœperunt prædia, & agros, quos vendere solebant, matricibus Ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum vivere. §. 1. Ipsæ verò res in ditione singularum parochiarum Episcoporum (qui locum tenent Apostolorum) erant, & sunt usque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus. E quibus Episcopi, & fideles dispensatores eorum, omnibus communem vitam degere volentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout meliùs potuerint, ut nemo in eis egens inveniatur. §. 2. Ipsæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. *& infrà c.* 3. §. 3. Memoratis ergo augmentationibus, ac cultibus in tantum Ecclesiæ, quibus Episcopi præsident, Domino adminiculante creverunt, & tantis maxima pars earum abundat rebus, ut nullus sit in eis communem gerens [e] vitam, indigens: sed omnia necessaria ab Episcopo, suisque Ministris percipit. §. 4. Ideò, si aliquis extiterit modernis, aut futuris temporibus, qui hæc avellere nitatur; jam dicta damnatione feriatur.

[d] *al.* fidem. [e] *al.* eligens. *l.* degens.

XVII. *Item* AUGUSTINUS *Tractatu* 62. in Joannem [f]. [c. an. 412. *in Africa.*]

De eodem.

HAbebat Dominus [g] loculos: & à fidelibus oblata conservans, & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primùm Ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta: uti intelligeremus, quod præcepit [h], non cogitandum esse de crastino; non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecuniæ servetur à Sanctis; sed ne Deo pro ista serviatur, & propter inopiæ timorem justitia deseratur.

[f] Beda ad c. …. *Joan.* & … Glossa …rdin. [g] Ansel. *l.* 5. 32. … olyc. *l.* 3. *c.* 24. [h] *Matth.* 6.

GRATIAN. 2. *Pars.* » HIS omnibus autoritatibus claret, quòd Clericis nullo modo licet habere quid proprium: quòd si habuerint, non Clerici erunt; non tamen Clericatus eis tollendus est. Unde

XVIII. AUGUSTINUS *in Serm.* 2. de communi vita Clericorum [i]. [c. an. 423. *ibid.*]

Clericatus non tollitur eis, qui volunt habere aliquid proprium.

CErtè ego [k] sum, qui statueram, sicut nostis, nullum ordinare Clericum, nisi qui mecum vellet manere: aut si vellet recedere à proposito; rectè illi tollerem Clericatum: quia desereret sanctæ societatis promissum, cœptúmque consortium. Ecce in conspectu Dei, & vestro, muto consilium. Qui volunt habere aliquid proprium, quibus non sufficit Deus, & Ecclesia sua: maneant ubi volunt, & ubi possunt: non eis aufero Clericatum: nolo habere hypocritas. Malum enim esse quis nesciat? Malum est cadere à proposito: sed pejus est simulare propositum. *& post pauca.* §. 1. Si non servat [l] sanctitatem foris; dimidius cecidit: si verò intùs habuerit simulationem; totus cecidit. Nolo ut habeat necessitatem simulandi. Scio quomodo homines ament Clericatum. Nemini eum tollo nolenti mecum communiter vivere.

[i] *al.* 52. ad …ratres in …remo. [k] Ansl. *l.* 7. *c.* 8. [l] Si servat …

GRATIAN. » Econtrà sunt aliæ autoritates, quibus conceditur propria habere, non solùm aliis, sed etiam Episcopis. Unde legitur

XIX. IN CONCILIO AGATHENSI, *c.* 48. [an. 506. *in Gallia.*]

De rebus propriis, vel acquisitis Episcopi heredibus suis derelinquant.

EPiscopi [4] de rebus propriis, vel acquisitis, vel quidquid de proprio habent, heredibus suis, si voluerint, derelinquant. Quidquid verò de provisione suæ Ecclesiæ fuerit, sive de agris, sive de fluctibus [m], sive de oblationibus; omnia in jure [n] Ecclesiæ reservare [6] censuimus.

[m] *al.* frugi…s. [n] *al.* omnia …te.

¶ PITH. [5] *Episcopi.*] *Quicquid Episcopus de suo proprio habet, heredibus suis, si voluerit, derelinquat, quicquid, &c.* Ita V. C.

[6] *Reservare.*] V. C. *reservari.*

XX. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ, *c.* 19 [o]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

De eodem.

MAnifesta autem debent esse, quæ ad Ecclesiam pertinent, his qui circa ipsos [7] sunt, Presbyteris, & Diaconis [8]; ut si Episcopo contigerit inopinatus transitus, res Ecclesiæ nullo modo possint minui, & perire, neque res propriæ Episcopi importunitatem patiantur pro rebus Ecclesiæ: ut nec Ecclesia incurrat damnum, nec Episcopus in suis rebus pro rebus Ecclesiæ [9] proscribatur.

[o] In Capit. …artini Bra…aren. *ex* …*n.* 4. *Con*… *l. Antioche*…, mutatis …erbis, sed …lvâ sen…ntiâ.

¶ PITH. [7] *His qui circa ipsos.*] *in conscientiam eorum qui circa Episcopos sunt.* Ita V. C.

[8] *Diaconis.*] Add. V. C. *ut hi omnes sciant quæ sunt Ecclesiæ propria.*

[9] *Ecclesiæ.*] Add. V. C. *in suis.*

GRATIAN. » IDEM statutum est

XXI. IN CANONIBUS Apostolorum, *c.* 40. ubi legitur. [c. an. 281. *in Syria.*]

De eodem.

SInt manifestæ [p] res propriæ Episcopi, (si tamen habet proprias) & manifestæ Dominicæ: ut potestatem habeat de propriis moriens Episcopus sicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere: Nec sub occasione Ecclesiasticarum rerum ea, quæ Episcopi esse probantur, intercidant. Fortassis enim aut uxorem habet, aut filios, aut propinquos, aut servos. Et justum est apud Deum & homines; ut nec Ecclesia detrimentum patiatur ignoratione rerum Pontificis; nec Episcopus, vel ejus propinqui sub obtentu Ecclesiæ proscribantur, & in causas incidant, qui ad eum pertinent, mórsque ejus * injuriis malæ famæ subjiciatur.

[p] Ansel. *l.* 6. *c.* 167.

¶ CORR. ROM. * *Mórsque ejus.*] Anteà legebatur, *mortisque ejus injuriis infamentur.* Restitutus est locus ex prisca versione, cui totum reliquum Caput convenit. Græcè est, καὶ τὸν αὐτῦ θάνατον δυσφημίαις [q] περιβάλλεσθαι, id est, *& ejus mors maledictis undique appetatur.*

[q] δυσφημίαις.

XXII. *Item* IN EISDEM CANONIBUS, *c.* 41. [c. an. 281. *ibid.*]

Ex rebus Ecclesiæ Episcopus, si indiget, sibi, & Suis necessaria sumat.

EX his autem, quibus Episcopus indiget (si tamen indiget) ad suas necessitates, & peregrinorum fratrum usus & ipse percipiat, ut nihil ei possit * omnino deesse. Lex enim Dei præcipit [r], ut qui altario [10] deserviunt, pascantur de ipso.

[r] 1. *Cor.* 9.

¶ CORR. ROM. * *Ei possit.*] Legitur etiam, *eis possit* [11]. Nam & in Græcis Codicibus partim est αὐτῦ, partim, αὐτοῖς.

¶ PITH. [10] *Altario.*] V. C. *altari deserviunt, de altari pascantur.*

[11] *Eis possit.*] Ita V. C.

XXIII. *Item* EX CONCILIO ANTIOCHENO, *c.* 25 [s]. [an. 341. *in Syria.*]

Res Ecclesiasticas Episcopus dispenset.

EPiscopus [t] Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indigent, cum summa reverentia, & timore Dei. Participet autem & [12] ipse quibus indiget (si tamen indiget) tam in [13] Suis, quàm in [14] Fratrum, qui ab eo suscipiuntur, necessariis usibus profuturis: ita ut in nullo qualibet occasione fraudentur, juxta Sanctum Apostolum sic dicentem [u]: *Habentes victum, & tegumentum, his contenti sumus.* Quòd si contentus istis minimè fuerit, convertat autem res Ecclesiæ in suos usus domesticos, & ejus commoda, vel agrorum fructus, non cum Presbyterorum conscientia, Diaconorúmque pertractet, sed horum potestatem domesticis suis, aut propinquis, aut fratribus, filiísque committat, ut per hujusmodi personas occultè res * [15] lædantur Ecclesiæ; Synodo provinciæ pœnas iste persolvat. Si autem & aliter accusetur Episcopus, aut Presbyteri, qui cum ipso sunt, quòd ea, quæ pertinent ad Ecclesiam, vel ex agris, vel ex alia qualibet Ecclesiastica facultate sibimet usurpent; ita ut ex hoc affligantur quidem pauperes, criminationi verò, & blasphemiis tam sermo prædicationis, quàm ii, qui dispensant, taliter exponantur; & hos oportet corrigi, sancta Synodo id quod condecet, approbante.

[s] Et in Parisiensi Conc. *l.* 5. *c.* 15. [t] Ansel. *l.* 6. *c.* 163. [u] 1. *Tim.* 6.

¶ CORR. ROM. * *Occultè res.*] In versione Dionysii legitur, *ut per hujusmodi personas occultè ceteri lædantur Fratres Ecclesiæ* [x], & concordat cum alia antiqua versione, quæ & ipsa est in tomis Conciliorum, *ut per eorum secretam diligentiam Ecclesiastici lædi videantur.* Græcè in codicibus, qui lecti sunt, habetur, εἰς τὸ διὰ τῶν τοιούτων λεληθότως βλάπτεσθαι τὰς λόγους τῆς ἐκκλησίας, id est, *ut ex his rationes Ecclesiæ latenter lædantur.*

[x] *al.* ceteræ lædantur Ecclesiæ.

¶ PITH. [12] *Et.*] Sic etiam V. C.

[13] *In.*] Abest à V. C.

[14] *In.*] Abest à V. C.

[15] *Res.*] V. C. *ceteri:* altera versio; *ceteri lædantur Ecclesiastici.*

XXIV. *Item* IN CANONIBUS Apostolorum, *c.* 41. [c. an. 281. *ibid.*]

Res Ecclesiæ sint in Episcopi potestate.

PRæcipimus [y], ut in potestate sua Episcopus Ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominum pretiosiores [z] [16] illi sunt creditæ [a], multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus, indigentibus omnia dispensentur per Presbyteros, & Diaconos, & cum Dei [17] timore, & omni solicitudine [b] ministrentur. Ex his autem, quibus indiget, &c. *ut suprà.*

[y] Ansl. *l.* 6. *c.* 160. [z] pretiosæ. *orig.* [a] πιστευτέον, i. credendæ. [b] εὐλαβείας. i. integritate.

¶ PITH. [16] *Pretiosiores.*] V. C. *pretiosæ.*

[17] *Dei.*] Abest à V. C.

GRATIAN. Cùm ergo in Concilio Agathensi, & Martini, & Canonibus Apostolorum [c] dicatur [Sint manifestæ res propriæ Episcopi,] cùm in eisdem Canonibus, & in Concilio Antiocheno præcipiatur, ut Episcopus participet res [d] Ecclesiæ, si tamen indiget; nonne patenter ostenditur, quòd Episcopus habeat liberè propria? Dicendo enim [si indiget rebus Ecclesiæ] notat eum habere propria, quæ fortasse suis necessitatibus non sufficiunt. Quomodo ergo Clericus, si proprium habere voluerit, Clericus non erit? & Episcopus habens propria, non solùm non desinit esse Episcopus, verùm etiam cunctas Ecclesiasticas facultates in sua jubetur habere potestate? §. 1. Sed notandum est Episcopos Orientales uxores habere, & filios: quosdam autem ex nostris partibus, cùm in Laicatu, sive in minoribus Ordinibus constituti habeant uxores, & filios, sive morte uxoris interveniente, sive continentiâ pari voto servatâ, ad sacros Ordines accedere. His omnibus conceditur habere propria ad suos, & Suorum usus. §. 2. Qui autem ab infantia sacræ militiæ traditi sunt, nullo modo [18] eis permittitur habere propria: quia nulla est eis excusatio proprietatis: nisi fortasse retinendo sua, à sumptibus Ecclesiæ abstineant. Quod fieri posse testatur dicens

[c] Sup. eâd. c. ex his autem.
[d] al. rebus.

¶ PITH. [18] *Nullo modo.*] Contra *l. Sacrosancta*, & *l. Lege*, *Cod. de Episc. & Cler.*

XXV. PROSPER de Vita Contemplativa, *l. 2. c. 12.* [imò Julian. Pomerius c. an. 496. *in Gallia.*]

De iis, qui tam infirmi sunt, ut suis rebus renuntiare non possint.

ILli autem, qui tam infirmi sunt, ut possessionibus suis renuntiare non possint, si ea, quæ accepturi erant, dispensatori relinquant nihil habentibus conferenda; sine peccato possident sua: quia & ipsi quodammodo sua relinquunt; quando propriis contenti rebus, nihil eorum, quæ labori, vel ordini suo deberi arbitrantur, accipiunt.

GRATIAN. DE rebus verò Ecclesiæ quæritur, an liceat eas per Præbendas dividi, ut annuos reditus quisque sibi specialiter vendicet. Hoc non posse fieri, argumento & autoritate probatur. Clerici successores eorum sunt, de quibus dicitur [e]: *Multitudinis autem Credentium erat cor unum, & anima una.* Necesse est ergo, ut eorum sequantur vitam, quorum in Ecclesia gradum administrant. Non ergo aliquid proprium sibi vendicabunt, sed erunt eis omnia communia.

[e] *Act. 4.*

XXVI. *Item* URBANUS Papa ait *in Epistola unica, c. 2.* [an. 222. *Româ ad omnes Christianos.*]

Res Ecclesiæ quasi communes Episcopus dispenset.

REs Ecclesiæ [f] non quasi propriæ, sed ut communes, & Domino oblatæ, cum summo timore non in alios, quàm in præfatos usus sunt fideliter dispensandæ.

[f] Ansel. *l. 5. c. 35.* Polyc. *l. 6. tit. 15.*

XXVII. *Item* EX SYNODO habita Romæ ab Eugenio Papa II. *c. 16.* [an. 826. *Romæ.*]

Non liceat Episcopo res Ecclesiarum in proprios usus convertere.

NUlli Episcoporum liceat res mobiles, aut immobiles de subjectis plebibus, aliisque piis locis in proprio usu habere: ne majores enormiter locupletentur, & minores tali facto pauperes inveniantur. Contrà agens, Canonica autoritate coarctatus existat.

GRATIAN. SI ergo res Ecclesiæ, non quasi propriæ, sed quasi communes habendæ sunt; cùm de communi nullus dicat, hoc meum est; nec de rebus Ecclesiæ, hæc est mea, potest aliquis dicere: ne videatur non imitari charitatem illorum, in qua nulli aliquid erat proprium, sed erant [g] illis omnia communia. §. 1. His ita respondetur. Sicut perfectione charitatis manente, secundùm discretionem Ecclesiarum, distributio fit Ecclesiasticarum facultatum, dum aliis possessiones hujus Ecclesiæ ad dispensandum committuntur, ex quibus, licèt res Ecclesiæ omnibus debeant esse communes, primùm tamen sibi, & suæ Ecclesiæ deservientibus necessaria subministret [h], reliqua, quæ supersunt, fidelium usibus ministraturus; ita & Præbendæ Ecclesiarum, eadem charitate manente, piè & religiosè possunt distribui; nec tunc rebus Ecclesiæ, ut propriis, sed ut communibus utilitatibus deservituris: ut ex his, quæ sibi assignata sunt, primùm sibi necessaria percipiat: si qua verò suis necessitatibus supersunt, in communes usus Ecclesiæ expendat. Unde

[g] *Act. 4.*
[h] *al.* Episcopus subministret.

XXVIII. AUGUSTINUS ad Bonifacium Comitem, *Epist. 50.* [c. an. 417. *in Africa.*]

De eodem.

SI privatum possidemus [i], quod nobis sufficiat; non illa nostra sunt, sed pauperum: quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vendicamus.

[i] privatim, quæ nobis sufficiant, possidemus. *orig.* & infr. XXIII. *q. 7. quod autem.* §. *si autem privatim.*

GRATIAN. OSTENSUM est, quomodo liceat Clericis habere proprium, & quomodo non. Item, quomodo res Ecclesiæ per Præbendas dividi possint.

AN RES ECCLESIÆ, QUÆ A CLERICIS DATÆ SUNT, POSSINT CONSTARE ALIQUA FIRMITATE HIS, QUI EAS ACCEPERUNT.

QUÆSTIO II.

NUNC quæritur, si Sacerdotes aliqua de rebus Ecclesiæ dedisse noscuntur, an his, qui eas acceperunt, aliqua firmitate constabunt. Quòd res Ecclesiæ nullo modo distrahi possunt, & distractæ possideri, multis autoritatibus probatur. Ait enim

GRATIAN. 1. *Pars.*

I. STEPHANUS Papa [a]. [imò Anacletus *Epist. 1. c. 2.* c. an. 102. *Româ ad omnes Episcopos.*]

Ecclesiæ pecunias auferens velut homicida damnatur.

QUi Christi [b] pecunias, & Ecclesiæ aufert, fraudat, & rapit; ut homicida in conspectu Judicis deputabitur.

¶ CORR. ROM.] In Epistolis Stephani I. quæ extant, Caput hoc non habetur: sed in Epistola prima Anacleti, ex quo citatur à Burchardo, & Ivone, & in Concilio Triburiensi, & infrà *eâd. c. qui abstulerit.* Idem etiam legitur apud Lucium Papam.

[a] Anacletus *Epist. 1. c. 2.* Lucius *c. 6.* in Concilio Trib. *c. 7.*
[b] Burch. *l. 11. c. 18.* Ivo, *p. 14. c. 88.*

II. *Item* PELAGIUS Hostilio Episcopo. [fortè c. an. 557. *Romæ.*]

Quidquid de sacratis vasis, vel ministeriis à quolibet Clerico usurpatum fuerit, Ecclesiæ restituatur.

AUgustino nostræ sedis Notario suggerente didicimus, quòd ei Dilectio tua directis apicibus indicasset, quosdam de Clero tuo, & maximè parochiarum ad te pertinentium non pauca sacrata vasa, vel ministeria distraxisse, & aliqua hujusmodi perpetrasse, quæ à religioso aliena sunt proposito. Charitatem verò tuam (ut hoc competenti solicitudine debeat insequi, vel ulcisci) nostræ præceptionis autoritate cupis communiri. Qua de re præsentibus mandamus affatibus, ut competentis vivacitatis instantiâ, quidquid de sacratis vasis, vel ministeriis à quolibet Clericorum usurpatum vel distractum fuisse compereris, sine cujusquam moræ interventu exigere non dimittas, & Ecclesiasticis usibus reformare.

III. *Item* BONIFACIUS Papa [c]. [fortè ex Capitul. *l. 6. c. 303.* c. an. 810.]

Quidquid Domino consecratur, ad jus pertinet Sacerdotum.

NUlli liceat [d] ignorare, omne, quod Domino consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive ager, vel quidquid semel fuerit consecratum, sanctum Sanctorum Domino erit, & ad jus pertinebit Sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis, qui à Domino, & Ecclesia, cui competunt, aufert, vastat, invadit, vel eripit; & usque ad emendationem, Ecclesiæque satisfactionem, ut sacrilegus judicetur: & si emendare noluerit, excommunicetur.

[c] Cap. *6. c.* 303. *al.* Ex Decretis Bonifacii Papæ.
[d] Polyc. *l. 6. tit. 15.* Burch. *l. 11. c. 17.* Ivo, *p. 14. c. 87.* Pann. *l. 5. c. 113.*

IV. *Item* GREGORIUS VII. *lib. 6.* Regesti, in Concilio, *c. 1.* [an. 1078. *Romæ.*]

Excommunicationi subjaceat, qui Ecclesiastica prædia invadit.

QUicumque militum [e], vel cujuscumque ordinis, vel professionis persona, prædia Ecclesiastica à quocumque Rege, seu seculari Principe, vel ab Episcopis invitis, seu Abbatibus, aut aliquibus Ecclesiarum Rectoribus susceperit, vel invaserit, vel de Rectorum depravato, seu vitioso consensu tenuerit; nisi eadem prædia Ecclesiis restituerit, excommunicationi subjaceat.

[e] Polyc. *l. 6. tit. 15.*

V. *Item* PIUS Papa I. *Epist. 2.* [fortè c. an. 157. *Româ ad Italicos.*]

Sacrilegii crimen incurrit, qui prædia Ecclesiastica vexat.

PRædia [f] [1] Divinis usibus tradita quidam humanis applicant usibus, & Domino, cui tradita sunt, ea subtrahunt, ut sibi [g] inserviant. Quapropter ab omnibus illius usurpationis contumelia depellenda est: ne prædia usibus secretorum Cælestium dicata, à quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quisquam præsumpserit, ut sacrilegus habeatur.

¶ PITH. [1] *Prædia.*] *l. 11. Cod. Th. de Episc. & Cleric.* Capitul. *lib. 5. c. 187. 295.*

[f] Polyc. *ibid.* Ansel. *l. 5. c. 36.* Ivo, *p. 13. c. 39.*
[g] *al.* suis usibus.

VI. *Item* ANACLETUS Papa, *Epist. 1* [h]. [c. an. 102. *Româ ad omnes Episcopos.*]

De eodem.

QUi abstulerit [i] aliquid patri, vel matri, dicítque hoc peccatum non esse; homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creavit: mater verò nostra, Ecclesia, quæ nos in Baptismo spiritaliter regeneravit. Ergo, qui Christi [k] pecunias, & Ecclesiæ rapit, aufert, vel fraudat; homicida est.

[h] Et in Epist. Lucii, *c. 6.*
[i] Polyc. *ibid.* Burch. *l. 11. c. 18.* Ivo, *p. 14. c. 88.*
[k] Suprà, *eâd. qui Christi.*

VII. *Item* Joannes Papa I. ad Zachariam Archiepiſcopum [l]. [an. 523. *Romæ.*]

Quadruplum reſtituat, qui res Eccleſiæ invadit.

IN antiquis [m] Eccleſiæ ſtatutis decretum eſt, ut qui aliena invadit, non exeat impunitus; ſed cum multiplicatione omnia reſtituat. Unde & in Evangelio ſcriptum eſt [n]: *Quòd ſi aliquid defraudavi, reddo quadruplum.* Et in Legibus [o] ſeculi cautum habetur [Qui rem ſurripit alienam, &c.] *ut infrà in autoritate Euſebii Papæ.*

[l] Et *in Epiſt.* Euſebii Papæ ad Ægyptios, & in Decret. Julii, 1. & Symmachus in V. Synodo.
[m] Burch. *l.* 11. 25. Ivo, *p.* 3. *c.* 149. & 13. *c.* 1. & 5. *c.* 249.
[n] *Luc.* 19.
[o] Infrà, *eàd.* legibus.

VIII. *Item* Gregorius I. ad Conſtantiam Reginam Galliæ, *lib.* 4. *Epiſt.* 33. ſeu *c.* 77. [an. 595. *Romà in Galliam.*]

Pro tenore ſecularium Legum puniantur invaſores rerum Eccleſiaſticarum.

CUm [p] devotiſſimam [q] Dominam ſciam de Cæleſti vita, atque remedio animæ ſuæ ſedulò [r] cogitare, culpam me committere vehementer exiſtimo, ſi ea, quæ pro timore omnipotentis Domini [2] ſunt ſuggerenda, ſiluero: & te ſanctiſſimam de Eccleſiaſtica pace ſedulò non commonuero. Nimis me Juliani fratris, & Coëpiſcopi noſtri proclamatio nuper contriſtavit, maximè cùm villæ ſuæ, videlicet Eccleſiæ à nequiſſimis prædonibus ſint deprædatæ, atque nocturnis incendiis more furum combuſtæ: & dum iidem maligni juxta noſtri Prædeceſſoris Bonifacii Decreta pro violata [α] [3] emunitate illud emendare noluerint: dum & ſeculi Leges hæc eadem [4] ita ſe habere voluerint, Lege vulgari [f] [5] teſte, in qua ſic ſcribitur; [Si quis manu armata uſque ad quatuor homines in vicum alterius ad maleficiendum venerit, ille, qui prior eſt, pro illicita præſumptione componat ſolidos nongentos: ſequaces verò ejus, unuſquiſque ſolidos octuaginta. Si verò incendium fecerint, ibi novies tantùm componant: ſi [6] prædam verò, in quadruplum reſtituant.

[p] Burch. *l.* 11. 26. Ivo, *p.* 13. *c.* 36.
[q] ſereniſſimam. *orig.*
[r] *al.* patria, atque animæ ... vita ſedulò.
[f] *Lib.* 1. *Legum Longobard. tit. de Aggreſſ. in vic. fact.* ... 1.

¶ Corr. Rom.] Initium hujus Capitis uſque ad *verſ. ſiluero*, eſt acceptum ex Epiſtola indicata. Reliqua non ſunt inventa.

[α] *Violata.*] Hæc dictio abeſt à pleriſque vetuſtis, & hìc, & in ſequenti Capite, ubi in vulgatis eſt, *emunitas violata.*

¶ Pith. [2] *Domini.*] V. C. *Dei.*
[3] *Violata.*] Abeſt à V. C.
[4] *Hæc eadem.*] Sic V. C.
[5] *Lege vulgari.*] *c. ſi quis.* Rotharis *lib.* 1. *Leg. Longob. tit.* 15.
[6] *Si.*] Delet V. C.

IX. *Item.* [fortè an. 598. *Romæ.*]

De eodem.

SI ſeculi [t] Leges talem juſtitiam habere voluerunt; lex Divina cur inferior eſſe debebit? cùm in ipſius Veritatis præſentia à Zachæo [u] collaudatum ſit, ut ſi aliquem defraudarat, in quadruplum [7] reſtitueret? Et quia ſummum in rebus bonum eſt juſtitiam colere, ac ſua cuique jura ſervare, & in Subjectos non ſinere quod poteſtatis eſt, fieri, ſed quod æquum eſt, cuſtodiri (quod & vos diligere, & omnino confidimus ſtudere); ea propter Excellentiæ veſtræ, menſe Novembri præſentis anni, ſecunda indictione, Petrum fratrem & Coëpiſcopum noſtrum à gremio ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tranſmittemus, ut fratribus ejuſdem provinciæ in unum congregatis, immunitas violata, & præſumptio, & ſacrilegium Canonica autoritate, & veſtra Regia dignitate talem terminum accipiant, ne poſthac membra Diaboli, filii nequam, in ſancta Eccleſia, te etiam ibi regnante, talia præſumant.

[t] Burch. & Ivo *ibid.*
[u] *Luc.* 19.

¶ Corr. Rom.] In pleriſque vetuſtis codicibus, & apud Burchardum, & Ivonem Caput hoc eſt conjunctum ſuperiori.

¶ Pith. [7] *Quadruplum.*] *Undecuplum, infrà,* XVII. *q.* 4. *quiſquis.*

X. *Item* Eusebius Papa, *Epiſt.* 2 [x]. [an. 307. vel 312. *Romà in Ægyptum.*]

Eccleſiæ res ſurripiens, in decuplum reſtituat, quod abſtulit.

IN Legibus [y] ſeculi cautum habetur [Qui rem ſurripit alienam, illi, cujus res direpta eſt, in undecuplum [z], quæ ſublata ſunt, reſtituat.] Et in Lege Divina legitur [a]: *Maledictus omnis, qui transfert terminos proximi ſui, & dicet omnis populus, Amen.* Talia ergo non præſumantur abſque ultione, nec exerceantur abſque ſua damnatione. Proinde [α], ſi quis Eccleſiaſticas oblationes, & quod Deo conſecratum eſt rapuerit, vel conſenſerit facientibus; ut ſacrilegus dijudicetur, & damnum in quadruplum reſtituat, & canonicè pœniteat.

[x] Et Symmachus *in V. Synodo,* & Joan. I. *Epiſt.* 1. *ſuprà, eàd. in antiquis.*
[y] Polyc. *l.* 8. *tit.* 15. Anſel. *l.* 5. *c.* 41. Burch. *l.* 11. *c.* 27. Ivo, *p.* 13. *c.* 37. & *p.* 5. *c.* 249. & *p.* 3. *c.* 149. Pann. *l.* 4. *c.* 47. In Decr. Julii, *c.* 1.
[z] *al.* Decuplum.
[a] *Deut.* 27.

¶ Corr. Rom. [α] *Proinde.*] Hinc uſque ad finem non ſunt in Epiſtola Euſebii, neque apud Ivonem, aut Symmachum. Habentur tamen apud Burchardum, & Ivonem *par.* 13. *c.* 37. & in Polycarpo interpoſitis etiam aliquot verbis, quæ in Epiſtola habentur poſt *verſ. damnatione.*

Gratian. " Contra de his, qui furtim auferunt aliquid de Eccleſia, ſcribit

XI. Gregorius I. *c.* 4. Reſponſionum ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum. [an. 604. *Romà in Angliam.*]

Sine augmento ſibi ablata Eccleſiam recipere oportet.

FRaternitas tua [b] ex perſona furis penſare poteſt, qualiter valeat corrigi. Sunt enim quidam, qui habentes ſubſidia, furtum perpetrant: & ſunt alii, qui hac in re ex inopia delinquunt. Unde neceſſe eſt, ut quidam damnis, quidam verò verberibus, & quidam diſtrictiùs, quidam verò leviùs corrigantur. Et cùm paulò diſtrictiùs agitur; ex charitate agendum eſt, & non ex furore: quia ipſi hoc præſtatur, qui corrigitur, nè gehennæ ignibus tradatur. *& infrà.* §. 1. Addis etiam quo augmento ea, quæ furto de Eccleſiis abſtulerunt, reddere debeant. Sed abſit, ut Eccleſia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra damnis quærat.

[b] Polyc. *l.* 6. *tit.* 16. Ivo, *p.* 13. *c.* 5.

Verùm illud Euſebii de Legum ſeveritate: illud [c] Gregorii de Eccleſiaſtica manſuetudine dictum intelligitur.

" Gratian. " [c] *al.* iſtud.

XII. Idem Gregorius I. *lib.* 10. *Epiſt.* 42. Deuſdedit [d] Epiſcopo Mediolanenſi. [an. 600. *Romà in Inſubriam.*]

[d] *al.* Deodato.

Non ſunt alienanda in Epiſcopatu acquiſita.

REs in Epiſcopatu [e] acquiſitas Sacerdotibus nulla eſt alienandi licentia.

[e] Infrà, *eàd. q.* 5. *c. nulli.*

XIII. *Item* ex octava [α] Synodo univerſali, *c.* 15. [an. 869. & 870. *Conſtantinopoli.*]

Vaſa ſacra, niſi pro redemptione captivorum, non ſunt alienanda.

APoſtolicos [f] [8], & paternos Canones renovans hæc ſancta, & univerſalis Synodus diffinivit neminem prorsùs Epiſcopum vendere, vel utcumque alienare cimelia, & vaſa ſacrata, exceptâ causâ olim ab antiquis Canonibus ordinatâ, videlicet pro redemptione [β] captivorum: ſed nec tradere ſalaria Eccleſiarum in emphyteutica pacta, nec alias ruſticas poſſeſſiones venumdare, ac per hoc Eccleſiaſticos reditus lædere: quos ad propriam utilitatem, & ob eſcam pauperum, & peregrinorum ſuſtentationem eſſe decernimus [γ]. *& paulò infrà.* §. 1. Quiſquis autem apparuerit poſt hanc diffinitionem noſtram contrarium quid huic ſanctæ ac univerſali Synodo agere; deponatur ut prævaricator Divinarum legum, & præceptorum: caſſatâ videlicet omnino, quæ facta eſt in ſcriptis, vel ſine ſcriptis ab Epiſcopo, venditione, vel emphyteutica traditione, vel alia qualibet alienatione, cimeliorum ſcilicet, & ſalariorum locorum. Qui verò emerit, aut perceperit aliquid ex prædictis cimeliis, vel ſalariis, & non reſtituerit Eccleſiæ iterùm, quæ Eccleſiæ ſunt, vel non dederit ad incidendum chartam venditionis, vel emphyteuſeos; ſit anathema uſque dum fecerit, quod ab hac ſancta & univerſali Synodo confirmatum eſt. §. 2. Si autem Epiſcopus convictus fuerit conſtruxiſſe Monaſterium de reditibus Eccleſiaſticis; tradat ipſum eidem Eccleſiæ Monaſterium.

[f] Anſel. *l.* 6. *c.* 171.

¶ Corr. Rom. [α] *Octava.*] Sic eſt emendatum ex Anſelmo, cùm anteà legeretur, *Sexta.* Eſt autem Canon decimus quintus Synodi octavæ, habitæ tempore Hadriani Papæ II. contra Photium, ex verſione Anaſtaſii Bibliothecarii.

[β] *Videlicet pro redemptione.*] In Concilio ipſo, & apud Anſelmum legitur, *quæ accipiuntur in redemptionem captivorum.*

[γ] *Decernimus.*] In ipſo Canone ſequuntur hæc: *Omnem verò Eccleſiaſticarum rerum poteſtatem habentem, & has meliorare, ac dilatare, prout oportuerit: Eccleſiaſtica loca, quæ per reditus fiunt, & inſuper propriam rerum diſpoſitionem diſtribuere, ac committere, ſeu conferre quibuſcumque voluerit, & judicaverit, juxta propriam poteſtatem, ac dominatum. Quiſquis autem apparuerit, &c.*

¶ Pith. [8] *Apoſtolicos.*] Ex Synodo VIII. *c.* 15. Vide Nicol. de Cuſa *lib.* 2. *de Concord. c.* 29.

XIV. *Item* Gregorius I. *lib.* 6. *Epiſt.* 35. ſeu *c.* 199. Domino Epiſcopo Meſſanenſi. [an. 597. *Romà in Siciliam.*]

Pro redemptione captivorum ſacra vaſa non prohibentur alienari.

ET ſacrorum Canonum [g], & Legalia ſtatuta permittunt, miniſteria Eccleſiæ pro captivorum eſſe redemptione vendenda.

[g] *Leg. ſancimus. Cod. de ſacroſ. Eccl.* Anſel. *l.* 5. *c.* 48.

XV. Idem Demetrio, & Valeriano Clericis Firmanis, *lib.* 7. *indict.* 2. *Epiſt.* 14. [an. 598. *Romà in Picenum.*]

Res Eccleſiæ licitè impenduntur pro redemptione captivorum.

SAcrorum Canonum [h] ſtatuta, & Legalis permittit autoritas licitè res Eccleſiaſticas in redemptionem captivorum impendi. Et ideò, quia edocti à vobis ſumus ante annos ferè XVIII. Virum reverendiſſimum quemdam Fabium Epiſcopum Eccleſiæ Firmanæ libras XI. argenti de eadem Eccleſia pro redemptione veſtra, ac patris veſtri Paſſivi, fratris, & Coepiſcopi noſtri, tunc verò Clerici, nec non matris veſtræ, hoſtibus impendiſſe, atque ex hoc quamdam formidinem vos habere, ne hoc, quod datum eſt, à vobis quolibet tempore repetatur; hujus præcepti autoritate ſuſpicionem veſtram prævidimus auferendam; conſtituentes nullam vos exinde, heredéſque veſtros quolibet tempore repetitionis moleſtiam ſuſtinere: nec à quoquam vobis aliquam objici quæſtionem.

[h] Ivo, *p.* 3. *c.* 145.

XVI. IDEM CREGORIUS I. *lib. 6. Epiſt.* 35. ad Dominum [9] Epiſcopum. [an. 597. *Romà in Siciliam.*]

Res Eccleſiæ deſolatæ non præponantur captivis.

i Ivo, *p.* 3. *c.* 176.

SIcut omnino [i] grave eſt fruſtrà Eccleſiaſtica miniſteria venumdare, ſic iterùm culpa eſt, imminente hujuſmodi neceſſitate res maximè deſolatæ Eccleſiæ captivis ſuis præponere, & in eorum redemptione ceſſare.

¶ PITH. [9] *Dominum.*] V. C. *Domnum.*

GRATIAN. 2. *Pars.*

„ QUÆ verò pœnitentia hujuſmodi invaſoribus, atque „ prædonibus, qui vaſa ſacra, & reliqua Divino cultui de- „ dicata arripiunt, & quaſi profana contrectant, ſit indicen- „ da definit, ſcribens

XVII. NICOLAUS Papa I. Frotario Archiepiſcopo Burdegalenſi. [an. 867. *Romà in Galliam.*]

Invaſoribus rerum Eccleſiaſticarum, quæ pœnitentia ſit imponenda.

DE viro nefando, Burgando [10] nomine, qui rabie inſana commotus, Diabolicis ſe irretire laqueis non dubitavit, atque Gentilium more per abrupta itinera, & compita inſidians vobis in veſtræ Eccleſiæ villa, unà cum Clericis veſtris manentibus, & populum ſalubribus inſtruere dogmatum monitis decertantibus, panéque ſpiritualis verbi vacua hominum corda reficientibus, atque laudabile propriæ ſalutis deſiderium habentibus, ſancta Apoſtolorum Petri, & Pauli limina viſitare, collectis malitiæ ſuæ ſequacibus, & iniquitatis complicibus nefarias invaſiones, & deprædationes violentas inferre Dæmoniaco auſu præſumpſit; &, ut Epiſtolæ veſtræ textus eloquitur, ſacrum altare, ſacráque Dominici corporis & ſanguinis vaſa, inſuper & ſanctum Chriſma pollutis arripere manibus, quaſi vilia, & ad uſum communem apta præſumpſit; Dilectio nos veſtra conſuluit, ſi ipſe, vel qui cum eo in tam impio, & iniquo ſcelere fuerunt, ad pœnitentiam quandoque gratiâ tracti [k] divinâ venire voluerint, quo eos pœnitentiæ vinculo conſtringatis, noſtræ inſtitutionis cenſuram expoſcere curaſtis. De quibus (ſi tamen ita eſt) jubemus, cùm ad pœnitentiam reverti acceleraverint, uno anno extra Eccleſiam Dei conſiſtere, cujus ſacratiſſima vaſa, extra ritum fidei Chriſtianæ, diripiendo auferre non dubitaverunt. Secundo verò anno ante fores Eccleſiæ ſine communione maneant. Tertio verò anno Eccleſiam Dei ingrediantur, & inter Audientes adſtent ſine oblatione, non manducantes carnem, neque bibentes vinum, præter Natalis, & Reſurrectionis Dominicæ dies. Quarto præterea anno (ſi his prioribus tribus eorum fructuoſus fuerit pœnitentiæ labor) communioni fidelium reſtituantur: totáque mentis intentione ſpondentes talia ſe ulterius numquam facturos, corpus & ſanguinem Domini ſuſcipere mereantur, & uſque ad ſeptimum annum tribus in hebdomada diebus ſine eſu carnium, & vini potatione maneant pœnitentes.

k *al.* tacti.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc alibi non eſt inventum, quàm in collectione Canonum incerti Autoris.

¶ PITH. [10] *Burgando.*] V. C. *Brigandi.*

XVIII. *Item* IN CONCILIO Leonis Papæ IV. [an. 853. *Romæ.*]

Res Eccleſiæ Epiſcopus uſurpare, vel alienare non præſumat.

3. *Pars.*
1 Deuſdedit, *p.* 4.
Polyc. *l.* 4. *tit.* 19.

MOnemus [1], & irrefragabiliter affirmamus, ut nullus Epiſcoporum, vel Sacerdotum, rem Tituli ſui uſurpare præſumat: ſed neque ſalarium à Chriſtianis, ſanctis locis oblatum cauſà amicitiæ, vel timoris, aut muneris pertentet auferre: ne Eccleſia Dei ad nihilum redigatur. Quod qui facere præſumpſerit Epiſcopus, vel Sacerdos; Canonicam ſine dubio ſubeat ultionem, & quod Eccleſiæ injuſtè ablatum eſt, reddere compellatur; ita ut deinceps nullas vires pro his ad litigandum, vel poſſidendum habere poſſit.

XIX. *Item* EX SEPTIMA SYNODO, *c.* 12. [an. 787. *in Bithynia.*]

Epiſcopo, vel Abbati res Eccleſiæ alienare non licet.

m Polyc. *l.* 6. *tit.* 15.
Anſel. *l.* 6. *c.* 184.
Ivo, *p.* 5. *c.* 375.
n *Can. Apoſt.* 39.

QUiſquis Epiſcopus [m], vel Abbas inventus fuerit de ſalariis α [11] Epiſcopi, vel Monaſterii transferre quidquam in Principum manus, vel etiam alii perſonæ conferre, irritum ſit, quod datum eſſe conſtiterit, ſecundùm Canonem Sanctorum Apoſtolorum [n], qui dicit [Omnium Eccleſiaſticarum rerum Epiſcopus habeat ſolicitudinem, & [12] diſpenſet eas, tamquam Deo contemplante. Non liceat autem ei fraudare β quidquam ex illis, vel cognatis propriis donare, quæ Dei ſunt. Quòd ſi pauperes fuerint, ut pauperibus largiatur: ſed non ſub horum occaſione, quæ ſunt Eccleſiæ, defraudentur.] §. 1. Quòd ſi excuſationem prætenderit damnum facere, & nihil ad profectum agrum exiſtere; nec ſic Principibus, qui per loca illa ſunt, tribuatur ager, vel locus: ſed Clericis, vel agricultoribus. §. 2. Quòd ſi calliditate uſus fuerit, & à colono, vel à Clerico emerit Princeps agrum; irrita [13] ſit venditio, & reſtituatur Epiſcopio, vel Monaſterio; & Epiſcopus, vel Abbas hoc faciens abjiciatur; Epiſcopus quidem ab Epiſcopio: Abbas autem à Monaſterio γ, tamquam qui diſpergit, quæ non collegit.

¶ CORR. ROM.] Apud Gratianum, quemadmodum & apud Anſelmum citabatur, *ex Hiſtoria Euſebii Epiſcopi Cæſarienſis.* Ivo verum autorem citavit. Verſio autem eſt Anaſtaſii Bibliothecarii, ex cujus codicibus manuſcriptis nonnulla ſunt emendata.

α *Salariis.*] Græcè eſt, ἐκ τῶν ἀυτεργιῶν, pro qua voce in Pariſienſi Græcorum Canonum editione legitur in Rubrica, ἐκ τῶν προαστίων, id eſt, *ex ſuburbanis*, quaſi ſuburbana vocentur auturgia, quòd ipſius poſſeſſoris manibus colantur. Balſamon tamen eos agros interpretatur, qui per ſe ipſi ſine magna cultura fructum ferre poſſunt, ut ſilvæ, & alia hujuſmodi.

β *Fraudare.*] σφετερίζεσθαι, id eſt, *ſibi vendicare*, & *ſuum facere.*

γ *Epiſcopus quidem ab Epiſcopio, Abbas autem à Monaſterio.*] Hæc ad ſententiæ integritatem addita ſunt ex ipſo Canone.

¶ PITH, [11] *De ſalariis.*] V. C. *aliquid.* In VII. Synodo 350. Epiſc. *c.* 12. *pro ſalariis*, habetur ἐκ τῶν προαστίων. aliàs, ἀυτεργιῶν. Vide Cujac. *ad Nov.* 5.

[12] *Et.*] V. C. *ut.*

[13] *Irrita.*] Addit V. C. *etiam.*

XX. *Item* SYMMACHUS Papa in Synodo III. *cap.* 4. & *ſeq. uſque ad nonum* [o]. [an. 502. *Romæ.*]

Prædia Eccleſiæ non liceat Papæ alienare.

o Et in Conc. Pariſienſi, *l.* 1. *c.* 17.
p Anſel. *l.* 4. *c.* 29.

NOn liceat Papæ [p] prædium Eccleſiæ alienare aliquo modo pro aliqua neceſſitate, nec in uſumfructum α rura dare: niſi tantummodo domos, quæ in quibuslibet urbibus non modicâ impenſâ ſuſtentantur. Qua Lege omnes cuſtodes adſtringantur; ut donator, accenſator, venditor honorem perdat. Et qui ſubſcripſerit, anathema ſit cum eo, qui dedit, vel qui recepit, niſi reſtituatur. Liceat etiam quibuslibet Eccleſiaſticis perſonis contradicere, & cum fructibus alienata repoſcere. Quod non modò β in Apoſtolica ſervandum eſt Eccleſia, verùm etiam univerſis Eccleſiis per provincias quidem dicitur convenire.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc collectum eſt ex pluribus capitibus Synodi Romanæ tertiæ ſub Symmacho, in epitomen tamen redactis.

α *In uſumfructum.*] In Conciliorum editionibus partim legitur, *ſed nec in uſufructuario jure aliquibus dare liceat*, partim, *ſed nec in uſumfructum jura* [14] *aliquibus*, &c. quemadmodum & in codice Canonum impreſſo. Nam in vetuſto manuſcripto eſt, *ſed nec uſufructuario aliquibus dari liceat.* Idem verò ſignificare uſufructuarium, & uſumfructum ſcribit Smaragdus in expoſitione Regulæ B. Benedicti, *c.* 59. his verbis, *uſumfructum dicit, quod nos dicimus uſumfructuarium.*

β *Quod non modò.*] In ipſa Synodo longè aliter habetur. *Hujus autem conſtitutionis legem in Apoſtolica tantùm volumus Sede ſervari, univerſis Eccleſiis per provincias ſecundùm animarum conſiderationem, quem propoſito religionis convenire Rectores earum viderint, more ſervato.*

¶ PITH. [14] *Jura.*] *rura.*

XXI. IDEM IN SYNODO SEXTA. [an. 504. *Romæ.*]

Qui res Eccleſiaſticas vendit, ad altare non audeat accedere.

q Ivo, *p.* 3. *c.* 182.

INdignè ad altare [q] Dei properare permittitur, qui res Eccleſiaſticas audet invadere, aut injuſtè α poſſidere, aut iniqua, vel injuſta defenſione in eis perdurat. & *paulò poſt.*

§. 1. Debet tamen eſſe proviſio, ut vindictam admonitio β præcedat, & res uſurpatas injuſtè qui abſtulit, aut injuſtè ablatas retinet, æquitate patrocinante, legibus reſtituat. Quòd ſi neglexerit, & neceſſitas compulerit; demum prædonem Sacerdotalis diſtrictio maturata percellat. & *infrà.* §. 2. Valdè [r] iniquum ergo & ingens ſacrilegium eſt, ut quæcumque vel pro remedio peccatorum, vel ſalute, vel requie animarum ſuarum unuſquiſque venerabili Eccleſiæ contulerit, aut certè reliquerit; ab iis, quibus hæc maximè ſervari convenit, id eſt, Chriſtianis, & Deum timentibus hominibus γ, & ſuper omnia à Principibus, & Primis Regionum in aliud transferri, vel converti permittatur. Propterea, qui hæc non præviderit, & aliter quàm ſcriptum eſt, prædia Eccleſiis tradita petierit, vel acceperit, aut poſſederit, vel injuſtè defenderit, aut retinuerit δ; niſi citò ſe correxerit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: ſitque accipienti, & danti, & poſſidenti anathema, & inſtitutæ pœnæ contubernium aſſiduum. Nec aliquo ſe ante tribunal Chriſti obſtaculo muniat, qui à religioſis animabus ad ſubſtantiam pauperum derelicta, contra fas, ſine aliqua pietatis conſideratione diſpergit.

r XVI. *q.* 1. *in Canonibus.* §. *valdè.*

¶ CORR. ROM. α *Aut injuſtè.*] In Synodo legitur, *aut injuſtè, id eſt, ſine licentia Epiſcopi poſſidere.*

β *Admonitio.*] In Synodo additur, *manifeſta.*

γ *Hominibus.*] Quæ ſequuntur uſque ad *verſ. in aliud*, addita ſunt ex Synodo.

δ *Vel injuſtè defenderit, aut retinuerit.*] Addita ſunt & iſta: ſicque omnia, quæ in uſurpatione hujuſmodi rerum accidere ſolent, exponuntur.

XXII. *Item* NICOLAUS Papa I. Adoni Vienneſi Archiepiſcopo in Epiſtola, cujus initium, *Quia Sanctitatis veſtræ.* [an. 862. *Romà in Galliam.*]

Excommunicentur, qui Principum autoritate res invadunt Ecclesiæ.

DE rebus [f], quæ semel Deo contributæ, atque dicatæ sunt, & posteà sub occasione concessionis Principum à quibusdam invaduntur, atque diripiuntur; sancimus, ut priùs consulatis Principem ad resecandam tam præsumptivam factionem, & cognoscendum, utrùm illius sit concessio, an invasoris præsumptio. Quòd si Principis inordinata fuerit largitio; ipse sit Princeps pro emendatione redarguendus. Si autem invasoris declaratur præsumptio; usque ad emendationem, excommunicationis sit vindictâ coërcendus.

¶ CORR. ROM.] Extat Epistola hæc in libro sæpè citato Bibliothecæ Dominicanæ: in qua respondet Nicolaus ad nonnullas quæstiones ab Adone [t] sibi propositas.

[f] Ivo, p. 3. c. 152.
[t] al. Odone.

XXIII. *Item* GELASIUS I. Justino Archidiacono, & Faustino [u] Defensori. [c. an. 494. *Romæ.*]

De rebus Ecclesiæ non est aliquid alienandum.

VObis enim [x], & famæ vestræ consultum duximus, ut Pontificis vestri loco, vobiscum ab eodem aliquis subrogetur, qui ejus nomine pariter universa disponat: quatenus omnia prædia ad vestrum revocetis studium, nec cuiquam Clerico pro portione sua aliquod solum Ecclesiæ putetis esse deputandum: ne per incuriam, & negligentiam minuatur: sed omnis pensionis summam ex omnibus prædiis rusticis, urbanisque collectam, ad Antistitem deferatis. Ex qua tamen collectione habeatur ratio, quid ad causas, vel expensas accidentium necessitatum opus esse perspicitur, ut de medio sequestretur: & quatuor portiones vel de fidelium oblatione, vel de hac fiant modis omnibus pensione: ita, ut unam sibi tollat Antistes, aliam Clericis pro suo judicio, & electione dispertiat, tertiam pauperibus sub omni [y] conscientia faciat erogari: fabricis verò quartam, quæ competit, ad ordinationem Pontificis, erogatione vestra decernimus esse pensandam [15]. Si quid fortè sub annua remanebit [16] expensa; electo idoneo ab utraque parte custode, tradatur [17] enthecis [18]: ut si major emerserit fabrica; sit subsidio, quod ex diversi temporis diligentia potuerit custodiri: aut certè ematur possessio, quæ utilitates respiciat communes.

¶ PITH. [15] *Pensandam.*] V. C. *pendendam.*
[16] *Remanebit.*] V. C. *remeabit.*
[17] *Tradatur.*] V. C. *condatur.*
[18] *Enthecis.*] *l.* 7. *Cod. Th. de bonor. præscr.* Cassian. *lib.* 4. *Instit. c.* 14.

[u] al. Fausto.
[x] 4. Pars. Deusdedit, l. 3. c. 98.
[y] al. omnium.

XXIV. IDEM Majorico, Sereno, & Joanni Episcopis. [c. an. 494. *ibid.*]

Divini muneris participatione privetur, qui Ecclesiastica privilegia calcat.

QUi & Divinis [z], & Humanis [a] legibus incivili damnatione calcatis, & reverentiâ Religionis abjectâ, vel Ecclesiastica privilegia calcare contendunt, vel ubilibet in pauperum prosilire dispendium, nec hujusmodi, saltem commoniti, convictique, nequitiam sopire consentiunt, atque illata sacris rebus detrimenta sarcire; meritò Divini muneris participatione sunt privandi: ut hujus perceptione careant, quod sacrilegis ausibus habuere despectui. Celestinus verò Presbyter fratris & Coëpiscopi nostri Sereni, qui contra Pontificale judicium, contràque Apostolicæ Sedis mandata prorumpens, supradictis communionem sacram ministrare præsumpsit; cùm non potuerit ignorare sententiam proprii Sacerdotis, ab officio protinùs Ecclesiastico pellatur: ut nullus Ecclesiæ Ministrorum contra Pontificalia instituta venire contendat.

[z] Ivo, p. 3. c. 150. & p. 4. c. 185.
[a] qui & humanis, pleraque exemplaria. & Ivo.

XXV. IDEM eisdem Justino. * Archidiacono, & Fausto Defensori. [c. an. 494. *Romæ.*]

De eodem.

VUlteranæ [b] Ecclesiæ [c] actus, vel patrimonium, quod hactenus comperimus destitutum, post damnationem Eucharisti, quo fuerat depravante dispersum, curæ vestræ decrevimus esse delegandum: ut diligentiâ (quâ vos pro utilitatibus Ecclesiæ existimamus esse vigilantes) prædia culturæ restituatis antiquæ; & revocetis, si qua sunt vendita, aut donata mancipia. Possessiones etiam, quas ab Eumancio [19], & Opilione Episcopis, vel ceteris quovis jure videritis teneri (quia contra constituta [20] Synodi ab Episcopis [21] prædia alienari nullo potuerunt commento;) nihilominus revocentur. Sit emptoribus ad eum recursus, qui præsumpsit aliquid de Ecclesiæ rebus illicita venditione distrahere; ita ut pensiones annuas ad Pontificem deferatis: cui privilegia sua integra convenit omni ratione servari, ut ejus dispensatione portiones proveniant consuetæ: ita ut portionem quartam [22], quæ ad eos pertinet, sua Pontifex ordinatione distribuat, prout cujusque locum meritumque cognoscit. Pariter etiam ex Fidelium oblatione faciendum est, ut Clericis quartam eroget pro consideratione suæ electionis Antistes. Fabricarum etiam portio Episcopo sciente, & disponente, vestra erogatione pendatur: quatenus nihil penitùs in detrimentum alicujus rei patiamini generari.

¶ CORR. ROM. * *Justino, &c.*] Anteà legebatur, *Idem eisdem.* Emendatum est, & posita istorum Virorum nomina ex Ivone: ad quos etiam scriptum est superius penultimum Caput, *vobis enim.* Nec verò hæc, quæ nunc afferentur, pertinere posse ad Episcopos, quibus proximè præcedens Caput scribebatur, indicant non modò quæ à Gratiano hic referuntur, sed etiam apertiùs verba, quæ apud Ivonem post ultima hujus Capitis sequuntur: *Si quis verò in Ecclesiæ vestræ damnum, aut in his, quæ sunt præceptionis nostræ prohibita, Pontificem vestrum videritis admittere, &c.*

¶ PITH. [19] *Eumancio.*] V. C. *Eumacio.*
[20] *Constituta.*] V. C. *constitutum.*
[21] *Episcopis.*] V. C. *Episcopo.*
[22] *Quartam.*] V. C. *quarta.*

[b] al. Volaterranæ.
[c] Ivo, p. 3. c. 151.

XXVI. IDEM Clero, & Ordini, & Plebi Brundusii. [c. an. 494. *Româ in Calabriam.*]

Redituum, & oblationum duæ portiones Clericis committantur.

COnceſſo vobis [d], quem petistis, Antistite fratre jam & Coëpiscopo meo Juliano, necessarium fuit (eodem ad Ecclesiam suam mox remisso) ad vos nostra scripta pariter destinari: quibus agnosceretis eidem fuisse præceptum, ne umquam ordinationes præsumat illicitas. & *infrà.*

§. 1. Reditus, & oblationes Fidelium in quatuor partes dividat: quarum unam sibi ipse retineat: alteram Clericis pro officiorum suorum sedulitate distribuat: fabricis tertiam: quartam pauperibus, & peregrinis habeat fideliter erogandam: quarum rationem Divino est redditurus examini.

¶ CORR. ROM.] Epistola Gelasii, in qua est hoc Caput, missa est cum aliis ex Hispania. Eadem verò inter Epistolas Gregorii II. impressas est tertia Clero, & Plebi Turingiæ scripta. Talis quædam Epistola, sed brevior, refertur in libro, qui inscribitur Ordo Romanus, & formata Episcopo danda nuncupatur.

[d] Ansel. l. 6. c. 43.

XXVII. IDEM in Epistola ad Episcopos per Lucaniam, & Brutios, c. 29 [e]. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

De oblationibus Fidelium quot portiones fiant, & quæ cuique proveniat.

QUatuor [f] [23] autem tam de reditu, quàm de oblatione Fidelium, prout cujuslibet Ecclesiæ facultas admittit (sicut dudum rationabiliter est decretum) convenit fieri portiones: quarum sit una Pontificis, altera Clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda. De quibus sicut Sacerdotis intererit integram Ministris Ecclesiæ memoratam [24] dependere quantitatem; sic Clerus ultra delegatam sibi summam nihil insolenter noverit expetendum. Ea verò, quæ Ecclesiasticis ædificiis attributa sunt, huic operi veraciter prærogata [25], locorum doceat instauratio [26] manifesta sanctorum: quia nefas est, si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum Præsul impendia his deputata [27] convertat. Ipsam nihilominus adscriptam pauperibus portionem, quamquam Divinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur [28]; tamen juxta quod scriptum est [g]: *Ut videant opera vestra bona, & glorificent [29] Patrem vestrum, qui in Cælis est:* oportet etiam præsenti testificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri. Quapropter [h] nec Clericorum quispiam, &c.

¶ PITH. [23] *Quatuor.*] Refert Cresc. vide *cap.* 73. Capitul. Ital.
[24] *Memoratam.*] Sic etiam V. C.
[25] *Prærogata.*] 2. V. C. *prorogata.*
[26] *Instauratio.*] Sic Cresc. 2. V. C. *instructio.*
[27] *Deputata.*] Cresc. & 2. V. C. *designata.*
[28] *Videatur.*] al. *dicatur.*
[29] *Glorificent.*] al. *magnificent.*

[e] Et in Conc. Parisiensi, l. 1, c. 15.
[f] Polyc. l. 3, tit. 11. Ansel. l. 5. c. 68. Burch. l. 3, c. 137. Ivo, p. 3. c. 203. Pann. l. 2. c. 7.
[g] *Matth.* 5.
[h] *II. q.* 7. *quapropter.*

XXVIII. *Item* SIMPLICIUS Papa Florentio, & [30] Equitio, & Severo Episcopis, *Epist.* 3. [an. 475. *Romæ.*]

De reditibus oblationum, & redituum Ecclesiæ quatuor portiones dispensandæ credantur.

DE reditibus Ecclesiæ [i], vel oblatione Fidelium quid deceat nescienti nihil licere permittat [31]: sed sola Episcopo [32] ex his una [33] portio remittatur: duæ Ecclesiasticis fabricis, & erogationi peregrinorum, & pauperum profuturæ, à Bonagro [k] Presbytero sub periculo sui ordinis ministrentur: ultima inter se Clericis pro singulorum meritis dividatur. & *infrà.* Cui, *id est, Gaudentio,* hoc specialiter præcipimus, ut tres illas portiones, quas triennio [l] [34] dicitur sibi tantummodo vendicasse, restituat.

¶ CORR. ROM.] Addita sunt in hoc Capite aliquot verba ex originali, quæ ad sententiam facere aliquid videbantur.

¶ PITH. [30] *Et.*] Delet V. C.
[31] *Permittat.*] al. *promittat.*
[32] *Episcopo.*] V. C. *ei.*
[33] *Una.*] 2. V. C. *quarta.*
[34] *Triennio.*] V. C. *triennium.*

[i] Ansel. l. 5. c. 66.
[k] al. ab Onagro.
[l] al. per triennium.

XXIX. *Item* GREGORIUS I. Maximiano Episcopo Syracusano, *lib.* 3. *Epist.* 11 [m]. [an. 593. *Româ in Siciliam.*]

[m] Joan. Diac. l. 4. num. 34.

De reditibus Ecclesiæ, etiam noviter quæsitis, quarta pars Clericis erogetur.

COgnovimus [n] de reditibus Ecclesiæ noviter acquisitis Canonicam dispositionem Quartarum minimè provenire: sed Episcopos locorum distribuere tantummodo quartam antiquorum redituum; nunc verò quæsita suis usibus retinere. Quam rem [o] pravam subintroductámque consuetudinem Fraternitas tua vivaciter emendare festinet: ut sive de præteritis reditibus, sive de his, quæ obvenient [p], vel obvenientibus Quartæ secundùm distributionem Canonicam dispensentur. Incongruum namque est unam, eamdémque Ecclesiæ substantiam duplici quodammodo jure censeri, id est [q] usurpationis, & Canonum.

[n] Ansel. l. 5. c. 70.
[o] al. ob rem.
[p] al. nunc obvenerunt, vel obvenerint.
[q] Addita ex orig.

XXX. IDEM GREGORIUS I. Augustino Episcopo Anglorum in Resp. ad primam interrogationem. [an. 604. *Romà in Angliam.*]

De stipendio Ecclesiæ quatuor debent fieri portiones.

MOs est [r] Apostolicæ Sedis ordinatis Episcopis præceptum tradere, ut de omni stipendio, quod accedit, quatuor fieri debeant portiones, una videlicet Episcopo, & familiæ ejus propter hospitalitatem, & susceptionem, alia Clero, tertia verò pauperibus, quarta Ecclesiis reparandis.

[r] Ansel. l. 5. c. 64. Pann. l. 2. c. 8.

XXXI. *Item* EX CONCILIO TOLETANO. [fortè ex Syn. Rom. sub Silvestro c. an. 324. *Romæ.*]

De eodem.

SAncimus omnibus Episcopis curam Laicorum instare, ut si quos in fide Christi invenerint, nimio affectu diligant. Insuper confirmamus, ut si aliqua ab ipsis accipiant dona; statim in quatuor dividant partes: ita, ut prima pars secundùm Apostolorum præcepta *α*, Titulorum, nec non cœmeteriorum restaurationibus diligenter attribuatur, secunda Clericis, tertia cunctis pauperibus, quarta verò advenis.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc (quod in omnibus vetustis exemplaribus, exceptis duobus, & sine Paleæ nomine habetur, & Glossam habet) in nullo Toletano Concilio aut impresso, aut in manuscripto inventum est. In Collectione Canonum incerti Autoris, quæ asservatur in Vaticana Bibliotheca, tribuitur Silvestro: quamvis in Synodo Romana sub ipso habita, c. 4. paulò aliter hæ partes assignentur, id est, ut in præcedentibus huic Capitibus.

α Secundùm Apostolorum præcepta.] In ea Collectione non sunt hæc verba. In uno vetusto Gratiani codice est, *secundùm Apostolorum præcepta.*

XXXII. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, c. 22. [an. 506. *in Gallia.*]

Omnes Presbyteri secundùm jussionem Episcopi res Ecclesiæ dispensare studeant.

STatuimus [s] (quod omnes Canones *α* jubent) ut civitatenses, sive diœcesiani Presbyteri, vel Clerici, salvo jure Ecclesiæ, rem Ecclesiæ, sicut permiserunt Episcopi [35], teneant: vendere autem [36], aut donare penitùs non præsumant. Quod si fecerint, vel fecerunt [37], & facta venditio non valebit, & de facultatibus, si quas habent proprias, indemnem Ecclesiam reddant, & communione priventur.

[s] 5. Pars. Polyc. l. 3. tit. 12.

¶ CORR. ROM. *α Canones.*] Restituta est hæc vox ex originali. Anteà legebatur, *Episcopi.* In Polycarpo autem tantùm est, *quod omnes jubent.*

¶ PITH. [35] *Permiserunt Episcopi.*] V. C. *permiserit Episcopus.*

[36] *Autem.*] Abest à 3. V. C.

[37] *Vel fecerunt.*] Desunt in 2. V. C.

XXXIII. *Item* EX EODEM CONCILIO, c. 26. [an. 506. *ibid.*]

De Clericis, qui documenta Ecclesiæ supprimunt, aut Adversariis tradunt.

SI quis de Clericis [t] documenta, quibus Ecclesiæ possessio firmatur, aut supprimere, aut negare, aut Adversariis fortasse tradere, damnabili, & punienda obstinatione præsumpserit; quidquid, per absentiam documentorum, damni Ecclesiæ illatum est, de propriis facultatibus reddat, & communione privetur. Hi etiam, qui in damno Ecclesiæ impiè [38] solicitati, à traditoribus aliquid acceperint; superiori [u] sententia teneantur.

[t] Infrà, ead. *si quis de Clericis.* Burch. l. 3. c. 183. Ivo, p. 3. c. 156.
[u] al. pari.

¶ PITH. [38] *Impiè, &c.*] Sic 2. V. C. At Cod. Fabri: *Instrumenta Ecclesiæ impiè sollicitatis traditoribus susceperunt, vel susceperint, pari sententia feriantur.*

XXXIV. *Item* EX EODEM, c. 33 [x]. [an. 506. *ibid.*]

[x] Et in Hispalen. I. c. 1.

Episcopus heredem non habens, non alium, quàm Ecclesiam sibi heredem instituat.

EPiscopus [y], qui filios, aut nepotes non habuerit *α*; alium quàm Ecclesiam non relinquat heredem. Si quid de Ecclesia non in Ecclesiæ causa, aut necessitate præsumpserit; quod distraxit, aut donavit, irritum habeatur. Qui verò filios habet; de bonis, quæ reliquit, ab heredibus ejus, indemnitatibus Ecclesiæ consulatur.

[y] Polyc. l. 3. tit. 12.

¶ CORR. ROM. *α Non habuerit.*] In originali impresso, & manuscripto, & in Polycarpo legitur, *non habens alium, quàm Ecclesiam reliquit heredem; si quid, &c.* & ad hanc lectionem propiùs accedunt verba Hispalensis Concilii primi, c. 1. sed ob Glossam non est mutatum.

XXXV. *Item* EX EODEM, c. 49. [an. 506. *ibid.*]

Qui in Clero constituti sunt, de rebus Ecclesiæ nihil alienare præsumant.

DIaconi [z], vel Presbyteri in parochia constituti, de rebus Ecclesiæ sibi creditis nihil audeant commutare, vendere, vel donare: quia res sacratæ Deo esse noscuntur. Similiter & Sacerdotes nihil de rebus Ecclesiæ sibi commissæ (ut superiùs comprehensum est) alienare præsumant. Quòd si fecerint, convicti in Concilio, & ab honore depositi, de suo [39] aliud tantum restituant, quantum visi sunt præsumpsisse *α*. *& infrà.* §. 1. Libertos tamen, quos Sacerdotes, vel Diaconos de Ecclesia sibi commissa facere voluerint, actus Ecclesiæ prosequi jubemus. Quòd si facere contempserint, placuit eos ad proprium reverti servitium.

[z] Ivo, p. 3. c. 161.

¶ CORR. ROM. *α Præsumpsisse.*] Si hic interponas *c. si quis qualibet. infrà, eàdem.* habebis integrum Canonem 49. ipsius Concilii Agathensis.

¶ PITH. [39] *Suo.*] 2. V. C. *suo proprio.*

XXXVI. *Item* EX EODEM, c. 53 [a]. [an. 506. *ibid.*]

[a] Et in Epaunensi, c. 7.

De possessione Ecclesiastici juris quidquid à Presbytero distrahitur, inane habeatur, & vacuum.

QUidquid parochiarum [b] Presbyter de Ecclesiastici juris possessione distraxerit, inane habeatur & vacuum vendicatione *α* [40] comparantis, & actione vendentis.

[b] Ivo, p. 3. c. 162.

¶ CORR. ROM. *α Vendicatione.*] Sic etiam in recentioribus Conciliorum editionibus. In aliis, & duobus etiam Vaticanis codicibus legitur, *venditore comparantis*, apud Ivonem, *venditione comparantis.* In Epaunensi, ubi hoc videtur repeti, *in venditorem comparantis actione vertenda.*

¶ PITH. [40] *Vendicatione.*] V. C. *venditore emptione.*

XXXVII. *Item* URBANUS Papa. [imò Callistus II. an. 1123. *Romæ.*]

Alienationes factæ ab intrusis, & ordinationes sine consensu Clericorum irritæ sunt.

ALienationes [41] omnium per intrusionem, seu Canonicè Electorum sub Episcopi nomine, aut Abbatis, qui secundùm Ecclesiæ suæ usum consecrandus est; alienationes dico quocumque modo factas, nec non & ordinationes personarum ab eisdem sine communi consensu Clericorum Ecclesiæ, sive per simoniam itidem factas, irritas judicamus.

§. 1. Illud etiam per omnia interdicimus, ut nullus Clericus Præbendam suam, seu Beneficium aliquod Ecclesiarum aliquo modo alienare præsumat. Quod si præsumptum olim fuit, vel aliquando fuerit; irritum erit, & ultioni Canonicæ subjacebit.

¶ CORR. ROM.] Post Collectionem Anselmi in Codice perantiquo, habetur fragmentum cujusdam Concilii Urbani secundi: in cujus initio hæc leguntur: *Alienationes, quæ specialiter per Ottonem, Guidonem, Jeremiam, seu fortè Philippum ubilibet de possessionibus Ravennatis Exarchatus factæ sunt, damnamus. Generaliter autem omnium per intrusionem, seu Canonicè electorum sub Episcopi nomine, vel Abbatis.... Ecclesiæ suæ consecrandus est, alienationes quocumque modo factas,* & cetera usque ad finem hujus Capitis sine ulla varietate.

¶ PITH. [41] *Alienationes.*] Suprà IX. q. 1. *ordinat.* Cod. Th. *de infirm. iis quæ subten.* Sigebert. an. 900. 902. & 963.

XXXVIII. *Item* EX CONCILIO ILERDENSI, c. 16. [an. 524. *in Hispania.*]

Episcopo defuncto, vel adhuc in supremis agente, de rebus Ecclesiæ nihil est usurpandum.

HÆc hujus placiti [c] constitutione inter nos censura placuit custodiri; ut defuncto Antistite, vel etiam adhuc in supremis agente, nullus Clericorum cujuslibet ordinis, officii, gradúsve sit, quidquam de domo præsumat, vel quod de utilitate instrumenti domûs esse cognoscitur, id est, mobilis, & immobilis rei Ecclesiasticæ conetur invadere; nihil furto *α*, nihil dolo supprimens, auferens, atque abscondens. Sed is, cui domus commissa est, subjunctis sibi *β* uno, vel duobus fidelissimis Clericis, omnia usque ad tempus Pontificis substituendi debeat conservare; & his, qui in domo inveniuntur, Clericis consuetam alimoniam administrare. Substitutus autem Antistes susceptæ sedis *γ* commoda ordinabit, velut Deus imperabit: ut eis uti cum his debeat, quos cognoverit disciplinæ, & charitati Prædecessoris sui fideliter paruisse. Quòd si quisquam post hæc cujuslibet ordinis (ut superiùs dictum est) Clericus quacumque occasione, de omni facultate quidpiam probatus fuerit abstulisse, vel forsitan dolo aliquo suppressisse: reus sacrilegii prolixiori anathemate condemnetur, & vix quoque peregrina ei communio concedatur: quia durum est, ut hi, quos constat in servitio Domini cum primæ Sedis Antistite desudasse, ab his, qui suarum rerum incubatores, vel utilitatibus servientes, atque vacantes fuisse noscuntur, despecti aliquatenus crucientur.

[c] Concord. Concilium. Valent. c. 2.

¶ CORR.

¶ Corr. Rom. α *Nihil furto.*] In Codice Lucensi Regio sequitur, *nihil vi.*

β *Subjunctis sibi.*] In Conciliorum editionibus sequitur, *cum consilio:* & in codice Regio additur, *Clerici:* fortasse autem legendum, *cum consilio Cleri.*

γ *Susceptæ Sedis.*] In eodem Regio codice est, *suscepta ea, prout Decessor suus ordinavit, vel ut Deus imperavit.*

XXXIX. *Item* ex Concilio Toletano IV. *c.* 66. [an. 633. *ibid.*]

Episcopi, qui nihil Ecclesiæ conferunt, famulos ejus libertate non donent.

ET, si illi [d], qui nulla ex rebus suis pauperibus Christi distribuunt, æterni Judicis voce in futuro condemnabuntur; quantò magis ii, qui auferunt pauperibus quod non dederunt? Quapropter Episcopi, qui nihil ex suo proprio Ecclesiæ Christi compensaverunt, hanc Divinam sententiam metuant, & liberos ex familia [e] Ecclesiæ ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium enim est, ut qui res suas Ecclesiæ Christi non contulerit, damnum inferat, & jus Ecclesiæ alienare contendat. Tales ergo liberos [f] Successor Episcopus absque ulla oppositione ad jus Ecclesiæ revocabit: quia eos non æquitas, sed improbitas absolvit.

[d] Burch. *l.* 3. *c.* 189. Ivo, *p.* 3. *c.* 249.

[e] *al.* libertos ex familiis.

[f] *al.* libertos.

XL. *Item* ex Concilio Aurelianensi, [imò Agathensi *c.* 26. an. 506. *in Gallia.*]

De Clericis, qui documenta Ecclesiæ supprimunt, aut negant, aut aliis damnabiliter tradunt.

SI quis de Clericis [g] documenta, quibus Ecclesiæ possessio firma tenetur, aut supprimere, aut negare, aut avertere [42], aut fortasse tradere, damnabili & punienda obstinatione præsumpserit; quidquid pro absentia documentorum damni Ecclesiæ illatum est, de propriis facultatibus reddat.

[g] Ivo, *p.* 3. *c.* 156.

¶ Corr. Rom.] Hoc idem citatur suprà, *eâd. si quis de Clericis*, ex Concilio Agathensi, in quo habetur. Non est autem mutatus titulus: quia potuit in aliquo etiam Aurelianensi, quod non extet, esse repetitum.

¶ Pith. [42] *avertere aut.*] V. C. *adversario.*

XLI. *Item* ex Concilio Aurelianensi III. *c.* 23 [h]. [an. 538. *ibid.*]

[h] *Lib.* 7. *Cap. c.* 275.

Ministris Ecclesiæ de rebus ejusdem Ecclesiæ absque Episcopi permissu nihil alienare licet.

ABbatibus [i], Presbyteris, ceterísque Ministris de rebus Ecclesiasticis, vel sacro ministerio alienare, vel obligare absque permissu, & subscriptione Episcopi sui nihil liceat. Quod qui præsumpserit, degradetur [43] communione concessa: & quod temerè præsumptum, aut alienatum est, ordinatione Episcopi revocetur.

[i] Polyc. *l.* 3. *tit.* 12.

¶ Pith. [43] *Degradetur.*] V. C. *regradetur.*

XLII. *Item* ex Synodo Ancyrana, *c.* 15. [an. 314. *in Galatia.*]

Res Ecclesiæ, quæ absente Episcopo distrahuntur, ad jus Ecclesiasticum revocentur.

SI qua de rebus [k] Ecclesiæ, cùm Episcopus non est, Presbyteri vendiderint, placuit rescisso contractu ad jus Ecclesiasticum revocari [l]. In judicio autem erit Episcopi constitutum [m], si pretium debeat recipi, nec ne: propterea quòd sæpè contingit distractarum rerum reditus ampliorem summam pro accepto [44] pretio reddi α.

[k] Ansel. *l.* 6. *c.* 162.

[l] ἀναβαλεῖσθαι τὸ κυριακόν.

[m] *al.* si constitutum pretium.

¶ Corr. Rom. α *Reddi.*] Sic in quibusdam exemplaribus priscæ versionis. In aliis verò est, *reddidisse.* Græcè legitur, διὰ τὸ πολλάκις τὴν εἴσοδον τῶν πεπραμένων ἀποδεδωκέναι αὐτοῖς τούτοις πλείονα τὴν τιμήν, id est, *propterea quòd sæpè rerum venditarum reditus majus pretium his ipsis reddiderit.* Sed ob Glossam non est mutatum.

¶ Pith. [44] *Accepto, &c.*] al. *acto pretio reddidisse.*

XLIII. *Item* ex Concilio Calchedonensi, *c.* 22 [n]. [an. 451. *in Bithynia.*]

[n] Et in Aquisgran. *c.* 88.

Post mortem Episcopi res ad eum pertinentes Clerici non rapiant.

NOn liceat Clericis post mortem Episcopi sui rapere res pertinentes ad eum: sicut jam præcedentibus regulis constitutum habetur. Si verò hoc fecerint, periclitari se noverint in proprio gradu.

XLIV. *Item* ex Concilio Mediomatricis [o]. [imò Belvacensi an. 845. *in Gallia.*]

[o] In Meldensi, *c.* 21.

Rescindantur precariæ, & commutationes ab invasoribus factæ.

PRecariæ [p], & commutationes tempore viduatarum Ecclesiarum factæ ab his, qui loca Episcoporum occupaverant, rescindantur; & cum autoritate Ecclesiastica, vel Civili, si faciendæ sunt, fiant.

[p] Burch. *l.* 3. *c.* 166. Ivo, *p.* 3. *c.* 227. *ex Belvacensi.*

¶ Corr. Rom.] Quod hic ex Concilio Mediomatricis citatur, in Concilio Meldensi refertur ex Concilio Belvacensi, ex quo etiam citant Burchardus & Ivo. Sed quia in Conciliis Gallicis, & Germanicis sæpè eadem repetuntur; non est mutata inscriptio. In adjectis Capitularibus quæ ex Gallia sunt habita, inter cetera leguntur quædam Capitula excerpta à Domino Rege Karolo & Principibus suis ex his Capitulis, quæ anno DCCCXLVI. ediderunt Episcopi in Synodis, &c. Quorum Capitulorum unum est hoc, *ut precariæ & commutationes tempore viduarum Ecclesiarum factæ ab his, qui loca Episcoporum occupaverunt, rescindantur, & cum autoritate Ecclesiastica, vel civili denuò, si fienda, fiant.*

XLV. *Item* Gregorius I. Maximiano Syracusano Episcopo, *lib.* 3. *Epist.* 11 [q]. [an. 593. *Româ in Siciliam.*]

[q] Joan. Diaconus *lib.* 3. *c.* 23.

Pro labore inventarii nihil accipiant Oeconomi de rebus Ecclesiæ.

CHaritatem tuam commonere curavimus, ut si quispiam Episcoporum de hac luce migraverit, vel (quod absit) pro suis fuerit remotus excessibus; convenientibus Oeconomis α cunctísque Clericis [r] Prioribus, atque in sui præsentia inventarium Ecclesiæ rerum facientibus, omnia, quæ reperta fuerint, subtiliter describantur: nec (sicut anteà fieri dicebatur) species quædam, aut aliud quodlibet de rebus Ecclesiæ, quasi pro faciendi inventarii labore tollatur. *& infrà.* §. 1. Visitatores Ecclesiarum, Clericique eorum, qui cum ipsis per non suæ civitatis parochias fatigantur, aliquod laboris sui capiant te disponente subsidium. Justum namque est, ut illi [s] consequantur stipendium, qui [t] pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium.

[r] *al.* Cleri.

[s] *al.* illis.

[t] *al.* quo.

¶ Corr. Rom. α *Oeconomis.*] Sic etiam in omnibus vetustis: sed in originali tam impresso, quàm manuscripto legitur, *hierarchicis.* Joannes Diaconus habet, *hieraticis.*

XLVI. *Item* ex Concilio Urbani Papæ Alverniæ celebrato. [an. 1095. *in Gallia.*]

Excommunicentur Laici, qui morientium Clericorum audent bona diripere.

DE Laicis [45] quæstio facta est, qui morientibus Episcopis, sive aliis Clericis res defunctorum invasas, Ecclesiæ, pauperibúsque subripiunt. Contra quos commune totius Concilii Anathema prolatum est, ipso Papa hujusmodi sententiam promulgante. Si quis post interdicti præsentis cognitionem, Episcoporum, seu Presbyterorum, aut aliorum Clericorum res invaserit; usque ad satisfactionem excommunicetur. §. 1. Episcoporum verò deficientium res per Archipresbyterorum, seu Archidiaconorum manus, aut secundùm mortuorum judicium pro ipsorum salute in eleëmosynas dispensentur; aut Successori, qui futurus est, reserventur. Idipsum de Presbyterorum, seu Clericorum aliorum rebus per Episcopum, vel supradictas personas, aut cui deficientes commiserint, fiant. Si quis autem adversùs ista præsumpserit, anathema sit.

¶ Corr. Rom.] In titulis Capitulorum Concilii Claremontensis (quod Alverniæ celebratum est) titulo penultimo hæc leguntur ad Caput hoc spectantia: *Ne aliquis Clericus res Episcoporum, vel Clericorum, vel in vita, vel post mortem eorum diripiat, vel in usus proprios conferat. Quòd si quis fecerit, anathema sit: & dictum est ab omnibus, fiat.*

¶ Pith. [45] *De Laicis.*] Cedren. *in Nicephoro Phoca p.* 545. Joan. Curopal. *fol.* 71. Guil. Tyr. *lib.* 1. *c.* 13.

XLVII. *Item* Innocentius Papa II. in Concilio Lateranensi, *c.* 4. [an. 1139. *Romæ.*]

De eodem.

ILlud, quod in sacro [u] Calchedonensi Concilio constitutum est, irrefragabiliter conservari præcipimus: ut videlicet decedentium bona Episcoporum à nullo omninò hominum diripiantur: sed ad opus Ecclesiæ, & Successoris sui in libera Oeconomi, & Clericorum permaneant potestate. Cesset igitur de cetero illa detestabilis & sæva rapacitas. Si quis autem amodò hoc attentare præsumpserit, excommunicationi subjaceat. Qui verò morientium α Presbyterorum, vel Clericorum bona rapuerunt, simili sententiæ subjaceant.

[u] Sup. *eâd. non liceat.* Pann. *l.* 8. *c.* 141.

¶ Corr. Rom. α *Morientium.*] In vulgatis sequebatur, *Episcoporum:* quæ vox & à vetustis, & ab ipso Concilio manuscripto abest, & frustrà repeteretur. Sunt autem ex originali addita paulò superiùs aliquot verba.

Hoc non solùm de Laicis, verùm etiam de Metropolitanis, & quibuslibet aliis Clericis intelligendum est: sicut legitur

" Gratian.

XLVIII. In sexta Synodo, *c.* 35. [an. 692. *Constantinopoli.*]

Res Episcopi morientis Metropolitano non licet invadere.

NOn liceat alicui Metropolitano, mortuo Episcopo, qui sub eo est, aut res ejus, aut Ecclesiæ suæ auferre: sed sint sub custodia Cleri Ecclesiæ defuncti Episcopi, usque dum alius ordinetur Episcopus. Si verò Clerici in Ecclesia non fuerint; tunc Metropolitanus illibata omnia Episcopo, qui ibi ordinabitur, reddat.

Sicut autem res Ecclesiæ nulli usurpare licet; ita Ecclesiæ, aliena invadere non permittitur. Unde

" Gratian.

XLIX. Gregorius I. *lib.* 2. *Epist.* 43. ad Bonifacium Episcopum. [an. 593. *Romæ.*]

Aliena, Ecclesiæ non licet invadere.

SIcut Ecclesia proprias res amittere non debet; ita eam rapacitatis ardore invadere alienas non oportet.

GRATIAN. „ His omnibus autoritatibus perspicuè monstratur, quòd nulli Sacerdotum res Ecclesiasticas alicui tradere licet: & ille, qui de manu Sacerdotis facultates Ecclesiæ acceperit, nullo jure eas vendicare poterit: sed potiùs cogetur restituere quod illicitè accepit. §. 1. Sed notandum est, quòd quibusdam causis exigentibus, res Ecclesiæ distrahi possunt. Causâ enim necessitatis cum consilio Clericorum, vel ut meliora prospiciant, res Ecclesiæ à Sacerdotibus distrahi possunt. Unde legitur

L. IN AFRICANO CONCILIO [x]. [hoc est, Carthaginensi, an. 419. *in Africa.*]

x Et in Moguntino sub Rabano, c. 8.

Nisi causâ necessitatis, nec Episcopo rem Ecclesiæ suæ usurpare licet.

NOn habenti [y] [46] necessitatem [z], nec Episcopo licet matricis Ecclesiæ α rem sui Tituli usurpare.

y habente. orig.
z Burch. l. 3. c. 178. Ivo, p. 3. c. 239.

¶ CORR. ROM.] Gratianus citat hoc ex Consilio Africano, & sequens ex Carthaginensi. Sed in unico Carthaginensi inserto in codice Canonum, hoc quidem est pars posterior, sequens verò prior Capitis ejusdem, quod est ultimum, id est, XXXIII. & Burchardus, & Ivo integrum Caput referunt ex Carthaginensi.

α *Ecclesiæ.*] In codice Canonum, & apud Burchardum sequitur, *nec Presbyterorum:* apud Ivonem verò legitur, *nec Episcopo liceat rem matris Ecclesiæ ignorante Concilio, vel Presbyteris, suis titulis usurpare.* Post sequens autem Caput apponetur integer Canon Græcè, novâ cum versione.

¶ PITH. [46] *Non habenti.*] Vide *Can.* 33. in Græco Nomocan.

LI. *Item* IN CONCILIO CARTHAGINENSI unico, *c. ult.* [an. 419. *ibid.*]

Nec Presbyteri ignorantibus Episcopis, nec Episcopi ignorante Concilio rem Ecclesiæ vendant.

PLacuit, ut Presbyteri [a] non vendant rem Ecclesiæ, ubi sunt constituti, nescientibus Episcopis suis; quomodo nec Episcopis liceat vendere prædia Ecclesiæ inconsulto Concilio, vel cuncto α Presbyterio sine ulla necessitate.

a Burch. ibid. Ivo ibid.

¶ CORR. ROM. α *Vel cuncto.*] In Canone unici Carthaginensis legitur, *vel Presbyteris suis. Non habente ergo necessitatem, &c.* ut proximo superiore Capite, quemadmodum apud Burchardum etiam, & Ivonem; licèt ipsi legant, habenti: Græcè autem ita totus Canon habet.

Ὁμοίως ἤρεσεν, ὥστε τοὺς πρεσβυτέρους παρὰ γνώμην τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισκόπων πρᾶγμα μὴ πιπράσκειν τῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ καθιερῶνται. ὃν τρόπον καὶ τοῖς ἐπισκόποις οὐκ ἔξεστι πιπράσκειν χωρία τῆς ἐκκλησίας, ἀγνοούσης τῆς συνόδου, ἢ τῶν ἰδίων πρεσβυτέρων. μὴ οὔσης τοίνυν ἀνάγκης, μηδὲ ἐπισκόπῳ ἐξεῖναι καταχρήσασθαι πράγματι ἐκ τοῦ τίτλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μάτρικος, id est.

Similiter placuit, ut Presbyteri præter suorum Episcoporum sententiam non vendant rem Ecclesiæ, in qua consecrantur: quemadmodum neque Episcopis licet prædia Ecclesiæ vendere insciente Synodo, vel propriis Presbyteris. Ergo, nisi adsit necessitas, neque Episcopo liceat abuti re aliqua ex Titulo Ecclesiasticæ matricis.

LII. *Item* EX EPISTOLA Leonis Papæ I. universis Episcopis per Siciliam constitutis. [an. 447. *Romà in Siciliam.*]

Nisi ut meliora prospiciat, rem Ecclesiæ non licet distrahere Episcopo.

SIne exceptione [b] [47] decernimus, ne quis Episcopus de rebus Ecclesiæ suæ quidquam donare, vel commutare, vel vendere audeat; nisi fortè aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat, & cum totius Cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium profuturum Ecclesiæ. *& infrà.* §. 1. Episcopus [c] rebus Ecclesiæ tamquam commendatis, non tamquam propriis utatur. Irrita enim Episcoporum venditio, & commutatio rei Ecclesiasticæ erit absque conniventia α, & subscriptione Clericorum.

b Ans. l. 5. c. 69. & l. 6. c. 189.
c In Conc. Carthag. IV. c. 31. Ibid. c. 32. & ext. de his, quæ fiunt à Præl. c. 1. Ivo, p. 3. c. 231. Pann. l. 2. c. 86.

¶ CORR. ROM. α *Conniventia.*] Anteà legebatur, *absque omnium conniventia.* Inducta verò est dictio, *omnium*; quia neque in vetustis exemplaribus, neque in Decretalibus, c. 1. *de his quæ fiunt à Præl.* neque apud ceteros Collectores habetur. Apud Ivonem, qui citat Concilium Carthag. IV. & in Pannormia, qui Leonem ex Concilio apud Valentiàs, loco istius vocis, *conniventia*, est, *collaudatione.*

¶ PITH. [47] *Sine exceptione.*] Burch. *lib.* 3. *c.* 170.

GRATIAN. „ ITEM domus urbium, vel castrorum, quæ Ecclesiæ plus incommodi, quàm utilitatis afferunt, licet Rectoribus Ecclesiarum (sicut in superiori Capitulo Symmachi [d], [Non liceat Papæ, &c.] continetur) vendere, vel commutare. Item sicut legitur

d Sup. ead.

LIII. IN AGATHENSI CONCILIO, *c.* 45. [an. 506. *in Gallia.*]

De eodem.

TErrulas [e], aut vineolas exiguas, & [48] Ecclesiæ minùs utiles, aut longè positas parvas, Episcopus sine consilio Fratrum (si necessitas fuerit) distrahendi [49] habeat potestatem.

e 6. Pars. Ivo, p. 3. c. 160.

¶ CORR. ROM.] Capitulum hoc in aliquot vetustis codicibus est conjunctum superiori.

¶ PITH. [48] *Et.*] Abest à 2. V. C.

[49] *Distrahendi.*] Addit V. C. *penitùs non.*

SERVOS quoque fugitivos, qui revocati retineri non possunt, similiter Episcopis distrahere licet. Unde legitur " GRATIAN.

LIV. IN EODEM CONCILIO, *c.* 46. [an. 506. ibid.]

Alienentur fugitivi, qui retineri non possunt.

FUgitivi domos suas, aut familias deserentes, qui etiamsi revocati fuerint, non possunt teneri, simili ratione ab Episcopo, si voluerit, aut si ita illi meruerint, distrahantur.

LV. *Item* EX CONCILIO apud Tansiacum [f] [50], *c.* 2. [fortè apud Carisiacum, an. 858. *in Gallia.*]

f al. Carisiacum.

PALEA.

INjustum [51] videtur [g], & impium, ut mancipia, quæ fideles viri, seu feminæ pro redemptione [h] animæ suæ Deo, & Sanctis ejus consecraverint, cujuscumque muneris pretio, vel commutationis commercio iterùm in secularem servitutem redigantur: cùm Canonica autoritas servos fugitivos tantummodo distrahi permittat. Et ideò omnes Rectores Ecclesiarum summopere caveant, ne unius eleëmosyna, alterius peccatum fiat: & est absurdum, ut Ecclesiastica dignitate servus decedens, humanæ obnoxius sit servituti.

g Ext. de rer. permut. c. injustum. Burch. l. 3. c. 174. Ivo, p. 3. c. 235.
h al. remedio.

¶ CORR. ROM.] A Burchardo, & Ivone citatur ex Concilio apud Carisiacum: in Decretalibus verò *tit. de rerum permut.* ex Concilio apud Sylvanectum. Et habetur hæc Palea in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus.

¶ PITH. [50] *Tansiacum.*] V. C. *Carisiacum.*

[51] *Injustum.*] Extat *in Decretal. cap.* 4. *de rer. permut.* ex Conc. Silvaneĉt. sed est ex eo, quod apud Carisiacum habitum est.

ITEM si Rectores Ecclesiæ de rebus propriis tantumdem Ecclesiæ restituere voluerint; Ecclesiasticas facultates liberè dare possunt, & constabunt his, quibus datæ fuerint, perpetua firmitate. Unde legitur " GRATIAN. 7. Pars.

LVI. IN AGATHENSI CONCILIO, *c.* 49. [an. 506. *in Gallia.*]

Alienatio de rebus Ecclesiæ, quomodo rata esse poterit.

SI quis [i] qualibet [k] [52] conditione de rebus Ecclesiæ aliquid alienare præsumpserit; si de suo proprio tantum Ecclesiæ contulerit, quantum visus est abstulisse; tum demum illud stare licebit.

i Ivo, p. 3. c. 161.
k al. pro qualibet.

¶ PITH. [52] *Qualibet.*] 2. V. C. *pro qualibet.*

ITEM si servos Ecclesiæ libertate Episcopus donaverit; ea, quæ in manumissione data illis fuerint, perpetua firmitate tenebunt; si tamen quantitatem Canonibus præfixam data non excesserint. Unde legitur " GRATIAN. 8. Pars.

LVII. IN EODEM CONCILIO, *c.* 7. [an. 506. *ibid.*]

De eodem.

SI quos de servis [l] Ecclesiæ benemeritos, sibi α Episcopus libertate donaverit; collatam libertatem à Successoribus placuit custodiri, cum hoc, quod eis manumissor in libertatem [53] contulerit. Quod tamen jubemus viginti solidorum numerum [m] [54], & modum [55] in terrula, & vineola, vel hospitiolo tenere. Quod ampliùs datum fuerit, post Manumissoris mortem Ecclesiæ revocetur.

l Ivo, p. 16. c. 50.
m al. numeri modum.

¶ CORR. ROM. α *Sibi.*] Sic etiam legitur in editionibus Conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis. Sed apud Ivonem, & in uno vetusto Gratiani exemplari abest dictio, *sibi.*

¶ PITH. [53] *Libertatem.*] V. C. *libertate.*

[54] *Numerum.*] 2. V. C. *numeri modum.*

[55] *Et modum.*] V. C. *modo.*

SED notandum est, quòd servi Ecclesiarum manumitti non possunt, non retento Ecclesiastico patrocinio: nisi fortè Manumissor duos ejusdem meriti, & ejusdem peculii Ecclesiæ conferre voluerit. Unde legitur " GRATIAN.

LVIII. IN CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 67. [an. 633. *in Hispania.*]

De Episcopo, qui retento patrocinio, servos Ecclesiæ manumittit.

EPiscopus [n], qui mancipium juris Ecclesiæ non retento Ecclesiastico patrocinio, manumitti desiderat; duo meriti ejusdem, & peculii coram Concilio Ecclesiæ; cui præeminet, per commutationem subscribentibus Sacerdotibus offerat: ut rata, & justa inveniatur diffinitio commutantis. Tunc etiam liberam manumissionem sine patrocinio Ecclesiæ concedere poterit: quia eum, quem libertati tradere

n Polyc. l. 3. tit. 13. Burch. l. 3. c. 176. Ivo, p. 3. c. 237.

disponit, jam juri proprio acquisivit. §. 1. Hujusmodi autem [o] liberto, adversùs Ecclesiam, cujus juris extitit, accusandi, vel testificandi denegetur licentia. Quod si præsumpserit; placet, ut stante commutatione in servitutem propriæ Ecclesiæ revocetur, cui nocere conatur.

[o] Ivo, p. 16. c. 65.

GRATIAN. LIBERTUS enim (nisi veniâ impetratâ) patronum in Jus vocare non permittitur. Unde in secundo libro Digestorum, *tit. de in jus vocando*, *l. fin.* [p] [Si sine venia Edicti impetrata libertus patronum in Jus vocaverit; ex querela patroni, vel supradictam pœnam, id est, quinquaginta aureos dat [q]: vel à Præfecto urbis [r] quasi inofficiosus castigatur, si inopiâ dignoscitur laborare.] §. 1. Si verò à Collegio quis manumissus fuerit, non singulis, sed Universitati reverentiam debet. Unde in eodem libro, *tit. eodem*, *leg. sed si hac* [s]. [Qui manumittitur à corpore aliquo, vel collegio, vel civitate; singulos in Jus vocabit. Nam non est illorum libertus; sed Reip. honorem habere debet. Et si adversùs Remp. vel universitatem velit experiri, veniam Edicti petere debet; quamvis actorem eorum constitutum in Jus sit vocaturus.] §. 2. Si verò ingenuum Princeps facit, patrono reverentiam non debet. §. 3. In criminali verò causa [t], si libertus patronum in Jus vocaverit, caput ejus, & fortunas petiturus; ante litis exordium capite puniendus est. Crimen verò læsæ majestatis excipitur, vel si patronam illicito servi concubitu uti deprehenderit: quo casu, etiam servo cum munere libertatis dominam accusare permittitur: sicut *Cod. lib. 9. tit. de mulieribus, quæ se propriis servis junxerunt*, *leg. unicâ* [u], Imperator Constantinus constituisse legitur. [Si qua cum servo suo occultè rem habere detegitur; capitali sententiæ subjugetur, tradendo ignibus verberone. Sitque omnibus facultas crimen publicum arguendi: sit officio copia nuntiandi: sit etiam servo licentia deferendi: cui probato crimine libertas dabitur.] §. 4. In Patronos etiam testificari non possunt, nisi in quibusdam casibus, in quibus etiam servi in dominos torqueri jubentur. Unde

[p] tit. 4. l. 25.
[q] al. vel quinquaginta aureorum pœnam dat.
[r] al. urbi.
[s] L. 10. §. qui manumittitur.
[t] Ex l. si quis ex familiaribus, Cod. qui accus. non poss.
[u] tit. 11. l. unic.

LIX. IN LIBRO EODEM Codicis, *tit. de Quæstionibus*, *l. primâ* [x], Impp. Antoninus & Verus. [an. 197.]

De eodem.

QUæstionem de servis contra dominos haberi non oportet, exceptis adulterii criminibus, item fraudati census accusationibus, & crimine majestatis, quod ad salutem Principis pertinet. §. 1. In ceteris autem, quamquam ea, quæ servus contra dominum dixit, judicaturi sententiam formare non debeant; tamen, si aliis quoque probationibus fides veritatis investigetur, præscriptionis invidia evanescit. §. 2. In pecuniariis verò causis ex inopia α probationum servos contra dominum posse interrogari manifestum est.

[x] tit. 41. l. 1.

¶ CORR. ROM.] In aliquot vetustis codicibus Caput hoc conjunctum est superiori.

α *Ex inopia.*] In antiquis codicibus Gratiani legitur, *nec inopia*, & sic videtur etiam legisse autor Glossæ. In antiquiore etiam editione Codicis Justiniani, *tit. de quæstionibus*, *l. quæstionem*, eodem modo habet, eámdemque lectionem secutus est autor illarum Glossarum, & in Basil. *tit.* 50. *de quæst.* eadem est lectio. Sed quia in Codice ab Haloandro edito legitur, *ex inopia*, & *in l. Divus. ff. de quæst.* videtur statutum, ex inopia probationum etiam in causis pecuniariis posse torqueri servos, nihil est mutatum.

LX. *Item* IBIDEM, *l. secundâ.* [an. 205.]

De eodem.

INsolitum est, & grave exemplo, audiri servos adversùs tutores, vel matrem dominorum suorum, nisi tutelæ agatur.

GRATIAN. SI verò libertus sua autoritate à patrocinio Ecclesiæ recesserit, si admonitus redire contempserit, in servitutem revocabitur. Unde legitur

LXI. IN CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 70. [an. 633. *in Hispania.*]

De libertis Ecclesiæ, qui ab ejus patrocinio discedunt.

LIberti Ecclesiæ [y], qui ab ejus patrocinio discedentes quibuslibet personis adhæserunt; si admoniti redire contempserint, manumissio eorum irrita sit: quia per inobedientiæ [z] contemptum ingrati actione tenentur.

[y] Burch. l. 3. c. 184. Ivo, p. 5. c. 244.
[z] al. obedientiæ.

LXII. *Item* EX CONCILIO HISPALENSI II. *c.* 8. [an. 619. *ibid.*]

Revocentur in servitutem Ecclesiarum liberti, qui contra ejus libertatem superbiunt.

OCtava discussio agitata est de quodam Helisæo ex familia Agabrensis Ecclesiæ: qui ab Episcopo suo traditus libertati, de libertate confestim ad contumaciæ morbum transilivit; sicque per superbiam non solùm ejusdem Episcopi veneficis [a] artibus salutem lædere voluit, sed etiam patronam Ecclesiam libertatis immemor prædamnavit. Adversùs quem ingrati actio, Canonum, & Legum autoritate, justè dirigitur: scilicet, ut immeritæ libertatis damno mulctatus ad servitutis nexum revocetur. Talium enim [b] status, qui contra Episcopum suum, vel patronam Ecclesiam nituntur; decidi potiùs, quàm conservari convenit: ut quorum libertas perniciosa est, sit salutifera servitus: & qui superbire noverunt adepta libertate α, proditi, discant obedire subjecti.

[a] al. maleficis.
[b] Ivo, p. 16. c. 66.

¶ CORR. ROM. α *Adepta libertate.*] Magna hoc loco est varietas in vetustis Gratiani codicibus. Nam partim concordant cum hac vulgata, partim habent, *adempta libertate proditi*, partim, *adepta libertate præditi*, ut Concilium ipsum impressum, & manuscriptum, etiam in codice Lucensi Regio. Apud Ivonem verò legitur, *adepta libertate elati*, *perdita discant obedire subjecti.*

LXIII. *Item* EX CONCILIO TOLETANO III. *c.* 6. [an. 589. *in Hispania.*]

A patrocinio non discedant Ecclesiæ liberti ad sacros Ordines promoti.

DE libertis autem hoc præcipit sancta Synodus, ut si qui Presbyteri, vel Diaconi α ab Episcopis facti sunt secundùm modum, quo Canones antiqui dant licentiam, sint liberi: & tamen à patrocinio Ecclesiæ tam ipsi, quàm ab eis progeniti non recedant. §. 1. Ab aliis libertati traditi, & Ecclesiis commendati, patrocinio Episcopi colligantur [c]: & ne cuiquam donentur, à Principe hoc Episcopus postulet.

[c] al. Episcopali regantur.

¶ CORR. ROM. α *Presbyteri, vel Diaconi.*] In Conciliis Coloniæ quatuor tomis impressis, & in codice Lucensi Regio legitur: *De libertis autem id Dei præcipiunt Sacerdotes, ut si quis ab Episcopis, &c.* nulla Presbyterorum, aut Diaconorum mentione facta.

NE verò longinquitate temporis obscuretur conditio originis; tempore suæ manumissionis scribant liberti professionem, quâ se profiteantur de familia esse Ecclesiæ, & ab ejus obsequio se numquam recessuros. Unde legitur GRATIAN.

LXIV. IN CONCILIO TOLETANO VI. *c.* 9. [an. 638. *ibid.*]

Professionem suæ conditionis liberti Ecclesiæ faciant.

LOnginquitate sæpè fit temporis, ut non pateat conditio originis. Unde jam decretum est [d] in anteriori α universalis Concilii canone, ut professionem suam liberti Ecclesiæ debeant facere: quâ profiteantur se & de familiis Ecclesiæ esse [e], & ejus obsequium numquam relicturos. Unde his quoque nos adjicimus; ut quoties cursum vitæ Sacerdos impleverit, & de hac vita migraverit, mox cùm Successor ejus advenerit, omnes liberti Ecclesiæ, vel ab eis progeniti chartulas suas in conspectu omnium debeant ipsi substituto Pontifici publicare, & professiones suas in conspectu Ecclesiæ renovare: quatenus statûs sui vigorem & illi obtineant, & obedientiâ eorum Ecclesia non careat. Si autem aut scripturas libertatis suæ intra annum ordinationis novi Pontificis manifestare contempserint, aut professiones renovare noluerint; vacuæ & inanes chartulæ ipsæ remaneant, & illi origini suæ redditi, sint perpetuò servi.

[d] Infrà c. proximo.
[e] al. manumissos.

¶ CORR. ROM. α *In anteriori.*] Significatur Canon 69. Concilii Toletani IV. *qui proximo c.* refertur. Nam quartum illud Toletanum, quod fuit plenissimum, in sequentibus Toletanis vocari solet universale Concilium, ut in quinto *cap.* 2. & 7. & in sexto Concilio *cap.* 1. 3. 7. & 18. Et in principio ipsius quarti Concilii, Episcopi aiunt, *quoniam generale Concilium agimus.*

LXV. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 69. [an. 633. *ibid.*]

Nec Liberti, nec eorum posteri à patrocinio discedant Ecclesiæ.

LIberti Ecclesiæ [f] (quia numquam moritur eorum patrona) à patrocinio ejusdem numquam discedant; nec posteritas quidem eorum: sicut priores Canones decreverunt. Ac ne fortè libertas [g] eorum in futura prole non pateat, ipsáque posteritas naturali ingenuitate obnitens, sese ab Ecclesiæ patrocinio non subtrahat [h], necesse est, ut tam hi liberti, quàm ab eis geniti [i] professionem Episcopo suo faciant: per quam ex familia Ecclesiæ libertos effectos se esse fateantur, ejúsque patrocinium non relinquant: sed juxta virtutem suam obsequium ei, vel obedientiam præbeant.

[f] Polyc. l. 3. tit. 12. Burch. l. 3. c. 185. Ivo, p. 3. c. 245.
[g] al. libertinitas.
[h] al. patrocinio subtrahat.
[i] al. progeniti.

PRO remuneratione etiam impensi obsequii res Ecclesiasticæ utiliter possunt donari. Unde legitur GRATIAN.

LXVI. IN TOLETANO CONCILIO IV. *c.* 36. [an. 633. *ibid.*]

Quæ de rebus Ecclesiæ in remunerationem obsequii præstantur, rata permaneant.

QUicumque Episcopi suffragio cujuslibet aliquid Ecclesiasticæ utilitatis providerint, & pro eo quodcumque commodum in remunerationem promiserint; promissi solutionem eos exolvere oportebit: ita ut id ad Concilium provinciale deferatur, ut eorum conniventiâ confirmetur [k]; quia (sicut Paulus ait [l]) dignus est operarius mercede sua.

[k] al. deductum, eorum conventu confirmetur.
[l] 1. Tim. 5.

LXVII. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 2. *ind.* 11. *Epist.* 18. Theodoro Consiliario. [an. 593. *Romæ.*]

Servi Ecclesiarum in eorum dominium transferri possunt, qui Ecclesiasticis utilitatibus deserviunt.

ECclesiasticis utilitatibus [m] desudantes, Ecclesiastica dignum est remuneratione gaudere; ut qui se voluntariis obsequio-

[m] Polyc. l. 3. tit. 13.

rum necessitatibus sponte subjiciunt, dignè nostris provisionibus consolentur. Quia igitur te α Theodorum, virum eloquentissimum, Consiliarium nostrum, mancipiorum cognovimus ministerio destitutum; ideò puerum nomine Acosimum, natione Siculum, juri, dominioque tuo dari, tradíque præcipimus: quem quoniam traditum ex nostra voluntate jam possides; hujus te necesse fuit scripti [n], pro futuri temporis testimonio, ac robore largitatis, autoritate fulciri: quatenus, Domino protegente, securè eum semper, & sine ullius retractationis suspicione, quippe ut dominus, valeas possidere β.

[n] *Abest ab orig.*

¶ CORR. ROM. α *Te.*] Addita est vox ista, & cetera sunt emendata ex originali, ut intelligatur eumdem esse cui scribitur, & cui fit donatio.

β *Possidere.*] Apud Beatum Gregorium hæc sequuntur: *Neque enim quemquam fore credimus, qui tam parvam largitatem pro tua tibi devotione concessam desideret, vel tentet ullo modo revocare: cum uno eodémque tempore & verecundum sit à Decessoribus benè gesta resolvere, & verecundum sit docere ceteros in sua quandoque resolutoriam proferre largitate sententiam.*

GRATIAN. „ MISERATIONIS quoque intuitu servi Ecclesiarum libertate donari possunt. Unde

LXVIII. GREGORIUS I. Montanæ [o], & Thomæ *lib.* 5. *Epist.* 12. seu *c.* 112. [an. 595. *Romæ.*]

[o] *al.* Montano.

Miserationis, & pietatis intuitu servi Ecclesiarum possunt manumitti.

CUm Redemptor noster totius Conditor creaturæ, ad hoc propitiatus Humanam voluerit carnem assumere, ut Divinitatis suæ gratiâ, dirupto, quo tenebamur captivi, vinculo servitutis, pristinæ nos restitueret libertati; salubriter agitur, si homines, quos ab initio natura liberos protulit, & Jus Gentium jugo substituit servitutis, in ea, in qua nati fuerant, manumittentis beneficio libertate reddantur. Atque ideò pietatis intuitu, & hujus rei consideratione permoti, vos Montanam [p], atque Thomam famulos sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui, Deo adjutore, deservimus, liberos ex hac die, civésque Romanos efficimus; omnéque vestrum vobis relaxamus servitutis peculium α. & *infrà.* Hanc autem manumissionis paginam Paterio Notario scribendam dictavimus, & propria manu unà cum tribus Presbyteris prioribus, & tribus Diaconis pro plenissima firmitate subscripsimus, vobísque tradidimus. Actum in urbe Romana.

[p] *al.* Montanum.

¶ CORR. ROM. α *Peculium.*] In vetusto codice Epistolarum B. Gregorii Bibliothecæ Vaticanæ legitur, *periculum.*

GRATIAN. „ ITEM servi Ecclesiarum publicis angariis non debent fatigari. Unde legitur

LXIX. IN CONCILIO TOLETANO III. *c.* 21. [an. 589. *in Hispania.*]

Servi Ecclesiarum publicis angariis non fatigentur.

ECclesiarum α servos [q], & Episcoporum, vel omnium Clericorum à Judicibus, vel Actoribus publicis in diversis angariis fatigari dolemus. Propter quod omne Concilium à pietate gloriosissimi Domini nostri poposcit, ut tales deinceps ausus inhibeat: sed servi suprascriptorum officiorum in eorum usibus vel Ecclesiæ laborent. Si quis verò Judicum, aut Actorum, Clericum, aut servum Clerici, vel Ecclesiæ, in publicis, ac privatis negotiis occupare voluerit, à communione Ecclesiastica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.

[q] *Lib.* 6. *Capit. c.* 290. Ivo, *p.* 3. *c.* 138.

¶ CORR. ROM. α *Ecclesiarum.*] In ceteris hujus Concilii exemplaribus impressis, & manuscriptis, quæ collata sunt, & apud Ivonem legitur quemadmodum apud Gratianum; præterquam in editione quatuor tomorum, & codice Lucensi Regio: in quibus initium *capitis* 21. sic habet: *Quoniam cognovimus in multis civitatibus Ecclesiarum servos, & Episcoporum, vel o. c. a. i. v. a. p. in diversis angariis fatigari, omne Concilium, &c.* Et hic quidem nulla facta est mutatio: alia verò, in quibus omnes Conciliorum codices concordant, sunt emendata.

GRATIAN. „ ITEM pro alimonia pauperum, pro redemptione captivorum res sacras distrahi licet. Unde ait

LXX. AMBROSIUS *lib.* 2. de Officiis, *c.* 28. [an. 377. *Mediolani.*]

Rex sacræ quibus ex causis alienari debeant.

AUrum [56] Ecclesia [r] habet, non ut servet, sed ut eroget, & subveniat in necessitatibus. Quid opus est custodire, quod nihil adjuvat? An ignoramus, quantùm auri, atque argenti de templo Domini [s], Assyrii sustulerunt? Nonne melius conflat Sacerdos propter alimoniam pauperum, si alia subsidia desint, quàm sacrilegus contaminata asportet hostis. Nonne dicturus est Dominus, cur passus es tot inopes fame emori? Et certè habebas aurum, unde [t] ministrasses alimoniam. Cur tot captivi deducti in commercium [u] sunt, nec redempti, ab hoste [x] occisi sunt? Melius fuerat, ut vasa viventium servares, quàm metallorum. His non posset responsum referri. Quid enim diceres? Timui, ne templo Dei ornatus deesset? Responderet, aurum Sacramenta non quærunt: neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus Sacramentorum, redemptio captivorum est: & verè illa sunt vasa pretiosa, quæ redimunt animas à morte. Ille verus thesaurus est Domini, qui operatur quod sanguis ejus operatus est. & *post pauca.*

[r] Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. Ivo, *p.* 3. *c.* 180. Ansel. *l.* 13. *c.* 28.
[s] 4. *Reg.* 24.
[t] *al.* ut.
[u] *in vulgatis legebatur*, in captivitatem ducti.
[x] nec redempti? Cur tot ab hoste. *orig.*

§. 1. Nemo enim potest dicere, cur pauper vivit? nemo potest queri, quia captivi redempti sunt. Nemo potest accusare, quia templum Dei ædificatum est. Nemo potest indignari, quia humandis fidelium reliquiis spatia laxata sunt. Nemo potest dolere, quia in sepulturis Christianorum requies defunctorum est. In his tribus generibus vasa Ecclesiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet: opus est, ut de Ecclesia mystici poculi forma non exeat; ne ad usus nefarios sacri calicis ministerium transferatur. Ideò intra Ecclesiam primùm quæsita sunt vasa, quæ initiata non essent; deinde comminuta; postremò conflata, per minutas erogationes dispensata egentibus, captivorum quoque pretiis profecerunt. Quòd si desunt nova, & quæ nequaquam initiata videantur; in hujusmodi usus, quos suprà diximus, arbitror omnia piè posse converti.

¶ PITH. [56] *Aurum.*] Augustin. *Serm.* 49. de divers. *Non est Episcopi servare aurum, & revocare à se mendicantis manum.*

LXXI. *Item* HIERONYMUS ad Nepotianum de vita Clericorum [y]. [an. 352. *è Palæstina in Italiam.*]

[y] *Epist.* 2.

Non parietes templi ornare, sed pauperibus providere, gloria Episcopi est.

GLoria Episcopi est pauperum inopiæ [z] providere, ignominia Sacerdotis est propriis studere divitiis. Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix milio, & cibario pane rugientem saturare ventrem poteram; nunc similam, & mella fastidio. *Item paulò inferiùs.*

[z] *al.* opibus.

§. 1. Multi ædificant parietes, & columnas Ecclesiæ subtrahunt [a], marmore nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distinguitur: & Ministrorum Christi nulla electio est. Neque verò mihi aliquis opponat dives in Judæa templum, mensam, lucernas, thuribula, patellas, scyphos, mortariola, & cetera ex auro fabrefacta. Tunc hæc probabantur à Domino; quando Sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecudum erat remissio [b] peccatorum: quamquam hæc omnia præcesserint in figura [c]; scripta autem sunt propter nos, in quos fines seculorum devenerunt. Nunc verò, cùm paupertatem domûs suæ pauper Dominus dedicarit; portemus [d] crucem, & divitias lutum putabimus. *Item ibidem in extremo.* §. 2. Amico quidpiam rapere, furtum est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium est: accepisse, quod pauperibus erogandum sit; & esurientibus plurimis, vel cautum esse velle, vel timidum, aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. *Item ejusdem ad Paulinum, de institutione Monachi* [e]. §. 3. Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus, cùm ad philosophandum Athenas pergeret; magnum auri pondus abjecit: neque putavit se simul posse & virtutes, & divitias possidere. Nos suffarcinati auro Christum pauperem sequimur: & sub prætextu eleemosynæ pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timidè reservamus? Plenus venter facilè de jejuniis disputat. Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis benè vixisse, laudandum est.

[a] substruunt. *vera lectio.*
[b] *al.* redemptio.
[c] 1. *Cor.* 10.
[d] *al.* cogitemus.
[e] *Epist.* 13.

ITEM largitate etiam Episcopi stipendium de rebus Ecclesiæ Clericis dare licet: cujus professio sub precariæ nomine fieri debet. Unde „ GRATIAN.

LXXII. IN CONCILIO TOLETANO VI. *c.* 5. [an. 638. *in Hispania.*]

Qui beneficium ab Ecclesia accepit, ejus professionem nomine precariæ faciat.

SÆpè fit [f], ut proprietati originis obsistat longinquitas temporis. Quapropter providentes decernimus, ut si quis Clericorum α, stipendium de rebus Ecclesiæ, cujusquam Episcopi percepit largitate; sub precariæ nomine debeat professionem scribere: ut nec per tentionem [g] diuturnam præjudicium afferat Ecclesiæ; & quæcumque in usu perceperit, debeat utiliter laborare: ut nec res Divini juris videantur aliqua occasione negligi; & subsidium ab Ecclesia, cui deserviunt, percipere possint Clerici. Quod si quis eorum contempserit facere; ipse se stipendio suo videbitur privare.

[f] Ivo, *p.* 6. *c.* 372.
[g] *al.* retentionem.

¶ CORR. ROM. α *Clericorum.*] In codice Conciliorum Lucensi Regio sequitur, *vel aliarum quarumlibet personarum.*

RELIGIONIS quoque intuitu ea, in quibus Ecclesia detrimentum non patitur, Monasteriis tradi possunt. Unde legitur „ GRATIAN.

LXXIII. IN III. TOLETANO CONCILIO, *c.* 4. [an. 589. *ibid.*]

Licet religionis intuitu res Ecclesiæ alienare.

SI Episcopus [h] unam de parochianis Ecclesiis suis Monasterium dicare voluerit, ut in ea Monachorum regulariter congregatio vivat; hoc de consensu Concilii sui habeat licentiam faciendi. Qui etiam si de rebus Ecclesiæ pro eorum sub-

[h] Ivo, *p.* 3. *c.* 168.

stantia aliquid, quod detrimentum Ecclesiæ non exhibeat, eidem loco donaverit; sit stabile. Rei enim bonæ statuendæ sanctum Concilium dat consensum.

LXXIV. *Item* EX TOLETANO IX. *c.* 5. [an. 655. *ibid.*]

Non ultra quinquagesimam partem rerum Ecclesiæ, Monasterio, quod constituit, Episcopo licet conferre.

BOnæ [i] [57] rei dare consultum [k], & præsentis habetur vitæ subsidium, & æternæ remunerationis expectare cernitur præmium. Quisquis itaque Episcoporum in parochia sua Monasterium construere forte voluerit, & hoc ex rebus Ecclesiæ, cui præsidet, ditare decreverit; non amplius ibidem, quàm quinquagesimam partem dare debebit: ut hac temperamenti æquitate servata, & cui tribuit, competens subsidium conferat, & cui tollit, damna gravia non infligat. Ad Ecclesiam verò quæ Monasticis non informabitur regulis, aut quam pro suis magnificare [l] voluerit sepulturis; non ampliùs quàm centesimam partem censûs Ecclesiæ, cui præsidet, ibidem conferre licebit: eâ tamen cautelâ servatâ, ut unam tantummodo, quæ placuerit, ex his duabus remunerationem [m] assumat.

¶ PITH. [57] *Bonæ, &c.*] Citatur *in cap.* 9. *ext. de Donat. & in cap.* 9. *de iis quæ fiunt à Prælat.*

[i] Ivo, p. 3. c. 170. [k] al. consilium. [l] al. munificare. [m] al. remunerandam.

LXXV. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 2. *indict.* 11. *Epist.* 17. Gratioso Subdiacono. [an. 593. *Romæ.*]

Jure proprietatis res Ecclesiæ Monasteriorum ædificiis tradere licet.

REligiosam vitam [n] eligentibus congruâ nos oportet consideratione prospicere, ne cujusquam necessitatis occasio, aut desides faciat, aut robur (quod absit) conversationis infringat. Idcircò præsenti tibi autoritate præcipimus, quatenus domum positam in hac urbe, regione quarta, juxta locum, qui appellatur, ad Gallinas albas, vel hortum juris sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui autore Deo præsidemus, in qua Campana quondam uxor *α* Patritii mansisse dignoscitur, simul & hortum, atque hospitia, quæ intra eamdem domum janua concludit, Floræ [o] Abbatissæ debeas tradere proprietatis jure proculdubio possidendam: in qua domo Monasterium Virginum (ubi cum congregatione sua habitare possit) Christo quest adjuvante construere: & [p] tam ipsa, quàm quæ in ejus loco, honoréque successerit, prædictam domum, & hortum cum omnibus ad se pertinentibus (sicut diximus) quieto, inconcussóque jure à nobis pietatis consideratione concessa valeat possidere.

¶ CORR. ROM. *α Uxor.*] In aliquot Epistolarum editionibus, & nonnullis Gratiani exemplaribus non est ista dictio. In vetusto autem Vaticano Epistolarum codice legitur, *quondam Patritia.*

[n] Ansel. l. 5. c. 32. [o] antea legebatur, eidem. [p] al. ut. orig.

GRATIAN. „ ECCE ostensum est, quamodo res Ecclesiæ sine culpa „ dari possint, & constare his, quibus datæ fuerint.

SI ANTE TEMPUS ORDINATIONIS SUÆ QUI NIHIL HABERE VIDEBANTUR, ET POST ORDINATIONEM ALIQUA INVENISSE NOSCUNTUR, AN POSSINT EA RELINQUERE QUIBUS VOLUERINT.

QUÆSTIO III.

GRATIAN. 1. Pars. „ NUNC quæritur, si ante tempus suæ ordinationis nihil „ habere videbantur, quid de his fieri debeat, quæ „ post ordinationem suam invenisse noscuntur. De his „ ita statutum est

I. IN CONCILIO CARTHAGINENSI III. c. 49 [a]. [an. 397. *in Africa.*]

De his, qui primùm nihil habentes, tempore suæ administrationis aliqua acquirunt.

PLacuit ut Episcopi [b], Presbyteri, Diaconi, vel quicumque Clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore Episcopatûs, vel Clericatûs sui agros, vel quæcumque prædia nomine suo comparant; tamquam rerum Dominicarum invasionis crimine teneantur [c]; nisi admoniti Ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis propriè aliquid liberalitate alicujus, vel successione cognationis obvenerit [1]; faciant inde, quod eorum proposito congruit. Quòd si à suo proposito retrorsum exorbitaverint; honore Ecclesiastico indigni tamquam reprobi, judicentur.

¶ PITH. [1] *Obvenerit.*] V. C. *venerit.*

[a] Et in Moguntino sub Rabano, c. 8. [b] Burch. l. 3. c. 120. Ivo, p. 3. c. 96. Pann. l. 2. c. 52. [c] al. teneantur obnoxii.

II. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IX. *c.* 4. [an. 655. *in Hispania.*]

De Ministris, qui nulla Ecclesiæ occasione, sed sui utilitate aliqua acquirunt.

QUicumque de Sacerdotibus, vel Ministris pro sui utilitate, atque amicitia, vel præstatione, aut quocumque modo, aut per scripturæ seriem aliquid meruerint à quolibet percipere; in rebus Ecclesiæ non poterit numerari: sed quod exinde voluerint facere, ipsorum voluntatis arbitrio subjacebit. Quòd si hoc post eorum mortem inordinatum fortasse remanserit; Ecclesia, cui præfuit, vel Minister extitit, hoc sibi in perpetuum vendicabit.

GRATIAN. 2. Pars. „ ECCE quòd illa, quæ non ex officio Ecclesiastico, sed „ ex aliqua præstatione suæ utilitatis lucratus est, potest dare „ quibus voluerit. §. 1. Sed quæritur de his, quæ sibi „ communiter cum Ecclesia, vel sequestratim pro remedio „ animæ offeruntur, vel de tertia parte, quam de rebus Parochialium Ecclesiarum sibi debitam accipit; si ea poterit „ dimittere quibus voluerit. De his ita diffinitur.

III. IN CONCILIO AGATHENSI, *c.* 6. [an. 506. *in Gallia.*]

De Pontificibus, quibus ab extraneis, vel cum Ecclesia, vel sequestratim aliquid dimittitur.

POntifices [d], quibus in summo Sacerdotio constitutis, ab extraneis [e] [2] aliquid aut cum Ecclesia, aut sequestratim, aut dimittitur, aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ suæ, non pro commodo Sacerdotis offerre probatur) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ inter facultates Ecclesiæ computabunt: quia justum est, ut sicut Sacerdos habet quod Ecclesiæ dimissum est; ita & [3] Ecclesia habeat, quod relinquitur Sacerdoti.

§. 1. Sanè quidquid per fideicommissum aut Sacerdoti [4], aut Ecclesiæ fortasse dimittitur, cuicumque alii postmodum profuturum, id inter facultates suas Ecclesia computare, aut retinere non poterit.

¶ PITH. [2] *Extraneis.*] V. C. *externis dumtaxat.*
[3] *Et.*] Delet V. C.
[4] *Sacerdoti.*] V. C. *Sacerdotis nomine.*

[d] Extrà, *de testamentis. c. requisisti.* Burch. l. 1. c. 217. Ivo, p. 5. c. 331. [e] al. extraneis dumtaxat.

IV. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IX. *c.* 6. [an. 655. *in Hispania.*]

Episcopus tertiam partem sibi debitam Ecclesiæ relinquere poterit.

EPiscopus [f], si tertiam partem, quam de rebus Parochialium Ecclesiarum sanctione paterna sibi debitam novit, aut ipsi Ecclesiæ, cujus res esse patebit, aut alteri Ecclesiæ, quam elegit, conferre decreverit; & licitum maneat, & irrevocabile robur ejus sententia ferat.

[f] Ivo, p. 3. c. 171.

SI DE SUIS ET ECCLESIÆ REBUS ALIQUA ACQUISIVISSE NOSCUNTUR, AN UTRIQUE COMMUNITER, AN SINGULARITER ECCLESIÆ VEL SACERDOTI JURE PROVENIANT.

QUÆSTIO IV.

GRATIAN. „ QUÒD autem quæritur, si de suis, & Ecclesiæ rebus aliqua acquisisse noscuntur, cui proveniant; ita dif- „ finitur.

I. IN EODEM CONCILIO TOLETANO IX. *c.* 4. [an. 655. *in Hispania.*]

De his, qui de suis, & Ecclesiæ rebus aliqua acquisivisse noscuntur.

SAcerdotes [a], vel quicumque illi sunt, quibus Ecclesiasticarum rerum cura commissa est; quæcumque administrationis suæ tempore emerint; si de rebus propriis vel vile, vel carum [1] habuerint; ad Ecclesiæ nomen, cui præsunt, chartarum conscribere instrumenta procurent: non enim convenit, ut Ecclesia, quem suscepit extraneum, efficiat in alieno divitem, & in suo retineat fraudatorem.

§. 1. Hi verò, qui suarum rerum noscuntur habere compendium; ex omni re, quam post ordinationis suæ diem visi sunt acquisisse, sive nulla, sive aliqua sint instrumenta confecta; compensatione *α* tam juris sui, quàm Ecclesiasticarum rerum habita, si se utriusque rei quantitas exæquaverit; inter Ecclesiam & Decedentis heredes æquo jure conquisitio pertinebit.

¶ CORR. ROM. *α Compensatione.*] In Concilio ipso, cum vetustis exemplaribus collato legitur, *compensata tam juris sui, quàm Ecclesiasticarum rerum habitudine.*
¶ PITH. [1] *Carum.*] V. C. *parum.*

[a] Ivo, p. 3. c. 169.

GRATIAN. „ SI quis verò pro compendio suarum rerum, Ecclesiæ rebus detrimentum intulerit, vel si occasione rerum Ecclesia- „ sticarum in rebus propriis detrimentum passus fuerit; vi- „ cissim qui lucrum sentiunt, detrimentum patientibus resar- „ cient. Unde legitur „

II. IN CONCILIO BRACARENSI, *c.* 8. [an. 572. *ibid.*]

Resarciantur detrimenta Sacerdoti, vel Ecclesiæ, quæ alterius occasione alter senserit.

QUicumque sub hoc neglectu res Divinas laborare distulerit, placito speciali distringendus est: qualiter si de rebus, seu augmentis Ecclesiæ quæstum laboribus suis propriè auxit, & ex hoc Ecclesiasticis rebus aut neglectum laboris exhibuit, aut minorationem, vel perditionem induxit; quidquid in rebus Ecclesiæ minuit, illi restituat; ex cujus rebus, atque suffragiis suos convictus fuerit ampliasse labores. Quòd si aliquid pro utilitatibus Ecclesiæ, aut substantiæ expendit, aut dispendii, vel perditionis quidpiam pertulerit; si hoc comprobari potuerit, totum illi à rebus

Ecclesiæ ejusdem reformabitur, pro cujus utilitate id expendisse probatur.

GRATIAN. Si verò de rebus Ecclesiæ tantummodo aliqua acquisisse noscuntur; & ad nomen Ecclesiæ instrumenta debent componere, nec aliquibus poterunt illa donare. Unde legitur

III. In Agathensi Concilio, *c.* 54. [an. 506. *in Gallia.*]

De his, quæ Sacerdotes emunt, ad Ecclesiæ nomen scripturam faciant.

b Extrà, *de pecul. Cler. c. Presbyter.* Burch. *l.* 3. *c.* 119. Ivo, *p.* 3. *c.* 95. Pann. *l.* 2. *c.* 51.

PResbyter [b], dum diœcesim tenet, de his, quæ emerit, ad Ecclesiæ nomen scripturam faciat, aut ab ejus, quam tenet, Ecclesiæ ordinatione discedat.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc ab Ivone etiam, & autore Pannormiæ citatur ex Agathensi, in quo extat. In Decretalibus verò, *tit. de pecul. cler.* ex Concilio Arelatensi: & apud Burchardum, & in prima collectione Decretalium, ex Concilio Arausico.

AN LICEAT CLERICIS TESTAMENTA CONFICERE.

QUÆSTIO V.

GRATIAN. 1. *Pars.* TEstamenta verò non licet eis conficere, nisi de rebus propriis. Unde scribit

I. Gregorius I. Deusdedit [a] α Episcopo, *lib.* 10. *Epist.* 42. [an. 602. *Româ in Insubriam.*]

a *al.* Deodato.

Quòmodo de rebus Ecclesiæ liceat testari Sacerdotibus.

b Suprà, *eâd. q.* 2. *res in Episcopatu.* Polyc. *l.* 4. *tit.* 19.

NUlli dubium est [b], quia sicut Sacerdotibus res in Episcopatu acquisitas nulla est alienandi licentia; ita de his, quas antè habuerint, quidquid judicare voluerint, non vetantur. Itaque Fraternitatem tuam tempore, quo ad nos fuit, questam esse recolimus, quòd quædam mobilia β, quæ Constantius decessor vester Luminosæ ancillæ Dei, filiæ fratris sui, testamenti serie, legati titulo reliquit, jam Episcopus acquisisset, decrevisséque nos, ut si hoc constaret, nullum ex his Ecclesia vestra præjudicium pateretur. Quod & vos oportet recolere, & molestiam aliquam prædictæ ancillæ Dei non facere, nec ei sine cognitione de his, quæ possidet, quidquam auferre.

¶ Corr. Rom. α *Deusdedit.*] Anteà legebatur, *Lucidio.* Restituta est inscriptio ex originali: quæ inscriptio integra est suprà, *eâd. q.* 2. *res in Episcopatu.* Illud enim Caput in hoc continetur.

β *Mobilia.*] In originali impresso, & manuscripto est, *immobilia*: sed non est mutatum propter Doctorum scripta: nonnulla verò alia sunt emendata.

II. Idem *lib.* 4. *Epist.* 22. seu *c.* 66. Cypriano Diacono. [an. 594. *Romæ.*]

De eodem.

OBitum Theodori Episcopi Dilectionem tuam jam credimus cognovisse. Sed quia ipse testamentum dicitur condidisse, subtiliter te (ne quid de rebus Ecclesiæ suæ consumpsisset) oportet inquirere. Et si quidem eum exinde aliquid incongruè minuisse didiceris; ita age, ut res ipsæ ab eo, cujus interest, modis omnibus reparentur.

III. Idem Gregorius I. Mariniano Episcopo Ravennati, *lib.* 5. *Epist.* 1. seu *c.* 101. [an. 595. *Româ in Æmiliam.*]

Quæ Monasteriis ab Episcopo conferuntur, revocari non debent.

QUia Joannes α quondam decessor tuus, dum viveret, sæpiùs à nobis expetiit, ut ea, quæ in Monasterio illo contulerat, quod juxta Ecclesiam Sancti Apollinaris ipse construxerat, nostra debuissemus autoritate firmare, & nos facturos hoc esse promisimus; Fraternitatem vestram necessariò duximus adhortandam, ut nihil de his, quæ illic contulit, atque constituit, aliquo modo patiatur imminui; sed omnia firmâ studeat stabilitate servari. Hujus igitur Monasterii, & collatarum illic rerum, quia in testamento, quod condidit, fecisse noscitur mentionem; sciendum vobis est, non ea nos ideò confirmasse, quoniam supremam ejus sequimur voluntatem: sed quia ei hoc (sicut diximus) viventi promisimus. Hæc itaque sic solicitè Fraternitas vestra implere festinet: quatenus & quæ in suprascripto Monasterio constituit, & à nobis sunt firmata, serventur; & illa, quæ in damnum dari, vel fieri per testamentum suæ decrevit Ecclesiæ, nullam, prohibente nempe Lege, obtineant firmitatem.

¶ Corr. Rom. α *Joannes quondam decessor tuus.*] Hæc verba non sunt hoc loco apud Beatum Gregorium, sed ex superioribus huc comportata.

IV. *Item* ex Concilio Hispalensi. [an. 590. *in Hispania.*]

Quæ ante suam ordinationem, vel post, hereditaria successione acquisivit Episcopus, cui vult, derelinquat.

c Burch. *l.* 1. *c.* 214. Ivo, *p.* 5. *c.* 328.

FIxum [c] abhinc, & perpetuò mansurum esse decrevimus, ut Episcopus res sui juris, quas aut ante Episcopatum, aut certè in Episcopatu hereditaria successione acquisivit, secundùm autoritatem Canonicam quidquid vult faciat, & cui vult eas conferat. Postquam autem Episcopus factus est; quascumque res de facultatibus Ecclesiæ aut suo, aut alterius nomine, qualibet conditione comparaverit; decrevimus, ut non in propinquorum suorum, sed in Ecclesiæ, cui præest, jura deveniant.

¶ Corr. Rom.] Sic etiam citant Burchardus, & Ivò; & in Hispalensi primo habentur nonnulla ad hanc rem facientia. Sed integrum caput habetur in Concilio Parisiensi, *lib.* 1. *c.* 14. & in Capitularibus, *lib.* 5. *c.* 175. refertur inter alia Decreta Concilii Parisiensis.

GRATIAN. De rebus verò Ecclesiasticis testari licet Episcopo, si tantumdem de propriis restituat. Unde statutum est

V. In Agathensi Concilio, *c.* 51 [d]. [an. 506. *in Gallia.*]

d Et in Epaunensi, *c.* 17.

Quomodo possunt esse rata, quæ de Ecclesiæ proprietate testamento legantur.

e Burch. *l.* 1. *c.* 212. Ivo, *p.* 5. *c.* 326.

SI Episcopus [e] condito testamento aliquid de Ecclesiastici juris proprietate legaverit; aliter non valebit, nisi tantumdem de juris proprii facultate suppleverit.

GRATIAN. 2. *Pars.* Sed si Episcopus, vèl quilibet ex gradu Ecclesiastico intestatus defunctus fuerit, nec aliqui inventi fuerint, qui jure cognationis ei succedant; Ecclesia sua ei succedat in integrum: nec licebit alicui aliqua ex rebus ejus præsumere. Unde statutum est

VI. In Taraconensi Concilio, *c.* 12. [an. 516. *in Hispania.*]

Episcopo intestato Ecclesia succedat in integrum.

SIcubi defunctus fuerit Episcopus intestatus; post defunctionem ejus α à Presbyteris, & Diaconis de rebus ipsius inventarium fideliter conscribatur à minimo usque ad maximum, id est, de utensilibus, vel de omni supellectile: ita tamen, ut si quis exinde vel præsumpsisse aliquid, vel occultè fuerit tulisse convictus; secundùm furti tenorem restituat universa.

¶ Corr. Rom. α *Defunctionem ejus.*] Anteà legebatur, *hanc diffinitionem.* Emendatum est ex variis Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, quemadmodum & nonnulla alia. In codice autem Lucensi Regio legitur, *post depositionem ejus.*

VII. *Item* ex Concilio Triburiensi. [fortè ex *Nov.* 119. *c.* 18. apud Julian. Antecess. an. 540.]

De eodem.

f Burch. *l.* 2. *c.* 207. Ivo, *p.* 6. *c.* 282.

QUicumque [f] ex gradu Ecclesiastico sine testamento, & sine cognatione decesserit; hereditas ejus ad Ecclesiam, ubi deservivit, devolvatur. Similiter de Sanctimonialibus.

¶ Corr. Rom.] Burchardus etiam, & Ivo citant Capitulum hoc ex Concilio Triburiensi, cui præfuit Arnulphus. Sed in eo, quod extat, non habetur. Simillima leguntur apud Julianum antecessorem *nov.* 131. *c.* 18.

CAUSA XIII.

GRATIAN. DIoecesani cujusdam baptismalis Ecclesiæ cladibus bellorum pressi, hostili metu compulsi, domicilia sua transtulerunt in aliam diœcesim: prædia tamen antiqua non desierunt colere: cœperunt persolvere decimas illi Ecclesiæ, in cujus diœcesim transierunt: & apud eam sibi elegerunt sepulturas. Transactis quinquaginta annis Clerici, quibus quondam persolverant decimas, cœperunt movere quæstionem in eos, qui ab istis accipiunt [a] primitias, & decimas: veniunt ad causam.

a *al.* acceperunt.

I. Modò primùm quæritur, si illi quorum domicilia sunt in diœcesi hujus baptismalis Ecclesiæ, debeant persolvere decimas illi Ecclesiæ, & celebrare suas exequias apud eam Ecclesiam, in qua quondam hæc fiebant à parentibus eorum.

II. Secundò, an præscriptione temporis, jus percipiendi decimas, & funerandi tollatur.

SI ILLI, QUORUM DOMICILIA SUNT IN DIŒCESI HUJUS BAPTISMALIS ECCLESIÆ, DEBEANT PERSOLVERE DECIMAS ILLI ECCLESIÆ; ET CELEBRARE SUAS EXEQUIAS APUD EAM ECCLESIAM, IN QUA QUONDAM HÆC FIEBANT A PARENTIBUS EORUM.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. 1. *Pars.* QUòd priori Ecclesiæ hæc omnia jure persolvenda sint, Actores his argumentis probare contendunt. Constat unamquamque baptismalem Ecclesiam habere diœcesim sibi legitimè assignatam: sicut & parochiales Ecclesiæ habent parochias sibi distributas. Unde

I. Dionysius Papa Severo Episcopo, *Epist.* 2. [an. 268. *Romæ.*]

Singuli Sacerdotes proprias debent habere Eccleſias.

ECcleſias [a] ſingulas ſingulis Presbyteris dedimus: parochias, & cœmeteria eis diviſimus: & unicuique jus proprium habere ſtatuimus: ita videlicet, ut nullus alterius parochiæ terminos, aut jus invadat: ſed ſit unuſquiſque ſuis terminis contentus, & taliter Eccleſiam, & plebem ſibi commiſſam cuſtodiat, ut ante tribunal æterni Judicis ex omnibus ſibi commiſſis rationem reddat; & non judicium, ſed gloriam pro ſuis actibus accipiat.

IN diœceſi autem deſignata quæcumque prædia coluntur; proventus decimationum baptiſmali Eccleſiæ aſſignatus debet ſolvi. Quia ergo prædia hæc intra terminos noſtræ diœceſis continentur; & proventus decimationum nobis legitimè aſſignatus, noſtræ Eccleſiæ perſolvendus eſt. §. 1. His ita reſpondetur. Decimæ à Deo conſtitutæ ſunt per Moyſem [b], ut perſolverentur à populo filiis Levi pro miniſterio, in quo deſerviebant ei in tabernaculo. Non accipiebant filii Levi decimas, niſi ab eis, pro quibus offerebant preces & ſacrificia. Quia ergo nos ſervimus Domino in tabernaculo, offerendo pro iſtis preces, & ſacrificia; & ipſi debent nobis perſolvere decimas & primitias. §. 2. Item, cùm decimæ darentur filiis Levi; non electione offerentis perſolvebantur, ut contempto Levitâ, qui ſecum erat, ipſe eligeret, cui vellet decimas dare. Nam dictum eſt [c]: *Levita qui tecum moratur, & intra muros tuos habitat, comedet eas.* Ideò ex ſingulis tribubus civitates ad habitandum acceperunt, ut unaquæque tribus illis perſolveret decimas, qui ſecum erant. Nam Moyſes præcepit filiis Iſraël (ſicut legitur in Deuteronomio [d]:) *In loco quem elegerit Dominus Deus veſter, ut ſit nomen ejus in eo; illuc omnia, quæ præcipio, conferetis, holocauſta, & hoſtias, & decimas, ac primitias manuum veſtrarum; & quidquid præcipuum eſt in muneribus veſtris, quæ voviſtis Domino. Ibi epulabimini coram Domino Deo veſtro vos, & filii, & filiæ veſtræ, famuli, & famulæ, atque Levita, qui in urbibus veſtris commoratur. Neque enim habet aliam partem, atque poſſeſſionem inter vos.* & infrà. §. 3. *Decimam frumenti, vini, & olei tui, primogenita armentorum, & pecorum, & omnia, quæ voveris, & ſponte offerre volueris, & primitias manuum tuarum coram Domino Deo tuo, comedes ea in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, tu, & filius tuus, & filia tua, ſervus, & famula, atque Levita, qui manet in urbibus tuis.* §. 4. Quia ergo nos intra muros urbis iſtorum ſedemus, & eis habitatione juncti ſumus; ritè ab eis decimas accipimus. Item ait Propheta [e]: *Producens fœnum jumentis, & herbam ſervituti hominum:* Fœnum, & herba ex terra producitur: ſed quibus? jumentis irrigantibus eam, id eſt, hominibus colentibus eam [f], & in hoc ſervientibus ipſi. Item Apoſtolus [g]: *Communicet autem is, qui catechizatur verbo, eo qui ſe catechizat, in omnibus bonis.* Hoc Galatis: Corinthiis autem probat ſpecialiter ſibi deberi ſumptus, qui eis ſpiritualia miniſtravit, dicens [h]: *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus; magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?* Item [i]: *Si alii poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potiùs nos?* Item: *Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit?* Nos plantavimus vineam, & vos vultis fructus ejus edere? Item præcepit Dominus per Moyſem [k], ut nemo mittat falcem in alienam meſſem. Hæc meſſis noſtra eſt, & vos vultis falcem in eam mittere? Item [l]: *Non alligabis os bovi trituranti.* Nos ſumus boves triturantes: vos vultis alligare os noſtrum, & de noſtra tritura victum vobis quæritis? Item Apoſtolus: *Qui altario ſerviunt, de altario vivant.* Sed numquid de eo, cui non ſerviunt? Item [m]: *Qui in ſacrario operantur, cum ſacrario participant.* Sed numquid cum illo, in quo non operantur? Nos ſervimus altario: vos ei participare vultis? nos verò vacuos, & inanes dimittere quæritis? Item Apoſtolus [n]: *Laborantem agricolam oportet primum accipere de fructibus ſuis*: vos autem econtrà quæritis? Nos ſumus agricolæ laborantes: vos primùm vultis percipere de fructibus noſtris? immò non primùm: quia nec ultimum nobis relinquere vultis. A prioribus enim incipientes, paulatim ſerpitis: & totum uſurpare contenditis: ut pro vobis videatur dictum, fruſtatim lupus comedit agnum. Item [o]: *Quis militat ſtipendiis ſuis umquam? quis paſcit gregem, & de lacte ejus non edit?* Nos militamus: & vos ſtipendia noſtræ militiæ vobis quæritis. Nos gregem paſcimus: & vos lac ejus, & lanam accipere vobis vultis. Sapere eſt [p], de alieno labore victum quærere; ſi ſapere eſt, velle quod non poſſis. §. 5. Item Dominus dixit diſcipulis ſuis [q]: *In quamcumque domum intraveritis; in eadem manete, edentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt. Cùm autem intraveritis, primùm dicite, pax huic domui.* Nos domum hanc ingreſſi ſumus, & ei pacem obtulimus: vos autem quaſi otioſi alieno cibo paſci gaudetis? Videte, ne in vos vertatur illud [r]. [Vide, quid faciat otium, & cibus alienus.] §. 6. Item Propheta [f]: *Sumite pſalmum, & date tympanum.* Iſti à nobis ſumunt pſalmum, & vos ab eis quæritis tympanum? §. 7. Item Leo IV [t]. [De decimis non tantùm nobis, ſed etiam Majoribus noſtris juſto ordine viſum eſt plebibus tantùm, ubi ſacroſancta Baptiſmata dantur, debere dari.] §. 8. Quibus autem plebibus debentur? illis, à quibus Baptiſma accipiunt, an aliis? Nos eos baptizamus; & vos ab eis decimas ſumitis? Honeſta iſta interpretatio eſt: utinam inveniatis, qui ſic pro vobis interpretentur. Quia ergo nos rigamus populum hunc, imbrem doctrinæ ei miniſtrantes, quia colimus eum vomere prædicationis, corda ejus ad fidem aperientes; ſi non vultis ſinere, vel patiamini [u] nobis eum fructificare, & qualia vobis [x] fieri non vultis, nobis inferre cavete: ne ſi pergitis [y] dicere, quæ vultis; audiatis, quæ non vultis. §. 9. Ad hæc, callidâ quidem, & multiplici argumentatione jura noſtra auferre contenditis: ita, ut ſi fides verbis adhiberetur; non verba pro verbis, ſed res pro verbis reportaretis. Sed Deo propitio, ſi verba dediſtis, verba recipietis. §. 10. Arguitis nos, quòd ea, quæ vobis debentur, ſubripere quærimus; quia noſtra perſequimur. Sapienti quidem, & Philoſophico ore prolata ſententia: ſuum perſequi, eſtne aliena rapere? Unde ad vos hæc ſententia manavit; niſi quia tanto ardore noſtra concupiſcitis, ut veſtra putetis vobis auferre, cùm nos noſtra conſequimur? Unde, cùm cauſa noſtra debitum finem ſortita fuerit; exclamabitis [z]: ah miſer, crucior tantum bolum eſſe ereptum ex faucibus. Sed videte, ne damnum effuſi unguenti vobis recompenſare quæratis. Conſtituiſtis vos plantatores vinearum, foſſores agrorum, trituratores arearum, rigatores camporum, & multa alia hujuſmodi officia vobis aſſumpſiſtis: & debita vobis obſequia à nobis ſubtrahi conqueſti eſtis. Sed nos non negamus, quod veſtrum eſt. Bovi trituranti paleæ, & tegumenta ſervantur: ſint hæc vobis, & grana nobis relinquite. Paſtinatores vinearum, foſſores agrorum, rigatores camporum, trituratores arearum, diurna mercede accepta, provenientes fructus dominis relinquunt. Vos ergo recepta mercede veſtri operis in quotidianis oblationibus, & aliis obſequiis, quæ pro ſpiritualibus, quæ à vobis accipiunt, quotidie deferuntur; provenientes fructus decimationum, & primitiarum nobis relinquite. §. 11. Item præcepit Dominus Diſcipulis ſuis, ut comederent, & biberent ea, quæ apud Auditores ſuos erant; ſed non juſſit eis, ut dominos de domibus ſuis ejicerent, & rebus ſuis ſpoliarent. Non facilè invenietis, qui tales hoſpites libenter ſuſcipiant. Mus in pera, ignis in ſinu, ſerpens in gremio malè ſuos remunerant hoſpites. Unde in proverbiis dicitur [a]: *Qui ſerpentem in ſinu ſuo nutrit, percutiētur ab eo.* Tales inveniatis vobis hoſpites, quales nobis eſſe vultis. Non ſufficit vobis edere & bibere quæ in domo noſtra ſunt, dum quotidianos fructus oblationum percipitis; ex quibus & veſtitum habeatis: quibus cum Apoſtolo [b] debetis eſſe contenti: ſed non vultis, quia imitatores ejus non eſtis: ſed potiùs nos de domo noſtra expellere, & rebus noſtris nos penitùs exſpoliare contenditis, dum nec etiam eorum decimationes nobis relinquere vultis. §. 12. Ut autem univerſaliter omnia colligantur, cuncta, quæ pro vobis inducta ſunt, ſive de laborante Agricola, ſive de eo, qui ſuis ſtipendiis non militat, ad hunc articulum deferimus, ut fructum veſtri operis, quem adeò recipere contenditis, in oblationibus, & quotidianis obſequiis iſtorum recipiatis: decimationes verò eorum, quæ nobis debentur, intactas nobis relinquite: ne dum quæritis uſurpare quod veſtrum non eſt, juſta animadverſione etiam illud cogamini amittere, quod vobis aliquo modo videbatur competere. §. 13. Quòd autem hæ decimationes nullo jure vobis debeantur, facilè probamus. Dicitur enim in quodam Concilio [c] [ſi quis Laicus, vel Clericus, ſive utriuſque ſexûs perſona proprietatis ſuæ loca, &c.] ſicut *in eod. capit. in Cauſa Monachorum* notata inveniuntur. Si ergo Laicus, vel Clericus, vel quælibet perſona, loca ſuæ proprietatis vendens, aut donans, proventum decimationum ab Eccleſia, cui legitimè aſſignatus eſt, nullo modo poteſt abſtrahere; nec iſti de diœceſi ad diœceſim tranſeuntes, decimas ſuorum prædiorum, quæ intra terminos noſtræ parochiæ continentur, nobis auferre poſſunt. Quantum enim ad jus percipiendarum decimarum attinet, idem eſt poſſeſſorem de diœceſi ad diœceſim tranſire, quod poſſeſſionem de Diœceſano ad Diœceſanum transferre.

AN PRÆSCRIPTIONE TEMPORIS JUS PERCIPIENDI DECIMAS, ET FUNERANDI TOLLATUR.

QUÆSTIO II.

AD hæc. Decimationes iſtæ, & ſi Jure vobis debentur, ut aſſeritis; tamen tricennalis objectio vobis ſilentium imponit. Omnis enim poſſeſſio tricenariâ præſcriptione tollitur, vel quadragenariâ (ſicut poſſeſſiones Religioſarum domorum) vel centenariâ, ſicut prædia ſanctæ Romanæ Eccleſiæ. Unde ait

I. GELASIUS Papa I. Epiſcopis Siciliæ, *Epiſt. 2. c. 2.* [an. 494. *Româ in Siciliam.*]

Quæ triginta annis ab Epiſcopis poſſidentur, Jure ab eis vendicantur.

FAcultates Eccleſiæ [a], nec non & diœceſes, ſi quæ ab aliquibus poſſidentur Epiſcopis, jure ſibi vendicent, quod tricennalis lex concluſit: quia & filiorum noſtrorum Principum ita emanavit autoritas, ut ultra XXX. annos nulli liceat pro eo appellare, quod Legum tempus excluſit.

AT illi econtrà. Cujus autoritate nobis ſilentium imponitur, ejuſdem autoritate veſtra ora claudimus. Ait enim idem Gelaſius [b] [Nulla præſumptione ſtatum parochiarum, &c.] Si ergo temporalis objectio diœceſim ſemel conſtitutam di-

Margin notes (left): Polyc. l. 4. t. 31. Burch. l. 3. c. 43. Ivo, p. 3. c. 47. Anſel. l. 5. c. 73. Pann. l. 2. c. 42. — GRATIAN. — 2. Pars. — b Num. 18. — c Deut. 14. & 16. — d Deut. 12. — e Pſal. 103. — f al. eum. — g Gal. 6. — h 1. Cor. 9. — i Ibidem. — k Deut. 23. — l Deut. 25. — m 1. Cor. 9. & paulò aliter. — n 2. Tim. 2. — o 1. Cor. 9. — p Terentius. — q Luc. 10. — r Terentius. — f Pſal. 80. — t XVI. q. 1. De decimis.

Margin notes (right): u al. ſaltem patimini. — x Tob. 4. Matth. 7. — y Terentius. — 3. Pars. — z Terentius. — a Ex. de Judæis c. etſi. citatur hoc tamquam vulgare proverbium, ſerpens in gremio. — b 1. Tim. 6. — c XVI. q. 1. ſi quis Laicus. — GRATIAN. 1. Pars. — a XVI. q. 3. c. 2. §. illud etiam. Anſel. l. 5. c. 19. Burch. l. 3. c. 149. Pann. l. 2. c. 65. — GRATIAN. — b XVI. q. 3. licèt in regulis.

vellere non poteſt; patet, quòd nec vobis patrocinabitur, ut ſtatutum parochiæ noſtræ mutantes, decimationes nobis quondam legitimè aſſignatas, vindicabili uſurpatione vobis vendicetis. Quomodo autem diſtinguendæ ſunt hæ autoritates, in Cauſa [c] Monachorum invenietur. §. 1. Nunc autem quæritur de jure funerandi: quæ harum Eccleſiarum habeat jus tumulandi iſtos. Sicut Hieronymus ſcribit, conjugati in uno ſepulchro videntur eſſe ponendi. Ait enim

[c] XVI. q. 4. 2. Pars.

II. IDEM HIERONYMUS [d]. [c. an. 387. *in Palæſtina.*]

In ſepulchro parentum ſuorum filii ſunt collocandi.

EBron [e] dicitur eſſe civitas quatuor *a* virorum; quia in ea ſepulti ſunt tres Patriarchæ in ſpelunca duplici cum tribus uxoribus ſuis, id eſt, Abraham & Sara, Iſaac & Rebecca, Jacob & Lia, præter ipſum Adam & Evam uxorem ſuam. Tobias dicit ad filium ſuum [f]: *Cùm acceperit Deus animam meam; corpus meum ſepelies, & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus: & cùm ipſa compleverit tempus ſuum; ſepelias eam juxta me in uno ſepulchro.* ibid. §. 1. Quos conjunxit [g] unum conjugium, conjungat unum ſepulchrum; quia una caro ſunt; & quos Deus [h] conjunxit, homo non ſeparet.

¶ CORR. ROM. *a Quatuor.*] Sic emendatum eſt, cùm anteà legeretur, *trium.* Sic enim legitur apud B. Hieronymum in Quæſtionibus Hebraicis in Geneſim, de locis Hebraicis, & in epitaphio Paulæ. Ac dictio Hebraica ſignificat quatuor, & quatuor Patriarchæ hic numerantur, qui ibi ſepulti ſunt: Abraham, Iſaac, Jacob, & Adam cum uxoribus ſuis.

[d] *In Quæſt. Hebraicis in Geneſim, & de locis Hebraicis.*
[e] Polyc. *l.* 8. *tit.* 5. Burch. *l.* 3. *c.* 160. Ivo, *p.* 3. *c.* 223.
[f] *Tob.* 4. & 14.
[g] Burch. *l.* 3. *c.* 161. Ivo, *p.* 3. *c.* 224.
[h] *Matth.* 19.

III. *Item* AUGUSTINUS [i]. [c. an. 400. *in Africa.*]

UNaquæque [k] mulier ſequatur virum ſuum, ſive in vita, ſive in morte. *Item Gregorius* [l]. §. 1. Soror B. Benedicti ſepulta eſt in ſepulchro quod ipſe ſibi præparaverat: ut quorum mens una fuit ſemper in Domino, eorum quoque corpora ſepultura non ſepararet.

¶ CORR. ROM.] In plerìſque vetuſtis Caput hoc conjunctum eſt ſuperiori, nec ipſa prorſus Autorum verba afferuntur.

[i] Aliquid ſimile 9. *Confeſſ. c.* 11. ex ſententia aliquando matris ſuæ. 3. *Pars.*
[k] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 3. *c.* 162. & 163. Ivo, *p.* 3. *c.* 225. & 226.
[l] B. Greg. *l.* 2. *Dial. c.* 34.

GRATIAN. ITEM, Joſeph moriens [m] in Ægypto, rogavit fratres ſuos ut tempore viſitationis ſuæ oſſa ſua ſecum deferrent, & in ſepulchro patrum ſuorum ea collocarent. §. 1. Item. Dictum eſt Prophetæ [n], qui contra præceptum Domini comederat in Bethel: *Non inferetur cadaver tuum in ſepulchrum patrum tuorum.* §. 2. Item. De nonnullis legitur in libro Regum: *obiit, & appoſitus eſt ad patres ſuos*, hoc eſt [o] in ſepulchro patrum ſuorum. §. 3. Item. In Novo Teſtamento Beatus Philippus legitur ædificaſſe ſibi ſepulchrum, in quo ipſe, & filiæ ejus quieverunt. §. 4. Item. Beatus Severus [p] Ravennatum Archiepiſcopus tumulum fieri juſſit, in quo ſe, & uxorem, & filiam collocavit. §. 5. His omnibus exemplis colligitur, quòd in ſepulchris parentum corpora filiorum collocanda ſunt. Quia ergo parentes iſtorum apud priores Eccleſias ſepulti ſunt; & hi apud eaſdem debent tumulari. §. 6. Econtrà Adam, ut aſſeritis, in civitate Arbee [q] tumulatus eſt. Sed numquid omnes filii ejus ſepulti ſunt ibi? tanta multitudo Humani generis tam brevi tumulo non tam facilè poſſet includi. §. 7. Item. Abraham [r] ibi ſepultus eſt. Sed numquid Iſmaël, & Madai, & alii, quos de Cethura genuit, ibi ſepulti ſunt? §. 8. Item Iſaac ibi ſepultus eſt. Sed numquid Eſau cum eo tumulatus eſt? §. 9. Item Jacob ibi collocatus eſt. Sed numquid aliquis filiorum ejus præter Joſeph ibi ſepultus eſt? Rachel quoque [ſ] non in Ebron, ſed juxta Bethleem [t] tumulata legitur. Exemplo igitur iſtorum liquet, quòd liberum eſt filiis ſepeliri in ſepulchris patrum ſuorum, & liberum eſt eis alibi pro locorum & temporum opportunitate corpori ſuo hoſpitium invenire. Non ergo hoc exemplo iſti coguntur ſepeliri in ſepulchris patrum ſuorum. §. 10. Item, quæ Legibus definita ſunt, mutare non licet. Quæ autem Legibus expreſſa non ſunt, arbitrium ſequuntur humanæ voluntatis. At Legibus definitum eſt, quibus decimæ ſint perſolvendæ; & ideò danti mutare non licet. Ubi autem quiſque tumulandus ſit, Legibus expreſſum non eſt; & ideò in voluntate tumulandi conſiſtit. Unde ait

[m] *Geneſ.* 50.
[n] 3. *Reg.* 13.
[o] Rufinus *Hiſt. Eccl. l.* 3. *c.* 31.
[p] Et in vita SS. *Tom.* 1. & in Pomœrio Eccleſiæ Ravennatis.
[q] *Gen.* 23.
[r] *Gen.* 25. 49. & 50.
[ſ] *Gen.* 35.
[t] *In vulgatis legebatur*, Bethel.

IV. B. GREGORIUS [u]. [an. 600. *Româ in Sardiniam.*]

Ultima voluntas Defuncti ſervari debet.

ULtima voluntas Defuncti modis omnibus conſervari debet.

¶ CORR. ROM.] Sententia hujus Capituli habetur *lib.* 3. *Epiſt.* 9. in verbis, quæ referuntur infrà XVI. *q.* 1. *admonere*, itémque *lib.* 9. *Epiſt.* 20. *Neceſſe eſt, inquit, ut ſi impletum hoc fuerit, Defuncti diſpoſitio conſervetur.* Sic enim in manuſcriptis: licèt in vulgatis ſit, *depoſitio conſervetur.*

[u] XVI. *q.* 1. *admonere.*

GRATIAN. 4. *Pars.* QUOD de libero, & non de ſervo intelligendum eſt. Servus enim teſtamenti paginam condere non poteſt. Unde ſcribit

V. GELASIUS Papa Honorio Epiſcopo. [c. an. 493. *Româ in Dalmatiam.*]

Servus teſtamentum facere non poteſt.

ILlud etiam [x] ſinceritatem tuam volumus non latere, ad nos fuiſſe perlatum, quòd Ampliatus conductor (quem non ſolùm ſervum conſtat eſſe Eccleſiæ, ſed ita ejus rationibus à multis temporibus implicatum, ut etiamſi eſſet ingenuus, donec ratiocinia cuncta deduceret, modis omnibus obnoxius haberetur) auſu temerario molitus fuerit condere paginam teſtamenti: cujus omne peculium Eccleſiaſtico juri Legibus non dubitetur obſtrictum. Quapropter his præſumptionibus vice noſtra, tua Fraternitas contradicat: nec fieri prorsùs aliqua ſurreptione permittat. Ac, ſi eidem quidquam humanitùs fortè contigerit, quia grandævus eſſe memoratur; mox ejus ſine dilatione ſubſtantiam præcipiat humanitas [y] tua filiis ejus dumtaxat, quibus patrimonium probatur eſſe commiſſum, ſub fideli deſcriptione contradi; donec univerſis temporibus, quibus hoc patrimonium gubernaſſe cognoſcitur, partes dominicas reddere cogantur indemnes.

[x] Ivo, *p.* 16. *c.* 111.
[y] *al.* unanimitas.

GRATIAN. 5. *Pars.* QUIA ergo ſecundùm Gregorium ultima voluntas Defuncti conſervanda eſt; pro iſtorum voluntate corpora eorum ſunt tumulanda, non pro arbitrio veſtræ diſpoſitionis. Item legitur

VI. IN TRIBURIENSI CONCILIO. [an. 895. *in Germania.*]

Ubi quiſque decimas perſolverit, ibi ſepulturam eligere debet.

UBicumque [z] temporum, vel locorum facultas tulerit; apud majorem Eccleſiam, ubi ſedes eſt Epiſcopi, ſepulturæ celebrentur. Si autem propter temporis, vel loci aſperitatem hoc difficile fuerit viſum; apud Eccleſiam in qua religioſorum Canonicorum, vel Monachorum, vel Sanctimonialium religioſa Congregatio communiter degerit, ſepeliatur. Si autem & hoc ineptum viſum fuerit; ubi quis decimas perſolvebat vivus, ibi ſepeliatur & mortuus.

¶ CORR. ROM.] In Triburienſi impreſſo *cap.* 15. habetur eadem ſententia, ſed non iiſdem omnino verbis expreſſa.

[z] XVI. *q.* 1. *ubicumque.* Burch. *l.* 3. *c.* 237. Ivo, *p.* 3. *c.* 27.

GRATIAN. QUIA ergo decimam nobis perſolvebat vivus, & apud nos ſepeliendus eſt mortuus. Item, ſi quis de provincia ad provinciam tranſiret, & ibi domicilium ſibi collocaret; liber factus à ditione prioris Judicis, juriſdictioni illius Judicis ſubjiceretur, in cujus provincia ſedem ſibi eligeret. Quia ergo iſti à veſtra Diœceſi in noſtram tranſierunt, liberi à veſtra ditione, noſtro juri ſubjiciuntur. Noſtrum eſt ergo jus funerandi eos. §. 1. Sed objicitur illud

VII. MELCHIADIS Papæ. [fortè an. 313. *Romæ.*]

Propria temeritate ſepulturam parentum relinquere non licet.

PLacuit per omnia magno Concilio, ut nullus proprii arbitrii temeritate aliam Eccleſiam, niſi cui uſus antiquorum parentum Canonica inſtitutione ſubjacere perhibetur, ſepulturæ causâ adire procuret: niſi infirmitatis causâ præpeditus, in aliam fuerit regionem quolibet negotio progreſſus. Ad hæc, ſi quis Prælatus contra hoc agere ſategerit, Eccleſiaſtico vinculo ſe ſubdi cognoſcat.

GRATIAN. SED aliud eſt ex temeritatis ſuperbia uſum antiquorum parentum non ſequi: atque aliud, rationabili occaſione novam ſibi ſepulturam elligere. Contra Melchiadis Papæ autoritatem nititur, qui ſuperbiâ, vel odio ductus, ſive vanis perſuaſionibus, aut variis munuſculis illectus, ſepulturam parentum ſuorum ſequi contemnit *a*. Secundùm Gregorium autem liberam habet voluntatem, qui certæ rationis causâ, novum ſuo corpori quærit hoſpitium.

§. 1. Vel ut quidam diſtinguunt, libera eſt ultima voluntas cujuſque, non in ſepultura ſibi eligenda, ſed in teſtamento conficiendo. Unde & teſtamentum appellatur, quia eo quisque liberè teſtatur, quod poſt ſuum deceſſum de propriis rebus fieri velit. §. 2. Sed non videtur libera Teſtatoris voluntas; cùm ſecundùm Auguſtinum [a] pro numero filiorum debeat fieri teſtamentaria diſtributio facultatum: veluti, ſi quis habet unum filium; Chriſtum putet alterum: ſi verò duos; Chriſtum faciat tertium: & ſic per ordinem. Et ſecundùm Leonem [b], quiſque medietatem eorum, quæ Chriſto teſtatur, Eccleſiæ jubetur relinquere, apud quam fidei Sacramenta ſuſcepit. Sed illud Auguſtini non eſt jubentis, ſed dehortantis, ne quis iratus filium ſuum exheredaret, atque totum Chriſto relinqueret. Ait enim idem

¶ CORR. ROM. *a Sequi contemnit.*] In duobus exemplaribus Gratiani Vaticanis ſequitur, *Ait Leo Epiſcopus, &c.* & ponitur integrum *Caput, relatum, extrà, tit. de ſepult.* quod etiam refertur ab Ivone *par.* 7. *c.* 150. & ab Anſelmo *l.* 5. *c.* 55. & in Polycarpo *lib.* 4. *tit.* 34. ex Leone nono. Verùm in aliis duobus vetuſtis, & valdè emendatis hoc idem Caput ponitur poſt verſ. *Sacramenta ſuſcepit.* Et certè verba iſta, *& ſecundùm Leonem, &c.* indicant alicubi hanc Leonis autoritatem à Gratiano eſſe relatam.

[a] Inf. *c. proximo.*
[b] Ext. *tit. de ſepult. c. relatum.*

VIII. IDEM AUGUSTINUS *Sermone* 2. de vita Clericorum [c]. [an. 423. *in Africa.*]

[c] Sive *Serm.* 52. ad Fratres in eremo. *Omittuntur autem verba aliquot.*

Pro

Pro numero filiorum pars hereditatis Deo offeratur.

SI quis iraſcitur [d] filio ſuo, & moriens exheredat eum; ſi viveret, non eum placarem? non ei filium reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio ſuo volo ut habeat pacem, cujus appeto hereditatem? Sed planè ſic faciat, quod ſæpè hortatus ſum. Unum filium habet; putet Chriſtum alterum: duos habet; putet Chriſtum tertium: decem habet; Chriſtum undecimum faciat, & ſuſcipio.

" HAC nimirum autoritate menſura Teſtatori præfigitur, " non quam cogatur exolvere, ſed quam prohibetur tranſcen" dere. §. 1. Oblationes ergo Defunctorum qui reddere " noluerit, excommunicetur. Unde

IX. IN CARTHAGINENSI CONCILIO IV. *c.* 95. [an. 398. *in Africa.*]

Excommunicentur, qui Defunctorum oblationes Eccleſiis negant.

QUi oblationes [e] Defunctorum aut negant Eccleſiis, aut difficulter reddunt; tamquam egentium necatores excommunicentur.

X. *Item* EX CONCILIO VASENSI I. *c.* 4. [an. 422. *in Gallia.*]

Ut infideles ejiciantur ab Eccleſiis, qui Defunctorum oblationes retinent.

QUi oblationes [f] Defunctorum retinent, & Eccleſiis tradere demorantur; ut infideles ſunt ab Eccleſia abjiciendi: quia uſque ad inanitionem [1] fidei pervenire certum eſt hanc pietatis Divinæ exacerbationem: quia [2] & fideles de corpore recedentes, votorum ſuorum [3] plenitudine, & pauperes conſolatu alimoniæ [4], & neceſſaria ſuſtentatione fraudantur. Hi enim tales quaſi egentium necatores, nec credentes judicium Dei habendi ſunt. Unde & quidam Patrum hoc ſcriptis ſuis inſeruit, congruente ſententia, quâ ait [g]: [Amico quidpiam rapere, furtum eſt: Eccleſiam verò fraudare, ſacrilegium.]

¶ PITH. [1] *Inanitionem.*] V. C. *exinanitionem.*
[2] *Quia.*] 2. V. C. *quâ.*
[3] *Suorum.*] Delet V. C.
[4] *Conſolatu alimoniæ.*] Sic 2. V. C. alii, *conlatâ alimoniâ.*

XI. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 4. [an. 506. *in Gallia.*]

Qui oblata Eccleſiis, aut teſtamento relicta retinere præſumpſerint, excommunicentur.

CLerici [h], vel ſeculares, qui oblationes parentum aut donatas, aut teſtamento relictas retinere perſtiterint, aut id, quod ipſi donaverint Eccleſiis, vel Monaſteriis, crediderint auferendum; ſicut ſancta Synodus conſtituit, velut necatores pauperum, quouſque reddant [5], excludantur Eccleſiis. §. 1. Si quis autem Clericus furtum Eccleſiæ fecerit, peregrina ei communio tribuatur.

¶ PITH. [5] *Reddant.*] 3. V. C. *reddant, ab Eccleſia excludantur.*

" ITEM quæritur, an pro ſepultura Mortuorum aliquid ſit " exigendum. De his ita ſcribit

XII. GREGORIUS I. *lib.* 7. Regeſti, *Indict.* 2. *Epiſt.* 55. Januario Epiſcopo Sardiniæ [i]. [an. 599. *Româ in Sardiniam.*]

Pro ſepultura nihil muneris exigendum eſt.

QUeſta eſt [k] nobis Nereida femina clariſſima, quòd ab ea centum α ſolidos pro filiæ ſuæ ſepultura Fraternitas veſtra velit [l] exigere. & *infrà.* Hoc autem vitium & nos, poſtquam, Deo autore, ad Epiſcopatûs honorem acceſſimus, de Eccleſia noſtra omnino vetuimus; & pravam denuò conſuetudinem nequaquam uſurpari permiſimus: memores, quia dum Abraham à filiis [m] Ephron β, hoc eſt, à filiis Seor, ſepulchri terram pretio ad humandum corpus conjugis poſtularet, præmium accipere renuit: ne commodum videretur de cadavere conſecutus. Si ergo tantæ conſiderationis paganus vir fuit; quantò magis nos, qui Sacerdotes dicimur, hoc facere non debemus? Unde ne hoc avaritiæ vitium vel in alienis denuò tentari præſumatur, admoneo. §. 1. Sed ſi quando aliquem in Eccleſia veſtra ſepeliri conceditis, ſi quidem parentes ipſius proximi, vel heredes pro luminaribus ſponte quid offerre voluerint; accipi non vetamus. Peti verò aliquid, aut exigi omnino prohibemus: ne (quod valdè irreligioſum eſt) aut venalis fortaſſe (quod abſit) dicatur Eccleſia, aut vos de humanis videamini mortibus gratulari, ſi ex eorum cadaveribus ſtudeatis quærere quolibet modo compendium γ.

¶ CORR. ROM. α *Centum.*] Dictio iſta abeſt à nonnullis exemplaribus Gratiani, & Epiſtolarum B. Gregorii. Sed quia in aliis earumdem codicibus etiam manuſcriptis legitur, non eſt inducta.

β *Ephron.*] Locus hic variè legitur. In Epiſtolis B. Gregorii magis recepta lectio hæc eſt, *à filiis Emor, hoc eſt, Ephron filio Seor:* & *Gen.* 23. habetur, *intercedite pro me apud Ephron filium Seor.*

γ *Compendium.*] Poſt hoc Caput in duobus antiquis exemplaribus recitantur duo Urbani II. quæ placuit hic afferri, ne planè interirent, quòd alibi non facilè inveniuntur: & unum eorum citatur *extrà de ſepult. c. certificari.* Urbanus II. Gothfredo Magalonenſi Epiſcopo.

Mortuorum, qui in Monaſteriis ſepeliri deſiderant, aut omnino juxta Prædeceſſoris noſtri Leonis decretum, partem eleëmoſynarum mediam, aut juxta diſpenſationem noſtram in Lateranenſi Concilio promulgatam, partem tertiam Parochialibus Eccleſiis ſtatuimus derelinquendam. *Idem eidem.*

Capellanos quoque Monachorum, ſicut reliquos Parochiæ tuæ Clericos, debitam tibi obedientiam perſolvere volumus.

XIII. *Item* HIERONYMUS *in Quæſt. Hebrai ad c.* 23. Gen. [c. an. 387. *in Palæſtina.*]

Etiam coacti de ſepultura pretium non debemus accipere.

POſtquam pretio [n] victus eſt Ephron, ut ſepulchrum venderet argento, licèt cogente Abraham, *vau* litera, quæ apud illos pro *o* legitur, ablata de ejus nomine eſt, & pro Ephron appellatus eſt Ephran: ſignificante Scriptura non eum fuiſſe conſummatæ perfectæque virtutis, qui potuerit memorias vendere Mortuorum. §. 1. Sciant igitur, qui ſepulchra venditant, nec coguntur, ut accipiant pretium, ſed à nolentibus quoque extorquent, immutari nomen ſuum, & perire quid de merito eorum: cùm etiam ille reprehendatur occultè, qui invitus acceperit.

[n] Panh. l. 3. c. 26.

XIV. *Item* EX CONCILIO TRIBURIENSI, *c.* 16. [an. 895. *in Germania.*]

De eodem.

IN Eccleſiaſtico namque [o] libro ſcriptum eſt [p]: *Mortuo non prohibeas gratiam, ſciens, quoniam omnes moriemur:* & item [q]: *omnia, quæ de terra ſunt, in terram convertuntur.* Quid terra terram vendis? memento [r], quoniam terra es, & in terram ibis α, & quoniam mors tibi futura eſt: appropiat, & non tardat. Recordare, quoniam non hominis eſt terra: ſed, ut Pſalmiſta commemorat [ſ]: *Domini eſt terra, & qui habitant in ea.* Si terram vendis, invaſione alienæ [t] rei reus teneberis. Gratis accepiſti à Deo: gratis da pro eo. Quare interdictum ſit omnibus omnino Chriſtianis, terram Mortuis vendere, & debitam ſepulturam denegare: niſi fortè proximi, & amici Defuncti propter nomen [u], & redemptionem animæ viri gratis aliquid dare velint.

[o] Ivo, p. 3. c. 215. [p] Eccli. 7. [q] Eccli. 40. [r] Gen. 3. [ſ] Pſal. 23. [t] al. Dominicæ. [u] al. nomen Domini.

¶ CORR. ROM. α *Ibis.*] In codicibus vulgatis erat, *reverteris*, & ſequebantur hæc, *& alibi de homine dictum eſt: terram teris, terram geris, & in terram converteris, qui de terra ſumeris:* quæ ſunt expuncta: quia abſunt à plerîſque vetuſtis, & ab originali.

XV. *Item* EX CONCILIO VARENSI [6]. [imò Nannetenſi *c.* 6. an. 890. *in Gallia.*]

De eodem.

PRæcipiendum eſt [x] ſecundùm Canonum autoritatem, ut de ſepulchris, & hominibus [7] ſepeliendis nihil muneris exigant: niſi fortè qui ſepelitur, vivens juſſerit Eccleſiæ, in cujus atrio ſepelitur, aliquid de ſuis rebus tribuere, aut etiam poſt mortem ipſius, illi, quibus commiſſum eſt ejus eleëmoſynam facere, de rebus illius aliquid ſponte dare voluerint: & tamen nullatenus à Presbyteris Eccleſiæ illius aliquid [y] exigatur; ſive ab illis, qui locis, & villis [z] præſunt. §. 1. Prohibendum eſt etiam ſecundùm Majorum inſtituta, ut in Eccleſia nullatenus ſepeliantur; ſed in atrio, aut in porticu, aut in exhedris [8] Eccleſiæ [a]. Intra Eccleſiam verò, & prope altare, ubi corpus & ſanguis Domini conficitur, nullatenus ſepeliantur.

[x] Burch. l. 3. c. 159. Ivo, p. 3. c. 222. [y] al. illis aliquid. [z] al. vicis. [a] al. extra Eccleſiam.

¶ CORR. ROM.] Extat in Concilio Nannetenſi, *c.* 6. ex quo citatur à Burchardo, & Ivone: ſed quia potuit eſſe repetitum in aliquo Varenſi, ſeu Vaſenſi, non eſt mutatum. In Epitome quidem Conciliorum eſt in Vaſenſi, *c.* 3.

¶ PITH. [6] *Varenſi.*] V. C. *Nannetenſi.* In alio V. C. Deflor. notatur *ex Concilio Namnetenſi cap.* 11. neque enim eſt in Vaſenſi.
[7] *Hominibus.*] V. C. *omnibus.*
[8] *Exhedris.*] V. C. *Exedris.*

XVI. *Item* AUGUSTINUS. [fortè Gregorius I. *lib.* 4. Dialog. *c.* 51. & 53. an. 593. *Romæ.*]

A ſacris locis non juvantur poſt mortem, quibus peccata non ſunt dimiſſa.

QUibus peccata [b] dimiſſa non ſunt, à ſacris locis poſt mortem adjuvari non poſſunt: quia, quos [c] peccata graviora deprimunt, ſi in ſacris locis ſe ſepeliri faciunt, reſtat, ut de ſua præſumptione judicentur: quia eos ſacra loca non liberant, ſed culpa temeritatis accuſat.

8. Pars. [b] Polyc. l. 8. tit. 5. Burch. l. 3. c. 152. Ivo, p. 3. c. 214. [c] In Concil. Tribur. c. 17.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc à Burchardo etiam & Ivone citatur ex Auguſtino, & nonnihil ad hanc rem faciens habetur in Libro de cura agenda pro mortuis, *c.* 1. ſed videtur confectum ex duobus locis *lib.* 4. Dialog. B. Gregorii; uno quidem in *c.* 51. altero autem in *c.* 53. quod refertur in Conc. Tribur. *c.* 17. Nam capite quidem 51. cùm narraſſet quamdam Sanctimonialem, quæ in Eccleſia ſepulta fuerat, viſam fuiſſe ibi cremari, ex eo colligit, *Qua ex re apertè datur intelligi; quia hi, quibus peccata dimiſſa non fuerint, ad evitandum ju-*

dicium sacris locis post mortem non valeant adjuvari. In c. autem 53. cùm memorasset corpus cujusdam Valentini è sepulchro per Dæmonas fuisse extractum, & extra Ecclesiam projectum, hæc subjungit: *Ex quo Petre collige; quia his quos peccata gravia deprimunt, si in sacro loco sepeliri se faciant, restat, ut etiam de sua præsumptione judicentur: quatenus eos sacra loca non liberent: sed etiam culpa temeritatis accuset.*

XVII. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 4. Dialog. c. 50 [d]. [an. 593. *Romæ.*]

Quibus prosit in Ecclesia sepeliri.

CUm [e] gravia [f] peccata non deprimunt, hoc prodest Mortuis, si in Ecclesia sepeliantur; quòd eorum Proximi, quoties ad eadem sacra loca veniunt, Suorum, quorum sepulchra aspiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt. Nam quos peccata gravia deprimunt; non ad absolutionem potiùs, quàm ad majorem damnationis cumulum, eorum corpora in Ecclesiis ponuntur.

[d] Nic. ad Consulta Bulgarorum, c. 99. [e] Quos. *orig.* [f] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 3. c. 153. Ivo, *p.* 3. c. 216.

XVIII. *Item* EX CONCILIO MOGUNTIACO I. c. 52. [an. 813. *in Germania.*]

Qui sepeliantur in Ecclesia.

NUllus mortuus [g] intra Ecclesiam sepeliatur, nisi Episcopi, aut Abbates, aut digni Presbyteri, vel fideles Laici.

[g] Burch. *l.* 3. c. 233. Ivo, *p.* 3. c. 274.

GRATIAN. „ QUID verò Mortuis prosit juxta Ecclesiam sepeliri, quídve ad eos perveniat, ostendit dicens

XIX. AUGUSTINUS in Lib. de agenda cura pro Mortuis, *c. ult.* [fortè c. an. 421. *in Africa.*]

Quare Mortui juxta Ecclesiam sepeliantur.

NOn [h] æstimemus [i] ad Mortuos, pro quibus curam gerimus, pervenire; nisi quòd pro eis sive altaris, sive orationum, sive eleëmosynarum sacrificiis solenniter supplicamus. Quamvis non pro quibus fiunt, omnibus prosint: sed his tantùm, quibus dum vivunt, comparatur, ut prosint. Sed quia non discernimus, qui sint; oportet ea pro regeneratis omnibus facere: ut nullus eorum prætermittatur, ad quos hæc beneficia possint & debeant pervenire. Meliùs enim supererunt ista eis, quibus nec obsunt, nec prosunt, quàm eis deerunt, quibus prosunt. §. 1. Diligentiùs tamen facit hoc quisque pro Necessariis suis, quò [k] pro illo fiat similiter à Suis. §. 2. Corpori autem humando quidquid impenditur, non est præsidium salutis, sed humanitatis officium, secundùm affectum, quo nemo [l] umquam carnem suam odio habet. Unde oportet, ut quam potest, pro carne proximi curam gerat, cùm ille recesserit, qui gerebat [m]. Et si hæc faciunt, qui carnis resurrectionem non credunt; quantò magis debent facere, qui credunt? ut corpori mortuo, sed tamen resurrecturo, & in æternitate mansuro, impensum ejusmodi officium, sit etiam quodammodo ejusdem fidei testimonium.

§. 3. Quòd verò quisque apud memoriam Martyrum sepelitur, hoc tantùm mihi videtur prodesse Defuncto, ut commendans eum etiam Martyrum patrocinio affectus pro illo supplicationis augeatur.

[h] Ivo, *p.* 3. c. 113. [i] *al.* existimemus. [k] *al.* quod. [l] *Ephes.* 5. [m] *al.* regebat.

GRATIAN. „ ECONTRA

XX. HIERONYMUS in Epist. ad Gal. *c.* 6. ad ea verba, *unusquisque onus suum.* [an. 386. *in Palæstina.*]

Post mortem orationes viventium Mortuis damnatis non prosunt.

IN præsenti seculo scimus sive orationibus, sive consiliis invicem posse nos coadjuvari. Cùm autem ante tribunal Christi venerimus; non Job, non Daniel, nec Noë rogare posse pro quoquam, sed unumquemque portare onus suum.

¶ CORR. ROM.] Verba B. Hieronymi sunt hæc: *Obscurè licèt, docemur per hanc sententiolam novum dogma quod latitat, dum in præsenti seculo sumus, sive, &c.*

GRATIAN. „ VERÙM hoc de Impœnitentibus accipiendum est, de quibus Propheta dicit [n]: Non dabit Deo placationem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ: & ideò frater non redimet eum, sed laborabit in æternum, & vivet adhuc in finem. De aliis autem intelligi non potest. Unde

[n] *Psal.* 48.

XXI. GREGORIUS Papa II. Bonifacio Episcopo, *Epist. ultimâ.* [imò Gregor. III. an. 738. *Româ in Germaniam.*]

In pœnitentia Defunctis bona prosunt viventium.

PRo obeuntibus [o] quippe consuluisse dignosceris, si liceat oblationes offerre: sancta sic tenet Ecclesia, ut quisque pro suis mortuis verè Christianis offerat oblationes, atque Presbyter eorum memoriam faciat: & quamvis omnes peccatis subjaceamus; congruit, ut Sacerdos pro mortuis Catholicis memoriam faciat, & intercedat: non tamen pro impiis (quamvis Christiani fuerint) tale quid agere licebit.

[o] Polyc. *l.* 8. *tit.* 7.

XXII. *Item* [p].

Animæ Mortuorum quatuor modis solvuntur.

ANimæ [q] α Defunctorum quatuor modis solvuntur, aut oblationibus Sacerdotum, aut precibus Sanctorum, aut Charorum eleëmosynis, aut jejunio Cognatorum.

§. 1. Curatio verò [r] funeris, conditio sepulturæ, pompa exequiarum, magis vivorum solatia sunt, quàm subsidia mortuorum. Si aliquid prodest impio sepultura pretiosa; oberit pio vilis, aut nulla. *& infrà.* §. 2. Nec ideò tamen contemnenda, & abjicienda sunt corpora Defunctorum, maximéque justorum, ac fidelium. *& infrà.* §. 3. Ubi & illud salubriter discitur, quanta possit esse remuneratio pro eleëmosynis, quas viventibus, & sentientibus exhibemus; si neque hoc apud Deum perit, quod exànimis hominum membris officii, diligentiæque persolvitur.

¶ CORR. ROM. α *Animæ.*] Horum verborum usque ad *vers. Curatio*, nullus Autor inventus est. Ea Burchardus citat ex dictis Origenis: Ivo ex dictis Gregorii.

[p] *al.* Idem. [q] Polyc. *l.* *tit.* 6. Burch. *l.* 19. c. 112. Ivo, *p.* 15. c. 124. [r] Aug. *de cura pro Mortuis c.* 2. *& lib. de civit. c.* 12. *&* 13. [fortè c. an. 421. *in Africa.*]

XXIII. *Item* AUGUSTINUS in Enchiridio, *cap.* 109. *&* 110. [fortè c. an. 421. *in Africa.*]

Ante diem Judicii, sacrificiis, & eleëmosynis Mortui juvantur.

TEmpus, quod inter [f] hominis mortem, & ultimam resurrectionem interpositum est, animas abditis receptaculis continet, sicut unaquæque digna est vel requie, vel ærumnâ pro eo, quod sortita est in carne, dum viveret. Neque negandum est Defunctorum animas pietate Suorum viventium relevari, cùm pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel eleëmosynæ in Ecclesia fiunt. Sed hæc eis prosunt, qui cùm viverent, ut hæc sibi posteà possent prodesse, meruerunt. §. 1. Est enim quidam vivendi modus, nec tam bonus, ut non requirat ista post mortem; nec tam malus, ut ei non prosint ista post mortem. Est verò talis in Bono, ut ista non requirat: & est rursùs talis in Malo, ut nec his valeat, cùm hæc vita transierit, adjuvari. Quocirca hìc omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam relevari quispiam, vel gravari. *& post pauca.* §. 2. Cùm sacrificia altaris, sive quarumcumque eleëmosynarum pro baptizatis Defunctis omnibus offeruntur; pro valdè bonis gratiarum actiones sunt: pro non valdè malis propitiationes sunt: pro valdè malis, etsi nulla sint adjumenta Mortuorum, qualescumque vivorum consolationes sunt. Quibus autem prosunt, aut ad hoc prosunt, ut sit plena remissio; aut certè, ut tolerabilior fiat ipsa damnatio.

[f] *Sentent.* 4. *dist.* 45. Ansel. *l.* 7. c. 170.

DE observatione autem tertii, septimi, trigesimi, vel quadragesimi diei quæritur, unde exordium sumpserit.

“ GRATIAN. “ 9. *Pars.*

XXIV. AMBROSIUS in Lib. de Obitu Theodosii Imperatoris dicit ferè *in principio.* [an. 395. *Mediolani.*]

Quare certi dies in Mortuorum commemoratione serventur.

QUia alii [t] tertium α diem, alii tricesimum, alii septimum, alii quadragesimum observare consueverunt: quid doceat lectio, consideremus. *Defuncto*, inquit [u], *Jacob, præcepit Joseph pueris suis sepultoribus, ut sepelirent eum, & sepelierunt sepultores Israël, & repleti sunt ei quadraginta dies. Sic enim dinumerantur dies sepulturæ. Et luxit eum Israël septem β diebus.* Hæc ergo sequenda solennitas, quam præscribit lectio. Sic etiam in Deuteronomio scriptum est [x]: *Quia planxerunt filii Israël Moysem diebus triginta: & consummati sunt dies luctûs.* Utraque ergo observatio habet autoritatem, quâ necessarium pietatis impletur officium.

¶ CORR. ROM. α *Alii tertium.*] Apud B. Ambrosium legitur: *Quia alii tertium diem, & tricèsimum, aliì septimum, & quadragesimum.* Verùm in Missalibus Romanis tam antiquis, quàm recentioribus, & Ambrosianis nulla est mentio diei quadragesimi, neque *in c. nullus. suprà, dist.* 44. & *infrà, de consecr. dist.* 5. ex Conc. Nannetensi. Est tamen frequens apud Græcos.

β *Israël septem.*] Codices B. Ambrosii habent, *& luxit eum Ægyptus septuaginta diebus:* quemadmodum habet editio LXX. & vulgata. Sed tamen visa est ferri posse lectio hæc, quæ est in omnibus etiam Gratiani manuscriptis: quoniam paulò pòst *in eodem c.* 50. *Gen.* hæc adduntur de Joseph, & ceteris filiis Israël: *Veneruntque ad aream Adad, quæ sita est trans Jordanem: ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi, impleverunt septem dies.*

[t] Polyc. *l.* *tit.* 7. Ansel. *l.* 7. c. 169. [u] *Gen.* 50. [x] *Deut.* 34.

LUGERE autem, & tristari tam pro nostra, quàm pro aliorum morte prohibet, dicens

“ GRATIAN. “ 10. *Pars.*

XXV. CYPRIANUS in Sermone de Mortalitate. [c. an. 253. *in Africa.*]

Nec pro nostra, nec pro aliorum morte tristari debemus.

QUàm præposterum est, quámque perversum, ut cùm Dei voluntatem fieri postulemus, quando evocat nos, & accersit de hoc Mundo Deus, non statim voluntatis ejus imperio pareamus: obnitimur, & reluctamur: & pervicacium more servorum ad conspectum Domini cum tristitia, & mœrore perducimur, exeuntes istinc necessitatis vinculo, non obsequio

voluntatis: & volumus ab eo præmiis Cæleſtibus honorari, ad quem venimus inviti. *Idem paulò inferiùs.*

§. 1. Nobis quoque ipſis minimis, & extremis quoties revelatum eſt, quàm frequenter, atque manifeſtè, de Dei dignatione, præceptum eſt, ut conteſtarer aſſiduè, & publicè prædicarem, Fratres noſtros non eſſe lugendos; accerſione [y] Dominica de ſeculo liberatos: cùm ſciamus non eos amitti, ſed præmitti; recedentes præcedere, ut proficiſcentes, & [z] navigantes ſolent.

y al. accerſitione. z al. ut.

XXVI. *Item* Joannes Chrysostomus *hom.* 26. *in c.* 11. *Epiſt.* ad Hebræos. [fortè c. an. 404. *Conſtantinopoli.*]

Ex puſillanimitate Mortuos lugere contingit.

Ubicumque ſepeliamur; Domini eſt [a] terra, & plenitudo ejus. Omnino fit, quod oportet fieri. Lugere autem, & deplorare, & lamentari eos, qui de hac vita decedunt, ex puſillanimitate contingit.

a Pſal. 23.

„ Hoc autem ex deſperatione futuræ reſurrectionis intel„ligitur. Unde & Apoſtolus non ſimpliciter ait [b]: *Nolu„mus vos ignorare de dormientibus, ut non contriſtemini:* „ſed addidit, *ſicut & ceteri, qui ſpem non habent.* Pie„tatis namque affectu, & humanitatis intuitu Mortuos lu„gere non prohibemur: ſicut nonnullos Sanctorum, aliorum „exequiis pias lachrymas impendiſſe legimus. Hinc etiam

Gratian. b 1. Theſſ. 4.

XXVII. Anastasius Papa I. *Epiſt.* 2. ad Nerianum [c]. [an. 416. *Romæ.*]

Qui ſpem futuræ reſurrectionis habent, de Mortuis triſtari non debent.

Habent forſitan [d] illi juſtam longi doloris excuſationem, qui vitam alteram neſciunt, qui de hoc ſeculo ad melius eſſe tranſitum non confidunt. Nos autem, qui novimus, qui hoc credimus, & docemus; contriſtari nimiùm de obeuntibus non debemus: ne quod apud alios pietatis tenet ſpeciem, hoc magis nobis in culpa ſit. Nam diffidentiæ quodammodo genus eſt, contra hoc, quod quiſque prædicat, torqueri *α* mœſtitiâ, dicente Apoſtolo [e]: *Nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut & ceteri, qui ſpem non habent.*

c Et in Regeſto B. Gregorii, lib. 7. Epiſt. 111. d Anſel. l. 7. c. 171. Burch. l. 19. c. 129. Ivo, p. 15. c. 139. e 1. Theſſ. 4.

¶ Corr. Rom. *α Torqueri.*] Sic eſt emendatum ex Epiſtola B. Gregorii, in qua hoc idem habetur. In Epiſtola Anaſtaſii legitur, *contra quod quiſque Prædicator queritur, juſtitiam amans, dicente, &c.* In codicibus autem Gratiani etiam manuſcriptis videbatur miſta eſſe lectio ex utraque, hôc modo, *contra hoc, quod quiſque prædicat quærere, juſtitiam amans, dicente, &c.*

XXVIII. *Item* ex Concilio Toletano III. *c.* 22. [an. 585. *in Hiſpania.*]

De eodem.

Qui Divina vocatione ab hac vita recedunt, cum Pſalmis tantummodo, & Pſallentium vocibus debent ad ſepulchra deferri. Nam funebre *α* carmen [f], quod vulgò Defunctis cantari ſolet, vel in pectoribus ſe aut proximos, aut familias cædere omnino prohibemus. Sufficiat autem, quòd in ſpe reſurrectionis, Chriſtianorum corporibus famulatus Divinorum impenditur canticorum. Prohibet enim nos Apoſtolus noſtros lugere Defunctos, dicens [g]: *De dormientibus autem nolo vos contriſtari, ſicut & ceteri, qui ſpem non habent.* Et Dominus [h] non flevit Lazarum mortuum, ſed ad vitæ hujus ploravit ærumnas reſuſcitandum. Si autem [i] poteſt hoc Epiſcopus omnes Chriſtianos prohibere, agere non moretur. Religioſis [k] tamen omnino aliter fieri non debere cenſemus. Sic enim Chriſtianorum per omnem Mundum humari oportet corpora Defunctorum.

f al. funeris precamen. g 1. Theſſ. 4. h Joan. 11. i al. enim. k al. A religioſis.

¶ Corr. Rom. *α Nam funebre.*] Hinc uſque ad *verſ. Sufficiat*, addita ſunt ex originali, ut intelligatur, quæ illa ſint, quæ in hoc Canone prohibentur.

„ De Mortuis etiam quæritur, utrùm ſciant ea, quæ hic „à vivis geruntur. Eſaias ex perſona populi afflicti ait [l]: „*Abraham pater noſter neſcivit.* Illud idem quoque te„ſtatur

Gratian. II. Pars. l Eſa. 63.

XXIX. Augustinus in libro de agenda cura pro Mortuis, dicens *c.* 15. [fortè c. an. 421. *in Africa.*]

Mortui ex ſe neſciunt, quid hic à vivis geratur.

Fatendum eſt [9], neſcire quidem Mortuos, quid hic agatur; ſed dum hic agitur: poſteà verò audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt, non quidem omnia, ſed quæ ſinuntur indicare, qui ſinuntur etiam iſta meminiſſe, & quæ illos, quibus hæc indicant, oportet audire. Poſſunt & ab Angelis, qui rebus, quæ aguntur hic, præſtò ſunt, audire aliquid Mortui, quod unumquemque illorum audire debere judicat, cui cuncta ſubjecta ſunt. *& infra.*

§. 1. Multi quoque *α* ad vivos, aliquos ex Mortuis venire credunt, ſicut econtrariò Paulum ex vivis in Paradiſum raptum eſſe divina Scriptura teſtatur.

¶ Corr. Rom. *α Multi quoque.*] Apud B. Auguſtinum ſic legitur, *Mitti quoque ad vivos, aliquos ex mortuis, ſicut econtrariò Paulus ex vivis raptus eſt, Divina Scriptura teſtatur.* Sed ob Gloſſam non eſt emendatum.

Veritatem verò ſuæ ſententiæ confirmat B. Auguſtinus aliquot aliis exemplis Scripturæ ſacræ: quare ex textu depravato autor Gloſſæ errandi occaſionem ſumpſit.

¶ Pith. [9] *Fatendum eſt.*] Vide Origen. *in* 2. *cap. ad Rom.* & S. Auguſt. *de ſpiritu & anima c.* 13. & 24.

„ De his autem, qui in patibulis ſuſpenduntur, quæritur, „an juxta Eccleſias ſint ſepeliendi. De quibus ita ſtatutum eſt

Gratian. 12. Pars.

XXX. In Moguntinensi Concilio II. ſub Rabano, *c.* 27 [m]. [an. 847. *in Germania.*]

m Et in Vormacienſi, c. ult.

Non eſt deneganda communio his, qui in patibulis ſuſpenduntur.

Quæſitum eſt [n] ab aliquibus Fratribus de his, qui in patibulis ſuſpenduntur pro ſuis ſceleribus poſt confeſſionem Deo peractam, utrùm cadavera eorum ad Eccleſias deferenda ſint, & oblationes pro eis offerendæ, & Miſſæ celebrandæ, an non. Quibus reſpondimus, ſi omnibus de peccatis ſuis puram confeſſionem agentibus, & dignè pœnitentibus communio in fine ſecundùm Canonicum juſſum danda eſt; cur [10] non eis *α*, qui pro peccatis ſuis pœnam extremam perſolvunt? Scriptum eſt enim [o]: *Non vindicat Deus bis in idipſum.*

n Burch. l. 11. c. 76. Ivo, p. 14. c. 124. Pann. l. 5. c. 22. o Naum 1. ſecundùm LXX.

¶ Corr. Rom. *α Cur non eis.*] Reſtitutus eſt hic locus ex ipſo Concilio Moguntino, & Vormacienſi, inductis aliquot verbis, quæ potiùs perturbabant, quàm illuſtrarent.

¶ Pith. [10] *Cur.*] Conc. Tribur. *c.* 31. Innoc. I. *Epiſt.* 1. Leo *Epiſt.* 91. Soto *in* 4. *ſent. diſt.* 12. *quæſt.* 1. *art.* 11.

XXXI. Ex Concilio Triburiensi, *c.* 31. [an. 895. *ibid.*]

PALEA.

Fures [p], & latrones, ſi in furando, aut deprædando occidantur; viſum eſt pro eis non orandum. Si comprehenſi, aut vulnerati, Presbytero, vel Diacono confeſſi fuerint; communionem *α* eis non negamus.

p Extrà, de furt. c. 2. In Triburienſi, c. 31. Polyc. l. 6. tit. 16. Burch. l. 11. c. 59. Ivo, p. 13. c. 45.

¶ Corr. Rom. *α Communionem.*] Anteà legebatur, *confeſſionem.* Emendatum verò ſic eſt ex Burchardo, Ivone, & Decretali: quibus locis hoc idem citatur ex Concilio Triburienſi, & in eo, quod extat, habetur ſententia *c.* 31. copioſiùs expoſita: ubi etiam Diaconi nulla fit mentio, ſed ita dicitur, *Deòque & Sacerdoti.*

XXXII. *Item* ex Concilio Aurelianensi *α*. [fortè an. 511. *in Gallia.*]

De eodem. PALEA.

Si fur, aut latro [q] captus in præda, abſque occiſione poteſt comprehendi, & tamen interficitur; quia ad imaginem Dei creati, & in nomine ejus baptizati ſunt, interfectores eorum quadraginta diebus non intrent Eccleſiam. Lanea veſte induti ab eſcis, & potibus, qui interdicti ſunt, à toro, à gladio, ab equitatu ſe abſtineant. In tertia, quinta feria, & ſabbato, aliquo genere leguminum, vel olerum, & pomis, parvíſque piſciculis, cum mediocri cervíſia viciſſim utantur, & temperatè. Sin autem à veridicis comprobatur teſtibus, quòd ſine odii meditatione ſe, ſuáque liberando, Diaboli membra interfecerint, & capi non poterant *β*; pœnitentiam pro homicidio eis non injungimus: niſi ipſi voluerint aliquid, quod humanitatis eſt, facere. At ſi Presbyter eſt, non deponatur: cunctis tamen diebus vitæ ſuæ pœnitentiam agat.

q Sententia habetur extrà de hom. c. 2. Polyc. ibid. Burch. l. 11. c. 60. & l. 19. c. 5. interfeciſti furem. Ivo, p. 13. c. 46.

¶ Corr. Rom. *α Aurelianenſi.* Sic in omnibus codicibus, in quibus eſt hæc Palea, & apud Burchardum, & Ivonem, & in Decretali: ex quibus ſunt multa emendata, & magni ponderis.

β Et capi non poterant.] Loco iſtorum verborum in codicibus Gratiani erant hæc, *& pariter pœniteant*, quæ videntur pugnare cum proximè ſequentibus, *pœnitentiam pro homicidio eis non injungimus.* Reſtitutus autem eſt locus ex ceteris Collectoribus.

CAUSA XIV.

„ Canonici [a] cujuſdam Eccleſiæ quæſtionem movent „de prædiis: teſtes ex Fratribus ſuis producunt: nego„tiatoribus pecuniam crediderunt, ut ex eorum mercibus „emolumenta acciperent.

„ *I.* Hic primùm quæritur, an liceat eis ſua repetere.

„ *II.* Secundò, an illi teſtes ſint audiendi.

„ *III.* Tertiò, an illud ſit uſuras exigere.

„ *IV.* Quartò, an liceat Clericis, vel Laicis à quolibet „uſuras expetere.

„ *V.* Quintò, an eleëmoſynæ de uſuris fieri poſſint.

„ *VI.* Sextò, an Uſurarii pœnitentiam agere valeant, niſi, „quod malè acceperunt, reſtituant.

Gratian. a al. Clerici.

AN LICEAT CANONICIS SUA REPETERE.

QUÆSTIO I.

„ Quòd autem ſua repetere non poſſunt, facilè videtur „poſſe probari. Ait enim Dominus in Evangelio [a]: *Si „vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes; & „da pauperibus.* Quia ergo iſti iter perfectionis arripiunt, non

Gratian. a Matth. 19. Luc. 18. Marc. 10.

„ licet eis sua habere. Multò ergo minùs licet eis repetere: quia „ non debet repeti, quod possideri non licet. §. 1. Item [b]: „ *Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & in judicio te-* „ *cum contendere, dimitte ei & pallium.* §. 2. Item „ Apostolus in Epistola ad Corinth. [c]: *Secularia igitur ju-* „ *dicia si habueritis, omnino peccatum est in vobis.* „ §. 3. Item Gregorius [d] exponens [Omnia mihi licent: „ sed ego sub nullius redigar potestate.] inquit. [Cùm mens „ concepta desideria subsequitur; servire rebus convincitur, „ quarum amore superatur.]

[b] *Matth.* 5.
[c] 1. *Cor.* 6.
[d] *L.* 5. *Moral. c.* 8. *ad* 3. *c. Job.*

I. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV, *c.* 19. [an. 398. *in Africa.*]

Pro rebus transitoriis Episcopus provocatus non litiget.

EPiscopus nec provocatus pro rebus transitoriis litiget.

GRATIAN. „ QUIA ergo generaliter Perfectis prohibetur in Judicio „ contendere; patet, quòd istis non licet stare coram Judice. „ §. 1. His ita respondetur. Prohibetur Perfecto in Judi- „ cio stare, captando lucrum, sed non evitando damnum. „ Vel aliter. Aliud est sua possidere: aliud est communium „ Procuratorem esse. Canonici non possident sua: quia res „ Deo oblatæ non sunt alicujus. Utuntur enim rebus Ec- „ clesiæ non ut suis, sed tamquam ad dispensandum sibi cre- „ ditis. Unde Prosper *in libro de Vita Contemplat.* [Sa- „ cerdos, cui dispensationis cura commissa est, &c.] re- „ quire in Causa [e] ejus, à quo pro ingressu Monasterii pe- „ cunia exigebatur. Sicut ergo isti non sua possident, ita „ nec sua repetunt; sed res Ecclesiæ, quarum procurationem „ gerunt. Similiter, quòd in judicio prohibentur contendere, „ sic intelligendum est: videlicet, ut non sibi stent coram „ Judice, sed aliis. Aliis autem coram Judice astitisse, & „ pro eis Judicem interpellasse nonnullos Sanctorum legimus. „ Hi autem non sibi stant, sed pauperibus, quorum neces- „ sitatibus profutura repetunt: & ita non prohibentur stare „ coram Judice. §. 2. Illud verò Evangelii: *Si quis abs-* „ *tulerit tibi tunicam, &c.* non est præcipientis, sed ex- „ hortantis. Unde

[e] Suprà I. q. 2. *Sacerdos.*

II. AUGUSTINUS *lib.* 19. contra Faustum, *c.* 25. [c. an. 402. *ibid.*]

Peccat qui ultra debitum exigit, non qui sibi debita reposcit.

QUod debetur, etsi benignè dimittitur, non tamen ini- què repetitur. Peccat autem, qui exigit ultra debitum: ideòque Lex modum figens, pœnam talionis instituit. Sed tu eò longè es à peccato injusti exactoris, quò omnino non exigis debitum: ideòque bonus Magister ait [f]: *Qui te percutit in unam maxillam, prabe ei & alteram:* præsertim ne cogamur & ipsi reddere debitum ab eo, qui nullum habet debitum.

[f] *Luc.* 6. *Matth.* 5.

○¶ CORR. ROM.] In aliquot vetustis exemplaribus Capitulum hoc conjunctum est superiori, & confectum est ex verbis B. Augustini, *lib.* 19. contra Faustum, *c.* 25. hinc inde acceptis, & interdum etiam immutatis. Quare præstat integrum illud Caput perlegere.

GRATIAN. „ SIC & cetera accipias.

III. *Item* IDEM in libro de sancta Virginitate α, *c.* 14. & 15. [c. an. 400. *ibid.*]

De eodem.

QUisquis [g] præceptis non obtemperat; reus est, & debitor pœnæ. & *paulò pòst.* §. 1. Præcepto [h] Domini non obedire, peccatum est: consilio si uti nolueris; minus boni adipisceris, non mali aliquid perpetrabis. *Item Hieronymus lib.* 1. *contra Jovinianum* [i]. §. 2. Quod præcipitur, imperatur: quod imperatur, necesse est fieri; si non fiat, pœnam habet. & *infrà.* §. 3. Ubi consilium datur, offerentis arbitrium est: ubi præceptum, necessitas est servientis β.

[g] Polyc. *l.* 1. *tit.* 24.
[h] *Cap.* 15.
[i] *In vulgatis erat*, Greg. in Epist. ad Jovianum.

¶ CORR. ROM. α *Virginitate.*] Restituta est citatio ex Polycarpo. Anteà citabatur, *ex sermone Domini in monte.* Sic etiam §. *quod præcipitur*, restitutus est B. Hieronymo.

β *Servientis.*] Sequebantur hæc verba, *ut obediat, vel imperantis, ut ei obediatur*, quæ sunt expuncta, autoritate codicum vetustorum, & originalis.

AN CANONICI DE SUIS FRATRIBUS TESTES PRODUCERE POSSINT.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. „ DE eo autem, quod quæritur, an de suis Fratribus te- „ stes producere possint, multis autoritatibus videtur esse „ prohibitum. Leges enim tam sacrorum Canonum, „ quàm secularium Principum prohibent adversùs aliquem [a], „ testem de sua domo produci. Contra se enim quisque te- „ stari potest, pro se verò minimè. Quia ergo isti producun- „ tur, ut pro seipsis testimonium ferant (Non enim utilita- „ tis suæ Ecclesiæ se penitùs immunes arbitrantur futuros); „ patet, quòd eorum vox in talibus non est audienda. Sed di- „ stinctio [b] hæc, & testium examinatio in criminalibus causis „ servanda est: in civilibus autem non usquequaque. In crimi- „ nali enim causa non licet testem de propria domo produci; in „ civili autem Prælatis Ecclesiæ licet. Unde scribit dicens

[a] *al.* extraneum.
[b] *al.* districtio.

I. PASCHALIS II. Guidoni Archiepiscopo Viennensi, Apostolicæ Sedis Legato. [an. 1115. *Trojà in Apulia in Galliam.*]

Clerici pro sua Ecclesia testimonium ferre possunt.

SUper prudentia tua plurimùm admiramur, quòd in negotio Beati Stephani, Clericorum ipsorum acceptare nolueris testimonium. Diversæ namque sunt species causarum: nec in omnibus causis crimina agitantur. In criminibus [c] siquidem, accusatorum, & testium illa districtio observanda est, quæ in Canonibus continetur; ne qui ad probationem Domestici assumantur. Ceterùm in possessionum, vel hujusmodi negotiis, hi potissimùm assumendi sunt, qui eadem negotia tractaverunt, de quorum auditu, & visu hæsitatio esse non debeat. Si ergo iidem Clerici idonei sunt ad assertionem causæ illius, nullatenus removeantur: sed sicut aliis literis deliberatum est, inter S. Joannis, & S. Stephani Canonicos lis illa pleniùs decidatur.

[c] *al.* criminalibus.

POTEST etiam intelligi aliter. Domestici ad probatio- „ nem non admittantur, ut pro his videlicet, quorum sunt „ Domestici, testimonium ferant. Hi autem (sicut suprà de „ Actoribus dictum est) non pro Domesticis, sed pro Eccle- „ sia, quæ mater est omnium pauperum, testimonium dicant. „ In conficiendis autem instrumentis secularium negotiorum „ Presbyteri non vocentur ad testimonium: sed si casu con- „ tractui eos interfuisse contigerit, jubente Episcopo testimo- „ nium dicant. Unde statutum est „ GRATIAN.

II. IN SYNODO habita Romæ ab Eugenio Papa II. *c.* 13. [an. 826. *Romæ.*]

In conficiendis instrumentis Sacerdotes ad testimonium non vocentur.

QUamquam [d] Sacerdotum testimonium credibilius habeatur; tamen ipsi in secularibus negotiis pro testimonio α, aut conficiendis instrumentis non rogentur: quia eos in talibus rebus esse non convenit. Si autem β eventu aliquo causæ interfuerint, & aliquid viderint, vel audierint, ubi nullæ idoneæ secularium inveniantur personæ; ne veritas occultetur, & malus ut bonus æstimetur, in providentia proprii Episcopi sit, ut aut coram se & competentibus Judicibus, aut aliter honorificè veritatem attollant [e].

[d] Polyc. *l.* 4. *tit.* 31.
[e] *al.* testificentur.

¶ CORR. ROM. α *Pro testimonio.*] Sic est emendatum ex Conciliis Eugenii II. & Leonis IV. & Polycarpo. Anteà enim legebatur, *pro conficiendis instrumentis ad testimonium non rogentur.*

β *Si autem.*] In Conciliis ipsis, & Polycarpo legitur, *si enim eventa causæ aliquid viderint, &c.*

AN PRÆTER SUMMAM EMOLUMENTA SECTARI, SIT USURAS EXIGERE.

QUÆSTIO III.

QUòD autem præter summam emolumenta sectari, sit „ usuras exigere, probatur autoritate „ GRATIAN.

I. AUGUSTINI, qui *in Psal.* 36. *ad vers. Tota die.* scribit, dicens. [fortè an. 405. *in Africa.*]

Qui plus, quàm dederit, accipit, usuras expetit.

SI fœneraveris [a] homini, id est, mutuam pecuniam tuam dederis, à quo aliquid plus, quàm dedisti, expectes accipere, non pecuniam solam, sed aliquid plus, quàm dedisti, sive illud triticum sit, sive vinum, sive oleum, sive quodlibet aliud; si plus, quàm dedisti, expectas accipere, fœnerator es; & in hoc improbandus, non laudandus.

[a] *Sent.* 3. *dist.* 37. Ivo, *p.* 13. *c.* 17.

II. *Item* HIERONYMUS super Ezechielem, *lib.* 6. *ad c.* 18 [b]. [c. an. 410. *in Palæstina.*]

Quidquid supra datum exigitur, usura est.

PUtant quidam [c] usuram tantùm esse in pecunia. Quod prævidens Scriptura Divina, omnis rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias, quàm dedisti. *Item ibidem.* §. 1. Alii pro pecunia fœnerata solent munuscula accipere diversi generis: & non intelligunt usuram appellari, & superabundantiam, quidquid illud est; si ab eo, quod dederint, plus acceperint.

[b] Et ibi Gloss. ord.
[c] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 13. *c.* 18. Pann. *l.* 3. *c.* 160.

III. *Item* AMBROSIUS *in lib.* de Tobia, *c.* 14. [c. an. 390. *Mediolani.*]

Quidquid sorti accedit, usura est.

PLerique [d] refugientes præcepta Legis, cùm dederint pecuniam negotiatoribus, non in pecunia usuras exigunt; sed de mercibus eorum, tamquam usurarum emolumenta percipiunt. Ideò audiant, quid Lex dicat [e]: *Neque usuram*, inquit, *escarum accipies, neque omnium rerum.* Item *paulò pòst.* §. 1. Et esca usura est, & vestis usura est, & quodcumque sorti accedit, usura est; quod velis ei nomen imponas, usura est. *Item paucis interjectis.* §. 2. Si quis instaurandum convivium putat; ad Negotiatorem mittit, ut

[d] Ivo, *p.* 13. *c.* 26.
[e] *Deut.* 23.

abſynthiaci [f] « cupellam ſibi gratis deferat: ad Cauponem dirigit, ut Picenum vinum, aut Tyriacum [g] requirat: ad Lagium, ut hilam [h] ſibi procuret; ad alium, ut poma ſibi adornet.

¶ Corr. Rom. « *Abſynthiaci.*] De hoc vino, quod tardam coctionem accelerat, ideòque inſtaurandis conviviis aptum eſt, meminit Dioſcorides *lib.* 5. *cap.* 49. Lampridius de Heliogabalo inquit, & *roſato, atque abſynthio* [i] *vulgus ad bibendum invitavit.* De hoc Alciatus Parerg. *lib.* 7. *cap. ultimo.*

IV. *Item* ex Concilio Agathensi [k] [l]. [imò ex Capit. *lib.* 1. *c.* 125. an. 806. *Noviomagi.*]

Quando ampliùs, quàm debetur, exigitur, uſura eſt.

USura eſt [l], ubi ampliùs requiritur, quàm datur. Verbi gratiâ, ſi dederis ſolidos decem, & ampliùs quæſieris: vel dederis frumenti modium unum, & ſuper aliquid exegeris.

¶ Pith. [1] *Agathenſi.*] Non eſt in Agathenſi. Vide Conſtit. Karoli 44. *lib.* 1. *c.* 125.

Gratian. „ Ecce evidenter oſtenditur, quòd quidquid ultra ſortem exigitur, uſura eſt.

AN LICEAT CLERICIS VEL LAICIS USURAS EXPETERE.

QUÆSTIO IV.

Gratian. „ QUòd verò nec Clericis, nec Laicis liceat uſuras exigere, probatur autoritate Gelaſii, & aliorum. Ait enim

I. Gelasius Papa I. ſcribens Epiſcopis per Lucaniam, & Siciliam, *c.* 17. [an. 494. *Româ in Lucaniam &c.*]

A quæſtibus negotiationis Clerici abſtineant.

CLerici [a] aut ab indignis quæſtibus noverint abſtinendum, & ab omni cujuslibet negotiationis ingenio, vel cupiditate ceſſandum; aut in quocumque gradu ſint poſiti; ſi ceſſare noluerint « [1], mox à Clericalibus officiis abſtinere cogantur.

¶ Corr. Rom. « *Si ceſſare noluerint.*] Hæc non ſunt in Epiſtola, neque referuntur *ſuprà, diſt.* 88. *c. conſequens:* ſed non ſunt expuncta ob Gloſſam.

¶ Pith. [1] *Si ceſſare noluerint.*] Deſunt in 3. V. C.

II. *Item* ex Concilio Arelatensi I. quod confirmavit Papa Silveſter, *cap.* 12. [an. 319. *in Gallia.*]

Excommunicentur Miniſtri, qui fœnerantur.

MIniſtri [b] [2], qui fœnerantur [c], placuit juxta formam divinitùs datam eos à communione abſtinere.

¶ Pith. [2]. *Miniſtri.*] 2. V. C. *de Miniſtris.*

III. *Item* ex Concilio Tarraconensi, *c.* 2. [an. 516. *in Hiſpania.*]

Qui volunt eſſe in Clero, à ſtudio negotiationis abſtineant.

CAnonum ſtatutis [d] firmatum eſt, ut quicumque in Clero eſſe voluerit, emendi viliùs, vel vendendi cariùs ſtudio non utatur. Quod certè ſi voluerit exercere, cohibeatur à Clero.

IV. *Item* ex Concilio Martini Papæ, *c.* 62 [e]. [c. an. 572. *ibid.*]

Alienetur à Clero uſuras, aut ſuperabundantiam exigens.

SI quis oblitus timorem Domini, & ſanctam Scripturam, quæ dicit [f]: *Pecuniam ſuam non dedit ad uſuram:* poſt hanc cognitionem magni Concilii « fœneraverit, & centeſimas exegerit, aut ex quolibet negotio turpe lucrum quæſierit, aut per diverſas ſpecies vini, vel frugis, vel cujuslibet rei, emendo, vel vendendo aliqua incrementa ſuſceperit; de gradu ſuo dejectus, alienus habeatur à Clero.

¶ Corr. Rom. « *Magni Concilii.*] Sic loquitur Martinus Bracarenſis: quoniam hanc ſententiam accipit *ex capite* 17. Concilii Nicæni, quod citatur *infrà eâd. c. quoniam*, & in duobus vetuſtis Gratiani exemplaribus, poſt hoc continuò illud ſubjungitur.

V. *Item* ex Concilio Tarraconensi, *c.* 3. [an. 516. *ibid.*]

Pro pecunia, quam Clericus mutuo dedit, juſto pretio ſpecies accipere poteſt.

SI quis Clericus [g] ſolidum in neceſſitate præſtiterit, hoc de vino, vel frumento accipiat, quod mercandi causâ tempore ſtatuto decretum fuerit venumdari. Ceterùm ſi ſpeciem non habuerit neceſſariam; ipſum, quod dedit, ſine ullo augmento recipiat.

VI. *Item* ex Concilio Carthaginensi III [h]. *c.* 16. [an. 397. *in Africa.*]

Clericus non accipiat plus quàm commodavit.

NUllus Clericorum [i] ampliùs recipiat, quàm cuiquam accommodaverit: ſi pecuniam, pecuniam accipiat: ſpeciem [3] eamdem, quantam [4] dederit, accipiat: & quidquid aliud, tantùm, quantùm dederit, accipiat.

¶ Pith. [3] *Speciem.*] V. C. *ſi ſpeciem.*

[4] *Quantam.*] V. C. *quantum dedit;* deeſt, *accipiat.* V. C. meus, *quam cuiquam commodaverit, ſive pecuniam, ſive quamlibet ſpeciem.*

VII. *Item* Leo Papa [5] I. *Epiſt.* 1. *c.* 3 [k]. [an. 443. *Romà in Campaniam, &c.*]

Etiam Laicis uſura damnabilis eſt.

NEc hoc quoque [l] prætereundum eſſe duximus, quoſdam lucri turpis cupiditate captos, uſurariam exercere pecuniam, & fœnore velle diteſcere. Quod nos, non dicam in eos, qui ſunt in Clericali officio conſtituti, ſed & in Laicos cadere, qui Chriſtianos ſe dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acriùs in eos, qui fuerint confutati, decernimus, ut omnis peccandi opportunitas adimatur.

¶ Pith. [5] *Papa.*] Add. V. C. *univerſis Epiſcopis per Campaniam, Picenum, Tuſciam, & univerſas Provincias conſtitutis.*

VIII. *Item* ex Nicæno Concilio, *c.* 17 [m]. [an. 325. *in Bithynia.*]

Ejiciantur à Clero turpia lucra ſectantes.

QUoniam multi [n] Clerici avaritiæ causâ turpia lucra ſectantes, obliti ſunt Divini præcepti, quo dictum eſt [o]: *Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram:* fœnerantes, centeſimas exigunt; ſtatuit hoc ſanctum Concilium, ut ſi quis inventus fuerit poſt hanc definitionem uſuras accipere, vel ex quolibet tali negotio turpia lucra ſectari, vel etiam ſpecies frumentorum ad ſeſcuplum dare; omnis, qui tale aliquid conatus [p] fuerit ad quæſtum, dejiciatur à Clero, & alienus ab Eccleſiaſtico habeatur gradu.

¶ Corr. Rom.] Suprà *diſt.* 47. hic idem Canon affertur ex verſione Dionyſii, qui nunc ex priſca, quæ eſt in Collectione Iſidori.

IX. *Item* Julius Papa [q]. [imò ex Capitul. *lib.* 1. *c.* 131. an. 806. *Noviomagi.*]

Turpe lucrum ſequitur, qui minùs emit, ut plùs vendat.

QUicumque [r] [6] tempore meſſis, vel vindemiæ, non neceſſitate, ſed propter cupiditatem comparat annonam, vel vinum, verbi gratiâ de duobus denariis comparat modium unum, & ſervat uſque dum vendatur denariis quatuor, aut ſex, aut ampliùs; hoc turpe lucrum dicimus.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc apud Burchardum, & Ivonem *p.* 6. *c.* 201. & in Pannormia citatur ex decretis Julii Papæ Uſurariis miſſis. Verùm idem Ivo *p.* 13. *c.* 21. citat ex Capitularibus, quorum *lib.* 1. *c.* 131. habetur.

¶ Pith. [6] *Quicumque.*] Vide *cap.* 2. Concilii Pariſienſis 386. *Capit.* 60. Conſtit. Karoli 41. *lib.* 2. *Capitul. c.* 125.

X. *Item* Ambrosius in libro de Bono Mortis, *c.* 12. [c. an. 387. *Mediolani.*]

Rapinam facit, qui uſuram accipit.

SI quis uſuram acceperit; rapinam facit, vitâ non vivit.

XI. *Item* Augustinus ad Macedonium, *Epiſt.* 54. [fortè an. 414. *in Africa.*]

Non minùs crudelis eſt, qui pauperem trucidat fœnore, quàm qui diviti aliqua rapit.

QUid dicam [ſ] de uſuris, quas etiam ipſæ Leges, & Judices reddi jubent? An crudelior eſt, qui ſubſtrahit aliquid, vel eripit diviti, quàm qui trucidat pauperem fœnore? Hæc, atque hujuſmodi malè utique poſſidentur: & vellem, ut reſtituerentur: ſed non eſt, quo Judice repetantur. Jam verò, ſi prudenter intueamur, quod ſcriptum eſt [t]: *Fidelis hominis totus Mundus divitiæ ſunt: infidelis autem, nec obolus:* nonne omnes, qui ſibi videntur gaudere licitè conquiſitis, eiſque uti neſciunt; aliena poſſidere convincimus? Hoc enim certè alienum non eſt, quod jure poſſidetur: hoc autem jure, quod juſtè; & hoc juſtè, quod benè. Omne igitur, quod malè poſſidetur; alienum eſt: malè autem poſſidet, qui malè utitur.

Porro, à quo uſuræ exigendæ ſint, teſtatur dicens « Gratian.

XII. Ambrosius in libro de Tobia, *c.* 15. [c. an. 390. *Mediolani.*]

Ab illo uſuram exigere poſſumus, cui jure nocemus.

AB illo [u] uſuram [x] exige, cui meritò nocere deſideras; cui jure inferuntur arma, huic legitimè indicantur uſuræ; quem bello vincere facilè non potes, de hoc citò potes centeſimâ vindicare te. Ab hoc uſuram exige, quem non ſit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui uſuram flagitat: ſine

Marginal notes:

al. abſynthiati. al. theriacum. al. vulvam. fortaſſe, abſynthiaco, ut abſynthiato.
Capit. *l.* 1. *c.* 125.
Burch. *l.* 2. *c.* 126. Ivo, *p.* 6. *c.* 200. Pann. *l.* 3. *c.* 161.
a *Diſt.* 88. *conſequens.* §. *proinde.* Ivo, *p.* 13. *c.* 28.
b De Miniſtris. *orig.* c Ivo, *p.* 13. *c.* 10.
d Burch. *l.* 2. *c.* 122. Ivo, *p.* 13. *c.* 13. & *p.* 6. *c.* 197.
e In Capitulis Martini Bracar.
f *Pſal.* 14.
g Ivo, *p.* 6. *c.* 369. & *p.* 13. *c.* 14. Pann. *l.* 3. *c.* 159.
h In vulgatis erat, Agathenſi III.
i Anſel. *l.* 7. *c.* 153. Burch. *l.* 1. *c.* 124. Ivo, *p.* 6. *c.* 198. & *p.* 13. *c.* 9. Pann. *l.* 3. *c.* 158. Rab. *Pæn. c.* 32.
k Et in Conc. Aquiſgran. *c.* 62.
l Polyc. *l.* 4. *tit.* 31. Burch. *l.* 2. *c.* 123. Anſel. *l.* 7. *c.* 149. Ivo, *p.* 6. *c.* 65.
m Et in Aquiſgran. *c.* 40.
n *Diſt.* 47. *quoniam multi.* Burch. *l.* 2. *c.* 12. Ivo, *p.* 13. *c.* 8.
o *Pſal.* 14.
p *al.* commentus.
q Capit. *l.* 1. *c.* 131.
r Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 2. *c.* 127. Ivo, *p.* 6. *c.* 201. & *p.* 13. *c.* 21. Pann. *l.* 3. *c.* 162.
ſ Polyc. *l.* 6. *tit.* 20.
t *Prov.* 17.
u ibi, inquit. *orig.*
x Ivo, *p.* 23. *c.* 37.

gladio se de hoste ulciscitur, qui fuerit usurarius exactor inimici. Ergo ubi jus belli, ibi etiam jus usuræ.

AN ELEEMOSYNÆ EX USURIS FIERI POSSINT.

QUÆSTIO V.

GRATIAN. I. Pars. „QUÒD verò eleëmosynæ non sint faciendæ ex fœnore, vel usuris, nec ex quolibet malè acquisito, testatur

I. AUGUSTINUS in libro de Verbis Domini, *Sermone* 35. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

De usuris eleëmosynæ fieri non possunt.

NOlite [a] velle eleëmosynas facere de fœnore, & usuris.

[a] Ivo, p. 13. c. 16.

II. *Item* ECCLESIASTICI XXXIV. [c. an. 1003. ante Chr. *Hierosolymis.*]

Oblatio de rapina reprobatur à Deo.

IMmolans [b] ex iniquo, oblatio est maculata. & *infrà*. Dona iniquorum, non probat Altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum, eorum propitiabitur peccatis. Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui. Panis egentium, vita pauperis est. Qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.

[b] Immolantis. orig.

III. *Item* AUGUSTINUS in lib. 1. Homiliarum, *hom.* 7. [c. an. 400. *ibid.*]

Non est aliquid rapiendum divitibus, ut detur egenis.

FOrtè aliquis hoc secum cogitat, & dicit: multi sunt Christiani divites, avari, cupidi: non habebo peccatum, si suum illis abstulero, & pauperibus dedero. Unde enim illi nihil boni agunt, mercedem habere potero, si ego eleëmosynas dedero. Etiam in hac re parcat unusquisque animæ suæ: quia hujusmodi cogitatio ex Diaboli calliditate suggeritur. Nam etiamsi totum tribuat pauperibus, quod abstulerit; addit potiùs peccata, quàm minuat.

IV. *Item* HIERONYMUS. [fortè c. an. 410. *in Palæstina.*]

De eodem. PALEA.

NEmo qui rapit, moriens [c], si habet unde reddat, salvatur. Si eos, quorum fuit, invenire non poterit; Ecclesiæ, vel pauperibus tribuat.

¶ CORR. ROM.] Hæc & sequens Palea absunt à plerisque vetustis; etiam in quibus ceteræ esse solent. In uno autem habentur *suprà, eàd. q.* 4. *post c. si quis usuram.*

[c] *al.* in rapina moriens.

V. *Item* AMBROSIUS. [fortè c. an. 383. *Mediolani.*]

De eodem. PALEA.

RApinam emere non licet, nisi ea intentione, ut cui est ablata, reddatur.

VI. *Item* AUGUSTINUS in lib. L. Homiliarum, *hom.* 9.[d]. [c. an. 400. *in Africa.*]

Furtum committit, qui inventum non reddit.

SI quid invenisti [e], & non reddidisti; rapuisti: quantum potuisti, fecisti. Quia plus non invenisti, ideò non plus rapuisti. Qui alienum negat; si posset, & tolleret. & *paucis interjectis.* §. 1. Deus cor interrogat, non manum.

[d] Et *Serm.*21. de verbis Apostoli.
[e] Polyc. *l.* 6. *tit.* 16.

VII. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 7. *Epist.* 110. ad Siagrium. [an. 599. *Romà in Galliam.*]

Qui de rebus concessis, & benè quæsitis eleëmosynam impendit, illa placet Deo.

ELeëmosyna [f] Redemptoris nostri oculis illa placet, quæ non ex illicitis rebus, & iniquitate congeritur; sed quæ de rebus concessis, & benè acquisitis impenditur.

¶ CORR. ROM.] In Epistola B. Gregorii, verbis hujus Capitis præponuntur verba *capitis, non est putanda. suprà*, I. *q.* I.

[f] Polyc. *l.* 2. *tit.* 1. Pann. *l.* 2. *c.* 191.

VIII. *Item* HIERONYMUS *in lib.* Levitici [g]. [imò Origenes c. an. 217. *in Ægypto.*]

Peccat, qui rem inventam non reddit.

MUlti sine peccato putant esse; si alienum, quod invenerint, teneant: & dicunt, Deus mihi dedit: cui habeo reddere? Discant ergo peccatum hoc esse simile rapinæ, si quis inventa non reddat.

[g] Origenes *Hom.*4. *ad c.*6. Levitici.

IX. *Item* AUGUSTINUS lib. de Bono Conjugali, *c.* 14. [fortè an. 401. *in Africa.*]

Bonus usus non justificat injustè quæsita.

NEque enim si agris iniquè, ac perperam invasis, ita quisque [h] utatur, ut ex eorum fructibus largas eleëmosynas faciat, ideò rapinam justificat. §. 1. Neque si alius ruri paterno, vel justè quæsito avarus incumbat, ideò culpanda est Juris Civilis regula, quâ possessor legitimus factus est. §. 2. Nec tyrannicæ Factionis perversitas laudabilis erit, si Regiâ Clementiâ Tyrannus subditos tractet. §. 3. Nec vituperabilis ordo Regiæ potestatis, si Rex crudelitate tyrannica sæviat. Aliud est namque injusta potestate justè velle uti, & aliud est justa potestate injustè velle uti α.

¶ CORR. ROM. α *Velle uti.*] Post hæc verba apud B. Augustinum sequitur *c. concubinæ infrà*, XXXII. *q.* 2.

[h] *al.* quisquam.

X. *Item* AMBROSIUS *lib.* 3. de Officiis, *c.* 9. [an. 377. *Mediolani.*]

Cum alterius detrimento alteri subvenire non licet.

DEnique si non potest subveniri alteri, nisi alter lædatur; commodius est neutrum juvari, quàm gravari alterum. Ideòque in causis pecuniariis intervenire non est Sacerdotis: in quibus non potest fieri, quin frequenter lædatur alter, qui vincitur: quoniam intercessoris beneficio se victum arbitratur. Sacerdotis est igitur nulli nocere, prodesse velle omnibus: posse autem solius Dei est.

XI. *Item* GREGORIUS in Regesto *lib.* 7. *Indict.* 2. *Epist.* 126. Recaredo Regi. [an. 599. *Romà in Hispaniam.*]

Eleëmosynæ, & sacrificia non placent Deo, quæ offeruntur ex scelere.

SCriptum [i] est [k]: *Victima impiorum abominabiles Deo: vota justorum placabilia.* Neque enim in omnipotentis Dei judicio quod datur, sed à quo detur, inspicitur. Hinc est enim quod scriptum est [l]: *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus: ad Cain autem, & munera ejus non respexit.* Dicturus quippe, quia Dominus respexit ad munera: præmisit solicitè, quia respexit ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens à muneribus, sed munera ab offerente placuerunt [m] α: *Dona quippe iniquorum non probat Altissimus, nec respicit in oblationes eorum, nec in multitudine sacrificiorum, eorum propitiabitur peccatis.* Item [n]. *Longè est Dominus ab impiis: & orationes justorum exaudiet.*

¶ CORR. ROM. α *Placuerunt.*] Hucusque B. Gregorius, sicut *suprà*, III. *q.* 7. *c. in gravibus*, est notatum.

[i] III. *q.* 7. *in gravibus.*
[k] *Prov.* 15.
[l] *Gen.* 4.
[m] *Eccli.* 34.
[n] *Prov.* 15.

GRATIAN. 2. Pars. „CONTRA in Exodo [o] legitur, quòd filii Israël exituri de Ægypto à vicinis suis acceperunt mutuo vasa aurea, & argentea: ex quibus posteà ædificaverunt tabernaculum Domino. His respondet

[o] *Exod.* 3.

XII. AUGUSTINUS *in lib. Quæst.* Exodi, *q.* 39. [fortè c. an. 400. *in Africa.*]

Non licet aliena rapere exemplo Israëlitarum spoliantium Ægyptios.

DIxit Dominus [p] ad Moysem: *Petat vir à proximo, & mulier à proxima, vasa aurea, & argentea, & vestem.* Non hinc quisquam sumendum exemplum putare debet ad exspoliandum isto modo proximum. Hoc enim Deus jussit, qui noverat, quid quemque pati oporteret. Nec Israëlitæ furtum fecerunt: sed Deo jubenti ministerium præbuerunt.

[p] Paulò aliter in orig. Burch. *l.* 11. *c.* 53. Ivo, *p.*13. *c.*2

GRATIAN. 3. Pars. „ITEM objicitur. Aliena rapere non est contra præceptum. Nullo siquidem Dei mandato rapina videtur prohibita. Sed nomine furti omnis illicita usurpatio rei alienæ intelligitur. Unde

XIII. AUGUSTINUS in eodem libro *q.* 71. [fortè c. an. 400. *ibid.*]

Majoris pœnæ est violenter aliquid eripere, quàm furari.

POenale est [q] occultè auferre: multò majoris pœnæ est visibiliter eripere. Auferre ergo nolenti sive occultè, sive palàm, habet præceptum suum. Furti enim α nomine benè intelligitur omnis illicita usurpatio rei alienæ. Non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit: sed utique furti nomine in Lege veteris Testamenti & rapinam intelligi voluit. A parte enim totum significavit, quidquid illicitè rerum proximi aufertur.

¶ CORR. ROM. α *Furti enim.*] Hæc sunt verba B. Augustini, licèt mutato orationis ductu: quæ autem antecedunt, apud ipsum non sunt inventa. Integer locus B. Aug. de furto, & mœchia habetur *infrà* XXXII. *q.* 4. *meretrices.*

[q] XXXII. *q.* 4. *meretrices. Sent.*3.*dist.*37. Burch. *l.* 11. *c.* 54. Ivo, *p.*13. *c.*3. Polyc. *l.* 6. *tit.* 16. Ansel. *l.* 11. *c.* 109.

GRATIAN. 4. Pars. „HIS autoritatibus probatur, quòd neque ex rebus inventis, neque ex malè conquisitis eleemosynam quisquam facere potest. §. 1. Sed contrà testatur dicens

XIV. AUGUSTINUS *Serm.* 35. de Verbis Domini. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

De malè acquisitis bonum fieri potest.

QUi habetis [r] de malo, facite inde bonum. Qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo. Esto bonus tu, qui bonum facis de malo: & cùm cœperis aliquid boni facere de malo, noli remanere tu malus. Nummi tui convertuntur in bonum, tu autem remanes malus?

[r] Ivo, *p.* 13. *c.* 16.

GRATIAN. [f] *Luc.* 16.

„ SED hoc multipliciter intelligitur. Facit enim de malo „ bonum, qui reddit quod illicitè abstulit. Nomine etiam „ mali, cura, & solicitudo mortalium exprimitur. De malo „ ergo bonum facit, qui pauperibus dispensat quod cum la- „ bore, & solicitudine acquisivit, juxta illud Evangelii [f]: „ *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.* Vel ex ma- „ lo acquiritur, quod ex turpi causa possidetur: veluti cùm „ Mathematicus ex arte, quam docet, vel ex futuris, quæ „ prænuntiat, nonnulla lucratur. Quæ verò de malo sic ac- „ quiruntur; in bonum possunt converti. De peccato etiam „ aliqua nonnumquam acquiruntur, quæ pauperibus justè ero- „ gantur. Unde

XV. AUGUSTINUS ad Macedonium, *Epist.* 54. [fortè an. 414. *in Africa.*]

Quæ malè acquiruntur, aliquando benè possunt expendi.

[t] Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. — [u] Sup. XI. q. 3. *non licet.* — [x] examina. — [y] à quo. *orig.*

NOn sanè [t], quidquid ab invito sumitur, injuriosè aufertur. Nam plerique nec Medico volunt reddere honorem suum, nec operario mercedem: nec tamen hæc qui ab invito accipiunt, per injuriam accipiunt; quæ potiùs per injuriam non darentur. §. 1. Sed non ideò debet [u] Judex vendere justum judicium, aut testis verum testimonium; quia vendit Advocatus justum patrocinium, Jurisperitus verum consilium. Illi enim inter utramque partem ad examen [x] adhibentur: isti ex una parte consistunt. Cùm autem judicia, & testimonia, quæ nec justa, nec vera vendenda sunt, iniqua, & falsa venduntur; multò sceleratiùs utique pecunia sumitur, quia sceleratè etiam, quamvis à volentibus datur. Ille tamen solet tamquam malè sibi ablatam pecuniam repetere, qui justum judicium emit: quoniam venale esse non debuit. Qui verò pro iniquo judicio dedit; vellet quidem repetere, nisi timeret, vel puderet emisse. §. 2. Sunt aliæ personæ inferioris loci, quæ ab utrâque parte non insolenter accipiunt, sicut Officialis, & qui [y] amovetur, & cui admovetur officium. Ab his extorta per immoderatam improbitatem, repeti solent: data per tolerabilem consuetudinem; non solent α: magísque reprehendimus, qui talia inusitatè repetiverunt, quàm qui ea de more sumpserunt: quoniam multæ necessariæ personæ, rebus humanis, vel invitantur hujusmodi commodis, vel tenentur. §. 3. Isti, si viam vitæ mutaverint, aut excellentioris conscenderint sanctitatis gradum; faciliùs ea, quæ hoc modo acquisierunt, tamquam sua, pauperibus largiuntur; quàm eis, à quibus accepta sunt, tamquam aliena restituant. §. 4. Qui verò contra jus societatis humanæ furtis, rapinis, calumniis, oppressionibus, invasionibus abstulerit, reddenda potiùs, quàm donanda censemus, Zachæi Publicani Evangelico [z] exemplo [a].

[z] *Luc.* 19. — [a] Sequitur apud B. August. *c. quid dicum. sup. eâd. q.* 4.

¶ CORR. ROM. α *Data per tolerabilem consuetudinem, non solent.*] Addita sunt hæc ex originali, sine quibus sequentia non satis constabant.

AN USURARII PŒNITENTIAM AGERE VALEANT, NISI, QUOD MALE ACCEPERUNT, RESTITUANT.

QUÆSTIO VI.

GRATIAN. 1. *Pars.*

„ QUÒD verò pœnitentia agi non possit, nisi res aliena „ reddatur, testatur

I. AUGUSTINUS ad Macedonium, *Epist.* 54. [fortè an. 414. *in Africa.*]

Pœnitentia non agitur, si aliena res non restituatur.

[a] Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. Ivo, *p.* 13. *c.* 4. & *p.* 15. *c.* 25. — [b] *al.* luat. — [c] *al.* redhibere. — [d] datur. *orig.* — [e] & detestamur. *orig.* — [f] *al.* vel velle accipere.

SI res [a] aliena, propter quam peccatum est, cùm reddi possit, non redditur; non agitur pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur; non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum: sed, ut dixi, cùm restitui potest. Plerumque enim qui aufert, amittit, sive alios patiendo malos, sive ipse malè vivendo: nec aliud habet, unde restituat. §. 1. Huic certè non possumus dicere: Redde quod abstulisti; nisi cùm habere credimus, & negare. Ubi quidem si aliquos sustinet cruciatus à repetente α, dum existimatur habere quod reddat; nulla est iniquitas: quia etsi non est, unde reddat [b] ablatam pecuniam, meritò tamen, dum eam per molestias corporales reddere [c] compellitur; peccati, quo malè ablata est, pœnas luit.

§. 2. Sed inhumanum non est, etiam pro talibus intercedere, tamquam pro reis criminum, non ad hoc, ut minimè restituantur aliena; sed ne frustrà homo in hominem sæviat. *Et paulò pòst.* §. 3. Illud verò fidentissimè dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne malè ablata restituat, & qui ad se confugientem (quantùm honestè potest) ad restituendum non compellit, socium esse fraudis, & criminis. Nam misericordiùs opem nostram talibus subtrahimus, quàm impendimus. Non enim opem fert, qui ad peccandum adjuvat β; ac non potiùs subvertit, atque opprimit. §. 4. Sed numquid ideò nos aut exigere, aut ad exigendum tradere vel possumus, vel debemus? Agimus quantùm Episcopalis facultas dat [d], & humanum quidem nonnumquam, sed maximè, ac semper Divinum judicium comminantes. Nolentes autem reddere, quos novimus & malè abstulisse, & unde reddant, habere, arguimus, increpamus, obtestamur [e], quosdam clam, quosdam palàm, sicut diversitas personarum diversam videtur posse recipere [f] medicinam.

¶ CORR. ROM. α *Repetente.*] Sic est emendatum ex codice Epistolarum Vaticano, & editione Antuerpiana, cùm anteà legeretur, *repente.*

β *Adjuvat.*] Quæ sequuntur, emendata sunt ex codicibus Epistolarum impressis, & manuscriptis. Anteà legebatur, *qui ad peccandum adjuvat, ac non potiùs adjuvat, sed obviat subvertendo, atque opprimendo.* Glossa autem optimè convenit in vocem, *adjuvat*, suo loco positam.

SI verò rem alienam quis consecraverit; non eamdem, „ sed æstimationem ejus restituere debet. Unde „

GRATIAN. 2. *Pars.*

II. GREGORIUS I. *lib.* 7. *indict.* 2. *Epist.* 58. Fantino Defensori. [an. 599. *Româ in Siciliam.*]

Qui rem alienam consecrat, ejus æstimationem restituat.

COmperimus nullam extitisse causam, pro qua res Judæorum α potuissent rationabiliter occupari; atque eas esse inconsultè, ac temerè consecratas. Idcircò experientiæ tuæ præcipimus, ut quia, quod semel consecratum est, eis non valet ultrà restitui; studii tui sit, ut ipse Episcopus debeat pretium dare.

¶ CORR. ROM. α *Judæorum.*] Reposita est hæc dictio ex Epist. B. Gregorii, ut intelligatur faciliùs, quò referantur ea, quæ in hoc Capite continentur, ac nonnulla etiam alia sunt emendata.

PRO Malis autem apud Principes Ecclesia debet interce- „ dere, non eos temerario ausu defendere. Unde „

GRATIAN. 3. *Pars.*

III. GREGORIUS I. Romano Defensori, *lib.* 7. *indict.* 2. *Epist.* 24. [an. 599. *Româ in Siciliam.*]

Ecclesia pro Malis intercedat, non eos temerario ausu defendat.

[g] Polyc. *l.* 6. *tit.* 16.

HI, qui in furtis [g] publicis implicati sunt, à nobis non videantur injustè defendi: ne opinionem malè agentium ex indiscretæ defensionis ausu in nos ullo modo transferamus: sed, quantùm decet Ecclesiam, admonendo, & verbum intercessionis adhibendo, quibus valetis, succurrite: ut & illis opem feratis, & opinionem sanctæ Ecclesiæ non inquinetis.

¶ CORR. ROM.] *Infrà* XXIII. *q.* 5. *reos*, refertur summa hujus Capitis, cùm hîc sint propria verba B. Gregorii.

FURTUM autem non tam in quantitate rei, quàm in af- „ fectu furantis consideratur. Unde „

GRATIAN. 4. *Pars.*

IV. HIERONYMUS in Epistolam ad Titum, *ad c.* 2. [an. 386. *in Palæstina.*]

Non solùm in majoribus furtum committitur, sed etiam in minoribus.

[h] *al.* Furtum. — [i] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 11. *c.* 55. Ivo, *p.* 13. *c.* 41.

FUr [h] autem [i] non solùm in majoribus, sed etiam in minoribus judicatur. Non enim id, quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur. Quomodo in fornicatione, non idcircò diversa fit fornicatio, si mulier sit pulchra, aut deformis, ancilla aut ingenua, paupercula aut opulenta, sed qualiscumque illa fuerit, una est fornicatio; ita & in furto, quantumcumque quis abstulerit, furti crimen incurrit.

¶ CORR. ROM.] Referuntur verba B. Hieronymi, nonnullis tamen omissis, & mutatis, quemadmodum etiam apud Burchardum, & Ivonem.

CAUSA XV.

GRATIAN. — [a] *al.* Clericus.

QUIDAM Sacerdos [a] in crimen carnis lapsus esse per- „ hibetur, antequam Sacerdotalem benedictionem con- „ sequeretur. Postquam verò Sacerdotium adeptus est, „ in furorem versus quemdam interfecit. Recuperata verò sa- „ nitate, apud Episcopum accusatur ab ea, cum qua lapsus „ esse dicitur. Episcopus autem die Dominico causam exa- „ minat. Sacerdos inficiatur crimen sibi illatum: quorumdam „ Clericorum sibi patrocinia quærit: illi verò non sine pretio „ sibi patrocinantur: tamdem Episcopus confessionem quæ- „ stionibus extorquet: demum solus, & absque Synodali au- „ dientia illum sententiâ ferit. „

I. Quæritur autem, an ea, quæ mente alienatâ fiunt, „ sint imputanda. „

II. Secundò, an pro impensis patrociniis liceat Clericis „ munera exigere. „

III. Tertiò, an ex mulieris confessione iste sit conde- „ mnandus. „

IV. Quartò, an die Dominico ejus causa sit ventilanda. „

V. Quintò, an sibi neganti purgatio sit deferenda. „

VI. Sextò, an ejus confessio cruciatibus sit extorquenda. „

VII. Septimò, an absque Synodali audientia Episcopus „ valeat Sacerdotem damnare. „

VIII. Octavò, si sponte confessus, aut ab aliis convi- „ ctus fuerit, quòd ante ordinationem peccaverit; an susce- „ pti ordinis officium exequi sibi liceat. „

AN EA, QUÆ MENTE ALIENATA FIUNT, SINT IMPUTANDA.

QUÆSTIO I.

GRATIAN 1. *Pars.*

QUòD autem ea, quæ alienatâ mente fiunt, non ſint imputanda, facilè videtur poſſe probari. Peccata namque alia penes voluntatem animi, alia circa naturæ infirmitatem videntur conſiſtere. Eſt autem voluntas (ut ait Auguſt. *lib.* 1. *Retract.* c. 15 [a].) animi motus cogente nullo α ad aliquid vel non imitandum β, vel adipiſcendum. Quod propterea dictum eſt, ut hac definitione volens à nolente diſcerneretur. §. 1. Ex voluntate itaque peccata procedunt, quæ libero mentis arbitrio, & delinquentis propoſito committuntur. §. 2. Porrò infirmitas alia eſt animi, alia carnis. Infirmitas animi, eſt ignorantia. Carnis infirmitas, eſt concupiſcentia. Ex utraque autem infirmitate quæ procedunt, imputantur ad pœnam. Unde de quibuſdam ignorantibus dictum eſt [b]: *Si quis ignorat, ignorabitur.* Tales illi erant, de quibus Chriſtus ait Apoſtolis [c]: *Extra Synagogam facient vos: quia arbitrabuntur obſequium ſe præſtare Deo.* De eiſdem etiam Apoſtolus ſcribit in Epiſtola ad Romanos [d]: *Teſtimonium illis perhibeo, quia zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam.* Nullum tamen eorum in ſua perfidia perſeverantem hæc ignorantia excuſat. Ex carnis infirmitate procedunt, quæ naturæ languore fiunt: quæ, niſi imputarentur ad pœnam, nequaquam Apoſtolus lege carnis gravatus, diceret [e]: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus, &c.* Sive ergo penes voluntatem, ſive penes infirmitatem peccata conſiſtant, ſemper imputantur ad pœnam.

§. 3. Cui ſententiæ illud Auguſtini de vera religione, c. 14. contrarium videtur [f] [uſque adeò peccatum, voluntarium malum eſt, ut nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit voluntarium; & hoc quidem adeò manifeſtum eſt, ut nulla hinc Doctorum paucitas, nulla Indoctorum turba diſſentiat. Quare aut negandum eſt peccatum: aut fatendum eſt voluntate committi.] §. 4. Sed hoc non generaliter de omnibus peccatis intelligendum eſſe, idem Auguſtinus *in lib. Retract. c.* 13 [g]. oſtendit, dicens. [Uſque adeò peccatum, voluntarium malum eſt, ut nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit voluntarium. §. 5. Poteſt videri falſa hæc definitio: ſed ſi diligenter diſcutiatur, invenietur eſſe veriſſima. Peccatum quippe illud cogitandum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod eſt etiam pœna peccati [h]. Quamvis & illa, quæ non immeritò γ non voluntaria peccata dicuntur, quia vel à neſcientibus, vel à coactis perpetrantur, non omnino poſſint non voluntaria dici [i].] Idem in eodem libro, *c.* 15. [Definitio peccati, quam diximus, peccatum eſt voluntas retinendi, vel conſequendi, quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere, propterea vera eſt, quia id definitum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod eſt etiam pœna peccati.

[a] Et in L. de duabus Anim. c. 10. *Sent.* 2. *diſt.* 47.
[b] 1. *Cor.* 14.
[c] *Joan.* 16.
[d] *Rom.* 10.
[e] *Rom.* 7.
[f] *Sent.* 2. *diſt.* 35.
[g] Et in L. de duabus Animab. *c.* 11.
[h] *hic omittuntur aliquot verba.*
[i] ſine voluntate committi. *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Cogente nullo.*] Hæc ſunt addita ex B. Auguſtino, ut verba ſequentia meliùs intelligantur.

β *Imitandum.*] Apud B. Auguſtinum *in lib. de duab. Animab.* & *lib.* 1. *Retract.* legitur, *amittendum*: ob Gloſſam tamen non eſt mutatum: ſed ſublata eſt priore loco vox, *imitandum*, quæ abeſt etiam à manuſcriptis Gratiani codicibus. Nam in vulgatis erat, *ad aliquid imitandum, vel non imitandum.*

γ *Non immeritò.*] In libris B. Auguſtini impreſſis legitur, *immeritò.*

I. IDEM AUGUSTINUS, *l.* 4. *Quæſtionum, q.* 24. *ad c.* 15. Numerorum. [fortè c. an. 400. *in Africa.*]

Non ſunt peccata nolentium, niſi neſcientium.

MEritò quæritur, quæ ſint ipſa peccata nolentium; utrùm quæ à neſcientibus committuntur, an etiam poſſit rectè dici peccatum eſſe nolentis, quod facere compellitur. Nam & hoc contra voluntatem facere dici ſolet: ſed utique vult, propter quod facit: tamquam ſi pejerare nolit: quod tamen facit α, cùm vult vivere; ſi ſcilicet quiſquam, niſi fecerit, mortem minetur. Vult ergo facere, quia vult vivere; & ideò non per ſeipſum appetendo, ut falſum juret; ſed ut falſum jurando vivat. Quod ſi ita eſt, neſcio utrùm poſſint dici iſta peccata nolentium, qualia hìc dicuntur expianda. Nam ſi diligenter conſideratur, fortè ipſum peccare nemo velit, ſed propter aliud fit, quod vult, qui peccat. Omnes quippe homines, qui ſcientes faciunt; quod non licet, vellent licere. Uſque adeò ipſum peccare nemo appetit propter hoc ipſum, ſed propter illud, quod ex eo conſequitur. Hæc ſi ita ſe habent; non ſunt peccata nolentium, niſi neſcientium, quæ diſcernuntur à peccatis volentium.

¶ CORR. ROM. α *Tamquam ſi pejerare nolit, quod tamen facit.*] Hæc non ſunt in vulgatis codicibus Beati Auguſtini.

II. DIGESTI *tit.* de injuriis, *l.* 3 [k]. [c. an. Chr. 224. *Romæ.*]

[k] *Lib.* 47. *Digeſt. tit.* 10.

ILlud relatum peræquè eſt, eos qui injuriam pati poſſunt, & facere poſſe: ſanè ſunt quidam, qui facere non poſſunt, ut putà furioſus, & impubes, qui doli capax non eſt. Namque hi injuriam pati ſolent, non facere. Cùm enim injuria ex affectu facientis conſiſtat; conſequens erit dicere hos, ſive pulſent, ſive convitium dicant, injuriam feciſſe non videri. Itaque pati quis injuriam, etiam ſi non ſentiat, poteſt: facere nemo, niſi qui ſcit ſe injuriam facere, & ſi neſciat, cui faciat. Quare ſi quis per jocum percutiat, aut dum certat; injuriarum non tenetur. Si quis hominem liberum ceciderit [l], dum putat ſervum ſuum; in ea cauſa eſt, ne injuriarum teneatur.

[l] *al.* occiderit.

¶ CORR. ROM.] In aliquot vetuſtis exemplaribus à *c. meritò*, uſque ad *c. mulier*, nulla eſt diſtinctio Capitulorum.

GRATIAN.

ITAQUE, ut ex præmiſſis apparet, ſive ex voluntate, ſive ex infirmitate peccata procedant; palàm eſt illa imputari. Sed carnis infirmitas dupliciter intelligitur. Eſt enim languor naturæ, qui carnis concupiſcentia appellatur: quæ veriùs animæ infirmitas dici poteſt: ſed ideò carnis infirmitas dicitur, quia accidit animæ ex corruptæ carnis conjunctione [m]. Porrò alia eſt infirmitas, quæ propriè carnis dicitur: quâ elementorum, ſeu humorum concordiâ turbatâ, ipſa caro afficitur, & tamdem diſſolvitur.

[m] *al.* conjunctæ carnis corruptione.

§. 1. Similiter animi infirmitas duplex eſt. Una, quæ vitium appellatur, quâ anima à Deo ſeparatur: ut eſt ira, odium, & alia hujuſmodi. Alia infirmitas animi: quæ cùm ipſa non ſit peccatum; eſt tamen pœna, & cauſa peccati, ut eſt oblivio, & ignorantia. Furor autem, cùm non ſit peccatum, eſt tamen pœna peccati: ut febris, & ceteræ paſſiones, quas propriè carnis dicimus eſſe: quarum motus, id eſt, ea, quæ illis perturbantibus fiunt, nulli imputantur ad pœnam. §. 2. Sed objicitur de Lamech, qui cùm cæcus eſſet, Cain interfecit: nec eum excuſavit cæcitatis infirmitas. Unde dictum eſt [n]: *Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech verò ſeptuagies ſepties.* Sed cæcitas ignorantiæ ſimilis eſt. §. 3. Ex utraque enim quædam fiunt, quæ imputantur: quædam verò minimè. Cæcus namque ſi debitum ſuæ uxori ſe credens reddere, alienam polluit, non eſt reus adulterii. Si autem ludo, vel exercitatione virium, vel venatione jaculum mittens aliquem perimat; quia ab eo penitus hoc debet eſſe alienum, homicidii reus habetur. Mens verò alienata furore, cùm ſui compos non ſit, eorum, quæ admittit, reatum non contrahit: quia facultatem deliberandi non habuit. Unde pupillo, & furioſo in maleficiis ſubvenitur: ut non eis imputentur ad pœnam, quæ ex mentis deliberatione non proceſſerunt α. Quod non ſolùm Humanis, ſed etiam Divinis Legibus noſcitur approbatum. Ait enim

[n] *Gen.* 4.

¶ CORR. ROM. α *Proceſſerunt.*] Hoc loco in vulgatis erant interjecta hæc verba, *ff. tit. de injuriis. Illud relatum. require ſuprà*, quæ abſunt à manuſcriptis, ideóque inducta.

III. AUGUSTINUS de Parvulis, in lib. de fide ad Petrum Diaconum *cap.* 30. [imò S. Fulgentius c. an. 510. *in Africa.*]

FIrmiſſimè tene [o], & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Chriſti, ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hìc à malis ſuis fuerit per pœnitentiam, fidémque converſus, & per ſacramentum fidei, & pœnitentiæ, id eſt, per Baptiſmum liberatus. Et majoribus quidem neceſſarium eſſe & pœnitentiam de malis ſuis agere, & fidem Catholicam ſecundùm regulam veritatis tenere, & ſacramentum Baptiſmatis accipere: parvulis verò, qui nec propria voluntate credere, nec pœnitentiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere poſſunt; ſacramentum fidei, quod eſt ſanctum Baptiſma, quamdiu rationis ætas eorum capax eſſe non poteſt, ſufficere ad ſalutem.

[o] Ivo, *p.* 1. *c.* 30.

GRATIAN.

EX eo autem, quod in fine hujus autoritatis dicitur [Quamdiu, ſcilicet, rationis eorum ætas capax eſſe non poteſt] evidenter datur intelligi, nulli poſt Baptiſmum peccata imputari, ſive ſit adultus, ſive impubes, niſi rationis ſit capax. Unde etiam de brutis animalibus eadem ratio ab Auguſtino *in eodem lib. c.* 3. redditur, quare ſua facta eis non imputentur. [Animalia igitur, inquit, præſentis ſeculi curſum, atque ornatum ſecundùm Creatoris incomprehenſibilem peragunt voluntatem, quæ de ſuis factis nullam rationem reddituræ ſunt, quia rationabilia non ſunt. Numquid enim [p] de bobus cura eſt Deo? Homines verò, quia rationales facti ſunt, & de ſe, & de omnibus rebus, quas in uſum vitæ præſentis acceperunt, rationem reddituri ſunt Deo: & pro ſuorum actuum qualitate recipient aut pœnam, aut gloriam.] Sacræ tamen legis autoritate animalia jubentur interfici, non propter conſcientiam peccati, ſed quia refricant memoriam facti. Unde

[p] 1. *Cor.* 9.

IV. AUGUSTINUS ſuper Leviticum *ad c.* 20. *q.* 74. [fortè c. an. 428. *in Africa.*]

Non propter culpam, ſed propter memoriam facti pecus occiditur, ad quod mulier acceſſerit.

MUlier [q] quæ acceſſerit [r] ad omne pecus, & vult aſcendi ab eo, interficietis mulierem, & pecus: morte moriantur: rei ſunt. §. 1. Quæritur, quomodo ſit reum pecus: cùm ſit irrationale, nec ullo modo Legis capax. *&c infrà.* Pecora inde credendum eſt juſſa interfici, quia tali flagitio contaminata, indignam refricant facti memoriam.

[q] Ivo, *p.* 9. *c.* 108.
[r] *Lev.* 20.

DE furioſis autem evidentiſſimè ſcribit, ita dicens

GRATIAN. 2. *Pars.*

V. AU-

V. AUGUSTINUS in Lib. Quæſtionum veteris & novi Teſtamenti, *q.* 2. *in fine.* [fortè Hilarius c. an. 380.]

Culpa non neceſſitate, ſed voluntate reum conſtringit.

ALiquos ſcimus [f] ſubitò dementes factos fuſte, ferro, lapidibus, morſibus, multis nocuiſſe: quoſdam etiam occidiſſe: captos autem induſtriâ, & judiciis [t] oblatos, minimè reos factos: eò quòd non voluntate, ſed impellente vi neſcio quâ hæc geſſerint neſcientes. Quomodo enim reus conſtitueretur, qui neſcit quid faciat?

[f] Ivo, p. 13. c. 92.
[t] al. judicibus.

VI. *Item* AMBROSIUS in Hexameron, in Tractatu primi diei [u]. [c. an. 389. *Mediolani.*]

[u] Lib. 1. c. 8.

Reus voluntate, non neceſſitate conſtringitur.

ILla cavenda ſunt, quæ ex noſtra voluntate prodeunt, delicta juventutis, & irrationabiles paſſiones corporis. Quorum igitur nos ſumus domini, horum principia extrinſecùs non requiramus, nec derivemus in alios: ſed agnoſcamus ea, quæ propriè noſtra ſunt. Quod enim poſſumus non facere, ſi volumus; hujus electionem mali nobis potiùs debemus, quàm aliis adſcribere. Ideò etiam in judiciis iſtis voluntarios reos, non ex neceſſitate compulſos culpa ſtringit, pœna condemnat. Neque enim ſi per furorem aliquis innocentem peremerit, obnoxius morti eſt: quin etiam ipſius Divinæ Legis oraculo [x], ſi quis per imprudentiam intulerit necem, accipit impunitatis ſpem, refugii facultatem, ut poſſit evadere. Hoc igitur de eo, quod propriè malum videtur, dictum ſit. Mala enim non ſunt, niſi quæ crimine mentem implicant, & conſcientiam ligant.

[x] Deut. 4. & 19.

§. 1. Ceterùm pauperiem, ignobilitatem, ægritudinem, mortem, nemo ſapiens mala dixerit, nec in malorum ſorte numeraverit: quia nec contraria iſtis α in bonis habentur maximis: quorum alia nobis ex natura, alia ex commoditate accidere videntur.

¶ CORR. ROM. α *Nec contraria iſtis.*] Emendatum eſt ex originali. Nam anteà legebatur: *quia neceſſaria iſta in bonis, &c.* In multis tamen antiquis finis hujus Capituli eſt in verbo, *numeraverit.*

VII. IDEM in Libro de Patriarchis, *c. 6. lib.* de Abraham. [c. an. 387. *ibid.*]

Veniam habent, quæ ignorantes ebrii committunt.

SAnè diſcimus vitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non poſſumus. Nam quæ ſobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus. *& paulò pòſt.*

§. 1. Neſciunt quid loquantur, qui nimio vino indulgent; jacent ſepulti: ideóque, ſi qua per vinum deliquerint, apud ſapientes Judices veniâ quidem factâ donantur, ſed levitatis damnantur [y] autores.

[y] ... notantur. ... orig.

VIII. *Item* AUGUSTINUS *lib.* 1. de civitate Dei, *c.* 25 [z]. [c. an. 413. *in Africa.*]

[z] Et *l.* 2. contra Julianum, in *fine.*

Inobedientia, vel concupiſcentia non habet culpam in corpore non conſentientis.

SI concupiſcentia, vel α inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter noſtræ voluntatis legem, quaſi lege ſua movetur; quantò magis abſque culpa eſt in corpore non conſentientis, ſi abſque culpa eſt in corpore dormientis?

¶ CORR. ROM. α *Concupiſcentia vel.*] In originali legitur: *Quòd ſi illa concupiſcentialis inobedientia.*

IX. IDEM *lib.* 22. contra Fauſtum, *c.* 44. [c. an. 402. *ibid.*]

Loth non de inceſtu, ſed de ebrietate culpatur.

INebriaverunt [a] Loth filiæ ejus [b], & ſe neſcienti miſcuerunt. Quapropter culpandus eſt quidem: non tamen, quantùm ille inceſtus, ſed quantùm illa meretur ebrietas.

[a] Ivo, *p.* 9. c. 116.
[b] *Gen.* 19.

X. *Item* AMBROSIUS *lib.* 1. de Jacob, & vita Beata, *c.* 3. [c. an. 387. *Mediolani.*]

Nemo trahitur ad culpam, niſi ductus propria voluntate.

NOn eſt, quòd cuiquam noſtram adſcribamus ærumnam α, niſi noſtræ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, niſi voluntate propriâ deflexerit. Non habent crimen, quæ inferuntur reluctantibus. Voluntaria tantùm commiſſa ſequitur delictorum invidia, quam in alios derivamus [c]. Voluntarium ſibi militem legit Chriſtus: voluntarium ſervum ſibi Diabolus auctionatur β. Neminem jugo ſervitutis aſtrictum poſſidet, niſi ſe priùs peccatorum ære ei vendiderit.

[c] *al.* quod in alios derivemus. *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Ærumnam.*] Apud B. Ambroſium legitur, *culpam:* ſed ob Gloſſam non eſt mutatum.

β *Auctionatur.*] In vulgatis codicibus ſequebatur, *& acquirit juri ſuo:* quæ ſunt expuncta, quoniam abſunt à manuſcriptis, & originali.

XI. IDEM *in lib.* 2. de Cain & Abel, *c.* 4. [an. 375. *ibid.*]

Miniſter Dei eſt, qui invitus homicidium facit.

NEc is, qui invitus aliquod fecerit homicidium, extra miniſterium eſt. Siquidem Lex ait de eo [d]: *Quia Deus dedit eum in manus ejus.* Manus ergo ejus, inſtrumenti modo, Divinæ ultioni miniſterium præbuerunt. Levites igitur miniſter remiſſionis eſt. Percuſſor autem, qui tamen non ex diſpoſitione, ſed præter voluntatem fecerit homicidium, Divinæ miniſter eſt ultionis. §. 1. Illud quoque ſpecta: quia cùm interficitur impius, Chriſtus infunditur: & ubi abominatio aboletur, ſanctificatio conſecratur α; quia Dominus dixit [e]: *In ea die, quâ interfecero omne primogenitum Ægypti, ſanctificabo mihi omne primogenitum Iſraël.* Quod non ad unum diem afflictionis Ægypti referes, ſed ad omne tempus β.

[d] *Exod.* 21. *Deut.* 19.
[e] *Num.* 3.

Pars I.

¶ CORR. ROM. α *Conſecratur.*] Apud B. Ambroſium legitur, *congregatur.*

β *Omne tempus.*] Poſt hæc in originali ſequitur, *c. cùm renuntiatur, infrà,* XXXII. *q.* 1.

CùM itaque, qui invitus hominem interfecerit, Miniſter Dei ſit; cùm innocentem furore perimens, morti nequaquam obnoxius ſit; cùm ſubitò dementes, eorum, quæ faciunt, reatum minimè geſtent; patet hunc Sacerdotem homicidii reum non eſſe: unde nec Sacerdotio privari debet. §. 1. Objicitur autem illud, quod eſt — GRATIAN.

XII. IN POENITENTIALI Theodori [f]. [fortè c. an. 680. *in Anglia.*]

[f] In Conc. Vormacienſi, *c.* 28.

In ſe reverſus pœnitentiam agat, qui inſaniens aliquem occîdit.

SI quis inſaniens [g] aliquem occîderit; ſi ad ſanam mentem pervenerit, levior ei pœnitentia imponenda eſt.

[g] Burch. *l.* 6. *c.* 25. Ivo, *p.* 10. *c.* 154.

¶ CORR. ROM.] In Concilio Wormacienſi, & apud Burchardum, & Ivonem hæc ſequuntur, *quàm ei, qui ſana mente tale quid commiſerit.*

SED hoc fortè de eo intelligitur, quem propria culpa ad furorem perduxit. §. 1. Item objicitur. Sunt quædam, quæ etſi non imputentur ad pœnam, tamen impediunt Sacramenti ſignaculum. Ambitio namque parentum filio non imputatur ad pœnam: cui tamen obeſt ad Eccleſiæ munus accipiendum. Sic quæ mente alienata fiunt, etſi non imputentur ad pœnam, tamen ſacri muneris executionem impediunt. Unde ait — GRATIAN.

XIII. HIERONYMUS [h]. [fortè c. an. 388. *in Palæſtina.*]

[h] Autor Operis imperf. in Matth. *hom.* 28.

Innocens eſt, qui non iratus, ſed propter diſciplinam caſu aliquem interfecit.

SI quis non iratus, ſed propter diſciplinam, palmam alicui dederit, & eventu occiderit, ſicut fieri ſolet; quantùm ad gratiam, innocens eſt: quia voluntatem, non opus requirit. Quantùm autem ad legem, reus eſt: quia opera requirit. §. 1. Item ſi in perſecutione [i] Virgo fuerit oppreſſa, repellitur Lege; quia opus inſpicit, non voluntatem: in gratia autem quaſi Virgo ſuſcipitur; quia non opera quærit, ſed voluntatem.

[i] XXXII. *q.* 5. *de pudicitia.*

¶ CORR. ROM.] Verba hujus Capitis uſque ad *verſ. Item ſi in perſecutione,* leguntur *in Homil.* 28. Operis imperfecti, *ad c.* 11. *Matth.* Reliqua autem, & ferè eadem ibi leguntur, & ſimillima in Comm. B. Hieronymi *in idem* 11. *c. Matth.* Ipſa autem prorsùs B. Hieronymi verba referuntur *infrà* XXXII. *q.* 5. *c. de pudicitia. verſ. finge.*

SICUT ergo, qui propter diſciplinam caſu homicidium facit, quantùm ad Legem reus eſt, quantùm ad gratiam innocens: ſic iſte Sacerdos, qui furore homicidium fecit, quantùm ad culpam innocens eſt, quantùm ad ſuſcepti muneris executionem reus probatur. §. 1. His ita reſpondetur. Non omnia, quæ Ordinandum impediunt, Ordinatum dejiciunt. Non enim poteſt ad Sacerdotium provehi, qui aliquando inſanivit. Verumtamen ſi poſt Sacerdotium furere cœperit, non ideò Sacerdotio carebit: niſi fortè numquam ad ſanæ mentis officium illum redire contingat. Sicut de quodam Epiſcopo Gregorius ſcribit in Regeſto ad Eleutherium Epiſcopum. [Quamvis triſte ſit nobis, &c.] ut ſuprà in cauſa [k]. [Longa invaletudine gravatus.] — GRATIAN.

[k] VII. *q.* 1. *quamvis.*

AN PRO IMPENSIS PATROCINIIS LICEAT CLERICIS MUNERA EXIGERE.

QUÆSTIO II.

PRo impenſis verò patrociniis Clerici exigere munera prohibentur — GRATIAN.

I. IN CONCILIO TARACONENSI, in quo ſic ſtatutum legitur, *c.* 10. [an. 516. *in Hiſpania.*]

Pro patrociniis impenſis Clericus munera exigere non debet.

OBſervandum quoque decrevimus, ne quis Sacerdotum, vel Clericorum, more ſecularium Judicum, pro impenſis patrociniis munera audeat accipere [a], niſi fortè in Eccleſiis gratuitò oblata: quæ non favore muneris videantur accepta, ſed collatione devotionis illata. Quòd ſi quis iſta [b] probatur accipere; veluti exactor fœnoris, aut uſurarum poſſeſſor, ſecundùm ſtatuta Patrum ſe noverit degradandum.

[a] *al.* exigere.
[b] *al.* ita.

GRATIAN. „ Hoc autem de illis intelligendum est; qui Canonicam „ vitam professi, regulariter se victuros proposuerunt. Ge„ nerali namque Ecclesiæ consuetudine receptum est, & mo„ ribus approbatum, ut Clerici more Advocatorum patrocinia „ impendant, & pro impendendis munera exigant, & pro „ impensis suscipiant.

AN EX MULIERIS CONFESSIONE SACERDOS SIT DAMNANDUS.

QUÆSTIO III.

GRATIAN. „ TERTIÒ quæritur, an ex mulieris confessione iste sit „ condemnandus. In quo primò videndum est, an „ mulier Sacerdotem accusare valeat. Quod sacris Ca„ nonibus omnino videtur esse prohibitum. Generaliter enim „ statutum est ex decretis Fabiani Papæ [a], ut Sacerdotes Do„ mini non accusent, nec in eos testificentur, qui sui ordi„ nis non sunt, nec esse possunt. Mulieres autem non so„ lùm ad Sacerdotium, sed nec etiam ad Diaconatum prove„ hi possunt. Unde nec Sacerdotes accusare, nec in eos te„ stificari valent. Legibus quoque cautum est [b], ut ob vere„ cundiam sui sexûs mulier apud Prætorem pro alio non in„ tercedat: nisi fortè suas, vel Suorum injurias persequi vo„ luerit. Hæc autem, quæ nec suas, nec Suorum injurias „ persequitur, ad hanc accusationem admitti non debet.

„ §. 1. Econtrà qui judicis personam gerere valet, ab ac„ cusatoris officio non removetur. Mulieres autem in vetere „ Testamento [c] populum judicasse, quicumque librum Judi„ cum legerit, ignorare non potest. Non itaque ab accusa„ tione removeri possunt, quas etiam Judicis personam fre„ quenter gessisse constat: nec ulla serie divinarum Scriptu„ rarum ab accusatione prohibentur. §. 2. His ita respon„ detur. In veteri Lege multa permittebantur, quæ hodie „ perfectione gratiæ abolita sunt. Cùm enim mulieribus per„ mitteretur populum judicare; hodie pro peccato, quod „ mulier induxit, ab Apostolo [d] eis indicitur verecundari, „ viro subditas esse, in signum subjectionis velatum caput „ habere. Quæ ergo his omnibus viro subjecta esse ostendi„ tur, cui pro alio postulare non conceditur; ad accusatio„ nem admittenda non videtur. §. 3. Econtrà, quamquam „ passim, & indifferenter ad accusationem mulier non admit„ tatur; sunt tamen quædam crimina, quarum accusationem „ mulier subire non prohibetur. Unde scribit dicens

[a] II. q. 7. sicut Sacerdotes.
[b] ff. de reg. jur. l. femina.
[c] Jud. 4.
[d] Ephes. 5.

I. IN LIBRO NONO Codicis, *tit.* 1. *leg.* 12 [e]. Imp. Diocletianus. [c. an. Chr. 290.]

DE crimine, quod publicorum fuerit judiciorum, mulieri accusare non permittitur, nisi certis ex causis; id est, si suam, Suorúmque persequatur injuriam secundùm antiqui Juris statuta [f] tantùm, de quibus specialiter eis concessum est, non exacta subscriptione. Unde aditus Præses provinciæ in primis examinabit, an tale sit crimen, cujus accusationem mulier subire non prohibeatur.

¶ CORR. ROM.] In aliquot vetustis exemplaribus ab initio Quæstionis, usque ad *cap. sanè*, nulla est distinctio Capitulorum.

[e] *tit. Qui accusare non possunt.*
[f] *al.* antiquitùs statuta.

II. *Item* IN LIBRO Digestorum, Paulus *libro* 2. de adulteriis, *tit.* de testibus. *leg.* 18 [g]. [c. an. Chr. 224. *Romæ.*]

EX eo quòd prohibet lex Julia de adulteriis testimonium dicere condemnatam mulierem, colligitur etiam mulieres in judicio testimonium [h] dicendi jus habere. *Item Digestis, titulo de accusationibus, & inscriptionibus l.* 1 [i].

§. 1. Non est permissum mulieri publico judicio quemquam reum facere: nisi scilicet parentum, liberorúmque; & patroni, & patronæ, & eorum filii, filiæve, nepotis, neptisve mortem exequatur.

[g] Digest. l. 22. tit. 5.
[h] *al.* testimonii.
[i] lib. 48. tit. 2. l. 1.

III. PAPINIANUS *lege* 2. *eod. tit.* [c. an. Chr. 205. *ibid.*]

CErtis de causis concessa est mulieribus publica accusatio: veluti si mortem exequantur eorum, earúmque, in quos ex lege publicorum testimonium invitæ non dicunt.

§. 1. Idem & in lege Cornelia testamentaria senatus statuit: sed & de testamento paterni liberti, vel materni mulieribus publico judicio dicere permissum est. §. 2. Pupillis ex consilio tutorum patris mortem: item pupillæ avi sui mortem exequi concessum est Lege testamentaria. Nam & de patris quidem testamento pupillis agere Divus Vespasianus permisit. Sed etsi non exhibeantur tabulæ, per interdictum possunt experiri. *Codice de iis, qui accusare possunt, vel non, lege quarta* [k]. Imp. Alex. Dionysio. Uxor tua, si consobrini sui necem vindicandam existimat, adeat Præsidem provinciæ. *In Digestis ad legem Juliam Majestatis, lege octava* [l], *Papinianus libro secundo Responsorum.*

§. 3. In quæstionibus læsæ Majestatis etiam mulieres audiuntur. §. 4. Et conjurationem denique Lucii [m] Catilinæ Fulvia mulier detexit, & M. Tullium Consulem indicio suo instruxit.

[k] lib. 9. tit. 1. l. uxor.
[l] lib. 48. tit. 4. l. in quæstionibus.
[m] *al.* Sergii.

GRATIAN. „ QUÆCUMQUE verò persona ad accusationem publicorum judiciorum, vel læsæ Majestatis admittitur; eadem accusationem simoniæ subire non prohibetur. Unde “

IV. IN PRIMO LIB. Codicis, Imp. Leo Armasio Præfecto Præt. *leg.* 29 [n]. [an. Chr. 469. *Constantinopoli.*]

Læsæ Majestatis, & publicorum judiciorum, & simoniæ accusatio æqualiter proponatur.

SAnè quisquis [o] hanc sanctam, & venerandam Antistitis sedem pecuniæ interventu subisse, aut si quis, ut alterum ordinaret, vel eligeret, aliquid accepisse detegitur; ad instar [p] publici criminis, & læsæ Majestatis accusatione proposita, à gradu Sacerdotii retrahatur. Nec solùm hoc deinceps honore privari; sed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus: ut eos, quos facinus par coinquinat, & æquat; utrosque similis pœna comitetur.

[n] *tit. 3. de Episcopis & Cler. l. si quemquam.*
[o] Cùm sanè si quis. *orig.*
[p] *al.* instar.

GRATIAN. “ CUM autem sacris Canonibus accusationes omnino submoveantur, quas Leges seculi non asciscunt: è diverso videntur admittendæ, quæ Legibus seculi non prohibentur. Verùm hoc non infertur. Quicumque enim Clericorum sacris Canonibus nuptias contrahere prohibentur; & Legibus Imperatorum. Non autem consequenter omnium copulam Leges admittunt, quorum conjunctionem sacri Canones non prohibent: Legibus enim α soli Cantores, & Lectores: Canonibus autem etiam Acolythi uxores ducere possunt. Quamvis igitur sacris Canonibus submoveantur accusationes, quas Leges seculi non asciscunt; non ideò consequenter recipiuntur, quascumque Principum Leges admittunt.

§. 1. Sed (sicut circa hujus operis initium [q] præmissum est) toties Legibus Imperatorum in Ecclesiasticis negotiis utendum est, quoties sacris Canonibus obviare non inveniuntur. Unde aut specialiter sacris Canonibus mulier ab accusatione læsæ Majestatis, & simoniæ ostendatur prohibita: aut præmissis rationibus ad hujusmodi accusationem admittenda probetur. §. 2. Nec quisquam distinguere quærat ad aliorum, non ad Sacerdotum accusationem in hoc casu simoniæ mulieres esse admittendas. Cùm enim generaliter Legibus hoc eis permissum inveniatur; nisi quis specialiter aliqua Lege hoc prohibitum ostenderit, ejus distinctio locum non habebit. Verùm, cùm contra generales regulas quædam crimina specialiter excepta sint, in quibus mulieri accusare permittitur, inter quæ fornicatio non numeratur; patet, quòd hujus accusatio dupliciter infirmatur; & quia fornicationis crimen intendit, & quia dum de se confitetur, super alienum crimen ei credi non oportet. Unde scribit dicens “

[q] Dist. 10. c. 1.

¶ CORR. ROM. α *Legibus enim.*] Discrepantia hæc Legum, & Canonum vera non est. Sed fortasse in hanc opinionem venit Gratianus ex quibusdam verbis Novellæ vigesimæ secundæ, quæ in vulgatis Authenticis habetur, collat. 4. tit. de nuptiis. §. *sed & si quis inter reverendissimos constitutis Clericos (ultra Lectorem, aut Cantorem dicimus) omnino contraxerit nuptias; hunc ex nostra constitutione cadere Sacerdotio constituimus, atque volumus.* Julianus autem Antecessor eàdem *Novellâ* 22. *num.* 27. illud, *supra Lectorem, & Cantorem*, exponit, *veluti Subdiaconus, & Diaconus.* Hos autem Canones etiam nuptiis prohibent. Et Leo in *c. lex continentiæ. sup. dist.* 31. ferè iisdem verbis usus est, quibus Justinianus in hac Novella, & nomine *Lectorum* omnes minores Ordines significavit.

V. JULIUS Papa in Decretis, *c.* 18 [r]. [an. 337. *Romæ.*]

Rei professio adversùs quemlibet admitti non debet.

NEmini [f] [1] (præterquam de crimine læsæ Majestatis α) de se confesso credi potest [t] super crimen alienum: quoniam ejus, atque omnis Rei professio periculosa est, & admitti adversùs quemlibet non debet.

¶ CORR. ROM. α *Præterquam de crimine læsæ Majestatis.*] Hæc exceptio in nullo ex locis indicatis habetur, præterquam apud Anselmum.

¶ PITH. [1] *Nemini.*] *l.* 12. *Cod. Th. de Accus.*

[r] Et Dionysius, *Epist.* 2.
[f] Ansel. *l.* 3. c. 75. Ivo, p. 5. c. 288. Pann. *l.* 4. c. 69.
[t] *al.* oportet. *al.* debet.

GRATIAN. “ QUIA ergo ista de se confitetur, super alienum crimen ei credi non oportet; sed contra eam sua confessio interpretanda est. “

AN DIE DOMINICO CAUSA SIT VENTILANDA.

QUÆSTIO IV.

GRATIAN. “ QUÒD verò die Dominico nec Episcopo, nec Presbytero causam aliquam ventilare liceat, prohibetur “

I. IN TARACONENSI CONCILIO, in quo sic statutum est, *c.* 4. [an. 516. *in Hispania.*]

Ministri Ecclesiæ die Dominico causas ventilare non debent.

NUllus Episcoporum [a], aut Presbyterorum, vel Clericorum die Dominico propositum [1] cujuscumque causæ

[a] Ivo, *p.* 4. *c.* 22.

[b] al. judicare.

[c] al. exceptis criminalibus negotiis.

negotium audeat ventilare [b]; niſi hoc tantùm, ut Deo ſtatuta ſolennia peragant. Ceteris verò diebus, convenientibus [2] perſonis illa, quæ juſta ſunt, habent licentiam judicandi, excepto criminali [c].

¶ PITH. [1] *Præpoſitum.*] V. C. *propoſitum.*
[2] *Convenientibus.*] V. C. *cohibentibus.*

II. *Item* EX CONCILIO apud Erphersfurt α habito, præſente Rege Henrico. [an. 932. *in Germania.*]

Solennibus diebus, & legitimorum jejuniorum ſecularia placita non agantur.

[d] Burch. *l.* 13. *c.* 21. Ivo, *p.* 3. *c.* 53.

[e] &, *fortaſſe.*

PLacita ſecularia [d] Dominicis diebus, vel aliis præcipuis feſtis, ſeu etiam in his diebus, in quibus legitima jejunia celebrantur, ſecundùm Canonicam conſtitutionem minimè fieri decernimus. Inſuper etiam ſancta Synodus decrevit [3], ut nulla judiciaria Poteſtas licentiam habeat ſua autoritate Chriſtianos ad placitum bannire in ſupradictis diebus, id eſt [e], ſeptem dies ante Natalem Domini uſque in octavas Epiphaniæ, & à Quinquageſima uſque in octavas Paſchæ; & ſeptem dies ante Nativitatem ſancti Joannis Baptiſtæ: quatenus adeundi Eccleſiam, orationibúſque vacandi liberiùs habeatur facultas.

¶ CORR. ROM. α *Erphersfurt.*] In vulgatis legebatur, *Epheſum*, quaſi hoc eſſet decretum aliquod Concilii Epheſini habiti tempore Celeſtini Papæ, & Theodoſii junioris. Hoc verò eſt Germanicum Concilium habitum præſente Henrico Rege, prout etiam apud Burchardum, & Ivonem dicitur. Et codices Gratiani manuſcripti habent, quemadmodum eſt reſtitutum. In hoc autem oppido petiit Bonifacius à Zacharia Papa conſtitui Epiſcopum, & impetravit. Quod apparet ex prima Epiſtola Bonifacii ad Zachariam, & ultimâ Zachariæ ad Bonifacium.

¶ PITH. [3] *Decrevit.*] V. C. *decernit.*

III. *Item* HADRIANUS Papa in Capitulis, *c.* 64. [an. 785. *Româ in Galliam.*]

De eodem.

[f] Burch. *l.* 1. *c.* 112. Ivo, *p.* 5. *c.* 204.

NUllus Epiſcopus [f], vel infrà poſitus die Dominico cauſas judicare præſumat.

AN NEGANTI PURGATIO SIT DEFERENDA.

QUÆSTIO V.

GRATIAN. „ „

PURGATIONEM verò neganti eſſe præſtandam ſcribit

I. STEPHANUS Leoni Epiſcopo Theanenſi. [c. an. 885. *Româ in Campaniam.*]

Diaconus ſi de crimine convinci non poterit, apud Epiſcopum ſe ipſum ſecretò purificet.

[a] Ivo, *p.* 6. *c.* 460.

DE crimine [a] ſibi illato Diaconus tuus veriſſimè fatebatur ſe eſſe immunem. Verumtamen ſi ſuſpicio habetur, & accuſatores idonei reperiuntur, & tales teſtes, quales ſacri Canones ſanciunt; accito tecum certo Epiſcoporum numero veniant accuſatores, vocetur & ipſe Aldericus Diaconus: & ſi negaverit; ventiletur cauſa canonicè: &, ſi vel ſponte confeſſus, vel legitimis teſtibus fuerit approbatus; Canonicâ feriatur ſententiâ. Qui ſi nec ſponte confitetur, nec accuſatores, & teſtes legitimi reperti fuerint, & mala fama crebuerit, non publico examine, ſed coram te, & aliquantis reverendiſſimis Presbyteris, & Diaconis tuæ Eccleſiæ ſecreto juramento ſe purificet. Et tu deinceps boni teſtimonii eum annuntia: & compeſce; & commone Eccleſiæ tuæ filios, ne Sacerdotem Dei ulteriùs infamare præſumant; timentes, quòd Cham [b] maledictus eſt, qui patris verenda deriſit.

[b] Gen. 9.

¶ CORR. ROM.] Idem eſt titulus *in c. de manifeſta*, *ſup.* II. *q.* 1.

II. *Item* NICOLAUS Salomoni Conſtantienſi Epiſcopo. [c. an. 863. *Româ in Germaniam.*]

Non eſt ſpoliandus Presbyter, vel Diaconus, niſi ſponte confeſſus, vel legitimè convictus fuerit.

[c] Ivo, *p.* 6. *c.* 122.

PResbyter [c], aut Diaconus, quem aſſeris crimina nolle publicè confiteri, ſed velle cum ſacramento defendere ſe; & ſi [1] tamen notum ſit [2] Epiſcopo eſſe ſcelus ab ipſo perpetratum; non poteſt per aliquam pœnitentiam Sacerdotali, vel Diaconali officio potiri: ſed mirandum eſt, ſi ipſe confeſſus non fuerit, quomodo notum poſſit eſſe Epiſcopo ſcelus ab ipſo perpetratum, niſi accuſatore fortè idoneo per teſtes idoneos approbante. Unde ſi examinante Epiſcopo cauſam Presbyteri, vel Diaconi, non fuerit per teſtium approbationem Presbyter [d] [3], vel Diaconus fortè convictus; non eſt ſcelus Epiſcopo legitimè manifeſtum, niſi ſua ſponte ſcelus ipſe confiteatur. Quod niſi fecerit; interim non videmus ſuo debere Presbyterum, vel Diaconum officio privari. Sola ergo ſpontanea confeſſio, & Canonicus numerus, & qualitas teſtium (decernentibus Epiſcopis, & accuſatore, quod objecerat, comprobante) Clericum privat proprio gradu.

[d] al. ille Presbyter.

¶ PITH. [1] *Si.*] Deeſt in V. C.
[2] *Sit.*] Deeſt in V. C.
[3] *Presbyter.*] V. C. add. *ille.*

AN CONFESSIO CRUCIATIBUS SIT EXTORQUENDA.

QUÆSTIO VI.

“ GRATIAN. “ 1. *Pars.*

QUÒD verò confeſſio cruciatibus extorquenda non ſit, teſtatur ſcribens

I. ALEXANDER Papa I. omnibus Orthodoxis, *Epiſt.* 1. *c.* 2. [fortè an. 115. *Romæ.*]

Miniſtrorum confeſſio non ſit extorta, ſed ſpontanea.

[a] Ivo, *p.* 5. *c.* 241. Pann. *l.* 4. *c.* 118.

[b] al. provenire.

SI quandoque [1] à Sacerdotibus [a], & autoribus α Eccleſiæ, quædam ſcripturæ quoquomodo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel ut ſe liberare poſſint, quocumque ab eis conſcriptæ, aut roboratæ fuerint ingenio; ad nullum eis præjudicium, vel nocumentum valere [b] cenſemus: neque ullam eos infamiam, vel calumniam, aut à ſuis ſequeſtrationem bonis umquam, Deo autore, & Sanctis Apoſtolis, eorúmque Succeſſoribus ſuſtinere permittimus. Confeſſio verò in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet. *& infrà.* §. 1. Omnis enim confeſſio, quæ fit ex neceſſitate, fides non eſt. *& paulò pòſt.*

§. 2. Confeſſio ergo in talibus non extorqueri debet, ſed potiùs ſponte profiteri. Peſſimum enim eſt de ſuſpicione, aut extorta confeſſione quemquam judicare: cùm magis ſit inſpector cordis Dominus, quàm operis. *& paucis interjectis.* §. 3. Non poteſt autem humano condemnari examine, quem Dominus ſuo reſervavit judicio. Si omnia namque in hoc ſeculo vindicata eſſent, locum Divina judicia non haberent. *Item multò ſuperiùs.* §. 4. Eſt etiam & ad hanc ſanctam Sedem perlatum (quod pudet dicere, & non ſolùm Sacerdotali, ſed etiam omni Chriſtiano nomini eſt inimicum) quòd nonnulli Epiſcopos, vel Sacerdotes aut metu compellunt, aut vi extorquent, aut fraude decipiunt, aliquas confeſſionis ſuæ in alteram partem, quàm debeant, literas ſcribere β, aut pro ſuarum non requiſitione cauſarum [c], aut (quod deterius eſt) pro alieni erroris ſecta ſcripturas facere, & propriis manibus roborare, & coram populis recitare, atque confiteri. Aliquos dicunt carceribus, & ergaſtulis retrudi [d], ut ſaltem his territi inſidiis devient Domini Sacerdotes, & ſuis faveant voluntatibus. *Item ubi ſuprà.* §. 5. Confeſſio verò [e] in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet, ipſo atteſtante, qui ait [f]: *Ex corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blaſphemiæ;* & cetera, quæ ſunt ad hæc pertinentia. §. 6. Nec tantùm attendenda ſunt, quæ fiunt, quantùm quo animo fiant. *& paulò pòſt.*

[c] al. rerum.

[d] al. recludi. *orig.*

[e] Sup. *in hoc eod. c.*

[f] *Matth.* 15.

§. 7. Ampliùs autem reſpicit Deus ad cogitationes, & ſpontaneas voluntates, quàm ad actus, qui per ſimplicitatem, aut per neceſſitatem fiunt.

¶ CORR. ROM. α *Autoribus.*] Ivo habet, *ſi Sacerdotibus, vel Actoribus Eccleſiæ*, quemadmodum etiam in eadem Epiſtola dicitur, *ſi quis erga Epiſcopum, vel Actorem Eccleſiæ*, & refertur *ſup. II. q. 7. ſi quis erga.* Hoc autem loco in Epiſtola legitur, *ſimiliter ſi hujuſmodi perſonis quædam ſcripturæ, &c.* Præceſſerant autem cùm multa alia, tum quæ referuntur in hoc eodem Capite, in *verſ. Eſt etiam & ad hanc.* Confectum enim eſt hoc Caput ex locis Epiſtolæ hinc inde ſumptis, ordine non ſemper ſervato.

β *Literas ſcribere.*] Hæc abſunt ab originali. Sufficiunt enim illa, quæ ſequuntur, *ſcripturas facere.* Sed ob Gloſſam non ſunt expuncta.

¶ PITH. [1] *Si quandoque.*] Vide Centur. *to.* 3. *p.* 99.

II. *Item* NICOLAUS Papa I. Epiſcopis Galliæ. [fortè c. an. 863. *Româ in Galliam.*]

Apoſtolica autoritas, penitùs illicita in irritum deducit juramenta.

[g] Polyc. *l.* 6. *tit.* 11.

[h] al. juramentis illis.

AUtoritatem [g] [2] venerabilium Prædeceſſorum noſtrorum ſecuti, & nominatim beatiſſimi Papæ, & Martyris Alexandri α V. à Beato Petro, ab omnibus juramentis [h], & cujuſcumque modi obligationibus, quibus illi ſeſe coacti violentiâ impiorum obligaverant, abſolvimus: & ne illa ſerventur, vetuimus tam præfatum Archiepiſcopum Treverenſem, quàm ejus Præpoſitum, & omnes, qui tunc temporis capti ſe illis quoquomodo obligaverunt: neque ullam eos proinde infamiam, vel calumniam, aut à ſuis bonis ſequeſtrationem umquam autore Deo, & Sanctis Apoſtolis, & noſtris Prædeceſſoribus ſuſtinere permittimus: ſicut per Prophetam Dominus dicit [i]: *Diſſolve colligationes impietatis.* Quin etiam præfato fratri noſtro, filiiſque Treverenſis Eccleſiæ, illiúſque Defenſoribus hæc in mandatis damus, ut ſpirituali ſimul, & materiali gladio tamdiu malignos illos, eorúmque fautores inſequantur; quouſque cum integritate poſſeſſiones, vel quæcumque res Eccleſiaſticæ hoc facto, vel quocumque pacto diſtractæ, ſeu direptæ ſunt, revocentur.

[i] *Eſa.* 58.

¶ CORR. ROM. α *Alexandri.*] Nicolaus citat Epiſtolam Alexandri I. de qua re notatum eſt *ſuprà*, *diſt.* 19. *ſi Romanorum.*

¶ PITH. [2] *Autoritatem.*] Hotoman. *p.* 131. *c.* 16. Naucler. *p.* 664. Mart. Polon. *p.* 139.

GRATIAN. 2. *Pars.* „ A fidelitatis etiam juramento Romanus Pontifex nonnullos „ abſolvit, cùm aliquos à ſua dignitate deponit. Unde

III. GREGORIUS Papa [k]. [an. 1080. *Romà in Galliam.*]

[k] Greg. VII. *l.* 8. *Reg.*

Pontificalis autoritas à juramento fidelitatis nonnullos abſolvit.

[l] Ivo, *p.* 5. *c. ult.*

ALius [l] item Romanus Pontifex, Zacharias ſcilicet, Regem Francorum non tam pro ſuis iniquitatibus, quàm pro eo, quòd tantæ poteſtati erat inutilis, à Regno depoſuit: & Pipinum Caroli Magni Imperatoris patrem in ejus locum ſubſtituit; omnéſque Francigenas à juramento fidelitatis, quod illi fecerant, abſolvit. Quod etiam ex autoritate frequenti agit ſancta Eccleſia, cùm milites abſolvit à vinculo juramenti: quod factum eſt his Epiſcopis, qui Apoſtolica autoritate à Pontificali gradu deponuntur.

¶ CORR. ROM.] In manuſcriptis eſt ut in vulgatis, *Gelaſius Papa Anaſtaſio Imperatori.* Cujus Gelaſii eſſe non poteſt. Zacharias enim & Carolus Magnus, quorum in hoc Capite mentio fit, multò poſt Gelaſium vixerunt. Habetur autem in Regeſto Gregorii VII. *lib.* 8. *Epiſt.* 21. Herimanno Metenſi Epiſcopo ſcripta, quam refert Ivo. In qua quidem Epiſtola paulò antè multa ex Epiſtola Gelaſii Anaſtaſio Imperatori ſcripta afferuntur.

IV. *Item* GREGORIUS VII. Romanæ Synodo præſidens dixit [m]. [an. 1078. *Romæ.*]

[m] *Lib.* 5. *Regeſti.*

Excommunicatis vinculo fidelitatis non tenemur obnoxii.

[n] Pann. *l.* 5. *c.* 111.

NOs [3] ſanctorum [n] Prædeceſſorum noſtrorum ſtatuta tenentes, eos, qui Excommunicatis fidelitate, aut ſacramento conſtricti ſunt, Apoſtolica autoritate à ſacramento abſolvimus: & ne eis fidelitatem obſervent, omnibus modis prohibemus: quouſque α ipſi ad ſatisfactionem veniant.

¶ CORR. ROM. α *Quouſque, &c.*] Verba hæc non ſunt in codice manuſcripto Vaticano.

¶ PITH. [3] *Nos.*] Vigner. *tom.* 2. *p.* 751. 757. Sigebert. an. 1005. 1077. Uſperg. *p.* 224. Scriptor vitæ Henrici IV.

V. *Item* URBANUS II. Epiſcopo Vapicenſi. [c. an. 1090. *Romà in Galliam.*]

Antequam reconcilientur, fidelitatem Excommunicatis nullus ſervare cogitur.

[o] Pann. *l.* 5. *c.* 111.
[p] *al.* prohibete.
[q] *Act.* 5.

JUratos [o] [4] milites Hugoni [5] Comiti, ne ipſi, quamdiu excommunicatus eſt, ſerviant, prohibeto [p]. Qui ſi ſacramenta prætenderint; moneantur oportere Deo [q] magis ſervire, quàm hominibus. Fidelitatem enim quam Chriſtiano Principi jurarunt, Deo ejuſque Sanctis adverſanti, & eorum præcepta calcanti, nulla cohibentur autoritate perſolvere.

¶ PITH. [4] *Juratos.*] Sigebert. an. 1088.
[5] *Hugoni.*] al. *Wigoni.*

AN ABSQUE SYNODALI AUDIENTIA EPISCOPUS VALEAT SACERDOTEM DAMNARE.

QUÆSTIO VII.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ ABSQUE Synodali verò audientia Sacerdotem damna- „ ri, ſic prohibetur

I. IN HISPALENSI CONCILIO II. cui Iſidorus interfuit, *c.* 6. [an. 619. *in Hiſpania.*]

Sine Concilii examinatione Presbyter, vel Diaconus non dejiciatur.

SExta actione comperimus; Fragitanum Cordubenſis Eccleſiæ Presbyterum injuſtè olim à Pontifice ſuo dejectum, & innocentem exilio condemnatum. Quem rurſus ordini ſuo reſtituentes α, id denuò adverſus præſumptionem noſtram β decrevimus; ut juxta priſcorum Patrum Synodalem ſententiam nullus noſtrûm ſine Concilii examine quemlibet Presbyterum, vel Diaconum dejicere audeat. Nam multi ſunt, qui indiſcuſſos poteſtate tyrannica, non autoritate Canonica damnant. Et ſicut nonnullos gratiâ favoris ſublimant; ita quoſdam odio, invidiáque permoti humiliant: & ad levem opinionis auram condemnant; quorum crimen non approbant. Epiſcopus [a] enim Sacerdotibus ac Miniſtris ſolus honorem dare poteſt: ſolus auferre non poteſt. Si enim hi, qui in ſeculo à dominis ſuis honorem libertatis adepti ſunt, in ſervitutis nexum non revolvuntur, niſi publicè apud Prætoris, ac Præſidis tribunal in foro fuerint accuſati; quantò magis hi, qui Divinis altaribus conſecrati honore Eccleſiaſtico decorantur? Qui profectò [1], nec ab uno damnari, nec uno judicante poterunt honoris ſui privilegiis exui: ſed præſentati Synodali judicio, quod [2] Canon de illis præceperit, diffiniri.

[a] Sup. *eâd.* *Epiſcopus.* & ſuprà, *diſt.* 67. *Epiſcopus.*

¶ CORR. ROM. α *Reſtituentes.*] Sic eſt emendatum ex codicibus Conciliorum impreſſis, & manuſcriptis. Sic enim apertiùs declaratur illum canonicè à Concilio eſſe reſtitutum, quàm ex lectione Gratiani vulgata, *reſtitutum eſſe comperimus.*

β *Noſtram.*] Anteà legebatur, *veſtram.* In recentioribus autem Conciliorum editionibus eſt, *novam.* Emendatum eſt ex antiquioribus editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & Lucenſi Regio, quemadmodum & paulò pòſt, *nullus noſtrûm*, cùm anteà eſſet, *nullus veſtrûm.* Modeſti enim & religioſi Epiſcopi ſibi etiam metuunt. Alia verò quædam ſunt ex iiſdem codicibus emendata.

¶ PITH. [1] *Profectò.*] V. C. *pro peccato.*
[2] *Quod.*] V. C. *quid.*

II. *Item* GREGORIUS I. Joanni Epiſcopo Panormitano, *lib.* 11. *Epiſt.* 49. [an. 605. *Romà in Siciliam.*]

Cauſas Clericorum Epiſcopus non niſi cum ſenioribus Eccleſiæ audiat.

SI quid [b] de quocumque Clerico ad aures tuas pervenerit, quod te juſtè poſſit offendere; facilè non credas: nec ad vindictam te res accendat incognita: ſed præſentibus Senioribus Eccleſiæ tuæ diligenter eſt veritas perſcrutanda: & tunc, ſi qualitas rei popoſcerit, Canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis.

[b] *Diſt.* 86. *ſi quid.*

III. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI α I. *c.* 11. [an. 348. *in Africa.*]

A quot Epiſcopis Presbyteri, vel Diaconi ſunt audiendi.

SI quis tumidus, vel contumelioſus extiterit in majorem natu, vel aliquam cauſam habuerit; à tribus vicinis Epiſcopis, ſi Diaconus eſt β, qui arguitur [3]: ſi Presbyter, à ſex: ſi Epiſcopus, à duodecim Conſacerdotibus audiatur. Univerſi Epiſcopi dixerunt. Contemptus debet contumaciæ, & ſuperbiæ in omnibus frangi. Cauſæ [c] verò pro perſonis ab his [4] ſtatuto [d] numero audiantur.

[c] *al.* cauſa audiatur.
[d] *al.* perſonis ſtatuto.

¶ CORR. ROM. α *Carthaginenſi.*] Sic eſt emendatum ex vetuſtis codicibus. Nam in vulgatis erat, *Agathenſi I.* cùm unicum dumtaxat Agathenſe memoretur.

β *Si Diaconus eſt.*] In vulgatis Conciliorum editionibus legitur, *ſi Diaconus eſt, arguatur Presbyter, &c.*

¶ PITH. [3] *Eſt qui arguitur.*] V. C. *arguetur.*
[4] *His.*] Deeſt in V. C.

IV. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI II. *c.* 10. [an. 390. *ibid.*]

De eodem.

FElix Epiſcopus [e] Selemſelitanus [5] dixit. Etiam hoc adjicio [6] ſecundùm ſtatuta veterum Conciliorum, ut ſi quis Epiſcopus (quod non optamus [f]) in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia neceſſitas, non poſſe plurimos congregare; ne in crimine remaneat; à duodecim Epiſcopis audiatur [7], & à ſex Presbyter α, & à tribus Diaconus cum proprio ſuo Epiſcopo.

[e] III. *q.* 8. *ſuggero.* Anſel. *l.* 3. *c.* 121. Burch. *l.* 1. *c.* 149. Ivo, *p.* 5. *c.* 262.
[f] *al.* opinamur.

¶ CORR. ROM. α *Presbyter.*] Sic legitur in Concilio, quod eſt in codice Canonum, *c.* 12. & Græco, & duobus codicibus Conciliorum Vaticanis, & uno alio perantiquo, & concordat cum ſequenti Capite. In editionibus autem Conciliorum Pariſienſibus, ac Colonienſibus habetur, *& à ſex Presbyteris, & tribus Diaconis*, quemadmodum & in multis Gratiani manuſcriptis.

¶ PITH. [5] *Selemſelitanus.*] Deeſt in V. C.
[6] *Adjicio.*] V. C. *ſuggero.*
[7] *Audiatur.*] V. C. *audiatur à ſex Epiſcopis, Presbyter cum proprio ſuo Epiſcopo, & à tribus Diaconus.* al. cod. *Presbyter cum ſuo proprio Epiſcopo & ſex Epiſcopis.* Græcè, ἀπὸ ἓξ ἐπισκόπων, ϗ τοῦ ἰδίου.

V. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI III. *c.* 8. [an. 397. *ibid.*]

De eodem.

SI autem [g] Presbyteri, vel Diaconi fuerint accuſati; adjuncto ſibi ex vicinis locis proprius [8] Epiſcopus [h] legitimo numero Collegarum, quos ab eodem Accuſati petierint, id eſt, unà ſecum in Presbyteri nomine ſex α, in Diaconi tribus, ipſorum cauſas diſcutiat [i], eâdem dierum, & dilationum [k], & à communione remotionum, & diſcuſſione perſonarum, inter accuſatores, & eos, qui accuſantur, formâ ſervatâ. Reliquorum autem Clericorum cauſas etiam ſolus Epiſcopus loci agnoſcat, & finiat.

[g] Anſel. *l.* 3. *c.* 123. Burch. *l.* 2. *c.* 205. Ivo, *p.* 6. *c.* 280.
[h] cum proprio Epiſcopo.
[i] *al.* diſcutiant.
[k] *al.* dierum dilatione.

¶ CORR. ROM. α *Nomine ſex.*] Sic in ceteris codicibus impreſſis, & manuſcriptis, præterquam in editione Colonienſi quatuor tomorum, in qua habetur, *Presbyteri nomine quinque, in Diaconi duobus.*

¶ PITH. [8] *Locis proprius.*] V. C. *locis legitimo numero Collegarum, id eſt, in Presbyteri nomine quinque, & in Diaconi duobus, & Epiſcopi ipſorum cauſas diſcutiant.*

SOLUS autem ad excluſionem aliorum Epiſcoporum, non ſuorum Clericorum dicitur, ſine quorum præſentia, ejus ſententia erit irrita. Unde legitur „ GRATIAN. 2. *Pars.*

VI. IN CARTHAGINENSI CONCILIO IV. *c.* 23. [an. 398. *ibid.*]

Abſque præſentia Clericorum nullius cauſam Epiſcopus audiat.

EPiſcopus [1] nullius cauſam audiat abſque præſentia ſuorum Clericorum: alioquin irrita erit ſententia Epiſcopi, niſi Clericorum præſentiâ confirmetur.

[1] Burch. *l.* 1. *c.* 144. Ivo, *p.* 5. *c.* 214.

VII. *Item* EX CONCILIO HISPALENSI II. *c.* 6. [an. 619. *in Hiſpania.*]

Nisi in Synodo canonicè vocati Sacerdotes damnari non possunt.

EPiscopus [m] Sacerdotibus, ac Ministris solus honorem dare potest, auferre solus non potest. Si enim hi, qui in seculo à dominis suis honorem libertatis adepti sunt, in servitutis jugum non revocantur [n], nisi publicè apud Prætoris, ac Præsidis tribunal in foro fuerint accusati; quantò magis hi, qui Divinis altaribus consecrati, honore Ecclesiastico decorantur? Qui profectò nec ab uno damnari, nec uno judicante poterunt honoris sui privilegiis exui: sed præsentati Synodali judicio, quod Canon de illis præceperit, definiri.

[m] Suprà *ead. sexta actione, & dist. 67. Episcopus.*
[n] *al.* nexum non revocantur.

SI SPONTE CONFESSUS, AUT AB ALIIS CONVICTUS FUERIT, QUÒD ANTE ORDINATIONEM PECCAVERIT; AN SUSCEPTI ORDINIS OFFICIUM EXEQUI SIBI LICEAT.

QUÆSTIO VIII.

GRATIAN. „ DE ultima verò Quæstione sic statutum est

I. IN CONCILIO NEOCÆSARIENSI, *c.* 9. & 10. [an. 314. *in Cappadocia.*]

Presbyter, qui ante Ordinationem confitetur se corporaliter lapsum, postea non offerat.

QUi admisit [a] [1] corporale peccatum, & hic posteà Presbyter ordinatus est; si confessus fuerit, quòd ante ordinationem suam peccaverit, non quidem offerat: maneat autem [b] [2] in aliis officiis propter ejus studii utilitatem α. Nam cetera peccata censuerunt plurimi etiam ordinatione privari β. Quòd si de his non fuerit confessus, nec ab aliquibus potest manifestè convinci; huic ipsi de se potestas est committenda. Similiter [c] & Diaconus, si in eodem culpæ genere [3] fuerit involutus, sese à ministerio cohibebit [4].

¶ CORR. ROM. α *Propter ejus studii utilitatem.*] Græcè est, διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν, id est, *propter studium ac diligentiam, quam ceteroquin adhibet.*

β *Privari.*] Græcè legitur, τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι, id est, *manûs impositionem dimitti*: quemadmodum ferè vertit Dionysius, cujus versionem ceteri Collectores attulerunt, hâc tamen clausulâ omissâ. Nam hæc versio, quam Gratianus affert, est prisca, quæ est in Collectione Isidori. Ita ex his verbis longè alia elicitur sententia, atque autor Glossæ putarit.

¶ PITH. [1] *Admisit.*] 2. V. C. *admiserit.*
[2] *Autem.*] V. C. *tamen.*
[3] *In eodem culpæ genere.*] V. C. *in eadem culpa.* ἐν τῷ αὐτῷ ἁμαρτήματι.
[4] *Cohibebit.*] V. C. *cohibeat.*

[a] Rabanus, *lib. Pœn. c.* 1. Polyc. *l.* 4. *tit.* 39. Burch. *l.* 2. *c.* 49. Ivo, *p.* 6. *c.* 150. Pann. *l.* 3. *c.* 151.
[b] *al.* tamen.
[c] *Cap.* 10. *ibid.*

II. *Item* EX CONCILIO ILERDENSI, *c.* 5. [an. 524. *in Hispania.*]

Deservientes altario, si carnis fragilitate deliquerint, Episcopi arbitrio subjaceant.

HI, qui [5] altario [d] Dei deserviunt, si subitò in flenda carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciente dignè pœnituerint, ita ut mortificato corpore cordis contriti sacrificium Deo offerant; maneat in potestate Pontificis vel veraciter afflictos, non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab Ecclesiæ corpore segregare: ita tamen, ut sic Officiorum suorum loca recipiant, ne possint ad altiora Officia ulteriùs promoveri. Quòd si iteratò velut canes ad vomitum reversi fuerint, & veluti sues in volutabris luti jacuerint; non solùm dignitate Officii careant, sed etiam sanctam communionem, nisi in exitu, non percipiant.

¶ PITH. [5] *Hi qui.*] Strabus in Glossa ord. *Oseæ* 5. Arnob. *in Psal.* 38. S. Thomas *in* 3. *vol. summæ Theolog.*

[d] *Dist.* 50. *hi, qui altario.* Rabanus, *lib. Pœnit. c.* 1. Burch. *l.* 19. *c.* 74. Ivo, *p.* 15. *c.* 87.

III. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IX. *c.* 10. [an. 655. *ibid.*]

Ex Ministris Ecclesiæ geniti, in servitutem devocentur ejusdem.

CUm multæ [e] super incontinentia [f] ordinis Clericorum hactenus emanaverint sententiæ Patrum, & nullatenus ipsorum reformari quiverit correctio [6] morum; usque adeò sententiam Judicantium protraxêre commissa culparum, ut non tantùm ferretur ultio in autores scelerum, verùm & in progeniem damnatorum. Ideòque quilibet ab Episcopo usque ad Subdiaconum deinceps, qui vel ex ancillæ, vel ex ingenuæ detestando connubio in honore constituti filios procreaverint; illi quidem, ex quibus geniti probabuntur, Canonicâ censurâ damnentur. Proles autem alienâ [g] pollutione nata, non solùm hereditatem [h] [7] numquam accipiet, sed etiam in servitutem ejus Ecclesiæ, de cujus Sacerdotis vel Ministri ignominia nati sunt, jure perenni manebunt.

¶ PITH. [6] *Correctio.*] V. C. *correptio.*
[7] *Hereditatem.*] V. C. *hereditatem parentum.*

[e] Ivo, *p.* 6. *c.* 425.
[f] *al.* innocentia.
[g] *al.* tali.
[h] *al.* hereditatem parentum.

IV. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ, *c.* 35 [i]. [c. an. 572. *ibid.*]

Qui confitetur se ante ordinationem peccasse, non sacrificet: convictus autem deponatur.

SI quis Presbyter [k] ante ordinationem peccaverit, & post ordinationem confessus fuerit, quòd antè peccaverit; non offerat, sed tantùm pro religione nomen Presbyteri portet. Si autem non ipse confessus, sed ab alio publicè fuerit convictus; nec hoc ipsum habeat, ut nomen Presbyteri portet. Similiter & de Diaconis observandum est, ut si ipsi confessi fuerint, ordinem Subdiaconi accipiant [l].

[i] In Capit. Martini Bracar. *ex Conc. Neocæsar. c.* 9. & 10.
[k] Burch. *l.* 2. *c.* 48. Ivo, *p.* 6. *c.* 149. Pann. *l.* 3. *c.* 150.
[l] *al.* retineant.

V. *Item* NICOLAUS I. ad consulta Bulgarorum, *c.* 71. [an. 866. *Romà in Bulgariam.*]

De manu Sacerdotis, qui ab Ecclesia toleratur, licitè Sacramenta sumuntur.

SCiscitantibus [m] vobis, si à Sacerdote, qui sive deprehensus in adulterio, sive de hoc solâ famâ respersus est, debeatis communionem suscipere, nec ne, respondemus. Non potest aliquis, quantumcumque pollutus sit, sacramenta Divina polluere; quæ purgatoria cunctarum contagionum existunt: nec potest Solis radius per cloacas, & latrinas transiens, aliquid exinde contaminationis attrahere. Proinde qualiscumque Sacerdos sit; quæ sancta sunt, coinquinare non potest. Idcircò ab eo, usquequò judicio Episcoporum reprobetur, communio percipienda est: quoniam Mali bona administrando se tantummodo lædunt: & cerea α fax accensa sibi quidem detrimentum præstat, aliis verò lumen in tenebris administrat: & unde aliis commodum exhibet, inde sibi dispendium præbet. §. 1. Sumite ergo intrepidi ab omni Sacerdote Christi mysteria [n]: quia omnia fide [o] Christi [p] purgantur. Fides est enim, quæ hunc [q] Mundum vincit: & quia non dantis [r], sed accipientis fit, dicente Beato Hieronymo [s] β: [Ad credendum in anima omni Baptismus est perfectus: & in omni Sacerdote corpus Christi est perfectum.] Qui rursùs sacræ Scripturæ [t] concordans ait: [Priusquam audias, ne judicaveris quemquam:] atque ante probationem accusationis illatæ neminem à tua communione suspendas: quia non statim, qui accusatur, reus est; sed qui convincitur, criminosus.

¶ CORR. ROM. α *Et cerea.*] Anteà legebatur, & *cetera.* Restitutum est ex originali, ex quo alia etiam sunt emendata, & addita.

β *Hieronymo.*] Est in Epistola de septem gradibus, quemadmodum & quod sequitur, *priusquam audias, &c.* est ibidem superiùs.

[m] Extrà *de cohab. Cler. & mul. cap. vestra duxit.* Ivo, *p.* 2. *c.* 83. Pann. *l.* 5. *c.* 13.
[n] *al.* ministeria.
[o] *al.* in fide.
[p] *Act.* 15.
[q] 1. *Joan.* 5.
[r] *al.* dantis meritum.
[s] In Epistola de septem gradibus, *tom.* 4.
[t] *Eccli.* 11.

CAUSA XVI.

GRATIAN. QUIDAM Abbas habebat parochialem Ecclesiam: instituit ibi Monachum, ut officium celebraret populo: possedit eam per quadraginta annos sine aliqua interpellatione: tamdem querela adversùs Abbatem movetur à Clericis baptismalis Ecclesiæ, in cujus diœcesi parochiana Ecclesia illa consistebat.

I. Hic primùm quæritur, utrùm Monachis liceat populis officia celebrare, pœnitentiam dare, & baptizare.

II. Secundò, si contigerit eos Capellas habere Episcopali beneficio, an ab eis sint instituendæ, an ab Episcopis.

III. Tertiò, an jura Ecclesiarum præscriptione tollantur.

IV. Quartò, si Ecclesia adversùs Ecclesiam præscribat, an etiam Monasterium adversùs Ecclesiam præscribere possit.

V. Quintò, an Capellam in suo territorio ædificatam jure territorii sibi vendicare valeat.

VI. Sextò, si Archipresbyter, vel Episcopus sua autoritate, non judiciariâ sententiâ Capellam illam irrepserit, an cadat à causa: ut Ecclesia, cui præsidet, non ultrà habeat jus reposcendi, quod suus Pastor illicitè usurpavit.

VII. Septimò quæritur, si Laici Capellam illam tenebant (ut quibusdam moris est) & in manibus Abbatis eam refutaverint, & ordinandam tradiderint, an consensu Episcopi, & Clericorum Abbas possit eam tenere.

UTRUM MONACHIS LICEAT POPULIS OFFICIA CELEBRARE, POENITENTIAM DARE, ET BAPTIZARE.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. 1. *Pars.* QUÒD Monachi officia populis celebrare non possint, multis autoritatibus probatur: quarum prima est illa

I. SANCTÆ NICÆNÆ SYNODI, quâ dicitur. [an. 325. *in Bithynia.*]

Monachorum conversatio ab omnibus debet esse discreta.

PLacuit [a] [1] omnibus residentibus in sancta Nicæna Synodo, ut Monachorum conversatio, & vita secundùm etymologiam nominis ab omnibus discrepet. Monachus enim Græcè, Latinè singularis dicitur. Unde Monachum per omnia singulariter agere oportet. Quamobrem firmiter, & insolubiliter omnibus præcipimus, ut aliquis Monachus pœnitentiam nemini tribuat, nisi sibi invicem, ut justum est: mortuum non sepeliat, nisi Monachum in Monasterio secum morantem: vel si fortuitu quemquam advenientium Fratrum ibi mori contigerit.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc neque in prima Nicæna

[a] Ansel. *l.* 5. *c.* 66. & *l.* 6. *c.* 214. Polyc. *l.* 4. *tit.* 34.

Synodo, neque in secunda hodie habetur. Est aliquid simile in Canonibus Nicænis versis ex Arabico, c. 76.

¶ PITH. [1] *Placuit.*] Vide Chron. Slavor. *p.* 132.

II. GREGORIUS I. Joanni Ravennati Episcopo, *lib.* 4. *Epist.* 1. [an. 594. *Româ in Æmiliam.*]

Monasterii districtionem, & Ecclesiasticum ministerium quilibet simul tenere non potest.

NEmo potest [b] & Ecclesiasticis obsequiis [c] deservire, & in Monachica regula ordinatè persistere: ut ipse Monasterii districtionem teneat, qui quotidie in ministerio [d] Ecclesiastico cogitur permanere.

[b] Ivo, *p.* 3. c. 18. [c] *al.* officiis. [d] *al.* obsequio.

III. *Item* INNOCENTIUS I. ad Victricium, *Epist.* 2. *c.* 10. [an. 404. *Româ in Galliam.*]

Monachi, qui ad Clericatum promoventur, à priori proposito discedere non debent.

DE Monachis [e], qui diu morantes in Monasteriis, si [2] posteà ad Clericatûs ordinem pervenerint, statuimus non debere eos à priore proposito discedere [f] [3].

[e] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 5. *c.* 67. [f] *al.* deviare.

¶ PITH. [2] *Si.*] Delent Cresc. & 4. V. C.
[3] *Discedere.*] 3. V. C. *deviare.* Vide Centur. *tom.* 4. *p.* 500. & *lib.* 1. Capitul. *c.* 27.

GRATIAN. „ SI ergo (sicut Innocentius definit) à suo proposito eis „ discedere non licet: & sicut Gregorius testatur, in Mona„ stica regula devotè persistere, & Ecclesiasticis obsequiis si„ mul deservire non possunt; patet, quòd parochianis Eccle„ siis Monachi præfici non possunt.

IV. *Item* HIERONYMUS ad Riparium Presbyterum, adversùs Vigilantium. [an. 406. *è Palæstina in Galliam.*]

Monachus non habet officium docentis, sed plangentis.

MOnachus [g] non docentis [h] sed plangentis habet officium: qui vel se, vel Mundum lugeat, & Domini pavidus præstoletur adventum.

[g] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 7. *c.* 128. Ivo, *p.* 7. *c.* 128. Pann. *l.* 3. *c.* 176. [h] *al.* Doctoris.

V. IDEM ad Paulinum, de Institutione Monachi, *Epist.* 13. [an. 394. *è Palæstina in Italiam.*]

In populari frequentia Monachi esse non debent.

SI cupis [i] esse, quod diceris, Monachus, id est, solus; quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum? & *infrà.* §. 1. Habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos; & serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidiis. Non multùm distat in vitio, vel decipere posse, vel decipi. Christianum, quem [k] senseris tibi aut semper, aut crebrò de nummis loquentem (exceptâ eleëmosynâ, quæ indifferenter omnibus patet,) institorem potiùs habeto, quàm Monachum. Præter victum & vestitum, & manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas: ne filiorum panem canes comedant.

[i] Ivo, *p.* 7. *c.* 2. Pann. *l.* 3. *c.* 175. [k] *al.* decipi Christianum. Quem. *orig.*

VI. IDEM ad Heliodorum de Laude vitæ Solitariæ, *Epist.* 1. [an. 372. *è Chalcide in Italiam.*]

Monachus pascitur, Clerici pascunt.

ALia causa est [l] Monachorum, alia Clericorum. Clerici pascunt oves, ego pascor: illi de altario vivunt, mihi quasi infructuosæ arbori securis ponitur ad radicem, si munus ad altare non defero. & *infrà.* §. 1. Mihi ante Presbyterum sedere non licet. Illi, si peccavero, licet me tradere [m] Satanæ in interitum carnis: ut spiritus salvus sit in die Domini Jesu.

[l] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 7. *c.* 123. [m] 1. *Cor.* 12.

VII. IDEM ad Rusticum [n]. [imò *ad c.* 3. Isaiæ, an. 406. *in Palæstina.*]

Non licet aliquid Monachis agere sine Presbyterorum consilio.

ECclesia [o] habet Senatum cœtum Presbyterorum: sine quorum consilio nihil Monachis agere licet. Roboam [p] filius Salomonis ideò perdidit Regnum, quia noluit audire Presbyteros suos. Senatum quoque Romani habebant, cujus consilio cuncta agebant: & nos habemus Senatum nostrum, cœtum Presbyterorum.

[n] Habetur in Comm. *ad c.* 3. Esaiæ. [o] Deusdedit, *p.* 5. [p] 3. *Reg.* 14.

¶ CORR. ROM.] Apud B. Hieronymum in Commentariis *ad c.* 3. Esaiæ, unde hoc Caput videtur acceptum, hæc leguntur: *Roboam filius Salomonis ideò perdidit Regnum, quia noluit audire Presbyteros.* & paulò inferiùs. *Senatus quoque consulta dicuntur; & Principes quondam Romani Consules appellati sunt, vel à consulendo civibus, vel ab agendo cuncta consilio. Et nos habemus in Ecclesia Senatum nostrum, cœtum Presbyterorum.*

VIII. *Item* EUGENIUS Papa. [fortè an. 826. *Romæ.*]

Secundùm etymologiam nominis, Solitariam vitam ducat Monachus.

PLacuit [q] communi nostro Concilio, ut nullus Monachorum pro lucro terreno de Monasterio exire nefandissimo ausu præsumat, neque pœnitentiam dare, neque filium de baptismo accipere, neque baptizare, neque infirmum visitare, neque mortuum sepelire, neque ad Ecclesiam secularem transire, neque aliis qualibuscumque negotiis sese implicare: sit Claustro suo contentus: quia sicut piscis sine aqua, caret vitâ; ita sine Monasterio, Monachus. Sedeat itaque solitarius, & taceat: quia Mundo mortuus est, Deo autem vivit [r]. §. 1. Agnoscat nomen suum: Monos enim Græcè, Latinè est unus: achos Græcè, Latinè tristis, sonat. Inde dicitur Monachus, id est, unus tristis. Sedeat ergo tristis, & officio suo vacet.

[q] Ansel. *l.* 5. *c.* 75. & *l.* 6. *c.* 213. [r] vivus.

¶ CORR. ROM.] Anselmus etiam citat ex Decretis Eugenii, & ex eodem habetur in vetusto Decretorum libro.

IX. *Item* PASCHALIS II. Victori Bononiensi Episcopo. [c. an. 1102. *Româ in Æmiliam.*]

Absque Episcoporum consensu Episcopalia jura Monachi non usurpent.

PErvenit ad nos [s] (unde valdè miramur) quòd quidam Monachi, & Abbates in parochia vestra contra sanctorum Patrum decreta Episcopalia jura, & officia sibi arroganter vendicant: videlicet pœnitentiam, remissionem peccatorum, reconciliationem, decimas, & Ecclesias: cùm absque proprii Episcopi licentia, vel Apostolicæ Sedis autoritate hoc nullatenus præsumere debeant: sicut in Calchedonensi Concilio [t] de hujusmodi à sanctis Patribus cautum est, & sub anathematis vinculo Monachis omnibus prohibitum. Mandamus itaque Dilectioni tuæ, ut eos convenias, & ne talia deinceps præsumant, omnino prohibeas.

[s] Ansel. *l.* 5. *c. ult.* [t] Infrà *eâd. qui verè.*

X. *Item* CALIXTUS Papa II. [an. 1123. *Romæ.*]

De eodem.

INterdicimus etiam Abbatibus, & Monachis publicas pœnitentias dare, infirmos visitare, & unctiones facere, & Missas publicas cantare. Chrisma, & oleum, consecrationes altarium, Ordinationes [u] Clericorum ab Episcopis accipiant, in quorum parochiis manent.

[u] *al.* Ordines.

XI. *Item* ALEXANDER II [4]. [c. an. 1067. *Româ in Tusciam.*]

Monachi inter Claustra morantes, Clericorum officia exteriùs non ministrent.

JUxta Calchedonensis [x] tenorem optimi Concilii Monachis, quamvis religiosis, ad normam Sancti Benedicti intra Claustrum morari præcipimus: vicos, castella, civitates peragrare prohibemus [5]: & à populorum prædicatione omnino cessare censuimus: nisi fortè quis de suæ animæ salute solicitus, ut eorum habitum assumat, eos intra Claustrum consulere voluerit.

[x] Ivo, *p.* 7. *c.* 151.

¶ PITH. [4] *Alexander II.*] Add. V. C. *Clero & populo Florentino.*
[5] *Prohibemus.*] V. C. *prohibuimus.*

XII. *Item* EX CONCILIO CALCHEDONENSI, *c.* 4. [an. 451. *in Bithynia.*]

Monachi, qui sunt in civitatibus, Episcopo debent esse subjecti.

QUi verè [y], puréque solitariam eligunt vitam, digni sunt convenienti honore α. & *infrà.* §. 1. Eos verò, qui per civitates singulas, seu possessiones in Monasteriis sunt, placet nobis Episcopo esse subjectos, & quieti operam dare, atque observare jejunia, & orationes, in locis, in quibus semel se Deo devoverunt, permanentes: & neque communicare β Ecclesiasticas [z], neque seculares aliquas attrectare [6] actiones, relinquentes propria Monasteria: nisi fortè jubeantur propter urgentes necessitates ab ipsius civitatis Episcopo. Et neminem servorum suscipi in Monasterium, ut fit cum eis Monachus, nisi cum domini proprii licentia [a]. Prætereuntem verò hæc decrevimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur.

§. 2. Convenit verò civitatis Episcopo curam, solicitudinémque necessariam Monasteriis exhibere.

[y] Concord. Cap. *l.* 5. *c.* 25. Polyc. *l.* 3. *tit.* 1. & *l.* 4. *tit.* 34. Ansel. *l.* 5. *c.* 54. Ivo, *p.* 7. *c.* 1. Pann. *l.* 3. *c.* 174. [z] *al.* Ecclesiasticis. [a] *al.* conscientia. παρὰ γνώμην.

¶ CORR. ROM. α *Honore.*] Sequitur continenter *cap. quidam Monachorum, infrà* XVIII. *q.* 2. quod est ex eadem prisca versione, atque Caput hoc.

β *Et neque communicare.*] Græcè est, μήτε δὲ ἐκκλησιαστικοῖς, μήτε βιωτικοῖς παρενοχλεῖν πράγμασιν, ἢ ἐπικοινωνεῖν, id est, *neque Ecclesiastica, neque secularia negotia turbare, vel iis se immiscere.*

¶ PITH. [6] *Attrectare.*] Deest in V. C.

GRATIAN. „ HIS ita respondetur. Autoritas illa Nicænæ Synodi prohibet Monachos de Monasteriis exire, & per Capellas mortuorum sepulturas celebrare: confluere videlicet more Clericorum ad cujuslibet exequias celebrandas. Ceterùm si apud Monasterium aliquis semetipsum tumulari voluerit, non est prohibendus. Unde scribit „

XIII. GREGORIUS I. Joanni Episcopo de Urbe Veteri, *lib.* 1. *Epist.* 12. [an. 590. *Româ in Tusciam.*]

Missæ celebrari, & Mortui sepeliri in Monasterio non prohibentur.

AGapitus Abbas [b] Monasterii Sancti Gregorii [c] insinuavit nobis plurima se à vestra Sanctitate gravamina sustinere: quòd in eodem Monasterio Missas prohibeas celebrari: Mortuos etiam ibidem interdicas sepeliri. A qua inhumanitate vos hortamur suspendi: & sepeliri ibidem Mortuos, Missas celebrari, nulla ulteriùs habita contradictione, permittas.

[b] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 5. c. 66. *Hic aliquot Epistolæ verba omittuntur.*
[c] *al.* Georgii.

XIV. IDEM Januario Caralitano Episcopo, *lib.* 3. *Epist.* 9. [an. 593. *Romà in Sardiniam.*]

Non sunt cassandæ piæ voluntates Defunctorum.

ADmonere [d] te volumus, ne piæ vivorum, aut Defunctorum voluntates tuâ (quod absit) remissione cassentur.

[d] XIII. *q.* 2. *ultima.*

XV. *Item* GELASIUS Papa [7]. [fortè c. an. 494. *Romæ.*]

Testatoris arbitrium servari oportet.

COnsideratio Ecclesiasticæ utilitatis hoc postulat, ex justa dispositione *α* Testatoris servandum arbitrium.

¶ CORR. ROM. *α Dispositione.*] In vetustis exemplaribus legitur, *dispensatione.*

¶ PITH. [7] *Papa.*] Add. V. C. *Laurentio.*

XVI. *Item* EX CONCILIO TRIBURIENSI, *c.* 15. [an. 895. *in Germania.*]

De eodem.

UBicumque [e] facultas rerum, & opportunitas temporum suppetit, &c. [sicut in eodem Capite suprà legitur in Causa eorum, qui de diœcesi ad diœcesim transierunt.]

¶ CORR. ROM.] In aliquot vetustis codicibus Caput hoc conjunctum est superiori.

[e] XIII. *q.* 2. *ubicumque.*

GRATIAN. „ ECCE his autoritatibus patet, quòd si quis apud Monasterium sepulturam sibi eligere voluerit; liberè à Monachis potest sepeliri. Unde liquidò colligitur prohibitionem illam Nicænæ Synodi propter improbitatem circumvagantium esse factam. Unde legitur

XVII. IN CALCHEDONENSI CONCILIO, *c.* 23. [an. 451. *in Bithynia.*]

Monachi, qui sine licentia Episcopi vagantur, ad propria loca redire cogantur.

QUidam Monachi nihil habentes sibi injunctum à proprio Episcopo, interdum verò etiam illi, qui ab eo fuerant excommunicati, veniunt ad Regiam civitatem Constantinopolitanam: & in ea perturbationes tranquillitati Ecclesiasticæ inferunt, & diversorum domos corrumpunt. Statuit igitur sancta Synodus hos primùm commoneri *α*, ut exeant à Regia civitate: demum eos invitos dejici, ac inde per Defensorem compelli, ut ad sua loca redeant.

¶ CORR. ROM. *α Commoneri.*] In hac potissimùm postrema parte videtur de industria versio prisca in epitomem redacta. Integer Canon sic habet.

Ἦλθεν εἰς ἀκοὰς τῆς ἁγίας συνόδου, ὡς κληρικοί τινες καὶ μονάζοντες μηδὲν ἐγκεχειρισμένοι ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀκοινώνητοι γενόμενοι παρ' αὐτοῦ, καταλαμβάνοντες τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατρίβουσι, ταραχὰς ἐμποιοῦντες, καὶ θορυβοῦντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ἀνατρέπουσί τε οἴκους τινῶν. ὥρισεν τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοὺς τοιούτους ὑπομιμνήσκεσθαι μὲν πρότερον διὰ τοῦ ἐκδίκου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ ἐξελθεῖν τῆς βασιλευούσης πόλεως. εἰ δὲ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἐπιμένοιεν ἀναισχυντοῦντες, καὶ ἄκοντας αὐτοὺς, διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκδίκου ἐκβάλλεσθαι, καὶ τοὺς ἰδίους καταλαμβάνειν τόπους. id est.

Pervenit ad aures sanctæ Synodi nonnullos Clericos & Monachos, quibus nihil à proprio Episcopo commissum est, quibúsque interdum etiam ab eo communione est interdictum, ad Regiam Constantinopolim se conferentes, diu in ea morari, tumultus excitantes, & statum Ecclesiasticum perturbantes, ac domos nonnullorum subvertere. Statuit igitur sancta Synodus hujusmodi homines primùm quidem per Defensorem sanctissimæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ admoneri, ut ex Regia civitate exeant: deinde verò, si impudenter agentes iisdem negotiis hærere perseveraverint, ipsos etiam invitos per eumdem Defensorem ejici, & ad propria reverti loca.

XVIII. *Item* PELAGIUS Papa Paulino Solitario [f]. [fortè c. an. 557. *Romà in Dalmatiam.*]

Monachi circumvagantes per Defensores sunt compellendi.

PRobinum [g] Phariæ *α*, & Milianum, atque Probinianum [h], vel alios Pseudomonachos Joanni Defensori præcipimus, ut eos debeat detinere: quatenus, si quam desiderant suæ contentionis rationem cognoscere, ad nos, ut informentur, debeant exhiberi. Certè, si sola obstinatione ab Ecclesiastico corpore sunt scissi, in Reatina [i] (sicut petisti) insula ut exulent, prædicto Defensori duximus injungendum.

¶ CORR. ROM. *α Phariæ.*] Sic est emendatum ex Anselmo, & Polycarpo, cùm anteà legeretur, *Samariæ.* Est autem Pharia civitas Dalmatiæ.

[f] *al.* Salonitano. *al.* Solatino.
[g] Polyc. *l.* 4. *tit.* 34. Ansel. *l.* 7. c. 193.
[h] *al.* Probianum.
[i] *fortasse* Rythymna.

XIX. *Item* LEO Papa I. ad Theodoritum Episcopum Cypri, *Epist.* 61. al. 63. [an. 453. *Romà in Orientem.*]

Nullus Monachus præter Domini Sacerdotes audeat prædicare.

ADjicimus [k] illud etiam, quod nobis propter improbitatem quorumdam Monachorum religionis [l] vestræ verbo mandastis per Vicarios nostros: & hoc specialiter statuentes, ut præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, sive Monachus, sive Laicus ille sit, qui cujuslibet scientiæ nomine glorietur.

[k] Burch. *l.* 2. c. 158.
[l] *al.* regionis.

GRATIAN. „ ECCE in hoc Capite & vitium est expressum, & generali constitutione evacuatum. Quòd verò pœnitentiam dare prohibentur, inde est, quia nulli Sacerdotum licet alterius parochianum ligare, vel solvere. Monachi autem, & si in dedicatione sui Presbyteratûs (sicut & ceteri Sacerdotes) baptizandi, prædicandi, pœnitentiam dandi, peccata remittendi, beneficiis Ecclesiasticis perfruendi ritè potestatem accipiant, ut ampliùs, & perfectiùs agant eà, quæ Sacerdotalis officii esse sanctorum Patrum constitutionibus comprobantur: tamen executionem suæ potestatis non habent, nisi à populo fuerint electi, & ab Episcopo cum consensu Abbatis ordinati. Ecclesiasticas verò, atque seculares actiones attrectare prohibentur, ut non præsumant sibi patrocinia causarum, nisi ab Episcopo commoniti fuerint, nec secularibus causis occupentur, ut resideant cognitores dirimendarum litium. Unde scribit

XX. PELAGIUS Antoninæ [8] Patriciæ, & Deciæ. [c. an. 580. *Romæ.*]

Monachus Defensor fieri non debet.

DE præsentium Portitore [m], quòd Defensor factus non est, nulla vobis animi molestia sit: quia verè satis amarissimum habeo de isto proposito ad illud [n] officium homines deduci, in quo nullo modo, quæ à Monachis Deo promissa sunt, valeant adimpleri. Omnimoda enim est illius habitûs, & istius officii diversitas. Illic enim quies, oratio, labor manuum; at hic causarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia, & quæcumque vel Ecclesiastica instituta, vel supplicantium necessitas poscit. Faciat autem Deus, ut tales sint hi, qui vel à nobis in isto habitu nutriuntur, vel in Monasteriis crescunt; ut provecta ætate, & vitâ probatâ, non ad litigiorum officia, sed ad Sacerdotium valeant promoveri.

¶ PITH. [8] *Antoninæ.*] Sic etiam V. C.

[m] Ivo, *p.* 7. c. 23.
[n] *al.* aliud.

GRATIAN. „ GELASIUS tamen (sicut in tractatu de promotionibus Clericorum invenitur [o], in Capitulo illo, *Monachus novitius, &c.*) permittit illos ex dispensatione fieri Defensores. Quòd verò Sacerdotalium officiorum potestatem habeant, testatur dicens

[o] *Dist.* 77. *c. ult.* 2. *Pars.*

XXI. AMBROSIUS.

Clericorum officia celebrare Monachi Presbyteri non prohibeantur.

DOctos, ac probos Monachos Presbyterii honore dedicatos, baptizare, prædicare, pœnitentiam dare, debita miseris laxare, & decimarum, primitiarum, oblationum vivorum & mortuorum portione justa perfrui debere moderata dispensatione commendamus; ut juxta Apostolum [p], de altario, cui serviunt, viventes per obsequium Dominicæ plebis panem & vinum immaculata benedictione transforment in corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi.

¶ CORR. ROM.] Apud B. Ambrosium nihil tale est inventum: & videtur Autoris alicujus longè recentioris.

[p] 1. *Cor.* 9.

XXII. *Item* INNOCENTIUS. [fortè c. an. 1119. *Romæ.*]

Beneficiis Ecclesiasticis Monachus Presbyter liberè perfruatur.

SI Monachus ad Clericatum promoveatur; beneficia pleniter, & annonæ, & decimæ donentur, absque ulla minoratione, & dilatione; ut quantò meliùs possit, juxta possibilitatem suam, quando necessitas extiterit, ad opera Ecclesiastica, & ipsam restaurandam Ecclesiam adjutorium faciat.

XXIII. *Item* GREGORIUS.

De eodem.

MOderamine [q] Apostolicæ autoritatis decernimus, ut Monachi, si Presbyterii honore dedicati sunt, cum ligandi solvendíque potestate, decimarum, primitiarum, oblationum, donationum, quæ fiunt pro vivis, & pro defunctis, portionem juxta Canonem [r] ad suam, proximorúmque utilitatem merito perfectioris justitiæ non minùs, quàm ceteri Sacerdotes laudabiliter sibi vendicent.

[q] Ansel. *l.* 7. *in fine.*
[r] *al.* justo canone.

XXIV. IDEM. [fortè in Conc. Nemausensi c. 3. an. 1096. *in Gallia.*]

Clericorum officia Monachi Presbyteri liberè administrent.

EX autoritate [f] hujus Decreti (quod Apostolico moderamine, & pietatis officio à nobis est constitutum) Sacerdotibus Monachis Apostolorum figuram tenentibus liceat prædica-

[f] Ansel. *ibid.*

re, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata solvere.

XXV. *Item* EX DECRETO Bonifacii Papæ IV. [an. 610. *Romæ.*]

Monachi Presbyterii honore decorati, potestatem habent ligandi & solvendi.

SUnt nonnulli [t] nullo dogmate fulti, audacissimè quidem, zelo magis amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, asserentes Monachos, quia Mundo mortui sunt, & Deo vivunt, Sacerdotalis officii potentiâ indignos: neque pœnitentiam, neque Christianitatem largiri, neque absolvere posse per Sacerdotalis officii divinitùs sibi injunctam potestatem: sed omnino labuntur. & *infrà.* §. 1. Neque enim Beatus Benedictus, Monachorum præceptor almificus, hujus rei aliquo modo fuit interdictor: sed eos secularium negotiorum edixit expertes fore tantummodo. Quod quidem Apostolicis documentis, & omnium sanctorum Patrum institutis, non solùm Monachis, sed etiam Canonicis maximoperè imperatur [u]; *Nemo enim* α *militans Deo implicat se negotiis secularibus.* §. 2. Nos verò tantorum Patrum instituti exemplis (quibus periculosissimum est refragari) credimus à Sacerdotibus Monachis ligandi solvendíque officium Deo operante dignè administrari; si eos dignè contigerit hoc ministerio sublimari. & *infrà.* §. 3. Decertantes igitur Monasticæ professionis Presbyteros Sacerdotalis potentiæ arcere officio, omni modo præcipimus, ut ab hujuscemodi nefandis ausibus reprimantur in posterum: quia quantò quisque est celsior; tantò est & in his potentior.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc cum nonnullis aliis missum est ex Hispania, descriptum ex vetusto codice Monasterii Populeti: cujus hic est titulus, *Ex Concilio Bonifacii Papæ, qui quartus à Beato Gregorio* [9]*: quomodo Monachis liceat cum Sacerdotali officio ubi, & ubi* [10] *ministrare.*

α *Nemo enim.*] Hæc scripturæ sententia abest à codice Populeti, Polycarpo, & Ivone.

¶ PITH. [9] *Gregorio.*] Add. V. C. *fuit, quod Monachis, &c.*

[10] *Ubi & ubi.*] Idem Cod. *Ubique.*

[t] Ansf. *ibid.* Polyc. *l.* 4. *tit.* 34. Ivo, *p.* 7. *c.* 22.

[u] 2. *Tim.* 2.

GRATIAN. „ HIS omnibus autoritatibus perspicuè monstratur, Monachos posse pœnitentiam dare, baptizare, & cetera Sacerdotalia officia licitè administrare. §. 1. Quòd verò Populi electione, Episcoporum institutione, & Abbatis consensu potestatem suam exequi valeant; Hieronymi, Gelasii, & Gregorii autoritate probatur. Ait enim

XXVI. HIERONYMUS ad Rusticum Monachum, *Epist.* 4. [c. an. 400. *Romà in Galliam.*]

Dignè in Monasterio vivens, per populi electionem ad Clericatum poterit promoveri.

SIc vive in Monasterio, ut Clericus esse merearis. & *infrà.* §. 1. Multo tempore α disce, quæ postmodum doceas: & inter bonos semper sectare meliores. Quòd si populus, vel Episcopus te in Clericum elegerit; age ea, quæ Clerici sunt.

¶ CORR. ROM. α *Multo tempore.*] Alia est verborum series, & clarior apud B. Hieronymum. *Cùm ad perfectam,* inquit, *ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel Pontifex civitatis in Clerum elegerit; agito quæ Clerici sunt, & inter ipsos sectare meliores:* & infrà. *Multo tempore disce quod doceas.*

XXVII. IDEM ad eumdem, *eâdem Epist. superiùs.* [c. an. 400. *Romà in Galliam.*]

Ad ordinem Clericatûs promoveri Monachi possunt.

SI Clericatûs [x] te titillat desiderium, discas quod possis docere: & rationabilem Christo hostiam offeras: ne miles antè, quàm tiro; ne priùs magister sis, quàm discipulus. §. 1. Non est humilitatis meæ, neque mensuræ judicare de Clericis, & de Ministris Ecclesiarum sinistrum quidpiam dicere. Habeant illi ordinem, & gradum suum: quem si tenueris; quomodo tibi in eo vivendum sit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. §. 2. Nunc Monachi incunabula, moresque discutimus, & ejus monachi, qui liberalibus studiis eruditus, in adolescentia jugum Christi collo suo imposuit. Primùmque tractandum est, utrùm solus, an cum aliis in Monasterio vivere debeas. Mihi quidem placet, ut habeas Sanctorum contubernium: nec ipse te doceas, & absque Doctore ingrediaris viam, quam numquam ingressus es.

[x] Ivo, *p.* 6. *c.* 4.

XXVIII. *Item* GELASIUS Papa. [fortè c. an. 494. *Romæ.*]

In loco, quo Abbas judicaverit, Monachus eligatur, & ab Episcopo Sacerdos ordinetur.

SI quis Monachus fuerit, qui venerabilis vitæ merito, Sacerdotio dignus videatur, & Abbas, sub cujus imperio Regi Christo militat, illum fieri Presbyterum petierit; ab Episcopo α debet eligi, & in loco, quo judicaverit, ordinari: omnia, quæ ad Sacerdotis officium pertinent, vel populi, vel Episcopi electione providè, ac justè acturus.

¶ CORR. ROM. α *Episcopo.*] In duobus vetustis codicibus legitur, *ipso.*

XXIX. *Item* SIRICIUS Papa ad Himerium, *Epist.* 1. *c.* 13. [an. 385. *Romà in Hispaniam.*]

Tempore maturitatis, Ecclesiasticis Monachi promoveantur ordinibus.

MOnachos quoque [y], quos tamen morum gravitas, & vitæ, ac fidei institutio sancta commendat, Clericorum officiis aggregari & optamus, & volumus: ita ut, qui intra tricesimum ætatis annum sunt digni [11] in minoribus; per gradus singulos crescente tempore promoveantur Ordinibus: & sic ad Diaconatûs, vel Presbyterii insignia maturæ ætatis consecratione perveniant: nec statim [12] saltu ad Episcopatûs culmen ascendant; nisi in his eadem, quæ singulis Dignitatibus superiùs præfiximus, tempora fuerint custodita.

¶ PITH. [11] *Digni.*] Delent 2. V. C.

[12] *Statim.*] Deest in V. C.

[y] Polyc. *l.* 4. *tit.* 31. Ansel. *l.* 7. *c.* 101. Ivo, *p.* 6. *c.* 53.

XXX. *Item* AUGUSTINUS ad Eudoxium, *Epist.* 81. [fortè an. 398. *in Africa.*]

Ecclesiastica officia nec avida elatione Monachi suscipiant, nec blandiente desidia respuant.

VOs autem [z] Fratres, exhortamur in Domino, ut propositum vestrum custodiatis, & usque ad finem perseveretis: ac si quam operam vestram mater Ecclesia desideraverit; nec elatione avida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis: sed miti corde obtemperetis Deo, cum mansuetudine portantes eum, qui vos regit, qui dirigit [a] mites in judicio, qui docet mansuetos vias suas; nec vestrum otium [13] necessitatibus Ecclesiæ præponatis: cui parturienti si nulli boni ministrare vellent; quomodo nasceremini, non inveniretis.

¶ PITH. [13] *Nec vestrum otium.*] Idem August. Epist. ad Valerium. *Vix etiam perfectus Monachus bonum Clericum facit.*

[z] Pann. *l.* 3. *c.* 179.

[a] *Psal.* 24.

XXXI. *Item* PELAGIUS Papa Bono Episcopo Savinati [14]. [fortè c. an. 557. *Romæ.*]

Gelasius [b] *quemdam Ruffinum Monachum jubet Sacerdotem fieri, & in quadam Basilica ordinari.*

IN parochia tua [c], Basilica S. Laurentii, quæ in possessione filii, & Consiliarii nostri, viri magnifici Theodori fundata est, officium Presbyterii deesse cognovimus. Et quia præfatus filius noster nobis retulit, se invenisse Ruffinum quemdam Monachum, olim sibi vitâ, religione [15], & moribus comprobatum, & hunc postulat ibi [16] Presbyterum consecrari (quod subitò [17] fieri nos prorogatâ [d] [18] observantiâ non acquievimus) ideò Dilectio tua his literis acceptis, sabbato veniente faciat eum Diaconum [19]: &, si Deus voluerit, & vixerimus, medianâ hebdomadâ Presbyterum faciemus; quatenus superveniente Paschali festivitate, sacra ministeria in memorata Basilica à persona competenti valeant adimpleri.

¶ PITH. [14] *Savinati.*] 2. V. C. *Gavinati.*

[15] *Religione.*] Delent 2. V. C.

[16] *Ibi.*] 2. V. C. *illic.*

[17] *Subitò.*] 2. V. C. *ad subitum.*

[18] *Prærogatâ.*] 2. V. C. *prærogaret.*

[19] *Diaconum.*] 2. V. C. *Subdiaconum.*

[b] Pelagius.

[c] Polyc. *l.* 2. *tit.* 32. Ansel. *l.* 7. *c.* 96. *ex Gelasio.*

[d] *al.* prærogata.

XXXII. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 1. Registi, *Epist.* 40. [an. 591. *Romà in Campaniam.*]

Qui de Clerico Monachus efficitur, proprio Episcopo ordinante poterit eligi, & consecrari.

SI quem à Clericatu in Monasticam contigerit venire conversationem; si talis vitæ Monachus fuerit, ut Episcopus, cui anteà militaverat, eum dignum Sacerdotio prævideat; in loco, quo judicaverit, eligi poterit, & ordinari.

¶ CORR. ROM.] Verba ipsa B. Gregorii hæc sunt: *Si quos autem à Clericatu in Monachicam conversationem venire contigerit; non liceat eis ad eamdem, vel aliam Ecclesiam, quarum pridem milites fuerant, sua voluntate denuò remeare: nisi talis vitæ Monachus fuerit, ut Episcopus, cui antè militaverat, Sacerdotio dignum prævideri, ut ab eo debeat eligi, & in loco, quo judicaverit, ordinari.*

XXXIII. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 27. [an. 506. *in Gallia.*]

Sine testimonio Abbatis ad Clericatûs officium Monachi non eligantur.

MOnachi [e] vagantes [20], ad officium Clericatûs (nisi eis testimonium Abbas suus dederit) nec in civitatibus, nec in parochiis ordinentur α. & *infrà.* §. 1. Si enim necesse fuerit Clericum de Monachis ordinari, cum consensu & voluntate Abbatis præsumat Episcopus.

¶ CORR. ROM. α *Ordinentur.*] In Concilio ipso sequitur *c. finale. infrà,* XX. *q.* 4.

¶ PITH. [20] *Vagantes.*] Sic 2. V. C. Alii, *etiam vacantes.*

[e] Ivo, *p.* 3. *c.* 157.

XXXIV. *Item* EX CONCILIO ILERDENSI, *c.* 3. [an. 524. *in Hispania.*]

Cum

Cum Abbatis voluntate Monachi ordinentur, quos pro utilitate Ecclesiæ Episcopus ordinare voluerit.

CUm pro utilitate Ecclesiæ aliquos Monachorum Episcopus probaverit in Clericatûs officio promovendos; cum Abbatis voluntate debent ordinari. Ea verò, quæ in jure Monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo Diœcesana lege ab Episcopis contingantur.

XXXV. *Item* EX CONCILIO TARRACONENSI, *c.* 11. an. 516. *ibid.*]

Sine Abbatis α *imperio Ecclesiastica ministeria Monachi celebrare non præsumant.*

MOnachi à Monasterio foràs egredientes, ne aliquod ministerium Ecclesiasticum præsumant agere, prohibemus: nisi fortè cum Abbatis imperio. Similiter, ut nullus eorum, id est, Monachorum, forensis negotii susceptor, vel executor existat; nisi quod Monasterii exposcit utilitas, Abbate sibi nihilominus imperante.[21]

¶ CORR. ROM. α *Sine Abbatis.*] Talis est Rubrica in plerisque vetustis. Nam in vulgatis erat, *sine Abbatis imperio ad Clericatûs officium Monachi non eligantur.*

¶ PITH. [21] *Imperante*] Add. V. C. *Canonum ante omnia Gallicanorum de his constitutione servata.*

XXXVI. *Item* AUGUSTINUS ad Aurelium, *Epist.* 76. [c. an. 401. *in Africa.*]

Ad Clericatûs militiam non eligantur desertores Monasteriorum.

[Ivo, p. 7. ... 7.]

LEgi Epistolam [f] Benignitatis tuæ de Donato, & fratre ejus; & quid responderem, diu fluctuavi. Sed tamen etiam atque etiam cogitanti, quid sit utile saluti eorum, quibus in Christo nutriendis servimus; nihil mihi aliud occurrere potuit, nisi non esse istam viam dandam servis Dei, ut se faciliùs putent eligi ad aliquid melius, si facti fuerint deteriores. Et ipsis enim facilis [g] lapsus, & ordini Clericorum fit indignissima injuria, si desertores Monasteriorum ad militiam Clericatûs eligantur: cùm ex eis [h], qui in Monasterio permanent, non tamen nisi probatiores, atque meliores in Clerum assumere soleamus: nisi fortè, sicut vulgares dicunt, malus Choraula, bonus Symphoniacus est; ita iidem ipsi vulgares de nobis jocabuntur dicentes, malus Monachus, bonus Clericus est. Nimis dolendum, si ad tam ruinosam superbiam Monachos surrigamus, & tam gravi contumelia Clericos dignos putemus, in quorum numero sumus: cùm aliquando etiam bonus Monachus vix bonum Clericum faciat, si adsit ei sufficiens continentia, & tamen desit instructio necessaria, aut personæ Regularis integritas. Sed de istis credo arbitrata sit Beatitudo tua, nostra voluntate (ut suis potiùs Corregionalibus utiles essent) de Monasterio recessisse; sed falsum est: spontè abierunt, spontè deseruerunt, nobis, quantùm potuimus, pro eorum salute renitentibus.

[g al. facilior.]

[h Pann. l. 3. c. 180.]

[GRATIAN. 3. Pars.] HIS omnibus autoritatibus monstratur, quòd Monachi, qui sunt à populo electi, & ab Episcopo cum consensu sui Abbatis sunt ordinati, legitimè potestatem suam exequi valent. Illud verò Gregorii [i] [Nemo potest obsequiis Ecclesiasticis deservire, &c.] de illis intelligendum est, qui in numero Cardinalium, vel Episcoporum ordinati, Monasterii sui dispensationem sibi reservare contendunt. Unde scribit

[i Sup. ead. c. nemo.]

XXXVII. IDEM GREGORIUS I. Mariniano Episcopo Ravennati, *lib.* 6. *Epist.* 40. seu c. 204. [an. 597. *Romà in Æmiliam.*]

Pro Abbatis, vel Monachi promotione, nullo modo graventur Monasteria.

NE pro [k] cujuslibet Monachi, aut Abbatis promotione onus fortasse aliquod Monasteria sustineant, studendum vobis est, ut si quispiam Abbatum, aut Monachorum ex quocumque Monasterio ad Clericatûs officium, vel Ordinem sacrum accesserit, non illic aliquam habeat ulteriùs, ut diximus, potestatem.

[k al. per promotionem.]

XXXVIII. IDEM Maximiano Syracusano Episcopo, *lib.* 3. *Epist.* 11. [an. 593. *Romà in Siciliam.*]

Qui Ecclesiis quoquomodo militant, Abbates Monasteriorum esse non possunt.

[l Ansel. l. 7. c. 163. Polyc. l. 3. t. 15.]

PResbyteros [l], Diaconos, cæterósque cujuslibet ordinis Clericos, qui Ecclesiis quoquomodo α militant, Abbates per Monasteria esse [m] non permittas: sed aut admissâ β Clericatûs militiâ Monasticis non provehantur ordinibus: aut si in Abbatis loco permanere decreverint; Clericatûs nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si cùm unum ex his præ sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad utrumque judicetur idoneus.

[m fieri. orig.]

¶ CORR. ROM. α *Quoquomodo.*] Hæ voces absunt ab originali impresso, & manuscripto.

β *Admissa.*] Sic in vetustis quoque codicibus Gratiani, & Epistolarum B. Gregorii, & ceteris earumdem editionibus, præter antiquam Parisiensem, in qua & apud Anselmum legitur, *automissâ Clericatûs militiâ, Monachicis promoveantur ordinibus.*

[GRATIAN.] HOC vel generaliter, vel speciali privilegio dictum potest intelligi: sicut & de quodam Monasterio legitur hoc modo

XXXIX. IN REGESTO Gregorii. [an. 602. *Romà in Galliam.*]

De quodam Xenodochio, cujus Abbas ad Episcopatum eligi prohibetur.

HInc est etiam, quòd Xenodochium, atque [n] Monasterium, quod in eodem Francorum Regno constitutum est, quia per ambitiones, & contentiones quorumdam non canonicè tractabatur, à perversitate Malorum liberare cupiens præcepit, ut sine Regali provisione [o], & Monachorum electione, nullus ibi Abbas aliqua umquam subreptione introduceretur. Præcepit etiam, ut ejusdem Monasterii Abbas numquam ad Episcopatum eligeretur: ne fortè occasione Episcopatûs, Abbatia aliquid detrimenti pateretur. Quod privilegium ita est illius Ecclesiæ, ut communem legem Regibus, vel Abbatibus omnino dare non possit. Non enim quod uni sigillatim conceditur, statim omnibus convenit.

[n al. seu.]

[o al. providentia.]

¶ CORR. ROM.] Autor hujus Capitis refert constitutionem B. Gregorii de Abbate Xenodochii in civitate Augustodunensi, quæ habetur *lib.* 11. *Regesti*, *Epist.* 10.

[GRATIAN.] SUPERIORI autoritate non prohibentur Abbates Sacerdotes fieri: cùm Beatus Benedictus jubeat Abbatem Fratribus egredientibus, & regredientibus benedictionem dare: quod non nisi Sacerdotum est. Lectionem quoque Evangelii similiter Abbati ad legendum tribuit; quam subsequenti oratione legere, similiter Sacerdotalis officii est. Sed tales Sacerdotes, vel Diaconos fieri prohibet, qui in Ecclesiastica militia cogantur jugiter permanere. §. 1. Item illud Hieronymi ad Riparium Presbyterum [p]. [Monachus non docentis, sed plangentis habet officium.] & ad Heliodorum [q]. [Alia causa est Monachi, alia Clerici.] & ad Rusticum [r]. [Sine consilio Presbyterorum Monachis nihil agere licet.] non ita generaliter intelligendum est, ut nulli Monachorum liceat docendi officium assumere: ne Beatum Gregorium, aut Augustinum Anglorum Episcopum, Beatum quoque Martinum, innumeros etiam, quos de Monachica conversatione ad summum Sacerdotii gradum Scriptura testatur esse promotos, cogamur negare officium docendi habuisse: aut in die consecrationis suæ asseramus eos à priori proposito discessisse: quod (ut Innocentius testatur) nulli facere licet. Voluit ergo Hieronymus distinguere inter personam Monachi, & Clerici; ostendens, quid cuique ex proprio officio conveniat. §. 2. Aliud enim convenit cuique ex eo, quòd Monachus est: aliud ex eo, quòd Clericus est. Ex eo, quòd Monachus est; sua, & aliorum peccata deflendi habet officium: ex eo, quòd Clericus; docendi, & pascendi populum. §. 3. Monachos verò usque ad tempus Eusebii, Zozimi, & Siricii Monachos simpliciter, & non Clericos fuisse, Ecclesiastica testatur Historia. Idem etiam Hieronymus α refert Monachos Scythiæ [f] [22] convenisse in unum, ut Sacerdotem sibi invenirent, qui eis Missarum solennia celebraret.

[p Sup. ead. Monachus.]

[q Sup. ead. alia causa.]

[r Sup. ead. Ecclesia.]

[f al. Scetiæ.]

¶ CORR. ROM. α *Hieronymus.*] Jo. Andreæ ait esse *in Epist. de oper. & humil. Monachorum.* In tomo autem secundo operum ipsius B. Hieronymi, *in Epist.* 60. quæ est Epiphanii ad Joannem Hierosolymitanum, ab eo Latinè reddita, legitur Epiphanium ordinasse Presbyterum Monachis poscentibus, qui eis Domini sacramenta conficeret. Erat autem Monasterium in diœcesi Joannis.

¶ PITH. [22] *Scythiæ.*] Scetis. Sozomen. *lib.* 6. *c.* 30. & Cassian. *in Epist.* Hormisdæ ad Possessorem *tom.* 5. *Bibl. Patr. col.* 495. *Sceta.*

XL. *Item* LEO Augustus *lib.* 1. *Cod.* de Episcopis & Clericis, *leg.* 52. [imò Justinianus *tit. eod.* fortè an. 532.]

Omnes Clerici, vel Monachi tutelæ immunitatem habere debent.

GEneraliter sancimus omnes viros reverendissimos Episcopos, nec non Presbyteros, sive Diaconos, & Subdiaconos, & præcipuè Monachos, licèt non sint Clerici, immunitatem ipso jure omnes habere Tutelæ, sive testamentariæ, sive dativæ, sive legitimæ: & non solùm Tutelæ esse eos expertes, sed etiam Curæ, non solùm pupillorum, & adultorum; sed & furiosi, & surdi, & muti, & aliarum personarum; quibus tutores, vel curatores à veteribus Legibus dantur. §. 1. Eos tamen Clericos, & Monachos hujusmodi habere beneficium sancimus, qui apud sacrosanctas Ecclesias, vel Monasteria permanent; non divagantes, neque circa Divina ministeria desides: cùm propter hoc ipsum, beneficium eis indulgemus [t]; ut aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis ministeriis inhæreant.

[t al. indulgeamus.]

§. 2. Et hoc non solùm in vetere Roma, vel in hac Regia civitate, sed in omni terra, ubicumque Christianorum nomen excolitur, obtinere sancimus. §. 3. *Novarum etiam collationum, & sordidorum munerum immunitatem acceperunt. Unde Constantinus cunctis scribit Clericis, tit. eod. lege prima* [u]. Juxta Sanctionem, quam dudum meruisse α perhibemini, fundos, & mancipia vestra nullus novis collationibus obligabit: sed vacatione gaudebitis. *Item Imperator Honorius, & Theodosius eodem lib. tit. de sacrosanctis Ecclesiis, lege* 5 [x].

[u Et in Cod. Theodos. l. 16. tit. 2. c. 8. ex Constantio Aug.]

[x Et in Theodos. ibid. c. 40.]

§. 4. Placet rationabilis Concilii tenore perpenſo, diſtricta moderatione præſcribere, à quibus ſpecialiter neceſſitatibus ſingularum urbium Eccleſiæ habeantur immunes. Prima quippe illius uſurpationis contumelia depellenda eſt, ne prædia uſibus Cæleſtium ſecretorum dedicata, ſordidorum munerum fæce vexentur; nil extraordinarium abhinc, ſuperindictúmve flagitetur: nulla translationis [y] ſolicitudo ſignetur [z]: poſtremò nihil præter Canonicam illationem β, niſi quam adventitiæ neceſſitatis ſarcina repentina popoſcerit, ejus functionibus aſcribatur. Si quis contravenerit; poſt debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga ſacrilegos promenda eſt, exilio deportationis perpetuo ſubdatur [a].

[y] *al.* translatione. *al.* translationum.
[z] *al.* gignatur.
[a] *al.* perpetuæ multetur.

¶ CORR. ROM.] In codice Juſtiniani hæc Lex ipſi Juſtiniano tribuitur, non Leoni.

α *Meruiſſe.*] In Codice Juſtiniani legitur, *meruiſtis & vos, & mancipia, &c.* In Theodoſiano, *meruiſſe perbibemini & vos, & mancipia, &c.*

β *Illationem.*] In vulgatis codicibus ſequebatur, *niſi quam ſi adventitiæ.* In Codice Juſtiniani vulgato legitur, *& quam adventitiæ.* In manuſcripto, & Haloandri non eſt copula. In Codice Theodoſiano, *quod adventitiæ.* In pleriſque vetuſtis Gratiani, *præterquam adventitiæ.* Dictio verò, *ſi*, abeſt ab omnibus, & ideò inducta.

GRATIAN. » HOC idem datur intelligi de verbis B. Silveſtri, qui obedientiam Minorum ega Majores aſſignans, ait [Abbas Oſtiario, Monachus Abbati ſit ſubditus.] ſuprà [b] in tract. Ordinandorum. Oſtendit ergo Hieronymus, quòd ſimpliciter Monachis nihil liceat agere ſine conſilio Presbyterorum. Nec officium docendi ſibi aſſumere liceat ſine autoritate Clericorum, niſi fortè ſint divinâ gratiâ intùs commoniti: ſicut Beatus Gregorius refert in Dialogo [c] de Beato Benedicto: qui homines Montis Caſſini ad fidem adduxit, & aram Apollinis, quæ erat ibi erecta, ſubvertit: & de quodam Equitio [d], cui Angelus in ſomnis apparuit, & eum ad prædicandum miſit: qui cùm de vitio linguæ conquereretur, Angelus phlebotomo linguam ejus tetigit, & totum illud vitium curavit. §. 1. Quòd verò Hieronymus [e] ſeipſum talibus connumerat; tale eſt, quale illud Apoſtoli ad Philippenſes [f]: *Quicumque imperfecti* [g] *ſumus, hoc ſentiamus:* ſeipſum imperfectis connumerans. Hinc idem Hieronymus alibi ait [h] [Natus in paupere domo, & tugurio ruſticano.] & infrà [Nos ſuffarcinati auro.] ſe famelicum faſtidientibus mella, pauperem divitibus connumerans, ſuprà ubi agitur de Clericis, qui propria relinquere nolunt, *c. gloria* [i] *Epiſcopi.* §. 2. Ecce ſufficienter monſtratum eſt, quòd Monachis Presbyterii honore decoratis, à populo electis, ab Epiſcopo inſtitutis eadem liceant, quæ & aliis Sacerdotibus. Probatur hoc etiam ex ſimilitudine conſecrationis. Non enim in conſecratione eorum aliud dicitur, & aliud in conſecratione aliorum. Utriſque enim in commune à Domino benedictionem infundi Epiſcopus obnixè depoſcit. Et dum conſecrat, cunctis Sacerdotibus ſigillatim dicit [Conſecrentur, & ſanctificentur, Domine, manus iſtæ, ut quidquid conſecraverint, conſecratum ſit, & quæcumque benedixerint, benedicta ſint.] Ecce communis eſt benedictio: unde igitur divortium? Sicut ergo in benedictione utrique communem nanciſcuntur poteſtatem; ita in inſtitutione communiter aſſequuntur poteſtatis executionem. §. 3. Ceterùm abſque Epiſcoporum licentia non ſolùm Monachis, ſed etiam omnibus generaliter Clericis poteſtatis executio interdicitur. Unde

[b] *diſt.* 93. *à Subdiacono.*
[c] *Lib.* 2. *Dial. c.* 8.
[d] *Lib.* 1. *c.* 4.
[e] *In Epiſt.* ad Nepotianum.
[f] *Phil.* 3.
[g] Apud Apoſtolum legitur, *perfecti.*
[h] *In Epiſt.* ad Paulin.
[i] XII. *q.* 2. *gloria.*

XLI. CLEMENS I. *Epiſt.* 3. [c. an. 68. *Româ ad omnes Epiſcopos, &c.*]

Sacerdotalia ſine permiſſu Epiſcoporum non agant Presbyteri.

CUnctis fidelibus [k], & ſummopere omnibus Presbyteris, & Diaconis, & reliquis Clericis attendendum eſt, ut nihil abſque Epiſcopi proprii licentia agant: non utique Miſſas ſine ejus juſſu quiſpiam Presbyterorum in ſua parochia agat: non baptizet; nec quidquam abſque ejus permiſſu faciat.

[k] Burch. *l.* 2. *c.* 93. Ivo, *p.* 2. *c.* 123. & *p.* 6. *c.* 90.

GRATIAN. 4. *Pars.* » DE his verò, qui intra Monaſterii clauſtra conſiſtunt, quibus populus ad regendum non committitur, quæritur, utrùm dare, vel accipere decimas debeant. In quibus hæc diſcretio ſervanda eſt, ut de agris & vineis, quæ ad proprium ſtipendium coluntur, decimas ſibi retineant. Si enim decimæ à populo filiis Levi reddebantur pro miniſterio, quo Domino deſerviebant in tabernaculo, offerendo ſacrificia, & holocauſta pro populo; patet quòd Monachi de propriis prædiis non magis, quàm alii Sacerdotes decimas ſolvere coguntur. §. 1. Sed dicitur, quòd prædia Monachorum ſive pretio ſint empta, ſive pro ſalute animarum oblata, antequam in jus eorum venirent, baptiſmalibus Eccleſiis, ſive quibuslibet aliis primitias, & decimas perſolvebant: illæ autem Eccleſiæ ſuo jure privari non poſſunt. Unde ſtatutum invenitur

XLII. IN MOGUNTINENSI CONCILIO. [imò apud Confluentiam an. 922. *in Germania.*]

Qui res ſuas alicui delegaverit, decimationum proventum priori Eccleſiæ auferre non poterit.

SI quis Laicus [l], vel Clericus, vel utriuſque ſexùs perſona proprietatis ſuæ loca, vel res alicubi dare delegaverit; decimationum proventum priori Eccleſiæ legitimè aſſignatum inde abſtrahere nullam habeat poteſtatem. Quòd ſi facere tentaverit; talis traditio irrita prorsùs ducatur, & ipſe ad emendationem Eccleſiaſticâ coërceatur cenſurâ.

[l] XIII. *q.* 1. *ult.* Burch. *l.* 3. *c.* 241. Ivo, *p.* 3. *c. ult.*

XLIII. *Item* EX CONCILIO CABILONENSI [m]. [an. 813. *in Gallia.*]

Antiquiores Eccleſiæ nec decimis, nec ulla poſſeſſione priventur.

ECcleſiæ [n] antiquitùs conſtitutæ, nec decimis, nec ulla poſſeſſione priventur; ita ut novis Oratoriis tribuantur.

[m] Arel. III. *c.* 20. Capitul. *l.* 2. *c.* 36. Mogunt. III. ſub Arnulpho, *c.* 22. & ſub Carolo, *c.* 41. & in Remenſi Trosleiano.
[n] Deuſdedit, *p.* 3.

XLIV. *Item* EX CONCILIO VORMACIENSI. [imò ex Capit. ad Salz. an. 804. *in Germania.*]

Antiquiores Eccleſiæ propter novas juſtitiam ſuam non perdant.

QUicumque [o] voluerit in ſua proprietate Eccleſiam ædificare, & conſenſum, & voluntatem Epiſcopi habuerit, in cujus parochia eſt; licitum ſit. Verumtamen omnino providendum eſt Epiſcopo, ut aliæ Eccleſiæ antiquiores propter novas ſuam juſtitiam, aut decimam non perdant: ſed ſemper ad antiquiores Eccleſias perſolvatur.

Burch. *l.* 3. *c.* 9. Ivo, *p.* 3. *c.* 12.
[o] Burch. *l.* 3. *c.* 7. Ivo, *p.* 3. *c.* 9.

¶ CORR. ROM.] Burchardus etiam, & Ivo citant ex Concilio Wormacienſi, *c.* 6. quo loco in eo, quod extat, habetur aliquid ad hanc rem faciens.

GRATIAN. « DECIMAS autem baptiſmalibus Eccleſiis perſolvendas affirmat dicens

XLV. LEO Papa IV [23]. [fortè c. an. 850. *Romæ.*]

Baptiſmalibus Eccleſiis decimæ dari debent.

DE decimis [p] juſto ordine non tantùm nobis, ſed etiam Majoribus noſtris [24] viſum eſt plebibus tantùm, ubi ſacroſancta Baptiſmata dantur, debere dari.

[p] XIII. *q.* 1. *Eccleſias. item Leo.* Polyc. *l.* 3. *tit.* 11. Deuſdedit, *p.* 3. Ivo, *p.* 3. *c.* 151.

¶ CORR. ROM.] Ivo ferè eadem citat ex Gelaſio: ſed Anſelmus & Polycarpus ex Leone, ut Gratianus.

¶ PITH. [23] *Papa IV.*] *Epiſcopis Britanniæ.*

[24] *Noſtris.*] Abeſt à V. C. vide Centur. *tom.* 8. *p.* 583.

GRATIAN. « SI ergo nulli licet decimationum proventum à priori Eccleſia, cui aſſignatus fuerat, abſtrahere, ſi jus antiquioris Eccleſiæ novis tribuendum non eſt, ſi decimæ tantummodo baptiſmalibus Eccleſiis dandæ ſunt: patet, quòd Monachi ex propriis prædiis decimas dare coguntur. Sed & illa autoritas Moguntinenſis Concilii [q] de venditore, vel donatore loquitur, definiens, quòd ille, qui vendit, aut donat, non poteſt proventum decimationum illi Eccleſiæ detrahere, cui priùs legitimè fuerat aſſignatus. Monachi autem decimas, & primitias non autoritate vendentis, vel donantis, ſed autoritate ejuſdem Concilii, & Paſchalis Papæ detinent: à quibus definitum eſt, ut Monachi de propriis prædiis decimas non ſolvant. Sic enim ſtatutum eſt

[q] Sup. *ead. ſi quis Laicus.*

XLVI. IN MOGUNTINENSI CONCILIO [r]. [imò Cabilonenſi an. 813. *in Gallia.*]

Non perſolvant de propriis prædiis Abbates, & Epiſcopi decimas.

QUeſti ſunt [s] præterea quidam Fratres, quòd eſſent aliqui Epiſcopi, & Abbates, qui decimas non ſinerent dari ad Eccleſiam, ubi illorum Coloni [t] Miſſas audiunt. Proinde decrevit ſacer iſte Conventus, ut Epiſcopi, & Abbates de agris & vineis, quæ ad ſuum, vel Fratrum ſtipendium habent, decimas ad Eccleſias ſuas α deferri faciant: familiæ [u] verò eorum ibi dent decimas ſuas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum Miſſas audiunt.

[r] In Cabilon. ſub Carolo Magno, *c.* 19.
[s] Anſel. *l.* 5. *c.* 57. Burch. *l.* 3. *c.* 132. Ivo, *p.* 3. *c.* 198. Pann. *l.* 2. *c.* 59.
[t] *al.* Eccleſiis ubi illi coloni.
[u] *al.* familia det.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc in nullo Concilio Moguntino, quod extet, habetur, ſed in Cabilonenſi, unde citant Burchardus & Ivo. In libro Vaticanæ Bibliothecæ, in quo ſunt duo Concilia Urbani II. Placentinum, & Melphienſe, hæc etiam leguntur: *Perlatum eſt ad ſanctam Synodum, quòd ſint quidam Epiſcopi, & Abbates, qui Colonos ad ſe pertinentes non ſinant decimas dare ad Eccleſias, ubi Miſſas audiunt, & infantes eorum baptizantur. Proinde decrevit ſacer iſte Conventus, ut Epiſcopi, & Abbates de vineis, vel agris, ac frugibus, quæ ad ſuum, vel Fratrum uſum laborant, decimas ſibi pro benedictione, vel hoſpitum ſuſceptione habeant: familiæ verò ibi dent decimas ſuas, ubi per totum anni circulum Miſſas audiunt, & infantes eorum baptizantur.*

α *Suas.*] Vox iſta abeſt ab ipſo Concilio, & ceteris Collectoribus. Sunt etiam nonnullæ aliæ varietates, quæ indicatæ ſunt in margine.

XLVII. *Item* PASCHALIS II. [c. an. 1110. *Romæ.*]

De propriis laboribus Monachi, & Canonici decimas minimè ſolvere cogantur.

DEcimas [x] à populo Sacerdotibus, ac Levitis eſſe reddendas divinæ Legis [y] ſanxit autoritas. Ceterùm à Monachis, ſive Clericis communiter viventibus nulla ratio ſinit, ut milites, aut Epiſcopi, aut perſonæ quælibet decimas de laboribus, ſeu nutrimentis ſuis propriis extorquere debeant. Unde Beatus Gregorius ſic ait [z] [Communi vita viventibus [a] jam de faciendis portionibus, vel exhibenda hoſpitalitate, & adimplenda miſericordia nobis quid erit loquendum? cùm

[x] Deuſdedit, *p.* 3.
[y] *Num.* 18.
[z] *In reſponſ.* 2. ad Auguſt.
[a] communiter autem viventibus. *in orig. Gregorii, cum aliis etiam verborum varietatibus.*

omne, quod superest, in causis piis ac religiosis erogandum sit, dicente Domino [b]: *quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.*

[b] *Luc.* 11.

GRATIAN. 5. *Pars.* „ Quòd autem dicitur, quòd antiquiores Ecclesiæ propter „ novas, nec decimis, nec ulla possessione priventur; non „ ita intelligendum est; ut nullo modo credatur licere Epi„ scopo aliquam partem possessionum, vel decimationum unius „ Ecclesiæ, alteri pro tempore tribuere. Sicut enim Papa „ duos Episcopatus in unum potest redigere; ita & unus pro„ prio consentiente Episcopo in duos potest dividi, vel etiam „ Metropolitano invito quælibet Ecclesia ab ejus jurisdictio„ ne, Apostolica eximi autoritate. Unde scribit

XLVIII. Gregorius Papa I. Benenato Episcopo, *lib.* 2. *Epist.* 31. [an. 592. *Româ in Campaniam.*]

Duos Episcopatus in unum redigere Apostolica potest autoritas.

ET temporis [c] qualitas, & vicinitas nos locorum invitat, ut Cumanam, atque Misenatem α unire debeamus Ecclesias: quoniam nec longo itineris spatio à se sejunctæ sunt, nec (peccatis facientibus) tanta populi multitudo est, ut singulos, sicut olim fuit, habere debeant Sacerdotes. Quia igitur Cumani Castri Sacerdos cursum vitæ hujus explevit; utrasque nos Ecclesias præsentis autoritatis paginâ unisse, tibique commisisse cognosce: propriùmque utrarumque Ecclesiarum scito te esse Pontificem. Et ideò te, quæcumque tibi de earum patrimonio, vel Cleri ordinatione, sive promotione, juxta Canonum statuta visa fuerint ordinare, atque disponere, habebis ut proprius reverà Sacerdos liberam ex nostræ autoritatis consensu, atque permissione licentiam. Ubi verò commodius, atque utilius esse perspexeris, ibi habitato: ita sanè, ut alteram Ecclesiam, cui corporaliter præsens non es, solicitâ, providentique curâ disponas: quatenus Divina illic mysteria [d] solenniter auxiliante Domino peragantur.

[c] Ansel. *l.* 6. *c.* 108. Polyc. *l.* 3. *tit.* 30.

[d] *al.* ministeria.

¶ Corr. Rom. α *Misenatem.*] Sic emendatum est ex vetusto codice B. Gregorii: quamvis in vulgatis, sicut etiam apud Gratianum, esset, *Musitanam.*

XLIX. Idem Joanni Episcopo Veliterno, *lib.* 2. *Epist.* 35 [e]. [an. 592. *Româ in Campaniam.*]

Duos Episcopatus in unum redigere Apostolica valet autoritas.

POstquam [f] hostilis impietas diversarum civitatum ita (peccatis facientibus) desolavit Ecclesias, ut reparandi eas, spes nulla, populo deficiente, remanserit; majori valdè cura constringimur, ne defunctis earum Sacerdotibus, reliquiæ plebis nullo Pastoris moderamine gubernatæ, per invia fidei hostis callidi rapiantur (quod absit) insidiis. Hujus ergo rei solicitudine sæpè commoti, hoc nostro sedit cordi consilium, ut vicinis eas mandaremus Pontificibus gubernandas. Ideóque Fraternitati tuæ curam, gubernationémque Triumtabernensium α Ecclesiæ providimus committendam: quam tuæ Ecclesiæ aggregari, unirique necesse est: quatenus utrarumque Ecclesiarum Sacerdos rectè, Christo adjutore, possis existere: quæque tibi de ejus patrimonio vel Cleri ordinatione, seu promotione vigilanti, ac Canonicâ visa fuerint curâ disponere: quippe ut Pontifex proprius liberam habeas [g] ex præsenti nostra permissione licentiam.

[e] Joannes Diaconus, *l.* 3. *c.* 15.

[f] VII. *q.* 1. *Temporis qualitas.* Ansel. *l.* 5. *c.* 24. Polyc. *l.* 1. *tit.* 9.

[g] *al.* habebis.

¶ Corr. Rom. α *Triumtabernensium.*] In vulgatis legebatur, *Treverensium.* Emendatum est ex aliquot vetustis, & originali, & Joanne Diacono. Nam, ut is testatur, hæc Epistola scripta est Joanni Episcopo Veliterno. Oppidum autem Triumtabernarum Velitris vicinum est.

L. *Item* ex Concilio Carthaginensi II. *c.* 5 [h]. [an. 390. *in Africa.*]

Non habeant Episcopum Diœceses, quæ numquam habuerunt.

FElix Episcopus [i] Selemselitanus dixit: Etiam si hoc placet, Sanctitati vestræ insinuo, ut diœceses, quæ numquam Episcopos habuerunt [k], non habeant; & illa diœcesis, quæ aliquando habuit, habeat proprium α. Secundùm autem hanc prosecutionem β Sanctitas vestra æstimet, quid fieri debeat. Ab universis dictum est, Placet.

[h] Et in Tolet. XII. *c.* 4.

[i] Burch. *l.* 1. *c.* 33.

[k] *al.* acceperunt.

¶ Corr. Rom. α *Proprium.*] In Concilio sequuntur hæc: *Et si accedente tempore, crescente fide Dei, populus multiplicatus desideraverit proprium habere Rectorem; ejus videlicet voluntate, in cujus potestate est diœcesis constituta, habeat Episcopum.*

β *Prosecutionem.*] Emendatus est hic locus ex originali impresso, & manuscripto. Nam anteà legebatur, *Secundùm hanc persecutionem, Sanctitatis vestræ est æstimare.*

LI. *Item* ex Africano Concilio, *c.* 20 [l]. [an. 424. *ibid.*]

Nisi cum voluntate Episcopi diœceses, quæ ab eo retinentur, non recipiant proprios Episcopos.

MUltis Conciliis [m] hoc statutum est à cœtu Sacerdotali, ut plebes, quæ in Diœcesibus ab Episcopis retinentur, quæ Episcopos numquam habuerunt, non nisi cum voluntate ejus Episcopi, à quo tenentur, proprios accipiant Rectores α.

[l] Et in Carthag. III. *c.* 42. [an. 397. *ibid.*]

[m] Burch. *ibid.*

¶ Corr. Rom. α *Rectores.*] In Concilio Africano, & Carthaginensi sequitur, *id est, Episcopos:* quod additur etiam in Glossa.

LII. *Item* Gregorius I. Joanni Episcopo Larissæo, *lib.* 2. *Indict.* 11. *Epist.* 7. seu *cap.* 46. [an. 592. *Româ in Thessaliam.*]

Apostolica autoritas à jurisdictione Archiepiscopi Episcopos valet eximere.

FRater noster [n] Hadrianus Thebanæ civitatis Episcopus ad Romanam urbem veniens, lacrymabiliter est conquestus, de quibusdam capitulis se à Fraternitate tua, nec non à Joanne primæ Justinianæ [o] Episcopo non legitimè, neque canonicè condemnatum. *& infrà.* §. 1. De nequissimo autem, damnandóque ejus judicio aliàs sumus, juvante Domino, tractaturi. Hadrianum verò Episcopum reperimus, & tuo contra Sacerdotales mores odio laborasse, & nullo jure pecuniariis in causis eum Fraternitatis tuæ condemnatum fuisse sententiâ. §. 2. Quia igitur & ab antefato Joanne primæ Justinianæ Episcopo contra Jus, Canonésque depositus, honoris sui gradu carere non potuit; in sua eum reformari Ecclesia, atque in propriæ dignitatis ordinem decrevimus revocari. Et cùm oportuisset te ex eo Dominici corporis communione privari, quòd admonitione [p] sanctæ memoriæ Decessoris nostri contemptâ (per quam eum, Ecclesiámque ejus de tuæ jurisdictione potestatis exemit) rursùs in eis aliquid tibi jurisdictionis servare præsumpseris; tamen nos humaniùs decernentes, communionísque tibi sacramentum interim conservantes, decernimus, ut Fraternitas tua ab eo, Ecclesiáque ejus omnem antè habitæ suæ potestatem jurisdictionis abstineat: & secundùm scripta Decessoris nostri, si qua causa vel fidei, vel criminis, vel pecuniaria adversùs præfatum Hadrianum Consacerdotem nostrum potuerit evenire; vel per eos, qui nostri sunt, vel fuerint in urbe Regia Responsales, si mediocris est quæstio, cognoscatur: vel huc ad Apostolicam Sedem, si ardua est, deducatur: quatenus nostræ Audientiæ sententiâ decidatur. Quòd si contra [q] hæc, quæ statuimus, quolibet tempore, seu qualibet occasione, vel surreptione venire tentaveris; sacrâ scias te communione privatum: nec eam te, excepto ultimo vitæ tuæ tempore, nisi concessâ Romani Pontificis decernimus jussione percipere α. *& paulò pòst.* §. 3. Res autem sive sacras, sive aliàs mobiles, immobilésque ejus Ecclesiæ, quas hactenus diceris retinere (quarum notitiam nobis oblatam præsentibus annectimus literis) sine aliqua ei dilatione Fraternitas tua restituat. De quibus si qua inter vos quæstio vertitur; volumus, ut apud Responsalem nostrum in urbe Regia ventiletur.

[n] Ansel. *l.* 6. *c.* 125. Polyc. *l.* 1. *tit.* 7.

[o] *al.* Justinianæ urbis.

[p] *al.* post admonitionem contemptam.

[q] Ivo, *p.* 4. *c.* 205.

¶ Corr. Rom. α *Percipere.*] Hic in Epistola interjicitur *cap. hîc* [r] *consonâ. infrà,* XXV. *q.* 1.

[r] *al.* hæc.

GRATIAN. “ Si autem necdum in Diœcesi alicujus Episcopi illa loca “ assignata fuerint, ex vigore Apostolicæ Sedis proprium Epi“ scopum accipiant. Unde scribit

LIII. Gregorius Junior Bonifacio Episcopo, *Epist. ult.* [imò Gregor. III. an. 738. *Româ in Germaniam.*]

Ubi multitudo Fidelium excrevit, ibi Episcopi sunt ordinandi.

PRæcipimus [25], ut juxta sacrorum Canonum statuta, ubi multitudo excrevit Fidelium, ex vigore Apostolicæ Sedis debeatis ordinare Episcopos: pia tamen contemplatione, ut non vilescat dignitas Episcopatûs.

¶ Pith. [25] *Præcipimus.*] Vide Nauclerum *p.* 650.

GRATIAN. “ Sicut duo Episcopatus suprascripto modo in unum pos“ sunt redigi, & unus in duos valet dividi; sic etiam Epi“ scopus de baptismalibus, & Parochianis Ecclesiis facere po“ test cum consensu suorum Clericorum. Quod cùm factum “ fuerit; illa pars populi, quæ novis Ecclesiis supponitur, à “ jure prioris Ecclesiæ absolvitur. Hoc nisi fieri posset, mul“ titudo Ecclesiarum ad paucitatem redigeretur. Plures au“ tem baptismales Ecclesias in una terminatione facere non “ potest. Unde legitur

LIV. In Toletano Concilio. [fortè Aquisgran. c. an. 819. *in Gallia.*]

In una terminatione plures baptismales Ecclesiæ esse non possunt.

PLures [s] baptismales Ecclesiæ in una terminatione esse non possunt: sed una tantummodo cum suis [t] Capellis. Et si contentio fuerit de terminatione duarum matricum; plebes utrarumque discernant: & si non convenerint, lis Dei judicio discernatur.

[s] Burch. *l.* 3. *c.* 22. Ivo, *p.* 3. *c.* 27.

[t] *al.* subditis.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc in nullo Toletano est inventum. Burchardus & Ivo citant ex Concilio Aquisgranensi.

GRATIAN. 6. *Pars.* “ Jus ergo Ecclesiarum ita interpretandum est, ut nisi “ Episcopo disponente aliis Ecclesiis fuerit assignatum, in “ nullo priorum redituum diminutionem patiantur. Unde

u Cap. *l. 6. c.* 185. & *l. 7. c.* 7.

LV. ANASTASIUS Papa [u]. [fortè ex Capitular. an. 803. *in Germania.*]

Communione privetur, qui decimas, vel oblationes extra Episcopi conscientiam tenere voluerit.

x Ansel. *l. 5. c.* 45.

STatuimus [x], ut si quis oblationes Ecclesiæ, vel decimas, quas populus dare debet, tenere contenderit, vel extra baptismalem Ecclesiam dare voluerit præter conscientiam Episcopi, vel ejus, cui hujuscemodi officia commissa sunt, nec cum eorum voluerit agere consilio, bannum nostrum componat, & communione privetur.

GRATIAN. „ CÙM addit [Extra conscientiam Episcopi,] intelligendum relinquit, quòd Episcopo consentiente aliis Ecclesiis dari possunt.

LVI. *Item* IN CONCILIO TICINENSI, *c.* 11. [an. 855. *in Italia.*]

Juxta dispositionem Episcopi decimæ distribuantur.

y Ansel. *l. 5. c.* 46.

IN sacris [y] Canonibus præfixum est, ut decimæ juxta Episcopi dispositionem distribuantur. Quidam autem Laici, qui vel in propriis, vel in beneficiis suas habent Basilicas, contempta Episcopi dispositione, non ad Ecclesias, ubi baptismum, & prædicationem, & manûs impositionem, & alia Christi Sacramenta percipiunt, decimas suas dant: sed vel propriis Basilicis, vel aliis Ecclesiis α pro suo libitu tribuunt: quod omnimodis divinæ Legi, & sacris Canonibus constat esse contrarium. Unde vestram β potestatem, ut eos corrigatis, expetimus.

¶ CORR. ROM. α *Aliis Ecclesiis.*] In Concilio Ticinensi, unde hoc Capitulum videtur acceptum, legitur, *suis Clericis*. Apud Anselmum verò, *suis Ecclesiis.*

β *Unde vestram.*] Verba hæc referuntur ad Imperatorem Ludovicum II qui illi Synodo interfuit. Quare in ea sequitur, *sacra docet*, &c.

GRATIAN. „ CÙM autem reprehenduntur, quia contempta Episcopi dispositione hoc faciunt; intelligitur, quòd si Episcopo disponente hoc fecerint, irreprehensibiles inveniantur.

LVII. *Item* SYMMACHUS Episcopus Ecclesiæ Catholicæ urbis Romæ dixit in Synodo sexta Romana [z]. [an. 504. *Romæ.*]

z Et in Aquisgran. sub Pipino, *c.* 26.

Anathema sit, qui præter Episcopi conscientiam decimas, & oblationes dispensare voluerit.

a Deusdedit, *p.* 4. Ansel. *l. 5. c.* 44.
b *c.* 7. Gangrens.

IN Canonibus [a] [26] in Gangrensi Ecclesia, Apostolica auctoritate conditis de fructuum oblationibus, quæ Ministris Ecclesiæ debentur, & de his, quæ in usus pauperum conferuntur, scriptum habetur [b]: [Si quis oblationes Ecclesiæ α [27] accipere, vel dare voluerit præter Episcopi conscientiam, vel ejus, cui hujuscemodi sunt officia commissa, nec cum ejus voluerit agere consilio; anathema sit.] Et iterùm in eodem Concilio Gangrensi [c]: [Si quis oblata Deo dederit, vel acceperit [28] præter Episcopum, vel eum, qui constitutus est ab eo ad dispensandam misericordiam pauperibus; & qui dat, & qui accipit, anathema sit.]

c Cap. *l. 7. c.* 7. In Gang. *c.* 8. Burch. *l. 3. c.* 144. & 145. Ivo, *p. 3. c.* 209. & 210.
d XII. *q.* 2. *indignè.*

§. 1. Valdè iniquum [d] ergo [29], & ingens sacrilegium est, ut quæcumque vel pro remedio peccatorum, vel salute, vel [30] requie animarum suarum unusquisque venerabili Ecclesiæ contulerit, aut certè reliquerit; ab his, à quibus hæc maximè servari convenit, id est, Christianis, & Deum timentibus hominibus, & super omnia à Principibus, & Primis regionum in aliud transferri, vel converti. & *infrà.*

e Ivo, *p. 3. c.* 148.

§. 2. Generaliter verò [e], quicumque res Ecclesiæ confiscare, aut competere, aut pervadere periculosa sua [31] infestatione præsumpserit; nisi se β citissimè [32] per Ecclesiæ, de qua agitur, satisfactionem correxerit; perpetuo anathemate feriatur. §. 3. Similiter & hi, qui res Ecclesiæ, jussu, vel largitione Principum, vel quorumdam Potentum, aut quadam invasione, aut tyrannica potestate retinuerint, & filiis, vel heredibus suis (ut à quibusdam jam factum audivimus) quasi hereditarias reliquerint; nisi citò res Dei, admoniti à Pontifice agnita veritate reddiderint; perpetuo anathemate feriantur. Iniquum enim esse censemus, ut custodes potiùs chartarum, quàm defensores rerum creditarum (ut præceptum est) judicemur. & *infrà.*

§. 4. Ferro enim abscindenda sunt vulnera, quæ fomenta non sentiunt. §. 5. Similiter & illi extorres debent fieri ab Ecclesia, qui Sacerdotali admonitione non corriguntur, dicente Domino [f]: *Auferte malum ex vobis.* Universa Synodus surgens acclamavit. Ut ita fiat, rogamus. Dictum est [33] octies. Ista serventur γ precamur. Dictum est decies. Ut in perpetuum maneant, & vestra autoritate firmentur. Dictum est duodecies. Exaudi Christe, Symmacho Papæ vita. Dictum est duodecies.

f *Deut.* 13. & 1. *Cor.* 5.

¶ CORR. ROM. α *Oblationes Ecclesiæ.*] In Concilio ipso Gangrensi legitur, *si quis oblationes Ecclesiæ extra Ecclesiam accipere*, &c.

β *Nisi se.*] Hæc usque ad vers. *Similiter*, sunt addita ex Symmachi Synodo.

γ *Ista serventur.*] Item hæc usque ad vers. *Exaudi.*

¶ PITH. [26] *In Canonibus.*] Ex versione Dionysii Exigui habetur in Cod. Pasquedi.

[27] *Ecclesiæ.*] V. C. *extra Ecclesiam.*

[28] *Deo dederit vel acceperit.*] Hæc absunt à V. C.

[29] *Iniquum ergo.*] V. C. *ergo impium.*

[30] *Vel.*] Abest à V. C.

[31] *Sua.*] V. C. *aut sana.*

[32] *Citissimè.*] Sic etiam V. C.

[33] *Dictum est.*] Hæc & reliqua desunt in V. C.

LVIII. IDEM in eadem Synodo. [an. 504. *ibid.*]

Eâdem plectuntur pœnâ, qui Ecclesiæ res, & bona Episcoporum invadunt.

g Ivo, *p. 3. c.* 148.

SImiliter [g] & hoc ad omnium Ecclesiarum notitiam vestra cunctorum exhortatione, & judicio [34] censemus pervenire, & ab omnibus firmiter teneri; quia Episcoporum res, Ecclesiæ non dubitantur esse; si in eorum facultatibus simili [35] fuerit crudelitate grassatum; pervasores rerum memoratarum, prædictæ Canonum districtionis [36] feriantur vindictâ: ut qui moribus propriis, ac nulla conscientiæ castigatione corriguntur; saltem Ecclesiasticæ, & Canonicæ vindictæ perfodiantur aculeis.

¶ PITH. [34] *Judicio.*] V. C. *indicio.*

[35] *Simili.*] V. C. *similiter.*

[36] *Prædictæ Can. districtionis.*] V. C. *prædicta Canonum districtione feriantur.*

LIX. *Item* EX LIBRO I. Capitulorum Caroli & Ludovici Imperatorum, *cap.* 85. [an. 803. *Aquisgrani.*]

Res Ecclesiæ, Principum autoritate distribui non possunt.

h Deusdedit, *p.* 5. Ansel. *l. 4. c.* 43.
i *al.* tamen ut.

QUia juxta [h] Sanctorum Patrum traditionem novimus res Ecclesiæ vota esse fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum; cuique non solùm habita conservare, verùm etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus. Ut autem [i] ab Ecclesiasticis α de dividendis β rebus Ecclesiæ suspicionem dudum conceptam amoveremus; statuimus, ut neque nostris, neque filiorum, & Deo dispensante Successorum nostrorum temporibus, qui nostram, vel Progenitorum nostrorum voluntatem, vel exemplum imitari voluerint, ullam penitùs divisionem, aut jacturam patiatur.

¶ CORR. ROM. α *Ecclesiasticis.*] Sequebatur, *officiis*, quæ vox neque in vetustis, neque in ipso Capitulari est. Refertur enim ad homines, non ad officia.

β *Dividendis.*] In Capitulari impresso legitur, *non dividendis.* In Capitulis autem manuscriptis, quæ ab Episcopis provinciarum Remensis, ac Rotomagensis Ludovico Regi missa fuerunt, hæc habentur ad hunc locum pertinentia: *Quia verò Carolus Princeps, Pipini Regis pater, qui primus inter omnes Francorum Reges, ac Principes, res Ecclesiarum ab eis separavit, atque divisit, pro hoc solo maximè est æternaliter perditus. Nam S. Eucherius Aurelianensis Episcopus, qui in Monasterio S. Trudonis requiescit, in oratione positus, ad alterum seculum raptus, & inter cetera, quæ Domino sibi ostendente conspexit, vidit illum in Inferno inferiori torqueri. Cui interroganti ab Angelo ejus ductore responsum est: quia Sanctorum judicatione, qui in futuro judicio cum Domino judicabunt, quorúmque res abstulit, & divisit, ante illud judicium animâ & corpore sempiternis pœnis est deputatus: & recepit simul cum peccatis suis pœnas propter peccata omnium, qui res suas, & facultates in honore & amore Domini ad Sanctorum loca in luminaribus Divini cultûs, & alimoniis Servorum Christi, ac pauperum pro animarum suarum redemptione tradiderunt. Qui in se reversus S. Bonifacium, & Fuldradum Abbatem Monasterii S. Dionysii, & summum Capellanum Regis Pipini ad se vocavit, eisque talia dicens in signum dedit, ut ad sepulchrum illius irent, & si corpus ejus ibidem non reperissent, ea quæ dicebat, vera esse concrederent. Ipsi autem pergentes ad prædictum Monasterium, ubi corpus ipsius Caroli humatum fuerat, sepulchrúmque ipsius aperientes, visus est subitò exiisse Draco, & totum illud sepulchrum interiùs inventum est denigratum, ac si fuisset exustum. Nos autem illos vidimus, qui usque ad nostram ætatem duraverunt, qui huic rei interfuerunt, & nobis viva voce veraciter sunt testati quæ audierunt, atque viderunt. Quod cognoscens filius ejus Pipinus, Synodum apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum S. Bonifacio Legatus Apostolicæ Sedis Gregorius nomine. Nam & Synodum ipsam habemus, & quantumcumque de rebus Ecclesiasticis, quas pater suus abstulerat, potuit, Ecclesiis reddere procuravit. Et quoniam res Ecclesiis, à quibus ablatæ erant, restituere propter concertationem, quam cum Waifaro Aquitanorum Principe habebat, non prævaluit; precarias fieri ab Episcopis exinde petiit, & nonas, ac decimas ad restaurationes terrarum, & de unaquaque casata duodecim denarios ad Ecclesiam, unde res erant beneficiatæ (sicut in libro Capitulorum Regum habetur) dari constituit, usque dum ipsæ res ad Ecclesiam revenirent. Unde & Dominus Carolus Imperator adhuc in Regio nomine constitutus edictum fecit, ut nec ipse, nec filii ejus, neque Successores, hujusmodi res agere attentarent. Quod manu sua firmavit, cui plenitudinem habemus, & de quo Capitulum excerptum in libro Capitulorum ejus, quicumque librum illum habet, & legere voluerit, invenire valebit. Hanc etiam relationem & in Scripturis habemus, & quidam nostrûm etiam viva voce Dominum Ludovicum Imperatorem patrem vestrum referre audivimus.* Hujus Historiæ mentio etiam est in vita B. Eucherii Episcopi Aurelianensis, & B. Rigoberti Archiepiscopi Re-

mensis. Qualis verò esset hujusmodi Ecclesiasticorum bonorum divisio, quam Carolus Martellus induxit, Pipinus autem & Carolus Imperator prohibuerunt, eodem libro primo Capitularium, ante Capitulum istud 83. sic exponitur: *Tempore Hadriani Papæ, & Karoli Magni Imperatoris, quando Paulinus Episcopus tenuit vices Apostolicæ Sedis, in Aquis fuit factum istud Capitulum propter hoc, quia Laici homines solebant dividere Episcopia, & Monasteria ad illorum opus: & non remansisset ulli Episcopo, nec Abbati, nec Abbatissæ, nisi tantùm, ut velut Canonici, & Monachi viverent.*

GRATIAN. „ Cùm ergo præter conscientiam Episcopi, vel ejus, cui officia hujusmodi commissa sunt, quilibet prohibetur oblationes Ecclesiæ distribuere; liquidò apparet, quòd cum Episcopi consensu, quibuslibet Ecclesiis possint distribui.
§. 1. Huic interpretationi videtur contraire autoritas illa

LX. TOLETANI CONCILII IV. *c.* 32. [an. 633. *in Hispania.*]

Nihil de jure suæ diœcesis Episcopi præsumant auferre.

CONstitutum est [k] à præsenti Concilio Episcopos Diœceses suas ita regere, ut nihil ex earum jure præsumant auferre: sed juxta priorum autoritatem Conciliorum tam de oblationibus, quàm de tributis [l], ac frugibus Tertiam consequantur. Quòd si ampliùs quidpiam ab eis præsumptum extiterit, per Concilium restauretur: appellantibus aut ipsis Conditoribus, aut certè Propinquis eorum, si jam illi à seculo discesserunt.

[k] Burch. *l.* 3. c. 203. Ivo, *p.* 3. c. 255. [l] *al.* decimis tributis.

LXI. *Item* SYMMACHUS Papa ad Cæsarium fratrem [37], *c.* 1. [an. 502. *Romà in Galliam.*]

Possessiones Ecclesiæ derelictas nulli sit alienandi licentia.

POssessiones [m], quas unusquisque Ecclesiæ proprio dedit, aut reliquit arbitrio, alienari quibuslibet titulis, atque distractionibus [38], vel sub quocumque argumento non patimur: nisi fortè aut Clericis bonorum meritorum [n] [39], aut Monasteriis religionis intuitu, aut certè peregrinis, si [40] necessitas largiri suaserit: sic tamen, ut hæc ipsa non perpetuò, sed temporaliter perfruantur.

¶ PITH. [37] *Fratrem.*] Deest in V. C.
[38] *Distractionibus.*] 2. V. C. *contractibus.*
[39] *Bonorum meritorum.*] 2. V. C. *borum meritis.*
[40] *Si.*] Abest à V. C.

[m] Polyc. *l.* 3. *tit.* 12. Ansel. *l.* 5. c. 47. [n] *al.* honorem meritis.

GRATIAN. „ SED illud Toletani Concilii ita intelligendum est, ut Episcopi præter Quartam, vel Tertiam, quæ secundùm locorum diversitates eis debetur, nihil contingant. Unde statutum est

LXII. IN CONCILIO Leonis Papæ IV. *c.* 26. [an. 853. *Romæ.*]

A Clericis, & piis locis ultra statuta Patrum aliquid Episcopus non exigat.

NUlli Episcoporum [o] liceat à subjecto Sacerdote, vel alio quolibet Clerico, & piis locis dationes ultra statuta Patrum exigere, aut super posita [p] in angariis inferre. Sed cùm optimus sit perspector, ita prospiciat [q], ut universæ sibi oves commissæ à se maximè alantur, atque in necessitatibus adjuventur, non illicitis exactionibus [r] opprimantur: quia Dominus pascere, & docere nos docuit, & omnibus ministrare, non terrenis lucris, vel avaritiis delectari.

[o] Polyc. *l.* 4. *tit.* 21. Ansel. *l.* 6. c. 166. [p] *In vulgatis erat*, suppo- sita. [q] *al.* perspiciat. [r] *al.* exactis dationibus.

LXIII. *Item* GREGORIUS I. Leoni Episcopo Catanensium [f], *lib.* 7. *Epist.* 8. [an. 597. *Romà in Siciliam.*]

De reditibus Ecclesiæ Quarta pars Clericis est distribuenda.

AD hoc [t] locorum gradus rationis ordo distinxit, & judicia esse constituit, ut nec Præpositi in opprimendos se frustrà valeant occupare Subjectos; nec Subjectis iterùm contra suos Præpositos effrænata sit resultandi licentia. & *infrà.* Volumus igitur, ut quidquid Ecclesiæ tuæ ex reditu, vel quolibet alio titulo fortassis accesserit, Quartam exinde portionem sine diminutione aliqua debeas segregare, atque eam secundùm Dei timorem Presbyteris, Diaconis, ac Clero (ut tibi visum fuerit) discretè dividere.

[f] *al.* Catinensi. [t] Ansel. *l.* 5. *c.* 67.

LXIV. *Item* EX VII. SYNODO, *c.* 4. [an. 787. *in Bithynia.*]

Episcopus turpis lucri gratiâ nihil à Monachis, vel Clericis suis exigere debet.

PRædicator veritatis [u] Paulus, Divinus Apostolus, ac si Canonem ponens Ephesiorum Presbyteris, immò verò & omni sacratæ multitudini [x] ita fiducialiter perhibuit [y]: *Argentum, & aurum, aut vestem nullius concupivi. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos, beatius existimans [z] dare, quam accipere.* Propter quod & nos edocti ab eo, definimus Episcopum nullatenus turpis lucri gratiâ excogitare α ad excusandas [a] excusationes in peccatis expetere aurum, vel argentum, aut aliam speciem ab Episcopis, vel Clericis, vel Monachis, qui sub ipso sunt. Ait enim Apostolus [b]: *Iniqui regnum Dei non possidebunt: nec debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis.* & *infrà.* Præcepit enim & Petrus Apostolorum summus [c]: *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, non coactè, sed spontaneè secundùm Deum; non turpis lucri gratiâ, sed voluntariè: neque ut dominantes in Cleris, sed forma facti gregis. Et cùm apparuerit Princeps pastorum, percipietis immarcessibilem gloriæ coronam.*

[u] Ansel. *l.* 6. *c.* 167. Polyc. *l.* 4. *tit.* 21. [x] *al.* plenitudini. πληρώματι. [y] *Act.* 20. [z] existimantes. *orig. In Scriptura autem citat tamquam sententiam Domini.* [a] *Psal.* 140. [b] 1. *Cor.* 6. 2. *Cor.* 12. [c] 1. *Pet.* 5.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc anteà citabatur ex sexta Synodo. Est autem in septima ex versione Anastasii, ex qua nonnulla hìc sunt addita, dempta, emendata.

α *Excogitare.*] Verba Græca, ὁρίζομεν μὴ ὅλως αἰσχροκερδῶς ἐπινοεῖσθαι ἐπίσκοπον προφασιζόμενον προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ἀπαιτεῖν χρυσὸν, sic clariùs verterentur, *statuimus ne ullo modo turpis lucri gratiâ in mentem veniat Episcopo excusanti excusationes in peccatis, poscere aurum, &c.*

“ GRATIAN. ILLUD autem, quod in fine capituli Symmachi ponitur [Hæc ipsa non perpetuò, sed temporaliter perfruantur.] ad personales tantùm possessiones, Clericorum videlicet & pauperum, non ad Monasteriales referendum est.
§. 1. Quàm verò sit grave apud Deum decimas, & oblationes, ac primitias Sacerdotibus non solvere, autoritate Hieronymi, & Augustini apparet. Ait namque “ *7. Pars.*

LXV. HIERONYMUS in Comment. *ad c.* 3. Malachiæ. [an. 408. *in Palæstina.*]

Reus apud Deum habetur, qui decimas Sacerdotibus non solverit.

REvertimini [d] *ad me, & revertar ad vos, dicit Dominus exercituum: & dixistis, in quo revertemur? Si affiget homo Deum, quia vos configitis me: & dixistis, in quo configimus te? In decimis, & primitiis. In penuria vos maledicti estis: & me configitis gens tota.* Nunc sequamur ordinem Prophetiæ. [Quia mihi non reddidistis decimas, & primitias; idcircò in fame, & penuria maledicti estis: & vos me supplantatis, sive fraudatis, atque privatis gens tota.] Pro gente α, quæ in Hebraico scribitur, גוי annum, LXX. transtulerunt, ἔτος pro ἔθνος, & est sensus. Ecce annus expletus est, & nihil in meos thesauros, sed in vestra horrea comportastis: & pro decimis, & primitiis [e], quæ parva erant, si à vobis darentur, ubertatem possessionum vestrarum, & omnem frugum abundantiam perdidistis. Ut autem sciatis me hoc irascente perfectum, quia fraudastis me parte mea; hortor vos, atque commoneo, ut inferatis decimas in horrea [f], hoc est, in thesauros templi: & habeant Sacerdotes, atque Levitæ, qui mihi ministrant, cibos; & probate me, si non tantas pluvias effudero, ut cataractæ Cæli apertæ esse credantur: [Et effundam vobis benedictionem usque ad abundantiam.] Verbum effusionis nomen largitatis ostendit. Sed fieri potest, ut agros irrigantibus pluviis sit quidem fertilitas, verùm aut locusta, aut brucus, aut erugo, aut eruca destruant, & labores hominum pereant. Propterea jungit, & dicit. [Et increpabo pro vobis devorantem.] locustam videlicet, & reliqua, quæ diximus, [Et non corrumpet fructum terræ vestræ.] & *infrà.* §. 1. Si quando fames, & penuria, & rerum omnium egestas opprimunt Mundum; sciamus hoc ex Dei ira descendere, qui in pauperibus, si non accipiant eleemosynam, fraudari se loquitur: & suas β possessiones possumus decimas, & primitias interpretari.

§. 2. Si quis doctus, & eruditus legem Dei, potest ceteros erudire; non debet suæ assignare prudentiæ, ingeniòque, quod possidet: sed gratias agat primùm Deo, qui cuncta largitur: deinde Sacerdotibus ejus, ac Magistris, à quibus doctus est. Si enim non egerit gratias, sed sibi scientiam vendicaverit; in penuria maledicetur. Quòd si intelligens largitorem Deum, & agens his gratias, per quos à Deo eruditus est, humiliaverit se, & in horreum Dei intulerit cibos, hoc est, Scripturæ Sanctæ alimenta in Ecclesia populis ministraverit; statim aperientur super eum cataractæ Cæli, & effundetur pluvia spiritalis: & mandabit Deus nubibus suis, ut pluant super eum imbrem: & abundantiâ rerum omnium perfruetur.

[d] *Mal.* 3. [e] *al.* primitivis. [f] *al.* horrea [illegible]

¶ CORR. ROM. α *Pro gente.*] Hæc usque ad vers. *Ecce annus*, addita sunt ex Beato Hieronymo ad sententiæ integritatem.

β *Et suas.*] In originali sic legitur, *fraudari se loquitur, & suæ portione privari. Possumus decimas, & primitias etiam sic interpretari.* Sed ob Glossam non est mutatum. Alia verò quædam emendata sunt.

LXVI. *Item* AUGUSTINUS *serm.* 219. de Tempore. [c. an. 420. *in Africa.*]

Quòd Decimæ Sacerdotibus sunt tradendæ.

DEcimæ [g] tributa sunt egentium animarum. Quòd si decimas dederis; non solùm abundantiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem corporis, & animæ consequeris. Non igitur Dominus Deus præmium postulat, sed honorem. Deus enim noster, qui dignatus est totum dare, decimam à nobis dignatus est recipere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam: sed si tardiùs dare peccatum est; quantò pejus est, non dedisse? §. 1. De militia, de negotio, de artificio redde decimas. §. 2. Cùm enim decimas dando & terrena, & cælestia possis præmia promereri; quare pro avaritia duplici benedictione fraudaris? Hæc est enim Dei justissima consuetudo: ut si tu illi decimam non dederis, tu ad decimam revoceris.

§. 3. Dabis impio militi, quod non vis dare Sacerdoti. Benefacere semper Deus paratus est: sed hominum malitiâ prohibetur. §. 4. Decimæ enim ex debito requiruntur: & qui

[g] Ansel. *l.* 5. *c.* 14. Polyc. *l.* 3. *tit.* 11.

eas dare noluerit, res alienas invasit. §. 5. Et quanti pauperes in locis, ubi ipse habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerint; tantorum homicidiorum reus ante tribunal æterni Judicis apparebit; quia rem à Deo pauperibus delegatam suis usibus reservavit. §. 6. Qui ergo sibi aut præmium comparare, aut peccatorum desiderat indulgentiam promereri, reddat decimam: etiam de novem partibus studeat eleëmosynam dare pauperibus.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc confectum est ex locis B. Augustini *in serm.* 219. (qui est primus Dominicæ XII. post festum Trinitatis) & serie verborum, & verbis ipsis sæpè mutatis, eodémque modo apud Anselmum habetur.

LXVII. *Item* HIERONYMUS in Comm. *ad c.* 3. Epistolæ ad Titum, *in fine.* [an. 386. *in Palæstina.*]

Seipsum condemnat, qui Evangelizantibus necessaria subtrahit.

APostolicis viris, & Evangelizatoribus Christi in necessariis usibus nolle tribuere, sterilitatis seipsum est condemnare.

GRATIAN. „ QUÒD autem decimæ, Episcoporum consensu Monachis „ licitè tribuantur, scribit dicens

LXVIII. B. HIERONYMUS Damaso Papæ. [fortè c. an. 382. *è Palæstina Romam.*]

Liberum est Clericis decimas Monachis concedere.

QUoniam quidquid habent Clerici pauperum est, & domus illorum omnibus debent esse communes; susceptioni peregrinorum, & hospitum invigilare debent; maximè curandum est illis, ut de decimis, & oblationibus, Cœnobiis, & Xenodochiis, qualem voluerint, & potuerint, sustentationem impendant. Liberum est enim Monachis, & spiritalibus viris Deum timentibus & colentibus, decimas, & oblationes, cunctáque remedia concedere, & de jure suo in dominium illorum, & usum transferre; nec tam in pauperibus paupertatem, quàm religionem attendere.

§. 1. Quòd autem Beatitudo tua quæsivit, utrùm usus decimarum, & oblationum secularibus provenire possit; novit vestra Sanctitas omnino non licere, protestantibus hoc Divinis autoritatibus paternorum Canonum. Quamobrem, si aliquando fuerint ab his malè detenta, quæ Divini juris esse noscuntur, & in usum transierint Monachorum, & servorum Dei; Episcopo tamen loci illius præbente consensum, constabunt eis omnia perpetuâ firmitate, & stabilitate subnixa. §. 2. Clericos [h] autem illos convenit Ecclesiæ stipendiis sustentari, quibus parentum, & propinquorum nulla suffragantur. Qui autem bonis parentum, & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium judicium sibi manducant & bibunt.

[h] I. *q.* 2. *Clericos.* In Regula Monach. *c. de paupertate*, habentur quædam similia.

¶ CORR. ROM.] Suprà etiam I. *q.* 2. *Clericos*, pars hujus Capitis citatur ex B. Hieronymo, in cujus, quæ extant, scriptis nihil hujusmodi inventum est.

GRATIAN. „ DE prædiis autem, quæ à colonis eorum coluntur, sic „ definitum est in Moguntino Concilio, [*Quæsti sunt præter-* „ *ea, &c.*] *suprà ead.*

SI CONTIGERIT EOS CAPELLAS HABERE EPISCOPALI BENEFICIO, AN AB EIS SINT INSTITUENDÆ.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ DE Capellis verò, quæ ab eis possidentur, quòd per „ eorum institutionem à Sacerdotibus sint gubernandæ, „ probat scribens

I. JOANNES Papa Isaac Syracusano Episcopo. [fortè c. an. 876. *Romà in Galliam.*]

Presbyteri in Monasteriorum Ecclesiis per Abbates instituantur.

VIsis Literis Charitatis vestræ, quibus satis perpenditur, quanto studio huic sanctæ Sedi reverentiam exhibetis, non modicè gavisi sumus. Nunc itaque super ea, quæ consuluistis, ut charissimo fratri benignè discretum consilium damus. Delegavit enim nobis pia Mansuetudo vestra, utrùm Ecclesiæ pro quiete Monachorum à sanctis Conciliis, catholicisque Episcopis eis traditæ, per Sacerdotes ab eis ordinatos, & investitos debeant instituí. Addidit quoque Fraternitas tua, litem, & seditionem inter Clericos, Monachósque ex hac causa non modicam esse ortam: quod instigatione versuti hostis esse factum nemo ambigat. Habet enim [a] mille nocendi modos, nec ignoramus astutias ejus. Conatur namque à principio ruinæ suæ unitatem Ecclesiæ rescindere, charitatem vulnerare, sanctorum operum dulcedinem invidiæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus evertere, & perturbare. Dolet enim satis, & erubescit charitatem, quam in Cælo nequivit habere, homines constantes ex lutea materia tenere in terra. Unde oportet (quantùm fragilitati nostræ conceditur) ut omnes aditus nocendi ejus versutiæ diligentissimè muniamus: ne mors ingrediatur per portas nostras. §. 1. Consilio itaque multorum Fratrum diligenter exquisito decrevimus, ut amodò Ecclesiæ Monachis traditæ per suos Sacerdotes instituantur. Divinæ enim Leges habent, & seculares, ut cujus est possessio, ejus fiat institutio: & si in dando, quod majus est, facilis fuit charitas; sit facilior in concedendo, quod minus est, sancta largitas. Majus enim [1] fuit possessionem dare, quàm sit investituram concedere. Quo modo possessoris jura cognoscentur, & suarum rerum sibi [b] tributa reddentur, ubi quod suum est, per alterum datur; & cùm voluerit, aufertur? Humani moris est illum vereri, cujus judicio & voluntate nunc erigitur, nunc deprimitur. Unde fit, ut in partem Episcopi ad serviendum Sacerdos proclivior fiat: & sic Episcopus, quod sanctè & religiosè dederat, quadam simulata autoritate ad se trahat [c]. Sic itaque privatur mercede, quam consecuturus fuerat: tum quia ficta charitate aufert, quod dederat; tum quia pravorum Sacerdotum discordias, & scissuras amantium, lites & dissensiones inter Episcopos seminantium, verbis nimis factus credulus, quod priùs fucatè moliebatur lucrari, pòst detecta fraude conatur quadam usurpatione ex toto auferre. Quorum avertentes [d] calliditates, & hostis versuti suasiones, deinceps omnibus licentiam Monachis damus suarum Ecclesiarum investitores fieri: ita tamen ut judicio Synodi, si contra Sacerdotium agere præsumpserint, multentur, & felici mucrone Episcopi Sacerdotum piacula resecentur.

[a] 2. *Cor.* 2.

[b] *al.* suorum sibi.

[c] *al.* retrahat.

[d] *al.* advertentes.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc est cum aliis, quæ ex antiquo codice Monasterii Populeti sunt habita: ex cujus codicis exemplo & vetustis Gratiani aliqua sunt emendata.

¶ PITH. [1] *Majus enim.*] *Investitura jus tribuit, non possessionem quæ facti magis est.*

HAC autoritate Monachis conceditur investitura suarum Ecclesiarum. Sed videtur contraire, dicens „ GRATIAN. „ 2. *Pars.*

II. URBANUS Papa II. [imò Concilium Moguntiacum *c.* 38. an. 813. *in Germania.*]

PALEA.

ADmonemus [e], atque præcipimus, ut decimas omnino dari Deo non negligatur, quas ipse Deus dari constituit: quia timendum est, ut quisquis Deo debitum suum subtrahit [f], ne fortè Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua.

[e] Burch. *l.* 3. *c.* 131. Ivo, *p.* 3. *c.* 197. Pann. *l.* 2. *c.* 57.

[f] *al.* abstrahit.

¶ CORR. ROM.] Post hæc verba in exemplaribus, in quibus non sunt Paleæ, sequitur *c. sanè.* In quatuor autem his interpositis Paleis nihil de Monachis agitur, & hæc prior est in Concilio Moguntino I. *c.* 38. & sententia repetitur in II. *c.* 10. & in III. *c.* 17.

III. *Item* NICOLAUS Papa II. *Epist. unic. c.* 5. [in Concil. Rom. an. 1059. *ad omnes Episcopos.*]

De eodem. PALEA.

PRæcipimus [g] [2], ut decimæ, & primitiæ, seu oblationes [h] vivorum & mortuorum Ecclesiis Dei fideliter reddantur à Laicis: ut & in dispositione Episcoporum sint: quas qui retinuerint, à sanctæ Ecclesiæ communione separentur.

[g] *dist.* 32. *præter hoc.* §. *deinde.*

[h] *al.* quæcumque oblationes.

¶ PITH. [2] *Præcipimus.*] *tom.* 3. Conc. *p.* 589.

IV. *Item* LEO Papa. [fortè c. an. 855. *Romæ.*]

De eodem. PALEA.

NUllus decimas ad alium pertinentes accipiat.

V. *Item* AMBROSIUS *Serm.* 1. de Quadragesima. [c. an. 380. *Mediolani.*]

PALEA.

NAm qui Deo non vult reddere decimas, quas retinuit, & homini non studet reddere, quod injustè ab eo abstulit; non timet adhuc Deum, & ignorat, quid sit vera pœnitentia, veráque confessio. Iste talis homo non potest veram [i] facere eleëmosynam.

[i] *al.* bonam.

¶ CORR. ROM.] Habetur in serm. primo de Quadragesima, cujus initium, *Ecce nunc:* qui cum aliis B. Ambrosii nomen præferentibus servatur in Bibliotheca Vaticanâ, ac Monasterii Mediolanensis ejusdem B. Ambrosii.

VI. *Item* URBANUS II. [an. 1095. *in Gallia.*]

Abbates absque Episcopi consilio in parochialibus Ecclesiis Presbyteros non ordinent.

SAnè quia Monachorum quidam Episcopis jus suum auferre contendunt, statuimus, ne in parochialibus Ecclesiis, quas tenent, absque Episcoporum consilio Presbyteros collocent: sed Episcopi parochiæ curam cum Abbatum consensu Sacerdoti committant; ut ejusmodi Sacerdotes de populi quidem cura Episcopis rationem reddant: Abbati verò pro rebus temporalibus ad Monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant: & sic sua cuique jura serventur. *Idem.* §. 1. In parochialibus Ecclesiis Presbyteri per Episcopos instituantur [k], qui eis respondeant de animarum cura, & his, quæ ad Episcopum pertinent.

[k] *al.* constituantur.

VII. *Item* EX CONCILIO apud Faventiam habito. [fortè apud Placentiam, an. 1095. *in Longobardia.*]

Quorumcumque Monachorum Ecclesiæ, Episcoporum subdantur regimini.

STatuendum nobis est, quatenus Ecclesiæ quorumcumque Monachorum in singulis parochiis sitæ, Episcoporum, ut decet, divinitùs subdantur regimini, eisque debita obsequia exhibeant.

GRATIAN. „ ECCE Urbanus Papa prohibet investituras parochialium „ Ecclesiarum per Monachos fieri, quas Joannes Papa eis „ concessit. Sed illud Joannis Papæ intelligendum est de il„ lis Capellis, quæ cum omni jure suo ab Episcopis, Mona„ chis conceduntur. Istud autem Urbani intelligitur de illis, „ quas Abbates in propriis prædiis ædificant in villis, vel in „ castellis suis.

AN CAPELLAM IN SUO TERRITORIO ÆDIFICATAM JURE TERRITORII SIBI VENDICARE VALEAT.

QUÆSTIO V.

GRATIAN. „ TALES, etsi Jus territorii habeant; tamen potestatem „ gubernandi populum, & spiritualia ministrandi non „ habent. Quod etiam de Episcopo intelligendum est. „ Unde ait

¶ CORR. ROM.] Videtur contra ordinis rationem, ut inter secundam, & tertiam Quæstionem quinta sit posita. Et in omnibus antiquis exemplaribus, exceptis duobus pervetustis, in secunda Quæstione sunt omnes hi Canones, quibus constat quinta Quæstio: deinceps sequitur tertia, & quarta cum suis Capitulis, ut in vulgatis codicibus: tum verba Gratiani, quæ in vulgatis habentur initio sextæ Quæstionis, & *c. consuetudo*, faciunt quintam Quæstionem: reliqua verò sextam. Verùm hanc, quæ nunc tractatur, esse quintam Quæstionem ex propositione initio causæ facta perspicuum est. Et potuit Gratianus ideò ordinem nunc mutare, quia argumentum quintæ Quæstionis valdè conjunctum est iis, quæ in fine secundæ allata erant. Quam ob causam, ac præterea ob autoritatem illorum duorum codicum, & receptum usum citandi hos Canones sub v. Quæstione, visum est nihil esse mutandum.

I. NICOLAUS Papa. [imò ex Concilio Arausicano I. *c.* 10. an. 441. *in Gallia.*]

Episcopus, qui in alterius diœcesi Ecclesiam ædificat, ejus consecrationem sibi vendicare non valet.

SI quis Episcoporum [a] in alienæ civitatis territorio pro quacumque suorum opportunitate Ecclesiam ædificare disponit; non præsumat dedicationem facere; quæ illius est, in cujus territorio Ecclesia assurgit. Ædificatori verò Episcopo hæc gratia reservetur, ut quos desiderat Clericos in re sua ordinari; ipsos ordinet is, cujus territorium est: vel si ordinati jam sunt, ipsos habere acquiescat: & omnis Ecclesiæ ipsius gubernatio ad eum, in cujus civitatis territorio Ecclesia surrexit, pertinebit.

[a] Ansel. *l.* 5. *c.* 9.

¶ CORR. ROM.] Anselmus citat ex Arausico, in cujus 10. *cap.* ferè idem legitur.

II. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 34. [an. 633. *in Hispania.*]

Basilicæ noviter conditæ ad Episcopum pertinent, cujus conventus esse constiterit.

POssessio [b] territorii conventum non adimit: ideóque Basilicæ, quæ novè conditæ fuerint, ad eum proculdubio pertinebunt Episcopum, cujus conventus esse constiterit.

[b] Suprà, *ead. q.* 3. *sicut diœcesim.* Burch. *l.* 3. *c.* 147. Ivo, *p.* 3. *c.* 212.

¶ CORR. ROM.] Canon 34. Concilii quarti Toletani sic habet: *Sicut diœcesim alienam tricennalis possessio tollit: ita territorii conventum non adimit, &c.* ut infrà, *ead. q.* 3. *sicut diœcesim.*

III. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 11. *Epist.* 19. ad Joannem Subdiaconum. [an. 602. *Romà in Æmiliam.*]

Ædificatori Episcopo in diœcesi alterius Ecclesiam consecrare non licet.

LAtor præsentium [c] Joannes frater, & Coëpiscopus noster α, indicavit nobis, quòd quidam Exuperantius Episcopus ausu temerario in diœcesi ipsius Oratorium construxerit; idque sine præcepti autoritate contra morem præsumpserit dedicare: Missasque illic publicas celebrare non metuit. Quam rem cum summa te celeritate [d], ac districtione convenit emendare: nec ulteriùs tale aliquid attentare permittas.

[c] Ansel. *l.* 5. *c.* 27. Polyc. *l.* 1. *tit.* 13.

[d] celebritate. *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Noster.*] Hoc loco in Epistola ipsa injiciuntur multa.

GRATIAN. „ QUOD de jure ordinandi, non possidendi intelligendum „ est. His autoritatibus facilè perpendi potest, quòd sive Ab„ bates, sive Episcopi in suis castellis, vel villis Ecclesias ædi„ ficaverint; non ideò Episcopo, in cujus Diœcesi fuerint, „ conventus adimatur: & ideò Sacerdotes, juxta illud Urba„ ni & Nicolai, in eis non nisi per Episcopos, cum consen„ su tamen & electione ædificantium, ordinari possunt.

AN JURA ECCLESIARUM PRÆSCRIPTIONE TOLLANTUR.

QUÆSTIO III.

QUòD autem præscriptione temporis omnia jura tollantur, probatur autoritate Calchedonensis Concilii [a], & Gelasii Papæ, & Toletani Concilii. Prima est hæc

“ GRATIAN. “ 1. Pars.

[a] In Calc. *c.* 17. & in sexta Syn. *c.* 25.

I. EX CALCHEDONENSI CONCILIO, *c.* 17. [an. 451. *in Bithynia.*]

Rusticanæ parochiæ apud Episcopos, qui eas possident triginta annis sine violentia, permaneant immobiles.

PEr singulas [b] Ecclesias α parochias rusticanas, sive in possessionibus β, manere immobiles apud eos, qui eas retinent, Episcopos decernimus: & maximè si sine violentia eas jam per triginta annos tenentes gubernaverunt. Si verò intra triginta annos facta fuerit, aut fiat de his dubitatio [c] [1]; liceat eis, qui se dixerint læsos propter eas, movere apud Synodum provinciæ certamen.

[b] Polyc. *l.* 3. *tit.* 12. Ansel. *l.* 5. *c.* 26. Burch. *l.* 3. *c.* 148. Ivo, *p.* 3. *c.* 106. Pann. *l.* 2. *c.* 64.

[c] *al.* altercatio.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc est ex prisca versione, quæ in Collectione Isidori: atque ex ea cum duobus Vaticanis ejusdem Collectionis codicibus collata, est emendatum.

α *Ecclesias.*] Apud Balsamonem in codicibus manuscriptis legitur, καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν, id est, *in unaquaque provincia.* Sed in Græco Canone vulgato, καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν.

β *Sive in possessionibus.*] Græcè est ἀγροικικὰς παροικίας, ἢ τὰς ἐγχωρίους, id est, *parochias, quæ in ruribus, aut quæ in vicis & pagis sunt.*

¶ PITH. [1] *Dubitatio.*] 2. V. C. *altercatio.*

II. *Item* GELASIUS I. *Epist.* 2 [2]. ad Siculos, *c.* 1. [an. 494. *Romà in Siciliam.*]

Triginta annis ab Episcopis possessæ, immobiles permaneant diœceses.

PRæsulum [d] nostrorum autoritas emanavit, ut facultates Ecclesiæ Episcopi ad regendum habeant potestatem: ita tamen, ut viduarum, pupillorum, atque pauperum, nec non & Clericorum stipendia distribuere debeant. Hoc eis etiam statuimus dari, quod hactenus decretum est: reliquum sibi Episcopi vendicent, ut, sicut anteà diximus, peregrinorum, atque captivorum largitores esse possint. IDEM *ibidem c.* 2. §. 1. Illud etiam annecti placuit, ut si, quod absit, facultates [e] Ecclesiæ, nec non Diœceses ab aliquibus possidentur Episcopis, jure sibi vendicent, quod tricennalis Lex conclusit: quia & filiorum nostrorum Principum ita emanavit autoritas.

[d] Polyc. *l.* 3. *tit.* 12. Ivo, *p.* 3. *c.* 147.

[e] XIII. *q.* 2. *c.* 1. Ivo, *p.* 3. *c.* 144. Burch. *l.* 3. *c.* 149. Pann. *l.* 2. *c.* 65.

¶ PITH. [2] *Epist.* 2. *&c.*] V. C. *His qui in Sicilia sunt.*

III. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 34. [an. 633. *in Hispania.*]

Territorii possessio conventum non adimit.

SIcut diœcesim [f] alienam tricennalis possessio tollit; ita territorii α conventum non adimit β.

[f] Suprà, *ead. q.* 5. *possessio.* Polyc. *l.* 3. *tit.* 12. Ansel. *l.* 5. *c.* 27. Burch. *l.* 3. *c.* 147. Ivo, *p.* 5. *c.* 212.

¶ CORR. ROM. α *Territorii.*] In vulgatis sequebatur, *possessio*: quæ abest à vetustis, à Burchardo, & Pannormia, & codicibus Conciliorum impressis, & manuscriptis.

β *Non adimit.*] Sic in editionibus Conciliorum Coloniensibus, & codice Regio, & vetustis Gratiani exemplaribus, & in Pannormia. Verùm in duabus editionibus Conciliorum Parisiensibus, & apud Ivonem habetur, *non amittit.* Et in duobus Codicibus Vaticanis, & apud Burchardum, *non admittit.*

IV. *Item* EX EODEM, *c.* 33. [an. 633. *ibid.*]

Tricennalis possessio intra unam provinciam servari debet.

QUicumque [g] Episcopus alterius Episcopi diœcesim per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit; quamvis α secundùm jus Legis, ejus non videatur esse diœcesis; admittenda non est contra eum actio reposcendi. Sed hoc intra unam provinciam β: extra verò, nullo modo; ne dum diœcesis defenditur, provinciarum termini confundantur.

[g] Polyc. *l.* 3. *tit.* 12. Ans. *l.* 5. *c.* 28. Burch. *l.* 1. *c.* 67. Ivo, *p.* 3. *c.* 131. & *p.* 5. *c.* 175. Pann. *l.* 2. *c.* 67.

¶ CORR. ROM. α *Quamvis.*] In Concilio impresso cum manuscriptis collato legitur: *Quia secundùm jus Legis, ejus videtur esse diœcesis, admittenda non est, &c.* Ivo autem in tertia parte etiam clariùs post vers. *possederit,* sic habet, *eam teneat: quia secundùm jus Legis, ejus videtur esse diœcesis, &. admittenda non est, &c.* Burchardus autem, *quamvis secundùm jus Legis, ejus videtur esse diœcesis.* In Pannormia verò quemadmodum apud Gratianum.

β *Provinciam.*] Autor Glossæ interpretatur, *id est, Diœcesim*: & in variis Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur, *parochiam*, qua voce sæpè diœcesis significatur, ut in Canone Apostolorum XIV. *Episcopo non liceat alienam parochiam propriâ relictâ pervidere:* & in Concilio Antiocheno, *c.* 21. vocem παροικίας, alii verterunt parochiam, alii diœcesim, omninóque in Toletanis hæ voces confunduntur, ut Toletano III. *c.* 20. & Toletano IV. *c.* 32. & 35. & Bracarensi II. *c.* 2. Et in hujus Capitis initio vox, *diœcesis*, partem quamdam, id est, parochiam, significat. Verùm in codice Conciliorum Lucensi Regio, & vetustis exemplaribus Gratiani, & Pannormia, & apud Ivonem *par.* 5. in margine est, *provinciam.*

ECCE his autoritatibus probatur, quòd possessionis, & “ GRATIAN. 2. Pars.

„ gubernationis jura præscriptione tolluntur. §. 1. Sed idem „ contrà testatur scribens

V. GELASIUS Maximo & Eusebio Episcopis. [fortè c. an. 494. *Romæ.*]

Status parochiarum nec præsumptione, nec temporis præscriptione mutari potest.

LIcet [h] in [3] regulis contineatur antiquis, parochias unicuique Ecclesiæ pristina dispositione deputatas nulla posse ratione convelli, ne per consuetudinem pessimam, exempli mali temeritate crescente, universalis confusio nasceretur; tamen etiam Decretis nostris ante non multum temporis destinatis, omnia jussimus, quæ taliter fuerant invasa, restitui. Sed quia temeritas pervadentium Legem sibi posse putat generari, si sceleri suo pertinaciam retentionis adjungat, ea, quæ inter fratrem & Coëpiscopum nostrum Constantinum Anuscanæ α [4] Ecclesiæ Sacerdotem, & inter Nuntios directos [i] ab Anconitano Pontifice decrevimus, per vos impleri cupimus, tunc formam in ceteris cognitionibus, quæ sit sequenda, perscripsimus. Nulla igitur [k] præsumptione statum parochiarum, qui perpetuæ ætatis firmitate duravit, patimur immutari: quia nec negligentia Pontificis, nec temporalis objectio (quæ per incuriam fortè generatur) neque ignavia faciente consensus adhibitus, nec subrepente [l] supplicatione præceptio divellere potest semel diœcesim constitutam: ex qua semper ad regenerationem, atque consignationem plebs devota convenit. Territorium β etiam non facere diœcesim, olim noscitur ordinatum.

¶ CORR. ROM. α *Anuscanæ.*] In vetustis codicibus variè legitur, id est, *Canuscanæ, Camuscanæ, Tamiscanæ.*
β *Territorium.*] Hæc referuntur etiam ab Anselmo, licèt non ab Ivone.

¶ PITH. [3] *In.*] Deest in V. C.
[4] *Anuscanæ.*] V. C. *Camiscanæ.*

[h] Ivo, p. 3. c. 97.
[i] al. & directos.
[k] Ans. l. 5. c. 15.
[l] al. subripiente.

GRATIAN. „ Hoc multipliciter distinguitur. Sunt quædam diœceses, „ quæ certis limitibus distinctæ sunt: hæ nullo modo præ„scribi possunt. Aliæ verò, quæ non sunt certis limitibus „ distinctæ, & de quibus certa definitio non olim præcessit, „ præscriptione tolluntur. Unde

VI. INNOCENTIUS Papa. [imò in Concilio Hispalensi II. c. 2. an. 619. *in Hispania.*]

Limitis possessio præscribi non potest.

INter [5] memoratos [m] fratres nostros Fulgentium Astigitanum, & Honorium Cordubensem Episcopos discussio agitata est propter parochiam Basilicæ cujusdam, quam horum alter Cellanensem α, alter Rhegiensem asseruit. Et quia inter utrasque partes hactenus limitis actio ventilata [n] est, cujus quamvis vetusta retentio, nullum juris præjudicium affert: ideò [o], ne in dubium ultrà inter eos nostra devocaretur sententia, prolatis Canonibus Synodalia decreta perlecta sunt; quorum autoritas præmonet ita oportere inhiberi cupiditatem, ut ne quis terminos alienos [6] usurpet. Ob hoc placuit inter alternas partes inspectores [p] viros mittendos, ita ut diœcesis β possidentis (si tamen Basilicam veris signis limes præfixus monstraverit) Ecclesiæ, cujus est jus retentionis [q], sit æternum dominium. Quòd si limes longitimus eamdem Basilicam non concludit [r], & tam longi temporis probatur objecta præscriptio; appellatio præsentis [s] Episcopi non valebit: quia illi tricennalis objectio silentium imponit. Hoc enim & Secularium Principum edicta præcipiunt, & Præsulum Romanorum decrevit autoritas. Sin verò intra metas tricennalis temporis extra alienos terminos Basilicæ injusta retentio reperitur; repetentis Episcopi juri sine mora restituetur.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc extat in Concilio Hispalensi II. c. 5. & ex eo Burchardus citat.
α *Cellanensem.*] In Concilio impresso, ac manuscripto legitur & *Celticensem.* Et Plinius *lib.* 3. *c.* 1. inter oppida conventûs Hispalensis numerat Celticam.
β *Ita ut Diœcesis.*] In Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur: *ita ut, si in Diœcesi possidentis sitam Basilicam veteribus signis limes prævisus* (al. *pervisus*) *monstraverit, Ecclesiæ,* &c. itémque in codice Lucensi Regio, nisi quòd loco dictionis, *prævisus*, habetur, *præfixus.*

¶ PITH. [5] *Inter.*] *cap.* 13. *de Probat.*
[6] *Ut ne quis terminos alienos.*] *l.* 1. *Cod. Th. Finium regund.*

[m] In Concil. Hispalensi II. c. 2. Polyc. l. 6. tit. 10. Burch. l. 1. c. 69. Ivo, p. 3. c. 99.
[n] al. vendicata.
[o] al. afferret: ideóque.
[p] al. inspectionis.
[q] al. justa retentio.
[r] al. concludit.
[s] al. repetentis.

VII. *Item* GELASIUS Papa Justo Episcopo. [c. an. 494. *Romæ.*]

Spatia, quæ definita fuerint, tempore præscribi non possunt.

DIlectio tua [t] studeat, quæsitâ omnium fideliter rerum veritate, ut si de spatiis, de quibus memoratur orta contentio, definitio dudum certa processerit, intemerata servetur: alioqui si nihil umquam constiterit terminatum, tunc de præscriptione temporum, si quâ pars confidit, præbeat sacramentum: ut tamen, de iis, quæ hactenus possedisse probatur [u], jusjurandum sinatur offerre.

[t] Ivo, p. 3. c. 135. & p. 6. c. 105. Pann. l. 2. c. 69.
[u] al. perhibetur.

GRATIAN. 3. Pars. „ POTEST etiam aliter distingui. Quæ quisque sua autoritate „ usurpat: quia nullo titulo possidere incipit, præscribere non potest: & in hoc casu intelligenda est illa autoritas Gelasii « [Temporalis objectio, quæ per incuriam fortè generatur, « non potest divellere Diœcesim semel constitutam.] Intel« ligendum est, si nullo titulo, sed sola usurpatione eam « possidere cœpit. Si verò Judicis autoritate, & privilegio« rum longa consuetudine possidere cœperit; tunc tempora« lis objectio Actori silentium imponit. Unde ait «

VIII. GELASIUS Papa [x]. [imò VIII. Synodus, c. 18. an. 869. & 870. *Constantinopoli.*]

Debent privilegia triginta annis possessa immobiliter observari.

PLacuit [y] huic sanctæ, magnæque Synodo, ut res, & privilegia, quæ Dei Ecclesiis ex longa consuetudine pertinent, & sive à divæ recordationis Imperatoribus, sive ab aliis Dei cultoribus in scriptis donata, & ab eis per annos triginta possessa sunt, nequaquam à potestate Præsulum eorum [z] [8] quæcumque persona secularis per potestatem subtrahat, aut per argumenta quælibet auferat: sed sint omnia in potestate, ac jussu [a] Præsulis Ecclesiæ, quæcumque intra triginta annorum spatium ab Ecclesiis possessa fuisse noscuntur. Quisquis ergo secularium α contra præsentem diffinitionem egerit; tamquam sacrilegus judicetur; & donec se correxerit, & Ecclesiæ propria privilegia, seu res restituerit, anathema sit.

¶ CORR. ROM.] Quod hîc tribuitur Gelasio [9], habetur in Synodo octava habita ab Hadriano II. c. 18. & ex ea citatur apud Anselmum, & Polycarpum. Sed manuscripti codices Gratiani concordant cum vulgatis.
α *Secularium.*] In vulgatis legebatur, *Quisquis ergo Clericorum, vel secularium.* Sed absunt illæ duæ voces, *Clericorum, vel*, ab aliquot vetustis, & ab ipso Concilio manuscripto. In Concilio impresso legitur: *Qui contrà fecerit, ut sacrilegus judicetur, & donec talia privilegia,* &c.

¶ PITH. [7] *Et.*] V. C. *vel.*
[8] *Eorum*] V. C. *earum.*
[9] *Gelasio.*] Ivo *Epist.* 30. *pag.* 35. refert ex Gelasio. Sed & V. C. Thuani, *ex registro Gelasii* præfert.

[x] In Synod. VIII. sub Hadriano II. c. 18.
[y] Polyc. l. 3. tit. 12. Ans. l. 4. c. 20.
[z] Abest ab orig.
[a] al. usu.

IX. IDEM Episcopis Dardaniæ inter cetera inquit. [fortè c. an. 494. *Romæ.*]

Repeti non possunt, quæ triginta annis quietè possidentur.

POst quingentos [b] annos Constituta Christi quosdam audio velle subvertere: cùm triginta annorum Lex hominum non possit abrumpi.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc non legitur in Epistola Gelasii, quæ extat, ad Episcopos per Dardaniam. Nicolaus I. in Epistola ad Episcopos Galliæ, cujus initium est, *Quamvis singularum*, nuper, ut dictum est, impressa in appendice Bibliothecæ, citat ex Epistola Gelasii ad Orientales. Deusdedit Cardinalis, & Anselmus absolutè Gelasium citant.

[b] Ansel. l. 4. c. 27. Deusdedit, p. 1.

ITEM si de rebus Ecclesiæ controversia mota est, & « definitio subsecuta; etsi injusta sit, tamen quia non sua, « sed definientis autoritate possidere cœpit, tricennalis præ« scriptio petitori silentium imponit: ita tamen, ut supputa« tio præscriptionis non à tempore definitionis, sed à decessu « definientis exordium sumat. Unde statutum est « GRATIAN. 4. Pars.

X. IN TOLETANO CONCILIO IX. c. 8. [an. 655. *in Hispania.*]

Vita irritè disponentis non poterit pertinere ad tricennium temporis.

SI Sacerdotes, vel Ministri [c], dum gubernacula Ecclesiarum administrare videntur, contra Patrum sanctissimas sanctiones de rebus Ecclesiæ definisse aliqua dignoscuntur; non ex die, quo talia scribendo decreverunt, sed ex quo [10] talia moriendo definita reliquerunt, supputationis ordo substabit. Numquam enim α poterit ad tricennium [d] temporis pertinere vita irritè hoc judicantis: quia status contractuum initia non sumpsit ab origine æquitatis.

¶ CORR. ROM. α *Numquam enim.*] Sic in vetustis etiam codicibus Gratiani, & in codice Conciliorum Lucensi Regio. In duobus Vaticanis est quidem dictio, *tricennium*, sed in ceteris verbis aliqua varietas. In Conciliis verò impressis legitur, *Numquam enim ad triennium temporis pertinebit potestas irritum* (al. *irritè*) *hoc judicantis*, & ab aliquibus editionibus abest vox, *potestas.*

¶ PITH. [10]. *Sed ex quo.*] Bald. *in l.* 1. *Cod. de bon. mat.*

[c] Sacerdos vel minister. orig. & sic consequenter.
[d] al. triennium. orig.

ITEM ea, quæ beneficiis possidentur, sive quæ metu « hostilitatis interveniente diutiùs possessa fuerint, præscribi « non possunt. Unde definitum est « GRATIAN. 5. Pars.

XI. IN AGATHENSI CONCILIO, c. 59 [e]. [an. 506. *in Gallia.*]

Quæ in beneficiis possidentur, præscribi non possunt.

CLerici quilibet [f] quantacumque diuturnitate temporis de Ecclesiæ remuneratione aliqua possederint, in jus proprium præscriptione temporis non revocentur [g] [11]; dummodo pateat Ecclesiæ rem fuisse: ne videantur α etiam Episcopi tempore administrationis prolixæ aut precarias, cùm ordinati sint, facere non

[e] Et in Epaunensi, c. 18.
[f] Ivo, p. 3. c. 166.
[g] al. vocentur.

re non debuisse, aut diu retentas facultates in jus suæ proprietatis posse transcribere.

¶ Corr. Rom. α *Ne videantur.*] In Concilio impresso, & apud Ivonem legitur, *ne videantur Episcopi* [12] *administrationes prolixas, aut precatorias, cùm ordinati sunt facere debuisse* [h]. In Epaunensi autem locus manifestò corruptus est.

[h] al. non debuisse.

¶ Pith. [11] *Revocentur.*] 2. V. C. *vocentur.*
[12] *Ne videantur Episc.*] 2. V. C. *ne videantur etiam Episc. &c.*

XII. *Item* ex Concilio Aurelianensi I. *c.* 25. [an. 511. *in Gallia.*]

Quæ humanitatis intuitu aliquibus præstantur, præscribi non possunt.

[i] Ansel. *l.* 5. *c.* 87.

SI Episcopus [i] humanitatis intuitu mancipiola, vineolas, vel terrulas Clericis, aut Monachis, vel quibuslibet α [13] præstiterit excolendas, vel pro tempore tenendas; etiamsi longa transisse annorum spatia comprobentur, nullum Ecclesia præjudicium patiatur: nec secularis Legis præscriptio, quæ Ecclesiæ aliquid impediat, opponatur.

¶ Corr. Rom. α *Vel quibuslibet.*] Hæ voces sunt etiam apud Anselmum, sed absunt à Concilio impresso, & manuscripto.

¶ Pith. [13] *Vel quibuslibet.*] Desunt in V. C.

XIII. *Item* ex Concilio Hispalensi II. cui interfuit Isidorus, *c.* 1. [an. 619. *in Hispania.*]

Temporalis præscriptio non objicitur, ubi hostilitatis metus intervenerit.

6. Pars.

PRima actione Theodulphi Malacitanæ Ecclesiæ Antistitis ad nos oblata precatio est, asserentis antiquam ejusdem urbis parochiam militaris quondam [k] hostilitatis discrimine fuisse decisam, & ex parte aliqua ab Ecclesiis Astigitanæ, Eliberitanæ, atque Ægabrensis urbium esse retentam. Pro qua re placuit, ut omnis parochia, quam antiqua ditione ante militarem hostilitatem retinuisse Ecclesiam suam quisque comprobaret, ejus privilegio restitueretur. Sicut enim per Legem mundialem [14] iis, quos barbarica feritas [l] captivâ necessitate transvexit, postliminio revertentibus redditur antiqua possessio; non aliter & Ecclesia receptura est parochiam, quam antè tenuit cum rebus suis: sive ab aliis Ecclesiis possideatur, sive in cujuslibet possessionem transfusa sit. Non enim erit objicienda præscriptio temporis, ubi necessitas interest hostilitatis.

[k] al. quodam.
[l] al. feveritas.

¶ Pith. [14] *Legem mundialem.*] Romanam, non Wisigothicam.

XIV. *Item* Joannes Papa VIII. Paulo Episcopo fungenti Legatione in Germania, & Pannonia. [fortè c. an. 876. *Româ in Germaniam.*]

Temporis non currit præscriptio, ubi furor hostilitatis incumbit.

[m] Polyc. *l.* 1. *tit.* 11. Deusdedit, *p.* 1. Ansel. *l.* 2. *c.* 73.

POrrò, si de annorum [m] numero fortè quis causatur, sciat, quia inter Christianos, & eos, qui unius fidei sunt, numerus certus affixus est. Ceterùm, ubi Paganorum, & incredulorum furor in causa est; quantalibet prætereant tempora, juri non præjudicant Ecclesiarum: quæ corporalia nescientes arma, solum Dominum, & propugnatorem suum, quando ei placuerit misereri, patienter expectant. Verùm si annorum prolixitas in talibus impediat; Deus ipse reprehendendus est: qui post quadringentos, & triginta annos filios Israel de durissima servitute Pharaonis [n], & fornace ferrea liberavit: sed ipse per se noster Redemptor fuit, qui humanum genus post tot annorum millia de Inferni claustris eripuit.

[n] Deut. 4.

Gratian. 7. Pars.

„ Tolluntur etiam præscriptione illæ Diœceses, quas „ propriis Episcopis negligentibus, alii ab hæresi ad fidei in„ tegritatem revocaverunt. Unde legitur

XV. In Africano Concilio, *c.* 88 [o]. [an. 424. *in Africa.*]

[o] Et in Milevit. *c.* 24. & in Carthag. Græco, pr. sess.

Si qui Episcopi Diœceses suas lucrari Deo negligunt, post triennium eis constabunt Episcopis, quorum studio fidei sunt reconciliata.

[p] Burch. *l.* 1. *c.* 68. Ivo, *p.* 8. *c.* 176.

PLacuit, ut quicumque [p] Episcopi negligunt loca ad suam cathedram pertinentia in Catholicam unitatem lucrari, conveniantur à diligentibus vicinis Episcopis, ut id agere non morentur. Quod si intra sex menses à die conventionis non effecerint; qui potuerit ea lucrari, ad ipsum pertineant: ita sanè α, ut si ille, ad quem pertinuisse videbantur, probare potuerit, magis illius electam negligentiam ab Hæreticis, ut impunè ibi sint, & suam diligentiam fuisse præventam, ut eo modo ejus cura solicitior [q] vitaretur [r], cùm hoc judices Episcopi cognoverint, suæ cathedræ loca restituantur [s].

[q] al. solertior.
[r] al. vetaretur.
[s] al. restituant.

¶ Corr. Rom. α *Ita sanè.*] Græcus Canon in emendatis codicibus hoc loco sic habet.

Οὕτως μέντοι ἵνα ἐὰν ἐκεῖνος πρὸς ὃν δείκνυνται ἀνήκειν οἱ τοιοῦτοι, ἐξεπίτηδες διά τινα οἰκονομίαν ἔδοξεν ἀμελεῖν, τούτου τῶν αἱρετικῶν ἐπιλεξαμένων, ὥστε ἀθορύβως αὐτοὺς παραδέξασθαι, καὶ ἐν τοσούτῳ ἡ αὐτοῦ ἐπιμέλεια ἀπὸ ἑτέρου προελήφθη, ἥ τινι εἰ κατεχρήσατο, τοὺς αὐτοὺς αἱρετικοὺς πλέον ἐκάκιζεν, τούτου μεταξὺ ἐπισκόπων κρινόντων διαγινωσκομένου, id est,

Ita sanè, ut si ille, ad quem hi pertinere ostenduntur, de industria ad rem commodiùs tractandam negligenter agere visus fuerit, id probantibus Hæreticis, ut sine tumultu reciperentur, atque interea suam diligentiam alius occuparit, quâ quidem si usus esset, ipsis Hæreticis majus damnum attulisset, cùm hoc judicantes Episcopi cognoverint, &c.

Gratian. 8. Pars.

« Potest etiam aliter intelligi præscriptio illa longi tem« poris, quâ Gelasius negat statum parochiarum posse muta« ri. Longum enim tempus, sicut ex Legibus habetur, de« cennium, vel vicennium intelligitur. Hujus ergò longi tem« poris præscriptio autoritate Gelasii, & secularium Legum « Ecclesiis objici non potest. §. 1. Præscriptionum aliæ « sunt introductæ odio petentis, & favore possidentis: aliæ « tantùm odio petentis. Qui enim bona fide, & justo titu« lo rem præsentis per decennium, absentis verò per vicen« nium tenuerit, perpetua exceptione tutus erit; non solùm « adversùs alios, sed etiam adversùs creditores, quibus res « ipsa obligata fuerat, etiam adversùs verum dominum. Si « verò aliquo casu à possessione ceciderit; etiam adversùs ve« rum Dominum utiliter rem vindicare poterit. Si autem « nullo titulo, bona tamen fide per tricennium rem alicujus « possederit, simili gaudebit præsidio. Bona verò fides non « ad tractum medii temporis, sed ad initium possessionis re« fertur. Sufficit enim in initio cuique bona fide possidere « cœpisse, etiam si medio tempore scientiam [t] rei alienæ ha« buerit. §. 2. Hæ præscriptiones introductæ sunt favore « possidentis, & odio petentis: quia Lex favet his, qui bo« na fide, & justo titulo, vel bona fide tantùm possident: « odit autem, & punit circa rem suam negligentes, & desi« des. §. 3. Quòd si mala fide rem alienam quis possidere « cœperit; post triginta annos adversùs omnem petentem « exceptione tutus erit. Si verò aliquo casu à possessione « ceciderit; actionem non habebit: quia hæc præscriptio non « favore malæ fidei possessoris, sed odio tantùm rem suam « persequi negligentis introducta est. Si autem res ad cre« ditorem suum, vel ad dominum pervenerit; detentionis « commodum habebit: si verò ad alium, creditor, vel alius « dominus α adversùs eum experiri poterit: nec sibi prode« rit exceptio medii temporis possessoris β: quia non ab eo « habuit causam possidendi. Quòd si violenter possessio ad « eos pervenerit, malæ fidei possessor indistinctè possessionis « commodum recipiet. §. 4. Hæc de præscriptionibus de« cennii, vel vicennii, vel tricennii intelligenda sunt, si sine « interruptione possessa probentur. Quòd si per naturalem « detentionem possessio interrupta fuerit, à die recuperatæ « possessionis novi triginta anni in omnibus præscriptionibus γ « numerabuntur. Si per litis contestationem, ab ultimo die « litigii, quadraginta anni computabuntur. Quòd si ab eo, « qui in causa præscribendi erat, possessionem aliquis nan« ciscatur; tempus præcedens cum suæ possessionis tempore « continuare poterit. §. 5. Is autem [u], cujus res præscri« bitur, si litem contestari non poterit, vel propter Adver« sarii absentiam, vel infantiam, vel furoris laborem, cùm « neminem tutorem, vel curatorem habeat, vel quia in ma« gna potestate constitutus est; intra constituta tempora Præ« sidem adeat, libellum ei porrigat, & hoc in querimoniam « deducat; & sic temporis interruptionem faciat. Si autem « Præsidem adire non poterit, saltem ad Episcopum locorum, « vel Defensorem civitatis eat, & suam manifestare volunta« tem in scriptis deproperet. Quòd si Præses [x], vel Episco« pus, vel Defensor absuerit; liceat ei publicè proponere, « ubi domicilium habet possessor, seu cum Tabulariorum « subscriptione: vel si civitas Tabularios non habeat, cum « trium testium subscriptione: & hoc sufficiat ad omnem tem« poralem interruptionem sive triennii, sive longi temporis, « sive triginta, vel quadraginta annorum sit. §. 6. Hæc « de præscriptionibus inter privatos. Ceterùm adversùs loca « Religiosa, non nisi quadraginta annorum præscriptio cur« rit. Unde in Authenticis [y]. [Quas actiones tricennalis præ« scriptio excludit, si loco Religioso competant, quadragin« ta annis excluduntur.] Et in Novellis [z]. [Neque decen« nii, vel vicennii, &c.] In Canonibus verò [a] Ecclesia ad« versùs Ecclesiam triginta annis; Monasterium adversùs Ec« clesiam non nisi quadraginta annis præscribere permittitur. « Quòd si privatus primitias, & decimas sive cum titulo, « sive sine titulo possederit; nulla temporis præscriptione tu« tus esse poterit. Quæ enim ab initio [b] de Jure sortiri ef« fectum non possunt, tractu temporis non convalescunt. « §. 7. Unde si liber homo longo tempore pro servo de« tineatur; etiam si quadraginta annorum curricula excesse« rint, sola temporis longinquitate libertatis jura minimè mu« tilabuntur. §. 8. Ad hæc Ecclesia reipublicæ δ: primi« tiæ, decimationes civilium functionum instar obtinent. « §. 9. Porrò publicæ functiones præscribi non possunt. « Unde

[t] al. conscientiam.
[u] l. ult. Cod. de Episcopali audient.
[x] l. ut perfectiùs. Cod. de ann. except.
[y] Cod. de sacrosan. Eccles. Authen. quas actiones.
[z] Novellâ 131. §. pro temporalibus, & eàd. apud Julianum, c. 6.
[a] Inf. eàd. q. 4. c. fin.
[b] Digest. de reg. jur. l. quod initio.

¶ Corr. Rom. α *Vel alius Dominus.*] In duobus vetustis exemplaribus non est dictio, *alius*, in uno autem legitur, *vel alius, scilicet Dominus.*

β *Medii temporis possessoris.*] A vetustis codicibus partim abest dictio, *temporis*; partim dictio, *possessoris.*

y. In omnibus præscriptionibus.] Hæ voces in aliquot manuscriptis non sunt.

β Ecclesia Reip.] Emendatum est ex manuscriptis. Nam antea legebatur, *Ecclesia, respublica.* Omittit autem interdum, & mutat nonnulla verba Gratianus earum Legum, quas refert.

XVI. IN VII. LIB. Codicis, *tit.* [c] *de triginta, vel quadraginta annorum præscriptione*, Imp. Anastasius. [fortè c. an. 500.]

c *tit. 39. l. 6.*

JUbemus eos, qui rem aliquam per continuum annorum quadraginta curriculum sine quadam legitima interpellatione possederint; de possessione quidem rei, seu dominio nequaquam removeri: sanctiones autem, seu civilem canonem, vel aliam quampiam publicam collationem impositam eis dependere compelli, nec huic parti cujuscumque temporis præscriptionem oppositam admitti.

¶ CORR. ROM.] In plerisque vetustis exemplaribus Caput hoc conjunctum est superiori.

GRATIAN. „ SIC etiam prædia, sive sint privati, sive Ecclesiæ, possunt præscribi. Proventus primitiarum, & decimationum præscriptione tolli non possunt: etiamsi à Romano Pontifice quilibet Laicus super his rescriptum impetraverit. §. 1. Rescripta [d] enim quæ contra Jus scriptum impetrata fuerint, nisi talia sint, quæ illis, quibus data fuerint, prosint, & nulli obsint; nullius momenti esse censentur. §. 2. Item. Decimæ [e] Deo mandante [f] Sacerdotibus, & Levitis separatæ sunt, ut de sorte Domini viverent, qui in ejus sorte connumerantur. Non ergo cujusquam privilegio Laicis concedi possunt: ne Divinis mandatis autoritas humana præjudicium inferat. §. 3. Unde Impp. Valentinianus, & Theodosius [g]: Universas terras, quæ à colonis, seu emphyteuticariis Dominici juris, Reip. vel juris sacrorum templorum in qualibet provincia venditæ, vel ullo alio pacto alienatæ sunt, ab his, qui perperam atque contra Leges eas detinent, nulla longi temporis præscriptione officiente, jubemus restitui; ita ut nec pretium quidem iniquis comparatoribus reposcere liceat. §. 4. De præscriptionibus verò longi temporis in Authenticis invenitur, *collatione octava, constitutione sexta* [h]. Quas actiones aliàs tricennalis, decennalis, vicennalis præscriptio secludit, si loco Religioso competunt, quadraginta annis clauduntur, usucapione, & quadriennii præscriptione suum locum habentibus [α]. §. 5. Sed sola præscriptio triginta annorum, & deinceps: à qua tamen præscriptione privilegia Romanæ Ecclesiæ sunt exclusa: quæ non nisi centum annorum spatio præscribi possunt. Unde scribit

d xxv. *q.* 2. *rescripta. ex l. rescripta. Cod. de precibus Imp. offerendis.*
e Sup. *eâd. q.* 2. *decimas* ...
f *Num.* 18.
g Cod. *l.* 7. *tit.* 38. *l.* 2. Ansel. *l.* 4. *c.* 38.
9. *Pars.*
h Cod. *de sacrosan. Eccl. l. fin. Novellâ* 131. *ut suprà.*
10. *Pars.*

¶ CORR. ROM. *α Habentibus.*] In plerisque vetustis exemplaribus sequitur, *sed sola præscriptione triginta annorum, &c.* In uno autem hæc sequuntur: *Hujus ergo longi temporis præscriptio autoritate Gelasii, & secularium Legum, Ecclesiis objici non potest: sed sola præscriptio triginta annorum, &c.* Cod. autem *de sacrosan. Eccl. l. fin.* locus Auth. ita habet: *Quas actiones aliàs decennalis, aliàs vicennalis, aliàs tricennalis præscriptio excludit, hæ si loco Religioso competant, quadraginta annis excluduntur, usucapione triennii, vel quadriennii præscriptione in suo robore durantibus, sola Romana Ecclesia gaudente centum annorum spatio, vel privilegio.*

XVII. JOANNES VIII. Ludovico Regi. [fortè c. an. 878. *Romæ.*]

Privilegia Romanæ Ecclesiæ non nisi centum annorum præscriptione tolluntur.

NEmo [i] de annorum numero resultandi sumat fomentum: quia Sanctæ Romanæ (cui Deo autore servimus) Ecclesiæ privilegia, quæ in firma Petri stabilitatis petra suscepit, nullis temporibus angustantur, nullis Regnorum partitionibus præjudicantur. Sed & venerandæ Romanæ leges [k] [15] divinitùs per ora piorum Principum promulgatæ, rerum ejus præscriptionem non nisi per centum annos admittunt.

i Ansel. *l.* 4. *c.* 45.
k *Locis in Superiore c. allatis.*

¶ PITH. [15] *Romanæ leges.*] Vide Cujac. *lib.* 5. *Observ. c.* 5.

SI ECCLESIA ADVERSUS ECCLESIAM PRÆSCRIBAT, AN ETIAM MONASTERIUM ADVERSUS ECCLESIAM.

QUÆSTIO IV.

GRATIAN. „ OSTENSUM est quando Ecclesia adversùs Ecclesiam præscribere possit. Nunc videndum est, si Monasterium adversùs Ecclesiam præscribere valeat. Quod prohibuit dicens

I. URBANUS Papa II. [imò Calixtus II. an. 1123. *Romæ.*]

Tricennio temporis aliquid præscribere Abbates, vel Monachi non valent.

POssessiones Ecclesiarum, & Episcoporum tricennales, Abbates, vel Monachos habere omnimodis prohibemus.

SED si eis tollitur tricennalis possessio, à Beato Gregorio conceditur eis quadragenalis præscriptio. Ait enim „ GRATIAN.

II. IDEM GREGORIUS I. Petro Subdiacono, *lib.* 1. *Epist.* 9. [an. 590. *Româ in Siciliam.*]

Quadraginta annorum præscriptio Religiosis domibus conceditur.

VOlumus [a] accedentem te ad Panormitanam civitatem, quæstionem ipsam tali ratione discutere (dominio rei apud possessorem, sicut hactenus possessum [b] est, videlicet permanente,) ut si Monasterium [c] præfatum sancti Theodori fines, de quibus causatio mota est, inconcussos [d] quadraginta annis [1] possedisse repereris; nullam deinceps (etiam si quid sanctæ Romanæ Ecclesiæ competere potuit) patiaris sustinere calumniam: sed quietem eorum inconcussam omnibus modis procurare. Sin verò Actores Ecclesiæ [e] non eos possedisse quadraginta annis inconcusso jure monstraverint, sed aliquam intra tempora hæc motam aliquando fuisse quæstionem eorumdem finium, electis Arbitris tranquillè, & legaliter sopiatur.

a Ansel. *l.* 5. *c.* 75.
b *al.* possessa.
c Ivo, *p.* 3. *c.* 146. Pann. *l.* 2. *c.* 66.
d inconcussis. *orig.*
e *al.* autores sanctæ Ecclesiæ.

¶ PITH. [1] *Quadraginta annis.*] Ex *Nov.* 111. & 131. posteriores in usum revocarunt priorem *Nov.* 9. sive *Edict.* 5. Justiniani; & *l. ult. Cod. de sacros. Eccles. Cap.* 13. 14. & 17. *extr. de præscript.*

III. *Item* EX NOVELLIS Justiniani, *novel.* 131 [f]. [an. 545. *Constantinopoli.*]

De eodem.

NEque [2] decennii, neque vicennii, vel triginta annorum præscriptio, sed sola quadraginta annorum curricula Religiosis domibus opponantur, non solùm in ceteris rebus, sed etiam in legatis, & hereditatibus.

f Apud Julian. *eâd. nov. c.* 6. & 5. Cap. 236.

¶ CORR. ROM.] Hic neque novellæ, neque Juliani Antecessoris, neque Capitularis propria omnino verba referuntur.

¶ PITH. [2] *Neque.*] *Lib.* 5. Capit. *c.* 236.

SICUT ergo Religiosis domibus ex Lege non nisi quadragenaria est objicienda præscriptio; ita & autoritate Gregorii adversùs alias Ecclesias præscribere possunt eodem spatio temporis. „ GRATIAN.

SI ARCHIPRESBYTER VEL EPISCOPUS SUA AUTORITATE, NON JUDICIARIA SENTENTIA, CAPELLAM IRREPSERIT; AN CADAT A CAUSA, UT ECCLESIA, CUI PRÆSIDET, NON ULTRA HABEAT JUS REPOSCENDI QUOD SUUS PASTOR ILLICITE USURPAVIT.

QUÆSTIO VI.

QUÒD autem ea, quæ Ecclesiæ debentur, Rectores [a] ejusdem sua autoritate judiciis prætermissis repetere non valeant, testatur dicens „ GRATIAN. 1. *Pars.*

a *al.* actores. *al.* autores.

I. B. GREGORIUS *l.* 4. *c.* 88. [an. 595. *Romæ.*]

Judicio, non manibus res Ecclesiæ defendantur.

COnsuetudo [b] nova in Ecclesia hac, & valdè reprehensibilis erupit, ut cùm Rectores ejus patrimonii urbana, vel rustica prædia juri illius competere posse suspicantur; fiscali more Titulos imprimant, atque hoc, quod competere pauperibus existimant, non judicio, sed manibus defendant; & cùm per Prædicatores suos Veritas dicat [c]: *Nihil per contentionem*; etiam ipsum litigiosæ contentionis malum transcenditur [d]: & res quælibet, cùm æstimatur Ecclesiæ posse competere, per vim tenetur. Proinde præsenti Decreto constituo, ut si quis Ecclesiasticorum umquam Titulos ponere sive in rustico, sive urbano prædio sua sponte præsumpserit; anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit. §. 1. Is autem, qui Ecclesiæ præest, si hoc vel ipse fieri præceperit, vel sine sua præceptione factum digna punire animadversione neglexerit; anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit.

b Polyc. *l.* 4. *tit.* 8.
c *Phil.* 2.
d *al.* transcendente.

¶ CORR. ROM.] Capitulum hoc sumptum est ex Concilio à B. Gregorio habito, quod in Regesto ipsius bis habetur, semel *lib.* 4. post *Epist.* 43. iterùm post *librum* 12. ejusdem Regesti.

QUÒD autem quisquis sua autoritate, quod sibi deberi putat, usurpat, nec per Judicem reposcit, cadat à causa, habetur ex autoritate „ GRATIAN. 2. *Pars.*

II. MILEVITANI CONCILII [e], in quo ita statutum legitur, *c.* 21. [an. 416. *in Numidia.*]

e Et in Afric. *c.* 87.

Causæ suæ detrimentum patiatur Episcopus, qui Ecclesias suas ab alio detentas, propria autoritate quærit adire.

PLacuit [f], ut quicumque Episcopi quascumque Ecclesias [1], vel plebes, quas ad suam cathedram existimant [g] pertinere, non ita repetierint, ut causas suas Episcopis judicantibus agant, sed alio retinente irruerint; sive volentibus, sive nolentibus plebibus, causæ suæ detrimentum patiantur. Et quicumque hoc jam fecerint; si nondum est inter Episcopos finita contentio, sed adhuc inde contendunt; ille inde discedat, quem

f Polyc. *l.* 3. *tit.* 12. Burch. *l.* 1. *c.* 70. Ivo, *p.* 5. *c.* 177.
g *al.* æstimant.

constiterit prætermissis Judicibus [h] [2] Ecclesiasticis irruisse. §. 1. Nec sibi quisque blandiatur, si à Primate, ut retineat, literas impetrarit: sed sive habeat literas, sive non habeat; conveniat eum, qui tenet, & ejus literas accipiat: ut eum appareat pacificè tenuisse Ecclesiam ad se pertinentem. Si autem ille [i] aliquam quæstionem retulerit; per Episcopos judices causa finiatur, sive quos eis Primas dederit [k], sive quos [3] ipsi vicinos α ex consultu Primatis β delegerint.

al. judiciis. | Burch. l. 1. 145. | p. p. 5. c. 258. | l. Primates | lerint.

¶ Corr. Rom. α *Vicinos.*] Anteà legebatur, *vicini.* Emendatum est ex editionibus Conciliorum Coloniensibus, uno Codice Vaticano, Soriensi Regio, Burchardo, & Ivone. In exemplari etiam antiquo Conc. Carthaginensis Græci c. 121. legitur, γειτνιῶντας, ubi in impresso est, γειτνιῶντες.

β *Ex consultu Primatis.*] Sic etiam legitur in editionibus Conciliorum vetustioribus, codice Soriensi Regio, & duobus Vaticanis. Sed in recentiore Coloniensi quatuor tomorum editione, & apud Burch. & Ivonem est, *vicinos ex consensu delegerint:* itémque in Concilio Africano in omnibus editionibus.

¶ Pith. [1] *Quascunque Ecclesias.*] Absunt à V. C.

[2] *Judicibus.*] V. C. *judiciis.*

[3] *Quos &c.*] V. C. *quod ipsos vicinos ex consensu delegerint.*

Econtra scribit dicens

RATIAN. " | 3. *Pars.*

III. Gregorius I. Joanni Defensori eunti in Hispaniam, *lib.* 11. *Epist.* 50. [an. 603. *Romæ.*]

Delictum personæ in damnum Ecclesiæ converti non potest.

SI Episcopum [1] talem culpam admisisse constiterit (quod absit) ut constet eum non irrationabiliter fuisse depositum; eadem ejus depositio confirmetur, & Ecclesiæ res suæ omnes restituantur, quæ ablatæ claruerint: quia delictum personæ in damnum Ecclesiæ non est convertendum. Si enim, ut dicunt, Comitiolus defunctus est; ab herede ejus, quæ injustè ab illo ablata sunt, sine excusatione reddantur.

I. q. 1. in | tinus. §. si | tem Episcopum.

IV. Idem Petro Subdiacono, *lib.* 1. *Epist.* 42 [m]. [an. 591. *Româ in Siciliam.*]

Jo. Diac. | vita, l. 2. | m. 62.

In personam delinquentis, non in facultates ejus ultio procedat.

COgnovimus [n], quòd si quis ex familia culpam fecerit Ecclesiæ α, non in ipsum [o], sed in ejus substantiam [p] vindicatur. De qua re præcipimus, ut quisquis culpam fecerit, in ipsum [q] quidem, ut dignum est, vindicetur: à communione β autem ejus omnino abstineatur.

Ivo, p. 16. 81. | al. ipso. | al. substan- | al. ipso,

¶ Corr. Rom. α *Ecclesiæ.*] Hæc vox abest à plerisque vetustis Gratiani codicibus, & duobus Epistolarum B. Gregorii (quamvis sit in impressis) & Joanne Diacono, & Ivone.

β *A communione.*] Sic etiam legitur in Frobeniana editione operum B. Gregorii: sed in ceteris editionibus, & apud Diaconum, & Ivonem, *à commodo*: quæ vox in ea Epistola sæpè repetitur ad significandas facultates ipsas. Quare hæc statim subduntur, *nisi fortè parùm aliquid, quod in usu executoris, qui ad eum transmissus fuerit, proficere possit.*

V. Idem in eadem Epistola. [an. 591. *Româ in Siciliam.*]

Res eorum, qui ex Clero labuntur, simul cum ipsis monasterio tradantur.

DE lapsis Sacerdotibus [r], vel Levitis, vel quolibet ex Clero observare te volumus, ut in rebus eorum nulla contaminatione misceris; sed pauperrima regularia Monasteria require, quæ secundùm Deum vivere sciuntur [s]; & in eisdem Monasteriis ad pœnitentiam Lapsos trade: ut res Lapsorum in eodem loco proficiant, in quo agere pœnitentiam traduntur: quatenus ipsi ex rebus illorum subsidium habeant, qui de correctione eorum solicitudinem gerunt. Si verò parentes habent; res eorum legitimis parentibus dentur: ita tamen, ut eorum stipendium, qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeat procurari. §. 1. Si qui verò ex familia Ecclesiastica Sacerdotes, vel Levitæ, vel Monachi, vel Clerici, vel quilibet alii lapsi fuerint; dari eos in pœnitentiam volumus; sed res eorum Ecclesiastico juri non subtrahi. Ad usum tamen suum accipiant, unde ad pœnitendum [t] subsistant: ne, si nudentur, locis in quibus dati fuerint, onerosi sint.

Ansel. l. 8. | r. | o, p. 6. c. 380. | p. 15. c. 20. | al. sciunt. | al. pœnitentiam.

VI. *Item* Leo IV [u] [4]. Carolo Regi. [c. an. 848. *Romæ.*]

fortasse, III.

Inutilis Sacerdos Ecclesiam suam dignitate non privat.

SI fortassis [x] (quod non credimus) apud vos inutiles jucamur; Ecclesia tamen, cui permittente Domino præsumus, non inutilis, sed caput, principiúmque omnium meritò simul ab omnibus vocatur.

Ivo, p. 5. 21.

¶ Pith. [4] *Leo.*] Suprà, *dist.* 10. *c.* 9.

VII. *Item* in Moguntinensi Concilio. [fortè an. 813. *in Germania.*]

Possessiones Monasterii pro peccato Abbatis Episcopo tollere non licet.

EPiscopo [y] non licet possessionem Monasterii tollere, quamvis Abbas peccaverit; sed subjiciat α eum potestati Abbatis alterius Monasterii.

Burch. l. 8. | 88. | vo, p. 7. c. 106.

¶ Corr. Rom. α *Subjiciat.*] Apud Burchardum & Ivonem legitur, *mittat eum in aliud Monasterium in potestatem alterius Abbatis.*

VIII. *Item* Gelasius. [fortè c. an. 494. *Romæ.*]

Quæ Sacerdotes dederunt, subsequentes Pontifices nullatenus auferre præsumant.

ILlud statuendum [z] censuimus, ut quascumque munificentias Clericis, aut sibi servientibus de rebus Ecclesiæ in usum, aut de propriis in proprietatem præcedentes dederint Sacerdotes; subsequentes Pontifices nullatenus auferre præsumant. Si quid tamen culpæ extiterit, pro qualitate personarum, vel regula præcedentium Canonum in persona habeatur, non in facultate districtum.

[z] Ansel. l. 5. c. 172.

Si ergo delictum personæ in damnum Ecclesiæ converti non potest, quia Procurator conditionem Ecclesiæ potest facere meliorem; non deteriorem, si peccato Abbatis possessiones Monasterii auferri non licet; quomodo delictum Episcopi vertetur in damnum Ecclesiæ, ut inde detrimentum causæ suæ patiatur? Sed detrimentum causæ pati non sic est accipiendum, ut Ecclesia suo jure privetur; sed potius, quia Clericis coram suo Judice stantibus Episcopus tacebit, & pro injuria illata multabitur, si propria habuerit.

" Gratian.

SI LAICI CAPELLAM TENEANT, ET IN MANIBUS ABBATIS EAM REFUTAVERINT ET ORDINANDAM TRADIDERINT; AN CONSENSU EPISCOPI ET CLERICORUM ABBAS POSSIT EAM TENERE.

QUÆSTIO VII.

QUòd autem Ecclesias de manu Laicorum nec Abbati, nec alicui accipere liceat, omnium Canonum testatur autoritas. Generaliter enim tam Ecclesiæ, quàm res Ecclesiarum in Episcoporum potestate consistunt. Laici autem nec sua, nec Episcoporum autoritate decimas, vel Ecclesias possidere possunt. Unde Episcopi sive beneficio, sive pretio Ecclesias, vel decimas Laicis dederint; domum [a] orationis, domum negotiationis, & speluncam latronum faciunt. Unde post eversionem cathedræ à cœtu Fidelium segregati, æterno verbere à Domino flagellabuntur. Unde ait

" Gratian. 1. *Pars.*

[a] *Matth.* 21.

I. Gregorius VII. in Conc. Lateranensi, *c.* 7. *lib.* 6. Regesti. [an. 1078. *Romæ.*]

Decimæ à Laicis non possideantur.

DEcimas [b], quas in usum pietatis concessas esse Canonica autoritas demonstrat, à Laicis possideri Apostolica autoritate prohibemus. Sive enim ab Episcopis, vel Regibus, vel quibuslibet personis eas acceperint; nisi Ecclesiæ reddiderint, sciant se sacrilegii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere. §. 1. Oporteat [c] autem α congruentiùs, nos decimas, & primitias, quas jure Sacerdotum esse sancimus, ab omni populo accipere: quas fideles Domino præcipiente offerunt, juxta illud vaticinium Malachiæ Prophetæ [d]: *Inferte omnem decimationem in horreum meum, ut sit cibus in domo mea.*

§. 2. Has verò decimas sub manu Episcopi fore censemus: ut ille, qui ceteris præest, omnibus justè distribuat, nec cuiquam personæ honorabilius exhibeat, unde alii scrupuloso corde moveantur: sed sint omnia communia: quia inhonestum videtur, ut alii Sacerdotes habeant, alii verò detrimentum patiantur: sed sicut una est fides Catholica, ita necesse est, ut ille, qui provisor est loci, quamvis multæ sint Ecclesiæ, omnibus tamen fideliter distribuat.

[b] Polyc. l. 3. tit. 11. Ansel. l. 5. c. 55. Pann. l. 8. c. 145.

[c] Deusdedit, lib. 3.

[d] *Mal.* 3.

¶ Corr. Rom.] Est Canon septimus Concilii à Gregorio VII. Romæ in Laterano habiti, anno Domini 1078. quod habetur *lib.* 6. Regesti ejusdem Gregorii. Eumdem canonem repetivit Innocentius II. in Concilio à se Romæ habito, *c.* 9. Utrumque Concilium extat in Bibliotheca Vaticana.

α *Oporteat autem.*] Quæ sequuntur usque ad finem, in neutro Concilio, neque in Polycarpo, aut Pannormia, neque apud Anselmum habentur.

II. *Unde* Urbanus II. [fortè an. 1095. *in Gallia.*]

De eodem. PALEA.

COngregato [e] apud Claromontensem urbem multorum Episcoporum Synodali conventu, proposita nobis est à quibusdam eorum quæstio de Ecclesiis, vel de Ecclesiasticis possessionibus à Clericis, vel Monachis usque impræsentarum, inconsultis Episcopis, acquisitis. Nos autem usi saniori consilio eorumdem Episcoporum, condescendentes pro tempore, providentésque Ecclesiasticæ paci; vel quia aliter absque inevitabilis scandali periculo hujusmodi quæstio non poterat procedere; Apostolica autoritate decrevimus, ut ea, quæ à Clericis, vel Monachis, vel à quibuscumque personis, prout potuerint, usque hodie fuerint acquisita, rata perenniter, & inconcussa permaneant: hoc tamen tenore, ne in posterum inconsultis Episcopis talia præsumant.

[e] In Collect. 1. *tit. de Capel. Mon.*

¶ Corr. Rom.] Caput hoc in Concilio Urbani non est inventum. Habetur autem in prima collectione Decretalium Bernardi Papiensis, *tit. de Capellis Monachorum*, ex eodem Urbano citatum.

III. *Item* GREGORIUS VII. [fortè an. 1078. *Romæ.*]

De eodem.

[f] Suprà I. *q.* 3. *pervenit.* Polyc. *l.* 3. *tit.* 11.

PErvenit [f] ad nos fama finiftra, quòd quidam Epifcoporum non Sacerdotibus propriæ diœcefis, decimas, atque Chriftianorum oblationes conferant; fed potiùs Laicalibus Perfonis, militum videlicet, five fervitorum, vel quod gravius eft) etiam confanguineis. Unde fi quis amodò Epifcopus inventus fuerit hujus Divini præcepti transgreffor; inter maximos Hæreticos, & Antichriftos non minimus habeatur. Et ficut Nicæna Synodus de Simoniacis cenfuit, & qui dat Epifcopus, & qui recipiunt ab eo Laici, five pretio, five beneficio, æterni incendii ignibus deputentur.

¶ CORR. ROM.] In vulgatis codicibus huic Capiti erat præpofitum nomen Paleæ: fed habetur in omnibus manufcriptis. Refertur autem planè eifdem verbis, I. *q.* 3. *pervenit;* & de eo ibi notatum eft. In Polycarpo pofitum eft longè copiofiùs, & citatur ex Concilio Africano.

IV. *Item* AMBROSIUS in Sermone Quadragefimæ, cujus initium, *Ecce nunc tempus.* [c. an. 380. *Mediolani.*]

Fideliter decimas dat, qui omnium fuorum decimas folvit.

[g] *al.* recognovit.

QUicumque recognoverit [g] in fe, quòd fideliter non dederit decimas fuas; modò emendet, quod minùs fecit. Quid eft fideliter decimas dare? nifi ut nec pejus, nec minus aliquando Deo offerat, aut de grano fuo, aut de vino fuo, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de horto, aut de negotio, aut de ipfa venatione fua.

¶ CORR. ROM.] In Sermonibus fæpè citatis, qui B. Ambrofio infcripti in Bibliotheca Vaticana, & Monafterii Mediolanenfis fervantur, *Serm.* 1. *de Quadragefima*, habetur hoc Capitulum.

V. *Item* EX CONCILIO ROTOMAGENSI. [fortè an. 1118. *in Gallia.*]

Excommunicentur, qui Sacerdotibus decimas dare nolunt.

[h] *Lev.* 27. [i] Burch. *l.* 3. *c.* 130. Ivo, *p.* 3. *c.* 196. Pann. *l.* 2. *c.* 58. [k] *omnium decimarum bovis, & ovis, &c.* [l] al. *& quod mutat, & quod mutatum eft.*

O*Mnes* [h] *decimæ* [i] *terræ five de frugibus, five de pomis arborum, Domini funt; & illi fanctificantur boves* α, *& oves* [k], *& capræ, quæ fub paftoris virga tranfeunt: quidquid decimum venerit, fanctificabitur Domino. Non eligetur nec bonum, nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutaverit, & quod mutatum eft* [l], *& pro quo mutatum eft, fanctificabitur Domino, & non redimetur.* Sed quia modò multi inveniuntur decimas dare nolentes; ftatuimus, ut fecundùm Domini noftri præceptum admoneantur femel, & fecundò, & tertiò. Qui fi non emendaverint; anathematis vinculo feriantur ufque ad fatisfactionem, & emendationem congruam.

¶ CORR. ROM.] Hic etiam autoritate veterum codicum inductum eft nomen Paleæ.

α *Boves.*] Hæc ufque ad *verf. Sed quia*, in aliquot vetuftis codicibus non habentur. Sunt tamen etiam apud ceteros Collectores.

VI. *Item* EX CONCILIO MOGUNTINENSI. [fortè an. 852. *in Germania.*]

Veterum exemplo decimæ folvantur.

[m] Burch. *l.* 3. *c.* 133. Ivo, *p.* 3. *c.* 199. Pann. *l.* 2. *c.* 60.

DEcimas Deo [m], & Sacerdotibus Dei dandas, Abraam factis, & Jacob promiffis infinuat: deinde Lex ftatuit, & omnes fancti Doctores commemorant.

GRATIAN. „ NON autem decimæ funt redimendæ à populo, fi aliter dare eas noluerint. Unde legitur „

VII. IN EODEM CONCILIO [n]. [imò in Capitul. *lib.* 5. *c.* 46. an. 829. *in Germania.*]

Decimæ non funt à populo redimendæ.

[n] *Lib.* 5. Capitul. *c.* 46. & in Leg. Longobard. *lib.* 3. *tit. de decimis.* [o] Burch. *l.* 3. *c.* 134. Ivo, *p.* 3. *c.* 200. Pann. *l.* 2. *c.* 62.

DEcimas [1], quas [o] populus dare non vult, nifi quolibet munere ab eo redimantur; ab Epifcopis prohibendum eft, ne fiat.

¶ CORR. ROM.] Burchardus, & Ivo citant ex Concilio Mediomatricis. Habetur in Capitularibus, *lib.* 5. *c.* 46. & in Legibus Longobardicis *lib.* 3. *tit. de decimis.*

¶ PITH. [1] *Decimas.*] Conftit. Karoli M. 91.

VIII. *Item* AUGUSTINUS lib. L. Homiliarum, *homil.* 48. [c. an. 405. *in Africa.*]

Quia decimæ Deo non redduntur, indictio Fifci acceffit.

MAjores noftri ideò copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæfari cenfum reddebant. Modò autem, quia difceffit devotio Dei; acceffit indictio Fifci. Noluimus partiri cum Deo decimas: modò autem totum tollitur. Hoc tollit Fifcus, quod non accipit Chriftus.

IX. *Item* ORIGENES *homil.* 15. *ad c.* 21. Matthæi. [fortè c. an. 217. *in Ægypto.*]

Columbas vendit, qui Ecclefiam Indifciplinatis committit.

[p] *Efa.* 56. *Matth.* 21.

ET hoc diximus fecundùm fimplicem intellectum. Juxta moralem autem talia dicemus: & primùm quidem de templo, de quo per Prophetam dixit Deus [p]: *Domus mea, domus orationis vocabitur.* Ergo fecundùm corporalem circumcifionem carnis, & fecundùm corporales Legis feftivitates, & facrificia confequenter & templum Dei æftimabatur, quod ex lapidibus infenfatis erat conftructum; primùm quidem à Salomone, deinde reparatum ab Efdra, pofteà verò poft Chrifti adventum à Romanis deftructum: & illa æftimabatur domus orationis: quâ deftructâ, neceffe eft, ut Judæi quafi non jam habentes domum orationis, jam non habeant privilegium fpeculationis Dei; nec poffint fecundùm Legem Deo fervire. §. 1. Hoc ergo facto, omnia Chriftus ejecit in myfterio fpiritualium actuum fuorum; & tunc vifibiliter fecit, quod femper invifibiliter agit, ejiciens vendentes & ementes de templo, & menfas Nummulariorum evertens, & cathedras vendentium columbas ad correptionem populi: ut non pro mundanis α feftivitates in nomine Dei celebrent, nec emptionibus, & venditionibus vacent in loco non competenti, in quo non debent emere, & vendere: fed orationibus vacare, qui congregantur quafi in domo orationis. §. 2. Nunc autem arbitror templum Dei ex lapidibus vivis conftructum, effe Ecclefiam Chrifti. Sunt autem multi in ea, non, ficut decet, viventes fpiritaliter, fed fecundùm carnem militantes: qui & domum orationis de lapidibus vivis conftructam faciunt fpeluncam effe latronum actibus fuis, non Ecclefiâ Dei dignis, fed fpeluncâ latronum. Qui enim confiderat in multis Ecclefiis talium Chriftianorum peccata, qui arbitrantur quæftum effe pietatem, & cùm deberent de Evangelio vivere, fecundùm quod vivere decet fervos Dei, hoc non faciunt, fed divitias, & multas poffeffiones acquirunt; nonne dicet fpeluncam latronum factam effe fub illis Ecclefiam? ut rectè dicat Chriftus ad eos propter diffipationem Ecclefiæ fuæ [q]: *Quæ utilitas in fanguine meo, dum defcendo in corruptionem?* Item ipfe per Ofee [r] tali modo: *Væ mihi, quoniam factus fum ficut qui colligit ftipulam in meffe; & ficut qui racemum in vindemia, cùm non funt botri* [f] *ad manducandum, primogenita. Væ animæ meæ: quia periit timoratus à terra: & qui corrigat, in hominibus non eft.* Et cùm intellexetis Jefum dicentem talia, & lugentem peccata noftra; afpice fimul & illud, quod in Evangelio fcribitur [t]: *Cùm vidiffet Jerufalem, flevit fuper eam, & dixit, quia fi cognoviffes & tu.* Et fi rationabiliter flevit fuper Jerufalem; & rationabiliùs flebit fuper Ecclefiam, ædificatam quidem, ut effet domus orationis, factam autem propter turpia lucra, & luxus quorumdam (quod utinam non effet) Principum populi, fpeluncam latronum. *& infrà.*

[q] *Pfal.* 29. [r] Michæam. *orig. & eft Michææ* 7. [f] *al.* fit botrio. *orig.* [t] *Luc.* 19.

§. 3. Et arbitror convenire verbum de venditoribus columbarum eis, qui tradunt Ecclefias avaris, & tyrannicis, & indifciplinatis, & irreligiofis Epifcopis, aut Presbyteris. Propter quod & cathedras tantummodo appellavit Evangelifta [u] everfas effe ab Jefu. Et utinam audirent hæc cum dicentis [x] admonitione Scripturæ, qui gloriantur de cathedris Moyfi, in quibus fedent, & vendunt omnes Ecclefias columbarum, & tradunt eas talibus Præpofitis, ad quos rectè dicatur à Domino per Jeremiam Prophetam [y]; *Principes populi mei me non cognoverunt. Filii enim funt infipientes, & non intelligentes: fapientes funt ad malefaciendum, benè autem facere nefciunt.*

[u] *Matth.* 21. [x] decenti. *orig.* [y] *Jer.* 4.

¶ CORR. ROM. α *Pro mundanis.*] Apud Origenem legitur, *ut non pro Mundi feftivitatibus in nomine Dei emptionibus, & venditionibus vacent.* Et hoc quidem propter gloffam mutatum non eft: multa verò alia partim ex originali, partim ex vetuftis codicibus funt & emendata, & locupletata.

CùM ergo Ecclefiæ, & oblationes earum non confiftant, nifi in poteftate Epifcoporum; patet profectò, quòd non funt ab alio recipiendæ, quàm de manu eorum. Unde ftatutum eft “ GRATIAN. “ “ “

X. IN AURELIANENSI CONCILIO I. *c.* 19. [an. 511. *in Gallia.*]

Omnes Bafilicæ ad eum pertinent Epifcopum, in cujus territorio pofitæ funt.

[z] Polyc. *l.* 3. *tit.* 12. Burch. *l.* 3. *c.* 8. Ivo, *p.* 3. *c.* 10.

OMnes Bafilicæ [z], quæ per diverfa loca [2] conftructæ funt, vel quotidie conftruuntur, placuit fecundùm priorum Canonum Regulam, ut in ejus Epifcopi poteftate [3] confiftant, in cujus territorio pofitæ funt.

¶ PITH. [2] *Loca.*] Delent 2. V. C.

[3] *Poteftate &c.*] V. C. *in cujus territorio pofitæ funt, poteftate confiftant.*

XI. *Item* CALIXTUS Papa [a]. [II. an. 1123. *Romæ.*]

[a] *al.* ex Concilio Rotomagenfi.

Archidiaconus, Archipresbyter, Præpofitus, vel Decanus, nec Officia, nec Beneficia Ecclefiaftica fine confenfu Epifcopi tribuat.

NUllus omnino Archidiaconus, aut Archipresbyter, five Præpofitus, vel Decanus animarum curam, vel Præbendas Ecclefiæ fine judicio vel confenfu Epifcopi alicui tribuat: immò, ficut fanctis Canonibus conftitutum eft, animarum cura, & pecuniarum Ecclefiafticarum difpenfatio in Epifcopi judicio & poteftate permaneat. Si quis verò contra hoc facere, aut poteftatem, quæ ad Epifcopum pertinet, fibi vendicare præfumpferit, ab Ecclefiæ liminibus arceatur.

XII. *Item* GREGORIUS VII. in generali Synodo præfidens dixit, *c.* 1. & 2 [b]. [an. 1080. *Romæ.*

[b] *L.* 6. *Regefti ejufdem.*

De manu Laici Episcopatus, vel Abbatia suscipi non debet.

SI quis [4] deinceps [c] Episcopatum, vel Abbatiam de manu alicujus Laicæ personæ susceperit; nullatenus inter Episcopos vel Abbates habeatur: nec ulla ei, ut Episcopo, seu Abbati, audientia concedatur. Insuper ei, & gratiam Beati Petri, & introitum Ecclesiæ interdicimus; quousque locum, quem sub crimine α tam ambitionis, quàm inobedientiæ [d] (quod est scelus idololatriæ) cepit, resipiscendo non deserit. Similiter etiam de inferioribus Ecclesiasticis dignitatibus constituimus. *Item c. 2.* §. 1. Si quis Imperatorum, Regum, Ducum, Marchionum, Comitum, vel quilibet secularium Potestatum, aut personarum investituram [e] Episcopatuum, vel alicujus Ecclesiasticæ dignitatis dare præsumpserit; ejusdem sententiæ vinculo se esse sciat obstrictum.

¶ CORR. ROM. α *Sub crimine.*] Anteà legebatur, *sub crimine tam inobedientiæ, quàm ambitionis, ex qua scelus indololatriæ cœpit.* Emendatum est ex Concilio ipso, & Anselmo. Et est locutio valdè familiaris Gregorio septimo ex primo Reg. *c.* 15.

¶ PITH. [4] *Si quis.*] Hotoman. *de Feud. p.* 41.

c Ansel. *l.* 6. c. 73. Deusdedit *p.* 1.
d 1. *Reg.* 15.
e investituras. *orig.*

XIII. IDEM ibidem, *c.* 3. [an. 1078. *Romæ.*]

Excommunicationi subjaceat, nec investituræ sumat fructum, qui de manu Laici Ecclesiam susceperit.

QUoniam [5] investituras [f] Ecclesiarum contra statuta sanctorum Patrum à Laicis personis in multis partibus cognovimus fieri, & ex eo plurimas perturbationes in Ecclesia (immò ruinam sanctæ Religionis) oriri, ex quibus Christiana religio conculcatur; decernimus ut nullus Clericorum investituram Episcopatûs, vel Abbatiæ, vel Ecclesiæ de manu Imperatoris, vel Regis, vel alicujus Laicæ personæ, viri, vel feminæ suscipiat. Quòd si præsumpserit; recognoscat investituram illam Apostolica autoritate irritam esse, & se usque ad condignam satisfactionem excommunicationi subjacere.

¶ PITH. [5] *Quoniam.*] Vide Bennonem Cardinal. & Platinam, *in Gregorio* VII. & Sigebert. an. 1111.

f Polyc. *l.* 2. *tit.* 4. Ansel. *l.* 6. *c.* 73.

XIV. *Item* EX CANONE Apostolorum 31. [c. an. 281. *in Syria.*]

De eodem.

SI quis Episcopus [g] secularibus Potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtineat; deponatur & segregetur, omnésque, qui [6] illi communicant.

¶ CORR. ROM.] De hoc Canone notatum est *suprà dist.* 63. *c. omnis electio in verb. segregetur.*

¶ PITH. [6] *Segregetur, omnésque qui.*] V. C. *segregentur omnes, qui.*

g *Dist.* 63. *omnis electio.* Deusdedit *p.* 1. Burch. *l.* 3. *c.* 109. Ivo, *p.* 3. *c.* 85. & *p.* 5. *c.* 119.

XV. *Item* EX CHRONICO Anastasii Bibliothecarii. [c. an. 867. *Romæ.*]

De eodem.

SAnè [7] Thessalonicensi Episcopo communicante ob metum Imperatoris Anastasii Timotheo Constantinopolitano Episcopo, quem [h] Concilium Calchedonense anathematizaverat, quadraginta Episcopi Illyrici, & Græciæ convenientes in unum per professionem in scriptis factam, ut à proprio Metropolitano, discesserunt ab eo, & Romam mittentes, Romano communicare in scriptis professi sunt. *& paulo pòst.*

§. 1. Cùm Dioscorus [i] α (*junior*) manûs impositionem accepisset; recesserunt multitudines populorum [k] dicentes, quia nisi secundùm quod sanctorum continent Apostolorum Canones fiat, non recipietur Episcopus. Principes enim inthronizaverant eum.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc acceptum est ex Chronico Anastasii Bibliothecarii in iis, quæ de Anastasio Imperatore narrat: multaque ex ipso originali sunt emendata.

α *Cùm Dioscorus.*] Hæc est altera electio à priore, & ipsa facta non canonicè, & Potestate Laica: nam prior est Timothei ad Sedem Constantinopolitanam: hæc verò posterior Dioscori junioris ad Alexandrinam. Utraque verò à Bibliothecario copiosè exponitur.

¶ PITH. [7] *Sanè.*] Vide *to.* 2. *Concil. p.* 354. & Epistolam Ecclesiarum per Illyricum ad Symmachum PP. *to.* 3. *Biblioth. p.* 438. & inter orthodox. 1555. *p.* 906.

h qui. *orig.*
i Deusdedit, *p.* 1.
k *al.* rusticorum. *orig.*

XVI. *Item* PASCHALIS Papa II. [fortè an. 1107. *in Gallia.*]

Excommunicetur, qui per Laicos Ecclesias obtinet.

SI quis [8] Clericus, Abbas, vel Monachus per Laicos Ecclesias obtinuerit; secundùm sanctorum Apostolorum Canones [l], & Antiocheni α Concilii capitulum, excommunicationi subjaceat.

¶ CORR. ROM.] Capitis hujus, & sequentis sensus est in fragmento manuscripto Concilii apud Guardastallum à Paschali habiti anno Domini 1116. quod in Bibliotheca Vaticana servatur. Nauclerus etiam *Gen.* 36. narrat Paschalem apud Trecas Concilium habuisse: ubi inter multa sententiam de libera Pastorum electione, & de coërcenda Laicorum in Ecclesiasticas dignitates præsumptione juxta Prædecessorum suorum decreta promulgarit.

α *Antiocheni.*] In Concilio Antiocheno nihil expresè statuitur contra eos, qui per Laicos obtinent Ecclestasticas dignitates. Verùm *c.* 23. præcipitur, ut in Episcopo eligendo servetur jus Ecclesiasticum: nempe ut non eligatur Episcopus, nisi cum Synodo, & judicio Episcoporum: quibus verbis Laici videntur excludi. In Synodo autem Nicæna secunda, *c.* 3. repetitur, & confirmatur Canon Apostolorum.

¶ PITH. [8] *Si quis.*] Sigebert. an. 1111. Vide MS. Cod.

l *Can. Apost.* 31.

XVII. IDEM. [fortè an. 1107. *ibid.*]

Qui per Laicos Ecclesias obtinet, & qui manus imponit, communione privetur.

COnstitutiones [9] sanctorum Canonum sequentes statuimus, ut quicumque Clericorum ab hac hora in anteà investituram Ecclesiæ, vel Ecclesiasticæ dignitatis de manu Laica acceperit; & ipse, & qui ei manum imposuerit, gradûs sui periculo subjaceat, & communione privetur.

¶ PITH. [9] *Constitutiones.*] Otto Frising. *lib.* 7. *cap.* 14. Martinus Polonus, *in Paschali.*

XVIII. IDEM. [fortè an. 1107. *ibid.*]

De eodem.

NUllus [m] Laicorum Ecclesias, vel Ecclesiarum bona occupet, vel disponat. Qui verò secùs egerit; juxta Beati Alexandri α Capitulum ab Ecclesiæ liminibus arceatur.

¶ CORR. ROM. α *Alexandri.*] In Epistolis Alexandri Papæ I. nihil legitur, quod ad hanc rem pertineat. Verùm in Epistola Alexandri II. in qua Synodum à se habitam repetit, (quæ Epistola ex vetusto codice descripta, Romam ex Hispania missa est) hæc inter alia habentur: *Decimæ, & primitiæ, seu vivorum & mortuorum oblationes Ecclesiis Dei fideliter reddantur à Laicis: & ut in dispositione Episcoporum sint: quas qui retinuerint, à sanctæ Ecclesiæ communione separentur*, quod ferè est idem cum *c. præcipimus, suprà eâd. q.* 2. ex Nicolao II.

m Polyc. *l.* 2. *tit.* 4.

XIX. IDEM. [fortè an. 1107. *ibid.*]

De eodem.

SIcut Domini vestimentum scissum non est, sed de eo sortiti sunt; ita nec Ecclesia scindi debet: quia in unitate tota consistit. In potestatem ergo proprii Episcopi Ecclesiæ reducantur: & ab ipso (sicut sacris Canonibus cautum est) ordinentur. Alioquin & Ecclesiæ ipsæ, & Clerici earumdem Divinis destituantur officiis.

XX. *Item* ALEXANDER Papa II. [an. 1063. *Romæ.*]

Nullus Clericus per Laicos Ecclesiam obtineat.

PEr [10] Laicos nullo modo quilibet Clericus, vel Presbyter obtineat Ecclesiam nec gratis, nec pretio.

§. 1. Nullus habitum Monachi suscipiat, spem, aut promissionem habens, ut Abbas fiat. §. 2. Nullus Presbyter duas habeat Ecclesias.

¶ CORR. ROM.] Habetur in eadem Epistola Alexandri II. pauló superiùs *in c. nullus Laicorum*, citatâ. Nam statim post verb. *separentur*, sequitur, *& ut per Laicos, &c.*

¶ PITH. [10] *Per, &c.*] Nicolaus II. *to.* 3. *Concil. p.* 590.

XXI. *Item* EX CONCILIO CALCHEDONENSI, *c.* 26. [an. 451. *in Bithynia.*]

Singuli Episcopi suos habeant Oeconomos.

QUoniam in quibusdam [n] Ecclesiis, ut rumore comperimus, præter [o] Oeconomos Episcopi facultates Ecclesiasticas tractant; placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum, habere Oeconomum de Clero proprio, qui dispenset res Ecclesiasticas secundùm sententiam proprii Episcopi: ita ut Ecclesiæ dispensatio præter testimonium α non sit: & ex hoc dispergantur Ecclesiasticæ facultates, & Sacerdotio maledictionis β derogatio procuretur. Quòd si hoc minimè fecerit, Divinis constitutionibus subjacebit.

¶ CORR. ROM. α *Testimonium.*] In vulgatis sequebatur, *Episcopi* [11], quæ vox inductâ est autoritate manuscriptorum, & originalis ex versione Dionysii, quæ concordat cum prisca, & Græcis verbis. Alia etiam nonnulla sunt emendata.

β *Maledictionis.*] Græcè est, ὡς καὶ λοιδορίαν τῇ ἱερωσύνῃ προστρίβεσθαι. Quod in prisca versione est, *& Sacerdotali dignitati obtrectatio generetur.*

¶ PITH. [11] *Episcopi.*] Abest in omnibus.

2. *Pars.*
n *Dist.* 89. *quia in quibusdam.* Ansel. *l.* 6. *c.* 143.
o *al.* non per. δίχα οἰκονόμων, sine œconomis.

XXII. *Item* EX CONCILIO HISPALENSI II. cui interfuit Isidorus, *c.* 9. [an. 619. *in Hispania.*]

Laici non sunt constituendi Oeconomi, sed ex proprio Clero eligendi.

IN nona actione [p] didicimus quosdam ex nostro Collegio contra mores Ecclesiasticos, Laicos habere in rebus Divinis constitutos Oeconomos. Proinde pariter tractantes eligimus, ut unusquisque nostrûm secundùm Calchedonensium Patrum

p Burch. *l.* 1. *c.* 89. Ivo, *p.* 5. *c.* 195.

decreta [q], ex proprio Clero Oeconomum sibi constituat. Indecorum est enim Laicum Vicarium esse Episcopi, & seculares in Ecclesia judicare. In uno enim eodemque officio non debet dispar esse professio. Quod etiam in lege Divina prohibetur, dicente Moyse [r]: *Non arabis in bove simul & asino:* id est homines, diversæ professionis in officio uno non sociabis. Unde & oportet nos & Divinis libris, & sanctorum Patrum obedire præceptis, constituentes, ut hi, qui in administrationibus Ecclesiæ Pontificibus sociantur, discrepare non debeant, nec professione, nec habitu. Nam cohærere & conjungi non possunt, quibus & studia, & vota diversa sunt. §. 1. Si quis autem Episcopus posthac Ecclesiasticam rem, aut per Laicalem procurationem, administrandam elegerit, aut sine testimonio Oeconomi gubernandam crediderit; verè ut contemptor Canonum, & fraudator Ecclesiasticarum rerum, non solùm Christo de rebus pauperum judicabitur reus, sed etiam Concilio manebit obnoxius.

q *Cap. proximo superiore.*
r *Deut. 22.*

XXIII. *Item* IN SYNODO ROMANA III. Symmachi Papæ, *c.* 3 [s]. [an. 502. *Romæ.*]

Non habeat Laicus aliquid statuendi in Ecclesia facultatem.

NOn placuit [t] Laicum [u. 12] statuendi in Ecclesia (præter Papam Romanum) habere aliquam potestatem: cui [x] obsequendi [13] manet necessitas, non autoritas imperandi.

¶ PITH. [12] *Placuit Laicum.*] V. C. *licuit Laicos.* [13] *Cui obsequendi.*] 2. V. C. *quos obs.*

XXIV. *Item* IBIDEM Eulalius Episcopus Syracusanæ Ecclesiæ dixit [y]. [an. 502. *ibid.*]

Ecclesiasticas facultates Laici disponere non possunt.

LAicis [z], quamvis religiosis, nulla de Ecclesiasticis facultatibus [a] aliquid disponendi legitur [14] attributa facultas.

¶ CORR. ROM. *Facultatibus.*] Antè legebatur, *dignitatibus.* Emendatum est ex originali, ut suprà (ut *dist.* 96. *benè quidem.*) Epistolâ Stephani I. & decreto Paschalis II. manuscripto: quibus locis hoc idem repetitur.

¶ PITH. [14] *Legitur.*] Add. 2. V. C. *umquam.*

s Sup. *Dist.* 96. *benè quidem.*
t Deusdedit, p. 1. & 4. Ansf. *l.* 5. *c.* 9.
u Non licuit Laico. *al.* Non licuit Laicis, *dist.* 96.
x *al.* quos.
y *Et Epist.* 2. Stephani I. c. 9. & in Decretis Paschalis II. manuscr.
z Polyc. *l.* 6. *tit.* 1. Deusdedit, *p.* 4.

XXV. *Item* CALIXTUS Papa [II. an. 1123. *Romæ.*]

Laicus sacrilegus habetur, qui dispositionem, vel dominationem rerum Ecclesiasticarum usurpat.

SI quis Principum, vel aliorum Laicorum dispositionem, seu dominationem [a] rerum, sive possessionum Ecclesiasticarum sibi vendicaverit, ut sacrilegus judicetur.

¶ CORR. ROM.] Inter decreta Calixti, ex quo citatur, non est inventum. Habetur in decretis Paschalis II. manuscriptis, *c.* 5. sed non est mutatum nomen Calixti: quia Pontifices isti, qui iisdem ferè temporibus fuerunt, frequenter eadem decreta suorum Antecessorum repetebant.

a *al.* donationem.

XXVI. *Item* GELASIUS Papa Senecioni Episcopo. [c. an. 494. *Romæ.*]

In Ecclesia, quam quis ædificat, nihil sibi præ ceteris vendicet.

PIæ mentis [b] amplectenda devotio est, quâ se Julius [c] nobis in re Juliana [d] sui juris fundasse perhibetur Ecclesiam: quam in honorem sancti Viti Confessoris ejus nomine cupit consecrari. Hanc igitur Frater charissime (si ad tuam Diœcesim pertinere non ambigis) ex more convenit dedicari, collata primitùs donatione solenni, quam Ministris Ecclesiæ destinasse se præfati muneris testatur Oblator, sciturus sine dubio præter processionis aditum, qui omni Christiano debetur, nihil ibidem se proprii juris habiturum.

3. *Pars.*
b Ansf. *l.* 5. *c.* 9.
c *al.* Senilius.
d *al.* Juviniana.

XXVII. IDEM. [c. an. 494. *Romæ.*]

De eodem.

FRigentius [e] verò [f] petitoria nobis insinuatione suggessit, in re sua, quod [g] Sextilianum vocatur, Basilicam se sanctorum Michaelis Archangeli, & Martini Confessoris pro sua defensione [h] fundasse. Et ideò Frater charissime, si ad tuam pertinet parochiam, benedictionem suprà memoratæ Basilicæ solenni veneratione depende. Nihil tamen sibi fundator ex hac Basilica noverit vendicandum, nisi processionis aditum, qui Christianis omnibus in commune debetur.

e *al.* Frigetius.
f Polyc. *l.* 5. *tit.* 12. Ansel. *l.* 5. *c.* 11.
g *al.* quæ.
h *al.* devotione.

XXVIII. *Item* CLEMENS Epistolâ 2. ad Jacobum. [c. an. 68. *Româ Hierosolymam.*]

De eodem.

ECclesias [i] per congrua, & utilia facite loca: quas [k] Divinis precibus sacrare oportet, & in singulis α Sacerdotes Divinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam gravari.

¶ CORR. ROM. α *Et in singulis.*] Addita sunt hæc usque ad *verb. quos*, ex originali.

i De Conf. *Dist.* 1. *Ecclesias.*
k *al.* quæ.

XXIX. *Item* LEO IV. [l]. Carolo Regi. [c. an. 848. *Romæ.*]

Laici Presbyteros de Ecclesiis non ejiciant.

COntra [m] sanctorum Patrum censuras videtur existere, si Secularis, vel Laicus Presbyteros ab Ecclesiis, in quibus tempore ordinationis eorum nominati α, vel introducti fuerint, videtur [n] expellere. Si verò Fundatores Ecclesiarum ad inopiam vergere cœperint, ab eisdem Ecclesiis temporalis vitæ suffragia percipiant.

¶ CORR. ROM. α *Nominati.*] In vetustis Exemplaribus, & apud Ivonem legitur, *denominati*, ut significet recitationem nominis ejus, qui promovebatur, & Ecclesiæ, ad quam ordinabatur: de qua dictum est *suprà dist.* 70. *c. neminem.* Erat autem hæc Canonica adscriptio, & institutio ad illam Ecclesiam, & non simplex nominatio, prout autor Glossæ accepit.

l *al.* III.
m Deusdedit, *p.* 4. Ivo, *p.* 3. *c.* 102.
n *al.* nitetur.

XXX. *Unde* IN TOLETANO CONCILIO IV. *c.* 37. legitur. [an. 633. *in Hispania.*]

Fundatores Ecclesiarum, si inopes cœperint esse, ab eisdem alimenta accipiant.

QUicumque fidelium devotione propria de facultatibus suis Ecclesiæ aliquid contulerint, si fortè ipsi, aut filii eorum redacti fuerint ad inopiam; ab eadem Ecclesia suffragium vitæ pro temporis usu percipiant.

SI ergo Ecclesiasticas facultates dispensandi potestatem non habent Laici; multò minùs Ecclesias ipsas quibuslibet ad regendum committere, vel aliis auferre valent.
§. 1. Hic autem distinguendum est, quid juris fundatores Ecclesiarum in eis habeant, vel quid non. Habent jus providendi, & consulendi, & Sacerdotem inveniendi: sed non habent jus vendendi, vel donandi, vel utendi tamquam propriis. Unde in Canonibus [15] invenitur

¶ PITH. [15] *In Canonibus.*] Mart. Bracar.

« GRATIAN.

XXXI. EX CONCILIO TOLETANO IX. *c.* 1. [an. 655. *ibid.*]

Heredes ejus, qui Ecclesiam construxit, & ipsi pro ea solicitudinem gerere debent.

FIliis, vel nepotibus, ac honestioribus propinquis ejus, qui construxit, vel ditavit [16] Ecclesiam, licitum sit hanc bonæ intentionis habere solertiam; ut si Sacerdotem, seu Ministrum aliquid ex collatis rebus prævidérint defraudare; aut commonitionis honestæ conventione compescant, aut Episcopo, vel judici corrigenda denuntient. Quòd si talia Episcopus agere tentet; Metropolitano ejus hæc insinuare procurent. Si autem Metropolitanus talia gerat; Regis hæc auribus intimare non differant. §. 1. Ipsis tamen heredibus in eisdem rebus non liceat quasi juris proprii potestatem præferre, non rapinam, non fraudem ingerere, nec violentiam quamcumque præsumere: sed hoc solùm in salutarem solicitudinem adhibere; quòd aut nullam [o] noxam operatio nocens attingat, aut multam [p], vel aliquam partem salutaris mercedis [q] assumat. §. 2. Si quis verò deinceps hæc monita temerare præsumpserit; & malè rapta cum confusione restituet, & excommunicationis annuæ sententiam sustinebit.

¶ PITH. [16] *Ditavit.*] V. C. *dotavit.*

o *al.* in nullam.
p *al.* in multam.
q *al.* merces.

XXXII. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IX. *c.* 2. [an. 655. *ibid.*]

Fundatores Ecclesiarum Ordinandos in eis Episcopo offerant.

DEcernimus, ut quamdiu Fundatores Ecclesiarum in hac vita superstites extiterint; pro eisdem locis curam permittantur habere solicitam, atque Rectores idoneos in eisdem Basilicis iidem ipsi offerant Episcopis ordinandos α. Quòd si tales forsitan non inveniantur ab eis; tunc, quos Episcopus loci probaverit Deo placitos, sacris cultibus instituat, cum eorum conniventia servituros. §. 1. Quòd si spretis β eisdem Fundatoribus, Rectores ibidem præsumpserit Episcopus ordinare; & ordinationem suam irritam noverit esse, & ad verecundiam suam alios in eorum loco (quos iidem ipsi Fundatores condignos elegerint) ordinari.

¶ CORR. ROM. α *Ordinandos.*] Quæ sequuntur usque ad *vers. Quòd si spretis*, addita sunt ex ipso Concilio.

β *Spretis.*] Sic etiam legitur in codice Lucensi Regio: sed in Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, *Quòd si superstitibus.*

XXXIII. *Item* EX ROMANA SYNODO Eugenii II. & Leonis IV. *c.* 21. [an. 826. & 853. *Romæ.*]

A dominio Constructoris Monasterium non est auferendum.

MOnasterium, vel Oratorium canonicè constructum à dominio Constructoris eo invito [r] non auferatur, liceatque illi Presbytero, cui voluerit, pro sacro officio illius diœcesis cum consensu Episcopi, ne malus existat, commendare.

r *al.* invitè.

XXXIV. *Item* GREGORIUS Papa I. *l.* 7. *indict.* 1. Secundino Episcopo Tauromintano. [an. 598. *Româ in Siciliam.*]

De eodem.

RAtionis ordo [f] non patitur, ut Monasterium contra voluntatem Fundatorum ab eorum dispositione ad arbitrium suum quis debeat vendicare.

¶ CORR. ROM.] Apud Anselmum & in Polycarpo hoc eodem modo habetur. In ipsa autem Epistola pendet oratio

f Ansel. *l.* 5. *c.* 8. Polyc. *l.* 3. *tit.* 12.

ex ſuperioribus, & ſic legitur: *Quia rationis ordo non patitur, ut Monaſterium ipſum, & maximè contra voluntatem Fundatorum ab eorum diſpoſitione ad arbitrium ſuum Laica perſona ſubducat, aut aliquod ſibi in id jus debeat vendicare.* Et cùm inquit, *ab eorum diſpoſitione*, ſignificat Monachos, de quibus ſuprà dixerat.

GRATIAN. » PROVIDENTIA tamen, & admonitione Epiſcopi à » Fundatoribus Eccleſiæ honorari debent. Unde

XXXV. GREGORIUS. [imò ex Capitul. *lib.* 5. *c.* 44. an. 829. *in Germania.*]

Epiſcoporum providentiâ à Fundatoribus Eccleſiæ honorentur.

CONſiderandum eſt [t] de Eccleſiis, quæ inter coheredes diviſæ ſunt: quatenus ſi ſecundùm providentiam, & admonitionem Epiſcopi ipſi coheredes eas voluerint tenere; & honorare [α] faciant. Sin autem hoc contradixerint; in Epiſcopi poteſtate maneat, utrùm eas conſiſtere permittat, aut reliquias inde auferre velit.

¶ CORR. ROM.] In Capitularibus, & Legibus Longobardicis, & apud Burchardum & Ivonem, qui & ipſi citant ex Decretis Gregorii Papæ, ſic habetur, *De Eccleſiis, quæ inter coheredes diviſæ ſunt, conſiderandum eſt, quatenus, &c.* quæ, quoniam ſententiam clariorem reddunt, viſa ſunt addenda, alio tamen ordine, ne vulgatum Capituli initium mutaretur. Anteà legebatur, *Conſiderandum eſt, quatenus, &c.*

α Honorare.] In vulgatis Longobardicis eſt, *honores faciant.*

XXXVI. *Item* EX CONCILIO TRIBURIENSI, *c.* 32 [u]. [an. 895. *in Germania.*]

Reliquiæ auferantur Eccleſiis, ſi plures heredes de eis contenderint.

SI plures heredes [x] contenderint de communi Eccleſia; auferri jubeat Epiſcopus reliquias ſacras, & Eccleſiam claudi: donec communi conſenſu, & conſilio Epiſcopi ſtatuant ibi Presbyterum, & unde vivat.

GRATIAN. » UT ergo ex his autoritatibus colligitur, de manu Laicorum Eccleſiæ recipiendæ non ſunt, niſi cum conſenſu Epiſcoporum, juxta illud

XXXVII. CONCILII MOGUNTINI I. ſub Carolo, *c.* 29 [y]. [an. 813. *ibid.*]

Non liceat Laicis Presbyteros de Eccleſia ejicere.

LAici [z] Presbyteros de Eccleſiis non ejiciant, neque in eis [17] conſtituant [a] ſine conſenſu Epiſcoporum ſuorum.

¶ PITH. [17] *In eis.*] Deſunt in V. C.

XXXVIII. *Item* EX CONCILIO CABILONENSI II. *c.* 42. [an. 813. *in Gallia.*]

Abſque Epiſcoporum conſenſu Laici Presbyteros de Eccleſiis non ejiciant.

INventum eſt [b], quòd multi, arbitrii ſui temeritate, & (quod eſt gravius) ducti cupiditate, Presbyteris quibuslibet abſque conſenſu Epiſcoporum Eccleſias dant, vel auferunt. Unde oportet, ut Canonicâ regulâ ſervatâ, nullus abſque conſenſu Epiſcopi ſui cuilibet Presbytero Eccleſiam det: quam ſi juſtè adeptus fuerit; hanc non niſi gravi culpa ſua, & coram Epiſcopo Canonica ſeveritate amittat.

GRATIAN. » SICUT ergo autoritate Hieronymi [c] decimas malè poſſeſſas à Laicis Epiſcopo conſentiente licet Monachis de manu Laicorum recipere, & eas perpetua ſtabilitate tenere; ſic & Eccleſias à Laicis malè detentas cum conſenſu Epiſcoporum licet Monachis ad ordinandum accipere, & eis in perpetuum providere. Unde

XXXIX. URBANUS Papa II. [imò Calixtus II. an. 1123. *Romæ.*]

Sine voluntate Epiſcoporum decimas, vel Eccleſias à Laicis Monachi non ſuſcipiant.

DEcimas, & Eccleſias à Laicis Monachi non ſuſcipiant abſque conſenſu & voluntate Epiſcoporum. Quòd ſi aliter præſumptum fuerit, Canonicæ ultioni ſubjaceant.

XL. *Item* EX DECRETO Silveſtri [d] Papæ [e]. [imò ex Capitul. *lib.* 5. *c.* 233. fortè c. an. 810.]

Nulli liceat in jus ſuum Monaſterium convertere, alii tamen ad ordinandum tradere illud valet.

NEmini Regum [f], aut cuiquam hominum in proprium jus liceat [g] Monaſterium tradere, niſi ad aliud Monaſterium, vel commutare niſi cum alio Monaſterio, vel quocumque commercio [h] vendere [α]. Quòd ſi factum fuerit; non valebit: ſed ipſum Monaſterium in priſtinum reformetur ſtatum.

¶ CORR. ROM.] In Capitularibus ſic habetur, *Nemini Regum, aut cuiquam hominum liceat Monaſterium tradere, vel commutare, vel quocumque commercio vendere.*

α Vendere.] In locis indicatis hæc ſequuntur: *Hoc etiam Divina, & Apoſtolica, atque Canonica ſub anathematis pœna ſanxit autoritas.*

XLI. *Item* EX DECRETO [i] Bonifacii. [fortè c. an. 743.]

Epiſcopi, & fratrum conſilio Monaſterium ad meliorandum alibi ſupponere nullus prohibeatur.

SI quis vult [k] Monaſterium ſuum ad meliorandum in alium locum ponere; fiat cum conſilio Epiſcopi, & Fratrum ſuorum: & dimittat Presbyterum in priori loco ad miniſteria Eccleſiæ.

XLII. *Item* EX CONCILIO MOGUNTINENSI [l]. [imò Cabilonenſi II. *c.* 7. an. 813. *in Gallia.*]

Publicæ pœnitentiæ ſubjiciantur, qui circumveniendo aliquos tondere præſumunt.

COnſtituit [m] ſanè ſacer iſte Conventus, ut Epiſcopi, ſive Abbates, qui non in fructum animarum, ſed in avaritiam, & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumveniendo totonderunt, & res eorum tali perſuaſione ſurripuerunt; pœnitentiæ Canonicæ, utpote turpis lucri ſectatores, ſubjaceant. Hi verò, qui illecti comam depoſuerunt, in eo, quod cœperunt, perſeverare cogantur: res verò eorum heredibus reddantur.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc à Burchardo etiam & Ivone recitatur ex Moguntino, & multò pleniùs, eodémque planè modo, quo nunc legitur in Cabilon. II. *c.* 7.

XLIII. *Item* EX CONCILIO [n] TOLETANO. [fortè c. an. 816.]

Sine voluntate Fratrum aliquem de ſuis propinquis Abbas ſibi ſubſtituere non valet.

COngregatio debet [o] ſibi eligere Abbatem poſt Abbatis ſui mortem, vel eo vivente, ſi ipſe diſceſſerit, vel peccaverit. Epiſcopus enim non debet Abbatem violenter retinere in loco ſuo. Ipſe autem non poteſt aliquem ordinare de ſuis propinquis vel amicis ſine voluntate Fratrum.

CAUSA XVII.

QUIDAM Presbyter infirmitate gravatus ſe fieri velle Monachum dixit: Eccleſiam, & Beneficium in manu Advocati renuntiavit. Poſtquam convaluit, mox ſe futurum Monachum negavit, & Eccleſiam & Beneficium repoſcit. « GRATIAN.

I. Hic primùm quæritur, ùtrùm reus voti teneatur, an liceat ei à propoſito ſui cordis diſcedere.

II. Secundò, an Eccleſia, & Beneficium ei reddenda ſint, quæ priùs libera voluntate refutavit.

III. Tertiò, ſi contigiſſet eum ſe, & ſua Monaſterio tradidiſſe, an licentiâ Abbatis liceret ei ad propria [a] redire.

IV. Quartò, ſi ſine licentia Abbatis retrò abierit, an ſua ſibi ab Abbate reddenda ſint.

UTRUM REUS VOTI TENEATUR QUI INFIRMITATE GRAVATUS SE FIERI VELLE MONACHUM DIXIT, AN LICEAT EI A PROPOSITO SUI CORDIS DISCEDERE.

QUÆSTIO I.

QUòD à voto diſcedere non liceat, multis autoritatibus probatur. Ait enim Propheta [a]: *Vovete, & reddite Domino Deo veſtro.* « GRATIAN. « 1. *Pars.*

I. *Item* AUGUSTINUS. [fortè Caſſiodorus *in Pſal.* 75. c. an. 550. *in Calabria.*]

Quæ Deo voventur, neceſſariò reddantur.

SUnt quædam, quæ etiam non voventes debemus: quædam etiam, quæ niſi voverimus, non debemus: ſed poſtquam ea Deo promittimus, neceſſariò reddere conſtringimur.

¶ CORR. ROM.] Hujus Capituli ipſa omnino verba non ſunt inventa apud B. Auguſtinum, ſed ferè eadem habentur apud Caſſiodorum in *Pſal.* 75. *ad verſ. vovete:* quem citat Gloſſa ordinaria ad eum locum.

II. *Item* HIERONYMUS [b]. [imò Auguſtinus c. an. 401. *in Africa.*]

De eodem.

VOventibus [c] virginitatem non ſolùm nubere, ſed etiam velle, damnabile eſt.

III. *Item* GREGORIUS I. in Regeſto, *lib.* 1. *Epiſt.* 33. ad Venantium. [an. 591. *Romæ.*]

Dignus eſt ſupplicio, qui ſeipſum Deo ſubtrahit à voto reſiliens.

ANanias [d] pecunias Deo voverat, quas pòſt Diabolica victus perſuaſione ſubtraxit. Sed qua morte multatus eſt, ſcis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat nummos Deo abſtulit; conſidera, quanto periculo in Divino judicio dignus eris, qui non nummos, ſed temetipſum Deo omnipotenti (cui te ſub Monachali habitu devoveras) ſubtraxiſti.

[i] al. Ex eodem.
[k] Polyc. *l.* 3. *tit.* 12. Burch. *l.* 3. *c.* 26. Ivo, *p.* 3. *c.* 31. 5. *Pars.*
[l] In Cabilon. II. *c.* 7. *xx. q.* 3. *conſtituit.* 6. *Pars.*
[m] Burch. *l.* 3. *c.* 93. Ivo, *p.* 3. *c.* 101.
[n] al. Ex eodem. *id eſt*, Moguntino.
[o] Burch. *l.* 8. *c.* 86. Ivo, *p.* 7. *c.* 104.
[a] ah priori.
[a] *Pſal.* 75.
[b] Auguſt. de bono Vid. *c.* 6. & Gloſ. ord. ad *c.* 5. 1. Tim.
[c] Sup. *diſt.* 27. *voventibus.* Infrà XXVII. *q.* 1. *nuptiarum.* Sent. 4. *diſt.* 37.
[d] *Act.* 5.

IV. IDEM GREGORIUS I. super Ezechielem, *lib.* 1. *homil.* 3 [e]. [c. an. 600. *Romæ.*]

[e] *Sensus summatim redditus.*

Ante Dei oculos cadunt, qui bona, quæ concipiunt, agere recusant.

QUi bona agunt, si meliora agere deliberant, & post deliberata non faciunt; licèt in bonis prioribus perseverent, in conspectu tamen Dei ceciderunt ex deliberatione. *Item paulò superiùs.* §. 1. Sunt qui cuncta relinquere, & Dei servitio se subdere, & fræno castitatis se restringere deliberant: sed cùm post castitatem alios cecidisse conspiciunt, se retrahendo, meritum perdunt.

GRATIAN. „ SI ergo post votum quisque necessariò cogitur solvere, quod vovit; si voventibus non solùm nubere, sed etiam velle, damnabile est: patet, quòd Sacerdos iste ad executionem sui voti cogendus est; & non solùm non fieri, sed etiam velle Monachum non fieri, sibi damnabile est. §. 1. Quòd verò inter voventes iste computandus sit, patet [f] ex verbis Augustini, dicentis [Dixi confitebor, &c.] Magna pietas Dei est, ut ad solam promissionem peccata dimittat. Nondum enim pronuntiat ore, & tamen Deus jam audit in corde. Votum enim pro opere reputatur.] Sicut ergo Propheta inter voventes reputatur, quia dixit, *Ego confitebor*; sic iste inter eosdem computandus est, quia dixit, fiam Monachus. His ita respondetur. Aliud est, propositum corde concipere, & etiam ore enuntiare; aliud est, subsequenti obligatione se reum voti facere. §. 2. Quia ergo α iste propositum sui cordis ore simpliciter enuntiavit, non autem Monasterio, aut Abbati se tradidit, nec promissionem scripsit, nequaquam reus voti habetur. Unde ait

[f] *Sent.* 4. *dist.* 17. Aug. Cassiodorus, & Glossa ordin. *in Psal.* 31. Inf. *de pœnitentia. dist.* 1. *c.* 5.

¶ CORR. ROM. α *Quia ergo.*] In plerisque vetustis exemplaribus hic est initium Quæstionis secundæ.

AN ECCLESIA ET BENEFICIUM EI REDDENDA SINT QUÆ PRIÙS LIBERA VOLUNTATE REFUTAVIT.

QUÆSTIO II.

I. ALEXANDER Papa II [1]. [c. an. 1070. *Romà in Belgium.*]

Non cogitur aliquis in Monasterio manere, nisi professionem fecerit in manu Abbatis.

CONSALDUS [a] [2] Presbyter quondam in infirmitate fervore passionis pressus [3], Monachum se fieri promisit: [non tamen Monasterio, aut Abbati se tradidit, nec promissionem scripsit: sed beneficium Ecclesiæ in manu Advocati refutavit. At postquam convaluit, mox se Monachum negavit fieri. Quapropter quia & Beati Benedicti [b] regula, & præcipuè Patris, & prædecessoris nostri sancti Gregorii Papæ Canonica institutio [5] interdicit Monachum ante unius anni probationem effici; judicamus, & autoritate Apostolica præcipimus, ut præfatus Presbyter beneficia α & altaria recipiat, habeat, & quietè retineat.

[a] Ivo, *p.* 6. *c.* 428. & copiosiùs.

[b] Pann. *l.* 3. *c.* 183.

¶ CORR. ROM. α *Beneficia.*] In vetustis exemplaribus, & apud Ivonem (apud quem Caput hoc copiosiùs habetur) legitur, *beneficium*: sed ob Glossam non est mutatum.

¶ PITH. [1] *Papa II.*] In V. C. *Hudoni Treverensi & Theorico Virdunensi Episcopis.*

[2] *Gonsaldus.*] V. C. *Gosaldus.*

[3] *Pressus.*] V. C. *propressus.*

[4] *Ecclesiæ in manu Ad. ref.*] V. C. *in manu Advocati Ecclesiæ refutavit.*

[5] *Institutio.*] V. C. *constitutio.*

II. *Item* AUGUSTINUS ad Bonifacium Comitem, *Epist.* 70. [fortè an. 427. *in Africa.*]

Uxor post propositum continentiæ ducta dimitti non debet.

NOs novimus [c], nos testes sumus, quòd omnes actus publicos, quibus occupatus eras, relinquere cupiebas, & te in otium sanctum conferre, atque in ea vita vivere, in qua servi Dei Monachi vivunt. Cùm ergo te esse in hoc proposito gauderemus; navigasti, uxorémque duxisti. Si conjugem non haberes; diceremus tibi, quod & Tubunis diximus, ut in sanctitate continentiæ viveres: sed, ut te ad istam vitam non exhortor; impedimento conjunx est: sine cujus consensione continenter tibi non licet vivere: quia & si tu post illa tua verba Tubunensia ducere non debebas, illa tamen nihil eorum sciens innocenter tibi, & simpliciter nupsit.

[c] Ivo, *p.* 7. *c.* 9. & 50. & *p.* 8. *c.* 16.

¶ CORR. ROM.] Confectum est hoc Caput ex verbis B. Augustini *in Epist.* 70. sed in epitomen redactis. Ivo autem integrè refert.

GRATIAN. „ ECCE iste corde concepit se Monachum fieri, & ore pronunciavit se velle in otium sanctum conferre, non tamen posteà coactus est suscipere quod corde concepit, & ore pronunciavit. Autoritas illa Alexandri secuta institutionem B. Gregorii, & B. Benedicti Probandis annum indulget, sed notis: ignotis verò triennium conceditur. Unde

III. EX DECRETO Bonifacii [d]. [imò ex Capitul. *lib.* 5. *c.* 227. fortè c. an. 810.]

[d] *Novel.* 5. *cap.* 2. & apud Julianum Antecess. *Novel.* 123. *c.* 52. Capit. *l.* 5. *c.* 227.

Ante probationem triennii nullus in Monasterio suscipiatur.

SI quis incognitus [e] Monasterium ingredi voluerit; ante triennium Monachi habitus ei non præstetur. Et si intra tres annos, aut servus, aut libertus α colonus [f] quæratur à domino suo; reddatur ei cum omnibus, quæ attulit: fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium non fuerit requisitus; posteà quæri non potest, nisi sit tam longè, quòd inveniri non possit. Sed tantùm β ea, quæ in Monasterium adduxit, dominus servi accipiat.

[e] Burch. *l.* 8. *c.* 20. Ivo, *p.* 7. *c.* 41. Pann. *l.* 3. *c.* 184.

[f] *al.* vel colonus.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc etiam in Pannormia citatur ex Bonifacio. A Burchardo autem & Ivone, & in plerisque vetustis exemplaribus Gratiani tribuitur Concilio Toletano. Sed in nullo eorum, quæ impressa, aut manuscripta habentur, inventum est: eadem tamen ferè sunt in Capitularibus, & apud Julianum antecessorem *Novellâ* 123. *c.* 52.

α *Libertus.*] Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis, & ex locis indicatis: quam lectionem habuit etiam autor Glossæ. Anteà legebatur, *liber.*

β *Sed tantùm.*] Hæc addita sunt ex locis indicatis.

SI CONTINGAT ALIQUEM SE ET SUA MONASTERIO TRADIDISSE, AN CUM LICENTIA ABBATIS LICEAT EI AD PROPRIA REDIRE.

QUÆSTIO III.

GRATIAN. „ QUòd autem quæritur, an post traditionem sit ei fas cum licentia Abbatis ad propria [a] redire, facilè monstratur non posse fieri. Ipsum enim redire criminosum est. Qui autem manifesto facinori desinit obviare, cùm potest; consentit. Hic autem non solùm non obviat; sed etiam permittendo fautor existit. Non ergo licet Abbati dare licentiam alicui retrò abeundi: nec illi licet utique retrorsum abire; quia ex quo semel se Abbati subjecit, absque ejus permissione nihil agere potest. „

[a] *al.* priora.

QUI SINE LICENTIA ABBATIS DE MONASTERIO ABIERIT, AN SUA SIBI AB ABBATE REDDENDA SINT.

QUÆSTIO IV.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ SI autem sine licentia Abbatis de Monasterio discesserit; quæritur, utrùm sua sint ei reddenda, an non. Sed possessiones, & res Ecclesiæ traditas quolibet modo alienare nec Abbati, nec alicui licet. §. 1. Unde Symmachus Papa [a] [possessiones, quas unusquisque, &c.] & iterùm „

[a] Sup. XVI. *q.* 1. *possessiones.*

I. IN SYNODO ROMANA III. *c.* 6. [an. 502. *Romæ.*]

Honore privetur, qui de jure Ecclesiæ aliquid alienare præsumpsit.

QUicumque [b] Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum oblitus Dei, & Decreti hujus immemor α in Constitutum præsens committens, prædium β Ecclesiæ magnum, vel exiguum, vel quidquam de jure Ecclesiæ [1] alienare tentaverit; & [2] donator, & [3] alienator, & venditor honoris sui amissione mulctetur.

[b] Ansel. *l.* 4. *c.* 30. Polyc. *l.* 6. *tit.* 15.

¶ CORR. ROM. α *Immemor.*] In Concilio ipso sequitur, *cujus Romanæ civitatis Sacerdotes volumus Religiosis nexibus devinciri.* Nam, ut suprà XII. *q.* 2. *non liceat*, dictum est, in ea Synodo Romanæ tantùm Ecclesiæ legem Symmachus præscripsit.

β *Prædium.*] Hoc loco omissis verbis sexti capitis, eorum loco referuntur hæc ex titulis ejusdem Concilii: omninóque Caput hoc ex verbis illius Synodi suo modo Collector aptavit.

¶ PITH. [1] *De jure Ecclesiæ.*] In Concilio ipso sic legitur, *de jure titulorum vel Ecclesiæ superiùs præfatæ quolibet modo, præter aurum, argentum, vel gemmas, vestes quoque si sunt, vel si accesserunt; aliaque monilia, ad ornamenta divina minimè pertinentia perpetuóque, exceptis dumtaxat sub præfata conditione domibus, alienare tentaverit.*

[2] [3] *Et.*] Desunt in V. C.

II. *Item* GREGORIUS I. Anthemio Subdiacono, *lib.* 11. *Epist.* 31 [c]. [an. 603. *Romà in Campaniam.*]

[c] Extr. *de Præb. c. ratio.*

PALEA.

RAtio [d] nulla permittit, ut propriis cujusquam usibus applicetur, quod pro communi utilitate datum esse cognoscitur.

[d] Ansel. *l.* 5. *c.* 38. Polyc. *l.* 3. *tit.* 12.

III. *Item* AMBROSIUS *lib.* 2. de Pœnitentia, *c.* 9. [fortè an. 374. *Mediolani.*]

Qui revocandum putat, quod Ecclesiæ contulit, sacrilegii crimen incurrit.

SUnt qui opes suas tumultuario mentis impulsu, non judicio perpetuo, ubi Ecclesiæ contulerunt, posteà revocandas putaverunt. Quibus nec prima merces rata est, nec secunda: quia

quia nec prima judicium habuit, & ſecunda habuit ſacrilegium. Sunt, quos pœnituerit opes ſuas diviſiſſe pauperibus. Sic eos α, qui pœnitentiam agunt, hoc ſolum timere oportet, ne ipſius pœnitentiæ agant pœnitentiam.

¶ Corr. Rom. α *Sic eos.*] In originali legitur: *Sed eos qui pœnitentiam agunt, hoc ſolum pœnitere non debet, ne ipſius*, &c. Sed ob Gloſſam non eſt emendatum.

IV. *Item* Gregorius I. Sabino Subdiacono, *lib.* 8. *Epiſt.* 6. [an. 599. *Româ in Æmiliam.*]

Qui ſacris locis derelicta retinere contenderit, ſacrilegium committit.

SAcrilegium [e], & contra Leges eſt, ſi quis, quod venerabilibus locis relinquitur, pravæ voluntatis ſtudiis, ſuis tentaverit compendiis retinere.

[e] Anſel. *l.* 12. c. 4. Polyc. *l.* 3. *tit.* 12.

V. *Item* Lucius I. Epiſcopus ad Galliæ & Hiſpaniæ Epiſcopos, *Epiſt.* 1. *c.* 6. [an. 253. *Româ in Galliam*, &c.]

Sacrilegi judicantur, qui Eccleſiæ facultates alienant.

OMnes Eccleſiæ [f] raptores, atque ſuarum facultatum alienatores à liminibus ſanctæ matris Eccleſiæ anathematizamus [g], Apoſtolica autoritate pellimus, & damnamus, atque ſacrilegos eſſe judicamus: & non ſolùm eos, ſed omnes conſentientes eis; quia non ſolùm qui faciunt, rei judicantur; ſed etiam [h] qui conſentiunt facientibus. Par enim pœna & agentes & conſentientes comprehendit.

[f] Anſel. *l.* 12. c. 4. Burch. *l.* 11. c. 19. Ivo, *p.* 3. c. 140. & *p.* 14. *c.* 89.
[g] Anathematizatos. *orig.*
[h] *Rom.* 1.

VI. *Item* Nicolaus Papa omnibus Epiſcopis [i]. [fortè c. an. 865. *Romæ.*]

Excommunicetur, qui confinia Eccleſiæ frangere tentaverit.

SIcut antiquitùs [k] à ſanctis Patribus ſtatutum eſt, ſtatuimus, ut major Eccleſia per circuitum XL [l]. paſſus habeat; Capellæ verò, vel minores Eccleſiæ triginta. §. 1. Qui autem confinia earum [m] confringere tentaverit, aut perſonam hominis, vel bona ejus inde ſubtraxerit; niſi publicus latro fuerit, quouſque emendet, & quod rapuerit reddat, excommunicetur.

[i] Inter Decreta Nic. in codice Ormanetti. 2. *Pars.*
[k] Anſel. *l.* 5. *c.* 74. Ivo, *p.* 3. c. 164. Pann. *l.* 2. *c.* 81.
[l] *al.* LX.
[m] *al.* eorum.

VII. *Item* ex Concilio Triburienſi. [an. 895. *in Germania.*]

Solvatur altario, quod pro emunitate emendatur Eccleſiæ.

SI quis in atrio [n] Eccleſiæ pugnam committit, aut homicidium facit; quidquid pro emunitate α violata emendandum eſt, altario ſolvatur, cujuſcumque fuerit Eccleſia illa.

¶ Corr. Rom. α *Emunitate.*] Sic etiam apud Burchardum: Ivo habet, *pro immunitate violata.* In aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur, *pro emunitate Eccleſiæ violatæ.* Summa autem hujus Capitis ferè habetur in Triburienſi, quod extat, *c.* 4. & 6.

[n] Burch. *l.* 3. *c.* 196. Ivo, *p.* 3. *c.* 113.

VIII. *Item* Augustinus ad Bonifacium *Epiſt.* 187. [fortè c. an. 427. *in Africa.*]

Non licet alicui hominem de Eccleſia rapere.

MIror [o], quomodo tam ſubitò fidei murum aries ruperit inimici. Novi enim qua religione ſemper ſis Eccleſiam Dei veneratus. Quo inſtigante facere auſus es? hominem de Eccleſia rapuiſti? Tuus ſi de tuo amico fortè præſumeret fugitivus, poſſet proculdubio interceſſoris causâ veniam promereri. Ergo ſi amicus intenditur, cur Deus offenditur? Sed ſi de poteſtate præſumitur; Nabuchodonoſor Regem intende, qui causâ ſuperbiæ in bovem eſt ex homine commutatus α. Non ut confundam te [p], hæc ſcribo: ſed ut filium chariſſimum moneo. Eccleſiæ igitur illæſum revoca, quem ut irreligioſiſſimus rapuiſti. Oblatio verò domûs tuæ à Clericis ne ſuſcipiatur, indixi [q]: communionémque tibi interdico: donec peractâ pro auſibus, vel errore à me definitâ tibimet pœnitentiâ, & tempore ordinato [r] pro hoc facto, corde contrito & humiliato dignum offeras ſacrificium Deo.

¶ Corr. Rom. α *Commutatus.*] Hoc loco iſta erant interjecta, *atque à Regno ſuo profugus recedens, non antè Regnum recepit, quàm converſus Deum prædicavit:* quæ à multis vetuſtis abſunt, & originali, & Ivone. Sunt autem inter verba Gratiani infrà, *de pœnitentia, diſt.* 1. *c. voluiſſent.*

[o] Ivo, *p.* 3. *c.* 122.
[p] 1. *Cor.* 4.
[q] *al.* interdixi.
[r] *al.* condonato.

IX. *Item* ex libro V. Capitularium *c.* 90 [ſ]. [an. 813. *in Germania.*]

Fugientem ad Eccleſiam nemo audeat abſtrahere.

REum ad Eccleſiam [t] confugientem nemo abſtrahere audeat, neque inde donare α ad pœnam, vel ad mortem: ut honor Dei, & Sanctorum ejus [4] conſervetur: ſed Rectores Eccleſiarum pacem, & vitam, ac membra ejus obtinere ſtudeant: tamen legitimè componat, quod iniquè fecit.

¶ Corr. Rom. α *Donare.*] Sic eſt emendatum (anteà enim legebatur, *damnare*) ex Capit. Caroli, & Concilio Moguntino, & pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus, & ceteris Collectoribus: quamquam apud Burchardum ex Concilio apud Theodonis villam, & in Pannormia ex libro Capitulorum longè copioſiùs hoc Caput referatur.

¶ Pith. [4] *Dei & Sanctorum ejus.*] V. C. *Eccleſiarum*, quæ vox infrà delenda.

[ſ] Et in Adjectis, *c.* 29. & in Conc. Mogunt. c. 39.
[t] Burch. *l.* 3. c. 194. Ivo, *p.* 3. *c.* 123. Pann. *l.* 2. *c.* 75.

X. *Item* Gelasius Victori, Conſtantino, Martyrio, Feliciſſimo, Sereno, & Timotheo Epiſcopis. [fortè c. an. 494. *Romæ.*]

Ab Eccleſiæ arceatur ingreſſu, qui aliquem de Eccleſia violenter rapuerit.

FRater [u], & Coëpiſcopus noſter Epiphanius ſua nobis relatione ſuggeſſit, Benenatum, & Maurum Beneventanæ municipes civitatis, in contumeliam Religionis acerbâ nimis, & plectibili contumaciâ proſiluiſſe: qui confugientem ad Eccleſiæ ſepta Curialem ſuum ne illic quidem tutum, aut de injuria ſua ſecurum eſſe ſiverunt: auſi irruptione [x] temerariæ mentis admittere, quod nec Poteſtatibus quidem, vel Principibus umquam licuit perpetrare [5]: ut hominem in ſanctuariis conſtitutum (captatâ Sacerdotis abſentiâ) reluctantem, reclamantémque violenter abſtraherent. Quos, quantùm ſua nobis ſuggeſtione patefecit, meritò indignos eſſe ſacra communione judicavit. Et ſi reverà tanti facinoris conſtat admiſſum; noſtra etiam autoritas in hac parte conſentit. Nec enim jure ad ſupplicandum debet admitti, qui [y] admittere ſacrilegium non dubitavit. Nullus enim intra limina tantæ venerationi deputata utrumque ſibi licere exiſtimet pro ſuæ voluntatis arbitrio; ut & humilitatem ſibi vendicet, & furorem. Et ideò, Fratres chariſſimi, ſupradictos, ſi manifeſta reos facit conqueſtio, ab omnibus Parochiarum veſtrarum Eccleſiis noſtræ præceptionis autoritate prohibete: ut non ſolùm hi, qui in injuriam ſanctorum locorum proſiluiſſe probantur [z], meritò conſequantur pro facti ſui qualitate vindictam; verùm etiam ceteri à tali præſumptione, ultionis iſtius timore revocentur.

¶ Pith. [5] *Perpetrare.*] V. C. *penetrare.*

[u] Polyc. *l.* 7. *tit.* 1. Ivo, *p.* 3. c. 120.
[x] *al.* irreptione.
[y] *al.* ubi.
[z] *al.* probabuntur.

XI. Idem Epiphanio Epiſcopo. [fortè c. an. 494. *Romæ.*]

Eccleſiarum non eſt dignus ingreſſu, qui eas violat.

AD Epiſcopos [a] ceteros direximus juſſionem, ut eos, qui Eccleſias violaſſe perhibentur, acceſſu earum judicent eſſe indignos.

[a] Ivo, *p.* 3. c. 119.

XII. *Item* Pius Papa I. *Epiſt.* 2. Italicis. [fortè an. 157. *Romæ.*]

Qui Eccleſiam Dei vaſtat, & ejus Sacerdotem inſequitur, ſacrilegus judicatur.

SIcut qui Eccleſiam [b] Dei vaſtat, & ejus prædia, & donaria exſpoliat, & invadit, fit ſacrilegus; ſic & ille, qui ejus Sacerdotes inſequitur, ſacrilegii reus exiſtit, & ſacrilegus judicatur. & *infrà.* §. 1. Non ergo gravius peccatum eſt fornicatio, quàm ſacrilegium. Et ſicut majus eſt peccatum, quod in Deum committitur, quàm quod in hominem; ſic gravius eſt ſacrilegium agere, quàm fornicari.

[b] Polyc. *l.* 6. *tit.* 15. Anſel. *l.* 5. c. 30. Burch. *l.* 11. c. 29. Ivo, *p.* 5. c. 243. & *p.* 13. c. 39.

XIII. *Item* Urbanus I. Epiſtolâ ad omnes Epiſcopos, *c.* 2 [c]. [an. 222. *Romæ.*]

Quâ pœnâ feriatur, qui Eccleſiæ uſibus dedicata prædia vexare tentaverit.

ATtendendum eſt [6] omnibus, ne prædia uſibus ſecretorum Cæleſtium dedicata, à quibuſdam irruentibus vexentur. Quod ſi quis fecerit; poſt debitæ ultionis acrimoniam (quæ erga ſacrilegos jure promenda eſt) perpetuâ damnetur infamiâ, & carceri tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis uratur [d].

¶ Pith. [6] *Attendendum eſt.*] *l.* 11. *Cod. Th. de Epiſc. & Cler.*

[c] Cap. 6. c. 115. & in Moguntino ſub Arnulpho, c. 11.
[d] *al.* feriatur.

XIV. *Item* Iginus Papa. [fortè c. an. 154. *Romæ.*]

PALEA.

SI quis Eccleſiam [e] igne combuſſerit [f], quindecim annis pœniteat, & eam ſedulè reſtituat: & pretium ſuum α pauperibus diſtribuat.

¶ Corr. Rom.] Hæc Palea in uno tantùm Vaticano codice habetur: in quo ſicut in vulgatis, & Pannormia citatur ex Igino: à Burchardo autem & Ivone ex decretis Julii.

α *Pretium ſuum.*] Apud Burchardum *l.* 19. *in c. de ſacrilegio*, ſic legitur: *Incendiſti Eccleſiam, aut conſenſiſti? ſi feciſti, Eccleſiam reſtitue: & pretium tuum, id eſt, vuiregeldum tuum pauperibus diſtribue, & quindecim annis per legitimas ferias pœniteas.*

[e] Polyc. *l.* 6. *tit.* 15. Anſel. *l.* 5. c. 18. Burch. *l.* 3. c. 204. Ivo, *p.* 3. c. 127. Pann. *l.* 2. c. 70.
[f] *al.* comburit.

XV. *Item* Clemens I. *Epiſt.* 2. ad Jacobum. [c. an. 68. *Româ Hieroſolymam.*]

Judæ ſimilis probatur qui ornamenta ſurripuit Eccleſiæ.

SI fortè quiſpiam [g] Presbyter, ſive Diaconus, ſacrarii ſindonem, vel velum ſubtractum [h] vendiderit; Judæ Iſcariotis ſimilis æſtimabitur. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus; noverit ſe ſupradicti Judæ ſuſcepturum pœnam.

[g] Ivo, *p.* 2. c. 63. & *p.* 6. c. 88.
[h] *al.* ſubtracta.

XVI. *Item* ex Pœnitentiali Theodori. [c. an. 680. *in Anglia.*]

De eodem. PALEA.

PEcunia Eccleſiaſtica furata, vel rapta, reddatur in quadruplum: populi verò duplicetur. Si quis aliquid de miniſterio ſanctæ Eccleſiæ furatus fuerit, ſeptem annis pœniteat; tres in pane & aqua.

XVII. *Item* EX POENITENTIALI Romano. [fortè c. an. 823. *Romæ.*]

De eodem. PALEA.

SI quis Clericus furtum fecerit capitale, id est, quadrupedem, vel domum fregerit, aut quamlibet rem melioris pretii furatus fuerit; septem annis pœniteat: Laicus quinque. Si quis autem de Minoribus semel, aut bis furtum fecerit; reddat proximo suo: & uno anno pœniteat in pane & aqua; & si reddere non potuerit, tribus annis pœniteat.

¶ CORR. ROM.] Similia horum leguntur apud Burchardum, *lib.* 11. *c.* 58. & Ivonem *p.* 13. *c.* 44.

XVIII. *Item* ANACLETUS *Epist.* 1. *c.* 2 [i]. [c. an. 102. *Romà ad omnes Episcopos.*]

[i] Et in Epist. Lucii, *c.* 6.

Sacrilegium facit, qui pecuniam Ecclesiæ rapit.

QUi rapit pecuniam proximi sui; iniquitatem operatur: qui autem pecuniam, vel res Ecclesiæ abstulerit; sacrilegium facit.

XIX. *Item* EX CONCILIO ILERDENSI, *c.* 8. [an. 524. *in Hispania.*]

Segregetur ab Ecclesia Clericus, qui servum, aut discipulum suum ad eam fugientem verberare præsumit.

NUllus [k] Clericorum, servum, aut discipulum suum fugientem ad Ecclesiam extrahere audeat, vel flagellare præsumat. Quod si fecerit; donec dignè pœniteat, à loco, cui honorem non dedit, segregetur. §. 1. Si qui Clerici [l] in mutuam cædem proruperint; prout dignitas officiorum in tali excessu contumeliam pertulerit, à Pontifice districtiùs vindicetur.

[k] Ivo, *p.* 3. *c.* 117. Pann. *l.* 2. *c.* 76.
[l] Ibid. *c.* 31.

XX. *Item* EX CONCILIO TRIBURIENSI, *c.* 20 [m]. [an. 895. *in Germania.*]

[m] Et *lib.* 5. Capit. *c.* 185. & in Leg. Boiariorum, *tit.* 7.

Qui de atrio, vel porticibus Ecclesiæ fugientem abstrahit, excommunicetur.

SI quis [n] contumax, vel superbus timorem Dei, vel reverentiam sanctarum Ecclesiarum non habuerit, & fugientem servum suum, vel quem ipse persecutus fuerit, de atrio α Ecclesiæ, vel de porticibus quolibet modo Ecclesiæ adhærentibus per vim abstraxerit; pro emunitate nongentos solidos Episcopo componat: & ipse publicà pœnitentià justo judicio [o] Episcopi mulctetur.

[n] Burch. *l.* 3. *c.* 197. Ivo, *p.* 3. *c.* 114.
[o] *al.* juxta judicium.

¶ CORR. ROM. α *Atrio.*] In duobus vetustis codicibus Gratiani legitur, *de altario:* in Capitularibus verò, de *Ecclesia.*

GRATIAN. „ SACRILEGIUM ergo est, quoties quis sacrum violat, „ vel auferendo sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, „ vel non sacrum de sacro. §. 1. Dicitur etiam sacrilegium „ committere, qui violentas, & impias manus in Clericum „ injecerit. §. 2. Porrò ipsum sacrilegium duplicem continet pœnam, pecuniariam videlicet, & excommunicationis. Pecuniaria eis persolvenda est, ad quos querimonia „ sacrilegii pertinet. Unde scribit

XXI. JOANNES Papa VIII. omnibus Episcopis [7]. [an. 878.]

De multiplici genere sacrilegii, & pœna ejusdem.

QUisquis [p] inventus fuerit reus sacrilegii; Episcopis, vel Abbatibus, sive personis, ad quas querimonia sacrilegii justè pertinuerit, triginta libras examinati argenti purissimi [8] componat. §. 1. Sacrilegium committitur, si quis infregerit Ecclesiam, vel triginta Ecclesiasticos passus, qui in circuitu Ecclesiæ fuerint, vel domos [9], quæ intra prædictos passus fuerint, aliquid inde diripiendo, vel auferendo: seu qui injuriam, vel ablationem rerum intulerit Clericis arma non ferentibus, vel Monachis, sive Deo devotis, omnibúsque Ecclesiasticis α personis. Capellæ, quæ sunt intra ambitum murorum Castellorum, non ponuntur in hac triginta passuum observatione. §. 2. Similiter sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacrum de non sacro. *Idem.*

[p] Ansel. *l.* 8. *c.* 40. Polyc. *l.* 6. *tit.* 10. Ivo, *p.* 3. *c.* 98. Pann. *l.* 2. *c.* 80. & 79.

§. 3. Si quis [q] domum Dei violaverit, & aliqua sine licentia illius, cui commissa esse dignoscitur, inde abstulerit, vel Ecclesiasticis personis injuriam fecerit; donec in conventu admonitus legitimè satisfaciat; sciat se communione privatum [r]. Si verò post secundam & tertiam conventionem coram Episcopo satisfacere detrectaverit; sacrilegii periculo ab omnibus obnoxius teneatur: ita ut secundùm Apostolum [s] nemini fidelium misceatur. *Idem.*

§. 4. Si qui [t] Monasteria, & loca Deo dedicata, & Ecclesias infringunt, & deposita, vel alia quælibet exinde abstrahunt; damnum novies componant, & emunitatem tripliciter, & velut sacrilegi canonicæ sententiæ subigantur.

[q] Suprà, XI. *q.* 3. *ad mensam.* Ansel. *l.* 5. *c.* 52.
[r] *al.* fore privatum.
[s] 1. *Cor.* 5.
[t] *al.* Hi, qui. Simile in Meldensi, *c.* 60. Ansel. *l.* 5. *c.* 47. Burch. *l.* 11. *c.* 22. Ivo, *p.* 3. *c.* 124. & *p.* 14. *c.* 96.

¶ CORR. ROM.] In Epistola manuscripta Joannis VIII. scripta Episcopis, & Abbatibus per Narbonensem, & Hispanicas provincias constitutis, præcipitur observari lex contra sacrilegos in Concilio Trecasensi edita coram Ludovico Imperatore, & quinquaginta tribus Episcopis. Diversa autem sunt istius Epistolæ verba ab his, quæ recitantur & à Gratiano, & à ceteris Collectoribus: sed eadem sententia.

α *Omnibúsque Ecclesiasticis.*] Apud Ivonem legitur, *devotis hominibus, Ecclesiasticis personis. Non enim Capellæ, quæ infra ambitum murorum Castellorum sunt, mittuntur, vel ponuntur in hac observatione.* Nec multò aliter apud alios Collectores.

¶ PITH. [7] *Omnibus Episcopis.*] In libro Gothicæ legis, *Comitibus, Vicecomitibus, Centenariis, Judicibus Catholicis in Hispania & Gothia & provinciis degentibus.*

[8] *Purissimi.*] Add. V. C. *id est, sexcentorum solidorum summam argenti purissimi.*

[9] *Domos.*] V. C. *in domibus.*

XXII. *Item* ALEXANDER Papa II [u]. [fortè c. an. 1067. *Romæ.*]

[u] Simile in VIII. Syn. sub Photio, *c.* 3.

Nisi canonicè judicatum Episcopum qui comprehenderit Laicus, excommunicetur.

SI quis deinceps Priorum, aut cujuscumque dignitatis, vel cujuscumque ordinis Laicorum Episcopum comprehenderit, percusserit, aut aliqua vi à propria sede expulerit, nisi fortè judicatum canonicè; autores, & cooperatores tanti sceleris anathematizentur, & bona eorum Ecclesiæ ipsius juri perpetuo tradantur. §. 1. Si verò in Presbyterum, vel in quemcumque inferiorum graduum Clericum hæc eadem præsumpserit; Canonicæ pœnitentiæ, atque depositioni subjacebit. Si contumax fuerit, excommunicetur.

XXIII. *Item* NICOLAUS Papa [x] Thadoni Archiepiscopo Mediolanensi. [c. an. 688. *Romà in Insubriam.*]

[x] In Chron. Mediol.

Flagellatores Presbyterorum post tertiam admonitionem, si non resipuerint, excommunicentur.

DE Presbyterorum [y] flagellatoribus, & occisoribus, & prædonibus, scilicet, qui seculari brachio minimè coërcentur, juxta præceptum Domini placet, ut fraterno amore conveniantur secundò, ac tertiò. Qui si te non audierint; conveniente Ecclesià eos sacra communione [10] privare, atque (si in sua obstinatione permanentes [11] Sacerdotalia monita fortè contempserint [12]) ab Ecclesiæ compage sub anathematis interdictione resecare licentiam tribuimus.

[y] Ivo, *p.* 10. *c.* 20.

§. 1. Quos etiam resipiscentes tamdem digna satisfactione præmissa in gremium sanctæ matris Ecclesiæ revocari noveris posse.

¶ PITH. [10] *Sacra Communione.*] V. C. *Eucharistià.*

[11] *Permanentes.*] V. C. *parvipendentes.*

[12] *Contempserint.*] V. C. *permanserint.*

XXIV. *Item* EX CONCILIO MOGUNTINO sub Rabano, *c.* 24. [an. 847. *in Germania.*]

PALEA.

QUi Presbyterum [z] occiderit; duodecim α annorum ei pœnitentia secundùm Canones imponatur: aut si negaverit, si liber est, cum septuaginta duobus β juret: si autem servus, super duodecim vomeres ferventes se expurget. Convictus verò noxæ usque ad ultimum vitæ tempus militiæ cingulo γ careat, & absque spe conjugii maneat.

[z] Extrà *de Pœn. & remiss. c.* 2. Burch. *l.* 6. *c.* 7. Ivo, *p.* 10. *c.* 136.

¶ CORR. ROM.] Hæc Palea in uno tantùm Vaticano Gratiani codice habetur.

α *Duodecim.*] Sic in codice Vaticano, & ceteris locis indicatis. In vulgatis Gratiani codicibus legebatur, *viginti annorum pœna.*

β *Cum septuaginta duobus.*] In Concilio ipso legitur, *cum duodecim:* Burchardus tamen, & Ivo, & codex Vaticanus concordant cum vulgata lectione.

γ *Militiæ cingulo.*] Sic etiam in Decretalibus, & apud Burchardum, & Ivonem. In Concilio autem legitur, *cingulum deponat, & uxorem amittat.*

XXV. *Item* EX CONCILIO TRIBURIENSI. [an. 895. *in Germania.*]

PALEA.

UT Presbyteri [a] non vadant, nisi stolâ, aut orario induti. Et si in itinere spoliantur, aut vulnerantur, vel occiduntur non stolà vestiti; simplici emendatione solvantur: si autem cum stola, triplici.

[a] Prima pars habetur *Cap. l.* 6. *c.* 169. Burch. *l.* 6. *c.* 10. Ivo, *p.* 10. *c.* 139.

XXVI. *Item* EX EODEM, *c.* 5. [imò ex Capitul. *l.* 4. *c.* 15. c. an. 817.]

PALEA.

OMnes Presbyteri [b] interfectores α compositione Episcopi, ad cujus parochiam pertinent, solvantur: ita videlicet, ut medietatem wiregeldi [c] β, ejus Episcopus utilitatibus Ecclesiæ, cui præfuit, tribuat, & alteram medietatem in eleëmosynam illius justè dispertiat: quia nullus nobis ejus heres proximior videtur, quàm ille, qui ipsum domino sociavit.

[b] Cap. *l.* 4. *c.* 15. Extrà *de Pœnis, c. Presbyteri.* Burch. *l.* 6. *c.* 11. Ivo, *p.* 10. *c.* 140. Pann. *l.* 8. *c.* 6.
[c] *al.* Wirgildi.

¶ CORR. ROM.] Hæc quoque Palea in uno tantùm Vaticano codice habetur. Est autem in Capitularibus (unde citatur in Pannormia) *lib.* 4. *c.* 15. & in Decretalibus, *tit. de pœnis. c. Presbyteri.* In Concilio etiam Triburiensi, quod extat, *c.* 4. habetur quiddam simile.

α *Interfectores.*] Sic etiam in Pannormia. Vaticanus codex habet, *interfecti.* In Capitulari legitur, *Presbyteri interfecti Episcopo, ad cujus parochiam pertinent, solvantur secundùm Capitulare gloriosi Karoli genitoris nostri: ita videlicet, &c.*

Verùm in Decretalibus, & apud Burchardum, & Ivonem hoc modo: *Presbyteri interfecti compoſitio Epiſcopo, ad cujus parochiam pertinebat, ſolvatur: ita videlicet, &c.* & ſimilis locutio habetur in Concilio Triburienſi, *c.* 4. Sed quoniam eſt initium Capitis, nihil viſum eſt hìc mutandum: reliqua autem ſunt emendata ex locis indicatis.

β Wiregeldi.] Anteà legebatur, *Renaldus.* Emendatum eſt ex ceteris locis indicatis, præterquam ex Decretalibus, unde abeſt utraque vox: legitur tamen in prima Collectione.

XXVII. *Item* EX CAPITUL. *lib.* 3. *c.* 25 [d]. [an. 803.]

Pro graduum varietate mulctentur, qui Clericos occidunt.

QUi Subdiaconum [e] occiderit; CCC. ſolid. componat: qui Diaconum, CCCC. qui Presbyterum, DC. qui Epiſcopum, DCCCC. qui Monachum, CCCC.

XXVIII. *Item* EX CAPITUL. *lib.* 6. *c.* 90. [fortè c. an. 817.]

De eodem.

QUi occiderit [f] Monachum, aut Clericum; arma relinquat, & Deo in Monaſterio ſerviat cunctis diebus vitæ ſuæ, numquam ad ſeculum reverſurus, & ſeptem annis publicam pœnitentiam agat [g].

[d] Et in Conc. Trosleian. *c.* 13. & inter Leges Longobard. *tit. de homicid. lib. hominis. l.* 27. [e] Pann. *l.* 8. *c.* 7. Burch. *l.* 6. *c.* 5. [f] Ivo, *p.* 10. *c.* 9. & 134. *ſimilia quædam.* Ivo, *p.* 10. *c.* 10. Pann. *l.* 8. *c.* 8. [g] *al.* gerat.

XXIX. *Item* INNOCENTIUS Papa II. in Concilio Lateranenſi, *c.* 15. [an. 1139. *Romæ.*]

Qui Clericum percuſſerit, excommunicetur, & non niſi à Romano Pontifice abſolvatur.

SI quis [13] ſuadente [h] Diabolo hujus ſacrilegii reatum α incurrerit, quòd in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit; anathematis vinculo ſubjaceat: & nullus Epiſcoporum illum præſumat abſolvere (niſi mortis urgente periculo) donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & ejus mandatum ſuſcipiat.

[h] Pann. *l.* 8. *c.* 149.

¶ CORR. ROM. α *Reatum.*] Sic eſt emendatum ex codicibus hujus Concilii manuſcriptis, & Concilio Eugenii III. *c.* 16. ubi hoc idem repetitur. Anteà legebatur, *vitium, vel crimen incurrerit.*

¶ PITH. [13] *Si quis.*] Centur. *tom.* 12. *p.* 1298. Refert Sariſberienſis *p.* 141.

GRATIAN. ... 3. *Pars.*

" QUI autem de Eccleſia vi aliquem exemerit, vel in ipſa Eccleſia, vel loco, vel cultui, Sacerdotibus, & Miniſtris aliquid injuriæ importaverit; ad inſtar publici criminis, & læſæ majeſtatis accuſabitur: & convictus, ſive confeſſus, capitali ſententia à Rectoribus provinciæ ferietur: ſicut in primo libro Codicis legitur, *tit. de Epiſcopis & Clericis, l. Si quis in hoc genus ſacrilegii proruperit.* & in Digeſtis *tit. Ad legem Juliam repetundarum* [i]. *l. ult.* §. 1. Committunt etiam ſacrilegium, qui contra divinæ Legis ſanctitatem aut neſciendo committunt, aut negligendo violant, & offendunt: aut qui de Principali judicio diſputant, dubitantes, an is dignus ſit, quem Princeps elegerit: vel qui intra provinciam, in qua provinciales, & cives habentur, officium gerendæ, ac ſuſcipiendæ adminiſtrationis deſiderant, ut Codicis *lib.* 9. *tit. de crimine ſacrilegii.* §. 2. Similiter de judicio ſummi Pontificis alicui diſputare non licet. Unde

[i] ... peculatûs. ... ſacrilegi. ... *vera lectio* ... *in Gloſſa.*

XXX. NICOLAUS Papa omnibus Epiſcopis. [fortè an. 865. *Romæ.*]

Nemini eſt permiſſum de eo, quod Papa ſtatuit, judicare, vel ejus ſententiam retractare.

NEmini eſt [k] de ſedis Apoſtolicæ judicio judicare, aut illius ſententiam retractare permiſſum: videlicet propter Romanæ Eccleſiæ primatum, Chriſti munere in Beato Petro Apoſtolo divinitùs collatum.

[k] Anſel. *l.* 1. *c.* 21. Pann. *l.* 4. *c.* 10.

¶ CORR. ROM.] Epiſtola, ex qua hoc Caput eſt ſumptum, non extat: aliquid tamen ſimile habetur in Epiſtola prima ad Michaëlem Imperatorem.

GRATIAN. " SACRILEGII quoque reatum incurrit, qui Judæis publica officia committit. Unde legitur

XXXI. IN CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 64. [an. 633. *in Hiſpania.*]

Sacrilegium faciunt, qui Judæis publica officia committunt.

COnſtituit [l] ſanctum Concilium, ut Judæi, aut hi, qui ex Judæis ſunt, officia publica nullatenus appetant: quia ſub hac occaſione Chriſtianis injuriam faciunt. Ideóque Judices provinciarum cum Sacerdotibus eorum ſurreptiones fraudulenter elicitas α ſuſpendant, & officia publica eos agere non permittant. Si quis autem Judicum hoc permiſerit; velut in ſacrilegum excommunicatio proferatur: & is, qui ſurrepſerit, publicis cædibus deputetur.

[l] ... *Diſt.* 54. ... *nulla.* Ivo, *p.* 13. *c.* 97.

¶ CORR. ROM. α *Elicitas.*] Sic eſt emendatum ex codice Lucenſi Regio: quamvis in aliis codicibus Conciliorum, & Gratiani legatur, *relictas.*

GRATIAN. 4. *Pars.*

" VERÙM ne reverentia Religionis dominos ſuo jure fraudaret, ſi famuli ad Eccleſiæ ſepta confugientes inde nequaquam abſtraherentur; ſacris Canonibus eſt inſtitutum, ut præſtito à Domino ſacramento impunitatis, ei etiam reddantur inviti. Unde ſcribit "

XXXII. GELASIUS [m] Papa Bonifacio Epiſcopo. [c. an. 494. *Romæ.*]

[m] *al.* Greg.

Poſt præſtitam ſecuritatem ſervi reſtituantur dominis, qui ad Eccleſiam confugiunt.

MEtuentes [n] dominos famuli, ſi ad Eccleſiæ ſepta confugerint, interceſſiones debent quærere, non latebras: ne hæc ipſa præſumptio tarditatis temeritatem augeat renitendi. Filius etenim noſter vir ſpectabilis Petrus queritur ſervum ſuum in Eccleſia ſancti Clementis diutiùs commorari [o], cui cùm deputaſſet ſacramenta præſtari, illum egredi nulla ratione voluiſſe. Et ideò directus ſupradictus [p] [14] homo de præſenti cum eo, quem elegeris eſſe mittendum, cùm de impunitate ejus ſacramenta præbuerit; eum ſtatim facias ad dominum ſuum modis omnibus remeare: aut ſi in hac pertinacia [q] fortè perſtiterit; poſt ſacramentum ſibi præſtitum reddatur invitus.

[n] Ivo, *p.* 16. *c.* 68. & *p.* 3. *c.* 115. Pann. *l.* 2. *c.* 77. & 74. [o] *al.* commoratum. [p] *al.* ſupradicti. [q] *al.* pervicacia.

¶ PITH. [14] *Supradictus.*] V. C. *ſupradicti.*

XXXIII. IDEM Joanni Epiſcopo Vienenſi [r] [15]. [c. an. 494. *Romæ.*]

[r] *al.* Vivanenſi.

Securitate recepta ad ratiocinia reddenda, fugitivi ab Eccleſia redire cogantur.

UXor [s] Felicis & filiæ Romam, quia ſic oportuit, pervenerunt. Si quidem hunc ipſum primùm ſe ad Barbarorum Baſilicam conferentem, ſeque bonas cauſas habere jactantem egredi ſub hac conditione præcepimus; ut ſi actus ſuos fideliter, & rationabiliter allegaret, nihil circa eum prorsùs aſperum fieri, durúmque pateremur. Alioqui ſi contra fidem, & utilitatem Dominicam veniſſe probaretur; ipſe ſibimet imputaret, atque domini [16] ordinationi [t] congruæ ſubjaceret. Qui ſuperveniente filio noſtro viro ſpectabili Orthaſio ſic eſt ad ſingula quæque convictus, ut os aperire non poſſet, & vera eſſe, quæ huic objicerentur, voce propria fateretur: ideóque tenetur cuſtodiæ mancipatus.

[s] Ivo, *p.* 15. *c.* 77. [t] *al.* atque ordinationi.

¶ PITH. [15] *Vienenſi.*] V. C. *Juvanenſi.*
16 *Domini.*] Deeſt in V. C.

XXXIV. IDEM Syracuſano, & Conſtantino, & Laurentio Epiſcopis. [c. an. 494. *Romæ.*]

Eripiatur in libertatem ſervus, cui Chriſtiano Judæus ſignaculum Circumciſionis impreſſit: alioquin ab Eccleſia domino ſuo reddatur invitus.

JUdas [u], qui Judaicæ profeſſionis exiſtit, mancipium ſui juris, quod ante paucos annos ſe aſſerit comparaſſe, nunc ad Eccleſiam Venafranam confugiſſe ſuggeſſit (ſicut petitorii tenor annexus oſtendit) eò quòd dicat ſibi ab infantia Chriſtiano nuper à præfato domino ſignaculum Circumciſionis infixum. Quapropter veſtra diligenter inter utrumque ſolicita cura rerum fideliter examinet veritatem: quatenus nec Religio temerata videatur, nec ſervus hac objectione mentitus competentis jura domini [x] [17] declinare contendat.

[u] Ivo, *p.* 13. *c.* 113. [x] *al.* dominii.

¶ PITH. [17] *Domini.*] V. C. *dominii.*

XXXV. *Item* EX CONCILIO TOLETANO XII. *c.* 10. [an. 681. *in Hiſpania.*]

De atrio Eccleſiæ (quod triginta paſſibus clauditur) niſi priùs data ſecuritate, fugiens non abſtrahatur.

DIffinivit [y] ſanctum Concilium, ut nullus audeat confugientes ad Eccleſiam, vel reſidentes inde abſtrahere, aut quodcumque nocibilitatis, vel damni, ſeu ſpolii reſidentibus in loco ſancto inferre: ſed eſſe potiùs his ipſis, qui Eccleſias petunt, per omnia licitum in triginta paſſus ab Eccleſiæ januis progredi: in quibus triginta paſſibus uniuſcujuſque Eccleſiæ in toto circuitu reverentia defendatur: ſic tamen, ut hi, qui ad eam confugiunt, in extraneis, vel longè ſeparatis ab Eccleſia domibus nullo modo abſcedant [z]: ſed in hoc triginta paſſuum numero abſque domorum extranearum receptaculo progrediendi [a] aditum obtinebunt: qualiter ad requiſitæ naturæ uſum debitis exeant locis [b], & nullo teneantur eventu neceſſitudinis, qui Dominicis ſe defendendos commiſerint clauſtris.

§. 1. Si quis autem hoc Decretum tentaverit violare; & Eccleſiaſticæ excommunicationi ſubjaceat, & ſeveritatis Regiæ feriatur ſententiâ. §. 2. Ipſos autem, qui ad Eccleſiam confugium fecerunt, ſi juxta priſcorum Canonum inſtituta hi, qui eos repetunt, ſacramenta reddiderint, & Sacerdos Eccleſiæ ipſius ab Eccleſiæ non abſtraxerit foribus; aut fuga talium, ſi evenerit, Sacerdoti quærenda eſt: aut damnorum ſententia ſecundùm electionem Principis hujuſmodi Sacerdotibus irroganda.

[y] Ivo, *p.* 3. *c.* 121. Pann. *l.* 2. *c.* 78. [z] *al.* obcælentur. *orig.* [a] *al.* progredientes. [b] *al.* qualiter requiſitæ naturæ uſum debitis expleant locis.

XXXVI. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI I. *c.* 3. & 5. [an. 511. *in Gallia.*]

Ante ſecuritatem acceptam de atrio Eccleſiæ fugitivus non cogatur exire.

ID conſtituimus [c] obſervandum, quod Eccleſiaſtici Canones decreverunt, & Lex Romana conſtituit, ut ab Eccleſiæ atriis, vel domo Epiſcopi reos α abſtrahere omnino non

[c] Rab. *Pœnit.* *c.* 22. Burch. *l.* 3. *c.* 190. Ivo, *p.* 3. *c.* 107.

liceat: sed nec alteri consignare [18], nisi ad Evangelia datis sacramentis de morte, & debilitate, & omni pœnarum genere sint securi: ita ut ei, cui reus fuerit criminosus, de satisfactione conveniat. Quòd si quis sacramenta sua convictus fuerit violasse; reus perjurii non solùm [19] à communione Ecclesiæ, vel omnium Clericorum, verùm etiam & à Catholicorum convivio separetur. Quòd si is, cui reus est, noluerit sibi β intentione faciente componi, & ipse reus de Ecclesia actus timore discesserit; ab Ecclesiæ Clericis non quæratur. §. 1. Servus etiam [d], qui ad Ecclesiam confugerit pro qualibet culpa; si à domino pro admissa culpa sacramentum susceperit; statim ad servitium domini sui redire cogatur: & postquam dato sacramento domino suo [20] fuerit consignatus; si aliquid pœnæ pro eadem culpa, quâ excusatur γ, probatus fuerit pertulisse; pro contemptu Ecclesiæ, & prævaricatione fidei, à communione, & convivio Catholicorum extraneus habeatur. Si verò servus pro culpa sua ab Ecclesia defensatus sacramenta domini [e] Clericis exigentibus de impunitate perceperit, exire nolentem à domino liceat occupari.

[d] C. 5. Burch. *l.* 3. *c.* 192. Ivo, *p.* 3. *c.* 109. Pann. *l.* 2. *c.* 73.

[e] *al.* sui domini.

¶ CORR. ROM. α *Reos.*] Sic est emendatum ex originali, Rabano, Burchardo, & Ivone, cùm in Gratiani codicibus etiam manuscriptis legeretur, *eos* [21].

β *Noluerit sibi.*] Anteà legebatur *voluerit*. Mutatum est ex Concilii exemplaribus etiam manuscriptis, & nonnullis ipsius Gratiani, & ceteris Collectoribus: quamvis in recentiore Coloniensi editione absit dictio, *sibi*.

γ *Excusatur.*] Sic in omnibus Gratiani, & Conciliorum codicibus impressis, & manuscriptis. Apud ceteros Collectores est, *accusatur*.

¶ PITH. [18] *Consignare.*] 3. V. C. *consignari.*

[19] *Non solùm.*] Infrà, *c.* 5. *de Pœnit. dist.* 5.

[20] *Dato sacramento domino suo.*] al. Cod. *datis à domino sacramentis.*

[21] *Eos.*] Nam incipit de adulteriis, homicidiis, & furibus, si ad Ecclesiam confugerint.

GRATIAN. 5. *Pars.*

» OCCASIONE namque Religionis servus dominum suum » contemnere, & ejus ministerium destituere non debet. » Unde legitur

XXXVII. IN GANGRENSI CONCILIO, *c.* 3. [c. an. 324. *in Paphlagonia.*]

Religionis occasione dominum suum non audeat servus contemnere.

SI quis servum [f] alienum occasione Religionis docet dominum suum contemnere, & ejus ministerium destituere, ac non potiùs docuerit eum suo domino bona fide, & cum omni honorificentia deservire; anathema sit.

[f] Ivo, *p.* 16. *c.* 102. & *p.* 13. *c.* 48.

XXXVIII. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ, *c.* 47 [g]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

Corripiatur durissimè, qui causâ Religionis docet servum dominum suum contemnere.

SI quis servum [h] alienum causâ Religionis doceat contemnere dominum suum, & recedere à servitio ejus; durissimè in omnibus arguatur.

[g] In Capit. Græc. Syn. Martini Bracar.

[h] Burch. *l.* 8. *c.* 25. Ivo, *p.* 7. *c.* 43.

XXXIX. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI, *c.* 26 [i]. [an. 419. *in Africa.*]

Primati insinuetur necessitas, quæ res Ecclesiæ distrahere compellit.

NUllus res [k] Ecclesiæ distrahat. Quòd si reditus α non habet, & aliqua nimia necessitas cogit, hanc insinuandam esse Primati ipsius provinciæ censemus, ut cum statuto numero Episcoporum, utrùm faciendum sit, arbitretur. Quòd si tanta urget necessitas Ecclesiæ, ut non possit antè Primatem [22] consulere [l]; saltem vicinos testes β convocet Episcopos, curans ad Concilium referre omnem Ecclesiæ necessitatem. Quod si non fecerit; reus Deo, & sancto Concilio venditor honore amisso γ teneatur.

[i] Et in Carth. V. *c.* 4.

[k] Ans. *l.* 5. *c.* 45. Ivo, *p.* 3. *c.* 153.

[l] *al.* antè consulere.

¶ CORR. ROM.] Hoc est Caput 26. Carthaginensis unici, inserti in codice Canonum; itémque Græci quod sumtum est ex *c.* 4. Concilii quinti Carthaginensis. In neutro tamen sunt hæc omnino verba, *nullus res Ecclesiæ distrahat*: sed, *Placuit, ut rem Ecclesiæ nemo vendat*, quemadmodum & apud Ivonem.

α *Quòd si reditus.*] Græcè est, ὅπερ πρᾶγμα ἐὰν πρόσοδον μὴ ἔχῃ. id est. *Quæ quidem res si reditus non habeat.*

β *Vicinos testes.*] Sic in codice Canonum, & ferè in Græco Canone, & in margine recentiorum Coloniensium editionum. In contextu autem ipsarum, & vetustioribus editionibus, ac duobus Vaticanis codicibus, & apud Ivonem legitur, *saltem post factum curiositatem habeat, & vicinis Episcopis hoc antè indicare, & ad Concilium, &c.* In Soriensi autem Regio, *curet hoc statim agere, vel vicinis, &c.*

γ *Honore amisso.*] Verba hæc sunt in Concilio inserto in codice Canonum, in Codice Soriensi Regio, & Canone Græco. Absunt autem ab omnibus editionibus Concilii V. Carthag. & duobus Vaticanis exemplaribus, & Ivone.

¶ PITH. [22] *Primatem.*] Abest à V. C.

XL. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 56. [an. 506. *in Gallia.*]

Sine licentia Episcopi quidquid Abbas vendiderit, in irritum deducatur.

IN venditionibus [m], quas Abbates facere præsumunt, hæc forma servetur, ut quidquid sine Episcopi licentia β venditum fuerit, ad potestatem Episcopi revocetur. §. 1. Mancipia verò [n] Monachis donata ab Abbate non liceat manumitti. Injustum enim putamus, ut Monachis quotidianum rurale opus facientibus, servi eorum libertatis otio potiantur.

[m] Ivo, *p.* 3. *c.* 163.

[n] Sup. *dist.* 54. *Abbati.*

¶ CORR. ROM. α *Licentia.*] Sic est ascriptum in margine in recentioribus Coloniensibus editionibus: sed in antiquioribus, & codicibus manuscriptis, & apud Ivonem est, *notitia* [23].

¶ PITH. [23] *Notitia.*] Ita 2. V. C.

GRATIAN. 6. *Pars.*

« ETIAMSI Episcopo consentiente Monasterii possessio « ab Abbate data fuerit; nullius momenti erit donatio: nisi « fortè in Ecclesiæ fabricam erigendam donatio processerit. « Quo casu tantùm ei donare licet, quantùm Ecclesiæ parie- « tes concludunt. Unde scribit

XLI. GREGORIUS I. *lib.* 7. *indict.* 1. *Epist.* 33. Joanni Episcopo Scyllacæno. [an. 598. *Româ in Brutiam.*]

Nullo titulo res Monasterii valent ab ejus jure segregari.

QUesti nobis sunt prædicti Monasterii Monachi, Abbatem suum terram intra Scyllacænum α castrum, quæ in DC. pedes extenditur, sub prætextu fabricandæ Ecclesiæ, Fraternitati tuæ, donationis titulo concessisse. Et ideò volumus, quantùm parietes possunt ædificatæ Ecclesiæ circumdare, juri Ecclesiæ vendicari. Quidquid verò extra parietes ejusdem Ecclesiæ esse poterit, ad jura Monasterii sine difficultate aliqua revertatur: quia nec mundanarum Legum, nec sacrorum Canonum statuta permittunt res Monasterii de jure ejus quolibet titulo segregari. Eapropter donationem ejusdem terræ, quæ contra rationem facta est, sine aliqua dilatione restitue.

¶ CORR. ROM. α *Intra Scyllacænum.*] Sic est emendatum ex multis codicibus Epistolarum: à qua lectione nonnulla Gratiani exemplaria parùm discrepabant. In vulgatis erat, *in Tranquillitanum castrum.*

XLII. IDEM. [an. 601. *Roma.*]

PALEA.

HAnc ergo [o] Scriptorum nostrorum paginam omni in futuro tempore à te, ab omnibus Episcopis firmam statuimus, illibatámque servari: ut & suæ Ecclesiæ juvante Domino, tantummodo sint jure contenti: & Monasteria Ecclesiasticis conditionibus, seu angariis, sive quibuslibet obsequiis secularibus nullo modo subjaceant; nullis Canonicis juribus deserviant: sed remotis vexationibus, Divinum opus cum summa devotione perficiant.

[o] Infrà, XVIII. *q.* 2. *quàm sit*, §. *hanc ergo.*

¶ CORR. ROM.] Hæc Palea abest à vetustis exemplaribus, uno excepto, & huc temerè translata est: cùm habeatur *inf.* XVIII. *q.* 2. *c. quàm sit.* §. *hanc ergo.* ubi nonnulla notabuntur.

GRATIAN. 7. *Pars.*

« SED notandum est, quòd aliud est in suos, vel pro- « pinquorum usus res Ecclesiæ convertere (quam perniciosam « cupiditatem sacri Canones ubique prohibent, & damnabi- « lem ostendunt:) aliud est, quod ex dispensatione charita- « tis, humanæ infirmitati consulitur: ut quondam illi sua « reddantur, qui in sacro proposito manere contemnit. Quod « non tam jure fori, quàm jure poli nonnullos Sanctorum « fecisse legimus [p]. Beatus enim Joannes Evangelista duo- « bus juvenibus, quos pœnituerat omnia pro Christo re- « liquisse, & pauperibus erogasse, aurum, & gemmas red- « didit, ut cuncta, quæ vendiderant, sibi redimerent.

« §. 1. Sed objicitur, Beatus Joannes non oblata reddidit, « quæ pauperibus jam erogata fuerant, sed alia recompensa- « vit, quæ in pauperum, vel Ecclesiarum facultatibus num- « quam computata fuerant. Similiter si Abbas, vel Episco- « pus aliqua habuerit, quæ in Ecclesiasticis facultatibus non- « dum sunt adnumerata, exemplo Beati Joannis det illa Re- « cedenti: oblata verò Ecclesiæ retineat. §. 2. Sequitur [q] « ergo aliud exemplum, quo eadem quæ oblata sunt, lauda- « biliter reddenda monstrentur. Ait enim

[p] Abdias, *l.* 5. *Hist. Apostolicæ.*

[q] *al.* Sequatur.

XLIII. AUGUSTINUS *in Serm.* 2. de vita Clericorum [r]. [c. an. 423. *in Africa.*]

Non debet Ecclesia suscipere, quæ filio exheredato, sibi offeruntur.

QUicumque [f] vult exheredato filio heredem facere Ecclesiam; quærat alterum, qui suscipiat, non Augustinum: immò, Deo propitio, nullum inveniet [t]. Quàm laudabile factum sancti & venerandi Episcopi Aurelii Carthaginensis? quomodo implevit os omnium, qui sciunt, laudibus Dei? Quidam enim cùm filios non haberet, neque speraret, res suas omnes (retento sibi usufructu) donavit Ecclesiæ. Nati sunt ei filii posteà: & reddidit Episcopus nec etiam opinanti illi, quæ donaverat. In potestate habebat Episcopus non reddere, sed jure fori, non jure poli [u].

[r] Et *Serm.* 52. al. 53. ad Fratres in eremo, & Conc. Aquisgr. *c.* 112.

[f] Ivo, *p.* 3. *c.* 177.

[t] *al.* inveniat.

[u] *al.* Cæli.

GRATIAN. „ Ecce, quòd aliquando oblata jure & laudabiliter redduntur. Verumtamen non hoc exemplo, Recedenti sua reddenda monstrantur. Aliud est enim in professione suæ vitæ persistere: aliud à proposito sui ordinis discedere. Si sanctus Aurelius degenti in Laicali habitu oblata reddidit, quia post oblationem filios accepit; non ideò in apostasiam euntibus sua reddenda sunt, quibus utiliùs necessaria subtraherentur, ut coacti redirent ad ordinem, à quo recesserant. Sed sicut inimicis, & persecutoribus jubemur necessaria subministrare, sicut ab Apostolo [x] monemur tempus redimere, ut expeditiùs orationi vacemus: sic ne Ecclesia scandalum patiatur, ne discedens in deteriora præcipitetur, ne in perniciem Monachorum, aut incendium Monasterii occasione suorum exardescat; laudabiliùs sibi sua non dico reddantur, sed auferri sinantur, quàm ab illo ista inferantur.

[x] 1. Cor. 7.

CAUSA XVIII.

GRATIAN. „ QUIDAM Abbas consecratus in Episcopum, priùs Monasterio multa contulit; posteà in Episcopatu plura acquisivit: cui dum Fratres successorem quærerent, Episcopus loci semet electioni volebat inserere, ut per ipsum Abbas in Monasterio ordinaretur: Fratres renituntur.

„ *I.* Quæritur primò, an Monasterium possit petere, quæ ab Episcopo quæsita sunt, an Episcopalis Ecclesia possit sibi vendicare, quæ Monasterio fuerunt tradita [a].

„ *II.* Secundò, an per Episcopum Abbas sit eligendus, & ordinandus, an tantummodo à propriis Fratribus sit instituendus.

[a] al. contradita.

AN MONASTERIUM POSSIT PETERE, QUÆ AB EPISCOPO QUÆSITA SUNT, AN EPISCOPALIS ECCLESIA POSSIT SIBI VENDICARE, QUÆ MONASTERIO FUERUNT TRADITA.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. „ PRIMA Quæstio terminatur

I. In Concilio habito apud Altheum, in quo sic statutum legitur. [an. 917. *in Germania.*]

Qui de Monacho Episcopus ordinatur, quod ante consecrationem habuit, Monasterio: quod verò post consecrationem acquisivit, propriæ Ecclesiæ relinquat.

STatutum est [a], & rationabiliter secundùm sanctos Patres à Synodo confirmatum, ut Monachus, quem Canonica electio à jugo Regulæ Monasticæ professionis absolvit, & sacra Ordinatio de Monacho Episcopum facit; velut legitimus heres paternam sibi hereditatem posteà jure vendicandi potestatem habeat: sed quidquid acquisierat, vel habere visus [1] fuerat; Monasterio relinquat, & Abbatis sui, qui fuerat secundùm regulam Sancti Benedicti, arbitrio. Postquam enim Episcopus ordinatur, ad altare, ad quod sanctificatur, & titulatur [b], secundùm sacros Canones, quod acquirere poterit, restituat.

¶ Corr. Rom.] Burchardus *lib.* 1. *c.* 230. citat Concilium apud Alth. præsente Conrado Rege, itémque Ivo *par.* 5. *c.* 343. sed exprimit, *Altheim* [2]. Idem verò *par.* 14. *c.* 116. plura de hoc Concilio refert his verbis: *Regno Conradi piissimi, & Christianissimi Regis quinto, congregata est sancta generalis Synodus apud Altheum* (al. *Altheim*) *in pago Rhetia, præsente videlicet domini Joannis Papæ Apocrisario, sanctæ Ostiensis Ecclesiæ Petro venerabili Episcopo.*

¶ Pith. [1] *Visus.*] V. C. *jussus.*

[2] *Altheim.*] In Rhetia. Vide Aventin. *lib.* 4. *Annal.* Boioar. *p.* 485.

[a] Burch. *l.* 1. *c.* 231. Ivo, *p.* 5. *c.* 343.

[b] al. intitulatur.

AN PER EPISCOPUM ABBAS SIT ELIGENDUS, ET ORDINANDUS, AN TANTUMMODO A PROPRIIS FRATRIBUS SIT INSTITUENDUS.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ SEcundam verò Quæstionem terminat autoritas

I. Toletani Concilii IV. *c.* 50. dicens. [an. 633. *in Hispania.*]

Abbates, & alia officia per Episcopos debent institui.

HOc tantùm sibi in Monasterio vendicent Sacerdotes, quod præcipiunt Canones, id est, Monachos ad conversationem sanctam præmonere, Abbates, aliáque officia instituere, atque extra Regulam facta corrigere. Quòd si aliquid in Monachos Canonibus inderdictum præsumpserint, aut usurpare quidpiam de Monasterii rebus tentaverint; non deerit ab illis sententia excommunicationis.

GRATIAN. 2. *Pars.* „ Econtra scribit

II. Gregorius I. Castorio Ariminensi Episcopo. [an. 595. *Romà in Æmiliam.*]

Congregatio Monasterii, non Episcopus, aut aliquis extraneorum Abbatem instituat.

ABbas in Monasterio non per Episcopum, aut per aliquem extraneorum ordinetur: neque ab Episcopo Missa ibi celebretur; ut nulli Ecclesiæ subjiciatur.

¶ Corr. Rom.] Hujus Capitis eadem est sententia ac sequentis, in quo sunt ipsa B. Gregorii verba. Itaque hæc videtur summa quædam sequentis: & propterea in aliquot vetustis exemplaribus non sunt distincta.

III. Idem eidem Castorio Episcopo, *lib.* 4. *Epist.* 43. seu 87. [an. 595. *Romà in Æmiliam.*]

De eodem.

ABbatem [a] cuilibet [b] Monasterio non alium, sed quem dignum moribus, atque actibus Monasticæ disciplinæ communi consensu Congregatio tota poposcerit, ordinari volumus [c]. Missas autem publicas per Episcopum, vel Clericos α in [d] Monasterio fieri omnimodo prohibemus.

¶ Corr. Rom. α *Vel Clericos.*] Verba hæc non leguntur apud B. Gregorium, omninóque nonnulla videntur consultò immutata à Collectore.

[a] Ansel. *l.* 7. *c.* 174. Polyc. *l.* 3. *tit.* 15. & *l.* 4. *tit.* 33. Pann. *l.* 3. *c.* 168.

[b] al. eidem. *orig.*

[c] al. volumus te ordinare. *orig.*

[d] al. illic. *orig.*

IV. *Item* Pelagius Papa Mellito Subdiacono. [forte c. an. 557. *Romæ.*]

Ille debet Abbas institui, quem sua Congregatio, & possessionis Dominus ordinari poposcerit.

ABbatem [e] in Monasterio [1] illum volumus ordinari, quem sibi de sua Congregatione & Monachorum electio, & possessionis Dominus, & (quod magis observandum est) ordo vitæ, ac meritum poposcerit ordinari.

¶ Pith. [1] *In Monasterio.*] V. C. *in eodem loco.*

[e] Ivo, *p.* 7. *c.* 24.

V. *Item* Gregorius omnibus Episcopis [f]. [an. 601. *Romæ.*]

De Libertate Monachorum.

QUàm sit necessarium [g] Monachorum quieti prospicere, &c. & *infrà.* §. 1. Interdicimus igitur in nomine Domini Jesu Christi, & autoritate Beati Petri Principis Apostolorum prohibemus (cujus vice huic Ecclesiæ Romanæ præsidemus) ut nullus Episcoporum, aut Secularium α ultrà præsumat de reditibus, vel rebus, vel chartis β Monasteriorum, vel de cellulis, vel de villulis, quæ ad ea pertinent, quocumque modo, vel qualibet occasione [h] minuere; vel dolos, vel immissiones, aut violentias aliquas facere. & *infrà.* §. 2. Defuncto verò [i] Abbate cujusquam [k] Congregationis, non extraneus eligatur [l], nisi de eadem Congregatione, quem sibi propria voluntate concors Fratrum societas elegerit: & qui electus fuerit, sine dolo, vel venalitate aliqua ordinetur. Quòd si aptam inter se personam invenire nequiverint; solerter sibi de aliis Monasteriis similiter eligant Ordinandum. & *infrà.*

§. 3. Pariter autem custodiendum est, ut invito Abbate ad ordinandum [m] alia Monasteria, aut ad Ordines sacros, vel Clericatûs officium tolli exinde Monachi non debeant. & *infrà.* §. 4. Nullus Monachus [n] γ sine testimonio, & concessione [o] Abbatis sui in Ecclesia aliquem locum teneat, vel ad aliquem promoveatur honorem. §. 5. Hanc ergo [p] Scriptorum nostrorum paginam omni in futuro tempore ab omnibus Episcopis firmam [q] statuimus illibatámque servari, ut & suæ Ecclesiæ δ juvante Domino, tantummodo sint jure contenti; & Monasteria Ecclesiasticis conditionibus, seu angariis, vel quibuslibet obsequiis [r] secularibus nullo modo subjaceant. Nullis Canonicis juribus ε deserviant: sed remotis vexationibus, ac cunctis gravaminibus, Divinum opus cum summa animi devotione perficiant.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc habetur in decreto Concilii Lateranensis, edito à B. Gregorio pro quiete, ac libertate Monachorum: quod extat secundo tomo Conciliorum inter decreta Gregorii primi: ejúsque magnam partem ipsemet refert *lib.* 7. *Reg. indict. prima, Epistolà* 18. Mariniano Episcopo Ravennati.

α *Aut secularium.*] Absunt ab aliquibus Conciliorum editionib. & Grat. manuscriptis exemplarib.

β *Chartis.*] In Concilio legitur, *curtis:* sed in Epistola, & apud Ivonem, *chartis.*

γ *Nullus Monachus.*] Hinc usque ad finem non habentur in Epistola, sed in Concilio.

δ *Ut & sua Ecclesia.*] In Concilio legitur, *Et sanctæ Ecclesiæ, juvante Domino, suo termino, sive jure contentæ, &c.* In Epistola verò 43. *lib.* 4. (ubi idem ferè scribit Castorio Ariminensi Episcopo) hoc modo: *Ut & tua Ecclesia, juvante Domino, suo tantummodo sit jure contenta, & Monasterium illud, &c.*

ε *Juribus.*] In Concilio est, *curis:* in Epistola, *Canonicæve jurisdictioni.*

[f] In Conc. Later. sub Gregor. I. Reg. *lib.* 7. *indict.* 1. *Ep.* 18. Mariniano Episcopo.

[g] Polyc. *l.* 3. *tit.* 15. Ansel. *l.* 5. *c.* 58. Ivo, *p.* 7. *c.* 11.

[h] al. exquisitione.

[i] Pann. *l.* 3. *c.* 181. Polyc. *l.* 4. *tit.* 33.

[k] al. cujuscumque.

[l] *Abest ab orig.*

[m] al. ordinanda.

[n] al. Monachorum.

[o] al. vel consensu.

[p] Suprà, XVII. *q.* 4. *l.* 4. *Reg. Epist.* 43.

[q] al. & quibuscumque aliis firmam.

[r] al. angariis, aut etiam procurationibus, vel quibuslibet subsidiis, obsequiisque.

VI. Idem Castorio Episcopo Ariminensi [f]. [an. 595. *Romà in Æmiliam.*]

[f] in eodem Conc.

Missas publicas in Cœnobio Episcopi non celebrent, ne aliquod eis gravamen inferant.

LUminoso Abbate [t] referente plurimis in Monasteriis multa à præsulibus præjudicia, atque gravamina Monachos pertulisse cognovimus. Oportet ergo, ut tuæ [u] Fraternitatis provisio de futura quiete eorum, salubri disponat ordinatione: quatenus conversantes in illis, in Dei servitio, gratiâ ipsius suffragante, mente libera perseverent. Missas quoque [x] publicas in Cœnobiis [y] fieri omnimodo prohibemus: ne in servorum Dei recessibus, & in eorum receptaculis ulla popularis [2] conventûs præbeatur occasio [Vel mulierum [3] fiat illic [z] introitus,] quia non expedit animabus eorum. Nec audeat ibi Cathedram collocare Episcopus α, vel quamlibet potestatem exercere imperandi, nec aliquam ordinationem, quamvis levissimam, faciendi; nisi ab Abbate loci fuerit rogatus: quatenus Monachi semper maneant in Abbatum suorum potestate: ut [a] remotis vexationibus, ac cunctis gravaminibus Divinum opus cum summa devotione animi perficiant.

t Ivo, p. 7. c. 12.
u al. nostræ. in Conc.
x Ibidem inferiùs, & lib. 4. Epist. 43.
y ab eo in cœnobio. in Conc. id est, ab Episcopo.
z novus. orig.
a Ibid. inferiùs. Sup. c. 5.

¶ CORR. ROM.] Libro quarto Regesti est Epist. 41. Luminoso Abbati, & 43. Castorio Ariminensi Episcopo scripta: in quibus leguntur quæ ad hoc Caput pertinent. Propria tamen verba usque ad vers. *Missas*, non habentur in Epistolis illis, sed in Concilio, de quo in proximo superiori Capite dictum est, exceptis primis verbis: *Luminoso Abbate referente:* & ex eo nonnulla sunt emendata, & addita.

α *Episcopus.*] In Concilio sequitur, *seu quacumque alia dignitate præditus, aut potestate, vel quamlibet potestatem imperandi, &c.*

¶ PITH. [2] *Popularis.*] V. C. *populis.*
[3] *Vel mulierum, &c.*] Inclusa desunt in V. C.

VII. *Item* GREGORIUS [b] Papa I. *lib. 2. indict. 11. Epist. 56.* Secundino Episcopo. [an. 593. *Romæ in Siciliam.*]

b Anteà legebatur, Gelasius.

Baptisterium in Monasterio non permittitur fieri.

PRidem præcepimus [c], ut de Monasterio S. Andreæ, quod est super Mascalas, baptisterium propter Monachorum molestias [d] debuisset auferri, atque in eodem loco, quo fontes sunt, altare fundari: cujus rei perfectio hactenus est protracta. Admonemus igitur Fraternitatem tuam, ut nullam jam moram post susceptas præsentes literas nostras inferere debeas: sed repleto loco ipsorum fontium, altare ad sacra celebranda mysteria illic sine dilatione aliqua fundetur: quatenus & prædictis Monachis opus Dei securiùs liceat celebrare, & non de negligentia vestra contra Fraternitatem tuam noster animus excitetur.

c Polyc. l. 4. tit. 34. Ansel. l. 5. c. 48. Ivo, p. 5. c. 95.
d al. insolentias.

VIII. *Item* EX CONCILIO MOGUNTINO. [an. 888. *in Germania.*]

Cum permissione Episcopi Abbas locum suum deserere potest.

ABbas [e] pro humiliatione, & cum permissione Episcopi locum suum potest relinquere: tamen eligant sibi fratres Abbatem de ipsis [4]: sin autem de extraneis.

e Burch. l. 8. c. 86. Ivo, p. 7. c. 104.

¶ PITH. [4] *De ipsis.*] Add. V. C. *si habeant.*

GRATIAN. 3. Pars.
f al. Episcopi.

„ ECCE in Toletano Concilio dicitur, quòd Sacerdotes [f] „ Abbates, & alia officia instituere debeant. Beatus Grego- „ rius, & Pelagius prohibent, dicentes Abbatem à Fratribus „ suæ Congregationis eligendum, & ordinandum. Quomodo „ ergo hæc tanta diversitas ad concordiam revocabitur? Sed „ sciendum est quosdam Monachos esse indomitæ cervicis, „ & effrænatæ superbiæ: quos dum Abbates ad Religionem „ cogere voluerint, in eorum dejectionem conspirant, & „ alium moribus suis convenientem sibi præficere contendunt: „ quales erant illi, qui in necem Beati Benedicti conspirasse „ leguntur. Pro hujuscemodi constitutum est, ut Abbates, „ & alia officia per Sacerdotes instituantur. Unde scribit „ dicens

IX. PELAGIUS Papa Opilioni [g] Defensori. [fortè c. an. 557. *Romæ.*]

g al. Apollonio.

Non licet Monachis Abbates pro suo arbitrio expellere, aut alios ordinare.

NUllam potestatem [h] de cetero, nullam licentiam Monachis relinquimus pro arbitrio suo aut Abbates expellere, aut sibimet alios ordinare: quia nulla autoritas remanebit Abbati, si Monachorum potestati cœperit subjacere: ut de cetero [5] fideliter, & studiosè universa, quæ vel ad Divini cultûs reverentiam, vel ad utilitatem ejusdem [6] Monasterii pertinent, Abbatis solicitudo, ad quem potestas tota pertinere convenit, debeat adimplere.

h Ansel. l. 7. 185.

¶ PITH. [5] *De cetero.*] V. C. *discretè.*
[6] *Ejusdem.*] Delent 2. V. C.

GRATIAN. 4. Pars.

„ HINC etiam constitutum est, ut Clerici singulorum Mo- „ nasteriorum sint in potestate Episcoporum; nec alicui li- „ ceat extra eorum conscientiam Monasteria ædificare. Unde „ legitur

X. IN CALCHEDONENSI CONCILIO, *c. 4.* [an. 451. *in Bithynia.*]

Sine conscientia Episcopi, Monasterium nullus ædificet.

QUidam, Monachorum [i] habitu utentes, indifferenter per civitates incedunt, nec non & Monasteria, & seipsos præsumptione propria commendant. Placuit igitur neminem aut ædificare, aut construere Monasteria, aut oratorii domum sine conscientia ipsius civitatis Episcopi. *Item c. 8.*

i Ivo, p. 7. c. 1. Pann. l. 3. c. 174.

§. 1. Clerici [k] in Ptochiis α, & in [7] Monasteriis, aut Martyriis constituti, sub potestate sint ejus, qui in ea est civitate Episcopus, secundùm traditionem sanctorum Patrum: nec per præsumptionem recedant à suo Episcopo.

k Ivo, p. 6. c. 358. Polyc. l. 4. tit. 34.

§. 2. Eos verò, qui ausi fuerint rescindere hujusmodi institutionem quocumque modo, vel si noluerint subjacere proprio Episcopo; si quidem fuerint Clerici, pro [8] personarum ordinatione β subjaceant condemnationibus Canonum: si verò Laici, vel Monachi fuerint; communione priventur. *Item.* §. 3. Clerici γ, qui pauperum [l] dispositioni [9], vel Monasteriorum, vel Martyriorum præsunt; sub potestate singularum civitatum Episcoporum secundùm Canonum traditionem perdurent: neque per suam temeritatem Episcopi sui moderationem [m] declinent. Qui autem hujusmodi dispositionem quolibet modo subvertere ausi fuerint, & Episcopo suo non obedierint; si quidem Clerici fuerint, Canonicæ damnationi subjaceant; si autem Monachi, vel Laici sunt, à communione suspendantur.

l eod. c. 8. ex alia versione. Ivo, ibid. c. 359.
m al. ordinationem.

¶ CORR. ROM.] Quoniam versio hujus Capitis usque ad vers. *Clerici*, primo, est alia [10] ab iis, quæ circumferuntur in Conciliorum codicibus, licèt apud Ivonem, & in Pannormia idem ferè sit sensus; placuit afferri verba Græca, & novam interpretationem.

Οἱ ἀληθῶς καὶ εἰλικρινῶς τὸν μονήρη μετιόντες βίον, τῆς προσηκούσης ἀξιούσθωσαν τιμῆς. ἐπειδὴ δέ τινες τῷ μοναχικῷ κεχρημένοι προσχήματι τάς τε ἐκκλησίας καὶ τὰ πολιτικὰ διαταράσσουσι πράγματα, περιιόντες ἀδιαφόρως ἐν ταῖς πόλεσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστήρια ἑαυτοῖς συνιστᾶν ἐπιτηδεύοντες, ἔδοξεν μηδένα μὲν μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν, μηδὲ συνιστᾶν μοναστήριον ἢ εὐκτήριον οἶκον παρὰ γνώμην τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου, id est,

Qui verè, & sincerè Monasticam vitam degunt, convenienti honore afficiantur. Verùm, quoniam nonnulli speciem Monachicam præ se ferentes & Ecclesias, & civilia negotia perturbant, in civitatibus indifferenter vagantes, ac præterea Monasteria sibi ipsi constituere aggredientes; placuit neminem quidem uspiam ædificare, neque constituere Monasterium, vel Oratoriam domum præter sententiam Episcopi civitatis.

α *Ptochiis.*] Sic in nonnullis vetustis codicibus Gratiani, & Vaticano Conciliorum, & in versione prisca, (ex qua videtur esse hic versiculus,) & est vox Canonis Græci. In vulgatis autem Gratiani, & aliquot libris Conciliorum est, *parochiis.*

β *Pro personarum Ordinatione.*] Sic in eadem prisca, sed in Canone Græco, & in versione Dionysii Exigui nihil est, quod his verbis respondeat.

γ *Item Clerici.*] Est idem, quod in proximo superiore paragrapho, sed ex alia versione, quæ non extat in Conciliorum voluminibus, atque hanc eamdem repetitionem licet animadvertere apud Ivonem *p. 6. c. 358. & 359.*

¶ PITH. [7] *Et in.*] Absunt à V. C.
[8] *Pro.*] Deest in V. C.
[9] *Dispositioni.*] V. C. *dispensationi.*
[10] *Est alia.*] Idem cum *can. conjurationum*, XI. q. 1. *suprà*, sed ex alia versione, quam habeo.

XI. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c. 97.* [an. 398. *in Africa.*]

Examinetur ab Episcopo, qui Religiosis feminis præponendus est.

QUi Religiosis [n] feminis præponendus est, ab Episcopo loci comprobetur.

n Burch. l. 8. c. 76. Ivo, p. 7. c. 94.

„ GRATIAN. „ MONASTERIUM quoque absque Episcopi permissione nulli incipere, aut fundare licet. Unde legitur

XII. IN AGATHENSI CONCILIO, *c. 27.* [an. 506. *in Gallia.*]

Sine permissione Episcopi, nullus Monasterium præsumat incipere aut fundare.

DE Monachis [11] α, Monasterium novum (nisi Episcopo aut permittente, aut probante,) nullus incipere, aut fundare præsumat.

¶ CORR. ROM. α *De Monachis.*] Absunt istæ voces à recentioribus editionibus Conciliorum, sed non à vetustioribus, & manuscriptis codicibus, aut Ivone.

¶ PITH. [11]. *De Monachis.*] Desunt hæ voces in 2. V. C.

XIII. *Item* EX EODEM, *c. 58* [o]. [an. 506. *ibid.*]

o Et in Epaunensi, c. 10.

De eodem.

CEllulas novas [p], aut congregatiunculas α Monachorum, absque Episcopi notitia prohibemus institui.

p Burch. l. 8. c. 34. Ivo, p. 3. c. 165. & p. 7. c. 92.

¶ CORR. ROM. α *Congregatiunculas.*] Anteà legebatur, *congregantium Ecclesias.* Emendatum est ex plerisque manuscriptis, & locis indicatis.

XIV. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI I. c. 24 [q]. [an. 511. *ibid.*]

Absque Episcopi, vel Abbatis voluntate, nullus Monachorum cellulam construere præsumat.

NUllus Monachus congregatione Monasterii derelicta, ambitionis & vanitatis [r] impulsu cellulam construere sine Episcopi permissione, vel Abbatis sui voluntate præsumat.

GRATIAN. 5. Pars. „ ITEM sunt alii, qui pro executione diversarum causarum quoslibet admittunt, qui districtionem eorum solvant, „ & quietem Religionis perturbent. De quibus legitur

XV. IN CONCILIO TRIBURIENSI. [an. 895. *in Germania.*]

Abbas, qui cautus in regimine non fuerit, à proprio Episcopo, & à vicinis Abbatibus à suo arceatur honore.

SI quis Abbas [f] cautus in regimine, humilis, castus, misericors, discretus, sobriusque non fuerit, ac Divina præcepta verbis & exemplis non ostenderit; ab Episcopo, in cujus territorio consistit, & à vicinis Abbatibus, & ceteris Deum timentibus à suo arceatur honore: etiamsi omnis Congregatio vitiis suis consentiens, eum Abbatem habere voluerit.

XVI. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI I. c. 21 [t]. [an. 511. *in Gallia.*]

In Episcoporum potestate Abbates consistant.

ABbates [u] pro humilitate Religionis in Episcoporum potestate consistant: & si quid extra Regulam fecerint; ab Episcopis corrigantur: qui semel α in anno in loco, ubi Episcopus elegerit, accepta vocatione [12] conveniant.

§. 1. Monachi autem Abbatibus omni obedientia, & devotione subjaceant. Quòd si quis per contumaciam extiterit indevotus, aut per loca aliqua vagari, aut peculiare aliquid habere præsumpserit; omnia, quæ acquisierit, ab Abbatibus auferantur, secundùm Regulam Monasterio profutura. Ipsi autem, qui fuerant [13] pervagati, ubi inventi fuerint, cum auxilio Episcopi tamquam fugaces sub custodia revocentur. §. 2. Et reum se ille Abbas futurum esse cognoscat, qui in hujusmodi personas [14] non regulariter animadverterit [x] [15], vel qui susceperit Monachum alienum.

¶ CORR. ROM. α *Semel.*] Sic etiam legitur in Conciliis impressis, & manuscriptis, & Capitularibus. Verùm apud Burchardum & Ivonem post vers. *corrigantur*, est insertum *c. non semel. infra*, *eàd.*

¶ PITH. [12] *Vocatione.*] V. C. *evocatione.*
[13] *Fuerant.*] V. C. *fuerint.*
[14] *Personas, &c.*] 3. V. C. *personis.*
[15] *Regulariter animadverterit.*] V. C. *regulari animadversione distrinxerit.*

XVII. *Item* EX CONCILIO ARELATENSI [y]. [an. 554. *in Gallia.*]

MOnasteria, vel Monachorum disciplina ad eum pertineant Episcopum, in cujus sunt territorio constituta.

XVIII. *Item* PASCHALIS PAPA II. [c. an. 1110. *Romæ.*]

Nullus ministret Abbatibus Episcopalia, qui alicui Episcoporum nolunt subesse.

ABbatibus, qui neque sub Episcopo, neque sub Metropolitano, neque sub Primate, neque sub Patriarcha sunt, nullus prorsùs Episcoporum Episcopalia quælibet administret. Cùm enim se nulli Episcopo omnino subesse profiteantur; consequens est, ut nullus Episcoporum, quæ sua sunt, eis tamquam extraneis largiatur.

GRATIAN. „ PRO hujuscemodi ergo statutum est, ut causæ, & utilitates Monasteriorum per Episcopos disponantur. Unde scribit

XIX. GREGORIUS I. Vitali Defensori Sardiniæ, *lib.* 7. *Epist.* 65. [an. 599. *Româ in Sardiniam.*]

Utilitates Monasterii à proprio Episcopo debent disponi.

COgnovimus [z], quòd Monasteria servorum Dei, vel etiam feminarum pro suo quisque libitu, & diversarum causarum executione perturbat. Quod omnino non gratè suscipimus: tuámque experientiam ex hoc commonemus, ne quemquam hoc usurpare denuò, accepta nostra autoritate permittas: sed ut Episcopo loci illius, sub cujus moderamine degunt, curæ sit eorum causas utilitatésque disponere. Valdè enim est incongruum, ut omisso eo alius quilibet eorum se causis admisceat: sed ille eorum vitam competenti, regularíque debet moderamine disponere, qui pro commissis eorum animabus compellitur reddere rationem.

GRATIAN. 7. Pars. „ PRO hujusmodi etiam prohibet mulieres passim ad Monasterium accedere, & Monachorum commatres fieri, scribens

Margin notes: Capit. *l.* 6. c. 138. — [r] *al.* varietatis. — Burch. *l.* 8. c. 96. Ivo, *p.* 7. c. 114. Simile *sup.* dist. 61. c. in ordinatione. quod est ex Regul. S. Benedicti. Et in Capit. *l.* 6. *c.* 37. — 6. Pars. Burch. *l.* 8. c. 67. Ivo, *p.* 7. c. 85. — [x] *al.* personis non regulari animadversione districterit. — [y] *al.* Aurelianensi. — [z] Ansel. *l.* 7. c. 184. Polyc. *l.* 3. *tit.* 3.

XX. B. GREGORIUS I. Valentino Abbati, *lib.* 3. *Epist.* 40. [an. 594. *Romæ.*]

Neque commatres sibi facere, neque ad feminas accedere Monachis licet.

PErvenit ad nos [a], quòd in Monasterio tuo passim mulieres ascendant [b], & (quod adhuc est gravius) Monachos tuos sibi commatres facere, & ex hoc incautam cum eis communionem habere. Ne ergo hac occasione, humani generis inimicus suâ eos (quod absit) calliditate decipiat; ideò hujus te præcepti serie commonemus, ut neque mulieres in Monasterio tuo deinceps qualibet occasione permittas ascendere [c]; neque Monachos tuos commatres sibi facere. Nam si hoc denuò ad aures nostras quocumque modo pervenerit; sic te severissimè noveris ultioni subdendum, ut emendationis tuæ qualitate ceteri sine dubio corrigantur.

GRATIAN. 8. Pars. „ NON solùm autem incauta familiaritas aliarum mulierum „ eis interdicitur, verùm etiam à Sanctimonialium [d] habita- „ tione prohibentur. Unde legitur

XXI. IN VII. SYNODO, c. 20. [an. 787. *in Bithynia.*]

Cum Sanctimonialibus, Monachis habitare non licet.

DIffinimus [e] minimè duplex Monasterium fieri: quia scandalum id, & offendiculum multis efficitur. Si verò aliqui cum cognatis Mundo [16] abrenuntiare, & Monasticam vitam sectari voluerint; debent quidem viri virorum adire Cœnobium; feminæ verò mulierum ingredi Monasterium. In hoc enim placatur Deus. §. 1. Quæ autem hactenus fuerunt [f] dupla; secundùm Regulam sancti Patris nostri Basilii, & secundùm præceptionem ejus ita formentur. Non habitent in uno Monasterio Monachi & Monachæ. Adulterium enim intercipit cohabitationem α, si habeat aditum Monachus ad Monacham, vel Monacha ad Monachum secretò singulariter [17] ad collocutionem. §. 2. Non cubet Monachus in muliebri Monasterio; neque singulariter cum Monacha convivetur: & quando necessaria vitæ à parte virorum ad Regulares deferuntur, extra portam hæc suscipiat Abbatissa Monasterii feminarum cum aliqua vetula Monacha. §. 3. Porrò si contigerit, ut aliquam propinquam suam videre voluerit Monachus; in præsentia Abbatissæ huic confabuletur per modica & compendiosa verba, & in brevi β ab ea discedat.

¶ CORR. ROM. α *Cohabitationem.*] Sic est emendatum ex plerisque manuscriptis Gratiani, & duobus codicibus versionis Anastasii, cujus tamen hæc non est ipsa omnino versio. Anteà legebatur, *cohabitatio*. Græcè est, μοιχεία γὰρ μεσολαβεῖ τὴν συνδιαίτησιν.

β *Et in brevi.*] Hæc non sunt in Canonum Græcorum vulgata editione, sed apud Balsamonem habentur.

¶ PITH. [16] *Mundo.*] Abest in V. C.
[17] *Singulariter.*] Deest in V. C.

XXII. *Item* IN REGESTO GREGORII [g]. [imò ex Nov. CXV. apud Julian. Antecess. c. 57. an. 546. *Constantinopoli.*]

Monachi, & Monachæ in nullo simul cohabitent loco.

IN nullo loco [h] Monachos & Monachas permittimus unum Monasterium habitare; sed nec ea, quæ duplicia vocant. Et si quod tale est, religiosus Episcopus mulieres quidem in suo loco manere studeat; Monachos autem aliud Monasterium ædificare cogat. Si autem plurima sint talia Monasteria; separentur in aliis Monasteriis Monachæ, & in aliis Monachi: res autem, quas habent communes, secundùm jura eis competentia distribuantur.

¶ CORR. ROM.] Burchardus etiam & Ivo Gregorium citant: apud quem nonnihil habetur ad hanc rem faciens *lib.* 1. *Reg. Epist.* 48. & *lib.* 7. *indict.* 2. *Epist.* 39. Verba tamen ipsa leguntur apud Julianum Antecess. *nov.* 123. *c.* 54.

XXIII. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, c. 28. [an. 506. *in Gallia.*]

A Monasterio Monachorum longiùs construantur Monasteria Puellarum.

MOnasteria [i] Puellarum longiùs à Monasteriis Monachorum aut propter insidias Diaboli, aut propter oblocutiones hominum collocentur.

XXIV. *Item* EX CONCILIO HISPALENSI II. c. 11. [an. 619. *in Hispania.*]

Puellarum Monasteria Monachorum præsidio, & ministerio regantur.

IN decima [k] actione communi consensu decrevimus, ut Monasteria Virginum in provincia Bœtica Monachorum administratione, ac præsidio gubernentur. Tunc enim salubria Christo dicatis Virginibus præbemus [l]; quando eis Patres spirituales eligimus, quorum non solùm gubernaculis tueri, sed etiam doctrinis ædificari possint: eà tamen circa Monachos cautelâ [m] servatâ, ut remoti ab earum familiaritate [n], nec usque ad vestibulum habeant accedendi familiare permissum. Sed neque Abbatem, vel eum [o],

Margin notes: [a] Ansel. *l.* 7. c. 183. — [b] *al.* accedant. — [c] *al.* accedere. — [d] *al.* Monialium. — [e] Ivo, *p.* 7. c. 25. — [f] *al.* sunt. — [g] Apud Julian. Antecess. *Nov.* 123. c. 54. — [h] Burch. *l.* 8. c. 65. Ivo, *p.* 7. c. 83. Polyc. *l.* 4. *tit.* 34. — [i] Ivo, *p.* 3. c. 158. — [k] undecima. orig. — [l] *al.* providemus. — [m] Burch. *l.* 8. c. 53. Ivo, *p.* 7. c. 71. — [n] *al.* peculiaritate. — [o] *al.* Abbati vel ei.

qui præficitur, extra eam, quæ præest, loqui Virginibus Christi aliquid, quod ad institutionem α earum pertineat, licebit: neque cum ea sola, quæ præest, frequenter eos loqui oportet; sed sub testimonio duarum, vel trium sororum: ita ut rara sit accessio, & brevis omnino locutio.

¶ CORR. ROM. α *Institutionem.*] Sic legitur in vetustis Gratiani codicibus, & in antiquioribus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis: in recentioribus autem Coloniensibus, *quod ad institutionem morum non pertineat.*

GRATIAN. 9. Pars. „ PROHIBENTUR etiam Sanctimoniales propria receptacula habere. Unde

XXV. INNOCENTIUS II. in Concilio Romæ habito, c. 26. & 27. [an. 1139. *Romæ.*]

Sanctimonialibus receptacula, seu domicilia privata habere non licet.

PErniciosam, & detestabilem consuetudinem quarumdam mulierum (quæ licèt neque secundùm Regulam Beati Benedicti, neque Basilii, aut Augustini vivant: Sanctimoniales tamen vulgò censeri desiderant) aboleri decernimus. Cùm enim juxta Regulam α degentes in Cœnobiis, tam in Ecclesia, quàm in Refectorio, atque Dormitorio communiter esse debeant; propria sibi ædificant receptacula, & privata domicilia: in quibus sub hospitalitatis velamine passim hospites, & minùs religiosos contra sacros Canones, & bonos mores suscipere nullatenus erubescunt. Quia ergo omnis, qui malè p agit, odit lucem, ac per hoc ipsæ absconditæ in justorum tabernaculo se opinantur posse latere oculos Judicis cuncta cernentis, hoc tam inhonestum, detestandúmque flagitium, ne ulteriùs fiat omnimodis prohibemus, & sub pœna anathematis interdicimus. §. 1. Simili modo q prohibemus, ne Sanctimoniales simul cum Canonicis, vel Monachis in Ecclesia in uno choro conveniant ad psallendum.

p *Joan.* 3.
q In Conc. c. 22.

¶ CORR. ROM. α *Regulam.*] In vulgatis sequebatur, *S. Benedicti:* cùm tamen paulò superiùs aliarum etiam Regularum sit facta mentio. Quare inductæ sunt istæ voces autoritate vetustorum Codicum, & ipsius Concilii: ex quo etiam alia nonnulla sunt emendata.

GRATIAN. 10. Pars. „ ITEM sunt alii, quos Episcopi prægravantes, salutem ipsarum animarum negligunt, quibuslibet r occasionibus bona Monasteriorum distrahere cupiunt. Tales erant quidam Clerici Ravennatis Ecclesiæ: qui simulata religione Monasteriis cupiebant præfici, non transeuntes ad Monasticum habitum, neque renuntiantes Ecclesiasticæ militiæ. De quibus scribit

r *al.* quibuslibet verò.

XXVI. GREGORIUS Joanni Ravennati Episcopo, *lib.* 4. *Epist.* 1. [an. 594. *Româ in Flaminiam.*]

Monasteria, Clericorum aut Laicorum habitacula fieri non debent.

PErvenit f ad me, quòd in Ecclesia Fraternitatis tuæ aliqua loca dudum Monasteriis consecrata, nunc habitacula aut Clericorum, aut etiam Laicorum facta sunt: dúmque hi, qui sunt in Ecclesiis, fingunt se religiosè vivere; Monasteriis præponi appetunt: & per eorum vitam Monasteria destruuntur. Nemo t enim potest Ecclesiasticis officiis, &c. & *infrà.* Proinde Fraternitas tua, hoc, quolibet in loco factum sit, emendare festinet: quia ego nullo modo patior, ut sacra loca per Clericorum ambitum destruantur.

f Ansel. *l.* 5. c. 64. Ivo, *p.* 3. c. 18. Polyc. *l.* 3. *tit.* 15.
t Sup. XVI. q. 1. *nemo.*

XXVII. IDEM Mariniano Episcopo Ravennati, *lib.* 6. *Epist.* 40. sive c. 204. [an. 597. *Româ in Flaminiam.*]

Qui in sacro Ordine sunt constituti, in Monasteriis nullam habeant potestatem.

DUdum ad nos u multorum relatione pervenerat, Monasteria in Ravennæ partibus constituta omnino Clericorum vestrorum dominio prægravari: ita ut occasione quasi regiminis ea (quod dici grave est) velut in proprietate possideant. Quibus non modicùm condolentes Decessori vestro Epistolas misimus, ut hoc per omnia emendare debuisset. Sed quoniam vitæ est termino citiùs occupatus, ne hoc onus Monasteriis remaneret, Fraternitati vestræ hæc eadem nos scripsisse recolimus. Et quia, ut comperimus, in hujus rei hactenus correctione cessatum est; hæc ad vos iterùm prævidimus scripta dirigere. Hortamur ergo, ut omni mora, omníque excusatione submota, ita Monasteria ipsa ab hujusmodi studeatis gravamine relevare; quatenus nullam deinceps in eis Clerici, vel ii, qui sunt in sacro Ordine constituti ob aliud (nisi hortandi α tantummodo causâ) accedendi habeant licentiam; aut si fortè ad peragenda sacra Missarum fuerint invitati mysteria. Sed ne pro cujuslibet Monachi, aut Abbatis promotione, &c. & *infrà.* Nec illic x ulteriùs habeat potestatem aliquam: ne Monasteria hujus occasionis velamine ea, quæ prohibemus β, sustinere onera compellantur. Hæc itaque omnia vigilanti cura emendare jam secundò commonita Sanctitas vestra non differat: ne, si post hæc negligentes vos esse (quod non credimus) senserimus; aliter Monasteriorum quieti prospicere compellamur. Nam notum vobis sit, quia tantæ necessitati servorum Dei congregationem ampliùs subjacere non patimur.

u Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 5. c. 65.
x Sup. XVI. q. 1. *nemo.*

¶ CORR. ROM. α *Hortandi.*] In originali impresso, & manuscripto legitur, *orandi.* Sed ob Glossam, & quia in sequenti Capite est vox, *exhortandi*, non est mutatum. Alia verò sunt emendata.

β *Prohibemus.*] In vulgatis sequebatur, *simul cum Canonicis, & Monachis in Ecclesia:* quæ sublata sunt autoritate originalis, & duorum Gratiani exemplarium.

XXVIII. IDEM eidem, *lib.* 7. *ind.* 1. *Epist.* 18. [an. 598. *Româ in Flaminiam.*]

Causâ visitandi, & exhortandi Monasterium Episcopus adire potest.

VIsitandi y, exhortandíque ad Monasterium, quoties placuerit, ab Antistite civitatis accedatur: sed sic charitatis officium illic Episcopus impleat, ut gravamen aliquod Monasterium non incurrat.

11. Pars.
y Ivo, *p.* 7. c. 14.

XXIX. Item EX CONCILIO AURELIANENSI. [fortè an. 511. *in Gallia.*]

Frequenter Episcopi Monasteria visitent & quæ corrigenda sunt, corrigant.

NOn semel z, sed sæpiùs in anno Episcopi visitent Monasteria Monachorum: & si aliquid corrigendum fuerit, corrigatur.

z Burch. *l.* 8. c. 67. Ivo, *p.* 7. c. 85.

¶ CORR. ROM.] Hoc Caput apud Burchardum, & Ivonem est insertum *Capiti, Abbates, suprà, eâd.* ut ibi notatum est: simile quiddam habetur in Pannormia ex Concilio Rotomagensi, *lib.* 3. c. 215.

PRO talibus, qui animarum curam non habentes, bona tamen Monasteriorum in suos usus convertere cupiebant, statutum est, ut Monasteria cum suis rebus penitus sint libera à potestate & dominio Episcoporum. Quòd autem nullis Canonicis juribus Monasteria dicuntur esse subjecta, non ita intelligendum est, quin ipsi Episcopo aliquid nomine Eulogiæ, vel in die Dedicationis, vel in Natali a Sanctorum, quorum nomine ipsum Monasterium dedicatum est, debeat offerri. Unde ait «

« GRATIAN. 12. Pars.
a *al.* Natalitiis.

XXX. PELAGIUS α Papa. [c. an. 557. *Romæ.*]

Non debet Episcopus aliquid à Monasterio exigere, præter conditiones, quæ Dedicationis tempore constitutæ sunt.

ELeutherius b Frater, & Coëpiscopus noster queritur, quòd mater ejus in casa, quæ Castellum dicitur, Oratorium construxerit, ac dedicaverit, & in eodem loco Monachos constituerit, ex quibus unus est Presbyter. Hoc autem, tempore Dedicationis inter Episcopum Cardellum (cujus ipsa diœcesis est) & matrem suam asserit convenisse, ut quidquid Dedicationis, vel Natalis Martyrum die, quorum in eodem Monasterio reliquiæ sunt, per Fidelium oblationes intraverit; medietatem quidem habeat ipsum Monasterium, medietas autem Episcopo offeratur. Contra quam conventionem Marium Presbyterum (sive sciente, sive nesciente Episcopo) Monachis ipsis, vel Presbytero, qui ex eis est, vim dicitur intulisse, & frequenter molestias generare, ita ut memoratum Presbyterum propè ceciderit, & Missas eum facere nullo modo permittat; dicens, ut quasi pensionis nomine aliquid statuere debeat. Hæc igitur omnia diligenter te examinare jubemus: & si apud te evidenti ratione c constiterit; quia tempore, quo dedicatum est ipsum Monasterium, conditiones superiùs positæ convenerint; servari eas ex nostra autoritate præcipimus: nec aliquid ampliùs exinde ab aliquo exigatur d. Si verò nil tale constiterit e; mediante te quid Episcopo ipsi nomine Eulogiæ offerri debeat, inter ipsos Monachos, & Presbyterum volumus definiri: salvo tamen eo, ut Presbyter Gaudentius, qui etiam Monachus est, Missas in Monasterio suo, sicut consuevit, facere à nullo ulteriùs debeat prohiberi.

b Ansel. *l.* 7. c. 145. Polyc. *l.* 4. *tit.* 27.
c *al.* veritate.
d *al.* tentetur exigere.
e *al.* convenit.

¶ CORR. ROM. α *Pelagius.*] Anteà legebatur, *Gelasius.* Mutatum est ex Polycarpo, & quia *suprà dist.* 91. c. *Eleutherius*, alia pars hujusmet Epistolæ citatur ex Pelagio: & Anselmus, qui hoc & illud Caput conjunctè affert, Pelagio tribuit.

XXXI. *Item* URBANUS II. [imò Calixtus II. an. 1123. *Romæ.*]

Consueta servitia Episcopis Monasteria exhibeant.

SErvitium, quod Monasteria, aut eorum Ecclesiæ à tempore Gregorii septimi usque ad hoc tempus fecerunt, & nos concedimus.

CANONICA ergo jura, quibus Monasteria subjecta non sunt, Synodales exactiones intelliguntur. Non enim cogendus est Abbas (sicut in Concilio Turonico f statuitur) ad Synodum ire, nisi aliqua rationabilis causa existat. Sunt etiam quædam servitutis officia, ut angariæ operum, crebræ receptiones, annuæ exactiones, multationes peccantium, à quibus omnibus Monasteria libera sunt. «

« GRATIAN.
f *Dist.* 18. *Episcopus non debet.*

CAUSA XIX.

CAUSA XIX.

GRATIAN. „ DUo Clerici ad Monasterium transire voluerant: uterque licentiam ab Episcopo suo petiit: unus relictâ Ecclesiâ propriâ eo invito, alter dimissâ regulari Canoniâ [a] Cœnobio se contulit.

„ *I.* Modò quæritur, si Episcopus debeat permittere, ut relictâ propriâ Ecclesiâ Clericus Monasterium ingrediatur.

„ *II.* Secundò quæritur, si Episcopus licentiam dare noluerit, an eo invito Monasterium possit adire.

„ *III.* Tertiò, si contigerit ipsos regulares Canonicos fuisse, utrùm concedendus esset eis Monasterii ingressus.

[a] *al.* Canonicâ.

AN EPISCOPUS DEBEAT PERMITTERE, UT RELICTA PROPRIA ECCLESIA CLERICUS MONASTERIUM INGREDIATUR.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. „ QUòd Episcopus licentiam Clericis adeundi Monasterium dare debeat, præcipitur

I. IN TOLETANO IV. CONCILIO, in quo *c.* 49. sic statutum legitur. [an. 633. *in Hispania.*]

Non debet negari ingressus Clericis, qui Monachorum propositum appetunt.

CLerici [a], qui Monachorum propositum appetunt (quia meliorem vitam sequi cupiunt) liberos eis ab Episcopis in Monasteriis largiri oportet ingressus: nec interdici *α* propositum eorum, qui ad contemplationis desiderium transire nituntur.

¶ CORR. ROM. *α Nec interdici.*] Hæc usque ad finem absunt à manuscriptis: sunt tamen in Concilio.

[a] Polyc. *l.* 13. *tit.* 15. & *l.* 4. *tit.* 34. Burch. *l.* 8. *c.* 21. Ivo, *p.* 6. *c.* 371.

SI EPISCOPUS LICENTIAM DARE NOLUERIT, AN EO INVITO MONASTERIUM POSSIT ADIRE.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. „ INVITO verò Episcopo Clericum ejus à nullo esse suscipiendum, testatur, scribens

I. LEO I. Episcopus [a] Anastasio [b] Thessalonicensi Episcopo, *Epist.* 82. al. 84. *c.* 9. [an. 445. *Româ in Macedoniam.*]

Invito Episcopo ejus Clericum nemo suscipiat.

ALienum Clericum [c], invito Episcopo ipsius, nemo suscipiat.

[a] In Conc. Aquisgran. *c.* 58.
[b] *Antea legebatur*, Rustico Narbon.
[c] Ansel. *l.* 6. *c.* 161. Burch. *l.* 2. *c.* 42. Ivo, *p.* 6. *c.* 69.

GRATIAN. „ SED subaudiendum est, nisi ad propositum melioris vitæ transire voluerit. Tunc enim liberum est illi, etiam Episcopo contradicente, Monasterium ingredi. Unde

II. URBANUS Papa II. in Capit. Sancti Ruffini [d] [1]. [fortè an. 1096. *in Gallia.*]

Qui Monachorum propositum appetit, etiam invito Episcopo suscipiendus est.

DUæ sunt [e], inquit, Leges: una publica, altera privata. Publica Lex est, quæ à sanctis Patribus, scriptis est confirmata; ut est Lex Canonum, quæ quidem propter [f] transgressiones [g] est tradita. Verbi gratia, Decretum est in Canonibus, Clericum non debere de suo Episcopatu ad alium transire sine Commendatitiis literis sui Episcopi: quod propter Criminosos constitutum est: ne videlicet infames ab aliquo Episcopo suscipiantur personæ. Solebant enim officia sua, cùm non poterant in suo Episcopatu, in alieno celebrare: quod jure præceptis [2], & scriptis detestatum est. §. 1. Lex verò privata [h] est, quæ instinctu Sancti Spiritûs in corde scribitur: sicut de quibusdam dicit Apostolus [i]: *Qui habent Legem Dei scriptam in cordibus suis.* & alibi [k]: *Cùm Gentes Legem non habeant, si naturaliter ea, quæ Legis sunt, faciunt; ipsi sibi sunt Lex.* Si quis horum in Ecclesia sua sub Episcopo populum [l] retinet, & seculariter vivit, si afflatus Spiritu Sancto in aliquo Monasterio, vel regulari Canonia [m] salvare se voluerit; quia Lege privata ducitur, nulla ratio exigit, ut à Lege publica constringatur. Dignior est enim Lex privata, quàm publica. Spiritus quidem Dei [n] Lex est: & qui Spiritu Dei aguntur, Lege Dei ducuntur: & quis est, qui Spiritui Sancto possit dignè resistere? Quisquis igitur hoc Spiritu ducitur; etiam Episcopo suo contradicente, eat liber nostra autoritate. Justo enim [o] Lex non est posita: sed ubi Spiritus Dei, ibi libertas: & si Spiritu Dei ducimini, non estis sub Lege.

¶ PITH. [1] *S. Ruffini.*] *S. Ruffi*, diœces. Valent. Canonici Regulares à S. Ruffo Episcopo circa an. 1100. reformati. *Supplem. Chron.* an. 1106. jungatur *c. statuimus*, *infrà eâd. q.* 3.

[2] *Præceptis* &c.] *Cap. Licèt, de Regularibus.* & *cap.* 15. *de sponsalibus.*

[d] *al.* Ruffi.
[e] Polyc. *l.* 4. *tit.* 31.
[f] *Gal.* 3.
[g] *al.* transgressores.
[h] *c. licèt, Extrà de Regul.*
[i] *Rom.* 2.
[k] *Ibidem.*
[l] proprium. *Polyc.*
[m] *al.* Canonica.
[n] *Rom.* 7. 8. 9.
[o] 1. *Tim.* 1. 2. *Cor.* 3. *Gal.* 5.

SI CONTIGERIT IPSOS REGULARES CANONICOS FUISSE, UTRÙM CONCEDENDUS ESSET EIS MONASTERII INGRESSUS.

QUÆSTIO III.

CANONICOS autem Regulares ad Monasterium transire multis autoritatibus prohibetur. Unde legitur „ GRATIAN. „ 1. *Pars.*

I. IN CONCILIO EDUCENSI congregato sub Gregorio VII. [imò Eduensi an. 1077. *in Gallia.*]

Regulares Canonici, Monachi fieri non debent.

NUllus Abbas, vel Monachus Canonicos Regulares à proposito professionis Canonicæ revocare, & ad Monasticum habitum trahendo suscipere audeat, ut Monachi fiant, quamdiu ordinis sui Ecclesiam invenire quiverint: in qua canonicè vivendo, Deo servire, & animam suam salvare possint. Quòd si temerario ausu id agere tentaverint; anathematis vinculo obligentur.

II. *Item* URBANUS Papa II. [c. an. 1096.]

De eodem.

MAndamus [a], & universaliter interdicimus, ne quis Canonicus regulariter professus, nisi (quod absit) publicè lapsus fuerit, Monachus efficiatur. Quòd si decreto nostro contraire præsumens id agere tentaverit; ad ordinem Canonicum præcipimus ut redeat: & deinceps memorialem [1] cucullam [b] deferat, & ultimus in choro maneat.

¶ PITH. [1] *Memorialem.*] *In memoriale præsumptionis suæ.* Sic citant Anselmus Havelsburg. & Joan. de Bruxellis, *in venat. Canonic.*

[a] Polyc. *l.* 4. *tit.* 31.
[b] memoriale suæ præsumptionis cucullam. *Polyc.*

SUBAUDIENDUM verò est, nisi cum patris sui licentia Religionis propositum induerit. Unde scribit „ GRATIAN. „

III. URBANUS Papa II. Abbati Sancti Ruffini [c]. [imò S. Ruffi an. 1096. *in Gallia.*]

Patris sui concessione regulares Canonici, Monachi fieri possunt.

STatuimus [d], ne professionis Canonicæ quispiam, postquam Dei vice supra caput sibi hominem imposuerit, alicujus levitatis instinctu, vel districtioris religionis obtentu ex eodem claustro audeat sine patris *α*, & totius Congregationis permissione recedere. Discedentem verò nullus Abbatum, vel Episcoporum, nullus Monachorum sine communi Literarum cautione suscipiat.

¶ CORR. ROM. *α Patris*, &c.] In tribus vetustis codicibus legitur, *patris totius Congregationis:* apud Ivonem, *sine Abbatis, totiúsque Congregationis.*

[c] *al.* Ruffi.
[d] Ivo, *p.* 6. *c.* 411.

QUÆRITUR, si Monasteria, quæ semel dedicata sunt, possint transire in Clericorum, vel Secularium habitacula. Quod omnibus modis prohibetur „ GRATIAN. „ 2. *Pars.* „

IV. IN CALCHEDONENSI CONCILIO, *c.* 24. [an. 451. *in Bithynia.*]

Quæ semel sunt dedicata Monasteria, semper Monasteria perseverent.

QUæ semel [e] [2] dedicata sunt Monasteria cum [3] consilio Episcoporum; maneant perpetuò Monasteria: & res, quæ ad ea pertinent, Monasteriis reservari oportet [4], nec posse ea ultrà fieri secularia habitacula. Qui verò permiserint hoc fieri; subjaceant his condemnationibus, quæ per Canones constitutæ sunt.

¶ CORR. ROM.] Hæc versio parùm discrepat à Dionysiana, quam afferunt Burchardus & Ivo, *cap.* 22.

¶ PITH. [2] *Quæ semel.*] Hoc Caput conflatum est ex Dionysiana, & altera quâ frequenter utitur Gratianus, versione.

[3] *Cum.*] Deest in V. C.

[4] *Oportet.*] Delet V. C.

[e] Polyc. *l.* 3. *tit.* 15. Ansel. *l.* 5. *c.* 60. Burch. *l.* 3. *c.* 19. Ivo, *p.* 3. *c.* 17. & 22. Pann. *l.* 2. *c.* 15.

V. *Item* IN SYNODO VII. *c.* 13. [an. 787. *ibid.*]

Qui loca sacra communia diversoria fecerit, Clericus deponatur, Laicus excommunicetur.

QUoniam à quibusdam viris quædam venerabiles domus surripiuntur, tam videlicet Episcopia, quàm Monasteria, & facta sunt communia diversoria: si quidem voluerint hi, qui hæc retinent, reddere ea, ut secundum antiquitatem restaurentur; benè & optimè est: alioqui si de sacrato catalogo fuerint; hos deponi præcipimus: si verò Monachi, vel Laici; excommunicari: quos nimirum constat condemnatos esse à Patre, & Filio, & Spiritu Sancto; & deputentur ubi [f] vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur: quia voci Domini adversantur, qui dicit [g]: *Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis.*

¶ CORR. ROM.] Initium hujus Canonis in Synodo septima ab Anastasio versa sic habet: *Quoniam propter calamitatem, quæ pro peccatis nostris in Ecclesia facta est, subreptæ sunt à quibusdam viris quædam venerabiles domus, tam videlicet*, &c. Ex ejus autem versionis duo-

[f] *Marci* 9. ex *Esa.* 66.
[g] *Joan.* 2.

bus manuscriptis exemplaribus nonnulla sunt in hoc Capite emendata.

GRATIAN. 3. Pars. „ QUÆRITUR de his, qui ad conversionem veniunt, quo „ tempore debeant tonsurari. De his ita scribit

VI. GREGORIUS I. Fortunato Episcopo Neapolitano, *lib.* 8. *Epist.* 23. [an. 600. *Romà in Campaniam.*]

Antequam biennium in conversione compleverit, aliquis tonsurari non debet.

MOnasteriis [h] omnibus Fraternitas vestra districtiùs interdicat, ut eos, quos ad conversionem [i] susceperint, priusquam biennium in conversatione [k] compleant [l], nullo modo audeant tonsurare. Sed hoc spatio vita, morésque eorum solicitè comprobentur: ne quis eorum aut non sit contentus eo, quod voluit, aut ratum non habeat, quod elegit. Nam cùm grave sit inexpertos hominum sociari obsequiis; quis possit dicere, quàm sit gravius ad Dei servitium improbatos applicari α? Miles verò, si converti voluerit; priusquam nobis renuntietur, nullus eum sine nostro β consensu qualicumque præsumat ratione suscipere.

¶ CORR. ROM. α *Improbatos applicari.*] Anteà legebatur, *improbos applicare.* Emendatum est ex originali impresso, & manuscripto.

β *Sine nostro.*] Hoc præcepit eo tempore B. Gregorius, ne omnino videretur contemnere Legem, quam Mauritius Imperator tulerat, ne Milites ante completum tempus militiæ in Monasteriis recipi possent: quam legem idem Gregorius *lib.* 11. *indict.* 11. *Epist.* 61. ipsi Mauritio scribens, vehementer reprehendit: quod autor Glossæ non videtur attendisse.

[h] Ansel. *l.* 2. *c.* 197.
[i] *al.* convertendum.
[k] *al.* conversione.
[l] *al.* compleverint.

GRATIAN. 4. Pars. „ QUÆRITUR, si ingressis Monasterium ultrà relinqua„ tur licentia testandi. Hoc prohibet ita scribens

VII. GREGORIUS I. Januario Caralitano Episcopo, *lib.* 7. *indict.* 2. *Epist.* 7. [an. 598. *Romà in Sardiniam.*]

Post Monasterii ingressum nulli relinquitur licentia testandi.

QUia ingredientibus [m] Monasterium convertendi gratiâ, ulteriùs nulla sit testandi licentia, sed res eorum ejusdem Monasterii juris fiant; aperta Legis [s] definitione decretum est.

¶ PITH. [s] *Aperta Legis.*] Nov. 5. & 123.

[m] Extrà, *de testam. c. quia.* Ansel. *l.* 7. *c.* 182.

VIII. *Item* GREGORIUS I. Papa Cypriano Diacono, *lib.* 3. *Epist.* 6. [an. 593. *Romà in Siciliam.*]

Post Monasterii ingressum eidem Monasterio omnia sunt conferenda.

PErlatum est ad nos Petronillam nomine de provincia Lucania genitam, per exhortationem Agnelli Episcopi fuisse conversam; résque suas omnes, quas habere potuit, licèt sibi jure potuissent competere, tamen easdem Monasterio, quod ingressa est, etiam specialiter donationis titulo contulisse.

GRATIAN. „ ECONTRA Paulus primus Eremita in testamento α co„ lobium suum Athanasio Alexandrino Episcopo reliquit; tu„ nicam verò Beato Antonio. Sed aliud est de his, qui in „ Monasterium ingressi se & sua tradiderunt: aliud de his, „ qui Solitariam vitam ducentes, se nulli Ecclesiæ tradide„ runt β. Illi semel tradita nulli tradere possunt: isti nulli „ oblata liberè testari possunt.

¶ CORR. ROM. α *In testamento.*] Longè aliter Beatus Hieronymus in vita Pauli. Scribit enim Beatum Antonium pallio, quod ei donaverat Athanasius, Pauli corpus involvisse, & addit, *ne quid pius heres ex intestati bonis non possideret, tunicam ejus sibi vendicavit, quam in sportarum modum de palmæ foliis ipse sibi contexuerat.*

β *Tradiderunt.*] Sic est emendatum ex plerisque manuscriptis. Anteà legebatur, *tradere possunt.*

IX. *Item* IN AUTHENTICIS, Constit. IX [n]. [an. 541. *Constantinopoli.*]

SI qua mulier [o], aut vir Monasticam elegerit vitam, & intraverit Monasterium, liberis non extantibus; Monasterio, quod ingreditur, res ejus competere jubemus.

§. 1. Sed si persona liberos habens, antequam de rebus suis inter eos disponat, Monasterium intret; liceat ei posteà inter eos dividere, legitimâ non [p] diminutâ: & quod eis non dedit, Monasterio competet. §. 2. Sed si omnem substantiam inter filios dividere voluerit; suâ personâ filiis connumeratâ, partem sibi retineat, quæ Monasterio competere debet. §. 3. Sed si post [q] ingressum moriatur, antequam inter eos dividat; filii legitimam percipiant, reliquâ substantiâ Monasterio competente. *In authenticis de Mona. constitutio.* 5. *in collatio.* 1 [r]. §. 4. Nunc autem cùm Monachus factus est, hoc ipso res suas obtulisse videtur, si priùs testatus non sit: & exinde judicio ejus cessante, Lege disponitur, ut si liberos habeat, in quos aut nihil, aut minus legitima portione quoquo donandi titulo contulerit; catenus substantiæ Monasterio destinatæ detrahatur; ne quid contingat circa liberos iniquum.

[n] *Coll.* 9. *tit.* 15. §. *si qua.*
[o] Cod. *de sacros. Eccles. Auth. si qua mulier.* Apud Julian. Antecess. *novel.* 123. *c.* 56.
[p] *al.* legitima portione nulli.
[q] *Const.* 26.
[r] *Cod. de Episcopis, & Cler. Authent. nunc autem.*

X. *Item* EX NOVELLA CXXIII [f]. [an. 546. *ibid.*]

NOn liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hereditate repellere Monachos factos: quamvis dum Laici fuerant, in causam ingratitudinis inciderint. §. 1. Item non liceat parentibus liberos suos ad Solitariam vitam transeuntes abstrahere de Monasteriis.

¶ CORR. ROM.] Hoc Caput expressè habetur apud Julianum Antecessorem, *Nov.* 123. *cap.* 59. In quo aliqui Gratianum reprehenderunt, qui hanc Juliani epitomen videre minimè potuerant.

[f] Ibid. apud Jul. Antecess. *c.* 59, & 60.

CAUSA XX.

GRATIAN. “ DUo pueritiæ annos agentes à parentibus Monasterio traditi sunt: unus invitus, alter spontaneus cucullam induit. Ad annos pubertatis venientes, invitus ad secularem militiam rediit, spontaneus Monasterium districtius petit.

“ *I.* Nunc primùm quæritur, si in pueritiæ annis traditi cogantur Religionis propositum tenere.

“ *II.* Secundò, si præter voluntatem parentum tonsuram, vel Religionis vestem quis in pueritia accipiat, an possit sibi detrahi, an non.

“ *III.* Tertiò, qui præter propriam voluntatem cucullam induerit, an cogatur eam retinere, an non.

“ *IV.* Quartò, si ab uno Monasterio in aliud districtius liceat alicui transire.

SI IN PUERITIÆ ANNIS MONASTERIO TRADITI COGANTUR RELIGIONIS PROPOSITUM TENERE.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. 1. Pars. “ QUòd intra annos pueritiæ traditi, cùm adulti fuerint, liberum habeant arbitrium manendi, vel discedendi, probatur autoritate

I. NONÆ α SYNODI. [imò B. Basilii c. an. 362. *in Ponto.*]

Virginitatis professio quo tempore firma esse incipit.

FIrma autem tunc erit professio virginitatis, ex quo adulta jam ætas esse cœperit; & ea, quæ solet apta nuptiis deputari, ac perfecta β.

¶ CORR. ROM. α *Nonæ.*]. In nonnullis vetustis exemplaribus est, *octavæ.* Verùm in octava ab Hadriano II. habita non habetur, sed in libro B. Basilii de institutis Monachorum, Ruffino interprete, *cap.* 8. Similia etiam sunt apud eumdem B. Basilium in Regulis fusiùs disputatis, *c.* 15.

β *Ac perfecta.*] Hæc non sunt in eo B. Basilii loco.

GRATIAN. “ SI virginitatis professio tunc incipit esse firma, cùm ætas cœperit esse adulta; & Religionis professio tunc demùm debet esse firma, cùm ad adultam ætatem perventum fuerit. Sed hic de illa professione agitur, quæ in annis pueritiæ proprio arbitrio, Deo offertur, quam non confirmat parentum consensus. Ceterùm, quæ à parentibus Deo offertur professio, inviolatam servari oportet. Unde scribit

II. GREGORIUS ad Augustinum Anglorum Episcopum. [imò Greg. II. ad Bonifacium Archiepisc. an. 726. *Romà in Germaniam.*]

Non licet de Monasterio egredi, quem pater, vel mater intra annos infantiæ fecerit ordinari.

ADdidistis adhuc [a], quòd si pater, vel mater filium, filiamve intra septa Monasterii in infantiæ annis sub regulari tradiderint disciplina, utrùm liceat eis postquam pubertatis [b] annos impleverint, egredi, & matrimonio copulari. Hoc omnino devitamus: quia nefas est, ut oblatis à parentibus Deo filiis voluptatis [c] fræna laxentur.

¶ CORR. ROM.] Sic etiam citat Ivo. Extat in Epistola quarta Gregorii III. ad Bonifacium Legatum Germaniæ: & simile habetur in Concilio Wormaciensi, *c.* 22.

[a] Ivo, *p.* 7. *c.* 15.
[b] *al.* ad pubertatis.
[c] *al.* voluntatis.

III. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 48. [an. 633. *in Hispania.*]

Aut propria professio, aut paterna devotio Monachum facit.

MOnachum [d] aut paterna devotio, aut propria professio facit. Quidquid horum fuerit, alligatum α tenebit. Proinde his ad Mundum revertendi intercludimus aditum, & omnes ad seculum interdicimus regressus.

¶ CORR. ROM. α *Alligatum.*] In duobus Vaticanis Conciliorum codicibus, & Lucensi Regio legitur, *allegatum.*

[d] Polyc. *l.* 4. *tit.* 54. Ansel. *l.* 7. *c.* 186. & *l.* 8. *c.* 6. Burch. *l.* 8. *c.* 6. Ivo, *p.* 7. *c.* 30.

IV. *Item* ISIDORUS. [fortè c. an. 630. *ibid.*]

In Monasterio perpetuò maneant, qui à parentibus traditi sunt.

QUicumque à parentibus propriis in Monasterio fuerit delegatus, noverit se ibi perpetuò permansurum. Nam Anna

Samuëlem puerum natum & ablactatum Deo cum pietate obtulit: qui & in ministerio Templi, quo à matre fuerat deputatus, permansit; & ubi constitutus est, deservivit.

¶ Corr. Rom.] Hoc non est inventum in libris B. Isidori: sed Smaragdus in expositione Regulæ B. Benedicti, *c.* 59. hoc idem ex ipso Isidoro refert.

V. *Item* ex Regesto Gregorii I. *lib.* 1. *Epist.* 48. ad Anthemium. [an. 591. *Româ in Campaniam.*]

De eodem.

[e] Extrà, *de Regular. c.* 6.

QUia autem [e] dura est in Insulis congregatio Monachorum; etiam pueros in eisdem Monasteriis ante XVIII. annorum tempora suscipi prohibemus: vel si qui nunc sunt, tua eos Providentia auferat, & in urbem Romanam transmittat. Hoc & in Palmaria, aliisque Insulis te per omnia volumus custodire.

VI. *Item* ex Concilio Triburiensi. [an. 895. *in Germania.*]

Qui à progenitoribus Monasterio traditus est, de eo egredi non licet.

[f] Burch. *l.* 8. *c.* 97. Ivo, *p.* 7. *c.* 115.

QUem primogenitores [f] ad Monasterium tradiderunt, & in Ecclesia cœpit canere, & legere; nec uxorem ducere, nec Monasterium deserere poterit: sed si discesserit, reducatur: si tonsuram dimiserit, rursùs tondeatur: uxorem si usurpaverit, dimittere compellatur.

VII. *Item* ex Pœnitentiali Theodori. [c. an. 680. *in Anglia.*]

PALEA.

[g] *fortè.* votus.

INfans pro infante potest dari in Monasterio: quamvis alter vocatus [g] sit. Tamen melius est votum solvere. Similiter & pecora æquali pretio. (si necesse est) sunt redimenda.

Gratian. 2. *Pars.*

„ Ex his autoritatibus colligitur, quòd paterna professio „ pueros tenet obligatos: nec licebit eis à proposito discedere, „ quod paterna devotione in puerilibus annis susceperunt. §. 1. Sed objicitur illud

VIII. Leonis Papæ I. *Epist.* 90. ad Rusticum Episcopum, *c.* 13. & 14. [an. 443. *Româ in Galliam.*]

Non licet Puellis nuptias eligere, quæ spontanea voluntate virginitatis susceperunt propositum.

[h] Burch. *l.* 8. *c.* 2. Ivo, *p.* 7. *c.* 20. Polyc. *l.* 4. *tit.* 35.

PUellæ [h], quæ non coactæ parentum imperio, sed spontaneo judicio virginitatis propositum, atque habitum susceperunt; si posteà nuptias eligunt, prævaricantur, etsi [1] consecratio non accessit, cujus utique non fraudarentur munere, si in proposito permanerent. Ambigi [2] verò non potest crimen magnum admitti, ubi & propositum deseritur, & consecratio violatur. Nam si humana pacta non possunt impunè calcari, quid eos [i] manebit, qui corruperint fœdera Divini sacramenti?

[i] *al.* de eis.

¶ Pith. [1] *Etsi.*] 2. V. C. *etiamsi.*

[2] *Ambigi &c.*] Hæc, & quæ sequuntur, non sunt in Epistola Leonis.

Gratian.

„ Cùm ergo in principio hujus Capituli dicatur, [Puellæ, „ quæ non coactæ imperio parentum] datur intelligi, quòd „ si coactæ habitum virginitatis sumpserint, sine prævaricatione „ ipsum deserere possunt. Sed puella hîc nubilis intelligitur, „ cujus (ut in sequentibus demonstratur) post duodecimum „ annum est liberum arbitrium: nec in electione „ propositi cogitur sequi parentum imperium. §. 1. Sic & „ illud intelligendum est, quod est statutum

IX. In Synodo habita ab Eugenio Papa II. *c.* 32. [an. 826. *Romæ.*]

Extra voluntatem propriam retrusi in Monasteriis non teneantur.

SIcut, qui Monasteria elegerunt, à Monasteriis egredi non permittuntur; ita hi, qui inviti sine justæ offensionis causa sunt intromissi, nisi volentes, non teneantur: quia quod non petunt, non observant. Ideóque tales considerandi sunt magis [k] peccata committere, quàm plangere, sicut in decreto sanctissimi Leonis Papæ manifestissimè continetur.

[k] *al.* maximè.

X. *Unde* Marcellus Papa. [c. an. 306. *Romæ.*]

PALEA.

[l] *al.* vel.

ILlud autem statuendum esse censemus, ut si in minori ætate filii Monasterio oblati fuerint, & [l] sacram tonsuram, vel velamina susceperint; dignum quidem duximus, ut XV. anno à Prælatis moniti [m] inquirantur, utrùm in ipso habitu permanere cupiant, an non. Si verò permanere professi fuerint; ulteriùs pœnitendi locum minimè amplecti possunt. Sin autem ad secularem habitum reverti voluerint; redeundi licentia nullo modo denegetur: quia satis inutile est, ut coacta servitia Domino præstentur.

[m] *al.* moniti verbis.

¶ Corr. Rom.] Notatur nomine Paleæ etiam ab autore Glossæ: sed extat ferè in omnibus vetustis, & sine Paleæ nomine.

Velamen autem non licet imponere Virginibus, nisi certis diebus. Unde

“ Gratian. “ 3. *Pars.*

XI. Gelasius Papa I. ad Episcopos per Lucaniam, *c.* 14. & 15. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

Non nisi certis diebus velamen imponatur Virginibus.

[n] Polyc. *l.* 4. *tit.* 35. Ansel. *l.* 7. *c.* 190. Burch. *l.* 8. *c.* 15. Ivo, *p.* 7. *c.* 36. Pann. *l.* 3. *c.* 189.

DEvotis Deo [n] Virginibus, nisi aut [3] Epiphaniorum die [4], aut in Albis Paschalibus, aut in Apostolorum Natalitiis [5] sacrum velamen minimè imponatur [o] [6]: nisi forsan (sicut de Baptismate dictum est) gravi languore correptis, ne sine hoc munere de seculo exeant, implorantibus non negetur. §. 1. Viduas autem velare Pontificum nullus attentet.

[o] *al.* imponat. *orig.*

¶ Pith. [3] *Aut.*] 3. V. C. *aut in.*

[4] *Die.*] Delent 3. V. C.

[5] *Natalitiis.*] 3. V. C. *Natalibus.*

[6] *Imponatur.*] 3. V. C. *imponant.*

Tempus quoque Consecrationis earum similiter observatur. Unde

“ Gratian. “ 4. *Pars.*

XII. Gregorius I. in Regesto, *lib.* 3. *Epist.* 11. [an. 593. *Româ in Siciliam.*]

Ante sexagesimum ætatis suæ annum Virgines non consecrentur.

[p] Polyc. *ibid.* Ans. *l.* 7. *c.* 91.

JUvenculas [p] fieri Abbatissas vehementissimè prohibemus. Nullam igitur Fraternitas tua, nisi sexagenariam Virginem, cujus vita [q] hoc atque mores exegerint, velari permittat.

[q] *al.* ætas.

XIII. *Item* ex Concilio Carthaginensi III. [imò Agathensi *c.* 19. an. 506. *in Gallia.*]

SAnctimoniales ante annum quadragesimum non velentur.

¶ Corr. Rom.] Sic citatur etiam in omnibus vetustis: sed in nullo Carthaginensi est inventum. Idem verò nonnullis additis habetur in Concilio Agathensi, *c.* 19.

XIV. *Item* ex Concilio Carthaginensi III. *c.* 4. [an. 397. *in Africa.*]

Ante vigesimum quintum annum Virgines non consecrentur.

[r] Polyc. *l.* 2. *tit.* 27. Burch. *l.* 2. *c.* 11. Ivo, *p.* 6. *c.* 31. Pann. *l.* 3. *c.* 30.

PLacuit [r], ut ante XXV. annos ætatis nec Diaconi ordinentur, nec Virgines consecrentur: & ut Lectores populum non salutent.

¶ Corr. Rom.] Anteà citabatur ex Concilio Africano IV. sed *suprà dist.* 77. *placuit*, citatur ex Carthaginensi III. ubi habetur.

XV. *Item* Pius Papa [f]. [fortè c. an. 158. *Romæ.*]

[f] Capit. *l.* 1. *c.* 46.

[t] Polyc. *l.* 4. *tit.* 35. Burch. *l.* 8. *c.* 18. Ivo, *p.* 3. *c.* 39. Pann. *l.* 3. *c.* 190.

VIrgines [t] non velentur ante XXV. annos; nisi fortè necessitate periclitantis pudicitiæ virginalis: & non sunt consecrandæ [u] nisi in Epiphania, & in sabbato [α] Paschæ, & in Apostolorum Natalitiis; nisi causâ mortis urgente.

[u] *al.* offerendæ.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc inter decreta Pii non est inventum, & abest à tribus vetustis Gratiani exemplaribus. De causis verò, ob quas ante XXV. annos possint Virgines velari, agitur in Concilio Milevitano, *c.* 26. & Africano, *c.* 93. ex quo Africano refertur Capitul. *l.* 1. *c.* 46.

[α] *Sabbato.*] In uno vetusto legitur, *in Albis*, & apud ceteros Collectores, *in Albis Paschalibus.*

Quamvis autem Viduæ velari prohibeantur; viduitatis tamen professio in scriptis ab eis est facienda. Vestis quoque professioni conveniens est eis tradenda, quâ ubique utantur. Unde

“ Gratian. “ 5. *Pars.*

XVI. In Concilio Toletano X. *c.* 4. [an. 656. *in Hispania.*]

Professionem viduitatis faciant, & habitum sumant Religionis, quæ castitatem servare proponunt.

VIdua, quæ sanctæ Religionis obtinere propositum voluerit, Sacerdoti, vel Ministro, ad quem aut ipsa venerit, aut quem ad se venire contigerit, scriptis professionem faciat à se aut signo, aut subscriptione notatam, continentem se & Religionis propositum velle, & hoc perenniter inviolatè servare. Tunc acceptâ à Sacerdote, vel Ministro apta Religionis professioni [x] veste, seu in lectulo quiescens, sive in quocumque loco consistens constanter [y] [7] eâ utatur; nec diversi [8] coloris, aut diversæ partis eadem sit notabilis vestis, sed religiosa, & non suspecta.

[x] *al.* usui.

[y] *al.* incunctanter.

¶ Pith. [7] *Constanter.*] 2. V. C. *permanenter.*

[8] *Diversi.*] V. C. *divisi.*

SI QUIS PRÆTER VOLUNTATEM PARENTUM TONSURAM VEL RELIGIONIS VESTEM IN PUERITIA ACCIPIAT, AN POSSIT SIBI DETRAHI.

QUÆSTIO II.

Gratian. 1. Pars. " DE his verò, qui præter voluntatem parentum tonsuram, vel religiosam vestem susceperint, sic definitur "

I. In Concilio Toletano X. *cap.* 6. [an. 656. *in Hispania.*]

Tonsura, vel vestis religiosa in minori ætate suscepta, à parentibus irrita fieri potest.

SI in qualibet [a] minori ætate, vel Religioni debitam vestem, vel Religionis tonsuram in utroque sexu filiis aut unus, aut ambo parentes dederint fortè α, aut nolentibus, aut nescientibus sese susceptam, non mox visam in filiis abdicaverint, sed vel coram se, vel coram Ecclesia [b 1], palàmque in conventu eosdem filios talia habere permiserint; ad secularem reverti habitum filiis ipsis quandoque penitùs non licebit; sed convicti, quòd tonsuram, aut religiosam vestem aliquando habuerint, mox ad Religionis cultum habitúmque revocentur, & sub strenua districtione hujusmodi observantiæ inservire cogantur. §. 1. Parentibus sanè filios suos Religioni contradere non ampliùs, quàm usque ad quartum decimum β eorum ætatis annum licentia poterit esse: posteà verò, an cum voluntate parentum, an suæ devotionis sit solitarium votum; erit filiis licitum Religionis assumere cultum. §. 2. Quisquis autem vel abolitione tonsuræ, vel secularis vestis assumptione detectus fuerit attigisse transgressionem; & excommunicationis censuram accipiat, & Religioni semper inhæreat.

[a] Greg. III. *Epist.* 3. Polyc. *l.* 4. *tit.* 34. Burch. *l.* 8. *c.* 1. Ivo, *p.* 7. *c.* 27. Pann. *l.* 3. *c.* 186.
[b] *al.* Episcopo.

¶ Corr. Rom. α *Dederint* [2] *fortè.*] In Conciliis etiam manuscriptis legitur, *dederint certè aut nolentibus, &c.* In Pannormia verò, *dederint, aut certè nolentibus, &c.*

β *Quartum decimum.*] Sic etiam in Pannormia: in uno autem vetusto Gratiani, & Conciliorum codicibus etiam manuscriptis legitur, *usque ad decimum* [3], apud ceteros verò Collectores, *ad duodecim.*

¶ Pith. [1] *Ecclesia.*] V. C. *Episcopo.*
[2] *Dederint, &c.*] Ita V. C.
[3] *Usque ad decimum.*] Ita V. C.

II. *Item* ex Concilio Triburiensi, *c.* 24. [an. 895. *in Germania.*]

Usque ad annos xii. paternæ voluntatis puella subjacebit arbitrio.

PUella [c], si ante xii. annos ætatis sponte sua sacrum sibi velamen assumpserit; possunt statim parentes ejus, vel tutores id factum irritum facere, si voluerint. At si annum, & diem, id dissimulando consenserint; ulteriùs nec ipsi, nec ipsa mutare hoc poterunt. §. 1. Si verò [d] in fortiori ætate adolescentula, vel adolescens servire Deo elegerit, non est potestas parentibus prohibendi.

[c] Burch. *l.* 8. *c.* 98. Ivo, *p.* 7. *c.* 116. Pann. *l.* 3. *c.* 187. Conc.
[d] Porrò si. *orig.*

Gratian. 2. Pars. " Velamen autem nulli Sanctimoniali, alteri imponere licet. Unde ait

III. Eutychianus Papa [e]. [imò Concilium Parisiense, *l.* 1. *c.* 43. an. 829. *in Gallia.*]

Abbatissa præsumens velare virginem, vel viduam, excommunicetur.

[e] Conc. Paris. *l.* 1. *c.* 43. & Capitul. *l.* 1. *c.* 76. Conc.

STatuimus [f 4], ut si Abbatissa, aut quælibet Sanctimonialis post hanc diffinitionem in tantam audaciam proruperit, ut aut viduam, aut puellam virginem velare præsumat; judicio Canonico usque ad satisfactionem subdatur.

¶ Pith. [4] *Statuimus.*] Constitut. Caroli 31.

[f] Burch. *l.* 8. *c.* 17. Ivo, *p.* 7. *c.* 38. Pann. *l.* 3. *c.* 194.

Gratian. 3. Pars. " Hac autoritate prædicta, & paterna professione docetur astringi quilibet in puerilibus annis, & præter voluntatem eorum proposito suscepto perhibetur teneri; nisi tonsuram, vel religiosam vestem parentes mox visam abdicaverint. Parvuli verò, dum offeruntur, non nisi sub multorum testimonio suscipiendi sunt. Unde legitur

IV. In IX [g]. Synodo. [imò in libro de Instit. Monach. B. Basilii *cap.* 8. c. an. 362. *in Ponto.*]

[g] *al.* Octava.

Infantes oblati à parentibus, sub plurimorum testimonio suscipiantur.

OPortet infantes cum voluntate, & consensu parentum, immò ab ipsis parentibus oblatos, sub plurimorum testimonio suscipi: ut omnis occasio maledicti gratiâ excludatur hominum pessimorum α.

¶ Corr. Rom.] Est in eodem Libello B. Basilii, & eodem capite, in quo est *c. firma. suprà eâd. q.* 1. & sequitur continenter post illud.

α *Pessimorum.*] In eo Libello est, *plurimorum.*

SI QUIS PRÆTER PROPRIAM VOLUNTATEM CUCULLAM INDUERIT, AN COGATUR EAM RETINERE.

QUÆSTIO III.

QUòd autem qui invitus propositum Religionis susceperit, non sit cogendus ad inviti propositi observationem, testatur dicens " Gratian. 1. Pars.

I. Leo Papa I. *Epist.* 90. al. 92. ad. Rusticum Episcopum, *cap.* 12. [an. 443. *Romà in Galliam.*]

Non potest deseri propositum Monachi sponte susceptum.

PRopositum [a] Monachi proprio arbitrio, & [b 1] voluntate susceptum deseri non potest absque peccato. Quod enim [2] vovit [c] Deo, debet & reddere. Unde qui relicta singularitatis professione ad militiam, vel ad nuptias devolutus est; publicæ pœnitentiæ satisfactione purgandus est: quia etsi innocens militia, & honestum potest esse conjugium; electionem tamen meliorum [d] deseruisse, transgressio est.

¶ Pith. [1] *Et.*] 2. V. C. *aut.*
[2] *Quod enim.*] Add. 2. V. C. *quis.*

[a] Polyc. *l.* 4. *tit.* 34. Ans. *l.* 7. *c.* 187. Burch. *l.* 8. *c.* 8. Ivo, *p.* 7. *c.* 19. Pann. *l.* 3. *c.* 182.
[b] *al.* aut.
[c] *al.* vovit quis.
[d] *al.* meliorem. *al.* melioris.

II. *Item* ex Concilio Toletano VI. *c.* 6. [an. 638. *in Hispania.*]

Qui religiosum habitum sponte susceptum deserere voluerit, ad ipsum redire cogatur.

PRoclivis cursus est [e] ad voluptatem, & imitatrix natura vitiorum. Quamobrem quisquis virorum, vel mulierum habitum semel induerit spontaneè religiosum, aut si vir deditus Ecclesiæ choro, aut femina fuerit, aut fuit delegata puellarum Monasterio; in utroque sexu prævaricator ad propositum invitus reverti cogatur, ut vir detondeatur, & puella ad Monasterium regrediatur. Si autem quolibet patrocinio desertores permanere voluerint; Sacerdotali sententia, ita à Christianorum cœtu habeantur extorres, ut nec locus α eis ullus sit communionis. §. 1. Viduæ quoque (sicut universalis Synodus [f] jamdudum statuit) professionis, vel habitûs sui desertrices superiori sententia condemnentur.

[e] Burch. *l.* 8. *c.* 14. Ivo, *p.* 7. *c.* 35.
[f] in Tol. 4. *c.* 55.

¶ Corr. Rom. α *Ut nec locus.*] In libro Conciliorum Lucensi Regio legitur, *ut nec locutio cum eis ulla sit communis.* Reliqui verò codices concordant cum Gratiano. Apud Ivonem est, *ut nec locus eis ullus sit communis.*

III. *Item* ex Concilio Calchedonensi, *c.* 7 [g]. [an. 451. *in Bithynia.*]

[g] Et in Aquisgran. *c.* 85.

Semel in Clero taxati, vel Monasteriis deputati, ad militiam non redeant.

EOs, qui semel [h] in Clero taxati fuerint, sive in Monasterio deputati, decrevimus neque ad militiam, neque ad honores seculares venire. Eos autem, qui hoc ausi fuerint facere, & non ejus rei pœnitere maluerint [i], ut ad hoc idem revertantur, quod antè obtentu Dei sibi proposuerunt, convenit [3] anathematizari.

¶ Pith. [3] *Convenit.*] Abest in V. C.

[h] Ex prisca versione. Burch. *l.* 8. *c.* 4. Ivo, *p.* 7. *c.* 28.
[i] *al.* voluerint.

" Cùm dicitur propositum Monachi proprio arbitrio, & voluntate susceptum, intelligitur, quòd si propria voluntate susceptum non fuerit, observari non cogitur. Unde scribit " Gratian. 2. Pars.

IV. Nicolaus Papa omnibus Episcopis in Regno Ludovici. [c. an. 866. *Romà in Germaniam.*]

Monasterialibus disciplinis nullus subjiciatur invitus.

PRæsens Clericus [k] nomine Lambertus unà cum patre suo, nomine Attho, quondam videlicet Comite, nunc autem Clerico, ad Limina Apostolorum properans adiit præsentiam nostram, asserens qualiter idem pater ejus in Laicali adhuc ordine [l] in prædiis propriis ædificasset duo Monasteria, voluntatem gerens, ut post suum decessum præsens ejus filius Lambertus in locum ejus [4] succederet: quem infra teneram ætatem inter octavum, & decimum annum constitutum memoratus pater proprio arbitrio absque Regulari institutione extra omnem illius voluntatem, cucullam induit. Igitur post quoddam ipsius temporis spatium (ut ipse dicit) Salomon Episcopus cum quibusdam aliis absque patris oblatione, vel Abbatis percepta benedictione, eumdem Lambertum Monasticum habitum induere fecit (ut ferunt) invitum; & sub hac occasione, paterna, seu materna hereditate à fratribus suis privatum esse, atque contra omnem (ut dictum est) voluntatem suam, quasi regularem illum Monachum permanere volunt [m]. Super qua re diligenti cura investigantes, etiam sub adjuratione patrem ipsius, si verum diceret, interrogavimus: sed idem pater Attho [5] respondit se talem habuisse, & habere voluntatem, ut filius suus verus Monachus fieret, & in locum ejus succederet. Sub [6] testificatione autem jurejurando firmavit [7], quòd quando primitùs ei cucullam induit, idem Lambertus

[k] Ivo, *p.* 6. *c.* 356.
[l] *al.* habitu.
[m] *al.* voluit.

semper restitit, & numquam se fieri Monachum consensit; sed demùm ab insequentibus Monastico [8] habitu violenter est indutus, asserens, quòd numquam Regulam aliquam [9] promisit, neque ego pater ejus pallio [n] [10] altaris indutum illum obtuli, neque à quocumque Sacerdote, vel Abbate (ut mos poscit) benedictione percepta Regulæ umquam se Monachum subjectum futurum promisit. Super his omnibus etiam protestatus est præfatus Clericus Attho, quia si eo tempore, tam duræ observantiæ Monasticam intellexisset regulam, numquam eumdem filium Lambertum coëgisset portare cucullam. §. 1. Quapropter consultè Psalmographi [o] verba recolentes, quibus voluntariè se Deo sacrificare pronuntiat; & voluntaria oris sui beneplacita fieri in conspectu Dei obsecrat, præsentem, ut dictum est, Clericum nomine Lambertum minimè debere existimavimus sub tali violentia fieri Monachum. Quod enim quis non eligit, nec optat, profectò non diligit: quod autem non diligit, facilè contemnit. Nullum quippe bonum, nisi voluntarium. Idcircò Dominus [p] non ferendam in via virgam, per quam violentia ulli inferatur, præcepit. Quapropter consultiùs agetur, si piis suasionibus contemptum Mundi, & amorem Dei prædicando, quam violentiam inferendo, ad Cælestem amorem, illum accenderitis. Unde omnium vestrûm charitati hanc nostri Apostolatûs mandare decrevimus Epistolam, monentes, atque præcipientes, quatenus (si ita verum est, ut isti dicunt) nullus Episcopus, vel Abbas, seu Monachorum reliquorum conventus Monasticis illum regulis invitum subjacere compellat: neque ullo modo fratres ejus per hanc occasionem licentiam habeant paternâ, seu maternâ illum hereditate privare: sed usque dum Divina inspiratione compunctus propria voluntate regulæ se subdat, liceat eum à Mundanis, & Laicalibus remotum vagationibus, vel negotiis, inter Religiosos & Ecclesiasticos viros in Canonica degere vita. Non enim putamus (quod absit) Canonicos Religiosos sanctorum Monachorum vita, & consortio sejunctos: quia unusquisque, secundùm Apostolum [q], propriam mercedem accipiet secundùm laborem suum.

[n] *al.* palla. *aliquot manuscr. & Ivo.*

[o] *Psal.* 53. 118. 108.

[p] *Matth.* 10.

[q] 1. *Cor.* 3.

GRATIAN. 3. *Pars.* „ Si vero Episcopi, vel Abbatis illecti promissionibus alii qui tonsuram, vel Religionis vestem susceperint; ipsi quidem in eo, quod cœperunt, permaneant: res verò eorum heredibus suis restituantur. Unde legitur

¶ Pith. [4] *Ejus.*] V. C. *ei.*
[5] *Pater Attho.*] V. C. *Clericus Atho.*
[6] *Sub.*] V. C. *Sed sub.*
[7] *Firmavit.*] V. C. *Firmabat.*
[8] *Monastico.*] V. C. *Monachico.*
[9] *Aliquam.*] V. C. *aliquando.*
[10] *Pallio.*] V. C. *Palla.*

V. In Moguntino Concilio [r]. [imò Cabilonensi II. *c.* 7. an. 813. *in Gallia.*]

Restituantur heredibus res eorum, qui ab Episcopis, vel Abbatibus decepti comam deposuerunt.

Constituit [s] sanè sacer iste Conventus, ut Episcopi, sive Abbates, qui non in fructum animarum, sed in avaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumveniendo totonderunt, & res eorum tali persuasione surripuerunt; pœnitentiæ Canonicæ (utpote turpis lucri sectatores) subjaceant. Hi verò, qui illecti comam deposuerunt; in eo, quod cœperunt, perseverare cogantur: res verò eorum heredibus reddantur.

¶ Corr. Rom.] De hac citatione dictum est *suprà* xvi. *q.* 7. *c. penult.*

[r] In Cabil. II. *c.* 7.

[s] Suprà, xvi. *q.* 7. *constituit.* Burch. *l.* 8. *c.* 93. Ivo, *p.* 7. *c.* 111.

SI AB UNO MONASTERIO IN ALIUD DISTRICTIUS LICEAT ALICUI TRANSIRE.

QUÆSTIO IV.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ Quòd verò ab uno Monasterio in aliud districtius transire Monachis liberum sit, habetur,

I. Ex Concilio Triburiensi, in quo sic statutum est [a]. [an. 895. *in Germania.*]

Non sunt probibendæ Virgines sacræ, quæ causâ Religionis aliud Monasterium adire desiderant.

Virgines sacræ [b], si pro lucro animæ suæ propter districtiorem vitam ad aliud Monasterium pergere disposuerint, ibidémque commanere decreverint, Synodus concedit. Si verò fugâ disciplinæ alium locum quæsierint, redire cogantur.

[a] Simile in Conc. Triburiensi, quod extat, *c.* 26.

[b] Burch. *l.* 8. *c.* 22. Ivo, *p.* 7. *c.* 42.

GRATIAN. 2. *Pars.* „ Quod autem de Virginibus sacris hoc Capitulo statuitur, de Monachis etiam consequenter intelligitur, & de quolibet etiam Clerico. §. 1. Sed objicitur illud [1]

II. Basilii. [c. an. 362. *in Ponto.*]

Vota Monachi sine consensu Abbatis sui irrita sunt.

Monacho [c] non licet votum vovere sine consensu Abbatis sui: si autem voverit, frangendum erit.

¶ Corr. Rom.] Sensus hujus Capitis aliquo modo elici potest *ex sermone* 2. de Institutione Monachorum, & *c.* 28. Monasticarum constitutionum B. Basilii.

¶ Pith. [1] *Illud.*] Add. V. C. *ex dictis.*

[c] Polyc. *l.* 4. *tit.* 34. Burch. *l.* 8. *c.* 9. Ivo, *p.* 7. *c.* 32.

III. *Item illud* Agathensis Concilii, *c.* 27. [an. 506. *in Gallia.*]

Monachum nullus suscipiat, aut ordinet absque Abbatis sui permissu.

Monachum [d] nisi Abbatis sui aut permissu, aut voluntate ad alterum Monasterium commigrantem, nullus Abbas suscipere, aut retinere præsumat: sed ubicumque fuerit, Abbati suo autoritate Canonum revocetur.

§. 1. Item Clericis [e] sine Commendatitiis literis Episcopi sui, licentia non pateat evagandi. In Monachis quoque præsentis sententiæ forma servetur: quos si verborum increpatio non emendaverit; etiam verberibus statuimus coërceri. §. 2. Servandum quoque [f] de Monachis, ne eis ad solitarias cellulas liceat à Congregatione discedere: nisi fortè probatis post emeritos labores, aut propter infirmitatis necessitatem asperior, Abbatis licentiâ α, regula [2] remittatur. Quod ita demùm fiat, ut intra eadem Monasterii septa manentes, tamen sub Abbatis potestate, separatas habere cellulas permittantur. Abbati quoque β singulas diversas cellulas, aut plura Monasteria habere non liceat; nisi tantùm propter incursum hostilitatis intra muros receptacula collocare.

¶ Corr. Rom. α *Licentiâ.*] Hæc vox abest à vetustioribus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, duobúsque item Gratiani exemplaribus. In recentioribus autem Coloniensibus editionibus legitur, *asperior ab Abbatibus regula permittatur.* Sed apud Julianum Antecessorem *novellâ* 123. *num.* 53. ubi simile habetur, licentia Abbatis requiritur.

β *Abbati quoque.*] Sic in aliquot Conciliorum editionibus. In aliis autem, præcipuè in Coloniensi quatuor tomorum legitur, *Abbatibus quoque singulis diversas cellulas.*

¶ Pith. [2]. *Abbatis licentiâ regula.*] 2. V. C. *Abbatis regula.* 2. alii, *Abbatibus regula.*

[d] Ivo, *p.* 3. *c.* 157.

[e] Ex eodem Conc. *c.* 38. & Venet. *c.* 5. Pann. *l.* 3. *c.* 67.

[f] Concord. Julianus Antecess. *Novel.* 123. *c.* 53.

Verùm hoc intelligendum est de Monachis religiosè viventibus: quibus vota specialis abstinentiæ, vel alicujus districtionis, quæ generalem consuetudinem suorum Fratrum excedat, sine Abbatis consensu vovere non licet; né super eos fratres scandalizentur. Causâ etiam illorum statutum est hoc, qui regularem disciplinam subterfugientes peregrinationis vota sibi assumunt: quod nec Monacho, nec alicui Clerico licet: ne hac occasione ad secularem conversationem redeat. „ GRATIAN.

CAUSA XXI.

Archipresbyter cujusdam Ecclesiæ, Præposituram alterius accepit; nec priorem vult relinquere: secularium quoque negotiorum procurator efficitur: claris, & fulgidis vestibus se exornans: ab Episcopo suo corripitur; relicto officio suo ad secularem Judicem habet confugium. „ GRATIAN.

I. Primùm quæritur, an Clericus in duabus Ecclesiis possit conscribi.

II. Secundò, si unam voluerit relinquere, an liceat ei ad aliam transire.

III. Tertiò, an procurationes secularium negotiorum Clericis liceat suscipere.

IV. An claris, & fulgidis vestibus eis ornari expediat.

V. Quintò, an ab Episcopo correpti suum officium relinquere, & ad secularem Judicem confugere valeant.

AN CLERICUS IN DUABUS ECCLESIIS POSSIT CONSCRIBI.

QUÆSTIO I.

In duabus Ecclesiis aliquem connumerari posse prohibet dicens „ GRATIAN.

I. Septima Synodus, *c.* 15. [an. 787. *in Bithynia.*]

In duabus Ecclesiis Clericus conscribi nullo modo debet.

Clericus ab instanti [a] tempore non connumeretur in duabus Ecclesiis. Negociationis enim hoc est, & turpis lucri [b] [1] proprium, & ab Ecclesiastica consuetudine penitus alienum. Audivimus enim ex ipsa Dominica voce [c], quòd [a] nemo potest duobus dominis servire. Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Unusquisque enim secundùm Apostolicam vo-

[a] Ans. *l.* 7. *c.* 98. Ivo, *p.* 6. *c.* 31.

[b] *al.* commodi. αἰσχροκερδείας.

[c] *Matth.* 6.

[d] 1. *Cor.* 7. cem [d], in quo vocatus est, in hoc debet manere, & in una locari Ecclesia. Quæ enim per turpe lucrum in Ecclesiasticis rebus efficiuntur; aliena consistunt à Deo: ad vitæ verò hujus necessitatem studia sunt diversa. Ex his ergo, qui voluerit, acquirat corporis [e] opportuna. Ait enim Apostolus [f]; *Ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ.* Et hæc quidem in hac à Deo servanda α urbe. Ceterùm in villis β, quæ foris sunt, propter inopiam hominum indulgeatur.

[e] *al.* corpori.
[f] *Act.* 20.

¶ CORR. ROM. α *A Deo servanda.*] Anteà legebatur, *in hac urbe servandum.* Emendatum est ex Anastasii exemplaribus. Græcè enim est, ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ πόλει. Apud Ivonem est, *in hac servanda urbe.*

β *Villis.*] Græcè est, χωρίοις, quod latiùs patet. Significat enim sæpè regiones.

¶ PITH. [1] *Lucri.*] V. C. *Commodi.*
[2] *Quòd.*] V. C. *quia.*

GRATIAN. „ SED duæ Ecclesiæ intelliguntur Ecclesiæ duarum civitatum, in quibus nullus debet conscribi. Unde statutum est

II. IN CALCHEDONENSI CONCILIO, *c.* 10 [g]. [an. 451. *in Bithynia.*]

De eodem.

[g] Et in Aquisgran. *c.* 50.
[h] Burch. *l.* 2. *c.* 96. Ivo, *p.* 6. *c.* 173.

CLericum [h] in duarum Ecclesiis Civitatum eodem tempore conscribi non oportet.

GRATIAN. „ SED econtrà nonnumquam Episcopus civitatis unius, efficitur Archiepiscopus alterius civitatis: nec tamen priorem Ecclesiam deserit: sed prior Ecclesia, quasi commendata relinquitur, secunda, quasi titulata habetur. Unde scribit

III. LEO IV [3]. [fortè c. an. 850. *Romæ.*]

In una Ecclesia titulatus, alteram sibi commendatam potest habere.

[i] Agitur de hac re sup. *dist.* 70. *c. fin.* & XVI. *q.* 7. *per Laicos.*

QUi plures [i] Ecclesias retinet; unam [4] quidem titulatam, aliam verò sub commendatione retinere debet [5].

¶ PITH. [3] *Leo IV.*] Addit V. C. *Episcopis Britanniæ.*
[4] *Unam &c.*] V. C. *una quidem titulata, alia.*
[5] *Retinere debet.*] V. C. *tenendæ sunt.*

GRATIAN. „ SIC intelligendum est & illud

IV. AGATHENSIS CONCILII, *c.* 57 [k]. [an. 506. *in Gallia.*]

[k] In Conc. Epaunen. *c.* 9.

Duobus Monasteriis unus Abbas præesse non potest.

[l] Burch. *l.* 8. *c.* 81. Ivo, *p.* 3. *c.* 164, & *p.* 7. *c.* 99.

UNum Abbatem [l] duobus Monasteriis præsidere interdicimus.

GRATIAN. „ POTEST etiam utrique tamquam titulatæ [m] præesse; sed jure speciali, non communi. Unde

[m] *al.* titulata.

V. GREGORIUS I. *lib.* 2. *Epist.* 13. seu *c.* 52. ad Agnellum Episcopum. [an. 592. *Româ in Campaniam.*]

Unus Episcopus duabus præficitur Ecclesiis.

[n] Ansel. *l.* 5. *c.* 28. Polyc. *l.* 1. *tit.* 8.

REIatio Cleri [n] simul & populi Tarracinensis α nos valdè lætificat ob hoc, quòd de tua Fraternitate bona testatur: Et quia defuncto Petro Pontifice suo sibi Cardinalem postulant constitui te Sacerdotem; eorum vota necessariò complenda esse prævidimus. & *infrà.* §. 1. Tota igitur mentis intentione ita lucrum animarum Deo nostro facere festinato, ut digna te merces ante ejus conspectum in die retributionis inveniat. Quidquid verò de prædictæ rebus Ecclesiæ, vel ejus patrimonio, seu Cleri ordinatione, promotionéve, & omnibus generaliter ad eum pertinentibus solerter, atque canonicè ordinare, facereque provideris; liberam habebis (quippe ut Sacerdos proprius) modis omnibus facultatem.

¶ CORR. ROM.] Alia est sententia B. Gregorii, ac Gratianus putare videatur. Hunc enim Agnellum, qui anteà Fundorum erat Episcopus, quòd ea civitas ab hoste esset vastata, Tarracinæ Cardinalem constituit Sacerdotem, ut in sequenti capite. De qua re notatum est *suprà, dist.* 71. *c. fraternitatem.*

α *Tarracinensis.*] Sic est emendatum ex vetustis, cùm in vulgaris esset, *Tarraconensis gentis.* In originali autem legitur, *Tarracinæ degentis.*

VI. IDEM ibid. [an. 592. *Româ in Campaniam.*]

[o] Ans. *ibid.*

ILlud quoque [o] Fraternitatem tuam scire necesse est, quoniam sic te prædictæ Tarracinensis Ecclesiæ Cardinalem esse constituimus Sacerdotem, ut & Fundensis Ecclesiæ Pontifex esse non desinas; nec curam gubernationémque ejus prætereas: quia ita Fraternitatem tuam sæpè dictæ Tarracinensi Ecclesiæ, sicut præfati sumus, præesse præcipimus; ut antedictæ Fundensis Ecclesiæ tibi jura, potestatémve nullo modo subtrahamus.

¶ CORR. ROM.] In vetustis codicibus hoc est conjunctum superiori, quemadmodum in ipsa Epistola, & apud Anselmum.

NON enim potest utrique præsidere, tamquam titulatæ, sed uni tamquam commendatæ, alteri verò tamquam titulatæ præesse valet. „ GRATIAN.

SI UNAM VOLUERIT RELINQUERE, AN LICEAT EI AD ALIAM TRANSIRE.

QUÆSTIO II.

QUI verò relictâ suâ Ecclesiâ ad aliam transire voluerit, nequaquam sine Dimissoriis literis sui Episcopi suscipiatur. Unde legitur „ GRATIAN. 1. *Pars.*

I. IN SEXTA SYNODO [a], *c.* 17. [an. 692. *Constantinopoli.*]

[a] Et in VII. *c.* 10.

Sine Dimissoriis literis in aliena Ecclesia Clericus non ordinetur.

QUoniam diversarum Ecclesiarum Clerici suas, in quibus ordinati sunt, Ecclesias relinquentes, ad alios concurrunt Episcopos, & ignorante α Episcopo proprio in alienis constituuntur Ecclesiis, ubi contingit β eos sine sui examinatione permanere [1]; præcipimus amodò, ut nullus Clericorum omnino, in quocumque gradu sit, licentiam habeat sine Dimissoriis literis sui Episcopi in altera constitui Ecclesia. Qui verò hoc amodò non observaverit; ad opprobrium ejus γ qui ordinaverit eum, deponatur tam ipse, quàm qui eum sine ratione susceperit.

¶ CORR. ROM. α *Ignorante.*] Græcè est, γνώμης δίχα τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, id est, *sine sententia proprii Episcopi.*

β *Ubi contingit.*] Græcè legitur, ἐκ τούτου τε συνέβη ἀνυποτάκτους αὐτοὺς καταστῆναι, id est, *atque hinc evenit, ut ipsi reddantur non subjecti.*

[b] 1. *Tim.* 1. & *Heb.* 2.

γ *Ad opprobrium ejus.*] Græcè, ἐπεὶ ὁ μὴ τοῦτο ἀπὸ τοῦ νῦν παραφυλαττόμενος, ἀλλὰ καταισχύνων, τό γε ἐπ᾽ αὐτῷ, τὸν τὴν χειροτονίαν αὐτῷ ἐπιτεθεικότα, καθαιρείσθω, id est, *Nam qui à præsenti tempore hoc non observat, sed quantum in se est, eum, qui ipsi manus imposuit, dedecorat; deponatur, &c.*

¶ PITH. [1] *Ubi contingit eos sine exam. perm.*] 2. V. C. Græci. *Ex hoc contingit eos sine subjectione manere.*

II. *Item* EX CONCILIO HISPALENSI II. *c.* 3. [an. 619. *in Hispania.*]

Ad aliam Ecclesiam transire Clerico non licet, si propriis Ministeriis sua fuerit destituta.

PLacuit, ut si quis Clericus ministeriis Ecclesiæ propriæ destitutis, ad aliam transitum fecerit; compellente, ad quem fugerit, Sacerdote ad Ecclesiam, quam priùs incoluerat, remittatur. Qui verò eum susceperit, nec statim sine ullo nisu exceptionis ad propriam Ecclesiam remittendum elegerit; quamdiu eum restituat, communione se privatum agnoscat. Desertorem autem Clericum cingulo honoris, atque ordinis sui exutum, aliquo tempore Monasterio relegari convenit; sicque posteà in ministerium Ecclesiastici ordinis revocari. Nam non poterit in talibus propagationis α aboleri licentia, nisi fuerit in eis propter correptionem disciplinæ subsecuta correctio.

¶ CORR. ROM. α *Propagationis.*] In Conciliorum editionibus, & codicibus Vaticanis partim est, *propagationibus*, partim, *pervagationis.* In codice verò Lucensi Regio legitur, *prævaricationis.*

OBJICITUR autem illud „ GRATIAN.

III. CALCHEDONENSIS CONCILII, *c.* 10 [c]. [an. 451. *in Bithynia.*]

[c] Et in Aquisgran. *c.* 50.

Nihil commune habeat cum Ecclesia priori, qui de una ad aliam translatus est.

SI quis jam translatus est ab alia Ecclesia in aliam [2]; nihil habeat commune cum priore Ecclesia, sive sub hac Ecclesia constitutis Martyriis, sive in parochiis [d], sive Xenodochiis [3], aut eorum negotiis. Eos verò, qui ausi fuerint post ordinationem hujus magnæ & universalis Synodi agere quæ prohibita sunt; statuit sancta Synodus cadere de proprio gradu.

2. *Pars.*
[d] *al.* ptochiis. *orig.*

¶ PITH. [2] *Ab alia Ecclesia in aliam.*] V. C. *ab alia in aliam Ecclesiam.*
[3] *Parochiis sive xenodochiis.*] V. C. *ptochiis, vel ex Synodicis.* Alia versio, *vel ad ipsam pertinentibus Martyriis vel Synodicis, vel pauperum rebus.*

SED aliud est transferri, atque aliud propria temeritate transire. Illud Apostolica autoritate fieri licet; hoc verò omnimodis prohibetur. §. 1. Sicut autem duabus Ecclesiis unus præponi non debet; ita nec una Ecclesia inter plures dividi valet. Unde legitur „ GRATIAN. 3. *Pars.*

IV. IN REMENSI CONCILIO. [fortè an. 813. *in Gallia.*]

Una Ecclesia duobus Sacerdotibus dividi non potest.

[e] Burch. *l.* 3. *c.* 45. Ivo, *p.* 3. *c.* 49. Pann. *l.* 2. *c.* 44.

SIcut [e] in unaquaque Ecclesia unus Presbyter debet esse; ita ipsa, quæ sponsa, vel uxor ejus dicitur, non potest dividi inter plures Presbyteros: sed unum tantummodo habebit Sacerdotem, qui eam castè, & sincerè regat. Unde interdicimus, ut nullus præsumat Ecclesiam inter duos, vel plures dividere:

quia Ecclesia Christi uxor & sponsa debet esse, non scortum; sicut Calixtus Papa [f] testatur.

CONDUCTITIIS quoque Presbyteris Ecclesia committi non debet. Unde

V. INNOCENTIUS II. in Synodo Romana, c. 10 [g]. [an. 1139. *Romæ.*]

Conductitiis Presbyteris Ecclesia non committatur.

PRæcipimus etiam, ne conductitiis Presbyteris Ecclesiæ committantur: & unaquæque Ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat Sacerdotem.

¶ CORR. ROM.] Hoc caput iisdem verbis repetiit Eugenius III. in Concilio Lateranensi: quod extat in Vaticana Bibliotheca.

AN PROCURATIONES SECULARIUM NEGOTIORUM CLERICIS LICEAT SUSCIPERE.

QUÆSTIO III.

QUòD autem Clerici secularium negotiorum procuratores esse non valeant, autoritate Carthaginensis Concilii primi probatur: in quo Nicasius α Episcopus Culusitanus dixisse legitur, *c. 6.*

¶ CORR. ROM. α *Nicasius.*] Emendata est hæc inscriptio ex ipso Concilio, & vetustis Gratiani codicibus, cùm anteà mendosè legeretur, *Nicolaus Papa Episcopis Castilianis.* Pertinet autem hic titulus ad *c. credo*, proximè post Paleam interjectam sequens.

I. IN CONCILIO CALCHEDONENSI, c. 3 α. [an. 451. *in Bithynia.*]

PALEA.

PErvenit [a] in sanctam Synodum, quia de eis, qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam alienarum possessionum conductiones, & seculares causas suscipiunt: & seipsos quidem à ministeriis sanctis per desidiam separant; ad domos autem Secularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes avaritiæ causâ suscipiunt. Decrevit igitur sancta & magna Synodus, neminem deinceps eorum, hoc est, non Episcopum, sive Clericum, aut Monachum conducere possessiones, aut misceri secularibus procurationibus: nisi fortè, qui Legibus ad Minorum ætatum tutelas, sive procurationes inexcusabiles attrahantur; aut cui ipsius civitatis Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula; vel Orphanorum, aut Viduarum, quæ indefensæ sunt, aut earum personarum, quæ maximè Ecclesiastico indigent adminiculo propter timorem Dei. Si quis verò transgressus fuerit hæc Statuta, correctioni [b] Ecclesiasticæ subjaceat.

¶ CORR. ROM.] Hic idem Canon tertius Concilii Calchedonensis affertur *suprà, dist. 86. c. fin.* ex alia versione. Abest autem hæc Palea à collatis exemplaribus, exceptis duobus.

II. IN CONCILIO CARTHAGINENSI I. c. 6. [an. 348. *in Africa.*]

Qui Clero annexi sunt, secularium possessionum procuratores non fiant.

CRedo [c] placere suggestionem meam Sanctitati vestræ, & displicere vobis, ut qui serviunt Deo, & annexi sunt Clero, accedant ad actiones [d], seu administrationes, vel procurationes domorum. Gratus Episcopus dixit; & Apostolorum statuta sunt, quæ dicunt [e]: *Nemo militans Deo implicat* [1] *se negotiis secularibus.* Proinde aut Clerici sint sine actionibus domorum: aut actores sine officio Clericorum. Universi dixerunt; hoc observemus.

¶ PITH. [1] *Implicat.*] V. C. *ingerit.*

III. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI III. c. 15. [an. 397. *ibid.*]

De eodem.

PLacuit [f] [2], ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel Clerici non sint conductores, neque Procuratores, neque ullo turpi, vel inhonesto negotio victum quærant: quia respicere debent scriptum esse [g]: *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.*

¶ PITH. [2] *Placuit.*] Aliis verbis refertur in Cod. MS.

IV. *Item* EX EPISTOLA Cypriani ad Presbyteros, & Diaconos, & plebem Furnitanorum, *lib. 1. Epist. 9.* [c. an. 256. *ibid.*]

Secularium negotiorum procurationem Clerici non suscipiant.

CYprianus [h] Presbyteris, & Diaconis, & plebi Furnis consistentibus [i] salutem. Jampridem in Concilio Episcoporum est statutum, ne quis de Clericis, & Dei Ministris tutorem, vel curatorem testamento suo constituat [k]: quando singuli divino Sacerdotio honorati, & in Clerico ministerio constituti, non nisi altari & sacrificiis deservire, & precibus atque orationibus vacare debeant. Scriptum est enim [l]: *Nemo militans Deo obligat se negotiis* [m] *secularibus; ut possit placere ei, qui* [n] *se probavit.* & infrà. §. 1. Quod Episcopi, & Antecessores nostri religiosè considerantes, & salubriter providentes censuerunt, ne quis frater excedens ad tutelam, vel curam Clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo: nec sacrificium pro dormitione ejus celebraretur. Neque enim [o] apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab Altari Sacerdotes, & Ministros voluit avocare.

V. *Item* EX EADEM. [c. an. 256. *ibid.*]

Non licet Clericis mollitiis, & secularibus rebus obligari.

MOllitiis [p] α, & laqueis secularibus obligari non debent, qui Divinis rebus, & spiritalibus occupati, ab Ecclesia recedere, & ad terrenos, & seculares actus vacare non possunt.

¶ CORR. ROM. α *Mollitiis.*] Vera lectio est, *molestiis.* Sed quia est initium Capitis, non est mutatum: alia autem nonnulla & in hoc, & in antecedenti Capite emendata sunt.

VI. *Item* EX EADEM. [c. an. 256. *ibid.*]

Secularibus negotiis Clerici non alligentur.

HI, qui in Ecclesia [q] Domini ad ordinationem Clericam [r] α promoventur; in nullo ab administratione Divina avocentur: nec molestiis, & negotiis secularibus alligentur β: sed in honore sportulantium Fratrum, tamquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificiis non recedant: sed die ac nocte cælestibus rebus, & spiritalibus serviant.

¶ CORR. ROM. α *Clericam.*] Restituta est vera lectio Cypriani, quam manuscripti vetustissimi codices retinent. Et *lib. 2. Epist. 5.* bis, & *l. 3. Epist. 21. prope finem*, in omnibus Cypriani codicibus legitur, *ordinatio Clerica*, & *Epistolæ Clericæ.*

β *Alligentur.*] Emendatus & locupletatus est hic locus ex originali impresso, & manuscripto.

VII. *Item, ut suprà*, CYPRIANUS ibidem. [c. an. 256. *ibid.*]

De eodem.

SAcerdotium [f] decretum [t] religiosè, & necessariè factum servetur à nobis: simul & ceteris Fratribus detur exemplum, ne quis Sacerdotes, & Ministros Dei, altari ejus, & Ecclesiæ vacantes, ad seculares molestias devocet. Observari enim de cetero poterit, ne ultrà hoc fiat circa personam Clericorum; si quod nunc factum est, fuerit vindicatum.

AN CLARIS ET FULGIDIS VESTIBUS EIS ORNARI EXPEDIAT.

QUÆSTIO IV.

QUòD verò fulgidis & claris vestibus eis ornari non liceat, jubetur

I. IN SEPTIMA SYNODO, in qua sic statutum est, *c. 16.* [an. 787. *in Bithynia.*]

Corripiantur Clerici, qui unguentis, & claris vestibus & fulgidis lasciviunt.

OMnis [a] jactantia, & ornatura corporalis à sacrato Ordine aliena est. Eos ergo Episcopos, vel Clericos, qui se fulgidis & claris vestibus ornant, emendari oportet. Quòd si in hoc permanserint, Epitimio tradantur. Similiter & eos, qui unguentis inunguntur. §. 1. Quoniam verò radice amaritudinis exortâ contaminatio facta est in Ecclesia Catholica, Christianos calumniantium hæresis α, & [1] hi, qui hanc receperunt, non solùm imaginarias [b] picturas [2] abominati sunt, sed etiam omnem reverentiam repulerunt, eos, qui religiosè ac piè vivunt, offendentes (ac per hoc completur in eis, quod scriptum est [c]: *Abominatio est peccatori Dei cultus.*) Igitur, si inventi fuerint deridentes eos, qui vilibus, & religiosis vestibus amicti sunt; per Epitimium corrigantur. §. 2. A priscis enim usque temporibus [3] omnis sacratus vir cum mediocri & vili [d] veste conversabatur. Omne quippe, quod non propter necessitatem suam, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam, quemadmodum magnus ait Basilius [e]. Sed neque ex sericis texturis vestem quis variatam induebat: neque apponebat variorum colorum ornamenta in summitate [f] [4] vestimentorum. Audierant enim ex Deisona lingua, quia [g]: *Qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.*

¶ CORR. ROM. α *Hæresis.*] Cùm anteà legeretur, *Hæreticorum*; sic est emendatum ex Anastasio, & Ivone, & respondet Græcæ voci, αἵρεσις: atque ex iisdem nonnulla alia sunt restituta.

¶ PITH. [1] *Et.*] V. C. *etiam.*

[2] *Picturas.*] V. C. *scripturas.*

[3] *A priscis enim usque temp.*] V. C. *priscis enim temporibus.*

[4] *Summitate.*] V. C. *summitatibus.*

II. *Item* EX SYNODO SEXTA, c. 27. [an. 692. *Constantinopoli.*]

Clerici sive in itinere ambulantes, sive alibi degentes, congruis sibi vestibus utantur.

NUllus eorum, qui connumerantur in Clero, vestimentum indecens habeat, sive in civitate degens, sive in itinere ambulans; sed stolis utatur, quæ concessæ sunt Clericis. Si

[Marginal notes, left column:] ... VII. q. 1. ... icut. — GRATIAN. „ ... 4. Pars. „ — [g] Et in Conc. Eugenii III. c. 10. — GRATIAN. „ „ „ — [a] Suprà, *dist.* 86. *pervenit.* Burch. *l.* 2. c. 145. Ivo, *p.* 6. c. 218. — [b] *al.* correptioni. — [c] Sup. *dist.* 54. *magnus.* Burch. *l.* 2. c. 150. — [d] *al.* actus. — [e] 2. *Tim.* 2. — [f] Ansel. *l.* 3. c. 151. Burch. *l.* 2. c. 151. Ivo, *p.* 6. c. 242. — [g] 2. *Tim.* 2. — [h] Ivo, *p.* 6. c. 393. — [i] consistenti. — [k] *al.* nominaverit. — [l] 2. *Tim.* 2. — [m] *al.* molestiis. — [n] *al.* cui.

[Marginal notes, right column:] [o] *Dist.* 88. c. 14. — [p] Ivo, *p.* 6. c. 394. — [q] Ivo, *p.* 6. c. 395. — [r] *al.* ordinatione Clerica. — [f] Sacerdotum *vera lectio.* — [t] Ivo, *p.* 6. c. 396. — „ GRATIAN. „ — [a] Ansel. *l.* 6. c. 195. Ivo, *p.* 5. c. 377. — [b] *al.* imaginum. — [c] Eccli. 1. — [d] ἢ σμυγῆς. — [e] In Reg. brev. c. 49. — [f] *al.* summitatibus. ἐν τοῖς ἄκροις. — [g] Matth. 11.

verò quis tale quid fecerit; per unam hebdomadam suspendatur [h].

[h] ... gregetur.

III. *Item* ZACHARIAS Papa in Synodo Romana, *c.* 3. [an. 743. *Romæ.*]

Non secularibus vestibus, sed ordini suo convenientibus Clerici utantur.

EPiscopi [5], Presbyteri, Diaconi, secularibus indumentis non utantur, nisi, ut condecet, tunica Sacerdotali: sed neque, dum ambulaverint in civitate, aut in via, aut in plateis, sine operimento præsumant ambulare, præter, si in itinere longo ambulaverint: quia sicut mulier orans in Ecclesia non velato capite deturpat caput suum, juxta Apostoli vocem [i]; ita Sacerdos sine operimento deturpat Sacerdotium suum. Quòd si temerè præsumpserit contra statuta agere; communione privetur, donec, quæ statuta sunt, adimplere maturet.

[i] 1. *Cor.* 11.

¶ CORR. ROM.] Hæc Synodus à Zacharia Papa habita extat in Bibliotheca Vaticana, & Regiensi.

¶ PITH. [5] *Episcopi.*] Centur. *tom.* 8. *p.* 696. 433.

IV. *Item* LEO Papa IV. in Synodo Romana, *c.* 12. [an. 853. *ibid.*]

Extra domum sine proprio ornatu Sacerdotes non appareant.

SIne ornatu [k] [6] Sacerdotali extra domos Sacerdotales apparere non convenit; ne, ut aliquis secularium, injurias patiantur: sed [7] ea solummodo, quæ per Patres [8] constituta videntur, observet. Contrarius denique inventus, aut desinat, aut [9] Canonicæ subjaceat disciplinæ.

[k] Ansel. *l.* 7. *c.* 162. Ivo, *p.* 13. *c.* 7.

¶ PITH. [6] *Sine ornatu.*] Centur. *tom.* 8. *p.* 433. Catalog. test. verit. *p.* 83.
[7] *Sed.*] V. C. &.
[8] *Per Patres.*] Absunt in V. C.
[9] *Aut.*] V. C. *aut deinceps.*

V. *Item* INNOCENTIUS Papa II. in Concilio Lateranensi, *c.* 4 [l]. [an. 1139. *Romæ.*]

[l] Et in Conc. Eugenii III. *c.* 2.

Careant beneficiis Ecclesiasticis, qui corrigi ab Episcopis contemnunt.

PRæcipimus [m] [10], ut tam Episcopi, quàm Clerici in statu mentis, in habitu corporis, Deo & hominibus placere studeant: & nec in superfluitate, scissura *α*, aut colore vestium, nec in tonsura intuentium (quorum forma, & exemplum esse debent) offendant aspectum: sed potiùs, quod eorum deceat sanctitatem, præ se ferant: quòd si moniti ab Episcopis emendare noluerint, Ecclesiasticis careant beneficiis.

[m] Pann. *l.* 8. *c.* 140.

¶ CORR. ROM.] Hoc Caput editum est ab Innocentio II. in Conc. Lateranensi, deinde ab Eugenio III. in Conc. Rom. est innovatum.

α Scissura.] Hæc vox non est in Concilio Innocentii. In Synodo autem Eugenii in exemplari Gallico legitur, *fissura.* In Vaticano autem, *scissuræ:* & in nonnullis Gratiani vetustis exemplaribus, *fissura.*

¶ PITH. [10] *Præcipimus.*] Carlomannus Dux & Princeps Francorum in Synodo habita Zachariæ Romani Pontificis tempore: *Decrevimus quoque ut Presbyteri vel Diaconi non sagis Laicorum more, sed casulis utantur ritu servorum Dei.* Centur.

AN AB EPISCOPO CORREPTI, SUUM OFFICIUM RELINQUERE, ET AD SECULAREM JUDICEM CONFUGERE VALEANT.

QUÆSTIO V.

GRATIAN. „ SUUM verò Episcopum relinquere, & ab officio suo discedere, atque ad secularem Judicem confugere nulli licet. Unde legitur

I. IN AGATHENSI CONCILIO, *c.* 8 [a]. [an. 506. *in Gallia.*]

[a] In Cap. *l.* 6. *c.* 143.

Clericus ad Judicem secularem confugiens, de communione Ecclesiæ depellatur.

PLacuit, ut Clericus, si relicto officio suo propter districtionem ad secularem Judicem *α* [1] fortasse confugerit, & is, ad quem recurrit, solatium ei defensionis impenderit; cum eodem de Ecclesiæ communione pellatur.

¶ CORR. ROM. *α Judicem.*] Sic in recentioribus Conciliorum Coloniensibus editionibus: sed à vetustioribus, & codicibus Vaticanis, & Capitulari abest vox ista.

¶ PITH. [1] *Judicem.*] Abest à 3. V. C.

II. *Item* EX CONCILIO ANTIOCHENO, *c.* 12 [b]. [an. 341. *in Syria.*]

[b] ...quis- ...74.

Presbyter, vel Diaconus ab Episcopo depositus Imperatorem non adeat.

SI quis à proprio [c] Episcopo depositus Presbyter, vel Diaconus, aut etiam si à Synodo quilibet Episcopus fuerit exautoratus; molestiam Imperialibus auribus inferre non præsumat: sed ad majorem Episcoporum Synodum sese convertat: & quæ se putat habere justâ, in eorum Concilio [2] alleget: atque ab his de se expectet, quæ fuerit deprompta sententia. Quòd si deficiens pusillanimitate hoc noluerit facere, sed importunus fuerit Imperatori; hujusmodi nullam veniam habeat, neque locum ullius assertionis suæ, nec spem recipiendi gradûs habeat in futurum.

[c] ...rch. *l.* 2. ...

¶ PITH. [2] *Concilio.*] al. *judicio.*

III. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI V. *c.* 2. [an. 398. *in Africa.*]

Non defensetur ab aliquo, qui Episcoporum judicio damnatur.

SI quis cujuslibet [d] honoris Clericus judicio Episcoporum pro quocumque crimine fuerit damnatus; non liceat eum sive ab Ecclesiis, quibus præfuit, sive à quolibet homine defensari, interpositâ pœnâ damni pecuniæ, atque honoris: quo nec ætatem, nec sexum excusandum esse præcipimus.

[d] Deusdedit, *p.* 4.

IV. *Item* EX CONCILIO ARELATENSI, *c.* 4. [an. 524. *in Gallia.*]

Communione privetur, qui Ecclesiasticæ disciplinæ regulam fugientem dispensare præsumit.

SI fortè aliquis Clericorum Regulam disciplinæ Ecclesiasticæ subterfugiens fuerit evagatus; quicumque eum susceperit, & non solùm [3] Pontifici suo non reconciliaverit, sed magis defensare præsumpserit; Ecclesiæ communione privetur.

¶ PITH. [3] *Non solùm.*] Sic V. C. al. *illum.*

V. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ, *c.* 35 [e]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

[e] In Cap. Syn. Græc. Mart. Brac. *c.* 35.

Spe reconciliationis careat, qui ab Episcopis condemnatus Imperatorem adierit.

SI quis Episcopus [f], Presbyter, aut Diaconus excommunicatus, in Concilio injustè se queritur condemnatum; ad majorem *α* Episcoporum Synodum revertatur, & eorum inquisitionem, & judicium expectans, si quas se justas causas habere putat, illis exponat. Si autem contempserit, & importans se Palatio [g], aures Principum inquietare voluerit; hic ad nullam veniam poterit pervenire: neque spem futuræ reconciliationis habebit.

[f] Concord. Sup. *eâd. c. si quis à proprio.*

[g] *al.* importunans. *al.* importunus Palatio.

¶ CORR. ROM. *α Majorem.*] Anteà legebatur, *majorum Episcoporum Concilium.* Emendatum est ex codice Lucensi Regio: quoniam concordat cum Canone Antiocheno *sup. eâd. si quis à proprio;* unde videtur sumptum.

VI. *Item* GREGORIUS I. Constantinæ Augustæ *α*, *lib.* 4. *Epist.* 34. [an. 595. *Româ Constantinopolim.*]

Episcoporum causæ coram Principibus examinari non debent.

SI Episcoporum [h] causæ mihi commissorum apud piissimos dominos aliorum patrociniis disponuntur; infelix ego in Ecclesia ista quid facio? Sed ut Episcopi mei me despiciant, & contra me refugium ad seculares Judices habeant; omnipotenti Deo gratias ago, peccatis meis deputo. Hoc tamen breviter suggero, quia aliquantulùm expecto: & si ad me diu venire distulerint [i], exercere in eos [k] districtionem Canonicam nullo modo cessabo.

[h] Joan. Diac. *l.* 3. *c.* 51.

[i] *al.* distulerit. *orig.*
[k] in eo. *orig.*

¶ CORR. ROM. *α Constantinæ Augustæ.*] In vulgatis, & plerisque manuscriptis legitur, *Constantino Augusto.* Emendatum est ex uno vetusto Gratiani, & altero Epistolarum B. Gregorii: licèt in editionibus illarum sit, *Constantiæ Augustæ.* Nam uxorem Mauritii Imperatoris, ad quam scribit B. Gregorius, Constantinam vocatam esse testantur Zonaras, Nicephorus, Cedrenus, & Anastasius Bibliothecarius: & Joannes Diaconus in vita B. Gregorii *lib.* 3. *num.* 51. referens Epistolam, ex qua sumptum est hoc Caput, Constantinæ Augustæ scriptam asserit.

CAUSA XXII.

GRATIAN. „ QUIDAM Episcopus juravit falsum, quod putabat verum: quo comperto, Archidiaconus ejus juravit se numquam præstaturum ei obedientiam. Compellitur Archidiaconus ab Episcopo ad exhibendam sibi consuetam reverentiam. Accusatur Episcopus de duplici perjurio, & de eo, quòd falsum juravit, & quia Archidiaconum ad pejerandum compellit.

I. Primò quæritur, an juramentum sit præstandum, an non.

II. Secundò, si sit perjurus, qui jurat falsum, quod putabat verum.

III. Tertiò, si licuit Archidiacono denegare Episcopo consuetam obedientiam.

IV. Quartò, si constiterit esse illicitum, quod juravit Archidiaconus, an sit servandum.

V. Quintò, si constiterit illud servandum esse, an Episcopus sit reus perjurii, qui contra juramentum Archidiaconum suum ire compellit.

AN JURAMENTUM SIT PRÆSTANDUM, AN NON.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ QUÒD juramentum præstandum non sit, autoritate Canonicæ Scripturæ probatur. Ait enim Christus in Evangelio Discipulis [a]: *Sit sermo vester, Est, est; non non:* quod

[a] *Matth.* 5.

» *quod autem ampliùs eſt , à malo eſt.* Item Jacobus in » Epiſtola [b]: *Ante omnia Fratres mei , nolite jurare omninò.* » Utraque autoritate juramentum prohibetur præſtare.

» §. 1. Sed aliud eſt, ad juramentum ſponte accedere : aliud, » vel ad aſſerendam innocentiam ſuam , vel ad pacis fœdera » confirmanda , vel ad perſuadendum Auditoribus, quando pigri » ſunt credere , quod eis utile eſt , juramentum offerre: » Primum prohibetur , ſecundum conceditur. Non enim » jurare omnino peccatum eſt. Unde legitur

[b] *Jac.* 5.

I. In Concilio Toletano VIII. *c.* 2. [an. 653. *in Hiſpania.*]

Juramentum pro fœdere pacis eſt faciendum.

OMne [c] , quod in pacis fœdera venit , tunc ſolidiùs ſubſiſtit , cùm juramenti hoc interpoſitio roborat. Sed & omne, quod amicorum animos conciliat , tunc fideliùs [d] durat , cùm eos ſacramenti vincula ligant. Omne etiam quod teſtibus [e] aſtipulatur , tunc veriùs conſtat , cùm id adjectio jurationis affirmat. Quòd ſi & teſtis α deficiat, innocentis fidem ſola jurisjurandi taxatio manifeſtat.

¶ Corr. Rom. α *Si & teſtis.*] In vetuſtioribus Conciliorum editionibus , & duobus codicibus Vaticanis , & uno Monaſterii Dominicanorum legitur : *Quòd etſi geſtis deficiat , nocentis fidem* , &c. Sed recentiores editiones Colonienſes , & codex Lucenſis Regius habent , ut Gratianus , & Ivo , & Pannormia.

[c] Ivo , *p.* 12. *c.* 2. Pann. *l.* 8. *c.* 83. [d] *al.* fixiùs. [e] *al.* teſtis.

II. *Item* Augustinus ſuper Epiſtolam ad Galatas, *c.* 1. *in fine* [f]. [c. an. 394. *in Africa.*]

Juratio non eſt probibenda , nec tamquam bonum appetenda.

NOn eſt contra [g] præceptum juratio , quæ à malo eſt , non jurantis , ſed incredulitatis ejus , cui jurare cogitur. Nam hinc intelligitur ita Dominum prohibuiſſe à jurando , ut, quantùm in ipſo eſt , quiſque non juret : quod multi faciunt , in ore habentes jurationem tamquam magnum , aut ſuave aliquid. Nam utique Apoſtolus noverat præceptum Domini , & juravit tamen. Non enim audiendi ſunt , qui has jurationes eſſe non putant. Quid enim facient de illa [h] ? *Quotidie morior per veſtram gloriam , Fratres , quam habeo in Chriſto Jeſu Domino noſtro :* quam Græca exemplaria manifeſtiſſimam jurationem eſſe convincunt. Prohibemur ergo α jurare cupiditate , aut delectatione [i] jurandi. Quamvis enim juramentum ampliùs ſit, quàm , eſt eſt [k] , non non , & ideò à malo ſit ; non tamen à malo tuo , ſed infirmitatis aut incredulitatis eorum, qui non aliter moventur ad fidem.

¶ Corr. Rom. α *Probibemur ergo.*] Apud B. Auguſtinum , & ceteros Collectores hic locus ita habet. Quantum ergo in ipſo eſt , non jurat Apoſtolus : non enim appetit jurationem cupiditate , aut delectatione jurandi. Ampliùs enim eſt quàm eſt eſt, non non : & ideò à malo eſt , ſed infirmitatis , &c.

[f] Et Beda , 1. *Cor.* 15. [g] *Sent.* 3. *diſt.* 39. Polyc. *l.* 6. *tit.* 11. Ivo , *p.* 12. *c.* 3. Pann. *l.* 8. *c.* 84. [h] 1. *Cor.* 15. [i] *al.* dilectione. [k] *Matth.* 5.

III. *Item* Augustinus *in Epiſtola* 154. ad Publicolam. [c. an. 398. *ibid.*]

Pejerare peccatum eſt , non jurare.

IN novo [l] Teſtamento [m] dictum eſt, ne omnino juremus. Quod quidem mihi propterea dictum videtur; non quia verum jurare peccatum eſt ; ſed quia pejerare immane peccatum eſt : à quo longè nos eſſe voluit , qui omnino ne juremus , admonuit.

[l] Ivo , *p.* 12. *c.* 4. Pann. *l.* 8. *c.* 85. [m] *Matth.* 5.

IV. Idem *Serm.* 30. de Verbis Apoſtoli [n]. [c. an. 415. *ibid.*]

In neceſſariis verum jurare peccatum non eſt.

UT noveritis [o] verum jurare non eſſe peccatum , invenimus & Apoſtolum Paulum juraſſe [p] : *Quotidie morior per veſtram gloriam , Fratres , quam habeo in Chriſto Jeſu Domino noſtro.* Per veſtram gloriam , juratio eſt. Non enim ſic ait , per veſtram gloriam morior , quaſi veſtra gloria me facit mori : quomodo ſi diceretur per venenum α , per gladium , per beſtiam , per inimicum , mortuus eſt ; intelligeretur faciente inimico , faciente gladio , faciente veneno mortuus eſt.

¶ Corr. Rom. α *Per venenum.*] Apud B. Auguſtinum , & Bedam ſic legitur , *quomodo ſi diceret , per venenum mortuus eſt , per gladium mortuus eſt , per beſtiam mortuus eſt , per inimicum mortuus eſt , id eſt , faciente inimico , faciente gladio , faciente veneno , & ſimilia : Non ſic dixit per veſtram gloriam.*

[n] Beda 1. *Cor.* 15. [o] Polyc. *l.* 6. *tit.* 11. [p] 1. *Cor.* 15.

V. Idem de Sermone Domini, *lib.* 1. *c.* 30. [c. an. 410. *ibid.*]

Nec tamquam bonum appetendum , nec tamquam malum , juramentum eſt vitandum.

ITa ergo præcepiſſe Dominum intelligitur , ne juretur ; ne quiſquam , ſicut bonum , appetat jusjurandum , & aſſiduitate jurandi ad perjurium per conſuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit non in bonis , ſed in neceſſariis jurationem habendam ; refrænet ſe quantùm poteſt , ut non eâ utatur , niſi neceſſitas cogat : videlicet , cùm videt [q] pigros eſſe homines ad credendum , quod eis utile eſt credere , niſi juratione firmetur. Ad hoc itaque pertinet , quod ſic dicitur [r] : *Sit autem ſermo veſter , eſt eſt , non non.* Hoc bonum eſt , & appetendum : *Quod autem ampliùs eſt , à malo eſt :* Id eſt , ſi jurare cogeris ; ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum , quibus aliquid ſuades : quæ infirmitas utique malum eſt : unde nos quotidie liberari deprecamur , cùm dicimus [s] : *Libera nos à malo.* Itaque non dixit , quod autem ampliùs eſt , malum eſt. Tu enim [t] non malum facis , qui benè uteris juratione.

[q] neceſſitate cùm videt. [r] *Matth.* 5. [s] *Matth.* 6. [t] *al.* autem.

VI. Idem ibidem continenter. [c. an. 410. *ibid.*]

Jurare non eſt peccatum.

TU malum [u] non facis , qui benè uteris juratione : quæ etſi α non bona ; tamen neceſſaria eſt, ut alteri perſuadeas , quod utiliter perſuades. Sed à malo eſt illius , cujus infirmitate jurare cogeris.

¶ Corr. Rom. α *Quæ etſi.*] Apud B. Auguſtinum poſt ultima verba Capitis præcedentis , *benè uteris juratione* , ſequitur continenter , *quæ etſi non bona* , &c. quemadmodum & in uno pervetuſto Gratiani codice , in quo hæc duo Capita non ſunt diſtincta.

[u] Ivo , *p.* 12. *c.* 5. Pann. *l.* 8. *c.* 86.

VII. *Item* Hieronymus ſuper Jeremiam *ad c.* 4. [c. an. 410. *in Palæſtina.*]

Per Deum jurare permittitur , ne per Idola juretur.

ET *jurabunt* [x] α , *vivit Dominus* [y] , *in veritate , & in judicio , & in juſtitia : & benedicent eum gentes , ipſúmque laudabunt.* Quomodo ergo Evangelium jurare nos prohibet? Sed hic *Jurabis* , pro confeſſione dicitur , & ad condemnationem Idolorum , per quæ jurabat Iſraël. Denique auferuntur offendicula , & juratur per Dominum ; quodque dicitur : *vivit Dominus* , in Teſtamento veteri jusjurandum eſt , ad condemnationem Mortuorum , per quos jurat omnis Idololatra.

¶ Corr. Rom. α *Et jurabunt.*] Apud Jeremiam *c.* 4. legitur, & *jurabis* : verùm quia eſt initium Capitis , non eſt mutatum : ſed paulò pòſt repoſitum eſt, *jurabis* , ubi antea legebatur , *juramentum.*

[x] *Sent.* 3. *diſt.* 39. Ivo , *p.* 12. *c.* 37. [y] *Jer.* 4.

VIII. *Item* Hieronymus ſuper Matthæum *lib.* 1. *in c.* 5. [c. an. 400. *ibid.*]

Infirmis jurare conceditur.

COnſidera [z] , quòd hîc Salvator non per Deum jurare prohibuerit ; ſed per Cælum & Terram , & Hieroſolymam , & per caput tuum. Et hoc quaſi parvulis fuerat Lege conceſſum : ut quomodo victimas immolabant Deo , ne eas Idolis immolarent ; ſic & jurare permitterentur in Deum : non quòd rectè hoc facerent ; ſed quòd melius eſſet Deo id exhibere , quàm Dæmonibus.

[z] *Sent.* 3. *diſt.* 39. Ivo , *p.* 12. *c.* 6. Pann. *l.* 8. *c.* 87.

IX. *Item* ex Concilio Carthaginensi IV. *c.* 61. & 62. [an. 398. *in Africa.*]

Excommunicetur Clericus per Creaturas pertinaciter jurans.

CLericum [a] per Creaturas jurantem, acerrimè objurgandum : ſi perſtiterit in vitio ; excommunicandum. Inter epulas verò cantantem , ſupradictæ ſententiæ ſeveritate coercendum decernimus.

[a] Burch. *l.* 2. *c.* 170. & 175. Ivo , *p.* 6. *c.* 266. & 26.

X. *Item* Pius Papa. [imò ex Nov. lxxi. apud Jul. Anteceſſ. c. an. 538.]

Clericus deponatur , Laicus anathematizetur , per capillum , vel caput Dei jurans.

SI quis [b] [1] per capillum Dei , vel caput juraverit , vel alio modo blaſphemiâ contra Deum uſus fuerit ; ſi in Eccleſiaſtico ordine eſt , deponatur ; ſi Laicus , anathematizetur. Et ſi quis per Creaturam juraverit ; acerrimè caſtigetur , & juxta id , quod Synodus dijudicaverit , pœniteat.

§. 1. Si quis autem talem hominem non manifeſtaverit ; non eſt dubium , quin Divina condemnatione coërceatur.

§. 2. Sed ſi Epiſcopus iſta emendare neglexerit ; acerrimè [c] corripiatur.

¶ Corr. Rom.] Simillima his habentur *novellâ* 77. apud Julianum Anteceſſorem : ſed non prorsùs eadem. Quare apud Ivonem novellæ locus affertur *par.* 12. *c.* 32. hoc autem Caput refertur *c.* 72. ex decretis Pii , quemadmodum & apud Burchardum.

¶ Pith. [1] *Si quis.*] *Nov.* 71. *c.* 1.

[b] Burch. *l.* 12. *c.* 15. Anſ. *l.* 11. *c.* 72. Ivo , *p.* 12. *c.* 72. [c] *al.* à Synodo. *Burch.*

« Quæritur , quis magis teneatur ; an ille , qui per « Deum ; an ille , qui ſuper ſacra Evangelia jurat. Huic « quæſtioni reſpondet , dicens

Gratian. 2. *Pars.*

XI. Joannes Chrysostomus [d]. [imò Autor Operis Imperfecti , c. an. 400.]

Non eſt majus per Evangelium , quàm per Deum jurare.

SI aliqua cauſa [e] fuerit ; modicum videtur facere , qui jurat per Deum. Qui autem jurat per Evangelium , majus aliquid feciſſe videtur. Quibus ſimiliter dicendum eſt : ſtulti , Scripturæ ſanctæ α propter Deum ſunt , non Deus propter Scripturas.

¶ Corr. Rom. α *Sanctæ.*] Sic eſt emendatum ex aliquot vetuſtis , & originali , & Polycarpo. Anteà legebatur , *facta.*

[d] Autor Operis Imperfecti in Matthæ. *hom.* 44. [e] *Sent.* 3. *diſt.* 39. Polyc. *l.* 16. *tit.* 11.

f Capitul. l. 1. c. 63.

XII. *Item* HIERONYMUS [f]. [imò ex Capitular. *lib.* 1. *c.* 63. an. 789. *Aquisgrani.*]

Non solùm in Altari, vel Reliquiis, sed etiam in communi loquela perjurium caveatur.

g Burch. l. 12. c. 2. Ivo, p. 12. c. 59. h Levit. 19.

HAbemus [g] [2] in Lege Dei scriptum [h]: *Non pejerabis in nomine meo: nec polluas nomen Dei tui in vanum.* Ideò admonendi sunt omnes, ut diligenter caveant perjurium, non solùm in Altari, seu Sanctorum Reliquiis, sed etiam in communi loquela.

¶ CORR. ROM.] Burchardus, & Ivo citant ex dictis Hieronymi, apud quem non est inventum: sed in Capitularibus *lib.* 1. *c.* 63.

¶ PITH. [2] *Habemus.*] Constitutio Caroli 23.

XIII. *Item* ISIDORUS Sententiarum *lib.* 2. *c.* 31. [c. an. 630. *in Hispania.*]

Non prohibet Deus jurare, sed pejerare.

i Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 12. c. 10. Ivo, p. 12. c. 7. Pann. l. 8. c. 88.

NOn est contra [i] Dei præceptum jurare; sed dum jurandi usum facimus; perjurii crimen incurrimus.

XIV. *Item* AUGUSTINUS de Verbis Apostoli, *serm.* 28. al. 30. [c. an. 415. *in Africa.*]

Juratio non est peccatum.

k Ivo, p. 12. c. 8. Pann. l. 8. c. 89. Polyc. l. 6. tit. 11. l Levit. 19. m al. jusjurandum tuum.

SI peccatum [k] esset juratio, nec in vetere Lege diceretur [l]: *Non pejerabis: reddas autem Domino juramenta tua* [m]. Non enim peccatum præciperetur nobis. *Item infrà.*

§. 1. Non vobis dicimus nos, non jurare. Si enim hoc dicimus, mentimur. Quantùm ad me pertinet, juro; sed quantùm mihi videtur, magna necessitate compulsus: cùm videro non mihi credi, nisi faciam; & ei, qui mihi non credit, non expedire, quòd non credit. Hac perpensa ratione, & consideratione librata, cum magno timore dico [Coram Deo] aut [testis est Deus,] aut [scit Christus] sic esse in animo meo: & video, quia plus est; id est; quia ampliùs est, quàm est est, non non. Sed quod ampliùs est à malo est: & si non à malo jurantis, à malo est non credentis.

GRATIAN. 3. Pars.

» EX præmissis colligitur, quòd jurare non est peccatum: non tamen tamquam bonum est appetendum; ne consuetudine jurandi labamur in perjurium. Sed cùm dicatur procedere à malo non credentis; videtur, quòd etsi jurare peccatum non sit; juramentum tamen recipere malum sit. Sed nomine mali non malitia, sed peccati pœna intelligitur. Ex pœnali enim infirmitate incredulitas illa processit, quâ ad jurandum compellimur. Ipsum autem jurare, sicut peccatum non est, ita juramentum ab aliquo recipere malum non est. Unde scribit

XV. AUGUSTINUS ad Publicolam, *Epist.* 154. [c. an. 398. *ibid.*]

Juramentum accipere non prohibemur.

n Ivo, p. 12. c. 4.

QUamvis [n] dictum sit, ne juremus; nusquam me in Scripturis sanctis legisse memini, ne ab aliquo jurationem accipiamus.

GRATIAN. 4. Pars.

» SED quæritur, an sit utendum fide ejus, qui per Dæmonia jurat. De his ita scribit

XVI. AUGUSTINUS *eâdem Epist.* 154. ad Publicolam. [c. an. 398. *ibid.*]

Licet uti fide ejus, qui, ut eam servet, per Dæmonia jurat.

o Sent. 3. dist. 39. Ansel. l. 11. c. 75. Ivo, p. 12. c. 35. Pann. l. 8. c. 117. Polyc. l. 6. tit. 11. p al. custodierit.

MOvet te [o], utrùm ejus fide utendum sit, qui, ut eam servet, per Dæmonia juraverit. Ubi te volo priùs considerare, utrùm si quispiam per Deos falsos juraverit se fidem servaturum, & eam non servaverit; non tibi videatur bis peccasse? Si enim tali juratione promissam servaret [p] fidem, ideò tantùm peccasse judicaretur, quia per tales Deos juravit. Illud autem nemo reprehenderet, quia fidem servavit. Nunc verò, quia & juravit per quos non debuit; & contra pollicitam fidem fecit quod non debuit, bis utique peccavit: ac per hoc, qui utitur fide illius, quem constat jurasse per Deos falsos, & utitur non ad malam rem, sed ad licitam, & bonam; non peccato ejus se sociat, quo per Dæmonia juravit, sed bono pacto ejus, quo fidem servavit. Neque enim hic eam [q] fidem dico servari, quâ fideles vocantur, qui baptizantur in Christo. Illa enim longè alia est, longèque discreta à fide humanorum placitorum, atque pactorum. Verumtamen sine ulla dubitatione minus malum est per Deos falsos [r] veraciter jurare, quàm per Deum verum fallaciter. Quantò enim per quod juratur, magis est sanctum, tantò magis est pœnale perjurium. §. 1. Alia ergo quæstio est, utrùm non peccet, qui per falsos Deos sibi jurari facit; quia ille α, qui ei jurat, jurat per falsos Deos, quos colit. Cui quæstioni possunt illa testimonia suffragari, quæ ipse commemorasti de Laban [f], & Abimelech; si tamen Abimelech per Deos suos juravit, sicut Laban per Deum Nachor β.

q al. eamdem. r al. Deum falsum. f Gen. 21. & 31.

¶ CORR. ROM. α *Quia ille.*] In Epistolis B. Augustini excusis legitur, *quàm ille, qui ei jurat, falsos Deos colit.* In codice earumdem Vaticano, *quando ille, qui ei jurat, falsos Deos colit:* in editione Frobeniana, & apud Ivonem, *quia ille, qui ei jurat, falsos Deos colit.*

β *Nachor.*] Sic est emendatum ex loco ipso Genesis, Ivone, & uno vetusto Gratiani codice, in cujus quidem vulgatis erat, *per Deum Sochot*, in Beati Augustini autem, *per Deum Jacob.*

GRATIAN. t 1. Mach 8. u Sent. 3. dist. 39. x Gen. 42. y al. Memphis. z Rom. 13. a Joan. 19.

« SIC etiam cùm in libro Machabæorum [t] Romani leguntur pacem firmasse cum Judæis; intelligendi sunt jurasse per falsos Deos: sicut & Judæi juraverant per Deum verum. Sic etiam & de juramento, quod fit per Creaturas, intelligendum est: quòd ipsum quidem jurare per Creaturas malum est, quia à Deo prohibitum est: sed servare quod juratur, bonum est, ut evitetur [u] peccatum mendacii, & dolositatis. §. 1. Sed objicitur, quòd Joseph vir Sanctus per Creaturas juravit; dum dixit fratribus suis [x]: *Per salutem Pharaonis non exibitis hinc.* §. 2. Sed sciendum est, quòd Sancti non tam per Creaturas, quàm per Autorem Creaturarum jurabant: nec in Creaturis aliud, quàm Creatorem ipsarum venerabantur: sicut Joseph, qui per Pharaonem jurando, hoc in eo veneratus est, quòd Dei judicio positus erat in infimis [y]. Unde Apostolus ait [z]: *Omnis potestas à Deo est.* Item Christus Pilato [a]: *Non haberes in me potestatem, nisi esset tibi datum desuper.* Deus autem per Creaturas jurare prohibuit; ne vel more Gentilium aliquod numen Deitatis Creaturis inesse crederetur, vel ne Creaturas contemptibiles judicando, per eas promissa pro nihilo duceremus. §. 3. Sed quæritur, quid gravius sit, an per Creaturas, an per Creatorem jurare fallaciter. Dupliciter enim reus est, qui per Creaturas jurat mendaciter: quia & contra prohibitionem jurat, per quod sibi jurare non licet, (à quo peccato est immunis, qui non nisi per Creatorem jurat,) & proximum dolo capit: quod facit etiam per Creatorem mendaciter jurans. Sed si perjurium tantò magis pœnale est, quantò sanctius illud est, per quod juratur; apparet, quòd etsi per Creaturas mendaciter jurans dupliciter peccet; graviori tamen se subjicit pœnæ, qui per Creatorem jurat mendaciter. §. 4. Perjurii autem pœna gravissima est: quam si quis timens, ad confessionem venire noluerit, à fidelium consortio est abjiciendus. Unde

5. Pars.

XVII. EUTYCHIANUS Papa. [imò ex Capitul. Theodulphi *c.* 26. c. an. 792. *in Gallia.*]

Fidelium consortio careat, qui pœnitentiam perjurii agere noluerit.

b Polyc. l. 6. tit. 11. Ansel. l. 11. c. 71. Burch. l. 12. c. 14. Ivo, p. 12. c. 71.

PRædicandum est [b] etiam, ut perjurium Fideles caveant, & ab hoc summopere abstineant, scientes hoc grande scelus esse, & in Lege, & in Prophetis, & in Evangelio prohibitum. Audivimus enim quosdam parvipendere hoc scelus, & levem quodammodo perjuris pœnitentiæ modum imponere: qui nosse debent, talem de perjurio pœnitentiam imponi debere, qualem & de adulterio, & de fornicatione, & de homicidio sponte commisso, & de ceteris criminalibus vitiis. §. 1. Si quis verò perpetrato perjurio, aut quolibet criminali peccato, timens pœnitentiam longam [c], ad confessionem venire noluerit; ab Ecclesia repellendus est, sive à communione, & consortio Fidelium, ut nullus cum eo comedat, neque bibat, neque oret α, neque in domo sua eum recipiat.

c al. pœnitentiæ longam ærumnam.

¶ CORR. ROM.] Burchardus etiam, Polycarpus, & Ivo citant ex Eutychiano. Inventum verò est inter quædam capitula Theodulphi Episcopi Aurelianensis ad suos Presbyteros scripta, *c.* 26. quæ in antiquo codice Romæ habentur.

α *Neque oret.*] Additum id est ex Theodulpho, Burchardo, & Ivone.

AN SIT PERJURUS, QUI JURAT FALSUM, QUOD PUTABAT VERUM.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. 1. Pars.

« QUòd autem perjurium sit falsum jurare, facilè probatur. Ait enim

I. AUGUSTINUS in Lib. Psalmorum super *Domini est terra.* [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Pejerat qui aliter facturus est, quàm promittit.

IN dolo jurat, qui aliter facturus est, quàm promittit, cùm perjurium sit nequiter decipere credentem.

¶ CORR. ROM.] Quod hic citatur ex B. Augustino, in Glossa interlineari *Psalm.* 23. in vers. *Nec juravit in dolo*, refertur ex Cassiodoro.

II. *Item* HIERONYMUS super Jeremiam, *lib.* 1. *ad c.* 4. [c. an. 410. *in Palæstina.*]

Quos debeat habere comites Jusjurandum.

a Sent. 3. d. 39. Ivo, p. 12. c. 22. Pann. l. 8. c. 123.

ANimadvertendum est [a], quòd Jusjurandum hos habeat comites, Veritatem, Judicium, atque Justitiam. Si ista defuerint; nequaquam erit juramentum, sed perjurium.

GRATIAN. b Psal. 5. c Sent. ibid.

« ITEM, qui falsum jurat, mentitur. Mentiendo autem jurare, nihil aliud est, quàm pejerare. §. 1. Cùm ergo omnes, qui loquuntur mendacium, perdendi sint, juxta illud Psalmistæ [b]: *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium:* multò magis [c] damnabiles sunt, qui mentiendo pejerare convincuntur:

„ quia nomen Dei sui in vanum assumunt. §. 2. Sed aliud „ est, falsum jurare; aliud, jurare in dolo. Non enim omnis, „ qui aliter facturus est, quàm promittit, in dolo jurat. Li„cèt enim Apostolus aliter facturus esset, quàm promitteret „ Corinthiis in I. Epistola, cùm ait [d]: *Veniam ad vos;* non „ tamen in dolo juravit, aut mendaciter promisit. Ille enim „ in dolo jurat, aut mendaciter promittit, in cujus mente est „ non sic se facturum ut promittit. Ille autem, qui promit„tit falsum, quod putat verum, nec in dolo jurat, nec men„daciter promittit. Unde

[d] I. Cor. 16.

III. Augustinus de Verbis Apostoli, *Serm.* 28. al. 30. [c. an. 415. *in Africa.*]

De eo, qui jurat falsum, quod putat verum.

HOmines [e] falsum jurant, vel cùm fallunt, vel cùm falluntur. Aut enim putat homo verum esse, quod falsum est, & temerè jurat: aut scit, vel putat falsum esse, & tamen pro vero jurat, & nihilominus cum scelere jurat. Distant autem [f] ista perjuria, quæ duo commemoravi. Fac illum α jurare, qui verum putat esse, pro quo jurat: verum putat esse, & tamen falsum est: non ex animo iste pejerat [g], fallitur: hoc pro verò habet, quod falsum est; non pro re falsa sciens jurationem interponit. Da alium qui scit falsum esse, & dicit verum esse, & jurat tamquam verum sit, quod scit falsum esse. Videtis, quàm ista detestanda sit bellua, & de rebus humanis exterminanda. Quis enim hoc fieri velit? Omnes homines talia detestantur. Fac alium, qui putat falsum esse, & jurat tamquam verum sit, & fortè verum est. Verbi gratiâ (ut intelligatis) pluit in illo loco? interrogas hominem: & putat non pluisse, & ad negotium ejus competit, ut dicat, pluit: sed putat non pluisse: Dicitur ei, verè pluit? verè, & jurat β: & tamen pluit ibi: sed ille nescit, & putat non pluisse; perjurus est. Interest, quemadmodum verbum procedat ex animo. Ream linguam non facit nisi mens rea.

[e] Sent. 3. dist. 39. Ivo, p. 12. c. 39. Pann. l. 8. c. 111.
[f] al. tamen.
[g] al. perjurat. orig.

¶ Corr. Rom. α *Fac illum.*] Sic etiam apud Ivonem, & in uno Vaticano codice sermonum B. August. & in Antuerp. editione. Nam in aliis est, *faciliùs jurat.*

β *Et jurat.*] Addita hæc sunt ex originali, & Ivone, ut locus sit integer. Necesse enim est præcedere juramentum, ut quis perjurus dicatur, cujus juramenti in codicibus Gratiani nulla erat mentio. Alia etiam nonnulla sunt emendata.

Gratian. „ Quia ergo mens hujus non erat rea (nesciebat enim „ falsum esse, quod juravit esse verum) nec temerè, vel ne„gligenter, sed cum magna diligentia videbatur sibi depre„hendisse verum, quod juravit falsum; perjurii reus nequa„quam est judicandus. Item, quod dicitur, qui falsum ju„rat, mentitur, non universaliter hoc intelligi debet. Non „ enim omnis, qui falsum dicit, mentitur: sicut nec omnis, „ qui mentitur, falsum dicit. Unde

IV. Augustinus in Enchiridio, *c.* 22. [fortè c. an. 421. *ibid.*]

Non est mentiri, dicere falsum, quod putat verum.

IS autem [h], qui mentitur [i] ea, contra id, quod animo sentit; loquitur voluntate fallendi. §. 1. Et utique verba propterea instituta sunt, non per quæ se invicem homines fallant, sed per quæ quisque in alterius notitiam cogitationes suas proferat. Verbis ergo uti ad fallaciam, non ad quod instituta sunt, peccatum est. §. 2. Nec ideò ullum mendacium putandum est non esse peccatum, quia possumus aliquando alicui prodesse mentiendo. Possumus enim & furando; si pauper, cui palàm datur, sentit commodum; & dives, cui clàm tollitur, non sentit incommodum; nec ideò tale furtum quisquam dixerit non esse peccatum. & *suprà c.* 18. §. 3. Nemo mentiens [k] judicandus est, qui dicit falsum quod putat verum: quoniam, quantùm in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur. Non itaque mendacii, sed aliquando temeritatis arguendus est, qui falsa incautus credit, ac pro veris habet [l]: potiùsque econtrariò, quantùm in ipso est, mentitur ille, qui dicit verum, quod putat falsum. Quantùm enim ad animum ejus attinet, quia non quod sentit, hoc dicit; non verum dicit: quamvis verum inveniatur esse quod dicit. Nec ullo modo liber est à mendacio, qui ore nesciens verum loquitur; sciens autem voluntate mentitur. Non consideratis itaque rebus ipsis, de quibus aliquid dicitur, sed sola intentione dicentis, melior est, qui nesciens falsum dicit, quoniam id verum putat, quàm qui mentiendi animum sciens gerit, nesciens verum esse quod dicit.

[h] al. Omnis. orig.
[i] Sent. 3. dist. 38.
[k] Sent. ibid. Pann. l. 8. c. 133. Ivo, p. 12. c. 51.
[l] credita pro veris habet. orig.

V. *Item* Gelasius Papa. [fortè c. an. 494. *Romæ.*]

Non mentitur, qui animum fallendi non habet.

BEatus Paulus Apostolus non ideò (quod absit) fefellisse credendus est, aut sibi extitisse contrarius; quoniam cùm ad Hispanos se promisisset iturum, dispositione Divina majoribus occupatus ex causis, implere non potuit [1] quod promisit. Quantùm enim ipsius voluntatis interfuit, hoc pronuntiavit, quod reverâ voluisset efficere. Quantùm enim ad Divini secreta consilii (quæ, ut homo, omnia non potuit, licèt spiritu Dei plenus, agnoscere) supernâ prætermisit dispositione præventus. §. 1. Nec quia Beatus Petrus Apostolus pro affectu Divinæ reverentiæ ipsi Domino respondit [m]: *Non lavabis mihi pedes in æternum*, fefellisse (quod absit) aut in sua putabitur minimè constitisse sententia; quia mox eidem Divinæ voluntati cesserit, & quod se dixerat non esse facturum, causis astrictus humanæ salutis, passus est prona voluntate faciendum.

[m] Joan. 13.

¶ Pith. [1] *Non potuit.*] Hieronymus cùm dubitasset *in Epist. ad Helvid.* & *in c.* 3. *ad Ephesios; in c.* 11. *Esaiæ* affirmat contrarium: ut & Joan. Chrysostomus *Hom.* 7. & idem Hieronymus in Amos *c.* 5. & Greg. *lib.* 31. *Moral. c.* 37. Vide Martyrol. 12. *Decembr.*

Ille ergo falsum jurando mentitur, qui scit falsum esse „ quod jurat. Est enim mendacium (ut Augustinus ait [n]) falsa „ significatio vocis [o] cum voluntate fallendi. §. 1. Sed „ cùm fallere semper sit voluntatis, falli autem, vel infir„mitatis, vel temeritatis, gravius autem sit quod ex volun„tate, quàm quod ex temeritate, vel infirmitate procedit; „ aliquando contingit falli vel nullum, vel minimum esse „ peccatum: aliquando ex ipsa rerum varia consideratione „ minus esse fallere, quàm falli. Unde „

Gratian. 2. Pars.
[n] In Lib. ad Consentium contra mendacium, c. 12. Ivo, p. 12. c. 48. Pann. l. 8. c. 125.
[o] Abest ab orig.

VI. Augustinus in Enchiridio, *c.* 21. [fortè c. an. 421. *in Africa.*]

Falli in his, quæ ad fidem non pertinent, aut parvum, aut nullum est peccatum.

IN quibus [p] rebus [q] nihil interest ad capessendum Dei regnum, utrùm credantur, an non, & utrùm vera sive sint, sive putentur, an falsa; in his errare, id est, aliud pro alio putare, non arbitrandum est esse peccatum; aut si est, minimum esse atque levissimum.

[p] al. quibusdam. orig.
[q] Sent. 3. dist. 39. Ivo, p. 12. c. 45. Pann. l. 8. c. 132.

VII. Idem in Enchiridio, *c.* 18. [fortè c. an. 421. *ibid.*]

In his quæ ad fidem pertinent, gravius est falli, quàm alios decipere.

IN ipsarum [r] consideratione rerum, quæ dicuntur, tantum interest: quia sive quis fallatur, sive mentiatur, utcumque [f] falli, quàm mentiri, minus est malum, quantùm pertinet ad hominis voluntatem: tamen longè tolerabilius est in his, quæ à Religione sejuncta sunt, mentiri, quàm in his, sine quorum fide vel notitia Deus coli non potest, falli.

[r] Ivo, p. 12. c. 51.
[f] al. ubicumque.

¶ Corr. Rom.] Apud B. Augustinum, nec multò aliter apud Ivonem legitur, *In ipsarum autem, quæ dicuntur, consideratione rerum tantum interest, qua in re quisque fallatur, sive mentiatur; ut cùm falli, quàm mentiri minus sit malum, quantum pertinet ad hominis voluntatem; tamen longè tolerabilius sit in his*, &c. Verùm ob Glossam in vers. *utcumque*, al. *ubicumque*, non est mutatum.

Item, quod dicitur [t]: *Perdes omnes, qui loquuntur* „ *mendacium;* non de omni mendacio Intelligendum est. „ Sunt enim quædam mendacia, in quibus etsi sit aliqua cul„pa, non tamen damnabilia sunt: immò tamquam non men„dacia habenda sunt. Sunt & alia mendacia, quæ sunt gra„vioris culpæ, de quibus intelligitur: *Perdes omnes, qui lo*„*quuntur mendacium.* §. 1. Ut autem appareat, quæ „ mendacia sint venialia, & quæ damnabilia; distinguendum „ est, quot sint genera mendacii. De quibus scribit „

Gratian. 3. Pars.
[t] Psal. 5.

VIII. Augustinus in libro de Mendacio, *c.* 14. [c. an. 396. *ibid.*]

Quot sunt genera Mendacii.

PRimum est [u] capitale mendacium, longéque fugiendum, quod fit in doctrina Religionis, ad quod mendacium nulla conditione quisquam debet adduci. Secundum autem, ut aliquem lædat injustè, quod & tale est, ut & nulli prosit, & obsit alicui. Tertium quod ita prodest alteri, ut obsit alteri, quamvis non ad immunditiam obsit corporalem. Quartum, quod fit sola mentiendi, fallendíque libidine: quod mirum [x] mendacium est. Quintum, quod fit placendi cupiditate de suaviloquio. His omnibus penitùs evitatis, atque rejectis, sequitur sextum genus, quod & nulli obest, & prodest alicui: veluti si quispiam pecuniam alicujus injustè α tollendam sciens, ubi sit, nescire se mentiatur quocumque interrogante β. Septimum, quod & nulli obest, & prodest alicui: veluti si nolit hominem ad mortem quæsitum prodere, mentiatur. & *infrà ibid.* Octavum est genus mendacii, quod & nulli obest, & ad hoc prodest, ut ab immunditia corporali aliquem tueatur. & *infrà c.* 21. §. 1. Non est igitur mentiendum in doctrina pietatis, magnum enim scelus est, & primum genus detestabilis mendacii. Non est mentiendum secundo genere, quia nulli facienda injuria est. Non est mentiendum tertio genere, quia nulli cum alterius injuria consulendum est. Non est mentiendum quarto genere, propter mendacii libidinem, quæ per se ipsam vitiosa est. Non est mentiendum quinto genere, quia nec ipsa veritas fine [y] placendi hominibus enuntianda est; quantò minùs mendacium? quod per seipsum, quia mendacium est, utique turpe est. Non est mentiendum sexto genere: neque enim rectè etiam testimonii veritas pro cujusquam temporali commodo, ac salute corrumpitur: ad sempiternam verò salutem nullus ducendus est, opitulante mendacio. & *infrà*. Neque septimo genere mentiendum: non enim cujusquam commoditas, aut salus temporalis perficiendæ fidei præferenda est. Nec Te quisquam γ in rectè factis nostris tam malè

[u] Sent. 3. dist. 38. Ivo, p. 12. c. 1. Pann. l. 8. c. 124.
[x] merum. orig. al. verum.
[y] al. causâ.

moveri sentiat; ut fiat etiam animo deterior, longéque à pietate remotior. & *infrà*. Nec octavo genere mentiendum est: quia & in bonis castitas animi pudicitiæ δ corporis præfertur: & in malis id, quod ipsi facimus, eo quod fieri sinimus, nobis damnabilius est. §. 2. In his autem octo generibus tantò quisque minùs peccat, cùm mentitur; quantò magis ε à primo recedit. Quisquis autem esse aliquod genus Mendacii, quod peccatum non sit, putaverit; decipiet seipsum turpiter, cùm honestum se deceptorem arbitratur aliorum.

¶ CORR. ROM. α *Injustè.*] Abest ab originali vox ista, pro qua in duobus Gratiani codicibus legitur, *justè*.

β *Quocumque interrogante.*] Addita hæc sunt ex orig.

γ *Se quisquam.*] Apud B. Augustinum, & Ivonem est, *Nec si quisquam in rectè factis nostris tam malè movetur, ut fiat etiam animo deterior, longéque à pietate remotior; propterea rectè facta deserenda sunt.* Sed ob Glossam in vers. *rectè factis*, non est mutatum.

δ *Pudicitiæ.*] Apud eosdem habetur, *pudicitia corporis, & in malis id, quod ipsi facimus, eo quod fieri sinimus, majus est.* Sed eadem causa obstitit ne mutaretur.

ε *Quantò magis.*] In originali legitur, *quantò emergit ad octavum; tantò ampliùs, quantò devergit ad primum.* Sed erat Glossa in vers. *recedit*.

IX. *Item* AUGUSTINUS de Verbis Apostoli, *serm.* 31. al. 29. [c. an. 415. *in Africa.*]

Non licet alicui humilitatis causâ mentiri.

4. *Pars.* z Ivo, p. 12. c. 42. Pann. l. 8. c. 128.

CUm humilitatis causâ z mentiris; si non eras peccator, antequam mentireris, mentiendo efficeris quod evitaveras. Veritas in te non est; nisi te ita dixeris peccatorem, ut etiam esse cognoscas. Veritas autem ipsa est, ut quod es, dicas. Nam quomodo est humilitas, ubi regnat falsitas?

X. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 26. Moralium, *c.* 2. [an. 590. *Romæ.*]

De eodem.

INcautè sunt α humiles, qui se mendacio illaqueant.

¶ CORR. ROM. α *Incautè sunt.*] Sic in plerisque manuscriptis: vulgata lectio erat, *Incauti sunt homines.* Integer autem Beati Gregorii locus sic habet: *Incautè sunt humiles, qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant, immò mentiendo superbiunt: quia contra veritatem se erigunt, quam relinquunt.*

XI. *Item* AUGUSTINUS super Joannem, *Tract.* 43. [c. an. 412. *in Africa.*]

Non licet mentiri, ut arrogantia vitetur.

NOn ita caveatur arrogantia, ut veritas relinquatur.

XII. IDEM in Enchiridio, *c.* 18. [fortè c. an. 421. *ibid.*]

Non omne Mendacium æquè peccatum.

a Ivo, p. 12. c. 51.

MIhi autem a videtur peccatum esse quidem omne Mendacium: sed multùm interesse, quo animo, & quibus de rebus quisque mentiatur. Non enim sic peccat ille, qui consulendi; quomodo ille, qui nocendi voluntate mentitur: nec tantùm nocet, qui viatorem mentiendo in adversum b iter mittit; quantùm is, qui viam vitæ mendacio fallente depravat.

b *al.* diversum.

¶ CORR. ROM.] Nonnulla in hoc Capite sunt inducta, & alia emendata ex B. Augustino, & Ivone.

XIII. *Item* AUGUSTINUS in libro de Conflictu Vitiorum, atque Virtutum, *c.* 19. [imò Isidor. Hispal. c. an. 620. *in Hispania.*]

Non est aliquo modo quilibet decipiendus.

c Ivo, p. 12. c. 44. d *al.* ingenio.

NEc artificioso c mendacio d, nec simplici verbo oportet decipere quemquam: quia quomodolibet α mentitur quis, occidit animam.

¶ CORR. ROM. α *Quomodolibet.*] In ipso Libello legitur, *quolibet artis modo mentiatur, os, quod mentitur, occidit animam.* Sed Ivo cum Gratiano concordat.

XIV. *Item* AUGUSTINUS in quinto Psalm. ad vers. *Perdes omnes qui loquuntur.* [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Pro temporali vita alicujus Perfectus mentiri non debet.

e Ansel. l. 11. c. 79. Ivo, p. 12. c. 46. Pann. l. 8. c. 130.

NE quis arbitretur e perfectum & spiritalem hominem pro ista temporali vita, in cujus morte non occiditur sive sua, sive alterius anima, debere mentiri. Quoniam aliud est mentiri, aliud est verum occultare: siquidem aliud est, falsum dicere; aliud, verum tacere; ut si quis fortè vel ad istam visibilem mortem non vult hominem prodere; paratus esse debet verum occultare, non falsum dicere, ut neque prodat, neque mentiatur; ne occidat animam suam pro corpore alterius. & *infrà*. §. 1. Duo sunt omnino f genera Mendaciorum, in quibus non est magna culpa: sed tamen non sunt sine culpa, cùm aut jocamur, aut, ut proximis prosimus, mentimur. Illud primum in jocando ideò non est perniciosissimum, quia non fallit. Novit enim ille, cui dicitur, joci causâ esse dictum. Secundum autem ideò minus g est, quia retinet nonnullam benevolentiam. §. 2. Illud verò, quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum est; tamquam, verbi gratiâ, si cui gladius suum commendetur, & promittat se redditurum, cùm ille, qui commendavit, poposcerit; si fortè gladium suum repetat furens, manifestum est tunc non esse reddendum, ne vel se occidat, vel alios; donec ei sanitas restituatur. Hic ideò non habet duplex cor: quia ille, cui commendatus est gladius, cùm promittebat se redditurum poscenti, non cogitabat furentem posse repetere. & *infrà*. §. 3. Manifestum α est non esse culpandum aliquando verum tacere: falsum autem dicere non invenitur concessum esse Perfectis.

f In Conc. Tol. VIII. c. 2.

g *al.* mitius.

¶ CORR. ROM. α *Manifestum.*] Apud B. Augustinum hæc antecedunt, *verum autem occultavit & Dominus, cùm Discipulis nondum idoneis dixit: multa habeo vobis dicere: sed nunc non potestis portare illa:* & Apostolus Paulus, cùm ait, *Non potui loqui vobis, quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Unde manifestum est, &c.*

XV. IDEM in libro contra Mendacium, *c.* 17. [c. an. 396. *ibid.*]

Nostro peccato, alterius saluti consulere non debemus.

h Ivo, p. 12. c. 48. Pann. l. 8. c. 125.

FAciat homo h etiam pro temporali hominum salute, quod potest. Cùm autem ad hunc articulum ventum fuerit, ut tali saluti consulere, nisi peccando, non possit; jam se existimet non habere, quid faciat: quando id reliquum esse perspexerit, quod rectè α faciat.

¶ CORR. ROM. α *Rectè.*] In originali legitur, *non rectè:* sed non est emendatum propter casum.

XVI. *Item* ISIDORUS in Synonymis, *c.* 10 i. [c. an. 620. *in Hispania.*]

De eodem.

i *Cap. de Mendacio. in recent. impress.* Et simile, *l.* 2. *de summo Bono, c.* 30. k Ivo, p. 12. c. 49. Pann. l. 8. c. 126.

OMne genus k Mendacii summopere fuge: nec casu, nec studio loquaris falsum: nec ut præstes, mentiri studeas: nec qualibet fallaciâ vitam alicujus defendas. Cave mendacium in omnibus.

XVII. *Item* AUGUSTINUS in Libro de Mendacio, *c.* 6. [c. an. 396. *in Africa.*]

De eodem.

l *Sap.* 1.

SI quis ad te confugiat, qui mendacio tuo possit à morte liberari; non es mentiturus. Os enim l quod mentitur, occidit animam. & *infrà*. §. 1. Cùm ergo mentiendo vita æterna amittitur, numquam pro cujusquam vita temporali mentiendum est.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc abest à plerisque vetustis, & in duobus est cum nomine Paleæ.

XVIII. *Item* AUGUSTINUS in Libro Quæstionum Gen. *c.* 44. *quæst.* 145. [fortè c. an. 428. *ibid.*]

Non reputantur mendacia, cùm ea, quæ non sunt, joco dicuntur.

m Ivo, p. 12. c. 43. Pann. l. 8. c. 129.

QUòd autem m ait fratribus suis Joseph: [Nesciebatis, quia augurio auguratur homo, qualis ego?] de hoc augurio etiam mandavit eis dicendum per hominem suum, quid sibi velit, quæri solet. An quia non seriò, sed joco dictum est, ut exitus docuit, non est habendum mendacium? Mendacia enim à mendacibus seriò aguntur, non joco. Cùm autem, quæ non sunt, tamquam joco dicuntur; non deputantur mendacia.

« GRATIAN. «

SED in vetere Testamento multa permittebantur, quorum exemplis hodie uti non licet. Unde

XIX. GREGORIUS I. *lib.* 18. Moral. *c.* 3. [an. 590. *Romæ.*]

Veterum exemplo mentiri non licet.

SI quis per vetus Testamentum vult suum tueri mendacium, quia minùs illic quibusdam fortasse nocuerit; dicat necesse est rerum alienarum raptum, & retributionem injuriæ, quæ infirmis illic concessa sunt, sibi nocere non posse. Quæ omnia cunctis liquet quanta animadversione Veritas insequitur: quæ nobis jam significationis suæ umbrâ postpositâ, in vera carne declaratur.

XX. IDEM eodem libro, *c.* 2. [an. 590. *ibid.*]

Obstetrices de pietate remuneratæ, de mendacio sunt punitæ.

n Ivo, p. 12. c. 41.

SI quælibet n culpa sequenti solet piâ operatione purgari; quantò magis hæc facillimè abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur? Nonnulli verò de obstetricum fallacia conantur asserere hoc mendacii genus non esse peccatum, maximè, quòd illis mentientibus scriptum est o: quia ædificavit illis Dominus domos. In qua magis recompensatione cognoscitur, quid mendacii culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui, præmissâ p culpâ mendacii in terrenam est recompensationem declinata.

o *Exod.* 1.

p *al.* pro admissa.

« GRATIAN. « q *Gen.* 22.

ABRAHAM quoque loquens ad pueros suos ait q: *Sedete hic cum asino: ego & puer illuc usque pertransibimus: &*

" *cùm adoraverimus, revertemur ad vos:* licèt aliud se facturum deliberaret, tamen excusatur à mendacio. Unde Ambrosius *in libro de Patriarchis* [r]. Prophetavit Abraham, quod ignorabat. Ipse solus disponebat redire immolato filio. Sed Dominus per os ejus locutus est, quod parabat. Captiosè autem loquebatur cum servulis; ne cognito negotio, aut impediret aliquis, aut gemitu obstreperet, aut fletu.] §. 1. Quandoque aliquid jubendo significamus velle fieri, quod tamen fieri nolumus: sed experimentum obedientiæ quærimus: sicut Abraham à Deo tentatus legitur [s], cùm jussus est immolare filium, quem Dominus nolebat ab eo occidi. Unde *in eodem libro* idem Ambrosius [t]. [Non enim volebat Deus immolari à patre filium: nec impleri hoc munus volebat, qui ovem pro filio immolandam obtulit: sed tentabat affectum patris, si Dei præcepta præferret filio.] & *infrà.* [Non injicias, inquit, manum in puerum: neque facias ei quidquam.] & *infrà.* [Affectum tuum inquisivi, non factum exegi: tentavi mentem tuam, si etiam filio dilectissimo non parceres propter me. Non aufero quod donavi ipse: nec heredem invideo, quem largitus sum non habenti.

r *L.* 1. de Abraham, c. 8. — 5. *Pars.* — s *Gen.* 22. — t Ibid. *in princ. c.* 8.

XXI. *Item* Hieronymus in Epistola ad Galatas, *c.* 2. [an. 386. *in Palæstina.*]

Simulatio utilis est, & in tempore assumenda.

UTilem simulationem, & in tempore assumendam Jehu Regis Israel nos doceat exemplum: qui cùm non potuisset interficere Sacerdotes Baal, nisi se finxisset velle Idolum colere; dixit [u]: *Congregate mihi omnes Sacerdotes Baal. Si enim Rex Achab servivit Baal in paucis, ego serviam ei in multis.* Et David [x], quando mutavit faciem suam coram Abimelech, & dimisit eum, & abiit. Nec mirum quamvis justos homines, tamen aliqua simulare pro tempore ob suam & aliorum salutem, cùm & ipse Dominus noster non habens peccatum, nec carnem peccati, simulationem peccatricis carnis assumpserit: ut condemnans in carne peccatum, nos in se faceret justitiam Dei.

u 4. *Reg.* 10. — x 1. *Reg.* 21.

Gratian. " Ecce, quæ mendacia sint venialia, & quæ damnabilia. §. 1. Sed quæritur quare dicat Augustinus non esse mentiendum pro temporali vita alicujus: cùm Abraham descendens in Ægyptum rogaverit Saram, ut sororem ejus se esse mentiretur, dicens [y]: *Novi, quòd pulchra sis mulier: & quòd cùm viderint te Ægyptii, dicturi sunt, uxor illius est, & interficient me, & te reservabunt. Dic ergo, obsecro te, quòd soror mea sis, ut benè sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui.* Sed Abraham non mendacium dici, sed verum tacere voluit. Unde ait

y *Gen.* 12.

XXII. Idem Augustinus in Quæstion. Gen. *q.* 26. [fortè c. an. 428. *in Africa.*]

Quomodo Abraham excusetur à mendacio, qui Saram sororem suam esse dixit.

QUæritur, cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram sororem suam: & non potiùs Deo commisit; qui si vellet, ejus pudicitiam apud Pharaonem servare posset. Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici. Soror enim dicitur, quia filia fratris erat. Et in hoc ostenditur, quòd nemo debet tentare Deum suum, dum habet quod rationabili consilio faciat. Fecit quod potuit [z]: quod non potuit, Deo commisit, in quem speravit: nec eum fides, aut spes fefellit. Si autem interrogatus illam feminam indicasset uxorem; duas res tuendas committeret Deo, & vitam suam, & uxoris pudicitiam.

z *L.* 22. contra Faustum, c. 36. & 33. & rursùs 36.

¶ Corr. Rom.] In Quæstione ipsa vigesima sexta non sunt omnia verba hujus Capituli: sed confectum est etiam *ex l.* 22. contra Faustum, & contra Secundinum, & ex aliis locis.

Gratian. " Item opponitur, quòd Jacob [a] mentiendo & sibi profuit, & alii nocuit: nec tamen reprehenditur, sed commendatur. Sed Jacob dicendo se esse Esaü primogenitum, non est mentitus. Non enim dixit se esse primogenitum, nascendo, sed jus primogenituræ, illo vendente, ritè adeundo. Sic & Christus [b] Joannem dixit esse Heliam, non personâ, sed imitatione virtutis. Erat ergo Jacob Esaü, non nascendo, ut diximus, sed emptione primogenituræ, de non primogenito in primogenitum transeundo: sicut & ipse Esaü primogenita vendendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit. Sic & Judæi, cùm essent filii [c] Abrahæ carne; quia non fuerunt filii ejus imitatione, non deputantur inter filios Abrahæ, sed dicuntur filii Diaboli: cujus filii sunt, non nascendo, sed imitando. Unde à Domino audire meruerunt [d]: *Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite: nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem locutus sum vobis. Hoc Abraham non fecit. Vos ex patre Diabolo estis: & desideria patris vestri facere vultis.* §. 1. Econtrà Gentiles, cùm secundùm originem carnis ab Abraham essent alieni; tamen imitatione fidei, & justitiæ successerunt in filios Abrahæ. Unde ab Apostolo dicitur eisdem [e]: *Si autem Christi, ergo Abrahæ semen estis.* Hinc idem Apostolus scribens Romanis ait [f]: *O tu Judæe, si circumcidaris, nec Legem observes, Circumcisio tua præputium facta est: quomodo & præputium, si justitias Legis custodiat, in Circumcisionem reputatur.* Præfertur ergo, ut ex præmissis colligitur, imitatio operis origini carnis. Veraciter ergo, non mendaciter Jacob se dixit Esaü esse: nec mentiendo, sed verum dicendo, sibi profuit, alteri verò non nocuit: quia benedictionem sibi debitam accepit, non alienum [g] surripuit. §. 2. Episcopus verò iste, de quo agitur, etsi falsum juravit, tamen quia, ut suprà [h] dictum est, ream linguam non facit nisi rea mens; nequaquam reus perjurii habetur. Probatur hoc etiam exemplo Saülis, qui cùm esset pugnaturus contra Philistæos, juravit [i] se interfecturum quicumque ante Solis occasum comederet. Jonathas autem filius ejus non audito Regis juramento, cùm pugnando magnam hostium stragem dedisset, & salutem fecisset in Israël, fame laborans, vidit favum mellis, quem Regiâ virgâ, quam gestabat in manibus, accepit, & comedit: statimque oculi, quos ferè fames clauserat, aperti sunt, & facies ejus exhilarata est. Quo comperto, Saül voluit eum dare neci: sed precibus, & pia populi supplicatione placatus, mortis revocavit sententiam, ne interficeretur ille, per quem salus data erat in Israël: & quo pugnante, de manibus hostium populus ille liberatus fuerat. Ecce Saül falsum juravit; quia quod jurejurando se facturum decrevit, precibus populi revocatus [k] non fecit. Nec tamen perjurii reus arguitur; quia, quantùm in ipso fuit, quod juravit, implevit, dum sententiam mortis in filium dedit; quam non carnali affectu, sed populi supplicatione revocavit. "

a *Gen.* 22. & 25. — b *Matth.* 11. — c *Joan.* 8. — d *Joan.* 8. — e 1. *Cor.* 4. — f *Rom.* 2. — g alienam. — h Sup. *eàd.* *homines.* — i 1. *Reg.* 21. — k *al.* provocatus.

SI LICUIT ARCHIDIACONO DENEGARE EPISCOPO CONSUETAM OBEDIENTIAM.

QUÆSTIO III.

Gratian. " CUm ergo, ut ratione, & exemplo monstratum est, Episcopus reus perjurii non esset; consueta obedientia ab Archidiacono sibi denegari non debuit: cùm etiamsi criminosum illum esse constaret; ante diffinitivam tamen sententiam, ut suprà monstratum est, nulli Clericorum suorum ab eo liceret discedere. Constat ergo illicitum esse quod Archidiaconus juramento firmavit. Unde meritò quæritur, an debeat servari, vel non. "

SI CONSTITERIT ESSE ILLICITUM, QUOD JURAVIT ARCHIDIACONUS, AN SIT SERVANDUM.

QUÆSTIO IV.

Gratian. 1. *Pars.* " QUòd autem illicita juramenta servari non debeant, legitur

I. In Toletano Concilio VIII. *c.* 2. in quo sic statutum est. [an. 653. *in Hispania.*]

Melius est vota stultæ promissionis non implere, quàm crimen committere.

SI publicis [a] sacramentorum gestis (quod Deus avertat) à quibuslibet illicita, vel non bona extitisset conditio allegata [b], quæ aut jugulare animam patris, aut agere compelleret stuprum sacratissimæ virginis; numquid non tolerabilius esset stultæ promissionis vota rejicere, quàm per inutilium promissorum custodiam, exhorrendam criminum implere mensuram?

a Ivo, *p.* 12. *c.* 9. Pann. *l.* 8. *c.* 90. — b *al.* extitisse conditio allegatur.

II. *Item* Ambrosius de Officiis, *lib.* 1. *c.* 50 [c]. [an. 377. *Mediolani.*]

Aliquando non expedit promissum servare sacramentum.

EST etiam [d] contra officium nonnumquam solvere promissum, sacramentum custodire α: ut Herodes [e], qui juravit, quoniam quidquid petitum esset, daret filiæ Herodiadis: & necem Joannis præstitit, ne promissum negaret.

¶ Corr. Rom. α *Custodire.*] Addita est vox ista ex originali & Concilio Toletano, in quo refertur.

c Ibid. in Tolet. VIII. — d *Sent.* 3. *dist.* 39. Ivo, *p.* 12. *c.* 3. Pann. *l.* 8. *c.* 91. — e *Matth.* 14.

III. *Item* in Sermone [f] S. Augustini Episcopi de Decollatione S. Joannis Baptistæ, qui sic incipit: *Cùm sanctum Evangelium legeretur.* [fortè c. an. 391. *in Africa.*]

Pietas fuit, quòd David Nabal, sicut juraverat, non occiderit.

QUòd David [g] [1] juramentum per sanguinis effusionem non implevit; major pietas fuit. Video α David pium hominem, & sanctum in temerarium jurationem cecidisse, & maluisse non facere quod juraverat, quàm jurationem suam fuso hominis sanguine implere.

¶ Corr. Rom. α *Video.*] Hæc sunt verba B. Augustini in eo sermone. Antecedentia autem videntur summa quædam: nec sunt apud Ivonem, aut in Pannormia.

¶ Pith. [1] *Quòd David.*] Beda *in cap.* 4. *Matth.* Augustin. *Homil.* 44. *in Natal. Dom.* & *quæst.* 4. *cap.* 6.

f Serm. IX. de Sanctis, cujus principium est: *Propter hunc.* — g *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 12. *c.* 11. Pann. *l.* 8. *c.* 92.

IV. Idem ibidem. [fortè c. an. 391. *ibid.*]

De eodem.

JUravit David [h] temerè: sed non implevit jurationem majori pietate. & *infrà.* §. 1. Ecce sanctus David non quidem iratus sanguinem hominis fudit: sed eum, falsum jurasse negare quis poterit? De duobus peccatis elegit minus:

h *Sent. ibid.* Ivo *ibid.* Pann. *l.* 8. *c.* 93.

ſed minus fuit illud in comparatione majoris. Nam per ſeipſum appenſum, magnum malum eſt falſa juratio.

V. *Item* ISIDORUS in Synonymis, *lib.* 2 *α* [i]. [c. an. 620. *in Hiſpania.*]

Turpia vota ſervanda non ſunt.

IN malis [k] promiſſis reſcinde fidem. In turpi voto muta decretum: quod incautè voviſti, ne facias. Impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur.

¶ CORR. ROM. *α Secundo.*] Etiam B. Branlius in vita Iſidori memorat duos Synonymorum libros. Et in Synonymis, quæ nuper cum aliis Iſidori operibus ſunt Pariſiis impreſſa, facilè locum haberet diviſio in duos libros. Nam ex poſteriore parte videtur ſumptus Libellus de norma vivendi, qui in eodem Pariſino codice habetur. Alter autem Libellus de contemptu Mundi, qui & ibidem, & anteà Antuerpiæ, & olim Venetiis ſub hoc titulo, *Iſidorus de homine, & ratione deflente, & de homine & ratione conſolante*, impreſſus eſt, videtur epitome quædam Synonymorum.

i *Cap. de Mendacio.* in Impreſſo Pariſiis.
k Ivo, *p.* 12. *c.* 12. In Tolet. VIII. *c.* 2. & in Tribur. *c.* 21. & Gloſſa ordinaria, *in c.* 14. Matthæi, in verb. *juramentum.*

VI. *Item* BEDA *in homil.* 44. in Natali Decollationis S. Joannis. [c. an. 720. *in Anglia.*]

Non eſt obſervandum juramentum, quo malum incautè promittitur.

SI aliquid [l] fortè nos incautiùs juraſſe contigerit, quòd obſervatum pejorem vergat in exitum; liberè illud conſilio ſalubriore mutandum noverimus, ac magis inſtante neceſſitate pejerandum nobis, quàm pro vitando perjurio in aliud crimen gravius eſſe divertendum. Denique juravit David per Dominum occidere Nabal virum ſtultum, & impium, atque omnia, quæ ad illum pertinerent, demoliri. Sed ad [m] primam interceſſionem Abigail feminæ prudentis mox remiſit minas, revocavit enſem in vaginam, neque aliquid culpæ ſe tali perjurio contraxiſſe doluit.

l Inf. *ead. ſi aliquid. c.* 16. Burch. *l.* 12. *c.* 18. Ivo, *p.* 12. *c.* 13. & 75. Pann. *l.* 8. *c.* 94. & 118.
m 1. *Reg.* 25.

VII. IDEM ibidem. [c. an. 720. *in Anglia.*]

De duobus malis, minus eligi oportet.

NOn ſolùm [n] in jurando, ſed in omni, quod agimus, hæc eſt moderatio ſolertiùs obſervanda: ut ſi in talem fortè lapſum verſuti hoſtis inciderimus inſidiis, ex quo ſine aliquo peccati contagio ſurgere non poſſimus; illum potiùs evadendi aditum petamus, in quo minùs periculi nos perpeſſuros eſſe cernimus.

n Ivo, *p.* 12. *c.* 13. Pann. *l.* 8. *c.* 95.

VIII. *Item* AMBROSIUS de Officiis, *lib.* 3. *c.* 12 [o]. [an. 377. *Mediolani.*]

Tolerabilius eſt juramentum non implere, quàm quod turpe eſt facere.

UNuſquiſque [p] ſimplicem ſermonem proferat: vas ſuum in ſanctificatione poſſideat: nec fratrem ſuum circumſcriptione verborum inducat: nihil promittat inhoneſtum: aut ſi promiſerit; tolerabilius eſt promiſſum non facere, quàm facere quod turpe ſit. Sæpè plerique [q] conſtringunt ſeipſos jurisjurandi ſacramento: & cùm ipſi cognoverint, promittendum non fuiſſe; ſacramenti tamen contemplatione faciunt quod ſpoponderunt: ſicut de Herode [r] ſuprà ſcripſimus: qui ſaltatrici præmium turpiter promiſit, crudeliter ſolvit. Turpe, quòd Regnum pro ſaltatione promittitur; crudele, quòd mors Prophetæ pro jurisjurandi religione donatur. Quantò tolerabilius tali fuiſſet perjurium ſacramento [ſ]? Si tamen perjurium poſſit dici, quod ebrius inter vina juraverat, quod eviratus *α* inter ſaltantium choros promiſerat. Infertur diſco Prophetæ caput, & hoc æſtimatum eſt fidei eſſe, quod amentiæ fuit. & *poſt pauca de Jephte diſſerens.* §. 1. Miſerabilis, *inquit* [t], neceſſitas, quæ ſolvitur parricidio. Melius eſt [u] non vovere, quàm vovere id, quod ſibi is, cui promittitur, nolit exolvi. & *poſt paululum.* §. 2. Non ſemper [x] igitur promiſſa ſolvenda omnia ſunt. Denique ipſe Dominus frequenter ſuam mutat ſententiam, ſicut Scriptura indicat.

¶ CORR. ROM. *α Eviratus.*] Emendatum eſt ex B. Ambroſio & Ivone. Anteà enim legebatur, & *juratus.*

o In Tolet. VIII. *c.* 2.
p Ivo, *p.* 12. *c.* 17.
q Pann. *l.* 8. *c.* 101.
r *Matth.* 14.
ſ homicidio. *Ivo.*
t Ibidem.
u *Jud.* 11.
x Infrà, *ead. non ſemper.*

IX. *Item* EX CONCILIO TOLETANO VIII. *c.* 2. [an. 653. *in Hiſpania.*]

Incommutabilis Deus quandoque ſua mutat ſtatuta.

INcommutabilis, eadémque ſemper exiſtens Dei natura, parcens ſua ſæpè in ſacris Literis legitur mutaſſe promiſſa, & pro miſericordia temperaſſe ſententiam. Unde quamlibet ſit impaſſibilis, atque immutabilis, ejuſdémque Deitatis licèt ſint dicta firmiſſima; crebrò tamen ejus & juramenta leguntur, & pœnitentia: quæ ſacris extant myſteriis adoperta. Jurare namque Dei, eſt a ſeipſo nullatenus ordinata convellere: pœnitere verò, eadem ordinata, cùm voluerit, immutare. Sic per Jeremiam dicit [y]: *Repentè loquar adversùm gentem, & adversùm regnum; ut eradicem, & deſtruam, & diſperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa ſuper malo ſuo, quod locutus ſum adverſus eam; agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitavi, ut facerem ei.*

¶ CORR. ROM.] Initium hujus Capituli emendatum eſt ex recentioribus editionibus Conciliorum Colonienſibus, & codice Lucenſi Regio. In vetuſtioribus autem editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, duobúſque Monaſterii Dominicani poſt verſ. *innectenda*, quod in ipſo Concilio antecedit huic Capitulo, ſequitur continenter: *Etenim immutabilis Deitatis licèt dicta ſint firmiſſima, crebrò tamen, &c.* intermediis omiſſis.

y *Jer.* 18.

X. *Item* AUGUSTINUS. [fortè c. an. 415. *in Africa.*]

Sapientis eſt revocare, quod malè loquitur.

MAgnæ ſapientiæ eſt, revocare hominem, quod malè locutus eſt.

XI. *Item* EX CONCILIO ILERDENSI, *c.* 7. [an. 524. *in Hiſpania.*]

Quâ pœnâ feriatur, qui illicitum juramentum facit.

QUi ſacramento [z] ſe obligaverit, ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat, pro perjurio uno anno à communione Corporis & Sanguinis Domini ſegregatus, reatum ſuum eleemoſynis, fletibus, & quantis potuerit jejuniis abſolvat. Ad charitatem verò, quæ operit [a] multitudinem peccatorum, celeriter venire feſtinet.

z Burch. *l.* 12. *c.* 17. Ivo, *p.* 12. *c.* 74. Rabanus *in Pœnit. c.* 10.
a 1. *Pet.* 4.

XII. *Item* AMBROSIUS *lib.* 3. Officiorum, *c.* 12 [b]. [an. 377. *Mediolani.*]

Non omnia promiſſa ſolvenda ſunt.

NOn ſemper [c] promiſſa omnia ſolvenda ſunt. Denique ipſe Dominus frequenter ſuam mutat ſententiam; ſicut Scriptura indicat.

b In Tol. VIII. *c.* 2. Sup. *ead. unuſquiſque. in fine.*
c Ivo, *p.* 12. *c.* 17. Pann. *l.* 8. *c.* 102.

XIII. *Item* ISIDORUS Sententiarum, *lib.* 2. *c.* 31 [d]. [c. an. 620. *in Hiſpania.*]

De eodem.

NOn eſt [e] obſervandum juramentum, quo malum incautè promittitur: veluti ſi quiſpiam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilius eſt enim, non implere ſacramentum, quàm permanere in ſtupri flagitio.

d Conc. Tolet. VIII. *c.* 2. Beda in Scintillis, *c.* 36. Gloſſa ordinaria *in c.* 14. *Matth.*
e Polyc. *l.* 6. *tit.* 12. Burch. *l.* 12. *c.* 10. Ivo, *p.* 12. *c.* 36. & 67. Pann. *l.* 8. *c.* 118.

XIV. *Item* EX CONCILIO TOLETANO, *c.* 8. [fortè an. 653. *ibid.*]

Malè jurans pœnitentiam agat.

NEceſſe eſt [f], ut malè jurans dignam pœnitentiam agat: eò quòd nomen Domini contra præceptum illius ſumpſit in vanum: quia in Exodo ſcriptum eſt [g]: *Nec enim inſontem habebit Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtrà.*

¶ CORR. ROM.] Verba propria hujus, & ſequentis Capitis non ſunt in Canone ſecundo Concilii Toletani VIII. ex quo tamen citant Rabanus *in lib. Pœnit. c.* 21. & Burchardus *lib.* 12. *c.* 29. Conjunctè enim hoc affert cum iis, quæ in ſecundo illo Canone leguntur. Idem verò Burchardus, *c.* 7. citat ex Toletano, *c.* 9. Ivo autem abſolutè ex Toletano. Súntque apud ipſos hæc duo capita conjuncta, quemadmodum & in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus, ſine voce iſta, *Item.*

f Rabanus *lib. Pœnit. c.* 21. Burch. *l.* 12. *c.* 7. & 27. Ivo, *p.* 12. *c.* 64.
g *Exod.* 20.

XV. *Item* & IN LEVITICO. [an. 1490. ante Chr. *in Arabia.*]

NOn pejerabis [h] in nomine meo: nec pollues nomen Dei tui: ego Dominus. Malum tamen, quod facturum ſe ſacramento devoverit; omnino non faciat: quia ſtulta vota frangenda ſunt.

h *Levit.* 19.

XVI. *Item* EX DECRETO Soteris Papæ, *c.* 3. [fortè c. an. 175. *Romæ.*]

Juramentum, quo malum incautè promittitur, non eſt ſervandum.

SI aliquid [i] fortè incautiùs nos juraſſe contigerit, quod obſervatum pejorem vergat in exitum; illud conſilio ſalubriore mutandum noverimus: & magis inſtante neceſſitate pejerandum [k] nobis, quàm pro facto *α* juramento in aliud crimen majus eſſe divertendum.

¶ CORR. ROM.] Ita etiam ceteri Collectores. Sed ſuprà *ead. caput, ſi aliquid*, iiſdem verbis affertur ex Beda, apud quem habetur, ut ibi eſt indicatum.

α Pro facto.] Apud Ivonem, & in Pannormia legitur, *pro vitando perjurio*, ut ſuprà *ead. c.* 6. In Polycarpo autem *profectò in aliud.* Anſelmus habet quemadmodum Gratianus.

i Sup. *ead. ſi aliquid.* Polyc. *l.* 6. *tit.* 11. Anſel. *l.* 11. *c.* 73. Ivo, *p.* 12. *c.* 75. Pann. *l.* 8. *c.* 118.
k *al.* perjurandum.

XVII. *Item* EX CONCILIO ELIBERITANO [l], *c.* 1. [fortè an. 305. *in Hiſpania.*]

Temeritas emendatur, cùm incauta diffinitio ſolvitur.

DIffinitio [m] incauta laudabiliter ſolvenda eſt: nec eſt prævaricatio, ſed temeritatis emendatio.

¶ CORR. ROM.] Ivo citat ut Gratianus: Burchardus autem ex Concilio Hibernenſi, & ſic eſt in manuſcripta Collectione Canonum incerti Autoris.

l *al.* Hibernenſi.
m Burch. *l.* 12. *c.* 25. Ivo, *p.* 12. *c.* 80.

XVIII. *Item* [2] IN VII. SYNODO, *act.* 4. [an. 787. *in Hiſpania.*]

Illicitum juramentum non eſt ſervandum.

ACtione [n] [3] quarta ſeptimæ Synodi *α*] Joannes Apocriſarius Orientalium ſedium dixit. Significat ſermo patris

n *Sent.* 3. *diſt.* 3.

nostri Sophronii, quòd melius sit jurantem pejerare [4], quàm servare sacramentum in fractione [5] sacrarum imaginum. Hoc autem dicimus, quia sacramento quidam se excusant. Tharasius Patriarcha dixit [o]. Quia pater β Sophronius noverat bonitatem Dei, propterea transgredi voluit impium juramentum. *Item paulò post.* §. 1. Tharasius Patriarcha dixit. Herodes servavit juramentum, & periit: Petrus verò negavit cum juramento, & conversus flevit, & salvatus est. Omne enim peccatum bonus Deus indulget, si quis ex toto corde pœniteat. Sancta Synodus dixit. Sic nos docet sancta Scriptura. Item Leontius [p] Episcopus Phoceæ dixit. Scriptum est [q]: *Juramentum mendax ne diligatis.* Qua de causa juramentum nostrum mendax dissolvatur, quasi nullam virtutem habens [6].

¶ Corr. Rom. α *Actione quarta septimæ Synodi.*] Hæc verba in uno vetusto Gratiani codice sunt titulus (quemadmodum & apud Ivonem,) initium verò Capitis est, *Joannes*, &c. & versio hæc non est Anastasii Bibliothecarii.

β *Quia Pater.*] Aliter habet locus ille Synodi. Ibi enim ex Limonario, seu Horto spirituali, cujus autor est Sophronius, refertur consilium Abbatis Theodori Æliotæ datum incluso, ut juramentum Diabolo præstitum, de non adoranda imagine Virginis Mariæ Jesum infantem gestantis, nullo modo servaret.

¶ Pith. [2] *Item.*] Delet V. C.
[3] *Actione.*] V. C. *Item in actione.*
[4] *Pejerare.*] V. C. *perjurare.*
[5] *Fractione.*] V. C. *confractione.*
[6] *Virtutem habens.*] V. C. *habens virtutem.*

o ..., p. 12. 15. ...nn. l. 8. 98. 100. in Limonario, c. 17.
p al. Leo.
q Zach. 8.

XIX. Idem Isidorus. [fortè B. Basilius, de Instit. Monachor. c. an. 362. in Ponto.]

Non observentur juramenta, quæ fiunt contra Divina mandata.

SI quis præventus fuerit, ut definiat agere aliquid eorum, quæ non placent Deo; pœnitentiam agat: & quod contra mandatum Domini statutum est, in irritum revocetur. *Item Hieronymus in libro de Natura Rerum.* §. 1. Tribus siquidem modis juramenta contracta solvenda sunt. Primò, cùm quis malè jurat. Secundò, cùm quis incautè jurat, non putans hoc esse peccatum. Tertiò, si pueri, vel puellæ in domo parentum se juramento constrinxerint, patribus [r], postquam audierint, contradicentibus.

r al. parentibus.

¶ Corr. Rom.] In Libro de Institutis Monachorum B. Basilii Ruffino interprete hæc leguntur: *Si quis præventus fuerit, ut diffiniat agere aliquid eorum quæ non placent Deo.* In responsione verò subjicitur, *pœnitentiam debet agere.* & posteà, *oportet irrita revocare, quæcumque ex præsumptione contra mandatum Dei statuuntur.*

Gratian. 2. Pars. „ Ecce, quòd juramenta illicita laudabiliter solvuntur, damnabiliter servantur. Quod tunc intelligendum est; quando juramentum illicitum deseritur, ut ad bonum redeatur. §. 1. Ceterùm, si propterea deseritur, ut in aliud malum transeatur; illicitum sacramentum damnabiliter servatur; sed damnabiliùs contemnitur. Unde

XX. Augustinus de Bono conjugali, c. 4. [fortè an. 401. in Africa.]

Non est appellanda fides, quæ ad peccatum faciendum adhibetur.

SI ad peccatum [f] faciendum fides adhibetur; mirum, si fides appellanda est. Verumtamen qualiscumque sit, si & contra ipsam fit, pejus fit: nisi cùm propterea deseritur, ut ad veram fidem, legitimámque redeatur: id est, ut peccatum emendetur voluntatis pravitate correcta: tamquam si quis cùm hominem solus exspoliare non possit; inveniat socium iniquitatis, & cum eo pacificatur, ut simul id faciant, spoliumque partiantur: quo facinore commisso totum solus auferat: dolet quidem ille, & fidem sibi non esse servatam conqueritur. Verùm in ipsa sua querela cogitare debet potiùs in bona vita ipsi humanæ societati fidem fuisse servandam, ne præda iniqua ex homine fieret; si sentit, quàm iniquè sibi in peccati societate servata non fuerit. Ille quippe utrobique perfidus, profectò sceleratior judicandus est.

f Ivo, p. 12. c. 14. Pann. l. 8. c. 96.

XXI. Idem ibidem. [fortè an. 401. in Africa.]

Si propterea fides non servatur, ut ad bonum redeatur, non ideò violari dicitur.

MUlier [t], si fide conjugali violata, fidem servet adultero; utique mala est: sed si nec adultero, pejor est. Porrò si eam flagitii pœniteat, & ad castitatem rediens conjugalem, pacta, ac placita adulterina rescindat; miror, si eam fidei violatricem vel ipse adulter putabit.

t Ivo, ibidem. Pann. l. 8. c. 97.

Gratian. „ Ex his itaque apparet, quòd si quisquam, ut diximus, illicitum juramentum non servaverit, ut in aliud malum perniciosum declinet; tantò graviùs delinquit, quantò damnabiliùs accumulantur peccata peccatis. Si autem propterea deseritur, ut ad bonum redeatur, nihil culpæ pro tali perjurio contrahitur: potiùs deflendum est, si in aliquo, illius juramenti occasione nos deliquisse contigerit. Unde Augustinus scribit Severo Milevitano Episcopo consulenti de quodam Hubaldo, qui à consanguineis cujusdam pellicis coactus fuerat jurare se illam ducturum in conjugem, nec matri suæ, vel fratribus ulteriùs necessaria subministraturum. Rescribit ergo ut diximus, ita dicens „

XXII. B. Augustinus Severo Milevitano Episcopo. [fortè c. an. 396. ibid.]

De quodam Hubaldo, qui juravit se non ministraturum necessaria matri, & fratribus.

INter cetera, ut rogaveras, à patre nostro Ambrosio quæsivi, quid tibi charissime agendum sit de Hubaldo parochiano tuo; qui captus, & timore necis impulsus, suæ concubinæ juramento firmavit ipsam in conjugem suscipere, propriámque matrem cum fratribus de domo expellere, nihilque eis alimoniæ umquam impendere. Quia verò, quam priùs concubinam habuerat, non est peccatum in conjugem suscipere; matrimonium sit in Deo firmum, & stabile. §. 1. Porrò juramentum non ob hoc fuisse institutum invenitur, ut esset vinculum iniquitatis, vel matricidii, vel fratricidii, seu cujuscumque criminis. Nec credo sacramentum ad hoc debere fieri, ut injusta juratio suorum bonorum sit injustè jurantibus exspoliatio, & accipienti æterna damnatio. Perjurii namque percutitur pœnâ, & velut homicida in extremo examine à justo Judice degradinabitur [u]; per quem sacrosanctum Evangelium ad injustum, & illicitum, & Deo minimè amabile, quasi testimonium justæ, & humanæ petitionis adducitur. §. 2. Foveat itaque Hubaldus matrem, & fratres: & lugeat, si coactione & timore juramenti aliquid defuit matri. Qui verò eum jurare coëgerunt quod non debuit; reatu perjurii impliciti teneantur. Injuria quippe injustè irrogata, ejus est infamia, qui facit. Nec enim ullo modo ad opprobrium coactæ voluntatis trahitur, quod illicita conditio necessitatis extorsit.

u al. degradabitur. al. condemnabitur.

„ Sed cùm his omnibus illicita juramenta non servanda probentur; opponitur, quòd Josuë Gabaonitas contra præceptum Domini [x] non deleverit; quia Seniores Israël juramento cum eis pacem firmaverant. Sed notandum est, quòd Seniores Israël, etsi scirent à Domino esse imperatum, ut delerent gentes terræ promissionis; decepti tamen à Gabaonitis nesciebant eos esse incolas terræ sibi promissæ. Venerunt enim (ut Historia refert) attritis calceamentis, & cum aridis panibus, dicentes: Viri pacifici, venimus de terra longinqua: calceamenta sunt attrita in pedibus nostris: panis defecit in sitarciis nostris: audivimus Dominum esse vobiscum, & venimus componere pacem. Quod verbum placuit Senioribus Israël, & fecerunt pacem cum eis. Post diem verò tertium, cùm filii Israël appropinquarent Gabaonitis; occurrerunt eis, quibus juraverant Seniores Israël. Illi autem videntes se esse deceptos, voluerunt delere eos; sed pepercit eis Josuë propter juramentum Seniorum Israël. Unde „

Gratian. 3. Pars.
x Josuë 9.

XXIII. Ambrosius in Libro Officiorum, 3. c. 10. [an. 377. Mediolani.]

Quædam licèt à Deo prohibeantur; tamen juramento firmata non sunt evitanda [y].

INnocens credit [z] omni verbo. Non vituperanda facilitas, sed laudanda bonitas. Hoc est innocentem esse, ignorare quod noceat: &, si circumscribitur ab aliquo; de omnibus tamen benè judicat, qui fidem esse in omnibus arbitratur. Hac igitur mentis suæ devotione inclinatus Josuë, ut crederet Gabaonitis; testamentum disposuit, pacem dedit, confirmavit societatem. Sed ubi in terras eorum ventum est; deprehensa fraude, quòd cùm essent finitimi, advenas se esse simulaverant; circumscriptum se populus Patrum indignari cœpit. Josuë tamen pacem, quam dederat, revocandam non censuit; quia firmata erat sacramenti religione: ne dum alienam perfidiam redargueret [a], suam fidem solveret. Mulctavit tamen eos vilioris obsequio ministerii. Clementior sententia, sed diuturnior.

y Sic in vetustis, nam in vulgatis erat servanda.
z Prov. 14.
a al. arguit. orig.

„ Illicitum ergo juramentum, quod servari prohibetur, intelligendum est, quod scitur esse illicitum, dum juratur. Si autem nescitur illicitum esse; ipsa ignorantia excusat; si putetur licitum esse, non ex ignorantia Juris, sed facti. Aliud enim est, si alicujus copula credatur esse licita, quia nescitur esse consanguinea, vel quia creditur esse vidua: aliud, si ideò putatur licita; quia consanguineorum conjunctio, vel relictarum copula nullo Jure credatur esse prohibita. Hic enim est ignorantia Juris, quæ neminem excusat; nisi cui permittitur Jus ignorare: ibi verò ignorantia facti, quâ quisque verè [b] excusatur. Seniores autem Israël non ignorabant gentes terræ promissionis ex præcepto Domini esse delendas: sed ignorabant Gabaonitas esse incolas terræ promissionis. Ignorabant siquidem factum: sed non ignorabant Jus facti: atque ideò, etsi illicitum esset quod juraverunt, tamen licitè servari debuit quod juramento firmaverunt. §. 1. Quòd autem illicitum juramentum servari prohibetur, non est generaliter intelligendum. Juramentum namque (ut Hieronymus testatur super Jeremiam [c]) debet habere tres comites, veritatem, judicium, & justitiam: ubi autem ista defuerint, non est juramentum, sed perjurium. Unde datur intelligi, illicitum esse juramentum, cui aliquod istorum defuerit: non tamen cuicumque contigerit aliquod istorum deesse, prohi- „

Gratian.
b al. ferè.
c Suprà, q. 2. animadvertendum.

„ betur servari. §. 2. Aliquando namque juramento deest „ justitia: veluti cùm quispiam post votum castitatis ducit „ uxorem, juramento firmans numquam se ab ea discessurum: „ quod quamvis illicitum sit, quia justitia sibi probatur deesse; „ tamen autoritate Augustini servari præcipitur. Hoc autem „ si quis contendat prærogativâ conjugii, non propter Reli- „ gionem jurisjurandi servari; animadvertat Gabaonitas ob „ solam Religionem contra Domini imperium reservatos. Cùm „ ergo omne Domini præceptum justum sit; patet ei justitiam „ deesse, quod ejus præcepto contrarium invenitur.

„ §. 3. Judicium quoque aliquando juramento constat deesse, „ veluti cùm propria temeritate aliquis ductus jurat se mandu- „ caturum, & bibiturum. Hoc quamvis levitate indiscreta „ illicitum probetur; non tamen ideò violari jubetur.

„ §. 4. Juramentum itaque multipliciter illicitum intelligitur. „ Est enim illicitum aliquando ex eo quod juratur, aliquando „ ex eo quod juratur, aliquando ex causa extrà venienti, „ aliquando ex modo jurandi. Ex eo quod juratur, tunc „ est illicitum juramentum, quando id, quod juratur, in sui „ natura vitiosum est, vel vitam adimens, ut adulterium, „ homicidium, & his similia, vel reparari non permittens, „ veluti cum inimico ad pacem non redire, indigenti miseri- „ corditer non subvenire. Ista, quia perspicuam in se habent „ injustitiam; etsi juramento firmentur, tamen servari non „ debent. Circa hæc utique [d] juramenta, intelligenda sunt „ quæ de illicitis juramentis non observandis suprà statuta „ leguntur. Quisquis ergo se juramento firmaverit aliquid „ facturum, quo vel corporalis, vel spiritualis salus adimatur, „ vel sine quo utraque salus reparari, vel confirmari non „ possit; fidem promissam servare prohibetur: quorum exempla „ præmissæ autoritates subjiciunt, dum eum, qui homicidium „ facere, vel alimenta matri, & fratribus non subministrare, „ in adulterio perseverare, vel ad pacem cum adversario non „ redire, juramentum præstando promiserit; salubriori consilio „ illicita vota observare non permittunt. §. 5. Est etiam id, „ quod juratur, aliquando vitiosum, non naturâ sui, sed ex „ causis extrà venientibus: veluti cùm aliquis post votum „ castitatis jurat alicui se habiturum eam in conjugem. Con- „ jugem namque habere, in seipso malum non est: tamen „ huic ex voto perniciosum est. Hoc autem juramentum, „ etiamsi illicitum sit, non tamen servari prohibetur: sed de „ violatione voti pœnitentia sibi jubetur indici. §. 6. Ex „ modo jurandi tunc est illicitum juramentum, quando „ inconsideratè, & incircumspectè aliquid juratur, quo nec „ corporalis, nec spiritualis salus adimitur, & sine quo utraque „ salus reparari, & vita conservari valet: veluti dum aliquis „ à parentibus coactus, ut Clericatûs tonsuram, vel Religionis „ vestem suscipiat; se neutrum facturum juramento firmaverit. „ Hoc quamvis aliquibus videatur reprehensibile; quia opus „ charitatis juramento se non facturum promisit; nulla tamen „ autoritate servari prohibetur: quia etsi numquam Clericatûs „ tonsuram, vel Religionis vestem suscipiat, non tamen ideò „ minùs salutem promereri valet: cùm nonnulli in Laicali „ habitu sanctissimi, & Deo dilecti inveniantur. Quo exemplo „ evidenter datur intelligi, quoties aliquis jurat se non factu- „ rum aliquid, quo expeditior sibi via præparetur ad beati- „ tudinem, dummodo sine eo valeat salutem invenire; quòd „ juramentum non prohibetur servare. Unde cùm juramus „ nos non daturos aliquid alicui, sine quo utraque salus ejus „ potest esse incolumis, etsi aliqua ex eo sibi commoditas „ præstaretur; nulla tamen autoritate juramentum servare „ prohibemur, dummodo sit nobis alia via necessitatibus ejus „ subveniendi.

[d] al. itaque.

SI CONSTITERIT JURAMENTUM SERVANDUM ESSE, AN EPISCOPUS SIT REUS PERJURII, QUI CONTRA JURAMENTUM ARCHIDIACONUM SUUM IRE COMPELLIT.

QUÆSTIO V.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ QUÒD autem quinto loco quæritur, si licitum esset, „ quod Archidiaconus juraverat, an Episcopus esset reus „ perjurii, qui ad pejerandum Archidiaconum cogebat; „ facilè potest discerni. Si enim consentiens pari pœna cum „ faciente puniendus est; multò magis ille, qui cogit, reus „ admissi criminis probatur. Unde ait

I. PIUS Papa. [fortè ex Pœnitentiali Theodori c. an. 680. *in Anglia.*]

Qui pejerare compellit, & qui compellitur, perjurus uterque probatur.

QUi compulsus à domino [a] sciens [b] perjurat, utrique sunt perjuri, & dominus, & miles: dominus, quia præcepit: miles, quia plùs dominum, quàm animam dilexit. Si liber est, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat, & septem sequentes annos: si servus ejusdem, tres quadragesimas, & legitimas ferias pœniteat.

¶ CORR. ROM.] Anselmus hoc citat ex Pœnitentiali Theodori; quemadmodum Burchardus, & Ivo *seq. cap.*

[a] Ansel. *l.* 11. *c.* 63. Burch. *l.* 12. *c.* 4. Ivo, *p.* 12. *c.* 61.
[b] *al.* sciens se.

II. *Item.* [fortè ex Pœnitentiali Theodori c. an. 680. *ibid.*]

Pœnitentia ejus, qui in manu Episcopi, aut in cruce consecrata pejerat.

QUi [c] pejerat [d] se in manu Episcopi [1], aut in cruce consecrata; tres annos pœniteat: si verò in cruce non consecrata, annum unum pœniteat. Qui autem coactus fuerit, & ignorans se pejeraverit [e], & posteà cognoscit; tres quadragesimas pœniteat.

¶ PITH. [1] *Episcopi.*] Addit Pœnitent. Gregorii, *vel Presbyteri.*

[c] Polyc. *l.* 6. *tit.* 11. Ansel. *l.* 11. *c.* 64. Burch. *l.* 12. *c.* 5. Ivo, *p.* 12. *c.* 62.
[d] *al.* perjurat.
[e] *al.* perjuraverit.

III. *Item* EX PŒNITENTIALI Theodori [f]. [c. an. 680. *ibid.*]

Quâ pœnâ sit feriendus, qui necessitate coactus perjurat.

SI quis coactus [g] pro vita redimenda, vel pro qualibet causa, vel necessitate perjurat; quia plùs corpus, quàm animam dilexit; tres quadragesimas pœniteat. Alii verò judicant tres annos, unum ex his in pane, & aqua.

[f] *al.* Romano.
[g] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 12. *c.* 6. Ivo, *p.* 12. *c.* 63.

IV. *Item* GELASIUS Papa. [fortè c. an. 494. *Romæ.*]

Qui pejerat, & alios pejerare facit, quâ pœnâ sit feriendus.

SI quis [h] pejeraverit [i], & alios sciens in perjurium duxerit; quadraginta dies pœniteat in pane & aqua, & septem sequentes annos, & numquam sit sine pœnitentia: & alii, si conscii fuerint, similiter pœniteant.

¶ CORR. ROM.] Polycarpus tribuit hoc Pio: ceteri verò indicati Collectores Pelagio.

[h] Polyc. *l.* 6. *tit.* 11. Ans. *l.* 11. *c.* 67. Burch. *l.* 12. *c.* 9. Ivo, *p.* 12. *c.* 66.
[i] *al.* perjuraverit.

V. *Item* AUGUSTINUS in Sermone de Decollatione S. Joannis, id est, *serm.* 11. de Sanctis. [fortè c. an. 391. *in Africa.*]

Homicidam vincit, qui sciens ad perjurium hominem compellit.

ILle, qui [k] hominem provocat [l] ad jurationem, & scit eum falsum esse juraturum; vincit homicidam: quia homicida corpus occisurus est, ille animam; immò duas animas, & ejus, quem jurare provocavit, & suam. Scis verum esse quod dicis, & falsum esse quod ille dicit; & jurare compellis? Ecce jurat, ecce pejerat, ecce perit. Tu quid invenisti? immò & tu periisti, qui de illius morte te satiare voluisti.

[k] *Sent.* 3. *dist.* 39. Ivo, *p.* 12. *c.* 28. Pann. *l.* 8. *c.* 108.
[l] provocavit. *orig.*

VI. IDEM in Sermone de Perjuriis, *id est*, in Serm. de Verbis Apostoli, 30. al. 28. [c. an. 415. *ibid.*]

Non peccat, qui juramentum exigit ab eo, quem nescit falsum jurare.

QUi exigit [m] jurationem; multùm interest, si nescit illum falsum juraturum, an scit. Si enim nescit, & ideò dicit, jura mihi, ut fides ei fiat; non est peccatum α: tamen humana tentatio [n] est. Si autem scit eum fecisse, novit fecisse, videt fecisse, & cogit jurare; homicida est. Ille enim suo se perjurio perimit: sed iste manum interficientis & impressit [o], & pressit.

¶ CORR. ROM. α *Non est peccatum.*] In originali est, *non audeo dicere non esse peccatum.* Sed ob casum non est mutatum.

[m] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 12. *c.* 30. Pann. *l.* 8. *c.* 110.
[n] *al.* contentio.
[o] *al.* expressit.

VII. *Item* EX CONCILIO MATISCONENSI [2] I. *c.* 17. [an. 581. *in Gallia.*]

Usque ad exitum vitæ non communicet, qui alios ad perjuria trahit.

SI quis convictus [p] fuerit alios ad falsa α testimonia, vel perjuria attraxisse, vel quacumque corruptione sollicitasse, ipse quidem usque ad exitum vitæ non communicet: ii verò, qui ei in perjurio consensisse probantur; posteà ab omni testimonio sunt removendi [q]: & secundùm Legem infamiâ notabuntur.

¶ CORR. ROM.] α *Falsa.*] In Concilio ipso Matisc. (restituta enim est citatio ex manuscriptis, cùm anteà citaretur Moguntinense) legitur, *falsum testimonium, vel perjurium.*

¶ PITH. [2] *Matiscon.*] Tempore Gunthranni Regis, *cap.* 22.

[p] Burch. *l.* 16. *c.* 8. Ivo, *p.* 12. *c.* 26.
[q] *al.* prohibendi.

“ ITEM, qui audit aliquem falsum jurare, & tacet; “ delinquit. Unde

“ GRATIAN. “ 2. *Pars.*

VIII. AUGUSTINUS in Quæstionibus Levitici, *q.* 1. *ad c.* 5 [r]. *Anima, quæ audierit vocem jurantis falsum, &c.* [fortè c. an. 427. *in Africa.*]

[r] Glossa ord. *initio c.* 5. *Levit.*

Cui sit indicandum falsum, quod ab aliquo juratur.

HOc videtur [s] dicere, peccare hominem, quo audiente jurat aliquis falsum, & scit eum falsum jurare, & tacet. Tunc autem scit; si ei rei, de qua juratur, testis fuit; aut vidit, aut conscius fuit, id est, aliquo modo cognovit, aut oculis suis conspexit, aut ipse, qui jurat, illi indicavit. Ita enim potuit esse conscius. §. 1. Sed inter timorem hujus peccati, & timorem proditionis hominum non parva existit [t] plerumque tentatio. Possumus enim paratum ad perjurium admonendo, vel prohibendo à tam gravi peccato revocare: sed si non audierit, & coram nobis de re, quam novimus, falsum juraverit; utrùm prodendus sit, si proditus etiam periculum mortis incurrat;

[s] Ivo, *p.* 12. *c.* 29. Pann. *l.* 8. *c.* 109.
[t] *al.* extitit.

currat; difficillima quæstio est. Sed quia non expressit, cui hoc indicandum sit, utrùm illi, cui juratur, an Sacerdoti cupiam [u], qui non solùm eum persequi non potest irrogando supplicium, sed etiam orare pro illo potest; videtur mihi, quòd se homo solvat à peccati vinculo; si [x] indicet talibus, qui magis possunt prodesse, quàm obesse perjuro, sive ad corrigendum eum, sive ad Deum pro illo placandum; si & ipse confessionis adhibeat disciplinam.

[u] vel cupiam. orig. & Ivo.
[x] al. etiamsi.

GRATIAN. 3. Pars. „ Si ergo iste, ut suprà dictum est, qui audit falsum jurare, & tacet, delinquit; multò magis ille reus est, qui ad pejerandum aliquem compellit. §. 1. Quæritur de eo, qui verborum calliditate se circumvenire putat illum, cui juramentum defert, an sit reus perjurii, nisi servaverit, quod jurasse creditur. De hoc ita scribit

IX. Isidorus Sententiarum *lib.* 2. *c.* 31. [c. an. 625. *in Hispania.*]

De eo, qui calliditate verborum jurat.

Quacumque arte [y] verborum quisque juret; Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit: quia [z] & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit.

[y] Sent. 3. dist. 39. Ansel. l. 11. c. 76. Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 12. c. 10. Ivo, p. 12. c. 36. & 67. Pann. l. 8. c. 112.
[z] al. qui.

X. *Item* ex Sancti Augustini Sermone trigesimo, de Verbis Apostoli. [c. an. 415. *in Africa.*]

Perjurus est, qui super lapidem falsum jurat.

Ecce dico [a] Charitati vestræ, & qui super [b] lapidem falsum jurat, perjurus est. Unde hoc dico? quia multi & in hoc falluntur, & putant, quia nihil est, per quod jurant, non se crimine teneri perjurii. Prorsùs perjurus es: quia per id, quod sanctum non putas α, falsum juras. Si tu illud β sanctum non putas: sanctum puta γ cui juras. Non enim quando juras, tibi juras, aut lapidi juras: sed proximo juras. Homini juras ante lapidem: sed numquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem: sed punit te Deus fallentem.

[a] Ivo, p. 12. c. 34. Pann. l. 8. c. 116.
[b] per. vera lectio.

¶ Corr. Rom. α *Non putas.*] Sic etiam Ivo. In originali est sine negatione, & fortè legendum, *putat.*

β *Si tu illud.*] In codicibus Augustini impressis, & uno Vaticano legitur, *sed ego illum sanctum non puto.* In altero verò etiam Vaticano, & apud Ivonem, *sed ego illud sanctum non puto.*

γ *Puta.*] Sic in codicibus impressis B. Augustini: sed in uno Vaticano, & apud Ivonem, & Pannormiam, & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, *putat.*

GRATIAN. „ Sed objicitur illud

XI. Gregorii I. 26. *lib.* Moral. *c.* 7. [an. 590. *Romæ.*]

Apud Deum verba nostra non ex ore, sed ex corde procedant.

Humanæ aures verba nostra talia judicant, qualia foris sonant. Divina verò judicia, talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur [c]. §. 1. Certè noverit ille, qui intentionem & voluntatem alterius variis explicat verbis; quia non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem & intentionem: quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni.

[c] Huc usque B. Greg. eo loco.

GRATIAN. „ Si ergo Divina judicia verba nostra talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur, si intentio non debet servire verbis, sed verba intentioni; patet, quòd Deus non accipit sic juramentum, sicut ille, cui juratur: sed potiùs, sicut qui jurat, intelligit; cùm recipienti non ex intimis, sed ex his, quæ proferuntur foris, verba nostra sonent. §. 1. Item objicitur, qui jurat super lapidem, putans se jurare super sacrosancta Evangelia, perinde tenetur, ac si super Evangelia juraverit: licèt ille cui jurat, ideò super lapidem illum jurare fecerit, ne non servando quod promittit, reatu perjurii teneatur. §. 2. Item objicitur de civibus, qui credunt se jurare obedituros Consulibus suis in omnibus, quæ sibi imperata fuerint pro honore suæ civitatis: ne verò obedientiam recusantes, reatu perjurii illaqueentur; supponitur Breve juraturis, in quo aliud continetur, quàm se juraturos arbitrentur; videlicet ne Padum in Nilum convertant, vel aliquid hujusmodi faciant. Si ergo contra hoc, quod se jurasse crediderant, Consulibus suis obedientiam denegarent; numquid secundùm intentionem recipientis, an potiùs secundùm intentionem jurantis juramentum Deus illud acciperet? §. 3. Item, si innocens de adulterio, vel furto impetitus, innocentiam suam vellet asserere, juraret autem se ab objectis sic esse immunem, sicut in Brevi illo continetur, quod manibus suis se scripsisse arbitratur, continetur autem in illo hunc reum esse objectorum; numquid à Domino perjurus reputabitur? aut numquid poterit argui se jurasse, adulterii, aut furti reatum incurrisse? Non. Hinc etiam

XII. Chromatius α in *c.* 5. Matthæi. [c. an. 400. *Aquileiæ.*]

Inter juramentum, & locutionem fidelium nulla debet esse differentia.

Juramenti hæc causa est: quia omnis, qui jurat, ad hoc jurat, ut quod verum est, eloquatur. Et ideò Dominus inter juramentum, & loquelam nostram, nullam vult esse distantiam: quia sicut in juramento nullam convenit esse perfidiam; ita quoque in verbis nostris nullum debet esse mendacium: quia utrumque & perjurium & mendacium Divini judicii pœnâ damnatur, dicente Scriptura [d]: *Os, quod mentitur, occidit animam.* Quisquis ergo verum loquitur, jurat; quia scriptum est [e]: *Testis fidelis non mentitur.*

[d] Sap. 1.
[e] Prov. 14.

¶ Corr. Rom. α *Chromatius.*] Anteà citabatur, *Chrysostomus:* cui errori occasionem dederat similitudo primarum literarum.

XIII. Idem [f]. [c. an. 400. *ibid.*]

[f] al. Item.

Antequam aliquis juret, pejerat, si contra conscientiam jurare parat.

Qui pejerare paratus est, antequam juret, jam perjurus esse videtur: quia Deus non ex operibus judicat, sed ex cogitationibus, & ex corde.

GRATIAN. 4. Pars. “ Ex his omnibus colligitur, quòd juramenta secundùm intentionem præstantis, non recipientis à Deo judicantur. Quomodo ergo secundùm Isidorum quacumque arte verborum quis jurat; Deus sic accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit? sed sicut aliud est, callida arte verborum jurare, aliud simpliciter intentionem suam jurando enuntiare; sic aliud est simplici intentione juramentum factum recipere, aliud in recipiendo calliditate uti: quia sicut nec quisquam apud Deum non valet aliquem lædere; sic nec præter ejus intentionem valet quis alicui subvenire. Deus autem duplicitatis aspernator simplicem intentionem utriusque considerat: & tam ex parte recipientis, quàm ex parte præstantis verborum artem aspernatur & odit. §. 1. De ætate verò jurantium quæritur, qua ætate quisque ad jurandum debeat cogi. De quo sic invenitur definitum

XIV. In primo Libro Capitul. *c.* 63. [an. 789. *Aquisgrani.*]

Ante rationabiles annos, aliqui non cogantur jurare.

Parvuli [g] [3], qui sine rationabili ætate sunt, non cogantur jurare, sicut Gunebodigni faciunt α. Et qui semel perjuratus fuerit; nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum accedat, nec in sua causa vel alterius jurator existat.

[g] Ivo, p. 12. c. 23. Pann. l. 8. c. 103.

¶ Corr. Rom. α *Sicut Gunebodigni faciunt.*] Addita isthæc sunt ex originali.

¶ Pith. [3] *Parvuli.*] Constit. Karoli 24.

XV. *Item* ex Concilio Eliberitano. [fortè an. 305. *in Hispania.*]

Ante quatuordecim annos nullus jurare cogatur.

Pueri ante annos [h] quatuordecim non cogantur jurare. Puella quoque, si in puerili ætate sita in domo patris, illo nesciente, juramento se constrinxerit, & pater ejus, ut audierit, statim contradixerit; vota ejus, & juramenta irrita erunt, & faciliùs emendabitur.

[h] Burch. l. 12. c. 26. Ivo, p. 12. c. 81. Pann. l. 8. c. 104. & 105.

¶ Corr. Rom.] Burchardus hoc citat ex Conc. Hibernensi: ut alia, quæ Concilio Eliberitano tribuuntur.

XVI. *Item* Cornelius Papa [i]. [imò ex Capitul. *lib.* 1. *c.* 63. an. 789. *Aquisgrani.*]

[i] Capit. l. 1. c. 63.

De eodem, & ut à jejunis juramenta præstentur.

Honestum [k] [4] etiam videtur, ut qui in sanctis audet [l] [5] jurare, hoc jejunus faciat cum omni honestate, & timore Dei: & ut pueri [m] ante annos quatuordecim non cogantur jurare.

[k] Burch. l. 12. c. 12. Ivo, p. 12. c. 69. & 33. Pann. l. 8. c. 120.
[l] al. habet.
[m] Cap. præcedenti.

¶ Corr. Rom.] Ceteri etiam Collectores citant ex Decretis Cornelii Papæ. Extat autem lib. 1. Capitul. c. 63. nonnullis præterea verbis interjectis. Et inde refert primam hujus Capitis partem Ivo *c.* 33.

¶ Pith. [4] *Honestum.*] Constit. Karoli 70. 24.
[5] *Audet.*] V. C. *habet.*

GRATIAN. “ Præterea sunt quædam tempora, quibus jurare prohibemur. Unde

XVII. In Concilio apud sanctum Medardum habito [n]. [an. 853. *in Gallia.*]

[n] Simile quiddam *in schedis Capitularium è Gallia missis.*

Quibus temporibus jurare prohibemur.

Decrevit [o] sancta Synodus, ut à Septuagesima usque in octavam Paschæ, & ab adventu Domini usque in octavam Epiphaniæ, nec non & in jejuniis Quatuor temporum, & in Litaniis majoribus, & in diebus Dominicis, & in diebus Rogationum (nisi de concordia & pacificatione) nullus super sacra Evangelia jurare præsumat.

[o] Burch. l. 12. c. 20.

GRATIAN. 5. Pars. “ De forma verò fidelitatis, & quid quisque debeat domino, vel econverso; sic invenitur

XVIII. In Epistola Fulberti Episcopi [p]. [c. an. 1020. *in Gallia.*]

[p] In usibus Feudorum, l. 2. tit. 6.

Quæ in fidelitate sunt observanda.

DE forma [q] fidelitatis aliquid scribere monitus, hæc vobis, quæ sequuntur, breviter ex librorum autoritate notavi. Qui domino suo fidelitatem jurat, ista sex semper in memoria debet habere; incolume, tutum, honestum, utile, facile, possibile. Incolume videlicet; ne sit in damnum domino suo de corpore suo. Tutum; ne sit ei in damnum de secreto suo, vel de munitionibus, per quas tutus esse potest. Honestum; ne sit ei in damnum de sua justitia, vel de aliis causis, quæ ad honestatem ejus pertinere videntur. Utile; ne sit ei in damnum de suis possessionibus. Facile, vel possibile; ne id bonum, quod dominus suus facere leviter poterat, faciat ei difficile; néve id quod possibile erat, reddat ei impossibile. Ut fidelis hæc nocumenta caveat, justum est. §. 1. Sed quia non sufficit α abstinere à malo, nisi fiat id, quod bonum est; restat, ut in eisdem sex supradictis consilium, & auxilium domino suo fideliter præstet: si beneficio dignus videri vult, & salvus esse de fidelitate, quam juravit. §. 2. Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere debet. Quòd si non fecerit; meritò censebitur malefidus: sicut ille, qui in eorum β prævaricatione, vel faciendo, vel consentiendo deprehensus fuerit perfidus, & perjurus.

¶ CORR. ROM.] Epistola hæc Fulberti missa est è Gallia, descripta ex vetusto codice Ecclesiæ Belvacensis: cujus hic est titulus, *Glorioso Duci Aquitanorum W. Fulbertus Carnotensis Episcopus orationis suffragium.*

α *Sed quia non sufficit.*] In ipsa Epistola legitur: *Sed non ideò casamentum meretur: non ei sufficit.* Apud Ivonem verò, *Sed non ideò cassamentum* [r] *meretur. Non enim sufficit*, &c.

β *Qui in eorum.*] In Epistola legitur, *si mox prævaricatione:* apud Ivonem, *si in eorum prævaricatione:* in Pannormia verò ut apud Gratianum.

[q] Ivo, p. 12. c. 76. Pann. l. 8. c. 122.

[r] al. causamentum.

XIX. AUGUSTINUS. [fortè ex Conc. Toletano XVI. c. 9. & 10. an. 693. in Hispania.]

De eodem.

SI quis Laicus [s] juramentum violando profanat, quod Regi, & domino suo jurat, & posteà perversè, & dolosè ejus Regnum tractaverit, & in mortem ipsius aliquo machinamento insidiatur; quia sacrilegium peragit, in Christum Domini manum mittens; anathema sit: nisi per dignam pœnitentiæ satisfactionem emendaverit, sicut constitutum à sancto Synodo est, id est, seculum relinquat, arma deponat, in Monasterium eat, & pœniteat omnibus diebus vitæ suæ: verumtamen communionem in exitu vitæ suæ cum Eucharistia percipiat. §. 1. Episcopus verò, Presbyter, Diaconus, si hoc crimen commiserit; degradetur.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc in melioribus Gratiani codicibus non habetur. Burchardus & Ivo citant ex dictis Augustini. Simile autem habetur in Concilio Toletano XVI. c. 8. ex Hispania misso.

[s] Ansel. l. 11. c. 74. Polyc. l. 6. tit. 11. Burch. l. 12. c. 21. Ivo, p. 12. c. 78.

GRATIAN. 6. Pars. " UT itaque ex præmissis apparet, mendacium nec simplici sermone debet proferri, nec juramento firmari. Mendacium autem non solùm in verbis, sed etiam in simulatis operibus esse probatur. Unde ait

XX. AMBROSIUS in Sermone habito in Dominica de Abraham. [c. an. 387. Mediolani.]

Mentitur, qui professionem suam operibus non ostendit.

CAvete [t] Fratres mendacium; quia omnes qui amant mendacium, filii sunt Diaboli α. & *infrà.* §. 1. Non solùm in falsis verbis, sed etiam in simulatis operibus mendacium est. Mendacium namque est, Christianum se dicere, & opera Christi non facere. Mendacium est, Episcopum, Sacerdotem, vel Clericum se profiteri, & contraria huic ordini operari.

¶ CORR. ROM.] Initium hujus Sermonis est, *Scitote Fratres.*

α *Diaboli.*] In codice Vaticano, ubi hic sermo habetur, sequuntur hæc: *quia non solùm mendax est, sed etiam & pater & inventor ipsius mendacii est. Omnis enim simulatio, & omnis duplicitas mendacium est. Ergo non solùm*, &c.

[t] Pann. l. 8. c. 127.

XXI. *Item* HIERONYMUS *in c.* 4. Epist. ad Ephesios. [an. 386. *in Palæstina.*]

Quoties sermo malus de ore nostro procedat.

QUoties verò loquimur, aut non in tempore, aut importuno loco, aut non ut convenit audientibus; toties sermo malus procedit de ore nostro ad destructionem eorum qui audiunt. Consideremus itaque quid loquamur, quia pro omni otioso verbo redditurì sumus rationem in die judicii.

GRATIAN. 7. Pars. " JURAMENTUM verò Clericus Laico præstare non debet. Unde legitur

XXII. IN REMENSI CONCILIO. [fortè an. 892. *in Gallia.*]

Cuiquam Laico Clericus nihil jurare præsumat.

NUllus ex Ecclesiastico [u] ordine cuiquam Laico quidquam super sacrosancta Evangelia jurare præsumat: sed simpliciter cum veritate, & puritate dicat, est est, non non. Sed si est aliquid, quod sibi objiciatur α; prout judicaverint, qui ejusdem ordinis sunt, aut corrigatur, aut expurgetur.

¶ CORR. ROM. α *Objiciatur.*] Apud Burchardum & Ivonem sequitur, *ad Episcopum, in cujus territorio est, deferatur; & juxta id, quod illi, qui ejusdem sunt ordinis, dijudicaverint, aut corrigatur, aut expurgetur.*

[u] Burch. l. 2. c. 188. Ivo, p. 6. c. 233. Pann. l. 5. c. 11.

" EPISCOPO similiter Clericus juramentum præstare non debet, nisi fortè is, cui Ecclesiæ procurationem committit. Unde ait " GRATIAN.

XXIII. URBANUS II. [fortè c. an. 1090. *Romæ.*]

De eodem.

NUllus [x] Episcopus Clericos suos, nisi fortè, quibus Ecclesiasticarum rerum dispensatio commissa fuerit, sibi jurare compellat.

¶ CORR. ROM.] In aliquot vetustis exemplaribus finis hujus Causæ est in vers. *expurgetur:* absunt autem hæc verba, & sequens Caput, *nullus.* In uno autem non modò ista habentur, sed etiam *Caput primum de juramento calumniæ*, & constitutio nova Henrici.

[x] Ext. *de jurejur. c. nullus.*

CAUSA XXIII.

" QUIDAM Episcopi cum plebe sibi commissa in hæresim lapsi sunt; circumadjacentes Catholicos minis & cruciatibus ad hæresim compellere cœperunt: quo comperto, Apostolicus Catholicis Episcopis circumadjacentium regionum, qui ab Imperatore civilem jurisdictionem acceperant, imperavit, ut Catholicos ab Hæreticis defenderent, & quibus modis possent eos ad fidei veritatem redire compellerent. Episcopi hæc mandata Apostolici [a] recipientes, convocatis militibus, apertè, & per insidias contra Hæreticos pugnare cœperunt. Tandem nonnullis eorum neci traditis, aliis, rebus suis, vel Ecclesiasticis, exspoliatis, aliis carcere, & ergastulo reclusis, ad unitatem Catholicæ fidei coacti redierunt. " GRATIAN.

I. Hic primùm quæritur, an militare peccatum sit.

II. Secundò, quod bellum sit justum, & quomodo à filiis Israel justa bella gerebantur.

III. Tertiò, an injuria sociorum, armis sit propulsanda.

IV. Quartò, an vindicta sit inferenda.

V. Quintò, an sit peccatum Judici, vel Ministro reos occidere.

VI. Sextò, an Mali sint cogendi ad bonum.

VII. Septimò, an Hæretici suis, & Ecclesiæ rebus sint exspoliandi, & qui possidet ab Hæreticis ablata, an dicatur possidere aliena.

VIII. Octavò, an Episcopis, vel quibuslibet Clericis sua liceat autoritate, vel Apostolici, vel Imperatoris [b] præcepto arma movere.

[a] al. Apostolica.

[b] al. sine Imperatoris.

AN MILITARE SIT PECCATUM.

QUÆSTIO I.

" QUòd militare alienum videatur ab Evangelica disciplina; hinc videtur posse probari: quia omnis militia, vel ob injuriam propulsandam, vel propter vindictam inferendam est instituta. Injuria autem vel à propria persona, vel à socio repellitur: quod utrumque Evangelica Lege prohibetur. Cùm enim dicitur [a]: *Si quis te percusserit in unam maxillam, præbe ei & alteram:* & iterùm: *Qui angariaverit te mille passus, vade cum eo duo millia.* Item, cùm Apostolus dicat [b]: *Non vos defendentes, charissimi, sed date locum iræ:* quid aliud prohibemur, quàm propriæ personæ injuriam repellere? " GRATIAN.

" §. 1. Item, cùm Petro, gladio magistrum defendente, Christus dixerit [c]: *Converte gladium tuum in vaginam, an putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quàm duodecim legiones Angelorum?* Denique, sicut de B. Andrea legitur [d], cùm fieret concursus populorum, ut de manibus iniqui Judicis eum eriperent, & ab injuria mortis illum defenderent; ipse econtrà & exemplo & verbo patientiam docens, rogabat eos, ne suum Martyrium impedirent; quid aliud monemur, quàm sicut proprias, ita & sociorum injurias patienter tolerare, nec ad arma concurrere, sed eorum exemplo ad similia ferenda animum præparare. §. 2. Item, cùm in Proverbiis α dicatur [e]: *Mihi vindicta, & ego retribuam, dicit Dominus.* Item, cùm in Evangelio dicatur [f]: *Nolite judicare, & non judicabimini.* Item, cùm paterfamilias dicat servis volentibus colligere zizania [g]: *Sinite utraque crescere usque ad messem: & tunc dicam Messoribus, colligite zizania, & alligate in fasciculos ad comburendum.* §. 3. Item, cùm Rex ille, qui nuptias fecerat filio suo, missis exercitibus suis, Angelorum videlicet, dicatur perditurus homi- "

[a] Matth. 5.

[b] Rom. 12.

[c] Matth. 26.

[d] In Martyrio ipsius.

[e] Deut. 32. Rom. 12.

[f] Matth. 7.

[g] Matth. 13.

" cidas Prophetarum, & Apostolorum, qui vocati ad nuptias " venire contempserunt credendo: Item, cùm Paulus Apostolus dicat in Epistola ad Romanos [h]: *Nolite judicare invicem.* Item: *Tu quis es, qui judicas alienum servum? Suo domino stat, aut cadit. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, ut & vivorum, & mortuorum dominetur:* In his omnibus quid aliud præcipitur, quàm ut vindicta delinquentium Divino reservetur examini? Cùm ergo, ut supra dictum est, militia videatur instituta vel ob injuriam propulsandam, vel ad vindictam inferendam, utrumque autem lege Evangelica prohibeatur; apparet, quòd militare peccatum est. Hinc etiam ait

[h] *Rom.* 14.

¶ Corr. Rom. α *In Proverbiis.*] Sententia ista solet quidem proverbii loco usurpari: sed non habetur in libro Proverbiorum. Affertur à B. Paulo ad Rom. *c.* 12. (conjunctè cum alia sententia *ex c.* 25. *Proverb.*) & ad Hebræos 10. Deuteronomii *c.* 32. In Cantico sic scriptum est, *Mea est ultio, & ego retribuam.*

I. Gregorius [i]. [imò Origenes c. an. 217. *in Ægypto.*]

Bella carnalia bellorum spiritalium figuram gerunt.

NIsi bella ista carnalia figuram bellorum spiritalium gererent; numquam, ut opinor, Judaicarum Historiarum libri Discipulis Christi, qui venit pacem docere, legendi in Ecclesiis fuissent ab Apostolis traditi. Quò enim eis bellorum proficeret ista descriptio, quibus dicitur ab Jesu [k]: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis?* & quibus per Apostolum jubetur, & dicitur [l]: *Non vosmetipsos vindicantes, sed magis injuriam accipite, & magis fraudem patimini?* Unde denique sciens Apostolus nulla nobis jam ultrà bella esse carnaliter peragenda; sed animæ certamina contra spiritales Adversarios desudanda; velut magister militiæ, præceptum dat militibus Christi, dicens: [Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversùs astutias Diaboli.]

[i] Origenes *Homil.* 15. super Josue
[k] *Joan.* 14.
[l] 1. *Cor.* 6.

Gratian. " His ita respondetur. Præcepta patientiæ non tam ostentatione corporis, quàm præparatione cordis sunt retinenda. " Unde ait

II. Augustinus in sermone de puero Centurionis. [fortè c. an. 412. *in Africa.*]

Præcepta patientiæ, virtute animi, non ostentatione corporis servanda sunt.

PAratus [m] debet esse homo justus, & pius patienter eorum malitiam sustinere, quos fieri bonos quærit, ut numerus potiùs crescat Bonorum, non ut pati malitia se quoque numero addat Malorum. Denique ista præcepta magis ad præparationem cordis, quæ intùs est, pertinere, quàm ad opus, quod in aperto fit (ut teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia; in manifesto autem id fiat, quod eis videtur prodesse posse, quibus benè velle debemus.)

§. 1. Hinc liquidò [n] ostenditur, quòd ipse Dominus Jesus exemplum singulare patientiæ, cùm perceuteretur in faciem, respondit [o]: *Si malè dixi, exprobra de malo: si autem benè, quid me cædis?* Nequaquam igitur præceptum suum, si verba intueamur, implevit. Neque enim præbuit percutienti alteram partem; sed potiùs prohibuit, ne, qui fecerat injuriam, augeret. Et tamen paratus venerat non solùm percuti in faciem, verùm etiam pro his quoque, à quibus hæc patiebatur, crucifixus occidi; pro quibus ait in cruce pendens [p]: *Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt.* §. 2. Nec Paulus Apostolus præceptum Domini, & magistri sui videtur implesse, ubi etiam ipse percussus in faciem, dixit Principi Sacerdotum [q]: *Percutiet te Deus, paries dealbate: sedes judicare me secundùm Legem, & contra Legem jubes me percuti?* Et cùm à circumstantibus diceretur: *Injuriam facis Principi Sacerdotum;* irridens [r] eos admonere voluit, quid dixerit: ut qui saperent, intelligerent jam destruendum esse adventu Christi parietem dealbatum, hoc est, hypocrisim Sacerdotii Judæorum. Ait quippe: *Nescivi fratres, quia Princeps est: Scriptum est enim* [s]: *Principi populi tui non maledices:* cùm proculdubio, qui in eodem populo creverat, atque [t] in Lege fuerat eruditus; illum Principem Sacerdotem nescire non posset; nec eos, quibus ita notus erat, ullo modo falleret, quòd nesciret. Sunt ergo ista præcepta patientiæ semper in cordis præparatione retinenda: ipsáque benevolentia, ne reddatur malum pro malo, semper in voluntate complenda est. §. 3. Agenda sunt autem multa etiam cum invitis benigna quadam asperitate plectendis: quorum potiùs utilitati consulendum est, quàm voluntati. & *infrà.* Nam in corripiendo filio quamlibet asperè, numquam profectò amor paternus amittitur. Fit tamen, quod nolit, & doleat, qui etiam invitus videtur dolore sanandus. §. 4. Ac per hoc si terrena ista Respublica, præcepta Christiana custodiat; & ipsa bella sine benevolentia non gerentur: ut [u] ad pietatis, justitiæque pacatam societatem victis faciliùs consulatur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur: quoniam nihil est infelicius felicitate peccantium, quâ pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hostis interior, roboratur. & *paulò pòst.* §. 5. Nam si Christiana [x] disciplina omnia bella culparet; hoc potiùs militibus consilium salutis petentibus in Evangelio diceretur, ut abjicerent arma, séque militiæ omnino subtraherent. Dictum est autem eis [y]: *Neminem concusseritis: nulli* α *calumniam feceritis: sufficiant vobis stipendia vestra.* Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit.

[m] Polyc. *l.* 7. *tit.* 7. Ansel. *l.* 13. *c.* 3.
[n] Non erat hîc faciendum initium novi paragraphi: cohærent enim hæc cum antecedentibus.
[o] *Joan.* 18.
[p] *Luc.* 23.
[q] *Act.* 23.
[r] *al.* incidenter. *al.* irridenter.
[s] *Exod.* 22.
[t] *al.* ibi.
[u] *al.* sed ut.
[x] Pann. *l.* 8. *c.* 42.
[y] *Luc.* 3.

¶ Corr. Rom.] Sic etiam citat Anselmus. Polycarp. non affert Autorem. Habetur autem *in Epist.* 5. August. ad Marcellinum.

β *Nulli.*] Repositus est integer locus Evangelii, ut est in ipsa Epistola, & *lib.* 22. contra Faustum, *c.* 74. Anteà erat, *Contenti estote stipendiis vestris.*

III. *Item* ejusdem ad Bonifacium, *Epist.* 207. [c. an. 418. *ibid.*]

In bellicis armis milites Deo placere possunt.

NOli existimare [z] neminem Deo placere posse, qui in armis bellicis militat. In his erat sanctus David, cui Dominus tam magnum perhibuit testimonium. In his etiam plurimi illius temporis justi. In his erat & ille Centurio, qui Domino dixit [a]: *Non sum dignus, ut intres sub tectum meum.* & infrà. §. 1. Hoc ergo primum cogita, quando armaris ad pugnam: quia virtus tua etiam ipsa corporalis donum Dei est. Sic enim cogitabis α de dono Dei non facere contra Deum. Fides enim quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem bellum geritur; quantò magis amico, pro quo pugnatur? Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas, ut liberet Deus à necessitate, & conservet in pace. Non enim pax quæritur, ut bellum excitetur: sed bellum geritur, ut pax acquiratur. Esto ergo etiam bellando pacificus: ut eos, quos expugnas, ad pacis utilitatem [b] vincendo perducas: *Beati enim pacifici* (ait Dominus) *quia filii Dei vocabuntur.* Si autem pax Humana tam dulcis est pro temporali salute Mortalium; quantò est dulcior pax Divina pro æterna salute Angelorum? Itaque hostem pugnantem necessitas perimat, non voluntas. Sicut rebellanti, & resistenti violentia redditur; ita victo, vel capto misericordia jam debetur, maximè in quo pacis perturbatio non timetur.

[z] Polyc. *l.* 7. *tit.* 13. Ansel. *l.* 13. *c.* 4. Ivo, *p.* 10. *c.* 126.
[a] *Matth.* 8.
[b] *al.* unitatem.

¶ Corr. Rom. α *Sic enim cogitabis.*] Anteà legebatur, *Sic enim cogitabis de dono Dei, non facies contra Dominum.* Emendatum est & hoc, & multa alia ex originali.

IV. *Item* ejusdem contra Manichæos, id est, *lib.* 22. contra Faustum, *c.* 74. & 75. [c. an. 402. *ibid.*]

Quæ sint in bello jure reprehendenda.

QUid culpatur in bello? An, quia moriuntur quandoque morituri, ut dominentur [c] in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est, non religiosorum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt, quæ in bellis jure culpantur. Quæ plerumque, ut etiam jure puniantur, adversùs violentiam resistentium (sive Deo [d], sive aliquo legitimo imperio jubente) gerenda ipsa bella suscipiuntur à Bonis: cùm in eo humanarum rerum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire justè ordo ipse constringit. Unde neque α Joannes [e] ab armis jubet discedere milites: & Christus [f] tributa Cæsari monet reddi: quia propter bella necessariò militi stipendium præbetur. Ordo tamen ille naturalis Mortalium paci accommodatus hoc poscit; ut suscipiendi belli autoritas, atque consilium apud Principes sit. & *infrà.* §. 1. Sed si Humana cupiditate bellum geritur; non nocet Sanctis, in quos non habet quisquam potestatem [g], nisi desuper datam. Non enim est [h] potestas, nisi à Deo, sive jubente, sive sinente. Ergo vir justus, si fortè sub Rege homine etiam sacrilego [1] militet; rectè potest illo jubente bellare, si vice [i] pacis ordinem servans, quod sibi jubetur [k], vel non esse contra Dei præceptum, certum est, vel, utrùm sit, certum non est: ita ut fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi: innocentem autem militem ostendat ordo serviendi.

[c] *al.* domentur.
[d] Pann. *l.* 8. *c.* 45.
[e] *Luc.* 3.
[f] *Matth.* 22.
[g] *Joan.* 19.
[h] *Rom.* 13.
[i] *al.* civicæ. *orig.*
[k] *al.* cui quod jubetur.

¶ Corr. Rom. α *Unde neque.*] Hinc usque ad vers. *ordo;* Gratianus summatim retulit sententiam B. Augustini, quæ ab eo copiosiùs, & clariùs exponitur: sicut etiam à vers. *Sed si humana,* usque ad vers. *Non enim.*

¶ Pith. [1] *Sacrilego.*] xi. *q.* 3. Julianus Theodor.

V. *Item* ejusdem in libro de verbis Domini, *tractatu, sive sermone* 19 [l]. [fortè c. an. 410. *ibid.*

Militare non est peccatum.

MIlitare [m] non est delictum; sed propter prædam militare peccatum est: nec Rempublicam gerere criminosum est; sed ideò gerere [n] Rempublicam, ut rem familiarem potiùs augeas, videtur esse damnabile. Propterea enim providentiâ quâdam militantibus sunt stipendia constituta; ne dum sumptus quæritur, prædo [o] grassetur. *Item infrà.* §. 1. Dicit ipse Dominus [p]: *Reddite quæ Dei sunt, Deo; & quæ Cæsaris, Cæsari.* Igitur, quod Cæsar præcipit, ferendum est: quod Imperator indicit, tolerandum est: sed fit intolerabile, dum prædam exactores accumulant. *Item infrà.* §. 2. Interogaverunt Joannem & milites, quid faciemus & nos? Ait illis Joannes [q]: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: sed contenti estote stipendiis vestris.* Hinc jam cognoscere se

[l] Beda & Glossa ordin. *Luc.* 3.
[m] Ivo, *p.* 10. *c.* 125. Pann. *l.* 8. *c.* 60.
[n] agere. *orig.*
[o] præda. *orig.*
[p] *Matth.* 22.
[q] *Luc.* 3.

debet omnis homo, qui militat. Non enim tantùm de his militantibus Scriptura loquitur, qui armatâ militiâ detinentur: sed quisquis militiæ suæ cingulo utitur, dignitatis suæ miles ascribitur: atque ideò hæc sententia potest dici (verbi gratiâ) militibus, protectoribus, cunctisque rectoribus. Quicumque sibi stipendia publicè decreta consequitur; si amplius quærit, tamquam calumniator, & concussor Joannis sententiâ condemnatur.

¶ CORR. ROM.] Sic etiam citat Ivo: quod tamen apud B. Augustinum non est inventum, quamvis Epistola ad Januarium, talem ferè habeat titulum. Simile habetur *sup. eâd. noli*, §. *esto ergo*: & de civitate Dei, *lib.* 19. *c.* 12.

VI. *Item* EJUSDEM AUGUSTINI de diversis Ecclesiæ Observationibus. [fortè c. an. 400. *in Africa.*]

Pacata sunt bella, quæ geruntur, ut mali coërceantur, bonique subleventur.

APud veros [r] Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt, quæ non cupiditate, aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut Mali coërceantur, & Boni subleventur.

[r] Ivo, *p.* 10. *c.* 105.

VII. *Item* GREGORIUS I. universis Militibus [s] Neapolitanis, *lib.* 12. *Epist.* 24. [an. 604. *Romà in Campaniam.*]

Summa est laus militiæ, Reip. utilitatibus obedientiam exhibere.

SUmma militiæ [t] laus, inter alia bona merita, hæc est; obedientiam Reipub. utilitatibus exhibere [u], quódque sibi utiliter imperatum fuerit, obtemperare: sicut etiam nunc Devotionem vestram fecisse didicimus, quæ Epistolis nostris, quibus magnificum virum Constantium Tribunum custodiæ civitatis deputavimus præesse, paruit, & congruam militaris devotionis obedientiam demonstravit. Unde scriptis vos præsentibus curavimus admonendos; uti prædicto viro magnifico Tribuno, sicut & fecistis, omnem debeatis pro serenissimorum Dominorum utilitate, vel conservanda civitate obedientiam exhibere: quatenus quidquid à vobis hactenus benè gestum agnoscitur; per præsentis temporis vigilantiam, ac solicitudinem augmentetis.

[s] Episcopis. *orig. impressum.*
[t] Ansel. *l.* 13. *c.* 9.
[u] sanctæ Reipub. exhibere. *orig.*

GRATIAN. „ Ex his omnibus colligitur, quòd militare peccatum non est, & quòd præcepta patientiæ in præparatione cordis, non in ostentatione corporis servanda sunt.

QUOD BELLUM SIT JUSTUM, ET QUOMODO A FILIIS ISRAEL JUSTA BELLA GEREBANTUR.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. „ QUòd autem quæritur, quod sit justum bellum, inquit

I. ISIDORUS Etymol. *l.* 18. *c.* 1. [c. an. 630. *in Hispania.*]

Quod sit justum bellum.

JUstum est [a] bellum, quod ex Edicto α geritur, de rebus repetendis [b], aut propulsandorum hostium causâ. & *c.* 15 [c]. §. 1. Judex dictus, quasi Jus dicens populo, sive quo Jure disceptet. Jure autem disceptare est justè judicare. Non est autem Judex, si non est in eo justitia.

¶ CORR. ROM. α *Edicto.*] In codicibus Isidori etiam manuscriptis legitur, *ex prædicto.* Citat enim Ciceronem ex libris de Rep. qui negat justum esse bellum, nisi denuntiatum, nisi indictum [d], nisi de repetitis rebus.

[a] Ivo, *p.* 10. *c.* 116. Pann. *l.* 8. *c.* 54.
[b] *al.* repetitis.
[c] Et *lib.* 9. *c.* 4.
[d] Et idem ferè habetur *l.* 1. *de officiis.*

II. *Item* AUGUSTINUS in libro Quæstionum 6. *q.* 10. [an. 388.]

Nihil ad justitiam interest, sive apertè, sive ex insidiis aliquis pugnet.

DOminus noster jubet [e] ad Jesum Nave, ut constituat sibi retrorsùs insidias, id est, insidiantes bellatores ad insidiandum hostibus. Hinc admonemur hoc [f] non injustè fieri ab his, qui justum bellum gerunt; ut nihil homo justus præcipuè cogitare debeat in his rebus, nisi ut justum bellum suscipiat, cui bellare fas est. Non enim omnibus fas est. Cùm autem justum bellum susceperit, utrùm apertâ pugnâ, utrùm insidiis vincat, nihil ad justitiam interest. §. 1. Justa autem bella definiri solent; quæ ulciscuntur injurias, si qua gens, vel civitas, quæ bello petenda est, vel vindicare neglexerit quod à suis improbè factum est, vel reddere quod per injurias ablatum est. Sed etiam hoc genus belli, sine dubitatione justum est, quod Deus imperat, apud quem non est iniquitas, & novit quid cuique fieri debeat: in quo bello Ductor exercitûs, vel ipse populus non tam autor belli, quàm minister judicandus est.

[e] *Josuè* 8.
[f] *abest ab orig.*

GRATIAN. „ CUM ergo justum bellum sit, quod ex Edicto geritur, vel quo injuriæ ulciscuntur; quæritur, quomodo à filiis Israël justa bella gerebantur. De his ita scribit

III. AUGUSTINUS in Quæstionibus Numerorum, *q.* 44. *ad c.* 20. [fortè c. an. 400. *in Africa.*]

Innoxius transitus filiis Israël negabatur, atque ideò justa bella gerebant.

NOtandum est [g] sanè, quemadmodum justa bella gerebantur [à filiis [h] Israel contra Amorrhæos.] Innoxius enim transitus denegabatur, qui jure humanæ societatis æquissimo patere debeat.

[g] Ivo, *p.* 10. *c.* 119. Pann. *l.* 8. *c.* 57.
[h] *Absunt ab orig.*

AN INJURIA SOCIORUM ARMIS SIT PROPULSANDA.

QUÆSTIO III.

GRATIAN. „ QUòd verò injuria Sociorum armis propulsanda non sit, exemplis, & autoritatibus probatur. Dominus enim [a] cùm ab Herode quæreretur ad interficiendum, non patrocinium sibi quæsivit armorum, cùm occulto instinctu posset in eum convertisse manus Judæorum: sed fugiens in Ægyptum, latuit ibi per septennium. Sic etiam, cùm à Judæis lapidibus peteretur, abscondit se, & exivit de templo. Sic etiam cùm duceretur ad crucem; noluit commovere adversùs Seniores Judæorum turbam, quæ [b] nuper ei obviam processerat, & cum palmis & laudibus eum receperat. Sic etiam interrogatus à Pilato, an Rex esset; ait [c]: *Regnum meum non est de hoc Mundo: si enim esset de hoc Mundo, ministri mei utique decertarent, ut ego non traderer Judæis:* insinuans illos ad regnum hujus Mundi pertinere, qui auxilio humanarum virium, non Divino præsidio ab imminenti injuria se tueri contendunt. Item, cùm Discipulis suis ait [d]: *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam:* non arma armis, sed fugam persequentibus docuit opponi. §. 1. Item sicut legitur in Esaia [e], Ægyptus à Nabuchodonosor devastata est, quia filiis Israël contra Assyrios & Chaldæos protectionis & defensionis auxilium promisit. Unde dictum est [f]: *Baculus arundineus Rex Ægypti: super quem si aliquis innixus fuerit, confringetur, & perforabit manum innitentis.* Ipsi etiam Judæi [g] captivi ducti sunt: quia spem suæ liberationis non in solo Deo, sed in homine posuerunt. Sic etiam de primis credentibus legitur [h], quòd rapinam suorum bonorum cum gaudio suscipiebant, non quærentes sibi aliorum patrocinia, sed gaudentes, quoniam digni inveniebantur pro nomine Jesu contumeliam pati. Sic & Apostolus in prima Epistola [i] suadet Corinthiis, ut injuriam, & fraudem patienter ferant, potiùs quàm repetendo fratres scandalizent. Sic ab idolothytis, & à qualibet esca censet abstinendum potiùs, quàm cum scandalo fratrum edamus. Sic & à sumptibus abstinet, ne aliquod offendiculum Evangelio Christi præstaret. Cùm ergo ille, qui ab injuria armis arcetur, non minùs scandalizetur, quàm ille, à quo ablata coram Judice reposcuntur; patet, quòd ad propulsandum injuriam non sunt petenda armorum auxilia. Quod autem petendum non est, illud Jure præstari non debet. §. 2. Sed econtrà multa ritè præstantur, quæ tamen Jure non petuntur. Bonus enim non ritè injuriæ vindictam petit, quia malum pro malo redderet: quam tamen Judex rectè infligeret, nec nisi bonum pro malo redderet. Unde ait

[a] *Matth.* 2.
[b] *Matth.* 21.
[c] *Joan.* 18.
[d] *Matth.* 10.
[e] *Esa.* 19.
[f] *Esa.* 36.
[g] *Ezech.* 29.
[h] *Heb.* 10. *Act.* 5.
[i] 1. *Cor.* 6. 8, 9.

I. AUGUSTINUS in expositione Psalmi 108 [k]. [fortè c. an. 420. *in Africa.*]

Quæ sint differentiæ retributionum.

SEx differentiæ sunt, reddere bona pro malis, non reddere mala pro malis; hæc duo Bonorum sunt, & prius melius. Non reddere bona pro bonis, reddere mala pro bonis; hæc duo Malorum sunt, & posterius deterius. Reddere bona pro bonis, mala pro malis; hæc duo Mediocrium [l] sunt: prius propinquum Bonis, convenit etiam Malis α, quod Christus [m] non arguit, sed plus oportere dicit, quia & Ethnici hoc faciunt: posterius propinquum Malis, convenit tamen etiam Bonis. Unde & Lex modum ultionis statuit [n]: *Oculum pro oculo.* Quæ, si dici potest, injustorum justitia est; non quia iniqua est ultio, quam Lex statuit: sed quia vitiosa est libido ulciscendi, magisque ad Judicem pertinet hoc inter homines decernere [o], quàm bonum hominem sibi expetere. Hic enim redderet malum pro malo: Judex verò β punit, non delectatione alienæ miseriæ, quod est malum pro malo; sed dilectione Justitiæ, justum pro injusto, quod est bonum pro malo: quod etiam Deus judex facit.

¶ CORR. ROM.] B. Augustinus in explanatione Psalmi 108. has sex differentias aptissimè explicavit: cujus sententiam autor Glossæ ordinariæ in eodem loco breviter retulit, ex qua Glossa videtur acceptum hoc Caput.

α *Convenit etiam Malis.*] Verba hæc non sunt in plerisque vetustis, neque in Glossa: sed non longè discedunt à verbis B. Augustini.

β *Judex verò.*] In Glossa ordinaria & plerisque Gratiani manuscriptis legitur, *Judex verò non, sed dilectione Justitiæ, quod est bonum pro malo, quod & Deus judex facit.* Non sunt tamen reliqua inducta, quoniam apud B. Augustinum in eadem explanatione aliquantò inferiùs eadem ferè habentur.

[k] Glossa ordin. *ibid.* ad vers. *Pro eo, ut diligerent me.*
[l] *al.* meliorum.
[m] *Matth.* 5.
[n] *Exod.* 21.
[o] *al.* discernere.

GRATIAN. „ ITEM ab aliquo capto injustè sua exiguntur; pro vita tamen redimenda justè offeruntur. Item vasa sacra ab aliquo

Barbaro injuſtè exiguntur: pro redemptione tamen captivorum juſtè præſtantur. Sic & injuriæ propulſatio, licèt injuſtè poſtuletur; tamen juſtè præſtatur: quamquam & ipſa poſtulatio non uſquequaque injuſta probetur. §. 1. Aliud enim eſt injuriam propellere, ut ſibi liceat voluptuosè vivere; aliud ut aliorum utilitati liberè poſſit vacare: Sícque aliud eſt ſuffragium ab homine tamquam à miniſtro Juſtitiæ poſtulare, ut mala voluntas adverſantium ejus miniſterio careat effectu, & bonorum voluntas ejus ſuffragio ſortiatur effectum: aliud ſpem ſuam à Deo in hominem transferre, ut adverſa, quæ inferuntur à Deo, ad vitæ correctionem, humano pellantur auxilio, nulla præcedente correctione: ſicut Iſraelitæ, qui captivitatem ſibi imminentem Ægyptiorum ſuffragio ſe putabant poſſe evadere ſine pœnitentia præteritæ vitæ, non revocantes ad memoriam [p]: *Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana ſalus hominis.* & idem [q]: *Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei noſtri invocabimus.* Petere ergo, vel præſtare in tribulatione ſubſidium, ut voluptuosè quis in crimine vivat, damnabile eſt. Petere autem, vel præſtare ſolatium, ut Malis facultas delinquendi adimatur, ut Eccleſia pacem adipiſcatur, ut aliquis multorum utilitati ſervetur; utile eſt & honeſtum: diſſimulare verò eſt graviſſimum. Hinc de Paulo legitur [r], quòd cùm quidam Judæorum juraſſent ſe non comeſuros panem, niſi eum interficerent; petiit milites à Prætore, quorum præſidio illæſus ſervaretur ab injuria Judæorum, non ſuæ voluptati, ſed omnium utilitati victurus. Hinc in Evangelio [ſ] Mercenarius vocatur, qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit. §. 2. Hinc etiam Eccleſia auxilium ab Imperatore ad ſui defenſionem petere monetur. Unde ait

[p] *Pſal.* 59. [q] *Pſal.* 19. [r] *Act.* 23. [ſ] *Joan.* 10.

II. Augustinus ad Bonifacium, *Epiſt.* 50. [c. an. 417. *ibid.*]

Ab Imperatore Eccleſia auxilium poſtulare debet.

MAximianus [t] Epiſcopus Vagienſis auxilium petiit ab Imperatore Chriſtiano [contra [u] hoſtes Eccleſiæ] non tam ſui ulciſcendi causâ, quàm tuendæ Eccleſiæ ſibi creditæ. Quod ſi prætermiſiſſet; non ejus fuiſſet laudanda patientia, ſed negligentia meritò culpanda. Neque enim & Apoſtolus Paulus [x] vitæ ſuæ tranſitoriæ conſulebat, ſed Eccleſiæ Dei; quando contra illos, qui eum occidere conſpiraverant, conſilium eorum Tribuno ut proderetur effecit. Unde factum eſt, ut eum ad locum, quò fuerat perducendus, deduceret miles armatus, ne illorum pateretur inſidias [y].

[t] Polyc. *l.* 1. *tit. ult.* Ivo, *p.* 10. *c.* 59. [u] *Abſunt ab orig.* [x] *Act.* 23. [y] *al.* pateret inſidiis.

III. *Item* Augustinus ad Emeritum, *Epiſt.* 164. [an. 405. *ibid.*]

Catholici adversùs Hæreticos à poteſtatibus ordinatis defenſionem poſſunt poſtulare.

NOſtri [z] adversùs illicitas, & privatas veſtrorum violentias (quas & vos ibi, qui talia non facitis α, doletis & gemitis) à poteſtatibus ordinatis tuitionem petunt, non quâ vos perſequantur, ſed quâ ſe defendant.

¶ Corr. Rom. α *Non facitis.*] Addita eſt negatio ex originali & Ivone, & alia etiam emendata. Refert autem ibi B. Auguſtinus id, quod decretum fuerat in ſancto Concilio Carthaginenſi: ac repetitur in Concilio Africano, *c.* 60. citatur autem *infrà*, *eâdem*, *c. ab Imperatoribus.*

[z] Ivo, *p.* 10. *c.* 80. Pann. *l.* 8. *c.* 26.

IV. *Item* ejusdem contra Literas Petiliani, *lib.* 2. *c.* 88. [an. 391. *ibid.*]

Quantùm intereſt inter perſecutionem Catholicorum, & Hæreticorum.

PRo membris [a] Chriſti adversùs vos ſæviunt, & vobis reſiſtunt quicumque in Catholica parvæ adhuc fidei eo animo ſunt, quo tunc Petrus fuit [b], cùm ferrum pro Chriſti nomine ſtrinxit. Sed multùm intereſt inter veſtram perſecutionem, & iſtorum. Vos ſimiles eſtis ſervo Sacerdotis Judæorum: quia ſervientes Principibus veſtris adversùs Eccleſiam Catholicam, id eſt, adversùs Chriſti corpus armamini. Iſti autem tales ſunt, qualis tunc Petrus fuit: qui pro Chriſti Corpore, id eſt, pro Eccleſia etiam corporaliter pugnavit.

[a] Ivo, *p.* 10. *c.* 75. [b] *Joan.* 18.

V. *Item* Ambrosius libro primo de Officiis, *c.* 27. [an. 377. *Mediolani.*]

Juſtitiæ plenus eſt, qui patriam bello tuetur à Barbaris.

FOrtitudo [c], quæ vel in bello tuetur à Barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel à latronibus ſocios; plena juſtitiæ eſt.

[c] Ivo, *p.* 10. *c.* 113. Pann. *l.* 8. *c.* 50.

VI. *Item* Hieronymus ſuper Sophoniam, *ad c.* 1. [c. an. 387. *in Palæſtina.*]

Prodeſt latroni, vel piratæ, qui membra ejus debilitat.

SI quis fortitudinem [d] latronis, & piratæ, & furis enervat [e], infirmóſque eos reddat; prodeſt illis ſua infirmitas. Debilitata enim membra, quibus priùs non benè utebantur, à malo opere ceſſabunt.

[d] Ivo, *p.* 10. *c.* 13. Pann. *l.* 8. *c.* 50. [e] diripiat. *orig.*

VII. *Item* Ambrosius libro primo de Officiis, *c.* 36. [an. 377. *Mediolani.*]

Qui ſocii non repellit injuriam, ſimilis eſt ei, qui facit.

NOn [f] in inferenda, ſed in depellenda injuria lex virtutis eſt. Qui enim non repellit à ſocio injuriam, ſi poteſt; tam eſt in vitio, quàm ille qui facit. Unde S. Moyſes [g] hinc priùs orſus eſt tentamenta bellicæ α fortitudinis. Nam cùm vidiſſet Hebræum ab Ægyptio injuriam accipientem, defendit: ita ut Ægyptium poſterneret, atque in arena abſconderet. Salomon quoque ait [h]: *Eripe eum, qui ducitur ad mortem.*

¶ Corr. Rom. α *Bellicæ.*] Sic emendatum eſt ex originali, cùm etiam in manuſcriptis Gratiani legeretur, *imbellis.*

[f] Neque. *orig.* [g] *Exod.* 2. [h] *Prov.* 24.

VIII. *Item* Anastasius et Damasus Papa [i]. [an. 367. *Româ in Africam.*]

Malorum impietati favet, qui eis obviare ceſſat.

QUi poteſt obviare [k], & perturbare perverſos, & non facit; nihil aliud eſt, quàm favère eorum impietati. Nec enim caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare.

[i] Damaſus *Epiſt.* 3. ad Stephanum, *c.* 8. [k] Sup. *diſt.* 83. *error.* & *diſt.* 86. *facientis.* Polyc. *l.* 7. *tit.* 11. Anſel. *l.* 13. *c.* 19.

IX. *Item* Calixtus I. *Epiſt.* 2. ad Epiſcopos Galliæ. [an. 222. *Româ in Galliam.*]

Qui Divina mandata contemnunt, ſeveris coërceantur vindictis.

JUſtum eſt [l], ut qui Divina contemnunt mandata, & inobedientes Patrum exiſtunt juſſionibus; ſeverioribus corrigantur vindictis: quatenus ceteri talia committere timeant, & omnes gaudeant fraternâ concordiâ, & cuncti ſumant ſeveritatis, atque bonitatis exemplum. Nam ſi (quod abſit) Eccleſiaſticam ſolicitudinem vigorémque negligimus; perdit deſidia diſciplinam, & animabus fidelium profectò nocebitur.

[l] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 13. *c.* 13. Ivo, *p.* 6. *c.* 346.

X. *Item* ex Concilio Carthaginensi V. *c.* 9 [m]. [an. 398. *in Africa.*]

Imperatores cum Epiſcoporum proviſione Eccleſiæ defenſionem adversùs divitum potentiam debent ſuſcipere.

AB Imperatoribus univerſis viſum eſt α poſtulandum propter afflictionem pauperum, quorum moleſtiis ſine intermiſſione fatigatur Eccleſia, ut defenſores eis adversùs potentias [n] divitum cum Epiſcoporum proviſione delegentur.

¶ Corr. Rom. α *Viſum eſt.*] Sic eſt emendatum ex codicibus Concilii impreſſis, & manuſcriptis. Anteà legebatur, *juſtum eſt auxilium poſtulandum.*

[m] Et in Africano *c.* 42. [n] *al.* impotentias, *τυραννίδας.*

Ecce, quòd nonnumquam eſt obviandum Perverſis, & injuria ſociorum armis eſt propulſanda, ut & Malis adempta facultas delinquendi proſit, & Bonis optata facultas liberè conſulendi Eccleſiæ miniſtretur. Hoc qui non facit, conſentit. Unde ait

Gratian.

XI. Augustinus *in Pſal.* 81 [o]. [fortè c. an. 415. *ibid.*]

Non ſunt immunes à ſcelere, qui non liberant eos, quos poſſunt à facto liberare.

OStendit [Propheta] nec illos immúnes à ſcelere eſſe, qui permiſerint Chriſtum Principibus interficere, cùm præ multitudine timerentur, & poſſent illos à facto, & ſe à conſenſu liberare. Qui deſinit α obviare cùm poteſt, conſentit.

¶ Corr. Rom. α *Qui deſinit.*] Hæc in eadem Gloſſa referuntur ex Caſſiodoro: cujus verba ſunt hæc: *Nam cùm poſſis obviare Perverſis, ſi deſinas adverſari, conſenſus erroris eſt.*

[o] Gloſſa ord. *ibi.* ex B. Auguſt. & Caſſiod. ad illud: *Eripite pauperem.*

AN VINDICTA SIT INFERENDA.

QUÆSTIO IV.

QUòd autem vindicta inferenda non ſit, multis modis probatur. Mali enim tolerandi ſunt, non abjiciendi; increpatione feriendi, non corporaliter expellendi. Unde ait

Gratian. 1. *Pars.*

I. Augustinus in libro de verbis Domini, *ſerm.* 18. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Quomodo Mali ſunt tolerandi, & quomodo ab eis recedendum ſit.

TOlerandi ſunt quidem Mali pro pace, nec [a] corporaliter ab eis recedatur: ſed ſpiritualiter α exire, eſt facere quod pertinet ad correctionem Malorum, quantùm licet pro gradu cujuſque, ſalva pace: diſplicere, eſt non tangere. Non enim Prophetæ, qui hæc dicebant, populum ſuum dimiſerunt: ſed inter eos habitabant, quos increpabant: unum templum cum eis intrabant; eadem Sacramenta celebrabant. Hoc eſt exire, ore non parcere: hoc eſt immundum non tangere, voluntate non conſentire.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc eſt in Gloſſa Ordinaria, 2. *Corinth.* 6. ad ea verba, *exite de medio eorum.* Sententia verò eſt accepta ex *Serm.* 18. Auguſtini de verbis Domini: ex quo infrà *eâd. caput ecce*, & *caput recedite*, ad idem pertinentia referuntur.

α *Spiritualiter.*] Hic interpoſitæ erant duæ voces, *ſpiritualiter autem*, quæ ſunt expunctæ, quia & à plerìſque vetuſtis, & à Gloſſa ordinaria abſunt.

[a] *al.* ne.

II. IDEM AUGUSTINUS. [c. an. 412. *in Africa.*]

Quòd Mali sint tolerandi à Bonis.

TU Bonus [b] tolera Malum. Nam & Christus Judam, cùm sciret furem esse, toleravit, & ad prædicandum misit, eique cum aliis Eucharistiam dedit.

¶ CORR. ROM.] Initium hujus Capitis est *in Tract.* 50. in Joannem. Reliqua verò videntur accepta ex Glossa ordinaria in *Psal.* 9. ad ea verba, *Dixit enim in corde suo:* & explanatione B. Augustini in *Psalm.* 10. cujus propria verba referuntur *sup.* I. *q.* 1. *Christus.* Ab eodem verò copiosè hæc eadem sententia exponitur *in Epist.* 162.

[b] VII. *q.* 1. *adversitas.*

III. IDEM super Joannem *Tract.* 50. ad *c.* 12. [c. an. 412. *ibid.*]

Pro pace Ecclesiæ Mali sunt tolerandi.

QUid ergo [c] voluit Dominus noster Jesus Christus, fratres mei, admonere Ecclesiam suam, quando unum perditum inter duodecim habere voluit; nisi ut malos toleremus, ne corpus Christi dividamus? Ecce inter Sanctos est Judas: ecce fur est Judas; & ne contemnas, fur sacrilegus; non qualiscumque fur: fur loculorum, sed Dominicorum; loculorum, sed sacrorum. Si crimina discernuntur in foro qualiscumque furti, & peculatûs (peculatûs enim furtum dicitur de re publica, & non sic judicatur furtum rei privatæ, quomodo publicæ) quantò vehementiùs judicandus est sacrilegus fur, qui ausus fuerit non undecumque tollere; sed de Ecclesia tollere? Qui aliquid de Ecclesia furatur, Judæ perdito comparatur.

¶ CORR. ROM.] Multa in hoc Capite sunt emendata ex Beato Augustino.

[c] Polyc. *l.* 7. *tit.* 7.

IV. IDEM *Serm.* 18. de verbis Domini [d]. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

De eodem.

ECce, inquiunt [e], dicit Propheta [f]: *Recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis.* Quomodo ergo Malos pro pace tolerabimus, à quibus exire, & recedere jubemur, ne tangamus immundum? Nos istam recessionem spiritaliter intelligimus: illi corporaliter. Nam & ego clamo cum Propheta: & qualiacumque *α* sumus vasa, utitur nobis Deus in dispensatione vestra. Clamamus & nos, & dicimus vobis; recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis; sed contactu cordis, non corporis. Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem exire inde, nisi facere, quod pertinet ad correctionem Malorum; quantùm pro uniuscujusque gradu atque persona, salva pace fieri potest? *& paulò post.*

§. 1. Ergo Fratres mei, quotquot habetis inter vos, qui adhuc amore seculi prægravantur, avaros, perjuros, adulteros, inspectores [g] nugarum, consultores mathematicorum, phanaticorum, augurum, aruspicum, ebriosos, luxuriosos, quidquid inter vos Malorum esse nostis; quantùm potestis, improbate, ut corde recedatis: & redarguite, ut exeatis inde: & nolite consentire, ut immundum non tangatis.

¶ CORR. ROM. *α Et qualiacumque.*] Sic emendatum est ex B. Augustino, & Beda. Anteà legebatur, *æqualia.*

[d] Beda 2. *Corinth.* 6.
[e] Polyc. *ibid.* Ans. *l.* 12. *c.* 65.
[f] *Esa.* 52.
[g] *al.* spectatores.

V. IDEM in secundo libro contra Epistolam Parmeniani, *c.* 1. [fortè c. an. 400. *ibid.*]

Pacificus est, qui corrigit quod potest, vel excludit à se, quod non potest.

QUisquis vel quod potest, arguendo corrigit, vel quod corrigere non potest, salvo pacis vinculo excludit, vel quod salvo pacis vinculo excludere non potest, æquitate improbat, firmitate supportat; hic est pacificus, & ab isto maledicto, de quo scriptura dicit [h]: *Væ his, qui dicunt, quod nequam est, bonum; & quod bonum est, nequam, & reliqua:* omnino liber, prorsus securus, penitùs alienus. *& infrà.* §. 1. Quomodo [i], inquit Parmenianus, incorruptus poteris permanere, qui corruptis sociaris *α*?

¶ CORR. ROM. *α Sociaris.*] Apud B. Augustinum huic interrogationi Parmeniani sequitur continenter responsio, quæ habetur in proximè sequenti *Cap. ita planè.* Ac certè multò aptiùs interrogatio Parmeniani, & B. Augustini responsio unico Capitulo comprehenderentur.

[h] *Esa.* 5.
[i] *C.* 21.

VI. IDEM in eodem *c.* 21. *continuò.* [fortè c. an. 400. *ibid.*]

Quid sit Malis sociari.

ITa planè [k], si sociatur quis malis, id est, si mali aliquid cum eis committit, aut committentibus favet. Si autem neutrum facit, nullo modo sociatur. Porrò, si addit tertium, ut non sit in vindicando piger, sed vel corripiat [l] justus in misericordia, & arguat, vel etiam, si eam personam gerit, & ratio conservandæ pacis admittit, coram omnibus [m] peccantes arguat, ut ceteri timeant, removeat etiam vel ab aliquo gradu honoris, vel ipsa communione Sacramentorum, & hæc omnia cum dilectione corrigendi, non cum odio persequendi; plenissimum officium non solùm castissimæ innocentiæ, sed etiam diligentissimæ severitatis implevit. Ubi autem cetera impediuntur; illa duo semper retenta incorruptum, castùmque custodiunt, ut nec faciat malum, nec approbet factum.

[k] Polyc. *ibid.*
[l] *Psal.* 140.
[m] 1. *Tim.* 5.

VII. IDEM *in Epistola* 152. contra Donatistas [n]. [an. 412. *ibid.*]

Aliena peccata in Ecclesia alicui non præjudicant.

SI quis [o] à Catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet; hoc solo scelere, quòd à Christi unitate *α* disjunctus est, non habebit vitam, sed Dei ira manet super eum. Quisquis autem in hac Ecclesia benè vixerit, nihil ei præjudicant aliena peccata: quia in ea unusquisque proprium onus portabit: sicut Apostolus dicit [p]. *& infrà.* §. 1. Ergo communio Malorum non maculat aliquem participatione Sacramentorum, sed consensione factorum. Nam si in malis factis non eis quisque consentiat; portat Malus causam suam, & personam suam, nec præjudicat alteri, quem in consensione mali operis socium non habet criminis.

¶ CORR. ROM. *α Christi unitate.*] Anteà legebatur, *Christianitate.* Restitutum est ex originali, & Beda: itemque alia nonnulla.

[n] Beda 1. *Cor.* 11.
[o] Ivo, *p.* 2. *c.* 101.
[p] *Gal.* 6.

VIII. IDEM *in Sermone* 18. de verbis Domini [q]. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

Non te maculat Malus, si ei non consentis, sed ipsum redarguis.

A Malis [r] semper corde disjungimini: ad tempus cautè corpore copulamini. *& infrà.* §. 1. Duobus modis non te maculat Malus: si ei non consentias, & si redarguas. Hoc est non communicare, non consentire: communicatur quippe, quando facto ejus consortium voluntatis, vel approbationis adjungitur. *& infrà.* §. 2. Neque ergo consentientes sitis Malis, ut approbetis; neque negligentes, ut non arguatis; neque superbientes, ut insultanter arguatis.

[q] Beda *Eph.* 5.
[r] Ivo, *p.* 2. *c.* 102.

IX. IDEM ex eodem [f]. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

Immundum tangere, est peccatis consentire.

REcedite [t], *exite* [u] *inde, & immundum ne tetigeritis.* Sed contactu cordis, non corporis. Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem exire inde, nisi facere, quod pertinet ad correctionem Malorum, quantùm pro uniuscujusque gradu, atque persona, salva pace, fieri potest? Displicuit tibi, quod quisque peccavit? non tetigisti immundum. Redarguisti, corripuisti, monuisti, adhibuisti etiam, si res exigit, congruam, & quæ unitatem non violet, disciplinam? existi inde: *& infrà.* §. 1. Clamavit ista Moyses [x], clamavit Esaias [y], clamavit Jeremias [z], clamavit Ezechiel [a]. Videamus, si dimiserunt populum Dei, & se ad alias gentes transtulerunt. Quàm multa, & quàm vehementer Jeremias increpavit in peccatores, & sceleratos populi sui? inter eos tamen erat, unum cum eis templum intrabat, eadem sacramenta celebrabat, in eadem sceleratorum hominum congregatione vivebat; sed clamando exibat inde. Hoc est exire inde, hoc est immundum non tangere, & voluntate non consentire, & ore non parcere.

[f] Beda 2. *Corinth.* 6. Sup. *ead. c. ecce.*
[t] Ivo, *p.* 2. *c.* 103.
[u] *Esa.* 52.
[x] *Num.* 16.
[y] *Esa.* 52.
[z] *Thren.* 4.
[a] *Ezech.* 14.

X. IDEM *in Epist.* 48. ad Vincentium. [c. an. 408. *ibid.*]

Non maculant Innocentes facta Nocentium, quæ ab eis credi non possunt.

QUàm magnum est [b] crimen ab istorum Innocentium communione separari? Nam & facta Nocentium, quæ Innocentibus demonstrari, vel ab Innocentibus credi non possunt, non coinquinant quemquam, si propter Innocentium consortium etiam cognita sustinentur. Non enim propter Malos Boni deserendi; sed propter Bonos Mali tolerandi sunt; sicut toleraverunt Prophetæ, contra quos tanta dicebant, nec communionem Sacramentorum illius populi relinquebant: sicut ipse Dominus nocentem Judam usque ad condignum ejus exitum toleravit, & eum sacram cœnam cum Innocentibus communicare permisit; sicut toleraverunt Apostoli [c] eos, qui per invidiam (quod ipsius Diaboli vitium est) Christum annuntiabant.

[b] Infrà, *eod. nimium.*
[c] *Phil.* 1.

XI. IDEM *in Sermone* 24. de verbis Apostoli. [c. an. 415. *ibid.*]

Mali, quos Ecclesia recipit, nec expellit, à Bonis sunt tolerandi, non judicandi.

FOrtè [d] in populo [e] Dei stat juxta te avarus, raptor, inhians rebus alienis, quem nosti talem, & fidelis est, vel potiùs fidelis vocatur. Non eum potes de Ecclesia pellere, non habes aliquem aditum castigando, & corripiendo corrigere, accessurus est tecum ad altare. Noli timere: unusquisque [f] proprium onus portabit. *Item infrà.*

§. 1. Quomodo (inquis) ferrem, quem novi malum? nonne meliùs ipsum ferres, quàm te foràs efferres? Ecce, quomodo feres: attende [g] Apostolum dicentem [h]: *Unusquisque proprium onus portabit.* Liberet te ista sententia. Non enim cum illo communicares avaritiam, sed communicares cum illo Christi mensam. Et quid tibi obesset, si cum illo communicares Christi mensam? Apostolus dicit [i]: *Qui enim manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit:* sibi, non tibi. Sanè, si Judex es, si judicandi potestatem accepisti; Ecclesiasticâ regulâ, si apud te accusatur, si veris [k] documentis, testibúsque convincitur; coërce, corripe, excommunica, degrada.

[d] Talis es, fortè. *orig.*
[e] Ivo, *p.* 2. *c.* 49.
[f] *Gal.* 6.
[g] *al.* ferres & attendentes. *orig.*
[h] *Gal.* 6.
[i] 1. *Cor.* 11.
[k] *al.* innumeris.

¶ Corr. Rom.] Anteà citabatur ex *lib.* 1. de unico Baptiſmo, ubi non habetur.

GRATIAN.

Est & alia diſtinctio tolerandorum, & cavendorum, quam licet colligere ex verbis

XII. Augustini dicentis *Serm.* 49. de Verbis Domini. [c. an. 410. *ibid.*]

Paſtor eſt diligendus, Mercenarius tolerandus, Latro cavendus.

Anſel. *l.* 6. c. 148. — m *Joan.* 10.

TRes perſonas [l] dixit Dominus (& debemus illas inveſtigare) in Evangelio [m], Paſtoris, Mercenarii, & Furis. *& paulò pòſt.* Paſtorem dixit animam ſuam ponere pro ovibus ſuis, & intrare per januam. Furem dixit [& Latronem α] aſcendere per aliam partem. Mercenarium dixit, lupum vel furem ſi videat, fugere; quia non eſt illi cura de ovibus: mercenarius eſt enim, non paſtor. Ille intrat per januam, quia paſtor eſt: ille aſcendit per aliam partem, quia fur eſt: ille videns eos, qui volunt tollere oves, timet, & fugit; quia mercenarius eſt: quia non eſt illi cura de ovibus: mercenarius eſt enim. Si invenerimus tres iſtas perſonas; invenit Sanctitas veſtra & quos diligatis, & quos toleretis, & quos caveatis. Diligendus eſt Paſtor, tolerandus eſt Mercenarius, cavendus eſt Latro.

¶ Corr. Rom. α *Et Latronem.*] Hæ duæ voces non ſunt in originali: Anſelmus tamen illas habet.

GRATIAN. — n *Luc.* 9. — o *Matth.* 26.

Ecce quòd Mali tolerandi ſunt: nec corporali, ſed ſpirituali vindicta ſunt puniendi. Unde cùm Diſcipuli non recepti à Samaritanis ignem cælitùs ſuper eos deducere voluerunt dicentes Magiſtro [n]: *Vis dicamus, deſcendat ignis de Cælo, & conſumat eos?* audierunt: *Neſcitis cujus Spiritùs eſtis.* Item [o]: *Omnis, qui gladium acceperit, gladio peribit.* Hinc etiam ait

XIII. Hieronymus in Comment. Epiſt. ad Gal. *c.* 4. [an. 386. *in Palæſtina.*]

Spiritalis numquam carnalem perſequitur, ſed è converſo.

p *Gal.* 4. — q 2. *Tim.* 2.

QUi ſecundùm carnem [p] natus erat, perſequebatur ſpiritalem: numquam enim ſpiritalis carnalem perſequitur; ſed ignoſcit ei, quaſi ruſticano fratri. Scit eum poſſe proficere per tempus: & ſi quando Ægyptiæ filium viderit iraſcentem; recordatur unius patris, qui boves α creavit, & culices: & in magna domo [q] non ſolùm eſſe vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia.

¶ Corr. Rom. α *Boves.*] In codicibus B. Hieronymi impreſſis legitur, *qui lucem boves:* verùm in codice Vaticano horum Commentariorum habetur, *qui lucam bovem.* Significat autem elephantem.

XIV. *Item* Augustinus in *lib.* 4. de Baptiſmo, *c.* 12. [c. an. 412. *in Africa.*]

Boni à Malis numquam in hac vita penitùs poſſunt ſeparari.

r *Matth.* 13.

QUantus arrogantiæ tumor eſt: quanta humilitatis, & lenitatis oblivio: arrogantiæ quanta jactatio; ut quis aut audeat, aut facere ſe poſſe credat, quod nec Apoſtolis conceſſit Dominus [r], ut zizania à frumento putet ſe poſſe diſcernere?

¶ Corr. Rom.] Verba ſunt Cypriani *lib.* 4. *Epiſt.* 2. ad Antonianum, citata ab Auguſtino *lib.* 4. *c.* 12. de Baptiſmo contra Donatiſtas.

XV. *Item* Gregorius I. *Hom.* 38. Evang. [c. an. 593. *Romæ.*]

Præſens Eccleſia ſimul recipit Bonos & Malos.

HÆc autem vita, quæ inter Cælum & Infernum ſita eſt, ſicut in medio ſubſiſtit; ita utrarumque partium Cives communiter recipit: quos tamen ſancta Eccleſia & nunc indiſcretè ſuſcipit, & poſtmodum in egreſſione diſcernet. Si ergo boni eſtis; quamdiu in hac vita ſubſiſtitis, æquanimiter tolerare Malos debetis. Nam quiſquis Malos non tolerat; ipſe ſibi per intolerantiam ſuam teſtis eſt; quia bonus non eſt. Abel enim eſſe renuit, quem Caïn malitia non exercet.

GRATIAN. 2. *Pars.* — s *Matth.* 5. — t *Exod.* 21. — u *Matth.* 5. — x *Rom.* 12. *Prov.* 25. — y *Jac.* 4.

Ex his omnibus colligitur, quòd Malorum vindicta Deo reſervanda eſt; nec ſunt corporaliter puniendi: ſed crebra admonitione, & charitatis beneficio ad correctionem invitandi. Unde Chriſtus in Evangelio ait [s]: *Audiſtis, quia dictum eſt in Lege* [t]: quem modum ultionis Lex ſtatuit: *Oculum pro oculo, dentem pro dente.* Ego autem hanc viciſſitudinem tollens, & ad manſuetudinem, & charitatis perfectionem vos invitans, dico vobis [u]: *Nolite reſiſtere Malo, ſed diligite inimicos veſtros; benefacite iis, qui oderunt vos, ut ſitis filii patris veſtri, qui Solem ſuum oriri facit ſuper Bonos & Malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* Hinc Paulus ait [x]: *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi.* Omnis enim iniquus, Bonorum eſt inimicus: omnis autem [y] amicus hujus ſeculi, etiam inimicus eſt Dei. Inimicus autem Dei; bonitatis, & juſtitiæ eſt inimicus; ac per hoc amatorem juſtitiæ, & bonitatis diligere non poteſt. Cùm ergo inimicos diligere, vel illis benefacere, cibum & potum ſubminiſtrare jubemur; inimicos perſequi, & punire prohibemur. §. 1. In Lege enim veteris Teſtamenti corporalis pœna ſtatuta eſt: in Lege verò Evangelii omni peccanti per pœnitentiam promittitur venia.

z *Exod.* 20. — a *Matth.* 5. — b *Exod.* 19. & alibi — c *Luc.* 15. — d *Matth.* 9. — e *Luc.* 6. — f *Matth.* 3. — g *al.* appropinquavit. — h *Act.* 2. — i *Exod.* 1. — k *Gal.* 3. — l *Rom.* 8. — m *Matt.* 22.

Unde illa à terrore incœpit dicens [z]: *Ego ſum Dominus Deus zelotes, viſitans peccata patrum in filios uſque in tertiam & quartam generationem.* Hæc verò à lenitate manſuetudinis, & miſericordiæ, ita inquiens [a]: *Beati pauperes ſpiritu, beati mites, beati miſericordes; quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* In illa dicebatur [b]: *Qui fecerit hoc, vel illud, morte moriatur.* In iſta [c]: *Gaudeo ſuper uno peccatore pænitentiam agente, quàm ſuper nonaginta novem Juſtis, qui non indigent pænitentiâ.* Item [d]: *Non veni vocare Juſtos, ſed Peccatores ad pænitentiam. Eſtote miſericordes* [e], *ſicut & pater veſter miſericors eſt.* Initium quoque prædicationis Salvatoris noſtri, & Præconis ejuſdem ad pœnitentiam peccatores invitavit. Sic enim uterque exorſus eſt dicens [f]: *Pænitentiam agite, appropinquabit* [g] *enim regnum Cælorum.* Sic & in Actibus Apoſtolorum, cùm Judæi compuncti de ſcelere mortis Chriſti, dicerent Petro [h]: *Quid faciemus viri fratres?* legitur Petrus reſpondiſſe: *Pænitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrûm.* Et, ut univerſaliter dicatur, in Lege [i] populus ille rudis ſervili timore pœnarum cogebatur; unde & Legem in pædagogum [k] accepit. In Evangelio autem populus gratiæ liber, & adultus filiali amore, & hereditatis certitudine ad cultum Divinæ ſervitutis invitatur. Unde, cùm quidam Legem, quaſi coërcentem, prædicarent eſſe tenendam ſimul cum gratia, ait Apoſtolus [l]: *Non enim accepiſtis Spiritum ſervitutis iterùm in timore; ſed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater.* §. 2. Hinc etiam in expoſitione Evangelii [m]: *Simile factum eſt regnum Cælorum homini Regi, qui fecit nuptias filio ſuo:* ait

XVI. Gregorius I [n]. [c. an. 593. *ibid.*]

n *Eſt hom.* 38.

In Lege cuique permittebatur diligere amicum, & odire inimicum.

o *Lev.* 19. — p *Luc.* 6. — q ſignificantur. *orig.*

CUm in Lege ſcriptum ſit [o]: *Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* Accepta tunc licentia Juſtis fuerat, ut Dei inimicos, ſuóſque adverſarios, quanta poſſent virtute comprimerent, eóſque in ore α gladii ferirent. Quod in novo proculdubio Teſtamento compeſcitur, cùm per ſemetipſam Veritas prædicat dicens [p]: *Diligite inimicos veſtros: benefacite his, qui oderunt vos:* Qui ergo per tauros, niſi veteris Teſtamenti patres ſignantur [q]? Nam dum ex permiſſione Legis acceperant, quatenus adverſarios ſuos odii retributione percuterent: (ut ita dicam) quid aliud, quàm tauri erant, qui inimicos ſuos corporeæ virtutis cornu feriebant? Quid verò per altilia, niſi patres novi Teſtamenti figurantur? qui dum gratiam internæ pinguedinis percipiunt, æternis deſideriis innitentes, ad ſublimia contemplationis ſuæ pennis ſublevantur.

¶ Corr. Rom. α *In ore.*] In originali, & quatuor Gratiani vetuſtis eſt, *jure gladii.*

GRATIAN. — r 1. *Cor.* 5.

His ita reſpondetur: Sunt quædam, quæ ſalubri dumtaxat admonitione ſunt corripienda, non corporalibus flagellis animadvertenda, ſed eorum vindicta Divino examini tantùm eſt reſervanda: quando in delinquentes videlicet diſciplinam exercere non poſſumus, vel quia non ſunt noſtri juris, vel quia illorum crimina, etſi nobis nota ſunt, tamen manifeſtis indiciis probari non poſſunt. §. 1. De his, qui non ſunt noſtri juris, ait Apoſtolus in 1. Epiſt. ad Corinthios [r]: *Quid enim mihi attinet de his qui foris ſunt, judicare; de his enim Dominus judicabit.* Quod exponens ait

XVII. Augustinus. [fortè c. an. 428. *in Africa.*]

Infidelium colloquia, & convivia non ſunt evitanda.

s *Luc.* 5.

INfideles non poſſumus Chriſto lucrari, ſi eorum colloquium vitamus & convivium. Unde & Dominus [s] cum publicanis & peccatoribus manducavit, & bibit. In his verò, qui intùs ſunt, id eſt, infidelibus putredo reſecanda eſt.

¶ Corr. Rom.] Senſus hujus Capitis habetur apud B. Auguſtinum de pœnitentiæ medicina, *c.* 3. verba verò ferè omnia ſunt in Gloſſ. ord. 1. *Cor.* 5. ad verſ. *alioquin*, & interlineari ad verſ. *intùs.*

GRATIAN. — t *Pſal.* 145.

Hinc etiam cum Propheta dicit [t]: *Facit Dominus judicium omnibus injuriam patientibus;* exponendo addidit Auguſtinus: ab his, qui non ſunt ſui juris, in quos nequit diſciplina exerceri. §. 1. Item, quando multitudo eſt in ſcelere, nec ſalva pace Eccleſiæ Mali puniri poſſunt; tolerandi ſunt potiùs, quàm violata pace Eccleſiæ puniendi. Unde ait

XVIII. Augustinus in libro de Fide, & Operibus, *c.* 4. & 5. [c. an. 413. *ibid.*]

Quædam mala punienda ſunt, & quædam toleranda.

u Polyc. *l.* 7. *tit.* 7. Anſel. *l.* 21. *c.* 63.

QUidam verò [u] econtrariò periclitantes, cùm Bonorum, Malorúmque permiſtionem in Eccleſia demonſtratam, ſeu prædictam eſſe perſpexerint, & patientiæ præcepta didicerint, (quæ ita nos firmiſſimos reddunt, ut etiamſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediatur aut fides, aut charitas noſtra; aut quoniam zizania in Eccleſia eſſe cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus) deſtituendam α putent Eccleſiæ diſciplinam, quamdam perverſiſſimam ſecuritatem Præpoſitis tribuentes, ut ad eos non pertineat, niſi dicere, quid cavendum, quidve faciendum ſit: quodlibet autem quiſque faciat,

non curare. Nos verò ad sanam doctrinam pertinere arbitramur ex utrisque testimoniis tutam sententiam moderari: ut & canes in Ecclesia propter pacem Ecclesiæ toleremus; & canibus Sanctum, ubi pax Ecclesiæ tuta est, non demus. Cùm ergo seu per negligentiam Præpositorum, sive per aliquam excusabilem necessitatem, sive per occultas obreptiones invenimus in Ecclesia Malos, quos Ecclesiasticâ disciplinâ corrigere, aut coërcere non possumus; tunc, ne [x] ascendat in cor nostrum impia, & perniciosa præsumptio; quâ existimemus nos ab his esse separandos, ut peccatis eorum non inquinemur; atque ita post nos trabere conemur, veluti mundos, sanctósque discipulos ab unitatis compage; quasi à Malorum consortio segregatos; veniant in mentem illæ de Scripturis similitudines, & Divina oracula, vel certissima exempla, quibus demonstratum, & prænuntiatum est, Malos in Ecclesia permistos Bonis usque in finem seculi, tempúsque judicii futuros, & nihil Bonis in unitate ac participatione Sacramentorum, qui eorum factis non consenserint, obfuturos. §. 1. Cùm verò eis, per quos Ecclesia regitur, adest salva pace potestas disciplinæ adversùs improbos, aut nefarios exercendæ; tunc rursùs, ne socordiâ, segnitiáque dormiamus; aliis aculeis præceptorum, quæ ad severitatem coërcitionis [y] pertinent, excitandi sumus, ut gressus nostros in via Domini ex utrisque testimoniis illo duce, atque adjutore dirigentes, nec patientiæ nomine torpescamus, nec obtentu diligentiæ sæviamus.

[x] nec. *orig.*
[y] *al.* coërcionis.

¶ CORR. ROM. *a Destituendam.*] Apud Beatum Augustinum legitur, *instituendam putant Ecclesiam, & disciplinam:* sed ceteri Collectores cum Gratiano concordant. Multa verò alia ex illis, & originali in toto hoc Capite sunt restituta.

XIX. *Item* IDEM AUGUSTINUS contra Epistolam Parmeniani, *lib.* 3. *c.* 2. [fortè c. an. 400. *in Africa.*]

Leviùs occulta, severiùs autem punienda sunt ab Ecclesia delicta manifesta.

CUm quisque Fratrum [z], id est, Christianorum intùs in Ecclesiæ societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur; fiat hoc, ubi periculum schismatis nullum est. *& infrà.*

[z] Polyc. *ibid.* Ivo, *p.* 2. *c.* 97. Pann. *in prol. c.* 13. *&* 14.

§. 1. Quando ita cujusque crimen notum est omnibus, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorsùs, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere; non dormiat severitas disciplinæ.

GRATIAN. 3. *Pars.*

„ EST & alia causa, quâ correptio verberum, vel verborum videtur esse inutilis, vel superflua. Prædestinati enim „ ad vitam sine correptione mutantur: sicut Petrus [a], quem „ Dominus respiciens nemine corripiente commovit ad lachrymas. Præsciti ad mortem inter flagella deteriores fiunt: „ sicut Pharao. Bonis ergo superflua, damnandis hæc inve„ niuntur esse inutilia. His ita respondetur autoritate Grego„ rii, & Augustini. Sic enim ait

[a] *Luc.* 22.

XX. AUGUSTINUS in libro de Correptione & Gratia, *c.* 5. [c. an. 427. *ibid.*]

Sicut ab oratione cessandum non est, sic nec à correptione.

SIcut non est ab oratione cessandum pro eis, quos corrigi volumus, etiamsi nullo hominum orante pro Petro Dominus respexit [b] eum, & fecit eum suum peccatum flere; ita non est negligenda correptio, quamvis Deus, quos voluerit, etiam non correptos faciat esse correctos. Tunc autem correptione proficit homo, cùm miseretur, atque adjuvat, qui facit, quos voluerit, etiam sine correptione proficere.

[b] *Luc.* 22.

XXI. GREGORIUS verò in Dialogo, *lib.* 1. *c.* 9. [an. 593. *Romæ.*]

Soli Prædestinati salvantur, qui id postulando suo labore meruerunt.

OBtineri [c] nequaquam possunt, quæ prædestinata non fuerunt. Sed ea, quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio ita est ab omnipotenti Deo disposita, ut ad hoc Electi ex [d] labore perveniant: quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare.

[c] Burch. *l.* 10. *c.* 19. Ivo, *p.* 17. *c.* 31.
[d] *al.* pro.

XXII. *Item* AUGUSTINUS in lib. de Prædestinatione, & Gratia, *c.* 15. [imò Fulgentius fortè c. an. 510. *in Africa.*]

Occulto Dei judicio Mali obdurantur flagellis, Boni emendantur.

NAbuchodonosor [e] pœnitentiam meruit fructuosam. Nonne post innumeras impietates flagellatus pœnituit, & regnum quod perdiderat, rursùs accepit? Pharao autem [f] ipsis flagellis est durior effectus, & periit? Hic mihi rationem reddat, qui Divinum consilium nimiùm alto, sapientíque [g] corde dijudicat; cur medicamentum unius Medici manu confectum, alii ad interitum, alii valuerit ad salutem: nisi quia Christi bonus odor [h] aliis est odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Quantùm ad naturam, ambo homines erant. Quantùm ad dignitatem, ambo Reges. Quantùm ad causam, ambo captivum populum Dei possidebant. Quantùm ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit esse diversos, nisi quòd unus manum Dei sentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnavit arbitrio?

[e] *Dan.* 4.
[f] *Exod.* 5. *usque ad* 15.
[g] altum sapienti. *orig.*
[h] 1. *Cor.* 2.

XXIII. IDEM [i]. [imò Fulgentius, Prosper, Augustinus, c. an. 510. an. 426. & c. an. 415. *in Africa & in Gallia.*]

VAsis iræ [k] numquam Deus redderet interitum, si non spontaneum inveniretur homo habere peccatum: quia nec Deus peccanti homini justè inferret iram, si homo [l] ex prædestinatione Dei cecidisset in culpam. *Idem.*

§. 1. Prædestinationem Dei sive ad bonum, sive ad malum in hominibus operari ineptissimè dicitur, ut ad utrumque homines quædam necessitas videatur impellere: cùm in Bonis voluntas sit intelligenda non sine gratia; in Malis autem voluntas intelligenda sine gratia. §. 2. Cùm verò [m] aliquos à Deo aut traditos desideriis suis, aut obduratos legimus, aut relictos; magnis peccatis suis hoc ipsos meruisse profitemur: quia talia eorum crimina præcesserunt, ut ipsi sibi pœnas debuerint, quæ eis etiam supplicium verterent in reatum. Atque ita nec de judicio Dei querimur, quo deserit meritos deseri; & misericordiæ ejus gratias agimus, quâ liberat non meritos liberari. §. 3. Vires itaque [n] obedientiæ non ideò cuiquam subtraxit, quia eum non prædestinavit: sed [ideò eum [o] non prædestinavit,] quia recessurum ab ipsa obedientia esse prævidit.

§. 4. Prædestinatio igitur [p] Dei semper in bono est, quæ peccatum solâ hominis voluntate commissum, aut remittendum novit cum laude misericordiæ, aut plectendum cum laude justitiæ. In malis autem [q] operibus nostris sola præscientia Dei intelligenda est: quia sicut præscivit, & prædestinavit quæ ipse fecit, & ut faceremus, dedit; ita præscivit tantùm, non etiam prædestinavit, quæ nec ipse fecit, nec ut faceremus, exegit. §. 5. Hi autem [r], de quibus dicitur: *Ex nobis exierunt; sed non fuerunt ex nobis: Si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum:* voluntate exierunt, voluntate ceciderunt: & quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati: essent autem prædestinati, si essent reversuri, & in sanctitate, ac veritate mansuri. Ac per hoc prædestinatio Dei multis est causa standi, nemini est causa labendi.

[i] *al.* Item.
[k] Fulgentius *l.* 1. ad Monymum. Burch. *l.* 20. *c.* 35. Ivo, *p.* 17. *c.* 46.
[l] Prosper *in resp.* ad Capitula Gallorum, *c.* 6.
[m] Ibidem *c.* 11.
[n] Idem *c.* 12.
[o] *Absunt ab orig.*
[p] Idem Prosper, *c.* 14. & *sententia.* 6. ad Capit. Gallorum.
[q] Idem *sent.* 15.
[r] Idem ad object. Vincentianas, *c.* 12. & August. ad articulos sibi falsò impositos, *art.* 12.

¶ CORR. ROM.] In plerisque vetustis Caput hoc conjunctum est superiori, & in titulo est, *Item*, non, *Idem:* est autem confectum ex locis indicatis, Fulgentii, Prosperi, & B. Augustini.

NON ergo necessitatem facit correctionis, vel obdurationis Divina prædestinatio, seu præscientia, cùm Boni per gratiam corrigantur, & libero arbitrio Mali pereant. Neque enim quia prædestinatio, seu præscientia Dei falli non potest, necessariò eveniunt, quæ prædestinantur, vel præsciuntur; sicut nec necessariò prædestinantur, vel præsciuntur, quæ futura sunt, sed quia bona absque ejus gratia, mala præter ejus scientiam evenire non possunt. „

GRATIAN.

§. 1. Quamvis ergo convenienter dicatur, si hæc prædestinata sunt, vel præscita, necessariò evenient: non tamen ideò absolutè verum est, necessariò evenient, quæ prædestinata sunt, vel præscita; quia hic necessitas refertur ad rerum eventum, ibi ad intuitum Divinæ præscientiæ. Unde Augustinus [s] [Duæ sunt *α*, inquit, necessitates, simplex una, veluti quâ necesse est omnes homines esse mortales; altera conditionis, ut si aliquem ambulare quis scit, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque esse novit; id esse aliter, quàm notum est, nequit. Sed hæc minimè secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adjectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntate gradientem: quamvis eum tunc, cùm graditur, incedere necessarium sit. Eodem igitur modo, si quid providentia præsens videt, id necesse est esse, tametsi nullam naturæ habeat necessitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex libertate arbitrii proveniunt, præsentia contuetur. Hæc igitur ad intuitum relata Divinum, necessaria fiunt per dispositionem Divinæ notionis. Per se verò considerata, absolutam *β* naturæ suæ libertatem non deserunt. Fient igitur proculdubio cuncta, quæ futura Deus esse prænoscit: sed eorum quædam de libero proficiscuntur arbitrio; quæ quamvis eveniant, existendo tamen naturam propriam non amittunt; quâ priusquam fierent, etiam non evenire potuissent.] §. 2. His omnibus mala nostra libero ascribuntur arbitrio, cùm alibi Divinæ ascribantur indignationi. Unde Gregorius [t] [Cùm superna indignatio sese, ut ita dixerim, medullitùs movet; hanc opinio, vel oppositio humana non removet: nec se cuilibet utiliter deprecatio objicit, cùm semel Deus aliquid ab intimis irascendo disponit. Hinc est enim, quòd Moyses, qui reatum [u] totius plebis apud Dominum suis precibus tersit, dùmque obicem obtulit, Divinæ iracundiæ vim placavit; ad petram Oreb [x] veniens, & pro aquæ exhibitione diffidens, repromissionis terram ingredi Domino irascente non potuit.] §. 3. Item Augustinus: [De Tyriis *γ* verò, & Sidoniis [y] quid aliud possumus dicere, quàm non esse eis datum ut crederent, quos etiam credituros fuisse ipsa Veritas dicit [z], si talia, qualia apud non credentes facta sunt, virtutum signa vidissent? Quare autem hoc eis negatum fuerit, dicant, si possunt, qui calumniantur: & ostendant, cur apud eos Dominus mirabilia,

[s] Sententia *in Libro de Prædestinatione Dei.* Burch. *l.* 20. *c.* 12. Ivo, *p.* 17. *c.* 32.
[t] *lib.* 9. *Moral. c.* 12.
[u] *Exod.* 32.
[x] *Num.* 14.
[y] *Matth.* 11.
[z] *al.* docet.

„ mirabilia, quibus profutura non erant, fecerit: & apud „ eos, quibus profutura erant, non fecerit. Nos etenim [a], „ ſi rationem facti, & profunditatem judicii ejus penetrare „ non poſſumus; manifeſtiſſimè tamen ſcimus, & verum eſſe „ quod dixit, & juſtum eſſe quod fecit: & non ſolùm Tyrios, „ & Sidonios, ſed etiam Corozaïm, & Bethſaida potuiſſe „ converti, & fideles ex infidelibus fieri, ſi hoc in eis voluiſſet „ Dominus operari. Neque enim ulli falſum videri poteſt, „ quod Veritas ait [b]: *Nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit* „ *ei datum à Patre meo.* Item, qui per Prophetam Judaïcæ „ plebi promiſit [c]: *Ecce ego ſepiam vias tuas ſpinis, & muniam* „ *eas lapidibus quadris*, id eſt, adimam tibi facultatem pec- „ candi. Idem per Pſalmiſtam de damnandis dixit [d]: *Fiant* „ *viæ illorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini* „ *perſequens eos.* Sed in his omnibus vitia noſtra humanæ „ aſcribuntur mentis arbitrio, quod Divina clementia in „ Electis miſericorditer vertit ad bonum; in damnandis juſtè „ relinquit ad malum. Sicut ergo, quamvis certiſſimè ſciamus „ neminem ultra terminum à Deo ſibi præfixum eſſe victurum; „ omnibus tamen languentibus non incongruè medemur; ſic „ quamvis nemo ſalvetur, niſi prædeſtinatus ad vitam, omni „ tamen delinquenti eſt adhibenda correptio: nec Malorum eſt „ negligenda diſciplina. Unde ait

[a] *al.* etiam. [b] *Matth.* 11. [c] *Oſee* 2. [d] *Pſal.* 34.

¶ Corr. Rom. α *Duæ ſunt.*] Hæc à Burchardo, & Ivone citantur ex B. Auguſtino in lib. de Prædeſtinatione. Et ſententia habetur copioſè explicata in libello de Prædeſtinatione Dei, inter opera B. Auguſtini, *tomo* 7.

β *Abſolutam.*] Apud Burchardum & Ivonem legitur, *ab abſoluta libertate non deſinunt.*

γ *De Tyriis.*] Simillima his leguntur apud B. Auguſtinum in libro de Bono perſeverantiæ, *c.* 14. Eadem verò ferè ſunt apud Proſperum ad excepta Januenſium, in reſponſ. ad dubium 8. ſive 9.

XXIV. Idem Augustinus *Epiſt.* 50. Bonifacio. [c. an. 417. *in Africa.*]

Non ſemper in eos, qui peccant, vindicta eſt exercenda.

IPſa pietas [e], veritas, charitas nos non permittit contra Cæcilianum eorum hominum accipere teſtimonium, quos in Eccleſia non videmus, cui Deus perhibet teſtimonium. Qui enim Divina teſtimonia non ſequuntur, pondus humani teſtimonii perdiderunt. *Item infrà.* §. 1. Moleſtus eſt Medicus furenti phrenetico, & pater indiſciplinato filio, ille ligando, iſte cædendo: ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant; iſta potiùs falſa manſuetudo crudelitas eſt. *Item infrà.* §. 2. Si per [f] poteſtatem [g], quam per religionem, ac fidem Regum, tempore, quó debuit, Divino munere accepit Eccleſia, hi, qui inveniuntur in viis, & in ſepibus, id eſt, in hæreſibus, & ſchiſmatibus, coguntur intrare; non quia coguntur, reprehendant, ſed quare [h] cogantur, attendant. Convivium Domini unitas eſt corporis Chriſti, non ſolùm in Sacramento altaris, ſed etiam in vinculo pacis. *In eadem infrà.*

§. 3. Theodoſius α Imperator Legem [i] generaliter in omnes Hæreticos promulgavit, ut quiſquis eorum Epiſcopus, vel Clericus ubilibet eſſet inventus, decem libris auri mulctaretur. *Item infrà.* §. 4. Si duo aliqui in una domo habitarent, quàm certiſſimè ſciremus eſſe ruituram, nobíſque id prænuntiantibus nollent credere, atque in ea manere perſiſterent; ſi eos inde poſſemus eruere vel invitos, quibus imminentem illam ruinam poſteà demonſtraremus, ut redire ulteriùs ſub ejus periculum non auderent; puto, niſi faceremus, non immeritò crudeles judicaremur. Porrò, ſi unus illorum nobis diceret, quando intraveritis eruere nos, memetipſum continuò trucidabo: alter autem nec exire quidem inde, nec erui vellet, ſed neque necare ſe auderet; quid eligeremus, utrùm ambos ruinæ opprimendos relinquere, an uno ſaltem per miſericordiæ noſtram operam liberato, alterum non noſtrâ culpâ, ſed ſuâ potiùs, interire? Nemo eſt tam infelix, qui non, quid fieri in talibus rebus oporteat, facillimè judicet. *Item poſt pauca.* §. 5. Quòd ſi plurimi eſſent in domo ruitura, & inde ſaltem unus liberari poſſet, atque id, cùm facere conaremur, alii ſeipſos præcipitio necarent; dolorem de ceteris noſtrum de unius ſaltem ſalute conſolaremur: non tamen, ne ſeipſos alii perderent, perire univerſos nullo liberato permitteremus. Quid igitur de opere miſericordiæ, quod pro vita æterna adipiſcenda, & pœna æterna vitanda hominibus debemus impendere, judicandum eſt: ſi pro ſalute iſta non ſolùm temporali, ſed etiam brevi ad ipſum exiguum tempus liberanda ſic nos ſubvenire hominibus ratio vera & benigna compellit? *Item infrà.* §. 6. Si (inquiunt [k] Donatiſtæ) oportet, ut nos extra Eccleſiam, & adverſùs Eccleſiam fuiſſe pœniteat, ut ſalvi eſſe poſſimus; quomodo poſt iſtam pœnitentiam apud vos Clerici, vel etiam Epiſcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam reverà (quod fatendum eſt) fieri non deberet, niſi pacis ipſius compenſatione ſanarentur. Sed ſibi hoc dicant, & multò maximè humiliter doleant, qui in tanta morte præciſionis jaceant, ut iſto quodam vulnere matris Catholicæ reviviſcant. Cùm enim præciſus ramus inſeritur, fit aliud vulnus in arbore, quo poſſit recipi, ut vivat, qui ſine vita radicis peribat: ſed cùm receptus recipienti coaluerit, & vigor conſequetur, & fructus: ſi autem non coaluerit, ille quidem areſcit, ſed vita arboris permanebit. Eſt enim & tale inſerendi genus, ut nullo præciſo ramo qui intùs eſt, ille,

qui foris eſt, inſeratur: non tamen nullo, ſed vel leviſſimo arboris vulnere. Ita ergo & iſti cùm ad radicem Catholicam veniunt, nec eis quamvis poſt erroris ſui pœnitentiam honor Clericatûs, aut Epiſcopatûs aufertur; fit quidem aliquid tamquam in cortice arboris matris contra integritatem ſeveritatis; verumtamen quia neque qui plantat [l], eſt aliquid, neque qui rigat, ad Dei miſericordiam precibus fuſis, coaleſcente inſitorum pace ramorum charitas [m] cooperit multitudinem peccatorum. *& paulò pòſt.* §. 7. Verùm in hujuſmodi [n] cauſis, ubi per graves diſſenſionum ſciſſuras non hujus, aut illius hominis eſt periculum, ſed populorum ſtrages jacent; detrahendum eſt aliquid ſeveritati, ut majoribus malis ſanandis charitas ſincera ſubveniat. Habeant ergo iſti de præterito deteſtabili errore, ſicut Petrus habuit de mendacii timore, amarum dolorem, & veniant ad Eccleſiam Chriſti veram, id eſt, matrem Catholicam: ſint in illa Clerici, ſint Epiſcopi utiliter, qui contra illam fuerunt hoſtiliter. Non invidemus; immò amplectimur, optamus, hortamur, & quos in viis, & in ſepibus invenimus, intrare cogimus; & ſic nondum quibuſdam perſuademus, quia non res eorum, ſed ipſos quærimus.

[e] Polyc. *l.* 7. *tit.* 5. Anſel. *l.* 12. *c.* 61. [f] poteſtate. [g] Infrà, *q.* 6. *ſchiſmatis.* [h] quo. *orig.* [i] C. Theod. *l.* 16. *tit.* 5. *c.* 21. & 65. [k] Pann. *in prolog. c.* 13. [l] 1. *Cor.* 3. [m] 1. *Pet.* 4. [n] *Diſt.* 50. *ut conſtitueretur.*

¶ Corr. Rom. α *Theodoſius.*] Anſelmus habet ut Gratianus: ſed propria verba B. Auguſtini, ubi de reprimenda rabie Donatiſtarum agit, ſunt hæc: *Quod eo modo fieri aliquatenus arbitramur, ſi Legem piiſſimæ memoriæ Theodoſii, quam generaliter in omnes Hæreticos promulgavit, ut quiſquis eorum Epiſcopus, vel Clericus, ubilibet eſſet inventus, decem libris auri mulctaretur, expreſſiùs in Donatiſtas, qui ſe negabant Hæreticos, ita confirmarent, ut non omnes eâ mulctâ ferirentur*, & cetera quæ ſequuntur.

XXV. Idem Feſto, *Epiſt.* 167. [c. an. 406. *ibid.*]

Medicinali ſeveritate Mali cogantur ad bonum.

QUid [o] faciet hic [p] Eccleſiæ medicina, ſalutem omnium materna charitate conquirens, tamquam inter phreneticos & lethargicos æſtuans? Numquid contemnere, numquid deſiſtere vel debet, vel poteſt? Utriſque ſit, neceſſe eſt, moleſta: quia neutris eſt inimica. Nam & phrenetici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari: ſed perſeverat diligentia charitatis phreneticum caſtigare, lethargicum ſtimulare, ambos amare. Ambo offenduntur, ſed ambo diliguntur. Ambo moleſtati, quamdiu ægri ſunt, indignantur; ſed ambo ſanati gratulantur. *& infrà in eadem.*

§. 1. Catholici eſſe non incipiunt, niſi Hæretici eſſe deſtiterint. Neque enim Sacramenta eorum nobis inimica ſunt, quæ cum illis nobis ſunt communia: quia non Humana ſunt, ſed Divina. Proprius error eorum eſt auferendus, quem malè imbiberunt, non Sacramenta, quæ ſimiliter acceperunt: quæ ad pœnam ſuam portant & habent, quantò indigniùs habent: ſed tamen habent.

[o] Polyc. *l.* 7. *tit.* 5. Anſel. *l.* 9. *c.* 56. [p] Quid igitur hic faciat. *orig.*

“ Ecce quòd crimina ſunt punienda, quando ſalva pace Eccleſiæ feriri poſſunt: in quo tamen diſcretio adhibenda eſt. Aliquando enim Delinquentium multitudo diu per patientiam ad pœnitentiam eſt expectanda: aliquando in paucis eſt punienda, ut eorum exemplo ceteri terreantur, & ad pœnitentiam provocentur. Hinc, cùm Diſcipuli [q] Cæleſti igne Samaritanos vellent conſumere; prohibiti ſunt: & Samaritani ad pœnitentiam ſunt expectati, ut Chriſto prædicante converterentur ad fidem. Unde ait

“ Gratian. 4. *Pars.* [q] *Luc.* 9.

XXVI. Ambrosius *lib.* 7. Comment. *ad c.* 9. Lucæ. [an. 376. *Mediolani.*]

Non ſemper in eos, qui peccant, vindicta eſt exercenda.

QUòd [Chriſtus] Diſcipulos increpavit [r], quia ignem ſuper eos deſcendere cupiebant, qui ipſum non receperant; oſtenditur nobis non ſemper in eos, qui peccaverint, vindicandum: quia nonnumquam ampliùs prodeſt clementia, tibi ad patientiam, lapſo ad correctionem. Denique Samaritani [s] citiùs crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur: nec Diſcipuli peccant, qui Legem ſequuntur. Sciebant enim & Phinees [t] reputatum ad juſtitiam, quia ſacrilegos intereмerat, & ad preces Heliæ [u] ignem deſcendiſſe de Cælo, ut Prophetæ α [x] vindicaretur injuria.

[r] *Luc.* 9. [s] *Joan.* 4. [t] *Num.* 25. [u] 4. *Reg.* 1. [x] Infrà, *eâd. c. ſi illic.* §. *objiciuntur.*

¶ Corr. Rom. α *Ut Prophetæ.*] Hæc ſunt addita, quoniam referuntur ab ipſomet Gratiano *inf. eâd. c. ſi illic.*

“ Potest in hac prohibitione Apoſtolorum illud intelligi. Apoſtoli non zelo juſtitiæ, ſed amaritudinis odio ob injuriam ſuæ expulſionis vindicandam, Samaritanos igne voluerunt conſumere: Dominus autem volens eos injuriam propriæ perſonæ cum patientia & gaudio tolerare, injuriam verò ſervitutis Divinæ non inultam relinquere, ait [y]: *Neſcitis, cujus ſpiritûs eſtis?* Hinc etiam Petrus, qui cum aliis audierat [z]: *Beati eritis, cùm maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adverſùs vos: gaudete in illa die, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in Cælis:* contumelias ſibi illatas cum gaudio ſuſcipiebat: peccata verò, quæ in Deum committebantur, acerrimè puniebat. Unde Ananiam & Sapphiram [a] Spiritui Sancto mentientes mortis ſententiâ perculit. Sic etiam Paulus [b] dum à ſuo contemptu pia admonitione, &

“ Gratian. [y] *Luc.* 9. [z] *Matth.* 5. [a] *Act.* 5. [b] *Act.* 13.

„ multimoda commendatione sui Corinthios revocaret; magum illum Elymam, qui credituros à fide retrahebat, cæcitate percussit: ut ceteri perterriti prædicationem ejus non impedirent, sed in Christum credentes animæ cæcitatem effugerent. Et Corinthium illum [c] fornicatorem, quia in Deum peccaverat, Satanæ ad vexandum tradidit. Hinc etiam Gregorius scribit Januario Episcopo, reprehendens eum, quòd ob injuriam propriæ personæ quemdam excommunicaverat, dicens

[c] 1. *Cor.* 5.

XXVII. IDEM GREGORIUS I. *lib.* 2. *ind.* 10. *Epist.* 34. [an. 592. *Romà in Sardiniam.*]

Pro injuria propria Episcopo aliquem excommunicare non licet.

INter querelas [d] multiplices Isidorus vir clarissimus à Fraternitate tua frustrà se excommunicatum, anathematizatúmque conquestus est. Quod ob quam rem factum fuerit, dum à Clerico tuo, qui præsens erat, voluissemus addiscere; pro nulla alia causa, nisi pro eo, quòd te injuriaverat, factum innotuit. Quæ res nos vehementer affligit: quòd si ita est, nihil te ostendis de Cælestibus cogitare, sed terrenam te conversationem habere significas: dum pro vindicta propriæ injuriæ (quod sacris Regulis prohibetur) maledictionem anathematis invexisti. Unde de cetero omnino esto circumspectus, atque solicitus, & talia cuiquam pro defensione propriæ injuriæ tuæ inferre denuò non præsumas. Nam si tale aliquid feceris; in te scias posteà vindicandum.

[d] Polyc. *l.* 7. *tit.* 1.

GRATIAN. „ HINC ostendens, quòd peccata, quæ in Deum, vel proximum committuntur, à nobis punienda sunt; ea verò, quibus in nos delinquitur, patienter vel toleranda, vel potiùs dissimulanda sunt, ait

XXVIII. IDEM in Homiliis. [c. an. 593. *Romæ.*]

Valdè offendit, qui Dominica debita impunè dimittit.

SI is, qui prælatus est, debitori dominico culpas impunè dimittit; non mediocriter profectò offendit, qui debita Cælestis Regis, & Domini sua præsumptione resolvit. Ea namque, quæ in nos committuntur, facilè possumus dimittere: ea verò, quæ in Deum commissa sunt, cum magna discretione, nec sine pœnitentia debemus relaxare.

GRATIAN. 5. *Pars.* „ SEMEL verò culpa dimissa recidivo [e] dolore iterùm ad animum revocari non debet. Unde

[e] *al.* redivivo.

XXIX. GELASIUS Geruntio, Joanni, Germano, & Petro Episcopis. [c. an. 494. *Romæ.*]

Injuria, cùm semel remittitur, iterùm revocari non debet.

SI illic, ubi hæc acta sunt, præsentibus utrisque constiterit & satisfecisse Stephanum, & supplicatione suscepta, eum, qui malè tractatus est, ignovisse; semel in ablatione remissa punitio recidivo [f] dolore non debet iterari: Divinæ [g] scilicet imitatione clementiæ, quæ dimissa peccata in ultionem redire non patitur. Sin verò nihil vel de satisfactione probabitur, vel de remissione transactum, Dilectionis vestræ sermone monstretur: quatenus, sive nunc saltem poterit competens satisfactio provenire, illud potiùs exerceatur, ubi animum sanare possit afflicti: sive irremissibiliter perstet acerbitas; ibidem nihilominus vindicetur, ubi plectibilis est orta præsumptio.

[f] *al.* redivivo.
[g] Eadem ferè verba habentur, *infrà de Pœn. dist.* 4. *c. divina.*

GRATIAN. 6. *Pars.* „ SED objicitur illud Ambrosii [h]: [Ad preces Heliæ [i] ignis descendit de Cælo, ut Prophetæ vindicaretur injuria.] Quod tunc intelligitur factum, quando Achab [k] Rex Israël post sterilitatem illam trium annorum, & sex mensium, quæ facta est, quando precibus Heliæ clausum est Cælum annis tribus, & mensibus sex, misit duos quinquagenarios ad Heliam, qui dicerent ei: *Homo Dei, Rex Israël vocat te: qui ait, si homo Dei sum, descendat ignis de Cælo, & consumat vos; & statim ignis descendit de Cælo, & consumpsit eos.* Quo facto non cujus meriti apud Deum esset, voluit ostendere; sed quòd ille esset verus Deus, quem colebat, non ille, ad cujus culturam stupro proprii corporis Jezabel nonnullos provocabat, evidentissimis indiciis monstrare curavit. Injuria ergo Prophetæ non alia, quàm injuria Domini ipsius intelligitur: quæ in paucis vindicanda est, ut ceteri terreantur. §. 1. Item objicitur illud

[h] Sup. *eâd. quòd Christus.*
[i] 4. *Reg.* 1.
[k] Ochozias filius Achab.

XXX. SILVERII Papæ ad Amatorem Episcopum. [fortè an. 538. *Romæ.*]

Apostolicus anathematizavit eos, qui eum ceperant, vel qui deinceps Episcoporum aliquem ceperint.

GUilisarius [l] α Patricius noster mandavit me ad se venire pacificè pro quibusdam Ecclesiasticis dispositionibus in palatium Pincis; & ad primum & secundum velum retinuit omnem Clerum, & populum, qui mecum veniebat, & nullum permisit introire, nisi me solum, & Vigilium Diaconum nostrum [m]. Me verò vi retento, & ante prædictam Patriciam β deducto, miserunt in exilium: in quo sustentor modò pane tribulationis, & aquâ angustiæ. Ego tamen propterea non dimisi, nec dimitto officium meum: sed cum Episcopis, quos congregare potui, eos, qui talia erga me egerunt, anathematizavi, & unà cum illis Apostolica & Synodali autoritate statui, nullum umquam taliter decipiendum, sicut deceptus sum: & si aliquis deinceps ullum umquam Episcoporum taliter deceperit; anathema maranatha fieret in conspectu Dei, & sanctorum Angelorum. *Idem Vigilio.* §. 1. Habeto ergo cum his, qui tibi consentiunt, plenæ damnationis sententiam, sublatúmque tibi nomen, & munus ministerii Sacerdotalis agnosce, Spiritûs Sancti judicio & Apostolica à nobis autoritate damnatus.

[l] Polyc. *l.* 2. *tit.* 7. Ansel. *l.* 12. *c.* 8. & 9.
[m] *al.* meum.

¶ CORR. ROM. α *Guilisarius.*] In tribus vetustis exemplaribus; ex quibus Caput hoc restitutum est Silverio, (anteà enim tribuebatur Silvestro) legitur *Bellisarius*: sed, quia est initium Capitis, non est mutatum.

β *Prædictam Patriciam.*] Sic mutatum est ex ipsa Epistola, & vita Silverii, ubi hæc Patricia vocatur Antonina. Anteà legebatur *prædictum Patricium.*

SED & hic non suam, sed Ecclesiæ injuriam ultus est. Quòd autem peccatum populi in paucis ulciscendum [n] sit, Moyses exemplo suo docuit [o]: qui peccatum idololatriæ in paucos cultores vituli vindicavit; morte paucorum expians peccata multorum, in præsens terrens, in posterum disciplinam sanciens. Sic & ipse [p] peccata totius populi morte paucorum punivit: dum pro fornicatione totius populi una die XXIV. millia perierunt. Sic & pro peccato [q] murmurationis, vel tentationis nonnulli puniti sunt; ut eorum exemplo ceteri ad pœnitentiam cogerentur. Sic & quotidie nonnullos punit Deus, ut Divina providentia etiam circa humana vigilare cognoscatur: & nonnullos etiam per longa tempora ad pœnitentiam expectat, ut patientiam suæ benignitatis nobis ostendat. Sic etiam Helias [r] culturam Baal vindicavit, Sacerdotes & Prophetas ejus interficiendo, morte autorum expians peccata imitantium populorum. „ GRATIAN.

§. 1. Quòd verò peccata, quæ publicis indiciis deferuntur, punienda non sint, illo exemplo probatur, quo Christus [s], qui Judam solus furem noverat, non abjecisse, sed patienter tolerasse asseritur. Unde ait

[n] *al.* puniendum.
[o] *Exod.* 32.
[p] *Num.* 25.
[q] *Num.* 11.
[r] 3. *Reg. c.* 18.
[s] *Joan.* 12.

XXXI. AMBROSIUS super primam Epistolam ad Corinthios, *c.* 5. [fortè Hilarius Diaconus, c. an. 384.]

Judicis non est sine accusatore damnare.

SI quis potestatem [t] non habet, quem scit reum, abjicere, aut probare non valet; immunis est: & Judicis non est [u] sine accusatore damnare: quia & Dominus Judam, cùm fur α esset, quia non est accusatus, minimè abjecit.

¶ CORR. ROM. α *Cùm fur.*] Addita hîc sunt aliquot verba ex originali.

[t] Sup. II. *q.* 1. *de manifesta. vers. ut S. Ambrosius.*
[u] Capit. *l.* 5. *c.* 244.

SIMILITER non est ferenda sententia, quando multitudo est in causa, vel quando ille peccat, qui sociam habet multitudinem. Unde „ GRATIAN.

XXXII. AUGUSTINUS *in lib.* 3. *c.* 2. contra Epistolam Parmeniani. [fortè c. an. 400. *in Africa.*]

Quod à multitudine peccatur, vel ab eo, qui multitudinem habet sociam, ab Ecclesia non punitur, sed defletur.

NOn potest [x] esse salubris à multis correptio, nisi cùm ille corripitur, qui non habet sociam multitudinem. Cùm verò idem morbus plurimos occupaverit; nihil aliud Bonis restat, quàm dolor, & gemitus: ut per illud signum, quod Ezechieli sancto revelatur [y], illæsi evadere ab illorum vastatione mereantur. *& infrà.* §. 1. Reverà, si contagio peccandi multitudinem invaserit; Divinæ disciplinæ severa misericordia necessaria est. Nam consilia separationis & inania [z] sunt, & perniciosa, atque sacrilega, quia impia, & superba sunt [a]; & plus perturbant infirmos Bonos, quàm corrigant animosos Malos. *& infrà.* §. 2. Turba autem iniquorum, cùm facultas est in populis promendi sermonem, generali objurgatione ferienda est: & maximè, si occasionem, atque opportunitatem præbuerit aliquod flagellum desuper Domini, quo eos appareat pro suis meritis vapulare.

[x] Ivo *in Prologo.* Pann. *in Prologo, c.* 15. 16. 17.
[y] *Ezech.* 9.
[z] *al.* immania.
[a] *al.* fiunt.

PRÆCEPTA verò [b] Evangelica [c] de dilectione inimicorum, & misericordia impendenda proximis, exhortationes quoque Apostoli [d] de cibandis vel potandis inimicis non eatenus intelligenda sunt, ut peccandi [e] relaxetur impunitas: sed ut delinquenti correctio, & naturæ ministretur subsidium, donec per sententiam Judicis, adempta spe correctionis, Malorum tollatur exercitium. In hoc ergo jubemur diligere inimicos, & misereri eorum: ut de eorum perditione doleamus, eorum salutem desideremus; & pro eorum correctione quotidie laboremus, & oremus, pœnitentibus solatia impendamus, alter [f] alterius onera portantes; non ut pertinaces, & in malo persistentes impunitate donemus. Sicut enim erga pœnitentes non severi, sed misericordes esse monemur juxta illud [g]: *Noli esse α nimis justus; quia est justus, qui perit in justitia sua.* & iterùm [h]: *Judicium sine misericordia erit ei, qui non fecit misericordiam.* & item illud Apostoli in secunda Epistola ad Corinthios [i]: *Cui aliquid donastis, & ego. Nam & ego, si quid donavi, propter vos donavi, ac si ipse Christus [k] donaret, ut non circumveniamur à Satana. Non enim ignoramus co-* „ GRATIAN.

[b] Sup. *eâd. hoc autem.*
[c] *Luc.* 6.
[d] *Rom.* 12.
[e] *al.* peccanti.
[f] *Gal.* 6.
[g] *Eccl.* 7.
[h] *Jac.* 2.
[i] 2. *Cor.* 2.
[k] in persona Christi. *orig.*

[l] Glossa interlin. orig.

" *gitationes ejus.* [Qui quos [l] nequit consentiendo decipere, facit nimis asperos;] sicut, inquam, pœnitentibus, ut dictum est, misericordes esse jubemur; sic impœnitentibus, & obstinatis in malo misericordiam impendere prohibemur. Unde "

¶ Corr. Rom. *α Noli esse.*] Gratianus non refert ipsa prorsus verba Ecclesiastis. Ea enim sic habent: *Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ, justus perit in justitia sua, & impius multo vivit tempore in malitia sua. Noli esse justus multùm, neque plùs sapias, quàm necesse est, ne obstupescas.*

XXXIII. Ambrosius Serm. viii. *in Psal.* 118. *vers.* 2. [c. an. 380. *Mediolani.*]

De justa, & injusta misericordia.

[m] Ansel. *l.* 13. *c.* 33. Polyc. *l.* 6. *tit.* 21. [n] *Deut.* 19. [o] 1. *Reg.* 15. [p] Atqui si quis latronis. *orig.* [q] *al.* Denique. [r] *al.* facilitate.

EST injusta [m] misericordia. Denique in Lege scriptum est de quodam [n]: *Non misereberis illius.* Et in libris Regnorum [o] legis, quia Saul posteà contraxit offensam, quia miseratus est Agag hostium Regem, quem prohibuerat sententia Divina servari. Itaque, si quis latronem [p] filiis deprecantibus motus, & lachrymis conjugis ejus inflexus absolvendum putet, cui adhuc latrocinandi aspiret affectus; nonne innocentes tradit exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem? Certè si gladium reprimit, vincula dissolvit; cur laxat exilio, cur latrocinandi, quâ potest clementiori viâ, non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit? Deinde [q] inter duos, hoc est, Accusatorem & Reum, pari periculo de capite decernentes, alterum, si non probasset, alterum, si esset ab Accusatore convictus; non id, quod Justitiæ est, Judex sequatur: sed dum miseretur Rei; damnet probantem: aut dum accusatori favet, qui probare non possit; addicat innoxium: non potest igitur hæc dici justa misericordia. In ipsa Ecclesia, ubi maximè misereri decet, teneri quàm maximè debet forma Justitiæ, ne quis à communionis consortio abstentus *α*, brevi lachrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus communionem, quam plurimis debet postulare temporibus, à facilitate [r] Sacerdotis extorqueat. Nonne, cùm uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapsionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ, incentivum tribuit delinquendi.

¶ Corr. Rom. *α Abstentus.*] Anteà legebatur, *à consortio communionis vel criminationis abstractus.* Emendatum est & hoc, & multa alia ex ipso originali.

XXXIV. *Item* Augustinus in lib. Psalmorum, *Psal.* 32 [f]. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

[f] Et Glossa Ord. *ibid.* [t] *al.* commisso.

Non debemus in mala causa pauperi misereri.

NE amisso [t] [1] judicio sis pauperi in mala causa misericors; cujus si parcis saccello; percutis cor, & tantò nequiorem reddis, quantò justum sibi favere videt.

¶ Corr. Rom.] Ferè eadem sunt in Glossa ordinaria *in Psal.* 32. *ad vers. Diligit misericordiam*, ex Beato Augustino collecta sententia.

¶ Pith. [1] *Amisso.*] V. C. *omisso.*

XXXV. Idem [u]. [imò Beda in *c.* 6. ad Galat. c. an. 720. *in Anglia.*]

[u] Beda *Gal.* 6.

Homini est miserendum, peccatori irascendum.

[x] Polyc. *l.* 6. *tit.* 21. Ansel. *l.* 13. *c.* 71. [y] omnis. *vera lectio.* [z] *al.* sicut nulli peccato.

DUo ista nomina [x] cùm dicimus, *homo peccator;* non utique frustrà dicuntur. Quia peccator est, corripe; quia homo est, miserere: nec omnino liberabis hominem, nisi eum persecutus fueris peccatorem. Huic officio nominis [y] invigilet disciplina, sicut cuique Regenti apta, & accommodata est, non solùm Episcopo regenti plebem suam, sed etiam pauperi regenti domum suam, diviti regenti familiam suam, marito regenti conjugem suam, patri regenti prolem suam, Judici regenti provinciam suam, Regi regenti gentem suam. *& paulò pòst.* §. 1. Ita nulli homini claudenda est misericordia: nulli peccatori [z] impunitas relaxanda est. Hinc itaque maximè intelligendum est, quàm non sit contemnenda eleëmosyna, quæ quibusque pauperibus jure humanitatis impenditur: quandoquidem Dominus sublevabit indigentiam pauperum etiam ex his loculis, quos ex opibus implebat aliorum. *& paulò pòst.*

§. 2. Non ergo suscipiamus peccatores, propterea quòd sunt peccatores; sed tamen eos ipsos, quia & homines sunt, humana consideratione tractemus: persequamur in eis propriam iniquitatem, misereamur communem conditionem.

¶ Corr. Rom.] Initium hujus Capituli habetur *in Serm.* 94. & 109. de tempore, & *Hom.* 6. *in l.* 50. *Homiliarum.* Verùm integrum est apud Bedam in Comment. Epistolæ ad Galatas, *c.* 6.

Gratian. [a] Sup. *eâd.* *tres personas. in fine.*

" Item illud Evangelii, quod objiciebatur [a]: *Qui gladio usus fuerit, gladio cadet*, exponit ita dicens "

XXXVI. Augustinus *in* 22. *lib.* contra Faustum Manichæum, *cap.* 70. [c. an. 402. *in Africa.*]

Quis dicatur gladium accipere.

[b] Ivo, *p.* 10. *c.* 110. Pann. *l.* 8. *c.* 44. [c] utitur gladio. *orig.*

ILle [b] gladium accipit [c], qui nulla superiori, ac legitima potestate vel jubente, vel concedente in sanguinem alicujus armatur.

Gratian. 7. Pars.

" Porrò illud Hieronymi [d], quo Ecclesia negatur aliquem persequi, non ita intelligendum est, ut generaliter Ecclesia nullum persequatur: sed quòd nullum injustè persequatur. Non enim omnis persecutio culpabilis est: sed rationabiliter Hæreticos persequimur: sicut & Christus corporaliter persecutus est eos, quos de templo expulit. Unde ait "

[d] Sup. *eâd.* *qui secundùm.*

XXXVII. Augustinus Vincentio, *Epist.* 48. [c. an. 408. *ibid.*]

Potestatis officio utiliter inquieti corriguntur.

[e] Polyc. *l.* 7. *tit.* 6. Ansel. *l.* 12. *c.* 55. [f] *al.* præceps.

NImiùm sunt [e] inquieti Donatistæ *α*, quos per ordinatas à Deo Potestates *β* cohiberi, atque corrigi mihi non videtur inutile. Nam de multorum jam correctione gaudemus. *Item infrà.* §. 1. Si enim quisquam inimicum suum periculosis febribus phreneticum factum currere videret in præcipitium [f]; nonne tunc potiùs malum pro malo redderet; si eum sic currere permitteret; quàm si corripiendum, ligandúmque curaret? Et tamen tunc ei molestissimus, & adversissimus videretur; quando utilissimus, & misericordissimus extitisset. Sed planè salute reparata, tantò ei uberiùs gratias ageret; quantò sibi eum minùs pepercisse sensisset. *& post pauca.* §. 2. At enim quibusdam ista non prosunt. Numquid ideò negligenda est medicina, quia nonnullorum est insanabilis pestilentia? *Item post aliqua.*

[g] Sup. v. *q.* 5. *c.* ... [h] *al.* voluntaria. [i] *Prov.* 27. [k] *Matth.* 22. *Luc.* 14. [l] *Act.* 9. [m] *Psal.* 100. [n] illi. *orig.* [o] 3. *Reg.* 18. [p] *Matth.* 27. [pp] *Joan.* 2. [q] *Act.* 16. [r] 1. *Cor.* 5. [s] I. *q.* 4. *nullius.* [t] Sup. *eâd.* *quàm magnum.*

§. 3. Non omnis [g], qui parcit, amicus est; nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora sunt vulnera amici, quàm blanda [h] oscula inimici. Melius est [i] cum severitate diligere, quàm cum lenitate decipere. Utiliùs esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligebat; quàm esurienti panis frangitur, ut injustitiæ seductus acquiescat. *Item post pauca.* §. 4. Putas neminem debere cogi ad justitiam; cùm legas patremfamilias dixisse servis [k]: *Quoscumque inveneritis, cogite intrare:* cùm legas [l] etiam ipsum primò Saulum, posteà Paulum ad cognoscendam & tenendam veritatem magnâ violentiâ Christi cogentis esse compulsum. *Item post pauca.* §. 5. Et noveris aliquando furem avertendis pecoribus pabulum spargere, & aliquando pastorem flagello ad gregem pecora errantia revocare. *Item infrà.* §. 6. Si semper esset culpabile persecutionem facere, non scriptum esset in Sanctis libris [m]: *Detrahentem proximo suo occultè, hunc persequebar.* Aliquando ergo & qui eam patitur, injustus est: & qui eam facit, justus est. Sed planè semper & Mali persecuti sunt Bonos, & Boni persecuti sunt Malos: illi nocendo per injustitiam, isti [n] consulendo per disciplinam: illi immaniter, isti temperanter: illi servientes cupiditati, isti charitati. Nam qui trucidat, non considerat quemadmodum laniet: qui autem curat, considerat quemadmodum secet. Ille enim persequitur sanitatem, iste putredinem. Occiderunt [o] impii Prophetas; occiderunt impios & Prophetæ. Flagellaverunt [p] Judæi Christum; Judæos [pp] flagellavit & Christus: traditi sunt [q] Apostoli ab hominibus potestati humanæ; tradiderunt [r] & Apostoli homines potestati Satanæ. In his omnibus quid attenditur; nisi quis eorum pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocendi causâ, quis emendandi? *& paulò pòst.* §. 7. Constantinus Imperator primus constituit, ut res convictorum, & unitati pervicaciter resistentium fisco vindicarentur. *& post pauca.* §. 8. Certè nullius [s] crimen maculat nescientem. *Item infrà.*

§. 9. Facta nocentium [t], quæ innocentibus demonstrari, vel ab innocentibus credi non possunt, non inquinant quemquam, si propter innocentium consortium etiam cognita sustinentur. Non enim propter Malos Boni deserendi, sed propter Bonos Mali tolerandi sunt; sicut toleraverunt Prophetæ eos, contra quos tanta dicebant, nec communionem Sacramentorum illius populi relinquebant.

¶ Corr. Rom. *α Donatistæ.*] Apud Anselmum titulus est, *Augustinus Vincentio.* Initium verò Capituli est, *Donatistæ nimiùm*, & apud B. Augustinum, *Sed Donatistæ nimiùm;* propterea reposita est hoc loco dictio, *Donatistæ*, inducta autem in titulo. Ibi enim anteà legebatur, *Augustinus ait Vincentio Donatistæ.*

β Potestates.] Sequebatur in vulgatis, *seculares*, quæ vox abest à plerisque vetustis, & Anselmo, & originali. Multa verò alia ex ipso præsertim originali sunt emendata.

XXXVIII. Idem Donato Presbytero, *Epist.* 204. [c. an. 416. *ibid.*]

Hæretici ad salutem etiam inviti sunt trahendi.

[u] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 12. *c.* 57. Deusdedit, *p.* 2. [x] 1. *Tim.* 3.

DIsplicet tibi [u], quia traheris ad salutem; cùm tam multos nostros ad perniciem traxeris? Quid enim volumus, nisi te comprehendi, & præsentari, & servari, ne pereas? Quòd autem in corpore læsus es; ipse tibi fecisti, qui jumento tibi mox admoto uti noluisti, & te ad terram graviter collisisti. Nam utique alius, qui adductus est tecum, collega tuus, illæsus venit, qui talia sibi ipse non fecit. Sed neque hoc putas tibi fieri debuisse, quia neminem existimas cogendum esse ad bonum. Attende quid dixerit Apostolus [x]: *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Et tamen tam multi ut Episcopatum suscipiant, tenentur inviti, perducuntur, includuntur, custodiuntur, patiuntur quæ nolunt; donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni. Quantò magis vos ab errore pernicioso, in quo vobis inimici estis, trahendi estis, & perducendi ad veritatem vel cognoscendam, vel eligendam, non solùm ut honorem salubriter habeatis; sed etiam ne pessimè pereatis?

§. 1. Dicis Deum dedisse liberum arbitrium; ideò non debere cogi hominem nec ad bonum. Quare ergo illi, de quibus suprà dixi, coguntur ad bonum? Attende ergo α, quod considerare non vis. Ideò voluntas bona misericorditer impenditur, ut mala voluntas hominis dirigatur. Nam quis nesciat nec damnari hominem, nisi merito malæ voluntatis; nec liberari, nisi bonam habuerit voluntatem? Non tamen ideò, qui diliguntur [y], malæ suæ voluntati impunè, & crudeliter permittendi sunt; sed, ubi potestas datur, & à malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Nam, si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati; quare Israëlitæ recusantes, & murmurantes tam duris flagellis à malo prohibebantur, & ad terram promissionis compellebantur? Si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati; quare Paulus [z] non est permissus uti pessima voluntate, quâ persequebatur Ecclesiam; sed prostratus est, ut excæcaretur: excæcatus, ut mutaretur: mutatus, ut mitteretur: missus, ut qualia fecerat in errore, talia pro veritate pateretur? Si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati; quare monetur pater in Scripturis sanctis [a], filium durum non solùm verbis corripere, sed etiam latera ejus tundere, ut ad bonam disciplinam coactus, ac domitus dirigatur? Unde idem dicit [b]: *Tu percutis eum virgâ; animam autem ejus liberas à morte.* Si mala voluntas semper suæ permittenda est libertati; quare corripiuntur negligentes pastores, & dicitur eis [c]: *Errantem ovem non revocastis, perditam non inquisistis.* Et vos oves Christi estis: characterem Dominicum portatis in Sacramento, quod accepistis: sed erratis, & peritis: Non ideò vobis displiceamus; quia revocamus errantes, & quærimus perditos. Meliùs enim facimus voluntatem Domini monentis, ut vos ad ejus ovile redire cogamus; quàm consentimus voluntati ovium errantium, ut perire vos permittamus. §. 2. Noli ergo jam dicere, quod te assiduè audio dicere: Sic volo errare: sic volo perire: Meliùs enim nos hoc omnino non permittimus, quantùm possumus. Modò, quòd te in puteum, ut morereris, misisti; utique libera voluntate fecisti. Sed quàm crudeles essent servi Dei; si huic malæ voluntati tuæ te permitterent, & non te de illa morte liberarent? Quis eos non meritò culparet? Quis non impios rectè judicaret? Et tamen tu te volens in aquam misisti, ut morereris: illi te nolentem de aqua levaverunt; ne morereris. Tu fecisti secundùm voluntatem tuam, sed in perniciem tuam: illi contra voluntatem tuam, sed propter salutem tuam. Si ergo salus ista corporalis sic custodienda est, ut etiam in nolentibus ab eis, qui eos diligunt, servetur; quantò magis illa spiritalis, in cujus desertione mors æterna metuitur? quamquam & in ista morte, quam tibi tu ipse inferre voluisti, non solùm ad tempus, sed etiam in æternum morereris: quia etsi non ad salutem, non ad Ecclesiæ pacem, non ad Christi corporis unitatem, non ad sanctam & individuam charitatem, sed ad mala aliqua cogereris; nec sic tibi ipse mortem inferre debuisti. Considera Scripturas Divinas [d], & discute quantùm potes, & vide utrùm hoc fecerit aliquis aliquando justorum, atque fidelium, cùm ab eis tanta mala perpessi sunt, qui eos ad æternum interitum, non ad vitam æternam, quò tu compelleris, adigebant. *& post pauca.* §. 3. Repetis, sicut audio, quod in Evangelio scriptum est, recessisse à Domino LXX [e]. Discipulos, & arbitrio suæ malæ, atque impiæ discessionis fuisse permissos: ceterísque duodecim, qui remanserant, fuisse responsum: *Numquid & vos vultis ire?* Et non attendis, quia tunc primùm Ecclesia novello germine pullulabat, nondùmque in ea fuerat completa illa prophetia [f]: *Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient illi:* Quod utique quantò magis impletur; tantò majore utitur Ecclesia potestate, ut non solùm invitet, sed etiam cogat ad bonum. Hoc tunc Dominus significare volebat: qui quamvis haberet magnam potestatem; priùs tamen elegit commendare humilitatem. Hoc & in illa convivii similitudine satis evidenter ostendit, ubi misit ad invitatos, & venire noluerunt; & ait servo [g]: *Exi in plateas β, & vicos civitatis: & pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc. Et ait servus Domino: Factum est, ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus servo: Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.* Vide nunc quemadmodum de his qui priùs venerunt dictum est, introduc eos: nunc [h] dictum est, compelle. Ita significata sunt Ecclesiæ primordia adhuc crescentis, ut essent vires etiam compellendi.

¶ CORR. ROM. α *Attende ergo.*] Locus hic (quemadmodum & multa alia in hoc Capite) emendatus est ex B. Augustino. Anteà legebatur: *Attende ergo, & considera, quòd non ideo voluntas bona misericorditer impedit, ut mala voluntas hominis diligatur.*

β *In plateas.*] Sic emendatum est ex Evangelio B. Lucæ, expunctis duabus vocibus. Anteà enim legebatur, *exi citò in vias, & plateas.*

[y] Pann. l. 8. c. 17.
[z] Act. 9.
[a] Prov. 13.
[b] Prov. 23.
[c] Ezech. 34. Jerem. 23.
[d] Tob. 6.
[e] LXXXII.
[f] Psal. 71.
[g] Luc. 14.
[h] al. non.

XXXIX. IDEM AUGUSTINUS super Joannem, *Tractatu* 11. *ad c.* 3. [an. 412. *in Africa.*]

Hæretici utiliter patiuntur, quæ Catholici utiliter inferunt.

QUando [i] vult Deus concitare Potestates adversùs Hæreticos, adversùs Schismaticos, adversùs dissipatores Ecclesiæ, adversùs exsufflatores Christi, adversùs blasphematores Baptismi; non mirentur, quia Deus concitat, ut à Sara verberetur Agar, cognoscat se Agar, & ponat [k] cervicem; quia cùm humiliata discederet à domina sua, occurrit ei Angelus, & dixit [l]: *Quid est Agar ancilla Saræ?* Cùm questa esset de domina, quid audivit ab Angelo? *Revertere ad dominam* [m] *tuam.* Ad hoc ergo affligitur, ut revertatur; atque utinam revertatur; quia proles ejus, sicut filii Jacob, cum fratribus hereditatem tenebit. Mirantur autem quia commoventur potestates Christianæ adversùs detestandos dissipatores Ecclesiæ. Si non ergo moverentur; quomodo redderent rationem de imperio suo Deo? Intendat Charitas vestra, quid dicam: quia hoc pertinet ad Reges seculi Christianos, ut temporibus suis pacatam velint matrem suam Ecclesiam habere, unde spiritaliter nati sunt. *& paulò pòst.* §. 1. Nabuchodonosor Rex decrevit, dicens [n]: *Quicumque dixerint blasphemiam in Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem.* Ecce quomodo sævit Rex alienigena, ne blasphemaretur Deus Israël, qui potuit tres pueros de igne liberare. Et nolunt, ut sæviant Reges Christiani; quia Christus exsufflatur, à quo non tres pueri, sed Orbis terrarum cum ipsis Regibus à gehennarum igne liberatur. *& infrà.* §. 2. Quomodo ergò isti Reges non moveantur, qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, sed seipsos liberatos de gehenna? quando vident Christum, à quo liberati sunt, exsufflari in Christianis? quando audiunt dici Christiano, dic te non esse Christianum? Talia facere volunt, & saltem talia pati nolunt. Nam videte qualia faciunt, & qualia patiuntur: occidunt animam, affliguntur in corpore: sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conqueruntur.

[i] Polyc. l. 7. tit. 6. A[...] l. 12. c. [...]. Ivo, p. 10. c. 99.
[k] al. suppo-nat.
[l] Gen. 21.
[m] al. domum.
[n] Dan. 3.

XL. IDEM contra literas Petiliani, *l.* 2. *c.* 79. [an. 391. *ibid.*]

Ecclesia Hæreticos ratione persequitur.

QUi peccat [o]; non peccat Legis autoritate, sed contra Legis autoritatem. Quia verò interrogas me, quæ sit ratio persequendi; vicissim te interrogo, cujus sit vox in Psalmo dicentis [p]: *Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar.* Quære itaque persecutionis vel causam, vel modum: & noli tantâ imperitiâ generaliter Malorum persecutiones [q] reprehendere. *& infrà, c.* 82. §. 1. Non enim persequimur vos, nisi quemadmodum veritas persequitur falsitatem. *Item suprà, c.* 10. §. 2. Petilianus dixit, si Apostoli persecuti sunt aliquem, aut aliquem tradidit Christus? Augustinus respondit, possem quidem dicere ipsum Satanam omnibus malis hominibus esse pejorem, cui tamen tradidit Apostolus [r] hominem in interitum carnis; ut spiritus sit salvus in die Domini Jesu: itémque alios, de quibus dicit [s]; *Quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.* Et Dominus Christus [t] flagellatos expulit de templo improbos Mercatores, ubi etiam connexum est testimonium Scripturæ dicentis [u]; *Zelus domus tuæ comedit me.* Ecce invenimus Apostolum traditorem, Christum persecutorem. *& infrà, cap.* 19. §. 3. Postremò, quare per violentissimas turbas etiam ultrò improbi estis Ecclesiis Catholicis, ubi poteritis advertere, quod innumerabilibus exemplis res ipsa indicat? Sed dicitis, vos loca vestra defendere: & resistitis fustibus, & cædibus, quibuscumque potueritis. Quare ibi non audistis vocem Domini dicentis [x]: *Ego autem dico vobis, non resistere Malo?* aut si fieri potest, ut aliquando rectè per vim corporalem resistatur violentiis, nec ideò præceptum violetur, quod audivimus à Domino: *Ego autem dico vobis, non resistere Malo;* cur non etiam hoc fieri potest, ut per ordinarias [y], & legitimas Potestates de sedibus, quæ illicitè usurpantur, vel ad injuriam Dei retinentur, pius expellat impium, & justus injustum? Neque enim eo modo persecutionem passi sunt Pseudo-prophetæ ab Helia, quomodo ipse Helias à Rege [z] nequissimo: aut, quia flagellatus est Dominus à persecutoribus, propterea passionibus ejus comparandi sunt quos ipse de templo flagellatos ejecit. §. 4. Restat ergo, ut nihil aliud requirendum esse fateamini; nisi utrùm justè, an impiè vos separaveritis à communione Orbis terrarum. Nam si hoc inventum fuerit, quòd impiè feceritis; non miremini, si non desunt ministri Deo, per quos flagellemini: quia persecutionem patimini non à nobis; sed, sicut scriptum est, ab ipsis factis vestris. *Et in libro de Unitate Ecclesiæ, cap.* 17. §. 5. De persecutione vestra querela fundatur; si cogitetis, & intelligatis priùs non omnem persecutionem esse culpabilem. Alioqui non laudabiliter diceretur [a]: *Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar.* Nam quotidie videmus & filium de patre tamquam de persecutore suo conqueri, & conjugem de marito, & servum de domino, & colonum de possessore, & reum de Judice, & militem, vel provincialem de Duce, vel Rege: cùm illi plerumque ordinatissima potestate homines sibi subditos per terrores leviorum [b] pœnarum à gravioribus malis prohibeant, atque compescant: plerumque autem à bona vita, & à bonis factis minando, & sæviendo deterreant. Sed cùm à malo & illicito prohibent; correctores & consultores sunt: cùm autem à bono & licito; persecutores & oppressores sunt. Culpantur etiam, qui prohibent à malo: si modum peccati modus coërcitionis excedat.

[o] Ivo, p. 10. c. 75.
[p] Psal. 100.
[q] al. persecutores.
[r] 1. Cor. 5.
[s] 1. Tim. 1.
[t] Joan. 2.
[u] Psal. 68.
[x] Matth. 5.
[y] al. ordinatas.
[z] 3. Reg. 18. & 19.
[a] Psal. 100.
[b] al. levium.

XLI. IDEM *in Epiſt.* 48. ad Vincentium. [c. an. 408. *ibid.*]

A Regibus terræ contra inimicos ſuos auxilium petat Eccleſia.

NOn invenitur exemplum in Evangelicis, & Apoſtolicis literis, aliquid petitum à Regibus terræ pro Eccleſia & contra inimicos Eccleſiæ. Quis negat non inveniri? Sed nondum implebatur illa prophetia [c]: *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui judicatis terram: ſervite Domino in timore.* Adhuc enim implebatur illud, quod in eodem Pſalmo paulò ſuperiùs dicitur: *Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Chriſtum ejus.* Verumtamen ſi facta præterita in Propheticis libris figuræ fuerunt futurorum; in Rege illo, qui appellabatur Nabuchodonoſor [d], utrumque tempus figuratum eſt, & quod ſub Apoſtolis habuit, & quod nunc habet Eccleſia. Temporibus itaque Apoſtolorum, & Martyrum illud implebatur, quod figuratum eſt, quando Rex memoratus pios & juſtos cogebat adorare ſimulachrum, & recuſantes in flammas mittebat. Nunc autem illud impletur, quod paulò pòſt in eodem Rege figuratum eſt, cùm converſus ad honorandum Deum verum decrevit in Regno ſuo, ut quicumque blaſphemaret Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, pœnis debitis ſubjaceret. Prius ergo tempus illius Regis ſignificabat priora tempora Regum infidelium, quos patiebantur Chriſtiani pro impiis. Poſterius verò tempus ejuſdem [e] ſignificabat tempora poſteriorum Regum jam fidelium, quos patiuntur impii pro Chriſtianis. Sed planè in eis, qui ſub nomine Chriſti erant ſeducti à perverſis, ne fortè oves Chriſti ſint errantes, & ad gregem aliter revocandæ ſint; temperata ſeveritas, & magis manſuetudo ſervatur; ut coërcitione exiliorum, atque damnatorum tribulatione admoneantur conſiderare, quid, & quare patiantur: & diſcant præponere rumoribus, & calumniis hominum Scripturas, quas legunt. Quis enim noſtrùm, quis veſtrùm non laudat Leges ab Imperatoribus datas adversùs ſacrificia Paganorum? Et certè longè ibi pœna ſeverior conſtituta eſt. Illius quippe impietatis capitale ſupplicium eſt. De vobis autem corripiendis, atque coërcendis habita ratio eſt: quâ potiùs admoneremini ab errore diſcedere, quàm pro ſcelere puniremini.

[c] *Pſal.* 2.
[d] *Dan.* 3.
[e] *al.* illius.

XLII. *Item* EJUSDEM ad Bonifacium Comitem, *Epiſt.* 50. [c. an. 417. *ibid.*]

Malos Eccleſia juſtè perſequitur.

SI Eccleſia [f] vera ipſa eſt, quæ perſecutionem patitur, non quæ facit; quærant ab Apoſtolo [g], quam Eccleſiam ſignificabat Sara; quando perſecutionem faciebat ancillæ. Liberam quippe matrem noſtram cæleſtem Jeruſalem, id eſt, veram Dei Eccleſiam, in illa muliere dicit fuiſſe figuratam, quæ affligebat ancillam. Si autem meliùs diſcutiamus; magis illa perſequebatur Saram ſuperbiendo, quàm illam Sara coercendo. Illa enim dominæ faciebat injuriam; iſta imponebat ſuperbiæ diſciplinam. Deinde quæro, ſi Boni & Sancti nemini faciant perſecutionem, ſed tantummodo patiuntur, cujus putant eſſe in Pſalmo vocem; ubi legitur [h]: *Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non convertar, donec deficiant.* Ergo ſi verum dicere, vel agnoſcere volumus; eſt perſecutio injuſta, quam faciunt impii Eccleſiæ Chriſti, & eſt juſta α perſecutio, quam facit impiis Eccleſia Chriſti. Iſta itaque beata eſt, quæ perſecutionem patitur propter juſtitiam: illi verò miſeri, qui perſecutionem patiuntur propter injuſtitiam. Proinde iſta perſequitur diligendo; illi ſæviendo: iſta ut corrigat; illi ut evertant: iſta ut revocet ab errore; illi ut præcipitent in errorem. *& infrà.* §. 1. Quod autem dicunt, qui contra ſuas impietates Leges juſtas inſtitui nolunt, non petiſſe à Regibus terræ Apoſtolos talia; non conſiderant aliud fuiſſe tunc tempus, & omnia ſuis temporibus agi. Quis enim tunc in Chriſtum crediderat Imperator, qui ei pro pietate contra impietatem Leges ferendo ſerviret? quando adhuc illud Propheticum implebatur [i]: *Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Chriſtum ejus.* Nondum autem agebatur quod paulò pòſt in eodem Pſalmo dicitur: *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui judicatis terram. Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Quomodo ergo Reges Domino ſerviunt in timore; niſi ea, quæ contra juſſa Domini fiunt, religioſa ſeveritate prohibendo, atque plectendo? Aliter enim ſervit quia homo eſt, aliter quia etiam & Rex eſt. Quia homo eſt; ei ſervit vivendo fideliter. Quia verò etiam Rex eſt; ſervit, Leges juſta præcipientes, & contraria prohibentes convenienti vigore ſanciendo.

¶ CORR. ROM. α *Et eſt juſta.*] Addita ſunt hæc uſque ad verſ. *iſta itaque:* & multa alia ex ipſo originali emendata.

[f] Polyc. *l.* 7. *tit.* 11. Anſel. *l.* 13. *c.* 14.
[g] *Gal.* 4.
[h] *Pſal.* 17.
[i] *Pſal.* 2.

XLIII. IDEM in eadem Epiſtola. [c. an. 417. *ibid.*]

Exemplo Chriſti, Mali cogendi ſunt ad bonum.

QUis nos [k] poteſt ampliùs amare, quàm Chriſtus, qui animam ſuam [l] poſuit pro ovibus ſuis? Et tamen, cùm Petrum [m], & alios Apoſtolos ſolo verbo vocaſſet; Paulum [n], prius Saulum, Eccleſiæ ſuæ poſteà magnum ædificatorem, ſed horrendum anteà vaſtatorem, non ſolùm voce compeſcuit, verùm etiam poteſtate proſtravit, atque infidelitatis tenebris ſævientem, ad deſiderandum lumen cordis, ut ſurgeret, priùs corporis cæcitate percuſſit. Si pœna illa non eſſet; non ab ea poſtmodum ſanaretur: & quando apertis oculis nihil videbat; ſi eos ſalvos haberet, non ad impoſitionem manûs Ananiæ, ut eorum aperiretur obtutus, tamquam ſquamas, quibus clauſus fuerat, inde cecidiſſe Scriptura narraret. Ubi eſt, quod iſti clamare conſueverunt, liberum eſt credere, vel non credere: cui vim [o] Chriſtus intulit? quem coëgit? Ecce habent Paulum Apoſtolum: agnoſcant in eo priùs cogentem Chriſtum, & poſteà docentem: priùs ferientem, & poſteà conſolantem. Mirum eſt autem, quomodo ille, qui pœnâ corporis ad Evangelium [p] coactus intravit; plus illis omnibus, qui ſolo verbo vocati ſunt, in Evangelio laboravit; & quem major timor compulit ad charitatem, ejus perfecta [q] charitas foràs miſit timorem. Cur ergo non cogeret Eccleſia perditos filios, ut redirent; ſi perditi α filii coëgerunt alios, ut perirent?

¶ CORR. ROM. α *Si perditi.*] Hæc uſque in finem ſunt addita ex originali, & alia emendata.

[k] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 13. *c.* 16.
[l] *Joan.* 10.
[m] *Matth.* 4.
[n] *Act.* 9.
[o] Inf. *ead. q.* 6. *Schiſmatici.*
[p] 1. *Cor.* 15.
[q] 1. *Joan.* 4.

XLIV. IDEM contra Fauſtum, *lib.* 22. *c.* 79 [r]. [c. an. 402. *ibid.*]

Non crudelitate, ſed dilectione Moyſes populum flagellavit.

QUid crudele [ſ] Moyſes [t] aut mandavit, aut fecit; cùm commiſſum ſibi populum ſanctè zelans, & uni vero Deo ſubditum cupiens, poſteaquam cognovit ad fabricandum & colendum Idolum defluxiſſe, mentémque impudicam proſtituiſſe Dæmonibus, in paucos eorum vindicans gladio, quos Deus ipſe, quem offenderant, alto & ſecreto judicio feriendos voluiſſet, mox feriri, & in præſenti ſalubriter terruit, & diſciplinam in poſterum ſanxit? Nam eum nulla crudelitate, ſed magna dilectione feciſſe quod fecit; quis non in verbis ejus agnoſcat orantis pro peccato eorum, & dicentis: *Si dimittis illis peccatum, dimitte: ſin autem, dele me de libro tuo?* & infrà. §. 1. Sic planè, & Apoſtolus [u] non crudeliter, ſed amabiliter tradidit hominem Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ejus ſalvus ſit in die Domini Jeſu: tradidit [x] & alios, ut diſcerent non blaſphemare.

[r] Beda 1. *Corinth.* 5.
[ſ] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 13. *c.* 1.
[t] *Exod.* 32.
[u] 1. *Cor.* 5.
[x] 1. *Tim.* 1.

XLV. *Item* INNOCENTIUS Papa I. *Epiſt.* 3. ad Exuperium Epiſcopum Toloſanum, *c.* 3. [an. 405. *Romà in Galliam.*]

Non imputatur fidelibus, qui ex officio aut tormenta exercent, aut capitalem ſententiam ferunt.

QUæſitum eſt [y] etiàm ſuper his, qui poſt Baptiſmum adminiſtraverunt, & aut tormenta ſola [z] [2] exercuerunt, aut etiam capitalem protulere ſententiam. Nihil de his legimus à Majoribus diffinitum. Meminerant enim à Deo [a] poteſtates has fuiſſe conceſſas, & propter vindictam noxiorum, gladium fuiſſe permiſſum, & Dei eſſe miniſtrum α, vindicem in hujuſmodi datum. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod autore Deo [3] viderent eſſe conceſſum? De his ergo, ut hactenus ſervatum eſt, ſic habeamus; ne aut diſciplinam evertere, aut contra autoritatem Domini venire videamur. Ipſis [4] autem in reddenda ratione, geſta ſua omnia ſervabuntur.

¶ CORR. ROM. α *Miniſtrum.*] Sic emendatum eſt ex originali, & Ivone. Anteà legebatur, *& Dei miniſterio eſſe datum in hujuſmodi vindices.* Gloſſa autem optimè etiam convenit voci, *vindicem.*

¶ PITH. [2] *Sola.*] V. C. *ſua.*
[3] *Deo.*] 2. V. C. *Domino.*
[4] *Ipſis &c.*] Deſunt in V. C.

[y] Rabanus *Pœn. c.* 16. Burch. *l.* 6. *c.* 44. Ivo, *p.* 10. *c.* 94.
[z] *al.* ſana.
[a] *Rom.* 13.

XLVI. IDEM in eadem Epiſtola, *c.* 5. [an. 405. *Romà in Galliam.*]

Immunis eſt Dictator à culpa, cùm Legum autoritas in improbos exercetur.

ILlud etiam ſciſcitari voluiſti, an preces dictantibus liberum concedatur utique poſt Baptiſmi regenerationem à Principibus poſcere mortem alicujus, vel ſanguinem de reatu. Quam rem Principes numquam ſine cognitione concedunt: ſed ad Judices commiſſa ipſa, vel crimina ſemper remittunt, ut causâ cognitâ vindicentur α: quæ [b] cùm Quæſitori fuerint delegata, aut abſolutio, aut damnatio pro negotii qualitate profertur. Et dum Legum autoritas in improbos exercetur, erit Dictator immunis.

¶ CORR. ROM. α *Vindicentur.*] Emendatum eſt ex originali. Anteà legebatur, *vindicent, qui cum quæſituri fuerint delegata, &c.*

[b] Ivo, *p.* 10. *c.* 94.

XLVII. *Item* GREGORIUS I. Brunichildæ Reginæ Francorum, *lib.* 7. *indict.* 1. *Epiſt.* 5. [an. 597. *Romà in Galliam.*]

In correctione Malorum Deus omnipotens placatur.

SI quos igitur [c] violentos, si quos adulteros, si quos fures, vel aliis pravis actibus studere cognoscitis; Deum de eorum α correctione placare festinate: ut per vos β flagellum perfidarum Gentium (quod quantùm videmus, ad multarum Nationum vindictam excitatum est) non inducat: ne si, quod non credimus, Divinæ ultionis iracundia scelerorum fuerit actione commota; belli pestis interimat, quos delinquentes ad rectitudinis viam Dei præcepta non revocant.

c Ansel. l. 13. c. 24.

¶ CORR. ROM. α *De eorum.*] Sic restitutum est ex variis codicibus Epistolarum Beati Gregorii. Anteà erat, *Deorum.*

β *Per vos.*] In originali est, *super vos*, sed ob Glossam in vers. *flagellum*, non est mutatum.

XLVIII. IDEM GREGORIUS I. Gennadio Patricio, & Exarcho Africæ, *lib.* 1. *Epist.* 72. [an. 591. *Romà in Africam.*]

Ecclesiasticæ Religionis inimici etiam bellis sunt coërcendi.

SIcut Excellentiam [d] vestram hostilibus bellis in hac vita Dominus victoriarum fecit luce fulgere; ita oportet etiam inimicis Ecclesiæ ejus omni vivacitate mentis, & corporis obviare: quatenus ejus ex utroque triumpho magis ac magis enitescat opinio: cùm & forensibus bellis, adversariis Catholicæ Ecclesiæ pro Christiano populo vehementer obsistitis, & Ecclesiastica prælia sicut bellatores Domini [e] fortiter dimicatis. Notum est enim Hæreticæ religionis viros, si eis, quod absit, suppetit nocendi licentia, contra Catholicam fidem vehementer insurgere: quatenus hæreseos suæ venena ad tabefacienda, si valuerint, Christiani corporis membra transfundant. Cognovimus enim eos contra Catholicam Ecclesiam, Domino eis adversante, colla subrigere, & fidem velle Christiani nominis inclinare: sed Eminentia vestra conatus eorum comprimat, & superbas eorum cervices jugo rectitudinis premat. Concilium verò Catholicorum Episcoporum admoneri præcipite, ut Primatem non ex ordine loci, postpositis vitæ meritis faciat: quoniam apud Deum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur. Ipse verò Primas non passim (sicut moris est) per villas, sed in una, juxta eorum electionem, civitate resideat; quatenus adeptæ dignitatis meliori ingenio resistendi Donatistis possibilitas disponatur. Ex Concilio verò Numidiæ, si qui desideraverint ad Apostolicam sedem venire; permittite: &, si quilibet eorum viæ contradicere voluerit [f]; obviate. Magis [g] profectò Excellentiæ vestræ apud Creatorem gloria proficit, si per eam dispersarum Ecclesiarum potuerit societas restaurari. Cùm enim largita munera ad nominis sui gloriam conspicit revocari; tantò largiora tribuit, quantò per eum Religionis suæ dignitatem viderit ampliari. Persolventes præterea paternæ charitatis affectum, Dominum petimus, quòd [h] brachium vestrum ad comprimendos hostes forte efficiat, & mentem vestram fidei zelo [i] velut mucrone gladii vibrantis exacuat.

d Ansel. l. 13. c. 29.
e 4. Reg. 18.
f al. putaverit.
g al. Magna.
h al. quo.
i Abest ab orig.

XLIX. IDEM ad eumdem, *lib.* 1. *Epist.* 73. [an. 591. *Romà in Africam.*]

Merito fidei, bellorum paratur victoria.

SI non ex fidei [k] merito, & Christianæ religionis gratiâ, tanta Excellentiæ vestræ bellicorum actuum prosperitas eveniret; non summopere miranda fuerat: cùm sciamus, hæc etiam antiquis bellorum Ducibus fuisse concessa. Sed cùm futuras, Deo largiente, victorias non carnali providentia, sed magis orationibus prævenitis; fit, ut hoc in stuporem veniat, quòd gloria vestra non terreno consilio, sed Deo desuper largiente descendat. Ubi enim meritorum vestrorum loquax non discurrit opinio? quæ & bella vos frequenter appetere non desiderio fundendi sanguinis, sed dilatandæ causâ Reip. in qua Deum coli conspicimus, loquitur: quatenus Christi nomen per subditas Gentes fidei prædicatione circumquaque discurrat. Sicut enim exteriora vos Virtutum opera eminentes in hac vita constituunt: ita & interna morum ornamenta ex corde mundo procedentia in futuram α vitam Cælestium gaudiorum participatione glorificant. Plurima enim pro pascendis ovibus Beati Petri Apostolorum Principis Excellentiam vestram præstitisse didicimus: ita ut non parva loca patrimonii ejus propriis nudatis cultoribus, largitis Dacorum β habitationibus restauraverit. Quæcumque igitur hic illi Christianissima [l] mente confertis, horum retributionem per spem in futuro judicio sustinetis.

k Burch. l. 15. c. 18. Ansel. l. 13. c. 30. Ivo, p. 16. c. 19.
l al. Christiana.

¶ CORR. ROM. α *Futuram.*] In duobus codicibus Epistolarum legitur: *in futurorum gaudiorum participatione.* in uno verò manuscripto, *in futura Cælestium gaudiorum participatione.* In codice tamen Vaticano legitur, quemadmodum apud Gratianum.

β *Dacorum.*] In libris Epistolarum impressis, & duobus manuscriptis legitur, *Datitiorum.* In aliquot verò antiquis Gratiani exemplaribus est, *Dacorum, vel aliorum habitationibus.*

GRATIAN. 8. Pars. „ BREVITER monstratum est, quòd Boni laudabiliter persequuntur Malos, & Mali damnabiliter persequuntur Bonos. „ Illud autem Apostoli [m]: *Tu autem quis es, qui judicas alienum servum?* de alieni cordis occultis intelligendum „ est. §. 1. Quòd vindicta inferri possit, monstratum est. „ Nunc restat ostendere, quòd debet inferri: & quòd magis „ diliguntur illi, qui puniuntur, quàm qui impuniti relinquuntur: quod utrumque multorum autoritate probatur. „ Ait enim

m Rom. 14.

L. AUGUSTINUS, [imò Gregorius I. *lib.* 2. *Epist.* 27. an. 593. *Romà in Siciliam.*]

Ad iram Deus provocatur, cùm mala puniri differuntur.

SI ea α, de quibus vehementer Deus offenditur, insequi, vel ulcisci differimus; ad irascendum utique Divinitatis patientiam provocamus: *Nonne* [n] *Achor* [o] *filius Zare prateriit mandatum Domini, & super omnem populum Israël ira ejus incubuit? Et ille erat unus homo, atque utinam solus periisset in scelere suo.*

n Jos. 22.
o al. Acham.

¶ CORR. ROM. α *Si ea.*] Usque ad verb. *provocamus*, sunt in Regesto B. Gregorii *lib.* 2. *indict.* 11. *Epist.* 27. scripta Martino [p] Abbati, & Benenato Notario. Reliqua verò non ibi leguntur, sed sunt verba sacræ Scripturæ, c. 22. Josuë.

p al. Mariniano.

LI. *Item* AUGUSTINUS de Sermone Domini in monte, *lib.* 1. *c.* 37. & 38. [c. an. 393. *in Africa.*]

Vindicta, quæ ad correctionem valet, non est prohibenda.

EA vindicta [q] α, quæ valet ad correctionem, non prohibetur. Quæ etiam ad misericordiam pertinet, nec impedit illud propositum, quo quisque paratus est ab eo, quem correctum esse vult, plura perferre: sed huic vindictæ referendæ non est idoneus, nisi qui odium, quo flagrare solent, qui se vindicare desiderant, dilectionis magnitudine superaverit. Non enim metuendum est, ne odisse parvulum filium parentes videantur, cùm ab eis vapulat peccans, ne peccet ulteriùs. Et certè perfectio dilectionis, ipsius Dei patris imitatione nobis proponitur, cùm in sequentibus dicitur [r]: *Diligite inimicos vestros; benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro eis, qui vos persequuntur.* Et tamen de ipso dicitur per Prophetam [s]: *Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Dicit etiam Dominus [t]: *Servus* β, *qui nescit voluntatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit paucis: servus autem, qui scit voluntatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit multis.* Non ergo quæritur, nisi ut ille vindicet, cui rerum ordine potestas data est, & ea voluntate vindicet, quâ pater γ parvulum filium flagellat, quem per ætatem odisse nondum potest. Hinc enim aptissimum [u] exemplum datur, quo satis apparet posse peccatum amore potiùs vindicari, quàm impunitum relinqui; ut illum, in quem [x] vindicat, non pœnâ miserum, sed correctione beatum velit: paratus tamen, si opus sit, æquo animo plura tolerare ab eo illata, quem vult esse correctum, sive in eum habeat potestatem coërcendi, sive non habeat. §. 1. Magni autem [y], & sancti viri, quamquam [z] optimè scirent mortem istam, quæ animam dissolvit à corpore, formidandam non esse; secundùm eorum tamen animum, qui illam timerent, nonnulla peccata morte punierunt: quò & viventibus utilis metus incuteretur, & illis, qui morte puniebantur, non ipsa mors noceret, sed peccatum, quod augeri posset, si viverent, diminueretur [a]. Non temerè illi judicabant, quibus tale judicium donaverat Deus. Inde est, quòd Helias [b] morte multos affecit, & propria manu, & igne divinitùs impetrato: cùm [c] & alii multi, & magni viri eodem spiritu consulendo rebus humanis non temerè fecerint [d]. De quo Helia cùm exemplum dedissent [e] Discipuli Domino, commemorantes quid ab eo factum sit, ut etiam ipsis daret potestatem petendi de Cælo ignem ad consumendos eos, qui sibi hospitium non præbuerant [f]; reprehendit in eis Dominus non exemplum Prophetæ sancti, sed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus: animadvertens eos, non amore correctionem, sed odio desiderare vindictam. Itaque postquam eos docuit [g], quid esset diligere proximum tamquam seipsum, infuso etiam Spiritu Sancto, quem decem diebus completis [h] post Ascensionem suam desuper, ut promiserat, misit; non defuerunt tales vindictæ; quamvis multò rariùs, quàm in veteri Testamento. Ibi enim ex majori parte servientes timore premebantur: hic autem maxima dilectione liberi nutriebantur. Nam & verbis Apostoli Petri Ananias, & uxor ejus (sicut in Actibus Apostolorum [i] legimus) exanimes ceciderunt, nec resuscitati sunt, sed sepulti.

q Ansel. l. 13. c. 2. Ivo, p. 10. c. 60.
r Matth. 5.
s Prov. 3.
t Luc. 12.
u al. apertissimum.
x al. quem.
y C. 38.
z al. qui jam.
a Abest ab orig.
b 3. Reg. 18. & 4. 1.
c al. quod.
d al. fecerant.
e Luc. 9.
f al. præberent.
g Matth. 22.
h Act. 2.
i Act. 5.

¶ CORR. ROM. α *Ea vindicta.*] Apud B. Augustinum, & Anselmum sic legitur: *Neque hic ea vindicta prohibetur, quæ ad correctionem valet etiam. Ipsa enim pertinet ad misericordiam, nec impedit, &c.*

β *Servus.*] Totus hic locus restitutus est ex Evangelio, & B. Augustino, multàque alia sunt emendata.

γ *Quâ pater.*] In originali legitur, *quâ pater in parvulum filium, quem, &c.*

LII. *Item* AUGUSTINUS contra Crescomium Grammaticum, *lib.* 3. *c.* 51. [fortè an. 406. *ibid.*]

Quæ veritati contraria sunt, Christiani persequi debent.

QUisquis [k] Christianum α (inquis) persequitur, Christi est inimicus. Verum dicis, si non β hoc in illo persequitur, quod Christo est inimicum. Neque enim Dominus

k Ivo, p. 10. c. 61. Pann. l. 8. c. 15.

in servo, pater in filio, maritus in conjuge, cùm sint utrique Christiani, non debent persequi vitia Christianæ contraria veritati. An verò, si non persequantur, non Rei negligentiæ meritò tenebuntur?

¶ CORR. ROM. α *Christianum.*] Anteà legebatur: *Quisquis Christianus iniquum non persequitur.* Emendatum est ex originali. Sunt enim verba Cresconii, quod etiam autor Glossæ animadvertit.

β *Si non.*] Apud Beatum Augustinum est, *sed hoc in illo.* Verùm Ivo, & Pannormia, cum Gratiano concordant.

LIII. *Item* AUGUSTINUS ad Macedonium, *Epist.* 52. [an. 414. *ibid.*]

Quemadmodum homo debet diligere proximum sicut seipsum.

Ivo, p. 10. c. 62. Pann. l. 8. c. 16.

DEbet homo [1] diligere proximum tamquam seipsum: ut quem potuerit hominem, vel beneficentiæ consolatione, vel informatione doctrinæ, vel disciplinæ coërcitione adducat ad colendum Deum.

LIV. *Item* AUGUSTINUS ad Donatum Presbyterum, *Epist.* 204. [c. an. 416. *ibid.*]

De eodem.

MAli sunt prohibendi à malo, & cogendi ad bonum.

¶ CORR. ROM.] De hac re copiosè disputat B. Augustinus *in c. displicet*, *sup. eâd.* Hic verò summa illius disputationis paucis verbis collecta est.

GRATIAN. „ Ex his omnibus colligitur, quòd vindicta est inferenda non amore ipsius vindictæ, sed zelo justitiæ; non ut odium exerceatur, sed ut pravitas corrigatur. Sed cùm vindicta aliquando inferatur damnis rerum, aliquando flagellis, aliquando etiam morte; quæritur, an sit peccatum Judici, vel Ministro reos morti tradere.

AN SIT PECCATUM JUDICI VEL MINISTRO REOS OCCIDERE.

QUÆSTIO V.

GRATIAN. „ QUòD autem nulli liceat aliquem occidere, illo præcepto probatur, quo Dominus in Lege homicidium prohibuit, dicens [a]: *Non occides.* Item in Evangelio [b]: *Omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit.*

a 1. Pars. Exod. 20. b Matth. 26.

I. *Item* AUGUSTINUS ad Marcellinum Comitem de Donatistis captis, *Epist.* 159. [c. an. 412. *in Africa.*]

Mali non sunt interficiendi, sed flagellis emendandi.

c Ansel. l. 13. c. 10. Polyc. l. 7. tit. 11. d al. Ecclesia.

CIrcumcelliones [c] illos, & Clericos partis Donati, quos de Hipponensi civitate [d] ad judicium pro factis eorum, publicæ disciplinæ cura deduxerat, à tua Nobilitate comperi auditos, & plurimos eorum de homicidio, quod in Restitutum catholicum Presbyterum commiserunt, & de cæde Innocentii alterius catholici Presbyteri, atque de oculo ejus effosso, & de digito præciso fuisse confessos. Unde mihi sollicitudo maxima incussa est, ne fortè Sublimitas tua censeat eos tanta Legum severitate plectendos, ut qualia fecerunt, talia patiantur. Ideòque his Literis obtestor fidem tuam, quam habes in Christo, per ipsius Domini nostri misericordiam, ut hoc ne facias, nec omnino fieri permittas. Quamvis enim ab illorum interitu dissimulare possemus, qui non accusantibus nostris, sed illorum Notariis α, ad quos tuendæ publicæ pacis [1] vigilantia pertinebat, præsentati videantur examini; nolumus tamen passiones servorum Dei, quasi vice talionis, paribus suppliciis vindicari: non quò sceleстis hominibus licentiam facinorum prohibeamus auferri: sed hoc magis sufficere volumus, ut vivi, & nulla corporis parte truncati, vel ab inquietudine insana ad sanitatis otium Legum coërcitione dirigantur, vel à malignis operibus alicui utili operi deputentur. Vocatur quidem & ista damnatio: sed quis non intelligat magis beneficium quàm supplicium nuncupandum; ubi nec sæviendi relaxatur audacia, nec pœnitendi medicina subtrahitur? Imple Christiane Judex pii patris officium: sic succense β iniquitati, ut consulere humanitati memineris: nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciscendi libidinem: sed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione servasti: quando tantorum scelerum confessionem non extendente equuleo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisti: qui modus coërcitionis & à Magistris Artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpè [2] etiam in judiciis solet ab Episcopis adhiberi [e]. Noli ergo atrociùs vindicare, quod leniùs invenisti: inquirendi, quàm puniendi necessitas major est. Ad hoc enim & mitissimi homines facinus occultatum diligenter, atque instanter examinant, ut inveniant, quibus parcant.

e haberi. orig.

¶ CORR. ROM. α *Notariis.*] In libris B. Augustini excusis partim est, *notaria*: partim, *notoria*. In codice Vaticano Epistolarum ubique legitur, *notaria*: & *Epist.* 160. in qua de eadem re agitur, in codicibus impressis, ac manuscriptis legitur, *notaria*: itémque in Breviculo in collatione primi diei semel; & secundi bis. De notoriis verò mentio est *in lege ab accusatione*, §. *nuntiatores*, *ff. ad SC. Turpil.* & *C. de accusat. l. ea quidem.* Apuleius etiam *lib.* 7. *de Asino aureo*, habet, *notoriam*: Et in Glossario legitur, *notoria*, ἀναφορά.

β *Succense.*] Sic est emendatum, additis etiam nonnullis ex originali, Anselmo, & Polycarpo. Anteà erat, *Sic succensere iniquitati memineris, ut non in peccatorum*, &c.

¶ PITH. [1] *Ad quos tuendæ pacis.*] *Irenarchæ.*
[2] *Et sæpè.*] Vide vitam S. Fulgentii Ruspensis.

II. IDEM Marcellino, *Epist.* 158. [an. 417. *ibid.*]

Præter supplicium mortis, Rei sunt puniendi.

f Polyc. l. 7. tit. 12. Ansel. l. 13. c. 11.

PŒna illorum [f], quamvis de tantis sceleribus confessorum, rogo te, ut præter supplicium mortis sit, & propter conscientiam nostram, & propter Catholicam mansuetudinem commendandam. Ipse enim fructus ad nos pervenit confessionis illorum: quia invenit Catholica Ecclesia, ubi suam erga atrocissimos inimicos servet, atque exhibeat lenitatem. In tanta quippe crudelitate, quæcumque præter sanguinem vindicta processerit, magna lenitas apparebit. Quod etsi modò quibusdam nostris illa atrocitate commotis videtur indignum, & quasi dissolutionis, & negligentiæ simile; transactis tamen motibus animorum (qui recentioribus factis solent turbulentiùs excitari) egregiè luculenta bonitas apparebit.

III. IDEM Donato, *Epist.* 127. [an. 409. *ibid.*]

Mali prohibendi sunt à malo, & cogendi ad bonum.

g Polyc. ibid. Ansel. l. 13. c. 12.

UNum solum est [g], quod in tua justitia pertimescimus, ne fortè, quoniam quidquid mali contra Christianam societatem ab hominibus impiis, ingratísque committitur, profectò gravius est, & atrocius, quàm si in alios talia committantur; tu quoque pro immanitate facinorum, ac non potiùs pro lenitatis Christianæ consideratione censeas coërcendum. Quod te per Jesum Christum, ne facias, obsecramus. & *paulò post.* §. 1. Ex occasione terribilium Judicum, ac Legum, ne æterni judicii pœnas luant [h], corrigi eos cupimus, non necari: nec disciplinam circa eos negligi volumus, nec suppliciis, quibus digni sunt, coërceri [i]. Sic igitur eorum peccata compesce, ut sint, quos pœniteat peccasse. & *paulò post.* §. 2. Proinde, si occidendos in his sceleribus homines putaveritis; deterrebitis nos, ne per operam nostram ad vestrum judicium aliquid tale perveniat. Quo comperto illi in nostram perniciem licentiori audacia grassabuntur, necessitate nobis impacta, ut etiam occidi ab eis eligamus potiùs [k], quàm eos occidendos vestris judiciis ingeramus.

h al. incidant. i al. exerceri. k Abest ab orig.

IV. IDEM Macedonio, *Epist.* 54. [fortè an. 414. *ibid.*]

Quies Ecclesiæ, Principum severitate juvatur.

l Polyc. l. 1. tit. ult. m Rom. 13.

PRodest [l] & severitas vestra, cujus ministerio quies adjuvatur & nostra. Prodest & intercessio nostra, cujus ministerio severitas temperatur & vestra. Non vobis displiceat, quòd rogamini à Bonis: quia nec Bonis displicet, quòd timemini à Malis. §. 1. Nam hominum iniquitatem etiam Apostolus Paulus non tantùm de judicio futuro, verùm etiam de præsentibus vestris secularibus α Potestatibus terruit, asserens & ipsas ad dispensationem Divinæ providentiæ pertinere: *Omnis*, inquit [m], *anima Potestatibus sublimioribus subdita sit*, &c. Hæc verba Apostoli utilitatem vestræ severitatis ostendunt. Proinde sicut dilectionem jussi sunt terrentibus debere, qui timent; ita dilectionem jussi sunt timentibus debere, qui terrent. Nihil nocendi cupiditate fiat; sed omnia consulendi charitate: & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Ita formidetur ultio Cognitoris, ut nec Intercessoris religio contemnatur: quia & plectendo, & ignoscendo hoc solùm benè agitur, ut vita hominum corrigatur. Quòd si tanta est perversitas, & impietas, ut ei corrigendæ β nec disciplina possit prodesse, nec venia; à Bonis tamen intentione, atque conscientiâ, quam Deus cernit, sive severitate, sive lenitate, non nisi officium dilectionis impleatur.

¶ CORR. ROM. α *Secularibus.*] Antiquioribus editionibus Epistolarum Beati Augustini in margine est ascriptum, *de præsentibus vestris securibus terruit.* In Antuerpiana verò est in textu hæc eadem lectio, sed sine dictione, *præsentibus.*

β *Ei corrigendæ.*] Sic est emendatum ex originali. Anteà legebatur, *ut corrigendis Reis nec disciplinæ, nec veniæ remedia suffragentur, ab omni tamen inventione*, &c.

V. PALEA.

n De pœnitentia, dist. 3. c. sunt plures, in fine.

HOc tamen [n] intelligendum est de illis, quos præsentia supplicia in melius commutant, non de illis, qui obstinati sunt in malo; qui si semper viverent, semper peccarent: quorum pœna hic incipit, & in æternum durabit.

¶ CORR. ROM.] Abest hæc Palea à vetustis exemplaribus, quæ collata sunt, uno excepto, in quo est conjuncta capiti superiori.

VI. *Item* HIERONYMUS in Naum Prophetam, *ad c.* 1. [an. 387. *in Palæstina.*]

Impræsentiarum nonnulli puniuntur, ne in æternum flagellentur.

o Polyc. *l.* 7. *tit.* 12.

QUid ergo, ait [o], contra Dominum cogitatis? ipse qui creavit Mundum, & consummationem ejus faciet. Quòd si vobis videtur crudelis, rigidus, & cruentus, quòd in diluvio [p] genus delevit humanum, super Sodomam & Gomorrham ignem & sulphur [q] pluit, Ægyptios [r] submersit fluctibus, Israëlitarum cadavera prostravit in eremo; scitote eum ideò ad præsens reddidisse supplicia, ne in æternum puniret. Certè aut vera sunt, quæ Prophetæ loquuntur, aut falsa. Si vera sunt, quæ de severitate ejus videntur dicere; ipsi dixerunt [f]: *Non vindicabit* [3] *Dominus bis in idipsum in tribulatione:* Sin autem falsa sunt, & falsum est, quod dicitur: *Non consurget duplex tribulatio;* falsa est ergo & crudelitas, quæ in Lege descripta est. Quod si verum est, ut negare non poterunt, dicente Propheta: *Non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione;* ergo qui puniti sunt, posteà non punientur: Si autem illi posteà punientur; Scriptura mentitur, quod dicere nefas est. Receperunt ergo & qui in diluvio perierunt, & Sodomitæ, & Ægyptii, & Israëlitæ in solitudine mala sua in vita sua. §. 1. Quærat hic [t] aliquis, si fidelis deprehensus in adulterio decolletur; quid de eo posteà fiat: Aut enim punietur, & falsum est hoc, quod dicitur: *Non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione:* aut non punietur, & optandum est adulteris, ut impræsentiarum brevi, & citâ pœnâ cruciatus frustrentur æternos. Ad quod respondebimus, Deum ut omnium rerum, ita & suppliciorum quoque scire mensuras, & non præveniri sententiâ Judicis: nec illi in peccatorem exercendæ dehinc pœnæ auferri potestatem: & magnum peccatum magnis, diuturnisque lui [u] cruciatibus. Si quis autem punitus sit, ut ille in Lege [x], qui Israëliticis maledixerat, & qui in sabbato [y] ligna collegerat; tales posteà non puniri, quia culpa levis præsenti supplicio compensata sit.

p *Gen.* 7. & 19.
q *al.* sulphurem.
r *Exod.* 15.
f *Naum* 1. *secundùm* LXX.
t De pœniten. *dist.* 3. *quærat hic.*
u *al.* elui.
x *Lev.* 24.
y *Num.* 15.

¶ PITH. [3] *Non vindicabit.*] οὐκ ἐκδικήσει δὶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν θλίψει.

VII. *Item* GREGORIUS Papa [z]. [an. 599. *Româ in Siciliam.*]

z Sup. XIV. *q.* 6. *hi, qui in furtis.*

Qui Rei sunt sanguinis, ab Ecclesia defendi debent.

REos sanguinis [a] defendat « Ecclesia, ne effusione [b] sanguinis particeps fiat.

a Burch. *l.* 19. *c.* 109. Ivo, *p.* 15. *c.* 121.
b *al.* effusionis.

¶ CORR. ROM. « *Defendat.*] Apud Burchardum & Ivonem, qui hoc citant ex dictis Augustini, legitur, *non defendat.*

GRATIAN. 2. *Pars.*

" HINC apparet, quòd Mali flagellis sunt coërcendi, non membrorum truncatione, vel temporali morte plectendi. §. 1. Sed objicitur illud, quod Dominus ait ad Moysem [c]: *Maleficos non patieris vivere:* Item [d], *Qui coïerit cum jumento, morte moriatur:* Adulterio etiam, vel blasphemiæ crimine notatus immisericorditer lapidari jubetur. Item, Moyses, qui Legem acceperat, cultores Idoli morte punivit. Samuël etiam Agag pinguissimum Regem in frusta conscidit. Phinees quoque Judæum cum Madianita coëuntem gladio transfixit: quod est ei reputatum ad justitiam. Similiter nonnulli in veteri Testamento inveniuntur Malos trucidasse: nec tamen transgressores Legis, sed defensores appellantur. §. 2. Prohibetur ergo illo præcepto quisque sua autoritate in necem alicujus armari, non Legis imperio reos morti tradere. Qui enim publica potestate functus, ipsius Legis imperio Malos perimit; nec illius præcepti transgressor, nec à Cælesti patria alienus habetur. Unde

c *Exod.* 22.
d *Lev.* 20.

VIII. AUGUSTINUS ad Publicolam, *Epist.* 154. [c. an. 398. *in Africa.*]

Ex officio non est peccatum hominem occidere.

DE occidendis [e] hominibus, ne ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consilium: nisi fortè sit miles, aut publica functione teneatur, ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, vel pro civitate, ubi etiam ipse est, accepta legitima potestate, si ejus congruit personæ. Qui verò repelluntur aliquo terrore, ne malè faciant; etiam ipsis aliquid fortasse præstatur. Hinc autem dictum est [f]: *Non resistamus Malo;* ne nos vindicta delectet, quæ alieno malo animum pascit, non ut correctionem hominum negligamus. Unde nec reus est mortis alienæ, qui cùm suæ possessioni ex lapidibus « murum circumduxerit, aliquis ex ipsorum lapsu percussus intereat. Neque enim reus est Christianus, si bos ejus aliquem feriendo, vel equus calcem jaciendo aliquem occidat: aut ideò non debent Christianorum [g] boves habere cornua, aut equus ungulas, aut dentes canis. An [h] verò, quoniam Apostolus Paulus [i] satis egit, ut in Tribuni notitiam perferretur insidias sibi à quibusdam perditis præparari, & ob hoc deductores accepit armatos; si in illa arma scelerati homines incidissent, Paulus in effusione sanguinis eorum suum crimen agnosceret? Absit, ut ea quæ propter bonum, ac licitum facimus, aut habemus; si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioqui nec ferramenta domestica & agrestia sunt habenda; ne quis eis vel se, vel alterum interimat; nec arbor, aut restis; ne quis se inde suspendat: nec fenestra facienda est; ne per hanc se quisquam præcipitet. Quid plura commemorem, cùm ea commemorando finire non possem? Quid enim est in usu hominum bono, ac licito, unde non possit etiam pernicies irrogari?

e Polyc. *l.* 7. *tit.* 11. Ansel. *l.* 15. *c.* 18. Ivo, *p.* 10. *c.* 1. Pann. *l.* 8. *c.* 1.
f *Matth.* 5.
g *al.* Christiani.
h aut. *orig.*
i *Act.* 23.

¶ CORR. ROM. « *Ex lapidibus.*] Sic est emendatum ex codice Vaticano, Epistolarum B. Augustini. Nam in impressis desunt istæ voces. Apud Gratianum verò erat, *suæ possessioni murorum ambitum circumduxit.*

SEIPSUM etiam perimere nulla Legis autoritate alicui permittitur. Unde

" GRATIAN. " 3. *Pars.*

IX. AUGUSTINUS *lib.* 1. de Civitate Dei, *c.* 17. & 18. [c. an. 413. *in Africa.*]

Qui Deo autore bella gesserunt, præcepta non occidendi nequaquam transgressi sunt.

SI non licet [k] privata potestate alicui hominem occidere vel nocentem, cujus occidendi licentiam Lex nulla concedit; profectò etiam qui seipsum occidit, homicida est: & tantò fit nocentior, cùm se occiderit; quantò innocentior in ea causa fuit, quâ se occidendum putavit. Nam, si Judæ [l] factum meritò detestamur, eumque Veritas judicat, cùm laqueo se suspendit, sceleratæ illius traditionis auxisse potiùs, quàm expiasse commissum; quoniam de Dei misericordia desperando exitiabiliter pœnitens, nullum sibi salubris pœnitentiæ locum reliquit; quantò magis à sua nece se abstinere debet, qui tali supplicio quid in se puniat, non habet. Judas enim cùm se occidit, sceleratum hominem occidit: & tamen non solùm Christi, verùm etiam suæ mortis reus finivit hanc vitam: quia licèt propter suum scelus, alio tamen scelere suo occisus est. §. 1. Cur autem [m] homo, qui mali nihil fecit, sibi malè faciat, & seipsum interficiendo, hominem interficiat innocentem, ne alium patiatur nocentem, atque in se perpetret peccatum proprium, ne in eo perpetretur alienum? *Item c.* 20. §. 2. Neque enim frustrà in sanctis, canonicisque Libris nusquam nobis divinitùs præceptum, permissumve reperiri potest, ut vel ipsius adipiscendæ immortalitatis, vel ullius curandi [n], cavendique mali causâ nobismetipsis necem inferamus. Nam & prohibitos nos esse intelligendum est; ubi Lex ait [o] ait: *Non occides:* præsertim, quia non addidit, proximum tuum: sicut falsum testimonium, cùm vetaret; *Falsum*, inquit, *testimonium non dices adversus proximum tuum.* Nec ideò tamen, si adversùs seipsum quisquam falsum testimonium dixerit; ab hoc se crimine putaverit alienum: quoniam regulam diligendi proximum à semetipso dilector accepit, quandoquidem scriptum est [p]: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Porrò si falsi testimonii non minùs reus est, qui de seipso falsum fatetur, quàm si adversùs proximum hoc faceret, cùm in eo præcepto, quo falsum testimonium prohibetur, adversùs proximum prohibeatur, possitque non rectè intelligentibus videri non esse prohibitum, ut adversùs seipsum quisque falsus testis existat [q]; quantò magis intelligendum est; non licere homini seipsum occidere, cùm in eo, quod scriptum est: *Non occides*, nihilo [r] deinde addito, nullus nec ipse utique, cui præcipitur, intelligitur exceptus? *Item infrà eodem capite.* §. 3. *Non occides:* non alterum: ergo nec te. Neque enim qui se occidit, alium quàm hominem occidit. §. 4. Quasdam verò [f] exceptiones eadem ipsa Divina fecit autoritas, ut liceat hominem occidi: sed his exceptis, quos Deus occidi jubet, sive data Lege, sive ad personam pro tempore expressa jussione. Non autem « ipse occidit, qui ministerium debet jubenti, sicut adminiculum gladius est utenti. Et ideò nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum est: *Non occides:* qui Deo autore bella gesserunt, aut personam gerentes publicæ potestatis, secundùm ejus Leges [t], hoc est justissimæ rationis imperium, sceleratos morte punierunt. At Abraham [u] non solùm non est culpatus crudelitatis crimine; verùm etiam laudatus est nomine pietatis, quòd voluit filium nequaquam sceleratè, sed obedienter occidere. Et meritò quæritur, utrùm pro jussu Dei sit habendum, quòd Jephte [x] filiam, quæ patri occurrit, occidit: cùm se immolaturum Deo id vovisset, quod ei redeunti de prælio victori primitùs occurrisset. Nec Samson [y] aliter excusatur, quòd seipsum cum hostibus ruinâ domûs oppressit, nisi quia Spiritus latenter hoc jusserat; qui per illum miracula faciebat. His igitur exceptis, quos vel Lex justa generaliter, vel ipse fons justitiæ Deus specialiter occidi jubet; quisquis hominem, vel seipsum, vel quemlibet occiderit; homicidii crimine innectitur. *Item c.* 26. §. 5. Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, veluti fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere gravissimum proprium, quem non polluebat alienum; neminem propter sua peccata præterita, propter quæ magis hâc vitâ opus est, ut possint pœnitendo sanari: neminem velut desiderio vitæ melioris, quæ post mortem speratur: quia reos suæ mortis, melior post mortem vita non suscipit.

k Ivo, *p.* 10. *c.* 4. Pann. *l.* 8. *c.* 2.
l *Matth.* 27.
m C. 18.
n carendi. *orig.*
o *Exod.* 20.
p *Matth.* 22.
q assistat. *orig.*
r *al.* nihil.
f Ibid. *c.* 21.
t *al.* JusLegis.
u *Gen.* 22.
x *Jud.* 11.
y *Jud.* 16.

¶ CORR. ROM. « *Non autem.*] Sic est emendatum

tum ex originali, præſertim Antuerpiano. Nam anteà totus hic locus multò aliter ſe habebat. Sunt autem & alia multa reſtituta.

X. *Item* IDEM contra literas Petiliani, *lib.* 2. *c.* 49. [c. an. 399. *in Palæſtina.*]

Nemini licet ſibi manus injicere.

[z] Ivo, *p.* 2. *c.* 99. & *p.* 10. *c.* 7.

TU dixiſti [z], laqueo Traditor periit, laqueum talibus dereliquit. Hoc ad nos omnino non pertinet. Neque enim veneramur nomine Martyrum eos, qui ſibi collum ligaverunt.

XI. *Item* HIERONYMUS in Jonam Prophetam, *ad cap.* 1. *non longè à fine.* [c. an. 391. *ibid.*]

De eodem.

[a] Pann. *l.* 8. *c.* 3.

NOn eſt noſtrum [a] mortem arripere, ſed illatam ab aliis libenter excipere. Unde & in perſecutionibus non licet propria perire manu (abſque eo [4], ubi caſtitas periclitatur,) ſed percutienti colla ſubmittere.

¶ PITH. [4] *Abſque eo.*] Idem Ambroſ. *lib.* 3. *de Virginib.* Aliter Auguſtin. *lib.* 1. *de Civit. Dei.*

XII. *Item* EX CONCILIO BRACARENSI I. *c.* 34. [an. 563. *in Hiſpania.*]

Nulla fiat oratio pro his, qui ſeipſos interficiunt.

[b] Burch. *l.* 19. *c.* 130. Ivo, *p.* 10. *c.* 188. & *p.* 15. *c.* 140. [c] *Abeſt ab orig.* [d] *al.* violentè.

PLacuit [b], ut qui ſibi ipſis voluntariè [c] aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per ſuſpendium, vel quolibet modo violentam [d] inferunt mortem; nulla prorsùs pro illis in oblatione commemoratio fiat: neque cum Pſalmis ad ſepulturam eorum cadavera deducantur. Multi enim ſibi hoc per ignorantiam uſurpant. Similiter & de his placuit fieri, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur.

GRATIAN. „ IMPŒNITENTES, ſubaudiatur.

XIII. *Item* AUGUSTINUS *in eod. lib.* 1. de Civitate Dei, *cap.* 26. [c. an. 413. *in Africa.*]

Non eſt reus homicidii miles, qui poteſtati obediens hominem occidit.

4. *Pars.* [e] Ivo, *p.* 10. *c.* 98. Pann. *l.* 8. *c.* 35.

MIles [e] cùm obediens Poteſtati, ſub qua legitimè conſtitutus eſt, hominem occidit; nulla civitatis ſuæ Lege reus eſt homicidii: immò, niſi fecerit, reus eſt imperii deſerti, atque contempti. Quod ſi ſua ſponte, atque autoritate feciſſet; in crimen effuſi humani ſanguinis incidiſſet. Itaque unde punitur, ſi fecerit injuſſus; inde punietur, niſi fecerit juſſus.

XIV. *Item* IDEM in Quæſtionibus Exodi, *quæſt.* 39. *ad c.* 11. [fortè c. an. 400. *ibid.*]

Homicida eſt, qui ſponte occidit, quos Judex jubet occidi.

[f] Ivo, *p.* 10. *c.* 103. Pann. *l.* 8. *c.* 39.

CUm miniſter [f] Judicis occidit eum, quem Judex juſſit occidi; profectò, ſi id ſponte facit, homicida eſt, etiamſi eum occidat, quem ſcit à Judice debuiſſe occidi.

XV. IDEM *lib.* 22. contra Fauſtum, *c.* 73. [c. an. 402. *ibid.*]

Sicut jure laudatur obedientia, ita reprehenditur, qui ſibi non conceſſa uſurpat.

LEx æterna ita medio quodam loco poſuit aliqua hominibus, ut in eis uſurpandis meritò reprehendatur audacia: in exequendis autem jure obedientia laudetur. Abraham α, ſi ſpontaneus in occidendo filio motus fuiſſet, execrabilis haberetur: at jubenti Deo obſecundans, famulatus eſt.

¶ CORR. ROM. α *Abraham.*] Confectum eſt hoc Caput ex verbis B. Auguſtini, ſed Collectoris arbitratu immutatis. Atque hæc quidem pars ſic apud illum habet: *Quapropter ſi in occidendo filio ſpontaneus motus execrabilis, Deo autem jubente obſecundans famulatus non ſolùm inculpabilis, verùm etiam laudabilis invenitur; quid Moyſem, Fauſte, reprehendis, quòd exſpoliavit Ægyptios, &c.*

XVI. *Item* IDEM in Quæſtionibus ſuper Evangelia, *lib.* 1. *q.* 10. [c. an. 400. *ibid.*]

Bono animo officia vindictæ poſſunt impleri.

[g] Ivo, *p.* 10. *c.* 106. Pann. *l.* 8. *c.* 40.

OFficia [g] vindictæ poſſunt impleri bono animo, quomodo Lex, quomodo Judex.

XVII. *Item* IDEM ad Macedonium, *Epiſt.* 54. [fortè an. 414. *ibid.*]

Non eſt iniquus, ſed humanus, qui crimen perſequitur, ut hominem liberet.

[h] Ivo, *p.* 10. *c.* 107.

NOn eſt iniquitatis [h], ſed potiùs humanitatis ſocietate devinctus, qui propterea eſt criminis perſecutor, ut ſit hominis liberator.

XVIII. IDEM in eadem Epiſtola. [fortè an. 414. *ibid.*]

Quare ſint inſtituta Regia poteſtas & Legalia tormenta.

[i] Ivo, *p.* 10. *c.* 108.

NOn fruſtrà [i] ſunt inſtituta poteſtas Regis, & Cognitoris jus, ungulæ carnificis, arma militis, diſciplina dominantis, ſeveritas etiam boni patris: habent omnia iſta modos ſuos, cauſas, rationes, utilitates: hæc cùm timentur; & Mali coërcentur, & quietiùs inter Malos vivunt Boni.

XIX. IDEM ibidem. [fortè an. 414. *ibid.*]

Nonnumquam potiùs peccat, qui cauſam mortis præbet, quàm ille, qui occidit.

[k] Ivo, *ibid.*

CUm homo [k] ab homine occiditur; multùm diſtat, utrùm fiat nocendi cupiditate, vel injuſtè aliquid auferendi ſicut fit ab inimico, ſicut à latrone) an ulciſcendi, vel obediendi ordine (ſicut à Judice, ſicut à carnifice) an evadendi, vel ſubveniendi neceſſitate, ſicut interimitur latro à viatore, hoſtis à milite. §. 1. Et aliquando, qui cauſa mortis fuit; potiùs in culpa eſt, quàm ille, qui occidit; velut ſi quiſpiam decipiat fidejuſſorem ſuum, atque ille pro iſto legitimum ſupplicium luat. Nec tamen omnis, qui cauſa alienæ mortis eſt, reus eſt. Quid ſi enim quiſquam ſtuprum petat, ſeſéque ſi non impetraverit, interimat? Quid ſi filius timens patris pia verbera, præcipitio pereat? Quid ſi alius homine liberato, vel, ne alius liberetur, ſibi ipſe mortem inferat? Num propter iſtas alienarum mortium cauſas aut ſceleri conſentiendum eſt, aut vindicta peccati, quæ non fit nocendi, ſed corrigendi ſtudio, etiam paterna tollenda; aut opera miſericordiæ cohibenda ſunt? Hæc cùm accidunt, debemus eis humanum dolorem; non propter illa, ne accidant, rectè factorum reprimere voluntatem.

XX. *Item* ISIDORUS *lib.* 3. Sent. de ſummo Bono, *c.* 53. [c. an. 625. *in Hiſpania.*]

Quod Sacerdotes efficere docendo non valent, diſciplinæ terrore poteſtas extorqueat.

[l] Polyc. *l.* 6. *tit.* 1. Burch. *l.* 15. *c.* 34. Ivo, *p.* 16. *c.* 44.

PRincipes ſeculi [l] nonnumquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent; ut per eamdem poteſtatem diſciplinam Eccleſiaſticam muniant. Ceterùm intra Eccleſiam poteſtates neceſſariæ non eſſent; niſi, ut quod non prævalet Sacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc impleat per diſciplinæ terrorem. Sæpè per Regnum terrenum, cæleſte Regnum proficit: ut qui intra Eccleſiam poſiti contra fidem, & diſciplinam Eccleſiæ agunt, rigore Principum conterantur; ipsámque diſciplinam, quam Eccleſiæ humilitas exercere non prævalet, cervicibus ſuperborum poteſtas Principalis imponat: & ut venerationem α mereatur, virtutem poteſtatis impertiat. Cognoſcant Principes ſeculi Deo debere ſe rationem reddere propter Eccleſiam, quam à Chriſto tuendam ſuſcipiunt. Nam ſive augeatur pax, & diſciplina Eccleſiæ per fideles Principes, ſive ſolvatur; ille ab eis rationem exiget, qui eorum poteſtati ſuam Eccleſiam credidit.

¶ CORR. ROM. α *Venerationem.*] In variis editionibus hujus libri legitur, & *ut veneratione mereatur, virtute poteſtatis impartiat.* In Concilio Pariſienſi ſub Ludovico, & Lothario *lib.* 2. *c.* 2. ubi hoc refertur, legitur, & *ut venerationem mereatur, virtutem poteſtas impertiat.* Apud Ivonem verò, (nam Burchardi codex manifeſtum habet mendum) hoc modo, & *ſic venerationem meretur, ut virtutem poteſtatis impartiat.*

XXI. *Item* LEO Papa I. *Epiſt.* 29. ad Pulcheriam Auguſtam. [an. 450. *Româ Conſtantinopolim.*]

Et Regia poteſtas, & Sacerdotalis defendat autoritas, quæ ad Divinam confeſſionem pertinent.

[m] Polyc. *l.* 1. *tit.* 27.

REs autem [m] humanæ aliter tutæ eſſe non poſſunt, niſi quæ ad Divinam confeſſionem pertinent, & Regia & Sacerdotalis defendat autoritas.

XXII. *Item* EX CONCILIO TURONENSI III. *c.* 41 [n]. [an. 813. *in Gallia.*]

[n] Et Capit. *l.* 2. *c.* 44.

Sacerdotalis admonitio, quos corrigere non valet, Secularis potentia corrigat.

[o] Burch. *l.* 7. *c.* 29. Ivo, *p.* 9. *c.* 65.

INceſtuoſi [o] [5], parricidæ, homicidæ multi apud nos reperiuntur: ſed aliqui ex illis Sacerdotum nolunt admonitionibus aurem accommodare, volentes in priſtinis perdurare criminibus: quos oportet per Secularis potentiæ diſciplinam à tam prava conſuetudine coërceri, qui per ſalutifera Sacerdotum monita noluerunt revocari.

¶ PITH. [5] *Inceſtuoſi.*] Centur. *tom.* 8. *p.* 574.

XXIII. *Item* HIERONYMUS ſuper Jeremiam, *ad c.* 22. [c. an. 410. *in Palæſtina.*]

Malos comprimere, & Bonos ſublevare, Regum officium eſt.

[p] autem. *orig.* [q] *Jer.* 7. [r] Infrà, *eâd.* *homicidas.*

REgum officium [p] eſt proprium, facere judicium & juſtitiam, & liberare de manu calumniatorum vi oppreſſos; & peregrino, pupillóque, & viduæ, qui faciliùs opprimuntur à Potentibus, præbere auxilium. Et, ut curam eis præceptorum Dei majorem injiceret, intulit [q]: *Nolite contriſtare;* ut non ſolùm non eripiatis, ſed ne patiamini quidem per veſtram conniventiam ab aliis contriſtari; & *ſanguinem innocentem non effundatis in loco iſto.* Homicidas enim [r], ſacrilegos, &c. & *poſt pauca.* Si, inquit, hæc feceritis, ô Reges Juda; tenebitis priſtinam poteſtatem.

GRATIAN. 5. *Pars.*

„ IPSIS autem Principibus, & Poteſtatibus fidem, & reverentiam ſervari oportet: quam qui non exhibuerit, apud Deum præmia invenire non poterit. Unde

XXIV. IDEM HIERONYMUS in Epiſtolam ad Titum, *c.* 2. *ad verſ. Servi Dominis.* [an. 386. *in Palæſtina.*]

Æterna mercede fraudatur, qui fidem, & reverentiam Poteſtatibus ſervare contemnit.

SI apud carnales dominos in minimo fideles fuerint; incipient eis apud Deum majora committi. Ornat autem doctrinam Domini, qui ea, quæ conditioni ſuæ apta ſunt, facit: & è diverſo confundit eam, qui non eſt ſubjectus in omnibus; cui conditio ſua diſplicet; qui contradictor, atque fraudator, in nullo fidem bonam oſtendit. Quomodo enim poteſt fidelis eſſe in ſubſtantia Dei, qui carnali domino fidem exhibere non potuit?

XXV. *Item* AMBROSIUS *in lib.* I. de Patriarchis, id eſt, de Abraham, *c.* 3. [c. an. 387. *Mediolani.*]

Militaris diſciplina Regi omnia ſervat.

DIcat [f] aliquis, cùm ipſe vicerit, quomodo dicit Abraham ad Regem Sodomorum [t]: *Nihil ſumam abs te,* cùm præda utique in poteſtate victoris fuerit? Docet [u] militarem diſciplinam, ut Regi ſerventur omnia. Sanè his, qui ſecum fuiſſent in adjumentum fortaſſe ſociati, partem emolumenti tribuendam aſſerit, tamquam mercedem laboris. Ideoque, quoniam ſibi mercedem ab homine non quæſivit; à Deo accepit: ſicut legimus ſcriptum, quia poſt hæc factum eſt verbum Domini ad Abraham in viſu dicens [x]: *Noli timere Abraham: Ego protegam te, merces tua multa erit valdè.*

[f] Dicet. *orig.* [t] *Gen.* 14. [u] *al.* Decet. [x] *Gen.* 15.

GRATIAN. 6. *Pars.*

„ PRÆTEREA, ſicut Principibus, & Poteſtatibus fidem & reverentiam exhibere cogimur; ita ſecularium Dignitatum adminiſtratoribus, defendendarum Eccleſiarum neceſſitas incumbit. Quod ſi facere contempſerint, a communione ſunt repellendi. Unde

XXVI. JOANNES VIII. [c. an. 876. *Romæ.*]

Querimonias Eccleſiarum, qui in Dignitatibus agunt, attentiùs debent audire.

ADminiſtratores [y] planè ſecularium Dignitatum, qui ad Eccleſiarum tuitionem, pupillorum, ac viduarum protectionem, rapaciúmque refrænationem conſtituti eſſe proculdubio debent; quoties ab Epiſcopis, & Eccleſiaſticis viris conventi fuerint, eorum querimonias attentiùs audiant, & ſecundùm quod neceſſitas expetierit, abſque negligentia examinent, & diligenti ſtudio corrigant. Quòd ſi Dei timorem præ oculis non habentes, negligere poſt ſecundam & tertiam admonitionem inventi fuerint; omni ſe noverint communione uſque ad condignam ſatisfactionem privatos.

[y] Anſel. *l.* 3. *c.* 107.

XXVII. *Item* HIERONYMUS ſuper Joëlem, *ad c.* 2. [an. 408. *in Palæſtina.*]

Non ſolùm homines, ſed & contrariæ fortitudines ſunt ultrices iræ Dei.

7. *Pars.*

NOn ſolùm [z] homines miniſtri ſunt, & ultores iræ Dei in his, qui malum operantur (unde [a] non ſine cauſa gladium portant;) ſed etiam contrariæ fortitudines, quæ appellantur furor, & ira Dei.

[z] Ivo, *p.* 10. *c.* 111. Pann. *l.* 8. *c.* 48. [a] *al.* &.

XXVIII. IDEM ſupra Eſaiam, *ad c.* 13. [an. 406. *ibid.*]

Qui crudeles jugulat, non eſt talis, qualis patientibus videtur.

NOn eſt crudelis [b], qui crudeles jugulat: ſed [crudelis [c] ideò vocatur] quòd crudelis patientibus eſſe videtur, Nam & latro ſuſpenſus patibulo crudelem Judicem putat.

[b] Ivo, *p.* 10. *c.* 112. Pann. *l.* 8. *c.* 49. [c] *Abſunt ab orig.*

XXIX. IDEM ſuper Ezechielem, *lib.* 3. *ad c.* 9 [d]. [c. an. 410. *ibid.*]

Miniſter eſt Dei, qui Malos percutit in eo, quòd Mali ſunt.

QUi Malos [e] percutit in eo, quòd mali ſunt, & habet vaſa interfectionis, ut occidat peſſimos; miniſter eſt Domini.

[d] Et ibi Gloſſ. ord. Infrà, *eâd. q.* 8. *quicumque percutit.* [e] In Tribur. ſub Arnulpho, *c.* 3. Burch. *l.* 6. *c.* 43. Ivo, *p.* 10. *c.* 114. Pann. *l.* 8. *c.* 51.

XXX. IDEM ſuper Epiſtolam ad Galatas, *lib.* 2. *ad c.* 3. [an. 386. *ibid.*]

Non ſcelus admittit Judex, qui homines vincit.

JUdex non eſt [f] autor ſceleris, nequam homines vinciendo.

[f] Ivo, *p.* 10. *c.* 115. Pann. *l.* 8. *c.* 52.

XXXI. IDEM ſuper Jeremiam, *lib.* 4. *ad c.* 22. [c. an. 410. *ibid.*]

Non effundit ſanguinem, qui homicidas, & ſacrilegos punit.

HOmicidas [g], & ſacrilegos, & venenarios punire, non eſt effuſio ſanguinis; ſed Legum miniſterium.

[g] Ivo, *p.* 10. *c.* 115. Burch. *l.* 6. *c.* 43. Pann. *l.* 8. *c.* 53.

XXXII. *Item* CYPRIANUS libro de exhortatione Martyrii, *c.* 5. [c. an. 255. *in Africa.*]

Principes ſeculi Peſſimis parcere non debent.

SI audieris [h] *in una ex civitatibus, quas Dominus Deus tuus dabit tibi inhabitare te illic, dicentes: Eamus, & ſerviamus Diis aliis, quos non noviſti; interficiens necabis omnes, qui ſunt in civitate, cæde gladii: & incendes civitatem igni: & erit ſine habitaculo in æternum: non reædificabitur etiam nunc, ut avertatur Dominus ab indignatione iræ ſuæ. Et dabit miſericordiam tibi, & miſerebitur tui, & multiplicabit te, ſi exaudieris vocem Domini Dei tui, & obſervaveris præcepta ejus.* Cujus præcepti, & vigoris memor Mathathias [i] interfecit eum, qui ad aram ſacrificaturus acceſſerat. Quòd ſi ante adventum Chriſti circa Deum colendum, & Idola ſpernenda, hæc præcepta ſervata ſunt; quantò magis poſt adventum Chriſti ſervanda ſunt, quando ille veniens non verbis tantùm nos hortatus eſt, ſed & factis?

[h] *Deut.* 13. [i] 1. *Mach.* 2.

XXXIII. *Item* AUGUSTINUS contra Literas Petiliani, *lib.* 2. *c.* 83. [c. an. 399. *in Africa.*]

Tribulationum flagellis aliquando perfidia caſtigatur.

AD fidem [k] nullus eſt cogendus invitus: ſed per ſeveritatem, immò & per miſericordiam Dei, tribulationum flagellis ſolet perfidia caſtigari. Numquid, quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur; ideò mores peſſimi non Legis integritate puniuntur? Sed tamen malè vivendi ultrix diſciplina præpoſtera eſt, niſi cura α præcedens benè vivendi doctrinam prætendat. Si quæ igitur adversùs vos Leges conſtitutæ ſunt; non eis benefacere cogimini, ſed malè facere prohibemini. Nam benefacere nemo poteſt; niſi elegerit, niſi amaverit: quod eſt in libera voluntate. & *infrà, c.* 84. Cùm aliquid adversùs vos Reges conſtituunt; admoneri vos credite, ut cogitetis, quare iſta patiamini. Si propter juſtitiam; reverà illi perſecutores veſtri ſunt, vos autem beati [l], qui perſecutionem paſſi propter juſtitiam poſſidebitis regnum Cælorum. Si autem propter iniquitatem ſchiſmatis veſtri; quid illi, niſi correctores veſtri ſunt; vos autem, ſicut ceteri diverſorum ſcelerum Rei, qui pœnas Legibus pendunt, profectò infelices & in hoc, & in ſeculo futuro?

¶ CORR. ROM. α *Cura.*] Apud B. Auguſtinum, & Ivonem legitur, *niſi cùm præcedens benè vivendi doctrina contemnitur:* ſed ob Gloſſam in verſ. *cura*, non eſt mutatum.

[k] Ivo, *p.* 10. *c.* 75. [l] *Matth.* 5.

XXXIV. IDEM in eodem lib. *c.* 92. [c. an. 399. *ibid.*]

Injuria Sacramentorum Chriſti à Regibus eſt vindicanda.

SI propterea [m] perſecutor non fuit Nabuchodonoſor, quia ſcelus in ſanctum Danielem [n] commiſſum juſtiſſimè vindicavit; quomodo vindicandum eſt à Regibus, quòd Chriſti Sacramenta exſufflantur; ſi Prophetæ membra, quia in periculum miſſa ſunt, ſic vindicari meruerunt?

[m] Ivo, *ibid.* [n] *Dan.*

XXXV. IDEM in Libro de Unitate Eccleſiæ, *c.* 17. [c. an. 402. *ibid.*]

Diligentiſſimi rectores ſunt, qui Malos, ut à malo fugiant, perſequuntur.

SI vos [o] contra Eccleſiam Chriſti altare erexiſſe, & à Chriſtiana unitate, quæ toto Orbe diffunditur, ſacrilego ſchiſmate ſeparatos eſſe, & corpori Chriſti (quod eſt Eccleſia toto Orbe diffuſa) & rebaptizando, & blaſphemando, & quantùm poteſtis oppugnando adverſari ſancta & canonica Scriptura convincit; vos impii, atque ſacrilegi: illi autem, qui vos pro tanto ſcelere tam leniter damnorum admonitionibus, vel locorum, vel honorum, vel pecuniæ privatione deterrendos, coërcendóſque decernunt; ut cogitantes, quare iſta patiamini, ſacrilegium veſtrum cognitum fugiatis, & ab æterna damnatione liberemini; & rectores diligentiſſimi, & conſultores piiſſimi deputantur.

[o] Ivo, *ibid.*

XXXVI. IDEM ſuper Epiſtolam Joannis, *tract.* 7. [c. an. 412. *ibid.*]

Non amatur ſervus, vel filius, cùm non corripitur.

NOn putes [p] tunc te amare ſervum tuum, quando eum non cædis, aut tunc te amare filium tuum, quando ei non das diſciplinam: aut tunc te amare vicinum tuum, quando eum non corripis. Non eſt iſta charitas, ſed languor. Ferveat charitas ad corrigendum, ad emendandum. Si ſunt boni mores, delectent: ſi ſunt mali, emendentur.

[p] Ivo, *p.* 10. *c.* 76. Pann. *l.* 8. *c.* 22.

XXXVII. *Item* IDEM in Lib. 19. de civitate Dei, *c.* 16. [an. 426. *ibid.*]

Innocentis officium eſt, nulli nocere, & peccantem punire.

NOn eſt [q] α innocentiæ, parcendo ſinere, ut in malum gravius incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium, non ſolùm nemini malum inferre, verùm etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum; ut aut ipſe qui plectitur β, corrigatur experimento; aut alii terreantur exemplo.

[q] Ivo, *p.* 10. *c.* 77.

¶ CORR. ROM. α *Non eſt.*] Integer locus apud B. Auguſtinum ſic habet, *Sicut enim non eſt beneficentiæ, adjuvando efficere, ut bonum, quod majus eſt, amittatur; ita non eſt, &c.*

β *Plectitur.*] Sic ex originali: anteà legebatur, *priùs odio habetur*; nec multò aliter Ivo.

XXXVIII. Idem ad Lotharium[r]. [fortè c. an. 412. *ibid.*]

r *al.* Letarium.

Non est misericors, qui vitiis nutriendis parcit.

QUi vitiis[s] nutriendis parcit, & favet, ne contristet peccantium voluntatem; tam non est misericors, quàm qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem: & non timet, ne vulneratum doleat, vel extinctum.

s Ivo, *p.* 10. *c.* 79. Pann. *l.* 8. *c.* 25.

XXXIX. *Item* Haymo super Epistolam ad Romanos, *c.* 13. [fortè c. an. 850. *in Saxonia.*]

Enormia flagitia per seculi Judices corripiantur.

SUnt quædam[t] enormia flagitia, quæ potiùs per mundi Judices, quàm per Antistites, & Rectores Ecclesiarum vindicantur: sicut cùm quis interficit Pontificem Apostolicum, Episcopum, Presbyterum, sive Diaconum. Hujusmodi reos Reges, & Principes mundi damnant. Ergo non sine causa gladium portant, qui talia scelera dijudicant. Sunt enim maximè constituti propter latrones, homicidas, raptores: ut & illos damnent, & alios suo timore compescant.

t Ivo, *p.* 10. *c.* 11. Pann. *l.* 8. *c.* 5.

¶ Corr. Rom.] In vulgatis citabatur ex Augustino, sed in vetustis tribuitur Haymoni, apud quem habetur.

XL. *Item* Cyprianus in nono genere Abusionis. [fortè c. an. 258.]

Furta, & crimina à Rege sunt cohibenda.

REx debet[u] furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas, & pejerantes vivere non sinere, filios suos non sinere impiè agere.

u *Omittuntur aliquot verba.* Ivo, *p.* 10. *c.* 96. Pann. *l.* 8. *tit.* 4. *c.* 19.

¶ Corr. Rom.] Libellus hic de duodecim gradibus Abusionum, impressus est tomo nono operum B. Augustini; sed est etiam in uno codice Vaticano Operum B. Cypriani: & in Concilio Parisiensi, *lib.* 2. *c.* 1. hoc idem nonum Abusionis genus refertur ex Cypriano, quemadmodum & apud Ivonem, & in Pannormia.

XLI. *Item* Augustinus de libero Arbitrio, *lib.* 1. *c.* 4. [an. 388. *ibid.*]

Non peccat, qui ex officio nocentem interficit.

SI homicidium est[x] hominem occidere; potest tamen occidere[y] aliquando sine peccato. Nam & miles hostem, & Judex, vel Minister ejus nocentem, & cui fortè invito, atque imprudenti telum manu fugit, non mihi videntur peccare, cùm hominem occidunt. Evodius: assentior α. Sed homicidæ isti appellari non solent. *Idem in Quæstionibus Levitici, quæst.* 68. *ad c.* 19. §. 1. Cùm homo justè occiditur, Lex eum occidit, non tu.

x Ivo, *p.* 10. *c.* 101. Pann. *l.* 8. *c.* 35. y *al.* accidere.

¶ Corr. Rom. α *Evodius: assentior.*] Hæc sunt addita ex originali, & Ivone. Est enim Liber ille scriptus in Dialogo.

XLII. *Item* Pelagius Papa. [Valeriano Patricio c. an. 557. *Romā Ravennam.*]

Non qui ad bonum, sed qui ad malum cogit, persequitur.

NOn vos hominum[z] vaniloquia retardent, dicentium, quia persecutionem Ecclesia faciat; dum vel ea, quæ committuntur, reprimit, vel animarum salutem requirit. Errant hujusmodi rumoris fabulatores. Non persequitur, nisi qui ad malum cogit. Qui verò malum vel factum jam punit, vel prohibet ne fiat; non persequitur iste, sed diligit. Nam si, ut illi putant, nemo nec reprimendus à malo, nec retrahendus à malo ad bonum est, humanas & divinas Leges necesse est evacuari, quæ & Malis pœnam, & Bonis præmia justitia suadente constituunt. Malum autem schisma esse & per exteras etiam Potestates hujusmodi homines debere opprimi, & canonicæ Scripturæ autoritas, & Paternarum regularum nos veritas docet. Quisquis ergo ab Apostolicis divisus est sedibus, in schismate eum esse non dubium est: & contra universalem Ecclesiam altare conatur erigere.

z Deusdedit, *p.* 1. Polyc. *l.* 7. *tit.* 5. Ansel. *l.* 12. *c.* 47. Ivo, *p.* 10. *c.* 95.

§. 1. Sed quid de talibus insertus Calchedonensi α Synodo canon statuat[a], Gloria vestra consideret, ubi post alia sic dicit. [Qui à communione seipsum suspendit, & collectam facit, & altare constituit, & noluerit vocanti Episcopo consentire, & noluerit eidem acquiescere, neque obedire primò & secundò vocanti; hunc omnino damnari, nec umquam vel orationem β mereri, nec recipere eum posse honorem. Si enim[b] permanserit turbas faciens, & seditiones Ecclesiæ; per exteram potestatem tamquam seditiosum comprimi.] §. 2. Et Beatus Augustinus de talibus dicit[c]. [Multa etiam cum invitis benignâ quadam asperitate plectendis agenda sunt, quorum potiùs utilitati consulendum est, quàm voluntati. Nam in corripiendo filio, quantumvis asperè, numquam paternus amor amittitur: fit tamen, quod nollet, ut doleat, qui etiam invitus videtur dolore sanandus.] Ecce videtis, quemadmodum tanti testimonio Patris non persequatur coërcendo talia, sed diligat emendando tales semper Ecclesia. Facite ergo etiam vos, quod scientes intentionem Christianitatis vestræ frequenter hortamur; & date operam, ut alia fieri ultrà non liceat: sed etiam (quod vobis facillimum esse non dubito) hi, qui talia præsumpserunt, ad piissimum Principem sub digna custodia dirigantur.

a XI. *q.* 3. *si quis Presbyter.*

b Cap. *l.* 5. *c.* 24.

c Sup. *dist.* 45. *& qui emendat.*

§. 3. Recolere enim debet Celsitudo vestra, quid per vos

Deus fecerit tempore illo, quo Istriam, & Venetias tyranno Totila possidente, Francis etiam cuncta vastantibus, non antè tamen Mediolanensem Episcopum fieri permisistis; nisi ad clementissimum Principem exinde retulissetis; & quid fieri debuisset, ejus iterùm scriptis recognovissetis: & inter ubique ferventes hostes, Ravennam tamen, & is, qui ordinabatur, & is, qui ordinaturus erat, providentiâ Culminis vestri deducti sunt.

¶ Corr. Rom. α *Insertus Calchedonensi.*] Actione quarta Concilii Calchedonensis, in Epistola Archimandritarum ad ipsum Concilium pro rehabilitatione Dioscori, citatur canon quintus Concilii Antiocheni: & eodem ferè modo habetur in ea Epistola, atque hic refertur. Cum neutra tamen antiqua versione ipsius Concilii magnopere concordat.

β *Vel orationem.*] In utroque Concilio, id est, Antiocheno, priscæ versionis, & Calchedonensi legitur, *curationem.* Græcè enim est, καὶ μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν.

XLIII. Idem Narsæ Patricio, & Duci in Italia. [an. 556. *Romæ.*]

Schismaticos, & Hæreticos seculi Potestates coërceant.

DE Liguribus[d], atque Veneticis, & Histriis Episcopis quid dicam? quos idonea est Excellentia vestra & ratione, & potestate reprimere, & dimittitis eos in contemptum Apostolicarum sedium de sua rusticitate gloriari: cùm, si quid eos de judicio universalis Synodi, quod Constantinopoli per primam nuper elapsam indictionem actum est, fortè movebat, ad sedem Apostolicam (quomodo semper factum est) electis aliquibus de suis, qui dare & accipere rationem possent, dirigere debuerunt; & non clausis oculis corpus Christi Dei nostri, hoc est, sanctam Ecclesiam lacerare. Nolite ergo dubitare hujusmodi homines Principali, vel Judiciali autoritate comprimere: quia regulæ Patrum[e] hoc specialiter constituerunt, ut si qua Ecclesiastici officii persona, cui subjectus est, restiterit, vel seorsùm collegerit, aut aliud altare erexerit, seu schisma fecerit; iste excommunicetur, atque damnetur. Quòd si fortè & hoc contempserit, & permanserit divisiones & schisma faciendo; per Potestates publicas opprimatur. Ecce Domine[f], quòd animus vester fortè timidus est, ne persequi videaris; de Patrum vobis autoritate hæc breviter dirigenda curavi; cùm mille alia exempla, & constitutiones sint, quibus evidenter agnoscitur, ut facientes scissuras in sancta Ecclesia, non solùm exiliis, sed etiam proscriptione rerum, & durâ custodiâ per publicas Potestates debeant coërceri.

d Ansel. *l.* 6. *c.* 196. Polyc. *l.* 7. *tit.* 5. De hoc Schismate B. Gregor. *lib.* 4. *Epist.* 50. & *l.* 7. *indict.* 2. *Epist.* 10. & *alibi.*

e Suprà *proximo capite.* Can. Apost. 32. Antioch. 5.

f *al.* de quo animus.

XLIV. *Item* Pelagius. [eidem an. 556. *ibid.*]

Ab Ecclesiæ unitate divisi, à secularibus Potestatibus coërceantur.

QUali nos[g] de Gloriæ vestræ studiis judicio gratulemur, non solùm vestram, sed multorum ac penè omnium credimus habere notitiam: & idcircò nunc de his, quæ vobis præsentibus ibi fieri stupemus, fiducialiter apud Gloriam vestram duximus conquerendum. Thracius[h] siquidem, atque Maximilianus nomina tantùm Episcoporum habentes, & Ecclesiasticam ibi unitatem perturbare dicuntur, & omnes Ecclesiasticas res suis usibus applicare: intantùm ut contra unum eorum, id est, Maximilianum usque ad nos per tam longum iter, necessitate compellente quidam infatigabiliter venientes, preces offerrent. Ob quam causam Petrum Presbyterum Sedis nostræ, sed & Projectum Notarium ad eadem loca duximus destinandos; ut ea, quæ Canonicis statutis à prædictis Pseudoëpiscopis compererint commissa, vel dignâ debeant ibi ultione compescere, vel eosdem ad nos usque perducere. Et ideò salutantes paterno affectu Gloriam vestram, petimus, ut præfatis, qui à nostra Sede directi sunt, in omnibus præbeatis auxilium: nec putetis alicujus esse peccati, si hujusmodi homines comprimuntur. Hoc enim & divinæ, & humanæ[i] Leges statuerunt, ut ab Ecclesiæ unitate divisi, & ejus pacem iniquissimè perturbantes, à secularibus etiam Potestatibus comprimantur. Nec quidquam majus est, unde Deo sacrificium possitis offerre, quàm si id ordinetis, ut hi, qui in suam, & aliorum perniciem debacchantur, competenti debeant vigore compesci.

g Ansel. *l.* 12. *c.* 46. Polyc. *ibid.*

h *al.* Tertius.

i *al.* mundanæ.

XLV. Idem Pelagius Papa Joanni Patricio. [imò Narsæ Patricio, an. 556. *ibid.*]

Iniquitas Pravorum, quamvis Bonis proficiat, tamen punienda est.

REelegentes[k] literas Excellentiæ vestræ, de injuria quidem, quam vobis iniquorum hominum præsumptio ingessit, valdè doluimus. Sed quia scimus occulto Dei judicio animam vestram, etsi per aliorum iniquitatem, & superbiam, à contaminatione schismatis custoditam; egimus omnipotenti Deo gratias, qui etiam de malis hominum actibus bona operari consuevit. Nec enim sine illius providentia factum esse credendum est; ut insensati, & perversi homines ad hoc usque prosilirent, ut suam divisionem, Catholicam esse credentes Ecclesiam, à sua vos pollutione prohiberent. Sic enim per misericordiam Dei etiam nescientibus illis hoc factum est; ut à schismaticorum factione[l] eruti, Catholicæ, quam diligitis,

k Ansel. *l.* 12. *c.* 47. Polyc. *ibid.*

l *al.* communione.

ſervari vos contigiſſet Eccleſiæ. Quamvis igitur veſtra per illorum ſcelus utilitas facta ſit; nolite tamen impunitam præſumptionem iniquorum hominum graſſari permittere. Si enim hoc, quod in veſtram Gloriam præſumpſerunt, non fuerit vindictâ compreſſum; quòd in minoribus α non valeant puniri, ambigi ultrà non debet. Exercete igitur in talibus debitam autoritatem: & ne eis ampliùs talia committendi ſpiritus [m] creſcat, veſtris coërcitionibus reprimantur. Ad hoc ſiquidem Dei nutu etiam contra vos talia præſumpſerunt; ut talia vobis corrigentibus ab eodem [n] ſcelere alios poſſitis, Deo propitiante, munire. Quales autem ſint, qui Eccleſiam fugiunt; Euſraſii vos ſcelera (quæ ampliùs occulta Deus eſſe noluit) evidenter informant: qui in homicidio quidem nec hominis neceſſitudinem, nec fratris charitatem, nec Sacerdotii reverentiam cogitavit. Inceſtuoſo autem adulterio [o] etiam ipſius vindictæ abſtulit modum: quia, ſi adulterium punias; non remanet, in quo vindicetur inceſtus. Si inceſtuoſo ingeras pœnam, inultum crimen adulterii remanebit. Ecce, de quo collegio ſunt, qui quantùm ad ſuperbiam ſuam injuriam vobis inferre moliti ſunt; & quantùm ad providentiam Dei, impollutos vos Eccleſiæ ſervaverunt. Auferte tales ab iſta provincia: utimini oblatâ vobis à Deo opprimendi perfidos occaſione. Quod tunc pleniùs fieri poterit, ſi autores ſcelerum ad clementiſſimum Principem dirigantur: & maximè Eccleſiæ Aquileienſis invaſor, qui & in ſchiſmate, & in eo β maledictus, nec honorem Epiſcopi poterit retinere, nec meritum.

[m] *al.* ſpes.
[n] *al.* eorum.
[o] *al.* in adulterio.

¶ CORR. ROM. α *Quòd in minoribus.*] In aliquot vetuſtis, & apud Anſelmum, legitur, *quid in minoribus valeant; ambigi*, &c.
β *In eo.*] Anſelmus habet, & *à ſchiſmatico maledictus.*

XLVI. *Item* NICOLAUS Exercitui Francorum. [imò Leo IV. an. 849. *Romæ.*]

In certamine, quod contra Infideles geritur, quiſquis moritur, Cæleſte regnum meretur.

OMnium [p] veſtrûm noſſe volumus Charitatem, quoniam quiſquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit; regna illi Cæleſtia minimè negabuntur.

[p] Ivo, *p.* 10. *c.* 87. Pann. *l.* 8. *c.* 30.

¶ CORR. ROM.] Ivo *parte* 10. *c.* 87. *verſ. omnium veſtrûm*, hoc idem citat ex Epiſtola Leonis IV. ad exercitum Francorum; ubi etiam affert id, quod infrà *eâd. q.* 8. *c. omni timore*, ex eodem Leone refertur.

XLVII. *Item* URBANUS II. Godofredo Lucano Epiſcopo. [c. an. 1090. *Româ in Etruriam.*]

Non ſunt homicidæ, qui adversùs Excommunicatos zelo matris Eccleſiæ armantur.

EXcommunicatorum [q] interfectoribus (prout in ordine [6] Eccleſiæ Romanæ didiciſtis) ſecundùm intentionem α modum congruæ ſatisfactionis injunge. Non enim eos homicidas arbitramur, quos adversùs Excommunicatos zelo Catholicæ matris ardentes, aliquos eorum [7] trucidaſſe contigerit. Ne tamen ejuſdem Eccleſiæ matris diſciplina deſeratur [8]; eo tenore, quem diximus, pœnitentiam eis indicito congruentem; quâ Divinæ ſimplicitatis oculos adversùs ſe complacare valeant; ſi fortè quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodem flagitio incurrerint [r].

[q] Ivo, *p.* 10. *c.* 54. Pann. *l.* 8. *c.* 11.
[r] *al.* contraxerint.

¶ CORR. ROM. α *Intentionem.*] Ivo & Pannormia habent, *intentionem ipſorum*: ſed ob Gloſſam non eſt additum.
¶ PITH. [6] *In ordine.*] V. C. *morem Eccleſiæ Rom. noſti.*
[7] *Aliquos eorum.*] V. C. *eorum quoslibet.*
[8] *Deſeratur.*] V. C. *deſæviat.*

XLVIII. AUGUSTINUS *Epiſt.* 50. ad Bonifacium de coërcendis Hæreticis. [c. an. 417. *in Africa.*]

Pax Eccleſiæ mæſtitiam conſolatur perditorum.

QUis enim [ſ] noſtrûm α velit aliquem illorum non ſolùm perire, verùm etiam aliquid perdere? Sed ſi aliter non meruit pacem habere domus David [t], niſi Abſalon filius ejus in bello, quod gerebat contra patrem, fuiſſet extinctus; quamvis magnâ curâ mandaverat ſuis, ut eum, quantùm poſſent, vivum, ſalvúmque ſervarent; ut eſſet cui pœnitenti paternus affectus ignoſceret; quid ei reſtitit, niſi perditum flere, & ſui Regni pace acquiſita ſuam mœſtitiam conſolari?

[ſ] Ivo, *p.* 10. *c.* 59.
[t] 2. *Reg.* 18.

¶ CORR. ROM. α *Noſtrûm.*] Emendatum eſt ex B. Auguſtino, à quo parùm diſcordat Ivo. Anteà apud Gratianum legebatur, *Quis enim veſtrûm velit aliquem inimicorum ſuorum non ſolùm*, &c.

GRATIAN. SI ergo viri Sancti, & publicæ Poteſtates bella gerentes non fuerunt tranſgreſſores illius mandati, *Non occides*, quamvis quoſque flagitioſos digna morte perimerent; ſi miles ſuæ Poteſtati obediens, non eſt reus homicidii, ſi ejus imperio quemlibet flagitioſum interfecerit; ſi homicidas, & venenarios punire non eſt effuſio ſanguinis, ſed Legum miniſterium; ſi pax Eccleſiæ mœſtitiam conſolatur perditorum; ſi illi, qui zelo Catholicæ matris accenſi Excommunicatos interficiunt, homicidæ non judicantur: patet, quòd Malos non ſolùm flagellari, ſed etiam interfici licet.

§. 1. Sed quæritur, ſi contingat aliquos Malos puniri ab his, qui non habent legitimam poteſtatem, an ſint Rei effuſi ſanguinis hi, per quos puniuntur. De his ita ſcribit

XLIX. AMBROSIUS *lib.* 2. de Cain & Abel, *c.* 4. [an. 375. *Mediolani.*]

Aliquando puniuntur peccata per populos juſſu Divino excitatos.

REmittuntur peccata per Dei verbum, cujus Levites interpres, & quidam executor eſt. Remittuntur etiam per officium Sacerdotis, ſacrúmque miniſterium. Puniuntur quoque per homines; ſicut per Judices, qui poteſtate ad tempus utuntur. & *infrà.* §. 1. Puniuntur peccata etiam per populos: ſicut legimus, quia ſæpè ab alienigenis [u] Dei juſſu excitatis, propter Divinæ majeſtatis offenſam ſubactus [x] eſt populus Judæorum.

[u] ſæpè alienigenis. *orig.*
[x] ſubjectus. *orig.*

GRATIAN. HINC notandum eſt, quòd aliquando punit Deus peccata per neſcientes, aliquando per ſcientes. Per neſcientes peccata punit: ſicut per Sennacherib, & per Nabuchodonoſor [y], & per Antiochum [z], & per Principes Romanorum, & per nonnullos Reges gentilium populum Iſraëliticum delinquentem aliquando afflixit, aliquando captivavit.

§. 1. Unde ipſe Dominus ait per Prophetam [a]: *Virga furoris mei Aſſur: ipſe autem non cognovit.* Aſſur erat virga furoris Domini: quia per eum innumeras gentes Divina juſtitia flagellare diſpoſuit. Ipſe verò non cognovit: quia in ſuperbiam elatus, victoriam, quam aſſecutus fuerat, non Divinæ potentiæ, ſed ſuis viribus attribuit. Unde contra ejus ſuperbiam Dominus loquitur, dicens [b]: *Numquid gloriabitur ſerra contra eum, qui ſecat in ea? aut numquid exaltabitur ſecuris contra eum, qui cædit in ea?* Quibus ſimilitudinibus ſatis perſpicuè oſtenditur, quòd ſicut ſerra, & ſecuris nec ſecare, nec cædere ligna poſſunt, niſi ab alio regantur, ac ideò contra regentes ſe ſuperbire non debent; ſic illi, per quos Deus punit, abſque nutu Divinæ diſpoſitionis nihil agere valent: ac ideò contra regentem ſe ſuperbire eis non licet. §. 2. Tales in eo quòd puniunt, Deo ſervire dicuntur: in eo autem quòd ignorantes ſe eſſe miniſtros iræ Dei, impia vanitate ſuperbiunt, mercedem ſuæ ſervitutis à Deo non niſi temporalem inveniunt: pœnam verò ſuæ ſuperbiæ non effugiunt. Unde, cùm Dominus diceret ad Prophetam de Nabuchodonoſor [c]: *Quid dabo ei pro labore, quo ſervivit mihi apud Tyrum?* ſtatim ſubjunxit: *Da*, hoc eſt, datam ſibi pronuntia, *Ægyptum & Æthiopiam.* Cùm autem in corde ſuo ſuperbiens poſteà diceret [d]: *Nonne hæc eſt Babylon, quam ego condidi in robore Regni mei?* &c. ſtatim immutavit Deus rationabilem mentem ejus, & induit eum ferina beſtialitate, ut ab hominibus fugiens cum beſtiis viveret. §. 3. Per Antiochum [e] quoque cùm idololatriam Judaicæ plebis Dominus puniret, & pacem, quam ex Lege Dei abjecta, & ex ſacris Nationum aſſumptis quærebant, illis in perniciem verteret; quia Dei diſpoſitionem ignorans, ſuæ facultati devaſtationem illius plebis attribuit; imprecatur in eum Propheta, dicens [f]: *Effunde iram tuam in Gentes, quæ te non noverunt, & in Regna, quæ non invocaverunt nomen tuum: ne fortè dicant in gentibus, ubi eſt Deus eorum?* §. 4. Similiter, cùm per Romanos peccatum mortis Chriſti Deus punire decreviſſet; urbis excidium, & Judaicæ plebis miſeram captivitatem ſuis viribus aſcribere cœperunt: unde contra eos Propheta imprecatur dicens [g]: *Leva manus tuas in ſuperbias eorum, qui te oderunt;* & qui multa malignè operati, monumenta ſuæ victoriæ poſuerunt in medio atrio tuo.

§. 5. Per ſcientes peccata puniuntur: ſicut Deus per filios Iſraël voluit peccata punire [h] Amorrhæorum, & Chananæorum, & aliarum gentium: quarum terram Iſraelitis poſſidendam dedit: quibus etiam præcepit, ut nemini eorum parcerent; ſed omnes morti traderent. Quod propter peccata eorum illis contigiſſe ex verbis Domini apparet: qui cùm diceret ad Abraham: *Semini tuo dabo terram hanc*, veluti quæreret; quare non modò eam das mihi? audivit [i], *Nondum enim ſunt peccata Amorrhæorum conſummata.* Quæ tunc intelliguntur fuiſſe conſummata, cùm populus ille de Ægyptiaca ſervitute liberatus terram eorum, ſicut Abrahæ promiſſum fuerat, in hereditatem accepit. §. 6. Cùm ergo ſic Divino juſſu ad puniendum peccata populi excitantur, ſicut populus ille Judaicus eſt excitatus ad occupandum terram promiſſionis, & ad delendas gentes peccatrices; ſine culpa noxius ſanguis effunditur, & quæ ab eis malè poſſidentur, in jus & dominium ritè tranſeunt Bonorum. §. 7. Cùm verò occulto inſtinctu aliqui moventur ad perſequendos Malos, ſicut Sennacherib, & ceteri, qui populum delinquentem perſecuti ſunt; licèt occulto inſtinctu operante illorum meritis incitentur ad perſequendum; tamen, quia prava intentione non peccata delinquentium punire, ſed illorum bona rapere, vel ſuæ ditioni ſubjicere quærunt; non ſunt immunes à crimine. De quibus etiam notandum eſt, quòd aliquando excitantur ad puniendum peccata Bonorum, ut tamdem per Bonos correctos ipſi quoque puniantur: ſicut in libro Judicum [k] legitur de Jabin Rege Chananæorum, & de Madianitis: quòd propter idololatriam populi ſuſcitavit eos Deus, ut Iſraël affligerent, & terram eorum occuparent. Cùm autem populus Dei ſub manibus eorum diutiùs afflictus peccatum

[y] 4. *Reg.* 25.
[z] 2. *Mach.* 5.
[a] *Eſa.* 10.
[b] *Eſa. ibid.*
[c] *Ezech.* 29. paulò aliter quàm in Vulg. aut apud LXX.
[d] *Dan.* 4.
[e] 1. *Mach.* 1.
[f] *Pſal.* 78.
[g] *Pſal.* 73.
[h] *Joſuë* 5. & 6. *Deut.* 7.
[i] *Gen.* 15.
[k] *Jud.* 4.

[l Jud. 8.] » suum recognosceret, & per pœnitentiam sibi Deum placaret; » Dei præcepto [l], & Barach comitatus Delboram Prophetissam » uxorem Lapidoth, Jabin Regem Chananæorum, & Zizaram » Ducem exercitûs sui contrivit: & Gedeon [l] Zebee, & » Salmana Reges Madianitarum, & Oreb, & Zeb Duces » eorum morti tradidit. §. 8. Apparet ergo, quòd aliquando » per legitimam potestatem Gerentes, aliquando per populos » Divino jussu excitatos, Mali pro peccatis suis non solùm » flagellantur, sed etiam ritè perduntur. Nec est contrarium » illud Augustini [m], quòd ad Marcellinum pro Circumcellio- » nibus supplicans rogabat, ut verberibus eos coërceret, non » morte perderet. Quamvis enim supplicando spatium vitæ » eis reservari poposcit; non tamen Legum severitatem, » quâ tales morte plectuntur, non observandam docuit.

[m Sup. eâd. c. 1.]

AN MALI COGENDI SINT AD BONUM.

QUÆSTIO VI.

[GRATIAN.] » QUÒD autem quæritur, an Mali sint cogendi ad bonum, » facilè apparet. Antiquus namque populus ille metu » pœnarum ad observationem Legis cogebatur. In » Evangelio quoque Dominus ait Discipulis suis [a]: *Nolite* » *timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non* » *possunt occidere: sed potiùs eum timete*, id est, ei in timore » servite, *qui potest animam & corpus perdere in gehennam.* » Paulus quoque [b] cùm Ecclesiam Dei persequeretur, in » itinere cæcatus, ad Deum converti coactus est. Unde se » abortivo similem testatus est, dicens [c]: *Novissimè autem* » *omnium tamquam abortivo visus est & mihi.* Hinc scribit

[a Matth. 10. b Act. 9. c 1. Cor. 15.]

I. AUGUSTINUS *Epist.* 50. ad Bonifacium. [c. an. 417. *in Africa.*]

Ecclesia Malos debet cogere ad bonum, sicut Christus Paulum coëgit.

SChismatici [d] dicunt: cui vim Christus intulit? quem coëgit? Ecce habent Paulum Apostolum. Agnoscant in eo priùs cogentem Christum, & posteà docentem; priùs ferientem, & posteà consolantem. Mirum est autem, quomodo ille, qui pœnâ corporis ad Evangelium coactus intravit, plus illis omnibus, qui solo verbo vocati sunt, in Evangelio [e] laboravit: & quem major timor compulit ad charitatem; ejus perfecta [f] charitas foràs misit timorem. Cur ergo non cogeret Ecclesia perditos filios, ut redirent; si perditi filii coëgerunt alios, ut perirent? Quamvis & illos, quos non coëgerunt, sed tantummodo seduxerunt, si per terribiles, sed salubres Leges in ejus gremium revocentur, blandiùs pia mater amplectitur: & de illis multò ampliùs, quàm de illis, quos numquam perdiderat, gratulatur. §. 1. An non pertinet ad diligentiam Pastoralem, etiam illas oves, quæ non violenter ereptæ, sed blandè, lenitérque seductæ à grege aberraverint, & ab alienis possideri cœperint, inventas ad ovile Dominicum, si resistere voluerint, flagellorum terroribus, vel etiam doloribus revocare? *Item infrà.* §. 2. A Christo coactum ostendimus Paulum. Imitatur itaque Ecclesia in istis cogendis Dominum suum. Quæ priùs, ut neminem cogeret, expectavit, ut de fide Regum atque Gentium prædictio [g] Prophetica compleretur. §. 3. Etiam hinc enim non absurdè intelligitur illa Apostolica sententia, ubi Beatus Paulus dixit [h]: *Paratus ulcisci omnem inobedientiam, cùm completa fuerit prior vestra obedientia.* §. 4. Unde & ipse Dominus ad magnam cœnam suam priùs adduci jubet convivas, posteà cogi. Nam, cùm ei servi sui respondissent [i]; *Domine factum est, quod jussisti, & adhuc locus est: exite*, inquit, *in vias & sepes, & quoscumque inveneritis, cogite intrare.* In illis ergo, qui primò leniter adducti sunt, completa est prior obedientia: in istis autem, qui coguntur, inobedientia coërcetur. *Item infrà.* §. 5. Si per [k] potestatem [l] quam per religionem, ac fidem Regum, tempore, quo debuit, Divino munere accepit Ecclesia; ii, qui inveniuntur in viis & sepibus, id est, in hæresibus & schismatibus, coguntur intrare; non quia coguntur, reprehendant; sed quo cogantur, attendant.

[d Sup. eâd. q. 4. quis nos. Ivo, p. 10. c. 59.]
[e 1. Cor. 15. f 1. Joan. 4.]
[g prædicatio. orig. h 2. Cor. 10.]
[i Luc. 14.]
[k al. potestate. l Sup. eâd. q. 4. ipsa pietas. §. si per potestatem.]

¶ CORR. ROM.] Initium hujus Capituli apud B. Augustinum, ibi de Donatistis agentem, sic habet, *Ubi est, quod isti clamare consueverunt, liberum est credere, cui vim, &c.* ut suprà, eâd. q. 4. *quis nos, vers. cui vim.*

II. *Item* IDEM ad Donatistas, *Epist.* 166. [fortè an. 409. *ibid.*]

Variis modis errantes corripiuntur à Deo.

QUod erraverat [m], inquit Dominus [n], *non revocastis; & quod perierat, non requisistis.* Hoc vobis per nos ipse Deus facit, sive obsecrando, sive minando, sive corripiendo, sive damnis, sive laboribus, sive per suas occultas admonitiones, vel visitationes, sive per Potestatum temporalium Leges.

[m Ivo, p. 10. c. 64. n Ezech. 34.]

III. *Item* IDEM *in Epist.* 48. ad Vincentium. [c. an. 408. *ibid.*]

Non est considerandum, quòd quisque cogitur, sed quale sit illud, quo cogitur.

VIdes, ut opinor, non esse considerandum, quòd quisque cogitur, sed quale sit illud, quo cogitur, utrùm bonum, an malum: non quòd quisque bonus possit esse invitus; sed timendo quod non vult pati, vel relinquit impedientem animositatem, vel ignoratam compellitur cognoscere veritatem: ut timens vel respuat falsum de quo contendebat, vel quærat verum, quod nesciebat, & volens jam teneat, quod nolebat. *Item infrà.* §. 1. Mea primitùs sententia erat, neminem ad unitatem Christi esse cogendum; verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos Hæreticos noveramus. Sed hæc opinio mea non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur exemplis. Nam primò mihi opponebatur civitas mea, quæ cùm tota esset in partem Donati, ad unitatem Catholicam timore Legum Imperialium conversa est: quam nunc videmus ita hujus vestræ animositatis perniciem detestari, ut in ea numquam fuisse credatur. Ita aliæ multæ, quæ mihi nominatim commemorabantur, ut ipsis rebus agnoscerem, etiam in hac causa rectè intelligi posse, quod scriptum est [o]: *Da sapienti occasionem, & sapientior erit.*

[o Prov. 9.]

IV. *Item* GREGORIUS I. Januario Episcopo Caralitano, *lib.* 3. *Epist.* 26. [an. 594. *Româ in Sardiniam.*]

Onere pensionis Rusticus ad Dominum converti cogatur.

JAm verò, si Rusticus tantæ perfidiæ, & obstinationis fuerit inventus, ut ad Deum minimè venire consentiat, tanto pensionis onere gravandus est, ut ipsâ exactionis suæ pœnâ compellatur ad rectitudinem festinare.

¶ PITH. [I] *Januario Episc.*] V. C. *Maximiano Episcopo.*

Ex his omnibus colligitur, quòd Mali sunt cogendi ad bonum. §. 1. Sed objicitur, quòd nemo est cogendus ad id, ad quod inutiliter cogitur. Ad bonum autem quisque inutiliter cogitur; cùm Deus aspernetur coacta servitia. Unde Apostolus, cùm ad eleëmosynas Corinthies hortaretur, ait [p]: *Unusquisque, prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus.* Unde datur intelligi, quòd qui invitus dat propter præsentem pudorem; & rem, & meritum perdit. Item, cùm redderet causam, quare sumptibus abstineret, ait [q]: *Si ex necessitate evangelizavero, non erit mihi gloria.* §. 2. Item. *Si invitus evangelizavero, dispensatio mihi credita est. Si autem volens hoc ago, mercedem habeo apud Deum.* Item cùm Galatis scriberet Legalia non esse tenenda, ait [r]: *Si Spiritu ducimini, non estis sub Lege.* Ex quo apparet eum, qui sub Lege est, id est, qui timore pœnæ, non amore justitiæ servit; non duci Spiritu Sancto: si autem Spiritu Sancto non ducitur, Deo placere minimè valet. §. 3. Item [s]: *Non accepistis Spiritum servitutis iterùm in timore; sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.* Ex quibus verbis datur intelligi, quòd, etsi in veteri Testamento timore pœnæ homines cogebantur ad bonum; tamen in novo Testamento sola libertate, & dilectione justitiæ sunt invitandi ad fidem. Unde illi dicuntur [t] servi, & filii ancillæ, pertinentes ad Ismaël: isti dicuntur liberi, & filii liberæ, pertinentes ad Isaac.

§. 4. Item Joannes in sua Epistola [u]: *Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foràs mittit timorem.* Qui autem cogitur; timore illo ducitur, qui non est in charitate; qui manus comprimit, non animum mutat; quo pœna timetur, non bonum diligitur. Porrò sine dilectione boni nullus Deo placere, vel in numero Bonorum connumerari poterit. Unde cùm Propheta diceret [x]: *Animalia tua habitabunt in ea*; scilicet hereditate; ostendens, quomodo ad ipsam habitationem perveniant, subdit: *In dulcedine tua, quam tu præparasti pauperi Deus:* dulcedinem vocans, suavitatem boni operis, quâ bonum fit non timore pœnæ, sed delectatione justitiæ. Cùm ergo sine hac dulcedine animalia in hereditate non habitent; patet quòd nemo, nisi inutiliter, ad bonum cogitur solo timore. Quicumque enim ad bonum cogitur; solo timore, non amore ducitur: non ergo sunt Mali cogendi ad bonum. §. 5. His ita respondetur. Si bonum, ad quod Mali coguntur, semper inviti tolerarent, & numquam voluntarii servirent; inutiliter cogerentur ad illud. Sed quia humanæ naturæ est, & ea, quæ in desuetudinem ducuntur, abhorrere, & consueta magnâ custodiâ diligere; flagellis tribulationum Mali sunt cohibendi à malo, & provocandi ad bonum: ut dum timore pœnæ malum in desuetudinem ducitur, abhorreatur: bonum verò ex consuetudine dulcescat. Unde Augustinus *in Psalmum* 127 [y]. [Cùm per timorem *α* gehennæ continet se homo à peccato: fit consuetudo justitiæ; & incipit, quod durum erat, amari: & incipit excludi timor à charitate, & succedit timor castus, de quo hic dicitur: quo timemus, ne tardet sponsus, ne discedat, ne eo careamus. Ille utilis est, sed non permanet in æternum ut iste.]

[GRATIAN.] [p 2. Cor. 9.] [q 1. Cor. 9.] [r Gal. 5.] [s Rom. 8.] [t Gal. 4.] [u 1. Joan. 4.] [x Psal. 67.] [y Ad vers. Uxor tua.]

¶ CORR. ROM. *α Cum per timorem.*] Locus hic potiùs convenit cum Glossa ordinaria in eumdem Psalmum: sunt tamen hic aliqua ex B. Augustino, quæ non sunt in Glossa.

AN HÆRETICI SUIS ET ECCLESIÆ REBUS SINT EXSPOLIANDI: ET QUI POSSIDET AB HÆRETICIS ABLATA, AN DICATUR POSSIDERE ALIENA.

QUÆSTIO VII.

GRATIAN. „ NUNC autem quæritur, an Hæretici suis, & Ecclesiæ rebus sint exspoliandi: & qui possident Hæreticis ablata, an dicantur possidere aliena. De his ita scribit

I. AUGUSTINUS ad Vincentium, *Epist.* 48. [c. an. 408. *in Africa.*]

Res terrena non nisi divino, vel humano Jure tenentur.

QUicumque [a] vos ex occasione Legis hujus Imperialis non dilectione corrigendi, sed inimicandi odio persequitur; displicet nobis. Et quamvis res quæque terrena rectè à quoquam possideri non possit; nisi vel Jure divino, quo cuncta justorum sunt; vel Jure humano, quod in potestate est Regum terræ (ideòque falsò res vestras appellatis, quas nec justè [b] possidetis, & secundùm Leges Regum terrenorum amittere jussi estis, frustráque dicitis, nos eis congregandis laboravimus, cùm scriptum legatis [Labores impiorum α justi edunt [c]]) sed tamen, quisquis ex occasione hujus Legis β, quam Reges terræ Christo servientes ad emendandam impietatem vestram promulgaverunt, res proprias vestras cupidè appetit; displicet nobis. Quisquis denique res ipsas pauperum, vel Basilicas Congregationum, quas sub nomine Ecclesiæ tenebatis (quæ omnino non debentur, nisi ei Ecclesiæ, quæ vera est Christi Ecclesia) non per justitiam, sed per avaritiam tenet; displicet nobis. Quisquis [d] pro aliquo flagitio, vel facinore dejectum [e] à vobis γ ita suscipit, sicut suscipiuntur, qui excepto errore, quo à nobis separamini, sine crimine apud vos vixerunt; displicet nobis. Sed nec facilè ista monstratis: & si monstratis; nonnullos toleramus, quos corrigere, vel punire non possumus: neque propter paleam relinquimus aream Domini: neque propter pisces malos rumpimus retia Domini: neque propter hœdos in fine segregandos deserimus gregem Domini: neque propter vasa facta in contumeliam, migramus de domo Domini.

¶ CORR. ROM. α *Labores impiorum.*] Huic sententiæ simile est, quod scribitur *Proverb.* 13. θησαυρίζεται δὲ δικαίοις πλοῦτος, id est, ut infrà *ead. c.* quemadmodum: *Thesaurizantur autem justis divitiæ impiorum.* Ubi Vulgata habet, *custoditur justo substantia peccatoris.* Itemque *Esaiæ* 61. scriptum est, καὶ δώσω τὸν μόχθον αὐτῶν δικαίοις, cùm antè dixisset, ἰσχὺν ἐθνῶν κατέδεσθαι. *Sapientiæ* 10. legitur, *Ideò justi tulerunt spolia impiorum.* infrà *ead. c. quemadmodum.*
β *Hujus Legis.*] In Codice Theodosiano, *lib.* 16. *tit.* 5. sunt Leges Honorii, & Theodosii 43. 52. & 54. in quibus præcipitur ædificia, prædia, & loca, quæ ad conventicula Donatistarum, vel aliorum Hæreticorum anteà pertinuerant, ab Ecclesiis Catholicis vindicari, vel eisdem sociari debere. Et ad has Leges videtur spectasse B. Augustinus, & hic, & in tractatu 6. in Joannem (ut notatum est suprà *dist.* 8. *quo jure*) & contra Literas Petiliani (ut in proximè sequenti Capite) & alibi.
γ *Vobis.*] Sic est emendatum ex vetustis codicibus, & originali, cùm in vulgatis, & hic, & infrà XXIV. *q.* I. *quisquis*, legeretur, *nobis.* Vox autem, *dejectum*, non est mutata ob Glossam. Nam in vetustis hîc, & *infrà cap. citato*, & apud Ivonem, & in originali est, *projectum.*

[a] Ivo, *p.* 3. *c.* 179. Polyc. *l.* 7. *tit.* 5.
[b] *al.* justi.
[c] *al.* edent.
[d] XXIV. *quæst.* I. *quisquis.*
[e] projectum. *orig.*

II. *Item* IDEM contra Literas Petiliani, *lib.* 2. *c.* 43. [c. an. 399. *ibid.*]

Catholici non ideò aliena possident, quia ab Hæreticis ablata tenent.

SI de rebus [f], vel locis Ecclesiasticis, quæ tenebatis, & non tenetis, queritmini; possunt & Judæi se justos dicere, & iniquitatem nobis objicere: quia locum, in quo impiè regnaverunt, modò Christiani possident. Quid ergo indignum, si ea, quæ tenebant Hæretici, secundùm parem Domini voluntatem Catholici tenent? Ad omnes enim similes, id est, ad omnes impios, & iniquos illa vox Domini valet [g]: *Auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur Genti facienti justitiam.* An frustra scriptum est: *Labores* [h] *impiorum justi edent?* Quapropter magis mirari debetis, quòd adhuc tenetis aliquid, quàm quòd aliquid amisistis. *Item c.* 59.
§. 1. Si qua jam præcisi [i] possidere cœpistis; quia vobis ablata, nobis Dominus dedit, non ideò concupiscimus aliena: quia illius imperio, cujus sunt omnia, facta sunt nostra, & justè nostra sunt. Vos enim his utebamini ad præcisionem, nos ad unitatem. Alioquin & primo populo Dei possent illi objicere alienæ rei concupiscentiam, qui Divina potestate ab eorum facie, quia eâ terrâ malè utebantur, expulsi sunt: & ipsi Judæi, à quibus ablatum est Regnum [k] secundùm verba Domini, & datum est genti facienti justitiam, possunt objicere alienæ rei concupiscentiam: quia Ecclesia Christi possidet [l], ubi persecutores Christi regnabant.

[f] Ivo, *p.* 10. *c.* 75.
[g] *Matth.* 21.
[h] Suprà *c. proximo.*
[i] concisi. *orig.*
[k] *Psal.* 134.
[l] *al.* ibi præsidet.

III. IDEM *Epist.* 50. ad Bonifacium. [c. an. 417. *ibid.*]

Res Ecclesiasticæ ab Hæreticis injustè possidentur.

QUod autem [m] nobis objiciunt, quòd res eorum concupiscamus, & auferamus; utinam Catholici fiant, & non solùm quæ dicunt sua, sed etiam nostra in pace nobiscum & charitate possideant. Usque adeò autem calumniandi cupiditate cæcantur, ut non attendant, quàm sint inter se contraria, quæ loquuntur. Ipsi certè dicunt, & invidiosissimè sibi conqueri videntur, quòd eos in nostram communionem violento Regum imperio coarctamus. Hoc utique nullo modo faceremus, si res eorum possidere vellemus. Quis avarus quærit compossessorem? Quis dominandi cupiditate inflammatus, vel fastu dominationis elatus, desiderat habere consortem? Ipsos certè attendant quondam suos, jam nostros socios, & fraterna nobis dilectione conjunctos; quemadmodum ea [n] teneant, non solùm, quæ habebant, sed etiam nostra, quæ non habebant. Quæ tamen, si pauperum compauperes sumus, & nostra sunt, & illorum. Si autem privatim [o]; quæ nobis sufficiant, possidemus; non sunt illa nostra, sed pauperum quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus. Quidquid ergo nomine Ecclesiarum parti Donati possidebatur; Christiani Imperatores Legibus religiosis cum ipsis Ecclesiis ad Catholicam transire jusserunt. Cùm ergo nobiscum sint plebes earumdem Ecclesiarum, nobiscum pauperes, qui de eisdem possessiunculis alebantur; ipsi potiùs foris positi desinant concupiscere aliena; sed intrent in unitatis societatem, ut pariter gubernemus non illa tantùm, quæ dicunt sua, verùm etiam quæ dicuntur & nostra. Scriptum est enim [p]: *Omnia vestra: vos autem Christi, Christus autem Dei.*

[m] Polyc. *l.* 7. *tit.* 5. Ansel. *l.* 12. *c.* 59.
[n] *al.* sua.
[o] Suprà XII. *q.* I. *si privatim.*
[p] I. *Cor.* 3.

IV. IDEM *in eadem Epistola* 50. [c. an. 417. *ibid.*]

Qui à corpore Christi præciditur, spiritum justitiæ tenere non potest.

QUemadmodum membrum, si præcidatur ab hominis vivi corpore, non potest tenere spiritum vitæ; sic homo, qui præciditur de Christi justi corpore, nullo modo potest tenere spiritum justitiæ, etiamsi figuram membri teneat, quam sumpsit in corpore. In hujus ergo compagem corporis veniant; & labores suos non dominandi cupiditate, sed benè utendi pietate possideant. Nos autem voluntatem nostram, ut jam dictum est, ab hujus cupiditatis sordibus, quolibet inimico judicante, purgamus; quando eos ipsos, quorum labores dicuntur, ut nobiscum & illis, & nostris in societate Catholica utantur, quantùm valemus, inquirimus.
§. 1. Sed hoc est, inquiunt, quod nos movet: si injusti sumus, quare nos quæritis? Quibus respondemus, quærimus vos injustos, ne permaneatis injusti: quærimus perditos, ut de inventis gaudere possimus, dicentes: mortuus [q] erat frater, & revixit; perierat, & inventus est. Quare ergo me, inquit, non baptizas, ut me abluas à peccatis? Respondeo, quia non facio injuriam characteri Imperatoris, cùm errorem corrigo desertoris. Quare, inquit, apud te vel pœnitentiam non ago? Immò, nisi egeris, salvus esse non poteris. Quomodo enim gaudebis te esse correctum, nisi doleas te fuisse perversum? Quid ergo, inquiunt, apud vos, cùm ad vos transimus, accipimus? Respondeo, non quidem accipitis Baptismum, qui vobis extra compagem corporis Christi inesse potuit, prodesse non potuit: sed accipitis unitatem spiritûs [r] in vinculo pacis (sine qua nemo poterit videre Deum) & charitatem, quæ, sicut scriptum est [f], cooperit multitudinem peccatorum. & *suprà.*
§. 2. Si autem consideremus, quod scriptum est in libro Sapientiæ [t]: *Ideò justi tulerunt spolia impiorum.* Item, quod legitur in Proverbiis [u]: *Thesaurizantur autem justis divitiæ impiorum*; tunc videbimus non esse quærendum, qui habeant res Hæreticorum, sed qui sint in societate justorum. *Item post aliqua.* §. 3. Si corpus Christi tollit spolia impiorum, & corpori Christi thesaurizantur divitiæ impiorum: non debent impii foris remanere, ut calumnientur, sed intrare potiùs, ut justificentur. *Item post aliqua.*
§. 4. In Christi ergo compagem [x] corporis veniant, & labores suos non dominandi cupiditate, sed benè utendi pietate possideant. Nos autem voluntatem nostram, ut jam dictum est, ab hujus cupiditatis sordibus, quolibet inimico judicante, purgamus: quando eos ipsos, quorum labores dicuntur, ut nobiscum & illis, & nostris in societate Catholica utantur, quantùm valemus, inquirimus.
¶ CORR. ROM.] Anteà citabatur ex Epistola ad Vincentium, in qua non habetur.

[q] *Luc.* 15.
[r] *Eph.* 4.
[f] *Jac.* 5.
[t] *Sap.* 10.
[u] *Prov.* 13. secundùm LXX.
[x] *Sup. hoc eod. c. non longè ab initio.*

HIS igitur autoritatibus liquidò monstratur, quòd ea, quæ ab Hæreticis malè possidentur, à Catholicis justè auferuntur, nec ideò aliena possidere dicuntur. „ GRATIAN.

AN EPISCOPIS VEL QUIBUSLIBET CLERICIS SUA LICEAT AUTORITATE, VEL APOSTOLICI SIVE IMPERATORIS PRÆCEPTO, ARMA MOVERE.

QUÆSTIO VIII.

GRATIAN. 1. *Pars.*

» DE Episcopis verò, vel quibuslibet Clericis, quòd nec » sua autoritate, nec autoritate Romani Pontificis ar» ma arripere valeant, facilè probatur. Cùm enim » Petrus qui primus Apostolorum à Domino fuerat electus ma» terialem gladium exerceret, ut Magistrum à Judæorum in» juria defensaret; audivit [a]: *Converte gladium tuum in* » *vaginam: omnis enim qui gladium acceperit, gladio peri-* » *bit:* ac si apertè ei diceretur: hactenus tibi, tuisque præ» decessoribus inimicos Dei gladio corporali licuit persequi: » deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, id est, » tibi hactènus concessum, in vaginam converte: & tantùm » spiritualem gladium, quod est verbum Dei, in mactatio» ne veteris vitæ exerce. Omnis enim præter illum, vel » autoritatem ejus, qui legitima potestate utitur, qui, ut » ait Apostolus [b], non sine causa gladium portat, cui etiam » omnis anima subdita esse debet, omnis, inquam, qui » præter autoritatem hujusmodi gladium acceperit, gladio » peribit. §. 1. Item Ambrosius [c]: [Arma Episcopi lachry» mæ sunt & orationes.] Item illud Apostoli [d]: *Non vos-* » *metipsos defendentes charissimi;* quamvis omnibus genera» liter dicatur, specialiter tamen Prælatis dictum intelligitur. » Unde dicit

[a] Matth. 26.
[b] Rom. 13.
[c] Infrà eâd. non pila.
[d] Rom. 12.

I. JOANNES Papa VIII. Angebergæ Imperatrici, excusans Joannem Episcopum removeri de militia. [c. an. 876. *Romà in Venetiam.*]

De eodem.

NImiùm [e] certè veretur, & jure formidat contra professionem sui ordinis secularem militiam exercere: terram defendere, de præliis tractare, de armis, terrenæ potestatis est.

[e] al. nimirum.

¶ CORR. ROM.] Huic Capiti & sequenti non est in vulgatis præpositum nomen Paleæ. Utrumque tamen cum deinceps sequenti Palea abest à plerisque vetustis exemplaribus.

II. *Item* INNOCENTIUS Papa. [fortè c. an. 408. *Romæ.*]

De eodem.

CUm à Judæis, inquit, Dominus caperetur, & Petrus cujusdam inobedientis aurem abscinderet; ferire prohibuit: & forma omnium Sacerdotum (quorum prior erat) etiam pro seipso capi arma carnalia prohibuit.

III. *Item* AMBROSIUS. [an. 387. *Mediolani.*]

De eodem. PALEA.

NOn pila [f] quærunt ferrea: [Non arma Christi milites.] Coactus repugnare non novi: sed dolor, fletus, orationes, lachrymæ fuerunt mihi arma adversùs milites. Talia enim munimenta sunt Sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere: fugere autem, & relinquere Ecclesiam non soleo: servum Christi non custodia corporalis, sed Domini providentia sepire consuevit.

[f] Polyc. *l.* 4. *tit.* 15.

¶ CORR. ROM.] Initium hujus capitis, quod constat duobus dimetris iambicis, non est inventum [1]. Reliqua habentur in libro 5. Epistolarum, in oratione contra Auxentium; quamvis hìc verba aliqua sint immutata. Nam apud B. Ambrosium habent ut infrà *eâd. c. convenior*, §. *quid ergo turbamini.*

¶ PITH. [1] *Non est inventum.*] Sunt Prudentii.

GRATIAN. » HINC etiam de his, qui in bello, aut rixa moriuntur, » sic statutum est

IV. IN CONCILIO TRIBURIENSI. [an. 895. *in Germania.*]

Pro Clerico, qui in bello, aut rixa moritur, oratio vel oblatio non offeratur.

QUicumque [g] Clericus aut in bello, aut in rixa, aut in Gentilium ludis mortuus fuerit; neque in oblatione, neque in oratione pro eo postuletur; sed in manus incidat Judicis: sepulturâ tamen non privetur.

Burch. *l.* 2. *c.* 233. Ivo, *p.* 6. *c.* 308.

V. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. c. 44. de Clericis arma ferentibus. [an. 633. *in Hispania.*]

Gradu amisso tradantur in Monasterio Clerici voluntariè arma sumentes.

CLerici [h], qui in quacumque seditione [i] arma volentes sumpserint aut sumpserunt; reperti, amisso ordinis sui gradu in Monasterium pœnitentiæ [α] tradantur.

[h] Ans. *l.* 7. *c.* 187.
[i] al. factione.

¶ CORR. ROM. [α] *Pœnitentiæ.*] Sic legitur apud Anselmum, & in codicibus Conciliorum editis, & manuscriptis, quamvis in posterioribus editionibus Coloniensibus in margine sit ascriptum, *perenniter*, quemadmodum anteà apud Gratianum legebatur.

VI. *Item* EX CONCILIO MELDENSI, c. 37. [an. 845. *in Gallia.*]

Proprii gradûs amissione mulctentur militaria arma Clerici ferentes.

QUicumque [k] ex Clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant: sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus, & religioso habitu præbeant. Quod si contempserint; tamquam sacrorum Canonum contemptores, & Ecclesiasticæ sanctitatis profanatores proprii gradûs amissione mulctentur: quia non possunt simul Deo & seculo militare.

[k] Burch. *l.* 2. *c.* 11. Ivo, *p.* 6. *c.* 286. Pann. *l.* 3. *c.* 168.

« HIS ita respondetur. Sacerdotes propria manu arma « arripere non debent: sed alios ad arripiendum ad oppres« sorum defensionem, atque ad inimicorum Dei oppugnatio« nem eis licet hortari. Unde scribit

GRATIAN. 2. *Pars.*

VII. LEO IV. Ludovico [l] Augusto. [an. 849. *Romæ.*]

[l] al. Lothario.

Pro Sarracenis Papa jubet populum congregari, & eis ad littus maris occurrere.

IGitur [m] [2], cùm sæpè adversa à Sarracenorum partibus perveniant nuntia; quidam in Romanum portum Sarracenos clàm, furtivéque venturos esse dicebant. Pro quo nostrum congregari præcepimus populum, maritimúmque ad littus descendere decrevimus, & egressi sumus Romà.

[m] Ivo, *p.* 10. *c.* 83. Pann. *l.* 8. *c.* 27.

¶ CORR. ROM.] Epistolæ Leonis quarti, ex quibus hoc, & duo sequentia Capita sunt accepta, non extant. In vetustis autem Pontificalibus, quod ad hæc Capita videtur facere, legitur, cùm magna Agarenorum classis ex Africa ad vastandam Romam solvisse nuntiaretur, Neapolitanos, Amalphitanos, & Caietanos navibus Hostiam venisse, ut contra Agarenos pro defensione sancti Petri, & Romana Urbe dimicarent. Quorum Principes Leo Papa ad se vocaverit, & cum ipsis multa tractarit. Atque ipsa prorsùs verba, quæ ad hoc Caput pertinent, sunt hæc: *Quos benignè in Palatio Lateranensi suscipiens, causam, pro qua venerant, inquirit. Illi autem se ob aliud non venisse testati sunt, nisi, ut superiùs legitur exaratum. Quorum pius Apostolicus credulus verbis, cum magno exercitu, & armorum procinctu mox civitatem Hostiam properavit, omnésque cum gaudio suscepit. Illi autem videntes summum Pontificem, omnes osculari cœperunt pedes ejus. Summus autem præsul Missam in Ecclesia B. Aureæ celebravit, omnibusque corpus Dominicum tradidit; atque orationem post perceptum corpus super eos donavit. Deus, cujus dextera Beatum Petrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, & Coapostolum ejus Paulum tertiò naufragantem de profundo pelagi liberavit; exaudi nos propitius, & concede, ut amborum meritis horum fidelium tuorum brachia contra inimicòs sanctæ tuæ Ecclesiæ dimicantia omnipotenti dextera tua corroborentur, & convalescant, ut de recepto triumpho nomen sanctum tuum in cunctis Gentibus appareat gloriosum. Die verò altera, postquam prædictus Pontifex reversus est à jam prædicta civitate, ipsi sceleratorum socii, sive participes (scilicet Agareni) juxta littus maris Hostiensis multis cùm navibus paruerunt. Præfati autem homines super illos facientes impetum, omnes superavere orationibus Apostolorum, & sancti Præsulis.*

¶ PITH. [2] *Igitur.*] Centur. *tom.* 9. *p.* 500. Luitprand.

VIII. IDEM LEO. [an. 849. *ibid.*]

Ultor sui gregis Papa debet esse & præcipuus adjutor.

SCire [3] vos [n] oportet, quòd numquam ab aliquibus nostros homines sinimus opprimi: sed, si necessitas ulla [o] occurrerit, præsentialiter vindicamus: quia nostri gregis in omnibus ultores esse debemus, & præcipui adjutores.

[n] Ivo, *p.* 10. *c.* 84. Pann. *l.* 8. *c.* 28.
[o] al. illis.

¶ PITH. [3] *Scire.*] Centur. *tom.* 8. *p.* 498. 499.

IX. IDEM Exercitui Francorum. [an. 849. *ibid.*]

Cæleste regnum à Deo consequitur, qui pro Christianorum defensione moritur.

OMni timore [p], ac terrore deposito, contra inimicos sanctæ fidei, & adversarios omnium religionum agere viriliter studete. Novit enim Omnipotens, si quilibet vestrûm morietur, quòd pro veritate fidei, & salvatione patriæ, ac defensione Christianorum mortuus est: & ideò ab eo præmium Cæleste consequetur.

[p] Pann. *l.* 8. *c.* 30.

X. *Item* ALCUINUS. [c. an. 800. *in Gallia.*]

Contra Longobardos, precibus Hadriani Papæ Carolus bellum suscepit.

HOrtatu [q], & precibus Hadriani Romanæ urbis Episcopi exoratus Carolus Rex bellum contra Longobardos suscepit: quod priùs quidem & à patre ejus Pipino, Stephano Papa supplicante, cum magna difficultate susceptum est.

[q] Deusdedit, *l.* 5. Ivo, *p.* 10. *c.* 91. Pann. *l.* 8. *c.* 32.

¶ CORR. ROM.] Quod hic refertur ex Alcuino, habetur in vita, & gestis Caroli Magni per Eginardum scriptis. In quo libro, & apud Ivonem pro voce, *hortatu*, legitur, *rogatu*.

XI. *Item* ALEXANDER Papa II. omnibus Episcopis Hispaniæ. [c. an. 1068. *Româ in Hispaniam.*]

Judæos non debemus persequi, sed Sarracenos.

[r] Ivo, p. 13. c. 114. Pann. l. 8. c. 29.

DIspar [r] [4] nimirum est Judæorum & Sarracenorum causa. In illos enim qui Christianos persequuntur, & ex urbibus, & propriis sedibus pellunt, justè pugnatur: hi verò ubique servire parati sunt.

¶ PITH. [4] *Dispar.*] Catal. Test. Verit. p. 157.

[s] al. Hermanno.

XII. *Item* JOANNES VIII. Demago [s] Duci glorioso. [c. an. 876. *Romæ.*]

Qui crimina, quæ potest emendare, non corrigit, ipse committit.

[t] Ivo, p. 10. c. 70. Pann. l. 8. c. 20.

[u] al. quæ.

PRæterea [t] Devotionis tuæ studium exhortamur, ut contra marinos latrunculos, qui sub prætextu tui nominis in Christicolas debacchantur, tantò vehementiùs accendaris, quantò illorum pravitate famam tui nominis obfuscatam fuisse cognoscis: quoniam licèt credi possit, quòd te nolente illi navigantibus insidientur; tamen, quia à te comprimi posse dicuntur, nisi eos compescueris, innoxius non habeberis. Scriptum quippe est: [Qui crimina, cùm [u] potest emendare, non corrigit, ipse committit.]

XIII. *Item* HIERONYMUS ad Riparium contra Vigilantium. [an. 406. *è Palæstina in Galliam.*]

Crimen punire pro Deo, non est crudelitas, sed pietas.

[x] Ivo, p. 10. c. 72. Pann. l. 8. c. 21. [y] Num. 25. [z] 4. Reg. 1. [a] Matth. 10. [b] Act. 5. [c] Act. 13. [d] Deut. 13.

LEgi [x] Syromasten [y] α Phinees, austeritatem [z] Heliæ, zelum [a] Simonis Chananæi, Petri [b] severitatem Ananiam & Sapphiram trucidantis, Paulique [c] constantiam, qui Elymam magum viis Domini resistentem æterna cæcitate damnavit. Non est crudelitas β crimina pro Deo punire, sed pietas. Unde & in Lege dicitur [d]: *Si frater tuus, & amicus, & uxor, quæ est in sinu tuo, depravare te voluerit à veritate; sit manus tua super eos, & effunde sanguinem eorum.*

¶ CORR. ROM. α *Syromasten.*] B. Hieronymus *Numer.* 25. & *in c.* 2. Malachiæ, σειρομάστην, pugionem interpretatur: tertio autem libro Reg. c. 18. & *lib.* 4. c. 11. hastam, velut etiam Hesychius, qui ait σειρομάστην, esse εἶδος λογχης.

β *Non est crudelitas.*] In editione Romana legitur, *non est crudelitas, pro Deo pietas.* In Lugdunensi verò, *non est crudelitas pro Deo, sed pietas:* lectio tamen Gratiani non videtur rejicienda.

XIV. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS super Matthæum, *homil.* 17. *ad c.* 5. [c. an. 400. *Constantinopoli.*]

Quædam in veteri Testamento licebant, quæ in novo prohibentur.

[e] Ivo, p. 10. c. 65. Pann. l. 8. c. 18. [f] Num. 25. [g] Gen. 22. [h] Act. 5.

OCcidit [e] Phinees [f] hominem, & reputatum est illi ad justitiam. Abraham verò [g] non solùm homicida, sed etiam parricida (quod certè gravius est) effectus, magis Deo, magisque complacuit. Petrus [h] geminum fecit homicidium: fuit tamen opus spirituale, quod factum est. Non sola igitur respiciamus opera, sed tempus, & causam, & voluntatem, & personarum differentiam: & quantacumque alia ipsis operibus acciderint, diligentissimè inquiramus. Non enim possumus ad veritatem aliter pervenire.

XV. *Item* NICOLAUS Papa I. ad consulta Bulgarorum, *c.* 46. [an. 866. *Româ in Bulgariam.*]

Necessitate instante, etiam in Quadragesimalibus diebus bellum inire licet.

[i] Ivo, p. 10. c. 93. Pann. l. 8. c. 37. [k] opportunitas. *orig. & Ivo.*

SI nulla [i] urget necessitas; non solùm in Quadragesimali tempore, sed omni est à præliis abstinendum. Si autem inevitabilis urget importunitas [k]; nec Quadragesimali tempore pro defensione tam sua, quàm patriæ, seu Legum paternarum, est bellorum proculdubio præparationi parcendum: ne videlicet Deum videatur homo tentare; si habet quod faciat, & suæ, ac aliorum saluti consulere non procurat, & sanctæ Religionis detrimenta non præcavet.

XVI. *Item* GREGORIUS I. in Dialog. *lib.* 2. *c.* 30. [an. 593. *Romæ.*]

Petrus Ananiam, & Sapphiram increpando morti tradidit.

[l] Ansel. l. 13. c. 16. Ivo, p. 10. c. 67. Pann. l. 8. c. 19. [m] Act. 9. & 5.

PEtrus [l], qui Tabitham [m] mortuam orando suscitavit, Ananiam, & Sapphiram mentientes morti increpando tradidit. Neque enim orasse in eorum extinctione legitur; sed solummodo culpam, quam perpetraverant, increpasse. Constat ergo, quòd aliquando hæc ex potestate, aliquando verò exhibentur ex postulatione; dum & istis vitam increpando abstulit, & illi reddidit orando.

XVII. IDEM Veloci Magistro militum, *lib.* 12. *Epist.* 21. [an. 604. *ibid.*]

Beatus Gregorius quosdam hortatur, ut milites congregent, & contra hostes arma viriliter parent.

[n] Et. *orig.* [o] Polyc. l. 7. tit. 13. Ans. l. 15. c. 6. Ivo, p. 10. c. 90.

UT [n] pridem [o] expressimus Gloriæ vestræ, quia milites illuc erant parati venire: sed quoniam inimicos congregatos, & huc discurrere Epistola vestra significaverat; hæc eos hic causa retinuit. Nunc verò utile est visum, ut aliquanti illuc milites transmittantur, quos Gloria tua admonere, & hortari, ut parati sint ad laborem, studeat: & occasione inventa cum gloriosis filiis nostris Mauricio, & Vitaliano loquere, & quæcumque vobis Deo adjutore pro utilitate Reip. statuerint, facite: & si huc, vel ad Ravennates partes, nec dicendum Ariulphum [p] cognoveritis excurrere; vos à dorso ejus ita sicut viros decet fortes, laborate: quatenus opinio vestra ex laboris vestri qualite amplius in Republica Deo auxiliante, proficiat. Illud tamen præ omnibus admonemus, ut familiam Maloin α, & Adobin, Vigildi, atque Grussingi, qui cum glorioso Mauricio Magistro militum esse noscuntur, sine aliqua mora, vel excusatione relaxes: quatenus venientes illuc homines, & prædicti viri cum eis sine aliquo impedimento debeant ambulare.

[p] al. Arnulphum.

¶ CORR. ROM. α *Maloin.*] Hæc nomina sunt reposita, quemadmodum habentur in codicibus Epistolarum impressis, & manuscriptis. Antiqua autem exemplaria Gratiani, & à vulgatis, & inter se valdè hoc loco discrepant.

XVIII. *Item* EJUSDEM Mauricio, & Vitaliano, *lib.* 12. *Epist.* 23. [an. 604. *ibid.*]

[q] Polyc. ibid. Ans. l. 13. c. 8. [r] al. Arnulphus.

SUppliciter [q] gloriæ vestræ per filium nostrum Vitalianum, cum quo & tractetis, & verbo, & scripto mandavimus. Undecimo autem die mensis Junii Ariulphus [r] hanc Epistolam, quam vobis direximus, transmisit: & ideò relegentes eam videte, si in fide sua Suanenses, quam Reip. promisere, perstiterunt: obsidésque dignos, de quibus possitis confidere, ab eis percipite: & insuper eos denuò α sacramentis obstringite, reddentes eis quod loco pignoris sustulistis, & sermonibus vestris eos sanantes. Si autem manifestissimè cognoveritis, eos cum Ariulpho de sua subjectione [s] locutos fuisse, vel certè obsides ei dedisse; sicut nos Ariulphi Epistola, quam vobis direximus, dubios reddidit, salubri consilio pertractantes, ne in aliquo anima vestra, vel β nostra de sacramentis gravetur; quidquid utile Reip. judicaveritis, peragite. Sed ita faciat Gloria vestra, ut neque sit aliquid, unde possimus ab Adversariis reprehendi [t], neque in quo utilitas Reip. (quod Dominus avertat) negligatur. Præterea gloriosi filii estote soliciti; quia quantùm comperi, hostis γ multitudinem habet collectam, & in Marchia δ dicitur residere: & si huc cursum, Deo sibi irato, mittere voluerit, vos loca ipsius (quantùm vos Dominus adjuverit) deprædamini; aut certè sculpas [u] ε, quos mittitis, solicitè requirant; ne dolens factum ad nos discurrat.

[s] al. subditione.

[t] comprehendi. *orig.*

[u] al. scultas.

¶ CORR. ROM. α *Denuò.*] Abest hæc dictio à codicibus Epistolarum excusis, & manuscriptis: est tamen in vetustis etiam Gratiani, & apud Anselmum.

β *Vestra, vel.*] Hæ duæ voces non sunt in codicibus Epistolarum: sed apud Anselmum.

γ *Hostis.*] In Epistolis Beati Gregorii partim legitur, *hostem collectum habet*: partim verò, *hostis collectam habet.* Apud Anselmum verò est, *hostem collectam habet.*

δ *In Marchia.*] In Epistolis impressis est, *Narinus:* in uno autem manuscripto codice, *Narnia.*

ε *Sculpas.* In plerisque vetustis, sicut etiam in codicibus B. Gregorii impressis, & manuscriptis, legitur, *scultas* [5], quæ vox etiam apud Paulum Diaconum, & alios Scriptores significat exploratores, quod vidit etiam autor Glossæ.

¶ PITH. [5] *Scultas.*] Ita etiam V. C.

" GRATIAN.

IN Regesto etiam legitur, quòd B. Gregorius civibus Thusciæ, ut contra Longobardos arma pararent, mandavit, & militantibus stipendia decrevit. Hoc ergo exemplo, & præmissis autoritatibus claret, quòd Sacerdotes, etsi propria manu arma arripere non debeant; tamen vel his, quibus hujusmodi officia commissa sunt, persuadere vel quibuslibet, ut ea arripiant, sua autoritate valeant imperare. §. 1. Sed objicitur illud

3. *Pars.*

XIX. NICOLAI ad Ludovicum, & Carolum Reges. [an. 865. *Romæ.*]

Episcopi non debent militaribus occupari negotiis.

[x] Ivo, p. 5. c. 334. [y] 2. Tim. 2. [z] al. orationi. *orig.*

REprehensibile [x] valdè constat esse, quod subintulisti dicendo, majorem partem omnium Episcoporum die noctúque cum aliis fidelibus tuis contra Piratas [6] maritimos invigilare, ob ídque Episcopi impediantur venire; cùm militum Christi sit Christo servire: militum verò seculi seculo, secundùm quod scriptum est [y]: *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.* Quòd si seculi milites seculari militiæ student; quid ad Episcopos, & milites Christi nisi ut vacent orationibus [z]?

¶ CORR. ROM.] Epistola, ex qua sumptum est hoc Caput, extat Romæ in Monasterio Dominicanorum, scripta Ludovico, & Carolo Regibus: cujus initium est, *Credimus ex Dei dono*, in qua de Carolo, sermonem propriè ad ipsum convertens, queritur Pontifex, ob quasdam excusationes, & hanc præcipuè, quæ hoc Capite continetur, nullos Episcopos Romam ad Synodum, quam ipse habere volebat, missos fuisse. Propterea mutatus est titulus, qui anteà erat, *ad Carolum Imperatorem.*

¶ PITH. [6] *Piratas.*] Northmanos, Sigebert. an. 889. vide suprà *dist.* 18. *can. si Episcopus.*

XX. *Item* GREGORIUS Papa I. *lib.* 7. *Epiſt.* 1. ad Sabinianum. [an. 597. *Romæ.*]

In mortem cujuslibet hominis Epiſcopi ſe miſcere formident.

SI in morte Longobardorum me miſcere voluiſſem; hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet; atque in ſumma confuſione eſſet diviſa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miſcere formido.

GRATIAN. „ ECCE quòd Nicolaus Papa prohibet Epiſcopos ſeculari militia occupari: nec etiam contra maritimos Piratas permittit eos ad pugnam accedere. Quomodo ergo Leo Papa adverſùs Sarracenos urbem egreditur; & ut eos procul à littore arceat, populum undique convocat, & ſuorum injurias præſentialiter vindicat, atque cum Gregorio milites ad arma invitat? Sed notandum eſt quoſdam Epiſcopos Levitica tantùm portione eſſe contentos: qui, ſicut in Dei ſorte tantùm numerantur; ſic ipſum Deum ſolummodo in hereditatem accipiunt, dicentes [a]: *Dominus pars hereditatis meæ.* His nihil eſt commune cum Principibus ſeculi; quia temporalia penitùs abjiciunt, ne eorum occaſione Legibus Imperatorum obnoxii teneantur. Talibus nulla occaſio relinquitur occupationis ſecularis militiæ: quia cùm de decimis, & primitiis vivant; tamquam filii [b] ſummi Regis in omni Regno à terrenis exactionibus liberi ſunt; ita, ut dicere valeant [c]: *Venit Princeps hujus Mundi, & in nobis non habet quidquam.* Porrò alii ſunt, qui non contenti decimis, & primitiis, prædia, villas, & Caſtella, & civitates poſſident; ex quibus Cæſari debent tributa; niſi Imperiali benignitate immunitatem ab hujuſmodi promeruerint. Quibus à Domino dicitur [d]: *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo.* Quibus idem Apoſtolus [e]: *Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* Unde

[a] *Pſal.* 15. [b] *Matth.* 17. [c] *Joan.* 14. [d] *Matth.* 22. [e] *Rom.* 13.

XXI. AMBROSIUS ad Marcellinam ſororem, *Epiſt.* 33. [an. 387. *Mediolani.*]

Eccleſiæ Imperatoribus non ſunt obnoxiæ.

COnvenior ipſe à Comitibus, & Tribunis, ut Baſilicæ fieret matura traditio, dicentibus Imperatorem jure ſuo uti, eò quòd in poteſtate ejus eſſent omnia: Reſpondi, ſi à me peteret quod meum eſſet, id eſt, fundum meum, argentum meum; jus hujuſmodi meum me non refragaturum; quamquam omnia, quæ mea ſunt, eſſent pauperum: verùm ea, quæ Divina ſunt, Imperatoriæ poteſtati non eſſe ſubjecta. Si patrimonium petitur, invadite; ſi corpus, occurram. Vultis in vincula rapere? vultis in mortem? voluptati eſt mihi, non ego me vallabo circumfuſione populorum, nec altaria tenebo vitam obſecrans; ſed pro altaribus gratiùs immolabor. Horrebam quippe animo, cùm armatos ad Baſilicam Eccleſiæ occupandam miſſos cognoſcerem; ne, dum Baſilicam vindicant, aliqua ſtrages fieret, quæ in perniciem totius vergeret civitatis: orabam, ne tantæ Urbis, vel potiùs totius Italiæ buſto ſuperviverem. *& infrà.* §. 1. Mandatur, trade Baſilicam, hoc eſt: *Dic aliquod* [f] *verbum in Deum, & morere:* nec ſolùm dic adversùs Deum, ſed etiam fac adverſùs Deum. Mandatur, trade altaria Dei. Urgemur igitur præceptis Regalibus: ſed confirmamur Scripturæ ſermonibus, quæ reſpondit [g]: *Tamquam una ex inſipientibus locuta es. Et in Oratione contra Auxentium.* §. 2. Quid ergo [h] turbamini? volens numquam jus [i] deſeram: coactus [k] repugnare non novi; potero dolere, potero flere, potero gemere: adverſùs arma, milites Gothos quoque lachrymæ meæ mea arma ſunt. Talia enim ſunt munimenta Sacerdotis. Aliter nec debeo, nec poſſum reſiſtere. *& paulò inferiùs.* §. 3. Utinam eſſem ſecurus, quòd Eccleſia Hæreticis minimè traderetur: ad Palatium Imperatoris irem libenter, ſi hoc congrueret Sacerdotis officio, ut in Palatio magis certarem, quàm in Eccleſia. Sed in Conſiſtorio non reus Chriſtus ſolet eſſe, ſed Judex. Cauſam fidei agendam in Eccleſia quis abnuat? Si quis confidit, huc veniat. *& in ead. Epiſtola ad Marcellinam.* §. 4. Allegatur, Imperatori licere omnia, ipſius eſſe univerſa. Reſpondeo. Noli te gravare Imperator, ut putes te in ea, quæ Divina ſunt, Imperiale aliquod jus habere, noli te extollere; ſed ſi vis diutiùs imperare, eſto Deo ſubditus. Scriptum eſt [l]: *Quæ Dei, Deo; quæ Cæſaris, Cæſari.* Ad Imperatorem Palatia pertinent, ad Sacerdotem Eccleſiæ. Publicorum tibi mœnium jus commiſſum eſt, non ſacrorum. Iterùm dicitur, mandaſſe Imperatorem, debeo & ego unam Baſilicam habere. Reſpondi, non licet tibi illam habere. Quid tibi cum adultera? Adultera eſt enim, quæ non eſt legitimo Chriſti conjugio copulata. *Et in ead. Orat. contra Auxentium.*

§. 5. Nabuthe ſanctum virum, poſſeſſorem vineæ ſuæ ſcimus interpellatum petitione Regia, ut vineam ſuam daret, ubi Rex ſuccifis vitibus olus vile ſereret, eúmque reſpondiſſe [m]: *Abſit, ut ego patrum meorum tradam hereditatem.* Regem contriſtatum eſſe, quòd ſibi eſſet alienum jus relatione juſta negatum: ſed muliebri conſilio deceptum α, morte in agrum veniſſe. Sanctus enim Nabuthe vites ſuas vel proprio cruore defendit. Si ille vineam non tradidit ſuam, nos trademus Eccleſiam Chriſti? Quid igitur à me reſponſum eſt contumaciter? Dixi enim conventus, abſit à me, ut tradam Chriſti hereditatem. Si ille Patrum hereditatem non tradidit, ego tradam Chriſti hereditatem? ſed & hoc addidi, abſit, ut tradam hereditatem Patrum, hoc eſt, Dionyſii, qui in exilio cauſâ fidei defunctus eſt, hereditatem Euſtorgii Confeſſoris, hereditatem Myroclis atque omnium retrò fidelium Epiſcoporum. Reſpondi ego, quod Sacerdotis eſt. Quod Imperatoris eſt, faciat Imperator. Priùs eſt, ut animam mihi, quàm fidem auferat. *& infrà.* §. 6. Tributum Cæſaris eſt, non negatur. Eccleſia Dei eſt: Cæſari utique non debet adjici: quia jus Cæſaris eſſe non poteſt templum Dei. Quod cum Imperatoris honorificentia dictum nemo poteſt negare. Quid enim honorificentius, quàm ut Imperator Eccleſiæ filius eſſe dicatur? Quod cùm dicitur; ſine peccato dicitur: cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra Eccleſiam eſt, non ſupra Eccleſiam. Bonus enim Imperator quærit auxilium Eccleſiæ, non refutat. *Et ſuprà in eadem Oratione.*

§. 7. Si de meis β aliquid poſceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum; id quod mei juris eſſet, reſpondi me libenter offerre: templo Dei nihil poſſe decerpere, nec tradere illud, quod cuſtodiendum, non tradendum acceperim. Deinde conſulere me etiam Imperatoris ſaluti; quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere. Accipiat enim vocem liberi Sacerdotis, ſi vult ſibi eſſe conſultum: recedat à Chriſti injuria. Hæc plena humilitatis ſunt, &, ut arbitror, plena affectûs ejus, quem Imperatori debet Sacerdos.

[f] *Job.* 2. [g] *Job. ibid.* [h] Polyc. *l.* 4. *tit.* 15. [i] *al.* vos. [k] Sup. *ead.* *non pila.* [l] *Matth.* 22. [m] 3. *Reg.* 21.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc collectum eſt ex variis locis Epiſtolæ ad Marcellinam, & Orationis contra Auxentium de Baſilicis non tradendis, ut ſuis locis notatum eſt, inductis prioribus citationibus, quæ erant, *& infrà*, atque ex iiſdem locis multa ſunt emendata.

α *Deceptum.*] In originali ſtatim poſt hoc verbum ſequitur, *Nabuthe vites ſuas.*

β *Si de meis.*] Aptatus eſt hic locus, quantùm licuit, ex originali.

XXII. *Item* URBANUS Papa. [fortè c. an. 1090. *Romæ.*]

De ſuis exterioribus Eccleſiæ ſolvunt tributa.

TRibutum in ore [n] piſcis, piſcante Petro, inventum eſt: quia de exterioribus ſuis, quæ palam cunctis apparent, Eccleſia tributum reddit. Non autem totum piſcem juſſus eſt dare; ſed tantùm ſtaterem, qui in ore ejus inventus eſt: quia non Eccleſia dari Imperatori, non Pontificalis apex, qui in ore capitis Eccleſiæ præeminet, ſubjici poteſt Regibus: ſed ſanè, ut diximus, quod in ore piſcis invenitur, pro Petro, & Domino dari jubetur; quia de exteriobus Eccleſiæ, quod conſtitutum antiquitùs eſt, pro pace & quiete, quâ nos tueri & defenſare debent, Imperatoribus perſolvendum eſt.

[n] *Matth.* 17.

QUAMVIS etiam hujuſmodi non videantur Imperialibus exactionibus ſubjiciendi. Nam, cùm tempore famis cunctorum Ægyptiorum terram ſibi emeret Pharao [o], atque ſub eadem fame ſuæ ſervituti cuncta ſubjiceret; Sacerdotibus ita neceſſaria ſubminiſtravit, ut nec poſſeſſionibus, nec libertate nudarentur, Domino ex tunc pronuntiante, Sacerdotes in omni gente liberos eſſe oportere. Unde hanc immunitatem dederunt Eccleſiæ, dicentes „

GRATIAN. 4. *Pars.* [o] *Gen.* 47.

XXIII. CONSTANTIUS, & CONSTANS [p]. [imò Conſtantius an. 361. *Antiochiæ.*]

IN qualibet [q] civitate, in quolibet oppido, vico, caſtello, municipio, quicumque voto Chriſtianæ religionis [r] meritum eximiæ, ſingulariſque virtutis omnibus intimaverit; ſecuritate perpetua potiatur. Gaudere enim & gloriari ex fide ſemper volumus, ſcientes magis religionibus, quàm officiis, & labore corporis, vel ſudore noſtram Remp. contineri. [Gratianus quoque [f], Valentinianus, & Theodoſius decreverunt, dicentes.] §. 1. Univerſos, quos conſtiterit cuſtodes Eccleſiarum eſſe, vel ſanctorum locorum, ac religioſis obſequiis deſervire, nullius attentationis moleſtiam ſuſtinere decernimus. [Imperator Juſtinianus [t].]

§. 2. Sancimus res ad venerabiles Eccleſias, vel Xenones, vel Monaſteria, vel Ptochotrophia, vel Brephotrophia, vel Orphanotrophia, vel Gerontocomia, vel denique aliud tale conſortium deſcendentes ex qualicumque Curialis liberalitate, ſive inter vivos, ſive mortis cauſâ, ſive in ultimis voluntatibus habita, à lucrativorum inſcriptionibus liberas eſſe, & immunes; Lege ſcilicet, quæ ſuper hujuſmodi inſcriptionibus poſita eſt, in aliis quidem perſonis ſuum robur obtinente: in parte autem Eccleſiaſtica, vel aliarum domuum, quæ hujuſmodi piis conſortiis deputatæ ſunt, ſuum vigorem pietatis intuitu mitigante.

[p] Cod. Theodoſ. *lib.* 16. *tit.* 2. *l.* 16. [q] Anſel. *l.* 4. *c.* 14. [r] *al.* Legis. [f] Ibid. *l.* 26. [t] Cod. *lib.* 1. *tit. de ſacroſ. Eccl. l.* 18.

HINC etiam legitur „ GRATIAN.

XXIV. IN PARISIENSI CONCILIO. [imò Meldenſi *c.* 63. an. 845. *in Gallia.*]

De agro Eccleſiaſtico Presbyter non cogatur cenſum perſolvere.

SEcundùm [u] Canonicam autoritatem, & conſtitutionem Domini Imperatoris Ludovici de Eccleſiaſtico agro, & manſo, & de mancipiis, quæ ipſe ſuis Capitulis α conſtituit, vel ſi quilibet pro locò ſepulturæ aliquid largitus Eccleſiæ fuerit, de decimis β etiam [γ], & oblationibus fidelium nullus quem-

[u] Burch. *l.* 3. *c.* 53. Ivo, *p.* 3. *c.* 56. & *c.* 175.

quam Presbyterorum [8] aliquem censum persolvere cogat: nec quisquam cujuslibet ordinis, vel dignitatis exinde quidquam subtrahat, aut redhibitionem quamcumque exigat temporalem. Quod si fecerit; communione usque ad satisfactionem privetur, & Regia potestate dare cogatur γ.

¶ CORR. ROM.] Burchardus, & Ivo *par.* 3. *c.* 56. simile quiddam citant ex Concilio Meldensi, *cap.* 8. verùm idem Ivo *eadem parte cap.* 175. hoc idem affert ex Concilio Parisiensi, in quo videtur innovatum, quod nunc extat in Concilio Meldensi, *c.* 63.

α *Capitulis.*] Videtur significari Caput proximè sequens, quod est *lib.* 1. *Capitul. c.* 91.

β *De decimis.*] In dicto *c.* 63. Concilii Meldensis, & apud Ivonem, *c.* 175. legitur, *neque de decimis, & oblationibus fidelium cuiquam Presbytero aliquem censum, &c.* Ivo tamen *c.* 56. habet ut Gratianus.

γ *Dare cogatur.*] In Concilio est, *hoc emendare legaliter cogatur;* Ivo tamen ut Gratianus: Burchardus verò habet tantùm usque ad verb. *privetur.*

¶ PITH. [7] *Etiam.*] Abest à V. C.
[8] *Presbyterorum.*] V. C. *Presbyterum.*

XXV. *Item* EX CONCILIO VORMACIENSI, *c.* 50 [x]. [imò ex Capitular. an. 816. *Aquisgrani.*]

[x] Ext. *de censibus, c. sancitum.*
[y] Capit. *l.* 1. *c.* 91. Burch. *l.* 3. *c.* 52. Ivo, *p.* 3. *c.* 55. & *p.* 16. *c.* 262.
[z] *al.* Senioribus. *vera lectio.*

SAncitum est [y], ut unicuique Ecclesiæ unus mansus integer absque ullo servitio attribuatur: & Presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis, vel de hortis juxta Ecclesiam positis, neque de præscripto manso aliquod servitium faciant præter Ecclesiasticum. Et si aliquid ampliùs habuerint, inde Majoribus [z] suis debitum servitium impendant.

¶ CORR. ROM.] Abest Caput hoc à plerisque vetustis exemplaribus, habetur tamen locis indicatis.

GRATIAN. „ HINC datur intelligi, quòd de his, quæ Imperiali beneficio, vel à quibuslibet pro beneficio sepulturæ Ecclesia possidet, nullius juri, nisi Episcopi, teneatur astricta. De his verò, quæ à quibuslibet emerit, vel vivorum donationibus acceperit; Principibus consueta debet obsequia: ut & annua eis persolvat tributa, & convocato exercitu cum eis proficiscatur ad castra. Quod tamen hoc ipsum non sine consensu Romani Pontificis fieri debet. Unde

XXVI. GELASIUS Papa Elpidio Episcopo. [c. an. 497. fortè Romà in Thessaliam.]

Absque autoritate Romani Pontificis ad Comitatum Episcopi proficisci non audeant.

[a] Ansel. *l.* 6. *c.* 118. Deusdedit, *lib.* 1. *c.* 39. Polyc. *l.* 1. *tit.* 17.

QUo ausu [a], qua temeritate rescribis Ravennam te parare proficisci; cùm Canones evidenter præcipiant, nullum omnino Pontificum, nisi nobis antè visis, atque consultis, ad Comitatum [9] debere contendere α? Quemadmodum tibi putas licere, quod non licet; nisi, quòd hoc officio carere festinas, quo his excessibus te ostendis indignum?

¶ CORR. ROM. α *Contendere.*] In Polycarpo hæc sequuntur: *Quod cùm longævi vel ætate, vel honore Pontifices Pistoriensis, Lucensis & Fesulanus nuper monstrentur fecisse; tu qui paucorum dierum fungi Sacerdotio videris, quemadmodum, &c.*

¶ PITH. [9] *Ad Comitatum.*] Exarchi.

XXVII. *Item* EX CONCILIO ANTIOCHENO, *c.* 11 [b]. [an. 341. *in Syria.*]

[b] Et in Aquisgran. *c.* 73.

Absque Metropolitani consilio, vel provincialium Episcoporum ad Imperatorem Episcopi non pergant.

[c] Ansel. *l.* 6. *c.* 124. Burch. *l.* 2. *c.* 177. Ivo, *p.* 6. *c.* 268.
[d] *Abest ab orig.*

SI quis Episcopus [c], aut Presbyter, vel omnis [10] omnino, qui est sub Ecclesiastica regula constitutus, præter consilium, vel literas eorum Episcoporum, qui sunt intra provinciam, & maximè Metropolitani ad Imperatorem perrexerit; hunc abdicari, & ejici non solùm de [11] communione debere, sed etiam propria dignitate privari decernimus [d] [12] tamquam molestum, & importunum Imperialibus auribus contra Ecclesiastica constituta.

¶ PITH. [10] *Vel omnis.*] *Vel quicumque Clericus, quem Græci appellant, omnem sub captionem constitutus.* Sic vetus versio, quam sequutus videtur Gratianus. V. C. *omnis omnino*, habet.
[11] *De.*] V. C. delet.
[12] *Decernimus.*] Abest à V. C.

GRATIAN. „ REPREHENDUNTUR ergo Gallicani Episcopi à Nicolao [e], quoniam Apostolica autoritate contempta potiùs arma sequi elegerant, quàm Apostolico conspectui sese repræsentarent. Quamquam proficiscentes ad Comitatum possunt intelligi, non secuti Imperatorem, ut armis sibi auxilientur, sed ipsum cum exercitu suo quotidianis orationibus Deo commendent. In quo casu loqui videtur autoritas illa

[e] Sup. *eâd. reprehensibile.*

XXVIII. SARDICENSIS CONCILII, in cujus *cap.* 8. Osius Episcopus dixisse legitur. [an. 347. *in Thracia.*]

Qui à religiosis Imperatoribus vocati Episcopi non fuerint, ad Comitatum non proficiscantur.

[f] Ansel. *l.* 6. *c.* 120. Polyc. *l.* 4. *tit.* 17.
[g] γνωτόνηδον.

SI vobis [f], Fratres charissimi, placet; decernite, ne Episcopi ad Comitatum [g] accedant; nisi fortè hi, qui à religiosis Imperatoribus α vel invitati, vel vocati [13] fuerint. Sed quoniam sæpè contingit, ut ad misericordiam Ecclesiæ confugiant, qui injuriam patiuntur, & [14] qui peccantes, in exilium, vel in [15] insulas damnantur, aut certè quamcumque sententiam suscipiunt; ideò [16] subveniendum est his, & sine dubitatione eis est [17] petenda per Ecclesiam [18] indulgentia.

¶ CORR. ROM.] Hoc Capitulum ferè iisdem verbis habetur in collectione Isidori, & codice Canonum, nec longè discrepat à sententia Græci Canonis.

α *A religiosis Imperatoribus.*] Horum loco in collectione Isidori, & codice Canonum legitur, *religiosi* [19] *Imperatoris literis;* itémque Græcè, *παρεκτὸς τούτων, οὓς ἂν ὁ εὐλαβέστατος βασιλεὺς ἡμῶν τοῖς ἑαυτοῦ γράμμασιν μεταβαλοῖτο.*

¶ PITH. [13] *Vocati.*] V. C. *revocati.*
[14] *Et.*] V. C. *aut.*
[15] *In.*] Delet V. C.
[16] *Ideò.*] Abest in 2. V. C.
[17] *Eis est.*] Absunt à V. C.
[18] *Per Ecclesiam.*] Absunt à V. C.
[19] *Religiosi &c.*] Ita 2. V. C.

« GRATIAN. LICET ergo Prælatis Ecclesiæ exemplo Beati Gregorii [h] ab Imperatoribus, vel quibuslibet Ducibus defensionem fidelibus postulare. Licet etiam cum Beato Leone [i] quoslibet ad sui defensionem contra adversarios sanctæ fidei viriliter adhortari, atque ad vim Infidelium procul arcendam quosque excitare. Effusionem verò sanguinis nulli Episcoporum suâ, vel Imperatorum autoritate imperare licet. Unde legitur

[h] Sup. *eâd. ut pridem.*
[i] Sup. *eâd. igitur.*

XXIX. IN TOLETANO CONCILIO IV. *c.* 30. [an. 633. *in Hispania.*]

Sacerdotes ibi consentiant fieri Judices, ubi jurejurando indulgentia promittitur.

5. Pars.
[k] Burch. *l.* 2. *c.* 149. Ivo, *p.* 6. *c.* 282.
[l] Et quia Sacerdotes. *orig.*

SÆpè Principes [k] contra quoslibet Majestatis obnoxios Sacerdotibus negotia sua committunt. Quia [l] verò à Christo ad ministerium salutis electi sunt; ibi consentiant Regibus fieri Judices, ubi jurejurando supplicii indulgentia promittitur, non ubi discriminis sententia præparatur. Si quis ergo Sacerdotum contra hoc commune consultum discussor in alienis periculis extiterit; sit reus effusi sanguinis apud Christum, & apud Ecclesiam perdat proprium gradum.

XXX. *Item* EX CONCILIO TOLETANO XI. *c.* 6. [an. 675. *ibid.*]

Non debent agitare judicium sanguinis, qui Sacramenta Domini tractant.

[m] Rab. *in Pœnit. c.* 30. Burch. *l.* 6. *c.* 201. Ivo, *p.* 5. *c.* 315.
[n] *al.* talis excessus prohibendus.

HIs, à quibus [m] Domini Sacramenta tractanda sunt, judicium sanguinis agitare non licet. Et ideò magnopere talibus excessibus prohibendum [n] est: ne indiscretæ præsumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est, sententiâ propriâ judicare præsumant; aut truncationes quibuslibet personis per se inferant, aut inferendas præcipiant. Quòd si quisquam immemor horum præceptorum, aut in Ecclesiæ suæ familiis, aut in quibuslibet personis tale aliquid fecerit; concessi ordinis honore privetur, & loco: sub perpetuo quoque damnationis teneatur ergastulo religatus. Cui tamen communio exeunti ex hac vita non est neganda propter Domini misericordiam; qui non vult [o] peccatoris mortem, sed ut convertatur, & vivat.

[o] *Ezech.* 33.

« GRATIAN. CETERI etiam absque Judiciali autoritate membrorum truncationes, & domorum incendia facere prohibentur. Unde

XXXI. IN DECRETIS Eutychiani Papæ. [c. an. 275. *Romæ.*]

Membra detruncans, domos incendens, absque Judiciali autoritate excommunicetur.

[p] Polyc. *l.* 6. *tit.* 15. Burch. *l.* 11. *c.* 30. Ivo, *p.* 13. *c.* 40.
[q] vel. *Burch.*
[r] *Matth.* 18.
[f] *al.* consortio.

SI quis membrorum [p] truncationes, domorum incendia fecerit, sive facere jusserit, aut facienti consenserit; quousque de his unicuique legaliter, & [q] amicabiliter coram Episcopo civitatis, aliisque civibus non emendaverit; ab Ecclesia se privatum agnoscat. Si verò post secundam, & tertiam conventionem cuncta, in quibus arguitur, non emendaverit; tamquam ethnicus [r], & publicanus ab omni Christianorum collegio [f] separetur.

« GRATIAN. *6. Pars.* DE Incendiariis quoque generaliter constituit dicens

XXXII. INNOCENTIUS II. in universali Concilio, *cap.* 18 [t]. [an. 1139. *Romæ.*]

[t] Et in Conc. Remensi sub Eugenio II. *c.* 8.
[u] Pann. *l.* 8. *c.* 154.

Domos incendens, gratiâ, vel odio alicujus, excommunicetur.

PEssimam [u] siquidem, & depopulatricem, & horrendam Incendiariorum malitiam autoritate Dei, & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli omnino detestamur, & interdicimus. *& infrà.* §. 1. Si quis ergo post hujus nostræ prohibitionis promulgationem malo studio, sive pro odio, sive pro vindicta ignem apposuerit, vel apponi fecerit, aut appositoribus consilium, vel auxilium scienter tribuerit; excommunicetur: & si

mortuus fuerit incendiarius, Chriſtianorum careat ſepulturâ; nec abſolvatur, niſi priùs damno, cui intulit, ſecundùm facultatem ſuam reſarcto, juret ſe ulteriùs ignem non appoſiturum. Pœnitentia autem ei detur, ut Hieroſolymis, aut in Hiſpania in ſervitio Dei per annum integrum permaneat. Si quis autem Archiepiſcopus, vel Epiſcopus hoc relaxaverit; damnum reſtituat, & per annum ab officio Epiſcopali abſtineat. Sanè Regibus, & Principibus faciendæ juſtitiæ facultatem, conſultis Epiſcopis, & Archiepiſcopis, non negamus.

XXXIII. *Item* Augustinus in libro de Civitate Dei. [fortè c. an. 416. *in Africa.*]

Homicida eſt, qui publicam functionem non habens, aliquem occidit, vel debilitat.

QUicumque [x] percutit Malos in eo quòd mali ſunt, & habet cauſam *α* interfectionis; miniſter Dei eſt. Qui verò ſine aliqua publica adminiſtratione maleficum, furem, ſacrilegum, & adulterum, perjurum, vel quemlibet criminoſum interfecerit, aut truncaverit, vel membris debilitaverit; velut homicida judicabitur: & tantò acriùs, quantò non ſibi à Deo conceſſam poteſtatem abuſivè uſurpare non timuit.

[x] Burch. *l.* 6. *c.* 43. Ivo, *p.* 10. *c.* 114. & 171. Pann. *l.* 8. *c.* 51.

¶ Corr. Rom.] Prima pars hujus Capituli uſque ad verſ. *Qui verò*, citatur ſuprà, *eâd. q.* 5. *qui malos*, ex Commentariis B. Hieronymi in Ezechielem, ubi etiam habetur.

α Et habet cauſam.] Suprà *eâd. q.* 5. *qui malos*, & apud B. Hieronymum, & in Gloſſa ordinaria, Pannormia, apud Ivonem *par.* 10. *c.* 114. legitur, *habet vaſa.* Exponuntur enim illa Ezechielis verba, *Unuſquiſque vas interfectionis habet:* ſed apud Burchardum, & Ivonem *eadem par. c.* 171. legitur ut apud Gratianum.

Gratian. 7. *Pars.* „ De his autem, qui ſimul hominem vulnerant, quæritur, „ ſi ille mortuus fuerit, quis eorum homicidii reatum incurrat. „ De his ita ſtatutum eſt

XXXIV. In Concilio apud Vermerias. [an. 752. *in Gallia.*]

Si plures contra unum rixentur, quâ pœnâ quiſque eorum feriatur.

SI quatuor [y], aut quinque homines, ſeu etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus, mortuus fuerit; quicumque eorum plagam ei impoſuit, ſecundùm ſtatuta Canonum, ut homicida judicetur: reliqui autem, qui eum impugnabant, volentes eum interficere, ſimiliter pœniteant. Qui verò nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec conſilio, nec auxilio cooperatores fuerunt, ſed tantùm adfuerunt; extra noxam ſint.

[y] Burch. *l.* 6. *c.* 42. Ivo, *p.* 10. *c.* 170.

CAUSA XXIV.

Gratian. „ QUidam Epiſcopus in hæreſim lapſus aliquot de „ Sacerdotibus ſuis officio privavit, & ſententiâ excom- „ municationis notavit. Poſt mortem de hæreſi accuſatus „ damnatur, & ſequaces ejus cum omni familia ſua.
„ *I.* Hic primùm quæritur, an Lapſus in hæreſim poſſit „ aliquos officio privare, vel ſententiâ notare.
„ *II.* Secundò, an poſt mortem aliquis poſſit excommunicari.
„ *III.* Tertiò, an pro peccato alicujus tota familia ſit „ excommunicanda.

AN LAPSUS IN HÆRESIM POSSIT ALIQUOS OFFICIO PRIVARE, VEL SENTENTIA NOTARE.

QUÆSTIO I.

Gratian. „ QUòd autem ab Hæretico aliquis deponi, aut excom- „ municari non poſſit, facilè probatur. Omnis enim „ Hæreticus aut jam damnatam hæreſim ſequitur, aut „ novam confingit. Qui verò hæreſim jam damnatam ſequitur, „ ejus damnationis ſe participem facit. Unde cùm Acacius „ abſque Synodali autoritate ab Apoſtolico ſe damnatum „ quereretur; contrà ſcribit dicens

I. Gelasius. [an. 493. *Romæ.*]

Qui in jam damnatam hæreſim labitur, ejus damnationis ſe participem facit.

ACacius [1] non eſt factus inventor novi erroris, ſed veteris imitator: atque ideò non erat neceſſarium, ut adversùs eum nova ſententia prodiret, ſed antiqua tantummodo renovaretur. Factus ſum itaque executor veteris Conſtituti, non promulgator novi. Quicumque enim in hæreſim ſemel damnatam labitur, ejus damnatione ſeipſum involvit.

¶ Corr. Rom.] Sententia hujus Capituli eſt eadem cum ſententia Capitis paulò pòſt ſequentis, id eſt, *Acacius;* quamvis verba diſcrepent.

¶ Pith. [1] *Acacius.*] Extat Felicis in Acacium libellus excommunicationis in lib. Steph. Paſchaſii.

II. Idem Gelasius in Epiſtola [2] ad Epiſcopos Dardaniæ. [an. 495. *Romà in Dardaniam.*]

Non eſt retractandum, quod ſemel Synodus ſtatuit contra unumquamque hæreſim.

MAjores noſtri [a] Divina inſpiratione cernentes neceſſariò præcaverunt; ut quod contra unamquamque hæreſim coacta ſemel Synodus pro fidei [b] communione, & veritate Catholica atque Apoſtolica promulgaſſet, non ſinerent novis poſthæc retractationibus mutilari: ne pravis occaſio præberetur, quæ medicinaliter fuerant ſtatuta, pulſandi; ſed autore cujuslibet inſaniæ, ac pariter errore damnato, ſufficere judicaverunt, ut quiſquis aliquando hujus erroris communicator exiſteret; principali ſententia damnationis ejus eſſet obſtrictus. & *infrà.* §. 1. Sic Sabellium damnavit Synodus: nec fuit neceſſe, ut ejus ſectatores poſteà damnarentur, ſingulas viritim Synodos celebrari: ſed pro tenore conſtitutionis antiquæ cunctos, qui vel pravitatis illius, vel communionis extitere participes, univerſalis Eccleſia duxit [c] eſſe refutandos. Sic Arium, Eunomium, Macedonium, Neſtorium Synodus ſemel geſta condemnans, ulteriùs ad nova Concilia venire non ſivit.

[a] Polyc. *l.* 7. *tit.* 7.
[b] *al.* fide.
[c] *al.* dixit.

¶ Pith. [2] *In Epiſtola.*] *Epiſt.* 6.

III. *Item* Felix Papa. [imò idem Gelaſius an. 493. *Romæ.*]

Non ultrà in eum procedere oportet, qui in hæreſim damnatam recidit.

ACacius [d] non fuit novi, vel proprii inventor erroris, ut in eum nova ſcita prodirent [e]: ſed alieno facinori ſua communione ſe miſcuit. Itaque neceſſe eſt, ut in illam recideret [3] juſta lance ſententiam, quam cum ſuis ſucceſſoribus per convenientiam *α* Synodalem ſuſceperat autor erroris.

[d] Polyc. *l.* 1. *tit.* 16.
[e] *al.* procederent.

¶ Corr. Rom.] Polyc. *lib.* 1. *tit.* 16. citat ex Gelaſio, apud quem habetur in commonitorio ad Fauſtum.

α Convenientiam.] Sic in vetuſtis etiam Gratiani exemplaribus, & recentioribus editionibus Conciliorum. In antiquioribus verò Conciliorum, & Epiſtolarum Pontificum editionibus legitur, *conniventiam* [4].

¶ Pith. [3] *Recideret.*] 2. V. C. *procederent*; alius, *recederit*, præfert.

[4] *Conniventiam.*] In antiquiori Edit. Epiſtolæ Pontif. legitur, *convenientiam.*

Si ergo Epiſcopus ille in hæreſim jam damnatam lapſus eſt; antiqua excommunicatione damnatus, alios damnare non poterat. Excommunicatus enim alios excommunicare non valet. Unde ſcribit “ Gratian. “ “ “

IV. Alexander II. Valeriano Epiſcopo Martyri *α*. [c. an. 1066. *Romæ.*]

Excommunicatus alium excommunicare non poteſt.

AUdivimus [f], quòd Henricus, Ravennas dictus Archiepiſcopus, viſus ſit te excommunicare. Verùm, quia excommunicatus te excommunicare non potuit; Apoſtolica autoritate te, tuóſque abſolvendo, mandamus exinde numquam curare.

[f] Ivo, *p.* 14. *c.* 57. Pann. *l.* 5. *c.* 133.

¶ Corr. Rom. *α Martyri.*] Apud Ivonem eſt, *Guillelmo Marcioni.* In vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur, *Martyr*, ſeu *Martur*, ut videatur hoc nomine ſignificari voluiſſe, cujus Eccleſiæ eſſet Epiſcopus. In quibuſdam verò tantùm eſt, *Valeriano Epiſcopo.*

Sin autem *α* ex corde ſuo novam hæreſim confinxerit; “ Gratian. ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit: “ quia nec poteſt dejicere quemquam jam proſtratus. Ligandi “ namque, vel ſolvendi poteſtas veris, non falſis Sacerdotibus “ à Domino tradita eſt. Apoſtolis enim dicturus [g]: *Quorum* “ *remiſeritis peccata*, &c. præmiſit: *Accipite Spiritum* “ *Sanctum*: ut evidenter cunctis oſtenderet eum, qui Spiritum “ Sanctum non habet, peccata non poſſe tenere, vel remittere. “ Porrò Spiritum Sanctum nemo, niſi intra Eccleſiam accipit: “ quia & ipſam unitatem per gratiam facit. §. 1. Unde “ non niſi congregatis in unum dictum eſt [h]: *Accipite Spiritum Sanctum*: nec niſi ſuper congregatos in unum die “ Pentecoſtes deſcendit Spiritus Sanctus. Sicut autem extra “ Eccleſiam non accipitur, ita extra eam nihil operatur. “ Cùm ergo, ſicut & Apoſtolus ait [i], Spiritus poſtulet *β*, “ Spiritus impetret; extra Eccleſiam nec poſtulare facit, nec “ impetrare. Unde Dominus dicturus [k]: *Quodcumque petieritis*, &c. præmiſit: *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper* “ *terram ex omni re*, &c. & iterùm: *Ubi duo, vel tres* “ *congregati fuerint in nomine meo, ibi ego ſum in medio* “ *eorum*: nimirum cunctis oſtendens, ſe non habitare in “ cordibus eorum, qui ſuperbiæ ſingularitatem ſequuti, à “ corporis Chriſti compage ſemetipſos abrumpunt. In quibus “ autem Chriſtus non habitat, in eis Spiritus mentium ſciſſuras “ refugiens locum non habet. Cùm ergo peccata dimittere, “ vel tenere, excommunicare, vel reconciliare opus ſit “ Spiritûs Sancti, & virtus Chriſti; apparet, quòd hi, qui “ extra Eccleſiam ſunt, nec ligare poſſunt, nec ſolvere, nec “ reconciliando Eccleſiaſticæ communioni reddere, nec excommunicando ejus ſocietate privare, quâ, ipſi hæreſi, vel ſchiſmate “

[g] *Joan.* 20.
[h] *Act.* 2.
[i] *Rom.* 8.
[k] *Matth.* 18.

» polluti, sive sententiâ notati, penitùs carere probantur. » Unde, cùm omnibus Discipulis parem ligandi, atque solvendi » potestatem Dominus daret; Petro pro omnibus, & præ » omnibus claves Regni Cælorum se daturum promisit, dicens[l]: » *Tibi dabo claves Regni Cælorum*. Quicumque ergo ab » unitate Ecclesiæ (quæ per Petrum intelligitur) fuerit alienus; » execrare non potest, consecrare non valet: excommuni» cationis, vel reconciliationis potestatem non habet. Unde » Apostolus, cùm fornicatorem Corinthium excommunicandum » scriberet, ait[m]: *Ego quidem absens corpore, præsens autem » spiritu jam judicavi ut præsens, eum, qui sic operatus » est, in nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis » vobis, & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu Christi » tradere hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis*. » In quo formam excommunicationis ostendens docuit, non nisi » fidelem, & à fideli notandum. In nomine namque Domini, » atque ejus virtute cooperante, non nisi fidelis aliquid operari » valet: cùm nemo possit dicere[n]: *Dominus Jesus, nisi in » Spiritu Sancto*. Item cùm Dominus prohibeat Agnum » comedi extra Catholicam Ecclesiam; qui professione fidei ab » ea sunt alieni, ab ejus participatione, quam suo arbitrio » reliquerunt, non repelluntur, sed abire permittuntur: sicut » illi, qui audientes[o]: *Nisi manducaveritis carnem filii » hominis, & biberitis ejus sanguinem*, &c. dixerunt: » *Durus est hic sermo; & quis potest eum audire?* atque » ita abierunt retrorsùm; non repulsi, sed abire permissi. » Hinc etiam Apostolus, cùm de excommunicandis ageret, » præmisit[p]: *Si quis frater*, &c. De Infidelibus autem » suppsuit dicens[q]: *Eos, qui foris sunt, Dominus judicabit*. » De his autem, qui intùs sunt, nobis judicium commisit. » Sicut autem ex eo, quòd Apostolus ait: *Frater*, & ex his, » quæ de fidelibus, & infidelibus supposuit, apparet non nisi » fidelem excommunicandum; ita ex eo, quòd fidelibus » tantùm hoc scribitur, vel potiùs, quia sicut ille, qui benedicit, » major est eo, cui benedicitur, ita qui ex officio maledicit, » major est eo, cui maledicitur; liquidò constat eum, qui ab » integritate Catholicæ fidei recedit, maledicendi, vel bene» dicendi potestatem minimè habere. Catholicum namque, » utpote se superiorem, maledicere non valet: in alienum » à fide, tamquam in sibi æqualem, sententiam dare non » potest. Hæc autem, quæ de Hæreticis, atque Schismaticis, » vel Excommunicatis dicta sunt, videlicet, quòd ligandi, » vel solvendi potestatem non habeant, multorum autorita» tibus probantur. Ait enim

¶ CORR. ROM. α *Sin autem*.] Non defuerunt, qui crederent hæc quoque esse Alexandri. Sed apud Ivonem, & in Pannormia non habentur: & in vetustis Gratiani codicibus hic est ea nota, quæ solet apponi verbis Gratiani. Et est secundum membrum divisionis in ipso Quæstionis principio à Gratiano propositæ: omninòque & stylus, & quæ dicuntur, ad id confirmandum concurrunt.

β *Spiritus postulet*.] Verba ipsa Apostoli sunt hæc: *Similiter autem & Spiritus adjuvat infirmitatem nostram. Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. In Glossa autem interlineari ad eum locum sunt verba sequentia, *Spiritus impetret*.

[l] Matth. 16. [m] 1. Cor. 5. [n] 1. Cor. 12. [o] Joan. 6. [p] 1. Cor. 5. [q] Ibidem.

V. LEO Papa I. *Serm.* 3. in Anniversario suæ Assumptionis, & *Serm.* 2. de Natali Apostolorum. [c. an. 443. *Romæ*.]

Non solvitur, vel ligatur, nisi quod autoritas Beati Petri solverit, vel ligaverit.

MAnet ergo[r] Petri privilegium, ubicumque ex ipsius fertur æquitate judicium: nec nimia est vel severitas, vel remissio; ubi nihil erit ligatum, nihil solutum, nisi quod Beatus Petrus aut solverit, aut ligaverit.

[r] Polyc. *l.* 7. *tit.* 1.

VI. *Item* AUGUSTINUS[5] super Joannem, *tract.* 50. *ad c.* 12. [an. 412. *in Africa*.]

In persona Petri, ligandi & solvendi Ecclesia potestatem accepit.

QUodcumque[s] *ligaveris*[t] *super Terram, erit ligatum & in Cælo*. Si hoc Petro[6] tantùm dictum esset, non hoc facit Ecclesia. Si autem in Ecclesia fit (uti quæ in Terra ligantur, in Cælo ligentur, & quæ solvuntur in Terra, solvantur in Cælo: quia cùm excommunicat Ecclesia, in Cælo ligatur excommunicatus; cùm reconciliat Ecclesia, in Cælo solvitur reconciliatus.) Si ergo hoc in Ecclesia fit; Petrus, quando claves accepit, Ecclesiam sanctam significavit. Si in Petri persona significati sunt in Ecclesia Boni, in Judæ persona significati sunt in Ecclesia Mali.

¶ PITH. [5] *Augustinus*.] Ex tract. 124. in Joan.

[6] *Si hoc Petro*.] Ambrosf. *lib. de Dignit. Sacerd. cap.* 2.

[s] Polyc. *l.* 7. *tit.* 2. [t] Matth. 16.

VII. *Item* AMBROSIUS *ad c.* 5. Lucæ. [an. 376. *Mediolani*.]

Suis meritis firmus, nonnumquam turbatur alienis.

NOn turbatur[u] navis, quæ Petrum habet: turbatur illa, quæ Judam habet. Etsi multa illic Discipulorum merita navigabant; tamen eam adhuc perfidia Proditoris agitabat. In utraque Petrus: sed qui suis meritis firmus est, turbatur alienis. Caveamus igitur perfidum, caveamus proditorem: ne per unum fluctuemus plurimi. Ergo non turbatur hæc navis, in qua Prudentia navigat; abest perfidia, fides aspirat[x]. Quemadmodum enim turbari poterat, cui præerat is, in quo est Ecclesiæ firmamentum? Illic ergo turbatio, ubi modica fides: hic securitas, ubi perfecta dilectio. Denique etsi aliis imperatur, ut laxent retia sua; soli tamen Petro dicitur[y]: *Duc in altum*, hoc est, in profundum disputationum. Quid enim tam altum, quàm altitudinem divitiarum videre, scire Dei filium[z], & professionem Divinæ generationis assumere? quam licèt mens nequeat humana plenè rationis investigatione comprehendere; fidei tamen plenitudo complectitur.

¶ CORR. ROM.] In plerisque vetustis est tantùm, *Item Ambrosius*. In vulgatis autem addebatur, *super Marcum*.

[u] Polyc. *l.* 7. *tit.* 3. Ansel. *l.* 1. *c.* 37. [x] *al.* superat. [y] Luc. 5. [z] Matth. 16.

VIII. IDEM ibidem paulò inferiùs. [an. 376. *ibid.*]

Solus Petrus accepit mandatum, ut hamo piscem caperet.

EST[a] aliud[b] Apostolicum piscandi genus: quo genere solum Petrum piscari Dominus jubet, dicens[c]: *Mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle.*

[a] Polyc. *ibid.* [b] Est & aliud. *orig.* [c] Matth. 17.

IX. *Item* LUCIUS Papa I. Episcopis Galliæ, & Hispaniæ. [an. 253. *Româ in Galliam*, &c.]

Nulla perturbatio à tramite Apostolicæ Sedis retrahat, quæ omnes hæreses semper destruxit.

A Recta ergo[d] fide, & Apostolico tramite propter ullam persecutionem[e] nolite recedere, scientes, quoniam juxta Salvatoris sententiam, beati[ee] sunt, qui persecutionem patiuntur propter justitiam. Hæc est Apostolorum[f] viva traditio: hæc vera charitas, quæ prædicanda est, & præcipuè diligenda ac fovenda, atque fiducialiter ab omnibus tenenda: hæc sancta, & Apostolica mater omnium Ecclesiarum Christi Ecclesia: quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis numquam errasse probatur: nec Hæreticis novitatibus depravata succubuit: sed, ut in exordio normam fidei Christianæ percepit ab autoribus suis Apostolorum Christi principibus, illibata fine tenùs manet.

[d] Polyc. *l.* 1. *tit.* 3. Ansf. *l.* 1. *c.* 3. 5. [e] *al.* perturbationem. [ee] Matth. 5. [f] Felix I. *Epist.* 3. Marcus I. ad Athanaf.

X. *Item* SIXTUS Papa II. ad Gratum Episcopum, *Epist.* 1. [c. an. 258. *Româ in Africam*.]

Fides Romanæ Ecclesiæ omnem hæresim destruit, nullam fovet.

MEmor sum[g] me sub illius nomine Ecclesiæ præsidere, cujus à Domino Jesu Christo est confessio glorificata: & cujus fides nullam hæresim umquam fovit; sed[h] omnes quidem hæreses destruit. Intelligo autem mihi aliter non licere, quàm ut omnes conatus meos ei causæ, in qua universalis Ecclesiæ salus infestatur, impendam.

[g] Ansel. *l.* 1. *c.* 36. Polyc. *l.* 1. *tit.* 3. [h] *al.* nullum umquam fallit, sed.

XI. *Item* EUSEBIUS Papa I. Episcopis Tusciæ, *Epist.* 3. [c. an. 307. vel 312. *Româ in Tusciam*.]

Nullis hæresibus Romana succubuit Ecclesia.

IN Sede Apostolica extra maculam semper est Catholica servata Religio.

XII. *Item* INNOCENTIUS Papa I. Episcopis Concilii Milevitani, *Epist.* 26[7]. [an. 417. *Româ in Numidiam*.]

Ad Romanam referatur Ecclesiam, quoties ratio fidei ventilatur.

QUoties[8] fidei[i] ratio ventilatur; arbitror omnes fratres, & Coepiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est, sui nominis, & honoris autorem referre debere (veluti nunc retulit vestra Dilectio:) quod per totum Mundum possit Ecclesiis omnibus in commune prodesse.

¶ PITH. [7] *Epist.* 26.] Initium Epistolæ ad Felicem, est huic dissimile, & Epistola ad Episcopos Concilii Carthag.

[8] *Quoties*.] Non est inter Epistolas Innocentii, quarum antiquissima habeo exemplaria tria.

[i] Polyc. *ibid.* Ansf. *l.* 1. *c.* 17. & *l.* 2. *c.* 54.

XIII. *Item* JULIUS Papa I. ad Episcopos Orientales, *Epist.* 1. [an. 337. *Româ in Orientem*.]

Christianæ religionis zelum Romana Ecclesia præ ceteris habuit.

OFficii nostri[k] consideratione non est nobis dissimulare, non est tacere libertas[l]: quibus major cunctis Christianæ religionis zelus incumbit.

[k] Ansel. *l.* 1. *c.* 38. [l] *al.* liberum.

XIV. *Item* HIERONYMUS ad Damasum in expositione Symboli. [fortè c. an. 378. *è Palæstina Romam*.]

Aliorum ora non timet fides, quam Romana commendat Ecclesia.

HÆc est fides[m], Papa Beatissime, quam in Ecclesia Catholica didicimus, quámque semper tenuimus, & tenemus: in qua si minùs peritè, aut parùm cautè fortè aliquid positum est; emendari cupimus à te, qui Petri & fidem, & sedem tenes. Sin autem hæc nostra confessio Apostolatûs tui judicio comprobatur; quicumque me culpare[n] voluerit, se imperitum, vel malevolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum[o] comprobabit. *Item.* §. 1. Sancta α Romana Ecclesia, quæ semper immaculata mansit, & Domino providente, & beato Petro Apostolo opem ferente in futuro manebit,

[m] Polyc. *ibid.* [n] *al.* maculare. [o] *al.* sed hæreticum.

ſine ulla Hæreticorum inſultatione, firma & immobilis omni tempore perſiſtet.

¶ Corr. Rom. *a Sancta.*] Hæc videntur ſumpta ex Epiſtola Marci Papæ ad Athanaſium, ſed alio modo aptata. Nam apud illum poſt alia quædam ſic legitur, *Non, ut nos aliquid ſiniſtrum veſtra ex parte arbitremur: ſed nos & vos, illóſque abſque ulla in poſterum titubatione unum ſentire optaremus: & ſancta Romana Eccleſia, quæ ſemper immaculata manſit, & Domino providente, & beato Petro Apoſtolo opem ferente, in futuro manebit ſine ulla Hæreticorum inſultatione, firma & immobilis omni tempore perſiſtet.*

XV. *Item* Marcellus Papa univerſis Epiſcopis per Antiochiam conſtitutis, *Epiſt.* 1. [an. 309. *Româ in Orientem.*]

Aliud, quàm Romana Eccleſia neque ſentire, neque docere permittitur.

Rogamus [9] vos [p] Fratres, ut non aliud doceatis, neque ſentiatis, quàm quod à beato Petro Apoſtolo, & reliquis Apoſtolis, & Patribus accepiſtis. Ab illo enim primò inſtructi eſtis. Ideò non oportet vos proprium derelinquere patrem, & alios ſequi. Ipſe enim caput eſt totius Eccleſiæ: cui ait Dominus [q]: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, &c.* Ejus enim ſedes primitùs apud vos fuit: quæ poſteà, jubente Domino [10], Romam tranſlata eſt: cui, adminiculante gratia Divina, hodierna præſidemus die. Nec ab ejus diſpoſitione vos deviare oportet: ad quam cuncta majora Eccleſiaſtica negotia, Divina diſponente gratia, juſſa ſunt referri: ut ab ea regulariter diſponantur, à qua ſumpſere principia. Si verò veſtra Antiochena, quæ olim prima erat, Romanæ ceſſit Sedi; nulla eſt, quæ ejus non ſit ſubjecta ditioni.

[p] Polyc. *l.* 1. *tit.* 15. Anſel. *l.* 1. *c.* 15.
[q] *Matth.* 16.

¶ Corr. Rom.] In hoc Capite aliqua ſunt & addita, & in ſuum locum reſtituta ex originali. Gloſſa autem ad verbum, *oportet*, facilè tranſponi poteſt.

¶ Pith. [9] *Rogamus.*] Egeſipp. *lib.* 3. *cap.* 2. Ambroſ. *lib.* 5. *Epiſt.* 32. *c. per venerabilem, Extr. qui filii ſint legit. & c. fundamenta, de elect. in* 6.

[10] *Jubente Domino.*] *Utilitatis causâ*, ſuprà *c.* 34. *quæſt.* 1. *cauſ.* 7.

XVI. *Item* Leo Papa I. Dioſcoro Epiſcopo Alexandrino, *Epiſt.* 79. al. 81. [an. 445. *Româ in Ægyptum.*]

Alexandrinæ Eccleſiæ à Romana diſſentire non licet.

Cum Beatiſſimus [r] Petrus Apoſtolicum [ſ] à Domino acceperit principatum, & Romana Eccleſia in ejus permaneat inſtitutis; nefas eſt credere, quòd ſanctus Diſcipulus ejus Marcus, qui Alexandrinam primus Eccleſiam gubernavit, aliis regulis traditionum *a* ſuarum decreta formaverit: cùm ſine dubio de eodem fonte gratiæ unus ſpiritus fuerit & Diſcipuli, & Magiſtri: nec aliud ordinatus tradere potuerit, quàm quod ab ordinatore ſuſcepit.

[r] Anſ. *l.* 1. *tit.* 30.
[ſ] *al.* Apoſtolus.

¶ Corr. Rom. *a Traditionum.*] Sic eſt emendatum ex duobus vetuſtis Gratiani codicibus, Anſelmo, & originali ipſo. Anteà legebatur, *aliis regulis, & traditionibus ſua decreta firmaverit.*

XVII. *Item* Ambrosius in Commentariis ad *c.* 22. Lucæ, *lib.* 10. *c.* 12. [an. 376. *Mediolani.*]

Profeſſione ſuæ fidei aurem erroris Romana abſcidit Eccleſia.

Si Petrus [t] volens percuſſit aurem, docuit quòd aurem habere in ſpecie non deberent, quam in miniſterio [u] non haberent. Sed bonus Dominus & ipſi refundit auditum: ſecundùm Prophetica dicta [x] demonſtrans & ipſos, ſi convertantur, poſſe ſanari, qui in paſſione Domini vulnerati ſunt: eò quòd omne peccatum fidei myſteriis [y] abluatur. Tollit ergo Petrus aurem. Quare Petrus? Quia ipſe eſt, qui accepit claves [z] regni Cælorum. Ille enim condemnat, qui & abſolvit: quoniam ligandi, & ſolvendi idem adeptus eſt poteſtatem. Tollit aurem malè audientis, tollit autem gladio ſpiritali aurem interiorem malè intelligentis. Caveamus, ne cui tollatur auricula, dum [a] legitur paſſio Domini. Si ad Divinitatem ejus referimus infirmitatem corporeæ paſſionis; exciditur auricula, & exciditur à Petro: qui non paſſus eſt Chriſtum Prophetam æſtimari; ſed Dei filium docuit fideli confeſſione ſignari.

[t] *Joan.* 18.
[u] myſterio. *orig.*
[x] *Eſa.* 35.
[y] *al.* in miniſterio fidei.
[z] *Matth.* 16.
[a] *Abeſt ab orig.*

¶ Corr. Rom.] Citabatur anteà ex Gregorio, apud quem non eſt inventum.

XVIII. *Item* Cyprianus in Tractatu de Unitate Eccleſiæ. [c. an. 255. *in Africa.*]

Extra unitatem ſanctæ Eccleſiæ Spiritus Sanctus non accipitur.

Loquitur [b] Dominus ad Petrum [c]: *Ego dico tibi*, inquit, *quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam.* Super unum ædificat Eccleſiam: & quamvis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam, parem poteſtatem tribuat, & dicat [d]: *Sicut miſit me pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum Sanctum*; tamen ut unitatem manifeſtaret, unitatis ejuſdem originem ab uno incipientem ſua autoritate diſpoſuit. Hoc erant utique, & ceteri Apoſtoli, quod fuit & Petrus, pari conſortio præditi, & honoris & poteſtatis. Sed exordium ab unitate proficiſcitur: ut Eccleſia una monſtretur: quam unam Eccleſiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus Sanctus ex perſona Domini deſignat, & dicit [e]: *Una eſt columba mea, perfecta mea: una eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ.* Hanc Eccleſiæ unitatem *a* qui non tenet, tenere ſe fidem credit? Qui Eccleſiæ renititur, & reſiſtit, in Eccleſia ſe eſſe confidit? Quando & beatus Apoſtolus Paulus hoc idem doceat, & ſacramentum unitatis oſtendit, dicens [f]: *Unum corpus, & unus Spiritus: una ſpes vocationis veſtræ. Unus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus Deus.* Quam unitatem tenere firmiter, & vindicare debemus, maximè Epiſcopi, qui in Eccleſia præſidemus: ut Epiſcopatum ipſum unum, atque indiviſum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat: nemo fidei veritatem perfida [g] prævaricatione corrumpat. §. 1. Epiſcopatus unus eſt: cujus à ſingulis in ſolidum pars tenetur. Eccleſia una eſt, quæ in multitudinem latiùs incremento fœcunditatis extenditur: quomodo Solis multi radii, ſed lumen unum: & rami arboris multi, ſed robur unum tenaci radice fundatum: & cùm de fonte uno rivi plurimi defluunt, numeroſitas licèt diffuſa videatur exundantis copiæ largitate; unitas tamen ſervatur in origine. Avelle radium Solis à corpore; diviſionem lucis unitas non capit. Ab arbore frange ramum; fructus [h] germinare non poterit. A fonte præcide rivum; præciſus areſcet. Sic & Eccleſia Domini luce perfuſa, per Orbem totum radios ſuos porrigit: unum tamen lumen eſt, quod ubique diffunditur; nec unitas corporis ſeparatur. Ramos ſuos in univerſam Terram copia ubertatis extendit: profluentes largiter rivos latiùs pandit: unum tamen caput eſt, & origo una, & una mater eſt fœcunditatis ſucceſſibus copioſa [i]. Illius fœtu naſcimur: illius lacte nutrimur: ſpiritu ejus animamur. Adulterari non poteſt ſponſa Chriſti: incorrupta eſt, & pudica. Unam domum novit: unius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit.

[b] *Omittuntur aliquot verba.* Polyc. *l.* 7. *tit.* 3. Anſel. *l.* 1. *c.* 10.
[c] *Matth.* 16.
[d] *Joan.* 20.
[e] *Cant.* 6.
[f] *Eph.* 4.
[g] *al.* perfidiæ.
[h] fractus. *orig.*
[i] *al.* glorioſa.

¶ Corr. Rom. *a Unitatem.*] Quæ ſequuntur uſque ad verſ. *Quando*, addita ſunt ex originali: ex quo alia etiam & addita, & emendata ſunt.

XIX. Idem ibidem paulò inferiùs. [c. an. 255. *ibid.*]

Non habet Deum Patrem, univerſalis Eccleſiæ relinquens unitatem.

Alienus eſt [k], profanus eſt, hoſtis eſt: habere jam non poteſt Deum patrem, qui Eccleſiam non habet matrem. *Item infrà.* §. 1. Dominus enim cùm Diſcipulis ſuis unanimitatem ſuaderet, & pacem [l]: *Dico*, inquit, *vobis, quoniam ſi duobus a ex vobis convenerit in Terra, de omni re, quamcumque petieritis, continget vobis à patre meo, qui in Cælis eſt. Ubicumque enim fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum*, oſtendens non multitudini, ſed unanimitati deprecantium plurimùm tribui. *Si duobus*, inquit, *ex vobis convenerit in Terra*: unanimitatem priùs poſuit: concordiam pacis antè præmiſit: ut conveniat nobis fideliter, & firmiter, docuit. Quomodo autem poteſt ei cum aliquo convenire, cui cum corpore ipſius Eccleſiæ, & cum univerſa fraternitate non convenit? Quomodo poſſunt duo, aut tres in nomine Chriſti colligi, quos conſtat à Chriſto, & ab ejus Evangelio ſeparari?

[k] Polyc. *ibid.* Anſ. *l.* 5. *c.* 2.
[l] *Matth.* 18.

¶ Corr. Rom. *a Si duobus.*] Sic legitur in octo vetuſtis Beati Cypriani codicibus, & hic, & aliis locis, ubi hæc Evangelii ſententia affertur. In vulgatis tamen eſt, ut anteà apud Gratianum, *Si duo ex vobis convenerint.*

XX. *Item* Augustinus *lib.* 7. de Baptiſmo, *c.* 51. [c. an. 412. *ibid.*]

Ligandi & ſolvendi non habet poteſtatem, qui unitatem pacis Catholicæ non tenet.

Omnibus conſideratis [m] puto me non temerè dicere alios ita eſſe in domo Dei, ut ipſi etiam ſint eadem domus Dei, quæ dicitur ædificari [n] ſuper petram, quæ unica [o] columba appellatur, quæ ſponſa pulchra [p] ſine macula & ruga, & hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ vivæ, paradiſus cum fructu pomorum: quæ domus etiam claves [q] accepit, ac poteſtatem ſolvendi & ligandi. Hanc domum ſi quis corripientem, corrigentémque contempſerit, *ſit tibi*, inquit, *ſicut Ethnicus, & Publicanus.* De hac domo dicitur [r]: *Domine dilexi decorem domûs tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.* & [ſ]: *Qui habitare facit unanimes in domo.* & [t], *Jocundatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus.* & [u], *Beati qui habitant in domo tua Domine: in ſecula ſeculorum laudabunt te.*

[m] Anſel. *l.* 5. *c.* 3. Polyc. *l.* 7. *tit.* 3.
[n] *Matth.* 16.
[o] *Cant.* 4.
[p] *Eph.* 5.
[q] *Matth.* 16.
[r] *Pſal.* 25.
[ſ] *Pſal.* 67.
[t] *Pſal.* 121.
[u] *Pſal.* 83.

¶ Corr. Rom.] Anteà & hoc, & ſequens Caput tribuebantur Hieronymo, quemadmodum etiam apud Anſelmum, & in Polycarpo.

XXI. Idem *lib.* 2. *c.* 6. [c. an. 412. *ibid.*]

Varia crimina variis ſunt pœnis afficienda.

Non afferamus ſtateras [x] doloſas, ubi appendamus quod volumus, & quomodo volumus pro arbitrio noſtro dicentes; hoc grave, hoc leve eſt: ſed afferamus Divinam ſtateram de Scripturis ſanctis, tamquam de theſauris Dominicis: & in illa, quid ſit gravius, appendamus: immò non appendamus, ſed à Domino appenſa recognoſcamus. Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cavenda monſtravit, & Idolum [y] fabricatum, atque

[x] *Prov.* 11. *Oſeæ* 12. *Amos* 8.
[y] *Exod.* 32.

adoratum est, & Propheticus liber [z] irâ Regis contemptoris incensus, & schisma tentatum: & Idololatria gladio punita est; exustio libri bellica cæde, & peregrina captivitate; schisma hiatu terræ, sepultis [a] autoribus vivis, & ceteris cælesti igne consumptis. Quis jam dubitaverit hoc esse sceleratius commissum, quod est gravius vindicatum?

z Jer. 36. a Num. 16.

XXII. *Item* GREGORIUS in Moralibus, *lib.* 35. *c.* 6 [b]. [an. 590. *Romæ.*]

Ex sola Ecclesia sacrificium Dominus accipit.

QUia ex sola [c] Ecclesia Catholica veritas conspicitur; apud se esse locum Dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moyses [d] ponitur, ut Dei speciem [e] contempletur; quia, nisi quis fidei soliditatem tenuerit, Divinam præsentiam non cognoscit. De qua soliditate Dominus dicit [f]: *Super hanc petram ædificabo, &c.* & suprà. §. 1. Sola quippe est, per quam sacrificium Dominus libenter accipiat: sola, quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Unde etiam de Agni hostia Dominus præcepit [g]: *In una domo comedetur: nec efferetis de carnibus ejus forâs.* In una namque domo agnus comeditur: quia in una Catholica Ecclesia, vera hostia Redemptoris immolatur. De cujus carnibus divina Lex [h] efferri forâs prohibet: quia sanctum [i] dari canibus vetat. Sola est, in qua bonum fructuosè peragitur: unde & mercedem [k] denarii non nisi qui intra vineam laboraverant, acceperunt. Sola est, quæ intra se positos valida charitatis compage custodit. Unde & aqua diluvii [l] arcam quidem ad sublimiora sustulit: omnes autem, quos extra Arcam invenit, extinxit.

b Et Aug. Serm. 181. de Temp. c. 12. c Ansel. l. 1. c. 56. Polyc. l. 7. tit. 3. d Exod. 33. e al. faciem. f Matth. 16. g Exod. 12. h al. jussio. i Matth. 7. k Matth. 20. l Gen. 7.

XXIII. *Item* AMBROSIUS in Oratione funebri de Obitu Fratris. [an. 383. *Mediolani.*]

Non exhibet fidem Christo, qui corpus ejus discerpit.

ADvocavit [m] ad se Cyprianus α Episcopum Satyrum, nec ullam veram putavit, nisi veræ fidei gratiam: percunctatúsque ex eo est, utrumnam de Episcopis Catholicis esset, hoc est, si cum Romana Ecclesia conveniret. Et fortè ad id locorum in schismate regionis illius Ecclesia erat. Lucifer enim se à nostra communione tunc temporis diviserat: & quamquam pro fide exulasset, & fidei suæ reliquisset heredes; non putavit tamen fidem esse in schismate. Nam etsi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Ecclesiam non tenebant, cujus patiebantur velut quosdam artus dividi, & membra lacerari. Etenim cùm propter Ecclesiam Christus passus sit, & corpus Christi Ecclesia sit; non videtur ab his exhiberi Christo fides, à quibus evacuatur passio ejus, corpúsque distrahitur. Itaque quamvis gratiæ fœnus β teneret, & metueret tanti nominis debitor navigare; tamen eò transire maluit, ubi tutò posset exolvere. Judicabat enim Divinæ solutionis γ gratiam in affectu, ac fide esse: quam quia [n] statim ubi primùm copia liberior Ecclesiæ fuit, implere non distulit; Dei gratiam & accepit desideratam, & servavit acceptam.

m Ansel. l. 12. c. 48. Polyc. l. 7. tit. 4. n quidem. orig.

¶ CORR. ROM. α *Cyprianus.*] Apud B. Ambrosium, & Anselmum legitur, *Advocavit ad se Episcopum Satyrus.* Narrat enim Ambrosius Satyrum fratrem suum, cùm in Sardiniam appulisset, ad se Episcopum Sardum vocasse, ut sciret Luciferianúsne, an Catholicus esset. Sed ob Glossam, & eum, qui casum scripsit, non est mutatum.

β *Fœnus.*] Anteà legebatur, *fœdus.* Restitutum est ex aliquot vetustis exemplaribus, originali, & ceteris Collectoribus.

γ *Solutionis.*] In aliquot manuscriptis, & apud B. Ambrosium, & ceteros Collectores legitur, *Divinæ solutionem gratiæ.* Sed ob Glossam non est emendatum, operæ pretium autem fuerit integrum Ambrosii locum perlegere.

XXIV. *Item* BEDA super Epistolam Joannis secundam, *c. unico.* [c. an. 720. *in Anglia.*]

Etiam corpore ab eo recedendum est, qui fidem Christi non habet.

OMnis [o], *qui recedit, & non permanet in doctrina Christi; Deum non habet. Qui permanet in doctrina Christi, hic & patrem, & filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert; nolite recipere eum in domum: nec Ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Ave; communicat ejus malignis operibus.* Hæc Joannes [p] de Schismaticis, sive Hæreticis detestandis: quæ verbis docuit, etiam factis exhibuit [q]. §. 1. Narrat enim de illo auditor illius sanctissimus, & martyr fortissimus Polycarpus, Smyrnæorum Antistes, quòd tempore quodam, cùm apud Ephesum balneas lavandi gratiâ fuisset ingressus, & vidisset ibi Cerinthum, exilierit continuò, & discesserit non lotus, dicens, fugiamus hinc ne & balneæ ipsæ corruant, in quibus Cerinthus lavat inimicus veritatis. Idem etiam Polycarpus Marcioni aliquando cùm occurrisset, dicenti sibi, Agnoscis nos? respondit, agnosco primogenitum Satanæ.

o 2. Joan. 1. p Irenæus l. 3. c. 3. Eusebius l. 4. c. 14. q al. exercuit.

XXV. *Item* HIERONYMUS ad Damasum. [fortè c. an. 378. è *Palæstina Romam.*]

Profanus est, extra Ecclesiam Beati Petri Agnum comedere tentans.

QUoniam [r] vetusto α Oriens inter se populorum furore collisus indiscissam [s] Domini tunicam, & desuper textam per frusta discerpit, & Christi vineam [t] vulpes exterminant, ut inter lacus [u] contritos, qui non habent aquam, difficilè, ubi fons signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi; ideò mihi cathedram Petri, & fidem Apostolico ore [x] laudatam censui consulendam; inde nunc meæ animæ postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi. Neque verò tanta vastitas elementi liquentis, & interjacens longitudo terrarum me à pretiosæ [y] margaritæ potuit inquisitione prohibere. Ubicumque [z] fuerit corpus, illuc congregantur aquilæ. Profligato à sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta patrum servatur hereditas. Ibi cespite terra fœcundo Dominici seminis puritatem centeno fructu [a] refert: hîc obruta sulcis frumenta in lolium, avenásque degenerant. Nunc in Occidente Sol justitiæ oritur: in Oriente autem Lucifer [b] ille, qui ceciderat, supra Sidera posuit thronum suum. Vos estis [c] lux Mundi, vos sal terræ, vos aurea [d] vasa, & argentea: hîc testacea vasa vel lignea, virga ferrea β, & æterno operiuntur incendio. Quamquam igitur tui me terreat magnitudo, invitat tamen humanitas. A Sacerdote victima salutem [e], à pastore præsidium ovis flagito. Fatiscat [f] invidia Romani culminis, recedat ambitio. Cum successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum præmium [g], nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communione consocior. Super illam petram [h], ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum Agnum [i] comederit, profanus est. Si quis in arca [k] Noë non fuerit, peribit regnante diluvio. Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigravi, quæ Syriam juncto Barbariæ fine determinat [l], nec possum sanctum Domini, tot interjacentibus spatiis, à Sanctimonia tua semper expetere; ideò hîc collegas tuos Ægyptios confessores sequor, & sub onerariis navibus parva navicula delitesco. Non novi Vitalem: Meletium respuo: ignoro Paulinum. Quicumque [m] tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est; Antichristi est.

r Ansel. l. 1. c. 64. Polyc. l. 7. tit. 4. s Joan. 19. t Cant. 2. u Jer. 2. x Rom. 1. y Matth. 13. z Ibid. 24. a Matth. 13. b Esa. 14. c Matth. 5. d 2. Tim. 2. e victimam salutis. orig. f Facessat, vera lectio. g primum. orig. h Matth. 16. i Exod. 12. k Gen. 7. l al. distermi-nat. m Matth. 12.

¶ CORR. ROM. α *Vetusto.*] Anteà legebatur, *vetus.* Emendatum est ex originali, quoniam Glossa nihilominus convenit.

β *Virga ferrea.*] Apud B. Hieronymum legitur, *Virgam ferream, & æternum opperiuntur incendium.* Sed ob Glossam non est emendatum: quæ etiam causa fuit, cur aliquot aliis locis satis visum fuerit indicare in margine lectionem ipsam originalis.

XXVI. *Item* AMBROSIUS in Commentariis *ad c.* 9. Lucæ. [an. 376. *Mediolani.*]

Hæreticorum consortia à Catholicis sunt fugienda.

QUæ dignior [n] domus Apostolicæ prædicationis ingressu, quàm sancta Ecclesia? aut quis præferendus magis omnibus videtur esse, quàm Christus? qui pedes [o] suis lavare consuevit hospitibus, & quoscumque suâ receperit domo, pollutis non patitur habitare vestigiis, sed maculosos, licèt vitæ prioris, in reliquum tamen dignatur mundare [p] processûs? Hic est igitur solus, quem nemo deserere debet, nemo mutare: cui benè dicitur [q]: *Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus.* Vides executorem Cælestium præceptorum, qui quoniam non mutavit hospitium, Cælestis consortium habitationis [r] emeruit? Fides igitur [s] in primis Ecclesiæ quærenda mandatur: in qua, si Christus habitator sit, haud dubiè fit legenda. Sin verò populus perfidus, aut præceptor hæreticus deformet habitaculum; vitanda Hæreticorum communio, fugienda Synagoga censetur, excutiendus pedum pulvis: ne fatiscentibus perfidiæ sterilis siccitatibus, tamquam humi arido, arenosóque mentis tuæ vestigium polluatur. Nam sicut corporeas infirmitates populi fidelis suscipere in se debet Evangelii prædicator, & tamquam propriis inania gesta pulveri comparanda allevare, atque abolere vestigiis, juxta quod scriptum est [t]: *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* ita, si qua est Ecclesia, quæ fidem respuat, nec Apostolicæ prædicationis fundamenta possideat, ne quam labem perfidiæ possit aspergere, deserenda est. Quod Apostolus quoque evidenter asserit, dicens [u]: *Hæreticum hominem, post unam, & secundam correptionem, devita.*

n Ansel. l. 5. c. 23. Polyc. l. 3. tit. ult. o Joan. 13. p mutare. orig. q Joan. 6. r al. consecrationis. s Polyc. l. 7. tit. 7. t 2. Cor. 11. u ad Tit. 3.

XXVII. *Item* BEDA super Matthæum in Homilia de Festo Apostolorum Petri, & Pauli, *ad c.* 16. Matthæi [x]. [c. an. 720. *in Anglia.*]

Nec peccatis solvi, nec Cæleste regnum ingredi potest, qui ab unitate Ecclesiæ est divisus.

QUicumque [y] ab unitate fidei, vel societatis Petri Apostoli quolibet modo semetipsos segregant; tales nec vinculis peccatorum absolvi, nec januam possunt regni Cælestis ingredi.

x Ibi Glossa ord. y Ivo, p. 5. c. 25.

XXVIII. *Item* HIERONYMUS in Amos Prophetam, *ad c.* 5. [an. 408. *in Palæstina.*]

Non suscipiuntur eorum sacrificia, quorum fides reprobatur, & vita.

ODi [z], *& projeci* [a] *festivitates vestras: & non capiam odorem cœtuum vestrorum. Quòd si attuleritis mihi holocaustomata, & munera vestra non accipiam, & vota pinguium vestrorum non respiciam.* §. 1. Odit autem Deus [b], & non solùm odit, sed & projecit festivitates eorum α, qui non

z Ivo, p. 2. c. 108. a Amos 5. b I. q. I. odit Deus, aliquot verbis omissis.

celebrant feſtivitates Dei, ſed ſuas. *& poſt pauca.*

§. 2. Odiſſe β autem, & projicere, & non odorari, humana loquitur ſimilitudine, ut nos affectum Dei noſtris ſermonibus cognoſcamus. Et ſi obtulerint holocauſta, ut videantur jejunare, dare eleemoſynas, pudicitiam polliceri (quæ holocauſta ſunt vera); non ea ſuſcipit Dominus: nec dignatur aſpicere pinguiſſimas hoſtias eorum. Non enim ſacrificiorum magnitudinem, ſed offerentium merita, cauſaſque dijudicat. §. 3. Unde & vidua, quæ in Evangelio [c] in corbonam duo minuta miſerat, omnibus à Salvatore præfertur: quia Dominus non ea, quæ offeruntur, ſed voluntatem reſpicit offerentium.

[c] *Marc.* 12.

¶ Corr. Rom. α *Eorum.*] In Commentariis B. Hieronymi hic, quemadmodum & aliis locis hujus Capitis ſunt aliquot verba interpoſita. Sed Ivo hoc loco habet ut Gratianus.

β *Odiſſe.*] Ante hæc verba apud B. Hieronymum, & Ivonem antecedit *c. odit. ſuprà I. q.* 1.

XXIX. *Itém* Augustinus de Sermone Domini in monte, *lib.* 1. *c.* 9. [c. an. 393. *in Africa.*]

Ubi charitas non eſt, ibi fides, vel juſtitia locum non habet.

UBi ſana fides non eſt, non poteſt eſſe juſtitia: quia juſtus [d] ex fide vivit. Neque Schiſmatici aliquid ſibi ex iſta mercede promittant: quia ſimiliter, ubi charitas non eſt, non poteſt eſſe juſtitia. Dilectio enim [e] proximi malum non operatur; quam ſi haberent, non dilaniarent corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia.

[d] *Abacuc* 2. *& Rom.* 1.
[e] *Rom.* 13.

XXX. *Item* Innocentius Papa I. ad Alexandrum, *Epiſt.* 18. [c. an. 410. *Româ in Syriam.*]

A fide recedens, Spiritûs perfectionem amittit.

HÆretici [f], cùm à fide Catholica deſciverunt, perfectionem Spiritûs, quam acceperant, amiſerunt.

[f] I. *q.* 1. *Arianos.* Anſel. *l.* 11. *c.* 52. Polyc. *l.* 7. *tit.* 5.

XXXI. *Item* Cyprianus Magno filio ſalutem, *lib.* 1. *Epiſt.* 6. [c. an. 257. *in Africa.*]

Patri officii α poteſtate penitùs carent Hæretici.

DIdicimus [g] omnes [h] omnino Hæreticos, & Schiſmaticos nil habere poteſtatis, ac juris. Propter quod Novatianus nec debet, nec poteſt excipi, quominus ipſe quoque extra Eccleſiam conſiſtens, & contra pacem, ac dilectionem Chriſti faciens inter Adverſarios, & Antichriſtos computetur. *& paulò pòſt.* §. 1. Eccleſia una eſt: quæ una & intùs eſſe, & foris non poteſt. Si enim apud Novatianum eſt, apud Cornelium non fuit. Si verò apud Cornelium fuit, qui Fabiano Epiſcopo legitima ordinatione ſucceſſit, & quem præter Sacerdotii honorem Martyrio quoque Dominus glorificavit; Novatianus in Eccleſia non eſt, nec Epiſcopus computari poteſt, qui Evangelica, & Apoſtolica traditione contempta, nemini ſuccedens, à ſeipſo ortus [i] eſt. Habere namque, aut tenere Eccleſiam nullo modo poteſt, qui ordinatus in Eccleſia non eſt. *& paulò pòſt.*

[g] Dicimus. *orig.*
[h] Anſel. *l.* 12. *c.* 41. Polyc. *l.* 7. *tit.* 5.
[i] *al.* ordinatus.

§. 2. Quòd verò [k] eumdem, quem & nos, Deum patrem, eumdem filium Chriſtum, eumdem Spiritum Sanctum noſſe dicuntur; nec hoc adjuvare tales poteſt. *& infrà.*

[k] VII. *q.* 1. *denique.* §. *quòd verò.*

§. 3. Invenimus in tali facinore non ſolùm duces [l], & autores, ſed etiam participes pœnis deſtinari, niſi à communione malorum ſe ſeparaverint, præcipiente per Moyſem Domino, & dicente [m]; *Separamini à tabernaculis hominum iſtorum duriſſimorum: & nolite tangere ab omnibus, quæ ſunt eis; ne ſimul pereatis in peccatis eorum.* Et quod comminatus per Moyſem Dominus fuerat, implevit, ut quiſquis ſe à Chore, & Dathan, & Abiron non ſeparaſſet, pœnas ſtatim pro impia communione perſolveret. Quo exemplo oſtenditur, & probatur obnoxios omnes & culpæ, & pœnæ futuros, qui ſe Schiſmaticis contra Præpoſitos, & Sacerdotes irreligioſa temeritate miſcuerint: ſicut etiam per Oſee Prophetam Spiritus Sanctus teſtatur, & dicit [n]: *Sacrificia eorum, tamquam panis luctûs: omnes, qui manducant ea, contaminabuntur;* docens ſcilicet, & oſtendens omnes omnino cum autoribus ſupplicio conjungi, qui fuerint eorum peccato contaminati. Quæ ergo apud eos merita eſſe circa Deum poſſunt, quibus ſupplicia divinitùs irrogantur? *& infrà.* §. 4. Si autem foris cuncti Hæretici, & Schiſmatici non habent Spiritum Sanctum, & ideò apud nos eis [o] manus imponitur, ut hìc accipiatur, quod illic nec eſſe, nec dari poteſt; manifeſtum eſt nec remiſſionem peccatorum dari per eos poſſe, quos conſtet Spiritum Sanctum non habere.

[l] I. *q.* 1. *ſi quis inquit.* §. *quare qui.*
[m] *Num.* 16.
[n] *Oſee* 9.
[o] *Abeſt ab orig.*

¶ Corr. Rom. α *Officii.*] Sic eſt emendatum ex pleriſque vetuſtis. Anteà legebatur, *ſacrificii.*

XXXII. *Item* Liberius Papa in Epiſtola ad Athanaſium. [fortè c. an. 355. *Româ in Ægyptum.*]

Proprio ſpolientur honore, qui contra pacem Eccleſiæ nituntur.

QUi contra [p] Eccleſiæ pacem ſunt, ſi dignitatem aut cingulum militiæ [q] habeant; nudentur eis. Si autem ſunt privati; ſi quidem nobiles exiſtunt, ſuarum ſubſtantiarum proſcriptionem patiantur: ſi autem ignobiles, non ſolùm in corpore verberentur, ſed exilio perpetuo caſtigentur.

[p] Anſel. *l.* 5. *c.* 63.
[q] *al.* aut militiam.

XXXIII. *Item* Pelagius Papa. [c. an. 557. *Romæ.*]

Nec conſecrat, nec conſecratur in Schiſmate conſtitutus Epiſcopus.

PUdenda [r], ut ita dicam, rapina in diviſione eſt non conſecratus, ſed execratus Epiſcopus. Si enim ipſum nomen conſecrationis rationabili, ac vivaci intellectu diſcutimus; is, qui cum univerſali detrectat conſecrati Eccleſia, conſecratus dici, vel eſſe nulla ratione poterit. Conſecrare enim eſt, ſimul ſacrare. Sed ab Eccleſiæ viſceribus diviſus, & ab Apoſtolicis ſedibus ſeparatus execrat ipſe potiùs, & non conſecrat. Jure ergo execratus tantùm, non conſecratus poterit dici, quem ſimul ſacrare in unitate conjunctis membris non agnoſcit Eccleſia. Videamus tamen, utrùm vel ipſarum conſuetudinem partium in ſua ordinatione [s] conſervaverint. Nempe is mos antiquus fuit, ut quia pro longinquitate, vel difficultate itineris ab Apoſtolico oneroſum illis fuerat ordinari, ipſi ſe invicem Mediolanenſis, & Aquileïenſis ordinare Epiſcopi debuiſſent: ita tamen, ut in ea civitate, in qua erat ordinandus Epiſcopus, alterius civitatis Pontifex occurrere debuiſſet: ut & ordinandi electio à præſenti ordinatore ex conſenſu univerſalis cui præficiendus erat, Eccleſiæ meliùs, ac faciliùs potuiſſet agnoſci: & in ſua, qui ad Epiſcopatum provehendus erat, nec tamen ordinatori ſuo ſubdendus fuerat, ordinaretur Eccleſia. Etenim cùm, ſicut diximus, Eccleſia una ſit, cui in Canticis Canticorum dicitur [t]: *Una eſt columba mea;* nullam aliam eſſe conſtat, niſi quæ in Apoſtolica eſt radice fundata: à quibus ipſam fidem in univerſo propagatam Orbe non poteſt dubitari. Quod vobis, licèt notiſſimum omnino ſit, beati tamen Auguſtini teſtimonio comprobemus. Audite, quid in quodam opere ſuo præclariſſimus Doctor dicat Eccleſiæ. Ait enim [u]. [Quòd ſi nullo modo rectè dici poteſt Eccleſia, in qua ſchiſma eſt, reſtat; ut quoniam Eccleſia nulla eſſe non poteſt, ea ſit quam in Sedis Apoſtolicæ per ſucceſſiones Epiſcoporum radice conſtitutam, nullorum hominum malitia (etiamſi nota excludi [x] non poſſit, ſed pro temporis ratione toleranda judicetur,) ullo modo valeat extinguere.]

[r] Anſel. *l.* 12. *c.* 42. Polyc. *l.* 7. *tit.* 5.
[s] *al.* ex ordinatione.
[t] *Cant.* 6.
[u] Simile quiddam *ſup. diſt.* 11. *c. palam.*
[x] *al.* & excludi.

XXXIV. Idem [11]. [c. an. 557. *Romæ.*]

Unitati non communicat Schiſmaticis conſentiens.

SChiſma [y] ſiquidem ipſum, quod Græcum nomen eſt, ſciſſuram ſonat. Sed in unitate ſciſſura eſſe non poteſt. Non ergo unitati communicant, qui Schiſmaticis communicant. Partes ſibi ipſi fecerunt, & ab eo, quod unum eſt, ut Apoſtoli Judæ [z] jam verbis loquar, ſemetipſos ſegregantes, Spiritum non habent. Quibus omnibus illud efficitur, ut quia in unitate unum non ſunt, ut quia in parte eſſe voluerunt, ut quia Spiritum non habent corporis Chriſti; ſacrificium habere non poſſunt. §. 1. Non autem nobis nunc illa quæſtio eſt, utrùm tolerare Malos, ſed utrùm debeamus Schiſmaticis ſociari. Si enim etiam ipſi [12], licèt in ſuo ſenſu abundantes, intra materna tamen poſiti viſcera [a] quærerent [13] veritatem; à nobis repellendi non erant, donec apud eos ratione duce rei veritas claruiſſet. Sed quia ſe ab univerſali Eccleſia diviſerunt, ſicut Beatus Auguſtinus ait [b]; omnis Catholicus ſecurus eam partem deteſtatur, cui Eccleſiam univerſalem Apoſtolicis ſedibus roboratam non communicare cognoſcit. §. 2. Nec enim levigat crimen eorum: magis verò auget, quòd eos diu reſtitiſſe dixiſtis, ne Apoſtolicis communicantes ſedibus in ſua communione reciperent. In hoc enim dum & illi culpandi ſunt, qui communicare talibus voluerunt; multò magis tamen illi execrandi ſunt, qui non ſolùm in Sacerdotibus communionem Apoſtolicarum ſedium, verùm etiam in ipſis Laicis ſpreverunt. Sed nec illud eis prodeſt, quòd eos in eiſdem literis vel ignorantiâ rationis, vel ſimplicitate intellectûs ſui à noſtra ſe communione ſuſpendiſſe perhibetis. Idipſum enim magis eſt, propter quod Schiſmatici ſunt: quia non eos diverſa ſentiendi judicium, ſed quædam apud ſe delata, ſibi tamen incognita metuentes, & contra Apoſtolicam [14] Sedem temerè credentes peſſima diviſit opinio.

[y] Anſel. *l.* 12. *c.* 44. Polyc. *l.* 7. *tit.* 5.
[z] *Judæ* 1.
[a] *al.* ubera.
[b] Sup. *ead. c. pudenda.*

§. 3. Quod ſchiſma ſpecialiter eſſe Beatus denuntiat Auguſtinus, dicens de talibus [c]. [Adverſùs autoritatem illarum Eccleſiarum, quæ ab Apoſtolica α ſede Epiſtolas accipere meruerunt, temerè credendo; immaniſſimum Schiſmatis crimen à ſe propulſare non poterit.] Ad ſummam, aut illos Eccleſiam eſſe creditis, & (cùm duæ Eccleſiæ eſſe non poſſint,) nos, quod abſit, Schiſmaticos judicabitis: aut ſi veram in Apoſtolicis ſedibus eſſe conſtat Eccleſiam, & illos ab unitate diviſos cognoſcite, & communionis quæſtionem eſſe ſublatam, quam veram niſi in unitate conſtat eſſe non poſſe. §. 4. Noli ergo [d], quaſi nulla Schiſmaticorum, atque Eccleſiæ differentia ſit, velle indifferenter utrorumque ſacrificiis ſociari. Non eſt Chriſti corpus, quod Schiſmaticus conficit, ſi veritate duce dirigimur. Nec enim diviſum eſſe Chriſtum poterit quiſquam ſine Apoſtoli [e] reprobatione confingere. Unam ut ſæpè dictum eſt, quæ Chriſti corpus eſt, conſtat eſſe Eccleſiam: quæ in duo, vel in plura dividi non poteſt. Simul enim cùm ab ea quiſque receſſerit, eſſe deſiſtit Eccleſia.

[c] *diſt.* 19. *in Canonicis.*
[d] Deuſdedit, *p.* 1. *c.* 2.
[e] 1. *Cor.* 1.

¶ CORR. ROM. α *Ab Apoſtolica.*] Apud Anſelmum, & in Polycarpo legitur, *quæ Apoſtolicas ſedes*, & *Epiſtolas accipere meruerunt.* Et convenit cum verbis B. Auguſtini libro ſecundo de doctrina Chriſtiana, *cap.* 8. prout notatum eſt ſuprà *diſt.* 19. *in Canonicis.*

¶ PITH. 11 *Idem.*] Addit V. C. 2. *Victori & Pancratio illuſtribus.*

12 *Ipſi.*] V. C. *Iſti.*

13 *Quærerent.*] V. C. *quæritent.*

14 *Apoſtolicam ſedem.*] V. C. *Apoſtolicas ſedes.*

XXXV. *Item* NICOLAUS Papa ſcribit Michaëli Auguſto, *Epiſt.* 7. [an. 865. *Româ Conſtantinopolim.*]

Ex quo α Epiſcopus fidei contraria docet, alium excommunicare non poteſt.

f Ivo, *p.* 14 *c.* 58. Pann. *l.* 5. *c.* 134.

AIt Celeſtinus [f] β Papa, Orientalibus Epiſcopis ſcribens: [Si quis ab Epiſcopo Neſtorio, aut ab aliis, qui eum ſequuntur, ex quo talia prædicare cœperunt, vel excommunicatus, vel exutus eſt, ſeu Antiſtitis, ſeu Clerici dignitate, hunc in noſtra communione & duraſſe, & durare manifeſtum eſt: nec judicamus eum remotum: quia non poterat quemquam ejus removere ſententia, qui ſe jam præbuerat ipſe removendum.]

¶ CORR. ROM. α *Ex quo.*] Emendata eſt hæc Rubrica ex pleriſque vetuſtis.

β *Celeſtinus.*] Nicolaus hîc citat Epiſtolam Celeſtini Papæ, ſcriptam Joanni, Juvenali, &c. Epiſcopis per Orientem, prout eſt in Conc. Epheſino Vaticanæ Bibliothecæ, & Lutetiæ impreſſo.

g Nicolaus *ibid.* ex eodem Celeſtino ad Clerum Conſtantinop.

XXXVI. *Item* [g] IDEM *ibid.* ex Celeſtino [ad Clerum Conſtantinopolitanum. an. 865. *Româ Conſtantinopolim.*]

Non habentur excommunicati, qui ab Hæreticis excommunicantur.

h Ivo, *p.* 14. *c.* 59. Pann. *l.* 5. *c.* 135.

APertè [h], inquit, Sedis noſtræ ſanxit autoritas, nullum ſive Epiſcopum, ſive Clericum, ſeu profeſſione aliqua Chriſtianum, qui à Neſtorio, vel ejus ſimilibus, ex quo talia prædicare cœperunt, vel loco ſuo, vel communione dejecti ſunt, vel dejectum, vel excommunicatum videri: ſed hi omnes in noſtra communione & fuerunt, & hucuſque perdurant; quia neminem vel dejicere, vel removere poterat, qui prædicans talia titubabat. Intellexiſtiſne α Imperator ex ſuperiùs memoratis non potuiſſe, ut non dicamus Prælatum ſuum, ſaltem quemlibet removere, qui fuerant olim ipſi remoti; nec dejicere quemquam, qui fuerant jam antè proſtrati?

¶ CORR. ROM.] Hîc etiam citatur à Nicolao alia Epiſtola ejuſdem Celeſtini, quæ eſt inter acta ipſius Concilii Epheſini.

α *Intellexiſtiſne.*] Hîc incipiunt propria Nicolai verba.

XXXVII. IDEM NICOLAUS Papa ibidem paulò inferiùs. [an. 865. *Româ Conſtantinopolim.*]

Ad judicandum Excommunicati non recipiantur.

i In Can. Apoſt. 32. *al.* 34. & in Conc. Antioch. *c.* 7.

MIramur [i], quomodo Excommunicati ad judicandum recepti ſint, cùm ſecundùm Apoſtolicos Canones ſine commendatitiis literis in communione ſola recipi prohibeantur. Abſurdum etenim eſt, ut cui non licet etiam cum minimis, juxta Sacras regulas communicare, liceat penes vos etiam de majoribus judicare.

GRATIAN.

k I. *q.* 1. *quod quidam.*

HIS autoritatibus perſpicuè monſtratur, quòd ex quo aliquis contra fidem cœperit aliquid docere, nec dejicere quemquam valet, nec damnare. §. 1. Objicitur tamen illud Auguſtini [k]: [Recedentes à fide nec Baptiſma, nec baptizandi poteſtatem amittunt.] Cùm ergo Sacerdotalem unctionem utraque poteſtas, videlicet baptizandi, & excommunicandi ſequatur; à fide recedentes, aut utramque retinebunt, aut utrâque carebunt. Sed aliud eſt poteſtas officii, aliud executio. Plerumque officii poteſtas vel accipitur, veluti à Monachis in Sacerdotali unctione, vel accepta ſine ſui executione retinetur: veluti à Suſpenſis, quibus adminiſtratio interdicitur, poteſtas non aufertur. A fide itaque recedentibus poteſtas non adimitur: ſicut redeuntibus non redditur: ne non homini, ſed Sacramento injuria fieri videatur. Unde ab Hæreticis baptizati, vel ordinati, cùm ad unitatem Catholicæ fidei redierint, ſi fortè intuitu Eccleſiaſticæ pacis in ſuis recipiantur Ordinibus; non iterabitur Sacramentum, quod in forma Eccleſiæ probabitur miniſtratum: ſed per impoſitionem manûs præſtabitur virtus Sacramenti, quæ extra Eccleſiam nulli docetur eſſe collata. Cùm ergo utraque poteſtas in Hæreticis remaneat, ſi Hæreticus Catholicum, vel alium Hæreticum excommunicaverit, ut in communionem ſuæ hæreſis illum deducat, quia iniqua eſt ſententia, pondere caret.
§. 2. Quòd ſi in Catholicum pravè viventem, vel in Hæreticum flagitiis, vel facinoribus deditum, ut aliàs ad rectè vivendi normam uterque redeat, ſententiam dederit; an uterque, àn Hæreticus tantùm ejus ſententiâ teneatur, meritò quærendum videtur. Poteſt autem dici Catholicum ſententiâ Hæretici minimè teneri. Non enim poteſt oris gladio ferire, quem accuſare, vel in quem teſtificari non valet. Si enim quos Divina teſtimonia non ſequuntur, quia extra Eccleſiam ſunt, pondus humani teſtimonii [l] perdiderunt adversùs eos, qui in Eccleſia eſſe videntur; nec adversùs eoſdem Eccleſiaſticæ autoritatis pondus habere poterunt, qui ab ejus fide diſceſſiſſe probati ſunt; atque ideò ab Eccleſia ſunt condemnati. In Hæreticum autem poteſtatem habere videtur Hæreticus: ſicut & Diabolus poteſt in Malis, tamquam in pecore ſuo. Unde ſcribit

l II. *q.* 7. *ſ. Hæreticus.*

XXXVIII. AUGUSTINUS Vincentio Donatiſtæ, & Rogatiſtæ, *Epiſt.* 48. [c. an. 408. *in Africa.*]

Pro aliquo facinore ab Hæreticis excommunicatus, à Catholicis non eſt recipiendus.

m XXIII. *q.* 7. *c.* 1. §. *quiſquis.* Polyc. *l.* 7. *tit.* 5. Ivo, *p.* 3. *c.* 179.

QUiſquis [m] pro aliquo flagitio, vel facinore projectum à vobis ita ſuſcipit, ſicut ſuſcipiuntur, qui excepto errore, quo à nobis ſeparamini, ſine crimine apud vos vixerunt; diſplicet nobis. Sed nec facilè iſta monſtratis: &, ſi monſtretis, nonnullos toleramus, quos corrigere, vel punire non poſſumus: neque propter paleam relinquimus aream Domini: neque propter piſces malos rumpimus retia Domini: neque propter hædos in fine ſegregandos deferimus gregem Domini: neque propter vaſa facta in contumeliam migramus de domo Domini.

XXXIX. IDEM ad Euſebium, *Epiſt.* 169. [c. an. 397. *ibid.*]

Quiſquis propter diſciplinam ab Hæreticis excommunicatur, non eſt à Catholicis recipiendus.

n Ivo, *p.* 6. *c.* 390.

SUbdiaconus [n] quondam Spanienſis Eccleſiæ, vocabulo Primus, cùm ab acceſſu indiſciplinato Sanctimonialium prohiberetur, atque ordinata & ſana præcepta contemneret; à Clericatu remotus eſt. & *infrà.* §. 1. Ego, ſi Domino [o] placet, iſtum modum ſervo, ut quiſquis apud eos propter diſciplinam degradatus, ad Catholicam tranſire voluerit; in humiliatione pœnitentiæ recipiatur, quo & ipſi eum forſitan cogerent, ſi apud eos manere voluiſſet.

o Ivo, *p.* 6. *c.* 391.

GRATIAN.

p Sup. *eâd. c. quiſquis,* & *c. Subdiaconus.*

q Sup. *eâd. miramur.* in verbis Gratian.

SED illud Auguſtini [p] intelligitur dictum non propter ſententiam, cujus poteſtas nulla eſt extra Eccleſiam, ſed in deteſtationem criminum, quæ in Hæreticis, ſicut in Catholicis, æquè ſunt punienda. Poteſt tamen illud Auguſtini [q] de poteſtate baptizandi intelligi, non ligandi, aut ſolvendi, vel cetera Sacramenta miniſtrandi. Baptiſma namque ſive ab Hæretico, ſive à Laico miniſtratum fuerit, dummodo in unitate Catholicæ fidei accipiatur, non carebit effectu. Alia verò Sacramenta, ut ſacri corporis & ſanguinis Domini, excommunicationis, vel reconciliationis, ſi ab Hæretico, vel Catholico non Sacerdote miniſtrentur; vel nullum, vel lethalem habebunt effectum. Unde & ab omnibus fidelibus nullatenus ſunt recipienda. Hinc ſcribit

XL. AUGUSTINUS *in* 1. *lib.* de Baptiſmo contra Donatiſtas, *c.* 2. [c. an. 412. *ibid.*]

In extremo poſitus etiam ab Hæretico pœnitentiam accipere valet.

r Polyc. *l.* 7. *tit.* 3. Anſel. *l.* 9. *c.* 49. Ivo, *p.* 1. *c.* 170.

SI quem fortè [r] coëgerit extrema neceſſitas, ubi Catholicum, per quem accipiat, non invenerit, & in animo pace Catholica cuſtodita, per aliquem extra unitatem Catholicam poſitum acceperit, quod erat in ipſa Catholica unitate percepturus; ſi ſtatim etiam de hac vita migraverit, non eum niſi Catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus; cùm ſe Catholicæ congregationi etiam corporali præſentia reddiderit, unde numquam corde diſceſſerat, non ſolùm non improbamus quod fecit, ſed etiam ſecuriſſimè, veriſſiméque laudamus: quia præſentem Deum credidit cordi ſuo, ubi unitatem ſervabat: & ſine ſancti Baptiſmi ſacramento (quod ubicumque invenit, non hominum, ſed Dei eſſe cognovit) noluit ex hac vita migrare. Si quis autem, cùm poſſet in ipſa Catholica accipere, aliqua mentis perverſitate [ſ] elegerit in ſchiſmate baptizari; etiamſi poſteà α venerit ad Catholicam Eccleſiam; certum eſt ibi [t] prodeſſe Sacramentum, quod alibi accipi quidem poteſt, prodeſſe autem non poteſt: perverſus, & iniquus eſt, & tantò pernicioſiùs, quantò ſcientiùs.

ſ *al.* per aliquam mentis perverſitatem.

t *al.* illi.

¶ CORR. ROM. α *Poſteà.*] In originali legitur (*etiamſi poſteà venire ad Catholicam cogitat, quia certus eſt ibi prodeſſe Sacramentum, quod alibi accipi quidem poteſt, prodeſſe autem non poteſt) perverſus*, &c. Sed ob Gloſſam non eſt emendatum.

XLI. *Item* JULIUS Papa [u]. [fortè ex Pœnit. Theod. c. an. 680. *in Anglia.*]

u *al.* Eutychianus. *al.* ex Pœnit. Theod.

Per annum pœniteat, qui de manu Hæretici neſciens prohibitam communionem accepit.

x Polyc. *l.* 7. *tit.* 5. Burch. *l.* 19. *c.* 105. Ivo, *p.* 15. *c.* 117.

SI quis dederit [x], aut acceperit communionem de manu Hæretici, & neſcit, quòd Catholica Eccleſia contradicit; poſteà intelligens annum integrum pœniteat. Si autem ſcit, & neglexerit, & poſteà pœnitentiam egerit; decem annos pœniteat. Alii judicant ſeptem, & quidam humaniùs, ut quinque annos pœniteat. §. 1. Si quis permiſerit Hæreticum Miſſam ſuam celebrare in Eccleſia Catholica, & neſcit: quadraginta dies pœniteat: ſi pro reverentia ejus; annum integrum pœniteat:

pœniteat: si pro damnatione Ecclesiæ Catholicæ, & consuetudinis Romanorum; projiciatur ab Ecclesia, sicut hæreticus, nisi habeat pœnitentiam: si habuerit, decem annos pœniteat. Si recesserit ab Ecclesia Catholica in congregationem Hæreticorum, & aliis persuaserit, & postea pœnitentiam egerit; duodecim annos pœniteat, tres extra α Ecclesiam, septem inter Audientes, & duos adhuc extra communionem. De his in Canone dicitur, ut duodecimo β anno communionem sine oblatione percipiant.

¶ Corr. Rom. α *Tres extra.*] Apud Burchardum, & Ivonem legitur, *quatuor extra Ecclesiam, sex inter Audientes, &c.*

β *Duodecimo.*] Burchardus & Ivo habent, *decimo.*

XLII. *Item* Gregorius Papa I. *lib.* 3. Dialog. *c.* 31. [an. 593. *Romæ.*]

Potius est mortem arripere, quàm de manu Hæretici communionem accipere.

Coepit y Ermenegildus Rex juvenis Terrenum Regnum despicere, & forti desiderio Cæleste quærens, in ciliciis vinculatus jacens omnipotenti Deo ad se confirmandum z preces effundere, tantóque sublimiùs gloriam transeuntis Mundi despicere, quantò & religatus agnoverat nil fuisse, quod potuerit auferri. Superveniente a autem Paschalis festivitatis die, intempestæ noctis silentio ad eum perfidus pater [15] Arianum Episcopum misit, ut de ejus manu sacrilegæ consecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus, Ariano Episcopo venienti exprobravit, ut debuit, ejúsque à se perfidiam dignis increpationibus repulit: quia etsi exteriùs jacebat ligatus, apud se tamen in magno mentis culmine stabat securus. Ad se itaque reverso Episcopo Ariano pater infremuit; statímque suos apparitores misit, qui constantissimum confessorem Dei illic, ubi jacebat, occiderent. Quod & factum est.

y Polyc. *l.* 7. *tit.* 6.

z *al.* confortandum.

a I. *q.* 1. *superveniente.*

¶ Pith. [15] *Pater.*] Lewigildus, Arianus.

AN POST MORTEM ALIQUIS POSSIT EXCOMMUNICARI.

QUÆSTIO II.

Gratian. 1. Pars.

" Quòd autem post mortem, nullus excommunicari valeat, vel absolvi; ex verbis Evangelii monstratur, quibus dicitur a: *Quodcumque ligaveris super terram, &c.* Super terram, inquit, non sub terra: ostendens, quòd Viventes pro varietate suorum meritorum solvere possumus, vel ligare; de Mortuis autem sententiam ferre non possumus. Unde scribens

a *Matth.* 16.

I. Leo Papa I. Rustico Narbonensi Episcopo, *Epist.* 90. *c.* 7. al. *Epist.* 92. *c.* 6. [an. 443. *Romà in Galliam.*]

Non possunt ab Ecclesia absolvi post mortem, qui in hac vita ab ea noluerunt absolvi.

De communione b privatis, & ita defunctis α.] Horum causa Dei judicio reservanda est, in cujus manu fuit, ut talium obitus non [1] usque ad communionis remedium differretur. Nos autem, quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non possumus.

b Burch. *l.* 11. *c.* 52. Ivo, *p.* 14. *c.* 60. Pann. *l.* 5. *c.* 118.

¶ Corr. Rom. α *De communione privatis, & ita defunctis.*] Verba hæc in codice Canonum sunt titulus vigesimi Decreti Leonis I. & ea Burch. non habet. Reliqua verò sunt ipsius Leonis verba.

¶ Pith. [1] *Non.*] Abest in 2. V. C.

II. *Item* Gelasius Papa I. in Commonitorio, Fausto Magistro fungenti Legationis officio apud Constantinopolim. [an. 493. *Romà Constantinopolim.*]

Ecclesia viventes potest ligare, vel solvere, non Mortuos.

Legatur c ex quo est religio Christiana, vel certè detur exemplum in Ecclesia Dei à quibuslibet Pontificibus, ab ipsis Apostolis, ab ipso denique Salvatore veniam, nisi se [2] corrigentibus fuisse concessam. Auditum enim d [3] sub isto Cælo nec legitur omnino, nec dicitur, quod eorum voce depromitur: date veniam nobis, dum [4] tamen nos in errore duremus. Id quoque pariter [5] ostendant, qui nobis Canones nituntur opponere; quibus hoc Canonibus, quibus regulis, qua lectione, quóve documento, sive ab ipsis Apostolis (quos potiores merito fuisse non dubium est) seu ab ipso Domino Salvatore, qui judicaturus creditur vivos & mortuos, sive factum est umquam, vel faciendum esse mandatur? Mortuos suscitasse Christum legimus: in errore mortuos absolvisse non legimus. Et qui certè hoc faciendi solus habuit potestatem, Beato Petro principaliter mandat Apostolo e: *Quæ ligaveris super Terram, ligata erunt & in Cælis* [6]: *& quæ solveris super Terram, erunt soluta & in Cælis* [7]. Super Terram, inquit. Nam in hac ligatione defunctum nusquam dixit absolvi.

c Polyc. *l.* 7. *tit.* 1.

d *al.* autem.

e *Matth.* 16.

¶ Corr. Rom.] In Commonitorio, ex quo sumptum est Caput hoc, anteà narratur, Senatores Constantinopolitanos petiisse à Gelasio, ut sibi liceret communicare cum Acacio ab Apostolica sede excommunicato, háncque sibi veniam concedi poposcisse. Quorum absurdam petitionem rejiciens Gelasius, hæc quæ in hoc Capite continentur ipsi Fausto, quem Constantinopolim mittebat, in Commonitorio suggessit.

¶ Pith. [2] *Se.*] Abest in V. C.
[3] *Enim.*] 2. V. C. *autem.*
[4] *Dum.*] 2. V. C. *ut.*
[5] *Pariter.*] V. C. *par est.*
[6] [7] *Cælis.*] V. C. *Cælo.*

III. *Item* Urbanus II. Guitmundo Episcopo. [c. an. 1090. *Romà in Campaniam.*]

Non oportet ab eorum eleëmosynis post mortem abstinere, quibus in vita communicare non destitimus.

Sanè f quod super Richardo filio Borelli vestra Fraternitas se egisse innotuit pro zelo Dei, & animarum charitate laudamus. Sed non adeò timendum: non adeò est vobis ab ejus eleëmosynis abstinendum. Inter ceteros quippe nostræ fidei Patres Beatus Leo Papa Doctor egregius. [Quibus vivis, inquit g, non communicavimus, nec mortuis communicare debemus.] Constat ergo, quoniam quibus vivis (ut ex opposito loquamur) communicavimus; mortuis quoque communicare possumus. Nos planè inter duo oppugnantia positi, inter impios videlicet & Schismaticos, Schismaticis ullo modo communicare non possumus, aut licet: peccatoribus verò, & prædonibus dispensativè propterea h communicamus: quia & Ecclesiam hactenus sustentaverunt: & se fideles in posterum pollicentur. Alioquin i oportet nos de hujus Mundi partibus exire. Sub qua etiam sponsione nos eis nuper in Beati Petri natalitiis absolutionem indulsimus. Quia ergo prædictus vir neque nominativè excommunicatus, neque communicans cum excommunicatis ex nomine exiit, sed in domini sui fide, atque servitio permansit; licet nobis dispensativè, id est, quamdiu eos patimur, ejus eleëmosynis communicare, & defuncti animam Christianæ religionis modis omnibus adjuvare.

f Ivo, *p.* 14. *c.* 68.

g Sup. *eád. de communione.*

h *al.* pro tempore.

i 1. *Cor.* 5.

IV. *Item* Gelasius Papa I. universis Episcopis per Dardaniam, sive per Illyricum constitutis. [an. 494. *Romà in Dardaniam.*]

De eodem.

Nec quisquam k omnino vobis persuadeat Acacio prævaricationis suæ crimen fuisse laxatum: quia, qui postquam in collegium recidens pravitatis jure meruit ab Apostolica communione secludi, in hac eadem persistens damnatione defunctus est; absolutionem, quam superstes nec quæsivit omnino, nec meruit, mortuus jam non potest impetrare. Si quidem ipsis Apostolis Christi voce delegatum est l: *Quæ ligaveritis super terram, &c.* Ceterùm jam de eo, qui in Divino est judicio constitutus, nobis fas non est aliud decernere præter id, in quo eum dies supremus invenit. Atque ideò, nisi ejus nomine refutato, ceterisque consortibus hujus erroris, cum nullo prorsùs eorum participare debetis mensæ Dominicæ puritatem: quam Majores nostri semper ab Hæretica magnopere servaverunt pollutione discretam.

k Ans. *l.* 12. *c.* 30. Polyc. *l.* 7. *tit.* 1.

l *Matth.* 16.

¶ Corr. Rom.] Epistola, ex qua hoc Caput acceptum est, extat inter alia scripta Gelasii in vetusto codice Vaticano: in quo etiam multæ aliorum Pontificum Epistolæ habentur.

V. *Item* Leo Papa I. *Epist.* 13. ad Pulcheriam Augustam. [an. 449. *Romà Constantinopolim.*]

Incorrigibilis damnationis sententia relaxari non potest.

Damnationis sententiam quicumque meretur accipere; si in suo sensu voluerit permanere, nullus relaxare poterit.

¶ Corr. Rom.] Verba Leonis de Eutyche agentis, sunt hæc: *Qui dum videret insipientiæ suæ sensum Catholicis auribus displicere, revocare se à sua opinione debuerat: nec ita Ecclesiæ Præsules commovere, ut damnationis sententiam mereretur: quam utique, si in sua sententia voluerit permanere, nullus poterit relaxare.*

His autoritatibus probatur, quòd Viventes, non Mortuos solvere possumus, vel ligare. Verùm hoc non de omni crimine intelligendum est. Sunt enim quædam crimina, de quibus etiam post mortem accusari potest quilibet, vel damnari; velut hæresis. Unde legitur

" Gratian. 2. Pars.

VI. In prima actione Quintæ Synodi. [an. 553. *Constantinopoli.*]

Hæretici etiam post mortem sunt excommunicandi.

Sanè α profertur m à quibusdam, qui dicunt oportere post mortem Hæreticos anathematizari, & sequi in hoc doctrinam sanctorum Patrum, qui non solùm viventes Hæreticos condemnaverunt, sed & post mortem, utpote in sua impietate mortuos: sicut eos, qui injustè condemnati sunt, revo-

m Ivo, *p.* 14. *c.* 62. Pann. *l.* 5. *c.* 115. & sequentib.

caverunt post mortem, & in sacris diptychis β scripserunt. Quod factum est & in Joanne, & in Flaviano religiosæ memoriæ Episcopis Constantinopolitanis. *Item in actione quinta.* §. 1. Augustinus ait [n]: [Si fortè isti libri ita designant traditorem suum, sicut Dominus designavit Judam; legatur in eis nominatim, & expresse vel Cæcilianum, vel ordinatores, eorumdem librorum fuisse traditores: & si non eos anathematizavero, ipse cum eis judicer [o] tradidisse.] *& infrà in eadem actione.* §. 2. Quæ modò recitata sunt, Augustinus sanctæ memoriæ consuluit; & conveniunt γ statui tenenti ab initio in Ecclesia. Impium verò dogma jam inculpatum δ, & condemnatum est, & eos, qui tali dogmati obnoxii sunt, anathematizari vult Ecclesiæ traditio; licèt etiam mortui essent. Ideò sanctæ memoriæ Augustinus dixit [Quòd si modò convinceretur Cæcilianus de his, quæ inferuntur ei; etiam post mortem eum anathematizo.] *Item suprà in eadem actione.*

[n] in Lib. de unitate Ecclesiæ, c. 3.

[o] al. cùm judicer.

§. 3. Multi Episcopi congregati, & quædam de diversis causis ad Ecclesiasticum statum pertinentibus disponentes statuerunt [p] de Episcopis defunctis, qui Hæreticis suas facultates reliquerunt [q], ut etiam post mortem anathemati subjiciantur. Sunt verò etiam & Augustini sanctæ memoriæ Epistolæ dicentes, quòd si qui in vita sua non rectè sapuerunt, licèt non condemnati fuissent adhuc viventes, tamen demonstrato peccato, isti etiam post mortem anathemati subjiciantur. *Item infrà* [r]. §. 4. [Si vera essent, quæ ab eis objecta sunt Cæciliano, & nobis possent aliquando monstrari, ipsum jam mortuum anathematizaremus.] *Item infrà* [s]. §. 5. [Dicis licere mihi etiam hodie de mortuis judicare: quia judicium non tantùm de vivis, sed etiam de mortuis fieri potest.] *& infrà.* §. 6. Rambulas sanctæ memoriæ, Episcopus factus Edessenæ civitatis, qui in Sacerdotibus exsplenduit [t], Theodorum istum Mopsuestenum etiam post mortem in Ecclesia anathematizavit. *Item infrà.* §. 7. Romanorum etiam Ecclesia ante annos paucos Dioscorum ε, qui fuit Papa ejusdem Ecclesiæ, & post mortem anathematizavit, cùm nec in fide peccasset. Et hoc sciunt omnes, qui degunt Romæ: & maximè, qui in dignitatibus existunt: qui etiam eidem Dioscoro communicatores permanserunt usque ad ejus mortem. *Item infrà.* §. 8. Si ad tempora Theophili sanctæ memoriæ, vel superiùs aliquis recurrerit; etiam Originem inveniet post mortem anathematizatum. Quod etiam nunc in isto [u] fecit & vestra Sanctitas, & Vigilius religiosissimus Papa antiquioris Romæ. *Item infrà.* §. 9. Sancta Synodus [x] dixit. Sufficiunt quidem, quæ dicta, & prolata sunt, Ecclesiasticam traditionem demonstrare, quòd oportet Hæreticos & post mortem anathematizari. *Item in eadem collatione octava.* §. 10. Sancta Synodus dixit. Augustini sanctæ memoriæ, qui inter Africanos Episcopos splenduit, diversæ Epistolæ recitatæ sunt, significantes, quòd oportet Hæreticos & post mortem anathematizari. Talem autem Ecclesiasticam traditionem & alii Africani reverendissimi Episcopi servaverunt: sed & Romana sancta Ecclesia quosdam Episcopos & post mortem anathematizavit: licèt pro fide in vita sua non essent accusati: & utrumque apud nos habita gesta significant.

[p] In Conc. Afric. c. 84.

[q] al. relinquunt.

[r] August. *Epist.* 50. ad Bonifacium.

[s] Aug. contra Cresconium, *lib.* 3. *c.* 39.

[t] al. resplenduit.

[u] al. ipso.

[x] Ivo, p. 14. c. 63.

¶ CORR. ROM.] Hoc Caput sumptum est ex variis locis quintæ Synodi, quemadmodum ferè se habet in Coloniensi quatuor tomorum editione.

α *Sanè.*] In Epistola Imperatoris Justiniani, quæ refertur in prima confessione, seu collatione ipsius quintæ Synodi, hic locus sic habet: *Hortamur autem etiam illud disceptare, quod variè profertur ab eis, qui dicunt non oportere, &c.* Sed sententia non valdè diversa.

β *Diptychis.*] Sic emendatum est ex ipso Concilio, cùm anteà legeretur, *Dictiis.* Diptycha verò duæ tabulæ erant: quarum altera vivorum, altera mortuorum ea nomina continebat, quæ in Missa recitabantur: translato vocabulo ab ostreorum diptycho: cujus mentionem facit B. Ambrosius Hexam. *l.* 5. *c.* 8. De hujusmodi autem Ecclesiasticis diptychis partim vivorum, partim mortuorum, partim utrorumque mentio fit in Epistola Innocentii I. ad Decentium, *c.* 2. & in Epistola B. Augustini 137. Clero, & plebi Ecclesiæ Hipponensis, *suprà* II. *q.* 1. *c. nomen*, & XI. *q.* 3. *c. quid obest*, & in Epistola Gelasii ad Anastasium Augustum, & in Epistola Episcoporum Ægyptiacæ Diœcesis ad Anatolium: quæ habetur post Concilium Calchedonense, & alibi sæpè.

γ *Et conveniunt.*] Sic est emendatum ex ipsa Synodo: anteà legebatur, *& statuit teneri.*

δ *Inculpatum.*] In Glossa interlineari duorum vetustorum Gratiani codicum habetur, *id est, valdè culpatum.*

ε *Dioscorum.*] In antiquis Pontificalibus in vita Bonifacii II. hæc leguntur: *Hic* (scilicet Bonifacius) *cum Dioscoro ordinatus est, sub contentione: Dioscorus in Basilica Constantiniana, Bonifacius vero in Basilica Julii. Fuit itaque dissensio in Clero, & Populo, & Senatu dies viginti octo, donec defunctus est Dioscorus v. Idus Octobris. Ipsis diebus Bonifacius zelo ductus cum grandi amaritudine coacta Synodo sub vinculo anathematis chirographo damnavit Dioscorum, & reconciliavit Clerum: quem chirographum in Ecclesiæ archivio reclusit.*

AN PRO PECCATO ALICUJUS TOTA FAMILIA SIT EXCOMMUNICANDA.

QUÆSTIO III.

QUòd autem pro peccato alicujus tota familia excommunicanda sit, multorum exemplis probatur. Pro peccato namque Sodomitarum [a] parvuli eorum, qui beneficio ætatis paterna flagitia nesciebant, Cælesti igne sunt consumpti. §. 1. Item pro peccato Amalechitarum [b] non solùm parvuli eorum, sed etiam bruta animalia usque ad mingentem ad parietem jussa sunt à Domino deleri.

§. 2. Item Dathan [c] & Abiron autores schismatis fuerunt contra Moysen, & Aaron: nec tantùm ipsi soli, sed omnis substantia eorum cum ipsis descendit ad inferos.

§. 3. In novo etiam Testamento nonnumquam peccatis exigentibus gravis pestilentia deszevisse legitur: quæ etiam illos involvit, qui peccati conscientiam non habebant. Si ergo tam severissimè pro peccatis parentum inveniuntur parvuli puniti; non dubium est, quin pro peccatis eorumdem sententiâ excommunicationis pariter feriri valeant.

§. 4. His ita respondetur. Pro peccatis parentum parvulos corporaliter flagellari ex verbis Evangelii apparet: ubi Discipuli de cæco nato Christum interrogasse dicuntur [d]: *Rabbi quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?* In quibus etiam illud completur, quod Dominus ait ad Moysem [e]: *Ego sum Deus zelotes, visitans peccata patrum in filios usque in tertiam & quartam generationem.* Spiritualiter autem peccatis parentum parvuli non tenentur: ex quo per Sacramentum regenerationis ab originali peccato fuerint emundati. Unde per Ezechielem Dominus ait [f]: *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris: neque pater iniquitatem filii: justitia justi super eum erit: & impietas impii erit super eum.* Quæcumque etiam peccata parentes commiserunt, ex quo filius personaliter ab eis separatus fuerit, ei non imputantur ad pœnam. Unde peccato Adæ ideò omnes posteri teneri dicuntur: quia nondum aliquis ex illo materialiter fuerat proseminatus. Quia verò apud Deum non sententia Sacerdotum, sed vita eorum quæritur; patet, quòd non est notandus sententiâ, quem peccati macula non inficit. Hinc Paulus Corinthiis scribens ait [g]: *Si quis frater nominatur fornicator, aut avarus, aut Idolis serviens, cum hujusmodi nec cibum sumere debetis.* Ex quibus verbis datur intelligi, quòd nisi primùm aliquis nominatus α fuerit de crimine, id est, vel coram judice accusatus, & convictus, vel in jure ipse de se fuerit confessus; quòd nec sententiâ est feriendus, nec ab ejus communione abstinendum. Non ergo pro alicujus peccato tota familia excommunicanda est. Unde scribit

GRATIAN. 1. Par.

[a] Gen. 19.

[b] 1. Reg. 15.

[c] Num. 16.

[d] Joan. 9.

[e] Exod. 20.

[f] Ezech. 18.

[g] 1. Cor. 5. mutatis aliquantulum verbis.

¶ CORR. ROM. α *Nominatus.*] Hæc explanatio loci B. Pauli ad Corinthios & hîc, *& suprà* XI. *q.* 3. *ad mensam.* §. *evidenter*, videtur accepta ex verbis B. Augustini in libro 50. homiliarum, *hom. ultimâ*, *c.* 12. suprà II. *q.* 1. *c. multi.*

I. AUGUSTINUS ad Auxilium Episcopum, *Epist.* 75. [fortè c. an. 398. *in Africa.*]

Pro peccatis patris non est filius anathematizandus.

SI habes [h] de hac re sententiam certis rationibus vel Scripturarum testimoniis exploratam; nos quoque docere digneris, quomodo rectè anathematizetur pro patris peccato filius; aut pro mariti, uxor; aut pro domini, servus; aut quisquam etiam in domo nondum natus, si eodem tempore, quo universa domus est anathemate obligata, nascatur, nec ei possit per lavacrum regenerationis in mortis periculo subveniri. Hæc enim fuit α corporalis pœna, quâ legimus quosdam contemptores Dei cum suis omnibus, qui ejusdem impietatis participes fuerunt, pariter interfectos. Tunc quidem [i] ad terrorem viventium mortalia corpora perimebantur, quandoque utique moritura. Spiritalis autem pœna, quâ fit, quod scriptum est [k]: *Quæ ligaveris in Terra, erunt ligata & in Cælo*, animas obligat: de quibus dictum est [l]: *Anima patris mea est: & anima filii mea est: anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.* §. 1. Audisti fortasse aliquos magni nominis Sacerdotes cum domo sua quempiam anathematizasse peccantium. Sed fortè, si essent interrogati, reperirentur idonei reddere inde rationem. Ego autem, quoniam si quis à me quærat, utrùm rectè fiat, quid ei respondeam, non invenio; numquam hoc facere ausus sum de quorumdam β facinoribus unanimiter adversùs Ecclesiam perpetratis, nisi gravissimè commoverer. Sed si tibi, quòd justè fiat, Dominus revelavit; nequaquam juvenilem ætatem tuam, & honoris Ecclesiastici rudimenta contemno. En adsum: senex à juvene Coëpiscopo, & Episcopus tot annorum à collega necdum anniculo paratus sum discere, quomodo vel Deo, vel hominibus justam possumus reddere rationem, si animas innocentes pro scelere alieno (ex quo non trahunt, sicut ex Adam, in quo omnes [m] peccaverunt, originale peccatum) spiritali supplicio puniamus. Etenim Classiciani filius, etsi traxit ex patre primi hominis culpam sacro fonte Baptismatis expiandam; tamen quidquid, posteaquam eum genuit, peccati pater ejus admisit, ubi particeps ipse non fuit, ad eum non pertinere quis ambigit? Quid dicam de

[h] Ivo, p. 14. c. 44. Pann. l. 5. c. 126.

[i] al. quippe.

[k] Matth. 16.

[l] Ezech. 18.

[m] Rom. 5.

conjuge γ? Quid de tot animabus in universa familia? Unde si una anima per istam severitatem, quâ tota domus ista anathematizata est, sine Baptismate de corpore exeundo perierit; innumerabilium mors corporum, si de Ecclesia homines innocentes violenter abstrahantur, & interficiantur, huic damno non potest comparari. Si ergò de hac re potes reddere rationem; utinam & nobis rescribendo præstes, ut possimus & nos. Si autem non potes: quid tibi est inconsulta commotione animi facere; unde si interrogatus fueris, rectam rationem non valeas invenire? Hæc autem dixi, etiam si filius noster Classicianus aliquid admisit, quod tibi anathemate plectendum justissimè videretur.

¶ Corr. Rom. α *Hæc enim fuit.*] Sic etiam apud Ivonem, & in Pannormia. In Epistola autem ipsa legitur, *Neque enim hæc corporalis est pœna: quà legimus quosdam contemptores Dei cum suis omnibus, qui ejusdem impietatis participes non fuerunt, pariter interfectos.* Verùm ob Glossam, & Doctorum dicta nihil est mutatum.

β *De quorumdam.*] Eadem Glossa obstitit, ne hoc mutaretur: itémque, quoniam cum Ivone, & Pannormia concordat. In originali autem est, *cùm de quorumdam facinoribus immaniter adversùs Ecclesiam perpetratis gravissimè permoverer.*

γ *Quid dicam de conjuge?*] Verba hæc desunt in ceteris editionibus Epistolarum, exceptâ Antuerpianâ. Sunt autem in codice illarum Vaticano, & apud Ivonem, & in Pannormia.

Gratian. 2. Pars. „ Ut ergo ex hac autoritate evidentissimè monstratur, „ illicitè excommunicatur quis pro peccato alterius: neque „ aliqua ratione nituntur, qui pro peccato unius in totam „ familiam sententiam ferunt excommunicationis. Illicita autem „ excommunicatio notatum non lædit, sed excommunicantem. „ Unde scribit

II. Gregorius I. Magno Mediolanensi Episcopo, *lib.* 2. *Epist.* 26. [an. 593. *Romà in Insubriam.*]

Qui illicitè aliquem excommunicat, semetipsum, non illum condemnat.

Comperimus [n], quòd Laurentius quondam frater, & Coëpiscopus noster nullis te culpis exigentibus [o] communione privaverit. Ideóque hujus præcepti nostri autoritate munitus officium tuum securus perage: & communionem sine aliqua sume formidine.

[n] Polyc. *l.* 1. *tit.* 22. Ivo, *p.* 14. *c.* 17. Pann. *l.* 5. *c.* 129.
[o] *al.* extantibus.

III. *Item* Hieronymus in Leviticum [p]. [imò Origenes, c. an. 217. *in Ægypto.*]

[p] Origenes *Hom.* 14. *ad cap.* 24. *Levit.*

Qui non corde, sed ore maledicunt, labiorum immunditiam contrahunt.

Qui negligunt oris maledici consuetudinem resecare; etiamsi non ex corde maledicant; etiamsi non voto, & animo iniquo proferant maledicta; tamen immunditiam labiorum (secundùm Esaiæ verbum [q]) & inquinamenta oris incurrunt.

[q] *Esa.* 6.

IV. *Item* Hieronymus ubi suprà [r]. [imò Origenes, c. an. 217. *ibid.*]

[r] Origenes *ibid.*

Vita, non sententia quemlibet ligat, vel solvit.

Si quis [f] non recto judicio eorum, qui præsunt Ecclesiæ, depellatur, & foràs mittatur: si ipse non antè exiit, hoc est, si non ita egit, ut mereretur exire; nihil læditur in eo, quòd non recto judicio ab hominibus videtur expulsus. Et ita fit, ut interdum ille, qui foràs mittitur, intùs sit; & ille foris, qui intùs retineri videtur.

[f] Inf. *ead. cùm aliquis.*

V. *Item* Rabanus de Ecclesiasticis Pressuris, *lib.* 1. [c. an. 847. *in Germania.*]

De eodem.

Non in perpetuum [t] damnamur, cùm injustè judicamur: dicente Psalmo [u]: *Nec damnabit illum, cùm judicabitur illi.* Multi Sacerdotum, culpam zelo Dei se persequi profitentur: Sed dum indiscretè hoc agitur, sacrilegii facinus incurrunt: & dum præcipites quasi ad emendandum ruunt, ipsi quoque multò magis deteriùs cadunt.

[t] Ivo, *p.* 14. *c.* 20. Pann. *l.* 5. *c.* 132.
[u] *Psal.* 36.

VI. *Item ex* Concilio Parisiensi tempore Ludovici. [an. 829. *in Gallia.*]

Quâ pœnâ feriatur, qui illicitè aliquem excommunicat.

De illicita [x] excommunicatione Lex Justiniani Imperatoris Catholici, quam probat, & servat Catholica Ecclesia, constitutione cxxiii. α [1] cap. ccclı. decrevit, ut nemo Episcopus [y], nemo Presbyter excommunicet aliquem, antequam causa probetur, propter quam Ecclesiastici Canones hoc fieri jubent. Si quis autem adversùs eam [z] aliquem excommunicaverit; ille quidem, qui excommunicatus est, majoris Sacerdotis autoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat: is autem, qui legitimè non excommunicaverit; in tantum abstineat à sacra communione tempus, quantum majori Sacerdoti visum fuerit: ut quod injustè fecerit, ipse justè patiatur. Et hinc sanctus Gregorius ad Joannem Episcopum injustè excommunicantem inter cetera scribit,

[x] Ivo, *p.* 14. *c.* 21. Pann. *l.* 5. *c.* 124.
[y] 11. *q.* 1. *nemo Episcopus.*
[z] *al.* ea.

dicens [a]: [Cassatis priùs, atque in nihilum redactis prædictæ sententiæ tuæ decretis, ex Beati Petri Principis Apostolorum autoritate decernimus, triginta dierum spatio te sacra communione privatum, ab omnipotenti Deo nostro tanti excessûs veniam cum summa pœnitentia, ac lachrymis exorare. Quòd si hanc sententiam nostram te cognoverimus implesse remissiùs; non jam tantùm injustitiam, sed & contumaciam Fraternitatis tuæ cognoscas, adjuvante Domino, severiùs puniendam:] quia nemo præproperè, vel præposterè, scilicet non commonitus, neque conventus [b], est judicandus. §. 1. De conventione autem hujusmodi patratoris manifestorum criminum Lex dicit [c]. [Quicumque tribus autoritatibus Judicis conventus, vel tribus edictis ad Judicem fuerit provocatus, aut uno pro omnibus peremptorio, id est, quod causam extinguit, fuerit evocatus, & præsentiam suam apud eum Judicem, à quo ei denuntiatum est, exhibere noluerit; adversùs eum, quasi in contumacem, judicari potest. Quinimò nec retractari per appellationem negotia possunt, quoties in contumacem fuerit judicatum.] Et hanc sententiam de tribus autoritatibus conventis ex Evangelica autoritate Celestinus β ad Nestorium dicens, & Ephesina γ Synodus de eodem decernens, & Beatus Gregorius ad Joannem scribens comprobant.

[a] *Lib.* 2. *Ind.* 11. *Epist.* 6.
[b] *al.* convictus.
[c] In Cod. Theod. *lib.* 5. Sententiarum Julii Pauli, *tit.* 5. partim in interpretatione, partim post interpretationem.

§. 2. De peremptorio autem scripto, Africanum Concilium [d] demonstrat de Cresconio, ut si conventus resipiscere detrectaverit; suo contemptu, & sua contumacia faciente, autoritate judiciaria protinùs excludatur. Item Beatus Gregorius de sententia in contumaciam scribens ad Maximum præsumptorem Salonitanum Episcopum dixit [e]. [Hortamur, ut ad nos venire omni postposita excusatione festines: quatenus servatâ justitiâ, hæc, de quibus accusaris, & cognoscere, & finire secundùm Canonica instituta Christo revelante possimus. Ita autem fac, ut ad veniendum ampliùs jam moras non ingeras: ne ipsa te magis absentia obnoxium his, quæ dicuntur, assignet: & nos in te hæc res, non solùm propter dicta crimina, quæ purgare subterfugis, sed etiam propter inobedientiæ culpam, duriùs scilicet, ut in contumacem, cogat ex Concilio ferre judicium.]

[d] *c.* 15. & 44.
[e] *lib.* 5. *Epist.* 3.

¶ Corr. Rom. α *Cxxiii.*] Sic est & in Novellis Justiniani, & in Epitome Juliani Antecessoris, & in aliquot Gratiani codicibus; licèt in aliis sit cxxviii. Numerus autem capitis emendatus est ex vetustis exemplaribus. Olim enim Novellæ per capita, non per libros divisæ citabantur.

β *Celestinus.*] In Concilio Ephesino Bibliothecæ Vaticanæ, & Lutetiæ impresso, in Epistola ipsa Celestini ad Nestorium hæc leguntur ad hoc Caput pertinentia: *Scias volo post primam & secundam illius,* (scilicet Cyrilli,) *& hanc nostram correptionem, quam constat esse jam tertiam, ab universitate Collegii, & conventu Christianorum te prorsùs esse sejunctum: nisi mox quæ malè dicta sunt, corrigantur.* In eodem verò Concilio nuper Ingolstadii impresso, Epistola hæc est in tomo primo, *c.* 16.

γ *Ephesina.*] In iisdem Vaticano, & Parisiensi Ephesini Concilii exemplaribus in Epistola ipsius Synodi ad Nestorium hæc habentur: *Ecce autem simul præsidente sancta Synodo, quæ in magna Roma congregata est, sanctissimo & reverendissimo Fratre, & comministro nostro Celestino Episcopo, & tertiâ te hac contestamur scripturâ, &c.* In sententia verò depositionis ipsius Nestorii, post mentionem duarum citationum additur, *Canonibus autem præcipientibus evocari tertia vocatione inobedientem, dirigentes ad eum rursùs alios sanctissimos Episcopos, contumacem invenimus, & renitentem, &c.* In Concilio autem Ingolstadii excuso, *tomo* 2. *c.* 2. sunt expressæ tres citationes ipsius Nestorii.

¶ Pith. [1] *cxxiii.*] cxviii. *cap.* cccclı.

VII. *Item* Origenes super Leviticum, *Homil.* 14. *ad c.* 24. [c. an. 217. *in Ægypto.*]

Vita, non sententia ab Ecclesia aliquem ejicit, vel ad eam reducit.

Cum aliquis exit [f] à veritate, à timore Dei, à fide, à charitate; exit de castris Ecclesiæ; etiamsi per Episcopi vocem minimè abjiciatur: sicut è contrario, dum aliquis [g] non recto judicio foràs mittitur; scilicet si non antè exierit, id est, si non egerit, ut mereretur exire; nihil læditur. Interdum enim qui foràs mittitur, intùs est: & qui foris est, intùs retineri videtur.

[f] *Sent.* 4. *dist.* 18.
[g] Sup. *ead. si quis.*

¶ Corr. Rom.] Apud Origenem post *c. qui negligunt, sup. ead.* citatum, sequitur: *Iste tamen, qui licet matre Israëlitide, Ægyptio tamen patre progenitus est, exiit, & nominans nomen maledixit. De quo ego puto, quòd nisi exiisset; nec litigasset adversùs verum Israëlitam, nec nominans maledixisset. Exiit enim à veritate: exiit à timore Dei, à fide & charitate: sicut superiùs diximus, quomodo per hæc quis exeat à castris Ecclesiæ, &c.*

VIII. *Item* Augustinus *Serm.* 11. de Verbis Domini. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Et qui aperto sacrilegio, & qui perversâ vitâ Fidelibus non sociantur, ad Ecclesiam non pertinere probantur.

De illis [h], qui sunt ab Ecclesia segregati, non dicit *ea, quæ sunt Spiritûs, non percipientes:* ne ad scientiæ perceptionem referrentur [i]: sed dictum est [k]; *Spiritum non habentes.* & infra. §. 1. Hoc utique α nullo modo diceret

[h] 1. *Cor.* 3.
[i] *al.* referretur.
[k] *In Epist. Judæ.*

ab Eccleſia ſegregatis, qui dicti ſunt ſpiritum non habentes. Sed nec ille dicendus eſt eſſe in Eccleſia, & ad iſtam ſocietatem Spiritûs pertinere, qui ovibus Chriſti ficto corde miſcetur [l]: *Sanctus enim Spiritus diſciplinæ fugiet fictum.* Neque enim ſolùm β ad Eccleſiam non pertinent, qui ſeparationis aperto ſacrilegio manifeſti ſunt; ſed etiam illi, qui in ejus unitate corporaliter miſti per peſſimam vitam ſeparantur.

[l] *Sap.* 1.

¶ CORR. ROM.] In ſermone indicato B. Auguſtinus, agens de iis, qui ſe omnino ab Eccleſia ſeparaverunt, ait horum ſchiſma longè diverſum eſſe ab illo, quo aliqui in Eccleſiæ unitate permanentes inter ſe diſſentiunt, prout Corinthii faciebant: ad quos Paulus ſcribens Epiſtolâ primâ, carnales eos vocat: quia dicerent, Ego ſum Pauli, ego verò Apollo. De illis ergo (inquit B. Auguſtinus) qui planè ſunt ab Eccleſia ſeparati, non eſt accipiendum, quod dicit Apoſtolus 1. Cor. 3. *ea, quæ ſunt Spiritûs, non percipientes*, ſed quod dicit in ſua Epiſtola Judas, *qui ſegregant ſemetipſos, animales, Spiritum non habentes.*

α *Hoc utique.*] Repetendum eſt quod apud B. Auguſtinum antecedit de parvulis, & carnalibus, qui tamen ſunt intra Eccleſiæ unitatem. *Poſtremò* (ait) *ut certiſſimè noverimus, quòd parvuli in Chriſto, non percipientes quæ ſunt Spiritûs Dei, habent tamen Spiritum Dei; paulò pòſt, intueamur, quemadmodum eos ipſos increpans ait, [neſcitis, quia templum Dei eſtis: & Spiritus Dei habitat in vobis.] Hoc utique nullo modo diceret ab Eccleſia ſegregatis, &c.*

β *Neque enim ſolùm.*] Hinc uſque ad finem non ſunt inventa. Facit tamen ad hanc ſententiam, quod ſcribitur libro 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas, *c.* 17.

IX. *Item* EX QUINTA SYNODO, collatione quinta. [an. 553. *Conſtantinopoli.*]

A Deo ſeparamus, quos impios demonſtramus.

CErtum eſt [m], quòd qui impius demonſtratus eſt; omni modo ſeparatus eſt à Deo: ſicut etiam ille, qui anathematizatus, tamquam impius ſeparatus eſt. Nihil enim aliud ſignificat anathema, niſi à Deo ſeparationem.

[m] Ivo, *p.* 14. *c.* 49. Pann. *l.* 5. *c.* 89.

GRATIAN. 3. *Pars.*

„ ILLICITA ergo excommunicatio, ut ex præmiſſis appatet, non lædit eum, qui notatur, ſed à quo notatur: ac per hoc, qui innocentes ſunt, ex alterius crimine condemnari non poſſunt: ſicut ab imprudentibus familiæ Potentum pro peccatis dominorum ſolent notari.

„ §. 1. Sed adhuc objicitur, quòd non ſolùm innocentes, ſed nec etiam criminoſi ſententiâ maledictionis ſint feriendi. Ait enim Chriſtus in Evangelio [n]: *Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos: benefacite his, qui vos oderunt.* Item Apoſtolus [o]: *Benedicite perſequentibus vos: Benedicite, & nolite maledicere.* Item [p]: *Maledici regnum Dei non poſſidebunt.*

[n] *Matth.* 5. [o] *Rom.* 12. [p] *Gal.* 5.

X. *Item* HIERONYMUS in Epiſtolam ad Titum, *initio cap.* 3. [an. 386. *in Palæſtina.*]

Ab omni Maledicto fideles immunes eſſe oportet.

SI igitur Michaël [q] non fuit auſus Diabolo, & certè maledictione digniſſimo judicium inferre blaſphemiæ; quantò magis nos ab omni maledicto puri eſſe debemus? Merebatur Diabolus maledictum: ſed per os Archangeli blaſphemia exire non debuit. Relege veteres libros [r], & vide, quæ Tribus in monte Garizin conſtitutæ ſint, ut benedicerent populo, & quæ in monte altero, ut maledicerent: Ruben, qui maculaverat torum parentis, & Zabulon noviſſimus Liæ filius, & ancillarum liberi in monte Heliel [f] ponuntur; ut maledicant his qui maledictione ſunt digni.

[q] *In Epiſt. Judæ.* [r] *Deut.* 27. [f] *al.* Hebal.

XI. *Item* IN LIBRO Joſuë [t]. [imò Origenes c. an. 217. *in Ægypto.*]

[t] Origenes *hom.* 9. *ad c.* 9. Joſuë.

Quos ſignificent illi, qui ad benedictionem, quive ad maledictionem de filiis Iſraël electi ſunt.

CUm ergo in ſingulis quibuſque fidelium talis ſit propoſiti varietas; hoc mihi deſignari videtur in hoc loco, quòd dimidii illi, qui juxta montem Garizin incedunt (illum, qui ad benedictiones electus eſt) iſtos figuraliter [u] indicent, qui non metu pœnæ, ſed benedictionum & repromiſſionum deſiderio veniunt ad ſalutem: illi verò dimidii, qui juxta montem Gebal [x] incedunt, in quo maledictiones prolatæ ſunt, iſtos alios indicent, qui malorum metu, & ſuppliciorum timore complentes quæ in Lege ſcripta ſunt, perveniunt ad ſalutem.

[u] *al.* ſingulariter. *orig.* [x] *al.* Hebal.

GRATIAN.

„ SED qui pro perſecutoribus juſſit orare; primos parentes pro tranſgreſſione mandati, mortis maledicto [y] percuſſit. Cain quoque [z], quia primæ prævaricationi fratricidium adjunxit, ſententiam maledictionis à Domino reportavit. Abrahæ quoque Dominus dixit [a]: *Maledicam maledicentibus tibi, & benedicam benedicentibus tibi.* In Evangelio [b] etiam, cùm eſuriens veniret ad ficum, non inveniens fructum in ea, ſua maledictione, perpetua ſterilitate ipſam damnavit.

„ §. 1. Item Noe [c] cùm verenda ſua à Cham deriſa cognoſceret, filium ejus Chanaam maledicens dixit: *Maledictus Chanaam, ſit ſervus fratrum ſuorum.* Item Iſaac, cùm benediceret Jacob filio ſuo, ait [d]: *Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus; & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.* §. 2. Item, ſicut in libro Deuteronomii [e] legitur, Moyſes ex præcepto Dei duodecim Tribus filiorum Iſraël in duas partes diviſit, & ſex Tribus juſſit, ut juxta montem Gebal [f] incedentes, maledictionem tranſgredientium Legem vociferarentur: aliis verò præcepit, ut juxta alium montem incedentes, benedictiones obſervantium inclamarent. §. 3. In novo etiam Teſtamento [g] Petrus Apoſtolus legitur Simoni maledixiſſe, cùm ait: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem.* Paulus quoque, qui dixerat [h]: *Benedicite, & nolite maledicere*; fornicatorem [i] Corinthium juſſit excommunicari. Item in eadem α Epiſtola ait: *Si quis non fuerit ſecutus doctrinam Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſit anathema, maranatha.* Item Galatis [k]: *Si Angelus de Cælo veniens aliud vobis evangelizaverit, anathema ſit.*

„ §. 4. Diſtinguendum eſt ergo inter maledictum, quod prohibetur, & maledictum, quod à Domino, & ſanctiſſimis Viris rationabiliter profertur. Maledictum, quod prohibetur, eſt illud, quod procedit ex voto ultionis, & odio perſequentis, non ex amore juſtitiæ. Maledictum verò, quo Sancti maledicunt, eſt illud, quod procedit ex amore juſtitiæ, non ex livore vindictæ. Unde ait

[y] *Gen.* 3. [z] *Gen.* 4. [a] *Gen.* 12. [b] *Matth.* 21. [c] *Gen.* 9. [d] *Gen.* 27. [e] *Deut.* 27. [f] *al.* Hebal. [g] *Act.* 8. [h] *Rom.* 12. [i] 1. *Cor.* 5. & 6. [k] *Gal.* 1.

¶ CORR. ROM. α *In eadem.*] Anteà legebatur, ut etiam in manuſcriptis, *in alia.* Hujus verò loci, ac ſequentis ſenſum retulit Gratianus, non ipſa prorſùs Apoſtoli verba.

XII. GREGORIUS I. in Moral. *lib.* 4. *c.* 6. [an. 590. *Romæ.*]

Sancti Viri non ex voto ultionis, ſed amore juſtitiæ aliquos maledicunt.

CUm ſancti Viri [l] maledictionis ſententiam proferunt; non in hanc ex voto ultionis, ſed ex juſtitiæ examine [m] prorumpunt. Intùs enim ſubtile judicium [n] aſpiciunt, & mala foris exurgentia, quia maledicto debeant ferire, cognoſcunt; & eo in maledicto non peccant, in quo ab interno [o] judicio non diſcordant. *Item ſuprà c. quinto.*

§. 1. Scriptura ſacra duobus modis maledictum memorat: aliud videlicet, quod approbat; aliud, quod damnat. Aliter enim maledictum profertur judicio juſtitiæ α, ut in ipſo primo peccante prolatum eſt, cùm audivit [p]: *Maledicta terra in opere tuo, &c.* & ſicut Abrahæ dicitur [q]: *Maledicam maledicentibus tibì.* Aliter verò profertur maledictum, quod non judicio juſtitiæ, ſed livore vindictæ promitur: à quo voce Pauli Apoſtoli prædicantis ceſſare admonemur, qui ait [r]: *Benedicite, & nolite maledicere.*

[l] Beda *in Acta c.* 8. Ivo, *p.* 14. *c.* 4. & 5. Pann. *l.* 5. *c.* 82. [m] *al.* juſtitia examinis. [n] Dei judicium. *vera lectio.* [o] *al.* æterno. [p] *Gen.* 3. [q] *Gen.* 12. [r] *Rom.* 12.

¶ CORR. ROM. α *Juſtitiæ.*] In his, quæ ſequuntur, non omnino refert Gratianus ipſa verba B. Gregorii, neque etiam ceterorum Collectorum, licèt propiùs ad eos accedat. Sententia tamen eadem manet.

XIII. *Item* PELAGIUS Papa Anglio [2] Epiſcopo. [fortè c. an. 557. *Romæ.*]

Errantes, & in errorem mittentes excommunicentur.

APoſtolicæ [f] autoritatis exemplo didicimus, errantium, & in errorem mittentium ſpiritus tradendos eſſe Satanæ, ut blaſphemare dediſcant.

[f] 1. *Cor.* 5.

¶ PITH. [2] *Anglio.*] 2. V. C. *Agnello.*

XIV. *Item* ANACLETUS Papa, *Epiſt.* 3. [c. an. 104. *Romà ad univerſos Epiſcopos.*]

Delinquentes corrigantur à Sacerdotibus, incorrigibiles inventi excommunicentur.

TAm Sacerdotes [t], quàm reliqui fideles omnes ſummam curam habere debent de his, qui pereunt: quatenus eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis, aut ſi incorrigibiles apparuerint, ab Eccleſia ſeparentur.

[t] Burch. *l.* 11. *c.* 136. Ivo, *p.* 5. *c.* 250.

XV. *Item* GREGORIUS Papa I. *lib.* 2. *Epiſt.* 37. ad Natalem Epiſcopum. [an. 592. *Romà in Dalmatiam.*]

Secundâ, vel tertiâ admonitione interpoſitâ, excommunicationis ſententia procedat.

DE excommunicationis articulo (quæ tamen interpoſita conditione gradûs α, ſecundò, vel tertiò jam, ut ita dicam, ex neceſſitate ſubjuncta eſt) Beatitudo veſtra immeritò queritur, cùm Paulus Apoſtolus dicat [u]: *In promptu habentes ulciſci omnem inobedientiam.*

[u] 2. *Cor.* 10.

¶ CORR. ROM. α *Gradûs.*] In tribus vetuſtis exemplaribus Epiſtolarum B. Gregorii, & uno Gratiani legitur, *gradu ſecundo, &c.*

XVI. *Item* HIERONYMUS in Epiſtolam ad Galatas, *c.* 5. [an. 386. *in Palæſtina.*]

Mali ab Eccleſia ſunt eliminandi.

REſecandæ α ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ovis à caulis repellenda; ne tota domûs maſſa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putreſcant, intereant. Arius in Alexandria, una ſcintilla fuit: ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt, totum Orbem ejus flamma populata eſt.

¶ CORR. ROM. α *Reſecandæ.*] Apud B. Hieronymum legitur, *ſecandæ putridæ carnes, & ſcabioſum animal à caulis ovium repellendum.*

XVII. *Item* AUGUSTINUS in libro de Correptione & Gratia, *c.* 15. [c. an. 427. *in Africa.*]

Pro diversitate culparum subditi à Præpositis corripiantur.

CОrripiantur itaque à Præpositis suis subditi fratres correptionibus de charitate venientibus pro culparum diversitate diversis, vel minoribus, vel amplioribus: quia & ipsa, quæ damnatio nominatur, quam facit Episcopale judicium (quâ pœnâ in Ecclesia nulla major est) potest, si Deus voluerit, in correctionem saluberrimam cedere, atque proficere. Neque enim scimus, quid contingat sequenti die. An ante finem vitæ hujus de aliquo desperandum est? Aut contradici Deo potest, ne respiciat [x], & det pœnitentiam, & accepto sacrificio spiritûs contribulati, cordisque contriti, à reatu quamvis justæ damnationis absolvat, damnatúmque α ipse non damnet? Pastoralis tamen necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ovibus sanis morbidam, ab illo, cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam. Nescientes enim quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, ut omnes velimus salvos fieri.

[x] *al.* recipiat.

¶ CORR. ROM. α *Damnatúmque.*] Sic emendatum est ex originali, nec Glossa visa est impedire. Anteà legebatur, *damnatum, quem ipse non damnat.*

XVIII. *Item* PROSPER *lib.* 2. *de Vita contemplativa*, *c.* 7. [imò Julian. Pomerius c. an. 496. *in Gallia.*]

Qui corrigi nolunt, excommunicationis ferro debent abscindi.

ECce [y] autem crimina quorumlibet, si ipsis criminosis confiteri nolentibus; undecumque claruerint, quæcumque non fuerint patientiæ leni medicamento sanata, veluti igne quodam piæ increpationis urenda sunt, & curanda. Quòd si nec sic quidem æquanimiter sustinentis, ac piè increpantis medela processerit [z] in eis, qui diu portati, & salubriter objurgati corrigi noluerint; tamquam putres corporis partes debent ferro excommunicationis abscindi: ne, sicut caro morbis emortua, si abscissa non fuerit, salutem reliquæ carnis putredinis suæ contagione corrumpit; ita isti, qui emendari despiciunt, & in suo morbo persistunt, si moribus depravatis in Sanctorum societate permanserint, eos exemplo suæ perditionis inficiant α.

[y] Ea. *orig.*
[z] *al.* profecerit.

¶ CORR. ROM. α *Inficiant.*] Apud Prosperum continuò sequitur *c. porrò. infrà, de pœnit. dist.* 1.

XIX. *Item* NICOLAUS Papa Lothario Regi. [c. an. 863. *Româ in Galliam.*]

Excommunicandus est, qui duas simul uxores habere præsumit.

AN non [a] districta ultione feriendus es, qui in duabus uxoribus adulterium Lamech, & flagitium imitatus esse dignosceris? Quod Dominus non nisi post LXXVII. generationes suo salutifero adventu delevit: cùm Cain fratricidium septima generatione aquis abolitum sit cataclysmi.

[a] Ivo, *p.* 8. *c.* 227. *Gen.* 4.

XX. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 37. [an. 506. *in Gallia.*]

Falsi testes, & homicidæ communione priventur.

ITaque [b] censuimus homicidas, & falsos testes à communione Ecclesiastica submovendos: nisi pœnitentiæ satisfactione crimina admissa diluerint.

[b] Burch. *l.* 6. *c.* 29. Ivo, *p.* 10. *c.* 38. & 158.

XXI. *Item* EX CONCILIO TOLETANO I. *c.* 11. [an. 400. *in Hispania.*]

Excommunicetur Potens, qui Clericum, Pauperem, vel Religiosum spoliare præsumit.

SI quis [c] de Potentibus Clericum, aut quemlibet Pauperem α, aut Religiosum exspoliaverit, & mandaverit eum ad se venire Episcopus, ut audiatur, & contempserit: invicem mox scripta percurrant per omnes Episcopos provinciæ, & quoscumque adire potuerint, ut excommunicatus habeatur ipse, donec obediat, & reddat aliena.

[c] Ansel. *l.* 7. *c.* 173.

¶ CORR. ROM. α *Pauperem.*] In plerisque vetustis, & apud Anselmum, & in codicibus Concilii impressis, & manuscriptis est, *pauperiorem.*

XXII. EX DICTIS Gregorii Papæ. [fortè c. an. 600.]

De eodem.

QUisquis per [d] dolum manum suam mittit in Christum Domini, id est, Episcopum, vel Presbyterum (quia sacrilegium grave committit,) &, si quis Ecclesiam Dei vastat, aut impugnat, aut incendit (quia & hoc gravissimum est sacrilegium;) placuit sanctæ Synodo, ut in primis α omnia bona ejus proscriptione publicentur: deinde in uno loco, id est, in Monasterio inclusus pœniteat omnibus diebus vitæ suæ.

[d] Burch. *l.* 10. *c.* 65. Ivo, *p.* 12. *c.* 86. & *p.* 13. *c.* 65.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc abest à plerisque manuscriptis. Burchardus autem & Ivo citant ex Conc. Gangrensi.
α *Ut in primis.*] Apud Burchardum & Ivonem legitur, *ut in uno loco*, &c. sine verbis illis, quæ hic sunt interjecta.

XXIII. *Item* CALIXTUS Papa. [II. an. 1123. *Romæ.*]

Communione privetur, qui Romipetas, vel Peregrinos, vel Mercatores molestare præsumit.

SI quis [3] Romipetas, & Peregrinos, & Apostolorum limina, & aliorum Sanctorum Oratoria visitantes capere, seu rebus, quas ferunt, spoliare, & Mercatores novis teloniorum, & pedagiorum [e] exactionibus molestare tentaverit; donec satisfecerit, communione careat Christiana.

[e] *al.* pedaticorum.

¶ PITH. [3] *Si quis.*] Capitul.

XXIV. *Item* URBANUS Papa. [imò idem Calixtus II. an. 1123. *ibid.*]

Excommunicentur, qui Oratores, & Ecclesias, bonáque earum, & personas ibi servientes infestare præsumunt.

PAternarum traditionum exemplis commoniti, Pastoralis officii debitum persolventes, Ecclesias cum bonis suis, tam personis, quàm possessionibus, Clericos videlicet, ac Monachos, eorúmque Conversos α: Oratores quoque cum suis nihilominus rebus, quas ferunt, tutos, & sine molestia esse statuimus. Si quis autem contra hoc facere præsumpserit: & postquam facinus suum recognoverit, intra dierum triginta spatium competenter non emendaverit; à liminibus Ecclesiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur.

¶ CORR. ROM. α *Conversos.*] In codicibus impressis sequebatur, *vel commissos*, quæ sunt expuncta, quia absunt à plerisque Manuscriptis Gratiani exemplaribus, & vetusto quodam codice: in quo quidem extremo & hic, & alii tres Canones descripti sunt, tamquam fragmentum alicujus Concilii.

XXV. *Item* NICOLAUS Papa omnibus Episcopis. [II. an. 1059. *Româ in Galliam.*]

Qui Oratoribus, vel Pauperibus non arma ferentibus in malum obviaverint, excommunicentur.

ILli [f], qui Peregrinos, vel Oratores cujuscumque Sancti, sive Clericos, sive Monachos, vel Feminas, aut inermes Pauperes deprædati fuerint, vel bona eorum rapuerint, vel in malum eis obviaverint; anathematis vinculo feriantur, nisi dignè emendaverint. §. 1. Pax verò illa, quam treugam dicimus, sic observetur, sicut ab Archiepiscopis, & Episcopis uniuscujusque provinciæ constituta est. Qui autem eam infregerit, excommunicationi subdatur.

[f] Pann. *l.* 5. *c.* 114.

“ QUIA verò sermo de Hæreticis habetur; videndum est, quid intersit inter Schisma & Hæresim: & qui sint Hæretici: & quot sint Hæreticorum sectæ. Differentiam autem inter Schisma & Hæresim assignat dicens [GRATIAN. 4. Pars.]

XXVI. HIERONYMUS in Epistolam ad Titum, *c.* 3 [g]. [an. 386. *in Palæstina.*]

Schismatis & Hæresis differentia.

INter Hæresim [h] & Schisma hoc interesse arbitrantur, quòd Hæresis perversum dogma habeat, Schisma propter Episcopalem dissensionem [i] ab Ecclesia α pariter separet. Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi potest β: ceterùm nullum Schisma non aliquam sibi confingit Hæresim, ut rectè ab Ecclesia recessisse videatur.

[g] Ad locum *Hæreticum hominem.*
[h] Polyc. *l.* 7. *tit.* 5. Ansel. *l.* 12. *c.* 49.
[i] *al.* post Episcopalem decessionem.

¶ CORR. ROM. α *Ab Ecclesia.*] In codicibus horum Commentariorum in Germania, in Gallia, & Ferrariæ excusis, itémque duobus manuscriptis Vaticanis legitur, *ab Ecclesia separetur.*
β *Potest.*] Sequebatur, *diversum*: quæ vox abest à memoratis editionibus, & Vaticanis exemplaribus.

“ UNDE autem Hæresis dicatur, diffinit ita dicens [GRATIAN.]

XXVII. HIERONYMUS in Epistolam ad Galatas, *c.* 5 [k]. [an. 386. *ibid.*]

Unde Hæresis dicatur.

HÆresis [l] Græcè ab electione dicitur; quòd scilicet eam sibi unusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem. Quicumque igitur aliter Scripturam intelligit, quàm sensus Spiritûs Sancti flagitat, quo scripta est; licèt de Ecclesia non recesserit, tamen Hæreticus appellari potest, & de carnis [m] operibus est, eligens quæ pejora sunt.

[k] Ad locum, *Hæreses, invidiæ.*
[l] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 12. *c.* 50.
[m] *Gal.* 5.

“ QUI verò propriè dicantur Hæretici, ostendens ait [GRATIAN. 5. Pars.]

XXVIII. AUGUSTINUS in libro de Utilitate credendi, *c.* 1 [n]. [c. an. 391. *in Africa.*]

Qui propriè dicantur Hæretici.

HÆreticus est [o], qui alicujus temporalis commodi, & maximè gloriæ, principatúsque sui gratiâ falsas, ac novas opiniones vel gignit, vel sequitur. Ille autem, qui hujusmodi hominibus credit; homo est imaginatione quadam veritatis, ac pietatis illusus.

[n] Beda 1. *Cor.* 11.
[o] Polyc. *ibid.* Deusdedit, *p.* 2. Ansel. *l.* 12. *c.* 53.

XXIX. *Item* IDEM Glorio, Eleusio, & aliis, *Epist.* 162. [c. fin. an. 397. aut init. an. 398. *ibid.*]

Non sunt Hæretici, qui non suâ audaciâ, sed alienâ seducuntur in errorem.

DIxit [p] [4] Apostolus [q]: *Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem devita: sciens, quia subversus est*

[p] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 12. *c.* 61.
[q] *Ad Titum c.* 3.

hujusmodi, & peccat; & est à semetipso damnatus. Sed qui sententiam suam, quamvis falsam, atque perversam nulla pertinaci animositate defendunt; præsertim quam non audaciâ suæ præsumptionis pepererunt, sed à seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt; quærunt autem cauta solicitudine veritatem, corrigi parati, cùm invenerint; nequaquam sunt inter Hæreticos deputandi.

¶ PITH. [4] *Dixit.*] Vide *lib.* 18. *de Civit. Dei c.* 51.

XXX. *Item* LEO Papa I. *Epist.* 10. ad Flavianum. [an. 449. *Româ Constantinopolim.*]

Magistri erroris existunt, qui veritatis disciplinam contemnunt.

QUid autem iniquius est, quàm impia sapere, & sapientioribus doctioribúsque non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui cùm ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro; non ad Propheticas voces, non ad Apostolicas literas, nec ad Evangelicas autoritates, sed ad semetipsos recurrunt: & ideò magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt.

XXXI. *Item* AUGUSTINUS contra Manichæos [r]. [an. 426. *in Africa.*]

Hæretici sunt, qui quod pravè sapiunt, contumaciter defendunt.

QUi in Ecclesia [s] Christi morbidum aliquid, pravúmque sapiunt; si correpti, ut sanum rectúmque sapiant, resistunt contumaciter, suáque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt; Hæretici fiunt.

[r] *L.* 18. *de Civit. Dei. c.* 51.

[s] Polyc. *ibid.* Deusdedit, *p.* 2. Ansel. *l.* 12. *c.* 51.

XXXII. *Item* URBANUS Papa. [fortè c. an. 1095.]

Errante damnabilior est, qui ejus defendit errorem.

QUi aliorum defendit errorem, multò ampliùs damnabilior est illis, qui errant: quia non solùm errat, sed etiam aliis offendicula erroris præparat, & confirmat. Unde quia magister erroris est; non tantùm Hæreticus, sed etiam Hæresiarcha dicendus est.

XXXIII. *Item* HIERONYMUS *lib.* 2. *Comment. ad c.* 5. Oseæ. [an. 408. *in Palæstina.*]

Qui mendacio veritatem immutant, Patrum terminos transferre probantur.

TRansferunt Principes Juda terminos, quos posuerunt patres eorum, quando immutant mendacio veritatem; & aliud prædicant, quàm ab Apostolis acceperunt. *Idem infrà eod. cap.* §. 1. De Hæreticis manifestus est sensus: quòd sophismatibus suis, & arte Dialectica sæpè opprimant Ecclesiasticos. *Idem ad c. nonum.* §. 2. Veteres scrutans Historias, invenire non possum scidisse Ecclesiam, & de domo Domini populos seduxisse, præter eos, qui Sacerdotes à Deo positi fuerant, & Prophetæ, id est, speculatores. Isti ergo vertuntur in laqueum tortuosum, in omnibus locis ponentes scandalum.

XXXIV. *Item* LEO Papa I. *Epist.* 74. ad Anatolium. [an. 452. *Româ Constantinopolim.*]

Abjiciantur qui adversariorum conveniunt pravitati.

ILlud sanè [t] plurimùm mihi displicere significo, quòd inter α Dilectionis [u] tuæ Clericos quidam esse dicuntur, qui adversariorum conveniant [x] pravitati, & vasa iræ [y] β vasis misericordiæ misceantur. Quibus investigandis, & severitate congrua coërcendis debet Diligentia tua vigilanter insistere: ita ut his, quibus prodesse non potuerit correptio, non parcat abscissio. Oportet enim nos Evangelici [z] meminisse mandati: quo ab ipsa Veritate præcipitur, ut si nos oculus, aut pes, aut dextera scandalizaverit manus; à compage corporis auferatur: quia melius sit his in Ecclesia carere membris, quàm cum ipsis in æterna ire supplicia. Nam superfluò extra Ecclesiam positis resistimus; si ab his, qui intùs sunt, in eis, quos decipiunt, vulneramur. Abjicienda prorsùs pestifera hæc à Sacerdotali vigore patientia est: quæ sibimet, peccatis aliorum parcendo, non parcit.

¶ CORR. ROM. α *Quòd inter.*] Sic est emendatum ex ipsa Epistola, cùm & in vulgatis, & in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus esset, *quòd jurisdictionis tuæ Clerici.* In duobus tamen, quemadmodum & apud Ivonem, est, *inter ditionis tuæ Clericos.*

β *Vasa iræ.*] Sic est emendatum ex originali. Alludit enim ad locum B. Pauli *Rom.* 9. Apud Gratianum erat, itémque apud Ivonem, *væsaniæ vasis misericordiæ vasa misceantur.*

[t] Ivo, *p.* 6. *c.* 339.

[u] *al.* ditionis.

[x] *al.* conniveant. *orig.*

[y] *Rom.* 9.

[z] *Matth.* 5.

XXXV. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 70. 71. 72. [an. 398. *in Africa.*]

Et sodalitates, & convivia Hæreticorum Clerici vitare debent.

CLericus Hæreticorum, & Schismaticorum tam convivia, quàm sodalitates evitet æqualiter. §. 1. Eorum conventicula non Ecclesia, sed conciliabula appellanda sunt.

§. 2. Cum eis neque orandum est, neque psallendum.

XXXVI. *Item* GELASIUS Papa in Epistola ad Episcopos Dardaniæ. [an. 495. *Româ in Dardaniam.*]

Canonum observatores cum Hæreticis nullum debent inire certamen.

CUm quibus erat Synodus ineunda? Catholici Pontifices fuerant undique jam depulsi, solique remanserant socii perfidorum: cum quibus jam nec licebat habere conventum, dicente Psal. [a] *Non sedi in Concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo.* Nec Ecclesiastici moris est cum his, qui pollutam habent communionem permistámque cum perfidis, miscere Concilium [b]. Rectè igitur per Calchedonensis Synodi formam, hujusmodi prævaricatio repulsa est potiùs, quàm ad α Concilium vocata: quod nec opus erat post primam Synodum: nec cum talibus habere licebat. *Idem in Commonitorio ad Faustum.* §. 1. Canonum β magistris, atque custodibus nobis nullum fas est inire atque custodibus nobis nullum fas est inire certamen cum hominibus communionis alienæ.

¶ CORR. ROM. α *Quàm ad.*] In originali legitur, *quàm per Concilium, quod nec opus, &c.*

β *Canonum.*] Gelasius in Commonitorio ad Faustum, objurgans Græcos illos, qui, cùm maximè Canones violarent, eorum tamen se observatores simulabant, in hæc prorumpit verba, *ô Canonum Magistros, atque custodes. Nobis nullum, &c.*

[a] *Psal.* 25.

[b] *al.* consilium.

XXXVII. *Item* EX EPISTOLA Urbani Papæ. [c. an. 1095. *Romæ.*]

Non contradicit, sed potiùs obedit Evangelio, qui Malos excommunicat.

NOtandum est, quòd quidam dicunt contra Evangelicam parabolam [c] nos facere, ubi de zizaniis non eradicandis Dominus præcepit: cùm aliquos excommunicatione dignos excommunicationi subjicimus: & aiunt etiam sanctum Augustinum hoc contradicere in illo loco, ubi ait [d] [Quia non est præcidenda unitas; ferendi sunt Mali, non abjiciendi.] Quibus hoc primùm respondendum est. Si Hæretici, & mali homines excommunicandi non sunt; quare ipse Augustinus [e] cum Legatis sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & cum sanctis Episcopis suis Pelagium, & Celestium novam hæresim in sanctam Dei Ecclesiam introducentes excommunicavit, & ab Ecclesia Dei separavit? Quare ipsos Donatistas, contra quos ista, & multa his similia loquitur, tam ipse, quàm omnis Ecclesia Dei excommunicatos habuit? &, nisi priùs pœnituissent, & per manûs impositionem reconciliati essent, eis nequaquam communicabat? Idem ipse Dominus, qui hoc parabolicè hîc narrat, apertè alibi excommunicationem fieri jubet, dicens [f], *Frater, qui corripitur ab Ecclesia, & non obedit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.*

§. 1. Unde apparet liquidò, aliud esse excommunicationem, aliud eradicationem. Qui enim excommunicatur (ut Apostolus ait [g]) ad hoc excommunicatur, ut Spiritus ejus salvus fiat in die Domini. Disciplina enim est excommunicatio, & non eradicatio.

[c] *Matth.* 13.

[d] Sententia habetur XXIII. *q.* 3. *per totam.*

[e] In Conciliis Milevitano, & Africano.

[f] *Matth.* 18. paulò aliter.

[g] 1. *Cor.* 5.

" NISI fortè ex contemptu, & superbia Excommunicati proveniat. " GRATIAN.

XXXVIII. *Unde* [h] ORIGENES α in librum Numerorum, *Homiliâ* 15. *ad c.* 23. [c. an. 217. *in Ægypto.*]

Divina maledictio meritum maledicti designat.

DEus, quando maledicit, meritum ejus designat, cui maledicitur, & sententiam promit [i]: utpote quem non fallit neque peccati qualitas, neque peccantis affectus. Homo autem quia hæc non potest scire (neque enim propositum, mentémque alterius videre alius, aut cognoscere potest;) idcircò etiam si judicantis, vel sententiam promentis intuitu proferat maledictum; non potest esse justa maledicendi causa, ubi ignoratur peccantis affectus: maximè cùm humanum vitium tunc sciat maledicta proferre, cùm fortè conviciis, aut injuriis provocatur. Quod vitium volens resecare Apostolus [k], ne maledictis maledicta, & conviciis convicia provocemus; mandatum necessarium ponit; ut benedicamus, & non maledicamus: quò convitiandi vitium resecetur: non quò judicandi veritas, quæ homines latet, & pronuntiandi autoritas perimatur.

¶ CORR. ROM. α *Origenes.*] Sic est restitutum, cùm anteà esset *Augustinus.* Et magnam hujus Capitis partem Glossa ordinaria ad eumdem locum ex ipso Origene refert: indéque nonnulla emendata.

[h] *al.* Item.

[i] *al.* Sententiam veram promit.

[k] 1. *Petr.* 3. *Rom.* 12.

" SECTÆ verò Hæreticorum quot sint, & unde nomina acceperint determinat dicens " GRATIAN.

XXXIX. ISIDORUS *lib.* 8. Etymologiarum, *c.* 5. [c. an. 630. *in Hispania.*]

Quot sint sectæ Hæreticorum.

QUidam autem [l] Hæretici, qui de Ecclesia recesserunt, ex nomine suorum Autorum nuncupantur: quidam verò ex causis, quas eligentes instituerunt.

§. 1. Simoniani dicti à Simone, Magicæ artis perito: cui

[l] Rabanus *l.* 2. *de Instit. Cler. c.* 58. Ans. *l.* 13. *c. ultim.* Pann. *l.* 5. *c.* 3. 4. 5.

Simoniani.

[m] Act. 8.

Petrus in Actibus Apoftolorum [m] maledixit, pro eo quòd ab Apoftolis Spiritûs Sancti gratiam pecuniâ emere voluiffet. Hi dicunt creaturam non à Deo, fed à virtute quadam fuperna creatam.

Menandrini. *[n] al. Menandriani.*

§. 2. Menandrini [n] à Menandro mago, difcipulo Simonis nuncupati: qui Mundum non à Deo, fed ab Angelis factum afferuit.

Bafilidiani.

§. 3. Bafilidiani à Bafilide appellati: qui inter reliquas blafphemias, Jefum paffum abnegavit.

Nicolaitæ. *[o] Act. 6.* *[p] Apoc. 2.*

§. 4. Nicolaitæ dicti à Nicolao Diacono Ecclefiæ Hierofolymorum, qui cum Stephano [o], & ceteris conftitutus eft à Petro: qui propter pulchritudinem relinquens uxorem, dixerat, ut qui vellet, eâ uteretur: verfa eft in ftuprum talis confuetudo, ut invicem conjugia commutarentur. Quos Joannes in Apocalypfi improbat, dicens [p]: *Sed hoc habes, quòd odifti facta Nicolaitarum.*

Gnoftici.

§. 5. Gnoftici propter excellentiam fcientiæ fe ita appellare voluerunt. Animam, naturam Dei effe dicunt: bonum & malum Deum fuis dogmatibus fingunt.

Carpocratiani.

§. 6. Carpocratiani à Carpocrate quodam vocantur: qui dixit Chriftum, hominem fuiffe tantùm, & de utroque fexu progenitum.

Cerinthiani. *Millenarii.*

§. 7. Cerinthiani à Cerintho quodam nuncupati. Hi inter cetera circumcifionem obfervant: mille annos poft refurrectionem in voluptate carnis futuros prædicant. Unde & Græcè χιλιάσται, Latinè Millenarii funt appellati.

Nazaræi.

§. 8. Nazaræi dicti, qui dum Chriftum (qui à vico Nazaræus eft appellatus) filium Dei confiteantur; omnia tamen veteris Legis cuftodiunt.

Ophitæ. *[q] al. Paradifo.*

§. 9. Ophitæ à colubro nominati funt. Coluber enim Græcè ὄφις dicitur. Colunt enim ferpentem, dicentes ipfum in Paradifum [q] induxiffe virtutis cognitionem.

Valentiniani.

§. 10. Valentiniani à Valentino quodam Platonico fectatore vocati: qui αἰῶνας, id eft, fecula quædam in originem Dei creatoris induxit: Chriftum quoque de Virgine nihil corporis affumpfiffe, fed per eam, quafi per fiftulam, tranfiffe afferuit.

Apellitæ. *[r] al. princeps.*

§. 11. Apellitæ, quorum autor [r] Apelles fuit: qui creatorem Angelum nefcio quem gloriofum fuperioris Dei faciens, Deum legis Ifrael illum igneum affirmans dixit, & Chriftum non in veritate Deum, fed hominem in Phantafia apparuiffe.

Archontiaci.

§. 12. Archontiaci à Principibus appellantur: qui univerfitatem, quam Deus condidit, opera effe Archangelorum defendunt.

Adamiani.

§. 13. Adamiani vocati, quòd Adæ imitentur nuditatem. Unde & nudi orant, & nudi inter fe mares feminæque conveniunt.

Cainani. *[f] al. Caiani. al. Cainiani.*

§. 14. Cainani [f] α inde funt appellati, quoniam Cain adorant.

Sethiani.

§. 15. Sethiani nomen acceperunt à filio Adæ, qui vocatus eft Seth; dicentes eumdem effe Chriftum.

Melchifedechiani.

§. 16. Melchifedechiani vocati pro eo, quòd Melchifedech; Sacerdotem Dei, non hominem fuiffe, fed virtutem Dei effe arbitrantur.

Angelici.

§. 17. Angelici vocati, quia Angelos colunt.

Apoftolici. *[t] al. aliquid.*

§. 18. Apoftolici hoc fibi nomen ideò fumpferunt, quòd nihil poffidentes proprium, nequaquam recipiant eos, qui aliquo [t] in hòc Mundo utuntur.

Cerdoniani.

§. 19. Cerdoniani à Cerdone quodam nominati: qui duo contraria principia afferuit.

Marcioniftæ. *[u] al. Creatoris.*

§. 20. Marcioniftæ à Marcione Stoïco Philofopho appellati: qui Cerdonis dogma fecutus, alterum bonum, alterum juftum Deum afferuit, tamquam duo principia creationis [u] & bonitatis.

Artotyritæ.

§. 21. Artotyritæ ab oblatione vocati: panem enim & cafeum offerunt, dicentes à primis hominibus oblationem à fructibus terræ, & à fructibus ovium fuiffe celebratam.

Aquarii.

§. 22. Aquarii appellati, eò quòd aquam folam offerunt in calice Sacramenti.

Severiani.

§. 23. Severiani à Severo exorti, vinum non bibunt: vetus Teftamentum, & Refurrectionem non recipiunt.

Tatiani. *Encratitæ.*

§. 24. Tatiani à Tatiano quodam vocati: qui & Encratitæ dicti; quia carnes abominantur.

Alogii.

§. 25. Alogii vocantur tamquam fine verbo: λόγος enim Græcè verbum dicitur. Deum enim Verbum non credunt, refpuentes Joannis Evangelium, & Apocalypfim.

Cataphryges.

§. 26. Cataphrygis nomen provincia Phrygia dedit: quia ibi extiterunt. Autores eorum Montanus, Prifca, & Maximilla fuerunt. Hi adventum Spiritûs Sancti non in Apoftolos, fed in fe traditum afferunt.

Cathari.

§. 27. Cathari propter munditiam ita fe nominaverunt: gloriantes enim de fuis meritis, negant pœnitentibus veniam peccatorum: viduas, fi nupferint, tamquam adulteras damnant: mundiores fe ceteris prædicant. Qui nomen fuum fi cognofcere vellent, mundanos fe potiùs, quàm mundos vocarent.

Pauliani.

§. 28. Pauliani à Paulo Samofetano exorti funt: qui dixit non femper fuiffe Chriftum, fed à Maria fumpfiffe initium.

Hermogeniani. *[x] Gal. 4.*

§. 29. Hermogeniani ab Hermogene quodam vocati: qui materiam non natam β introducens, Deo non nato eam comparavit, matrémque elementorum, & Deam afferuit: quos Apoftolus [x] improbat elementis fervientes.

Manichæi.

§. 30. Manichæi à quodam Perfa extiterunt, qui vocatus eft Manes. Hic duas naturas, & fubftantias introduxit, id eft, bonam & malam; & Animas ex Deo, quafi ex aliquo fonte manare afferuit: Teftamentum vetus refpuit, novum ex parte recipit.

Anthropomorphitæ. *[y] Joan. 4.*

§. 31. Anthropomorphitæ γ dicti pro eo, quòd fimplicitate ruftica Deum habere humana membra, quæ in Divinis libris fcripta funt, arbitrantur. ἄνθρωπος enim Græcè, Latinè homo interpretatur. Ignorantes vocem Domini, qui ait [y]: *Spiritus eft Deus.* Incorporeus eft enim: nec membris diftinguitur: nec corporis mole cenfetur.

Hierachitæ.

§. 32. Hierachitæ δ ab Hieracha autore exorti, Monachos tantùm recipiunt: conjugia refpuunt: regna Cælorum parvulos habere non credunt.

Novatiani. *[z] al. Novato.*

§. 33. Novatiani à Novatiano [z] Romæ urbis Presbytero exorti: qui adversùs Cornelium cathedram Sacerdotalem conatus invadere, hærefim inftituit, nolens Apoftatas fufcipere, rebaptizans baptizatos.

Montani.

§. 34. Montani ε Hæretici dicti, quòd tempore perfecutionis in montibus latuerunt, qua occafione fe à Catholicæ Ecclefiæ corpore diviferunt.

Hebionitæ. *[a] al. provectum.* *[b] Gal. 5.*

§. 35. Ebionitæ ab Ebione dicti, five à paupertate: Chriftum enim per profectum [a] folum, virum juftum putant effectum. Unde competenter Hebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati funt. Hi enim Semi-Judæi funt: & ita tenent Evangelium, ut Legem carnaliter fervent: adversùs quos Apoftolus ad Galatas [b] fcribens invehitur.

Photiniani.

§. 36. Photiniani à Photino Gallogræciæ Syrmii Epifcopo nuncupati: qui Ebionitarum Hærefim fufcitans, afferuit Chriftum à Maria per Jofeph nuptiali coitu fuiffe conceptum.

Æriani.

§. 37. Æriani ab Ærio quodam nuncupati funt: hi offerre facrificium pro Defunctis fpernunt.

Aëtiani. *Eunomiani.* *[c] al. nulli.*

§. 38. Aëtiani ab Aëtio funt vocati: Iidémque Eunomiani ab Eunomio quodam dialectico Aëtii difcipulo, ex cujus nomine magis innotuerunt, diffimilem Patri afferentes Filium; & Filio Spiritum Sanctum. Dicunt etiam nullum [c] imputari peccatum in fide manentium.

Origeniani. *[d] al. terras lapfas. orig.*

§. 39. Origeniani ab Origene autore exorti funt, dicentes, quòd non poffit videre Filius Patrem, nec Spiritus Sanctus Filium. Animas quoque in Mundi principio peccaffe dicunt, & pro diverfitate peccatorum è Cælis ufque ad Terras [d] diverfa corpora, quafi vincula meruiffe, eâque causâ factum effe Mundum.

Noëtiani. *Patripaffiani.*

§. 40. Noëtiani à quodam Noëto vocati, qui dicebant Chriftum eumdem effe, & Patrem, & Spiritum Sanctum: ipfámque Trinitatem in officiorum nominibus, non in perfonis accipiunt. Unde & Patripaffiani vocantur, quia Patrem paffum dicunt.

Sabelliani.

§. 41. Sabelliani ab eodem Noëto pullulaffe dicuntur: cujus difcipulum perhibent fuiffe Sabellium, ex cujus nomine maximè innotuerunt, unde & Sabelliani vocati funt. Hi unam perfonam Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti aftruunt.

Ariani. *[e] Joan. 10.*

§. 42. Ariani ab Ario Alexandrino Presbytero orti funt: qui coæternum Patri Filium non agnofcens, diverfas in Trinitate fubftantias afferuit, contra illud, quod ait Dominus [e]: *Ego & Pater unum fumus.*

Macedoniani.

§. 43. Macedoniani a Macedonio Conftantinopolitano Epifcopo dicti funt, negantes Deum effe Spiritum Sanctum.

Apollinariftæ.

§. 44. Apollinariftæ ab Apollinare vocati funt, dicentes Chriftum corpus tantummodo fine anima fufcepiffe.

Antidicomaritæ.

§. 45. Antidicomaritæ appellati funt pro eo, quòd Mariæ virginitati contradicunt, afferentes eam poft Chriftum natum viro fuo fuiffe commiftam.

Metangifmonitæ.

§. 46. Metangifmonitæ ζ ideò tale nomen acceperunt, quia ἄγγος Græcè vas dicitur. Afferunt enim fic effe in Patre filium, tamquam vas minus intra vas majus.

Patritiani.

§. 47. Patritiani à quodam Patritio nuncupati funt: qui fubftantiam humanæ carnis à Diabolo conditam dicunt.

Colluthiani. *[f] Efa. 45.*

§. 48. Colluthiani à quodam Collutho nominati: qui dicunt Deum non facere mala, contra illud, quod fcriptum eft [f]: *Ego Dominus creans mala.*

Floriani. *[g] al. Floriniani à Florino.* *[h] Gen. 1.*

§. 49. Floriani à Floriano [g]: qui è contrario dicunt Deum creaffe mala, contra hoc, quod fcriptum eft [h]: *Fecit Deus omnia bona.*

Donatiftæ.

§. 50. Donatiftæ à Donato quodam Afro nuncupati: qui de Numidia veniens totam penè Africam fua perfuafione decepit, afferens minorem Patre Filium, & minorem Filio Spiritum Sanctum, & rebaptizans Catholicos.

Bonofiani.

§. 51. Bonofiani à Bonofo quodam Epifcopo exorti produntur: qui Chriftum Dei Filium adoptivum, non proprium afferunt.

Circumcelliones. *Scototopici.*

§. 52. Circumcelliones dicuntur, eò quòd agreftes fint: quos Scototopicos η vocant, fupradictæ Hærefis habentes doctrinam. Hi amore martyrii femetipfos perimunt, ut violenter de hac vita difcedentes, Martyres nominentur.

Prifcillianiftæ.

§. 53. Prifcillianiftæ à Prifcilliano vocati: qui in Hifpania ex errore Gnofticorum, & Manichæorum permiftum dogma compofuit.

Luciferiani. §. 54. Luciferiani à Lucifero Sardiniæ Episcopo orti: qui Episcopos Catholicos, qui Constantii [i] persecutione perfidiæ Arianorum consentientes erant, & postea correcti in Catholicam redire delegerunt, damnantes sive quod crediderant, sive quod se credidisse simulaverant, quos Ecclesia Catholica materno recepit sinu, tamquam Petrum post fletum negationis; hanc illi matris charitatem superbè accipientes, eósque recipere nolentes, ab Ecclesiæ communione recesserunt, & cum ipso Lucifero autore suo, qui manè oriebatur, cadere metuerunt.

[i] *al.* instanti. August. *de agone Christiano*, c. 30.

Joviniani-stæ. §. 55. Jovinianistæ à Joviniano quodam Monacho dicti, asserentes nullam nuptarum & virginum esse distantiam; nullúmque inter abstinentes & simpliciter epulantes esse discrimen.

Helvidiani. §. 56. Helvidiani ab Helvidio nominati: qui dicunt post Christum natum alios Mariam filios de viro suo Joseph peperisse.

Paterniani. §. 57. Paterniani à Paterno quodam exorti, inferiores corporis partes à Diabolo factas opinantur.

Arabici. §. 58. Arabici nuncupati eò quòd in Arabia exorti sunt, dicentes Animam cum corpore mori, atque in novissimo utrumque resurgere.

Tertullianistæ. §. 59. Tertullianistæ dicti à Tertulliano Presbytero Africanæ provinciæ civitatis Carthaginensis, Animam immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & Animas peccatorum hominum post mortem in Dæmones verti putantes.

Thessarescædecatitæ. §. 60. Thessarescædecatitæ dicti, quòd decimâ quartâ lunâ Pascha cum Judæis observandum contendunt. Nam τέσσαρες quatuor, δέκα decem significat.

Nyctages. §. 61. Nyctages à somno nuncupati, quòd vigilias noctis respuant, superstitionem esse dicentes, jura temerari Divina, qui noctem ad requiem tribuit.

Pelagiani. §. 62. Pelagiani à Pelagio Monacho exorti. Hi liberum arbitrium Divinæ gratiæ anteponunt, dicentes sufficere voluntatem ad implenda jussa Divina.

Nestoriani. §. 63. Nestoriani à Nestorio Constantinopolitano Episcopo nuncupati: qui beatam Mariam Virginem non Dei, sed hominis tantummodo matrem asseruit: ut aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis: nec unum Christum in Verbo Dei & carne credidit; sed separatim, atque sejunctim alterum filium Dei, alterum hominis prædicavit θ.

Eutychiani. §. 64. Eutychiani dicti ab Eutyche Constantinopolitano Abbate; qui Christum post humanam assumptionem negavit existere in duabus naturis: sed solam in eo Divinam asseruit esse naturam.

Acephali. §. 65. Acephali dicti, id est, sine capite. Nullus enim eorum reperitur autor, à quo exorti sint. Hi trium Calchedonensium ι capitulorum impugnatores, duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & unam in ejus persona naturam prædicant.

Theodosiani, & Gaianitæ. §. 66. Theodosiani κ, & Gaïanitæ appellati à Theodosio, & Gaiano: qui temporibus Justiniani Principis in Alexandria, populi perversi electione, una die ordinati sunt Episcopi. Hi errores Eutychetis, & Dioscori sequentes, Calchedonense Concilium respuunt: ex duabus unam in Christo naturam asserunt: quam Theodosiani corruptam, Gaïanitæ incorruptam contendunt.

Agnoitæ, & Tritheitæ. §. 67. Agnoitæ λ, & Tritheitæ à Theodosianis exorti sunt: ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti: quia ad perversitatem, à qua exorti sunt, id adjiciunt, quòd Christi Divinitas ignoret futura, quæ sunt scripta de die, & hora novissima: non recordantes Christi personam in Esaia loquentis [k]: *Dies judicii in corde meo.*

Tritheitæ. §. 68. Tritheitæ verò vocati, quòd sicut tres personas in Trinitate; ita quoque tres asserunt Deos esse, contra illud, quod scriptum est [l]: *Audi Israël, Dominus Deus tuus, Deus unus est.*

[k] *Esa.* 30.
[l] *Deut.* 6.

§. 69. Sunt & aliæ Hæreses sine autore, & sine nominibus. Ex quibus aliæ putant triformem esse Deum: aliæ Christi divinitatem passibilem dicunt: aliæ Christi de patre nativitati initium temporis dant: aliæ liberationem Hominum apud Inferos factam Christi descensione non credunt: aliæ Animam, imaginem Dei negant: aliæ Animas converti in Dæmones, & in quæcumque animalia existimant: aliæ de Mundi statu dissentiunt: aliæ innumerabiles Mundos opinantur: aliæ aquam Deo coæternam faciunt: aliæ nudis pedibus ambulant: aliæ cum Hominibus non manducant. Hæ sunt Hæreses adversus Catholicam fidem exortæ, & ab Apostolis, & à sanctis Patribus vel Conciliis prædamnatæ: quæ dum in se multis erroribus divisæ, invicem sibi dissentiunt; communi tamen nomine adversus Ecclesiam Dei conspirant. §. 70. Sed & quicumque [m] aliter Scripturam sanctam intelligit, quàm sensus Spiritûs Sancti flagitat, à quo conscripta est; licèt de Ecclesia non recesserit, tamen Hæreticus appellari potest.

[m] Sup. *ead. Hæresis.* §. *quicumque.*

¶ CORR. ROM. α *Cainani.*] Apud B. Augustinum in libro de Hæresibus (ex quo magnam partem hujus Capitis accepit Isidorus) & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur, *Cayani.* In uno autem ejusdem Gratiani, *Cayni.* De quibus quidem Hæreticis Tertullianus in libro de præscriptione adversus Hæreticos hæc scribit. *Sunt & nunc alii Nicolaitæ: Caiana hæresis dicitur.* & paulò inferiùs. *Nec non etiam arripit alia quoque Hæresis, quæ dicitur Cainæorum. Et ipsi enim magnificant Cain, quasi ex quadam potenti virtute conceptum, quæ operata sit in ipso.*

β *Non natam.*] Locus hic emendatus est ex plerisque vetustis, & Isidoro. Antea enim legebatur, *Non naturam introducens, Deo non naturæ eam comparavit.*

γ *Anthropomorphitæ.*] In codicibus Isidori vulgatis, & aliquot manuscriptis antecedunt hæc: *Anomiani Latinè sine Lege dicuntur:* quæ tamen absunt à codice Isidori pervetusto, & valdè emendato Monasterii B. Augustini in Carbonaria Neapolis.

δ *Hierachitæ.*] Ita mutatum est ex libello B. Augustini; quamvis in aliquot ipsius editionibus sit, *Hierarchitæ.* Hierachæ verò Hæretici meminit B. Hilarius libro quarto & sexto de Trinitate. Antea legebatur, *Heraclitæ ab Heraclio.*

ε *Montani.*] Horum nulla mentio est apud B. Augustinum, sed Montensium: quo nomine Donatistas Romæ vocari solitos tradit.

ζ *Metangismonitæ.*] Sic emendatum est ex Isidoro, & B. Augustino, cùm antea legeretur, *Metangi nominati.*

η *Scototopicos.*] Apud Isidorum, in Pannormia, & in aliquot manuscriptis Gratiani est, *Cotopitas.* Quod verò ait, *supradictæ Hæresis habentes doctrinam,* referendum est ad Donatistas, non ad Bonosianos.

θ *Prædicavit.*] In eodem vetusto Isidori codice Neapolitano hic est finis Capituli, & incipit novum Caput, *de Philosophis Gentium.*

ι *Calchedonensium.*] Tria Capitula tractata, & definita sunt in quinta Synodo sub Justiniano, ut notatum est *suprà dist.* 15. *sicut Sancti.* Qui verò occasione horum trium Capitulorum ab Ecclesia recesserant; non Calchedonensem, sed quintam Synodum impugnabant.

κ *Theodosiani.*] Horum meminit Liberatus in Breviario, Nicephorus *lib.* 18. *c.* 45. 49. & 50. ac Georgius Cedrenus anno 14. Justiniani Imperatoris. B. Augustinus memorat Theodotianos à Theodotione: sed idem videtur qui Theodotus, de quo Epiphanius *lib.* 2. *tomo* 1. hæresi 54. *Theodotianos à Theodoto:* ut etiam Philastrius & Damascenus.

λ *Agnoitæ, & Tritheitæ.*] Sic restitutum est: quamvis in codicibus Isidori, & Gratiani legeretur, *Gnoitæ, Tritheitæ.* De his meminit Nicephorus in locis proximè indicatis: eósque à Theodosianis profectos scribit. De Agnoitis verò multa dicit B. Gregorius *lib.* 8. *Epist.* 35. & 42. ad Eulogium.

XL. *Item* AUGUSTINUS de Genesi contra Manichæos, *lib.* 1. *c.* 1. [c. an. 389. *in Africa.*]

Quare Divina providentia multos errare permittat.

IDeò Divina providentia multos diversi erroris Hæreticos esse permittit, ut, cùm insultant nobis, & interrogant nos ea, quæ nescimus, vel sic excutiamus pigritiam, & Divinas Scripturas nosse cupiamus. Propterea Apostolus ait [n]: *Oportet Hæreses esse, ut probati manifesti fiant inter vos.* Hi autem Deo probati sunt, qui benè possunt docere: sed manifesti α hominibus esse non possunt, nisi cùm docent.

[Marg.: 6. *Pars.*]
[n] 1. *Cor.* 11.

¶ CORR. ROM. α *Sed manifesti.*] Hæc addita sunt ex originali, itémque alia nonnulla, & emendata.

CAUSA XXV.

SANCTA Romana Ecclesia quamdam baptismalem Ecclesiam suis munivit privilegiis, decimationes suæ diœcesis ex integro sibi attribuens. Item quoddam Monasterium similiter munivit privilegiis propriis, decernens, ut ex propriis prædiis nulli decimas persolveret. Accidit itaque, ut intra diœcesim præmunitæ baptismalis Ecclesiæ præfatum Monasterium alia emptione, alia donatione prædia sibi inveniret. Oritur itaque contentio inter Monachos & Clericos de decimis.

I. Hic primùm quæritur, an Clerici baptismalis Ecclesiæ, autoritate privilegii, decimas suæ diœcesis ex integro sibi valeant vindicare.

II. Secundò, an subsequenti privilegio Monachorum derogetur antiquioribus privilegiis baptismalium Ecclesiarum.

[Marg.: GRATIAN.]

AN CLERICI BAPTISMALIS ECCLESIÆ AUTORITATE PRIVILEGII DECIMAS SUÆ DIŒCESIS EX INTEGRO SIBI VALEANT VINDICARE.

QUÆSTIO I.

QUÒD verò autoritate illius privilegii decimas sibi ex integro Clerici vindicare non valeant, hinc probatur: quia decimæ juxta decreta Sanctorum Patrum quadripertitò dividuntur: quarum una pars Episcopis, secunda Clericis, tertia fabricis restaurandis, quarta verò pauperibus est assignata. Decreta verò sanctorum Canonum neminem magis, quàm Apostolicum servare oportet. Unde ait

[Marg.: GRATIAN. 1. *Pars.*]

I. GELASIUS Papa in Epistola ad Episcopos Dardaniæ. [an. 495. *Romæ in Dardaniam.*]

Constitutum

Conſtitutum Synodi, quod univerſalis Eccleſiæ probavit aſſenſus, Romanam Sedem ſervare oportet.

CONfidimus [a], quòd nullus jam veraciter Chriſtianus ignoret, uniuſcujuſque Synodi conſtitutum, quod univerſalis Eccleſiæ probavit aſſenſus, nullam magis exequi Sedem præ ceteris oportere, quàm primam: quæ & unamquamque Synodum ſua autoritate confirmat [b], & continuata moderatione cuſtodit.

[a] Polyc. *l.* 1. *tit.* 14. Anſel. *l.* 1.
[b] *al.* firmavit.

II. *Item* LEO Papa I. *Epiſt.* 4. Epiſcopis Siciliæ. [an. 447. *Româ in Siciliam.*]

Qui negligenter paſcit Dominicum gregem ſibi commendatum, convincitur ſummum non amare Paſtorem.

DIvinis [c] præceptis, & Apoſtolicis monitis incitamur, ut pro omnium Eccleſiarum ſtatu, impigro vigilemus affectu: ac, ſi quid uſquam reprehenſioni inveniatur obnoxium, celeri ſolicitudine aut ab ignorantiæ imperitia, aut à præſumptionis uſurpatione revocemus. Monente enim Dominicæ vocis [d] imperio, quo beatiſſimus Apoſtolus Petrus trina admonitione α myſticis ſanctionibus imbuitur, ut Chriſti oves, qui Chriſtum diligit, paſcat, ipſius Sedis, cui per abundantiam gratiæ Divinæ præſumus, reverentiâ coarctamur [e], ut periculum deſidiæ, quantùm poſſumus, declinemus: ne profeſſio ſummi Apoſtoli, quâ ſe amatorem Domini eſſe teſtatus eſt, vana inveniatur in nobis: quia negligenter paſcens Dominicum gregem toties commendatum, convincitur ſummum non amare Paſtorem.

¶ CORR. ROM. α *Admonitione.*] In originali, & apud Anſelmum legitur, *trina repetitione myſticæ ſanctionis.* Alia verò quædam ſunt emendata ex ipſa Epiſtola.

[c] Anſ. *l.* 1. c.32. & 43. & *l.* 2. *c.* 22.
[d] *Joan.* 21.
[e] *al.* cohortamur.

III. IDEM Anatolio Epiſcopo, *Epiſt.* 51 [f]. [an. 452. *Româ Conſtantinopolim.*]

Non debent ullo modo variari, quæ ad perpetuam ordinantur quietem.

QUæ ad perpetuam [g] utilitatem generaliter inſtituta ſunt, nulla commutatione varientur: nec ad privatum trahantur commodum, quæ ad bonum ſunt commune præfixa: ſed [h] manentibus terminis, quos conſtituerunt Patres, nemo injuſtè α uſurpet alienum: ſed intra fines proprios, atque legitimos, prout quis valuerit [i] [1], in latitudine ſe exerceat charitatis.

¶ CORR. ROM. α *Injuſtè.*] Apud B. Leonem legitur, *nemo* [2] *in jus tendat alienum.* Apud Ivonem, & in Capitularibus legitur, *nemo damnet alienum:* apud Anſelmum verò, *nemo injuſtè damnet.*

¶ PITH. [1] *Valuerit.*] V. C. *voluerit.*
[2] *Nemo &c.*] Ita V. C.

[f] Cap. *l.* 6. c. 254. & *l.* 7. *c.* 222.
[g] Anſel. *l.* 6. *c.* 121. Ivo, *p.* 16. *c.* 317.
[h] *al.* &.
[i] *al.* voluerit.

IV. *Item* HILARIUS Papa in Synodo Romana, *c.* 1. [an. 465. *Romæ.*]

Nulli Divinas conſtitutiones, & Apoſtolicæ Sedis decreta temerare licet.

NUlli fas ſit [k] ſine ſtatûs ſui periculo vel Divinas conſtitutiones, vel Apoſtolicæ Sedis decreta temerare: quia nos, qui potentiſſimi [l] α [3] Sacerdotis adminiſtramus officia, talium tranſgreſſionum culpa reſpiciet, ſi in cauſis deſides fuerimus inventi: quia meminimus, quòd timere debemus, qualiter comminetur Deus [m] negligentiæ Sacerdotum. Siquidem reatu majori delinquit, qui potiori honore perfruitur: & graviora facit vitia peccatorum ſublimitas peccantium [n].

¶ CORR. ROM. α *Potentiſſimi.*] Sic apud Anſelmum, & in ceteris vetuſtis Gratiani exemplaribus præter unum, in quo habetur, ut in Concilio ipſo, *potiſſimi.*

¶ PITH. [3] *Potentiſſimi.*] V. C. *potiſſimi.*

[k] Polyc. *l.* 1. *tit.* 7. Anſel. *l.* 1. [illegible] & 62. [illegible] *c.* 37.
[l] [illegible] potiſſimi.
[m] [illegible] 3.
[n] *al.* dignita-[illegible] *orig.*

V. *Item* DAMASUS Papa. [fortè an. 374. *Româ in Africam.*]

In Spiritum Sanctum blaſphemant, qui ſacros Canones violant.

VIolatores [o] Canonum voluntarii graviter à Sanctis Patribus judicantur: & à Sancto Spiritu (inſtinctu cujus, ac dono dictati ſunt) damnantur: quoniam blaſphemare Spiritum Sanctum non incongruè videntur, qui contra eoſdem ſacros Canones non neceſſitate compulſi, ſed libenter, ut præmiſſum eſt, aliquid, aut protervè agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiunt. Talis enim præſumptio manifeſtè unum genus eſt blaſphemantium Spiritum Sanctum: quia, ut jam prælibatum eſt, contra eum agit, cujus nutu, & gratiâ ſancti Canones editi ſunt.

[o] Deuſdedit, *p.* 4. Anſel. *l.* 3. *c.* 116. Polyc. *l.* 4. *tit. ult.*

VI. *Item* URBANUS Papa. [fortè c. an. 1090. *Romæ.*]

In quibus Romano Pontifici licet novas condere Leges.

SUnt quidam dicentes Romano Pontifici ſemper licuiſſe novas condere Leges. Quod & nos non ſolùm non negamus, ſed etiam valdè affirmamus. Sciendum verò ſummopere eſt, quia inde novas Leges condere poteſt, unde Evangeliſtæ aliquid, & Prophetæ α nequaquam dixerunt. Ubi verò apertè Dominus, vel ejus Apoſtoli, & eos ſequentes, ſancti Patres ſententialiter aliquid definierunt; ibi non novam Legem Romanus Pontifex dare, ſed potiùs, quod prædicatum eſt, uſque ad animam & ſanguinem confirmare

debet. Si enim, quod docuerunt Apoſtoli & Prophetæ, deſtruere (quod abſit) niteretur; non ſententiam dare, ſed magis errare convinceretur. Sed hoc procul ſit ab eis, qui ſemper Domini Eccleſiam contra luporum inſidias optimè cuſtodierunt.

¶ CORR. ROM. α *Et Prophetæ.*] Abſunt hæ voces à multis manuſcriptis.

VII. *Item* ZOSIMUS Papa [4]. [an. 417. *Româ in Galliam.*]

Apoſtolicæ Sedis autoritas contra Sanctorum ſtatuta aliquid condere non valet.

COntra ſtatuta [p] Patrum condere [5] aliquid, vel mutare nec hujus quidem Sedis poteſt autoritas. Apud nos enim inconvulſis radicibus vivit Antiquitas, cui decreta Patrum ſanxere reverentiam.

¶ CORR. ROM.] Epiſtola, unde ſumptum eſt hoc Caput, non eſt inventa: Ivo autem in loco indicato, & in Epiſtola ad Hugonem Archiepiſcopum Lugdunenſem, affert hoc ex Epiſtola Zoſimi ad Epiſcopos Narbonenſis provinciæ: & ipſe Zoſimus in prima Epiſtola ad Heſychium narrat ſe ſcripſiſſe ad Epiſcopos Galliæ & Hiſpaniæ.

¶ PITH. [4] *Papa.*] *Epiſcopis Narbonenſis Eccleſiæ*, in Collectione Thuani, nam deeſt in 4. exemplar. Sed non diſſimilis fuit Xiſti Epiſtola, cujus aliquot verba refert Vincent. *cap.* III. 91. & Steph. *c.* 9.
[5] *Condere.*] V. C. *concedere.* Mirum eſt Vincentium non retuliſſe iſtud cap. ex Zoſimo.

[p] Ivo, *p.* 4. *c.* 226. Pann. *l.* 3. *c.* 4. concordat.

VIII. *Item* MARCELLINUS α Papa, *Epiſt.* 2. [an. 299. *Româ in Orientem.*]

Stare non valet, quod contra Evangelicam, vel Propheticam doctrinam, ſeu conſtitutionem factum fuerit.

OMne [q], quod irreprehenſibile eſt, Catholica defendit Eccleſia. & *infrà.* §. 1. Injuſtum [r] judicium, & diffinitio injuſta Regio metu, vel juſſu à Judicibus ordinata, non valet. Nec quidquam β, quod contra Evangelicæ, vel Propheticæ, aut Apoſtolicæ doctrinæ conſtitutionem, Succeſſorumve eorum, ſive Sanctorum Pâtrum actum fuerit, ſtabit: & quod ab infidelibus vel Hæreticis factum fuerit, omnino caſſabitur.

¶ CORR. ROM. α *Marcellinus.*] Reſtitutum eſt ex vetuſtis exemplaribus. Nam in vulgatis erat, *Marcellus.*
β *Nec quidquam.*] Emendatus eſt hic locus ex ipſa Marcellini Epiſtola.

[q] Sup. *diſt.* 81. *ſi qui ſine.*
[r] XI. *q.* 3. *injuſtum.* Anſel. *l.* 3. *c.* 87.

IX. *Item* HORMISDA Papa Epiſcopis Hiſpaniæ [f]. [an. 519. *Româ in Hiſpaniam.*

A ſtatutis Patrum non deviare, & fidei regulam cuſtodire prima ſalus eſt.

PRima ſalus eſt, rectæ fidei regulam cuſtodire, & à conſtitutis Patrum nullatenus deviare.

[f] Et in Libello Joannis Conſtantinop. Epiſcopi, ad Hormiſdam.

X. *Item* PELAGIUS Papa Childeberto [6] Regi. [an. 557. *Româ in Galliam.*]

Profitetur Pelagius Papa Tomum ſui Deceſſoris per omnia ſervare.

SAtagendum eſt [t], ut pro auferendo ſuſpicionis ſcandalo, obſequium confeſſionis noſtræ Legibus [u] [7] miniſtremus: quibus nos etiam ſubditos eſſe ſacræ Scripturæ præcipiunt. Veniens etenim Rufinus vir magnificus, Excellentiæ veſtræ Legatus, confidenter à nobis, ut decuit, poſtulavit: quatenus vobis, aut beatæ recordationis Leonis Papæ Tomum, à nobis per omnia conſervari ſignificare debuiſſemus; aut propriis [8] verbis noſtræ confeſſionem fidei deſtinare. Et primam quidem petitionis ejus partem, quia facilior fuit, mox, ut dixit, implevimus: nóſque in omnibus Præſulis [9] Tomum pro Catholicæ fidei aſſertione conſcriptum, Deo propitio, cuſtodire manûs noſtræ ad vos profeſſione ſignificamus [x] [10]. Ut autem nullius deinceps (quod abſit) ſuſpicionis reſideret occaſio; illam etiam aliam partem, quam memoratus Vir illuſtris [11] admonuit, facere maturavi, ſcilicet propriis verbis confeſſionem fidei, quam tenemus, expoſui [12].

¶ PITH. [6] *Childeberto.*] V. C. *glorioſiſſimo atque præcellentiſſimo Childeberto Regi Francorum.*
[7] *Legibus.*] V. C. *Regibus.*
[8] *Aut propriis.*] V. C. *aut à propriis.*
[9] *Præſulis.*] V. C. *prædicti Præſulis.*
[10] *Significamus.*] V. C. *ſignavimus.*
[11] *Illuſtris.*] Add. V. C. *Rufinus.*
[12] *Expoſui.*] V. C. *exponens.*

[t] Ivo, *p.* 5. *c.* 358.
[u] Regibus. *Ivo.*
[x] *al.* ſignavimus.

XI. *Item* HADRIANUS Papa in Capitulis, *c. ult.* [y] [an. 785. *Româ in Galliam.*]

Anathema apud Deum fiat, qui cenſuram Romanorum Pontificum violat.

GEnerali [z] decreto conſtituimus, ut execrandum anathema ſit [a], & veluti prævaricator Catholicæ fidei ſemper apud Deum reus exiſtat, quicumque Regum, ſeu Epiſcoporum α, vel Potentum, deinceps Romanorum β Pontificum decretorum cenſuram in quocumque crediderit, vel permiſerit violandam.

¶ CORR. ROM. α *Seu Epiſcoporum.*] Hæ voces non

[y] Et Cap. *l.* 6. *c.* 249.
[z] Deuſdedit, *p.* 1. 3. 4. Anſ. *l.* 12. *c.* 2. & *l.* 3. *c.* 82. & *l.* 4. *c.* 40. Polyc. *l.* 4. *tit. ult.*
[a] *al.* fiat.

leguntur in ipſo Capitulo, neque in Capitulari: ſunt tamen apud Anſelmum, & in Polycarpo.

β *Romanorum.*] In Capitulo habetur, *deinceps Canonum cenſuram:* nec multò aliter in Capitulari. Anſelmus tamen & Polycarpus habent ut Gratianus.

XII. *Item* DAMASUS Papa, *Epiſt.* 4. Proſpero [b] Epiſcopo [c]. [an. 380. *Romà in Numidiam.*]

Non licet alicui Epiſcopo contra Romanorum Pontificum decreta aliquid agere.

OMnia [d] decretalia [e], & cunctorum Deceſſorum noſtrorum conſtituta, quæ de Eccleſiaſticis ordinibus, & Canonum promulgata ſunt diſciplinis, ita à vobis, & ab omnibus Epiſcopis, ac cunctis generaliter Sacerdotibus cuſtodiri debere mandamus; ut ſi quis in illa commiſerit, veniam [13] ſibi deinceps noverit denegari.

[b] *al.* Stephano. [c] Et Leo Papa *Epiſt.* 1. *c.* 5. [d] Polyc. *l.* 3. *tit.* 22. Anſel. *l.* 4. *c.* 47. Pann. *l.* 3. *c.* 3. *ſimile.* [e] Hæc decretalia. *orig.*

¶ PITH. [13] *Veniam &c.*] Cod. Theod.

XIII. *Item* GREGORIUS I. *lib.* 2. *Epiſt.* 7. ſeu *c.* 46. ad Joannem Epiſcopum. [an. 592. *Romà in Theſſaliam.*]

Non communicet ſacris altaribus, qui neſcit ſacris obedire Canonibus.

HAc [f] conſonâ [g] ſanctis Patribus diffinitione ſancimus, ut qui ſacris neſcit obedire Canonibus; nec ſacris adminiſtrare, nec communionem capere ſit dignus altaribus.

[f] *al.* Hæc. [g] Polyc. *l.* 4. *tit. ult.*

XIV. *Item* EX CONCILIO CALHCEDONENSI, *c.* 1. [an. 451. *in Bithynia.*]

Obſervandæ ſunt Regulæ à ſanctis Patribus in Synodo ſtatutæ.

A Sanctis Patribus in unaquaque Synodo uſque nunc prolatas Regulas teneri [14] ſtatuimus.

¶ PITH. [14] *Teneri.*] 2. V. C. *robur obtinere.*

XV. *Item* GREGORIUS I. ad Montanum, & Thomam *lib.* 5. *Epiſt.* 12. ſeu *cap.* 112. [an. 595. *Romæ.*]

Voluntatem & ſtatuta ſuorum Deceſſorum cuſtodiant, qui ſua ſervari volunt.

JUſtitiæ, ac rationis ordo ſuadet, ut qui ſua à Succeſſoribus deſiderat mandata ſervari; Deceſſoris ſui procul dubio voluntatem, & ſtatuta cuſtodiat.

XVI. *Item* LEO Papa IV. [c. an. 853. *Romæ.*]

Contra ſtatuta Sanctorum Patrum agit, qui ea non ſervat intacta.

IDeò permittente [h] Domino paſtores hominum ſumus effecti, ut quod Patres noſtri ſive in ſanctis Canonibus, ſive in mundanis affixere Legibus, excedere minimè debeamus. Contra eorum quippe ſaluberrima agimus inſtituta; ſi, quod ipſi Divino ſtatuerunt conſulto [i], intactum non conſervamus.

[h] Ivo, *p.* 4. *c.* 186. [i] *al.* conſilio.

GRATIAN. 2. *Pars.* „ SI ergo primam Sedem ſtatuta Conciliorum præ omnibus obſervare oportet; & ſi pro ſtatu omnium Eccleſiarum neceſſe eſt illam impigro vigilare affectu; ſi ea, quæ à Romanis Pontificibus decreta ſunt, ab omnibus obſervari convenit; ſi illi, qui neſciunt ſacris obedire Canonibus, altaribus miniſtrare non debent: patet, quòd contra ſtatuta ſanctorum Canonum, quibus ſtatus Eccleſiarum vel confundantur, vel perturbentur, privilegia ab Apoſtolico concedi non debent. §. 1. His ita reſpondetur. Sacroſancta Romana Eccleſia jus, & autoritatem ſacris Canonibus impertitur, ſed non eis alligatur. Habet enim jus condendi Canones: utpote quæ caput eſt, & cardo omnium Eccleſiarum: à cujus regula nemini diſſentire licet. Ita ergo Canonibus autoritatem præſtat, ut ſeipſam non ſubjiciat eis. Sed ſicut Chriſtus [k], qui Legem dedit, ipſam Legem carnaliter implevit, octava die circumciſus, quadrageſimo die in templo cum hoſtiis præſentatus, ut in ſeipſo eam ſanctificaret, poſteà verò, ut ſe dominum Legis oſtenderet, contra Legis literam leproſum [l] tangendo mundavit, Apoſtolos quoque [m] contra literam ſabbati per ſata prætergredientes, ſpicas vellentes, & confricantes manibus ſuis, probabili exemplo David, & circumciſionis, & templi excuſavit, dicens [n]: (Non legiſtis [o], quid fecerit Abimelech, quando venit ad eum David, & dedit ei panes propoſitionis, de quibus non licebat edere, niſi ſolis [p] Sacerdotibus, & comedit ipſe, & pueri ejus? Item, octava [q] die ſecundùm Legem puer circumciditur: & vos in ſabbato circumciditis hominem. Item, cùm juge holocauſtum ex Lege offeratur, cùm maſculus quadrageſima, femina verò octuageſima die ab ortu ſuæ nativitatis ſecundùm Legis imperium cum hoſtiis in templum præſentaretur, unde Sacerdotes offerentes hoſtias in remplo literam ſabbati ſolvunt, & ſine crimine ſunt: tunc filius hominis multò magis valet ſolvere literam Legis, qui eſt etiam dominus ſabbati. Hinc etiam dicitur de eo [r]: *Erat Jeſus docens, tamquam poteſtatem habens:* id eſt, tamquam Legis dominus, addens moralibus ea, quæ deerant ad perfectionem, umbram figuralium in lucem ſpiritualis intelligentiæ commutans, non tamquam Scribæ eorum, qui literâ Legis aſtricti non audebant aliquid addere, vel commutare.) Sic & ſummæ Sedis Pontifices Canonibus ſive à ſe, ſive ab aliis ſua autoritate conditis reverentiam exhibent: & eis ſe humiliando ipſos cuſtodiunt, ut aliis obſervandos exhibeant. Nonnumquam verò ſeu jubendo, ſeu definiendo, ſeu aliter agendo, ſe decretorum dominos, & conditores eſſe oſtendunt. In præmiſſis ergo Capitulis, aliis imponitur neceſſitas obſequendi: ſummis verò Pontificibus oſtenditur ineſſe autoritas obſervandi: ut à ſe tradita obſervando, aliis non contemnenda demonſtrent, exemplo Chriſti, qui Sacramenta, quæ Eccleſiæ mandavit, primò in ſeipſo ſuſcepit, ut ea in ſeipſo ſanctificaret. Oportet ergo primam Sedem, ut diximus, obſervare ea, quæ decernendo mandavit, non neceſſitate obſequendi, ſed autoritate impertiendi. Licet itaque ſibi contra generalia decreta, ſpecialia privilegia indulgere, & ſpeciali beneficio concedere, quod generali prohibetur decreto. §. 2. Quamquam ſi decretorum intentionem diligenter advertamus, nequaquam contra ſanctorum Canonum autoritatem aliquid concedere invenietur [f]. Sacri ſiquidem Canones ita aliquid conſtituunt, ut interpretationis [t] autoritatem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ reſervent. Ipſi namque ſoli, Canones valent interpretari, qui jus condendi eos habent. Unde in nonnullis capitulis Conciliorum, cùm aliquid obſervandum decernitur, ſtatim ſubinfertur. [Niſi autoritas Romanæ Eccleſiæ aliter [u] imperaverit,] vel, [Salvo tamen in omnibus jure ſanctæ Romanæ Eccleſiæ,] vel [Salvâ tamen in omnibus Apoſtolicâ autoritate.] Quæcumque ergo de decimis, vel quibuslibet Eccleſiaſticis negotiis, ſacris Canonibus diffiniuntur, intelligenda ſunt neceſſariò ſervari, niſi autoritas Romanæ Eccleſiæ aliter fieri mandaverit, vel permiſerit. Cùm ergo aliqua privilegia ab Apoſtolico aliquibus conceduntur, etſi contra generalem Legem aliquid ſonare videantur; non tamen contra ipſam aliquid concedere intelliguntur: cùm ipſius Legis autoritate privilegia ſingulorum penes matrem omnium Eccleſiarum reſerventur. Neque enim privilegia aliquibus concederentur, ſi præter generalem Legem nulli aliquid ſpeciale indulgeretur. Privilegia namque [x] dicuntur tamquam privata legia, eò quòd privatam Legem ſingulis generent. Quam diffinitionem [y] Gregorius innuens, ait [z], [Si hoc neque conſuetudine generali, neque privilegio vindicas, reſtat te uſurpaſſe, quod feciſti.] §. 3. Item Hieronymus in expoſitione Jonæ ad *c.* 1. [Privilegia ſingulorum non poſſunt Legem facere communem.]

§. 4. Valet ergo, ut ex præmiſſis colligitur, ſancta Romana Eccleſia ſuis privilegiis quoslibet munire, & extra generalia decreta, quædam ſpeciali beneficio indulgere: conſiderata tamen rationis æquitate, ut, quæ mater juſtitiæ eſt, in nullo ab ea diſſentire inveniatur: ut privilegia videlicet, quæ ob religionis, vel neceſſitatis, vel exhibiti obſequii gratiam conceduntur, neminem relevando ita divitem faciant, ut multorum detrimenta non circumſpiciendo, in paupertatis miſeriam nonnullos dejiciant. Illud verò Apoſtoli ad memoriam revocantes, quod ad Corinthios ſcribens ait [a]: *Non enim volumus, ut aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio.* Cui ſacra Lex Principum concordans, ait [b]. [Reſcripta contra jus elicita ab omnibus Judicibus præcipimus refutari: niſi fortè aliquid eſt, quod non lædat alium, & proſit petenti, vel crimen ſupplicantibus indulgeat.] §. 5. Item conſtitutio Imperatoris ad populum [c]. [Nec damnoſa fiſco, nec Juri contraria poſtulari oportet.] §. 6. Clerici ergo hujus baptiſmalis Eccleſiæ privilegii autoritate muniti, ſuæ diæceſis decimas ſibi ex integro vindicare valent: niſi fortè ſumma neceſſitate Epiſcopi cogantur ad quartam ſuam accipiendam, & illi ſuperabundare monſtrentur.

[k] *Luc.* 2. [l] *Matth.* 8. [m] *Matth.* 12. [n] *Luc.* 6. [o] 1. *Reg.* 21. [p] *Exod.* 29. *Lev.* 24. [q] *Lev.* 12. [r] *Matth.* 7. [f] *al.* invenientur. [t] *al.* ſuæ interpretationis. [u] *al.* aliter fieri. [x] Privilegia, unde dicantur. [y] *al.* diſtinctionem. [z] *Diſt.* 100. *contra morem. verſic. quòd ſi hoc.* [a] 2. *Cor.* 8. [b] Inf. *eàd. q.* 2. *reſcripta.* [c] Inf. *eàd. q.* 2. *nec damnoſa.*

AN SUBSEQUENTI PRIVILEGIO MONACHORUM DEROGETUR ANTIQUIORIBUS PRIVILEGIIS BAPTISMALIUM ECCLESIARUM.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ QUòD autem antiquioribus privilegiis, ſubſequentibus derogari non poſſit, probatur autoritate

I. ANACLETI, qui ſcribens omnibus Epiſcopis, & reliquis Chriſti Sacerdotibus, ait in *Epiſt.* 1. *c.* 3. [c. an. 102. *Romæ.*]

Eccleſiarum privilegia cunctis temporibus intemerata ſerventur.

PRivilegia [a] [1] Eccleſiarum & Sacerdotum α intemerata, & inviolata cunctis decernimus manere temporibus. Leges Eccleſiæ Apoſtolica autoritate firmamus, & peregrina judicia ſubmovemus.

[a] Anſ. *l.* 4. *c.* 1.

¶ CORR. ROM. α *Sacerdotum.*] In originali eſt, *Sacerdotum ſancti Apoſtoli juſſu Salvatoris intemerata, & inviolata cunctis decreverunt, &c.*

¶ PITH. [1] *Privilegia.*] *l.* 38. *Cod. Theod. de Epiſc. & Cler.*

II. *Item* LEO Papa I. Martiano Auguſto, *Epiſt.* 52. al. 54. [an. 452. *Romà Conſtantinopolim.*]

Nec novitate mutari, nec improbitate convelli Eccleſiarum privilegia debent.

PRivilegia [b] Eccleſiarum, & Monaſteriorum α [2] ſanctorum Patrum autoritate inſtituta, nulla poſſunt improbitate

[b] Inf. *eàd. privilegia tertio.* Anſ. *l.* 4. *c.* 2.

convelli, nulla novitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo, necesse est hujus sanctæ Sedis Pontifices perseverantem exhibere famulatum. Dispensatio enim nobis credita est: & ad nostrum tendit reatum, si paternarum regulæ Sanctionum nobis consentientibus, vel negligentibus violentur.

¶ CORR. ROM. *a Et Monasteriorum.*] Hæ voces non sunt in Epistola, neque *infrà eád. privilegia:* sed sublatæ non sunt, quia ad eas spectatur *infrà eád. c. posteà, vers. si ergo privilegia.* & Ansel. illas habet *lib. 4. c. 2.* Ceterùm, quoniam de industria Caput hoc à Collectore in summam redactum est, & aliquot locis mutatum, visa sunt describenda verba ipsa Leonis. *Privilegia enim Ecclesiarum Sanctorum Patrum Canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ Synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo necesse est me perseverantem exhibere famulatum: quoniam dispensatio mihi credita est, & ad meum tendit reatum, si Paternarum regulæ Sanctionum, quæ in Synodo Nicæna ad totius Ecclesiæ regimen Spiritu Dei instruente, sunt conditæ, me (quod absit) connivente violentur, & major sit apud me unius fratris voluntas, quàm universæ domûs Domini communis utilitas.*

¶ PITH. [2] *Monasteriorum.*] Abest à V. C.

III. *Item* GREGORIUS I. Augustino Anglorum Episcopo, *Respons.* 9. [an. 604. *Româ in Angliam.*]

Privilegio suæ dignitatis aliquis Ecclesiam exuere non debet.

IN Galliarum [c] [3] Episcopos [d] nullam tibi autoritatem tribuimus: quia ab antiquis Prædecessorum meorum temporibus pallium Arelatensis Episcopus accepit: quem nos privare autoritate percepta minimè debemus. Si ergo contingat, ut Fraternitas tua ad Galliarum provincias transeat, & aliquid ex autoritate agendum fuerit; cum prædicto Arelatensi Episcopo agatur: ne prætermitti possit hoc, quod antiqua Patrum institutio invenit. Britannorum verò omnes Episcopos tuæ Fraternitati committimus; ut indocti doceantur, infirmi persuasione roborentur, perversi *a* autoritate corrigantur.

[c] Ansel. *l.* 6. *c.* 97.
[d] *al.* Episcopis.

¶ CORR. ROM. *a Perversi.*] Addita sunt hæc ex originali.

¶ PITH. [3] *In Galliarum.*] Vide eumd. Greg. *Epist.* 96. *lib.* 4. *suprà dist.* 89. *ad hoc.* & *Nov. Theod.* 14.

IV. IDEM Felici Episcopo, *lib.* 12. *Epist.* 31. [fortè an. 604. *Româ in Siciliam.*]

Statuta Apostolicorum prædecessorum Apostolicus destruere non debet.

SI ea destruerem, quæ Antecessores nostri statuerunt; non constructor, sed eversor esse justè comprobarer; testante Veritatis voce, quæ ait [e]: *Omne Regnum in seipso* [f] *divisum non stabit:* & omnis scientia, & Lex adversùm se divisa destruetur.

[e] *Luc.* 11.
[f] *al.* seipsum.

V. *Item* LEO Papa I. *Epist.* 82. al. 84. ad Anastasium [4], *c.* 2. [an. 445. *Româ in Macedoniam.*]

Metropolitanus dignitatis sibi traditæ antiquitùs jus intemeratum obtineat.

IGitur [g] [5] secundùm sanctorum Patrum Canones Spiritu Dei conditos, & totius Mundi reverentiâ consecratos, Metropolitanos singularum provinciarum Episcopos, quibus ex delegatione nostra Fraternitatis tuæ cura prætenditur, jus traditæ sibi antiquitùs dignitatis intemeratum habere decrevimus [6]: ita ut à Regulis præstitutis nullâ aut negligentiâ, aut præsumptione discedant.

[g] Ivo, *p.* 5. *c.* 346.

¶ PITH. [4] *Anastasium.*] Addit V. C. *Episcopum.*
[5] *Igitur.*] Vide Epist. Innoc. I. ad Alexandrum Antiochenum in Epist. Canon. & Ephesinæ Synodi Canonem 8. & Balsamon.
[6] *Decrevimus.*] V. C. *decernimus.*

VI. *Item* HORMISDA Papa in Epistola ad Joannem Episcopum. [an. 517. *Romæ.*]

Privilegia Metropolitanorum inconvulsa servari oportet.

SErvatis privilegiis Metropolitanorum, vices vobis Apostolicæ Sedis eatenus delegamus; ut inspectis istis, sive ea, quæ ad Canones pertinent, sive ea, quæ à nobis sunt nuper mandata, serventur; sive ea, quæ de Ecclesiasticis caussis tuæ revelationi [h] contigerint, sub tua nobis insinuatione pandantur. Erit hoc studii, ac solicitudinis tuæ, ut talem te in his, quæ injunguntur, exhibeas; ut fidem, integritatémque ejus, cujus curam suscipis, imiteris.

[h] *al.* relationi.

VII. *Item* GREGORIUS I. Bonifacio primo Defensori, *lib.* 7. *Epist.* 17. [an. 597. *Romæ.*]

Decreta Apostolica, nulla præsumptione violentur.

INstitutionis [i] nostræ [k] decreta, quæ pro Defensorum sunt privilegiis, & ordinatione disposita, perpetua stabilitate, & sine aliqua constituimus refragatione servari: sive quæ scripto decrevimus, sive quæ in nostra præsentia videntur esse disposita: nec à quoquam Pontificum in totum, vel in partem ea qualibet occasione convelli decernimus, vel mutari. Nam nimis est asperum, & præcipuè bonis Sacerdotum moribus inimicum, nisi quempiam quacumque rationis excusatione, & quæ benè sunt ordinata, rescindere, & exemplo suo docere ceteros sua quandoque post se constituta [l] dissolvere.

[i] *al.* Constitutionis.
[k] Ansel. *l.* 4. *c.* 5. Polyc. *l.* 3. *tit.* 15.
[l] *al.* posse constituta.

VIII. IDEM Dominico Carthaginensi Episcopo, *lib.* 2. *indict.* 10. *Epist.* 39. [an. 592. *Româ in Africum.*]

Privilegia Ecclesiarum Apostolicus debet servare illæsa.

DE Ecclesiasticis [m] privilegiis, quod vestra Fraternitas scribit; hoc postposita dubitatione teneat: quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque Ecclesiis sua jura servamus: nec cuilibet favente gratia, ultrà quàm meretur, impertior: nec ulli hoc, quod sui juris est, ambitu stimulante derogabo: sed fratres meos per omnia honorare cupio: sicque studeo honore singulos subvehi; dummodo non sit, quod alteri jure ab altero possit opponi.

[m] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 4. *c.* 6.

IX. IDEM Virgilio Arelatensi Episcopo, *lib.* 7. *Epist.* 115. [an. 599. *Româ in Galliam.*]

Quod rationabiliter definitum est, in nullo debet violari.

CUm piæ [n] desiderium voluntatis, & laudandæ devotionis intentio Sacerdotalibus sit semper studiis adjuvanda; cura est solicitudinis adhibenda, ut ea, quæ pro quiete Monachorum, religiosæque conversationis fuerint ordinata; nec dissimulatio negligere, nec quædam valeat præsumptio perturbare: sed sicut hoc, quod ratio exigebat utilitatis, oportuit diffiniri; ita quod definitum est [nisi *a* fortè ubi major est autoritas] non debet violari.

[n] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 4. *c.* 7.

¶ CORR. ROM. *a Nisi fortè.*] Exceptio hæc abest à plerisque vetustis, & Anselmo, & codicibus Gregorii impressis, & manuscriptis. In uno autem Gratiani apposita est tamquam Glossa, & legitur *suprà* VI. *q.* 4. *quod benè.*

X. IDEM ad Natalem Episcopum, *lib.* 2. *Epist.* 37. [an. 592. *Româ in Dalmatiam.*]

Sibi injuriam facit, qui Fratrum suorum jura perturbat.

QUod verò dictis nostris temporibus debere servari, quæ à meis quoque Prædecessoribus tradita, atque custodita sunt; absit à me, ut statuta Majorum Consacerdotibus meis in qualibet Ecclesia infringam: quia mihi injuriam facio, si Fratrum meorum jura perturbo.

XI. *Item* JULIUS Papa, *Epist.* 1. ad Orientales, *c.* 4. [an. 337. *Româ in Orientem.*]

Nulla præsumptione violentur, quæ ab Apostolis, & eorum Successoribus sunt instituta.

AMputato [o] totius usurpationis excessu nullus debet præsumere, quæ sibi non videntur esse concessa. & *infrà.* §. 1. Ea, quæ sunt ab Apostolis eorúmque Successoribus instituta, nullâ desidiâ negligantur, nulla dissensione violentur, nulla concertatione turbentur.

[o] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 2. *c.* 61. & *l.* 6. *c.* 127.

XII. *Item* GREGORIUS Papa I. *lib.* 7. *indict.* 2. *Epist.* 60. Prærecti illustri. [imò Projectæ an. 599. *Româ in Siciliam.*]

Quæ rationabiliter ordinata sunt, nulla debent refragatione turbari.

ECclesiasticæ [p] moderationi est omnino conveniens, ut quæ ordinata fuerint, vel rationabiliter *a* decisa, nullâ in posterum debeant refragatione turbari.

[p] XXXV. *q.* 9. *omnibus modis.* Ansel. *l.* 4. *c.* 9.

¶ CORR. ROM. *a Rationabiliter.*] Vox ista abest à plerisque manuscriptis, & à codicibus Beati Gregorii, nec repetitur *infrà* XXXV. *q.* 9. *omnibus modis.* Sed non est inducta, quia omnia Gratiani exemplaria habent istam vocem etiam in Rubrica.

XIII. *Item* IN REGESTO *lib.* 7. *indict.* 2. *Epist.* 7. Januario Caralitano. [an. 598. *Româ in Sardiniam.*]

Quæ contra Leges fiunt, pro infectis habentur.

IMperiali [q] constitutione apertè sancitum est, ut ea quæ contra Leges fiunt, non solùm inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.

[q] Deusdedit, *p.* 1. & 3.

XIV. COD. *lib.* 1. *tit. de precibus Imperatori offerendis* [r], Imperator Constantinus. [an. 354. *Constantinopoli.*]

NEc damnosa fisco, nec juri contraria postulari oportet.

[r] *tit.* 19. *l.* 3.

XV. IMPP. Theodosius, & Valentinianus [s]. [an. 426. *Ravennæ.*]

REscripta [t] contra Jus elicita, ab omnibus Judicibus præcipimus refutari: nisi fortè aliquid est, quod non lædat alium, & prosit petenti, vel crimen supplicantibus indulgeat.

[s] Ibidem *l.* 7.
[t] Sup. *eád.*

XVI. *Item* PELAGIUS Papa Joanni Comiti. [c. an. 557. *Romæ.*]

Rescriptum meretur effectum, quod cum Juris & Legum ratione concordat.

u Ivo, p. 4. c. 191.

DIcenti [u] sacras Jussiones se habere præ manibus, respondimus scire illum oportere, quòd ipse clementissimus Princeps generalibus Legibus constituerit, illa Sacra uniuscujusque supplicantis desiderio concessa prævalere, & effectui mancipari, quæ cum Juris & Legum ratione concordant: ea verò, quæ subreptione, vel falsis precibus forsitan impetrantur; nullum supplicantibus ferre remedium.

GRATIAN.

„ RESCRIPTA, sive sint Adnotationes, sive Pragmaticæ Sanctiones, expressam debent in se habere conditionem. [Si preces veritate nitantur.] Mendax enim precator debet carere impetratis: & quibus scripta diriguntur, sunt puniendi, si precum mendacia vetuerint argui. Unde Imperator Diocletianus, & Maximianus, & Constantius *lib.* 1. *Cod. tit. si contra jus, vel utilitatem publicam* [x] [§. 1. Præscriptione mendaciorum opposita, sive in Juris narratione mendacium reperiatur, sive in facti, sive in tacendi fraude, pro tenore veritatis, non deprecantis affirmatione, datum judicem cognoscere debere, & secundùm hoc de causa convenit [y] ferre sententiam.] *Item* Imperator Constantinus [z]. [§. 2. Puniri jubemus decem librarum auri mulctâ Judices, qui vetuerint precum argui falsitatem.] *Item* Impp. Theodosius, & Valentin. [a] [§. 3. Et, si Legibus consentaneum sacrum Oraculum mendax precator attulerit; precator careat penitùs impetratis: &, si nimia mentientis inveniatur improbitas, etiam severitati subjaceat Judicantis.] *Item* Imperator Constantinus [b]. [§. 4. Et, si non cognitio, sed executio mandatur; de veritate precum inquiri oportet: ut, si fraus intervenit, de omni negotio cognoscatur.] *Item* Imp. Anastasius [c]. [§. 5. Omnes cujuscumque majoris, vel minoris administrationis, universæ nostræ Reip. Judices monemus, ut nullum Rescriptum, nullam Pragmaticam Sanctionem, nullam sacram Adnotationem, quæ generali Juri, vel utilitati publicæ adversa esse videatur, in disceptationem cujuslibet litigii patiantur proferri: sed generales sacras Constitutiones modis omnibus non dubitent observandas.] *Cod. tit. de divers. rescript.* [d] Impp. Diocletianus, & Maximianus. [§. 6. Sancimus, ut authentica ipsa atque originalia Rescripta, & nostrâ etiam manu subscripta, non exempla eorum insinuentur.] Imp. Constantinus [e]. [§. 7. Si qua beneficia personalia sine die, & consule fuerint deprehensa, autoritate careant.] Imperator Zeno [f]. [§. 8. Universa Rescripta sive in personam precantium, sive ad quemlibet Judicem manaverint, quæ vel Adnotatio [g], vel quævis Pragmatica sanctio nominetur; sub ea conditione proferri præcipimus, si preces veritate nitantur: nec aliquem fructum precator Oraculi percipiat impetrati, licèt in judicio asseveret [h] veritatem; nisi quæstio fidei precum Imperiali beneficio monstretur inserta. Nam & vir magnificus Quæstor, & viri spectabiles Magistri scriniorum, qui sine præfata adjectione qualecumque Divinum responsum dictaverint, & Judices, qui susceperint, reprehensionem subibunt; & qui illicitè dictata scribere ausi fuerint, cujuscumque scrinii Memoriales, seu Pragmaticarii, vel Adjutores primicerii, amissione cinguli feriantur.]

x tit. 22. l. 2. — y secundùm causam convenit. *orig.* — z Ibid. *leg.* 3. — a Ibid. *leg.* 5. — b Ibid. *leg.* 4. — c Ibid. *leg.* 6. — d *tit.* 23. *leg.* 3. — e Ibid. *leg.* 4. — f Ibid. *leg.* 7. — g *al.* quamvis adnotatio. — h *al.* asserat.

XVII. *Item* LEO Papa I. *Epist.* 52. al. 54. ad Martianum Augustum. [an. 452. *Româ Constantinopolim.*]

Privilegia Ecclesiarum nulla debent improbitate convelli.

i Ansel. l. 4. c. 2.

PRivilegia [i] Ecclesiarum sanctorum Patrum Canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ Synodi fixa decretis; nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari.

XVIII. *Item* NICOLAUS Papa I. universali Synodo præsidens, dixit in Concilio Romano, *c. ultimo.* [an. 863. *Romæ.*]

Anathema sit, qui Mandata, vel Decreta Romanorum Pontificum servare contempserit.

k Polyc. l. 1. tit. 17. Deusdedit, p. 4. Ansel. l. 4. c. 26. & l. 12. c. 3. Ivo, p. 5. c. 35.

SI quis Dogmata [k], Mandata, Interdicta, Sanctiones, vel Decreta pro Catholicæ fidei disciplina, pro correctione Fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum, à Sedis Apostolicæ Præsule salubriter promulgata contempserit; anathema sit.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc extat in Concilio Romæ habito, in quo Nicolaus Papa I. Thietgandum, & Guntarium Episcopos deposuit. Quod Concilium impressum est Romæ post Epistolas ipsius.

XIX. *Item* GELASIUS Cresconio, & Joanni Mesaliæ Episcopis inter cetera. [c. an. 494. *Romæ.*]

Statuta Priorum Successores servare oportet.

l Deusdedit, p. 1.

DEcessorum [l] statuta, sicut legitima, & justa, Successorem custodire convenit; ita debet etiam malè facta corrigere.

XX. *Hinc etiam* ARCADIUS ET HONORIUS inquiunt [m]. [an. 395.]

m In Cod. Theodos. l. 16. tit. 2. leg. 29. — n Ansel. l. 4. c. 16.

QUæcumque [n] à parentibus nostris, diversis sunt statuta temporibus; manere inviolata, atque incorrupta circa sacrosanctas Ecclesias præcipimus. Nihil igitur à privilegiis immutetur, omnibúsque, qui Ecclesiis deserviunt, tuitio deferatur: quia temporibus nostris addi potiùs reverentiæ cupimus, quàm ex his, quæ olim præstita sunt, immutari. *Iidem leg.* 30. §. 1. Non tam novum aliquid præsenti Sanctione præcipimus, quàm illa, quæ olim videntur indulta, firmamus. Privilegia igitur, quæ olim reverentia Religionis obtinuit, mutilari sub pœnæ etiam interminatione prohibemus; ita, ut hi quoque, qui Ecclesiæ obtemperant, ipsius beneficiis perfruantur. *Iidem leg.* 34 [o]. §. 2. Si Ecclesiæ venerabilis privilegia, cujuscumque fuerint vel temeritate violata, vel dissimulatione neglecta; commissum duodecim *α* librarum auri (sicut etiam priùs constitutum est) condemnatione plectatur. Ipsáque *β* privilegia nihilominùs plenissimùm per omnia obtineant vigorem.

o In Cod. Theodos. *leg.* 34. In Cod. Justin. *tit. de Episcopis, & Clericis, l.* 13.

¶ CORR. ROM. *α Duodecim.*] In Lege ipsa tam Codicis Theodosiani, quàm Justiniani legitur, *quinque librarum auri.*

β Ipsáque.] Hæc usque ad finem non sunt in Lege illa, sed horum loco in Theodosiano habentur ista, *Si quid igitur contra Ecclesias, vel Clericos per obreptionem, vel ab Hæreticis, vel ab hujuscemodi hominibus fuerit contra Leges impetratum; hujus Sanctionis autoritate vacuamus.*

XXI. *Item* PELAGIUS Armentario Magistro militum inter cetera. [fortè c. an. 557. *Romæ.*]

Non licet Pontifici ab Ecclesiæ jure discedere, quod documentorum autoritate firmatur.

p Deusdedit, p. 1.

POsteaquam [p] Ecclesiæ Jura, documentorum quoque intercedentium fuerint autoritate firmata; nullatenus ab his discedendi liberam Pontifex, vel si vult, permittatur habere licentiam.

GRATIAN.

„ SI ergo privilegia Monasteriorum, vel quarumlibet Ecclesiarum autoritate Leonis, Gregorii, Gelasii, & nonnullorum aliorum Pontificum sanctæ Romanæ Ecclesiæ inviolata servantur: si ea, quæ contra Leges fiunt, pro infectis habenda sunt: si Pontifex non habet licentiam discedendi à documentis, quibus jura Ecclesiæ firmantur; patet, quòd posteriora privilegia antiquioribus derogare non possunt, nec eorum autoritate eis aliqua objicietur exceptio: cùm etiam, si contra illa specialiter fierent, pro infectis essent habenda.

„ 2. *Pars.* §. 1. His ita respondetur. Sancta Romana Ecclesia sua autoritate, congregata valet disjungere, & disjuncta congregare: rationis tamen æquitate considerata. Unde vel pietatis, vel necessitatis intuitu semel à se concessa valet vel in totum, vel in partem commutare. Pro necessitate namque corrigendorum vitiorum privilegia Ecclesiarum multarum, vel imminuuntur, vel penitùs immutantur, sive personaliter, sive generaliter. §. 2. Personaliter juxta illud [q]. [Privilegium omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.]

q XI. q. 3. Privilegium.

XXII. *Item* SILVERIUS Papa Vigilio Episcopo, *Epist.* 2. [fortè an. 593.]

Quod habet amittat, qui quod non accepit, usurpat.

r Ansel. l. 6. c. 155. Ivo, p. 6. c. 73.

SIc decet [r] fidem sanctorum Patrum in Ecclesia servari Catholica: ut, quod habuit amittat, qui improbabili temeritate, quod non accepit, assumpserit.

¶ PITH. [7] *Sic decet.*] Refert Ivo *Epist.* 20. *p.* 24. ex Leone.

XXIII. *Item* SIMPLICIUS Papa, *Epist.* 2 [8]. Joanni Episcopo Ravennatensi, post pauca, quibus ab illicita eum Ordinatione prohibuit. [an. 482. *Româ in Æmiliam.*]

Privilegium amittit, qui sua potestate non legitimè utitur.

s Sup. *dist.* 74. *ubi iste.* §. *denuntiamus.*

DEnuntiamus [s] [9] autem, quòd si posthac [10] quidquam tale præsumpseris, & aliquem seu Episcopum, seu Presbyterum, seu Diaconum invitum facere fortè credideris; ordinationes tibi Ravennatis Ecclesiæ, vel Æmiliensis noveris auferendas.

¶ PITH. [8] *Epist.* 2.] Delet V. C.
[9] *Denuntiamus.*] Vide Rubeum *p.* 104.
[10] *Hac.*] V. C. *hac.*

XXIV. *Item* LEO Papa I. *Epist.* 85. al. 87. ad Episcopos Africanos [11]. [an. 442. *Româ in Africam.*]

Jus ordinandi amittunt, qui immeritum consecrant.

t Sup. I. q. 1. *si qui.* Ansel. l. 6. c. 74. Ivo, p. 5. c. 107.

SI qui Episcopi [t] talem consecraverint Sacerdotem, qualem esse non licet [12]; etiamsi aliquo modo damnum proprii honoris evaserint; Ordinationis tamen jus ulteriùs non habebunt, nec umquam ei Sacramento intererunt, quod, neglecto Divino judicio, immerito præstiterunt.

¶ PITH. [11] *Africanos.*] V. C. *Mauritaniæ Sitifensis.*
[12] *Licet.*] V. C. *liceat.*

GRATIAN.

„ GENERALITER, veluti dum civitati Episcopalis dignitas perpetuò subtrahitur, quæ suos Episcopos interimere consuevit. Unde scribit

XXV. Gelasius Papa [13]. [c. an. 494. Romæ.]

Epiſcopalis dignitas civitati ſubtrahitur, quæ ſuos Præſules interemit.

[u] Polyc. *l.* 3. *tit.* 30. Anſel. *l.* 6. *c.* 148. Ivo, *p.* 10. *c.* 18.
[x] *al.* Squillatinorum. *al.* Syllanorum.

ITa nos [u] Scyllacænorum [x] [14] cædes geminata Pontificum, horrendi criminis atrocitate confudit, ut diu Conſtitutio noſtræ deliberationis hæſitaret: dum & ingerere quempiam parricidalibus exemplis deteſtaremur Antiſtitem, & Eccleſiam utcumquè deſtitutam non uſque adeò judicaremus relinquendam. Quapropter jam velut uſum, conſuetudinemque ſacrilegam declinantes, eatenus Religioni duximus conſulendum, ut parochiæ vice ab extrinſecùs poſitis Sacerdotibus gubernetur; quæ ibidem commanentes ferro didicit necare Paſtores, inauditóque facinore (quod etiam in illis provinciis nuſquam prorsùs legitur accidiſſe, quæ bellorum continuis, diverſiſque incurſionibus affliguntur) hæc ſit reperta civitas, quæ Præſules miniſtrantes [15] ſibi fidei [16] Chriſtianæ Sacramenta ſine perſecutore proſternat. Curandum eſt igitur, ut illic funeſta pernicies ceſſatione propriorum ſanetur Antiſtitum; atque ita ſaltem furoris tanti materia ſubtrahatur; ſi, in quam hæc poſſit acerbitas perpetrari, conſiſtens ibidem perſona defuerit: eóque modo vel illa civitas [17], dum in quos deſæviat, non habebit, ab hujuſmodi temeritate deſiſtat, vel aliis imitandi contagia dira non præbeat. Egeat ergo Epiſcopalibus ſubſidiis ſibimet aliunde penſandis [y] [18], quæ ſacram in ſuo gremio collocatam fuſo crudeliter maculat ſanguine dignitatem: quia in utroque hac eſt ultione plectenda, ſive inſtinctu domeſtico, ſeu furiis incitata nefas hoc committit externis. Præbeat ergo Dilectio veſtra in hoc ſtatu poſitæ miniſterium viſitationis Eccleſiæ: &, aut conveniendo pariter, aut viciſſim, prout qualitas rerum, causáque popoſcerit, Divina miniſteria [z] repræſentet ingratis: ne cùm devitamus zizania, Dominica videamur præterire frumenta.

[y] *al.* depenſis.
[z] *al.* myſteria.

¶ Corr. Rom.] In Polycarpo, & apud Anſelmum, & Ivonem continuò ſequitur *c. comperimus. infrà, de conſecr. diſt.* 2:

¶ Pith. [13] *Papa.*] Addit V. C. *Majorico & Joanni.*
[14] *Scyllacænorum.*] V. C. *Latinorum.*
[15] *Miniſtrantes.*] V. C. *miniſtrando.*
[16] *Fidei &c.*] V. C. *fide Chriſtiana ſine &c.*
[17] *Civitas.*] Abeſt à V. C.
[18] *Penſandis.*] V. C. *depenſis.*

Gratian. 3. *Pars.*

Hostilitatis quoque, vel paupertatis neceſſitate Epiſcopales ſedes, vel mutantur, vel duæ in unam rediguntur: ſicut ſuprà *in tit. de mutatione Epiſcoporum* [a], Beatus Gregorius feciſſe legitur. Non ergo privilegia Eccleſiarum ſic inviolata permanere cenſentur, ut quibuſdam de cauſis intervenientibus Apoſtolica autoritate eis derogari non poſſit: alioquin multitudo Eccleſiarum ad paucitatem redigeretur, cùm innumeræ Eccleſiæ in Diœceſibus aliarum frequenter conditæ inveniantur. Serventur ergo privilegia Eccleſiarum cunctis inconcuſſa temporibus: ne videlicet præter ejus autoritatem, à quo data ſunt, contra ea liceat ire alicui. §. 1. Sed objicitur illud Symmachi Papæ [b], [Poſſeſſiones, quas unuſquiſque Eccleſiæ ſuo relinquit arbitrio, &c.] quæ ſuprà *in tit. de alienatione rerum Eccleſiaſticarum* leguntur aſcripta. Unde datur intelligi, quòd ea, quæ de jure uniuſcujuſque Eccleſiæ, vel neceſſitatis, ſicut peregrinis, vel pietatis intuitu, ſicut Religioſis domibus conferuntur; non perpetuò, ſed temporaliter ab eis, quibus conferuntur, ſunt poſſidenda. Quamquam illud Symmachi ad neceſſitatis intuitum, non ad pietatis proſpectum poſſit referri: videlicet, ut ea, quæ peregrinis, vel captivis largiri neceſſitas ſuaſit, non ea, quæ Religioſis domibus ob quietem Religioſæ converſationis conceſſa ſunt, prohibeantur perpetuò poſſideri. Vel potiùs de utriſque intelligendum eſt: videlicet, ut ſicut neceſſitatem patientes ceſſante neceſſitate beneficiis renuntiare coguntur, quæ eis miſerationis indulſit intuitus; ſic religiosè viventes, cùm à Religione ceſſaverint, privilegiis exuantur, quæ Religioſa converſatio meruit. Privilegia ergo, quæ Religioſis domibus conferuntur, vel in eo caſu accipienda ſunt, in quo ita eis conſulitur, quòd nulli aliquid derogatur; videlicet ut ex novalibus, quorum decimationes nulli aſſignatæ fuerant, privilegiorum autoritate decimas aliquibus perſolvere non cogantur: vel ſi propter inſtantem temporis neceſſitatem eis conſuli non poterit, niſi aliis derogetur; ita privilegiorum autoritas videatur eſſe ſervanda; ut eorum ſubveniatur inopiæ; non ut ſuarum divitiarum augmento, & poſſeſſionum non modica extenſione porrecta, baptiſmales, ſeu parochiales [c] Eccleſiæ penitùs deſtruantur.

[a] VII. *q.* 1. *c. paſtoralis. & c. temporis.* VII. *q.* 1. *c. temporalis. & c. temporis. &* XVI. *q.* 1. *c. & temporis.*
[b] XVI. *q.* 1. *poſſeſſiones.*
[c] *al.* Parochitanæ.

CAUSA XXVI.

Gratian.

QUidam Sacerdos ſortilegus eſſe, & divinus convincitur apud Epiſcopum: correctus ab Epiſcopo noluit ceſſare: excommunicatur: tamdem agens in extremis, reconciliatur à quodam Sacerdote, Epiſcopo inconſultò: indicitur ſibi pœnitentia ſub quantitate temporis Canonibus præfixa.

I. Hic primùm quæritur, qui ſint Sortilegi.

II. Secundò, an ſit peccatum, eſſe Sortilegum.

III. Tertiò, à quibus genus Divinationis ſumpſit exordium.

IV. Quartò, quot ſint genera Divinationis.

V. Quintò, an Sortilegi, vel Divini ſint excommunicandi, ſi ceſſare noluerint.

VI. Sextò, an excommunicatus ab Epiſcopo poſſit reconciliari à Presbytero, illo inconſulto.

VII. Septimò, ſi Morientibus eſt indicenda pœnitentia ſub quantitate temporis.

QUI SINT SORTILEGI.

QUÆSTIO I.

QUi ſint Sortilegi, diffinit ita dicens Gratian.

I. Isidorus Etymologiarum *lib.* 8. *c.* 9. [c. an. 630. *in Hiſpania.*]

Qui ſint Sortilegi.

SOrtilegi ſunt [a], qui ſub nomine fictæ Religionis per quaſdam, quas Sanctorum ſortes vocant, Divinationis ſcientiam profitentur; aut quarumcumque Scripturarum inſpectione, futura promittunt.

[a] Rabanus *de Magorum præſtigiis.* Ivo, *p.* 11. *c.* 22.

AN SIT PECCATUM ESSE SORTILEGUM.

QUÆSTIO II.

Gratian. 1. *Pars.*

QUòd autem ſortes exquirere peccatum non ſit; & exemplis, & autoritatibus probatur. Cùm enim Achar [a] de anathemate furtim ſubripuiſſet, & ob ejus peccatum populus cæſus apud Nay hoſtibus terga dediſſet; præcepit Dominus Joſuë [b], ut ſortibus exquireret, quo peccante populus in manibus hoſtium cadere meruerat. Joſuë præceptum accipiens miſit ſortes, primùm ſuper Tribus; deinde ſuper familias; demùm ſuper perſonas: & ita cecidit ſors ſuper Achar. Saül [c] quoque cùm pugnans contra Philiſtæos juraſſet ſe interfecturum, quicumque ante Solis occaſum de populo comederet; ſorte deprehendit Jonatham filium ſuum mel comediſſe, quod ſceptro acceperat: quem cùm morti tradere vellet, populo ſupplicante revocavit ſententiam. Jonas quoque [d] cùm à facie Domini fugeret, à Nautis ſorte deprehenſus, in mare dejectus, & à ceto eſt abſorptus. De Zacharia etiam legitur [e], quòd ſorte exiit, ut incenſum poneret. Matthias verò [f] à Beato Petro ſorte in Apoſtolatum, & Judæ ſucceſſor eligitur. Quod ergo tantorum exemplis probatur, patet malum non eſſe. Unde etiam ait

[a] *al.* Achan.
[b] *Joſuë* 7.
[c] 1. *Reg.* 14.
[d] *Jonæ* 1.
[e] *Luc.* 1.
[f] *Act.* 1.

I. Augustinus in lib. Pſalmorum, *in Pſal.* 30. Concione 2. ad verſ. *In manibus tuis ſortes.* [c. an. 410. *in Africa.*]

SOrs [g] non aliquid mali eſt; ſed res eſt in dubitatione humana Divinam indicans voluntatem.

[g] Pann. *l.* 8. *c.* 77.

Gratian. 2. *Pars.*

His ita reſpondetur. Antequam Evangelium clareſceret; multa permittebantur, quæ tempore perfectioris diſciplinæ penitùs ſunt eliminata. Copula namque Sacerdotalis, vel conſanguineorum nec Legali, nec Evangelica, vel Apoſtolica autoritate prohibetur: Eccleſiaſtica tamen Lege penitùs interdicitur. Sic & ſortibus nihil mali ineſſe monſtratur: prohibetur tamen fidelibus, ne ſub hac ſpecie divinationis ad antiquos Idololatriæ cultus redirent. Unde quibuſdam conſtellationes, & futurorum ſigna cuſtodientibus Apoſtolus ait [h]: *Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos. Unde timeo, ne fortè ſine cauſa laboraverim in vobis.* Sic & Aſtronomia, ſeu & Aſtrologia apud Catholicos in deſuetudinem abiit: quia dum propria curioſitate his nimis erant intenti; minùs vacabant his, quæ ſaluti animarum erant accommodata. §. 1. Quòd autem ſortibus credi non oporteat, teſtatur ſcribens

[h] *Gal.* 4.

II. Hieronymus ſuper Jonam, *c.* 1. [c. an. 393. *in Palæſtina.*]

Exemplo Jonæ, vel Matthiæ non oportet ſortibus credi.

NOn ſtatim [i] debemus ſub exemplo Jonæ, ſortibus credere, vel illud de Actibus Apoſtolorum [k] huic teſtimonio copulare: ubi ſorte in Apoſtolatum Matthias eligitur: cùm privilegia « ſingulorum non poſſint Legem facere communem.

[i] Ivo, *p.* 11. *c.* 21. Pann. *l.* 8. *c.* 73.
[k] *Act.* 1.

¶ Corr. Rom. « *Cùm privilegia.*] Hæc uſque ad finem ſunt addita ex B. Hieronymo, Referuntur enim à Beda ex eodem, *infrà eâd. c. non exemplo.*

III. *Item* Augustinus ad inquiſitiones Januarii, *Epiſt.* 119. [c. an. 400. *in Africa.*]

Ad ſecularia negotia, Divina oracula non ſunt convertenda.

HI, qui [l] de paginis Evangelicis ſortes legunt; etſi optandum eſt, ut id potiùs faciant, quàm ad Dæmonia conſulenda concurrant: tamen etiam iſta mihi diſplicet conſuetudo, ad negotia ſecularia, & ad vitæ hujus vanitatem, propter aliam vitam loquentia oracula Divina velle convertere.

[l] Ivo, *p.* 11. *c.* 29. Pann. *l.* 8. *tit.* 74.

IV. *Item* BEDA super Actus Apostolorum, *ad c.* 1. [c. an. 720. *in Anglia.*]

Exemplo Matthiæ, vel Jonæ non est indifferenter sortibus credendum.

m Sup. *ead. non statim.* Pann. *l.* 8. c. 78.
n *ad c.* 1. *Jonæ.*

NOn exemplo [m] Matthiæ, vel quòd Jonas Propheta sorte deprehensus sit, indifferenter sortibus est credendum: cùm privilegia singulorum (ut Hieronymus ait [n]) communem Legem facere omnino non possint. & *infrà.*

§. 1. Si qui tamen necessitate aliqua compulsi Deum putant sortibus exemplo Apostolorum esse consulendum; videant hoc ipsos Apostolos non nisi collecto Fratrum cœtu, & precibus ad Deum fusis egisse.

GRATIAN. " De Divinis verò scribit ita dicens

V. AUGUSTINUS *lib.* 5. super Deuter. *c.* 19. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Non sunt observanda quæ à Divinis præcipiuntur, quamvis ea contingant, quæ ab eis prænuntiantur.

o Ivo, *p.* 11. c. 10. Inf. *ead. q.* 5. *c. ult. in fine.*

INtelligi [o] voluit Dominus etiam illa, quæ à Divinantibus non secundùm Deum dicuntur; si acciderint quæ dicuntur, non accipienda sic, ut fiant quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis.

VI. IDEM in Lib. 2. de Doctrina Christiana, *c.* 19. & 20. & 21. [c. an. 426. *ibid.*]

Institutiones hominum, quæ sint superstitiosæ, vel non.

p Ivo, *p.* 11. c. 13.
q *C.* 20.

ILlud [p], quod est secundùm institutiones hominum, partim superstitiosum est, partim superstitiosum non est. Superstitiosum est [q], quidquid institutum est ab hominibus ad facienda, & colenda Idola pertinens; vel ad colendam sicut Deum Creaturam, partémve ullam Creaturæ; vel ad consultationes, & pacta quædam significationum cum Dæmonibus placita, atque fœderata, qualia sunt molimina Magicarum Artium: quæ quidem commemorare potiùs, quàm docere assolent Poetæ. Ex quo genere sunt, sed quasi licentiori vanitate, Aruspicum, & Augurum libri.

r Inf. *ead. q.* 5. *nec mirum.* §. *ad hoc.*

§. 1. Ad hoc genus [r] pertinent omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ Medicorum quoque disciplina condemnat, sive in præcantationibus, sive in quibusdam notis, quas characteres vocant, sive in quibusdam rebus suspendendis, atque ligandis, vel etiam saltandis quodammodo, non ad temperationem corporum, sed ad quasdam significationes, aut occultas, aut etiam manifestas: quæ eminentiori nomine Physicam [s] vocant, ut quasi non superstitionem [t] implicare, sed naturæ prodesse videantur: sicut sunt inaures in summo aurium singularum, aut de struthiorum ossibus ansulæ in digitis, aut cùm tibi dicitur singultienti, ut dextera manu sinistrum pollicem teneas. His adjunguntur millia inanissimarum observationum: si membrum aliquod salierit; si junctim ambulantibus amicis lapis, aut canis, aut puer medius intervenerit. & *infrà.*

s *al.* mitiore nomine Physica.
t *al.* superstitiosè.

§. 2. Hinc sunt etiam illa, limen calcare, cùm ante domum suam transit: redire ad lectum, si quis, dum se calceat, sternutaverit: redire domum, si procedens offenderit: cùm vestis à soricibus roditur, plùs timere suspicionem futuri mali, quàm præsens damnum dolere.

u *C.* 21.

§. 3. Neque illi [u] ab hoc genere superstitionis perniciosæ segregandi sunt, qui olim Genethliaci propter Natalium dierum considerationes, nunc autem vulgò Mathematici vocantur. Nam & ipsi, quamvis veram stellarum positionem, cùm quisque nascitur, consectentur, & aliquando etiam pervestigent: tamen quòd inde conantur, vel actiones nostras, vel actionum eventa prædicere, nimis errant, & vendunt imperitis hominibus miserabilem servitutem. & *infrà c.* 23. §. 4. Hoc autem genus fornicationis animæ salubriter divina Scriptura non tacuit; neque ab ea sic deterruit animam, ut propterea talia negaret esse sectanda, quia falsa dicuntur à Professoribus eorum; sed, *etiamsi dixerint vobis*, inquit [x], & *ita evenerit*, *ne credatis eis.* Non enim quia imago Samuëlis [y] mortui Saüli Regi vera prænuntiavit, propterea talia sacrilegia, quibus illa imago præsentata est, minùs execranda sunt: aut quia in Actibus Apostolorum [z] femina ventriloqua verum testimonium perhibuit Apostolis Domini; ideò Paulus Apostolus pepercit illi Spiritui, ac non potiùs feminam illius Dæmonii correptione, atque exclusione mundavit. §. 5. Omnes igitur Artes hujusmodi vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis ex quadam pestifera societate hominum, & Dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta penitùs sunt repudianda, & fugienda Christiano.

x *Deut.* 13.
y 1. *Reg.* 28.
z *Act.* 16.

VII. IDEM in libro de Civitate Dei [a]. [fortè c. an. 416. *ibid.*]

Non est vita, sed mors, inquisitio, vel curatio, quæ à Divinis, vel Magicis expetitur.

a Habetur in Lib. Rabani *de Magorum præstigiis.*

b Burch. *l.* 10. c. 41. Ivo, *p.* 11. c. 66.

QUi sine Salvatore [b] salutem vult habere, & sine vera sapientia æstimat prudentem se fieri posse; non sanus, sed æger; non prudens, sed stultus in ægritudine assidua laborabit, & in cæcitate noxia stultus, ac demens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio, & omnis curatio, quæ à Divinis, & Magis, vel ab ipsis Dæmoniis in Idolorum cultura expetitur, mors potiùs dicenda est, quàm vita: & qui ea sectantur, si se non correxerint, ad æternam perditionem tendunt, Psalmista dicente [c]: *Omnes Dii gentium sunt Dæmonia*, qui per deceptos homines, alios decipere quotidie gestiunt, ut perditionis suæ faciant eos esse participes. Itaque hæc vanitas [d] magicarum Artium ex traditione Angelorum malorum in toto Orbe terrarum plurimis seculis invaluit per quamdam scientiam futurorum, & infernorum: & per inventiones [e] eorum inventa sunt Aruspicia, & Augurationes, & ipsa, quæ dicuntur Oracula, & Necromantia.

c *Psal.* 95.
d Isidorus, *l.* 8. *Etymol. c.* 9.
e *al.* invocationes.

VIII. IDEM Confessionum *lib.* 4. *c.* 3. [c. an. 400. *ibid.*]

Christiana, & vera pietas Planetarios expellit, & damnat.

f Ivo, *p.* 11. c. 20. Pann. *l.* 8. c. 79.

ILlos Planetarios [f], quos Mathematicos vocant, planè consulere non desistebam: quòd quasi nullum esset sacrificium, & nullæ preces ad aliquem Spiritum ob Divinationem dirigerentur. Quod tamen Christiana, & vera pietas consequenter repellit, & damnat.

IX. *Item* HIERONYMUS [g]. [imò Origenes c. an. 217. *in Ægypto.*]

Cultura est Idololatriæ, Auguria servare, & Stellarum requirere cursus.

g Origenes *hom.* 5. *ad c.* 5. *Josuë.*

SEd & illud adde, quoniam qui fornicatur [h], in corpus suum peccat, non istud corpus solùm, quod templum Dei effectum est, sed & illud quod dicitur, quia omnis Ecclesia [i] corpus Christi est. Et in omnem Ecclesiam videtur delinquere, qui corpus suum maculaverit: quia per unum membrum macula in omne corpus diffunditur. §. 1. Est & illud opprobrium Ægypti, quod si neglexeris, etiam post Jordanis transitum, & post Baptismi secundam circumcisionem [k], vetustæ consuetudinis instinctione suggeritur, observare Auguria, requirere Stellarum cursus, & eventus ex iis futurorum rimari, servare somnia, ceterisque hujusmodi superstitionibus implicari. Idololatriæ namque mater est Ægyptus: ex qua certum est hujusmodi opprobria pullulare: quæ, si transito jam Jordane susceperis, & his te rursùs laqueis illigaveris; tecum sine dubio opprobria Ægypti trahis.

h 1. *Cor.* 6.
i *Ephes.* 1.
k *al.* Baptismi circumcisionem.

" GRATIAN. " 3. *Pars.*

HÆC autem Sortilegia [l] non usque adeò sunt detestanda; ut, si aliquid de area, vel torculari Dæmonibus fuerit immolatum; quod reliquum est, ideò credatur esse immundum: aut si ipsum, quod oblatum fuerat, à nobis ignorantibus sumi contigerit, ideò credamus nos deliquisse. Unde

l *al.* sacrilegia.

X. AUGUSTINUS ad Publicolam, *Epist.* 154. [c. an. 398. *in Africa.*]

Non ideò reliqua sunt immunda, quia ab area, vel torculari aliquid ad Dæmonum sacrificia tollitur.

m Ivo, *p.* 11. c. 99.
n *al.* si.

SI de area [m], vel torculari tollatur aliquid ad sacrificia Dæmoniorum sciente Christiano; ideò peccat, quia [n] fieri permittit, ubi prohibendi potestas est. Quòd si factum non comperit, aut prohibendi potestatem non habuit; utitur mundis reliquis fructibus, unde illa sublata sunt.

XI. *Item* AMBROSIUS in primam Epistolam ad Corinthios, *ad c.* 10. [imò Hilarius Diaconus c. an. 384.]

Immunis est à reatu, qui emit, quod nescit Idolis immolatum.

o Ivo, *p.* 11. c. 96.

LIcèt aliquid [o] pollutum sit per accidentiam, id est, oblationem Idoli; cùm hoc tamen nescit, qui emit; nullum patitur scrupulum, & apud Deum immunis est.

A QUIBUS GENUS DIVINATIONIS SUMPSIT EXORDIUM: ET QUOT SINT GENERA DIVINATIONIS.

QUÆSTIO III. & IV.

" GRATIAN. " 1. *Pars.*

A QUIBUS autem genus Divinationis exordium sumpserit, vel quot sint genera ejus, exponit ita dicens

I. AUGUSTINUS [a] in libro de Natura [b] Dæmonum. [c. an. 418. *in Africa.*]

De multiplici genere Divinationis.

a Rabanus *de Magorum præstigiis.* Isidor. *l.* 8. *Etymol. c.* 9.
b *al.* Divinatione.
c Burch. *l.* 10. c. 43. Ivo, *p.* 11. c. 68.

IGitur genus [c] Divinationis à Persis *a* fertur allatum. §. 1. Varro autem dicit Divinationis quatuor esse genera, Terram, Aquam, Aerem, & Ignem: hinc Geomantiam, Hydromantiam, Aëromantiam, Pyromantiam dicta autumat. §. 2. Divini dicti sunt, quasi Deo pleni. Divinitate enim plenos se esse simulant, & astutâ quâdam fraudulentiâ hominibus futura conjectant. Duo autem sunt genera Divinationis, ars, & furor. Incantatores verò vocati sunt, qui artem verbis peragunt. §. 3. Arioli vocati sunt, propterea quòd circa aras Idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, hisque celebritatibus Dæmonum accipiunt responsa. §. 4. Haruspices nuncupati, quasi horarum inspectores. Dies enim & horas in agendis negotiis, operibusque custodiunt: & quid per singula tempora observare debeat homo, intendunt. Hi etiam exta pecudum inspiciunt, & ex eis futura prædicunt. §. 5. Augures sunt, qui volatus avium, & voces

intendunt: aliáque signa rerum, vel observationes improvisas hominibus occurrentes ferunt. Iidem sunt & Auspices: nam Auspicia sunt, quæ iter facientes observant. Dicta autem sunt Auspicia, quasi avium spicia [d], & Auguria quasi avium garria, id est, avium voces, & linguæ. Item Augurium, quasi avigerium, quod aves gerunt. Duo sunt autem genera Auspiciorum, unum ad oculos, alterum ad aures pertinens: ad oculos scilicet volatus, ad aures vox avium. §. 6. Pythones à Pythio Apolline dicti: quòd is autor fuerit divinandi. Astrologi dicti eò quòd in Astris augurantur. Genethliaci appellati sunt propter natalitiorum considerationes dierum. Geneses enim hominum per duodecim Cæli signa describunt, siderúmque cursu, nascentium mores, actus, & eventus prædicere conantur: id est, quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ, qui nascitur. Hi sunt, qui vulgò Mathematici vocantur: cujus superstitionis genus constellationes Latini vocant, id est, notationes siderum, quomodo se habeant, cùm quisque nascitur. §. 7. Primùm autem iidem stellarum interpretes Magi nuncupabantur: sicut de his legitur in Evangelio [e], qui natum Christum annuntiaverunt. Posteà hoc nomine soli Mathematici dicti sunt. Cujus artis scientia usque ad Evangelium fuit concessa, ut Christo edito nemo exinde nativitatem alicujus de Cælo interpretaretur. Horoscopi dicti, quòd horas nativitatis hominum speculentur dissimili, & diverso fato. Sortilegi sunt, qui sub nomine, &c. ut suprà [f]. §. 8. Salitores [g] vocati sunt, quia dum eis membrorum quæcumque partes salierint; aliquid sibi exinde prosperum, seu triste significari prædicunt.

[d] *al.* aspicia.
[e] *Matth.* 2.
[f] *eâd. q.* 1. *c. unico.*
[g] *al.* Salisfatores.

¶ Corr. Rom. α *Persis.*] B. Augustinus in libro sexto de civitate Dei, *c.* 35. de Hydromantia loquens, sic scribit, *Quod genus Divinationis idem Varro à Persis dicit allatum.* Reliqua verò hujus Capitis sunt in libello Rabani de Magorum præstigiis, quem ipse ex variis Augustini, & Isidori locis collegit, & Gratianus sæpè citat sub Augustini nomine.

Gratian. 2. *Pars.*

„ Quæritur autem de natura Dæmonum, cujus naturæ sint, an futura præscire valeant, vel quot modis futura prænoscant. De his ita scribit

II. Augustinus in eodem libro de Divinatione Dæmonum, *cap.* 3 [h]. [c. an. 418. *ibid.*]

Quot modis Dæmones futura prænoscant.

[h] Rabanus *de Magorum præstigiis.*

SCiendum est [i] hanc esse naturam Dæmonum, ut aërii corporis sensu terrenorum corporum sensum facilè præcedant, celeritate etiam propter ejusdem aërii corporis superiorem mobilitatem non solùm cursus quorumlibet hominum, vel ferarum, verùm etiam volatus avium incomparabiliter vincant. Quibus duabus rebus, quantùm ad aërium corpus attinet, præditi, hoc est, acrimonià [k] sensûs, & celeritate motûs, multò antè cognita prænuntiant, vel nuntiant, quæ homines pro sensûs terreni tarditate mirentur. Accessit etiam Dæmonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur, rerum longè major experientia, quàm potest hominibus propter brevitatem vitæ provenire. Per has efficacias, quas aërii corporis natura sortita est, non solùm multa futura prædicunt Dæmones, verùm etiam multa mira faciunt: quæ quoniam homines dicere, ac facere non possunt, eos dignos quidam, quibus serviant, & quibus Divinos honores deferant, arbitrantur: instigante maximè vitio curiositatis propter amorem felicitatis falsæ, atque terrenæ, & excellentiæ temporalis. & *infrà c.* 5.

[i] Burch. *l.* 10. *c.* 45. & 46. Ivo, *p.* 11. *c.* 70. & 71. Pann. *l.* 8. *c.* 68.
[k] *al.* acumine.

§. 1. Nunc igitur, quoniam de Divinatione Dæmonum quæstio est, primùm sciendum est illos ea plerumque prænuntiare, quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim potestatem, & morbos immittere, & ipsum aërem vitiando morbidum reddere, & perversis, & amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere; de quorum moribus certi sunt, quòd sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent autem miris, & invisibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum non sentientium penetrando, seséque cogitationibus eorum per quædam imaginaria visa miscendo, sive vigilantium, sive dormientium. §. 2. Aliquando autem non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt (quæ signa in hominum sensus venire non possunt) antè prædicunt. Neque enim quia prævidet Medicus, quod non prævidet ejus artis ignarus, ideò jam Divinus habendus est. Quid autem mirum, si quemadmodum ille in corporis humani perturbata, vel modificata temperie seu bonas, seu malas futuras prævidet valetudines: sic Dæmon in aëris affectione sibi nota [l] nobis ignota [m] futuras prævidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones non solùm voce prolatas, verùm etiam cogitatione conceptas, cùm signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate prædiscunt: atque hinc etiam multa futura prænuntiant, aliis videlicet mira, qui ista disposita non noverunt. & *infrà c.* 6. §. 3. Fallunt & studio fallendi, & invida voluntate, quâ hominum errore lætantur. Sed ne apud cultores suos pondus autoritatis amittant; id agunt, ut interpretibus suis, signorúmque suorum conjectoribus culpa tribuatur, quando vel decepti fuerint, vel mentiti.

[l] *al.* notas.
[m] *al.* ignotas.

§. 4. Nonnumquam verò ipsi maligni Spiritus, & illusores hominum, atque salutis eorum invasores [n] solent prædicere defectum culturæ suæ, & Idolorum ruinam: quatenus præscii videantur, quid in singulis Regnis, aut locis venturum sit, & quid adversi suæ factioni contingere possit: quod etiam illi, qui Gentilium historias legunt, non ignorant. Quid ergo mirum, si jam imminente templorum, & simulachrorum eversione, quam Prophetæ Dei summi tantò antè prædixerant, Serapis Dæmon alicui cultorum suorum hoc de proximo prodidit, ut suam quasi Divinitatem recedens, vel fugiens commendaret?

[n] *al.* invisores.

Gratian. 3. *Pars.*

“ Quòd autem hominum dispositiones cogitatione conceptas, per exteriora signa Diabolus deprehendat, non firma ratione videtur approbatum. Unde ait

III. Idem Augustinus in lib. 2. Retractationum, *c.* 30. [an. 427. *in Africa.*]

Quòd ex corporeis motibus internas animi cogitationes Diabolus deprehendat, occultissima res est.

QUodam loco dixi [o] Dæmones aliquando & hominum dispositiones non solùm voce prolatas, verùm etiam cogitatione conceptas, cùm signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate prædiscere. Rem dixi occultissimam audaciori asseveratione, quàm debui. Nam pervenire ista ad notitiam Dæmonum per nonnulla etiam experimenta compertum est. Sed utrùm quædam signa dentur ex corpore cogitantium, illis sensibilia, nos autem latentia, an alia vi & ea spiritali, ista cognoscant; aut difficillimè potest ab hominibus, aut omnino non potest inveniri.

[o] Sup. *cap. proximo.*

AN SORTILEGI VEL DIVINI SINT EXCOMMUNICANDI, SI CESSARE NOLUERINT.

QUÆSTIO V.

Gratian. 3. *Pars.*

“ QUòd autem Sortilegi, & Divini, si cessare noluerint, excommunicandi sunt; ratione, & autoritate probatur. Est enim quoddam genus culturæ Idolorum ex Dæmonum consultationibus futura prædicere. Sicut enim Avarus, quia cultum Deo debitum nummo impendit, Idolorum cultor ab Apostolo [a] nominatur: sic illi, qui futura, quæ ex Dei oraculo nonnumquam revelata inveniuntur, vel Dæmonum consultatione, vel quibuslibet præstigiis invenire laborant, Divinitatis jura Creaturis attribuunt. Futura enim præscire solius Dei est: qui in sui contemplatione etiam Angelos illa præscire facit. Unde Esaias ait [b]: *Priora, & novissima annuntiate mihi; & dicam, quòd Dii estis.* §. 1. Cultores verò Idolorum à fidelium communione separandi sunt. Unde in Epistola ad Corinthios Apostolus ait [c]: *Si quis frater nominatur fornicator, aut avarus, aut Idolis serviens; cum ejusmodi nec cibum sumere.* Hinc etiam legitur

[a] *Ephes.* 5. *Coloss.* 3.
[b] *Esa.* 45. sed paulò angustiùs.
[c] 1. *Cor.* 5.

I. In Decretis Gregorii Junioris in Concilio Romano præsidentis, *c.* 12. [an. 712. *Romæ.*]

Anathema sit, qui Ariolos, vel Incantatores observat.

SI quis Ariolos [d], Aruspices, vel Incantatores observaverit, aut phylacteriis usus fuerit; anathema sit.

[d] Polyc. *l.* 6. *tit.* 12. Burch. *l.* 10. *c.* 24. Ivo, *p.* 11. *c.* 1. Pann. *l.* 8. *c.* 61.

II. *Item* ex Concilio Ancyrano, *c.* 23. *al.* [1] 24. [an. 314. *in Galatia.*]

Quinquennio pœniteat, qui Divinationes expetit.

QUi [2] Divinationes [e] expetunt & morem [3] Gentilium α subsequuntur, vel in domos suas hujusmodi homines introducunt, exquirendi β aliquid arte malefica, aut expiandi causâ; sub regula quinquennii [4] jaceant, secundùm gradus pœnitentiæ definitos, &c.

[e] Rabanus *in Pœnit. c.* 23. Et in Conc. Paris. *l.* 2. *c.* 1. Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 10. *c.* 5. Ivo, *p.* 11. *c.* 2. Pann. *l.* 8. *c.* 62.

¶ Corr. Rom. α *Gentilium.*] In Græco impresso est, χρόνων, sed in vetusto Vaticano, & apud Balsamonem, ἐθνῶν.

β *Exquirendi.*] Græcè est, ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακειῶν, id est, *ad invenienda medicamenta.*

¶ Pith. [1] 23. *al.*] Hæc delenda.
[2] *Qui.*] Ex versione Dionysii Exigui.
[3] *Morem.*] V. C. *more.*
[4] *Quinquennii.*] V. C. *Quinquennio.*

III. *Item* ex Concilio Martini Papæ, id est, ex Capit. Martini Bracarensis, *c.* 72. [c. an. 572. *in Hispania.*]

Elementa colere, Lunæ, ac Stellarum cursus in suis operibus, Christianis servare non licet.

NOn liceat [f] Christianis tenere traditiones Gentilium, & observare, vel colere Elementa, aut Lunæ, aut Stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo facienda, aut propter segetes, vel arbores plantandas, vel conjugia socianda. Scriptum est enim [g]: *Omnia quæ facitis aut in verbo, aut in opere; omnia in nomine Domini nostri Jesu Christi facite, gratias agentes Deo.*

§. 1. Nec in collectionibus herbarum [h], quæ medicinales sunt, aliquas observationes, aut incantationes liceat attendere: nisi tantùm cum symbolo Divino, aut [i] oratione Dominica, ut tantùm Deus Creator omnium, & Dominus honoretur. §. 2. Si quis autem Paganorum [k] consuetudinem sequens, Divinos, & Sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut malum foràs mittant, aut maleficia

[f] Burch. *l.* 10. *c.* 3. Ivo, *p.* 11. *c.* 40.
[g] *Coloss.* 3.
[h] Ibid. *c.* 74. Burch. *l.* 10. *c.* 20. Ivo, *p.* 11. *c.* 47.
[i] *al.* &.
[k] Ibid. *c.* 71. Burch. *l.* 10. *c.* 6. Ivo, *p.* 11. *c.* 34.

inveniant, vel lustrationes Paganorum faciant; quinque annis pœnitentiam agant. §. 3. Mulieribus quoque [l] Christianis non liceat in suis lanificiis vanitatem observare: sed Deum invocent adjutorem, qui eis [m] sapientiam texendi donavit.

[l] Ibid. c. 75. Burch. l. 10. c. 19. Ivo, p. 8. c. 330 & p. 11. c. 46.
[m] Job. 38. apud LXX.

IV. *Item* EX CONCILIO LAODICENSI, c. 36 [n]. [c. an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

[n] Et in Agathensi, c. 68.

Sacris officiis dediti, Magi vel Incantatores non fiant.

NOn oportet [o] sacris Officiis deditos, vel Clericos, Magos, aut Incantatores existere, aut facere phylacteria, quæ animarum suarum vincula comprobantur. Eos autem α, qui talibus rebus utuntur, projici ab Ecclesia jussimus.

[o] Rabanus in Pæn. c. 23. Ivo, p. 11. c. 3. Pann. l. 8. c. 63.

¶ CORR. ROM. *Eos autem.*] Quæ accedunt in hoc Capite, sunt ex versione Dionysii. Quæ autem sequuntur, sunt ex prisca versione, quæ est in Collectione Isidori.

V. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. c. 28. [an. 633. *in Hispania.*]

Honore privetur Episcopus, vel Presbyter, qui Magos, vel Aruspices consulit.

SI quis Episcopus [p], aut Presbyter, sive Diaconus, vel quilibet ex ordine Clericorum, Magos, aut Aruspices, aut Incantatores, aut Ariolos, aut certè Augures, vel Sortilegos, vel qui profitentur Artem magicam α, aut aliquos eorum similia exercentes consuluisse fuerit deprehensus; ab honore Dignitatis suæ suspensus β, Monasterii curam γ suscipiat, ibíque pœnitentiæ perpetuæ deditus, scelus admissum sacrilegii solvat.

[p] Raban. ibid. Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 10. c. 48. Ivo, p. 11. c. 5. & 73. Pann. l. 3. c. 169. & l. 8. c. 64.

¶ CORR. ROM. α *Magicam.*] In antiquioribus Conciliorum editionibus, duobus codicibus Vaticanis, & Lucensi Regio, & Polycarpo legitur, *artem aliquam.*

β *Suspensus.*] In omnibus Conciliorum editionibus, & manuscriptis exemplaribus, quæ collata sunt, & Polycarpo est, *depositus.* Sed ob Glossam non est mutatum.

γ *Curam.*] Sic in vetustioribus Conciliorum editionibus, & duobus Vaticanis codicibus: sed in recentioribus Coloniensibus est, *censuram:* in codice autem Regio, *pœnam.*

VI. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, c. 42 [q]. [an. 506. *in Gallia.*]

[q] Et Venet. c. 16.

De his, qui Auguriis, & Divinationibus student.

ALiquanti Clerici [r], sive Laici student Auguriis, & sub nomine fictæ Religionis per eas, quas Sanctorum sortes vocant, Divinationis scientiam profitentur: aut quarumcumque Scripturarum inspectione futura promittunt. Hæc [f] quicumque Clericus, aut Laicus detectus fuerit, vel consulere, vel docere; ab Ecclesia habeatur extraneus.

[r] Raban. ibid. Burch. l. 10. c. 27. Ivo, p. 11. c. 4. Pann. l. 8. c. 69.
[f] Ad hoc.

VII. *Item* LEO IV. Episcopis Britanniæ, c. 4. [c. an. 850. *Romà in Angliam.*]

Sors nihil aliud, quàm divinatio & maleficium esse decernitur.

SOrtes [t], quibus cuncta vos in vestris discriminatis judiciis [5], (quod Patres damnaverunt) nihil aliud, quàm divinationes, & maleficia esse decernimus. Quamobrem volumus illas omnino damnari, & inter Christianos ultrà nolumus nominari; & ne exerceantur [u] [6] sub anathematis interdicto prohibemus.

[t] Ivo, p. 11. c. 8. Pann. l. 8. c. 70.
[u] al. ut abscindantur.

¶ CORR. ROM.] In Epistola Leonis quarti (cujus pars extat in vetusto codice) c. 4. hæc leguntur: *De expetentia autem divinationum, vel maleficiorum scriptum quidem in sacris habemus Canonibus, ut ipsa ponamus, ita: Qui divinationes, &c.* sup. eâd. ex Concilio Ancyrano. *Unde ad illorum similitudinem sortes, quibus vos cuncta in vestris discriminatis judiciis, nil aliud, quàm quod illi Patres damnarunt, divinationes, & maleficium esse decernimus, &c.*

¶ PITH. [5] *Judiciis &c.*] V. C. *provinciis, nihil aliud quàm quod Patres damnaverunt, divinationes &c.*

[6] *Ne exerceantur.*] V. C. *ut abscindantur.* Vide S. Augustin. *lib.* 1. *de doctr. Christ. & in Epist. ad Honorat. & Homil.* 2. *in Psal.* 30. S. Thomam 2. 2. *q.* 95. *art.* 8.

VIII. *Item* GREGORIUS I. Hadriano Notario, *lib.* 9. *Epist.* 47. [an. 601. *Romæ.*]

Incantatores, & Sortilegos velut Christi inimicos insequi oportet.

PErvenit ad nos [x], quòd quosdam Incantatores, atque Sortilegos fueris insecutus: & omnino nobis solicitudinem, zelúmque tuum gratum fuisse cognoscas. & *infrà.* Et ideò studii tui sit solicitè quærere, & quoscumque hujusmodi Christi inimicos inveneris, districta ultione corrigere.

[x] Polyc. ibid. Burch. l. 10. c. 4. Ivo, p. 11. c. 33.

IX. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI I. c. 32. [an. 511. *in Gallia.*]

Excommunicetur Clericus, Monachus, Laicus divinationes, vel auguria, vel sortes secutus.

SI quis Clericus [y], Monachus, vel Secularis divinationem, vel auguria crediderit observanda, vel sortes, quas mentiuntur esse Sanctorum, quibuscumque putaverint intimandas; cum his, qui eis crediderint, ab Ecclesiæ communione pellantur.

[y] Concord. Conc. Antisiod. c. 4.

X. *Item* GREGORIUS *lib.* 7. *Epist.* 66. ad Januarium Episcopum. [an. 599. *Romà in Sardiniam.*]

Contra Sortilegos, Idolorum cultores custodia Pastoralis invigilet.

COntra Idolorum [z] cultores, vel Aruspices, atque Sortilegos [a], Fraternitatem vestram vehementiùs Pastorali hortamur invigilare custodiâ, atque publicè in populo contra hujus rei viros sermonem facere, eósque à tanti labe sacrilegii, & Divini intentione judicii, & præsentis vitæ periculo adhortatione suasoria revocare. Quos tamen, si emendare se à talibus, atque corrigere nolle repereris, ferventi comprehendere zelo te volumus; & si quidem servi sunt, verberibus, cruciatibúsque, quibus ad emendationem pervenire valeant, castigare: si verò sunt liberi, inclusione digna districtáque sunt in pœnitentiam redigendi, ut qui salubria, & à mortis periculo revocantia audire verba contemnunt, cruciatus saltem eos corporis ad desideratam mentis valeat reducere sanitatem.

[z] Burch. l. 10. c. 13. Ivo, p. 11. c. 32. & 95.
[a] al. Aruspicum & Sortilegorum.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc locupletatum est ex Epistola Gregorii cum vetustis exemplaribus collata.

XI. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. c. 89. [an. 398. *in Africa.*]

Ab Ecclesia separetur auguriis, & incantationibus deserviens.

AUguriis [b], vel incantationibus servientem, similiter & Judaicis superstitionibus, vel feriis inhærentem, à conventu Ecclesiæ separandum [præcipimus.]

[b] Burch. l. 10. c. 7. Ivo, p. 11. c. 35. Pann. l. 8. c. 72.

XII. *Item* EX CONCILIO ANQUIRENSI α, *cap.* 1. [fortè an. 314. *in Galatia.*]

Sortilegam, & magicam artem Episcopi omnibus modis [c] eliminare studeant.

[c] al. viribus.

EPiscopi [d], eorúmque Ministri omnibus modis elaborare studeant, ut perniciosam, & à Diabolo inventam Sortilegam, & Magicam [e] artem ex parochiis suis penitus eradicent: & si aliquem virum, aut mulierem hujuscemodi sceleris sectatorem invenerint; turpiter dehonestatum de parochiis suis ejiciant. Ait enim Apostolus [f]: *Hæreticum hominem post primam, & secundam correptionem devita: sciens, quia subversus est, qui hujusmodi est.* Subversi sunt, & à Diabolo captivi tenentur, qui relicto Creatore suo, Diaboli suffragia quærunt: & ideò à tali peste debet mundari sancta Ecclesia. §. 1. Illud etiam [g] non est omittendum, quòd quædam sceleratæ β mulieres retrò post Satanam conversæ, Dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ credunt & profitentur, se nocturnis horis cum Diana dea Paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spatia intempestæ noctis silentio pertransire, ejúsque jussionibus velut Dominæ obedire, & certis noctibus ad ejus servitium evocari. Sed utinam hæ solæ in perfidia sua periissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo à recta fide deviant, & errore Paganorum involvuntur, cùm aliquid Divinitatis, aut Numinis extra unum Deum arbitrantur. Quapropter Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, ut noverint hæc omnino falsa esse, & non à Divino, sed à maligno Spiritu talia phantasmata mentibus fidelium [h] irrogari. §. 2. Siquidem ipse Satanas [i], qui transfigurat [k] se in Angelum lucis, cùm mentem cujuscumque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatem subjugaverit; illicò transformat se in diversarum species personarum, atque similitudines: & mentem, quam captivam tenet, in somniis deludens, modò læta, modò tristia, modò cognitas, modò incognitas personas ostendens, per devia quæque deducit: & cùm solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo, sed in corpore evenire opinatur. Quis enim non in somniis, & nocturnis visionibus extra se educitur, & multa videt dormiendo, quæ numquam viderat vigilando? Quis verò tam stultus, & hebes sit, qui hæc omnia, quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? cùm Ezechiel Propheta [l] visiones Domini in spiritu, non in corpore vidit: & Joannes Apostolus Apocalypsis sacramentum in spiritu, non in corpore vidit, & audivit, sicut ipse dicit [m]: *Statim*, inquit, *fui in spiritu.* Et Paulus [n] non audet dicere se raptum in corpore. Omnibus itaque publicè annunciandum est, quòd qui talia, & his similia credit, fidem perdit: & qui fidem rectam in Domino non habet, hic non est ejus, sed illius, in quem credit, id est, Diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est [o]: *Omnia per ipsum facta sunt, &c.* Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut aliquam Creaturam in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, vel similitudinem, nisi ab ipso Creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt; proculdubio infidelis est, & Pagano deterior.

[d] Burch. l. 10. c. 1. & l. 19. *credidisti quòd multæ.* Ivo, p. 11. c. 30. Pann. l. 8. c. 75.
[e] al. maleficam.
[f] ad Tit. 3.
[g] De spiritu & anima, c. 28.
[h] al. infidelium.
[i] Aug. ibid.
[k] 2. Cor. 11.
[l] Ezech. 3.
[m] Apoc. 1. & 4.
[n] 2. Cor. 12.
[o] Joan. 1.

¶ CORR. ROM. α *Anquirensi.*] Sic etiam in vetustis. Burchardus, & Ivo habent, *Ancyrensi.* Verumtamen in Concilio Ancyrano Græco, aut Latino neque impresso, neque manuscripto est inventum: licèt, qui tomos Conciliorum ediderunt,

ediderunt, aſſerant haberi in quodam vetuſto codice 16. librorum partialium.

β *Scelerata.*] Ferè eadem habentur apud B. Auguſtinum in libro de Spiritu & Anima, *c.* 28. & in vita Damaſi Papæ primi, quæ extat Romæ in pervetuſto de vitis Sanctorum codice ſanctæ Mariæ Majoris: ubi poſtquam aliqua relata ſunt ex Synodo Romana, in qua Damaſus Macedonium, & Apollinarem damnavit; adjungitur, anathematizatos in ea Synodo eſſe, maleficiis, ſuperſtitionibus, & incantationibus ſervientes. In quibus etiam mentio eſt harum mulierum, quæ putabant nocturno ſilentio cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum ſuper beſtias equitare, & multa terrarum ſpatia pertranſire.

GRATIAN. 2. *Pars.*

„ NONNULLI inveniuntur, qui interno livore permoti, in perniciem ſuorum inimicorum altaria ſacris veſtibus exuunt, aut veſte lugubri accingunt, vel conſueta luminariorum obſequia Eccleſiis Dei ſubtrahunt, vel Miſſam pro requie Defunctorum promulgatam, pro vivis celebrant hominibus. Quorum omnium maleficia nequiſſima condemnat dicens

XIII. TOLETANUM CONCILIUM XIII. *c.* 7. [an. 683. *in Hiſpania.*]

Abjiciatur Sacerdos, qui hujuſcemodi maleficiis operam dederit.

QUicumque Sacerdotum, vel Miniſtrorum deinceps causâ cujuslibet doloris, vel amaritudinis permotus, aut altare Divinum veſtibus ſacris exuere præſumpſerit, aut qualibet alia lugubri veſte accinxerit [p], ſeu etiam, ſi conſueta luminariorum ſacrorum obſequia de templo Dei ſubtraxerit, & extingui præceperit; ſi eum anteà veræ pœnitudinis coram Metropolitano ſatisfactio non purgaverit; ignobilitati perpetuæ mancipatus juxta ſuperiorem ſententiam Domini, loci ſui dignitate ſe noverit, & honore privari: illis proculdubio perſonis ab hac ultionum ſententia ſeparatis, quæ aut contaminationem ſacrorum Ordinum, vel ſubverſionem ſanctæ fidei metuentes, aut hoſtilitatem vel obſidionem perferentes, ſeu etiam Divinorum judiciorum ſententiam metuentes, talia feciſſe contigerit: in quorum facto plùs humilitas, quâ Deus placatur, quàm interni livoris doloſitas declaratur. §. 1. Plerique etiam Sacerdotum ſauciati inimicitiæ dolo Miſſam pro requie Defunctorum promulgatam fallaci voto pro vivis ſtudent celebrare hominibus, non ob aliud, niſi, ut is, pro quo ipſum offertur ſacrificium, ipſius ſacroſancti libaminis interventu mortis incurrat periculum. Proinde noſtræ elegit unanimitatis Conventus, ut ſi quis deinceps talia perpetraſſe fuerit detectus, à proprii deponatur ordinis gradu, & tam ipſe Sacerdos, quàm etiam ille, qui eum ad talia peragenda incitaſſe perpenditur, exilii perpetui ergaſtulo religentur [q].

[p] *al.* accingi. Prig.

[q] *al.* relegentur.

¶ CORR. ROM.] Principium hujus Capituli uſque ad verſ. *Plerique*, eſt ex XIII. Conc. Toletano, *c.* 7. Reliqua verò ſunt ex XVII. Toletano, *c.* 5. quorum Conciliorum duo exemplaria ſunt habita ex Hiſpania: & inde nonnulla hìc emendata, & addita.

GRATIAN. 3. *Pars.*

„ Ex præmiſſis autoritatibus colligitur, quòd Arioli, Aruſpices, Incantatores, & Sortilegi, atque ceteri hujuſmodi ſectatores ab Eccleſia ſunt eliminandi, & niſi reſipuerint, perpetuò excommunicandi. §. 1. Sed quòd in ultimo Anquirenſi [r] capitulo [ſ] ea, quæ fiunt per Incantatores, non in corpore, ſed in ſpiritu fieri dicuntur; videtur aſſerere, ita dicens

[r] *al.* Ancyrenſi.

[ſ] Sup. *eâd.* *Epiſcopi.*

XIV. AUGUSTINUS in Libro de Civit. Dei. [an. 426. *in Africa.*]

Quæ Magorum præſtigiis fiunt, non vera, ſed phantaſtica eſſe probantur.

NEc mirum [t] de Magorum præſtigiis, quorum in tantùm prodiere maleficiorum artes, ut etiam Moyſi [u] ſimillimis ſignis reſiſterent, vertentes virgas in dracones, & aquas in ſanguinem. Fertur etiàm [x] in Gentilium libris; quòd quædam Maga famoſiſſima Circe ſocios Ulyſſis mutaverit in beſtias. Legitur & de ſacrificio, quod Arcades Deo ſuo Lycæo immolabant, ex quo quicumque ſumerent, in beſtiarum formas convertebantur. Sed hæc omnia Magicis præſtigiis potiùs fingebantur, quàm rerum veritate complerentur. Ut ergo ipſi errores ignorantibus manifeſti fiant; de eorum proprietate, atque Inventoribus juxta traditionem Majorum primùm dicere congruum arbitramur.

[t] Iſidorus, *l.* 8. *Etymol.* *c.* 9. Burch. *l.* 10. *c.* 42. *ex dictis Auguſt.* Ivo, *p.* 11. *c.* 67. Pann. *l.* 8. *tit.* 65.

[u] *Exod.* 7.

[x] Aug. 18. *de Civit. Dei*, *c.* 17.

§. 1. Magi ſunt, qui vulgò malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi permiſſu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minùs confidentium in Deo, ac ſine ullo veneni hauſtu, violentiâ tantùm carminis interimunt. Unde Lucanus [y]: [Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni, Incantata perit.] Dæmonibus enim accitis audent ventilare, ut quique ſuos perimant malis artibus inimicos. Hi etiàm ſanguine utuntur, & victimis, & ſæpè contingunt Mortuorum corpora. §. 2. Necromantici ſunt, quorum præcantationibus videntur reſuſcitari Mortui, divinare, & ad interrogata reſpondere; νεκρὸς enim Græcè, mortuus; μαντεία, divinatio nuncupatur: ad quos ſuſcitandos cadaveri ſanguis adjicitur. Nam amare ſanguinem Dæmones dicuntur: ideóque quotieſcumque necromantia fit; cruor aquâ miſcetur, ut colore ſanguinis faciliùs provocentur. §. 3. Hydromantici ab aqua dicti. Eſt enim Hydromantia in aquæ inſpectatione umbras Dæmonum evocare, & imagineas ludificationes [z] eorum videre, ibíque ab eis aliqua audire, ubi adhibito ſanguine etiam Inferos perhibentur ſuſcitare α. & *infrà.*

[y] *Lib.* 6.

[z] *al.* & imagines ludificationis: *vel,* & imagines & ludificationes.

§. 4. Ad hæc [a] β omnia ſupradicta pertinent ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars Medicorum condemnat, ſeu in præcantationibus, ſeu in characteribus, vel in quibuſque rebus ſuſpendendis, atque ligandis: in quibus omnibus ars Dæmonum eſt, ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & Angelorum malorum exorta. Unde cuncta vitanda ſunt Chriſtiano, & omni penitùs execratione repudianda, atque damnanda. §. 5. Auguria autem avium Phryges primi invenerunt. §. 6. Præſtigium verò Mercurius primus dicitur inveniſſe. Dictum eſt autem præſtigium, quòd præſtringat aciem oculorum. §. 7. Haruſpicinæ artem primus Hetruſcis tradidiſſe dicitur [b] quidam Tages. Hic ex horis Haruſpicinam dictavit, & poſteà non apparuit. Nam dicitur fabuloſè, arante quodam ruſtico, ſubitò ex glebis exiliviſſe, & Haruſpicinam dictaſſe, quâ die & mortuus eſt. Quos libros Romani ex Hetruſca lingua in propriam mutaverunt. §. 8. His ergo portentis per Dæmonum fallaciam illuditur curioſitas humana, quando id impudenter appetunt ſcire, quod nulla ratione eis competit inveſtigare. Hæc poteſtas immundis Spiritibus ideò datur, ut per vaſa ſibi apta, hoc eſt, pravos homines, ſeducant illos, qui ſpernunt veritatem, & credunt mendacio, & juxta Pauli ſententiam [c], ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum avertent; ad fabulas autem convertentur: onerati peccatis ducentur variis deſideriis, ſemper diſcentes, & numquam ad ſcientiam veritatis pervenientes. Quemadmodum autem [d] Jannes, & Mambres reſtiterunt Moyſi; ita & iſti reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem: ſed ultrà non proficient: inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit.

[a] Sup. *eâd.* *q.* 2. *illud.* Burch. *l.* 10. *c.* 44. Ivo, *p.* 11. *c.* 69. Pann. *l.* 8. *c.* 67.

[b] Ovid. *Metam.* *l.* 15.

[c] 2. *Tim.* 4. & 3.

[d] Auguſt. 3. *de Trinit.* *c.* 7.

§. 9. Nec ideò γ quiſquam credere debet, quoslibet Magicis artibus aliquid facere poſſe ſine permiſſu Dei (qui omnia, quæ fiunt, aut juſto judicio facit, aut permiſſu ſuo ita fieri ſinit) quòd prædicti Magi leguntur [e] ſimilia feciſſe Moyſi: qui virgam ſuam projecit, & converſa eſt in draconem, projecerúntque ipſi ſingulas virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones: ſed devoravit virga Aaron virgas eorum. Non enim fuerunt creatores draconum, nec Magi, nec Angeli mali, quibus miniſtris illa operabantur. Inſunt δ enim [f] rebus corporeis per omnia elementa Mundi quædam occultæ ſeminariæ rationes, quibus cùm data fuerit opportunitas temporalis, atque cauſalis, prorumpunt in ſpecies debitas ſuis modis, & finibus: & ſic non dicuntur Angeli, qui iſta faciunt, animalium creatores, ſicut nec agricolæ ſegetum, vel arborum, vel quorumcumque in terra gignentium creatores dicendi ſunt, quamvis noverint præbere quaſdam viſibiles opportunitates, & cauſas, ut illa naſcantur. Quod autem iſti faciunt viſibiliter, hoc illi inviſibiliter. Deus verò ſolus unus eſt creator, qui cauſas ipſas, & rationes ſeminarias rebus inſeruit. §. 10. Præterea quidam [g] quærendum putant, quomodo Scriptura narret Pythoniſſam Samuëlem Prophetam ſuſcitaſſe ad colloquium Saül impiiſſimi Regis, ſi Pythonica divinatio errori Magicæ artis deputanda ſit. Quibus ita reſponderi poteſt, indignum omnino facinus eſſe, ſi ſecundùm verba hiſtoriæ commodetur [h] aſſenſus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte Magica attraheretur vir & nativitate ſanctus, & vitæ operibus juſtus? aut ſi non attractus eſt, conſenſit? Quod utrumque de juſto credere adverſum eſt. Si enim invitus adductus eſt; nullum ſuffragium habet juſtitia: ſi autem voluntarius; amiſit meritum ſpiritale, quod poſitus in carne quæſierat: quod valdè abſurdum eſt: quia qui hinc juſtus recedit, permanet juſtus. Porrò autem hoc eſt præſtigium Satanæ, quo, ut plurimos fallat, etiam bonos in poteſtate ſe habere confingit. Quod Apoſtolus inter cetera oſtendit, dicens [i]: *Ipſe Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis.* Ut enim errorem faceret, in quo glorificaretur [k], in habitu viri juſti, & nomine ſe ſubornavit; ut nihil proficere ſpem, quam prædicabant Dei cultores, mentiretur: quando hinc exeuntes juſtos finxit in ſua eſſe poteſtate. Sed hoc quoſdam fallit, quòd de morte Saül [l], & filii ejus non ſit mentitus: quaſi magnum ſit Diabolo ante occaſum, mortem corporis prævidere: cùm ſigna quædam ſoleant apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota videtur; quantò magis Diabolo [m], quem Angelicâ poteſtate [n] ſublimem Prophetica oracula [o] fuiſſe teſtantur: de cujus magnitudine Apoſtolus ait [p]: *An ignoratis altitudinem Satanæ?* Quid mirum ergo, ſi imminentem propè mortem potuit prævidere; cùm hoc ſit, unde fallit, & ſe in Dei poteſtate vult adorari? Nam tanta hebetudine demens effectus eſt Saül, ut ad Pythoniſſam confugeret. Depravatus enim causâ peccati, ad hæc ſe contulit, quæ damnaverat. Sed ſi quis propter hiſtoriam, & ea, quæ verbis expreſſa ſunt, putet non prætermittenda, ne ratio hiſtoriæ inanis ſit, rectè faciet quidem: ſi tamen minimè iſtud ad veri rapiat rationem, ſed ad viſum, & intellectum Saül. Neque enim reprobus factus poterat bonum intellectum habere. Hiſtoricus enim mentem Saül, & habitum Samuëlis deſcripſit: ea quæ dicta & viſa ſunt, exprimens; prætermittens, ſi vera, an falſa ſint. Quid enim ait? *Audiens, in quo habitu eſſet excitatus: intellexit,* inquit [q], *hunc eſſe Samuëlem.* Quid intellexerit; retulit:

[e] *Exod.* 7.

[f] Auguſt. *l.* *Quæſt. ſuper Exod.* *q.* 21. & *l.* 2. ad Simplician. *q.* 3. & ad Dulcitium, *q.* 5.

[g] Auguſt. *q.* 27. *ex utroque Teſtamento.*

[h] *al.* commendetur.

[i] 2. *Cor.* 11.

[k] *al.* gloriaretur.

[l] 1. *Reg.* 28.

[m] *al.* Diabolus.

[n] *al.* majeſtate.

[o] *Apoc.* 2.

[p] 2. *Cor.* 2.

[q] 1. *Reg.* 28.

& quia non benè intellexit, contra Scripturam alium adoravit, quàm Deum: & putans Samuëlem, adoravit Diabolum: ut fructum fallaciæ suæ haberet Satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quasi Deus. Si enim illi verè Samuël apparuisset, non utique vir justus permisisset se adorari, qui prædicaverat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum pestilentiæ, dignum ardore gehennæ: *Cras mecum eris?* His duobus titulis subtilitatem fallaciæ suæ prodidit improvidus Satanas: quia & adorari se permisit sub habitu, & nomine Samuëlis, contra Legem: & virum peccatis pressum, cùm magna distantia Peccatorum & Justorum sit, cum Samuele justissimo futurum mentitus est. Verum potest videri, si de Samuëlis nomine taceatur; quia Saul cum Diabolo futurus erat: ad eum enim transmigravit, quem adoravit. Semper ergo Diabolus sub velamine latens, prodit se, dum ea confingit, quæ horreant personis [r], per quas fallere nititur. §. 11. Si autem aliquis mihi opponit, & dicit quomodo eveniunt illa, quæ illi Divini prædicunt futura; aut quomodo possunt ægris præbere medelam, aut sanis immittere ægritudinem, si aliquid propriæ virtutis, ac potestatis non habent; hoc à me recipiat responsum: quòd ideò quisque non debet eis credere, quia aliquando eveniunt quæ prædicunt, aut sanare videntur languidos, aut lædere sanos, quia hoc permissu Dei fit; ut ipsi, qui hæc audiunt, vel vident, probentur; & appareat, qua fide sint, vel devotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur Moyses verbo Domini populo Dei præcepisse, ita dicens [f]: *Si surrexerit in medio tui Propheta, aut qui somnium dicat se vidisse, & prædixerit signum atque portentum, & evenerit, quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & serviamus eis; non audies verba Prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palàm fiat, utrùm diligatis eum, an non. In toto corde, & in tota anima vestra Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete: mandata ejus custodite, & audite vocem illius: ipsi servietis, & ipsi adhærebitis, &c.* Ubi sanè intelligi [t] voluit, etiam illa, quæ à Divinantibus non secundùm Deum dicuntur, si acciderint quæ dicuntur, non accipienda sic, ut fiant quæ præcipiuntur ab eis; aut colantur quæ coluntur ab eis. Nec præter suam potestatem Deus ostendit esse, quòd ista contingunt: sed quasi quæreretur, cur ea permittat; causam tentationis exposuit, ad cognoscendam utique eorum dilectionem, utrùm eam habeant erga Deum suum; cognoscendam verò ab ipsis potiùs, quàm ab illo, qui scit omnia antequam fiant.

[r] *al.* abhorreant. *al.* abhorrent à personis. *Cod. Antuerp.*

[f] *Deut.* 13.

[t] Suprà *eàd.* q. 2. *intelligi.*

¶ Corr. Rom.] Caput hoc integrum habetur in libello Rabani de Magorum præstigiis, quem ipse ex variis locis Augustini, & Isidori, ut anteà dictum est, confecit. Burchardus citat ex dictis Augustini.

α *Suscitare.*] Apud Rabanum hìc interponitur *c. legitur, suprà eàd. q.* 3: & 4.

β *Ad hæc.*] Bona pars hujus versiculi habetur apud B. August. *l.* 2. *de Doctr. Christ. c.* 20.

γ *Nec ideò.*] Similia leguntur apud B. Augustinum *lib.* 3. *de Trinit. c.* ~.

δ *Insunt.*] Usque ad vers. *Præterea*, sunt magnam partem verba B. Augustini in lib. Quæst. super Exodum, *c.* 21.

ε *Si acciderint.*] Emendatus est hic locus ex B. August. ut habetur *sup. eàd. q.* 2. *c. intelligi.* Apud Rabanum verò legitur, *si acciderint, quæ dicuntur, non accipienda: vel etiam si fiant quæ præcipiuntur ab eis, vel colantur, &c.*

AN EXCOMMUNICATUS AB EPISCOPO, POSSIT RECONCILIARI A PRESBYTERO, ILLO INCONSULTO.

QUÆSTIO VI.

GRATIAN. „QUòd autem ab Episcopo excommunicatus, eò inconsulto ab alio reconciliari non possit, nisi fortè per ejus Metropolitanum, vel per Summum Pontificem; ratione, & autoritate probatur. Presbyteri namque potestatem excommunicandi, vel reconciliandi ab Episcopis accipiunt, non Episcopi à Presbyteris: atque ideò excommunicatos à Sacerdotibus reconciliare possunt; excommunicatos vero ab Episcopis Sacerdotes reconciliare non possunt. Reconciliatio namque Pœnitentium Episcopalis officii est, non Sacerdotalis. Unde

I. IN CONCILIO CARTHAGINENSI II. *c.* 3. Fortunatus Episcopus [1] dixit. [an. 390. *in Africa.*]

Pœnitentium reconciliatio, Chrismatis, & Puellarum consecratio à Presbyteris non fiat.

SI jubet [2] Sanctitas vestra; suggero. Nam memini præterito Concilio fuisse statutum, ut Chrisma, vel reconciliatio Pœnitentium, nec non & Puellarum consecratio à Presbyteris non fiat. Si quis autem emerserit hoc faciens; quid de eo statuendum sit? Aurelius Episcopus dixit: audivit Dignatio vestra suggestionem fratris, & Coëpiscopi nostri Fortunati: quid ad hæc dicitis? Ab universis Episcopis dictum est. Chrismatis [3] confectio [a], & Puellarum consecratio à Presbyteris non fiat: vel reconciliare quemquam in publica Missa Presbytero non licere: hoc omnibus placet.

[a] *Sent.* 4. *dist.* 20.

¶ Pith. [1] *Fortunatus Episc.*] V. C. *Numidius Maxuanus.*

[2] *Si jubet.*] Sic V. C. vide Centur. *tom.* 12. *p.* 876.

[3] *Chrismatis.*] V. C. *Chrismæ.*

GRATIAN. „PUELLARUM tamen consecratio, Episcopo consulto, per Presbyterum fieri valet. Unde

II. IN CARTHAGINENSI CONCILIO III. *c.* 36. [an. 397. *ibid.*]

Permissione Episcopi, Virgines consecrare Presbyter valet.

PResbyter [b], inconsulto [4] Episcopo, Virgines non consecret: Chrisma verò numquam conficiat.

[b] *Sent. ibid.*

¶ Pith. [4] *Inconsulto.*] V. C. *nisi consulto.* al. *non consulto.*

III. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 43. & 44. [an. 506. *in Gallia.*]

Nec Diacono ministrare, nec pœnitentem in Ecclesia benedicere Presbytero licet.

MInistrare Diaconus, aut consecrare altare Presbyter non præsumat. §. 1. Benedictionem quoque [c] super plebem in Ecclesia fundere, aut pœnitentem in Ecclesia benedicere Presbytero penitùs non licebit.

[c] *Cap.* 44.

GRATIAN. „ECCE, quòd ab Episcopo excommunicatus per Sacerdotem reconciliari non potest. Sed notandum est, quòd reconciliatio alia est publica, alia privata. Publica reconciliatio est, quando Pœnitentes ante Ecclesiæ ingressum publicè repræsentantur, & per impositionem manûs Episcopalis Ecclesiæ publicè reconciliantur. Hæc Sacerdotibus videtur esse prohibita. Unde circa finem illius Capituli non simpliciter prohibentur Pœnitentes reconciliare, sed in publica Missa. Privata verò reconciliatio est, quando de occultis peccatis Pœnitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliationis accedunt. Hæc reconciliatio potest fieri per Sacerdotem. Unde ait

IV. EVARISTUS Papa. [fortè c. an. 115. *Romæ.*]

Jussione Episcopi de occultis peccatis Presbyteri Pœnitentes reconcilient.

PResbyteri [d] de occultis peccatis jussione Episcopi pœnitentes reconcilient: &, sicut suprà præmisimus, infirmantes absolvant, & communicent.

[d] Burch. *l.* 18. *c.* 16. Ivo, *p.* 15. *c.* 38.

V. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI II. *c.* 4. [an. 390. *in Africa.*]

Si Episcopus absens est, per Presbyterum reconcilietur in periculo constitutus.

AUrelius [5] Episcopus [e] dixit: si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se reconciliari Divinis altaribus petierit; si Episcopus absens fuerit; debet utique Presbyter consulere Episcopum, & sic periclitantem ejus præcepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio roborare. Ab universis Episcopis dictum est, Placet, quod Sanctitas vestra necessariò nos instruere dignata est.

[e] *Sent. ibid.* Burch. *l.* 18. *c.* 13. Ivo, *p.* 15. *c.* 2.

¶ Pith. [5] *Aurelius.*] V. C. *Genetlius.*

VI. *Item* EX CONCILIO Martini Bracarensis, *c.* 82 [f]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

Qui metu mortis reconciliatur; convalescens, sine communione pœnitentiæ impleat tempus.

SI quis de corpore exiens, novissimum, & necessarium communionis Viaticum expetit; non ei denegetur. Quòd si in desperatione positus post acceptam communionem iterùm sanus fuerit factus; tantùm oratione particeps sit: Sacramentum verò non accipiat, donec constitutum pœnitentiæ impleat tempus. Qui ergo in exitu mortis sunt, & desiderant accipere Sacramentum; cum consideratione, & probatione Episcopi accipere debent.

[f] Ex Conc. Nicæno I. *c.* 13.

VII. *Item* EX CONCILIO ARAUSICO, *c.* 3. [an. 441. *in Gallia.*]

Sine manûs impositione Pœnitentes recedentes de corpore reconcilientur.

QUi recedunt [g] de corpore pœnitentiâ acceptâ; placuit sine reconciliatoria manûs impositione eos [h] communicare: quod morientis sufficit reconciliationi α [6], secundùm diffinitiones Patrum, qui hujusmodi communionem congruè Viaticum nominaverunt. Quòd si supervixerint; stent in ordine Pœnitentium, ut ostensis necessariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manûs impositione recipiant. §. 1. Clericis quoque [i] desiderantibus pœnitentia non est neganda. §. 2. Similiter [k] subitò obmutescens (prout statutum est) baptizari, aut pœnitentiam accipere potest; si voluntatis præteritæ, testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in [7] suo nutu. §. 3. Amentibus etiam [l], quæcumque pietatis sunt, conferenda sunt [8].

[g] Burch. *l.* 18. *c.* 17. Ivo, *p.* 15. *c.* 39.

[h] *al.* eis.

[i] Ibid. *c.* 4.

[k] Ibid. *c.* 12.

[l] Ibid. *c.* 13.

¶ Corr. Rom. α *Reconciliationi.*] In originali impresso ac manuscripto, & apud Burchardum, & Ivonem legitur, *consolationi*, aut, *consolatione.*

¶ Pith. [6] *Reconciliationi.*] 2. V. C. *Consolationi.*

[7] *Præſentis in.*] Delent V. C.
[8] *Sunt.*] Abeſt à 3. V. C.

VIII. *Item* ex Concilio Carthaginensi IV. *c.* 76. [an. 398. *in Africa.*]

Aliorum teſtimonio moriturus reconcilietur, ſi obmutuit, vel in phreneſim verſus eſt.

IS, qui [m] pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim verſus fuerit; dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam: &, ſi continuò creditur moriturus, reconcilietur per manûs impoſitionem, & infundatur ori ejus Euchariſtia. Si ſupervixerit, admoneatur à ſupradictis teſtibus petitioni ſuæ ſatisfactum, & ſubdatur ſtatutis pœnitentiæ legibus; quamdiu Sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probaverit. *Item c.* 78.
§. 1. Pœnitentes [n], qui in infirmitate Viaticum Euchariſtiæ acceperint, non ſe credant abſolutos ſine manûs impoſitione, ſi ſupervixerint.

[m] Cap. *l.* 5. *c.* 75. Polyc. *l.* 8. *tit.* 1. Burch. *l.* 18. *c.* 10. Ivo, *p.* 15. *c.* 8.
[n] Burch. *l.* 18. *c.* 23. Ivo, *p.* 15. *c.* 10.

IX. *Item* ex Nicæno Concilio, *c.* 12. [an. 325. *in Bithynia.*]

Cura, & probatione Epiſcopi morientes reconcilientur.

DE his [o] verò, qui recedunt ex corpore, antiquæ Legis regula obſervabitur etiam nunc: ita ut ſi fortè quis recedit ex corpore, neceſſario vitæ ſuæ Viatico non defraudetur. Quòd ſi deſperatus aliquis recepta communione ſupervixerit; ſit inter eos, qui ſola oratione communicant. De omnibus enim [9] his, qui à corpore recedunt, in tradendo eis communionem cura & probatio ſit Epiſcopi.

¶ Corr. Rom.] Canon hic eſt ex priſca verſione, quæ eſt in Collectione Iſidori: & ibi eſt numero duodecimus, Græcè tamen, & apud Dionyſium eſt, 13.

¶ Pith. [9] *Enim.*] V. C. *tamen.*

[o] Burch. *l.* 18. *c.* 6. Ivo, *p.* 15. *c.* 31.

X. *Item* Leo Epiſcopus ad Theodorum, *Epiſt.* 89. al. 91. [an. 452. *Româ in Galliam.*]

Non eſt neganda reconciliatio his, qui tempore neceſſitatis eam implorant.

HIs [p], qui in tempore neceſſitatis, & in periculi urgentis inſtantia præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda: quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire: apud quem nullas patitur veniæ α moras converſio, dicente Dei ſpiritu per Prophetam [q]: *Cùm converſus ingemueris, tunc ſalvus eris.* & infrà. §. 1. Quòd ſi aliqua ægritudine ita fuerint aggravati, ut quod paulò antè poſcebant β, ſub præſentia Sacerdotis ſignificare non valeant; teſtimonia eis fidelium, & circumſtantium prodeſſe debebunt, ut ſimul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium conſequantur: ſervatâ tamen regulâ Canonum paternorum circa eorum perſonas, qui in Deum à fide diſcedendo peccarunt.

¶ Corr. Rom. α *Veniæ.*] Sic in Conciliorum editionibus, & apud Ivonem, & infrà *de pœnitentia, diſt.* 1. *c. multiplex.* In codice autem Epiſtolarum cum aliis Sancti Leonis opuſculis impreſſarum, & apud Burchardum, & in pleriſque vetuſtis Gratiani legitur, *venire moras.*

β *Poſcebant.*] Quæ ſequuntur, emendata ſunt ex aliquot manuſcriptis Gratiani, & ipſo originali, cùm in vulgatis paulò aliter haberet.

[p] Infrà, *de pœnitentia, diſtin.* 1. *multiplex.* §. *his autem.* *Sent.* 4. *diſt.* 20. Burch. *l.* 18. *c.* 4. Ivo, *p.* 15. *c.* 29.
[q] *Eſa.* 30. apud LXX.

XI. *Item* ex Concilio Epaunensi. [an. 517. *in Gallia.*]

Non reſpuatur ejus oblatio, qui feſtinans ad pœnitentiam, Sacerdotem invenire non potuit.

SI aliquis [r] Excommunicatus α fuerit mortuus, qui jam ſit confeſſus, & teſtimonium habet bonum, & non poterat venire ad Sacerdotem, ſed præoccupavit eum mors in domo, aut in via; faciant pro eo parentes ejus oblationem ad altare; & dent redemptionem pro captivis.

¶ Corr. Rom. α *Excommunicatus.*] Addita eſt vox iſta ex ceteris Collectoribus.

[r] *Sent.* 4. *diſt.* 20. Burch. *l.* 11. *c.* 51. Ivo, *p.* 14. *c.* 114. Pann. *l.* 5. *c.* 120.

Gratian. „ Ecce, quòd Epiſcopo præcipiente Pœnitentes de occultis peccatis, ſive in periculo conſtituti per Presbyterum poſſunt reconciliari. §. 1. Sed ſi neceſſitate mortis peccator urgetur, & Epiſcopus ita remotus eſt, quòd Presbyter eum conſulere non poſſit; negabitur pœnitentia morienti? & beneficium reconciliationis non præſtabitur pœnitenti, quem converſum Deus recipit ad veniam, juxta illud [s]: *In quacumque hora peccator converſus fuerit, &c.* & item [t]: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* Eccleſia ſibi reconciliare negliget? quem Deus intùs ſuſcitavit; Eccleſia foris abſolvere contemnet? damnabit abſentia Epiſcopi, quem gratia Divinæ præſentiæ illuſtrat per lavacrum regenerationis? Morituris ſuccurritur etiam à Laicis, ſi Presbyteri deſunt. Cur ergo beneficio reconciliationis per Presbyterum ei ſubveniri non poterit, ſi contigerit Epiſcopum deeſſe? ſi ſecundùm Auguſtinum [u] qui agens in extremis confitetur ſocio turpitudinem criminis, ſit dignus veniâ ex deſiderio Sacerdotis; cur ſimiliter non ſit dignus reconciliatione ex deſiderio Epiſcopi, qui Sacerdoti non negat maculam ſui reatus? §. 2. Item morientibus pœnitentiam negare Presbyteri non debent. Unde ait

[s] *Ezech.* 18.
[t] *Mal.* 3.
[u] Infrà, *de pœn. diſt.* 1. *c. quem pœnitet.* §. *tanta.* & *diſt.* 6. *c.* 1. §. *tanta itaque.*

XII. Julius Papa. [c. an. 345. *Romæ.*]

Reus eſt animarum Presbyter qui pœnitentiam morientibus abnegat.

SI Presbyter [x] pœnitentiam morientibus abnegaverit, reus erit animarum: quia Dominus dicit [y]: *Quacumque die converſus fuerit peccator, vitâ vivet, & non morietur.* Vera enim confeſſio [z] in ultimo tempore eſſe poteſt; quia Dominus non ſolùm temporis, ſed etiam cordis [a] inſpector eſt: ſicut latro unius momenti pœnitentiâ meruit eſſe in Paradiſo in hora ultima confeſſionis.

[x] *Sent.* 4. *diſt.* 20. Burch. *l.* 18. *c.* 21. Ivo, *p.* 15. *c.* 43.
[y] *Ezech. ibid.*
[z] converſio. *Burch. & Ivo.*
[a] *Luc.* 13.

XIII. *Item* Celestinus Papa ait [10] in *Epiſt.* 2. ad Epiſcopos Galliæ [b]. [an. 428. *Româ in Galliam.*]

Pœnitentia Morientibus non eſt neganda.

AGnovimus [c] pœnitentiam Morientibus denegari, nec illorum deſideriis annui, qui obitûs ſui tempore hoc animæ ſuæ cupiunt remedio ſubveniri. Horremus (fateor) tantæ impietatis aliquem inveniri, ut de Dei bonitate [d] deſperet: quaſi non poſſit ad ſe quovis tempore concurrenti ſuccurrere [11], & periclitantem ſub onere peccatorum hominem redimere α, quo ſe [12] expediri deſiderat, & liberari. Quid hoc, rogo, aliud eſt, quàm morienti [e] mortem addere, ejuſque animam ſua crudelitate, ne abſoluta eſſe poſſit, occidere? cùm Deus ad ſubveniendum paratiſſimus, invitans ad pœnitentiam, ſic promittat peccatori inquiens [f]: *In quacumque die converſus fuerit, peccata ejus non imputabuntur* [13] *ei.* Et iterùm: *Nolo mortem peccatoris, ſed tantùm convertatur & vivat.* Salutem ergo homini adimit, quiſquis mortis tempore ſperatam pœnitentiam denegarit: & deſperat [14] de miſericordia [g] Dei, qui eum ad ſubveniendum morienti ſufficere, vel in [15] momento poſſe non credit. Perdidiſſet latro [h] in cruce præmium ad Chriſti dexteram pendens, ſi illum unius horæ pœnitentia non juviſſet. Cùm eſſet in pœna, pœnituit, & per unius ſermonis profeſſionem [16], habitaculum Paradiſi Deo promittente promeruit. Vera ergo [i] ad Deum converſio in ultimis poſitorum, mente potiùs eſt æſtimanda, quàm tempore, Propheta hoc taliter aſſerente [k]: *Cùm converſus ingemueris, tunc ſalvus eris.* Cùm ergo ſit Dominus cordis inſpector; quovis tempore non eſt deneganda pœnitentia poſtulanti; cùm ille [17] ſe obliget Judici, cui occulta omnia noverit revelari.

¶ Corr. Rom. α *Redimere.*] Sic etiam eſt in manuſcriptis, & in vetuſtioribus Conciliorum editionibus. Verùm in codice Canonum impreſſo, & uno manuſcripto, inter Decreta Celeſtini *num.* 15. legitur, *perdere* [18]. In recentiori autem Colonienſi Conciliorum editione, itémque apud Burch. & Ivonem eſt, *pondere* [19], *quo ſe ille expediri deſiderat, liberare.*

¶ Pith. [10] *Ait.*] Subdit V. C. *Univerſis Epiſcopis per Viennenſem & Narbonenſem Provinciam conſtitutis.*
[11] *Succurrere.*] V. C. *occurrere.*
[12] *Se.*] Add. V. C. *ille.*
[13] *Imputabuntur.*] V. C. *reputabuntur.*
[14] *Deſperat.*] 3. V. C. *deſperavit.*
[15] *In.*] Delet V. C.
[16] *Profeſſionem.*] V. C. *promiſſionem.*
[17] *Ille.*] 3. V. C. *illi.*
[18] *Perdere.*] Ita V. C.
[19] *Pondere, &c.*] Sic meus Cod.

[b] In Conc. Triburienſi ſub Arnulpho, *c.* 31. Rabanus *in libro Pœn. c.* 38.
[c] Burch. *l.* 18. *c.* 22. Ivo, *p.* 15. *c.* 44.
[d] *al.* pietate.
[e] In Moguntino ſub Raban. *c.* 27.
[f] *Ezech.* 33.
[g] *al.* clementia.
[h] *Luc.* 23.
[i] Burch. *l.* 18. *c.* 1. Ivo, *p.* 15. *c.* 26.
[k] *Eſa.* 30. apud LXX.

Gratian. „ Cui autem pœnitentia non negatur, nec reconciliatio ſibi deneganda eſt. Inconſulto ergo Epiſcopo pœnitentem Presbyter reconciliare non debet, niſi ultima neceſſitas cogat. Unde legitur

XIV. In Carthaginensi Concilio III. *c.* 32 [l]. [an. 397. *in Africa.*]

Inconſulto Epiſcopo pœnitentem Presbyter reconciliare, niſi ultima neceſſitas cogat, non debet.

PResbyter [m] inconſulto Epiſcopo non reconciliet pœnitentem, niſi abſente Epiſcopo ultima neceſſitas cogat [n] [20]. Cujuſcumque autem pœnitentis publicum, & vulgatiſſimum crimen eſt, quod univerſam commoverit Eccleſiam α, ante apſidam [21] manus ei imponatur.

¶ Corr. Rom. α *Eccleſiam.*] Anteà erat, *urbem.* Emendatum eſt ex pleriſque Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & Sorienſi Regio, & Burchardo, & Ivone. In recentiore autem Colonienſi editione eſt, *quod univerſa Eccleſia noverit.*

¶ Pith. [20] *Neceſſitas cogat.*] 3. V. C. *neceſſitate cogente.*
[21] *Apſidam.*] 2. V. C. *abſida.* Vide Auguſtin. *Epiſt.* 205.

[l] Et in Afric. *c.* 10.
[m] *Sent.* 4. *diſt.* 20. Burch. *l.* 19. *c.* 40. & 70. Ivo, *p.* 15. *c.* 4. & 84.
[n] *al.* neceſſitate cogente.

AN MORIENTIBUS SIT INDICENDA POENITENTIA SUB QUANTITATE TEMPORIS.

QUÆSTIO VII.

Gratian. 1. Pars.

„ DE tempore verò satisfactionis, an sit imponendum „ Morituris, ita diffinit

I. Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus in Pœnitentiali suo. [c. an. 680. *in Anglia.*]

In periculo constitutis, pœnitentiæ quantitas non est imponenda, sed innotescenda.

AB infirmis [a] in periculo mortis positis per Presbyteros pura inquirenda est confessio peccatorum: non tamen illis imponenda quantitas pœnitentiæ, sed innotescenda: & cum amicorum orationibus, & eleëmosynarum studiis pondus pœnitentiæ sublevandum, & si fortè migraverint, ne obligati à communione, & consortio veniæ fiant alieni. A quo periculo si divinitùs ereptus convaluerit, pœnitentiæ modum à Sacerdote [b] sibi impositum diligenter observet: & ideò secundùm autoritatem Canonicam, ne illis janua pietatis clausa videatur; orationibus, & consolationibus Ecclesiasticis, sacra unctione olei inuncti [c], secundùm statuta sanctorum Patrum, communione Viatici reficiantur.

[a] *Sent. ibid.* Burch. *l.* 18. *c.* 14. Ivo, *p.* 15. *c.* 36.
[b] *al.* suo confessore.
[c] *al.* animati.

Gratian. 2. Pars.

„ Aliis verò pro qualitate peccati, & Præsidentium arbitrio „ tempora pœnitentiæ decernenda sunt. Unde

II. Leo Papa I. *Epist.* 77. al. 79. ad Nicetam Episcopum, *c.* 6. [an. 458. *Romà in Venetiam.*]

Præsidentium arbitrio præfigantur tempora pœnitudinis.

TEmpora [d] pœnitudinis habita moderatione constituenda sunt tuo judicio, prout conversorum animos perspexeris esse devotos: pariter etiam habens [1] ætatis senilis intuitum, & periculorum quorumque, aut ægritudinis respiciens necessitates. In quibus si quis ita graviter urgeatur; ut, dum adhuc pœnitet, de salute ipsius desperetur; oportet ei per Sacerdotalem necessitudinem communionis gratiâ subveniri.

¶ Corr. Rom.] In Epistola „ & apud Burchard. & Ivonem hæc antecedunt: *His verò, de quibus Dilectio tua nos credidit consulendos, qui ad iterandum Baptismum vel metu coacti sunt, vel errore* [e] *traducti, & nunc se contra Catholicæ fidei sacramentum egisse agnoscunt; ea custodienda est moderatio, quâ in societatem nostram non nisi per pœnitentiæ remedium, & per impositionem Episcopalis manûs, communionis recipiant unitatem: temporis pœnitudinis habita moderatione tuo constituenda judicio, prout, &c.*

¶ Pith. [1] *Habens.*] V. C. *habe.*

[d] Cap. *l.* 5. *c.* 66. Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Burch. *l.* 4. *c.* 48. Ivo, *p.* 1. *c.* 242.
[e] *sic legunt Burch. & Ivo.*

III. *Item* Nicolaus Papa [2]. [c. an. 864. *Romà in Galliam.*]

Et qualitas criminis, & contritio pœnitentium in satisfactione imponenda à Sacerdote consideretur.

DE his verò, qui pro criminibus pœnitentiam egerunt [f] [3], & ad cingulum militiæ revertuntur, constat eos contra sacras Regulas agere. Verùm quia criminia non æqualia sunt, perhibésque alios horum propter nimiam hebetudinem in desperationem cecidisse, alios ob hoc ad Paganos fugisse; tibi hoc committimus decernendum, nimirum, qui loca, & tempora Religionis [g] [4] illius, & modum culpæ, nec non & pœnitentiam, & gemitus hominum ad confessionem venientium præsens positus inspicere vales.

¶ Pith. [2] *Papa.*] Add. V. C. *Radulfo Bituricensi.*
[3] *Egerunt.*] V. C. *legerunt.*
[4] *Tempora Religionis.*] V. C. *tempus regionis.*

[f] *al.* gerunt. *aliquot manusc.*
[g] *al.* regionis. *aliquot manusc.*

IV. *Item* ex Concilio Laodicensi, *c.* 2. [c. an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

De eodem.

HIs, qui [h] diversorum peccatorum lapsus incurrunt, & oratione α, confessione, ac pœnitentiâ [5] malorum suorum perfectam conversionem demonstrant, pro qualitate peccati, pœnitentiæ tempus attribuendum est, propter misericordiam, & bonitatem Dei. Qui ergo hujusmodi sunt; revocandi, & ad communionem sunt applicandi.

¶ Corr. Rom. α *Oratione.*] καὶ προσκαρτερήσαντας τῇ προσευχῇ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ μετανοίας, quod Dionysius vertit, *& perseverantes* [6] *in oratione confessionis, & pœnitentiæ:* cujus versio propiùs accedit ad verba Græca, etiam in ceteris hujus Capitis partibus, quàm prisca: quamvis in hac etiam, sententia constet.

¶ Pith. [5] *Oratione, confess. ac pœnitentiâ.*] V. C. *instant orationi Confessionis & pœnitentiæ.*
[6] *Et perseverantes.*] Prisca versio, quâ usus est Gratianus, *& instantes, &c.*

[h] Burch. *l.* 19. *c.* 41. Ivo, *p.* 15. *c.* 56.

V. *Item* ex Concilio Carthaginensi III. *c.* 3 [i]. [an. 397. *in Africa.*]

Episcopi arbitrio pro qualitate peccati pœnitentiæ tempora distribuantur.

POenitentibus [k] secundùm differentiam peccatorum Episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur.

[i] In Afric. *c.* 10.
[k] Burch. *l.* 19. *c.* 40. Ivo, *p.* 15. *c.* 30.

VI. *Item* ex Concilio Carthaginensi IV. *c.* 74. [an. 398. *in Africa.*]

Sine personarum acceptione imploranti pœnitentia detur.

SAcerdos [l] pœnitentiam imploranti absque personarum [m] acceptatione pœnitentiam secundùm Leges injungat. §. 1. Negligentiores [n] verò pœnitentes tardiùs reconcilientur. §. 2. Omni autem [o] tempore jejunii manus Pœnitentibus à Sacerdotibus imponantur. §. 3. Diebus [p] autem remissionis Pœnitentes genua flectant, & mortuos [q] in Ecclesiam α [7] afferant, & sepeliant. §. 4. Die autem Dominico β non jejunent. Nam qui Dominico [r] die studiosè jejunat, non creditur esse Catholicus. §. 5. Pœnitentes [f] verò, qui leges pœnitentiæ attentè exequuntur, si casu in itinere, vel in mari fuerint mortui, ubi eis subveniri non potest, memoria eorum [8] & oblationibus, & orationibus commendetur.

¶ Corr. Rom. α *In Ecclesiam.*] In recentiore Coloniensi Conciliorum editione legitur, *Ecclesiæ afferant.* In antiquioribus verò editionibus, & duobus Vaticanis codicibus sic habet integer locus, *mortuos Ecclesiæ Pœnitentes efferant, & sepeliant.*

β *Die autem Dominico.*] Pro his usque ad vocem, *Catholicus, in can.* 64. hæc leguntur, *Qui Dominico die studiosè jejunat, non credatur Catholicus.*

¶ Pith. [7] *In Ecclesiam.*] Concil. Carthag. IV. *c.* 80. 82. 79.
[8] *Memoria eorum.*] Concil. Tolet. XI. *c.* 12.

[l] Burch. *l.* 19. *c.* 35. & 38. Ivo, *p* 15. *c.* 6. 7. 13. & 12.
[m] *al.* personæ.
[n] C. 75.
[o] C. 80.
[p] C. 82.
[q] C. 81.
[r] C. 64.
[f] C. 79.

VII. *Unde* in octava Synodo legitur. [imò in Regul. Breviorib. B. Basilii, *c.* 106. c. an. 371. *in Ponto.*]

Tempus pœnitentiæ pro qualitate peccati impendatur.

PRo qualitate delicti tempus pœnitentiæ impendatur.

¶ Corr. Rom.] Videri potest sumptum ex Regulis brevioribus B. Basilii, *c.* 106. quod notatum alibi et evenire in iis capitibus, quæ ex octava Synodo citantur.

VIII. *Item* [t]. [imò ex eod. B. Basil. *de Institut. Monachor. c.* 90. c. an. 371. *ibid.*]

Tempus, & modus pœnitendi delinquentibus, Præsidentium imponatur judicio.

HOc sit in judicio positum eorum, qui præsunt, vel quanto tempore, vel quali modo pœnitere debeant, qui delinquunt: quia ætas, & eruditio multam haberi facit differentiam pœnæ.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc habetur in libello Beati Basilii de Institutis Monachorum, Ruffino interprete, *c.* 90. Ibi enim ultima interrogatio est hæc, *Qualibus correptionibus uti oportet inter fratres ad emendationem eorum, qui delinquunt?* Responsio. *Hoc sit in judicio positum eorum, qui præsunt, vel quanto, &c.* Itaque ex interrogatione, & responsione confectum est hoc Caput; sicut & duo sequentia, quæ apud eumdem Ruffinum leguntur.

[t] Smaragdus in Regulis B. Benedicti, *c.* 24.

Quo affectu pœnitentem suscipere, & impœnitentem abjicere debeamus, evidenter ostenditur, cùm dicitur „

Gratian. 3. Pars.

IX. Ex eadem Synodo. [imò ex eod. B. Basil. *ibid. c.* 24. c. an. 371. *ibid.*]

Intimo charitatis affectu pœnitentem debemus suscipere.

POenitentem [u] ex corde ita oportet suscipi; sicut Dominus ostendit [x], cùm dicit, quia [y] convocavit amicos suos, & vicinos, dicens, Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quam perdideram.

¶ Corr. Rom.] Burchardus & Ivo citant ex dictis Basilii Episcopi, & in Regulis illius brevioribus *numero* 8. est sententia hujus Capitis: quod tamen acceptum videtur ex *c.* 24. ejusdem libelli de Institutis Monachorum. Ubi secunda interrogatio sic habet: *Pœnitentes ex corde quomodo debent suscipi, pater?* Responsio. *Sicut Dominus ostendit, cùm dicit, qui convocavit, &c.*

[u] Burch. *l.* 19. *c.* 39. Ivo, *p.* 15. *c.* 55.
[x] *Luc.* 15.
[y] *al.* qui. *orig.*

X. *Item.* [imò ex eod. B. Basil. *ibid. c.* 19. c. an. 371. *ibid.*]

Pœnitentes Legem Dei diligant, iniquitatem odio habeant.

AFfectum illum in se recipiat pœnitens, quem gerebat ille qui dixit [z]: *Iniquitatem odio habui, & abominatus sum.* sed & ea, quæ scripta sunt in sexto psalmo, atque in quamplurimis aliis: sed & illa, quæ Apostolus dixit ad eos, qui secundùm Deum contristati sunt. *Quantam*, inquit [a], *operatum est hoc ipsum in vobis solicitudinem, sed excusationem, sed indignationem, sed æmulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos castos α esse negotio.* Sed & in his ipsis, in quibus deliquit, agens multa contraria: sicut & Zachæus fecit.

¶ Corr. Rom.] Sententia hujus Capitis est in Regulis brevioribus *num.* 5. Acceptum tamen videtur *ex c.* 19.

[z] *Psal.* 118.
[a] 2. *Cor.* 7.

ejusdem commemorati libelli : in quo hæc est interrogatio : *Quomodo quis debet pœnitere in unoquoque delicto ?* Responsio. *Affectum illum in se recipiens, quem gerebat ille qui dixit, Iniquitatem*, &c.

α *Castos.*] Anteà legebatur, *cautos.* Emendatum est ex libello Ruffini : in vulgata est, *incontaminatos* ; Græcè, ἁγνάς.

XI. *Item.* [imò ex eod. B. Basil. *ibid. c.* 24. c. an. 371. *ibid.*]

Impœnitentes tamquam Ethnici habeantur.

ERga eum [b] qui peccata sua non punit, tales esse debemus, sicut Dominus præcepit, dicens [c] : *Sit tibi, sicut ethnicus & publicanus* : & sicut Apostolus docuit dicens [d] ; *Subtrahite vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundùm traditionem, quam tradidimus vobis.*

[b] Burch. *l.* 19. *c.* 64. Ivo, *p.* 15. *c.* 78.
[c] *Matth.* 18.
[d] 2. *Thess.* 3.

¶ Corr. Rom.] Hoc etiam habetur in Regulis brevioribus *num.* 9. In eodem verò libello *c.* 24. ultima interrogatio est hæc : *Erga eum, qui non pœnitet pro peccato, qualiter esse debemus, pater ?* Responsio. *Sicut præcepit Dominus, dicens, Sit tibi*, &c. Apud Burchardum, & Ivonem, qui hoc citant ex dictis Augustini, initium sic habet : *Erga eum, qui pro peccato commisso non pœnitet, tales*, &c. quod magis convenit cum prædicta interrogatione, quàm quomodo est apud Gratianum.

XII. *Item* Joannes Chrysostomus, *id est*, Autor Operis Imperfecti, *homiliâ* 43. *ad c.* 23. Matthæi. [c. an. 400.]

Melius est errare in misericordia remittendi, quàm in severitate ulciscendi.

ALligant autem [e] onera gravia, & importabilia, &c. Tales sunt nunc etiam Sacerdotes : qui omnem justitiam populo mandant, & ipsi nec modicè [f] servant ; videlicet, non ut facientes [g] sint justi, sed ut dicentes appareant justi. Tales sunt, & qui grave pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt : qui dicunt, & non faciunt : & sic, dum pœna præsentis pœnitentiæ fugitur ; contemnitur pœna peccati futura [h]. Sicut enim si fascem super humeros adolescentis, quem non potest bajulare posueris ; necesse habet, ut aut fascem rejiciat, aut sub pondere confringatur : sic & homini, cui grave pondus pœnitentiæ imponis, necesse est, ut aut pœnitentiam tuam rejiciat ; aut suscipiens, dum sufferre non potest, scandalizatus ampliùs peccet. Deinde, etsi erramus modicam pœnitentiam imponentes ; nonne melius est propter misericordiam rationem reddere [i], quàm propter crudelitatem ? Ubi enim paterfamilias largus est ; dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus est, ut quid Sacerdos ejus austerus ? Vis apparere α sanctus ? circa vitam tuam esto austerus ; circa alienam benignus.

[e] *Matth.* 23.
[f] modicam.
[g] *al.* faciendo, dicendo.
[h] *al.* futuri.
[i] *al.* dare.

¶ Corr. Rom. α *Vis apparere.*] Locupletatus est hic locus ex indicata homilia : cùm anteà legeretur, *ut quid Sacerdos ejus austerus vult apparere.*

XIII. *Item* Martinus Bracarensis, *c.* 74. [c. an. 572. *in Hispania.*]

Kalendarum observationes agere non licet.

NOn licet [k] iniquas observationes agere Kalendarum, & otiis vacare gentilibus ; neque lauro, aut viriditate arborum cingere domos : omnis enim hæc observatio Paganismi est.

4. *Pars.*
[k] Polyc. *l.* 6. *tit.* 12. Burch. *l.* 10. *c.* 15. Ivo, *p.* 11. *c.* 42.

XIV. *Unde* Zacharias Papa in Concilio Romano, *c.* 9. [an. 743. *Romæ.*]

Anathema sit, qui ritum Paganorum, & Kalendarum observat.

SI quis [9] Kalendas [l] Januarias, & brumam ritu Paganorum colere, vel aliquid plus novi facere propter novum annum α, aut mensas cum dapibus vel epulis in domibus præparare, & per vicos, & plateas cantiones, & choros ducere præsumpserit, quod magna iniquitas est coram Deo, anathema sit.

[l] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 10. *c.* 16. Ivo, *p.* 11. *c.* 43.

¶ Corr. Rom.] Hoc est Caput nonum in Concilio Romæ à Zacharia habito, quod asservatur in Vaticana Bibliotheca : & inde nonnulla sunt emendata, & addita. De hac autem superstitione Bonifacius legatus Germaniæ *Epist.* 2. quæ est in tomis Conciliorum, ad ipsum Zachariam multa scribit : cui Zacharias ultimâ Epistolâ respondens, mentionem hujus Concilii videtur facere his verbis : *Et quia per instigationem Diaboli iterùm pullulabant ; à die, quâ nos jussit Divina clementia (quamquam immeriti existamus) Apostoli vicem gerere ; ilicò omnia hæc amputavimus.* Idem prohibetur pluribus verbis in canonibus, qui sextæ Synodo ascribuntur, *c.* 62. Et multa in hujusmodi superstitionem scribit Tertullianus in libro de Idololatria, & alii graves Autores.

α *Vel aliquid plus novi facere propter novum annum.*] Hæc non sunt in codice istius Concilii Vaticano.

¶ Pith. [9] *Si quis.*] Vide Tertullian. *de Idololatria.*

XV. *Item* Augustinus [m]. [imò in Conc. Turon. III. *c.* 42. an. 813. *in Gallia.*]

[m] Turonensi III. *c.* 42. & in adjectis Cap. *c.* 94.

Infirmitatibus hominum incantationes nihil remedii præstant.

ADmoneant [n] Sacerdotes fideles populos, ut noverint Magicas artes, incantationésque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedii posse conferre : non animalibus languentibus, claudicantibúsve, vel etiam moribundis quidquam mederi : non ligaturas α ossium, vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodesse : sed hæc esse laqueos, & insidias antiqui hostis : quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. Et si quis hæc β exercuerit : Clericus degradetur ; Laicus anathematizetur.

[n] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 10. *c.* 40. Ivo, *p.* 10. *c.* 65.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc Burchardus & Ivo citant ex dictis Augustini : apud quem similia reperiuntur in locis allatis suprà *eâd. q.* 5. *nec mirum.* Sed eadem omnino verba præter ultimam clausulam leguntur in Conc. Turonensi III. *c.* 42. & in adjectis Capitularibus, *c.* 94.

α *Non ligaturas.*] Hinc usque ad vers. *prodesse*, sunt addita ex Concilio, & Capitularibus.

β *Et si quis hæc.*] Postrema hæc tota clausula non legitur in Concilio, neque in Capitularibus, sed apud Burchardum & Ivonem.

XVI. *Item* Augustinus. [fortè c. an. 421. *in Africa.*]

Dies Ægyptiaci, & Januarii Kalendæ non sunt observandæ.

NOn observetis [o] dies, qui dicuntur Ægyptiaci, aut Kalendas Januarii : in quibus cantilenæ quædam, & comessationes, & ad invicem dona donantur, quasi in principio anni, boni fati augurio, aut aliquos menses, aut tempora, aut dies, & annos, aut Lunæ, Solísque cursum : quia qui has, & quascumque divinationes, aut fata, aut auguria observat, aut attendit, aut consentit observantibus, inutiliter, & sine causa ; magis ad sui damnationem, quàm ad salutem tendit : sive qui per quosdam numeros literarum, & Lunæ, & per Pythagoricam necromantiam ægrotantium vitam, vel mortem, vel prospera, vel adversa futura inquirunt, sive qui attendunt somnialia scripta, & falso Daniëlis nomine intitulata, & sortes, quæ dicuntur sanctorum Apostolorum, & auguria avium, aut aliqua pro domo facienda, aut propter conjugia copulanda, aut in collectionibus herbarum carmina dicunt, aut pyctaciola pro quavis infirmitate scripta super homines, vel animalia ponunt, præter Symbolum, & orationem Dominicam, aut Magicis fallitatibus in [p] grandinariis tempestatibus credunt. Qui autem talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt, ut interrogent ; sciant se fidem Christianam, & Baptismum prævaricasse, & ut paganum, & apostatam, id est, retrò abeuntem, & Dei inimicum, iram Dei graviter in æternum incurrisse : nisi Ecclesiasticâ pœnitentiâ emendatus Deo reconcilietur. Dicit enim Apostolus [q] : *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliquid aliud facitis, in nomine Domini nostri Jesu Christi facite, in quo vivimus, movemur, & sumus.*

[o] Polyc. *l.* 6. *tit.* 12.
[p] *al.* &.
[q] 1. *Cor.* 10. *Act.* 17.

¶ Corr. Rom.] In plerisque vetustis exemplaribus est tantùm, *Item*, & in Polycarpo etiam refertur sine Autoris nomine.

De temporum quoque observationibus scribit « Gratian.

XVII. Augustinus in Enchiridio α, *c.* 79. [fortè c. an. 421. *ibid.*]

Grave peccatum est dies observare, vel menses, & annos.

QUis æstimaret [r], quàm magnum peccatum sit dies observare, & menses, & annos, & tempora (sicut observant, qui certis diebus, sive mensibus, sive annis volunt, & nolunt aliquid inchoare, eò quòd secundùm vanas doctrinas hominum fausta, vel infausta existiment tempora) ; nisi hujus mali magnitudinem ex timore Apostoli pensaremus ? qui talibus ait [s] : *Timeo, ne fortè sine causa laboraverim in vobis.* Item *super Epistolam ad Galatas, ad c.* 4 [t].

[r] Beda *Gal.* 4. Ivo, *p.* 11. *c.* 19. Pann. *l.* 8. *c.* 80.
[s] *Gal.* 4.
[t] Beda *ibid.* Ivo, *p.* 11. *c.* 15.

§. 1. Intelligat β lector ad tantum periculum animæ pertinere superstitiosas temporum observationes, ut huic loco subjecerit Apostolus : *Timeo vos, ne fortè sine causa laboraverim in vobis.* Quod cùm tanta celebritate, tantáque autoritate per Orbem terrarum in Ecclesiis legatur ; plena sunt tamen conventicula nostra hominibus, qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiunt. Jam verò, ne aliquid inchoëtur, aut ædificiorum, aut hujusmodi quorumlibet operum diebus, quos Ægyptiacos vocant, sæpè etiam nos monere non dubitant.

¶ Corr. Rom. α *Enchiridio.*] Expunctæ sunt voces, quæ sequebantur, *id est, Manuali libro.* Absunt enim à vetustioribus.

β *Intelligat.*] B. Augustinus explanans ea verba Apostoli ad Gal. *c.* 4. *Dies observatis, & menses, & tempora, & annos* : ipsa tam ad Gentiles, quàm ad Judæos referri posse demonstrat, túncque subjungit : *Ergo eligat lector, utram volet sententiam, dummodo intelligat ad tantum*, &c.

XVIII. *Item* Hieronymus. [fortè c. an. 400.]

Sine incantatione herbas, vel petras licet habere.

DÆmonium [u] sustinenti licet petras, vel herbas habere sine incantatione.

[u] Polyc. *l.* 6. *tit.* 12. Burch. *l.* 10. *c.* 50. Ivo, *p.* 11. *c.* 75.

¶ Corr. Rom.] Burchardus etiam, & Ivo citant ex dictis Hieronymi, sed Polycarpus Autorem non nominat.

CAUSA XXVII.

GRATIAN. „ QUIDAM votum castitatis habens desponsavit sibi „ uxorem: illa priori conditioni renuntians, transtulit „ se ad alium, & nupsit illi: ille, cui priùs desponsata „ fuerat, repetit eam.

„ *I.* Hic primùm quæritur, an conjugium possit esse inter „ voventes.

„ *II.* Secundò, an liceat sponsæ à sponso recedere, & „ alii nubere.

AN CONJUGIUM POSSIT ESSE INTER VOVENTES.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. 1. Pars. „ QUòd Voventes matrimonia contrahere non possunt, „ multis autoritatibus probatur. Namque de Viduis, „ quæ professam [a] continentiam prævaricatæ sunt, „ statutum invenitur

[a] al. professæ.

I. IN CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c. ult.* [an. 398. *in Africa.*]

Excommunicentur Viduæ, quæ Religioso habitu abjecto nuptias elegerint.

SIcut bonum est [b] castitatis præmium; ita & majori observantia, & præceptione custodiendum est, ut si quæ Viduæ, quantumlibet adhuc in minoribus annis positæ, & immatura α ætate à viro relictæ, se devoverint Domino, & veste laicali abjecta, sub testimonio Episcopi & Ecclesiæ in Religioso habitu apparuerint, posteà verò ad nuptias seculares transierunt; secundùm Apostolum [c] damnationem habebunt, quia fidem castitatis, quam Domino voverunt, irritam facere ausæ [d] sunt. Tales ergo personæ à Christianorum communione sequestrentur, neque convivio β cum Christianis communicent. Nam si adulteræ γ conjuges reatu sunt viris suis obnoxiæ; quantò magis Viduæ, quæ Religiositatem mutaverunt, crimine adulterii notabuntur, si devotionem, quam Deo sponte, non coactæ obtulerunt, libidinosa corruperint voluptate, & ad secundas nuptias transitum fecerint? Quæ etsi violentia irruente ab aliquo oppressæ [e] fuerint, ac posteà delectatione libidinis permanere in conjugio raptori, vel violento viro consenserint; damnationi superiùs comprehensæ teneantur [f] obnoxiæ. De talibus ait Apostolus [g]: *Cùm luxuriatæ fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.*

[b] Burch. l. 8. c. 39. Ivo, p. 7. c. 58. & 147. [c] 1. Tim. 5. [d] al. nisæ. [e] al. præreptæ. [f] al. tenebuntur. [g] 1. Tim. 5.

¶ CORR. ROM. α *Immatura.*] In variis Conciliorum editionibus, & duobus Vaticanis codicibus, & Soriensi Regio legitur, *matura*. Ivo habet, *in matura*.

β *Neque convivio.*] Sic est emendatum ex manuscriptis Gratiani exemplaribus, expunctis verbis illis, *donec ad bonum, quod cœperant, revertantur*: quæ ex Capite sequenti videntur huc fuisse translata. In Conciliorum autem impressis, & manuscriptis codicibus legitur: *Tales ergo personæ sine Christianorum communione maneant, quæ etiam nec in convivio cum Christianis communicent.*

γ *Adulteræ.*] Sic est emendatum ex memoratis Conciliorum exemplaribus. Nam anteà legebatur: *Nam si adulterii conjuges reæ sunt, si suis obnoxiæ viris non fuerint; quantò, &c.*

II. *Item* EX EPISTOLA Gregorii missa ad Bonifacium. [c. an. 739. *Romà in Germaniam.*]

De Viduis, & Virginibus, quæ à Religionis proposito discedunt.

VIduas [h] à proposito discedentes viduitatis, super quibus nos consulere voluit Dilectio tua, Frater charissime, credo te nosse à sancto Paulo [i], & à multis sanctis Patribus, nisi convertantur, olim esse damnatas. Quas & nos Apostolica autoritate damnandas, & à communione fidelium, atque à liminibus Ecclesiæ arcendas fore censemus, usquequò obediant Episcopis suis, & ad bonum, quod cœperunt, invitæ, aut voluntariæ revertantur. §. 1. De Virginibus autem non velatis, si deviaverint, à sanctæ memoriæ Prædecessore nostro Papa Innocentio taliter decretum habemus [k]: [Hæ verò quæ necdum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper se simulaverunt permanere; licèt velatæ non fuerint, si nupserint, aliquanto tempore his agenda pœnitentia est: quia sponsio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines solent bonæ fidei contractus nulla ratione dissolvi; quantò magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, solvi sine vindicta non poterit? &c.

§. 2. Si Virgines nondum velatæ taliter pœnitentiâ publicâ puniuntur, & à cœtu fidelium usque ad satisfactionem excluduntur; quantò magis Viduæ, quæ perfectioris ætatis, & maturioris sapientiæ, atque consilii existunt, virorumque consortio multoties usæ sunt, & habitum Religionis assumpserunt, & demum apostataverunt, atque ad priorem vomitum sunt reversæ, à nobis, & ab omnibus fidelibus à liminibus Ecclesiæ, & à cœtu Fidelium usque ad satisfactionem sunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter juxta Apostolum Paulum [l] tradentes hujusmodi hominem Satanæ, ut spiritus ejus salvus sit in die Domini? De talibus enim & Dominus per Moysem loquitur dicens [m]: *Auferte malum de medio vestri.* De quibus & per Prophetam ait [n]: *Lætabitur justus, cùm viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatoris.* De talibus namque, & eorum similibus, atque eisdem consentientibus dicitur [o]: *Quia non solùm, qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus,* Rei sunt.

[h] Sent. 4. dist. 38. Ans. l. 11. c. 177. Burch. l. 8. c. 45. Ivo, p. 7. c. 63. Pann. l. 3. c. 204. [i] 1. Tim. 5. [k] Infrà eâd. hæ verò. [l] 1. Cor. 5. [m] Deut. 13. [n] Psal. 57. [o] Rom. 1.

¶ CORR. ROM.] Sic etiam citant ceteri Collectores. Habetur autem & paulò etiam copiosiùs, in Capitularibus adjectis, *c.* 215.

III. *Item* EX DECRETO Gelasii Papæ ad Sicilienses Episcopos misso, *c.* 9. [imò Symmachus in Epist. ad Cæsarium, *c.* 5. an. 502. *Romà in Galliam.*]

Transire non possunt Viduæ, & Virgines post Religionis propositum, ad nuptias.

NEque Viduas [p] ad nuptias transire patimur, quæ in Religioso proposito diuturna observatione permanserunt. Similiter Virgines nubere prohibemus, quas annis plurimis in Monasteriis ætatem peregisse contigerit.

[p] Polyc. l. 4. tit. 35. Burch. l. 8. c. 46. Ivo, p. 7. c. 64. & 144. Pann. l. 3. c. 203.

¶ CORR. ROM.] Burchardus & Ivo *par.* 7. *c.* 64. citant item ut Gratianus; sed rursùs Ivo eadem parte, *c.* 144. ex Gelasio ad Cæsarium, *c.* 4. Extat autem in Epistola Symmachi ad Cæsarium, *c.* 4. eùmque citat Polyc.

IV. *Item* CYPRIANUS ad Pomponium de Virginibus. [c. an. 257. *in Africa.*]

Ex quolibet sensu corporis mulier corrumpi potest.

NEc aliqua [1] putet se posse hac excusatione defendi, quòd inspici, & probari possit, an virgo sit: cùm & manus obstetricum, & oculi sæpè fallantur: & si incorrupta inventa fuerit virgo ea parte, quâ mulier potest esse; potuerit tamen ex alia corporis parte peccasse, quæ corrumpi potest, & tamen inspici non potest. Certè ipse concubitus, ipse complexus, ipsa confabulatio, & osculatio [2], & conjacentium duorum turpis & fœda dormitio, quantum dedecoris, & criminis confitentur? Si superveniens maritus sponsam suam jacentem cum altero videat; nonne indignatur, & fremit, & per zeli dolorem [q] fortassis & gladium in manum sumit? Quid Christus Dominus, & Judex noster, cùm Virginem suam sibi dicatam, & sanctitati suæ destinatam, jacere cum altero cernit; quàm indignatur, & irascitur? & quas pœnas incestis ejusmodi conjunctionibus comminatur? Cujus ut gladium spiritalem, & venturum judicii diem unusquisque fratrum possit evadere, omni consilio providere, & laborare debemus.

[q] al. livorem.

¶ PITH. [1] *Nec aliqua.*] *Cap. pen. ext. de probat.* [2] *Osculatio.*] V. C. *inosculatio.*

V. IDEM in eadem Epistola. [c. an. 257. *ibid.*]

De eodem.

QUòd si [3] pœnitentiam hujus illiciti concubitûs sui egerint, & à se invicem recesserint; inspiciantur iterùm α Virgines ab obstetricibus diligenter: & si virgines inventæ fuerint; accepta communione ad Ecclesiam admittantur: hac tamen interminatione, ut si ad eosdem masculos postmodum reversæ fuerint, aut si cum eisdem in una domo, & sub eodem tecto simul habitaverint; graviore censura ejiciantur, nec in Ecclesiam postmodum facilè recipiantur. Si autem de eis aliquæ corruptæ fuerint, & deprehensæ; agant pœnitentiam plenam: quia quæ hoc crimen admisit, non mariti, sed Christi adultera est: & ideò æstimato justo tempore, posteà exomologesi factâ ad Ecclesiam redeat. Quòd si obstinatè perseverant, nec se ab invicem separant; sciant se cum hac sua impudica obstinatione numquam à nobis admitti in Ecclesiam posse: ne exemplum ceteris ad ruinam delictis suis facere incipiant: nec putent sibi vitæ, aut salutis constare rationem, si Episcopis, & Sacerdotibus obtemperare noluerint.

¶ CORR. ROM. α *Iterùm.*] In codicibus Cypriani impressis, & octo manuscriptis, quæ Romæ ad Operum ipsius emendationem collata fuerunt, legitur, *interim:* quæ varietas notatur etiam in Glossa.

¶ PITH. [3] *Quòd si.*] Vide S. Ambros. *Epist.* 64. & S. August. *de hæresi Manich.*

VI. *Item* EX SEXTA SYNODO in Trullo, *c.* 4. [an. 692. *Constantinopoli.*]

Clericus deponatur, Laicus excommunicetur, qui cum Sanctimoniali mœchatus fuerit.

SI quis Episcopus, Presbyter, Diaconus, aut Subdiaconus, aut Lector, aut Psalmista, aut Ostiarius cum muliere sanctificata Deo mœchatus fuerit; deponatur: quia sponsam Christi corrupit: si verò Laicus; excommunicetur.

VII. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 8. [imò Parisiensi V. *c.* 13. an. 615. *in Gallia.*]

Viduæ, & Puellæ, quæ post Religionis habitum nubunt, à communione suspendantur.

DE Viduis [r], & Puellis, quæ habitum Religionis in domibus propriis tam à parentibus, quàm per se mutaverunt; si posteà contra instituta Patrum, vel præcepta Cano-

[r] Capit. l. 7. c. 338. Burch. l. 8. c. 48. Ivo, p. 7. c. 66.

r *al.* utrique. t *al.* ſuſpenſi.

rum conjugia crediderint copulanda; tamdiu utræque [r] habeantur à communione ſuſpenſæ [t], quouſque, quod illicitè perpetraverunt, emendent. Quòd ſi emendare neglexerint; à communione, & omnium Chriſtianorum convivio, perpetuò ſint ſequeſtratæ.

¶ Corr. Rom.] In Conciliis Toletanis non eſt inventum. Eſt autem *lib.* 7. *Capitul. c.* 338.

VIII. *Item* ex Concilio Martini Papæ. [imò Triburienſi *c.* 25. an. 895. *in Germania.*]

De eodem.

u Anſel. *l.* 7. *c.* 200. Burch. *l.* 8. *c.* 30. Ivo, *p.* 7. *c.* 55. Pann. *l.* 3. *c.* 197. x 1. *Cor.* 7.

VIduas autem [u] velare Pontificum nullus attentet: prout ſtatutum eſt in decretis Gelaſii Papæ capitulo xiii α, quod nec autoritas Divina [4], nec Canonum forma præſtituit. Quòd ſi propriâ fuerit voluntate continentiam profeſſa; in ejuſdem Gelaſii capitulo xxi. legitur, ejus intentio pro ſe reddat rationem Deo: quia ſicut ſecundùm Apoſtolum [x], ſi ſe continere non poterat, nullatenus nubere vetabatur; ſic ſecum habita deliberatione promiſſam fidem pudicitiæ Deo debet cuſtodire. Nos autem β autoritate Patrum ſuffulti, in hoc ſancto Concilio ſancimus, & liberè judicamus, ſi ſpontè velamen, quamvis non conſecratum, ſibi impoſuerit, & in Eccleſia inter Velatas Deo oblationem obtulerit; velit, nolit, ſanctimoniæ habitum ulteriùs habere debet: licèt ſacramento confirmare velit, eo tenore, & ratione ſibi velamen impoſuiſſe, ut iterùm poſſet deponere.

¶ Corr. Rom.] Abeſt Caput hoc à nonnullis Gratiani exemplaribus. Burchardus & Ivo citant ex Concilio Moguntino, *c.* 6. Habetur in Concilio Triburienſi, *c.* 25. In hoc autem Capite, & duobus ſequentibus citantur decreta Gelaſii, ut ſunt in codice Canonum.

α *Capitulo* xiii.] Sic eſt in codice Canonum: in Epiſtola verò ejuſdem prima Epiſcopis per Lucaniam eſt *c.* 15. ſicut pauló pòſt, quod eſt in capitulo 21. in eodem codice; in Epiſtola eſt, *c.* 23.

β *Nos autem.*] In Concilio Triburienſi legitur: *Qua autoritate Paternæ ſuffulti ſententiæ in hoc ſacro Conventu ſancimus, &c.* Hæc verò eadem de vidua, quæ ſibi ſpontè velamen non conſecratum impoſuit, habentur in Decretalibus, *c. vidua, tit. de Reg.* Quod in codicibus impreſſis citatur ex Concilio Arelatenſi. In prima autem Collectione, & vetuſtis codicibus Gregorianæ ex Aurelianenſi.

¶ Pith. [4] *Divina.*] Add. 3. V. C. *delegat.*

IX. *Item* ex Decretis Innocentii Papæ, *c.* 20. in codice Canonum, & Epiſtola 2. ad Victricium, *c.* 13 [y]. [an. 404. *Romà in Galliam.*]

y Et in Conc. Turonico II. *c.* 21.

De his, quæ votum virginitatis habentes nubunt, necdum ſacro velamine tectæ.

z Suprà *eâd. viduas.* 1. §. *hæ verò.* a Polyc. *l.* 4. *tit.* 35. Burch. *l.* 8. *c.* 12. Ivo, *p.* 7. *c.* 18. b *al.* poteſt. c 1. *Tim.* 5. d *al.* prioris pactionis fidem.

HÆ verò [z], quæ [a] necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe permanere [5] ſimulaverunt; licèt velatæ non fuerint, ſi fortè nupſerint, his agenda α aliquanto tempore pœnitentia eſt: quia ſponſio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines ſolet bonæ fidei contractus nulla ratione diſſolvi; quantò magis [6] iſta pollicitatio, quam cum Deo pepigit, ſolvi ſine vindicta non debet [b] [7]? Nam ſi Apoſtolus [c] illas [8], quæ à propoſito viduitatis diſceſſerant, dixit [9] habere condemnationem [10], quia primam fidem irritam fecerunt; quantò magis [11] Virgines, quæ pactionis [12] ſuæ fidem [d] minimè ſervaverunt?

¶ Corr. Rom. α *His agenda.*] Sic eſt emendatum ex codice Canonum, Epiſtola, & Concilio Turonico: & ſic legitur, *ſuprà, eâd. c. viduas.* Hoc enim loco etiam in manuſcriptis erat, *ad agendam aliquanto tempore pœnitentiam ſit liberum.*

¶ Pith. [5] *Se permanere.*] V. C. *manere.*
[6] *Magis.*] Abeſt à 2. V. C.
[7] *Debet.*] 2. V. C. *poterit.*
[8] *Illas.*] V. C. *Paulus.*
[9] *Dixit.*] 2. V. C. *dixerit eas.*
[10] *Condemnationem.*] 3. V. C. *damnationem.*
[11] *Magis.*] Abeſt in 3. V. C.
[12] *Pactionis &c.*] V. C. *prioris promiſſionis fidem frangere ſunt niſæ.* al. *conatæ.*

X. *Item* ex Decreto ejuſdem *c.* 19. in codice Canonum: in Epiſtola autem ad Victricium, *c.* 12 [e]. [an. 404. *Romà in Galliam.*]

e In Conc. Turonico, *ibid.*

Non ſunt admittendæ ad pœnitentiam Virgines ſacræ, ſi publicè poſteà nupſerint.

f *Sent.* 4. *diſt.* 38. Polyc. *ibid.* & *l.* 6. *tit.* 20. Burch. *l.* 8. *c.* 13. Ivo, *p.* 7. *c.* 17.

QUæ Chriſto [f] ſpiritaliter nubunt α, & à Sacerdote velantur, ſi publicè poſteà β nupſerint, non eas admittendas eſſe ad pœnitentiam agendam, niſi hi, quibus ſe junxerant, à Mundo [13] receſſerint. Si enim de hominibus hæc ratio cuſtoditur, ut quæcumque vivente viro alteri nupſerit, adultera habeatur, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia concedatur, niſi unus de eis fuerit defunctus; quantò magis de illa [14] tenenda eſt, quæ antè immortali ſe ſponſo conjunxerat, & poſteà ad humanas nuptias tranſmigravit?

¶ Corr. Rom. α *Nubunt.*] In antiqua editione Conciliorum & Epiſtolarùm, & codice Canonum impreſſo legitur, *nupſerint:* ſed in duobus ipſius manuſcriptis, *nubunt:* poſt quod verbum in omnibus ſequitur, *& à Sacerdote velantur*, ideóque ſunt addita.

β *Si publicè poſteà.*] In Epiſtolis olim Coloniæ, ac Lutetiæ impreſſis legitur, *ſi poſteà nupſerint, vel publicè, vel occultè corruptæ fuerint.* In editione Conciliorum Colonienſi duobus, & tribus tomis, *ſi poſteà vel nupſerint publicè, vel occultè corruptæ fuerint.* In poſtrema autem quatuor tomorum, *ſi poſteà* [15] *vel publicè nupſerint, vel ſe clamculò corruperint.*

¶ Pith. [13] *A Mundo.*] 2. V. C. *de ſeculo.*
[14] *Magis de illa.*] V. C. *& illa.*
[15] *Poſteà &c.*] Ita 2. V. C.

XI. *Item* ex Concilio Triburienſi, *c.* 6. [imò Siricius *Epiſt.* 1. *c.* 6. an. 385. *Romà in Hiſpaniam.*]

Ab Eccleſia eliminandæ, & ergaſtulis retrudendæ ſunt Monachorum vel Monacharum impudicæ perſonæ.

IMpudicas [g], deteſtabiléſque perſonas Monachorum, atque Monacharum, quæ abjecto propoſito ſanctitatis, illicitâ atque ſacrilegâ contagione ſe miſcuerunt, & in abruptum α conſcientiæ deſperatione perductæ, de illicitis complexibus liberè filios procreaverint; à Monaſteriorum cœtu, Eccleſiarùmque conventibus eliminandas eſſe mandamus: quatenus retruſæ in ſuis ergaſtulis, tantum facinus lamentatione continua deflentes purificatorio poſſint igne pœnitudinis decoqui [16]; ut eis vel ad mortem [17] ſolius miſericordiæ intuitu per communionis gratiam poſſit ſubveniri [18].

g Polyc. *l.* 4. *tit.* 34. Anſel. *l.* 7. *c.* 188. Burch. *l.* 8. *c.* 29.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc habetur in Epiſtola prima Siricii [19], & in codice Canonum eſt *c.* 15. inter Decreta ipſius; quem etiam citant Burchardus, & Anſelmus. Pars tamen aliqua hujus Capitis eſt *in c. ſi quis ſacro, infrà, eâdem*, quod quidem habetur in Concilio Triburienſi, quod extat.

α *Abruptum.*] Sic eſt emendatum ex multis editionibus Epiſtolarum Siricii, & codice Canonum. Anteà enim legebatur, *in arbitrium conſcientiæ propriæ deſperatione.*

¶ Pith. [16] *Igne pœnitudinis decoqui.*] 2. V. C. *pœnitudinis igne decoquere.*
[17] *Mortem.*] Add. 2. V. C. *ſaltem.*
[18] *Subveniri.*] 3. V. C. *indulgentia ſubvenire.*
[19] *Siricii.*] Adversùs Jovinianum. Vide Cent. *tom.* 4. *p.* 385.

XII. *Item* ex eodem. [imò ex Calchedonenſi *c.* 16. an. 451. *in Bithynia.*]

Monachus, & Virgo Domino conſecrata, ſi nupſerint; excommunicentur.

VIrginem [h], quæ ſe Deo [20] conſecraverit, ſimiliter & Monachum decernimus non licere nuptialia jura contrahere. Quòd ſi hoc inventi fuerint perpetrantes; excommunicentur. Confitentibus autem decernimus, ut habeat autoritatem ejuſdem loci Epiſcopus miſericordiam, humanitatémque largiri.

h Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 8. *c.* 30.

¶ Corr. Rom.] Hoc eſt xvi. caput Concilii Calchedon. ex verſione Dionyſii: cujus pars citatur *inf. c. ſi quis ſacro.*

¶ Pith. [20] *Deo.*] Add. 4. V. C. *Domino.*

XIII. *Item* ex eodem. [fortè an. 695. *in Germania.*]

Dum vivunt, lamentis pœnitentiæ ſe afficiant, qui Sanctimonialibus ſcientes copulantur.

HI ergo [i], qui Sanctimonialibus ſcientes matrimonio ad injuriam Chriſti copulati ſunt; juxta cenſuram zeli Chriſtiani ſeparentur, & numquam eis concedatur conjugali vinculo religari: ſed in pœnitentiæ lamentis ſe vehementer, dum vivunt, afficiant.

i Burch. *l.* 8. *c.* 31. Ivo, *p.* 7. *c.* 50.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc à Burchardo, & Ivone Paſchali tribuitur.

XIV. *Item* ex eodem. [imò Gelaſius an. 494. *Romà in Lucaniam.*]

A ſacra communione priventur, qui ſacris Virginibus ſe ſociant.

VIrginibus [k] ſacris ſe quoſdam temerè ſociare cognovimus, & poſt dicatum Deo propoſitum inceſta fœdera, ſacrilegáque miſcere. Quos protinùs æquum eſt à ſacra communione detrudi; & niſi per publicam, probatámque pœnitentiam omnino non recipi. Sed tamen his Viaticum de ſeculo tranſeuntibus, ſi dignè [l] pœnituerint, non negetur.

k Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. Burch. *l.* 8. *c.* 32. Ivo, *p.* 7. *c.* 51. l *al.* ſi tamen.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc in Epiſtola prima Gelaſii eſt *num.* 22. & in codice Canonum inter ipſius Decreta *c.* 20. Refertur quoque in Capitularibus *l.* 1. *c.* 106. & in Polycarpo Gelaſii nomine.

XV. *Item* Gregorius. [an. 599. *Romà in Æmiliam.*]

In Monaſterio revocetur, ac recludatur, quæ à fornicatione recedere noluerit.

PErvenit ad nos, quòd quidam vir nequiſſimus, Diabolico inſtinctu de Monaſterio ſuaſerit exire quamdam Deo ſacratam, at quæ à quodam viro, unde exierat, ſit revocata;

rursúsque eam mulierem vir ille nequissimus iniqua suasione de Monasterio ejiciens, apud se retineat impudicè. Volumus autem, ut Episcopatûs tui autoritate in Monasterio revocetur, atque recludatur.

¶ Corr. Rom.] De hac eadem re videtur scripta Epistola Mariniano Episcopo, *lib.* 8. *Regesti*, *Epist.* 9. Caput tamen hoc vel ex alia Epistola est acceptum, vel in eo multa sunt immutata.

XVI. *Item* ex Concilio Aurelianensi, *c.* 3. [fortè an. 511. *in Gallia.*]

Non est Viduis fas post susceptum velamen à sacro proposito discedere.

m Burch. *l.* 8. *c.* 35. Ivo, *p.* 7. *c.* 54. Pann. *l.* 3. *c.* 198.

VIduas [m] [21], quæ spontanea voluntate ab altari conversionis sacræ velamen suscipiunt, decrevit sancta Synodus in eodem proposito permanere. Non enim fas esse decernimus, postquam se Domino semel sub velo consecraverint, iterùm eis concedi Spiritui Sancto mentiri.

¶ Pith. [21] *Viduas.*] Vide Can. 21. Synodi Epaon.

n Conc. Tribur. *c.* 23.

XVII. *Item* ex eodem [n]. [imò ex Triburiensi, *c.* 23. an. 895. *in Germania.*]

Qui sacro velamine tectam in conjugium ducit, anathema sit.

o Burch. *l.* 8. *c.* 38. Ivo, *p.* 7. *c.* 57.
p In codice Canonum, sed in Concil. *tom.* 2. habetur *c.* 22.
q Sup. *eâd.* *impudicas.*

SI quis [o] sacro velamine consecratam in conjugium duxerit, & post dicatum Deo propositum incesta fœdera, sacrilegáque miscuerit, ut in Constitutis Gelasii Papæ capitulo vigesimo [p] legitur, protinùs est æquum eos à sacra communione detrudi, & nisi per publicam, probatámque [22] pœnitentiam omnino non recipi. Si tamen pœnituerint, transeuntibus de seculo Viaticum non negetur. §. 1. In Calchedonensi Concilio, cap. XVI. [Hoc perpetrantes excommunicentur: confitentibus autem autoritate Episcopi misericordia largiatur.] §. 2. Item in Epistola Siricii Papæ, cap. VI [q]. [Velatæ, & Deo consecratæ, si abjecto proposito sanctitatis clanculò sacrilega se contagione miscuerint, & illicitis complexibus publicè, & liberè filios procreaverint; has impudicas, detestabilésque personas à Monasteriorum cœtu, Ecclesiarúmque conventibus eliminandas esse judicatum est: quatenus retrusæ ergastulis, tantum facinus continua lamentatione defleant. §. 3. Unde & verbo Domini, & Canonica autoritate in hac sancta Synodo præcipimus, ut omnino reparentur, & juramento colligentur, ut ulteriùs non sub uno cohabitent tecto.

¶ Corr. Rom.] Burchardus etiam & Ivo citant ex Concilio Aurelianensi. Habentur autem in Triburiensi, *c.* 23.

¶ Pith. [22] *Probatámque.*] V. C. *privatámque.*

XVIII. *Item* Gregorius Vitaliano Sipontino Episcopo, *lib.* 7. *ind.* 1. *Epist.* 9. [an. 597. *Romà in Apuliam.*]

Ad habitum redire cogatur, & recludatur in Monasterio, quæ Religiosam vestem abjecit.

r Burch. *l.* 8. *c.* 49. Ivo, *p.* 7. *c.* 67.
s *al.* habitûs fuisses.

SI custos [r] Religiosi habitûs [s], aut esse nosses Episcopus, filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, te illic posito, nec projectis Religiosis vestibus ad secularem reverti habitum, nec ad nos licuisset perversam Epistolam destinare. Sed quia nimiâ desidiâ, ac torpore depremeris; in tuo dedecore res ad præsens illicita impunè commissa est. Nam, si, ut præfati sumus, sollicitus extitisses; priùs ad nos ultio mulieris pravissimæ, quàm culpa, debuit pervenire. Quia ergo tantùm hebes, tantúmque es negligens, ut nisi Canonicam in te fueris coërcitionem expertus, in aliis districtionem [t], & disciplinam nescias custodire; qualiter debeas esse sollicitus, congruo tibi, si Domino placuerit, tempore demonstrabimus. §. 1. Præsentia igitur scripta suscipiens, evigila, & excitatus saltem exequere, quod pressus usque nunc ignaviâ distulisti. Instantiæ ergo tuæ sit prædictam mulierem unà cum Sergio defensore nostro comprehendere: & statim non solùm ad malè contemptum habitum sine excusatione aliqua revocare; sed etiam in Monasterio, ubi omnino districtè valeat custodiri, detrudere; & ita omnem circa illam sollicitudinem exhibere, ut quàm sit nefarium quod commisit, ex tua possit districtione cognoscere. §. 2. Qua in re, si quis (quod non credimus) Laicorum [u] aliquo tibi ingenio tentaverit obsistendum; à sacratissimæ eum communionis participatione suspendere [x], nobisque renuntiare festina; ut quantùm sit execrabile quod præsumpserit, postquam consideratione propria non advertit, emendationis qualitate cognoscat.

t *al.* disciplinæ districtionem.
u *al.* Clericorum, vel.
x *al.* suspende.

§. 3. In his autem omnibus ita cautum stude te, vigilantémque ostendere; ut culpam tuam non geminare neglectus, sed aliquantisper valeat sollicitudo minuere.

XIX. Idem Sergio Defensori, *lib.* 7. *indict.* 1. *Epist.* 10. [an. 597. *Romà in Apuliam.*]

Districtæ custodiæ tradatur, qui à Religionis proposito ad secularem habitum redit.

SI homo esses, aut aliquam discretionem habuisses; ita Regularis disciplinæ debuisti custos existere, ut ea, quæ illicitè committuntur, antè vindicta corrigeret, quàm ad nos eorum nuntius perveniret. Sed dum te facit nimia stultitia negligentem; non solùm de illis offendimur, sed etiam ad ulciscendam desidiam tuam nihilominus provocamur. Omni ergo dilatione, omníque excusatione postposita, filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, quæ projectis, quas spontè assumpserat, Religiosis vestibus, indumentis se Laicis deturpavit, unà cum fratre, & Coëpiscopo nostro Vitaliano festina comprehendere, atque ad Religiosum rursùs habitum revocare, ac in Monasterium mittere, ubi districtè omnino valeat custodiri: nec ejus custodiam aliquatenus relevari permittas, quousque denuò nostra scripta susceperis. Nam si quolibet modo in hac re negligens, vel lentus exiteris; ita in te districtissimè noveris vindicandum, ut quod ex te nescis, pœnâ possis referante [y] cognoscere; quia si ut diximus, intellectum hominis habuisses; hæc, quæ modò facere præciperis, à te debueramus etiam cum ultione antè facta cognoscere.

y *al.* resecante.

XX. *Item* Augustinus de conflictu Vitiorum, & Virtutum, *c.* 24. [imò Isidorus Hispalensis *c.* an. 630. *in Hispania.*]

Non tribuitur eis licentia nubendi, qui continentiam servare decreverunt.

NUbendi [z] licentia quibusdam tribuitur: illis videlicet, qui virginalem, vel vidualem castimoniam nequaquam professi sunt. Quibusdam autem non tribuitur; illis videlicet, qui virgines, vel continentes esse decreverunt. Fornicatio autem nulli impunè conceditur.

z Ivo, *p.* 8. *c.* 72. Pann. *l.* 6. *c.* 4.

XXI. Idem in libro de bono Conjugii. [fortè an. 401. *in Africa.*]

Pejores sunt adulteris, quæ continentiæ propositum violant.

MEliore proposito lapsas, si nupserint, feminas à castitate sanctiori, quæ vovetur Deo, adulteris esse pejores manifestum est.

¶ Corr. Rom.] Verba ipsa B. Augustini ex libro de bono Viduitatis habentur *infrà eâd. c. nuptiarum. vers. Quapropter non possum.* Apud Bedam verò *ad c.* 7. 1. *ad Corinthios*, locus Augustini paulò aliter refertur.

XXII. *Item* ex Concilio Calchedonensi, *c.* 16. [an. 451. *in Bithynia.*]

Monachus, & Virgo, qui se Deo dedicant, nuptiis jungi non possunt.

SI qua Virgo [a] se dedicaverit Deo, similiter Monachus, non licet eis nuptiis jungi. Si verò inventi fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus verò eis posse fieri humanitatem, si ita probaverit Episcopus loci.

a Ivo, *p.* 7. *c.* 49.

¶ Corr. Rom.] Hic est idem Canon, qui *suprà, eâd. c. Virginem*, allatus est. Sed illa est versio Dionysii, hæc verò prisca, ex qua etiam sunt duo sequentia Capitula.

XXIII. *Item* ex eodem, *c.* 15. [an. 451. *in Bithynia.*]

Diaconissa, quæ post ordinationem nubit, anathema sit.

DIaconissam [b] non debere ante annos quadraginta ordinari statuimus; & hoc cum diligenti probatione. Si verò ordinationem susceperit, & quantocumque tempore [23] observaverit ministerium [24], & posteà se nuptiis tradiderit, injuriam faciens gratiæ Dei; hæc anathema sit cum eo, qui in nuptiis illius convenerit.

b Polyc. *l.* 4. *tit.* 36.

¶ Pith. [23] *Tempore.*] Add. V. C. *ministerii.*
[24] *Ministerium.*] Delet V. C.

XXIV. *Item* ex Synodo Ancyrana [25], *c.* 18. [an. 314. *in Galatia.*]

Inter Bigamos reputantur, qui virginitatem pollicitam prævaricantur.

QUotquot [c] virginitatem pollicitam prævaricatæ [d] [26] sunt professione contempta; inter bigamos, id est [27], qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt.

c Ivo, *p.* 6. *c.* 351.
d *al.* prævaricati.

¶ Pith. [25] *Ancyrana.*] V. C. *Anquiritana.*
[26] *Pollicitam prævaricatæ.*] V. C. *polliciti prævaricati.* ἐπαγγειλάμενοι.
[27] *Id est.*] Desunt in V. C.

XXV. *Item* ex Concilio Eliberitano, *c.* 13 [e]. [an. 305. *in Hispania.*]

Virginibus Deo dedicatis, nec in fine danda est communio, si libidini servierint.

e Et in Moguntino III. *c.* 26. & in Colon. I. *c.* 6.

VIrgines, quæ se Deo dedicaverunt [28], si pactum perdiderint α virginitatis, atque eidem libidini servierint, non intelligentes, quid amiserint; placuit nec in fine eis dandam esse communionem. Quòd si sibimet β persuaserint, quòd infirmitate corporis lapsæ fuerint, & toto γ [29] tempore vitæ suæ pœnitentiam egerint, & à coitu se abstinuerint δ; placuit eas in fine communionem accipere debere.

¶ Corr. Rom. α *Perdiderint.*] Sic in omnibus hujus Concilii codicibus impressis, & manuscriptis, qui collati sunt; sed in Concilio Moguntino III. sub Arnulpho, *c.* 26. (ubi hoc refertur) est, *prodiderint.*

β *Sibimet.*] In duobus Vaticanis Conciliorum codicibus legitur;

legitur; *Quòd si semel persuaserint*: in Concilio Moguntino, *Quòd si semel persuasæ ad infirmi corporis vitia lapsæ*: in codice Lucensi Regio, *Quòd si semel persuasæ, aut infirmi corporis lapsu vitiatæ fuerint*; sicut est in margine Concilii Moguntini. In tribus autem Conciliorum editionibus Coloniensibus, ac duabus Parisiensibus legitur, *Quòd si semetipsas pœnituerit, quòd infirmitate*, &c.

γ *Toto.*] Abest hæc dictio ab aliquot vetustis Gratiani, & vetere editione Conciliorum Coloniensi, duabus Parisiensibus, & duobus codicibus Vaticanis.

δ *Abstinuerint.*] In omnibus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, ac Lucensi Regio sequuntur hæc verba, *eò quòd lapsæ potiùs videantur*, quæ tamen absunt à Concilio Moguntino.

¶ PITH. [28] *Dedicaverunt.*] V. C. *dicaverunt.*
[29] *Et toto.*] V. C. *etiam.*

XXVI. *Item* EX CONCILIO Martini Bracarensis, *c.* 30 [f]. [c. an. 572. *ibid.*]

[f] Ex Conc. Toletano I. c. 19.

Cogatur ad pœnitentiam filia Clerici, si devota maritum duxerit.

DE filia Episcopi, vel Presbyteri, sive Diaconi, si devota fuerit, & maritum duxerit; si eam pater, vel mater in affectum receperint, à communione habeantur alieni. Pater verò in Concilio causas se noverit præstaturum. Mulier verò non admittatur ad communionem, nisi marito defuncto egerit pœnitentiam. Si autem vivente eo secesserit, & pœnituerit, vel petierit communionem; in ultimo fine vitæ deficiens eam accipiat.

XXVII. *Item* EX CONCILIO TOLETANO I. *c.* 16 [g]. [an. 400. *ibid.*]

[g] Et in Capitulis Martini, c. 31. Capitul. l. 7. c. 294.

Devota, nisi desierit peccare, non est in Ecclesia recipienda.

DEvotam peccantem non recipiendam in Ecclesia censemus, nisi peccare desierit: & si desinens, pœnitentiam egerit aptam annis decem; recipiat communionem. Priùs autem, quàm in Ecclesia recipiatur ad orationem; ad nullius convivium Christianæ mulieris accedat. Quòd si admissa fuerit; etiam hæc, quæ eam receperit, habeatur abstenta α. Corruptorem etiam par pœna constringat. Quæ autem maritum acceperit; non admittatur ad pœnitentiam, nisi aut adhuc ipso vivente marito castè vivere cœperit, aut postquam ipse decesserit.

¶ CORR. ROM. α *Abstenta.*] Sic emendatum est ex recentioribus Conciliorum editionibus, codice Regio Lucensi, & Martino Bracarensi, *c.* 31. qui Caput hoc repetit: quamvis in vetere editione Coloniensi unius tomi, duabus Parisiensibus, & duobus codicibus Vaticanis sit, *in absentia*: quemadmodum etiam in manuscriptis Gratiani exemplaribus.

XXVIII. *Item* GREGORIUS I. Januario Episcopo Caralitano, *lib.* 3. *Epist.* 9. [an. 593. *Romà in Sardiniam.*]

De Monacha, quæ ad lapsum adulterii deducitur.

SI qua [h] Monacharum vel per anteriorem licentiam, vel per impunitatis pravam consuetudinem ad lapsum adulterii deducta fuerit, aut in stupri fuerit perducta voraginem; hanc post competentis severitatem vindictæ in aliud districtius Monasterium Virginum in pœnitentia volumus redigi; ut illic orationibus, atque jejuniis α vacet; & sic pœnitendo proficiat, & metuendum ceteris arctioris disciplinæ præstet exemplum. Is autem, qui cum hujusmodi feminis in aliqua fuerit iniquitate repertus; communione privetur, si Laicus est: si verò Clericus; à suo quoque remotus officio pro suis continuò lugendis excessibus in Monasterium detrudatur.

[h] Ivo, p. 7. c. 123.

¶ CORR. ROM. α *Jejuniis.*] In plerisque editionibus Epistolarum legitur, *atque jejuniis, & sibi pœnitendo proficiat*, &c. Vetus tamen codex Epistolarum Vaticanus, & Ivo habent quemadmodum Gratianus.

XXIX. IDEM Januario Episcopo, *lib.* 3. *Epist.* 24. [an. 594. *Romà in Sardiniam.*]

Post dignam pœnitentiam, communionem recipiant, qui in Religiosas mulieres excedunt.

EOs autem, qui in prædictas mulieres, quæ egressæ sunt de Monasteriis, excesserunt, & nunc dicuntur communione suspensi α; si Fraternitas tua de tali facinore dignè pœnituisse præviderit; ad sacram communionem te volumus revocare.

¶ CORR. ROM. α *Communione suspensi.*] Sic emendatum est ex plerisque vetustis Gratiani, & originali ipso; cùm anteà legeretur, *à communione suspendi.*

XXX. *Item* EX NOVELLIS [i] Justiniani Imperatoris. [an. 546. *Constantinopoli.*]

[i] *Novella* 124. c. 64. apud Julianum Antecess. [k] Polyc. l. 4. tit. 38. Ivo, p. 7. c. 143. [l] al. monastriam.

De Legibus Imperatorum.

SI quis [k] rapuerit, vel solicitaverit, vel corruperit Assisteriam α, vel Diaconissam, vel Monacham [l], vel aliam mulierem, Religiosam vitam, vel habitum habentem; bona ipsius, & eorum, qui hujusmodi sceleris communione contaminati sunt, à Religioso loco vindicentur, in quo talis mulier habitabat, per Religiosos Episcopos, & Oeconomos, & Præsides provinciarum, & Officiales eorum: ipsi autem capitali periculo subjiciantur. Mulier autem ubique investigetur, & cum suis rebus Monasterio cautiori tradatur. Sin autem Diaconissa fuerit legitimos habens filios, pars legitima liberis ejus legitimis præstetur.

¶ CORR. ROM. α *Assisteriam.*] Omnino legendum est, *Ascetriam*, ex Novellis tam Græcis, quàm Latinis, Juliano Antecessore, & Polycarpo: sed ob Glossam non est mutatum.

XXXI. *Item* EX DECRETO Eugenii Papæ II. in Concilio Romano, *c.* 29. [an. 826. *Romæ.*]

Mulieres castè observent Religiosum habitum, quæ Religionis obtentu velantur.

MUlieres [m] obtentu Religionis velatæ, aut in Monasterio regulariter vivant, aut in domibus suis susceptum habitum castè observent.

[m] Polyc. l. 4. tit. 34. Burch. l. 8. c. 54. Ivo, p. 7. c. 72.

¶ CORR. ROM.] In Concilio, quod extat in Bibliotheca Vaticana, hæc sunt ipsa decreti verba: *Feminæ verò, quæ habitum Religiosum, aut velamen obtentu Religiositatis susceperunt, cùm essent viripotentes; deinceps verò sociari non permittantur: sed eligentes Monasteria regulariter vivant, aut in domibus susceptum habitum castè observent.*

XXXII. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI I. *c.* 22. & 23. [30] [an. 511. *in Gallia.*]

Monachus uxorem ducens numquam sacri gradûs sortiatur officium.

MOnacho orarium [31] in Monasterio, vel zonas habere non liceat. Et, si posteà α uxori fuerit sociatus; tantæ prævaricationis reus numquam Ecclesiastici gradûs officium sortiatur.

¶ CORR. ROM. α *Posteà.*] Sic in vetere editione Conciliorum Coloniensi, duabus Parisiensibus, & in duobus codicibus Vaticanis. Sed in recentioribus Coloniensibus legitur: *Et, si posteà pellici, vel uxori.*

¶ PITH. [30] C. 22. & 23.] Leg. 17. & 18.
[31] *Monacho orarium*, &c.] Sic & veteres codices 2. At tertius idemque antiquissimus habet, *Monacho uti orario, & Tzangas habere non liceat. Monachus in Monasterio conversus, vel qui pallium probatus fuerit accepisse, si posteà uxori*, &c. Alius cod. habet, *Zancas.* Tzangarum fit mentio in *l.* 1. & 3. *Cod. Th. de habitu quo*, &c.

XXXIII. *Item* AUGUSTINUS de bono Viduitatis, *c.* 8. [fortè c. an. 401. *in Africa.*]

Ante professam continentiam nubant Viduæ, quibus volunt.

VIduæ [n], quæ se non continent, nubant, antequam professæ α continentiam Deo voveant. Quod nisi reddant; jure damnantur.

[n] Ivo, p. 7. c. 146. Pann. l. 3. c. 200.

¶ CORR. ROM. α *Professæ.*] Ita apud Ivonem quoque, & in Pannormia. Sed apud B. Augustinum legitur, *antequam continentiam profiteantur, antequam Deo voveant.*

XXXIV. *Item* NICOLAUS Carolo Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis [o]. [c. an. 860. *Romà in Germaniam.*]

[o] Habetur in Conc. Vormaciensi, c. 21.

Non permittatur Viduæ post professionem continentiæ votum deserere.

VIdua [p] quidem, quæ capiti sacrum velamen imposuit, si inter ceteras velatas feminas in Ecclesia oraverit, & oblationes α cum illis obtulerit; si professa est, se in eodem habitu permanere, spondens numquam Religionis velamen deponere; à Religionis observantia discedere non præsumat.

[p] Ivo, p. 7. c. 145. Pann. l. 3. c. 199.

¶ CORR. ROM. α *Oblationes.*] In Concilio Vormaciensi, apud Ivonem, & in Pannormia legitur, *oblationem*: sed Glossa magis ferè convenit voci, *oblationes.*

XXXV. *Item* EX CONCILIO ARAUSICO, *c.* 27. [an. 441. *in Gallia.*]

Professionem viduitatis coram Episcopo factam post habitum susceptum nulli violare permittitur.

VIduitatis [q] servandæ professionem coram Episcopo in secretario habitam, imposita coram Episcopo α [32] veste viduali non esse violandam [33]: Ipsam β talis [34] professionis desertricem meritò damnandam esse decernimus [35].

[q] Burch. l. 8. c. 43. Ivo, p. 7. c. 61. Pann. l. 3. c. 201.

¶ CORR. ROM. α *Coram Episcopo.*] Sic etiam apud ceteros Collectores. Sed in omnibus editionibus Conciliorum, & codicibus manuscriptis est, *à Presbytero.*

β *Ipsam.*] In vetere editione Conciliorum Coloniensi, duabus Parisiensibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur, *ejus verò repudiatorem, vel ipsam*; & in Coloniensi duorum, ac trium tomorum in contextu est eadem lectio: in margine verò, *raptorem verò talium, vel ipsam*; quæ lectio in postrema quatuor tomorum editione in contextu posita est. Ceteri Collectores habent quemadmodum Gratianus.

¶ PITH. [32] *Coram Episcopo.*] Desunt in 2. V. C.
[33] *Violandam.*] V. C. *Judicandam.*

[34] *Ipſam talis.*] V. C. *raptorem talis, vel ipſam talem, repudiatorem, vel ipſam talem profeſſionis, &c.*
[35] *Decernimus.*] Abeſt à V. C.

XXXVI. *Item* EX CONCILIO TOLETANO X. *c.* 5. [an. 656. *in Hiſpania.*]

Modus, & ſolemnitas faciendæ Profeſſionis hoc ordine ſervetur.

[r] Pann. *l.* 3. *c.* 202.

OMnes feminæ [r] venientes ad ſacram Religionem pallio capita ſua contegant, conſcriptam roboratámque Profeſſionem faciant; poſt quam ſcripturam non ſinantur relabi ad prævaricationis audaciam. §. 1. Quæ verò ex his omnibus fuerint repertæ animum, aut veſtem in transgreſſionem dediſſe; excommunicationis ſententiam ferant: & rursùs mutato habitu in Monaſteriis, donec diem ultimum claudant, ſub ærumnis arduæ pœnitentiæ maneant religatæ.

¶ CORR. ROM.] In quinto canone decimi Concilii Toletani, primùm ſtatuitur, ut feminæ, quæ anteà Religioſa veſte erant indutæ, moneantur: &, ſi parere noluerint, etiam vi cogantur in Religioſa vita perſeverare: & poſteà ſubjungitur, *Omnes tamen hæ, ſeu venientes ad primam Religionem, ſeu poſt tranſgreſſum reſumentes iteratam converſionem, ſicut præmiſſum eſt, & pallio capita contegant, & conſcriptam, roboratámque profeſſionis faciant ſcripturam, per quam ulteriùs non ſinantur relabi ad prævaricationis audaciam. Quæ verò, &c.* Panormia cetera habet, ut Gratianus; tantùm poſt verſ. *faciant*, addit, *ſcripturámque.*

XXXVII. *Item* EX CONCILIO ARELATENSI. [imò ex Capitul. *lib.* 6. *c.* 414. c. an. 847. *Romà in Germania.*]

Filii perditionis ſunt, qui violant corpora feminarum Deo ſacratarum.

[ſ] Burch. *l.* 8. *c.* 51. Ivo, *p.*7. *c.*69. Pann. *l.* 5. *c.* 207.
[t] 2. *Theſſ.* 2.

SCiendum eſt [ſ] omnibus, quòd Deo ſacratarum feminarum corpora per votum propriæ ſponſionis, & verba Sacerdotis Deo conſecrata eſſe templa, Scripturarum teſtimoniis comprobantur: & ideò violatores earum ſacrilegi, & juxta Apoſtolum [t] filii perditionis eſſe noſcuntur.

XXXVIII. *Item* [u]. [imò ex Conc. Tolet. III. *c.* 10. an. 589. *in Hiſpania.*]

De eodem. PALEA.

[u] Inf. XXXII. *q.* 2. *hoc ſanctum, ex Conc. Tolet. III. c.* 10.
[x] Ivo, *p.* 8. *c.* 18. & 19.

VIduæ [x], ſi priuſquam continentiam profiteantur, nubere elegerint; illis nubant, quos propria voluntate voluerint habere maritos. Similis conditio & de virginibus habeatur: nec extra voluntatem parentum, vel ſuam cogantur accipere maritos.

XXXIX. *Item* GREGORIUS I. Anthemio Subdiacono, *in Epiſt.* 40. *lib.* 1. [an. 591. *Romà in Campaniam.*]

In Monaſterio recludantur Monachi uxoribus ſociati.

[y] Ivo, *p.* 7. *c.* 122.

ET quia [y] aliquos Monachorum uſque ad tantum nefas proſiluiſſe cognovimus, ut uxores publicè ſortiantur; ſub omni vigilantia eos requiras, & inventos digna coërcitione in Monaſteriis, quorum Monachi fuerant, retranſmittas.

XL. *Item* INNOCENTIUS Papa II. in Concilio Romano, *c.* 7. §. *ut lex.* [an. 1139. *Romæ.*]

Poſt profeſſam continentiam, quiſquis uxorem duxerit, ab ea ſeparetur.

[z] Pann. *l.* 8. *c.* 143.

UT lex [z] continentiæ, & Deo placens munditia in Eccleſiaſticis perſonis, & ſacris Ordinibus dilatetur; ſtatuimus, quatenus Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Regulares Canonici, Monachi, atque Converſi profeſſi, qui ſanctum tranſgredientes propoſitum, uxores ſibi copulare præſumpſerint; ſeparentur. Hujuſmodi namque copulationem, quam contra Eccleſiaſticam regulam conſtat eſſe contractam, matrimonium non eſſe cenſemus. Qui etiam ab invicem ſeparati, pro tantis exceſſibus condignam pœnitentiam agant. Idipſum quoque de Sanctimonialibus feminis, ſi (quod abſit) nubere attentaverint, obſervari decernimus.

GRATIAN. 2. *Pars.*

„ HIS omnibus autoritatibus voventes prohibentur contrahere matrimonia; & quidam eorum, ſi contraxerint, ſeparari jubentur. §. 1. Contrà talium ſeparationes peccatum eſſe aſſerit, ita dicens

XLI. AUGUSTINUS in libro de bono Viduitatis, *c.* 8. [c. an. 401. *in Africa.*]

Conjugia Voventium non ſunt diſſolvenda.

[a] *Sent.* 4. *diſt.* 38.
[b] *Matth.* 19.

NUptiarum [a] bonum ſemper eſt quidem bonum: ſed in populo Dei fuit aliquando Legis obſequium: nunc eſt infirmitatis remedium: in quibuſdam verò humanitatis ſolatium. Filiorum quippe procreationi operam dare, non canino more per uſum promiſcuum feminarum, ſed honeſto ordine conjugali, non eſt in homine improbandus affectus: & ipſum tamen laudabiliùs tranſcendit, & vincit cæleſtia cogitans animus Chriſtianus. Sed quoniam, ſicut ait Dominus [b], non omnes capiunt verbum hoc; quæ poteſt capere, capiat: quæ ſe non continet, nubat: quæ non cœpit, deliberet: quæ aggreſſa eſt, perſeveret: nulla adverſario detur occaſio: nulla Chriſto ſubtrahatur oblatio.

[c] Beda 1. *Timoth.* 5. & ibi Gloſſa.
[d] *al.* nubatur.
[e] Sup. *diſt.* 27. *c. voventib.* & XVII. *q.* 1. *eod. cap.*
[f] 1. *Tim.* 5.

§. 1. In conjugali [c] quippe vinculo, ſi pudicitia non conſervatur, damnatio non timetur. Sed in virginali, & viduali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur: quâ expetitâ, & electâ, & voti debito oblatâ, jam non ſolùm capeſſere nuptias; ſed etiam ſi non nubant [d], nubere velle [e] damnabile eſt. Nam ut hoc demonſtraret Apoſtolus [f], non ait, cùm in deliciis egerint, in Chriſto nubunt; ſed, *nubere volunt, habentes* (inquit) *damnationem: quoniam primam fidem irritam fecerunt:* etſi non nubendo, tamen volendo: non quia ipſæ Nuptiæ, vel talium damnandæ judicentur: ſed damnatur propoſiti fraus: damnatur fracta voti fides: damnatur non ſuſceptio à bono inferiore, ſed ruina ex bono ſuperiore. Poſtremò damnantur tales, non quia conjugalem fidem poſteriùs inierunt, ſed quia continentiæ primam fidem irritam fecerunt. Quod ut breviter inſinuaret Apoſtolus; noluit eas dicere habere damnationem, quæ poſt amplioris ſanctitatis propoſitum nubunt: non quia non damnentur, ſed ne in eis ipſæ Nuptiæ damnari putarentur: ſed cùm dixiſſet, *nubere volunt:* continuò addidit, *damnationem habentes*, & dixit, quare: *quoniam primam fidem irritam fecerunt:* ut voluntas, quæ à propoſito cecidit, appareat eſſe damnata, ſive ſubſequantur Nuptiæ, ſive deſint. §. 2. Proinde, qui dicunt [g] talium Nuptias non eſſe nuptias, ſed potiùs adulteria; non mihi videntur ſatis acutè, ac diligenter conſiderare, quid dicant. Fallit eos quippe ſimilitudo veritatis. Quia enim Chriſti conjugium dicuntur eligere, quæ Chriſtiana ſanctitate nubunt α [h]; hinc argumentantur quidam dicentes, ſi viro ſuo vivo, quæ alteri nubit, adultera eſt, ſicut ipſe Dominus in Exangelio [i] diffinit; vivo ergo Chriſto, cui mors [k] ultrà non dominatur; quæ conjugium ejus elegerit, ſi homini nubit, adultera eſt. §. 3. Qui hoc dicunt, acutè quidem moventur: ſed parùm attendunt hanc argumentationem quanta rerum ſequatur abſurditas. Cùm enim laudabiliter etiam vivente viro, ex ejus conſenſu continentiam femina Chriſto voveat; jam ſecundùm iſtorum rationem nulla hoc facere debet, ne ipſum Chriſtum (quod ſentire nefas eſt) adulterum faciat, cui vivente viro nubit. Deinde cùm primæ [l] Nuptiæ melioris ſint meriti, quàm ſecundæ; abſit, ut ſanctarum viduarum iſte ſit ſenſus, ut Chriſtus eis videatur quaſi ſecundus maritus. Ipſum enim habebant & anteà (quando viris ſuis fideliter ſubditæ ſerviebant) non carnaliter, ſed ſpiritaliter virum, cui Eccleſia ipſa, cujus membra ſunt, conjunx eſt: quæ fidei, ſpei, & charitatis integritate non in ſolis Virginibus ſacris, ſed etiam Viduis, & conjugatis fidelibus tota virgo eſt. Univerſæ quippe Eccleſiæ, cujus illæ membra ſunt, Apoſtolus dicit [m]: *Aptavi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Novit autem ille Virginem conjugem ſine corruptione fœtare, quem in ipſa etiam carne potuit mater ſine corruptione procreare. §. 4. Fit autem per hanc minùs conſideratam opinionem, quâ putant lapſarum à ſancto propoſito feminarum, ſi nupſerint, non eſſe conjugia, non parvum malum; ut à maritis ſeparentur uxores, quaſi adulteræ ſint, non uxores: & cùm volunt illas ſeparatas reddere continentiæ; faciunt maritos earum adulteros veros, cùm ſuis uxoribus vivis alteras duxerint.

[g] Sup. *diſt.* 27. *quidam.*
[h] *al.* non nubunt.
[i] *Matth.* 19.
[k] *Rom.* 6.
[l] Beda 1. *Cor.* 7.
[m] 2. *Cor.* 11.

§. 5. Quapropter non poſſum quidem dicere à propoſito meliore [n] lapſas, ſi nupſerint, feminas, adulteria eſſe non conjugia: ſed planè non dubitaverim dicere lapſus, & ruinas à caſtitate ſanctiore, quæ vovetur Deo, adulteriis eſſe pejores. Si enim (quod nullo modo dubitandum eſt) ad offenſionem Chriſti pertinet, cùm membrum ejus fidem non ſervat marito; quantò graviùs offenditur, cùm illi ipſi non ſervatur fides in eo, quod exigit oblatum, qui [o] non exegerat offerendum? Cùm enim quiſque non reddit quod non imperio compulſus, ſed conſilio commonitus vovit; tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minùs habuit vovendi neceſſitatem.

[n] Sup. *eâd. meliore.*
[o] *al.* quod.

¶ CORR. ROM. α *Nubunt.*] In aliquot vetuſtis, & originali legitur, *non nubunt:* & utraque lectio videtur ferri poſſe. Multa verò alia ex ipſo B. Auguſtino ſunt emendata.

XLII. *Item* GELASIUS in Epiſtola ad Epiſcopos Lucaniæ, & Brutiorum, *cap.* 23. [an. 494. *Romà in Lucaniam.*]

De Viduis, quæ primam fidem irritam fecerunt.

[p] Polyc. *l.* 4. *tit.* 34. Burch. *l.* 8. *c.* 34. Ivo, *p.*7. *c.*53.
[q] 1. *Tim.* 5.
[r] 1. *Cor.* 7.
[ſ] 1. *Tim.* 5.

DE Viduis [p] ſub nulla benedictione velandis ſuperiùs latè, ſufficientérque prædiximus [36]. Quæ, ſi propria voluntate profeſſam priſtini [37] conjugii caſtitatem mutabili mente calcaverint; periculi earum intererit, quali Deum debeant ſatisfactione placare: quia juxta [38] Apoſtolum [q] primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim ſi ſe forſitan continere non poterant; ſecundùm Apoſtolum [r] nubere nullatenus vetabantur; ſic habita ſecum deliberatione, promiſſam Deo pudicitiæ fidem debent [39] cuſtodire. Nos autem nullum talibus laqueum debemus injicere, ſed ſolùm [40] adhortationes præmii ſempiterni, pœnáſque proponere Divini judicii: ut & noſtra ſit abſoluta conſcientia, & illarum pro ſe rationem Deo reddat intentio. Cavendum eſt quippe, quod [41] de earum moribus, actibúſque B. Paulus Apoſtolus [ſ] teſtatur. Quod pleniùs [42] exponere præterimus; ne ſexus inſtabilis non tam detineri [43], quàm admoneri videatur.

¶ PITH. [36] *Late ſuff. prædiximus.*] 2. V. C. *duximus latiùs diſſerendum.*

[37] *Professam pristini.*] 2. V. C. *professæ pristinam.*
[38] *Quia juxta &c.*] Hæc delent 2. V. C.
[39] *Pudicitiæ fidem debent.*] V. C. *pudicitiam fidémque debuerant.*
[40] *Solùm.*] V. C. *solus.*
[41] *Quod.*] V. C. *quæ.*
[42] *Pleniùs.*] V. C. *planiùs.*
[43] *Detineri.*] V. C. *deterreri.*

XLIII. *Item* THEODORUS [t]. [c. an. 680. *in Anglia.*]

[t] Sup. *dist.* 27. *c. si vir.*

De eodem.

SI quis votum virginitatis habens, &c.

GRATIAN. „ QUÒD autem Voventes præmissis autoritatibus jubentur ab invicem discedere, quorum verò conjugia autoritatibus Augustini, & Theodori [u] solvenda non sunt; in Capitulo *de ordinatione Clericorum* evidenter ostenditur. §. 1. Illud autem Innocentii [x], quo Virgines sacræ publicè nubentes illo vivente, cui se conjunxerant, prohibentur admitti ad pœnitentiam; non ita intelligendum est; ut aliquo tempore excludantur à pœnitentia, quæ dignè pœnitentiam agere voluerint: sed prohibentur admitti ad pœnitentiam, quæ ab incesti copula discedere noluerint. Post propositum namque sacræ Religionis non potest Deo per pœnitentiam reconciliari, quæ ad habitum suæ professionis redire neglexerit. Tunc enim ille, cui se junxerat, ei defunctus erit; cùm ab illius illicitis amplexibus hæc penitùs recesserit: ut iste sit sensus Capituli [y]. [Quæ Christo spiritaliter nubunt, si posteà publicè nupserint, non eas admittendas esse ad pœnitentiam censemus; nisi hi, quibus se junxerant, de Mundo recesserint] eis, subaudiendum est, nubentibus. Tunc enim viri de Mundo recedunt, tunc defunguntur; cùm ab eorum concupiscentia ipsæ penitùs se alienaverint: sicut Mundus ei dicitur mortuus, quem suis illecebris non astringit; & ille perhibetur mortuus Mundo, qui nihil in Mundo Mundi concupiscit. Hoc autem sic intelligendum esse, ex subsequenti exemplo idem Innocentius ostendit dicens [z]: [Quæcumque viro vivente alteri nupserit, adultera habeatur: nec ei agendæ pœnitentiæ locus concedatur, nisi unus ex his fuerit defunctus] Hoc de derelicta intelligendum est, quæ, si vivente viro suo alteri nubit, adultera est: nec ad pœnitentiam admittitur, nisi vel primus revertatur in pulverem [a], de quo sumptus est, vel secundus ab ejus copula cessando, ei moriatur, ut dictum est suprà. Quia ergo Christus [b], cui spiritualiter nubunt, jam non moritur, mors illi ultrà non dominabitur, restat; ut ille, cui secundò nubunt, eis moriatur. In utroque autem, nisi sic intelligeretur, esset contrarius Domino dicenti per Prophetam [c]: *In quacumque hora peccator conversus fuerit, &c.* & cunctis Interpretibus Divinæ legis inveniretur adversus. Probatur illud idem autoritate illius Capituli [d], quo devota, quæ maritum acceperit, prohibetur ad pœnitentiam admitti: nisi vel uterque continentiam professus fuerit; vel ille, cui se junxerat, de hoc Mundo decesserit.

[u] *Dicto c. si vir.*
[x] Sup. *eàd. quæ Christo.*
[y] Sup. *eàd. quæ Christo.*
[z] Ex Glossa ord. *Gal.* 6.
[a] *Gen.* 4.
[b] *Rom.* 6.
[c] *Ezech.* 33.
[d] Sup. *eàd. devotum.*

AN LICEAT SPONSÆ A SPONSO RECEDERE, ET ALII NUBERE.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ SEQUITUR secunda Quæstio, quâ quæritur, an puellæ alteri desponsatæ possint renunciare priori conditioni, & transferre sua vota ad alium.
I. Hic primùm videndum est, an conjugium sit inter eos.
II. Secundò, an possint ab invicem discedere.
§. 1. Eos autem conjuges esse, & ex definitione conjugii, & autoritate multorum facilè probatur. Sunt enim Nuptiæ [a], sive matrimonium, viri, mulierísque conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens. Inter hos autem fuit conjunctio, quæ individuam vitæ consuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos consensus, qui est efficiens causa matrimonii, juxta illud Isidori [b]: [Consensus facit matrimonium.]

[a] *Sent.* 4. *dist.* 27. Ivo, *p.* 8. *c.* 1. Pann. *l.* 6. *c.* 1.
[b] Inf. *eàd. c. conjuges.*

I. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS [c], id est, Autor Operis Imperfecti, *Homil.* 32. in Matthæum. [c. an. 400.]

[c] Inf. *eàd. c. omnis.*

MAtrimonium [d] [1] quidem non facit coitus, sed voluntas: & ideò non solvit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideò qui dimittit conjugem suam, & aliam non accipit; adhuc maritus est. Nam & si jam corpore separatus est, tamen adhuc voluntate conjunctus est. Cùm ergo aliam acceperit, tunc plenè dimittit. Non ergo qui dimittit, mœchatur, sed qui alteram ducit.

[d] *Sent.* 4. *dist.* 27. Ivo, *p.* 8. *c.* 233.

¶ PITH. [1] *Matrimonium.*] Vide *tom.* 2. Operis Imperfecti *Homil.* 21. in Invent. S. Crucis.

II. *Item* NICOLAUS Papa ad Consulta [2] Bulgarorum, *c.* 3. [an. 866. *Romà in Bulgariam.*]

SUfficiat [e] secundùm Leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptiis solus fortè defuerit; cetera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.

[e] *Sent. ibid.*

¶ CORR. ROM.] Emendatum est Caput hoc ex ipsis Nicolai Responsis.

¶ PITH. [2] *Ad Consulta. &c.*] Add. V. C. *Hincmaro Episcopo.* Citatur hic Canon *in c. ult. ext. de spons. duor.*

GRATIAN. „ CÙM ergo inter istos consensus intercesserit, qui solus matrimonium facit; patet hos conjuges fuisse. Sed quæritur, quis consensus facit matrimonium, an consensus cohabitationis, an carnalis copulæ, an uterque. Si cohabitationis consensus matrimonium facit, tunc frater cum sorore matrimonium potest contrahere: si carnalis copulæ, inter Mariam & Joseph non fuit conjugium. Voverat enim Maria se virginem perseveraturam. Unde ait Angelo [f]: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* id est, me non cognituram proposui. Neque enim quia tunc virum non cognoscebat, necesse erat inquiri, quomodo posset filium habere: sed quia numquam se cognituram proposuerat. §. 1. Si ergo contra suum propositum posteà consensit in carnalem copulam; rea facta est voti virginalis mente, etsi non opere [g] violati. Quod de ea sentire nefas est: sed sicut ait

[f] *Luc.* 1.
[g] *al.* corpore.

III. AUGUSTINUS. [c. an. 400. *in Africa.*]

BEata Maria [h] proposuit se servaturam votum virginitatis in corde: sed ipsum votum virginitatis non expressit ore. Subjecit se Divinæ dispositioni, dum proposuit se perseveraturam Virginem, nisi Deus aliter ei revelaret. Committens ergo virginitatem suam Divinæ dispositioni; consensit in carnalem copulam, non illam appetendo, sed Divinæ inspirationi in utroque obediendo. Posteà verò filium genuit: & quod corde conceperat, simul cum viro labiis expressit, & uterque in virginitate permansit [i]. §. 1. Consensus ergo cohabitandi, & individuam vitæ consuetudinem retinendi interveniens, eos conjuges fecit. Individua verò vitæ consuetudo est talem se in omnibus exhibere viro, qualis ipsa sibi est, & è converso. Ad individuam itaque consuetudinem pertinet, absque legitimi consensu viri & orationi aliquando non posse vacare, nec continentiam profiteri. Quia ergo iste consensus fuit inter eos; patet eos conjuges fuisse.

[h] *Sent.* 4. *dist.* 30.
[i] Hactenus Magister.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc in vetustis exemplaribus conjunctum est superiori: & videtur à Collectore ex variis locis B. Augustini, potissimùm ex libello de Virginitate confectum.

IV. JOANNES CHRYSOSTOMUS, id est, Autor Operis Imperfecti, *Homil.* 32. in Matthæum. [c. an. 400.]

PALEA.

OMnis res [k] per quascumque causas nascitur, per easdem [l] dissolvitur. Matrimonium enim non facit coitus, sed voluntas: & ideò non solvit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideò, qui dimittit conjugem suam, & aliam non accipit, adhuc maritus est. Nam etsi corpore jam separatus est, tamen adhuc voluntate conjunctus est. Cùm ergo aliam acceperit, tunc planè dimittit. Non ergo qui dimittit, mœchatur, sed qui alteram ducit.

[k] Ivo, *p.* 8. *c.* 233. Sup. *eàd. matrimonium.* Extrà *de Reg. Juris, c.* 1.
[l] *al.* ipsas. *orig.*

¶ CORR. ROM.] Palea hæc est in multis vetustis codicibus. Initium verò usque ad vers. *Matrimonium*, est regula prima *de Regulis Juris*, quæ est in Decretalibus. Verba autem Homiliæ 32. sunt hæc: *omnis res, per quas causas nascitur, per easdem absolvitur. Matrimonium, &c.*

GRATIAN. „ ITEM autoritate probantur esse conjuges. Ait enim

V. AMBROSIUS in libro de Institut. Virginis, *c.* 6. [an. 377. *Mediolani.*]

Conjugalis pactio, non virginitatis defloratio conjugium facit.

CUm initiatur [m] conjugium, tunc conjugii nomen asciscitur. Non enim defloratio virginitatis facit conjugium, sed pactio conjugalis. Denique cùm jungitur puella, conjugium est; non cùm viri [n] admistione cognoscitur.

[m] *Sent.* 4. *dist.* 27. Ansel. *l.* 10. *c.* 1. Ivo, *p.* 8. *c.* 2. Pann. *l.* 6. *c.* 14. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Infrà *eàd. q.* 4.
[n] *al.* virili. *orig.*

VI. *Item* ISIDORUS Etymologiarum *lib.* 9. *c.* 7. [c. an. 630. *in Hispania.*]

A prima fide desponsationis conjuges veriùs appellantur.

COnjuges [o] veriùs appellantur à prima desponsationis fide: quamvis adhuc ignoretur inter eos conjugalis concubitus.

[o] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 8. *c.* 3. Pann. *l.* 6. *c.* 15.

VII. PALEA.

QUòd conditio interposita non valeat, ex Concilio Africano probatur.

¶ CORR. ROM.] Palea hæc abest ab omnibus collatis exemplaribus, duobus exceptis: in quorum altero emendatiore ponitur tamquam summa sequentis Capitis. In neutro autem ad finem Capitis præcedentis erant verba illa, *Item ex Concilio Africano*, & ideò sublata sunt.

VIII. PALEA.

De eodem.

p Extrà, *de condition. appoſ. c. quicumque.*

QUicumque p ſub conditionis nomine aliquam deſponſaverit, & eam poſteà relinquere voluerit: dicimus, quòd conditio frangatur, & deſponſatio irrefragabiliter teneatur.

¶ CORR. ROM.] Hæc Palea etiam in Decretalibus, *tit. de condition. appoſit. c. quicumque*; & in Collectione in quinquaginta partes diviſa (quæ in tomis Conciliorum eſt poſt decreta Alexandri III.) *p. 6. c. 5.* citatur ex Concilio Africano. Sed in eo, quod extat, non habetur.

IX. *Item* AUGUSTINUS de Nuptiis, & Concupiſcentia, *lib.* 1. *c.* 11. [fortè an. 419. *in Africa.*]

De eodem.

q *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 8. *c.* 14. Pann. *l.* 6. *c.* 16. r *al.* ex. f *al.* pejerarat.

COnjunx q vocatur à r prima fide deſponſationis: quam concubitu non cognoverat Joſeph, nec fuerat cogniturus: nec perierat f, nec mendax manſerat conjugis appellatio; ubi nec fuerat, nec futura erat ulla carnis commiſtio. *& infrà.*

§. 1. Propter quod fidele conjugium parentes Chriſti vocari ambo meruerunt, non ſolùm illa mater, verùm etiam ille pater ejus, ſicut conjunx matris ejus, utrumque mente, non carne.

¶ CORR. ROM.] Sic eſt reſtitutum ex Ivone: cùm anteà citaretur liber de Bono conjugali.

X. *Item* IDEM in eodem libro, & capite. [fortè an. 419. *ibid.*]

Triplex bonum conjugii fuit in parentibus Chriſti.

t *Sent.* 4. *diſt.* 30. Ivo, *p.* 8. *c.* 15. Pann. *l.* 6. *c.* 30. Ibid. *c.* 12.

OMne itaque t Nuptiarum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti, proles, fides, ſacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum Dominum Jeſum: fidem, quia nullum adulterium: ſacramentum, quia nullum divortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit: quia in carne peccati fieri non poterat ſine illa pudenda carnis concupiſcentia, quæ accidit ex peccato: ſine qua concipi voluit, qui futurus erat ſine peccato.

GRATIAN. u *Deut.* 22.

„ ITEM in Deuteronomio præcepit Dominus Moyſi dicens u: „ *Si quis ſponſam alterius in agro oppreſſerit, morte moriatur:* „ *quia uxorem alterius violavit.* §. 1. Item in Legibus Prin- „ cipum ſponſa jubetur lugere mortem ſponſi, tamquam „ viri ſui.

XI. *Item* IN CANONIBUS invenitur. [fortè c. an. 345. *Romæ.*]

Frater ſponſam fratris poſt ejus mortem ducere non poteſt.

x Inf. *eâd. ſi quis.*

SI quis x deſponſaverit ſibi aliquam, & præveniente mortis articulo eam cognoſcere non potuerit; frater ejus non poteſt eam ducere in uxorem.

XII. *Item* GREGORIUS I. Mauritio Imperatori, ob quemdam Comitem, qui nepotis ſui mortui deſponſatam duxit uxorem. [c. an. 595. *Romà Conſtantinopolim.*]

y *Sent.* 4. *diſt.* 27. Anſel. *l.* 11. *c.* 93. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. z *Lev.* 20. a *Matth.* 2. b *Deut.* 22.

QUi deſponſatam y puellam proximi ſui acceperit in conjugium; anathema ſit ipſe, & omnes conſentientes ei: quia ſecundùm Legem Dei mori decernitur. §. 1. Nam divinæ Legis z eſt mos ſponſas appellare conjuges, ut in Evangelio a: *Accipe Mariam conjugem tuam.* Et illud in Deuteronomio b: *Si quis cujuslibet hominis deſponſatam puellam in agro, vel in quolibet loco oppreſſerit, vel abduxerit in domum ſuam, moriatur: quia uxorem proximi ſui violavit:* non quæ jam uxor erat, ſed quæ à parentibus uxor fieri debebat. *& infrà.*

c Inf. XXXV. *q.* 2. *nullum.*

§. 2. Sicut nulli c Chriſtiano licet de ſua conſanguinitate, vel quam cognatus ſuus habuit, in matrimonium aſſumere; ita & de conſanguinitate uxoris ſuæ.

¶ CORR. ROM.] Apud Anſelmum ante hoc Caput eſt hic titulus rubris literis deſcriptus, *Capitula beati Gregorii Doctoris de Linea conſanguinitatis edita.* Poſteà verò eſt hic alius titulus nigris literis deſcriptus, *Mauritio Imperatori ob delatum quemdam Comitem, qui nepotis ſui mortui deſponſatam virginem duxit uxorem.* Deinde ſequitur, *Qui deſponſatam, &c.*

XIII. *Item* HIERONYMUS. [fortè c. an. 400.]

Uxore mortua licet viro aliam ducere, ſed non repudiatam, vel deſponſatam.

d Ivo, *p.* 8. *c.* 41. Pann. *l.* 6. *c.* 34. e *Rom.* 7.

ADditur d aliud quartum conjugium legitimum. Dum mortua fuerit uxor cujuslibet; licet illi accipere aliam, ſed non repudiatam, nec deſponſatam viro, ſed liberam: ſimiliter debet & mulier. Unde & Paulus ait e: *Mulier, quæ ſub viro eſt, ligata eſt ſub lege viri, quamdiu vivit vir ejus.* Viro igitur vivente vocatur adultera, ſi juncta fuerit alii viro. Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt à lege viri: ita ut non ſit adultera, ſi conjuncta fuerit cum altero viro.

¶ CORR. ROM.] Ab Ivone ante hoc Caput refertur *c. tria. infrà* XXXVI. *q.* 2. Neutrum tamen apud Beatum Hieronymum eſt inventum.

XIV. *Item* GREGORIUS. [fortè c. an. 595. *Romæ.*]

Poſt mortem alicujus nullus de ejus conſanguinitate ſponſam accipiat.

f *Sent. ibid.*

SI quis f uxorem deſponſaverit, vel eam ſubarrhaverit; quamquam poſtmodum præveniente die mortis ejus nequiverit eam ducere in uxorem; tamen nulli de conſanguinitate ejus licet accipere eam in conjugio. Quòd ſi inventum fuerit factum; ſeparetur omnino.

XV. *Item* JULIUS Papa. [fortè c. an. 345. *Romæ.*]

De eodem.

g *Sent. ibid.* Polyc. *l.* 6. *tit.* 4.

SI quis g deſponſaverit uxorem, vel ſubarrhaverit, & ſive præveniente die mortis, ſive irruentibus quibuſdam aliis cauſis minimè eam cognoverit; neque ejus ſuperſtes frater, neque ullus de conſanguinitate ejus eamdem ſibi tollat in uxorem ullo umquam tempore.

¶ CORR. ROM.] Sic eſt emendatum ex manuſcriptis, & Magiſtro. Nam in vulgatis erat, *Julianus.* In Polycarpo autem citatur, *ex Concilio Triburienſi à Julio Papa confirmato.* In quo titulo ſubeſt aliquod mendum.

“GRATIAN. “ 2. *Pars.*

HIS omnibus autoritatibus probantur iſti eſſe conjuges. Sed teſtatur contrà dicens

XVI. AUGUSTINUS. [fortè Leo I. an. 443. *Romà in Galliam.*]

Non eſt inter eos matrimonium, quos non copulat commiſtio ſexûs.

h *Sent.* 4. *diſt.* 26. Pann. *l.* 6. *c.* 114.

NOn eſt dubium h illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commiſtio ſexûs non docetur fuiſſe.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc non eſt inventum apud B. Auguſtinum: & videtur ſumma *ſeq. cap.*

XVII. *Item* LEO Papa i. [an. 443. *Romà in Galliam.*]

i Leo *Epiſt.* 90. ad Ruſticum, *c.* 4.

Illa mulier non pertinet ad matrimonium, cum qua non celebratur nuptiale miniſterium.

k *Sent. ibid.* Burch. *l.* 9. *c.* 1. Ivo, *p.* 8. *c.* 74. *&* 139. Pann. *l.* 6. *c.* 23. Capit. *l.* 7. *c.* 105.

CUm ſocietas k nuptiarum ita à principio ſit inſtituta, ut præter commiſtionem ſexuum non habeant in ſe Nuptiæ conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum; non dubium eſt illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe nuptiale miniſterium.

¶ CORR. ROM.] In codicibus Epiſtolarum Leonis impreſſis, & manuſcriptis in Epiſt. 90. *al.* 92. ad Ruſticum, *c.* 4. itemque apud Burchardum, & Ivonem longè aliter habet hic locus. *Cùm ſocietas*, inquit, *Nuptiarum ita ab initio conſtituta ſit, ut præter ſexuum conjunctionem haberet in ſe Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum; dubium non eſt eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuiſſe myſterium.* Verùm, ut reſpondeat verbis Gratiani, qui manifeſtè utitur hoc loco depravato, itemque Magiſtri, & Gloſſæ, & poſteriorum Doctorum, nihil eſt in textu mutatum.

XVIII. BENEDICTUS ſervus ſervorum Dei, Grandenſi Patriarchæ ſalutem, &c. [fortè c. an. 575. *Romà in Venetiam.*]

PALEA.

l *al.* ſedem. m *al.* vir. n *Gen.* 2.

LEx Divinæ conſtitutionis Apoſtolicam cathedram l totius poſuit Orbis terrarum magiſtram; ut quidquid ubique locorum dubitatur, ab ea ratio ejuſdem requiratur. Affatus eſt autem nos ſuis literis ejuſdem cathedræ Seſſorem, ac percunctatus eſt quidam veſtras m nomine Joannes, pro connubio filiæ ſuæ ſuperſtitis: cujus ſoror defuncta cuidam Juveni, Stephano nomine, ſimplicibus verbis 3 fuerat deſponſata, & antequam ad nuptias perveniret, morte præventa: utrùm ſcilicet cum eodem juvene poſſit matrimonium celebrari ſuperſtitis filiæ, nec ne. Namque teſtatus eſt hujus rei rationem apud vos haberi ambiguam. Quam Deo docente reddimus his verbis certiſſimam. Protoplaſtus ille, radix, & origo noſtra detractam ſibi coſtam in mulierem videns formatam, Prophetico ſpiritu inter alia protulit n: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ; & erunt duo in carne una.* Quibus verbis innotuit non aliter virum & mulierem poſſe fieri unam carnem, niſi carnali copula ſibi cohæreant. Qui ergo nequaquam miſtus eſt extraneæ mulieri fœdere nuptiali; quo pacto per nuda ſponſionis verba poſſunt una caro fieri, nullatenus valemus intueri. Propinquitas enim ſanguinis 4 verbis dicitur, non verbis efficitur. Sed neque oſculum parit propinquitatem, quod o nullam facit ſanguinis commiſtionem. Quoniam verò ita prorſus ſeſe habet res Joannis iſtius, ut velit ſecundam filiam illi nuptiis copulare, cui primam jam decreverat deſponſare; cenſurâ Apoſtolici α magiſtratûs mandamus hoc abſque ullius criminis vitio poſſe fieri, ſi utriuſque partis ſederit voluntati β. Nam cur prohibeatur, quod prohibendum p numquam ſancta Scriptura declarat? Sed neque mundanæ Leges connumeratis perſonis, quæ inter ſe nuptias non contrahunt γ; de hujuſmodi aliquid dicunt. Ne ergo abnegetis, quod negandum nulla ratione docetis q.

o *al.* quia. p *al.* prohibitum. q *al.* monſtratis.

¶ CORR. ROM.] Palea hæc habetur in plerîſque manuſcriptis. Eſt etiam in prima Collectione Decretalium Bernardi Papienſis, & in altera Collectione in quinquaginta partes diviſa (quæ eſt inſerta tomis Conciliorum poſt decreta Alexandri III.) *par.* 6. *c.* 27.

α *Apoſtolici.*] In tomis Conciliorum eſt, *cenſurâ Apoſtolicâ*: in Collectione prima Decretalium, *cenſurâ Apoſtolici magiſterii.*

β Si utriuſque partis ſederit voluntati.] Hæc non ſunt in Collectione Conciliis inſerta.

γ Non contrahunt.] In aliquot vetuſtis, & in prima Collectione Decretalium legitur, *nuptias contrahunt:* in altera autem Collectione, *quibus inter ſe nuptias contrahere non licet.*

¶ PITH. [3] *Verbis.*] Add. V. C. *abſens à patre.*

[4] *Propinquitas ſanguinis.*] Inter virum & uxorem, *l.* 4. §. *affines*, *D. de grad. cognat.*

GRATIAN. [r] *1. Cor.* 7.

„ ITEM Apoſtolus [r] præcepit, ut uxor reddat debitum viro, „ & vir uxori, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, ut expeditiùs „ vacent orationi. Unde datur intelligi, quòd ſine conſenſu „ alterius non licet alteri vacare orationi. §. 1. Item propo„ ſitum melioris vitæ vir ſumere non poteſt ſine conſenſu „ uxoris, & è converſo. Unde ſcribit

XIX. GREGORIUS I. Theotiſtæ Patriciæ, *lib.* 9. *Epiſt.* 39. [an. 601. *Romæ.*]

Cauſâ Religionis conjugia ſolvi non debent.

SUnt, qui dicunt [f] Religionis cauſâ conjugia debere diſſolvi. Verùm ſciendum eſt, quia etſi hoc Lex humana conceſſit; Lex tamen divina prohibuit. Per ſe enim Veritas dicit [t]: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Qui etiam ait: *Non licet dimittere uxorem, exceptâ cauſâ fornicationis.* Quis ergo huic cæleſti Legiſlatori contradicat? Scimus, quia ſcriptum eſt [u]: *Erunt duo in carne una.* Si ergo vir & uxor una caro ſunt, & Religionis cauſâ vir uxorem dimittit, vel mulier virum in hoc Mundo remanentem, vel etiam fortaſſe ad illicita vota [x] migrantem; quæ eſt iſta converſio α, in qua una eadémque caro ex parte tranſit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutione? Si verò utriſque conveniat continentem vitam ducere; hoc quis audeat accuſare? quando certum eſt, quòd omnipotens Deus, qui minora conceſſit, majora non prohibuit. Et quidem β multos Sanctorum novimus cum ſuis conjugibus & priùs continentem vitam duxiſſe, & poſtmodum ad ſanctæ Eccleſiæ regimina migraſſe. Duobus enim modis ſancti Viri etiam à licitis ſolent abſtinere: aliquando ut merita ſibi apud Deum omnipotentem augeant: aliquando, ut anteactæ vitæ culpas detergant. *& infrà.* §. 1. Proinde cùm boni conjuges aut meritum augere deſiderant, aut anteactæ vitæ culpas delere; ut ſe ad continentiam adſtringant, & meliorem vitam appetant, licet. Si verò continentiam, quam vir appetit, uxor non ſequitur, aut quam uxor appetit, vir recuſat; dividi conjugium non poteſt [y]; quia ſcriptum eſt [z]: *Mulier poteſtatem ſui corporis non habet, ſed vir: ſimiliter & vir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed mulier.*

[f] *Sent.* 4. *diſt.* 27. Anſel. *l.* 10. *c.* 18. Ivo, *p.* 8. *c.* 129. Pann. *l.* 6. *c.* 78.
[t] *Matth.* 19.
[u] *Gen.* 2.
[x] *Abeſt à pleriſque cod.*
[y] *al.* licet.
[z] *1. Cor.* 7.

¶ CORR. ROM. α *Converſio.*] In originali eſt, *iſta migratio, vel converſio.*

β *Et quidem.*] Hæc ſunt reſtituta in ſuum locum, quæ anteà tranſpoſita fuerant inter verſ. *licet*, & verſ. *ſi verò.*

XX. IDEM Leoni Epiſcopo Catanenſi, *lib.* 3. *Epiſt.* 34. [an. 594. *Româ in Siciliam.*]

Abſque viri conſenſu Monaſterio mulier deputata ad ejus conſortium non prohibetur redire.

MUltorum [a] relatione comperimus, hanc apud vos olim conſuetudinem tenuiſſe, ut Subdiaconi ſuis licitè miſcerentur conjugibus. Quod ne denuò quiſquam præſumeret; à ſervo Dei Sedis noſtræ Diacono ex autoritate noſtri Deceſſoris iſto eſt modo prohibitum: ut eodem tempore hi, qui jam uxoribus fuerant copulati, unum ex duobus eligerent, id eſt, ut certè nulla ratione miniſtrare præſumerent, aut à ſuis uxoribus abſtinerent. Et, quantùm dicitur, Specioſus tunc Subdiaconus pro hac re ab adminiſtrationis ſe ſuſpendit officio: & uſque in obitûs ſui tempus Notarii quidem geſſit officium, & à miniſterio, quod Subdiaconum oportuerat exhibere, ceſſavit. Poſt cujus obitum, quia relicta ejus Honorata eſt marito ſociata; à tua eam Fraternitate in Monaſterio cognovimus deſtinatam. Ideóque, ſi, ut fertur, ejus ſe maritus ab adminiſtratione ſuſpendit; antedictæ mulieri non debet officere, quòd ad ſecundam conjugii copulationem migravit: præſertim, ſi non tali mente Subdiacono juncta eſt, ut à carnis voluptatibus abſtineret. Si ergo ita ſe veritatem, quemádmodum edocti ſumus, habere cognoſcis; prædictam te mulierem de Monaſterio per omnia convenit relaxare, ut ad ſuum maritum ſine aliqua poſſit formidine remeare.

[a] *Diſtinct.* 32. *c. multorum.* Anſel. *l.* 7. *c.* 138. Polyc. *l.* 4. *tit.* 31.

XXI. IDEM Hadriano Panormitano Notario, *lib.* 9. *Epiſt.* 44. [an. 601. *Româ in Siciliam.*]

Ad uxorem redire cogatur, qui ſine ejus conſenſu Religioſam veſtem ſuſcepit.

AGathoſa [b] latrix præſentium queſta eſt, maritum ſuum contra voluntatem ſuam in Monaſterio Urbici Abbatis eſſe converſum. Quod quia ad ejuſdem Abbatis culpam, & invidiam non eſt dubium pertinere; experientiæ tuæ præcipimus, ut diligenti inquiſitione diſcutiat, ne fortè cum ejus voluntate converſus ſit, vel ipſa ſe mutare promiſerit. Et, ſi hoc reperit; & illum in Monaſterio remanere provideat, & hanc, ſicut promiſit, mutare compellat. Si verò nihil horum eſt, nec quondam [c] fornicationis crimen (propter quod viro licet dimittere [d] uxorem) prædictam mulierem commiſiſſe cognoveris; ne illius converſio uxori relictæ in ſeculo fieri poſſit perditionis occaſio; volumus, ut maritum ſuum illi, etiamſi jam tonſuratus eſt, reddere debeas omni excuſatione ceſſante: quia etſi mundana α Lex præcipit converſionis gratiâ utrolibet invito poſſe ſolvi conjugium; Divina tamen Lex fieri non permittit. Nam, exceptâ fornicationis cauſâ, vir uxorem dimittere nulla ratione conceditur: quia poſtquam copulatione conjugii, viri atque mulieris unum corpus efficitur; non poteſt ex parte converti, & ex parte in ſeculo remanere.

[b] *Sent. ibid.* Anſel. *l.* 10. *c.* 19. Burch. *l.* 9. *c.* 48. Ivo, *p.* 8. *c.* 186. Pann. *l.* 6. *c.* 84. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4.
[c] *al.* quodդdam.
[d] *al.* relinquere.

¶ CORR. ROM. α *Mundana.*] Habetur *Novellâ* 123. *c.* 58. ut eſt diviſa apud Julianum.

XXII. *Item* EX OCTAVA SYNODO. [imò ex B. Baſil. c. an. 362. *in Ponto.*]

Sine conſenſu uxoris, Religionis propoſitum vir ſumere non poteſt.

SI quis [e] conjugatus α vult converti ad Monaſterium; non eſt recipiendus, niſi priùs à conjuge caſtimoniam profitente fuerit abſolutus. Nam, ſi illo vivente illa per incontinentiam alteri nupſerit; proculdubio adultera erit. Nec recipitur apud Deum ejus viri converſio, cujus ſequitur conjugalis fœderis proſtitutio. Tales igitur tunc ſine culpa ſequuntur Chriſtum relicto ſeculo, ſi habeant ex pari voluntate caſtitatis conſenſum.

[e] *Sent. ibid.* Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 10. *c.* 20. Burch. *l.* 9. *c.* 45. Ivo, *p.* 8. *c.* 183. & 220. Pann. *l.* 6. *c.* 85.

¶ CORR. ROM. α *Si quis conjugatus.*] Hæc uſque ad verſ. *Nam ſi illo*, habentur apud B. Baſilium in Regulis fuſiùs diſputatis, *c.* 12. Burchardus quidem, Polycarpus, & Ivo *par.* 8. *c.* 183. citant totum hoc Caput ex dictis Baſilii. Idem verò Ivo *c.* 220. & autor Pannormiæ citant Epiſtolam Alexandri ſecundi Landulpho ſcriptam: in qua hoc idem ex B. Baſilio refertur. Et pars prior illius Epiſtolæ refertur *infrà* XXXIII. *q.* 5. *notificaſti.*

XXIII. *Item* EX SYNODO Eugenii Papæ II. in Synodo Romana, *c.* 36. [an. 826. *Romæ.*]

Sine conſcientia Epiſcopi, viro, & uxori cauſâ Religionis divertere non licet.

SI vir & uxor [f] divertere pro ſola Religioſa inter ſe conſenſerint vita; nullatenus ſine Epiſcopi conſcientia fiat, ut ab eo ſingulariter proviſo conſtituantur loco. Nam uxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non ſolvitur.

[f] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 8. *c.* 127. Pann. *l.* 6. *c.* 76.

XXIV. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS homiliâ primâ *in Pſ.* 50. [c. an. 401. *Conſtantinopoli.*]

Sine uxoris voluntate viro continere non licet.

SI tu abſtines [g] ſine uxoris voluntate; tribuis ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abſtinentiæ.

[g] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 8. *c.* 130. Pann. *l.* 6. *c.* 79.

¶ CORR. ROM.] Anteà citabatur Auguſtinus de adulterinis conjugiis: apud quem *lib.* 8. *c.* 4. habetur ſententia, ſed non verba; quare reſtitutus eſt titulus ex Ivone.

XXV. *Item* GREGORIUS I. Urbico Abbati, *lib.* 5. *Epiſt.* 49. [an. 596. *Româ in Siciliam.*]

Vir non eſt ſuſcipiendus in Monaſterium, niſi uxor convertatur.

QUia Agatho lator præſentium in Monaſterio Dilectionis tuæ converti deſiderat, hortamur, ut cum omni eum dulcedine, dilectionéque [h] ſuſcipias. *& infrà.* Quem tamen ita ſuſcipiendum eſſe cognoſce, ſi & uxor illius ſimiliter converti voluerit. Nam dum unum utrorumque corpus conjugii copulatione ſit factum; incongruum eſt partem converti, & partem in ſeculo remanere.

[h] *al.* devotione.

XXVI. *Item* NICOLAUS Papa Carolo Regi. [an. 868. *Româ in Galliam.*]

Continentiæ vota non licet uxori ſuſcipere, niſi eamdem vitam vir ejus elegerit.

SCripſit [i] α nobis Thietberga Regina, ſe Regia dignitate, vel maritali copula velle exui; & ſolâ vitâ privatâ eſſe contentam deſiderare. Cui nos ſcripſimus non aliter hoc fieri poſſe, niſi eamdem vitam conjunx ejus Lotharius elegerit. *& in altera Epiſtola ad Lotharium Regem.* §. 1. Nam licèt β ſit ſcriptum [k]: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet:* Deus tamen, & non homo ſeparat, quando Divini amoris intuitu ex conſenſu utriuſque conjugis matrimonia diſſolvuntur. Aliter autem fieri mutuam ſeparationem veſtram prohibemus.

[i] *Sent. ibid.* Anſel. *l.* 10. *c.* 21. Burch. *l.* 9. *c.* 49. Ivo, *p.* 8. *c.* 128. & 188. Pann. *l.* 6. *c.* 77.
[k] *Matth.* 19.

¶ CORR. ROM. α *Scripſit.*] Uſque ad verſ. *elegerit*, ſunt ex Epiſtola Nicolai I. Carolo Regi ſcripta: cujus initium eſt: *Numquam dolorem:* & extat in codice Monaſterii Dominicanorum.

β *Nam licèt.*] Hæc uſque ad finem ſunt ex Epiſtola ejuſdem Nicolai ſcripta Lothario, cujus initium eſt, *Audito revertente Miſſo noſtro*, & extat in eodem codice.

ECCE quòd Conjugati ſine licentia [l] alterutrius continentiam profiteri non poſſint. Sponſi verò [m] etiam incon-

„ GRATIAN. [l] *al.* conſenſu. [m] *Sent. ibid.*

ſultis, quas ſibi deſponſaverunt, exemplis & autoritatibus probantur continentiam poſſe ſervare. Ut enim refert B. Hieronymus, Macharius præcipuus inter Chriſti Eremitas, celebrato nuptiarum convivio, cùm veſperè thalamum eſſet ingreſſurus, ex urbe egrediens tranſmarina petiit, & eremi ſolitudinem ſibi elegit. §. 1. Item Beatus Alexius Euphemiani clariſſimi filius, ſimiliter ex nuptiis Divinâ gratiâ vocatus, ſponſam deſeruit, & nudus Chriſto famulari cœpit. Horum exemplo patet, quòd ſponſi ſponſarum ſuarum non exquiſito conſenſu, continentiam valent profiteri. §. 2. Probatur itidem autoritate

XXVII. EUSEBII Papæ dicentis [n]. [imò Theodor. c. an. 680. *in Anglia.*]

[n] *lib. 6.* Capit. *c. 91.*

Deſponſata puella non prohibetur Monaſterium eligere.

DEſponſatam [o] puellam non licet parentibus alii viro tradere: licet tamen illi Monaſterium ſibi eligere.

[o] *Sent. ibid.* Anſel. *l. 10. c. 6.* Burch. *l. 8. c. 19.* Ivo, *p. 7. c. 40.*

XXVIII. *Item* GREGORIUS I. in Regeſto, *lib. 6. Epiſt.* 20. ad Fortunatum. [an. 597. *Româ in Campaniam.*]

Deſponſata impunè Monaſterium poteſt eligere.

DEcreta [p] legalia deſponſatam, ſi converti voluerit, nullo omnino cenſuerunt damno mulctari.

[p] *Sent. ibid.*

GRATIAN. CÙM ergo Conjugatorum continentia, niſi ex amborum conſenſu, Deo offerri non valeat; cùm vir [q] ſui corporis poteſtatem non habeat, ſed mulier; ſponſæ autem Monaſterium poſſint eligere, & ſponſi non exquiſito conſenſu ſponſarum propoſitum melioris vitæ aſſumere valeant; patet, quòd inter ſponſum & ſponſam conjugium non eſt. §. 1. Item cùm ſecundùm Auguſtinum [r] α illa mulier non pertineat ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe commiſtio ſexûs: item cùm ſecundùm Leonem [ſ] illa non pertineat ad matrimonium, cum qua non docetur fuiſſe nuptiale miniſterium; apparet, quòd inter ſponſum & ſponſam conjugium non eſt. §. 2. Item Nicolaus Papa [t] præcepit de his, qui ab adverſariis excæcantur, & membris detruncantur, ut ob hanc infirmitatem conjugia talium non ſolvantur. §. 3. De his autem, qui cauſâ frigiditatis uxoribus debitum reddere non poſſunt, ſtatuit Gregorius Papa [u], ut uterque eorum ſeptima manu propinquorum tactis ſacroſanctis Reliquiis jurejurando dicat, quòd numquam per commiſtionem carnis conjuncti una caro effecti fuiſſent: tunc mulier ſecundas nuptias poterit contrahere: vir autem, qui frigidæ naturæ eſt, maneat ſine ſpe conjugii. Unde ſcribit ita dicens

[q] *1. Cor. 7.* [r] Sup. *eâd. non eſt dubium.* [ſ] Sup. *eâd. cùm ſocietas.* [t] Inf. XXXII. *q. 7. hi qui.* [u] XXXIII. *q. 1. requiſiſti.*

¶ CORR. ROM. α *Secundùm Auguſtinum.*] Gratianus hîc repetit, quæ ſuprà, *c. non eſt dubium,* & *c. cùm ſocietas.* ex Auguſtino, & Leone attulit valdè corrupta, ut ibi notatum eſt.

XXIX. IDEM α Venerio Caralitano Epiſcopo. [imò Rhabanus Archiepiſc. an. 853. è *Germania in Galliam.*]

Si mulier probaverit, quòd à viro ſuo numquam cognita fuerit, ſeparetur.

QUod autem [x] interrogaſti de his, qui matrimonio juncti ſunt, & nubere non poſſunt, ſi ille aliam, vel illa alium poſſit accipere; de his ita ſcriptum β eſt: Vir & mulier, ſi ſe conjunxerint, & poſteà dixerit mulier de viro, quòd non poſſit coire cum ea; ſi poteſt [per verum [y] indicium] probare quòd verum ſit; accipiat alium.

[x] Inf. XXXIII. *q. 1. quod autem. Sent. 4. diſt. 34.* Polyc. *l. 6. tit. 4.* Burch. *l. 9. c. 40.* Ivo, *p. 8. c. 80.* & *178.* Pann. *l. 6. c. 115.* [y] *Abſunt à Capitulari.*

¶ CORR. ROM. α *Idem.*] Hoc idem Caput *infrà* XXXIII. *q. 1.* citatur ex Gregorio Joanni Ravennati Epiſcopo: itemque à Burchardo, & Ivone, *p. 8. c. 178.* In Pannormia autem exprimitur, *Gregorius Junior.* Sententia verò ipſa refertur ex Gregorio in Decretalibus *tit. de frig. & malefic. cap. laudabilem*, & ab Ivone *eadem parte c. 80.* ex Capitularibus, ubi habetur, *lib. 6. cap. 55.*

β *Scriptum.*] Autor Gloſſæ hîc ait, *in Lombarda:* & infrà XXXIII. *q. 1.* hoc eodem loco ait, *primo libro Capitular. Caroli, ſcilicet in Lombarda.* Nunc habetur Capitul. *l. 6. c. 55.* additis in extremo his verbis, *eò quòd juxta Apoſtolum non potuit illi reddere ſuum debitum.*

GRATIAN. ECCE impoſſibilitas coëundi, ſi poſt carnalem copulam inventa fuerit in aliquo, non ſolvit conjugium. Si verò ante carnalem copulam deprehenſa fuerit; liberum facit mulieri alium virum accipere. Unde apparet illos non fuiſſe conjuges: alioqui non liceret eis ab invicem diſcedere, exceptâ cauſâ fornicationis: & ſic diſcedentes oportet manere innuptos, aut ſibi invicem reconciliari. §. 1. Item ſi ſponſa conjunx eſſet, mortuo ſponſo remaneret vidua. Si autem vidua eſſet, vir ejus ad ſacros Ordines conſcendere non poſſet. Maritus enim viduæ æquè, ſicut & bigamus, Sacerdos fieri prohibetur. Ex hujus autem [z] copula nullus prohibetur à ſacris Ordinibus. Ut enim ait Pelagius Papa [a]. [Nihil eſt (quantùm ad hunc articulum attinet) quod ei obviet de Canonicis inſtitutis.] Apparet ergo hos non fuiſſe conjuges. §. 2. Item ſi conjuges eſſent, diſceſſio ab invicem eſſet divortium. Sed horum ſeparationem negat Ambroſius [b] eſſe divortium, dicens de Beata Maria, quam ſibi Joſeph deſponſaverat, & in ſuam duxerat: [Joſeph α numquam cognovit eam. Nam ſi vir juſtus eam cognoviſſet, numquam à ſe diſcedere paſſus eſſet: nec Dominus, qui uxorem præceperat à viro non diſcedere, niſi cauſâ fornicationis, commendans eam Diſcipulo, autor divortii fuiſſet.] Ecce commendatio Mariæ Joanni, & detractio Joſeph negatur fuiſſe divortium, quia Joſeph non cognoverat. Unde apparet eos non fuiſſe conjuges. Si autem Beata Maria, quam ſibi Joſeph deſponſaverat, & in ſuam duxerat, conjunx negatur fuiſſe; multò minùs iſta, quæ ſimpliciter ſponſa erat, conjunx eſt appellanda.

[z] *Sent. 4. diſt. 27.* [a] Sup. *diſt. 34. c. ult.* [b] Ambroſius *ad c. 1. Lucæ,* & de Inſtitutione Virginum, *c. 6.* & *7.*

¶ CORR. ROM. α *Joſeph.*] Verba Beati Ambroſii, *lib. 2. Comment. ad c. 1.* Lucæ (quæ propiùs accedunt ad hunc locum, quàm quæ habentur *l. 10. ad c. 23.*) ſunt hæc: *Utique ſi conveniſſent, numquam virum proprium reliquiſſet, nec vir eam juſtus paſſus eſſet à ſe diſcedere. Quomodo autem Dominus divortium præcepiſſet, cùm ipſius ſit ſententia, quia nemo debet dimittere uxorem, exceptâ cauſâ fornicationis?*

XXX. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI α. [imò Vermerienſi *c. 12.* an. 752. *in Gallia.*]

Sororis uxorem polluens, neutram valet habere.

QUi [ſ] dormierit [c] cum duabus ſororibus, & una ex illis anteà uxor fuerit; neutram ex ipſis habeat: nec ipſi adulteri umquam in conjugio copulentur.

[c] XXXII. *q. 7. qui dormierit.* Burch. *l. 17. c. 3.* Ivo, *p. 9. c. 69.*

¶ CORR. ROM. α *Aurelianenſi.*] Hoc idem infrà XXXII. *q. 7. qui dormierit*, videtur citari ex Concilio Moguntino. Sed in nullo Aurelianenſi, aut Moguntino eſt inventum: quemadmodum neque ſequentia in Triburienſi.

¶ PITH. [ſ] *Qui.*] Sententia habetur *can.* 14. Synodi Aurelianenſis.

GRATIAN. ID eſt, nec propriæ uxori ſibi licet reddere debitum, quam ſibi reddidit illicitam, ſororem ejus cognoſcendo. Nec etiam poſt mortem uxoris licet ei, vel adultero, alicui copulari in conjugio. §. 1. De ſponſa verò è contrà legitur

XXXI. IN CONCILIO TRIBURIENSI. [an. 895. *in Germania.*]

De eo, qui dormivit cum ſponſa fratris ſui.

QUidam deſponſavit [d] uxorem, & dotavit eam; & cum ea coire non potuit: quam clamculò frater ejus corrupit, & gravidam reddidit. Decretum eſt, ut quamvis nupta eſſe non potuerit legitimo viro; deſponſatam tamen fratri frater habere non poſſit: ſed mœchus, & mœcha fornicationis quidem vindictam ſuſtineant; licita verò conjugia eis non negentur.

[d] Burch. *l. 17. c. 49.* Ivo, *p. 9. c. 100.*

XXXII. *Item* EX EODEM. [imò ex Compendienſi *c. 10.* an. 756. *in Gallia.*]

Si quis ſponſam filii ſui oppreſſerit, ſimul cum ea ſine ſpe conjugii maneat.

SI quis ſponſam [e] filii ſui oppreſſerit, & poſteà filius ejus eam duxerit; pater poſtmodum non habeat uxorem, nec mulier virum. Filius, qui patris facinus ignoravit, aliam accipiat.

[e] *Sent. 4. diſt. 27.* Burch. *l. 17. c. 18.*

GRATIAN. SI illa, quam vir ſororis ſuæ cognoverit, perpetuò copulari prohibetur; hic verò, qui ſponſam fratris ſui corrupit, peractâ pœnitentiâ matrimonium contrahere permittitur; apparet hanc non fuiſſe conjugem fratris ejus. §. 1. Item mulier cauſâ fornicationis à viro ſuo dimiſſa, aut ei reconciliabitur, aut eo vivente innupta manebit. De ſponſa verò contrà invenitur

XXXIII. IN PRIMO LIBRO Capitular. *c. 105.* & *lib. 7. c. 183.* quibus locis ſic legitur. [an. 816. *Aquiſgrani.*]

Si ſponſus raptam recipere noluerit; liceat ſibi, alii nubere.

RAptor [f] pœnitentiâ publicâ mulctetur. Raptæ verò, ſi eam ſponſus recipere noluerit, & ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit; licentia nubendi alii non negetur.

[f] Ivo, *p. 8. c. 26.*

XXXIV. *Item* EX CONCILIO TOLETANO. [imò ex Capitul. *eod.* an. 816. *ibid.*]

De eodem.

STatutum eſt [g] à ſacro Conventu, ut ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publicâ pœnitentiâ mulctetur, & ſine ſpe conjugii maneat. Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alii non negetur. Quòd ſi poſt hæc conjungere ſe præſumpſerint, utrique uſque ad ſatisfactionem α anathematizentur.

[g] *Sent. 4. diſt. 27.* Burch. *l. 7. c. 37.* Ivo, *p. 8. c. 175.*

¶ CORR. ROM.] In nullo Toletano Concilio inventum eſt. Sed ferè eadem leguntur in Concilio Remenſi Troſleiano, & *lib. 1.* Capitular. *c. 105.* & *lib. 7. c. 183.* & in Legibus Longobard. *lib. 1. tit. de rapt. mul. l. 12.*

α *Uſque ad ſatisfactionem.*] Hæc verba non ſunt in Troſleiano, neque in Capitularibus; ſunt tamen apud Burchardum, & Ivonem, qui etiam citant Toletanum.

GRATIAN. *3. Pars.* APPARET ergo hanc non fuiſſe conjugem, cui, vivente ſponſo, alteri nubendi licentia non negatur. Quomodo ergo

[h] Sup. *cùm initiatur.* & infrà, *ſi quis deſponſatâ.* cum *ſequentib.*

ſecundùm Ambroſium [h], & reliquos Patres, ſponſæ conjuges appellantur; & his omnibus argumentis conjuges non eſſe probantur? Sed ſciendum eſt, quòd conjugium deſponſatione initiatur, commiſtione perficitur. Unde inter ſponſum, & ſponſam conjugium eſt, ſed initiatum; inter copulatos eſt conjugium ratum. Unde

XXXV. AMBRROSIUS. [an. 377. *Mediolani.*]

In deſponſatione conjugium initiatur.

[i] Sup. *eâd. cùm initiatur.* Ivo, *p.* 8. *c.* 2. [k] *al.* virili.

CUm initiatur [i] conjugium; conjugii nomen aſciſcitur; non cùm puella viri [k] admiſtione cognoſcitur.

¶ CORR. ROM.] Integer textus affertur ſuprà *eâd. cùm initiatur.*

GRATIAN. ECCE quòd in deſponſatione conjugium initiatur, non perficitur.

XXXVI. *Item* AMBROSIUS in libro primo de Patriarchis. [fortè c. an. 388. *Mediolani.*]

Conjunctorum commiſtio matrimonium perficit.

[l] *Sent.* 4. *diſt.* 30.

IN omni [l] matrimonio conjunctio intelligitur ſpiritualis; quam confirmat, & perficit Conjunctorum commiſtio corporalis.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc non eſt inventum apud Ambroſium, neque ſequens apud Hieronymum.

XXXVII. *Item* HIERONYMUS ſuper Abdiam Prophetam. [fortè an. 408. *in Palæſtina.*]

Matrimonium ſponſali conventione initiatur, commiſtione perficitur.

[m] *Oſeæ* 4.

QUapropter [m] *in filiabus veſtris fornicabuntur, & ſponſæ veſtræ adulteræ erunt.* Notandum eſt, quòd in filiabus dicit fornicationem futuram, & in conjugibus adulteria: quæ ſponſali conventione initiantur, & commiſtione corporum perficiuntur.

XXXVIII. *Item* AMBROSIUS ad Paternum, *Epiſt.* 66. [c. an. 390. *Mediolani.*]

Cùm deſponſata fuerit tradita, & in uſum deducta; rectè conjunx appellatur.

[n] Ivo, *p.* 8. *c.* 101. Pann. *l.* 6. *c.* 17.

SI quis [n] deſponſatâ ſibi, & traditâ utatur; ritè α conjugium vocatur.

¶ CORR. ROM. α *Ritè.*] Apud Beatum Ambroſium legitur, *utatur; conjugium vocat:* ſicut etiam apud Ivonem. Et quæ antecedunt, ac ſequuntur, oſtendunt aliam fuiſſe ipſius mentem, atque Gratianus putaverit, & autor Pannormiæ.

GRATIAN. QUARE autem poſt nuptialia pacta non ſtatim tradantur ſponſæ, oſtendit dicens

XXXIX. AUGUSTINUS, in libro octavo Confeſſionum, *c.* 3. [c. an. 400. *in Africa.*]

Quare ſponſæ poſt pactum non ſtatim tradantur.

[o] *Sent.* 4. *diſt.* 27. Ivo, *p.* 8. *c.* 33. Pann. *l.* 6. *c.* 10.

INſtitutum eſt [o], ut jam pactæ ſponſæ non ſtatim tradantur; ne vilem habeat maritus datam, quam non ſuſpiraverit ſponſus dilatam.

GRATIAN. [p] Sup. *eâd. non eſt dubium.* [q] Sup. *eâd. cùm ſocietas.* [r] Sup. *eâd. Beata Maria.* [f] *al.* comitantur conjugium.

JUXTA hanc diſtinctionem intelligenda eſt illa autoritas Auguſtini [p]. [Non dubium eſt illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuiſſe commiſtio ſexûs.] Ad matrimonium, perfectum, ſubintelligendum eſt; tale videlicet, quod habeat in ſe Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum. Ita & illud Leonis Papæ [q] intelligendum eſt. §. 1. Sed objicitur illud Auguſtini [r]. [Inter Mariam & Joſeph fuit perfectum conjugium.] Sed perfectum intelligitur non ex officio, ſed ex iis, quæ comitantur officium conjugii [f]; ex fide videlicet, prole, & ſacramento. Quæ omnia inter Chriſti parentes fuiſſe, autoritate Auguſtini probantur. Cuncta ergo, quæ de non ſeparando conjugio inducta ſunt, de perfecto intelliguntur; quod ſponſali conventione eſt initiatum, & officio corporalis commiſtionis eſt conſummatum. Illa verò, quibus ſeparabile conjugium oſtenditur; de initiato intelliguntur, quod nondum officio ſui perfectum eſt. §. 2. Poteſt & aliter diſtingui. Sponſæ appellantur conjuges conſuetudine Scripturæ, ſpe futurorum, non effectu præſentium. Unde Ambroſius cùm dixiſſet [t], [cùm initiatur conjugium] non addidit, tunc res, vel effectus; ſed [tunc nomen conjugii aſciſcitur.] oſtendens tales conjugii nomen habere, non rem, vel effectum. Item Auguſtinus cùm de parentibus Domini loqueretur, ait [u] [conjuges fuerunt mente, non carne, ſicut & parentes.] Ex quo datur intelligi, quòd ſicut Joſeph pater Domini dictus eſt non effectu genituræ, ſed officio, & curâ providendi; ſic & conjunx matris ejus appellatur non conjugii effectu, ſed ſubminiſtratione neceſſariorum, & individuæ [x] mentis affectu. Hinc Auguſtinus ait [y]: [*Noli* [z] *timere accipere Mariam conjugem tuam*, conjugem nominavit, quia futura erat uxor.] Hinc & Beda ſuper Leviticum, *ſi quis ſponſam violaverit, &c.* ſponſam uxorem dixit, non quæ tunc erat, ſed quæ futura erat uxor. Hinc etiam

[t] Sup. *eâd.* [u] Sup. *eâd. conjunx.* [x] *al.* individuo. [y] Sup. *eâd. conjunx.* [z] *Matth.* 1.

XL. HIERONYMUS ſuper Matthæum in Evangelio [a]; *Cùm eſſet deſponſata.* [c. an. 388. *in Palæſtina.*]

[a] *Ad c.* 1.

Conſuetudine Scripturæ, ſponſæ conjuges, & ſponſi viri appellantur.

GEnuit *Joſeph virum Mariæ.* Cùm virum audieris, ſuſpicio tibi non ſubeat Nuptiarum: ſed recordare conſuetudinis Scripturarum, quòd ſponſi, viri, & ſponſæ vocentur uxores. & *infrà.* §. 1. Non ab alio inventa eſt, niſi à Joſeph: qui penè licentia maritali futuræ uxoris omnia noverat. & *infrà.* §. 2. *Joſeph fili David, &c.*] jam & ſuprà diximus ſponſas uxores appellari: quod pleniùs Liber adversùs Helvidium docet.

XLI. *Item* IDEM ſuper Geneſim [b]. [imò Beda ex Hieronymo c. an. 720. *in Anglia.*]

[b] Beda *in Quæſtionibus in Gen. ex Hier.* [c] *Gen.* 19.

De eodem.

EGreſſus [c] *itaque Loth, locutus eſt ad generos ſuos, qui accepturi erant filias ſuas.* In ſequentibus filiæ Loth virgines eſſe dicuntur. Et ipſe ad Sodomitas dixit: *Ecce duæ filiæ meæ, quæ non cognoverunt virum.* Nunc autem dicitur habuiſſe generos. Quidam arbitrantur eas, quæ viros habuerunt, in Sodomis periiſſe; & quæ virgines erant, cum patre exiiſſe. Sed Hebraica veritas habet: *Egreſſus Loth locutus eſt ad ſponſos* α, *qui accepturi erant filias ejus.* Necdum igitur virgines filiæ matrimonio fuerant copulatæ.

¶ CORR. ROM.] In hoc Capite Gratianus retulit verba Gloſſæ ordinariæ *in c.* 19. *Gen.* ex Hieronymo.

α *Sponſos.*] Sequebantur hæc, *ſuos; quod quidem magis verum eſſe videtur ex hoc quod ſequitur, qui accepturi, &c.* quæ ſunt expuncta, quia neque apud B. Hieronymum, neque in Gloſſa ordinaria habentur. Ex iiſdem verò addita ſunt à verſ. *Necdum*, uſque in finem, quoniam inde colligitur id, quod vult Gratianus.

GRATIAN. UNDE datur intelligi, quòd Scriptura ſponſos generos vocat.

XLII. *Item* JOANNES os Aureum, *hom.* 4. *ad c.* 1. Matth. [c. an. 400.]

Maria conjunx dicitur more Scripturæ, cùm ſimpliciter ſponſa eſſet.

[d] *Gen.* 19. [e] *Matth.* 1. [f] *Copioſiùs in homilia.*

PRiuſquam *convenirent.* Non dixit, priuſquam in ſponſi adduceretur domum. Hunc quippe morem ſervabat Antiquitas, ut ſponſæ in ſponſorum domibus haberentur. Quod nunc quoque fieri interdum videmus. Ut enim generi Loth apud ſocerum leguntur [d] habitaſſe cum ſponſis nondum ſibi copulatis lege conjugii; ſic habitabat etiam Maria [e] cum ſponſo. & *infrà.* §. 1. Neque enim eam voluit de domo expellere, ſed dimittere. & *infrà.*

§. 2. *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* Quo ſermone [f] ſponſam ſimiliter indicavit: ſicut etiam eos, qui adhuc ſponſi ſunt, generos appellare Scriptura conſuevit. Quid enim eſt, *accipere?* domi profectò retinere. Jam enim illam mente dimiſerat. & *infrà.* §. 3. Sicut enim poſteà illam commendavit Chriſtus ipſe Diſcipulo; ſic & nunc Angelus copulat ſponſo, non in fœdus ſolenne conjugii, ſed in conſortium communis habitaculi.

XLIII. IDEM homiliâ 5. *ad idem c.* 1. Matth. [c. an. 400.]

Dominus non commendaſſet matrem Diſcipulo, ſi eam Joſeph cognoviſſet.

[g] *Joan.* 19.

SI enim cognoviſſet eam, & loco habuiſſet uxoris; quomodo illam Dominus quaſi abſque ſolatio, & nihil pœnitùs habentem, Diſcipulo [g] commendaſſet, jubens illi, ut eam reciperet in ſuam?

XLIV. *Item* ORIGENES in eodem, *homiliâ* 1. Evang. [c. an. 217. *in Ægypto.*]

Maria uxor Joſeph appellatur, quia ſic ab eo putabatur futura.

[h] *Copioſiùs in homilia.*

INventa *eſt habens in utero.* A Beato [h] Joſeph, qui licèt eam non contingeret; futuræ tamen, ut putabatur, uxoris omnia noverat. & *infrà.* §. 1. Si tibi uxor nominatur, ſi deſponſata α tibi eſſe dicitur; non tamen tibi uxor eſt, ſed Dei unigeniti electa mater eſt. & *infrà.* §. 2. Dico conjugem propterea, ut Diabolo virginitatem ejus occultem; & ut Judæorum pravitatem excludam, atque dejiciam; & ut Legis inſtituta non deſtruam. In conſequentibus demonſtrabo, quòd nec iſta tua conjunx, ſecundùm conſuetudinem conjugii habeatur; nec iſte qui generatur, tuus filius eſſe credatur.

¶ CORR. ROM. α *Deſponſata.*] Sic eſt emendatum ex ipſa homilia. Anteà legebatur, *& ſi in deſponſatione uxor tibi eſſe dicitur.* Alia etiam nonnulla emendata & addita.

XLV. *Item* GREGORIUS in expoſitione Evangelii, *homiliâ* 26. [c. an. 593. *Romæ.*]

Ad nuptias Mariæ Joseph non pervenit.

[l] *Joan.* 20.

SIc quippe Diſcipulum Dominus [l] poſt reſurrectionem ſuam dubitare permiſit, nec tamen in dubitatione deſeruit; ſicut ante nativitatem ſuam habere Mariam ſponſum voluit; qui tamen ad ejus nuptias non pervenit. Nam ita factus eſt Diſcipulus dubitans, & palpans teſtis veræ reſurrectionis, ſicut ſponſus matris fuerat cuſtos integerrimæ virginitatis.

GRATIAN.

„ Ex his omnibus autoritatibus apparet, ſponſas conjuges appellari ſpe futurorum, non re præſentium. Quomodò ergo Conjuges à prima fide deſponſationis appellantur, ſi iſta, quæ aſſeritur ſponſa, conjunx eſſe negatur? Sed à prima fide deſponſationis conjunx dicitur appellari, non quòd in ipſa deſponſatione fiat conjunx; ſed quia ex fide, quam ex deſponſatione ſibi invicem debent, poſteà efficiuntur conjuges: ſicut per fidem dicuntur remitti peccata, non quòd ante Baptiſmum per fidem remittantur; ſed quia fides eſt cauſa, quare in Baptiſmo à peccatis emundamur. §. 1. Illud autem Joannis Chryſoſtomi [k]: [Matrimonium non facit coitus, ſed voluntas.] Item illud Ambroſii [l]: [Non defloratio virginitatis, ſed pactio conjugalis matrimonium facit.] ita intelligendum eſt: coitus ſine voluntate contrahendi matrimonium, & defloratio virginitatis ſine pactione conjugali non facit matrimonium, ſed præcedens voluntas contrahendi matrimonium: & conjugalis pactio facit, ut mulier in defloratione ſuæ virginitatis, vel in coitu dicatur nubere viro, vel nuptias celebrare.

[k] Sup. *eâd. matrimonium.*
[l] Sup. *eâd. cùm initiatur.*

„ §. 2. Item Siricius Papa [m] diſceſſionem ſponſæ à ſponſo vocat conjugalem ſeparationem. Sed talis diſceſſio dicitur violatio conjugii non jam exiſtentis, ſed futuri, ut ex ipſa deſponſatione ſperabatur. Sic & Diabolus dicitur cecidiſſe à beatitudine, non ſolùm quam tunc habebat; ſed etiam, ad quam habendam creatus erat. Sic qui merito ſuæ vitæ vel [n] ſcientiæ in Sacerdotem, vel Epiſcopum eligitur; ſi interim electionem ſuam caſſari meruerit, dicitur amittere Sacerdotalem, vel Epiſcopalem unctionem, non quam jam acceperat, ſed ad quam accipiendam electus erat. Non ergo illa autoritate ſponſa conjunx poteſt probari. §. 3. Sed concedatur quòd ſponſa non ſit conjunx: tamen quæritur, utrùm liceat ei renuntiare priori conditioni. Hoc autem prohibetur autoritate

[m] Inf. *eâd. de conjugali.*
[n] *al.* &.

XLVI. ANCYRANI CONCILII, *c.* 11. in quo ſtatutum ſic legitur. [an. 314. *in Galatia.*]

Puellæ deſponſatæ prioribus reddendæ ſunt, ſi eis raptæ fuerint.

[o] Anſel. *l.* 10. *c.* 8. Burch. *l.* 9. *c.* 38. Ivo, *p.* 8. *c.* 176. Pann. *l.* 6. *c.* 19.

DEſponſatas [o] [6] puellas, & pòſt ab aliis raptas placuit erui, & eis reddi, quibus antè fuerant deſponſatæ; etiamſi [7] eis à raptoribus vis illata conſtiterit.

¶ PITH. [6] *Deſponſatas.*] Ex verſ. Dionyſii Exigui.
[7] *Etiamſi &c.*] V. C. *etiamſi eas à raptoribus florem pudoris ſui amiſiſſe conſtiterit.* Vide Capit. 1. 104. 53.

XLVII. *Item* JOANNES VIII. *α* Roſtanno [8] Archiepiſcopo. [c. an. 876. *Româ in Galliam.*]

Communione privetur ſponſa, niſi raptorem deſerere, & ad ſponſum ſuum redire voluerit.

[p] Ivo, *p.* 14. *c.* 64.

ATho [p] præſentium lator, dum in noſtro ſervitio fideliter excubaret, quemdam virum feminam ſibi deſponſatam conqueritur rapuiſſe. Et ideò Fraternitas tua noſtrâ autoritate ſuffulta, ſuffraganeos ſuos Epiſcopos præſentialiter convocet: & ſic unanimi ſententia, ſi ſponſam huic raptor non reddiderit, tam idem, quàm rapta, ſi ad priſtinum ſponſum remeare noluerit, omni communione priventur.

¶ CORR. ROM. *α Octavus.*] Sic eſt reſtitutum ex pleriſque vetuſtis, & Ivone. In vulgatis erat, *Chryſoſtomus.*
¶ PITH. [8] *Roſtanno.*] V. C. *Roſtoino Archiepiſcopo.*

GRATIAN. 4. *Pars.*

„ SED aliud eſt priori conditioni renuntiare, & de nuptiis cum alio agere, aliud eſt rapi, hoc eſt, illicitè conſtuprari. Unde ait

XLVIII. ISIDORUS Etymolog. *lib.* 5. *c.* 26. [c. an. 630. *in Hiſpania.*]

Quid ſit raptus.

[q] xxxvi. *q.* 1. *raptus.* Ivo, *p.* 8. *c.* 26. Pann. *l.* 6. *c.* 53.

RAptus eſt [q] illicitus coitus, à corrumpendo dictus: unde qui raptâ potitur, ſtupro fruitur.

GRATIAN.

„ HÆC autem non ab alio rapta, ſed alii deſponſata monſtratur. Raptam verò talem dici prohibet dicens

XLIX. GELASIUS Papa. [c. an. 494. *Romæ.*]

Ibi raptus admittitur, ubi puella abducitur, de cujus antè nuptiis nihil actum probatur.

[r] Infrà xxxvi. *q.* 1. *Lex illa.* In Codice Theod. *lib.* 9. *tit.* 24. *de raptu virg. vel vid. l.* 1. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Anſ. *l.* 10. *c.* 11.

LEx illa [r] præteritorum Principum ibi raptum dixit eſſe commiſſum, ubi puella, de cujus antè nuptiis nihil actum fuerit, videatur abducta.

GRATIAN. 5. *Pars.*
[ſ] Sup. *deſponſatas.*

„ QUÒD autem in fine Capituli [ſ] ſubjungitur [etiam ſi eis à Raptoribus vis illata conſtiterit:] ideò additum eſt; quia raptarum aliæ ſe rapiendas exponunt, aliæ violenter abducuntur. Quolibet ergo modo rapiantur, priori reddendæ ſunt. Hæc autem, ut ſuprà dictum eſt, non inter raptas, ſed inter alias deſponſatas connumeratur: & ideò non eſt huic auferenda, & priori reddenda.

„ §. 1. Sequuntur aliæ autoritates, quibus iſta prohibetur nubere ſecundò, & jubetur redire ad priora vota. Ait enim

L. SIRICIUS Papa Himerio Epiſcopo Tarraconenſi, *Epiſt.* 1. *c.* 4. [an. 385. *Româ in Hiſpaniam.*]

Puellam alii deſponſatam alter accipere non valet.

[t] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 10. *c.* 9. Burch. *l.* 9. *c.* 31. Ivo, *p.* 8. *c.* 169. Pann. *l.* 6. *c.* 18.

DE conjugali [t] violatione [9] requiſiſti, ſi puellam alteri deſponſatam [10] alter in matrimonium poſſit accipere. Tale ergo *α* connubium anathematizamus, & modis omnibus, ne fiat, prohibemus: quia illa benedictio, quam nupturæ Sacerdos imponit; apud fideles, cujusdam ſacrilegii inſtar eſt, ſi ulla tranſgreſſione violetur [11].

¶ CORR. ROM. *α Tale ergo.*] In Epiſtolarum Siricii codicibus, & in codice Canonum, & apud ceteros Collectores (præter Pannormiam,) & in Capitular. Caroli Baſileæ impreſſis, *libro* 1. *c. ultimo* legitur, *Hoc ne fiat, modis omnibus inhibemus.* Sed quoniam in caſu ſit mentio anathematis, non eſt mutatum.
¶ PITH. [9] *Violatione.*] 2. V. C. *velatione.*
[10] *Deſponſatam.*] Addunt 2. V. C. *alii puellam.*
[11] *Violetur.*] Addunt 4. V. C. *hoc ne fiat modis omnibus inhibemus.*

GRATIAN.

„ SED autoritate hac Siricii illa prohibetur ad ſecunda vota tranſire, quæ in propriam domum eſt ducta, & cum ſponſo ſuo eſt velata, & benedicta. Talium diſceſſione violatur benedictio, quam nupturæ Sacerdos imponit. Verùm hanc necdum ſponſus in ſuam duxerat: nec cum ea benedictionem acceperat. Non ergo hac autoritate hujuſmodi copula prohibetur. §. 1. Item illud Euſebii Papæ [u]. [Deſponſatam puellam non licet parentibus alii viro tradere.] ſimiliter & de hujuſmodi deſponſata intelligitur, quæ videlicet cum ſponſo eſt velata & benedicta. §. 2. Item objicitur illud Gregorii [x]: [Quæ propter frigiditatem à viro ſuo ſeparata eſt, & alii nupta; ſi vir ejus aliam cognoverit; illa eſt detrahenda ſecundo, & reddenda primo.] Sed eodem modo ſolvitur: quia iſta videlicet cum illo benedictionem acceperat.

[u] Sup. *eâd. deſponſatam.*
[x] Infrà xxxiii. *q.* 1. *requiſiſti.*

LI. AUGUSTINUS de fide Pactionis, & Conſenſûs. [fortè c. an. 400.]

Si quis alicui mulieri conſenſûs fidem fecerit, non licet illi aliam ducere.

DUobus modis dicitur fides; pactionis, & conſenſûs. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere. Si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fidé mentita: maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim reſcindi debet tantum Sacramentum. Si autem fecerit fidem conſenſûs, non licet aliam ducere. Si autem duxerit, dimittet eam: & adhærebit priori.

¶ CORR. ROM.] Etiam in Decretalibus *tit. de ſponſa duorum*, *c.* 1. citatur ex Auguſtino: apud quem non eſt inventum.

GRATIAN.

„ EST autem fides pactionis, quando aliquis promittit fidem alicui, quòd eam ducet, ſi permiſerit ei rem ſecum habere, vel etiam pro conſenſu. Fides autem conſenſûs eſt, quando etiamſi non ſtringit manum, corde tamen & ore conſentit ducere: & mutuò ſe concedunt unus alii, & mutuò ſe ſuſcipiunt.

CAUSA XXVIII.

GRATIAN.

„ QUIDAM. Infidelis in conjugio poſitus ad fidem converſus eſt: uxor verò odio fidei Chriſtianæ ab eo diſceſſit. Ille quamdam fidelem in uxorem accepit: quâ mortuâ Clericus efficitur. Tamdem vitæ & ſcientiæ merito in Epiſcopum eligitur.

„ *I.* Hic primùm quæritur, an conjugium ſit inter Infideles.

„ *II.* Secundò, an liceat huic aliam ducere priore vivente.

„ *III.* Tertiò, an ſit reputandus bigamus, qui ante Baptiſmum habuit unam, & poſt baptiſmum alteram.

AN CONJUGIUM SIT INTER INFIDELES.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. 1. *Pars.*

„ QUÒD autem inter Infideles conjugium non ſit, multis autoritatibus probatur. Ait enim Paulus [a]: *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Conjunctio autem Infidelium non eſt ex fide: & ideò peccatum eſt. Non eſt ergo conjugium, quia nullum conjugium peccatum eſt. Item Auguſtinus [b] *α*. [Non eſt vera pudicitia hominis infidelis cum conjuge ſua.] Ubi autem vera [c] pudicitia eſſe non poteſt, ibi nec verum conjugium eſt. Item Ambroſius [d] *β*. [Juſſit Eſdras dimitti uxores alienigenas, per quas ibant ad Deos alie-

[a] *Rom.* 14.
[b] *Lib.* 1. *de adult. Conjug. c.* 18.
[c] *Sent.* 4. *diſt.* 39.
[d] *Ad c.* 7. 1. *ad Cor.* & ibi Gloſ. ord.

„ alienos. Non eſt enim putandum matrimonium, quod extra „ Dei decretum eſt factum. Sed cùm cognoſcitur, eſt emendandum.] Item Auguſtinus γ. [Non eſt ratum conjugium, „ quod ſine Deo eſt.] Ex his omnibus autoritatibus probatur, „ conjugium non eſſe inter Infideles. §. 1. Sed econtrà „ aliæ inveniuntur autoritates, quibus probatur conjugium eſſe „ inter Infideles. Quarum prima eſt illud Evangelii, quod „ Chriſtus ait [e] : *Erunt quinque in una domo: duo in tres, „ & tres dividentur in duos.* Deinde cùm perſonas illas „ enumeraſſet, uxorem in virum eſſe dividendam dixit, & „ econverſo. Item [f] : *Qui non odit patrem, aut matrem, „ aut uxorem, aut ſororem propter me; non eſt me dignus.* „ Uxorem infidelem, non fidelem, dixit odio habendam. „ Item [g] : *Omnis, qui reliquerit domum, aut patrem, aut „ matrem, aut ſororem, vel uxorem, propter me; centuplum „ accipiet, &c.* Uxorem in hoc loco infidelem ſignificat, quæ „ propter Chriſtum dimittitur, dum potiùs ipſa, quàm Chriſti „ fides deſeritur. Item Apoſtolus [h] : *Si quis frater uxorem habet „ infidelem, & hæc conſenſerit habitare cum illo; non dimittat „ illam: &, ſi qua mulier habet virum infidelem, & hic „ conſentit habitare cum illa; non dimittat virum. Sanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem: & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem.* Item ad Titum [i] : „ *Hortare adoleſcentulas, ut diligant viros ſuos.* Hoc tam de „ fidelibus, quàm de infidelibus intelligendum eſt. Infidelibus „ namque viris mulieres propenſiùs propter Deum debent „ obſequi, ut ſic viros ſuos Chriſto lucrari valeant. Sicut in „ paſſione beati Clementis [k] de Theodora, & Siſinnio legitur „ mirabiliter contigiſſe.

[e] *Luc.* 12.
[f] *Luc.* 14.
[g] *Matth.* 19.
[h] 1. *Cor.* 7.
[i] *Ad Titum* 2.
[k] *In Abdiæ Hiſtoria, & Vita S. Clementis antiqua.*

¶ Corr. Rom. α *Auguſtinus.*] Verba ipſa B. Auguſtini referuntur infrà *eâd. ſic enim, verſ. nec vera.*

β *Ambroſius.*] Hæc ſunt potiùs accepta ex Gloſſa ordinaria ad locum indicatum.

γ *Auguſtinus.*] Hoc non eſt inventum apud B. Auguſtinum. Verùm apud B. Ambroſium *in idem c.* 7. primæ ad Corinthios hæc leguntur, *Non enim ratum eſt matrimonium, quod ſine Dei devotione eſt:* & ſimilia in Gloſſa ordin. ibidem ex B. Ambroſio.

I. *Item* Innocentius Papa Rufo, & Euſebio Epiſcopis Macedonibus, *Epiſt.* 22. *c.* 2. [an. 414. *Românin Macedoniam.*]

Bigami probantur, qui ante Baptiſmum habuerunt unam, & poſt Baptiſmum alteram.

NUmquid [l] non erunt admittendi in hereditatis conſortium, qui ex ea ſuſcepti ſunt, quæ ante Baptiſmum fuit uxor? erúntque appellandi vel naturales, vel ſpurii, quia non eſt matrimonium legitimum (ut vobis videtur,) niſi illud, quod poſt Baptiſmum aſſumitur? ipſe Dominus cùm interrogaretur à Judæis, ſi liceret dimittere uxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit [m] : *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Ac ne de his putetur eſſe locutus, qui poſt Baptiſmum uxores ſortiuntur; meminerint hoc & à Judæis interrogatum, & Judæis eſſe reſponſum. Quæro, & ſolicitus quæro, ſi una & eadem ſit uxor ejus, qui anteà catechumenus, & poſteà fit fidelis, filióſque ex ea, cùm eſſet catechumenus, ſuſceperit, & poſteà alios filios, cùm fidelis; utrùm ſint fratres appellandi, an non habeant poſteà defuncto patre cum ceteris herciſcundæ hereditatis conſortium, quibus filiorum nomen regeneratio ſpiritalis creditur abstuliſſe? Quod cùm ita ſentire, atque judicare abſurdum eſt; quæ (malum) ratio eſt hoc defendi, & vacua magis opinione jactari, quàm aliqua autoritate roborari, cùm non poſſit inter peccata deputari, quod Lex præcepit, & Deus junxit?

[l] Sup. *diſt.* 26. *deinde.* §. *numquid.* Burch. *l.* 4. *c.* 98. Ivo, *p.* 8. *c.* 303. Pann. *l.* 6. *c.* 96.
[m] *Matth.* 19.

II. *Item* ex Decreto Eutychiani Papæ. [imò ex Pœnit. Theod. c. an. 680. *in Anglia.*]

In fidelis poteſtate ſit, poſt Baptiſmum uxorem recipere, quam antè dimiſerat.

SI quis Gentilis [n] gentilem uxorem dimiſerit ante Baptiſmum; poſt Baptiſmum in poteſtate ejus erit eam habere, vel non habere.

2. *Pars.*
[n] Burch. *l.* 9. *c.* 59. Ivo, *p.* 8. *c.* 195. Pann. *l.* 6. *c.* 97.

III. Idem. [imò ex eod. Pœnit. Theod. c. an. 680. *ibid.*]

Fidelis infidelem diſcedentem ſequi non cogitur.

SImili modo [o], ſi unus ex conjugatis baptizatus eſt, & alter gentilis, & ſequi non vult; ſicut dicit Apoſtolus [p], infidelis ſi diſcedit, diſcedat.

[o] Burch. *l.* 9. *c.* 60. Ivo, *p.* 8. *c.* 196. Pann. *l.* 6. *c.* 97.
[p] 1. *Cor.* 7.

IV. *Item* Augustinus de Fide, & Operibus, *c.* 16 [q]. [c. an. 413. *in Africa.*]

[q] Beda 1. *Cor.* 7.

Sine culpa relinquitur uxor, quæ cum fideli habitare noluerit.

UXor [r] α legitimâ ſocietate conjuncta, ſine ulla culpa relinquitur, ſi cum viro Chriſtiano permanere noluerit. Non attenditur eo modo illam rectiſſimè dimitti, ſi viro ſuo dicat: non ero uxor tua, niſi mihi de latrocinio divitias congeras, aut niſi ſolita lenocinia, quibus noſtram domum transigebas, etiam Chriſtianus exerceas, aut ſi quid aliud vel facinoroſum, vel flagitioſum in viro noverat, quo delectata, vel libidinem explebat, vel facilem victum habebat, vel etiam ornatior incedebat. Tunc enim ille, cui uxor hæc dicit, ſi veraciter egit pœnitentiam [s] ab operibus mortuis, quando ad Baptiſmum acceſſit, habétque in fundamento fidem, quæ per dilectionem [t] operatur; proculdubio plùs tenebitur amore Divinæ gratiæ, quàm carnis luxuriæ: & membrum, quod eum ſcandalizat, fortiter amputabit.

[r] Ivo, *p.* 8. *c.* 25. Pann. *l.* 3. *c.* 32.
[s] *Heb.* 6.
[t] *Gal.* 5.

¶ Corr. Rom. α *Uxor.*] Locus Auguſtini ſic habet: *Quamobrem & illud, quod dicunt, veluti probare cupientes, quantùm valeat ſola fides, ubi Apoſtolus dicit, quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat: non eſt enim ſervituti ſubjectus frater, aut ſoror in hujuſmodi, id eſt, ut propter fidem Chriſti etiam ipſa uxor legitimâ ſocietate conjuncta, ſine ulla culpa relinquatur, ſi cum viro Chriſtiano propter hoc quòd Chriſtianus eſt, permanere noluerit; non attendunt eo modo, &c.* Verùm ob Gloſſas, potiſſimùm in verſ. *non attenditur*, & quoniam Ivo & Pannormia habent ut Gratianus, nihil eſt mutatum.

V. *Item* Idem in Sermone Domini in monte, *lib.* 1. *c.* 27. & 28 [u]. [c. an. 393. *ibid.*]

[u] Gloſſa ord. 1. *Cor.* 7. & Beda.

Licitè dimittitur uxor, quæ virum ſuum cogere quærit ad malum.

IDololatria [x], quam ſequuntur Infideles, & quælibet noxia ſuperſtitio, fornicatio eſt. Dominus autem [y] permiſit [z] causâ fornicationis uxorem dimitti. Sed quia permiſit, non juſſit; dedit locum Apoſtolo monendi, ut qui voluerit, non dimittat uxorem infidelem, quò ſic fortaſſis poſſit fidelis fieri. *Item c.* 28. §. 1. Si infidelitas fornicatio eſt, & idololatria infidelitas, & avaritia idololatria; non eſt dubitandum & avaritiam fornicationem eſſe. Quis ergo jam quamlibet illicitam concupiſcentiam poteſt rectè à fornicationis genere ſeparare, ſi avaritia fornicatio eſt? Ex quo intelligitur, quòd propter illicitas concupiſcentias non tantùm, quæ in ſtupris cum alienis viris, aut feminis committuntur, ſed omnino quaslibet, quæ animam corpore malè utentem à Lege Dei aberrare faciunt, & perniciosè; turpitérque corrumpunt, poſſit ſine crimine & vir uxorem dimittere, & uxor virum: quia exceptam facit Dominus cauſam fornicationis: quam fornicationem (ſicut ſuprà commemoratum eſt) generalem, & univerſalem intelligere cogimur. Cùm autem ait: [Exceptâ cauſâ fornicationis:] non dixit, cujus ipſorum, viri an feminæ. Non enim tantùm fornicantem uxorem dimittere conceditur: ſed quiſquis eam quoque uxorem dimittit, à qua ipſe cogitur fornicari; cauſâ utique fornicationis dimittit: velut ſi aliquem cogat uxor ſacrificare Idolis; qui talem dimittit, cauſâ fornicationis dimittit, non tantùm illius, ſed & ſuæ: illius quia fornicatur; ſuæ, ne fornicetur.

[x] Ivo, *p.* 8. *c.* 248. & 249. Pann. *l.* 7. *c.* 29. & 30.
[y] Inf. xxxii. *q.* 7. *Apoſtolus, in fine.*
[z] *Matth.* 19.

VI. Idem de Adulterinis conjugiis, *lib.* 2. [imò Hermes in lib. Paſtoris, *mandato* 4. fortè c. an. 159. *Romæ.*]

Quæ ſimulachrum facit, nec reſipiſcit, dimittatur à viro ſuo.

NOn ſolùm [a] mœchatio eſt illius, quæ carnem ſuam coinquinat: ſed etiam, quæ ſimulachrum facit, mœchatur. Quòd ſi in his factis perſeverat, & pœnitentiam non agit; recede ab illa, & noli vivere cum illa. Sin autem; & tu particeps peccati illius eris.

[a] Ivo, *p.* 8 *c.* 243. Pann. *l.* 7. *c.* 34.

¶ Corr. Rom.] In eo libro non extat: ſed apud Hermem in lib. Paſtoris, *mandato* 4. ex quo citat Ivo hoc unà cum Palea, *ego dixi, infrà* xxxiv. *q.* 1. & 2. Et quoniam in eo mandato tam de viro, quàm de muliere agitur, eſt aliqua verborum varietas, ſed eadem ſententia.

VII. *Item* Ambrosius ad Hilarium. [imò Auguſtinus *Epiſt.* 89. an. 414. *in Africa.*]

Amore cujuslibet non eſt à fide recedendum.

SI *infidelis* [b] (dicit Apoſtolus [c]) *diſcedit, diſcedat; non eſt enim ſervituti ſubjectus frater, aut ſoror in hujuſmodi;* id eſt, ſi infidelis noluerit eſſe cum conjuge fideli, hîc agnoſcat fidelis ſuam libertatem: ne ita ſe ſubjectum deputet ſervituti, ut ipſam dimittat fidem, ne conjugem amittat infidelem. Hoc & de filiis, atque parentibus, hoc de fratribus, & ſororibus intelligitur, propter Chriſtum omnes eſſe dimittendos, cùm proponitur iſta conditio, ut Chriſtum α dimittat, ſi illos ſecum habere deſiderat. Hoc ergo & de domo, atque agris, hoc & de iis rebus, quæ jure pecuniario poſſidentur, hoc loco accipiendum eſt.

[b] Ivo, *p.* 8. *c.* 253. Pann. *l.* 7. *c.* 33.
[c] 1. *Cor.* 7.

¶ Corr. Rom.] Sic etiam Ivo: ſed habetur apud B. Auguſtinum, *Epiſt.* 89. Beda 1. *Cor.* 7. citat ex Auguſtino ad conſulta Hilarii.

α *Chriſtum.*] Anteà legebatur, *ut propter Chriſtum dimittat, ſi eum ſecum, &c.* Emendatum eſt ex Epiſtola B. Auguſtini. Reliqua verò partim ex ipſa, partim ex vetuſtis Gratiani codicibus.

VIII. *Item* Augustinus ad Pollentium, lib. 1. de Adult. conjugiis, *cap.* 13. & 14. [c. an. 419. *ibid.*]

Quòd etiam infideles ſunt conjuges, & quòd fideli licet dimittere infidelem.

JAm nunc [d] illud videamus, quod ait Apoſtolus [e] : *Ceteris autem ego dico, non Dominus:* ad imparia ſcilicet, hoc eſt, ubi non ambo Chriſtiani fuerant, conjugia locuturus. Quod mihi viſum eſt eum monendo dixiſſe. Quia enim conjunx fidelis relinquere conjugem licitè potuit infidelem; ideò fieri

3. *Pars.*
[d] Pann. *l.* 6. *c.* 100.
[e] 1. *Cor.* 7.

hoc non Dominus, ſed Apoſtolus prohibet. Quod enim Dominus prohibet, fieri omnino non licet. Monet ergo Apoſtolus, quò poſſit eſſe multorum occaſio lucrandorum, ut fideles conjuges in relinquendis infidelibus permiſſâ licentiâ non utantur. Tibi autem videtur infideles quoque dimitti à fidelibus non licere: quia hoc vetat Apoſtolus: cùm ego dicam licere, quia hoc non vetat Dominus; non tamen expedire, quia hoc ne fiat, monet Apoſtolus, qui reddit etiam rationem, cur fieri non expediat, quamvis liceat. Quomodo [f] enim ſcis (inquit) mulier, ſi virum ſalvum facies? aut unde ſcis vir, ſi ſalvam facies uxorem? cùm & ſuperiùs dixiſſet: *Sanctificatus eſt enim vir infidelis in muliere fideli: & ſanctificata eſt mulier infidelis in fratre;* hoc eſt in Chriſtiano: *Alioquin filii veſtri*, inquit, *immundi eſſent: nunc autem ſancti ſunt.* Sic ad lucrandos conjuges, & filios Chriſto, etiam exemplis, quæ jam provenerant, videtur hortatus. Cur ergo non expediat infideles conjuges dimitti à fidelibus, cauſa evidenter expreſſa eſt. Non enim propter vinculum cum talibus conjugale ſervandum, ſed ut acquirantur Chriſto, recedi ab infidelibus conjugibus Apoſtolus [g] vetat. Multa ſunt enim facienda non jubente Lege, ſed libera charitate: & ea ſunt in noſtris officiis gratiora, quæ cùm liceret nobis etiam non impendere, tamen cauſâ dilectionis impendimus. Unde prior Dominus ipſe cùm tributum ſe non debere monſtraſſet; ſolvit tamen, ne ſcandalizaret eos, quibus ad æternam ſalutem gerens hominem [h] conſulebat. Jam verò Apoſtolus, quemadmodum iſta commendet, ejus verba teſtantur, ubi dicit [i]: *Cùm enim ſim liber ex omnibus, omnium me ſervum feci, ut plures lucrifacerem:* cùm paulò ſuperius dixiſſet [k]: *Numquid non habemus poteſtatem manducandi, & bibendi? numquid non habemus licentiam ſororem mulierem circumducendi, ſicut ceteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas? An ego ſolus, & Barnabas non habemus poteſtatem hoc operandi? Quis militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte ejus non comedit?* Et paulò pòſt. *Si alii*, inquit, *poteſtatis veſtræ participant; quare non magis nos? ſed non uſi ſumus hac poteſtate: ſed omnia toleramus, ne quod impedimentum demus Evangelio Chriſti.*

[f] *al.* Quid. [g] *Ibid. c.* 14. [h] *al.* morem. [i] 1. *Cor.* 9. [k] *Ibid.* 13.

IX. Idem Augustinus ibidem, *c.* 18. & *ſeq.* [c. an. 419. *in Africa.*]

Ab infidelibus conjugibus licet recedere, ſed non expedit.

SIc enim [l] recedere ab infidelibus uxoribus, vel maritis fideles viri, vel feminæ non prohibentur à Domino, ut neque jubeantur. Nam ſi dimittere tales conjuges juberentur; nullus locus eſſet conſilio monentis Apoſtoli, ne hoc fieret. Nullo enim modo, quod Dominus jubet, ſervus bonus fieri prohiberet. *Item paulò pòſt.* Cùm ergo cœpiſſet Gentibus Evangelium prædicari, jam conjunctos gentiles Gentilibus comperit conjuges. Ex quibus ſi non ambo crederent, ſed unus, aut una infidelis cum fideli conſentiret habitare; nec prohiberi à Domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec juberi: ideò ſcilicet non prohiberi, quia juſtitia permittit à fornicante diſcedere, & infidelis hominis fornicatio eſt major in corde: nec vera ejus pudicitia cum conjuge dici poteſt: quia omne [m], quod non eſt ex fide [n], peccatum eſt: quamvis veram habeat fidelis pudicitiam, etiam cum infideli conjuge, quæ non habet veram. Ideò autem nec juberi debuerunt fideles ab infidelibus ſeparari: quia non contra juſſionem Domini gentiles fuerant ambo conjuncti. §. 1. Quoniam ergo ab infideli fidelem diſcedere nec prohibet, nec jubet Dominus; ideò, ut non diſcedat, Apoſtolus [o] dicit, non Dominus, habens utique Spiritum Sanctum, in quo dare poſſit utile, & fidele conſilium. Unde cùm dixiſſet de muliere, cujus vir mortuus fuerit: *Beatior autem erit ſi ſic permanſerit, ſecundum conſilium meum;* ne quis hoc conſilium tamquam Humanum, non Divinum contemnendum putaret, adjecit: *Puto autem, quòd & ego Spiritum Dei habeam.* Proinde intelligendum eſt, etiam ipſa, quæ non à Domino jubentur, ſed à ſancto ejus famulo utiliter ſuadentur, eodem Domino inſpirante ſuaderi. Abſit enim ut quiſquam Catholicus dixerit, quod [p] ſuadet Spiritus Sanctus, non Dominum ſuadere, cùm & ipſe Dominus ſit, & inſeparabilia ſint opera Trinitatis. Dicit tamen [q]: *De Virginibus autem præceptum Domini non habeo: conſilium autem do:* non ut hoc conſilium alienum exiſtimemus à Domino; cùm continuò ſequatur, & dicat: *tamquam miſericordiam conſecutus à Domino, ut fidelis eſſem.* Secundùm Deum ergo dat fidele conſilium in eo Spiritu, de quo ait: *Puto autem, quòd & ego Spiritum Dei habeam.* §. 2. Verumtamen aliud eſt Domini jubentis imperium: aliud conſervi ſecundùm miſericordiam charitatis, quæ illi à Domino eſt inſpirata, atque donata, fidele conſilium. Aliud ibi facere non licet; hic autem licet: ita ſanè, ut ipſum licitum partim quidem expediat, partim verò non expediat. Expedit tunc, quando non ſolùm per juſtitiam, quæ coram Domino eſt, permittitur; ſed etiam hominibus nullum ex hoc impedimentum ſalutis infertur: velut cùm dat conſilium non nubendi Apoſtolus Virginibus (unde præceptum Domini ſe non habere teſtatur) licet aliud facere, id eſt, nubere, & minus, quàm continentiæ, bonum tamen tenere nuptiarum: ipſúmque licitum etiam expedit; quoniam in vetita & illicita ruituram carnis infirmitatem ſic excipit honeſtate nubendi, ut neminem impediat ad ſalutem: quamvis magis expediret, magíſque honeſtum eſſet, ſi virgo conſilium, quò præceptum eam non compellit, arriperet. Tunc autem non expedit id, quod licitum eſt; quando permittitur quidem, ſed uſus ipſius poteſtatis aliis affert impedimentum ſalutis: ſicut eſt (unde jamdiu loquimur) diſceſſio fidelis conjugis ab infideli: quam non prohibet Dominus præcepto Legis: quia coram illo injuſta non eſt: ſed prohibet Apoſtolus conſilio charitatis, quia infidelibus affert impedimentum ſalutis: non ſolùm, quia pernicioſiſſimè ſcandalizantur offenſi; verùm etiam, quia cùm in alia conjugia ceciderint viventibus eis, à quibus dimittuntur; adulterinis nexibus colligati difficillimè reſolvuntur. §. 3. Ideò hic [r], ubi id, quod licet, non expedit; non poteſt dici, ſi dimiſerit infidelem, benè facit: ſi non dimiſerit, melius facit: ſicut dictum eſt [ſ]: *Qui dat nuptum, benè facit: & qui non dat nuptum, melius facit:* quoniam illud non ſolùm utrumque pariter licet (unde ad nihil horum præcepto Domini quiſquam compellitur) ſed etiam utrumque expedit, aliud minùs, aliud ampliùs. Unde ad id, quod ampliùs expedit, conſilio Apoſtoli, quicumque poteſt capere, provocatur. Hic autem, ubi de dimittendo, vel non dimittendo infidelis conjugio quæritur; utrumque quidem pariter licitum eſt per juſtitiam, quæ coram Domino eſt; & ideò nihil horum Dominus prohibet: ſed non utrumque expedit propter infirmitates hominum: & ideò id, quod non expedit, Apoſtolus prohibet, dante ſibi Domino liberum prohibendi locum: quia neque id, quod monet Apoſtolus, prohibet Dominus; neque id, quod prohibet Apoſtolus, jubet Dominus. Quod niſi ita eſſet; neque contra prohibitionem Domini Apoſtolus aliquid moneret, neque contra juſſionem ejus aliquid prohiberet. §. 4. Proinde in his duabus cauſis, una de nubendo, vel non nubendo, altera de infideli conjuge dimittendo, vel non dimittendo, aliquid ſimile invenitur in verbis Apoſtoli, & aliquid diſſimile. Simile quidem, quòd ibi dicit: *præceptum Domini non habeo, conſilium autem do:* & hic dicit [t]: *ego dico, non Dominus.* Quale eſt enim, *præceptum Domini non habeo;* tale eſt, *non dicit Dominus:* & quale eſt, *conſilium do;* tale eſt, *ego dico.* Illud autem diſſimile eſt; quia de nubendo, & non nubendo dici poteſt, hoc benè fieri, illud meliùs; quoniam utrumque expedit, minùs unum [u], magis aliud: at verò de conjuge infideli dimittendo, vel non dimittendo, quoniam unum horum non expedit, aliud expedit, dici non oportet, qui dimittit, benè facit: & qui non dimittit, melius facit: ſed dici oportet, non dimittat: quia etſi licet, non expedit. Sic ergo poſſumus dicere, melius eſſe infidelem conjugem non dimittere, quamvis liceat & dimittere: quemadmodum rectè dicimus meliùs eſſe, quod & licet, & expedit; quàm id, quod licet, & non expedit. §. 5. His de cauſis [x] factum eſt, ut exponens Domini ſermonem [y], quem prolixum in monte habuit, ubi ventum eſt ad quæſtionem de Conjugibus dimittendis, vel non dimittendis, adhibitis etiam Apoſtolicis teſtimoniis dicerem, conſilium eſſe Apoſtoli, non præceptum Domini, ubi ait [z]: *Ceteris autem ego dico, non Dominus;* monens eos, qui haberent conjuges infideles, ut conſentientes habitare ſecum non dimitterent. Quod utique ideò monendum, non jubendum fuit: quia non tanto pondere prohibendi ſunt homines facere licita, quamvis non expediant, quanto pondere prohibenda illicita. Si autem alicubi Apoſtolus etiam illa, quæ jubenda ſunt, monere dignatus eſt; hoc fecit parcendo infirmitati, non præjudicando juſſioni. Unde ipſe [a] dixit [b]: *Non ut confundam vos, hæc ſcribo; ſed ut filios meos chariſſimos moneo:* quid habet quæſtionis, ubi ait: *Ego dico, non Dominus.* item, ubi ait [c]: *Ecce ego Paulus dico vobis, quia ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit?* Numquid etiam hìc dixit: Ego dico, non Dominus? Non ſunt itaque iſta ſimilia: quia etiam illa, quæ jubet Dominus, non eſt indignum, neque contrarium, ſi eadem monet Apoſtolus. Monemus enim, quos charos habemus, ut faciant Domini præcepta, vel juſſa. Cùm verò [d] ait: *Ego dico, non Dominus;* ſatis oſtendit Dominum non prohibere quod ipſe prohibebat. Prohibuiſſet autem Dominus, ſi eſſet illicitum. Ergo ſecundùm ea, quæ ſuprà diu diximus, multúmque verſavimus, licitum erat per juſtitiam: ſed etiam licitum non erat faciendum propter liberam benevolentiam. §. 6. Tu verò [e], cui placet ita non licere, quod non vetat Dominus, ſed Apoſtolus, quemadmodum non licet, quod vetat Dominus; cùm exponere voluiſſes, quid ſibi vellet, quod ait: *Ego dico, non Dominus:* cùm alloqueretur fideles, quibus eſſent conjuges infideles; dixiſti, quia Dominus juſſit, ne conjugia ſibimet diverſæ Religionis copularentur: & ipſum adhibuiſti teſtimonium Domini dicentis [f]: *Non accipies uxorem filio tuo de filiabus alienigenarum, ne traducat eum poſt Deos ſuos, & pereat anima ejus.* Addidiſti etiam verba Apoſtoli, ubi ait [g]: *Mulier alligata eſt, quamdiu vir ejus vivit: quòd ſi mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt: cui vult, nubat: tantum in Domino.* Quod ita expoſuiſti, ut adjungeres, id eſt, Chriſtiano. Deinde ſecutus es, & addidiſti [h]: Hoc eſt ergo Domini præceptum tam in veteri, quàm novo Teſtamento, ut non niſi unius Religionis & fidei conjugia ſibi maneant copulata. Si hoc ergo eſt Domini præceptum tam in veteri Teſtamento, quàm in novo, & hoc jubet Dominus, hoc docet Apoſtolus, ut non niſi unius Religionis, & fidei maneant copulata conjugia;

[l] Beda 1. *Cor.* 7. Pann. *l.* 6. *c.* 101. [m] Sup. *eâd. in princip.* [n] *Rom.* 14. [o] 1. *Cor.* 7. [p] *al.* quando. [q] *Ibid.*

[r] Ibid. *c.* 19. [ſ] 1. *Cor.* 7. [t] 1. *Cor.* 7. [u] *al.* aliud. [x] Ibid. *c.* 20. [y] *Lib.* 1. *de ſerm. Domini, c.* 14. [z] 1. *Cor.* 7. [a] *al.* ſi. [b] 1. *Cor.* 4. [c] *Gal.* 5. [d] *al.* ergo. [e] Ibid. *c.* 21. [f] *Deut.* 7. [g] 1. *Cor.* 7. [h] *al.* aiſti.

quare contra hoc Domini juſſum, contra doctrinam ſuam, contra præceptum veteris, & novi Teſtamenti jubet Apoſtolus α [i], ut diverſæ fidei conjugia maneant copulata? Quia Paulus, inquis, gentium Prædicator, & Apoſtolus jam in conjugio poſitos non ſolùm monet, ſed etiam jubet, ut ſi unus aut una è conjugibus credidiſſet, alterum, vel alteram non credentem, ſecum tamen habitare conſentientem non dimitteret. His verbis [k] tuis aliud hoc eſſe, aliud illud, ſatis evidenter oſtendis. Illud enim de his conjugiis agitur, quæ ſibi primitùs copulantur, ne nubat femina non [l] ſuæ Religionis viro, vel ne vir talem ducat uxorem: id enim (ut dicis) jubet Dominus, docet Apoſtolus, utrumque præcipit Teſtamentum. Hoc autem diverſum eſſe quis abnuat, ubi agitur non de conjungendis, ſed de conjunctis? Ambo quippe unius ejuſdémque infidelitatis fuerunt, quando conjuncti ſunt: ſed Evangelium cùm veniſſet; alter vel altera ſine altero credidit. Si ergo aliud eſt hoc (quod ſine ſcrupulo ullius dubitationis apparet) cur fidelem cum infideli in conjugio permanere non & Dominus, ſicut Apoſtolus jubet? Niſi fortè loco iſto vacat, quod tam fidenter ipſe Apoſtolus ait [m]: *An vultis experimentum accipere ejus, qui in me loquitur Chriſtus?* Et utique Dominus eſt Chriſtus. §. 6. Intelligiſne, quid dicam? An in hoc explanando aliquantò diligentiùs immorabor? Attende, ut rem ipſam tamquam in conſpectu conſiderandam planiore ſermone ponamus. Ecce conjuges duo unius infidelitatis fuerunt, quando conjuncti ſunt. Nulla de his quæſtio eſt, quæ pertineat ad illam Domini juſſionem, doctrinámque Apoſtolicam, & præceptum veteris, & novi Teſtamenti, quo prohibetur fidelis cum infideli conjugium copulare. Jam ſunt conjuges, & ambo adhuc ſunt infideles: adhuc tales ſunt, quales fuerunt, antequam jungerentur, qualéſque conjuncti ſunt. Venit Evangelii Prædicator, credidit eorum unus, aut una: ſed ita ut infidelis cum fideli habitare conſentiat. Jubet fideli Dominus, ne infidelem dimittat, an non jubet? ſi dixeris, jubet, reclamat Apoſtolus: *Ego dico, non Dominus.* Si dixeris, non jubet, cauſam requiro. Neque illam mihi reſponſurus es, quam tuis literis indidiſti, quia Dominus prohibet fideles infidelibus jungi. Hic enim nullo modo eſt iſta cauſa: de jam junctis loquimur, non de jungendis. Si ergo tu cauſam non inveniſti, cur non vetet Dominus, quod vetat Apoſtolus: (cernis enim jam, ut exiſtimo, non eſſe ipſam, quam eſſe putaveras) vide, ne fortè illa ſit, quæ mihi viſa eſt & tunc proferenda, & nunc defendenda: ut ſcilicet illud intelligamus dicere Dominum, quod habet coram illo nullo modo tranſgredienda juſtitia, id eſt, quod ita jubet, aut vetat, ut aliud facere omnino non liceat.

¶ Corr. Rom. α *Jubet Apoſtolus.*] Quæ ſequuntur uſque ad verſ. *jam in conjugio*, addita ſunt ex B. Auguſtino: quemadmodum & in extremo à verſ. *vide ne fortè*, uſque ad finem, ut ſit perfecta ſententia. Multa autem ſunt emendata ex eodem originali cum manuſcriptis etiam exemplaribus, & Beda collato.

[i] 1. *Cor.* 7.
[k] *Sent.* 4. *diſt.* 39.
[l] *al.* niſi.
[m] 2. *Cor.* 13.

Gratian. 4. *Pars.* „ Contra invenitur

X. In Concilio Toletano IV. *c.* 62. [an. 633. *in Hiſpania.*]

Niſi ad fidem Judæus acceſſerit, ſeparetur ab uxore fideli.

Judæi, qui Chriſtianas mulieres in conjugio habent, admoneantur ab Epiſcopo civitatis ipſius, ut ſi cum eis permanere cupiunt, Chriſtiani efficiantur. Quòd ſi admoniti noluerint; ſeparentur: quia non poteſt infidelis in ejus permanere conjunctione, quæ jam in Chriſtianam tranſlata eſt fidem. Filii autem, qui ex talibus nati exiſtunt, fidem, atque conditionem matris ſequantur. Similiter & hi, qui procreati ſunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus viris, Chriſtianam ſequantur religionem, non Judaicam ſuperſtitionem.

Gratian. „ Verùm hoc ideò ſtatutum eſt, ne dum fidelis ſalutem quærit infidelis; potiùs ipſe cum ea infidelitatis perditionem inveniat. Unde tam de filiis Judæorum, quàm de ceteris ad fidem venientibus, ut infidelium conſortia evitent, ſtatutum eſt

XI. In eodem Concilio, *c.* 59. [an. 633. *ibid.*]

A parentum infidelium ſeparentur conſortio fideles filii, ne eorum involvantur erroribus.

Judæorum filios [n], vel filias, ne parentum ultrà involvantur erroribus, ab eorum conſortio ſeparari decernimus, deputatos [o] aut Monaſteriis, aut Chriſtianis viris, aut mulieribus Deum timentibus, ut ſub eorum converſatione cultum fidei diſcant; atque in melius inſtituti tam in moribus, quàm in fide proficiant.

[n] Burch. *l.* 4. *c.* 83. Ivo, *p.* 1. *c.* 277. Pann. *l.* 1. *c.* 73.
[o] *al.* deputandos.

XII. *Item* in eodem, *c.* 61. [an. 633. *ibid.*]

Judæis ad fidem venientibus cum infideli nulla ſit communio.

Sæpe Malorum [p] conſortia etiam Bonos corrumpunt: quantò magis eos qui ad vitia proni ſunt? Nulla igitur ultrà communio ſit Hebræis ad fidem Chriſtianam tranſlatis, cum his, qui adhuc in veteri ritu conſiſtunt: ne fortè eorum participatione [q] ſubvertantur. Quicumque ergo ex his, qui baptizati ſunt, amodò Infidelium conſortia non vitaverint: & hi Chriſtianis donentur, & illi publicis cædibus deputentur.

[p] Burch. *l.* 4. *c.* 84. Ivo, *p.* 1. *c.* 278. Pann. *l.* 1. *c.* 74.
[q] *al.* participio.

XIII. *Item* ex sexta Synodo, *c.* 11 [r]. [an. 692. *Conſtantinopoli.*]

Cum Judæis nec manducandum, nec habitandum, nec ab eis medicamentum accipiendum eſt.

Nullus eorum [f], qui in ſacro ſunt Ordine, aut Laicus azyma Judæorum manducet, aut cum eis habitet, aut aliquem eorum in infirmitatibus ſuis vocet, aut medicinam ab eis percipiat, aut cum eis in balneo lavet. Si verò quiſquam hoc fecerit; ſi Clericus eſt, deponatur: ſi Laicus, excommunicetur.

[r] *Apoſtolorum c.* 69.
[f] Ivo, *p.* 13. *c.* 116.

XIV. *Item* ex Concilio Agathensi, *c.* 40 [t]. [an. 506. *in Gallia.*]

Clerici, ſive Laici vitent Judæorum convivia, nec eos ad ſua conſortia recipiant.

Omnes deinceps [u] Clerici, ſive Laici, Judæorum convivia evitent: nec eos ad convivium quiſquam accipiat [z]: quia cùm apud Chriſtianos communibus cibis non utantur; indignum, atque ſacrilegum eſt eorum cibos à Chriſtianis ſumi; cum ea, quæ Apoſtolo [x] permittente nos ſumimus, ab illis judicentur immunda: ac ſic inferiores incipiant eſſe Chriſtiani, quàm Judæi; ſi nos, quæ ab illis apponuntur utamur: illi verò à nobis oblata contemnant.

¶ Pith. [z] *Accipiat.*] 3. V. C. *excipiat.*

[t] Concord. Veneticum, *c.* 12.
[u] Ivo, *p.* 13. *c.* 117.
[x] 1. *Tim.* 4.

Gratian. 5. *Pars.* „ Ex his itaque evidenter colligitur, conjugium eſſe inter Infideles. Illud verò Apoſtoli [y]: *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt:* non ita intelligendum eſt, ut quidquid fit ab Infidelibus, credatur eſſe peccatum: ſed omne, quod, contra conſcientiam fit, ædificat ad gehennam. Unde Ambroſius α. [Peccatum eſt, quod aliter fit, quàm probatum eſt.] §. 1. Item Auguſtinus β ſuper eumdem locum. [Omne, quod aliter fit, quàm probatum eſt, peccatum eſt: non tamen omne, quod fit cum fide, bonum eſt. Ignorantia enim, quæ eſt ex culpa, nocet.] Hinc etiam Apoſtolus ait [z]: *Beatus, qui non judicat ſemetipſum in eo, quod probat;* id eſt, qui non facit damnabilem γ ſemetipſum aliter faciendo, quàm probet eſſe faciendum. Vel, omne, quod non eſt ex fide, dicitur eſſe peccatum: quia quidquid ea fide non fit, ut ad æternam valeat ſalutem, inutile reputatur apud Dominum. Unde Auguſtinus ait [a]. [Omnis Infidelium vita peccatum eſt: nec valet eſſe bonum, quod fit abſque Deo δ. Ubi enim deeſt agnitio æternæ, & incommutabilis veritatis, falſa virtus eſt etiam in optimis moribus.] §. 2. Item cùm dicitur [b]: non eſt vera pudicitia hominis infidelis cum conjuge ſua;] negatur pudicitia eſſe vera, quantùm ad effectum, ad præmium videlicet æternæ ſalutis. Sicut enim apud Hæreticos Sacramenta negantur eſſe vera, non quantùm ad formam, ſed quantùm ad virtutem: ſic & Virtutes negantur eſſe veræ apud Infideles; non quin veræ in eis ſint, juxta illud Hieronymi: [virtutibus ε Romani promeruerunt Imperium;] ſed quia effectu carent æternæ ſalutis. §. 3. Item illud Ambroſii [c]. [Non eſt putandum matrimonium, quod extra Dei decretum factum eſt: ſed cùm cognoſcitur, eſt emendandum.] non oſtendit conjugium non eſſe inter Infideles. Nullo enim Domini præcepto Gentiles prohibentur conjungi gentilibus. Nec ergo eorum conjugium extra Dei decretum fit. Illa itaque autoritate jubentur ſeparari ab invicem, qui contra Dei, vel Eccleſiæ decretum copulati ſunt: utpote infideles cum fidelibus, vel conſanguinei cum conſanguineis, vel affines cum affinibus. Hi omnes, ſi ſibi invicem copulati fuerint; ſeparandi ſunt. Hinc etiam

[y] *Rom.* 14.
[z] *Ibid.*
[a] *In lib. Sent. ipſius, & Proſperi, c.* 106. *paulò aliter.*
[b] Sup. *ead. in princ. & c. ſic enim.*
[c] Sup. *ead. in principio.*

¶ Corr. Rom. α *Unde Ambroſius.*] Referuntur verba Gloſſæ ordinariæ in eum Pauli locum. Verba autem Ambroſii in eumdem locum ſunt hæc: *Rectè peccatum appellat, quod aliter fit, quàm probatum eſt.*

β *Item Auguſtinus.*] Hæc non ſunt inventa apud B. Auguſtinum: ſed à verſ. *non omne*, uſque ad verſ. *nocet*, ſunt ex eadem Gloſſa ordinaria ibidem.

γ *Damnabilem.*] In Gloſſa interlineari ibidem hæc leguntur, *qui non facit ſe damnabilem nocendo aliis de ſuo bono.*

δ *Abſque Deo.*] Apud B. Auguſtinum, & in Gloſſa ordinaria legitur, *& nihil eſt bonum ſine ſummo bono.* Reliqua verò ut apud Gratianum.

ε *Virtutibus.*] Hæc non ſunt reperta apud B. Hieronymum. Sententia elici poteſt ex B. Auguſtino in quinto de civitate Dei, *c.* 12. *uſque ad* 15.

XV. Idem Ambrosius in libro de Patriarchis, *lib.* 1. *de Abraham c.* 9. [c. an. 387. *Mediolani.*]

Fideles Infidelibus non ſunt conjugio copulandi.

Cave [d] Chriſtiane, Gentili, aut Judæo filiam tuam tradere. Cave, inquam, Gentilem, aut Judæam, atque alienigenam, hoc eſt hæreticam, & omnem alienam à fide tua uxorem accerſas tibi. Prima conjugii fides, caſtitatis gratia eſt. &

[d] *Sent.* 4. *diſt.* 39.

infrà. §. 1. Si Christiana sit, non est satis: nisi ambo initiati sitis Sacramento Baptismatis. Simul ad orationem nocte vobis surgendum est, & conjunctis precibus obsecrandus Deus.

e Et in Laodicensi, c. 31.

XVI. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 67 e. [an. 506. *in Gallia.*]

Cum Hæreticis Catholici non misceant conjugia.

f Burch. *l.* 9. *c.* 78. Ivo, *p.* 8. *c.* 204. g *al.* omnibus.

NOn oportet f cum hominibus g Hæreticis miscere connubia, & vel filios, vel filias dare, sed potiùs accipere; si tamen se profiteantur Christianos esse futuros, & Catholicos.

h *al.* Verbenensi.

XVII. *Item* EX CONCILIO URBANENSI 2 h. [imò Arvernensi, *c.* 6. an. 535. *ibid.*]

Christiana communione careat, qui Judaicæ pravitati conjugali se vinculo sociat.

i *Sent. ibid.*

SI quis Judaicæ i pravitati conjugali societate jungitur, sive Christiana Judæo, sive Judæa Christiano mulier 3 carnali consortio misceatur: quicumque eorum tantum nefas admisisse cognoscitur 4, à Christiano 5 cœtu, atque convivio, & à communione Ecclesiæ protinùs 6 segregetur.

¶ CORR. ROM.] Eadem sententia quibusdam verbis mutatis habetur in Concilio Arvernensi, *c.* 6. Et similia sunt in Aurelianensi II. *c.* 19.

¶ PITH. 2 *Urbanensi.*] *Arvernensi cap.* 4.
3 *Judæa Christiano mulier.*] V. C. *Judæus, Christianæ mulieri.*
4 *Cognoscitur.*] V. C. *dignoscitur.*
5 *Christiano.*] V. C. *Christianorum cui sociatur.*
6 *Protinùs.*] Deest in V. C.

GRATIAN. k Sup. *eâd. in principio.*

" ITEM illud Augustini k, [Non est ratum conjugium, quod sine Deo est,] non negat conjugium esse inter Infideles. Conjugium enim aliud est Legitimum, & non ratum: aliud Ratum, & non legitimum: aliud Legitimum & ratum. Legitimum conjugium est, quod Legali institutione, vel provinciæ moribus contrahitur. Hoc inter Infideles ratum non est; quia non est firmum, & inviolabile α conjugium eorum. Dato enim libello repudii, licet eis recedere ab invicem, & aliis copulari lege fori, non lege poli, quam non sequuntur. Inter fideles verò Ratum conjugium est; quia conjugia semel inita inter eos, ulteriùs solvi non possunt. Horum quædam sunt legitima, veluti cùm uxor à parentibus traditur, à sponso dotatur, & à Sacerdote benedicitur. Hæc talia conjugia, legitima & rata appellantur. Illorum verò conjugia, qui contemptis omnibus illis solennitatibus solo affectu aliquam sibi in conjugem copulant; hujusmodi conjugium non legitimum, sed ratum tantummodo esse creditur. "

¶ CORR. ROM. α *Inviolabile.*] Sic in omnibus vetustis exemplaribus, quæ collata sunt. In vulgatis legebatur, & *ideò violabile.*

AN LICEAT HUIC ALIAM DUCERE PRIORE VIVENTE.

QUÆSTIO II.

GRATIAN.

" QUòD verò uxore vivente alteram ducere non possit α, testatur Scriptura β, dicens: [Alioquin si discedit ab invicem, & volentes cohabitare dimittitis, & aliis vos copulaveritis; adulteri eritis, & filii vestri, qui posteà nascentur, erunt immundi, id est, spurii.] "

¶ CORR. ROM. α *Non possit.*] In vulgatis sequebantur hæc, *qui infidelem dimisit:* quæ in manuscriptis exemplaribus non habentur.

β *Scriptura.*] Hæc non sunt verba ipsa Scripturæ, sed in Glossa ordinaria ex Ambrosio ad ea verba 1. *Cor.* 7. *Alioquin filii vestri*, &c. hæc leguntur: *Si dimittitis, invicem volentes cohabitare, & aliis vos copulatis; adulteri estis: & filii vestri spurii, & ideò immundi.*

a Sup. *eâd. q.* 1. *si quis.* Concor. Tribur. Conc. *c.* 39. *Sent.* 4. *dist.* 39. Burch. *l.* 9. *c.* 61. Ivo, *p.* 8. *c.* 197. Pann. *l.* 6. *c.* 98.

I. *Item* EX CONCILIO MELDENSI, *c.* 1. [fortè an. 845. *in Gallia.*]

Non potest quis post Baptismum alteram ducere, vivente ea, quæ ante Baptismum sibi fuerit virgo copulata.

SI quis habuerit a uxorem virginem ante Baptismum, vivente illa post Baptismum alteram habere non potest. Crimina enim in Baptismo solvuntur, non conjugia.

GRATIAN. " CONTRA autem testatur dicens

II. GREGORIUS α. [imò Hilarius Diaconus c. an. 384.]

Licet Fideli aliam ducere uxorem, quam β Christianæ fidei odio infidelis dimittit.

b *Sent.* 4. *dist.* 39. Gloss. 1. *Cor.* 7. ad illud: *non est enim frater.* c *al.* quæ.

SI Infidelis b discedit odio Christianæ fidei; discedat. Non est enim frater, aut soror subjectus servituti in hujusmodi.] Non est enim dimisso peccatum propter Deum, si alii se copulaverit. Contumelia quippe Creatoris solvit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur. Infidelis autem discedens, & in Deum peccat, & in matrimonium: nec est ei fides servanda conjugii: quia c propterea discedit, ne audiret Christum, Deum γ esse Christianorum conjugiorum.

¶ CORR. ROM. α *Gregorius.*] Hæc non sunt inventa apud B. Gregorium: sed apud B. Ambrosium ad *c.* 7. 1. *Corinthiorum*, eadem ferè leguntur pleniùs, atque aptiùs exposita.

β *Quam.*] Sic etiam in vetustis: sed si legeretur, *quem*, magis videretur respondere verbis ipsius Capitis.

γ *Christum Deum.*] In loco indicato est, *ne audiret autorem esse Christianorum Deum conjugii.*

GRATIAN. d *Sent.* 4. *dist.* 39. e *al.* superinducere.

" HIc distinguendum est d, aliud esse, dimittere volentem cohabitare, atque aliud, discedentem non sequi. Volentem enim cohabitare licet quidem dimittere, sed non ea vivente aliam superducere e: discedentem verò sequi non oportet, & ea vivente aliam ducere licet. Verùm hoc non nisi de his intelligendum est, qui in infidelitate copulati sunt. Ceterùm, si ad fidem uterque conversus est, vel si uterque fidelis matrimonio junctus est, & procedente tempore alter eorum à fide discesserit, & odio fidei conjugem dereliquerit; derelictus discedentem non comitabitur: non tamen illa vivente alteram ducere poterit: quia ratum conjugium fuerat inter eos; quod nullo modo solvi potest. "

AN SIT REPUTANDUS DIGAMUS, QUI ANTE BAPTISMUM HABUIT UNAM, ET POST BAPTISMUM ALTERAM.

QUÆSTIO III.

GRATIAN.

" UTRùm verò bigamus sit reputandus, qui ante Baptismum habuerit unam, & post Baptismum alteram, autoritate Hieronymi patet. Ait enim "

I. IDEM HIERONYMUS, super Epistolam Pauli ad Timotheum. [fortè an. 390. *in Palæstina.*]

Non est bigamus, qui ante Baptismum habuerit unam, & post Baptismum alteram.

a Sup. *dist.* 26. *unius.*

OPortet a Episcopum unius uxoris esse virum. Verùm hoc post Baptismum. Ceterùm, si ante Baptismum habuit unam, & post Baptismum habuerit aliam; non est reputandus bigamus: cui prorsùs innovato per Baptismum omnia vetera sunt dimissa.

¶ CORR. ROM.] Sententia hujus Capitis habetur suprà *dist.* 26. *c. unius*, ex Glossa ordinaria primæ ad Timotheum *c.* 3. Beatus autem Hieronymus hanc rem, & in Epistola ad Titum *c.* 1. attigit, & in Epistola ad Oceanum copiosè tractavit.

AUGUSTINUS verò contrà testatur, & Innocentius. Ait enim

II. AUGUSTINUS super Epistolam Pauli ad Titum. [an. 401. *in Africa.*]

Non debet fieri Episcopus, qui ante Baptismum habuerit unam, & post Baptismum alteram.

b Sup. *dist.* 26. *acutiùs.*

ACutiùs verò b intelligunt, qui nec eum ordinandum censuerunt, qui ante Baptismum habuerit unam, & post Baptismum alteram. In Baptismate enim crimina abolentur, non fœderatio conjugii dissolvitur. Sicut illa, quæ Catechumena vitiata est, inter Dei Virgines consecrari non potest; sic qui ante Baptismum habuit unam, & post Baptismum alteram, non nisi bigamus est reputandus. Amisit enim quiddam non ad vitæ meritum, sed ad signaculi Sacramentum.

¶ CORR. ROM.] Sententia hujus Capitis habetur in collectaneis Bedæ, & Glossa ordinaria *ad c. primum* Epistolæ ad Titum, ut suprà 26. *dist. c. acutiùs.*

GRATIAN. c Sup. *dist.* 26. *deinde*, & sup. *eâd. q.* 1. *numquid.*

" ITEM Innocentius c Rufo, & Eusebio Episcopis Macedoniæ multis argumentis probat talem bigamum reputari. Quia ergo iste, cujus causa in præsenti agitur, ante Baptismum habuit unam, & post Baptismum alteram; bigamus judicatur: & licèt vitæ merito, & industriæ scientiâ polleat; tamen in Episcopum ordinari non potest. "

CAUSA XXIX.

GRATIAN.

" CUIDAM mulieri Nobili nunciatum est, quòd à filio cujusdam nobilis petebatur in conjugem: præbuit illa assensum. Alius verò quidam ignobilis, atque servilis conditionis, nomine illius, seipsum obtulit, atque eam in conjugem accepit. Ille, qui priùs sibi placuerat, tamdem venit, eámque sibi in conjugem petit. Illa se delusam conqueritur, & ad prioris copulam aspirat.

I. Hic primùm quæritur, an sit conjugium inter eos.

II. Secundò, si priùs putabat hunc esse liberum, & posteà deprehendit illum esse servum; an liceat ei statim ab illo discedere. "

AN SIT CONJUGIUM, UBI ERROR INTERVENIT PERSONÆ.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. [a] XXVII. q. 2. in princ.

QUòD autem conjugium sit inter eos, probatur hoc modo. Conjugium [a] sive matrimonium est viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens. Item. Consensus utriusque matrimonium facit. Quia ergo isti conjuncti sunt, ut individuam vitæ consuetudinem conservarent, quia uterque consensit in alterum; conjuges sunt appellandi. §. 1. His ita respondetur. Consensus est duorum, vel plurium sensus in idem. Qui autem errat, non sentit: non ergo consentit, id est, simul cum aliis sentit. Hæc autem erravit: non ergo consensit; non itaque conjunx est appellanda: quia non fuit ibi consensus utriusque: sine quo nullum matrimonium esse potest. Sicut enim qui ordinatur ab eo, quem putat esse Episcopum, & adhuc est Laicus; errat, nec vocatur ordinatus, immò ab Episcopo adhuc est ordinandus; sic ista errans nulli est copulata conjugio: immò adhuc est copulanda. §. 2. Ad hæc, non omnis error consensum evacuat. Qui enim accipit in uxorem, corruptam, quam putat virginem, vel qui accipit meretricem, quam putat esse castam; uterque errat: quia ille corruptam existimat virginem, & iste meretricem reputat castam. Numquid ergo dicendi sunt non consensisse in eas? aut dabitur utrique facultas dimittendi utramque, & ducendi aliam? Verum est [b], quòd non omnis error consensum excludit: sed error alius est personæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error personæ est, quando hic putatur esse Virgilius, & ipse est Plato. Error fortunæ, quando hic putatur esse dives, qui est pauper; vel econverso. Error conditionis, quando putatur esse liber, qui servus est. Error qualitatis, quando putatur esse bonus, qui malus est. Error fortunæ, & qualitatis conjugii consensum non excludit. Error verò personæ, & conditionis, conjugii consensum non admittit. Si quis enim pacisceretur se venditurum agrum Marcello, & posteà veniret Paulus dicens se esse Marcellum, & emeret agrum ab illo; numquid cum Paulo convenit iste de pretio, aut dicendus est agrum sibi vendidisse? Item si quis promitteret se venditurum mihi aurum; & pro auro offerret mihi orichalcum, & ita me deciperet; numquid diceret consensisse in orichalcum? Numquam volui emere orichalcum: nec ergo aliquando in illud consensi, quia consensus non est nisi voluntatis. Sicut ergo hìc error materiæ excludit consensum, sic & in conjugio error personæ. Non enim consensit in hunc, sed in eum, quem putabat esse.

§. 3. Sed objicitur. Jacob [c] non consenserat in Liam, sed in Rachel: septem siquidem annis pro Rachel servierat. Cùm ergo eo ignorante Lia esset sibi supposita; non fuit conjugium inter eos, si error personæ consensum excludit: quia ut dictum est, non in eam consenserat, sed in Rachel. His ita respondetur. Consensus alius est præcedens, alius subsequens. Præcedit consensus, quando ante carnalem copulam in individuam vitæ consuetudinem uterque consentit: subsequitur, quando post concubinalem, sive fornicarium coitum consentiunt in idem. Jacob ergo & Liam non fecit conjuges præcedens consensus, sed subsequens: nec tamen ex primo concubitu fornicarii judicantur, cùm ille maritali affectu eam cognoverit; & illa uxorio affectu sibi debitum persolverit, putans lege primogenitarum, & paternis imperiis se sibi jure copulatam. §. 4. Quòd autem error personæ nonnullos excuset, autoritate illa probatur, quâ soror uxoris, utroque inscio, sorore videlicet & marito, in lectum [d] ejus ivisse, & à viro suæ sororis cognita perhibetur: quæ cùm sine spe conjugii perpetuò manere censeatur; ille tamen, qui cognovit eam per ignorantiam, excusatur. Aliter etiam hoc probatur. Diabolus [e] nonnumquam se in Angelum lucis transformat: nec est periculosus error, si tunc creditur esse bonus, cùm se bonum simulat. Si ergo tunc ab aliquo simplici quæreret, an suæ beatitudinis vellet esse particeps; & ille responderet, se in ejus consortium velle transire: numquid dicendus est consensisse in consortium Diabolicæ damnationis, an non potiùs in participationem æternæ claritatis? Item, si quis Hæreticorum, nomine Augustini, vel Ambrosii, vel Hieronymi, alicui Catholicorum seipsum offerret, atque ad suæ fidei eum imitationem provocaret; si ille præberet assensum, in cujus fidei sententiam diceretur consensisse [f]? non in Hæreticorum sectam, sed in integritatem Catholicæ fidei, quam ille Hæreticus se mentiebatur habere. Quia ergo hæc persona decepta errore, non in hunc, sed in eum, quem iste se mentiebatur esse, consensit; patet, quòd ejus conjunx non fuerit. §. 5. Error fortunæ, & qualitatis non excludit consensum: veluti, si quis consentiret in Prælaturam alicujus Ecclesiæ, quam putaret esse divitem, & illa esset minùs copiosa; quamvis hìc deciperetur errore fortunæ, non tamen posset renunciare Prælaturæ acceptæ. Similiter, quæ nubit pauperi, putans illum esse divitem, non potest renunciare priori conditioni, quamvis erraverit. Error qualitatis non excludit similiter consensum: utpote si quis emerit agrum, vel vineam, quam putabat esse uberrimam: quamvis iste erraret in qualitate rerum, rem minùs fertilem emendo; non potest tamen venditionem rescindere. Similiter, qui ducit in uxorem meretricem, vel corruptam, quam putat esse castam, vel virginem, non potest eam dimittere, & aliam ducere.

[b] Sent. 4. dist. 30.
[c] Gen. 29.
[d] Inf. XXXIV. q. 1. & 2. c. in lectum.
[e] 2. Cor. 11.
[f] al. cessisse.

SI MULIER PRIUS PUTABAT HUNC ESSE LIBERUM, ET POSTEA DEPREHENDERIT ILLUM ESSE SERVUM, AN LICEAT EI STATIM AB ILLO DISCEDERE.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. 1. Pars.

SECUNDA Quæstio proposita est de conditione, an liceat mulieri dimittere eum, quem putabat liberum, si posteà illum invenerit servum. Quòd verò mulieri non liceat à servo discedere, multis rationibus videtur posse probari. In Christo [a] enim Jesu nec est Judæus, nec Græcus, nec servus, neque liber: ergo nec in conjugio Christianorum. Eadem enim Lege in fide Christi uterque regitur. Indifferenter enim ab Apostolo dicitur omnibus [b]: *Qui vult nubere, nubat in Domino.* Et iterum: *mulier nubat cui vult: tantùm in Domino.* Non præcipitur, ut ingenua nubat ingenuo, ancilla servo: sed quælibet earum, cui vult, nubat, dummodo in Domino.

[a] Gal. 3.
[b] 1. Cor. 7.

I. *Item* JULIUS Papa, c. 4. [c. an. 345. *Romæ.*]

Licet servo matrimonia contrahere.

OMnibus nobis [c] unus est pater in Cælis, & unusquisque dives & pauper, liber & servus, æqualiter pro se, & pro animabus eorum rationem reddituri [d] sunt. Quapropter omnes, cujuscumque conditionis sint, unam Legem (quantùm ad Deum) habere non dubitamus. Si autem omnes α unam Legem habent; ergo sicut ingenuus dimitti non potest, sic nec servus semel conjugio copulatus ulteriùs dimitti poterit.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc apud Burchardum & Ivonem sequitur post ultima verba Capitis, *si quis ancillam, infrà ead.*

α *Si autem omnes.*] Hæc usque ad finem habentur quidem in Pannormia, sed non apud Burchardum & Ivonem, videnturque ipsius Collectoris.

[c] Burch. l. 9. c. 18. Ivo, p. 8. c. 156. Pann. l. 6. c. 38.
[d] al. daturi.

II. *Item* ZACHARIAS Papa [e] [1]. [imò Theodorus, c. an. 680. *in Anglia.*]

Ancillam in matrimonio susceptam viro dimittere non licet.

SI quis liber [f] ancillam in matrimonium acceperit, non habet licentiam dimittere eam, (si [2] consensu amborum conjuncti sunt,) exceptâ α causâ fornicationis: sed una Lex deinceps erit per omnia & viro & feminæ.

¶ CORR. ROM. α *Exceptâ.*] Hinc usque ad finem non sunt in Capitularibus, neque apud Ivonem, qui illa citat. Magister verò sententiarum habet, *nisi ob fornicationem.*

¶ PITH. [1] *Papa.*] *Epistola Francis & Gallis directa.* Vide Adamum Bremens. *lib.* 1. *Chron. cap.* 5. Capitul. *lib.* 6. *cap.* 94.

[2] *Si.*] V. C. *si priùs.*

[e] Cap. l. 6. c. 94.
[f] Sent. 4. dist. 36. Ivo, p. 8. c. 53.

III. *Item* JULIUS Papa. [imò Justinianus, *l. si quis* 26. *C. de nupt.* c. an. 534. *Constantinopoli.*]

Inter patronum, & libertam constat esse matrimonium legitimum.

SI quis ancillam [g] suam libertate donaverit, & in matrimonium sibi sociaverit; dubitatur [h] apud quosdam, utrùm hujusmodi nuptiæ legitimæ esse videantur, an non. Nos itaque vetustam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima esse censemus [i]. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impium, & Legibus contrarium in tali copulatione fieri potest; quare prædictas nuptias inhibendas existimemus [k]?

[g] Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 18. Ivo, p. 8. c. 156. Pann. l. 6. c. 37.
[h] al. dubitabatur.
[i] al. censuimus.
[k] al. existimaverimus.

GRATIAN. 2. Pars.

HIS ita respondetur. Non negatur ingenuam posse nubere servo: sed dicitur, quòd si nescitur esse servilis conditionis; liberè potest dimitti, cùm servitus ejus fuerit deprehensa. Illud autem Apostoli & Julii Papæ intelligendum est de his, quorum conditio utrique nota est. Hujus autem conditio mulieri incognita erat: non ergo præmissis autoritatibus cogitur manere cum illo, sed liberum illi esse ostenditur vel manere, vel discedere. Unde statutum est

IV. IN CONCILIO apud Vermeriam, cui interfuit Rex Pipinus, *c.* 6. [an. 752. *in Gallia.*]

De eo, qui ancillam duxit in uxorem, quam putabat esse liberam.

SI quis ingenuus [l] homo uxorem ancillam alterius acceperit, & existimat, quòd ingenua sit; si ipsa femina fuerit posteà in servitute detecta α; si eam à servitute redimere potest, faciat: si non potest; si voluerit, aliam accipiat. Si autem ancillam eam scierat, & collaudaverat; prout β legitimam eam habeat. Similiter & mulier ingenua de servo alterius facere debet.

¶ CORR. ROM.] Scriptum est nomine totius Universitatis Lovaniensis ad S. D. N. Gregorium XIII. extare in Bi-

[l] Sent. 4. dist. 36. Burch. l. 9. c. 26. Ivo, p. 8. c. 164. Pann. l. 6. c. 41. & 111.

bliotheca B. Trudonis librum manuſcriptum ſub hoc titulo, *Excerpta Decretorum*, in quo inter alia capitula iſtius Concilii apud Vermeriam, habentur hoc & ſequens Caput.

α *Detecta.*]. Apud Magiſtrum legitur, *in ſervitutem dejecta:* Apud Burchardum verò, *inſervita:* quod verbum hac eadem notione habetur libro tertio Capitularium, *cap.* 28.

β *Prout.*] In aliquot vetuſtis codicibus eſt, *poſt ut*, itémque, *poſteà ut*; quemadmodum & apud Burchardum & Ivonem.

[m] Et Cap. *l.* 5. *c.* 18.

V. *Item* EX EODEM, *c.* 8 [m]. [imò ex Concilio Compendienſi *c.* 5. an. 756. *in Gallia.*]

Non licet mulieri dimittere, quem ſciens ſervum accepit in virum.

[n] 4. *Sent. ibid.* Burch. *l.* 9. *c.* 27. Ivo, *p.* 8. *c.* 52. & 165. Pann. *l.* 6. *c.* 42.

SI femina [n] ingenua acceperit ſervum, ſciens quòd ſervus eſſet; habeat eum: quia omnes unum patrem habemus in Cælis α. Una lex erit viro & feminæ.

¶ CORR. ROM. α *Quia omnes unum patrem h. in c.*] Verba hæc non ſunt in Capitularibus, neque apud Ivonem *par.* 8. *c.* 52. ubi ipſa citat Capitularia. Sunt tamen apud eumdem *c.* 164. ubi refert ex Concilio apud Vermeriam, quemadmodum nunc Gratianus.

VI. *Item* GREGORIUS *lib.* 6. *Epiſt.* 1. ſeu *c.* 165. ad Fortunatum Epiſcopum. [an. 596. *Româ in Campaniam.*]

Servitutis occaſione dimitti non valet; quæ poſt controverſiam ſtatûs ſe in libertatem aſſeruerit.

[o] *al.* acutiùs. [p] *al.* quam quia. *orig.* & *alio verborum ductu.*

CUjus rei causâ cum matre ſua huc compulſa anno præterito præſentium venerit latrix, Fraternitas tua cautiùs [o] novit: quia [p] ſcilicet maritus ſuus veſter Clericus ob hoc, quòd de ſervili fuerat conditione pulſata, à ſuo noſcitur eam removiſſe conſortio; vóſque hic poſitos aſſerunt promiſiſſe, ut ſi probare ſe liberam, adjuvante Domino, valuiſſet, ſuo eam vos conjugio reformaretis. Fraternitas igitur veſtra cognoſcat, quòd revelante Deo libertatis autore, approbata ſit libera: nulláque in ea macula ſervilis inventa eſt. His ergo cognitis, ſine mora aliqua ſuo per vos eam volumus marito reſtitui; nec ulteriùs idem vir ejus argumenta ſibi occaſionis [q] exquirat, quibus eam poſſit abjicere. Nam ſi à vobis (quod non credimus) minimè fuerit adimpletum, eámque recipere fortè diſtulerit; nos illud cognoſcatis cum diſtricta vindicta correcturos.

[q] *al.* aliqua occaſione.

GRATIAN. [r] Sup. *eâd.* *ſi femina.* [ſ] *Sent. ibid.*

CUM dicitur [r]: [ſciens illum ſervum,] datur intelligi, quòd ſi neſciret [ſ] illum ſervum eſſe, non cogitur cum eo manere. Quia ergo hæc & perſonæ, & conditionis dolum paſſa eſt; non cogitur adhærere ei, cujus fraude decepta eſt: ſi verò liberum acceperit, & ille, ut cauſam præſtet diſſidii, ſe alicujus ſervum fecerit; nec ille uxorem dimittere, nec illa ob vinculum conjugii in ſervitutem redigi poterit. Unde

VII. IN TRIBURIENSI CONCILIO. [an. 895. *in Germania.*]

Occaſione conditionis doloſè mutatæ, vir non diſcedat ab ea, quam libertatis tempore acceperit.

[t] *Sent.* 4. *diſt.* 36. Burch. *l.* 9. *c.* 75. Ivo, *p.* 8. *c.* 212. Pann. *l.* 6. *c.* 99.

PErlatum eſt [t] ad ſanctam Synodum, quòd quidam ingenuus ingenuam accepit uxorem, & poſt filiorum procreationem occaſione divortii cujuſdam ſervum ſe fecit, utrùm neceſſariò mulierem tenere debeat: & ſi tenuerit, utrùm illa quoque ſecundùm ſecularem Legem ſervituti ſubjici debeat, quæſitum eſt α. Judicatum eſt uxorem minimè debere dimitti, non tamen ob Chriſti legem mulierem in ſervitutem redigi: dum ille non ex conſenſu conjugis ſe ſervum fecerit, quem liberum ipſa maritum acceperat.

¶ CORR. ROM. α *Quæſitum eſt.*] Hæ duæ voces abſunt à ceteris Collectoribus præter Magiſtrum. Lex verò ſecularis, cujus hîc mentio fit, eſt inter leges Longobardorum, ut in Gloſſa dicitur.

GRATIAN.

QUÆRITUR etiam, ſi ſervus unius, alterius ancillam acceperit, an ſit conjugium inter eos. De his ita ſtatutum eſt

VIII. IN CONCILIO CABILONENSI II. *c.* 30 [u]. [an. 813. *in Gallia.*]

[u] Et in Cap. adjectis, *c.* 55.

Legitima ſervorum conjugia ſuâ autoritate domini non dirimant.

[x] *Sent. ibid.* B. Burch. *l.* 9. *c.* 29. Ivo, *p.* 16. *c.* 335. & *p.* 8. *c.* 167. Pann. *l.* 6. *c.* 40. [y] *al.* matrimonia. [z] *Matth.* 19.

DIctum eſt [x] nobis, quòd quidam legitima ſervorum conjugia [y] poteſtativâ quadam præſumptione dirimant, non attendentes illud Evangelicum [z]: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Unde nobis viſum eſt, ut conjugia ſervorum non dirimantur, etiam ſi diverſos dominos habeant; ſed in uno conjugio permanentes, dominis ſerviant ſuis. Et hoc in illis obſervandum eſt, ubi legalis conjunctio fuit, & per voluntatem dominorum.

CAUSA XXX.

GRATIAN.

QUIDAM populorum frequentiâ impeditus, filium ſuum de Baptiſmate ſuſcepit, dum crederet ſe alienum ſuſcipere: uxor autem ejus, dum callidè vellet ſuſcipere proprium; ſuſcepit alienum: quem vir adoptavit ſibi in filium, & ex uxore ſibi filia naſcitur, quam filio ſuo adoptivo, ſpirituali uxoris, dum uterque eſſet in cunabulis tradidit. Poſt triennium uxor moritur, & compater ejus relictam compatris uxoris ſuæ vir clàm ſibi deſponſavit: aliquantulùm temporis effluxit, & alius eam publicè duxit in uxorem.

I. Quæritur primùm, an uxori ſuæ debitum reddere valeat, qui proprium filium de ſacro Baptiſmate ſuſcepit.

II. Secundò, an ſponſalia contrahantur inter infantes.

III. Tertiò, an ſpirituales, vel adoptivi filii naturalibus copulari valeant.

IV. Quartò, an uxorem compatris uxoris ſuæ alicui ducere liceat.

V. Quintò, an clandeſtina deſponſatio manifeſtæ præjudicet.

AN UXORI SUÆ DEBITUM REDDERE VALEAT, QUI PROPRIUM FILIUM DE SACRO BAPTISMATE SUSCEPIT.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. 1. *Pars.*

QUÒD autem proprium filium in ſpiritualem ſibi transferens, uxori ſuæ debitum reddere non valeat; ratione, & autoritate probatur. Nulla enim autoritate permittitur, ut quis commatri ſuæ carnaliter copuletur. Hic autem uxorem ſuam ſibi commatrem effecit: non ergo illi ulteriùs carnaliter copulari poterit. Hinc ſcribit

I. DEUSDEDIT ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus Gordiano Hiſpalenſis α Eccleſiæ Epiſcopo, & fratri chariſſimo. [fortè c. an. 614.]

Separentur viri ab uxoribus, qui aliquo caſu natos propriòs coram Epiſcopo tenent.

[a] *Sent.* 4. *diſt.* 42. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Anſel. *l.* 10. *c.* 29. Burch. *l.* 17. *c.* 44. Ivo, *p.* 1. *c.* 305. Pann. *l.* 6. *c.* 127.

PErvenit ad nos [a] Diaconus veſter, Sanctitatis veſtræ Epiſtolam deferens, quòd quidam viri, & mulieres præterito ſabbato Paſchali die præ magno populorum incurſu neſcientes proprios filios ſuſcepiſſent ex lavacro ſancto. Cupis ergo ſcire, ſi pro tali accidenti ratione debeant viri, ac mulieres ad proprium uſum redire, an non. Nos verò mœſti ex hac re inquiſivimus priorum Patrum noſtrorum dicta. Invenimus autem in Archivis hujus Apoſtolicæ Sedis, jam talia contigiſſe in Eccleſiis Iſauriæ, Epheſiorum, ſimúlque Hieroſolymæ, aliarúmque civitatum β. Epiſcopis etiam earum civitatum ab hac Apoſtolica Sede volentibus ſcire, utrùm viri, ac mulieres redirent ad proprium torum, beatæ memoriæ ſanctiſſimi Patres, Julius, Innocentius, & Celeſtinus cum Epiſcoporum plurimorum, & Sacerdotum conſenſu [b] in Eccleſia Apoſtolorum Principis prohibentes talia perſcripſerunt, & confirmaverunt, ut nullo modo ſe in conjugio reciperent mulieres, ac viri, quicumque aliqua ratione [c] ſuſceperint natos proprios; ſed ſepararent ſe: ne ſuadente Diabolo tale vitium inoleſcat. Scitis, quia quomodo ſunt ſeptem dona Spiritûs Sancti; ita ſunt ſeptem dona Baptiſmi à primo γ pabulo ſacrati ſalis, & ingreſſu Eccleſiæ uſque ad confirmationem Sancti Spiritûs per Chriſma. Ab hoc ergo primo Spiritûs Sancti dono uſque ad ſeptimum nullus Chriſtianus ſuam commatrem in conjugium ſuſcipere debet. Et qui præſumpſerit; tamdiu vinculo anathematis religetur, donec pœnitentiam dignè egerit.

[b] *al.* conventu. [c] *al.* qui quacumque ratione.

¶ CORR. ROM. α *Hiſpalenſis.*] In fragmento hujus Epiſtolæ, quod eſt in tomis Conciliorum, legitur, *Hiſpaniarum:* apud Anſelmum verò, ac Burchardum, *Hiſpanienſis.*

β *Civitatum.*] Variè hic locus legitur in vetuſtis codicibus, & apud Collectores: aptatus autem præcipuè ex Anſelmo eſt.

γ *A primo.*] Idem factum eſt in hoc loco ex eodem Anſelmo, Burchardo, & fragmento Epiſtolæ. Similia etiam leguntur apud Petrum Damianum in invectione in Epiſcopum Monachos ad ſeculum revocantem.

II. *Item* EX CONCILIO apud Vermerias, *c.* 3 [d]. [imò apud Compendium *c.* 2. an. 756. *in Gallia.*]

[d] Et Capit. *l.* 5. *c.* 5. Et in Mogunt. I. *c.* 55.

Ab uxore ſeparetur, qui filiaſtrum ſuum coram Epiſcopo tenuit.

[e] *Sent. ibid.* Burch. *l.* 17. *c.* 22. Ivo, *p.* 1. *c.* 302. & *p.* 9. *c.* 80. Pann. *l.* 6. *c.* 125.

SI quis filiaſtrum [e], vel filiaſtram ſuam ante Epiſcopum tenuerit ad confirmationem; ſeparetur ab uxore ſua, & numquam aliam accipiat [1].

¶ CORR. ROM.] Burchardus & Ivo *parte* 9. *c.* 80. citant ex Concilio apud Vermerias, & ab Univerſitate Lovanienſi ſcriptum fuit in excerptis Decretorum Bibliothecæ B. Trudonis, citati ex eodem Concilio. Idem autem Ivo, *p.* 1. *c.* 302. & Magiſter ſententiarum citant ex Capitularibus, ubi extat *l.* 5. *c.* 5.

¶ PITH. [1] *Accipiat.*] Add. V. C. *Similiter & mulier.*

GRATIAN. 2. *Pars.*

ECONTRA verò ſcribit dicens

III. NICOLAUS Salonitano [f] Epiſcopo. [fortè c. an. 860. *Romæ.*]

[f] *al.* Salamonio.

Non ſeparetur à viro, quæ filiaſtrum ſuum de ſacro fonte levavit.

[g] *Sent.* 4. *diſt.* 42. Ivo, *p.* 1. *c.* 136. Pann. *l.* 6. *c.* 124.

NOſſe deſideras [g], utrùm mulier, quæ viri filium ex alia femina genitum de ſacro fonte levaverit, poſtmodum

poſſit cum eodem viro copulari. Quos ideò jungi poſſe decernimus, quia ſecundùm ſacros Canones, niſi amborum conſenſu, nullius Religionis obtentu debet conjunx dimittere conjugem. Pertinet autem ad ingens uxoris exitium, quæ habens odio virum, vel infirmitatem ejus non conſiderans, quaſi cauſâ pietatis operatur impietatem: maximè cùm Apoſtolus præcipiat [h]: *Nolite*, inquiens, *fraudare invicem, niſi ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterùm revertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram.* Ergo ſi non ex conſenſu utriuſque conjugis hoc factum eſſe probatur; non fraudentur invicem, ſed revertantur in idipſum: præſertim cùm dicat Apoſtolus: *Uxor ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: & vir poteſtatem ſui corporis non habet, ſed mulier.*

[h 1. *Cor.* 7.]

IV. *Item* EX CONCILIO CABILONENSI II. *c.* 31. [an. 813. *in Gallia.*]

Non ſeparetur à viro, ſed pœnitentiam agat, quæ filium ſuum coram Epiſcopo fraudulenter tenuit.

[i *Sent. ibid.* Burch. *l.* 17. *c.* 23. Ivo, *p.* 9. *c.* 81. Pann. *l.* 7. *c.* 65.]

DIctum eſt [i] nobis quaſdam feminas deſidioſè, quaſdam verò fraudulenter, ut à viris ſuis ſeparentur, proprios filios coram Epiſcopis ad confirmandum tenuiſſe. Unde nos dignum duximus, ut, ſi qua mulier filium ſuum deſidiâ, aut fraude aliqua coram Epiſcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam ſuam, aut propter fraudem; quamdiu vivet, agat pœnitentiam: à viro tamen ſuo non ſeparetur.

V. *Item* EX CONCILIO MOGUNTINENSI, *c.* 10. in clauſtro ſancti Albani habito. [imò Rabanus Archiepiſcopus, ad Heribaldum *c.* 20. an. 538. *è Germania in Galliam.*]

Separentur, & gravi pœnitentia plectantur, qui filiolam ſuam, vel ſpiritualem matrem ducunt in uxorem.

[k *Sent. ibid.* Burch. *l.* 17. *c.* 24. Ivo, *p.* 9. *c.* 82. Pann. *l.* 7. *c.* 66.]
[l *al.* cujus uxor.]
[m *al.* diſcidium.]

DE eo [k], quod interrogaſtis, ſi aliquis filiolam ſuam in uxorem duxit, & de eo, qui cum commatre ſpirituali concubuit, & de eo, qui filium ſuum baptizavit, & uxor ejus [l] eum de fonte ſuſcepit, hâc cauſâ, ut diſſidium [m] conjugii fieret, ſi poſteà in tali copulatione poſſint permanere: de talibus ſic reſpondendum eſt. Si filiolam, aut commatrem ſuam [2] aliquis in conjugium duxerit; ſeparandos eſſe judicamus, & gravi pœnitentia plectendos. Si autem conjuges legitimi, unus, aut ambo, ex induſtria fecerint, ut filium ſuum de fonte ſuſciperent; ſi innupti permanere voluerint, bonum eſt: ſin autem; gravis pœnitentia inſidiatori injungatur, & ſimul maneant: & ſi prævaricator conjugii ſupervixerit, acerrimâ pœnitentiâ mulctetur: & ſine ſpe conjugii maneat.

¶ PITH. [2] *Suam.*] Add. V. C. *ſpiritalem.*

VI. *Item* NICOLAUS Papa Rodulpho Bituricenſi Epiſcopo. [c. an. 864. *Româ in Galliam.*]

Non ſeparentur ab uxoribus, qui filiaſtros ſuos coram Epiſcopo tenent.

[n Ivo, *p.* 1. *c.* 304. Pann. *l.* 6. *c.* 126.]
[o *al.* ſi inſcientiâ ut aſſeritur, fit.]
[p *Pſal.* 24.]

DE his [n], qui filiaſtros ſuos ad Confirmationem coram Epiſcopis tenent, id eſt, qui filios uxoris ſuæ de viro priori, dum chriſmantur ab Epiſcopis, ſuper ſe ſuſtinent; ſi inſcientiâ [3], ſicut aſſeris, fiat [o]; licèt ſit peccatum, non tamen uſque ad ſeparationem conjugii [4] puniendum eſt: lugeant tamen, & dignâ pœnitentiâ hoc diluentes Domino dicant [p]: Delicta ignorantiæ noſtræ ne memineris.

¶ PITH. [3] *Inſcientiâ.*] V. C. *inſcitiâ.*
[4] *Conjugii.*] V. C. *conjugum.*

VII. *Item* JOANNES Papa VIII. Anſelmo Lemovicinæ Eccleſiæ Epiſcopo. [an. 879. *Româ in Galliam.*]

Non ſeparetur ab uxore, qui neceſſitatis cauſâ filium ſuum baptizavit.

[q *Sent. ibid.* Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Anſel. *l.* 10. *c.* 30. Ivo, *p.* 1. *c.* 306.]
[r *Prov.* 19. *juxta* LXX.]
[ſ *Matth.* 19.]
[t *al.* ſanctionem.]
[u *al.* regeneraturum.]

AD limina [q] Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum Principum hic præſens homo, nomine Stephanus orationis cauſâ veniens, noſtro Præſulatui ſuggerendo innotuit, quòd filium ſuum in extremo vitæ poſitum, necdum Baptiſmatis undâ lotum, abſentiâ ſcilicet Sacerdotum, neceſſitate cogente baptizaſſet, eúmque ipſe propriis manibus retinendo ſuſcepiſſet: atque pro hujus rei negotio notitiæ tuæ patefacto, Reverentia tua, quaſi rectitudinis zelo flagrans, præfatum hominem à ſua conjuge judicaverit ſeparandum. Quod fieri nullatenus debet, dicente Scriptura [r], à Domino junctam eſſe viro uxorem, & [ſ], *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Unde & Dominus in Evangelio, non dimittere poſſe uxorem ſuam, niſi cauſâ fornicationis, apertiſſimè jubet. Quapropter & nos tantæ autoritatis juſſione præcipuè freti, dicimus omittendum α eſſe, & inculpabile judicandum, quod neceſſitas intulit. Nam hoc baptizandi opus Laicis fidelibus juxta Canonicam autoritatem [t], ſi neceſſe fuerit facere, liberè conceditur. Unde ſi ſupradictus genitor filium ſuum corpore morientem aſpiciens, ne animam perpetua morte pereuntem dimitteret, ſacri undâ Baptiſmatis lavit, ut eum de poteſtate autoris mortis, & tenebrarum eriperet, & in regnum Chriſti jam regnaturum [u] ſine dubitatione tranſmitteret; benè feciſſe laudatur: & idcircò ſuæ uxori ſibi jam legitimè ſociatæ impunè, quamdiu vixerit, judicamus manere conjunctum: nec ob hoc contra præfatas autoritates Divinas aliquatenus ſeparari debere [x].

[x *al.* debuiſſe.]

¶ CORR. ROM.] Epiſtola Joannis octavi, ex qua ſumptum eſt hoc Caput, extat in Bibliotheca Vaticana, ſcripta Anſelmo Lemovicinæ Eccleſiæ Epiſcopo: & in Concilio Ticinenſi, tempore ejuſdem Joannis cum Legatis ipſius, & magna parte Epiſcoporum Italiæ, & Galliæ habito, in ſubſcriptionibus eſt, *Anſelmus Lemovicenſis Eccleſiæ Epiſcopus.* Itaque emendatum eſt, *Lemovicinæ:* cùm anteà legeretur, *Lemoſinæ.*

α *Omittendum.*] Sic emendatum eſt ex aliquot vetuſtis, Epiſtola ipſa, & Ivone. Infrà etiam XXXIV. *q.* 1. & 2. *c.* 1. Leo eiſdem verbis utitur, *omittendum eſt, & inculpabile judicandum:* quem imitari videtur Joannes voluiſſe. In vulgatis erat, *dimittendam non eſſe.*

[GRATIAN. 3. *Pars.*]
[y *Sent. ibid.*]

“ FILIA dicitur [y] ſpiritualis non ſolùm ejus, qui accipit, ſed etiam ejus, qui trinæ merſionis vocabulo eam ſacro Baptiſmate tingit. Dicitur etiam ſpiritualis filia Sacerdotis, quæ ei peccata ſua confitetur. Harum omnium flagitioſa conjunctio eſt, & eâdem pœnâ plectenda. Unde ait

VIII. SYMMACHUS Papa. [c. an. 505. *Romæ.*]

Par pœnitentia ei indicitur, qui ſpiritualem filiam, & pœnitentialem ſuam violare monſtratur.

[z *Sent. ibid.*]

OMnes [z], quos in pœnitentia ſuſcipimus, ita noſtri ſunt ſpirituales filii, ut & ipſi, quos vel nobis ſuſcipientibus, vel trinæ merſionis vocabulo mergentibus, unda ſacri Baptiſmatis regeneravit. Silveſter quoque docens admonet unumquemque Sacerdotem, ut nullus cauſâ fornicationis ad ſuam pœnitentialem accedat: quia ſcriptum eſt: [Omnes, quos in pœnitentia accipimus, ita filii noſtri ſunt, ut in baptiſmate ſuſcepti.] Quapropter hoc ſcelus ſi quis perpetravit, non ſolùm dignitatis honorem amittat, verùm etiam uſque ad exitum vitæ ſuæ jugi pœnitentiæ ſe ſubdat.

IX. *Item* CELESTINUS. [c. an. 426. *ibid.*]

De eodem.

[a Polyc. *l.* 4. *tit.* 39.]
[b *al.* quindecim.]

SI quis Sacerdos [a] cum filia ſpirituali fornicatus fuerit; ſciat ſe grave adulterium commiſiſſe. Idcircò femina, ſi Laica eſt, omnia derelinquat, & res ſuas pauperibus tradat, & converſa in Monaſterio Deo uſque ad mortem ſerviat. Sacerdos autem, qui malum exemplum dedit hominibus, ab omni officio deponatur, & peregrinando duodecim [b] annis pœniteat: poſteà verò ad Monaſterium vadat, ibíque cunctis diebus vitæ ſuæ Deo ſerviat.

X. *Item* [c]. [c. an. 426. *ibid.*]

[c *al.* Idem.]

De eodem.

[d Polyc. *ibid.*]

NOn debet [d] Epiſcopus, aut Presbyter commiſceri cum mulieribus, quæ ei ſua fuerint confeſſæ peccata. Si fortè (quod abſit) hoc contigerit; ſic pœniteat, quomodo de filia ſpirituali, Epiſcopus quindecim annos, Presbyter duodecim, & deponatur: ſi tamen in conſcientiam populi devenerit.

[GRATIAN.]

“ HIS itaque autoritatibus apparet, quòd ſive proprium, ſive tantummodo viri filium mulier de ſacro fonte ſuſceperit; non ideò à viro ſuo eſt ſeparanda. Quod & de viro ſimiliter oportet intelligi.

AN SPONSALIA CONTRAHANTUR INTER INFANTES.

QUÆSTIO II.

[GRATIAN.]

“ SPONSALIA ante ſeptennium contrahi non poſſunt. Solo enim conſenſu contrahuntur: qui intervenire non poteſt, niſi ab utraque α parte id intelligatur, quod inter eos agitur. Probatur ergo ſponſalia non poſſe contrahi inter pueros, quorum ætatis infirmitas conſenſum non admittit. Teſtatur hoc idem dicens

¶ CORR. ROM. α *Utraque.*] Sic eſt emendatum ex pleriſque vetuſtis, cùm anteà legeretur, *alterutra:* utriuſque enim conſenſus neceſſarius eſt.

I. NICOLAUS Papa. [c. an. 863. *Romæ.*]

Ante tempus conſentiendi, conjugium contrahi non poteſt.

[a Extrà *de deſponſ. impub. c.* 2. Pann. *l.* 6. *c.* 122.]

UBi non eſt [a] conſenſus utriuſque, non eſt conjugium. Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis, & econverſo; nihil faciunt niſi uterque puerorum, poſtquam venerit ad annos diſcretionis, conſentiat α, etiamſi pater, & mater hoc voluerint, & fecerint.

¶ CORR. ROM.] In Decretalibus *tit. de deſponſat. impub. c.* 2. habetur initium hujus Capitis: & adjiciuntur alia ex eo Nicolai reſcripto.

α *Conſentiat.*] In vulgatis codicibus ſequitur, *nec eſt conjugium, niſi ſit conſenſus utriuſque:* quæ verba abſunt à pleriſque manuſcriptis.

AN SPIRITUALES VEL ADOPTIVI FILII NATURALIBUS COPULARI VALEANT.

QUÆSTIO III.

GRATIAN. 1. Pars. [a] Sent. 4. dist. 42.

"QUÒD autem spirituales [a], vel adoptivi filii naturalibus " copulari non possint, testatur ita dicens

I. NICOLAUS Papa respondens ad Consulta Bulgarorum, c. 2. [an. 866. Romà in Bulgariam.]

Qui de sacro fonte suscipitur, filius est ejus, à quo suscipitur.

ITa diligere [b] debet homo eum, qui se suscepit de sacro fonte, sicut patrem. *Item.* §. 1. Est inter fratres & filios spirituales gratuita, & sancta communio, quæ non est dicenda consanguinitas, sed potiùs habenda spiritualis proximitas. Unde inter eos non arbitramur posse fieri quodlibet Legale conjugium: quandoquidem, nec inter eos, qui naturâ, & eos, qui adoptione filii sunt, venerandæ Romanæ Leges matrimonia contrahi permittunt. *Item.*

§. 2. Si ergo inter eos non contrahitur matrimonium, quos adoptio jungit; quantò potiùs à carnali oportet inter se contubernio cessare, quos per Cæleste sacramentum regeneratio Sancti Spiritûs vincit? Longè igitur congruentiùs filius patris mei, vel frater meus appellatur is, quem gratia Divina potiùs, quàm quem Humana voluntas, ut filius patris mei, vel frater meus esset, elegit: prudentiùsque ab alterna corporis commistione secernimur.

[b] Sent. ibid. Ivo, p. 2. c. 135. & p. 9. c. 34. Pann. l. 6. c. 123. Ivo, Serm. 1. de reb. Ecclesiasticis.

II. *Item* ZACHARIAS Episcopus servus servorum Dei Reverendissimo Theodoro Episcopo Ecclesiæ Ticinensis. [c. an. 745. Romà in Insubriam.]

Filia spiritualis carnali filio nullo modo nubere potest.

PItacium [c] [1] nobis tua veneranda Fraternitas obtulit, per quod sciscitari curasti, si liceat filio, cujus pater alterius filiam ex sacro Baptismate [d] susceperit, susceptam, id est, spiritualem ejus patris filiam (quod dici crudele est) in matrimonio accipere: quod apud te enormiter asseruisti contigisse. Sed benè tua sancta Fraternitas compertum habet, quòd Dominus præceperit per Moysem, dicens [e]: *Turpitudinem α patris tui, vel matris, vel sororis non revelabis: turpitudo enim tua est.* Cùm ergo β à propria consanguinitate jubemur abstinere; multò magis à spirituali nostri patris filia, omni excusatione, aut argumento seposito, sub nimia districtione nos cavere convenit: ne in iram Divini examinis incidat, si quis tali facinore mistus, minimè restrinxerit fræna luxuriæ. Unde & omnes γ omnino cavendi sunt à tali sceleris commistione, ne in perpetuum pereant: sed hunc, qui hujus perniciosæ temeritatis autor, animæ suæ salutem despiciens, impiissimo se miscuit matrimonio, per omnia tua Fraternitas studeat separare, & pœnitentiæ dignæ submittere: quatenus ab æterna erutam damnatione animam ejus [f] lucreris.

¶ CORR. ROM. α *Turpitudinem.*] In decretis Zachariæ (quæ sunt in vetusto codice) & apud Anselmum, & Ivonem habentur omnia ut *in c.* 18. Levitici.

β *Cùm ergo.*] In eisdem decretis sic legitur, *Turpitudinem enim non revelare dicitur, dum à propria consanguinitate præcipimur abstinere. Multò magis, &c.*

γ *Unde & omnes.*] Apud Anselmum est: *Unde & omnes omnino cavendæ sunt talis sceleris commistiones.*

¶ PITH. [1] *Pitacium.*] Vide Centur. *tom.* 8. *p.* 473. 527. 531. 701. Catal. Test. Verit. *p.* 67.

[c] Polyc. l. 6. tit. 4. Ansel. l. 10. c. 27. Ivo, p. 1. c. 307. Pann. l. 6. c. 128. [d] al. fonte. [e] Levit. 18. [f] al. erutas damnatione animas eorum.

III. *Item* ZACHARIAS, & DEUSDEDIT. [fortè c. an. 745. & 614. Romæ.]

Filio suo filiam, quam de sacro fonte suscepit, nullus tradere audeat.

NOn oportet [g] [2] filiam, quam de sacro fonte susceperit, aliquando filio suo in matrimonium tradere: quia in Divina sententia germani esse inveniuntur. Si quis tali facinore commistus minimè restrinxerit fræna luxuriæ, ab Ecclesia catholica abominabitur. Sed si conversus fuerit, post separationem septem annis pœnitentiam gerat. Consciis simul cum autore [h] sit ista conditio: id est, simul cum cooperatoribus, & consentientibus pœniteat.

¶ PITH. [2] *Non oportet.*] Centur. *tom.* 8. *p.* 446. 548.

[g] Polyc. ibid. Ansel. l. 10. c. 28. [h] al. actore.

GRATIAN. 1. Pars. "FILII verò, sive ante compaternitatem, sive post nati " fuerint; licitè conjungi possunt. Unde scribit dicens

IV. URBANUS Vitali Presbytero Brixiensi. [c. an. 1094. Romà in Venetiam.]

Filii, vel filiæ ante, vel post compaternitatem genitæ legitimè conjungi possunt.

SUper quibus [i] consulit nos tua Dilectio, hoc videtur nobis ex sententia respondendum: ut & Baptismus sit, si instante necessitate femina puerum in nomine Trinitatis baptizaverit; & quòd spiritualium parentum filii, vel filiæ, ante, vel post compaternitatem geniti possunt legitimè conjungi, præter illam personam, per quam [3] compatres sunt effecti.

¶ PITH. [3] *Per quam.*] V. C. *qua.*

[i] Sent. 4. dist. 42.

"POST compaternitatem verò genitos copulari prohibens " scribit — GRATIAN.

V. PASCHALIS II. Rhegino Episcopo. [c. an. 1107. Romà in Calabriam.]

Qui ex compatre, vel commatre post susceptos filios de fonte nati fuerint, conjungi non possunt.

POst susceptum [k] verò de fonte filium, vel filiam spiritualem, qui ex compatre, vel commatre nati fuerint, matrimonio conjungi non possunt: quia Leges seculi non emancipatos adoptivis prohibent copulari.

¶ CORR. ROM.] Anselmus *lib.* 10. *c.* 34. refert ferè integram hanc Epistolam, itémque Polycarpus, cujus initium est *in c. post uxoris, infrà eâd. q.* 4. & continenter post illud sequitur hoc Caput, & deinceps *c. porrò duorum, infrà* XXXV. *q.* 2. & 3. Ipsius verò Epistolæ autorem, & ipsi citant Paschalem secundum.

[k] Sent. 4. dist. 42. Polyc. l. 6. tit. 6. Ansel. l. 10. c. 34.

VI. Idem EX LIBRO XXIII. Digestorum, *tit. de ritu nuptiarum* [l] perpenditur, in quo ita legitur. [c. an. 168. Romæ.]

[l] Tit. 2. l. 17.

PALEA.

PEr adoptionem quæsita fraternitas eò usque impedit nuptias, donec manet adoptio: ideóque eam, quam pater meus adoptavit, & emancipavit, potero uxorem ducere. Æquè, & si me emancipato, illam in potestate retinuerit, poterimus jungi matrimonio. Itaque volenti generum adoptare, suadetur, ut filiam emancipet. Similiter suadetur ei, qui velit nurum adoptare, ut emancipet filium.

¶ CORR. ROM.] Hæc Palea habetur in aliquot vetustis, à quibus ceteræ abesse solent, & non distinguitur à superiore Capite.

"SI quis verò aliquo fortuito casu filiam suæ commatris " uxorem acceperit, non cogitur eam dimittere. Unde legitur — GRATIAN. 3. Pars.

VII. IN TRIBURIENSI CONCILIO, c. 48. [an. 895. in Germania.]

Non cogitur quis dimittere filiam suæ commatris, quam duxit in conjugium.

ILlud etiam [m] nec Canonica institutione definimus, nec interdictione aliqua refutamus: sed propter eos, qui diversè de eo sentiunt, hoc loco aliquid commemoramus. Si quis suæ spiritualis commatris filiam fortuito, & ita contingente rerum casu in conjugium duxerit; consilio maturiori servato eam habeat, atque honestè legitimo conjugio operam det.

[m] Sent. ibid. Burch. l. 17. c. 46. Ivo, p. 9. c. 97.

AN UXOREM COMPATRIS UXORIS SUÆ ALICUI DUCERE LICEAT.

QUÆSTIO IV.

"RELICTAM verò compatris uxoris suæ nullus in " conjugem ducere potest. Unde scribit — GRATIAN. 1. Pars.

I. NICOLAUS Papa Constantiensi Episcopo Salomoni. [c. an. 865. Romà in Germaniam.]

Duas commatres alicui habere non licet.

SCiscitatur à nobis [a] Sanctitas vestra, si aliquis homo duas commatres habere valeat, unam post alteram. In quo meminisse debet scriptum esse [b]: *Erunt duo in carne una.* Itaque cùm constet, quia vir & mulier una caro per connubium efficiuntur; restat nimirum virum compatrem constitui illi mulieri, cujus matrimonio assumpta uxor commater esse videbatur: & idcircò liquet, virum illi feminæ non posse jungi in copula, quæ commater ejus erat, cum qua idem fuerat una caro effectus.

[a] Sent. ibid. Ivo, p. 1. c. 137. & p. 9. c. 35. Pann. l. 7. c. 63. [b] Gen. 2.

II. *Item* EX CONCILIO CALCHEDONENSI. [fortè c. an. 451. in Bithynia.]

Octo annis pœniteat, qui duabus commatribus commiscetur.

SI pater & filius, aut duo fratres cum una muliere, aut si cum matre, & filia, aut cum duabus sororibus, aut cum duabus commatribus aliquis concubuerit; secundùm antiquam, & humaniorem definitionem octo annis pœniteat.

¶ CORR. ROM.] In Concilio Calchedonensi nihil hujusmodi extat tractatum, aut definitum. Ex eo tamen refertur etiam in fragmento Pœnitentialis incerti Autoris: eodémque modo citatur infrà *c. post uxoris.*

III. *Item* INNOCENTIUS Exuperio Tolosano Episcopo. [c. an. 405. Romà in Galliam.]

Nullus duabus commatribus commisceatur.

SI quis [c] ex uno α conjugio filium, aut filiam alterius de sacro fonte susceperit, aut ad Chrisma tenuerit, vel Christianitatis ministerium [d] dederit; ambo & vir, & uxor compatres existunt parentibus infantis: quia vir & mulier caro una effecti sunt.

¶ CORR. ROM. α *Ex uno.*] In plerisque vetustis exempla-

[c] Polyc. l. 6. tit. 6. [d] al. mysterium.

exemplaribus, & eadem collectione Decretorum incerti Autoris, legitur, *si quis unus ex conjugio.* In Epistola verò Innocentii Exuperio Tolosano Episcopo scripta, hoc non habetur.

GRATIAN. 2. *Pars.* „ ECONTRARIO invenitur

IV. IN CONCILIO TRIBURIENSI, c. 47. [an. 895. *in Germania.*]

Uxorem compatris ducere potest, cujus ipsa commater non fuerat.

QUi spiritualem [e] habet compatrem, cujus filium de lavacro sacri fontis accepit [f], & ejus uxor commater non est; liceat ei defuncto compatre suo, ejus viduam ducere in uxorem: si nullam habet consanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Numquid non possunt conjungi, quos nulla proximitas carnalis, vel nulla generatio secernit spiritualis?

[e] *Sent. ibid.* Polyc. *l.* 6. *tit.* 6. Burch. *l.* 17. *c.* 45. Ivo, *p.* 9. *c.* 96. Pann. *l.* 7. *c.* 67. [f] *al.* suscepit.

V. *Item* IN EPISTOLA Paschalis Papæ II. ad Rheginum Episcopum. [c. an. 1107. *Romæ in Calabriam.*]

De eodem.

POst uxoris [g] obitum cum commatre uxoris viri superstitis conjugio copulari, nulla videtur autoritas, vel ratio prohibere. Neque enim cognationi carnis cognatio spiritûs comparatur: neque per unionem [h] carnis ad unionem spiritûs pertransitur.

[g] *Sent. ibid.* Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 10. *c.* 34. [h] *al.* unitionem.

GRATIAN. 3. *Pars.* „ NOTANDUM verò est, quòd aliud est, commatrem „ alicujus cognoscere, atque aliud, derelictam ab aliquo com„ matrem alicujus fieri. Autoritas illa Nicolai Papæ, & Cal„ chedonensis Synodi illum prohibet commatris suæ uxoris „ matrimonio copulari, qui uxori suæ debitum reddidit, post„ quam illius commater extitit. Illa verò autoritas Tribu„ riensis Concilii illos permittit matrimonio copulari, cujus „ uxor, postquam à viro suo derelinquitur, illius commater „ efficitur: nec post compaternitatem à viro suo cognoscitur. „ Quæritur autem, an uxor cum marito in Baptismate simul „ debeat suscipere puerum. De his ita scribit

VI. URBANUS II. Vitali Presbytero α Brixiæ. [c. an. 1094. *Româ in Venetiam.*]

Uxor simul cum viro filium alicujus in Baptismate non suscipiat.

QUòd autem [i] uxor cum marito in Baptismate simul non debeat suscipere puerum, nulla autoritate reperitur prohibitum. Sed ut puritas spiritualis paternitatis ab omni labe, & infamia conservetur immunis, dignum esse decernimus, ut utrique insimul ad hoc aspirare minimè præsumant. Quia verò piaculare flagitium commisit, qui duabus commatribus, velut duabus sororibus, nupsit; magna juxta modum culpæ pœnitentia sibi debet injungi.

[i] *Sent. ibid.*

¶ CORR. ROM. α *Presbytero.*] Anteà legebatur, *Episcopo.* Emendatum est ex omnibus vetustis, quæ collata sunt. Et eadem citatio est suprà, *hâc eâdem Causâ, q.* 3. *super quibus.*

GRATIAN. „ ILLUD verò Triburiensis Concilii: [Qui spiritualem ha„ bet compatrem, &c.] ante hanc prohibitionem dictum in„ telligitur: vel uxor commater accipiatur, non ex eodem „ filio cum viro; sed ex alio.

AN CLANDESTINA DESPONSATIO MANIFESTÆ PRÆJUDICET.

QUÆSTIO V.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ QUòD autem clandestina conjugia fieri non debeant, „ testatur scribens

I. EVARISTUS Papa Episcopis Africæ, *Epist.* I [a]. [an. 96. *Româ in Africam.*]

Clandestina conjugia fieri non debent.

ALiter [b] [1] legitimum α non fit conjugium, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, uxor petatur, & à parentibus, & propinquioribus sponsetur, & Legibus dotetur, & suo tempore Sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus, & oblationibus à Sacerdote benedicatur, & à paranymphis, ut consuetudo docet, custodita, & sociata, à proximis congruo tempore petita Legibus detur β, ac solenniter accipiatur: & biduo, vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant. *Item.* §. 1. Ita peracta legitima scitote esse connubia: aliter verò præsumpta, non conjugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potiùs, quàm legitima conjugia esse non dubitate; nisi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima.

[a] In Capit. Caroli *lib.* 7. *c.* 463. [b] *Sent.* 4. *dist.* 28. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Ansel. *l.* 10. *c.* 2. Ivo, *p.* 8. *c.* 4. Pann. *l.* 6. *c.* 31.

¶ CORR. ROM. α *Legitimum.*] In Epistola ipsa interjiciuntur hæc, *sicut à Patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorumque Successoribus traditum invenimus.*

β *Detur.*] Anteà legebatur, *à Legibus dotetur,* quod jam superiùs dictum erat. Emendatum est ex vetustis editionibus Conciliorum, Capitularibus, Anselmo, & Ivone.

¶ PITH. [1] *Aliter.*] Hæc Evaristi Epistola amplior est apud Contium ad Edictum Henrici II. de clandestinis matrimoniis.

II. *Item* EX DECRETIS Hormisdæ Papæ, c. 6. [c. an. 517. *Romæ.*]

Nuptias occultas celebrare non licet.

NUllus fidelis [c] cujuscumque conditionis sit, occultè Nuptias faciat: sed benedictione accepta à Sacerdote, publicè nubat in Domino.

[c] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 9. *c.* 3. Ivo, *p.* 8. *c.* 141. Pann. *l.* 6. *c.* 5.

¶ CORR. ROM.] Apud Burchardum, Ivonem, Polycarpum, & in Collectione, quæ est tomo tertio Conciliorum post decreta Alexandri III. *par.* 49. *cap.* 10. citatur similiter ex Decretis Hormisdæ. Verùm in secunda Collectione Decretalium, *tit. de clandest. despons.* citatur ex Alexandro III. qui primus autor hujus Capitis esse non potest; quippe qui posterior fuit Gratiano.

III. *Item* NICOLAUS I. ad Consulta Bulgarorum, c. 3. [an. 866. *Româ in Bulgariam.*]

Nuptiæ publicè celebrari debent.

NOstrates [d] tam mares, quàm feminæ non ligaturam auream vel argenteam, aut ex quolibet metallo compositam, quando nuptialia fœdera contrahunt, in capitibus deferunt: sed post sponsalia, quæ futurarum sunt Nuptiarum promissa; fœdera quoque [e] consensu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur: & postquam arrhis sponsam sibi sponsus per digitum fidei annulo insignitum desponderit, dotémque utrique placitam sponsus ei cum scripto pactum hoc continente coram invitatis ab utraque Parte tradiderit (aut mox, aut apto tempore; ne videlicet ante tempus Lege definitum tale quid fieri præsumatur,) ambo ad nuptialia fœdera perducuntur: & primùm quidem in Ecclesia Domini cum oblationibus, quas offerre debent Deo per Sacerdotis manum, statuuntur: sicque demum benedictionem, & velamen Cæleste suscipiunt. *Item.* §. 1. Hæc sunt præter alia, quæ ad memoriam non occurrunt, pacta conjugiorum solennia. Peccatum autem esse, si hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dicimus, quemadmodum Græcos vos astruere dicitis.

[d] Ivo, *p.* 8. *c.* 6. Pann. *l.* 6. *c.* 9. [e] *al.* quæque.

IV. *Item* LEO Papa. [fortè Augustin. c. an. 400. *in Africa.*]

In contrahendo conjugio ista sunt observanda.

QUalis [f] debeat uxor esse, quæ habenda est secundùm Legem, virgo casta, & desponsata in virginitate, & dotata legitimè, & à parentibus tradita, & à sponso [g], & à paranymphis accipienda: & ita secundùm Legem, & Evangelium publicis Nuptiis in conjugium liquidè sumenda, & omnibus diebus vitæ (nisi ex consensu, & causâ vacandi Deo) numquam propter hominem separanda; & si fornicata fuerit α, dimittenda; sed illa vivente, altera non ducenda: quia adulteri [h] regnum Dei non possidebunt, & pœnitentia illius β per scripturam recipienda.

[f] Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Ansel. *l.* 10. *c.* 3. Burch. *l.* 9. *c.* 2. Ivo, *p.* 8. *c.* 140. Pann. *l.* 6. *c.* 36. [g] *al.* tradita sponso. [h] 1. *Cor.* 6.

¶ CORR. ROM.] Burchardus etiam, Anselmus, Ivo, & Pannormia citant ex Leone. Sed ferè idem in Concilio Remensi Trosleiano, *c.* 8. & *lib.* 7. Capitular. *c.* 279. refertur ex B. Augustino, & infrà, XXXVI. *q.* 2. *c. tria.* (quod citatur ex B. Hieronymo) in illis verbis, & *reliqua, quæ sequuntur in prædictis*, videntur indicari quæ in hoc Capite continentur.

α *Fuerit.*] In Concilio Trosleiano, & Capitularibus sequitur, & *vir ejus voluerit.*

β *Illius.*] In iisdem legitur, & *pœnitentia illi recipienda.*

V. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. c. 13. [an. 398. *in Africa.*]

Quomodo sponsus, & sponsa ad benedictionem accedant.

SPonsus [i] & sponsa cùm benedicendi sunt à Sacerdote, à parentibus suis, vel [2] à paranymphis offerantur α: qui cùm acceperint benedictionem, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant.

[i] Sup. *dist.* 23. *c. fin.* Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 9. *c.* 5. Ivo, *p.* 8. *c.* 143. Pann. *l.* 6. *c.* 20.

¶ CORR. ROM. α *Offerantur.*] Sequebatur, *in Ecclesia Sacerdoti;* quæ absunt à Conciliorum editionibus, & codicibus manuscriptis, Burchardo, & Ivone, nec habentur suprà *dist.* 23. *c. fin.* ubi hoc idem affertur.

¶ PITH. [2] *Vel.*] Deest in V. C.

VI. *Item* EX CONCILIO ARELATENSI, c. 6 [k]. [fortè an. 524. *in Gallia.*]

Sine publicis nuptiis nullus ducat uxorem.

NUllum [l] sine dote [3] fiat conjugium: juxta possibilitatem fiat dos: nec sine publicis Nuptiis quisquam nubere, vel uxorem ducere præsumat.

[k] Habetur in Capit. *l.* 6. *c.* 131. [l] Burch. *l.* 9. *c.* 6. Ivo, *p.* 8. *c.* 144. Pann. *l.* 6. *c.* 6.

¶ PITH. [3] *Nullum sine dote.*] Novell. Majoriani *de Sanctim.* & *vid.* Obtinuit tamen ut fine dote legitimum habeatur, *ex l. ult. C. de donat. propt. nupt.* & *l. ult. C. de repud. Nov. Justin.* 18. & 22.

HIS omnibus autoritatibus occultæ Nuptiæ prohibentur: „ GRATIAN. atque ideò cùm contra autoritatem fiunt Nuptiæ, pro infectis „ 2. *Pars.* haberi debent. §. 1. Sed quæritur, quid sibi velint illæ sp-

„ lennitates velaminis, & annuli, quæ in conjugiis obser-
„ vantur. De his ita scribit

VII. ISIDORUS lib. 2. de Officiis, *cap.* 19. [an. 633. *in Hispania.*]

Quare feminæ velantur, dum maritantur.

FEminæ [m] dum maritantur, ideò velantur, ut noverint se semper maritis suis subditas [n] esse [4], & humiles.

§. 1. Item, quòd nubentes post benedictionem vittâ α invicem, quasi uno [5] vinculo copulantur; videlicet ideò fit [6], ne compagem conjugalis unitatis disrumpant.

§. 2. At verò quòd eadem vitta candido, purpureóque colore permiscetur; candor quippe ad munditiam vitæ, purpura ad sanguinis posteritatem adhibetur: ut hoc signo & continentiæ lex β tenenda ab utrisque ad tempus admoneatur; & post hæc reddendum debitum non negetur.

§. 3. Item, quòd in primis negotiis [7] annulus à sponso sponsæ datur; fit hoc nimirum vel propter mutuæ fidei [8] signum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur. Unde & quarto digito annulus idem [9] inseritur: quòd in eo vena quædam, ut fertur, sanguinis ad cor usque perveniat.

¶ CORR. ROM. α *Vittâ.*] In editione Isidori Coloniensi legitur, *vittæ uno invicem vinculo copulantur; videlicet ne compagem, &c.* In Vaticano autem codice, *post benedictionem à Levita uno invicem, &c.*

β *Continentiæ lex.*] Sic emendatum est ex originali impresso, & manuscripto. Anteà enim legebatur, *ut hoc signo & continentia, & lex continendi ab utrisque ad tempus admoneantur.*

¶ PITH. [4] *Maritis suis subditas esse.*] V. C. *viris suis esse subjectas.*

[5] *Vittâ invicem quasi uno.*] V. C. *vittæ uno invicem vinculo.*

[6] *Ideò fit.*] Del. V. C.

[7] *Negotiis.*] Abest in V. C.

[8] *Fidei.*] V. C. *dilectionis.*

[9] *Idem.*] Delet V. C.

[m] Ivo, *p.* 8. *c.* 7. & 8. Pann. *l.* 6. *c.* 8.
[n] *al.* subjectas.

VIII. *Item* AMBROSIUS in libro de Patriarchis [o]. [c. an. 387. *Mediolani.*]

Nuptiæ dicuntur ab obnubendo, eò quòd caput suum obnubere soleant.

NEc illud [p] otiosum, quòd cùm veniret [q] Rebecca, vidit Isaac ambulantem: & cùm interrogasset, quis esset; cognito, quòd ipse esset, cui duceretur uxor, descendit, & caput suum obnubere cœpit; docens verecundiam Nuptiis præire debere. Inde enim & nuptiæ dictæ, quòd pudoris gratiâ se puellæ obnuberent.

[o] *Lib.* 1. *de Abraham. c.* 9.
3. *Pars.* [p] Isidorus *lib. de Offic.* 2. *c.* 19.
[q] *Gen.* 24.

GRATIAN. 4. *Pars.* „ SED objicitur præmissis. Multa sunt, quæ prohibentur, „ quæ si fiant, ex post facto convalescunt. Prohibentur Vo„ ventes matrimonia contrahere: quæ tamen si contraxerint, „ inviolata permanere oportet. Sic & clandestina conjugia con„ tra Leges quidem fiunt; tamen contracta dissolvi non pos„ sunt: quia ex legitimo voto subsequente corroborantur. „ Unde Evaristus cùm dixisset [r] [aliter præsumpta non sunt „ conjugia, sed adulteria] addidit [nisi voluntas propria suf„ fragaverit, & vota succurrerint legitima. Hinc etiam

[r] Sup. *eàd. aliter.*

IX. IN NOVELLIS [f]. [an. 539. *Constantinopoli.*]

SI quis [t] [10] Divinis tactis Scripturis juraverit mulieri legitimam se eam uxorem habiturum, vel si in Oratorio tale sacramentum dederit; sit illa legitima uxor α, quamvis nulla dos, nulla scriptura alia interposita sit.

¶ CORR. ROM. α *Uxor.*] Apud Julianum Antecessorem, ex quo videtur sumptum hoc Capitulum, sequitur, *si tamen ei conjuncta fuerit.*

¶ PITH. [10] *Si quis.*] *Nov.* 67. *c.* 41.

[f] Jul. Antecess. *constit.* 74. *c.* 4.
[t] *Sent.* 4. *dist.* 28. Ivo, *p.* 8. *c.* 44. & *p.* 16. *c.* 142. Pann. *l.* 6. *c.* 7.

GRATIAN. „ HIS ita respondetur. Conjugia, quæ clam contrahun„ tur, non negantur esse conjugia: nec jubentur dissolvi, „ si utriusque confessione probari poterunt; verumtamen pro„ hibentur, quia mutata voluntate alterius eorum, alterius „ confessione fides Judici fieri non potest. Unde publicè, „ cùm alterius vota in alteram partem se transtulerint; pro „ priori conjugio, quod Judici incertum est, sententia ferri „ non poterit. Incerta enim (ut Sixtus Papa [u] scribit Epi„ scopis per Hispaniam constitutis) nemo Pontificum judicare „ præsumat: & quamvis vera sint, tamen credenda non sunt; „ nisi quæ certis indiciis comprobantur; nisi quæ manifesto „ judicio convincuntur; nisi quæ judiciario ordine publican„ tur. Hinc etiam Victor Papa [x] scribit Theophilo Episcopo. „ [Incerta, charissime, nullatenus judicemus, quousque ve„ niat Dominus, qui latentia producet [y] in lucem, & illu„ minabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cor„ dium. Quamvis enim vera sint, non tamen credenda sunt; „ nisi quæ manifestis indiciis comprobantur; nisi quæ mani„ festo judicio convincuntur; nisi quæ judiciario ordine pu„ blicantur.]

[u] *Epist.* 2.
[x] *Epist.* 1. *c.* 2.
[y] 2. *Cor.* 4.

X. *Item* EVARISTUS Papa, *Epist.* 2. omnibus Episcopis. [an. 108. *Romæ in Ægyptum.*]

Ante justam probationem nullus est judicandus, aut damnandus.

NUllum [z] ante veram, justámque probationem judicare, aut damnare debemus, teste Apostolo, qui ait [a]: *Tu quis es, qui judicas alienum servum? domino suo stat, aut cadit.* Mala itaque audita nullum moveant; nec passim dicta absque certa probatione quisquam umquam credat: sed antè audita diligenter inquirat, ne præcipitando quidquam aliquis agat.

[z] Sup. II. *q.* 1. *Deus omnipotens.* Ansel. *l.* 3. *c.* 67.
[a] *Rom.* 14.

XI. *Item* ELEUTHERIUS Papa, Epistolâ ad Galliæ provincias [b]. [imò Constantinus *l.* 1. *C. Th. de judic.* an. 321. *Sirmio.*]

Non sunt aliqua judicanda priùs, quàm certis demonstrentur indiciis.

JUdicantem [c] oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere: interrogandi, respondendi, objiciendíque præbitâ patientiâ ab eo, ut ibi actio ambarum Partium illuminata α sit pleniter: nec litigantibus Judex priùs velit suâ sententiâ obviare; nisi quando ipsi jam peractis omnibus nihil habeant in quæstione, quod proponant: & tamdiu actio ventiletur, quousque ad rei veritatem perveniatur. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermissum fortè remaneat, quod annecti conveniat.

¶ CORR. ROM. α *Illuminata.*] In locis indicatis legitur, *limitata*: in plerisque autem vetustis Gratiani exemplaribus, *luminata.*

[b] Et in Decretis Julii, *c.* 31. & in Cap. Hadriani, *c.* 26. & in Cap. *l.* 5. *c.* 246.
[c] Polyc. *l.* 5. *tit.* 1. Ivo, *p.* 6. *c.* 316. & 317. Pann. *l.* 4. *c.* 119. & 104.

GRATIAN. “ EX præmissis manifestè colligitur, quòd pro incertis à “ certis recedendum non est: nec in re dubia, certa danda “ est sententia. Cùm autem fides dubiæ rei, nisi testium ap“ probatione, vel legitima confessione Judici fieri non va“ leat; testes autem autoritate Calixti Papæ [d] de aliis causis, “ vel negotiis testimonium dicere non valeant; nisi de his, “ quæ sub eorum præsentia facta noscuntur: apparet clan“ destina conjugia ideò esse prohibita, quia cùm alter eorum “ conjugalem affectum se ad alterum habuisse negare vo“ luerit, legitimis probationibus convinci non poterit: qui“ bus deficientibus, Judicis sententiâ ritè absolutus, reatum “ adulterii uterque incurrit; dum utroque eorum vivente aliis “ se copulaverint [e].

[d] III. *q.* 9. *testes.*
[e] Vide const. novam Syn. Trid. *sess.* 24. *in decr. de reform. matr. c.* 1.

CAUSA XXXI.

GRATIAN. “ UXOREM cujusdam alius constupravit: eo mortuo, “ adulter adulteram sibi in uxorem accepit; filiam ex “ ea susceptam cuidam in conjugem se daturum jura“ vit: illa assensum non præbuit: deinde pater alii eam tra“ didit: à primo reposcitur.

“ *I.* Quæritur an possit duci in conjugium, quæ priùs est “ polluta per adulterium.

“ *II.* Secundò, an filia invita sit tradenda alicui.

“ *III.* Tertiò, an post patris sponsionem illa possit nu“ bere alii.

AN POSSIT DUCI IN CONJUGIUM, QUÆ PRIUS EST POLLUTA PER ADULTERIUM.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. 1. *Pars.* “ ADULTERIO polluta prohibetur duci in conjugium “ autoritate

I. LEONIS Papæ, quâ dicitur. [fortè Conc. Tribur. *c.* 51. an. 895. *in Germania.*]

Adulterio polluta non ducatur ab eodem in matrimonium.

NUllus [a] ducat in matrimonium, quam priùs polluit adulterio.

[a] *Sent.* 4. *dist.* 35.

GRATIAN. “ SED econtrà testatur, scribens

II. AUGUSTINUS ad Valerium de Nuptiis, & Concupiscentia; *lib.* 1. *c.* 10. [fortè an. 419. *in Africa.*]

Licet alicui ducere in matrimonium, quàm priùs polluit adulterio.

DEnique [b] mortuo viro, cum quo verum connubium fuit; fieri potest conjugium α, cum quo præcessit adulterium. *Item in libro de Bono conjugali, c.* 14.

§. 1. Posse sanè fieri Nuptias ex personis malè conjunctis, honesto placito postea consequente, manifestum est.

¶ CORR. ROM. α *Fieri potest conjugium.*] In editionibus operum B. Augustini, & uno Vaticano codice, unóque item Gratiani exemplari legitur, *fieri verum connubium non potest.* In duobus verò Vaticanis recentioribus ejusdem libri abest negatio.

[b] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 8. *c.* 110. Pann. *l.* 6. *c.* 45.

GRATIAN. “ HÆC ultima autoritas Augustini de concubinis loquitur, “ perhibens concubinas posse transire ad honestum placitum nu“ ptiarum. Prima autoritas Augustini loquitur de repudiata: “ quam dum vivente viro suo quicumque ducit in conjugium, “ committit adulterium: cujus adulterii aliquam habet veniam, “ dum ejus copula creditur esse licita. §. 1. Illud verò Leo-

» nis Papæ de ea intelligendum est, quæ à viro suo non erat » repudiata: cujus vivebat vir, reddens ei conjugale debi» tum. Unde statutum est

III. IN CONCILIO apud Althæum habito præsente Conrado Rege, *c.* 6. [an. 917. *in Germania.*]

Nullus ducat in conjugium, quam polluit priùs per adulterium.

[c In Tribur. c. 51. Burch. l. 9. c. 74. Ivo, p. 8. c. 211. Pann. l. 7. c. 10.]

ILlud verò [c] communi Decreto secundùm Canonum instituta definimus, & præjudicamus, ut si quis cum uxore alterius eo vivente fornicatus fuerit; moriente marito, Synodali judicio aditus ei claudatur illicitus; ne ulteriùs ei conjungatur matrimonio, quam priùs polluit adulterio. Nolumus enim, nec Christianæ Religioni convenit, ut ullus ducat in conjugium, quam priùs polluit per adulterium.

GRATIAN. » Hîc subaudiendum est, nisi priùs peractâ pœnitentiâ, » & si nihil in mortem viri machinatus fuerit: vel si vivente » viro fidem adulteræ non dedit se sumpturum eam sibi in » conjugem, si viro ejus superviveret. Unde legitur

IV. IN CONCILIO TRIBURIENSI. [an. 895. *ibid.*]

Post mortem viri non potest adulteram in conjugium ducere, qui viro vivente juramentum sibi futurarum nuptiarum præbuit.

[d Sent. 4. dist. 35. Burch. l. 9. c. 66. Ivo, p. 8. c. 202. Pann. l. 7. c. 9.]

REIatum est [d] auribus sanctorum Sacerdotum, quemdam alterius uxorem stupro violasse, & insuper mœchæ vivente viro suo, juramentum dedisse, ut post legitimi mariti mortem, si supervixisset, duceret uxorem: quod & factum est. Tale ergo connubium prohibemus, & anathematizamus.

¶ CORR. ROM.] Hujus Capituli sententia quidem est in canone 40. Concilii Triburiensis, quod extat. Sed cùm Burchardus hoc citet *ex cap.* 3. videtur alterius esse, quod desideratur.

V. *Item* IN EODEM [e]. [imò in Meldensi *c.* 69. an. 845. *in Gallia.*]

[e In Meld. c. 69.]

Post peractam pœnitentiam poterit viduam in conjugem ducere, quam viro vivente per adulterium polluit.

[f Burch. l. 9. c. 65. Ivo, p. 8. c. 201. Pann. l. 7. c. 12. g al. subigatur.]

SI quis [f] vivente marito conjugem illius adulterasse accusatur, & eo in proximo defuncto, eamdem sumpsisse dignoscitur; omnimodis publicæ pœnitentiæ subjiciatur [g]. De quo etiam post pœnitentiam præfatam α, si expedierit, servabitur regula: nisi fortè vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur; aut propinquitas, vel alia quælibet actio criminalis impediat. Quod si probatum fuerit; sine ulla spe conjugii maneant perpetuò cum pœnitentia.

¶ CORR. ROM.] Burchardus & Ivo citant ex Concilio Meldensi, *c.* 69. ubi habetur. In Decretalibus verò *tit. de eo, qui dux. in ux. quam pol. per adul. c. cùm haberet*, Clemens III. hoc ipsum citat ex Concilio Triburiensi, ut Gratianus, & Pannormia.

α *Præfatam.*] In Meldensi legitur, *præfata*, ut indicetur regula jam ibi tradita, *c.* 65. & citatur infrà, XXXVI. *q.* 2. *si autem.*

VI. *Item* EX CONCILIO apud Vermerias. [an. 752. *ibid.*]

PALEA.

[h Extrà de divort. c. 1. Burch. l. 6. c. 41. Ivo, p. 10. c. 169.]

SI qua mulier [h] in mortem mariti sui cum aliis consiliata sit, & ipse vir aliquem illorum se defendendo occiderit; si probare potest ille vir eam ream esse consilii, potest (ut nobis videtur) ipsam uxorem dimittere, & si voluerit, aliam ducere α. Ipsa autem insidiatrix pœnitentiæ subjecta absque spe conjugii maneat.

¶ CORR. ROM.] Hæc Palea est in multis vetustis exemplaribus, in quibus Paleæ esse non solent. Citatur autem ex Concilio apud Vermerias etiam in excerptis Decretorum Monasterii B. Trudonis, & apud Burchardum & Ivonem: quamvis in Decret. *tit. de divort. c.* 1. corruptè in vulgatis codicibus sit, *ex Concilio apud Wormaciam.* Anteà quidem in Titulo hujus Paleæ legebatur, *ex Concilio Elibertano apud Vermerias.* Inducta verò est dictio, *Elibertano*, quæ spectat ad sequens Capitulum. Palearum enim interpositio sæpenumerò in titulis occasionem hujusmodi erroribus dedit.

α *Et si voluerit aliam ducere.*] Absunt hæc ab Ivone. In Decretalibus autem legitur, *potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere.*

VII. *Item* EX CONCILIO ELIBERITANO, *c.* 72. [an. 305. *in Hispania.*]

Post pœnitentiam reconcilietur ad communionem vidua, quæ mœchum suum in virum accepit.

SI qua fuerit vidua mœchata, & posteà eumdem habuerit maritum; post quinquennii tempus actâ legitimâ pœnitentiâ placuit eam ad communionem α reconciliari.

¶ CORR. ROM. α *Ad communionem.*] In variis exemplaribus hujus Concilii tam impressis, quàm manuscriptis legitur, *communione reconciliari.*

GRATIAN. *2. Pars.* » SED objicitur. David [i] cum Bethsabee adulterium com- *Pars I.*

[i 2. Reg. 11.]

misit, & mortem Uriæ machinatus est: & tamen eamdem " Bethsabee posteà duxit in uxorem. Sed in veteri Testa- " mento multa permittebantur propter infirmitatem, quæ in " Evangelii perfectione eliminata sunt: sicut permittebatur " quibuslibet dare libellum repudii [k], ne per odium funde- " retur sanguis innoxius. Quod posteà in Evangelio [l] Do- " minus prohibuit, dicens uxorem à viro non esse dimitten- " dam, nisi causâ fornicationis. Quædam permittebantur " causâ infirmitatis, & sacramenti futurorum: sicut Dominus " permisit [m] filiis Israël offerre animalia sibi in sacrificium, " quæ in Ægypto consueverant immolare Dæmonibus, ma- " lens ea sibi offerri, quàm Idolis: & ut essent illis sacra- " menta futurorum. Sic & Bethsabee permissa est duci in " uxorem, non magis causâ suæ infirmitatis, quàm signifi- " catione futurorum. §. 1. Sed est alia ratio, quâ uxor " defuncti huic nubere non possit. Generaliter enim prohi- " bentur viri & mulieres frequenter matrimonia contrahere. " Unde in convivio secundarum Nuptiarum Presbyteri inter- " esse non debent: sicut legitur "

[k Deut. 24. l Matth. 19. m Lev. 9.]

VIII. IN NEOCÆSARIENSI CONCILIO, *c.* 3. & 7. [an. 314. *in Cappadocia.*]

Fides, & conversatio pœnitentiam breviat eorum, qui frequenter ducunt uxores.

[n 4. Sent. dist. 42. Burch. l. 9. c. 82. Ivo, p. 8. c. 160. o C. 7. ejusdem. Burch. l. 2. c. 133. Ivo, p. 8. c. 48. & 305. Pann. l. 6. c. 67. Mart. Bracar. in Cap. Græc. Syn. c. 38.]

DE his [n], qui frequenter uxores ducunt, & de his, quæ sæpiùs nubunt, tempus quidem pœnitentiæ his manifestum constitutum est [1]: sed conversatio, & fides eorum tempus abbreviat. §. 1. Presbyterum [o] verò convivio α secundarum Nuptiarum interesse non debere: maximè cùm β præcipiatur [2] secundis Nuptiis pœnitentiam tribuere: quis erit [3] Presbyter, qui propter convivium illis consentiat nuptiis?

¶ CORR. ROM. α *Convivio.*] In vulgatis erat, *connubio.* Emendatum est ex vetustis, & originali ipso. Græcè est, *μὴ ἑστιᾶσθαι.*

β *Maximè cùm.*] Locus hic Græcè sic habet, *ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτοῦντος τοῦ διγάμου, τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος, ὁ διὰ τῆς ἑστιάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις*, id est, *Nam pœnitentiam petente bigamo, quis erit Presbyter, qui hoc ipso, quod interest convivio, Nuptiis consentit?*

¶ PITH. [1] *Pœnitentiæ his manifest. constit. est.*] V. C. *quod hìc constitutum observabunt, sed conversio.*

[2] *Præcipiatur.*] V. C. *petatur.*

[3] *Erit.*] V. C. *ergo est.* Vide Chrysost. *de non iterando conjugio*, & Isidor. *lib.* 2. *de Offic. c.* 19.

IX. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS, id est, Autor Operis Imperfecti in Matth. *homil.* 32. [c. an. 400.]

Secundùm veritatis rationem fornicari convincitur, qui secundam duxit uxorem.

[p al. permiserunt. q 1. Cor. 7. r Deut. 24. s Matth. 19.]

HAc ratione & Apostoli præceperunt [p] secundas adire Nuptias propter incontinentiam hominum. Nam secundam quidem accipere secundùm præceptum Apostoli [q] est; secundùm Veritatis autem rationem, verè fornicatio α est. Sed dum permittente Deo [r] publicè, & licenter committitur; fit honesta fornicatio. Propterea benedixit, quia Moyses [s] hoc permisit, non præcepit. Aliud est enim præcipere, aliud permittere. Quod enim permittimus β, nolentes præcipimus: quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non possumus.

¶ CORR. ROM. α *Verè fornicatio.*] Longè cautiùs loquitur verus Joannes Chrysostomus cùm alibi, tum potissimùm in Epistola ad viduam juniorem de non iterando conjugio: quæ nuper Romæ est impressa; negátque secundum matrimonium fornicationem esse.

β *Quod enim permittimus.*] Sic est in Glossa ordinaria *ad cap.* 5. Matth. in vers. *libellum repudii.* Sed in homilia citata hoc modo: *Quod enim præcipimus, semper placet; quod autem permittimus, nolentes præcipimus* [t].

[t al. permittimus.]

X. *Item* HIERONYMUS contra Jovinianum, *lib.* 1. [an. 390. *in Palæstina.*]

Ut vitetur periculum fornicationis, secunda matrimonia conceduntur.

[u Joan. 4. x Gen. 2. y Gen. 19.]

QUomodo Virginibus ob fornicationis periculum concedit Nuptias, & excusabile facit, quod per se non appetitur; ita ob eamdem fornicationem vitandam concedit Viduis secunda matrimonia. Melius est enim, licèt alterum & tertium, unum virum nosse, quàm plurimos: id est, tolerabilius est uni homini prostitutam esse, quàm multis. Siquidem & illa in Evangelio Joannis Samaritana sextum se maritum habere dicens, arguitur à Domino [u], quòd non sit vir ejus. Ubi enim numerus maritorum est; ibi vir, qui propriè unus est, esse desiit. Una costa à principio in unam uxorem versa est: *& erunt*, inquit [x], *duo in carnem unam;* non tres, neque quatuor: alioqui jam non duo, sed plures. Primus Lamech [y] sanguinarius, & homicida unam carnem in duas divisit uxores: fratricidium, & digamiam eadem cataclysmi delevit pœna: de altero septies; de altero septuagies septies vindicatum est. Quantùm distat in numero, tantùm & in crimine.

§. 1. Quàm sancta sit digamia; hinc ostenditur, quòd digamus in Clerum eligi non potest: & ideò Apostolus ad Tim.

[z] 1. Tim. 5. *Vidua*, inquit [z], *eligatur non minor sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor*. Hoc omne præceptum de his est Viduis, quæ Ecclesiæ pascuntur eleemosynis: & idcircò ætas præscribitur; ut illæ tantùm accipiant pauperum cibos, quæ jam laborare non possunt. Simúlque considera, quòd quæ duos habuit viros, etiam si anus est, & decrepita, & egens, Ecclesiæ stipes non meretur accipere: si autem panis illi tollitur eleemosynæ; quantò magis ille panis [a], qui de Cælo descendit; quem qui indignè comederit, reus erit violati corporis, & sanguinis Christi? Quamquam hæc testimonia, quæ suprà posui, in quibus Viduis conceditur, ut, si velint, denuò nubant; quidam interpretantur super his viduis, quas amissis maritis sic invenerit fides Christi.

[a] 1. Cor. 11.

GRATIAN. 3. Pars. „ Verùm hoc eum in exhortationem vidualis continentiæ, non in condemnationem secundarum, & deinceps Nuptiarum putamus dixisse: quas multorum autoritatibus constat licitas esse, ut ex verbis ejusdem datur intelligi. Ait enim

XI. Idem Hieronymus ad Pammachium in Apologetico contra Jovinianum. [an. 390. *in Palæstina.*]

Nec duæ, nec tres, nec deinceps Nuptiæ sunt condemnandæ.

APeriant [b], quæso, aures obtrectatores mei, & videant me secundas, & tertias Nuptias concessisse in Domino. Qui secundas, & tertias non damnavi; primum potui damnare matrimonium? *Idem ibidem.* §. 1. Non damno digamos, immò nec trigamos, & si dici potest, octogamos. *Idem ibidem.* §. 2. Ego etiam nunc libera voce proclamo, non damnari in Ecclesia digamiam, immò nec trigamiam: & ita licere quinto, & sexto, & ultrà, quomodo & secundo marito nubere.

[b] Sent. 4. dist. 42. Ivo, p. 8. c. 270. Pann. l. 6. c. 62.

XII. *Item* Augustinus lib. 2. contra Adversarium Legum, & Prophetarum, *c.* 11. [an. 420. *in Africa.*]

Secunda conjugia, sicut & prima, licita esse probantur.

DEus [c] masculum, & feminam propagandi generis causâ nuptiali castitate conjunxit: & secundas Nuptias, quæ in utroque *α* Testamento permittuntur, licitas esse monstravit.

[c] Sent. ibid. Ivo, p. 8. c. 269. Pann. l. 6. c. 22. & 61.

¶ Corr. Rom. *α Utroque.*] In originali est, *novo quoque*, cujus veræ lectionis sunt vestigia in aliquot Gratiani exemplaribus. Habent enim, *uno quoque*. Ac certè de vetere Testamento nulla erat dubitatio. Sed non est mutatum, quoniam autor Glossæ videtur legisse, *utroque*.

XIII. Idem super primam Epistolam ad Corinthios [d]. [fortè c. an. 401. *ibid.*]

De eodem.

QUòd si [e] *dormierit vir ejus*. Non dicit [f], primus, vel secundus, vel quotus: nec nobis definiendum est, quod non definit Apostolus. Unde nec ullas debeo damnare Nuptias, nec eis verecundiam numerositatis auferre *α*. Dominus autem septemviram non damnavit [g], nec dicit in Resurrectione non posse esse, sed tantùm [h]: *Neque nubent, neque nubentur*. Unde nec contra humanæ verecundiæ sensum audeo dicere, ut quoties voluerint, nubant; nec ex corde meo quotaslibet Nuptias condemnare. Quod dicitur univiræ, hoc & omni viduæ [i]: *Beatior autem erit, si sic permanserit.*

[d] Glossa ord. ad c. 7. ejus Epist.
[e] 1. Cor. 7.
[f] Sent. ibid. Ivo, p. 8. c. 268. Polyc. l. 6. tit. 4. Pann. l. 6. c. 59.
[g] al. damnat.
[h] Matth. 22.
[i] 1. Cor. 7.

¶ Corr. Rom.] Gratianus retulit verba Glossæ ordinariæ ad *c.* 7. primæ ad Corinthios ex Augustino in libro de Bono viduitatis, *c.* 12.

α Auferre.] Anteà erat, *inferre*. Emendatum est ex Glossa, & B. Augustino, cujus verba referunt ceteri Collectores.

AN FILIA INVITA SIT TRADENDA ALICUI.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. „ QUòd autem aliqua non sit cogenda nubere alicui, Ambrosius testatur super Epistolam primam ad Corinthios [a]. [Nubat, cui vult: tantùm in Domino: id est, quem sibi aptum putaverit, illi nubat: quia invitæ Nuptiæ solent malos proventus habere. [Tantùm autem in Domino.] Hoc est, ut sine suspicione turpitudinis nubat, & viro suæ Religionis nubat.

[a] C. 39. ad c. 7. Ivo, p. 8. c. 19.

I. *Item* Judicium Urbani Papæ. [fortè c. an. 1095. *Romà in Galliam.*]

Juramento patris non cogitur puella nubere, cui numquam assensum adhibuit.

SI verum [b] esse constiterit, quod nobis Legati Jordanis [c] Principis retulerunt, scilicet, quòd ipse coactus, & dolens filiam suam infantulam nolentem, flentem, & pro viribus renitentem, non assentientibus, sed valdè dolentibus matre, & parentelâ, Rainaldo Rodeli [d] [1] filio desponsaverit; quoniam Canonum & Legum autoritas talia sponsalia (ut infrà ostenditur) non approbat, ne ignorantibus Leges, & Canones, nimis durum, quod dicimus, videatur; ita sententiam temperamus, ut si Princeps cum filiæ, matris, & parentelæ assensu id, quod cœptum est, perficere voluerit, concedamus. Sin autem; Legatus noster utrasque Partes audiat: & si nihil fuerit ex parte supradicti Rainaldi ampliùs, quod impediat; ab ipso Jordane sacramentum, quòd ita constent hæc, ut dicta sunt, accipiat: & nos Canonum, ac Legum scita sequentes, deinceps non prohibemus, quin alii viro, si voluerit, prædicta filia ejus nubat [2]: tantùm in Domino.

[b] Sent. 4. dist. 29. Ivo, p. 8. c. 23. Pann. l. 6. c. 108.
[c] al. Jordani.
[d] al. Rideli.

¶ Pith. [1] *Rodeli.*] V. C. *Rideli.*
[2] *Nubat &c.*] V. C. *tantùm in Domino nubat.*

Econtra scribit „ GRATIAN.

II. Hormisda Papa Eusebio Episcopo. [c. an. 518. *Romæ.*]

PALEA.

TUa Sanctitas [e] nos requisivit, Frater venerande, de filio adulto, quem pater matrimonium contrahere vult, si sine voluntate filii adulti facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse. Potest autem de filio nondum adulto, voluntas cujus nondum discerni potest, pater eum, cui vult, in matrimonium tradere: & postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino observare, & adimplere debet. Hoc ab omnibus orthodoxæ fidei cultoribus, sancitum à nobis tenendum mandamus.

[e] Extrà, de despons. impub. c. 1.

¶ Corr. Rom.] Palea hæc in Decretalibus est *c. primum tit. de despons. impub.* & in vulgatis quidem citatur ex Honorio: sed in prima Decretalium Collectione, ex Hormisda, ut hic.

III. *Item* Urbanus II. Sanctio *α* Regi Aragonum. [c. an. 1090. *Romà in Hispaniam.*]

Quorum unum futurum est corpus, unus debet esse & animus: atque ideò nulla est invita copulanda alicui.

DE neptis tuæ [f] conjugio, quam te cuidam militi daturum necessitatis instante articulo sub fidei pollicitatione firmasti, hoc æquitate dictante decernimus, ut si illa virum illum omnino, ut dicitur, renuit, & in eadem voluntatis autoritate persistit, ut viro illi prorsùs se deneget nupturam; nequaquam eam invitam, & renitentem ejusdem viri cogas conjugio sociari. Quorum enim unum corpus est, unus debet esse & animus: ne fortè virgo, cùm fuerit alicui invita copulata, contra Domini Apostolique præceptum, aut reatum dissidii aut crimen fornicationis incurrat. Cujus videlicet peccati malum in eum redundare constat, qui eam conjunxit invitam. Quod pari tenore de viro etiam est sentiendum.

[f] Ivo, p. 8. c. 24. Pann. l. 6. c. 109.

¶ Corr. Rom. *α Sanctio.*] Sic est emendatum ex vetustis exemplaribus, Pannormia, & Historiis Regum Aragonum. Nam anteà erat, *Sacratio.*

IV. *Item* Nicolaus Radoaldo Portuensi, & Joanni Ficolensi Episcopis. [c. an. 863. *Romà in Galliam.*]

Non licet deserere viro, quam præmissis dotibus, & publica attestatione duxit uxorem.

LOtharius Rex [g] (in Commonitorio *α*) profitetur, Gualdradam [3] se à patre accepisse, & sororem postmodum admisisse Huberti. Ubi primùm diligenti investigatione inquirite: & si eumdem gloriosum Regem prædictam Gualdradam præmissis dotibus, coram testibus secundùm Legem, & ritum, quo Nuptiæ celebrari solent, per omnia inveneritis accepisse, & publica manifestatione eadem Gualdrada in matrimonium ipsius admissa est; restat, ut perscrutemini, cur illa repudiata sit, vel filia Bosonis admissa. Sed quia idem gloriosus Rex metu Thiebergam admisisse se dicit; metu unius hominis tantus Rex non debuit contra Divinum præceptum in immane præcipitium mergi. In hoc certè se magis reprehensibilem ostendit, in quo amorem Dei, amori Mundi postposuit: cùm nec etiam *β* occisores corporis sint timendi, contra justitiam hominem impellentes. Nihil itaque vobis aliud præcipimus, manifestatione sua eodem Rege convicto, nisi ut secundùm Canonicam autoritatem nostra vice freti, causam illius definiatis. Si verò minimè probatum fuerit Gualdradam fuisse uxorem legitimam, neque Nuptiis secundùm morem celebratis, per benedictionem scilicet Sacerdotis, filio nostro Lothario extitisse conjunctam; suggerite illi, ut non molestè ferat legitimam sibi (si ipsa innocens apparuerit) reconciliari uxorem. & *infrà.* §. 1. Præterea vos scire volo: quia præfata Thieberga Apostolicam Sedem bis, & ter appellavit: & se à præfato glorioso Rege questa est injustè fuisse dejectam, & vi coactam falsum contra se composuisse piaculum. Nam eo tempore ad Apostolicam Sedem libellum appellationis suæ misit: in quo non quidem adhuc confessam, sed ut contra se falsum diceret crimen, cogi sese innotuit: insuper subjungens: [Quòd si ampliùs compulsa fuero, scitote non veritate, sed timore mortis, & evadendi studio (quia aliter non possum) quod voluerint, dicam. Vos tamen memores estote mei hæc vobis insinuantis.] Unde vobis præcipimus, ut cùm eadem Thietberga ad condictam Synodum, sicut statuimus, advenerit, causam ejus diligenti examinatione tractetis: & si ei objicitur, quòd illa se crimen aliquod admisisse confessa fuisset, & econtra illa violentiam se pertulisse proclamaverit, vel si inimicos Judices illos sibi fuisse testata fuerit; tunc illud renovetis judicium secundùm æquitatis normam, ut justitiæ mole non opprimatur.

[g] Ivo, p. 8. c. 334.

¶ Corr. Rom. *α In Commonitorio.*] Hæc verba viden-

tur accipienda quasi pro titulo, & sejuncta à ceteris: ut indicetur Caput hoc sumptum esse ex Commonitorio, quod Nicolaus Legatis suis Rodoaldo Portuensi, & Joanni Ficolensi Episcopis dederit. Nam totius Capituli verba sunt ipsius Nicolai Legatos monentis, quomodo se in ea causa gerere debeant. Datum verò ab eo fuisse Commonitorium his ipsis Legatis Nicolaus in Epistola ad Episcopos in Convicinum congregatos in appendice Bibliothecæ SS. Patrum testatur his verbis: *Porrò, quid de Lotharii uxoribus censuerimus (quoniam & de hoc, nostro scripsistis Præsulatui) in Epistolarum nostrarum, quas per fratres, & Coëpiscopos nostros, Rodoaldum, & Joannem in Galliam misimus, poteritis exemplaribus reperire. Quæ videlicet exemplaria unà cum Commonitorio, quod præfatis fratribus nostris pro hac eadem causa ad Lotharium Regem missis dedimus, per fratrem, & Coëpiscopum nostrum Odonem vestræ Sanctitati transmisimus.*

β *Cùm nec etiam.*] Hæc verba non sunt hoc loco apud Ivonem: sed paulò superiùs post illa verba, *admisisse se dicit*, multa interjiciuntur, in quibus & hæc continentur, licèt alio ordine. Sed ob Glossam non est mutatum.

¶ PITH. [3] *Gualdradam.*] V. C. *Waldradam.* Ita etiam infrà.

GRATIAN. „ HIS autoritatibus evidenter ostenditur, quòd nisi libera voluntate, nulla est copulanda alicui.

AN POST PATRIS SPONSIONEM, ILLA POSSIT NUBERE ALTERI.

QUÆSTIO III.

GRATIAN. „ QUÒD autem post parentum sponsionem aliis nubere non valeant, monstratur autoritate

I. ELIBERITANI CONCILII, *cap.* 54. quâ dicitur: [an. 305. *in Hispania.*]

De parentibus, qui fidem frangunt sponsaliorum.

SI qui parentes [a] fidem fregerint sponsaliorum; triennii tempore abstineant se à communione. Si tamen iidem sponsus, vel sponsa in illo [1] gravi crimine non fuerint α deprehensi; excusati erunt parentes. Si verò in eodem fuerint vitio, & polluerint se consentiendo; superior sententia servetur.

[a] Ivo, *p.* 8. *c.* 46.

¶ CORR. ROM. α *Non fuerint.*] In originali legitur sine negatione, itémque apud Ivonem, à quo præterea abest dictio, *illo*, sicque habet, *in gravi* [2] *crimine fuerint deprehensi.*

¶ PITH. [1] *Illo.*] Abest in V. C.
[2] *In gravi &c.*] Ita etiam V. C.

GRATIAN. „ ECCE quòd non licet parentibus sponsalia filiorum suorum frangere. Verùm hoc de illis intelligendum est, quæ illorum consensu contrahuntur.

CAUSA XXXII.

GRATIAN. „ QUIDAM vir, cùm non haberet uxorem, quamdam meretricem sibi conjugio copulavit, quæ erat sterilis, neptis ingenui, filia originarii: quam cùm pater alii vellet tradere, huic avus eam copulavit, causâ solius incontinentiæ. Deinde hic pœnitentiâ ductus, ex ancilla propria filios sibi quærere cœpit. Posteà de adulterio convictus, & punitus quemdam rogavit, ut vi uxorem opprimeret suam, ut sic eam dimittere posset: quo facto quamdam infidelem sibi copulavit: ea tamen conditione, ut ad Christianam religionem transiret.

I. Hic primùm quæritur, an meretrix licitè ducatur in uxorem.

II. Secundò, an ea, quæ causâ incontinentiæ ducitur, conjunx appellanda.

III. Tertiò, cujus arbitrium aliqua sequatur, an liberi avi, an originarii patris.

IV. Quartò, si vivente uxore liceat alicui filios ex ancilla quærere.

V. Quintò, si ea, quæ vim patitur, pudicitiam amittere comprobetur.

VI. Sextò, si adulter adulteram possit dimittere.

VII. Septimò, si vivente dimissâ, aliam possit accipere.

VIII. Octavò, si infidelem sub præmissa conditione liceat alicui fidelium in conjugem ducere.

AN MERETRIX LICITE DUCATUR IN UXOREM.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. „ QUÒD autem meretrix in conjugem duci non debeat, multis autoritatibus, & rationibus probatur. Illa enim quæ adulterii rea convincitur, nisi post peractam pœnitentiam, in conjugii consortio retineri non debet. Unde ait

I. JOANNES CHRYSOSTOMUS, id est, Autor Operis Imperfecti, *Homil.* 32. super Matthæum, *c.* 19. [c. an. 400.]

Patronus turpitudinis est, qui uxorem suam adulteram dimittere noluerit.

SIcut crudelis est [a], & iniquus, qui castam dimittit; sic fatuus est, & injustus, qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis ejus est, qui crimen celat uxoris.

[a] *Sent.* 4. *dist.* 35. Ivo, *p.* 8. *c.* 233. Pann. *l.* 6. *c.* 8.

II. *Item* HIERONYMUS in Comm. *ad c.* 19. Matth. [c. an. 388. *in Palæstina.*]

Causâ fornicationis vir dimittat uxorem, non tamen alteram ducat.

DIxit Dominus [b] in Evangelio [c]: *Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit; mœchatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur.* Sola fornicatio est, quæ uxoris vincat affectum: immò, cùm illa unam carnem in aliam diviserit, & se fornicatione separaverit à marito; non debet teneri, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente Scriptura [d]: *Qui adulteram tenet, stultus & impius est.* Ubicumque est igitur fornicatio, vel [e] fornicationis suspicio; liberè uxor dimittitur. Et quia poterat [f] accidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob secundam copulam Nuptiarum veteri crimen impingeret; sic priorem dimittere jubetur uxorem, ut secundam primâ vivente non habeat.

[b] Isidorus *de Ecclef. Offic. l.* 2. *c.* 19. *Sent. ibid.* O Ivo, *p.* 8. *c.* 43. Pann. *l.* 7. *c.* 7.
[c] *Matth.* 19.
[d] *Prov.* 18.
[e] *al.* &.
[f] Glossa ord. *ad eumdem locum Matth.* In Conc. Forojuliensi, *c.* 10.

III. IDEM in Epistola Pauli ad Cor. 1. *c.* 6. in Glossa ordinaria. [fortè c. an. 390. *in Palæstina.*]

Sola viri fornicatio uxorem maculat.

IN conjugio [g] quis positus quæcumque peccata fecerit, non propriam infuscant conjugem: sed fornicatio uxorem coinquinat: ut jam non sit viro suo licita, sed quasi adultera.

[g] Ivo, *p.* 8. *c.* 42.

IV. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS. [fortè c. an. 400.]

Qui uxorem suam dimittere adulteram noluerit, duobus annis pœniteat si ei debitum reddiderit.

SI quis uxorem suam invenerit adulteram [h], & posteà deinceps placuerit habere eam in matrimonio; duobus annis pœniteat: ideò quia cum adultera commistus sit, quæ adhuc crimine suo non est purgata: aut abstineat se à matrimonio ejus, donec expleatur satisfactio criminis pœnitentiæ suæ: ideò quia post satisfactionem pœnitentiæ non meretur vocari adultera. Similiter, si virum suum uxor invenerit adulterum, non ad imparia judicatur.

[h] *al.* adulteratam.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc non est inventum apud B. Joannem Chrysostomum. Et videtur canon alicujus Concilii, aut Pœnitentialis. Simile quiddam habetur in Concilio Nannetensi, *c.* 12.

SUBAUDITUR, nisi ab adulterio mulier recedere voluerit: quo casu uxorem suam vir recipere potest, nullum periculum ei illaturus. Unde

« GRATIAN. 2. *Pars.*

V. PELAGIUS Papa Melleo [i] Subdiacono. [fortè c. an. 557. *Romæ.*]

[i] *al.* Mileto.

Post pœnitentiam adulterii uxorem vir potest recipere.

DE Benedicto [k] quoque, quem uxorem alienam indicasti facinoroso sustulisse spiritu, & in suum hactenus præsumere detinere consortium: si hoc rerum veritas habet, jubemus experientiæ tuæ, ut eum cum ipsa quoque adultera districtè mactare non differas, & calvatos [1] ab invicem separare, & illum quidem ad Lucium defensorem in Apuliæ provinciæ patrimonium sine dilatione fac migrare: illam verò, si quidem maritus suus sine dolo aliquo fortè accipere [2] voluerit, tua ordinatione sub cautela recipiat, nullum ei nihil dumtaxat de cetero simile committenti periculum illaturus. Si verò omnino eam recipere noluerit; in alium quemdam locum, in quo ei non liceat malè vivere, provida eam dispensatione [l] [3] constitue.

[k] Ansel. *l.* 11. *c.* 94.
[l] *al.* dispositione.

¶ PITH. [1] *Calvatos.*] Sic 2. V. C.
[2] *Accipere.*] V. C. *recipere.*
[3] *Dispensatione.*] V. C. *dispositione.*

VI. *Item* EX PŒNITENTIALI Theodori. [c. an. 680. *in Anglia.*]

Qui adulteræ debitum reddit, tribus annis pœniteat.

SI quis [m] uxorem suam scit adulteram, & non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere; tribus annis pœniteat: & quamdiu pœnitet α, abstineat se ab illa.

[m] Ans. *ibid. al. c.* 83.

¶ CORR. ROM. α *Et quamdiu pœnitet.*] In plerisque vetustis est, *& quamdiu illa pœnitet.*

VII. *Item* AUGUSTINUS ad Pollentium de adulterinis Conjugiis, *lib.* 2. *c.* 6. [c. an. 419. *in Africa.*]

Adulterio purgato per pœnitentiam potest fieri reconciliatio conjugii.

QUòd autem [n] tibi durum videtur, ut post adulterium reconcilietur conjugi conjunx; si fides adsit, non erit

[n] *Sent.* 4 *dist.* 3.

Polyc. l. 6. tit. 4. Ivo, p. 8. c. 242. Pann. l. 7. c. 35.

durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros, quos vel baptismate ablutos, vel pœnitentiâ credimus esse sanatos? Hæc crimina in veteri Dei Lege nullis sacrificiis mundabantur, quæ in Lege α novi Testamenti sine mundatione Legali mundantur: & ideò tunc omnino prohibitum erat ab alio contaminatam viro recipere uxorem: quamvis David [o] Saulis filiam, quam pater ejusdem mulieris ab eo separatam dederat alteri, tamquam novi Testamenti præfigurator sine cunctatione [p] receperit. Nunc autem, postquam Christus ait adulteræ [q]: *Nec ego te condemnabo: vade, deinceps noli peccare;* quis non intelligat debere maritum ignoscere, quod videt ignovisse Dominum amborum? nec jam se debere adulteram dicere, cujus pœnitentis crimen Divinâ credit miseratione deletum?

[o] 1. Reg. 18. [p] al. contaminatione. orig. [q] Joan. 8.

¶ CORR. ROM. α *Quæ in Lege.*] Apud B. Augustinum legitur, *quæ novi Testamenti, in Sanguine Christi sine dubitatione mundantur.* Sed ob Glossam non est emendatum.

VIII. IDEM AUGUSTINUS eodem libro, *c.* 9. [c. an. 419. *in Africa.*]

De eodem.

NOn erit [r] turpis, neque difficilis etiam post perpetrata, atque purgata adulteria reconciliatio conjugum; ubi per claves regni Cælorum non dubitatur fieri remissio peccatorum: non ut post viri divortium adultera revocetur; sed ut post Christi consortium adultera non vocetur.

[r] Sent. ibid. Ivo, ibid. Pann. l. 7. c. 37.

IX. *Item* AMBROSIUS lib. 2. de Cain, & Abel, *c.* 4. [an. 375. *Mediolani.*]

Cùm fornicationis vitium excluditur, castitatis virtus adsciscitur.

CUm renuntiatur improbitati, statim adsciscitur virtus. Egressus enim malitiæ, virtutis operatur ingressum: eodémque studio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur.

X. *Item* GREGORIUS Homil. 29. Evangel. [c. an. 593. *Romæ.*]

Non habetur fallax apud Deum, qui ad veritatem pœnitendo revertitur.

APud misericordem namque Judicem nec ille fallax habetur, qui ad veritatem revertitur; etiam postquam mentitur: quia omnipotens Deus dum libenter nostram pœnitentiam suscipit; ipse suo judicio, hoc quod erravimus, abscondit.

GRATIAN. [f] Sent. ibid.

» QUÒD si in adulterio [f] perseverare elegerit, patronus turpitudinis, & lenocinii reus maritus habebitur; nisi eam adulterii ream facere voluerit. Unde in 9. libro Cod. *de adult. & stupro* [t], Impp. Severus, & Antoninus. [Crimen lenocinii contrahunt, qui deprehensam in adulterio uxorem in matrimonio retinuerunt; non qui suspectam habuerint adulteram.] §. 1. Hoc in mulieribus non obtinet. Non enim eis permittitur maritos suos adulterii reos facere. Unde in libro eodem, & tit. eodem [u], iidem Imperatores. [Publico judicio non habere mulieres adulterii accusationem, quamvis de matrimonio suo violato queri velint, Lex Julia declarat: quæ cùm masculis jure mariti accusandi facultatem detulisset, non idem feminis privilegium detulit.] §. 2. Si ergo, ut ex his colligitur autoritatibus, adulteram retinere nulli permittitur; multò minùs in conjugium duci licebit, cujus pudicitiæ nulla spes habetur. Debet enim inter conjuges servari fides, & sacramentum: quæ cùm defuerint; non conjuges, sed adulteri appellantur. Unde scribit

[t] tit. 9. ad Legem Juliam de adult. & stup. l. 2. [u] Ibidem l. 1.

XI. AUGUSTINUS contra Julianum, *lib.* 1. [an. 419. *in Africa.*]

Veritas nuptiarum non consistit in commistione maris & feminæ.

NOn enim [x] in sola, ut deliras, commistione maris & feminæ nuptiarum veritas est; quamvis sine illa commistione nuptiæ filios procreare non possint. Sed alia sunt ad Nuptias propriè pertinentia, quibus ab adulteriis Nuptiæ discernuntur: sicuti est tori conjugalis fides, & cura ordinatè filios procreandi, & (quæ maxima est differentia) bonus usus mali, hoc est bonus usus concupiscentiæ carnis, quo bono [y] adulteri malè utuntur.

[x] Ivo, p. 8. c. 77. Pann. l. 6. c. 29. [y] al. malo. Ivo.

¶ CORR. ROM.] In Pannormia citatur eodem modo: itémque apud Ivonem, nisi quòd habet, *libro secundo.* Sententia quidem sæpè habetur apud B. Augustinum, & contra Julianum Nuptias diffinientem corporum commistionem disputat potissimùm libro quinto, *cap. ultimo.*

GRATIAN. [z] al. decernuntur. 3. Pars.

» HÆC sunt bona, quibus commendantur Nuptiæ, & ab illicito usu discernuntur [z]. §. 1. Econtrà verò improbare Nuptias videtur, dicens

XII. AMBROSIUS α. [imò Hieronymus lib. 1. contra Jovinian. an. 390. *in Palæstina.*]

Primæ vel secundæ Nuptiæ hac autoritate improbari videntur.

NUptiæ terram replent, virginitas paradisum. Sed & hoc intuendum est dumtaxat juxta Hebraicam veritatem, quòd cùm Scriptura in primo, & tertio, & quarto, & quinto, & sexto die expletis operibus singulorum dixerit: *& vidit Deus* [a], *quia bonum est;* in secundo die hoc omnino subtraxit: nobis intelligentiam derelinquens non esse bonum duplicem numerum, qui ab unione dividat, & præfiguret fœdera Nuptiarum. Unde & in Arca Noë [b] omnia animalia quæcumque bina ingrediuntur, immunda sunt: impar numerus est mundus. Quamquam in duplici numero ostendatur & aliud sacramentum: quòd ne in bestiis quidem, & immundis avibus digamia comprobata sit, bina enim ingrediuntur immunda, & septena, quæ munda sunt: ut haberet Noë post diluvium, quod de impari numero statim Deo posset offerre.

[a] Eccli. 39. [b] Gen. 7.

¶ CORR. ROM. α *Ambrosius.*] Sic etiam in manuscriptis. Sed apud ipsum non est inventum. Habetur apud B. Hieronymum lib. 1. contra Jovinianum.

GRATIAN. « VERÙM hoc ad exhortationem, non ad necessitatem observandæ virginitatis refertur. Unde ait

XIII. AMBROSIUS in libro exhortationis ad Virgines. [c. an. 377. *Mediolani.*]

Virginitas ex consilio suadetur, non ex imperio præcipitur.

INtegritas corporis [c] expetenda à vobis est: quam ego pro consilio suadeo, non pro imperio præcipio. Sola est enim virginitas, quæ suaderi potest, imperari non potest: res magis voti, quàm præcepti.

[c] Ivo, p. 7. c. 120.

GRATIAN. 4. Pars.

« CÙM ergo in meretrice, ut diximus, nulla spes fidei, nulla sit certitudo pudicitiæ; patet, quòd non est in conjugium ducenda. §. 1. Sed objicitur: Rhaab Hierichuntina [d], quamvis esset meretrix, tamen Principi de tribu Juda est copulata conjugio, de qua Christus posteà nasci dignatus est. Osee quoque [e] duodecim Prophetarum primus, ex præcepto Domini, coro ordei meretricem emit, quam sibi in conjugio sociavit. Sed aliud est, meretricem ducere, vel adulteram retinere, quam tuâ consuetudine, castitate, & pudicitiâ exornes: atque aliud, aliquam earum habere, quam nullo pacto à luxu carnis suæ revocare valeas. Hoc enim penitùs prohibetur; illud laudabiliter factum legitur [f]. Unde

[d] Josue 2. & 6. [e] Oseæ 1. & 3. [f] al. intelligitur.

XIV. HIERONYMUS super Osee *l.* 1. *ad c.* 1. [an. 408. *in Palæstina.*]

Non est peccatum meretricem ducere uxorem.

NOn est [g] culpandus Osee Propheta (interim ut sequamur historiam;) si meretricem, quam duxit, ad pudicitiam converterit: sed potiùs laudandus, quòd ex mala bonam fecerit. Non enim qui Bonus permanet, ipse polluitur, si societur Malo: sed qui Malus est, in Bonum vertitur, si Boni exempla sectetur. Ex quo intelligimus, non Prophetam perdidisse pudicitiam fornicariæ copulatum, sed fornicariam assumpsisse pudicitiam, quam anteà non habebat.

[g] Ivo, p. 8. c. 38. Pann. l. 6. c. 57.

AN EA QUÆ CAUSA INCONTINENTIÆ DUCITUR, SIT CONJUX APPELLANDA.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. 1. Pars.

« QUòd autem non sit uxor, quæ solâ causâ incontinentiæ ducitur, hinc videtur probari posse: quia conjugium propagationis, non explendæ libidinis causâ à Deo institutum est. Hæc namque fuit benedictio conjugii: *crescite & multiplicamini.* Unde

I. AMBROSIUS super Lucam, *lib.* 1. *ad c.* 1. [an. 376. *Mediolani.*]

Partus feminarum est eis sola causa nubendi.

PUdor [a] est feminis Nuptiarum præmia non habere, quibus hæc sola causa est nubendi. *Idem lib.* 2. *in princ.* §. 1. Dum [b] conjugii præmium, & gratia Nuptiarum, partus sit feminarum; non mediocris quoque causa est, ut virginitas Mariæ falleret Principem Mundi.

[a] Ivo, p. 8. c. 75. & 76. Pann. l. 6. c. 24. & 25. [b] al. Cùm.

GRATIAN. « QUI ergo non causâ procreandæ sobolis, sed explendæ libidinis sibi invicem copulantur; non tam conjuges, quàm fornicarii videntur. Hinc etiam

II. HIERONYMUS *ad c.* 5. Epistolæ ad Ephesios [an. 386. *in Palæstina.*]

Non conjuges, sed adulteri vocantur, qui non secundùm præcepta Christi conjunguntur.

SIcut non omnis [c] congregatio Hæreticorum, Christi Ecclesia dici potest, nec caput eorum Christus: sic non omne matrimonium, quo non viro suo secundùm præcepta Christi uxor jungitur [d], ritè conjugium appellari potest, sed magis adulterium.

[c] Ivo, p. 8. c. 277. [d] al. quod non viro suo secundùm præcepta Christi conjungitur. orig.

GRATIAN. 2. Pars.

« HIS ita respondetur. Prima institutio [e] conjugii in Paradiso [f] facta est; ut esset immaculatus [g] torus, & honorabiles nuptiæ: ex quibus sine ardore conciperent, sine dolore parerent. Secunda propter illicitum motum eliminandum extra Paradisum facta est: ut infirmitas prona in ruinam turpitudinis, honestate exciperetur conjugii. Unde Apostolus scribens ad Corinthios, ait [h]: *Propter fornicationem unusquisque*

[e] Sent. 4. dist. 26. [f] Gen. 2. [g] Heb. 13. [h] 1. Cor. 7.

„ *suam uxorem*, *& unaquæque virum suum habeat.* Ex „ hac itaque causa fit, ut Conjugati se sibi invicem debeant, „ nec se sibi negare possint. Unde Apostolus [i]: *Nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu, & ad tempus, ut expeditius vacetis orationi, & iterùm revertimini in idipsum, ne fortè tentet vos Satanas. Hoc autem dico propter incontinentiam vestram.* Qui ergo propter incontinentiam in naturalem redire usum monentur; patet, quòd „ non propter filiorum procreationem tantùm misceri jubentur. §. 1. Non tamen ideò Nuptiæ malæ judicantur. „ Quod enim præter intentionem generandi fit, non est Nuptiarum malum: sed est veniale propter Nuptiarum bonum, „ quod est tripertitum: fides videlicet, proles, & sacramentum. Unde

[i] *Ibidem.*

III. Augustinus de Bono Conjugali, *c.* 6. [fortè an. 401. *in Africa.*]

Immoderatus usus Conjugatorum non est Nuptiarum malum, sed est veniale propter Nuptiarum bonum.

QUidquid inter se [k] Conjugati immodestum, inverecundum, sordidúmve gerunt; vitium est hominum, non culpa Nuptiarum. Jam in ipsa quoque immoderatiore exactione debiti carnalis, quam eis non secundùm imperium præcipit, sed secundùm veniam concedit Apostolus [l], ut etiam præter causam procreandi sibi misceantur: etsi eos pravi mores ad talem concubitum impellunt; Nuptiæ tamen ab adulterio, seu fornicatione defendunt. Neque enim illud propter Nuptias admittitur, sed propter Nuptias ignoscitur. Debent ergo [m] sibi Conjugati, non solùm ipsius sexûs sui commiscendi fidem, liberorum procreandorum causâ (quæ prima est humani generis in ista mortalitate societas) verùm etiam infirmitatis invicem excipiendæ ad illicitos concubitus evitandos mutuam quodammodo servitutem: ut, etsi alteri eorum perpetua continentia placeat, nisi ex alterius consensu non possit.

[k] Ivo, *p.* 8. *c.* 234.
[l] 1. *Cor.* 7.
[m] Pann. *l.* 6. *c.* 26.

GRATIAN. 3. *Pars.* „ Non autem datur præsentia Sancti Spiritûs tempore, „ quo conjugales actus geruntur. Unde

IV. Hieronymus super Matthæum. [imò Origenes *Hom.* 6. *in Num.* c. an. 217. *in Ægypto.*]

Non datur præsentia Sancti Spiritûs tempore, quo conjugales actus geruntur.

COnnubia [n] [1] legitima carent quidem peccato: non tamen tempore illo, quo conjugales actus geruntur, præsentia Sancti Spiritûs dabitur: etiamsi Propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur. Sed & alia plura sunt, in quibus sufficit sola vis humana: & neque res indiget, neque decet adesse præsentiam Sancti Spiritûs.

[n] *Sent.* 4. *dist.* 32.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc habetur apud Origenem *Homilia* 6. *in Numeros*: & ex ipsa citatur in Glossa ordinaria *Numer.* 11.

¶ Pith. [1] *Connubia.*] Vide Origenem *Homil.* 6. *in Num.* & S. Augustin. *lib.* 4. *in Julian. c.* 5.

GRATIAN. „ Sicut ergo talis concubitus non est fornicarius, sed „ propter bonum conjugii licitus; sic etiam conjunctio illa, „ de qua quæritur, non est fornicaria, sed propter bonum „ conjugii licita. Item sicut ait

V. Augustinus in lib. de Bono Conjugali, *c.* 14. [fortè an. 401. *in Africa.*]

COncubinæ [o] ad tempus adhibitæ, nec etiam si causâ filiorum concumbant, justum faciunt concubinatum suum.

[o] Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Ivo, *p.* 8. *c.* 10. Pann. *l.* 6. *c.* 45.

GRATIAN. 4. *Pars.* „ Sic econtrario datur intelligi de iis, qui conjugali affectu sibi copulantur: quòd etiamsi non causâ procreandorum filiorum, sed explendæ libidinis conveniunt; non „ ideò fornicarii, sed conjuges appellantur. Probatur hoc „ idem autoritate

VI. Augustini in libro de Bono Conjugali, *c.* 5. [fortè an. 401. *ibid.*]

Conjuges sunt, qui causâ solius incontinentiæ sibimet invicem copulantur.

SOlet quæri [p], cùm masculus & femina, nec ille maritus, nec illa uxor alterius, sibimet non filiorum [2] procreandorum, sed pro incontinentia [q], solius concubitûs causâ copulantur, ea fide media, ut nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat; utrùm Nuptiæ sint vocandæ. Et potest [3] quidem fortasse non absurdè hoc appellari connubium, si usque ad mortem alicujus eorum id inter eos placuerit; & prolis generationem, quamvis non eâ causâ conjuncti sint, non tamen vitaverint, ut vel nolint sibi nasci filios, vel etiam opere aliquo malo agant, ne nascantur. Ceterùm, si vel utrumque, vel unum horum desit; non invenio, quemadmodum has Nuptias appellare possimus. Etenim [4] si aliquam [r] sibi vir ad tempus adhibuerit, donec aliam dignam vel honoribus, vel facultatibus suis inveniat, quam comparem ducat; animo ipso adulter est: nec cum illa, quam cupit invenire, sed cum ista, cum qua sic cubat, ut cum ea non habeat maritale consortium.

[p] Polyc. *ibid.* Ivo, *p.* 8. *c.* 65. Pann. *l.* 6. *c.* 27.
[q] *al.* propter incontinentiam. *orig.*
[r] Pann. *l.* 6. *c.* 44.

¶ Pith. [2] *Non filiorum.*] Quod tamen solebat nuptialibus tabulis inseri, ut idem Augustinus testatur *lib.* 3. *contra Julian.* & *Serm.* 144. *in lib. de Nupt. ad Valerianum*, *lib.* 9. *Confess. c.* 9. *lib.* 14. *de Civit. Dei*, & *in Psal.* 80.

[3] *Et potest.*] *Nov.* 18. *c.* 5. *xxx. q.* 5. *c. aliter.*

[4] *Etenim, &c.*] *c. ult. ext. de condit. apposit.*

VII. Idem de Nuptiis, & Concupiscentia, *lib.* 1. *c.* 15. [fortè an. 419. *ibid.*]

Fornicarii sunt, non conjuges, qui sterilitatis venena procurant.

ALiquando [s] eò usque pervenit hæc libidinosa crudelitas, vel libido crudelis, ut etiam sterilitatis venena procuret: &, si nihil valuerit; conceptos fœtus aliquo [t] modo intra viscera extinguat, ac fundat, volendo suam prolem priùs interire, quàm vivere: aut, si in utero jam vivebat, occidi antequam nascatur. Prorsùs, si ambo tales sunt; conjuges non sunt: &, si ab initio tales fuerunt; non sibi per connubium, sed per stuprum potiùs convenerunt. Si autem non ambo sunt tales; audeo dicere, aut illa est quodammodo meretrix mariti, aut ille adulter uxoris.

[s] *Sent.* 4. *dist.* 31. Ivo, *p.* 10. *c.* 55.
[t] aliquando. *orig.*

De his, qui abortum procurant, quæritur, an judicentur homicidæ, vel non. Ait

“ GRATIAN. “ 5. *Pars.*

VIII. Augustinus in libro Quæstionum Exodi, *quæst.* 80. [fortè c. an. 400. *ibid.*]

Non est homicida, qui abortum procurat, antequam anima corpori sit infusa.

QUòd verò [u] non formatum puerperium *α* noluit ad homicidium pertinere; profectò nec hominem deputavit, quod tale in utero geritur. Hic de anima quæstio solet agitari, utrùm, quod formatum non est; nec animarum quidem possit intelligi: & ideò non sit homicidium: quia nec exanimatum dici potest, si adhuc animam non habebat. *Item.* §. 1. Si ergo illud [x] informe puerperium jam quidem fuerit, sed adhuc quodammodo informiter animatum (quoniam magna de anima quæstio, non est præcipitanda indiscussa temeritate sententiæ,) ideò Lex noluit ad homicidium pertinere; quia nondum dici potest anima viva in eo corpore, quod sensu caret.

[u] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 10. *c.* 56. Pann. *l.* 8. *c.* 12.
[x] *Ibidem.*

¶ Corr. Rom. *α Puerperium.*] In vulgatis sequebatur, *Moyses, vel Lex*, quæ absunt à plerisque vetustis, & originali. Alia etiam nonnulla ex iisdem sunt emendata.

IX. *Item* Idem in libro Quæstionum veteris & novi Testamenti, *c.* 23. [imò Hilarius Diaconus c. an. 380.]

De eodem.

MOyses [y] tradidit [z]: *Si quis percusserit mulierem in utero habentem, & abortiverit; si formatum fuerit, det animam pro anima: si autem informatum fuerit, mulctetur pecuniâ*; ut probaret non esse animam ante formam. Itaque si jam formato corpori datur, non in conceptu corporis nascitur cum semine derivata. Nam si [a] cum semine & anima existit ex [b] anima; multæ animæ quotidie pereunt, cùm semen fluxu quodam non proficit nativitati: sed si propiùs [c] respiciamus, videbimus quid sequi debeamus. Contemplemur facturam Adæ. In Adam enim exemplum datum est, ut ex eo intelligatur, quia jam formatum corpus accipit animam. Nam potuerat animam limo terræ admiscere, & sic formare corpus. Sed ratione infirmabatur [d]: quia primùm oportebat domum compaginari, & sic habitatorem induci. Anima certè, quia spiritus, in sicco habitare non potest; ideò in sanguine fertur habitare [e]. Cùm ergo corporis lineamenta compacta non fuerint, ubi erit anima?

[y] Ivo, *p.* 18. *c.* 57. Pann. *l.* 8. *c.* 13.
[z] *Exod.* 21.
[a] *Sent. ibid.*
[b] *al.* de.
[c] *al.* priora.
[d] informabatur. *vera lectio.*
[e] *Abest ab orig.*

X. *Item* Hieronymus ad Algasiam, *quæst.* 4. [c. an. 405. *è Palæstina in Galliam.*]

De eodem.

SIcuti semina [f] paulatim formantur in uteris, & tamdiu non reputatur homo [g], donec elementa confecta [h] suas imagines, membráque suscipiant; ita sensus ratione conceptus, nisi in opera proruperit, adhuc in ventre retinetur, & citò perit ab hoste *α*.

[f] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 10. *c.* 58. Pann. *l.* 8. *c.* 14.
[g] *al.* homicidium.
[h] *al.* confusa. *orig.*

¶ Corr. Rom. *α Ab hoste.*] Originale & Ivo, *& citò abortio perit*: quo abortii vocabulo & alibi, & in eadem quæstione usus est B. Hieronymus, *adversarii adventus, inquit, ea, quæ concepta sunt, facit perire abortio*: sed ob Glossam non est mutatum.

Cùm ergo, qui aliquam sibi ad tempus adhibet, cum ea adulter esse dicitur; nec ab ea discedens, nec filiam suam illi tradens peccat. Unde

“ GRATIAN. “ 6. *Pars.*

XI. Leo Papa I. ad Rusticum Narbonensem Episcopum, *Epist.* 90. al. 92. *c.* 5. & 6. [an. 443. *Româ in Galliam.*]

Profectus est honestatis fornicariam abjicere, & uxorem legitimam accipere.

ANcillam à toro abjicere, & uxorem certæ ingenuitatis accipere; non duplicatio conjugii, sed profectus est hone-

ſtatis. §. 1. Culpanda [5] eſt ſanè talium negligentia, ſed non penitùs deſperanda, ut crebris cohortationibus incitati, quod neceſſariò expetierunt, fideliter exequantur. Nemo [i] enim deſperandus eſt, dum in hoc corpore conſtituitur: quia nonnumquam, quod diffidentiâ ætatis differtur [6], conſilio maturiore perficitur.

[i] De pœnit. diſt. 7. nemo.

¶ PITH. [5] *Culpanda.*] In veteri libro meo præfigitur huic Capiti iſtud ſummarium, *De his qui in ægritudine pœnitentiam accipiunt, & cùm revaluerint agere eam nolunt.* Sed in libro Faucheti non eſt diverſum Caput. [6] *Differtur.*] Add. 2. V. C. *tutus eſt.*

XII. IDEM LEO I. ibidem, c. 4 [k]. [an. 443. *Romà in Galliam.*]

[k] In Tribur. Conc. c. 38. & 39.

Legitimo matrimonio copulatur, quæ concubinam habenti traditur.

NOn omnis [l] mulier juncta viro, uxor eſt viri: quia nec omnis filius eſt heres patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos ſunt legitima, & inter coæquales [m], multò priùs hoc ipſum Domino conſtituente, quàm initium Romani Juris exiſteret. Itaque aliud eſt uxor, aliud concubina; ſicut aliud ancilla, aliud libera. §. 1. Propter quod etiam Apoſtolus [n] manifeſtandam harum perſonarum diſcretionem teſtimonium ponit ex Geneſi, ubi dicitur Abrahæ [o]: *Ejice ancillam, & filium ejus: non enim erit heres filius ancillæ cum filio meo Iſaac.* & infrà. §. 2. Igitur cujuslibet loci Clericus *α*, ſi filiam ſuam viro habenti concubinam in matrimonium dederit; non ita accipiendum eſt, quaſi conjugato eam dederit, niſi fortè illa mulier & ingenua facta, & dotata legitimè, & publicis Nuptiis honeſtata videatur. §. 3. Paterno arbitrio viris junctæ carent culpâ, ſi mulieres, quæ à viris habebantur, in matrimonio non fuerunt: quia aliud eſt uxor [p] [7], aliud concubina.

[l] Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 1. Ivo, p. 8. c. 139. Pann. l. 6. c. 35.
[m] al. æquales. orig.
[n] Gal. 4.
[o] Gen. 21.
[p] al. nupta.

¶ CORR. ROM. *α Cujuslibet loci Clericus.*] Sic quidem in Epiſtolarum editionibus: ſed in codice Canonum, c. 18. & apud indicatos Collectores legitur, *cujuslibet loci Laicus.* In Concilio verò Triburienſi, ubi hoc refertur, *ſi quis filiam ſuam, &c.*

¶ PITH. [7] *Uxor.*] V. C. *nupta.*

GRATIAN. ,, CUM ergo dicitur [paterno arbitrio junctæ viris] datur intelligi, quòd paternus conſenſus deſideratur in nuptiis, nec ſine eo legitimæ Nuptiæ habeantur, juxta illud Evariſti Papæ [q]. [Aliter non fit legitimum conjugium, niſi à parentibus tradatur *α*.]

GRATIAN. 7. Pars.
[q] Sup. xxx. q. 5. c. 1.

¶ CORR. ROM. *α Tradatur.*] Poſt hoc verbum in duobus vetuſtis codicibus citantur ex Codice Juſtiniani *lib. 5. tit. de nuptiis, l. 12. nec filium. & l. 20. in conjunctione:* ex Digeſtis, *tit. de ritu nupt. l. 2. nuptiæ conſiſtere*, & ex Inſtit. *tit. de nuptiis, principium*, uſque ad verſ. *præcedere debeat.*

XIII. *Item* AMBROSIUS in lib. de Patriarchis, id eſt, *lib. 1.* de Abraham, *cap. ultimo.* [c. an. 387. *Mediolani.*]

HOnorantur parentes Rebeccæ muneribus, conſulitur puella non de ſponſalibus (illa enim judicium exſpectat [r] parentum: non eſt enim virginalis pudoris eligere maritum) ſed jam deſponſata viro de profectionis conſulitur die: nec immeritò dilationem non attulit. Jure etenim properare debuit ad maritum. Unde illud Euripidæum, quod mirantur plerique, unde translatum ſit, manifeſtum eſt. Ait enim in perſona mulieris, quæ tamen maritum volebat relinquere, & ad alias petebat Nuptias: Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς μέριμναν ἕξει, κ' οὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε, hoc eſt [ſponſaliorum [f] meorum pater meus curam ſubibit. Hoc enim non eſt meum.] Ergo, quod ipſi Philoſophi mirati ſunt, ſervate virgines. Mulier etiam [t], ſi qua amiſſo citò marito adoleſcentula laqueum infirmitatis ſuæ timet incidere, ſi vult, nubat; tantùm in Domino: ut electionem mariti parentibus deferat: ne appetentiæ procacioris exiſtimetur autor, ſi ipſa de Nuptiis ſuis electionem ſibi vendicet. Expetita enim magis debet videri à viro, quàm virum ipſa expetiſſe. Verecundiam præmittat, antequam nubat, quò ipſum conjugium plus commendet verecundia.

[r] al. ſpectat.
[f] Hermione in Andromacha Euripidis.
[t] Polyc. l. 6. tit. 4.

XIV. *Item* IN LIBRO Numerorum, c. 30. [an. ante Chr. 2451. *in Arabia.*]

MUlier, ſi quidpiam voverit, & ſe conſtrinxerit juramento, quæ eſt in domo patris ſui, & in ætate adhuc puellari, ſi cognoverit pater votum, quod pollicita eſt, & juramentum, quo obligavit animam ſuam, & tacuerit; non rea erit *α*, ſed quidquid pollicita eſt, & juravit, opere complebit. Sin autem ſtatim ut audierit, contradixerit pater; & vota, & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eò quòd contradixerit pater.

¶ CORR. ROM. *α Non rea erit.*] In originali legitur, *voti rea erit: quidquid pollicita, &c.* ſed ob Gloſſam non eſt emendatum.

XV. AUGUSTINUS Quæſt. 57. ſuper Numeros [u]. [fortè c. an. 400. *in Africa.*]

[u] Gloſſa ord. ad c. 30. Num.

MEritò hic quæritur etiam de voto virginitatis. Mulieres enim etiam virgines in Scriptura ſolent appellari: & videtur etiam Apoſtolus de patre loqui, cùm dicit [x]: *ſervet virginem ſuam:* & *det nuptui* [y] *virginem ſuam.*

[x] 1. Cor. 7.
[y] al. nuptum.

¶ CORR. ROM.] Anteà legebatur: *Item Auguſtinus.* Sublata eſt dictio, *Item*, quæ abeſt à pleriſque vetuſtis. Nam verba B. Auguſtini, ſeu Gloſſæ ordinariæ, quæ hic referuntur, ſunt explanatio loci Numerorum anteà citati. In iiſdem autem vetuſtis omnia hæc Capita, quibus non eſt appoſita Rubrica, uno Capite comprehenduntur.

ECONTRA ,, GRATIAN.

XVI. IN CONCILIO TOLETANO III. c. 10. [an. 589. *in Hiſpania.*]

Viduæ, & virgines propria voluntate ſibi maritos eligant.

HOc ſanctum [z] affirmat Concilium, ut viduæ, quibus placuerit, teneant caſtitatem *α*. Quòd ſi priùs, quàm profiteantur continentiam, nubere elegerint; illis nubant, quos propria voluntate voluerint habere maritos. Similis conditio & de virginibus habeatur: nec extra voluntatem parentum, vel ſuam coguntur maritos accipere. Si quis verò propoſitum caſtitatis viduæ, vel virginis impedierit; à ſancta communione, & à liminibus Eccleſiæ habeatur extraneus.

[z] Burch. l. 8. c. 44. Ivo, p. 7. c. 62. & p. 8. c. 18. & 19.

¶ CORR. ROM. *α Caſtitatem.*] In antiquioribus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis reliqua habent ut apud Gratianum: ſed poſt verbum iſtud, adduntur hæc, *& nulla vidua ad Nuptias iterandas vi venire cogatur. Quòd ſi, &c.* In recentioribus verò editionibus, & apud ceteros Collectores variat aliquantulùm ſtructura verborum, ſed eadem ſententia.

GRATIAN. ,, PRÆMISSIS autoritatibus evidenter aſſeritur, quòd quamvis aliqui non filiorum procreandorum, ſed incontinentiæ causâ conveniant; tamen conjuges appellantur.

CUJUS ARBITRIUM ALIQUA SEQUATUR, AN LIBERI AVI, AN ORIGINARII PATRIS.

QUÆSTIO III.

GRATIAN. ,, DE tertia verò Quæſtione definit, ſcribens

I. PELAGIUS Potentio Defenſori. [fortè c. an. 557. *Romæ.*]

Arbitrium liberi avi, non originarii patris, puellam in Nuptiis ſequi oportet.

PAtrem puellæ [a], Eccleſiæ noſtræ famulum, avum verò ejus liberis ortum conſtat eſſe natalibus: & ideò avi magis electionem de conjunctione neptis, quàm patris ejus, cujus nullo modo liberum poteſt eſſe arbitrium, decernimus attendi.

[a] Ivo, p. 8. c. 27.

GRATIAN. ,, QUIA ergo electione avi, huic iſta nupſiſſe probatur; hanc conſtat legitimè ſibi copulatam.

AN VIVENTE UXORE LICEAT ALICUI FILIOS EX ANCILLA QUÆRERE.

QUÆSTIO IV.

GRATIAN. 1. Pars. ,, QUÒD autem ex ancilla propter uxoris ſterilitatem filios quærere alicui liceat; exemplo probatur Abrahæ [a], qui propter ſterilitatem uxoris ſuæ Saræ ingreſſus eſt ad Agar Ægyptiam, ut ex ea filios acciperet. Item Jacob [b], cùm ex Rachele filios habere non poſſet; ex ancilla ejus filios ſibi ſuſcitavit: nec ſolùm propter ſterilitatem; verùm etiam propter fœcunditatem ceſſantem legitur intraſſe ad ancillam Liæ, & ex ea genuiſſe filios. Ex quibus omnibus colligitur, propter ſterilitatem uxoris ſive ex ancilla, ſive ex qualibet alia licitè filios quæri: alioquin adulterii maculâ Abraham & Jacob notabuntur. Sed ſicut poſt mortem Saræ [c] Abraham Cethuram duxit uxorem, ne ſecundùm Auguſtinum [d] Chriſtiani *α* putarent eſſe peccatum poſt mortem uxoris aliam ducere; ſic videtur vivente uxore ſua filios ex ancilla ſuſcepiſſe, ne ab aliquibus hoc reputaretur in crimen. Dicitur autem illud

[a] Gen. 16.
[b] Gen. 30.
[c] Gen. 25.
[d] Infrà, ſeq. cap.

¶ CORR. ROM. *α Chriſtiani.*] In Capite ſequenti Auguſtinus ait, *ne putarent Hæretici.*

I. AUGUSTINI contra Adverſarium Legum, & Prophetarum, *lib. 2. c. 9.* [an. 420. *in Africa.*]

Quomodo Abraham excuſetur à crimine fornicationis.

ISte Abrahæ [e] etiam uſque ad decrepitam ſenectutem fornicationis objicit crimen: profectò quia & poſt mortem Saræ alteram duxit. Ubi etſi nullum intelligeretur rei abditæ ſacramentum; propter [f] hoc ſolùm id facere debuit Abraham; ne putarent Hæretici adversùs Apoſtolum [g] (quibus etiam Tertullianus [h] aſtipulator exiſtit) poſt uxoris mortem crimen eſſe ducere uxorem.

[e] Ivo, p. 8. c. 269. Pann. l. 6. c. 60.
[f] al. vel propter.
[g] 1. Cor. 7.
[h] Lib. de Monogamia.

GRATIAN. ,, SACRAMENTUM hujus rei eſt, quòd per Bonos Mali & Boni erant in fide generandi; & per Malos Boni & Mali erant ad fidem acceſſuri. Unde ait

II.

II. AUGUSTINUS ſuper Joannem, *tract.* 11. [c. an. 412. *ibid.*]

Sicut Bonorum miniſterio Boni & Mali; ita miniſterio Malorum Boni & Mali in fide generantur.

REcurrat nunc animus veſter ad Abraham, Iſaac, & Jacob. In iſtis tribus invenimus parere liberas, parere & ancillas. Invenimus ibi & partus liberarum: invenimus ibi & partus ancillarum. Ancilla nihil boni ſignificat [i]: *Ejice ancillam*, inquit, *& filium ejus.* & infrà.

> [i] *Gen.* 21.

§. 1. Invenimus rem miram in iſtis generationibus liberarum, & ancillarum: quatuor ſcilicet genera [k] hominum, in quibus completur figura totius populi futuri Chriſtiani, ut non ſit mirum, quod in illis tribus dictum eſt [l]: *Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob.* In omnibus enim Chriſtianis (Fratres intendite) aut per Malos naſcuntur Boni, aut per Bonos naſcuntur Mali, aut per Bonos Boni, aut per Malos Mali. Ampliùs iſtis quatuor generibus non poteſtis invenire. *& infrà.* §. 2. Invenis [m] ibi bonos filios Jacob natos de ancillis, & bonos filios Jacob natos de liberis. Nihil illis obfuit nativitas de uteris ancillarum, quando in patre cognoverunt ſemen ſuum: & conſequenter regnum cum fratribus tenuerunt. Quomodo ergo in filiis Jacob non obfuit illis, qui nati ſunt de ancillis, quò minùs tenerent Regnum, & Terram repromiſſionis cum fratribus, ex æquo acciperent, non illis obfuerunt natales ancillarum, ſed prævaluit ſemen paternum; ſic quicumque per Malos baptizantur, tamquam de ancillis videntur nati: ſed tamen, quia ex ſemine verbi Dei, quod figuratur in Jacob; non contriſtentur, ſimul hereditatem cum fratribus poſſidebunt. Securus ergo ſit, qui de ſemine bono naſcitur: tantùm non imitetur ancillam. Si de ancilla naſcitur, ancillam malam ſuperbientem non imitetur. Unde enim filii Jacob de ancillis nati poſſederunt Terram promiſſionis cum fratribus, Iſmaël autem de ancilla natus, expulſus eſt de hereditate? Unde? niſi quia ille ſuperbus erat, illi humiles? Erexit ille cervicem, & voluit ſeducere fratrem ſuum ludens cum illo. Magnum ibi ſacramentum. Ludebant ſimul Iſmaël & Iſaac: vidit illos Sara ludentes, & ait Abrahæ [n]: *Ejice ancillam, & filium ejus: non enim heres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac.* Et cùm contriſtatus eſſet Abraham, confirmavit ei à Domino Angelus dictum uxoris ejus. §. 3. Quæ autem [o] α peperit Abel, & Enoch, & Noë, & Abraham; ipſa peperit [p] Moyſem, & Prophetas tempore poſteriores ante adventum Domini: & quæ iſtos; ipſa [q] & Apoſtolos, & Martyres noſtros, & omnes bonos Chriſtianos. Omnes enim diverſis quidem temporibus nati apparuerunt: ſed ſocietate unius populi continentur, & ejusdem civitatis cives, labores hujus peregrinationis experti ſunt, & quidam eorum nunc experiuntur, & uſque in finem ceteri experientur. Item quæ peperit Cain, & Cham, & Iſmaëlem, & Eſaü; eadem ipſa peperit & Datham, & alios in eodem populo ſimiles: & quæ iſtos; eadem ipſa & Judam Pſeudoapoſtolum, & Simonem magum, & ceteros uſque ad hæc tempora Pſeudochriſtianos, in affectione animali pertinaciter obduratos, ſive in unitate permiſti ſint, ſive aperta præciſione diſſentiant. §. 4. Sed cùm tales à ſpiritualibus evangelizantur, & Sacramentis imbuuntur; tamquam per ſeipſam Rebecca eos parit [r], ſicut Eſaü: cùm autem per illos, qui non caſtè annuntiant Evangelium, tales in Dei populo generantur; Sara quidem [ſ], ſed per Agar. Item boni Spiritales, quando evangelizantibus β, vel baptizantibus Carnalibus generantur; Lia quidem, vel Rachel jure conjugali eos, ſed per ancillarem uterum parit. §. 5. Cùm verò per Spiritales [t] in Evangelio generantur Boni fideles, qui vel vadunt γ in ſpiritalem affectum pietatis, vel eò tendere non deſiſtunt, vel ideò non faciunt, quia non poſſunt, ſicut ex utero Saræ Iſaac, vel Rebeccæ Jacob in novam vitam, & novum Teſtamentum naſcuntur. Itaque ſive intùs verſari videantur, ſive apertè foris ſint; quod caro eſt, caro eſt: ſive in area in ſua ſterilitate perſeveret, ſive occaſione tentationis, tamquam vento extrà tollatur; quod palea eſt, palea eſt: & ſemper ab illius Eccleſiæ, quæ eſt [u] ſine macula & ruga, unitate diviſus eſt; etiam qui congregationi Sanctorum in carnali obduratione miſcetur. De nullo tamen deſperandum eſt, ſive qui intùs talis apparet, ſive qui foris manifeſtiùs adverſatur.

> [k] *Copioſiùs in orig.*
> [l] *Exod.* 3.
> [m] *al.* invenimus.
> [n] *Gen.* 21.
> [o] Aug. *lib.* 1. *de Bapt. contra Donat. c.* 16.
> [p] *Oſeæ* 2.
> [q] *Act.* 13.
> [r] *Gen.* 25.
> [ſ] *Gen.* 16.
> [t] Ibid. *c.* 17.
> [u] *Eph.* 5.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc confectum eſt partim ex *tract.* 11. in Joannem, partim ex lib. 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas, *c.* 16. & 17. atque inde nonnulla ſunt addita, & multa emendata.

α *Quæ autem.*] Hæc apud B. Auguſtinum ſequuntur poſt verſ. *omnes ſcribentur, in c. ſicut in Sacramentis, de conſecrat. diſtinct.* 4.

β *Quando evangelizantibus.*] Sic emendatum eſt ex pleriſque vetuſtis, & originali, & Eugyppo, *tom.* 2. *p.* 216. Anteà legebatur, *quando evangelizantur, & Sacramentis, vel Baptiſmalibus carnalibus generantur.*

γ *Vel vadunt.*] Apud B. Auguſtinum, & Eugyppum legitur, *vel evadunt in ſpiritalis ætatis affectum.*

> GRATIAN. 2. *Pars.*
> [x] *Sent.* 4. *diſt.* 33.
> [y] *Gen.* 12. & 14.

HIS ita reſpondetur. Pro varietate temporum [x] varia invenitur diſpenſatio Conditoris. Promiſſum erat Abrahæ [y], quòd in ſemine ejus benedicerentur omnes gentes: promiſerat quoque ſe daturum ſemini ejus Terram peregrinationis

ſuæ. Cùm ergo ceteris in idololatria relictis, Abraham, & filios ejus in peculiarem populum ſibi Dominus elegiſſet; ritè multarum fœcunditate mulierum populi Dei multiplicatio quærebatur: quia in ſucceſſione ſanguinis erat ſucceſſio fidei. Unde in Lege dicebatur. [Maledicta α ſterilis, quæ non reliquerit ſemen ſuum ſuper terram.] Hinc etiam Sacerdotibus conjugia decreta ſunt: quia in ſucceſſione familiæ, ſucceſſio conſtabat officii. Quia verò per incarnationem Chriſti, gratia fidei ubique dilatata eſt, nec jam dicitur: *Dic domui Judæ, & domui Iſraël:* ſed [z]: *Euntes docete omnes gentes.* & [a]: *In omni gente quicumque timet Deum, & operatur juſtitiam, acceptus eſt illi;* nec electio muneris quæritur in ſucceſſione generis, ſed in perfectione vitæ, & ſinceritate ſcientiæ; & virginitas fœcunditati præfertur, & Sacerdotibus continentiæ caſtitas imperatur. Non ergo Abraham, aut Jacob deliquit, quia præter uxorem filios ex ancilla quæſierit: nec illorum exemplo, præter conjugale debitum, fœcunditatem in aliqua licet alicui quærere: cùm illorum conjugia noſtrorum æquentur, vel præferantur virginitati: & immoderatus uſus conjugii noſtri temporis, turpitudinem ferè imitetur fornicationis illius temporis. Unde ſcribit

> [z] *Matth.* 28.
> [a] *Act.* 10.

¶ CORR. ROM. α *Maledicta.*] Verba hæc non ſunt inventa in ſacra Scriptura: quamvis inde à multis ſanctis, & antiquis Doctoribus citentur. Deuteronomii 7. hæc habentur, *non erit apud te ſterilis utriuſque ſexûs, tam in hominibus, quàm in gregibus tuis.*

III. AMBROSIUS in lib. de Patriarchis, *lib.* 1. de Abraham, *c.* 4. [c. an. 387. *Mediolani.*]

Abraham non eſt reus adulterii, qui vivente uxore filios ex ancilla ſuſcepit.

DIxit [b] *Sara ad Abraham* [c]: *Ecce concluſit me Dominus, ut non pariam: intra ergo ad ancillam meam, ut filium facias ex illa.* Et ita factum eſt. Sed conſideremus primùm, quia Abraham ante Legem Moyſi, & ante Evangelium fuit, nondum interdictum adulterium videbatur. Pœna criminis ex tempore Legis eſt, quæ crimen inhibuit. Nec ante Legem ulla Rei damnatio eſt, ſed ex Lege. Non ergo in Legem commiſit Abraham, ſed Legem prævenit. Deus in Paradiſo conjugium laudaverat [d], non adulterium damnaverat. *& infrà.* §. 1. Habes primam [e] Abrahæ defenſionem. Secunda illa eſt, quòd non ardore aliquo vagæ ſuccenſus libidinis, non petulantis formæ captus decore, ancillæ contubernio conjugalem poſthabuit torum; ſed ſtudio quærendæ poſteritatis, & propagandæ ſobolis. Adhuc poſt diluvium raritas erat generis Humani: erat etiam Religionis, ne quis non reddidiſſe debitum videretur naturæ. Denique & Loth ſancti filiæ hanc cauſam quærendæ poſteritatis habuerunt, ne genus deficeret Humanum: & ideò publici muneris gratiâ privatam culpam prætexuit.

> [b] *Sent. ibid.*
> [c] *Gen.* 16.
> [d] *al.* licèt conjugium laudaverit. *orig.*
> [e] *al.* unam.

IV. IDEM in eodem libro, & cap. [c. an. 387. *ibid.*]

Quod præter legitimam uxorem committitur, adulterii crimine damnatur.

NEmo [f] [1] blandiatur ſibi de Legibus hominum. Omne ſtuprum adulterium eſt: nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem à viro, quæ ab uxore debetur [g] caſtimonia. Quidquid in ea [h], quæ non ſit legitima uxor, commiſſum fuerit, adulterii crimine damnatur. *& in eod. lib. c.* 7.

> [f] Polyc. *l.* 6. *tit.* 8.
> [g] *al.* exigitur.
> [h] *al.* eam. *orig.*

§. 1. Nulli licet ſcire mulierem præter uxorem: ideò conjugii tibi datum eſt jus, ne in laqueum incidas, & cum aliena muliere delinquas. *& poſt pauca.* §. 2. Tolerabilior eſt, ſi lateat culpa, quàm ſi culpæ uſurpetur autoritas. Nec hoc ſolùm eſt adulterium, cum aliena peccare conjuge, ſed omne, quod non habet poteſtatem conjugii. Tamen locus iſte docet gravius crimen eſſe, ubi celebrati conjugii jura temerantur, & uxoris pudor ſolvitur. Ideóque cùm prætenderet Abimelech, quòd uxorem alienam eſſe ignoraverit, quam ſororem eſſe vir ipſe ſuam dixerit, reſpondit ei Dominus [i]: *Et* [k] *ego cognovi, quoniam puro corde feciſti hoc, & peperci tibi, ut non peccares in me: propter hoc non ſum paſſus te tangere eam.* Cognoſcimus velut præſulem, cuſtodémque conjugii eſſe Deum, qui non patiatur alienum torum pollui: & ſi quis fecerit, eum peccare in Deum, cujus Legem violet, & gratiam ſolvat. Et ideò, quia in Deum peccat, ſacramenti Cæleſtis amittit conſortium.

> [i] *Gen.* 20.
> [k] *al.* Ecce. *orig.*

¶ PITH. [1] *Nemo &c.*] Idem Leo *Novellâ* 91. Contrà *in l.* 1. *Cod. de concubin. l. ult. C. de teſtam. manumiſſ.* quod & quibuſdam Theologis non diſplicuit, 34. *diſt. ſup. c. is qui non habet, & c. Chriſtiano, & cap. audite.*

V. *Item* HIERONYMUS contra Jovinianum, *lib.* 1. [an. 390. *in Palæſtina.*]

Nihil eſt fœdius, quàm uxorem amare, quaſi adulteram.

ORigo [l] quidem amoris honeſta erat: ſed magnitudo deformis. §. 1. Nihil autem intereſt, quàm ex honeſta cauſa quis inſaniat. Unde & Xiſtus in ſententiis [m] [Adulter eſt, inquit, in ſuam uxorem amator ardentior.] In aliena quippe uxore omnis amor turpis eſt, in ſua nimius. Sapiens vir judicio debet amare conjugem, non affectu. Rege impetus

> [l] 3. *Pars. Sent.* 4. *diſt.* 31.
> [m] Idem *l.* 6. *in c.* 18. *Ezech.*

voluptatis, nec præceps feretur in coitum. Nihil est fœdius, quàm uxorem amare, quasi adulteram. §. 2. Certè, qui dicunt se causâ Reip. & generis Humani uxoribus jungi, & filios procreare [n], imitentur saltem pecudes: & postquam venter uxoris intumuerit, non perdant filios; nec amatores se uxoribus exhibeant, sed maritos.

[n] al. liberos tollere. orig.

VI. Idem Hieronymus lib. 2. [an. 390. *in Palæstina*.]

Virginalis castitas non præfertur conjugio Abrahæ.

QUis ignorat [o] sub altera dispensatione Dei omnes retrò Sanctos ejusdem fuisse meriti, cujus nunc sunt Christiani? Quomodo antè Abraham placuit in conjugio, sic nunc virgines placent in perpetua castitate. Servivit ille Legi, & tempori suo: serviamus & nos Evangelio, & tempori nostro, in quos [p] fines seculorum decurrerunt.

[o] Sent. 4. dist. 33.
[p] 1. Cor. 10.

VII. *Item* Augustinus α lib. 22. contra Faustum, *c.* 47. & 48. [c. an. 402. *in Africa*.]

Patriarchæ non concupiscentiâ explendæ libidinis, sed causâ numerosæ prolis plures habebant uxores.

OBjiciuntur [q] Jacob quatuor uxores: quod, quando mos erat, crimen non erat. Sicut Patriarchæ β conjugibus excipientibus semen suum miscebantur, non concupiscentiâ percipiendæ voluptatis, sed providentiâ propagandæ successionis: sic Apostoli Auditoribus admirantibus doctrinam suam condelectabantur, non aviditate consequendæ laudis, sed charitate seminandæ veritatis.

¶ Corr. Rom. α *Augustinus*.] Repositum est ex omnibus vetustis, cùm in vulgatis legeretur, *Ambrosius*.

β *Sicut Patriarchæ*.] Apud B. Augustinum diversus est verborum ordo. *Sicut Apostoli*, inquit, *Auditoribus admirantibus doctrinam suam condelectabantur, non aviditate consequendæ laudis, sed charitate seminandæ veritatis, ita Patriarchæ*, &c.

[q] Sent. 4. dist. 33.

VIII. *Item* Augustinus de Bono Conjugali, *c.* 16. [fortè an. 401. *ibid*.]

Satius est absque liberis defungi, quàm ex illicito concubitu stirpem quærere.

SIcut satius est [r] mori fame, quàm idolothytis vesci: ita satius est defungi sine liberis, quàm ex illicito coitu stirpem quærere. Undecumque [s] autem nascantur homines, si parentum vitia non sectentur, & Deum rectè colant; honesti, & salvi erunt. Semen enim hominis ex qualicumque homine, Dei creatura est: & eo malè utentibus malè erit, non ipsum aliquando malum erit.

4. Pars.
[r] Sent. 4. dist. 33. in fin.
[s] Sup. dist. 56. undecumque.

IX. *Item* Ambrosius in Sermone de Sancto Joanne, qui sic incipit: *Diximus superiore Dominica*, num. 65. [c. an. 380. *Mediolani*.]

Ex ancilla filii non sunt quærendi.

DIcat aliquis [t], uxorem non habeo, ideò ancillam mihi sociavi. Audi quid dicat Scriptura ad Abraham [u]: *Ejice ancillam, & filium ejus*: non enim heres [x] erit filius ancillæ cum filio liberæ. Si igitur ancillæ filius heres non est, ergo nec filius est. Cur autem quæritur tale conjugium; de quo susceptus filius nec successionis possit heres esse, nec sanguinis? Nec enim habere potest hereditatis consortium, qui non habet originis privilegium. Cur, inquam, quæritur tale contubernium; de quo nati, non filii sint matrimonii, sed testes sint adulterii? Cur autem hujusmodi suscipiuntur adulterini, qui patri pudori sint, non honori? Dicit Scriptura [y]: *Adulterorum filii* α *in consummatione erunt: & ab iniquo toro semen exterminabitur*. Mulier igitur tua, si talibus moribus prædita est, ut mereatur consortium, mereatur & nomen uxoris. Præsta concubinæ tuæ libertatem, & nomen uxoris, ne tu adulter sis potiùs, quàm maritus.

¶ Corr. Rom. α *Filii*.] Reposita sunt reliqua verba Scripturæ ex B. Ambrosio, pro quibus in vetustis est, &c. in vulgatis autem, *abominatio sunt Deo*.

[t] Ivo, p. 8. c. 30.
[u] Gen. 21.
[x] Gal. 4.
[y] Sap. 3.

X. *Item* Augustinus ad Claudium contra Julianum, *c.* 8. [c. an. 419. *in Africa*.]

Adulteria non sunt facienda etiam voluntati generandi filios.

SIc non sunt [z] facienda adulteria etiam voluntate generandi regenerandos: quemadmodum nec furta facienda sunt etiam voluntate pascendi pauperes sanctos: quod tamen faciendum non est perpetrando furta, sed benè utendo mammonâ iniquitatis.

[z] Ivo, p. 8. c. 105. Pann. l. 7. c. 20.

Gratian. 5. Pars. „ Ecce, quòd nullo modo licet alicui vivente uxore sua, vel ex ancilla, vel ex alia qualibet filios quærere: qui etiam suscepti, filiorum nomine judicantur indigni. Simplex etiam fornicatio in sacra Scriptura prohibetur. Unde

XI. Augustinus in quæst. Deuteronomii, *q.* 37. ad *c.* 23. [fortè c. an. 410. *ibid*.]

Illicitus concubitus, & omnis non legitimus usus illorum membrorum nomine mœchiæ intelligitur.

MEretrices esse [a], & ad meretrices accedere prohibet Dominus: quarum publicè venalis est turpitudo, in Decalogo autem mœchiæ nomine non videtur hoc apertè prohibuisse, quoniam mœchia non nisi adulterium intelligi solet. *Idem super Exodum*, *q.* 71. §. 1. Omnis mœchia [b] etiam fornicatio dicitur in Scripturis. Sed utrùm etiam omnis fornicatio mœchia dici possit in eisdem Scripturis, non mihi interim occurrit locutionis exemplum: sed si non omnis fornicatio etiam mœchia dici potest; ubi sit in Decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt viri, qui uxores non habent, cum feminis, quæ maritos non habent, utrùm inveniri possit, ignoro. Sed si furti [c] nomine benè intelligitur omnis illicita usurpatio rei alienæ (non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit, sed utique à parte totum intelligi voluit, quidquid illicitè rerum proximi aufertur,) profectò & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus usus prohibitus debet intelligi.

[a] Ivo, p. 8. c. 311.
[b] Ivo, p. 8. c. 279.
[c] Sup. xiv. q. 5. c. pœnale, §. furti.

XII. *Item* Hieronymus *in c.* 5. Epistolæ ad Gal. ad vers. *Manifesta autem*. [an. 386. *in Palæstina*.]

Extraordinaria voluptas, & inverecunda opera Nuptiarum, luxuria, & immunditia appellantur.

IN eo fornicator majoris est criminis, quia tollit membra Christi, & facit ea membra meretricis [d]: *erunt quippe duo in carne una*. Qui non est fidelis, nec credit in Christo; sua membra facit membra meretricis: qui credit, & fornicatur; Christi membra facit, membra meretricis. Econtrario infidelis in fornicatione sua utrùm violet, an ædificet templum Idolo, nescio. Per vitia quippe luxuriæ α vel maximè Dæmones coluntur. Hoc unum scio, quòd qui post fidem Christi fornicatur; violat templum Dei. Secundum opus carnis, immunditia nuncupatur: & eam comes luxuria sequitur. Quomodo enim in veteri Lege de nefandis criminibus, quæ in occulto fiunt, & ea nominare turpissimum est, ne & dicentis os, & aures audientium polluerentur, generaliter Scriptura complexa est, dicens [e]: *Verecundos, vel reverentes facite filios Israël ab omni immunditia*; sic in hoc loco ceteras extraordinarias voluptates, ipsarum quoque opera Nuptiarum, si non verecundè, & cum honestate quasi sub oculis Dei fiant, ut tantùm liberis serviatur, immunditiam, & luxuriam nominavit.

Corr. Rom. α *Luxuriæ*.] Abest vox ista à plerisque vetustis, & originali.

[d] 1. Cor. 6.
[e] Lev. 15.

XIII. *Item* Gregorius I. in Moralibus, *lib.* 12. *c.* 12. [an. 390. *Romæ*.]

Immoderatus usus mulierum Salomonem ad idololatriam traxit.

SAlomon quippe immoderato usu, atque assiduitate mulierum ad hoc usque perductus est, ut templum Idolis fabricaret: & qui priùs Deo templum construxerat, assiduitate libidinis etiam perfidiæ substratus Idolis construere templa non timuit.

XIV. *Item* Hieronymus *in c.* 5. *Epist.* ad Ephesios, ad vers. *Viri diligite*. [an. 386. *in Palæstina*.]

Liberorum procreatio in matrimonio laudatur, meretricia voluptas etiam in uxore damnatur.

LIberorum ergo, ut diximus, in matrimonio opera concessa sunt: voluptates autem, quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in uxore damnatæ.

Quare autem tales non dicantur filii, vel quem suorum parentum sequantur, qui ex libero & ancilla nascuntur, determinat „ Gratian. 6. Pars.

XV. Isidorus Etymologiarum, *lib.* 9. *c.* 5. [c. an. 630. *in Hispania*.]

Qui sint liberi, & quam conditionem sequantur.

LIberi dicti [f], qui [g] ex libero sunt matrimonio orti. Nam filii ex libero & ancilla, servilis conditionis sunt. Semper enim qui nascitur, deteriorem α partem sumit. Naturales autem dicuntur ingenuarum concubinarum filii; quos sola natura genuit, non honestas conjugii. & *infrà*.

§. 1. Hi verò, qui [h] non sunt de legitimo matrimonio, matrem potiùs, quàm patrem sequuntur.

¶ Corr. Rom. α *Deteriorem partem*.] In codicibus Isidori etiam manuscriptis legitur, *deteriorem parentis statum sumit*.

[f] Ivo, p. 8. c. 71.
[g] al. quia.
[h] Unde & ii, qui. orig.

AN EA, QUÆ VIM PATITUR, PUDICITIAM AMITTERE COMPROBETUR.

QUÆSTIO V.

QUòd autem pudicitia violenter eripi non possit, multorum autoritatibus probatur. Est enim virtus animi, quæ violentiam non sentit. Corpori namque vis infertur, non animo. Unde, quamvis corpus violenter corrumpatur; si pudicitia mentis servetur illæsa; tamen castitas duplicatur. Sicut beata Lucia [a] fertur dixisse Paschasio: [Si invitam me feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.] Non enim inquinatur corpus nisi de consensu mentis. „ Gratian. 1. Pars.

[a] In Martyrio B. Luciæ.

Nam si in manu meâ thura ponas, & per manum meam sacrificia [b] facias; Deus hæc attendit, & deridet [c]. De sensibus enim & voluntatibus judicat Deus. Hinc scribit

[b] *al.* jacias " sacrificiis. " [c] *al.* non attendit, qui " & deridet.

I. Ambrosius in libro secundo de Virginibus. [an. 377. *Mediolani.*]

Melior est Virginitas mentis, quàm carnis.

TOlerabilius est [d] mentem Virginem, quàm carnem habere. Utrumque bonum, si liceat: si non liceat; saltem non homini castæ *α*, sed Deo simus, & *infrà*. §. 1. Virgo prostitui potest: adulterari non potest. Ubicumque Dei Virgo est, templum Dei est: nec lupanaria infamant castitatem: sed castitas, etiam loci abolet infamiam.

[d] *Sent.* 4. *dist.* 33. Ivo, *p.* 7. *c.* 137.

¶ Corr. Rom. *α Castæ.*] Anteà legebatur, *casti*: sed B. Ambrosius ibi inducit Theodoram loquentem.

II. Idem ad Virginem lapsam, *c.* 4. [c. an. 387. *ibid.*]

Mente incorruptâ, caro non corrumpitur.

REverà [e] non potest caro corrumpi, nisi mens fuerit antè corrupta.

[e] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 7. *c.* 138.

III. *Item* Augustinus de Civitate Dei, *lib.* 1. *c.* 18. [an. 426. *in Africa.*]

Aliena libido neminem polluit.

ITa [f], ne *α* aliquem polluat aliena libido, metuitur? Non polluit, si aliena erit: si autem polluet, aliena non erit. Sed cùm pudicitia virtus sit animi, comitémque habeat fortitudinem, quâ potiùs quælibet mala tolerare, quàm malo consentire decernat, nullus autem magnanimus, & pudicus in potestate habeat, quid de sua carne fiat: sed tantùm quid annuat mente, vel renuat; quis tamdem sana mente putaverit se perdere pudicitiam, si fortè in apprehensa, & oppressa carne sua exerceatur, & expleatur libido non sua?

[f] Ivo, *p.* 7. *c.* 139.

¶ Corr. Rom. *α Ita ne.*] Apud B. Augustinum, *At enim*, legitur, *ne vel aliena polluat.*

IV. Idem ibidem. [an. 426. *ibid.*]

De eodem.

PRoposito [g] animi permanente, per quod etiam corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori aufert sanctitatem violentia libidinis alienæ, quam servat perseverantia continentiæ suæ. An verò, si aliqua femina mente corrupta, violatóque proposito, quod Deo voverat, pergat vitianda ad deceptorem suum; adhuc eam pergentem sanctam vel corpore dicimus, ea sanctitate animi, per quam corpus sanctificabatur, amissâ atque destructâ? Absit hic error, & hinc potiùs admoneamur, ita non amitti *α* corporis sanctitatem manente animi sanctitate, etiam corpore oppresso; sicut amittitur corporis sanctitas, violatâ animi sanctitate. *Idem c.* 19. §. 1. Lucretiam certè matronam nobilem, veterémque Romanam pudicitiæ magnis efferunt laudibus. Hujus corpore cùm violenter oppresso Tarquinii Regis filius libidinosè potitus esset; illa scelus improbissimi juvenis marito Collatino, & propinquo Bruto viris clarissimis & fortissimis indicavit, eósque ad vindictam constrinxit. Deinde fœdi in se commissi [h] ægra, atque impatiens se peremit. Quid dicemus? adultera hæc, an casta judicanda est? Quis in hac controversia Judex laborandum putaverit? Egregiè quidam ex hoc, veracitérque declamans ait, [Mirabile dictu: duo fuerunt: & adulterium unus admisit.] splendidè, atque verissimè. Intuens enim in duorum corporum commistione unius inquinatissimam cupiditatem, alterius castissimam voluntatem, & non quid conjunctione membrorum, sed quid animorum diversitate ageretur, attendens, [duo, inquit, fuerunt: & unus adulterium admisit.]

[g] Ivo, *ibid.*

[h] *al.* commissi sceleris.

¶ Corr. Rom. *α Ita non amitti.*] Locupletatus est ex originali hic locus, qui etiam apud Ivonem erat paulò concisior.

V. Idem in eodem libro, *c.* 27. [an. 426. *ibid.*]

NOn fidelibus *α* Christi sit tædio vestra vita, si ludibrio fuit hostibus castitas vestra. Habetis magnam, verámque consolationem, si fidam conscientiam retinetis, non consensisse peccatis eorum, qui in vos peccare permissi sunt. *Idem in libro de duabus Animabus*, c. 10. §. 1. Non nisi voluntate peccatur.

¶ Corr. Rom. *α Non fidelibus.*] In originali legitur, *Non itaque vobis, ô fideles Christi*: sed quoniam erat initium Capitis, non est mutatum. Reliqua verò sunt restituta, & aucta.

VI. Idem in libro primo de Libero Arbitrio, *c.* 5. [an. 395. *ibid.*]

De eodem.

DE pudicitia [i] quis dubitaverit, quin ea sit in animo constituta; quandoquidem virtus est? Unde à violento stupratore eripi nec ipsa potest. *Item Hieronymus α super Epistolam ad Romanos libro primo.* §. 1. Non potest [k] fieri, ut nisi quis mœchetur priùs in corde, mœchari possit in corpore. *Idem super Lucam β in lib. secundo.*

[i] Ivo, *p.* 7. *c.* 140. & *p.* 10. *c.* 101. [k] Ivo, *p.* 7. *c.* 141.

§. 2. Finge in persecutione [l] aliquam virginem prostitutam: hæc apud Evangelium, quia voluntate non peccat, virgo suscipitur: in Lege quasi corrupta repudiatur. *Idem in libro Hebraïcarum quæstionum in Gen. ad c. duodecimum* [m].

[l] xv. *q.* 1. *si quis non iratus.* §. *item si in persecutione.*

§. 3. Corpus mulieris non vis maculat, sed voluntas. *Item Augustinus in libro de sancta Virginitate cap. octavo.*

[m] Idem Beda in *Quæst. in Gen. tom.* 8. 190.

§. 4. Sicut nemo [n] impudicè utitur corpore, nisi spiritu priùs conceptâ nequitiâ; ita nemo pudicitiam servat in corpore, nisi spiritu priùs insitâ castitate.

[n] Ivo, *p.* 8. *c.* 11.

¶ Corr. Rom. *α Item Hieronymus.*] Apud B. Hieronymum nihil tale est inventum. Sed apud Origenem *lib.* 2. *ad c.* 2. *Epist.* ad Romanos hæc leguntur: *Neque enim fieri potest, ut si antè quis non mœchetur in corde, mœchari possit in corpore.*

β Idem super Lucam.] Hæc habentur in Commentariis B. Hieronymi in Matthæum *l.* 2. *c.* 11. & inde est emendatum. In Lucam enim nihil extat B. Hieronymi.

VII. *Item* Idem Victoriano, *Epistolâ* 122. [an. 409. *ibid.*]

In corpore pudicitia violari non potest, si mens inviolata servetur.

AD Deum [o] ingemiscentibus omnino suis aderit, qui suis adesse consuevit: & aut nihil in earum castissimis membris libidine hostili perpetrari permittet; aut si permittit, cùm earum animus nulla consensionis turpitudine maculatur, etiam carnem suam defendit à crimine: & quidquid in ea nec commisit, nec permisit libido patientis, solius erit culpa facientis: omnísque illa violentia non pro corruptionis turpitudine, sed pro passionis vulnere deputabitur. Tantùm enim in mente valet integritas castitatis, ut illâ inviolatâ, nec in corpore possit pudicitia violari, cujus membra potuerint superari.

[o] Ansel. *l.* 10. *c.* 52.

VIII. *Item* Isidorus in Synonymis *lib.* 2 [p]. [c. an. 620. *in Hispania.*]

[p] *Cap.* 1. *id est ante c. de Castitate, in recent. impress.*

Caro non peccat, si à contagione fuerit anima munda.

NOn potest [q] corpus corrumpi, nisi priùs animus fuerit corruptus. Mundâ à contagione animâ [r] caro non peccat.

[q] *Sent.* 4. *dist.* 33. Ivo, *p.* 7. *c.* 142. [r] *al.* animi.

IX. *Item* Augustinus Honorato Episcopo, *Epistolâ* 180. [c. an. 428. *in Africa.*]

Non eripitur pudicitia carnis, si mente servatur.

MAgis timeamus [s] ne sensu interiore corrupto pereat castitas fidei, quàm ne feminæ violenter constuprentur in carne: quia violentiâ non violatur pudicitia, si mente servatur: quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis suâ turpiter carne non utitur; sed sine consensione tolerat quod alius operatur.

[s] Polyc. *l.* 4. *tit.* 35. Ansel. *l.* 10. *c.* 51.

X. *Item* Joannes Chrysostomus, id est, Autor Operis Imperfecti super Matthæum, *Hom.* 32. *ad c.* 19. [c. an. 400.]

Nec peccatum, nec justitia ex opere sine voluntate perficitur.

SIcut enim peccatum sine voluntate opus non facit; ita & justitia ex opere non consummatur, nisi & voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem castitati student; adulterium autem voluntate committunt. Nisi enim ex voluntate sola, fornicatio consummaretur; numquam Dominus diceret [t]: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Ergo voluntas sine opere [u] frequenter peccat. Illa est gloriosa continentia, non quam transgredi non potest necessitas debilitati [x] corporis; sed quam complectitur voluntas sancti propositi.

[t] *Matth.* 5. [u] *al.* corpore. [x] *al.* debilitatis.

XI. *Item* Hieronymus in Epistola ad Eustochium de custodia Virginitatis. [an. 382. *Romæ.*]

Virginitas carnis non servatur mente corruptâ.

SI Paulus [y] Apostolus vas electionis, & separatus in Evangelium Christi; ob carnis aculeos, & incentiva vitiorum reprimit corpus suum, & servituti subjicit; ne aliis prædicans [z], ipse reprobus inveniatur: & tamen videt aliam Legem [a] in membris suis repugnantem Legi mentis suæ, & captivum se in Legem duci peccati: si post nuditatem [b], jejunia, famem, carceres, flagella, supplicia, in semetipsum reversus exclamat [c]: *infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* tu te putas securam esse debere? Cave, quæso, ne quando de te dicat Deus [d]: *Virgo Israël cecidit, & non est, qui suscitet eam.* Audenter loquar: cùm omnia possit Deus; suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna, sed non vult coronare corruptam. §. 1. Timeamus illam Prophetiam, ne in nobis etiam compleatur [e]: *virgines bonæ deficient.* Observa quid dicat, *Virgines bonæ deficient*: quia sunt & virgines malæ. *Qui viderit*, inquit [f], *mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Perit ergo & mente virginitas. Istæ sunt virgines malæ, virgines carne, non spiritu: virgines stultæ [g], quæ oleum non habentes excluduntur à sponso. Si autem & illæ, quæ virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum

2. *Pars.* [y] *Act.* 9. & 13. & *Rom.* 1. [z] 1. *Cor.* 9. [a] *Rom.* 7. [b] 2. *Cor.* 11. [c] *Rom.* 7. [d] *Amos* 5. [e] *Amos* 8. [f] *Matth.* 5. [g] *Matth.* 25.

non ſalvantur; quid fiet illis, quæ proſtituerunt membra Chriſti, & mutaverunt templum Sancti Spiritûs in lupanar? Illicò audient [h]: *Deſcende, ſede in terra virgo filia Babylonis: ſede in terra: non eſt filiæ Chaldæorum thronus [i]: non vocaberis ultrà mollis, & delicata. Accipe molam, mole farinam, diſcooperi velamen tuum: denuda crura: tranſi flumina, revelabitur ignominia tua: apparebunt opprobria tua.* Et hoc poſt thalamos [k] filii Dei, poſt oſculá fratruelis & ſponſi: illa, de qua quondam ſermo Propheticus concinebat [l]: *Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate;* nudabitur, & poſteriora ejus ponentur in faciem ipſius. Sedebit ad aquas ſolitudinis; & poſito váſe [m], divaricabit pedes ſuos omni tranſeunti, & uſque ad verticem polluetur. Rectiùs fuerat hominum ſubiiſſe conjugium, ambulaſſe per plana, quàm ad altiora tèndentem, in profundum Inferni cadere. Ne fiat, obſecro, civitas meretrix fidelis [n] Sion: ne póſt Trinitatis hoſpitium ibi Dæmones ſaltent, & ſirenæ [o] nidificent, & hericii [p].

¶ CORR. ROM.] Multis locis réſtitutum eſt hoc Caput ex vetuſtis exemplaribus, & originali.

h *Eſa.* 47. i *al.* ſolium. *orig.* k *Cant.* 1. l *Pſal.* 44. m *Ezech.* 16. n *Eſa.* 1. o *al.* ſirenes. p *Eſa.* 34.

XII. *Item* AUGUSTINUS Serm. 3. de communi vita Clericorum, & *Epiſt.* 109. ad Monachas. [c. an. 423. *in Africa.*]

Corpore intacto caſtitas nonnumquam amittitur.

3. Pars.

NEc ſolo tactu, ſed affectu quoque, & aſpectu appetitur, & appetit femina. Nec dicatis vos animos habere pudicos, ſi habeatis oculos impudicos: quia impudicus oculus impudici cordis eſt nuntius: & cùm ſe invicem ſibi, etiam tacente lingua, conſpectu mutuo corda nuntiant impudica, & ſecundùm concupiſcentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione corporibus fugit caſtitas ipſa de moribus.

XIII. *Item* GREGORIUS I. in Moralibus, *lib.* 21. *c.* 9. [an. 590. *Romæ.*]

Adulterium perpetratur, cùm vel innupta turpiter concupiſcitur.

QUi viderit [q] mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Quia enim Græco vocabulo mœchus adulter dicitur, cùm non aliena conjunx, ſed mulier videri prohibetur; apertè Veritas oſtendit, quia etiam ſolo viſu, cùm turpiter vel innupta concupiſcitur, adulterium perpetratur. Quod tamen plerumque ex loco, vel ordine concupiſcentium diſcernitur: quia ſcilicet ſic hunc in ſacro Ordine ſtudioſa concupiſcentia, ſicut illum adulterii inquinat culpa: in perſonis tamen non diſſimilibus ídem luxuriæ diſtinguitur reatus.

q *Deut.* 5. *Matth.* 5.

GRATIAN. *4. Pars.* » QUAMVIS autem violenter oppreſſæ pudicitiam non amiſerint, incontaminatis tamen ſe non audeant exæquare Virginibus. Unde

XIV. LEO Papa I. *Epiſt.* 85. al. 87. ad Epiſcopos Afric. *c.* 5. [an. 442. *Româ in Africam.*]

Quæ opprimuntur, incontaminatis ſe Virginibus comparare non audeant.

ILlæ autem [r] famulæ Dei, quæ integritatem pudoris oppreſſione barbarica perdidere, laudabiliores erunt in humilitate, ac verecundia ſua; ſi ſe incontaminatis non audeant comparare Virginibus. Quamvis enim omne peccatum ex voluntate naſcatur, & potuerit corruptione carnis mens invita non pollui; minùs tamen eiſdem [1] oberit, ſi quod potuerunt animo non amittere, doleant ſe vel corpore perdidiſſe.

¶ PITH. [1] *Eiſdem.*] V. C. *hoc eis.*

r Polyc. *l.* 4. *tit.* 34.

GRATIAN. » CùM ergo hæc, quæ violentiam paſſa eſt, pudicitiam amiſiſſe probari non poteſt; nullo modo convincitur fornicationis, vel adulterii crimen incurriſſe. Ut enim ait Auguſtinus in libro de Bono Conjugali, *c.* 4. Adulterium [f] committitur, cùm [t] vel propriæ libidinis inſtinctu, vel alienæ conſenſu cum altero, vel altera contra pactum conjugale concumbitur; atque ita frangitur fides: quæ in rebus etiam corporeis & abjectis magnum animi bonum eſt: & ideò ei « ſalutem quoque corporalem, quâ etiam vita iſta continetur, certum eſt debere poſtponi.

¶ CORR. ROM. « *Et ideò ei.*] Apud B. Auguſtinum legitur: *& ideò eam ſaluti quoque corporali, quâ etiam vita iſta continetur, certum eſt debere præponi.* Sed ob Gloſſam, & quoniam idem eſt ſenſus, nihil mutatum eſt.

f Ivo, *p.* 8. *c.* 102. Pann. *l.* 7. *c.* 22. t Hujus autem fidei violatio dicitur adulterium, cùm. *orig.*

XV. *Item* ISIDORUS ſuper Exodum, *c.* 29 [u]. [c. an. 620. *in Hiſpania.*]

Mœchatur, qui alicui præter matrimonii fœdus miſcetur.

NOn mœchaberis [x], id eſt, ne quiſquam præter matrimonii ſui fœdera aliis feminis miſceatur ad explendam libidinem. Nam ſpecialiter adulterium facit, qui præter ſuam ad alteram accedit.

u Et Rabanus & Beda *in Quæſtion. in Exodum.* x Ivo, *p.* 8. *c.* 107. Pann. *l.* 7. *c.* 23.

XVI. *Item* AUGUSTINUS de Adulterinis Conjugiis, *lib.* 2. *c.* 13. [c. an. 419. *in Africa.*]

Qui vivente uxore ſua alteram cognoſcit, adulterium committit.

PUto Chriſtianum [y] neminem reluctari, illum adulterum eſſe, qui vel diu languente, vel diu abſente, vel continenter vivere cupiente ſua uxore, alteri commiſtus eſt feminæ.

y Ivo, *p.* 2. *c.* 24.

CùM ergo nihil iſtorum in iſta deprehendatur fuiſſe, quia nec propriæ libidinis inſtinctu, nec alienæ conſenſu, nec viro ſuo languente, vel abſente, vel continenter vivere cupiente adhæſit alii, ſed violenter aliena libidine oppreſſa vim pertulit; apparet, quòd nec adultera, nec fornicaria dici poteſt. Unde nec aliquâ occaſione valet dimitti. Cùm enim Judæi [z] quærerent à Chriſto, utrùm liceret homini uxorem ſuam dimittere quacumque ex cauſa; reſpondit eis: *non legiſtis* [a], *quia, qui fecit eos, ab initio maſculum & feminam creavit eos? Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Deinde ſermonem ſuum ita concluſit; ut diceret neminem poſſe dimittere uxorem ſuam, exceptâ cauſâ fornicationis. Hinc Apoſtolus ait in Epiſtola ad Corinthios [b]: *His, qui matrimonio conjuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere.* Unde datur intelligi, quòd qualeſcumque fuerint vir & uxor, ex quo conjugali affectu ſibi adhæſerint; ulteriùs ab invicem diſcedere non valent. Unde ſcribit

GRATIAN. *5. Pars.* z *Matth.* 19. a *Gen.* 2. b 1. *Cor.* 7.

XVII. AMBROSIUS in Hexameron, tit. diei quartæ [c]. [c. an. 389. *Mediolani.*]

Qualiſcumque ſit vir, ex quo ſemel placuit, non eſt dimittendus.

HOrrendus [d] «, & incultus eſt vir: ſemel placuit: numquid vir frequenter eſt [2] eligendus? Comparem ſuum & bos requirit, & equus diligit: & ſi mutetur alius, trahere jugum neſcit compar alterius, & ſe non totum putat. Tu jugalem tuum repudias, & putas ſæpè mutandum? & ſi uno defecerit die ſuperducis rivalem: & ſtatim incognitâ cauſâ [3], quaſi cognitam [e] [4] pudoris exequeris injuriam?

¶ CORR. ROM. « *Horrendus.*] Apud B. Ambroſium legitur, *ſed horridus, & incultus eſt: ſemel placuit, &c.* Ante hoc autem Capitulum eſt c. *Adam per Evam, infrà* XXXIII. *q.* 5.

¶ PITH. [2] *Frequenter eſt.*] V. C. *alius.*

[3] *Cauſâ.*] Deeſt in V. C.

[4] *Cognitam.*] V. C. *Cognita.*

c *Lib.* 5. *c.* 7. d Ivo, *p.* 8. *c.* 232. Pann. *l.* 6. *c.* 103. e *al.* cognita.

XVIII. *Item* AUGUSTINUS de Sermone Domini in monte, *lib.* 1. *c.* 32. [c. an. 393. *in Africa.*]

Similiter de uxore intelligatur.

SI uxorem [f] quis habeat ſterilem, vel deformem corpore, ſive debilem membris, vel cæcam, vel ſurdam, vel claudam, vel ſi quid aliud, ſive morbis & doloribus languoribúſque confectam, & quidquid (exceptâ fornicatione) cogitari poteſt vehementer horribile, pro fide & ſocietate ſuſtineat.

f *Sent.* 4. *diſt.* 34. Ivo, *p.* 8. *c.* 238. Pann. *l.* 6. *c.* 104.

XIX. *Item* HIERONYMUS ad Oceanum de morte Fabiolæ [g]. [c. an. 400. *è Palæſtina Romam.*]

g Epitaphium Fabiolæ, *tom.* 1.

Non licet viro uxorem dimittere, niſi cauſâ fornicationis.

PRæcepit [h] Dominus uxorem non debere dimitti, exceptâ cauſâ fornicationis; & ſi dimiſſa fuerit, manere innuptam. Quidquid viris jubetur, hoc conſequenter redundat in feminas. Neque enim adultera uxor dimittenda eſt, & vir mœchus retinendus.

h *Sent.* 4. *diſt.* 35. Ivo, *p.* 8. *c.* 240 Pann. *l.* 7. *c.* 3.

XX. IDEM *ibidem.* [c. an. 400. *è Palæſtina Romam.*]

De eodem.

APud nos [i], quod non licet feminis, æquè non licet viris, & eadem ſervitus pari conditione cenſetur.

i Ivo, *ibid.*

XXI. *Item* EX CONCILIO TOLETANO XII. *c.* 8. [an. 681. *in Hiſpania.*]

Communione privetur, qui extra cauſam fornicationis uxorem ſuam dimittit.

PRæceptum [k] Domini eſt [l], ut exceptâ cauſâ fornicationis uxor à viro dimitti non debeat: & ideò quicumque citra culpam criminis ſupradicti uxorem ſuam quacumque occaſione dimiſerit; quia quod Deus conjunxit, ille ſeparare diſpoſuit; tamdiu ab Eccleſiaſtica communione privatus, & à cœtu omnium Chriſtianorum maneat alienus; quamdiu ſocietatem relictæ conjugis ſinceriter amplectatur, & foveat. Itaque [5] qui jam admoniti à Sacerdote ſemel, bis, térque, ut corrigerentur, ad torum [6] ſuæ conjugis noluerint redire; ipſi ſe ſuis meritis, & à Palatinæ dignitatis officio ſeparabunt; & inſuper generoſæ dignitatis teſtimonium, quamdiu in culpa fuerint, amiſſuri ſunt; quia carnem ſuam diſſidii [7] jugulo tradiderunt.

¶ PITH. [5] *Itaque.*] V. C. *ita tamen.*

[6] *Torum, &c.*] *ad carum ſuæ conjugis noluerint redire conſortium.*

[7] *Diſſidii.*] V. C. *diſcidii.*

6. Pars. k Ivo, *p.* 8. *c.* 329. Pann. *l.* 7. *c.* 1. l *Matth.* 19.

XXII. NICOLAUS Papa I. ad conſulta Bulgarorum, c. 96. [an. 866. *Româ in Bulgariam.*]

De eodem.

QUidquid mulier [m] tua contra te cogitaverit, aut fecerit, vel ſi te accuſaverit; non eſt, exceptâ cauſâ fornicationis, rejiciendâ, vel odio prorſus habenda, quæ eſt α, Apoſtolo [n] præcipiente, ſicut Eccleſia à Chriſto diligenda.

[m] Ivo, p. 8. c. 228.
[n] Epheſ. 5.

¶ CORR. ROM. α *Quæ eſt.*] Hæc uſque ad finem addita ſunt ex ipſis reſponſionibus.

GRATIAN. 7. Pars. „ SED quæritur; cùm ſit par utriuſque conditio, cur communicantes viri cum adulteris uxoribus non conveniant; cùm econtrà uxores in conſortio adulterorum virorum manere videantur. De his ita ſcribit

XXIII. INNOCENTIUS Papa I. *Epiſt.* 3. ad Exuperium Epiſcopum, *cap.* 4. [an. 405. *Româ in Galliam.*]

In utroque ſexu adulterium pari ratione punitur.

CHriſtiana [o] Religio adulterium in utroque ſexu pari ratione condemnat. Sed viros ſuos mulieres non facilè de adulterio accuſant, & non habent latentia peccata vindictam. Viri autem liberiùs uxores adulteras apud Sacerdotes deferre conſueverunt: & ideò mulieribus, prodito earum crimine, communio denegatur: virorum autem latente commiſſo non facilè quiſquam ex ſuſpicionibus abſtinetur: qui utique ſubmovebitur, ſi ejus flagitium detegatur. Cùm ergo par cauſa ſit, interdum probatione ceſſante, vindictæ ratio conquieſcit.

[o] Sent. 4. diſt. 35. Ivo, p. 8. c. 214.

AN ADULTER ADULTERAM POSSIT DIMITTERE.

QUÆSTIO VI.

GRATIAN. „ ECCE, quòd iſta dimitti non valet, cùm à fornicatione innocens inveniatur. Sed ponatur, quòd ipſa ſit adultera: quæritur, ſi adulter poſſit dimittere eam cauſâ fornicationis. Non enim videtur, quòd pari crimine infectus alium de eodem punire poſſit. Unde cùm Judæi adulteram accuſarent, æquitatis ſententiam à Domino acceperunt [a]: *Quicumque veſtrûm ſine peccato eſt, primus lapidem in illam mittat.* Hinc etiam in Evangelio præcipitur [b]: *Hypocrita primùm ejice trabem de oculo tuo: & poſteà educes feſtucam de oculo fratris tui.* Hinc etiam ſcribit

[a] Joan. 8.
[b] Luc. 6.

I. AUGUSTINUS [1] in libro primo de Sermone Domini in monte, *cap.* 28. [c. an. 393. *in Africa.*]

Qui fornicatur, fornicationis cauſâ uxorem ſuam dimittere non poteſt.

NIhil iniquius [c] quàm fornicationis cauſâ dimittere uxorem, ſi & ipſe convincitur fornicari. Occurrit enim illud [d]; *In quo enim alterum judicas, temetipſum condemnas: eadem enim agis, quæ judicas.* Quapropter quiſquis fornicationis cauſâ vult abjicere uxorem, prior debet eſſe à fornicatione purgatus. Quod ſimiliter etiam de femina dixerim.

[c] Sent. 4. diſt. 35. Ivo, p. 8. c. 250.
[d] Rom. 2. Pann. l. 7. c. 31.

¶ PITH. [1] *Auguſtinus.*] Idem *lib.* 2. *de Adult. ad Pull.* & *l. ſi uxor.* §. *judex. D. ad leg. Jul. de adult.*

II. IDEM de verbis Domini, *tractatu*, ſive *ſermone* 46. [c. an. 393. *ibid.*]

Qualem quiſque vult invenire uxorem, talem ſe ſervet eidem.

SI ducturi eſtis [e] uxores, ſervate vos uxoribus veſtris. Quales vultis eas invenire α, tales & ipſæ inveniant vos. Quis juvenis eſt, qui non caſtam velit ducere uxorem? & ſi accepturus eſt virginem, quis non intactam deſideret? Intactam quæris? intactus eſto: puram quæris? noli eſſe impurus. Non enim illa poteſt, & tu non potes.

[e] Ivo, p. 8. c. 45.

¶ CORR. ROM. α *Eas invenire.*] In originali, & apud Ivonem eſt, *Quales eas vultis ad vos venire, tales & vos debent ipſæ invenire.*

III. IDEM in Epiſtola ad Paſcentium Comitem Arianum, *Epiſt.* 174. [fortè c. an. 400. *in Africa.*]

Judicium de alio expetere non debet, qui de ſe judicari contemnit.

INiquum eſt [f], ut quiſque de alio judicare velit, & judicari de ſe nolit.

[f] Ivo, p. 6. c. 392.

IV. IDEM de Adulterinis Conjugiis, *lib.* 2. *c.* 8. [c. an. 419. *ibid.*]

Viri graviùs ſunt puniendi de adulterio, quàm mulieres.

INdignantur [g] mariti, ſi audiant adulteros viros pendere ſimiles adulteris feminis pœnas: cùm tantò graviùs eos puniri oportuerit, quantò magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere feminas.

[g] Sent. 4. diſt. 35. Ivo, p. 8. c. 242. Pann. l. 7. c. 36.

V. IDEM de decem Chordis, c. 3. [fortè c. an. 415. *ibid.*]

Sicut vir caput eſt mulieris, ſic adulterando graviùs delinquit, quàm mulier.

NOn mœchaberis [h], id eſt [i], non ibis ad aliquam aliam præter uxorem tuam. Tu autem exigis hoc ab uxore, & non vis reddere hoc uxori? & cùm debeas in virtute præcedere uxorem (quoniam caſtitas virtus eſt,) tu ſub uno impetu libidinis cadis? & vis uxorem tuam victricem eſſe, tu victus jaces [k]? & cùm tu caput ſis uxoris tuæ, præcedet te ad Deum, cujus caput es? vis domum tuam capite deorſùm pendere? Caput [l] enim mulieris eſt vir. Ubi autem meliùs vivit mulier, quàm vir, capite deorſùm pendet domus. Si caput eſt vir, meliùs debet vivere vir, & præcedere in omnibus bonis factis uxorem ſuam: ut illa imitetur virum, & ſequatur caput ſuum.

[h] Exod. 20. Deut. 5.
[i] Ivo, p. 8. c. 263.
[k] al. jacens.
[l] Epheſ. 5.

„ GRATIAN. HIS auctoritatibus monſtratur, quòd adulter adulteram dimittere non valet.

AN VIVENTE DIMISSA, ALIAM POSSIT ACCIPERE.

QUÆSTIO VII.

„ GRATIAN. 1. Pars. NUNC autem quæritur, ſi ille, qui dimiſerit uxorem ſuam cauſâ fornicationis, illa vivente aliam ducere poſſit. Quòd autem hoc fieri non poſſit, teſtatur dicens

I. AUGUSTINUS in libro de Bono Conjugali, c. 7. [fortè an. 401. *in Africa.*]

Vinculum conjugii fornicatione non poteſt diſſolvi.

INterveniente [a] divortio non aboletur illa confœderatio nuptialis: ita ut ſibi conjuges ſint, etiam ſeparati: cum illis autem adulterium committant, quibus etiam fuerint poſt ſuum repudium copulati.

[a] Ivo, p. 8. c. 9. & 235. Pann. l. 7. c. 6.

II. IDEM de Adulterinis Conjugiis, *lib.* 2. *c.* 4. & 5. [c. an. 419. *ibid.*]

Nulla ratione diſſolvitur conjugium, quod ſemel initum probatur.

LIcitè dimittitur [b] conjunx ob cauſam fornicationis: ſed manet vinculum prioris. Propter quod fit reus adulterii, qui dimiſſam duxerit etiam ob cauſam fornicationis. Sicut enim manente in ſe Sacramento regenerationis excommunicatus quis α reus criminis, nec illo Sacramento caret, etiam ſi numquam reconcilietur Deo: ita manente in ſe vinculo fœderis conjugalis, uxor dimittitur ob cauſam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiamſi numquam reconcilietur viro. Carebit autem, ſi mortuus fuerit vir ejus. Reus verò excommunicatus ideò numquam carebit regenerationis Sacramento, etiam non reconciliatus, quia numquam moritur Deus.

[b] Ivo, p. 8. c. 239. Pann. l. 7. c. 5.

¶ CORR. ROM. α *Excommunicatus quis.*] Totus hic locus eſt reſtitutus ex originali, & multa alia cùm ex eodem, tum ex vetuſtis exemplaribus emendata.

III. IDEM ſuper Epiſtolam Pauli ad Corinthios. [c. an. 393. *ibid.*]

Sive vir ab uxore, ſive uxor à viro cauſâ fornicationis diſceſſerit, alteram habere prohibetur.

APoſtolus [c] dicit [d] α: *His, qui ſunt in conjugio, præcipiò non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut reconciliari viro ſuo.* Poteſt enim fieri, ut diſcedat eâ cauſâ, quâ Dominus permiſit. Aut, ſi feminæ licet virum dimittere etiam præter cauſam fornicationis, & non licet viro: quid reſpondebimus de hoc, quod dixit poſteriùs? [Et vir uxorem ne dimittat.] quare non addit: [exceptâ cauſâ fornicationis,] quod Dominus permittit? niſi quia ſimilem formam vult intelligi; ut ſi dimiſerit, (quod cauſâ fornicationis permittitur) maneat ſine uxore, aut reconcilietur uxori? *& poſt pauca.*

§. 1. Dominus autem permiſit cauſâ fornicationis uxorem dimitti. Sed quia permiſit, non juſſit.

[c] Sent. 4. diſt. 35. Polyc. l. 6. tit. 4. Ivo, p. 8. c. 208. Pann. l. 7. c. 2.
[d] 1. Cor. 7.

¶ CORR. ROM.] Eſt apud Bedam 1. *Cor.* 7. *ex lib.* 1. B. Auguſtini de ſermone Domini in monte, *c.* 26.

α *Apoſtolus dicit.*] Apud B. Auguſtinum in 1. libro de ſermone Domini in monte, *c.* 26. legitur, *ſed conſulamus Apoſtolum: ne quid temerè dicamus.* [*his, qui ſunt in conjugio, inquit, præcipio, &c.*] Apud Bedam verò 1. *Cor.* 7. *His qui ſunt in conjugio, præcipit per Apoſtolum Dominus, uxorem, &c.* Multa verò & in hoc, & in ſequentibus Capitibus, *fieri*, & *Dominus*, emendata ſunt ex iiſdem B. Auguſt. & Beda in locis indicatis.

IV. IDEM de Sermone Domini in monte, *lib.* 1. *c.* 25 [e]. [c. an. 393. *ibid.*]

[e] Beda 1. Cor. 7.

FIeri poteſt [f], ut vir dimittat uxorem cauſâ fornicationis, quam Dominus exceptam eſſe voluit. Jam verò ſi nec illi nubere conceditur, vivo viro, à quo receſſit, neque huic alteram ducere viva uxore, quam dimiſit: multò minùs fas eſt illicita cum quibuſlibet ſtupra committere.

[f] Ivo, p. 8. c. 237.

V. *Item* EX CONCILIO MILEVITANO, *c.* 17 [g]. [an. 416. *in Numidia.*]

Ab uxore dimissus, vel dimissa à viro ad pœnitentiam redigantur; nisi aut continenter vivere, aut sibi reconciliari voluerint.

PLacuit [h], ut secundùm Evangelicam [i], & Apostolicam [k] disciplinam, neque dimissus ab uxore, neque dimissa à marito, alteri conjungantur: sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad pœnitentiam redigantur [1].

¶ PITH. [1] *Redigantur.*] Additur in Concilio, *In qua causa Legem Imperialem petendam promulgari.*

[g] Conc. Afric. *c.* 69. & Græcum, *c.* 105.
[h] Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Ansel. *l.* 10. *c.* 15. Burch. *l.* 9. *c.* 64. Ivo, *p.* 8. *c.* 200.
[i] *Matth.* 19.
[k] 1. *Cor.* 7.
[l] Beda 1. *Cor.* 7.

VI. *Item* AUGUSTINUS lib. 1. de Sermone Domini in monte, *c.* 25 [l]. [c. an. 393. *in Africa.*]

Mœchatur qui à viro dimissam ducere præsumit.

DOminus [m] ad illud confirmandum, ut non facilè dimittatur uxor, solam causam fornicationis excepit: ceteras verò universas molestias, si quæ fortè extiterint, jubet pro fide conjugali, pro castitate fortiter sustineri. Et mœchum dixit etiam virum, qui eam duxerit, quæ soluta est à viro.

[m] *Sent.* 4. *dist.* 35. Ivo, *p.* 8. *c.* 237. Pann. *l.* 7. *c.* 4.

VII. *Item* HIERONYMUS ad Amandum α Presbyterum. [fortè c.an. 388. *in Palæstina.*]

Adultera probatur, quæ vivente viro alteri nubit.

OMnes [n] causationes Apostolus amputans, apertissimè definivit vivente viro esse adulteram mulierem, si alteri nupserit. Nolo mihi proferas raptoris violentiam, matris præstationem [o], patris autoritatem, propinquorum catervam, servorum insidias, atque contemptum [p], damna rei familiaris. Quamdiu vivit vir; licèt adulter sit, licèt sodomita, licèt flagitiis omnibus coopertus, & ab uxore propter hæc scelera derelictus; maritus ejus reputatur, cui alterum virum accipere non licet. Nec Apostolus hæc propria autoritate decernit, sed Christo in se loquente Christi verba secutus est, qui ait in Evangelio [q]: *Qui dimiserit uxorem suam, exceptâ causâ fornicationis, facit eam mœchari: & qui dimissam acceperit, adulter est.* Unde & Apostoli gravem conjugii sarcinam intelligentes: *Si ita est,* inquiunt, *non expedit homini uxorem accipere.* Ad quos Dominus: *qui potest*, inquit, *capere, capiat:* statimque sub exemplo trium eunuchorum virginitatis infert beatitudinem, quæ nulla carnis lege tenetur β.

¶ CORR. ROM. α *Amandum.*] Sic in plerisque vetustis. Nam in vulgatis erat, *Damasum.* Sunt autem aliqua in hoc Capite emendata ex ipso originali, ubi Glossa non obstitit.

β *Tenetur.*] Post hæc verba apud B. Hieronymum sequitur *c. non satis.* XXXIV. *q.* 1. & 2.

[n] Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Ivo, *p.* 8. *c.* 239.
[o] *al.* persuasionem. *orig.*
[p] *al.* & parentum contumelias.
[q] *Matth.* 19.

VIII. *Item* EX CONCILIO ELIBERITANO, *c.* 9. [an. 305. *in Hispania.*]

Mulieri fideli, quæ virum adulterum dimittit, alii nubere non licet.

FIdelis [r] [2] femina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & alterum duxit [f], prohibeatur, ne ducat. Si autem duxerit, non priùs accipiat communionem, quàm is, quem reliquit, de seculo exierit, nisi necessitas infirmitatis dare compulerit.

¶ PITH. [2] *Fidelis.*] Ambros. *Comment. in Lucam c.* 16. Hieron. *in c.* 19. *in Matth. de obitu Fabiolæ, & in Epist. ad Amandum & Oceanum*, Chrysost. *Homil.* 7. *in Matth.* Orig. *tradit.* 7. *in Matth.*

[r] Burch. *l.* 9. *c.* 63. Ivo, *p.* 8. *c.* 199.
[f] duxerit. *orig.*

IX. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ, id est, ex Cap. Martini Bracarensis, *c.* 80. [c. an. 572. *ibid.*]

Ad pœnitentiam est cogendus, qui multis Nuptiis copulatur.

SI quis fuerit [t] multis Nuptiis copulatus, pœnitentiam agat. Conversatio autem, & fides pœnitentis tempus comprehendat α.

¶ CORR. ROM. α *Comprehendat.*] In originali, & apud Ivonem est, *compendiat tempus.* Apud Burchardum corruptè, *compendit.* Et in Concilio Neocæsariensi, *c.* 3. *suprà*, XXXI. *q.* 1. *de his*, unde hoc sumptum est, legitur, *abbreviat.* Sed ob Glossam non est mutatum.

[t] Burch. *l.* 9. *c.* 20. Ivo, *p.* 8. *c.* 158. & 338.

X. *Item* AUGUSTINUS de Adulterinis Conjugiis, *lib.* 1. *c.* 9. [c. an. 419. *in Africa.*]

Qui ob fornicationem uxorem dimittit, & aliam ducit, mœchari probatur.

QUemadmodum [u] non rectè dici potest, si ergo nescit homo, non peccat (sunt enim etiam peccata ignorantium, quamvis minora, quàm scientium;) ita non rectè dici potest, ergo si causâ fornicationis dimiserit vir uxorem, & aliam duxerit, non mœchatur. Est enim mœchatio etiam eorum, qui alias ducunt relictis propter fornicationem prioribus: sed utique minor, quàm eorum, qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt.

[u] Ivo, *p.* 8. *c.* 255.

GRATIAN. 2. *Pars.* „ SUNT enim in fornicatione gradus: ut sicut graviùs „ peccat adulter, quàm fornicator; sic graviùs delinquit, qui „ nec suâ dimissâ aliam ducit, eo, qui suam dimittens, aliam „ cognoscit; graviùs quoque, qui uxorem habens ad conjugem „ proximi sui accedit, quàm qui non habens uxorem, torum „ alterius violat, vel uxoratus ad solutam accedens. Sed hos „ omnes incestuosi transcendunt: quos vincunt contra naturam delinquentes. Unde

XI. AUGUSTINUS de Adulterinis Conjugiis. [fortè c. an. 419. *ibid.*]

ADulterii malum [x] vincit fornicationem; vincitur autem ab incestu. Pejus est enim cum matre, quàm cum aliena uxore concumbere. Sed omnium horum est pessimum, quod contra naturam fit, ut si vir membro mulieris non ad hoc concesso voluerit uti. Usus enim naturalis, si ultra modum prolabitur, in uxore quidem veniale est, in meretrice damnabile. Sed iste, qui est contra naturam, execrabiliter fit in meretrice, sed execrabiliùs in uxore. Tantùm valet ordinatio Creatoris, & ordo creaturæ, ut in rebus ad utendum concessis, etiam cùm modus exceditur, longè sit tolerabilius, quàm in eis, quæ concessa non sunt, vel unus, vel rarus excessus.

¶ CORR. ROM.] In multis vetustis Caput hoc conjunctum est superiori: atque in eo referuntur verba B. Augustini hinc inde collecta, potissimùm ex libro de Bono Conjugali, *c.* 8. 9. & 11. quem etiam librum citat Ivo, & Magister.

[x] *Sent.* 4. *dist.* 38. Ivo, *p.* 8. *c.* 110.

XII. *Item* AMBROSIUS in lib. de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, *c.* 6. [c. an. 387. *Mediolani.*]

Minus est secundùm naturam coire, quàm contra naturam delinquere.

OFferebat [y] sanctus Loth [z] filiarum pudorem. Nam etsi illa quoque flagitiosa impuritas erat: tamen minus erat secundùm naturam coire, quàm adversùs naturam delinquere. Præferebat domûs suæ verecundiæ, hospitalem gratiam, etiam apud barbaras gentes inviolabilem.

[y] Ivo, *p.* 9. *c.* 115.
[z] *Gen.* 19.

XIII. *Item* AUGUSTINUS Confessionum *lib.* 3. *c.* 8. [c. an. 400. *in Africa.*]

Graviora sunt flagitia, quæ contra naturam probantur.

FLagitia [a], quæ sunt contra naturam, ubique & semper detestanda, atque punienda sunt: qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ si omnes Gentes facerent, eodem criminis reatu divina Lege tenerentur: quæ non sic fecit homines, ut se illo uterentur modo. Violatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo nobis esse debet, cùm eadem natura, cujus ipse autor est, libidinis perversitate polluitur.

[a] Ivo, *p.* 9. *c.* 105.

XIV. *Item* IDEM contra Jovinianum, *lib.* 1. [fortè an. 419. *ibid.*]

Turpior, & flagitiosior est usus contra naturam, quàm fornicationis, vel adulterii.

USus naturalis [b] & licitus est in conjugio, sicut illicitus in adulterio. Contra naturam verò semper illicitus, & proculdubio flagitiosior, atque turpior: quem sanctus Apostolus [c] & in feminis, & in masculis arguebat: damnabiliores volens intelligi, quàm si in usu naturali vel adulterando, vel fornicando peccarent.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc neque in libro de Bono Conjugali, (quem contra Jovinianum se scripsisse B. Augustinus *lib.* 2. *Retract. c.* 22. profitetur;) neque in libris contra Julianum, quorum quintum citat Ivo, est inventum. De his tamen flagitiis agitur *lib.* 2. de Nuptiis & Concupiscentia, *c.* 19. & 20.

[b] Ivo, *p.* 9. *c.* 106.
[c] *Rom.* 1.

XV. *Item* ISIDORUS lib. 2. de Summo Bono, *c.* 39. [c. an. 625. *in Hispania.*]

Omnis immunda pollutio, fornicatio est, licèt varia sint peccata fornicationis.

NOn solùm de commissa fornicatione peccatum regnat in homine: sed, si adhuc delectetur, atque animum teneat, proculdubio regnat. Fornicatio carnis, adulterium: fornicatio animæ, idolorum est servitus. Est autem & spiritalis fornicatio: de qua [d] Dominus ait [e]: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo:* omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur, quamvis quisque diversâ turpitudinis voluptate prostituatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus & Regnum Dei clauditur, & homo à Deo separatur.

§. 1. Inter cetera septem vitia, vitium fornicationis maximum scelus est [f]: quia per carnis immunditiam templum Dei violat, & tollens membrum Christi, facit membrum meretricis. Sunt autem α quædam, quæ sicut animalia absque ulla discretione, indesinenter libidini serviunt: quas ego nec mutis pecoribus comparaverim. Pecora enim cùm conceperint, ultrà non indulgent maribus copiam sui.

¶ CORR. ROM. α *Sunt autem.*] Hæc non sunt inventa apud Isidorum; sed apud Origenem *Homil.* 5. *ad c.* 19. *Gen.* & similia apud B. Hieronymum in *c.* 5. Epist. ad Ephesios.

3. *Pars.*
[d] secundùm quod.
[e] *Matth.* 5.
[f] *al.* fornicatio maximi est sceleris.

XVI. *Item* EX EPISTOLA PRIMA Clementis ad Jacobum. [c. an. 68. *Romà Hierosolymam.*]

Adulterium secundum in pœnis obtinet locum.

QUid [3] in omnibus [g] peccatis adulterio gravius? Secundum namque in pœnis obtinet locum: quoniam quidem

[g] *Sent.* 4. *dist.* 28. Ivo, *p.* 8. *c.* 99. Pann. *l.* 7. *c.* 21.

primum illi habent, qui aberrant à Deo, etiamsi sobriè vixerint.

¶ Corr. Rom.] Locum hunc ex Epistola Clementis citat Nicolaus I. in Epistola omnibus Archiepiscopis, & Episcopis in Regno Lotharii, quæ incipit, *Optaremus*: & extat Romæ in Bibliotheca Monasterii Dominicanorum.

¶ Pith. [3] *Quid.*] Vide c. 4. *ext. de judic.*

Gratian. 4. *Pars.* „ His autoritatibus evidentissimè monstratur, quòd quicumque causâ fornicationis uxorem suam dimiserit, aliam illa vivente ducere non poterit: & si duxerit, reus adulterii erit. §. 1. His ita respondetur. Hæ autoritates de iis loquuntur, quorum continentiam carnalis infirmitas non impedit, vel de his, qui præstantes causam dissidii, aliorum conjunctione se reddiderint indignos. Unde

XVII. Ambrosius super primam Epistolam Pauli ad Corinthios, ad *c.* 7. [imò Hilarius Diaconus c. an. 384.]

[h] 1. *Cor.* 7. [i] *Sent.* 4. *dist.* 35. [k] Glossa ord. *ad eum locum.*

Uxor [h] [4] *à viro* [i] *non discedat, nisi causâ fornicationis: quòd si discesserit; aut maneat innupta, aut reconcilietur viro suo: & vir similiter non dimittat uxorem.* Ideò [k] non subdit de viro, quod de uxore præmisit: quia viro licet ducere aliam.

¶ Corr. Rom.] In eo Ambrosii loco pluribus verbis hæc res exponitur: sed contrariam sententiam asserit B. Ambrosius *lib.* 1. de Abraham, *c.* 4. & 7. quod refertur suprà *eâd. q.* 4. *nemo*: & in Comment. *ad c.* 16. Lucæ, toto *c.* 1. libri octavi, cujus pars refertur infrà xxxiii. *q.* 2. *c. an, quod.*

¶ Pith. [4] *Uxor.*] Augustinus *lib. de fide & operibus c.* 19. ait venialiter falli, qui ob Scripturarum obscuritatem existimant non esse adulterum qui dimissa uxore causâ fornicationis aliam ducit. De feminis extat Fabiolæ exemplum, quæ publicam pœnitentiam egit. Vide *can.* 9. Conc. Eliberit.

XVIII. *Item* Gregorius III. Bonifacio Episcopo, *Epist.* 4. [imò Gregorius II. an. 726. *Româ in Germaniam.*]

Licet ducere alium viro, cui sua ob infirmitatem corporis debitum reddere non valet.

[l] Ivo, *p.* 8. *c.* 78. Pann. *l.* 6. *c.* 112.

Quod proposuisti [l], si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis: bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret: sed quia hoc magnorum est; ille, qui se non poterit continere, nubat magis: non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit, non detestabilis culpa excludit.

¶ Corr. Rom.] Epistola, ex qua Capitulum hoc acceptum est, impressa extat *tomo* 3. Conciliorum, & manuscripta in Bibliotheca Monasterii Dominicanorum: & quæ citantur infrà xxxiii. *q.* 1. *c. quod autem, & c. sequenti*, videntur esse hujus Gregorii III.

Gratian. 5. *Pars.* [m] 4. *Sent. dist.* 35. Glossa ord. 1. *Cor.* 7. [n] *al.* affinitatis.

„ Sed illud Ambrosii [m] à falsatoribus dicitur insertum. Illud Gregorii sacris Canonibus, immò Evangelicæ, & Apostolicæ doctrinæ penitùs invenitur adversum. Quidam verò sententiam Ambrosii servare cupientes, non de qualibet fornicatione illud arbitrantur intelligi, ut ob quamlibet fornicationem vir licitè dimittat uxorem, & vivente dimissa aliam ducat: sed de incestuosa tantùm fornicatione intelligi: cùm uxor videlicet alicujus, patri & filio, fratri & avunculo viri sui, vel alicui similium se constuprandam publicè tradiderit. Hæc autem, quia viro suo se illicitam reddidit in perpetuum, dum per copulam consanguinitatis in primum, vel secundum, vel tertium gradum transivit affinitas [n]; licitè dimittitur, & ea vivente superducitur alia. Hic si quis contendat non magis viro, quam mulieri licitum esse, si vir alicujus eodem modo fornicetur; sciat virum ab Ambrosio appellatum non sexu, sed animi virtute: mulierem quoque nominatam sentiat non sexu corporis, sed mollitiâ mentis. Sed quia nulla autoritate permittitur, ut uxore vivente alia superducatur; intelligitur illud Ambrosii in supradicto genere fornicationis: non tamen, quòd vivente dimissa, aliam ducere possit: sed post mortem fornicarii, vel fornicariæ (quorum uterque, ut suprà dictum est, à corruptione luxuriæ mulier appellatur;) ille, qui à fornicatione mundus est, vir vel mulier aliis copulari possunt: adulteri autem, si supervixerunt, nullo modo aliis copulari poterunt. §. 1. Sic & illud intelligitur, quod legitur

XIX. In Capitulo cujusdam Concilii. [fortè in Concilio apud Compendium *c.* 8. an. 756. *in Gallia.*]

Licitum conjugium non negetur illi, cujus uxor cum suo fratre dormierit.

Quædam cum fratre viri sui dormivit; decretum est, ut adulteri numquam conjugio copulentur: illi verò, cujus uxor stuprata est, licita conjugia non negentur.

¶ Corr. Rom.] Simile legitur *lib.* 5. Capitul. *c.* 19.

Gratian. „ Sic intelligitur & illud

[o] 5. Capitul. c. 101.

XX. Moguntinensis Concilii [o]. [an. 813. *in Germania.*]

Disjungantur, & numquam conjugio copulentur, qui quodlibet infrà subjectorum admiserunt.

[p] Burch. *l.* 17. *c.* 9. Ivo, *p.* 9. *c.* 71. & 77. Pann. *l.* 6. *c.* 121.

Si quis viduam [p] uxorem duxerit, & posteà cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu cum duabus sororibus [5], aut si qua cum [6] duobus fratribus [7], seu cum patre & filio [8]; si quis relictam fratris, si quis neptem, aut novercam, aut nurum, aut consobrinam, aut filiam avunculi, aut ejus relictam, aut privignam polluerit; eos disjungi, & ulteriùs numquam in conjugio copulari præcipimus.

¶ Corr. Rom.] Sensus hujus Capitis est in Concilio primo Moguntino, *c.* 56. & II. sub Rabano, *c.* 29. & *lib.* 5. Capitul. *c.* 101. ubi etiam pleraque eadem verba habentur.

¶ Pith. [5] *Sororibus.*] V. C. add. *concubuerit.*

[6] *Cum.*] V. C. delet.

[7] *Fratribus.*] Add. V. C. *nupserit.*

[8] *Filio.*] Add. V. C. *fornicata fuerit.*

XXI. *Item* [q]. [imò ex Concilio Vermeriensi, *c.* 12. an. 752. *in Gallia.*]

[q] In Conc. Vormac. c. 63.

Sororem uxoris polluens, neutram habere valet.

[r] *Sent.* 4. *dist.* 34. Burch. *l.* 17. *c.* 3. Ivo, *p.* 9. *c.* 69.

Qui dormierit [r] cum duabus sororibus, & una ex illis anteà uxor fuerit; neutram ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri umquam in conjugio copulentur.

XXII. *Item illud* Gregorii. [fortè c. an. 600. *Romæ.*]

Causâ adulterii uxorem relinquens continentiam servet.

[s] *al.* His. [t] *Sent.* 4. *dist.* 34. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4.

Hi [s] verò [t], qui uxores suas in adulterio deprehendunt, non licebit nec eum, nec eam, aliam uxorem accipere, vel alium virum, quamdiu ambo vivunt. Si autem adultera mortua fuerit; vir ejus, si vult, nubat, tantùm in Domino: adultera verò [9] numquam, etiam si mortuus fuerit vir ejus: omnibus tamen diebus vitæ suæ accerrimæ pœnitentiæ lamenta persolvat.

¶ Pith. [9] *Adultera verò.*] Eadem ratione quâ & Ambrosius in 1. *ad Corinth.* 7. illud, quod *sup. can.* 17.

XXIII. *Item* ex Decreto Zachariæ Papæ. [fortè c. an. 744. *Romæ.*]

Neutram habeat, qui sororem uxoris polluit.

[u] *Sent. ibid.* Burch. *l.* 19. *c.* 5. *fol.* 273.

Concubuisti [u] [10] cum sorore uxoris tuæ? si fecisti, neutram habeas: & si illa, quæ uxor tua fuerit, conscia sceleris non fuit, si se continere non vult, nubat in Domino cui velit. Tu autem & adultera sine spe conjugii permaneatis: & quamdiu vixeritis, juxta præceptum Sacerdotis pœnitentiam agite.

¶ Pith. [10] *Concubuisti.*] Centur. *tomo* 8. *p.* 701.

XXIV. *Item* ex Concilio Triburiensi [x]. [imò Vermeriensi *c.* 10. & 11. an. 752. *in Gallia.*]

[x] Ex Conc. apud Vermerias.

Cum noverca, vel filiastra, vel sorore suæ uxoris dormiens, ad conjugium pervenire non poterit: viris tamen earum legitima non negantur conjugia.

[y] Burch. *l.* 17. *c.* 11.

Si quis [y] cum noverca sua dormierit; neuter ad conjugium potest pervenire: sed vir ejus potest, si vult, aliam accipere, si se continere non potest. §. 1. Similiter si quis cum filiastra sua, vel cum sorore uxoris suæ dormierit, observandum est.

Gratian. „ Quamvis illud, quod in fine Moguntinensis Concilii ponitur, à nonnullis non de legitimè conjunctis, sed de fornicariis dictum intelligatur: videlicet ut fornicarii discedant ab invicem, & sine spe conjugii permaneant. Illud verò Gregorii ad Bonifacium, Anglicis α pro tempore permissum est: quibus B. Gregorius in quarta, & quinta generatione conjugia contrahi permisit: aliàs autem inane esset, cùm Augustinus dicat in lib. de Sermone Domini in monte, [Si uxorem quis habeat sterilem, &c.]

¶ Corr. Rom. α *Anglicis.*] Verè hìc autor Glossæ animadvertit, Gratianum, quod Gregorius III. scripsit ad Bonifacium Legatum Germaniæ pro causis Germanorum, retulisse ad ea, quæ multò antè B. Gregorius I. scripserat ad Augustinum Anglorum Episcopum, dispensando cum Anglis ad fidem nuper conversis super gradibus consanguinitatis, & affinitatis: & habetur infrà xxxv. *q.* 2. & 3. *c. quadam lex*, & *q.* 5. *c. ad sedem.*

XXV. *Item* Nicolaus ad Carolum Moguntinensem Episcopum [z]. [c. an. 860. *Româ in Germaniam.*]

[z] Sup. *eâd. q.* 5. *si uxorem.*

Ob infirmitatem, vel damna corporis, conjugia solvi non licet.

6. *Pars.* [a] L. 2. Sent. Pauli, *tit.* 19. *in interpret. l.* 4. *in Cod. Th. Sent.* 4. *dist.* 34. Ans. *l.* 10. *c.* 27. Burch. *l.* 9. *c.* 28. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Ivo, *p.* 8. *c.* 166. Pann. *l.* 6. *c.* 93.

Hi, qui [a] matrimonium sani contraxerint: & uni ex duobus amentia, aut furor, aut aliqua infirmitas accesserit; ob hanc infirmitatem conjugia talium solvi non possunt. Similiter sentiendum de his, qui ab adversariis excæcantur, aut membris truncantur, aut à Barbaris exsecti fuerint.

XXVI. *Item* Fabianus Papa. [imò Paulus, *lib.* 2. *sent. tit.* 19. c. an. Chr. 224. *Romæ.*]

Furiosus, & furiosa matrimonium contrahere non possunt.

b Paulus *ibid.* Sent. ibid. Polyc. ibid. Aug. l. 10. c. 28. Burch. l. 9. c. 30. Ivo, p. 8. c. 168. Pann. l. 6. c. 92.

NEque [11] furiosus [b], neque furiosa matrimonium contrahere possunt: sed si contractum fuerit, non separentur.

¶ PITH. [11] *Neque.*] Sententia Pauli *ex lib. 2. sent. tit.* 19. cujus præcedit interpretatio.

GRATIAN. 7. Pars. „ UT ergo ex præmissis colligitur, non licet huic, dimissa „ uxore aliam ducere. Manet enim inter eos quoddam vin„ culum conjugale, quod nec ipsa separatione dissolvitur. „ Unde ait

XXVII. AUGUSTINUS in lib. de Bono Conjugali, *c.* 7. [fortè an. 401. *in Africa.*]

Sterilem uxorem dimittere, & causâ fœcunditatis aliam ducere alicui non licet.

c Ivo, p. 8. c. 254. Pann. l. 6. c. 28. & 105.

TAntùm valet [c] illud sociale vinculum conjugum, ut cùm causâ procreandi colligetur, nec ipsâ causâ procreandi solvatur. Posset enim homo dimittere sterilem uxorem, & aliam ducere, de qua filios habeat: & tamen non licet. *Item c.* 15. §. 1. Manet vinculum Nuptiarum, etsi proles, cujus causâ initum est, manifesta sterilitate non subsequatur: ita, ut jam scientibus conjugibus non se filios habituros, separare se tamen vel ipsâ causâ filiorum, atque aliis copulare non liceat. Quod si fecerint; cum eis, quibus se copulaverint, adulterium committunt: ipsi autem conjuges manent. Planè uxoris voluntate adhibere aliam, unde communes filii nascantur unius commistione, ac semine, alterius autem jure, ac potestate, apud antiquos Patres fas erat. Utrùm & nunc fas sit, temerè non dixerim [d].

d *al.* non temerè dixerim.

XXVIII. IDEM lib. 1. de Nuptiis, & Concupiscentia, *c.* 10. [fortè an. 419. *ibid.*]

De eodem.

e *Sent.* 4. *dist.* 31. Ivo, p. 8. c. 12. Pann. l. 6. c. 74.

USque adeò [e] manent inter viventes semel inita jura Nuptiarum, ut potiùs sint inter se conjuges, qui ab alterutro separati sunt, quàm cum his, quibus aliis adhæserunt. *& paulò pòst* α. §. 1. Manet inter viventes quoddam vinculum conjugale: quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre: manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis: sicut apostata anima velut de conjugio Christi recedens, etiam fide perditâ Sacramentum fidei non amittit, quod lavacro regenerationis accepit. Redderetur enim procudubio redeunti, si amisisset abscedens. Habet autem hoc, qui recessit, ad cumulum supplicii, non ad meritum præmii.

¶ CORR. ROM. α *Et paulò pòst.*] Apud B. Augustinum hic interjicitur *c. denique, suprà* XXXI. *q.* 1. Addita verò nonnulla sunt, & emendata in hoc Capite ex ipso originali, quemadmodum & in præcedenti.

AN INFIDELEM SUB PRÆMISSA CONDITIONE LICEAT ALICUI FIDELIUM IN CONJUGEM DUCERE.

QUÆSTIO VIII.

GRATIAN. „ CUM itaque probatum sit, quòd hic uxorem suam dimit„ tere, & aliam ducere non potest; quæritur, si liceat „ ei hac conditione peccare, ut infidelem ad fidem adducat. Quod non posse fieri affirmat ita dicens

I. AUGUSTINUS in lib. 1. de Adulterinis Conjugiis, *c.* 24. [c. an. 419. *in Africa.*]

Non debet aliquis à continentiæ voto recedere, etiamsi infidelis Christianam se fieri polliceatur.

a Ivo, p. 8. c. 73.

NOn solùm [a] mœchandum non est, (quod facit non quidam, sed omnis, qui dimittit uxorem suam, & ducit alteram, etsi propterea duxerit, ut faciat Christianam:) sed etiam quisquis non alligatus uxori continentiam Deo voverit; nullo modo debet ista compensatione peccare, ut ideò credat uxorem sibi esse ducendam, quia promisit, quæ Nuptias ejus appetit, futuram se esse Christianam. Quod enim cuiquam, antequam vovisset, licebat, cùm id se numquam facturum voverit; non licebit: si tamen id voverit, quod vovendum fuit, sicuti est perpetua virginitas, vel post α experta connubia solutis à vinculo conjugali, vidualis castitas, seu ex consensu voventibus [b], & carnalia debita sibi invicem relaxantibus fidelibus, castisque conjugibus (quod alterum sine altera, vel alteram sine altero vovere fas non est) jugis continentia. Hæc ergo, & si qua alia sunt, quæ rectissimè voventur, cùm homines voverint; nulla conditione rumpenda sunt, quæ sine ulla conditione voverunt.

b *al.* viventibus.

¶ CORR. ROM. α *Vel post.*] Hic locus in vulgatis B. Augustini codicibus, & etiam apud Ivonem usque ad vers. *Hæc ergo*, paulò aliter habet.

CAUSA XXXIII.

GRATIAN. „ QUIDAM vir maleficiis impeditus, uxori suæ debitum „ reddere non poterat. Alius interim clanculò eam cor„ rupit: à viro suo separata, corruptori suo publicè nubit: „ crimen, quod admiserat, corde tantùm Deo confitetur: reddi„ tur huic facultas cognoscendi eam: repetit uxorem suam: „ quâ receptâ, ut expeditiùs orationi vacaret, & ad carnes „ Agni puriùs [a] accederet, continentiam se servaturum pro„ misit: uxor verò consensum non adhibuit.

a *al.* purus.

„ *I.* Hic primùm quæritur, an propter impossibilitatem „ coëundi, à viro suo aliqua sit separanda.

„ *II.* Secundò, an post separationem ei nubere valeat, „ cum quo priùs fornicata est.

„ *III.* Tertiò, si sola confessione cordis crimen possit „ deleri.

„ *IV.* Quartò, si tempore orationis quis valeat reddere „ conjugii debitum.

„ *V.* Quintò, an vir sine consensu uxoris continentiam vo„ vere possit, vel si minis, vel terroribus licentiam voven„ di ab ea extorquere valeat.

AN PROPTER IMPOSSIBILITATEM COEUNDI, A VIRO SUO ALIQUA SIT SEPARANDA.

QUÆSTIO I.

„ GRATIAN. 1. Pars.

„ QUÒD autem propter impossibilitatem reddendi debi„ tum mulier à viro suo separari non possit, autoritate „ Evangelica, & Apostolicâ probatur. Sic enim Chri„ stus ait in Evangelio [a]: *Nulli licet dimittere uxorem suam,* „ *nisi causâ fornicationis:* vel quâ alter eorum, sicut Augu„ stinus [b] exponit, fornicatus fuerit, vel ad quam alter al„ terum pertrahere voluerit. Item Apostolus [c]: *Mulier,* „ *quanto tempore vivit vir ejus, alligata est legi ipsius:* „ non legi sibi reddendi debitum: sed non transferendi se „ ad alium. Item [d]: *His, qui matrimonio juncti sunt, præ*„ *cipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non disce*„ *dere, nisi causâ fornicationis.* Evangelicâ itaque, & Apo„ stolicâ autoritate prohibetur mulier à viro suo discedere, „ nisi ob causam illam cunctis notissimam: qua interveniente „ si discesserit, oportet eam manere innuptam, aut reconci„ liari viro suo. Unde datur intelligi, quòd impossibilitas „ reddendi debitum non facit conjugii dissidium. §. 1. His „ ita respondetur. Conjugium confirmatur officio, ut suprà α „ probatum est: postquam verò officio confirmatum fuerit; „ nisi causâ fornicationis, non licet viro uxorem dimittere, vel „ uxori à viro discedere. Verùm, antequam confirmetur, impos„ sibilitas officii solvit vinculum conjugii. Unde scribit

a *Matth.* 19. b Suprà, XXVIII. q. 1. c. idololatria. §. item si infidelitas. c *Rom.* 7. d 1. *Cor.* 7.

¶ CORR. ROM. α *Ut suprà.*] Videtur indicari *c. non dubium. & c. cùm societas. suprà,* XXVII. *q.* 1. de qua re ibi notatum est.

I. GREGORIUS Joanni α Ravennati Episcopo. [imò Rhabanus Archiepiscopus ad Heribaldum an. 853. *è Germania in Galliam.*]

Licet mulieri alteri nubere, quam ob frigiditatem vir cognoscere non poterit.

QUod autem [e] interrogasti de his, qui matrimonio juncti sunt, & nubere non possunt, si ille aliam, vel illa alium ducere possit? De quibus scriptum est: [Vir & mulier, si se conjunxerint, & posteà dixerit mulier de viro, quòd non possit coire cum ea, si potest probare per justum judicium, quòd verum sit; accipiat alium. Si autem ille aliam acceperit; separentur.]

e Sup. XXVII. q. 2. quod autem. Sent. 4. dist. 34. Burch. l. 9. c. 40. Ivo, p. 8. c. 118. Pann. l. 6. c. 115. Ansel. l. 10. c. 26. Capit. 6. c. 55. Ivo, p. 8. c. 80.

¶ CORR. ROM. α *Joanni.*] Repetenda sunt, quæ sunt notata in hoc idem Caput suprà, XXVII. *q.* 2.

II. *Item* EX EPISTOLA ejusdem. [fortè Gregorius II. ad Joannem Ravennatem Archiepiscopum c. an. 725. *Romà in Æmiliam.*]

REquisisti [f] [1] de his, qui ob causam frigidæ naturæ dicunt se non posse invicem operam carni dantes commisceri. Iste verò si non potest eâ uti pro uxore, habeat eam quasi sororem. Quòd si retinaculum conjugale voluerint rescindere; maneant utrique innupti. Nam si huic non potuit concordare naturaliter; quomodo alteri conveniet? Si igitur vir aliam vult uxorem accipere; manifesta patet ratio [g], quia suggerente Diabolo odii fomitem, exosam eam habuit, & idcircò eam dimittere mendacii falsitate molitur. Quòd si mulier causatur, & dicit; Volo esse [2] mater, & filios procreare, & uterque eorum septima manu propinquorum tactis sacrosanctis Reliquiis jurejurando dicat, ut numquam per commistionem carnis conjuncti una caro effecti fuissent; tunc videtur mulierem secundas Nuptias contrahere posse. Humanum [h] dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem qui frigidæ naturæ est, maneat sine conjuge. Quòd si [3] & ille aliam copulam acceperit; tunc hi, qui juraverint, perjurii crimine Rei teneantur, & pœnitentiâ peractâ priora cogantur recipere connubia.

f *Sent. ibid.* Polyc. l. 6. tit. 4. Ansel. l. 10. c. 25. Burch. l. 9. c. 44. Ivo, p. 8. c. 182. Pann. l. 6. c. 116. *ex Greg.* 2. g *al.* ratione. h *Rom.* 6.

¶ PITH. [1] *Requisisti.*] Citatur *cap.* 5. *ext. de frigid. & malefic.*

[2] *Volo esse.*] *c. ult. ext. de condit. appos.*

[3] *Quod si, &c.*] At potest ejus maleficiis impediri à congressu unius, non etiam aliarum.

„ GRATIAN. 2. Pars. i *Sent.* 4. *dist.* 34.

HOc autem [i] servari præcipitur, cùm uterque idem fatetur. Ceterùm si vir asseruerit se reddidisse debitum uxori, & illa

illa diffitetur, cui potiùs fides habenda sit, meritò quæritur. De his ita statutum est

III. In Concilio apud Compendium habito. [an. 756. *in Gallia.*]

In veritate viri consistat, si mulier negat se cognitam ab eo.

k *Sent. ibid.* Burch. *l.* 9. *c.* 42. Ivo, *p.* 8. *c.* 180. Pann. *l.* 6. *c.* 119.

SI quis [4] accepit [k] uxorem, & habuit eam aliquo tempore, & ipsa femina dicit, quòd numquam coisset cum ea, & ille vir dicit, quòd sic fecit; in veritate viri consistat: quia vir caput est mulieris.

¶ Pith. [4] *Si quis.*] Citatur ex decretis *in cap.* 6. *ext. de Despons. impub.*

Gratian. 3. *Pars.*

Ecce, quòd impossibilitas reddendi debitum, vinculum solvit conjugii. Sed hoc de naturali impossibilitate statutum est. Hæc autem, maleficii impedimento, non frigiditate naturali debitum conjugale prohibente, à viro suo separata est. Unde quæritur, si liceat ei etiam in hoc casu à viro suo discedere, & alii se copulare. De his ita scribit

IV. Hingmarus [5] Remensis Archiepiscopus. [an. 860. *in Gallia.*]

Quid de his, qui maleficiis impediti, coire non possunt.

l *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 8. *c.* 194. Pann. *l.* 6. *c.* 117.

SI per Sortiarias [l], atque Maleficas α, occulto, sed numquam injusto Dei judicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non sequitur; hortandi sunt, quibus ista eveniunt, ut corde contrito, & spiritu humiliato, Deo, & Sacerdoti de omnibus peccatis suis puram Confessionem faciant, & profusis lachrymis, & largioribus eleëmosynis, & orationibus, atque jejuniis Domino satisfaciant; & per exorcismos, ac cetera Ecclesiasticæ medicinæ munia [m], Ministri Ecclesiæ, tales, quantùm Dominus annuerit, qui Abimelech, ac domum ejus Abrahæ orationibus sanavit, sanare procurent. Quòd si fortè sanari non potuerint; separari valebunt: sed postquam alias Nuptias expetierint, illis in carne viventibus, quibus juncti fuerant; prioribus, quos reliquerant, etiam si possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.

m *al.* munimina.

¶ Corr. Rom. α *Maleficas.*] In vulgatis sequebatur, *artes*, quæ vox abest à plerisque vetustis codicibus, ac ceteris Collectoribus.

¶ Pith. [5] *Hincmarus.*] *in lib. ad quæst.* 23. de Matrimonio Lotharii Regis.

Gratian.

Sed in hoc videtur contrarius præmisso Capitulo Gregorii. Ibi enim post possibilitatem redditam jubetur separari ab eo, cui secundò nupserat, & redire ad primum. Hîc autem vivente eo, cui secundò copulata fuerat, primo reconciliari non poterit.

AN POST SEPARATIONEM EI NUBERE VALEAT, CUM QUO PRIÙS FORNICATA EST.

QUÆSTIO II.

Gratian. 1. *Pars.*

QUÒD autem ei, cum quo priùs fornicata fuerat, post separationem nubere possit; superiùs probatum est. Mortuus est enim sibi vir ejus. Ex quo, judicio Ecclesiæ ab eo separata, ab ejus Lege soluta est. Unde juxta Apostolum [a] nubat, cui vult; tantùm in Domino.

a 1. *Cor.* 7.

§. 1. Sed quæritur, si sine Ecclesiastico judicio, nullâ causâ dissidii rationabiliter probatâ, ab ea discessisset; an esset cogendus redire ad eam. De hoc ita statutum est

I. In Concilio Carthaginensi, cui interfuit Augustinus, *cap.* 30 [b]. [imò in Concilio Agathensi, *c.* 25. an. 506. *in Gallia.*]

b *al.* 25.

Non licet alicui uxorem dimittere, nisi causa dissidii primùm Ecclesiæ probetur.

c Ivo, *p.* 8. *c.* 231. & 328. Pann. *l.* 6. *c.* 106.

SEculares [c], qui conjugale consortium nulla α graviori culpa dimittunt, vel etiam dimiserunt, & nullas causas dissidii probabiliter proponentes, propterea sua matrimonia dimittunt, ut aut illicita, aut aliena præsumant, si antequam apud Episcopos comprovinciales dissidii causas dixerint, & priusquam in judicio damnentur, uxores suas abjecerint; à communione sanctæ Ecclesiæ, & populi cœtu, pro eo quòd fidem, & conjugia maculant, excludantur.

¶ Corr. Rom.] Etiam in codicibus manuscriptis, & apud Ivonem *par.* 8. *c.* 328. citatur ex Concilio Carthaginensi, in quo nullo inventum est, sed in Agathensi, *cap.* 25. (ex quo citat Ivo eadem parte octava, *cap.* 231.) & Capitul. 7. *cap.* 305.

α *Nulla.*] In recentioribus Conciliorum editionibus in Concilio Agathensi legitur, *sine graviori*; in Capitularibus, *absque graviori:* sed in antiquis editionibus Parisiensibus Conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis, *consortium graviori.*

II. *Item* Ambrosius super Lucam, *ad c.* 16. [an. 376. *Mediolani.*]

Lex Divina prohibet virum uxorem dimittere, nisi causâ fornicationis.

AN, quod in subditos nefas est, in comparem fas est? dimittis ergo uxorem quasi jure α, sine crimine, & putas id tibi licere; quia Lex Humana non prohibet? Sed Divina prohibet. Qui hominibus obsequeris, Deum verere: audi Legem Domini [d], cui obsequuntur etiam, qui leges ferunt: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.*

d *Matth.* 19.

¶ Corr. Rom. α *Quasi jure.*] Sic etiam in vulgatis B. Ambrosii codicibus. In tribus Gratiani manuscriptis est, *quam scis vivere sine crimine.*

III. *Item* Nicolaus Papa Carolo Regi. [imò Isidorus Merc. c. an. 800.]

Absque causæ cognitione à viro suo dimissa, ad omnia restituatur.

HIstoria Ecclesiastica [e] ab Eusebio Cæsariensi Episcopo confecta, de muliere quadam, quæ pro [f] castitate à marito accusabatur, ait. [Præceptum est ab Imperatore Lege lata, ut primò permitteretur ei rem familiarem liberè diutiùs ordinare; tunc demùm responderet objectis. Hoc omnes Leges [g] tam Ecclesiasticæ, quàm vulgares, publicæque præcipiunt.] §. 1. Si autem de mulieribus, & secularibus viris hæc constituta sunt; multò magis Ecclesiasticis hominibus, & Sacerdotibus sunt concessa.

e *In præfatione Isidori in volumen Conciliorum.*

f *al.* de.

g Ibidem *inferiùs.*

¶ Corr. Rom.] Hujus mulieris meminit Justinus in primo Apologetico pro Christianis, & Eusebius Ecclesiasticæ Historiæ *lib.* 4. *c.* 16. Verba quidem hujus Capitis in Epistolis Nicolai impressis, aut manuscriptis non sunt inventa: sed habentur ferè eadem in præfatione Isidori in suam Canonum collectionem. Præstat tamen Justinum, & Eusebium adire. Fortasse autem in hoc Caput translatus est titulus ex sequenti.

IV. *Item* Nicolaus Papa in Epistola Carolo Regi. [an. 868. *Româ in Galliam.*]

Nisi post restitutionem, neque de conjugii fœdere, neque de adulterii crimine inter virum & uxorem judicium est agitandum.

2. *Pars.*

h Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Burch. *l.* 9. *c.* 52. Ivo, *p.* 8. *c.* 116. Regino, *l.* 2. *Chronographiæ.*

SIve de conjugii [h] fœdere, sive de adulterii crimine judicium agitandum sit; nulla ratio patitur [i] Thietbergam cum Lothario posse inire conflictum, vel levissimum controversiæ subire certamen: nisi priùs ad tempus fuerit reddita suæ potestati, & consanguineis propriis liberè sociata. Itaque [k] etiam locus providendus est; in quo nulla sit vis multitudinis formidanda; & non sit difficile testes producere, vel ceteras personas, quæ tam à sanctis Canonibus, quàm à venerandis Romanis Legibus in hujusmodi controversiis requiruntur.

i *al.* ratione patet.

k *al.* Inter quos. *orig.*

¶ Corr. Rom.] Epistola ex qua acceptum est hoc caput, habetur Romæ in codice Monasterii Dominicanorum, & ex ea aliqua sunt addita, & emendata.

Gratian. 3. *Pars.*

In hoc Capite quamvis videatur causa exposita, quare sua autoritate non licet alicui uxorem dimittere; qua cessante, ipsa quoque prohibitio cessare videtur; tamen quia ipsa separatio pœna est, & pœna nulli est inferenda, nisi per Judicem; generaliter hoc intelligendum est, ut sive ob causam præmissam, sive nulla causa existente, non liceat alicui sua autoritate uxorem dimittere. Quod etiam de pœna homicidii, vel qualibet alia intelligendum est. Unde scribit

V. Nicolaus Papa Rodulpho Bituricensi Archiepiscopo. [c. an. 864. *Româ in Galliam.*]

Conjugia penitùs interdicantur his, qui suas conjuges occidunt.

l *Sent.* 4. *dist.* 38. Ivo, *p.* 8. *c.* 125. Pann. *l.* 7. *c.* 15.

INterfectores [l] suarum conjugum sine judicio, cùm non addis, adulterarum, vel aliquid hujusmodi; quid aliud habendi sunt quàm homicidæ, ac per hoc ad pœnitentiam redigendi? Quibus penitùs conjugium denegatur, exceptis adolescentibus, de quibus est Beati Leonis Papæ XXV. α regula [m] Decretalium, immò indulgentia observanda.

m Inf. *eâd. in adolescentia.*

¶ Corr. Rom. α *xxv.*] Hoc eodem numero habetur in codice Canonum inter decreta seu regulas Leonis.

Gratian.

In hoc Capite videtur [n] Nicolaus permittere maritis, causâ adulterii, vel alterius hujusmodi criminis, uxores suas interficere. Sed Ecclesiastica disciplina spirituali gladio, non materiali criminosos feriri jubet: illo videlicet gladio, quo Petrus [o] jubetur mactare, & manducare. De quo etiam Christus ait in Evangelio [p]: *Non veni pacem mittere in terram, sed gladium.* Hinc scribit

n *Sent. ibid.*

o *Act.* 10.

p *Matth.* 10.

VI. Idem Nicolaus Albino Archiepiscopo. [c. an. 865. *Româ in Germaniam.*]

Non licet alicui uxorem suam adulteram occìdere.

q *Sent. ibid.* Polyc. *l.* 6. *tit.* 10. Ivo, *p.* 8. *c.* 124. & 333. Pann. *l.* 7. *c.* 14.

INter hæc [q] Sanctitas vestra addere studuit, si cujus uxor adulterium perpetraverit; utrùm marito illius liceat secundùm mundanam Legem eam interficere. Sed sancta Dei Ecclesia mundanis numquam constringitur Legibus; gladium non habet, nisi spiritualem: non occìdit, sed vivificat.

VII. *Item* Pius Papa. [fortè c. an. 158. *Romæ.*]

Pœnitentia ejus, qui propriam absque causa perimit uxorem.

[r] *Sent. ibid.* Burch. *l.* 6. *c.* 37. Ivo, *p.* 10. *c.* 166. Ansel. *l.* 10. *c.* 56. Simile 5. *Capitul. c.* 149. [s] *al.* &.

QUicumque [r] propriam uxorem absque Lege, vel [s] sine causa & certa probatione interfecerit, aliámque duxerit uxorem; armis depositis, publicam agat pœnitentiam: &, si contumax fuerit, & Episcopo suo inobediens extiterit; anathematizetur, quousque consentiat. Eadem Lex erit illi, qui Seniorem suum interfecerit.

VIII. *Item* STEPHANUS Papa V. Hastulpho. [imò Paulinus Forojuliensis Episcopus ad Heistulfum, an. 794. *in Germania.*]

Pœnitentia Hastulphi, qui uxorem suam interfecit.

[t] Burch. *l.* 6. *c.* 40. Ivo, *p.* 8. *c.* 126. Pann. *l.* 7. *c.* 16.

ADmonere [t] [1] te cum lachrymis, & multo gemitu cordis curamus, fili Hastulphe: sed non filius debes dici, qui tam crudeliter infelix homicidium perpetrasti. Nam occidisti uxorem tuam, partem corporis tui, legitimo matrimonio tibi sociatam, sine causa mortis, non tibi resistentem, non insidiantem quoquo modo vitæ tuæ. Non invenisti eam cum alio viro nefariam rem facientem: sed concitatus à Diabolo, impio furore inflammatus, latronum more atrociùs eam gladio tuo, crudelior omni bestia, interemisti: & nunc post mortem ejus addis iniquitatem super iniquitatem, filiorum tuorum improbe prædo. Qui matri non pepercisti, & filios tuos orphanos fecisti, inducere super eam vis mortis causam post mortem: per unum homicidam, & reprobum testem incusare vis mortuam. Quoniam nec Evangelium, nec ulla divina humanáque Lex unius testimonio etiam idoneo quempiam condemnat, vel justificat; quantò magis per istum flagitiosissimum, & scelestum nec illa viva debuit condemnari, nec à te α post ejus mortem accusari? Priùs causa criminis subtiliter erat investiganda: & tunc, si ita fuisset inventa, secundùm Legis tramitem debuit accipere ultionis vindictam. Nam si verum (quod absit) fuisset, sicut ille adulter mentitus est; post septem annos pœnitentiâ peractâ dimittere eam per approbatam causam poteras, si voluisses: occidere tamen eam nullatenus debuisti. Non enim vult Deus [u] mortem peccatoris; sed ut convertatur ad pœnitentiam, & vivat. Idcircò placeat tibi consilium nostrum; & hoc fac, quod melius tibi, leviúsque videri potest: miserere animæ tuæ, ut non sis tu tibimet ipsi homicida. Relinque quapropter, te rogamus, hoc malum [x] seculum; quod te traxit ad tam immanissimum peccati facinus: ingredere Monasterium, humiliare sub manu Abbatis, & multorum Fratrum precibus adjutus, observa cuncta simplici [y] animo, quæ tibi fuerint imperata: si fortè ignoscat infinita Dei bonitas peccatis tuis, & refrigeret animam tuam, priusquam crucieris perpetuis flammis. Hoc levius, & melius tibi esse certissimè scias. Sin autem publicam pœnitentiam, permanens in domo tua, vel in hoc Mundo, vis agere (quod pejus tibi & durius, & gravius esse non dubites;) ita, ut agere debes, exhortamur, omnibus diebus quibus pœnitere debes, vinum & siceram [2] non bibas; carnem nullo umquam tempore comedas, præterquam in Pascha, & in die Natalis Domini: in pane, & aqua, & sale pœnitentiam age: in jejuniis, & vigiliis, & orationibus, & eleëmosynis omni tempore persevera: armis numquam cingere, nec in quolibet loco litigare præsumas. Uxorem numquam ducere, concubinam non habere, nec adulterium committere audeas: in balneo numquam laveris, in convivium lætantium numquam te misceas, in Ecclesia segregatus ab aliis Christianis post ostium, & postes humiliter te repone, ingredientium, & egredientium suppliciter orationibus commenda te, communione Corporis & Sanguinis Domini cunctis diebus vitæ tuæ indignum te existimes: in ultimo tamen exitûs vitæ tuæ die, si merueris, pro Viatico, si sit, qui tribuat, tantummodo venialiter ut accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa, quæ tibi nimis duriùs, & satis acriùs erant juxta magnum pondus peccati, infelix, adjicienda. Sed si hæc omnia, quæ tibi misericorditer suprà dicta sunt, perfecto corde, Domino auxiliante, feceris, & custodieris; confidimus de immensa Dei clementia remissionem habiturum te tuorum peccatorum, & secundùm dictum [z] justi, bonique pastoris resolvere te sancta Ecclesia ab hoc vinculo peccati in Terris, ut per ipsius gratiam, qui eam suo sanguine acquisivit, solutus sis in Cælis. Sin autem aliter feceris, & sanctæ matris Ecclesiæ tam salubrem admonitionem despexeris; ipse tibi sis judex, & in laqueo Diaboli, quo irretitus teneris, permanebis, & sanguis [a] tuus super caput tuum: nos alieni à consortio tuo pro aliorum filiorum Dei salute, ipso opitulante, omni solicitudine nitimur desudare, & Domini misericordiam attentiùs quotidie implorare.

[u] *Ezech.* 33.
[x] *al.* malignum.
[y] *al.* supplici.
[z] *al.* imperium.
[a] *Oseæ* 4.

¶ CORR. ROM. α *Nec à te.*] Apud Burchardum & Ivonem legitur, *nec tu poteris post mortem ejus excusari.*

¶ PITH. [1] *Admonere.*] Ex Epistola Paulini Forijuliensis Episcopi ad Heistulfum. Burc. *lib.* 6. *c.* 40. *in Pœnit. Rom.*

[2] *Et siceram.*] & *omnem siceram. c.* 56. & 58. Tribur. Concilii.

IX. *Item* AUGUSTINUS de Adulterinis Conjugiis, *lib.* 2. *c.* 15. [c. an. 419. *in Africa.*]

Potiùs uxore vivente aliam ducat quis, quàm humanum sanguinem fundat.

[b] Ivo, *p.* 9. *c.* 242. Pann. *l.* 7. *c.* 17.

SI (quod veriùs [b] dicitur) non licet homini Christiano adulteram conjugem occidere, sed tantùm dimittere; quis est tam demens, qui dicat ei, fac quod non licet, ut liceat tibi, quod non licet? Cùm enim utrumque secundùm Legem Christi illicitum sit, sive adulteram occidere, sive illa vivente alteram ducere; ab utroque abstinendum est, non illicitum pro illicito faciendum. Si enim facturus est, quod non licet; jam faciat adulterium, & non faciat homicidium; ut vivente uxore sua, alteram ducat, & non humanum sanguinem fundat. Quod si est utrumque nefarium; non debet alterum pro altero perpetrare, sed utrumque vitare.

GRATIAN. 4. *Pars.*

“ IN præmissis autoritatibus quique prohibentur adulteras conjuges suas occidere: sed permittitur post septem annorum pœnitentiam eis illas dimittere. Si autem illas interfecerint, jubentur sine spe conjugii perpetuò manere: nisi fortè propter lapsum juvenilis incontinentiæ ad matrimonia contrahenda eis misericordia impendatur. Clericis autem conceditur, si uxores eorum peccaverint, sine mortis acerbitate habere eas in custodia, & ad jejunia eas cogere: non tamen usque ad necem affligere. Unde legitur ”

X. IN TOLETANO CONCILIO I. *c.* 7. [an. 400. *in Hispania.*]

Clerici, si uxores eorum peccaverint, præter necem eas domi custodiant, & ad salutaria eas cogant jejunia.

[c] Ivo, *p.* 8. *c.* 283.

PLacuit [c], ut si quorumcumque Clericorum uxores peccaverint, ne fortè licentiam peccandi plùs habeant; accipiant mariti earum hanc potestatem, præter necem custodiendi ac ligandi in domo sua, ad jejunia salutaria, non mortifera eas cogentes: ita, ut invicem sibi Clerici pauperes auxilium ferant, si servitia fortè non habeant. Cum uxoribus autem ipsis, quæ peccaverint, non cibum sumant, nisi fortè ad timorem Dei actâ pœnitentiâ revertantur.

GRATIAN. 5. *Pars.*

“ NUNC autem quæritur, quare sacris Canonibus sit institutum, ut post septem annos, Pœnitentes in pristinum statum revocentur. De his ita scribit ”

XI. ISIDORUS ad Massonem [d] Episcopum in præfatione ad librum de Summo Bono. [an. 605. *in Hispania.*]

[d] *al.* Massenum.

Quare sit institutum post septem annos in pristinum statum Pœnitentes redire.

[e] Rabanus l. *Pœnit. c.* 1. Polyc. *l.* 4. *tit.* 39. Ansel. *l.* 8. *c.* 37. Ivo, *p.* 8. *c.* 398. & *p.* 15. *c.* 91.

HOc ipsum [e], quòd Canonum censura post septem annos remeare Pœnitentem in pristinum statum præcipit, &c. *ut in tractatu Ordinandorum de Lapsis* α, non hoc ex electione proprii arbitrii, sancti Patres, sed potiùs ex sententia Divini judicii sanxerunt. Nam legitur, quòd Maria soror Aaron Prophetissa, dum [f] detractionis [g] adversùs Moysem incurrisset delictum, illicò stigmate lepræ perfusa est: cúmque peteret Moyses [h], ut emundaretur, præcepit eam Deus extra castra septem diebus egredi, & post emundationem rursùs eam in castra admitti. Maria ergo soror Aaron, caro intelligitur Sacerdotis, quæ dum superbiæ dedita, sordidissimis cogitationum [i] maculatur contagiis; extra castra septem diebus, hoc est, extra collegium sanctæ Ecclesiæ septem annis projicitur, ut post emendationem vitiorum, loci, vel pristinæ dignitatis recipiat meritum. & *post pauca.*

[f] *al.* cùm.
[g] *al.* obtrectationis.
[h] *Num.* 12.
[i] *al.* corruptionum.

§. 1. In fine autem β [k] Epistolæ hoc adjiciendum putavi, ut quotiescumque in gestis Conciliorum discors sententia invenitur; illius sententia magis teneatur, cujus antiquior, aut potior extat autoritas.

[k] Sup. *dist.* 50. *Domino sancto.*

¶ CORR. ROM. α *Ut in tractatu ordinandorum de Lapsis.*] Absunt hæc à plerisque vetustis, sed non sunt expuncta, quia sic solet citare Gratianus, & indicatur *c. Presbyter. sup. dist.* 82.

β *In fine autem.*] Hæc autem ad finem absunt ab uno antiquo Gratiani exemplari.

GRATIAN.

“ HOC autem quamquam de Sacerdotibus videatur specialiter dictum, generaliter tamen de omnibus Pœnitentibus oportet intelligi. Ad imitationem namque illius Dominicæ sententiæ, David [l] de adulterio & homicidio reprehensus unius hebdomadæ jejunium in satisfactionem admissi sceleris Deo legitur obtulisse. Hinc etiam Ecclesiastica consuetudine est usurpatum, ut majorum criminum pœnitentia septem annorum spatio concludatur; nisi vel officii excellentia, vel criminum magnitudo vulgarem consuetudinem excedens (veluti, dum contra naturam humanæ societatis parentibus, vel liberis, vel aliis ejusmodi personis impudicè adhæremus: vel dum relicto naturali usu contra naturam more Sodomitico fornicamur, vel usque ad coitum brutorum animalium prolabimur,) præmissum spatium transcendere cogat. §. 1. De Pœnitentibus quoque quæritur, an eis generaliter post pœnitentiam peractam conjugia concedantur. Generaliter enim Canonica autoritate prohibentur Pœnitentes ad secularem militiam redire, vel matrimonia contrahere. Unde ”

[l] 2. *Reg.* 12.
6. *Pars.*

XII. SIRICIUS Papa, *Epist.* I. ad Himerium Episcopum, *c.* 5. [an. 385. *Romæ in Hispaniam.*]

Pœnitentes matrimonia contrahere prohibentur.

m Burch. *l.* 19. *c.* 57. Ivo, *p.* 15. *c.* 71.

DE his verò [m] [3] non incongruè Dilectio tua Apostolicam Sedem eredidit consulendam; qui actâ pœnitentiâ, tamquam canes, ac sues ad vomitus pristinos, & volutabra redeuntes & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & nova conjugia, & inhibitos denuò appetivere concubitus; quorum professam incontinentiam generati post absolutionem filii prodiderunt. De quibus quia jam suffugium non habent pœnitendi; id duximus decernendum, ut solâ citra [4] Ecclesiam fidelibus oratione jungantur, sacris [5] mysteriorum celebritatibus (quamvis non mereantur) intersint, à Dominicæ autem mensæ convivio segregentur: ut hac saltem districtione correpti, & ipsi in se sua errata castigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscœnis cupiditatibus retrahantur. Quibus [6] tamen (quoniam carnali fragilitate ceciderunt) viatico munere, cùm ad Dominum cœperint proficisci, per communionis gratiam volumus subveniri [7]: quam formam & circa mulieres, quæ se post pœnitentiam talibus pollutionibus devinxerunt, servandam esse censemus.

¶ PITH. [3] *De his verò.*] Vide Socrat. *lib.* 5. *cap.* 2. Cassiodor. *lib.* 11. *Epist.* 1. Centur. *tom.* 4. *p.* 478.
[4] *Citra.*] 3. V. C. *intra.*
[5] *Sacris &c.*] V. C. *sacræ mysteriorum celebritati.*
[6] *Quibus.*] V. C. *quos.*
[7] *Subveniri.*] V. C. *sublevari.*

GRATIAN. „ SED quia timore solvendi conjugii nonnulli ad pœnitentiam accedere differunt, vel propter lapsum adolescentiæ, „ quem formidant, pœnitentiæ remedium suscipere negligunt; „ ideò autoritate Canonica permittitur eis vel contracta matrimonia retinere, vel alia contrahere. Unde scribit

XIII. LEO Papa [8] Galerio Episcopo Tripolitano. [fortè c. an. 850. *Romæ.*]

Ex indulgentia conjugia post pœnitentiam legitimam non negentur.

AUdivimus à quibusdam, quòd in vestris diœcesibus, ac finibus Christianorum cœtus levi occasione [9] se subtrahunt pœnitentiæ jugo, dicentes; quia si pœnitentiam agimus, conjugii debemus relinquere copulam: in quo errant, & de veritatis calle discedunt: quia pro omnibus illicitis pœnitentiam unusquisque Christi nominis cultor sustinere, ac peragere summopere debet, dicente Domino [n]: *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum Cœlorum.* Conjugium verò legitimum nulli Orthodoxorum pœnitentiam sustinenti solvere licet. *& infrà.* §. 1. Sacris eos vos expedit eloquiis edocere, ut ab erroris eripiantur caligine, & licitis copulationibus juncti, de omnibus illicitis pœnitentiam agere procurent.

n *Matth.* 3.

¶ PITH. [8] *Papa.*] V. C. *IV.*
[9] *Occasione.*] Deest in V. C.

XIV. *Item* LEO Papa ad Rusticum, *Epist.* 90. al. 92. *c.* 11. [an. 443. *Romæ in Galliam.*]

Propter lapsum juvenilis incontinentiæ non negentur Pœnitentibus licita conjugia.

IN adolescentia constitutus, si urgente aut metu mortis, aut captivitatis periculo pœnitentiam gessit, & posteà timens lapsum incontinentiæ juvenilis, copulam uxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret; rem videtur fecisse venialem, si præter conjugem, nullam omnino cognoverit. In quo tamen non regulam constituimus, sed quid sit tolerabilius æstimamus.

XV. *Item* NICOLAUS Papa Rhatoldo [o] Episcopo sanctæ Ecclesiæ Argentoratensis. [c. an. 862. *Romæ in Germaniam.*]

o *al.* Rodulpho.

Hæc pœnitentia est imponenda ei, qui matrem occiderit.

7. *Pars.* p Polyc. *l.* 6. *tit.* 10. Ansel. *l.* 11. *c.* 52. Burch. *l.* 6. *c.* 46. Ivo, *p.* 10. *c.* 137.

LAtorem [p] [10] præsentium matricidam esse cognovimus. Cui præcipimus, ut sub pœnitentiæ jugo permaneat: ita ut per annum integrum Ecclesiam non ingrediatur, sed ante fores Basilicæ orans, & deprecans Deum perseveret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo verò anni circulo introëundi in Ecclesiam licentiam habeat: tamen inter Audientes stet, sed nondum communicet. Completis autem trium annorum curriculis sacræ communionis ei gratia concedatur: oblationes verò non offerat, nisi priùs [11] aliorum septem annorum curricula expleantur. §. 1. His autem omnibus annis, atque temporibus carnem non manducet, nec vinum bibere præsumat, exceptis Festis diebus, atque Dominicis, & à Pascha usque ad Pentecostem. Et quocumque ire voluerit; nullo vehiculo deducatur, sed pedibus proficiscatur; arma non sumat, nisi contra Paganos; jejunet autem tribus diebus per hebdomadam usque ad vesperam. A propria quidem, ac legitima conjuge non separetur, ne in fornicationis voraginem corruat; quod ne fiat [12], optamus. Si autem [q] ante annorum trium cursum finis vitæ illius appropinquaverit; corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi particeps fiat: sin autem; ut suprà statuimus, efficiatur [13]: tamen, si illius conversionem [r] & lachrymarum fontem in omnibus videritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare; humaniùs circa eum vestra solicitudo pervigil appareat, mitisque omnibus demonstretur.

q Vide Rhenanum *ad finem Tertulliani operum.* r *al.* conversationem.

¶ CORR. ROM.] Pœnitentia parricidarum, quæ hic præcipitur, habetur in Conc. Vormaciensi, *c.* 30.
¶ PITH. [10] *Latorem.*] Integra relata est à Beato Rhenano *in admonit. de Tertull. dogmat. p.* 908.
[11] *Priùs.*] V. C. *postquam.*
[12] *Ne fiat.*] V. C. *nolumus nec.*
[13] *Efficiatur.*] V. C. *cuncta efficiantur.*

XVI. *Item* [s]. [c. an. 865. *Romæ in Germaniam.*]

s *al.* Idem.

Post dignam pœnitentiam adolescentibus permittuntur licita conjugia.

SI quis cum duabus [t] fuerit sororibus fornicatus, aut cum his personis, de quibus sancta Scriptura prohibet; si dignam egerit pœnitentiam, & castitatis non valuerit continentiam sustinere; liceat ei legitimam in conjugio uxorem accipere: similiter & mulieri, quæ tali fuerit scelere lapsa; ut fornicationis non perducatur ad chaos: sed hoc de Laicis viris, ac mulieribus solummodo statuimus.

8. *Pars.* t In Conc. Vormaciensi, *c.* 33. idem habetur.

¶ CORR. ROM.] Ivo citat hoc, quemadmodum & sequens, ex Nicolao ad Carolum Archiepiscopum, & ejus suffraganeos. Idem verò habetur in Conc. Vormaciensi, *c.* 33. nisi, quòd pro illis verbis, *lapsa, ut fornicationis non perducatur ad chaos*, in eo legitur, *lapsa fornicationis, liceat.*

XVII. *Item* [u]. [c. an. 865. *Romæ in Germaniam.*]

u *al.* Idem.

Puniatur, qui hæc crimina committit; non tamen legitimam dimittat uxorem.

SI quis cum matre [x] α fornicatus fuerit spirituali, anathematis, ut scitis, percutitur ictibus. Similiter autem & illum percutere promulgamus, qui cum ea, quam de sacro fonte Baptismatis susceperit, aut cum illa, quam ante Episcopum tenuerit, cùm sacro Chrismate fuerit uncta, fornicationis perpetraverit scelus: legitimam tamen, si habuit, non dimittat uxorem. §. 1. Quos β enim Deus conjunxit, judex sua autoritate separare non debet.

x In eodem Conc. *c.* 34. Ivo, *p.* 1. *c.* 138. *& p.* 9. *c.* 36. Pann. *l.* 7. *c.* 64. 9. *Pars.*

¶ CORR. ROM. α *Cum matre.*] Sic in Pannormia, & apud Ivonem *p.* 9. *c.* 36. sed apud eumdem *p.* 1. *c.* 138. legitur, *si quis cum commatre*, sicut etiam in Concilio Vormaciensi.
β *Quos enim.*] Hæc non sunt in Vormaciensi, neque apud Ivonem, sed ferè eadem in Pannormia.

QUAMQUAM hoc aliter intelligat, dicens „ GRATIAN.

XVIII. ISIDORUS. [fortè c. an. 620. *in Hispania.*]

Non homo separat, quos pœna condemnat.

QUos Deus [y] *conjunxit, homo non separet.* Quæris quomodo? subaudi violenter, sine Lege, absque ratione, quos Deus conjunxit, homo non separet. Non enim homo separat, quos pœna condemnat, quos reatus accusat, quos maleficium coarctat.

y *Matth.* 19.

VERùM hoc pro his dictum intelligitur, quos Judices seculi pro suis sceleribus, Legum severitate percellunt, quos vel morte puniunt, vel deportari jubent. „ GRATIAN. „ „

XIX. *Item* EX CONCILIO TOLETANO VI. *c.* 8. [an. 638. *ibid.*]

De eodem.

ANtiqui [z] & sanctissimi est patris sententia Papæ Leonis [14], ut is, qui in ætatis adolescentia positus, dum mortis formidat casum, pervenerit ad pœnitentiæ remedium: si conjugatus fortè [a] fuerit incontinens, ne posteà adulterii lapsum incurrat, redeat ad pristinum conjugium, quousque possit adipisci temporis maturitate continentiæ statum: quod nos sicut de viris, ita de feminis æquo modo censemus. Non quidem hoc generaliter, & canonicè est præceptum: sed constat à nobis pro humana fragilitate indultum. Ea dumtaxat ratione, ut si is, qui pœnitentiæ non est Legibus deditus, ante ab hac vita decesserit, quàm ex consensu ad continentiam unus eorum α fuerit regressus, superstiti non liceat denuò ad uxoris transire amplexus. Si autem illius vita extiterit superstes, qui non accepit absolutionem [b] pœnitentis; nubat, si se continere non potest, & alterius [c] consortio fruatur uxoris. Quod de utroque sexu quomodo à nobis manifestum est esse decretum: ita videlicet, ut in omnibus Sacerdotis expectetur ordinatio: ut juxta quod ætatem aptam perspexerit, pœnitentiæ [15] absolutionis, vel distinctionis tribuat legem.

10. *Pars.* z Sup. *ead. in adolescentia.* a *al.* est fortè. b *al.* benedictionem. c *al.* ulteriùs.

¶ CORR. ROM. α *Unus eorum.*] In antiquis Conciliorum editionibus est, *eorum, unde*: in uno Vaticano codice, *alter eorumdem*: in codice Lucensi Regio, *ad continentiam eorum fuerit*: in posterioribus autem Coloniensibus editionibus, *alter ad continentiam eat, unde fuerit regressus.* Itaque in tanta varietate retenta est vulgata lectio Gratiani, quæ est in manuscriptis quoque ipsius exemplaribus.
¶ PITH. [14] *Leonis.*] *Epist.* 91. *c.* 14.
[15] *Pœnitentiæ.*] V. C. *continentiæ.*

TRACTATUS
DE POENITENTIA.
QUÆSTIO III.

GRATIAN. „ HIs breviter decursis, in quibus extra negotii finem „ aliquantulùm evagati sumus, ad propositæ Causæ „ tertiam Quæstionem pertractandam (quâ quæritur

AN SOLA CONFESSIONE CORDIS CRIMEN POSSIT DELERI.

DISTINCTIO I.

GRATIAN. I. PARS. „ UTRÙM sola α cordis contritione, & secreta satisfactione, „ absque oris confessione quisque possit Deo satisfacere) „ redeamus. Sunt enim qui dicunt, quemlibet criminis veniam „ sine confessione facta Ecclesiæ, & Sacerdotali judicio posse „ promereri, juxta illud

¶ CORR. ROM.] Gratianus [1] ad explicandam hanc tertiam Quæstionem multa attulit. Quam per longam tractationem, qui eum sequuti sunt, in septem Distinctiones diviserunt. In antiquioribus enim exemplaribus nulla est Distinctionum separatio: in aliquibus verò in margine tantùm est, *Distinctio prima*, *secunda*, &c.

α *Utrùm sola.*] Hæc conjungenda sunt cum superioribus, quemadmodum in pervetustis sunt conjuncta: ab illis enim pendent.

¶ PITH. [1] *Gratianus.*] Hanc Quæstionem Gratianus indecisam reliquit, *cap. pen. & ult.* Sed decisa est in Conc. Lateran. *c. omnis*, *ext. de Pœnit. & remiss.*

I. AMBROSII super Lucam *ad c.* 22. [an. 376. *Mediolani.*]

PEtrus [a] doluit, & flevit [b]: quia erravit, ut homo. Non invenio, quid dixerit: invenio, quòd fleverit: lachrymas ejus lego: satisfactionem non lego.

[a] *Sent.* 4. *dist.* 17. [b] *Luc.* 22.

II. *Item* α. [IDEM ibidem an. 376. *ibid.*]

LAchrymæ [c] lavent delictum, quod voce pudor est confiteri.

[c] *Sent. ibid.*

¶ CORR. ROM. α *Item.*] Sequebatur, *Joannes Chrysostomus*, apud quem hæc ipsa omnino verba non sunt inventa. Sed apud B. Ambrosium post ultima verba Capitis præcedentis sequitur: *Sed quod defendi non potest, ablui potest. Lavent lachrymæ delictum*, &c. nec multò aliter *in serm.* 46. *de Petri pœnitentia*: & Ambrosium citat Magister sententiarum.

III. *Item* PROPHETA. [an. ante Chr. 1034. *Hierosolymis.*]

SAcrificium [d] Deo spiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.

[d] *Psal.* 50.

IV. *Item.* [IDEM c. an. ante Christ. 1034. *ibid.*]

DIxi [e], confitebor adversùm me injustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.

[e] *Psal.* 31.

GRATIAN. „ QUOD exponens ait

V. AUGUSTINUS [f]. [imò Cassiodorus & Augustinus c. an. 550. *in Calabria.* & c. an. 415. *in Africa.*]

MAgna pietas [g] Dei, ut ad solam promissionem peccata dimiserit. §. 1. Nondum pronuntiat ore: & tamen Deus jam audit in corde: quia ipsum dicere, quasi quoddam pronuntiare est. Votum enim pro opere reputatur.

[f] Glossa ord. *in eum locum ex August. & Cassiod.* [g] Sup. XVII. *q.* 1. *qui bona. vers. magna pietas.* Sent. *ibid.*

¶ CORR. ROM.] Initium usque ad vers. *Nondum*, est Cassiodori, quem citant Glossa ordinaria, & Magister. Quæ verò sequuntur, magnam partem sunt ex B. Augustino.

VI. COD. LIB. I. *de Episcopis, & Cler.* [h] Imperator Jovianus. [an. 364. *Antiochiæ.*]

SI quis [i], non dicam rapere, sed attentare tantummodo jungendi causâ matrimonii sacratissimas Virgines ausus fuerit; capitali pœnâ feriatur [k].

[h] *Tit.* 3. & Cod. Th. *l.* 9. *tit.* 25. *l.* 2. 2. *Pars.* [i] XXXVI. *q.* 2. *si quis non dicam.* Tripert. hist. *l.* 7. *c.* 4. Polyc. *l.* 4. *tit.* 35. [k] *al.* ferietur.

VII. *Item* COD. LIB. II. *tit. de postulando*, Impp. Leo, & Anthemius Nicostrato Præfecto Prætorio. [an. 468. *Constantinopoli.*]

NEmo vel in foro Magnitudinis tuæ, vel in Provinciali judicio, vel apud quemquam Judicem accedat ad Togatorum consortium: nisi sacrosanctis Catholicæ Religionis fuerit imbutus mysteriis. Sin autem aliquid quoquomodo, vel quadam machinatione factum, vel attentatum fuerit; officium quidem Sublimitatis tuæ centum librarum auri jacturam pro condemnatione sustineat.

VIII. IIDEM AA. ibidem continenter. [an. 468. *ibid.*]

QUicumque [l] ausus fuerit contra providum nostræ Serenitatis decretum, officium advocationis per subreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præstiterit; ab advocationis officio remotus, stylum proscriptionis, atque perpetui exilii specialiter sustinebit: scituris etiam provinciarum Rectoribus, quòd is sub cujus administratione aliquid hujusmodi fuerit attentatum, partis bonorum dimidiæ proscriptionem, & pœnam exilii per quinquennium sustinebit.

[l] Idem verò quicumque. *orig.*

IX. *Item* LIB. IX. COD. tit. ad Legem Juliam majestatis, *l.* 5. [an. 397. *Ancyræ.*]

QUisquis [m] cum militibus, &c. cogitaverit (eadem enim severitate voluntatem sceleris, quâ effectum puniri Jura voluerunt) ipse quidem, &c.

[m] Sup. VI. *q.* 1. *si quis.*

ITEM ad Legem Corneliam de Sicariis [n]. [Si quis cum telo ambulaverit hominis necandi causâ, sicut is, qui hominem occiderit, vel cujus dolo malo factum erit commissum, Legis Corneliæ de sicariis pœnâ coërcetur.]

“ GRATIAN. “ [n] *Eod. lib.* 9. “ *tit.* 16. *l.* 7. “

X. IMPP. VALENTIN. Valens, & Gratianus [o]. [an. 374. *Romæ.*]

SI quis necandi infantis piaculum aggressus, aggressáve sit; sciat se capitali supplicio esse puniendum.

[o] Ibidem *continenter.*

XI. IMPPP. GRATIANUS, Valentinianus, Theodosius, & Arcadius [p]. [an. 385.]

SI fortè mulier marito mortis parasse insidias, vel quolibet alio genere voluntatem occidendi habuisse inveniatur, vel si fortè maritus eodem modo insectetur uxorem; in eadem quæstione ab omni familia non solùm mariti, sed etiam uxoris suæ (quæ tamen tunc temporis domi fuerit) quærendum est, sine cujusquam defensione.

[p] Ibid.

XII. *Item* DIGEST. tit. de injuriis, *l. sed est quæstionis* [q]. [c. an. Chr. 224. *Romæ.*]

SI quis tam feminam, quàm masculum, sive ingenuos, sive libertinos, impudicos facere attentaverit; injuriarum tenebitur. §. 1. Sed & si servi pudicitia attentata fuerit, injuriarum [r] locum habet. §. 2. Attentari pudicitia [s] dicitur, cùm id agitur, ut ex pudico impudicus fiat. §. 3. Non solùm [t] is injuriarum tenetur, qui fecit injuriam, hoc est, qui percussit; verùm ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel qui curavit, ut cui mala pugno percuteretur.

[q] *Lib.* 47. *Digest. tit.* 10. *l.* 9. [r] *al.* injuriarum actio. [s] Ibidem *l.* 10. [t] Ibidem *l.* 11.

XIII. *Item* IBIDEM, Lege *item apud Labeonem* [u]. [c. an. 224. *ibid.*]

SI quis pulsatus quidem non est, verùm manus adversùs eum levatæ, & sæpè territus est, quasi vapulaturus, non tamen percussit; utili injuriarum actione tenetur.

[u] Ibidem *l.* 15.

CONTRA “ GRATIAN. 3. *Pars.*

XIV. DIGEST. tit. de pœnis [x]. [c. an. 224. *ibid.*]

COgitationis pœnam nemo patitur [y].

[x] *Lib.* 48. *Digest. tit.* 19. *l.* 18. [y] *al.* patiatur.

XV. *Item* DIGEST. titulo de extraordinariis criminibus [z]. [c. an. 224. *ibid.*]

SOlicitatores alienarum nuptiarum, itémque matrimoniorum interpellatores, etsi effectu sceleris potiri non possunt, propter voluntatem tamen perniciosæ libidinis extra ordinem puniuntur. & *infrà.* §. 1. Qui puero stuprum (abducto ab eo, vel corrupto comite) persuaserit, aut mulierem, puellámve interpellaverit, quidve impudicitiæ gratiâ fecerit, domum α præbuerit, pretiúmve, quo is persuadeat, dederit; perfecto flagitio, punitur capite: imperfecto, in insulam deportatur. Corrupti comites summo supplicio afficiuntur.

[z] *Lib.* 47. *tit.* 11. *l.* 1.

¶ CORR. ROM. α *Domum.*] Sic etiam in Sententiis Pauli, *lib.* 5. *tit.* 4. *vers. qui puero*: sed in Pandectis Florentinis legitur, *donum.*

XVI. *Item* DIGEST. titulo de furtis [a]. [c. an. 224. *ibid.*]

VUlgaris est quæstio, an is, qui ex acervo frumenti modium sustulit, totius rei furtum faciat; an verò ejus tantùm, quod abstulit. Ofilius totius acervi furem esse putat. Nam & qui aurem alicujus tetigit (inquit Trebatius) totum eum videtur tetigisse. Proinde & qui dolium aperuit, & inde parum vini abstulit, non tantùm ejus, quod abstulit, verùm totius furtum videtur fecisse [b]. Sed verum est in tantùm eos furti actione teneri, quantùm abstulerunt. Nam & si quis armarium, quod tollere non poterat, aperuerit, & omnes res, quæ in eo erant, contrectaverit, atque ita discesserit; deinde reversus unam ex his abstulerit, & antequam se reciperet, quò destinaverat, deprehensus fuerit; ejusdem rei & manifestus, & nec manifestus fur erit. Sed & si quis segetem ante lucem α secat, & contrectat; ejus, quod secat, manifestus, & nec manifestus fur est.

[a] *Lib.* 47. *Digest. tit.* 2. *l.* 21. [b] totius videtur fur esse. *orig.*

¶ Corr. Rom. α *Ante lucem.*] In Pandectis Florentinis legitur, *ſed & qui ſegetem luce ſecat.*

XVII. *Item* Digest. lib. 2. tit. Quod quiſquis juris, *l. prima.* [c. an. 224. *Romæ.*]

HÆc autem verba [Quod ſtatuerit, qui juriſdictioni præeſt] cum effectu accipimus, non verbo tenùs: & ideò, ſi cùm vellet ſtatuere, prohibitus ſit, nec effectum decretum habuit; ceſſat edictum. Nam [ſtatuit] verbum rem perfectam ſignificat, & conſummatam injuriam, non cœptam.

XVIII. Digest. tit. de pœnis, *l.* 42. [c. an. 330. *ibid.*]

c *Lib.* 48. *Digeſt. tit.* 19. *l.* 42.

POenæ (*ſicut in ff. tit. de pœnis* c *legitur,*) Legum interpretatione molliendæ ſunt potiùs, quàm exaſperandæ.

Gratian. „ Atque ideò proprium caſum non excedunt: ſed quæ de „ raptu Virginum, vel Advocatis, ſeu de crimine Majeſtatis, „ vel de Sicariis dicta ſunt; favore Religionis, & fidei, atque „ principali odio ſicariorum introducta ſunt. Injuriarum verò „ pro earum varietate multipliciter quis reus fieri poteſt. Varietas „ itaque criminum, varietatem inducit pœnarum. Unde

d Ibid. *l.* 16.

XIX. In Digestis tit. de pœnis d. [c. an. 190. *ibid.*]

4. *Pars.*

AUt facta puniuntur, ut furta, cædéſque; aut dicta, ut convitia, & infidæ advocationes; aut ſcripta, ut falſa, & famoſi libelli; aut conſilia, ut conjurationes, & latronum conſcientia, quouſque alios ſuadendo juviſſe, ſceleris eſt inſtar. §. 1. Sed hæc quatuor genera conſideranda ſunt ſeptem modis, cauſâ, perſonâ, loco, tempore, qualitate, quantitate, eventu. §. 2. Cauſâ, ut in verberibus, quæ impunita ſunt à magiſtro illata, vel parente: quoniam emendationis, non injuriæ gratiâ videntur adhiberi. Puniuntur, cùm quis per iram ab extraneo pulſatus eſt. §. 3. Perſona dupliciter ſpectatur, ejus qui fecit, & ejus, qui paſſus eſt. Aliter enim puniuntur ex eiſdem facinoribus ſervi, quàm liberi; & aliter, qui quidquam in dominum, parentémve auſus eſt, quàm qui in extraneum, in magiſtratum, vel in privatum. In hujuſmodi conſideratione, ætatis quoque ratio habeatur. §. 4. Locus facit, ut idem, vel furtum, vel ſacrilegium ſit, & capite luendum, vel minore ſupplicio. §. 5. Tempus diſcernit emanſorem à furtivo α, & effractorem, vel furem diurnum à nocturno. §. 6. Qualitate, cùm factum vel atrocius, vel levius eſt: ut furta manifeſta à nec manifeſtis diſcerni ſolent, rixæ à graſſaturis, expilationes à furtis, à violentia petulantia: de qua re maximus apud Græcos orator Demoſthenes ſic ait: Οὐ γὰρ ἡ πληγὴ παρέστησε τὴν ὀργήν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία. οὐδὲ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ δεινὸν (καίπερ ὂν δεινὸν) ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει. πολλὰ γὰρ ἂν ποιήσειεν ὁ τύπτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ἔνια ὁ παθὼν οὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιθ' ἑτέρῳ, τῷ σχήματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων, ὅταν κονδύλοις, ὅταν ἐπὶ κόρρης. ταῦτα κινεῖ; ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους ἀηθεῖς ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι. Id eſt, *Non enim iram plaga concitavit, ſed ipſa facti indignitas. Neque tam ingenuis grave eſt cædi, (quamquam grave eſt) quàm per contumeliam cædi. Siquidem multa is, qui alium cædit, admittere poteſt (quorum magnam partem is, qui verberibus affectus eſt, alteri renuntiare* β, *ac repræſentare nequit) habitu corporis, vultu, vociferatione, nunc ut contumeliam inferens, nunc ut inimicum ſe gerens, nunc pugnum ducens, nunc in malam cædens. Hæc movent: hæc de ſtatu mentis deturbant homines propudii, ac ſugillationis non aſſuetos.* §. 7. Quantitas diſcernit furem ab abigeo. Nam qui unum ſuem ſurripuerit, ut fur coërcebitur: qui gregem, ut abigeus.

§. 8. Eventus ſpectatur, ut à clementiſſimo γ quoque facta: quamquam Lex non minùs eum, qui occidendi hominis cauſâ cum telo fuerit, quàm eum, qui occiderit, puniat: & ideò apud Græcos exilio voluntario fortuiti caſus luebantur, ut apud præcipuum Poëtarum ſcriptum eſt.

Εὖτ' ἐμὲ τυτθὸν ἐόντα Μενοίτιος ἐξ Ὀπόεντος
Ἤγαγεν ὑμέτερον δ' ἀνδροκτασίης ὕπο λυγρῆς,
Ἤματι τῷ ὅτε παῖδα κατέκτανον Ἀμφιδάμαντος,
Νήπιος οὐκ ἐθέλων, ἀμφ' ἀστραγάλοισι χολωθείς.

Id eſt,

Quo puerum me tempore veſtras duxit ad ædes,
Ex Opoënte pater, dira pro cæde patrata:
Ob talos nempe irâ percitus Amphidamantis
Cùm gnatum imprudens ſimul, invitúſque peremi.

¶ Corr. Rom. α *Furtivo.*] In aliquot vetuſtis codicibus, & originali eſt, *fugitivo.* Sed ob Gloſſam non eſt emendatum.

β *Alteri renuntiare.*] Hæc in ſuum locum ſunt reſtituta.

γ *Clementiſſimo.*] Sic emendatum eſt ex Pandectis Florentinis, cùm anteà legeretur, *dementiſſimo.* Quod in Baſilicis *lib.* 60. *tit.* 52. *l.* 16. ſic explicatur. *Vir clemens, nec ſeditioſus, ſi arma ſumat, quaſi occidendi cauſâ, non punitur ut homicida, niſi & eventus ſequatur. In ſeditioſis autem etiam ſine eventu, animi propoſitum punitur ob id ſolùm, quòd armati proceſſerint, ut l.* 1. *ad Legem Corneliam de ſicariis.*

XX.

Gratian. 5. *Pars.*

„ COgitatio non meretur pœnam Lege Civili, cùm „ ſuis terminis contenta eſt. Diſcernuntur tamen à male- „ ficiis ea, quæ de Jure effectum deſiderant. In his enim „ non niſi animi judicium conſideratur. Unde

¶ Corr. Rom.] Huic, quod in vulgatis eſt diſtinctum Caput, in pleriſque vetuſtis eſt appoſita nota illa, quâ indicatur eſſe verba Gratiani.

XXI. In Digest. tit. de repudiis e. [c. an. 224. *Romæ.*]

e *Lib.* 24. *Digeſt. tit.* 2. *de divort. & repudiis, l.* 3.

f *al.* diſſenſionem.

DIvortium non eſt verum, niſi quod animo perpetuam conſtituendi diſceſſionem f fit. Itaque quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur; non priùs ratum eſt, quàm ſi perſeverantiâ apparuit, judicium animi fuiſſe. Ideóque per calorem miſſo repudio, ſi brevi reverſa eſt uxor, nec divertiſſe videtur.

XXII. *Hinc etiam* in Canonibus, [fortè an. 252. *ibid.*]

g II. *q.* 3. *ſi quis.*

SI quis g iratus ² crimen alicui objecerit, &c.

¶ Pith. ² *Si quis iratus.*] *l.* 5. *Cod. Th. de accuſat.*

Gratian. 6. *Pars.*

„ Ex conſilio autem velut ex facto, aliquem teneri probat, „ ita dicens

XXIII. Augustinus. [fortè ex dictis Ferrandi Diaconi, c. an. 530. *in Africa.*]

Non ſolùm, qui manibus occidunt, ſed etiam quorum conſilio, & fraude alii occiduntur, homicidæ probantur.

h *al.* Periculosè.

i Polyc. *l.* 6. *tit.* 10. Anſel. *l.* 11. *c.* 45. Burch. *l.* 6. *c.* 31. Ivo, *p.* 10. *c.* 160.

k *Joan.* 18.

l *Matth.* 27. *Marc.* 15. *Joan.* 19.

m *Pſal.* 56.

PErnicioſè h ſe decipiunt i, qui exiſtimant eos tantùm homicidas eſſe, qui manibus hominem occidunt: & non potiùs eos, per quorum conſilium & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur. Nam Judæi Dominum nequaquam propriis manibus occiderunt, ſicut ſcriptum eſt k: *Nobis non licet interficere quemquam.* Sed tamen illis Domini mors imputatur: quia ipſi linguâ eum interfecerunt dicentes: *crucifige, crucifige eum.* Unde unus Evangeliſta dixit Dominum crucifixum eſſe horâ tertiâ, alius ſextâ: quia Judæi crucifixerunt eum horâ tertiâ, linguâ; milites horâ ſextâ, manibus. Qui ergo hominem tradidit; ille interfecit eum, Domino dicente l: *Majus peccatum habet, qui me tradidit tibi.* Unde Pſal. m *Filii hominum, dentes eorum arma, & ſagittæ; & lingua eorum gladius acutus.* Subjiciant ergo ſe pœnitentiæ, quorum conſilio ſanguis funditur, ſi veniam promereri voluerint.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc collectum eſt ex variis locis B. Auguſtini, videlicet ex *lib.* 3. de conſenſu Evangeliſtarum, *c.* 13. explanatione *Pſal.* 56. & 63. & tract. 114. & 115. in Joannem.

XXIV. *Item* ex Epistola Clementis primâ ad Jacobum. [c. an. 68. *Româ Hieroſolymam.*]

Interfectores fratrum, detractores eorum, eóſque odientes homicidæ habentur.

HOmicidiorum verò tria genera eſſe dicebat Beatus Petrus, & pœnam eorum parilem fore dicebat. Sicut enim homicidas, interfectores fratrum; ita & detractores eorum, eóſque odientes, homicidas eſſe manifeſtabat: quia & qui occidit fratrem ſuum, & qui odit, & qui detrahit, ei pariter homicidæ eſſe monſtrantur.

XXV. *Item* Hieronymus in Eſa. c. 33. [an. 406. *in Palæſtina.*]

In maleficiis voluntas pro opere reputatur.

n Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 11. *c.* 43. Ivo, *p.* 10. *c.* 157.

OMnis iniquitas n, & oppreſſio, & injuſtitia, judicium ſanguinis eſt: & licèt gladio non occidat; voluntate tamen interficit.

XXVI. *Item* Cyprianus tract. 4. de Mortalitate. [an. 255. *in Africa.*]

De eodem.

o *Gen.* 4.

NUmquid Cain o, cùm Deo munus offerret, jam peremerat fratrem? & tamen parricidium mente conceptum Deus providus antè damnavit. Ut illic cogitatio mala, & pernicioſa conceptio Deo providente proſpecta eſt; ita & in Dei ſervis, apud quos confeſſio cogitatur, & martyrium mente concipitur, animus ad bonum deditus Deo judice coronatur. Aliud eſt enim martyrio animum deeſſe: aliud animo defuiſſe martyrium. Qualem te invenit Dominus, cùm vocat, talem pariter & judicat, quando ipſe teſtetur, & dicat p: *Et ſcient omnes Eccleſiæ; quia ego ſum ſcrutator renis & cordis.*

p *Apoc.* 2.

XXVII. *Item* Augustinus tract. 42. *ad c.* 8. Joannis. [c. an. 412. *ibid.*]

Homicida eſt, qui fratri ſuo mala perſuadet.

q *Pſal.* 56.

r gladius acutus. *orig.*

NOli putare te non eſſe homicidam, quando fratri tuo mala perſuades. Si fratri tuo mala perſuades, occidis. Et ut ſcias, quia occidis, audi Pſalmum q: *Filii hominum, dentes eorum arma, & ſagittæ; & lingua eorum machæra acuta* r.

XXVIII. IDEM AUGUSTINUS lib. 19. contra Faustum, c. 23. [c. an. 402. *in Africa.*]

Occidit, qui ad nocendum movetur.

f Glossa ordinaria *in Matth. c. 5.*

HOmicidium [f] Lege vetitum, putabatur non aliud esse, nisi corporis peremptio. Aperuit ergo Dominus [t], omnem iniquum motum ad nocendum fratri, in homicidii genere deputari.

¶ CORR. ROM.] Verba propria B. Augustini sunt hæc, *Quia enim non intelligebant homicidium, nisi peremptionem corporis humani, per quam vitâ privaretur; aperuit Dominus, &c.*

XXIX. *Item* AUGUSTINUS lib. 50. Hom. *homil.* 28. [c. an. 410. *ibid.*]

Furti tenentur, qui solo timore non furantur.

SI propterea non facis furtum, quia times, ne videaris; intùs fecisti, in corde fecisti: furti teneris, & nihil tulisti.

XXX. IDEM de libero Arbitrio, *lib.* 1. *c.* 3. [an. 395. *ibid.*]

Non ideò minùs delinquit, cui sola deest facultas.

t Ivo, p. 8. c. 104. Pann. l. 7. c. 19.

SI cui etiam [t] non contingat facultas concumbendi cum hac conjuge aliena, planum tamen aliquo modo sit id eum cupere, &, si potestas detur, facturum esse; non minùs reus est, quàm si in ipso facto deprehenderetur. *Item, sicut Autoritas testatur.* §. 1. Voluntas α remuneratur, non opus. Voluntas autem in cordis contritione est: opus verò in oris confessione.

¶ CORR. ROM. α *Voluntas.*] Hæc usque ad finem sunt ex homilia 26. Operis Imperfecti in Matthæum.

GRATIAN. „ LUCE clariùs constat cordis contritione, non oris confessione peccata dimitti.

XXXI. *Item* PROSPER lib. 2. de vita Contemplativa, *c.* 7. [imò Julian. Pomerius c. an. 496. *in Gallia.*]

u Sent. 4. dist. 17.

POrrò illi [u], quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipsis confessa, nec ab aliis publicata; si ea confiteri, aut emendare noluerint; Deum, quem habent testem, ipsum habituri sunt & ultorem. Et quid eis prodest humanum vitare judicium; cùm, si in malo suo permanserint, ituri sint in æternum, Deo retribuente, supplicium? Quòd si ipsi sibi judices fiant, & veluti suæ iniquitatis ultores, hìc in se voluntariam pœnam severissimæ animadversionis exerceant; temporalibus pœnis mutabunt æterna supplicia, & lachrymis ex vera cordis compunctione fluentibus restinguent æterni ignis incendia.

XXXII. *Et infrà* IBIDEM. [c. an. 496. *ibid.*]

x Sent. ibid.

FAciliùs [x] Deum sibi placabunt illi, qui non humano convicti judicio, sed ultrò crimen agnoscunt: qui aut propriis illud confessionibus produnt; aut nescientibus aliis (quales occulti sunt) ipsi in se voluntariæ excommunicationis sententiam ferunt, & ab altari, cui ministrabant, non animo, sed officio separati, vitam suam tamquam mortuam plangunt; certi, quòd reconciliato sibi efficacis pœnitentiæ fructibus Deo, non solùm amissa recipiant, sed etiam cives supernæ civitatis effecti, ad gaudia sempiterna perveniant.

¶ CORR. ROM.] In plerisque vetustis exemplaribus Caput hoc conjunctum est superiori: in nonnullis autem reliqua etiam usque ad *c. medicina.*

GRATIAN. 7. Pars. „ HOC idem probatur autoritate illa Prophetica [y]: *In quacumque hora peccator fuerit conversus, & ingemuerit, &c.* Non enim dicitur, ore confessus fuerit, sed tantùm: *Conversus fuerit, & ingemuerit, vitâ vivet, & non morietur.* Hinc etiam ait

y Esa. 30.

XXXIII. PROPHETA [z]. [c. an. ante Chr. 800. *in Judæa.*]

z Joël. 2.

SCindite corda vestra, & non vestimenta.

GRATIAN. „ OSTENDENS in contritione cordis, quæ in ejusdem scissione intelligitur, non in confessione oris, quæ pars est exterioris satisfactionis, quam scissuram vestium nominavit, à parte totum intelligens, peccata dimitti. Hinc etiam

XXXIV. PER EUMDEM PROPHETAM [a] Dominus ait. [c. an. ante Chr. 800. & 410. *ibid.*]

a Joël. 2. & Zach. 1.

COnvertimini ad me in toto corde vestro; & convertar ad vos.

¶ CORR. ROM.] Confecta est sententia ista ex verbis Joëlis, *c.* 2. & Zachariæ, *c.* 1.

GRATIAN. „ CONVERSIO autem [b] dicitur, quasi cordis undique versio. Si autem cor nostrum undique à malo ad Deum vertitur, mox suæ conversionis fructum meretur; ut Deus ab ira sua ad misericordiam conversus, peccati præstet indulgentiam, cujus [c] primò præparabat vindictam. Unde datur intelligi, quòd etiam ore tacente, veniam consequi possumus. Hinc etiam leprosi illi, quibus Dominus præcepit [d], ut ostenderent se Sacerdotibus, in itinere, antequam ad Sacerdotes venirent, mundati sunt. Ex quo facto nimirum datur intelligi, quòd antequam Sacerdotibus ora nostra ostendamus, id est, peccata nostra confiteamur; à lepra peccati mundamur. Hinc etiam Lazarus [e] vivus de monumento prodiit: non priùs de monumento est eductus, & posteà à Domino suscitatus: sed lapide remoto, quo monumentum claudebatur, in sepulchro revixit; & foràs vivus prodiit. §. 1. Hinc etiam, ut Dominus ostenderet, quòd non Sacerdotali judicio, sed largitate Divinæ gratiæ peccator emundatur; leprosum tangendo mundavit, & posteà Sacerdoti sacrificium ex Lege offerre præcepit [f]. Leprosus enim tangitur, cùm respectu Divinæ pietatis mens peccatoris illustrata compungitur. Unde post trinam negationem Petrus [g], Domino eum respiciente, profudit amaras lachrymas, quibus culpam negationis suæ diluit. Leprosus semetipsum Sacerdoti repræsentat, dum peccatum suum Sacerdoti pœnitens confitetur. Sacrificium ex Lege offert, dum satisfactionem Ecclesiæ judicio sibi impositam factis exequitur. Sed antequam ad Sacerdotem perveniat, emundatur: dum per contritionem cordis ante confessionem oris peccati venia indulgetur. Hinc etiam Medici negantur suscitare aliquem, ut resuscicatus confiteatur: dum per Prophetam dicitur [h]: *Numquid Medici resuscitabunt, & confitebuntur tibi?* Item [i]: [A mortuo, ut Autoritas ait [k], perit confessio, velut ab eo, qui non est.] Unde pœnitens ille, qui timore octavæ territus exclamaverat [l]; *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me:* posteà supplicans aiebat: *salvum me fac propter misericordiam tuam: quoniam non est in morte, qui memor sit tui: in Inferno autem nullus tibi confitebitur.* Si ergo nullus confitebitur, nisi resuscitatus; nemo autem vivit æternæ gehennæ filius, & perpetua damnatione dignus; patet, quòd antequam quisque confiteatur peccatum, à reatu suæ prævaricationis, quo æterna sibi debebantur supplicia, per gratiam internæ compunctionis absolvitur. §. 2. Item, Si antequam quisque confiteatur, à Domino resuscitatur; vel resuscitatus vivit, dum confitetur; vel post resurrectionem iterùm mortuus est, & confitetur. Sed, sicut antequam resuscitaretur mortuus, confiteri non poterat; sic post resurrectionem mortuus confiteri non valet. Restat ergo ut resuscitatus vivat, dum peccatum confitetur α. Habet itaque suscitatorem suum sibi præsentem, séque inhabitantem. Unde ait

b Sent. ibid.
c al. cui.
d Luc. 17.
e Joan. 11.
f Matth. 8.
g Luc. 22.
h Psal. 87.
i Greg. in Ps. 1. pœnit.
k Eccli. 17.
l Psal. 6.

¶ CORR. ROM. α *Confitetur.*] Hìc in vulgatis interjiciebantur hæc, *ergo sola contritio, in qua fit resuscitatio, tollit peccatum:* quæ absunt à plerisque, & emendatioribus Gratiani codicibus.

XXXV. AUGUSTINUS in Ps. 70. [c. an. 410. *in Africa.*]

REsuscitatus corpore vivit absente suscitatore: non autem sic resuscitatus in anima.

¶ CORR. ROM.] In Glossa ordinaria in Ps. 70. vers. *Deus docuisti*, in vers. *mirabilia*, ex Augustino hæc afferuntur: *Quid mirabilius, quàm mortuos suscitare? Suscitatus corpore vivit etiam absente suscitatore; non sic suscitata anima sine Deo:* quæ sententia fusiùs exponitur apud ipsum B. Augustinum concione secunda in eumdem Psalmum.

GRATIAN. „ CUM enim Deus sit vita animæ, anima verò vita corporis: sicut corpus vivere non potest absente anima, ita non nisi Deo præsente anima vivere valet. Habet itaque anima sibi Deum præsentem per gratiam, quâ vivens peccatum suum confitetur, eámque vita, quæ Deus est, inhabitat: quam inhabitando vivere facit. Si autem illam inhabitat: ergo templum Spiritûs Sancti facta est: ergo illuminata est: ergo à tenebris peccatorum expiata est: ergo templum Diaboli esse desiit, quæ ad lucem venit, cujus respectus tenebras fugat. Nulla enim (ut ait Apostolus [m]) conventio Christi ad Belial, nulla participatio lucis ad tenebras, nulla communicatio justitiæ & iniquitatis; nullus consensus templo Dei cum Idolis. Item, ut Christus ait [n]: *Omnis, qui odit malum, in luce agit.* Qui autem in luce agit, sicut Augustinus ait, in Christo operatur. Qui autem in Christo operatur, ejus filius probatur. Cujus enim opera quisque facit, ejus filius esse perhibetur. Unde quibusdam Dominus ait [o]: *Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.* Item: *Vos ex patre Diabolo estis; quia opera patris vestri facere vultis.* Nemo autem filius Dei, & Diaboli simul esse potest. *Nemo enim*, ut ipse ait [p], *duobus dominis servire potest.* Item, ut ait

m 2. Cor. 6.
n Joan. 3.
o Joan. 8.
p Matth. 6.

XXXVI. JOANNES in Epistola sua 1. *c.* 3. [fortè c. an. 99. *ad Parthos.*]

QUi natus est ex Deo, non peccat.

GRATIAN. „ ERGO nec est filius Diaboli. Solo enim peccato, Diaboli filii sumus. Ergo de ejus Regno translati sumus in Regnum charitatis filii Dei; & sumus erepti [q] de potestate tenebrarum, & facti filii lucis. Cùm ergo ante confessionem, ut probatum est, sumus resuscitati per gratiam, & filii lucis facti; evidentissimè apparet, quòd sola cordis contritione, sine confessione oris peccatum remittitur.

q Coloss. 1.

XXXVII. *Item* JOANNES ibidem. [fortè c. an. 99. *ad Parthos.*]

OMnis, qui non diligit, in morte manet.

GRATIAN. „ SI ergo vivit, & diligit: si diligit, dilectio in corde est: „ dilectio autem in malo non est. Est enim proprius fons „ bonorum, in quo non communicat alienus. Ergo bonus „ est iste factus per gratiam ante cônfessionem peccati: non „ itaque malus est: bonus enim & malus aliquis simul esse „ non potest. Quòd si malus non est, membrum Diaboli „ non esse probatur: nec ergo dignus est gehennâ, quæ Diabolo, & membris ejus solummodo debetur: sicut æterna „ beatitudo solummodo membris Christi paratur. Non ergo „ in confessione peccatum remittitur, quod jam remissum esse „ probatur. Fit itaque confessio ad ostensionem pœnitentiæ, „ non ad impetrationem veniæ: & sicut circumcisio [r] data „ est Abrahæ in signum justitiæ, non in causam justificationis; sic confessio Sacerdoti offertur in signum veniæ acceptæ, non in causam remissionis accipiendæ.

[r] *Gen.* 17.

II. PARS. „ §. I. Alii è contrario testantur, dicentes sine confessione oris, & satisfactione operis neminem à peccato posse mundari; si tempus satisfaciendi habuerit. Unde Dominus per „ Prophetam ait [s]: *Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris.*

[s] *Esa.* 43.

XXXVIII. *Item* AMBROSIUS in libro de Paradiso, *c.* 14. [an. 375. *Mediolani.*]

NOn potest [t] quisquam justificari à peccato, nisi antè fuerit peccatum confessus.

[t] *Sent.* 4. *dist.* 17.

XXXIX. IDEM in Sermone primo Quadragesimæ [u]. [c. an. 380. *ibid.*]

ECce [x] nunc tempus acceptabile adest, in quo confessio à morte animam liberat: confessio aperit Paradisum: confessio spem salvandi tribuit. Unde Scriptura dicit [y]: *Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris.* His verbis ostenditur, quia non meretur justificari, qui in vita sua peccata non vult confiteri. Illa ergo confessio nos liberat, quæ fit cum pœnitentia. §. I. Pœnitentia vera est dolor cordis, & amaritudo animæ pro malis, quæ quisque commisit. Pœnitentia [z] est & mala præterita plangere, & plangenda iterùm non committere.

[u] Manuscripto, cujus initium: *Ecce nunc tempus adest.*
[x] *Sent. ibid.*
[y] *Esa.* 43.
[z] Infrà, *de Pœn. dist.* 3. c. I.

XL. *Item* JOANNES Os aureum in Hom. de Pœnitentia, quæ incipit: *Provida mente.* [fortè c. an. 400. *Constantinopoli.*]

PErfecta [a] pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre. *& infrà.* §. I. In corde ejus contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas: hæc est fructifera pœnitentia.

[a] Infrà, *dist.* 3. *perfecta. Sent.* 4. *dist.* 17.

XLI. IDEM. [fortè Chromatius c. an. 400. *Aquileiæ.*]

NOn potest [b] quis gratiam doni [c] Cælestis accipere [d]; nisi priùs purgatus fuerit ab omni sorde peccati per pœnitentiæ confessionem, per donum Baptismi salutaris.

[b] Infrà, *de consecr. dist.* 4. *non potest.*
[c] *al.* vitæ.
[d] *al.* Dei accipere.

XLII. *Item* AUGUSTINUS in lib. de Continentia, *c.* 6. [c. an. 390.]

NUllus [e] debitæ gravioris pœnæ accipit veniam, nisi qualemcumque, & si longè minorem, quàm debeat, solverit pœnam. Ita enim impertitur à Deo largitas [f] misericordiæ, ut non relinquatur etiam justitia disciplinæ.

[e] *Sent. ibid.* Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. Ansel. *l.* II. *c.* 142.
[f] Atque ita impertitur largitas. *orig.*

XLIII. IDEM Vincentio, *Epist.* 48. [c. an. 408. *in Africa.*]

NEminem [g] putes [h] ab errore ad veritatem, vel à quocumque seu magno, seu parvo peccato ad correctionem sine pœnitentia posse transire.

[g] Nec quemquam. *orig.*
[h] Polyc. *ibid.*

XLIV. IDEM in libro 50. *Hom.* 49. de Pœnitentia. [c. an. 415. *ibid.*]

AGite [i] pœnitentiam, qualis agitur in Ecclesia, ut oret pro vobis Ecclesia. Nemo dicat sibi, occultè ago, apud Deum ago: novit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde ago: Ergo sine causa dictum est [k]: *Quæ solveritis in Terra; soluta erunt & in Cælo.* Ergo sine causa claves datæ sunt Ecclesiæ Dei: frustramus Evangelium Dei: frustramus verba Christi: promittimus vobis quod ille negat; nonne vos decipimus? Job dicit [l]: *Si erubui in conspectu populi confiteri peccata mea.* Atque ideò *a* si non potuistis habere, vel noluistis pudicitiam conjugalem, seu continentiam, & deviastis à proposito, vel vinculo conjugali, vel devotione continentiæ; sit in vobis dolor, & humilitas pœnitentiæ. Apertiùs dico. Nemo dicat, non intellexi. Qui post uxores vestras illicito vos concubitu maculastis, si præter uxores vestras cum aliqua concubuistis; agite pœnitentiam, &c.

[i] *Sent. ibid.* Polyc. *ibid.*
[k] *Matth.* 16.
[l] *Job* 31. *apud* LXX. *expressius.*

¶ CORR. ROM. *a Atque ideò.*] Additæ sunt istæ duæ voces à Collectore, quoniam mutatus ab ipso est ordo verborum B. Augustini. Nam apud B. Augustinum hæc, quæ hic sequuntur, antecedunt iis, quæ suprà sunt posita.

XLV. *Item* HIERONYMUS super Exodum. [imò Origenes *ad c.* 18. Exodi, *c.* an. 217. *in Ægypto.*]

ET venit, inquit [m], *Aaron, & omnes Presbyteri de Israël, manducare panem cum socero Moysi in conspectu Dei.* Omnia ergo, quæ faciunt Sancti, in conspectu Dei faciunt: peccatores [n] autem à conspectu Dei fugiunt. Denique scriptum est, quia Adam, postquam peccavit, fugit à conspectu Dei, & interrogatus respondit [o]: *Audivi vocem tuam, & abscondi me; quia eram nudus.* Sed & Cain postquam pro parricidio condemnatus est à Deo [p]: *exiit*, inquit, *à facie Dei, & habitavit in terra Naim.* Exit ergo à facie Dei, qui indignus est Dei conspectu. Sancti autem manducant, & bibunt in conspectu Dei, & omnia, quæ agunt, in conspectu ejus agunt. Ego ampliùs adhuc locum præsentem discutiens video; quia qui pleniorem scientiam Dei accipiunt, & pleniùs Divinis imbuti sunt disciplinis; isti etiam si malum faciunt, coram Deo faciunt, & in conspectu ejus faciunt: sicut ille, qui dixit [q]: *Tibi soli peccavi, & malum coram te feci.* Quid ergo plus habet, qui malum coram Deo facit? illud profectò; quòd continuò pœnitet, & dicit, Peccavi. Qui autem discedit à conspectu Dei; nescit converti, & peccatum pœnitendo purgare. Hoc ergo interest, malum coram Deo facere, & à Dei conspectu discessisse peccantem.

2. *Pars.*
[m] *Exod.* 18.
[n] Peccator fugit. *orig.*
[o] *Gen.* 3.
[p] *Gen.* 4.
[q] *Psal.* 50.

¶ CORR. ROM.] Hic etiam, ut sæpè alibi observatum est, Hom. XI. Origenis ad *c.* 18. Exodi, sub nomine B. Hieronymi citatur.

XLVI. *Item* AMBROSIUS, lib. I. de Pœnit. *c.* 4. [an. 374. *Mediolani.*]

SEd continuò, qui dixerat [r]: *Sicut Adama faciam te, & sicut Seboim:* quæ duæ urbes ex vicinia Sodomorum parilis excidii traxere consortium; *conversum est*, inquit, *cor meum: in eo ipso conturbata est pœnitentia mea: non faciam secundùm iracundiam furoris mei.* Nonne apparet, quòd ideò nobis peccantibus indignetur Dominus Jesus, ut indignationis suæ nos terrore [s] convertat? Indignatio ergo ejus non ultionis executio, sed magis absolutionis operatio est.

[r] *Oseæ* II. *secundùm* LXX.
[s] *al.* furore.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc anteà citabatur ex B. Augustino; restitutum est Beato Ambrosio, & ex ipso locus Scripturæ emendatus. Sequitur enim lectionem LXX.

XLVII. IDEM AMBROSIUS in libro de Paradiso, *c.* 14. [an. 375. *ibid.*]

SErpens [t] *decepit me* [u], *& manducavi.* Venialis [x] culpa, quam sequitur professio delictorum. Ideò non desperata mulier, quæ non reticuit Deo, sed magis confessa peccatum est; quam medicinalis [y] secuta sententia est. Bonum est condemnari in peccato, & flagellari in delicto, ut cum hominibus flagellemur. Denique Cain [z], quia voluit crimen negare; indignus judicatus est, qui puniretur in peccato: sed remissus est sine præscriptione [a] pœnæ; fortasse non tam reus [b] majore crimine parricidii (illud enim commisit in fratrem) quàm sacrilegii; quòd Deo credidit mentiendum, dicens: *Nescio: numquid ego custos fratris mei sum?* Et ideò accusatori Diabolo ejus accusatio reservata est, ut cum ejus Angelis flagelletur, qui cum hominibus noluit flagellari. *& lib.* I. *de Pœnitentia*, *c.* I.

§. I. Nam pastor ille Evangelicus [c] lapsam ovem vexisse legitur, non abjecisse: & Salomon ait [d]: *Noli esse nimiùm justus.* Debet enim justitiam temperare moderatio. Nam quemadmodum se tibi curandum præbeat, quem fastidio habeas [e]? qui contemptui se, non compassioni Medico suo putet futurum?

[t] *Gen.* 3.
[u] *Sent. ibid.*
[x] Veniabilis. *orig.*
[y] medicabilis.
[z] *Gen.* 4.
[a] præscripto. *orig.*
[b] *Abest ab orig.*
[c] *Luc.* 15.
[d] *Eccl.* 7.
[e] *al.* dedas.

XLVIII. IDEM AMBROSIUS eodem libro I. de Pœnit. *c.* II. [an. 374. *ibid.*]

LIbenter ignosco, promptè indulgeo, misericordiam [f] malo, quàm sacrificium: quia per sacrificium justus commendatur; per misericordiam peccator redimitur. *Non* [g] *veni vocare justos, sed peccatores.* In Lege sacrificium; in Evangelio misericordia est: Lex [h] per Moysem data est; per me Gratia.

[f] *Oseæ* 6.
[g] *Matth.* 9.
[h] *Joan.* I.

XLIX. *Item* LEO Episcopus Theodoro Forojuliensi Episcopo, *Epist.* 89. al. 91. [an. 452. *Romà in Galliam.*]

MUltiplex [i] misericordia Dei ita lapsibus subvenit humanis; ut non solùm per Baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ: ut qui regenerationis donum violassent; proprio se judicio condemnantes, ad remissionem criminum pervenirent: sic Divinæ bonitatis præsidiis ordinatis, ut indulgentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim Dei & Hominum homo Jesus Christus hanc Præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut & confitentibus pœnitentiæ satisfactionem [k] darent, & eadem [l] salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent. *& post pauca.*

§. I. Si autem aliquis eorum, pro quibus Domino supplicamus, quocumque interceptus obstaculo à munere indulgentiæ præsentis excesserit [m], & priusquam ad constituta remedia perveniat, temporalem vitam humana conditione finierit; quod manens in corpore non receperit, consequi exutus carne non poterit. *& post pauca.* §. 2. His autem, qui [n] in tempore necessitatis, & in periculi urgentis instantia præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant; nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio dene-

[i] *Sent.* 4. *dist.* 17. Ansel. *l.* II. *c.* 13.
[k] *al.* actionem.
[l] *al.* eosdem.
[m] *al.* exciderit.
[n] Suprà XXVI. *q.* 6. *his, qui.*

ganda: quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire: apud quem nullas patitur veniæ moras conversio. & *infrà.* §. 3. Ita ergo talium [o] necessitati auxiliandum est, ut nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, si eam etiam amisso vocis officio per indicia [p] integri sensûs quærere comprobentur. Quòd si ægritudine aliqua ita fuerint aggravati, ut quod paulò antè poscebant, sub præsentia Sacerdotis significare non valeant; testimonia eis Fidelium circumstantium prodesse debebunt, ut simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequantur. Servatâ tamen regulâ Canonum paternorum circa eorum personas, qui in Deum à fide discedendo peccarunt.

[o] Verùm, ut dixi etiam talium. *orig.*
[p] *al.* indicium.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc, ut est apud Gratianum, magis convenit cum originali impresso inter opera B. Leonis, quàm in tomis Conciliorum.

L. *Item* AMBROSIUS lib. 1. de Pœnit. *c.* 1. [an. 374. *Mediolani.*]

3. Pars.

NEmo potest benè agere pœnitentiam, nisi qui speraverit indulgentiam. Sed negant his oportere reddi communionem, qui prævaricatione lapsi sunt. & *infrà.* Deus autem nullum crimen excepit, qui peccata donavit omnia.

LI. *Item* AMBROSIUS lib. 2. de Cain & Abel, *c.* 4. [an. 375. *ibid.*]

VErbum Dei [q] [3] dimittit peccata: Sacerdos est judex, Sacerdos quidem suum officium exhibet; & nullius potestatis jura exercet. *Et lib.* 1. *de Pœnitentia*, *c.* 2.

§. 1. Dominus par jus & solvendi esse voluit & ligandi, qui utrumque pari conditione permisit. Ergo qui solvendi jus non habet, nec ligandi habet. & *infrà.* §. 2. Certum est, quòd Ecclesiæ utrumque licet; hæresi utrumque non licet. Jus enim hoc solis permissum est Sacerdotibus. Rectè igitur Ecclesia vendicat, quæ veros Sacerdotes habet: hæresis vendicare non potest, quæ Sacerdotes Dei non habet.

[q] *Sent.* 4. *dist.* 18. XXIII. *q.* 5. *remittuntur.* Idem *l.* 5. *de Spiritu Sancto c.* 19.

¶ CORR. ROM.] Confectum est caput hoc ex B. Ambrosii verbis, Collectoris tamen arbitratu dispositis.

¶ PITH. [3] *Verbum Dei.*] Vide locum Ambrosii. Item *lib.* 1. *de Pœnit. c.* 2. Sed & eumdem Ambros. *de dignit. Sacerd.* & *lib. de Sacr. Eccles.*

LII. IDEM in eodem 1. lib. de Pœnit. *c.* 3. [an. 374. *ibid.*]

4. Pars.

POtest fieri [r], ut aliquis victus suppliciis sermone neget, & corde adoret. Numquid eadem causa est ejus, qui sponte neget, & ejus, quem tormenta inclinaverint ad sacrilegium, non voluntas? Quàm indignum autem, cùm apud homines valeat certaminis gratia, ut apud Deum non valere asseratur? Nam sæpè in hoc Athletarum seculari certamine, etiam victos, quorum fuerint certamina probata, vulgus hominum cum victoribus coronare consuevit: maximè quos viderit, aut sorte, dolo, aut fraude exclusos victoriâ. Christus ergo Athletas suos, quos viderit gravibus paulisper cessisse suppliciis, sine venia patietur manere? Numquid non habebit remunerationem [s] laboris, qui etiam quos projicit, non in æternum projicit? & *infrà*, *c.* 6.

§. 1. Dicis Petro excusanti, ne ejus pedes lavares [t]: *Nisi lavero tibi pedes, non habebis partem mecum.* Quod ergo isti possunt consortium tecum habere, qui claves Regni non suscipiunt, negantes, quòd dimittere peccata debeant? Quod rectè quidem fatentur de se. Non enim habent Petri hereditatem, qui Petri sedem *α* non habent, quam impia divisione discerpunt, & *c.* 13. §. 2. Ægritudo carnis peccatum repellit: luxuria autem carnis, culpam adolet. Illuditur ergo Diabolus, ut se ipse morsu suo vulneret, & contra se armet, quem debilitandum putavit. & *infrà.* §. 3. Quod nocet corpori, juvat spiritum. & *lib.* 2. *c.* 3. §. 4. Sicut semel pro omnibus immolatus est Christus, ita quotiescumque peccata donantur, corporis ejus Sacramentum sumimus, ut per sanguinem ejus fiat peccatorum remissio. Ergo evidentissimè Domini prædicatione mandatum est etiam gravissimi criminis Reis, si ex toto corde, & manifesta confessione peccati pœnitentiam agant [u], Sacramenti cælestis gratiam refundendam.

[r] Polyc. *l.* 6. *tit.* 12.
[s] *Psal.* 76.
[t] *Joan.* 13.
[u] *al.* gerant.

¶ CORR. ROM. *α Sedem.*] Apud B. Ambrosium legitur, *fidem*; quod ob Glossam non est mutatum: sed multa alia sunt emendata.

LIII. IDEM lib. 2. de Pœnitentia, *c.* 7. [an. 374. *ibid.*]

5. Pars.

QUantuslibet ergo Mortui fœtor sit, aboletur omnis, ubi sacrum redoleverit unguentum: & surgit defunctus: & solvi jubentur *α* ejus vincula, qui adhuc in peccato est: tollitur velamen de facie ejus, quod veritatem gratiæ, quam acceperat, obumbrabat. Sed quia venia donatus est; revelare faciem, aperire vultum jubetur. Non habet enim quod erubescat, cui peccatum dimissum est. In tanta verò Domini gratia, tantoque Divini muneris miraculo cùm oporteret universos lætari, commovebantur impii, & adversùs Christum concilium congregabant, Lazarum [x] quoque interficere volebant. Nonne meritò eorum successores vos fore cognoscitis, quorum duritiæ heredes estis? Nam & vos indignamini, & contra Ecclesiam congregatis concilium, quia videtis Mortuos in Ecclesia reviviscere, & peccatorum indultâ veniâ resuscitari. Itaque (quod in vobis est) per invidiam rursùs vultis interficere suscitatos. Sed Jesus non revocat beneficia, immò cumulo suæ liberalitatis amplificat; revisit solicitè suscitatum, & celebratâ [y] resurrectionis gratiâ lætus ad cœnam venit, quam ei sua præparavit Ecclesia: in qua ille qui fuerat mortuus, unus inter discumbentes cum Christo invenitur.

[x] *Joan.* 12.
[y] *al.* celebratæ.

¶ CORR. ROM. *α Solvi jubentur.*] In originali impresso legitur, & *solvere jubentur ejus vincula, quæ adhuc in peccato sunt, tollere velamen*, &c. Alia verò ex eodem sunt emendata, & addita nonnulla.

LIV. IDEM ibidem, *c.* 4. [an. 374. *ibid.*]

IIs potestatis [z] suæ gratiam negat, (quæ in remissionem peccatorum est,) qui Cælestem ejus potestatem Diabolico *α* fultam suffragio vendicarent. Eósque asserit Diabolico uti spiritu, qui separarent Ecclesiam Dei: ut omnium temporum Hæreticos, & Schismaticos comprehenderet, quibus indulgentiam negat: quia omne peccatum circa singulos est, ac universos *β*. & *infrà*, *c.* 5. §. 1. Quid mirum, si salutem negatis aliis, qui vestram recusatis? licèt & illi *γ* nihil à vobis differant, qui à vobis pœnitentiam petunt. Arbitror enim quòd etiam Judas potuisset tanta Dei miseratione non excludi à venia, si pœnitentiam non apud Judæos, sed apud Christum gessisset [a]. & *paulò pòst.*

§. 2. Qui agit pœnitentiam, non solùm diluere lachrymis debet peccatum suum, sed etiam emendatioribus factis operire, & tegere delicta superiora, ut non imputetur ei peccatum.

[z] Ansel. *l.* 11. *c.* 171.
[a] *al.* egisset.

¶ CORR. ROM. *α Diabolico.*] Addita hic sunt nonnulla ex B. Ambrosio, quæ deesse videbantur. Anteà enim legebatur, *qui Cælestem potestatem Diabolico spiritu separant ab Ecclesia Dei, ut omnium*, &c.

β Ac universos.] In originali est, *hoc in universos.* Sed ob Glossam non est mutatum.

γ Licèt & illi.] In aliquot vetustis codicibus, & originali legitur, *licèt illi nihil deferant.* Sed autor Glossæ videtur habuisse, ut in vulgatis Gratiani.

LV. IDEM in eodem 2. libro, *c.* 9. [an. 374. *ibid.*]

6. Pars.

NOnnulli ideò poscunt pœnitentiam, ut statim sibi reddi communionem velint. Hi non tam se solvere cupiunt, quàm Sacerdotem ligare. Suam enim conscientiam non exuunt, Sacerdotis induunt: cui [b] præceptum est [c]: *Nolite sanctum dare canibus, neque miseritis margaritas vestras ante porcos*: hoc est, immundis spiritibus [d] sacræ communionis non impendenda consortia.

[b] *Abest ab orig.*
[c] *Matth.* 7.
[d] impuritatibus.

LVI. IDEM ibidem. [an. 374. *ibid.*]

SUnt, qui arbitrentur hoc esse pœnitentiam, si abstineant à Sacramentis cælestibus. Hi sæviores in se judices sunt; qui pœnam præscribunt sibi, declinant remedium; quos vel pœnam suam conveniebat dolere, quia Cælesti fraudarentur gratia. & *c.* 10. §. 1. Faciliùs autem inveni, qui innocentiam servaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam; ubi acquirendæ *α* ambitio dignitatis, ubi vini effusio, ubi ipsius copulæ conjugalis usus? Renuntiandum seculo est, somno ipsi minus indulgendum, quàm Natura postulat, interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus orationibus; vivendum ita, ut in tali vita *β* huic moriatur usui, seipsum sibi homo abneget, & totus mutetur. & *infrà c.* 11. §. 2. Nemo in peccatis [e] positus arrogare sibi debet autoritatem [f], aut usurpationem Sacramentorum: quia scriptum est [g]: *Peccasti? quiesce.* & paulò pòst. §. 3. Dicimus [h] ergo & agendam pœnitentiam, & eo agendam tempore, quo culpæ defervescat luxuria; & in captivitate peccati positos, reverentiores nos, non usurpatores esse debere. Nam si Moysi propiùs accedere gestienti, ut cognitionem mysterii Cælestis hauriret, dicitur [i]: *Solve calceamentum pedum tuorum*; quantò magis nos animæ nostræ pedes exuere vinculis [k] corporalibus, & gressus omnes Mundi istius nexu debemus absolvere? & *paulò superiùs.* §. 4. Nihil est, quod tam summo dolori sit, quàm si unusquisque positus sub captivitate peccati recordatur, unde lapsus sit, atque unde deciderit, & quòd ad corporea [l], atque terrena ab illa speciosa, & pulchra Divinæ cognitionis intentione deflexerit.

[e] *al.* peccato.
[f] *Gen.* 4. *secundùm* LXX.
[g] *Eccli.* 21.
[h] Didicimus. *orig.*
[i] *Exod.* 3.
[k] *Act.* 12.
[l] *al.* corpoream atque terrenam.

¶ CORR. ROM. *α Ubi acquirendæ.*] Locus integer B. Ambrosii hic est: *An quisquam illam pœnitentiam putat, ubi acquirendæ ambitio dignitatis, ubi vini effusio, ubi ipsius copulæ conjugalis usus?* Sed Glossa in vers. *acquirendæ*, obstitit, ne hic emendaretur. Multa autem alia sunt emendata.

β Ut in tali vita.] In originali est, *ut vitali huic moriatur usui.* Sed Glossa obstitit, ne mutaretur.

LVII. *Item* CYPRIANUS Episcopus, *lib.* 4. *Epist.* 2. ad Antonianum. [an. 253. *in Africa.*]

MIror autem quosdam sic obstinatos esse, ut dandam non putent Lapsis pœnitentiam; aut Pœnitentibus existiment veniam denegandam, cùm scriptum sit [m]: *Memento, unde cecideris, & age pœnitentiam, & fac priora opera.* Quod utique ei dicitur, quem constat cecidisse, & quem Dominus hortatur per opera rursùs exurgere: quia scriptum est [n]: *Eleemosyna à morte*

[m] *Apoc.* 2.
[n] *Tob.* 4.

morte liberat: & non utique ab illa morte, quam semel Christi sanguis extinxit, & à qua nos salutaris Baptismi, & Redemptoris nostri gratia liberavit: sed ab ea, quæ per delicta postmodum serpit.

LVIII. *Item* Hieronymus Damaso. [fortè c. an. 378. *è Palæstina Romam.*]

o *Luc.* 18. & 11. p servis. *orig.* q *Luc.* 18. r *Jonæ* 3. s *Luc.* 23. t *Luc.* 15. u *Matth.* 18.

IMportuna in Evangelio [o] mulier tamdem meruit audiri: & clauso cum seris [p] ostio, media licèt nocte, ab amico panes amicus accepit: Deus ipse, qui nullis contra se viribus superari potest, Publicani [q] precibus vincitur. Ninive [r] civitas, quæ peccato periit, fletibus stetit. Quorsum ista tam longo repetita principio? videlicet ut parvum magnus aspicias, ut dives pastor morbidam non contemnas ovem. Christus in Paradisum [s] de cruce latronem intulit: & ne quis aliquando seram conversionem putaret, fecit homicidii pœnam martyrium. Christus [t], inquam, prodigum filium revertentem lætus amplectitur, & nonaginta novem [u] pecudibus derelictis, una ovicula, quæ remanserat, humeris boni Pastoris advehitur. §. 1. Ubi α verò peccator intelligens vulnus suum tradidit Medico se curandum; ibi non est virga necessaria, sed spiritus lenitatis.

¶ Corr. Rom. α *Ubi verò.*] Hæc usque ad finem non sunt inventa apud B. Hieronymum.

Gratian. *III. Pars.*

x 1. *Joan.* 5. y non pro eo dico, ut roget quis. *orig.* z *Eccli.* 12.

„ Quòd autem omni peccanti, autoritate Ambrosii, venia „ promittitur; falsum videtur. Quibusdam enim venia de- „ negatur aut ex magnitudine peccati, aut ex gradu officii. „ Unde Joannes in Epistola sua [x]: *Est peccatum ad mortem:* „ *quis orabit pro eo* [y]*?* Alibi quoque legitur [z]: *Quis mede-* „ *bitur incantatori vulnerato à serpente?*

LIX. *Item.* [c. an. ante Chr. 1150. *in Silo.*]

SI Sacerdos peccaverit, quis orabit pro eo?

¶ Corr. Rom.] Primo Regnorum *libro c.* 2. legitur: *Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus. Si autem in Dominum peccaverit, quis orabit pro eo?* & sic affertur à B. Ambrosio lib. 1. de Pœnitentia, *c.* 8. & aliis Patribus. B. tamen Gregorius in c. 2. primi Regum, *c.* 3. ex hac ipsa vulgata lectione elicit sententiam, quam affert Gratianus, ut notatum est *sup. dist.* 50. *c. alienum.*

Gratian.

a *Matth.* 24. b Lib. 1. de Pœnit. c. 8. c *Psal.* 82. d Ibidem c. 9. e *Exod.* 32. f 2. *Mach. ult.* g De correp. & Gratia. c. 12. h 1. *Joan.* 5. i *Matth.* 12.

„ Sed hujusmodi interrogationes non semper negationem „ inferunt; sed potiùs difficultatem, vel raritatem notant, ut „ est illud Evangelii [a]: *Quis, putas, est fidelis servus, &* „ *prudens, &c.* Hinc etiam Ambrosius [b]: [Deus, quis [c] „ similis tibi? non utique nullus: quia imago patris filius „ est.] Similiter igitur accipiendum, *quis orabit pro eo?* hoc „ est, singularis vitæ aliquis debet orare pro eo, qui pecca- „ vit in Dominum.] & *infrà* [d]. [Nam quomodo Joannes „ diceret non orandum pro delicto graviore, qui legisset Moy- „ sem [e] rogasse, & impetrasse, ubi erat prævaricatio volun- „ taria? qui sciret etiam Jeremiam [f] rogasse?] §. 1. Po- „ test etiam secundùm Augustinum [g] aliter intelligi illud Joan- „ nis [h]: *Est peccatum ad mortem, &c.* ut nulla sit ejus, „ & superiorum contrarietas. Ait enim: [Est peccatum ad „ mortem, non pro illo dico, ut roget quis.] De quo pec- „ cato, quoniam non expressum est, possunt multa, & di- „ versa sentiri. Ego autem dico id esse peccatum, fidem, „ quæ per dilectionem operatur, deserere usque ad mortem.] „ Hæc est etiam blasphemia in Spiritum Sanctum, quam ne- „ que in hoc seculo, neque in futuro remittendam Dominus „ in Evangelio [i] asseruit. Sive autem delectatione peccati, „ sive desperatione veniæ, usque ad mortem quis in pecca- „ to perseveret; justum est, ut sine fine puniatur, qui sine „ fine peccaverit. Unde

LX. Gregorius Papa, *lib.* 4. Dial. *c.* 43. [an. 593. *Romæ.*]

ii Ansel. *l.* 11. *c.* 135.

VOluissent [ii] iniqui, si potuissent, sine fine vivere, ut potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato semper vivere cupiunt, qui numquam desinunt peccare, dum vivunt. Ad magnam ergo justitiam Judicantis pertinet, ut numquam careant supplicio, qui in hac vita numquam voluerunt carere peccato.

Gratian. *IV. Pars.*

k *al.* frustrat. l *Matth.* 16.

„ Ex his itaque apparet, quòd sine confessione oris, & sa- „ tisfactione operis, peccatum non remittitur. Nam si ne- „ cesse est, ut iniquitates nostras dicamus, ut posteà justi- „ ficemur; si nemo potest justificari à peccato, nisi antea „ confessus fuerit peccatum; si confessio Paradisum aperit, „ veniam acquirit; si illa solùm confessio utilis est, quæ fit „ cum pœnitentia (in quo notatur aliud esse confessio, aliud „ pœnitentia, sive interior, sive exterior accipiatur;) si ille, „ qui promittit veniam occultè apud Deum, non apud Ec- „ clesiam pœnitentiam agenti, frustratur [k] Evangelium, & „ claves datas Ecclesiæ, promittit etiam quod Deus negat „ delinquenti; si nemo potest consequi veniam, nisi quan- „ tulamcumque etsi minorem, quàm debeat, peccati solve- „ rit pœnam; si solis Sacerdotibus [l] ligandi, solvendique po- „ testas à Deo tradita est; si nullus veniam accipit, nisi „ Ecclesiæ supplicationibus ipsam impetrare contendat: Con- „ cluditur ergo, quòd nullus ante confessionem oris, & sa-

Pars I.

m *Gen.* 3. n *Gen.* 4. o *Gen.* 12. & 26. p *Levit.* 13. & 14. q 1. *Reg.* 16. r 2. *Reg.* 12. s 3. *Reg.* 21. t *Jonæ* 3. u *al.* satisfactione.

“ tisfactionem operis, peccati abolet culpam. §. 1. De- “ nique, ut perspicuè appareat neminem sine confessione à “ peccato mundari, ab ipsius Humani generis principio suma- “ mus exordium. Peccato transgressionis primi parentes [m] “ corrupti, à Domino sunt requisiti de culpa, ut peccatum, “ quod transgrediendo commiserant, confitendo delerent. “ Serpens autem de culpa requisitus non est, quia per con- “ fessionem non revocabatur ad vitam. Cain quoque [n], “ cùm primæ prævaricationi fratricidium addidisset, similiter “ à Domino de culpa requisitus est, dum ei dicitur: *Ubi* “ *est Abel frater tuus?* Sed quia superbus peccatum suum “ confiteri noluit; potiùs mendaciter negando, Deum fallere “ conatus est dicens: *Numquid custos fratris mei sum ego?* “ Indignus veniâ judicatus est. Unde in desperationis pro- “ fundum mersus est, dum ait: *Major est iniquitas mea,* “ *quàm ut veniam merear.* Vagus, & profugus exiit à fa- “ cie Domini, significans eos, qui peccata sua confiteri dis- “ simulant, respectu Divinæ miserationis, indignos haberi. “ Reges quoque [o], qui ignorantiâ ducti in Abraham delique- “ rant, non nisi eodem orante sanari meruerunt. In quo fi- “ guratur, quòd passiones morum non sanantur, nisi oratio- “ nibus Ecclesiæ. Moysi quoque [p] præcepit Dominus, ut le- “ pra sive in cute, sive in domo, sive in veste, sive in cri- “ ne appareret, Sacerdoti ostenderetur, & juxta ejus arbi- “ trium separata, ejus judicio contaminaretur, vel munda- “ retur. Saül quoque [q] cùm à Spiritu maligno vexaretur, “ non poterat ad sanæ mentis officium redire, nisi priùs Da- “ vid psalterium arriperet, & coram eo psalleret, & ita ab “ ejus vexatione cessaret Diabolus. In quo mysticè ostendi- “ tur, quòd quicumque Diabolo propter peccata mancipatur, “ ab ejus dominio eripi non valet, nisi David, id est, Ec- “ clesia psalterium accipiat, & coram eo psallat, id est, spi- “ ritualis gratiæ eum participem faciat, & salubriter admonen- “ do, & piè pro eo orando, & exempla boni operis sibi præ- “ bendo, Diabolum ab invisibili ejus vexatione compescat. “ David quoque [r], cùm adulterium commisisset, & homici- “ dium, non antè audivit à Propheta: *Transtulit à te pec-* “ *catum tuum Dominus;* quàm ipsum peccatum confitere- “ tur. Priùs enim Prophetæ peccatum redarguenti confessus “ est, & posteà audivit: *Transtulit Dominus peccatum tuum* “ *à te.* Achab quoque [s] cùm de innocentis sanguinis effu- “ sione sententiam comminantis Dei audiret, induit seipsum “ cilicio, satisfaciens Deo per pœnitentiam. Unde Dominus “ ad Heliam ait: *Quoniam Achab reveritus est faciem meam,* “ *non inducam malum in diebus ejus.* Ninivitæ cùm audi- “ rent [t], *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur,* “ ex edicto Regis, & Principum pœnitentiam egerunt, dicen- “ tes: *Quis scit, si convertatur, & ignoscat Deus, & re-* “ *linquat post se benedictionem?* Hac humilitate satisfactio- “ nis [u] imminentem subversionem evadere meruerunt. Quo- “ rum exemplis evidenter ostenditur, quòd nullus à Deo con- “ sequatur veniam, nisi primùm satisfecerit sibi per pœniten- “ tiam. Nabuchodonosor quoque [x] propter superbiam suam [y] “ à rationabili [z] mente in bestialem animum commutatus est, “ atque à Regno suo profugus recedens, non antè regnum “ recepit, quàm conversus Deum prædicavit. Denique plebs “ Israëlitica ob culpam suæ transgressionis captivitati tradita, “ non antè liberari meruit, quàm sua peccata confitens, Da- “ nielis [a], & aliorum Sanctorum precibus veniam accepit.

x *Dan.* 4. y Sup. xvii. *q.* 4. *miror.* z *al.* rationali. a *Dan.* 9. b *Matth.* 3.

“ §. 2. In Evangelio quoque [b] venientes ad Joannem, ut “ baptizarentur ab eo, Baptismo pœnitentiæ, primùm con- “ fitebantur peccata sua: ostendentes, quòd quisque debet “ peccata sua damnanda confiteri, & innovationem melioris “ vitæ promittere, si regenerationis desiderat gratiam acci- “ pere. Christus quoque alios legitur suscitasse [c] à mortuis, “ alios à lepra [d] mundasse, alios illuminasse, aliorum mem- “ bra [e] paralysi dissoluta consolidasse: omnium tamen sani- “ tatem petitio propriæ vocis, vel amicorum legitur præces- “ sisse. Luca enim referente [f] didicimus, quòd pro socru “ Petri priùs rogatus est, quàm eam sanitati redderet. Le- “ prosus verò ille [g], quem Dominus descendens de monte “ mundavit, priùs clamavit ad eum: *Domine si vis, potes* “ *me mundare;* quem posteà tangendo mundavit. Cæcus quo- “ que [h] dum clamaret ad eum; *Miserere mei fili David.* Interro- “ gavit eum Jesus: *Quid vis, ut faciam tibi?* ait: *Rabboni, ut* “ *videam lumen.* Tres quoque mortuos [i] audivit, quos alio- “ rum orationibus reddidit vitæ. Quartum quoque Discipulo “ nuntiante audivit: sed quia defuerunt vivi, qui pro eo “ precarentur, resuscitari non meruit. §. 3. Quibus nimi- “ rum exemplis evidentissimè datur intelligi, quòd ille, quem “ gravioris culpæ macula inficit, nisi confessione proprii oris, “ vel Ecclesiæ intercessione suffragante, sanari non poterit. “ Hinc pœnitens ille, qui priùs tacendo peccata flagellari “ meruerat, posteà correptus dicebat [k]: *Quoniam tacui,* “ *inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.* Hinc “ Christus ex persona membrorum ait [l]: *Non absorbeat me* “ *profundum, neque urgeat super me puteus os suum.* Quod [m] “ Augustinus [n] exponit dicens: [Puteus est Humanæ Iniqui- “ tatis profunditas, in quem si cecideris, non claudet super “ te os suum, si tu non clauseris os tuum: confitere ergo, & dic; “ *De profundis* [o] *clamavi ad te Domine,* & evades. Claudet “ super illum Dominus, qui in profundo [p] contemnit, à quo “ mortuo [q], velut ab eo, qui non sit, perit confessio.] Hinc “ idem Propheta ait [r]: *Introite portas ejus in confessione.* “ Ostendens ad portas misericordiæ non nisi per confessionem “ peccati aliquem posse pertingere. §. 4. Hinc etiam Beatus “

c *Joan.* 11. d *Luc.* 17. e *Matth.* 9. f *Luc.* 4. g *Matth.* 8. *Marc.* 1. *Luc.* 5. h *Marc.* 10. *Luc.* 18. i *Marc.* 5. *Luc.* 7. *Joan.* 11. k *Psal.* 31. l *Psal.* 68. m *Sent.* 4. *dist.* 17. n Gloss. interl. & ordin. *ibi ex Aug.* o *Psal.* 129. p *Prov.* 19. q *Eccli.* 17. r *Psal.* 99.

» Joannes Baptista, & Salvator noster exordium prædicatio-
» nis suæ à Pœnitentia sumpserint, dicentes [s]: *Pœnitentiam
» agite: appropinquabit enim regnum Cælorum*: ostenden-
» tes ad regna Cælorum neminem posse pertingere, nisi pri-
» mùm per pœnitentiam Deo curaverit satisfacere. Hinc
» etiam in Actibus Apostolorum [t] legitur, quòd credentes ve-
» niebant ad Apostolos, annuntiantes actus suos. §. 5. Ex
» his omnibus facilè monstratur, sine confessione nullum ve-
» niam posse promereri. Hinc etiam ait

[s] *Matth.* 3. [t] *Act.* 19.

LXI. LEO Papa *Epist.* 78. al. 80. ad Episcopos Campaniæ. [an. 459. *Romà in Campaniam.*]

SUfficit [u] pœnitenti [x] illa confessio, quæ primùm Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit.

[u] Inf. *ead. c. quamvis.* Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. Ivo, *p.* 16. *c.* 167. [x] *al.* enim.

LXII. *Item* IDEM ad Rusticum Narbonensem Episcopum, *Epist.* 90. al. 92. *cap.* 7. [an. 443. *Romà in Galliam.*]

POenitentia [y], quæ dilata est, cùm studiosiùs petita fuerit, non negetur; ut quoquomodo ad indulgentiæ medicinam anima vulnerata perveniat.

[y] Burch. *l.* 9. *c.* 123. Ivo, *p.* 15. *c.* 135.

LXIII. *Item* AUGUSTINUS in sermone de Pœnitentia; *al.* lib. de Pœnitentiæ medicina. [fortè c. an. 428. *in Africa.*]

NOn sufficit [z] mores in melius commutare, & à præteritis [a] malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis, & jejuniis *α*.

¶ CORR. ROM. *α Et jejuniis.*] Hoc non est apud B. Augustinum, neque Bedam, neque Magistrum sententiarum, neque Polycarpum.

[z] Beda 2. *Cor. c.* 12. *Sent.* 4. *dist.* 16. Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. [a] *al.* factis.

LXIV. *Item* AMBROSIUS *in c.* 1. Lucæ. [an. 376. *Mediolani.*]

NOvit Dominus mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum.

LXV. *Item* LEO Papa, *Epist.* 90. al. 92. ad Rusticum, *c.* 8. [an. 443. *Romà in Galliam.*]

ALiud quidem est [b] debita justè [c 4] reposcere: aliud propria, perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam postulantem oportet à multis etiam licitis abstinere, dicente Apostolo [d]: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Unde si quis [5] pœnitens habet causam, quam negligere fortè non debeat, meliùs expetit Ecclesiasticum, quàm forense judicium.

¶ PITH. [4] *Justè.*] 2. V. C. *justa.*
[5] *Quis.*] Delent 2. V. C.

[b] *xi. q.* 1. *aliud.* Ansel. *l.* 11. *c.* 141. [c] *al.* justa. [d] 1. *Cor.* 6.

LXVI. *Item* HIERONYMUS *in c.* 1. Joëlis. [an. 408. *in Palæstina.*]

QUi sanctus [e] Sacerdos est, & comedit [f] in Pascha Domini; accingatur baltheo castitatis [g], & audiat cum Apostolis [h]: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.* Qui autem peccator est, & quem remordet propria conscientia; cilicio accingatur, & plangat vel propria delicta, vel populi: & ingrediatur Ecclesiam, de qua propter peccata fuerat egressus; & cubet, vel dormiat in sacco: ut præteritas delicias, per quas offenderat Deum, vitæ austeritate compenset.

[e] *Sent.* 4. *dist.* 17. [f] *al.* comedit Pascha. *orig.* [g] *Malach.* 3. [h] *Luc.* 12.

LXVII. IDEM in Amos Prophetam, *ad c.* 9. [an. 408. *ibid.*]

SI agamus pœnitentiam, ipsum quoque suæ pœnitebit sententiæ. Rursùm juxta eumdem Jeremiam [i] *α* promittit prospera. Si negligentiâ dissolvamur, & illum pœnitebit sponsionis suæ, promissaque mutabit. Cujus rei exemplum Ninivitas, & Hierusalem habere possumus; quorum alii de imminentibus suppliciis liberati sunt: alii, quæ Patribus promissa fuerant, perdiderunt.

¶ CORR. ROM. *α Jeremiam.*] Sic emendatum ex ipsis Commentariis B. Hieronymi, & uno vetusto exemplari Gratiani. Nam in ceteris est, quemadmodum in vulgatis, *juxta eumdem Hieronymum promittit prospera, si pœnitentiam egerimus. Quòd si negligentiâ, &c.*

[i] *Jer.* 17.

LXVIII. IDEM super Danielem *ad c.* 4. [c. an. 410. *ibid.*]

QUamobrem Rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscet Deus delictis tuis.* Si prædixit sententiam Dei, quæ mutari non potest, quomodo hortatur ad eleemosynas, & misericordias pauperum, ut Dei sententia commutetur? Quod facilè solvitur Ezechiæ Regis [k] exemplo (quem Esaias dixerat esse moriturum) & Ninivitarum [l], quibus dictum est: *adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Et tamen ad preces Ezechiæ, & Ninive, Dei sententia commutata est *α*, non vanitate judicii, sed eorum conversione, qui meruere indulgentiam. Alioquin & in reverentiam [m] loquitur Deus [n] se mala minari super gentem; & si bona fecerit, minas clementiâ commutare. Rursùm bona agenti se asserit polliceri indulgentiam: & si malè fecerit; dicit se suam mutare sententiam, non in homines, sed in opera, quæ mutata sunt. Neque enim Deus hominibus, sed vitiis irascitur: quæ cùm in homine non fuerint; nequaquam punit quod mutatum est. Dicamus & aliter. Fecit quidem Nabuchodonosor juxta Danielis consilium misericordias in pauperes: & idcircò usque ad mensem duodecimum in eum est dilata sententia. Sed quia posteà ambulans in aula Babylonis gloriatur, & dicit [o]: *Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi in domum Regni in robore fortitudinis meæ, & in gloria nominis mei?* bonum misericordiæ perdidit malo superbiæ: *forsan ignoscet Deus delictis tuis.* Cùm Beatus Daniel præscius futurorum de sententia Dei dubitet; rem temerariam faciunt, qui audacter peccatoribus indulgentiam pollicentur. Et tamen sciendum, quòd si Nabuchodonosor bona opera facienti, venia repromittitur, multò magis aliis promittitur, qui leviora peccata commiserunt.

¶ CORR. ROM. *α Commutata est.*] Quæ sequuntur, ut etiam multa alia, emendata, & locupletata sunt ex originali, præter verbum, *reverentiam*, (quod esse debet *Jeremia*,) idque ob Glossam.

[k] 4. *Reg.* 10. *Esa.* 38. [l] *Jonæ* 3. [m] *Jeremia. orig. verò lectio.* [n] *Jerem.* 18. [o] *Dan.* 4.

LXIX. IDEM [p]. [imò Origenes *ad c.* 3. *Judicum.* c. an. 217. *in Ægypto.*]

VIde benignum Dominum misericordiam cum severitate miscentem, & ipsius pœnæ modum justa & clementi libratione *α* pensantem. Non in perpetuum tradidit pœnæ delinquentes; sed [quanto *β*, inquit, tempore servierunt Balaam, tanto serviant Chusarsaton [q], hoc est, octo annis. Disce & hoc, ô tu Auditor, quisquis ille es, qui tibi conscius es alicujus erroris: & quanto tempore errasse te nosti, quanto tempore deliquisti; tanto nihilominus tempore humilia teipsum Deo, & satisfacito ei in confessione pœnitentiæ: non expectes, ut humiliet te Chusarsaton, & invito necessitas extorqueat pœnitentiam: sed ipse præveni tortoris istius duritiam [r]: quia, si te ipse emendaveris, si te ipse correxeris; pius est Deus, & misericors, qui vindictam temperet ab eo, qui illam pœnitendo prævenit. Sed illud consideremus; quia donec servierunt Chusarsaton ii, qui traditi fuerant pro delictis suis, & non clamaverunt ad Dominum; nemo suscitatus est, qui salvare eos posset. Cùm verò clamaverunt ad Dominum; tunc suscitavit Dominus Salvatorem Israël; & salvavit eos.

¶ CORR. ROM. *α Libratione.*] Anteà legebatur, *deliberatione.* Emendatum est ex homilia Origenis, quemadmodum & alia nonnulla.

β Quanto.] Hæc pars videtur potiùs sumpta ex Glossa ordinaria, quàm ex ipso Origene.

[p] Origenes *homilià* 3. *ad c.* 3. *Judicum,* & *ibi* Glossa ordinaria. [q] *al.* Chusanrasathain. [r] *al.* manus.

LXX. IDEM HIERONYMUS *in c.* 5. Epistolæ ad Ephesios. [an. 386. *in Palæstina.*]

ECclesia Christi gloriosa est, non habens maculam, neque rugam, aut aliquid istiusmodi. Qui ergo peccator est, & aliqua sorde maculatus; de Ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subjectus dici. Possibile autem est, ut quomodo Ecclesia, quæ priùs rugam habuit, & maculam *α*, in juventutem, & munditiam posteà restituta est; ita & peccator currat ad Medicum; quia non habent opus sani Medico [s], sed malè habentes; ut curentur vulnera ipsorum; & fiant de Ecclesia, quæ est corpus Christi.

¶ CORR. ROM. *α Et maculam.*] Restitutus est locus ex originali. Anteà legebatur, *& maculam, & immunditiam, & posteà restituta est.*

[s] *Luc.* 5.

LXXI. IDEM *in c.* 1. Amos. [an. 408. *ibid.*]

SUper tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eam.* Juxta tropologiam hoc possumus dicere. Primum peccatum est cogitasse, quæ mala sunt. Secundum, cogitationibus acquievisse perversis. Tertium, quod mente decreveris, opere complevisse. Quartum, post peccatum non agere pœnitentiam, & in suo sibi complacere delicto.

LXXII. IDEM *Epist.* 65. ad Pammachium, & Oceanum. [an. 590. *ibid.*]

SEcunda [t] post naufragium tabula est, culpam simpliciter confiteri. Imitati estis errantem: imitamini & correctum. Erravimus juvenes, emendemur senes: jungamus gemitus, lachrymas copulemus.

[t] *Sent.* 4. *dist.* 14.

LXXIII. IDEM. [imò Rabanus c. an. 840. *in Germania.*]

QUia Divinitatis natura clemens est, & pia, magisque ad indulgentiam, quàm ad vindictam prona, quia non vult [u] mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat; si quis post lapsum peccatorum ad veram pœnitentiam se converterit; citò à misericorde Judice veniam impetrabit.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc est in Commentariis ad c. 3. Lamentationum Jeremiæ, qui non sunt B. Hieronymi, sed Rabani.

[u] *Ezech.* 18. & 33.

LXXIV. Idem *in c.* 12. Oſeæ, [an. 410. *ibid.*]

NE fortè peccati memores tardiùs revertantur; [Adhuc, inquit, ſedere vos faciam in tabernaculis, ſicut in diebus feſtivitatis:] ut quod facit Baptiſma, hoc faciat Pœnitentia; & habitent in tabernaculis Salvatoris, hoc eſt, in Eccleſiis.

¶ Corr. Rom.] Anteà citabatur ex eodem in Malachiam.

LXXV. Idem *in c.* 9. Danielis. [c. an. 410. *ibid.*]

PRædixerat Jeremias [x] ſeptuaginta annos deſolationis Templi, poſt quos rurſus veniret populus in Judæam, & ædificaretur templum, & Jeruſalem. Quæ res Danielem non facit negligentem, ſed magis provocat ad rogandum; ut quod Deus per ſuam promiſit clementiam, per horum [y] impleat preces; ne negligentia ſuperbiam, & ſuperbia pariat offenſam. §. 1. Denique in Geneſi [z] legimus centum viginti annos pœnitentiæ conſtitutos ante diluvium: qui, quia tanto tempore, hoc eſt, centum annis noluerunt agere pœnitentiam; nequaquam expectat, ut & viginti alii compleantur: ſed infert antè, quod poſteà fuerat comminatus. Unde & ad Jeremiam dicitur ob duritiam cordis populi Judæorum [a]: *Ne ores pro populo hoc, quia non audiam te.* Et ad Samuël [b]: *uſquequò luges ſuper Saul? & ego abjeci eum.* In cinere [c] igitur, & ſacco poſtulat impleri, quod promiſerat Deus: non quò eſſet incredulus futurorum; ſed ne ſecuritas negligentiam, & negligentia pareret offenſam.

[x] *Jer.* 29. & 52.
[y] *al.* hujus.
[z] *Gen.* 6.
[a] *Jer.* 7.
[b] 1. *Reg.* 16.
[c] *Dan.* 9.

LXXVI. *Item* Ambrosius in ſermone in Dominica de Abraham. [c. an. 387. *Mediolani.*]

Operibus miſericordiæ Deum non emimus, ſed noſmetipſos redimimus.

MEdicina [d] *miſericordiæ tollit peccata magna.* Habemus etiam plura ſubſidia, quibus peccata noſtra redimamus: pecuniam habes; redime peccatum tuum. Non venalis eſt Dominus; ſed tu ipſe venalis es. Peccatis tuis venumdatus es: redime te operibus tuis; redime te pecuniâ tuâ: vilis pecunia; ſed pretioſa eſt miſericordia. §. 1. *Eleëmoſyna*, inquit [e], *à peccato liberat.* Crimina ergo eleëmoſynis redimuntur.

[d] *Eccli.* 19. *ſecundùm* LXX.
[e] *Tob.* 12.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc habetur in libro de Helia, & Jejunio; & ibi hæc antecedunt: *Et ſi gravia deliquimus, magnum Medicum invenimus: magnam medicinam gratiæ ejus accepimus.* [*Medicina enim tollit peccata magna.*] Abeſt autem vox, *miſericordiæ*, etiam à loco Eccleſiaſtici, *c.* 10.

LXXVII. *Item* Joannes Os aureum, *homil.* 9. *ad c.* 6. Epiſtolæ ad Hebræos. [c. an. 400. *Conſtantinopoli.*]

MEdicamentum fortius quod maximè operatur in pœnitentia, hoc eſt. Sicut in præceptis Medicinæ medicamentum multas quidem herbas accipit, unam autem dominantiſſimam; ſic & in Pœnitentia, dominantior iſta herba, & potentior eſt; & univerſum ipſa efficit. Audi enim quid dicit divina Scriptura [f]: *Date eleëmoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.*

[f] *Luc.* 11.

¶ Corr. Rom.] Græcè ſic habet, τὸ γὰρ μάλιστα ἰσχυρὸν ἐργαζόμενον τὸ φάρμακον τῆς μετανοίας, τοῦτό ἐστι. καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν ἰατρικῶν βοηθημάτων ἐστὶ φάρμακον πολλὰς μὲν λαμβάνον βοτάνας, μίαν δὲ τὴν κυριωτάτην, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μετανοίας αὕτη ἡ βοτάνη κυριωτέρα, καὶ τὸ πᾶν αὕτη γένοιτο ἄν, id eſt, *Nam quod maximè validum reddit medicamentum pœnitentiæ, hoc eſt. Et ſicut in medicinalibus auxiliis eſt medicamentum, quod multas quidem herbas recipit, ſed unam præcipuam, ac potentiſſimam: ita etiam in Pœnitentia, hæc ipſa eſt potentior herba: ipſáque omnino totum præſtiterit. Audi, &c.*

LXXVIII. *Item* Ambrosius lib. 1. de Pœnitentia, *c.* 2. [an. 374. *Mediolani.*]

DEus definitionem [g] non facit, qui miſericordiam ſuam promiſit omnibus, & relaxandi licentiam Sacerdotibus ſuis ſine ulla exceptione conceſſit. Sed qui culpam exaggeravit, exaggeret etiam Pœnitentiam. Majora enim crimina majoribus abluuntur fletibus.

[g] *al.* diſtinctionem. *orig.*

LXXIX. Idem lib. 2. de Pœnit. *c.* 10. [an. 374. *ibid.*]

FLeat pro te mater Eccleſia, & culpam tuam lachrymis lavet. Videat te Chriſtus mœrentem, ut dicat [h]: *Beati triſtes, quia gaudebitis.* Amat, ut pro uno multi rogent. Denique in Evangelio [i] motus viduæ lachrymis, quia plurimi pro ea flebant, filium ejus reſuſcitavit.

[h] *Matth.* 5.
[i] *Luc.* 7.

LXXX. Idem eodem libro 2. *c.* 11. [an. 374. *ibid.*]

ADam poſt culpam ſtatim de Paradiſo Deus ejecit. Non diſtulit; ſed ſtatim ſeparavit à deliciis, ut ageret pœnitentiam; ſtatim tunicam veſtivit pelliceam, non ſericam.

Pars I.

LXXXI. *Item* Augustinus in *lib.* 50. Hom. *Homiliâ ult. c.* 3 [k]. [c. an. 415. *in Africa.*]

[k] Et in lib. de pœnitentiæ medicina, c. 2.

TRes ſunt [l] actiones Pœnitentiæ, quas mecum veſtra eruditio recognoſcit. Sunt enim uſitatæ in Eccleſia, & diligenter attendentibus notæ. Una eſt, quæ novum hominem parturit, donec per Baptiſma ſalutare α omnium præteritorum fiat ablutio [m] peccatorum. *& paulò pòſt.* Omnis [n] enim, qui jam arbiter voluntatis ſuæ conſtitutus eſt, cùm accedit ad Sacramenta fidelium; niſi eum pœniteat vitæ veteris, novam non poteſt inchoare. Ab hac pœnitentia, cùm baptizantur ſoli parvuli ſunt immunes. Nondum enim uti poſſunt libero arbitrio. Quibus tamen ad conſecrationem, remiſſionémque originalis peccati prodeſt eorum fides, à quibus offeruntur. *& infrà c.* 4. §. 1. Altera verò Pœnitentia eſt, cujus actio per totam iſtam vitam, quâ in carne mortali degimus, perpetua ſupplicationis humilitate ſubeunda eſt. Primò, quia vitam æternam, incorruptibilem, immortalémque nullus deſiderat; niſi eum vitæ hujus temporalis, corruptibilis, mortaliſque pœniteat. Non enim ſic quiſque in vitam novam per ſanctificationem Baptiſmi naſcitur, ut quemadmodum deponit ibi omnia peccata præterita; ita etiam ſtatim mortalitatem ipſam carnis, corruptionémque deponat. *& infrà, c.* 9. §. 2. Tertia actio eſt Pœnitentiæ, quæ pro illis peccatis ſubeunda eſt, quæ legis Decalogus continet; & de quibus Apoſtolus ait: *quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non poſſidebunt.* In hac ergo Pœnitentia majorem quiſque in ſe ſeveritatem debet exercere; ut à ſeipſo judicatus, non judicetur à Deo: ſicut idem Apoſtolus ait [o]: *Si enim noſmetipſos judicaremus, à Domino non utique judicaremur.* & infrà β. §. 3. Eſt etiam γ Pœnitentia [p], bonorum & humilium fidelium pœna [q] quotidiana, in qua pectora tundimus, dicentes [r]: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Neque enim ea nobis dimitti volumus, quæ dimiſſa non dubitamus in Baptiſmo; ſed illa utique, quæ humanæ fragilitati quamvis parva, tamen crebra ſubrepunt: quæ ſi collecta contra nos fuerint; ita nos gravabunt & oppriment, ſicut unum aliquod grande peccatum. Quid enim intereſt ad naufragium, utrùm uno grandi fluctu navis operiatur, & obruatur; an paulatim ſubrepens aqua in ſentinam, & per negligentiam derelicta atque contempta impleat navem, atque ſubmergat? Propter hæc, jejunia, & eleëmoſynæ, & orationes invigilant: in quibus cùm dicimus: [Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus;] manifeſtamus habere nos, quod nobis dimittatur: atque in his verbis humiliantes animas noſtras, quotidianam quodammodo agere pœnitentiam non ceſſamus.

V. PARS.
[l] *Sent.* 4. *diſt.* 16.
[m] *al.* abolitio.
[n] Inf. *de conſecr. diſt.* 4. *omnis.*
[o] *Gal.* 5.
[p] Beda 1. *Corinth.* 11. *De conſecr. diſt.* 4. *agunt homines.*
[q] *al.* penè.
[r] *Matth.* 6.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc confectum eſt ex verbis B. Auguſtini in libro 50. Homil. *homil. ult.* (quæ etiam habentur ferè eadem in lib. de Pœnitentiæ Medicina, *c.* 2.) & in Epiſt. 108. ad Seleucianum.

α *Baptiſma ſalutare.*] In homilia legitur, *per Baptiſmum ſalutare*: in libro autem de Pœnitentiæ Medicina, *qua novum hominem per Baptiſmum parturit: donec ſalutaris omnium præteritorum peccatorum fiat ablutio.*

β *Et infrà.*] Quæ ſequuntur, integrè habentur in Epiſtola ad Seleucianum: ſententia tamen, & aliqua verba leguntur etiam in eadem homilia, *cap.* 8. & in libro de Pœnitentiæ Medicina, *eodem cap.* 2. ubi de ſecunda actione Pœnitentiæ agitur. Referuntur enim ad illam, quæ nunc ſubjiciuntur.

γ *Eſt etiam.*] Anteà legebatur, *Eſt enim.* Emendatum eſt ex loco indicato, & duobus vetuſtis Gratiani exemplaribus. Longè enim diverſa eſt hæc Pœnitentia à proximè commemorata.

LXXXII. *Item* Gregorius. [an. 590. *Romæ.*]

SI peccatum [s] David tam deteſtabile Dominus [t] tranſtulit; quid eſt, quòd poſt omnia, quæ de eodem peccato per Prophetam ei à Domino dicta ſunt, poſtmodum tanta toleravit? Sed proculdubio Dominus delictum ſine ultione non deſerit. Aut enim ipſe hoc in ſe pœnitens punit; aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur: quia nullatenus ſine vindicta laxatur. Sic enim David audire poſt confeſſionem meruit [u]: *Dominus tranſtulit peccatum tuum:* & tamen pòſt multis cruciatibus afflictus, ac fugiens, reatum culpæ, quam perpetraverat, exolvit. Sic nos ſalutis undâ a culpa primi hominis abſolvimur. Sed tamen reatum ejuſdem culpæ diluentes, abſoluti quoque adhuc carnaliter obimus α: quia delicta noſtra, ſive per nos, ſive per ſemetipſum reſecat etiam, cùm relaxat. Ab Electis enim ſuis iniquitatum maculas ſtudet temporali afflictione tergere, quas in perpetuum non vult in eis videre [x].

VI. PARS.
[s] Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. Anſel. *l.* 11. *c.* 157.
[t] 2. *Reg.* 12.
[u] *Ibidem.*
[x] *al.* vindicare.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc integrum quidem habetur in Commentariis, qui nomine Eucherii ſunt editi, *lib.* 2. *Reg. c.* 8. ſed magnam quoque partem apud B. Gregorium lib. 9. Moral. *c.* 27.

α *Obimus.*] Apud B. Gregorium ſequitur, *Benè ergo dicitur* [*ſciens, quòd non parceres delinquenti*] *quia, &c.* repetit enim ipſe verba illa Job ſibi ad interpretandum propoſita. Eucherius autem habet ut Gratianus.

LXXXIII. *Item* AUGUSTINUS de Peccatorum meritis, & remiss. *lib.* 2. *c.* 34. [c. an. 412. *in Africa.*]

SIcut primi homines posteà justè vivendo meritò creduntur per Domini sanguinem ab extremo judicio liberati, non tamen in illa vita meruerunt ad Paradisum revocari; sic & caro peccati, etiam si remissis peccatis homo in ea justè vixerit, non continuò meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis insinuatum est de Patriarcha David in libro Regnorum[y]: ad quem Propheta cùm missus esset, eique propter peccatum, quod admiserat, eventura mala ex iracundia Dei comminaretur; confessione peccati veniam meruit, respondente Propheta, quòd illud ei flagitium, facinúsque remissum sit: & tamen consecuta sunt, quæ Deus fuerat comminatus, ut sic humiliaretur à filio. Quare & nunc α dicitur, si Deus propter peccatum, illud fuerat comminatus; cur dimisso peccato, quod erat minatus, implevit? nisi quia rectissimè, si sic dictum fuerit, respondebitur, remissionem illam peccati factam, ne homo à percipienda vita impediretur æterna; subsecutum verò illius comminationis effectum, ut pietas hominis in illa humilitate exerceretur, atque probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini inflixit: & post peccatorum remissionem propter exercendam justitiam non ademit.

[y] 2. *Reg.* 12.

¶ CORR. ROM. α *Quare & nunc.*] In originali legitur, *Quare & hic non dicitur.* Sed ob Glossam non est mutatum. Alia verò multa ex eodem sunt emendata.

LXXXIV. IDEM in Homil. de Pœnit.[z] [fortè c. an. 401. *ibid.*]

[z] In Enchiridio, *c.* 65.

Doloris mensura potiùs, quàm temporis in actione Pœnitentiæ consideranda est.

IN actione[a] Pœnitentiæ, ubi tale crimen commissum est, ut is, qui commisit, à Christi etiam corpore separetur; non tam consideranda est mensura temporis, quàm doloris[b]: *Cor enim contritum, & humiliatum Deus non spernit.* Verùm, quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam nisi per verba α, vel quæcumque alia signa procedit, cùm sit coram illo, cui dicitur: *gemitus meus à te non est absconditus*; rectè constituuntur ab his, qui Ecclesiæ præsunt, tempora pœnitentiæ, ut satisfiat etiam Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata. Extra eam quippe non remittuntur. Ergo β cùm tanta est[c] plaga peccati, atque impetus morbi, ut medicamenta corporis & sanguinis Domini differenda sint, autoritate Antistitis debet ab altario removeri ad agendam pœnitentiam, & eadem autoritate reconciliari.

VII. PARS. [a] *Sent.* 4. *dist.* 20. Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. Ansel. *l.* 11. *c.* 144. Ivo, *p.* 2. *c.* 4. & *p.* 15. *c.* 23. [b] *Psal.* 50. [c] *Sent.* 4. *dist.* 17. Eugyppus, *tom.* 1. *p.* 125.

¶ CORR. ROM. α *Nisi per verba.*] Ab originali abest dictio, *nisi*: sed habita est ratio Glossæ.

β *Ergo.*] Hæc non sunt in Enchiridio, sed *in Epist.* 118. ad Januarium, sub alterius persona. Ita enim loquitur: *Alius contrà: immò, inquit, si tanta est plaga peccati, &c.*

LXXXV. IDEM in eadem Homil. quinquagesima, *c.* 11[d]. [c. an. 415. *ibid.*]

JUdicet seipsum[e] homo in istis voluntate, dum potest, & mores convertat in melius: ne cùm jam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino judicetur. Et cùm in se protulerit severissimæ medicinæ[f] sententiam; veniat ad Antistites, per quos illi claves in Ecclesia ministrantur, & tamquam bonus incipiens jam esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à Præpositis sacrorum accipiat satisfactionis suæ modum, ut in offerendo sacrificio contribulati cordis devotus, & supplex, id tamen agat, quod non solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam ceteris ad exemplum: ut si peccatum ejus non solùm in gravi ejus malo, sed etiam in tanto[g] scandalo est aliorum, atque hoc expedire utilitati Ecclesiæ videtur Antistiti; in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuset, non resistat, non lethali & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. & *infrà.* Multi enim[h] corriguntur, ut Petrus: multi tolerantur, ut Judas, &c.

[d] Et in lib. de pœnitentiæ medicina, *c.* 3. [e] Beda ad *Eph.* 5. *Sent.* 4. *dist.* 17. Ivo,*p.*15.*c.*24. [f] *al.* medicina, sed tamen medicinæ sententiam. [g] *Abest ab orig.* [h] *II. q.* 1. *multi.*

LXXXVI. *Item* HIERONYMUS[i]. [fortè c. an. 410.]

[i] Alcuinus de Ecclesiasticis Officiis, *c. de capite jejunii.*

Mortificatio vitiorum magis, quàm abstinentia ciborum, pœnitenti necessaria est.

MEnsuram[k] autem 6 temporis in agenda Pœnitentia idcircò non satis apertè[l] præfigunt Canones pro unoquoque crimine, ut de singulis dicant, qualiter unumquodque emendandum sit; sed magis in arbitrio Sacerdotis intelligentis relinquendum statuunt: quia apud Deum non tam valet mensura temporis, quàm doloris; nec abstinentia tantùm ciborum, quàm mortificatio vitiorum. Propter quod ipsa tempora Pœnitentiæ pro fide, & conversatione Pœnitentium abbrevianda præcipiunt, & pro negligentia protelanda. Extant tamen pro quibusdam culpis pœnitentiæ modi impositi, juxta quos ceteræ perpendendæ sunt culpæ; cùm sit facile per eosdem modos vindictam, & censuram Canonum æstimare.

[k] *Sent.* 4. *dist.* 20. Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. Ansel. *l.* 11. *c.* 145. Burch. *l.* 19. *c.* 31. Ivo, *p.* 15. *c.* 49. [l] attentè.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc, quod Burchardus etiam, & Ivo citant ex dictis B. Hieronymi, Beatus Rhenanus in suis adnotationibus in Tertullianum testatur se legisse in antiquo Pœnitentiali. Et ex eo, ac ceteris Collectoribus nonnulla sunt emendata; & postrema clausula etiam aucta. Sententia autem habetur etiam 7. Capit. *c.* 12. & in Epistola Basilii ad Amphilochium, *c.* 2. & in Synodo Metensi, anni 859. *cap.* 10.

¶ PITH. 6 *Mensuram autem.*] Fulbert. in Epist. Clem. 2. ad Jacob. Volaterr. *p.* 474.

LXXXVII. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS: id est, Autor Operis Imperfecti in Matthæum, *homilià* 40. [c. an. 400.]

QUis aliquando vidit Clericum citò pœnitentiam agentem? Sed, & si deprehensus humiliaverit se; non ideò dolet, quia peccavit: sed confunditur, quia perdidit gloriam suam.

HIS autoritatibus[m] asseritur neminem sine pœnitentia, & confessione propriæ vocis à peccatis posse mundari. Unde præmissæ autoritates, quibus videbatur probari, sola contritione cordis veniam præstari, aliter interpretandæ sunt, quàm ab eis exponantur. Negationem[n] namque Petri secuta est satisfactio lachrymarum, & trina confessio Dominicæ dilectionis, quâ penitùs delevit peccatum trinæ negationis. Non ergo necessaria sibi erat certa satisfactio peccati: cujus totum vitæ tempus, obedientiæ impendebatur sui Conditoris. Imitabatur enim illud Propheticum[o]: *Declina à malo, & fac bonum.* & illud Esaiæ[p]: *Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, &c.* Ampliùs horum nihil à peccatore exigitur. Non ergo illâ autoritate Leonis Papæ satisfactio pœnitentiæ negatur esse necessaria cuilibet delinquenti; sed ei tantùm, qui Beatum Petrum imitatus, huic seculo penitùs abrenuntiat, & cunctorum vitiorum fomitem in se funditùs mortificat. §. 1. Item illud Joannis Chrysostomi[q] α: [Lavent[r] lachrymæ delictum, quod pudor est voce confiteri.] & illud aliud, quod scribitur in Epistola ad Hebræos[s]: [Non tibi dico, ut te prodas in publicum, neque ut te apud alios accuses: sed obedire te volo Prophetæ dicenti[t]: *Revela Domino viam tuam.* Ante Deum ergo tua confitere peccata; apud verum Judicem cum oratione delicta tua pronuntia, non linguâ β, sed conscientiæ tuæ memoriâ: & tunc demùm spera misericordiam te posse consequi: si habueris in mente peccata tua continuè, malum numquam adversùs proximum tuum in corde retinebis] non ita intelligendum est, ut sine confessione oris peccata dicantur dimitti, sed sine publica satisfactione. Secreta namque peccata, secreta confessione, & occulta satisfactione purgantur: nec est necesse, ut quæ semel Sacerdoti confessi fuerimus, denuò confiteamur; sed linguâ cordis, non carnis apud Judicem verum ea jugiter confiteri debemus. Hinc etiam idem Joannes Chrysostomus ait[t]: [Nunc autem si recorderis peccatorum tuorum, & frequenter γ ea in conspectu Dei pronunties, & pro eis clementiam ejus depreceris; citiùs illa delebis. Si autem nunc obliviscaris peccatorum tuorum; tunc eorum recordaberis, & nolens, quando in toto Mundo publicabuntur, & in conspectu proferentur omnium tam amicorum tuorum, quàm inimicorum, & sanctorum Angelorum, Cælestiúmque Virtutum. Non enim ad David solùm dicebat[u]: Quæ tu secretò fecisti, ego cunctis manifestabo: sed etiam ad omnes nos hoc dicitur.] §. 2. Similiter & illud Prosperi intelligitur[x]: [Qui crimen suum ultrò cognoscunt, & aut illud propriis confessionibus produnt, aut nescientibus aliis, quales occulti sunt, &c.] [aliis nescientibus] id est, occulta confessione istis peccatum suum confitentibus, non publicè illud manifestantibus. Item illud Prophetæ[y]: *Dixi*[z], *confitebor, & tu remisisti*; id est, remissibilem judicasti[a], *impietatem peccati mei.* Ita & illud Augustini intelligitur[b]: [Magna pietas Dei, ut ad solam promissionem peccata dimiserit,] id est, remissibilia judicaverit[c]. Item ibidem: [Votum pro opere reputatur, cùm deest facultas operis.] Unde votum confessionis reputatur pro opere vocis, cùm deest facultas confessionis. Idem[d] [voluntas remuneratur, non opus] ita intelligitur, voluntas facit opus remunerabile, non opus voluntatem. Item illud[e]. [In quacumque hora[f] peccator conversus fuerit, &c.] converti dicitur, qui omnino vertitur: omnino vertitur, cujus opus, vox, & cogitatio ita mortificationi desudat peccati, sicut priùs servierat iniquitati. Ita intelligitur & illud[g]: [convertimini ad me, &c.] Item [scindite corda vestra, & non vestimenta] eis dicitur, qui nulla interiori satisfactione præcedente, sed sola exteriori se Deum posse placare confidunt. Item[h] cuncta, quæ de Leprosis mundatis, vel de Lazaro resuscitato inducuntur, ad contritionem cordis, non ad veniam remissionis referenda sunt. Obstinatio enim animi, & confessionis contemptus, quædam mors est impietatis, & lepra superbiæ, à qua quisque reviviscit, dum sibi per gratiam dolor delicti, & votum confessionis inspiratur. §. 3. Ad hunc etiam articulum pertinent ea, quæ de viventibus, vel in luce ambulantibus, vel dilectionem Dei habentibus, vel de habitaculis[i] Spiritùs sancti factis dicta sunt: ut hæc omnia quisque dicatur assecutus ex cordis contritione, quam habet, non ex plenaria peccati remissione, quam nondum invenit. Sicut enim in Baptismo remittitur peccatum, & tamen ejus pœna reservatur; sic per contritionem cordis quisque à Deo resuscitari dicitur: licèt adhuc reatu peccati teneatur. Non ergo præmissis autoritatibus, vel argumentis, sine confessione oris, & satisfactione operis aliquis probatur à peccato mundari.

GRATIAN. *VIII. PARS.* [m] *Sent.* 4. *dist.* 17. [n] *Luc.* 22. [o] *Psal.* 36. [p] *Esa.* 55. [q] Ambrosii, *supr. eàd. c. lavent.* [r] *Sent.* 4. *dist.* 17. [s] Jo. Chrysost *Hom.* 31. in Epist. ad Hebr. [t] *Psal.* 36. [t] *In end.* 31. *hom. Sent.* 4. *dist.* 17. [u] 2. *Reg.* 12. [x] Supr. *eàd. facilius.* [y] *Psal.* 31. [z] Sup. *eàd. dixi.* [a] *al.* indicasti. [b] Sup. *eàd. magna.* [c] *al.* indicaverit. [d] Sup. *eàd. si cui.* [e] Sup. *eàd. facilius.* [f] *Ezech.* 33. [g] Sup. *eàd. convertimini*, & *scindite.* [h] Ibidem. [i] *al.* habitaculum.

2. Pars.

[k] Sup. *in hoc eod. tractatu Gratiani, ex Hom.* 31. *ad Heb.* [l] Sup. *eâd. faciliùs.* [m] *Jac.* 5. [n] *Jac.* 5.

§. 4. Econtrà autoritas illa Joannis Chryſoſtomi [k], & Proſperi [l], contra mentem autoris extorta videtur. Non enim dicitur [non dico tibi, ut te publicè accuſes,] ſed [non dico tibi, ut apud alios te accuſes.] Sic & Proſper non ait [omnibus] ſed ſimpliciter [aliis neſcientibus.] Unde evidentiſſimè δ datur intelligi, quòd ſine confeſſione oris [m] peccata poſſunt deleri. Ea verò, quæ ad exhortationem pœnitentiæ, & confeſſionis dicta ſunt, non huic ſententiæ contraire videntur. Vel enim ſunt verba exhortationis, non juſſionis, ſicut illud [n]: *Confitemini alterutrum peccata veſtra, &c.* vel ſi qua jubendo ſunt dicta, non ad oris confeſſionem, ſed cordis; non ad exteriorem ſatisfactionem, ſed interiorem referenda ſunt. §. 5. Eſt enim Pœnitentia alia interior, alia exterior. Interior pœnitentia eſt illa, de qua Auguſtinus ait [o]: [Omnis, qui ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus eſt, non poteſt inchoare novam vitam, niſi pœniteat eum veteris vitæ.] Item de eadem Petrus in actibus Apoſtolorum legitur dixiſſe [p]: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrûm.* Quod de interiori Pœnitentia, non exteriori dictum accipitur. De exteriori verò pœnitentia Ambroſius ait ſuper Epiſtolam ad Romanos [q]: [Gratia Dei in Baptiſmate non quærit gemitum, vel planctum, non opus aliquod; ſed ſolùm contritionem cordis [r], & omnia gratis condonat.] Quæcumque ergo de Pœnitentia jubendo dicta ſunt; non ad exteriorem, ut diximus, ſed interiorem referenda ſunt; ſine qua nullus umquam Deo reconciliari poterit.

[o] Suprà *eâd. tres. §. omnis, & infrà de conſecr. diſt.* 4. *c. omnis,* [p] *Act.* 2. [q] *Ad c.* 11. Infrà *de conſecr. diſt.* 4. *ſine pœnitentia. Sent.* 4. *diſt.* 4. [r] *al.* ex corde profeſſionem. [ſ] Suprà *nullus debitæ.*

§. 6. Illud autem Auguſtini [ſ], quo quiſque negatur veniam poſſe conſequi, niſi priùs quantulamcumque peccati ſolverit pœnam, non huic ſententiæ invenitur adverſum. Nullus enim aſſeritur à peccato mundari, niſi peccati paſſus fuerit pœnam. Sed aliud eſt, peccatum Sacerdoti confiteri, & ejus arbitrio de peccato ſatisfacere: atque aliud, Deo corde confiteri, & ſecreta ſatisfactione peccatum in ſeipſo punire. Eſt enim Pœnitentia [t] (ut ait Auguſtinus [u]) dolor cordis, quo quiſque in ſe punit, quod deliquit. De hac iterùm ſatisfactione idem ait in Pſalmum 50. exponens: [*Quoniam iniquitatem* ε *meam ego cognoſco.* Tu ne punias, quia ego punio: ignoſce, quia ego agnoſco.] & infrà [x]. [Sic Deus miſericordiam dat, ut ſervet veritatem, ut non peccata ejus ſint impunita, cui ignoſcit. Ignoſcit enim ſeipſum punienti. Miſericordia eſt, quòd homo liberatur; veritas, quòd peccatum punitur.] Idem in Pſalmum 84. [*Veritas de terra orta eſt:*] id eſt, confeſſio ab homine, ut ſe accuſet; & ſic juſtitia de Cælo proſpexit, ut Publicanus [y] confitens rediit juſtificatus: juſtitia de Cælo proſpexit: quaſi Deus dicat, parcamus huic, quia non parcit ſibi: ignoſcamus, quia agnoſcit.] & infrà. [De Cælo ergo juſtitia proſpexit, id eſt, à Deo data eſt juſtificatio confitenti.] §. 7. Hæc ergo ſecreta ſatisfactio levium, ſive occultorum criminum Deo offerenda eſt: nec ſine pœna relaxari probantur, quæ ſic expiari creduntur. Ea verò, quæ de publica ſatisfactione, vel oris confeſſione dicuntur, in publicis & manifeſtis criminibus intelligenda ſunt. Peccata namque Nabuchodonoſor [z], quæ Propheta miſericordiis, & eleemoſynis redimi ſuaſit, peccata quoque Ninivitarum [a], quæ publicâ ſatisfactione expiata ſunt, cunctis nota erant. Et publica noxa (ut Auguſtinus [b] teſtatur) publico eget remedio. §. 8. Præmiſſis itaque autoritatibus pro manifeſtis criminibus manifeſta probatur offerenda ſatisfactio, & oris confeſſio. Latentia verò peccata non probantur Sacerdoti neceſſariò confitenda, & ejus arbitrio expianda.

[t] Infrà *diſt.* 3. *pœnitentia.* [u] In Lib. *de vera & falſa pœnitentia.* [x] *Sumpta ſententia, non verba.* [y] *Luc.* 18. [z] *Dan.* 4. [a] *Jonæ* 3. [b] *Sent.* 4. *diſt.* 17. Beda *ad c.* 8. *Lucæ, ex Aug. & ad c.* 5. *Marci, & ibi* Gloſſ. oro.

3. *Pars.*

§. 9. Econtrà ea, quæ in aſſertione hujus ſententiæ dicta ſunt, partim veritate nituntur, partim pondere carent. Sine contritione etenim cordis, nullum peccatum poſſe dimitti, occulta verò peccata ſecretâ ſatisfactione, publica quoque manifeſtâ pœnitentiâ expiari debere firmiſſimâ conſtat ratione ſubnixum. Porrò ſine confeſſione oris, ſi facultas confitendi non defuerit, aliquod grave delictum expiari, autoritati penitùs probatur adverſum. Quomodo enim ſecundùm autoritatem Leonis Papæ [c] ſine ſupplicationibus Sacerdotum indulgentia nequit obtineri, ſi ſine oris confeſſione à peccato poſſumus emundari? Quis enim ſupplicabit pro peccato, quod neſcit? §. 10. Item, quomodo ſecundùm Auguſtinum [d] fruſtrat claves Eccleſiæ, qui ſine arbitrio Sacerdotis pœnitentiam agit, ſi ſine oris confeſſione, criminis indulgentiam impetrat? §. 11. Item. Quomodo ſecundùm Ambroſium [e] jus ligandi & ſolvendi ſolis Sacerdotibus à Domino creditur eſſe permiſſum; ſi quiſque ſuo arbitrio ſeipſum peccando ligat, vel ſecretâ pœnitentiâ, ſecundùm Proſperum, in ſeipſum ſententiam profert excommunicationis, atque poſt ſatisfactionem, abſque Sacerdotali judicio ſeipſum Deo, vel altari ejus reconciliat? §. 12. Non ſunt hæc præmiſſis autoritatibus conſentanea: ſed multorum exemplis probantur adverſa. Filiam namque Archiſynagogi [f] turbis ejectis Dominus ſuſcitavit: non tamen, niſi præſentibus patre & matre puellæ, Petro quoque, Jacobo, & Joanne, vitæ [g] reddita eſt. In quo moraliter inſtruimur, ut ſecreta peccata, quæ per mortem puellæ intelliguntur, non niſi ſupplicationibus Eccleſiæ, quæ per patrem & matrem puellæ deſignantur, & Sacerdotum miniſterio, qui per Petrum, & ceteros intelliguntur, à Domino exiſtimentur dimitti. §. 13. Item in Levitico [h] ι, Qui domum ſuam, vel agrum Domino voverit, vel conſecraverit [i], non poteſt eam redimere, niſi ſiclo ſanctuarii, Sacerdote quoque (non ipſo) ſupputante annorum numerum uſque ad jubilæum. In quo ſimiliter docemur, quòd quicumque domum conſcientiæ, vel agrum converſationis per Pœnitentiam Domino offerre, atque pretio bonorum operum de vana vitæ ſuæ converſatione ſeipſum redimere voluerit; non poteſt hoc facere, niſi ſiclo ſanctuarii; id eſt, operibus Pœnitentiæ, ſacrâ Scripturâ [k] præfixis. Unde venientibus [l] ad ſe turbis B. Joannes non ait ſimpliciter, facite pœnitentiam, vel fructus pœnitentiæ, ſed addit [dignos:] ut pro qualitate videlicet peccatorum, qualitas offeratur bonorum operum. Non enim par debet eſſe fructus boni operis, ejus, qui nihil, vel parùm deliquit, atque ejus, qui grandia commiſit. Ille tamquam nullius criminis ſibi conſcius uſum ſibi in rebus licitis præbet: hunc tamquam multis gravatum, etiam à licitis temperare oportet. In jubilæo [m] plena remiſſio præſtabatur. Unde per eum perfecta peccati remiſſio figuratur. Sacerdos ergo numerum annorum uſque ad jubilæum ſupputat, cùm ejus arbitrio Pœnitentiæ tempora definiuntur, quibus quiſque plenam peccati remiſſionem inveniat. Non enim (ſicut Heſychius ait ſuper eumdem locum [n]) ſtatim poſt definitam Pœnitentiam quiſque à peccato plenè mundatur. §. 14. Cùm ergo, ut ex præmiſſis colligitur, tempora Pœnitentiæ arbitrio Sacerdotis definiantur; evidentiſſimè apparet ſine confeſſione propriæ vocis peccata non dimitti. Quis enim tempora Pœnitentiæ alicui præfiget, niſi primùm peccata ſua ſibi manifeſtare curaverit. §. 15. Item [o] Taciturnitas peccati ex ſuperbia naſcitur cordis. Ideò enim peccatum ſuum quiſque celare deſiderat, ne iniquitas ſua aliis manifeſta fiat: ne talis reputetur apud homines foris, qualem ſe jamdudum exhibuit Divino conſpectui. Quod ex fonte ſuperbiæ naſci nulli dubium eſt: ſpecies etenim ſuperbiæ eſt ſe velle videri juſtum, qui peccator eſt; atque hypocrita convincitur, qui ad imitationem primorum parentum tergiverſatione verborum peccata ſua levigare contendit; vel ſicut Caïn [p], peccatum ſuum reticendo penitùs ſupprimere quærit. Ubi autem ſuperbia regnat, vel hypocriſis; humilitas locum habere non poteſt. Sine humilitate verò alicui veniam ſperare non licet. Nec ergo, ubi eſt taciturnitas confeſſionis, venia eſt ſperanda criminis. Probatur hoc idem autoritate

[c] Sup. *eâd. multiplex.* [d] Sup. *eâd. agite.* [e] Sup. *eâd. verbum.* [f] *Matth.* 9. [g] *al.* vita. [h] *Ex Levit.* 27. [i] *al.* vovendo conſecraverit. [k] *Luc.* 3. [l] B. Gregorius *in hom.* 20. *in Evangelia.* [m] *Levit.* 25. [n] *In lib.* 7. *ad c.* 25. *Levitici: & ibi* in Gloſſa ordin. *habetur ſententia.* [o] *Sent.* 4. *diſt.* 17. [p] *Gen.* 4.

¶ Corr. Rom. α *Joannis Chryſoſtomi.*] Suprà *eâd. c. lachrymæ*, notatum eſt hæc eſſe verba B. Ambroſii; quem citat Magiſter ſententiarum.

β *Non linguâ.*] Græcè eſt, εὐχόμενος εἰ καὶ μὴ τῇ γλώττῃ, ἀλλὰ τῇ μνήμῃ, id eſt, *preces fundens, ſi minùs linguâ, at ſaltem memoriâ.*

γ *Et frequenter.*] συνεχῶς αὐτὰς προσφέρῃς τῷ Θεῷ, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δέῃ, id eſt, *aſſiduè illa offeras Deo, & pro ipſis depreceris.*

δ *Unde evidentiſſimè.*] Loquitur ex perſona adverſam partem ſuſtinentis. Verè enim ex illis autoritatibus non hoc colligitur. Qui enim Sacerdoti tamquam Deo confitetur, is minimè dicitur ſe apud alios accuſare, ſed potiùs neſcientibus aliis ſeipſum punire. Ac manifeſtò Chryſoſtomus dicit id, quod nunc negatur dicere, *non dico, inquit, tibi; publica teipſum, neque, apud alios te accuſa.* Hoc enim ſecundum membrum valet idem, ac primum: ut apud alios ſe accuſare, ſit idem, quod ſeipſum publicare. Quare paulò pòſt Gratianus ipſe hæc, quæ nunc afferuntur, refellit. *Econtrà ea, quæ in aſſertione, &c.*

ε *Quoniam iniquitatem.*] Hic, & in aliis duobus ſequentibus locis, non refert ipſa omnino verba B. Auguſtini, ſed ſententiam.

ι *Levitico.*] Itidem & hoc loco refertur ſententia Levitici in *c.* 27. non ipſa verba, idémque paulò pòſt fit de Heſychio.

LXXXVIII. Augustini, qui in libro de vera & falſa Pœnitentia, *c.* 10. ait. [fortè c. an. 428. *in Africa.*]

QUem pœnitet [q]; omnino pœniteat, & dolorem lachrymis oſtendat: repræſentet vitam ſuam Deo per Sacerdotem, præveniat judicium Dei per confeſſionem. Præcepit enim Dominus mundandis [r], ut oſtenderent [ſ] ora Sacerdotibus, docens corporali præſentiâ confitenda peccata, non per nuntium, non per ſcriptum manifeſtanda. Dixit enim [Ora monſtrate] & [Omnes] non unus pro omnibus: non alium ſtatuatis nuntium, qui pro vobis offerat munus à Moyſe ſtatutum [t]: ſed qui per vos peccaſtis, per vos erubeſcatis. Erubeſcentia enim ipſa partem habet remiſſionis. Ex miſericordia enim hoc præcepit Dominus, ut neminem pœniteret in occulto. In hoc enim quòd per ſeipſum dicit Sacerdoti, & erubeſcentiam vincit timore offenſi, fit venia criminis. Fit enim per confeſſionem veniale, quod criminale erat in operatione: & ſi non ſtatim purgatur, fit tamen vitale α, quod commiſerat mortale. Multùm enim ſatisfactionis obtulit, qui erubeſcentiæ dominans, nihil eorum, quæ commiſit, nuntio Dei denegavit. Deus enim miſericors [u], & juſtus eſt: ſicut conſervat miſericordiam in juſtitia; ita & juſtitiam in miſericordia. Opus enim eſt miſericordiæ, peccanti peccata dimittere: ſed oportet, ut juſtus miſereatur juſtè. Oportet enim, ut non ſolùm, quid, ſed in quo doleat, conſideret; ſi dignus eſt, non dico, juſtitiâ, ſed miſericordiâ. Juſtitia enim ſola damnat: ſed dignus miſericordiâ eſt, qui ſpirituali labore petit gratiam. Laborat enim mens patiendo erubeſcentiam; & quoniam verecundia, magna eſt pœna; qui erubeſcit pro Chriſto, fit dignus miſericordiâ. Unde patet,

[q] *Sent.* 4. *diſt.* 17. [r] *al.* mundatis. [ſ] *Luc.* 17. [t] *Levit.* 9. [u] *al.* qui miſericors.

quòd quantò pluribus confitebitur in ſpe veniæ turpitudinem criminis; tantò faciliùs conſequetur miſericordiam remiſſionis. Ipſi enim Sacerdotes plùs jam poſſunt proficere, plùs confitentibus parcere. Quibus enim remittunt, remittit Dominus. Lazarum [x] enim [y] de monumento jam ſuſcitatum obtulit Dominus Diſcipulis ſolvendum, per hoc oſtendens poteſtatem ſolvendi conceſſam Sacerdotibus. Dixit enim [z]: *Quodcumque ſolveritis ſuper Terram, ſolvetur & in Cælis:* hoc eſt, ego Deus, & omnes ordines Cæleſtis militiæ, & omnes Sancti in gloria mea laudant vobiſcum, & confirmant, quos ligatis, & ſolvitis. Non dixit, quos putatis ligare, aut ſolvere, ſed in quos exercetis opus juſtitiæ, aut miſericordiæ. Alia autem opera veſtra in peccatores non agnoſco. §. 1. Quare, qui confiteri vult [a] peccata, ut inveniat gratiam, quærat Sacerdotem ſcientem ligare & ſolvere: ne, cùm negligens circa ſe extiterit, negligatur ab illo, qui eum miſericorditer monet, & petit, ne ambo in foveam cadant, quam ſtultus evitare noluit. §. 2. Tanta itaque vis confeſſionis eſt, ut ſi deeſt Sacerdos, confiteatur proximo. Sæpè enim contingit, quòd pœnitens non poteſt confiteri coram Sacerdote: quem deſideranti nec locus, nec tempus offert. Et ſi ille cui confitebitur, poteſtatem ſolvendi non habet; fit tamen dignus veniâ ex Sacerdotis deſiderio, qui ſocio confitetur turpitudinem criminis. Mundati enim [b] ſunt Leproſi, dum irent oſtendere ora Sacerdotibus, antequam ad eos pervenirent. Unde patet Dominum ad cor reſpicere, dum ex neceſſitate prohibentur ad Sacerdotes pervenire. Sæpè quidem eos quærunt ſani, & læti: ſed dum quærunt; antequam ad eos perveniant, moriuntur. Sed Dei miſericordia eſt ubique, qui & juſtis β novit parcere, etſi non tam citò, ſicut ſi ſolverentur à Sacerdote. §. 3. Qui ergo confitetur; omnino Sacerdoti meliori, quàm poteſt, confiteatur: & ſi peccatum occultum eſt, ſufficiat referre in notitiam Sacerdotis, ut grata ſit oblatio muneris. Nam in reſuſcitatione [c] filiæ Principis pauci interfuerunt, qui viderent. Nondum enim erat ſepulta, nondum extra portam civitatis delata, nondum extra domum in notitiam deportata. Intùs reſuſcitavit, quam intùs invenit, relictis ſolis Petro, & Joanne, & Jacobo, & patre, & matre puellæ, in quibus figuraliter continentur Sacerdotes Eccleſiæ. Quos autem extrà invenit, animadvertendum eſt, quomodo ſuſcitavit. Flebat [d] enim turba poſt filium viduæ. Flevit Martha [e], & Maria ſupplicantes [f] pro fratre. Flebat etiam turba, quæ Mariam fuerat ſecuta, lachrymis Mariæ admonita. In quo docemur publicè peccantibus non proprium, ſed Eccleſiæ ſufficere meritum.

[x] Sent. 4. diſt. 18. [y] al. quem. [z] Matth. 18. [a] Infrà, diſt. 6. qui vult. Sent. 4. diſt. 17. [b] Luc. 17. [c] Luc. 8. [d] Luc. 7. [e] Joan. 11. [f] ſupplicans. orig.

¶ CORR. ROM. α *Vitale.*] In originali eſt, *veniale:* ſed aderat Gloſſa.

β *Et juſtis.*] Si conſideretur tota orationis ſeries, videtur legendum, *& iſtis:* verumtamen omnes codices collati concordant cum lectione Gratiani.

LXXXIX. *Item* LEO Papa [7] *Epiſt.* 78. al. 80. [an. 459. *Romà in Campaniam.*]

Sufficit illa confeſſio, quæ primùm Deo, deinde Sacerdoti offertur.

IX. PARS.

QUamvis [g] plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubeſcere non veretur; tamen, quia non omnium hujuſmodi ſunt peccata, ut ea, qui pœnitentiam poſcunt, non timeant publicare; removeatur tam improbabilis conſuetudo: ne multi à Pœnitentiæ remediis arceantur: dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta reſerare, pro quibus poſſunt Legum conſtitutione percelli. Sufficit [h] enim illa confeſſio, quæ primùm Deo offertur, tum etiam Sacerdoti: qui pro delictis Pœnitentium precator accedit. Tunc enim demùm plures ad Pœnitentiam poterunt provocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis.

[g] Sent. 4. diſt. 17. [h] Suprà, ead. ſufficit.

GRATIAN. » QUIBUS autoritatibus, vel quibus rationum firmamentis utraque ſententia ſatisfactionis, & confeſſionis innitatur, in medium breviter expoſuimus. Cui autem harum potiùs adhærendum ſit, Lectoris judicio α [8] reſervatur. Utraque enim fautores habet ſapientes, & religioſos viros. Unde ait

¶ CORR. ROM. α *Lectoris judicio.*] Certiſſimum eſt, & pro certiſſimo habendum peccati mortalis neceſſariam eſſe confeſſionem Sacramentalem eo modo, ac tempore adhibitam, quo in Concilio Tridentino poſt alia Concilia eſt conſtitutum.

¶ PITH. [7] *Papa.*] Add. V. C. Thuanæus, *Epiſcopis per Campaniam & Picænum Conſtitutis.* Non eſt tamen in Epiſtola, cujus partes referuntur à Gratiano.

[8] *Lectoris judicio.*] Ita hæc quæſtio eſt potiùs quàm diſtinctio ſive deciſio, quæ poſteà Synodo Lateranenſi *c. omnis*, definita eſt, *ext. de pœnit. & remiſſ.*

XC. THEODORUS Cantuarienſis Archiepiſcopus in Pœnitentiali ſuo. [c. an. 680. *in Anglia.*]

QUidam Deo [i] ſolummodo confiteri debere peccata dicunt, ut Græci α. Quidam verò Sacerdotibus confitenda eſſe percenſent, ut tota ferè ſancta Eccleſia. Quod utrumque non ſine magno fructu intra ſanctam fit Eccleſiam: ita dumtaxat, ut Deo, qui remiſſor eſt peccatorum, peccata noſtra confiteamur, & hoc Perfectorum eſt, ut cum David dicamus [k]: *Delictum meum cognitum tibi feci, & injuſtitiam meam non abſcondi. Dixi, confitebor adverſum me injuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Sed tamen Apoſtoli [l] β inſtitutio nobis ſequenda eſt, ut confiteamur [m] alterutrum peccata noſtra, & oremus pro invicem, ut ſalvemur. Confeſſio itaque, quæ ſoli Deo fit, quod eſt Juſtorum, purgat peccata. Ea verò, quæ Sacerdoti fit, docet, qualiter ipſa purgentur peccata. Deus namque ſalutis, & ſanctitatis [n] autor, & largitor, plerumque hanc præbet ſuæ Pœnitentiæ medicinam γ inviſibili adminiſtratione, plerumque Medicorum operatione.

[i] In Capit. adjectis, c. 58. In Cabil. Concil. c. 33. Burch. l. 19. c. 145. Ivo, p. 15. c. 155. [k] Pſal. 31. [l] Jac. 5. [m] Et ſecundùm Apoſtoli inſtitutionem confiteamur. [n] al. ſanitatis.

¶ CORR. ROM.] Burchardus etiam, & Ivo Caput hoc citant ex Pœnitentiali Theodori. In Capitularibus adjectis, *c.* 58. hæc leguntur: *Quidam Deo ſolummodo confiteri debere dicunt peccata: quidam verò Sacerdotibus confitenda eſſe percenſent. Quod utrumque non ſine magno fructu intra ſanctam fit Eccleſiam: ita dumtaxat, ut & Deo, à quo eſt remiſſio peccatorum, confiteamur peccata noſtra, & cum David dicamus,* [*delictum meum cognitum tibi feci, & injuſtitiam meam non abſcondi: dixi, confitebor adverſùm me injuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei: & ſecundùm Apoſtoli inſtitutionem confiteamur alterutrum peccata noſtra, & oremus pro invicem, ut ſalvemur. Confeſſio itaque, quæ Deo fit, purgat peccata: ea verò, quæ Sacerdoti fit, docet qualiter ipſa purgantur peccata. Deus namque ſalutis, & ſanitatis autor, & largitor eſt plerumque Medicorum operatione.* In Concilio Cabilonenſi II. *c.* 33. eadem ferè habentur, addita ad initium voce, *quia*, & nonnullis aliis in extrema clauſula, quæ notabuntur.

α *Ut Græci.*] Hæc verba, itémque illa, *ut tota ferè ſancta Eccleſia:* & illa, *& hoc Perfectorum eſt:* & illa, *Quod eſt Juſtorum*, abſunt quemadmodum à Capitulari, ita etiam à Concilio.

β *Sed tamen Apoſtoli.*] In Capitulari, & Concilio pendet adhuc oratio; & priori illi membro, *ut Deo, &c.* redditur nunc alterum membrum his verbis, *& ſecundùm Apoſtoli inſtitutionem, &c.*

γ *Suæ Pœnitentiæ medicinam.*] In Concilio, atque apud Burchardum, & Ivonem legitur, *ſuæ Potentiæ.* A Capitulari autem (prout ex ipſius lectione animadverti poteſt) totum iſtud primum abeſt periodi membrum.

AN CHARITAS HABITA AMITTATUR.

DISTINCTIO II.

GRATIAN. 1. Pars. « QUIA verò de Pœnitentia ſemel cœpit haberi ſermo; aliquantulùm altiùs repetendum videtur, diverſorum ſententias certis autoritatibus munitas in medium proponentes. Alii dicunt Pœnitentiam ſemel tantùm eſſe utilem. Unica eſt enim, nec reiterari poteſt. Si verò reiteratur; præcedens, pœnitentia non fuit. Et ſi de ſententia Judicis ejus, meritò peccata videntur eſſe remiſſa; apud tamen ejus præſentiam, cui omnia futura præſentia ſunt, numquam habentur remiſſa: quia non eſt ſervata illa ſententia veri Sacerdotis [a]: *Vade, & ampliùs noli peccare.* Item: *Ecce ſanus factus es, jam ampliùs noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.*

[a] Joan. 8. & 5.

I. *Item* EX OCTAVA SYNODO. [imò ex B. Baſilio in Regul. breviorib. *num.* 289. c. an. 362. *in Ponto.*]

Primam vitii cauſam non penitùs extinguit, qui in illam poſteà recidit.

SI quis ſemel notatus fuerit invidiæ, vel contentionis vitio, & rursùs in hoc ipſum inciderit; ſciat ſe primam illam cauſam, de qua ſuperiùs diximus, ex qua invidia, vel contentio naſcitur, in interioribus medullis habere reconditam. Oportet ergo eum per contraria, atque adverſa curari, id eſt, per humilitatis exercitium. Exercitia verò humilitatis ſunt, ſi ſe vilioribus officiis ſubdat, & miniſteriis indignioribus tradat. Ita namque arrogantiæ, & humanæ gloriæ vitium curari poterit, ut conſuetudine humilitatis affectus [b] ultrà jam non incidat in arrogantiæ, & vanæ gloriæ delictum. Atque in ſingulis hujuſmodi vitiis cura ſimilis adhibeatur.

[b] al. habitum humilitatis adeptus.

¶ CORR. ROM.] Habetur in libro de Inſtitutis Monachorum, interprete Ruffino, *c.* 22. ex Baſilio in Regulis brevioribus, *num.* 289.

GRATIAN. « ITEM [c] ſine Charitate nulli adulto peccatum remittitur. Non autem habet Charitatem, qui aliquando peccaturus eſt criminaliter. Unde

[c] Sent. 3. diſt. 30.

II. AUGUSTINUS ad Julianum Comitem. [fortè c. an. 420. *in Africa.*]

CHaritas [d], quæ deſeri poteſt, numquam vera fuit.

[d] Sent. 3. diſt. 31.

¶ CORR. ROM.] In antiquis editionibus Epiſtolarum B. Auguſtini erat Epiſtola CXI. ad Julianum, in qua

erat hoc Caput. Nunc est in tomo 4. sub titulo de salutaribus documentis ad quemdam Comitem, *c.* 7. Apud Hieronymum verò in Epistola ad Ruffinum simile quiddam legitur. *Amicitia*, inquit, *quæ desinere potest, vera numquam fuit.*

III. Idem super Epistolam primam Joannis, *tract.* 8. [c. an. 412. *ibid.*]

RAdicata est [e] Charitas? securus esto: nihil mali procedere potest.

IV. *Item* Gregorius *lib.* 10. Moralium, *c.* 22. [an. 590. *Romæ.*]

V*Alida* [f] *est* [g], *ut mors, dilectio.* Virtuti etenim mortis, dilectio comparatur: quia nimirum mentem, quam semel ceperit, à delectatione [h] Mundi funditùs occidit.

V. *Item* Prosper in lib. 3. de vita Contemplativa, *c.* 13 [i]. [imò Julian. Pomerius c. an. 496. *in Gallia.*]

CHaritas est, ut mihi videtur, recta voluntas, ab omnibus terrenis, ac præsentibus prorsùs aversa, juncta Deo inseparabiliter & unita, igne quodam Sancti Spiritûs, à quo est, & ad quem refertur, incensa, inquinamenti omnis extranea, corruptionis [k] nescia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, supra omnia, quæ carnaliter diliguntur, excelsa, affectionum omnium potentissima, Divinæ contemplationis avida, in omnibus semper invicta, summa actionum bonarum, salus morum, finis Cælestium præceptorum, mors criminum, vita Virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima [l] sanctarum mentium, causa meritorum bonorum, præmium Perfectorum: sine qua nullus [m] Deo placuit, cum qua aliquis [n] peccare, nec potuit, nec poterit: fructuosa [o] in Pœnitentibus, læta in Proficientibus, gloriosa in Perseverantibus, victoriosa in Martyribus, operosa in omnibus omnino Fidelibus, ex qua, quidquid est boni operis, vivit. *Item infrà.* §. 1. Hæc est Charitas vera, germana, perfecta, quam excellentiorem viam nominat Sanctus Apostolus [p]: & verè ipsa est via, quæ ducit per se ambulantes ad patriam: quia sicut sine via pervenit nullus, quò tendit; ita sine Charitate, quæ dicta est via, non ambulare possunt homines, sed errare. *Item ibidem, c.* 15. §. 2. Ergo si Charitatem Deo exhibeamus, & proximo de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta; facilè peccato resistimus, bonis omnibus [q] abundamus, seculi blandimenta contemnimus, & omnia, quæ difficilia sunt Humanæ fragilitati, vel aspera etiam, cum delectatione [r] perficimus: si tamen Deum charitate perfecta, quæ nobis ex illo est, ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus diligamus. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minùs diligit Deum: quem si ex toto corde diligamus; nihil erit in nobis, unde peccati desideriis serviamus. Et quid est diligere Deum, nisi illi copulari animo [s], concipere fruendæ visionis ejus affectum, peccati odium, Mundi fastidium, diligere etiam Proximum, quem in se censuit diligendum, in ipso amore servare legitimum modum, nec pervertere dilectionis ordinem constitutum? Ordinem dilectionis illi pervertunt, nec modum diligendi custodiunt, qui aut Mundum, qui contemnendus est, diligunt; aut corpora sua minùs diligenda, plùs diligunt; aut proximos, non sicut seipsos; aut Deum plùs, quàm seipsos fortè non diligunt. *Item infrà.* §. 3. Corpus nostrum, quia pars nostri est, ad hoc nobis diligendum est, ut saluti ejus, ac fragilitati naturaliter consulamus, & agamus, quatenus spiritui ordinatè subjectum, ad æternam salutem accepta immortalitate, & incorruptione perveniat. *Item infrà.* §. 4. Proximos autem tunc diligimus sicut nos; si non propter aliquas utilitates nostras, non propter sperata beneficia, vel accepta, non propter affinitates, vel consanguinitates, sed propter hoc tantùm, quòd sunt naturæ nostræ participes, diligamus. *Item infrà.* §. 5. Non illi tantùm proximi nostri credendi sunt, quos nobis gradus sanguinis jungit: sed proximi nostri credendi sunt omnes homines naturæ nostræ, sicut dixi, participes. *Item infrà.* §. 6. Proinde, sicut [t] nos, proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & æternam vitam consequendam, sicut nobis, saluti eorum consulimus: quando nos in eorum peccatis, ac periculis cogitamus: & sicut nobis subveniri optamus: ita eis pro viribus subvenimus; aut, si facultas defuerit, voluntatem subveniendi tenemus. Quapropter hæc est Proximi *a* tota dilectio; ut bonum, quod tibi conferri vis, velis & Proximo: & malum, quod tibi nolis accidere, nolis & Proximo. Illi verò plùs quàm se diligunt Deum, qui pro ejus amore, suæ ad tempus saluti non parcunt, seipsos tribulationibus, ac periculis tradunt; nudari facultatibus propriis, patriæ suæ extorres fieri, parentibus, & uxoribus, ac filiis suis renuntiare parati sunt; &, ut totum dicam, ipsam corporis mortem non solùm non refugiunt, sed etiam libenter excipiunt, ambientes a corporis sui vita magis, quàm à Deo vitâ vitæ suæ discedere.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc confectum est ex verbis Prosperi hinc inde collectis, & prior pars habetur etiam in tract. de laudibus Charitatis, inter opera B. Augustini tom. 9. eodem ferè modo, quo apud Gratianum. Atque emendata quædam, & etiam addita nonnulla sunt ex ipso B. Prospero. Sed operæ pretium fuerit integrum locum apud ipsum legere; copiosè enim, & ornatissimè explicatur.

[e] *Sent. ibid.*
[f] *Sent. ibid.*
[g] *Cant.* 8.
[h] *al.* dilectione.
[i] Et apud B. Aug. *in lib. de laudibus Charitatis.*
[k] *al.* corrumpi.
[l] *al.* arma. *Aug.*
[m] Ibid. *infrà.*
[n] Ibid. *suprà.*
[o] Ibid. *infrà.*
[p] 1. *Cor.* 13.
[q] *al.* operibus. *aliquot Grat. manuscripta.*
[r] *al.* dilectione.
[s] occupare animum. *orig.*
[t] *al.* secundùm.

a Hæc est proximi.] Ita legitur non modò in originali, sed etiam in vetustioribus Gratiani codicibus: in vulgatis erat, *Quapropter charissime tota dilectione satage, ut bonum, &c.*

VI. *Item* Beda super Joannem, *ad c.* 1. [c. an. 720. *in Anglia.*]

QUærendum est [u] intereà, quomodo speciale filium Dei agnoscendi signum fuerit, quòd super eum [x] descenderit, & manserit Spiritus. *& infrà.* §. 1. Quid magni est filio Dei, quòd in ipso manere Spiritus astruatur? Notandum ergo, quòd semper in Domino manserit Spiritus Sanctus: in sanctis autem hominibus, quamdiu mortale corpus gestaverint, partim maneat in æternum, partim rediturus secedat [y]. Manet quippe apud eos, ut bonis insistant actibus, voluntariam paupertatem diligant, mansuetudinem sequantur, pro æternorum desiderio lugeant, esuriant & sitiant justitiam, misericordiam, munditiam cordis, & tranquillitatem pacis amplectantur, sed & pro observatione justitiæ persecutionem pati non vereantur, eleëmosynis, orationibus, jejuniis, ceterisque fructibus Spiritûs insistere desiderent. Recedit autem ad tempus, ne semper infirmos curandi, [Mortuos [z] suscitandi,] Dæmones ejiciendi, vel etiam prophetandi habeant facultatem [a]. Manet semper, [ut [b] possint habere virtutes, &] ut mirabiliter ipsi vivant. Venit ad tempus, ut etiam aliis per miraculorum signa, quales sint intùs effulgeant.

[u] *Sent.* 3. *dist.* 31.
[x] *Joan.* 1.
[y] *al.* recedat.
[z] *Absunt ab orig.*
[a] *al.* possint habere virtutem. *orig.*
[b] *Absunt ab orig.*

VII. *Item* Apostolus, 1. *Cor.* 13. [an. Chr. 57. *Ephesо in Achaiam.*]

CHaritas [c] numquam excidit.

[c] *Sent.* 3. *dist.* 31.

VIII. *Item* Augustinus super Epist. 1. Joannis, *tract.* 3. [c. an. 412. *in Africa.*]

UNctio [d] invisibilis Spiritus Sanctus est; unctio invisibilis Charitas est *a*: quæ in quocumque fuerit, tamquam radix illi erit: quæ quamvis ardente Sole, arescere non potest; nutritur calore Solis, non arescit.

[d] *Sent. ibid.*

¶ Corr. Rom. *a Unctio invisibilis Charitas est.*] Hinc usque ad finem eodem modo se habent apud Magistrum, atque apud Gratianum. Sed apud B. Augustinum aliter. *Unctio invisibilis*, inquit, *Charitas illa est, quæ in quocumque fuerit, tamquam radix illi erit: quamvis ardente Sole arescere non potest. Omne, quod radicatum est, nutritur calore Solis, non arescit.* Ita non negat Charitatem posse arescere, sed quod in Charitate radicatum est.

IX. *Item* Gregorius super Ezechielem, *Hom.* 3. [c. an. 600. *Romæ.*]

PEnnata animalia, videlicet Prædicatores sancti, cùm incedunt, minimè revertuntur: quia sic à terrenis actibus ad spiritualia pertranseunt, ut ad ea, quæ reliquerunt, ulteriùs nullatenus reflectantur. *&* paulò pòst. *Nemo* [e] *mittens manum in aratrum, & aspiciens retrò, aptus est Regno Dei.* Manum quippe in aratrum mittere, est quasi per quemdam compunctionis vomerem ad proferendos fructus terram sui cordis aperire. Sed retrò post aratrum aspicit, qui post exordia boni operis ad mala revertitur, quæ reliquit. Quod quia Electis Dei minimè contingit, rectè nunc per Prophetam dicitur [f]: *Non revertebantur, cum incederent. & paulò pòst.* Unde Paulus [g]: *Unum verò, quæ retrò sunt, oblitus, in ea, quæ sunt anteriora* [h], *extendens me, sequor ad palmam supernæ vocationis.* In anteriora etenim extentus, eorum, quæ retrò sunt, oblitus fuerat, quia temporalia despiciens, sola quæ sunt æterna, quærebat.

[e] *Luc.* 9.
[f] *Ezech.* 9.
[g] *Philipp.* 3.
[h] *al.* antè.

X. *Item* Idem in eumdem, *hom.* 5. [c. an. 600. *ibid.*]

NOn *revertebantur* [i], *cùm incederent* [k]*:* quia Electi quique sic ad bona tendunt, ut ad mala perpetranda non redeant. *Qui enim* [l] *perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Et sicut per Salomonem dicitur [m]: *Justorum semita, quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem.* In eorum namque animis bonum desiderium, atque intellectus lucis intimæ jam pars diei est: sed, quia usque ad finem vitæ in virtute proficiunt; ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad Cælestia Regna perducti, in ea luce, quam desiderant, jam minùs aliquid non habebunt.

[i] *Ezech.* 1.
[k] *al.* ambularent.
[l] *Matth.* 10.
[m] *Prov.* 4.

XI. Idem ibidem. [c. an. 600. *ibid.*]

POtest discursus [n], atque mobilitas Spiritûs sic [o] intelligi. In Sanctorum quippe cordibus juxta quasdam virtutes semper permanet: juxta quasdam verò recessurus venit, & venturus recedit. In fide etenim, spe, atque charitate, & in bonis aliis, sine quibus ad Cælestem patriam non potest veniri (sicut est humilitas, castitas, justitia, atque misericordia) Perfectorum corda non deserit. In Prophetiæ verò virtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione, Electis suis aliquando adest, aliquando se subtrahit. *& paulò pòst.* §. 1. In his itaque virtutibus, sine quibus ad vitam minimè pervenitur, Spiritus Sanctus in Electorum suorum cordibus permanet; unde rectè stabilis dicitur *a*. In his verò, per quas sanctitatis virtus ostenditur, aliquando misericorditer præsto est; aliquando misericorditer recedit.

[n] *Sent.* 3. *dist.* 31.
[o] *al.* requisita alterius considerationis. *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Unde rectè stabilis dicitur.*] Hæc ex paulò superiore B. Gregorii disputatione aliis verbis huc sunt à Collectore translata.

XII. *Unde* AMBROSIUS super Epist. 2. ad Corinthios, *ad c.* 6. [imò Hilarius Diaconus, c. an. 384.]

FIcta Charitas est, quæ deserit in adversitate.

¶ CORR. ROM.] Referuntur verba Glossæ ordinariæ: nam B. Ambrosii sunt hæc, *Simulata Charitas in his est, qui in necessitate deserunt fratres.*

GRATIAN. 2. *Pars.* p *Sent.* 3. *dist.* 31.

EX præmissis [p] itaque apparet, quòd Charitas semel habita, ulteriùs non amittitur. Qui enim Charitatem semel habuerit, criminaliter ulteriùs peccare non poterit: ut ad gratiam, non ad naturam impossibilitas referatur. Quòd autem Charitatem habens, criminaliter peccare non possit, testatur dicens

XIII. AUGUSTINUS in lib. 50. Homiliarum, *homil.* 8. [c. an. 410. *in Africa.*]

q 1. *Tim.* 6. — r *al.* radicitùs.

QUia radix [q] omnium malorum est cupiditas, & radix omnium bonorum est Charitas, & simul ambæ esse non possunt; nisi una penitùs [r] evulsa fuerit, alia plantari non poterit. Sine causa aliquis conatur ramos incidere, si radicem non contendit evellere.

GRATIAN. — f *al.* peccavit.

CUM ergo, qui criminaliter peccat, Charitatem numquam habuisse probatur; evidenter colligitur, pœnitentiam non agere, qui quandoque criminaliter peccat [f]. Unde

XIV. AUGUSTINUS. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

t *Joan.* 4.

CHaritas est aqua, de qua Dominus ait in Evangelio [t]: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.*

¶ CORR. ROM.] Hæc sententia non est inventa apud B. Augustinum, licèt in Psalmum 103. ad vers. *Qui tegis aquis,* Charitatem velit aquis significari: quemadmodum & Prosper, & Glossa ordinaria, & interlinearis ad eumdem locum.

GRATIAN. — u *Joan.* 6. — x Aug. *tract.* 29. *in Joan.* & *de cognitione veræ vitæ, c.* 37. — y *Gal.* 5. — z *Joan.* 6. — a *De consecr. dist.* 2. *c. ut quid* & *c. credere.* — b 3. *Pars. Sent.* 3. *dist.* 31.

REPROBUS ergo, cùm æternis mancipatus incendiis in æternum sitiat; quomodo bibet aquam vivam, aut quomodo potabit aquam salientem in vitam æternam; qui quasi plumbeus demersus in ima, pœnas luit damnationis æternæ? Item. Sine Charitate quomodo quis veram cordis contritionem habere poterit? quomodo ergo delictorum remissionem? quæ si non sunt dimissa, quomodo non omnia prorsùs ad pœnam exigenda sunt? Item Dominus [u]: *Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.* Qui ergo non habet vitam æternam, in Christum non credit. In Christum verò credit, qui Charitatem habet. In Christum [x] quippe credere, est amando in ipsum tendere. Hæc est fides, ut definit Apostolus [y], quæ per dilectionem operatur: huic dumtaxat remissio delictorum promittitur. Quòd si Charitas à fide Christianorum sejungi nequit, cui scilicet soli venia promittitur; quomodo, qui Charitatem non habuerit, fidem Christianorum habuit, id est, in Christum credidit? quomodo ergo veniam delictorum accepit? quam si non accepit, quomodo non omnia prorsùs opera æternis sunt ferienda suppliciis? Item Dominus [z]: *Ego sum panis vivus, qui de Cælo descendi: si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Qui ergo non vivit in æternum, non manducavit panem vivum: sed qui non manducavit eum, non credidit. Hoc est enim manducare [a] panem vivum, quod credere in Christum, id est, amando tendere in ipsum. Cùm ergo reprobus in eum non crediderit, quem non manducavit, & ita fidem Christianorum (quâ solâ peccata relaxantur) non habuerit; quomodo, si vivit Dominus, cui omne judicium dedit pater, judicium perpetuæ damnationis effugiet omnium non solùm actualium, sed etiam originalium? §. 1. Hæc quæ de Charitate [b] dicuntur, de perfecta intelligi possunt; quæ semel habita, numquam amittitur. Exordia verò Charitatis enutriuntur, ut crescant; & conculcantur, ut deficiant. Nemo enim repentè fit summus: sed in bona conversatione, quæ sine Charitate nulla est, à minimis quisque inchoat, ut ad magna perveniat. Sunt itaque gradus non solùm inter virtutem & virtutem, sed & in eadem virtute. Unde scribit dicens

XV. GREGORIUS super Ezechielem, *Hom.* 15. [c. an. 600. *Romæ.*]

c *Psal.* 47. — d *al.* profecerit. — e *Job.* 31. — f *Ps.* 83. — g *al.* augetur. — h *Sent.* 3. *dist.* 31.

CUm sanctam [c] Ecclesiam Dominus suscipit, in gradibus ejus dignoscitur: quia ejus gloria per illius incrementa declaratur. Quantùm enim sancta Ecclesia ascendendo proficit [d], tantùm Deus hominibus ex ejus virtutibus innotescit. De his quoque gradibus Beatus Job loquitur, dicens [e]: *per singulos gradus meos pronuntiabo illum;* omnipotentem quippe Dominum per singulos gradus suos pronuntiat, qui per incrementa virtutum, quæ cœpit, ei semper laudem suæ pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis ascensione non essent, Psalmista non diceret [f]: *Ambulabunt de virtute in virtutem.* Nec mirum, si de virtute in virtutem gradus sunt: quando unaquæque virtus quasi quibusdam gradibus agitur [g]; & sic per incrementa meritorum ad summa perducitur. §. 1. Aliud namque [h] sunt virtutis exordia; aliud profectus; aliud perfectio. Si enim & ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur; sancti Apostoli minimè dixissent [i]: *Adauge nobis fidem.* Et quidam venit ad Jesum; qui curari voluit filium suum: sed requisitus, an crederet, respondit [k]: *Credo Domine, adjuva incredulitatem meam.* Pensate, rogo [l], quod dicitur. Si credebat, cur incredulitatem dicebat? Si verò incredulitatem habere se noverat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ, meritorum suorum gradibus fides crescit; uno eodémque tempore is, qui necdum perfectè crediderat, simul & credebat & incredulus erat. §. 2. Hos nimirum gradus Dominus sub messis nomine describit, dicens [m]: *Sic est Regnum Dei, quemadmodum si jaciat homo semen in terram, & dormiat, & exurgat nocte, ac die; & semen germinet, & crescat, dum nescit ille. Ultrò enim terra fructificat, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica: & cùm ex se produxerit fructus; statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis.* Semen homo jactat in terram, cùm cordi suo bonam intentionem inserit: & postquam semen jactaverit, dormit: quia jam in spe boni operis quiescit. Nocte verò exurgit, ac die; quia inter [n] adversa, & prospera proficit: & semen germinat, & crescit, dum nescit ille: quia, dum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad perfectum ducitur: & ultrò terra fructificat, quia præveniente se gratiâ mens hominis spontaneè ad profectum boni operis assurgit. Sed hæc eadem terra primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam verò herba pervenit, cùm se virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Plenum verò frumentum in spica fructificat, quando jam in tantùm virtus proficit, ut esse robusti, & perfecti operis possit. Sed cùm ex se produxerit fructus, statim mittit falcem: quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit, & messem suam desecat: quia cùm unumquemque ad opera perfecta produxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incîdit, ut granum suum ad Cælestia horrea perducat. Cùm igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cùm verò operari recta incipimus, herba sumus. Cùm autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus α: cùmque in ejusdem operationis perfectione solidamur, jam plenum frumentum in spica proferimus. §. 3. Herba etenim Petrus fuerat, qui passionis tempore per amorem Dominum sequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat. Erat enim jam viriditas in mente: quia credebat omnium Redemptorem: sed valdè adhuc flexibilis, pede conculcabatur timoris. Jam in spicam surrexerat, quando eum, quem moriturum confiteri timuerat, nuntiante Angelo in Galilæa viventem videbat. Sed ad plenum granum in spica pervenerat, quando veniente desuper Spiritu [o], & suam mentem in illius amore roborante, ita solidatus est; ut vires Persequentium cæsus despiceret, & Redemptorem suum liberè inter flagella prædicaret. §. 4. Nullus itaque, qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur: quia frumentum Dei ab [p] herba incipit, ut granum fiat. Vir ergo vestitus lineis venit ad portam: quia Dominus, ac Redemptor noster membris suis intrantibus perducit β ad se: & ascendunt per gradus ejus: quia nobis proficientibus, eò nobis ampliùs exaltatur; quantò altus, & incomprehensibilis esse cognoscitur. In virtute quippe nostrarum mentium ipse ascendere dicitur: quia tantò ipse sublimior nobis ostenditur; quantùm noster animus à rebus infimis separatur.

i *Luc.* 17. — k *Marc.* 9. — l *al.* ergo. — m *Marc.* 4. — n *al.* in. — o *Act.* 5. — p *al.* in.

¶ CORR. ROM. α *Cùm autem ad profectum boni operis crescimus; ad spicam pervenimus.*] Hæc desiderantur in originali.

β *Perducit.*] In plerisque vetustis, & apud B. Gregorium legitur, *perducitur:* sed ob Glossam non est emendatum.

XVI. *Item* AUGUSTINUS ait in libro de Gratia, & libero Arbitrio, *c.* 17. [c. an. 427. *in Africa.*]

q *al.* mandatum. — r *Joan.* 15. — f 1. *Joan.* 4. — t *Joan.* 13. — u *al.* Domino. — x *Sent.* 3. *dist.* 29. — y *al.* perfectionem. — z *Philip.* 1.

QUi vult facere Dei mandata [q], & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam, & invalidam. Poterit autem, cùm magnam habuerit, & robustam. Quando enim Martyres magna illa mandata fecerunt; magna utique voluntate, id est, magna charitate fecerunt; de qua charitate ipse Dominus ait [r]: *Majorem hâc charitatem nemo, &c. & paulò pòst.* §. 1. Ipsam Charitatem Apostolus Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit. Timor enim non est in Charitate, sicut ait Joannes Evangelista in Epistola sua [f]; sed perfecta Charitas foràs mittit timorem. Et tamen, quamvis parva, & imperfecta, non deerat, quando dicebat [t]: *Domine* [u] *animam meam pro te ponam.* IDEM *super primam Epistolam Joannis, tractatu quinto.* §. 2. Si quis tantam [x] habuerit Charitatem, ut paratus sit pro fratribus etiam mori; perfecta est in illo Charitas: sed numquid mox, ut nascitur, jam prorsùs perfecta est? ut perficiatur, nascitur: cùm fuerit nata, nutritur: cùm fuerit nutrita, roboratur: cùm fuerit roborata, perficitur: cùm ad perfectum [y] venerit, quid dicit [z]? *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum. Optabam α dissolvi, & esse cum Christo; multò*

multò magis optimum, manere in carne neceſſarium propter vos. Propter eos volebat vivere, pro quibus paratus erat mori.

¶ Corr. Rom. ⁎ *Optabam.*] Hinc uſque ad finem ſunt addita ex B. Auguſtino: quoniam faciunt ad ſententiæ integritatem.

XVII. Idem in eamdem, *tractatu nono.* [c. an. 412. *ibid.*]

[a] *Sent. 4. diſt. 34.*

SIcut ſeta [a] introducit linum; ita timor introducit Charitatem: creſcit Charitas, minuitur timor, & econverſo.

¶ Corr. Rom.] Verba B. Auguſtini ſunt hæc: *Sicut videmus per ſetam introduci linum, quando aliquid ſuitur, ſeta primùm intrat; ſed niſi exeat, non ſuccedit linum: ſic timor primò occupat mentem: non autem ibi remanet timor, quia ideò intravit, ut introduceret Charitatem;* & paulò ſuperiùs. *Major Charitas; minor timor: minor Charitas, major timor.* Ex his confectum eſt hoc Caput.

XVIII. *Item* Idem tractatu quinto in eamdem. [c. an. 412. *ibid.*]

[b] *Tranſpoſitis aliquibus verbis.*
[c] *al.* ſuffocetur.

FOrtè nata eſt [b] in te Charitas, ſed nondum perfecta eſt: noli deſperare, nutri eam, ne offocetur [c].

XIX. Idem ad Hieronymum, *Epiſt.* 29. [an. 415. *ex Africa in Palæſtinam.*]

[d] *Sent. 4. diſt. 36.*

CHaritas [d] in quibuſdam eſt perfecta, in quibuſdam eſt imperfecta: perfectiſſima autem in hac vita haberi non poteſt.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc eſt ſumma quædam verborum Auguſtini in loco indicato.

XX. Idem in libro 1. Homiliarum, *homil.* 9. [c. an. 410. *in Africa.*]

[e] *Sent. ibid.*

SI ſermo meus [e] invenit in cordibus veſtris aliquam ſcintillam gratuiti amoris Dei; ipſam nutrite: ad hanc augendam vos advocate. *& paulò pòſt.* Flete ⁎, nutrite in vobis: ipſa cùm creverit, & flammam digniſſimam fecerit; cupiditatum carnalium ligna conſumet.

¶ Corr. Rom. ⁎ *Flete.*] Non eſt emendatum ob Gloſſam; nam in multis vetuſtis codicibus eſt, *flate*, & in originali legitur: *Hanc ſcintillam boni amoris, de qua Dominus dicit, [Ignem veni mittere in terram: & quid volo, niſi ut ardeat?] flate in vobis, nutrite, &c.*

Gratian. „ Econtrario etiam gradus in Virtute eſſe probantur: quia & ipſius peccati gradus evidenter apparent. Sicut enim nemo repentè fit ſummus, ita nemo repentè fit turpiſſimus. Hinc etiam ait

XXI. Augustinus in libro primo, de ſermone Domini in monte, *c.* 23. [c. an. 393. *ibid.*]

[f] *Sent. 4. diſt. 16.*

SIcut tribus [f] gradibus ad peccatum pervenitur, ſuggeſtione, delectatione, conſenſione; ita ipſius peccati tres ſunt differentiæ, in corde, in facto, in conſuetudine, tamquam tres mortes: una quaſi in domo, id eſt, cùm in corde conſentitur libidini: altera, quaſi jam prolata extra portam, cùm in factum procedit aſſenſio: tertia, cùm vi conſuetudinis malæ, tamquam mole terrena premitur animus, quaſi in ſepulchro jam putens. Quæ tria genera Mortuorum Dominum reſuſcitaſſe, quiſquis Evangelium [g] legit, agnoſcit.

[g] *Matth. 9. Luc. 7.*

XXII. *Item* Gregorius lib. 25. Moralium, *c.* 16. [an. 590. *Romæ.*]

SCiendum quippe eſt, quòd peccatum tribus modis committitur. Nam aut ignorantiâ, aut infirmitate, aut ſtudio perpetratur: & graviùs quidem infirmitate, quàm ignorantiâ: ſed multò graviùs ſtudio, quàm infirmitate peccatur.

XXIII. Idem libro 21. Moralium, *c.* 3. [an. 590. *ibid.*]

INter hæc ſciendum eſt, aliud eſſe, quod animus de tentatione carnis patitur: aliud verò, cùm per conſenſum delectationis obligatur. Plerumque enim cogitatione prava pulſatur, ſed renititur. Plerumque autem, cùm perverſum quid concipit; hoc intra ſemetipſum etiam per deſiderium volvit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cùm pulſat; ſed cùm hanc ſibi per delectationem ſubjugat. Hinc etenim prædicator egregius dicit [h]: *tentatio vos non apprehendat, niſi humana.* Humana quippe tentatio eſt, quâ plerumque in cogitatione tangimur etiam nolentes: quia, ut nonnumquam & illicita ad animum veniant, hoc utique in nobiſmetipſis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Jam verò Dæmoniaca eſt, & non Humana tentatio; cùm ad hoc, quod carnis corruptibilis ſuggerit, per conſenſum ſe animus aſtringit.

[h] *1. Cor. 10.*

XXIV. *Item* Hieronymus *ad c.* 1. Amos. [an. 408. *in Palæſtina.*]

[i] *Diſt. 1. de pœnitentia, c. ſuper tribus.*

SUper tribus [i] ſceleribus Damaſci, &c. ut ſuprà.

Gratian. „ Non eſt mirum, ſi in Virtute gradus eſſe dicuntur: quandoquidem & peccati gradus ita evidenter monſtrantur.

„ §. 1. Hæc itaque Charitas, quæ in Petro ante negationem herba fuit, & in ſingulis naſcitur, antequam roboretur, ante ſui perfectionem amittitur, & reparatur. Unde Auguſtinus in libro de Correptione, & Gratia, *c.* 7. [Quicumque ab illa originali damnatione, iſtâ Divinæ gratiæ largitate diſcreti ſunt, non eſt dubium, quòd & procuratur eis audiendum Evangelium, & cùm audiunt, credunt; & in fide, quæ per dilectionem operatur, uſque in finem perſeverant; & ſi quando exorbitant, correpti emendantur: & quidam eorum, etſi ab hominibus non corripiantur, in viam quam reliquerant, redeunt.

XXV. *Item* Idem Augustinus ibidem. [c. an. 427. *in Africa.*]

[k] *1. Tim. 2.*
[l] *al.* Scivit. *orig.*

FIrmum [k] Dei fundamentum ſtat immobile ⁎ habens ſignaculum hoc: *Scit [l] Dominus, qui ſunt ejus.* Horum fides, quæ per dilectionem operatur, profectò aut omnino non deficit; aut, ſi qui ſunt quorum deficit, reparatur, antequam vita iſta finiatur: & deletâ, quæ intercurrerat, iniquitate, in finem perſeverantia deputatur.

¶ Corr. Rom. ⁎ *Immobile.*] Abeſt ab originali: ſed non eſt expuncta ob Gloſſam.

XXVI. Idem in eodem libro, *c.* 9. [c. an. 427. *ibid.*]

[m] *Inf. diſt. 4. ſi ex bono.*

NUllus [m] eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam.

XXVII. *Item* Idem ibidem. [c. an. 427. *ibid.*]

[n] *Rom. 8.*

TAlibus [n] Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum: uſque adeò prorsùs omnia, ut etiam, ſi qui eorum deviant, & exorbitant; etiam hoc ipſum eis faciat proficere in bonum.

XXVIII. *Item* Apostolus ad Galatas 5. [an. Chr. 55. *Epheſo in Galatiam.*]

[o] *Videntur eſſe ex Gloſſa aliqua, aut Gratiani verba.*

CIrcumciſio non eſt aliquid, neque præputium: ſed fides, quæ per dilectionem operatur. Et hoc olim [o] in vobis, quia currebatis benè per opera fidei ex dilectione.

XXIX. *Item* Idem ad Hebræos, *c.* 6. [an. Chr. 60. *Romæ.*]

NOn eſt tam injuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, &c.

Gratian. „ Operis, quo omnia ſua fecerant communia; & hoc ex dilectione, & hoc ad gloriam Dei. Ecce triplex bonum, quaſi diceret, olim multa operati eſtis, pro quibus, ſi pœniteatis de malis, benefaciet vobis Deus. Romanos quoque, & Galatas, dum Apoſtolus redargueret, meritò fidei probat aſſecutos remiſſionem peccatorum, & ſanctificationem in Spiritu Sancto, & juſtitiam bonæ operationis; quæ omnia aut ſine Charitate numquam verè fuerunt in eis; aut veram Charitatem habuerunt: à qua poſteà lapſi ſunt, qui de operibus Legis gloriabantur. Item de quolibet adulto ait

XXX. Augustinus. [fortè c. an. 420. *in Africa.*]

[p] *Joan. 3.*
[q] *Luc. 16.*
[r] *Matth. 6.*

TOlle [p] charitatem: odium tenet. *Item.* §. 1. Omnis [q], qui non diligit, odit. *Item in Evangelio.* §. 2. Nemo [r] poteſt duobus dominis ſervire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum ſuſtinebit, alterúmque contemnet.

Gratian. „ Adam verò cùm in virili ætate à Domino creatus ſit, antequam à Diabolo tentaretur, dum de latere [f] ejus uxor formabatur, dum in exſtaſi raptus Angelicæ curiæ intereraт, dum evigilans futura Chriſti & Eccleſiæ Sacramenta vaticinabatur, aut charitatem aut odium habebat. Si autem odium habebat; non fuit Diabolus autor noſtri peccati. Item. Si ſine charitate à Deo creatus eſt; ejus ſimilitudinem in creatione ſui nequaquam accepit. Item. Si ſine charitate creatus eſt; juſtus, & innocens à Deo factus non eſt: creatura namque rationis capax & liberi arbitrii, juſtitiæ & innocentiæ ſine charitate particeps eſſe non poteſt. Colligitur ergo, quòd Adam antequam peccaret, charitatem habuit, ſine qua juſtus, & innocens eſſe non potuit. Unde

[f] *Gen. 2.*

XXXI. Augustinus in Geneſim ad literam, *lib.* 6. *c.* 24. [c. an. 405. *ibid.*]

QUomodo renovari dicimur, ſi non hoc recepimus, quod perdidit primus homo, in quo omnes moriuntur? Hoc planè recepimus: quia juſtitiam, ex qua in peccatum lapſus eſt. *& paulò pòſt, c.* 7. §. 1. Exſpoliantes [t] vos veterem hominem cum actibus ſuis, induite novum, qui renovatur in agnitionem Dei ſecundùm imaginem ejus, qui creavit eum. Hanc imaginem in ſpiritu mortis impreſſam perdidit Adam per peccatum. *& poſt pauca.* §. 2. Stola illa prima, [u] juſtitia eſt, unde lapſus eſt Adam.

[t] *Coloſſ. 3.*
[u] *Luc. 15.*

¶ CORR. ROM.] In hoc & in ſequenti Capitulo addita ſunt nonnulla ex originali, in quo tamen longè copioſiùs, & clariùs hæ ſententiæ exponuntur.

XXXII. IDEM AUGUSTINUS in homilia 11. [c. an. 410. *in Africa.*]

PRinceps [x] vitiorum omnium, dum vidit Adam ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitiâ ornatum, temperantiâ compoſitum, charitate circumdatum [y], primos parentes illis donis, ac tantis bonis exſpoliavit, inſuper & peremit. Namque cùm homini abſtuliſſet pudicitiam, continentiam, charitatem, immortalitatem; dominio ſuo eum obſtrinxit. *& paulò pòſt.* §. 1. Adam amiſſâ temperantiâ intemperans effectus eſt: perdita charitate malus inventus eſt.

[x] *In Concione ad Catechumenos, verbis hinc inde collectis.*
[y] *al.* ſplendidum.

XXXIII. *Item* AMBROSIUS *lib. 6. Epiſt.* 41. ad Sabinum. [c. an. 390. *Mediolani.*]

QUando Adam ſolus erat, non eſt prævaricatus: quia mens ejus adhærebat Deo.

XXXIV. *Item* IDEM ad eumdem, eodem libro, *Epiſt.* 42. [c. an. 390. *ibid.*]

PRimus homo erat opus Dei recens, confabulator aſſiduus, civis Sanctorum, complantatus [a] virtutibus.

¶ CORR. ROM. [a] *Complantatus.*] In vulgatis erat, *Angelorum complantatus*, quæ vox abeſt à multis manuſcriptis, & ab originali.

XXXV. IDEM in Hexameron, *lib. 6. c. 7.* [c. an. 389. *ibid.*]

ILla anima à Deo pingitur, quæ habet in ſe virtutum gratiam renitentem, ſplendorémque pietatis. Illa anima benè picta eſt, in qua elucet Divinæ operationis effigies. Illa anima benè picta eſt, in qua eſt ſplendor gloriæ, & Paternæ imago ſubſtantiæ. Secundùm hanc imaginem Adam ante peccatum [depictus [z] fuit:] ſed ubi lapſus eſt, depoſuit imaginem cæleſtis: ſumpſit terreſtris effigiem.

[z] *Abſunt ab orig.*

XXXVI. IDEM de fuga Seculi, *c.* 4. [an. 387. *ibid.*]

SImilem Dei eſſe, eſt habere juſtitiam, habere ſapientiam, & in virtute eſſe perfectum.

XXXVII. IDEM, libro ſecundo de Jacob, & vita Beata, *c.* 5. [c. an. 387. *ibid.*]

SApiens numquam inanis eſt, ſemper in ſe habens amictum prudentiæ; qui poteſt dicere [a], *juſtitiam induebam, & veſtiebam judicium:* ſicut dixit Job. Namque hæc mentis ſunt interna velamina: quæ nemo alius poteſt auferre, niſi cùm aliquem ſua culpa deſpoliat. Denique ſic deſpoliatus Adam nudus inventus eſt.

[a] *Job.* 29.

XXXVIII. IDEM in libro de Iſaac, & Anima, *c.* 5. [c. an. 387. *ibid.*]

SEd nec Adam primus [a] nudus erat; quando eum innocentia veſtiebat.

¶ CORR. ROM. [a] *Primus.*] In originali eſt, *primò.* Sed ob Gloſſam non eſt mutatum. Vox autem, *homo*, quæ in vulgatis ſequebatur, abeſt etiam à multis manuſcriptis.

XXXIX. IDEM in libro de Paradiſo, *c.* 13. c. an. 375. *ibid.*]

UT [b] *cognoverunt* [c], *quòd nudi eſſent.* Et antè quidem nudi erant: ſed non ſine Virtutum integumentis.

[b] Et. *orig.*
[c] *Gen.* 3.

GRATIAN. » OPPONITUR etiam illud, quod omnis clamat autoritas: ſi ſic permanſiſſet, ut erat ante peccatum; eſſet tranſlatus in gloriam, quam habituri ſunt Sancti: ſed nemo adultus ſine charitate intrat: Charitatem ergo habebat.

§. 1. Item opponitur de Moyſe, cujus fidem Apoſtolus in Epiſtola ſua ad Hebræos [d] commendans, dignis præconiis ejus merita prædicavit: dum ſe negavit eſſe filium filiæ Pharaonis [e], malens affligi cum fratribus, quàm perfrui jucunditate temporalis palatii: dum fratri compatiens, Ægyptium ſabulo obruit: dum veritus animoſitatem Regis, Ægyptum reliquit: dum Divino vallatus auxilio, Regis furorem contempſit; atque in virtute ſignorum populum de Ægypto eduxit. Quæ omnia quibus laudibus ſunt efferenda, ſi tunc Charitas in eo non erat, cùm non habeat [f] aliquid viriditatis in ſe ramus boni operis, niſi procedat ex radice Charitatis? Quomodo autem Charitatem non habebat, cui Dominus [g] facie ad faciem loquebatur; ſicut homo ſolet loqui cum amico ſuo? Quomodo Charitatem non habebat, qui pro populo ſupplicans dicebat [h]: *aut dimitte eis noxam hanc, aut me dele de libro tuo?* An non Proximum diligebat, qui pro populo [i] ſe objiciens, illum ab interitu liberavit? An non diligebat Deum, qui pro eo in vituli cultores [k] deſæviens, ipſius vituli caput in pulverem comminuit; atque ut in ſeceſſum projiceretur, aquâ miſtum Iſraëlitis bibendum dedit, nonnullos ex ejus cultoribus gladio feriri præcipiens, ut populum, cujus erat interitus major futurus, reconciliaret Deo? An non charitatem habebat, de cujus ſpiritu Dominus [l] accepit, & ſuper ſeptuaginta Seniores Iſraël præpoſuit? Qui tamen ad aquas contradictionis de Dei potentia, ſive de ejus benignitate dubitans, cùm cetera certâ fide promiſiſſet, producturus aquam de petra, diffidenter excrepuit dicens [m]: *Numquid de petra hac potero vobis educere aquam?* Quod nulli leve videatur, cùm in pœnam delicti ejus, ſibi, & Aaron à Domino dictum ſit: *Quia non exaudiſtis vocem meam, ut glorificetis me coram filiis Iſraël, non introducetis populum hunc in terram, quam dedi eis.* §. 2. An charitatem non habebat Aaron, quando fratri [n] coadjutor datus eſt, ut eſſet os ejus ad populum, ut per eum ſigna fierent in Ægypto? Qui tamen in cultura [o] vituli poſteà conſenſum populo adhibuit. An charitatem non habebat, quando ex omni multitudine filiorum Iſraël [p] ſolus à Domino electus eſt, ut pontificatu ante eum fungeretur? Si charitatem non habebat, bonus non erat: Si autem bonus non erat, cur præ ceteris à Domino in Pontificem electus eſt? An charitatem non habebat, quando pro populo cum thuribulo incendio ſe oppoſuit, & iram Dei placavit? Et tamen, ut præmiſſum eſt, ad aquas contradictionis iram Domini adversùm ſe poſteà provocavit.

§. 3. Numquid etiam David [q] charitatem non habuit, ſuper quem Spiritus Domini à die unctionis directus eſt? An fortè dicetur eſſe directus ſuper eum, ut ex tunc gratiam prophetandi haberet, non ut ex eo gratiam Divinæ dilectionis acciperet? Quod abſurdum planè videtur de eo ſentire, de quo Dominus ait [r]: *Inveni hominem ſecundùm cor meum.* Quomodo etiam charitatem non habebat, qui quærenti animam [ſ] ſuam pepercit? qui oram chlamydis ejus præſcidit, poſteà cor ſuum graviter percuſſit clamans: *Quem perſequeris Rex Iſraël, canem mortuum, & culicem unum?* Quomodo charitatem non habebat, qui mortem [t] inimici ſui tam graviſſimè tulit? Quomodo charitatem non habebat, qui aquam de ciſterna Bethleem ſuorum periculo ſibi oblatam non bibit; ſed coram Domino libavit? Quomodo charitatem non habebat, qui irriſus [u] à Michol filia Saül, eò quòd ante Arcam Domini citharam, & pſalterium percutiens ſaltaſſet, ait: *Ludam, & vilior fiam in oculis meis.* Si charitatem non habebat, quâ conſcientiâ ſecurus imprecabatur ſibi ipſi dicens [x]: *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis?* Si charitatem non habebat, qua temeritate juſtè ſe judicari rogabat, dicens [y]: *Judica me Deus ſecundùm juſtitiam meam, & ſecundum innocentiam meam ſuper me?* Idem [z]: *Judica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum?* Et tamen poſt tot, & innumera alia Divinæ & ſupernæ dilectionis indicia, quàm graviter deliquerit, nullus ignorat, qui Bethſabeæ [a] adulterium, & Uriæ homicidium audivit. Cujus pœnitentiam ſi ſine charitate Domino obtulit, veram cordis contritionem non habuit. Quomodo ergo ſacrificium cordis contriti, & ſpiritûs contribulati Domino promittere audebat, dicens [b]? *Si voluiſſes ſacrificium, dediſſem utique: holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus, &c.* Denique cùm falſæ pœnitentiæ nulla à Deo promittatur remiſſio, quomodo à Propheta audire meruit [c], *Dimiſſum eſt tibi peccatum tuum*, ſi veram cordis contritionem non habuit? Evidenter itaque apparet eum tunc charitatem habuiſſe, & ex charitate ſacrificium cordis contriti, & ſpiritûs contribulati Domino obtuliſſe: alioqui temerariè poſtulaſſet [d], *Averte faciem tuam à peccatis meis*, & cetera, quæ in eodem Pſalmo continentur; niſi odium mali, & dilectio boni ad humilitatem pœnitentiæ illum provocaſſet. De quo etiam Sanctus Ambroſius in libro de Iſaac, & Anima, c. 3. ſcribit dicens [e]: [Fugerat ſanctus David odia Saül Regis, non relinquens terras, ſed declinans contagia Regis immitis, & ſuperbi: quia mens ejus adhærebat Deo, cui [f] ſine charitate nullus adultus adhærere poteſt. Et tamen, quàm graviter in populi dinumeratione [g] poſteà deliquerit, ipſius delicti pœna indicavit. §. 4. Item ſecundùm hanc ſententiam, qui criminaliter deliquerit, veram peccatorum remiſſionem in Baptiſmo conſecutus non eſt, ſive in annis infantiæ, ſive adultus ad Baptiſmum acceſſit: quia Dei amorem non habuit, ſine quo nemo umquam invenit gratiam: atque ita ſecundùm hæreſim Joviniani ſi verè ex aqua, & Spiritu Sancto quis renatus fuerit, ulteriùs criminaliter peccare non poteſt: vel ſi criminaliter peccat, aquâ tantùm, non ſpiritu probatur eſſe renatus. Cui ſententiæ illud Epiſtolæ Joannis conſentire videtur [h]: *Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit; quoniam ſemen ipſius manet in eo: & non poteſt peccare, quia ex Deo natus eſt. In hoc enim manifeſti ſunt filii Dei, & filii Diaboli.* Et in fine Epiſtolæ: *Omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat: ſed generatio Dei conſervat eum, & malignus non tangit eum.* Verùm hæc autoritas Apoſtoli, quantùm illi ſententiæ faveat, atque illa ſecta erroris quantùm veritati ſit adverſa, oſtendit ſcribens

[d] *Heb.* 11. [e] *Exod.* 2. [f] B. Greg. *homilià* 27. [g] *Exod.* 33. [h] *Exod.* 32. [i] *Num.* 16. [k] *Exod.* 32. [l] *Num.* 11. [m] *Num.* 20. [n] *Exod.* 4. [o] *Exod.* 32. [p] *Num.* 16. [q] 1. *Reg.* 16. [r] *Act.* 13. [ſ] 1. *Reg.* 24. [t] 2. *Reg.* 1. [u] 2. *Reg.* 6. [x] *Pſal.* 7. [y] *Pſal.* 35. [z] *Pſal.* 25. [a] 2. *Reg.* 11. [b] *Pſal.* 50. [c] 2. *Reg.* 12. [d] *Pſal.* 50. [e] *Mutatis verbis, ſed incolumi ſententia.* [f] *Sent.* 3. *diſt.* 30. [g] 2. *Reg.* 24. *&* 1. *Paralip.* 21.

XL. HIERONYMUS contra Jovinianum, *lib. 2. in princ.* [an. 390. *in Palæſtina.*]

SI enim, inquit [i], omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat, & à Diabolo tentari non poteſt; quomodo præcipit, ut caveant, ne tententur? dicens [k]: *Filioli cuſtodite vos à ſimulachris:* & in eadem rursùs Epiſtola [l]: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus; ipſi nos ſeducimus, & veri-*

[i] *Omiſſis aliquot verbis.*
[k] 1. *Joan.* 5.
[l] 1. *Joan.* 1.

tas in nobis non eſt. Si confiteamur peccata noſtra; fidelis, & juſtus eſt, ut remittat nobis peccata noſtra, & mundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, quia non peccavimus; mendacem facimus eum, & verbum ejus non eſt in nobis. Exiſtimo, quòd Joannes baptizatus ad baptizatos ſcripſerit, & quòd omne peccatum à Diabolo ſit. Ille peccatorem ſe confitetur, & ſperat remiſſionem, poſt Baptiſma, peccatorum. Et Jovinianus meus dicit: [Ne tangas me, quoniam mundus ſum.] Quid ergo? Contraria ſibi Apoſtolus loquitur? minimè. In eodem quippe loco, cur hoc dixerit, ſtatim ediſſerit [m]: *Filioli mei hæc ſcribo vobis, ut non peccetis: ſed & ſi quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem, Jeſum Chriſtum juſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius Mundi. Et in hoc ſcimus, quòd cognovimus eum, ſi mandata ejus obſervemus. Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt, & in eo veritas non eſt. Qui autem ſervat verbum ejus, verè in hoc Charitas Dei perfecta eſt. In hoc ſcimus, quoniam in ipſo ſumus. Qui dicit ſe in ipſo manere; debet, ſicut ille ambulavit, & ipſe ambulare.* Propterea, inquit, ſcribo vobis filioli mei, omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat, ut non peccetis: & tamdiu ſciatis vos in generatione Domini permanere, quamdiu non peccaveritis: immò, qui in generatione Domini perſeverant, peccare non poſſunt. Quæ enim communicatio [n] luci, & tenebris? Chriſto, & Belial? Quomodo dies, & nox miſceri non quærunt: ſic nec juſtitia, & iniquitas; peccatum, & bona opera; Chriſtus, & Antichriſtus. Si ſuſceperimus Chriſtum in hoſpitio noſtri pectoris, illicò fugamus Diabolum. Si peccaverimus, & per peccati januam ingreſſus fuerit Diabolus; protinùs Chriſtus recedit: unde & David poſt peccatum [o]: *Redde mihi*, ait, *lætitiam ſalutaris tui*; ſcilicet, quam peccando amiſerat. *Qui dicit* [p] *ſe noſſe Deum, & mandata ejus non cuſtodit; mendax eſt, & in eo veritas non eſt.* Chriſtus veritas appellatur: *Ego ſum*, inquit [q], *via, & veritas*, [& [r] *vita.*] Fruſtrà nobis in eo plaudimus, cujus mandata non facimus. *Scienti bonum* [ſ], *& non facienti illud, peccatum eſt. Quomodo corpus* [t] *ſine ſpiritu mortuum: ſic & fides ſine operibus mortua eſt.* Nec grande putemus unum Deum noſſe, cùm & Dæmones credant, & contremiſcant. *Qui dicit* [u] *ſe in ipſo manere, debet, ſicut ille ambulavit, & ipſe ambulare.* §. 1. Eligat adverſarius è duobus, quod vult: optionem enim damus: manet in Chriſto, an non manet? Si manet, ita ergo ambulet, ut Chriſtus. Si autem temerarium eſt ſimilitudinem virtutum Domini polliceri; non manet in Chriſto; quia non ingreditur, ut Chriſtus. Ille peccatum [x] non fecit, neque inventus eſt dolus in ore ejus: qui cùm malediceretur, non remaledixit, & tamquam agnus coram tondente, ſic non aperuit os ſuum: ad quem venit [y] Princeps Mundi iſtius, & invenit in eo nihil: qui cùm peccatum [z] non feciſſet, pro nobis peccatum eum fecit Deus. Nos autem juxta Epiſtolam Jacobi [a] multa peccamus omnes: & nemo mundus à peccatis, nec infans [b], ſi unius quidem diei fuerit vita ejus. Quis enim gloriabitur caſtum [c] ſe habere cor? aut quis confidet mundum [d] ſe eſſe à peccatis? tenemúrque rei [e] in ſimilitudinem prævaricationis Adæ. Unde & David [f]: *Ecce*, ait, *in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis concepit me mater mea.* Et Beatus Job [g]: *Si fuero juſtus, os meum impia loquetur: & ſi ſine crimine, pravus inveniar: & ſi purificatus in nive, & lotus mundis manibus, ſatis me ſorde tinxiſti, & execratum eſt me veſtimentum meum.* Verùm, ne penitùs deſperemus, arbitrantes nos poſt peccata Baptiſmi non poſſe ſalvari, ſtatim hoc ipſum temperat [h]. *Et ſi quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem, Jeſum Chriſtum juſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius Mundi.* Hoc ad credentes poſt Baptiſma loquitur: & Advocatum pro delictis eorum Dominum pollicetur. Nec dicit ſi quid peccaveritis, Advocatum habetis apud Patrem, Chriſtum; & ipſe eſt propitiatio pro peccatis veſtris; ne eos diceres non plena fide Baptiſma conſecutos: ſed, *Advocatum*, inquit, *habemus apud Patrem, Jeſum Chriſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris:* & non ſolùm pro Joannis, illorúmque peccatis, ſed etiam, *pro totius Mundi.* In toto autem Mundo & Apoſtoli ſunt, omnéſque credentes. Ex quibus liquidò comprobatur poſt Baptiſma poſſe peccari. Fruſtrà enim habemus Advocatum Jeſum Chriſtum, ſi peccari non poteſt. Petrus Apoſtolus, ad quem dictum fuerat [i]: *Qui lotus eſt, non neceſſe habet, ut iterùm lavet:* & [k], *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:* ab ancilla perterritus negat. Et ipſe Dominus [l]: *Simon, Simon, ecce*, inquit, *Satanas poſtulavit vos, ut cribraret ſicut triticum: ego autem rogavi pro te, ne deficeret fides tua.* & infrà. §. 2. Si non peccamus poſt Baptiſma, cur nobis poſcimus peccata dimitti, quæ in Baptiſmate jam ſunt dimiſſa? Quid oramus, ne intremus [m] in tentationem, & ut liberemur à malo, ſi Diabolus tentare non poteſt jam baptizatos? Aliud autem eſt, ſi ad Catechumenos hæc oratio pertinet, & non convenit Fidelibus, & Chriſtianis. Paulus [n] electionis vas caſtigat corpus ſuum, & in ſervitutem redigit, ne aliis prædicans, ipſe reprobus inveniatur. *& infrà.* §. 3. Ad Hebræos quoque ſcribens ait [o]: *Impoſſibile eſt enim eos, qui ſemel ſunt illuminati, & guſtaverunt donum Cæleſte, & participes facti ſunt Spiritûs Sancti, guſtaverúntque nihilominus bonum Dei verbum, virtutéſque ſeculi futuri, & prolapſi ſunt, renovari iterùm ad pœnitentiam, rurſus crucifigentes ſibimetipſis filium Dei, & oſtentui habentes.*

[m] 1. Joan. 2.
[n] 2. Cor. 6.
[o] Pſal. 50.
[p] 1. Joan. 2.
[q] Joan. 14.
[r] Abſunt à B. Hieronymo.
[ſ] Jac. 4.
[t] Jac. 2.
[u] Joan. ibid. 4. Pars.
[x] 1. Pet. 2.
[y] Joan. 14.
[z] 2. Cor. 5.
[a] Jac. 5.
[b] Abeſt ab orig.
[c] Job. 14. ex LXX.
[d] Prov. 20.
[e] Rom. 5.
[f] Pſal. 50.
[g] Job. 9. ex LXX. quibuſdam omiſſis.
[h] Joan. ibid.
[i] Joan. 13.
[k] Matth. 16.
[l] Luc. 22.
[m] Matth. 6.
[n] 1. Cor. 9.
[o] Heb. 6.

Certè eos, qui illuminati ſunt, & guſtaverunt Dei donum Cæleſte, & participes facti ſunt Spiritûs Sancti, guſtaverúntque bonum Dei verbum, negare non poſſumus Baptizatos. Si autem Baptizati peccare non poſſunt, quomodo nunc Apoſtolus dicit: *Et prolapſi ſunt?* Verùm ne Montanus [p], & Novatus hìc rideant, qui contendunt non poſſe renovari per pœnitentiam eos, qui crucifixerunt ſibimet filium Dei, & oſtentui habuerunt; conſequenter hunc errorem ſolvit, & ait: *Confidimus autem de vobis, dilectiſſimi, meliora, & viciniora ſalutis, tametſi ita loquimur. Non enim injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtraſtis Sanctis ſuis, & nunc miniſtratis.* Et reverà grandis injuſtitia Dei, ſi tantùm peccata puniret, & bona opera non ſuſciperet. Ita locutus ſum, inquit Apoſtolus, ut vos à peccatis retraherem, & deſperationis metu facerem cautiores. Ceterùm confido de vobis, dilectiſſimi, meliora, & viciniora ſalutis. Neque enim juſtitiæ Dei eſt, ut obliviſcatur bonorum operum, & miniſterii, quod propter nomen ejus exhibuiſtis, & exhibetis in Sanctos, & tantùm meminerit peccatorum. *& paulò pòſt.* §. 4. Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia neceſſitate trahimur: alioquin, ubi neceſſitas eſt, nec damnatio, nec corona eſt. Sicut in bonis operibus perfector eſt Deus: *non eſt enim* [q] *volentis, neque currentis, ſed miſerentis, & adjuvantis Dei, ut pervenire valeamus ad calcem:* ſic in malis, atque peccatis ſemina noſtra ſunt incentiva, & perfectio Diaboli. Cùm viderit nos ſuper fundamentum Chriſti [r] ædificare fœnum, ligna, ſtipulam; tunc ſupponit incendium. Ædificemus ergo aurum, argentum, lapides pretioſos: & tentare non audebit. Quamquam & in hoc non ſit certa, & ſecura poſſeſſio. Sedet quippe leo [ſ] in inſidiis, & in occultis, ut interficiat innocentem: & vaſa figuli [t] probat fornax, homines autem juſtos tentatio tribulationis. Et in alio loco ſcribitur [u]: *Fili accedens ad ſervitutem Dei, præpara te ad tentationem.* Rursùs idem Jacobus loquitur [x]: *Eſtote factores verbi, & non auditores tantùm. Si quis auditor eſt verbi, & non factor; iſte ſimilis eſt viro, qui conſiderat vultum nativitatis ſuæ in ſpeculo: conſideravit illum, & ſtatim recedens, oblitus eſt qualis ſit.* Fruſtrà monuit, ut jungerent opera fidei, ſi poſt Baptiſma peccare non poterant. *Qui totam Legem*, inquit [y], *ſervaverit, & peccaverit in uno; factus eſt omnium reus.* Quis noſtrûm [z] abſque peccato? conclusit Deus [a] omnia ſub delicto, ut omnibus miſereatur. Petrus quoque [b]: *Novit*, inquit, *Dominus pios de tentatione eruere.* Et de falſis Doctoribus [c]: *Hi ſunt fontes ſine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reſervatur. Superbiâ* [d] *enim vanitatis loquentes pelliciunt in deſideriis carnis luxuriæ eos, qui paululùm effugerant, & ad errorem reverſi ſunt.* Nonne tibi videtur pinxiſſe ſermo Apoſtolicus novam imperitiæ factionem. Aperiunt enim quaſi fontes ſcientiæ, qui cùm aquam non habeant doctrinarum, promittunt imbrem, velut nubes Propheticæ, ad quas perveniat veritas Dei, & turbinibus exagitantur Dæmonum, atque vitiorum. Loquuntur grandia, & totus eorum ſermo ſuperbia eſt (immundus eſt [e] autem apud Deum omnis, qui exaltat cor ſuum:) ut qui paululùm refugerant à peccatis, ad ſuum revertantur errorem, & ſuadent in luxuria ciborum, carníſque, delicias. Quis enim non libenter audiat: Manducemus [f], & bibamus, & in æternum regnabimus? Sapientes, & prudentes, pravos vocant: eos verò, qui dulces ſunt in ſermonibus, plùs audiunt. Joannes Apoſtolus, immò in Joanne Salvator ſcribens Angelo Epheſi Eccleſiæ [g]: *Scio*, inquit, *opera tua, & laborem, patientiam tuam, &c. & quia ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti: ſed habeo adversùm te, quòd charitatem tuam primam reliquiſti. Memor eſto, unde cecideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem; veniam tibi, & movebo condelabrum tuum de loco, niſi pœnitentiam egeris.* Similiter & ceteras Eccleſias, Smyrnam, Pergamum, Thyatiram, Sardis, Philadelphiam, Laodiciam, ad pœnitentiam provocat: & niſi revertantur ad opera priſtina, comminatur: & in Sardis paucos habere ſe dicit, qui non coinquinaverunt veſtimenta ſua, & ambulaturi ſunt cum eo in albis, quia digni ſunt. Cui autem dicit [h]: *Memento unde cecideris.* &: *Ecce miſſurus eſt Diabolus ex vobis in carcerem, ut tentemini.* &: *Scio, ubi habitas, ubi ſedes eſt Satanæ.* &: *In mente habe, qualiter acceperis, & audieris.* &: *Serva, & pœnitentiam age.* & reliqua? utique ei dicit, qui credidit, & baptizatus eſt, & ſtans quondam, corruit per delictum. §. 5. Pauliſper de veteri Teſtamento exempla diſtuleram, quia ſolent, ubicumque contra eos facit, dicere [i]: *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem.* Ceterùm quis ignorat [k] ſub alia [l] diſpenſatione Dei omnes retrò Sanctos ejuſdem fuiſſe meriti, cujus nunc Chriſtiani ſunt? Quomodo antè Abraham [m] placuit in conjugio; ſic nunc Virgines plácent in perpetua caſtitate. Servivit [n] ille Legi, & tempori ſuo: ſerviamus & nos Evangelio, & tempori noſtro, in quos fines ſeculorum decurrerunt. David electus ſecundùm cor Domini, qui omnes ejus fecerat voluntates, & qui in quodam Pſalmo dixerat [o]: *Judica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum, & in Domino ſperans*

[p] De Montani ſectatoribus vide eumdem in Epiſt. ad Marcellam.
[q] Rom. 9.
[r] 1. Cor. 3.
[ſ] Pſ. 9.
[t] Eccli. 28.
[u] Eccli. 2.
[x] Jac. 1.
[y] Jac. 2.
[z] Joan. 8.
[a] Rom. 11.
[b] 2. Pet. 2.
[c] Pet. ibid.
[d] al. Superba. orig.
[e] Eſa. 22.
[f] 1. Cor. 15.
[g] Apoc. 2.
[h] Apoc. 3.
[i] Matth. 11.
[k] Sup. XXXII. q. 4. quis ignorat.
[l] al. altera.
[m] Rom. 4.
[n] 1. Cor. 10.
[o] Pſ. 25.

non infirmabòr. Proba me Domine, & tenta me: ure renes meos, & cor meum; poſteà tentatur à Diabolo, & poſt peccatum pœnitens loquitur [p]: *Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam.* Magnum peccatum magnâ deleri vult miſericordiâ. Salomon [q] amabilis Domini, & cui bis Deus fuerat revelatus; quia amator mulierum fuit, à Dei amore diſceſſit: Manaſſem impiiſſimum Regem poſt captivitatem Babylonicam in priſtinam dignitatem Liber dierum [r] reſtitutum refert. Et Joſias vir Sanctus in campo Mageddo ab Ægyptio Rege confoditur. Jeſus [ſ] quoque filius Joſedech Sacerdos magnus, quamquam in typo præceſſerit Salvatoris, qui noſtra peccata portavit, & alienigenam ſibi ex Gentibus Eccleſiam copulavit; tamen ſecundùm literam poſt Sacerdotium [t] ſordidatus inducitur, & ſtat Diabolus [u] à dextris ejus: & candida illi veſtimenta deinceps redduntur. Superfluum eſt de Moyſe, & Aaron ſcribere, quòd ad aquam [x] contradictionis offenderint Deum, & terram repromiſſionis non intraverint: cùm Beatus Job Angelos quoque, & omnem creaturam peccare poſſe commemoret, dicens [y]: *Quid enim? Numquid homo coram Deo mundus eſt? aut in operibus ſuis ſine macula vir?* ſi contra ſervos ſuos non credit, & adversùm Angelos ſuos pravum quid reperit; quantò magis habitantes in domibus luteis: de quibus & nos ex eodem luto ſumus. Tentatio eſt [z] vita hominis ſuper terram. Et cecidit Lucifer [a], qui mittebat ad univerſas Nationes: & ille, qui in Paradiſo deliciarum inter duodecim nutritus eſt lapides, vulneratus à morte [b] Domini, ad Inferna deſcendit. Unde & Salvator in Evangelio [c]: *Videbam*, inquit, *Satanam, quaſi fulgur de Cælo* [d] *cadentem.* Si altiſſima illa ſublimitas cecidit, quis cadere non poſſit? Si in Cælo ruinæ, quantò magis in terra? Et tamen cùm ceciderit Lucifer, immò poſt caſum coluber antiquus; virtus ejus [e] in lumbis ejus, & poteſtas ejus ſuper umbilicum ventris. Obumbrantur in eo arbores magnæ, & dormit juxta juncum, & calamum, & caricem. Ipſe eſt Rex omnium, quæ in aquis ſunt, ubi ſcilicet voluptas, & luxuria, & propago, & irritatio nuptiarum. *& infrà.* §. 6. Tranſivimus [f] ad ſecundam partitionem, in qua negat eos, qui tota fide Baptiſma conſecuti ſunt, deinde poſſe peccare, & docuimus, quòd excepto Deo, omnis Creatura ſub vitio ſit: non quòd univerſi peccaverint, ſed quòd peccare poſſint, & ſimilium ruina, ſtantium metus ſit.

[p] *Pſal.* 50. [q] 2. *Reg.* 12. [r] 2. *Paral.* 33. [ſ] Suprà, *diſt.* 50. *Jeſus.* [t] *Zach.* 3. [u] *Pſal.* 108. [x] *Num.* 20. [y] *Job.* 15. & 4. [z] *Job.* 7. [a] *Eſa.* 14. [b] *al.* monte. [c] *Luc.* 10. [d] *Eſa.* 14. *Ezech.* 28. [e] *Job.* 40. [f] *Prope finem ſecundi libri.*

¶ CORR. ROM.] Ut ea, quæ ad initium hujus longi Capitis ſpectant, meliùs intelligantur, neceſſe eſt antecedentia apud B. Hieronymum legere: in quibus objectio ex verbis Sancti Joannis deducta exprimitur. Omninóque in toto hoc Capite ſæpè ad originale recurrendum eſt, quamquam ex eo multa ſunt emendata, & nonnulla, quæ magis neceſſaria videbantur, additâ.

GRATIAN. „ EVIDENTER itaque ex præmiſſis apparet, nonnullos Charitatem habere, quam poſteà criminaliter delinquendo amittunt. Quòd ſi quis contendat non de virtute, ſed de virtutis opere debere intelligi; deliberet, quid reſpondeat de innocentia Adæ, de juſtitia Moyſi, David, & ceterorum, qui plena fide ad Baptiſma accedentes, licèt poſteà prolapſuri ſunt, tamen Cæleſtia dona deguſtant, & Spiritûs Sancti fiunt participes, ut non ſolùm ante humanos, verùm etiam ante Dei oculos ex aqua, & Spiritu Sancto inveniantur renati: qui ſi charitatem Dei non haberent, aquâ tantùm regenerarentur, non Spiritu. Opera enim, ſeu Sacramentorum participatio, niſi ex Charitate procedant, apud Deum nec juſtitiam, nec innocentiam præſtant. Si enim (inquit Apoſtolus [g]) habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, & ſi diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam, Charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt.

„ §. 1. Sed quia de Prædeſtinatis ad vitam à nonnullis conceditur, quòd Charitatem amittant, & amiſſam recuperent, de Reprobis etiam videndum eſt, an ipſi Charitatem habeant, quâ amiſſâ poſteà damnentur. De his ita ſcribit

[g] 1. *Cor.* 13.

XLI. AUGUSTINUS in lib. de Correptione & Gratia, *c.* 9. [c. an. 427. *in Africa.*]

APoſtolus ſciens nonnullos diligere Deum, & in eo bono uſque in finem non permanere; mox addidit [h]: *His, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt, &c.* Idem, *in eodem libro, c.* 6. §. 1. An adhuc & iſte nolens corripi, poterit dicere. Quid ego feci, qui non accepi α? quem conſtat accepiſſe, & ſuâ culpâ, quod acceperat, amiſiſſe. Poſſum, inquit, poſſum omnino, quando me arguis [i] quòd ex bona vita in malam mea voluntate relapſus ſum, dicere adhuc; quid ego feci, qui non accepi? Accepi enim fidem, quæ per dilectionem operatur; ſed in illa uſque in finem perſeverantiam non accepi. *In eodem c.* 9.

§. 2. In bono [k] illos volebat proculdubio permanere: erant utique in bono, ſed in eo non permanſerunt. *In eodem c.* 13. §. 3. Propter hujus utilitatem ſecreti, credendum eſt quoſdam de filiis perditionis, non accepto dono perſeverandi uſque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & aliquandiu fideliter & juſtè vivere, & poſteà cadere, &c.

[h] *Rom.* 8. [i] *al.* arguit. *orig.* [k] Infrà, *diſt.* 4. *ex bono.* §. *cùm ergo.*

¶ CORR. ROM. α *Qui non accepi.*] Reſtitutus eſt hic locus ex originali: nam anteà valdè erat depravatus. Ac tamen, quoniam hæ ſententiæ valdè mutilatæ referuntur, operæpretium fuerit ad fontem adire.

GRATIAN. “ MULTA ſimilia de Reprobis in Evangelio etiam [l]: *Qui perſeveraverit uſque in finem, &c.* In eodem: [Iterùm [m] homo iſte incipit, &c.]

[l] *Matth.* 10. [m] *Hæc non ſunt inventa.*

XLII. IDEM AUGUSTINUS in eodem libro de Corrept. & Gratia, *c.* 8. [c. an. 427. *ibid.*]

MIrandum eſt [n], quare Deus quibuſdam filiis perditionis det fidem operantem per dilectionem; nec det in ea perſeverantiam.

[n] *Summatim collecta ſententia.*

GRATIAN. “ ITEM illud Evangelii [o]: *Non qui cœperit, ſed qui perſeveraverit uſque in finem; hic ſalvus erit.*

[o] *Matth.* 10.

XLIII. *Item* GREGORIUS lib. 8. Moral. *c.* 35 [p]. [an. 390. *Romæ.*]

MUlti benè incipiunt, qui in malo vitam finiunt.

[p] Potiùs Gloſſa ord. 2. *Paralip. c.* 9. *in extremo.*

GRATIAN. “ NON autem benè incipit, qui numquam ex Charitate operatur. Quòd ſi ex Charitate aliquando aliquid agit; & Charitatem aliquando in ipſo neceſſe eſt eſſe. §. 1. Illud autem Gregorii [q] [qui ſeduci quandoque non reverſuri poſſunt, &c.] non de omnibus generaliter Reprobis, ſed de hypocritis ſpecialiter intelligendum eſt. Quod ex verbis ejuſdem evidenter datur intelligi. Cùm enim quæſtionem propoſuiſſet, cur miſericors Deus iſta fieri permittat, ut Leviathan ſeu nunc per ſuggeſtiones callidas, ſive tunc per damnatum illum, quem replet, hominem; vel Solis [r] ſibi radios, id eſt, Doctos quoſque, Sapientéſque ſubjiciat, vel aurum, hoc eſt, viros Sanctitatis claritate fulgentes, quaſi lutum ſibi, vitiis coinquinando, ſubſternat; mox in ejuſdem quæſtionis ſolutione ſuppoſuit, dicens

5. *Pars.* [q] Infrà *c. prox.* [r] *Job.* 41.

XLIV. IDEM GREGORIUS lib. 34. Moral. *c.* 9. & 10 [ſ]. [an. 390. *Romæ.*]

CItiùs ad hoc reſpondemus: quia aurum, quod pravis ejus perſuaſionibus, quaſi lutum ſterni potuerit; aurum ante Dei oculos numquam fuit. Qui enim ſeduci [t] quandoque non reverſuri poſſunt, quaſi habitam ſanctitatem ante oculos hominum videntur amittere: ſed eam ante oculos Dei numquam habuerunt. Sæpè namque homo multis occultè peccatis involvitur, & in una aliqua virtute magnus videtur: quæ ipſa quoque virtus inaneſcens deficit: quia dum innoteſcit hominibus; proculdubio laudatur, ejúſque laus inhianter appetitur: unde fit, ut & ipſa virtus ante Dei oculos virtus non ſit: dum abſcondit, quod diſplicet; prodit, quod placet. Quæ itaque eſſe merita apud Deum poſſunt, quando & mala occulta ſunt, & bona publica? Plerumque enim, ſicut diximus, latet ſuperbia, & caſtitas innoteſcit. Atque ideò oſtenſa diu Charitas circa vitæ finem perditur: quia cooperta ſuperbia uſque ad finem incorrecta retinetur. Alius eleëmoſynis vacat: propria diſtribuit: ſed tamen multis injuſtitiis ſervit; vel fortaſſe linguam in detractionibus [u] exercet: & fit plerumque, ut is, qui miſericors fuerat, juxta vitæ ſuæ terminum rapacitatis, & crudelitatis ſtimulis inardeſcat. Quod valdè juſto judicio agitur, ut perdat ante homines, unde hominibus placuit; qui hoc, unde Deo diſplicuit, corrigere numquam curavit. Alius patientiæ ſtudet: ſed dum invidere aliis, & ſervare in corde malitiam non cavet; fit quandoque impatiens; quia diu latuit dolens. Hi itaque & per aliquid, aurum ſunt; & per aliquid, lutum ſunt. Atque hoc aurum, quaſi lutum, ſternitur; quando occultis peccatis exigentibus, etiam virtus, quæ publicè claruerat, diſſipatur.

§. 1. Sed operæpretium credimus, ſi in his virtutem ſuperni ordinis ſubtiliùs perpendamus. Sæpè enim [x] omnipotens Deus occulta quorumdam mala diu [y] tolerat, ut aperta eorum bona Electorum ſuorum uſibus profutura diſpenſet. Nam nonnulli Mundum nequaquam funditùs deſerentes, non perſeveraturi anguſtum iter arripiunt: ſed ad quærendam anguſtam viam exemplo ſuo eos, qui perſeveraturi ſunt, accendunt. Unde plerumque contingit, ut ipſum hoc, quod benè videntur vivere, non ſibi, ſed ſolis potiùs Electis vivant: dum exemplis ſuis ad benè vivendi ſtudia perſeveraturos alios non perſeveraturi provocant. Sæpè enim quoſdam videmus viam ingredi, ad locum propoſitum feſtinare, quos alii, quia euntes conſpiciunt, ſequuntur, eumdémque locum pariter petunt: ſed fit plerumque, ut irruente aliquo implicationis articulo poſt ſe redeant, qui præibant; & hi ad locum perveniant, qui ſequebantur. Ita nimirum ſunt, qui non perſeveraturi, viam ſanctitatis arripiunt. Idcircò enim virtutis iter non perventuri inchoant, ut eis, qui perventuri ſunt, viam, quâ gradiantur, oſtendant: quorum etiam caſus utilitate non modicâ Electorum provectibus [z] ſervit: quia illorum lapſum dum conſpiciunt; de ſuo ſtatu contremiſcunt: & ruina, quæ illos damnat, iſtos humiliat. Diſcunt enim in ſuperni Adjutoris protectione confidere, dum pleroſque conſpiciunt de ſuis viribus præſumentes [a] cecidiſſe. Quando ergo benè agere videntur Reprobi, quaſi planum iter Electis ſequentibus monſtrant. Quando verò in lapſum nequitiæ corruunt, Electis poſt ſe pergentibus, quaſi cavendam ſuperbiæ foveam oſtendunt.

[ſ] *Lib.* 34. *Moral. c.* 9. & 10. *ad c.* 41. *Job.* [t] Suprà *in verbis Gratiani.* [u] *al.* detractationibus. *orig.* [x] *Cap.* 10. [y] *Abeſt ab orig.* [z] *al.* profectibus. [a] *Abeſt ab orig.*

GRATIAN. “ QUÒD verò Reprobi negantur comedere panem, qui de

Cælo deſcendit, vel bibere aquam [b] vivam; non ſic accipiendum eſt, ut à Charitate penitùs credantur alieni; ſed ut in Charitate radicem figere non intelligantur. Aliud eſt enim bibere, vel manducare; atque aliud deguſtare. Unde in Evangelio de Chriſto legitur [c]: *Et cum guſtaſſet, noluit bibere.* Bibit ergo aquam vivam, & manducat panem, qui de Cælo deſcendit, qui in Charitate radicem figit: deguſtat, qui eâ aliquatenus communicat, à qua poſteà delinquendo recedit. De quibus Apoſtolus dicit [d]: *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt, & guſtaverunt donum Cæleſte, & poſt hæc omnia prolapſi ſunt, rurſùs renovari ad pœnitentiam.* §. 1. Hinc etiam Diabolus [e] in veritate ſtetiſſe, non in ea creatus eſſe negatur. Fuit enim in veritate conditus: ſed dum de ſe ſuperbiendo præſumpſit, alienus ab ea factus eſt. In veritate autem quomodo eſſe creatus perhibetur, ſi ſine dilectione ſui Conditoris creatus eſſe probatur? Aut quomodo bonus à Deo conditus aſſeritur, ſi nihil Divinæ dilectionis in ſui conditione acceperit? Quomodo ante ſuperbiæ motum ſine vitio extitit, ſi Conditorem ſuum nullatenus dilexit? Aut quomodo par ſive excellentior ceteris creatus dicitur, ſi nonnullis eorum in amore Dei conditis, hic ab ejus dilectione vacuus factus eſt? Unde autem hæc differentia inter bonos, & malos Angelos proceſſit? Si ex Creante, injuſtus videtur Deus, qui ante peccatum infert pœnam, vel qui hoc punit, quod creando infudit. Si autem non ex Creante; cùm non ex traduce; reſtat, ut ex propriæ libertatis arbitrio vitium ſuperbiæ in Evangelicam naturam proceſſerit. Bona ergo condita eſt, quæ ſuo vitio à bono in malum commutata eſt. Sed quomodo bona eſſe potuit, ſi dilectione penitùs caruit? Neque enim Angelus nobis ſimilis factus eſt: quos uſque ad certum tempus ætatis infirmitas gravat: ut neque virtus, neque vitium, ullum locum in nobis obtineat. Accepit ergo dilectionem in ſui creatione, ſicut & ceteri: de quibus dicitur [f]: [Angelicæ virtutes, quæ in Dei amore perſtiterunt.] Non ait, quæ diligere Deum cœperunt, ſed, [quæ in ejus amore perſtiterunt:] quæ ex creatione diligere cœperunt, ut principium Divinæ dilectionis omnibus credatur eſſe commune; perſeverantia verò eorum tantummodo intelligatur, qui in retributione hoc accipere meruerunt, ut confirmati ulteriùs cadere non poſſent, & hoc de ſe certiſſimè ſcirent. Unde benè apud Moyſem priùs Cælum, deinde Firmamentum factum eſſe dicitur: quia nimirum Angelica natura priùs æqualiter ſubtilis in ſuperioribus eſt condita: poſteà in perſiſtentibus in amore ſui Conditoris mirabiliter confirmata.

§. 2. Hinc etiam Gregorius in Moralibus [g] multa de perfectione Angelicæ creationis replicans, Charitate negat repletum, non eâ penitùs vacuum aſſerit, quâ, ſi penitùs caruiſſet, numquam ea, quæ de ejus excellentia dicuntur, convenienter de eo intelligi poſſent. Inquit

[b] Sup. eâd. *charitas eſt aqua.*
[c] *Matth.* 27.
[d] *Heb.* 6.
[e] *Joan.* 8.
[f] B. Greg. 27. *Moral.* c. 25. & Gloſſa ord. *in c.* 1. *Gen.* ad ea verba, *Fiat firmamentum*, ex Gregor.
[g] Greg. *lib.* 32. *Mor. c.* 24. *al.* 18.

XLV. B. GREGORIUS, lib. 32. Moral. *c.* 24. al. 18. [an. 390. *ibid.*]

PRincipium enim [h] viarum Dei Beemoth dicitur: quia nimirum, cùm cuncta creans ageret; hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem [i] fecit. Hujus primatûs eminentiam conſpicit Propheta, cùm dicit [k]: *Cedri non fuerunt altiores illo in Paradiſo Dei: abietes non adæquaverunt ſummitatem ejus: platani non fuerunt æquales* [l] *frondibus illius: omne lignum Paradiſi* [m] *Dei non eſt aſſimulatum illi, & pulchritudini ejus: quoniam ſpecioſum fecit eum in multis, condensiſque frondibus.* Qui namque accipi in cedris, & abietibus, & platanis poſſunt; niſi illa virtutum Cæleſtium proceræ celſitudinis agmina, in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quæ quamvis excelſa ſunt condita; huic tamen nec prælata ſunt, nec æquata, qui ſpecioſus factus in multis, condensiſque frondibus eſſe dicitur; quia prælatum ceteris legionibus tanta illum ſpecies pulchriorem reddidit, quanta ei [n] ſuppoſita Angelorum multitudo decoravit. Iſta arbor in Paradiſo Dei tot, quaſi condenſas frondes habuit, quot ſub ſe poſitas ſupernorum Spirituum legiones attendit. Qui idcircò peccans, ſine venia damnatus eſt; quia magnus ſine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rursùm per eumdem Prophetam dicitur [o]: *Tu ſignaculum ſimilitudinis Dei, plenus ſapientiâ, & perfectus decore, in deliciis Paradiſi Dei fuiſti.* Multa enim de ejus magnitudine locuturus primo verbo cuncta complexus eſt. Quid namque boni non habuit, qui [p] ſignaculum Dei ſimilitudinis fuit? De ſigillo quippe annuli talis ſimilitudo imaginaliter exprimitur, qualis in ſigillo eodem eſſentialiter habetur. Et licèt homo ad ſimilitudinem Dei creatus ſit; Angelo tamen quaſi majus aliquid tribuens, non eum ad ſimilitudinem Dei conditum; ſed ipſum ſignaculum Dei ſimilitudinis dicit: ut quò ſubtilior [q] eſt in natura, eò in illo ſimilitudo Dei pleniùs credatur expreſſa.

§. 1. Hinc eſt, quòd primatûs ejus potentiam adhuc inſinuans idem Propheta ſubjungit: *Omnis lapis* [r] *pretioſus operimentum tuum, ſardius, & topazius, & iaſpis, chryſolithus, onyx, & berillus, ſapphirus, & carbunculus, & ſmaragdus.* Novem dixit genera lapidum, quia nimirum novem ſunt ordines Angelorum. Nam cùm per ipſa ſacra eloquia Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Virtutes, Principatus, Poteſtates, Cherubim, & Seraphim aperta narratione memorantur; quantæ ſint ſupernorum civium diſtinctiones oſtenditur: quibus tamen Beemoth iſte opertus fuiſſe deſcribitur: quia eos, quaſi veſtem ad ornamentum ſuum habuit; quorum dum claritatem tranſcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit.

§. 2. De cujus illic adhuc deſcriptione ſubjungit [s]: *Aurum opus decoris tui: & foramina tua in die, quâ conditus es, præparata ſunt.* Aurum opus decoris ejus extitit: quia ſapientiæ claritate canduit, quam benè creatus accepit. Foramina verò idcircò in lapidibus fiunt, ut vinculati auro in ornamenti compoſitione jungantur, & nequaquam à ſe diſſideant: quos interfuſum aurum repletis foraminibus ligat. Hujus ergo lapidis in die conditionis ſuæ foramina præparata ſunt: quia videlicet capax Charitatis eſt conditus: quâ ſi repleri voluiſſet, ſtantibus Angelis tamquam poſitis in Regis ornamento lapidibus potuiſſet inhærere. Si enim Charitatis auro ſeſe penetrabilem præbuiſſet; ſanctis Angelis ſociatus in ornamento, ut diximus, Regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iſte foramina: ſed ſuperbiæ vitio [t], Charitatis auro non ſunt repleta. Nam quia idcircò ligantur auro, ne cadant; idcircò iſte cecidit, quia etiam perforatus manu Artificis, amoris vinculis ligari contempſit. Nunc autem ceteri lapides, qui huic ſimiliter fuerant perforati, penetranti ſe invicem Charitate ligati ſunt: atque hoc in munere, iſto cadente, meruerunt, ut nequaquam jam de ornamento Regio cadendo ſolvantur. §. 3. Hujus Principatûs celſitudinem adhuc idem Propheta intuens adjungit [u]: *Tu Cherub extenſus* [x], *& protegens* [y] *in monte ſancto Dei, & in medio lapidum ignitorum perfectus ambulaſti.* Cherub quippe plenitudo ſcientiæ interpretatur, & idcircò iſte Cherub dicitur, quia tranſcendiſſe cunctos ſcientiâ non dubitatur: qui in medio ignitorum perfectus ambulavit: quia inter Angelorum corda Charitatis igne ſuccenſa clarus gloriâ conditionis extitit. Quem benè extentum, ac protegentem dicit. Omne enim, quod extenti protegimus, obumbramus: & quia comparatione claritatis ſuæ ceterorum claritatem obumbraſſe creditur; ipſe extentus, & protegens fuiſſe reperitur. Reliquos enim quaſi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentia majore tranſcendit. §. 4. Quod ergo illic ſpecioſus in multis frondibus, quod illic ſignaculum ſimilitudinis, quod illic Cherub, quod illic protegens dicitur; hoc hìc voce Dominica Beemoth iſte viarum Dei principium vocatur. De quo idcircò [z] tam mira, in quibus fuit, & quæ amiſit, inſinuat; ut territo homini oſtendat, quid ipſe, ſi ſuperbiat, de elationis ſuæ culpa paſſurus ſit, ſi feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloriam tantæ claritatis elevavit. Conſideret ergo homo, quid elatus in terra mereatur, ſi & prælatus Angelis Angelus in Cælo, de Cælo in terram proſternitur [a].

[h] *Job.* 40.
[i] *Eſa.* 2. & 14.
[k] *Ezech.* 31.
[l] *al.* æquæ.
[m] *al.* lignum pretioſum.
[n] *al.* &.
[o] *Ezech.* 28.
[p] *al.* ſi.
[q] *al.* ſublimior.
[r] *Eod. lib. Moral. c. ſeq.* Vide *hom.* 34. *in Evang.*
[s] *Ezech.* 28.
[t] *al.* per ſuperbiæ vitium.
[u] *ibid.*
[x] *al.* extentus.
[y] *Variat paulùm à vulgata: ſed majores varietates in Græca.*
[z] *Eod. lib. c. ſeq.*
[a] in Cælo proſternitur. *orig.*

GRATIAN. 6. *Pars.*

CHARITAS autem, quæ in adverſitate deſeritur, ficta, id eſt, fictilis, & fragilis eſſe perhibetur: ſicut fides, ex qua Charitas procedit, ficta, id eſt, fragilis apud Apoſtolum eſſe negatur. Similiter Charitas, quæ in adverſitate deſeri poteſt, dicitur vera numquam fuiſſe. Sicut enim Hieronymus contra Jovinianum ſcribit [b]: [Omnis creatura ſub vitio eſt, non quòd omnis peccaverit; ſed quia nulla eſt, quæ peccare non poſſit.] Poſſe autem peccare, ut Auguſtinus ait [c], non eſt aliquid poſſe; immò aliquid non poſſe. Unde ille ſolus vocatur omnipotens, qui hoc non poteſt; quia omnia poteſt, quæ poſſe, eſt aliquid poſſe. Sicut ergo ejus comparatione, qui mutabilitatem neſcit, omnis Creatura vitioſa dicitur, quia mutabilitatis eſt capax, juxta illud [d]: *non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens.* & [e]: *aſtra non ſunt munda in conſpectu ejus*; ſic comparatione ejus Creaturæ, quæ mutationem non recipit, omnis Creatura, quæ permutatur, non vera, ſed vana eſſe probatur. Unde omnis homo [f] mendax dicitur, & vanitati ſimilis [g] factus. §. 1. Hinc etiam Eccleſiaſtes [h]: Cuncta, quæ ſub Sole ſunt, id eſt, quæ temporum viciſſitudinem recipiunt, non tantummodo vanitas, quæ omni Creaturæ ratione mutabilitatis ineſt, ſed etiam vanitas vanitatum, varietate permutationis, quam recipiunt, eſſe dicuntur. Sic ergo comparatione Divinæ Charitatis nulla virtus vera probatur: aut comparatione ejus, quæ non deſeritur, illa, quæ amittitur, vera eſſe negatur. Sicut autem omnis Creatura ſuo modo bona, & vera eſſe dicitur; ſic & Charitas, quæ deſeritur, ſuo modo bona, & vera eſſe monſtratur: alioquin à nullo deſereretur, ſi nullo modo in eo eſſet. Quod enim nullo modo verè eſt, nullo modo deſeri poteſt. Quòd ſi aliquo modo verè deſeritur; & aliquo modo id verè eſſe oportet.

[b] Suprà *c. ſi enim.* *Sent.* 1. *diſt.* 42. *C.*
[c] *Lib.* 15. *de Trin. c.* 15. *& de Symbolo fidei. c.* 1.
[d] *Pſal.* 142.
[e] *Job.* 15.
[f] *Pſal.* 115.
[g] *Pſal.* 143.
[h] *Eccli.* 1.

AN PŒNITENTIA SIT REITERANDA.

DISTINCTIO III.

GRATIAN. 1. *Pars.*

HÆc de Charitate breviter ſcripſimus propter eos, qui Pœnitentiam negant reiterari poſſe, aſſerentes, quòd ſicut Charitas ſemel habita numquam amittitur; ita Pœnitentia ſemel verè celebrata, nulla ſequenti culpa maculatur; ſi verò criminalis culpa illam aliquando ſequitur; vera Pœnitentia non fuit; nec veniam umquam à Domino impetravit. Quod ex definitione ipſius Pœnitentiæ, & multorum autoritatibus probare contendunt. Ut enim ait

I. AMBROSIUS in quodam ſermone Quadrageſimæ [a]. [c. an. 380. *Mediolani.*]

PŒnitentia eſt [b] & mala præterita plangere, & plangenda iterùm non committere.

[a] In ſermone manuſcripto ſæpè citato, cujus initium: *Ecce nunc.*
[b] Gregor. *lib.* 9. *Epiſt.* 39. *&* *hom.* 34. *in Evang.* Et Auguſt. *Serm.* 11. *ad Fratres in eremo*, & de Eccleſiaſticis dogmatibus, *c.* 54. *Sent.* 4. *diſt.* 14. Ivo, *p.* 15. *c.* 1. Inf. *eâd. Pœnitentiam.*

II. IDEM in lib. 2. de unica Pœnitentia, *c.* 10. [an. 374. *ibid.*]

REperiuntur [c] α, qui ſæpiùs agendam Pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Chriſto. Nam ſi verè agerent pœnitentiam; iterandam poſteà non putarent: quia ſicut unum Baptiſma, ita & unica β Pœnitentia. Verùm præteriti ſemper nos debet pœnitere peccati: ſed hoc delictorum leviorum. At ego faciliùs inveni, qui innocentiam ſervaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam.

¶ CORR. ROM. α *Reperiuntur.*] In originali eſt, *Meritò reprehenduntur, qui ſæpiùs agendam Pœnitentiam putant: quia luxuriantur*, *&c.* ut ſup. *diſt.* 50. *ſi quis poſt.* β *Ita & unica.*] Locus hic, qui ob Gloſſas incurrentes non eſt emendatus, apud B. Ambroſium ſic habet: *ita una Pœnitentia, quæ tamen publicè agitur. Nam quotidiani nos debet pœnitere peccati. Sed hæc delictorum leviorum, illa graviorum. Faciliùs autem inveni*, *&c.*

[c] *Sent. ibid.* Sup. *diſt.* 50. *ſi quis poſt.*

III. *Item* AUGUSTINUS libro de Dogmatibus Eccleſiaſticis, *c.* 54. [fortè c. an. 427. *in Africa.*]

SAtisfactio [d] Pœnitentiæ eſt peccatorum cauſas excidere; nec earum ſuggeſtionibus aditum indulgere.

[d] Sup. *diſt.* 1. *ſunt qui.*

IV. IDEM in libro de vera & falſa Pœnitentia, *c.* 8. [fortè c. an. 428. *ibid.*]

PŒnitentia eſt [e] quædam dolentis vindicta, puniens in ſe quod dolet commiſiſſe. *& infrà c.* 19. §. 1. Continuè dolendum eſt de peccato: quod declarat ipſa dictionis virtus. Pœnitere enim eſt pœnam tenere: ut ſemper puniat in ſe ulciſcendo, quod commiſit peccando. Pœna enim propriè dicitur læſio, quæ punit, & vindicat quod quisque commiſit. Ille igitur pœnam tenet, qui ſemper punit quod commiſiſſe dolet.

[e] *Sent.* 4. *diſt.* 14.

GRATIAN. „ PŒNITENTIA [f] itaque eſt vindicta ſemper puniens „ in ſe, quod dolet commiſiſſe.

[f] *Sent. ibid.*

V. IDEM in eodem libro, *c.* 13. [c. an. 428. *ibid.*]

SI Apoſtolus [g] etiam peccata per Baptiſmum dimiſſa continuè plorat; nobis etiam ſuper fundamentum Apoſtolorum poſitis quid præter plorare reſtat? quid, niſi ſemper dolere in vita? Ubi enim dolor finitur, deficit & Pœnitentia. Si autem Pœnitentia finitur, quid relinquitur de venia? Tamdiu enim gaudeat, & ſperet de gratia, quamdiu ſuſtentatur à Pœnitentia. Dixit enim Dominus [h]: *Vade, & ampliùs jam noli peccare.* Non dixit, nec pecces; ſed, nec voluntas peccandi in te oriatur. Quod quomodo ſervabitur, niſi dolor continuè in Pœnitentia cuſtodiatur? Hinc ſemper doleat, & de dolore gaudeat; & de doloris Pœnitentia, ſi contigerit, ſemper doleat: & non ſatis, quòd doleat; ſed ex fide doleat: & non ſemper doluiſſe doleat.

[g] *Rom.* 6.
[h] *Joan.* 8.

VI. *Item* GREGORIUS in Æſtivum tempus: id eſt, *homil.* 34. Evang. [i] [c. an. 593. *Romæ.*]

PŒnitentiam [k] agere dignè non poſſumus, niſi modum quoque ejuſdem Pœnitentiæ cognoſcamus. Pœnitentiam quippe agere, eſt & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui ſic alia deplorat, ut tamen alia committat; adhuc Pœnitentiam agere aut diſſimulat, aut ignorat. Quid enim prodeſt, ſi peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc avaritiæ æſtibus anhelat? *Idem lib.* 9. *Epiſt.* 39. *ad Theotiſtam.* §. 1. Sunt qui dicunt [l] pauci temporis Pœnitentiam contra peccatum debere ſufficere, ut iterùm liceat ad peccatum redire. Rectè eos Paſtoris primi percutit ſententia, qui ait [m]; *Contigit illis illud veri „ proverbii: canis reverſus ad ſuum vomitum, & ſus lota „ in volutabro luti.* Magna eſt enim contra peccatum virtus Pœnitentiæ; ſed, ſi quis in eadem pœnitentia perſeveret. *& infrà.* §. 2. Pœnitentiam verè agere eſt, commiſſa plangere [n], & iterùm [o] plangenda declinare.

[i] Sic incipit homilia 34. *Æſtivum tempus.*
[k] Sup. *eâd. pœnitentia eſt.*
[l] Si autem dicunt. *orig.*
[m] 2. *Pet.* 2.
[n] *al.* flere. *orig.*
[o] *al.* ſed iterùm. *orig.*

VII. *Item* AUGUSTINUS *tractatu* 124. *in c.* 21. Joannis. [c. an. 412. *in Africa.*]

PRoductior eſt [p] enim pœna, quàm culpa, ne parva putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna. Ac per hoc vel ad demonſtrationem debitæ miſeriæ, vel ad emendationem labilis vitæ, vel ad exercitationem neceſſariæ patientiæ temporaliter hominem detinet pœna; etiam quem jam ad damnationem ſempiternam reum non detinet culpa. *& paulò pòſt.* §. 1. Ita Dei non eſt ut hominis, id eſt, perturbatio concitati animi, ſed tranquilla juſti ſupplicii conſtitutio.

[p] Facit ad hoc Beda lib. Quæſt. *q.* 10.

VIII. *Item* JOANNES Os Aureum in homilia de Pœnitentia. [c. an. 400. *Conſtantinopoli.*]

PErfecta [q] Pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre. *& infrà.* In corde ejus contritio eſt, in ore ejus confeſſio, in opere tota humilitas. Hæc eſt perfecta, & fructifera Pœnitentia.

[q] Sup. *diſt.* 1. *perfecta.*

IX. *Item* SMARAGDUS in expoſitione Regulæ Sancti Benedicti, *c.* 4 [r]. [c. an. 830. *in Gallia.*]

ILle pœnitentiam dignè agit, qui, quæ commiſit, ſic præterita mala deplorat, ut futura iterùm non committat. Nam qui plangit peccatum, & iterùm admittit peccatum; quaſi ſi quis lavet laterem crudum: quia quantò magis laverit, tantò magis lutum facit.

[r] Iſidorus de ſum. bono, *lib.* 2. *c.* 13.

X. *Item* AUGUSTINUS homiliâ 41. [fortè c. an. 415. *in Africa.*]

PŒnitentes [s] (ſi tamen eſtis pœnitentes, & non eſtis irridentes) mutate vitam, reconciliamini Deo; & vos cum catena paſcetis. Quâ, inquis, catenâ? *Quæ ligaveris* [t] *in Terra, erunt ligata & in Cælo.* Audis ligaturam, & Deo putas facere impoſturam? pœnitentiam agis, genua figis, & rides, & ſubſannas patientiam Dei? Si pœnitens es, pœnitet te: ſi non pœnitet, pœnitens non es. Si ergo pœnitet; cur facis, quod malè feciſti? ſi feciſſe pœnitet, noli facere: ſi adhuc facis, certè non es pœnitens.

[s] *Sent.* 4. *diſt.* 15.
[t] *Matth.* 16.

XI. *Item* ISIDORUS lib. 2. de ſummo Bono, *c.* 16. [c. an. 625. *in Hiſpania.*]

IRriſor eſt [u], non pœnitens, qui adhuc agit, quod pœnitet; nec videtur Deum poſcere ſubditus, ſed ſubſannare ſuperbus. Canis reverſus ad vomitum, eſt pœnitens ad peccatum. Multi enim lachrymas indeſinenter fundunt, & peccare non deſinunt. Quoſdam accipere lachrymas ad pœnitentiam, & affectum pœnitentiæ non habere conſtat: quia inconſtantiâ mentis, nunc recordatione peccati lachrymas fundunt; nunc verò reviviſcente uſu ea, quæ fleverant, iterando committunt. Eſaias peccatoribus dicit [x]: *Lavamini, mundi eſtote.* Lavatur itaque, & mundus eſt, qui & præterita plangit, & flenda iterùm non committit. Lavatur, & non eſt mundus, qui plangit quæ geſſit, nec tamen deſerit; ſed poſt lachrymas ea, quæ fleverat, repetit.

[u] *Sent.* 4. *diſt.* 14.
[x] *Eſa.* 1.

XII. *Item* AUGUSTINUS in libro Soliloquiorum. [imò Iſidorus, *in Synonymis, lib.* 1. *in fin.* c. an. 620. *ibid.*]

INanis eſt [y] pœnitentia, quam ſequens culpa coinquinat. Vulnus iteratum ſanatur tardiùs: frequenter peccans, & lugens vix veniam meretur. Nihil proſunt lamenta, ſi replicantur peccata. Nihil valet veniam à malis poſcere, & mala denuò iterare. Perſiſte ergo in confeſſione: eſto in pœnitentia fortiter confirmatus: vitam bonam, quam accepiſti, tenere non deſinas: propoſitum bonæ vitæ conſerva jugiter.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc non eſt inventum apud B. Auguſtinum: habentur tamen apud Iſidorum (quem citat Magiſter) penè eadem in Dialogo, ſive Synonymis, non longè ante cap. de Caſtitate.

[y] *Sent. ibid.*

XIII. *Item* GREGORIUS in Paſtorali, *par.* 3. *admonitione* 31. [an. 590. *Romæ.*]

QUi admiſſa [z] plangunt, nec tamen deſerunt, conſiderare ſolicitè ſciant; quia flendo, inaniter ſe mundant, qui vivendo ſe nequiter inquinant, cùm idcircò ſe lachrymis lavant, ut mundi ad ſordes redeant.

[z] *Sent. ibid.* Anſel. *l.* 11. *c.* 143.

XIV. IDEM ibidem. [an. 590. *ibid.*]

QUi [a] admiſſa [b] plangit, nec tamen deſerit; penè graviori culpæ ſe ſubjicit: quia [c] ipſam, quam flendo impetrare potuit veniam, contemnit.

[a] *Sent. ibid.* Beda *in* 2. *Pet.* 2.
[b] admiſſum. *orig.*
[c] *al.* qui &.

XV. IDEM ibidem. [an. 590. *ibid.*]

LAvamini [d], *mundi eſtote.* Poſt lavacrum enim mundus eſſe negligit, quiſquis poſt lachrymas vitæ innocentiam non cuſtodit. Lavantur ergo, & nequaquam mundi ſunt, qui commiſſa flere non deſinunt; ſed rursùs flenda committunt.

[d] *Eſa.* 1.

XVI. IDEM ibidem. [an. 590. *ibid.*]

BAptizatur [e] quippe à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato: ſed poſt Baptiſma mortuum tangit, qui culpam poſt lachrymas repetit.

[e] *Eccli.* 34.

XVII. IDEM in Moralibus libro primo, *c. ultimo.* [an. 590. *ibid.*]

INcaſſum quippe bonum agitur, ſi ante terminum vitæ deſeratur: quia & fruſtrà velociter currit, qui priuſquam ad metas veniat, deficit.

GRATIAN. 2. Pars. [f] Sent. ibid. Sup. eâd. pœnitentiam.

SED verba diffinitionis [f] non ad diverſa tempora, ſed ad idem tempus referuntur: videlicet, ut tempore, quo deflet mala, quæ commiſit, non committat quod adhuc eum flere oporteat. Quod ex ſequentibus verbis ejuſdem autoritatis datur intelligi, dum dicitur; [Nam qui ſic alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut diſſimulat, aut ignorat.] Hinc

XVIII. AUGUSTINUS in Enchiridio, *c.* 70. [fortè c. an. 421. *in Africa.*]

[g] Sent. ibid. Ivo, p. 17. c. 12.

SAnè [g] cavendum eſt, ne quiſquam exiſtimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non poſſidebunt, quotidie perpetranda, & eleëmoſynis quotidie redimenda. In melius quippe eſt vita mutanda: & per eleëmoſynas de peccatis præteritis eſt propitiandus Deus; non ad hoc emendus quodammodo, ut ea ſemper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi: quamvis miſerando deleat jam facta peccata; ſi non ſatisfactio congrua negligatur.

XIX. IDEM *ibidem*, *c.* 76. [fortè c. an. 421. *ibid.*]

[h] Ivo, p. 17. c. 129. [i] Eccli. 30.

QUi vult [h] eleëmoſynam ordinatè dare; à ſeipſo debet incipere, & eam ſibi primùm dare. Eſt enim eleëmoſyna opus miſericordiæ: veriſſiméque dictum eſt [i]: *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Propter hoc renaſcimur ut Deo placeamus.

XX. IDEM ibidem, *c.* 71. [fortè c. an. 421. *ibid.*]

[k] Sent. 4. diſt. 16. Ivo, p. 17. c. 122. [l] Matth. 6. [m] patri tali. orig.

DE quotidianis [k], brevioribus, levibúſque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatiſfacit. Eorum eſt enim dicere [l], *Pater noſter, qui es in Cælis*, qui jam taliter Patri [m] regenerati ſunt ex aqua, & Spiritu Sancto. Delet omnino hæc oratio minima, & quotidiana peccata, delet & illa, à quibus vita fidelium ſceleratè etiam geſta, ſed pœnitendo in melius mutata diſcedit, ſi quemadmodum veraciter dicitur, *dimitte nobis debita noſtra*, quoniam non deſunt quæ dimittantur; ita veraciter dicatur, *ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*, id eſt, ſi fiat, quod dicitur: quia & ipſa eleëmoſyna eſt, veniam petenti homini ignoſcere.

¶ CORR. ROM.] Anteà Caput hoc citabatur ex Joanne Chryſoſtomo. Reſtitutum eſt B. Auguſtino: quem citant Magiſter, & Ivo, & Concilium Toletanum IV. *c.* 9.

XXI. *Item* PIUS Papa, *Epiſt.* 1. [fortè an. 157. *Româ ad omnes Fideles.*]

[n] Inf. de conſecr. diſt. 5. nihil prodeſt. Sent. 4. diſt. 14. & diſt. 15. Polyc. l. 3. tit. 25.

NIhil prodeſt [n] homini jejunare, & orare, & alia Religionis bona agere, niſi mens ab iniquitate revocetur.

GRATIAN. 3. Pars. [o] Sup. ead. [p] Sent. 4. diſt. 14.

EX perſona hujuſcemodi pœnitentis etiam illud Smaragdi intelligitur [o] [Ille pœnitentiam dignè agit, &c.] & illud Auguſtini [Pœnitentes, &c.] Illud Iſidori [Irriſor eſt, & non pœnitens.] & illud Eſaiæ [Lavamini & mundi eſtote.] Item & illud Soliloquiorum [p] [Inanis eſt pœnitentia, &c.] Similiter & illud Gregorii [Qui admiſſa plangunt.] & [Baptizatur à mortuo.] Illud autem Ambroſii [Reperiuntur, &c.] non ſecundùm generalem, ſed ſecundùm ſpecialem conſuetudinem Eccleſiæ de ſolenni Pœnitentia dictum intelligitur, quæ apud quoſdam ſemel celebrata non iteratur. Unde ſcribit

XXII. AUGUSTINUS ad Macedonium, *Epiſt.* 54. [fortè an. 414. *in Africa.*]

[q] Sup. diſt. 50. quamvis. Sent. ibid. Ivo, p. 15. c. 24. [r] al. illic.

QUamvis [q] cautè, & ſalubriter proviſum ſit, ut locus illius [r] humillimæ Pœnitentiæ ſemel in Eccleſia concedatur, ne medicina vilis minùs utilis eſſet ægrotis, quæ tantò magis ſalubris eſt, quantò minùs contemptibilis fuerit; quis tamen audeat dicere Deo, quare huic homini, qui poſt primam pœnitentiam rursùs ſe laqueis iniquitatis obſtringit, adhuc iterùm parcis?

GRATIAN. 4. Pars. [ſ] Sup. eâd. c. ſatisfactio. & c. ſi Apoſtolus. [t] Sup. eâd. pœnitentiam. Sent. 3. diſt. 29. [u] Sup. eâd.

HAC autoritate & illud Ambroſii [ſ] determinatur, & iterùm peccatori per primam pœnitentiam venia dari monſtratur: alioquin nequaquam iterùm parceret Deus, qui necdum pepercisset: [Satisfactio quoque pœnitentiæ,] & [vade, & ampliùs noli peccare:] eumdem cum diffinitione intellectum habent. Illud autem, quod in libro de Pœnitentia dicitur [t], de perfecta eſt intelligendum. Sicut enim Charitas alia eſt incipiens, alia eſt proficiens, alia eſt perfecta; ſic & Pœnitentia alia eſt incipientium, alia proficientium, alia perfectorum. Sicut autem Charitati, licèt nondum perfectæ, in Baptiſmo datur venia peccatorum, ut quamvis poſteà graviter aliquis ſit peccaturus, tunc tamen intelligatur eſſe renatus, non aqua tantùm (ſicut Jovinianus tradidit,) ſed aquâ & Spiritu (ſicut Hieronymus contra eum ſcribit;) ſic & incipientium pœnitentiæ venia non negatur: quæ quadam ratione, perfecta poteſt dici, quia toto corde gemit, & dolet: licèt & alia ratione poteſt dici imperfecta, quia non uſque in finem duratura.

§. 1. Secundùm primum modum perfectionis intelligitur illud Joannis Oris aurei [u] [Perfecta pœnitentia, &c.] Juxta ſecundum modum perfectionis illud Auguſtini intelligitur] [x]: Pœnitentia eſt vindicta ſemper puniens in ſe, quod dolet commiſiſſe.] Illud autem [y] [ſi pœnitentia finitur, nihil de venia relinquitur,] dupliciter intelligi poteſt. Si enim juxta quorumdam ſententiam peccata dimiſſa redeunt, facilè eſt intelligere nihil de venia relinqui: quoniam peccata, quæ priùs erant dimiſſa, iterùm replicantur. Sicut enim ille, qui ex juſta ſervitute in libertatem manumittitur, iterùm verè liber eſt, quamvis ob ingratitudinem in ſervitute poſteà revocetur; ſic & pœnitenti peccata verè remittuntur, quamvis ob ingratitudinem veniæ eiſdem poſteà ſit implicandus. Si autem peccata dimiſſa non redeunt, dicitur nihil relinqui de venia; quia nihil relinquitur ſibi de vitæ munditia, & ſpe æternæ beatitudinis, quam cum venia aſſecutus eſt. Sicut enim argento perfectè purgato, nihil ſui decoris relinquitur, ſi ſequenti ærugine fœdatur, non tamen primâ, ſed ſequenti ſordidatur; ſic expiato per pœnitentiam nihil de venia dicitur relinqui; cùm tamen jam non deletis, ſed adhuc expiandis coinquinetur.

[x] Sup. eâd. Sent. 4. diſt. 14. [y] Sup. eâd. c. ſi Apoſtolus.

§. 2. Quòd autem per pœnitentiam non ſemel tantùm, ſed ſæpiſſimè peccata remittantur; multorum autoritate probatur. Ait enim

5. Pars.

XXIII. HIERONYMUS in Epiſtola ad Ruſticum de Pœnitentia. [c. an. 405. *è Palæſtina in Galliam.*]

[z] Prov. 24. [a] al. cadet. [b] al. reſurget. [c] Matth. 18. [d] Luc. 7.

SEpties [z] *cadit* [a] *juſtus, & reſurgit* [b]. Si cadit, quomodo juſtus? ſi juſtus, quomodo cadit? ſed juſti vocabulum non amittit, qui per pœnitentiam ſemper reſurgit. Et non ſolùm ſepties [c], ſed ſeptuagies ſepties delinquenti, ſi convertatur ad pœnitentiam, peccata donantur. [Cui plus [d] dimittitur, plùs diligit.]

GRATIAN. [e] Sent. ibid.

DAVID [e] quoque per pœnitentiam, adulterii ſimul & homicidii veniam impetravit. De cujus pœnitentia ait

XXIV. HIERONYMUS [f] in eodem libro [c. an. 405. *è Palæſtina in Galliam.*]

[f] In ead. Epiſt. ad Ruſticum. [g] 2. Reg. 12. [h] Pſal. 50. [i] al. eram. [k] timebam. [l] Rom. 11. [m] Pſal. 37.

TOtam pœnitentiam peccatoris oſtendit Pſalmus quinquageſimus, quando ingreſſus eſt David [g] ad Bethſabee uxorem Uriæ Ethæi, & à Nathan prophetante correptus reſpondit, dicens, *Peccavi:* ſtatimque meruit audire: *& Dominus abs te abſtulit peccatum.* Adulterio enim junxerat homicidium; & tamen converſus ad lachrymas: *Miſerere*, ait [h], *mei Deus, ſecundùm magnam miſericordiam tuam: & ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam.* Magnum enim peccatum magnâ indigebat miſericordiâ. Unde jungit, & dicit: *Multum lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego agnoſco, & delictum meum contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccavi.* Rex enim erat [i], alium non timebat [k]. *Et malum coram te feci, ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas, cùm judicaris.* Concluſit enim [l] Deus omnia ſub peccato, ut omnibus miſereatur. Tantúmque profecit, ut dudum peccator & pœnitens tranſierit in magiſtrum, & dicat: *Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.* Confeſſio enim, & pulchritudo coram eo: ut qui ſua confeſſus fuerit peccata, & dixerit [m]: *Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ*, fœditatem vulnerum in ſanitatis decorem commutet.

XXV. *Item* AMBROSIUS in Apologia David, *c.* 2. [c. an. 390. *Mediolani.*]

[n] 2. Reg. 12. [o] al. corruerint. [p] al. diluiſſe. [q] 1. Joan. 3.

ILle Rex tantus, ac potens, ne exiguo quidem momento manere penès ſe delicti paſſus eſt conſcientiam: ſed præmatura confeſſione, atque immenſo dolore reddidit peccatum ſuum Domino. *& infrà.* §. 1. Denique Dominum dolor intimi movit affectûs, ut Nathan diceret [n]: *Quoniam pœnituit te, & Dominus tranſtulit peccatum tuum.* Maturitas itaque veniæ profundam Regis fuiſſe pœnitentiam declaravit: quæ tanti erroris offenſam tranſduxerit. *& infrà.*

§. 2. Sancti, qui conſummare pium certamen geſtiunt, & currere curſum ſalutis, ſicubi fortè ut homines corruunt [o], naturæ magis fragilitate, quàm peccandi libidine, acriores ad currendum reſurgunt, pudoris ſtimulo majora reparantes certamina, ut non ſolùm nullum attuliſſe exiſtimetur lapſus impedimentum, ſed etiam velocitatis incentiva cumulaſſe. Ergo ſi currentium non ſolvitur curſus, cùm aliqui fortè ceciderint, non luctantium contentio, ſed inoffenſa manent certamina; quin & plerique poſt unum, aut alterum lapſum gratia majore vicerunt: quantò magis agonem pietatis ingreſſi non debent unius prolapſionis offenſione cenſeri; cùm beatus ſit, qui ſe potuerit reparare poſt lapſum? *& infrà*, *c.* 4. §. 3. Quòd peccavit, conditionis eſt: quòd ſupplicavit, correptionis: lapſus communis, ſed ſpecialis confeſſio. Culpam itaque incidiſſe, naturæ eſt; deleſſe [p], virtutis. *& infrà*, *c.* 13. §. 4. Peccatum aut donatur, aut deletur, aut tegitur. Donatur per gratiam; deletur per ſanguinem crucis; tegitur per charitatem: ſimiliter & iniquitas, quæ æſtimatur habitudo mentis injuſtæ: licèt Joannes in Epiſtola eum, qui fecerit peccatum, & iniquitatem feciſſe dixerit, ſicut habemus ſcriptum [q]: *Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit:* peccatum eſt iniquitas; quia in peccato ipſo iniquitas eſt. Tamen, ut nobis videtur, peccatum eſt « opus iniquitatis: iniquitas autem

operatrix culpæ, aut delicti. Priùs eſt ergo, ut ipſa iniquitas deleatur, excidatur radix, & ſeminarium peccatorum: mala tollatur radix, ne malos fructus ferat: aboleatur erroris omnis affectus, univerſa iniquitatum genera tollantur. Itaque quemadmodum intrans in animam Sapientis diſciplina imprudentiam tollit, & ſcientia ignorantiam; ſic perfecta virtus iniquitatem, & remiſſio peccatorum delet omne peccatum.

¶ CORR. ROM. [u] *Peccatum eſt.*] In originali vulgato legitur, *omne peccatum eſt iniquitas: iniquitas autem operatrix culpæ, aut delicti. Plus eſt ergo, &c.* ſed melior viſa eſt Gratiani lectio.

XXVI. IDEM AMBROSIUS in eodem libro, c. 7. [c. an. 390. *Mediolani.*]

ILlud verò [r] quàm mirabile [f] eſt, quòd Angelo ferienti plebem ſe obtulit David dicens [t]: *Grex iſte, quid fecit? fiat manus tua in me, & in domum patris mei.* Quo facto ſtatim dignus ſacrificio judicatus eſt, qui abſolutione exiſtimabatur indignus. Nec mirum, ſi tali ſua oblatione pro populo, peccati ſui adeptus eſt veniam, cùm Moyſes [u] offerendo ſe Domino pro plebis errore, etiam plebis peccata deleverit? Texit igitur peccata ſua, an non? Sed quis hoc neget, cùm hic ipſe docuerit Propheta, quòd remittantur iniquitates, tegantur peccata, non imputentur à Domino? Peccatum remiſſum ſibi eſſe docuit, ſicut ſcriptum eſt [x]: *Delictum meum cognoſco, & injuſtitiam meam non operui. Dixi, pronuntiabo adversùm me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei.* dixit: *pronuntiabo:* & veniam meruit, antequam pronuntiaret: quantò magis, ubi de ſe pronuntiavit, dicens [y]: *iniquitatem meam agnoſco:* remiſſum eſt ei omne peccatum? licèt ſpecialiter de hoc & Nathan Propheta reſpondit [z]: *& Dominus tranſtulit peccatum tuum.* Ergo remiſſionem meruit iniquitatis, & texit charitate, atque operuit peccata ſua, & texit operibus bonis: nec imputandum eſt ei peccatum, quia non fuit in eo dolus malitiæ, ſed lapſus erroris: deindè, quia non fuit [a] improbitatis æſtus, ſed umbra myſterii: & tamen confeſſus eſt delictum ſuum, agnovit iniquitatem, vidit lavacrum, & vidit, & credidit: dilexit multùm, ut nimia charitate tegere quemvis poſſet errorem.

[r] *Sent.* 4. *diſt.* 14. [f] Quàm verò illud etiam mirabile. *orig.* [t] 1. *Paralip.* 21. [u] *Exod.* 32. [x] *Pſal.* 31. [y] *Pſal.* 50. [z] 2. *Reg.* 12. [a] *al.* denique non fuit.

GRATIAN. 6. *Pars.* „ ECCE, cujus pœnitentia hìc commendatur, cui etiam venia per Prophetam data monſtratur, quàm graviter poſteà deliquerit, populi multitudo proſtrata oſtendit. Achab quoque (ut Hieronymus contra Jovinianum [b] ſcribit) Rex impiiſſimus, ut ſententiam Dei ſubterfugeret, & everſio domûs ejus differretur in poſteros, jejunio impetravit, & ſacco. De quo ſcribit dicens

[b] *Libro* 2.

XXVII. IDEM HIERONYMUS ad eumdem Ruſticum [c]. [c. an. 405. *è Palæſtina in Galliam.*]

ACHab Rex impiiſſimus vineam Nabuthæ cruore poſſedit, & cum Jeſabel non tam conjugio ſibi, quàm crudelitate conjuncta, Heliæ increpatione corripitur: hæc dicit Dominus [d]: *Occidiſti, & poſſediſti.* & iterùm: *In loco, in quo linxerunt canes ſanguinem Nabuthæ, ibi lingent ſanguinem tuum. Et Jeſabel canes comedent ante muros Jezrabel.* Quod cùm audiſſet Achab, ſcidit veſtimenta ſua, & poſuit ſaccum ſuper carnem ſuam, jejunavítque, & dormivit in cilicio. Factúſque eſt ſermo Domini ad Heliam, dicens: *quoniam reveritus eſt Achab faciem meam, non inducam malum in diebus ejus.* Unum ſcelus Achab, & Jezabel: tamen converſo [e] ad pœnitentiam Achab, pœna differtur in poſteros: & Jezabel in ſcelere perſeverans, præſenti judicio condemnatur.

[c] *Epiſt. ad Ruſticum.* [d] 3. *Reg.* 21. [e] converſus. *orig. al.* converſi. *man.*

XXVIII. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS de reparatione lapſi, Epiſt. 5. ad Theodorum lapſum. [c. an. 380. *è Syria in Ciliciam.*]

TAlis [f], mihi crede, talis eſt erga homines pietas Dei: numquam ſpernit pœnitentiam, ſi ei ſincerè & ſimpliciter offeratur. Etiam ſi ad ſummum quis perveniat malorum, & inde tamen velit reverti ad virtutis viam; ſuſcipit, & libenter amplectitur: facit omnia, quatenus ad priorem revocet ſtatum: & quod eſt adhuc præſtantius, & eminentius, etiamſi non potuerit quis explere omnem ſatisfaciendi ordinem; quantulamcumque tamen, & quamlibet brevi tempore geſtam non reſpuit pœnitentiam: ſuſcipit etiam ipſam, nec patitur quamvis exiguæ converſionis perdere mercedem. Hoc enim mihi indicat Eſaias, ubi de populo Judæorum talia quædam dicit [g]: *Propter peccatum modicè conturbavi eum, & percuſſi eum, & averti faciem meam ab eo: contriſtatus eſt, & ambulavit triſtis; & ſanavi eum, & conſolatus ſum eum.* Evidentius autem nobis teſtimonium dabit etiam Rex ille impius, qui cupiditatis ſuæ quidem prædam uxoris nequitiâ quæſivit: ſed perturbatus ipſius ſceleris immanitate pœnituit, & cilicio circumdatus facinus ſuum flevit; atque ita erga ſe Domini miſericordiam provocavit, ut à cunctis eum abſolveret peccatis. Sic enim ait Deus ad Heliam [h]: *Vidiſti quomodo compunctus eſt Achab à facie mea? quia flevit in conſpectu meo, non inducam mala in diebus ejus.*

[f] *Sent.* 4: *diſt.* 14. [g] *Eſa.* 57. *apud* LXX. [h] 3. *Reg.* 21.

¶ CORR. ROM.] Verſio hæc, licèt nonnihil diſcrepet ab ea, quæ inter Latina Joannis Chryſoſtomi opera circumfertur, non tamen longè diſcedit à verbis Græcis: extat enim hoc opuſculum manuſcriptum in Bibliotheca Vaticana.

XXIX. *Item* GREGORIUS in Homil. 10. ſuper Ezechielem, *in extremo.* [c. an. 600. *Romæ.*]

SIcut [i] Achab Rex iniquus à Propheta reprehenſus, cùm contra ſe Divinam ſententiam audiſſet, pertimuit, & magno mœrore deprehenſus eſt: ita ut Prophetæ ſuo Dominus diceret [k]: *Nonne vidiſti Achab humiliatum coram me? Quia igitur mei causâ humiliatus eſt, non inducam malum in diebus ejus.* In quibus Domini verbis penſandum eſt, quomodo ei in Electis ſuis mœror amaritudinis placeat, qui amittere timent Deum; ſi ſic ei & Reprobi pœnitentia placuit, qui timebat perdere præſens ſeculum: aut quomodo ei grata ſit ſpontanea afflictio, pro culpis in eis, qui placent; ſi hæc ad tempus placuit, & in eis, qui diſplicebant.

[i] Sic. *orig. & exempp.* [k] 3. *Reg.* 21.

GRATIAN. „ NINIVITÆ quoque, quos Dominus in Evangelio commendat, pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ [l], & ex miſericordia Domini indulgentiam conſecuti, ſubverſionis interitum ſubterfugere meruerunt. Sed qualiter poſt acceptam veniam Achab vixerit, textus libri Regum declarat: de quo etiam ſcribit Ambroſius [m], quòd Jezabel uxor ejus, cujus inflammabatur arbitrio, cor ejus convertit, & nimiis ſacrilegiis execrabilem fecit, & hunc pœnitentiæ ejus revocavit affectum. De Ninivitis autem ſcribit

[l] *Jonæ* 3. [m] Libro de Nabuthe Hiezraëlita, *c. ult.*

XXX. HIERONYMUS in procœmio Jonæ. [c. an. 393. *in Palæſtina.*]

SIcut ait Herodotus [n], Ninive à Rege Medorum ſubverſa eſt, regnante apud Hebræos Joſiâ. Unde patet illam prædicante Jonâ ex pœnitentia meruiſſe veniam: ſed quia poſteà ad vomitum rediit, ex ira Dei ſubverſam fuiſſe.

[n] *Senſus, non verba.*

XXXI. *Item* IDEM in prologo Naüm [o]. [c. an. 387. *ibid.*]

NAüm Prophetam ante adventum Regis Aſſyriorum, qui populum Iſraël captivum in ſuam regionem tranſtulerat, fuiſſe Hebræorum traditio confirmat. Siquidem in fine hujus lectionis, prædicti Regis adventum idem Propheta annuntiare monſtratur. Sed cùm habitatores Ninivæ, Jonâ interitum civitatis prædicante, ne Divinâ irâ denuntiatum interitum ſuſtinerent, peccatorum, & impietatis pœnitentiam egiſſent; acceptâ Dei miſericordiâ, gravioribus ſe criminibus implicuerunt. Qua de cauſa memoratus Propheta Spiritu Sancto plenus judicium Dei annuntians, ita eſt locutus [p]: *Deus zelans, & ulciſcens Dominus eſt.*

[o] *Inter opera B. Hieronymi.* [p] *Naüm* 1.

GRATIAN. 7. *Pars.* „ ITEM, quòd frequenter venia pœnitenti præſtetur, teſtatur ſcribens contra quoſdam Hæreticos, qui peccantibus poſt Baptiſmum ſemel tantùm dicebant utilem eſſe pœnitentiam,

XXXII. AUGUSTINUS in libro de Pœnitentia [q]. [fortè c. an. 428. *in Africa.*]

ADhuc inſtant [r] perfidi, qui ſapiunt plùs, quàm oporteat, non ſobrii, ſed excedentes menſuram. Dicunt enim, etſi [f] ſemel peccantibus poſt Baptiſmum valeat pœnitentia; non tamen ſæpè peccantibus proderit iterata: alioqui remiſſio, ad peccatum eſſet incitatio. Dicunt enim; quis non ſemper peccaret, ſi redire ſemper poſſet? Dicunt enim Dominum incitatorem mali, ſi ſemper pœnitentibus ſubveniret, & etiam ei placere peccata, quibus ſemper præſtò eſt gratia. Errant autem: immò conſtat ei multùm peccata diſplicere, qui ſemper præſtò eſt ea deſtruere. Si enim ea amaret; non ita ſemper deſtrueret, ſed conſervaret, atque, ut ſua munera, foveret. Semper deſtruit peccata, quæ invenit, ne ſolvatur quod creavit, ne corrumpatur quod amavit. Sumunt occaſionem hypocritæ iſti ex factis Domini. Quem enim cæcum bis illuminavit? quem leproſum bis mundavit? quem mortuum bis ſuſcitavit? non Lazarum [t], quem dilexit [u]; non filium viduæ [x], quem miſertus matri reddidit; non filium diſſipatorem [y] legitur bis ſuſcepiſſe; non filiam [z] Abrahæ bis à Dæmonio liberaſſe. In nulla perſona interavit factum, docens, ut aiunt, non ſæpè à Domino fieri remedium. Dixit mulieri [a]: *Vade, & ampliùs noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat*, promittens pœnam, non ampliùs veniam.

§. 1. Quòd [b] autem multos cæcos & diverſo tempore illuminaverit, & multos debiles confortaverit, oſtendit in diverſis illis eadem ſæpè peccata dimitti, ut quem priùs ſanavit leproſum, alio tempore illuminet [c] cæcum. Ideò etiam tot ſanavit [d] febricitantes, tot languidos, tot claudos, cæcos, & aridos, ne deſperet de ſe peccator: ideò non ſcribitur aliquis niſi ſemel ſanatus, ut quiſque timeat mergi [e] peccato. Videmus adhuc quoque in Eccleſia ſæpè febricitantes, ſæpè languidos, ſæpè paſſionibus captos, ſæpè liberari: ut appareat toties opus miſerantis, quoties confeſſio fit pœnitentis. Quomodo enim corpus, quod vilius eſt, & ab ipſo diſſimilius, ſæpè ſanaret; & animam digniorem, & redemptam non toties liberaret? Medicum ſe vocat [f], & non ſanis, ſed malè habentibus opportunum. Sed qualis hic Medicus, qui malum iteratum neſciret curare? Medicorum enim eſt centies

[q] In libro de vera & falſa pœnitentia, *c.* 5. [r] *Sent.* 4. *diſt.* 14. [f] ut ſi. *orig.* [t] *Joan.* 11. [u] quem priùs dilexit. *orig.* [x] *Luc.* 7. [y] *Luc.* 15. [z] *Matth.* 15. [a] *Joan.* 8. [b] Qui. *orig.* [c] illuminavit. *orig.* [d] ſalvavit. *orig.* [e] jungi. *orig.* [f] *Marc.* 2.

centies infirmum viſitare, centies curare. Qui ceteris minor eſſet, ſi aliis poſſibilia ignoraret; memor eſt ſui, qui dicit[g]: *Nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat.* Quem enim peccatorem excluſit[h]? Et quòd omnibus promiſit indulgentiam, aliis quoque promiſſionibus declarat[i]: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus:* id eſt, omnis, quantumcumque, & quotieſcumque peccator, cujuſcumque ordinis, etiamſi fuerit Sacerdos: *confitebor & ego eum coram patre meo.* Nam, *qui invocaverit*[k] *nomen Domini:* id eſt, ſecundùm quod nominatur Dominus, id eſt, qui invocaverit eum ad ſe, ſerviendo, non contradicendo, ut forſitan ſæpè fecit, [omnis] id eſt, quicumque ſit ille peccator [ſalvus erit.] Omnem enim animam[l] iſte promiſſor ſaturavit bonis, etiam ſedentem[m] in tenebris[n], & umbra mortis, nullam excipiens animam. §. 2. Hunc Magiſtrum intellexerat Diſcipulus ille, qui Corinthios per Epiſtolas ſuas[o] voluit corrigere, & ut ipſe teſtatur, ter in literis ſuis eos correxit. Oportebat enim ut quoties videret eos cadere, toties juvaret eos reſurgere. Memor enim erat illius, qui dixerat[p]: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Scimus autem & Primos patres, & in omni tempore Eccleſiam Dei ſemper, uſque ſeptuagies ſepties, (quod eſt ſemper) peccata remittere. Quam poteſtatem iſti ab Eccleſia Dei conantur auferre. Oportet enim ſic Eccleſiam credere, quæ confitetur ſe ſæpè peccare. Negant enim veritatem ſeducti α, qui ſe abſque peccato audent jactare. In multis enim[q] offendimus omnes: nec infans[r] unius diei abſque peccato ſuper terram eſſe poteſt. Quapropter eliminandus eſt ab Eccleſia iſte error, qui umquam Pœnitentibus negat indulgentiam. Non enim inquirit, quid Apoſtolus ſenſerit, qui dixit[ſ]: *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum.* Sciens enim & juſtis peccata ſolere contingere, non ſe confirmabat abſque peccato, qui ſe novit indiſſolubili vinculo charitatis[t] Chriſto conjunctum. Niſi enim ſciret ſæpè juſtos ad veniam venire, quomodo dubitaret ſe peccare, qui ſe ſciebat Spiritum Dei habere, & intentione mundiſſima ei[u] ſervire? Cur enim[x] Dominus Petri pedes laviſſet, & Eccleſiam hoc idem docuiſſet, niſi quia (quoniam[y] quotidiana eſt offenſio) oportet, ut quotidiana ſit remiſſio? Cur docuiſſet orantes dicere: *dimitte nobis debita noſtra*, niſi ipſe miſericors perſeveraret, qui nos ab hac petitione non vult deficere?

¶ Corr. Rom. α *Seducti.*] In originali eſt, *in ſe eſſe*, & videtur indicari locus in Epiſtola Joannis 1. *c.* 1. ſed ob Gloſſam non eſt mutatum.

[g] *Ezech.* 33.
[h] *al.* excludit.
[i] *Matth.* 10.
[k] *Joël.* 2.
[l] *Pſal.* 106.
[m] Sedentes. *orig.*
[n] *Luc.* 1.
[o] 1. *Cor.* 13.
[p] *Joan.* 20.
[q] *Jac.* 3.
[r] *Job.* 14. *ex* LXX.
[ſ] 1. *Cor.* 4.
[t] *Rom.* 8.
[u] 1. *Cor.* 7.
[x] *Joan.* 13.
[y] *Abeſt ab orig.*

XXXIII. *Item* Augustinus ad Macedonium, *Epiſt.* 54. [fortè an. 414. *ibid.*]

IN tantum[z] hominum iniquitas aliquando progreditur, ut etiam poſt actam Pœnitentiam, poſt altaris reconciliationem vel ſimilia, vel graviora committant. Et tamen Deus facit etiam ſuper tales oriri Solem ſuum: nec minùs tribuit, quàm anteà tribuerat, largiſſima munera vitæ, & ſalutis: & quamvis eis in Eccleſia locus humillimæ Pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen ſuper eos patientiæ ſuæ non obliviſcitur. Ex quorum numero ſi quis nobis dicat: [Aut date mihi eumdem iterùm pœnitendi locum, aut deſperatum me permittite, ut faciam quidquid libuerit, quantùm meis opibus adjuvor, & humanis Legibus non prohibeor, in ſcortis, omnique luxuria, damnabili quidem apud Dominum, ſed apud homines pleroſque etiam laudabili: aut, ſi me ab hac nequitia revocatis, dicite, utrùm mihi aliquid proſit ad vitam futuram, ſi in iſta vita illecebroſiſſimæ voluptatis blandimenta contempſero; ſi libidinum incitamenta frænavero; ſi ad caſtigandum corpus meum multa mihi etiam licita, & conceſſa ſubtraxero; ſi me pœnitendo vehementiùs, quàm priùs excruciavero[a]; ſi miſerabiliùs ingemuero, ſi flevero uberiùs, ſi vixero meliùs, ſi pauperes ſuſtentavero largiùs; ſi charitate, quæ operit multitudinem peccatorum, flagravero ardentiùs: quis noſtrûm ita deſipit, ut huic homini dicat, nihil tibi iſta proderunt in poſterum: vade; ſaltem vitæ hujus ſuavitate perfruere? Avertat Deus tam immanem ſacrilegii[b] dementiam α.

¶ Corr. Rom.] Locupletatum eſt duobus locis caput hoc ex originali.

α *Dementiam.*] Apud B. Auguſtinum ſequitur, *c. quamvis, ſuprà eâd. diſt.*

[z] *Sent.* 4. *diſt.* 14.
[a] *al.* excitavero.
[b] *al.* ſacrilegámque.

Gratian. 8. *Pars.* „ Sive autem quis dicat primam tantùm Pœnitentiam poſt „ Baptiſmum utilem eſſe, non ſequentem; ſive contendat quis „ ultimæ tantùm veniam dari, non præcedenti: ſemper tamen „ autoritati adverſatur, quæ ſæpiſſimè veniam Pœnitenti „ repromittit. Quæ autem ſit vera Pœnitentia, cui venia „ numquam negatur, & quæ ſit falſa, cui numquam indul„ gentia promittitur, teſtantur

XXXIV. Adamantius, & Isychius ſuper Leviticum[c]. [c. an. 217. & c. an. 550. *in Ægypto.*]

INter hæc hircum[d], *qui oblatus fuerat, exuſtum, &c.* Non peccare, ſolius Dei eſt; emendare, ſapientis. Sed raro invenias, qui ſe corrigat. Rara confeſſio peccati; rara pœnitentia. Repugnat natura, & verecundia; quia obnoxia eſt culpæ omnis caro; & quiſque erubeſcit peccatum confiteri, dum magis præſentia cogitat, quàm futura. Vult Moyſes peccati vacuam reperire animam; ut exuvias erroris deponat, & culpæ nuda ſine ſui pudore diſcedat. Sed irrationabilis impetus prævenit, & flamma celerrimi motûs animam depaſcitur, & exurit ejus innocentiam. Præponderant enim futuris præſentia, ſeriis jucunda, & læta triſtibus, & præpropera tardioribus. Velox enim iniquitas, quæ ad nocendum occaſionem ſuggerit: lenta virtus, & cunctatrix antè judicat, quàm incipit, quid decorum, quid honeſtum: iniquitas omnia præcipitat. Pigra verò, & verecunda pœnitentia, quæ[e] præſentium pudore premitur[f]. Solis enim intendit futuris, quorum ſpes ſera, & tardus fructus. Interim præcurrit impudentia, & ſpe præſentium pœnitentia excluditur, & affectus[g] ejus exuritur, & aboletur. Quærit eam Lex, & non invenit; exuſta eſt enim fervore, & fumo iniquitatis. Inde iraſcitur, & dicit devorandam fuiſſe Pœnitentiam in ſancta Sanctorum[h]: Sacerdotes, quaſi ſegnes increpat. §. 1. Reſpondet Aaron providum debere eſſe Sacerdotale judicium, nec malè ſanæ[i] conſcientiæ facilè eſſe credendum id muneris; ne fiat noviſſimus error pejor priore. Vaſe enim fœtido vel oleum, vel vinum facilè corrumpitur. Quomodo autem poterat, ubi ignis alienus erat, peccatum exuri in conſpectu Domini, cui cuncta aperta ſunt? quaſi dicat, non placet Deo, qui injuſtitiam corde incluſam tenet, & ſe pœnitentiam agere perhibet Ignis alienus, libido, avaritia, & omnis prava cupiditas. Hic ignis exurit, non mundat. In quibus enim eſt, ſi offerant in conſpectu Domini, ignis eos Cæleſtis abſumit, ſicut Nadab, & Abiu cum his, quæ pro peccato fuerant oblata. §. 2. Qui ergo mundari vult; ignem alienum[k] removeat, & illi igni ſe offerat, qui culpam exurit, non hominem. Hic ignis ſiccavit hæmorrhoiſſæ[l] ſanguinem profluentem: hic ſiccavit culpam[m] latronis. Ignis[n] enim conſumens eſt: ſanat enim ſimpliciter & purè confitentes. Judas inquit[o]: *Peccavi, tradens ſanguinem juſtum:* ſed in pectore habuit ignem alienum: quo inflammante cucurrit ad laqueum. Indignus autem remedio fuit; quia non pura mente pœnituit. Culpam verò ejus non auferunt Sacerdotes, qui doloſè offert[p]; nec in eo poſſunt epulari, quorum cibus eſt peccatorum remiſſio. Unde verus Sacerdos ait[q]: *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem patris;* id eſt, ut peccatores converſi, & pœnitentes ſalventur. Non eſt enim acceptum Deo ſacrificium, niſi verum, & ſincerum.

¶ Corr. Rom.] In hoc & ſequenti Capite afferuntur verba ipſa Gloſſæ ordinariæ: quamvis multa ſint accepta ex Origene, Adamantio, & Iſychio.

[c] Gloſſa ord. *in c.* 10. *Levit.*
[d] Simile in Catena in Leviticum, ex Scriptoribus Græcis, præcipuè Origene.
[e] *al.* quia.
[f] *al.* punitur.
[g] *al.* effectus.
[h] *al.* ſanctis Sanctorum.
[i] *al.* maleſanæ. *vera lectio.*
[k] *Levit. ibid.*
[l] *Marc.* 5.
[m] *Luc.* 23.
[n] *Deut.* 4.
[o] *Matth.* 27.
[p] *al.* ſe offert. *al.* offerunt.
[q] *Joan.* 4.

XXXV. *Item* Isychius libro 2. *ad c.* 10. Levitici[r]. [fortè c. an. 550. *ibid.*]

INter hæc, hircum, qui oblatus fuerat, &c. Quia omne peccatum per Pœnitentiam deletur, & qui prædictum peccatum alterius doctrinæ, & blaſphemiæ commiſerunt, ſalvati non ſunt; cauſam mortis eorum Legislator exponit [Inter hæc hircum, qui oblatus fuerat, &c.] Quia ſcilicet non comederunt filii Aaron, quod pro peccato erat in loco ſancto, id eſt, Pœnitentiam commiſſi peccati in Eccleſia peragi non fecerunt: quibus hoc præceptum eſt, quos Chriſtus in Eccleſia vicarios ſuos conſtituit. Ipſe enim oblationis ſuæ ſanguinem, quæ pro noſtro ſanguine oblata eſt, in ſanctum, id eſt, in Cælum, in conſpectu patris obtulit. Debet autem comedi hoc ſacrificium in loco ſancto, ſcilicet in Eccleſia, in propitiationem peccatorum. Unde addit [quemadmodum præceptum eſt mihi,] id eſt, quemadmodum præcepi, & mandavi. Moyſes enim gerit perſonam Chriſti. Exuſtum reperit: quia in Spiritum Sanctum peccaverant: ab intelligibili igne Spiritûs Sancti oblatio pro Pœnitentia, ablata eſt. Voluntariè enim[ſ] peccantibus non relinquitur hoſtia pro peccato. Nam, ſicut vera Pœnitentia veniam promeretur; ita ſimulata Deum irritat; quia Spiritus Sanctus[t] diſciplinæ effugiet fictum. Hoc autem ſancti Patres irremiſſibile peccatum, & blaſphemiam in Spiritum Sanctum dixerunt, in[u] ſceleribus uſque ad finem vitæ perſeverare, de ſalute ſui deſperare, & de potentia, & miſericordia Redemptoris diffidere.

[r] Ibi Gloſſa ord.
[ſ] *Heb.* 10.
[t] *Sap.* 1.
[u] *al.* & in.

XXXVI. *Item* Joannes Os aureum homil. 31. *in c.* 12. Epiſtolæ ad Hebræos. [fortè c. an. 404. *Conſtantinopoli.*]

JUdas pœnituit[x], ſed malè: laqueo namque ſe ſuſpendit: pœnituit etiam Eſaü[y], ſed malè: magis autem iſte neque pœnituit. Lachrymæ quippe illæ non erant Pœnitentiæ, ſed animi violenti α, & indignationis internæ. Quod ex ejus operibus aperitur. & *infrà.* §. 1. Non igitur negemus, obſecro, peccata noſtra: neque nos impudentia duros efficiat. Sponte noſtra peccata puniamus, ne pendamus non ſponte ſupplicia. Audivit Cain à Deo[z]: *Ubi eſt Abel frater tuus?* & dixit: *neſcio: numquidnam cuſtos fratris mei ſum ego?* Vides, quomodo ex hoc peccatum reddiderit gravius? Verùm non ita pater ejus audiens[a]: *Ada, ubi es?* dixit: *Audivi vocem tuam Domine, & timui, quoniam nudus ſum, & abſcondi me.* Magnum bonum eſt, ut quis peccata ſua agnoſcat, & memoriam eorum perſeveranter retineat. Nullum invenitur delictorum tale remedium, ſicut eorum continuata memoria.

¶ Corr. Rom.] α *Animi violenti.*] Græcè eſt, ἀλλὰ ἐπηρείας, ϗ θυμοῦ μᾶλλον, ϗ δείκνυσι τὰ ἑξῆς, id eſt, *Sed potiùs contumelioſi impetûs & iracundiæ: idque oſtendunt, quæ*

[x] *Matth.* 27.
[y] *Gen.* 27.
[z] *Gen.* 4.
[a] *Gen.* 3.

secuta sunt. Vetustus codex habet, πικρίας, ϗ θυμȣ̃, quæ duæ voces conjunguntur etiam à B. Paulo in Epistola ad Ephesios, *c.* 4. Sunt autem nonnulla in hoc Capite partim ex manuscriptis Gratiani codicibus, partim ex ipso originali emendata.

XXXVII. *Item* AMBROSIUS in libro 2. de Pœnitentia, *c.* 11. [an. 374. *Mediolani.*]

IN *salicibus* [b], inquit [c], *in medio ejus suspendimus organa nostra. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Si enim caro menti repugnat, nec subdita est animi gubernaculo, & mentis imperio; aliena est terra, quæ non domatur exercitio cultoris; & ideò non potest fructus charitatis, Pœnitentiam pacis α afferre. Melius est ergo tunc quiescere, cùm exercere non queas opera Pœnitentiæ, ne in ipsa Pœnitentia fiat, quod postea indigeat Pœnitentiâ. Quæ si semel fuerit usurpata, nec jure celebrata; nec prioris fructum obtinet, & aufert usum posterioris. Sanè & cùm caro repugnat, mens ad Dominum debet esse intenta: & si opera non sequuntur, fides non deferatur β: &, si impugnant vel carnis illecebræ, vel potestates adversariæ, maneat mens Deo dedita. Tunc enim maximè urgemur γ, cùm caro cedit: & sunt, qui vehementer incumbant, miseræ animæ, quærentes omne auferre præsidium. Unde illud est [d]: *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea.* Quam miseratus David, ait: *filia Babylonis misera;* misera utique, quia Babylonis filia est: quæ Dei filia esse desivit; cui tamen Medicum invitat, dicens: *Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos suos ad petram;* hoc est, qui infirmas, & lubricas cogitationes allidat ad Christum, qui omnes irrationabiles motus sui reverentiâ, & disceptatione [e] comminuat.

¶ CORR. ROM. α *Pœnitentiam pacis.*] In multis vetustis legitur, *Pœnitentiæ, & pacis:* in originali autem impresso, *patientiam pacis.*

β *Fides non deferatur.*] In aliquot manuscriptis est, *fides non deferat;* in vetustioribus B. Ambrosii operum editionibus, *fides desideret*, in recentiore Parisiensi, *fides deserviat.*

γ *Urgemur.*] In nonnullis vetustis legitur, *urgetur; cùm caro non credit.*

[b] *Nonnullis verbis omissis.* [c] *Psal.* 136. [d] *Ibidem.* [e] *al.* discretione.

XXXVIII. *Item* HIERONYMUS super Matth. *ad c.* 27 [f]. [c. an. 400. *in Palæstina.*]

NIhil Judæ [g] profuit egisse pœnitentiam α, per quam scelus corrigere non potuit. Si [h] quando frater sic peccat in fratrem, ut emendare valeat, quod peccavit; potest ei dimitti: sin autem permanent opera, frustrà voce assumitur Pœnitentia. Hoc est, quod in Psalmo de eodem infelicissimo Juda dicitur [i]: *Et oratio ejus fiat in peccatum:* ut non solùm emendare nequiverit proditionis nefas, sed proprii homicidii scelus addiderit.

¶ CORR. ROM. α *Egisse pœnitentiam.*] Sic in Glossa, ex qua videtur sumptum Caput hoc: sed apud B. Hieronymum, & Magistrum, *sera pœnitentia:* apud eumdem verò Magistrum paulò pòst legitur depravatè, *emendare non valeat.*

[f] Glossa ord. & Beda *ad eumdem locum.* [g] *Sent.* 4. *dist.* 15. [h] *al.* Sed. [i] *Psal.* 180.

XXXIX. *Item* LEO Papa in sermone, qui incipit, *Inter omnia;* id est, tertio de Passione Domini [k]. [c. an. 445. *Romæ.*]

SCeleratior omnibus ô Juda, & infelicior extitisti; quem non Pœnitentia revocavit ad Dominum: sed desperatio traxit ad laqueum. Expectasses consummationem criminis tui, & donec sanguis Christi pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi suspendium distulisses.

[k] Glossa ord. *ad c.* 27. *ad Matth.*

GRATIAN. 9. Pars. „ HIS autoritatibus, quæ sit vera, quæ falsa ostenditur „ Pœnitentia; & falsæ nulla indulgentia dari probatur: in „ quo illorum sententia destruitur, quâ eum, qui pluribus „ irretitus fuerit peccatis, asseritur unius delicti pœnitentiâ, „ ejusdem veniam consequi à Domino sine alterius criminis „ pœnitentia. Quod etiam multis autoritatibus probare „ conantur. Quarum prima est illa Naüm Prophetæ [l]: *Non* „ *judicabit* [m] *Deus bis in idipsum.* Sed quem Sacerdos „ judicat, Deus judicat, cujus personam in Ecclesia gerit. „ Qui ergo à Sacerdote semel pro peccato punitur, non „ iterùm pro eodem peccato à Domino judicabitur.

[l] *Naüm* 1. *ex* LXX. [m] *al.* vindicabit.

XL. *Item* GREGORIUS super Ezechielem *hom.* 10. [c. an. 600. *ibid.*]

PLuit [n] Dominus [o] super unam civitatem, & super alteram non pluit: & eamdem civitatem ex parte compluit, & ex parte aridam relinquit. Cùm ille, qui proximum odit, ab aliis vitiis se corrigit; una eadémque civitas ex parte compluitur, & ex parte arida manet: quia sunt, qui cùm quædam vitia resecant, in aliis graviter perdurant.

¶ CORR. ROM.] Similis summa verborum B. Gregorii est in Glossa ordinaria *ad c.* 4. Amos; non tamen eadem omnino.

[n] *Sent.* 4. *dist.* 15. [o] *Amos* 4.

XLI. *Item* AMBROSIUS in 18. octonario, *Psalmi* 118 [p]. [c. an. 380. *Mediolani.*]

PRima [q] consolatio est, quia non obliviscitur misereri Deus: secunda per punitionem α; ubi, etsi fides β desit, pœna satisfacit, & relevat.

¶ CORR. ROM. α *Punitionem.*] Anteà legebatur, *compunctionem.* Emendatum est ex Glossa ordinaria (cujus Caput hoc est summa quædam: & magis convenit cum sententia B. Ambrosii: cujus tamen locum integrum præstat accuratè legere.

β *Fides.*] In Glossa additur, *id est, conscientia debiti:* & sic declarat Gratianus *infrà c. quærat.*

[p] *Serm.* 18. [q] Glossa ordin. *ibi. Zadich.*

ITEM opponitur de Hieronymo [r], qui super Naüm sentire „ videtur, quòd si fidelis α adulterando interficeretur; de „ adulterio non ampliùs à Deo puniretur. Item, si illa satisfactio „ non fuit, quam in adulterio vivens pro homicidio obtulit, „ cùm adulterii eum pœnituerit, utriusque ei Pœnitentia imponenda „ erit: quod à ratione alienum Ecclesiasticâ probatur „ consuetudine, quæ pro eodem peccato (nisi reiteratum „ fuerit) nulli bis pœnitentiam imponit. §. 1. Sed quòd ei, „ qui crimen sibi reservat, de alio venia non præstetur; non „ solùm præmissis probatur autoritatibus Hesychii, Adamantii, „ Gregorii, Augustini, Smaragdi, Isidori, verùm etiam alia „ autoritate ejusdem Augustini in libro de Pœnitentia [f]. Ait „ enim

¶ CORR. ROM. α *Fidelis.*] Sic est emendatum ex aliquot vetustis, B. Hieronymo, & Magistro. Nam anteà legebatur, *Infidelis*, quemadmodum etiam infrà *eâd. c. quærat, & c. ignis.*

„ GRATIAN. „ [r] *Sent.* 4. „ *dist.* 15. „ Inf. *eâd.* „ *c. quærat* „ *aliquis, &* „ *c. ignis.* „ Sup. XXIII. „ *q.* 5. *quid* „ *ergo.* „ [f] In lib. de „ vera & falsa Pœnitentia, *c.* 9.

XLII. AUGUSTINUS in lib. de vera & falsa Pœnitentia, *c.* 9. [fortè c. an. 428. *in Africa.*]

SUnt plures [t], quos pœnitet peccasse: sed non omnino, reservantes sibi quædam, in quibus delectantur: non animadvertentes Dominum [u] simul surdum & mutum à Dæmonio liberasse: per hoc docens nos, numquam, nisi de omnibus sanari. Si enim vellet ex parte peccata reservari; habenti septem Dæmonia, manente uno, proficere potuerat sex expulsis. Expulit autem [x] septem, ut omnia crimina simul ejicienda doceret. Legionem autem [y] ab alio ejiciens, neminem reliquit ex omnibus, qui liberatum possideret; ostendens, quòd etiam si peccata sint mille, oporteret de omnibus pœnitere. Laudatus est enim Dominus [z], quando ejecto Dæmonio locutus est mutus. Numquam aliquem sanavit, quem omnino non liberavit. Totum enim hominem sanavit in sabbato: quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione liberavit; indicans Pœnitentem oportere simul dolere de omni crimine orto in anima, & corpore. Scio enim Deum inimicum omni criminoso. Quomodo ergo, qui crimen reservat, de alio recipiet veniam? Sine amore Dei consequeretur veniam [a], sine quo nemo umquam invenit gratiam. Hostis enim Dei est, dum offendit perseveranter. Quædam enim impietas infidelitatis est, ab illo, qui justus, & justitia est, dimidiam sperare veniam. Jam enim foret sine Pœnitentia invenire gratiam. Pœnitentia enim vera ad Baptismi puritatem confitentem conatur adducere. Rectè enim Pœnitens, quidquid sordium post purificationem contraxit, oportet ut abluat, saltem lachrymis mentis. Sed satis durus est, cujus mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare: sed sciat culpabiliter se durum, qui deflet damna temporis, vel mortem amici: & dolorem peccati lachrymis non ostendit. Non itaque est, ut quis excuset se non habere fontem lachrymarum, qui nonnumquam lachrymis ostendit dolorem temporalium. Quem ergo pœnitet, omnino pœniteat, &c.

[t] *Sent.* 4. *dist.* 15. [u] *Matth.* 12. [x] *Marc.* 16. [y] *Marc.* 5. [z] *Matth.* 9. [a] *al.* indulgentiam.

AUTORITAS illa Naüm Prophetæ [b]: *non judicabit* „ *Deus bis, &c.* non indistinctè ostendit omnia, quæ tempo- „ raliter puniuntur, non ulteriùs à Deo punienda. Quamvis „ enim Sodomitas, Ægyptios, Israëlitas in eremo super „ eumdem locum dicat Hieronymus temporaliter à Deo „ punitos, ne in æternum punirentur; non tamen de omnibus „ generaliter hoc intelligendum est: alioqui cuique sceleroso „ optandum esset, ut Cælesti fulmine percussus, aut aquis „ submersus, aut à serpentibus vulneratus pro peccatis suis „ divinitùs interiret, ut æternos cruciatus brevis & momen- „ tanea pœna terminaret. Illud etiam Apostoli falsum esset, „ quod de prostratis in deserto in Epistola ad Hebræos „ scribens ait [c]: *propter incredulitatem suam non intra-* „ *verunt in terram promissionis.* Ubi probatur, quòd sicut „ merito suæ infidelitatis requiem illam amiserunt; ita propter „ eamdem infidelitatem, veram requiem æternæ beatitudinis „ nullo modo intraverunt. §. 1. Intelligitur ergo illud „ Hieronymi de his tantùm, qui inter ipsa flagella pœnitentiam „ egerunt: quam, etsi brevem & momentaneam, tamen non „ respuit Deus: sicut & illud Prophetæ [d]: *non judicabit* [e] „ *Deus bis in idipsum:* de his tantùm [f] intelligi oportet, „ quos præsentia supplicia in melius commutant: super quos „ non consurget duplex tribulatio. Qui autem inter flagella „ duriores, & deteriores fiunt, sicut Pharao, qui flagellatus „ à Domino, durior factus est; præsentibus æterna connectunt, „ ut temporale supplicium sit eis æternæ damnationis initium. „ Unde

„ GRATIAN. „ 10. *Pars.* „ [b] Sup. *dist.* 1. „ *de pœn.* „ *c. quem* „ *ergo.* „ *Sent.* 4. „ *dist.* 15. „ Sup. *scelerator.* „ [c] *Hebr.* 3. „ [d] *Naüm* 1. „ [e] *al.* vindicabit. „ [f] Sup. XXIII. „ *q.* 5. *hoc* „ *tamen.*

g Sententia in Gloſſa ord. Deuter. 32. & apud B. Greg. Moral. l. 18. c. 12.

XLIII. AUGUSTINUS in Cantico Deuteronomii. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

IGnis ſuccenſus eſt, &c. Hoc eſt [g], vindicta hic incipiet, & ardebit uſque ad extremam damnationem.

GRATIAN. Iſidorus *de ſummo bono*, l. 3. c. 2. *Sent. ibid.*

„ HOC contra illos notandum eſt, qui dicunt, *non judicabit Deus bis in idipſum*, ad omnia pertinere flagella: quia quidam hic flagellis emendantur; alii & hic, & in æternum puniuntur: ſicut Antiochus, & Herodes.
§. 1. Quod autem ſuper eumdem locum de adultero fideli Hieronymus ſentire videtur, ex ejuſdem verbis falſum eſſe probatur. Exemplo enim illius, qui Iſraëlitas maledixerat, & qui ligna in ſabbato collegerat, oſtendit parva peccata brevibus & temporalibus ſuppliciis purgari, magna verò diuturnis, & æternis ſuppliciis reſervari. Ait enim

XLIV. IDEM HIERONYMUS in primum caput Naum. [c. an. 387. *in Palæſtina.*]

h Sup. XXIII. q. 5. *quid ergo.* §. *quærat. Sent. ibid.*

QUærat hic aliquis [h], ſi fidelis deprehenſus in adulterio decolletur, quid de eo poſteà fiat. Aut enim punietur; & falſum eſt hoc, quod dicitur: *non vindicabit Dominus bis in idipſum in tribulatione*: aut non punietur; & optandum eſt adulteris, ut in præſentiarum brevi & citâ pœnâ fruſtrentur cruciatus æternos. Ad quod reſpondebimus, Deum, ut omnium rerum, ita ſuppliciorum quoque ſcire menſuras, & non præveniri ſententiâ Judicis, nec illi in peccatorem exercendæ dehinc pœnæ auferri poteſtatem; & magnum peccatum magnis, diuturniſque lui [i] cruciatibus: ſi quis autem punitus ſit, ut ille in Lege [k], qui Iſraëliticis maledixerat, & qui in ſabbato ligna collegerat; tales poſteà non puniri: quia culpa levis præſenti ſupplicio compenſata ſit.

i elui. *orig.*
k *Num.* 15.

GRATIAN. l Sup. c. *pluit. Sent. ibid.*

„ ILLUD autem Gregorii [l]: [Pluit Dominus ſuper unam civitatem, &c.] non ad criminis veniam, ſed ad ejus referendum eſt deteſtationem: ut ideò pars civitatis dicatur eſſe compluta; quia crimen, quod dilexerat, deteſtari incipit; non quòd ejus veniam conſequatur. Criminis autem deteſtatio pluvia vocatur; quia ex fonte Divinæ gratiæ cordi noſtro inſtillatur; ut vel ſic quiſque ad veram pœnitentiam perveniat: aut eò minùs à Deo puniatur, quò diuturniore delectatione peccati majus ſibi ſupplicium accumulaſſet. Si verò ad indulgentiam criminis pluvia referatur; Evangelicæ ſententiæ contraire videbitur. Si enim propter fraternum odium, etiam quæ dimiſſa ſunt, replicantur ad pœnam, multò magis, quæ non ſunt dimiſſa, ad vindictam reſervari probantur. §. 1. Item ſi ſecundum Auguſtinum [m] arbiter ſuæ voluntatis non poteſt inchoare novam vitam, niſi pœniteat eum veteris vitæ; quomodo ad novitatem indulgentiæ perveniet, qui odii vetuſtatem non depoſuit? Ad deteſtationem ergo criminis, ut dictum eſt, non ad ejus indulgentiam pluvia illa pertinere probatur. §. 2. Item illud Ambroſii [n], [Et ſi fides deſit, pœna ſatiſfacit;] non de ea fide intelligitur, de qua dicitur [o]: *fides ſine operibus mortua eſt*: ſed de ea, de qua Apoſtolus ait [p]: *omne, quod non eſt ex fide*; id eſt, omne quod fit contra conſcientiam; *peccatum eſt*. Deeſt ergo fides, cùm non ſubeſt conſcientia peccati. Sed quia delicta [q] omnia nullus intelligit, eſt aliquando peccatum in homine, cujus non habet conſcientiam. Unde Apoſtolus ait [r]: *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum.* Cujus ergo peccati deeſt conſcientia; illius pœna ſi patienter feratur, ſatisfacit, & relevat gravatum. Quod autem in fine objicitur [f], [ſi ſatisfactio illa fuit, veniam impetravit: ſi autem veniam non impetravit, ſatisfactio non fuit; ſi autem ſatisfactio non fuit, adhuc ſibi pœna imponenda eſt,] non procedit argumentatio. Satisfactio namque eſt, dum ipſius cauſa peccati exciditur, & ejus ſuggeſtionibus aditus non indulgetur; ſed ejus fructus non percipitur, impeditus peccato, quod non deſeritur: percipietur autem, cùm ejus pœnitentia fuerit ſubſecuta: ſicut ad lavacrum fictè accedens regenerationis Sacramentum accipit; non tamen in Chriſto renaſcitur: renaſcetur autem virtute Sacramenti, quod perceperat; cùm fictio illa de corde ejus receſſerit veraci pœnitentia. Sic etiam ſcribit

m Sup. *diſt.* 1. *tres ſunt.*
n Sup. *ead. prima conſolatio.*
o *Jac.* 2.
p *Rom.* 14.
q *Pſal.* 18.
r 1. *Cor.* 4.
f Sup. *prima conſolatio.*

XLV. AUGUSTINUS in libro de Pœnitentia [t]. [fortè c. an. 428. *in Africa.*]

PIum eſt [u] credere, & noſtra fides expoſtulat; ut cùm gratia Chriſti deſtruxerit mala priora in homine, etiam remuneret bona: &, cùm deſtruxerit, quod ſuum non invenit; amet, & diligat bonum, quod etiam in peccante plantavit.

¶ CORR. ROM.] Paulò aliter legitur in originali: ſed Magiſter habet ferè ut Gratianus.

t In lib. de vera & falſa pœnitentia, c. 14.
u *Sent.* 4. *diſt.* 15. Inf. *diſt.* 5. c. *conſideret.*

GRATIAN. „ Ex hoc ſenſu dictum videtur illud etiam

XLVI. HIERONYMI *ad c.* 1. Aggæi. [c. an. 387. *in Palæſtina.*]

SI quando [x] videris inter multa mala opera [y] peccatorum facere quempiam nonnulla, quæ juſta ſunt, non eſt tam injuſtus Deus, ut propter mala multa, paucorum obliviſcatur bonorum.

x *Sent. ibid.*
y multa opera. *orig.*

QUAMQUAM memoria bonorum ad præſentem remunerationem poſſit referri: ſicut ſcribit ... ... (GRATIAN. 11. *Pars.*)

XLVII. GREGORIUS in homilia de Divite, & Lazaro [z]. [c. an. 593. *Romæ.*]

CAvendum nobis eſt; ut ſi fortè aliquid boni agimus, in præſenti ſeculo remunerationem accipiamus: ne fortè dicatur nobis [a]: *receperunt mercedem ſuam.* Niſi enim dives iſte aliquid boni egiſſet, unde in præſenti ſeculo remunerationem accepiſſet, nequaquam Abraham ei diceret [b]: *Recepiſti bona in vita tua.*

z *In hom.* 40. *habetur ſententia.*
a *Matth.* 6.
b *Luc.* 16.

XLVIII. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS homiliâ 67. ad Populum Antiochenum. [an. 382. *Antiochiæ.*]

QUid ergo turbamur? nemo videns Malignos proſperitatem habere, turbetur. Non eſt hic retributio malignitatis, neque virtutis: ac, ſi aliquando contingat, ut aliqua ſit retributio vel malitiæ, vel virtutis; non tamen ſecundùm quod dignum eſt; ſed ſimpliciter, veluti quidam guſtus judicii: ut qui reſurrectionem non credunt talibus doceantur. Quando itaque videmus Malignum diteſcere; non ſubruamur: & quando videmus Bonum mala pati: non turbemur. Illic corona: illic ſupplicia. Eſt & alia ratio: quia non poteſt Malus in omnibus malus eſſe, ſed habet aliqua bona: neque Bonus in omnibus eſſe bonus, ſed habet aliqua peccata. Cùm ergo proſperitatem Malus habet, malo capitis ſui eſt. Cùm enim pro illis paucis Bonis retributionem hic accipit, illic jam pleniùs punietur.

„ POTEST etiam [c] referri memoria Bonorum ad mitiorem pœnam habendam, ut bona, quæ inter multa mala fiunt, non proficiant ad præſentis vitæ, vel futuræ præmium obtinendum; ſed ad tolerabilius extremi judicii ſupplicium ſubeundum: ſicut de fide, & ceteris, quæ ſine charitate habentur, ſcribit

GRATIAN. c *Sent. ibid.*

XLIX. AUGUSTINUS in libro de Patientia, c. 26. [c. an. 415. *in Africa.*]

SI quis autem non habens charitatem, quæ pertinet ad unitatem [d] ſpiritûs, & vinculum pacis, quo Catholica Eccleſia congregata connectitur, in aliquo ſchiſmate conſtitutus, ne Chriſtum neget, patitur tribulationes, anguſtias, famem, ſitim [e], nuditatem, perſecutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammas, vel beſtias, vel ipſam crucem timore gehennæ [f], & ignis æterni, nullo modo iſta culpanda ſunt: immò verò & hæc laudanda patientia eſt: (Non enim dicere poterimus, meliùs ei fuiſſet, ut Chriſtum negando nihil eorum pateretur, quæ paſſus eſt confitendo:) ſed exiſtimandum, fortaſſe tolerabilius ei futurum judicium, quàm ſi Chriſtum negando cuncta illa vitaret. Unde & illud, quod ait Apoſtolus [g]: *Si tradidero corpus meum, ut ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt*: nihil prodeſſe intelligitur ad regnum Cælorum obtinendum, non ad extremi judicii tolerabilius ſupplicium ſubeundum. & *ſuprà c.* 23.
§. 1. Hæc propter charitatem dicta ſint: ſine qua in nobis non poteſt eſſe vera pœnitentia [h]: quia in Bonis charitas Dei eſt, quæ tolerat omnia.

d *Epheſ.* 4.
e *Abeſt ab orig.*
f *al.* gehennarum. *orig.*
g 1. *Cor.* 13.
h patientia. *vera lectio.*

„ PŒNITENTIA ergo, ut ex præmiſſis apparet, nulli in peccato perſeveranti utilis eſt, non tamen alicui deneganda eſt: quia ſentiet fructum ejus, cùm alterius criminis pœnitentiam egerit. Sic itaque pœnitentiæ definitio, & ceteræ autoritates ſibi conſonantes negant eum agere pœnitentiam, qui perſeverat in crimine, utilem videlicet ſibi, & fructuoſam. §. 1. Illud autem Ambroſii [i]: [Pœnitentia ſemel uſurpata, nec verè celebrata, & fructum prioris aufert, & uſum ſequentis amittit.] de ſolenni intelligitur: quæ cùm non verè celebrata fuerit, & fructum prioris, id eſt, ſui ipſius ſecuturam præcedentis, amittit (quia veniam, quam impetrare potuit, contempſit;) & uſum ſequentis aufert, ſecundùm conſuetudinem quarumdam Eccleſiarum, apud quas Pœnitentiæ ſolennitas non iteratur. De hac eadem Pœnitentia illud etiam intelligitur [k], [non eſt ſecundus locus Pœnitentiæ.]

GRATIAN. 12. *Pars.*
i *Sent.* 4. *diſt.* 14. Sup. *ead. in ſalicibus.*
k Sup. *diſt.* 50. *ſi quis poteſt.*
Hugo de S. Vict. *lib.* 2. *de Sacram. p.* 14. *c.* 4.

AN PECCATA DIMISSA REDEANT.

DISTINCTIO IV.

„ QUIA verò [a] multorum autoritatibus ſuprà monſtratum eſt Pœnitentiam verè celebrari, & peccata verè dimitti ei, qui aliquando in crimen recaſurus eſt; quæritur, an peccata dimiſſa redeant. Hujus Quæſtionis diverſorum varia eſt ſententia, aliis aſſerentibus, aliis contrà negantibus peccata ſemel dimiſſa ulteriùs replicari ad pœnam. §. 1. Quòd autem peccata ſemel dimiſſa redeant, multorum autoritatibus probatur: quarum prima eſt illa Prophetæ [b]: *In memoriam redeat iniquitas patrum ejus*: ſecunda illa Evangelii [c]: *Serve nequam, omne debitum dimiſi tibi.* Deinde in libro Pſalmorum ait

GRATIAN. 1. *Pars.*
a Hugo *lib.* 2. *de Sacram. p.* 15. *c. fin. Sent.* 4. *diſt.* 22.
b *Pſal.* 108.
c *Matth.* 18.

[d] Et Profper, *ibid.*

I. AUGUSTINUS ad Pfalmum 108 [d]. [c. an. 415. *in Africa.*]

SI Judas teneret illud, ad quod vocatus eft; nullo modo ad eum vel fua præterita, vel parentum iniquitas pertineret. Sed quia non tenuit adoptionem in familia Dei, fed iniquitatem vetufti generis potiùs elegit; rediit iniquitas patrum ejus in cònfpectu Domini, ut in eo etiam ipfa [e] puniretur: & peccatum matris ejus non deleretur. *Item Rabanus.* §. 1. Tradidit [f] eum tortoribus, &c.] Confiderandum eft, quòd dicit: [univerfum debitum:] quia non folùm peccata, quæ poft Baptifmum homo egit, reputabuntur ei ad pœnam; verùm etiam peccata originalia, quæ in Baptifmo ei dimiffa funt.

[e] ipfe. *orig.*
[f] *Sent.* 4. *dift.* 22.

II. *Item* GREGORIUS lib. 4. Dialog. *c.* 60. [an. 593. *Romæ.*]

[g] *Sent. ibid.*

COnftat [g] ex dictis Evangelii, quòd fi hoc, quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus; & illud rursùs exigitur, quod nobis jam per pœnitentiam dimiffum fuiffe gaudebamus.

III. *Item* AUGUSTINUS in homilia quintadecima de verbis Domini. [fortè c. an. 415. *in Africa.*]

[h] Dicit illi Deus. *orig.*
[i] *Luc.* 6.

DIxit [h] Dominus [i]: *Dimitte, & dimittuntur tibi:* fi ego prior dimifi, dimitte vel pofteà. Nam fi non dimiferis; revocabo te, & quidquid tibi dimiferam, replicabo tibi.

IV. *Item* IBIDEM [k]. [fortè c. an. 415. *ibid.*]

[k] Sententia, non verba.
[l] *Sent. ibid.*

QUi Divini [l] beneficii oblitus fuas vult vindicare injurias; non folùm de futuris peccatis veniam non merebitur: fed etiam præterita, quæ jam fibi dimiffa credebat, ad vindictam ei replicabuntur.

V. *Item* BEDA fuper Lucam, *lib.* 4. *c.* 48. [c. an. 720. *in Anglia.*]

[m] *Sent. ibid.*

R*Evertar* [m] *in domum meam, unde exivi:* timendus eft ifte verficulus, non exponendus: ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat.

VI. IDEM ibidem. [c. an. 720. *ibid.*]

[n] *al.* Quemcumque.
[o] *Sent. ibid.*

QUæcumque [n] enim [o] poft Baptifma, five pravitas hæretica, feu mundana cupiditas arripuerit; mox omnium profternet in ima vitiorum.

VII. *Item* AUGUSTINUS, in libro Quæftionum Deuteronomii, *q.* 42. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

[p] *al.* trahitur.

PEccatum, quod ex Adam contrahitur [p], temporaliter redditur: quia omnes propter hoc moriuntur; non autem in æternum eis, qui fuerint per gratiam fpiritaliter regenerati, in eàque permanferint ufque in finem.

GRATIAN. 2. *Pars.*
[q] B. Ambrofius *lib.* 9. *Comm. in Epiftolam ad Romanos*, in illa Verba *Jacob dilexi.* & Gloffa ord. ibidem, *ut oftenderet divitias.*
[r] *Pfal.* 90.
[f] *Exod.* 32.
[t] meo. *orig.*
[u] 1. *Cor.* 10. 3. *Pars.*
[x] *Sent.* 4. *dift.* 4.
[y] *al.* omnino.

» EORUM verò, qui hanc fententiam fequuntur, alii dicunt [q], quòd peccata reditura dimittuntur fecundùm juftitiam, fed non fecundùm præfcientiam: ficut nomina Difcipulorum, qui retrò abierunt, erant fcripta in libro vitæ propter juftitiam, cui deferviebant, non fecundùm præfcientiam, quæ in numero falvandorum eos non habebat. Sic à latere Dei [r] dicuntur mille cafuri, & decem millia à dextris ejus; quos tamen Divina præfcientia numquam fuis adnumeraverat. Hinc etiam Dominus ait Moyfi [f]: *Si quis peccaverit ante me, delebo eum de libro vitæ* [t]; ut fecundùm juftitiam Judicis ille peccando dicatur deleri, qui fecundùm præfcientiam numquam fuerat adfcriptus. §. 1. Hinc Auguftinus in Epiftola ad Corinthios [u] α: [Sed non in pluribus eorum beneplacitum eft Deo: etfi in aliquibus. Communia omnibus funt omnia Sacramenta, fed non communis gratia: ita & nunc Baptifmus eft communis, fed non virtus Baptifmi.] §. 2. Verùm hoc [x] de ficte accedentibus, vel de his, qui extra Ecclefiam baptizantur, intelligitur: qui Sacramenti quidem integritatem accipiunt, virtutem verò ejus minimè affequuntur. Parvulis verò, vel adultis plena fide accedentibus omnia [y] peccata remittuntur, etfi aliquando receffuri à bono in malum vitam fint finituri. Unde

¶ CORR. ROM. α *In Epiftolà ad Corinthios.*] Hæc funt apud Bedam in Comm. *c.* 10. *Epift.* 1. ad Corinthios ex B. Auguftino *in Pfalmum* 77. & copiofiùs apud illos exponuntur.

VIII. AUGUSTINUS in libro de Correptione & Gratia, *c.* 8. & 9. [c. an. 427. *ibid.*]

[z] De tis enim differimus, qui perfeverantiam bonitatis non habent, fed ex bono, &c. *orig.*
[a] *Sap.* 4.

SI ex bono [z] in malum deficiente bona voluntate moriuntur; refpondeant, fi poffunt, cur illos Deus, cùm fideliter, & piè viverent, non tunc de vitæ hujus periculis rapuit [a], ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum. Utrùm hoc in poteftate non habuit? an eorum mala futura nefcivit? Nempe nihil horum nifi perverfiffimè, atque infaniffimè dicitur. Cur ergo non fecit? Refpondeant, qui nos irrident, quando in talibus rebus exclamamus, *quàm infcrutabilia* [b] *funt judicia ejus, & inveftigabiles viæ ejus.* Neque enim hoc non donat Deus, quibus voluerit: aut verò Scriptura illa mentitur, quæ de morte velut immaturâ hominis jufti ait [c]: *Raptus eft, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam ejus.* Cur igitur hoc tam magnum beneficium aliis dat, aliis non dat Deus? apud quem non eft iniquitas, neque acceptio perfonarum, & in cujus poteftate eft, quamdiu quifque in hac vita maneat, quæ tentatio [d] dicta eft fuper terram? Sicut ergo coguntur fateri, donum Dei effe, ut finiat homo vitam iftam, antequam ex bono mutetur in malum: cur autem aliis donetur, aliis non donetur, ignorant; ita donum Dei effe in bono perfeverantiam fecundùm Scripturas (de quibus teftimonia multa jam pofui) fateantur nobifcum, & cur aliis detur, aliis non detur, fine murmure adversùs Deum dignentur ignorare nobifcum. §. 1. Nec nos moveat [e], quòd filiis fuis quibufdam Deus non dat iftam perfeverantiam. Abfit enim, ut ita effet, fi de illis Prædeftinatis effent, & fecundùm propofitum vocatis, qui verè funt filii promiffionis. Nam ifti cùm piè vivunt, dicuntur filii Dei: fed quoniam victuri funt impiè, & in eadem impietate morituri; non eos dicit filios Dei præfcientia Dei. Sunt enim filii Dei, qui nondum funt nobis, & funt jam Deo: de quibus ait Evangelifta Joannes [f]: *quia Jefus erat moriturus pro gente, & non tantùm pro gente, fed etiam, ut filios Dei difperfos congregaret in unum:* quod utique credendo futuri erant per Evangelii prædicationem: & tamen antequam effet factum, jam filii Dei erant in memoriali patris fui inconcuffa ftabilitate confcripti. Et funt rursùs quidam, qui filii Dei propter fufceptam vel temporaliter gratiam dicuntur à nobis, nec funt tamen Deo: de quibus ait idem Joannes [g]: *Ex nobis exierunt, fed non erant ex nobis: quòd fi fuiffent ex nobis, permanfiffent utique nobifcum:* non ait, ex nobis exierunt, fed quia non manferunt nobifcum, jam non funt ex nobis, verùm ait: *ex nobis exierunt, fed non erant ex nobis:* hoc eft & quando videbantur ex [h] nobis, non erant ex nobis. Et tamquam ei diceretur, unde id oftendis? *Quòd fi fuiffent*, inquit, *ex nobis, permanfiffent utique nobifcum.* Filiorum Dei vox eft: Joannes loquitur in filiis Dei præcipuo loco conftitutus. Cùm ergo filii Dei dicunt de his, qui perfeverantiam non habuerunt; *ex nobis exierunt, fed non erant ex nobis:* & addunt, *quòd fi fuiffent ex nobis, permanfiffent utique nobifcum;* quid aliud dicunt, nifi, non erant filii, etiam quando erant in profeffione, & nomine filiorum? non quia juftitiam fimulaverunt, fed quia in ea non permanferunt. Neque enim ait; nam, fi fuiffent ex nobis, veram, non fictam juftitiam tenuiffent utique nobifcum: fed; *fi fuiffent*, inquit, *ex nobis, permanfiffent utique nobifcum.* In bono [i] illos volebat proculdubio permanere: erant itaque in bono: fed quia in eo non permanferunt, id eft, non ufque in finem perfeveraverunt; non erant, inquit, ex nobis, & quando erant nobifcum: hoc eft, non erant ex numero filiorum, & quando erant in fide filiorum: quoniam, qui verè filii funt, præfciti & prædeftinati funt conformes imaginis Filii ejus, & fecundùm propofitum vocati funt, ut electi effent. Non enim perit filius promiffionis, fed filius perditionis. Fuerunt ergo ifti ex multitudine vocatorum: ex electorum autem paucitate non fuerunt. Non igitur filiis fuis prædeftinatis Deus perfeverantiam non dedit. Haberent enim eam, fi in eo filiorum numero effent: & quid haberent, quod non accepiffent, fecundùm Apoftolicam [k], verámque fententiam? Ac per hoc tales filii, Filio Chrifto dati effent, quemadmodum ad Patrem dicit ipfe [l]: *ut omne, quod dedifti mihi, non pereat, fed habeat vitam æternam.* Hi ergo Chrifto intelliguntur dari, qui ordinati funt in vitam æternam. Ipfi funt illi prædeftinati, & fecundùm propofitum vocati, quorum nullus perit: ac per hoc nullus eorum [m] ex bono in malum mutatus finit hanc vitam: quoniam fic eft ordinatus, & ideò Chrifto datus, ut non pereat, fed habeat vitam æternam. Et rursùs, quos dicimus inimicos ejus, vel parvulos filios inimicorum ejus, quofcumque eorum fic regeneraturus eft, ut in ea fide, quæ per dilectionem operatur, hanc vitam finiant; jam & antequam hoc fiat, in illa prædeftinatione funt filii ejus, & dati funt Chrifto filio ejus, ut non pereant, fed habeant vitam æternam. §. 2. Denique ipfe Salvator [n]: *fi manferitis*, inquit, *in verbo meo, verè Difcipuli mei eftis.* Numquid in his computandus eft Judas, qui non manfit in verbo ejus? Numquid in his computandi funt illi, de quibus Evangelium fic loquitur? ubi Dominus cùm commendaffet manducandam carnem fuam, & bibendum fanguinem fuum, ait Evangelifta [o]: *Hæc dicit in Synagoga in Capharnaüm. Multi ergo audientes ex Difcipulis ejus, dixerunt: Durus eft hic fermo, quis poteft eum audire? Sciens autem Jefus apud femetipfum, quia murmurabant de hoc Difcipuli ejus, dixit eis: Hoc vos fcandalizat? Si ergo videritis filium hominis afcendentem, ubi erat priùs? fpiritus eft, qui vivificat: caro autem non prodeft quidquam. Verba, quæ ego locutus fum vobis, fpiritus, & vita funt. Sed funt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jefus, qui effent credentes, & quis traditurus effet eum, & dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo venit ad me, nifi fuerit ei datum à Patre meo. Ex hoc multi Difcipulorum ejus abierunt retrò, &*

[b] *Rom.* 11.
[c] *Sap.* 4.
[d] *Job.* 7.
[e] Ibid. *c.* 9. Inf. *eád. hanc focietatem.*
[f] *Joan.* 11.
[g] 1. *Joan.* 2.
[h] *al.* in.
[i] Suprà *de Pœnit. dift.* 2. *Apoftolus, verf. in bono.*
[k] 1. *Cor.* 4.
[l] *Joan.* 6.
[m] Sup. *dift.* 2. *de Pœnit. c. nullus eorum.*
[n] *Joan.* 8.
[o] *Joan.* 6.

jam non cum illo ambulabant. Numquid non & isti Discipuli appellati sunt, loquente Evangelio? & tamen non erant verè Discipuli, quia non manserunt in verbo ejus, secundùm id, quod ait [p]: *Si manseritis in verbo meo, verè Discipuli mei estis.* Quia ergo non habuerunt perseverantiam; sicut non verè Discipuli Christi, ita nec verè filii Dei fuerunt, etiam quando esse videbantur, & ita vocabantur. Appellamus ergo nos & Electos Christi, Discipulos, & Dei filios: quia sic appellandi sunt, quos regeneratos piè vivere cernimus. Sed tunc verè sunt, quod appellantur, si manserint in eo, propter quod sic appellantur. Si autem perseverantiam non habent, id est, in eo, quod cœperunt esse, non manent; non verè appellantur, quod appellantur, & non sunt. Apud eum enim hoc non sunt, cui notum est, quod futuri sunt, id est, ex bonis mali.

[p] *Joan.* 8.

GRATIAN. 4. *Pars.* „ FINIS hujus autoritatis eorum sententiæ concordat, qui peccata dicunt remitti secundùm justitiam, & non secundùm præscientiam. Alii verò, quamvis fateantur peccata redire; tamen seu per Baptisma, seu per Pœnitentiam asserunt omnino peccata remitti, & plena fide accedentem ad lavacrum renasci non aquâ tantùm, sed etiam Spiritu Sancto: & si posteà peccaturus sit, demùm pœnitentem, etsi aliquando recasurus sit, tamen tempore suæ pœnitentiæ ita perfectè expiatum affirmant, ut si tunc moreretur, salutem inveniret æternam. Quorum sententiæ, ejusdem autoritatis principium consentit. Cùm enim quæstionem proponat, quare præscitos ad mortem, cùm fideliter ac piè viverent, non tunc de vitæ hujus periculis Deus rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum, cùm de immatura morte prædestinati Scriptura dicat [q]: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam ejus:* evidenter ostendit illos tales fuisse, qui, si fatali necessitate hujus vitæ subducti essent periculis, profectò vitam consecuti essent æternam. Ut ergo finis principio conveniat, & ne sibi ipsi contraire videatur, definiendum est, quid sit scribi in libro vitæ, & de eo deleri secundùm justitiam, quid secundùm præscientiam. Secundùm præscientiam scribi, est ad vitam præordinari: quod ab æterno factum est. Unde

[q] *Sap.* 4.

IX. APOSTOLUS in Epistola ad Ephesios, *c.* I. [an. Chr. 59. *Româ in Asiam.*]

BEnedictus Deus, & pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, in Cælestibus in Christo Jesu: sicut elegit nos in ipso ante constitutionem Mundi, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate: qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum, in ipsum.

GRATIAN. „ SIMILITER secundùm præscientiam deleri, est ad mortem, non ad vitam præsciri: quod & ipsum ab æterno factum est. Unde Dominus in Evangelio: *Qui credit in me, habet vitam æternam: qui autem non credit; jam judicatus est.* Hinc etiam ait

X. AUGUSTINUS. [c. an. 412. *in Africa.*]

NOvit [r] *Dominus, qui sunt ejus.* Ex his nemo seducitur: Nondum apparuit judicium, sed jam factum est.

¶ CORR. ROM.] Sententia est apud B. Augustinum, *tract.* 12. in Joannem, & in 20. de civitate Dei, *c.* 7. unde citat Beda *in* 2. *Tim.* 2. Verba autem ferè eadem sunt in Glossa ordinaria ad eum ipsum Pauli locum.

[r] 2. *Tim.* 2.

GRATIAN. „ PORRÒ secundùm justitiam scribi, est, Deo autore ea operari, quorum merito sit dignus æterna salute. Hunc duplicem modum scribendi, in Evangelio Dominus assignavit, dicens Discipulis [f]: *In domo patris mei mansiones multæ sunt: si quò minùs, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum: & si abiero, & paravero vobis locum, iterùm venio, & accipiam vos ad meipsum, ut ubi ego sum, & vos sitis.* Dicens, *in domo patris mei mansiones multæ sunt: si quò minùs, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum,* ostendit eos, quibus loquebatur, scriptos in libro vitæ, prædestinatione. Subjiciens, *si abiero, & paravero vobis locum, &c.* ostendit eos adhuc esse scribendos operatione. Hinc etiam ait

[f] *Joan.* 14.

XI. AUGUSTINUS in ejusdem loci explanatione [t]. [c. an. 412. *ibid.*]

IN domo patris mei mansiones multæ sunt. Domus Dei, templum Dei, regnum Dei, regnum Cælorum, sunt homines justi: in quibus sunt multæ differentiæ inter se; & hæ sunt mansiones ipsius domûs. Hæ autem jam paratæ sunt in prædestinatione, sicut ait Apostolus: *qui elegit nos ante Mundi constitutionem*, prædestinando, parando autem in [u] operatione. Unde, *quos prædestinavit, hos & vocavit*, & justificavit, & magnificavit. Et secundùm hoc dicitur [x]: *Fecit Deus, quæ futura sunt*, id est, quæ facturus est. *& infrà.* §. 1. [Si quò minùs] confirmat esse [y]: quia si non essent, dixisset; ibo, & parabo, id est, prædestinabo. Sed quia jam ibi sunt, non est opus aliqua parare. Quia verò nondum sunt in operatione, addit: *Et si abiero, & paravero.* Abiens, sed non relinquens, parat: quia subtrahit se, & latet: ut sit fides, quæ non est de re visa: & inde est meritum fidei.

[t] *Tract.* 68. *in Joan. c.* 14. & ibi Glossa ord.

[u] *al.* parandæ sunt in.

[x] *Esa.* 41. & 44.

[y] Glossa *ibid.*

§. 2. Ex hac vivit [z] justus, & mundatur ei cor, dum peregrinatur, & in ea desideratur, quod nondum habetur. Et hæc est præparatio mansionis: quia sic parat nos sibi, & se nobis, ut maneat in nobis, & nos in eo, quantùm quisque erit particeps ejus plùs, vel minùs pro diversitate meritorum. Et hæc multitudo mansionum est *α*.

[z] *Rom.* 1.

¶ CORR. ROM.] Sententia quidem hujus Capitis est *in tract.* 68. in Joannem: sed ipsa verba sunt in Glossa ordinaria *ad c.* 14. Joannis, & ex ea sunt nonnulla emendata.

α Mansionum est.] Sequebatur, *Item*, quasi hic citaretur alter locus B. Augustini, aut Glossa. Abest autem à plerisque manuscriptis. Nam quæ sequuntur, videntur esse Gratiani.

GRATIAN. „ SECUNDÙM justitiam deletur, qui gratiâ subtractâ, ea operari permittitur, quibus æternam damnationem meretur. Hinc Propheta loquens ex persona Christi ait [a]: *deleantur de libro viventium;* hoc est subtrahatur eis gratia, quâ subtractâ, ii in profundum vitiorum, deinde in æternam damnationem præcipitentur: *& cum justis non scribantur*, id est, non apponatur eis gratia, quâ fiant digni æterna salute. Sic itaque peccata secundùm præscientiam remittuntur, cùm ab æterno gratia præparatur, quâ vocatus justificetur: justificatus tamdem æternaliter glorificetur. Secundùm justitiam verò peccata remittuntur, cùm vel Baptisma plena fide accipitur, vel Pœnitentia toto corde celebratur: quæ remissio & ipsa secundùm præscientiam non inconvenienter fieri dicitur. §. 1. Ut enim ex præmissa autoritate Apostoli [b] datur intelligi, duæ sunt præordinationes: una, quâ quisque præordinatur hîc ad justitiam, & remissionem peccatorum percipiendam; altera, quâ aliquis prædestinatur ad vitam æternam in futuro obtinendam. Harum effectus sunt præsens justificatio, & futura glorificatio: quæ omnia in præmissa autoritate convenienter distinguuntur. Prima enim prædestinatio, quâ præordinantur ad præsentem justitiam, designatur, cùm dicitur; *sicut elegit nos in ipso ante Mundi constitutionem, &c.* cujus effectus infrà supponitur, *in qua gratificavit nos in dilecto filio suo, &c.* Secunda præordinatio ibi ostenditur: *qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum, &c.* Ejus effectus præmittitur, dum dicitur; *qui benedixit nos in omni benedictione, &c.* §. 2. Hæ duæ præordinationes, & earum effectus ita se habent, ut prima, & ejus effectus naturâ præcedant, & lege consequendi inferantur. Si enim aliquis præordinatus est ad vitam, consequenter infertur, ergo prædestinatus est ad justitiam; & si consequitur vitam æternam, ergo consecutus est justitiam: sed non convertitur. Unde multi participes sunt primæ præordinationis, & ejus effectûs: ad quos secunda, vel ejus effectus minimè pertinere probantur. §. 3. Juxta hanc distinctionem intelligenda est autoritas illa Joannis [c]: *Exierunt ex nobis: sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. Ex nobis*, inquit, *exierunt;* id est, à nostra societate recesserunt, quâ primæ præordinationis, & ejus effectûs nobiscum participes erant: *sed non erant ex nobis;* id est, secundæ præordinationis, & ejus effectûs societatem nobiscum non inierant. Quod ex eo videri potest: quia si fuissent ex nobis, id est, si illius præordinationis nobiscum participes essent; mansissent utique nobiscum, id est, à societate effectûs ejus præordinationis, quam nobiscum contraxerant, non recessissent. Si enim ad secundam præordinationem utrumque referretur, non convenienter illud inferretur, *mansissent*: immò cœpissent utique nobiscum esse. Si verò ad primam, falsa esset propositio; *si fuissent ex nobis, &c.* Multi enim præsentis justitiæ, & sanctitatis participes fiunt, qui tamen in ea non perseverant. Unde Dominus ait in Evangelio [d]: *Non qui cœperit, sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

[a] *Psal.* 68.

[b] *Ephes.* 1.

[c] 1. *Joan.* 2.

[d] *Matth.* 10.

XII.

HAnc societatem si quis solo nomine, & professione, non autem rei veritate à damnandis dicat contrahi; ejusdem autoritatis testimonio convincitur. De his enim, qui primæ, non secundæ præordinationis sunt participes, ait [e], [Nec nos [f] moveat, quòd filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseverantiam. Absit enim ut ita esset, si de illis Prædestinatis essent,] & cetera, quæ in eadem autoritate suprà continentur. Oves namque, de quibus in Evangelio Dominus ait [g]: *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili:* & filii, de quibus Joannes ait [h]; *ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum:* ita præscientiâ erant oves, & filii, ut qualitate præsentium, non specie *α* tantùm, sed etiam ante Dei oculos essent filii iræ, & perditionis æternæ. Unde Apostolus non ait [i], videbamur esse, sed, *eramus*, inquit, *& nos naturâ filii iræ.* Nec ait [k], reputabamini ab hominibus, sed, *fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* De se quoque scribens ad Timotheum non ait [l], videbar, sed, *fui persecutor, & blasphemus, & contumeliosus: nunc autem sum misericordiam consecutus.* Omnes quoque, qui in Christo renascuntur, & qui ejus sanguine à Diabolo redimuntur; priùs ex Adam peccatores nascuntur, & Diabolicæ servituti obnoxii. Sicut ergo isti, quamvis sint futuri filii Dei; tamen priùs sunt filii Diaboli: sic hi, de quibus sermo habetur, quamvis recedendo à justitia sint futuri filii perditionis æternæ; cùm tamen piè, & fideliter vivunt; verè sunt filii Dei, & justi, & æterna beatitudine digni. Unde autoritas non ait [m], cùm viderentur piè,

[e] *al.* Augustinus ait.

[f] Sup. *ead. c. si ex bono.*

[g] *Joan.* 10.

[h] *Joan.* 11.

[i] *Ephes.* 2.

[k] *Ephes.* 5.

[l] 1. *Tim.* 1.

[m] Sup. *ead. si ex bono.*

„ & fideliter vivere, sed [cùm piè, & fideliter viverent.] Nec veraciter à bono in malum commutarentur, qui numquam veraciter boni fuerunt. Dominus quoque, non ait per Ezechielem [n]: si averterit se justus à justitia sua, quam videbatur habere; sed [sua,] scilicet, quam veraciter habet. §. 1. Quod autem in eadem autoritate sequitur [o]: [Non erant in numero filiorum, quando erant in professione filiorum,] ita intelligendum est. Filii Dei duobus modis appellantur β. Dicuntur filii Dei, participatione hereditatis æternæ: sicut Joannes ait in Evangelio [p]: *Quotquot crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Et Apostolus in Epistola ad Romanos [q]: *Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat.* & infrà: *Ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* & infrà: *ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes.* Hinc etiam Augustinus eadem verba Apostoli exponens, ait [Modò tantùm creatura γ, cùm nondum filiorum forma perfecta.] Hoc ergo modo non sunt filii Dei, nisi participes æternæ beatitudinis. §. 2. In præsenti etiam dicuntur filii tribus modis, vel prædestinatione tantùm (sicut ii, de quibus Joannes ait [r]: *ut filios Dei, qui dispersi erant, &c.*) vel prædestinatione & spe æternæ beatitudinis (sicut illi, quibus Dominus ait [s]: *Filioli adhuc modicùm vobiscum sum.*) vel merito fidei & præsentis justitiæ, non autem prædestinatione claritatis æternæ: (sicut hi, de quibus Dominus ait [t]; *si dereliquerint filii ejus Legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint, &c.*) Hi ergo, de quibus in præsenti agitur, filii sunt merito fidei, & præsentis justitiæ, non sunt autem filii adoptionis æternæ. Qui ergo peccata dimissa fatentur redire; secundùm justitiam, & non secundùm præscientiam ea dimitti, necesse est ut confiteantur: sicut salvandis peccata secundùm justitiam ad æternam damnationem imputantur, non secundùm præscientiam: quia & illis à bono in malum deficientibus, singula replicabuntur ad supplicium: & his usque in finem in bono perseverantibus, nulla imputabuntur ad pœnam [æternam [u].]

n *Ezech.* 18.
o Sup. *si ex bono.*
p *Joan.* 1.
q *Rom.* 8.
r *Joan.* 11.
s *Joan.* 15.
t *Psal.* 88.
u *Abest à plerisque manuscr.*

¶ CORR. ROM.] In vetustis codicibus Caput hoc est conjunctum superiori. Sunt enim Gratiani verba, qui more suo loca aliquot citat.

α *Specie.*] Sic est emendatum ex codice pervetusto. Nam anteà legebatur, *spe:* quæ vox valdè sententiam turbabat.

β *Duobus modis appellantur.*] In vulgatis sequebatur, [*uno modo appellantur in futuro, altero in præsenti, qui triplex est:*] quæ absunt ab omnibus manuscriptis, & antiquioribus etiam editionibus.

γ *Modò tantùm creatura.*] In libro octuaginta trium Quæstionum, *q.* 67. post alia habentur hæc: *Et ipsa itaque creatura, id est, & ipsa, quæ nondum vocatur filiorum forma perfecta, sed tantùm vocatur creatura; liberabitur, &c.* quæ referuntur à Beda in Epistola ad Romanos, *c.* 8. Sed apud Glossam ibidem habentur eadem verba, quæ apud Gratianum.

GRATIAN. 5. *Pars.* „ QUI autem dicunt, quòd peccata dimissa non redeunt, autoritate Gregorii, & Prosperi sententiam suam confirmare conantur. Ait enim

XIII. GREGORIUS in Moralibus, *lib.* 15. *c.* 22. [an. 590. *Romæ.*]

QUid est, quod dicitur [qui reddis iniquitatem patrum filiis, ac nepotibus?] Peccatum originale à patribus trahimus; & nisi per gratiam Baptismi salvamur, etiam parentum culpam portamus: quia unum adhuc cum illis sumus. Reddit iniquitatem patrum filiis [x], dum pro culpa parentis ex originali peccato anima polluitur prolis. Et rursùm non reddit iniquitatem filiis [y]: quia cùm ab originali culpa per Baptismum liberamur; non jam parentum culpas, sed quas ipsi committimus, habemus.

x in filiis.
y in filiis.

¶ CORR. ROM.] Verba ipsa hujus Capitis sunt in Glossa ordinaria *ad cap.* 34. Exodi, ex Gregorio in loco indicato: ex qua Glossa sunt hîc nonnulla emendata.

XIV. *Item* IN RESPONSIONIBUS Prosperi ad secundam objectionem Gallorum. [an. 426. *in Gallia.*]

QUi recedit à Christo, & alienus à gratia finit hanc vitam; quid, nisi in perditionem cadit? sed non in id, quod remissum est, recidit: nec in originali peccato damnabitur: qui tamen propter postrema crimina α ea morte afficietur, quæ ei propter illa, quæ dimissa sunt, debebatur.

¶ CORR. ROM. α *Propter postrema crimina.*] Addita sunt hæc ex originali: quibus sententia valdè illustratur.

GRATIAN. 6. *Pars.* „ FINIS hujus autoritatis principio contraire videtur. Neque enim aliud est, dimissa peccata redire, vel in originali peccato damnari, quàm pœnam peccato debitam post ejusdem remissionem excipere. Autoritates verò sibi contrarias assertores hujus sententiæ ita determinant: peccata dimissa redire dicuntur, quia quisquis post acceptam remissionem peccatorum ad vomitum redierit; tantò graviùs punietur, quantò magis benignitate Dei abusus, singulorum remissionis acceptæ ingratus extitit. §. 1. Verùm illa sententia favorabilior videtur: quia pluribus roboratur autoritatibus, & evidentiori ratione firmatur. Ut enim Dominus ait

XV. PER EZECHIELEM, *c.* 18. [c. an. ante Chr. 584. *in Judæa.*]

SI averterit [z] se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem secundùm omnes abominationes, quas operari solet impius; numquid vivet? omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur: in peccato suo morietur, & non erunt in memoria justitiæ ejus, quas fecit.

z *Sent.* 4. *dist.* 15.

XVI. *Item* GREGORIUS in explanatione ejusdem loci [a]. [c. an. 600. *Romæ.*]

HOc nobis [b] maximè considerandum est; quia cùm mala committimus, sine causa ad memoriam bona nostra transacta revocamus; quoniam in perpetratione malorum nulla debet esse fiducia bonorum præteritorum.

a *Hom.* XI. *ad c.* 3. *Ezech.*
b *Sent.* 4. *dist.* 15.

XVII. IDEM in homilia 4. *ad c.* 1. Ezechielis. [an. 600. *ibid.*]

DE pertuso quippe sacculo aliunde exit, quod aliunde immittitur [c]; quia indiscretæ mentes mercedem, quæ ex bono opere acquiritur, non aspiciunt quomodo ex malo opere perdatur.

c *al.* mittitur.

XVIII. *Item* PETRUS in Epistola 2. *c.* 2. [an. Chr. 68. *Romæ.*]

SI refugientes coinquinationes Mundi in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Jesu Christi, his rursùs implicati superantur; facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato.

XIX. PAULUS quoque scribens ad Hebræos ait, *c.* 6. [an. Chr. 60. *ibid.*]

INtermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursùs jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis.

„ DICENS opera mortua, priora bona significat Apostolus, quæ per sequens peccatum erant mortua: quia hi peccando priora bona irrita fecerunt. Hæc, sicut peccando fiunt irrita, ita per pœnitentiam revivíscunt, & ad meritum æternæ beatitudinis singula prodesse incipiunt, etiam illa quæ peccatis inveniuntur admista. Unde Augustinus [d]: [Pium est credere, &c.] & Hieronymus [e]: [Non est [f] injustus Deus, &c.] Apostolus etiam scribens ad Hebræos, cùm fidem, & dilectionem, & bona opera eorum breviter commemorasset; horum omnium mercedem, quam amiserant peccando, post pœnitentiam à Domino eos recepturos ostendit. Porrò, qui per Prophetam dixit [g]: *si averterit se justus à justitia sua;* ipse per eumdem Prophetam promisit [h] dicens: *si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit universa præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam; vitâ vivet, & non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor: in justitia sua, quam operatus est, vivet.* Filiis quoque Israël per Assyrios captivandis, veteris idololatriæ peccatum Dominus per Oseë improperat: & peccatum quod Moyse supplicante [i] patribus fuerat dimissum, hoc in filiis revixisse ostendit, dicens „ GRATIAN.

d Sup. *dist.* 3. *de pœn. cap. pium.*
e Sup. *dist.* 3. *si quando.*
f Sup. *dist.* 2. *non est tam.*
g *Ezech.* 33.
h *al.* præmisit.
i *Exod.* 32.

XX. PER EUMDEM OSEE. [c. an. ante Chr. 750. *in Judæa.*]

VÆ eis [k], quoniam recesserunt à me: vastabuntur, quia prævaricati sunt in me. Et ego redemi eos, & ipsi locuti sunt contra me mendacia: & non clamaverunt ad me in corde suo: sed ululabant in cubilibus suis: super triticum, & vinum ruminabant: & recesserunt à me, & ego erudivi eos, & confortavi brachia eorum, & in me cogitaverunt malitiam: reversi sunt, ut essent absque jugo; facti sunt, quasi arcus dolosus: cadent in gladio Principes eorum à furore linguæ suæ.

k *Oseæ* 7.

„ ANTIQUA peccata parentum filiis improperat sermo Divinus: & propterea Principes eorum in gladio casuros prædicit. Sed contrà Dominus se facere ostendit, dicens „ GRATIAN. 7. *Pars.*

XXI. PER EUMDEM PROPHETAM [l]. [c. an. ante Chr. 750. *ibid.*]

NE fortè dicant in cordibus suis omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adinventiones suæ: coram facie mea factæ sunt.

l *Ibidem.*

XXII. *Item* HIERONYMUS *ad c.* 7. Oseæ. [an. 408. *in Palæstina.*]

CUm ita puniantur; ne cogitent, quòd pro veteribus peccatis patrum puniam eos: quia nunc, id est, in præsenti, pro malitiis suis, quas invenerunt, circumdati sunt pœnâ: & mala eorum, sicut putant, non possunt me latere: sed potiùs ipsæ adinventiones apertæ sunt coram facie mea, quæ omnia clarè videt.

¶ CORR. ROM.] Sententia hujus Capituli est quidem in Commentariis B. Hieronymi in *c.* 7. Oseæ: sed propria

verba sunt in Glossa interlineari ibidem ad ea verba, *ne fortè dicant in cordibus.*

XXIII. Idem ibidem. [an. 408. *ibid.*]

HÆretici non possunt vetera peccata contra Deum causari: cùm antiquis operibus addant novam impietatem, & suis ligentur peccatis: & cum Deum celare se putant, oculos ejus vitare non possunt: quia vultus [m] Domini super facientes mala.

[m] *Psal.* 33.

¶ Corr. Rom.] Et hoc etiam Capitulum est in Glossa ordinaria in eumdem locum ex B. Hieronymo.

XXIV. *Item* Gelasius Papa [n]. [c. an. 494. *Romæ.*]

[n] Sup. XXIII. q. 4. *si illic.*

DIvina clementia dimissa peccata in ultionem ulteriùs redire non patitur.

Gratian. „ Sed his autoritatibus docentur filii ab originali peccato „ expiati, non ideò puniendi, quia patres peccaverunt: sed „ ideò peccata patrum in eos redire, quia eorum culpam „ sequuntur. Sic & bona, quæ peccato moriuntur, non profi„ cient ad præmium, quia facta sunt: sed quia per pœniten„ tiam revivis cunt. Tale est & illud Augustini in libro Psal„ morum [o]: [Si Judas teneret adoptionem, &c.] Sic & illud „ Gregorii in Moralibus intelligitur [p]: [Quid est, quod dicitur, „ [reddis iniquitatem patrum in filios, &c.] Illis namque „ parentum iniquitas redditur, qui propterea puniuntur, „ quia in radice traxerunt amaritudinem peccati. Illis autem „ non redditur, in quibus merito suæ iniquitatis non revivi„ scunt peccata parentis. Sicut ergo bona, quæ peccato „ moriuntur, per pœnitentiam reviviscunt ad præmium; sic „ & mala, quæ per pœnitentiam delentur, reviviscunt ad „ supplicium. Unde Propheta ex persona Pœnitentis deplorat „ dicens [q]: *Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ* „ *à facie insipientiæ meæ;* id est, plagæ per Baptismum „ sanatæ. Hinc etiam idem Propheta, quamvis fide, & sacra„ mento Circumcisionis ab originali peccato se mundatum „ cognosceret; tamen adulterio, & homicidio, quod commi„ serat, illud revixisse intelligens, non sine causa inter cetera „ ipsum confitetur, & dicit [r]: *Ecce enim in iniquitatibus* „ *conceptus sum, &c.*

[o] *Sup. eâd. si Judas.*
[p] Sup. *eâd. quid est.*
[q] *Psal.* 37.
[r] *Psal.* 50.

IN POENITENTIA QUÆ PECCATOREM CONSIDERARE OPORTET.

DISTINCTIO V.

Gratian. 1. *Pars.* „ IN Pœnitentia autem, quæ peccatorem considerare „ oportet, docet, dicens

I. Augustinus in libro de Pœnitentia [a]. [fortè c. an. 428. *in Africa.*]

[a] De vera, & falsa Pœnitentia, *c.* 14. & 15. *inter opera August.*
[b] *Sent.* 4. *dist.* 16.

COnsideret [b] qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseverantia, in varietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius vitii multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicantem secundùm excellentiam sui statûs, aut officii, & secundùm modum meretricis, & in modo [c] operis sui, & qualiter turpitudinem suam peregit, si in loco sacro, aut cui debuit excellentiam fidei (ut sunt domus dominorum, & aliorum multorum) si in tempore orationi constituto, aut in festivitate Sanctorum, & in tempore jejunii. Consideret, quantùm perseveraverit; & defleat, quòd perseveranter peccaverit, & quanta virtus α fuerit in pugnatione. Sunt enim, qui non solùm non vincuntur, sed ultrò se peccato offerunt: nec expectant tentationem, sed præveniunt voluptatem, & pertractant secum quàm multiplici actione vitii delectabiliter peccent. Omnis ista varietas confitenda est, & deflenda: ut cùm cognoverit, quòd peccatum est multum; citò inveniat Deum propitium. §. 1. In cognoscendo augmentum peccati, inveniat se, cujus ætatis fuerit, cujus sapientiæ, & ordinis, & statum omnem alterius non peccantis. Immoretur in singulis istis, & sentiat modum criminis, purgans lachrymis omnem qualitatem vitii. §. 2. Defleat virtutem, quâ interim caruit. Dolendum est enim, & dolore purgandum, non solùm, quia peccavit; sed etiam, quòd se virtute privavit. Nam, licèt speret se consecuturum veniam; dolere tamen potest quia non promeruit unde remunerari confidat. §. 3. Anxietur, & doleat, quòd modò effugiens de præteritis pœnam, miser non inde expectet gloriam [d] cujus omne tempus, quoniam brevissimum est, debuit decertasse ad consequendum præmium.

[c] secundùm modum. *vera lectio.*
[d] gratiam. *orig.*

§. 4. Defleat etiam, quoniam in uno offendens, factus est omnium per ingratitudinem reus. Ingratus enim extitit, qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quisque peccator fit culpabilior, quo est Deo acceptior. Ideò enim Adam plùs peccavit, quia omni bono abundavit. Etiam alio modo offendens in uno, reus est omnium: quia omnis virtus patitur detrimentum ab uno vitio. Nam si quis cadit in avaritiam, largitatem destruit, & etiam castitatem minoravit. Amore enim pecuniæ vel violaret castitatem, vel saltem minùs amaret. Si enim propter Deum tanta adhuc castitas inest, ut nolit eam perdere; tamen saltem minori gaudio, minore affectu tuetur eam, ubi videt inde procedere damnum pecuniæ; sicque & in aliis: quæ etiamsi non expellantur, tamen per conceptionem unius vitii vel satis, vel parùm minuuntur, vel intentione deteriorantur. Unde omnis virtus cuicumque crimini est deflenda, & de omnibus indulgentia est petenda.

§. 5. Animadvertere etiam oportet, & animadvertendo deflere animam proximi, quam fornicator Deo eripuit, vel ereptam in malo confirmavit: etiam, quod exemplum extitit mali in operatione sui criminis: cui magis profuisset, si aliis fuisset causa conversionis. Gemat itaque aliorum vitam in sua corruptam, vel incorruptam non conservatam, & commodum proximi, quod dedisset exemplo boni. Doleat de tristitia, quam peccando Bonis intulit; & de lætitia, quam èis non adhibuit. Et non solùm cogitet, quid & qualiter fecerit; sed quàm injustè Deum, ut diximus, peccando offenderit. Timeat illam Veritatis sententiam [e]: *non potestis duobus dominis servire.* Timeat ergo, ne omnia bona, quæ fecit, dum in uno peccato perseveraverit, ex contaminatione [f] mali perdiderit: ut qui servivit Diabolo per crimen, Dei, quam obtulit, amiserit servitutem. Pium est tamen credere, ut receptâ Dei gratiâ, quæ in eo destruit mala priora, etiam remuneret bona: ut cùm destruxerit quod suum non invenit, amet, & diligat bonum, quod etiam in peccante plantavit. §. 6. In his [g] omnibus [h] dolens aut seculum derelinquat, aut saltem illa, quæ sine admistione mali non sunt administrata, ut mercatura, & militia, & alia, quæ utentibus sunt nociva, ut administrationes secularium Potestatum: nisi his utatur ex obedientiæ licentia. Ponat se omnino in potestate Judicis, in judicio Sacerdotis nihil sibi reservans sui: ut omnia eo jubente paratus sit facere pro reparanda animæ vita, quæcumque faceret pro vitanda corporis morte; & hoc cum desiderio: quia vitam recuperat infinitam, ut Deus. Cum gaudio enim debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus. Semper deprecetur Deum, certus de venia, qui omnibus modis, & sine tædio, dubius rogaret potestatem terrenam. Abstineat à multis licitis, qui per libertatem arbitrii commisit illicita. Semper offerat Deo mentem, & cordis contritionem, & deinde quod potest de possessione: tunc quod offert, securus offerat [i]: *Respexit enim Dominus ad Abel, & ad munera ejus.* Sed priùs respexit ad Abel, quàm ad munera. Sumens enim mentem, quam cognovit humilem, & puram, remuneravit ejus largitatis munera. Ad Cain verò non respexit, nec ad ejus munera. Mentem enim ejus, quam viderat, quoniam non cognovit [k], ejus munera non recepit. In judicio enim cordis consideranda est eleëmosyna tribuentis: nec jam considerandum est, quantùm, sed qua mente, qua affectione dat quod potest. Vidua enim [l] duobus, quæ habuit, larga minutis, plus omnibus misit. Qui ergo vult sua peccata redimere temporalium oblatione, caveat, ut offerat mentem priùs.

[e] *Matth.* 6.
[f] *al.* communicatione. *al.* communione.
[g] C. 15.
[h] *al.* In omnibus.
[i] *Gen.* 4.
[k] cognovit humilem. *vera lectio.*
[l] *Matth.* 12.

§. 7. Cautus sit, ne verecundiâ ductus dividat apud se confessionem, ut diversa diversis velit Sacerdotibus manifestare. Quidam enim uni celant, quæ alii manifestanda reservant [m]: quod est, se laudare, & ad hypocrisim tendere, & semper veniâ carere; ad quam per frusta putat totam pervenire. §. 8. Caveat præterita, quem vera delectat Pœnitentia: non priùs ad Domini corpus accedat, quàm confortetur bonâ conscientiâ. Sed in hac separatione tremendum Dei judicium cogitet, ubi & majus β, & terribilius impœnitentes separabit in ignem. Gemat, quòd nondum audet sumere, quem multùm desiderat, cibum salutarem. Isti sunt digni fructus pœnitentiæ animam captivam elaqueantes, & in libertate servantes. §. 9. Cohibeat se præterea à ludis, & à spectaculis seculi, qui perfectam vult consequi gratiam remissionis. Nam Dina [n], si se cohibuisset, si inter suos remansisset, ab extraneo raptore corrupta non fuisset. Tantò igitur magis sibi caveat, & cohibeat se anima, quæ sæpè, vel semel corrupta est, & rapta: timeat jam docta experimento, quod ignoravit virgo: eligat, quem imitetur: non sequatur, quem animus suus damnat. Se enim judicat, qui fructus Pœnitentiæ non habentem à se non elongat. Laudet enim & amet, quos dignè fructificare non ignoravit: quærat fructus dignos, etsi non dignos Pœnitentiæ. Sunt enim fructus digni, virtutum fructus: qui non sufficiunt Pœnitentibus. Pœnitentia enim graviores expostulat, ut sic pacetur Ecclesia; ut pacata dolore, & gemitibus, mortuis impetret veniam.

[m] conservant. *orig.*
[n] *Gen.* 34.

¶ Corr. Rom. α *Et quanta virtus.*] In originali est, *Et quanta victus fuerit impugnatione.* Sed ob Glossam non est mutatum. Multa autem alia & magni ponderis emendata sunt (ubi per eamdem licuit) & ex ipso originali, & ex vetustis Gratiani codicibus.

β *Ubi & majus.*] In originali legitur, *Ubi magis terribilis sententia peccantes separabit in ignem.*

II. *Item* Leo Papa *Epist.* 90. al. 92. ad Rusticum Episcopum, *c.* 9. [an. 443. *Româ in Galliam.*]

Pœnitentes negotiationis lucra abjiciant.

2. *Pars.*
[o] Polyc. *l.* 4. *tit.* 31. Burch. *l.* 2. *c.* 128. & *l.* 19. *c.* 95. Ivo, *p.* 6. *c.* 202. & *p.* 13. *c.* 25. & *p.* 15. *c.* 107.

QUalitas [o] lucri negotiantem aut excusat α, aut arguit: quia est & honestus quæstus, & turpis. Verumtamen Pœnitenti utilius est etiam [1] dispendia pati, quàm periculis negotiationis obstringi: quia difficile est inter ementis, vendentisque commercium non intervenire peccatum.

¶ CORR. ROM. *a Excusat.*] Sic ex originali, & Polycarpo, & Ivone, & Burchardo: nam in Gratiani exemplaribus erat, *accusat.*
¶ PITH. [1] *Etiam.*] Abest in 2. V. C.

III. IDEM ibidem, *c.* 10. [an. 443. *Romà in Galliam.*]

Post Pœnitentiam ad militiam secularem redire non licet.

3. Pars. p Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. Burch. *l.* 19. *c.* 66. Ivo, *p.* 15. *c.* 80.

CONtrarium est [p] omnino Ecclesiasticis regulis, post Pœnitentiæ actionem redire ad militiam secularem: cùm Apostolus dicat: *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.* Unde non est liber à laqueis Diaboli, qui se militiæ Mundanæ voluerit implicare.

IV. *Item* EX NICÆNO CONCILIO, *c.* 11. [an. 325. *in Bithynia.*]

Decennio pœniteant, qui post Pœnitentiam ad secularem militiam redeunt.

SI qui verò per Dei gratiam vocati, primò quidem ostenderunt fidem suam deposito militiæ cingulo, post hæc autem ad proprium vomitum sunt reversi, ut & pecunias darent, & ambirent redire rursùm ad militiam; isti decem annis sint inter Pœnitentes post primum triennium, quo fuerint inter audientes. Ab omnibus verò præcipuè illud observetur, ut animus eorum, & fructus Pœnitentiæ attendatur. Quicumque enim cum omni timore, & lachrymis perseverantibus, & operibus bonis conversionem [2] suam non verbis solis, sed opere, & veritate demonstrant; cùm tempus statutum etiam ab his fuerit impletum, & orationibus jam cœperint communicare; licebit Episcopo humaniùs etiam circa eos aliquid cogitare. Qui verò indifferenter [3] habuerint lapsum, & sufficere sibi, quòd intra [4] Ecclesiam introierint, arbitrantur; isti omnimodo tempora statuta complebunt.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc est posterior pars Capitis 11. ex prisca versione: quæ versio est omissa in postrema quatuor tomorum Coloniensi Conciliorum editione, & ejus loco quatuor versiones positæ, ex quibus facilè corrigi possunt quæ in hac interdum obscurè, & mutilatè dicuntur. Quod verò ad sententiam Canonis pertinet, legenda sunt, quæ à Zonara, ac Balsamone in ipsius explicatione, & à Ruffino lib. 10. Historiæ Ecclesiasticæ, *c.* 6. & à Cardinali Varmiensi contra Brentium *lib.* 3. afferuntur. Agitur enim de illis militibus, qui impio Licinio vetante cingulum militiæ ab iis retineri, qui fidem Christo datam servare vellent, illum abjicere, quàm fidem frangere maluerant; ac tamen posteà cupiditate terrena victi, illum recuperare conati fuerant; quod argumento erat, ipsos à fide desciscere. In codice verò Canonum hæc est inscriptio hujus capitis: *De his qui abrenuntiaverunt, & iterum ad seculum sunt regressi.*
¶ PITH. [2] *conversionem.*] V. C. *conversationem.*
[3] *Indifferenter.*] V. C. *indifferentem.*
[4] *Intra.*] Abest à V. C.

V. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI I. *c.* 13. [an. 511. *in Gallia.*]

A communione suspendatur, qui post Pœnitentiam ad secularia redeunt.

DE his [5], qui susceptâ pœnitentiâ Religionem suæ professionis obliti, ad secularia relabuntur; placuit eos & à communione suspendi, & ab omnium Catholicorum conviviis separari. Quòd si post interdictum, cum eis quisquam præsumpserit manducare; & ipse communione privetur.
¶ PITH. [5] *De his &c.*] Sic 3. V. C.

VI. *Item* GREGORIUS VII. in Synodo Romana *c.* 6. celebrata. [an. 1078. *Romæ.*]

Quæ sit falsa Pœnitentia.

q *Sent.* 4. *dist.* 16. Polyc. *l.* 6. *tit.* 20.

FAlsas [q] pœnitentias dicimus, quæ non secundùm auctoritatem sanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur. Ideóque quicumque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, si culpis gravioribus irretitus ad pœnitentiam venerit, vel qui bona alterius injustè detinet, vel qui odium in corde gerit, recognoscat se veram pœnitentiam non posse peragere, per quam ad æternam vitam valeat pervenire; nisi negotium derelinquat, vel officium deserat, & odium ex corde dimittat; bona, quæ injustè abstulit, restituat; arma *a* deponat, ulteriúsque non ferat, nisi consilio religiosorum Episcoporum pro defendenda justitia. Ne [r] tamen desperet; interim quidquid boni facere poterit, hortamur, ut faciat: ut omnipotens Deus cor illius illustret ad pœnitentiam.

r *al.* nec.

¶ CORR. ROM. *a Arma.*] Totum hoc membrum quod pertinet ad arma, in originali, & Polycarpo est ante verba illa, *negotium derelinquat.* Sed ob Glossam ordo non est restitutus.

VII. *Item* GREGORIUS in homilia 24. Evangel. [c. an. 593. *ibid.*]

Post conversionem ad negotium redire non licet, quod sine peccato agi non potest.

NEgotium, quod ante conversionem sine peccato extitit, hoc etiam post conversionem repetere culpa non fuit. & *infrà.* Sunt enim pleraque negotia, quæ sine peccatis exhiberi aut vix, aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant; ad hæc necesse est, ut post conversionem animus non recurrat.

VIII. *Item* INNOCENTIUS Papa II. in Concilio Romano, *c.* 22 [f]. [an. 1139. *ibid.*]

f Et in Conc. Urbani II. apud Melphiam, *c.* 15. Et in Conc. Gregor. VII. an. 1080. 4. *Pars.*

De eodem.

FRatres [t] nostros Episcopos, & Presbyteros admonemus, ne falsis pœnitentiis Laicorum animas decipi, & in Infernum petrahi patiantur. Falsam autem pœnitentiam esse constat, cùm spretis pluribus de uno solo pœnitentia agitur; aut cùm sic agitur de uno, ut non discedatur ab alio. Unde scriptum est [u]: *qui totam Legem observaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus;* scilicet, quantùm ad vitam æternam: sicut enim si peccatis esset omnibus involutus; ita si in uno tantùm maneat, æternæ vitæ januam non intrabit. Falsa etiam fit pœnitentia, cùm Pœnitens ab officio, vel curiali, vel negotiali non recedit, quod sine peccato agi nulla ratione prævalet: aut si odium in corde gestetur, aut si non offenso cuilibet satisfiat, aut, si non indulgeat offendenti offensus, aut si arma quis contra justitiam gerat.

t *Sent.* 4. *dist.* 15.
u *Jac.* 2.

CUI DEBEAT FIERI CONFESSIO.

DISTINCTIO VI.

« GRATIAN. « 1. *Pars.*

CUI autem debeat fieri confessio, vel qualem illum oporteat esse, qui aliorum crimina judicat, docetur

I. EX EODEM LIB. de Pœnit. *c.* 10 [a]. cùm dicitur. [fortè c. an. 428. *in Africa.*]

a In lib. de vera, & falsa Pœnitentia, inter opera B. Augustini.
b *Sent.* 4. *dist.* 17. Sup. *dist.* 1. *quem pœnitet.* §. *quare qui.*

QUi vult [b] confiteri peccata, ut inveniat gratiam; quærat Sacerdotem scientem ligare, & solvere: ne, cùm negligens circa se extiterit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet, & petit, ne ambo in foveam cadant, quam stultus evitare noluit. Tanta itaque vis Confessionis est, ut si deest Sacerdos, confiteatur Proximo. Sæpè enim contingit, quòd Pœnitens non potest confiteri coram Sacerdote: quem desideranti nec locus, nec tempus offert: & si ille cui confitebitur, potestatem solvendi non habet; fit tamen dignus veniâ ex desiderio Sacerdotis, qui socio confitetur turpitudinem criminis. Mundati enim [c] sunt leprosi, dum irent ostendere ora Sacerdotibus, antequam ad eos pervenirent. Unde patet Deum ad cor respicere, dum ex necessitate prohibetur ad Sacerdotes pervenire. Sæpè quidem eos quærunt sani, & læti: sed dum quærunt, antequam perveniant ad eos moriuntur. Sed Dei misericordia est ubique, qui & justis [d] novit parcere, etsi non tam citò, sicut si solverentur à Sacerdote. Qui igitur omnino confitetur; Sacerdoti meliori, quàm potest, confiteatur: & si peccatum occultum est, sufficiat referre in notitiam Sacerdotis, ut grata sit oblatio muneris. & *infrà c.* 12.

c *Luc.* 17.
d istis. *videtur legendum.*

§. 1. Laboret itaque Pœnitens in Ecclesia esse, & ad Ecclesiæ unitatem tendere: nisi enim unitas Ecclesiæ succurrat; nisi quod deest peccatori, sua operatione [e] compleat; de manibus inimici non eripietur anima mortui. Credendum est enim (& pietas fidei expostulat credere) quòd omnes eleëmosynæ totius Ecclesiæ, & orationes, & opera justitiæ, & misericordiæ succurrant recognoscenti mortem suam ad conversionem suam. Ideóque nemo dignè pœnitere potest, quem non sustineat unitas Ecclesiæ: ideoque non petat Sacerdotes per aliquam culpam ab unitate Ecclesiæ divisos. Judas enim pœnitens ivit ad Pharisæos, reliquit Apostolos, nihil invenit auxilii, sed augmentum desperationis. Dixerunt enim [f]: *Quid ad nos? tu videris:* si peccasti, tibi sit: non tibi succurrimus, non peccata tua charitativè suscipimus, non comportanda promittimus: non qualiter deponas onus, docemus. Quid enim nobis, & misericordiæ, qui nec opera sequimur justitiæ? isset [g] ad fratres, isset ad illos, qui oraverant pro socru Petri [h] febricitante, qui Chananæam [i] improbam misericordiæ obtulerant. Interrogasset Petrum pro se lachrymas effundentem: non fugisset Mariam [k], & Martham, quæ vitam Lazaro impetraverant, non turbam plorantem [l], quæ unicum filium acquisierat viduæ. Ivit ad divisos, & divisus periit. & *infrà, c.* 20.

e opitulatione. *orig.*
f *Matth.* 27.
g si isset. *orig. antiquum.*
h *Luc.* 4.
i *Matth.* 15.
k *Joan.* 11.
l *Luc.* 7.

§. 2. Sacerdos itaque, cui omnis offertur [m] peccator, ante quem statuitur omnis languor, in nullo eorum sit judicandus, quæ in alio judicare est promptus. Judicans enim alium, qui est judicandus, condemnat seipsum. Cognoscat igitur se, & purget in se, quod alios videt sibi offerre. Caveat ergo, ut à se abjecerit, quidquid in alio damnosum reperit: animadvertat, quod dicitur [n]: *Qui sine peccato est, primus in eam lapidem mittat.* Ideò enim liberavit peccatricem: quia non erat, qui justè projiceret lapidem. Quomodo lapidaret, qui se lapidandum cognosceret? Nullus enim erat sine peccato: in quo intelligitur, omnes crimine fuisse reos. Nam venialia semper remittebantur per cæremonias. Si quod igitur in eis peccatum erat, criminale erat. Deteriores itaque in hoc sunt Sacerdotes, se priùs non ædificantes, illis qui Dominum observabant insidiis. In hoc itaque patentissimum est crimen Sacerdotum, & ultra modum detestabile, qui non priùs se judicant, & alios alligant. Deberent enim in se timere crimen, quod in aliis timuerunt,

m profertur. *orig.*
n *Joan.* 8.

timuerunt, & deteſtabile ſenſerunt. Illi quidem adeò cæci erant, quòd ſummam Sapientiam ſperabant capere ſuis inſidiis. Quod illis patuit, quod tunc quiſque vitavit, vitet Sacerdos, qui in hoc errore pejor illis Judæis extiterit.

§. 3. Caveat ſpiritualis Judex, ut ſicut non commiſit crimen nequitiæ, ita non careat munere ſcientiæ. Oportet enim ut ſciat cognoſcere quidquid debet judicare. Judiciaria enim poteſtas hoc expoſtulat, ut, quod debet judicare, diſcernat. Diligens igitur inquiſitor, & ſubtilis inveſtigator ſapienter, & quaſi aſtutè interroget à peccatore, quod forſitan ignorat, vel verecundiâ velit occultare. Cognito itaque crimine, varietates ejus non dubitet inveſtigare, & locum, & tempus, & cetera, quæ ſuprà diximus in exponendo eorum qualitates. Quibus cognitis adſit benevolus, paratus erigere, & ſecum onus portare: habeat dulcedinem in affectione, pietatem in alterius crimine, diſcretionem in varietate: adjuvet confitentem orando, eleëmoſynas dando, & cetera bona pro eo faciendo: ſemper eum juvet leniendo, conſolando, ſpem promittendo, & cùm opus fuerit, etiam increpando. Doleat [o] loquendo, inſtruat operando, ſit particeps laboris, qui particeps vult fieri gaudii: doceat perſeverantiam: caveat, ne corruat: ne juſtè perdat poteſtatem judiciariam. Licèt enim Pœnitentia ei poſſit acquirere gratiam, non tamen mox reſtituit in poteſtatem primam. Etſi enim Petrus poſt lapſum reſtitutus fuerit, & ſæpè lapſis Sacerdotibus reddita ſit dignitatis poteſtas; non eſt tamen neceſſe, ut hoc omnibus concedatur quaſi ex autoritate. Invenitur enim autoritas [p], quæ concedit, & quaſi imperat: invenitur alia, quæ minimè concedit, ſed vetat: quæ Scripturæ non repugnant; ſed concordant, ſi locus, & tempus, & modus Pœnitentiæ pacem adhibeant. Cùm enim tot ſunt, qui labuntur, ut priſtinam dignitatem ex autoritate [q] defendant, & quaſi auſum peccandi ſibi faciant, reſcindenda eſt ſpes iſta. Si verò locus eſt ubi iſta non concurrant, reſtitui poſſunt qui peccant. Itaque Pontifex juſtus, atque diſcretus non cogitur Sacerdotes ſuos ſemper abjicere, nec mox reſtituere, niſi ſtatutum fuerit à Romano Pontifice.

[o] Doceat. *vera lectio.*

[p] Vide Iſidorum *in præfat. de ſummo Bono.*

[q] *al.* autore.

GRATIAN. 2. *Pars.* » CAVEAT Sacerdos [r], ne peccata Pœnitentium aliis ma- » nifeſtet. Quod ſi fecerit, deponatur. Unde

[r] *Sent.* 4. *diſt.* 2.

II. GREGORIUS. [fortè c. an. 600. *Romæ.*]

Deponatur Sacerdos, qui peccata Pœnitentis publicare præſumit.

SAcerdos [ſ] ante omnia caveat, ne de his, qui ei confitentur peccata, alicui recitet, non propinquis, non extraneis, neque quod abſit, pro aliquo ſcandalo. Nam ſi hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergat.

[ſ] Polyc. *l.* 6. *tit.* 20. Anſel. *l.* 11. *c.* 25.

GRATIAN. 3 *Pars.* » QUÒD autem dicitur [t], ut Pœnitens eligat Sacerdotem » ſcientem ligare & ſolvere, videtur eſſe contrarium ei, quod » in Canonibus invenitur, ut nemo videlicet parochianum » alterius judicare præſumat. Sed aliud eſt, favore, vel odio » proprium Sacerdotem contemnere; quod ſacris Canonibus » prohibetur: aliud, cæcum vitare; quod hac autoritate » quiſque facere monetur, ne, ſi cæcus cæco ducatum præ- » ſtet, ambo in foveam cadant. Unde

[t] Sup. *in princ. c. qui vult.* *Sent. ibid.*

III. URBANUS Papa II. [fortè an. 1090.]

Cuilibet Sacerdoti commiſſum, niſi pro ejus ignorantia, alter Sacerdos ad pœnitentiam non ſuſcipiat.

PLacuit [u], ut deinceps nulli Sacerdotum liceat quemlibet commiſſum alteri Sacerdoti ad pœnitentiam ſuſcipere ſine ejus conſenſu, cui priùs ſe commiſit; niſi pro ignorantia illius, cui Pœnitens priùs confeſſus eſt. Qui verò contra hæc ſtatuta facere tentaverit, gradûs ſui periculo ſubjacebit.

[u] Sup. IX. *q.* 2. *placuit.* *Sent. ibid.*

TEMPUS PŒNITENTIÆ EST USQUE AD ULTIMUM ARTICULUM VITÆ.

DISTINCTIO VII.

GRATIAN. 1. *Pars.* » TEMPUS verò Pœnitentiæ eſt uſque ad ultimum arti- » culum vitæ. Unde

I. LEO Papa, *Epiſt.* 90. al. 92. ad Ruſticum, *c.* 5. [an. 443. *Româ in Galliam.*]

De eodem.

NEmo [a] deſperandus eſt, dum in hoc corpore conſtitutus [b] eſt: quia nonnumquam, quod diffidentiâ ætatis differtur, conſilio maturiore perficitur.

[a] *Sent.* 4. *diſt.* 20. Sup. XXXII. *q.* 2. *ancillam.* §. *nemo.*

[b] *al.* conſtituitur.

GRATIAN. 2. *Pars.* » QUAMQUAM de differentibus pœnitentiam ſcribat

II. AUGUSTINUS in lib. 50. Homil. *hom.* 41. [c. an. 410. *in Africa.*]

SI quis [c] poſitus in ultima neceſſitate ægritudinis ſuæ voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit; fateor vobis, non illi negamus quod petit; ſed non præſumimus, quòd benè hinc exit: ſi ſecurus hinc exierit, ego neſcio: pœnitentiam dare poſſumus, ſecuritatem autem dare non poſſumus. Numquid dico, damnabitur? Sed non dico, liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? vis, quod incertum eſt, evadere? age pœnitentiam [d], dum ſanus es. Si ſic agis, dico tibi, quòd ſecurus es: quia pœnitentiam egiſti eo tempore, quo & peccare potuiſti. Si autem vis agere pœnitentiam, quando jam peccare non potes; peccata te dimiſerunt, non tu illa.

[c] *Sent. ibid.* Polyc. *l.* 8. *tit.* 1. Anſel. *l.* 11. *c.* 137. Burch. *l.* 18. *c.* 12. Ivo, *p.* 51. *c.* 22.

[d] I. *q.* 3. *Salvator.*

¶ CORR. ROM.] Hæc, & duo ſequentia Capitula accepta ſunt ex homil. 41. B. Auguſtini, ſed primum hoc ordine, multíſque verbis mutatis. Atque ideò Burchardus, & Ivo non ex Auguſtino, ſed ex dictis Auguſtini citant. Quare nihil mutatum: ſed præſtat omnino homiliam ipſam legere. Eadem in Bibliotheca ſanctorum Patrum, tomo 7. tribuuntur B. Cæſario Arelatenſi Epiſcopo.

III. IDEM in eadem homilia, *paulò ſuperiùs.* [c. an. 410. *ibid.*]

QUi egerit veraciter pœnitentiam, & ſolutus fuerit à ligamento, quo erat aſtrictus [e], & à Chriſti copore ſeparatus, & benè poſt pœnitentiam vixerit, ſicut ante pœninentiam vivere debuit; poſt reconciliationem quandocumque defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiem vadit, regno Dei non privabitur, à populo [f] Diaboli ſeparabitur.

[e] *al.* abſtrictus.

[f] *al.* conſortio.

IV. IDEM ibidem. [c. an. 410. *ibid.*]

SI quis autem α, &c. & *infrà.* Baptizatus ad horam ſecurus hinc exit: fidelis benè vivens ſecurus hinc exit: agens pœnitentiam, & reconciliatus, cùm ſanus eſt, & poſteà benè vivens, ſecurus hinc exit. Agens pœnitentiam ad ultimum, & reconciliatus; ſi ſecurus hinc exit, ego non ſum ſecurus. Unde ſecurus ſum, dico, & ſecuritatem do: unde non ſum ſecurus, pœnitentiam dare poſſum, ſecuritatem dare non poſſum. & *poſt pauca.* §. 1. Sed unde ſcis β (inquis) ne fortè Deus dimittat mihi? verum dicis: unde? neſcio. Illud ſcio: hoc neſcio. Nam ideò do tibi pœnitentiam, quia neſcio: nam ſi ſcirem tibi nihil prodeſſe, non tibi darem. Item ſi ſcirem tibi prodeſſe, non te admonerem, non te terrerem. Duæ res ſunt: aut ignoſcitur tibi, aut non ignoſcitur. Quid horum [g] tibi futurum ſit, neſcio. Ergo tene certum, dimitte incertum.

[g] *Sent. ibid.*

¶ CORR. ROM. α *Si quis autem.*] Apud B. Auguſtinum ſequuntur verba, quæ relata ſunt paulò antè in Capite, *ſi quis poſitus*, uſque ad verſ. *benè hinc exit.*

β *Sed unde ſcis.*] Hæc apud B. Auguſt. ſequuntur poſt ultima verba ejuſdem Capitis, *ſi quis poſitus.*

" HOC autem quare Auguſtinus dixerit, oſtendit dicens " GRATIAN.

V. CYPRIANUS *lib.* 4. *Epiſt.* 2. ad Antonianum. [an. 254. *in Africa.*]

IDcircò frater chariſſime, pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum ſuorum toto corde, & manifeſta lamentationis ſuæ profeſſione teſtantes, prohibendos omnino cenſuimus à ſpe communicationis, & pacis; ſi in infirmitate, atque in periculo cœperint deprecari: quia rogare illos non delicti pœnitentia, ſed mortis urgentis admonitio compellit: nec dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitavit eſſe moriturum.

VI. *Item* AUGUSTINUS in lib. de Pœnit. c. 17 [h]. [fortè c. an. 428. *ibid.*]

NUllus [i] expectet, quando jam non poſſit peccare. Arbitrii enim quærat libertatem, ut dolere [k] poſſit commiſſa, non neceſſitatem. Qui priùs itaque à peccatis relinquitur, quàm ipſa relinquat, ea non liberè, ſed quaſi ex neceſſitate condemnat. Licèt enim latro [l] veniam meruiſſet in fine de omni ſuo crimine; non tamen dedit baptizatis peccandi, & perſeverandi autoritatem. Tunc enim baptizatus eſt, qui tunc primùm in cruce Chriſtum confeſſus eſt. Pœnitentia enim ſi in extremo hiatu vitæ advenerit; ſanat & liberat in ablutione Baptiſmi, ita quòd nec Purgatorium ſentiunt, qui in fine baptizantur: ſed ipſi ditati bonis ſanctæ matris Eccleſiæ ſunt recepturi multiplex bonum in vera beatitudine. Illi autem, qui cùm potuerunt, numquam converti voluerunt, confitentes, cùm jam peccare nequeunt, non ſic facilè acquirunt quod volunt. Oportet enim, ut Pœnitentia fructificet ad hoc, ut mortuo vitam impetret. Scriptum eſt [m] enim, ſine charitate neminem ſalvum eſſe. Non itaque in ſolo timore vivit homo. Quem ergo ſerò pœnitet, oportet non ſolùm timere Deum judicem, ſed & juſtum diligere: non timeatur pro pœna, ſed ametur pro gloria. Debet enim dolere de crimine, & de omni ejus prædicta varietate. Quod quoniam vix licet α, de ejus ſalute Auguſtinus [n] potuit dubitare.

[h] In lib. de vera & falſa Pœnitentia.

[i] *Sent. ibid.*

[k] *al.* delere.

[l] *Luc.* 23.

[m] 1. *Cor.* 13.

[n] Sup. *ſi quis autem*

§. 1. Credo quidem illi, qui dixit [o]: *Quâcumque horâ peccator ingemuerit, & converſus fuerit, vitâ vivet.* Dixit converſum, non tantùm verſum, vitâ vivere. Verſum quidem puto, qui dolet de crimine; converſum, qui dolet de omni [p] ejus, quam expoſuimus, varietate. Vertitur à peccato, qui jam vult dimittere peccatum: convertitur, qui jam totus, & omnino vertitur, qui jam non tantùm pœnas non timet, ſed ad bonum Domini contendere feſtinat. Quæ converſio, ſi contigerit alicui etiam in fine, deſperandum non eſt de ejus remiſſione. Sed quoniam vix, vel raró eſt tam juſta converſio; timendum eſt de Pœnitente ſero. Quem enim morbus urget, & pœna terret,

[o] *Ezech.* 33.

[p] *al.* animi. *orig.*

ad veram vix veniet ſatisfactionem: maximè, cùm filii, quos illicitè dilexerit, ſint præſentes; uxor, & mundus ad ſe vocent. Multos enim ſolet ſerotina Pœnitentia decipere. Sed quoniam Deus ſemper potens eſt, ſemper etiam poteſt in morte juvare quibus placet. Cùm itaque opus ſit non hominis, ſed Dei fructifera Pœnitentia; inſpirare eam poteſt, quandocumque vult ſuâ miſericordiâ, & remunerare ex miſericordia quos damnare poteſt ex juſtitia. Sed quoniam multa ſunt, quæ impediunt, & languentem retrahunt; periculoſiſſimum eſt, & interitui vicinum, ad mortem protrahere Pœnitentiæ remedium. Sed magnum eſt, cui Deus tunc inſpirat. Si quis eſt igitur, qui veram tunc quærat Pœnitentiam; expectet Dei clementiam, majorem ſentiens Dei bonitatem ſuâ nequitiâ. §. 2. Sed ſi etiam ſic converſus evadat, vitâ vivat, & non moriatur; non tamen promittimus, quòd evadat omnem pœnam. Nam priùs purgandus eſt igne purgationis, qui in aliud ſeculum diſtulit fructum converſionis. Hic autem ignis, etſi æternus non ſit, miro tamen modo eſt gravis. Excellit enim omnem pœnam, quam umquam paſſus eſt aliquis in hac vita. Numquam in carne tanta inventa eſt pœna, licèt mirabilia paſſi ſint Martyres tormenta: & multi nequiter iniqui tanta ſuſtinuerunt [q] ſupplicia. Studeat ergo quilibet ſic delicta corrigere, ut poſt mortem non oporteat talem pœnam tolerare. §. 3. Quædam enim peccata ſunt, quæ ſunt mortalia, & in Pœnitentia fiunt vitalia [r], non tamen ſtatim ſanata. Sæpè enim quidam ægri morerentur, niſi medicarentur: non tamen ſtatim ſanantur: languet victurus, qui priùs erat moriturus. Qui autem impœnitens moritur; omnino moritur, & æternaliter cruciabitur. Qui enim impœnitens finitur [ſ]; ſi ſemper viveret, ſemper peccaret. At Dei eſt miſerentis, quòd operatur finem peccantis [t]: ob hoc etiam ſine fine torquebitur [u], quia numquam ditabitur virtute: ſemper plenus iniquitate, ſemper ſine charitate, torquebitur ſine fine.

[q] *al.* ſæpè ſuſtinuerunt.
[r] venialia. *orig.*
[ſ] *al.* moritur, vel finitur.
[t] *al.* peccandi.
[u] torquetur. *orig.*

¶ Corr. Rom. ⍺ *Quoniam vix licet.*] Sic eſt emendatum ex editione Plantiniana. Nam anteà legebatur, *Quod quamvis licet de ejus ſalute, Auguſtinus, &c.* Neque accuſare, ſed interpretari voluit Auguſtinum hic Autor, ſine dubio ipſius ſectator. Multa verò alia in hoc Capite partim ex vetuſtis Gratiani codicibus, partim ex ipſo originali ſunt emendata.

AN TEMPORE ORATIONIS QUIS VALEAT REDDERE CONJUGII DEBITUM.

QUÆSTIO IV.

Gratian. 1. *Pars.* „ Quòd autem orationis tempore conjugali operi vacare non liceat, ſcribit ita dicens „

I. B. Hieronymus in quodam ſermone [a]. [fortè c. an. 400. *in Palæſtina.*]

Tempore, quo uxori debitum redditur, à carnibus Agni abſtinere oportet.

Sciatis [b] Fratres chariſſimi, quoniam quicumque uxori debitum reddit, vacare non poteſt orationi, nec de carnibus Agni comedere debet. *Item paulò pòſt.* §. 1. Si panes propoſitionis non poterant ab iis, qui uxores ſuas tetigerant, comedi, quantò magis panis ille, qui de Cælo deſcendit, non poteſt ab his, qui conjugalibus paulò antè hæſere complexibus, violari, atque contingi? non quò Nuptias condemnemus (hoc enim non dicimus;) ſed quòd eo tempore, quo carnes Agni manducaturi ſumus, vacare operibus carnis non debeamus.

[a] In vigilia Paſchæ de eſu Agni.
[b] *Sent.* 4. *diſt.* 32. Ivo, *p.*8. *c.*87.

¶ Corr. Rom.] Prior pars hujus Capitis, uſque ad verſ. *Item*, de induſtria videtur in ſummam collecta: reliqua autem ex originali eſt emendata, & aucta.

II. *Item* Augustinus ſerm. 2. de tempore, id eſt, de 2. Dominica Adventûs. [fortè c. an. 415. *in Africa.*]

A conjugali concubitu in Sanctorum Solennitatibus eſt abſtinendum.

Quotieſcumque [c] aut dies Natalis Domini, aut reliquæ Feſtivitates adveniunt; ſicut frequenter admonui, ante plures dies, non ſolùm ab infidelium [d] concubinarum conſortio, ſed etiam à propriis uxoribus abſtinete.

[c] *Sent.* 4. *diſt.* 32.
[d] infelici. *vera lectio.*

III. *Item* Ambrosius in ſermone de Adventu Domini. [c. an. 380. *Mediolani.*]

Diebus jejuniorum à propriis uxoribus abſtinere oportet.

Fratres non ſolùm debetis ab omni immunditia abſtinere: ſed etiam ab uxoribus propriis ſtudioſiſſimè contineatis. Nullus ⍺ omnino uxori ſuæ jejuniorum diebus conjungatur.

¶ Corr. Rom. ⍺ *Nullus.*] In hoc ſermone, qui habetur manuſcriptus in Bibliotheca Vaticana, hinc uſque ad finem non habentur. Sed in alio ſermone manuſcripto de Quadrageſima hæc leguntur, *Nullus omnino uxori ſuæ jungatur ante octavam Paſchæ.* In plerìſque vetuſtis codicibus Gratiani hoc loco abſunt iſta verba, *jejuniorum diebus:* de quibus tamen B. Ambroſius loquebatur: & ideò ſunt etiam in Rubrica.

IV. Idem ſuper Epiſtolam 1. ad Corinthios, in *c.* 7. [imò Hilarius Diaconus c. an. 384.]

Si cauſâ [e] procreandorum filiorum ducitur uxor; non multum tempus conceſſum videtur ad ipſum uſum: quia & dies Feſti, & dies proceſſionis [f], & ipſa ratio conceptûs, & partûs juxta Legem [g] ceſſari temporibus his debere demonſtrant.

[e] *Sent. ibid.* Ivo, *p.*8. *c.*84. Pann. *l.*6. *c.*21.
[f] *al.* purgationis.
[g] Sup. *diſt.* 5.

V. *Item* Augustinus in lib. Quæſtionum veteris, & novi Teſtamenti, *quæſt.* 127. [imò idem Hilarius Diaconus c. an. 380.]

Uxoris uſus certis diebus ceſſare jubetur.

Chriſtiano [h] cum uxore ſua convenire aliquando licet, aliquando verò non licet. Propter dies enim proceſſionis aliquando non licet convenire: quia etiam à licitis abſtinendum eſt, ut faciliùs impetrari poſſit quod poſtulatur. Unde Apoſtolus [i] ex conſenſu ait abſtinendum ad tempus, ut vacetur orationi. Nam ſecundùm Legem [k] in jejunio cædere [l], & jurgari non licet: poſteà licet: quia major reverentia debetur Dei cauſis.

[h] *Sent. ibid.* Ivo, *p.*8. *c.*89.
[i] 1. *Cor.* 7.
[k] *Eſa.* 58.
[l] *al.* cædi. *orig.*

VI. *Item* Joannes Chrysostomus. [fortè Hieronymus *ad c.* 1. *Joëlis* an. 408. *in Palæſtina.*]

Non verè pœnitentiam agit, qui continentiam non ſervat.

Qui in caſtigatione victûs ſe dicit agere pœnitentiam; fruſtrà hoc ſermone promittit, niſi egrediatur [m] de cubili ſuo, & jejunio continentiam addat.

[m] *Joëlis* 2.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc apud B. Joannem Chryſoſtomum, ex quo citatur, non eſt inventum. Sed eadem ferè leguntur in Commentariis B. Hieronymi ad c. 2. Joëlis, & copioſiùs etiam expoſita.

VII. *Item* Gregorius in Reſponſione 10. ad interrogationes Auguſtini. [an. 604. *Româ in Angliam.*]

Ab ingreſſu Eccleſiæ temperare ſe debet vir cum propria uxore dormiens.

Vir cum propria [n] conjuge dormiens, niſi lotus aquâ, intrare Eccleſiam non debet: ſed neque lotus intrare ſtatim debet. *& infrà.* §. 1. Quamvis enim de hac re diverſæ hominum Nationes diverſa ſentiant, atque alii alia cuſtodire videantur; Romanorum tamen ſemper ab antiquioribus uſus fuit, poſt admiſtionem propriæ conjugis, & lavacri purificationem quærere, & ab ingreſſu Eccleſiæ paululùm reverenter abſtinere. Nec hæc dicentes deputamus culpam eſſe conjugium: ſed quia ipſa licita admiſtio conjugum ſine voluptate carnis fieri non poteſt; à ſacri loci ingreſſu abſtinendum eſt: quia voluptas ipſa eſſe ſine culpa nullatenus poteſt. Non enim de adulterio, vel fornicatione, ſed de legitimo matrimonio ſuſceptus fuerat, qui dicebat [o]: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea.* & infrà. §. 2. Oportet itaque, legitima ⍺ carnis copula ut cauſa prolis ſit, non voluptatis; & carnis commiſtio creandorum liberorum ſit gratia, non ſatisfactio vitiorum. Si quis ergo ſua conjuge [p], non cupidine voluptatis captus, ſed ſolummodo liberorum creandorum gratiâ, utitur; ipſe profectò de ingreſſu Eccleſiæ, ſeu de ſumendo corporis Dominici, ſanguiniſque myſterio, ſuo eſt relinquendus judicio: quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne poſitus neſcit ardere. Cùm verò non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas dominatur in opere commiſtionis; habent conjuges etiam de ſua commiſtione, quod defleant. *& paulò pòſt.* §. 3. Tunc autem vir, qui poſt admiſtionem conjugis aquâ lotus fuerit; etiam ſacræ communionis myſterium valet accipere: cùm ei juxta præfinitam ſententiam, Eccleſiam etiam licuerit intrare.

[n] 2. *Pars.* *Sent.* 4. *diſt.* 31. Polyc. *l.* 6. *tit.* 7. Ivo, *p.*8. *c.*88.
[o] *Pſal.* 50.
[p] ſuam conjugem. *orig.*

¶ Corr. Rom. ⍺ *Legitima.*] Ita emendatum eſt ex variis codicibus B. Gregorii. Anteà legebatur, *oportet itaque legitimam carnis eſſe copulam.* Multa etiam alia ſunt emendata.

Hinc etiam in diebus abſtinentiæ Nuptiæ celebrari prohibentur. Unde legitur

“ Gratian. “ 3. *Pars.*

VIII. In Laodicensi Concilio, *c.* 52. [an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

In diebus Quadrageſimæ Nuptias celebrare non licet.

Non oportet [q] in Quadrageſima aut Nuptias, vel quælibet Natalitia celebrare.

[q] Ivo, *p.* 8. *c.* 49.

IX. *Item ex* Concilio Martini Bracarenſis, *c.* 48. [c. an. 572. *in Hiſpania.*]

De eodem.

Non licet [r] in Quadrageſima natalitia Martyrum celebrare: ſed tantùm [1] Sabbato, & Dominicâ pro commemoratione eorum oblationes offerri. Sed nec Natalitia, nec Nuptias liceat in Quadrageſima celebrare.

[r] Burch. *l.* 13. *c.* 10. Polyc. *l.* 3. *tit.* 24. Ivo, *p.*4. *c.*43.

¶ Pith. [1] *Sed tantùm &c.*] Pertinet hoc ad τὰ προηγιασμένα Græcorum. vide *can.* 52. Concilii Conſtantinopol. in Trullo, quod VI. dicitur.

V. *Item ex* Concilio Ilerdensi [ſ]. [fortè an. 524. *ibid.*]

[ſ] Simile habetur *in Conc. Saleguſ. c.* 3.

De eodem.

NOn oportet [t] à Septuageſima uſque in octavas Paſchæ, & tribus Hebdomadibus ante feſtivitatem ſancti Joannis Baptiſtæ, & ab Adventu Domini uſque poſt Epiphaniam Nuptias celebrare. Quod ſi factum fuerit, ſeparentur.

[t] *Sent. 4. diſt.* 32. Polyc. *l.* 6. *tit.* 5. Burch. *l.* 9. *c.* 4. Ivo, *p.* 8. *c.* 142. Pann. *l.* 6. *c.* 2.

XI. *Item* NICOLAUS Papa ad Conſulta Bulgarorum, *c.* 48. [an. 866. *Româ in Bulgariam.*]

De eodem.

NEc uxorem [u] ducere, nec convivia facere in Quadrageſimali tempore convenire poſſe nullatenus arbitramur.

[u] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 8. *c.* 47. Pann. *l.* 6. *c.* 3.

GRATIAN. 4. *Pars.* „ HÆC autem ſervanda ſunt, ſi uxor conſenſum adhibere „ voluerit: ceterùm ſine ejus conſenſu, nec causâ orationis „ continentia ſervari debet. Unde

XII. AUGUSTINUS in lib. 1. de adulterinis Conjugiis, c. 2. [c. an. 419. *in Africa.*]

Niſi ex conſenſu communi, orationi Conjuges vacare non poſſunt.

APoſtolus [x] nec ad tempus, ut vacetur orationi, niſi ex conſenſu, voluit Conjuges carnali invicem fraudare debito.

[x] *Sent. 4. diſt.* 32. Ivo, *p.* 8. *c.* 133.

GRATIAN. „ HINC etiam legitur

XIII. IN CONCILIO ARELATENSI II. *c.* 22. [an. 452. *in Gallia.*]

Niſi ex conſenſu communi, Conjugatis pœnitentia non detur.

PŒnitentiam [y] Conjugatis non niſi ex conſenſu dandam.

[y] Ivo, *p.* 8. *c.*280. & *p.*15. *c.* 14. & *c.* 123.

AN VIR SINE CONSENSU UXORIS CONTINENTIAM VOVERE POSSIT.

QUÆSTIO V.

GRATIAN. 1. *Pars.* „ QUÒD autem ſine conſenſu uxoris vir continentiam „ vovere non poſſit, multis autoritatibus probatur. Ait enim

I. AUGUSTINUS ſuper Pſalmum 149. *in extremo.* [fortè c. an. 420. *in Africa.*]

Non poteſt vir continentiam ſervare, niſi uxoris teneat conſenſum.

SI dicat vir [a], continere α jam volo; nolo autem, uxor; non poteſt. Quod enim tu vis, non vult illa. Numquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam? ſi alii nupſerit te vivo, adultera erit. Non vult tali lucro Deus compenſare tale damnum. Redde debitum; & ſi non exigis, redde. Pro ſatisfactione β perfecta Deus tibi computabit, ſi non, quod tibi debetur, exigis: ſed reddis, quod debetur uxori.

[a] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 9. *c.* 127.

¶ CORR. ROM. α *Continere.*] Sic etiam apud Magiſtrum: ſed B. Auguſtinus, & Ivo habent, *continere jam volo, nolo jam uxorem; non poteſt. Quid, ſi tu vis, & illa non vult?*

β *Satisfactione.*] In aliquot manuſcriptis, & apud B. Auguſtinum, & Magiſtrum, & Ivonem eſt, *ſanctificatione.* Sed ob Gloſſam non eſt mutatum.

II. *Item* ALEXANDER Papa II. Landulpho in Corſica. [c. an. 1065. *Româ in Corſicam.*]

Non debet extorqueri mulieris conſenſus ad continentiam Deo vovendam.

NOtificaſti [b] te morte tenus infirmatum, & peccatorum tuorum recordatione, & terrore valdè pavefactum, anxiè quæſiiſſe Monachum fieri, & à tua uxore minis, & terroribus eam occidendi, ad hoc licentiam extorſiſſe, & ſic te Monaſticam [c] veſtem ſine Abbate ſumpſiſſe, & Monaſterium petiiſſe: poſteà verò, cùm ſanus factus eſſes; tuæ uxoris reclamationibus, ejulationibus, & planctibus, tuæque familiæ diſperſionibus devictus α, utpote pœnitens, domum remeaſſe, & poſt multos dies quorumdam Sapientum conſilio ad jam dictæ mulieris cubile rediiſſe. Nunc autem, ſi tibi tua uxore uti liceat, noſtrum requiris conſilium. Si ita denique eſt, ut tuus nuntius narrat; non videtur nobis rationabiliter, neque ſana mente id factum: quoniam, cùm omni homini ad Monaſticam tendenti vitam, legaliter, ſanctè, & juſtè ſit peragendum; tu contra Leges minaciter & violenter à tua uxore, partim terrore mortis, partim tuæ infirmitatis doloribus exinanitus, devia ſecutus, nullâ, ut dicitur, licentiâ acceptâ receſſiſti, & Monaſterium petiſti. Non enim violentiâ, ſed ex pari voluntate, & conſenſu (ſicut ſancti Patres dicunt) hoc fieri debet: neque vir β Monaſterium eligere, aut profeſsâ continentiâ habitum cum feſtinatione debet mutare.

[b] Ivo, *p.* 8. *c.* 220. Pann. *l.* 6. *c.* 85.
[c] *al.* Monachicam.

¶ CORR. ROM. α *Devictus.*] Ivo habet, *utpote pœnitens devictus:* Pannormia, *utpote penitùs devictus domum remeaſſe.*

β *Neque vir.*] Apud Ivonem, & in Pannormia legitur: *neque vir in Monaſterium recipiendus eſt, niſi uxor illius femineum Monaſterium elegerit; aut profeſſa continentiam, habitum cum feſtinatione mutaverit.* Sed mutatum non eſt: quoniam Gloſſa videtur magis convenire lectioni Gratiani.

III. *Item* EX CONCILIO apud Compendium [d]. [an. 756. *in Gallia.*]

Vir poteſt abnuere vota continentiæ, quæ ſine ejus conſenſu Deo uxor obtulerit.

[d] Capit. *l.* 5. *c.* 16.

MUlier [e], ſi ſine licentia [f] viri ſui velum in caput miſerit; ſi viro placuerit, recipiet eam iterùm ad conjugium.

[e] Burch. *l.* 9. *c.* 47. Ivo, *p.* 8. *c.* 185. & *p.*9. *c.* 124.
[f] comiatu. *Capitul.*

IV. *Item* AUGUSTINUS ad Ecditiam, *Epiſt.* 199 [g]. [fortè c. an. 415. *in Africa.*]

Non poteſt vir continentiæ vota reſcindere, quæ ejus aſſenſu mulier Deo promiſit.

[g] Et Beda. 1. *Cor.* 7.

QUod Deo [h] pari conſenſu ambo voveratis, perſeveranter uſque in finem reddere ambo debuiſtis. A quo propoſito ſi lapſus eſt ille, tu ſaltem inſtantiſſimè [i] perſevera. Quod te non exhortarer, niſi quia tibi ad hoc ipſe conſenſerat. Nam ſi numquam tenuiſſes ejus aſſenſum, numerus te nullus defendiſſet annorum. & *poſt pauca.*

[h] Ivo, *p.* 8. *c.* 136. Pann. *l.* 6. *c.* 80.
[i] *al.* conſtantiſſimè.

§. 1. Non quia pariter temperabatis à commiſtione carnis, ideò tuus maritus eſſe deſtiterat: immò verò tantò ſanctiùs inter vos conjuges manebatis, quantò ſanctiora concorditer placita ſervabatis. Nihil ergo de tua veſte, nihil de tuo auro, vel argento, vel quâcumque pecuniâ, aut rebus ullis terrenis tuis ſine arbitrio ejus facere debuiſti. & *infrà.* §. 2. Eſt quidam pro modulo perſonæ habitus matronalis à viduali veſte diſtinctus, qui poteſt fidelibus conjugatis ſalvâ Religionis obſervantiâ convenire. Hunc te maritus ſi deponere noluit, ne te α velut viduam illo vivente jactares; puto, quia non fuerat in hac re uſque ad diſſenſionis ſcandalum perducendus magis inobedientiæ malo, quàm illius [k] abſtinentiæ bono. Quid eſt enim abſurdius, quàm mulierem de humili veſte viro ſuperbire; cui te potiùs expediret obtemperare candidis moribus, quàm in nigellis veſtibus repugnare? quia, & ſi te indumentum Monachæ delectabat; etiam hoc gratiùs poſſet marito obſervato, exoratóque ſumi, quàm illo inconſulto, contemptóque præſumi. Quòd ſi omnino non ſineret, quid tuo propoſito deperiret? Abſit, ut hinc diſpliceres Deo, quòd conjuge tuo nondum defuncto non induereris, ſicut Anna [l], ſed ſicut Suſanna [m].

[k] *al.* ullius.
[l] *Luc.* 2.
[m] *Dan.* 13.

¶ CORR. ROM. α *Ne te.*] In vulgatis erat, *ne te puta velut viduam jactare.* Emendatum eſt ex aliquot vetuſtis, originali, & Beda, & aliis Collectoribus, itémque alia multa.

V. IDEM in eadem Epiſtola [n]. [fortè c. an. 415. *ibid.*]

Continentiæ meritum habet, qui pro incontinentia uxoris debitum ſibi reddere cogitur.

[n] Beda *ibid.* & Gloſſa ordinaria.

SEcundùm [o] verba Apoſtolica, etiam ſi ſe vir continere voluiſſet, & tu noluiſſes; debitum tibi reddere cogeretur, & illi Deus imputaret ad continentiam [p]; ſi non ſuæ, ſed tuæ cederet infirmitati, ne in adulterium caderes.

§. 1. Quiſquis igitur [q] compatiens infirmitati uxoris reddit, non exigit debitum; aut ſi propter propriam infirmitatem ducit uxorem, plangens potiùs, quia ſine uxore eſſe non potuit, quàm gaudens, quia duxit; quiſquis vendit, quod novit, quia, etſi maneret, beatum non faceret; quiſquis, quod emit, novit, quia tranſiet, & de his non præſumit, & facit ex eo, quod habet, miſericordiam cum non habentibus; ſecurus expectat [r] diem noviſſimum.

[o] *Sent.* 4. *diſt.* 32. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4.
[p] *al.* imputaret continentiam.
[q] Aug. *in Pſal.* 147.
[r] *al.* expectet.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc, quod eodem modo habetur in Polycarpo, confectum eſt ex duobus B. Auguſtini indicatis locis, verbis nonnullis partim omiſſis, partim mutatis, ſalvâ tamen ſententiâ.

VI. *Item* IDEM ad Armentarium, & Riparium, & Paulinam, *Epiſtola* 45. [fortè an. 411. *ibid.*]

Vota continentiæ ſine uxoris conſenſu reddi non poſſunt.

UNa ſola [ſ] cauſa eſſe poſſet, quâ te id, quòd voviſti, non ſolùm non hortaremur, verùm etiam prohiberemus implere; ſi fortè tua conjunx hoc tecum ſuſcipere animi, ſeu carnis infirmitate recuſaret. Nam, & vovenda talia non ſunt à Conjugatis; niſi ex conſenſu, & voluntate communi: & ſi præpropere factum fuerit; magis eſt corrigenda temeritas, quàm perſolvenda promiſſio. Neque enim Deus exigit, ſi quis ex alieno aliquid voverit, ſed potiùs uſurpare vetat alienum.

[ſ] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 8. *c.* 134.

VII. *Item* HIERONYMUS lib. 1. adversùs Jovinianum. [an. 390. *in Palæſtina.*]

Abſque ceteris operibus nec ſola virginitas ſalvat, nec cetera abſque virginitate proficiunt.

TUnc ſalvabitur mulier; ſi illos genuerit filios, qui virgines permanſuri ſunt; ſi quod ipſa perdidit, acquirat in liberis, & damnum radicis, & cariem flore compenſet, & pomis.

2. *Pars.*

VIII. IDEM HIERONYMUS ibidem. [an. 390. *in Palæstina.*]

HOc solum nunc dico, quòd quomodo absque ceteris operibus virginitas sola non salvat; sic omnia opera absque virginitate, puritate, continentia, castitate imperfecta sunt.

IX. IDEM ibidem. [an. 390. *ibid.*]

QUi sitit[t], veniat, & bibat: *qui potest*[u] *capere, capiat.* Non dicit, velitis, nolitis; bibendum vobis est, atque currendum: sed, qui voluerit, qui potuerit currere, atque potare; ille vincet, ille satiabitur. Et ideò plus amat Virgines Christus: quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum: majorisque gratiæ est offerre, quòd non debeas, quàm reddere, quod exigaris. Apostoli uxoris onera contemplati: *Si talis est*, inquiunt[x], *causa hominis cum uxore, non expedit nubere.* Quorum Dominus sententiam probans, rectè quidem sentitis, ait, quòd non expediat homini ad Cælestia regna tendenti accipere uxorem: sed difficilis res est, & non omnes capiunt verbum istud: verùm quibus datum est. Alios eunuchos natura facit: alios vis hominum: mihi illi eunuchi placent, quos castravit non necessitas, sed voluntas: libenter illos in meos sinus recipio, qui se castraverunt propter regna Cælorum, & ob mei cultum noluerunt esse, quod nati sunt. Simulque tractanda sententia: *qui se*, inquit, *castraverunt propter regna Cælorum.* Si castrati mercedem habent regni Cælorum; ergò qui se non castraverunt, locum non possunt accipere castratorum.

t *Joan.* 7. u *Matth.* 19. x *Matth.* 19.

GRATIAN. „ FINIS hujus autoritatis, & duæ præcedentes de Virginitatis affectu intelliguntur: qui non in voluntate solùm, sed in necessitate est: principium verò de affectu intelligitur, qui non in necessitate, & ante votum, sed in voluntate est, nec exigitur, nisi repromittatur.

X. *Item* EX CONCILIO REMENSI. [imò Vermeriensi *c.* 21. an. 752. *in Gallia.*]

Non licet illi ducere uxorem, qui suam velare permiserit.

QUi uxorem[y] suam velare[z] permiserit; aliam non accipiat: sed similiter convertatur.

3. *Pars.* y *Sent. ibid.* Burch. *l.* 9. *c.* 46. Ivo, *p.* 8. *c.* 184. Pann. *l.* 6. *c.* 82. z *al.* velari.

XI. *Item* AUGUSTINUS in Quæstionibus Numerorum, *quæst.* 59[a]. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Vota abstinentiæ, quæ mulier permittente viro promiserit, illo prohibente servare non cogitur.

MAnifestum est[b] ita voluisse Legem, feminam esse sub viro, ut nulla vota ejus, quæ abstinentiæ causâ voverit, reddantur ab ea, nisi autor vir fuerit permittendo. Nam cùm ad peccatum ejusdem viri pertinere voluerit, si priùs permiserit, & posteà prohibuerit; etiam hic tamen non dixit, ut faciat mulier, quod voverat, quia permissa jam priùs à viro fuerat. Viri dixit esse peccatum, quia abnuit, quod priùs concesserat: non tamen mulieri vel ex hoc permissum dedit, ut quod[c] priùs vir ei concesserat, posteà si prohibuerit, contemnatur[d].

4. *Pars.* a Et Beda 1. *Cor.* 7. & Glossa ordin. *Numer.* 30. b *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 8. *c.* 98. Pann. *l.* 7. *c.* 48. c *al.* cùm. d *al.* condemnetur.

GRATIAN. „ Ex præmissis autoritatibus apparet, quòd continentiæ vota nec mulier sine consensu viri, nec vir sine consensu mulieris Deo reddere potest. Si autem consensu alterius eorum ab altero promissa fuerit, & si postmodum in irritum deducere voluerit, qui permisit, non tamen valet: quia in debito conjugii æquè mulier habet potestatem viri, sicut & vir mulieris; atque ideò, si quilibet eorum alterum à suo jure absolverit, ad præteritam servitutem ipsum revocare non poterit. Quia verò in ceteris vir est caput mulieris, & mulier corpus viri: ita vota abstinentiæ viro permittente mulier potest promittere, ut tamen eodem prohibente repromissa non valeat adimplere: & hoc, ut diximus, propter conditionem servitutis, quâ viro in omnibus debet subesse. Unde

XII. AUGUSTINUS in libro Quæstionum Genesis, *quæst.* 453[e]. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

Mulieres viris suis debent subesse.

EST ordo[f] naturalis in hominibus, ut serviant feminæ viris, filii parentibus: quia nulla α justitia est, ut major serviat minori.

¶ CORR. ROM. α *Quia nulla.*] In Pannormia reliqua habentur ut apud Gratianum, nisi quòd corruptè in ea legitur, *majori serviat minor.* Sed in originali, à quo non longè discedit Ivo, *quia & illic justitia est hæc, ut infirmior ratio serviat fortiori:* ob Glossam autem non est emendatum.

e Et Glossa ordin. *Gen.* 46. & Beda *ad Colos.* 3. f Ivo, *p.* 8. *c.* 94. Pann. *l.* 7. *c.* 43.

XIII. IDEM in Quæstionibus veteris, & novi Testamenti ex utroque mixtim, *cap.* 106. [imò Hilarius Diaconus, c. an. 380.]

α *Vir est caput mulieris.*

HÆc imago[g] Dei est in homine, ut unus factus sit α quasi dominus, ex quo ceteri orirentur, habens imperium Dei, quasi vicarius ejus; quia omnis Rex, Dei habet imaginem: ideóque mulier non est facta ad imaginem β Dei. Sic etenim dicit[h]: *& fecit Deus hominem: ad imaginem Dei fecit illum.* Hinc est, unde Apostolus[i]: *vir quidem*, ait, *non debet velare caput suum, quia imago, & gloria Dei est:* mulier autem ideò velet, quia non est gloria, aut imago Dei.

g Ivo, *p.* 8. *c.* 95. Pann. *l.* 7. *c.* 43. h *Gen.* 1. *Sap.* 2. i 1. *Cor.* 11.

¶ CORR. ROM. α *Factus sit.*] Quæ sequuntur, emendata sunt partim ex vetustis, partim ex ipso originali, & Ivone. In vulgatis enim Gratiani recentioribus legebatur, *factus sit homo, ex quo ceteri oriantur, habens imperium Dei, quasi vicarius Dei, quia unius Dei habet vir imaginem.*

β *Imaginem.*] Sequebatur, *& similitudinem*, quæ sunt expuncta; quia neque apud Augustinum, neque in vulgata Græca, neque in Latina vetustiore, neque apud ceteros Collectores habentur. Pulchrè verò de hac re disputat Basilius in hunc Genesis locum, & Origenes Periarchon *lib.* 3. *c.* 6.

XIV. IDEM libro 5. Quæstionum super Deuteronomium, *quæst.* 33[k]. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

SAtis[l] hinc apparet, quemadmodum subditas feminas viris, & penè famulas Lex esse voluerit uxores; quòd dicens adversùs uxorem vir testimonium, unde lapidaretur illa, si hoc verum esse demonstraretur, ipse tamen non vicissim lapidaretur, si hoc falsum esse constiterit: sed tantummodo castigatur, & damnificatur, eique perpetuò jubetur adhærere, quâ carere voluerat. In aliis autem causis, eum, qui testimonio falsò cuiquam nocuerit, quod si probaretur, jus[m] sit occidi, eadem α plecti jubetur[n] pœnâ, quâ fuerit, si verum esset, iste β plectendus.

k Et Glossa ord. *ad c.* 22. *Deut.* l Ivo, *p.* 8. *c.* 96. Pann. *l.* 7. *c.* 45. m *al.* jussit. n *al.* jubet.

¶ CORR. ROM. α *Eadem.*] Eodem ferè modo apud Ivonem, & in Pannormia. In originali verò, *eadémque pœnâ plecti jubet.*

β *Iste.*] Sic est emendatum ex aliquot manuscriptis, & originali, & Ivone.

XV. *Item* HIERONYMUS super Epistolam ad Titum, in *c.* 2. [an. 386. *in Palæstina.*]

CUm caput[o] mulieris vir sit, caput autem viri Christus; quæcumque uxor non subjicitur viro suo, hoc est, capiti suo, ejusdem criminis rea est, cujus & vir, si non subjiciatur Christo capiti suo. Verbum autem Domini blasphematur, vel dum contemnitur Dei prima sententia, & pro nihilo ducitur, vel cùm Christi infamatur Evangelium, dum contra Legem fidémque Naturæ ea, quæ Christiana est, & ex Dei Lege subjecta, viro imperare desiderat: cùm etiam gentiles feminæ viris suis serviant communi lege Naturæ.

o Ivo, *p.* 8. *c.* 97. Pann. *l.* 7. *c.* 46.

XVI. *Item* AUGUSTINUS in Quæstionibus Numerorum, *quæst.* 59[p]. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Arbitrium viri mulierem sequi oportet in omnibus.

NOluit itaque[q] Lex mulierem aliquid vovere Deo adversùs animam suam, ut non in aliqua α rerum licitarum, atque concessarum abstinentia in eisdem votis feminæ valeat autoritas, sed virilis. Ita &, si adhuc innuptæ jam concesserat pater vota persolvere; si antequam persolverit, nupserit, & viro ejus hoc cognitum non placuerit, non persolvat, & sit omnino sine peccato: quia mundavit eam, sicut dicit, id est, mundam judicavit. Neque hoc contra Deum fieri putandum est, cùm ipse Deus hoc præceperit, hoc voluerit.

p Et Glossa ord. *ad c.* 30. *Num.* q Ivo, *p.* 8. *c.* 98. Pann. *l.* 7. *c.* 47.

¶ CORR. ROM. α *Ut non in aliqua.*] Sic in Pannormia. Apud Ivonem verò, *ut in aliquarum rerum:* in Gloss. ordinaria, *id est, in rerum.* Sed totus hic locus longè meliùs habet in originali: *feminam sub patre, antequam nubat, & sub viro nuptam voluit Lex vovere ita aliquid Deo adversùs animam suam, id est, in aliquarum rerum licitarum, atque concessarum abstinentia, ut in eisdem votis feminea non prævaleat autoritas, sed virilis.*

XVII. *Item* IDEM in libro Quæstionum veteris Testamenti, *quæst.* 45. [imò Hilarius Diaconus, c. an. 380.]

Nulla est mulieris potestas: sed in omnibus, viri dominio subjecta est.

MUlierem[r] constat subjectam dominio viri esse, & nullam autoritatem habere; nec docere enim potest, nec testis esse, neque fidem dare[s], nec judicare: quantò magis non potest imperare?

r Ivo, *p.* 8. *c.* 10. Pann. *l.* 7. *c.* 49. s *al.* dicere.

¶ CORR. ROM.] Restitutum est hoc Caput B. Augustino, & ex eo nonnulla addita. Nam anteà citabatur ex B. Ambrosio.

XVIII. *Item* AMBROSIUS in Hexaëmeron in tractatu diei quartæ[t]. [c. an. 389. *Mediolani.*]

ADam[u] per Evam deceptus est, non Eva per Adam. Quem vocavit ad culpam mulier, justum est, ut eum gubernatorem α assumat, ne iterùm feminea facilitate labatur.

t *Lib.* 5. *in Gen. c.* 7. u Ivo, *p.* 8. *c.* 91. Pann. *l.* 7. *c.* 50.

¶ CORR. ROM. α *Gubernatorem.*] Anteà legebatur, *ut eam in gubernationem assumat.* Emendatum est ex B. Ambrosio. Glossa enim optimè convenit voci, *gubernatorem.*

XIX. *Item* Idem super primam Epiſtolam ad Corinthios in *c.* 2. [imò Hilarius Diaconus, c. an. 380.]

x Ivo, *p.* 8. *c.* 92. Pann. *l.* 7. *c.* 51.

MUlier x debet velare caput, quia non eſt imago Dei. Sed ut oſtendatur ſubjecta, & quia prævaricatio per illam inchoata eſt; hoc ſigni debet habere, ut in Eccleſia propter reverentiam Epiſcopalem non habeat caput liberum, ſed velamine tectum: nec habeat poteſtatem loquendi: quia Epiſcopus perſonam habet Chriſti. Quaſi ergo ante Judicem, ſic ante Epiſcopum, quia vicarius Domini eſt, propter peccatum originale α ſubjecta debet videri.

¶ Corr. Rom. α *Propter peccatum originale.*] Apud B. Ambroſium, & Ivonem legitur, *propter reatûs originem:* in Pannormia verò, *propter reatum originalem.* Sed ob Gloſſam non eſt mutatum, reliqua verò ſunt emendata.

XX. *Item* Idem in libro de Paradiſo, *c.* 10. [an. 375. *Mediolani.*]

5. Pars.

NEc illud otioſum, quòd non de eadem terra, de qua plaſmatus eſt Adam, ſed de ipſius Adæ coſta facta ſit mulier: ut ſciremus unam in viro, & muliere corporis eſſe naturam, unum fontem generis humani. Ideò non duo à principio facti vir & mulier, neque duo viri, neque duæ mulieres: ſed primùm vir, deinde ex eo mulier. Unam enim Naturam volens Hominum conſtituere Deus, ab uno principio creaturæ hujus incipiens, multarum, & diſparium Naturarum eripuit facultatem.

Gratian. „ Evidentissime itaque apparet ita virum eſſe caput „ mulieris, ut nulla vota abſtinentiæ vel religioſæ converſa- „ tionis liceat ſibi ſine ejus licentia Deo offerre: etiam ſi viro „ permittente repromiſſa fuerit, non licet ei votum opere „ complere, cùm vir voluerit revocare permiſſum. Vota „ verò continentiæ ita alterius permiſſu ab altero valent offerri, „ quòd poſt permiſſionem non valent in irritum deduci.

CAUSA XXXIV.

Gratian. „ QUidam vir in captivitatem ductus eſt: poſteà uxor „ ejus audiens illum mortuum, nupſit alii: demùm „ ille de captivitate rediens, repetit uxorem ſuam: illa „ poſterioris amore capta aſpernatur torum prioris viri.

„ *I.* Nunc primùm quæritur, an ſit iſta rea adulterii, quæ „ vivente viro ſuo, alteri nupſit.

„ *II.* Secundò, an redeunte primo ſit cogenda recedere à „ ſecundo, & redire ad primum.

AN SIT REA ADULTERII, QUÆ VIVENTE VIRO SUO ALTERI NUPSIT: ET, AN REDEUNTE PRIMO SIT COGENDA RECEDERE A SECUNDO, ET REDIRE AD PRIMUM.

QUÆSTIO I. & II.

Gratian. „ *1. Pars.* UTraque Quæſtio terminatur autoritate

I. Leonis Papæ, qui ſcribens Nicetæ Aquileienſi Epiſcopo, *Epiſt.* 77. *c.* 1. & *ſequentib.* ait a. [an. 458. *Romà in Venetiam.*]

a In cod. Canonum, *c.* 42.

Qui alii nupſerit, putans virum ſuum mortuum eſſe, illo redeunte ad priorem redire cogitur.

b *Sent.* 4. *diſt.* 38. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Anſel. *l.* 10. *c.* 22. Burch. *l.* 9. *c.* 55. Ivo, *p.* 8. *c.* 244. & 190. 191. 192. Pann. *l.* 6. *c.* 87. c ſolitudine. *orig.* d *Matth.* 19.

CUm per bellicam b cladem, & per graviſſimos hoſtilitatis incurſus ita quædam dicatis diviſa eſſe conjugia, ut abductis in captivitatem viris feminæ eorum remanſerint deſtitutæ, quæ viros proprios aut interemptos putarint, aut numquam à dominatione crederent liberandos, & ad 1 aliorum conjugium ſolicitudine c 2 cogente tranſierint: cùmque nunc ſtatu rerum auxiliante Domino in meliora converſo, nonnulli eorum, qui putabantur periiſſe remeaverint; meritò Charitas tua videtur ambigere, quid de mulieribus, quæ aliis conjunctæ 3 ſunt viris, à nobis debeat ordinari. Sed quia novimus ſcriptum, quòd à Deo jungitur mulier viro, & iterùm præceptum agnovimus d, ut quod Deus junxit, homo non ſeparet; neceſſe eſt, ut legitimarum fœdera Nuptiarum redintegranda credamus, & remotis malis, quæ hoſtilitas intulit, unicuique hoc 4, quod legitimè habuit, reformetur: omnique ſtudio procurandum eſt, ut recipiat unuſquiſque, quod proprium eſt.

e *Ejuſdem Epiſt. c.* 2.

§. 1. Nec tamen e culpabilis judicetur, & tamquam alieni juris pervaſor 5, qui perſonam ejus mariti, qui jam non eſſe exiſtimabatur, aſſumpſit. Sic enim multa, quæ ad eos, qui in captivitatem ducti ſunt, pertinebant, in jus alienum tranſire potuerunt: & tamen plenum juſtitiæ eſt, ut eiſdem reverſis propria reformentur. Quod ſi in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus, ac poſſeſſionibus ritè ſervatur; quantò magis in conjugiorum redintegratione faciendum eſt? ut ſic 6, quod bellica neceſſitate turbatum eſt, pacis remedio reformetur? Et ideò f, ſi viri poſt longam captivitatem reverſi, ita in dilectione ſuarum conjugum perſeverant, ut eas cupiant in ſuum redire conſortium; omittendum eſt, & inculpabile judicandum eſt, quod neceſſitas intulit; & reſtituendum, quod fides poſcit. & *infrà*, *c.* 4. 7

f *C.* 3. Burch. *l.* 9. *c.* 58. Ivo, *p.* 8. *c.* 193.

g Burch. *l.* 9. *c.* 57. Ivo, *p.* 8. *c.* 92. Pann. *l.* 6. *c.* 88. h *al.* quia inexcuſabiliter contam. &c. *orig.*

§. 2. Sin autem g aliquæ mulieres ita poſteriorum virorum amore ſunt captæ, ut malint his cohærere, quàm in 8 legitimum redire conſortium; meritò ſunt notandæ: ita ut etiam Eccleſiaſtica communione priventur, quæ de re excuſabili contaminationem h criminis elegerunt; oſtendentes ſibimet pro ſua incontinentia placuiſſe, quod juſta remiſſio poterat 9 expiare. Redeant ergo in 10 ſuum ſtatum voluntariâ redintegratione conjugia: neque ullo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur, quod conditio neceſſitatis extorſit: quia ſicut hæ mulieres, quæ reverti ad viros ſuos nolunt, impiæ habendæ ſunt; ita illæ, quæ in affectum initum ex Deo redeunt, merito ſunt laudandæ judicio i 11.

i *al.* laudabiles judicandæ.

¶ Pith. 1 *Ad.*] 2. V. C. *in.*
2 *Solicitudine.*] 2. V. C. *ſolitudine.*
3 *Conjunctæ.*] V. C. *cunctæ.*
4 *Hoc.*] V. C. *id.*
5 *Pervaſor.*] Add. V. C. *habeatur.*
6 *Sic.*] Abeſt in 2. V. C.
7 *Et infrà, c.* 4.] Deſunt in V. C.
8 *In.*] 2. V. C. *ad.*
9 *Poterat.*] V. C. *poteſt.*
10 *In.*] V. C. *ad.*
11 *Laudandæ judicio.*] V. C. *laudabiles judicandæ.*

II. *Item* Innocentius Papa Probo *in Epiſt.* 9. [c. an. 405. *Romæ.*]

Viro, vel uxore de captivitate redeuntibus, propria redintegrantur conjugia.

k Ivo, *p.* 8. *c.* 245. Pann. *l.* 6. *c.* 89. l Fortunius iniſſe cognoſcitur.

CUm in captivitate k Urſa mulier teneretur; aliud conjugium cum Reſtituta Fontanum commiſiſſe cognovimus l. Sed favore Domini reverſa Urſa nos adiit, & nullo diffitente uxorem ſe memorati eſſe perdocuit. Qua de re, Domine fili meritò illuſtris, ſtatuimus fide Catholica ſuffragante illud eſſe conjugium, quod primitùs erat gratiâ Divinâ fundatum, conventùmque ſecundæ mulieris, priore ſuperſtite, nec divortio ejectâ, nullo pacto poſſe eſſe legitimum.

III. *Item* Hieronymus ad Amandum Presbyterum. [fortè c. an. 388. *in Palæſtina.*]

Quæ primo viro relicto, ſecundo adhæſerit; niſi ſecundum relinquens, primo reconciliari non poteſt.

2. Pars. m *Sent.* 4. *diſt.* 35. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. n *Deut.* 22.

NOn ſatis m animadvertere potui, quid ſit, quod dicere voluit [alio viro per vim accepto.] Quid eſt, per vim accepto? congregatâ videlicet multitudine nolentem rapuit. Et quare poſteà raptorem rapta non dimiſit? legat libros Moyſi n, & inveniet deſponſatam viro, ſi in civitate fuerit oppreſſa, & non clamaverit; puniri quaſi adulteram: ſi autem in agro oppreſſa ſit; innoxiam eſſe à ſcelere, & violentum Legibus ſubjacere. Ergo & iſta ſoror, quæ, ut dicit, vim paſſa eſt, ut alteri jungeretur, ſi vult corpus Chriſti accipere, & non adultera reputari, agat pœnitentiam: ita dumtaxat, ut ſecundo viro, qui non appellatur vir, ſed adulter, à tempore pœnitentiæ non copuletur. Quod ſi durum ei videtur, & ſemel dilectum non poteſt derelinquere, nec præferre Dominum voluptati; audiat Apoſtolum conclamantem o: *Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum. Non poteſtis menſæ Domini communicare, & menſæ Dæmoniorum.* & alio loco p: *Quæ communicatio luci, ac tenebris? qui conſenſus Chriſto, & Belial?* Rem novam loquor, immò non novam, ſed veterem; quæ veteris Teſtamenti autoritate firmatur. Si reliquerit ſecundum virum, & reconciliari priori voluerit; non poteſt. Scriptum eſt enim in Deuteronomio q: *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam in conſpectu ejus propter aliquam fœditatem; ſcribet libellum repudii, & dabit in manu ejus; & dimittet eam de domo ſua. Cùmque egreſſa adultera maritum r duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiſerit de domo ſua, aut certè mortuus fuerit; non poterit prior maritus recipere eam uxorem, quia polluta eſt, & abominabilis facta eſt coram Domino: ne s peccare facias terram tuam, quam Dominus Deus tradidit tibi poſſidendam.*

o *1. Cor.* 10. p *2. Cor.* 6. q *Deut.* 24. r alterum. *vera lectio.* s *al.* nec.

¶ Corr. Rom.] Verba hujus Capitis in Epiſtola B. Hieronymi, & in Polycarpo proximè ſequuntur poſt ea, quæ referuntur ſup. xxxii. *q.* 7. *c. omnes cauſationes.* Ideóque apud ipſos initium hoc ita habet: *Neque ſatis animadvertere.*

Si autem inevitabili neceſſitate cogente vir in aliam provinciam fugerit, & uxor ejus eum ſequi noluerit; illo vivente illa innupta permaneat. Unde „ Gratian. „ *3. Pars.*

IV. In Concilio apud Vermerias 12. [an. 752. *in Gallia.*]

Quæ virum in captivitate ductum ſequi noluerit, maneat innupta, quamdiu vir ejus vixerit.

t Burch. *l.* 9. *c.* 54. Ivo, *p.* 8. *c.* 189. Pann. *l.* 6. *c.* 91.

SI quis neceſſitate t inevitabili cogente in alium Ducatum, ſeu Provinciam fugerit, & ejus uxor, cùm valet, & poteſt, amore parentum, & rerum ſuarum eum ſequi noluerit; ipſa omni tempore, quamdiu vir ejus, quem ſecuta non fuit, vivit, ſemper innupta permaneat.

¶ Pith. 12 *Wermerias.*] V. C. *Wermanniam.*

GRATIAN. 4. Pars. " QUOD autem de Conjugatis autoritate Leonis Papæ dicitur, hoc etiam de Virginibus intelligendum est; ut si præter conscientiam viro nupserint alieno, non teneantur. Unde

V. AUGUSTINUS in lib. de Fide & Operibus, c. 7. [c. an. 413. *in Africa.*]

Non est adultera virgo, quæ nesciens viro nupsit alieno.

[u Polyc. *ibid.*]

SI virgo [u] nesciens viro nupserit alieno; hoc si semper nesciat, numquam ex hoc erit adultera. Si autem sciat; jam ex hoc esse incipiet, ex quo cum alieno viro sciens cubaverit: sicut in jure prædiorum tamdiu quisque bonæ fidei possessor rectissimè dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum: cùm verò scierit, nec ab aliena possessione recesserit; tunc malæ fidei possessor perhibebitur, tunc justè injustus vocabitur.

GRATIAN. 5. Pars. [x *al.* Sic.] " HINC [x] etiam ignorantia excusat eum, qui nesciens dormivit cum sorore uxoris suæ. Unde

VI. IN CONCILIO TRIBURIENSI. [an. 895. *in Germania.*]

Non cogatur legitimam dimittere uxorem, qui nesciens dormivit cum ejus sorore.

[y Burch. *l.* 17. *c.* 4. & *lib.* 19. *c.* 173.]

IN lectum [y] mariti absente uxore soror ivit uxoris: quam ille uxorem putans suam esse, dormivit cum ea. Super hoc visum est, si ipse per securitatem veram hoc probaverit, quòd inscius fecerit hoc scelus; pœnitentiam quidem, quæ sibi indicta fuerit, agat, & legitimum suum conjugium habere permittatur. Illa verò vindictâ dignâ affligatur, & in æternum conjugio privetur.

VII. *Item* HERMES in libro Pastoris, *mandato* 4. [fortè c. an. 159. *Romæ.*]

PALEA.

[z Ivo, *p.* 8. *c.* 241. Pann. *l.* 7. *c.* 38. *Sent.* 4. *dist.* 35. a convivit. *orig.* b Ext. *de adult. si vir.* c convivit. *orig.*]

EGo dixi [z] Pastori: Domine, si quis habuerit uxorem fidelem in Domino, & invenerit hanc in adulterio; numquid peccat vir, si cum illa concumbit [a]? Et dixit mihi. Quamdiu nescit peccatum ejus, sine crimine est vir vivens cum illa. Si autem scit vir [b] uxorem suam deliquisse, & non egerit pœnitentiam mulier, sed permanet in fornicatione sua, & coierit [c] vir cum illa; reus est peccati ejus, & particeps mœchationis illius. Et dixi illi. Quid ergo, si permanserit in vitio suo mulier? & dixit. Dimittat illam vir, & vir per se maneat. Quòd si dimiserit mulierem suam, & aliam duxerit, & ipse mœchatur. Et dixi illi. Quid, si mulier dimissa pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum suum reverti? nonne recipietur à viro suo? Et dixit mihi. Immò, si non receperit eam vir suus, peccat, & magnum peccatum sibi admittit: sed debet recipere peccatricem, quæ pœnitentiam egit. Ergo non debet dimissa conjuge sua vir aliam ducere. Hic actus similis est in viro & muliere.

¶ CORR. ROM.] In hoc Capite emendata & addita nonnulla sunt ex originali, & ceteris Collectoribus.

GRATIAN. 6. Pars. " DE simpliciter verò fornicantibus, vel cum duabus sororibus, vel cum matre & filia, vel cum patre & filio idem accipiendum: ut ignorantibus conjugia non negentur, scientibus perpetuò prohibeantur. Unde legitur

VIII. IN EODEM CONCILIO TRIBURIENSI. [an. 895. *in Germania.*]

Matrimonia non prohibentur contrahere, quorum incestum ignorantia excusat.

[d Burch. *l.* 17. *c.* 5. & *lib.* 19. *c.* 273.]

SI quis cum duabus [d] sororibus fornicatus fuerit, & sororem soror ab eodem anteà stupratam nescierit, vel si ipse ✱ sororem ejus, quam anteà stupraverat, non intellexerit; si dignè pœnituerint, & se continere non valuerint, post annos septem conjugia illis non negentur. Si autem non ignoraverint, usque ad mortem à conjugio abstineant.

¶ CORR. ROM.] Burchardus etiam citat ex Triburiensi, *c.* 9. Et quiddam simile habetur in Triburiensi impresso, *c.* 45. quemadmodum etiam in Vormaciensi, *c.* 33.

✱ *Vel si ipse.*] Sic restitutum est ex Burchardo. Anteà legebatur, *vel se sororem.*

IX. *Item* EX EODEM. [imò ex Compendiensi *c.* 14. an. 756. *in Gallia.*]

De eodem.

[e Infrà xxxv. *q.* 2. *si quis cum matre.* Burch. *l.* 17. *c.* 12. Ivo, *p.* 9. *c.* 72.]

SI quis cum matre [e], & filia fornicatus est, ignorante matre de filia, & filia de matre; ille numquam accipiat uxorem: illæ verò, si voluerint, accipiant maritos. Si autem hoc scierint ipsæ feminæ, absque maritis perpetuò maneant.

¶ CORR. ROM.] Gratianus hoc idem Caput, quod hìc citat ex Triburiensi, infrà xxxv. *q.* 2. refert ex Concilio apud Vermerias, itémque Burchardus, & Ivo: sententia habetur in Vormaciensi, *c.* 63.

X. *Item* IN EODEM [f]. [an. 895. *in Germania.*]

De eodem.

[f Concordat Tribur. impressum, *c.* 43. g Burch. *l.* 17. *c.* 16. Ivo, *p.* 9. *c.* 75. h *al.* rescisceret.]

QUidam [g] fornicatus est cum quadam muliere: posteà filius nesciens factum patris, stupravit eamdem. Quod cùm pater resciret [h]; de se, filióque confessus est. Statuerunt melius esse ut taliter lapsis, cum digna pœnitentia, legitima permittantur conjugia; quàm fortè deteriùs delinquant. Fornicaria autem sine spe conjugii maneat.

CAUSA XXXV.

[GRATIAN. a *al.* lineâ cognationis.]

" QUIDAM vir mortua uxore sua aliam sibi in matrimonio copulavit, quæ uxori defunctæ quarto gradu consanguinitatis, viro autem sextâ lineâ [a] adhærebat. Post triennium verò liberis ex ea susceptis, accusatur apud Ecclesiam: iste prætendit ignorantiam.

" *I.* Hic primùm quæritur, si liceat aliquam ex propria cognatione duci in uxorem.

" *II.* Secundò, si ex consanguinitate uxoris aliqua possit in conjugem duci.

" *III.* Tertiò, usque ad quem gradum debeat quisque abstinere sive à propriis, sive ab uxoris suæ consanguineis.

" *IV.* Quartò, quare usque ad sextum gradum consanguinitas computatur, ita quòd nec ultrà protenditur, nec infrà subsistit.

" *V.* Quintò, quomodo gradus consanguinitatis computandi sunt.

" *VI.* Sextò, qui jurejurando propinquitatem firmare debeant.

" *VII.* Septimò, an illi, qui de incestuosis nati sunt, filii reputentur.

" *VIII.* Octavò, si ignoranter de consanguinitate, vel affinitate, aliqua in uxorem ducta est; an ex dispensatione possit viro suo adhærere.

" *IX.* Nonò, si contigerit Ecclesiam decipi, & causâ consanguinitatis aliquam à viro suo separare, quæ post quadriennium Nuptiis hinc inde celebratis deprehenditur non fuisse consanguinea prioris; an secunda conjugia sint rescindenda, & priora sint redintegranda.

" *X.* Decimò, si relicta alicujus de propria cognatione ad secundas Nuptias transierit, an proles ex eis suscepta possit pertingere ad consortium alicujus de cognatione prioris viri.

AN LICEAT ALIQUAM EX PROPRIA COGNATIONE DUCERE IN UXOREM.

QUÆSTIO I.

[GRATIAN. a *Gen.* 11. b *Gen.* 24. c *Gen.* 29. d *Num.* 36. e *Deut.* 25. f *al.* imperatæ. g *Lev.* 18.]

" QUòD autem consanguineas nostras, sive uxoris nostræ in conjugium nobis ducere liceat, exemplis, & autoritatibus probatur. Abraham [a] namque Sarai filiam fratris sui, sororem videlicet Loth in conjugem duxit. Isaac [b] Rebeccam in uxorem accepit, quæ erat filia consobrini matris suæ. Jacob [c] duas sorores, Liam videlicet, & Rachel filias Laban avunculi sui sibi matrimonio sociavit.

" §. 1. In Lege [d] quoque præcepit Dominus Moysi, ut nullus duceret uxorem, nisi de propria tribu, & familia. Item [e] si aliquis absque liberis moreretur, præcepit Dominus, ut frater ejus uxorem defuncti sibi copularet, & ex ea semen fratri suo suscitaret. Porrò ad quoscumque Lex ipsa pervenit, ejus præceptis probantur obnoxii, nisi quæ vel Evangelicis mandatis, vel Apostolicis institutis evacuata monstrantur. Nullo autem Evangelii præcepto, vel Apostolico instituto consanguineorum conjunctiones prohibitæ inveniuntur. Unde sicut ab initio, ita & nunc licitæ probantur. §. 2. His ita respondetur. Consanguineorum conjunctiones aliàs causâ necessitatis permissæ, aliàs causâ justæ rationis inveniuntur imperatæ [f]. Cùm enim unus vir ab initio, atque una ex latere ejus mulier à Deo formaretur, necessariò sorores fratribus copulabantur. Quod autem cogente necessitate fit, cessante necessitate pariter cessare oportet. Tantò ergo nunc damnabiliùs usurpatur consanguineorum conjunctio; quantò minùs necessaria probatur. Unde hujuscemodi copula posteà Lege prohibita invenitur, Domino dicente per Moysem [g]: *Turpitudinem sororis tuæ non revelabis.* Hinc ait

I. AUGUSTINUS in lib. de Civitate Dei 15. c. 16. [an. 426. *in Africa.*]

Quare constitutum sit, ne consanguineas ducamus uxores.

[h Ivo, *p.* 8. *c.* 39. Pann. *l.* 7. *c.* 52. i *Gen.* 2. k honesta. *orig.* l *al.* colligendam.]

CUm igitur [h] genus Humanum post primam copulam viri facti [i] ex pulvere, & conjugis ejus ex viri latere, marium, feminarúmque conjunctione opus haberet, ut gignendo multiplicaretur, nec essent ulli homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent; viri sorores suas conjuges acceperunt. Quod profectò quantò est antiquius compellente necessitate; tantò posteà factum est damnabilius Religione prohibente. Habita est enim ratio rectissima charitatis, ut homines, quibus esset utilis, atque honestissima [k] concordia, diversarum necessitudinum vinculis necterentur, nec unus in una multas haberet, sed singulæ spargerentur in singulos, ac sic ad socialem vitam diligentiùs colligandam [l] plurimæ plurimos obtinerent. Pater quippe, & socer duarum sunt necessitudinum nomina. Dum ergo habet ✱ quis alium patrem, alium socerum, numerosiùs se charitas porrigit. Utrumque autem unus Adam esse cogebatur & filiis, & filiabus suis, quando fratres sororésque connubio jungebantur. Sic & Eva uxor ejus utrique sexui filio-

rum fuit & socrus, & mater: quæ [m] si duæ feminæ fuissent, mater altera, & socrus altera; copiosiùs se socialis dilectio colligaret. *& infrà.* §. 1. Sed hoc, unde fieret, tunc non erat: quando nisi fratres & sorores ex duobus illis primis, nulli homines erant. Fieri ergo debuit quando potuit, ut existente copiâ inde ducerentur uxores, quæ non erant jam sorores: & non solùm istud ut fieret, nulla necessitas esset; verùm etiam, si fieret, nefas esset. *& infrà.* §. 2. Quod Humano genere crescente, & multiplicato etiam inter impios Deorum multorum, falsorúmque cultores sic observari cernimus, ut etiam si perversis Legibus permittantur fraterna conjugia; melior tamen consuetudo ipsam malit exhorrere licentiam; & cùm sorores accipere in matrimonium primis Humani generis temporibus omnino licuerit, sic aversetur, quasi licere numquam potuerit. *& infrà.* §. 3. Copulatio ergo maris & feminæ, quantùm attinet ad genus mortalium, quoddam seminarium β est charitatis: Cæleſtis verò civitas opus habet, ut noxam generationis evadat.

[m] *al.* quod.

¶ Corr. Rom. α *Dum ergo habet.* In codicibus B. Augustini impressis, & apud Ivonem, & in Pannormia legitur: *Ut ergo alium quisque habeat Patrem.* Sed visa est melior lectio Gratiani.

β *Seminarium.*] Ivo & Pannormia habent cetera ut Gratianus: tantùm loco, *charitatis*, habent, *civitatis.* Integer verò locus B. Augustini hic est, *Copulatio ergo maris & feminæ, quantùm attinet ad genus mortalium, quoddam seminarium est civitatis. Sed terrena civitas generatione tantummodo, Cælestis autem etiam regeneratione opus habet, ut generationis noxam evadat.* Verùm ob Glossam in vers. *civitas*, nihil est mutatum. Alia verò multa ex ipso potissimùm originali sunt emendata.

Gratian. „ Hac itaque consuetudine, quæ ab ipso exordio humanæ propagationis originem habuit, quam nulla Lex contrà jubendo evacuaverat, excusantur Abraham, Isaac, & Jacob, & ceteri, qui de propria cognatione ducebant uxores. Quamvis etiam alia causa rectissimæ rationis, quâ id factum sit, possit intelligi. Ceteris idololatriâ fœdatis, sola familia Heber [n] in cultu unius Dei remansit. Unde Abraham à Chaldæis cum fratre suo Aram in ignem, quem adorare noluit, projectus est, ut numen suæ Divinitatis exurendo sentiret, quem venerando colere contempsit. Ne ergo ex conjunctione infidelium fideles ad idololatriam prolaberentur, & ita Deum offenderent, sicut quondam ante diluvium [o] filii Dei commisti filiabus hominum, ipsum ad iracundiam provocaverant; rectissimè cautum est, ut patriarchæ viri sanctissimi non nisi de propria cognatione, id est, de familia fidelium sibi uxores acciperent. Hinc etiam cùm filii Israël intraturi terram promissionis à Domino audirent, ne filias Chananæorum sibi in uxores acciperent, nec suas eis nuptui traderent; statim subjunxit Dominus [p]: *Ne faciant vos recedere à Deo vestro, & fornicari cum Diis alienis.* Hinc etiam Esdras [q], Idumæas, atque aliarum nationum mulieres, per quas filii Israel ibant ad Deos alienos, ab eis separari jussit. §. 1. Est etiam alia causa, quare consanguineorum conjunctiones in populo Dei primùm permissæ, vel potiùs imperatæ fuerunt. Deus enim sic ab initio salutem Humani generis dispensavit, ut primitivam Ecclesiam in illo populo institueret, qui sibi carnis consanguinitate erat propinquus. Unde de plebe Judaica primùm Apostolos elegit, quos quasi fundamentum Ecclesiæ instituit, quorum prædicatione de eadem plebe multi ad Deum conversi, in seipsis originem Ecclesiæ præstiterunt. Deinde in cæcitate suæ perfidiæ Judaica plebe relicta ad Gentes, quæ tam fide, quàm cognatione carnis à Christo erant alienæ, prædicatio Evangelica translata est: & quasi consanguineæ copulam Christus aspernatus, de aliena cognatione sibi uxorem elegit, adimplens illud, quod per Prophetam promiserat [r]: *In peccatis vestris dimisi matrem vestram, quasi adulteram, & repudiatam.* Et item per alium Prophetam [s]: *Vocabo non plebem meam, plebem meam.* In hujus ergo rei sacramentum consanguineorum conjunctiones primùm in Dei populo permissæ sunt: nunc autem prohibitæ. Et quia non in una familia tantùm, sed in omni multitudine Gentium populus fidelium invenitur; non de propria cognatione, sed de qualibet alia cuique uxorem ducere conceditur. §. 2. Illud autem, quòd præcepta Legis servanda dicuntur, quæ nec Evangelicis, nec Apostolicis institutis evacuata probantur; verum quidem est: sed cùm omnia figuralia Apostolus [t] probet ad tempus esse data, atque ideò veniente veritate affirmet illa non ultrà esse servanda, hoc autem, ut suprà monstratum est, causâ sacramenti à Deo institutum esse probetur: & hoc cum ceteris figuralibus evacuatum certissimè constat: quamquam, sicut Apostolus quædam consulendo addidit, quæ Evangelicis præceptis non inveniebantur definita, nec tamen ideò tamquam temeraria, vel superflua ab aliis Apostolis sunt repudiata; sic & Ecclesia post Apostolica instituta, quædam consilia [u] perfectionis addidit, utpote de continentia Ministrorum, de confectione Mysteriorum, de celebratione Officiorum: quæ nullatenus respuenda sunt, sed diligenti veneratione suscipienda. Consanguineorum ergo conjunctiones, quamvis Evangelicis, & Apostolicis præceptis non inveniantur prohibitæ, sunt tamen fugiendæ, quia Ecclesiasticis institutionibus inveniuntur terminatæ [x].

[n] *Gen.* 11. [o] *Gen.* 6. [p] *Deut.* 7. [q] 1. *Esdræ* 10. [r] *Esa.* 50. *Oseæ* 4. *Rom.* 9. [s] *Oseæ* 2. [t] *Gal.* 5. [u] *al.* consilio. [x] *al.* interminatæ.

AN EX CONSANGUINITATE UXORIS ALIQUA POSSIT IN CONJUGEM DUCI: ET USQUE AD QUEM GRADUM DEBEAT QUISQUE ABSTINERE SIVE A PROPRIIS, SIVE AB UXORIS CONSANGUINEIS.

QUÆSTIO II. & III.

Gratian. „ Quia ergo consanguineorum à conjunctionibus, sicut probatum est, abstinere oportet; videndum est, usque ad quem gradum à consanguineis propriis abstinere oporteat, vel si ex cognatione propriæ uxoris aliquam duci in uxorem liceat. De his ita scribit

I. Gregorius Papa in Concilio Meldensi α. [fortè c. an. 600.]

Usque ad septimam generationem nullus de sua cognatione ducat uxorem.

De affinitate [a] [1] consanguinitatis per gradus cognationis placuit usque ad septimam generationem observare. Nam & hereditas rerum per Legales instrumentorum diffinitiones sancita, usque ad septimum gradum protendit heredum successionem. Non enim succederent, nisi eis de propagine cognationis deberetur.

[a] Concord. Nicol. in Conc. Rom. *Sent.* 4. *dist.* 41. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Burch. *l.* 7. *c.* 16. Ivo, *p.* 9. *c.* 51. Pann. *l.* 7. *c.* 81.

¶ Corr. Rom. α *Concilio Meldensi.*] Burchardus, Ivo, autor Pannormiæ citant tantùm ex Concilio Meldensi: Magister, Gregorium: Polycarpus ita habet, *Gregorius in decretis.* Ac fieri facilè potuit, ut Gregorii decretum in aliquo Meldensi Concilio referretur: unde orta sit ista Gratiani citatio.

¶ Pith. [1] *De affinitate.*] Vide *l. sancimus*, *Cod. de pœnis.*

II. *Item* Calixtus Papa, *Epist.* 2. ad Episcopos Galliæ. [an. 222. *Româ in Galliam.*]

Infamiâ notentur, qui consanguineas ducunt uxores.

Conjunctiones [b] consanguineorum fieri prohibete: quando has & Divinæ, & seculi prohibent Leges. Leges ergo Divinæ, hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non solùm ejiciunt, sed & maledictos appellant. Leges verò seculi infames tales vocant, & ab hereditate repellunt. Nos verò [c] sequentes patres nostros, & eorum vestigiis inhærentes, infamiâ eos notamus, & infames esse censemus, quia infamiæ maculis sunt aspersi: nec eos viros, nec accusationes eorum, quos [d] Leges seculi rejiciunt, suscipere debemus. *& infrà.* §. 1. Eos autem consanguineos dicimus, quos Divinæ, & Imperatorum, ac Romanorum [e], atque Græcorum Leges consanguineos appellant, & in hereditate suscipiunt, nec repellere possunt.

[b] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 7. *c.* 1. Ivo, *p.* 9. *c.* 22. [c] Simile in Conc. Innocentii II. [d] *al.* quas. [e] Imperator Romanorum.

III. *Item* Fabianus Papa. [imò Theodorus in Pœnit. c. an. 680. *in Anglia.*]

Affines in quinta generatione copulari possunt: in quarta si fuerint inventi, non separentur.

De propinquis [f] [2], qui ad affinitatem per virum & uxorem veniunt, defuncta uxore, vel viro, in quinta generatione [3] conjungantur: in quarta, si inventi fuerint, non separentur. In tertia verò propinquitate non licet uxorem alterius accipere post obitum ejus. Æqualiter [g] vir conjungatur in matrimonio eis, quæ sibi consanguineæ sunt, & uxoris suæ consanguineis post mortem suæ uxoris.

[f] *Sent.* 4. *dist.* 41. [g] Infrà *ead. c. æqualiter.* Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. *ex Julio.*

¶ Pith. [2] *De propinquis.*] Abrogatur Concilio Lateranensi, *c. penult. extr. de consanguin. &c.*

[3] *In quinta generatione.*] V. C. *in quinto genere affinitatis, non gradu.*

IV. Idem. [fortè c. an. 245. *Romæ.*]

Qui propinquam sanguinis uxorem ducunt, & separantur; non licebit eis, quamdiu utrique vivunt, alias uxores sibi in conjugio sociare [nisi [h] ignorantiâ excusentur.]

[h] Fortasse ista Gratiani.

V. *Unde* in Concilio apud Vermerias. [imò apud Compendium, *c.* 14. an. 756. *in Gallia.*]

Non probibetur ducere uxorem, qui ignoranter incestum committit.

Si quis cum matre [i], & filia fornicatus est, ignorante matre de filia, & filia de matre; ille numquam accipiat uxorem: illæ verò, si voluerint, accipiant maritos. Si autem hoc scierint ipsæ feminæ, absque maritis perpetuò maneant.

[i] Sup. xxxiv. *q.* 1. *&* 2. *si quis cum matre.*

¶ Corr. Rom.] De Capite hoc dictum est *suprà* xxxiv. *q.* 1. *&* 2.

VI. *Item* ex eodem. [imò ex Triburiensi, *c.* 44. an. 895. *in Germania.*]

Si homo [k] fornicatus fuerit cum muliere, & frater ejus nesciens eamdem duxerit uxorem; frater eò quòd fratri crimen celaverit, septem annos α pœniteat, & post pœnitentiam nubat. Mulier autem usque ad mortem pœniteat, & sine spe conjugii maneat.

[k] Burch. *l.* 17. *c.* 13. Ivo, *p.* 9. *c.* 73.

¶ Corr. Rom.] Burchardus etiam, & Ivo citant ex

Concilio apud Vermerias, *c.* 5. ſententia verò habetur in Triburienſi, *c.* 44.

α *Septem annos.*] Hæ duæ voces abſunt à Burchardo, & Ivone. Apud Burchardum tamen *lib.* 19. *c.* 5. ubi Sacerdos de hoc peccato interrogat pœnitentem, & conſilium dat, hæc leguntur, *ſi feciſti, eò quòd fratrem tuum crimen celaſti, ſeptem annos per legitimas ferias pœniteas.* In Triburienſi autem, *prædurâ arceatur pœnitentiâ, & condigna caſtigatione.*

GRATIAN. „ DE his verò, qui ignoranter conjunguntur, ceteræ autoritates intelligendæ ſunt. Unde „

VII. JULIUS Papa. [fortè c. an. 345. *Romæ.*]

Ex propinquitate ſui ſanguinis vel uxoris uſque in ſeptimum gradum nullus ducat uxorem.

[l] *Sent.* 4. *diſt.* 41. Burch. *l.* 7. *c.* 14. Ivo, *p.*9. *c.*49. Pann. *l.* 7. *c.* 79.
[m] *al.* commaculari.
[n] Sup. XXVII. *q.* 2. *qui deſponſatam.*

NUllum [l] in utroque ſexu permittimus ex propinquitate ſui ſanguinis, vel uxoris uſque ad ſeptimum generis gradum uxorem ducere, vel inceſti maculâ copulari [m]. Præterea quoque illud adjecimus, quoniam ſicut [n] non licet cuiquam Chriſtiano de ſua conſanguinitate; ſic etiam nec licet de conſanguinitate uxoris ſuæ conjugem ducere propter carnis unitatem.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc uſque ad verſ. *Præterea,* Burchardus, Ivo, & Pannormia, (nam Magiſter ut Gratianus) citant ex Concilio Aurelianenſi, *c.* 10. Ac ſanè in III. Aurelianenſi impreſſo, *c.* 10. multa leguntur ad rem pertinentia. Reliqua verò hujus Capitis pars in Pannormia (nam ceteri Collectores non habent) ex eodem Concilio refertur: ſed à Gratiano ſup. XXVII. *q.* 2. *c. qui deſponſatam*, tribuitur Gregorio.

VIII. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 61 [o]. [an. 506. *in Gallia.*]

[o] Et in Arelat. III. *c.* 2. in Epaunenſi, *c.* 30. In Turonico II. *c.* 22. In Cap. adjectis, *c.* 200.
[p] Burch. *l.* 7. *c.* 4. Ivo, *p.*9. *c.*25. & 40.
[q] *al.* Inceſtos.
[r] *al.* atque ſub hac.
[ſ] *al.* inſtituta.

Inceſtuoſi nullo ſunt digni nomine conjugii.

DE inceſtis [p] conjunctionibus nihil prorsùs veniæ reſervamus, niſi cùm adulterium ſeparatione ſanaverint. Inceſtuoſos [q] verò nullo conjugii nomine deputandos [4], quos etiam deſignare funeſtum eſt. §. 1. Hos enim α cenſemus eſſe: ſi quis relictam fratris (quæ penè priùs ſoror extiterat) carnali conjunctione polluerit: ſi quis frater germanam uxorem acceperit: ſi quis novercam duxerit: ſi quis conſobrinæ ſuæ [5] ſe ſociaverit: ſi quis relictæ, vel filiæ avunculi miſceatur, aut patrui filiæ, aut privignæ ſuæ: aut qui ex propria conſanguinitate aliquam, aut quam conſanguineus habuit, concubitu polluerit, aut duxerit uxorem. Quos omnes & olim, & nunc [6] ſub hac [r] conſtitutione inceſtos eſſe non dubitamus, & inter Catechumenos uſque ad legitimam ſatisfactionem manere, & orare præcipimus. Quod ita præſenti tempore prohibemus, ut ea, quæ ſunt hactenus conſtituta [ſ], non diſſolvamus.

§. 2. Sanè, quibus conjunctio illicita interdicitur, habebunt β ineundi melioris conjugii libertatem.

¶ CORR. ROM. α *Hos enim.*] Ita eſt in Agathenſi. In Arelatenſi autem III. *c.* 2. (ubi idem repetitur) & apud Ivonem hæc conjunguntur cum ſuperioribus, & legitur, *hos eſſe.* In Epaunenſi, *c.* 30. (in quo idem tractatur argumentum) ductus orationis longè diverſus eſt. In ſecundo autem Turonico, *c.* 22. (ubi refertur caput illud Concilii Epaunenſis,) ita ſcribitur: *Inceſtus verò, nec ullo conjugii nomine prædicandos, præter illos, quos dinumerare funeſtum eſt, hos eſſe cenſemus.* In Capitularibus adjectis, *c.* 200. ſunt nonnullæ partes hujus Capitis ex Epiſtolis Gregorii Papæ Bonifacio Archiepiſcopo Moguntino miſſis.

β *Habebunt.*] Sic in Agathenſi, & apud Ivonem. In Epaunenſi legitur, *non* [7] *habebunt.* Sed in Turonico, in quo citatur Epaunenſe, *habebunt.* Sic etiam inf. *q.* VIII. *c. hæc ſalubriter*, ex Gregorio. In Capitulari autem indicato pleniùs hæc ſententia exponitur: *Sed quibus illicita conjunctio interdicitur, niſi hi ſunt, quos ſanctiorum Patrum decreta conjugio copulari prohibent, habebunt ineundi melioris conjugii libertatem.*

¶ PITH. [4] *Deputandos.*] V. C. *prævelandos.*

[5] *Suæ.*] *Sobrinæque*, *can.* 10. Synodi Aurelian. *can.* 30. Epaun.

[6] *Et nunc.*] V. C. *atque.*

[7] *Non.*] Abeſt in 2. V. C.

IX. *Item* EX CONCILIO ILERDENSI, *c.* 4. [an. 524. *in Hiſpania.*]

Inceſtuoſi uſque ad ſatisfactionem excommunicentur.

[t] Burch. *l.* 7. *c.* 3. Ivo, *p.*8. *c.*29.
[u] *al.* inceſta.
[x] *al.* ullum.
[y] *al.* oportet.

DE his [t], qui inceſti [u] pollutione ſe maculant, placuit, ut quouſque in ipſo deteſtando, & illicito carnis contubernio perſeverant, uſque ad Miſſam tantùm Catechumenorum in Eccleſia admittantur: cum quibus etiam nec cibum ſumere ulli [x] Chriſtianorum, ſicut Apoſtolus juſſit, licebit [y].

X. *Item* GREGORIUS Papa ad Felicem Meſſanæ civitatis Epiſcopum, *lib.* 12. *Epiſt.* 31. [fortè an. 604. *Româ in Siciliam.*]

Nullus ducat in uxorem à conſanguineo cognitam, vel aliqua pollutione maculatam.

[z] Ivo, *p.* 9. *c.* 26.

NEc eam [z], quam aliquis ex propria conſanguinitate conjugem habuit, vel aliqua illicita pollutione maculavit, in conjugium ducere ulli profectò licet Chriſtianorum, aut licebit: quia inceſtuoſus eſt talis coitus, & abominabilis Deo, & cunctis hominibus. Inceſtuoſos verò [a], nullo conjugii nomine deputandos à ſanctis Patribus dudum ſtatutum eſſe legimus.

[a] Sup. *eâd. de inceſtis.*

„ NATURÆ videlicet ordine: ſi verò extraordinariè, non ſic. Ait enim „ GRATIAN.

XI. URBANUS Papa II. Hugoni Gratianopolitano α Epiſcopo. [c. an. 1090. *Româ in Galliam.*]

Extraordinaria pollutio in naturalibus non impedit matrimonium.

[b] Polyc. *l.* 6. *tit.* 1.
[c] *al.* repetita.

EXtraordinaria [b] pollutio non niſi β in naturalibus admiſſa, vel ſæpiùs reiterata [c] citra maritalem affectum γ, ſi præbitis ſacramentis ita eſſe conſtiterit, quemadmodum nobis tuis ſignificatum eſt literis; non videtur matrimonium impedire, quamvis ipſa ſit criminoſa, & damnabilis.

¶ CORR. ROM. α *Gratianopolitano.*] Anteà legebatur, *Urbanus II. Gratiano, Neapolitano Epiſcopo.* Emendatum eſt ex Polycarpo, & hujus Hugonis mentio eſt apud Segebertum anno 1084. & apud Tritemium in Guidone V. Carthuſiæ Abbate.

β *Non niſi.*] In Polycarpo eſt, *niſi in naturalibus admiſſa.*

γ *Affectum.*] In eodem legitur, *effectum.*

XII. *Item* JULIUS Papa. [fortè c. an. 345. *Romæ.*]

Nullus ducat in conjugem relictam conſanguineorum uxoris α ſuæ uſque in tertiam generationem.

[d] *Sent.* 4. *diſt.* 41.

ET hoc quoque [d] ſtatutum eſt, ut relictam patris uxoris ſuæ, relictam fratris uxoris ſuæ, relictam filii uxoris ſuæ nemo ſibi in matrimonium ſumat: relictam conſanguineorum uxoris ſuæ, uſque in tertiam progeniem nemo in uxorem ſumat: in quartam autem, & in quintam, ſi inventi fuerint, non ſeparentur.

¶ CORR. ROM. α *Uxoris.*] Sic emendatum eſt ex vetuſtis. Nam in vulgatis erat, *ſuorum.*

XIII. IDEM. [imò Theodorus, in Pœnit. an. 680. *in Anglia.*]

A conſanguineis propriis, vel uxoris pariter cuique eſt abſtinendum.

[e] Sup. *eâd. de propinquis.* *Sent.* 4. *diſt.* 41. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Burch. *l.* 7. *c.* 7. Ivo, *p.*9. *c.*43.

ÆQualiter [e] vir conjungatur conſanguineis propriis, & conſanguineis uxoris ſuæ.

XIV. *Item* ISIDORUS ex Concilio Macienſi. [imò Concilium Cabilonenſe II. *c.* 29. an. 813. *in Gallia.*]

In parentela propria & conjugis, eadem conſanguinitas eſt obſervanda.

[f] Hugo de S. Vict. *de Sacram. l.* 2. *p.* 11. *Sent. ibid.* Burch. *l.* 7. *c.* 8. Ivo, *p.*9. *c.*44. Pann. *l.* 7. *c.* 69.
[g] *al.* utrimque.
[h] *Gen.* 2.

SAnè [f] conſanguinitas, quæ in proprio viro obſervanda eſt, hæc nimirum in uxoris parentela de Lege Nuptiarum cuſtodienda eſt. Quia enim conſtat eos duos eſſe in carne una; communis illis utraque [g] parentela cenſenda eſt, ſicut ſcriptum eſt [h]: *erunt duo in carne una.*

¶ CORR. ROM.] In Pannormia citatur, ut hic. Hugo autem, *ex Concilio Maticenſi*, Burchardus, *Matiſcenſi*, Ivo, *Manticeno*, nulla Iſidori mentione facta. In Polycarpo conjunctè ponitur cum *c. conjunctiones*, *ſup. eâdem*, quod quidem eſt Calixti. Extat autem in Concilio Cabilonenſi II. *c.* 29. & in Vormacienſi eſt ſecunda pars *can.* 78.

XV. *Item* AUGUSTINUS lib. 22. contra Fauſtum, *c.* 61. [c. an. 402. *in Africa.*]

Nurus non eſt aliter deputanda, quàm filia.

SI vir, & uxor non jam duo, ſed una caro ſunt; non aliter eſt nurus deputanda, quàm filia.

XVI. *Item* GREGORIUS Papa Epiſcopis Galliæ [i]. [fortè an. 604. *Româ in Siciliam.*]

[i] In Regeſto B. Gregorii, *l.* 12. *Epiſt.* 31. ad Felicem.

Uſque ad ſeptimam generationem, progeniem ſuam unumquemque ſervare oportet.

[k] Hugo *ibid.* *Sent.* 4. *diſt.* 40. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Anſel. *l.* 10. *c.* 40. Burch. *l.* 7. *c.* 11. Ivo, *p.*9. *c.*26. Pann. *l.* 7. *c.* 76.

PRogeniem [k] ſuam unumquemque α uſque ad ſeptimam decernimus obſervare generationem: & quamdiu ſe agnoſcant affinitate propinquos, ad conjugalem copulam accedere denegamus: Quod ſi fecerint, ſeparentur β.

¶ CORR. ROM.] Burchardus & citat & refert ut Gratianus. Hugo, autor Polycarpi, & Magiſter citant abſolutè Gregorium. Anſelmus, & Ivo ex Epiſtola B. Gregorii ad Felicem. In Pannormia eſt conjuncta utraque inſcriptio, hoc modo, *Ex Epiſtola Gregorii Epiſcopis Galliæ miſſa*, *Epiſt.* 31. *lib.* 12. Extat verò caput hoc in Capit. *lib.* 6. *c.* 80. & in adjectis eſt prior pars capitis 200. quod in indice tribuitur Gregorio Papæ ex Epiſtolis B. Bonifacio Archiepiſcopo Moguntiæ miſſis. Ac ſanè in ultima Gregorii II. Epiſtola tomis Conciliorum inſerta, legitur prior pars uſque ad verſ. *Generationem.*

α *Unumquemque.*] Apud B. Gregorium, Anſelmum, & Ivonem hoc loco ſunt hæc interjecta: *de his, qui fideliter edocti ſunt, & jam firma radice plantati ſtant inconvulſi.*

β *Quod*

Quod ſi fecerint, ſeparentur.] Hæc non habentur, niſi apud Burchardum. Apud B. Gregorium, Anſelmum, & Ivonem ſequuntur conjunctè cum ſuperioribus verba Capitis, *nec eam*, *ſup. ead.*

XVII. *Item* NICOLAUS Papa II. Amalphitanæ Eccleſiæ Suffraganeis [l]. [an. 1059. *Româ in Apuliam.*]

De eodem.

[l] Habetur in Synodo Epiſcoporum c. XIII. in Baſilica Conſtantiniana, *c.* 11. *&* 12.
[m] *Sent. ibid.*
[n] *al.* ad.

DE conſanguinitate [m] ſua uxorem nullus ducat uſque poſt [n] generationem ſeptimam, vel quouſque parentela cognoſci potuerit. §. 1. Laicus verò uxorem ſimul & concubinam habens non communicet Eccleſiæ.

XVIII. *Item* EX CONCILIO WORMACIENSI, *c.* 32. [an. 868. *in Germania.*]

Quouſque inter aliquos generatio recordatur, aut in memoria retinetur, ſibi invicem non copulentur.

[o] Burch. *l.* 7. *c.* 2. Ivo *p.* 9. *c.* 39. Pann. *l.* 7. *c.* 76.

IN copulatione [o] fidelium, generationis numerum non definimus: ſed id ſtatuimus, ut nulli Chriſtiano liceat de propria conſanguinitate, ſeu cognatione uxorem accipere, uſque dum generatio recordatur, cognoſcitur, aut memoriâ retinetur.

XIX. *Item* EX CONCILIO LUGDUNENSI [p]. [fortè c. an. 712. *in Anglia.*]

[p] Capit. *l.* 6. *c.* 128.

Ex propinquitate ſui ſanguinis uſque ad ſeptimum gradum nullus ducat uxorem.

[q] *Sent. ibid.* Burch. *l.* 7. *c.* 13. Ivo *p.* 9. *c.* 48. Pann. *l.* 7. *c.* 78.

NUlli [q] [11] ex propinquitate ſui ſanguinis, uſque ad ſeptimum gradum uxores ducant; neque ſine benedictione Sacerdotis. Qui autem nupturi erunt; à Sacerdote benedicti nubere audeant, nec aliter præſumant.

¶ CORR. ROM.] Ceteri etiam Collectores citant ex Lugdunenſi. In nonnullis Gratiani codicibus eſt, *ex Lugdenſi.* B. Bonifacius in Epiſtola ad Zachariam Papam mentionem facit Synodi Lugdunenſis habitæ à diſcipulis B. Gregorii, in qua de inceſtis actum fuerat. Simile habetur in Capit. *lib.* 6. *c.* 128. In Concilio etiam Remenſi Trosleiano, *c.* 8. inter alia multa, leguntur hæc. *Et alibi eſt in Canonibus præceptum, ut nemo uſque ad affinitatis lineam, & propinquitatem ſui ſanguinis connubia ducat: neque virginibus ſine benedictione Sacerdotis quis nubere præſumat.*

¶ PITH. [11] *Nulli.*] Vide lib. 3. Legis Wiſigoth. *tit.* 5. *& lib.* 12. *tit.* 2. *c.* 6. & Capitul. *lib.* 6. *c.* 28.

GRATIAN. „ PRÆMISSIS autoritatibus quiſque prohibetur à conjunctione conſanguineorum uſque ad ſeptimam generationem. Sed objicitur illud

XX. GREGORII ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, *c.* 6. [r] [an. 604. *Româ in Angliam.*]

[r] Joan. Diaconus in vita B. Gregorii, *l.* 2. *c.* 37. *&* 38. Beda *l.* 1. *Hiſt. c.* 27.
[f] Hugo de S. Vict. *l.* 2. *p.* 11. *c.* 16. *Sent.* 4. *diſt.* 40. Ivo *p.* 9. *c.* 6. 55. 56. Burch. *l.* 7. *c.* 19. *&* 20. Pann. *l.* 7. *c.* 56. *&* 71. Anſel. *l.* 10. *c.* 31. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4.
[t] *Lib.* 12. *Epiſt.* 31.

Anglis permittitur, ut in quarta, vel in quinta generatione copulentur.

QUædam Lex [f] [12] terrena in Romana Rep. permittit, ut ſive fratris, & ſororis, ſeu duorum fratrum germanorum, ſeu duarum ſororum filius, & filia miſceantur. Sed experimento didicimus ex tali conjugio ſobolem non poſſe ſuccreſcere: & ſacra Lex prohibet cognationis turpitudinem revelare. Unde neceſſe eſt, ut in quarta α, vel quinta generatione fidelium licenter ſibi conjungantur. §. 1. Sed idem humillimus pater Gregorius poſt multùm temporis à Felice Meſſanæ Siciliæ civitatis Præſule requiſitus, utrùm Auguſtino ſcripſerit, ut Anglorum in quarta generatione contracta matrimonia minimè ſolverentur, inter cetera talem reſponſionem reddidit [t]. [Quod ſcripſi Auguſtino Anglorum gentis Epiſcopo, alumno videlicet, ut recordatis, tuo, de ſanguinis conjunctione, ipſi, & Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne à bono, quod cœperat, metuendo auſteriora, recederet; ſpecialiter, & non generaliter ceteris me certiſſimè ſcripſiſſe cognoſcas. Unde & mihi omnis Romana civitas teſtis exiſtit. Nec ea intentione hæc illis ſcriptis mandavi, ut poſtquàm firma radice in fide fuerint ſolidati, ſi infrà propriam conſanguinitatem inventi fuerint, non ſeparentur, aut infrà affinitatis lineam, id eſt, uſque ad ſeptimam generationem jungantur. Sed adhuc illos neophytos exiſtentes, ſæpiſſimè eos priùs illicita docere [u], & verbis, ac exemplis inſtruere, & quæ pòſt de talibus egerint, rationabiliter, & fideliter excludere oportet. Nam juxta Apoſtolum, qui ait [x]: *Lac dedi vobis potum, non eſcam:* iſta illis modò, non poſteris, ut præfixum eſt, temporibus tenenda indulſimus; ne bonum, quod infirma adhuc radice plantatum erat, erueretur, ſed aliquantulùm firmaretur, & uſque ad perfectionem cuſtodiretur.]

[u] *al.* docere vitare.
[x] 1. *Cor.* 3.

¶ CORR. ROM.] Verba hujus Capitis uſque ad verſ. *Sed idem*, ſunt apud B. Gregorium. Verùm ſimul hæc, & ſequentia ſunt apud Joannem Diaconum in vita B. Gregorii, *lib.* 2. *c.* 38. al. 37. Hugo, Burchardus, Ivo, & Panormia citant, *ex Epiſtola Joannis Conſtantinopolitani Epiſcopi ad Felicem Epiſcopum Siciliæ.* Recitantur præterea hæc eadem B. Gregorii verba in duabus Epiſtolis Alexandri II. una, quæ refertur ab Ivone *p.* 9. *c.* 6. & in Pannormia *l.* 7. *c.* 55. *&* 56. altera, quæ refertur inf. *q.* 5. *c. ad ſedem.* Multa autem in hoc Capite reſtituta ſunt ex B. Gregorio, & Joanne Diacono.

α *In quarta.*] Apud B. Gregorium, nec multò ſecùs apud Joannem Diaconum eſt, *neceſſe eſt, ut jam tertia, vel quarta generatio fidelium licenter ſibi jungi debeat. Nam ſecunda, quam diximus, à ſe omnino debet abſtinere*, & hoc modo recitatur in Epiſtola Alexandri *inſ. q.* 5. *c. ad ſedem.* §. *hanc computationem.* In altera tamen ejuſdem Alexandri Epiſtola, quæ proxima ſuperiore notatione eſt indicata, legitur, *jam quarta, vel quinta.* Et hanc lectionem ſecutus eſt ille, qui hoc loco caſum appoſuit.

¶ PITH. [12] *Quædam Lex Romana.*] In Cod. Th. *tit. de inceſt. nupt.* ubi hodie deeſt.

ITEM objicitur illud „ GRATIAN.

XXI. CABILONENSIS CONCILII. [imò Moguntiacenſis *c.* 54. an. 813. *in Germania.*]

In quinta, vel ſexta generatione nullus ampliùs copuletur conjugio.

[y] Hugo *ibid.* *Sent ibid.* Burch. *l.* 7. *c.* 18. Ivo *p.* 9. *c.* 54. Pann. *l.* 7. *c.* 70.

COntradicimus [y], ut in quarta, vel in quinta, ſextâque generatione nullus ampliùs conjugio copuletur. Ubi autem poſt interdictum factum fuerit inventum, ſeparetur.

¶ CORR. ROM.] Ex Cabilonenſi citant ceteri etiam Collectores, & Hugo. Extat *lib.* 5. *Capit. c.* 99. Exceptis autem verbis illis, *vel quinta, ſextâque*, reliqua ferè eadem leguntur in Concilio Moguntino ſub Carolo, *cap.* 54. & altero Moguntino ſub Rabano, *cap.* 30. & in Wormacienſi in priore parte *Canonis* 78. Nam poſterior pars eſt, *c. ſanè conſanguinitas*, ſuprà allatum.

GRATIAN. „ HAC autoritate, dum ſexta generatione interdicitur conjugium, in ſeptima permitti videtur. Sed gradus [z] cognationis ſecundùm quoſdam variè computantur. Alii namque patrem in primo gradu, filios in ſecundo ponunt. Alii primum gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium eſſe, cum una caro probentur pater & filius. Autoritates ergo, quæ conſanguinitatis copulam uſque in ſeptimum gradum prohibent, patrem ponunt in primo gradu: illæ verò quæ uſque ad ſextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant: atque ita fit, ut eædem perſonæ ſecundùm hanc diverſitatem inveniantur in ſexto, vel ſeptimo gradu. §. 1. Item illud Fabiani [a], quo affines in quinta generatione copulari jubentur, videtur eſſe contrarium illi decreto Julii Papæ [b]. [Sicut non licet ulli Chriſtiano de ſua conſanguinitate uxorem ducere; ſic etiam non licet de conſanguinitate uxoris ſuæ conjugem ducere propter carnis unitatem.] Similiter etiam invenitur contrarium illi capiti Gregorii [c]: [Nec eam, quam ex propria conſanguinitate conjugem habuit, &c.] Sed illud Fabiani intelligendum eſt de duabus ſororibus, vel perſonis inter ſe affinitate conjunctis, ut ſunt uxores duorum fratrum: ſi contigerit unam earum alicui matrimonio copulari; poſt mortem ejus vir non poterit affinem ſuperſtitem in conjugem ducere, niſi in quinto gradu affinitatis inveniantur. Unde, qui novercam alicujus in uxorem duxerit, poſt mortem ejus uxorem privigni ducere non poterit. Hinc etiam idem Julius Papa alibi ait [d]: [Relictam conſanguineorum uxoris ſuæ (non ait conſanguineam uxoris ſuæ, ſed relictam conſanguineorum uxoris ſuæ) uſque in quartam generationem nullus ducat in uxorem.] §. 2. Paſchalis verò Papa ſecundus ſcribens Regino Epiſcopo, tertium genus affinitatis aſſignat; cujus copula non ultrà ſecundum gradum invenitur prohibita. Ait enim

[z] *Sent. ibid.*
[a] Sup. *ead. de propinquis*
[b] Sup *ead. nullum.* §. *prætereà.*
[c] Sup *ead. nec eam.*
[d] Sup. *ead. & hoc.*

XXII. IDEM PASCHALIS Papa II. Regino Epiſcopo. [c. an. 1107. *Româ in Calabriam.*]

Duorum conſobrinorum conjuges uni, eidémque nubere non poſſunt.

[e] Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Anſ. *l.* 10. *c.* 34.

POrrò [e] duorum conſobrinorum conjuges, quamvis diverſis temporibus, viro uni alteram poſt alterius obitum nubere, ipſa præter autoritatem Canonicam, publicæ honeſtatis juſtitia contradicit. Et novit Prudentia tua, quia ita ab uxoris, ſicut à viri conſanguineis abſtinendum eſt.

GRATIAN. „ ILLUD Gregorii, & Julii Papæ intelligitur de conſanguinitate viri, vel uxoris; ut poſt mortem alicujus eorum nulli de cognatione defuncti ſuperſtes matrimonio copuletur. Demonſtratum eſt, uſque ad quem gradum quiſque à propria conſanguinitate, vel cognatione ſuæ uxoris abſtinere debeat.

QUARE USQUE AD SEXTUM GRADUM CONSANGUINITATIS, CONJUNCTIO PROHIBEATUR.

QUÆSTIO IV.

GRATIAN. „ MODÒ quæritur, quare uſque ad ſextum gradum conſanguinitatis, conjunctio prohibeatur. De his ita ſcribit

I. ISIDORUS Etymologiarum, *lib.* 9. *c.* 6. [a] [c. an. 630. *in Hiſpania.*]

[a] Ex Auguſt. *l.* 15. de Civit. Dei, *c.* 16.

Quare uſque ad ſextum gradum conſanguinitas obſervetur.

CONſanguinitas, dum ſe paulatim propaginum ordinibus dirimens, uſque ad ultimum gradum ſubtraxerit, & propinquitas eſſe deſierit; eam rursùs lex matrimonii vinculo repetit, & quodammodò revocat fugientem. Ideò autem uſque ad ſextum generationis [b] gradum conſanguinitas conſtituta eſt; ut ſicut ſex ætatibus Mundi generatio, & hominis ſtatus finitur; ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

[b] *al.* generis.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc emendatum eſt ex B. Auguſtino lib. 15. de Civit. Dei, *capit.* 16. unde primò videtur ſumptum.

QUOMODO GRADUS CONSANGUINITATIS COMPUTANDI SUNT.

QUÆSTIO V.

DE gradibus verò cónſanguinitatis, quomodò computandi ſint, ſic loquitur

GRATIAN. »
»

I. ISIDORUS [a]. [c. an. 630. *in Hiſpania.*]

Quomodò dirimuntur gradus conſanguinitatis.

[a] *Lib.9.Etymol. c.* 5. ſenſus, non verba ipſa.
[b] *Sent.* 4. *diſt.* 40.
Burch. *l.* 7. *c.* 10.
Ivo *p.* 9. *c.* 46.
Pann. *l.* 7. *c.* 75.

SEries [b] conſanguinitatis ſex gradibus hoc modo dirimitur: filius & filia, quod eſt frater, & ſoror, ſit ipſe truncus: illis ſeorsùm ſejunctis, ex radice illius trunci egrediuntur iſti ramuſculi, nepos, neptis primus: pronepos, proneptis ſecundus: abnepos, abneptis tertius: atnepos, atneptis quartus: trinepos, trineptis quintus: trinepotis filius, & trinepotis filia ſextus.

¶ CORR. ROM.] Burchardus, & Ivo, & Autor Pannormiæ, qui citant partim Iſidorum, partim ex dictis Iſidori, ex hoc, & capite, *conſanguinitas, ſuprà q.* 4. unum caput faciunt; & habent, *Series conſanguinitatis, ſeptem gradibus, &c.*

II. *Item* ALEXANDER Papa II. omnibus Epiſcopis, & Clericis, nec non Judicibus per Italiam conſtitutis. [an. 1065. *Româ in Italiam.*]

Quomodò ſint computandi gradus conſanguinitatis.

[c] Hugo *ibid.*
Polyc. *ibid.*
Anſ. *l.* 11. *c.* 92.
Ivo *p.* 9. *c.* 6.
Pann. *l.* 7. *c.* 55.

AD Sedem [c] Apoſtolicam perlata eſt quæſtio noviter exorta de gradibus conſanguinitatis: quam quidam Legum & Canonum imperiti excitantes, eoſdem propinquitatis gradus contra ſacros Canones, & Eccleſiaſticum morem numerare nituntur; novo & inaudito errore [1] affirmantes, quòd germani fratres, vel ſorores inter ſe ſint in ſecunda generatione; filii eorum, vel filiæ, in quarta; nepotes, vel neptes eorum, in ſexta. Talique modo progeniem computantes, & in hujuſmodi ſexto eam gradu terminantes dicunt, deinceps viros, ac mulieres inter ſe poſſe Nuptialia jura contrahere. Et ad hujuſmodi profanum errorem confirmandum in argumentum aſſumunt ſeculares Leges, quas Juſtinianus Imperator [d] promulgavit de ſucceſſionibus conſanguineorum. Quibus confiſi, oſtendere moliuntur, fratres in ſecundo gradu eſſe numeratos, filios eorum in quarto, nepotes in ſexto. Sic ſeriem Genealogiæ terminantes, numerationem ſanctorum Patrum, & antiquam Eccleſiæ computationem ad nos uſque perductam, perverſa quadam calliditate diſturbare nituntur. Nos verò Deo annuente hanc quæſtionem diſcutere curavimus, in Synodo habita in Lateranenſi conſiſtorio, convocatis ad hoc opus Epiſcopis & Clericis, atque Judicibus diverſarum provinciarum. §. 1. Denique diu ventilatis Legibus, & ſacris Canonibus, diſtinctè invenimus ob aliam atque aliam cauſam, alteram legum fieri, alteram Canonum computationem. In Legibus ſiquidem ob nihil aliud ipſorum graduum mentio facta eſt; niſi ut hereditas, vel ſucceſſio ab una ad alteram perſonam inter conſanguineos deferatur. In Canonibus verò ob hoc progenies computatur, ut apertè monſtretur, uſque ad quotam generationem à conſanguineorum ſit Nuptiis abſtinendum. Ibi præſcribitur, ut hereditas propinquis modo legitimo conferatur: hîc verò, ut ritè, & canonicè inter fideles Nuptiæ celebrentur. In Legibus diſtinctè non numerantur gradus, niſi uſque ad ſextum: in Canonibus autem uſque ad ſeptimam diſtinguuntur generationem. Hac igitur de cauſa, quia hereditates nequeunt deferri, niſi de una ad alteram perſonam; idcircò curavit ſecularis Imperator in ſingulis perſonis ſingulos præfigere gradus. Quia verò Nuptiæ ſine duabus non valent fieri perſonis; ideò ſacri Canones duas in uno gradu conſtituêre perſonas. §. 2. Utramque tamen computationem, ſi attentè, ac ſubtiliter perſpecta fuerit, idem ſenſiſſe, & eamdem eſſe in eis ſententiam, atque ad eumdem terminum convenire manifeſtiſſimum erit. Juſtinianus namque uſque ad quem gradum conſanguinitas ipſa perduret, in ſuis Legibus non definivit. Canones verò ultra ſeptimam, nullam numeravêre generationem. Sexto quippe gradu determinato, in ipſis legibus ſubintulit Imperator [e]. [Hactenus oſtendiſſe ſufficiat, quemadmodùm gradus cognationis numerentur. Namque ex his palàm eſt intelligere, quemadmodùm ulteriores quoque gradus numerare debeamus. Generata quippe perſona ſemper gradum adjicit.] Ecce in his brevibus verbis apertè oſtenditur, tales gradus, quales iſti computant, non tantùm uſque ad ſextum, verùm etiam ultrà numerari debere; quippe cùm ultra ſextum ulteriores gradus numerandos eſſe decernat. Ubi enim ulteriores nominat gradus, apertè indicat non ſex tantummodò eſſe gradus, ſed ſex finitis, adhuc alios numerandos. Nec mirum, cùm in præcedentibus ipſe firmaverit Imperator, decimo etiam gradu conſanguineos ſibi inter ſe poſſe ſuccedere. Cùm decimum nominat, non eſſe tantummodò ſex, luce clariùs confitetur. §. 3. Hi ergo evigilent, & aciem mentis, ſi poſſunt, intendant; quos hactenùs iſtiuſmodi perculit error. Enimverò, ubi ſecundùm Leges inter agnatos, vel cognatos defertur ſucceſſio; conſanguineos eſſe non dubium eſt. Neque enim ſibi ſuccederent, niſi inter ſe parentelæ vinculo tenerentur. Succedunt autem inter ſe, teſte Juſtiniano, in decimo gradu: conſanguinei igitur ſibi ſunt, qui ſibi ſuccedunt. Quòd, ſi in decimo gradu conſanguinei ſibi exiſtunt; non eſt terminata conſanguinitas (ut iſti fatentur,) in ſexto tantummodò gradu. Quid igitur dicent? Computatis namque gradibus, ſicut iſti numerant, aut finitur conſanguinitas in ſexto gradu, aut non. Si finitur, fallaces erunt Leges, quibus iſti nituntur, quæ in decimo gradu ſibi ſuccedere conſanguineos jubent. Quòd ſi non finitur conſanguinitas in iſto ſexto gradu; falſidici erunt iſti, qui ultra illum ſextum gradum nolunt computare conſanguinitatem. Igitur aut Leges erunt falſæ, aut iſti, qui ſic finiunt generationem. §. 4. Sed, ut veridicæ Leges, & veraces ſint Canones, dicamus hoc, quod veritas habet: ſcilicet quòd non terminatur conſanguinitas in hujuſmodi ſexto gradu, ſed terminatur ſecundùm Canones in ſeptimo gradu. Utraque enim computatio, ſicut ſuperiùs diximus, uno fine concluditur. Namque duo gradus Legales unum gradum Canonicum conſtituunt. Fratres itaque, qui ſecundùm ſeculares Leges dicuntur in ſecundo gradu; juxta Canones numerantur in primo. Filii fratrum, qui illic numerantur in quarto, hîc computantur in ſecundo: nepotes verò qui in ſexto ibi, iſtic numerantur in tertio: ſic deinceps, qui in Legibus ſcribuntur in octavo, & decimo, in Canonibus definiuntur in quarto, & quinto. Atque hoc modo de reliquis ſentiendum eſt; ut qui ſecundùm Canones dicuntur in ſexto, vel ſeptimo; ſecundùm Leges accipiantur in duodecimo, vel quarto decimo. §. 5. Hanc computationem intelligens prudentiſſimus Papa Gregorius, dum quæreretur, in quota generatione conjungi fideles debeant; ipſas ſeculares Leges in teſtimonium adducens, Auguſtino Anglorum Epiſcopo ſic reſcripſit [f]: [Quædam terrena lex in Romana rep. permittit, ut ſive fratris & ſororis, ſive duorum fratrum germanorum, ſeu duarum ſororum filius & filia miſceantur. Sed experimento didicimus ex tali conjugio ſobolem non poſſe ſuccreſcere. Unde neceſſe eſt, ut jam in tertia, vel in quarta generatione copulatio fidelium licenter ſibi conjungi debeat. Nam à ſecunda, quam prædiximus, omnimodò debent abſtinere.] Ecce hîc apertè monſtratur filios & filias fratrum in ſecunda generatione numerari. Et, ſi fratrum filii, & filiæ numerantur in ſecunda; fieri non poteſt, ut ipſi fratres non ſint in prima. Quòd ſi fratres computantur in prima, filii eorum in ſecunda; dubium non eſt, quin eorum nepotes ſint in tertia, pronepotes in quarta, & ſic de reliquis uſque ad ſeptimam.

[d] Inſtit. *l.* 3. *tit.* 5. *&* 6.

[e] Eod. *tit.* 6. Iſid. *l. etym.* 9. *c.* 5.

[f] Sup. *ead. q.* 2. *&* 3. *c. quædam lex.*

§. 6. Sed ſunt quidam, qui ex his Gregorii verbis, quibus ait, ut in tertia, vel quarta generatione copulentur fideles, occaſionem accipiunt illicita matrimonia contrahendi, dicentes ſe hoc juſtè facere poſſe, quod prudentiſſimus Doctor ſuâ ſententiâ diffinivit. Iſti itaque qui ſe hoc velamento defendere nituntur, advertant in ejuſdem Patris ſententiis, hoc non generaliter cunctis, ſed ſpecialiter Anglorum genti mandaſſe. Nam poſtmodùm à Felice Meſſanæ Siciliæ Præſule requiſitus, an hoc, quod Auguſtino mandaverat, generaliter cunctæ Eccleſiæ tenendum eſſet; apertiſſimè firmavit, non aliis hoc, quàm illi genti mandaſſe: ne bonum, quod cœperant, metuendo auſteriora, deſererent: ſed & illis, poſtquàm in fide eſſent firma radice ſolidati, & univerſali Eccleſiæ cenſuit ſemper eſſe tenendum; ut nullam de propria conſanguinitate, vel affinitate infra ſeptimam generationem aliquis ſibi audeat conjugio copulare.

§. 7. Ecce apertè monſtratum eſt, & ex verbis ipſius Legis, & autoritate prudentiſſimi Papæ Gregorii, quid de gradibus conſanguinitatis numerandis ſentire debeamus. Quamvis alia quoque ratio pari modo ipſos revincat adverſarios. Nam ſi, ut ipſi fatentur, in illo ſexto gradu conſanguinitas finiretur; omnes perſonarum ramuſculos, qui ultra illum gradum in pictura Arboris continentur, velut ſuperfluos oporteret detruncari. Sed quia omnes, qui in prædictæ Arboris pictura numerantur, ex una parentela conſiſtunt, numquam ſine diminutione conſanguinitatis à ſe poterunt ſeparari: veluti non ſine damno cujuſque perſonæ valent à proprio corpore manus, brachia, & pedes truncari. §. 8. Illa quoque ſacrorum præceptio Canonum [g], quæ jubet à propria abſtineri conſanguinitate, quamdiu generatio recordatur, aut memoriâ retinetur, nec à prædicta parentelæ diſcrepat computatione. Nam ſic in ſeptem gradibus, ſi canonicè, & uſualiter numerentur, omnia propinquitatum nomina continentur. Ultra quos nec conſanguinitas invenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec ſucceſſio poteſt ampliùs prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari. §. 9. Ne verò in hac conſanguinitatis computatione, aliqua dehinc valeat ambiguitas remanere; aliam, quam quidam faciunt, numerationem in hac etiam diſputatione duximus finiendam [h]. Sunt enim quidam, qui non à fratribus, ſed à filiis eorum, id eſt, patruelibus, vel conſo-

[g] Sup. *ead. q.* 2. *&* 3. *c. in copulatione.*

[h] *al.* diſcutiendam.

brinis Genealogiam numerare incipiunt: dicentes filios fratrum in prima generatione computari debere; quia fratres quaſi quidam truncus, ex quo ceteri ramuſculi oriuntur, exiſtunt. Sed nec iſta graduum computatio, ſi bene intellecta fuerit, ab ea, quam ſuperiùs expoſuimus, in ſententia poterit eſſe diverſa. Iſti enim qui numerandi initium ſumunt à filiis fratrum, non progrediuntur ultra ſextam generationem: ſed ſicut [i] totius Mundi ſex ætates exiſtunt, & humanæ vitæ itidem ſex; ita & in conſanguinitate ſex tantummodò autumant computandas eſſe generationes: quibus finitis, novæ conjunctionis dicunt poſſe fieri initium, ut quaſi fugientem poſſint revocare conſanguinitatem. Hæc itaque computatio, quæ incipit à fratrum filiis, & numerat uſque ad ſextam generationem, tantumdem valet, quantùm ea, quæ incipit à fratribus, & computat uſque ad ſeptimam [k]. Nec ulla in ſenſu exiſtit diverſitas: quamvis in numero graduum varietas videatur. Ultima enim generatio, ſi initium numerandi ſumat à fratribus, ſeptima invenitur: ſi à filiis fratrum, reperitur ſexta. §. 10. Taliter igitur determinatis gradibus conſanguinitatis, Apoſtolica vos autoritate monemus fratres, & filii; ut omnibus ſic ſeriem Genealogiæ computandam eſſe intimetis, quemadmodùm ſancti Patres numerandam eſſe ſanxerunt, & antiquus mos ſanctæ & univerſalis Eccleſiæ per longa tempora olim computaſſe monſtratur. Nam, ſi quis perverſa & obſtinata mente à recto tramite Apoſtolicæ Sedis deviare voluerit, & aliter, quàm nos, in Nuptiis celebrandis gradus parentelæ numerare contenderit [l]; primùm pro ſua temeritate Cœleſti pœna plectetur: poſtmodùm verò gladio perpetui anathematis ſe noverit jugulandum. Data Romæ, &c.

[i] Sup. *ead. q.* 4. *conſanguinitas.*

[k] *al.* computat ſeptimam.

[l] *al.* attentaverit.

¶ Corr. Rom.] Sic eſt emendatum ex Hugone, Anſelmo, & Polycarpo, qui hanc eamdem Epiſtolam recitant. Ab Ivone autem, & in Pannormia referuntur duo capita alterius Epiſtolæ ejuſdem Alexandri eodem cum hac argumento, ſcriptæ Clericis Neapolitanis, ſive, ut in Pannormia, Metropolitanis. Et apud Gratianum erat conjuncta utraque inſcriptio, hoc modo: *Neapolitanis Clericis, & omnibus Epiſcopis, atque Judicibus per Italiam conſtitutis.* Ex iiſdem verò Hugone, & Anſelmo, & Polycarpo multa in toto hoc Capite ſunt emendata.

¶ Pith. [1] *Novo & inaudito errore.*] Sic tamen numerat S. Ambroſius, *Epiſt.* 66.

III. *Item* Gregorius Papa. [fortè Zacharias, c. an. 743. *Romæ.*]

Quare conſanguinitas uxoris ad virum pertinere dicitur, & quomodò affinitas ſit computanda.

Porro [m] de Affinitate, quam dicitis parentelam eſſe, quæ ad virum ex parte uxoris, ſeu quæ ex parte viri ad uxorem pertinet, manifeſtiſſima ratio eſt: quia, ſi ſecundùm Divinam ſententiam ego & uxor mea ſumus una caro; profectò mihi & illi mea, ſuáque parentela propinquitas una efficitur. Quocircà ego & ſoror uxoris meæ in uno & primo gradu erimus: filius [n] verò ejus in ſecundo gradu erit à me, neptis verò tertio: idque utrimque [o] in ceteris agendum eſt ſucceſſionibus.

[m] *Sent.* 4. *diſt.* 41. Polyc. *ibid.*

[n] *al.* filia.

[o] *al.* eóque modo utique.

§. 1. Uxorem verò propinqui mei, cujuſcumque gradùs ſit, ita me oportet attendere; quemadmodùm ipſius quoque gradùs aliqua femina propriæ propinquitatis ſit. Quod nimirùm uxori de propinquitate viri ſui in cunctis cognationis gradibus convenit obſervari. Qui verò alioſum ſentiunt, Antichriſti ſunt: à quibus tantò fortiùs vos oportet cavere; quantò apertiùs deprehenditis illos Divinis Legibus repugnare.

¶ Corr. Rom.] In Polycarpo Caput hoc item ac ſequens recitatur ex Zacharia. Ac ſanè Gratianus in extremis verbis ſequentis Capitis indicat Caput hoc fuiſſe etiam Zachariæ.

IV. *Item* Zacharias Papa. [c. an. 743. *ibid.*]

Qualiter parentelæ gradus computantur.

Parentelæ [p] [2] gradus taliter computamus: ſiquidem ego & frater meus una generatio ſumus; primúmque gradum efficimus, nullóque gradu diſtamus. Rurſus filius meus, fratriſque mei filius ſecunda generatio ſunt: ac gradum ſecundum faciunt, nec à ſe aliquo gradu ſeparantur. Atque ad hunc modum ceteræ ſucceſſiones numerandæ ſunt. Porrò de Affinitate, quam dicitis parentelam, &c. *ut ſuperiore capite Gregorii.*

[p] *Sent.* 4. *diſt.* 40. Polyc. *ibid.*

¶ Pith. [2] *Parentelæ.*] Bonifac. Epiſt. ad Zachar. *tom.* 2. *Concil. p.* 447.

V. *Item* Alexander Papa II [q]. [fortè c. an. 1065. *Romæ.*]

Æquivocatio eſt, cùm ſoror uxoris cognata vocatur.

[q] Ex Iſidoro, *l.* 9. *Etymol. c. fin.*

Quòd autem [r] frater, ſorórve uxoris tuæ cognati tui dicuntur; æquivocationis jure fit, & neceſſitate vulgaris appellationis potiùs, quàm ullâ causâ cognationis. Uxor enim fratris fratriſſa [f] potiùs, quàm cognata vocatur. Mariti frater levir dicitur. Duorum autem fratrum uxores vocantur janitrices α, quaſi eamdem januam terentes, vel per eamdem januam intrantes. Viri ſoror glos appellatur. Sororis autem vir non habet ſpeciale nomen, nec uxoris frater.

[r] *Sent.* 4. *diſt.* 41. Polyc. *ibid.*

[f] *al.* fratria.

¶ Corr. Rom.] In Polycarpo etiam refertur proximè poſt *c. ad ſedem*, ut ad eumdem Alexandrum pertinere videatur. A verbo autem *uxor*, uſque ad finem habentur apud Iſidorum, *lib.* 9. *cap. fin.*

α *Janitrices.*] Ita etiam legebatur *in l. non facilè, ff. de gradibus*, antequàm locus ab Alciato eſſet reſtitutus, *lib.* 2. *diſp. c.* 23. Quamobrem nihil mirandum ſi Iſidorus, aut alius quiſpiam allatam hîc etymologiam excogitavit. Nunc autem in lege illa eſt, *ἐνάτερες.*

VI. *Item* Isidorus [t]. [imò Paulus, *lib.* 4. *ſent. tit.* 11. c. an. Chr. 224. *Romæ.*]

Nomina graduum ſuperiorum, ſive inferiorum, ſive ex latere venientium.

[t] Iſid. *l.* 9. *c.* 5. In ſententiis Julii Pauli, *lib.* 4. *tit.* 11. *de gradibus.*

Primo gradu [u], ſuperiori linea continentur pater, mater; inferiori filius, filia: quibus nullæ aliæ perſonæ junguntur. §. 1. Secundo gradu continentur, ſuperiori linea avus, avia; inferiori nepos, neptis: tranſverſà frater, ſoror: quæ perſonæ duplicantur. Avus enim & avia tam ex patre, quàm ex matre accipiuntur. Quæ perſonæ ſequentibus quoque gradibus ſimiliter pro ſubſtantia earum, in quo gradu conſiſtunt, ipſo ordine duplicantur. [Iſtæ perſonæ [x] ſecundo gradu ideò duplices appellantur: quia duo avi ſunt, paternus, & maternus. Item duo genera nepotum ſunt, ſive ex filio, ſive ex filia procreati. Frater & ſoror ex tranſverſo veniunt, (id eſt, aut frater α patris, aut frater matris: qui aut patruus, aut avunculus nominatur:) qui & ipſi hoc ordine duplicantur.] §. 2. Tertio gradu veniunt ſuprà proavus, proavia; infrà pronepos, proneptis. Ex obliquo fratris ſororiſque filius, filia, patruus, amita; id eſt, patris frater & ſoror, avunculus, matertera, id eſt, frater matris & ſoror. §. 3. Quarto gradu veniunt ſuprà abavus, abavia; infrà abnepos, abneptis. Ex obliquo fratris & ſororis nepos, neptis, frater patruelis, ſoror patruelis, id eſt, patrui filius, filia: conſobrinus, conſobrina, id eſt, avunculi & materteræ filius, filia: amitinus, amitina, id eſt, amitæ filius, filia: itémque conſobrini, qui ex duabus ſororibus naſcuntur: quibus accreſcit patruus magnus, amita magna, id eſt, avi paterni frater, & ſoror; avunculus magnus, matertera magna, id eſt, aviæ tam paternæ, quàm maternæ frater & ſoror. §. 4. Quinto gradu veniunt, ſuprà quidem atavus, atavia; infrà atnepos, atneptis. Ex obliquo fratris & ſororis pronepos, proneptis; fratris patruelis, ſororis patruelis, amitini, amitinæ, conſobrini, conſobrinæ filius, filia, propior conſobrinus [y], propior conſobrina [z]; id eſt, patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ filius, filia. His accreſcunt propatruus, proamita; hi ſunt proavi paterni frater & ſoror: proavunculus, promatertera; hi ſunt proaviæ paternæ, maternæque frater, & ſoror, proavíque materni. [Hæc ſpecies [a] nec aliis gradibus, quàm ſcripta eſt, nec aliis vocabulis declarari poteſt.]

[u] Hugo de S. Vict. *p.* 11. *l.* 2 *c.* 14. Burch. *l.* 7. *c.* 28. Ivo *p.* 9. *c.* 64. Pann. *l.* 7. *c.* 89.

[x] Anianus interpres Pauli.

[y] *al.* ſobrinus.

[z] *al.* ſobrina.

[a] Anianus interpres.

§. 6. Sexto gradu veniunt, ſuprà tritavus, tritavia; infrà trinepos, trineptis. Ex obliquo fratris & ſororis abnepos, abneptis, fratris patruelis, ſororis patruelis, amitini, amitinæ, conſobrini, conſobrinæ, nepos, neptis; patrui magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ nepos, neptis, id eſt, propioris ſobrini filius, filia, qui conſobrini appellantur. Quibus ex latere accreſcunt, propatrui, proamitæ, proavunculi, promaterteræ filius, filia, abpatruus, abamita; hi ſunt abavi paterni frater, & ſoror: abavunculus, abmatertera; hi ſunt abaviæ paternæ, maternæque frater, & ſoror, abavíque materni. [Hæc quoque [b] explanari ampliùs non poteſt, quàm ut autor ipſe diſſeruit.] §. 7. Septimo gradu, qui ſunt cognati rectâ lineâ ſuprà infráque propriis nominibus non appellantur: ſed ex tranſverſa linea, continentur fratris, ſororiſque atnepos, atneptis, conſobrini filii, filiæque.

[b] Anianus.

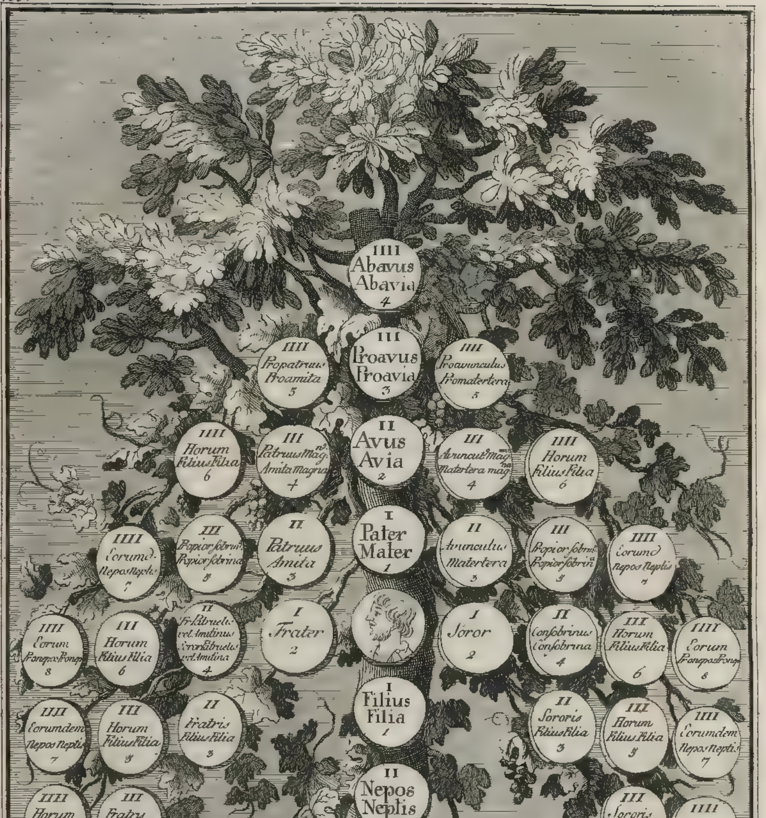
§. 8. Succeſſionis idcircò gradus ſeptem conſtituti ſunt, quia ulteriùs per rerum naturam nec nomina inveniri, nec vita ſuccedentibus prorogari poteſt. [In [c] his ſeptem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur: ultra quos nec affinitas inveniri, nec ſucceſſio poteſt ampliùs propagari.]

[c] Anianus.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc recitatum etiam ab Hugone, & Collectoribus extat in lib. ſententiarum Pauli, additis non uno in loco verbis Aniani interpretis. Pleraque tamen habentur etiam apud Iſidorum, *lib.* 9. *c.* 5.

α *Id eſt, aut frater.*] Hæc uſque ad verſ. *qui & ipſi*, non ſunt loco indicato: ſed tantùm apud Collectores.

“ Gratian. De gradibus conſanguinitatis vel Affinitatis, quot ſint, quomodò computandi, quibus etiam appellentur nominibus; autoritate Iſidori, atque Gregorii, & Alexandri ſufficienter monſtratum eſt.

Arbor Consanguinitatis.

CONSANGUINITAS
PER TRES REGULAS DECLARATUR.

I. Regula Magiſtralis pro Linea recta.

EX JOAN. ANDR.

ASCENDENTIUM & Deſcendentium quot ſunt perſonæ de quibus quæritur, computatis intermediis unâ demptâ, tot ſunt gradus inter eas. Si igitur vis ſcire quantùm diſtat abavus à Petrucio (Petrucium eſſe fingimus in cellula ubi eſt facies) utroque computato & intermediis, quinque ſunt perſonæ: deme unam, quatuor ſunt gradus: & ſic de aliis.

Pro Linea collaterali duæ ſunt Regulæ.

I. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite; toto diſtant inter ſe, vel ſibi attinent. Exemplum pone. Cùm facis abavum ſtipitem inter P. & pronepotem propatrui, (nam illi ſunt in linea æquali,) quilibet diſtat à ſtipite quarto gradu: ergo inter ſe quarto. De computatione tantummodò Canonica loquor.

II. Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe. Exemplum pone faciendo abavum ſtipitem: P. & filius propatrui ſunt in linea inæquali. Computemus ergo à remotiori, ſcilicet à P. ſed P. diſtat à ſtipite quarto gradu, ergo à filio propatrui quarto. Semper intellige ſecundùm Canones.

PRO ARBORE CONSANGUINITATIS ſecundùm computationem Civilem dantur tales Regulæ.

I. In linea recta Aſcendentium & Deſcendentium quot ſunt perſonæ de quibus quæritur, computatis intermediis unâ demptâ, tot ſunt gradus inter eas.

Pro Linea collaterali.

I. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite; toto duplicato diſtant inter ſe, vel ſibi attinent. Nam ſecundùm Leges quælibet perſona gradum facit in collateralibus. Computatio enim Legiſtarum ob aliud fit, quàm computatio Decretiſtarum.

II. Collateralium in linea inæquali quot ſunt perſonæ ſtipite dempto, tot ſunt gradus. Si ampliorem optas enucleationem, recurre ad Joannis Andreæ declarationem.

JOAN. ANDR. c. an. 1347. *Bononiæ.*

CIrca lecturam Arboris diverſis olim diverſum modum tenentibus, Joannes de Deo Hiſpanus poſt illos, lecturæ ipſius Arboris novum modum aſſumens, per ſuas metricas Regulas ipſius intellectum niſus fuit aperire: ſed propter multitudinem Regularum, & verſuum obſcuritatem, aliquibus notum ignotum, aliis ignotum ignotius reddidit. Attendens igitur ego Jo. And. inter Decretorum Doctores minimus & indignus, inventionem Arboris ex eo fuiſſe, ut habentibus materiam Conſanguinitatis & Affinitatis ignotam, nota: & habentibus notam, ex oculorum inſpectione notiſſima fieret: Antiquorum ſcripta revolvi, & (prout expedire credidi) compilavi.

§. 1. Primò quærens ad utramque Arborem, ad quid fuerit inventio Arboris neceſſaria. Secundò an ſit authentica. Tertiò ad quid in volumine Decretalium repetita, quæ olim fuerat in Decretis.

Oculis multa ſubjiciuntur.

§. 2. Primæ quæſtionis ex ſuperiùs dictis patet ſolutio: probatio enim ad oculum alias vincit, *Inſtit. de gradib. §. agnationis:* XXVII. *q.* I. *nec aliqua.* Ex oſtenſione enim facti quædam meliùs percipiuntur, quàm elocutione, *extrà, de donat. Apoſtolicæ, verſ. fin.* Hinc eſt quòd agrorum menſio ſubjicitur oculis, XVI. *q.* 3. *inter: de præſcript. quia indicante: C. fin. reg. l.* 3. Ventris inſpectio, an mulier ſit prægnans, *ff. de ventr. inſpic. l.* I. *in princ.* Locorum pudicitiæ inveſtigatio, an mulier ſit virgo, *extrà, de probat. propoſuiſti:* an arcta, *de frig. & malefic. fraternitatis:* vel aliter impedita, *eod. tit. ex literis.* Injuriæ an ſit atrox æſtimatio, *ff. de fer. l.* 2. Et Literæ Papales an ſint veræ vel falſæ, *de crim. falſ. licèt.*

§. 3. Ad ſecundum dic, quòd Arbor authentica eſt; quod patet ex Canonibus Iſidori & Alexandri, XXXV. *q.* 5. *c.* 1. 2. *& ult.* §. 4. Ad tertium dic, quòd quia in Decretis de Conſanguinitate & Affinitate tractatur, utile fuit ibi Arborem ponere: & quia in Decretalibus eſt idem tractatus, & in hoc volumine utile fuit repeti, ex eo maximè, quia nemini venit in dubium, id ſatis eſſe validum ſatiſque famoſum, quod repetita lectio probat, *C. de emend. Juſtin. Cod. l. un.* Item ex eo quia antiqui Canones circa materiam illam multùm fuerunt correcti: unde expediens fuit ſecundùm ſtatum Jurium novorum antiquam Arborem decidere.

§. 5. Deinde ad Arborem Conſanguinitatis ſpecialiter deſcendamus. Et primò quæritur quid ſit Conſanguinitas, & unde dicatur: quid Linea, quid Gradus. Secundò quæritur quomodò Arbor formetur: & quare ſic formetur, & quare ſic punctetur: & interſeremus Regulas per quas cognoſcuntur gradus. Demùm ponemus quædam notanda, & quaſdam quæſtiones.

Conſanguinitatis diffinitio.

§. 6. Ad primum dico, quod Conſanguinitas eſt attinentia perſonarum ex eo proveniens, quia una deſcendit ab altera: vel ambæ ab eadem. Vel eſt vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum: quod ſatis eſt idem. Dicitur autem *Conſanguinitas*, quaſi ſanguinis unitas: à *con* & *ſanguine*: quia de communi ſanguine deſcendunt. Et quoad probationem conjugii non diſtinguo an tales conſanguinei ſint producti ex uxorio coitu, vel ex fornicario, quod eſt expreſſum, *ext. de probat. per tuas.*

Lineæ diffinitio: & ejus multiplicitas.

§. 7. Linea verò eſt collectio perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, gradus continens, & numeros diſtinguens. Et eſt triplex Linea, ſcilicet graduum Deſcendentium, Aſcendentium, & Collateralium, ut infrà patebit, *& ff. de grad. l.* I. *& l. Juriſconſultus.*

Gradûs deſcriptio.

§. 8. Gradus eſt habitudo diſtantium perſonarum, quâ cognoſcitur quotâ agnationis vel cognationis diſtantiâ duæ perſonæ inter ſe differunt. Et dicuntur *Gradus* ad ſimilitudinem graduum ſcalarum, vel locorum proclivium: quia ita gradimur de proximo in proximum, *ff. de gradib. l. Juriſconſultus. §. gradus.*

Arboris Conſanguinitatis formatio.

§. 9. Formatur autem ſic Arbor. Primò vide cellulas Aſcendentium: ſecundò Deſcendentium: demùm Collateralium. Aſcende ſuper cellulam vacuam: quæ remanſit ideò vacua, quia non potuit nomen proprium habere: cùm aliæ cellulæ (exceptis his, quæ per genitivum nominantur) ſumant nomen ab ipſa. Quomodo enim poſſemus illam cellulam nominare, quam dicimus filium patris: fratrem fratris: patrem filii, & ſic de ſingulis? & eam alii vocant Joachim: alii Protheum: alii truncum. Nos autem à nomine Bidelli noſtri vocemus eam Petrucium. Et ſcire debes, quòd competenter illæ cellulæ mediæ Aſcendentium & Deſcendentium dividerentur directè per medium, ut à latere dextro illarum ponerentur nomina marium, ut abavus, proavus, &c. à latere ſiniſtro nomina mulierum, ut abavia, proavia, &c. quia poſiti à latere dextro deſcendunt à maribus, & econverſo. Supra cellulam vacuam eſt cellula hæc continens, pater mater, & unum punctum ſuprà, & unum infrà. Supra illam eſt cellula avus avia, continens duo puncta ſuprà, & duo infrà. Supra illam eſt cellula proavus proavia, continens tria puncta ſuprà, & tria infrà. Supra illam eſt cellula abavus abavia, habens quatuor puncta ſuprà, & quatuor infrà. Deſcendendo ſub cellula vacua, eſt cellula habens filium & filiam: & habet unum punctum ſuprà, & unum infrà. Sub illa habens nepotem & neptem, & duo puncta ſuprà, & duo infrà. Sub illa pronepotem & proneptem: & tria puncta ſuprà, & tria infrà. Sub illa abnepotem & abneptem, & quatuor puncta ſuprà, & quatuor infrà.

Jus Canonicum eſt excellentius Civili.

§. 10. Antequàm ad Collaterales tranſeamus, ſcire debes quòd punctorum numeratio eſt numeratio graduum, habito reſpectu ad cellulam vacuam: & puncti ſuperiores denotant computationem ſecundùm Jus Canonicum; puncti inferiores ſecundùm Jus Civile, &c. Ponitur autem computatio Canonica in ſuperiori parte cellularum: Civilis verò in inferiori, ut detur intelligi excellentia Juris Canonici ad Civile: & maximè quoad hunc caſum, quo inſtruimur in matrimoniis, quæ licitè contrahi poſſint, nec-ne: & cùm matrimonium ſit ſacramentum Eccleſiæ, in eo præcipuè Lex minor eſt Canone, *extrà, de ſecund. nupt. c. ult. & penult.* Vides autem ex punctatione prædicta, quòd in computatione Aſcendentium & Deſcendentium concordat utrumque Jus: quia in eis ſemper perſona addita perſonæ per carnis propagationem gradum adjicit.

Regula lineæ rectæ.

§. 11. Ad inveniendum autem gradus inter eos ſecundùm utrumque Jus, tolle hanc magiſtralem Regulam. Aſcendentium & Deſcendentium quot ſunt perſonæ de quibus quæritur, computatis intermediis unâ demptâ, tot ſunt gradus inter eas. Si igitur vis ſcire quantùm diſtat abavus à Petrucio: utroque computato & intermediis, quinque ſunt perſonæ: deme unam, quatuor ſunt gradus. Idem dico de ipſo P. ad abnepotem: quia eo modo erit reperire quinque perſonas: & ſic quatuor ſunt gradus. Si velis ſcire quot diſtet abavus P. ab abnepote P. invenies ibi novem perſonas computato P. & ſic octo erunt gradus. Scias autem quòd iſte P. non habet totam ſuam computationem in Arbore. Scias enim quòd quilibet habet duos parentes: quatuor avos: octo proavos: ſedecim abavos: & ſic ſemper Aſcendentes duplicantur. Unde impoſſibile fuiſſet tot perſonas in Arbore ſcribere.

Conjugalis prohibitio in recta Linea eſt perpetua.

§. 12. Quæro an inter Aſcendentes & Deſcendentes prohibitio copulæ conjugalis excedat quartum gradum? Et dicit Goffre. *in Sum. de conſang. & affin. §. item quantum,* quòd non, per decret. *non debet, eod. tit.* quæ generaliter loquitur. Alii communiter contradicentes inter Aſcendentes & Deſcendentes perpetuam eſſe prohibitionem dicunt: & quod de quarto gradu dicitur, in Collateralibus locum habet: ad hoc, XXXV. *q.* 3. *progeniem, & duobus capitulis ſequent.* in quibus dicitur, quòd olim non ſolùm uſque ad ſecundum gradum, ſed etiam inquantum notitia erat parentelæ, extendebatur prohibitio. Ex quo ergo certum eſt alterum deſcendentem, & alterum aſcendentem; perdurat prohibitio: ad idem, *Inſtit. de nupt. §.* I. *ff. de ritu nupt. l. nuptiæ:* & hoc verum puto.

Regula Collateralium.

§. 13. Ad Collaterales tranſeamus, & ad fratrem & ſororem: & cauſâ brevitatis proſequendo ſolùm partem mediam Arboris ad modum vexilli: quâ intellectâ reliqua intelligetur: quod per ſe patet. Dicamus de fratre & Deſcendentibus. Sub

cellula fratris, fratris filius filia: ex illa fratris nepos neptis: ex illa fratris pronepos proneptis. Et frater P. eſt cum P. in primo gradu ſecundùm Canones: in ſecundo ſecundùm Leges. Ejus filius in ſecundo ſecundùm Canones: in tertio ſecundùm Leges. Nepos in tertio ſecundùm Canones: in quarto ſecundùm Leges. Fratris pronepos eſt ipſi P. in quarto ſecundùm Canones: in quinto ſecundùm Leges, & ſic debet eſſe utraque punctatio: & iſti ſunt Collaterales ad P. Et nunc de cellula patris fecimus ſtipitem. Fac conſequenter ſtipitem de avo: ex eo patruus amita: ex illa frater patruelis & amitinus, ſoror patruelis & amitina: ex illa horum filius filia: ex illa horum nepos neptis. Patruus eſt P. ſecundo gradu, frater patruelis etiam ſecundo gradu: filius in tertio, nepos in quarto ſecundùm Canones. Per Leges autem patruus in tertio, frater patruelis in quarto, filius in quinto, nepos in ſexto: & ſic debet eſſe utraque punctatio. Poſteà fac proavum ſtipitem, & habet filios patruum magnum, amitam magnam, avum & aviam, avunculum magnum, & materteram magnam: illos non proſequimur. Ex cellula patrui magni propior ſobrinus, propior ſobrina: ex illa horum filius filia: ex illa eorumdem nepos neptis. Et quia P. diſtat à proavo, quem nunc feci ſtipitem, tertio gradu; ergo à patruo tertio, & à propiori ſobrino tertio: & à filio tertio, & à nepote, qui exit lineam æqualitatis, quarto ſecundùm Canones. Secundùm Leges verò diſtat P. à patruo magno quarto, à propiori ſobrino quinto, & à filio ſexto, à nepote ſeptimo, & ſic debet eſſe utraque punctatio. Modò fac abavum ſtipitem cum tribus filiis, ſcilicet propatruo, proavo, & proavunculo: de proavunculo non proſequor. Ex cellula propatrui oritur cellula horum filius filia: ex illa horum nepos neptis: ex illa eorumdem pronepos proneptis. Iſti omnes ſunt cum P. in quarto gradu, quia P. diſtat à ſtipite in quarto gradu: & ex illa linea nullus exit lineam æqualitatis, ergo omnes diſtant quarto. Secundùm Leges propatruus diſtat v. filius vi. nepos vii. pronepos viii. & ſic debet eſſe utraque punctatio.

Regula Canonica pro Collateralibus in linea æquali.

§. 14. Nunc videndum eſt quibus regulis gradus illorum Collateralium cognoſcantur. Collateralium æqualis lineæ unam trado regulam ſecundùm Canones.

§. 15. Collateralium in linea æquali in quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe, vel ſibi attinent: hoc ſecundùm Canones. Exemplum pone: quando facis abavum ſtipitem inter P. & pronepotem propatrui: nam quia illi ſunt in linea æquali, quilibet diſtat à ſtipite quarto gradu: ergo inter ſe quarto.

Regula Civilis pro Collateralibus in linea æquali.

§. 16. Secundùm Leges verò aliter eſt, & ſic dicimus regulam. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto duplicato diſtant inter ſe, vel ſibi attinent. Vides ergo ex ſuperiùs dictis, & ex punctatione, quòd prædicti P. & pronepos propatrui diſtant viii. Et inſurgit illa diverſitas, quia ſecundùm Leges quælibet perſona gradum facit in Collateralibus. Unde duo fratres faciunt duos gradus: ſecundùm Canones verò duæ perſonæ faciunt unum gradum. Unde (ut patet in cellula fratris) frater eſt cum P. in primo gradu ſecundùm Canones, in ſecundo ſecundùm Leges: ſed computatio eorum ob aliud fit quàm noſtra, xxxv. *q.* 5. *c.* 2. Bene ergo dicitur ſecundùm Leges, quòd in æquali linea Collateralium ſive linea ſit paris numeri ſive diſparis; non eſt reperire diſparem gradum. Vide in linea paris numeri ſecunda vel iv. diſparis numeri i. vel iii. In prima ii. gradus, in ſecunda iv. in tertia vi. in quarta viii. quod non eſt ſecundùm Canones, quia in æquali linea diſparis numeri habemus diſparem gradum: quia in prima primum, in tertia tertium, in quinta quintum: & ſic de ſingulis.

Regula Canonica in linea inæquali.

§. 17. Nunc reſtat videre de Collateralibus in linea inæquali, de quibus traditur talis regula ſecundùm Canones. Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior diſtat à communi ſtipite, toto diſtant inter ſe. Exemplum pone faciendo abavum ſtipitem: P. & filius propatrui ſunt in linea inæquali: computemus ergo à remotiori, ſcilicet à P. ſed P. diſtat à ſtipite quarto gradu: ergo à filio propatrui iv. & idem in Deſcendentibus uſque ad lineam æqualitatis; & hoc eſt quod dicimus, quòd perſonâ additâ perſonæ uſque ad lineam æqualitatis non creſcit gradus; quia propatruus, filius ejus, nepos & pronepos omnes diſtant iv. gradu à P. Sed aliter ſecundùm Leges, ſecundùm quas talem regulam tradimus.

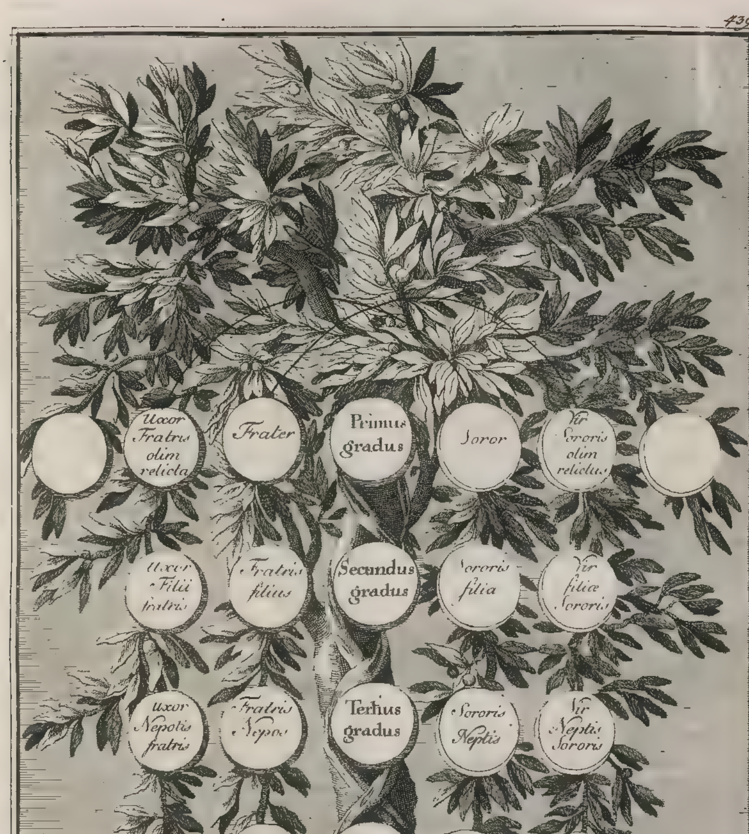
Regula Civilis in linea inæquali.

§. 18. Collateralium in linea inæquali quot ſunt perſonæ (ſtipite dempto) tot ſunt gradus: unde P. à ſtipite diſtat iv. à propatruo v. à filio vi. à nepote vii. à pronepote viii. & ſic quælibet perſona facit gradum. Vides ex ſupradictis quòd P. non poteſt contrahere cum aliqua de Arbore. Diſtat enim à ſummo, ſcilicet abavo: ab imo, ſcilicet à nepote; ab extremis Collateralium, ab omnibus his quarto: à mediis citeriori: per quod ſatis patet, quòd cum nullo poteſt contrahere. Sed ſi extremus in Collateralibus: utputà ſi pronepos propatrui, vel pronepos fratris, procrearet filiam, poſſet P. cum illa contrahere. Licèt autem contrahatur in quinto gradu, remanet tamen conſanguinitas: prohibitio enim, quæ per Jus poſitivum proceſſerat, potuit tolli; ſed naturalia ſunt immutabilia, 5. *diſt. in princ.*

§. 19. Scire debes, quod communiter dicunt Doctores, quòd abavus & proavus & avus ſunt bigami; dicentes, quòd ſi non eſſent bigami, non poſſent filii eorum conjungi, cùm eſſent fratres: ſed de hoc non multùm curo: quia eadem ratione ſic eſſet de aliis cellulis duplicibus, quòd perſonæ earum eſſent bigami. Unde fingamus perinde ac ſi in qualibet duplici cellula haberemus quatuor perſonas, ac ſi diceretur propatruus & uxor, proamita & maritus; unde duplicatio poſita fuit, ut nomina demonſtraret in utroque ſexu, non ut eos conjuges denotaret. Sciendum eſt etiam, quòd in Collateralibus æqualis lineæ bene ſequitur iſta regula affirmando & negando. Ego & tu ſumus conſanguinei in linea æquali, & ego poſſum accipere filiam tuam: ergo tu meam. Et negativè, Ego non poſſum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam. Affirmativa procedit in linea æquali quarti gradûs. Negativa in tertio vel citeriori. Sed in linea inæquali hoc non procedit affirmando vel negando: quia ſi unus eſt in quarto, alter in tertio vel citeriori; qui eſt in tertio vel citeriori, poteſt contrahere cum filia ejus, qui eſt in quarto gradu, & non econverſo: unde propatruus, hujus filius & nepos contrahere poſſunt cum filia P. ſed non econverſo.

Quæſtio notabilis.

§. 20. Demùm quæritur, an Collaterales quorum unus eſt in quinto & alter in primo, putà filia P. & propatruus poſſint adinvicem contrahere? Dicit Hoſt. quòd non: & hoc not. *extrà, eod. quod dilectio*, & *c. tua:* & in Summa hujus tit. *de conſang.* §. *numquid. in v.* & *j.* quod per ſua argumenta nititur probare ſic: ſcilicet pater & filius una perſona cenſentur, *C. de impub. & aliis ſubſt. l. ult.* ſicut ergo non contrahitur cum ſtipite, ſic nec cum filiis ſtipitis: bene facit prædicta decret. *tua:* ubi fratres videntur poni pro ſtipite. Contrarium tenet Bern. quod colligitur ex Gloſ. quam ponit ſuprà *eod. tit. c. ult.* & Ra. & Io. de Deo: & hoc eſt veriſſimum, quod probant verba regulæ poſitæ ſup. *eod. c. ult.* dum dicit ibi, *Deſcendentium ab eodem:* ſed certum eſt quòd propatruus deſcendit à ſtipite. Præterea aut dicis quòd eſt inter eos prohibitio Aſcendentium & Deſcendentium, aut Collateralium: de primo patet negando, quòd certum eſt filium P. non deſcendiſſe à propatruo. Eſt ergo prohibitio Collateralium: ſed certum eſt, quòd iſti diſtant quinto. Quid igitur impediat iſtos Collaterales contrahere, non video. Io. And.

Arbor Affinitatis.

AFFINITATIS
DECLARATIO.

EX JOAN. ANDR.

AFFINITAS ſecundùm Canones, eſt perſonarum proximitas ex coitu proveniens, omni carens parentelâ. Et dicitur *Affinitas* quaſi duorum ad unum finem unitas: eò quòd duæ cognationes diverſæ per Nuptias ſecundùm Leges, vel per coitum ſecundùm Canones copulantur: & alter ad alterius cognationis finem accedit, ut *ff. de gradib. cognat. l. non facile*, §. *affines*.

Scias autem quòd Affinitas eſt perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortuâ perſonâ, quâ mediante contrahitur, XXXV. *q.* 10. *fraternitatis*.

Per carnalem copulam viri & mulieris, inter conſanguineos mulieris & virum, & inter conſanguineos viri & mulierem contrahitur Affinitas primi generis ejuſdem gradûs, cujus eſt Conſanguinitas. Si ergo conſanguineus tuus cognoſcat mulierem: ſi vis ſcire quoto gradu Affinitatis attinet tibi mulier illa, vide quoto gradu eſt tibi conſanguineus tuus; & quoto eſt tibi ille conſanguineus, toto mulier eſt tibi affinis, & ſemper in primo genere. Dictum eſt in regula, *viri & mulieris*, & non *viri & uxoris:* quia ſecundùm Canones etiam per coitum fornicarium & inceſtuoſum contrahitur Affinitas: patet, *de eo qui cogn. conſang. uxor. ſuæ, c. diſcretionem*, *& c. penult.* Inter conſanguineos *mulieris & virum*, & conſanguineos *viri & mulierem*, ideò dicitur: quia inter virum & mulierem non contrahitur Affinitas, ſed ipſi ſunt Affinitatis cauſa. Item inter conſanguineos viri, & conſanguineos mulieris nulla eſt Affinitas. Unde duo fratres contrahunt cum duabus ſororibus, pater & filius cum matre & filia: ſed eſt Affinitas inter conſanguineos mulieris & ipſum virum, & conſanguineos viri & ipſam mulierem, *de conſang. & affinit. quod ſuper his.*

REGULA.

QUOTIESCUMQUE inter unam perſonarum, de quibus quæritur, & conjugem alterius non eſt vel non fuit Conſanguinitas intra quartum gradum incluſivè, nulla eſt prohibitio: ut inter me & conjugem nepotis mei non poteſt eſſe matrimonium; quia nepos meus eſt mihi conſanguineus intra quartum gradum.

ALIUD EXEMPLUM.

SOROR mea habuit maritum, eâ mortuâ maritus ejus aliam accepit, quo defuncto, potero contrahere cum ejus relicta: quia inter me & illam relictam nulla eſt, nec fuit Conſanguinitas.

JOAN. ANDR. c. an. 1347. *Bononiæ.*

AD Arborem Affinitatis & ejus materiam tranſeamus. Et primò videndum eſt quid ſit Affinitas, & unde dicatur: & quomodò ipſius genera inſurgant, & gradus computentur: deinde Arborem formemus. Ponemus poſteà quædam notabilia, & quaſdam quæſtiones.

Affinitatis definitio.

§. 1. Eſt autem Affinitas perſonarum proximitas ex coitu proveniens, omni carens parentelâ; hoc ſecundùm Canones: ſed ſecundùm Leges eſt proximitas proveniens ex Nuptiis; & requiritur ſecundùm Leges, quòd legitimæ ſint Nuptiæ, non interdictæ, ut contrahatur Affinitas, *ff. de gradib. l. non facile*, §. *ſciendum.* Et dicitur *Affinitas* quaſi duorum ad unum finem unitas: eò quòd duæ cognationes diverſæ per Nuptias ſecundùm Leges, vel per coitum ſecundùm Canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, ut *in ead. l.* §. *affines.*

Affinitas per coitum nefarium contrahitur.

§. 2. Sed quòd per fornicarium coitum, & inceſtuoſum ſecundùm nos contrahatur Affinitas, patet, *de eo qui cogn. conſang. uxor. ſuæ. c. diſcretionem*, *& eod. tit. c. pen.* Sed conſideratio Legis fuit circa hereditates & tutelas deferendas, & ne quis cogatur adverſùs affinem teſtimonium dicere, *ff. de gradib. l. Juriſconſultus, in princ. & ff. de teſtib. l.* 3. *&* IV. *q.* 3. §. *item in criminali, verſ. item Lege Julia.* Sed Canon quoad matrimonia prohibenda conſideravit unionem carnis, quæ inſurgit ex copula. Et eſt videre ſecundùm hoc, quòd concurrere poteſt attinentia Conſanguinitatis & Affinitatis: ut ſi quis cognoſcat Conſanguineam ſuam, omnes conſanguinei utriuſque ſunt utrique affines. Scias autem quòd Affinitas eſt perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortuâ perſonâ, quâ mediante contrahitur, XXXV. *q.* 10. *fraternitatis.* Nec oritur Affinitas ex pollutione extraordinaria, quæ fit extra clauſtra pudoris, XXXV. *q.* 3. *extraordinaria:* & adde quod ibi not.

§. 3. Et inſurgit Affinitas ex coitu interdum cum publica honeſtate, interdum ſine: & publica honeſtas interdum ſine Affinitate, ut ſi cognoſco uxorem vel ſponſam, hìc impedimentum eſt publicæ honeſtatis & affinitatis: ſi cognoſco non ſponſam, hìc Affinitas ſola eſt: ſi ſponſam nondùm cognovi, ibi ſola publica honeſtas. Hoc dico quia ſi mortua eſt uxor tua, & vis contrahere de diſpenſatione Eccleſiæ cum conſanguinea ſua, & Eccleſia diſpenſat, quòd poſſis contrahere cum illa, non obſtante quòd ſit tibi affinis, tali gradu per diſpenſationem adhuc contrahere non poteris: quia licèt ſublatum ſit impedimentum Affinitatis, non tamen ſublatum eſt impedimentum publicæ honeſtatis. Debes ergo facere exprimi, quòd poſſis cum tali contrahere, non obſtante impedimento publicæ honeſtatis pro eo, quòd deſponſaſti conſanguineam ejus in quarto gradu, & non obſtante quòd eſt tibi affinis in quarto, pro eo quòd dictam deſponſatam carnaliter cognoviſti, & tunc matrimonium procedere poterit.

Affinitatis genus per quam regulam cognoſcitur.

§. 4. Genus Affinitatis cognoſcitur per hanc regulam, ſed non gradus. Perſona addita perſonæ per carnis copulam mutat genus, ſed non gradum. Iſto modo, ſi is, qui eſt mihi in ſecundo gradu Conſanguinitatis, cognoſcit mulierem; illa eſt mihi ſecundo gradu Affinitatis, & primo genere: ſi alius eam cognoſcit; ille attinet mihi ſecundo genere Affinitatis, & ſecundo gradu: ſi ille aliam mulierem cognoſcit; illa attinet mihi tertio genere Affinitatis, & ſecundo gradu. Sed quia ſolùm primum genus hodie habet prohibitionem, & quia B. plenè tradidit *extrà de conſang. & affin. c. non debet:* hìc circa hoc non inſiſto. Ergo ſi perſona mihi conſanguinea conjungat ſibi aliam perſonam carnali copula; perſona juncta, eſt mihi affinis primo genere affinitatis: ſi attinens mihi primo genere affinitatis, carnali copula ſe alteri commiſceat; illa attinet mihi ſecundo genere: ſi affinis mihi ſecundo genere aliquam cognoſcat; illa eſt mihi affinis tertio genere, ſed eodem gradu. Eſt igitur videre de gradibus.

Affinitatis gradus computantur ſicut gradus Conſanguinitatis.

Certum eſt, quòd Affinitas non habet hodie prohibitionem niſi in primo genere, & in illo uſque ad quartum gradum: licèt Affinitas non habeat ſuam ſpecialem computationem graduum: ſed computantur gradus Affinitatis ſecundùm gradus Conſanguinitatis. Si ergo Conſanguineus tuus cognoſcat mulierem, ſi vis ſcire quoto gradu Affinitatis attinet tibi illa mulier; vide quoto gradu eſt tibi conſanguineus tuus ſecundùm regulas, quas tradidi in proxima Arbore; & quoto eſt tibi ille conſanguineus, toto mulier eſt tibi affinis, & ſemper in primo genere.

Arboris Affinitatis formatio.

§. 5. Nunc formemus Arborem, & in medio Arboris ſunt quatuor cellulæ, & in prima ſuperiori ponitur primus gradus, in ſecunda ſecundus, in tertia tertius, in quarta quartus gradus. Et de his primò quæritur, quare ponantur in medio fratris & ſororis. Secundò, quare non exprimant attinentiam, dicendo, primus gradus Affinitatis, & ſic de ſingulis. Ad primum dic, hoc fuiſſe ut detur intelligi, quòd Affinitas oritur ex Conſanguinitate, & quòd ab utroque ſexu virili & femineo Affinitas contrahatur. Ad ſecundum dic, attinentiam non fuiſſe expreſſam: ut illa computatio graduum ad Conſanguinitatem & Affinitatem referatur: unde ſoror & frater ſunt in primo gradu Conſanguinitatis, & frater & vir ſororis ſunt in primo gradu Affinitatis, & ſic de aliis. Deinde à latere dextro dictæ lineæ ponitur alia linea quatuor cellulas continens: in prima ſcribitur frater, in ſecunda fratris filius, in tertia fratris nepos, in quarta fratris pronepos. Ad dorſum hujus alia linea continens alias quatuor cellulas: in quarum prima ſcribitur uxor fratris olim relicta, in ſecunda uxor filii fratris, in tertia uxor nepotis fratris, in quarta uxor pronepotis fratris. A latere ſiniſtro ſunt aliæ quatuor cellulæ: quarum prima ſoror, ſecunda ſororis filia, tertia ſororis neptis, quarta ſororis proneptis. Ad dorſum harum ſunt aliæ quatuor: prima vir ſororis olim relictus, ſecunda vir filiæ ſororis, tertia vir neptis ſororis, quarta vir proneptis ſororis. Ponuntur etiam aliæ duæ cellulæ, una à latere dextro continens, relictus relictæ fratris: à ſiniſtris, relicta relicti ſororis; quæ ſecùndùm omnes ponuntur ad decorem, & ad demonſtrandum genera Affinitatis, quæ hodie prohibitionem non habent. Adhuc habes duas lineas reflexas, quarum una oritur in cellula fratris, & terminatur in cellula viri ſororis: in qua ſcribitur primum genus Affinitatis. Item alia linea reflexa, quæ oritur in cellula ſororis, & terminatur in cellula uxoris fratris, in qua idem ſcribitur.

Quæſtio.

§. 6. Circa hoc quæro, quare in cellula, uxor fratris, ſcribitur, olim relicta, quod non ponitur in aliis cellulis inferioribus ejuſdem lineæ? Et dic hoc factum fuiſſe propter cellulam, quæ ponitur ad dorſum illius, quòd dictus frater habuit uxorem, mortuo fratre uxor ab eo relicta contraxit cum alio viro, illâ demùm mortuâ, iſte relictus à relicta fratris vult contrahere cum ſorore, numquid poteſt? Olim non poterat, quia erat ſibi in ſecundo genere, & primo gradu; hodie verò poteſt. Idem ſit repetitum quoad cellulam viri ſororis.

Regula magiſtralis gradus Affinitatis, & genus manifeſtans.

§. 7. Ad cognoſcendum ergo gradus Affinitatis & genus tam per formam Arboris, quàm ex priùs dictis, tolle hanc ſolam regulam magiſtralem. Per carnalem copulam viri & mulieris inter conſanguineos mulieris & virum, & inter conſanguineos viri & mulierem contrahitur Affinitas primi generis; & ejuſdem gradûs cujus eſt Conſanguinitas. Quare dicatur in regula per carnalem copulam *viri & mulieris*, & non *viri & uxoris*, collige ex his, quæ in principio dixi. Inter conſanguineos *mulieris & virum*, & conſanguineos *viri & mulierem*, ideò dixi: quia inter virum & mulierem non contrahitur Affinitas, ſed ipſi ſunt Affinitatis cauſa. Item inter conſanguineos viri & conſanguineos mulieris nulla eſt Affinitas: unde duo fratres contrahunt cum duabus ſororibus, pater & filius cum matre & filia. Sed eſt Affinitas inter conſanguineos mulieris & ipſum virum, & conſanguineos viri & ipſam mulierem, *extrà de conſang. & affin. quod ſuper his.* Primi generis quare dixerim, etiam ex ſuperioribus patuit, & ejuſdem gradûs cujus eſt Conſanguinitas. Vide hoc in Arbore: nam frater & ſoror ſunt in primo gradu Conſanguinitatis, maritus ſororis eſt fratri

in

in primo gradu Affinitatis, & ſic uxor fratris ſorori, & ſic filia ſororis eſt filio fratris & ipſi fratri in ſecundo gradu Conſanguinitatis, maritus ejus in ſecundo gradu Affinitatis, & econverſo, & ſic in reliquis. Unde vir proneptis ſororis attinet fratri & omnibus Deſcendentibus, qui ſunt in Arbore, quarto gradu Affinitatis: & hoc ideò, quia toto gradu Conſanguinitatis attinet prædictis ipſa proneptis. *Qui ſunt in Arbore*, ideò dixi, quia ſi pronepos fratris haberet filium, ille excederet lineam æqualitatis, & ſic attinet quinto gradu ſecundùm regulas traditas in proxima Arbore.

Affinitas per notabilia declaratur.

§. 8. Poſt hoc notandum eſt, illud præciſè non ſequitur, ego & tu ſumus affines: ergo filius, quem procreo, eſt tibi affinis. Nam interdum filius meus mutat genus attinentiæ, quia ego ſum tibi affinis, & ipſe conſanguineus: interdum nil attinet tibi, interdum mutat gradum, interdum nec mutat genus, nec gradum. Exemplum, ſi ego & tu ſumus affines per appoſitionem mei, quia ſcilicet contraxi cum conſanguinea tua, ſi ex dicta conſanguinea tua filium procreo, ille eſt tibi conſanguineus, non affinis: ſed ſi ego maritus conſanguineæ tuæ ex alia muliere filium procreo, ille nec eſt tibi conſanguineus, nec affinis. Si verò tu conſanguineus uxoris meæ filium procreas, hic filius non mutat genus attinentiæ, quia tu pater es mihi affinis, & ipſe affinis: ſed ſi tu & uxor mea eratis in æquali linea, vel inæquali, & eras remotior, quia tu eras in tertio, ipſa in ſecundo vel primo; tunc ipſe filius mutat gradum, quia tu pater es mihi in tertio gradu Affinitatis, & ipſe mihi in quarto. Si verò tu & uxor mea eratis conſanguinei in linea inæquali, ſed uxor mea erat remotior, ut quia ipſa in tertio, & tu in ſecundo: tunc filius tuus non mutat genus nec gradum, quia tu mihi affinis, & ipſe affinis: tu in tertio gradu, & ipſe in tertio gradu. Item nota quòd iſtud etiam non ſequitur, ego & tu ſumus affines, & ego non poſſum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam: quia ſi habeam conſanguineam tuam in uxorem, tu benè potes contrahere cum filia mea, quam habui ex alia muliere: quia Affinitas non contrahitur inter conſanguineos viri, & conſanguineos mulieris: ſed inter virum & conſanguineos mulieris, & inter mulierem & conſanguineos viri, ut dixi, & probatur, *extrà de conſang. & affin. quod ſuper his*: ſed ego non poſſum contrahere cum filia tua, niſi forſan illa excederet quartum gradum, ut quia eſſet in quinto: & eſt ſimile ſecundùm quod dixi ſuprà in proxima Arbore circa finem.

Affinitatis prohibitio inter Aſcendentes & Deſcendentes eſt perpetua.

§. 9. Nunc quæritur an Affinitas inter Aſcendentes & Deſcendentes habeat perpetuam prohibitionem, an extendatur tantùm uſque ad quartum gradum? Et ſi teneremus opin. Goffre. de qua dixi ſuprà in Arbore proxima circa medium, diceremus quòd uſque ad quartum gradum tantùm. Sed tenendo contrariam opinionem dicemus, quòd prohibitio ſit perpetua. Dicit enim textus, quòd ita abſtinere debemus à conſanguineis uxoris, ut à propriis, *extrà de conſang. & affin. c.* 1. XXXV. *quæſt.* 3. *de propinquis*, *& c. æqualiter.* Si ergo inter conſanguineos Aſcendentes & Deſcendentes prohibitio extenditur in infinitum: ergo inter affines: ad idem *Inſtit. de nupt.* §. *affinitatis*: & dicit Lex, quòd tales affines Aſcendentes & Deſcendentes habentur loco parentum & liberorum, *ff. de gradib. l. non facile.* §. *& retrò. in fin.* Eodem modo poſſet formari quæſtio de affinibus, quorum unus eſt in primo gradu, alter in quinto, ſicut in conſanguineis dixi ſuprà in Arbore proxima, in fine. An autem liceat diverſis temporibus habere in uxores duas cognatas, ſcilicet uxores duorum fratrum, & an conjuncti olim in gradu prohibito, hodie permiſſo, ſimul manere poſſint, de hoc vide not. *extrà de conſang. & affin. cap. non debet.*

Conſanguinei & Affines quo Jure prohibentur conjungi.

§. 10. Ultimò quæritur ad utramque Arborem, an prohibitio conſanguineorum vel affinium conjungendorum procedat ex prohibitione Divina, an ex Humana, & quare facta fuit prohibitio. Breviter ſcias quòd olim propter neceſſitatem frater neceſſariò habuit contrahere cum ſorore, & conſanguinei cum conſanguineis: unde tunc in Collateralibus non erat prohibitio: hoc fuit à principio generis Humani in filiis & nepotibus Adæ: hoc etiam fuit poſt diluvium in nepotibus Noë. In Levitico verò prohibitæ fuerunt ferè duodecim perſonæ, quas vide notat. *extrà de reſtit. ſpol. cap. literas*, & *de divort. cap. gaudemus.* Demùm Jus poſitivum Canonicum prohibuit conſanguineos & affines primi generis conjungi in ſeptimo gradu & citeriori: quæ prohibitio poſteà uſque ad quartum gradum eſt reſtricta, *extrà eod. non debet*: revocatis etiam quibuſdam aliis prohibitionibus, ut patet. Revocatio verò fuit ex cauſa, quæ ibi ponitur, & *extrà de teſtib. cap. licèt ex quadam*, per quod patet, quòd prohibitio partim procedit ex Jure Divino, & partim ex Poſitivo. Unde in ſecundo gradu æqualis lineæ Collaterales contrahere poſſunt Jure Divino, ſed non Poſitivo. Ratio verò prohibitionis ſumitur XXXV. *quæſt.* 1. §. 1. *cap.* 1. fuit enim propter charitatem ampliandam. Nam ſi contraherem cum ſorore, idem eſſet pater & ſocer, mater & ſocrus, vir & frater, &c. Sed ſi alium habeo patrem, alium ſocerum, numeroſiùs ſe charitas protenderet: in qua univerſi fideles & præcipuè ſtudentes continuè perſeverent per gratiam ejus, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

QUI JUREJURANDO PROPINQUITATEM FIRMARE DEBEANT.

QUÆSTIO VI.

NUNC quæritur, quibus accuſantibus, vel teſtificantibus, conſanguineorum conjunctio dirimenda ſit. De his ita decrevit

" GRATIAN. " 1. *Pars.*

I. FABIANUS Papa. [fortè c. an. 245. *Romæ.*]

Conſanguinei tantùm, vel, ſi progenies defecerit, antiqui & veraces propinquitatem in Synodo computent.

COnſanguineos [a] [1] extraneorum nullus accuſet, vel conſanguinitatem in Synodo computet: ſed propinqui, ad quorum notitiam pertinet, id eſt, pater, mater, frater, ſoror, patruus, avunculus, amita, matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit; ab antiquioribus, & veracioribus, quibus eadem propinquitas nota ſit, Epiſcopus canonicè perquirat: & ſi inventa fuerit propinquitas, ſeparentur.

¶ PITH. [1] *Conſanguineos.*] Vide *l.* 2. *Cod. Theod. ad Leg. Jul. de ad.*

[a] *Sent.* 4. *diſt.* 41. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Anſel. *l.* 10. *c.* 61. Burch. *l.* 7. *c.* 21. Ivo, *p.* 9. *c.* 57. Pann. *l.* 7. *c.* 84.

II. CELESTINI Papæ Decretum Eccleſiæ Florentinæ miſſum. [fortè an. 1143. *Româ in Hetruriam.*]

PALEA.

VIdetur [b] nobis, quòd ſecunda, quam contra prohibitionem Eccleſiæ duxit, non ſit uxor, etiamſi primam non haberet deſponſatam. Nam quod contra interdictum, & ordinem Eccleſiæ factum eſt; tamquam inordinatum, ratum non haberi tam Divinæ, quàm Humanæ legis proclamat autoritas. Quia igitur ea, quam inordinatè ſuperduxit, prohibitione renitente, uxor non eſt; cogendus eſt eam recipere, quam juravit, & deſponſavit, & ex ea prolem genuit: ut juramenti religio non vilipendatur, & fides adinvicem promiſſa ſervetur, & proles in cultu Dei nutriatur, & educetur, & alii exinde occaſionem pejerandi [c], & alias decipiendi aſſumere non valeant. §. 1. Quòd autem parentes, fratres, & cognati utriuſque ſexûs in teſtificationem Suorum ad matrimonium conjungendum, vel dirimendum admittantur, tam antiqua conſuetudine, quàm Legibus approbatur. Ideò enim maximè parentes, & ſi defuerint parentes, proximiores admittuntur, quoniam unuſquiſque ſuam Genealogiam cùm teſtibus, & chartis, tum etiam ex recitatione Majorum ſcire laborat. Qui enim meliùs recipi debent, quàm illi, qui meliùs ſciunt, & quorum eſt intereſſe, ita ut, ſi non interfuerint, & conſenſum non adhibuerint, ſecundùm Leges nullum fiat matrimonium? §. 2. Quòd verò legitur [d] [pater non recipiatur in cauſa filii, nec filius in cauſa fratris] in criminalibus cauſis, & contractibus verum eſt: in matrimonio verò conjungendo, & disjungendo, ex ipſius conjugii prærogativa, & quia favorabilis res eſt, congruè recipiuntur [e].

¶ CORR. ROM.] Hæc Palea deeſt in pleriſque vetuſtis exemplaribus. Habetur *extrà, qui matrimonium accuſ. poſſ. c.* 3. ex Clemente III. *aliàs* Celeſtino, Florentino Epiſcopo, *aliàs* Eccleſiæ Florentinæ: indéque, & ex aliquot manuſcriptis eſt emendata, verbis aliquot & additis, & ſublatis.

[b] Extrà *qui matrim. accuſ. poſſ. c. videtur.*

[c] *al.* peccandi.

[d] *ff. de teſtib. l. teſtis idoneus.*

[e] *al.* admittuntur.

III. *Item* URBANUS Papa Richardo [f] [2] Genuenſi Epiſcopo. [c. an. 1092. *Româ in Liguriam.*]

Qui jurejurando propinquitatem firmare debeant.

NOtificamus [g] tibi, ut poſtquam tres, aut duo ex propinquioribus jam defunctæ uxoris ejus, qui accuſatur, vel vivæ, hanc propinquitatem jurejurando firmaverint, vel tres, aut duo ex antiquioribus Genuenſibus, quibus hæc propinquitas nota eſt, qui bonæ famæ, & veracis teſtimonii ſint, remoto amore, timore, pretio, & omni malo ſtudio, ſupradicto modo conſanguinitatem firmaverint; ſine omni mora conjugia diſſolvantur. Quòd ſi propinqui, aut extranei verbis tantùm propinquitatem teſtantur, & juramento probare vel noluerint, vel nequiverint; conjugium nullatenus diſſolvatur: ſed competens eis pœnitentia propter infamiam, vel peccati maculam (ſi fortè in hac re contraxerint aliquam) injungatur.

¶ PITH. [2] *Richardo.*] V. C. *Cyriaco Genuenſi.*

[f] *al.* Cyriaco.

[g] *Sent.* 4. *diſt.* 41. Ivo, *p.* 9. *c.* 33. Pann. *l.* 7. *c.* 85.

IV. *Item* EX CONCILIO Urbani Papæ habito [3] in Apuleia [h]. [an. 1093. *Troiæ.*]

Suæ confeſſioni relinquuntur, quorum inceſtum nullus jurejurando affirmat.

SI duo [i] [4], vel tres viri conſanguinitatem jurejurando firmaverint, vel ipſimet fortè confeſſi fuerint; conjugia diſſolvantur. Si verò neutrum contigerit; Epiſcopi eos per Baptiſmum, per fidem, per judicium Chriſti in vera obedientia obteſtentur, quatenus palàm faciant, utrùm ſe (ſicut eſt fama) conſanguineos recognoſcant: ſi negaverint, ſibi ipſis relinquendi ſunt: ita tamen, ut ſi aliud in conſcientia habeant, ſe à liminibus Eccleſiæ, à corpore & ſanguine Domini, à fidelium communione noverint ſegregatos, atque infames effectos, donec ab inceſti facinore deſinant. Si ſe

[h] *In codice pervetuſto*, ex Eugenio II.

[i] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 9. *c.* 53.

Episcoporum judicio segregaverint; si juvenes sunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur.

¶ PITH. [3] *Habito.*] V. C. *Troiæ.*

[4] *Si duo.*] Ex Registro Urbani II.

GRATIAN. 2. *Pars.* ECCE, quibus accusantibus, vel testificantibus consanguineorum conjunctiones sunt dirimendæ. Cujusmodi verò juramentum ab accusatore sit exigendum, habetur

V. EX ORDINE *α* ROMANO. Est autem hujusmodi. [fortè c. an. 906. *in Germania.*]

Juramentum accusatoris.

DE parentela [k] illa, quam dicunt esse inter illum N. & istam ejus conjugem N. quidquid inde scis, & audisti à tuis vicinis, aut à tuis propinquis antiquioribus, quòd tu per nullum ingenium, nec propter timorem, nec propter amorem, aut per [l] præmium, aut per [m] consanguinitatem celabis Episcopum tuum, aut ejus Missum, cui hoc inquirere jusserit, quandocumque te ex hoc interrogaverit. Sic te Deus adjuvet, & istæ Sanctorum reliquiæ.

¶ CORR. ROM.] *α Ordine.*] Ceteri Collectores citant non, *ex Ordine*: sed, ex Concilio Romano sub Gregorio III. Ex quibus Collectoribus, & vetustis Gratiani exemplaribus nonnulla sunt emendata in hoc, & in sequentibus Capitibus.

[k] Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Ansel. *l.* 10. *c.* 74. Burch. *l.* 7. *c.* 25. Ivo, *p.* 9. *c.* 61. Pann. *l.* 7. *c.* 86. [l] *al.* propter. [m] *al.* propter.

VI. [c. an. 906. *ibid.*]

Juramentum testium.

ILlud [n] sacramentum [o], quod iste juravit de illa parentela, quæ inter illum N. & ejus conjugem N. computatur, quòd tu illud observabis, inquantum sapis, aut audisti. Sic te Deus adjuvet.

[n] *al.* Istud. [o] Burch. *l.* 7. *c.* 26. Ivo, *p.* 9. *c.* 62. Pann. *l.* 7. *c.* 87.

GRATIAN. 3. *Pars.* HOC juramentum non est separationis, sed Synodale, institutum. Ait enim

VII. AB EUTYCHIANO Papa. [fortè c. an. 906. *ibid.*]

Synodale juramentum.

EPiscopus [p] in Synodo residens post congruam allocutionem septem ex plebe ipsius parochiæ, vel eo ampliùs, prout viderit expedire, maturiores, honestiores, atque veraciores viros in medium debet evocare, & allatis Sanctorum pignoribus unumquemque illorum tali sacramento constringat. A modò in anteà quidquid nosti, aut audisti, aut postmodum inquisiturus es, quod contra Dei voluntatem, & rectam Christianitatem in Parochia factum sit, aut futurum erit, si in diebus tuis evenerit, tantùm ut ad tuam cognitionem quocumque modo perveniat, si scis, aut tibi fuerit indicatum Synodalem causam esse, & ad ministerium Episcopi pertinere, quòd tu nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter pretium [q], nec propter parentelam ullatenus celes Episcopum, aut ejus Missum, cui hoc inquirere jusserit, quandocumque te ex hoc interrogaverit. Sic te Deus adjuvet, & istæ Sanctorum reliquiæ. Illud *α* sacramentum, quod iste juraverit de Synodali causa, quòd tu illud ex te ita observabis, inquantum sapis, aut audisti, aut ab hac die in anteà inquisiturus es. Sic te Deus adjuvet, &c.

¶ CORR. ROM. *α Illud.*] Burchardus legit, *istud:* & ante hæc verba præponit hanc rubricam, *Juramentum ceterorum.*

[p] Polyc. *l.* 6. *tit.* 11. Ansel. *l.* 6. *c.* 152. Burch. *l.* 1. *c.* 91. 92. 93. [q] *al.* præmium.

GRATIAN. 4. *Pars.* AB hoc juramento illud sumptum est, principio paululùm derivato. Porrò de juramento separationis, scribit dicens

VIII. INNOCENTIUS Papa II. Othoni Lucensi Episcopo. [c. an. 1142. *Romà in Hetruriam.*]

Juramentum illorum, qui Consanguinitatem probant.

DE parentela illa, unde nos consulere voluisti, pro qua etiam est ad nostram Audientiam appellatum, aliorum Fratrum scripta suscepimus, qui utique causam ipsam diverso modo narrabant. Et primò quidem tam in gradibus, quàm in nominibus personarum discordasse: postmodum verò in altero eorum computatores ejusdem parentelæ dicuntur convenisse. Ceterùm in hujusmodi casibus summopere consideranda est qualitas personarum, quæ aliquid contra quoslibet astruere velint: quæ etiam jusjurandum præstare debent, quòd neque gratiâ, neque pretio, vel timore, vel odio alicujus hoc dicunt contra eos, de quibus agitur: sed potiùs, quia credant ita verum esse, & ita se à suis Antecessoribus audivisse. In quibus omnibus non debet aliqua varietas, vel contrarietas inveniri.

GRATIAN. 5. *Pars.* QUI verò separantur ab invicem, hujusmodi juramentum præstabunt [r].

[r] *al.* præstabant.

IX. [c. an. 906. *in Germania.*]

Juramentum separationis.

AB isto die [s] in anteà, quòd tu per nullum ingenium te sociabis huic tuæ consanguineæ *α* N. cum qua contra Legem, & rectam Christianitatem adulterium & incestum perpetrasti; nec in conjugio, nec in adulterio illam tibi sociabis, nec cum illa ad unam mensam manducabis, & bibes, aut sub uno tecto manebis; nisi fortè in Ecclesia, aut in alio publico loco, ubi nulla mala suspicio possit esse, & ibi coram testibus idoneis pro certa necessitate pariter colloquamini: nec aliam conjugem accipies, nisi fortè post peractam pœnitentiam tibi licentia data fuerit ab Episcopo tuo, aut ejus Misso. Sic te Deus adjuvet, & istæ Sanctorum reliquiæ.

¶ CORR. ROM. *α Consanguineæ.*] Quæ sequuntur usque ad vers. *perpetrasti*, addita sunt ex Burchardo & Ivone, itémque alia nonnulla.

[s] Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Ansel. *l.* 10. *c.* 75. Burch. *l.* 7. *c.* 27. Ivo, *p.* 9. *c.* 63. Pann. *l.* 7. *c.* 88.

" GRATIAN. 6. *Pars.* " OCCASIONE verò consanguinitatis uxorem suam dimittere, & aliam ducere non licet alicui, nisi causa primùm probata fuerit. Unde

X. ALEXANDER Papa II. Gulielmo de Monstrolio [t]. [fortè c. an. 1067. *Romà in Galliam.*]

[t] *al.* Monasteriolo.

Nisi coram Ecclesia consanguinitate probata uxorem dimittere non licet.

MUltorum [u] relatione cognovimus, te propriam velle abjicere uxorem, & adhærere alteri, prætendentem consanguinitatis occasionem. Unde Apostolica autoritate interdicendo mandamus tibi, ut hanc, quam nunc habes uxorem, nullatenus præsumas dimittere, vel aliam ducere, donec Episcoporum religiosorum Concilium causam istam examinaverit.

[u] Ivo, *p.* 9. *c.* 32. Pann. *l.* 7. *c.* 82.

" GRATIAN. 7. *Pars.* " RECEPTURUS verò eam, quam injustè dimisit, hoc modo jurabit.

XI. [c. an. 906. *in Germania.*]

Reconciliationis juramentum.

AB isto die [x] in anteà istam conjugem tuam N. quam injustè dimiseras, ita tenebis, sicut per rectum maritus suam debet habere conjugem in dilectione, & debita disciplina: nec eam per ullum malum ingenium à te separabis, nec ea vivente aliam accipies. Sic te Deus adjuvet, &c.

[x] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 9. *c.* 81. Ivo, *p.* 8. *c.* 217. Pann. *l.* 7. *c.* 41.

" GRATIAN. " QUÒD autem unius testimonio conjugia apud quosdam dirimuntur, nulla ratione ratum habetur. Cùm enim Dominus dixerit [y]: *Omne verbum stabit in ore duorum, vel trium testium.* Item cùm in Ilerdensi Concilio, *c.* 20. dicatur: [Omnis [z] controversia, quæ de Ecclesiasticis rebus sit, secundùm Divinam Legem sub duobus, vel tribus testibus terminetur, Domino dicente [a]: *non unus stet contra alium* [b] *α*, *sed in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum.* Item cùm alibi dicatur: [nullius personæ *β* quantumlibet exercitatæ testimonio aliquid credatur.] evidentissimè apparet, unius assertione conjugia non esse dirimenda.

[y] *Deut.* 17. [z] Burch. *l.* 7. *c.* 17. Ivo, *p.* 9. *c.* 52. Pann. *l.* 7. *c.* 83. [a] *Deut.* 19. *Matth.* 18. [b] *al.* aliquem.

¶ CORR. ROM. *α Contra alium.*] In Deuteronomio hæc adduntur, *quidquid illud peccati, & facinoris fuerit.* In Evangelio autem sunt tantummodo sequentia, *ut in ore duorum, &c.*

β Nullius personæ.] In Codice Theodosiano, *lib.* 11. *tit.* 14. leguntur hæc verba, *& nunc manifestè sancimus, ne unius omnino testis responsio audiatur, etiam si præclaro Curiæ honore præfulgeat:* quorum similia recitantur ab Ivone, *p.* 16. *c.* 204. Et Gratianus *sup.* VI. *q.* 2. *in principio*, hanc eamdem ferè sententiam attulit.

AN ILLI, QUI DE INCESTUOSIS NATI SUNT, FILII REPUTENTUR.

QUÆSTIO VII.

" GRATIAN. " QUÒD autem quæritur, si illi, qui de incestuosis nascuntur, filii reputentur; determinat ita dicens

I. AUGUSTINUS in libro Quæstionum super Leviticum, *cap.* seu *quæst.* 76. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Non appellantur filii, qui de incestuosis nascuntur.

QUid est [1]: *Quicumque* [a] *dormierit cum cognata sua α, sine filiis morietur;* cùm filii ex hujusmodi conjunctionibus & antè nati sint, hodiéque nascantur? An hoc intelligendum est Lege Dei constitutum, ut quicumque ex eis nati fuerint, non deputentur filii, id est, nullo parentibus jure succedant?

[a] *Levit.* 20.

¶ CORR. ROM. *α Quicumque dormierit cum cognata sua.*] Hæc verba non sunt hic apud B. Augustinum, sed initio ipsius quæstionis 76.

¶ PITH. [1] *Quid est.*] *c. quædam* XXXV. *q.* 2. & 3.

SI IGNORANTER DE CONSANGUINITATE VEL AFFINITATE ALIQUA IN UXOREM DUCTA EST, AN EX DISPENSATIONE POSSIT VIRO SUO ADHÆRERE.

QUÆSTIO VIII.

" GRATIAN. " DE his verò, qui ignoranter conjuncti sunt, in quo gradu consanguinitatis, vel affinitatis ex dispensatione Ecclesiæ relinquantur, definit dicens

I. Gregorius in Regesto. [fortè c. an. 600. Romæ.]

Non separentur, qui infra septimam generationem ignoranter copulantur.

[a] Polyc. *l.* 6. *tit.* 4.

DE gradibus [a] verò cognationum, qui infra septimam generationem in matrimonio sunt inventi, si nescientes fecerint, & jam multa curricula annorum sint revoluta, ita ut filios habeant, in sexto qui inventi sunt, aut fortasse in quinto, hujusmodi non separentur, donec nos Domino permittente, ore ad os loquamur. Hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium. Qui verò de his duobus gradibus novas contraxisse Nuptias videntur, id est, infra anni coronam, modis omnibus separentur. De cetero verò generalia per omnem provinciam statuta percurrentia taliter firmentur, ut nullus audeat deinceps tale scelus perpetrare: & qui fecerint, sine retractationis misericordia acrioribus puniti ultionibus separentur. Hi verò, qui propinquas sanguinis uxoris suæ in matrimonio sibi sociaverunt, sicut jamdudum vobis scripsimus, qui in eodem gradu inventi sunt, separentur: aut suspendatur eorum causa, usque dum nos insimul Domino auxiliante conveniamus. *Idem.*

§. 1. De his, qui α post mortuas uxores, secundas contrahere Nuptias voluerint, justè, & honestè, & rationabiliter prospeximus ab earum consanguineis usque ad quartum gradum genealogiæ abstinere. Hoc nos secundùm indulgentiam sanctæ matris Ecclesiæ mitiùs prælibavimus. Ceterùm juxta secularium β Legum censuram dignis coërcitionibus, gravibúsque disciplinæ inventionibus [b] hæc omnia mala, & illicita modis omnibus resecanda sunt, ut in futuro deinceps tempore cuncta quiescant.

[b] *al.* invectionibus.

¶ Corr. Rom.] In Polycarpo citatur ex Gregorio in Decretis.

α *De his, qui.*] In Polycarpo hæc verba sunt: *ex eodem Gregorio*: sed habentur conjunctè cum *c. de affin. suprà, q.* 2. & 3. & proximè antecedunt huic Capitulo, *de gradibus.*

β *Juxta secularium.*] De pœna incestorum est *in novella* 12. Justiniani, & in Capitul. *l.* 7. *c.* 432. & 435. & in adjectis, *c.* 124. & 127.

II. Idem Felici Messanæ Civitatis Episcopo. [fortè Conc. Toletanum II. *c.* 5. an. 531. *in Hispania.*]

In quarto, & quinto gradu qui conjuncti inventi fuerint, separentur.

[c] In Conc. Tolet. II. *c.* 9. Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 10. *c.* 39. Burch. *l.* 9. *c.* 6. Ivo, *p.* 9. *c.* 42.

HÆc salubriter [c] præcavenda sancimus, ne quis fidelium propinquam sanguinis sui, usquequò affinitatis lineamenta generis successione cognoscuntur, matrimonio sibi desideret copulare: sed, sicut α à Majoribus nostris definitum est, ita modis omnibus observetur: quoniam usque ad septenarium numerum parentelæ, nulli umquam copulam contrahere licentiam damus, his videlicet, qui ex patre, & matre consanguinitatis parentelâ descendunt. Qui autem, & quæ in quarto, vel in quinto gradu conjuncti inventi fuerint, separentur: quoniam scriptum est [d]: *Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus.* & iterùm: *Anima, quæ fecerit quippiam ex istis, peribit de medio populi sui.* Sanè quibus β conjunctio interdicitur illicita, habebunt ineundi conjugii melioris libertatem.

[d] *Levit.* 18.

¶ Corr. Rom.] Integrum caput, *Hæc salubriter*, ut est apud Gratianum, etiam ab Anselmo citatur ex Gregorio. In Polycarpo autem sequitur post *c. Pitacium, sup.* xxx. *q.* 3. attributum Zachariæ. In Concilio Toletano II. *c.* 5. quod referunt Burchardus, & Ivo, habentur cetera hujus capitis verba, præter ea, quæ indicabuntur.

α *Sed sicut.*] Hæc usque ad versic. *separentur*, absunt à Concilio, Burchardo, & Ivone.

β *Sanè quibus.*] Hæc in Concilio impresso non habentur: quamvis apud Burchardum & Ivonem ponantur conjunctè cum superioribus. Leguntur autem in Agathensi, & Epaunensi, Turonico II. & in Capitularibus adjectis, sed aliqua cum varietate, ut est notatum *sup. eàd. q.* 2. & 3. *de incestis.*

Gratian. „ Nisi α in eodem crimine usque ad mortem alterius „ eorum contumaciter perseveraverint. Unde

¶ Corr. Rom. α *Nisi in eodem.*] Hæc nusquam sunt inventa, & visa sunt Gratiani. Quod indicat ille loquendi modus, *Unde in Aurelianensi Concilio.*

III. In Aurelianensi Concilio [e]. [imò ex Capitul. *lib.* 7. *c.* 433. c. an. 847. *in Germania.*]

[e] Capitul. *l.* 7. *c.* 433. & in adjectis, *c.* 125.

Non ducant uxores, qui usque ad mortem alterius in incestu perseveraverint.

INcestuosi [f], dum in ipso detestando, atque nefando scelere manent, non inter fideles Christianos, sed inter Gentiles, aut Catechumenos habeantur: id est, cum Christianis non sumant cibum, nec potum: sed soli faciant hoc: non osculentur, nec salutentur ab eis. Et si suis Sacerdotibus inobedientes extiterint, & à tam nefando scelere se segregare, atque ad publicam Pœnitentiam redire noluerint; inter eos habeantur, qui spiritu periclitantur immundo, vel etiam inter eos de quibus per se Veritas ait [g]: *Si te non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Et si alter eorum α morte præventus fuerit; alter, quamdiu vivit, graviter pœniteat, & sine spe conjugii maneat.

[f] Ansel. *l.* 11. *c.* 9. Burch. *l.* 7. *c.* 5. Ivo, *p.* 9. *c.* 41.

[g] *Matth.* 18.

¶ Corr. Rom.] Hoc Burchardus etiam & Anselmus citant ex Aurelianensi: & aliquid ad hanc rem faciens habetur in Aurelianensi III. *c.* 10. sicut etiam in Agathensi, *c.* 61. ex quo videtur citare Ivo. Sed longè magis cum hoc Capite concordat *c.* 4. Concilii Ilerdensis, relatum *sup. eàd. q.* 2. & 3. *de his, qui incesti.* Eadem autem planè verba leguntur *l.* 7. Capit. *c.* 433. & in adjectis, *c.* 125. exceptis tamen iis, quæ indicabuntur.

α *Et si alter eorum.*] Hæc non sunt in Capitularibus indicatis: sed horum loco habentur ista: *Nam cum fidelibus non debent orare, nec in Ecclesiam intrare: sed ad januam Ecclesiæ excubare, & intrantibus in eam, & exeuntibus ex ea, vultu in terram prostrato veniam postulare, &, ut pro se orare non dedignentur, flagitare, & lachrymis profusis, vultu contrito atque humiliato spiritu semper omnibus apparere usque ad satisfactionem Ecclesiæ, & proprii Episcopi Canonicam reconciliationem manere, & ad pristinum incestum numquam redire, nec secularia negotia exercere, nec placitis, aut accusationibus, & testimoniis interesse, sed crebris Sacerdotum precibus, manúsque Pontificis proprii impositionibus, & eleemosynarum largitionibus, atque ceterorum bonorum operum hominum* [h] *exhibitionibus expurgari, sanarique oportet.*

[h] fortasse *operum.*

Gratian. „ Hac autoritate, qui in quarto, vel in quinto gradu „ consanguinitatis conjuncti inventi fuerint, ab Ecclesia „ separari jubentur.

SI CONTIGERIT ECCLESIAM DECIPI, ET CAUSA CONSANGUINITATIS ALIQUAM A VIRO SUO SEPARARI, QUÆ POST QUADRIENNIUM NUPTIIS HINC INDE CELEBRATIS DEPREHENDITUR NON FUISSE CONSANGUINEA PRIORIS; AN SECUNDA CONJUGIA SINT RESCINDENDA, ET PRIORA REDINTEGRANDA.

QUÆSTIO IX.

Gratian. I. Pars. „ UNde quæritur, si Ecclesia fraude testium, aut „ ignorantiâ eorum decepta aliquos separaverit, qui „ post separationem alia conjugia contraxerint; si posteà „ deprehensa fuerit calliditas, vel falsa opinio testium, an „ priora conjugia sint redintegranda. Quod fieri non posse, „ argumentis, & autoritate probatur. Sententia namque nisi „ per appellationem intra terminum Lege constitutum relevata „ fuerit, irrevocabile robur obtinebit. Hinc etiam scribit dicens

I. B. Gregorius. [an. 599. *Româ in Siciliam.*]

Quæ rationabiliter decisa sunt, mutari non expedit.

OMnibus modis [a] Ecclesiasticæ disciplinæ, vel moderationi conveniens est, ut quæ rationabiliter ordinata fuerint, vel decisa; nulla in posterum debeant refragatione turbari.

[a] xxv. *q.* 2. *Ecclesiasticæ.* Ansel. *l.* 4. *c.* 9.

¶ Corr. Rom.] In vulgatis Gratiani codicibus tribuebatur B. Augustino. Restitutum est B. Gregorio ex aliquot vetustis exemplaribus, & Anselmo. Ac suprà xxv. *q.* 2. *c. Ecclesiasticæ*, hoc idem citatur ex Gregorio: apud quem legitur iisdem penè verbis, *lib.* 7. *indict.* 2. *Epist.* 60.

II. *Item* Stephanus Papa V. Paulo Episcopo Placentino. [c. an. 886. *Româ in Insubriam.*]

Quæ utiliter decisa sunt, à Successoribus roborentur, à temerariis præsumpta resecentur.

LOci nostri consideratio nos admonet rationis autoritate, quæ à Prædecessoribus nostris utiliter decisa fuerint, roborare: & quæ à temerariis præsumpta fuerint, in promptu [b] nihilominus ulcisci. Reum quippe ante conspectum Divini Judicis se noverit esse, qui nititur utiliter finita rescindere, ac roborata quolibet ausu violare. Ecclesiastici quippe vigoris ordo confunditur, si aut temerè illicita præsumantur, aut non concessa impunè tententur. Proinde si negligenter [c] ea, quæ malè usurpantur, omittimus; excessûs viam proculdubio aliis aperimus.

[b] 2. *Cor.* 10.

[c] *Dist.* 93. *Diaconus.*

¶ Corr. Rom.] Sententia hujus Capitis, & multa etiam verba sumpta sunt ex B. Gregorio, *lib.* 7. *indict.* 1. *Epist.* 13. & 28.

Gratian. „ Quia ergo sententia hæc rationabiliter data est, nec per „ appellationem intra certum terminum relevata; apparet, quòd „ nequaquam priora conjugia sunt redintegranda. His ita „ respondetur. Aliud est, sententiam rescindere, & rationabiliter decisa turbare: atque aliud, quæ per subreptionem „ obveniunt, deprehensa corrigere: suum namque errorem „ cuique corrigere licet: atque ideò, quæ à quolibet illicitè „ committuntur, sive à Prædecessoribus admissa inveniuntur; „ in melius revocari oportet. Porrò illicitè uxor à viro suo „ separata est, & illo vivente alii copulata: cùm Dominus „

" solius fornicationis causâ à viro suo uxorem separari jubeat. Sicut ergo si aliqua, cujus vir putaretur defunctus, alicui copularetur, & qualibet occasione interveniente, ab ejus consortio discederet, quamvis judicio Ecclesiæ cogatur redire ad eum, quem reliquerat; tamen si post triennium, virum, qui mortuus putabatur, redire contigerit, priora conjugia [d] redintegrabuntur: sic cùm deprehenduntur non fuisse consanguinei, qui causâ consanguinitatis ab invicem separati sunt, prioris consortii fœdera sunt reparanda.

" §. 1. Quòd autem quæ illicitè admittuntur, vel admissa inveniuntur, corrigenda sint; vel quòd sententia etiam Romanæ Sedis in melius commutari valeat; autoritate Hilarii Papæ, & Nicolai monstratur. Ait namque

[d] Vide *sup.* *cùm per bellicam*, XXXIV. *q.* 1. & 2. 2. *Pars.*

III. HILARIUS Episcopus Urbis Romanæ Synodo præsidens [1], *cap.*4. [an. 465. *Romæ.*]

Corrigendum est, quod illicitè admittitur, aut à Prædecessoribus admissum invenitur.

QUod quis [e] commisit illicitè, aut à Prædecessoribus [2] suis invenit admissum, si proprium periculum vult vitare, damnabit. Nos enim in nullo volumus severitatem ultionis exercere: sed, qui in causis Dei, vel [3] contumaciâ, vel aliquo [f] excessu deliquerit, aut ipse, quod perperam fecit, abolere noluerit; in se, quidquid in alio non resecaverit, inveniet. Quod, ut deinceps possit tenaciùs custodiri, si placet [4], sententias, causas [5], & subscriptiones proprias, omnes [6] commodate, ut Synodali judicio aditus claudatur illicitis.

¶ PITH. [1] *Præsidens.*] Abest in V. C.
[2] *Prædecessoribus.*] 2. V. C. *Decessoribus.*
[3] *Vel.*] Abest in V. C.
[4] *Placet.*] Add. 2. V. C. *omnes.*
[5] *Causas.*] Deest in V. C.
[6] *Omnes.*] Delet V. C.

[e] Deusdedit, *p.* 1. Polyc. *l.* 4. *tit.* 20. Ansel. *l.* 6. *c.* 157.
[f] *al.* in aliquo.

IV. *Item* GREGORIUS. [imò Nicolaus I. an. 867. *Romà in Germaniam.*]

Secundùm suæ conditionis tenorem Apostolica valet mutari sententia.

APostolicæ Sedis [g] sententia, tantâ semper consilii moderatione concipitur, tantâ patientiæ maturitate decoquitur, tantâque deliberationis gravitate profertur, ut retractatione non egeat; nec immutari necessarium ducat, nisi fortè sic prolata sit, ut retractari possit, vel immutanda secundùm præmissæ tenorem conditionis existat.

¶ CORR. ROM.] Apud Anselmum & Polycarpum citatur ex Epistola Nicolai Papæ ad Regem Carolum. Extat in codice sæpè memorato Monasterii Dominicanorum in Epistola Nicolai, quæ inscribitur ad Ludovicum Regem; & in altera ejusdem ad Episcopos omnes in regno Ludovici, quæ incipit, *Gaudemus.*

[g] Deusdedit, *ibid.* Polyc. *l.* 5. *tit.* 6. Ansel. *l.* 2. *c.* 69.

V. *Item* INNOCENTIUS Papa, *Epist.* 22. ad Episcopos Macedoniæ. [an. 414. *Romà in Macedoniam.*]

A Prædecessoribus damnatos, aliorum supplicationibus in pristinum statum Apostolica reformat Ecclesia.

VEniam [h] nunc ad Maximum α Photinum, quasi ad [7] quoddam thema: & (quod mihi anxium est ac difficillimum) Majorum meorum revolvam sententias. Fuerat de illo, quoquo pacto (ut ipsi etiam commeministis) aliquid utique gravius constitutum. Verùm, quoniam id per rumorem falsum, ut asseritis, subreptum huic Sedi, & elicitum per insidias demonstratis; quia res ad salutem rediit; veniam nos hanc intantum vobis adnitentibus post condemnationem more Apostolico subrogamus: tantísque vestris assertionibus, vobísque [8] tam bonis, tam [9] charis non dare consensum, omnibus rebus duris durius arbitramur. Pro vestra ergo approbatione (Fratres charissimi) & sententiâ, ac postulatione Episcopum Photinum habetote (licitum est enim ita constituere, ut deprecamini) & nostram in melius conversam sententiam, labore, vel testimonio vestro compotem vobis β suscipite. Eustathium verò à me sæpissimè comprobatum nolite expectare ut Diaconi [10] gradu [i] [11] exspolietur. Solicitos enim [k] vos pro salute libenter audio: contra caput, etiam si faciendum sit, non libenter admitto. Cui manum porrigitis, vobiscum porrigo; cui porrigo, mecum porrigite.

¶ CORR. ROM. α *Maximum.*] Germana lectio est, *Veniam* [12] *nunc ad maximum quasi quoddam thema Photinum.* Sed ob Glossam nihil est mutatum.

β *Compotem vobis.*] Eadem causa fecit, ne mutaretur. Legendum est enim, *compotes voti* [13].

¶ PITH. [7] *Ad.*] Abest in V. C.
[8] *Vobísque.*] V. C. *vobis.*
[9] *Tam.*] V. C. *támque.*
[10] *Diaconi.*] *Diaconii*, Crescon.
[11] *Gradu.*] 3. V. C. *gratiâ.*]
[12] *Veniam &c.*] Ita 3. V. C.
[13] *Compotes voti.*] Ita 3. V. C. & Cresconius.

[h] Polyc. *l.* 5. *tit.* 6.
[i] *al.* gratiâ.
[k] Idem apud Nicolaum ad Episcopos Galliæ.

VI. *Item* NICOLAUS Papa ad Michaëlem Imperatorem *in Epist.* 7. [an. 865. *Romà Constantinopolim.*]

Sententiam Romanæ Sedis in melius commutare licet.

SEntentiam [l] [14] Romanæ Sedis non negamus posse in melius commutari; cùm aut sibi subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, vel temporum; seu gravium necessitatum dispensatoriè quiddam ordinare decreverit: (quoniam & egregium Apostolum Paulum quædam fecisse dispensatoriè legimus, quæ posteà reprobasse dignoscitur): quando tamen illa, Romana videlicet Ecclesia discretissimâ consideratione fieri delegerit, non quando ipsa, quæ benè sunt diffinita, retractare voluerit α.

¶ CORR. ROM. α *Voluerit.*] Sic etiam in originali impresso: sed Anselmus, & Ivo habent, *renuerit.*

¶ PITH. [14] *Sententiam.*] Citatur *in cap.* 12. *de sent. & re judic.* & in Cod. Theod. *de in integr. rest.*

[l] Ansel. *l.* 1. *c.* 75. Ivo, *p.* 5. *c.* 19.

VII. INNOCENTIUS Episcopis per Macedoniam constitutis, *Epist.* 7. [c. an. 406. *Romà in Macedoniam.*]

Cujusque judicium Apostolicæ Sedis autoritas retractare valet.

GRave [m] non oportuit [15] videri piissimis mentibus vestris cujuscumque retractari judicium: quia veritas sæpiùs exagitata, magis splendescit in luce; & pernicies revocata in judicium, graviùs & sine pœnitentia condemnatur. Nam fructus Divinus est justitiam sæpiùs recenseri.

¶ PITH. [15] *Oportuit.*] V. C. *potuit.*

[m] Polyc. *l.* 5. *tit.* 4. Ansel. *l.* 2. *c.* 28.

VIII. *Item* EX LIBRO PONTIFICALI [n]. [c. an. 880. *Romæ.*]

[n] *Dist.* 50. *Joannes Chrysostomus.*

A Prædecessoribus depositi, à Successoribus restituuntur.

GRegorius quartus [o] Theodositum, quem Eugenius antecessor ejus Presbyterii honore privaverat, Ecclesiæ Signinæ consecravit Episcopum. Leontius, dum esset Presbyter, depositus fuit: sed posteà in Antiochia Patriarcha fuit. Misenum Episcopum à Felice Papa damnatum Gelasius successor ejus & communioni reddidit, & Ecclesiæ restituit suæ.

¶ CORR. ROM.] Hæc eadem ordine tantùm mutato habentur suprà *dist.* 50. *c. Joannes Chrysostomus*, §. *Misenum Episcopum.* Et Caput hoc in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus ponitur ante *c. grave*, sine nomine Paleæ.

[o] Burch. *l.* 1. *c.* 233. Ivo *in Præfat.* Pann. *in præfat. c.* 32.

I X.

" SIcut ergo sententia Romanæ Sedis in melius commutari valet; sic cujuslibet Ecclesiæ sententia, cùm per subreptionem data cognoscitur, rationabiliter revocari potest. " GRATIAN.

SI RELICTA ALICUJUS DE PROPRIA COGNATIONE AD SECUNDAS NUPTIAS TRANSIERIT, AN PROLES EX EIS SUSCEPTA POSSIT PERTINGERE AD CONSORTIUM ALICUJUS DE COGNATIONE PRIORIS VIRI.

QUÆSTIO X.

" DE ea verò, quæ ad secundas Nuptias transit, utrùm in eadem affinitate consanguineorum prioris viri remaneat, an soboles ex secundis Nuptiis suscepta consanguineis prioris viri copulari possit, meritò quæritur. De his ita scribit " GRATIAN.

I. GREGORIUS Papa Venerio Caralitano Episcopo. [c. an. 602. *Romà in Sardiniam.*]

Affinitas in superstite non deletur.

FRaternitatis [a] vestræ studiosæ sagacitati, frater amande, quas debeo, refero grates. Quoniam quæsisti, quæ debuisti; jucundum me reddidisti. Unde placidè ad inquisita respondeo. Sedem Apostolicam consulere decrevisti, si mulier copulâ nuptiali extraneo viro conjuncta, cognationi ejus pertineat, si eo defuncto cognatio maneat, vel si sub altero viro cognationis vocabula dissolvantur, vel si susceptæ soboles possint legitimè ad prioris viri cognationis transire copulam. Est enim verbum Domini validum, & forte, est durabile, est immutabile, est perseverabile, non momentaneum, non transitorium. Ait enim per se ipsa Veritas, quæ Deus est, & verbum Dei [b]: *Cælum, & Terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inspirante dixit Adam [c]: *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una:* cui non contradixit Dominus. Deinde cùm Veritas oriretur de terra in terram, & visibilis [d] in humanitate appareret; interrogatus est [e], si licitum esset homini uxorem relinquere. Quod prohibens, fieri vetuit; nisi fortè fornicatio excluderet maritalem copulam. Unde protulit statim in

[a] Hugo de S. Vict. *lib.* 2. *par.* 11. *Sent.* 4. *dist.* 41. Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Ansel. *l.* 10. *c.* 53. Ivo, *p.* 9. *c.* 38. Pann. *l.* 7. *c.* 68.
[b] *Luc.* 21.
[c] *Genes.* 2.
[d] *al.* invisibilis.
[e] *Matth.* 5.

medium eamdem ipſam ſententiam, quam ante ſecula manens cum Patre Verbum inſpiraverat Adæ, ipſe confirmans, quod ipſe homo primus protulit [f]: *Quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una.* Si una caro fiunt; quomodo poteſt aliquis eorum propinquus pertinere uni, niſi pertineat alteri? Hoc minimè poſſe fieri credendum eſt. Porrò [g] uno defuncto, in ſuperſtite affinitas non deletur: nec alia copula conjugalis affinitatem prioris copulæ ſolvere poteſt. Sed neque alterius conjunctionis ſoboles placet ad affinitatis prioris viri tranſire conſortium: pro eo, quòd verbum Domini validum eſt, & forte: &, ut inquiens dixit Propheta [h]: *Verbum Domini manet* [i] *in æternum.* Et alius Propheta [k]: *Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandavit, & creata ſunt: ſtatuit ea in æternum, & in ſeculum ſeculi: præceptum poſuit, & non præteribit.* Nam poteſt per verbum ſuum, atque præceptum efficere Deus duos carnem unam, id eſt, maſculum & feminam: qui innumeram multitudinem utriuſque ſexûs non deſtitit ſecum facere unum, ſicut per ſe Veritas dixit [l]: *Non pro his tantùm rogo, ſed etiam pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me, ut omnes unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint.* Si quis ergo temerario & ſacrilego auſu in defuncto quærit propinquitatem extinguere, vel ſub altero affinitatis vocabulo diſſipare, vel ſuſceptam ſobolem alterius copulæ, propinquitati prioris credit legitimè ſociari; hic negat Dei verbum validum eſſe, & forte: & qui tam facilè, & tam velociter quærit diſſolvere; hic non credit verbum Dei in æternum permanere. Confice terram ex quatuor locis magna intercapedine à ſe diſtantibus: & confectam, & conglutinatam finge cujuſcumque figuræ, vel immenſitatis corpus volueris; numquid erit humanum ingenium, quod ipſas quatuor partes ab invicem valeat ſegregare, ut unaquæque per ſe poſſit agnoſci? Sic à quatuor avis duo conficiuntur in unum: & de duobus fit una concreatio. Hanc ſimilitudinem de quatuor elementis, unde concreatus eſt homo, colligere potes; ſi eorum unamquamque ſpeciem, quæ in multis diviſionibus partita eſt, per diſcretas inter ſe partes aſſignaveris. Fit idem in metallis; hoc etiam in liquoribus: probat etiam in coloribus Pictor, qui ſequitur arte naturam, colores admiſcendo [α], ex viſibilibus fucis corpora fingens.

¶ CORR. ROM. [α] *Admiſcendo.*] In Polycarpo, & apud Anſelmum, unde præcedentia verba ſunt reſtituta, hoc loco ſic legitur, *fucis miſcendo colores, ex inviſibilibus corpora fingens. Sed ne Domini conſtitutio, &c.* multa enim apud ipſos ſequuntur.

[f] *Matth.* 19. [g] *al.* Nam. [h] *Eſa.* 40. [i] *al.* ſtabit. [k] *Pſal.* 148. [l] *Joan.* 17.

II. *Item* INNOCENTIUS Papa. [fortè c. an. 410. *Romæ.*]

Soboles ex ſecundis Nuptiis genita, conſanguineis prioris viri copulari non debet.

SI cujus patruus, vel avunculus uxoratus obierit, & illa virum alium poſteà duxerit, & filios, filiáſve ex illo genuerit; cum his, omnibus modis commiſceri prohibemus: quia vir & mulier una caro ſunt.

III. *Item* EX ROMANA SYNODO. [fortè c. an. 406. *ibid.*]

De eodem.

SI qua mulier ad ſecundas Nuptias tranſierit, & ex eis ſobolem genuerit; nullo modo poteſt ad conſortium cognationis viri prioris pertingere.

IV. *Item* HYGINUS Papa. [c. an. 154. *ibid.*]

De eodem.

SI qua mulier [m] tranſierit ad ſecundas Nuptias, & ex eis prolem habuerit; ipſa proles non poteſt ſe copulare cognationi prioris viri uſque ad quartam generationem.

[m] *Sent.* 4. *diſt.* 41.

V. *Unde* INNOCENTIUS Papa. [c. an. 410. *ibid.*]

De eodem.

SI qua mulier [n] ad ſecundas tranſierit Nuptias, & filios, & filias ad ſecundum maritum genuerit; debere eas nepotibus prioris mariti conjungi, ſancta Romana Synodus prorsùs inhibuit.

[n] Anſel. *l.* 10. *c.* 6.

CAUSA XXXVI.

GRATIAN. FILIAM cujuſdam ignorante patre quidam muneribus illexit, & ad convivium invitavit: finito convivio, juvenis virginem oppreſſit. Quo comperto à parentibus, juveni traditur puella, ac more nubentium à juvene dotatur, & publicè in uxorem ducitur.

I. Quæritur primò, an ille raptum admiſerit.

II. Secundò, an rapta raptori nubere poſſit, patre aſſenſum præſtante.

AN RAPTUM COMMISIT QUI VIRGINEM OPPRESSIT.

QUÆSTIO I.

GRATIAN. QUÒD autem ille raptum admiſerit, multorum autoritate probatur. Ait enim

I. ISIDORUS lib. 5. Etymol. c. 26. [c. an. 630. *in Hiſpania.*]

Quid ſit Raptus.

RAptus [a] quoque illicitus coitus à corrumpendo eſt dictus: unde qui raptu potitur, ſtupro fruitur.

¶ CORR. ROM.] Ivo habet ferè ut Gratianus hic, & ſuprà XXVII. *q.* 2. *c. raptus:* nec multò aliter Pannormia. In codice Iſidori impreſſo ſic legitur: *Stuprum raptus propriè eſt illicitus coitus, à corrumpendo dictus.* Unde Virgilius, *rapto potitur*, id eſt [b], *ſtupro fruitur.*

[a] XXVII. *q.* 2. *raptus.* Ivo, *p.* 8. *c.* 26. Pann. *l.* 6. *c.* 53. [b] ex Servio *in* 4. *Æneid.*

II. *Unde* GELASIUS Papa. [c. an. 494. *Romæ.*]

Ubi Raptus admittitur.

LEx illa [c] præteritorum Principum ibi raptum dixit commiſſum eſſe, ubi puella, de cujus antè Nuptiis nihil actum fuerat, videatur abducta.

[c] XXVII. *q.* 2. *Lex illa.* In Cod. Theod. *lib.* 9. *tit. de raptu virg. l.* 1. Extrà *de raptor. c. cùm cauſa.* Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Anſel. *l.* 10. *c.* 9.

GRATIAN. CÙM ergo hæc illicito coitu ſit corrupta, cúmque ita ſit abducta, id eſt, à domo patris ducta, quòd de ejus Nuptiis nihil antè actum fuerit; raptam appellandam negari non poteſt. Sed non omnis illicitus coitus, nec cujuslibet illicita defloratio raptus appellatur. Aliud enim [d] eſt fornicatio, aliud ſtuprum, aliud adulterium, aliud inceſtus, aliud raptus. §. 1. Fornicatio autem, licèt videatur eſſe genus cujuslibet illiciti coitûs, qui fit extra uxorem legitimam: tamen ſpecialiter intelligitur in uſu viduarum; vel meretricum, vel concubinarum.

§. 2. Stuprum autem propriè, virginum eſt illicita defloratio: quando videlicet non præcedenti conjugali pactione, utriuſque voluntate virgo corrumpitur, patre injuriam ad animum ſtatim poſt cognitionem non revocante.

§. 3. Adulterium verò eſt alieni tori violatio. Unde adulterium dicitur, quaſi ad alterius torum acceſſio.

§. 4. Inceſtus eſt, conſanguinearum, vel affinium abuſus. Unde inceſtuoſi dicuntur, qui conſanguineis, & affinibus abutuntur. §. 5. Raptus admittitur, cùm puella violenter à domo patris abducitur, ut corrupta in uxorem habeatur: ſive puellæ ſolummodo, ſive parentibus tantùm, ſive utriſque vis illata conſtiterit; hic morte multatur. Sed ſi ad Eccleſiam cum rapta confugerit, privilegio Eccleſiæ mortis impunitatem promeretur. Unde legitur.

[d] *Sent.* 4. *diſt.* 4.

III. IN AURELIANENSI CONCILIO I. c. 4. [an. 511. *in Gallia.*]

Si raptor cum rapta ad Eccleſiam confugerit, quid fieri debeat.

DE raptoribus [e] autem id conſtituendum eſſe cenſuimus, ut ſi ad Eccleſiam raptor cum rapta confugerit, & feminam ipſam, violentiam pertuliſſe conſtiterit; ſtatim liberetur de poteſtate raptoris, & raptor mortis, vel pœnarum impunitate conceſſa, aut ad ſerviendum ſubjectus [f] ſit, aut redimendi ſe liberam habeat facultatem. Si verò, quæ rapitur, patrem habere conſtiterit, & puella raptori conſenſerit; poteſtati patris excuſata reddatur, & raptor patri [1] ſuperioris conditionis ſatisfactione teneatur obnoxius.

¶ PITH. [1] *Patri.*] 3. V. C. *à patre.*

[e] Anſel. *l.* 10. *c.* 57. Burch. *l.* 3. *c.* 191. Ivo, *p.* 3. *c.* 108. Pann. *l.* 2. *c.* 72. [f] ſerviendi conditioni ſubjectus. *vera lectio.*

GRATIAN. EX hac autoritate liquet, quòd aliquando vis infertur parentibus, & non puellæ, cùm dicitur: [ſi puella raptori conſenſerit.] Aliquando utrique violentiam perferunt, cùm præmittitur: [ſi raptor cum rapta confugerit, & feminam ipſam, violentiam pertuliſſe conſtiterit.] Puellæ autem, non parentibus vis infertur, cùm voluntate patris puella violenter abducitur, ut ejus patiatur concubitum, cujus copulæ numquam conſenſum adhibuit. Hic autem neque parentibus, neque puellæ vim intuliſſe videtur, cùm neque illis prohibentibus, neque illa renitente violenter ſit abducta. Aliud eſt enim promiſſionibus aliquam ſeducere, aliud ſibi vim inferre. Unde quia neutri vis illata probatur, raptor hoc jure dici non debet. Sed rapina dupliciter fieri dicitur. Aliquando enim res ipſa rapitur: aliquando ipſius rei uſus tantummodo violenter eripitur. Res ipſa tunc rapitur, cùm violenter domino eripitur; ut in perpetuum teneatur. Aliquando verò non res ipſa affectatur, ſed uſus ejus Domino prohibente violenter uſurpatur. Hic ergo raptum admiſit, quia florem virginitatis puellæ renitenti violenter eripuit.

AN RAPTORI RAPTA NUBERE POSSIT, PATRE ASSENSUM PRÆBENTE.

QUÆSTIO II.

GRATIAN. 1. Pars. " NUnc quæritur, an purgato vitio rapinæ, raptor in uxorem possit raptam accipere: quorum conjunctio autoritate Canonum sanctorum penitùs prohibetur. Legitur namque

I. IN CONCILIO CALCHEDONENSI, c. 27 [a]. [an. 451. *in Bithynia.*]

Raptores puellarum, & consentientes excommunicentur.

EOs, qui [b] rapiunt mulieres sub nomine simul habitandi, aut cooperantes, aut conniventes raptoribus, decrevit sancta Synodus, ut si quidem Clerici sunt; decidant proprio gradu: si verò Laici; anathematizentur.

II. *Item* SYMMACHUS Papa, Epistolâ ad Cæsarium, *c.* 3. [an. 502. *Româ in Galliam.*]

Ob immanitatem sceleris abjiciantur raptores viduarum vel virginum.

RAptores [c] igitur viduarum, vel virginum ob immanitatem [1] tanti facinoris detestamur: illos vehementiùs persequendo, qui sacras virgines vel volentes, vel invitas matrimonio sociare tentaverint. Quos pro tam nefandissimi criminis [2] atrocitate à communione suspendi præcipimus.

¶ PITH. [1] *Ob immanitatem.*] V. C. *pro immanitate.* [2] *Nefandissimi criminis.*] V. C. *nefandi seminis.*

III. *Item* CODICIS lib. 1. *tit. de Episcopis, & Clericis*, Jovinianus Imp. [imò Jovianus Imp. an. 364. *Antiochiæ.*]

De eodem.

SI quis [d] non dicam rapere, sed attentare tantummodo matrimonii jungendi causâ sacratissimas virgines ausus fuerit; capitali pœna feriatur.

IV. *Item* EX CONCILIO CABILONENSI [e]. [imò ex Capitul. lib. 1. c. 98. an. 816. *Aquisgrani.*]

De eodem.

DE puellis [f] raptis, necdum desponsatis in Calchedonensi Concilio statutum est [g], eos, qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes, & conniventes raptoribus, decrevit sancta Synodus, ut siquidem Clerici sunt; decidant proprio gradu: si verò Laici; anathematizentur. Quibus verbis datur intelligi, qualiter hujus mali autores damnandi sint: quando participes consilii, & conniventes tanto anathemate feriuntur, ut juxta Canonicam autoritatem ad conjugia legitima raptas sibi jure vendicare nullatenus possint.

V. *Item* GREGORIUS Papa II. in Synodo Romana. [an. 721. *Romæ.*]

Excommunicentur raptores viduæ, vel virginis cum sibi faventibus.

SI quis virginem [h], vel viduam, nisi desponsaverit, rapuerit, vel furatus fuerit in uxorem; cum sibi faventibus anathema sit.

¶ CORR. ROM.] Factum est hoc caput ex x. & xi. decreto Gregorii secundi: qui in codice Canonum Junior appellatur.

VI. *Item* EX CONCILIO PARISIENSI I. c. 6. [an. 557. *in Gallia.*]

Excommunicetur, qui viduam, vel filiam alterius extra voluntatem parentum rapuit, aut Regis beneficio postulat.

NUllus [i] neque viduam, neque filiam alterius extra voluntatem parentum aut rapere præsumat: aut Regis beneficio æstimet postulandam. Quod si fecerit, ab Ecclesiæ communione remotus, anathematis gladio feriatur [k].

GRATIAN. 2. Pars. " HIs autoritatibus evidenter datur intelligi, quòd raptor in uxorem, raptam ducere non valet. Sed raptor & rapta, nomina sunt vitiorum, non personarum. Vitia autem, cùm per pœnitentiam purgata fuerint; nomina eorum abolentur. Unde ait

VII. GREGORIUS in quadam homilia [l]. [c. an. 593. *Romæ.*]

APud [m] omnipotentem quippe Dominum non ille fallax habetur, qui culpam mendacii per pœnitentiam delet.

GRATIAN. " PROHIBETUR ergo præmissis autoritatibus rapta copulari raptori, antequam vitium rapinæ aboleatur; donec illa raptor, & illa rapta jure appellatur. Ceterùm cùm illa patriæ potestati restituta fuerit; & raptor suæ rapinæ pœnitentiam egerit; cùm voluntas parentum utriusque in unum convenerit, non prohibentur ad invicem copulari. Unde ait

VIII. HIERONYMUS. [c. an. 400.]

Quot sunt legitima conjugia, & quòd voluntate patris rapta raptori nubere potest.

TRia legitima [n] conjugia in Scripturis [o] leguntur. Primum legitimum conjugium est, virgo casta in virginitate viro data legitimè, [& reliqua, quæ sequuntur in prædictis.] Secundum, virgo in civitate deprehensa à viro, & illi per vim copulata; si voluerit pater ejus, dotabit eam iste vir, quantùm judicaverit pater; & dabit pretium pudicitiæ ejus. Tertium, filia prædicta deprehensa; si non fuerit voluntas patris, trahet eam à prædicto viro, & tradet eam alii; & dotabit eam, & legitima erit ei. Sed primum his duobus præfertur.

¶ CORR. ROM.] Post hoc Caput apud Ivonem, & in Pannormia sequitur *c. additur aliud*, *sup.* XXVII. *q.* 2. ex Hieronymo item citatum.

IX. *Item* AMBROSIUS in Apologia David, *c.* 8. [c. an. 390. *Mediolani.*]

Cum voluntate parentum raptas in conjugium habere permittitur.

DEnique & puellæ pater [p] illius, quæ vim concubitûs nulli desponsata pertulerit, quinquaginta drachmas [q] argenteas accipiet: ipsa autem in conjugio permanebit.

X. *Item* EX CONCILIO MELDENSI, *c.* 65. [an. 845. *in Gallia.*]

Post pœnitentiam raptori, vel raptæ licitè conjugia concedantur.

SI autem [r] necdum eas, quas rapuerant, cum voluntate parentum sub desponsionis, vel dotalitii nomine in conjugium duxerunt [s], quando in omnium aures hæc fuerit Constitutio promulgata, ab earum conjunctione separentur, & publicæ pœnitentiæ subigantur [3]: raptæ autem parentibus legaliter restituantur. Peractâ verò pœnitentiâ publicâ, si ætas, & incontinentia exegerit; legitimo, & ex utrisque partibus placito conjugio socientur. Nam in his non regulam constituimus, sed (ut verbis magni Leonis utamur) quid sit tolerabilius, æstimamus. Quòd, si unus ex conjugatis obierit; & is, qui pœnitentiam publicam egerit, superstes extiterit; iterare conjugium non præsumat, nisi Episcopus aliquam fortè præviderit concedere indulgentiam, ut graviorem possit amovere offensam.

¶ PITH. [3] *Subigantur.*] V. C. *subjungantur.*

HAC autoritate Meldensis Concilii non permittitur raptori raptæ post pœnitentiam copulari: sed permittitur utrique post pœnitentiam legitimo conjugio copulari; ut rapta videlicet non raptori, sed alii post pœnitentiam nubat. Similiter raptor post pœnitentiam non eam, quam rapuit, sed aliam permittitur habere uxorem. Cùm enim raptor, & rapta pœnitentiæ subjici præcipiuntur, si utrisque [t] copulam autoritas illa permitteret, frustrà circa finem Capituli diceretur, [quòd si unus ex conjugatis obierit, & is, qui publicam pœnitentiam egerit, superstes extiterit, iterare conjugium non præsumat.] Eorum namque quolibet decedente, qui pœnitentiam egit, superstes remanebit. Non ergo hac autoritate raptor probatur in conjugium raptam posse accipere. Potiùs invenitur in Concilio apud Aquisgranum, quòd nec etiam voluntate parentum ad invicem possunt copulari. Sic enim legitur " GRATIAN.

XI. IN PRÆFATO CONCILIO. [imò Capitul. *lib.* 7. *c.* 395. c. an. 847. *in Germania.*]

Nec etiam cum voluntate parentis, raptores raptas possunt habere conjuges.

PLacuit [u], ut hi, qui rapiunt feminas, vel furantur, aut seducunt; eas nullatenus habeant uxores; quamvis eis postmodum conveniat, aut eas dotaverint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint.

¶ CORR. ROM.] Burchardus etiam, & Ivo citant Caput hoc ex Aquisgranensi, *c.* 3. Habetur *lib.* 7. Capitul. *c.* 395. & inde refertur in Concilio Remensi Trosleiano, *cap.* 8.

HÆC autoritas non præjudicat autoritati Hieronymi: maximè cùm illa testimonio Divinæ legis nitatur. Legitimè igitur post pœnitentiam peractam raptor poterit sibi copulare quam rapuit, nisi pater puellæ illam raptori detrahere voluerit. Item Cod. *lib.* 5. *tit. de nuptiis* [x]. [Nec filium quidem familias invitum ad ducendam uxorem cogi Legum disciplina permittit. Igitur, sicut desideras, observatis Juris præceptis, sociare conjugio tuo quam volueris, non impediris: ita tamen, ut in contrahendis Nuptiis patris tui consensus accedat.] Item in eodem, *l.* 20. [In conjunctione filiarum in sacris positarum patris expectetur arbitrium.] Item Dig. *de ritu nuptiarum*, *l.* 2. [Consistere non possunt Nuptiæ, nisi consentiant omnes, id est, qui coëunt, quorúmque in potestate sunt.] Item Instit. *lib.* 1. *tit. de nuptiis* [y]. [Justas autem Nuptias inter se cives Romani contrahunt, qui secundùm præcepta Legum coëunt: masculi quidem puberes; feminæ autem viripotentes, sive patresfamilias sint, sive filiifamilias: dum tamen filiifamilias consensum habeant parentum, quorum in potestate sunt. Nam hoc fieri debere & Civilis, & Naturalis ratio persuadet; intantum, ut jussus parentis præcedere debeat.] " GRATIAN.

[a] Et in VI. Synod. *c.* 92. Cap. *l.* 1. *c.* 104.
[b] Polyc. *l.* 6. *tit.* 4. Ansel. *l.* 10. *c.* 49. Burch. *l.* 9. *c.* 35. Ivo, *p.* 8. *c.* 173. & 322. Pann. *l.* 7. *c.* 55.
[c] Polyc. *l.* 6. *tit.* 8. Ansel. *l.* 10. *c.* 58.
[d] Sup. *de pœnitentia, dist.* 1. *si quis non dicam.* 1. in Cod. Th. *lib.* 9. *tit.* 25. *l.* 2.
[e] In Turonico II. *c.* 21. Capitul. *lib.* 1. *c.* 104. & *l.* 7. *c.* 183.
[f] In Conc. Trosleiano c. 8. Burch. *l.* 9. *c.* 36. Ivo, *p.* 8. *c.* 174. Pann. *l.* 6. *c.* 55.
[g] Sup. *eâd. eos, qui.*
[h] Ansel. *l.* 10. *c.* 49. Burch. *l.* 9. *c.* 11. Ivo, *p.* 8. *c.* 149. Pann. *l.* 6. *c.* 54.
[i] Ivo, *p.* 8. *c.* 25.
[k] *al.* damnatione plectatur.
[l] *Homil.* 29. *in Evang.*
[m] Verba ipsa Greg. habentur *suprà* XXXII. *q.* 1. *apud misericordem.*
[n] Ivo, *p.* 8. *c.* 40. Pann. *l.* 6. *c.* 33. XXX. *q.* 5. *aliter*, & *qualis.*
[o] *ex c.* 22. *Deuter.*
[p] *Deuter.* 22.
[q] didrachmata argentea. *orig. ex* LXX.
[r] Burch. *l.* 9. *c.* 39. Ivo, *p.* 8. *c.* 170. & 177. Pann. *l.* 6. *c.* 56.
[s] *al.* sumptas habent.
[t] *al.* utriusque.
[u] Burch. *l.* 9. *c.* 33. Ivo, *p.* 8. *c.* 171.
[x] *tit.* 4. *l.* 12.
[y] *tit.* 10. *in Princ.*

PARS TERTIA.

DE CONSECRATIONE.

DE ECCLESIARUM CONSECRATIONE ET MISSARUM CELEBRATIONE.

DISTINCTIO I.

I. Ex Felice IV. in Epiſtola omnibus Epiſcopis, c. 1. [an. 530. *Romæ.*]

1. *Pars.*
[a] Burch. *l.* 3. *c.* 57. Ivo, *p.* 3. *c.* 60. Pann. *l.* 2. *c.* 33.
[b] *al.* De Eccleſiarum conſecratione, & Miſſarum celebrationibus.

CONSECRATIONEM [a] Eccleſiarum, & Miſſarum celebrationes [b] non alibi, quàm in ſacratis Domino locis, abſque magna neceſſitate fieri debere liquet omnibus, quibus ſunt nota veteris & novi Teſtamenti præcepta.

¶ Corr. Rom.] Verba Capitis ſequentis in vetuſtis Gratiani exemplaribus non ſunt ſejuncta à ſuperioribus; quemadmodum neque in ipſa Felicis quarti Epiſtola, neque apud ceteros Collectores. Sed ob citationes Doctorum non eſt mutatum. Nonnulla autem emendata ſunt.

II. Ex eodem ibidem. [an. 530. *ibid.*]

[c] Ibidem apud Felicem & Collectores.
[d] *al.* verò.
[e] *al.* ceteris.
[f] *Exod.* 31. *Num.* 7.
[g] *Levit.* 8.
[h] 2. *Reg.* 7.
[i] 1. *Paral.* 22.
[k] 2. *Reg.* 16.
[l] 3. *Reg.* 8.

TAbernaculum [c] enim [d] Moyſem Domino præcipiente feciſſe, & ſacraſſe cum menſa, & altari ejus, & æreis [e] vaſis, & utenſilibus ad Divinum cultum explendum legimus; & non ſolùm Divinis precibus ea ſacraſſe, ſed etiam ſancti olei unctione, Domino jubente [f], perliniſſe novimus. Qualiter autem hæc facta ſint, & quomodo ipſa ſacra non alii, quàm Sacerdotes ſacra unctione delibuti, Dominóque cum veſtibus ſanctis ſacrati, & Levitæ tractabant, ferebant, erigebant, & deponebant; in ipſis inſtitutionibus, quæ jubente Domino conſcriptæ ſunt per Moyſem, in Lege Domini [g] reperitur. Qualiter ergo David Regum piiſſimus amplificaverit cultum Dei, & templum Domino ædificare voluerit [h], ſed propter multum ſanguinem, quem effuderat, prohibitus [i] eſt, & ipſe collegerat expenſas: Salomon quoque filius ejus idipſum, quod ipſe facere optaverat, jubente & auxiliante Deo perfecit, & templum cum altari, & reliqua ad Divinum cultum peragendum conſecravit; in libro Regum [k] legitur. & *infrà.* §. 1. Fecit ergo [α] Salomon [l] in tempore illo feſtivitatem celebrem, & omnis Iſrael cum eo, multitudo magna ab introitu Emath uſque ad rivum Ægypti coram Domino Deo noſtro ſeptem diebus, & ſeptem diebus, id eſt, quatuordecim diebus; & in die VIII. dimiſit populos.

[m] Burch. *l.* 3. *c.* 58. Ivo, *p.* 3. *c.* 61.
[n] *al.* ſupplicationibus conſecrabant.
[o] *Joan.* 1.

§. 2. Judæi ergo [m] loca, in quibus ſacrificabant Domino, Divinis habebant ſupplicationibus conſecrata [n]: nec in aliis, quàm Deo dicatis locis, munera Domino offerebant. Si enim Judæi, qui umbræ Legis deſerviebant, hæc faciebant; multò magis nos, quibus veritas patefacta eſt, & gratia [o] per Jeſum Chriſtum data eſt, templa Domino ædificare, & prout meliùs poſſumus, ornare, eáque Divinis precibus, & ſanctis unctionibus, ſuis cum altaribus, & vaſis, veſtibus quoque, & reliquis ad Divinum cultum explendum utenſilibus devotè & ſolenniter ſacrare, & non in aliis locis, quàm in Domino ſacratis, ab Epiſcopis, & non à Chorepiſcopis (qui ſæpè prohibiti ſunt, niſi, ut prædictum eſt, ſumma exigente neceſſitate) Miſſas celebrare, nec ſacrificia offerre Domino debemus. Et hoc ſi ſumma [β] neceſſitas agere compulerit, non in domibus [γ] (quia in ſacris Canonibus ſacrificia in domibus offerri prohibita ſunt) ſed in tabernaculis Divinis precibus à Pontificibus dicatis, & in menſis Domino ſacratis, & ſacra unctione à Pontificibus delibutis, pro ſumma, ut præfixum eſt, neceſſitate, & non pro libito cujuſquam, & pigritia agatur. & *infrà* [δ]. §. 3. Si autem, ut legitur in Concilio Laodicenſi, c. XXVI. hi, qui non ſunt ab Epiſcopis ordinati, tam in Eccleſiis, quàm in domibus exorcizare non poſſunt, multò magis majoris gradûs miniſteria, niſi ab eis, qui ad eos gradus ſunt conſecrati, quibus fungi debent, officia agi, vel ſacrificia offerri non licet [ε]. Quòd autem, ut paulò ſuperiùs prælibatum eſt, oblationes in domibus offerri non debeant, in eodem Concilio, cap. LVIII. prohibitum habetur, ita: [Non oportet in domibus oblationes celebrari ab Epiſcopis, & Presbyteris [ζ].]

¶ Corr. Rom. [α] *Fecit ergo.*] Ante hæc verba in Epiſtola ipſa Felicis inſeruntur omnia, quæ in capite 8. tertii libri Regnorum his antecedunt. A Burchardo autem, & Ivone etiam hæc omittuntur, & concludunt caput in verſ. *conſecravit.*

[β] *Si ſumma.*] Burchardus habet, *niſi ſumma.*

[γ] *Non in domibus.*] Hic locus uſque ad verſ. *agatur*, & emendatus, & locupletatus eſt ex originali, Burchardo, & Ivone. Nam anteà legebatur, *non in domibus offerri prohibita ſunt*, longè à canonis ſententia.

[δ] *Et infrà.*] Quæ hic in Epiſtola inſeruntur, habentur *infrà eâd. cap. ſicut.*

[ε] *Offerri non licet.*] In originali eſt, *offerri licet.* Sed in eodem, paulò ſuperiùs, ubi in textu eſt, *multò magis*, in margine eſt, *al. multò magis minùs.* Burchardus quidem, & Ivo habent, ut Gratianus.

[ζ] *Et Presbyteris.*] Conjunctè cum his in originali, & apud Burchardum habentur verba Capitis, *ſolennitates dedicationum*, *infrà eâdem.*

III. *Item* Hyginus Papa, *c.* 5. [fortè c. an. 115. & 154. *Romæ.*]

Eccleſiarum conſecratio abſque Miſſa fieri non debet.

2. *Pars.*
[p] Polyc. *l.* 3. *tit.* 3. Anſel. *l.* 5. *c.* 83. Burch. *l.* 3. *c.* 27. & 21. Ivo, *p.* 3. *c.* 32. & 26. Pann. *l.* 3. *c.* 13.

OMnes Baſilicæ [p] cum Miſſa debent ſemper conſecrari. §. 1. Ut Eccleſiæ deſtructæ, ubi aut plures ſunt, quàm neceſſe ſit, aut majoris magnitudinis, quàm ut ex rebus ad eam pertinentibus reſtaurari poſſint, Epiſcopi providentiâ modus inveniatur, qualiter conſiſtere poſſint.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc uſque ad verſ. *conſecrari*, apud pleroſque Collectores citatur *ex Evariſto*, aut, *ex decretis Evariſti.* Reliqua autem verba alio Capite relata ab eiſdem tribuuntur Hygino.

IV. *Item* Gelasius Papa Epiſcopis per Lucaniam, *c.* 27. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

Abſque præcepto Sedis Apoſtolicæ nova non dedicetur Eccleſia.

3. *Pars.*
[q] Anſel. *l.* 5. *c.* 80. Burch. *l.* 3. *c.* 21. Ivo, *p.* 3. *c.* 26.

DE locorum [q] conſecratione ſanctorum, quamvis ſupèriùs ſtrictim fuerit comprehenſum, nobis quoque patefactum eſt, quòd abſque præcepto Sedis Apoſtolicæ nonnulli factas Eccleſias, vel Oratoria facere [1] præſumant.

¶ Pith. [1] *Facere.*] 2. V. C. *ſacrare.*

V. Idem. [c. an. 494. *Romæ.*]

Sine autoritate ſummi Pontificis nova non dedicetur Eccleſia.

[r] Polyc. *l.* 1. *tit.* 12. Anſ. *l.* 5. *c.* 5.
[s] *al.* quorum.

PRæcepta [r] Synodalia, quæ ante paucos menſes de Sede noſtra ad provinciam ſunt directa, & antiquis Canonibus [α] conſentiunt, & ea, quæ minùs probantur eſſe, addidimus: & in utraque parte conſtat ſine ſummi Pontificis autoritate Eccleſiam noviter conditam non poſſe dedicari: téque ex hac Baſilica, quæ taliter ad cultum fuerat proceſſionis adducta, ſuſpendiſſe Miſſas probabiliter computamus. Sed quia devotus locus non debet à Miniſteriorum gratia diu vacuus permanere; frater chariſſime, eorum Martyrum nomine, quos [s] relatio continet, autoritatis noſtræ ſuſcepta ſerie conſecrabis: ut populorum frequentatio, quam illic avidè convenire mandaſti, ſervatis regulis Eccleſiaſticis, & Canonibus, integrum habeat firmata Religione conventum.

¶ Corr. Rom. [α] *Antiquis Canonibus.*] Socrates in Eccleſiaſtica Hiſtoria, *l.* 2. *c.* 8. & 17. refert tamquam antiquiſſimum Canonem, ſine Romani Epiſcopi autoritate nullam Eccleſiam poſſe dedicari.

VI. Idem Epiſcopis per Lucaniam, *c.* 6. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

Non dedicentur Baſilicæ, quæ præter autoritatem Apoſtolicæ Sedis fuerint ædificatæ.

[t] Polyc. *l.* 3. *tit.* 3. Anſ. *l.* 5. *c.* 4.
[u] *al.* concedamus.
[x] Suprà, *diſt.* 11. *nolite.*

BAſilicas [t] noviter inſtitutas, non petitis ex more præceptionibus, dedicare non audeant: nec [2] ambiant ſibimet Epiſcopi [3] vendicare Clericos poteſtatis alienæ. & *c.* 11. §. 1. Cùm enim decreta venerabilium Sanctionum nos quoque magnopere cuſtodire nitamur, ac ſine eorum diſpendio etiam illa, quæ pro alicujus utilitatis compendio fortaſſe videantur, laxanda credamus [u] [4], cúmque nobis contra ſalutarium reverentiam Regularum cupiamus temerè nihil licere, & cùm Sedes Apoſtolica [x] ſuperior [5] his omnibus, favente Domino, quæ paternis Canonibus ſunt præfixa, pio, devotóque ſtudeat tenere propoſito; ſatis indignum eſt, quemquam vel Pontificum, vel Ordinum ſubſequentium hanc obſervantiam refutare, quam Beati Petri Sedem & ſequi videat, & docere: ſatiſque conveniens ſit, ut totum corpus Eccleſiæ in hac ſibimet [6] obſervatione concordet, quam illic vigere conſpiciat, ubi Dominus Eccleſiæ totius poſuit principatum.

¶ Corr. Rom.] Verba Capitis hujus uſque ad verſ. *alienæ*, habentur etiam in Wormacienſi, *c.* 48.

¶ Pith. [2] *Nec.*] 2. V. C. *non.*
[3] *Epiſcopi.*] Deeſt in 2. V. C.
[4] *Credamus.*] 3. V. C. *cedamus.* al. *dicamus.*
[5] *Superior.*] 3. V. C. *ſuper.*
[6] *Sibimet.*] 2. V. C. *ſibi.*

VII. IDEM Joanni Epiſcopo Sorano. [c. an. 494. *Româ in Campaniam.*]

Publicæ proceſſiones non fiant in Oratoriis, quæ præter autoritatem Sedis Apoſtolicæ conſecrantur.

CErtum eſt [y] quidem, & noſtris præceptionibus conſtitutum, ne quis in Eccleſia, aut in Oratorio, quod Sedis noſtræ non legitur permiſſione dedicatum, proceſſionem publicam putaret impendi: ne conditores furtivis ſubreptionibus contra Regularum ſtatuta proſilirent. Sed quia Megetia ſpectabilis femina petitorii nobis oblatione ſuggeſſit, in poſſeſſionibus propriis ſuorum corpuſcula condidiſſe: frater chariſſime, humanitatis intuitu, quod priora ſtatuta non maculent [z] funeribus, & ſepulchris tantùm, in comprehenſis petitorio locis miniſteria [a] noveris pro ſolennitate præſtanda: ut defunctorum nomine ſolummodo Divina celebrentur officia, publica frequentatione, & proceſſione ceſſante.

[y] Anſel. *l.* 5. c. 8.
[z] maculet. *vera lectio.*
[a] *al.* myſteria.

VIII. *Item* NICÒLAUS Papa Electo, & Clero Nonenſis Eccleſiæ. [fortè c. an. 865. *Romæ.*]

Sine nutu Sedis Apoſtolicæ Eccleſia non debet inſtitui.

ECcleſia [b], id eſt, Catholicorum collectio, quomodo ſine Apoſtolicæ Sedis inſtituetur nutu; quando juxta ſacra Decreta, nec ipſa debet abſque præceptione Papæ Baſilica noviter conſtrui, quæ ipſam Catholicorum intra ſemet amplecti catervam dignoſcitur?

[b] Anſel. *l.* 5. *c.* 42.

IX. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI [c]. [imò ex Nov. 67. *c.* 1. & 61. *c.* 1. apud Jul. Ant. an. 538. *Conſtantinopoli.*]

Sine dignitate Epiſcopi loci, nova non dedicetur Eccleſia.

NEmo [d] Eccleſiam ædificet, antequam Epiſcopus civitatis veniat, & ibidem crucem figat, publicè atrium deſignet, & antè præfiniat, qui ædificare vult, quæ ad luminaria, & ad cuſtodiam, & ad ſtipendia cuſtodum ſufficiant: & oſtenſa donatione, ſic domum [e] ædificet; & poſtquam conſecrata α fuerit, atrium ejuſdem Eccleſiæ ſanctâ aquâ conſpergat.

¶ CORR. ROM. α *Et poſtquam conſecrata.*] Pleniùs, & aptiùs in Ordine Romano: *Poſtquam ergo Epiſcopus crucem in loco, in quo altare fabricandum eſt, fixerit; tunc aſpergat locum aquâ benedictâ, hanc canendo antiphonam, &c.*

[c] Capit. *l.* 5. *c.* 228. & *l.* 7. *c.* 73.
4. *Pars.* *Novella Juſtin.* 67. *c.* 1. & 131. *c.* 7. apud Julian. & in Authent. *conſtit.* 17. *col.* 5. Ordo Romanus *p.* 107.
[d] Polyc. *l.* 3. *tit.* 2. Burch. *l.* 3. *c.* 6. Ivo, *p.* 3. *c.* 8. Pann. *l.* 2. *c.* 6.
[e] *al.* demùm.

X. *Item* EX CONCILIO BRACARENSI II. *c.* 6. [an. 572. *in Hiſpania.*]

Non conſecretur Eccleſia, quæ pro quæſtu cupiditatis ædificatur.

SI quis Baſilicam non pro devotione fidei, ſed pro quæſtu cupiditatis ædificat, ut quidquid ibidem de oblatione populi colligitur, medium cum Clericis dividat, eò quòd Baſilicam in terra ſua quæſtûs cauſâ condiderit (quod in aliquibus locis uſque modò dicitur fieri:) hoc de cetero obſervari debet, ut nullus Epiſcoporum tam abominabili voto conſentiat; nec Baſilicam, quæ non pro Sanctorum patrocinio, ſed magis ſub tributaria conditione eſt condita, audeat conſecrare.

XI. *Item* FELIX Epiſcopus omnibus Orthodoxis, *Epiſt.* 1. [an. 530. *Romæ.*]

Sacrificia non niſi ſuper altare, & locis Deo conſecratis offerantur.

SIcut non alii [f], quàm ſacrati Domino Sacerdotes debent Miſſas cantare, nec ſacrificia ſuper altare offerre; ſic nec in aliis, quàm Domino ſacratis locis, id eſt, in tabernaculis α Divinis precibus à Pontificibus delibutis Miſſas cantare, aut ſacrificia offerre licet, niſi ſumma coëgerit neceſſitas.

§. 1. Satiùs [g] ergo eſt Miſſam non cantare, aut non audire, quàm in illis locis, ubi fieri non oportet: niſi pro ſumma contingat neceſſitate: quoniam neceſſitas legem non habet. Unde ſcriptum eſt [h]: *Vide, ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris; ſed in omni loco, quem elegerit Dominus Deus tuus.* §. 2. In domibus tamen ab Epiſcopis, ſive Presbyteris oblationes celebrari nullatenus licet.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc in Polycarpo, & apud Anſelmum habetur eodem modo atque apud Gratianum, collectum hinc inde ex verbis primæ illius Epiſtolæ Felicis IV. (cujus pars relata eſt ſuprà *eâd. conſecrationem*, & *c. tabernaculum*,) longè aliter diſpoſitis, ſed incolumi ſententia.

α *Id eſt, in tabernaculis.*] In Epiſtola, & apud Ivonem hæc non habentur hoc loco, ſed paulò ſuperiùs, neque hoc eodem prorsùs modo, ſed quomodo ſunt repoſita ſuprà, *c. tabernaculum.*

5. *Pars.*
[f] Polyc. *l.* 3. *tit.* 16. Anſel. *l.* 6. *c.* 134. Ivo, *p.* 3. *c.* 61.
[g] Ivo, *p.* 2. *c.* 76.
[h] *Deut.* 12.

XII. *Item* EX CONCILIO TRIBURIENSI. [imò Moguntino, *c.* 9. an. 888. *in Germania.*]

Non niſi in locis ſacris Miſſarum ſolennia celebrentur.

MIſſarum [i] ſolennia non ubique, ſed in locis ab Epiſcopo conſecratis, vel ubi ipſe permiſerit, celebranda eſſe cenſemus.

¶ CORR. ROM.] In Conc. Moguntino ſub Arnulpho, *c.* 9. habentur ſimul verba hujus Capitis, & Capitis *concedimus. infrà, eâd.* Verùm & Burchardus, & Ivo, qui item utrumque conjunctè ponunt, citant ut Gratianus, *ex Triburienſi, c.* 4.

[i] Burch. *l.* 3. *c.* 56. Ivo, *p.* 3. *c.* 59. Pann. *l.* 2. *c.* 30.

XIII. *Item* CLEMENS Epiſt. 2. ad Jacobum. [fortè c. an. 68. *Româ Hieroſolymam.*]

Precibus Divinis conſecrentur Eccleſiæ.

ECcleſias [k] per congrua, & utilia facite loca, quæ Divinis precibus ſacrare oportet, & in ſingulis α Sacerdotes Divinis orationibus Deo dedicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam gravari.

¶ CORR. ROM. α *Et in ſingulis.*] Hæc uſque ad verſ. *oportet*, addita ſunt ex originali, & Polycarpo.

[k] XVI. *q.* 7. *Eccleſias.* Polyc. *l.* 3. *tit.* 4.

XIV. IDÈM CLEMENS *Epiſt.* 3. [c. an. 68. *ad omnes Epiſcopos, &c.*]

Sacrificare, & Miſſas celebrare non licet, niſi in locis Deo ſacratis.

HIc ergo [l], id eſt, in præſenti vita poſitos oportet nos agnoſcere voluntatem Dei, ubi & agendi, & ſacrificandi eſt locus: quoniam in aliis locis ſacrificare, & Miſſas celebrare non licet, niſi in his, in quibus Epiſcopus proprius juſſerit, aut ab Epiſcopo regulariter ordinato, tenente videlicet civitatem, conſecrata fuerint. Aliter enim non ſunt hæc agenda, nec ritè celebranda.

[l] Polyc. *l.* 3. *tit.* 16. Anſel. *l.* 7. *c.* 132. Burch. *l.* 3. *c.* 59. Ivo, *p.* 3. *c.* 62.

XV. *Item* SILVESTER Papa in generali reſidens Synodo [m] dixit. [an. 324. *Romæ.*]

Abjiciantur Sacerdotes, qui in locis non ſacratis Miſſas celebrare præſumunt.

NUllus [n] Presbyter Miſſas celebrare præſumat, niſi in ſacratis ab Epiſcopo locis, qui ſui particeps de cetero voluerit eſſe Sacerdotii.

[m] In Epilogo Conc. Romani, & Cap. *l.* 6. *c.* 198.
[n] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 7. *c.* 133.

XVI. *Item* FELIX Papa omnibus Orthodoxis, *Epiſt.* 1. *c.* 1. & 2. [an. 530. *Romæ.*]

Singulis annis Dedicationum ſolennitates celebrentur, & conſecretur etiam Eccleſia, de cujus conſecratione dubitatur.

SOlennitates [o] [7] Dedicationum Eccleſiarum, Epiſcoporum α, & Sacerdotum per ſingulos annos ſolenniter ſunt celebrandæ. §. 1. De Eccleſiarum [p] conſecratione quoties dubitatur, & nec certa ſcriptura, nec certi teſtes exiſtunt, à quibus conſecratio ſciatur; abſque ulla dubitatione ſcitote eas eſſe conſecrandas: nec talis β trepidatio facit iterationem: quoniam non monſtratur eſſe iteratum, quod neſcitur factum.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc confectum eſt ex verbis ejuſdem Epiſtolæ Felicis, *cap.* 1. & 2. omiſſis nonnullis, quæ in ſequenti apud Gratianum Capite reponuntur.

α *Epiſcoporum.*] Abeſt vox iſta ab originali, Burchardo, Ivone, & pleriſque vetuſtis Gratiani exemplaribus, ſed ob Gloſſam non eſt inducta.

β *Nec talis.*] Ivo, & Pannormia habet ferè ut Gratianus, *nec talis trepidatio iterationem incurrit:* & huic lectioni convenit interpretatio Gloſſæ. Sed in originali, & apud Burchardum legitur, *ne talis trepidatio faciat deteriorationem.* Atque huic lectioni reſpondent verba B. Gregorii *lib.* 12. *Epiſt.* 31. ad Felicem de hac eadem re loquentis, *ne talis, inquit, dubitatio ruina fidelium fiat.* Similis huic ſententia infrà, *diſt.* 4. *c. placuit*, his verbis exprimitur, *ne iſta trepidatio eos faciat ſacramentorum purgatione privari.* Et eſt in Concilio Carthaginenſi quinto.

¶ PITH. [7] *Solennitates.*] Centur. *tom.* 5. *p.* 644.

6. *Pars.*
[o] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 5. *c.* 24. Burch. *l.* 3. *c.* 58. Pann. *l.* 2. *c.* 11.
[p] *C.* 2.

XVII. *Item* GREGORIUS Papa. [imò idem Felix Papa, *eâd. Epiſt.* an. 530. *ibid.*]

De eodem, & quòd octo diebus Dedicationum ſolennitas eſt celebranda.

SOlennitates [q] Dedicationum Eccleſiarum, & Sacerdotum α per ſingulos annos ſolenniter ſunt celebrandæ: ipſo Domino exemplum dante, qui ad feſtum Dedicationis templi, omnibus id faciendi [r] dans formam, cum reliquis populis eamdem feſtivitatem celebraturus venit: ſicut ſcriptum eſt [ſ]: *Facta ſunt Encænia in Hieroſolymis, & hiems erat, & ambulabat Jeſus in templo in porticu Salomonis.* Quòd autem octo diebus Encænia ſint celebranda, in libro Regum [t], perlecta [u] Dedicatione templi reperietis.

¶ CORR. ROM.] Repetitur in hoc Capite prior pars antecedentis uſque ad verſ. *celebrandæ*: ac deinde ſubjiciuntur verba illa Epiſtolæ Felicis, quæ ibi erant omiſſa. Gregorius autem, quem hìc Gratianus citavit, *lib.* 12. *Epiſt.* 31. habet quidem nonnulla ad Eccleſiarum Dedicationes pertinentia. Sed ea magis videntur convenire cum ſuperiore Capite in verſ. *de Eccleſiarum conſecratione.*

α *Et Sacerdotum.*] Hæ duæ voces in aliquot vetuſtis non leguntur.

[q] Anſel. *l.* 5. *c.* 24. Ivo, *p.* 3. *c.* 24. Pann. *l.* 2. *c.* 10.
[r] *al.* faciendo.
[ſ] *Joan.* 10.
[t] 3. *Reg.* 8. 2. *Par.* 7.
[u] *al.* peracta. *al.* perfecta.

XVIII. *Item* EX CONCILIO MELDENSI, *c.* 8. [imò ex Capit. *l.* 1. *c.* 145. an. 827. *in Germania.*]

Conſecrentur Eccleſiæ, de quarum conſecratione dubitatur.

ECcleſiæ [x], vel altaria, quæ ambigua ſunt de conſecratione, conſecrentur, & ſuperflua altaria deſtruantur.

7. *Pars.*
[x] Polyc. *l.* 3. *tit.* 16. Burch. *l.* 3. *c.* 10. Ivo, *p.* 3. *c.* 11. Pann. *l.* 2. *c.* 18.

XIX.

XIX. *Item* HYGINUS Papa. [c. an. 154. *Romæ.*]

Quando Ecclesia est iterùm consecranda, & salibus tantùm exorcizanda.

SI motum [y] fuerit altare; denuò consecretur Ecclesia: si parietes mutantur, & non altare; salibus tantùm exorcizetur. §. 1. Si homicidio, vel adulterio Ecclesia violata fuerit; diligentissimè expurgetur, & denuò consecretur.

[y] Polyc. *l.* 3. *tit.* 5. Ansf. *l.* 5. *c.* 13. Burch. *l.* 3. *c.* 11. & 12. Ivo, *p.* 3. *c.* 13. & 14. Pann. *l.* 2. *c.* 20.

XX. *Item* EX NICÆNO CONCILIO. [fortè an. 325. *in Bithynia.*]

Ecclesia semel Deo consecrata, quando est iterùm consecranda.

ECclesiis [z] semel Deo consecratis, non debet iterùm consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cujuscumque semine pollutæ fuerint: quia sicut infans à qualicumque Sacerdote in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti semel baptizatus, non debet iterùm baptizari; ita nec locus Deo dicatus, iterùm consecrandus est, nisi propter eas causas, quas superiùs nominavimus: si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerint, qui eum consecraverunt.

[z] *Dist.* 68. *c.* 3.

XXI. *Item* JOANNES Papa Episcopis Italiæ. [an. 526. *Ravennâ in Italiam.*]

De eodem.

ECclesias [a] Arianorum, ubicumque inveneritis, Catholicas eas Divinis precibus, & operibus absque ulla mora consecrate: quia & nos, quando fuimus Constantinopoli tam pro Religione α Catholica, quàm pro Theodorici Regis causa negotii, suadente atque hortante, Arianos extirpante piissimo atque Christianissimo Justino orthodoxo Imperatore, quascumque illis in partibus eorum Ecclesias reperire potuimus, Catholicas eas, Domino opem ferente, consecravimus.

¶ CORR. ROM. α *Pro Religione.*] Locupletatus est hic locus ex ipsa Epistola, Burchardo, & Ivone.

[a] Polyc. *l.* 3. *tit.* 4. Ansel. *l.* 5. *c.* 22. Burch. *l.* 3. *c.* 32. Ivo, *p.* 3. *c.* 37.

XXII. *Item* IN DIALOGO Gregorii, *lib.* 3. *c.* 30 [b]. [an. 593. *Romæ.*]

De eodem.

ARianorum [c] Ecclesia in regione urbis illæ, quæ Suburra dicitur, cùm clausa usque ante biennium permansisset, placuit, ut in fide Catholica (introductis illuc Beati Sebastiani, & Sanctæ Agathæ Virginis & α Martyris Reliquiis) dedicari debuisset: quod & factum est.

¶ CORR. ROM. α *Virginis &.*] Absunt hæ duæ voces à plerisque manuscriptis, & Polycarpo. In ipso Dialogo legitur, *B. Stephani & Sanctæ Marthæ Martyrum.* Sed in *lib.* 3. *Reg. Epist.* 19. Ecclesia hæc vocatur Ecclesia Sanctæ Agathæ. Apud Joannem verò Diaconum, *l.* 2. *c.* 31. est, *Sancti Sebastiani, & Sanctæ Agnetis* [d] *Martyrum.*

[b] Et Diaconus in vita, *l.* 2. *c.* 21.
[c] Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 5. *c.* 26.
[d] al. *Agathæ.*

XXIII. *Item* α. [fortè c. an. 600. *ibid.*]

AGapitus Papa vas Catholicum, Evangelii tuba, præco justitiæ, sacra altaris sedísque velamina sacrilegis Anthimi infecta fabulis, suis Catholicis precibus delevit [e].

¶ CORR. ROM. α *Item.*] Anteà sequebatur, *Agapitus Papa:* quæ voces temerè ex Capite ipso irrepserant in titulum, & absunt ab aliquot manuscriptis. Extat autem Caput hoc in antiquo codice Regesti Gregorii I. in extremo, in scripto quodam, *de moribus, vita & morte Agapiti primi Papæ*, in Bibliotheca Vaticana.

[e] *al.* eluit.

XXIV. *Item* VIGILIUS Papa ad Eutherium, *Epist.* 1. *c.* 4. [an. 538. *Romæ.*]

De eodem.

DE fabrica [f] verò cujuslibet Ecclesiæ, si diruta fuerit, instauranda, & si in eo loco consecrationis solennitas debeat iterari, in quo sanctuaria non fuerint; nihil judicamus officere, si per eam minimè aqua exorcizata [g] jactetur: quia consecrationem cujuslibet Ecclesiæ, in qua Spiritûs Sancti arrha [h] non ponitur; celebritatem scimus tantùm esse Missarum: & ideò, si qua Sanctorum Basilica à fundamentis etiam fuerit innovata sine altaris motione α, sine aliqua dubitatione, cùm in ea fuerit Missarum solennitas celebrata, totius consecrationis sanctificatio implebitur [i]. Si verò sanctuaria, quæ habebat, ablata sunt; rursùs eorum repositione, & Missarum solennitate reverentiam sanctificationis accipiet.

¶ CORR. ROM.] Tribuebatur Juliano: sed ex vetustis exemplaribus restitutum est Vigilio, apud quem extat: & ex ipso citant Burchardus etiam, & Ivo.

α *Sine altaris motione.*] Absunt hæc ab originali, Burchardo, & Ivone. Sed exponuntur in Glossa. Alia verò nonnulla sunt emendata.

[f] Polyc. *l.* 3. *tit.* 6. Ansel. *l.* 5. *c.* 81. Burch. *l.* 3. *c.* 62. Ivo, *p.* 3. *c.* 25. Pann. *l.* 2. *c.* 14.
[g] *al.* benedicta.
[h] ara. *orig.* & *Collect.*
[i] *al.* totius sanctificatio consecrationis implebitur. *orig. Ivo, Burch. Pann.*

XXV. *Item* EX DECRETIS Hormisdæ Papæ, *c.* 10 [k]. [c. an. 318. *Romæ.*]

Absque Episcopi permissu in Ecclesia consecrata non erigatur altare.

NUllus [l] Presbyter in Ecclesia consecrata aliud altare erigat, nisi quod ab Episcopo loci sanctificatum α est, vel permissum: ut sit discretio inter sacrum, & non sacrum: nec dedicationem fingat, nisi sit. Quod si fecerit, si Clericus est; degradetur: si verò Laicus; anathematizetur.

¶ CORR. ROM. α *Sanctificatum.*] Ivo habet, *ab Episcopo loci, vel ejus Misso sanctificatum est: ut sit discretio, &c.* Polycarpus, & Burchardus, *ab Episcopo loci, vel ejus permissu sanctificatum est, ut sit, &c.*

[k] Capit. *l.* 6. *c.* 199.
8. *Pars.*
[l] Polyc. *l.* 4. *tit.* 31. Burch. *l.* 3. *c.* 17. Ivo, *p.* 3. *c.* 20.

XXVI. *Item* EX CONCILIO AFRICANO, *c.* 50 [m]. [an. 424. *in Africa.*]

Evertantur altaria, quæ sine Sanctorum Reliquiis eriguntur.

PLacuit [n], ut altaria, quæ passim per agros, & per villas [o] 8, tamquam memoriæ Martyrum construuntur 9, in quibus nullum corpus, aut Reliquiæ Martyrum conditæ probantur, ab Episcopis, qui locis eisdem præsunt, si fieri potest, evertantur. Si autem hoc propter [p] 10 tumultus populares non sinitur; plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent; ut, qui rectè sapiunt, nulla ibi superstitione devicti 11 teneantur. Et omnino nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, nisi ubi Corpus, aut Reliquiæ certæ 12 sunt, aut origo alicujus habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur. Nam quæ per somnia, & per inanes quasi revelationes quorumlibet hominum ubicumque constituuntur altaria, omnino 13 reprobentur.

¶ PITH. 8 *Villas.*] 2. V. C. *vias.*
9 *Construuntur.*] 2. V. C. *constituuntur.*
10 *Propter.*] 2. V. C. *per.*
11 *Devicti.*] 3. V. C. *devincti.*
12 *Reliquiæ certæ.*] Id. Cod. *ubi aliquæ Reliquiæ.*
13 *Omnino.*] V. C. *omnimodo.*

[m] Et in Carthag. V. *c.* 14.
[n] Ansel. *l.* 5. *c.* 14. Burch. *l.* 3. *c.* 54. Ivo, *p.* 3. *c.* 57. Pann. *l.* 2. *c.* 28.
[o] *al.* vineas. *al.* vias.
[p] *al.* per.

XXVII. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI, *c.* 3. [imò ex Theodoro, c. an. 680. *in Anglia.*]

Non est consecranda Ecclesia, in qua Paganus sepultus invenitur.

ECclesiam [q], in qua Paganus sepultus est, non liceat consecrare, neque Missas in ea celebrare; sed jactari foràs, & mundari oportet.

[q] Burch. *l.* 3. *c.* 13. Ivo, *p.* 3. *c.* 15. Pann. *l.* 2. *c.* 22.

XXVIII. EX CONCILIO AGRIPPINENSI [r]. [imò ex Theodoro, c. an. 680. *ibid.*]

De Ecclesia, in qua cadavera fidelium, vel infidelium sepeliuntur.

ECclesiam [s], in qua mortuorum cadavera Infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet: sed si apta videtur ad consecrandum, inde evulsis corporibus, & rasis parietibus, vel tignis [t] ejus loci, reædificetur: sed si hæc consecrata antè fuerit, Missas in ea celebrare licet: si tamen fideles fuerint, qui in ea sepulti sunt.

[r] Capit. *l.* 5. *c.* 48.
[s] Burch. *l.* 3. *c.* 38. Ivo, *p.* 3. *c.* 43. Pann. *l.* 2. *c.* 23.
[t] *al.* vel lotis lignis.

XXIX. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ Bracarensis, *c.* 68. & 69. Synod. Græcarum. [c. an. 572. *in Hispania.*]

Super monumenta in campo non distribuantur mysteria.

NOn oportet Clericos ignaros, & præsumptores super monumenta in campum ministeria [u] portare, aut distribuere Sacramenta, sed aut in Ecclesia, aut in Basilica, ubi Martyrum Reliquiæ sunt depositæ, ibi pro Defunctis oblationes offerri. §. 1. Nec liceat [x] Christianis prandia ad Defunctorum sepulchra deferre, & sacrificare Mortuis.

[u] *al.* mysteria.
[x] *C.* 69. Burch. *l.* 10. *c.* 38. Ivo, *p.* 11. *c.* 63.

XXX. *Item* EX CONCILIO TRIBURIENSI [y]. [imò Moguntino, *c.* 9. an. 888. *in Germania.*]

Quomodo in Ecclesia combusta, Missa possit celebrari.

COncedimus [z] etiam, ut sicubi (quod peccatis nostris exigentibus per plurimum est factum) à Normanis, & Sclavis [a], ab Ungaris [b], & à malis Christianis, seu alio qualicumque modo Ecclesiæ fuerint incensæ, & combustæ; in Capellis cum tabula consecrata Missas interim celebrari permittimus, donec Ecclesiæ ipsæ restaurari queant. In itinere verò positis, si Ecclesia defuerit; sub dio, seu in tentoriis, si tabula altaris consecrata, ceteráque sacra ministeria ad id officium pertinentia ibi affuerint, Missarum solennia celebrari concedimus: aliter omnino interdicimus.

¶ CORR. ROM.] De hoc Capite notatum est *sup. ad c. Missarum solennia.*

[y] In Conc. Mogunt. *c.* 9.
[z] Burch. *l.* 3. *c.* 56. Ivo, *p.* 3. *c.* 59. Pann. *l.* 2. *c.* 31.
[a] *al.* Slavis.
[b] *al.* à Bulgaris.

XXXI. *Item* EX CONCILIO EPAUNENSI, *c.* 26. & 27. [an. 517. *in Gallia.*]

Chrismate non ungantur altaria, nisi fuerint lapidea.

ALtaria [c], si non fuerint lapidea, chrismatis unctione 14 non consecrentur. Ad celebranda autem Divina officia ordinem, quem Metropolitani tenent, Comprovinciales observare debebunt.

¶ CORR. ROM.] Ivo citat, ut vulgata Gratiani exemplaria, *ex Concilio Hipponensi.* Sed ex Burchardo, & vetustis Gratiani codicibus restitutum est, *Epaunensi:* ex cujus 26. & 27. *capitibus* confectum est.

¶ PITH. 14 *Unctione.*] V. C. *unguine.*

[c] Burch. *l.* 3. *c.* 25. Ivo, *p.* 3. *c.* 30. Pann. *l.* 2. *c.* 32.

XXXII. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 14. [an. 506. *in Gallia.*]

Chrismatis unctione, & Sacerdotali benedictione sacrentur altaria.

ALtaria [d] placuit non solùm unctione chrismatis, sed etiam Sacerdotali benedictione sacrari.

[d] Polyc. *l.* 3. *tit.* 4.

XXXIII. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI, *c.* 3. [imò ex Nov. 52. apud Julianum Antecess. an. 537. *Constantinopoli.*]

In privatis Oratoriis licet orare, sed non Missam celebrare.

UNicuique [e] fidelium in Domo sua Oratorium licet habere, & ibi orare: Missas autem ibi celebrare non licet.

¶ CORR. ROM.] Burchardus etiam, & Ivo citant ex Concilio Aurelianensi. Ipsa quidem sententia habetur in Capitularibus, *l.* 5. *c.* 230. & *lib.* 6. *c.* 101. & *novellâ* 58. apud Julianum Antecessorem, *in extremo.*

[e] Burch. *l.* 3. *c.* 86. Ivo, *p.* 3. *c.* 76. Pann. *l.* 2. *c.* 39.

XXXIV. *Item* EX SEXTA SYNODO, *c.* 31. [an. 692. *ibid.*]

In privatis Oratoriis absque consensu Episcopi nullus ministrare præsumat.

CLericos, qui ministrant, vel baptizant in Oratoriis, quæ intra domos sunt, cum consensu Episcopi loci hoc facere præcipimus. Si quis verò hoc non observaverit; deponatur.

XXXV. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 21. [an. 506. *in Gallia.*]

Qui extra parochias habent Oratoria, his diebus ad parochias redire cogantur.

SI quis etiam [f] extra parochias, quibus legitimus est ordinariusque conventus, Oratorium in agro habere voluerit; reliquis Festivitatibus, ut ibi Missas audiat [g] [15], propter fatigationem familiæ, justa ordinatione [16] permittimus. Pascha verò, Natali [17] Domini, Epiphaniâ Domini, Ascensione Domini, Pentecoste, & Natali sancti Joannis Baptistæ, & si qui maximi dies in Festivitatibus habentur, non nisi in civitatibus, aut in parochiis audiant [h]. Clerici verò, si qui in Festivitatibus, quas suprà diximus (nisi jubente, aut permittente Episcopo) Missas celebrare [i] [18] voluerint, communione priventur [19].

¶ PITH. [15] *Audiat.*] 3. V. C. *teneat.*
[16] *Justa ordinatione.*] V. C. *juxta ordinationem.*
[17] *Natali, &c.*] 3. V. C. *Natale Domini, Epiphaniam, Ascensionem Domini, Pentecosten, & Natale sancti Joannis Baptistæ, vel si quæ maximæ dies &c. in parochiis teneant.*
[18] *Celebrare.*] 2. V. C. *facere aut tenere.*
[19] *Priventur.*] 3. V. C. *pellantur.*

[f] Ivo, *p.* 4. *c.* 9.
[g] *al.* teneat.
[h] *al.* teneant.
[i] *al.* facere, aut tenere.

XXXVI. *Item* AUGUSTINUS. [fortè c. an. 400. *in Africa.*]

Quibus ex causis loca Sanctorum mutanda sint.

TRibus [k] ex causis loca Sanctorum transmutanda sunt. Prima, cùm necessitas persecutorum loca eorum gravaverit. Secunda, cùm difficultas locorum fuerit. Tertia, cùm Malorum societate gravantur.

9. *Pars.* [k] Ansel. *l.* 5. *c.* 16. Burch. *l.* 3. *c.* 90. Ivo, *p.* 3. *c.* 80. Pann. *l.* 2. *c.* 38.

XXXVII. *Item* EX CONCILIO MOGUNTINENSI I. *c.* 51. [an. 813. *in Germania.*]

Quando alicui corpora Sanctorum de loco ad locum transferre non licet.

COrpora [l] Sanctorum de loco ad locum nullus transferre præsumat sine consilio Principis, vel Episcoporum, sanctæque Synodi licentiâ.

[l] Burch. *l.* 3. *c.* 232. Ivo, *p.* 3. *c.* 273. Pann. *l.* 2. *c.* 36.

XXXVIII. *Item* HYGINUS Papa. [fortè c. an. 154. *Romæ.*]

In usus Laicorum non converti licet ligna Ecclesiæ dedicatæ.

LIgna [m] Ecclesiæ dedicatæ α non debent ad aliud opus jungi, nisi ad aliam Ecclesiam: vel igni sunt comburenda, vel ad profectum in Monasterio [n] fratribus: in Laicorum verò usum [o] non debent admitti.

¶ CORR. ROM. α *Dedicatæ.*] Anteà legebatur & hic, & in Rubrica, *dedicata.* Emendatum est hoc, sicut & alia nonnulla ex vetustis exemplaribus, Burchardo, & Ivone, qui etiam Caput hoc citant ex decretis Hygini.

10. *Pars.* [m] Polyc. *l.* 3. *tit.* 16. Ansel. *l.* 5. *c.* 17. Burch. *l.* 3. *c.* 39. Ivo, *p.* 3. *c.* 44. Pann. *l.* 2. *c.* 16.
[n] *al.* monasterium.
[o] *al.* opera.

XXXIX. *Item* CLEMENS Papa Jacobo Hierosolymitano Episcopo, *Epist.* 2. [fortè c. an. 68. *Româ in Hierosolymam.*]

Vestimenta sacra, & vasa præ vetustate consumpta incendantur, & cineres in loca occulta projiciantur.

ALtaris [p] palla, cathedra [q], candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur: quia non licet ea, quæ in sacrario [r] fuerint, malè tractari: sed incendio universa tradantur. Cineres quoque eorum in Baptisterium inferantur: ubi nullus transitum habeat [s]: aut in pariete, aut in fossis pavimentorum jactentur, ne introëuntium pedibus inquinentur.

[p] Polyc. *l.* 3. *tit.* 16. Burch. *l.* 3. *c.* 216. Ivo, *p.* 2. *c.* 66. & *p.* 3. *c.* 266.
[q] *al.* cantara.
[r] *al.* Sanctuario.
[s] transitus habeatur.

XL. IDEM ibidem. [fortè c. an. 68. *Româ Hierosolymam.*]

Mortui non obvolvantur vestimentis altaris.

NEmo per ignorantiam Clericus Mortuum credat obvolvendum, aut Diaconus scapulas operire velit Pallâ, quæ fuit in altari, aut certè, quæ Diacono [t] data est in mensam Domini. Qui hæc fecerit, vel leviter, quasi nihil, & negligenter habuerit Divina mysteria; Diaconus triennio, sexque mensibus à Dominico erit alienus altari, gravi percussus anathemate. Quòd si Clericum Presbyter non commonuerit; decem annis, & sex [u] mensibus excommunicatus sit: propterea quòd de Dominicis Sacramentis subjecta sibi non amoverit [x] ministeria: & posteà cum grandi humilitate matri reconcilietur Ecclesiæ. §. 1. Pallas verò [y], & vela Sanctuarii, si sordidata fuerint ministerio, Diaconi cum humilibus Ministris intra Sanctuarium lavent, non ejicientes foràs à sacrario: & velamina Dominicæ mensæ abluant: ne fortè pulvis Dominici corporis malè decidat α. Sindonem verò non foris abluant: & erit hæc operanti peccatum. Idcircò intra sacrarium Ministris præcipimus hæc sancta cum diligentia custodire. Sanè pelvis nova comparetur, & præter hoc nil aliud tangat. Sed nec ipsa pelvis velis apponatur lavandis, nisi quæ ad Dominici altaris cultum pertinent. Pallæ altaris solæ in ea laventur; & in alia, vela januarum. §. 2. De velis autem januarum cura sit Ostiariis ex admonitione Majorum: ne quis negligens, aut ignarus, ad velum januæ domûs Domini manus incognitè [z] tergat: sed statim coërcitus discat omnis homo, quia velum atrii domûs Domini sanctum est.

¶ CORR. ROM. α *Decidat.*] In originali est, *decidat à sindone forìs abluta.* Sed Glossa obstitit, ne mutaretur. Multa autem alia non minimi ponderis sunt ex ipso originali emendata.

[t] *Abest ab orig.*
[u] *al.* quinque.
[x] *al.* commonuerit.
[y] Burch. *l.* 3. *c.* 216. Ivo, *p.* 3. *c.* 266.
[z] *al.* inconditè.

XLI. *Item* SIXTUS Papa, *Epist.* 2. [fortè an. 137. *Româ ad omnes Episcopos.*]

Sacra vasa non nisi à sacratis contrectentur hominibus.

IN sancta [a] hac Apostolica Sede statutum est, ut sacra vasa non ab aliis, quàm à sacratis, Dominóque dicatis contrectentur hominibus. Indignum α enim valdè est, ut sacra Domini vasa quæcumque sint, humanis usibus serviant; aut ab aliis, quàm à Domino famulantibus, eíque dicatis tractentur viris: ne pro talibus præsumptionibus iratus Dominus plagas imponat populo suo; & hi etiam, qui non peccaverint, mala patiantur, aut pereant; quia perit justus sæpissimè pro impio.

¶ CORR. ROM. α *Indignum.*] Addita sunt hæc usque ad vers. *viris;* itémque alia nonnulla ex originali, Burchardo, & Ivone.

[a] Polyc. *l.* 3. *tit.* 9. Burch. *l.* 3. *c.* 214. Ivo, *p.* 3. *c.* 264. & *p.* 2. *c.* 70.

XLII. *Item* STEPHANUS Episcopus familiari amico Hilario, *Epist.* 1. *c.* 3. [an. 255. *Romæ.*]

Non nisi à sacratis hominibus vestimenta sacrata serventur [b].

VEstimenta [c] Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, & sacrata debent esse, & honesta: quibus, aliis in usibus non debent frui, quàm in Ecclesiasticis, & Deo dignis officiis: quæ nec ab aliis debent contingi, aut ferri, nisi à sacratis hominibus: ne ultio, quæ Balthasar Regem [d] percussit, super hæc transgredientes; & talia præsumentes veniat, & corruere eos faciat ad ima.

[b] *al.* Ferantur.
[c] Polyc. *l.* 3. *tit.* 16. Ansel. *l.* 5. *c.* 29. Ivo, *p.* 2. *c.* 74. *Summatim relatum est.*
[d] *Dan.* 5.

XLIII. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI [e]. [imò Arvernensi *c.* 7. an. 535. *in Gallia.*]

Divina ministeria Nuptiarum non præstentur ornatibus.

AD [20] Nuptiarum [f] ornatum Divina ministeria non [21] præstentur: ne [22] dum improborum contactu, pompáque [23] secularis luxuriæ polluuntur, ad officia sacri mysterii [g] videantur indigna.

¶ PITH. [20] *Ad.*] V. C. *Ne ad.*
[21] *Non.*] Delet V. C.
[22] *Ne.*] V. C. &.
[23] *Pompáque.*] V. C. *pompâ.*

[e] *al.* Arvernensi.
[f] Polyc. *l.* 3. *tit.* 24. Burch. *l.* 3. *c.* 108. Ivo, *p.* 2. *c.* 143. Pann. *l.* 1. *c.* 163.
[g] *al.* ministerii.

XLIV. *Item* EX CONCILIO TRIBURIENSI [24], *c.* 18. [an. 895. *in Germania.*]

In ligneis vasculis Dominici corporis, & sanguinis Sacramenta non sunt celebranda.

VAsa [h] [25], in quibus sacrosancta conficiuntur Mysteria, calices sunt, & patenæ: de quibus Bonifacius Martyr, & Episcopus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis Sacramenta conficere, respondit: quondam Sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur; nunc è contrario lignei Sacerdotes aureis utuntur calicibus. Zepherinus XVI. Romanus Episcopus patenis vitreis Missas celebrari constituit. Tum deinde Urbanus Papa omnia ministeria sacra fecit argentea. In hoc enim, sicut & in reliquis cultibus magis & magis per incrementa temporum decus succrevit Ecclesiarum. Nostris enim diebus, qui servi patrisfamilias sumus, ne decus matris Ecclesiæ imminuatur, sed magis cumuletur, & amplificetur; statuimus, ut deinceps nullus Sacerdos sacrum mysterium corporis, & sanguinis Domini nostri Jesu Christi in ligneis vasculis ullo modo conficere præsumat: ne unde placari debet, inde irascatur Deus.

¶ PITH. [24] *Triburiensi.*] Add. V. C. *cui interfuit Rex Arnulfus.*
[25] *Vasa.*] Walafrid. Strabo *c.* 24. Vigner. *tom.* 2. *p.* 14. ex Hieron.

11. *Pars.* [h] Burch. *l.* 3. *c.* 223. Ivo, *p.* 3. *c.* 282.

XLV. *Item* EX CONCILIO REMENSI. *c.* 6. [fortè an. 813. *in Gallia.*]

Ex qua materia calix cum patena fieri debeat.

UT calix [i] [26] Domini cum patena, si non ex auro, omnino ex argento fiat. & *infrà.* §. 1. Si quis autem tam pauper est, saltem vel stanneum calicem habeat.

§. 2. De ære, aut orichalco non fiat calix: quia ob vini virtutem æruginem parit, quæ vomitum provocat.

§. 3. Nullus autem in ligneo, aut vitreo calice præsumat Missam cantare.

¶ PITH. [26] *Ut calix.*] Antonin. *c.* 2. *de Innocentio III.*

[i] Ansel. *l.* 1. *c.* 91. & *l.* 9. *c.* 5. Burch. *l.* 3. *c.* 96. Ivo, *p.* 2. *c.* 131. Pann. *l.* 1. *c.* 161.

XLVI. *Item* EX EPISTOLA Eusebii Papæ, & Silvestri [k]. [c. an. 310. & an. 324. *Romæ.*]

Non in serico panno, sed puro linteo sacrificium consecretur altaris.

COnsulto [l] [27] omnium [m] statuimus, ut sacrificium altaris non in serico panno, aut tincto quisquam celebrare præsumat: sed in puro linteo ab Episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato, atque contexto: sicut corpus Domini nostri Jesu Christi in sindone [n] lineâ mundâ sepultum fuit.

¶ PITH. [27] *Consulto.*] Walafrid. Strab. *p.* 559.

[k] Silvester in epilogo Conc. Rom. Idem in Pontificali.
[l] *al.* Consultu.
[m] Polyc. *l.* 3. *tit.* 9. Ansel. *l.* 9. *c.* 2. Burch. *l.* 3. *c.* 99. Ivo, *p.* 2. *c.* 134. Pann. *l.* 1. *c.* 162.
[n] *Marc.* 15. *Luc.* 23.

XLVII. *Item* EX SEXTA SYNODO, *c.* 32. [an. 692. *Constantinopoli.*]

A quibus fuerit tradita Missarum celebratio.

12. *Pars.*

JAcobus frater Domini [o] secundùm carnem, cui primùm credita est Hierosolymitana Ecclesia, & Basilius Cæsariensis Episcopus, cujus claritas per totum Orbem circumfulsit, in scripturis addiderunt *a* nobis Missæ celebrationem.

¶ CORR. ROM. *a In Scripturis addiderunt.*] Græcè est, ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῖν ἱερουργίαν παραδεδωκότες, ὅτω τελεῖν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ὕδατος, καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκδεδώκασιν, id est, *qui in scriptis tradiderunt nobis mysticum sacrificium; hoc modo in Divina liturgia sacrum poculum ex aqua, & vino conficiendum ediderunt.* Sed nihil mutatum est, tum ob Glossam, tum quoniam Collector de industria videtur summatim retulisse. Abest autem hoc Caput ab aliquot vetustis exemplaribus.

[o] *Gal.* 1.

XLVIII. *Item* TELESPHORUS Papa VII. à Petro, in Epistola ad omnes, *c.* 2 [p]. [fortè an. 145. *Romæ.*]

Quâ horâ sunt Missarum solennia celebranda.

13. *Pars.*

NOcte [q] [28] sancta Nativitatis Domini Salvatoris Missas celebrent Presbyteri, & hymnum Angelicum in illis solenniter decantent: quoniam & eadem nocte ab Angelo Pastoribus nuntiatus est. & *infrà.* Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ Cælestis laudantium Deum, & dicentium: *Gloria in excelsis* [r] [29] *Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Reliquis verò temporibus Missarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè sunt celebrandæ: quia & eâdem horâ [s] Dominus crucifixus est, & super Apostolos Spiritus Sanctus descendisse legitur [t].

¶ PITH. [28] *Nocte.*] Walafrid. *c.* 23. Amalar. *c.* 41. 42. Cassand. *p.* 103.

[29] *Excelsis.*] V. C. *altissimis.*

[p] Beda *in Martyr. mens. Septemb.* Concor. Conc. Aurelian. III. *c.* 14.
[q] Polyc. *l.* 3. *tit.* 15. Ansel. *l.* 7. *c.* 174. Burch. *l.* 3. *c.* 63. Ivo, *p.* 2. *c.* 71. & *p.* 3. *c.* 65. Pann. *l.* 2. *c.* 40.
[r] *al.* altissimis.
[s] *Marc.* 15.
[t] *Act.* 2.

XLIX. *Item* EX CONCILIO AFRICANO, *c.* 8 [u]. [an. 424. *in Africa.*]

Non nisi à jejunis hominibus Sacramenta celebrentur altaris.

14. *Pars.*

SAcramenta [x] altaris non nisi à jejunis hominibus celebrentur, excepto uno [30] die anniversario, quo Cœna Domini celebratur. Nam si aliquorum pomeridiano tempore defunctorum sive Episcoporum, sive ceterorum commendatio facienda est: solis orationibus fiat; si illi, qui faciunt, jam pransi inveniantur.

¶ PITH. [30] *Uno.*] Delet unus V. C. sed est in aliis.

[u] Concor. Concilii Carth. tertii *c.* 29.
[x] Ansel. *l.* 9. *c.* 3.

L. *Item* EX CONCILIO CABILONENSI. [imò ex Capit. Theodulphi *c.* 39. an. 797. *in Gallia.*]

Ante Missarum solennia circa horam nonam decantata, in Quadragesima comedere non licet.

15. *Pars.*

SOlent [y] plures, qui se jejunare putant, in Quadragesima, mox ut signum audierint ad horam nonam, comedere [z]. Qui nullatenus jejunare credendi sunt, si antè manducaverint, quàm Vespertinum celebretur officium. Concurrendum est enim ad Missas, & auditis Missarum solennibus, & Vespertinis officiis, & largitis eleëmosynis ad cibum accedendum est. Si verò aliquis necessitate constrictus fuerit, ut ad Missam venire non valeat; æstimatâ Vespertinâ horâ, completa oratione sua jejunium solvat [a].

¶ CORR. ROM.] Sic etiam citat Ivo, & Pannormia: Burchardus autem ex decretis Silverii Papæ: Polycarpus ex Eusebio. Habetur in Capitulis Theodulphi Aurelianensis Episcopi, *c.* 39.

[y] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 13. *c.* 12. Ivo, *p.* 4. *c.* 45. Pann. *l.* 2. *c.* 184.
[z] *al.* manducare.
[a] *al.* absolvere debet.

GRATIAN. „ 16. *Pars.*

IN jejuniis etiam quatuor temporum circa Vespertinas horas, in Sabbato verò sancto circa noctis initium Missarum solennia sunt celebranda. Unde Leo Episcopus [b]: [Quod à Patribus nostris.] Item Gelasius: [Ordinationes Presbyterorum. [Item Pelagius [c] [Dilectionis tuæ rescripta.] Require *in tractatu Ordinandorum.* In prima quoque parte diei, Missarum solennia non incongruè celebrantur. Unde „

[b] Sup. *dist.* 75.
[c] Sup. *dist.* 76.

LI. LEO Papa Dioscoro Alexandrino Episcopo, *Epist.* 79. al. 81. *c.* 2. [an. 445. *Româ in Ægyptum.*]

Etiam prima parte diei Missas celebrare licet.

NEcesse est [d] autem, ut quædam populi pars sua devotione privetur; si unius tantùm Missæ, more servato, sacrificium offerre non possint; nisi qui prima diei parte convenerint. Studiosè ergo Dilectionem tuam, & familiariter admonemus, ut quod nostræ consuetudini ex forma paternæ Traditionis insedit, tua quoque cura non negligat, ut per omnia nobis & fide, & actibus congruamus. Propter quod remeanti filio nostro Possidonio Presbytero hanc ad Fraternitatem tuam Epistolam dedimus perferendam: qui in nostris processionibus, atque actionibus [e] frequenter interfuit, & toties ad nos missus, quid in omnibus Apostolicæ Sedis *a* autoritas teneret, agnovit.

¶ CORR. ROM. *a Apostolicæ Sedis.*] In Epistola ipsa legitur, *quid in omnibus Apostolicæ autoritatis teneremus.* Sed omnes Gratiani codices, & Ivo concordant.

[d] Burch. *l.* 3. *c.* 228. Ivo, *p.* 2. *c.* 87. & *p.* 3. *c.* 268.
[e] *al.* ordinationibus.

LII. *Item* AUGUSTINUS [f]. [imò ex Capit. Theodulphi *c.* 45. & *ult.* an. 797. *in Gallia.*]

Missæ peculiares non sunt in publico cantandæ.

ET hoc [g] [31] attendendum est, ut Missæ peculiares, quæ per dies solennes à Sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut propter [h] eas populus à publicis Missarum solennibus, quæ horâ tertiâ canonicè fiunt, abstrahatur. & *infrà.* Sed Sacerdotes, qui in circuitu urbis, aut in eadem urbe sunt, & populus in unum ad Missarum publicam celebrationem conveniant, exceptis *a* Deo sacratis feminis, quibus mos est ad publicum non egredi, sed claustris Monasterii contineri.

¶ CORR. ROM. *a Exceptis.*] Hæc usque ad finem addita sunt ex Theodulpho, Burchardo, & Ivone: apud quos possunt etiam legi alia, quæ post vers. *abstrahatur*, à Gratiano sunt omissa.

¶ PITH. [31] *Et hoc.*] Cassand. *Liturg. p.* 96. ex libro Capitulari Gregorii *cap.* 96.

[f] *al.* Gregorius.
[g] Habetur in Capitulis Theodulphi, *c. ult.* Polyc. *l.* 3. *tit.* 16. Burch. *l.* 2. *c.* 54. Ivo, *p.* 2. *c.* 119.
[h] *al.* per.

LIII. *Item* ALEXANDER II. [fortè c. an. 1065. *Romæ.*]

Quot Missas in die Sacerdoti celebrare licet.

17. *Pars.*

SUfficit [i] Sacerdoti unam Missam in die una celebrare: quia Christus semel passus est, & totum Mundum redemit. Non modica res est unam Missam facere; & valdè felix est, qui unam dignè celebrare potest. Quidam tamen pro Defunctis unam faciunt, & alteram de die, si necesse fuerit. Qui verò pro pecuniis, aut adulationibus [k] Secularium una die præsumunt plures facere Missas; non æstimo evadere damnationem.

[i] Vide Valfridum Strabonem, *c.* 2. Ivo, *p.* 2. *c.* 81.
[k] *al.* oblationibus.

LIV. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 12. [an. 633. *in Hispania.*]

Ex Salvatoris, & Apostolorum docemur exemplo hymnos cantare.

18. *Pars.*

DE hymnis [l] canendis, & Salvatoris, & Apostolorum habemus exemplum. Nam & ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur, Matthæo Evangelista attestante [m]: *Et hymno dicto exierunt in Montem Oliveti.* Et Paulus Apostolus ad Ephesios scribit, dicens [n]: *Implemini Spiritu Sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymniis, & canticis spiritualibus.* Et quia nonnulli hymni humano studio in laudem Dei, atque Apostolorum, & Martyrum triumphos compositi esse noscuntur; sicut hi, quos beatissimi Doctores Hilarius, atque Ambrosius ediderunt, quos tamen quidam specialiter reprobant, pro eo, quòd de Scripturis sanctorum Canonum, vel Apostolica traditione non existunt: respuant ergo & illum hymnum ab hominibus compositum, quem quotidie publico, privatóque officio in fine omnium Psalmorum dicimus: [Gloria, & honor Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, in secula seculorum, Amen.] Nam & ille hymnus, quem nato in carne Christo Angeli cecinerunt [o]: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, & reliqua, quæ ibi sequuntur, Ecclesiastici Doctores composuerunt. Ergo nec ipsi in Ecclesiis canendi sunt, quia in sanctarum Scripturarum libris non inveniuntur? Componuntur Missæ, sive preces, vel orationes seu commendationes, seu manûs impositiones: ex quibus, si nulla decantentur in Ecclesia, vacant officia omnia Ecclesiastica. Admonet hæc fieri, atque hortatur Timotheum Apostolus, dicens [p]: *Obsecro igitur primùm fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & pro omnibus, qui in sublimitate sunt.* Sicut ergo orationes, ita & hymnos in laudem Dei compositos nullus nostrûm ulteriùs improbet: sed pari modo in Gallicia, Hispaniáque

[l] Polyc. *l.* 3. *tit.* 22.
[m] *Matth.* 26.
[n] *Eph.* 5.
[o] *Luc.* 2.
[p] 1. *Tim.* 2.

celebrent, excommunicatione plectendi, qui hymnum rejicere fuerint ausi.

LV. Leo IX. [q] [c. an. 1050. *Romæ.*]

In novo Testamento, qui hymni ab Angelis decantati inveniuntur.

HI duo solummodo hymni ab Angelis in novo Testamento inveniuntur decantati, *Alleluia* [r]; atque, *Gloria* [s] *in excelsis Deo*. Quos pariter in Septuagesima intermittimus: quia peccato hominis veteris à conventu Angelicæ jubilationis expulsi in hujus miseræ vitæ Babylonem [t], super flumina ejus sedemus, & flemus; dum recordamur illius Sion, in qua Deum [u] decet hymnus. Quòd novem hebdomadibus Alleluia intermittimus; non incongruè chorus novem hebdomadas, novem ordines Angelorum accipimus: quorum decimus ordo per superbiam corruens [x], Angelicum numerum minuit, & à felicitate perturbavit. Qui condolentes suæ diminutionis, & parem ruinam sibi timentes, à perfecta laude Creatoris fuere præpediti. Quorum reparationi & consolationi consulens omnipotens Deus Creator, primum hominem [y] de limo terræ formavit: qui sui generis multiplicatione damna Cælestis patriæ resarciret, atque Angelorum gaudia suppleret. Qua spe Angelicus chorus non modicùm lætatus [z] est. Nec mirum, si ex lapsu ipsius hominis fuit perturbatus. Unde novem ordinum concentus in laudem Dei Creatoris permansit imperfectus: donec in Christo resurgente resurrexit lapsus ille Protoplastus. Ibi augmento sui collegii, & spe meliori Angelicus exercitus gavisus in novum Alleluia consurrexit totus, & in eo perstat devotus. Quem & nos pro modulo nostro imitantes, à Septuagesima, quando lapsus Protoplasti in Ecclesia recitatur, Alleluia novem hebdomadibus intermittimus, scilicet usque in Pascha: ubi Christus resurgens à mortuis tristitiam nostram in gaudium vertit, & Alleluia nobis reddit.

q al. octavus.
r Apoc. 19.
s Luc. 2.
t Psal. 136.
u Psal. 64.
x Esa. 14. Apoc. 12.
y Gen. 2.
z al. admodum lætatus.

LVI. *Item* Nicolaus Papa Rodulpho Archiepiscopo Bituricensi. [c. an. 864. *Româ in Galliam.*]

In cœna Domini, Gloria in excelsis, *decantetur.*

POrrò [a] [32], *Gloria in excelsis Deo*, ab Episcopis in cœna Domini inter Missarum solennia more nostro dicenda est. Pallio verò Apostolico α eadem die uti est illis licitum, quibus est ab Apostolica Sede permissum.

¶ Corr. Rom. α *Apostolico.*] Vox ista abest ab aliquot Vaticanis codicibus: Ivo tamen habet.

¶ Pith. 32 *Porrò.*] Walafrid. *c.* 24. Microlog. *c.* 2. & *c.* 48. 58.

a Ivo, p. 5. c. 20.

LVII. *Item* Zacharias α Papa in Synodo Romana, *c.* 13. & 14. [an. 743. *Romæ.*]

Cum baculo, aut capite velato ad celebrandum Missarum solennia Clericus non ingrediatur.

NUllus [b] Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad solennia Missarum celebranda præsumat cum baculo introire, aut velato capite altario Dei assistere: quoniam & Apostolus [c] prohibet viros velato capite orare in Ecclesia: & qui temerè præsumpserit, communione privetur. Cùm verò ingressus [d] fuerit Episcopus, aut Presbyter ad Missarum solennia celebranda; nisi passio aliqua intervenerit; nullo modo audeat data oratione recedere, ut ab alio Episcopo, vel Presbytero Missarum solennia suppleantur: sed qui initium ponit, suppleat usque in finem: quia scriptum est [e]: *qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Si quis verò præsumpserit præter quod posuimus, agere; à sacro corpore, & sanguine Domini nostri Jesu Christi sit suspensus.

¶ Corr. Rom. α *Zacharias.*] Anteà legebatur, *Macarius.* Emendatum est ex aliquot vetustis codicibus, & ceteris Collectoribus. Et caput ipsum habetur in Concilio manuscripto Zachariæ.

19. Pars.
b Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 3. c. 230. & 231. Ivo, p. 3. c. 271. & 272.
c 1. Cor. 11.
d Syn. c. 14.
e Matth. 10.

LVIII. *Item* ex Decretis Soteris Papæ. [imò ex Concilio Toletano XI. *c.* 14. an. 675. *in Hispania.*]

PALEA.

UT illud [f] Divini oraculi singuli præcaveant, quo scribitur [g]: *væ soli, quia cùm ceciderit, non habet sublevantem;* summopere verendum nobis est, atque cavendum, ne horis illis, atque temporibus, quibus Deo psallitur, vel sacrificatur, unicuique Divinis singulariter officiis insistenti perniciosa passio, vel corporis quælibet invaletudo [h] occurrat: quæ aut corpus subitò subrui faciat, aut mentem alienatione, vel terrore confundat. Pro hujusmodi ergo casibus præcaventes, necessarium duximus instituere, ut ubi temporis, vel loci, sive Cleri copia suffragatur, habeat quisque canens Deo, atque sacrificans post se vicini solaminis adjutorem: ut, si aliquo casu ille, qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram elisus; à tergo semper habeat, qui ejus vicem exequatur intrepidus: & officium inceptum adimpleat.

f VII. q. 1. illud. In Concilio Tolet. XI. c. 14. Burch. l. 3. c. 73. Ivo, p. 2. c. 126.
g Eccl. 4.
h al. valetudo.

LIX. *Item* Anacletus Jesu Christi servus omnibus Episcopis, *Epist.* 1. [c. an. 102. *Romæ.*]

Quot testes Episcopus sacrificans secum habere debeat.

EPiscopus [i] Deo sacrificans testes secum habeat, & plures, quàm alius Sacerdos: sicut enim majoris honoris gradu fruitur; sic majoris testimonii incremento indiget. In solennioribus quippe diebus aut septem, aut quinque, aut tres Diaconos, qui oculi ejus dicuntur, & Subdiaconos, atque reliquos Ministros secum habeat: qui sacris induti vestimentis à fronte, & à tergo, & Presbyteri è regione dextra lævàque, contrito corde, & humiliato spiritu, ac prono stent vultu, custodientes eum à malevolis hominibus; & consensum ejus præbeant [k] sacrificio. Peracta autem consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus.

20. Pars.
i Polyc. l. 4. tit. 12. Ansel. l. 6. c. 138. Burch. l. 3. c. 71. Ivo, p. 2. c. 67.
k al. præbentes.

LX. *Item* Lucius Papa Episcopis Galliæ, & Hispaniæ, *c.* 1. [an. 253. *Româ in Galliam, &c.*]

Episcopi sine religiosis testibus, Domini sacramenta non conficiant.

JUbemus [l] Apostolica α autoritate, ut semper testes vobiscum Sacerdotes, & Levitas [m] habeatis. Et licèt conscientia propria sufficere possit; tamen propter malevolos, juxta Apostolum [n], etiam testimonium vos oportet habere bonum ab his, qui foris sunt: quoniam & in hac sancta Sede constitutum habemus, ut duo Presbyteri, & tres Diaconi in omni loco Episcopum non deserant, propter testimonium Ecclesiasticum.

¶ Corr. Rom. α *Jubemus Apostolica.*] In Epistola ipsa sic legitur: *Propter tales, fratres hortamur vos, sicut in hac sancta Ecclesia constitutum habemus, ut semper, &c.*

l Polyc. l. 4. tit. 13. Ansel. l. 6. c. 140.
m al. Diaconos.
n 1. Tim. 3.

LXI. *Item* Soter [o] Papa. [fortè c. an. 175. *Romæ.*]

Nisi duobus præsentibus, Presbyter Missam celebrare non præsumat.

HOc quoque [p] [33] statutum est, ut nullus Presbyterorum Missarum solennia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibique respondentibus ipse tertius habeatur: quia cùm pluraliter ab eo dicitur, *Dominus vobiscum*, & illud in secretis, *orate pro me*; aptissimè convenit, ut ipsius respondeatur salutationi.

¶ Corr. Rom.] Burchardus etiam & Ivo citant ex Decretis Soteris Papæ. Et in Micrologo, *c.* 2. scribitur fuisse id ab Anacleto, & Sotere statutum. Similem sententiam Burchardus *lib.* 3. *c.* 68. refert ex Concilio Nannetensi, *c.* 30. Ferè autem idem habetur in Moguntino I. *c.* 43.

¶ Pith. 33 *Hoc quoque.*] Addit. 2. *Capit. p.* 351. Crisand. *Liturg. p.* 96. 97.

o al. Anacletus.
p Polyc. l. 4. tit. 31. Ansel. l. 7. c. 136. Burch. l. 3. c. 74. Ivo, p. 2. c. 127. Pann. l. 1. c. 159.

LXII. *Item* ex Canone x. Apostolorum [q]. [c. an. 281. *in Syria.*]

Communione priventur, qui usque ad finem Missarum solennia non audierint.

OMnes [r] fideles, qui conveniunt [34] in solennitatibus sacris α ad Ecclesiam, & scripturas Apostolorum, & Evangelium audiant. Qui autem β non perseverant in oratione, usque dum Missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt; velut inquietudines Ecclesiæ commoventes, convenit communione privari.

¶ Corr. Rom. α *In solennitatibus sacris.*] In tomis Conciliorum ad marginem priscæ versionis sunt hæc eadem verba, quæ hic apud Gratianum, & Burchardum, & Ivonem, & in Polycarpo. Græcè est absolutè, τοὺς εἰσιόντας, id est, *qui ingrediuntur*, & ita in codice Canonum, nimirum ex versione Dionysii.

β *Audiant. Qui autem.*] Ita in eodem margine, & in Polycarpo. Sed Burchardus, & Ivo propiùs ad verba Græca, *audiunt, non autem perseverant.*

¶ Pith. 34 *Conveniunt &c.*] *Qui ingrediuntur Ecclesiam, & Scripturas audiunt, non autem perseverant in oratione, nec sanctam &c.* Greg.

q Et in Conc. Antioch. c. 2.
21. Pars.
r Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 2. c. 67. Ivo, p. 6. c. 163.

LXIII. *Item* ex Concilio Carthaginensi IV. *c.* 24. [an. 398. *in Africa.*]

De eodem.

SAcerdote [s] verbum in Ecclesia faciente, qui egressus de auditorio fuerit; excommunicetur.

s Burch. l. 2. c. 66. Ivo, p. 6. c. 162.

LXIV. *Item* ex Concilio Agathensi, *c.* 47. [an. 506. *in Gallia.*]

Die Dominico Missas ex integro Seculares audire debent.

MIssas die Dominico [35] Secularibus totas audire [t] [36] speciali ordine [37] præcipimus: ita, ut ante benedictionem Sacerdotis egredi populus non præsumat. Quod si [38] fecerint, ab Episcopo publicè confundantur [39].

¶ Pith. 35 *Dominico.*] V. C. *Dominica.*
36 *Audire.*] 2. V. C. *tenere.*
37 *Ordine.*] V. C. *ordinatione.*
38 *Quod si.*] 2. V. C. *Qui si.*
39 *Confundantur.*] V. C. *confutentur.*

t al. tenere.

LXV. *Item* ex Concilio Aurelianensi I. *c.* 28. [an. 511. *ibid.*]

Populus non antè diſcedat, quàm Miſſa ex integro celebretur.

> [n] Burch. *l.* 3. *c.* 29. Ivo, *p.* 3. *c.* 34.

CUm ad celebrandas [n] Miſſas in Dei nomine convenitur; populus non antè diſcedat, quàm Miſſæ ſolennitas compleatur, & ubi Epiſcopus non [40] fuerit, benedictionem accipiat Sacerdotis.

¶ PITH. [40] *Non.*] Delent 2. V. C.

LXVI. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 88. [an. 398. *in Africa.*]

Excommunicetur, qui prætermiſſo Eccleſiæ conventu ad ſpectacula vadit.

> [x] Ivo, *p.* 4. *c.* 8.

QUi die [x] ſolenni, prætermiſſo ſolenni Eccleſiæ conventu ad ſpectacula vadit; excommunicetur.

LXVII. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 84. [an. 398. *ibid.*]

Uſque ad Miſſam Catechumenorum nullus Eccleſiam ingredi probibeatur.

> 22. *Pars.* [y] Burch. *l.* 3. *c.* 28. Ivo, *p.* 3. *c.* 33. Pann. *l.* 2. *c.* 41.

EPiſcopus [y] nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſive Gentilem, ſive Hæreticum, ſive Judæum, uſque ad Miſſam Catechumenorum.

LXVIII. *Item* ANASTASIUS Epiſcopus [41] Epiſcopis Germaniæ, & Burgundiæ, *Epiſt.* 1. *c.* 1. [an. 385. *Romà in Germaniam.*]

Evangelia non ſedendo, ſed ſtando audire debemus.

> 23. *Pars.* [z] Burch. *l.* 3. *c.* 103. Ivo, *p.* 2. *c.* 128. & *p.* 6. *c.* 93.

APoſtolica [z] [42] autoritate mandamus, dum ſancta Evangelia in Eccleſia recitantur, ut Sacerdotes, & ceteri omnes præſentes, non ſedentes, ſed venerabiliter curvi [α], in conſpectu Evangelii ſtantes Dominica verba intentè audiant, & fideliter adorent.

¶ CORR. ROM. [α] *Curvi.*] Sic in originali & apud Ivonem *par.* 6. *c.* 93. ſed apud eumdem *par.* 2. *c.* 138. & apud Burchardum vox iſta non habetur.

¶ PITH. [41] *Epiſcopus &c.*] V. C. *Epiſcopis Germaniæ.* Delet *& Burgundiæ.*

[42] *Apoſtolica.*] Walafrid. *p.* 556. Microl. *c.* 9.

LXIX. *Item* GREGORIUS VII. in Synodo Rom. habita, *c.* 13. [an. Dom. 1078. *Romæ.*]

Ad Miſſarum ſolennia ſemper aliquid eſt offerendum.

> 24. *Pars.* [a] Polyc. *l.* 3. *tit.* 16. Anſel. *l.* 5. *c.* 40. [b] *Exod.* 24.

OMnis [a] Chriſtianus procuret ad Miſſarum ſolennia aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam, quod Deus per Moyſem dixit [b]: *Non apparebis in conſpectu meo vacuus.* Etenim in collectis ſanctorum Patrum liquidò apparet, quòd omnes Chriſtiani offerre aliquid Deo ex uſu Sanctorum Patrum debent. Ad ipſum [α] enim priùs eſt confugiendum, qui noſtræ curare poſſit animæ paſſiones. Verùm homines præpoſtero ordine antè ſibi opem ab hominibus accerſunt. Ubi autem humana ſubſidia defecerint, tunc opinantur Divini poſtulandam favoris gratiam.

¶ CORR. ROM. [α] *Ad ipſum.*] Hinc uſque ad finem Capitis non habentur ibi apud Gregorium, neque apud Anſelmum, aut Polycarpum.

LXX. *Item* CYPRIANUS ſerm. 6. de Oratione Dominica. [an. 252. *in Africa.*]

Quare ſurſum corda *in Præfatione dicitur.*

> 25. *Pars.*

QUando autem ſtamus ad orationem, Fratres dilectiſſimi; vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio omnis carnalis, & ſecularis abſcedat: nec quidquam tunc animus, quàm id ſolùm cogitet, quod precatur. Ideò & Sacerdos ante orationem Præfatione præmiſſa parat fratrum mentes dicendo, *ſurſum corda:* ut dum reſpondet plebs, *habemus ad Dominum:* admoneatur, nihil ſe aliud, quàm Dominum cogitare debere. Claudatur contra adverſarium pectus, & ſoli Deo pateat, nec ad ſe hoſtem Dei, tempore orationis adire patiatur.

LXXI. PELAGIUS II. Romanæ Eccleſiæ, & Apoſtolicæ Sedis Epiſcopus univerſis Germaniarum, atque Galliarum Epiſcopis. [fortè c. an. 585. *Romæ.*]

Quæ Præfationes in Miſſa ſunt cantandæ.

> 26. *Pars.* [c] Polyc. *l.* 3. *tit.* 20. Anſel. *l.* 7. *c.* 111. Burch. *l.* 3. *c.* 69. Ivo, *p.* 2. *c.* 77. Pann. *l.* 1. *c.* 158.

INvenimus [c] has novem Præfationes in ſacro catalogo tantummodo recipiendas, quas longa retrò vetuſtas in Romana Eccleſia hactenus ſervavit, id eſt, unam in Albis Paſchalibus, aliam de Aſcenſione Domini, tertiam de Pentecoſte, quartam de Natali Domini, quintam de Apparitione Domini, ſextam de Apoſtolis, ſeptimam de ſancta Trinitate, octavam de Cruce, nonam de Jejunio in Quadrageſima tantummodo dicendam. Has Præfationes tenet, & cuſtodit ſancta Romana Eccleſia: has tenendas vobis mandamus.

LXXII. *Item* EX CONCILIO CABILONENSI II. *c.* 39. [an. 813. *in Gallia.*]

In omnibus Miſſarum ſolennibus pro Defunctis oratio fiat.

> 27. *Pars.* [d] Burch. *l.* 3. *c.* 64. Ivo, *p.* 3. *c.* 66.

VIſum [d] præterea nobis eſt, ut in omnibus Miſſarum ſolennibus pro Defunctorum ſpiritibus loco competenti Dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur, quâ non viventibus, & pro quibuslibet neceſſitatibus Dominus deprecetur; ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in Miſſarum ſolennibus fundantur. Antiquitùs [e] igitur hunc morem ſancta tenet Eccleſia, ut & in Miſſarum ſolennibus, & in aliis precibus Domino Spiritus quieſcentium commendet: dicente beato Auguſtino [f], [non ſunt prætermittendæ ſupplicationes pro ſpiritibus Defunctorum: quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana & Catholica ſocietate laudamus [α]. Defunctorum etiam tacitis nominibus eorum, quos ſub generali commemoratione ſuſcepit Eccleſia:] ut quibus ad iſta deſunt parentes, aut filii, aut quicumque cognati, vel amici, ab una eis exhibeantur pia matre communi.

> [e] XIII. *q.* 2. *non æſtimemus.*
> [f] In lib. de cura pro mortuis agenda, *c.* 4.

¶ CORR. ROM. [α] *Laudamus.*] Apud Collectores ſunt nonnullæ varietates. B. Auguſtinus (à quo parùm variat & Concilium, & Amalarius *lib.* 4. *c.* 42. ſic habet: *quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana & Catholica ſocietate defunctis, etiam tacitis nominibus quorumque, ſub generali commemoratione ſuſcepit Eccleſia.* Ceterùm Gloſſa fecit, ne mutaretur.

LXXIII. *Item* INNOCENTIUS Epiſcopus urbis Romæ Decentio Eugubino, *Epiſt.* 1. *c.* 2. [an. 416. *Romà in Umbriam.*]

Ante preces non ſunt à Sacerdote nomina recitanda.

DE nominibus [43] recitandis, antequam precem Sacerdos faciat, atque eorum oblationes, quorum nomina recitanda ſunt, oratione ſua commendet, quàm ſuperfluum ſit, & ipſe pro tua prudentia recognoſcis: ut cujus hoſtiam necdum Deo offeras, ejus antè nomen inſinues: quamvis illi incognitum ſit nihil.

¶ PITH. [43] *De nominibus.*] Hieron. in Ezechielem, *p.* 852.

PANIS ET VINUM AQUA PERMIXTUM INTER MISSARUM SOLENNIA OFFERANTUR.

DISTINCTIO II.

I. *Item* ALEXANDER urbis Romanæ Epiſcopus Orthodoxis omnibus, *Epiſt.* 1. *c.* 4. [fortè an. 115. *Romæ.*]

Panis, & vinum, & aqua in Sacramentis ſunt offerenda.

> 1. *Pars.* [a] Polyc. *l.* 3. *tit.* 9. Anſel. *l.* 9. *c.* 1. Burch. *l.* 5. *c.* 5. Ivo, *p.* 2. *c.* 15. & 68. [b] *al.* ſacrificio.

IN Sacramentorum [a] [1] oblationibus, quæ inter Miſſarum ſolennia Domino offeruntur, paſſio Domini miſcenda eſt: ut ejus, cujus corpus & ſanguis conficitur, paſſio celebretur: ita ut repulſis opinionibus ſuperſtitionum, panis tantùm, & vinum aquâ permiſtum in ſacrificium [b] offerantur. Non enim debet (ut à Patribus accepimus, & ipſa ratio docet) in calice Domini aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed utrumque permiſtum: quia utrumque ex latere ejus in paſſione ſua profluxiſſe legitur.

¶ CORR. ROM.] Locupletatum eſt Caput hoc ex originali, & ceteris Collectoribus, præter Anſelmum, qui habet, ut anteà Gratianus habebat.

¶ PITH. [1] *In Sacramentorum.*] Rupertus Tuitienſis, Microlog. *c.* 10. Caſſand. *Liturg. p.* 46.

II. *Item* CYPRIANUS *lib.* 2. *Epiſt.* 2. Cæcilio fratri ſalutem. [an. 254. *in Africa.*]

Vinum ſine aqua, vel econverſo in Sacramentis offerri non licet.

> [c] Polyc. *ibid.* Anſel. *l.* 9. *c.* 4.

SIc in ſanctificando [c] calice Domini offerri aqua ſola non poteſt, quomodo nec vinum ſolum poteſt. Nam ſi vinum tantùm quis offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine Chriſto [α]. Quando autem utrumque miſcetur, & adunatione confuſa ſibi invicem copulatur; tunc Sacramentum ſpiritale, & cæleſte perficitur. Sic verò calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi utrumque ſibi miſceatur: quomodo nec corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, aut aqua ſola, niſi utrumque adunatum fuerit, & copulatum, & panis unius compage ſolidatum.

¶ CORR. ROM. [α] *Sine Chriſto.*] Apud B. Cyprianum ſic legitur, *ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis: ſi verò aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto:* quæ verba referuntur etiam infrà *eâd. c. cùm omne.* Sed ob Gloſſam non eſt mutatum. Multa verò alia, ubi illa non obſtabat, ex ipſa Epiſtola ſunt emendata, itémque in ſequenti Capite.

III. IDEM in ead. Epiſt. [an. 254. *ibid.*]

> [d] *Sent.* 4. *diſt.* 10. §. *Sed video.* [e] *Luc.* 22. 1. *Cor.* 11. [f] & viderit. *orig.*

SCriptura [d] dicit [e]: *Quotieſcumque enim ederitis panem iſtum, & calicem iſtum biberitis; mortem Domini annuntiabitis, quoadusque veniat.* Quotieſcumque ergo calicem in commemorationem Domini, & paſſionis ejus offerimus; id, quod conſtat Dominum feciſſe, faciamus. Sed vide [f] frater chariſſime, ſi quis de Anteceſſoribus noſtris vel ignoranter, vel ſimpliciter non hoc ſervavit, & tenuit, quod nos Dominus facere & exemplo, & magiſterio ſuo docuit; poteſt ſimplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi: nobis verò non poterit ignoſci, qui nunc à Domino admoniti & inſtructi ſumus, ut calicem Domini cum vino miſtum, ſecundùm quod Dominus obtulit, offeramus.

IV. *Item* ex Concilio Martini Bracarensi, *c.* 55 [g]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

Præter panem, vinum, & aquam in Sacramento nihil debet offerri.

NOn oportet aliquid aliud in Sacramento [h] offerri, præter panem, vinum, & aquam; quæ in typo Christi benedicuntur: quia, dum in cruce penderet, de corpore ejus sanguis effluxit & aqua. Hæc tria unum sunt in Christo Jesu: hæc hostia & oblatio Dei in odorem suavitatis.

g In Capitulis Græcar. Syn.
h al. sanctuario.

V. *Item* ex Concilio Carthaginensi III. *c.* 24 [i]. [an. 397. *in Africa.*]

De eodem.

IN Sacramento [k] [2] corporis [l], & sanguinis Domini nihil amplius [3] offeratur, quàm ipse Dominus tradidit, hoc est, panis, & vinum aquæ mistum. *& infrà.*

§. 1. Nec amplius in sacrificiis [m] [4] offeratur, quàm de uvis, & frumentis.

¶ Pith. [2] *Sacramento.*] 3. V. C. *Sacramentis.*
[3] *Amplius.*] V. C. *aliud.*
[4] *In sacrificiis.*] 2. V. C. *in primitiis.* 2. alii, *de primitiis.*

i Et in Afric. c. 4.
k al. Sacramentis.
l Burch. *l.* 5. *c.* 3. & 4. Ivo, *p.* 2. *c.* 13. & 14.
m al. primitiis.

VI. *Item* ex sexta Synodo, *c.* 28. [an. 692. *Constantinopoli.*]

Oblationis sacrificio uvas nemo conjungat.

DIdicimus, quòd in quibusdam Ecclesiis Sacerdotes sacrificio oblationis conjungant uvas, quæ secundùm usum in altari offeruntur; & sic simul utraque populo dispensent. Præcipimus igitur, ut nullus Sacerdos hoc ulterius faciat: sed in remissionem peccatorum populo oblationem solam distribuat: & uvas seorsùm benedictas populus, qui petierit, accipiat, & fructuum α gratias agat.

¶ Corr. Rom.] Est quasi summa quædam canonis citati. Nam in eo plura aliquantò verba sunt, sed eodem ferè sensu.

α *Et fructuum.*] Græcè est, περὶ τὴν τῷ δοτῆρος τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν, id est, *ad reddendas gratias fructuum datori.*

VII. *Item* Julius Papa Episcopis per Ægyptum α. [imò ex Conc. Bracarensi IV. *c.* 1. an. 675. *in Hispania.*]

De his, qui sacrificando variè errabant.

CUm omne [n] crimen, atque peccatum oblatis Deo sacrificiis deleatur; quid de cetero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipsa sacrificii oblatione erratur? Audivimus enim quosdam schismatica ambitione detentos, contra Divinos ordines, & Apostolicas institutiones lac pro vino in Divinis sacrificiis dedicare: alios quoque intinctam Eucharistiam populis pro complemento communionis porrigere: quosdam etiam expressum vinum β in Sacramento Dominici calicis offerre: alios verò pannum γ lineum musto intinctum per totum annum reservare, & in tempore sacrificii partem ejus aquâ lavare, & sic offerre. Quod quàm sit Evangelicæ, & Apostolicæ doctrinæ contrarium, & consuetudini Ecclesiasticæ adversum; non difficilè ab ipso fonte veritatis probabitur, à quo ordinata ipsa Sacramentorum mysteria processerunt. Cùm enim Magister veritatis verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret Discipulis; non illis lac, sed panem tantùm, & calicem sub hoc Sacramento cognovimus dedisse. Legitur enim in Evangelica veritate [o]: *Accepit Jesus panem, & calicem; & benedicens dedit Discipulis suis.* Cesset ergo lac sacrificando [p] offerri: quia manifestum, & evidens Evangelicæ veritatis exemplum illuxit, quòd præter panem & vinum, aliud offerri non licet [q]. §. 1. Illud verò, quod pro complemento communionis intinctam tradunt Eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex Evangelio testimonium recipit [r], ubi Apostolis corpus suum, & sanguinem commendavit. Seorsùm enim panis, & seorsùm calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non legimus, excepto illo tantùm Discipulo, quem intincta buccella Magistri proditorem ostenderet, non quæ Sacramenti hujus institutionem signaret. Nam quòd de expresso botro, id est, de uvarum granis populus communicatur [f], valdè est omnino confusum: sed si necesse sit, botrus in calice comprimatur, & aquâ misceatur: quia calix Dominicus [t] juxta Canonum δ præcepta, vino & aquâ permistus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi. Ergo cùm in calice vino aqua miscetur; Christo populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credit, copulatur & jungitur. Quæ copulatio, & conjunctio aquæ, & vini sic miscetur in calice Domini, ut mistio illa non possit separari. Nam si vinum tantùm quis offerat, sanguis Christi esse incipit sine nobis. Si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Ergo, quando botrus solus offertur, in quo vini tantùm efficientia designatur; Sacramentum nostræ salutis negligitur, quod per aquam significatur. Non enim potest calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque sibi misceatur. §. 2. Et ideò, quia jam ex hoc plurima, & multiplex Majorum manavit sententia ε, omnis deinceps talis error, atque præsumptio cessare debet: ne perversorum inordinata compago statum veritatis enervet. Et ideò nulli deinceps licitum sit aliud in sacrificiis Divinis offerre, nisi juxta antiquorum sententiam Conciliorum panem tantùm, & calicem vino & aquâ permistum. De cetero aliter, quàm præceptum est, faciens, tamdiu à sacrificando cessabit, quamdiu legitima pœnitentiæ satisfactione correctus [u], ad gradûs sui officium redeat, quod amisit.

n Polyc. *l.* 3. *tit.* 9. Ansel. *l.* 9. *c.* 53. Burch. *l.* 5. *c.* 1. Ivo, *p.* 2. *c.* 11. & 12. & 85. Pann. *l.* 1. *c.* 147.
o *Joan.* 13.
p al. in sacrificio.
q al. finit.
r al. receperunt.
f al. communicat.
t *Sent.* 4. *dist.* 11.
u al. correptus.

¶ Corr. Rom. α *Per Ægyptum.*] Apud ceteros Collectores legitur, *per Ægyptum missis.* Sed in Micrologo *c.* 19. citatur ex eodem Julio Episcopis Ægypti. Eadem autem ferè habentur nunc in Bracarensi III. *c.* 1. & sententia summatim collecta in Wormaciensi, *c.* 4.

β *Expressum vinum.*] Sic apud Ivonem, & in Pannormia, & in Bracarensi. In aliquot tamen vetustis est, *expressum botrum*, ut paulò inferiùs in hoc eodem Capite. Sed Burchardus habet, *non expressum vinum.*

γ *Alios verò pannum.*] Hæc usque ad vers. *Quod quàm sit.* non sunt in Bracarensi: neque etiam illa, *sed si necesse sit*, usque ad vers. *quia.*

δ *Juxta Canonum.*] In Bracarensi est, *juxta quod quidam Doctor edisserit.* Significatur autem B. Cyprianus citatus sup. *eâd. sic in sanctificando.*

ε *Sententia.*] In Bracarensi sequitur, *quorum pietas in Deum religiosa Sacramentorum horum & efficientias copiosè disseruit, & institutiones verissimè declaravit.*

VIII. *Item* Alexander Papa V. à Petro, *Epist.* 1. [fortè an. 115. *Româ ad Orthodoxos.*]

Nulla oblatio corpori, & sanguini Christi comparari valet.

NIhil [x] in sacrificiis majus esse potest, quàm corpus & sanguis Christi: nec ulla oblatio hâc potior est: sed hæc omnes præcellit: quæ purâ conscientiâ Domino offerenda est, & pura mente sumenda, atque ab omnibus veneranda: & sicut potior est ceteris; ita potiùs excoli, & venerari debet.

2. *Pars.*
x Burch. *l.* 5. *c.* 5. Ivo, *p.* 2. *c.* 15. & 68.

IX. *Item* Innocentius Papa Decentio Eugubino Episcopo salutem, *Epist.* 1. *c.* 1. [an. 416. *Româ in Umbriam.*]

Ante confecta mysteria pacem non debemus offerre.

PAcem [5] igitur asseris ante confecta mysteria quosdam populis impertiri [6], vel sibi inter se [7] Sacerdotes tradere: cùm post omnia (quæ aperire non debeo) pax sit necessariò indicenda: per quam constet populum ad omnia, quæ in mysteriis aguntur, atque in Ecclesia celebrantur, præbuisse consensum, ac finita esse, pacis concludentis signaculo demonstrentur.

3. *Pars.*

¶ Pith. [5] *Pacem.*] Walafrid. Strabo *c.* 22. Cassand. *Liturg. p.* 74.
[6] *Impertiri.*] 4. V. C. *imperare.*
[7] *Se.*] Delent 4. V. C.

X. *Item* Anacletus Papa, *Epist.* 1. [c. an. 102. *Româ ad omnes Episcopos.*]

Ecclesiasticis liminibus careat Minister, qui post consecrationem communicare contemnit.

PEracta [y] consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia.

¶ Corr. Rom.] Tribuebatur Calixto. Restitutum est Anacleto ex aliquot vetustis exemplaribus, & Burchardo: cui Anacleto tribuitur etiam suprà, *de consecr. dist.* 1. *Episcopus.*

y Sup. *de consec. dist.* 1. *omnes fideles.* Burch. *l.* 3. *c.* 77.

XI. *Item* ex Concilio Toletano XII. *c.* 5. [an. 681. *in Hispania.*]

Quisque Sacerdos, quoties Missam celebrat, toties sacram communionem percipiat.

REllatum est [z] nobis quosdam de Sacerdotibus non tot vicibus communionis sanctæ gratiam sumere, quot sacrificia in uno die videntur offerre: sed si in uno die plurima per se offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus à communione suspendant, & in sola tantùm extrema [a] [8] sacrificii oblatione communionis sanctæ gratiam sumant: quasi non sit toties illi vero & singulari sacrificio participandum, quoties corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi immolatio facta constiterit. Nam ecce Apostolus dicit [b]: *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* Certum est, quòd hi, qui sacrificantes non edunt, rei sunt Dominici sacramenti. Quicumque ergo Sacerdotum deinceps Divino altario sacrificium oblaturus accesserit, & se à communione suspenderit; ab ipsa, quâ se indecenter privavit, gratiâ communionis anno uno repulsum se noverit. Nam quale erit illud sacrificium, cui nec ipse Sacrificans particeps esse cognoscitur? Ergo modis omnibus est tenendum, ut quotiescumque sacrificans corpus & sanguinem Jesu Christi Domini nostri in altario immolat, toties perceptionis corporis & sanguinis Christi participem se præbeat.

4. *Pars.*
z Ivo, *p.* 2. *c.* 114.
a al. extremi.
b 1. *Cor.* 10.

¶ Pith. [8] *Extrema.*] V. C. *extremi.*

XII. *Item* Gelasius Papa Majorico, & Joanni Episcopis. [c. an. 494. *Romæ.*]

Corpus Christi sine ejus sanguine Sacerdos non debet accipere.

COmperimus [c] [9] autem, quòd quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione à calice sacri cruoris abstineant. Qui proculdubio (quoniam nescio qua superstitione [10] docentur obstringi) aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris

c Micrologus, *c.* 19. Algerus, *l.* 2. *c.* 8. Polyc. *l.* 3. *tit.* 9. & 30.

Anſel. *l.* 6. *c.* 174. Ivo, *p.*2. *c.*89.

arceantur: quia diviſio unius ejuſdemque myſterij ſine grandi ſacrilegio non poteſt provenire.

¶ Corr. Rom.] De hoc Capite notatum eſt *ſup.* xxv. *q.* 2. *c. fin.* apud Anſelmum, & in Polycarpo *tit.* 30. (nam in nono titulo eſt caput, *per ſe*) eſſe partem Epiſtolæ, quæ ibi refertur.

¶ Pith. 9 *Comperimus.*] Microlog. *c.* 19. Caſſand. 10 *Superſtitione.*] Manichæorum, de quibus Leo, *ſerm.* 4. *de Quadrageſima.*

XIII. *Item* Augustinus de Eccleſiaſticis Dogmatibus, *c.* 53. [fortè c. an. 427. *in Africa.*]

Euchariſtiæ communionem qui quotidie accipit, nec reprehenditur, nec laudatur.

5. *Pars.* [d] Valfridus de reb. Eccl. *c.* 12. *Sent.* 4. *diſt.* 12. Algerus, *l.* 1. *c.* 22. & 10. Polyc. *l.* 3. *tit.* 16. Anſel. *l.* 9. *c.* 9. Burch. *l.* 5. *c.* 15. & 16. Ivo, *p.*2. *c.*25. 26. Pann. *l.* 1. *c.* 150. [e] Amalarius de Eccl. offic. *c.* 12. Cabilon. II. *c.* 46. Beda 1. *Cor.* 11. & ibi Gloſſ. Ord. Eugippus. [f] *Luc.* 19. [g] *al.* ſuſceperit. [h] *Matth.* 8. [i] *Sap.* 16.

QUotidie [d] Euchariſtiæ communionem percipere nec laudo, nec vitupero; omnibus tamen Dominicis diebus communicandum ſuadeo, & hortor: ſi tamen mens ſine affectu peccandi ſit. Nam habentem adhuc voluntatem peccandi, gravari magis dico Euchariſtiæ perceptione, quàm purificari. Et ideò, quamvis quis peccato mordeatur; peccandi non habeat de cetero voluntatem, & communicaturus ſatisfaciat lachrymis, & orationibus: & confidens de Domini miſeratione, qui peccata piæ confeſſioni donare conſuevit, accedat ad Euchariſtiam intrepidus, & ſecurus. Sed hoc de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non gravant. *Idem Epiſt.* 118. *c.* 3. §. 1. Dixerit quiſpiam [e] non quotidie accipiendam Euchariſtiam: alius affirmet quotidie: faciat unuſquiſque, quod ſecundùm fidem ſuam piè credit eſſe faciendum. Neuter enim eorum exhonorat corpus & ſanguinem Domini, ſi ſaluberrimum Sacramentum certatim honorare contendunt. Neque enim litigaverunt inter ſe, aut quiſquam eorum ſe alteri præpoſuit, Zacchæus & ille Centurio, cùm alter eorum gaudens [f] in domum ſuam ſuſcepit [g] Dominum: alter dixit [h], *non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum.* Ambo honorificantes Salvatorem diverſo, & quaſi contrario modo; ambo peccatis miſeri, ambo miſericordiam conſecuti. Ad hoc valet α, quòd manna [i] ſecundùm propriam voluntatem in ore cujuſque ſapiebat.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc ex duobus B. Auguſtini locis confectum, & in ſummam redactum, ex iiſdem, ubi opus eſſe viſum eſt, & emendatum eſt, & auctum. Algerus autem, & Valfridus Strabo citant uſque ad verſ. *Idem,* ex Gennadio Maſſilienſi Presbytero, quem B. etiam Thomas *quodlib.* 12. *art.* 10. facit autorem libri de Eccleſiaſticis Dogmatibus. Et Platina in vita Symmachi, & Magiſter *Sent. lib.* 2. *diſt.* 8.

α *Ad hoc valet.*] Locus integer legendus eſt in originali.

XIV. *Item* Ambrosius lib. 4. de Sacramentis, *c. ult.* [an. 384. *Mediolani.*]

Qui ſemper peccat, Cæleſtis Sacramenti medicinam ſemper accipiat.

[k] Alger. *l.* 1. *c.* 22. *Sent. ibid.* Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 5. *c.* 18. Ivo, *p.*2. *c.*28.

SI quotieſcumque [k] effunditur ſanguis Chriſti, in remiſſionem peccatorum effunditur; debeo illum ſemper accipere, ut ſemper mihi peccata dimittantur. Qui ſemper pecco, ſemper debeo habere medicinam.

XV. *Item* Hilarius Epiſcopus. [fortè Auguſt. *Epiſt.* 118. c. an. 400. *in Africa.*]

Non abſtineat à corpore Domini, niſi qui excommunicari meretur.

[l] Alger. *ibid.* Polyc. *l.* 3. *tit.* 16. Burch. *l.* 5. *c.* 18. Ivo, *p.*2. *c.*28. Rabanus de Inſtit. Cleric. 31.

SI non ſunt [l] tanta peccata, ut excommunicetur quis; non ſe debet à medicina corporis & ſanguinis Domini ſeparare.

¶ Corr. Rom.] Ceteri etiam Collectores, & Algerus citant ex Hilario. Apud B. Auguſtinum *Epiſt.* 118. hæc habentur, *Si peccata tanta non ſunt, ut excommunicandus quiſquam homo judicetur; non ſe debet à medicina Dominici corporis ſeparare:* nec multò aliter apud Bedam 1. *Cor.* 11.

XVI. *Item* Fabianus Papa ait. [fortè Conc. Turonenſe III. *c.* 50. an. 813. *in Gallia.*]

Ter in anno quiſque fidelium communicet.

[m] *Sent.* 4. *diſt.* 12. Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 5. *c.* 17. Ivo, *p.*2. *c.*27. Pann. *l.* 1. *c.* 151.

ETſi [m] non frequentiùs, ſaltem in anno ter Laici homines communicent (niſi fortè quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur,) in Paſcha videlicet, & Pentecoſte, & Natali Domini.

¶ Corr. Rom.] Apud eoſdem Collectores eodem modo citatur. Verùm præter ultima verba, *in Paſcha videlicet,* &c. habentur in Concilio Turonenſi III. *c.* 50. & Capitul. *l.* 2. *c.* 45.

XVII. *Item* Soter Papa ait [n]. [imò Conc. Cabilonenſe II. *c.* 47. an. 813. *ibid.*]

[n] In Cabilon. II. *c.* 47.

Etiam in Cœna Domini ſacram communionem debemus accipere.

[o] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 5. *c.* 20. Ivo, *p.*2. *c.*30.

IN Cœna [o] Domini à quibuſdam perceptio Euchariſtiæ negligitur: quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus (exceptis iis, quibus pro gravibus criminibus inhibitum eſt) percipienda ſit, Eccleſiaſticus uſus demonſtrat: cùm etiam Pœnitentes eadem die ad percipienda corporis & ſanguinis Dominici Sacramenta reconcilientur.

XVIII. *Item* ex Concilio Martini Bracarenſis, *c.* 83 [p]. [c. an. 572. *in Hiſpania.*]

[p] In Capit. Synod. Græcarum, ex Conc. Antiocheno, *c.* 2.

Projiciatur ab Eccleſia, qui à communione Sacramenti ſe pro luxuria ſua avertit.

SI quis intrat in Eccleſiam Dei, & ſacras Scripturas audit, & pro luxuria ſua avertit ſe à communione Sacramenti, & in obſervandis myſteriis declinat conſtitutam regulam diſciplinæ; illum talem projiciendum de Eccleſia Catholica eſſe decernimus, donec pœnitentiam agat, & oſtendat fructum pœnitentiæ ſuæ, ut poſſit communione percepta α indulgentiam promereri.

¶ Corr. Rom. α *Communione percepta.*] In recentioribus Conciliorum editionibus legitur: *ut poſſint communionem perceptâ indulgentiâ promereri.* Editiones verò antiquæ, & Vaticani codices habent ut Gratianus. Concilii Antiocheni, *c.* 2. (unde hoc videtur ſumptum) hæc ſunt verba, καὶ παρακαλέσαντες τυχεῖν δυνηθῶσι συγγνώμης, id eſt, & *implorantes conſequi veniam poſſint.*

XIX. *Item* ex Concilio Agathensi, *c.* 18. [an. 506. *in Gallia.*]

Non habeantur Catholici, qui his tribus temporibus communicare deſinunt [q].

[q] N. parvipendunt. [r] Burch. *l.* 5. *c.* 23. Ivo, *p.*2. *c.*33.

SEculares [r], qui in Natali Domini, Paſcha, & Pentecoſte non communicaverint; Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.

XX. In Concilio Toletano I. *c.* 13. [an. 400. *in Hiſpania.*]

Corripiantur, qui in Eccleſia communicare contemnunt.

HI, qui intrant in Eccleſiam, & deprehenduntur numquam communicare; admoneantur. Quòd ſi non communicant; ad pœnitentiam accedant. Si communicant, non ſemper abſtineant α: ſi non fecerint, abſtineantur.

¶ Corr. Rom. α *Abſtineant.*] In originali legitur, *abſtineantur,* quemadmodum in fine Capitis, etiam in vetuſtis Gratiani. Sed hoc loco interpretatio Gloſſæ magis convenit verbo, *abſtineant.*

XXI. *Item* ex Concilio Eliberitano. [fortè Hibernenſi, an. 672. *in Anglia.*]

Ante ſanctam communionem à propria uxore quiſque contineat.

[s] Burch. *l.* 5. *c.* 22. Ivo, *p.*2. *c.*32. Pann. *l.* 5. *c.* 152. [t] *al.* quinque, aut ſeptem.

OMnis homo [s] ante ſacram communionem à propria uxore abſtinere debet tribus, aut quatuor [t], aut octo diebus: nec inter α Catholicos connumerabitur, qui in iſtis videlicet temporibus, Paſcha, Pentecoſte, & Natali Domini non communicaverit.

¶ Corr. Rom. α *Nec inter.*] Hæc uſque ad finem abſunt hoc loco à Burchardo, & Ivone, ſuntque ſumma quædam Capitis, *ſeculares, ſuprà, eâd.*

XXII. *Item* Sergius Papa ait. [imò Amalarius *l.* 3. *c.* 35. an. 827. *in Gallia.*]

Quare tres partes fiant ex corpore Chriſti.

6. *Pars.* [u] Gloſſ. ord. 1. *Cor.* 11. *Sent.* 4. *diſt.* 12. Amalarius, *l.* 3. *c.* 35. Alcuinus, *fol.* 79. Micrologus, *c.* 17. Rabanus de Inſtit. Cler. *c. ult.* Alger. *l.* 1. *c.* 19. Ordo Romanus, *fol.* 5.

TRiforme eſt [u] corpus Domini. Pars oblatæ α in calicem miſſa, corpus Chriſti, quod jam reſurrexit, monſtrat: pars comeſta, ambulans adhuc ſuper terram. Pars in altari uſque ad Miſſæ finem remanens, corpus jacens in ſepulchro: quia uſque ad finem ſeculi corpora Sanctorum in ſepulchris erunt.

¶ Corr. Rom. α *Oblatæ.*] Anteà legebatur, *oblata.* Emendatum eſt & hoc, & alia ex vetuſtis codicibus, Gloſsâ ordinariâ, atque ex aliis Scriptoribus indicatis.

XXIII. *Item* Clemens Papa, *Epiſt.* 2. ait [c. an. 68. *Româ Hieroſolymam.*]

A quibus ſunt contrectanda Sacramenta Dominica.

7. *Pars.* Pann. *l.* 1. *c.* 141. [x] Ordo Romanus, *fol.* 87. Polyc. *l.* 3. *tit.* 16. Burch. *l.* 3. *c.* 11. Ivo, *p.*2. *c.*21. & 64. & 86. Pann. *l.* 1. *c.* 149. [y] *al.* commiſceri. [z] excommunicato. *orig.* [a] *al.* ſacrarii.

TRibus gradibus [x] commiſſa ſunt Sacramenta Divinorum ſecretorum, id eſt, Presbytero, Diacono, & Miniſtro: qui cum timore, & tremore Clericorum reliquias fragmentorum corporis Dominici cuſtodire debent. *Item ibidem.* §. 1. Tanta in altario certè holocauſta offerantur, quanta populo ſufficere debeant. Quòd ſi remanſerint, in craſtinum non reſerventur; ſed cum timore, & tremore, Clericorum diligentiâ conſumantur. Qui autem reſidua corporis Domini, quæ in ſacrario relicta ſunt, conſumunt; non ſtatim ad communes accipiendos cibos conveniant, ne putent ſanctæ portioni miſcere [y] cibum, qui per aqualiculos digeſtus in ſeceſſum funditur. Si igitur manè Dominica portio editur; uſque ad ſextam jejunent Miniſtri, qui eam conſumpſerunt: &, ſi tertiâ, vel quartâ horâ acceperint, jejunent uſque ad veſperam. Sic ſecretâ ſanctificatione, æterna cuſtodienda ſunt Sacramenta. & *infrà.* §. 2. Præcipimus etiam, ne umquam extero [z] Clerico Eccleſiæ, ſive Laico de fragmentis oblationum Chriſti ponatur ad menſam. Unde ſcis tu, qui paſſim ſanctuarii [a] panes indignis impendis, unde noſti, ſi à mulieribus mundi ſunt hi, quibus impendis? Hinc & David ab Abimelech Sacerdote interrogatus, cùm panem ſibi ad comedendum poſceret, ſi mundus eſſet à muliere, cùm ſe mundum ante triduum profiteretur, panes propoſitionis manducavit.

XXIV. *Item* Isidorus lib. 1. de Summo Bono, *c.* 24. [c. an. 625. *in Hiſpania.*]

Inficiuntur, non mundantur scelerosi, qui communicare non desinunt.

QUi scelerate [b] vivunt in Ecclesia, & communicare non desinunt, putantes se tali communione mundari, discant nil ad emundationem sibi proficere, dicente Propheta [c]: *Quid est, quòd dilectus meus fecit in domo mea scelera multa? Numquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas?* & Apostolus [d]: *Probet*, inquit, *seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.*

8. *Pars.* [b] Inf. *dist.* 4. *qui in maternis.* §. *qui scelerate.* [c] *Jer.* 11. [d] 1. *Cor.* 11.

XXV. *Item* ex octava Synodo, Basilius Episcopus dixit [e]. [imò ex B. Basilii Regul. Breviorib. *c.* 172. c. an. 362. *in Ponto.*]

Damnationem, non salutem acquirunt, qui indignè Sacramentis Christi communicant.

TImorem docet nos Apostolus dicens [f]: *Qui manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit.* Fidem verò edocet nos sermo Domini dicens [g]: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis dabitur. Hoc facite in meam commemorationem.* & infrà. §. 1. Et Apostolus de unigenito Dei Filio [h]: *humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Cùm ergo anima fidem habet his dictis, & considerat magnificentiam gloriæ ipsius, & admiratur nimietatem humilitatis, quomodo tantus, ac talis obediens fuit Patri usque ad mortem pro nostra vita; puto, quia provocari possit ad affectum, & dilectionem ipsius, & Dei Patris, qui unico Filio [i] non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illum. *& infrà.*

§. 2. Talem ergo affectum, & fidem præparare debet in animo suo is, qui panem, & calicem Domini percipit.

¶ Corr. Rom.] Hoc Basilii caput est ex versione Ruffini *c.* 70. quibusdam tamen omissis. Ex hac autem citatione, quam nunc affert Gratianus, & aliis ejusdem locis, ut alibi dictum est, videtur posse colligi Regulas illas beati Basilii post Octavam Synodum in codice, quo Gratianus usus est, fuisse collocatas.

[e] Ex Basilii Regulis brevioribus, *c.* 172. [f] 1. *Cor.* 11. [g] *Luc.* 22. [h] *Philip.* 2. [i] *Rom.* 8.

XXVI. *Item* Augustinus lib. Quæstionum Numerorum, *quæst.* 30. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Non à quo, sed ante quem offeratur, considerandum est.

ET dixit Dominus [k] ad Moysem, & ad Eleazarum filium Aaron Sacerdotem: Tollite thuribula ærea è medio exustorum: & ignem alienum hunc seminate [l] ibi: quia sanctificaverunt thuribula peccatorum horum in animabus suis α: & fac ea laminas ductiles, circumpositionem altari; quoniam oblata sunt ante Dominum, & sanctificata sunt, & facta sunt in signum filiis Israel.] Sed notandum novo modo dicta sanctificata pœnâ eorum, à quibus peccatum hoc fuerat perpetratum: quia per eos exemplum datum est ceteris, quo timerent. Circumpositionem autem altari cur ex eis fieri voluit, addidit, dicens: [quoniam oblata sunt ante Dominum, & sanctificata facta sunt in signum filiis Israël.] Non ergo in eis reprobari voluit, quòd à talibus oblata sunt: sed hoc potiùs attendi, ante quem oblata sint, id est, quia ante Dominum: ut plùs in eis valeret nomen Domini, ante quem oblata sunt, quàm pessimum meritum eorum, à quibus oblata sunt.

¶ Corr. Rom. α *In animabus suis.*] Apud Beatum Augustinum legitur, *in manibus suis:* sed apud septuaginta, quos ille sequi solet, est ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν.

[k] *Num.* 16. *Omittuntur aliquot verba.* [l] semina. *orig.*

XXVII. *Item* ex Decreto Papæ Pii. [imò Theodor. c. an. 680. *in Anglia.*]

Pœnitentia ejus, cujus negligentiâ de Christi sanguine aliquid stillat.

SI per negligentiam [m] aliquid de sanguine [n] Domini stillaverit in terram; linguâ lambetur [11], & tabula radetur. Si non fuerit tabula; ut non conculcetur, locus corradetur, & igne consumetur, & cinis intra altare recondetur; & Sacerdos quadraginta diebus pœniteat. Si super altare stillaverit calix; sorbeat Minister stillam, & tribus diebus pœniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla pervenerit: quatuor diebus pœniteat. Si usque ad tertium, novem diebus pœniteat. Si usque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina, quæ tetigerit stilla, tribus vicibus Minister abluat, calice supposito: & aqua ablutionis sumatur, & juxta altare recondatur.

¶ Pith. [11] *Linguâ lambetur.*] Burch. *linguabitur.*

9. *Pars.* [m] Polyc. *l.* 3. *tit.* 16. Burch. *l.* 5. *c.* 47. Ivo, *p.* 2. *c.* 56. Pann. *l.* 1. *c.* 156. [n] *al.* calice.

XXVIII. *Item* ex Pœnitentiali Bedæ Presbyteri, *c. de Ebrietate.* [c. an. 720. *in Anglia.*]

Quæ pœnitentia sit imponenda ei, qui Sacramentum evomit.

SI per ebrietatem [o], vel voracitatem Eucharistiam evomuerit, quadraginta diebus pœniteat, si Laicus est: Clerici, vel Monachi, seu Diaconi, & Presbyteri septuaginta diebus pœniteant: Episcopi xc [p]. Si pro infirmitatis causa evomuerint, septem diebus pœniteant.

¶ Corr. Rom.] Apud Bedam, & Collectores nonnihil varietatis est, potissimùm in dierum numero, qui apud Bedam omnino distinctior est.

[o] Burch. *l.* 5. *c.* 46. Ivo, *p.* 2. *c.* 55. Pann. *l.* 1. *c.* 155. [p] *al.* cx.

XXIX. *Item* ex Concilio Remensi, *c.* 2. [fortè an. 879. *in Gallia.*]

Sacerdotes non nisi per se Divina Sacramenta ministrent.

PErvenit [q] ad notitiam nostram, quòd quidam Presbyteri in tantùm parvipendant Divina mysteria, ut Laico, vel feminæ sacrum corpus Domini tradant ad deferendum infirmis: & quibus prohibetur, ne sacrarium ingrediantur, nec ad altare appropinquent; illis sancta Sanctorum committuntur. Quod quàm sit horribile, quàmque detestabile, omnium religiosorum animadvertit prudentia. Igitur interdicit per omnia Synodus, ne talis temeraria præsumptio ulteriùs fiat: sed omnimodis Presbyter per semetipsum infirmum communicet. Quòd si aliter fecerit, gradûs sui periculo subjacebit.

10. *Pars.* [q] Burch. *l.* 5. *c.* 30. Ivo, *p.* 2. *c.* 39. Pann. *l.* 1. *c.* 154.

XXX. *Item* Clemens Papa. [imò Eugenius II. in Synodo Rom. *c.* 33. an. 826. *Romæ.*]

Quando celebratur Missa, Presbyterium Laicus ingredi non præsumat.

SAcerdotum [r], aliorùmque Clericorum Ecclesiis servientium honores à Laicorum loco discretè apparere convenit. Quamobrem nulli Laicorum liceat in eo loco, ubi Sacerdotes, & reliqui Clerici consistunt (quod *Presbyterium* nuncupatur) quando Missa celebratur, consistere, ut liberè, ac honorificè possint sacra officia exercere [f].

¶ Corr. Rom.] Extat Caput hoc in Synodo Eugenii II. (ex qua etiam citat Anselmus) itémque in Synodo Leonis IV. *c.* 33. & *in* 7. *lib.* Capit. *c.* 278.

11. *Pars.* [r] Concor. VI. Syn. *c.* 69. Turonicum II. *c.* 4. Extrà *de vita, & hon. Cleric. c.* 1. Ansel. *l.* 5. *c.* 78. [f] *al.* exerceri. *al.* celebrari.

XXXI. *Item* ex Concilio Gerundensi, *c.* 1. [an. 517. *in Hispania.*]

Sicut in metropolitana Ecclesia, ita ubique Missarum solennia celebrentur.

INstitutio [t] *Missarum*, sicut in Metropolitana Ecclesia agitur, ita in Dei nomine in omnibus provinciis α tam ipsius Missæ ordo, quàm psallendi, vel ministrandi [u] consuetudo servetur.

¶ Corr. Rom. α *Omnibus provinciis.*] In Concilio ipso legitur, *in Tarraconensi provincia:* apud Burch. verò & Ivonem, *in omnibus comprovincialibus Ecclesiis.*

12. *Pars.* [t] Sup. *dist* 12. *c.* 13. Burch. *l.* 3. *c.* 66. Ivo, *p.* 3. *c.* 68. [u] *al.* psallendo, vel ministrando.

XXXII. *Item* Augustinus in lib. x. de civitate Dei, *c.* 5. [c. an. 413. *in Africa.*]

Quid Sacrificium, quid Sacramentum.

SAcrificium [x] α visibile, invisibile est Sacramentum, id est, sacrum signum. *Item alibi* [y]. §. 1. Sacramentum β est invisibilis gratiæ visibilis forma.

¶ Corr. Rom. α *Sacrificium.*] In originali, & apud Lanfrancum, & Ivonem est, *Sacrificium ergo visibile invisibilis sacrificii sacramentum, id est, sacrum signum est,* sed ob Glossam non est mutatum.

β *Sacramentum.*] In libro de catechizandis Rudibus, *c.* 26. hæc leguntur: *De Sacramento sanè, quod accepit, cùm ei benè commendatum fuerit, signacula quidem rerum Divinarum esse visibilia, sed res ipsas invisibiles in eis honorari.* In Epistola autem 166. hæc. *Si autem malus est, operatur per illum Deus visibilem Sacramenti formam: ipse autem donat invisibilem gratiam.* Ex quibus locis videtur colligi potuisse vulgata ista Sacramenti definitio.

13. *Pars.* [x] *Sent.* 4. *dist.* 1. & 8. Lanfrancus contra Berengarium. Algerus, *l.* 1. *c.* 4. Ivo, *p.* 2. *c.* 8. Pann. *l.* 1. *c.* 130. [y] *Epist.* 166.

XXXIII. Idem in lib. 2. de Doctrina Christiana, *c.* 1. [c. an. 426. *ibid.*]

Quid sit Signum.

SIgnum est [z] res præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud aliquid faciens ex se in cognitionem [a] venire.

[z] Lanfr. *ibid.* Algerus, *l.* 1. *c.* 4. Ivo, *p.* 2. *c.* 8. Pann. *l.* 1. *c.* 131. [a] *al.* cogitationem.

XXXIV. *Item* Gregorius Papa in homilia Paschali ait. [imò Lanfrancus, *ibid.* an. 1059. *in Anglia.*]

Post consecrationem non substantia, sed species remanet.

SPecies [b], & similitudo illarum rerum vocabula sunt, quæ antè fuerunt, scilicet panis & vini. Unde in fine cujusdam Missæ oratur, & dicitur [c]: [Perficiant in nobis, quæsumus Domine, tua Sacramenta quod continent: ut quod [d] nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus.] Postulat quippe Sacerdos, ut corpus Christi, quod sub specie panis, & vini nunc geritur; manifesta visione, sicut reverà est, quandoque capiatur. De qua visione Dominus in Evangelio secundùm Joannem ait [e]: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* Quamvis non improbabiliter quidam exponant hoc loco, carnis & sanguinis veritatem, ipsam eorumdem efficientiam, id est, peccatorum remissionem.

¶ Corr. Rom.] Ivo citat ex Lanfranco, apud quem habetur continenter post verba Gregorii allata ex homilia Paschali: quemadmodum & multa alia sequentia, quæ à Gratiano ex aliis Autoribus citantur, apud eumdem Lanfrancum, & Algerum extant, & interdum copiosiùs, quàm apud Ivonem, & Gratianum.

[b] Lanfr. *ibid.* Guitmundus *l.* 2. Ivo, *p.* 2. *c.* 9. Pann. *l.* 1. *c.* 132. [c] In Sab. 4. temp. Septemb. [d] *al.* quæ. [e] *Joan.* 14.

XXXV.

XXXV. *Item* Eusebius Emissenus [f] [12]. [imò Eucherius Episcopus Lugdunensis, *Epist. de Pascha.* c. an. 440. *in Gallia.*]

Visibiles creaturæ in Christi corpus, & sanguinem invisibiliter convertuntur.

QUia corpus [g] assumptum ablaturus erat ab oculis nostris, & sideribus illaturus, necessarium erat, ut die cœnæ Sacramentum nobis corporis, & sanguinis sui consecraret: ut coleretur jugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium: ut quia quotidiana & indefessa currebat pro hominum salute redemptio; perpetua esset etiam redemptionis oblatio, & perennis victima illa viveret in memoria, & semper præsens esset in gratia verè unica, & perfecta hostia, fide æstimanda, non specie; nec exteriori censenda visu, sed interiori affectu. Unde meritò Cælestis confirmat Autoritas [h]: quia *caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* §. 1. Recedat ergo [i] omne infidelitatis ambiguum: quandoquidem, qui autor est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Nam invisibilis [k] Sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui verbo suo secreta potestate convertit, ita dicens: *Accipite, & comedite: hoc est enim corpus meum:* & sanctificatione repetita; *Accipite, & bibite: hic est sanguis meus.* Ergo sicut ad nutum præcipientis Domini repentè ex nihilo substiterunt excelsa Cælorum, profunda fluctuum, vasta terrarum; ita pari potestate in spiritalibus Sacramentis, ubi præcipit α virtus, servit effectus. §. 2. Quanta itaque, & quàm celebranda beneficia vis Divinæ benedictionis operetur, attende: &, ut [l] tibi novum & impossibile videri non debeat, quòd in Christi substantiam terrena & mortalia convertuntur, teipsum, qui jam in Christo es regeneratus, interroga. Dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis via intrinsecùs mortuus exulabas: subitò initiatus Christi legibus, & salutaribus mysteriis innovatus, in corpus Ecclesiæ non videndo, sed credendo transiluisti; & de filio perditionis, adoptivus Dei filius fieri occulta puritate meruisti: in mensura visibili permanens, major factus es teipso invisibiliter, sine quantitatis augmento, cùm ipse atque idem esses; multò alter [m] fidei processibus extitisti: in exteriori nihil additum est, & totum in interiori mutatum est: ac sic homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mente formatus est. Sicut ergo sine corporali sensu, præterita vilitate deposita, subitò novam indutus es dignitatem; & sicut hoc, quòd [n] in te Deus læsa curavit, infecta diluit, immaculata [o] detersit, non sunt oculis, nec [p] sensibus tuis credita: ita cùm reverendum altare Cælestibus cibis satiandus ascendis, sacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honora, mirare, mente continge, cordis manu suscipe, & maximè haustu interiore assume.

¶ Corr. Rom. α *Ubi præcipit.*] Sic apud Ivonem, & in Pannormia. Apud Paschasium legitur, *ubi præcipit virtus, rei servit effectus:* & fortasse loco dictionis, *ubi*, legendum est, *verbi.* In vetustiore editione homiliar. est, *verbis præbet virtus: & rei servit effectus.* in recentiore autem, *verbo præbetur virtus, & rei servit effectus.* Multa verò aliis locis sunt partim ex originali, partim ex Ivone emendata.

¶ Pith. [12] *Eusebius Emissenus.*] Vel potiùs Eucherius Lugdunensis, *Epist. de Pascha.*

[f] Inter opera B. Hier. *tom.* 9. al. 4. in serm. de Corpore & Sang. Domini. 14. *Pars.*
[g] *Sent.* 4. *dist.* 8. Alger. *l.* 1. *c.* 16. & 15. Ivo, *p.* 2. *c.* 4.
[h] *Joan.* 6.
[i] *Sent.* 4. *dist.* 10. Pann. *l.* 1. *c.* 129. Pasch. in Epist. ad Frudegardum ex Euseb. Emiss.
[k] *al.* visibilis.
[l] *al.* quomodo.
[m] *al.* aliter.
[n] *al.* hæc, quæ.
[o] maculata. *vera lectio.*
[p] *al.* sed.

XXXVI. *Item* Augustinus [13]. [fortè c. an. 400. *in Africa.*]

Quare in specie panis, & vini Sacramentum suum Christus nobis ministravit.

QUia passus est [q] Dominus pro nobis, commendavit nobis in isto Sacramento corpus & sanguinem suum: quod etiam fecit & nos ipsos. Nam & nos ipsius corpus facti sumus, & per misericordiam ejus, quod accipimus, nos sumus. Recordamini: & vos non fuistis, & creati estis: ad aream Dominicam comportati estis laboribus boum, id est, annuntiantium Evangelium, triturati estis: quando Catechumeni differebamini, in horreo servabamini: nomina vestra dedistis: cœpistis moli jejuniis, & exorcismis: posteà ad aquam venistis, & conspersi estis, & panis Dominicus facti estis. Ecce, quod accepistis. Quomodo ergo videtis esse unum, quod factum est; sic unum estote vos diligendo vos, tenendo unam fidem, unam spem, individuam charitatem. Hæretici, quando hoc accipiunt, testimonium contra se accipiunt; quia illi quærunt divisionem, cùm panis iste indicet unitatem: sic & vinum in multis racemis fuit, & modò unum est, unum est α in suavitate calicis post pressuram torcularis. Et vos post illa jejunia, post labores, post humilitatem & contritionem cordis jam in nomine Christi, tamquam ad calicem Domini venistis: & ibi vos estis in mensa, & ibi vos estis in calice, nobiscum vos estis. Simul enim hoc sumimus, simul bibimus, quia simul vivimus. *Item in sermone de infantibus* [r].

§. 1. Ita Dominus Jesus Christus nos significavit, nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis, & unitatis nostræ in sua mensa consecravit. Qui accipit [s] mysterium unitatis, & non tenet vinculum pacis; non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se. Nulli [t] est β aliquatenus ambigendum tunc unumquemque fidelium corporis, & sanguinis Dominici fieri participem, quando in Baptismate membrum efficitur Christi, nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiamsi antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non privatur, quando in se [u] hoc, quod illud Sacramentum significat, invenit [x].

[q] Infrà, *eâd. commendavit.* Beda 1. *Cor.* 10. Alg. *l.* 1. *c.* 3. *& alibi.* Ivo, *p.* 2. *c.* 1.
[r] Beda *ibid. paulò superiùs ex Aug. in serm. ad Infantes ad altare de Sacramento.*
[s] Infrà, *eâd. qui manducat. Sent.* 4. *dist.* 8.
[t] Inf. *dist.* 4. *nulli. Sent.* 4. *dist.* 9. Polyc. *l.* 3. *tit.* 10.
[u] *al.* ipse.
[x] *al.* invenitur.

¶ Corr. Rom.] Beda *ad c.* 10. 1. *ad Corinthios* citat ex sermone de Sacramentis fidelium, *feriâ* 2. *Paschæ*; neque multò aliter Ivo.

α *Unum est.*] Ita emendatum hoc ex Beda, quemadmodum & multa alia. Hujus verò lectionis vestigium erat in manuscriptis, & apud Ivonem. In vulgatis legebatur, *Vinum in sua nativitate, calix post, &c.*

β *Nulli est.*] Hæc usque ad finem habentur infrà *dist.* 4. *c. nulli:* & in Polycarpo citantur ex Innocentio.

¶ Pith. [13] *Augustinus.*] Serm. *de Infantibus.*

XXXVII. *Item* in Libro sententiarum Prosperi [y]. [imò Lanfrancus contra Berengarium, an. 1059. *in Anglia.*]

Dum Hostia frangitur, passio Christi ad memoriam redit.

CUm [z] frangitur [a] Hostia, dum Sanguis de calice in ora fidelium funditur; quid aliud, quàm Dominici corporis in cruce immolatio, ejúsque sanguinis de latere effusio designatur?

¶ Corr. Rom.] Apud Lanfrancum (apud quem ferè habentur, quæ à Gratiano citantur ex lib. sententiarum Prosperi, aut ex Aug. in l. sententiarum Prosperi,) hæc antecedunt: *Sacramenta enim illarum rerum, quarum sunt Sacramenta, semper similitudinem gerunt: sicut in Sacramento, de quo hæc quæstio ventilatur, dum frangitur Hostia, &c.*

[y] Lanfr. *ibid.*
[z] *al.* Dum.
[a] Alg. *l.* 1. *c.* 19. Ivo, *p.* 2. *c.* 9. Pann. *l.* 1. *c.* 40.

XXXVIII. *Item* Leo Episcopus, & sancta Synodus, quæ in urbe Romana convenit, Clero, Honoratis, & Plebi consistenti Constantinopoli, ita scribit [b]. [an. 449. *Româ Constantinopolim.*]

De veritate corporis & sanguinis Christi ambigere non licet.

IN quibus [c] isti ignorantiæ tenebris, in quo hactenus desidiæ torpore jacuere? ut nec auditu discerent, vel lectione cognoscerent, quod in Ecclesia Dei in omnium ore tam consonum est, ut nec ab infantium linguis veritas corporis & sanguinis Christi inter communis Sacramenta fidei [14] taceatur: quia in illa mystica distributione spiritalis alimoniæ hoc impertitur, hoc sumitur, ut accipientes virtutem Cælestis cibi, in carnem ipsius, qui caro nostra factus est, transeamus? Idem est cibus [d] α refectionis, & cibus sanguinis. Sicut enim caro [e] Domini verè est cibus: ita sanguis verè noster est potus. *Idem* [f]. §. 1. Est etiam corpus, de quo dictum est: *caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Circa hoc corpus aquilæ sunt, quæ alis circumvolitant spiritalibus. *Idem* [g]. §. 2. Unde & corpus Christi edimus, ut vitæ æternæ possimus esse participes. *Idem* [h]. §. 3. Cujus clarè [i] β argumentis utimur, suis utamur exemplis, Incarnationisque exemplo astruamus mysterii veritatem. *& infrà.* §. 4. Quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cùm præter naturam sit ipse Dominus Jesus Christus partus ex Virgine?

¶ Corr. Rom. α *Idem est cibus.*] In aliquot vetustis codicibus: *Idem Leo Papa. Est cibus, &c.* Eumdémque Leonem citat Anselmus. Ceterùm apud B. Leonem non sunt inventa, sed apud B. Ambrosium, cujus etiam sunt sequentia, variis ex locis collecta.

β *Cujus clarè.*] Gratianus infrà *c. reverà*, sic refert ex Ambrosio: *Sed quid argumentis utimur? suis utamur exemplis, Incarnationis, &c.* Et ita etiam Algerus. Ivo reliqua eodem modo; tantummodo in hoc discrepat, quòd habet, *Incarnationisque novitate.* Sed retenta est Gratiani lectio cùm ob Glossam, tum quoniam Lanfrancus ferè concordat cum Gratiano, ubi expositam à se Catholicam veritatem confirmat B. Ambrosii verbis.

¶ Pith. [14] *Communis Sacramenta fidei.*] V. C. *Communionis Sacramenta.*

[b] Leo I. *Epist.* 23. al. 22.
[c] 15. *Pars.* Ansel. *l.* 9. *c.* 6. & 7.
[d] *al. Item.* Est cibus.
[e] *Joan.* 6.
[f] Ambr. *in c.* 17. *Luc. l.* 8. *c.* 7.
[g] *ad c.* 22. *Lucæ l.* 10. *c.* 9.
[h] De iis qui initiantur, *c.* 9.
[i] Ivo, *p.* 9. *c.* 7. Infrà, *eâd. reverà. Sent.* 4. *dist.* 10.

XXXIX. *Item* Ambrosius in lib. de catechizandis Rudibus. [imò Augustinus contra Faustum, *lib.* 20. *c.* 13. c. an. 402. *in Africa.*]

Non Naturâ nascitur, sed consecratione nobis conficitur corpus & sanguis Christi.

PAnis [k] & calix non qualibet, sed certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde, quod ita fit nobis, quamvis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis: non, quòd benedicimus, gratiásque agimus Domino in omni ejus munere, non tantùm spiritali, verùm etiam corporali.

¶ Corr. Rom.] Ivo citat ex Augustino in lib. de catechizandis Rudibus. Beda *ad c.* 10. 1. *ad Corinthios*, & Algerus citant ex B. Augustino contra Faustum: habeturque lib. 20. contra Faustum, *c.* 13. Verùm apud Algerum, & Ivonem est in summam redactum; apud Gratianum multis præterea locis depravatum: quæ ob Glossam correcta non sunt. Verba B. Augustini sunt hæc: *Noster autem panis & calix non quilibet, quasi propter Christum in spicis, & in Sacramentis ligatum, sicut illi desipiunt: sed certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde, quod non ita fit, quamvis sit panis & calix, alimentum*

[k] Beda 1. *Cor.* 10. Alcuinus de Div. Offic. *fol.* 17. Alger. *l.* 1. *c.* 6. Ivo, *p.* 2. *c.* 1. Pann. *l.* 1. *c.* 123.

est refectionis: non Sacramentum religionis; nisi, quòd benedicimus, gratiásque agimus Domino in omni ejus munere non solùm spirituali, verùm etiam corporali.

XL. Idem Ambrosius in lib. de iis, qui Mysteriis initiantur, c. 9. [fortè c. an. 384. *Mediolani.*]

Quod ante benedictionem panis & vinum est, post benedictionem est corpus & sanguis Christi.

ANte benedictionem [l] verborum Cælestium alia species nominatur: post benedictionem [m] corpus significatur. *Item ibidem.* §. 1. In illo Sacramento Christus est. *Item lib. 4. de Sacramentis c. 5.* §. 2. Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum.

XLI. *Item* Augustinus in lib. sententiarum Prosperi [n]. [imò Lanfrancus an. 1059. *in Anglia.*]

Sub specie panis & vini invisibilem Christi carnem & sanguinem honoramus.

NOs autem [o] in specie panis & vini, quam videmus, res invisibiles, id est, Christi carnem, & sanguinem honoramus: nec similiter comprehendimus [p] has duas species, ex quibus consecratur Dominicum corpus, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus [q]: cùm fideliter fateamur ante consecrationem esse panem, & vinum *a*, quod natura formavit; post consecrationem verò Christi carnem & sanguinem, quod benedictio consecravit.

¶ Corr. Rom. *a Et vinum.*] Apud Lanfrancum, dum verba Augustini in libro de catechizandis Rudibus ab Adversario sibi objecta interpretatur, sic legitur, *esse panem vinúmque, id est, eas res, quas natura formavit: inter sacrandum verò converti in Christi carnem & sanguinem; quas utrasque res benedictio consecravit.* Ivo autem habet ferè ut Gratianus.

XLII. [r. an. 1059. *Romæ.*]

Confessio [s] Berengarii.

EGo Berengarius [t] indignus sancti Mauritii Andegavensis Ecclesiæ Diaconus [15], cognoscens veram, Catholicam, & Apostolicam fidem, anathematizo omnem hæresim, præcipuè eam, de qua hactenus infamatus sum: quæ astruere conatur panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post [16] consecrationem solummodo Sacramentum, & non [17] verum corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi esse; nec posse sensualiter, nisi in solo Sacramento manibus Sacerdotum tractari, vel [18] frangi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem sanctæ Romanæ, & Apostolicæ Sedi: & ore, & corde profiteor de Sacramentis Dominicæ mensæ eamdem fidem me tenere, quam Dominus, & venerabilis Papa Nicolaus, & hæc sancta Synodus autoritate Evangelica, & Apostolica tenendam tradidit, mihíque firmavit [u]: scilicet panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solùm Sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi esse, & sensualiter non solùm Sacramento [x], sed [19] in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri; jurans per sanctam, & homousion Trinitatem, & per hæc sacrosancta Christi Evangelia. Eos verò, qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus, & Sectatoribus suis æterno anathemate dignos esse pronuntio [20]. Quòd si ergo ipse aliquando contra hæc aliquid sentire, aut prædicare præsumpsero; subjaceam Canonum severitati. Lecto, & perlecto sponte subscripsi. §. 1. Hanc confessionem [y] fidei de corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi [21] à Berengario Romæ coram CXIII. Episcopis factam misit Papa Nicolaus per urbes Italiæ, Germaniæ, Galliæ [22], & ad quæcumque loca fama pravitatis ejus pervenire ante potuit: ut Ecclesiæ, quæ priùs doluerant de averso, atque perverso *a*; posteà gauderent de reverso, atque converso.

¶ Corr. Rom.] In Regesto Gregorii VII. *lib.* 3. & 6. in Synodo, an. Dom. 1079. habetur alia ejusdem Berengarii abjuratio. Cui repetitioni quid causam dederit, exponitur in scholiis Conciliorum, quæ Coloniæ quatuor tomis sunt impressa.

a Perverso.] Ita etiam Ivo. Lanfrancus habet, *adverso.*

¶ Pith. [15] *Diaconus.*] V. C. *Decanus.*
[16] *Post.*] al. *per.*
[17] *Et non.*] V. C. *nec.*
[18] *Vel.*] V. C. &.
[19] *Sed.*] V. C. *sed* &.
[20] *Pronuntio.*] V. C. *prænuntio.*
[21] *Nostri J. C.*] Absunt à V. C.
[22] *Germaniæ, Galliæ.*] V. C. *Galliæ, Germaniæ.*

XLIII. *Item* Ambrosius in libro de Officiis [z]. [an. 384. *Mediolani.*]

Quare elementorum species reserventur, cùm verè sit corpus Christi & sanguis.

FOrtè dicas [a], quomodo vera caro, quomodo verus sanguis; qui similitudinem non video *a* carnis, non video sanguinis veritatem? Primò omnium dixi tibi de sermone Christi, qui operatur, ut possit mutare, & convertere genera, & instituta Naturæ. Deinde, ubi non tulerunt sermonem Christi, Discipuli ejus, sed audientes, quòd carnem suam daret manducare, & sanguinem suum bibendum, recedebant; solus autem Petrus dixit [b]: *Verba vitæ æternæ habes: & ego à te quò recedam?* Ne igitur plures hoc dicerent, & veluti quidam esset horror cruoris, sed maneret gratia Redemptoris [c]; ideò in similitudine quidem accipis Sacramentum, sed veræ naturæ gratiam, virtutémque consequeris [d]: *Ego sum*, inquit, *panis vivus, qui de Cælo descendi.*

¶ Corr. Rom. *a Non video.*] Eodem ferè modo est apud Ivonem. In originali autem, nec multò secùs apud Lanfrancum, hic locus sic habet: *Fortè dicas: quomodo vera? qui similitudinem video, non video sanguinis veritatem?*

XLIV. *Item* Augustinus in expositione *Psal.* 54. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Non carnaliter, sed spiritualiter Christi corpus, & sanguinem debemus accipere.

PRima quidem [e], *inquit*, hæresis in Discipulis Christi, velut à duritia ejus sermonis facta est. Cùm enim diceret [f]: *Nisi quis manducaverit carnem meam, & biberit sanguinem meum; non habebit vitam æternam.* Illi non intelligentes dixerunt ad invicem: *Durus est hic sermo; quis potest eum audire?* dicentes, quia durus est hic sermo, separaverunt se ab illo: remansit cum duodecim. Discedentibus [g] illis instruxit eos, qui remanserunt. Spiritus est, inquit, qui vivificat: caro nihil prodest: verba, quæ locutus sum ad vos, spiritus & vita sunt. Intellexistis spiritaliter? spiritus, & vita sunt. Intellexistis [h] carnaliter? etiam sic illa spiritus, & vita sunt: sed tibi non sunt spiritus & vita, qui spiritaliter non intelligis. Spiritaliter intelligite, quæ locutus sum. Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum [i] aliquod vobis commendavi: spiritaliter intellectum vivificabit vos. Caro autem non prodest quidquam: sed quomodo illi intellexerunt. Carnem quippe sic intellexerunt; quomodo in cadavere venditur *a*, aut in macello dilaniatur. [Sciens autem Jesus, ait: hoc vos scandalizat, quia dixi, do vobis carnem meam manducare, & sanguinem meum bibere? Si ergo videritis filium hominis ascendentem, ubi priùs erat?] Quid est hoc? Hinc solvit, quod illos moverat: hinc aperit, unde fuerant scandalizati: hinc planè, si intelligerent. Illi enim putabant eum erogaturum corpus suum. Ille autem dixit se ascensurum in Cælum, utique integrum. Cùm videritis filium hominis ascendentem, ubi erat priùs; certè vel tunc videbitis, quia non eo modo, quo putatis, erogat corpus suum: vel tunc intelligetis, quia gratia ejus non consumitur morsibus. *Item tractatu* 30. *in Joannem.* §. 1. Donec seculum finiatur, sursùm est Dominus: sed tamen hic etiam nobiscum est veritas Domini. Corpus enim Domini, in quo resurrexit, uno loco esse oportet: veritas autem ejus ubique diffusa est.

¶ Corr. Rom. *a In cadavere venditur.*] Ita etiam Algerus, & Ivo: apud quem totum hoc Caput eodem modo, atque apud Gratianum habetur, scilicet hinc inde collectum: verbis interdum transpositis, in summam redactis, mutatis. Beatus autem Augustinus, & Lanfrancus hoc loco sic habent, *quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur.*

XLV. *Item* Augustinus in Epistola ad Irenæum. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

Quomodo Christi corpus, quod in cruce pependit, accipitur, & quomodo non.

NOn hoc corpus [k], quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt illi, qui me crucifigent: ipsum quidem, & non ipsum: ipsum invisibiliter, & non ipsum visibiliter. Unde & subditur, etsi necesse est, illud visibiliter celebrari, necesse est tamen illud invisibiliter intelligi.

¶ Corr. Rom.] Eodem modo & bis citat, & ferè etiam refert Algerus, id est, ex Augustino ad Irenæum. Ivo *par.* 2. *c.* 9. refert eodem modo: sed citat ex homilia *in Ps.* 98. (sic enim corrigendum est mendum ex *c.* 8.) ex qua etiam Beda affert propria verba *ad* 11. *c. primæ ad Corinthios.* Quæ Lanfrancus, quoniam à Berengario Catholicis objiciebantur, pleniùs explicat, quàm in hoc Capite fiat; potissimùm, ubi incipit exponere fidem sanctæ Ecclesiæ. Hoc idem ferè habetur in Epistola Ivonis Episcopi Carnotensis ad Haymericum, eadem B. Augustini verba *in Ps.* 95. interpretantis: quæ Epistola habetur impressa apud Joannem Garetium, & alibi.

XLVI. *Item* Augustinus in Sermone de verbis Evangelii [l]. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

Quid sit corpus Christi manducare, & sanguinem ejus bibere.

QUid est Christum [m] manducare? non hoc solum est, in Sacramento corpus ejus accipere. Multi enim indignè accipiunt, de quibus ait Apostolus [n]: *Qui manducat panem, & bibit calicem Domini indignè; judicium sibi manducat, & bibit.* Sed quomodo manducandus est Christus? Quomodo ipse dicit [o]: *Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo.* Si itaque *a* in me manet, & ego in illo; tunc manducat, tunc bibit.

---

[l] Inf. *ead.* verò. Sent. 4. *dist.* 10. Alg. *l.* 1. *c.* 9. Ivo, *p.* 2. *c.* 7. Pann. *l.* 1. *c.* 124.
[m] *al.* consecrationem.
[n] Habetur apud Lanfrancum *ex Aug. in l. de catechiz. Rudib.*
[o] Cassiod. in *Ps.* 109. *Sent. qui ibidem.* Alg. *l.* 1. *c.* 7. & 10. Ivo, *p.* 2. *c.* 9. Ansel. *l.* 1. *c.* 125.
[p] pendimus. *vera lectio.*
[q] pendebamus. *vera lectio.*
[r] Ex actis Synod. Rom. sub Nic. II. 16. *Pars.*
[s] *al.* juramentum.
[t] Lanfranc. *ibid.* Alger. *l.* 1. *c.* 19. *Sent.* 4. *dist.* 12. Ivo, *p.* 2. *c.* 10. Pann. *l.* 1. *c.* 126.
[u] *al.* formavit.
[x] *al.* in Sacramento.
[y] Lanfrancus, & Ivo *ibid.*
[z] *L.* 6. *de Sacram. c.* 1. & ex eo Lanfrancus, & Ivo, *sed paulò aliter.*
[a] Lanfrancus, *ibid.* Ivo, *p.* 2. *c.* 7. Pann. *l.* 1. *c.* 127.
[b] *Joan.* 6.
[c] *al.* redemptionis.
[d] *Joan.* 6.
[e] Lanfrancus *ibid.* Alger. *l.* 1. *c.* 11. & 21. Ivo, *p.* 2. *c.* 8. Pann. *l.* 1. *c.* 133. *Sent.* 4. *dist.* 10.
[f] *Joan.* 6.
[g] *Tract.* 27. *in Joan.* & *in Ps.* 98.
[h] *In Ps.* 54.
[i] *Tract.* 27. *in Joan.*
[k] Sup. *ead. prima.* Beda 1. *Cor.* 11. Lanfrancus *ibid.* Alger. *l.* 1. *c.* 9. & 1. Guitmundus *l.* 2. *Sent.* 4. *dist.* 10. Ivo, *p.* 2. *c.* 8. & 9. Pann. *l.* 1. *c.* 134.
[l] Beda 1. *Cor.* 11.
[m] *Sent.* 4. *dist.* 9. Ivo, *p.* 2. *c.* 8. Pann. *l.* 1. *c.* 135.
[n] 1. *Cor.* 11.
[o] *Joan.* 6.

Qui aùtem non in me manet, nec ego in illo; & ſi accipit Sacramentum, acquirit magnum tormentum.

¶ Corr. Rom. α *Si itaque.*] Locupletatus eſt hic locus ex Beda, Magiſtro, & Ivone.

XLVII. *Itèm* Augustinus. [c. an. 412. *ibid.*]

Credere in Chriſtum eſt manducare, & bibere Chriſtum.

Marg.: [p] Inf. *eâd. credere.* Alg. *l.* 1. *c.* 8. Ivo, *p.* 2. *c.* 4. Pann. *l.* 1. *c.* 137.

UT quid paras [p] dentes, & ventrem? Crede, & manducaſti. Credere enim in eum, hoc eſt panem vivum α manducare. Qui credit in eum, manducat eum: inviſibiliter ſaginatur, quia & inviſibiliter renaſcitur.

¶ Corr. Rom.] Citabatur ex libro de Pœnitentiæ remedio, & apud Algerum ex 2. l. de Pœnitentia. Videtur autem confectum ex duobus B. Auguſtini locis, in tractatu 25. & tract. 26. in Joannem: ex qua expoſitione citat Ivo, ſed conjuncta cum iis, quæ attulerat ex libro de Pœnitentiæ remedio.

α *Panem vivum.*] In vulgatis legebatur, *panem & vinum.* Reſtituta eſt lectio ex pleriſque vetuſtis, originali, & Ivone: quemadmodum & infrà *eâd. c. credere.* Nonnulla præterea hîc addita, quæ apud Ivonem quoque ſunt.

XLVIII. *Item* Augustinus [23] in libro ſententiarum Proſperi. [imò Lanfrancus contra Berengarium, [an. 1059. *in Anglia.*]

Sacramentum, & res Sacramenti ſacrificium Eccleſiæ conficiunt.

Marg.: [q] Lanfrancus *ibid.* Alg. *l.* 1. *c.* 5. & 11. *Sent.* 4. *diſt.* 10. Ivo, *p.* 2. *c.* 9. Pann. *l.* 1. *c.* 138.

HOc eſt, quod [q] dicimus: hoc modis omnibus approbare contendimus; ſacrificium ſcilicet Eccleſiæ duobus confici, duobus conſtare, viſibili elementorum ſpecie, & inviſibili Domini noſtri Jeſu Chriſti carne & ſanguine; Sacramento, & re Sacramenti, id eſt, corpore Chriſti, ſicut Chriſti perſona conſtat, & conficitur Deo, & homine: cùm ipſe Chriſtus verus ſit Deus, & verus homo: quia omnis res illarum rerum naturam, & veritatem in ſe continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem ſacrificium Eccleſiæ Sacramento, & re Sacramenti, id eſt, corpore Chriſti. Eſt igitur Sacramentum, & res Sacramenti, id eſt, corpus Chriſti. *Item.*

Marg.: [r] Lanf. *pauld ſuperiùs.* [ſ] *al.* Redemptoris corpus. [t] Lanf. *ibid.* Aug. *Epiſt.* 23. *ad Bonifacium.* [u] *al.* quæ vera.

§. 1. Caro ejus [r] eſt, quam formâ panis opertam in Sacramento accipimus; & ſanguis ejus, quem ſub vini ſpecie, & ſapore potamus. Caro videlicet carnis, & ſanguis Sacramentum eſt ſanguinis: carne & ſanguine, utroque inviſibili, intelligibili, ſpirituali ſignificatur viſibile Domini noſtri Jeſu Chriſti corpus [ſ], palpabile, plenum gratiâ omnium virtutum, & Divina majeſtate. *Item.*

§. 2. Sicut ergo [t] Cæleſtis panis, qui verè [u] Chriſti caro eſt, ſuo modo [24] vocatur corpus Chriſti, cùm reverà ſit Sacramentum corporis Chriſti, illius videlicet, quod viſibile, palpabile, mortale, in cruce eſt ſuſpenſum, vocatúrque ipſa immolatio carnis, quæ Sacerdotis manibus fit, Chriſti paſſio, mors, crucifixio, non rei veritate, ſed ſignificante myſterio; ſic Sacramentum fidei, quod Baptiſmus intelligitur, fides eſt.

¶ Corr. Rom.] Hæc eadem habentur apud Lanfrancum (ex quo citat Ivo) & apud Algerum (qui itidem ac Gratianus ex libro ſententiarum Proſperi) non tamen eodem ordine collocata. Ex quibus quidem Autoribus nonnulla ſunt emendata.

¶ Pith. [23] *Auguſtinus.*] Serm. ad Infantes ſeu Neophytos.

[24] *Suo modo.*] *quodammodo.* Sic in *Pſal.* 23. Gregor. *in Homil. Aſcenſionis.*

XLIX. Hieronymus in Epiſtolam ad Epheſios, *ad c.* 1 [x]. [an. 386. *in Palæſtina.*]

Marg.: [x] Ibid. Gloſ. ord.

Quot modis caro Chriſti intelligatur.

Marg.: [y] Alg. *l.* 1. *c.* 17. *Sent.* 4. *diſt.* 8. Ivo, *p.* 2. *c.* 5. Pann. *l.* 1. *c.* 139. [z] *Joan.* 6.

DUpliciter [y] intelligitur caro Chriſti & ſanguis: vel ſpiritalis illa atque Divina, de qua ipſe ait [z]: *caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* &: *niſi manducaveritis carnem meam, & biberitis meum ſanguinem, non habebitis vitam æternam:* vel caro, quæ crucifixa eſt, & ſanguis, qui militis effuſus eſt lanceâ.

L. *Item* Ambrosius ad *c.* 11. primæ ad Corinthios [a]. [imò Hilarius Diaconus c. an. 384.]

Marg.: [a] Ibid. Gloſſa ord.

De eodem.

Marg.: [b] Alg. *l.* 1. *c.* 19. Ivo, *p.* 2. *c.* 7. Pann. *l.* 1. *c.* 142.

QUia morte [b] Domini liberati ſumus, hujus rei memores in edendo, & potando carnem & ſanguinem, quæ pro nobis oblata ſunt, ſignificamus.

¶ Corr. Rom.] Citabatur ex Auguſtino in libro de Trinitate ad Corinthios. Algerus etiam citat ex Auguſtino de Trinitate. Sed aliquot vetuſta Gratiani exemplaria habent, *Ambroſius:* cujus verè eſt, & ipſum citat Ivo, quamvis ſtatim, poſtquam citarat librum de Trinitate.

LI. *Item* Augustinus in Pſalmum vigeſimum primum [c]. [c. an. 410. *in Africa.*]

Marg.: [c] In præfatione 2. expoſitionis.

Quomodo Chriſtus ſit immolatus ſemel, & quomodo quotidie immoletur.

Marg.: 17. *Pars.* [d] *Sent.* 4. *diſt.* 12. Ivo, *p.* 2. *c.* 8. Pann. *l.* 1. *c.* 143. [e] 1. *Pet.* 3. [f] *al.* fide. [g] *Rom.* 6. [h] obliviſcamur. *orig.* [i] *al.* moneri.

SEmel [d] Chriſtus mortuus eſt [e], juſtus pro injuſtis: & ſcimus, & certum habemus, & ſpe [f] immobili retinemus, quia Chriſtus [g] reſurgens à mortuis jam non moritur, & mors illi ultrà non dominabitur. Verba iſta Apoſtoli ſunt: tamen, ne obliviſcamini [h], quod factum eſt ſemel, in memoria noſtra omni anno fit. Quoties Paſcha celebratur, numquid toties Chriſtus moritur? ſed tamen anniverſaria recordatio quaſi repræſentat quod olim factum eſt: & ſic nos facit moveri [i], tamquam videamus in cruce pendentem Dominum, non tamen irridentes, ſed credentes.

LII. *Item* in libro ſententiarum Proſperi. [imò Lanfrancus contra Berengarium an. 1059. *in Anglia.*]

Marg.: [k] Beda in Qu. q. 15. Lanf. *ibidem.* Alg. *l.* 1. *c.* 16. & 18. *Sent.* 4. *diſt.* 12. Ivo, *p.* 2. *c.* 9. & 4. Pann. *l.* 1. *c.* 144.

SEmel [k] immolatus eſt Chriſtus in ſemetipſo, & tamen quotidie immolatur in Sacramento. Quod ita intelligendum eſt: quia in manifeſtatione ſui corporis, in diſtinctione membrorum omnium verus Deus, & verus homo ſemel tantùm in cruce pependit, offerens ſeipſum patri hoſtiam vivam, paſſibilem, mortalem, vivorum & mortuorum redemptionis efficacem; eorum ſcilicet, quos Divini conſilii altitudo redimendos judicavit, præſcivit, prædeſtinavit, vocavit modis atque temporibus, quibus id fieri congruebat α.

¶ Corr. Rom.] Et hoc Ivo ex Lanfranco citat, verba B. Auguſtini & referente & exponente: quod facit etiam Algerus *l.* 1. *c.* 16. & 18. Verba autem B. Auguſtini in Epiſtola ad Bonifacium, quam Algerus etiam citat, ſunt hæc: *Nonne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo? & tamen in Sacramento non ſolùm per omnes Paſchæ ſolennitates, ſed omni die populis immolatur.*

α *Congruebat.*] Apud Lanfrancum hæc ſequuntur, quæ reſpondent alteri membro propoſitionis B. Auguſtini: *In Sacramento tamen, quod in hujus rei memoriam frequentat Eccleſia, caro Domini quotidie immolatur, dividitur, comeditur, & ſanguis ejus de calice, fidelium ore potatur.*

LIII. *Item* Ambrosius in Epiſtolam ad Hebræos, *c.* 10 [l]. [imò Hilarius Diaconus c. an. 384.]

Marg.: [l] Chryſoſtomus *in eamd. Epiſt. hom.* 17.

Hoſtia, quæ ſemel oblata eſt, in recordationem ſuæ mortis quotidie offertur.

Marg.: [m] Alg. *l.* 1. *c.* 15. *Sent.* 4. *diſt.* 12. Ivo, *p.* 2. *c.* 6. Pann. *l.* 1. *c.* 145. [n] *al.* exemplar. [o] *Luc.* 22.

IN Chriſto [m] ſemel oblata eſt hoſtia ad ſalutem ſempiternam potens. Quid ergo nos? nonne per ſingulos dies offerimus? offerimus quidem: ſed ad recordationem mortis ejus: & una eſt hoſtia, non multæ. Quomodo una, & non multæ? quia ſemel oblatus eſt Chriſtus. Hoc autem Sacrificium exemplum [n] eſt illius: idipſum & ſemper α idipſum. Proinde unum eſt hoc ſacrificium: alioquin, quoniam in multis locis offertur, multi ſunt Chriſti? nequaquam: ſed unus ubique eſt Chriſtus, & hîc plenus exiſtens, & illic plenus. Sicut enim β quod ubique offertur, unum eſt corpus, & non multa corpora: ita & unum ſacrificium. Pontifex autem ille eſt, qui hoſtiam obtulit nos mundantem. Ipſam verò offerimus etiam nunc, quæ tunc oblata conſumi non poteſt. Quod nos facimus, in commemorationem fit ejus, quod factum eſt. *Hoc enim facite*, ait [o], *in meam commemorationem.*

¶ Corr. Rom. α *Et ſemper.*] Apud B. Ambroſium, & B. Joannem Chryſoſtomum hæc adduntur, *offerimus, nec nunc quidem alium Agnum, cras alium, ſed ſemper eumdem ipſum:* quæ Græcè in optimo exemplari manuſcripto (nam in Veronenſi deſiderantur) ſic habent, οὐ νῦν μὲν ἕτερον πρόβατον, αὔριον δὲ ἕτερον, ἀλλὰ ἀεὶ τὸ αὐτό.

β *Sicut enim.*] In excuſis B. Ambroſii nomine Commentariis legitur, *ſicut enim, qui ubique offert.* Sed non eſt viſa mutanda Algeri, Ivonis, & Gratiani lectio. Græcè eſt, ὥσπερ ὢν πολλαχῇ προσφερόμενος ἓν σῶμά ἐστι. Nonnulla verò alia ſunt emendata.

LIV. *Item* Augustinus in libro Reſponſionum ad Januarium, *c.* 6 [p]. [an. 400. *in Africa.*]

Marg.: [p] *Epiſt.* 118.

Sacramentum corporis Chriſti, non niſi jejuni debemus accipere.

Marg.: 18. *Pars.* [q] Beda 1. *Cor.* 11. Ivo, *p.* 2. *c.* 112. Pann. *l.* 1. *c.* 146. [r] Alg. *l.* 2. *c.* 1. [ſ] *al.* exteri. [t] 1. *Cor.* 11. [u] *al.* modum nemo variaſſet. [x] 1. *Cor.* 11.

LIquidò [q] apparet, quando primò acceperunt Diſcipuli corpus & ſanguinem Domini, non eos accepiſſe jejunos. Numquid tamen propterea calumniandum eſt univerſæ Eccleſiæ, quòd à jejunis ſemper accipitur? Ex hoc enim [r] placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Chriſtiani priùs Dominicum corpus intraret, quàm ceteri [ſ] cibi. Nam ideò per univerſum Orbem mos iſte ſervatur. Neque enim quia poſt cibos dedit Dominus, propterea pranſi, aut cœnati fratres ad illud Sacramentum accipiendum convenire debent, aut, ſicut faciebant, quos Apoſtolus [t] arguit, & emendat, menſis ſuis iſta miſcere. Namque Salvator, quò vehementiùs commendaret myſterii illius altitudinem; ultimum hoc voluit infigere cordibus, & memoriæ Diſcipulorum, à quibus ad paſſionem digreſſurus erat: & ideò non præcepit, quo deinceps ordine ſumeretur: ut Apoſtolis, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſervaret hunc locum. Nam ſi hoc ille monuiſſet, ut poſt alios cibos ſemper acciperetur; credo, quòd eum morem nemo mutaſſet [u]. Cùm verò ait Apoſtolus [x] de

hoc Sacramento loquens: Propter quod fratres, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate: ſi quis eſurit; domi manducet, ut non ad judicium conveniatis; ſtatim ſubtexuit α [cetera autem, cùm venero, ordinabo.] Unde intelligi datur, quia multum erat, ut in Epiſtola totum illum ʸ agendi ordinem inſinuaret, quem univerſa per Orbem ſervat Eccleſia; ab ipſo ordinatum eſſe, quod nulla orarum ᶻ diverſitate variatur.

y *al.* illis.

z morum. *orig.*

¶ Corr. Rom. α *Subtexuit.*] Sequebatur in vulgatis, *quæ ad ejuſdem Sacramenti ordinem pertinent, ſcilicet quomodo jejuni, &c.* quæ & à plerîſque manuſcriptis, & originali, & ceteris Collectoribus abſunt.

LV. *Item* Ambrosius in libro 4. de Sacramentis, *c.* 4. [an. 384. *Mediolani.*]

Ante conſecrationem eſt panis, ſed verbis Chriſti in ejus corpus mutatur.

PAnis eſt ᵃ in altari uſitatus ante verba Sacramentorum: ubi acceſſit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. Hoc igitur adſtruamus. Quomodo poteſt, qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti? conſecratione. Conſecratio autem quibus verbis eſt, & cujus ſermonibus? Domini Jeſu. Nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro Regibus, pro ceteris. Ubi venitur, ut conficiatur venerabile Sacramentum; jam non ſuis ſermonibus Sacerdos, ſed utitur ſermonibus Chriſti. Ergo Chriſti ſermo hoc conficit Sacramentum. Quis ſermo Chriſti? nempe is, quo facta ſunt omnia. Juſſit Dominus, & factum eſt Cælum: juſſit Dominus, & facta eſt Terra: juſſit Dominus, & facta ſunt Maria: juſſit Dominus, & omnis Creatura generata eſt. Vides ergo, quàm operatorius ſit ſermo Chriſti. Si ergo tanta vis eſt in ſermone Domini Jeſu, ut inciperent eſſe, quæ non erant; quantò magis operatorius eſt, ut ſint, quæ erant α, & in aliud commutentur. Et ſic ᵇ, quod erat panis ante conſecrationem, jam corpus Chriſti eſt poſt conſecrationem: quia ſermo Chriſti creaturam mutat; & ſic ex pane fit corpus Chriſti, & vinum cum aqua in calice miſtum fit ſanguis conſecratione verbi Cæleſtis. §. 1. Sed fortè dicis: ſpeciem ſanguinis non video: ſed habet ſimilitudinem. Sicut enim mortis ſimilitudinem ſumpſiſti; ita etiam ſimilitudinem pretioſi ſanguinis bibis, ut nullius horror cruoris ſit, & pretium tamen redemptionis operetur. Didiciſti ergo, quia quod accipis, corpus eſt Chriſti. *& c.* 5.

19. Part. a Lanf. *ibid.* Alg. *l.* 1. *c.* 7. *& alibi.* Guitmundus *l.* 3. *Sent.* 4. *diſt.* 10. Ivo, *p.* 2. *c.* 7.

b *Hic ſummatim refertur ſententia, verbis hinc inde collectis.*

§. 2. Vis ſcire, quia verbis Cæleſtibus conſecratur? Accipe, quæ ſunt verba. Dicit Sacerdos. Fac nobis, inquit, hanc oblationem adſcriptam, rationabilem, acceptabilem β, quod eſt figura corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti: qui pridie, quàm pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem, reſpexit ad Cælum, ad te ſancte Pater omnipotens æterne Deus, gratias agens benedixit, fregit, fractùmque Apoſtolis ſuis, & Diſcipulis ſuis tradidit, dicens: Accipite, & edite ex hoc omnes: Hoc enim eſt corpus meum, quod pro multis confringetur. Similiter & calicem, poſtquam cænatum eſt, pridie quàm pateretur, accepit, reſpexit ad Cælum ad te ſancte Pater omnipotens æterne Deus, gratias agens benedixit, Apoſtolis & Diſcipulis ſuis tradidit, dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes: Hic eſt enim ſanguis meus. Vide: omnia illa verba Evangeliſtæ ſunt uſque ad *accipite* ſive corpus, ſive ſanguinem. Inde verba ſunt Chriſti, *Accipite, bibite ex eo omnes: hic eſt enim ſanguis meus.* Vide ſingula. Qui pridie, inquit, quàm pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem. Antequam conſecratur, panis eſt: ubi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti. Denique audi dicentem: Accipite, & edite ex eo omnes: hoc eſt enim corpus meum. Et ante verba Chriſti calix eſt vini, & aquæ plenus. Ubi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui plebem redemit.

§. 3. Ergo videte quantis generibus potens eſt ſermo Chriſti univerſa convertere. Deinde ipſe Dominus Jeſus teſtificatur nobis, quòd corpus ſuum accipiamus, & ſanguinem ſuum. Numquid debemus de ejus fide, & teſtificatione dubitare?

¶ Corr. Rom. α *Ut ſint, quæ erant.*] Hæc B. Ambroſii verba, quæ Berengarius Catholicis objiciebat, accuratè explanantur à Guitmundo *lib.* 3. & ab Algero *lib.* 1. *c.* 7. Lanfrancus autem non modò ea optimè interpretatur, ſed etiam addit in quibuſdam codicibus ſic legi: *Si igitur tanta vis eſt in ſermone Domini Jeſu, ut inciperent eſſe, quæ non erant; quantò magis operatorius eſt, ut quæ erant, in aliud commutentur?*

β *Acceptabilem.*] In codicibus Gratiani erat, *rationabilem, &c.* Addita verò ſunt omnia uſque ad verſ. *Vide,* (quod antea erat, *Inde.*) Multùm enim videntur facere ad ea, quæ ſequuntur, intelligenda.

LVI. Idem Ambrosius lib. 5. de Sacramentis, *c.* 4. [an. 384. *ibid.*]

Non corpus, ſed animæ ſubſtantiam fulcit panis vitæ æternæ.

NOn iſte ᶜ panis eſt, qui vadit in corpus, ſed ille panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. *& paulò pòſt.* §. 1. Iſte panis quotidianus eſt: accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit: ſic vive, ut quotidie merearis accipere.

c *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 2. *c.* 7. *In ſumma redacta verba.* Idem verò habetur apud B. Aug. *ſerm.* 28. *de verb. Dom.*

LVII. *Item* Augustinus in Epiſtola ad Irenæum ᵈ. [fortè c. an. 412. *in Africa.*]

d In Gloſſ. ord. *ad c.* 6. *Joan.*

Etiam ſecundùm carnem Chriſtus eſt panis vivus.

CHriſtus panis eſt, de quo qui manducat, vivit in æternum: de quo ipſemet dicit ᵉ: *& panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro Mundi vita, &c.* Determinat, quomodo ſit panis, non ſolùm ſecundùm verbum, quo vivunt omnia, ſed etiam ſecundùm carnem aſſumptam pro Mundi vita. Humana enim caro, quæ erat peccato obnoxia, & ideò mortua, carni ejus mundæ unita, incorporata, unum cum illo effecta, vivit de ſpiritu ejus, ſicut vivit corpus de ſuo ſpiritu. Qui verò non eſt de corpore Chriſti, non vivit de ſpiritu Chriſti.

e *Joan.* 6.

LVIII. Idem Augustinus ſermone 2. de verbis Apoſtoli ᶠ. [fortè an. 417. *ibid.*]

f Beda 1. *Cor.* 10. & ibi Gloſſ. ord.

Quomodo Chriſtus viſibiliter in Sacramentis, ſpiritualiter manducatur & bibitur.

QUi manducant ᵍ, & bibunt Chriſtum, vitam manducant, & bibunt. Illum manducare, eſt refici: illum bibere, eſt vivere. Quod in Sacramento viſibiliter ſumitur, in ipſa veritate ſpiritaliter manducatur, & bibitur. Manducatur Chriſtus: vivit manducatus; quia reſurrexit occiſus. Nec, quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in Sacramento ſic fit, & norunt fideles, quemadmodum manducent carnem Chriſti: unuſquiſque accipit partem ſuam: unde & ipſa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in Sacramento, & manet integer totus in Cælo, manet integer ʰ totus in corde tuo. Totus erat apud Patrem, quando venit in Virginem; implevit illam, nec receſſit ab illo. *& infrà.* §. 1. Quod videtur ⁱ, panis eſt, & calix; quod etiam oculi renuntiant. Quod autem fides poſtulat inſtruenda, panis eſt corpus Chriſti; calix, ſanguis. *& infrà.*

g Inf. *invitat, &, qui manducat me.* Alg. *l.* 1. *c.* 5. 7. 15. *& alibi.* Bertramus *de Sacram. Euch.* Sent. 4. *diſt.* 12. Ivo, *p.* 2. *c.* 8.

h hic. *Gloſſa.*

i ergo vidiſti. *orig.*

§. 2. Iſta ideò dicuntur Sacramenta: quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, ſpeciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet ſpiritalem. *& infrà.* §. 3. Qui accipit ᵏ myſterium unitatis, & non tenet vinculum pacis; non myſterium accipit pro ſe, ſed teſtimonium contra ſe.

k Sup. *edd. quia paſſus.*

¶ Corr. Rom.] Sententia prioris partis hujus Capitis eſt apud B. Auguſtinum in ſermone 2. de verbis Apoſtoli, & fuſiùs quidem explicata. Cetera autem à verſ. *Manducatur Chriſtus*, uſque ad finem ſunt apud Bedam: & pars refertur etiam *infrà*, *c. invitat.*

LIX. Idem Augustinus ſuper Joannem *ad c.* 6. *tract.* 26. *&* 27 ˡ. [fortè c. an. 412. *ibid.*]

l Beda 1. *Cor.* 10. *&* 11.

Quomodo ſpiritaliter corpus Chriſti ſit accipiendum.

CRedere ᵐ in Jeſum Chriſtum, hoc eſt manducare panem vivum. Qui credit in eum manducat. Inviſibiliter ſaginatur, quia & inviſibiliter renaſcitur. [Et, qui manducat carnem meam, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.] Participatione enim filii (quod eſt per unitatem corporis Chriſti & ſanguinis) homo manducans vivit, non ſumens tantùm in Sacramento (quod & mali faciunt,) ſed uſque ad ſpiritûs participationem: ut in corpore Domini tamquam membrum maneat, & ejus ſpiritu vegetetur: quod eſt, dum ejus mandata ſervat. §. 1. Ad altare ⁿ Dei inviſibile (quò non accedit injuſtus) ille pervenit, qui ad hoc præſens juſtificatus accedit. Inveniet illic vitam ſuam, qui hic diſcernit cauſam ſuam.

m Sup. *edd. ut quid.* Alg. *l.* 1. *c.* 8. *&* 21. *Sent.* 4. *diſt.* 9. Ivo, *p.* 2. *c.* 4.

n Alcuinus de div. Off. *fol.* 89. In 1. Sent. Aug. *al.* Proſperi, *Sent.* 189. & ex Aug. *in Pſ.* 42.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc confectum eſt ex dictis B. Auguſtini *in tract.* 26. *&* 27. in Joannem, & in *Pſal.* 42. & ex Proſpero, ut ſuis locis eſt indicatum.

LX. Idem in libro tertio de Trinitate, *c.* 4. [c. an. 400. *ibid.*]

Spiritus Sanctus inviſibiliter corpus & ſanguinem Chriſti ſanctificat.

COrpus α, & ſanguinem Chriſti dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece myſtica conſecratum, ritè ſumimus ad ſalutem ſpiritalem, in memoriam pro nobis Dominicæ paſſionis. Quod cùm per manus hominum ad illam viſibilem ſpeciem perducitur; non ſanctificatur, ut ſit tam magnum Sacramentum, niſi operante inviſibiliter Spiritu Dei: cùm hæc omnia, quæ per corporales motus in illo opere fiunt, Deus operetur.

¶ Corr. Rom. α *Corpus.*] Apud B. Auguſtinum hæc antecedunt: *Nec linguam quippe ejus* (de Paulo loquitur) *nec membranas, nec atramentum, nec ſignificantes ſonos linguâ editos, nec ſigna literarum conſcripta pelliculis, corpus Chriſti & ſanguinem dicimus: ſed illud tantum, quod ex fructibus terræ, &c.* præſtatque omnino locum illum integrum legere.

LXI. Item ᵒ. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

o Beda 1. *Cor.* 10. *ex Aug.*

Per benedictionem panis efficitur corpus Chriſti.

NOn omnis panis, ſed accipiens benedictionem Chriſti, fit corpus Chriſti.

p Beda *ibid.* Sup. *quia passus.*

LXII. IDEM [p]. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

Dupliciter corpus Christi intelligitur.

COmmendavit nobis Christus in isto Sacramento corpus & sanguinem suum: quod etiam fecit & nos ipsos. Nam & nos ipsius corpus facti sumus.

q Beda *ibid.*

LXIII. IDEM tractatu 26. *ad c.* 6. Joannis [q]. [fortè c. an. 412. *ibid.*]

Sacrificium altaris, Sacramentum est unitatis.

r Alg. *l.* 1. *c.* 3.

HOc Sacramentum « [r] pietatis est, signum unitatis, vinculum charitatis. Qui vult vivere, habet ubi vivat: habet unde vivat: accedat, credat, incorporetur, ut vivificetur. & *infrà.* §. 1. Hunc utique cibum & potum, societatem vult intelligi corporis, & membrorum suorum; quod est Ecclesia in Prædestinatis.

¶ CORR. ROM. « *Hoc Sacramentum.*] In originali est, *ô Sacramentum pietatis, ô signum unitatis, ô vinculum charitatis.* Ex quo quidem originali reliqua sunt emendata & aucta.

f Beda 1. *Cor.* 11. & Gloss. ord. *ibid.*

LXIV. IDEM ibidem [f]. [c. an. 412. *ibid.*]

Spiritaliter magis, quàm corporaliter corpus Christi debemus accipere.

20. *Pars.* t Alg. *l.* 1. *c.* 20. Ivo, *p.* 2. *c.* 4. u *Abest ab Ivone.*

PAnem [t] Cælestem « spiritaliter manducare, est innocentiam ad altare apportare. Peccata etsi sunt quotidiana, vel [u] non sint mortifera. Antequam ad altare accedatis, attendite, quòd dicatis, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Si dimittis, dimittetur tibi: securus accede, panis est, non venenum. Sed vide, si dimittis. Nam si non dimittis, mentiris: & ei mentiris, quem non fallis. Mentiri Deo potes: Deum fallere non potes.

¶ CORR. ROM. « *Panem Cælestem.*] In originali legitur: *Panem cælestem spiritaliter manducate: innocentiam ad altare apportate.* Itemque apud indicatos Collectores, sed habita est ratio ejus, qui casum scripsit: & Gratiani lectionem secutus est etiam B. Thomas in Catena ad eum Joannis locum. Reliqua verò sunt emendata & locupletata.

x *al.* Prosper. y Beda *ibid.* & Gloss. ord.

LXV. IDEM [x] in Libro Sententiarum, *c.* 339 [y]. [imò Prosper ibid. c. an. 426. *in Gallia.*]

Sacramentum, non veritatem Christi corporis accipit, qui ab eo discordat.

z Alg. *l.* 1. *c.* 21. *Sent.* 4. *dist.* 9. Ivo, *p.* 2. *c.* 8.

QUi discordat [z] à Christo, nec manducat carnem ejus, nec sanguinem bibit: etiamsi tantæ rei Sacramentum ad judicium suæ præsumptionis quotidie indifferenter accipiat.

a Beda, & Glossa ord. *ibid.*

LXVI. IDEM Tractatu 6. & 62. in Joannem [a]. [c. an. 412. *in Africa.*]

Sancta nocent Malis, & mala prosunt Bonis.

b *Sent.* 4. *dist.* 9. c 1. *Cor.* 11. d *Joan.* 13. e *Tract.* 62.

ET sancta [b] Malis possunt obesse; Bonis sunt ad salutem, Malis ad judicium. Unde Apostolus [c]: *Qui manducat, & bibit indignè; judicium sibi manducat, & bibit:* non quia res illa mala est: sed quia Malus malè accipit quod bonum est. Non enim mala erat buccella [d], quæ tradita est Judæ à Domino. Salutem [e] Medicus dedit: sed quia ille, qui indignus erat, accepit; ad perniciem sui accepit. Et mala prosunt Bonis: sicut Angelus Satanæ profuit Paulo. Per malum enim fit bonum, cùm benè accipitur malum.

¶ CORR. ROM.] Quæ multò fusiùs apud B. Augustinum explicantur tractatu 6. & 62. in Joannem, hic in summam quamdam sunt collecta.

f In Glossa ord. *in Psal.* 41. vers. *Manducaverunt & adoraverunt*, ex Aug. g Beda 1. *Cor.* 11.

LXVII. IDEM [f]. [fortè c. an. 412. *ibid.*]

Non prohibentur Mali de mensa Domini manducare.

NOn prohibeat dispensator manducare pingues terræ in mensa Domini, sed exactorem moneat timere.

LXVIII. IDEM in lib. 5. de Baptismo, *c.* 8 [g]. [c. an. 412. *ibid.*]

Et qui indignè accipit, corpus Christi accipit.

h Lanf. *ibid.* Alg. *l.* 1. *c.* 21. Guitmundus *l.* 3. *Sent.* 4. *dist.* 9. Ansel. *l.* 9. *c.* 11. Ivo, *p.* 2. *c.* 9. i 1. *Cor.* 11.

SIcut Judas [h], cui buccellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed malè accipiendo, locum in se Diabolo præbuit; sic indignè quisque sumens Dominicum Sacramentum, non efficit, ut quia ipse malus est, malum sit; aut quia non ad salutem accipit, nihil acceperit. Corpus enim Domini, & sanguis Domini nihilominus etiam erat illis, quibus dicebat Apostolus [i]: *qui manducat indignè; judicium sibi manducat & bibit.*

LXIX. *Item* AMBROSIUS in lib. de his, qui Mysteriis initiantur, *c.* 8. & 9. [fortè c. an. 384. *Mediolani.*]

21. *Pars.* k Lanf. Alg. Guit. *sparsim.* Ivo, *p.* 2. *c.* 7. l *Deut.* 8. m *Psal.* 77. n *Exod.* 16. *Sap.* 16. o *Deut.* 1. & 2. p *Joan.* 6.

Quibus exemplis præter naturam substantia panis & vini, in corpus & sanguinem Christi converti probetur.

REverà [k] mirabile est, quòd manna [l] Deus pluit Patribus; & quotidiano Cæli pascebantur alimento. Unde dictum est [m]: *Panem Angelorum manducavit homo.* Sed tamen panem illum qui manducaverunt [n], omnes in deserto mortui [o] sunt. Ista autem esca, quam accipis, iste panis vivus [p], qui de Cælo descendit, vitæ æternæ substantiam subministrat: & quicumque panem hunc manducaverit, non morietur in æternum; quia [q] corpus est Christi. Considera nunc, utrùm præstantior sit panis Angelorum, an caro Christi, quæ utique corpus est vitæ. Manna illud de Cælo, hoc super [r] Cælum: illud Cæli, hoc Domini Cælorum: illud corruptioni obnoxium, si in diem alterum servaretur, hoc alienum ab omni corruptione; quod quicumque religiosè gustaverit, corruptionem sentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi sanguis è Christo: illos ad horam satiavit aqua, te sanguis diluit in æternum. Judæus bibit, & sitit: tu, cùm biberis, sitire non poteris; & illud in umbra, hoc in veritate. Si illud, quod miraris, umbra est; quantum istud est, cujus & umbram miraris? Audi quia umbra est, quæ apud Patres facta est: *Bibebant*, inquit [f], *de consequente eos petra: petra autem erat Christus. Sed non in pluribus eorum complacitum est Deo. Nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figuram facta sunt nostri.* Cognovisti præstantiora: potior etenim lux, quàm umbra; veritas, quàm figura; corpus Autoris, quàm manna de Cælo.

q *al.* &. r *al.* supra. f 1. *Cor.* 10.

§. 1. Fortè dicas, aliud video: quomodo tu mihi asseris, quòd Christi corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc superest, ut probemus. Quantis igitur utimur exemplis, ut probemus [t] non hoc esse, quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit, majorémque vim esse benedictionis, quàm naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur? Virgam tenebat Moyses [u]: projecit eam, & facta est serpens. Rursùs apprehendit caudam serpentis, & in virgæ naturam revertitur. Vides igitur Propheticâ gratiâ bis mutatam esse naturam & serpentis, & virgæ. Currebant Ægypti [x] flumina puro aquarum meatu: subitò de fontium venis sanguis cœpit erumpere: non erat potus in fluviis: rursùs ad Prophetæ preces cruor cessavit fluminum, aquarum natura remeavit. Circumclusus erat undique populus Hebræorum, hinc Ægyptiis vallatus, inde mari clausus. Virgam levavit Moyses [y]; separavit se aqua, & in murorum speciem congelavit: atque inter undas via pedestris apparuit. Jordanis [z] retrorsùm conversus contra naturam in sui fontis revertitur exordium. Nonne claret naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluvialis cursûs esse mutatam? Sitiebat populus [a] Patrum: tetigit Moyses petram, & aqua de petra fluxit. Numquid non præter naturam operata est gratia, ut aquam vomeret petra, quam non habebat natura? Marath fluvius [b] amarissimus erat, ut sitiens populus bibere non posset; misit Moyses lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit; quam infusa subitò gratia temperavit. Sub Helisæo [bb] Propheta uni ex filiis Prophetarum excussum est ferrum de securi, & statim mersum est: rogavit Helisæum, qui amiserat ferrum: misit etiam Helisæus lignum in aquam, & enatavit ferrum. Utique & hoc præter naturam factum esse cognoscimus. Gravior est enim ferri species, quàm aquarum liquor.

t exemplis? Probemus. *orig.* u *Exod.* 4. x *Exod.* 7. y *Exod.* 14. z *Josue* 1. *Psal.* 67. a *Num.* 20. b *Exod.* 15. bb 4. *Reg.* 6.

§. 2. Advertimus igitur majoris potentiæ [c] esse Dei gratiam, quàm naturam: & adhuc tamen Propheticæ benedictionis numeramus gratiam. Quòd, si tantùm valuit humana benedictio, ut naturam converteret; quid dicimus de ipsa consecratione Divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur? Nam Sacramentum istud, quod accipis, Christi sermone conficitur. Quòd si tantùm [d] valuit sermo Heliæ [e], ut ignem de Cælo deponeret [f]; non valebit Christi sermo, ut species mutet elementorum? De totius Mundi operibus legisti [ff]: *quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt.* Sermo igitur Christi, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non potest ea, quæ sunt in id mutare, quod non erant? Non enim minùs est novas rebus dare «, quàm mutare naturas.

c *al.* virtutis. d *Sent.* 4. *dist.* 10. e 4. *Reg.* 1. f *al.* depromeret. ff *Psal.* 148.

§. 3. Sed quid [g] argumentis [h] utimur? suis utamur exemplis, Incarnationisque exemplo [i] astruamus mysterii veritatem. Numquid naturæ usus præcessit, cùm Dominus Jesus ex Maria nasceretur? Si ordinem quærimus, viro mista femina generare consueverat. Liquet igitur, quòd præter naturæ ordinem Virgo generavit. Et hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est. Quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cùm præter naturam sit ipse Dominus Jesus partus ex Virgine? Vera utique caro Christi, quæ crucifixa est, quæ sepulta est. Verè ergo carnis illius Sacramentum est. Ipse clamat Dominus Jesus: *Hoc est corpus meum.* Ante benedictionem [k] verborum Cælestium alia species nominatur: post consecrationem corpus Christi significatur [l]. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationem aliud dicitur: post consecrationem sanguis nuncupatur: & tu dicis, Amen, hoc est, verum est. Quod os loquitur, mens interna [m] fateatur: quod sermo sonat, affectus sentiat.

g *al.* quoad. h Sup. *eâd. in quibus.* i *al.* novitate. k Sup. *eâd. ante benedictionem.* l *al.* signatur. m *al.* intenta.

¶ CORR. ROM. « *Novas rebus dare.*] Anteà legebatur: *Non enim minùs est dare, quàm mutare novas naturas rebus.* Emendatum est ex originali. Apud Guitmundum, Lanfrancum, Algerum, Ivonem legitur, *novas res dare, quàm mutare naturas.*

LXX. *Item* AUGUSTINUS in quodam Sermone de verbis Evangelii [n]. [fortè c. an. 417. *in Africa.*]

n Beda 1. *Cor.* 10. *ex eodem*, & in Quæst. *q.* 15. o *al.* invitavit. p Alg. *l.* 1. *c.* 15. *Sent.* 4. *dist.* 12. Ivo, *p.* 2. *c.* 8. Infrà *qui manducat me.* q *Joan.* 6.

Quomodo per partes Christus manducatur, & integer permanet.

INvitat [o] Dominus [p] servos, & præparavit eis cibum seipsum. Quis audeat manducare Dominum suum? & tamen ait [q]: *qui manducat me, vivit propter me.* Quando Christus

manducatur, vita manducatur; nec occiditur, ut manducetur: ſed mortuos vivificat. Quando manducatur, reficit; ſed non deficit. Non ergo timeamus Fratres manducare iſtum panem, ne fortè finiamus illum, & poſteà quid manducemus, non inveniamus. Manducatur [r] Chriſtus: vivit manducatus: quia ſurrexit occiſus: nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in Sacramento ſic fit: & norunt fideles quemadmodum manducent carnem Chriſti: unuſquiſque accipit partem ſuam, unde & ipſa gratia partes vocantur: per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in Sacramento, & manet integer totus in Cælo: manet integer totus in corde tuo.

[r] Sup. ead. *qui manducant.* I. *q.* 3. *Salvator.* §. *ſed beatus.*

LXXI. *Item* PASCHASIUS in libro de Corpore [ſ] & Sanguine Chriſti, *c.* 9. [c. an. 812. *in Gallia.*]

[ſ] *al.* de Sacramento altaris.

Quotidianum ſacrificium non reiteratio eſt paſſionis Chriſti, ſed commemoratio.

ITeratur [t] quotidie hæc oblatio, licèt Chriſtus [u] ſemel paſſus in carne per unam eamdémque mortis paſſionem ſemel ſalvaverit Mundum: ex qua morte idem reſurgens ad vitam, mors ei ultrà non dominabitur: quia profectò ſapientia Dei Patris pro multis cauſis neceſſarium hoc providit. Primò quidem, quia quotidie peccamus, ſaltem in peccatis, ſine quibus mortalis infirmitas vivere non poteſt: quia licèt omnia peccata donata ſint in Baptiſmo, infirmitas tamen peccati adhuc in carne manet. Unde Pſalmiſta [x] α: *Benedic anima mea Domino, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas.* Et ideò, quia quotidie labimur, quotidie Chriſtus pro nobis myſticè immolatur: & paſſio Chriſti in miniſterio traditur, ut qui ſemel moriendo mortem vicerat, quotidie recidiva delictorum per hæc Sacramenta corporis & ſanguinis peccata relaxet. Unde oramus, *dimitte* [y] *nobis debita noſtra*; quia, *ſi dixerimus* [z], *quòd peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Item *infrà eod. cap.* §. 1. Iteratur hoc Myſterium ob commemorationem paſſionis Chriſti, ſicut ipſe ait [a]: *Hæc quotieſcumque feceritis, in meam commemorationem facite. Quotieſcumque* [b] *ergo hunc panem ſumitis, & bibitis hunc calicem, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Non utique ſic eſt accipiendum, donec mors Chriſti veniat, quia jam ultrà non moritur: ſed donec ipſe Dominus ad judicium veniat. Interdum [c] autem ſemper mors Chriſti pro ſeculi vita poſteris nuncianda eſt, ut diſcant, qua charitate dilexit Suos; qui pro eis mori dignatus eſt, cui omnes vicem debemus rependere charitatis: quia ad hoc nos prior dilexit, cùm eſſemus gehennæ filii, ut diligeremus eum à morte jam liberati.

22. *Pars.* [t] Rabanus, *de Sacr. Eucbar. c.* 22. Infrà *c. proximo.*
[u] *Rom.* 6.
[x] *Pſal.* 102.
[y] *Matth.* 6.
[z] 1. *Joan.* 1.
[a] *Luc.* 22.
[b] 1. *Cor.* 11.
[c] Interim. *vera lectio.*

¶ CORR. ROM. α *Unde Pſalmiſta.*] Hæc Prophetæ verba, & nonnulla alia, quæ neque apud Paſchaſium, neque apud B. Thomam, qui in opuſculo de Sacramento altaris illum citat, leguntur: habentur tamen in eodem libro edito Rabani nomine.

LXXII. *Item* AUGUSTINUS [d]. [fortè idem Paſchaſius, c. an. 812. *ibid.*]

[d] Paſch. Raban. Alger. *diſperſè.*

Non ſolùm ſub figura, ſed & in veritate, Dominici corporis & ſanguinis Sacramentum celebratur.

UTrùm ſub figura α, an in veritate hoc myſticum calicis Sacramentum fiat. Veritas ait [e]: *caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* Alioqui quomodo magnum [f] erit [g]: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro Mundi vita*, niſi vera ſit caro? Sed quia Chriſtum [25] vorari dentibus fas non eſt, voluit Dominus hunc panem & vinum in Myſterio verè carnem ſuam & ſanguinem ſuum conſecratione Spiritûs Sancti potentialiter creari, & quotidie pro Mundi vita myſticè immolari: ut ſicut de Virgine per Spiritum Sanctum vera caro ſine coitu creatur; ita per eumdem ex ſubſtantia panis, & vini myſticè idem corpus Chriſti conſecretur. Corpus Chriſti, & veritas, & figura eſt: veritas, dum corpus Chriſti, & ſanguis virtute Spiritûs Sancti in virtute [h] ipſius ex panis & vini ſubſtantia efficitur: figura verò eſt id, quod exteriùs ſentitur.

[e] *Joan.* 6.
[f] *al.* verum.
[g] *Joan.* 6.
[h] *al.* verbo.

§. 1. Iteratur [i] autem quotidie hæc oblatio, licèt Chriſtus ſemel paſſus ſit, quia quotidie peccamus, ſaltem peccatis, ſine quibus mortalis infirmitas vivere non poteſt. Et ideò, quia quotidie labimur, Chriſtus quoque myſticè pro nobis immolatur. §. 2. Intra Catholicam [k] Eccleſiam in Myſterio corporis Chriſti nihil à bono majus, nihil à malo minus perficitur Sacerdote: quia non in merito Conſecrantis, ſed in verbo efficitur Creatoris, & in virtute Spiritûs Sancti. Si enim in merito eſſet Sacerdotis, nequaquam ad Chriſtum pertineret. Nunc autem; ſicut ipſe eſt, qui baptizat, ita ipſe eſt, qui per Spiritum Sanctum hanc ſuam efficit carnem, & tranſit β vinum in ſanguinem. Unde & Sacerdos, [jube, inquit, hæc perferri per manus Angeli tui ſancti in ſublime altare tuum in conſpectu Divinæ majeſtatis tuæ. [Ut quid perferenda in lucem depoſcit, niſi ut intelligatur, quòd iſta fiant in ejus Sacerdotio? Hanc igitur γ oblationem benedictam, per quam nos benedicamur: adſcriptam, per quam omnes in Cælo adſcribamur: ratam, per quam in viſceribus Chriſti eſſe cenſeamur: rationabilem, per quam à beſtiali ſenſu exuamur: acceptabilem, ut qui nobis ipſis diſplicuimus, per hanc acceptabiles ejus unico Filio ſimus. Nihil rationabilius, ut quia nos jam ſimilitudinem mortis ejus in Baptiſmo accepimus; ſimilitudinem quoque carnis ejus ſumamus, & ſimilitudine pretioſi ſanguinis potemur: ita ut & veritas non deſit in Sacramento, & ridiculum nullum fiat Paganis, quòd cruorem occiſi hominis bibamus. Si enim Diſcipuli patienter ferre nequiverunt, quòd Dominus dixit [l]: *qui non manducat meam carnem, &c.* Sed dixerunt, *durus eſt hic ſermo*, quomodo ergo ferrent iſta increduli? Credendum eſt, quòd in verbis Chriſti Sacramenta conficiantur. Cujus enim potentiâ creantur priùs, ejus utique verbo ad melius procreantur [m]. §. 3. Reliqua omnia, quæ Sacerdos dicit, aut Clerus chori cantat, nihil aliud, quàm laudes, & gratiarum actiones ſunt, aut certè obſecrationes, & fidelium petitiones. Unde & Sacerdos dicit priùs Evangeliſtarum verba aſſumens [qui pridie, quàm pateretur, &c.] Porrò deinceps δ ſunt verba Dei, poteſtate & omni efficientiâ plena: [Accipite, & manducate, hoc eſt corpus meum.] In hoc ergo creatur illud corpus.

[i] Sup. *ead. iteratur.*
[k] I. *q.* 1. *intra Catholicam. Sent.* 4. *diſt.* 13. Polyc. *l.* 3. *tit.* 9. *ex Paſchaſio.*
[l] *Joan.* 6.
[m] recreantur

¶ CORR. ROM. α *Utrùm ſub figura.*] Apud Paſchaſium ex cujus locis videtur confectum hoc Caput, hæc habentur pro titulo quarti capitis, *utrùm ſub figura, an in veritate hoc myſterium vera caro, & verus ſanguis Chriſti fiat.* Caput autem ſic incipit: *Quòd in veritate corpus & ſanguis fiat conſecratione Myſterii, nemo, qui verbis Divinis credit, dubitat. Unde Veritas ait, &c.* Algerus autem, qui c. 16. hæc eadem ferè habet, citat & ipſe Auguſtinum ex libro de Sacramento altaris, & hoc facit initium, *Veritas ait, &c.*

β *Tranſit.*] Paſchaſius, & Polycarpus ex Paſchaſio ad Placidum habent, *transfudit ſanguinem*: ſed ob Gloſſam non eſt mutatum.

γ *Hanc igitur.*] Apud Paſchaſium & Rabanum (idem enim ferè opus eſt hujus atque illius nomine inſcriptum) integra eſt oratio: *Sed obſecrans per Filium Patrem, per quem ad eum acceſſum habemus, Rogamus, hanc oblationem, inquit, benedictam, per quam nos benedicamur: adſcriptam, per quam nos omnes in Cælo conſcribamur: ratam, per quam in viſceribus Chriſti cenſeamur: rationabilem, per quam à beſtiali ſenſu exuamur: acceptabilémque facere dignetur* [n]: *quatenus & nos per hoc, quòd in nobis diſplicuimus, acceptabiles in ejus unico Filio ſimus.*

[n] digneris. *Polyc.*

δ *Porrò deinceps.*] Sunt hæc addita ex Paſchaſio, *c.* 15. uſque ad verſ. *In hoc ergo*, ut ſententia ipſa perciperetur.

¶ PITH. [25] *Sed quia Chriſtum.*] S. Auguſtin. *lib.* 21. *de Civit. Dei*, *c.* 25.

LXXIII. *Item* GREGORIUS Papa in homilia Paſchali, *id eſt*, 22. Evang. [c. an. 593. *Romæ.*]

In ſanguine Agni, Chriſti ſanguis, qui verè nunc ſumitur, olim præfigurabatur.

QUid ſit ſanguis [o] Agni, non jam audiendo, ſed bibendo didiciſtis. Qui ſanguis ſuper utrumque poſtem [p] ponitur; quando non ſolùm ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur. *Item Dialog. lib.* 4. *c.* 58. §. 1. Hæc ſalutaris [q] victima illam nobis mortem Unigeniti per Myſterium reparat: qui licèt reſurgens [r] à mortuis jam non moritur, & mors ei ultrà non dominabitur: tamen in ſemetipſo immortaliter, & incorruptibiliter vivens, pro nobis iterùm in hoc Myſterio moritur α; Ejus quippe ibi corpus ſumitur, ejus caro in populi ſalutem patitur [ſ], ejus ſanguis non jam in manus infidelium, ſed in ora fidelium funditur. Hinc ergo penſemus, quale ſit pro nobis hoc ſacrificium, quod pro abſolutione noſtra paſſionem unigeniti Filii ſemper imitatur. Quis enim fidelium habere dubium poſſit, in ipſa immolationis hora ad Sacerdotis vocem Cælos aperiri? in illo Jeſu Chriſti myſterio Angelorum choros adeſſe? ſumma, & ima [t] ſociari, terrena Cæleſtibus jungi, unúmque ex inviſibilibus, atque viſibilibus fieri? *Idem.* §. 2. Uno [u], inquit β, eodémque tempore, ac momento in Cælo rapitur miniſterio Angelorum corpori Chriſti conſociandum: & ante oculos Sacerdotis in altari videtur. *& infrà.*

[o] Lanfrancus *ibid.* Guitmundus *l.* 3. Alg. *l.* 1. *c.* 11. *&* 12. *Sent.* 4. *diſt.* 11. Ivo, *p.* 2. *c.* 9.
[p] *Exod.* 12.
[q] *al.* ſingularis.
[r] *Rom.* 6.
[ſ] partitur. *vera lectio.*
[t] ſummis ima.
[u] Alcuinus de Divinis Offi. *p.* 89. *&* 87. RemigiusEpiſcopus Antiſſiod. *in Canone Miſſæ.*

§. 3. Tanta eſt Eccleſiæ unitas in Chriſto, ut unus ubique ſit panis corporis Chriſti, & unus ſit calix ſanguinis ejus. Calix enim, quem Sacerdos Catholicus ſacrificat, non eſt alius, niſi ipſe, quem Dominus Apoſtolis tradidit: quia ſicut Divinitas Verbi Dei una eſt, quæ totum implet Mundum: ita, licèt multis locis, & innumerabilibus diebus illud conſecretur corpus, non ſunt tamen multa corpora Chriſti, neque multi calices, ſed unum corpus Chriſti, & unus ſanguis cum illo, quod ſumpſit in utero Virginis, & quod dedit Apoſtolis. Divinitas enim Verbi replet illud, quod ubique eſt, & conjungit, & facit, ut ſicut ipſa una eſt, ita conjungatur corpori Chriſti, & unum corpus ejus ſit in veritate. Unde animadvertendum eſt, quia ſive plus, ſive minus quis inde percipiat, omnes æqualiter corpus Chriſti integerrimè ſumunt, & generaliter omnes & ſpecialiter unuſquiſque. *Item.* §. 4. Myſterium fidei dicitur [x]: quia credere debes, quòd ibi ſalus noſtra conſiſtit. Providens enim nobis Dominus dedit hoc Sacramentum ſalutis, ut quia nos quotidie peccamus, & ille jam mori non poteſt; per iſtud Sacramentum corporis ſui peccatorum remiſſionem conſequamur. Quotidie enim ipſe comeditur, & bibitur in veritate: ſed integer, & vivus, atque immaculatus manet γ: & ideò magnum, & pavendum eſt Myſterium: quia aliud videtur, & aliud intelligitur. Sed cùm Myſterium ſit, unde corpus &

[x] *al.* eſt.

sanguis dicitur? figuram panis & vini habet, faciente Domino: quia non habemus in usu carnem crudam comedere, & bibere sanguinem.

¶ Corr. Rom. α *Moritur.*] In originali est: *Sacræ oblationis immolatur.* Sed ob Glossam non est mutatum.

β *Uno inquit.*] Hæc habentur apud Alcuinum in libro de Divinis officiis, *c. de celebratione Missæ*, qui Gregorium citat.

γ *Manet.*] Quæ post hoc verbum sequuntur apud Alcuinum, sic habent: *Mysterium est, quod aliud videtur, & aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet spiritualem. Sed cùm Mysterium sit; unde corpus & sanguis Christi dicitur? Consulens omnipotens Deus infirmitati nostræ, qui non habemus usum comedere carnem crudam, & sanguinem bibere; facit, ut in pristina remaneant forma illa duo munera: & est in veritate corpus Christi, & sanguis, sicut ipse dicit.*

LXXIV. *Item* Ambrosius [y]. [an. 384. *Mediolani.*]

[y] Ex lib. 4. de Sacramentis, c. 4. & 6.

Post consecrationem licèt figura panis & vini remaneat; tamen nihil est ibi, nisi corpus & sanguis Christi.

OMnia [z] quæcunque [a] voluit Dominus, fecit in Cælo, & in Terra. Et quia voluit, licèt figura panis & vini hic sit; omnino nihil aliud, quàm caro Christi, & sanguis post consecrationem credenda sunt. Unde ipsa Veritas ad Discipulos [b]: *Hæc*, inquit, *caro mea est, pro Mundi vita.* Et, ut mirabiliùs loquar, non alia planè, quàm quæ nata est de Maria, & passa in cruce, & resurrexit de sepulchro: hæc inquam, ipsa est. Et ideò Christi caro est, quæ pro Mundi vita adhuc hodie offertur, & cùm dignè percipitur, vitam utique æternam in nobis operatur [c]. Panem quidem [d] α istum, quem sumimus in Mysterio, illum utique intelligo panem, qui manu Sancti Spiritûs formatus est in utero Virginis, & igne passionis decoctus in ara crucis. Panis [e] enim Angelorum factus est cibus hominum; Unde ipse ait [f]: *Ego sum panis vivus, qui de Cælo descendi.* & item: *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro Mundi vita.* Ex his namque duabus sententiis apertè datur intelligi; quia panis iste & ille, non duo, sed unus panis & una caro, proculdubio unum corpus efficitur: illud verè, illud sanè, quod sumptum est de Virgine; quod passum est, & sepultum; quod surrexit, & in Cælum ascendit, & sedet ad dexteram Dei Patris; & quod est venturum judicare vivos & mortuos.

[z] Paschasius in eodem l. c. 1. Rabanus c. 3.
[a] Psal. 134.
[b] Joan. 6.
[c] al. vita æterna in nobis reparatur.
[d] Petrus Chrysologus serm. 67. Sent. 4. dist. 11.
[e] Psal. 77.
[f] Joan. 6.

¶ Corr. Rom. α *Panem quidem.*] Hæc usque ad finem, quæ à Magistro etiam referuntur, non leguntur hoc loco apud Paschasium, aut Rabanum. Sed simile quiddam habetur apud Petrum Chrysologum *sermone* 67.

LXXV. *Item* Augustinus ex Sermone de Verbis Domini [g]. [fortè c. an. 417. *in Africa.*]

[g] Beda 1. Cor. 10. & ibi Glossa ord.

Quamvis quotidie manducatur Christus, integer tamen permanet vivus.

QUi manducat me [h], *vivit propter me.* Non ergo fratres timeamus manducare panem istum, ne fortè finiamus illum, & posteà, quod manducemus, non inveniamus. Manducatur Christus: vivit, manducatus, quia surrexit occisus: nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in Sacramento sic fit. Et norunt fideles [26], quemadmodum manducent carnem Christi. Unusquisque accipit partem suam: unde & ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in Sacramento, & manet integer totus in Cælo: manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud Patrem, quando venit in Virginem: implevit illam, nec recessit ab illo. Veniebat in carnem, ut eum homines manducarent, & manebat integer apud Patrem, ut Angelos pasceret.

[h] Sup. eâd. invitat. Ivo, p. 2. c. 8.

¶ Corr. Rom.] Hæc eadem ferè habentur *sup. c. qui manducat, & c. invitat.*

¶ Pith. [26] *Norunt fideles.*] Idem Augustin. *de oper. Apostat. & serm.* 17. *c.* 1. Hilarius contra Constantium, *c.* 14. Nicephor. *lib.* 13. *hist. Eccl. c.* 7.

LXXVI. *Item* Hieronymus in Leviticum [i]. [imò Origenes hom. 7. in Levit. c. an. 217. *in Ægypto.*]

[i] Origenes hom. 7. *super Leviticum.* Isychius *l.* 2. *c.* 2. *super Leviticum.*

Corpus & sanguinem Christi secundùm se nulli edere licet.

DE hac quidem Hostia, quæ in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet: de illa verò, quam Christus in ara crucis obtulit, secundùm se nulli edere licet.

LXXVII. *Item* in Sermone Dominicæ quintæ post Epiphaniam. [imò Ambrosius c. an. 380. *Mediolani.*]

Corpus Christi in singulis portionibus singuli totum accipiunt.

SInguli [k] accipiunt Christum Dominum; & in singulis portionibus totus est: nec per singulos [l] minuitur, sed integrum se præbet in singulis.

[k] Alger. *l.* 1. *c.* 1. Guitmundus *l.* 1. *col.* 6. *Sent.* 4. *dist.* 12.
[l] *al.* singulas.
[m] *al.* Theophaniam.

¶ Corr. Rom.] Habetur in Missali Ambrosiano in præfatione Dominicæ quintæ post Epiphaniam [m], & in antiquis etiam præfationibus, in præfatione ejusdem Dominicæ: Ex Ambrosio citant Algerus, & Ivo, quamvis Magister ex Hieronymo. Guitmundus ait esse ex præfatione, quæ per totum Orbem Latinum decantatur.

LXXVIII. *Item* Hilarius [n]. [fortè c. an. 360. *in Gallia.*]

[n] Simile apud Eusebium Emissenum *hom.* 16. quæ est quinta de Pascha, seu de Corpore & Sanguine.

De eodem.

UBi pars est [o] corporis, est & totum. Eadem ratio est in corpore Domini, quæ in manna, quod in ejus figura præcessit; de quo dicitur [p]: *qui plus collegerat, non habuit ampliùs, neque qui minùs paraverat, invenit minùs.* Non est omnino quantitas visibilis in hoc æstimanda Mysterio, sed virtus Sacramenti spiritualis.

[o] Guit. *ibid.* Paschas. *c.* 17. Raban. *c.* 43. *Sent.* 4. *dist.* 11. & *dist.* 12.
[p] *Exod.* 16.

LXXIX. Idem. [fortè Paschasius, *c.* 4. c. an. 812. *ibid.*]

Corpus Christi, quod sumitur, & figura est in specie, & veritas in substantia.

COrpus Christi [q], quod sumitur de altari, figura est, dum panis, & vinum extrà videtur; veritas autem, dum corpus & sanguis Christi in veritate interiùs creditur.

[q] Inf. *eâd. in Christo.* Paschas. *c.* 4. Raban. *c.* 12. Alg. *l.* 1. *c.* 4. Ivo, *p.* 2. *c.* 7.

¶ Corr. Rom.] Ivo etiam citat ex Hilario: & infrà *eâd. c. in Christo, in extremo*, refertur unà cum verbis Hilarii: apud quem tamen non est inventum. Algerus citat Augustinum de Sacramento altaris. Idem ferè habetur apud Paschasium, *c.* 4. & ceteros, qui hoc idem argumentum tractant.

LXXX. *Item* ex Symbolo Ephesino [r]. [imò ex Epistola Cyrilli & Synodi Alexandrinæ ad Nestorium, an. 431. *in Ægypto.*]

[r] Ex Epistola Cyrilli, & Synodi Alexandrinæ ad Nestorium, quæ præponitur Ephesino Conc.

Carnem vivificatricem, & ipsius Verbi propriam factam in altari accipimus.

NEcessariò [f] igitur & hoc adjicimus. Annunciantes enim secundùm carnem Mortem unigeniti Filii Dei, id est, Jesu Christi, & Resurrectionem ejus, & in Cælos Ascensionem pariter confitentes, incruentam celebramus in Ecclesiis sacrificii servitutem. Sic etiam ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur participes sancti corporis, & pretiosi sanguinis Christi omnium nostrûm Redemptoris effecti, non, ut communem carnem percipientes (quod absit) nec, ut viri sanctificati, & Verbo conjuncti secundùm dignitatis unitatem, aut sicut Divinam possidentis habitationem, sed verè vivificatricem, & ipsius Verbi propriam factam.

[f] Paschasius in Epistola ad Furdegardum. Lanfrancus, Guitmundus *l.* 3. Alg. *l.* 1. *c.* 10. Ivo, *p.* 2. *c.* 4.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc in nimias propè angustias conclusum, suæ integritati restitutum est, potissimùm ex originali.

LXXXI. *Item* Augustinus tract. 26. *ad c.* 6. Joannis. [fortè c. an. 412. *in Africa.*]

Quomodo manna, & aqua de petra fuit idem cum nostro cibo, & potu.

INquit [t] Apostolus [u]: *omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt.* Spiritalem utique eamdem: nam corporalem aliam: quia illi manna, nos aliud. Et adjungit: *& omnes eumdem potum spiritalem biberunt.* Aliud illi, aliud nos: sed specie visibili. Quod tamen idem est virtute spiritali.

[t] Ivo, *p.* 2. *c.* 4.
[u] 1. *Cor.* 10.

¶ Corr. Rom.] Pleniùs hæc res à B. Augustino exponitur. Sed Ivo habet ferè, ut Gratianus.

LXXXII. *Item* Hilarius de Trinitate, *lib.* 8 [x]. [c. an. 360. *in Gallia.*]

[x] Beda 1. *Cor.* 10.

Quòd veritatem Dominici corporis, & sanguinis sumimus.

IN Christo [y] Pater, & Christus in nobis unum in his esse nos faciunt. Si verè igitur carnem corporis nostri Christus assumpsit, & verè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Christus est, nósque verè sub Mysterio carnem corporis ejus sumimus, & per hoc, unum erimus, quia Pater in eo est, & ille in nobis; quomodo voluntatis unitas asseritur, cùm naturalis per Sacramentum proprietas perfectæ Sacramentum sit unitatis? Non est humano, aut seculi sensu in Dei rebus loquendum: neque per violentam [z], atque impudentem prædicationem, dictorum Cælestium sanitati, alienæ atque impiæ intelligentiæ perversitas est extorquenda. Quæ scripta α sunt, legamus; & quæ legerimus, intelligamus: & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Christi veritate, quæ dicimus, nisi ab eo discimus [a], stultè atque impiè dicimus. Ipse enim ait [b]: *caro mea verè esca est, & sanguis meus verè est potus. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum; in me manet, & ego in eo.* De veritate carnis, & sanguinis non est relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra verè caro est, & verè sanguis est: & hæc accepta, atque hausta id efficiunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit. Anne hoc veritas non est? Contingat planè his verum non esse, qui Christum Jesum verum esse Deum negant. Est ergo in nobis ipse per carnem, & sumus in eo; dum secundùm hoc, quod nos sumus, in Deo est. §. 1. Quòd autem in eo per Sacramentum communicatæ carnis, & sanguinis sumus; ipse testatur, dicens [c]: *& hic Mundus jam me non videt: vos autem me videbitis, quoniam ego vivo, & vos vivetis: quoniam ego in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.* Si voluntatis tantùm unitatem intelligi vellet; cur gradum quemdam, atque ordinem consummandæ

[y] 24. *Pars.* Alger. *l.* 1. *c.* 3. Guitmundus *l.* 3. Ivo, *p.* 2. *c.* 4.
[z] *al.* violentiam.
[a] *al.* dicimus.
[b] *Joan.* 6.
[c] *Joan.* 14.

unitatis exposuit? nisi, ut cùm ille in Patre per naturam Divinitatis esset, nos contrà in eo per corporalem ejus nativitatem, & ille rursùs in nobis per Sacramentorum inesse mysterium crederetur: ac sic perfecta per Mediatorem unitas doceretur: cùm nobis in se manentibus ipse maneret in Patre, & in Patre manens, ipse maneret in nobis: & ita ad unitatem Patris proficeremus, cum eo qui naturaliter secundùm nativitatem inest, nos quoque in eo naturaliter inessemus, ipso in nobis naturaliter permanente.

d Joan. 6.

§. 2. Quòd autem in nobis naturalis hæc unitas sit, ipse ita testatus est [d]: *Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.* Non enim quis in eo erit, nisi in quo ipse fuerit, ejus tantùm in se assumptam habens carnem, qui suam sumpserit. Perfectæ autem hujus unitatis Sacramentum superiùs jam docuerat dicens [e]: *sicut misit me vivens Pater, & ego vivo per [f] Patrem; & qui manducaverit meam carnem, & ipse vivet per me.* Vivit ergo per Patrem: & quomodo per Patrem vivit, eodem modo nos per carnem ejus vivemus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præsumitur; ut id, de quo agitur, secundùm propositum exemplum assequamur. §. 3. Hæc ergo vitæ nostræ causa est, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus, victuris nobis per eum ea conditione, quâ vivit ille per Patrem. Si ergo nos naturaliter secundùm carnem per eum vivimus, id est, naturam suæ carnis adepti, quomodo non naturaliter secundùm spiritum in se Patrem habeat, cùm vivat ipse per Patrem? *Item infrà.*

e Joan. 6. f al. propter.

§. 4. Hæc autem idcircò commemorata à nobis sunt: quia voluntatis tantùm inter Patrem & Filium unitatem Hæretici mentientes, unitatis nostræ ad Deum utebantur exemplo, tamquam nobis ad Filium, & per Filium ad Patrem obsequio tantùm, ac voluntate Religionis unitis, nulla per Sacramentum carnis & sanguinis naturalis communionis proprietas indulgeretur: cùm & per honorem nobis datum Dei Filii, & per manentem in nobis carnaliter Filium, & in eo nobis corporaliter & inseparabiliter unitis Mysterium veræ ac naturalis unitatis sit prædicandum. *Idem* β.

g Sup. corpus.

§. 5. Corpus [g] Christi, quod sumitur de altari, figura est, dum panis & vinum extrà videtur: veritas autem, dum corpus & sanguis Christi in veritate interiùs creditur.

¶ Corr. Rom. α *Quæ scripta.*] Addita hæc sunt usque ad vers. *De naturali*, ex ipso originali, itémque alia nonnulla, quæ facere videbantur ad sententiæ integritatem.

β *Idem.*] Anteà legebatur, *id est.* Emendatum est ex vetustis codicibus. De hoc autem loco notatum est suprà, *eâd. c. corpus.*

LXXXIII. *Item* Ambrosius in lib. 5. de Sacramentis, *c.* 1. [an. 384. *Mediolani.*]

Quare in Sacrificio aqua vino misceatur.

24. Pars. h Gen. 14.

IN calicem mittitur vinum: & quid aliud? aqua. Sed tu mihi dicis, quomodo ergo Melchisedech [h] panem, & vinum obtulit? Quid sibi vult admistio aquæ? Rationem accipe. & *paucis interjectis.* §. 1. Jussit Deus Moysi, ut tangeret petram de virga: tetigit petram, & petra undam maximam fudit, sicut Apostolus ait [i]: *bibebant autem de consequenti eos petra: petra autem erat Christus.* Non immobilis petra, quæ populum sequebatur. Et tu bibe, ut te Christus sequatur. Vide mysterium. Moyses, hoc est, Propheta: virga, hoc est, verbum Dei. Sacerdos verbo Dei tangit petram: & fluit aqua, & bibit populus Dei. Tangit ergo Sacerdos calicem, redundat aqua in calice, salit in vitam æternam, & bibit populus Dei, qui Dei gratiam consecutus est. Didicisti ergo hoc. Accipe & aliud. & *paucis interjectis.* §. 2. De latere ejus [k] aqua fluxit, & sanguis. Quare aqua? quare sanguis? Aqua, ut emundaret; sanguis, ut redimeret. Quare de latere? quia unde culpa, inde gratia: culpa per feminam [l], gratia per Dominum Jesum Christum. *Item c.* 3. §. 3. Audi Psalmum [m]. Vide, quemadmodum aptus sit Cælestibus Sacramentis: *Dominus pascit me, & nihil mihi deerit, &c. Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.* Virga imperium, baculus passio est, hoc est, æterna Divinitas Christi; sed etiam passio corporalis. Illa creavit, hæc redemit: *Parasti in conspectu meo mensam, & poculum tuum inebrians, quàm præclarum est.* & infrà.

i 1. Cor. 10. k Joan. 19. l Gen. 2. m Ps. 22.

§. 4. Quotiescumque bibis, remissionem accipis peccatorum, & inebriaris in Spiritu. Unde & Apostolus ait [n]: *Nolite inebriari vino, sed implemini Spiritu Sancto.* Vino enim qui inebriatur, vacillat, & titubat. Spiritu qui inebriatur, radicatus in Christo est. Et ideò præclara ebrietas, quæ sobrietatem mentis operatur. *Item c.* 4 [o].

n Eph. 5. o Multis omissis.

§. 5. *Fiat voluntas tua, sicut in Cælo & in Terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, &c.* Sanguine Christi pacificata sunt omnia vel in Cælo, vel in Terra. Sanctificatum est Cælum: dejectus est Diabolus, ubi versatur homo [p], quem ille decepit. & *paulò pòst.*

p ibi versatur, ubi & homo. orig.

§. 6. Dixi vobis, quòd ante verba Christi, quod offertur, panis dicatur. Ubi Christi verba deprompta fuerint, jam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Quare ergo in oratione Dominica, quæ posteà sequitur, ait: *Panem nostrum?* Panem quidem dixit, sed ἐπιούσιον dixit, hoc est, supersubstantialem.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc ex indicatis B. Ambrosii locis confectum, & in summam redactum, ex originali emendatum est, & aliquot locis locupletatum.

LXXXIV. Idem in lib. 6. de Sacramentis, *c.* 1. [an. 384. *ibid.*]

Veram Christi carnem, & verum Christi sanguinem manducamus, & bibimus.

SIcut verus est [q] Dei filius Dominus noster Jesus Christus, non quemadmodum homines per gratiam, sed quasi Filius ex substantia Patris: ita vera caro, sicut ipse dixit, quam accipimus, & verus ejus sanguis est potus α. *Item paulò pòst.* §. 1. *Ego sum*, inquit [r], *panis vivus, qui de Cælo descendi.* Sed caro non descendit è Cælo, hoc est, carnem in terris assumpsit ex Virgine. Quomodo ergo descendit panis è Cælo, & panis vivus? quia idem Dominus noster Jesus Christus consors est & Divinitatis, & corporis. Et tu, quia accipis panem, Divinæ ejus substantiæ in illo participaris [f] alimento.

25. Pars. q Alger. l. 1. c. 12. Guitmundus, l. 3. r Joan. 6. f al. participas.

¶ Corr. Rom. α *Est potus.*] Post hæc verba in originali sequitur *cap. fortè, suprà eâd.*

LXXXV. *Item in libro* de his, qui Mysteriis initiantur, *c.* 9. [fortè c. an. 384. *ibid.*]

In Sacrificio non corporalem, sed spiritualem escam accipimus.

IN illo Sacramento [t] Christus est, quia corpus est Christi. Non ergo corporalis esca, sed spiritalis est. Unde & Apostolus de typo ejus ait [u], quia Patres nostri escam spiritalem manducaverunt, & potum spiritalem biberunt. Corpus enim Dei, corpus est spiritale: corpus Christi, corpus est Divini Spiritûs.

t Algerus l. 1. c. 11. u 1. Cor. 10.

LXXXVI. *Item in Sermone* de Abel, & Cain, *id est*, in libro de Incarnationis Dominicæ Sacramento, *c.* 4. [an. 375. *Mediolani.*]

Carnem à Christo susceptam, & corpus transfiguratum in altari offerimus.

SI credas à Christo carnem esse susceptam, & offeras transfigurandum corpus in altaribus [x], nec distinguas tamen naturam Verbi [y], & corporis; & tibi dicitur [z], si rectè offeras, non rectè autem dividas; peccasti.

x al. transfiguratum corpus in altari. y al. Divinitatis. z Gen. 4. secundùm LXX.

LXXXVII. *Item* Hieronymus ad Hedibiam, *quæst.* 2. [c. an. 405. *è Palæstina in Galliam.*]

In Cæna Christus fuit conviva & convivium.

NEc Moyses [a] dedit nobis panem verum, sed Dominus Jesus [b] ipse conviva & convivium, ipse comedens & qui comeditur.

a Alger. l. 1. c. 12. Ivo, p. 2. c. 5. b Joan. 6.

LXXXVIII. *Item* Hieronymus super Matthæum, *lib.* 4. *ad c.* 26. [c. an. 400. *in Palæstina.*]

In veritate sui corporis & sanguinis Christus suis Discipulis præsentavit, quod Melchisedech sacramentaliter obtulit.

ACcipite [c], & comedite. *Hoc est corpus meum.* Postquam [d] typicum Pascha fuerat completum, & Agni carnes cum Apostolis comederat; assumit panem, qui confortat [e] cor hominis: & ad verum Paschæ transgreditur Sacramentum: ut quomodo in præfiguratione ejus Melchisedech summi Dei Sacerdos panem, & vinum offerens fecerat; ipse quoque in veritate sui [f] corporis & sanguinis repræsentaret.

c Matth. 26. d Paschasius in eumdem Matthæi locum. e Psal. 103. f al. veritatem sui.

LXXXIX. Idem in libro de membris Domini, *al.* De his, quæ Deo in Scripturis attribuuntur. [fortè c. an. 400. *in Palæstina.*]

Christus idem est Sacerdos & Sacrificium.

SAcerdos Dei patris dictus est filius Dei, non secundùm Divinitatem, sed secundùm Humanitatem: in qua se pro nobis per passionem, & mortem suam acceptabile sacrificium Deo patri obtulit, ut ipse esset Sacerdos qui & Sacrificium.

XC. *Item* Augustinus lib. 50. Homil. *serm.* 27. de utilitate agendæ Pœnitentiæ. [fortè c. an. 415. *ibid.*]

Judæi credentes biberunt sanguinem, quem in cruce fuderunt.

TUnc eis Petrus [g] annunciavit eum colendum, quem crucifixerunt: ut ejus sanguinem biberent credentes, quem effuderunt sitientes.

g Act. 2.

XCI. *Item* Ambrosius *Epist.* 62. al. *l.* 8. *Epist.* 1. ad Irenæum. [c. an. 380. *Mediolani.*]

Corpus, quod ex Virgine sumptum est, à Fidelibus accipitur.

COrporeum illud [h] manna nunc est α tanti res miraculi: quia venit, quod perfectum est: perfectum autem, panis de Cælo, corpus ex Virgine, de quo satis Evangelium te docet.

h Lanfrancus. Ivo, p. 2. c. 9.

¶ Corr. Rom. α *Nunc est.*] Apud B. Ambrosium sic legitur: *Et corporeum quidem illud manna hodie plerisque in locis invenitur: sed nunc non est tanti res miraculi, quia venit, &c.* Verùm ob Glossam non est emendatum.

XCII.

XCII. *Item* AUGUSTINUS in Psalmum 33. [fortè c. an. 410. *in Africa.*]

Verum Christi corpus, verùmque ejus sanguinem quotidie manducamus, & bibimus.

[i] Lanfrancus, Guitmundus l. 3. Alger. l. 1. c. 9. & 12. Ivo, p. 2. c. 9.

ACcesserunt [i] ad Jesum Judæi, ut crucifigerent: nos ad eum accedamus, ut corpus ejus & sanguinem accipiamus. *Item infrà.* §. 1. Verè magnus Dominus, & magna misericordia ejus verè, qui nobis dedit manducare corpus suum, in quo tanta perpessus est, & sanguinem bibere. *Item in Psal.* 45. *ad Judæos.* §. 2. Jam & securi bibite sanguinem, quem fudistis. *Idem in Psal.* 65. §. 3. Ipsum sanguinem quem per insaniam fuderunt, per gratiam biberunt. *Item in Psal.* 98 [k]. §. 4. De carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit. Nemo autem illam carnem manducat, nisi priùs adoraverit. *Item in Psal.* 33 [l]. §. 5. *David* [m] *ferebatur* α *manibus suis.* Manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso David, secundùm literam non invenimus: in Christo autem invenimus. Ferebatur enim Christus manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait: *Hoc est corpus meum.* Ferebatur [n] enim illud corpus in manibus suis. *Idem super Joan. tract.* 31. §. 6. Quousque biberent sanguinem, quem fuderant, de sua salute desperaverunt. *Idem in Psal.* 54. §. 7. Judæi pascebantur tamquam de pœna Domini. Nam & nos de cruce Domini pascimur, quia corpus ipsius manducamus. *Et infrà.* §. 8. Habent ergo impii epulas suas, habent & pii suas. Audi epulas piorum [o]: *Beati, qui esuriunt, & sitiunt justitiam.*

[k] *Et Serm.* 4. *de S. Stephano.*
[l] *Concione* 1.
[m] 2. *Reg.*
[n] Ferebat. *orig.*
[o] *Matth.* 5.

¶ CORR. ROM. α *Ferebatur.*] In Græca vulgata est παρεφέρετο, id est, *collabebatur.*

XCIII. *Item* EX CONCILIO WORMACIENSI [p]. [imò ex Capitul. *l.* 1. *c.* 161. an. 827. *in Germania.*]

Pro infirmitatibus Eucharistiam Presbyter semper habeat paratam.

26. *Pars.*
[q] Burch. *l.* 5. c. 10. Ivo, *p.* 2. c. 20. Pann. *l.* 1. c. 148.
[p] In Capit. *l.* 5. *c.* 161.

PResbyter [q] Eucharistiam semper habeat paratam, ut quando quis infirmatus fuerit α, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.

¶ CORR. ROM. α *Infirmatus fuerit.*] Apud Burchardum, & Ivonem (qui item citant Concilium Wormaciense, *c.* 5.) & in Capitularibus *lib.* 1. *c.* 161. ubi habetur, post ista verba interponuntur hæc, *aut parvulus infirmus fuerit.*

XCIV. *Item* EX CONCILIO ARELATENSI [r]. [imò ex Theodoro, c. an. 680. *in Anglia.*]

Pœnitentia ejus, qui non benè sacrificium custodit.

[r] *al.* Aurelianensi.
27. *Pars.*
[s] Burch. *l.* 5. c. 51. Ivo, *p.* 2. c. 60. Pann. *l.* 1. c. 157.

QUi benè [s] non custodierit sacrificium, & mus, vel aliquod aliud animal illud comederit; quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in Ecclesia, aut pars ejus ceciderit, & non inventa fuerit; triginta dies pœniteat.

XCV. CYPRIANUS Eucratio fratri salutem, *lib.* 1. *Epist.* 10. [c. an. 256. *in Africa.*]

Histrionibus sacra non committantur mysteria.

28. *Pars.*
[t] Burch. *l.* 5. c. 21. Ivo, *p.* 2. *c.* 31. & *p.* 11. *c.* 83. Pann. *l.* 1. c. 153.

PRo dilectione [t] tua, & verecundia mutua consulendum me existimasti frater charissime, quid mihi videatur de Histrione quodam, qui apud vos constitutus, in ejusdem adhuc Artis suæ dedecore perseverat, & Magister, & Doctor non erudiendorum, sed perdendorum puerorum id, quod malè didicit, ceteris quoque insinuat; an talis debeat communicare nobiscum. Quod ego puto nec Majestati Divinæ, nec Evangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor, & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.

XCVI. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI III. *c.* 35 [u]. [an. 397. *ibid.*]

Post conversionem non est deneganda gratia communionis.

[u] Et in Afric. c. 12.
[x] Burch. *l.* 4. c. 36. Ivo, *p.* 1. c. 230.

SCenicis [x], atque Histrionibus, ceterisque hujusmodi personis, vel Apostaticis conversis, vel reversis ad Dominum gratia, vel reconciliatio non negetur.

XCVII. *Item* EX CONCILIO URBICO [y]. [fortè c. an. 578. *in Gallia.*]

Presbyter in altari Missam non celebret, in quo eadem die Episcopus celebravit.

[y] Conc. Antissiod. c. 10.
[z] Burch. *l.* 3. c. 226. Ivo, *p.* 3. c. 270. Pann. *l.* 2. c. 35.

IN altari [z], in quo Episcopus Missam cantavit, Presbyter eodem die aliam celebrare non præsumat.

DE FESTIS ET ECCLESIASTICIS CERIMONIIS PROMULGANDIS ET OBSERVANDIS.

DISTINCTIO III.

I. *Item* EX CONCILIO LUGDUNENSI.

Tempora feriandi in Missa sunt Laicis nuntianda.

1. *Pars.*
[a] Cod. *de fer. l. omnes dies. Novel. Leon.* 54.

PRONUNCIANDUM [a] est Laicis α [1], ut sciant tempora feriandi per annum, id est, omnem Dominicam à vespera usque ad vesperam, ne Judaismo capiantur. *Pars I.* Feriandi verò per annum isti sunt dies, Natalis Domini, sancti Stephani, sancti Joannis Evangelistæ, Innocentium, sancti Silvestri, Octavæ Domini [b] β, & Theophaniæ [c] [2], Purificatio sanctæ Mariæ, sanctum Pascha cum tota hebdomada, Rogationes tribus diebus, Ascensio Domini, sancti dies Pentecostes, sancti Joannis Baptistæ, Duodecim Apostolorum, maximè tamen sanctorum Petri & Pauli, qui Mundum sua prædicatione illuminaverunt, sancti Laurentii, Assumptio sanctæ Mariæ, Nativitas sanctæ Mariæ, Dedicatio Ecclesiæ [d] [3], sancti Michaëlis Archangeli, Dedicatio cujuscumque Oratorii, & omnium Sanctorum, & sancti Martini, & illæ Festivitates, quas singuli Episcopi in suis Episcopatibus [e] cum populo collaudaverint, quæ vicinis tantùm circummorantibus indicendæ sunt, non generaliter omnibus. Reliquas [4] verò Festivitates per annum non sunt cogendi [5] ad feriandum, nec prohibendi [6]. Indictum verò jejunium quando fuerit denuntiatum, ab omnibus observetur.

Mogunt. I. c. 36. Capit. *l.* 1. c. 164. & *l.* 2. c. 35. Burch. *l.* 2. c. 77. Ivo, *p.* 4. c. 14. Balsamon *ad tit.* 7. *Nomocanonis.*
[b] Octavæ Natalis Domini.
[c] *al.* Epiphaniæ.
[d] *al.* Basilicæ.
[e] *al.* Episcopiis.

¶ CORR. ROM. α *Laicis.*] Hæc vox abest à Vaticanis exemplaribus, Burchardo, & Ivone.

β *Octavæ Domini.*] Ita in plerisque vetustis exemplaribus, & in Capitularibus, & apud Ivonem, & ceteros ferè veteres Scriptores, excepto Burchardo. Ac nihilominus ipsa octava dies ipsius Natalis significatur. Cur autem numero multitudinis proferretur, declarat Alcuinus *in c. de Octava Domini.*

¶ PITH. [1] *Laicis.*] Abest à V. C.
[2] *Et Theophaniæ.*] V. C. *vel Theophaniæ.*
[3] *Ecclesiæ.*] V. C. *Basilicæ.*
[4] *Reliquas.*] V. C. *reliquæ.*
[5] *Cogendi.*] V. C. *cogendæ.*
[6] *Prohibendi.*] V. C. *prohibendæ.*

II. *Item* EX CONCILIO TOLETANO III. *c.* 23. [an. 589. *in Hispania.*]

In Sanctorum Solennitatibus, Divinis officiis, non saltationibus, vel cantilenis, Populi debent vacare.

[f] Ivo, *p.* 4. c. 12.
[g] *Abest ab orig.*
[h] omni Hispania. *orig.*

IRreligiosa [f] consuetudo est, quam vulgus per Sanctorum Solennitates agere consuevit. Populi, qui debent officia Divina attendere, saltationibus & turpibus invigilant canticis, non solùm sibi nocentes, sed & religiosorum Officiis perstrepentes [g]. Hoc etenim, ut ab omnibus provinciis [h] depellatur, Sacerdotum & Judicum à Concilio sancto curæ committitur.

III. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI I. *c.* 29 [i]. [an. 511. *in Gallia.*]

Ante Ascensionem Domini tribus diebus Litaniæ celebrentur.

[i] Beda de Officiis, *tomo* 7.
[k] Albinus *p.* 67. Burch. *l.* 13. c. 17. Ivo, *p.* 4. c. 11.
[l] *al.* post missum.

ROgationes [k], id est, Litanias, ante Ascensionem Domini placuit celebrari, ita ut præmissum [l] triduanum jejunium in Dominicæ Ascensionis solennitate solvatur. Per quod triduum servi, & ancillæ ab opere relaxentur, quò magis plebs universa conveniat. Quo triduo omnes abstineant, & Quadragesimalibus cibis utantur.

IV. *Item* EX CONCILIO EODEM, *c.* 33. [an. 511. *ibid.*]

Episcopus die Dominico non desit Ecclesiæ.

EPiscopus, si infirmitate non fuerit impeditus, Ecclesiæ, cui proximus fuerit, die Dominico deesse non debet.

V. *Item* EX EODEM, *c.* 27 [m]. [an. 511. *ibid.*]

Hos dies Civibus in villa celebrare non licet.

[m] Conc. Arvernense, c. 14. Et Agathense, c. 63.
[n] Burch. *l.* 2. c. 75. & *l.* 19. c. *de sacrilegio.* Ivo, *p.* 4. c. 12.

NUlli [n] Civium Paschæ, Natalis Domini, & Quadragesimæ α [7] solennitatem in villa liceat celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse.

¶ CORR. ROM. α *Et Quadragesimæ.*] Sic etiam in originali impresso. Sed Ivo habet, *vel Quinquagesimæ.* Burchardus, *vel Pentecostes*, & ita est in Concilio Agathensi, *c.* 63. & in Arvernensi, *c.* 14.

¶ PITH. [7] *Quadragesimæ.*] 3. V. C. *Quinquagesimæ.*

VI. *Item* EX EODEM AURELIANENSI, *c.* 26. [an. 511. *ibid.*]

Ante solennitatem Paschæ Quadragesima est celebranda.

SAcerdotibus omnibus est decretum, ut ante Paschæ solennitatem non Quinquagesima, sed Quadragesima teneatur.

VII. *Item* EX CONCILIO Martini Papæ Bracarensis, *c.* 50 [o]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

[o] In Capit. Græc. Synod.

Quintâ Feriâ ultimæ septimanæ Quadragesimæ jejunium solvi non licet.

NOn liceat quintâ Feriâ novissimæ septimanæ jejunium solvere, & omnem exhonorare Quadragesimam, sed sincerè [8] abstinentes totam Quadragesimam peragere.

¶ PITH. [8] *Sincerè.*] Malim *sicerâ*, ut XXXIII. *q.* 2. *c.* 8. id est, sine vino & medone, ut est apud Bedam *cap.* 7. *de Remiss. peccat.* & Burch. *lib.* 19. *c.* 9. Ivo part. 15. *c.* 289. De sicera, Hieron. *Epist.* 2. *ad Nepot.*

VIII. *Item* ex Concilio Laodicensi, c. 50 P. [an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

De eodem.

NOn oportet [q] in Quadragesima, quintâ Feriâ [9] ultimæ hebdomadæ jejunium dissolvi, & totam Quadragesimam inhonorari [10]: sed per totos hos [11] dies jejunare, & escis abstinentiæ convenientibus, id est, aridioribus [12] uti.

¶ Pith. [9] *Quintâ Feriâ, &c.*] Prisca versio, *quintam Feriam ultimæ Hebdomadæ dissolvi.* Græc. τῇ ὑστέρᾳ ἑβδομάδι τὴν πέμπτην λύειν.

[10] *Inhonorari.*] V. C. *honorari.*

[11] *Hos.*] Deest in meo Cod.

[12] *Id est, aridioribus.*] Desunt in meo Cod.

P Et in vi. Syn. c. 29.

q Burch. l. 13. c. 8. Ivo, p. 4. c. 41.

IX. *Item* ex Concilio Agathensi, c. 12. [an. 506. *in Gallia.*]

Exceptis diebus Dominicis in Quadragesima non solvatur jejunium.

PLacuit, ut omnes Ecclesiæ filii [13], exceptis diebus Dominicis, in Quadragesima etiam die Sabbati [r] [14] Sacerdotali oratione α, & [15] discretionis communione [16] jejunent.

¶ Corr. Rom. α *Oratione.*] In Concilio legitur, *ordinatione, & districtionis* [f] *comminatione jejunent*: sed ob Glossam non est mutatum.

¶ Pith. [13] *Filii.*] Deest in V. C.

[14] *Sabbati.*] V. C. *Sabbato à Sacerd.*

[15] *Et.*] V. C. *à.*

[16] *Communione.*] 3. V. C. *comminatione*, alii, *districtionis comminatione*, vel *discretionis comminatione.*

r al. sabbato.

f al. distinctionis.

X. *Item* ex Concilio Niceno, c. 20. [an. 325. *in Bithynia.*]

Nec in die Dominico, nec in diebus Pentecostes in oratione genua flectantur.

QUoniam [t] sunt in die Dominica quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus Pentecostes [17], statutum est à sancta Synodo (quoniam consona, & conveniens per omnes Ecclesias custodienda consuetudo est) ut stantes ad orationem vota Domino reddamus.

¶ Pith. [17] *Pentecostes.*] V. C. *Quinquagesima.*

t Burch. l. 2. c. 88. Ivo, p. 4. c. 18. Pann. l. 2. c. 173.

XI. *Item* Leo Papa IV. [18] [c. an. 850. *Romæ.*]

Quo tempore ab esu carnium sit abstinendum.

DE esu carnium apud vos [u] vetustissima, & non improbanda traditio semper est tenenda, ut à cœnæ termino, quæ fit in principio noctis quartæ Feriæ, quæ lucescit in quarta Feria, usque ad diluculum quintæ Feriæ, & similiter à cœna noctis sextæ Feriæ, quæ lucescit in sexta Feria [19], non imperitè jejunatio usque ad Sabbati lucem [20], quantùm de diei parte aliquis jejunare maluerit, vel debuerit, protendatur.

¶ Pith. [18] *Papa IV.*] Add. V. C. *Episcopis Britanniæ.* Vide Sigebert. an. 714.

[19] *Quæ lucescit in sexta Feria.*] V. C. *perpenditur.*

[20] *Lucem.*] Add. V. C. *vel.*

2. Pars. u nos. Grat.

XII. *Item* Gregorius [x] dilectissimis [21] Civibus Romæ, *lib.* 11. *Epist.* 3. [an. 602. *Romæ.*]

Nec die Sabbati feriandum, nec die Dominico lavacrum est prohibendum.

PErvenit [y] ad me quosdam perversi spiritûs homines prava inter vos aliqua, & sanctæ fidei adversa seminasse; ita ut die Sabbati aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud, nisi Antichristi Prædicatores dixerim? qui veniens diem Sabbatum, atque Dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se, & resurgere simulat; haberi in veneratione vult diem Dominicum: & quia judaizare populum compellit, ut exteriorem Legis ritum revocet, & sibi Judæorum perfidiam subdat; coli vult Sabbatum. *& paulò post.* §. 1. Aliud quoque ad me perlatum est, vobis à perversis hominibus esse prædicatum, ut Dominico die nullus debeat lavari. Et quidem si pro luxuria [22], & pro voluptate quis lavari appetit; hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro necessitate corporis, hoc nec die Dominico prohibemus.

¶ Pith. [21] *Dilectissimis.*] Add. V. C. *suis.* Citatur à Nicolao ad Consulta Bulgar. c. 10.

[22] *Luxuria.*] V. C. *luxu animi.*

x Et Nicolaus Papa ad Consulta Bulgarorum, c. 10.

3. Pars. y Ivo, p. 4. c. 6. Pann. l. 2. c. 169.

XIII. *Item* Innocentius Papa, Epistolâ primâ ad Decentium, c. 4. [an. 416. *Romà in Umbriam.*]

Ob reverentiam sepulturæ Dominicæ Sabbato jejunare debemus.

SAbbato [z] [23] verò jejunandum esse ratio evidentissima demonstrat. Nam, si diem Dominicum ob venerabilem Resurrectionem Domini nostri Jesu Christi non solùm in Pascha celebramus, verùm etiam per singulos circulos hebdomadarum, ipsius diei imaginem frequentamus, ac sextâ Feriâ propter Passionem Domini jejunamus; Sabbatum prætermittere non debemus: quoniam [a] inter tristitiam & lætitiam temporis illius videtur inclusum. Nam utique constat Apostolos biduo isto & in mœrore fuisse, & propter metum Judæorum se occuluisse. Quod utique non dubium est intantum eos jejunasse biduo memorato, ut traditio Ecclesiæ habeat isto biduo Sacramenta penitùs non celebrari. Quæ utique forma [24] per singulas tenenda est hebdomadas, propter id, quòd commemoratio diei illius semper est celebranda. Quòd si putant semel, atque uno Sabbato jejunandum; ergo & Dominica [25], & sexta Feria semel in Pascha erit utique celebranda [26].

¶ Pith. [23] *Sabbato.*] Augustin. *Epist.* 86. *ad Casulanum*, Hieron. *ad Licinium*, Socrat. *lib.* 5. c. 21.

[24] *Utique forma.*] V. C. *forma utique.*

[25] *Dominica.*] V. C. *Dominicum.*

[26] *Celebranda.*] 3. V. C. *celebrandum.*

4. Pars. z Ans. *in præfat.* c. 1. Polyc. l. 3. tit. 25. Ivo, p. 4. c. 28. Pann. l. 2. c. 137.

a al. quod. orig.

XIV. *Item* Milchiades [b] Papa ad Episcopos Hispaniarum, c. 3. [an. 314. *Romà in Hispaniam.*]

Die Dominica, & quintâ Feriâ non est celebrandum jejunium.

JEjunium [c] [27] Dominici diei, & quintæ Feriæ nemo celebrare debet, ut inter jejunium Christianorum, & Gentilium, veraciter Credentium, & Infidelium, atque Hæreticorum vera, & non falsa discretio habeatur.

¶ Pith. [27] *Jejunium.*] Vide Microlog. c. 5. Albin. *de Septuag.* Martin. Polon. &c.

b al. Miltiades.

5. Pars. c Eusebius Emiss. *in hom. Pentecostes.* Polyc. *ibid.* Ivo, p. 4. c. 27. Pann. l. 2. c. 176.

XV. *Item* ex Concilio Cæsar-Augustano, c. 2 [d]. [an. 380. *in Hispania.*]

De eodem.

NE quis jejunet die Dominica causâ timoris α, aut persuasionis, aut superstitionis: nec Quadragesimarum diebus ab Ecclesiis Fideles desint: nec habitent in latibulis cubiculorum, ac montium, qui in suspicionibus perseverant; sed exemplum, & præceptum custodiant Sacerdotum, & ad alienas villas agendorum conventuum causâ non conveniant. Ab universis Episcopis dictum est; anathema sit, qui hæc commiserit.

¶ Corr. Rom. α *Timoris.*] Hoc exponitur in Glossa. Sed in Concilio est, *causâ temporis*, id est, quoniam dies Dominicus sit. De qua re habetur suprà *dist.* 30. c. *si quis tamquam*, & c. *fin.* Legitur etiam in Pontificali Damasi, ideo Miltiadem sanxisse, ne quis die Dominico, aut Feriâ quintâ jejunaret: quia eos dies Pagani, quasi sacrum jejunium celebrabant. Et apud Burchardum, *lib.* 19. imponitur pœnitentia ei, qui die Dominica jejunet propter abstinentiam, & religionem.

d Conc. Gangrense, c. 18.

XVI. *Item* ex dictis S. Apollonii [e]. [an. 388. *in Ægypto.*]

Quartâ, & sextâ Feriâ sunt servanda jejunia.

JEjunia [f] sanè legitima, id est, quartâ & sextâ Feriâ non sunt solvenda, nisi grandis aliqua necessitas fuerit: quia quartâ Feriâ Judas de traditione Domini cogitavit, & sextâ Feriâ crucifixus est Salvator. Videbitur ergo, qui in his diebus [g] sine aliqua necessitate solverit statuta jejunia, vel cum tradente tradere Salvatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere. Die autem Dominica [28] nihil aliud agendum est, nisi Deo vacandum. Nulla operatio in illa die sancta agatur: nisi tantùm hymnis, & psalmis, & canticis spiritualibus dies illa transigatur.

¶ Corr. Rom.] Caput hoc habetur apud Palladium in vita Apollonii Abbatis.

¶ Pith. [28] *Die autem Dominica.*] V. C. Deflorat. *Hæc ex statutis Patrum.*

e Clemens l. 7. constit. c. 24. Smarag. *in Regulæ S. Benedicti*, c. 48.

6. Pars. f Ivo, p. 4. c. 32. Pann. l. 2. c. 179.

g In Syn. VI. c. 66. Smaragdus *ibid.* Ivo, p. 4. c. 13.

XVII. *Item* Innocentius Papa, Epist. 1. ad Decentium, c. 7. [an. 416. *Romà in Umbriam.*]

Quintâ Feriâ ultimæ hebdomadæ Quadragesimæ Pœnitentes remissionem accipiant.

DE Pœnitentibus [h] [29] verò, qui sive ex gravioribus commissis, sive ex levioribus pœnitentiam gerunt, si nulla interveniat ægritudo, quintâ Feriâ ante Pascha eis remittendum Romanæ Ecclesiæ consuetudo demonstrat.

§. 1. Ceterùm de pondere æstimando delictorum, Sacerdotis est judicare, ut attendat ad confessionem Pœnitentis, & ad fletus, atque lachrymas corrigentis; ac tunc jubere dimitti, cùm viderit congruam satisfactionem. §. 2. Sanè si quis in ægritudinem inciderit, atque usque ad desperationem devenerit, ei est ante tempus Paschæ relaxandum; ne de seculo absque communione discedat.

¶ Pith. [29] *De Pœnitentibus.*] Refert Albinus de Divin. Offic. *cap. de Cæna Domin.* Vide Centur. *tom.* 9. p. 478.

7. Pars. h Cap. l. 5. c. 67. Polyc. l. 6. tit. 20. Burch. l. 18. c. 18. Ivo, p. 15. c. 40.

XVIII. *Item* Fabianus Papa Orientalibus Episcopis, *Epist.* 2. [c. an. 420. *Romà in Orientem.*]

Singulis annis quintâ Feriâ ultimæ hebdomadæ Quadragesimæ novum Chrisma conficiatur.

LIteris [i] vestris inter cetera insertum invenimus, quosdam Regionis vestræ Episcopos à vestro, nostróque ordine dis-

8. Pars. i Polyc. l. 3. tit. 16. Ivo, p. 2. c. 73.

crepare, & non per singulos annos in Cœna Domini Chrisma conficere. *& infrà.* Errant verò, qui talia excogitant, & mente vesanâ potiùs, quàm rectâ sentientes [30] hæc audent. *& infrà.* §. 1. Sicut enim ipsius diei solennitas per singulos annos est celebranda; ita ipsius sancti Chrismatis confectio per singulos annos est agenda, & de anno in annum renovanda, & fidelibus tradenda: quia novum Sacramentum est per singulos annos, & jam [31] dicto die innovandum, & vetus in sanctis Ecclesiis cremandum. Ista à sanctis Apostolis, & successoribus eorum accepimus, & vobis tenenda mandamus.

¶ Corr. Rom.] In originali res copiosiùs explicatur, quàm aut Gratianus, aut Ivo faciant.

¶ Pith. [30] *Sentientes, &c.*] V. C. *sentiente hæc audiunt.*

[31] *Et jam.*] V. C. *in jam.*

XIX. *Item* Eusebius Papa *Epist.* 3. [an. 307. vel 312. *Romà in Campaniam.*]

Servetur ab omnibus festivitas Inventionis Dominicæ crucis.

9. *Pars.* [k] Ivo, *p.* 4. *c.* 5.

CRucis [k] [32] Domini nostri Jesu Christi, quæ nuper nobis gubernacula sanctæ Romanæ Ecclesiæ tenentibus, quinto nonas Maii inventa est, in prædicto Kalendarum die Inventionis festum vobis solenniter celebrare mandamus.

¶ Pith. [32] *Crucis.*] Ambros. *de obitu Theodosii.* Microlog. *c.* 59. Niceph. *lib.* 8. *c.* 29.

XX. *Item* Alexander Papa V. à Petro, *Epist.* 1. *c.* 5. [fortè an. 115. *Romà ad omnes Orthodoxos.*

Quare sit institutum, ut aqua sale conspersa sanctificetur.

10. *Pars.* [l] Polyc. *ibid.* Burch. *l.* 2. *c.* 53. Ivo, *p.* 2. *c.* 68.

AQuam [l] sale conspersam populis benedicimus, ut eâ cuncti aspersi sanctificentur, & purificentur. Quod & omnibus Sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitulæ sanguine aspersus populum sanctificabat, atque mundabat; multò magis aqua sale aspersa, Divinisque precibus sacrata populum sanctificat, atque mundat. Et, si sale asperso per Helisæum Prophetam [m] sterilitas aquæ sanata est; quantò magis Divinis precibus sacratus [n] sal sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos sanctificat, atque mundat, & purgat, & cetera bona multiplicat, & insidias Diaboli avertit, & à phantasmatum versutiis homines defendit?

[m] *al.* 4. *Reg.* 2. [n] *al.* sacrata aqua.

XXI. *Item* Pius Papa IX. à Petro Apostolo, in primo suorum Decretalium [o]. [fortè an. 157. *Romà ad omnes Fideles.*]

[o] *Epist.* 1.

Non nisi in die Dominico sanctum Pascha celebretur.

11. *Pars.* [p] Ivo, *p.* 4. *c.* 3. *&* 145. [q] *al.* solennitatibus. *orig.*

NOsse [p] vos volumus, quòd Pascha Domini die Dominico annuis temporibus [q] sit celebrandum. Istis enim temporibus Hermes Doctor fidei, & Scripturarum effulsit inter nos. Et licèt nos idem Pascha prædicto die celebremus; quia tamen quidam inde dubitabant; ad corroborandas animas eorum, eidem Hermæ Angelus Domini apparuit in habitu Pastoris, & præcepit ei, ut Pascha Domini die Dominico ab omnibus celebraretur. Unde & vos Apostolica autoritate instruimus omnes eadem servare debere; quia & nos eadem servamus: nec debetis à capite quoquo modo dissidere.

XXII. *Item* Victor Papa XIII. à Petro, in primo Decretali suo [r]. [an. 186. *Romà Alexandriam.*]

[r] Epist. 1. ad Theophilum. Et in Aurelian. IV. *c.* 1.

Non nisi in die Dominico sanctum Pascha celebretur.

[f] Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. *&* 17. Walfridus Strabo, *c.* 26. Burch. *l.* 4. *c.* 3. Ivo, *p.* 1. *c.* 198. *& p.* 4. *c.* 4.

CElebritatem [f] [33] sancti Paschæ die Dominico agi debere, & Prædecessores nostri jam statuerunt, & nos illud vobis eadem die solenniter celebrari mandamus: quia non decet, ut membra à capite discrepent, nec contraria gerant [t]. A xiv. verò Luna primi mensis usque ad xxi. diem ejusdem mensis eadem celebretur festivitas. §. 1. Eodem verò tempore Baptisma celebrandum est catholicum. Sed tamen, si necesse fuerit, aut mortis periculum ingruerit; Gentiles ad fidem venientes quocumque loco, vel momento, ubicumque evenerit, sive in flumine, sive in mari, sive in fontibus tantùm Christianæ confessione credulitatis clarificata [u] baptizentur. Ipsis quoque quod in Baptismo polliciti sunt, summopere est attendendum; ne infideles, sed fideles inveniantur. Ipsi verò, qui infidelitatis notâ asperguntur; infames efficiuntur, & inter fideles minimè reputantur.

[t] *al.* aut aliter gerant. [u] *al.* clarificati.

§. 2. Hæc verò statuta, nulla debent improbitate convelli, nulla novitate mutari: quia alia est ratio causarum Secularium, alia Divinarum.

¶ Pith. [33] *Celebritatem.*] Hieron. *de Script. Eccl.* Ambros. *Epist.* 83. Euseb. *lib.* 5. *Hist. Eccl. c.* 23. Beda *lib.* 3. *Hist. Angl. c.* 25.

XXIII. *Item ex* Concilio Carthaginensi IV. *c.* 65 [x]. [an. 398. *in Africa.*]

[x] Et in Africano *c.* 40. & Aurasiaco *c.* 19.

De eodem.

PAschæ solennitas uno die & tempore celebranda est.

XXIV. *Item ex* Concilio Carthaginensi, *c.* 7. [an. 398. *ibid.*]

Dies Paschæ, Concilii formatarum subscriptione omnibus intimetur.

PLacuit [y] ut dies venerabilis Paschæ formatarum subscriptione omnibus intimetur: dies verò Concilii α xi. Kal. β Novembris servetur. Scribendum est etiam ad singularum quarumcumque provinciarum Primates, ut quandocumque [34] apud se Concilium congregant, istum diem non impediant.

[y] Sup. *dist.* 73.

¶ Corr. Rom. α *Concilii.*] In aliquot vetustis est, *& Concilii.* In originali impresso hæc est hujus Capitis rubrica, *De tempore Paschali seu Concilii:* in codice Canonum in indice *capitis* 40. Concilii Africani, *Diem Paschæ, & diem Concilii nuntiandum.* In Græco, *c.* 74. περὶ τοῦ τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς συνόδου ἀγγέλλεσθαι. id est, *Ut dies Paschæ in die Synodi annuntietur.*

β *XI. Kal.*] Sic in Carthaginensi V. In Africano autem (etiam in codice Canonum) & Carthaginensi Græco est, *X. Kal. Septembris.*

¶ Pith. [34] *Quandocumque.*] 3. V. C. *quando.*

XXV. *Item ex* Concilio Bracarensi II. *c.* 9. [an. 572. *in Hispania.*]

Cùm in Concilio omnia statuta fuerint, futurum Pascha annuntietur.

PLacuit ut postquam omnia in Concilio Sacerdotum fuerint ordinata; illud omnimodis observetur, ut superventurum [z] ipsius anni Pascha quoto [35] Kalendarum die, vel quotâ Lunâ debeat suscipi; à Metropolitano Episcopo intimetur [a]. Quod ceteri Episcopi, vel Clerus reliquus Breviculo subnotantes, unusquisque in sua Ecclesia adveniente Natalis Domini die adstante populo post Evangelicam lectionem annuntient.

[z] *al.* superventuri. [a] *al.* nuntietur.

¶ Pith. [35] *Quoto.*] V. C. *quo.*

XXVI. *Item ex* Concilio Arelatensi I. quod confirmavit Papa Silvester [36], *c.* 1. [an. 319. *in Gallia.*]

Per Orbem universum uno die, & uno tempore Pascha celebretur.

DE observatione [b] Paschæ Domini [37] statuimus, ut uno die & tempore per omnem Orbem observetur: & juxta consuetudinem Literæ [38] ad omnes dirigantur [c].

[b] Ivo, *p.* 4. *c.* 19. [c] literas ad omnes tu dirigas. *orig.*

¶ Pith. [36] *Quod conf. Pap. Silv.*] Hæc absunt in V. C. [37] *Domini.*] 2. V. C. *Dominici.* Vide Ambros. 10. *Epist.* 83. Socrat. *lib.* 5. *c.* 21.

[38] *Literæ, &c.*] 2. V. C. *Literas.*

XXVII. *Item* Gregorius Severo Episcopo Massiliensi, *lib.* 9. *Epist.* 9. [an. 600. *Romà in Galliam.*]

De imaginibus Sanctorum non violandis.

PErlatum [d] ad nos fuerat, quòd inconsiderato zelo succensus, Sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuisses, omnino laudavimus: fregisse verò reprehendimus. Dic frater, à quo factum Sacerdote aliquando auditum est, quod fecisti? Si non α aliud, vel illud te non debuit revocare, ne despectis aliis fratribus, solum te sanctum esse crederes, & sapientem? Aliud est enim picturam adorare: aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa etiam ignorantes vident, quid sequi debeant: in ipsa legunt, qui literas nesciunt. Unde & præcipuè Gentibus pro lectione pictura est.

[d] 12. *Pars.* Anselm. *l.* 13. *c.* 45. Burch. *l.* 3. *c.* 36. Ivo, *p.* 3. *c.* 42. Pann. *l.* 2. *c.* 56.

¶ Corr. Rom. α *Si non.*] Hæc usque ad vers. *Aliud,* sunt addita ex originali.

XXVIII. *Item in septima* [e] Synodo, *actione* 6. [an. 787. *in Bithynia.*]

[e] *al.* sexta.

Imagines Sanctorum memoria sunt, & recordatio præteritorum.

VEnerabiles imagines Christiani non Deos appellant, neque serviunt eis [39], ut Diis, neque spem salutis ponunt in eis, neque ab eis expectant futurum judicium: sed ad memoriam, & recordationem primitivorum venerantur eas, & adorant: sed non serviunt eis cultu Divino, nec alicui creaturæ.

¶ Pith. [39] *Eis.*] Abest in V. C.

XXIX. *Item* Hadrianus Papa Tarasio Patriarchæ, in actione 2. ejusdem septimæ Synodi [f]. [an. 785. *Romà Constantinopolim.*]

[f] In Epist. Hadrian. ad Carolum, *c.* 35.

Non in Agni, sed in hominis specie Christus est figurandus.

SExtam [g] [40] sanctam Synodum recipio cum omnibus Canonibus suis, in quibus dicitur. In quibus [h] picturis sanctarum imaginum Agnus Præcursoris digito ostensus depingitur, qui in figuram gratiæ transit α, verum nobis per Legem Moysi demonstrans Agnum Jesum Christum Dominum nostrum. Antiquis ergo figuris, & umbris, ad veritatis præfigurationem sanctæ Ecclesiæ traditis, vale dicentes β, gratiam, & veritatem præferimus, & sic plenitudinem Legis recipimus.

13. *Pars.* [g] Sup. *dist.* 16. in IV. Syn. *c.* 82. Ivo, *p.* 4. *c.* 22 *&* 126. [h] quibus dam. *vera lectio.*

Verum igitur Agnum Dominum nostrum Jesum Christum secundùm imaginem humanam amodò etiam in imaginibus pro veteri Agno depingi jubemus.

¶ CORR. ROM.] De sexta Synodo, & Canonibus ipsius notatum est suprà, *c. sexta Synodus.*

α *Gratiæ transit.*] Et in Epistola Hadriani, & apud Ivonem, *p.* 4. *c.* 122. legitur, *in typum gratiæ assumptus est.* Apud eumdem Ivonem, *c.* 126. ex Hadriano ad Carolum, *in signum relictus est gratiæ.* Græcè in canone sextæ Synodi est, ὡς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος, id est, *qui in typum gratiæ assumptus est.* Sed ob Glossam non est mutatum.

β *Vale dicentes.*] Sic Ivo. In Epistola Hadriani est, *suscipientes*, Græcè, κατασπαζόμενοι.

¶ PITH. 40 *Sextam.*] Citatur à Joanne Damasceno *lib.* 3. *de Imag.* & in Synodi VII. *act.* 2. & 4.

XXX. *Item* AUGUSTINUS lib. I. de Trinitate, *c.* 4. [c. an. 400. *in Africa.*]

De fide Trinitatis, & unitatis inviolabiliter servanda.

14. *Pars.* [l] Ivo, *p.* 1. *c.* 2. Pann. *l.* 1. *c.* 7.

OMnes [l], quos legere potui, qui ante me scripserunt de Trinitate, quæ Deus est, Divinorum librorum veterum & novorum Catholici Tractatores hoc intenderunt secundùm Scripturas docere, quòd Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus unius ejusdémque substantiæ inseparabili æqualitate Divinam insinuent unitatem: ideóque non sint tres Dii, sed unus Deus, quamvis Pater Filium genuerit; & ideò Filius non sit, qui Pater est; Filiúsque à Patre sit genitus; & ideò non sit Pater, qui Filius est; Spiritúsque Sanctus nec Pater sit, nec Filius, sed tantùm Patris & Filii Spiritus, Patri & Filio etiam ipse coæqualis, & ad Trinitatis pertinens unitatem: non tamen eamdem Trinitatem natam de Maria Virgine, & sub Pontio Pilato crucifixam & sepultam tertia die resurrexisse, & in Cælum ascendisse; sed tantummodo Filium: nec eamdem Trinitatem descendisse in specie columbæ [k] super Jesum baptizatum: aut die Pentecostes [l] post Ascensionem Domini sonitu facto de Cælo, quasi ferretur flatus vehemens, & linguis divisis, velut ignis sedisse super unumquemque eorum; sed tantummodo Spiritum Sanctum: nec eamdem Trinitatem dixisse de Cælo [m], *tu es filius meus*, sive cùm baptizatus est à Joanne, sive in monte, quando cum illo erant tres Discipuli, aut quando sonuit vox dicens [n], *& clarificavi, & iterùm clarificabo*; sed tantummodo Patris vocem fuisse ad Filium factam: quamvis Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, sicut inseparabiles sunt, ita inseparabiliter operentur.

[k] *Marc.* 1. [l] *Act.* 2. [m] *Marc.* 1. [n] *Joan.* 12.

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

DISTINCTIO IV.

I. IDEM super Joannem [a]. [fortè c. an. 412. *in Africa.*]

Sine Sacramento visibili, & fide invisibili nemo salvatur.

1. *Pars.*

NEcessarium est visibile Sacramentum aquæ ad ablutionem visibilis corporis: sicut necessaria est doctrina invisibilis fidei ad sanctificationem invisibilis animæ. *Idem* [b]. §. 1. Renascitur homo [ex aqua,] visibili Sacramento, [& spiritu] invisibili intellectu, ut symbolum Baptismi visibiliter accipiat, & spiritalem intellectum ipsius symboli perficiat [c]. Vel [ex aqua] visibili [& Spiritu] Sancto.

[a] Ex Glossa ord. *in c.* 3. *Jo.* Nisi quis.
[b] In ea Glossa ad vers. *ex aqua.*
[c] *al.* percipiat.

II. IDEM in lib. 1. de Peccatorum meritis, & remiss. *seu* de Baptismo Parvulorum, *c.* 39. [c. an. 412. *ibid.*]

In Baptismate concupiscentia extinguitur, non ut non sit, sed ut non obsit.

PEr Baptismum Christi id agitur, ut evacuetur caro peccati. Evacuatur autem, non ut in ipsa vivente carne concupiscentia conspersa, & innata repentè absumatur, & non sit: sed ne obsit mortuo, quæ oberat nato. Nam si post Baptismum vixerit, atque ad ætatem capacem præcepti pervenire potuerit; ibi habet, cum qua pugnet, eámque adjuvante Deo superet, si non in vacuum gratiam ejus susceperit, si reprobatus esse noluerit. Nam nec grandibus hoc præstatur in Baptismo, nisi fortè miraculo ineffabili omnipotentissimi Creatoris, ut Lex peccati, quæ inest in membris repugnans Legi mentis penitùs extinguatur, & non sit: sed, ut quidquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum fuerit, cùm eidem concupiscentiæ subjecta mente serviret; totum aboleatur, & velut factum non fuerit, habeatur.

¶ CORR. ROM.] Restitutum est Caput hoc suæ integritati, ut meliùs B. Augustini sententia perciperetur. Neque enim Glossa impediebat.

III. IDEM ad Petrum Diaconum, *c.* 26 [d]. [imò Fulgentius c. an. 510. *ibid.*]

Qui ex viro, & muliere concipitur, cum originali peccato nascitur, nec sine Baptismate salvatur.

FIrmissimè [e] tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci, impietati subditum, mortique subjectum: & ob hoc naturâ iræ filium nasci, de qua dicit Apostolus [f]: *Eramus enim & nos naturâ filii iræ, sicut & ceteri.* A qua ira nullus liberatur, nisi per fidem mediatoris Dei & hominum hominis Jesu Christi. *Item c.* 27. §. 1. Firmissimè [g] tene, & nullatenus dubites, non solùm homines jam ratione utentes, verùm etiam parvulos, qui sive in uteris matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur: sive cùm de matribus nati, sine Sacramento sancti Baptismatis, quod datur in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, de hoc seculo transeunt; sempiterno igne [h] puniendos: quia etsi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione, & nativitate traxerunt.

[d] *Tom.* 3. & *inter opera Fulgentii.*
[e] Ivo, *p.* 1. *c.* 26. & 27. Pann. *l.* 1. *c.* 8. & 9.
[f] *Eph.* 2.
[g] *Sent.* 4. *dist.* 4. & 9.
[h] ignis æterni sempiterno supplicio. *orig.*

IV. *Item* JOANNES CHRYSOSTOMUS [i]. [fortè Chromatius c. an. 400. *Aquileiæ.*]

De eodem.

NOn potest [k] quis gratiam vitæ Cælestis accipere, nisi priùs purgatus fuerit ab omni sorde peccati per pœnitentiæ confessionem, per donum Baptismi salutaris Domini, & Salvatoris nostri Jesu Christi, qui est benedictus in secula seculorum.

[i] *fortè* Chromatius.
[k] *Sent.* 4. *dist.* 12. Sup. *de pœn. dist.* 1. *non potest.*

V. *Item* GREGORIUS in Moralibus, *lib.* 4. *c.* 2. [an. 590. *Romæ.*]

Sicut nunc in Baptismate, ita olim in circumcisione remittebantur peccata.

QUod autem [l] apud nos valet aqua Baptismatis, hoc egit apud Veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro his, qui de Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium Circumcisionis.

[l] Ivo, *p.* 1. *c.* 49. Pann. *l.* 1. *c.* 10.

VI. *Item* AUGUSTINUS ad Valerium contra Julianum, de Nuptiis & Concupiscentia *lib.* 2. *c.* 11. [fortè an. 420. *in Africa.*]

Originale peccatum nunc in Baptismate, olim in Circumcisione remittebatur.

EX quo [m] instituta est Circumcisio in populo Dei (quod erat tunc signaculum justitiæ fidei;) ad significationem [n] purgationis valebat & parvulis originalis, veterisque peccati: sicut & Baptismus ex illo valere cœpit ad innovationem hominis, ex quo est institutus.

[m] Ivo, *p.* 1. *c.* 50. Pann. *l.* 1. *c.* 11.
[n] *al.* sanctificationem. *Grat.*

VII. IDEM de libero Arbitrio, *lib.* 3. *c.* 23. [an. 395. *ibid.*]

Parvulis in Baptismate offerentium prodest fides.

ILlud [o] perscrutari homines solent, Sacramentum Baptismi Christi quid parvulis prosit, cùm eo accepto plerumque moriuntur, priusquam ex eo quidquam cognoscere potuerunt. Qua in re satis piè, rectéque creditur prodesse parvulo fides eorum à quibus consecrandus offertur. Et hoc Ecclesiæ commendat saluberrima autoritas, ut ex eo quisque sentiat, quid sibi prosit fides sua, quando in aliorum quoque beneficio α, qui propriam nondum habeat potestatem, commoda sit.

¶ CORR. ROM. α *Beneficio.*] Eadem lectio est apud Ivonem, in Pannormia, & in originali ad marginem. In textu autem est, *beneficium, qui propriam non habent, potest aliena commodari.*

[o] Algerus, *l.* 3. *c.* 7. Ivo, *p.* 3. *c.* 20. Pann. *l.* 1. *c.* 12.

VIII. IDEM de Baptismate Parvulorum in lib. 1. *c.* 32. & 33. [c. an. 412. *ibid.*]

Per fidem, & Baptisma justificamur à peccatis.

FIlius Dei carnem peccati α suscepit, & pœnam sine culpa, ut in carne peccati & culpa solveretur & pœna. Per fidem ergo, & Baptismum ejus à peccato homo per Justificationem, & à morte liberatur per Resurrectionem.

§. 1. Parvuli [p] etiam baptizati inter credentes reputantur per Sacramenti virtutem, & offerentium responsionem. Qui verò non sunt baptizati, inter non credentes judicantur ex Evangelio Joannis [q]: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.*

¶ CORR. ROM.] Caput hoc est summa verborum B. Augustini in locis indicatis.

α *Carnem peccati.*] Apud B. Augustinum longè pleniùs, & rectiùs. *Dominus autem*, inquit, *in carnem suam non peccatum transtulit, tamquam venenum serpentis: sed tantùm transtulit mortem, ut esset in similitudine carnis peccati pœna sine culpa; unde in carne peccati, & culpa solveretur, & pœna.* Multùm igitur interest inter carnem peccati, & similitudinem carnis peccati. Quod explicans B. Augustinus, cùm alibi sæpè, tum potissimùm sermone 48. de verbis Domini, addebat tamen, *si ergo similitudo carnis erat peccati, non caro peccati; quomodo, ut de peccato damnaret peccatum in carne? solet & similitudo capere nomen ejus rei, cujus est similitudo.*

[p] *C.* 32.
[q] *Joan.* 3.

IX. *Item* AMBROSIUS lib. 1. de Sacramentis, *c.* 4. & 5. [an. 384. *Mediolani.*]

Per aquam Baptismi de terreno fit homo Cælestis.

PEr aquam Baptismi transitus est à terrenis [r] ad Cælestia. Hoc est enim Pascha, id est, transitus ejus, transitus à peccato ad vitam, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad sanctificationem. Qui per hunc fontem transit, non moritur, sed resurgit. §. 1. Non omnis aqua [f] sanat, sed aqua sanat,

[r] Qui per hunc fontem transit, transit à terrenis. *orig.*
[f] *C.* 5.

quæ habet gratiam Chriſti. Aliud eſt elementum, aliud conſecratio; aliud opus, aliud operatio. Aqua opus eſt: operatio Spiritus Sanctus eſt. Non ſanat aqua, niſi Spiritus Sanctus deſcenderit, & aquam illam conſecraverit: ſicut legiſti, quòd cùm Dominus noſter Jeſus Chriſtus formam Baptiſmatis daret, venit ad Joannem: & ait illi Joannes [t]: *ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? reſpondit illi Chriſtus: Sine modò: ſic enim decet nos implere omnem juſtitiam:* vide, quia omnis juſtitia in Baptiſmate conſtituta eſt. Ergo quare « Chriſtus deſcendit; niſi, ut caro iſta mundaretur, caro, quam ſuſcepit de noſtra conditione? Non enim ablutio peccatorum ſuorum Chriſto neceſſaria erat, qui peccatum non fecit: ſed nobis erat neceſſaria, qui peccato manemus obnoxii. *& paulò pòſt.* §. 2. Deſcendit Chriſtus: deſcendit & Spiritus Sanctus. Quare Chriſtus prior deſcendit, poſteà Spiritus; cùm forma, & uſus Baptiſmi hoc habeat, ut antè fons conſecretur; & tunc deſcendat, qui baptizandus eſt? *& paucis interjectis.* Chriſtus autem antè deſcendit; ſecutus eſt Spiritus: qua ratione? ut numquam ipſe egere Dominus Jeſus ſanctificationis myſterio videretur: ſed ſanctificaret ipſe, ſanctificaret & Spiritus.

¶ Corr. Rom. « *Ergo quare.*] Hæc uſque ad verſ. *Non enim*, emendata ſunt ex B. Ambroſio. Anteà legebatur: *Chriſtus ad Baptiſmum deſcendit, non ut caro mundaretur, quam ſuſcepit de noſtra conditione.* Multis etiam aliis locis in Capite hoc reſtituta eſt vera lectio.

[t] *Matth.* 3.

X. *Item* Chromatius « in Matthæum, *c.* 6. [c. an. 400. *Aquileiæ.*]

Aqua Baptiſmi non purgaret peccata, niſi tactu Dominici corporis eſſet ſanctificata.

NUmquam [u] aquæ Baptiſmi purgare peccata Credentium potuiſſent, niſi tactu Dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent.

¶ Corr. Rom. « *Chromatius.*] Anteà citabatur *Chryſoſtomus*, apud quem non eſt inventum, ſed in fragmentis Chromatii.

[u] *Sent.* 4. *diſt.* 3.

XI. *Item* Siricius Papa Himerio Tarraconenſi, *Epiſt.* 1 [x]. [an. 385. *Romà in Hiſpaniam.*]

[x] Triburienſe *c.* 12.

Generale Baptiſma non niſi Sabbato ſancto Paſchæ, & Pentecoſtes celebretur.

NOn ratione [y] [1] autoritatis alicujus, ſed ſola temeritate præſumitur, ut paſſim, ac liberè Natalitiis Chriſti, ſeu Apparitione [z] [2], nec non & Apoſtolorum, ſeu Martyrum feſtivitatibus, innumeræ, ut aſſeris, plebes Baptiſmi myſterium conſequantur: cùm hoc ſibi privilegium & apud nos, & apud omnes Eccleſias Dominicum ſpecialiter Paſcha defendat cum ſua Pentecoſte [3].

¶ Pith. [1] *Non ratione.*] Vide Socrat. *lib.* 5. *c.* 21. Luithprand. Centur. *tom.* 4. *p.* 477. Vigner. *tom.* 1. *p.* 316.
[2] *Apparitione.*] Ita V. C.
[3] *Cum ſua Pentecoſte.*] V. C. *cum Pentecoſten ſuo.*

2. *Pars.* [y] *Sent.* 4. *diſt.* 3. Anſel. *l.* 9. *c.* 13. Burch. *l.* 4. *c.* 5. Ivo, *p.* 1. *c.* 58. & 200. Pann. *l.* 1. *c.* 16. [z] apparitionis, *orig.*

XII. *Item* Leo Papa univerſis Epiſcopis per Siciliam conſtitutis, *Epiſt.* 4. *c.* 5. [an. 447. *Romà in Siciliam.*]

De eodem.

DUo [a] tempora, id eſt; Paſcha, & Pentecoſte ad baptizandum à Romano Pontifice legitimè ſunt præfixa. Unde, quia manifeſtiſſimè patet baptizandis in Eccleſia electis hæc duo tempora, de quibus locuti ſumus, eſſe legitima; Dilectionem veſtram monemus, ut nullos alios dies huic obſervantiæ miſceatis.

¶ Corr. Rom.] Prior pars hujus Capitis uſque ad verſ. *Unde quia*, non eſt iiſdem omnino verbis in Epiſtola. Sed in codice Canonum eſt rubricæ loco ad hoc Caput, & refertur in Concilio Moguntino I. *c.* 4.

[a] Burch. *l.* 4. *c.* 2. Ivo, *p.* 1. *c.* 59. & 197. Pann. *l.* 1. *c.* 17.

XIII. Idem in eadem Epiſtola, *c.* 3. [an. 447. *Romà in Siciliam.*]

Quare in prædictis temporibus Baptiſma celebretur.

PRopriè [b] in morte Crucifixi, & in Reſurrectione ex mortuis [4] potentia Baptiſmi novam creaturam condidit [c] [5] ex veteri: ut in renaſcentibus & mors Chriſti operetur, & vita, dicente Beato Apoſtolo Paulo [d]: *An ignoratis, quia quicumque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus? conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem: ut quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam Patris; ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus;* & cetera, quæ latiùs Magiſter Gentium ad commendandum Sacramentum Baptiſmatis diſputavit: ut appareret ex hujus doctrinæ ſpiritu regenerandis filiis hominum, & in Dei filios adoptandis illum diem eſſe [6], & illud tempus electum, in quo per ſimilitudinem, formamque myſterii ea, quæ geruntur in membris, his, quæ in ipſo ſunt capite geſta, congruerent: dum in Baptiſmatis regula & mors intervenit interfectione peccati, & ſepulturam triduanam imitatur trina demerſio, & ab aquis elevatio Reſurgentis inſtar [e] eſt de ſepulchro. Ipſa igitur operis qualitas docet celebrandæ generaliter gratiæ eum eſſe legitimum diem, in quo orta eſt & virtus muneris, & ſpecies actionis. §. 1. Ad cujus rei confirmationem plurimùm valet, quòd ipſe Dominus Jeſus Chriſtus, poſteaquam reſurrexit à mortuis, Diſcipulis ſuis (in quibus omnes Eccleſiarum Præſules docebantur) & formam & poteſtatem tradidit baptizandi, dicens [f]: *Euntes ergo nunc docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.* De quo utique eos ante paſſionem potuiſſet inſtruere, niſi propriè voluiſſet intelligi regenerationis gratiam ex ſua Reſurrectione cœpiſſe. §. 2. Additur ſanè huic obſervantiæ etiam Pentecoſtes ex adventu Spiritûs Sancti ſacra [g] ſolennitas, quæ de Paſchalis feſti pendet articulo: & cùm ad alios dies alia feſta pertineant, hæc ſemper ad eum diem, qui Reſurrectione Domini eſt inſignis, occurrit, porrigens quodammodo auxiliantis gratiæ manum, & eos [h] [7], quos à die Paſchæ aut moleſtia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut navigationis difficultas interclusit, invitat « [8], ut quibuslibet neceſſitatibus impediti, deſiderii ſui effectum dono Spiritûs Sancti conſequantur. *& infrà c.* 4. §. 3. Hoc autem nos non ex noſtra perſuaſione defendere, ſed ex Apoſtolica autoritate ſervare ſatis idoneo probamus exemplo, ſequentes Beatum Apoſtolum Petrum, qui in eo die, quo omnium [i] Credentium numerum promiſſus Spiritûs Sancti replevit adventus, trium millium populum ſua prædicatione converſum lavacro Baptiſmatis conſecravit. Quod ſancta Scriptura, quæ Apoſtolorum actus continet, fideli hiſtoria docet, dicens [k]: *His auditis compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ad illos, pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrûm in nomine Jeſu Chriſti in remiſſionem [l] peccatorum; & accipietis donum Spiritûs Sancti.*

¶ Corr. Rom. « *Invitat.*] Ivo habet, *invitans.* Sed in originali eſt: *interclusit invitos, aut quibuslibet neceſſitatibus impeditos, deſiderii, &c.*

¶ Pith. [4] *Ex mortuis.*] 2. V. C. *mortui.*
[5] *Condidit.*] V. C. *& condit.*
[6] *Eſſe.*] Deeſt in V. C.
[7] *Eos.*] Abeſt à V. C.
[8] *Invitat.*] 2. V. C. *invitans.*

[b] Ivo, *p.* 3. *c.* 45. [c] condit. *vera lectio.* [d] *Rom.* 6. [e] *al.* ad inſtar. [f] *Matth.* 28. [g] *al.* conſecrata. [h] ut ii. *orig.* [i] *al.* omnem. [k] *Act.* 2. [l] al. re... dium.

XIV. *Item* Idem in eadem Epiſtola, *c.* 6. [an. 447. *Romà in Siciliam.*]

De eodem.

SI quis [m] autem Epiphaniæ feſtivitatem (quæ in ſuo ordine debito honore veneranda eſt) ob hoc exiſtimat privilegium habere Baptiſmatis; quia hoc quidam putant, quòd in eadem die Dominus ad Baptiſmum ſancti Joannis acceſſerit; ſciat illius Baptiſmi aliam gratiam, aliam fuiſſe rationem: nec ad eamdem [9] pertinuiſſe virtutem; quâ per Spiritum Sanctum renaſcuntur, de quibus dicitur [n]: *qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Dominus enim nullius indigens remiſſione peccati, nec quærens remedium renaſcendi, ſic voluit [10] baptizari, quomodo voluit circumcidi, hoſtiámque pro ſe emundationis offerri, ut qui factus erat ex muliere (ſicut Apoſtolus ait [o]) fieret & ſub Lege, quam non venerat ſolvere [p], ſed adimplere, & implendo finire: ſicut Beatus Apoſtolus prædicat, dicens [q]: *finis autem Legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti.* Baptiſmi autem ſui in ſe condidit Sacramentum: quia in omnibus primatum tenens, ſe docuit eſſe principium: & tunc regenerationis potentiam ſanxit, quando de latere ipſius profluxerunt ſanguis Redemptionis, & aqua Baptiſmatis.

¶ Pith. [9] *Eamdem.*] V. C. *eum.*
[10] *Sic voluit &c.*] 2. V. C. *ſic voluit baptizari, quomodo & circumcidi, hoſtiámque emundationis offerri.*

[m] Ivo, *p.* 1. *c.* 47. Pann. *l.* 1. *c.* 18. [n] *Joan.* 1. [o] *Rom.* 10. [p] *Matth.* 5. [q] *Rom.* 10.

XV. *Item ex* Concilio Gerundensi, *c.* 4. [an. 517. *in Hiſpania.*]

In ſolennitate Paſchali, & Pentecoſtes Catechumeni baptizentur.

DE Catechumenis [r] baptizandis id ſtatutum eſt, ut in Paſchæ ſolennitate, vel Pentecoſtes, quantò majoris celebritatis major celebritas eſt, tantò magis ad baptizandum veniant: ceteris ſolennitatibus infirmi tantummodo debeant baptizari: quibus quocumque tempore convenit Baptiſmum non negari.

¶ Corr. Rom.] Reſtitutum Caput eſt ex ſuo originali.

[r] Ivo, *p.* 1. *c.* 60 Pann. *l.* 1. *c.* 20.

XVI. *Item* Leo Papa, *Epiſt.* 4. *c.* 6. [an. 447. *Romà in Siciliam.*]

Neceſſitate cogente, quolibet tempore baptizare licet.

SI qui neceſſitate [s] mortis, ægritudinis, obſidionis, perſecutionis, & naufragii urgentur, omni tempore debent baptizari.

¶ Corr. Rom.] Apud B. Leonem ſententia hujus Capitis eſt poſt *c. duo tempora*, & ante *c. ſi quis autem, ſuprà eâd.*

[s] Burch. *l.* 4. *c.* 2. Ivo, *p.* 1. *c.* 197. Pann. *l.* 1. *c.* 19.

XVII. *Item* Gelasius Papa Clero, & plebi Tarent. [t] [imò Gregorius II. in Capitulari *c.* 5. [an. 714. *Romà in Baioariam.*]

Niſi neceſſitate cogente inter Paſcha, & Pentecoſtem nullus baptizare præſumat.

VEnerabilis [u] Baptiſmi Sacramentum non niſi in feſtivitate Paſchali, & Pentecoſtes tradere præſumat Epiſcopus;

[t] In Epiſt. Gregorii II. Clero, & Plebi Turingiæ, & in Conc. Wormacienſi *c.* 1. [u] Burch. *l.* 4. *c.* 7. Ivo, *p.* 1. *c.* 63. & 202. Pann. *l.* 1. *c.* 21.

exceptis iis, quibus urgente mortis periculo, talibus oportet, ne in æternum pereant, remediis ſubveniri.

¶ CORR. ROM.] In Epiſtola Gregorii II. Clero, & Plebi Turingiæ, unde citat Ivo (quamvis & Gelaſii eſſe potuerit,) & in Concilio Wormacienſi, unde Burchardus, legitur, *Sacroſancti Baptiſmi*, itémque apud Ivonem *c.* 202. In capite autem 63. eſt, *Generalis*, & in margine, *Venerabilis*.

XVIII. IDEM GELASIUS Epiſtolâ ad Epiſcopos Lucaniæ, *c.* 12 [x]. [an. 494. *Româ in Lucaniam.*]

[x] Conc. Pariſ. *c.* 7.

De eodem.

BAptizandi [y] ſibi quiſpiam paſſim quocumque tempore nullam credat ineſſe fiduciam, præter Paſchale feſtum, & Pentecoſtes [11] venerabile ſacramentum, excepto dumtaxat graviſſimi languoris incurſu; in quo verendum eſt, ne morbi creſcente periculo, ſine remedio ſalutari fortaſſis ægrotans exitio præventus abſcedat.

[y] Anſel. *l.* 9. *c.* 12. Burch. *l.* 4. *c.* 4. Ivo, *p.* 1. *c.* 199.

¶ PITH. [11] *Pentecoſtes.*] 2. optimi Cod. *Pentecoſten.*

XIX. *Item* ISIDORUS de Officiis, *l.* 2. *c.* 24. [c. an. 610. *in Hiſpania.*]

Non niſi Sacerdos baptizare præſumat.

COnſtat [z] Baptiſma ſolis Sacerdotibus eſſe tractandum: ejúſque myſterium nec ipſis Diaconis explere eſt licitum, abſque Epiſcopo, vel Presbytero: niſi, his procul abſentibus, ultima languoris neceſſitas cogat. Quod & Laicis fidelibus plerumque permittitur, ne quiſpiam ſine remedio ſalutari de ſeculo evocetur. *Item Gelaſius Papa.* §. 1. Diaconos quoque propriam [a], *&c. ut ſuprà, in Tract. Ordinandorum, ubi de reverentia Diaconorum erga Sacerdotes agitur.*

[z] *Sent.* 4. *diſt.* 6. Ivo, *p.* 1. *c.* 67. Pann. *l.* 1. *c.* 23.

[a] Sup. *diſt.* 93. *Diaconos propriam.* 3. *Pars.*

XX. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 99. & 100. [an. 398. *in Africa.*]

Non præſumat mulier baptizare.

MUlier [b], quamvis docta, & ſancta, viros in Conventu docere, vel aliquos baptizare non præſumat.

[b] Sup. *diſt.* 23. *mulier.* *Sent.* 4. *diſt.* 6. Burch. *l.* 8. *c.* 83. Ivo, *p.* 1. *c.* 65. Pann. *l.* 1. *c.* 25.

GRATIAN. „ NISI neceſſitate cogente. Unde Urbanus Papa II [c]. [ſuper quibus conſuluit,] &c. ut *ſuprà in Tract. Conjugii:* ubi de compatribus agitur.

[c] XXX. *q.* 3. *ſuper quibus.*

XXI. *Item* AUGUSTINUS ad Fortunatum. [c. an. 392. *ibid.*]

Etiam Laici neceſſitate cogente baptizare poſſunt.

IN neceſſitate [d] [12], cùm Epiſcopi, aut Presbyteri, aut quilibet Miniſtrorum non inveniuntur, & urget periculum ejus, qui petit, ne ſine iſto Sacramento hanc vitam finiat, etiam Laicos ſolere dare Sacramentum, quod acceperunt, ſolemus audire.

[d] Ivo, *p.* 1. *c.* 191. Pann. *l.* 1. *c.* 26.

¶ PITH. [12] *In neceſſitate.*] Vide Tertull. *de Baptiſmo.*

XXII. *Item* EX DECRETO Martini [e] Papæ III. [fortè c. an. 944. *Romæ.*]

[e] *al.* Martiniani.

De eodem.

QUicumque [f] Presbyter in provincia propria, vel in alia, vel ubicumque inventus fuerit, commendatum ſibi infirmum baptizare noluerit, vel pro intentione itineris, vel de alia aliqua excuſatione [g], & ſic ſine Baptiſmo moritur, deponatur.

[f] Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Anſel. *l.* 9. *c.* 54. Burch. *l.* 4. *c.* 47. Ivo, *p.* 1. *c.* 241.

[g] *al.* occaſione.

XXIII. *Item* ISIDORUS. [fortè c. an. 630.]

Non reiteratur Baptiſma, quod à Pagano miniſtratur.

ROmanus [h] Pontifex non hominem judicat, qui baptizat: ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiam Baptiſmi, licèt Paganus ſit, qui baptizat.

[h] I. *q.* 1. *ſi quis per ignorantiam.* Cap. 5. *c.* 4. *Sent.* 4. *diſt.* 5. Alg. *l.* 3. *c.* 6.

¶ CORR. ROM.] De hoc Capite dictum eſt ſuprà I. *q.* 1. *ſi quis per ignorantiam.*

XXIV. *Item* NICOLAUS ad conſulta Bulgarorum, *c.* 104. [an. 866. *Româ in Bulgariam.*]

De eodem.

A Quodam [i] Judæo [α] neſcitis, utrùm Chriſtiano, an Pagano, multos in patria veſtra baptizatos aſſeritis, & quid de iis ſit agendum conſulitis. Hi profectò, ſi in nomine Sanctæ Trinitatis, vel tantùm in Chriſti nomine, ſicut in Actibus Apoſtolorum [k] legimus, baptizati ſunt (unum quippe idémque eſt, ut ſanctus exponit Ambroſius [l]) conſtat eos non eſſe denuò baptizandos.

[i] *Sent.* 4. *diſt.* 3. Alg. *l.* 3. *c.* 6.

[k] *Act.* 2. & 19.

[l] Ambr. de Spiritu Sancto, *l.* 1. *c.* 3.

¶ CORR. ROM. [α] *Judæo.*] Apud Algerum eſt, *ut audio.* Verùm in originali poſt hoc Caput ſequuntur verba hæc, *ſed primùm, utrùm Chriſtianus, an Paganus ipſe Judæus extiterit, vel ſi poſtmodum factus fuerit Chriſtianus, inveſtigandum eſt.*

XXV. *Item* AUGUSTINUS contra Creſconium Grammaticum, *lib.* 3. *c.* 6. [fortè an. 406. *in Africa.*]

Sicut per bonum, ita per malum Miniſtrum æquè Baptiſma miniſtratur.

SI inter [m] bonos Miniſtros, cùm ſit alius alio melior, non eſt melior Baptiſmus, qui per meliorem datur; nullo modo eſt malus, qui etiam per malum datur, quando idem Baptiſmus datur: & ideò per Miniſtros diſpares Dei munus æquale eſt, quia non illorum, ſed ejus eſt.

[m] Ivo, *p.* 1. *c.* 160. Pann. *l.* 1. *c.* 30.

XXVI. IDEM ſuper Joannem in parte prima, *tract.* 5. *ad c.* 1. [c. an. 412. *ibid.*]

Non merita Miniſtrorum, ſed virtus Chriſti in Baptiſmate operatur.

BAptiſmus [n] talis eſt [o], qualis ille eſt, in cujus poteſtate datur, non qualis eſt ille per cujus miniſterium datur. *Item ibidem.* §. 1. Quid noverat Joannes Baptiſta? Dominum. Quid non noverat? poteſtatem Dominici Baptiſmi in nullum hominem à Domino tranſituram: ſed miniſterium planè tranſiturum, poteſtatem à Domino in neminem Miniſtrorum, miniſterium [p] & in Bonos, & in Malos. Non exhorreat columba miniſterium Malorum: reſpiciat Domini poteſtatem. Quid tibi faciat malus Miniſter, ubi bonus eſt Dominus? Quid te impedit malitioſus Præco, ubi benevolus eſt Judex? *Item infrà.* §. 2. Neque [q] qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat; ſed qui incrementum dat Deus. *Item ibidem.* §. 3. Ego dico [α], & nos dicimus omnes, quia juſtos oportet eſſe omnes, per quos baptizatur: juſtos oportet eſſe tanti Judicis Miniſtros, ſi miniſtrare juſtè voluerint. Si autem noluerint eſſe juſti, qui in cathedra Moyſi [r] ſedent; ſecurum me facit Magiſter meus, de quo Spiritus ejus dixit [ſ]: *Hic eſt, qui baptizat.* Item *infrà.* §. 4. Non timeo adulterum; non ebrioſum, non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur: *hic eſt, qui baptizat.*

[n] Baptiſma tale. *orig.*

[o] Inf. *eâd.* aliud. *Sent.* 4. *diſt.* 5. Ivo, *p.* 1. *c.* 156. 157. 158. 159. Pann. *l.* 1. *c.* 31.

[p] Sup. *diſt.* 32. *præter hoc.*

[q] 1. *Cor.* 3.

[r] *Matth.* 23.

[ſ] *Joan.* 1.

¶ CORR. ROM. [α] *Ego dico.*] Sic etiam Ivo: ſed in originali: *Et ego, & omnes dicimus, quia juſtos oportet eſſe tanti Judicis Miniſtros. Sint Miniſtri juſti, ſi volunt. Si autem noluerint, &c.* Sunt autem partes hujus Capitis ex eodem Tractatu quinto hinc inde collectæ.

XXVII. IDEM in Tractatu 6. *ad c.* 1. Joannis. [c. an. 412. *ibid.*]

De eodem.

CUm baptizat Malus [t] ex aliqua vel ignorantia Eccleſiæ, vel tolerantia (aut enim ignorantur Mali, aut tolerantur ut palea, quouſque in ultimo ventiletur area;) illud, quod datum eſt, unum eſt: nec impar propter impares Miniſtros, ſed par, & æquale propter: *hic* [u] *eſt, qui baptizat.*

[t] *Sent.* 4. *diſt.* 5. Ivo, *p.* 1. *c.* 160.

[u] *Joan.* 1.

XXVIII. IDEM de Eccleſiaſticis Regulis [x] [13] *c.* 52. [fortè c. an. 427. *ibid.*]

[x] *al.* Dogmatibus.

Non reiteratur Baptiſma, quod in nomine ſanctæ Trinitatis miniſtratur.

SI qui [y] apud illos Hæreticos baptizati ſunt, qui in ſanctæ Trinitatis confeſſione baptizant, & veniunt ad nos; recipiantur quidem ut baptizati, ne ſanctæ Trinitatis invocatio, vel confeſſio annulletur: ſed doceantur integrè [14], & inſtruantur, quo ſenſu ſanctæ Trinitatis myſterium in Eccleſia teneatur: & ſi conſentiunt credere, vel acquieſcunt confiteri; purgati jam fidei integritate confirmentur manûs impoſitione. Si verò parvuli ſunt, vel [z] hebetes, qui doctrinam non capiant; reſpondeant pro illis, qui eos offerunt, juxta morem [a] baptizandi. Et ſic per [α] manûs impoſitionem chriſmate communicati [15], Euchariſtiæ myſteriis admittantur.

[y] Burch. *l.* 4. *c.* 39. Ivo, *p.* 1. *c.* 160. & 233. *ex Rotomagenſi.*

[z] *al.* &.

[a] *al.* nomen. *orig.*

¶ CORR. ROM. [α] *Per manûs impoſitionem.*] In originali eſt: *Et ſic manûs impoſitione, & chriſmate communiti, Euchariſtiæ, &c.* Sed ob Gloſſam non eſt mutatum.

¶ PITH. [13] *De Eccleſiaſticis Regulis.*] Citat equidem Gratianus & Auguſtini, ut & ſuprà *part.* 3. *diſt.* 2. *c.* 13. quæ ſunt ex Gennadii *de Definition. Eccleſiaſtic. Dogmat. c.* 21.

[14] *Integrè.*] V. C. *antè.*

[15] *Impoſitionem chriſmate communicati.*] V. C. *impoſitione & chriſmate communiti.*

XXIX. IDEM [16] ad Oroſium in libro 65. Quæſtionum Dialog. *quæſt.* 59. [fortè c. an. 414. *ibid.*]

De eodem.

QUamvis [b] unum Baptiſma ſit, & Hæreticorum (eorum ſcilicet, qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti baptizantur,) & Eccleſiæ Catholicæ; tamen quia foris, & extra Eccleſiam baptizantur, non ſumunt Baptiſmum ad ſalutem, ſed ad perniciem, habentes nimirum formam Sacramenti [α], virtutem autem ejus abnegantes. Et ideò eos Eccleſia non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati ſunt. Ipſa eſt profectò forma Sacramenti. Ideò, cùm reverſi fuerint, accipiunt virtutem Spiritûs Sancti, quem [c] ii, qui extra Eccleſiam baptizantur, nondum habent.

[b] *Sent.* 4. *diſt.* 6. Ivo, *p.* 1. *c.* 160. Pann. *l.* 1. *c.* 28.

[c] *al.* quam.

¶ CORR. ROM. [α] *Formam Sacramenti.*] Ita etiam apud Ivonem. In originali eſt, *habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem tamen ejus abnegantes.* & rurſùm: *Animales, inquam, ſpiritum non habentes.* Et idcircò eos Eccleſia, &c. Utitur autem B. Pauli verbis, 2. *Tim.* 3. & Judæ Apoſtoli, *cap.* 1.

¶ PITH. [16] *Idem.*] V. C. *item.*

XXX. *Item* PELAGIUS Papa Gaudentio Epiſcopo [d]. [fortè c. an. 557. *Romæ.*]

[d] Inf. *eâd. multi ſunt.*

Baptizantur, qui tantùm in nomine Domini baptizati probantur.

SI reverà hi [e] de Hæreticis, qui in locis tuæ Dilectioni vicinis [f] commorari [g] dicuntur, ſolummodo ſe in nomine Domini baptizatos fuiſſe forſitan confitentur; ſine cujuſquam dubitationis ambiguo eos ad Catholicam fidem venientes in Sanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Sin verò apud Dilectionem tuam eorum, qui converti volunt, manifeſta confeſſione claruerit, quòd in nomine Trinitatis fuerint baptizati; ſolâ reconciliationis impensâ gratiâ, Catholicæ ſociare fidei maturabis: ut tali diſpoſitione ſervata, nihil aliter, quàm quod Evangelica jubet autoritas, temeritatis cujuſquam ſpiritu videatur effectum.

[e] Ivo, *p.* 1. *c.* 161. Pann. *l.* 1. *c.* 62. S. Th. 3. *q.* 66. *art.* 6. [f] *al.* deſtinatis vicinis. *Ivo.* [g] *al.* commorati.

XXXI. *Item* AUGUSTINUS de unico Baptiſmo, *lib.* 7. *c.* 53. [fortè c. an. 412. *in Africa.*]

An approbetur Baptiſma, quod à non baptizato præſtatur.

4. *Pars.* [h] *Sent.* 4. *diſt.* 6. Ivo, *p.* 1. *c.* 162.

SOlet etiam [h] quæri, utrùm approbandum ſit Baptiſma, quod ab eo, qui non accepit, accipitur; ſi fortè hoc curioſitate aliqua didicit, quemadmodum dandum ſit: & utrùm nihil interſit, quo animo accipiat ille, cui datur, cum ſimulatione, an ſine ſimulatione: ſi cum ſimulatione, utrùm fallens, ſicut in Eccleſia, vel in ea, quæ putatur Eccleſia; an jocans, velut in mimo α. *& infrà.*

§. 1. Verumtamen, ſi quis fortè me in eo Concilio conſtitutum, ubi talium rerum quæſtio verſaretur, non præcedentibus meritis β, quorum ſententiam ſequi mallem, urgeret ut dicerem, quid ipſe ſentirem; ſi eo modo affectus eſſem, quo eram, cùm iſta dictarem, nequaquam dubitarem habere eos Baptiſmum, qui ubicumque, & à quibuscumque illud verbis Evangelicis conſecratum ſine ſua ſimulatione, & cum aliqua fide accepiſſent: quamquam eis ad ſalutem ſpiritalem non prodeſſet, ſi charitate caruiſſent, quâ Catholicæ inſererentur Eccleſiæ. *Si enim habeam*, inquit [i], *fidem* γ, *ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum:* ſicut jam præteritis Majorum ſtatutis non dubito etiam illos habere Baptiſmum, qui quamquam fallaciter id accipiant, in Eccleſia tamen accipiunt, vel ubi putatur eſſe Eccleſia ab eis, in quorum ſocietate id accipitur: de quibus dictum eſt [k], *ex nobis exierunt.* Ubi autem neque ſocietas ulla eſſet ita credentium, neque ille, qui ibi acciperet, ita crederet, ſed totum ludicrè, & mimicè, & joculariter ageretur; utrùm approbandus eſſet Baptiſmus, qui ſic daretur, Divinum judicium per alicujus revelationis oraculum, concordi oratione, & impenſis ſupplici devotione gemitibus implorandum eſſe cenſerem: ita ſanè, ut poſt me dicturos ſententias, ſi quid [l] jam exploratum, & cognitum afferrent, humiliter expectarem.

[i] 1 *Cor.* 13. [k] 1. *Joan.* 2. [l] ne quid. *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Velut in mimo.*] Hîc apud B. Auguſtinum, & Ivonem multa ſunt interjecta, quæ ad ſequentia percipienda operæ pretium fuerit legere.

β *Meritis.*] In originali, & apud Ivonem eſt, *talibus.* Sed ob Gloſſam non eſt mutatum. Multa verò alia emendata ſunt.

γ *Habeam, inquit, fidem.*] Sine charitate poteſt haberi vera fides, ſed non vera fidei virtus. Aliud eſt enim vera fides, aliud vera virtus: prout docuit B. Thomas, 2. *ſecundæ*, *q.* 4. *art.* 5. Quod autor Gloſſæ videtur non ſatis percepiſſe.

XXXII. *Item* IDEM lib. 1. contra Donatiſtas, *c.* 1. [c. an. 412. *ibid.*]

Non reiteratur Baptiſma, quod in fide ſanctæ Trinitatis ab Hæreticis præſtatur.

5. *Pars.* [m] Ivo *ibidem.*

OStenditur [m] illos impiè facere, qui rebaptizare conantur Orbis unitatem, & nos rectè facere, qui Dei Sacramenta improbare nec in ipſo ſchiſmate audemus. In quo enim nobiſcum ſentiunt, in eo etiam nobiſcum ſunt. In eo autem à nobis receſſerunt, in quo à nobis diſſentiunt. *Item paulò ſuperiùs.* §. 1. Sacramentum [n] Baptiſmi eſt, quod habet qui baptizatur: & Sacramentum dandi Baptiſmi eſt, quod habet, qui ordinatur. Sicut autem baptizatus, ſi ab unitate receſſerit, Sacramentum Baptiſmi non amittit; ſic etiam ordinatus, ſi ab unitate receſſerit, Sacramentum dandi Baptiſmi non amittit. Nulli enim Sacramento injuria facienda eſt. Si diſcedit à malis, utrumque diſcedit: ſi permanet in malis, utrumque permanet. Sicut [o] ergo acceptatur Baptiſmus, quem non potuit amittere, qui ab unitate diſceſſerat; ſic acceptandus eſt Baptiſmus, quem dedit ille qui Sacramentum dandi, cùm diſcederet, non amiſerat. *Item eodem lib. c.* 12. §. 2. Si ad Baptiſmum [p] fictus acceſſit, dimiſſa ſunt ei peccata, an non ſunt dimiſſa? Eligant, quod volunt: utrumlibet elegerint, ſufficiet nobis. Si dimiſſa dixerint; quomodo ergo Spiritus Sanctus [q] diſciplinæ effugiet fictum, ſi in iſto ficto remiſſionem operatus eſt peccatorum? Si dixerint non eſſe dimiſſa; quæro, ſi poſteà fictionem ſuam corde concuſſo, & vero dolore fateretur, an denuò baptizandus judicaretur? Quod ſi dementiſſimum eſt dicere, fateantur vero Baptiſmo Chriſti baptizari poſſe hominem, & tamen cor ejus in malitia, vel ſacrilegio perſeverans peccatorum abolitionem non ſinere fieri: atque ita intelligant in communionibus ab Eccleſia ſeparatis poſſe homines baptizari: ubi Chriſti Baptiſmus eadem Sacramenti celebratione datur, & ſumitur: qui tamen tunc proſit ad remiſſionem peccatorum, cùm quis [r] reconciliatus unitati, ſacrilegio diſſenſionis exuitur, quo ejus peccata tenebantur, & dimitti non ſinebantur.

[n] Pann. *l.* 1. *c.* 87. [o] *al.* Si. [p] *Sent.* 4. *diſt.* 4. [q] *Sup.* 1. [r] *al.* quiſque.

XXXIII. IDEM in Epiſtola 23. ad Bonifacium. [fortè c. an. 408. *ibid.*]

Valet ad ſalutem Baptiſma, & ſi non ea fide parvuli offeruntur.

6. *Pars.* [f] *al.* Nec. [t] Inf. *eâd. quæris. Sent.* 4. *diſt.* 6. Pann. *l.* 1. *c.* 95.

NOn [f] illud [t] moveat, quòd quidam non ea fide ad Baptiſmum percipiendum parvulos ferunt, ut gratia ſpiritali ad vitam regenerentur æternam: ſed quòd eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere ſanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab iſtis hac intentione offeruntur.

XXXIV. *Item* IDEM de unico Baptiſmo contra Donatiſtas, *l.* 4. *c.* 22. [c. an. 412. *ibid.*]

Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Ivo, *p.* 1. *c.* 171.

Effuſio ſanguinis implet vicem Baptiſmi.

7. *Part.* [u] *Sent.* 4. *diſt.* 4. Ivo, *p.* 1. *c.* 177. Pann. *l.* 1. *c.* 109.

BAptiſmi [u] vicem aliquando implere paſſionem, de Latrone illo, cui non baptizato dictum eſt [x], *hodie mecum eris in Paradiſo*, non leve documentum idem B. Cyprianus [y] aſſumit. Quod etiam atque etiam conſiderans invenio non tantùm paſſionem pro nomine Chriſti id, quod ex Baptiſmo deerat, poſſe ſupplere, ſed etiam fidem, converſionémque [z] cordis, ſi fortè ad celebrandum myſterium Baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt. Neque enim Latro ille pro nomine Chriſti crucifixus eſt, ſed pro meritis facinorum ſuorum: nec quia credidit, paſſus eſt; ſed dum patitur, credidit. Quantùm itaque valeat etiam ſine viſibili ſacramento Baptiſmi, quod ait Apoſtolus [a]: *corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem;* in illo Latrone declaratum eſt. Sed tunc impletur inviſibiliter, cùm myſterium Baptiſmi non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit. *& infrà, c.* 24.

[x] *Luc.* 23. [y] Ad Jubaianum. [z] *al.* confeſſionémque. [a] *Rom.* 10.

§. 1. Et ſicut [b] in illo Latrone, quod ex Baptiſmi Sacramento defuerat, complevit Omnipotentis benignitas, quia non ſuperbiâ, vel contemptu, ſed neceſſitate defuerat; ſic in infantibus, qui baptizati moriuntur, eadem gratia Omnipotentis implere credenda eſt, quod non ex impia voluntate, ſed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad juſtitiam poſſunt, nec ore confiteri ad ſalutem. Ideò [c] cùm alii pro eis reſpondent, ut impleatur erga eos celebratio Sacramenti; valet utique ad eorum conſecrationem, quia ipſi reſpondere non poſſunt. *Item contra Julianum Pelagianum, lib.* 6. *c.* 4.

[b] Vide *lib.* 2. *Retract. c.* 28. [c] Infrà *eâd. cùm pro parvulis.*

§. 2. Alienum quippe opus eſt cùm credit per alterum; ſicut alienum opus fuit, cùm peccavit in altero. *Item eodem* 4. *libro contra Donatiſtas*, *c.* 23. §. 3. Sicut autem in Latrone, quia per neceſſitatem corporaliter Baptiſmus defuit, perfecta ſalus eſt, quia per pietatem ſpiritaliter affuit; ſic & cùm ipſa præſtò eſt, ſi per neceſſitatem deſit, quod Latroni affuit, perficitur ſalus. Quod traditum tenet univerſitas Eccleſiæ, cùm parvuli infantes baptizantur, qui certè nondum poſſunt corde credere ad juſtitiam, & ore confiteri ad ſalutem, quod Latro potuit; quin etiam flendo, & vagiendo, cùm in eis myſterium celebratur, myſticis ipſis vocibus obſtrepunt: & tamen nullus Chriſtianorum dixerit eos inaniter baptizari. *Item c.* 25. §. 4. Quibus rebus α omnibus oſtenditur, aliud eſſe ſacramentum Baptiſmi, aliud converſionem cordis: ſed ſalutem hominis ex utroque compleri. Nec ſi unum eorum defuerit, ideò putare debemus conſequens eſſe, ut & alterum deſit: quia & illud ſine iſto poteſt eſſe in infante: & hoc ſine illo potuit eſſe in Latrone, complente Deo, ſive in illo, ſive in iſto, quod non ex voluntate defuiſſet: cùm verò ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem involvi. Et Baptiſmus quidem poteſt ineſſe, ubi converſio cordis defuerit. Converſio autem cordis poteſt quidem ineſſe non percepto Baptiſmo, ſed contempto Baptiſmo non poteſt. Neque enim ullo modo dicenda eſt converſio cordis ad Deum, cùm Dei Sacramentum contemnitur.

¶ CORR. ROM. α *Quibus rebus.*] His verbis apud B. Auguſtinum antecedunt ea, quæ leguntur infrà, *eâd. cùm pro parvulis.*

XXXV. IDEM contra Julianum, *lib.* 6. *c.* 6. [an. 419. *ibid.*]

Non baptizatur in homine, quidquid in eo eſt.

SI quidquid [d] in homine eſt, quando baptizatur, baptizari & ſanctificari putandum eſt; dicturus es & ipſa in illo baptizari, & ſanctificari, quæ in inteſtinis, & veſica ſunt per digeſtionem corporis digerenda: dicturus es baptizari, & ſanctificari hominem in matris utero conſtitutum, ſi ad hoc Sacramentum accipiendum gravidam neceſſitas cogat, & ideò baptizari jam non debere, qui naſcitur: poſtremò dicturus es & ipſas baptizari, & ſanctificari febres, quando baptizantur ægroti.

[d] Ivo, *p.* 1. *c.* 184.

XXXVI. *Item* IDEM ad Fortunatum. [c. an. 392. *ibid.*]

Valet Baptiſma, & ſi per Laicos miniſtretur.

SAnctum eſt [e] Baptiſma per ſeipſum, quod datum eſt in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti: ita ut in eodem Sacramento ſit etiam autoritas traditionis per Dominum noſtrum ad Apoſtolos, per illos autem ad Epiſcopos, & alios Sacerdotes, vel etiam Laicos Chriſtianos ab eadem origine, & ſtirpe venientes [17]. *& infrà* α. §. 1. Nam cùm illa hiſtoria

[e] Ivo, *p.* 1. *c.* 191.

narratur, omnes, qui audiunt, propè ad lachrymas movet. Cùm in navi quadam Fidelis nullus esset præter unum Pœnitentem, cœpit imminere naufragium. Erat ibi quidam non immemor salutis suæ, & Sacramenti vehementissimus flagitator: nec erat aliquis, qui dare posset, nisi Pœnitens ille. Acceperat enim: sed pro peccato, de quo agebat pœnitentiam, amiserat sanctitatem, sed non amiserat Sacramentum. Nam si hoc amittunt peccantes; cùm reconciliantur post pœnitentiam, quare non iterùm baptizantur? Dedit ergo quod acceperat: & ne periculosè vitam finiret non reconciliatus, petiit ab eo ipso, quem baptizaverat, ut eum reconciliaret; & factum est: naufragium evaserunt. Cognitum habes, quod fecerunt. Nemo extitit eorum, qui non pium animum ita crederet, ut consiliis eorum in illo periculo Dominum crederet affuisse. Motus enim animus religiosus, & supplex ab homine exegit Sacramentum: à Deo ipse impetravit sanctitatem. Quòd si fortè hoc, quod narravi de his qui naufragio imminente periclitabantur, non vult aliquis credere (non enim hoc Scripturarum Divinarum autoritas, sed incerto autore fama commendat;) non repugnabo: sed interrogabo, si tale aliquid contingat, quid futurum est? Non enim potest quisquam dicere relinquendum esse illum, qui morte imminente baptizari desiderat. Quem baptizatum à Pœnitente quisquis non credit contigisse, oportet ut credat posse contingere.

¶ Corr. Rom. α *Et infrà.*] Hic apud Ivonem inseruntur verba *Capitis, in necessitate. suprà eâd.*

¶ Pith. [17] *Venientes.*] Inseratur hoc loco quod est suprà *can. in necessitate.*

XXXVII. Idem Augustinus [18] ad eumdem [f]. [fortè c. an. 327. *in Africa.*]

Quamvis rectè vivat Catechumenus, sine Baptismo non potest salvari.

Catechumenum [g], quamvis in bonis operibus defunctum vitam æternam habere non credimus, excepto α Martyrio, ubi tota Baptismi Sacramenta complentur. Baptizandus confitetur fidem suam coram Sacerdote, & interrogatus respondet. Hoc & Martyr coram persecutore facit, qui & confitetur fidem suam, & interrogatus respondet. Ille post confessionem vel aspergitur aquâ, vel intingitur. Et hic vel aspergitur sanguine, vel contingitur [19] igne. Ille manûs impositione Pontificis accipit Spiritum Sanctum: hic habitaculum [20] efficitur Spiritûs Sancti, dum non est ipse, qui loquitur, sed Spiritus Patris, qui loquitur in illo. Ille communicat Eucharistiæ in commemorationem mortis Domini: hic ipsi Christo commoritur. Ille confitetur se Mundi actibus renuntiaturum: hic ipsi renuntiat vitæ. Illi peccata omnia remittuntur [21]: in isto extinguuntur.

f Habetur in libro de dogmatib. Eccles. c. 74.
g *Sent.* 4. *dist.* 4. Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Burch. *l.* 4. c. 16. Ivo, *p.* 1. *c.* 211. Pann. *l.* 1. *c.* 107. & 108.

¶ Corr. Rom. α *Excepto.*] Emendatum est ex originali, & Magistro. Anteà legebatur, *excepto dumtaxat, nisi Martyrii compleat sacramentum.*

¶ Pith. [18] *Idem Augustinus.*] Gennadii *c.* 41. distinctionis sive Regulæ Ecclesiastic. dogmat.

[19] *Contingitur.*] V. C. *intingitur.*

[20] *Habitaculum.*] V. C. *locutorium.*

[21] *Remittuntur.*] V. C. *dimittuntur.*

XXXVIII. *Item* Leo Papa, *Epist.* 90. al. 92. ad Rusticum, *c.* 16. [an. 443. *Romà in Galliam.*]

Non reiteratur Baptisma, cujus formam constat integrè collatam.

Hi, de quibus [h] scripsisti, qui se [22] baptizatos sciunt, sed cujus fidei fuerint, qui eos baptizavere, se nescire profitentur [23]; quolibet modo formam Baptismatis acceperint, rebaptizandi [24] non sunt: sed per manûs impositionem invocata virtute Spiritûs Sancti, quam ab Hæreticis accipere non potuerunt, Catholicis copulandi sunt.

8. Pars.
h Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 9. *c.* 6. Burch. *l.* 4. *c.* 42. Ivo, *p.* 1. *c.* 236. Pann. *l.* 1. *c.* 91.

¶ Pith. [22] *Qui se &c.*] 2. V. C. *qui non se baptizatos nesciunt.*

[23] *Profitentur.*] Add. V. C. *unde quoniam.*

[24] *Rebaptizandi.*] V. C. *baptizandi.*

XXXIX. *Item* Augustinus super Joannem, *tract.* 5. *ad c.* 1. [c. an. 412. *in Africa.*]

Et per bonos, & malos Ministros æquè baptizat Christus.

Aliud est [i] baptizare per ministerium: aliud baptizare per potestatem α. *Item infrà.* §. 1. Ergo baptizabant Discipuli ejus, & ibi adhuc erat Judas inter Discipulos ejus. Si quos ergo baptizabat Judas, non sunt iterùm baptizati, & quos baptizavit Joannes, iterùm baptizati sunt? Planè iterùm: sed non idem erat Baptismus. Quos enim baptizavit Joannes; baptizavit Joannes: quos autem baptizavit Judas, Christus baptizavit. *Item tract.* 6. §. 2. Per hanc enim potestatem, quam Christus solus sibi tenuit, & in neminem Ministrorum transfudit, quamvis per Ministros suos baptizare dignatus sit, per hanc stat unitas Ecclesiæ, quæ significatur per columbam: de qua dictum est [k]: *Una est columba mea: una est matris suæ.* Si enim, ut jam dixi, Fratres mei, transferretur potestas à Domino ad Ministrum; tot Baptismata essent, quot Ministri essent, & jam non staret unitas Baptismi. Intendite Fratres. Antequam veniret Dominus noster Jesus Christus ad Baptismum, descendit columba β in aquam: cognovit Joannes quiddam proprium ei, cui hoc dictum est [l]: *Super quem videris Spiritum descendentem sicut columbam, & manentem super eum; ipse est, qui baptizat in Spiritu Sancto.* Noverat, quia ipse baptizabat in Spiritu Sancto: sed quia tali proprietate, ut potestas ab eo non transiret in alterum, quamvis eo donante, hoc ibi didicit. *Item tract.* 80.

9. Pars.
i *Sent.* 4. *dist.* 5.
k *Cant.* 6.
l *Joan.* 1.

§. 3. *Jam* [m] *vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis.* Quare non ait, mundi estis propter Baptismum, quo loti estis, sed ait: *propter verbum, quod locutus sum vobis:* nisi quia & in aqua verbum mundat γ? *Item tract.* 5 [n]. §. 4. Si fuerit Minister justus [o], computo illum cum Paulo: computo illum cum Petro: cum istis computo justos Ministros. Quia verò [p] justi Ministri gloriam suam non quærunt (Ministri enim sunt,) pro ducibus [q] haberi nolunt: spem in se poni erubescunt. Ergo computo cum Paulo justum Ministrum. Quid enim dicit Paulus [r]? *Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit.*

m *Joan.* 15.
n Beda *ad Rom.* 10.
o I. *q.* 1. *si justus.* & supra eâd. *si justus.*
p *al.* verè.
q judicibus. *orig.*
r 1. *Cor.* 3.

¶ Corr. Rom. α *Per potestatem.*] Hic apud B. Augustinum sequitur *c. Baptismus, suprà eâd.* relatum.

β *Descendit columba.*] Tota hæc pars, quæ autori Glossæ difficultatem fecit, depravata est. Nam in originali sic legitur: *Antequam venisset Dominus noster Jesus Christus ad Baptismum, (nam post Baptismum descendit columba: in qua cognovit Joannes quiddam proprium, cùm ei dictum est; Super quem videris Spiritum descendentem sicut columbam, & manentem super eum, ipse est, qui baptizat in Spiritu Sancto,) noverat, quia ipse, &c.*

γ *Mundat.*] Apud B. Augustinum post hæc verba sequitur *c. detrahe, supr. I. q.* 1.

XL. *Item* Idem in lib. 1. de Baptismo contra Donatistas, *c.* 1. [c. an. 412. *ibid.*]

Nec Baptisma, nec baptizandi potestatem Schismatici amittunt.

Nullus autem [s] illorum negat habere Baptismum etiam Apostatas: quibus utique redeuntibus, & per pœnitentiam conversis dum non redditur, amitti non potuisse judicatur. Sic & illi, qui per sacrilegium schismatis ab Ecclesiæ communione discedunt, habent utique Baptismum, quem priusquam discederent, acceperunt. Nam & ipsi, si redeant, non eis iterùm datur. Unde ostenditur illud, quod acceperant in unitate positi, non potuisse amittere ab unitate separatos. Quòd si haberi foris potest, etiam dari cur non potest? Si dicis, non rectè foris datur, respondemus, sicut non rectè foris habetur, & tamen habetur, sic non rectè foris datur, sed tamen datur. Sicut autem per unitatis reconciliationem incipit utiliter haberi, quod extra unitatem inutiliter habebatur; sic per eamdem reconciliationem incipit utile esse, quod extra eam inutiliter datum est. *Item lib.* 3. *c.* 19. §. 1. Hæretici [t] α Sacramenta, & Scripturas habent ad spem, non ad salutem. *Item lib.* 4. *c.* 11. §. 2. Perfidus, & blasphemus, si in perfidia, & blasphemia permanserit, nec extra Ecclesiam, nec intra Ecclesiam remissionem accipit peccatorum: aut si propter vim Sacramenti ad punctum temporis accipit, & foris, & intùs eadem vis operatur: sicut vis nominis Christi [u] expulsionem Dæmonum foris etiam operabatur.

s Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Ansel. *l.* 9. *c.* 27.
t Polyc. *ibid.* Ivo, *p.* 1. *c.* 165.
u *Matth.* 7.

¶ Corr. Rom. α *Hæretici.*] Sic etiam refertur in Polycarpo. Apud B. Augustinum loco indicato hæc sunt inventa: *Ut eorum error veritas appelletur, & scelus eorum, justitia putetur propter Sacramenta, & Scripturas, quas tenent ad speciem, non ad salutem.*

XLI. *Item* Idem ibidem, *lib.* 5. *c.* 20. [c. an. 412. *ibid.*]

Mali non sua potestate, sed Christi virtute Baptisma ministrant.

Quomodo [x] exaudit Deus homicidam deprecantem, vel super aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur? Quæ tamen omnia & fiunt, & valent etiam per homicidas, id est, per eos, qui oderunt [y] fratres. Etiam in ipsa intùs Ecclesia cùm dare nemo possit, quod non habet, quomodo dat homicida Spiritum Sanctum? & tamen ipse intùs etiam baptizat. Deus ergo dat etiam ipso baptizante Spiritum Sanctum. Quapropter [z] Sacramentum gratiæ dat Deus etiam per Malos: ipsam verò gratiam non nisi per seipsum, vel per Sanctos suos, & ideò remissionem peccatorum vel per seipsum facit, vel per illius columbæ membra, quibus ait [a]: *si cui dimiseritis, dimittentur: & si cui tenueritis, tenebuntur.* §. 1. Manûs autem impositio [b] si non adhiberetur ab hæresi venienti, quamquam α extra omnem culpam esse judicaretur; propter charitatis tamen copulationem (quod est maximum donum Spiritûs Sancti: sine quo non valent ad salutem quæcumque alia sancta in homine fuerint) manus Hæreticis correctis imponitur. Induunt autem [c] homines Christum aliquando usque ad Sacramenti perceptionem: aliquando & usque ad vitæ sanctificationem: atque illud primum & Bonis & Malis potest esse commune: hoc autem alterum proprium est Bonorum, & piorum. §. 2. Non ob aliud [d] visum est quibusdam egregiis viris Antistitibus Christi (inter quos præcipuè Beatus Cyprianus eminebat) non esse posse apud Hæreticos [e], vel Schismaticos Baptismum Christi, nisi quia non distinguebatur Sacramentum ab effectu, vel usu Sacramenti; & quia ejus effectus, atque usus in liberatione à peccatis, & cordis rectitudine apud Hæreticos non inveniebatur; ipsum quoque Sacramentum non illic esse putabatur. Sed convertentibus oculos ad interioris paleæ multitudinem

x Polyc. *ibid.* Ansel. *l.* 9. *c.* 38. Ivo, *p.* 1. *c.* 117.
y 1. *Joan.* 3.
z *Eod. l.* 5. *c.* 21.
a *Joan.* 20.
b *Eod l. c.* 23.
c *Ibid. c.* 24.
d *Lib.* 6. *c.* 1.
e I. *q.* 1. *etiam corde.*

multitudinem (cùm & hi, qui in ipsa unitate perversi sunt, & perditè vivunt, appareant remissionem [f] peccatorum nec dare posse, nec habere, quia non malignis, sed bonis filiis dictum est: *si cui dimiseritis peccata, dimittentur ei: si cui tenueritis, tenebuntur:* habere tamen, & dare, & accipere Baptismi Sacramentum;) satis eluxit Pastoribus Ecclesiæ Catholicæ & ovem, quæ foris errabat, & Dominicum characterem foris accipiebat, venientem ad Christianæ unitatis salutem ab errore corrigi, characterem tamen Dominicum in ea agnosci potiùs, quàm improbari: quandoquidem ipsum characterem multi & lupi, & lupis infigunt: qui videntur quidem intùs esse; verumtamen ad illam ovem, quæ etiam ex multis una est, non pertinent. §. 3. Cùm Malus [g] tradit Baptismum Bono, id est, in unitatis vinculo, veraci conversione mutato; inter bonum Sacramentum, quod traditur, & bonum fidelem, cui traditur, tradentis malitia non separat [h]: & cùm illi veraciter ad Deum converso peccata dimittuntur ab eis, quibus ipsa veraci confessione conjungitur; Spiritus Sanctus ea dimittit, qui datus est omnibus Sanctis sibi charitate cohærentibus, sive se noverint corporaliter, sive non noverint. Similiter cùm alicujus peccata tenentur; ab eis utique tenentur, à quibus ille cordis pravitate disjungitur, sive notis corporaliter, sive ignotis. §. 4. Omnes [i] Mali spiritaliter à Bonis sejuncti sunt. Si autem etiam corporaliter aperta dissensione separentur, pejores fiunt. Sed nihil interest [k] ad Baptismi sanctitatem, quantò quisque pejor id habeat, & quantò pejori tradat. Potest tamen tradere separatus, sicut potest habere separatus. Sed, quàm perniciosum est habere, tam perniciosum est tradere. Ille autem, cui traditur, potest salubriter accipere, si ipse non separatus acceperit urgente mortis necessitate. §. 5. Cur [l] Hæretici [m] foris baptizare non possunt? an quia pejores sunt eo ipso, quòd foris sunt? Sed nihil interest ad integritatem Baptismi, quantò pejor id tradat. Neque enim tantùm interest inter malum & pejorem, quantùm interest inter Bonum & Malum; & tamen cùm baptizat Malus, non aliud dat, quàm Bonus. Ergo & cùm baptizat pejor, non aliud dat, quàm ille, qui minùs est malus. An fortè non ad hominis meritum, sed ad ipsius Baptismi Sacramentum pertinet, ut foris dari non possit? Si hoc ita esset, nec haberi foris posset: & toties necesse esset baptizari, quoties recedens quisque ab Ecclesia rursùs ad Ecclesiam remeasset. §. 6. His, qui ficto [n] β corde baptizantur, aut peccata nullatenus dimittuntur, quia Spiritus disciplinæ effugiet fictum, aut in ipso temporis puncto per vim Sacramenti dimissa iterùm per fictionem replicantur; ut & illud verum sit [o]: *quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.* & illud [p]: *Spiritus enim Sanctus disciplinæ effugiet fictum:* id est, ut induat eum Christo sanctitas Baptismi, & exuat eum Christo pernicies fictionis. Nam redire [q] dimissa peccata, ubi fraterna charitas non est, apertissimè Dominus in Evangelio docet in illo servo, à quo Dominus dimissum debitum petivit, eò quòd ille conservo suo debitum nollet dimittere. Sic non impeditur Baptismi gratia, quominus omnia peccata dimittat, etiam si odium fraternum in ejus, cui dimittuntur, animo perseverat. Solvitur enim hesternus [r] dies, & quidquid superest, solvitur etiam ipsa hora, momentóque [s] ante Baptismum, & in Baptismo: deinceps autem reus esse continuò incipit non solùm consequentium, sed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum, redeuntibus omnibus, quæ dimissa sunt, peccatis.

[f] 1. q. 1. *remissionem.* [g] *eod. lib. c.* 4. [h] malitia superatur. *vera lectio.* [i] *Ibid. c.* 5. [k] Eugyppus, *l.* 2. *c.* 224. [l] *Ibid. c.* 24. [m] Isti. *orig.* [n] *Ex eod. l. c.* 12. Sup. *eàd. ostenditur.* *Sent.* 4. *dist.* 4. [o] *Gal.* 3. [p] *Sap.* 1. [q] *Sent.* 4. *dist.* 2. Sup. *de pœn. dist.* 4. Ivo, *p.* 1. *c.* 163. [r] *Psal.* 89. [s] momentúmque. *orig.*

¶ CORR. ROM.] Caput hoc confectum est ex verbis B. Augustini, sed hinc inde collectis, & alio modo dispositis, interdùmque in epitomen redactis.

α *Quamquam.*] In originali legitur, *tamquam extra omnem culpam esse judicaretur. Propter charitatis autem copulationem, &c.* Sed ob Glossam in vers. *culpam*, non est mutatum.

β *His, qui ficto.*] Hæc usque ad vers. *Nam redire*, sunt epitome quædam verborum B. Augustini, partim ex Donatistarum, partim ex sua persona prolatorum.

XLII. IDEM eodem 1. libro de Baptismo, & eodem *c.* 12 [t]. [c. an. 412. *ibid.*]

Quando prosit Baptismus ei, qui fictè illum accepit.

TUnc valere [u] incipit ad salutem Baptismus, cùm illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia, vel sacrilegio perseverante, peccatorum abolitionem [x] non sinebat fieri.

[t] *Sententia summatim collecta.* 10. *Pars.* [u] Sup. *eàd. c. ostenditur, circa finem.* [x] *al.* ablutionem.

XLIII. IDEM ad Donatistas, *Epist.* 48 [y]. [c. an. 408. *ibid.*]

Non reiterantur Sacramenta, quæ extra Ecclesiam conferuntur.

NOn in vobis [z] mutamus, in quibus nobiscum estis (in multis enim estis nobiscum) nam & de talibus dictum est [a], *quoniam in multis erant mecum:* sed ea corrigimus in quibus nobiscum non estis, & ea vos hic accipere volumus, quæ non habetis illic, ubi estis. Nobiscum autem estis in Baptismo, in symbolo, in ceteris Dominicis Sacramentis. In spiritu autem unitatis, & vinculo pacis, in ipsa denique Catholica Ecclesia nobiscum non estis. *& in Epistola* 51. *ad Bonifacium.* §. 1. Isti autem cum quibus agimus, vel de quibus agimus, non sunt desperandi, adhuc enim sunt in corpore: sed non quærant Spiritum Sanctum, nisi in Christi corpore: cujus habent foris Sacramentum: sed rem ipsam non tenent intùs, cujus est illud Sacramentum; & ideò sibi judicium manducant, & bibunt.

[y] Ad Vincentium Donatistam. [z] Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. [a] *Psal.* 54.

XLIV. *Item* GREGORIUS Quirino Episcopo, & ceteris in Iberia α Episcopis, *l.* 9. *Epist.* 61. [an. 601. *Romà in Iberiam.*]

Quomodo recipiantur ab Ecclesia, qui in nomine Trinitatis apud Hæreticos baptizantur.

AB antiqua [b] Patrum institutione didicimus, ut qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad sanctam Ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manûs, aut sola professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ revocentur. Unde Arianos per impositionem manûs Occidens, per unctionem verò sancti chrismatis ad ingressum sanctæ Catholicæ Ecclesiæ Oriens reformat. Monothelitas β verò., & alios ex sola vera confessione recipit: quia sanctum Baptisma, quod sunt apud Hæreticos consecuti, nunc in eis vires emundationis recipit, cùm vel illi per impositionem manûs Spiritum Sanctum acceperint, vel isti propter professionem veræ fidei, sanctæ & universalis Ecclesiæ visceribus fuerint uniti.

[b] Polyc. *ibid.* Ivo, *p.* 1. *c.* 153. Pann. *l.* 1. *c.* 88.

¶ CORR. ROM. α *Iberia.*] Sic emendatum est ex originali manuscripto Vaticano. Anteà erat, *Hibernia.*

β *Monothelitas.*] In originali, & in Polycarpo, & apud Ivonem in textu est, *Monophysitas.* De qua hæresi scribit Joannes Damascenus in libro de duabus Christi voluntatibus, & Nicephorus, & alii. Sed ob Glossam non est mutatum.

XLV. *Item* AUGUSTINUS de Baptismo, *lib.* 4. *c.* 1. [c. an. 412. *in Africa.*]

Extra Ecclesiam Baptismus accipi potest, sed non prodest.

ECclesia Paradiso comparata indicat nobis, posse quidem ejus Baptismum homines etiam foris recipere: sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere, vel tenere. Nam & flumina de fonte Paradisi, sicut Scriptura [c] testatur, etiam foràs largiter manaverunt. Nominatim quippe commemorantur, & per quas terras fluant. Et quia extra Paradisum constituta sunt, omnibus notum est. Nec tamen in Mesopotamia, vel in Ægypto, quò illa flumina pervenerunt, est felicitas vitæ, quæ in Paradiso commemoratur. Ita fit, ut cùm Paradisi aqua sit extra Paradisum, beatitudo tamen non sit extra Paradisum. Sic ergo Baptismus Ecclesiæ potest esse extra Ecclesiam: munus autem beatæ vitæ non nisi intra Ecclesiam reperitur.

[c] *Gen.* 4.

¶ CORR. ROM.] Locupletatum est Caput hoc ex originali, ut sententia meliùs percipiatur.

XLVI. IDEM de unico Baptismo contra Donatistas, *lib.* 3. *c.* 11. [c. an. 412. *ibid.*]

Hæresis α, & sacrilegium, Hæreticorum sunt, non Sacramenta.

NUnc autem [d], non sicut [e] hæresis Hæreticorum est, sicut error ipsorum est, sicut sacrilegium dissensionis ipsorum est; sic etiam Baptisma, quod Christi est, dici debet ipsorum.

[d] Ivo, *p.* 1. *c.* 164. Pann. *l.* 1. *c.* 32. [e] Non autem sicut. *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Hæresis.*] Sic emendatum est ex aliquot vetustis exemplaribus. Anteà legebatur, *Baptismus, & sacrilegium Hæreticorum non sunt Sacramenta.*

XLVII. IDEM *lib.* 5. *c.* 13. [c. an. 412. *ibid.*]

De eodem.

CUm tantùm [f] valet Baptismus per hominem contemptibilem, quantùm per Apostolum datus; ita nec illius, nec illius esse cognoscitur, sed Christi. *Item c.* 14.

§. 1. Invenimus dictum ab Apostolo [g], & gloriam meam, quamvis utique in Domino, & ministerium meum, & prudentiam meam, & Evangelium meum, quamvis utique à Domino impertitum, atque donatum. Baptismus autem meus, nemo eorum dixit omnino. Non enim omnium æqualis est gratia [h], nec ministrant omnes æqualiter: nec æquali prudentia sunt omnes præditi, & in evangelizando alius alio meliùs operatur. Et ideò dici potest alius alio doctior in ipsa doctrina salutari. Alius autem alio magis, minúsve baptizatus dici non potest: sive ab inferiore, sive à majore baptizetur.

[f] Ivo, *p.* 1. *c.* 167. Pann. *l.* 1. *c.* 33. [g] *al.* Apostolis. [h] gloria. *vera lectio.*

XLVIII. IDEM *lib.* 4. *c.* 15. [c. an. 412. *ibid.*]

De eodem.

SAtis ostendimus [i] ad Baptismum, qui verbis Evangelicis consecratur, non pertinere cujusquam vel dantis, vel accipientis errorem: sive de Patre, sive de Filio, sive de Spiritu Sancto aliter sentiat, quàm Cælestis doctrina insinuat.

[i] Ivo, *p.* 1. *c.* 165. Pann. *l.* 1. *c.* 34.

XLIX. IDEM in libro de Baptismo. [c. an. 401. *ibid.*]

Quòd Bonis, & Malis Sacramenta Ecclesiæ communia sunt.

EST unitas Ecclesiæ, quæ latè patet, in Sacramentorum videlicet societate, & communione: quæ complectitur cum granis [k] etiam paleas: quando eas corporaliter mistas ita patitur, ut neque illas Justi vitent, neque ab illis Justi vitentur. Sic sunt α in Ecclesia homines mali, ut in corpore humano humores mali, qui interdum exeunt ex corpore.

[k] *Matth.* 3.

¶ CORR. ROM.] Hujus Capitis sententia usque ad

vers. *Sic sunt*, habetur in libro de unico Baptismo contra Petilianum, *c.* 14. & 15.

α *Sic sunt.*] Sententia sumpta est ex B. Augustino in Epistolam primam Joannis, & Beda in eumdem locum: Glossa autem ordinaria ibidem sic habet: *Sic sunt ficti in Ecclesia, quomodo humores mali in corpore: quando evomuntur, relevatur corpus; sic quando exeunt Mali, relevatur Ecclesia.*

L. IDEM AUGUSTINUS de unico Baptismo contra Donatistas, *l.* 3. *c.* 10. [c. an. 412. *in Africa.*]

Non transit ad aquam Baptismi malitia benedicentis.

NOn est aqua [l] profana, & adultera, super quam nomen Dei invocatur: etiamsi à profanis, & adulteris invocetur: quia nec ipsa creatura, nec ipsum nomen adulterum est.

[l] Ivo, *p.* 1. *c.* 116. Pann. *l.* 1. *c.* 54.

LI. *Item* BEDA homiliâ 36. *ad c.* 3. Joannis. [c. an. 720. *in Anglia.*]

Non est rebaptizandus, qui ab Hæreticis baptizatur.

SIve Hæreticus [m], sive Schismaticus, sive facinorosus quisque in confessione sanctæ Trinitatis baptizet; non valet ille, qui ita baptizatus est, à bonis Catholicis rebaptizari: ne confessio, vel invocatio tanti nominis videatur annullari.

[m] *Sent.* 4. *dist.* 6. Ivo, *p.* 1. *c.* 173. Pann. *l.* 1. *c.* 85.

LII. *Item* GREGORIUS II. Bonifacio Episcopo, *Epist. ult.* [imò Gregorius III. an. 738. *Româ in Germaniam.*]

Baptizati à Paganis, in nomine baptizentur Trinitatis.

QUos à Paganis [n] baptizatos esse asseruisti, si ita habetur, ut denuò baptizes in nomine Trinitatis, mandamus.

[n] Ivo, *p.* 11. *c.* 91. Et in Lib. de Eccl. Dogmatibus, *c.* 31.

LIII. *Item* CELESTINUS Papa Episcopis Galliæ, *Epist.* 1. *c.* 12. [fortè c. an. 425. *Româ in Galliam.*]

Sine exorcismis, & exsufflationibus nullus baptizetur.

SIve parvuli [o], sive juvenes ad regenerationis veniunt Sacramentum; non priùs fontem vitæ adeant, quàm exorcismis, & exsufflationibus Clericorum, Spiritus ab eis immundus abjiciatur [p].

11. *Pars.* [o] Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Burch. *l.* 4. *c.* 10. Ivo, *p.* 1. *c.* 205. [p] *al.* abigatur.

LIV. *Item* RABANUS de Institutione Clericorum, *lib.* 1. *c.* 25. [c. an. 847. *in Germania.*]

Officium baptizandi, Catechumeni præveniant.

ANte Baptismum [q] catechizandi debet hominem prævenire [r] officium, ut fidei primùm Catechumenus accipiat rudimentum. *Item ibidem.* §. 1. Priùs ipse Jesus [s] cæci nati oculos luto ex sputo facto superlinivit, & sic ad aquas Siloë misit: quia priùs debet Baptizandus fide Incarnationis Christi instrui, & sic ad Baptismum jam credulus admitti: ut sciat, cujus gratiæ in eo est particeps, & cui jam debitor fiat deinceps.

[q] *Sent.* 4. *dist.* 6. Ivo, *p.* 1. *c.* 82. & 83. Pann. *l.* 1. *c.* 38. [r] *al.* in hominem pervenire. [s] *Joan.* 9.

LV. *Item* EX CONCILIO BRACARENSI II. *c.* 1. [an. 572. *in Hispania.*]

Quo tempore Catechumeni ad exorcizandum sunt deferendi.

ANte viginti [t] dies Baptismi ad purgationem exorcismi Catechumeni concurrant: in quibus viginti diebus omnino Symbolum, quod est, *Credo in Deum Patrem omnipotentem*, spiritualiter [u] doceantur.

[t] x. *q.* 1. *placuit.* Burch. *l.* 4. *c.* 8. Ivo, *p.* 1. *c.* 75. & 203. Pann. *l.* 1. *c.* 39. [u] specialiter. *vera lectio.*

LVI. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 13. [an. 506. *in Gallia.*]

Quo tempore Competentibus Symbolum est prædicandum.

SYmbolum [x] etiam placuit ab omnibus Ecclesiis una die, id est, ante octo dies Dominicæ Resurrectionis publicè in Ecclesia [25] Competentibus prædicari.

¶ PITH. [25] *Ecclesia, &c.*] Add. V. C. *à Sacerdote Competentibus tradi.*

[x] Burch. *l.* 4. *c.* 29. Ivo, *p.* 1. *c.* 223.

LVII. *Item* NICOLAUS Papa. [fortè c. an. 866. *Romæ.*]

In unaquaque Ecclesia, Baptizandi catechizari possunt.

CAtechismi [y] Baptizandorum à Sacerdotibus uniuscujusque Ecclesiæ possunt fieri: sicut in sancta hac Romana Ecclesia (cui, Deo autore, ministerium famulatûs nostri exhibemus) solenniter fieri comprobantur.

[y] Ivo, *p.* 1. *c.* 82. Pann. *l.* 1. *c.* 40.

LVIII. *Item* EX CONCILIO LAODICENSI, *c.* 46. [an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

De eodem.

BAptizandos [z] oportet fidei [26] Symbolum α discere, & quintâ Feriâ ultimæ septimanæ [27] vel Episcopo, vel Presbyteris reddere.

¶ CORR. ROM. α *Fidei Symb.*] Est prisca versio, & sententiam sat benè reddit. Hoc autem loco Græcè est, τὴν πίστιν.

¶ PITH. [26] *Fidei.*] V. C. & *fidei.*

[27] *Ultimæ septimanæ.*] Dionysius exiguus, *septimanæ majoris.*

[z] Burch. *l.* 4. *c.* 9. Ivo, *p.* 1. *c.* 205.

LIX. *Item* EX CONCILIO Martini Bracarensis, *c.* 49 [a]. [c. an. 572. *in Hispania.*]

De eodem.

NOn liceat ante duas septimanas Paschæ, sed ante tres ad Baptismum suscipere aliquem. Oportet autem, ut in his diebus hi, qui baptizandi sunt, Symbolum discant, & in quinta Feria novissimæ septimanæ hoc Episcopo, vel Presbytero reddant.

[a] In Capit. Syn. Græcarum.

LX. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 85. [an. 398. *in Africa.*]

Antequam baptizentur, quilibet sunt examinandi.

BAptizandi [b] nomen suum dent, & diu sub abstinentia vini & carnium, ac manûs impositionis crebra examinatione [c] Baptismum percipiant.

[b] Burch. *l.* 4. *c.* 11. Ivo, *p.* 1. *c.* 206. [c] *al.* impositione crebra examinati.

LXI. *Item* RABANUS de Institutione Clericorum, *lib.* 1. *c.* 27. [c. an. 847. *in Germania.*]

Baptizandi quare exorcizantur, & exsufflantur.

POstquam [d] se Baptizandus per confessionem veræ fidei in alterius commendaverit dominium, & per abrenuntiationem à prioris possessoris se alienaverit servitio; exsufflatur ab eo sæva potestas, ut per pium Sacerdotis ministerium Spiritui Sancto cedat fugiens Spiritus malignus.

[d] Ivo, *p.* 1. *c.* 90. Pann. *l.* 1. *c.* 41.

LXII. *Item* AUGUSTINUS de Symbolo, *lib.* 1. *c.* 1. [an. 393. *in Africa.*]

De eodem.

SIcut [e] nostis, Fratres charissimi, & parvuli exsufflantur, & exorcizantur, ut pellatur ab eis Diaboli potestas inimica, quæ decepit hominem, ut possideret homines. Non ergo creatura Dei in infantibus exorcizatur; aut exsufflatur: sed ille, sub quo sunt omnes, qui sub peccato nascuntur.

[e] *Sent.* 4. *dist.* 6. Ivo, *p.* 1. *c.* 40. Pann. *l.* 1. *c.* 42.

LXIII. *Item* RABANUS de Institutione Clericorum, *lib.* 1. *c.* 27. [c. an. 847. *in Germania.*]

Quare signetur Baptizandus, in corde & fronte.

POsteà [f] signatur Baptizandus signaculo sanctæ crucis tam in fronte, quàm in corde: ut ab eo tempore ipse apostata Diabolus in vase suo pristino, suæ interemptionis cognoscens signaculum [g], jam sibi deinceps illud sciat esse alienum.

[f] Ivo, *p.* 1. *c.* 65. Pann. *l.* 1. *c.* 43. [g] *al.* signum.

LXIV. IDEM ibidem continuò. [c. an. 847. *ibid.*]

Quare super eum orationes dicantur.

EX hinc [h] [28] jam dicuntur super eum orationes, ut fiat Catechumenus. Tunc datur Baptizando sal benedictum in os, ut per sal typicum, sapientiæ sale conditus, fœtore careat iniquitatis; & nec à vermibus peccatorum ultrà putrefiat, sed magis illæsus servetur ad majorem gratiam percipiendam.

¶ PITH. [28] *Ex hinc.*] Concil. Carthag. III. can. 5. *cap.* 5. *de cognat. spirit. extr.*

[h] Ivo, *p.* 1. *c.* 97. & 99. Pann. *l.* 1. *c.* 44.

LXV. *Item* BEDA IN ESDRAM α, *lib.* 2. *c.* 9. [c. an. 720. *in Anglia.*]

Quare sale initiantur Catechumeni.

SAl Cælestis [i] sapientiæ, quo initiantur Catechumeni, in cunctis operum nostrorum sacrificiis jubemur offerre.

¶ CORR. ROM. α *in Esdram.*] Anteà citabatur, *in libros Regum.*

[i] Ivo, *p.* 1. *c.* 100. Pann. *l.* 1. *c.* 45.

LXVI. *Item* RABANUS de Institut. Clericor. *lib.* 1. *c.* 27. [c. an. 847. *in Germania.*]

Quare iterùm exorcizentur.

DEhinc iterùm [k] exorcizatur Diabolus, ut suam nequitiam agnoscens, & justum super se Dei judicium timens, recedat ab homine: nec jam contendat eum arte sua subvertere, ne Baptismum consequatur: sed magis honorem Deo creatori suo exhibens, reddat opus factori suo.

[k] Ivo, *p.* 1. *c.* 102. Pann. *l.* 1. *c.* 46.

LXVII. *Item* GREGORIUS Papa in homilia 29. Evangel. [c. an. 593. *Romæ.*]

Sacerdotes exorcizando Dæmonia repellunt.

SAcerdotes [l] cùm per exorcismi gratiam manum Credentibus imponunt, & habitare malignos Spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, nisi Dæmonia ejiciunt?

[l] Ivo, *p.* 1. *c.* 103. Pann. *l.* 1. *c.* 47.

LXVIII. *Item* RABANUS de Instit. Cleric. *lib.* 1. *c.* 27. [c. an. 847. *in Germania.*]

Quare de saliva nares, & aures tanguntur.

POsteà [m] tanguntur ei nares, & aures cum saliva: & dicitur ei verbum illud Evangelicum, quod Jesus quando surdum, & mutum sanavit, tangens cum sputo linguam ejus, & mittens digitos in auriculas ejus, dixit [n]: *Effeta, quod est, adaperire.* Hoc enim Sacramentum hic agitur, ut per salivam typicam Sacerdotis, & tactum, sapientia & virtus Divina salutem ejusdem Catechumeni operetur: ut aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, ut aperiantur illi aures ad audien-

[m] Ivo, *p.* 1. *c.* 104. Pann. *l.* 1. *c.* 48. [n] *Marc.* 7.

dum mandata Dei, ut aperiantur [α] ei ſenſus in intimo corde ad reſpondendum.

¶ CORR. ROM. [α] *Ut aperiantur.*] In originali, & apud Ivonem legitur, *ad audiendum mandata Dei, ſenſúque intimo cordis reponendum.*

LXIX. *Item* AMBROSIUS de Sacramentis, *lib.* 1. *c.* 1. [an. 384. *Mediolani.*]

Quare nares, non ora Baptizandorum Epiſcopus tangit.

[o] Ivo, *p.* 1. *c.* 106. Pann. *l.* 1. *c.* 49.
[p] gratiam operis & muneris. *orig.*

PRopter [o] gloriam muneris, & operis [p] non os tangit Epiſcopus, ſed nares. Quare nares? ut bonum odorem accipias pietatis æternæ.

LXX. *Item* RABANUS de Inſtit. Cler. *l.* 1. *c.* 27. [c. an. 847. *in Germania.*]

Quare à Sacerdote inunguntur.

[q] Ivo, *p.* 1. *c.* 108. Pann. *l.* 1. *c.* 50.
[r] *al.* benedictione Sacerdotali munitur.
[ſ] *al.* gloriam.
[t] Ivo, *p.* 1. *c.* 210. Pann. *l.* 1. *c.* 52.

DEinde [q] à Sacerdote inungitur [r], ut ſacrum Baptiſma cum fide accepta cuſtodiatur. Ungitur tunc illius pectus de oleo ſanctificato cum invocatione ſanctæ Trinitatis, ut nullæ reliquiæ latentis inimici in eo reſideant: ſed in fide ſanctæ Trinitatis mens ejus confortetur. Ungitur & inter ſcapulas de eodem oleo, ut undique muniatur: & ad bona opera facienda per Dei gratiam [ſ] roboretur. *Item c.* 28. §. 1. Conſecratur [t] poſt hæc fons: & ad ipſum Baptiſmum Catechumenus accedit.

LXXI. *Item* AMBROSIUS in libro ſecundo de Sacramentis, *c.* 5. [an. 384. *Mediolani.*]

Quomodo fontem Baptiſmi Trinitatis præſentia conſecrat.

[u] Ivo, *p.* 1. *c.* 11.
[x] precem dicit ad fontem. *orig.*
[y] Ibid. *infrà.*

VEnit Sacerdos [u] ad fontem [x]: dicit precem; invocat Patris nomen, præſentiam Filii, & Spiritûs Sancti; utitur verbis Cæleſtibus. Cæleſtia verba, quæ Chriſti ſunt, Præſentia Trinitatis adeſt: operatur ſermo æternus: ubi, deſcendit Spiritus, primò quaſi columba deſcendit, ut increduli vocarentur ad fidem. In principio [y] ſignum debuit eſſe: in poſterioribus debet eſſe perfectio. Apoſtolis enim Spiritus Sanctus datus eſt in igneis linguis propter incredulos: nobis jam in plenitudine Eccleſiæ non per ſigna, ſed per fidem veritas eſt colligenda.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc aliquot locis in nimias propè anguſtias concluſum eſt. Quare præſtat originale ipſum adire.

LXXII. *Item* AUGUSTINUS de unico Baptiſmo, *lib.* 6. *c.* 25. [c. an. 412. *in Africa.*]

Verba erroris per imperitiam prolata non impediunt aquæ ſanctificationem.

12. *Pars.*
[z] Alg. *l.* 3. *c.* 13. Ivo, *p.* 1. *c.* 115. Pann. *l.* 1. *c.* 52. & 53.

SI non ſanctificatur [z] aqua, cùm aliqua erroris verba per imperitiam precator effundit; multi non ſolùm mali, ſed etiam boni fratres in ipſa Eccleſia non ſanctificant aquam. Multorum enim preces emendantur quotidie, ſi doctioribus fuerint recitatæ: & multa in eis reperiuntur contra Catholicam fidem. Numquid, ſi manifeſtetur aliquos baptizatos, cùm illæ preces dictæ ſuper aquam fuiſſent; jubebuntur denuò baptizari? Quid ita? quia plerumque precis vitium ſuperat precantis affectus: & quia illa certa Evangelica verba, ſine quibus non poteſt Baptiſmus conſecrari, tantum valent, ut per illa ſic evacuentur, quæcumque in prece vitioſa contra Regulam fidei dicuntur: quemadmodum Dæmonium Chriſti nomine excluditur. Nam utique Hæreticus ſi afferat precem vitioſam, nec habeat bonum charitatis affectum, quo poſſit illa imperitia ſuperari (& ideò ſimilis eſt ei, quicumque in ipſa Catholica invidus, & malevolus, quales arguit illic Cyprianus;) afferat etiam, ut fieri ſolet, aliquam precem, in qua loquatur contra Regulam fidei (multi quippe irruunt in preces non ſolùm ab imperitis loquacibus, ſed etiam ab Hæreticis compoſitas, & per ignorantiæ ſimplicitatem non eas valentes diſcernere, utuntur eis, arbitrantes quòd bonæ ſint;) nec tamen quod in eis perverſum eſt, evacuat illa, quæ ibi recta ſunt: ſed ab eis potiùs evacuatur.

LXXIII. *Item* AUGUSTINUS ad Neophytos, *homiliâ* 3. [fortè c. an. 415. *ibid.*]

Quid ſignificent myſteria, quæ in fonte Baptiſmatis celebrantur.

13. *Pars.*
[a] Ivo, *p.* 1. *c.* 194. Pann. *l.* 1. *c.* 55.
[b] *al.* Regulæ.
[c] 2. *Cor.* 2.
[d] *Sent.* 4. *diſt.* 6.

PRima igitur [a] & ſecunda prædicatione de his tantùm locuti ſumus, quæ vobis, priuſquam ad fontem ſanctum veniretis, juxta Catholicæ Eccleſiæ [b] inſtituta tradidimus. Et quid ſignificaret unctio, quæ diverſis corporis noſtri adhibita partibus diverſum intellectum deſignat (prout Dominus donare dignatus eſt) interpretati ſumus: cùm oſtenderemus vos per oleum ſanctificationis ad auditum plenæ fidei præparatos, & ad bonum Chriſti odorem [c] vocatos, ex toto corde ad abrenuntiandum Diabolo eſſe commonitos. Nunc verò de interioribus jam myſteriis locuturi ſumus, quæ in ipſo ſacro fonte celebrata ſunt. Emiſſa enim [d] certiſſima cautione, quâ vos abrenuntiare omnibus pompis Diaboli, & omnibus operibus ejus, & omni fornicationi Diabolicæ ſpopondiſtis; deſcendiſtis in fontem ſacrum, fontem Redemptionis, fontem ſanctificatum virtute Cæleſti. In hoc ergo fonte, antequam vos toto corpore tingeremus, interrogavimus, *Credis in Deum Patrem omnipotentem?* Reſpondiſtis, *Credo.* Rurſùs interrogavimus, *Credis & in Jeſum Chriſtum Filium ejus, qui natus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine?* Reſpondiſtis ſinguli, *Credo.*

Iterùm interrogavimus, *Credis & in Spiritum Sanctum?* Reſpondiſtis ſimiliter, *Credo.* Hoc autem fecimus juxta Domini noſtri Jeſu Chriſti Salvatoris imperium: qui, cùm ad Patrem in Cælum aſcenderet, Diſcipulis ſuis, id eſt, Apoſtolis mandavit, dicens [e]: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.* Item. §. 1. Quod autem [f] interrogavimus, *Credis ſanctam* [α] *Eccleſiam, Remiſſionem peccatorum, carnis Reſurrectionem?* non eo modo interrogavimus, ut quomodo in Deum creditur; ſic & in Eccleſiam ſanctam Catholicam: quæ propterea ſancta & Catholica eſt, quia rectè credit in Deum. Non ergo diximus, ut in Eccleſiam, quaſi in Deum crederetis: ſed intelligite nos dicere, & dixiſſe, ut in Eccleſia ſancta Catholica converſantes in Deum crederetis: crederetis etiam Reſurrectionem carnis, quæ futura eſt.

[e] *Matth.* 28.
[f] *Serm.* 181. *de temp. c.* 12.

CORR. ROM. [α] *Credis ſanctam.*] Legebatur, *in ſanctam.* Inducta eſt particula, *in*, ex aliquot vetuſtis, & Ivone. Atque ita loquendum docet ſæpè Auguſtinus.

LXXIV. *Item* ISIDORUS de Officiis, *lib.* 2. *c.* 24. [c. an. 610. *in Hiſpania.*]

Aliorum fide & profeſſione parvuli baptizantur.

14. *Pars.*
[g] *Sent. ibid.*

PArvuli [g] alio profitente baptizantur; quia adhuc loqui, vel credere neſciunt: ſicut etiam ægri, muti, & ſurdi; quorum vice alius profitetur, ut pro eis, dum baptizantur, reſpondeat.

LXXV. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI III. *c.* 34 [h]. [an. 397. *in Africa.*]

Aliorum teſtimonio ægrotantes ſunt baptizandi.

[h] Et in Afric. *c.* 12.
[i] Burch. *l.* 4. *c.* 36. Ivo, *p.* 2. *c.* 123. Pann. *l.* 1. *c.* 14.

ÆGrotantes [i], ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, cùm voluntas eorum [α] teſtimonium ſui dixerit; baptizentur. Similiter & de Pœnitentibus agendum eſt.

¶ CORR. ROM. [α] *Voluntas eorum.*] Nihil mutatum eſt ob Gloſſam in verbo, *dixerit.* Sed in omnibus vetuſtis Gratiani exemplaribus, & in Concilio Carthaginenſi III. & Concilio Africano in corpore Conciliorum tribus tomis impreſſo, & apud Ivonem, qui citat Iſidorum, legitur: *Cùm voluntatis eorum teſtimonium ſui dixerint.* In eodem autem Africano, in Codice Canonum, & in Carthaginenſi recentioris editionis Conciliorum, & apud Burchardum eſt, *Cùm voluntatis* [29] *eorum teſtimonium hi, qui ſuis periculo proprio aſſuere, dixerint.* In Carthaginenſi autem Græco, ὅτι τῇ αὐτῶν προαιρέσει τὴν περὶ αὐτῶν μαρτυρίαν κινδύνῳ ἰδίῳ εἴπωσιν.

¶ PITH. [29] *Cùm voluntatis.*] Cod. Faucheti: *cùm voluntatis eorum teſtimonium ſui periculo proprio dixerint.* Cod. meus: *cùm voluntatis eorum teſtimonium hi qui ſui ſunt periculo proprio dixerint.*

LXXVI. *Item* AUGUSTINUS *Epiſt.* 23. ad Bonifacium. [fortè c. an. 408. *ibid.*]

Sacramentum fidei, non ipſa fides parvulum facit fidelem.

[k] *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 1. *c.* 187. Pann. *l.* 1. *c.* 56.
[l] *al.* defectum.
[m] *al.* celebritatem.
[n] Infrà *ead. c. quæris.*
[o] *al.* abnuendo.

NIhil eſt aliud [k] credere, quàm fidem habere: ac per hoc cùm reſpondetur parvulus credere, qui fidei nondum habet affectum [l]; reſpondetur fidem habere propter fidei Sacramentum, & convertere ſe ad Deum propter converſionis Sacramentum: quia & ipſa reſponſio de celebrationem [m] pertinet Sacramenti. *Item infrà.* §. 1. Parvulum [n] etſi nondum fides illa, quæ in credentium voluntate conſiſtit, jam tamen ipſius fidei Sacramentum fidelem facit. Nam ſicut credere reſpondetur, ita etiam fidelis vocatur, non rem ipſam mente annuendo [o], ſed ipſius rei Sacramentum percipiendo.

LXXVII. *Item* IDEM in lib. 4. de Baptiſmo, *c.* 24. [c. an. 412. *ibid.*]

Alterius profeſſio non valet ei, qui per ſe reſpondere poteſt.

[p] Sup. *ead.* *Baptiſ. vicem.* *Sent. ibid.* Ivo, *p.* 1. *c.* 24. Pann. *l.* 15. *c.* 15.
[q] *Joan.* 9.

CUm pro parvulis [p] alii reſpondent, ut impleatur erga eos celebratio Sacramenti; valet utique ad eorum conſecrationem, quia ipſi reſpondere non poſſunt. At ſi pro eo, qui reſpondere poteſt, alius reſpondeat, non itidem valet. Ex qua regula illud in Evangelio [q] dictum eſt, quod omnes, cùm legitur, naturaliter movet: *Ætatem habet: ipſe pro loquatur.*

LXXVIII. *Item* AUGUSTINUS in homilia 3. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

Quare trina merſio in Baptiſmate celebretur.

[r] *Sent.* 4. *diſt.* 3. Ivo, *p.* 1. *c.* 194. Pann. *l.* 1. *c.* 57.
[ſ] *Rom.* 6.

POſtquam [r] vos credere promiſiſtis, tertiò capita veſtra in ſacro fonte demerſimus. Qui ordo Baptiſmatis duplici myſterii ſignificatione celebratur. Rectè enim tertiò merſi eſtis, qui accepiſtis Baptiſmum in nomine ſanctæ Trinitatis. Rectè tertiò merſi eſtis, qui accepiſtis Baptiſmum in nomine Jeſu Chriſti, qui die tertia reſurrexit à mortuis. Illa enim tertiò repetita demerſio typum Dominicæ exprimit ſepulturæ: per quam Chriſto [ſ] conſepulti eſtis in Baptiſmo, & cum Chriſto reſurrexiſtis in fide: ut peccatis abluti in ſanctitate virtutum Chriſtum imitando, vivatis.

LXXIX. *Item* EX CANONIBUS Apoſtolorum, *c.* 50. [c. an. 281. *in Syria.*]

De his, qui ſemel, non tertiò in Baptiſmate merguntur.

[t] Burch. *l.* 4. *c.* 23. Ivo, *p.* 1. *c.* 128. Pann. *l.* 1. *c.* 58.
[u] Epiſcopus aut Presbyter. *orig.*

SI quis Presbyter [t], aut Epiſcopus [u] non trinam merſionem unius myſterii celebret, ſed ſemel mergat in Baptiſmate

(quod dari α à quibufdam jubetur in morte Domini) deponatur. Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate: fed *euntes* [x] *docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.*

[x] *Matth.* 28.

¶ CORR. ROM. α *Quod dari.*] Prifca verfio hoc tantùm loco difcrepat à Gratiano. Sic enim in ea legitur, *quod dari* [30] *videtur in morte Domini*, eodémque modo apud Burchardum. Ivo habet, *quod dari jubetur in Domini mortem.* Græcè autem eft, ἀλλὰ ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, id eft, *fed unicam merfionem, quæ in mortem Domini datur.*

¶ PITH. [30] *Quod dari &c.*] Sic V. C.

LXXX. *Item* GREGORIUS Leandro Epifcopo Hifpaniarum, *lib.* 1. *Epift.* 41 [y]. [an. 591. *Romà in Hifpaniam.*]

De eodem.

DE trina [z] [31] merfione Baptifmatis nihil refponderi verius poteft, quàm quod ipfi fenfiftis; quia in una fide nihil officit fanctæ Ecclefiæ confuetudo diverfa. Nos autem, quòd tertiò mergimus, triduanæ fepulturæ facramenta fignamus: ut, dum tertiò infans ab aquis educitur, Refurrectio triduani temporis exprimatur. Quod fi quis fortè etiam pro fummæ Trinitatis veneratione exiftimet fieri; neque iftud aliquid obfiftit Baptizandos femel in aquis mergere: quia, dum in tribus perfonis [a] una fubftantia eft, reprehenfibile effe nullatenus poteft infantem in Baptifmate vel ter, vel femel immergere: quando & in tribus merfionibus perfonarum Trinitas, & in una poteft Divinitatis fingularitas defignari.

[y] Et in Tolet. IV. *c.* 5. Et in Wormac. *c.* 5. 15. *Pars.*
[z] *Sent. ibid.* Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Anfel. *l.* 9. *c.* 61. Ivo, *p.* 1. *c.* 130. Pann *l.* 1. *c.* 60.
[a] *al.* fubfiftentiis.

¶ PITH. [31] *De trina.*] Walafrid. Strab. *c.* 26.

LXXXI. *Item* HIERONYMUS fuper Epiftolam ad Ephefios, *lib.* 2. *ad c.* 4 [b]. [an. 386. *in Palæftina.*]

De eodem.

EOdem modo [c] & in Patrem, & in Filium, & in Spiritum Sanctum baptizamur, & ter mergimur, ut Trinitatis unum appareat Sacramentum: & non baptizamur in nominibus Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, fed in uno nomine, quod intelligitur Deus. *Item infrà.* §. 1. Poteft unum Baptifma & ita dici; quòd licèt ter baptizemur propter myfterium Trinitatis, tamen unum Baptifma reputetur.

[b] Ad verfic. *Unus Dominus.*
[c] Ivo, *p.* 1. *c.* 131. Pann. *l.* 1. *c.* 61.

¶ CORR. ROM.] Locupletatum, & emendatum eft Caput hoc ex originali.

LXXXII. *Item* PELAGIUS Papa Gaudentio Epifcopo. [fortè c. an. 557. *Romæ.*]

De his, qui in nomine Chrifti femel tantùm mergunt.

MUlti funt [d], qui in nomine folummodo Chrifti una etiam merfione fe afferunt baptizare. Evangelicum verò præceptum ipfo Deo, & Domino Salvatore noftro Jefu Chrifto tradente, nos admonet in nomine Trinitatis, trina etiam merfione fanctum Baptifma unicuique tribuere, dicente Domino Difcipulis fuis [e]: *Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti* α.

[d] Ivo, *p.* 1. *c.* 161. Pann. *l.* 1. *c.* 62.
[e] *Math.* 28.

¶ CORR. ROM. α *Spiritûs Sancti.*] Hic videtur fequi *c. fi reverà, fup. eâd.*

LXXXIII. *Item* ZACHARIAS PP. Bonifacio Epifcopo, in Epift. cujus initium, *Sacris liminibus.* [an. 848. *Romà in Germaniam.*]

In invocatione Trinitatis tertiò in Baptifmate mergere debemus.

IN Synodo [f] [32] Anglorum decretum, & judicium firmiffimè præceptum, & diligenter demonftratum effe dignofcitur, ut quicumque fine invocatione Trinitatis merfus fuiffet, Sacramentum regenerationis non haberet. Quod omnino verum eft: quia fi lotus in fonte Baptifmatis quis fuerit fine invocatione Trinitatis; perfectus Chriftianus non eft, nifi in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti fuerit baptizatus. §. 1. Hoc quoque obfervari in prædicta Synodo Sacerdotes voluerunt, ut qui vel unam de Trinitate perfonam in Baptifmo non nominaret, illud Baptifma effe verum non poffet. Quod pro certo verum eft; quia qui unam ex fancta Trinitate confeffus non fuerit, perfectus Chriftianus effe non poteft. Qui enim confitetur Patrem, & Filium, fi confeffus non fuerit & Spiritum Sanctum; neque Patrem habet, neque Filium: & qui confeffus fuerit Patrem, & Spiritum Sanctum, & Filium non fuerit confeffus; neque Patrem habet, neque Spiritum Sanctum, fed vacuus eft à Divina gratia.

16. *Pars.*
[f] *Sent.* 4. *dift.* 3. Ivo, *p.* 1. *c.* 169. Pann. *l.* 1. *c.* 63.

¶ PITH. [32] *In Synodo.*] Centur. *tom.* 8. *c.* 346.

LXXXIV. *Item* GREGORIUS Quirino Epifcopo in Iberia, *lib.* 9. *Epift.* 61. [an. 601. *Romà in Iberiam.*]

Rebaptizentur, qui in nomine Trinitatis baptizati non fuerint.

HI verò Hæretici [g], qui in Trinitatis nomine minimè baptizantur, ficut funt Bonofiani [h] [33], & Cataphryges (quia & illi Chriftum Dominum non credunt: & ifti Sanctum Spiritum perverfo fenfu effe quemdam pravum hominem Montanum credunt: quorum fimiles multi funt) & alii tales, cùm ad fanctam Ecclefiam veniunt, baptizantur: quia Baptifma non fuit, quod in errore pofiti in fanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt.

[g] I. *q.* 1. *fi quis.* Ivo, *p.* 1. *c.* 153. Pann. *l.* 1. *c.* 64.
[h] *al.* Bonofiaci.

¶ PITH. [33] *Bonofiani.*] *Bomiliani*, feu Paulianiftæ: nam Bonofiaci in nomine Trinitatis baptizabant, *can.* 17. Conc. Arelat. II. Paulianiftæ non item, *fuprà I. q.* 1. *c.* 53. *abfque.*

LXXXV. *Item* EX CONCILIO TOLETANO IV. *c.* 5. [an. 633. *in Hifpania.*]

Semel in Baptifmate mergere licet.

PRopter vitandum [i] Schifmatis fcandalum, vel Hæretici dogmatis ufum, fimplam teneamus Baptifmi merfionem.

[i] Ivo, *p.* 1. *c.* 129. Pann. *l.* 1. *c.* 59.

LXXXVI. *Item* ZACHARIAS Papa Bonifacio Epifcopo [34], in Epiftola Decretali. [an. 746. *Romà in Germaniam.*]

De Sacerdote, qui per ignorantiam linguæ Latinæ in invocatione Trinitatis deliquit.

REtulerunt [k] [35] Nuntii tui α, quòd fuerit in eadem provincia [36] Sacerdos, qui Latinam linguam penitùs ignorabat, & dum baptizaret, nefciens Latini eloquii, infringens linguam diceret: Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritu Sancta. Ac per hoc tua reverenda Fraternitas confideravit eos rebaptizare. Sed fanctiffime Frater, fi ille, qui baptizavit, non errorem introducens, aut hærefim: fed pro fola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, ut fuprà fati fumus, baptizans dixiffet; non poffumus confentire, ut denuò baptizentur.

[k] Burch. *l.* 4. *c.* 43. Ivo, *p.* 1. *c.* 237. Pann. *l.* 1. *c.* 65.

¶ CORR. ROM. α *Nuntii tui.*] Hæ duæ voces additæ videntur à Gratiano (quamquam Virgilius, & Sidonius, qui hoc retulerant, propriè nuntii Bonifacii non fuiffent) ne ea, quæ in Epiftola antecedunt, referre cogeretur: quod tamen Burchardus, & Ivo fecerunt.

¶ PITH. [34] *Epifcopo.*] *Moguntienfi.*
[35] *Retulerunt.*] Aventinus *p.* 220. Centur. *tom.* 8. *p.* 348.
[36] *Provincia.*] *Bajuvariorum.*

LXXXVII. *Item* AMBROSIUS de Sacramentis, *tract.* feu *lib.* 1: *c.* 2. [an. 384. *Mediolani.*]

Quare Baptizati à Sacerdote ungantur.

VEnifti [l] ad fontem [m]: ingreffus es: confidera, quid [n] videris: quid locutus fis, confidera: repete diligenter: occurrit tibi Levita: occurrit Presbyter: unctus es, quafi athleta Chrifti: ut ad Baptifmum α Catechumenus accedas.

17. *Pars.*
[l] *al.* Venimus.
[m] Ivo, *p.* 1. *c.* 109. Pann. *l.* 1. *c.* 51.
[n] *al.* quos. *vera lectio.*

¶ CORR. ROM. α *Ut ad Baptifmum.*] Ita etiam Ivo, & autor Gloffæ ad verf. *unctus*, videtur huc fpectaffe: fed tota hæc claufula abeft ab originali: in quo hujus loco funt verba hæc: *quafi luctamen hujus feculi luctaturus, profeffus es luctaminis tui certamina.*

LXXXVIII. *Item* RABANUS de Inftit. Cleric. *lib.* 1. *c.* 28. [c. an. 847. *in Germania.*]

Quare Baptizatus à Presbytero ungatur in cerebro.

POftquam [o] afcenderit Baptizatus de fonte, ftatim fignatur in cerebro à Presbytero cum facro chrifmate, fequente fimul & oratione, ut regni Chrifti particeps fiat, & à Chrifto Chriftianus poffit vocari.

[o] Ivo, *p.* 1. *c.* 140. Pann. *l.* 1. *c.* 66.

LXXXIX. *Item* AMBROSIUS de Sacramentis, *tract.* feu *lib.* 2. *c.* 7. [an. 384. *Mediolani.*]

Quid fuper Baptizatum à Sacerdote dicatur.

EMerfifti [p] α: venifti ad Sacerdotem. Quid tibi dixit? [Deus, inquit, pater omnipotens, qui te regeneravit ex aqua, & Spiritu Sancto, concefsítque tibi peccata tua, ipfe te ungat in vitam æternam.] Vide, ubi unctus es: in vitam, inquit, æternam.

[p] Ivo, *p.* 1. *c.* 141. Pann. *l.* 1. *c.* 67.

¶ CORR. ROM. α *Emerfifti.*] Sic apud Ivonem. In originali eft: *Ergo merfifti;* eodem fenfu, quem elicit autor Gloffæ ex verbo, *Emerfifti.* Frequens autem eft apud B. Ambrofium iftius vocabuli in hanc fententiam ufus.

XC. IDEM in lib. 3. de Sacramentis, *c.* 1. & 2. [an. 384. *ibid.*]

Quare unguentum fuper caput Baptizati ponatur.

ACcepifti [q] myfterium, hoc eft, unguentum fupra caput. Quare fupra caput? quia fenfus [r] Sapientis in capite ejus. & *infrà, c.* 2. §. 1. Sequitur fpiritale fignaculum, quod audifti hodie legi: quia poft fontem fupereft, ut perfectio fiat, quando ad invocationem Sacerdotis Spiritus Sanctus infunditur.

[q] Ivo, *p.* 1. *c.* 142. Pann. *l.* 1. *c.* 68.
[r] *Eccli.* 2.

XCI. *Item* RABANUS de Inftit. Cleric. *lib.* 1. *c.* 29. [c. an. 847. *in Germania.*]

Quare candida veftis traditur Chriftianis.

POft Baptifmum traditur Chriftiano veftis candida, defignans innocentiam, & puritatem Chriftianam: quam poft ablutas veteres maculas ftudio fanctæ converfationis immaculatam fervare debet repræfentandam [f] ante tribunal Chrifti. Cuncti verò renati albis inducuntur veftibus ad Myfterium refurgentis Ecclefiæ. *Item ibidem.* §. 1. Utuntur ergo Bapti-

[f] *al.* ad præfentandam.

t al. infantiam.

zati albis veſtibus: ut quorum primæ nativitatis faciem [t] vetuſti erroris pannus fuſcaverat, habitus ſecundæ generationis gloriæ præferat indumentum. Tegitur enim poſt ſacram unctionem caput ejus myſtico velamine, ut intelligat, ſe diademate Regni, & Sacerdotali dignitate potiri.

XCII. *Item* Ambrosius in Libro de iis, qui initiantur Myſteriis, *c.* 7. [fortè c. an. 384. *Mediolani.*]

De eodem.

u Ivo, p. 1. c. 144. Pann. l. 1. c. 70. x al. voluptate. al. voluntate.

ACcepiſti [u] poſt Baptiſmum veſtimenta candida, ut eſſet indicium, quòd exueris involucrum [x] peccatorum, & indueris innocentiæ caſta velamina.

XCIII. *Item* ex Concilio Agathensi, *c.* 34. [an. 506. *in Gallia.*]

Quot menſibus Judæi inter Catechumenos habeantur.

18. Pars. y Burch. l. 4. c. 81. Ivo, p. 1. c. 275. Pann. l. 1. c. 71.

JUdæi [y] [37], quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, ſi ad Legem Catholicam venire voluerint, octo menſes inter Catechumenos Eccleſiæ limen introëant: & ſi pura fide noſcuntur venire, tunc demum Baptiſmatis gratiam mereantur. Quòd ſi caſu aliquo periculum infirmitatis intra præſcriptum tempus incurrerint, & deſperati fuerint; baptizentur.

¶ Pith. [37] *Judæi &c.*] Sic 3. V. C.

XCIV. *Item* ex Concilio Toletano IV. *c.* 58. [an. 633. *in Hiſpania.*]

De Judæis plerîſque frequenter ad Judaiſmum redeuntibus.

z Burch. l. 4. c. 85. Ivo, p. 1. c. 279. Pann. l. 1. c. 75.

PLerique [z] ex Judæis, qui dudum ad Chriſtianam fidem promoti ſunt, nunc blaſphemantes in Chriſtum, non ſolùm Judaicos ritus perpetraſſe noſcuntur, ſed etiam abominandas circumciſiones exercere præſumpſerunt. De quibus conſultu piiſſimi ac religioſiſſimi Domini noſtri Siſemundi Regis hoc ſanctum decrevit Concilium, ut hujuſmodi tranſgreſſores Pontificali autoritate correcti, ad cultum Chriſtiani dogmatis revocentur: ut quos propria voluntas non emendat, animadverſio Sacerdotalis coërceat. Eos autem, quos circumciderunt, ſi filii eorum ſunt, à parentum conſortio ſeparentur: ſi ſervi, pro injuria corporis ſui, libertati tradantur.

XCV. *Item* Rabanus de Inſtit. Cleric. *lib.* 1. *c.* 27. [c. an. 847. *in Germania.*]

Ante Baptiſmum Diabolo, & ejus operibus renuntiare debemus.

a Ivo, p. 1. c. 78. Pann. l. 1. c. 76. b Eph. 4. Coloſſ. 3. c Tit. 2.

PRimùm [a] interrogatur Paganus, ſi abrenuntiat Diabolo, & omnibus damnoſis operibus ejus, atque fallacibus pompis: ut primum reſpuat errorem: & ſic appropinquet ad veritatem: poſſitque juxta Apoſtolum deponere veterem [b] hominem ſecundùm priſtinam converſationem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris, abnegans [c] impietatem, & ſecularia deſideria.

XCVI. *Item* Augustinus in lib. de Pœnitentiæ medicina, *c.* 2. [fortè c. an. 428. *in Africa.*]

Non tranſit in novam vitam, quem non pœnitet veteris vitæ.

d de pœn. diſt. 1. tres ſunt, & quis aliquando. Ivo, p. 1. c. 76. Pann. l. 1. c. 35. e al. pueri.

OMnis [d], qui jam ſuæ voluntatis factus eſt arbiter, cùm accedit ad Sacramenta fidelium, niſi eum pœniteat vitæ veteris, novam non poteſt inchoare. Ab hac pœnitentia, cùm baptizantur, ſoli parvuli [e] immunes ſunt. Nondum enim uti poſſunt libero arbitrio.

XCVII. Idem ad Seleucianam, *Epiſt.* 108. [c. an. 420. *ibid.*]

Ante Baptiſma pœnitentiam agere debemus.

f Sent. 4. diſt. 16. Ivo, p. 1. c. 77. Pann. l. 1. c. 36. g Act. 2.

AGunt homines [f] ante Baptiſmum pœnitentiam de ſuis prioribus peccatis: ita tamen, ut etiam baptizentur: ſicut ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, loquente Petro ad Judæos, ac dicente [g]: *Agite pœnitentiam: & Baptizetur unuſquiſque veſtrùm in nomine Domini Jeſu Chriſti.*

XCVIII. *Item* Gregorius Fantino Defenſori, *lib.* 7. *Epiſt.* 24. [an. 598. *Romæ.*]

Quadraginta dierum abſtinentia Judæis baptizandis indicatur.

h baptizet. Ivo.

NE, quod abſit, longa dilatio Judæorum retrò poſſit animos revocare, cum fratre noſtro Epiſcopo loci ipſius loquere, ut pœnitentiâ, ac abſtinentiâ quadraginta dierum indictâ, aut die Dominico, aut ſi celeberrima Feſtivitas fortaſſis occurrerit, eos omnipotentis Dei miſericordia protegente baptizes [h].

XCIX. *Item* Ambrosius ſuper Epiſtolam ad Romanos, *ad c.* 11 [i]. [imo Hilarius Diaconus, c. an. 384.]

i Gloſſ. ord. ibid.

Pœnitentia non eſt neceſſaria Baptizandis.

k De pœn. diſt. 1. quis aliquando.

SIne pœnitentia [k] ſunt dona, & vocatio Dei: quia gratia Dei in Baptiſmate non requirit gemitum: non requirit planctum, vel opus aliquod, ſed ſolam fidem α: & omnia gratis condonat.

¶ Corr. Rom. α *Sed ſolam fidem.*] Sic in Gloſſa ordinaria: unde potiùs videtur hoc loco ſumpſiſſe Gratianus, quàm ex Ambroſio: apud quem legitur, *niſi ſolam ex corde profeſſionem*, quemadmodum etiam refertur ſuprà *de pœnitentia. diſt.* 1. *c. quis aliquando*, *in verſ. gratia Dei.*

C. *Item* Iginus Papa. [imò Theodorus, c. an. 680. *in Anglia.*]

Neceſſitate cogente, in Catechiſmo & Confirmatione idem compater eſſe poteſt.

19. Pars. l Burch. l. 4. c. 24. Ivo, p. 1. c. 218. Pann. l. 1. c. 77.

IN Catechiſmo [l], & in Baptiſmo, & in Confirmatione unus patrinus fieri poteſt, ſi neceſſitas cogit. Non eſt tamen conſuetudo Romana: ſed per ſingulos ſinguli ſuſcipiunt.

CI. *Item* ex Decreto Leonis Papæ. [fortè c. an. 853. *Romæ.*]

Non plures, ſed unus parvulum in Baptiſmate ſuſcipiat.

m Polyc. l. 3. c. 10. Anſel. l. 9. c. 19. Burch. l. 4. c. 25. Ivo, p. 1. c. 219. Pann. l. 1. c. 78.

NOn plures [m] [38] ad ſuſcipiendum de Baptiſmo infantem accedant, quàm unus, ſive vir, ſive mulier. In Confirmatione quoque id ipſum fiat.

¶ Corr. Rom.] Ceteri Collectores citant ex Decretis Leonis Papæ apud S. Medardum.

¶ Pith. [38] *Non plures.*] Walafr. Strabo, *cap.* 26.

CII. *Item* ex Concilio Moguntino. [imò Theodorus c. an. 680. *in Anglia.*]

Qui non eſt baptizatus, nec confirmatus, alium in Chriſmate, vel Baptiſmate tenere non debet.

n Burch. l. 4. c. 26. Ivo, p. 1. c. 220. Pann. l. 1. c. 79.

IN Baptiſmate [n], vel in Chriſmate non poteſt alium ſuſcipere in filiolum, qui non eſt ipſe baptizatus, vel confirmatus.

CIII. *Item* ex Concilio Antisiodorensi, *c.* 25. [an. 578. *in Gallia.*]

Abbati, vel Monacho non licet commatres habere.

o Ivo, p. 1. c. 132. Pann. l. 1. c. 80.

NOn licet [o] Abbati, vel Monacho de Baptiſmo ſuſcipere filios, nec commatres habere.

CIV. *Item* ex libro Capitulorum. [an. 817. *Aquiſgrani.*]

De eodem.

p Ivo, p. 1. c. 133. Pann. l. 1. c. 81.

MOnachi [p] [39] ſibi compatres, commatrésve non faciant: nec oſculentur feminas.

¶ Corr. Rom.] In indice ſeptimi libri Capitularium numero 494. (nam capita ipſa à 478. *uſque ad* 558. in volumine, quod ex Gallia habitum eſt, deſiderantur) hæc leguntur: *Ne ſibi compatres, & commatres Monachi faciant.*

¶ Pith. [39] *Monachi.*] Addit. 1. *ad lib.* 7. *Capitul. c.* 16.

CV. *Item* ex Sermone S. Auguſtini poſt Paſcha, qui ſic incipit: *Hodiernus dies.* [fortè c. an. 420. *in Africa.*]

Qui in Baptiſmo parvulos ſuſcipiunt, pro eis apud Deum fidejuſſores exiſtunt.

q Ivo, p. 1. c. 134. & p. 11. c. 17. Pann. l. 1. c. 82.

VOs ante omnia [q] tam mulieres, quàm viros, qui filios in Baptiſmo ſuſcepiſtis, moneo, ut vos cognoſcatis fidejuſſores apud Deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere. Ideóque ſemper eos admonete, ut caſtitatem cuſtodiant, juſtitiam diligant, charitatem teneant. *& paulò poſt.* §. 1. Ante omnia Symbolum, & orationem Dominicam & vos ipſi tenete; & illis, quos ſuſcepiſtis de ſacro fonte, oſtendite.

¶ Corr. Rom.] Ivo etiam recitat ex Dominica prima poſt Paſcha. In ſermone 163. de tempore apud B. Auguſtinum hæc leguntur: *Quicumque viri, quæcumque mulieres de ſacro fonte filios ſpiritaliter ſuſceperunt, cognoſcant ſe pro ipſis fidejuſſores apud Deum extitiſſe: & ideò ſemper illis ſolicitudinem veræ charitatis impendant.* Similia etiam habentur in ſermone 215. qui eſt ſecundus Dominicæ decimæ poſt feſtum Trinitatis.

CVI. *Item* ex Concilio Ilerdensi [r]. [fortè an. 524. *in Hiſpania.*]

r al. Meldenſi.

Ad baptizandi officium, & ad veſtimenta altaris lavanda Sacerdos propria debet habere vaſa.

20. Pars. ſ Burch. l. 4. c. 13. Ivo, p. 1. c. 208.

OMnis Presbyter [ſ], qui fontem lapideum habere nequiverit, vas conveniens ad hoc ſolummodo baptizandi officium habeat: quod extra Eccleſiam non deportetur. Similiter ad corporale lavandum, & ad pallas altaris propria habeantur vaſa, in quibus nihil aliud fiat.

¶ Corr. Rom.] Similia habentur in Ordine Romano de Officiis Divinis, *p.* 156.

CVII. *Item* ex Concilio Carthaginensi III. *c.* 38 [t]. [an. 398. *in Africa.*]

t in Afric. c. 15.

Neque rebaptizationes, neque reordinationes fieri licet.

21. Pars. u al. liceat. x Ivo, p. 1. c. 152. Pann. l. 1. c. 83.

NOn licet [u] [40] fieri [x] rebaptizationes, & [41] reordinationes, vel tranſlationes Epiſcoporum.

¶ Pith. [40] *Licet.*] V. C. *liceat.*

[41] *Et.*] Delent 2. V. C.

CVIII. *Item* ex Epistola Auguſtini 203. ad Maximinum. [c. an. 392. *ibid.*]

De eodem.

REbaptizare [y] Hæreticum hominem, qui hæc sanctitatis [z] signa perceperit, quæ Christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est: rebaptizare autem Catholicum, immanissimum scelus est.

[y] *Sent.* 4. *dist.* 6. Ivo, *p.* 1. *c.* 172. Pann. *l.* 1. *c.* 84.
[z] *al.* sanctæ Trinitatis.

CIX. *Item* ex Concilio Arelatensi I. *c.* 8. [an. 319. *in Gallia.*]

De Arianis, quando baptizantur, & quando non.

DE Arianis, qui propria Lege sua utuntur α, placuit, si ad Ecclesiam aliqui de hac hæresi venerint, interrogent eos nostræ fidei Sacerdotes Symbolum: & si perviderint eos in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto esse baptizatos; manus eis tantùm imponatur, ut accipiant Spiritum Sanctum. Qui si interrogati non responderint hanc Trinitatem, baptizentur.

¶ Corr. Rom. α *Utuntur.*] In Concilio impresso sequitur, *ut rebaptizentur.* Ac solitos [a] fuisse ab Arianis rebaptizari Catholicos, ac fortasse etiam non Catholicos narrat B. Augustinus in libro *de Hæresibus, c.* 49. Ceterùm in quibusdam pervetustis hujus Concilii codicibus sic legitur, *De Afris, quòd propria lege sua utuntur, ut rebaptizent placuit, &c.* De Afris autem habetur suprà *dist.* 98. *c. Afros*, (quod est Gregorii I. & repetitur in Epistola Gregorii II. ad universum Clerum, & Plebem Turingiæ) itémque in Synodo Felicis III.

[a] Vide Arelatense II. *c.* 16. & 17.

CX. *Item* Gregorius III. Bonifacio, *Epist.* 4. [imò Gregorius II. an. 726. *Româ in Germaniam.*]

Baptizentur de quibus ignoratur, an sint baptizati.

PArvulos [b], qui à parentibus [c] subtracti sunt, & an baptizati sint ignorant; hos ut baptizare debeas secundùm Patrum traditionem, si non fuerit qui testificetur, ratio poscit.

[b] Pro parvulis. *orig.*
[c] Ivo, *p.* 1. *c.* 146. Pann. *l.* 1. *c.* 92.

CXI. *Item* ex Concilio Carthaginensi V. *c.* 5 [d]. [an. 398. *in Africa.*]

De eodem.

PLacuit [e] de Infantibus, quoties non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem idonei de traditis sibi Sacramentis respondere, absque ullo scrupulo [42] eos esse baptizandos: ne ista trepidatio eos faciat Sacramentorum purgatione privari. §. 1. Hinc etiam [43], Legati Maurorum fratres nostri consuluerunt: quia multos tales à Barbaris redimunt. §. 2. Similiter α & de Ecclesiis, quoties super earum consecratione hæsitatur, agendum est: id est, ut sine ulla trepidatione consecrentur.

[d] Et in Afric. *c.* 39. & in Wormac. *c.* 70. & in sexta Synodo, *c.* 85.
[e] Ansel. *l.* 9. *c.* 56. Burch. *l.* 4. *c.* 45. Ivo, *p.* 1. *c.* 147. & 239. Pann. *l.* 1. *c.* 93.

¶ Corr. Rom. α *Similiter.*] Hæc usque ad finem absunt à codice Regio hujus Concilii, à 72. Carthaginensi canone Græco, à Wormaciensi, & Burchardo. In canone autem sextæ Synodi neque illa habentur quæ præcedunt, id est, *Hinc etiam, &c.*

¶ Pith. [42] *Scrupulo.*] V. C. *scripulo.*
[43] *Etiam.*] V. C. *enim.* Delet C. Faucheti: sed est in Thuaneo.

CXII. *Item* Leo Papa Leoni Ravennati Episcopo, *Epist.* 35. *c.* 1. [an. 451. *Româ in Flaminiam.*]

De eodem.

CUm itaque [f] Baptismi sui nihil recordetur α, qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit, qui [g] sciat consecratum, nec ille, qui consecratur. Scimus quidem inexpiabile esse facinus, quoties juxta Hæreticorum damnata à sanctis Patribus instituta cogitur aliquis lavacrum, quod regenerandis semel tributum est, bis subire, Apostolica reclamante sententia [h]: quæ nobis unam prædicat in Trinitate Deitatem, unam in fide confessionem, unum in Baptismate Sacramentum. Sed in hoc nihil simile formidatur: quoniam non potest in iterationis crimen venire, quod omnino factum esse nescitur. Atque ideò, quoties persona talis inciderit, solicita primùm examinatione discutite, & longo tempore (nisi fortè supremus finis immineat) indagate, utrùm nemo penitùs sit, qui testimonio suo juvare possit ignorantiam nescientis: & cùm constiterit hunc, qui Baptismatis indiget Sacramento, sola inaniter suspicione prohiberi; accedat intrepidus ad consequendam gratiam, cujus in se nullum scit esse vestigium: nec vereamur huic salutis januam aperire, quam numquam antè docetur ingressus.

[f] Ivo, *p.* 1. *c.* 48.
[g] *al.* quod.
[h] *al.* doctrina.

¶ Corr. Rom. α *Nihil recordetur.*] Sic etiam Ivo, licèt cetera pleniùs, quàm Gratianus. Integer locus hic est: *Cùm itaque baptizatum se nec ille recordetur, qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit, quod nesciat consecratum; nihil est, in quo peccatum possit obrepere: cùm in hac parte conscientiæ suæ nec ille reus sit, qui consecratur, nec ille, qui consecrat. Scimus quidem, &c.* Verùm ob Glossam, in vers. *nec ille*, non est emendatum.

CXIII. Idem *Epist.* 90. al. 92. ad Rusticum [44], *c.* 16. [an. 443. *Româ in Galliam.*]

De eodem.

SI nulla [i] extant indicia inter propinquos aut familiares, nulla inter Clericos aut vicinos, quibus hi, de quibus quæritur, baptizati fuisse doceantur; agendum est, ut renascantur, ne manifestè pereant: in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non sinit, ut videatur iteratum. Qui autem possunt meminisse quòd ad Ecclesiam veniebant cum parentibus suis; possunt recordari, an quod eorum parentibus dabatur, acceperint. Sed si hoc etiam ab eorum [45] memoria alienum est; conferendum eis videtur quod collatum esse nescitur: quia non temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis.

[i] Polyc. *l.* 3. *tit* 10. Ansel. *l.* 9. *c.* 15. Burch. *l.* 4. *c.* 44. Ivo, *p.* 1. *c.* 238. Pann. *l.* 1. *c.* 94.

¶ Pith. [44] *Rusticum.*] Add. V. C. *Episcopum Narbonensem.*
[45] *Eorum.*] Crescon. *ipsa.*

CXIV. *Item* Augustinus contra Julianum, *lib.* 6. *c.* 5. [an. 419. *in Africa.*]

Non baptizatur cum matre, quidquid in ejus corpore est.

SI ad matris [k] corpus, quod in ea concipitur, pertineret, ita ut ejus pars deputaretur; non baptizaretur infans, cujus mater baptizata est aliquo mortis urgente periculo, cùm eum gestaret in utero. Nunc verò, cùm etiam ipse baptizatur; non utique bis baptizatus habebitur. Non itaque ad maternum corpus, cùm esset in utero, pertinebat.

22. *Pars.*
[k] Ivo, *p.* 1. *c.* 184. Pann. *l.* 1. *c.* 111.

CXV. *Item* Isidorus lib. 1. Sentent. de Summo Bono, *c.* 24. [c. an. 625. *in Hispania.*]

Quare non baptizatur cum matre, qui in ejus utero est.

QUi in maternis [l] uteris sunt, ideò cum matre baptizari non possunt: quia qui natus adhuc secundùm Adam non est, renasci secundùm Christum non potest. Neque enim dici regeneratio in eo poterit, quem generatio non præcessit. & *infrà.* §. 1. Qui sceleratè [m] vivunt in Ecclesia, & communicare non desinunt, putantes se tali communione mundari; discant nihil ad emundationem proficere sibi.

[l] *Sent.* 4. *dist.* 6. Ivo, *p.* 1. *c.* 185. Pann *l* 1. *c.* 112.
[m] Sup. *de consecr. dist.* 2. *qui sceleratè.*

CXVI. *Item* ex Concilio [n] Martini Bracarensis, *c.* 54. [c. an. 572. *ibid.*]

De eodem.

SI qua mulier [o] prægnans desideraverit gratiam Baptismi percipere; quando voluerit, habeat potestatem. Nam nihil participat in hoc mater infanti, qui nascitur: propterea quòd uniuscujusque propria voluntas in confessione monstratur.

[n] *al.* Capitulis.
[o] Ex Conc. Neocæsarien. *c.* 6.

CXVII. *Item* ex Pœnitentiali Theodori. [c. an. 680. *in Anglia.*]

De his, qui ignoranter bis baptizantur.

QUi bis [p] ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo pœnitere: nisi quòd secundùm Canones ordinari non possunt; nisi magna aliqua necessitas cogat. Qui autem non ignari, iterùm baptizati sunt; quasi iterùm crucifixerint Christum, per septem annos pœniteant quartâ, & sextâ Feriâ, & tres [q] Quadragesimas jejunent [r]. Si pro vitio aliquo fecerint [s], similiter. Si pro munditia putaverint, tribus annis similiter pœniteant.

23. *Pars.*
[p] Burch. *l.* 4. *c.* 51. Ivo, *p.* 5. *c.* 245. Pann. *l.* 1. *c.* 122.
[q] *al.* quatuor.
[r] *al.* abstineant. *al.* pœniteant.
[s] *al.* fuerit.

CXVIII. *Item* Felix Papa III [46]. *Epist.* 1. *c.* 2. & *sequentibus.* [an. 488. *Româ ad universos Episcopos.*]

De his, qui ex industria bis baptizantur.

EOs, quos [t] Episcopos, Presbyteros, vel Diaconos fuisse constiterit, & seu optantes forsitan, seu coactos lavacri illius unici, salutarísque claruerit fecisse jacturam α, usque ad exitûs sui diem in pœnitentia [47] (si resipiscant [48]) jacere conveniet, nec orationi non modò Fidelium, sed ne Catechumenorum quidem omnimodis interesse: quibus Laica tantùm [49] communio in morte est reddenda [50].

[t] Burch. *l.* 4. *c.* 99. Ivo, *p.* 1. *c.* 293.

§. 1. De Clericis [u] autem, & Monachis, aut Puellis Dei, aut secularibus servari præcipimus hunc tenorem, quem Nicæna Synodus circa eos, qui lapsi sunt, vel fuerint, servandum esse constituit: ut scilicet, qui nulla necessitate, nullius rei timore, aut periculo, se ut rebaptizentur Hæreticis impiè dediderunt; si tamen eos ex corde pœniteat, tribus annis inter Audientes sint: septem autem annis subjaceant inter Pœnitentes manibus Sacerdotum [51]: duobus autem annis etiam oblationes modis omnibus non sinantur offerre [52]: sed tantummodo Secularibus [x] [53] in oratione socientur: nec confundatur Deo colla submittere, qui eum non timuit abnegare. §. 2. Pueris autem [y], quibus, quòd adhuc impuberes [z] sunt, à pubertate [a] [54] vocabulum est, seu Clericis, seu Laicis, aut etiam similibus Puellis, quibus ignorantia suffragatur ætatis, aliquamdiu sub manûs impositione detentis reddenda communio est: nec eorum est expectanda pœnitentia, quos excipit à coërcitione censura.

[u] *C.* 3.
[x] *al.* popularibus.
[y] C. 4.
[z] *al.* investes. *al.* imberbes.
[a] *al.* puritate.

Corr. Rom. α *Jacturam.*] Post hæc verba in originali, & apud Burchardum & Ivonem multa inseruntur, quæ omnino sunt legenda.

¶ Pith. [46] *Tertius.*] Add. V. C. *universis Episcopis per diversas provincias constitutis.*
[47] *Pœnitentia.*] V. C. *pœnitentiam.*

48 *Resipiscant.*] V. C. *resipiscunt.*
49 *Tantum.*] Delet V. C.
50 *Est reddenda.*] V. C. *redhibenda est.*
51 *Manibus Sacerdotum.*] Desunt in V. C. Infrà, *vid. ne quis fratrum Coëpiscoporum, aut etiam Presbyterorum &c. pœnitentem vel sub manu positum Sacerdotis, aut eum qui conciliatum se dixerit sine Episcopi vel Presbyteri testimonio in civitate suscipiat.*
52 *Offerre.*] Deest in V. C.
53 *Secularibus.*] V. C. *popularibus.*
54 *Impuberes sunt à pubertate.*] V. C. *adhuc investes sunt à puritate.* Sic & apud Isidor. *lib.* 11.

CXIX. *Item* INNOCENTIUS Papa Decentio Episcopo, *Epist.* 1. *c.* 3 [b]. [an. 416. *Romà in Umbriam.*]

b Beda *in Act. Apost. c.* 8.

Presbyteris Baptizatos chrismate ungere licet.

PResbyteris [c] [55] (seu extra Episcopum, seu præsente Episcopo baptizant) chrismate Baptizatos ungere licet; sed quod ab Episcopo fuerit consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare: quod solis debetur Episcopis, cùm tradunt Spiritum Paracletum.

¶ PITH. [55] *Presbyteris.*] Meminit Isidor. *cap. ult. de Eccl. Offic.* vide Centur. *tom.* 4. *p.* 478.

24. *Pars.* c Isidorus de Offic. *l.* 2. *c. fin.* Albinus *de Divinis Officiis.* *Sent.* 4. *dist.* 7. Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Burch. *l.* 4. *c.* 60. Ivo, *p.* 1. *c.* 267. & 298. Pann. *l.* 1. *c.* 116.

CXX. *Item* EX REGESTO Gregorii ad Januarium Episcopum Caralitanum, *lib.* 3. *Epist.* 9. [an. 593. *Romà in Sardiniam.*]

Baptizatos in frontibus Presbyteris ungere non licet.

PResbyteri [d] baptizatos Infantes signare sacro in frontibus chrismate non præsumant. Sed Presbyteri Baptizatos ungant in pectore, ut Episcopi postmodum ungere debeant in fronte.

d *Sent. ibid.* Burch. *l.* 4. *c.* 70. Ivo, *p.* 1. *c.* 264. Pann. *l.* 1. *c.* 117.

CXXI. *Item* EX CONCILIO apud Belvacum. [imò Theodorus c. an. 630. *in Anglia.*]

Chrismatis [e] *pannum secundò linire, & super alium baptizatum mittere licet.*

SI quis [f] voluerit chrismate [g] pannum iterùm linire, & super alium Baptizatum mittere; non est absurdum.

e *al.* Chrismate. f Burch. *l.* 4. *c.* 94. Ivo, *p.* 1. *c.* 288. Pann. *l.* 1. *c.* 99. g *al.* chrismatis.

CXXII. *Item* EX CONCILIO LUGDUNENSI.

De veteri chrismate Baptisma consecrare non licet.

SI quis [h] de alio chrismate, quàm de illo novo, quod proprii Episcopi largitione, vel concessione acceperit, baptizare, nisi præoccupante morte, tentaverit; pro temeritatis ausu, ipse in se suæ damnationis protulisse sententiam manifestatur.

h Burch. *l.* 4. *c.* 72. Ivo, *p.* 1. *c.* 266. Pann. *l.* 1. *c.* 100.

CXXIII. *Item* EX CONCILIO apud Valentias [i]. [imò ex Conc. Carthag. IV. *c.* 36. an. 398. *in Africa.*]

i In Vasensi Conc. *c.* 3. Sup. *dist.* 95. *Presbyteris* 1.

Non nisi à propriis Episcopis Presbyteri chrisma accipiant.

PResbyteri [k], qui diœcesanas regunt Ecclesias, non à quibuslibet Episcopis, sed à suo; nec per minorem [l] [56] Clericum, sed per seipsos, aut per illum, qui ejusdem ordinis sit, ante Paschæ solennitatem chrisma petant.

¶ PITH. [56] *Minorem.*] V. C. *juniorem.*

k Burch. *l.* 4. *c.* 76. Ivo, *p.* 1. *c.* 270. Pann. *l.* 1. *c.* 101. l *al.* juniorem.

CXXIV. *Item* EX CONCILIO Martini Bracarensis, *c.* 51. & *sequentib.* [c. an. 572. *in Hispania.*]

Conficere chrisma, & per diœceses destinare omni tempore Episcopo licet.

OMni tempore [m] Episcopo liceat chrisma conficere, & per suas diœceses destinare: ita ut ad accipiendum chrisma Diaconus aut Subdiaconus ante diem Paschæ de singulis Ecclesiis ad Episcopum destinetur. §. 1. Presbyter [n] præsente Episcopo non signet infantes: nisi fortè ab Episcopo fuerit illi præceptum. §. 2. Non liceat [o] Presbytero priùs Episcopo introire in Baptisterium, sed cum Episcopo: nisi fortè aut absens fuerit, aut ægrotus.

m Vide Meldense, *c.* 46. n *C.* 52. Sup. *dist.* 95. *Presbyter.* o *C.* 53. *Dist.* 95. *non oportet.*

CXXV. *Item* EX CONCILIO ARAUSICANO, *c.* 1. [an. 441. *in Gallia.*]

Qui baptizandi recipit officium, sine chrismate proficisci non debet.

NUllus Ministrorum [p], qui baptizandi recipit officium, sine chrismate usquam debet progredi: quia inter nos placuit semel in Baptismate chrismari. De eo autem, qui in Baptismate, quacumque necessitate faciente, chrismatus non fuerit, in Confirmatione Sacerdos commonebitur α. Nam inter nos chrismatis ipsius non nisi una benedictio est. Non præjudicantes [57] cuiquam hoc dicimus [q]: sed ut necessaria β habeatur chrismatio.

p Burch. *l.* 4. *c.* 73. Ivo, *p.* 1. *c.* 267. q Ut præjudicans quidquam dico. *orig.*

¶ CORR. ROM. α *Sacerdos commonebitur.*] Apud Burchardum, & Ivonem (qui hic Caput concludunt, quod citant ex Vasensi, *c.* 5.) sic legitur, *in Confirmatione Sacerdotis perficietur*, aut, ut Ivo, *perficiatur.*

β *Ut necessaria.*] Varietas insignis est in editione Conciliorum Coloniensi trium tomorum. Nam & isto modo legitur & hoc, *non necessaria habeatur rechrismatio*, &, *non necessaria habeatur chrismatio repetita*, &, *necessaria habeatur chrismatio repetita*, quæ sola lectio retenta est in editione quatuor tomorum.

¶ PITH. [57] *Non præjudicantes &c.*] V. C. *non ut præjudicans quidquam dico, sed ut non necessaria habeatur rechrismatio.*

CXXVI. *Item* CAPITULARIUM [58] *lib.* 6. *c.* 77. [c. an. 847. *in Germania.*]

Antequam chrisma infundatur, ad aspergendum aquam de fonte accipere licet.

IN Sabbato sancto [r] Paschæ, vel Pentecostes, si quis velit aquam consecratam ad aspersionem in domo sua recipere; ante chrismatis infusionem recipiat.

¶ PITH. [58] *Capitular.*] Alexandro tribuitur. Strab. *c.* 23. Vide eumdem *c.* 29. & Microl. *c.* 46.

r Ivo, *p.* 1. *c.* 112. Pann. *l.* 1. *c.* 103.

CXXVII. *Item* CYPRIANUS, *lib.* 4. *Epist.* 7. ad Magnum. [c. an. 256. *in Africa.*]

Unde aspersionis sanctificatio exordium sumpserit.

NEc quemquam movere debet, quòd aspergi, vel perfundi jubentur [f] ægri, cùm gratiam Dominicam consequuntur: quando Scriptura sancta per Ezechielem Prophetam loquatur, & dicat [t]: *& aspergam super vos aquam mundam: & mundabimini ab omnibus immunditiis vestris, & ab omnibus simulachris vestris: & mundabo vos, & dabo vobis cor novum: & spiritum novum dabo in vobis.* Item *in Numeris* [u]. §. 1. *Qui tetigerit* α *cadaver hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus, aspergatur de hac aqua die tertio, & septimo: & sic mundabitur.* Item. §. 2. Si fide Trinitatis mundatus non fuerit, in Resurrectione β apud Sanctorum collegium immundus erit. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari. Omnis, qui tetigerit humanæ animæ morticinium, & aspersus ex hac commistione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israël: quia, qui aquâ aspersus non est expiationis, immundus erit, & manebit spurcitia ejus super eum. & *iterùm* [x]. [& locutus est Dominus ad Moysem, dicens: Accipe Levitas de medio filiorum Israël, & purificabis eos, & ita facies eis purificationem eorum, circumsperges eos aquâ purificationis.] & *iterùm.* Aqua aspersionis purificatio est. Unde apparet aspersionem quoque aquæ instar salutaris lavacri obtinere, & quando hæc in Ecclesia fiunt, ubi sit & accipientis & dantis fides, integra stare omnia, & consummari, ac perfici posse Domini majestate, & fidei veritate. & *infrà.* §. 3. Spiritus verò Sanctus non dimensuratur [y], sed super credentem totus infunditur. Nam si dies omnibus æqualiter nascitur: &, si Sol super omnes pari & æquali luce diffunditur; quantò magis Christus Sol, & dies verus in Ecclesia sua lumen vitæ æternæ pari æqualitate largitur? Cujus æqualitatis Sacramentum videmus in Exodo [z] esse celebratum, cùm de Cælo manna deflueret, & futurorum præfiguratione alimentum panis Cælestis, & cibum Christi venientis ostenderet. Illic enim sine discrimine vel sexûs, vel ætatis Gomor singulis æqualiter colligebatur. Unde apparebat Christi indulgentiam, & Cælestem gratiam postmodum secuturam æqualiter omnibus dividi: sine sexûs varietate, sine annorum discrimine, sine acceptione personæ super omnem Dei populum spiritalis gratiæ munus infundi. Planè eadem gratia spiritalis, quæ æqualiter in Baptismo à Credentibus sumitur, in conversatione, atque actu nostro postmodum vel minuitur, vel augetur, ut in Evangelio [a] Dominicum semen æqualiter seminatur: sed pro varietate terræ aliud absumitur: aliud in multiformem copiam vel trigesimi, vel sexagesimi, vel centesimi numeri fructu exuberante cumulatur. & *paulò pòst.* §. 4. Quòd si aliquis in illo movetur, quòd quidam ex his, qui ægri baptizantur, spiritibus adhuc immundis teneantur γ; sciat Diaboli nequitiam pertinacem usque ad aquam salutarem valere: in Baptismo verò omnis [b] nequitiæ suæ virus amittere. Quod exemplum cernimus in Rege Pharaone [c]: qui diu reluctatus, & in sua perfidia demoratus, tamdiu resistere potuit, & prævalere, donec ad aquam veniret; quò cùm venisset, & victus est, & extinctus. Mare autem illud, sacramentum Baptismi fuisse declarat Beatus Apostolus Paulus, dicens [d]: *Nolo enim vos ignorare Fratres, quia Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari.* & addidit dicens: *Hæc autem omnia, figuræ nostræ fuerunt.* Quod hodie etiam geritur, ut per Exorcistas voce humana, & potestate Divina flagelletur, & uratur, & torqueatur Diabolus, & cùm exire se, & homines Dei [e] dimittere sæpè dicat, in eo tamen quod dixerit, fallat, & id, quod per Pharaonem priùs gestum est, eodem modo [f] obstinationis, & fraudis exerceat. Cùm tamen ad aquam Dei salutarem, atque ad Baptismi sanctificationem venitur, scire debemus, & fidere: quia illic Diabolus opprimitur, & homo Deo dicatus Divinâ indulgentiâ liberatur.

f *al.* videntur. t *Ezech.* 36. u *Num.* 19. x *Num.* 8. y de mensura datur. *vera lectio.* z *Exod.* 16. a *Matth.* 13. b omne. *orig.* c *Exod.* 14. d 1. *Cor.* 10. e *al.* Deo. f *al.* mendacio.

¶ CORR. ROM. α *Qui tetigerit.*] Hæc usque ad vers. *Et locutus est*, aliis verbis à B. Cypriano exponuntur, ex quo quidem in ceteris hujus Capitis partibus multa sunt emendata.

β *In Resurrectione.*] Hujus sententiæ sunt quædam vestigia in Glossa Interlineari ad istum Numerorum locum.

γ *Teneantur.*] In originali impresso est, *tentantur*: sed in

quinque manuscriptis, *tentabantur.* Hoc enim sibi vult B. Cyprianus, dum adhibentur solennitates præcedentes Baptismum, tentari adhuc homines posse ab immundis Spiritibus, desinere autem tentationem in absolutione Baptismi, id est, in aqua salutari. Sic enim ab ipso nunc usurpatur vox, *Baptizantur*, ac sæpè à Philosophis usurpari solet vox *generari*, nimirum pro alteratione præcedente eductionem, & proventum formæ.

CXXVIII. *Item* Joannes Chrysostomus in Epistolam ad Hebræos, *hom.* 13. *ad c.* 7. [fortè c. an. 400. *Constantinopoli.*]

De his qui usque ad exitum vitæ suscipere Baptisma differunt.

25. *Pars.*

QUando quis propterea peccat, ut sanctum Baptisma in novissima sua expiratione suscipiat; fortassis non adipiscitur. Et credite mihi: non terrens vos dico, quod dicturus sum. Multos novi, qui hoc passi sunt, qui spe Baptismatis multa peccabant, circa diem autem mortis discesserunt vacui. Deus enim propter hoc, Baptisma tribuit, ut solvat peccata, non ut addat *α*. Si verò quis ad hoc utitur Baptismate, ut ampliora delinquat, ipsum fit negligentiæ causâ.

¶ Corr. Rom. *α Non ut addat.*] In editione Veronensi mendosè est, ἵνα αὐξήσῃ, corrigendúmque ex manuscriptis, οὐχ ἵνα αὐξήσῃ.

CXXIX. *Item* Augustinus ad Bonifacium, *Epist.* 23. [fortè c. an. 408. *in Africa.*]

Parvulis baptizatis parentum non nocet perfidia.

26. *Pars.* [g] Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. Ansel. *l.* 9. *c.* 41.

QUæris, à me [g] utrùm parentes baptizatis parvulis suis noceant; cùm eos Dæmoniorum sacrificiis sanare conantur: & si non nocent, quomodo eis prosit, cùm baptizantur, parentum fides: quorum eis non potest obesse perfidia? Ubi respondeo, tantam illius Sacramenti, hoc est, Baptismi salutaris esse virtutem in sancta compage corporis Christi, ut semel regeneratus *α* per aliorum voluntatem, deinceps non possit vinculo alienæ iniquitatis obstringi, cui nulla sua voluntate consensit. *Et anima enim patris mea est*, inquit [h], *& anima filii mea est.* & iterùm. *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.* Non autem peccat ipsa, cùm parentes ei nescienti, vel quilibet alius adhibet sacrilegia Dæmoniorum. Sed ideò ex Adam traxit, quod Sacramenti illius gratiâ solveretur: quia nondum erat anima separatim vivens, id est, altera anima, de qua diceretur, *& anima patris mea est, & anima filii mea est.* Jam itaque dicit, quòd cùm homo [i] in seipso est, ab eo, qui genuit, alter effectus, peccato alterius sine sua conscientia [k] non tenetur obnoxius. *& infrà.* §. 1. Quomodo itaque [l] in parvulum majores peccant, offerentes eum, atque obligare conantes Dæmonum sacrilegis vinculis? non est anima utrorumque communis, ut etiam culpam possint habere communem. Non enim sic communicatur culpa per alterius voluntatem, quemadmodum communicatur gratia per Sancti Spiritûs unitatem. *Item paulò superiùs.* Regenerans ergo Spiritus in majoribus offerentibus, & parvulo oblato, renatóque communis est. Ideò per hanc societatem unius ejusdémque Spiritûs prodest offerentium voluntas parvulo oblato. *& infrà.* Potest enim & in hoc, & in illo homine esse unus Spiritus Sanctus, etiamsi se invicem nesciant: per quem sit [m] utriusque gratia communis: non autem potest Spiritus unus esse hominis & hujus, & illius: per quem peccante altero, & altero non peccante, sit tamen culpa communis. Ac per hoc potest parvulus semel ex parentum carne generatus, Dei Spiritu regenerari, ut ex illis [n] obligatio contracta solvatur. Non potest autem semel Dei Spiritu regeneratus, ex parentum carne regenerari: ut obligatio, quæ soluta est, iterùm contrahatur. Et ideò semel perceptam parvulus Christi gratiam non amittit, nisi propria impietate. *& paulò pòst.* §. 2. Verumtamen rectè dicuntur parentes, vel quicumque majores, filios, seu, quoslibet parvulos baptizatos Dæmoniorum sacrilegiis obligare conantes, spiritaliter homicidæ. Nam in illis quidem interfectionem non faciunt: sed quantùm in ipsis est, interfectores fiunt: rectéque illis dicitur, quando ab hoc scelere prohibentur, nolite occidere parvulos vestros. Dicit enim & Apostolus [o]: *Spiritum nolite extinguere:* non quia ille extingui potest: sed quantùm in ipsis est, extinctores ejus meritò dicuntur; qui sic agunt, ut extinctum velint.

§. 3. Nec illud [p] te moveat, *&c. & infrà.* Celebrantur enim per eos necessaria ministeria. *& infrà.* Offeruntur quippe parvuli ad percipiendam spiritalem gratiam non tam ab eis, quorum gestantur manibus (quamvis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt) quàm ab universa societate Sanctorum, atque fidelium. Ab omnibus namque offerri rectè intelliguntur: quibus placet, quòd offeruntur, & quorum sancta atque individua charitate ad communicationem Sancti Spiritûs adjuvantur. Tota hoc ergo mater Ecclesia, quæ in Sanctis est, facit: quia tota omnes, tota singulos parit. *Item infrà.* §. 4. Difficillimam sanè quæstionem tibi proposuisse visus es in extremo inquisitionis tuæ, ea videlicet intentione, quâ soles vehementer cavere mendacium. Si constituam, inquis, ante te parvulum, & interrogem, utrùm cùm creverit, futurus sit castus, vel fur, vel non sit futurus; sine dubio respondebis, nescio: & utrùm in eadem parvula ætate constitutus cogitet aliquid boni, vel mali, dices; nescio. Si itaque de moribus ejus futuris nihil audes certi promittere, & de ejus præsenti cogitatione; quid est aliud [q] quàm quando ad Baptismum offeruntur, pro eis parentes, tamquam fidei autores [r] respondent, & dicunt illos facere, quod illa ætas cogitare non potest, aut si potest, occultum est? Interrogamus enim eos, à quibus offeruntur, & dicimus: Credit in Deum? de illa ætate, quæ utrùm sit Deus, ignorat. Respondent: Credit, & ad cetera sic respondetur singula, quæ quæruntur [s]. Unde miror parentes in istis rebus tam fidenter pro parvulo respondere, ut dicant eum tanta bona facere, quæ ad horam, quâ baptizatur, baptizator interrogat: tamen eâdem horâ, si subjiciam, erit castus, qui baptizatur, aut non erit fur? nescio, utrùm audeat dicere aliquis, aliquid horum erit, aut non erit: sicut mihi sine dubitatione respondet, quòd credat in Deum, & quod se convertat ad Deum. *& infrà.* §. 5. Ecce facio [t], quantùm possum. Dominus adjuvet, ut quod postulas, possim. Nempe sæpè ita loquimur, ut Pascha propinquante dicamus crastinam, vel perdissenam vel perendissenam esse [u] Domini passionem: cùm ille ante tam multos annos passus sit; nec omnino, nisi semel, ipsa passio facta sit. Nempe ipso die Dominico dicimus, hodie Dominus resurrexit: cùm ex quo resurrexit, tot anni transierunt. Cur nemo tam ineptus est, ut nos ita loquentes arguat esse mentitos? nisi quia istos dies secundùm illorum, quibus hæc gesta sunt, similitudinem nuncupamus: ut dicatur ipse dies, qui non est ipse, sed revolutione temporis, similis ejus: & dicatur illo die fieri propter Sacramenti celebrationem, quod non illo, sed jam olim factum est. *& infrà.* §. 6. Itaque parvulum [x], *&c. & infrà.* §. 7. Cùm autem homo sapere cœperit; non illud Sacramentum repetit, sed intelligit: ejúsque veritati consona etiam voluntate coaptabitur. Hoc quamdiu non potest, valebit Sacramentum ad ejus tutelam adversùs contrarias potestates: & tantùm valebit, ut si ante rationis usum ex hac vita emigraverit, per ipsum Sacramentum commendante Ecclesiæ charitate, ab illa condemnatione, quæ per unum hominem intravit in mundum, Christiano adjutorio liberetur. Hoc qui non credit, & fieri non posse arbitratur; profectò infidelis est, etsi habeat fidei Sacramentum: longéque melior est ille parvulus, qui etiam si fidem nondum habeat in cogitatione [y], non ei tamen obicem contrariæ cogitationis opponit, unde Sacramentum ejus salubriter percipit.

¶ Corr. Rom. *α Semel regeneratus.*] Pleniùs apud B. Augustinum, *ut semel generatus per carnalem voluptatem, cùm semel regeneratus fuerit per aliorum spiritalem voluntatem, &c.* Multa verò in hoc Capite emendata sunt, ubi per Glossam licuit. Sunt autem sententiæ ipsæ à Collectore arbitratu suo transpositæ.

[h] *Ezech.* 18.
[i] Jam itaque cùm homo. *vera lectio.*
[k] consensione. *vera lectio.*
[l] Quando autem. *vera lectio, & sine nota interrogationis.*
[m] *al.* fit.
[n] *al.* & illius.
[o] 1. *Thess.* 5.
[p] Sup. *eàd.* nec illud.
[q] illud, quod quando. *vera lectio.*
[r] *al.* Doctores. *al.* fide dictores spondent.
[s] *al.* geruntur.
[t] Ivo, *p.* 2. *c.* 4.
[u] vel perendinam esse. *vera lectio.*
[x] Sup. *eàd.* nihil est aliud.
[y] *al.* cognitione.

CXXX. *Item* Idem Bonifacio contra duas Epistolas Pelagianorum, *l.* 1. *c.* 22. [c. an. 420. *ibid.*]

Aliorum fides in Baptismo parvulos salvat.

IN Ecclesia [z] Salvatoris per alios parvuli credunt: sicut ex aliis ea, quæ illis in Baptismo remittuntur, peccata traxerunt: nec illud cogitetis *α*, eos vitam habere non posse, qui fuerint expertes corporis, & sanguinis Christi, dicente ipso [a]: *Nisi manducaveritis carnem meam, &c.*

¶ Corr. Rom. *α Cogitetis.*] Non est mutatum ob Glossam. Sed in vetustis codicibus, & originali est, *cogitatis*, pendéntque hæc omnia ex superioribus: quare integer locus perlegendus.

[z] Beda *ad c.* 16. *Marci.* Ansel. *l.* 9. *c.* 43.
[a] *Joan.* 6.

CXXXI. Idem [b]. [fortè c. an. 410. *ibid.*]

Corpore & sanguine Christi participat, qui per Baptisma membrum ejus efficitur.

NUlli est [c] aliquatenus ambigendum tunc unumquemque Fidelium corporis sanguinísque Dominici participem fieri, quando in Baptismate membrum Christi efficitur: nec alienari ab illius panis calicísque consortio, etiamsi, antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio non privatur, quando ipse hoc, quod illud Sacramentum est *α*, invenit [d].

¶ Corr. Rom. *α Sacramentum est.*] Apud Bedam (nam originale non est inventum) legitur, *Sacramentum significat, invenit* [e], ut suprà *dist.* 2. *quia passus, vers. nulli*, & ita interpretatur nunc autor Glossæ verbum, *est.*

[b] Beda 1. *Cor.* 10. *ad vers.* Calix benedictionis.
[c] Sup. *dist.* 2. *c. quia passus, §. nulli.* *Sent.* 4. *dist.* 9. Polyc. *l.* 3. *tit.* 10. *ex Innocentio.* Ansel. *l.* 9. *c.* 23. Ivo, *p.* 2. *c.* 1.
[d] *al.* invenitur.
[e] *al.* invenitur.

CXXXII. *Item* Idem de Peccatorum merit. & remis. & Baptismo Parvulorum, *lib.* 2. *c.* 25. *&* 26. [c. an. 412. *ibid.*]

Quare sit baptizandus, qui de Baptizato nascitur.

27. *Pars.*

SI baptizata est caro Christi, quæ sine peccato erat, propter exemplum imitationis; quantò magis baptizanda est caro mortis, propter evitandum judicium damnationis? Sicut verò in tempore Circumcisionis, qui de Circumciso nascebatur, fuit circumcidendus; sic nunc, qui de Baptizato nascitur, erit baptizandus. §. 1. Sacramentum enim [f] Baptismi, Sacramentum est regenerationis. Quare sicut qui non vixerit, mori non potest; ita, qui natus non fuerit, renasci non potest. Ex quo conficitur, neminem in suo parente renasci potuisse non natum. Et quamvis parenti post conversionem propria peccata

[f] C. 26.

peccata non obſunt; tamen illis obſunt, qui ab eo generantur. Parenti propter hoc non obſunt, quia renatus eſt: illis autem, qui de illo nati ſunt, niſi eodem modo renaſcantur, quæ à parente contracta ſunt, oberunt: quia etiam innovatus pater non de novitate, ſed de reliquiis vetuſtatis carnaliter gignit: & filii ex parentum reliqua vetuſtate in peccati carne propagati, damnationem Sacramento regenerationis evadunt.

¶ Corr. Rom.] Hoc etiam Caput confectum eſt ex verbis B. Auguſtini, Collectoris tamen arbitratu & immutatis, & tranſpoſitis, & in ſummam redactis. Quod in multis ſequentibus Capitibus ita fit, ut neceſſarium omnino ſit ad ipſum adire autorem. Quare pauca emendata ſunt, (& ea quidem ex vetuſtis ferè Gratiani exemplaribus) quæ ſcilicet ſenſum valdè obſcurabant, nec Gloſſa obſtabat.

CXXXIII. Idem in Enchiridio, *c.* 52. [fortè c. an. 421. *ibid.*]

In Baptiſmate omnia peccata moriuntur.

UT oſtenderet Apoſtolus nos mortuos eſſe peccato [g]: *An ignoratis*, inquit, *quoniam quicumque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus?* Si ergo hinc oſtendimur mortui eſſe peccato, quia in morte Chriſti baptizati ſumus, profectò & parvuli, qui baptizantur in Chriſto, peccato moriuntur: quia in morte ipſius baptizantur. Nullo enim excepto dictum eſt, *Quicumque enim baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus*: & ideò dictum eſt, ut probaretur mortuos nos eſſe peccato. Cui autem peccato parvuli renaſcendo moriuntur, niſi quod naſcendo traxerunt? Ac per hoc etiam ad ipſos pertinet, quod ſequitur [h]: *Conſepulti enim ſumus illi per Baptiſmum in mortem.* & infrà.

§. 1. Baptizatis itaque in morte Chriſti, in qua non ſolùm majores, verùm etiam parvuli baptizantur, ait [i]: *Sic vos exiſtimate mortuos quidem eſſe peccato, viventes autem Deo in Chriſto Jeſu.*

[g] *Rom. 6.* [h] *Ibidem.* [i] *Ibidem.*

CXXXIV. *Item* Idem in eodem, *c.* 43. [fortè c. an. 421. *ibid.*]

Sicut nulli Baptiſmus negatur, ita nemo eſt, qui non peccato moriatur.

A Parvulo [k] recèns nato uſque ad decrepitum ſenem ſicut nullus prohibendus eſt à Baptiſmo, ita nullus eſt, qui non peccato moriatur in Baptiſmo. Sed parvuli tantùm originali; majores autem etiam omnibus iis moriuntur peccatis, quæ malè vivendo addiderunt ad illud, quod naſcendo traxerunt.

[k] *Sent. 4. diſt. 4.* Ivo, *p.17. c.4.*

CXXXV. *Item* Idem in eod. *c.* 49. [fortè c. an. 421. *ibid.*]

In Baptiſmo Joannis non erat peccati remiſſio.

NOn regenerabantur [l], qui Baptiſmo Joannis baptizabantur [m]. Sed quodam præcurſorio illius miniſterio, qui dicebat [n], *parate viam Domino*, huic uni, in quo ſolo renaſci poterant, parabantur. Hujus enim Baptiſmus eſt non in aqua tantùm, ſicut fuit Joannis, verùm etiam in Spiritu Sancto, ut de illo Spiritu α regeneretur, quiſquis in Chriſtum credit, de quo Chriſtus regeneratus regenerationem non cognovit [o]. & *paulò inferiùs*. §. 1. In aqua baptizari voluit à Joanne: non ut ejus iniquitas ulla dilueretur, ſed ut magna commendaretur humanitas [p]. Ita quippe nihil in eo Baptiſmus habuit, quod ablueret; ſicut mors nihil, quod puniret, invenit.

¶ Corr. Rom. α *Ut de illo Spiritu.*] Reſtitutus eſt ex B. Auguſtino hic locus, in quo Gloſſa non impediebat. Anteà legebatur, *Ut de illo regeneraretur, ſi quis in Chriſtum crediderit, de illo Chriſtus regeneratur, qui regenerationem, &c.*

[l] renaſcebatur. *orig.* [m] *Aug. addit.* à quo & ipſe baptizatus eſt. [n] *Eſa.* 40. *Marc.* 1. [o] regeneratione non eguit. *orig.* [p] humilitas. *orig.*

CXXXVI. Idem de Baptiſmo parvulorum, ſive de peccat. mer. *l.* 1. *c.* 15. & 16. [c. an. 412. *ibid.*]

Non ſolùm originale, ſed etiam actualia peccata remittuntur in Baptiſmate.

REgenerante autem α carne tantummodo contrahitur peccatum originale. Regenerante autem Spiritu non ſolùm originalium, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum. Proinde rectè poteſt dici parvulos ſine Baptiſmo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitiſſima futuros. Multùm autem fallit, & fallitur, qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente Apoſtolo [q]: *per unius delictum in omnes homines ad condemnationem*, &c.

[q] *Rom. 5.*

¶ Corr. Rom. α *Regenerante autem.*] Declarans B. Auguſtinus, cur ab Apoſtolo dictum ſit, *Sic & gratia regnet per juſtitiam in vitam æternam per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum*, hæc afferebat: *Quia generante carne illud tantummodo trahitur, quod eſt originale peccatum. Regenerante autem Spiritu non ſolum originalis, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum.*

CXXXVII. Idem in eodem, *c.* 16. [c. an. 412. *ibid.*]

Quicumque ex concupiſcentia naſcitur, per Baptiſmum regeneratur.

QUiſquis ex concupiſcentia carnis, & lege peccati & mortis carnaliter generatur, regenerari ſpiritaliter opùs habet: ut non ſolùm ad regnum Dei perducatur, verùm etiam à peccati damnatione liberetur. Sicut enim [r] per primum hominem in peccato, & morte naſcuntur; ſic etiam per Chriſtum in juſtitia, & vita æterna in Baptiſmo renaſcuntur.

[r] *Sententia potiùs quàm verba.*

CXXXVIII. Idem in eodem libro, *c.* 19. [c. an. 412. *ibid.*]

Offerentium fides parvulos facit fideles.

PArvuli [f], fideles rectè vocantur: quia fidem per verba geſtantium quodammodo profitentur: & per eorumdem verba Diabolo, & Mundo abrenuntiant. Et hoc fit vi Sacramenti & Divinæ gratiæ, quam Dominus donavit Eccleſiæ. Parvulus autem, qui baptizatur, ſi ad annos rationales veniens non crediderit, nec ab illicitis abſtinuerit; nihil ei prodeſt, quod parvulus accepit.

[f] Summa verborum B. Aug. *infrà c. prox.* verba ipſa.

CXXXIX. *Item* Augustinus in eodem libro 1. de meritis, & remiſſ. Peccatorum, *c.* 25. & 19. [c. an. 412. *ibid.*]

De eodem.

MAter Eccleſia os maternum parvulis præſtat, ut ſacris myſteriis imbuantur: quia nondum poſſunt corde proprio credere ad juſtitiam [t], nec ore proprio confiteri ad ſalutem. Nec ideò tamen [u] eos quiſquam Fidelium fideles appellare cunctatur: quod à credendo utique nomen eſt: quamvis hoc non ipſi, ſed alii pro eis inter Sacramenta reſponderint. Si autem propterea rectè fideles vocantur, quoniam fidem per verba geſtantium quodammodo profitentur; cur etiam non priùs pœnitentes habeantur, cùm per eorumdem verba geſtantium, Diabolo, & huic ſeculo renuntiare monſtrantur?

[t] *Rom.* 10. [u] Sup. *c. proximo.*

CXL. Idem in Tract. 121. *ad c.* 20. Joannis [x]. [c. an. 412. *ibid.*]

Charitas Eccleſiæ peccata dimittit, vel tenet.

ECcleſiæ [y] charitas, quæ per Spiritum Sanctum [z] diffunditur in cordibus eorum, qui participes ſunt, peccata dimittit: eorum, qui non ſunt, tenet.

[x] Gloſſa ord. ibid. ex Aug. *ad verſ.* quorum remiſeritis. & Beda *ibid.* [y] *Sent. 4. diſt.* 18. [z] *Rom.* 5.

CXLI. Idem de Peccatorum meritis, & remiſſ. *l.* 1. *c.* 23 [a]. [c. an. 412. *ibid.*]

Solus Chriſtus peccata dimittit.

NEmo tollit [b] peccata, niſi ſolus Chriſtus, qui eſt Agnus [c] tollens peccata Mundi. & *infrà*. Tollit autem & dimittendo, quæ facta ſunt (ubi & Originale continetur,) & adjuvando, ne fiant; & perducendo ad vitam, ubi fieri omnino non poſſunt.

[a] Beda in *c.* 3. 1. Joannis, & gloſſa ibid. [b] *Sent. 4. diſt.* 18. [c] *Joan.* 1.

CXLII. Idem ibidem, & *c.* 25. [c. an. 412. *ibid.*]

Præter Baptiſma Chriſti parvulis nulla ſalus promittitur.

NUlla [d] præter Baptiſmum Chriſti ſalus promittitur infantibus: quia infantes, ſi per Sacramentum, quod ad hoc eſt divinitùs inſtitutum, in Credentium numerum non tranſeant, profectò in tenebris manent.

[d] *Summa verborum.*

CXLIII. Idem ibidem, *c.* 26. [c. an. 412. *ibid.*]

Baptizati in Chriſto incorporantur, & ejus membra fiunt.

AD hoc [e] Baptiſmus valet, ut baptizati Chriſto incorporentur, & membra ejus habeantur, & conſepeliantur: & oblati per Sacramentum, charitatémque Fidelium reconcilientur Deo: ut in illo vivi, ſalvi, liberati, redempti, illuminati fiant.

[e] *Per epitomam.*

CXLIV. Idem ibidem, *c.* 27. [c. an. 412. *ibid.*]

QUis autem neſciat credere eſſe infantibus baptizari, non credere autem non baptizari?

CXLV. Idem de Gratia, & libero Arbitrio ad Valentinum, *c.* 14. [an. 395. *ibid.*]

Gratia non ſolùm peccata dimittit, ſed etiam Legem impleri facit.

GRatia [f], quæ per Chriſtum datur, non ſolùm peccatorum remiſſionem facit, ſed etiam, ut Lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum dominetur: Spiritus etiam gratiæ dat fidem, quæ etiam non petita à Deo conceditur, ut homini petenti & alia concedantur. Nam fides non eſt liberi arbitrii tantùm, ſed donum [g] Dei.

[f] *Per epitomam.* [g] *Epheſ.* 2.

CXLVI. Idem de Baptiſmo Parvulorum, ſive de Peccat. mer. & remiſſ. *lib.* 2. *c.* 7. [c. an. 412. *ibid.*]

Vetus infirmitas in Baptiſmo non penitùs abſumitur, ſed vires amittit.

NOn ex quo quiſque baptizatur, omnis vetus infirmitas in eo abſumitur. Sed renovatio incipit à remiſſione α omnium peccatorum, & intelligentiâ, & operatione ſpiritalium. Cetera verò in ſpe facta ſunt, donec etiam in re fiant: quod erit in Reſurrectione. Nam in Baptiſmo, quamvis plena fiat remiſſio peccatorum, nondum tamen plena eſt novitas, & perfecta mutatio: quia adhuc remanet corruptio non ſolùm in

28. *Pars.*

corpore, fed etiam in animo, qui eft homo interior: in quo fi perfecta effet novitas, non diceret Apoftolus [h], quòd renovatur de die in diem. *Item eodem libro*, c. 27.

[h] 2. Cor. 4.

§. 1. Hoc meminiffe debemus tantummodo omnium peccatorum plenam, perfectámque remiffionem Baptifmo fieri: hominem verò non totum commutari continuò: fed in benè proficientibus de die in diem novitate crefcente, commutari quod vetuftum, & carnale eft: donec ità renovetur, ut animalis infirmitas corporis, ad firmitatem fpiritalem, incorruptámque perveniat, *& c.* 28. §. 2. Hæc autem Lex peccati, de qua dicit Apoftolus [i]; *non regnet peccatum in veftro mortali corpore*, non fic manet in membris eorum: qui renati funt, tamquam non fit ejus facta remiffio, ubi omnino plena, & perfecta fit remiffio peccatorum, omnibus inimicis interfectis, quibus feparabamur à Deo: fed manet in vetuftate carnis tamquam fuperatum, & peremptum, fi non illicitis confenfionibus quodammodo revivifcat, & in regnum proprium, dominationémque revocetur. Ab hac autem vetuftate carnis (in qua eft Lex ifta peccati, vel peccatum jam remiffum) ufque adeò fpiritûs vita difcernitur, in cujus novitate Baptizati per Dei gratiam renafcuntur; ut tales etiam in præfenti non folùm non in peccato, fed etiam nec in carne effe dicantur, cujus defideria non fequuntur, fed in fpiritu. Ipsâ vero carne corruptibili benè utitur, qui membra ejus ad benè operandum convertit, non fecundùm defideria carnis vivens Lege peccati, quod licèt jam remiffum eft, in vetuftate tamen carnis manet: quâ benè utuntur fideles Conjugati, qui ex eo, quòd funt in Chrifti novitate, dominari fibi libidinem non patiuntur: ex eo autem, quòd adhuc trahunt Adæ vetuftatem, regenerandos immortaliter filios, mortaliter generant cum ea propagine peccati, quâ renati obnoxii non tenentur, & qui nafcuntur, renafcendo folvuntur. *Item paulò inferiùs.* §. 1. Sicut facta, & dicta, & cogitata iniqua animæ & corpori β pertinent, licèt autem quantùm ad motus, jam præterierunt, & non funt; eis tamen præteritis reatus eorum manet, nifi peccatum per remiffionem folvatur; fic contrà in hac non jam præterita, fed adhuc manente Lege concupifcentiæ reatus ejus folvitur: & non erit, cùm fit in Baptifmo plena remiffio peccatorum.

[i] Rom. 6.

¶ Corr. Rom.] Quod de multis Capitibus jam fignificatum eft, ex locis B. Auguftini effe confecta, fed aliter difpofitis, & in fummam collectis; id in hoc potiffimùm Capite apparet: in quo tamen non pauca funt & emendata & addita.

α *A remiffione.*] Anteà legebatur, *ad remiffionem*, *&c.* Emendatum eft ex plerifque vetuftis exemplaribus, & originali.

β *Animæ & corpori.*] In originali eft, *quantùm ad ipfos motus animi, & corporis pertinet, jam præterierunt, & non funt: eis tamen præteritis, & non jam exiftentibus, reatus eorum manet, &c.* Sed ob Gloffam non eft emendatum.

CXLVII. Idem in Epiftola 108. ad Seleucianum. [fortè c. an. 420. *ibid.*]

Difcipuli Chrifti ejus Baptifmate creduntur abluti.

QUando [k] ab Hierofolymis exiit Jefus [l] cum Difcipulis fuis in Judæam terram, & illic morabatur cum eis; baptizabat non per feipfum, fed per Difcipulos fuos: quos intelligimus jam fuiffe baptizatos, five Baptifmo Joannis (ficut nonnulli arbitrantur:) five (quod magis credibile eft) Baptifmo Chrifti. *Item ibidem.* §. 1. Refpondit Dominus Petro [m]: *Qui lotus eft, non indiget, nifi ut pedes lavet: fed eft mundus totus.* Ubi intelligitur, quòd jam Petrus baptizatus fuerat.

29. Pars. [k] Ivo, p. 1. c. 309. Pann. l. 1. c. 104. [l] Joan. 3. [m] Joan. 13.

CXLVIII. *Item* Idem ad Vincentium, & Victorem, lib. 3. de Anima, & ejus origine, c. 9. [fortè an. 419. *ibid.*]

Apoftoli omnes, Chrifti Baptifmate baptizati creduntur.

SI eos [n], de quibus non fcriptum eft, utrùm fuerint baptizati, fine Baptifmo de hac vita receffiffe contendimus; ipfis calumniamur Apoftolis: qui præter Apoftolum Paulum [o], quando baptizati fuerint, ignoramus. Sed ipfos baptizatos effe per hoc nobis innotefcere potuit, quòd Beato Petro Apoftolo Dominus ait [p]: *Qui lotus eft, non indiget, nifi ut pedes lavet.*

[n] Ivo, p. 1. c. 310. Pann. l. 1. c. 105. [o] Act. 9. Per epitomam. [p] Joan. 13.

CXLIX. Idem lib. 4. de Baptifmo, contra Donatiftas, c. 21. [c. an. 412. *ibid.*]

Catechumenus Catholicus Hæretico baptizato præfertur.

NOn dubito Catechumenum Catholicum Divina charitate flagrantem Hæretico baptizato anteponere: fed etiam in ipfa intùs Catholica, bonum Catechumenum malo Baptizato anteponimus. Nec ideò tamen Sacramento Baptifmi, quo ifte nondum, ille jam imbutus eft, facimus injuriam, *& paulò poft.* §. 1. Melior enim Centurio Cornelius [q] nondum baptizatus Simone baptizato. Ifte enim & ante Baptifmum Sancto Spiritu repletus eft: ille & poft Baptifmum immundo Spiritu inflatus eft. Verumtamen Cornelius, fi etiam Spiritu Sancto jam accepto baptizari noluiffet, contempti tanti Sacramenti reus fieret. *& infrà.*

30. Pars. [q] Act. 10.

§. 2. Sicut autem bono Catechumeno Baptifmus deeft ad capeffendum regnum Cælorum, fic malo Baptizato vera converfio. Qui enim dixit [r]; *Nifi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Cælorum:* ipfe etiam dixit [f]; *Nifi abundaverit juftitia veftra plufquam Scribarum, & Pharifæorum, non intrabitis in regnum Cælorum.*

[r] Joan. 3. [f] Matth. 5.

CL. *Item* in libro fententiarum Profperi [t]. [imò Lanfrancus *in lib. de Sacram.* c. an. 1059. *in Anglia.*]

[t] Lanfrancus in l. de Sacram. & fententia apud B. Auguft. tract. 80. ad c. 15. Joannis.

Non tam ablutione corporis, quàm fide cordis Baptifma conftat.

VErus Baptifmus [u] conftat non tam ablutione corporis, quàm fide cordis: quemadmodum Apoftolica doctrina tradidit, dicens [x]; *fide mundans corda eorum:* & alibi [y], *falvos facit Baptifma, non carnis depofitio fordium, fed confcientiæ bonæ interrogatio in Deum.*

[u] Alg. l. 3. c. 6. Ivo, p. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 110. [x] Act. 15. [y] 1. Petr. 3.

CLI. *Item* Augustinus lib. 1. de Baptifmo, *c.* 15. [c. an. 412. *in Africa.*]

Sicut in veteri Teftamento quidam fpiritales, ita in novo quidam carnales inveniuntur.

SIcut in Sacramentis veteris Teftamenti vivebant quidam fpiritales, ad novum fcilicet Teftamentum, quod tunc occultabatur, occultè pertinentes; fic & nunc in Sacramentis [z] novi Teftamenti, quod jam revelatum eft, plerique vivunt animales: qui proficere fi nolunt ad percipienda, quæ funt Spiritûs Dei, quò eos hortatur fermo Apoftolicus [a]; ad vetus Teftamentum pertinebunt. Si autem proficiunt; & antequam capiant Baptifmum [b], ipfo profectu, & acceffu ad novum pertinent: & fi priufquam fpiritales fiant, ex hac vita rapiantur, cuftoditi per Sacramenti fanctitatem in Terra viventium computantur: ubi eft fpes noftra [c], & portio Dominus. Nec invenio, quid verius intelligatur in eo, quod fcriptum eft [d], *Imperfectum meum viderunt oculi tui:* quandoquidem fequitur; *& in libro tuo omnes fcribentur.* Item *lib.* 3. *c.* 14. §. 1. Non intereft cùm de Sacramenti integritate, & fanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus fit ille, qui accipit Sacramentum. Intereft quidem plurimùm ad falutis viam: fed ad Sacramenti quæftionem nihil intereft. *Item infrà.* §. 2. Manifeftum eft fieri poffe, ut fide non integra integrum in quoquam maneat Sacramentum Baptifmi. *Item c.* 15. §. 3. Si poffent finguli diligenter interrogari; tot diverfitates opinionum fortaffis quot homines numerarentur [e]: *Animalis enim homo non percipit ea, quæ funt Spiritûs Dei.* Numquid tamen ideò non integrum Sacramentum accipiunt? aut numquid ideò fi profecerint, & opinionum carnalium vanitatem emendaverint, denuò, quod acceperant, repetendum eft? Accipit quifque fecundùm fidem fuam, fed quantùm capit, gubernante illa mifericordia Dei, de qua præfumens idem Apoftolus dicit [f]: *Si quid aliter fapitis, id quoque vobis Deus revelabit.*

[z] al. Sacramento. [a] 1. Cor. 2. [b] Abeft ab orig. [c] Pf. 141. [d] Pf. 138. [e] 1. Cor. 2. [f] Philipp. 3.

CLII. *Item* ex Concilio Milevitano [g], cui interfuit Auguftinus, & Anfelmus [h] [59], Romanæ Ecclefiæ Legatus contra Pelagianos, *c.* 1. [an. 416. *in Numidia.*]

[g] Et in Afric. c. 76. [h] Videtur mendum in hoc nomine.

Non naturæ neceffitate, fed merito peccati Adam moriturus erat.

PLacuit [i] igitur omnibus Epifcopis, qui fuerunt in hac fancta Synodo, conftituere hæc, quæ in præfenti Concilio diffinita funt. Ut quicumque dicit Adam primum hominem, mortalem factum, ita, ut five peccaret, moreretur in corpore, hoc eft, de corpore exiret, non peccati merito, fed neceffitate naturæ; anathema fit.

31. Pars. [i] In lib. de Eccl. Dog. c. 33.

¶ Pith. [59] *Anfelmus.*] V. C. *Afellus.* Sed in originali, *Gloriofiff. Imp. Honor. A. XII. & Theodofii VIII. Coff. cùm Aurelius Epifcopus univerfali Concilio confediffet, adftantibus Diaconis, placuit.*

CLIII. *Item* ejusdem Concilii, c. 2 [k]. [an. 416. *ibid.*]

[k] Et in Afric. c. 27. & in lib. de Eccl. Dog. c. 24.

Parvuli non folum pœnam, fed etiam culpam à parentibus trahunt.

PLacuit [l], ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remiffionem quidem peccatorum eos baptizari α, fed nihil ex Adam trahere Originalis peccati, quod lavacro regenerationis expietur (unde fit confequens, ut in eis forma Baptifmatis in remiffionem peccatorum non vera, fed falfa [m] intelligatur,) anathema fit: quoniam non aliter intelligendum eft, quod ait Apoftolus [n]: *Per unum hominem peccatum intravit in Mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes Homines pertranfiit, in quo omnes peccaverunt;* nifi quemadmodum Ecclefia Catholica ubique diffufa femper intellexit. Propter hanc enim fidei regulam etiam parvuli, qui nihil peccatorum in femetipfis adhuc committere potuerunt, ideò in peccatorum remiffionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.

[l] Burch. l. 4. c. 34. Ivo, p. 1. c. 228. [m] al. verè, fed falsè. [n] Rom. 5.

¶ Corr. Rom. α *Eos baptizari.*] Sic eft emendatum ex aliquot vetuftis, & ipfis originalibus. Nam anteà legebatur, *non baptizari.*

[o] In Afric. c 78. de Eccl. Dog. c. 28. Cel. l. Epist. I. c. 10.
[p] Burch. l. 20. c. 18. Ivo, p. 17. c. 30.
[q] al. in qua.

CLIV. *Item* EJUSDEM, *c.* 3 [o]. [an. 416. *ibid.*]

Gratia & peccata remittit, & ne reiterentur, adjuvat.

PLacuit [p], ut quicumque dixerit Gratiam Dei, quâ [q] justificamur [60] per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium, ut non committantur [61]; anathema sit.

¶ PITH. [60] *Justificatur.*] V. C. *justificamur.*
[61] *Committantur.*] V. C. *committatur.* πρὸς τὸ μὴ ἕτερα πλημμελεῖσθαι.

[r] In Afric. c. 79. de Dog. c. 29.
[s] Burch. ibid. Ivo, p. 17. c. 39.

CLV. *Item* EJUSDEM, *c.* 4 [r]. [an. 416. *ibid.*]

Quid sit peccatum, Gratia docet, & ut vitetur, facit.

QUisquis [s] dixerit eamdem Gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum; quia per ipsam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus, quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus; anathema sit.

[t] In Afric. c. 80.
32. *Pars.*
[u] Burch. ibid. Ivo, p. 17. c. 30.

CLVI. *Item* EJUSDEM, *c.* 5 [t]. [an. 416. *ibid.*]

Sine Gratia, Divina mandata impleri non possunt.

PLacuit [u], ut quicumque dixerit ideò nobis Gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum arbitrium jubemur, faciliùs possimus implere per Gratiam, tamquam etiamsi [62] Gratia non daretur, non quidem facilè, sed tamen possimus [63] etiam sine illa implere Divina mandata; anathema sit.

¶ PITH. [62] *Etiamsi.*] V. C. *etsi.*
[63] *Possimus.*] V. C. *possemus.*

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS, ET JEJUNIIS ECCLESIÆ.

DISTINCTIO V.

1. *Pars.*
[a] Polyc. l. 3. tit. 10. Ansel. l. 9. c. 23. Burch. l. 4. c. 66. Ivo, p. 1. c. 260. & 296. Pann. l. 1. c. 113.
[b] plenè. orig.

I. *Item* URBANUS Papa omnibus Christianis, *Epist.* 1. *c.* 7. [an. 222. *Romæ.*]

Post Baptisma, Confirmationis Sacramentum præstetur.

OMNES Fideles [a] per manûs impositionem Episcoporum, Spiritum Sanctum post Baptismum accipere debent, ut pleni [b] Christiani inveniantur: quia, cùm Spiritus Sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur.

[c] Eusebius Emissenus in hom. in die Pentecostes. Polyc. l. 3. tit. 10. Ansel. l. 9. c. 31.
[d] al. alimur.

II. *Item* MELCHIADES Papa in Epist. ad Episcopos Hisp. *c.* 2. [an. 314. *Româ in Hispaniam.*]

Quid conferat Spiritus Sanctus in Baptismate, quid in Confirmatione.

SPiritus Sanctus [c], qui super aquas Baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam: in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc Mundo tota ætate victuris inter invisibiles hostes, & pericula gradiendum est; in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum confirmamur ad pugnam: in Baptismo abluimur [d], post Baptismum roboramur. Et quamvis continuò transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per se salvat mox in pace beati α seculi recipiendos: Confirmatio autem armat, & instruit ad agones Mundi hujus, & prælia reservandos. Qui autem post Baptismum cum acquisita innocentia immaculatus pervenit ad mortem, confirmatur morte: quia non potest peccare post mortem.

¶ CORR. ROM. α *Pace beati.*] Sic est emendatum ex manuscriptis, originali, & Polycarpo. Anteà legebatur, *pace Baptismi, vel seculi.*

[e] Polyc. ibid. Ansel. l. 9. c. 33. Burch. l. 4. c. 61. Ivo, p. 1. c. 255. Pann. l. 1. c. 114.

III. IDEM ibidem. [an. 314. *Româ in Hispaniam.*]

Manûs impositionis Sacramentum dignius est Sacramento Baptismi.

DE his verò [e], super quibus rogastis vos informari, id est, utrùm majus esset Sacramentum, manûs impositio Episcoporum, aut Baptismus? scitote utrumque magnum esse Sacramentum: & sicut unum à Majoribus fit, id est, à summis Pontificibus, quod à Minoribus fieri non potest; ita & majori veneratione venerandum, & tenendum est. Sed ita conjuncta sunt hæc duo Sacramenta, ut ab invicem (nisi morte præveniente) nullatenus possint segregari: & unum sine altero ritè perfici non potest.

[f] Polyc. ibid. Burch. l. 4. c. 63. Ivo, p. 1. c. 257. & 297. Pann. l. 1. c. 115.

IV. *Item* EUSEBIUS Papa Epist. 3. ad Episcopos Tusciæ, & Campaniæ. [an. 307. vel 312. *Româ in Tusciam &c.*]

Non ab aliis, quàm ab Episcopis manûs impositionis Sacramentum perfici potest.

MAnûs quoque [f] impositionis Sacramentum magna veneratione tenendum est: quod ab aliis perfici non potest, nisi à summis Sacerdotibus, nec tempore Apostolorum ab aliis, quàm ab ipsis Apostolis legitur, aut scitur peractum esse: nec ab aliis, quàm ab illis, qui eorum tenent locum, umquam perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum: & inter Ecclesiastica numquam reputabitur Sacramenta.

V. *Item* RABANUS de Institutione Cleric. *l.* 1. *c.* 30. [c. an. 847. *in Germania.*]

Quare Confirmationis Sacramentum Baptizato tradatur.

NOvissimè à summo Sacerdote per impositionem manûs Paracletus traditur Baptizato, ut roboretur per Spiritum Sanctum ad prædicandum aliis idem donum, quod ipse in Baptismate consecutus est per gratiam vitæ donatus æternæ. Signatur enim Baptizatus cum chrismate per Sacerdotem in capitis summitate: per Pontificem verò in fronte, ut in priore unctione significetur Spiritûs Sancti super ipsum descensio ad habitationem Deo consecrandam: in secunda quoque, ut ejusdem Spiritûs Sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur.

VI. *Item* EX CONCILIO AURELIANENSI, *c.* 3. [imò ex Capitul. Herardi an. 858. *in Gallia.*]

Ad confirmationem non nisi jejuni veniant.

UT jejuni [g] ad Confirmationem veniant perfectæ ætatis, ut moneantur Confessionem facere priùs, ut mundi donum Sancti Spiritûs valeant accipere: & quia numquam erit Christianus, nisi Confirmatione Episcopali fuerit chrismatus.

[g] Burch. l. 4. c. 60. Ivo, p. 1. c. 254. Pann. l. 1. c. 119.

VII. *Item* EX CONCILIO MELDENSI, *c.* 6 [h]. [imò Parisiensi *lib.* 1. *c.* 33. an. 829. *in Gallia.*]

Episcopi non nisi jejuni Baptizatos confirment.

UT Episcopi [i] non nisi jejuni per impositionem manuum Spiritum Sanctum tradant, exceptis infirmis, & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, Pascha videlicet, & Pentecoste à jejunis celebrari debet Baptismus; Ita etiam traditionem Spiritûs Sancti à jejunis Pontificibus convenit celebrari.

[h] In Capit. adjectis, c. 6. In Conc. Parisiensi, l. 1. c. 33.
[i] Polyc. l. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 67. Ivo, p. 1. c. 261. Pann. l. 1. c. 120.

VIII. *Item* EX CONCILIO TARRACONENSI, *c.* 6. [imò Cabilonensi II. *c.* 27. an. 813. *ibid.*]

Secundò, vel tertiò nullus confirmetur.

DIctum est [k] nobis, quòd quidam de plebe bis, vel ter, vel eo ampliùs, Episcopis ignorantibus tamen, ab eisdem Episcopis confirmentur. Unde visum est nobis eamdem Confirmationem, sicut nec Baptisma, iterari minimè debere: quia bis, vel ter, vel ampliùs Baptizatos, aut Confirmatos, non seculo, sed soli Deo sub habitu Regulari, vel Clericali religiosissimè famulari decretum est.

¶ CORR. ROM.] Burchardus etiam, & Ivo citant ut Gratianus. Habetur autem in Cabilonensi II. *c.* 27. usque ad vers. *quia bis*, & in Capitularibus adjectis, *c.* 53.

[k] Burch. l. 4. c. 50. Ivo, p. 1. c. 244. Pann. l. 1. c. 121.

IX. *Item* GREGORIUS III. *Epist.* 4. ad Bonifacium. [imò Gregorius II. an. 726. *Româ in Germaniam.*]

De eodem.

DE homine, qui à Pontifice confirmatus fuerit, denuò illi talis reiteratio prohibenda est.

X. *Item* STEPHANUS Papa V [l]. [c. an. 887. *Romæ.*]

Omnia Sacramenta Crucis signaculo perficiuntur.

NUmquid [l] non omnia chrismata [m] Sacerdotalis mysterii [n], Crucis figurâ perficiuntur? Numquid Baptismatis undâ, nisi Cruce sanctificatâ peccata relaxantur? Et, ut cetera prætereamus, sine Crucis signaculo quis Sacerdotii gradus ascendit?

¶ PITH. [l] *Papa V.*] Add. V. C. *Stiliano.*

2. *Pars.*
[l] Ivo, p. 1. c. 114. & p. 2. c. 91.
[m] al. charismata.
[n] al. ministerii.

XI. *Item* EX CONCILIO CARTHAGINENSI IV. *c.* 90. & *sequentib.* [an. 398. *in Africa.*]

Energumeni omnibus diebus exorcizentur.

OMni die [o] Exorcistæ Energumenis manus imponant. Energumeni verò pavimenta domorum Dei verrant. Quibus assidentibus in domo Dei victus quotidianus per Exorcistas opportuno tempore ministretur.

3. *Pars.*
[o] Burch. l. 2. c. 223. Ivo, p. 6. c. 298.

XII. *Item* EX EODEM *c.* 86. [an. 398. *ibid.*]

A quibus Neophyti abstinere debent.

NEophyti [p] aliquamdiu à lautioribus epulis, & spectaculis, & conjugibus abstineant.

[p] Burch. l. 4. c. 12. Ivo, p. 1. c. 267.

XIII. *Item* EX CONCILIO AGATHENSI, *c.* 30. [an. 506. *in Gallia.*]

De ordine Officiorum.

4. Pars.

CONvenit ordinem Ecclesiæ ab omnibus æqualiter custodiri. Unde studendum est, sicut ubique fit, ut post Antiphonas Collationes [q, 2] per ordinem ab Episcopis, vel Presbyteris dicantur, & Hymni [3] matutini, vel vespertini diebus omnibus decantentur: & in conclusione Matutinarum, vel Vespertinarum Missarum [r] post Hymnos Capitula [r] [4] de Psalmis dicantur, & plebs collecta oratione ad Vesperam ab Episcopo cum benedictione mittatur [5].

q al. Collectiones. r al. & Missarum. f al. Capitella.

¶ PITH. [2] *Collationes.*] 3. V. C. *Collectiones.*
[3] *Hymnis, &c.*] V. C. *Hymno matutino vel vespertino diebus omnibus decantetur.*
[4] *Capitula.*] 3. V. C. *Capitella.*
[5] *Mittatur.*] 3. V. C. *dimittatur.* Vide Cassandr. in Hymnos p. 46. 59.

XIV. *Item* EX CONCILIO GERUNDENSI, *c.* 10. [an. 517. *in Hispania.*]

De eodem.

ID semper placuit observari, ut omnibus diebus post Matutinas, & Vesperas oratio Dominica à Sacerdote proferatur.

XV. *Item* GREGORIUS VII. in generali Synodo residens statuit. [fortè an. 1078. *Romæ.*]

De eodem.

IN die [t] Resurrectionis usque in Sabbatum in Albis, & in die Pentecostes usque in Sabbatum ejusdem tres Psalmos tantùm ad Nocturnas [u], trésque Lectiones antiquo more cantamus, & legimus. Omnibus diebus aliis per totum annum, si Festivitas est, novem Psalmos, & novem Lectiones dicimus. Aliis verò diebus duodecim Psalmos, & tres Lectiones recitamus. In Dominicis diebus XVIII. Psalmos, (excepto die Paschæ, & Pentecostes) & novem Lectiones dicimus. Illi autem, qui in quotidianis diebus tres tantummodo Psalmos, & tres Lectiones celebrare volunt, non ex Regula sanctorum Patrum, sed ex fastidio, & negligentia probantur hoc facere. Romani verò diverso modo agere cœperunt, maximè à tempore quo Teutonicis concessum est regimen [x] nostræ Ecclesiæ. Nos autem & ordinem Romanum investigantes & antiquum morem nostræ Ecclesiæ, imitantes antiquos Patres, statuimus fieri, sicut superiùs prænotavimus.

t Polyc. l. 3. tit. 18. Ansel. l. 6. c. 211. u al. noctem. x al. Regnum.

¶ CORR. ROM.] Iisdem verbis hoc habetur apud Radulphum, propositione decima, ex Gregorio VII. itémque magna ex parte in Micrologo, *c.* 54.

XVI. *Item* EX HOMILIA Gregorii Papæ. [c. an. 593. *Romæ.*]

De observatione Quadragesimæ.

5. Pars.

QUadragesima [y] summâ observatione est observanda, ut jejunium in ea (præter dies Dominicos, qui de abstinentia subtracti sunt) nisi quem infirmitas impedierit, nullatenus solvatur: quia ipsi dies decimæ sunt anni. A prima igitur Dominica Quadragesimæ usque in Pascha Domini sex hebdomadæ computantur: quarum videlicet dies quadraginta, & duo fiunt. Ex quibus dum sex Dominici dies abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia, quàm triginta & sex dies remanent. Verbi gratia, si per CCCLXV. dies annus volvitur [z], & nos per triginta & sex dies affligimur, quasi anni decimas Deo damus. Sed ut sacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Salvator noster suo sacro jejunio consecravit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum quadraginta dierum tolluntur, id est, quarta Feria, quæ caput Jejunii subnotatur, & quinta Feria sequens, & sexta, & Sabbatum. Nisi enim istos dies quatuor superioribus triginta sex adjunxerimus, quadraginta dies in abstinentia non habemus. Jubemur etiam ab omnipotenti Deo omnium bonorum nostrorum decimas dare, &c.

y Polyc. l. 3. tit. 25. Burch. l. 13. c. 1. Ivo, p. 4. c. 34. Pann. l. 1. c. 182. z al. ducitur.

¶ CORR. ROM.] Caput hoc, quomodo à Collectoribus refertur, sumptum quidem aliqua ex parte videri potest ex homilia 16. B. Gregorii. Sed multa hic sunt, quæ ibi non leguntur: & vicissim multa ibi, quæ hic non sunt.

XVII. *Item* EUSEBIUS [a] Papa. [imò ex Capitul. c. an. 813.]

Jejunia legitima non solvantur absque necessitate probabili.

JEjunia [b] in Ecclesia à Sacerdotibus constituta sine necessitate rationabili non solvantur.

a al. Silverius. b Polyc. ibid. Burch. l. 13. c. 17. Ivo, p. 4. c. 49.

XVIII. *Item* HIERONYMUS [c]. [c. an. 415.]

Quotidiana Jejunia duplicatis, vel triplicatis sunt præferenda.

NOn dico [d] hebdomadas, non duplicata, non multiplicata Jejunia, sed vel singulos dies absque ciborum luxuria [e] transigamus.

c Aug. serm. 65. de tempore. d Burch. l. 13. c. 22. Ivo, p. 4. c. 54. e nimietate. Aug.

XIX. *Item* HIERONYMUS ad Eustochium de custodia Virginitatis. [an. 382. *Romæ.*]

De eodem.

SInt tibi [f] quotidiana Jejunia, & refectio satietatem fugiens. Nihil prodest biduo, triduóque transmisso vacuum portare ventrem: si pòst pariter obstruatur [g].

f Burch. l. 13. c. 23. Ivo, p. 4. c. 5. Pann. l. 2. c. 185. g al. obruatur.

XX. IDEM. [fortè an. 392.]

De eodem.

SInt tibi [h] Jejunia pura, & continua, moderatáque, id est, quotidie esurire, & quotidie prandere. Apostolus inquit [i]: *Noli adhuc aquam bibere: sed modico utere vino propter infirmitates tuas.* Curat enim vulnera delinquentis, curatósque sanctificat Jejunium.

h Burch. l. 13. c. 24. & 25. Ivo, p. 4. c. 56. & 57. Pann. l. 2. c. 186. i 1. Tim. 5.

¶ CORR. ROM.] Burchardus citat ex dictis Pimenii Eremitæ: & habetur in vitis Patrum, *par.* 2. §. 50. ex Pamenio. Apud B. Hieronymum de vita Clericorum ad Nepotianum, hæc habentur: *Sint tibi pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa Jejunia.*

XXI. *Item* AMBROSIUS in Psalmum 118. *serm.* 22. ad vers. *Concupivi Salutare.* [c. an. 380. *Mediolani.*]

Medicinæ præcepta, Divinæ sunt cognitioni contraria.

COntraria [k] studiosè sunt Divinæ cognitioni præcepta Medicinæ. A jejunio revocant: lucubrare non sinunt: ab omni intentione meditationis abducunt. Itaque qui se Medicis dederit, seipsum sibi abnegat.

6. Pars. k Polyc. l. 3. tit. 29.

XXII. *Item* GREGORIUS in expositione Beati Job, *lib.* 30. *c.* 27 [l]. [an. 590. *Romæ.*]

Quot modis vitium gulæ nos tentat.

QUinque modis nos gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora prævenit: aliquando verò tempus non prævenit, sed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet sumenda sint, præparari accuratiùs expetit: aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnumquam verò & abjectius est, quod desiderat: & tamen ipso æstu immensi desiderii deteriùs peccat.

l Et Gloss. ord. Gen. 25.

XXIII. *Item* PIUS Papa, *Epist.* 1 [m]. [fortè an. 157. *Româ ad omnes Fideles.*]

Absque puritate mentis Jejunia, & orationes non prosunt.

NIhil enim [n] prodest homini jejunare, & orare, & alia Religionis bona agere: nisi mens ab iniquitate revocetur; & ab obtrectationibus lingua cohibeatur.

m Sup. de Pœn. dist. 3. nihil prodest. n Polyc. l. 3. tit. 25.

XXIV. *Item* HIERONYMUS. [fortè c. an. 404. *in Palæstina.*]

Mediocre bonum non est magno præferendum.

NOn mediocriter [o] errant, qui bono magno præferunt mediocre bonum. Nonne rationabilis homo dignitatem amittit, qui vel Jejunium charitati, aut vigilias præfert sensûs integritati, ut propter abstinentiam [α] immoderatam, atque indiscretam Psalmorum, vel Officiorum decantationem aut amentiæ, aut tristitiæ notam incurrat? Numquid verborum [p] multitudine flecti Deus ut homo potest? Non enim verbis tantùm [q], sed corde orandus est Deus. Melior est quinque [r] Psalmorum decantatio cum cordis puritate, & serenitate, & spiritali hilaritate [f], quàm totius Psalterii modulatio cum anxietate cordis, & tristitia. Dum igitur pro cunctis [t] animabus Psalmus, vel Missa dicitur, nihil minùs, quàm si pro uno quolibet ipsorum diceretur, accipitur. Audiant itaque, qui ea, quæ necessaria sunt, corpori subtrahunt, illud, quod per Prophetam Dominus loquitur [u]: *Ego Dominus odio habens rapinam holocaustorum.* De rapina verò holocaustum offert, qui sive ciborum nimia egestate, vel somni penuriâ corpus immoderatè affligit. Videat itaque quid Apostolus dicat [x]: *Carnis curam ne feceritis in concupiscentiis, &c.*

o Polyc. l. 3. tit. 25. sine Autoris nomine. p In Regula Monach. apud Hieron. cap. de contemplat. oratione, & lect. q Abest ab orig. r al. septem. f 1. Cor. 14. t al. centum. u Esa. 61. x Rom. 13. Gal. 5.

¶ CORR. ROM. [α] *Abstinentiam.*] Sic est emendatum ex manuscriptis & Polycarpo. Anteà legebatur, *innocentiam.*

XXV. *Item* AUGUSTINUS super Joannem, *tract.* 17 [y]. [c. an. 412. *in Africa.*]

Non à cibis, sed ab iniquitatibus abstinere, est magnum & generale Jejunium.

JEjunium autem magnum, & generale est, abstinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus Seculi: quod est perfectum Jejunium. *& infrà.* §. 1. In hoc ergo Seculo quasi Quadragesimam abstinentiæ celebramus, cùm benè vivimus, cùm ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus abstinemus. Sed quia hæc abstinentia sine mercede non erit; expectamus [z] beatam illam spem, & revelationem gloriæ magni Dei, & Salvatoris Jesu Christi. In illa spe, cùm fuerit de spe facta res, accepturi sumus mercedem denarium. *& infrà.* §. 2. Denarius ergo, qui accepit nomen à numero decem, redditur [a], & conjunctus quadragenario fit quinquagenarius. Unde cum labore celebramus Quadragesimam ante Pascha: cum lætitia verò, tamquam accepta mercede, Quinquagesimam post Pascha. Nam huic tamquam salutari labori boni operis, qui pertinet ad quadragenarium numerum, additur quietis & felicitatis de-

y Et Serm. 24. ad Fratres in eremo. z Tit. 2. a al. additur.

narius [b], ut quinquagenarius fiat. Significavit hoc & ipse Dominus Jesus [c] multò apertiùs, quando post Resurrectionem quadraginta diebus conversatus est in Terra cum Discipulis suis: quadragesimo autem die cùm ascendisset in Cælum, peractis decem diebus misit mercedem Spiritûs Sancti.

b *Joan.* 14. c *Act.* 1.

XXVI. *Item* EX DICTIS Apollonii. [c. an. 388. *in Ægypto.*]

Raptorem, vel furem non facit necessitas, sed voluntas.

DIscipulos, cùm per segetes transeundo vellerent spicas, & ederent, ipsius Christi vox innocentes vocat, quia coacti fame hoc fecerunt.

XXVII. *Item* HIERONYMUS *in c.* 7. Oseæ. [an. 408. *in Palæstina.*]

Non necessitas, sed voluntas facit perseverantiam.

QUidquid enim necessitate fit, citò solvitur: quod voluntate arripitur, perseverat.

XXVIII. *Item* JOANNES Os aureum, *hom.* 29. *ad c.* 12. *Epist.* ad Hebræos. [fortè c. an. 400. *Constantinopoli.*]

Ciborum temperantia salutem, abundantia contrarium parit.

NIhil enim sic jucundum est, sicut cibus benè digestus, & decoctus. Nihil sic salutem, nihil sic sensuum acumen operatur: nihil sic ægritudinem fugat, sicut moderata refectio: sufficientia quippe cum nutrimento & sospitatem simul procreat, & voluptatem: abundantia vero morbum facit, & molestias ingerit, & ægritudines generat. Quod enim fames facit, hoc etiam plenitudo facit ciborum: magis autem & multò pejora. Fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat de hac vita pœnali α: excessus verò ciborum consumit, & putrefacit corpus humanum, & macerat ægritudine diuturnâ: & tunc eum morte crudeli consumit.

¶ CORR. ROM. α *De hac vita pœnali.*] Absunt hæc ab originali Græco: sed sunt in versione Scholastici, quam satis tolerabilem sequitur Gratianus.

XXIX. *Item* HIERONYMUS adversùs Jovinianum, *lib.* 2. [an. 390. *in Palæstina.*]

Ciborum deliciæ, si abundaverint, lædunt.

NE tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comesos, magno partos, & perditos labore doleamus. Olerum, pomorum, ac leguminum & facilior apparatus est, & arte impendiisque Coquorum non indiget: & sine cura sustentat humanum corpus: moderatéque sumptus (quia nec avidè devoratur, quod irritamenta gulæ non habet) leviori digestione concoquitur. Nemo enim uno, aut duobus cibis, hisque vilibus usque ad inflationem ventris oneratur: quæ diversitate carnium, & saporis delectatione percipitur. Cùm variis nidoribus fumant patinæ; ad esum sui, expleta esurie, quasi captivos trahunt. Unde & morbi ex saturitate nimia concitantur: multique impatientiam gulæ, vomitu remediantur: &, quod turpiter ingesserunt, turpiùs egerunt. Hippocrates in Aphorismis [d] docet, crassa & obesa corpora, quæ crescendi mensuram compleverint, nisi citò ablatione sanguinis imminuantur, in paralysim & pessima morborum genera erumpere: & idcircò esse necessariam demptionem, ut rursus habeant in quæ possint crescere: non enim manere in uno statu naturam corporum, sed aut crescere semper, aut decrescere: nec posse vivere animal, nisi crescendi capax sit. Unde & Galenus vir doctissimus Hippocratis interpres Athletas, quorum vita & ars sagina est, dicit in exhortatione Medicinæ: nec vivere posse diu, nec sanos esse: animasque eorum ita nimio sanguine, & adipibus, quasi luto, involutas, nihil tenue, nihil Cæleste, sed semper de carnibus, & ructu, & ventris ingluvie cogitare.

d *Par.* 1. *Aphor.*

XXX. IDEM ibidem paulò inferiùs. [an. 390. *ibid.*]

Multorum infirmitates Jejunia sanant.

LEgimus quosdam morbo articulari, & podagræ humoribus laborantes, proscriptione bonorum ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos convaluisse. Caruerant enim solicitudine dispensandæ domûs, & epularum largitate: quæ & corpus frangunt, & animam. Irridet Horatius [e] appetitum ciborum, qui consumpti relinquunt pœnitentiam.

e *Sperne voluptates, &c.*

XXXI. *Item* GREGORIUS VII. in Synodo celebrata Romæ anno sui Pontif. VI. *c.* 8 [f]. [an. 1078. *Romæ.*]

Dies Sabbatorum à carnibus abstinere debemus.

QUia dies [g] 6 Sabbati apud sanctos Patres nostros in abstinentia celebris est habitus; nos eorumdem auctoritatem sequentes, salubriter admonemus, ut quicumque se Christianæ Religionis participem esse desiderat, ab esu carnium eadem die (nisi majori Festivitate interveniente, vel infirmitate impediente) abstineat.

¶ PITH. 6 *Quia dies.*] Vide *can.* 55. Synodi VI.

f Lib. 6. Regesti sui.

7. *Pars.* g Polyc. *l.* 3. *tit.* 25.

XXXII. *Item* FRUCTUOSUS Episcopus [h], [fortè c. an. 656.]

h Smaragdus, in expositione Regulæ S. Benedicti, *c.* 39. *ex Fructuoso.*

Monacho carnem gustare non licet.

CArnem cuiquam Monacho nec sumendi, nec gustandi est concessa licentia: non quòd creaturam Dei judicemus indignam: sed quòd carnis abstinentia utilis, & apta Monachis æstimetur; servato tamen moderamine pietatis erga ægrotos. *& infrà.* §. 1. Quod si quis Monachus violaverit, & contra sanctionem Regulæ, usúmque Veterum [l] vesci carnibus præsumpserit; sex mensium spatio retrusioni, & pœnitentiæ subjacebit.

8. *Pars.* l *al.* veterem.

XXXIII. *Item* HIERONYMUS ad Rusticum Monachum de vivendi forma. [c. an. 400. *è Palæstina in Galliam.*]

De quotidianis operibus Monachorum.

NUmquam [k] de manu tua, & oculis tuis recedat Liber: dicatur [l] Psalterium ad verbum: oratio sine intermissione. Vigil sensus sit, nec vagis [m] cogitationibus patens: corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram vince patientiâ. Ama scientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua variis perturbationibus: quæ, si pectori insederint, dominabuntur [n] tui: & te deducent ad delictum maximum. Facito aliquid operis, ut semper te Diabolus inveniat occupatum. Si Apostoli [o] habentes potestatem de Evangelio vivere, laborabant [p] manibus suis, ne quem gravarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritalibus [q] debebant metere carnalia: cur tu in usus tuos cessura non præpares? Vel fiscellam texe junco: vel canistrum lentis plecte viminibus: sarriatur humus: areolæ æquo limite dividantur, in quibus cùm olerum jacta fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ, ut pulcherrimorum Versuum [r] spectator assistas.

Ecce supercilio clivosi tramitis undam
Elicit: illa cadens raucum per lævia murmur
Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arva.

§. 1. Inserantur infructuosæ arbores vel gemmis, vel surculis, ut parvo post tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare alvearia, ad quas te mittunt Salomonis Proverbia [s], & Monasteriorum ordinem, ac Regiam disciplinam in parvis disce corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus. Scribantur libri, ut & manus operetur cibum: & animus lectione saturetur. *In desideriis* [t] *est omnis otiosus.* Ægyptiorum Monasteria hunc morem tenent, ut nullum absque operis labore suscipiant: non tam propter victûs necessitatem, quàm propter animæ salutem: ne vagetur perniciosis cogitationibus mens, & instar fornicantis Hierusalem [u] omni transeunti divaricet pedes suos. *& in sequentibus.* §. 2. Quid? ergo omnes peribunt, qui in urbibus habitant? Ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant Ecclesiis, adeunt balneas, unguenta non spernunt: & in omnium flore [x] versantur. Ad quod & antè respondi, & nunc breviter respondeo, me in præsenti Opusculo non de Clericis disputare, sed Monachum instituere.

k Ivo, *p.* 7. *c.* 5.
l discatur. *vera lectio.*
m *al.* vanis.
n *Ps.* 81.
o Pann. *l.* 7. *c.* 178.
p 1. *Thess.* 2.
q 1. *Cor.* 9.
r Virg. Georg. *l.* 1.
s *Prov.* 6.
t *Prov.* 13. secundùm LXX.
u *Ezech.* 16.
x *Sic vetustus Hieronymi codex: vulgati habent*, ore.

XXXIV. *Item* IN LIB. V. Capitul. *c.* 115 [y]. [an. 813. *in Germania.*]

Absque Prælati sui licentia Canonicis nihil agere licet.

IN omnibus [z] igitur (quantùm humana permittit fragilitas) decrevimus, ut Canonici, Clerici [a] canonicè vivant, observantes divinæ Scripturæ doctrinam, & documenta sanctorum Patrum: & nihil sine licentia Episcopi sui, vel Magistri eorum incompositè [b] agere præsumant, in unoquoque Episcopatu ut simul manducent, & dormiant, ubi his facultas id faciendi suppetit: vel qui de rebus Ecclesiasticis stipendia accipiunt, in suo [c] claustro maneant: & singulis diebus manè primo ad lectionem veniant, & audiant, quid eis imperetur. Ad mensam verò similiter lectionem audiant, & obedientiam secundùm Canones suis Ministris α exhibeant.

¶ CORR. ROM. α *Ministris.* In originali, & apud Ivonem est, *Magistris.* Sed ob Glossam non est emendatum.

y Et in Moguntin. sub Carolo, *c.* 9.
9. *Pars.* z Ivo, *p.* 6. *c.* 402.
a *al.* vel Clerici.
b *al.* compositè.
c *al.* uno.

XXXV. *Item* EX CONCILIO NANNETENSI [d], *c.* 10. [c. an. 658. *in Gallia.*]

Presbyteri, qui simul conveniunt, ebrietatem, & comessationes summopere vitent.

NUllus [e] Presbyterorum, quando ad anniversarium Diem trigesimum, vel septimum, vel tertium alicujus Defuncti, aut quacumque vocatione ad collectam Presbyteri convenerit, se inebriare ullatenus præsumat: nec precatus in amore Sanctorum, vel alicujus animæ bibere, vel alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare, nec plausus & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat: vel turpia joca, vel urso, vel tornatricibus ante se fieri patiatur: nec larvas Dæmonum ante se ferri consentiat: quia hoc Diabolicum est, & à sacris Canonibus prohibitum.

d *al.* Matiscensi.
10. *Pars.* e Sup. *dist.* 44. *c. nullus.* Burch. *l.* 2. *c.* 61. Ivo, *p.* 6. *c.* 252.

XXXVI. *Item* EX CONCILIO LAODICENSI, *c.* 42. & 41. [an. 320. *in Phrygia Pacatiana.*]

Clericus vel Laicus sine jussione Episcopi non peregrinetur.

NOn oportet [f] Ministros altaris, vel quoslibet Clericos præter jussionem Episcopi ad peregrinandum proficisci.

§. 1. Laicum [g] etiam α sine Canonicis literis, *id est, formata*, similiter non oportet alicubi proficisci.

11. *Pars.* f Burch. *l.* 2. *c.* 45. Ivo, *p.* 6. *c.* 146.
g *Cap.* 41.

¶ Corr. Rom. *a Laicum etiam.*] In codice Græco hic est canon 41. quemadmodum superior hujus Capitis pars est canon 42. Sed in neutro Canone fit mentio Laici (sicuti neque in versione Dionysii, quam afferunt Burchardus, & Ivo,) sed utrobique est, ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν, id est, *Sacerdotalem*, *vel Clericum*. In prisca tamen versione canon 41. sic habet: *Non oportet Ministrum altaris*, *vel etiam Laicum*.

XXXVII. *Item* ex eodem, *c.* 54 [h]. [an. 320. *ibid.*]

[h] Et in Aquisgran. *c.* 73.

Quibus spectaculis Clericus interesse non debet.

NOn oportet [i] Ministros altaris, vel quoslibet Clericos spectaculis aliquibus, quæ aut in nuptiis, aut scenis [k] exhibentur, interesse: sed antequam Thymelici ingrediantur, surgere eos de convivio, & abire [7].

[i] Ivo, *p.* II. *c.* 78.
[k] cœnis. *orig.*

¶ Corr. Rom.] Hoc Caput non est in Canonum volumine Græcè Parisiis anno 1540. impresso. Habetur tamen apud Balsamonem, & videtur indicari *c.* 24. sextæ Synodi. Gratianus autem recitat ex prisca versione.

¶ Pith. [7] *De convivio*, *& abire.*] V. C. *de convivio abire.*

XXXVIII. *Item* Augustinus ad Possidium, & qui cum eo sunt Fratres, *Epist.* 73. [c. an. 415. *in Africa.*

Colorum fucis mulieres uti non debent.

FUcare [l] pigmentis, quo vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia est: quâ non dubito etiam ipsos maritos se nolle decipi, quibus solis permittendæ sunt feminæ ornari, secundùm veniam, non secundùm imperium. Nam verus ornatus, maximè Christianorum, & Christianarum non tantùm nullus fucus mendax, verùm ne auri quidem, vestisque pompa, sed mores boni sunt.

12. *Pars.*
[l] Fucari. *orig.*

§. 1. Execranda [m] autem superstitio ligaturarum (in quibus etiam inaures virorum, in summis ex una parte auriculis suspensæ deputentur) non ad placendum hominibus, sed ad serviendum Dæmonibus adhibetur.

[m] xxvi. *q.* 2. *illud.*

XXXIX. *Item* ex Symbolo Ephesini Concilii cc. Episcoporum, quod habitum est contra Nestorium [n]. [imò ex Epistola Cyrilli & Alexandrinæ Synodi, an. 431. *in Ægypto.*]

[n] In Epist. Synodica Cyrilli, quæ præfixa est Conc. Ephesino.

Quòd Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio.

DE Spiritu [o] dicit Dominus in Evangelio [p], *ille me clarificabit.* Hoc rectissimè sentientes, unum Christum Dominum, & Filium, non velut alterius egentem gloriâ, confitemur à Spiritu Sancto gloriam consecutum: quia ejus Spiritus nec melior, nec superior ipso est: sed quia mira opera faciens ad demonstrationem suæ Deitatis, virtute proprii Spiritûs utebatur, ab ipso dicitur clarificari: quòd virtus sua, vel disciplina quælibet unumquemque clarificet. Quamvis enim in sua sit substantia Spiritus ejus, & intelligatur in persona proprietas, juxta id, quod Spiritus est, & non Filius; attamen ab illo alienus non est. Nam Spiritus appellatus est veritatis: & veritas [q] Christus est. Unde & ab isto similiter, sicut ex Deo Patre procedit. Denique hic ipse Spiritus etiam per manus sanctorum Apostolorum miracula gloriosa perficiens, Dominum glorificavit Jesum Christum, postquam ascendit in Cælum. Nam creditus est Christus naturâ Deus existere [r], per suum Spiritum virtutes efficiens: ideòque dicebat [s]: *De meo accipiet*, *& annuntiabit vobis.*

13. *Pars.*
[o] Ivo, *p.* I. *c.* 3.
[p] *Joan.* 16.
[q] *Joan.* 16.
[r] *al.* existens.
[s] *Ibid.*

XL. *Item* Didymus in lib. 2. de Spiritu Sancto, contra errores Græcorum [t]. [an. 372. *Alexandriæ.*]

[t] *Paulò post med. inter opera B. Hier.*

De eodem.

SAlvator *a*, qui & Veritas, ait [u]: *Non enim loquetur à semetipso:* hoc est, non sine me, & sine meo & Patris arbitrio: quia inseparabilis à mea & Patris est voluntate, *& amplius* [x]. §. 1. Quia non ex se est: sed ex Patre, & me est. Hoc enim ipsum, quod subsistit, & loquitur à Patre, & me illi [y] est: *Ego* [z] *veritatem loquor*, id est, inspiro, quæ loquitur, siquidem Spiritus veritatis est. Dicere autem, & loqui in Trinitate, non secundùm consuetudinem nostram, quâ ad nos invicem sermocinamur, & loquimur, accipiendum: sed juxta formam incorporalium naturarum, & maximè Trinitatis, quæ voluntatem suam inserit in corde Credentium, & eorum, qui eam audire sunt digni: hoc est dicere, & loqui. *& infrà.* §. 2. Loqui ergo Patrem, & audire Filium, vel econtrariò Filio loquente audire Patrem, ejusdem naturæ in Patre, & Filio, consensûsque significatio est. Spiritus quoque Sanctus, qui est Spiritus veritatis, & Spiritus sapientiæ, non potest Filio loquente audire, quæ nescit: cùm hoc ipsum sit, quod profertur à Filio, id est, procedens à veritate, Consolator manans de Consolatore, Deus de Deo Spiritus veritatis procedens. Denique, ne quis illum à Patris & Filii voluntate, & societate discerneret, scriptum est [a]: *Non enim à semetipso loquetur: sed sicut audiet, loquetur.* Cui etiam simile de seipso Salvator ait [b], *Sicut audio*, *& judico.* & alibi [c]: *Non potest Filius facere quidquam*, *nisi quod viderit Patrem facientem.*

[u] *Joan.* 14. & 16.
[x] *Absunt ab orig.*
[y] *al.* ille.
[z] *Joan.* 14.
[a] *Joan.* 16.
[b] *Joan.* 5.
[c] *Ibid.*

¶ Corr. Rom. *a Salvator.*] In originali hæc antecedunt, *Debinc in consequentibus de Spiritu veritatis*, *qui à Patre mittatur*, *& sit Paracletus*, *Salvator*, *&c.*

F I N I S.

Immortali Deo immortales gratias.

CANONES POENITENTIALES,

QUORUM NOTITIA VIRIS ECCLESIASTICIS EST VALDE NECESSARIA.

SUNT ENIM QUÆDAM REGULÆ DIRECTIVÆ ad Pœnitentias delinquentibus imponendas.

CONSIDERANDUM est de Canonibus Pœnitentialibus. Ad quorum intelligentiam prænotandum est, quòd ficut est in Scientiis practicis, quæ verfantur circa opera, quòd fermo in univerfali est incertus & dubius: fed cùm applicatur ad fingularia, incipit quodam modo habere certitudinem, ut qui non confiderat circumftantias particulares, potiùs deviet, quàm fe rectificet, ut patet in Medicina, & Scientia Mortali. Sic est intelligendum in propofito, quòd Canones inftruunt in generali quomodo est pœnitentia imponenda: fed defcenfum ad fingularia Presbyteris difcretis relinquunt, qui confiderant circumftantias perfonarum, attendentes ad Canones ficut ad Regulas directivas: quia, fi contra Canones imponant, non rectè imponunt. Nulli ergo Presbytero licet facere aliquid, quod poffit Patrum regulis obviare, *dist.* 38. *nulli.* In Canonibus autem maximè determinatur pœnitentia quoad tempus; & magis quàm quoad modum: quia illa determinatio est certior & communior. Hæc Bonaventura. Ut ergo fcias qualiter debeat procedere arbitrium Presbyteri, nota regulariter, ficut dictum est fuprà, feptennis est pro peccato mortali pœnitentia imponenda, & hoc non tantùm propter temporis diuturnitatem: fed magis propter fignificationem. In veteri enim Lege Maria foror Moyfi leprâ percuffa feparata fuit extra caftra feptem diebus, *Num.* 12. Maria fignificat pœnitentem; interpretatur enim amarum mare. Hæc pœnituit feptem diebus, fed nunc pœnitet feptem annis: quod fignificatum est *Ezech.* 4. Diem pro anno dedi tibi.

§. 1. Si quæratur quare pœnitentia fit aggravata, cùm Lex nova fit Lex mifericordiæ? Refp. quòd hìc est major ingratitudo propter majorem gratiam, & major contemptus propter majorem dignitatem novæ Legis, in qua Chrifti fanguis est effufus, & gravius peccatum propter ftatum peccantis, qui debet effe perfectior. Et ulteriùs fatisfactio in Lege nova debet effe perfecta, ut in priftinum ftatum reducat. Et quia fol in una die non redit in idem punctum, fed in anno: ideò dies converfus est in annum. Rursùm. Quia perfectum remedium est in Lege nova; ideò annus multiplicari debet per feptem, propter feptem dona Spiritûs Sancti recuperanda, & propter feptem dotes: fcilicet tres animæ, & quatuor corporis obtinendas. Hujufmodi autem pœnitentia non est omnibus imponenda, nec tamen est infirmanda: fed est infinuanda, ut cognofcatur quàm gravis est culpa. Hæc Bonaventura. Licèt autem pro fingulis peccatis criminalibus fit ftatuta talis pœnitentia; debet tamen imponi magis vel minùs afpera, prout majoritas vel minoritas criminis cum ceteris circumftantiis hoc expofcit, ut in fequentibus patet. A prædicta namque regula excipiuntur plurimi cafus, in quibus propter dignitatem peccantis vel criminis enormitatem imponitur pœnitentia major: aliquando etiam ex variis caufis minor. Ad hoc ergo quòd Presbyter circa pœnitentias difponendo cautiùs arbitretur, notandi funt cafus, in quibus per Canones certæ pœnitentiæ imponuntur, quos fcilicet Canones tenetur Presbyter fcire, ut dictum est fuprà. Sunt autem ifti.

§. 2. Primus est, quòd fi Presbyter fornicationem fecerit, pœnitentiam x. annorum faciat hoc modo: fcilicet, quòd fit inclufus, five à ceteris in aliquo loco remotus: facco indutus & humi proftratus mifericordiam Dei jugiter implorans. Primis tribus menfibus continuis à vefpere in vefperam pane & aquâ utatur, exceptis Dominicis diebus, & Feftis præcipuis, in quibus modico vino, pifciculis, & leguminibus recreetur. Elapfis autem fic tribus primis menfibus de illo loco exeat, non tamen in publicum procedat, ne populus in eum fcandalizetur. Et per hoc videtur, quòd in publico crimine loquatur. Poft hoc refumptis viribus aliquantulùm, unum annum & dimidium in pane & aquâ expleat, exceptis Dominicis & aliis præcipuis Feftis, in quibus vino, fagimine, ovis & cafeo poterit uti. Finito fic primo anno & dimidio, particeps fit corporis Domini: & ad pacem veniat, & ad Pfalmos cum aliis Fratribus canendos in choro ultimus recipiatur. Ad cornu tamen altaris non accedat: fed minorum Ordinum tantùm officia gerat, deinde ufque ad completionem feptimi anni tres legitimas Ferias, fcilicet fecundam, quartam, & fextam, exceptis diebus Pafchalibus, qui funt quinquaginta, in pane & aquâ jejunet: fecundam tamen Feriam uno pfalterio vel denario fi fit operarius redimere poterit. Et fic cùm feptimum annum compleverit, poteft eum Epifcopus ad gradum priftinum revocare: ita tamen quòd in tribus annis fequentibus fine ulla redemptione omni fextâ Feriâ in pane & aqua jejunet. Et eadem pœnitentia imponenda est Presbytero de omnibus aliis peccatis, quæ depofitionem inducunt. Probantur autem hæc omnia 82. *dist. Presbyter fi fornicationem.* Quod intelligunt quidam de fimplici fornicatione: alii fortè meliùs fecundùm Ray. de adulterio vel inceftu: putà, quia cognovit conjugatam, confanguineam, vel affinem.

§. 3. Secundus cafus est, fi Prebyter cognovit filiam fuam fpiritualem, quam fcilicet baptizavit, vel in Baptifmo vel in Confirmatione tenuit, vel quæ fibi confeffa fuit; debet pœnitentiam agere duodecim annis: & etiam debet deponi, fi crimen fit manifeftum: & peregrinando quindecim annis pœniteat, & posteà Monafterium intret totâ vitâ fuâ moraturus ibidem. Epifcopus verò qui talia commifit, pœniteat quindecim annis. Ipfa verò mulier debet omnia relinquere, & res fuas pauperibus dare, & converfa ufque ad mortem in Monafterio Deo fervire, *xxx. q.* 1. *fi quis Sacerdos, & c. non debet.*

§. 4. Tertius est, quòd quicumque filiam fuam fpiritualem vel matrem cognofcit; feptem annis pœniteat: & fimiliter ei confentientes, *xxx. q.* 3. *non oportet.*

§. 5. Quartus est, quòd qui contrahit cum aliqua alii defponfata per verba de præfenti; ipsâ dimiffâ, quadraginta diebus jejunet in pane & aqua: & fequentibus feptem annis pœniteat, *extrà, de fponf. duor. accepisti.*

§. 6. Quintus est, quòd qui cognofcit duas commatres vel forores; five uxor vivat, five non: ad minus feptem annis pœniteat, licèt plùs deberet, *xxx. q.* 4. *fi Presbyter.*

§. 7. Sextus est, quòd qui cognoverit Monialem five Devotam, x. annis pœniteat: & fimiliter ipfa fecundùm formam traditam, XXVII. *q.* 1. *de filia, & c. devotam.* In quorum *primo c.* dicitur, quòd fi filia Epifcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi poft votum folenne contraxerit matrimonium; non admittitur ad comunionem; nifi marito defuncto pœnitentiam egerit: fi autem eo vivente deceflerit, & pœnitentiam egerit, & communionem petierit; tantùm in fine vitæ recipiet eam. In *fecundo c.* dicitur quòd Devota peccans non est recipienda in Ecclefia, nifi peccare defierit: & definens egerit pœnitentiam x. annis, posteà recipiatur ad communionem: & antequam in Ecclefia admittatur ad orationem, ad nullius convivium Chriftianæ mulieris accedat.

§. 8. Septimus est, de eo qui ignoranter cognofcit duas forores, vel matrem & filiam, vel amitam & neptem; pœniteat VII. annis. Si autem fcienter; perpetuò privetur conjugio, XXXIV. *q.* 1. *fi quis cum duabus.*

§. 9. Octavus est, quòd qui duxit in uxorem eam quam polluit per adulterium, pœniteat v. annis, XXXI. *q.* 1. *fi qua vidua.*

§. 10. Nonus est, quòd qui contra naturam peccavit, fi fit Clericus, debet deponi, vel Religioni tradi, fi corrigibilis appareat ad perpetuam pœnitentiam peragendam. Si verò fit Laicus, à cœtu Fidelium ufque ad condignam fatisfactionem debet fieri alienus, *extrà, de exceff. Prælat. Clerici.* Hoc enim vitium majus est, quàm cognofcere matrem, XXXII. *quæst.* 7. *adulterii.* Et hæc Auguft. Adulterii, inquit, malum, vincit fornicationem; vincitur autem ab inceftu fornicatio. Pejus enim est cum matre, quàm cum aliena uxore concumbere: fed omnium horum peffimum est, quod contra naturam fit, ut fi vir membro mulieris non ad hoc conceffo voluerit uti. Hæc Auguftinus. Quocumque autem modo tale factum exerceatur, præterquam inter virum & feminam ordinatè, & in vafe debito; vitium contra naturam & Sodomiticum judicatur, ut dicit Ray.

§. 11. Decimus est, quòd qui coierit cum brutis, pœniteat plufquam VII. annis: & fimiliter pro inceftu, XXXII. *q.* 2. *hoc ipfum. & §. feq.*

§. 12. Undecimus est, quòd Presbyter qui intereft clandeftinis nuptiis triennio fufpenditur: & fi culpa exegerit, graviùs puniatur, *extrà, de clandest. defponf. cùm inhibitio.*

§. 13. Duodecimus est, quòd qui votum fimplex violaverit, pœniteat tribus annis, 27. *dist. fi vir.*

§. 14. Decimus tertius est, quòd qui excommunicatus celebraverit, debet triennio pœnitere; & per II. IV. & VI. Feriam à vino & carnibus abftinere, XI. *q.* 3. *de his.* De pœna verò Degradati celebrantis habetur *dist.* 50. *accedens.*

§. 15. Decimus quartus est, quòd homicida voluntarius sine spe restitutionis deponitur; & pœniteat VII. annis, 50. *dist. miror.*

§. 16. Decimus quintus est, quòd homicida casualis pœniteat V. ann. & hoc secundùm Ray. si culpa casum præcessit: aliter non, nisi fortè ad cautelam, *dist.* 50. *eos*, & *duobus c. sequentib.*

§. 17. Decimus sextus est, quòd si quis fecerit homicidium propter necessitatem evitabilem, pœniteat duobus annis, *dist.* 50. *c. de his Clericis:* quæ licèt, si inevitabilis esset, in nullo sibi imputaretur, 50. *dist. quia te.* Quod verum est quoad culpam: sed bonum esset, quòd pœniteret quoad cautelam & innocentiam suam Ecclesiæ ostendendam, *extrà, de homicid. c.* 2. §. *ult.* Et secundùm Ray. fortè distingui potest in homicidio necessario, sicut in casuali: & utrùm culpa præcesserit necessitatem, vel non, *arg. dist.* 50. *de his*, not. *extrà, de homicid. interfecisti.* Sed & si quis per insaniam committat homicidium, non ei imputatur, III. *q.* 4. *judicas.*: quin etiam qui intuitu disciplinæ incautè percutiendo occiderit; deponitur, *extrà, de homicid. Presbyterum.* XV. *quæst.* I. *si quis non iratus.* Sed qui ligatum latronem interficit; deponitur, *extrà, de homicid. suscepimus.* Qui autem latronem occultum occidit, quem vivum comprehendere potuit; XL. diebus non intret Ecclesiam, & aliàs pœnitere debet, *extrà, eod. tit. c.* 2. ubi de hoc dicitur. Qui verò Paganum vel Judæum occidit, pœniteat XL. diebus, *dist.* 50. *c. qui verò odii.*

§. 18. Decimus septimus est, quòd matricida pœniteat decem annis secundùm formam satis apertè traditam, XXXIII. *quæst.* 2. *latorem.* Uxoricidæ verò gravior pœnitentia debet imponi. Talis enim, & qui dominum occidit, numquam equitat, nec vehiculo portatur, nec matrimonium contrahit: usque ad decem annos carnes non comedit, nec vinum bibit, & alia quæ habentur XXXIII. *quæst.* 2. *admonere*, & *cap. quicumque.* Imponitur autem pœnitentia major uxoricidæ, non quia illud peccatum sit gravius isto: sed quia homines proniores sunt ad occidendum uxores, quàm matres. Majus enim peccatum est occidere matrem, quàm uxorem occidere, ut dicit Bonaventur. *in* IV. *Sententiarum*, & communiter omnes Doctor. Gulielm. verò Duran. tenet contrarium *in Repertorio*, pro eo quòd uxoricidæ imponitur pœnitentia major. Mihi autem magis placet sententia aliorum. Sed qualem pœnitentiam agere debent qui filios occidunt? Respon. Aut est certum quòd ipsimet scienter interfecerunt, & sic debet eis imponi pœnitentia major quàm pro alio homicidio, *arg. extrà, eodem, cap. ultimo. in tex.* & *Gloss.* & *de homic. cum juramento, de pœnitentia, dist.* I. *aut facta.* In hoc tamen casu vir uxorem recuperat, quam coactus abjuraverat, & ipsa pœnitentiam agit secundùm arbitrium Episcopi: ita quòd si habet alios filios, pacificè gubernare possit eos uxor, *extrà, eod. intelleximus:* quòd si virum non habet, induci debet ut intret Religionem: ad quod si non potest induci, tutius est ei dare licentiam nubendi, *ut extrà, eod. veniens.* Et hoc quando timetur de innocentia; aliàs non, ut patet XXXI. *q.* 2. *in adolescentia.* Et si pater sit Clericus, ab officio altaris debet perpetuò abstinere, & ei gravior quàm Laico; non tamen publica (nisi veniat in publicum) pœnitentia debet imponi, ut *extrà, de Pœnit. quæsitum.* Aut certum est, quòd non interfecerunt sponte, nec in culpa fuerunt, sed casu fortuito contigit: & sic de strictò Jure in nullo tenentur, *arg. extrà, de homic. ex literis,* 2. *c. Joannes*, & *c. ult.* Nisi velint ad cautelam pœnitere. In dubio tamen præsumitur, quòd non hoc ex certa scientia, sed potiùs ex incuria provenerit, *extrà, de præsumpt. asserte.* Aut certum est, quòd non exhibuerunt omnem diligentiam quam potuerunt & debuerunt: & sic culpa præcessit casum. Et si sit gravis culpa, ut si posuit puerum in medio utriusque; secundùm arbitrium Pœnitentiarii, imponitur pœnitentia quinque vel septem annorum, 50. *dist. si qua femina*, & *c. seq.* & *c. si quis sponte:* occulta, si sit occultum: publica, si sit publicum: & major, si in lecto suffocetur, quàm si in cunis: & major Presbytero Græco, quàm Laico, ut habetur *extrà, de Pœnit. quæsitum.* Et licèt dispensetur quoad Pœnitentiam, quæ est arbitraria, ut dicitur ibidem: non tamen quoad Ordines propter homicidium, quod est delictum enorme & indispensabile, *dist.* 50. *miror.* Si autem culpa, quæ præcessit casum, sit levis, ut si posuit puerum in eodem lecto, longè tamen à se: imponitur Pœnitentia trium annorum. Secundùm hoc intellige illud, *extrà, eod. de infantibus.* Monendi ergo sunt parentes, quòd tam tenellos secum in uno non collocent lecto, ne qualibet negligentia interveniente opprimantur & suffocentur, ut II. *q.* 5. *consuluisti.* Et hoc modo distinguit Host. & Ber. *extrà, de infantibus.* Quid de illis qui filios vel servos suos infantes, vel etiam adultos languidos relegata pietate exponunt, id est, extra se ponunt ante Ecclesias, ut aliqui moti misericordiâ colligant eos? Respon. Tales graviter peccant: quia cùm ignoretur sæpè consanguinitas expositorum, contrahere possent matrimonium cum sorore vel consanguinea: ideò exponens tenetur de hoc peccato pœnitere, & est puniendus sicut expositus, si scienter cum tali contraheret, puniretur, *extrà, de pœn. officii.* secundùm Hostien. Talis enim secundùm Ray. est tamquam homicida judicandus, qui hominem sibi ita conjunctum periculo mortis exponit. Consideratis tamen circumstantiis, & utrùm ob hoc mors secuta fuerit, vel non fuerit; pœnitentia moderanda erit. Erunt autem tales irregulares, secundùm Ray. si mors inde sit secuta; quia scilicet fuerunt in culpa eos exponendo, vel alimenta negando. Tamen secundùm Ro. si in nulla culpa fuissent: quia fortè nec eleëmosynas quærendo, nec aliter eos alere possent; irregulares non essent, nec peccarent.

§. 19. Decimus octavus est, quòd qui Presbyterum interfecit, pœniteat XII. annis, *extrà, de Pœnit.* & *remiss. c.* 2. De Pœnitentia verò ejus qui occidit Monachum, vel Clericum Subdiaconum, vel Diaconum habetur XVII. *q.* 4. *qui occiderit.* De pœnitentia autem ejus qui machinatur in mortem domini sui, vel in regimen ejus, habetur XXIII. *q. ultima*, §. *si quis.*

§. 20. Decimus nonus est, quòd qui injustè alium ad mortem accusat; XL. diebus in pane & aqua per septem annos jejunet & pœniteat; & hoc si accusatus sit occisus. Si autem tantùm membrum perdiderit, triennio pœniteat, *extrà, de accus. accusasti.* Hostien. verò & Joan. de Deo in jejunando intellexerunt quòd primus pœniteat per septem annos, quolibet anno jejunando XL. diebus in pane & aqua, secundus verò per tres annos. G. verò Duran. intellexit prout litera magis sonat, scilicet quòd primus jejunabit quadraginta diebus in pane & aqua; sive continuè, sive interpolatè, & per septem annos jejunabit & pœnitebit; non tamen in pane & aqua: sed ad arbitrium Presbyteri: Secundus verò per tres Quadragesimas, prima ante Natalem Domini, secunda ante Pascha, tertia ante Sanctum Joannem: has enim instituit B. Petrus, ut habetur in Chronicis. Jejunabit autem tunc in pane & aqua. Probantur hæc secundùm Host. XXII. *q.* 5. *c.* I. 2. & 3.

Quadragesimæ sunt tres.

§. 21. Vigesimus est, quòd perjurus quadraginta diebus in pane & aqua jejunet, & septem annis sequentibus pœniteat; & semper debet esse in pœnitentia, scilicet interiori, VI. *q.* I. *quicumque.*

§. 22. Vigesimus primus est, quòd qui compulsus conditionaliter à domino scienter pejerat, si liber sit, quadraginta diebus in pane & aqua; & hoc secundùm Gloss. intellige vel continuè vel interpolatè, pœniteat VII. annis sequentibus, non tamen in pane & aqua, ut dicit Gloss. Si verò servus sit ejus qui eum coëgerit, tribus Quadragesimis & legitimis Feriis, scilicet 2. 4. & 6. XXII. *q.* 5. *qui compulsus.*

§. 23. Vigesimus secundus est, quòd qui pejerat in manu Episcopi vel in Cruce consecrata; pœniteat tribus annis. Si verò in Cruce non consecrata; uno anno. Qui verò coactus & ignorans ignorantiâ Juris, & posteà cognoscit; pœniteat tribus Quadragesimis, XXII. *q.* 5. *c.* 2. Qui verò coactus pro vita redimenda vel qualibet causa vel necessitate pejerat (quia corpus plùs quàm animam dilexit) tribus Quadragesimis pœniteat, *ead. q.* 5. *c. si quis coactus.* Alii inducunt tres annos: & unum ex his in pane & aqua.

§. 24. Vigesimus tertius est, quòd qui falsum scienter jurat, vel alium jurare cogit, diebus quadraginta pœniteat in pane & aqua: & septem sequentibus annis numquam sit sine pœnitentia, scilicet interiori. Alii etiam si conscii fuerint, similiter pœniteant, XXII. *q.* 5. *si quis convictus.*

§. 25. Vigesimus quartus est, quòd qui mensurat in falsa mensura, XXX. diebus in pane & aqua jejunet, *extrà, de contrah. empt. ut mensuræ.* De pœna verò falsarii Literarum, habetur *extrà, eod. ad audientiam*, & *c. dura*, & *c. ad falsariorum*, & *de verb. signif. novimus.*

§. 26. Vigesimus quintus est, quòd qui frangunt pœnitentiam solennem, sive redeundo ad crimina priora vel similia: sive redeundo ad negotiationem vel militiam secularem, quæ sibi fuerant interdicta: solâ inter Ecclesiam Fidelibus oratione junguntur, à communione suspenduntur, à Catholicorum conviviis separantur, & pœnitere debent decem annis, & communicent in fine vitæ, XXXIII. *q.* 2. *de his verò*, & *de pœn. dist.* 5. *si quis verò.*

§. 27. Vigesimus sextus est, quòd qui canit Missam, & non communicat; debet uno anno pœnitere, & interim Missas non cantare, *de consecr. dist.* 5. *relatum.*

§. 28. Vigesimus septimus est, quòd Presbyter, qui mortuum Clericum involvit in palla altaris; pœniteat X. annis, & mensibus V. Diaconus verò triennio & dimidio, *de consec. dist.* I. *nemo per ignorantiam.*

§. 29. Vigesimus octavus est, quòd qui committit sacrilegium Ecclesiam violando, vel chrisma sive calicem sacrum pollutis manibus accipit, vel similia sacrilegia committit; pœniteat septem annis. Primo anno extra cœmeterium quod violavit, consistat: secundo anno ante fores Ecclesiæ: tertio in Ecclesia: & in hoc triennio carnes non comedat, vinum non bibat nisi in Pascha vel Natali, non offerat, nec communionem accipiat: quarto anno communicabit; & in illo & in V. & VI. & in VII. tribus Feriis à carnibus & vino abstineat Jejunando, XII. *q.* 2. *Dæmon.* Comburens autem Ecclesiam, quindecim annis pœniteat, & eam restituat, XVII. *q.* 4. §. *si quis. in versic. majus.* De pœna verò raptoris sive furis rei Ecclesiasticæ, & de pœna furis & effractoris tam Clerici quàm Laici, habetur *eadem quæst.* §. *peccata*, & *cap. si quis Clericus.*

§. 30. Vigesimus nonus est, quòd si parentes frangunt sponsalia filiorum, à communione triennio separentur: & similiter filii si sint in culpa: si tamen filii secundùm promissionem

miſſionem factam contraxerint, excuſantur utique: ſcilicet quoad pœnam Eccleſiæ: ſed non quoad reatum, ex quo dederunt operam in contrarium, XXXI. *q.* 3. *ſi qui parentes. arg. de pœn. diſt.* I. *ſi cui.*

§. 32. Trigeſimus eſt, quòd qui blaſphemaverit publicè Deum, vel aliquem Sanctorum, & maximè beatam Virginem; illi debet Epiſcopus hanc pœnitentiam injungere: ſcilicet ut ſeptem diebus Dominicis præ foribus Eccleſiæ in manifeſto, dum Miſſa cantatur, exiſtat, & ultimo illorum dierum Dominicorum pallium & calciamenta deponat, & corrigiam ligatam circa collum habeat, & ſeptem præcedentibus ſextis Feriis in pane & aqua jejunet, Eccleſiam nullatenus ingreſſurus: & quolibet prædictorum dierum tres pauperes, vel duos, vel ſaltem unum reficiat ſi poteſt; & ſi non poteſt hæc pœna in aliam commutetur. Quòd ſi renuerit agere omnia ſupradicta, interdicatur ſibi Eccleſia: & in morte privetur Eccleſiaſticâ ſepulturâ, *extrà, de maledic. ſtatuimus.* Item blaſphemus ſi dives fuerit, XL. alioquin XXX. vel XX. & ſi ad hoc non ſufficit, quinque ſolidorum uſualis monetæ pœnâ multetur, nullámque miſericordiam in hoc habiturus, ut dicitur ibidem; ſcilicet quin ſolvat quinque ſolidos: quos ſi non habet, currat per civitatem, vel commutetur in pœnam aliam temporalem. Hæc autem pœna ſolvetur ei, qui condemnat, id eſt, Poteſtati ſeculari; hanc enim pœnam temporalem præcepit Papa imponi per Poteſtatem temporalem: quod ſi neglexerit, per Epiſcopum præcipitur cogi. Hæc Hoſt. Habet autem prædicta pœna locum ſecundùm Goff. cùm quis blaſphemat non ex ira, vel ebrietate, vel dementia: quia tunc cum eo mitiùs ageretur, II. *q.* 3. *ſi quis iratus*, §. *notandum.* Secundùm verò Hoſt. hæc pœna eſt ſpecialiter inducta contra eos, qui Deum blaſphemant ex ira. Non enim aliquis de levi blaſphemat Deum, niſi iratus. Tanta tamen poſſet eſſe iracundia, quòd æquipararetur dementiæ: & tunc illud quod dicit Goff. locum poſſet habere. Hæc Hoſtien.

§. 32. Quid ſi quis juret per caput, vel per ventrem, vel per corpus, vel capillum? Reſpondet Hoſt. quòd ſi faciat hoc affirmando vel jurando, non habet locum hæc pœna: ſecus eſt ſi faciat hoc deteſtando vel vituperando, licèt iratus. Item ſecundùm Goff. & Hoſt. hæc, quæ dicuntur de pœna temporali, fiunt Judice pro tribunali ſedente. In judicio autem animæ Presbyter diſcretus molliendo rigorem diſpenſare poterit ex cauſa circa pœnam ſpiritualem ſuperiorem, XXV. *q.* 6. *pœnitentibus.* Hæc Hoſt. Item blaſphemus Clericus, maximè Presbyter, cogatur ad veniam poſtulandam: quòd ſi noluerit; degradetur, *diſt.* 46. *Clericus.*

§. 33. Notandum verò quòd blaſphemus ſecundùm Leges eſt decapitandus, *ut in auth. ut non luxu. contra natu. circa medium. colla.* 6. Secundùm verò Canonem antiquum Clericus erat degradandus: & Laicus excommunicandus, XXII. *q.* I. *ſi quis per capillum.* Hodie verò Laicus aget pœnitentiam ſupradictam, ſcilicet illius Canonis; ſtatuimus & hoc ſi publicè blaſphemavit. Si enim occultè; non pœnitebit publicè, ut puto. Clericus verò hodie eſt corrigendus pœnâ arbitrariâ & occultâ: non illâ, quæ eſt publica. Clericus enim publicè non debet pœnitere. Si autem rebellis fuerit, vel ſæpius hoc commiſerit; locum habet pœna Legis, ſcilicet ut Laicus decapitetur in foro Civili, & in Canonico anathematizetur, id eſt, Eccleſiæ ingreſſus ſibi interdicatur, & in morte privetur Eccleſiaſticâ ſepulturâ. Clericus verò degradetur. Hæc Hoſtien. *tit. de maledicis.*

§. 34. Trigeſimus primus eſt de Presbytero, qui revelat confeſſionem, quòd de Jure antiquo debet deponi, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinari, *de pœn. diſt.* 6. *Sacerdos.*

§. 35. Trigeſimus ſecundus eſt, quòd qui in dicendis Horis Canonicis & aliis Officiis Divinis diſcrepat à conſuetudine propriæ Metropolitanæ Eccleſiæ; VI. menſibus privatur communione, ſi hoc accidat ex contemptu, 17. *diſt. de his.*

§. 36. Trigeſimus tertius eſt, quòd Epiſcopus, qui ordinat ſine juſta cauſa Clericum invitum aut reclamantem, vel penitùs invitum; abſolutè ſuſpenditur anno uno, 74. *diſt. c.* I.

§. 37. Trigeſimus quartus eſt, quòd Epiſcopus, qui correctionem de venditione miniſteriorum diſſimulat; duobus menſibus, Presbyter IV. Diaconus III. Subdiaconus & ceteri ad arbitrium Judicis pœnitere debent, I. *q.* I. *quidquid inviſibilis.*

§. 38. Trigeſimus quintus eſt, quòd ſortilegus quadraginta diebus pœniteat, *extrà, de ſortileg. requiſiſti.*

§. 39. Trigeſimus ſextus eſt, quòd qui videt in Aſtrolabio; pœniteat duobus annis, *extrà, de ſortileg. ex tuarum.*

§. 40. Trigeſimus ſeptimus eſt, de ſtilla ſanguinis altaris cadentis ſuper terram, vel aliquid aliud propter negligentiam Presbyteri; debet Presbyter pœnitere quadraginta diebus. Si cecidit ſuper pallio altaris; pœniteat quatuor diebus, *de conſec. diſt.* 2. *c. ſi per negligentiam.*

§. 41. Trigeſimus octavus eſt, quòd ſi aliquis evomit Euchariſtiam propter ebrietatem & voracitatem: ſi Laicus; pœniteat quadraginta diebus. Si Clericus, vel Monachus, vel Presbyter, vel Diaconus; pœniteat ſeptuaginta diebus. Si Epiſcopus; pœniteat nonaginta diebus. Et debet evomitura comburi, & juxta altare collocari. Si verò causâ infirmitatis evomuerit; ſeptem diebus pœniteat, *de conſec. diſt.* 2. *ſi qui propter ebrietatem.*

§. 42. Trigeſimus nonus eſt, quando mus corrodit vel comedit corpus Chriſti: de pœnitentia hujus caſus inquire ubi ſit notata, *de conſec. diſt.* 2. *circa finem.*

§. 43. Quadrageſimus eſt, quòd qui domum vel aream voluntariè ſuccendit; ſublata vel incenſa omnia reſtituat, & tribus annis pœniteat, *extrà, de injur. ſi quis domum.* Canon tamen dicit, quòd ſi ex odio vel injuriâ hoc fecerit; excommunicari debet, nec abſolvi donec ſatisfecerit, & juraverit quòd ignem de cetero non apponet. Imponitur autem ſibi ut Hieroſolymam vel in Hiſpaniam vadat, in Dei ſervitio anno integro ibi moraturus. Si quis autem Archiepiſcopus, vel Epiſcopus hoc relaxaverit; damnum reſtituat, & ab officio Epiſcopali per annum abſtineat, XXIII. *quæſt.* 8. *peſſimam.* Hodie autem poſtquam ſunt denuntiati, non poſſunt citra ſedem Apoſtolicam abſolvi, *extrà, de ſent. excommunicat. tua vos.* Immò text. loquitur de incendiariis indiſtinctè poſtquam ſunt publicati. Et Ber. hoc idem dicit expreſsè, & Grat. *extrà, de ſent. excommunic. quicumque;* & Goffre. licèt Ro. contrarium dicat. Secundùm autem Leges, qui in civitate datâ operâ incendium fecerit: ſi ſit humilis; ſubjicitur beſtiis: ſi ſit in aliquo gradu; decapitatur, vel in inſulam relegatur, *ff. de incend. ruin. nauf. l. fin.* Qui verò alibi, ut in villis vel caſtris remiſſis ibidem ædes poſitas combuſſerit: ſi hoc dolo fecerit; comburitur. Et hoc intelligendum ſecundùm Hoſtien. ſi ſit humilis. Si autem hoc ex ſua negligentia contigerit; reſarciet damnum: vel ſi minùs idoneus ſit; parùm vel leviter caſtigetur. Et nomine ædium omne ædificium continetur, ut ibidem dicitur, *l. qui ædes.*

§. 44. Quadrageſimus primus eſt, quòd qui dederit vel acceperit communionem ab Hæretico, & neſcit hoc eſſe prohibitum ab Eccleſia, & poſteà intelligit; pœniteat uno anno. Si autem ſcivit & neglexit; pœniteat decem annis: vel ſecundùm quoſdam ſeptem, vel ſecundùm alios, quinque. Qui verò permittit Hæreticum Miſſam celebrare in Eccleſia Catholica per ignorantiam Juris; pœniteat quadraginta diebus. Si pro reverentia ejus; per annum pœniteat. Si pro damnatione Eccleſiæ Catholicæ, & pro conſuetudine Romanorum; projiciatur ab Eccleſia ſicut Hæreticus, ſi ſit impœnitens: alioquin pœniteat decem annis. Si autem relictâ Eccleſiâ ad Hæreticos tranſierit, & alios ad hoc induxerit; pœniteat duodecim annis, tribus extra Eccleſiam, ſeptem inter Audientes, duobus extra communionem: & ſic duodecimo anno communionem ſive oblationem percipiat, XXIV. *q.* I. *ſi quis dederit.*

§. 45. Quadrageſimus ſecundus eſt, quòd Patronus, qui res Eccleſiæ dilapidat; uno anno pœniteat, XVI. *quæſt.* 7. *c. filiis.*

§. 46. Quadrageſimus tertius eſt, quòd qui domum ſuam Magicis & Incantatoribus luſtrat, vel aliud facit, & qui ei hoc conſulit; annis quinque pœniteat, XVI. *quæſt.* 5. *qui Divinatores, & c. non liceat.*

§. 47. Quadrageſimus quartus eſt, quòd qui pacem cum proximo ſuo non facere jurat; anno uno pœniteat, & ad pacem redeat, XXII. *q.* 2. *qui Sacramento.*

§. 48. Quadrageſimus quintus eſt, quòd pro perjurio, adulterio, homicidio dantur pro pœnitentia regulariter ſeptem anni, & ſimiliter pro fornicatione: licèt non ita aſpera pœnitentia injungatur, XXII. *q.* I. *prædicandum*, XXXIII. *q.* I. *hoc ipſum, & §. ſeq.*

§. 49. Quadrageſimus ſextus eſt, quòd qui ſcienter rebaptizatur; ſeptem annis pœniteat, & Feriâ quartâ & ſextâ in pane & aqua jejunando tres Quadrageſimas faciat: & hoc ſi fecit pro hæreſi introducenda. Si autem pro munditia, id eſt, pro ſalute corporis obtinenda, ut *extrà, de Apoſt. cap.* 2. tribus annis pœniteat, *de conſecr. diſt.* 4. *qui bis:* & talis, qui bis baptizatur vel confirmatur, fit de foro Eccleſiæ, & cogitur fieri irregularis, *diſt.* 84. *dictum eſt.* De pœna autem talium habetur, *de conſecr. diſt.* 4. *eos.* cujus capituli ſententiam prætermitto gratiâ brevitatis.

§. 50. Quadrageſimus ſeptimus eſt, quòd qui uxorem adulteram cognoſcit antequam pœniteat; III. ann. pœniteat, XXI. *q.* 2. *ſi quis.* Qui verò cognoſcit eam pœnitentem, ante pœnitentiam peractam; pœniteat II. annis, *ead. quæſt. ſi quis primo.* Quomodo verò pœnitentia injungenda ſit mulieri partum alterius ſupponenti, vel etiam de non ſuo viro concipienti, habetur *extrà, de pœnit. & remiſſ. officii.*

§. 51. Ad Regulas igitur prædictas inſpiciendo, poteſt ſtudioſus indagator procedere ad pœnitentias pro diverſis criminibus ſecundùm Canônes imponendas: & ex cauſa conſideratis circumſtantiis, ut dictum eſt ſuprà, moderari poterit eas. Et licèt ab ipſo omnes circumſtantiæ ſint diligenter attendendæ: principaliter tamen qualitates perſonæ, & præcipuè utrùm ſit perſona obnoxia alicui aliquo vinculo ſervitutis. Nam circa tales perſonas cavere debet pro poſſe Presbyter, ne talem pœnitentiam eis imponat, per quam illis quibus ſunt adſtrictæ præjudicium fiat, maximè circa Conjugatos. Unde ſi ſervus ſit, & timore peccaverit, obediens domino ſuo in atrocioribus, eſt mitiùs puniendus, XXII. *quæſt.* 5. *qui compulſus.* obedire tamen non tenebatur in talibus, XI. *quæſt.* 3. *ſi dominus.* Si autem voluntariè peccaverit; corpore punietur etiam acriùs quàm alius, XXIV. *q.* I. *qui contra pacem.* Nec eſt ſervo injungenda peregrinatio, per quam dominus ejus, qui non eſt in culpa, illius ſervitio defraudetur, *extrà, de ſent. excommun. relatum.* Si verò liber ſit; tota pœnitentia Ca-

nonis, si potest facere, debet imponi, XVI. *quæst.* I. *Sacerdotes pœnitentiam.* Sed ex causa poterit eam Presbyter moderari.

§. 52. Considerandum etiam erit utrùm sit persona nova in fide: quia novis in fide minor debet etiam pœnitentia imponi, *extrà, de pœnit. & remiss. Deus, qui.* Et similiter considerandæ erunt aliæ personarum circumstantiæ: de quibus ad præsens supersedeo gratiâ brevitatis.

§. 53. Sciendum autem quòd in foro Pœnitentiali dicuntur legitimæ Feriæ, secunda, quarta, & sexta, *dist.* 81. *Presbyter, de consecr. dist.* 3. *jejunia.* Aliqui tamen ut dicit Ro. pro secunda Feria ponunt Sabbatum.

§. 54. Insuper notandum est, quòd si pœnitentia in pane & aqua imponatur non habenti panem; potest loco panis leguminibus & pisciculis vesci: & etiam aliis, si necessitas illud requirat, *extrà, de pœnit. & remiss. licet, in tex. & Gloss.* aliàs non licet.

§. 55. Notandum etiam secundùm Jo. si pœnitentia sit imposita à Canone; liberatur quis à jejunio dando denarium, vel legendo Psalterium propria autoritate. Innoc. verò dicit, quòd jejunia necessaria, ut quatuor temporum, & hujusmodi non possunt redimi nisi subsit rationabilis causa: voluntaria verò redimi possunt etiam sine autoritate Superioris.

Jejunia an possint redimi.

§. 56. Ad hoc etiam nota, quòd ubi imponitur pœnitentia aliquot annorum sive Quadragesimarum, nec additur quomodo quis debet pœnitere; hoc relinquitur arbitrio Presbyteri, cùm pœnitentiæ sint arbitrariæ, ut dictum est suprà: ipse enim Presbyter arbitrabitur eam per Ferias legitimas faciendam, secundùm Canones, 50. *dist. de his Clericis. extrà, de homic. cap.* 2. & in multis aliis Juribus. Et sic intelligitur illud, *extrà, de accus. accusasti, & de spons. dilectus*, & similia.

Expliciunt Canones Pœnitentiales.

CANONES SANCTORUM APOSTOLORUM, PER CLEMENTEM A PETRO APOSTOLO ROMÆ ORDINATUM Epiſcopum, in unum congeſti.

I. Episcopus à duobus aut tribus Epiſcopis ordinator.

II. Presbyter ab uno Epiſcopo ordinator: item Diaconus, & reliqui Clerici.

III. Si quis Epiſcopus aut Presbyter præter ordinationem Domini, quam de ſacrificio inſtituit, alia quæpiam, putà aut mel, aut lac, aut pro vino ſiceram, aut confecta quædam, aut aves, aut aliqua animalia, aut legumina ſupra altare obtulerit; ut qui contra ordinationem Domini faciat, deponitor: excepto novo frumento, & uvâ opportuno tempore. Præterea licitum non eſto aliud quidpiam admovere ad altare, quàm oleum in candelabrum, & incenſum oblationis tempore.

IV. Omnium aliorum pomorum primitiæ Epiſcopo & Presbyteris domum mittuntor, non ſuper altare. Manifeſtum eſt autem, quòd Epiſcopus & Presbyteri inter Diaconos & reliquos Clericos eas dividunt.

V. Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus uxorem ſuam prætextu Religionis non abjicito: ſi abjicit, ſegregator à communione: ſi perſeverat, depónitor.

VI. Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ſeculares curas non ſuſcipito: alioquin depónitor.

VII. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ſanctum diem Paſchæ ante vernum æquinoctium cum Judæis celebraverit; depónitor.

VIII. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut quicumque ex Sacerdotali conſortio, oblatione facta, non communicaverit; cauſam dicito. Et ſi bona ratione ſubnixa ſit; veniam promeretor. Sin minùs dixerit; à communione excluditor, tamquam qui populo autor offenſionis fuerit mota contra eum ſuſpicione, qui obtulit.

IX. Quicumque fideles Eccleſiam ingrediuntur, & Scripturas audiunt, neque apud preces & ſanctam communionem permanent; eos tamquam qui ordinis in Eccleſia perturbationem inducant, à communione arceri oportet.

X. Si quis cum Excommunicato, licèt in domo, preces conjunxerit; iſte communione privator.

XI. Si quis cum depoſito Clerico, ut cum Clerico preces conjunxerit; depónitor & ipſe.

XII. Si quis Clericus, aut Laicus à communione ſegregatus, ſeu nondum in communionem receptus, ad aliam profectus civitatem, ſine commendatitijs Literis receptus fuerit; à communione excluditor tam qui recipit, quàm qui receptus eſt. Si excommunicatus fuerit; in longius illi tempus excommunicatio protenditor.

XIII. Epiſcopo, qui parochiam ſuam dereliquerit, alteri inſilire nefas eſto, licèt à pluribus ad hoc compellatur: niſi rationabilis aliqua cauſa ſubſit, quæ hoc ipſum facere vi adigat, nempe quòd plus lucri & utilitatis his, qui illic conſtituti ſint, verbo pietatis conferre poſſit: neque hoc tamen à ſeipſo, ſed multorum Epiſcoporum judicio, & exhortatione maxima.

XIV. Si quis Presbyter, aut Diaconus, aut quicumque tamdem de Clericorum conſortio, relictâ parochiâ ſuâ, in aliam conceſſerit, & omnino tranſmigratione facta, præter voluntatem ſui Epiſcopi in alia parochia moram traxerit; hunc jubemus, ne porrò in miniſterio publico ſit Eccleſiæ, maximè ſi accerſente ipſum Epiſcopo ejus redire contemnat, perverſo illic ordine perſeverans: ut Laicus tamen ibi locorum in communionem admittitor.

XV. Quòd ſi Epiſcopus, ad quem acceſſerint, pro nihilo reputatâ vacationis à miniſterio Eccleſiaſtico pœnâ, quæ contra eos definita eſt, ipſos ut Clericos ſuſceperit; à communione excluditor, ut perverſi ordinis Magiſter.

XVI. Qui poſt Baptiſmum duabus implicitus fuit nuptiis, aut concubinam habuit; is Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut denique in conſortio Sacerdotali eſſe non poteſt.

XVII. Qui viduam duxit, aut divortio ſeparatam à viro, aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam quæ publicis mancipata ſit ſpectaculis; Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus, aut denique ex conſortio Sacerdotali eſſe non poteſt.

XVIII. Qui duas ſorores duxit, aut conſobrinam; Clericus eſſe non poteſt.

XIX. Clericus, qui fidejuſſiones dat; depónitor.

XX. Si quis humanâ violentiâ eunuchus factus eſt, aut in perſecutione amputata ei ſunt virilia, aut ita natus fuit, & dignus eſt; efficitor Epiſcopus.

XXI. Qui ſibiipſi virilia amputavit; Clericus non efficitor: fuit enim ipſius homicida eſt, & inimicus creationi Dei.

XXII. Si quis, cùm Clericus eſſet, virilia ſibiipſi amputaverit; depónitor: homicida etenim ſuiipſius eſt.

XXIII. Laicus, qui ſeipſum mutilavit; per tres annos à communione ejicitor: putà quia ipſe vitæ ſuæ poſuit inſidias.

XXIV. Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus in fornicatione, aut perjurio, aut furto deprehenſus, depónitor: non tamen à communione excluditor. Dicit enim Scriptura: bis de eodem delicto vindictam non exiges. Eidem conditioni conſimiliter & reliqui Clerici ſubduntor.

XXV. Ex his, qui cælibes in Clerum pervenerunt, jubemus; ut Lectores tantùm & Cantores (ſi velint) nuptias contrahant.

XXVI. Epiſcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum, qui vel Fideles delinquentes, vel Infideles injuriam inferentes percutit, & terrorem ipſis per hujusmodi vult incutere; deponi præcipimus. Nuſquam enim Dominus hoc nos docuit. Immò verò contrà, cùm ipſe percuteretur, non repercutiebat: cùm laceſſeretur convitiis, non regerebat convitium: cùm pateretur, non comminabatur.

XXVII. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, au Diaconus ob certa crimina juſtè depoſitus, attingere miniſterium, quod aliquando tractaverat, præſumpſerit; omnino hic ab Eccleſia abſcinditor.

XXVIII. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus pecuniæ interventu hanc dignitatem nactus fuerit; depónitor tam ipſe, quàm qui eum ordinavit, & omnino à communione abſcinditor, quemadmodum Simon magus à me Petro.

XXIX. Si quis Epiſcopus ſecularium Magiſtratuum familiaritate uſus, per ipſos Eccleſiam nactus fuerit; depónitor: ſegregantor quoque à communione, quicumque cum ipſo communionem habent.

XXX. Si quis Presbyter, proprium aſpernatus Epiſcopum, ſeorsùm conventicula egerit, & altare erexerit, cùm de nullo crimine Epiſcopum in pietate ac juſtitia condemnarit; depónitor, quaſi qui principatum ambiat: tyrannus enim eſt. Conſimiliter & reliqui Clerici, qui ſuum illi calculum apponunt. Laici verò à communione ſegregantor. Atque hæc poſt unam, & item alteram, ac tertiam Epiſcopi exhortationem fiunto.

XXXI. Si quis Presbyter, aut Diaconus per Epiſcopum à communione excluſus ſit; hunc neutiquam ab alio fas eſto ſuſcipi, quàm ab eo, qui ipſum à communione excluſit: niſi fortè fortunâ Epiſcopus, qui ipſum à communione ſegregavit, defunctus ſit.

XXXII. Nemo peregrinorum Epiſcoporum, aut Presbyterorum, aut Diaconorum ſine Commendatitiis ſuſcipitor Literis: & ſi eas obtulerit, attentiùs in diſquiſitionem vocantor. Et quidem ſi Prædicatores pietatis fuerint; ſuſcipiuntor: ſin minùs, ubi neceſſaria ipſis ſuppeditaveritis; ad communionem & ulteriorem ipſos conſuetudinem non admittitote: multa enim per obreptionem fiunt.

XXXIII. Cujuſque Gentis Epiſcopos oportet ſcire, quinam inter ipſos primus ſit, haberéque ipſum quodammodo pro capite, neque ſine illius voluntate quidquam agere inſolitum: illa autem ſola quemque pro ſe tractare, quæ ad parochiam ejus, & loca ipſi ſubdita attinent. Sed neque ille citra omnium voluntatem alquid facito. Ita enim concordia erit, & Deus glorificabitur per Dominum in Sancto Spiritu.

XXXIV. Epiſcopus extra terminos ſuos in civitatibus & regionibus ſibi non ſubjectis ordinationes facere non præſumito. Si verò præter voluntatem eorum, qui civitates illas aut regiones detinent, id feciſſe convictus fuerit; depónitor tam ipſe, quàm etiam hi quos ordinavit.

XXXV. Si quis ordinatus Epiſcopus miniſterium & curam populi ſibi commiſſam non ſuſceperit; hic à communione ſejunctus eſto tamdiu, donec ſuſceperit, obedientiam accommodans. Similiter autem & Presbyter & Diaconus. Si verò non præ voluntate ſua, ſed præ malitia populi non ſuſceperit; maneto ipſe quidem Epiſcopus: Clerus verò ejus civitatis à communione ſegregator, eò quòd tam inobedientem populum non corripuerint.

XXXVI. Bis in anno Epiſcoporum celebrator Synodus: ac pietatis inter ſe dogmata in diſquiſitionem vocanto, neque non in Eccleſiis incidentes contradictiones dirimunto: ſemel quidem quartâ Feriâ [a] Pentecoſtes, ſecundò duodecimâ Hyperberetei [b].

XXXVII. Omnium rerum Eccleſiaſticarum curam Epiſcopus gerito, & eas diſpenſato, quaſi inſpectante Deo. Non licitum autem ei eſto quidpiam ex iis ſibi tamquam proprium aſſumere: aut cognatis ſuis elargiri, quæ Deo dedicata ſunt. Quòd ſi pauperes illi ſint, ut pauperibus ſubminiſtrato: non tamen horum prætextu res Eccleſiæ venumdato.

XXXVIII. Presbyteri, & Diaconi abſque voluntate Epiſcopi nihil peragunto: ipſius enim fidei populus Domini commiſſus eſt, & pro eorum animabus ab ipſo repetetur ratio.

XXXIX. Manifeſtæ ſunto privatæ res Epiſcopi: ſi modò & privatas habet: manifeſtæ item ſunto dominicæ, ut privatas quidem res Epiſcopus, cùm moritur, quibus vult, relinquendi facultatem habeat: neque occaſione Eccleſiaſticarum rerum intercidant res Epiſcopi, qui nonnumquam uxorem & liberos, aut cognatos, aut ſervos habet. Juſtum enim eſt apud Deum pariter, & homines, ſimul ne Eccleſia per ignorationem rerum Epiſcopi damni aliquid ſuſtineat, ſimul ne Epiſcopus aut cognati ejus prætextu Eccleſiæ oblædantur, aut etiam qui illum generis proximitate contingunt, incidant in negotia, ejuſque mors implicetur diffamationibus.

XL. Præcipimus, ut Epiſcopus res Eccleſiæ in poteſtate habeat. Nam ſi pretioſæ hominum animæ fidei ejus committendæ ſunt; multò utique magis oportuerit & de pecuniis

[a] *al.* Hebdomade.

[b] *Hyperberetæus apud Aſiæ populos & Macedones October Græcè dictus.*

mandatum dare, ut illius arbitratu diſpenſentur, neque non cum timore Dei ſummáque ſolicitudine per Presbyteros ac Diaconos erogentur in pauperes. Percipiat autem & ipſe (ſi modò indiget) quantùm ad neceſſarios ſuos & hoſpitio exemptorum Fratrum uſus opus habet, ne quo modo ipſe poſteriore loco habeatur, quàm ceteri. Ordinavit enim Lex Dei, ut qui altari inſerviunt, de altari nutriantur: quando nec milites umquam ſuis annonis arma hoſtibus inferant.

XLI. Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui vel aleæ, vel ebrietatibus indulget; vel deſinito, vel deponitor.

XLII. Subdiaconus, aut Cantor, aut Lector, qui conſimilia facit; vel deſinito, vel à communione ſejungitor. Similiter & Laici.

XLIII. Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus qui uſuras à mutuum accipientibus exigit; vel deſinito, vel deponitor.

XLIV. Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui cum Hæreticis preces conjunxerit; dumtaxat à communione ſuſpenditor. Si verò etiam ipſos tamquam Clericos aliquid agere permiſerit; deponitor.

XLV. Epiſcopum, aut Presbyterum, qui Hæreticorum Baptiſma aut ſacrificium ſuſceperit; deponi præcipimus. Quæ etenim conventio inter Chriſtum & Belial? aut quæ particula Fideli cum Infideli?

XLVI. Epiſcopus, aut Presbyter ſi eum, qui verum Baptiſma habeat, iterùm baptizaverit, aut pollutum ab impiis non baptizaverit; deponitor, ut qui crucem & mortem Domini derideat: neque diſcernat veros Sacerdotes à Sacerdotibus impoſtoribus.

XLVII. Si quis Laicus, cùm ſuam à ſe uxorem abjicit, alteram duxerit, aut ab alio dimiſſam; à communione ſegregator.

XLVIII. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter ſecundùm ordinationem Domini non baptizaverit in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, ſed in tres principio carentes, aut tres Filios, aut tres Paracletos; deponitor.

XLIX. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter in una initiatione non tres immerſiones, ſed unam dumtaxat, quæ in mortem Domini detur, peregerit; deponitor. Non enim dixit Dominus, in mortem meam baptizate: ſed profecti docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.

L. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut quivis omnino de Sacerdotali conſortio, nuptiis, & carnibus, & vino abſtinuerit, non propterea quò mens ad cultum pietatis reddatur exercitatior, ſed propter abominationem: oblitus, quòd omnia pulchra valdè, & quòd maſculum & feminam Deus creavit hominem, ſed diffamationibus laceſſens creationem Dei, vocat ad calumniam; aut corrigitor, aut deponitor, & ex Eccleſia rejicitor. Conſimiliter & Laicus.

LI. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter eum, qui à peccato revertitur, non recipit, ſed rejicit; deponitor, eò quòd Chriſtum offendat, qui dixit, ob unum peccatorem, qui reſipiſcat, gaudium oboriri in Cælo.

LII. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus carnibus & vino Feſtivis diebus non utatur, idque per abominationem, non propter exercitationem ad cultum pietatis; deponitor, tamquam qui cauterio notatam habet conſcientiam, & multis autor ſit offendiculi.

LIII. Si quis Clericus in caupona cibum capere deprehenſus fuerit; à communione excluditor: excepto tamen eo, qui neceſſariò in itinere in commune diverterit hoſpitium.

LIV. Si quis Clericus Epiſcopum contumeliâ affecerit; deponitor: Principi enim populi tui non maledices.

LV. Si quis Clericus contumeliâ affecerit Presbyterum, aut Diaconum; à Communione ſegregator.

LVI. Si quis mancum, aut mutum, ſurdúmve, aut cæcum, aut eum, cui vitioſus inceſſus eſt, ſubſannaverit; communione privator. Conſimiliter & Laicus.

LVII. Epiſcopus, aut Presbyter, qui negligentiùs circa Clerum vel populum agit, neque in pietate eos erudit; à communione ſegregator. Si verò in ea ſocordia perſeveraverit; deponitor.

LVIII. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, Clerico ex inopia laboranti neceſſaria non ſuppeditaverit; à communione rejicitor: ſin perſeverat; deponitor, ut qui fratrem ſuum necaverit.

LIX. Si quis falsò inſcriptos impiorum libros tamquam ſacros in Eccleſia ad populi & Cleri corruptionem publicaverit; deponitor.

LX. Si accuſatio contra fidelem inſtituatur de fornicatione, aut adulterio; aut quacumque alia actione prohibita, & convictus fuerit; in Clerum non perducitor.

LXI. Si quis Clericus per metum humanum, vel Judæi, vel Græci, vel Hæretici negaverit, ſi quidem nomen Chriſti; ab Eccleſia rejicitor: ſi verò nomen Clerici; deponitor: pœnitentiâ tamen ductus, ut Laicus recipitor.

LXII. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut omnino quicumque ex Sacerdotali conſortio comederit carnes in ſanguine animæ ejus, aut à beſtiis abreptum, aut ſuffocatum; deponitor: hoc enim Lex prohibuit. Sin verò Laicus fuerit; à communione excluditor.

LXIII. Si quis Clericus, aut Laicus, Synagogam Judæorum, aut Hæreticorum conventiculum ingreſſus fuerit, ut preces cum illis conjungat; deponitor, & à communione ſecluditor.

LXIV. Si quis Clericus in concertatione aliquem pulſaverit, & uno ictu ac pulſatione interemerit; deponitor propter temeritatem ſuam. Sin verò Laicus ſit; arcetor à communione.

LXV. Si quis Dominicum diem, aut Sabbatum, uno ſolo dempto, jejunare deprehendatur; deponitor: ſin Laicus; à communione ejicitor.

LXVI. Si quis virginem ſibi non deſponſatam admota vi detinet; à communione ſuſpenditor. Non licitum autem eſto ei aliam ducere: ſed eam detineto, quam ſolicitavit, quamvis paupercula ſit.

LXVII. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ſecundam ab aliquo ordinationem ſuſceperit; deponitor tam ipſe, quàm qui ipſum ordinavit: niſi fortè conſtet ordinationem eum habere ab Hæreticis. Qui enim à talibus baptizati, aut ordinati ſunt; hi neque Fideles, neque Clerici eſſe poſſunt.

LXVIII. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Lector, aut Cantor ſacram Quadrageſimam Paſchæ, aut quartam Feriam, aut Paraſcevem non jejunaverit; deponitor: præterquam ſi imbecillitate impediatur corporis. Sin Laicus ſit; communione privator.

LXIX. Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut omnino quicumque ex Clericorum conſortio cum Judæis jejunaverit, aut communem Feſtum diem cum ipſis egerit, aut lautia Feſti, nempe azyma, aut aliud hujus generis, ab eis ſuſceperit; deponitor: ſi Laicus; à communione ſegregator.

LXX. Si quis Chriſtianus oleum ad ſacra Gentilium, aut in Synagogam Judæorum in Feſtis eorum detulerit, aut lucernas incenderit; à communione excluditor.

LXXI. Si quis Clericus, aut Laicus ceram aut oleum ex ſancta ſubripiat Eccleſia; à communione ſejungitor.

LXXII. Vas aureum & argenteum ſanctificatum, aut velamen linteúmve, nemo ampliùs in ſuos uſus aſſumito: iniquum enim eſt. Ceterùm ſi quis deprehenſus fuerit; excommunicatione mulctator.

LXXIII. Epiſcopum de aliquo per fide dignos accuſatum homines, ab Epiſcopis vocari neceſſarium eſt. Et ſi quidem comparuerit, & confeſſus convictúſve fuerit; cenſura irrogator Eccleſiaſtica. Si verò vocatus non obtemperaverit; ſecunda quoque vice vocator, miſſis duobus ad ipſum Epiſcopis. Quòd ſi per contumaciam ne ſic quidem comparuerit; Synodus ſuam contra ipſum pronunciato ſententiam, ne quid tergiverſando detrectandóque judicium lucrifacere videatur.

LXXIV. In dictionem teſtimonii contra Epiſcopum Hæreticus non admittitor: ſed neque fidelis, ſi ſolus ſit. In ore enim duorum aut trium teſtium conſiſtet omne dictum.

LXXV. Item non oportet Epiſcopum fratri, aut filio, aut alteri cognato humano gratificari affectu. Neque enim Eccleſiam Dei conferre debet in hæredes. Enimverò ſi quis id fecerit, irrita permaneto ordinatio: ipſe autem excommunicatione percellitor.

LXXVI. Si quis oculo defectus, aut obtuſo crure exiſtat, & dignus ſit; Epiſcopus efficitor: non enim mutilatio corporis ipſum polluit, ſed inquinatio animæ.

LXXVII. Qui verò mutus ſurdúſve, & cæcus eſt; Epiſcopus non efficitor, non quia oblæſo corpore eſt, ſed ne Eccleſiaſtica impediantur munia.

LXXVIII. Si quis Dæmonem habeat; Clericus non efficitor: ſed neque cum fidelibus preces fundito. Mundatus verò recipitor: & ſi dignus fuerit; efficitor.

LXXIX. Qui ex vita Gentili advenerit, & baptizatus eſt, aut ex converſatione prava; eum juſtum non eſt protinùs promoveri in Epiſcopum. Injurium enim eſt, eum, qui non priùs ſpecimen & documentum de ſe præbuerit, aliorum Doctorem exiſtere: niſi alicubi dono Divinæ gratiæ hoc fiat.

LXXX. Dicimus, quòd non oporteat Epiſcopum, aut Presbyterum publicis ſe adminiſtrationibus immittere: ſed vacare, & commodum ſe exhibere uſibus Eccleſiaſticis. Animum igitur inducito hoc non facere, aut deponitor. Nemo enim poteſt duobus dominis ſervire, juxta præceptum Dominicum.

LXXXI. Servi ſi in Clerum promoveantur citra dominorum voluntatem; hoc ipſum operatur redhibitionem. Si quando verò ſervus quoque gradûs ordinatione dignus videatur (qualis & noſter Oneſimus apparuit) & domini conſenſerint, manúque emiſerint, & domo ſua ablegaverint; efficitor.

LXXXII. Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui militiæ vacaverit, & ſimul utrumque retinere voluerit, tam officium Romanum, quàm functionem Sacerdotalem; deponitor. Quæ enim Cæſaris ſunt, Cæſari: & quæ Dei, Deo.

LXXXIII. Quiſquis Imperatorem aut Magiſtratum contumeliâ affecerit; ſupplicium luito: & quidem ſi Clericus ſit; deponitor: ſi Laicus; à communione removetor.

LXXXIV. Sunto omnibus vobis, Clericis ſimul & Laicis, venerandi ac ſacri libri: veteris quidem Teſtamenti, Moïſis quinque; Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium: Jeſu filii Nave unus: Judicum unus: Ruth unus: Regnorum quatuor: Derelictorum ex libro dierum, duo: Heſter unus: De Machabæorum geſtis, tres: Job unus: Pſalterium unus: Salomonis tres; Proverbia, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum: Prophetarum duodecim; unus Eſaiæ: Jeremiæ unus: Ezechiel unus: Daniel unus. Inquiritor autem à vobis extrinſecùs, ut adoleſcentes veſtri addiſcant item Sapientiam eruditi Syrach. Noſtra verò, hoc eſt, novi Teſtamenti; Evangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis: Pauli Epiſtolæ quatuordecim: Petri Epiſtolæ duæ: Joannis tres: Jacobi una: Judæ una: Clementis Epiſtolæ duæ; & Præceptiones,, quæ vobis Epiſcopis per me Clementem in libris octo nuncupatæ ſunt, quas omnibus publicare non oportet ob quædam arcana, quæ in ſe continent. Et actiones noſtras Apoſtolorum.

Finis Apoſtolicorum Canonum, Gregorio Haloandro interprete.